Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmûa-i İslâmiyyedir

Cilt 11

Sayı 261-286

11 Eylül 1913 - 05 Mart 1914

سبیل الرشاد

١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك امضالرك وضع اولونمامش اولماسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونماسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلماسی رجا اولنور .

§

یاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب و مدیر مسئول : ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٦١ — ٩ شوال ١٣٣١ — پنجشنبه — ٢٩ اغستوس ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح کرسینده

— ٥ —

— دیمك‌که : جامعی قربنده‌یز سلیمانك ..
— « دیمك » ده وارمی‌یا ؟ قارشیکده !
— لکن انسانك
ناصیل قارارمه‌ده ماضی‌یه طیرمانان نظری !
بوکون ، بزم تپه‌مزدن باقان شو آثاری
صیانت ایله‌مه‌دن عاجزز ، دکل یاپمق ..
— حقیقت اویله ! شو معبد نه‌در ؟ شو حشمته باق !
— براقکه جامعی ، دنیاده اولماز اویله اثر ؛
فقط نه‌در شو هیاکل ، نه‌در شو مدرسه‌لر !
اوزاقدن آکدیریورلر نطاق سیمینی ،
که صارمق ایسته‌یه‌رك وحدتك ندیمه‌سنی ،
آتیلمش اوچ طرفندن کمند اولوب بلنه ؛
فقط دکل بلی ، دامانی کچمه‌مش النه !
بشر دکلمی ؟ تعالی‌ده ایتسه عرفانی ،
ناصیل قوجاقلایه‌بیلسین حریم یزدانی ؟
أوت ، مدارس او وحدتسرای محتشمك
اوکنده : حرمتیدر دینه هرزمان علمك .
بوتون شو قبه‌لرك موجه موجه سلسله‌سی :
حضور حقده قاپانمش سجود قافله‌سی !
— بوکونده اویله‌می لکن ؟
— دکلسه ، کیمده تصور ؟
بونا خلفلکی بز یاپمشز ؛ سلف معذور .
اویوب صیچان کبی هر درت آدیمده بر کری ،
دده‌کمی آچمش او مسکین قیلیقلی قهوه‌لری ؟
خایر ، دده‌ك سکا باق خسته‌خانه‌لر یاپمش ؛
یاننده مکتب طبیه‌لر ، نه‌لر یاپمش !

شو کوردیکك قوجه‌مان کتله یوقمی ؟ دارالطب .
— دیمك : بو مدرسه طبیه مکتبیدی ..
— عیب !
— عیب نه‌در ؟
— بونی اولسون کوروبده بیلمه‌مکز .
— باقیلسه اویله .. فقط « بیلمه‌ییك ! » دیین یینه سز !
— طبابتك اوقدر محترمدی موقعی‌که :
بر طبیب فنون آشنا چیقار ، اسکی
مدرسینمزك اك کزیده افرادی .
یازیق ، او نسل کریمك وفاسز اولادی
براقش اویله‌جه ، هیچ باقامش مؤسسه‌یه ؛
نه‌لر کورور نه‌لر انسان کیرنجه مدرسه‌یه !
دولاشمق ایسته‌یه‌رك طالدیغم اولور بعضی :
آدیم باشنده عصرلرجه سعیك انقاضی
طاقیلمامق ، هانی ، قابل دکل آیاقلریکه !
نظر نفوذ ایده‌جك اولسه هانکی بر ییغینه :
یا بر مدققك اسرار تارماری دفین ؛
یا بر مشرحك آثاری صاقلی .. هم نه حزین!
چاموردە صابلی ، کنیش رحله‌لر بوتون مرمر ..
دیمك : معلمی تشریحی ویرمه‌مش ازبر ؛
کتاب نعشی سروب طاشلرك اوزونلغنه ،
آچوب آچوب اوقومش قارشیسنده بولدیغنه .
بوکون ، او رحله‌لرك کندی نعش اولوب یاتیور ؛
اوزرلرنده بکارلر فاصولیه قایناتیور !

محمد عاکف

فلسفه

ایران قدیمه دین

دبستان المذاهب‌ده محسن کشمیری، هندستانده‌کی مجوسیلرله هندیلرك، یهودی وخرستیانلرك ونهایت اسلاملرك و حکمانك معتقدات دینیه‌لرینی بی طرف ونافذ برفکرله تدقیق ایلمشدر .

مؤلف، اثرنده براصول معین تعقیب ایده‌رك ایران وهنداهالیسنك عقائد دینیه‌لرینه عائد الك کوچوك نقطه‌لری بیله تدقیقاتندن خارج براقه‌مشدر . اثر ، (تعلیم) نامی آلتنده بروجه آتی اون ایکی بابه آیرلمشدر :

(۱) ایرانیلرك عقائدی ، (۲) هندیلرك ، (۳) تبتلیلرك ، (٤) یهودیلرك ، (٥) خرستیانلرك ، (٦) مسلمانلرك ، (۷) صادقیه‌لرك ، (۸) واحدیه‌لرك ، (۹) روشنیه‌لرك عقائدی ، (۲۰) عقائد الهیه‌یه‌دائر تعلیم ، (۱۱) حکمانك مسالکنه دائر تعلیم ، (۱۲) صوفیه‌نك عقایدینه دائر تعلیم .

محسن کشمیری (تعلیم نخست ازکتاب دبستان درمعرفت عقاید پارسیان) عنوانلی بابنده ایرانیلر نامیله‌ده یاد اولنان پارسیلروسپاسیلرك ایزدیان ، یزدانیان ، آبادیان ، سپاسیان ، هوشیان ، انوشکان ، آزر-هوشیان و آزریان شعبه‌لرینه آیرلمش اولدقلرینی بیاندن صوکره بونلرك عقائد اصلیه‌لرندن بحثه کیریشمشدر .

سپاسیه‌لر اللهك کنه وماهیتنی بیلمك ممکن اولمدیغنه ، صفات الهیه‌نك ذاتنك عینی بولندیغنه ، جزئیاته علی وجه الکلی عالم اولدیننه ، جهانده وقوعه کلن هرشیئك کندی ارادەسیله حصول بولدیغنه اعتقاد ایدرلرمش .

مؤلف ، سپاسیه‌لرك عبادات و اعتقاداتندن بحث ایدرکن بونلرك (آباد) عنوانلی کتابلرینك احکامنه ، موبدلرینه دائرده معلومات ویرمکی اونوتمه‌مشدر .

پارسیلرك عقائدندن باحث اولان ایلك کتاب اون بش بابه آیرلمشدر . وهربابده صره‌سیله جمشاسپیان ، سحرادیان ، حذائیان ، راویان ، شید رنکیان ، پیکریان ، میلائیان ، الاریان ، شیدابیان ، آخشیان ، زردشتیان ، مزدکیان مذهبلرینه دائر معلومات لازمه ویرلمشدر .

دبستانك ینه بوقسمنده (زنداوستا) ایله (دساتیر) ك مهم پارچه‌لری درج ایدلمشدر . محسن کشمیری زنداوستادن بحث ایدرکن دییورکه : « زندده کافهٔ علومدن بحث ایدلمشدر . فقط بونلرك بعضیلری رمز و اشارت طریقیله ذکر اولنمشدر . کرمان (دستور) لری نزدنده قدیم زنددن الیوم اون درت (نسك) موجوددر . زندك یدی نسکی ایرانده ظهورایدن محاربات اثناسنده ضایع اولمشلروبالآخره وقوعبولان تحریات نتیجه‌سنده الده ایدیله‌مامشلردر . کرمان دستورلری (مجوسی-عالملری) نزدنده بولنان (نسك) لر بروجه آتیدر :

(۱) اینا ، (۲) آهو ، (۳) ویریو ، (٤) تارنوش ، (٥) بوقسطال ، (٦) اشاد ، (۷) چید ، (۸) هجا ، (۹) نکهویش ، (۱۰) وزدا ، (۱۱) منکهو ، (۱۲) ستیسنا ، (۱۳) نکهیش ، (۱٤) استارم .

ایرانده حکم سورمش اولان ادیان حقنده دبستانله برابر (دساتیر) نامی آلتنده یاد ایدیلن کتابدنده پك چوق استفاده ایدلمشدر. آز چوق نقصانلریله بوایکی اثردرکه قدیم ایرانی قاپلایان سحابهٔ ظلمانی‌یی طاغیده‌رق اخلافه برساحهٔ تتبع کشاد ایتمشلردر .

(فانی) مخلصیله اشتهار ایدن محسن کشمیری‌نك تألیفی دساتیره نسبتله داها زیاده شایان وثوق و اعتماد برمنبع صاییله‌بیلیر . کشمیرلی (محسن فانی) میلادك (۱٦۱٥) نجی سنه‌سنده یعنی (شاه ـ جهان) زماننده هندستانك کشمیر بلده‌سنده تولد ایتمش و مدید برحیات سعی وتتبع محصولی اوله‌رق (دبستان المذاهب) ی تألیفه موفق اولمشدی . قاضی ابراهیم نامنده برذات (۱۲۹۲) سنهٔ هجریسنده محسن فانینك بوکتابنی هندستانده طبع ونشر ایتمشدر .

دساتیره کانجه بومجموعه‌نك ویردیکی معلومات خرافات اساطیریه ایله مالامالدر . بونلر آره‌سندن حقیقتی بولوب چیقارمق ایچون پك چوق یورولمق ایجاب ایدر . دساتیر ، پیغمبر اوله‌رق تعداد ایتدیکی ذواتی عین زمانده بر حکمدار کبی تصویر ایدییور . هرحالده دساتیرك ویردیکی معلومات طوپدن آلینیرسه انتقاده هیچ تحمل کوسترمز .

آوروپا مستشرقلری (دساتیر)حقنده پك درین تتبعاتده بولنمشلردر . موسیو ساسی Sacy وقتیله ژورنال‌ده ساوان Yornnal des savants ایله نشر ایتمش اولدیغی برمقاله‌ده دساتیرك صوك ایکی کتابنك هجرت محمدیه‌دن آلتی ویا یدی عصر صوکره هندستانده ویا هنده مجاور برمحلده یازلمش اولدیغنی ودیکر کتابلرکده هجرت نبویه‌نك ایکنجی ویا اوچونجی عصرلرینه عائد بولندیغنی ادعا ایلشدی . فقط ساسی‌نك شومطالعه‌سنه اعتماد ایدلسه بیله ینه دساتیرك قیمت واهمیتی بوس بوتون انکار ایدیله‌مز .

دساتیر ، خرافه آمیز انتظامسزلغنه ، اساطیری حکایه‌لرینه رغماً ینه قدیم ایرانه عائد حرکات فکریه ودینیه‌یه دائر یکانه برآبدهٔ مراجعتدر . بوکتاب ، هرحالده ، تاریخ فلسفه نقطهٔ نظرندن شایان تتبع براثردر . منقد بردماغ ، صوکره‌دن علاوه ایدیلن قسملری آییره‌جق اولورسه ، ایران قدیم عنعناتیله مسالك فلسفیه‌سنه دائر دساتیرده پك چوق حقیقتلره مطلع اوله‌بیلیر .

دساتیر اون بش کتابدن مرکب برمجموعه‌در . کویا بوکتابلر ایرانده ظهور ایتمش اولان پیغمبرلره کوندرلمش ایمش . دساتیر ، (وحشور) نامیله یاد ایتدیکی بوپیغمبرلر حقنده برچوق خرافات اساطیریه نقل ایدییور .

دساتیردن آکلاشیلدیغنه کوره ، بوپیغمبرلردن برنجیسی (مه آباد) ، صوکنجیسی‌ده ایکنجی (ساسان) اسمنده اولوب مشهور (زردشت) ده بونلرك اون اوچونجیسیدر . مه آبادك (بزرك آباد) نامنده برکتابی واردر . مه آباد بوکتابده (مانستان) نامنی ویردیکی عالم مثالدن اوزون اوزادی‌یه بحث ایلشدر . (مه آباد) دن صوکره کلن اون درت پیغمبر

(وحشور) بوذاتك نشر ایتمش اولدیغی دینی تقویه ایتمكه مأمور ایمشلر. عنعنه ، مه‌آباد خاندانـنك حكمران اولدیغی دوری ایرانك اك مسعود واك زیاده احتشام‌آلود برعصری اوله‌رق تصویر ایدییور .

فقط بالآخره ، مه‌آبادك تعلیم ایتدیكی احكام اونوتلمش ، برچوق فنالقلر ظهور ایتمش ، خاق أزیلمكه باشلامش وبونك اوزرینه ایكنجی وحشـور اولان (جی‌افرام بن آباد) كلمش . (جی) آذری لغتنده پاك ولطیف معناسنه‌در . جی افرامك خلق یعنی اوچونجی وحشور (شای كلیون جی‌آلاد) نامنده‌در . شای كلیو ، یكی برخاندانك مؤسسی‌در. (شای) و (شائی) خداپرس دیمك اولوب بو خاندان (شـائیان) یعنی (اللهه طاپانلر) نامیله اشتهار ایلمشدر . شائیان خاندانی ایرانده بیك‌سنه قدر حكمران اولمشدر. صوكنجیلری (شای مبهول) زماننده برطـاقم قاریشـقاقلر ظهور ایتمش و خلق طریق مسـتقیمدن آیرلمش اولدیغندن دوردنجی وحشوراولان (یاسان) ظهور ایتمش‌در . یاسان، شای مبهولك اوغلی وخلفی‌در .

یاسان ، عاقل ، متقی وعینی زمانده جسور وعادل برذات‌اولدیغندن درحال آسایش وانتظامی اعاده ایتمش وعدل وشفقتیله هركسـك مودتنی جلب ایلمشدر . بوكبی اوصافی حائز اولمسی كندیسنه فرمان فرمامعناسنه اولان (یاسان) اسمنك ویرلمسـنه سبب اولمشـدر . عنعنهٔ ایرانیه‌دن آكلاشیلدیغنه نظراً یاسانك تأسیس ایتدیكی خاندانك دوقسان دوقوز (سالام) یعنی دوقوزملیون دوقوز یوزسنه قدر حكمران اولمشـدر . صوكنجیلری (یاسان آجام) نامنده‌در .

یاسان آجام وفات ایتدیكی زمان كندیسنه خلف اولمسی ایجاب ایدن مخدومی (كلشـاه) ورع و تقوی ایله متصف ، زهد وعبادتله مشغول برذات اولدیغندن حكمدارلغه میل كوسترمیه‌رك ، كوشهٔ انزواسـندن آیرلمه‌مشلر ایمش . فقط ایرانده ظهور ایدن اختلال ، قانلی فاجعه‌لره یول آچمش ، اورته‌لق هرج ومرج اوله‌رق آسایش و انتظام بوزولمش اولدیغندن كلشاه كوشهٔ انزواءِ تركه مجبور قالمش‌در .

كلشـاه ، اورته‌یه آتیله‌رق اولادلرینی باشـنه طوپلادقدن صوكره عدل وآسایشك اعاده‌سنه چالیشمش وموفق‌اولمشدر . بوسببدن‌كندیسنه ابوالبشر معناسـنه اوله‌رق (كیومرث) نامی ویرلمشدر . دسـاتیر ، كیومرثه سمادن كتاب نازل اولدیغنی قید ایدییور .

عنعنهٔ ایرانیه، سـیامك، هوشنك ، تهمورث ، جمشید، فریدون ، منوچهر ، كیخسرو وزردشـتك كیومرثك احفـادندن اولدقلرینی كوستریور . بونلرك كافه‌سی (مه‌آباد) دینی قبول ایده‌رك وضع‌ایتمش اولدیغی آیینه صادق قالمشلر ویالكز زردشت، مخالفت ابرازیله یكی‌بردین اختراع ایلمشدر .

ایران مورخلری كلشاهه یعنی كیومرثه منسوب اولان‌حكمدارلری پیشدادیان ، كیانیان وساسانیان نامریله دورت طبقه‌یه آیرمشلردر .

دساتیرده یكدیكرینه مخالف وتألیفلری غیر ممكن برچوق خرافه‌لر مندرجدر . روایتـه نظراً دسـاتیرك خبر ویردیكی اون بش پیغمبرك صوكنجیسی اولان ایكنجی (ساسـان) ، اسـتانبول ایمپراطـوری « هراقلیوس » ك معاصری بولنان ایران حكمداری « خسرو پرویز » زماننده كلمش وساسانیان دولتنك تاریخ انقراضندن یعنی ایرانك‌سعدبن وقاص طرفندن استیلاسندن دوقوزسنه اول وفات ایتمش‌در .

زند ، پهلوی وفارسی لسـانلرندن بوس‌بوتون باشـقه برلهجه ایله یازلمش اولان دساتیر ، ایكنجی ساسـان طرفندن كله بكلمه فارسـیجه ترجمه ایدلمش ایمش .

ساسانك ترجمه ایتمش اولدیغی دسـاتیر ، انكلیزجه‌سیله برلكده ، (منلا فیروزبن كاووس) طرفـندن میلادك ۱۸۱۸ نجی سنه‌سـنده قالكوته‌ده طبع ونشر ایدلمشـدركه الده‌كی كتابلرده بوندن عبارتدر .

ایرانده ، آتش پرستی مذهبنك ایلك اول زردشت طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغی حقنده‌كی ظن خطادن سـالم دكلدر . چونكه ایرانده آتش پرستلك P rolatrie مذهبنك موجدحقیقیسی‌پیشد ادیان حكمدار-لرندن(هوشنك) ویا(منوجهر) نامنده‌كی ذاتلردن بری‌اولدیغی محققدر. آتشك ماهیتی اقوام ماضیه نظرنده برسركبی تلقی اولنیوردی . كائناته افاضهٔ حیـات ایدن شمسـك ضیا وحرارتیله آتش آره‌سـنده پك یقین برمناسـبت اولدیغی كوریلیور . ییلدیرم ، شمشك كبی آتشین برمنظره ایله ظهور ایدن حادثات جویه ایسـه جاهل انسانلرده خوف وخشتیله ممزوج برحس اویاندیریبوردی . آتشـك حیات بشره اولان فائده و لزومی ایسـه خوف و حیرت حسـنه برده منت و مودت حسی علاوه ایدیبوردی . اقوام قدیمه آره‌سـنده آتشه قارشی پرورده ایدیلن بو حسلردركه بالآخره آتش پرسـتلكه یول آچمشدر . بی پایان اووه‌لر ، براق ومكوكب كیجه‌لر كلدانیلری نجوم پرستلكه سوق ایتمش‌اولدیغی كبی ایران محیطی‌ده ، ایرانلیلری آتشه طاپمغه تشویق ایلمشدر .

ایرانده ، آسـه‌تیلن ، اتیلن و متان كبی قابل اشـتعال مولدالماء قاربونیلرك مبذول اولدیغندن اوته‌ده بری‌ده ظهور ایدن (غازمشتعل) لر اقوام جاهلهٔ ایرانیه‌نك آتشه قارشی پرورده ایتدكلری حس‌حرمت وتعبدی برقات داها آرتیرمشـدر . آتش پرستلك بشریتك اك قدیم عقیده‌سندندر . مع مافیه شمس پرستلكك ، آتش پرستی‌دن داها اول ظهور ایتمش اولدیغی‌ده محققات تاریخیه‌دندر .

هندك اقوام قدیمه‌سنی‌تشكیل ایدن آریلرك (آغنیلری) ، هوشنك زماننده آتش پرستی شكلنده ایرانه انتقال‌ایده‌رك پیشدادیان سلاله‌سنك حكمران اولدیغی مدتجه رسمی وعمومی بر دین حالنده پایدار اولمشدر. فقط پیشد ادیان سـلاله‌سی منقرض اوله‌رق موقعلرینی كیانیان خاندانی اشـغال ایدنجه ، آتش پرسـتلك عقیده‌سی ده‌رواج و اعتبارینی غائب ایتمش و یرینـه كلدانیلرك صابئیه مذهبی یعنی شمس و كواكبه عبادت ایتمك عادتی قائم اولمشدر .

صابئیه مذهبی ایرانه كیانیان خاندانك مؤسسی‌اولان (كیخسرو) طرفندن ادخال ایدلمش و (كشتاسب) زمانه‌قدر موقع‌حا كمیتده‌قالمشدر.

صابئيه مذهبنك رواجى ، قديم آتش پرستى‌يى بوس بوتون اونوتدرمامشدى .

كستاسب زماننده ظهور ايدن (زردشت) ؛ بو قديم عقيده‌نك اوزرينى قاپلايان رماد نسيانى قالديرمش و آتش پرستى دينى يكى باشدن علوريز اشتعال اولمشدر .

زردشت (آذر) نامنى ويرديكى آتشى ايكنجى صنف آلهلر ميانندە تعداد ايلمشدر . اسكندر كبيرك ايرانه هجومى داراسلطنتى نه‌بى امان برصدمه ايله صارصمش ايسه آتش پرستلكده اوقدر مدهش برضربه ايندیرمشدر. ايران شوكتيله برلكده سقوط ايدن آتش پرستلك (ساسانيان) سلاله‌سنك ظهورينه قدر خاكسترنسيان آلتنده كيزلى قالمشدر .

ساسانيلرك مؤسسى اولان (اردشيربابك) ايران سلطنتنى اعاده ايتديكى كبى آتش پرستلك عقيده‌سنى ده احيا وتعميم ايلمشدر . اوچنجى دفعه احيا ايديلن بو عقيده اسلاميتك تاريخ ظهورينه قدر موقعحاكميتنى محافظه ايتمشدر .

م . شمس الدين

تربيه و تعليم

بزده اخلاق ، بزده تربيه

— ٣ —

أپيكوره كوره اس اخلاق « نفع » در ؛ اوده قبول ايديبوركه حظ « لذت » خير مطلق‌در . فقط بو حظ عينى زمانده دواملى ، امين و هردرلو آلامدن مصون اولملى‌در . غريزه ايسه كندى باشنه بزى بو نتيجه‌يه ايصاله كافى دكلدر . عقلك‌ده ايشه قارشماسى ضروريدر . ايشته اخلاق علمنك ، ياشامق صنعتنك تأمين فائده ايتمه‌سى ؛ بوندن ايله‌رى كليبور .

فى‌الواقع أپيكوره كوره ايكى نوع حظ واردر: (١) حال حركتده بولونان حظكه شديد ومؤثر اولور ، فقط كچيجى‌در ، آرقاسندن المى‌ده سوروكلر كتيرير . (٢) معتدل وساكن اولور ؛ دواملى‌در و برنتيجهٔ مؤلمه‌سى يوقدر. مقتضاى حكمت ؛ ايكنجى‌يى برنجى‌يه ترجيح ايتمكدر. چونكه‌ خير، الك سهل التدارك اولان شى‌در. احتياجات طبيعيه‌نك تطمينى، الك يوقلنى ديمكدر، باشقه شيئه لزوم يوقدر. « حكيم ، برآرپه اكمكى و بر آزصوايله مسعوديتده ژوپيتر Jupiter له مسابقه‌يه كيريشه‌بيلير.» مع مافيه بو صيق نظريه، أپيكورك شاكردى مه‌ترودور Métrodore واسطه‌سيله « نظريهٔ حظ » ه استحاله ايتمشدر ؛ اساساً حظ و منفعت بربرلرينه پك ياقين قومشودر . هرايكى نظريه‌يه كوره آرتيق حظ « لذت » ؛ « خير » دن عبارت اولونجه برمبدأ كبى تقرر ايدر وهركس حظوظ ولذاتى بولدوغى يرده التقام ايتمكده سربست اولور . صوكرا سز مثلا ساكن حظى ايسترسكز، ديكربرى شدتلى حظى ترجيح ايدر. بوده بركيف ومزاج ايشى‌در .

اون سكزنجى عصرك نهايتنده يتشدن انكليز فيلوسوفلرندن Bentham اخلاقك وحقك مبدأ اولى اولملق اوزره « فائده وياسعادت » ى كوسته‌ريبور.

سعادت ، اوكا كوره : يكون اعظمى آلامدن تنزيل ايدلمش حد اعظمئ حظوظدر . برفعل ، لذيذ نتيجه‌لرينك مجموعى اليم نتيجه‌لرينك يكونى تجاوز ايتديكى حالده مفيد ، عكس تقديرده مضر اولور . بناءً عليه اخلاق ، اعمال انسانيه‌نك مفيديتنى حساب ايتمكدن عبارتدر. او ، اعمال مذكوره‌نك معتاد نتيجه‌لرينى تجربه سايه‌سنده كشف ايده‌رك ايچلرندن مفيد ومضر اولانلرينى تعيين ايدر ، شايان ترجيح و احتراز اولانلرينى كوسته‌رير . فى‌الواقع هر وظيفه ، برطاقم اسباب حسيه‌وخفيه ايله دكل ، علت مفيديت ايله كسب تحقق ايدر. مثلا اعتدال واستقامت، برر وظيفه‌در . چونكه هرحسابه كوره ميدانده برفضلهٔ حظ براقيرلر .

بو حسابى ياپا بيلمك ايچين ، به‌نتهامه كوره، لذات وآلامى مختلف يدى نقطهٔ نظردن تصور ايتمك لازمدر :

١: شدت ٢: امتداد . (حظوظ ، شديد ويا ضعيف، آنى ويا ممتد اولابيلير .)

٣ : مجاورت . ٤ : يقين (حظلر ؛ قريب ويا بعيد ، قطعى ويا مشكوك اولابيلير .

٥ : محضيت . (حظ محض وصاف، بوتون المـلردن خالى اولاندر.)

٦ : بركت . (برحظ ، كنديني ديكر برچوق حظوظ تعقيب ايتديكى وقت بركتلى اولور .)

٧ : بعد . (برحظ ، عينى زمانده نه قدر فضله اشخاص طرفندن تذوق اولونا بيليرسه اوقدر كنيش اولور .)

آكلاشيليوركه بو فيلوسوف ؛ حظلرى نسبت اوصافه كوره تفريق ايتمه‌يور: اوكا كوره بوتون حظوظ ، هم جنسدر ويا عينى نوعه منسوبدر؛ بربرلرندن يالكز كميةً (شدت و امتداد) ياخود حالات خارجيه ايله (مجاورت ، يقين . . . الخ . ايله آيريليرلر .

شوراسى‌ده شايان دقتدركه به‌نتهام ، فائده ويا سعادتدن ، صورت ضروريه‌ده ديكرلرينك نفعنى طرح و اخراج ايتميور . بونك تماميله عكسنه اولارق ، به‌نتهامه كوره ، مبدأ مشروعيت ؛ الك بويوك كميتده بولونان سعادت عظمادر : بونكچون فيلوسوف ، وظائفى تعيين ايدركن نفع اجتماعى‌يه بلكه نفع شخصى‌دن داها فضله مربوط قاليبور . اويله‌كه اونك دوشونجه‌سنه كوره : فردى سعادت ، عمومى سعادتدن غيرقابل تفريقدر و بونك باشليجه ايكى سببى واردر :

(١) فرد ، كندينى مدافعه ايده‌مز ، حياتك احتياجات ضروريه وكوناكونى جمعيت خارجنده كندى باشنه تداركه مقتدر دكلدر . اوحالده اونك منفعتى ، ديكرلرينككى ايله حال تضامنده‌در . « آرى ، قووان حسابنه چاليشيركن ، كندى نامنه‌ده چاليشمش اولور . »

(٢) انسان ، برموجود پرتأثردر . اونك الك شديد حظلرى ؛

بالذات کوردیکی یاخود کندی همجنسلرینه حس ایتدیردیکی حظ واسطه‌سیله تحصل ایلر . بناءً علیه خوداندیش ؛ دیکرلرینك سعادتی ساحهٔ اندیشه‌سندن اسقاط ایتمکله حتی کندی مسعودیتی نقطهٔ نظرندن بیله فنا برحساب یاپمش ، حسابنده‌یا کلش دیمك اولور.

ستوارت میل Stuart Mill بنتهامك نظریهٔ اخلاقیه‌سنی ایکی نقطه‌ده اصلاح ایچون چالیشیور :

(١) حظلرك یالکز کمیتی دکل ، کیفیتی‌ده حسابه آلنیور . بعض لذائده کندیلرنی غیر قابل مقایسه برحاله قویان برکیفیت ، برقیمت حقیقیه Valeur intrinseque واردر . بونوع حظلر ، داها کمیتلی ، داها کنیش . . . . الخ ، فقط داها قابا حظوظ ایله موازنه‌ایدیلنجه، شرطلری ویا نتیجه‌لری آلام عظیمه‌دن عبارت بولونسه‌بیله ، ینه‌اونلره شایان ترجیح کورونور. حظوظ روحیه ویا قلبیه ایله حظوظ حواسك مقایسه‌سندن چیقاجق نتیجه ایشته بویله‌در : « نا خوشنود برسوقراط اولمق ، البته محظوظ برطوموز اولمقدن چوق دکرلی‌در . »

(٢) ستوارت‌میل اخلاقك مبدأ اولی اولمق اوزره صورت‌قطعیه‌ده « سعادت بشریه » یی کوسته‌ریور . بوسعادتی اعلایه معطوف اولان هرعمل‌ایی‌در، اونی تهلکه‌یه دوشوره‌ن‌یاخود تعویق‌ایدن‌هرعمل‌ده‌فنادر.

عبداللطیف نوزاد

ایکنجی مقاله‌ده کورولن « منهج اختیاری » تعبیری « منهج اختباری » صورتنده تصحیح اولونمالیدر . ینه مذکور مقاله‌نك صوکلرینه طوغرو اوقونان (شوراسی‌ده وار : حظ دیلن شیٔ ، فاعلیت انسانیه‌نك مقصد وبناءً علیه اولی دکلدر . . .) عباره‌سنده کی (وبناءً علیه) تعبیرینی اورادن قالدیرارق برجمله صوکرا کلن‌عباره‌یی شویله اوقومالیدر: («غایه» ده و بناءً علیه «خیر»ده بقاء انبساط قابلیتلری . . . . .)

ن.

طلبهٔ علومده حرکت فکریه :

مکالمات وتمرینات عربیه درسی

مدرسه‌لرك اصلاح واحتیاجات عصرله متناسباً انکشاف وترقیسی ایچین شمدی‌یه قدر یازیلان مقاله‌لره ، اورته‌یه سوریلن فکرلره دقتله نکهبان اولور وبر وقتلر عالم اسلامه نشر انوار معارف ایدن اومؤسسهٔ فیضا فیضك یوکسلمه‌سنی ، اوج ترقی‌یه صعودینی منتسبیندن بولندیغم جهتله دکل، صلاح امتی آنده کوردیکم حیثیتله وبتون موجودیتمله ، افراطکارانه‌برصورتده آرزوایدردم ؛ فقط‌دوراقبالنده بیت‌الحکمه‌لریله، رواق‌الحکمه‌لریله ، دارالفنونلریله عالم عرفانه میدان اوقویان مدرسه‌لرك صوك زمانلرده اسکی روح علمی‌یی‌ضایع‌ایتمسی، احتیاجات‌زمانه‌دن بیکانه قالمسی سببیله کیردیکی کریوهٔ انحطاطدن ، حفرهٔ تدنیدن قورتیله بیلمه‌سیچون یازیلان بومقاله‌لر عجبا نه‌یه یارادی ؟!. کرك‌بزده، کرك اولیای اموره‌ده نه‌کبی تأثیرلر براقدی ؟!. ارباب اختصاصمزدن مرکب برهیئت علمیه تشکلی وبوهیئت فاضله‌دن احتیاجات عصره موافق ، تطبیقندن ثمرات نافعه اقتطاف ایدیله‌بیله‌جك بر پروغرام ترتیبی تمنی ایدلمشدی ؛ بوتمنیلرك حیزآرای حصول اولماسی ایچین داها نه قادار زمان بکلیه‌جکز ؟!.. جوابی حقیقةً برآبدهٔ خجالت تشکیل ایده‌جك اولان شو حیرت آور استفهاملره قارشی انسان نه دیه‌جکنی بیلمه‌یور .

ظنمه قالیرسه بوآنه قدر یازیلان مقاله‌لر ، سرد ایدیلن فکرلر بر اکثریت منصفه‌یه لزوم اصلاحاتی تقدیر ایتدیره‌بیلمکدن باشقه برشیئه یارامادی. لکن یالکز اصلاحاتك لزومنه قائل‌اولمقله ایش بیترمی‌ایدی؟ هیهات!. حتی سنه‌لرجه بوفکر اوزرنده اصرار ایتسه‌ك ـ نته‌کیم‌بدایت مشروطیتدنبرو یاپدیغمز کبی ـ تصوراتمزك آیینهٔ فعلده انطباعنی تأمین ایده‌مدکدنصکره ینه صفرالید چیقارز . هرکسك آغزنده (مدرسه‌لر محتاج اصلاحدر) نقراتی دوران ایدوب طوریور ؛ یتیشیر آرتق ! بودعوی مرتبهٔ ثبوته واردی، میدان علانیته بتون عریانلغیله چیقدی؛ بوحقیقت بدیهیه‌یی تکرار ایدوب طورمقده بر فائده متصور دکلدر . بوندنصکره اصلاحاتك ساحهٔ فعلیاتنده جولان ایتملی . وقتك قیمتنی تقدیر ایدوب بر موفقیت کوستره‌مکسزین های‌هوی ایله کچیردیکمز درت سنه‌یه آجیمالی‌یز . چونکه بکله‌مکه تحملمز یوقدر . احتمال‌که اصلاحات مطلوبه حصولپذیر اولنجه‌یه قدر ینه آیلر ، سنه‌لر کچر . فقط بودفعه شمدیکی پروغرامه بعض دروس نافعه علاوه ایدرك ضررلرمزی ممکن مرتبه تلافی ایتمکه چالیشمالی‌یز .

ازجمله : درسخانه‌لره لسان عربك عملی صورتده تحصیلنی تأمین ایتمك اوزره مکالمات وتمرینات عربیه درسی علاوه ایتمك بزم ایچون نه درجه واجب،ونه قدر فائده‌لیدر ؟ بز نره‌یه وارسه‌ق : « سنه‌لرجه عربجه اوقودیغکز حالده عربجه قونوشه‌مدن ، بولسانده تحریراً افادهٔ مرامدن عاجزسکز » دیه اتهامانده بولنیورلر. فقط حقلیدرلر. چونکه برلسانی اوکرنمك دیمك اولا : اولسان ایله تکلمه قادر بولنمق ، ثانیاً اولسانده یازلمش کتابلری اوقویوب آکلایه‌بیلمك ، ثالثاً اولسانده افادهٔ تحریریه‌ده بولنمق ملکه‌سنی استحصال ایده‌بیلمکدن عبارتدر . ایشته بودستوره کوره لسان عربه انتساب ایده‌بیلمك ایچون هرحالده درسخانه‌لره مکالمهٔ عربیه درسی قویمغه مجبورز. بویله اولمادیغی‌صورتده عربی منتسبی‌اولدیغمزی کیمسه‌یه قبول ایتدیره‌مه‌یز .

هم‌ده بوندن ایده‌جکمز استفاده پك عظیم اوله‌جقدر . اولا : بواصول ایله لسان عرب تحصیل اولندقدنصکره پك چوق لغات حافظه‌یه آلنمش اوله‌جغندن علمی ، فنی ، اخلاقی ، فلسفی ، تاریخی نه قدر آثار عربیه وار ایسه قولایجه آکلایه‌بیلیرز . چونکه بوکبی آثار ، المزده‌کی قواعد کتابلرنده اولدیغی کبی دائما عینی کلمه‌لرك تکریریله حاصل اولان عرفی برلسان ایله یازلمیوب خالص عربجه ایله یازلمشدر . مثلا : تاریخدن ابن قتیبه‌نك « کتاب‌الامامة والسیاسة » سندن برشیٔ ویا ابن‌الاثیرك‌تاریخ کاملندن برصحیفه‌یی، یاخودده (مقدمهٔ‌ابن‌خلدون)دن بر فصلی آچه‌لم ؛ دیدیکم لسان عرفیدن اثر کوره‌بیلیرمی‌یز ؟ نه کزر ! بالعکس رنکین‌کلمه‌لرله دونادلمش‌رونقدار جمله‌لر، طبیعیلکنی، ساده‌لکنی، فصاحتنی محافظه ایتمش معنیدار عباره‌لر کوزمزه چارپارکه اصل عربجه

بودر . حالبوكه اصول تمرين ومكالمه اوزره مدت مديده ممارسات لسانيه‌ده بولنمادقجه بوكبي آثار نافعه قولايلقله آكلاشيله‌ماز .

ثانياً : مصر ، بغداد ، شام ، صيدا كبي شهرلرده ملل اسلاميه‌نك تهذيب اخلاقنه ، ترفيه حالنه ، علميه‌نك ترقيسنه خادم لسان عرب ايله يازلمش برچوق مجله‌لر ، مجموعه‌لر نشر اولنيور ؛ بومجله‌لرده تفسيره ، حديثه ، توحيده ، تاريخه ، فقه وفتاوايه ، لغات وادبياته ، تراجم احواله ، شئون علميه‌يه دائر ناديده مقاله‌لر ، تفرقه‌لر يازيليور ؛ شيخ محمد عبده‌لر ، فريد وجديلر كبي مستثنا سيمالر ظهور ايديورده چوغمزك بوحركت علميه‌دن خبرى بيله اولمايور . ايشته بونك باشليجه سببى‌ده ينه بزم لسانده‌كى نقصانِ تحصيلمز اوليور . مسلكمز نامنه بوحال اسف اشتماله نه قدر آغلانسه آزدر . لكن لسان عرب بويله پراتيق صورتده مكملاً تحصيل ايتديرلدكدنصكره بوحالده ، بوبيكانه‌لكاره نهايت ويريلير . هرطالب علم ديكر مراكز علميه‌نك احوالندن ، ترقيسندن ، حركت فكريه‌سندن ، آثار منتشره‌سندن خبردار اولور . وبوسايه‌ده بتون‌مدارس قانون تكامله توفيقاً كمبهٔ ترقي‌يه واصل اولور . هم‌ده بالعموم مدرسه‌ليلر قلب واحدكبي اولوب آره‌لرنده مسلك حسى ، مسلكداش سوكيسى اويانير .

مسلكمزك حياتى نقطهٔ نظرندن پك مهم اولان بومسئله حقنده قطعياً اهمالكار طاورانمامليدر . چونكه تحصيل لسان ايچون اك امين يول اصول تمرين اولديغى آشكاردر . بونى ايلك اول كشف ايدن (أميل اوتو) در . بالآخره بواصول بالعموم آوروپا لسانلرينه تطبيق اولنوب بوندن پك چوق ثمره‌لر اقتطاف ايدلديكنى ، حتى اك چتين لسانلردن معدود اولان آلمان وانكليز لسانلرى بيله اصول مذكوره سايه‌سنده آلتى ، يدى آيده تحصيل اولنديغنى بشير فؤاد بك اصول تعليمنده مقام استحسانده سويليور . بتون ملل مترقيه بويله قولاى ومستحسن براصول سايه‌سنده بر مجبوريت سياسيه ايله يكديكرينك لسانتى آكلامغه چالشدقلرى صيراده تحصيلنده مجبوريت دينيه بولنان عربجه‌يى اصول مذكوره‌يه توفيق ايتمكله ، تحصيلنى ساده‌لشديرمكه نيچون چالشميه‌لم ؟

امين اوله‌لم كه : اغلاقات ومنازعات لفظيه ايله ، تعميقات بيهوده ايله مملو اولان حال حاضر قواعد كتابلرندن ملكهٔ لسانيه حصولنى بكلمك چوق بيهوده‌در . بز قواعد عربيه‌نك غايه‌سى اولان لسان عربى‌يى تكلمده خطادن احترازى وكلام عربى‌يى درست‌اوقومغى لايقيله حاصل ايتمك ايچون بيله ساده ومختصر ، بى‌سود قيل وقالدن عارى اولان ، فقط مجتهدلر يتشديرن مدونات متقدمينه مراجعت ايتمك اضطرارنده بولنيورز .

ديمك‌ايسترمكه : قواعددن مقصود اولان غايه‌يى بيله تأمين ايده‌مين المزده متداول قواعد عربيه كتابلرى تحصيل لسان ايچون قطعياً كافى دكلدر . ذاتاً قواعد ، تحصيل اولنمش برلسانى تعمير واصلاح ايچوندر . شوحالده انسانه لسانى اوكره‌تەجك يا اهل لسانله اختلاط ويا اصول تمرين ومكالمه تعقيب ايتمكدن باشقه برشى دكلدر . بناءً عليه ينه تكرار ايديورم : بوخصوصده‌كى نقصانمزى تلافى ايچون بوسنه‌دن اعتباراً درسخانه‌لره « مكالمات وتمرينات عربيه » درسنى علاوه درجهٔ وجوبده‌در .

بركى - بوز طاغ درسعادت طلبهٔ علومندن

م . صالح وجدى

مقالات

الواح انتباه :

فاعتبروا يا اولى الالباب

بلغارلرك روم ايليده اشغال ايلدكلرى مسلمان مملكتلرنده مدنيت نامنه ارتكاب ايتدكلرى فضايحك مهملرندن بريسى‌ده تنصر ماده‌سى اولمش ؛ بودين دشمنلرى ، بوميدانده‌ده خيلى آت اويناتمشدر .

بيوك قرال (!) فردينانك نشر ايتديكى معهود بيان نامه‌سيله محاربه‌نك هلال وصليب نامنه بر مجادله اولديغنى اعلان ايلمسنه رغماً ، بز روم ايليلر ادليانه بو درجه حرمتسزلكك يكرمنجى عصر مدنيتنده بومرتبه‌يه واصل اوله‌جغنى ، اوروپا عالم مدنيت وانسانيتنك قارشيسنده دين نامنه بوقدر وحشتلرى ارتكاب ايتديره‌جك قدر بلغارلرك جسور اولدقلرينى تخمين ايتميوردق .

بز اويله ظن ايديوردقكه بو عصرده ايكى حكومت ، ايكى عسكر اراسنده حادث اولان بر محاربه‌ده محاربه‌يه اشتراك ايدنلر صف حربده ايكن دوچار تعرض اولور . محاربه‌ده بولونمايانلر ، اختيارلر ، قادينلر ، چوجقلر تجاوز كورمزلر ؛ بلكه‌ده اونلرك هر درلو حقنه حرمت اولنور . مكر اويله دكلمش . حقوق نامنه ، انسانيت نامنه ، مدنيت نامنه كائناتده نه وار ايسه بونلرك هپسنى آياقلر آلتنه آلمق بلغارلرك شاننددن ايمش .

بز اويله ظن ايديوردقكه محاربه اوله‌جق ، اوغراشيله‌جق ، نتيجه‌ده طرفيندن برى غالب كله‌جك ، فقط غالب كلن قوت ؛ مغلوب اولان حكومتك مجروحلرينه ، اسيرلرينه ، صف حربدن خارج بولونانلره ، محاربه‌سز استيلا كوره‌ن مملكتلر اهاليسنه برشى دينلمه‌يه‌جك ، محاربه‌نك يكرمنجى عصره لايق بر محاربه اولديغى فعلاً ده كوستريله‌جك ... مكر اويله دكلمش . بوكبى آثار مدنيتى ، بلغارلر كبى شرف نامنه هيچ برشيئه مالك اولمايان ؛ انسانيتك بتون خصائصندن جداً محروم بولونان بر ملتدن بكله‌مك ، مفترس حيوانلردن رحم وشفقت اميد ايتمك قبيلندن ايمش .

بز اويله ظن ايديوردقكه محاربه‌ده هرنه ارتكاب اولنورسه اولنسون ، يالكز برشى محترم طوتوله‌جق : دين . اوت ، دينه تعرضى ، معبده تجاوزى هيچ بكليه‌ميوردق . مكر بونده‌ده الدانمشز .

نشریات ومطالعاتمی مسموعاتدن زیاده مشهوداته استناد ایتدیرمك یگانه مسلکم اولدیغی ایچون، دیگر مقالەلرمده اولدیغی کبی، بوخصوصده ینه سیروزدەکی حالاتدن بحث ایدەجکم :

بلغارلر قصبەمزه کیردکلری وقت ـ هریردەاولدیغی کبی ـ ضابطان وعسکرلرینی، قیشلەلرده دکل، مسلمان خانەلرنده یرلشدیرمشلردی .

[بوحال بلغار ـ یونان منافرتنه قدر دوام ایتـدی . او عداوت باشلایجه عسکر وضابطلرك بر قسمیده روم دوستلرمزك خانەلرینه یرلشدیرلمکه باشلاندی .]

بدایت استیلاده تقسیمدن بزم سلاملغده ایکی ضابط ایله ایکی نفر اصـابت ایتدی . کیتدی ، کلـدی ؛ نهایتنه قدر هیـچ اکسـیك اولمادی . یوزلرجه مسـلمان اوی ، عادتا برر عسـکری قلوبی حالنی اکتساب ایلدی .

برکیجه بوآجی مسافرلردن بریسی بزه بر لوحـه هدیه ایتدیکه صباحلین او لوحەدن بتون شهره ، دکانلره ، قهوەلره تعلیق اولوندیغنی کوردك .

لوحه شو ایدی : قرق سانتیم عرضـنده ، التمش سانتیم طولنده بیاض بر زمینك یوقاریسـنده صاغ جهتنده قرال فردیناند ، صـول جهتنده صرب قرالی پتره ، اشاغی جهتده صاغده یونانیلرك او وقتکی قرالی وشمدیکنك پدری یورکی ، اونك مقابلنـدەده قرەطاغ قرالی نیقولا . لوحەنك اورطەسـنده بر النده مرصـع بر قلیـچ ، دیگرنده مزین بر صلیب طوتان کنج یاقیشقلی بر قیز . بو قیزك آیاقلری آلتنده کوزلریمی یاشارتان ، روحمی صـیقان ، او دقیقەده بنی کندمدن کچیرن بر ... بر عثمانلی سنجاغی . اوتەسی بریسی ییرتیلمش ، صاپی قیرلمش ، دلیك دەشیك اولمش شانلی ، فقط اورادە شانسز ، شرفسز ، سونوك ، محقر بر هلال . بو لوحـەنك بر خوجەیه ، مسـافر اولدیغی ، اونده یاتدیغی بر خانه صاحبنه ویرلمی صورتیله کوستریلان بو تربیەسزلکك، بو نزاکتسزلکك انجق وانجق بلغار ضابطلرینه خاص اولدیغنی شایان قید کورورم . بونکلەده قالسـه ایی . بو تربیەسز بیکباشی بنده قاچ کون مسافر قالمش ایسه اثمه آلمدیغ بولوحەاوطەنك دیوارینه آصیلمش ، مجبـوراً اوطەیه کیروب چیقدقجه قلبمه ، وجـدانمه ، جانمه خنجرلر کبی صاپلانمشدر .

ایشـته بو لوحەلرك انتشارندن صـوکرا دین نامنه دینسزلکلر ، هذیانلر باش کوسـتردی . کویلرده برچوق انسانلر تهدید ایله تنصر ایتدیرلدی . « وەتیرنا » قریەسنك عمومی خرستیانلغه دعوت اولوندی . قبول ایتمەین ایکی یوزاللی مسلمان شهید ایدلدی . پتریچده ، جمعهٔ بالاده التی یوز کشی‌نك دینلری دکشدیرلدی ؛ رازلق قضاسنده بر مسلمان قالمادی . قوجه بر قضا خلقنك یوزده قرق شـهید ، اللیسی تنصر ایتدیرلدی . انجق یوزده اونی فرار ایدەبیلدی . نوره قوبك اوچ بیك خانەیه قریب اولان آبلانجه ، والفوسـل، صـانوفچه، وولقوه ودهـا اسمنی بیلمدیکم درت بش کوی ، اهالیسی بلغارلغی قبـول ایتمدکلری ایچون محاربەدن تام ایکی آی صوکرا طوپه طوتولدی ، خاك ایله یکسـان ایدلدی . اهالیـسی ارکك ، قادین ، چـوجق بره قدر قلیچدن کچیرلدی . درامەنك وچچ قولنه بو متصدله کیدن بر مفرزه وبرقاچ پاپاس اهالی‌یی قاندیرەمدقلریچون بوحوالیده برشی یاپەمدقلرینی مرکزه خبر ویرملریله عصیان ایتدیلر دیه طرف حکومتدن کوندریلن بر طابور عسکر وبر باتاریه طوپله کویلر وکویلیلر تخریب ایدلدی .

ایشـته یکرمنجی عصر مدنیده دین! ایشـته یکرمنجی عصرده دینه حرمت ! بونی کیم تخمین ایدردی ، کیم بکلردی ؟ بلغارلرك ماکدونیا وتراکیـادەکی بو حاللرینی ، بوکبی ظلملرینی ، قتللرینی ، تخریبـلرینی یازمقدن مقصدمز اوروپالیلر کورسونده بزه یاردیم ایتسـون ، یاخود بلغارلره بیلمم نه یاپسون دکل . اصلا وقطعا بومقصدله یازمیورم .

یازییورمکه بونلری برطرفدن اوروپالیلر کورسونلر ، اوتانسـونلر ، عارلانسـونلر . شمدی‌یه قدر حمایه ایتـدکلری بلغارلرك نه چیچك اولدقلرینی اکلاسـونلر . صوکرادە بزم مسلمانلرمز ؛ اکثریسـنك باشی لاف اکلامایان ، آغزی کم طوتمایان قالین قفالی مسلمانلرمز ؛ بوکبی احوالی کورەرك دینلرینه ، دینلرینی محافظه نقطەسندن دنیالرینه آدم عقللی صاریلق ایچون عبرت آلسـونلرده براز کندیلرینه کلسونلر. زیرا نصیحت ایله یوله کلمین بز مسلمانلر؛ بو صوك سرکذشتلردنده متنبه اولمایەجق ، یوله یاتمایەجق اولورسەك آرتق بیوروك بوامتك جنازه نمازینه والسلام .

منتی زاده
م . اسعد

مکاتیب

هندستانده مکتوبلری :

ادرنەنك یکیدن فتحی

وهندستانده اهالی اسلامیەسنك سوینجلری

ادرنەنك تکرار عثمانلیلر طرفندن فتح وضبطی، هندستان اهالی اسلامیەسنده عظیم مسرت حسنی اویاندیرمشدر . هراوده، هرمحلەده ، هرمجمع ومحفلده مسرت و سوینچ علائمی نمایان اولمغه باشلایوب ، اهل ایمانك یوزلری کولمکده، قلبلری سرور وشادمانی ایله قبارمقدەدر. بوحسیات مسرت آمیزانه یالکز بومبایه منحصر اولیوب، بالجمله هندستانه سرایت ایتمشدر دیه بیلیرم . بو سوزمی اثبات ایچون هندستانك اطراف واکناف قریبه وبعیدەسندن بومبای باش شهبندرخانەسنه ورود ایدن تبریکی متضمن تلغرافلری ارائه ایتمك کافیدر ظن ایدرم .

مبالغەسز عرض ایدرمکه یوزلرجه تلغراف بومبایدەکی عثمانلی شهبندرخانەسنه هندستانك هر طرفندن، مسلمانلردن، مسلمان انجمن وقلوبلرندن کوندرلمش وادرنەنك فتحی اوزرینه صمیمی تبریکلرینی تقدیم ایلشلردر.. ادرنەنك صورت ضبطیله ابراهیم وانور بکلر طرفندن کوستریلان خدماتی مبین صدر اعظم پاشا حضرتلری طرفندن چکیلن تلغراف مبای باش شهبندری وکیلی حسن بصری بك طرفندن انکلیزجەیه ترجمه ایدیلەرك بومبایده انتشار ایدن یومی غزتەلره کوندرلمك

صورتیله رسماً اعلان کیفیت ایدلسی اوزرینه، بورا مسلمانلری آقین آقین برای تبریک قونسولاتویه قوشمشلردر .

انکلیز غزته‌لری ایسه الآن حسیات طرفگیرانه‌لرینی کاغده ـ مطبوعاته ـ درج ایتمکدن بردرلو کندیلرینی آله‌میورلر . عثمانلیلرک موفقیاتی چکه‌مدکلرندن، موفقیات مذکوره‌یی متضمن اولان تلغرافلری Crafty Furks (حیله‌کار تورکلر) عنوان وسرلوحه‌سی آلتنده غزته‌لرینه درج ایتمکدن حیا ایتمیورلر. فقط بو بیاناتله، بو بیچاره‌لره هند مسلمانلری طرفندن اصلا اهمیت ویرلمامکده، بالعکس کین وغیظلری تحریک ایدلمکده‌در .

مدراس شهرنده‌کی مسلمانلر عظیم بر میتینغ عقد ایدرک انکلیز مطبوعاتنک بو طرفگیرانه اولان نشریاتیله، انکلتره رجالنک حکومت عثمانیه علیهنده‌کی بیاناتلرینی پروتستو ایدرک ، لوندره‌ده‌کی هندستان و مستملکات نظارتنه شکایت آمیز تلغرافلر چکمشلردر .

کالکوته‌ده، اله آباده، علی کده‌ده انتشار ایدن (الهلال)، (همدرد) ، (وکیل) ـ اردو لسانیله انتشار ایدر غزته‌لردر ـ وانکلیزجه اوله‌رق دهلی‌ده چیقان the comrade اسلام مطبوعاتنک بیاناتی تمامیله لوزمده‌در . حتی بزم استانبولده انتشار ایدن تورکجه غزته‌لری بیله بو قدر طرفدارانه ومعقولانه مقاله‌لر یازه‌میورلر . انکلتره حکومتنک ، تام بو صیره‌ده بی‌طرفانه طاورانمسی لزومنه دائر هندستانک هر طرفنده میتینغلر عقد ایدیله‌جکنی، قونفرانسلر ویریله‌جکنی بالاده‌کی غزته‌لرده خبر ویرلمشدر. میتینغک عقدندن صوکره حضار طرفندن اتخاذ اولنه‌جق اولان قرار بالطبع لوندره‌ده‌کی رجال سیاسیه ایله انکلتره حکومتنه، قرال حضرتلرینه بیلدیریله‌جکدر .

(الهلال) — کالکوته‌ده اردو لسانیله انتشار ایدن بر غزته‌در. صاحبی شهبال رسالهٔ مصوره‌سنده‌کی رسملری تکرار باصمق صورتیله عثمانلی قهرمانلرینی، رجال مشروطه‌سی هند مسلمانلرینه طانتدیرمغی وظیفه ایدنمش وبونک اوزرینه انکلیزلرک نظر دقتلرینی جلب ایلمشدر . عثمانلیلر لهنده یازدیغی مقاله‌لر او قدر کوزل ومدافعه‌کارانه بر اسلوبده تحریر ایدلمشدرکه، کندیسنه انکلیزلر طرفندن بر ایکی دفعه معتدلانه بر طرزده یازی یازمسی اخطار ایدلدیکی حالده، اخطارات مذکوره‌یی اهمیت واعتباره آلمیه‌رق، اسکیسی کبی مقاله یازمقده دوام ایلمکده‌در . — غزته‌سی، صوک نسخه‌سنده ایشی دها ایلرویه کوتوره‌رک اوروپا دولتلریله بالقان مناسباتندن، حال حاضره‌ده‌کی عساکر عثمانیه‌نک ادرنه‌یی ضبط ایلرندن بحث ایدرکن، حسیات اسلامیه‌سنی بردرلو ضبط ایده‌میه‌رک (الکفر ملة واحدة) دیمش وانکلیزلرک بوتون بوتون حدتلرینی جلب ایلمشدر .

بومبایده مسافرةً بولنمقده اولان هندستانک اک مشهور علماسندن، لکنهور شهرنده‌کی (ندوة العلماء) رئیسی مولانا شبلی نعمانی حضرتلرینی بو کون زیارت ایتدیکم صیره‌ده مشارالیه حضرتلری بو نسخه‌یی بکا کوستردکدن صوکره؛ پک یقین بر زمانده انکلیزلر طرفندن بو اسلامی جریده‌نک صاحبی باشنه بر بلا کتیریله‌جکنی سوز آره‌سنده سویلدی. اسلامیت وعثمانلیلق اوغورنده منفعتنی استحقار و حیاتنی تهلکه‌یه القا ایدن بو ذاتی عثمانلیلر البته تقدیس وتطییب خاطرینه همت ایلیوب، بوصورتله حقشناس بر ملت اولدیغمزی هندستانده‌کی مسلمان قارداشلرمزه فعلاً کوسترملی‌یز .

(همدرد) غزته‌سنده اوقوندیغنه نظراً مدارس مسلمانلری یالکز انکلتره‌یه تلغراف چکمکله اکتفا ایتمیوب، بالجمله آوروپا دول معظمه‌سنه‌ده عثمانلی ـ بولغار ایشلرنده بی‌طرف قالملرینی توصیه ایده‌جکلرمش . ادرنه‌نک ضبطی مناسبتیله (همدرد) غزته‌سی باش مقاله‌سنی (کایامیت) — اردو لساننده انقلاب دیمکدر — « وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علی کل شیء قدیر » عنوانی آلتنده تحریر ایدرک، بولغارلرک هزیمتلرینی پک فنا وطعنه آمیز بر لسانله یازوب، عثمانلیلرک شهامت وجلادتلرینی برآوردهٔ زبان تکریم وتعظیم ایتمشدر .

مذکور مقاله‌نک جان آله‌جق جمله‌لرینی قارئلره ترجمه ایدیورم. اوقوسونلرده بوراده‌کی مسلمان قارداشلرینک حسیات اخوتکارانه‌لرینی آلقیشلاسونلر .

(همدرد) دیورکه: « عثمانلی عسکرلرینک قولنی بوکه‌جک بشقه بر عسکر دنیاده یوقدر . بویله عسکر دها مشیمهٔ مادردن طوغمامش وطوغمیه‌جقدر . ورد زبانی کلمهٔ مبجلهٔ توحید والله اکبر اولان بر اردو هیچ بر زمان کفار عسکرینه مغلوب اولماز . پیغمبر ذیشانک روح محترمی بونلرله برابردر . اولجه مغلوب اولدیلرسه، بو مغلوبیت، عثمانلی اردوسنی اداره ایدن جاهلره ، خائنلره شاملدر. عثمانلی عسکرینی ایی اداره ایتسه‌لردی، ذخیره وارزاق یرلی یرینه وقتیله یوللاسه‌لردی عثمانلی عسکری طاغلری یرندن اوینانه‌جقدی . فقط ایواه، یازیقلر اولسون‌که، محترم عثمانلی اردوسنک باشنده، قوماندانلغنده سلانیکی بیهوده یره تسلیم ایدن خائن آلچاق تحسین پاشالر بولنیوردی‌ده آنک ایچون عثمانلیلر مغلوب اولدیلر .

«شیمدی ایسه او ناموسسز، قورقاق حریفلر یرینه ابراهیم وانور بکلر کبی کنجلر بولنمقده‌در . بونلرک قلبنده نور اسلامیت ساطع ولامع اولدیغندن ، دائما موفق اولیورلر .

«غزته‌مز عموم هندستان اهالئ اسلامیه‌سی نامنه اوزاق مسافه‌لرده، بعید ممالکده یشایان اسلام قهرمانلرینه تبریکات صمیمانه‌یی تقدیم ایلر . »

(همدرد) غزته‌سی بو مقاله‌سنی درت بچق ستونده بیتیریور . روسلره، انکلیزلرک اوغماسنی، چوروش ایپلرله قیویه اینملرینی پک معنیدار بر صورتده توصیه ایدرک، عاقبت اندیشانه طاورانملرینی توصیه ایدیور .

عکس تقدیرده، انکلتره حکومتی تکرار عثمانلیلری تضییق ایتمک صورتیله سیاسةً ادرنه‌دن چیقارتمغه تشبث ایده‌جک اولورسه ، هندستانده‌کی مسلمانلر عندنده نفوذ وحرمتنی غائب ایده‌جکنی مؤثر وشدید بر لسانله بیان ایدیور. مقاله‌سنک صوکنده‌ده فارسی العباره اولان:

عشاق را مکوکه همه کرم کینه اند
اینها به یکدکر چوی و آبکینه اند

معنیدار بیتی درج ایلمشدر .

بوقارده اسملرینی تعداد ایلدیکم غزته‌لر هندستانک اک مهم شهرلرنده تعلیم و تربیه کورمش و امور سیاسیه و اقتصادیه‌یه بحقٍ کسب وقوف ایدن کنج مسلمانلر طرفندن نشر ایدلمکده‌در. بو کنجلر تحصیل و تعلیملرینی (علی کده) دارالفنون اسلامیسنده اکماله موفق اوله‌رق، صرف اسلامیتک تعالی وترقیسیله اشتغال ایلمکی کندیلرینه بر وظیفهٔ مقدسه عد ایلمشلردر . بو غزته‌لرک مطالعه‌سی سایه‌سنده هند مسلمانلری آره‌سنده فوق العاده بر تنور افکار حاصل اولمشدر . آز زمان ایچنده بو مطبوعات اسلامیه‌نک نفوذی، هندستانی باشدن باشه قاپلامشدر.

انکلیزلر بو غزته‌لرک خاطرینی صایمقله برابر، نسخه‌لرینی حرفیاً ترجمه ایتدیروب مطالعه ایلمکی وظیفه ایدنمشلردر . صاحب وناشرلرینک حرکات وسکنات روزمره‌لرینی تدقیق ایچون بر چوق خفیه‌لرده حکومت طرفندن تعیین اولنمشدر .

هله انکلیز پوسته‌خانه‌لرنده داعئ شبهه اولان مکتوبلر پک قولایلقله آچیلمقده ومحتویاتی ضبط وقید ایدلدکدن صوکره ینه بو ایشه مخصوص بر آلت وماکنه ایله یاپشدیریلوب مرسل الیهلرینه ایصال ایدیلمکده‌در . بوکبی غزته‌جیلرک مکتوبلری آره‌صیره ایجاب ایلدیکی زمان آچیلیر .

هندستانده‌کی انکلیزلر، اک اوفاق بر شیدن، بر حرکتدن قورقارلر. چونکه هندستانده‌کی اختلاللر، قارغشه‌لقلر پک آنی بر صورتده دائما وقوع بولمشدر . حکومت وقتندن اول خبر آله‌میور . بو آجی تجربه‌یی انکلیزلر مهلك وفورطنه‌لی وقوعات نتیجه‌سنده اوکرنمشلردر . آنک ایچون هر درلو تشبثاته توسل ایدرلر.

بنغاله ایالتنده‌کی هندولر تمامیله انکلیزلر علیهنده بولنوب مستقل بر هندستان حکومتنک تشکیلی ایچون چالیشمقده‌درلر . بونلرک قیافتلرینی کورن ذات آنلری قره جاهل ظن ایدیور. حالبوکه بوملی قیافتلره بوروتن چهره‌لرده او قدر آثار ذکا وفطانت وحب استقلال نمایان وبارزدرکه، انسانک نظر دقتنی درحال جلب ایدرلر. جدی ومتین بر تحصیله مالك اولان بنغاله‌لیلر داخلده وخارجده انکلیزلر علیهنده انتریقه چویرمکدن بر آن خالی قالیورلر. پارسده، امریقاده، لوزانده، اسویچره‌ده متعدد قومیته وغزته‌لری واردر .

پارسده هندو (مادام کاما) نك معرفتیله چیقان غزته انکلتره‌نك اك مدهش بر دشمنیدر . بو غزته‌نك اسمی (ذی باندماتارام) درکه بو اسمك آلتنده بودا وبرهمانك اك ایی سوزلرندن اولان بر جمله یازلشدر: « حیات، استقلالیتدن بشقه

برشی دکلدر، استقلاللرینی غائب ایدن ملتلره مزارلر ایچنده‌کی اولولر بیننده بر فرق یوقدر ..» ایشته بو جمله طوغریدن طوغری‌یه انکلیزلرك سیاست مستعمرانه‌لرینك علیهنده بولندیغندن، مذکور غزته‌نك هندستانه کیرمامسی ایچون پوسته خانه‌لرده، ساحللرده تشبثات فوق العاده اختیار اولنمشدر. نسخه‌سی بر یرده بولنورسه، بر کیمسه‌نك النده طوتیلیرسه، او یر، او آدم محو اولور بیتر. منفالرده، محبسلرده زنجیر آلتنده اینکلمکه محکوم اولور.

انکلتره‌نك، هندستانده‌کی انکلیزلرك بو مظالمی سطحی کوزله هندستانده کزنلر کوره‌مزلر. اوساده دللر، کوته‌بیلر، یالکز هندستانك تمیز و منتظم سوقاقلرینی، بولوارلرینی کوروبده انکلیز اداره‌سنه آلدانیرلر.

بومبای والیسی Lord vellingdon برقاچ آی اول — یازك ابتداسنده — پورایه مواصلتی عقبنده صیفیه‌لره کیتمشدر. اصولاً بومبایه‌کی عناصر طرفندن بیان خوش آمدی ضمننده نطقلر — که آ کا آدرس دیورلر — اوقونور ومذکور نطقی محتوی اولان کوموش وآلتون قوطو بر هیئت واسطه‌سیله والی‌یه تقدیم ایدیلیر.

بو هفته ظرفنده بومبای مسلمانلری طرفندن بر هیئت انتخاب ایدیلوب، مذکور نطقك قرائتیله تقدیمی ایچون بومبایدن پونه‌یه — که یوز یکرمی بش میل اوزاقده واقع بر یردر، قصبه‌در — کیدلدی. بو هیئت اون کیشیدن مرکب ایدی. والینك صیفیه‌سنه وقت معینده قبول اولندیلر. نطق (مولوی رفیع الدین احمد) طرفندن اوقونوب، (قاسم علی جیراج بهائی) طرفندنده والی اولان لورده تقدیم اولنمشدر. والیٔ مشارالیه بو أثناده — ادرنه‌نك عثمانلیلره کچمسی مناسبتیله — مسلمانلرك حیاتنه واقف اولدیغی جهتله پك مفصل بر جواب اعطاسنه مجبور اوله‌رق، طولاییسیله عثمانلیلرك لهنده‌ده هرتصلسه ادارهٔ کلام ایتمشدر.

بومبای والیسنك نطقی تماميله عثمانلیلرك لهنده‌در. کندی دولتیله بزم دولتك آره‌سنده‌کی مناسباتك ایلکندن وایلروده‌ده‌ها زیاده کسب قوت ایده‌جکندن باحثدر.

هند مسلمانلرینی، عثمانلیلره صیقنتیلری أثناسنده یاردم ایتدکلرندن بیان ممنونیت ایدوب، کندی دینداشلرینه اولان صداقتلرینی تحسین ایدیور. عین زمانده حکومت عثمانیه‌نك بو محاربه أثناسنده دها زیاده تجربه ودرسلر آلدیغندن وبو درسلر سایه‌سنده قوتلی ومتین بر حکومت تشکیل ایتمکه موفق اوله‌جقلرینی امید ایتدیکنی سویلك صورتیله مسلمانلری تطییب ایلیور.

نطق مذکورك نه کبی بر سائقه سویلندیکی، طبیعی ادرنه‌نك استردادی اوزرینه، بو صره‌ده، آشکار و معلومدر.

Lueen of East — شرق قرالیچه‌سی — معناسنی حائز اولان بومبای والیسنك نطقنده بزه تعلق ایدن جمله‌لرك هربری معانیٔ عدیده وسیاسیه‌یی جامعدر. هر بر کله‌سی بزم ایچون بر دستور العمل واس الحرکات مقامنده در. ایلروده‌نه بولده طاورانمق لازمکله‌جکنی عثمانلیلره بر لسان ادبله اشارت وبیان ایدیور. بومبای والیسی بو آنه قدر هرنه اجراآت یاپدیسه، هپ مسلمانلرك لهنده ایدی. مسلمانلرك آمالنی ترویج ایتمکه صوك درجه میالدر. حتی اسلام محبیدردیه، مسلمانلر آره‌سنده شهرت شعار بیله اولمشدر.

فقط تأسف ایدرم‌که بومبای باش شهبندر سابقی، پونه‌یه‌قدر اوفاجق بر زحمتی اختیار ایتمامك ایچون والیٔ مشار الیهله وداع ایتمکسزین بومبایدن انفکاك ایتدی کیتدی. بومبای والیسنه بر تلغراف کشیده ایتمکله — کوروشه‌میه‌جکنی بیان ایدرك — اکتفا ایلدی. بو حرکت کندی دولت وملتی ایچون ضرردن بشقه بر معنایی تضمن ایتمز.

جعفر بك افندی کبی ذوات بوندن صوکره خارجده دکل داخلده استخدام اولنمایدر. ذاتاً دولتمزك سیاستنی وقتیله جیغرندن — سوء تدبیر واجتهادیله — چیقاران رفعت پاشانك تعیین ایتدیکی شهبندر و سفرالر بوندن دها ایی بر حرکتده بولنه‌مازلر.

مأمول ایدرم‌که، خلیل خالد بك افندی حضرتلری بومبایه مواصلتدن صوکره جعفر بکك یاپدقلرینی تلافی ایدرده سیاستمزی بر محور مستقیمه ارجاع ایدر.

هزاران نکته‌می باید بغیر از حسن وزیبا کی

هندستان : بومبای — **س . م توفیق**

آناطولی سیار مخابر مخصوصمزدن :

کرماستی قضاسی

قره‌جه بك‌دن کرماستی‌یه درت ساعتدر. مع مافیه عربه ایله اوچ ساعتده کیدیلیر. یول عارضه‌سز، دوز اولدیغی ایچون معهود — آنادولی اوتوموبیلی دیه‌جکم — یایلی وماقاصلی عربه‌لر انسانك باغرصاقلرینی اولقدر خردوخاش ایتمز. طبیعی یول راحتلغی قیشین مستثنادر، حتی اوزمان پوسته بیله بارکیرلر واسطه‌سیله اجرا اولنور.

یوللرده تصادف اولنان اراضی‌دن باشلوجه‌لری، بلکه قسم اعظمی چفتلکات همایون، خزینهٔ اوقافه عائد بالقلی چفتلکی ایله، غالب پاشانك جسیم چفتلکلریدر.

∴

کرماستی قضاسی بروسه‌یه (١٢)، باندیرمه‌یه، (٨)، صوصغیرلق ناحیه‌سنه (٥) ساعت مسافه‌ده اولوب آنجق قره‌سی‌یه مربوط (بلاط) ناحیه‌سی قره‌سی‌یه (١٨) ساعت مسافه‌ده اولدیغی حالده کرماستی‌یه (١٢) ساعتدر.

بلاط ناحیه‌سیله اطرانوس چایندن کلن صولر (جاماندار) قریه‌سنده برلشه‌رك کرماستی‌نك اورته‌سندن کچوب (آپولیوند) کولنه آقار. کولك‌ده دکز ایله اتصالی واردر.

مقدما نافعه نظارتنك رؤف بکه ویروب بالآخره نزع ایتدیکی (سیرسفائن شرکتی) امتیازی بورالرده‌ده جاری ایدی. اکر مذکور شرکت قوه‌دن فعله چیقمش اولسه ایدی کرماستی‌دن حرکت ایدن بر واپور مرمره دکزنده صولوغی آله‌جق ایدی. نه‌چاره‌که برچوق امیدلر اویاندیران مذکور شرکتدن هیچ برشی چیقمدی.

∴

محصولات :

کرماستی‌نك طوپراغی غایت منبت، محصولدار، قوتلیدر. علاوه جهتلرنده قیش محصولی بیچلدکدنصکره یاز محصولی یتشدیریلور. آربه بیچیلوب یرینه مصرا کیلدیکی کبی. الحاصل درلو درلو میوه‌لر، وسبزه‌لر پك مبذولدر. یاغ وپینیری مشهوردر؛ حزیران آینده، یعنی یاغك بول اولدیغی موسمده استانبولده ١٨، ٢٠ غروشه صاتیلان یاغلر بوراده (١٢) غروشه آلنه‌بیلیور. بونی بیلن یاغ طوپلایجیلری آقین آقین کرماستی پازارینه قوشارلر.

∴

معادن :

کمور معدنی. — کرماستی قصبه‌سنه (٥) ساعت مسافه‌ده (کون

طوغدی) قریه‌سنده غایت مبذول و برکتلی کومور معدنی اولوب خرستیانلردن غاوریل و آندون نام وطنداشلر ! مذکور معدنك رخصتنی آلمشلر ، بالآخره بر انکلیز قومپانیاسنه امتیازینی دور وفراغ ایتمشلر. حال حاضرده بروسه انکلیز قونسلوسنك دلالتیله ایشلدیلیور .

پترول غازی . — قصبه‌یه بر بچق مسافه‌ده غایت کوزل وصاف پترول غازی بولنوب ایشیق اوغلی اسماعیل ، ساعتجی کاظم افندیلر ایله چاقیر اوغلی حسن ، قونیه‌لی حسین آغالر مشترکاً رخصتنی آلمشلردر. بومعدن جیوه ایله قاریشیق برحالده بولنیور. آیروجه‌جیوه‌نك رخصتنی آلمغه چالیشیورلردی . اجنبی قومپانیالر طرفندن بومعدنك نصل بر معدن اولدیغنی آکلامق ایچون معدن سمسارلری ، کیمیاکرلر کلوب دوریبور . البته برکون امللرینه نائل اوله‌جقلر . معدن صاحبلرندن ایشیق اوغلی اسماعیل افندیله کوروشدم . دیدم‌که :

— بومعدنی کندیکزمی ایشلته‌جکسکز ، یوقسه امتیازینی آخر برکیمسه‌یه‌می فراغ ایده‌جکسکز ؟

— لاقیردینك طوغریجه‌سی ، معلومکزدرکه بومعدنی ایشلتمکه بالطبع بزم وسع وطاقتمز یوقدر . امتیازینی صاتمق ایستیورز . مقدما اسلاملردن ایی مراجعت ایدنلر بولندی ایسه‌ده نتیجه‌ده هیچ برشی چیقمدی .

— کیملره امتیازینی ویرمك ایستیورسکز ؟

— اسلاملردن غیریسنه !.. چونکه بزم مسلمانلر ایش آدملری، کار اهلی کیمسه‌لر دکللردر . دیدی ، قودی ، صافی لاقیردی ایله ایش کورمکی سورلر . ارباب مراجعتدن بعضیلری متشبث ، ایش اهلی آدملر ایسه‌ده بوکی‌لرك قوهٔ مالیه‌سی معدنی ایشلتمکه کافی کلدیکندن ؛ دیکر برقسم اصحاب یسار وسرمایه‌نك شرکتلر تشکیلیله بش، اون ، یوز مسلمانك برآره‌یه برلشوب بزلره مراجعت ایتمه‌مسندن ناشی امتیازینی اسلاملردن غیریسنه ویرمکه مجبوریت حس ایتدك .

— دیمك‌که اسلاملره امتیازی صاتمیورسکز .

— اوت صاتمایاجغز . صاتمامغه قرار ویردك .

— کلیك ، عنادکزدن واز کچیك‌ده امتیازی ترجیحاً مسلمانلره صاتیکز . اونلرده برآز پاره یوزی کورسونلر . معدن نه‌در ؟ غاز نه‌در ؟ پاره نه‌در ؟ یشامق نه‌در ؟ اوکره‌نسونلر . مملکتمزده تك بر غاز معدننك ایشلتیله‌مه‌مسندن اجنبی مملکتلرینه ملیونلرجه لیرالرمز آقوب کیدییور. حالبوکه آناطولیمزك، بومقدس اسلام یوردینك معدنلری ایشلتیله‌جك اولورسه بیکلرجه فقیر، پریشان بزلرك ترفیه حالنه، برچوق کیمسه‌لرك زنکین اولمسنه وبویوزدن دولتك استفاده‌سندن باشقه ، مسلمانلری‌ده دیکرعناصرمثللو یشاتمغه سبب‌اوله‌جقسکز. اساساً معدنك بولندیغی محلك کرماستی دره‌سنه یقین بولونمسی، ارکج مذکور دره‌نك سیرسفائنه کشاده بولندیرلمسی الزم وضروری اولدیغندن بومعدندن پك چوق استفاده ایدیله‌جکدر .

— مسلمانلردن ، یاخود مسلمان شرکتلرندن الی معدن ایشلتمکه یاقیشیر فعال عضولر بول‌ده امتیازینی صاتالم . امین اول‌که دیکرلرینه اون غروشه ویررسه‌ك هم دیمزه، هم ملتمزه بش غروشه ویره‌جکز. هانیا اویله برآدم ؟ هانیا اویله برشرکت ؟ هانیا اویله بر دوینو ؟

بن‌برشی دیه‌مدم . جواب ویره‌بیلن وارسه بیورسون سویلسون .

جامعلر، مدرسه‌لر :

کرماستی‌ده (۱۲) جامع ، درت، بش مسجد واردر . باشلوجه‌لری لالا شاهین پاشا ، شیخ مفتی ، زفربك ، حمزه بك جامعلریدر . بو جوامع شریفه ایچروسنده روم ایلی ، بلغارستان فاتحلرندن مجاهد اعظم لالا شاهین پاشانك قصبه‌نك غایت کوزل ، فرحناك بر موقعنده انشا کرده‌سی اولان جامعك حال حاضری حقنده برآز معلومات ویرمك ایسته‌یورم . واقعا کرماستی مسلمان قارداشلرم بنم‌بویازیلرمدن ممنون قالمایه‌جقلردر. فقط دینلرینه بودرجه لاقید قالان برخلقك ممنونیتنی دوشونمه‌یی بن کندی نفسمجه کناه تلقی ایدییورم . مسلمانلغی اعلا وظیفه‌سیله مکلف اولان مسلمانلرك کلی‌ده معبدلرینی کورملی ، نه آغلانه‌جق حال ! ای مسلمان آثالر ، قدری بیلنمه‌ین نعمت الدن کیدر . برکون کلیر ، ناقوس صلیب سزی اویاندیرر ، فقط اوزمان هلال اسلام‌ده بولوطلره کومولمش اولور .

جامع معبدلکدن چیقمش، برویرانه اولمش ، پنجره‌لرك‌چارچیوه‌لری دوکولمش ، قیرلمش، جامدن ایسه اثریوق . ایچنده تك برقندیل‌موجود دکل . اورته‌یه آصیلان غایت اسکی ورنکی سیم سیاه بر غاز لامبه‌سی وارکه شیشه‌سی یوق . یره سریلن کلیملر لیمه لیمه اولمش؛ طوز طوپراق ایچنده . صیوالر دوکولمش ، کره‌میدلر بوزولمش ، دیوارلر ییقلمش...

ای قوجه شاهین، مزاردن قالق‌ده ، قیدسز احفادکی کور .

حالبوکه جامعك وقفی‌ده غایت زنکین. برچوق اراضی واملاکی وار.همان کرماستی‌نك یاریسی بوجامعك وقفی‌در . اویله ایکن رمضان شریفده برقندیل‌بیله‌یاقیلمایورمش. جمعه، بایرام‌نمازندن‌غیری‌هیچ‌بروقت نماز قلنمیورمش . بولنمزلق بوقدر آب آشکاره برحاله کلمش‌ده ینه سس چیقاران ، متولیسنه : « یاهو ! وقفه نه یاقایورسك؟ کناه دکلی؟» دیین یوق . هایدی کرماستی اهالیسی دیمیور ، دیه‌میور ؛ یا اوقاف نظارتنك مؤسسات اسلامیه‌یی تدقیق ایدن سیار برمفتشی، یاخود بوکبی ایشلرله اوغراشیر بر مأمور مخصوصی‌یوقمی؟ لالا شاهین وقفی متولیسی بروسه‌ده (کلاهی زاده‌لر) ایمش. وجه تسمیه‌یی تحقیقه وقتم اولمادی . اکر بوشقهٔ عاجزی کلاهی زاده‌لرك یدینی انصافنه واصل اولورسه بوتون مسلمانلر نامنه تأسفمی تبلیغ ایتسون .

جامعشریفك اتصالنده خراب بر مدرسه‌سی‌ده وار . مدرسه‌ده هیچ برطلبه موجود اولمدیغی کبی ، مدرس افندی‌ده هرآی بردفعه کلوب مدرسه‌یی زیارت ایدییورمش .

جامع شریفك صاغ طرفنده مغفورك تربه‌سی بولونیور . مرحوم جدیمی زیارت ایده‌رك روحنه بر فاتحه اوقودم وباشی اوجنده آغلادم .

ذاتاً بو اسلام دیارنده هرشی آغلایور وسزی آغلاتیور. نره‌یه باقه‌کز برلوحهٔ کریان. هانکی‌طاشی قالدیرسه‌کز آلتندن کوز یاشلری چیقیور. بیچاره صاحبسز مملکت! باقه‌لم دعا نه قدر زمان بوحالر دوام ایده‌جك ؟.. هرطرفده مسلمانلق سوزده قالمش. آغزلرینه باقارسه‌کز هرکس مسلمانلق ادعاسنده. اسملرینی صورارسه‌کز هپ احمد، محمد. فقط پاپدقلری ایشلره کلنجه هیچ برینك مسلمانلقله علاقه‌سی یوق.

ای کرماستی‌نك قیدسز مسلمانلری! اکر جامعه احتیاجکز یوق ایسه؛ بومبارك، مقدس محلی دوسته، دشمنه قارشی بوحالده بولوندیره‌مقدن ایسه؛ باری ییقیکزده اوطاشلرله احتیاجی اولانلر کندیلرینه بر معبد یاپسونلر. ای غافل خلق! طوپراقلرکزه، معبدلرکزه صاحب اولك! زیرا صاحبسز ملکه چوق صاحب چیقار. بر یره صاحب اولماق ایچون طاپو سندی کافی دکلدر. الله، ملکنی صالح قوللرینه، یعنی چالیشقان، محافظه‌یه مقتدر، صاحب صلاحیت ولیاقت کیمسه‌لره تخصیص ایتمشدر: «ان الارض یرثها عبادی الصالحون.»

جامعلرکزی، اللهك اولرینی ویران ایدرسه‌کز، امین اولوکزکه الله‌ده سزك خانه‌لرکزی معمور ایتمز. «ان تنصروا الله ینصرکم». روم ایلندن عبرت آلکز. او متروك، او خراب جامعلر شیمدی چاك صدالریله ایکله‌یور، یالدیزلرله بویانیور. سزك معبدلرکز ایسه بایقوشلره، اوروجکلره مأوی اولمش. بوحال قارشوسنده یااوتانوب یرلره کیریکز؛ یاخود اولرکزدن جاملری، کلیملری سوکوب، داملرکزدن کرمیدلری چیقاروب سوپورکه الکزده او معبد مقدسی احیا واعمار ایدیکز، طوزدن طوپراقدن قورتاریکز.

زیرا بت پرستلك بیله عبادتخانه‌لری بوحالده دکلدر. بوحاله دوستلر آغلار، دشمنلر کولر. دوستلرکز، آغلاتمایك؛ دشمنلرکزی کولدورمیك!..

کرماستی: عمر فؤاد

ادرنه مکتوبلری:

٤

پنجشنبه اقشامی ایدی، الاتورقه اون ایکی بچق صورلرنده بولوندیغمز اوتل قوریدورنده صاریقلی بر خوجه افندی کیدوب کلیوردی. آره صره غارصونی کوریور، برشیلر سویله‌یور، ینه کزینیوردی. یارم ساعت قدر دوام ایدن بوحال مراقمزی موجب اولدی. نهایت عبدالرشید افندی صوردی:

— خوجه‌افندی، بووقت نیچون بوراده دولاشیورسکز؟

اللرینی اوغوشدیره‌رق: — افندم، دیدی، اشغال ایدیلن دیمتوقه‌ده‌یارین جمعه نمازینی قیلدیره‌ق ایچون برخطیب ایسته‌مشلر؛ مفتی افندی بنده‌کزك کتمه‌می مناسب کوردی. خرجراهك‌ویرلمسی ایچون محاسبه‌جی بکه کوندرمشدی، کتدم، فقط محاسبه‌جی مکتوبجی بکك امضاسی اوله‌دن ویره‌میورمش. مکتوبجی بك‌ده شوراده‌کی اوطه‌ده اوطوریور. فقط غارصونه تنبیه ایتمش، کیمسه آرارسه یوقدر دی، دیمش.

— بر ساعت اول معارف مدیریله برابر کلدیلر، اوطه‌یه کیردیلر، پرده‌لری ایندیردیلر. اوراده‌درلر.

— اوت افندم، نهایت غارصونده کیدوب نه ایچون بکلدیکمی سویله‌دی، فقط «محاسبه‌جی یه کتسون، نه یاپارسه یاپسونلر» دیمش. حیرتده قالدم، نه‌یاپه‌یم اوکا کیدیورم، فلانه کیت دیور. بوکا کلیورم، اوکا کیت دیور. حالبوکه بو کیجه یوله چیقه‌جقدق.

شیمدی شوحاله قارشی نه دیملی؟ اللهك عنایتیله بر مملکتمز دشمن الندن استرداد اولونیور؛ یارین صلیبدن تطهیر ایدلمش جامع شریفده نماز قیلنه‌جق، جناب حقه شکر ایدیله‌جك، قوماندان مرکز ولایتدن خطیب ایسته‌یور، مأمورین کرامنز ایسه کیفلرینی ترك ایدوبده برینی کوندرمه‌نك چاره‌سنه باقایورلر، اوزرلرینه مال بیله ایتمیورلر. بوحاللری کوزکله کورده صوکرا تأسف ایتمه، مأیوس اولما. سویلسه‌ك دشمن کوله‌جك، قلبنده صاقلاسه‌ك درد بویویه‌جك. الله جمله‌مزه انصاف وصلاح ویرسون، دیه‌لمده کچه‌لم.

* * *

فرداسی کون مدافعهٔ ملیه‌نك ترتیب ایتدیکی ترن مخصوص استانبولدن بشیوزه یاقین زوار کتیردی. جمعه‌دن صکره سلطان‌سلیمده مولدلر اوقوندی؛ نطقلر سویلندی؛ دعالر ایدیلدی؛ تصویری اوزون سورمه‌یدی، زمانی‌ده یکمه‌یدی بك لطیف، بك مستثنا اولان وهند، روسیه، مصر، تونس کبی دنیانك مختلف قطعه‌لرینه منسوب مسلمانلرك حاضر بولوندیغی بواجتماع دینینك، بومجلس روحانینك قلبلره بخش ایتدیکی حظی اکلاتیردم. یالکز خلاصه اوله‌رق شونی سویله‌یه‌یم که‌اغلامادق عسکر، اغلامادق انسان قالمادی. مصرلی عبدالعزیز چاویش حضرتلرندن صوکرا عبدالرشید افندینك نطق مؤثرینی اوکونك خاطره‌سنی تأیید ایچون خلاصةً شورایه قید ایدیورم. عبدالعزیز چاویش سوزینی بترمك اوزره ایکن، عبد الرشید افندی کرسی‌یه چیقدی. عالم اسلامك شو ایکی بویوك سیاسی سلطان سلیمك کرسی احتشامنده ایکی قطب جهان قدر مهابت صاچیوردی. بوتون افریقا اسلاملرینی تمثیل ایده‌جك قدر روحه مالك اولان عبدالعزیز چاویش حضرتلری عربجه، غایت بلیغ وفصیح نطقنی بترر بترمز آسیا مسلمانلرینك ممثل ذی اشتهاری عبدالرشید افندی حضرتلری سوزه باشلادی:

« سلام علیکم ای اخوان مسلمین! بیك درلو فلاکتدن صوکره بزه بو کونلری نصیب ایدن جناب رب ذوالجلاله حمدوثنا اولسون. روح شفیقی هیچ بر زمان امتك اوزرندن آیرلیان حضرت پیغمبر ذیشانه‌ده صلات وسلام اولسون.

اهل صلیب اردولری طرفندن چیکنه‌نن اسلامك بو مقدس معبد معظمی بر هفته مقدم کلیسا یاپلق ایچون حاضرلانیوردی. دیوارلرنده نورافشان اولان شو آیات بیناتی قازیمق، یرینه پتلری طاقمق ایچون هرشی احضار اولنمشیدی. وحدت الهیه‌یی ترتیل ایدن دیللر قوپارلمش، کفروظلمت صاچان اسانلر طنین انداز اولمغه باشلامشدی.

بز الله قارشی نه‌قدر عاصی اولمشزکه فلاکتلرك، عقابلرك اك بویوکیله، اك شدیدیله مصاب اولدق. مملکتلرمز کتدی، یوردلرمز پریشان اولدی، عرضلرمز، قادینلرمزك ناموسلری دشمن ایاقلری آلتنده چیکنه‌ندی، اك نهایت جامعلرمزده کلیسایه قلب ایدیلدی. مصیبت نامه، فلاکت نامه نه وارسه هپسنی کوردك، برعصرلق مظالمی بر آیده چکدك.

بزی بوحاللره کتیرن نه‌ایدی؛ هانکی یدتهار بر آن ایچنده اسلامی بویله خاك ایله یکسان ایتدی؟

ای مسلمانلر، بو یدتهاری نه یرلرده آرایکز، نه کوکلرده؛ نه دکزلرده آرایکز، نه‌فضالرده. بو ید قهار، سزك نفسکز ایدی. بزی پریشان ایدن ینه بز ایدك. بزه بایرام کلمشدی؛ اسلام اوزرنده‌کی استبداد، اسارت قالقمشدی؛ فقط بز قیمتنی تقدیر ایتمدك. آره‌مزده فتنه‌لر چیقاردق، بربرمزه دوشدك. بوتون ملت یکدیکرینه قارشی سلاح چاتدی. مختلف قوملردن باشقه عینی عرقه منسوب مسلمانلر بیله بربرینك دشمن جانی کسیلدی. نهایت آرامزده‌کی رابطه قوپدی، شیرازه بوزولدی، قوجه کتاب مبین پریشان اولدی؛ پارچه پارچه اطرافه طاغیلدی.

ملتك روح وحدتی اوچمش، اجزای منفسخه حالنده اوته‌یه بری‌یه دوکولمش، حدودلر بوش قالمش، بین‌اختلاله اوغرامش، حاصلی امتك بوتون موازنه‌لری صارصیلمش، شرقدن، غربدن علامات قیامت ظهوره باشلادیغی حالده‌ینه ملت کندینی طوپلایه‌مامش، نهایت برطرافهٔ هولناك ایله ارضك بو جزئنده قیامت قوپمش،

دشمن اردولری یورومش، آنا بابا کونی اولمش، چولوقلر چوجوقلر براقلمش، هرکس نفسندن باشقه برشی کوره‌مز اولمش، بویله نالان وپریشان بیکارجه، یوز بیکارجه بشرطوپراقلره منقلب اولمش، میلیونلرجه انسان طاغلرده، بادیه‌لرده چورچوب حالته کلمش؛ برحالکه قارشوسنده عقللر طورور، تعریفندن انسانلر اظهار عجز ایدر. آزقالدی بوزلزلهٔ عظیم اسلامی، خلافتی بوتون بوتون محو ایدییور، بریوزندن قالدیریوردی. فلاکت صوك درجه‌یه کلمشدی. فقط تام اوصره‌ده فیض الهی تجلی ایتدی. اولمش قلبلره یکیدن حیات کلدی، جنازه‌سی قالدیریلق اوزره بولنان خلافت اسلامیه بعث بعد الموته مظهر اولدی. دیکرطرفدن صرصر فلاکت اهل صلیب اردولرینه دونمش، اونلری تارمار ایتمه‌یه باشلامشدی. بوندن بالاستفاده خلافتك حیاتی ایچون جانلرینی سپرایدن مؤمنلر ، فداکاراسلام اردولری یورودی سلاح اوموزه تااسکی حدودلره قدر دایاندی. مملکتلرمزی، عرضلرمزی، حیاتلرمزی ، عبادتخانه‌لرمزی دشمن الندن قورتاردی . « هذا من فضل ربی ». ایشته بو انجق جناب حقك فضل وکرمیدر ، لطف وعنایتیدر. ای مسلمانلر بونك قدرینی بیله‌لم ، بوتون قصورلرمزدن توبه ایده‌لم، دیکر مملکتلرمزی کری آلمه‌یه حاضرلانه‌لم .

یاربی، سکا یوز بیکلرجه شکرلر اولسون! بزی اولدورمدك، یکیدن بزه حیات نفخ ایتدك ، بوکونلری نصیب ایلدك . آرتق عهد ایدییورز، سنك نام پاککی اعلا ایچون جانلرمزی فدادن ذره قدر چکنمیه‌جکز . بردها بومقدس مملکتلره دشمنك ملوث ایاغنی قطعیاً باصدیرمایه‌جغز... باقکز ای محترم مسلمانلر مجلسمزده دنیانك هرطرفندن کلمش مسلمان قارداشلر وار. ایشته بو ذات محترم (عبدالعزیز چاویش حضرتلری) مصرك اك بنام فضلاسندن. ایشته اوتده تونس علمای کرامندن بر فاضل شهیر . آناطولینك هرکوشه‌سندن، عربستانك هر طرفندن کلمش مسلمان قارداشلر... هپمز الاله ویرمش، مسلمانلغی مدافعه ایچون جانلرمزی فدایه حاضرلانمشز. هرکس کیسه‌سنی آچمش، موجودیتی ویرییور. ایشته برمصرلی قارداشمز ایکیوز لیراسنی آلمش، مصردن تابورایه قدر کلمش، ایکیوزینده مدافعهٔ ملیه‌یه ویره‌رك هم جانیله، هم مالیله بوغزایه اشتراك ایدییور. بوتون دنیانك مسلمانلری بوحالده‌در. یالکز بزدن متانت بکلییورلر .

ای محترم ضابطان ! وظیفه‌کز پك بویوکدر . اوکا کوره دورانك . سز افراده نمونهٔ امتثال اوله‌جقسکز. سزك کوچوك بر یولسزلغکز معاذالله بویوك فلاکتلره سبب اولور. بوتون عالم اسلامك کوزی، امیدی سزده‌در. یوزلرجه میلیون مسلمانك امیدلرینی محو ایتمه‌یك . هردرلو قصورلردن توبه ایدرك خلوق وجسوراولك. قلبلرکزده‌کی نور ایمان جهانی طولدورسون. الله جمله‌مزه هدایت وتوفیق احسان بیورسون، آمین . »

متعاقباً تونس علمای مشهوره‌سندن برذات کریم طرفندن غایت بلیغ بر دعا اوقونه‌رق بو بویوك مجلسه ختام ویریلدی .

ح .

فداکارلرك عاقبتی

« حمیدیه » عثمانلیلرك قره‌کونلرنده ، ماتمی بر کابوس ایله آفاق عثمانیه‌نك ایکله‌دیکی کونلرده ، معظم خارقه‌لریله قلوب مسلمینی دلشاد ایلمشدی . کرهٔ ارضك اوزرنده یاشایان بتون اهل اسلام اومعجزات حربیه‌یی یاپان قهرمانلرك جانسپارانه مدافعه‌لرینی ، خارق العاده فداکارلقلرینی دائما احترام وتبجیل ایدرلر .

« حمیدیه » قهرمانلرندن مصطفی احمد پورت سعید خسته‌خانه‌سنده اثنای معالجه‌ده وفات ایتدی . بوقهرمانك وفاتی حمیدیه قهرمانلرینك حال حیاتده اولدیغنی اثبات ایتدی .

چوق وزرانك ، اعیانك ، برطاقم اغنیانك قاریوله‌لری اوزرنده راحت راحت اولدیکلرینی وبعدالموت بتون حافظه‌لردن اسملرینك سیلندیکنی کوردك . فقط حمیدیه‌نك قهرمانی نه ایلری کلن وزرادن، نه‌ده اغنیادن ایدی . بالعکس وطنلرینك حقوقنی هرشیئه تقدیم ایده‌رك ارواح معززه‌لرینی بویولده فدا ایتمکدن چکنمیه‌نلردندر. مصطفی دیار غربتده وفات ایتدی . فقط اونك کوردیکی آثار تعظیمی هیچ بروزیر، هیچ بر زنکین کورمه‌مشدر .

حمیدیه ماه افرنجینك ۲۲سنده سویشدن حرکت ایتدیکی اثناده بوقهرمان اسیر فراش اولمشدی . قهرمانك اطرافنده نه مشفق والده‌سی، نه زوجه‌سی ، نه‌ده اوغللری واردی . آنجق کندیسی کبی وطنلرینی تقدیس ایدن قهرمانلر واردی . قهرمان پورت سعید خسته‌خانه‌سنه نقل اولندی واوراده وفات ایتدی . خبر وفاتی انتشار ایدر ایتمز پورت سعید اهالیسی فوج فوج خسته‌خانه‌یه طوپلانمغه باشلادیلر.

مرحومك نعش مغفرت نقشی خسته‌خانه‌دن چیقدیغی لحظه‌ده پورت سعیدك اغنیا، اشراف واهالیسی ، اسلام یولنده زوحنی فدا ایدن بوبیوك قهرمانك اوکنده آهسته آهسته یورییورلر ایدی . تشییع ایدنلرك جمله‌سی شخصاً هیچ کورمدکلری، هیچ طانیمادقلری وفقط فداکارلغنی تقدیر ایتدکلری مرحوم مصطفانی آغلایه آغلایه مسکن اخرویسنه تودیع ایدییورلردی .

جنازه‌یی تشییع ایدن حضارك عددی اون بش بیکی متجاوز ایدی . جاده‌نك اطرافنه دیزیلن اهالینك عددی ایسه قرق بیکدن زیاده ایدی . نعشك اطرافنه طوپلانان خنجا خنج اهالی نعشی یاریمشر دقیقه نوبتله قالدیرمق شرفنه نائل اولیورلردی . الحاصل اوکون بتون پورت سعید اهالیسی بیوك قهرمانك ماتمنه بالفعل اشتراك ایتدیلر .

ایشته بز مرحوم قهرمانك بوعاقبت معظمه‌سی قارشیسنده لاهوتی بر سرور ایچنده مستغرق اولدیغمز حالده وطن یولنده ایثار حیات ایدنلر ایله شخصیاتدن ماعدا هیچ برشیئه قولاق آصمایانلرك آره‌لرنده‌کی قوجه فرقی مشاهده ایدییورز . رحمه الله رحمةً واسعةً

مصر : ع .

درسعادتده سبیل الرشاد مجموعهٔ مفیده‌سنه

جریدهٔ فریده‌لرینك ۸ اغستوس سنه ۳۲۹ تاریخ و ۲۵۸ نومرولو نسخه‌سنده شابرکز واسطه‌سیله قره‌جه بك قضاسی ابتدائی معلم ثانیسی افاده‌سیله بنده‌کزه متعلق اولدیغی اکلاشیلان بعض سوزلر حقنده حقیقت حالك بیانی مجبوریتنی حس ایتدم .

اولاً شاکردانك معلم ثانی‌یی طاشلامه‌لری بنم تشویقمله اولمیوب بز مکتب شاکردانیله نمازقیلارکن مومی الیهك نماز قیلمامسی وقیلمیه‌جغنی سویلمه‌سی ، قرآن کریم اوقودورکن شاکردانی بسملهٔ شریف تلاوتندن منع ایلمسی ، شاکردانك حسن خط ایچون منفعتی بدیهی واوته‌دنبرو مألوف اولدقلری قرمله دفترلرینی یازمیه‌جقسکز امرینی

ویره‌رك یرتوب آتمسی ، وقرآن درسنی اوقودورکن حرمت ایتمیه‌رك اللری جیبلرنده جیزمه ایله مکتب دروننده پیاسه ایتمسی کبی اوضاع وحرکاتیله محیطك احوال روحیه‌سنه رعایت ایتمیه‌رك شاکردان وولیلرینك حسیاتنی تحقیقلامه‌سی اولمشدر .

ثانیاً کویا منع ایتدیکم بیت‌ده « وطن ایواه حقیر اولدی، پریشان اولدی، دشمن استانبوله کیردی، بودخی شان اولدی » بیتیدرکه ملتك صوکدرجه مأیوسیتی حالنده بونك باخصوص دشمن استانبوله کیردی سوزینك موافق اوله‌میه‌جغنی کندیسنه ارقداشجه سویلدم . حتی کندیسنه بونك ایچون مدیریتدن تکدیر وتوبیخنامه‌ده کلدی. مسئله‌نك حقیقتی بوندن عبارتدر. مدعامك هرنقطه‌سنی هرصورتله اثباته حاضرم . ازجمله شاکردانك ولیلری طرفندن محلی قومیسیونه مراجعت اتف الذکر معلم ثانینك حرکاتندن طولایی شکایت ایدلدیکی قومیسیونجه‌ده معلومدر . عزلم ایسه تحقیقاتك نقصانلغندن اولدیغیچون بالآخره ینه معلملکه تعیین اولندیغم امرده بو یاکلیشلغی تعمیر ایدر وثائق رسمیه‌دندر .

قرمجه بك قضاسی فیضیه مکتب ابتدائیسی
سابق معلم اولی
محمد علی

سیاسیات

اجمال سیاسی

بین الملل حیات سیاسیه بوکون استانبول قونفرانسی اطرافنده تمرکز ایدیبور . آوروپا و بلکه بتون جهانك محافل سیاسیه‌سی نظر دقتنی شوقونفرانسك مذاکرات ونتایجنه عطف ایتمکده‌در . قونفرانسه رسماً بازارایرته‌سی کونی ابتدار ایدلدی . فقط هریرده هرزمان بوکبی احوالده مذاکره ایدیله‌جك اساسلر ، حتی رسماً قبول ایدیله‌جك قرارلر اولجه و غیررسمی ملاقاتلرده تعین ایدر . فی الحقیقه بلغار مرخصلری استانبوله ورود ایتدکدن صوکره کرك صدر اعظم پاشا حضرتلری ، کرك عثمانلی هیئت مرخصه‌سی اولان طلعت بك افندی ایله مکرراً کوروشوب تعاطئ افکارده بولندیلر ، مذاکره ایدیله‌جك موادك خطوط اساسیه‌سی‌شوغیر رسمی ملاقاتده تعین‌ایدلدیکی کبی طرفین یکدیکرینك نقاط نظرلرینه‌ده وقوف حاصل ایتمشلردر . بناءً علیه زمین ائتلاف بردرجه‌یه قدر حاضرلانمشدر . بومناسبتله مجلسك رسم کشادنده هرایکی‌طرفدن ایراد ایدیلن نطقلره اولجه‌کوروشولوب آکلاشیلمش اولان نقاطك رسماً اعلانی کبی باقیله‌بیلیر . بناءً علیه شونطقلردن بز بردرجه‌یه قدر آتیده مذاکراتك آلابیله‌جکی شکل ، استحصال ایده‌جکی نتایج حقنده بیان افکار ایده‌بیلیرز .

صدراعظم‌پاشاحضرتلری مجلسی کشادومرخصلری یکدیکرلرینه تقدیم ایدرکن مذاکراتك موفقیتله، قیصه برزمان ایچنده، هرایکی دولتك منافع حقیقیه‌سنه موافق برصورتده نتیجه پذیر اولاجنی امیدینی بیان بیورمشلردر . بوکا جواباً بلغار هیئت مرخصه‌سی رئیسی جنرال صاووف‌ده ذات حضرت پادشاهی حقنده ستایشده بولندقدن صوکره بلغارمرخصلرینك افکار صلحجویانه ایله استانبوله کلمش اولدقلرینی و ایکی دولت آراسنده اعادهٔ صلح ومسالمت ایچون اللرندن کلدیکی قدر چالیشه‌جقلرینی بیان ایله‌مشلردر .

ایشته هرایکی طرفك عقد صلح لزومنی بیان وقیصه برزمان ایچنده مذاکراته مثبت برنتیجه ویریله‌سی وجوبنی اعتراف ایتمه‌لری ، حقیقةً صاحلك الك قیصه برمدت اثناسنده عقد ایدیله‌جکنه ضمان قوی تشکیل ایدییور . بدیهیدرکه بلغار مرخصلری کرك عثمانلی رجال دولتی ایله تماسدن ، کرك عثمانلی افکار عمومیه‌سنی مطالعه‌دن عثمانلی مدعیاتنك غیرقابل رد اولدیغنی تقدیر ایتمش اولمه‌لیدرلرکه بوقدر نیکبینانه بیاناتده بولنمه‌یه کندیلرنده جسارت حس ایتمشلردر . صدر اعظم پاشا طرفندن ۱۹ تموزده‌دول معظمه‌یه تقدیم ایدیلن نوطه وبونوطه‌ده وضع ایدلمش اولان اساسات عثمانلی مدعیاتنك حد اصغریسنی احتوا ایتدیکندن لایتغیردر . آشکاردرکه بلغار مرخصلری عثمانلی رجال دولتی ایله اجرا ایتمش اولدقلری غیر رسمی ملاقاتلر اثناسنده حقیقتك بوندن عبارت اولدیغنی ادراك ایله‌مشلردر ؛ بناءً علیه آرتیق معتادلری اولان‌بازارلق، تعویق وتعلل‌یوللرینك فائده بخش اولمیه‌جغنه‌قناعت ایتمشلردر. فی‌الحقیقه بلغارمرخصلرندن کرك‌جنرال‌صاووف،کرك‌موسیو ناچوویچ‌اجنبی‌غزته‌لرینك شهرمزده بولنان مخابرلرینه‌ده بیان مطالعات ایده‌رك تراکیا و ادرنه ایله قرق‌کلیسا مسئله‌لرنده عناد واصرار ایتمیه‌جکلرینی صراحةً سویله‌مشلردر . بناءً علیه بتون مسئله‌لره شمدیدن بیله حل ایدلمش‌کبی باقیله‌بیلیر و ۱۹ تموز نوطه‌سنده وضع ایدلمش اولان اساساتك قرارکیر اولدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر .

فقط بومیانده ایکی‌مهم مسئله‌ده میدانه آتیلمق اوزره‌در. بونلردن بریسی بلغارستانله حکومت سنیه آراسنده ، دکل یالکز عقد صلح ، بلکه‌ده براتحاد واتفاق عقدینه عائددر . برچوق اشارات وعلاماتدن آکلاشیلیورکه بلغار مرخصلری استانبوله عقد صلح ایتمکله برابر بر اتحاد عقدی فکری ایله کلمشلردر . مرخصلرك انتخابی‌بیله بواشارتلردن بریسیدر . جنرال صاووف وموسیو ناچوویچ تا اوته‌دنبری بلغارستانده « استانبولوویست » فرقه‌سنه منسوبیتله ، بناءً علیه عثمانلی طرفدارلغی ایله کسب اشتهار ایتمشلردر . فی‌الحقیقه جنرال صاووف شهید مرحوم محمود شوکت پاشانك ایکنجی‌دفعه رأس کاره‌کلدیکی ومذاکرات‌صلحیه‌نك منقطع اولارق حربك تجددی احتمالی کسب قوت ایتدیکی اثناده عثمانلی اردوسی حقنده پك‌کستاخانه ،شرف‌شکنانه بیاناتده بولنمشدی ؛ فقط غیر منتظر موفقیت ومظفریتلر ایله سرمست اولان برجنرال طرفندن بوکبی شیلر پك طبیعیدر . بدیهیدرکه جنرال صاووف بوکون شو خطاسندن

طولانی بك نادم، بك پشیماندر. حتی براجنی ضابرینه شوحالت روحیه‌سنی ضمناً بیان ایله‌مشدر. مع مافیه كركصاووف، كرك ناچوویچ بلغارستانده عثمانلی لهدارانی ایله مشتهردرلر. بلغارستان حكومتنك بونلری مرخص اولارق انتخاب ایتمه‌سی البته برفكر مخصوصه مستنددر. ذاتاً بلغار مرخصی ناچوویچ شوفكر مخصوصی صاقلامیور. شوذات، تراكیا مسئله‌سنده دولت علیه‌یه‌قارشی مشكلات چیقاریلامیه‌جغنی بیان ایتدكدن صوكراه مناستر وقاواله‌نك ادرنه و قرق كلیسادن داها مهم اولدیغنی، بلغارستانك آتی‌ده ماكدونیایه طوغرو یورومه‌سی الزم بولندیغنی، دولت علیه ایله بلغارستان آراسنده هیچ اولمزسه یكرمی سنه‌لك بر دوستلغك وجوب تأسیسنی سویله‌مشدر. بوسوزلردن پك اعلا آكلاشیلیوركه بلغار رجال دولتی بزمله اتفاق ایده‌رك یونانستان وصربستانه قارشی یورومك فكرینی شمدیدن پك جدی بر صورتده پرورده ایدییور.

عثمانلو قولاغنه بلغار اتحادی، بلغار دوستلغی سوزلرینك پك غریب، پك آجی كله‌جكنده البتكه شبهه ایدیله‌من. بلغارلر اسلام عنصرینه قارشی اوقدر غدارانه، ظالمانه طاوراندیلركه بلغار كلمه‌سی هربر عثمانلو قلب وروحنده نفرت وعداوتدن باشقه برحس تحریك ایده‌من. فی‌الحقیقه حیات بین‌الملیه‌ده یالكز حسیات اوزرینه استناداً حركت ایدیله‌من ومنافع ملیه‌نك دائما شو كبی حسیاتك فوقنده اولمه‌سی اقتضا ایدرسه‌ده، بتون بتون بو حسیاتی‌ده نظر دقته آلامق قابل دكلدر.

ایشته بوراده آنفاً ذكرایتدیكمز ایكنجی مسئله‌یه تماس ایدییورز. الیوم مریج نهرینك اوته‌كی طرفنده یوز بیكارجه اسلام اهالیسی سلاح بدست اوله‌رق بلغار تابعیتنی دفع ایتمكده‌درلر. بونلر بلغارلردن اوقدر نفرت ایدییورلركه اولومی بیله بلغار تابعیتنه ترجیح ایدییورلر. حقلری‌ده‌واردر. چونكه ظالم، غدار بلغارلرك شمدی‌یه قدر بوزواللیلرك حقنده روا كورمش اولدیقلری وحشی وغیر بشری معاملات بونلری صوكرده جان، مال، عرض، دین وحقوق بشریه‌لرندن امین اولابیله‌جكلرینه هیچ بروجه ایله قناعت تلقین ایتدیره‌من. ایشته شوزواللیلرده سلاح بدست اولارق بلغار بیوندروغی آلتنه كیرمك ایسته‌میورلر. بدیهی‌دركه نهرك بری طرفنده بولنان عثمانلولر هیچ بر زمان شو زواللیلرك حال پر ملالنه بیانجی، لاقید قالامازلر. بونلری ابدیاً بلغار تسلطندن قورتارمق، ینه اسكی وطن اولادی حالنه قویمق بوكون عثمانلو حكومتنك دائرهٔ اقتدارنده‌در. بونك ایچون اوردومزك یالكز نهری كچمه‌سی كفایت ایدر. فقط دولت عثمانیه ١٩ تموز نوطه‌سنده آوروپایه قارشی ایتمش اولدیغی تعهدی تجاوز ایتمك ایسته‌میور. بوكون یالكز شو اولاد وطنك تأمین حیات واستراحتلری، جان، مال، عرض، دین وحقوق بشریه‌لرینك صیانتی ایله كفایت ایتمك ایسته‌یور.

ایشته بزمله دوستلق بناسنی قورمق ایسته‌ین بلغار رجال دولتی عثمانلو حكومتنك شو وظیفه‌سنك ایفاسنی‌ده تسهیل ایتمه‌لیدرلر. شو مناسبتله حقیقتاً حسن‌نیت صاحبی، بزمله صداقتله آكلاشمق فكرنده اولدیقلرینی، خفی فكرلر بسلامكده اولمه‌دیقلرینی اثبات ایده‌بیلرلر. بلغارلر اونوتمه‌ملیدرلركه هرنقدر دولت عثمانیه آوروپایه قارشی تعهدده بولنمش‌سه‌ده ایش برحاله كله‌بیلیركه افكار عمومیهٔ عثمانیه حكومتی بیله سوروكله‌یوب شو مظلوم قارداشلرینك امدادینه یورومه‌یه سوق ایدر.

آشكاردركه عثمانلو مرخصلری شو مسئله‌یی‌ده قونفرانسك مذاكراتنه وضع ایده‌جكلردر. وایشته اوزمان بلغارلرك نه درجه‌ده حسن نیت صاحبلری اولدیقلری آكلاشیله‌جقدر.

احمد آغایف

مطبوعات

مسلمانلر نه وقت اویانه‌جق؟

بوسنه هرسكده منتشر «مصباح» رفیق محترمز ادرنه‌نك استردادی مناسبتیله یازدیغی باش مقاله‌ده «اسلامك پای تخت قدیمی اولان بو كوزل شهرك صلیبك پنجهٔ ظلمندن قورتولارق ینه ناشر عدالت اولان هلالك آغوشنه كلسیله بوتون اسلام عالمنده حاصل اولان سونجی» بر لسان صمیمیت ومسرتله بیان ایتدكدن صوكرا سوزی اوروپانك عدالتنه نقل ایله دییوركه:

« اوت دائما عدالتی ایلری‌سورن آوروپا، بیك درلو تناقضلرله ینه هردم عدالتدن دم اوران آوروپا؛ مساوات بشر نغمه‌لریله هر یرده سوزینی یوریدن آوروپا، دینی عرقی بر مناسبتلری‌یوق ایكن میلیونلرجه مسلمان قاسیلیلرك فرانسه طرفندن چكنتمه‌سنی، وطن و استقلال دینی وملیلرینی محافظه‌یه چالیشان طرابلس غرب مسلمانلرینك ایتالیا طرفندن محو ایدلمسنی، میلیونلرجه ایرانلی قارداشلریمزك روس وانكلیز بیوندوریغی آلتنه كچمه‌سنی تجویز ایدن وبو خصوصده برسس چیقارمغه تنزل ایتمه‌ین آوروپا، بالقان متفقلرینك عثمانلی دولتنه آكسزین وقوعبولان هجوملرنده «محاربه‌نك نتیجه‌سی نه اولورسه اولسون ستاتوقو و حال حاضر حدودلری بوزوله‌یه‌جق» دیین آوروپا، نهایت ماكدونیا وتراكیا و سائر استیلا اولنان یرلرده نصفیت اوزره بولنان اهالیٔ اسلامیه‌نك حقوقنی كوزتمه‌یه‌رك مواعید وتعهداتی آیاق آلتنه آلان آوروپا، شیمدی‌ده عثمانلیلرك ادرنه‌دن چیقمه‌سی ایچون چاره‌لر تحری ایدییور. دیپلوماتلری، سفیرلری كرك یوزده اون بشه ابلاغی مقابلنده عثمانلیلرك ادرنه‌دن وازكچمه‌لرینی طلب ایلیورلر. دیمك‌كه وقتیله نصاری غصب ایتدكلری عثمانلی حقوق مقابلنده شیمدیلك بر حق صریحنی صاتون آلق ایسته‌یورلر. زهی عدالت!

یارب نه وقته قدر عالم اسلام، بو عدالتسزلكی چكه‌جك! نه‌زمان «اتفاق فی‌سبیل‌الله» حكمتنی آكلایه‌جق! نه‌زمان « واعدوا . . . » امرجلیلكی یرینه كتیره‌جكز؟ بروقت كله‌جكمی‌كه عالم اسلام دخی صناعت، تجارت، معرفت وهنر معركه‌لرنده غالبیت كوسترسون؟ اوچیوز میلیونلق برامت معظمه ایكن عالم اسلام، نه‌دن برأثر حیات كوستره‌میور؟ سائر ملتلر، ترویج معرفت ومعارف ایچون جمعیتلر تشكیل ایدییور، فداكارلری كلی اعانه ویره‌رك بونلرك درعهده ایتدكلرینی تسویل ایلیور. بز ایسه حاضر جمعیتلردن استفاده ایده‌میورز. هرسنه قبله‌گاهمز اولان مكهٔ مكرمه‌ده یوزبیكلرجه حجاج طوپلانیور. بونلردن تزیین بلده ونشر معارف نامیله یارمشر لیرا آلنه‌جق اولسه وطوپلانان مبلغ، حسن صورتله استعمال ایدلسه برقاچ سنه ظرفنده مكهٔ مكرمه، بتون عالم اسلامه نمونه‌نما معرفت بركلزار شكلنه كیررده وبتون لوازم و شعباتیله بیوك دارالفنون ایلده ذاتاً موجود

اولان قدسيتى برقات دها آرتاردى و بو وسيله ايله كان كيدنده تزايد ايدردى وبين المسلمين وحدت فكريه، معارفه، محبت، صنايعه تشبث چوغالوردى. بو ايشده بر زورلقده يوق. يالكز صادق، ثباتكار رهبرلر ايستر. بر طرفدن مركز خلافت ديكر طرفدن منبع اسلاميت اولان بلدهلر، عالم اسلامه، نورلر صاچاجاق بر حاله كتيرلديكه اميد نجاتمز دخى آرتسون. »

وثائق تاريخيه

غربى ادرنهنك اعلان استقلال بياننامهسى

كوملجنه، دده آغاج، اسكجه، قوشيقواق، اخى چلبى، اكرى دره، دارى دره، قرجه على قصبهلرينك مفتى واشراف وعلما ومتحيرانندن ايكى يوز اون اوچ امضا ايله حكومت سنيهيه، مطبوعاته، اجنبى قونسلوسلرينه با تلغراف تبليغ اولنان بياننامهدر:

« بزلر عموم تراكيانك مسلمان اهاليسى آرهمزده آتيدهكى اسباب واحوال اليمهيه بناءً حقوق مدنيه ودينيهمزى دنيايه طانتمغه واك صوك فردمز قيرلسه بيله بولغار بويوندريغى آلتنه كيرمامكه قطعياً عهد وپيمان ايلدك:

١ — بولغارلر كچن استيلاده جامعلرمزى كليسايه تحويل ايتمكدن، اركك قادين عموم مسلمانلرى جبراً بولغار وخرستيان ياپمقدن، قادين وقيزلرمزك ناموسنى دنياده امثالى كورولمامش بر وحشت لعينه ايله كيرلتمكدن، اهاليمزى بشيكدهكى چوجقلرينه وارنجهيهدك مدهش قتل عاملرله اقادن، مال وملكمزى يغمادن والحاصل كافهٔ مقدساتمزى محو وتخريبدن بشقه برشى كوسترمديلر.

٢ — بولغارلرك ايكنجى استيلاسى دخى برنجىيه نظراً عينى مظالمك تكررندن بشقه برشى اولميهجقدر. بناءً عليه غربى تراكيا مسلمانلرى بو ايكنجى خائن استيلايه قارشوده كاملاً خشيت ونوميدى ايچنده تيترمكدهدر.

٣ — كوملجنه، قيرجه على، اسكجه وحواليسى اهالئ اسلاميهسى كاملاً ومتحداً حيات وناموسلرينى بركره دها محو ايدهجك بولغار مظالمنه قارشو اعلان عصيانده ناچار قالمشلردر. بوكا بناءً تشكيل ايتديكمز مليس قوتيله مبارزهيه وبولغار مفرزهلرينى وطنمزك مقدس حدودندن طيشارىيه طرد ايتمكه باشلادق وموفق اولدق.

٤ — معروض بولنديغمز فلاكتك عدم وقوعنه يكانه چاره اولمق اوزره موقت بر حكومت مليهنك تحت اطاعتنده اولمق اوزره مجاهدهمزده ابدياً دوامه قرار ويردك.

٥ — دوچار اولديغمز فلاكت ومظالمك عينه دوچار ايديلن روم وطنداشلرمزكده بو حس وقرارمزه كاملاً اشتراك ايتمكده اولدقلرينى تأمين ايدهرز.

٦ — بو صداى مظلوميتمزى هيچ برقوهٔ ظالمهنك بزى كنديسندن آيرمسنه امكان متصور اولميان حكومت عثمانيهنك ويوز بيكلرجه بيچارهيى بولغارستان سياست جلادانهسنه بلا انصاف ترك ايتميهجكنه امين اولديغمز مدنى آوروپانك وجدان مرحمتنه ايصال ايلر وبولغارلرك اوغراديغى يرلرى نصل كول ييغينلرينه، قان دريالرينه چويرديكنى كورمك ايستهينلرى بلا تردد بدبخت وطنمزه دعوت ايدهرز. »

شؤون

حكومت عثمانيه ـ بولغارستان:

استانبول قونفرانسى: برنجى اجتماع. — حكومت عثمانيه ايله بولغارستان آرهسندهكى مسائل مختلف فيهانى حل وتسويه ايله طرفين بيننده حال حربه نهايت ويرمك و تأمين صلح ومسالمت ايلهمك اوزره دولت عثمانيه وبولغارستان حكومتلرى طرفندن استانبولده مذاكرات رسميه اجراسنه مأمور ايديلن مرخصلر ١٣٢٩ سنهسى آغستوسنك يكرمى آلتنجى و ١٩١٣ سنهسى ايلولنك سكزنجى بازار ايرتسى كونى پايتخت سلطنت سنيهده خارجيه نظارتنده تخصيص اولنان دائرهده طوپلانمش وحكومت عثمانيه خارجيه ناظرى سعيد حليم پاشا حضرتلرى طرفندن ايراد اولنان نطق افتتاحىيى متعاقب استانبول صلح قونفرانسى رسماً كشاد ايديلهرك طرفين مرخصلرى برنجى اجتماعلرينى عقد ايلهمشلردر.

مطبوعات مديريت عموميهسى ايلك اجتماع حقنده بروجه آتى تبليغ رسمىيى نشر ايلهمشدر:

« ذات صدارتپناهى مرخصلرى يكديكرينه تقديم ايتدكدن صوكره قيصه بر نطق ايله مذاكراتك هرايكى مملكت حقنده خيرلى بر صورتده بر آن اول نتيجهلنمهسنى تمنى ايلهمشدر. بولغارستان برنجى مرخصى جنرال صاووف دخى ذات حضرت پادشاهينك سعادت وعافيت همايونلرى تمنياتنده بولوندقدن صوكره ذات صدارتپناهىكبى مذاكراتك بر آن اول مملكتين ايچون عين صورتله فائده بخش بر نتيجهيه اقتران ايتمهسى آرزوسنى اظهار ايتمشدر.

رخصتنامهلر تدقيق وتعاطى اولوندقدن صوكره مشاور ملكى و عسكريلر يكديكرينه تقديم ومذاكراته ابتدار اولونمشدر. برنجى مرخص طلعت بك طرفندن رياست اولونان اشبو اجتماعده حدود و تابعيت مسئلهلرينك مذاكرهسنه ابتدار اولونهرق بو بابده تعاطئ افكار اولونمشدر.

كلهجك اجتماعك پنجشنبه كونى بعد الزوال ساعت اوچده عقدى تقرر ايتمشدر. مذاكرات اوچده ختام بولمشدر. »

تراكيا:

غربى ادرنهنك اعلان استقلالى. — آوروپانك، مملكتلرينى ادارهٔ عثمانيهيه كچمهسنه ممانعت ايتمهسندن متأثر اولان غربى تراكيا اهاليسى عائلهلرينى، ناموسلرينى، طوپراقلرينى بولغارلرك تكرار

چیکنه‌مه‌لرینه میدان ویرمه‌مك ایچون اعلان استقلال ایله کوماجنه‌ده برحکومت موقته تأسیس ایلمشلردر . حکومت موقته رئیسی درت مرخصیله برلکده حکومته ، قونسلوسلرك الك قدملیسی اولان فرانسز قونسلوسنه مراجعت ایده‌رك مرثیك غربنده بولنان بالعموم اهالینك بولغار بویوندروغنه کیرمه‌مك ایچون بوتون قوتلریله مملکتلرینی مدافعه‌یه مهیا اولدقلرینی وبولغارستانك ، خرابه‌یه چویره‌جکلری مملکتلرینی آنجق بویولده کندینی فدا ایدن اهالینك جسدلری اوزرندن کچه‌رك ضبط اده‌بیله‌جکلرینی عرض ایتمشلردر . بوهیئت صدارته ، داخلیه‌یه و بالعموم سفارتلره مراجعت ولایتزلزل قرارلرینی تبلیغ ایلك اوزره استانبوله کلمشلردر .

بلغار وحشتی :

ناموس اسلام نه حاله کلدی ! . — بولغارلرك قابه‌ده وحشی و ملعون سجیه‌لرینی بوتون چیرکینلکی و چیپلاقلغیله اثبات ایدن بر تشبثلری استخبار اولنمشدر : ملعونلر ، ضبط ایتدیکی اراضیدن برچوق کنج قیزلری مملکتلرینه نقل ایتمشلردی ، ایشته بولغارستان بوبدبخت قرده‌شلر برعمومخانه آچمایی وبو الك آلچاق واسطه ایله تدارك ایده‌جکلری پاره‌یی عسکرلکده اولن بولغارلرك عائله‌لرینه ویرمکی تحت قراره آلمشلردر. بو اویله مشئوم برتشبثکه آلتنه نه برجمله ، نه برکلمه‌نك علاوه‌سنه تحملی واردر . ایشته دین ووطن یولنده فدای جان ایتمه‌ین مسلمانلر شمدی بوجهنمی لوحه‌لر قارشوسنده یاشامق ممکن ایسه یاشاسونلر .

طرابلس — بنغازی :

طرابلسده مجاهدین اسلامیه‌نك موفقیاتی . — طرابلس غربده «ابی شمال» موقعنده بولنان اسلام اردوکاهندن مصرده منتشر «الشعب» غزته‌سنه کوندریلان ١٣ رمضان تاریخلی مکتوبده دینیلیورکه :

افرنجی آغستوسك اون بشنجی کونی ایتالیانلر طبرق موقعی ایله حوالیسنی اشغال ایتمك ایچون اوچ فرقه پیاده وبرفرقه سواری ایله استحکاملرندن حرکت ایتدیلر ، موقع مذکوره مواصلت ایدنجه کندیلریله مجاهدین عربان آره‌سنده پك شدتلی برمصادمه وقوعبوله‌رق تام درت ساعت دوام ایتدی . نتیجه‌ده ایتالیانلر تعیین مقداری غیر قابل مقتول و برخیلی اسلحه ، ذخیره و حیوانات براقدقدن صوکره فنا حالده منهزم اولمشلر وغیر منتظم برصورتده رجعت ایتمشلردر . ساعت اوچده باشلایان و ساعت یدیده ختام بولان بومصادمه‌دن اوچ ساعت صوکره یعنی ساعت اون راده‌لرنده ایتالیانلره امداد کلدیکندن بونلر تکرار طبرق اوزرینه یورومشلرسه‌ده بودفعه دخی کندیلریله مجاهدین عربان آره‌سنده وقوع بولوب اولکندن دها شدتلی دوام ایدن محاربه‌ده ینه ایتالیانلر بردرلو مقاومت ایده‌میه‌رك مغلوب اولدقلری حالده کلدکلری یره رجعت ایتمشلردر . ایرتسی کونی مجاهدیندن اولدقجه مهم برقوت ایتالیانلرك استحکاملر جوارنده اقامت ایتدکلری یره هجوم ایله اوتوز استر اغتنام ایتمشلردر . اوکونك کیجه‌سی دخی مذکور قوته قبائلدن دیکر برقوت دها انضمام ایتمش و هرایکی قوت برلکده اولدیغی حالده تکرار ایتالیانلره هجوم ایله برسیار طوپ ، اوچ‌یوز کولله ، ویوز توفك واون‌بر آت ویکرمی استر آلنمشدر .

روسیه :

محمود اسعد افندی اوفاده . — مشار الیه حزیرانك اوتوز برنجی کونی صباحلین (اوفا) یه واصل اولمش وشهرك معتبران اسلامی طرفندن غایت پارلاق استقبال ایدلمشدر . استقبال ایدن ذوات میاننده مجلس شرعی ارکانندن ومشهور ترك تاریخی صاحبی قاضی حسن عطا افندی ، مشاهیر اغنیادن نجیب حکیموف افندی ، حسن کریموف افندی ، صالح خیروف افندی بولنمشدر . ترندن ایندکدن صوکره محمود اسعد افندی حضرتلری غایت مطنطن برلاندویه ارکاب اولنمش و (اوفا) نك الك بیوك اوتلی اولان (روسیه) نام اوتلده تخصیص اولنان دائرهٔ مخصوصه‌یه مسافر ایدلمشدر. بر مدت استراحتدن صوکره معتبران اسلام امین مشار الیهك نزدینه جیتمشلر و مصاحبه‌ده بولنمشلردر . مصاحبه ختام بولدقدن صوکره حسن عطا افندی محمود اسعد افندی‌یه مهماندار تعیین ایدلمش و مشار الیهك رفاقتیله شهرك اکابرینی و شایان تماشا یرلرینی زیارته عزیمت ایلمشلردر. منفی زیارت واقعه‌دن غایت ممنون قالمش وامین مشارالیهه فوق العاده ابراز التفات ایلمشدر . معلومدرکه (اوفا) مفتیسی عموم اون ملیون اسلامك مفتیسی بولندیغندن مقامی غایت مهمدر و محمود اسعد افندی مفتیدن آیرلدقدن صوکره برنجی محله جامع شریفنی زیارت ایلمش واورادن اخوندجهانکیر افندینك خانه‌سنه مسافر اولمش وبر مدت استراحتدن صوکره مشهور مدرسهٔ عثمانیه‌یی زیارت ایلمشدر. امین مشارالیه حسن عطا قاضینك اقامتکاهنی زیارتدن صوکره (اوفا) نك الك مشهور مکاتب عالیهٔ اسلامیه‌سندن بولنان مدرسهٔ عالیه ایله مدرسهٔ حسینیه ومدرسهٔ حکمیه‌یی نظر تماشادن کچیرمشلردر. بو زیارتلرك ختامنده محمود اسعد افندی (اوفا) والیٔ عمومیسنی زیارت ایلمشدر . والیٔ عمومی فوق العاده ممنونیتله محمود اسعد افندی‌یی قبول ایلمش وامین مشارالیه ایله بر ساعت قدر فرانسزجه مصاحبه ایلمشدر .

والیٔ عمومی ، محمود اسعد افندی‌یه بر حرمت مخصوصه اولمق اوزره مشار الیهی کندی رفاقتنده (اوفا) موزه‌خانه‌سنه کوتوروب موزه‌نك شایان تماشا اولان آثارینی وبالخاصه آثار ترکیه‌یی ایضاحات لازمه اعطا ایدرك کوسترمشدر. محمود اسعد افندی والیدن آیرلدقدن صوکره نجیب حکیموفك اقامتکاهنی زیارت ایلمش و اورادن حسندی کریموفك صیفیه‌سنه کتمشدر. بر مدت استراحتدن صوکره محمود اسعد افندی قزانه عزیمت ایتمك اوزره اسکله‌یه اینوب (آمور) نام واپوره راکب اولمشدر. (اوفا) والیٔ عمومیسی برابرنده برچوق پولیس وژاندارمه اولدیغی حالده اسکله‌یه اینوب محمود اسعد افندی‌یی غایت صمیمانه تشییع ایلمشدر. (اوفا) معتبران اسلامی دخی اسکله‌یه اینوب محمود اسعد افندی‌یی غایت پارلاق تشییع ایلمشلردر.

(اوفا) معتبران اسلام و علماسی محمود اسعد افندی ایله مصاحبه‌لرنده برچوق مسائل حاضره حقنده کورشمشلر و امین مشار الیهك علم و عرفانندن مستفید اولمشلردر .

محمود اسعد افندینك غایت متواضع وتکلفسز اولمسی و مصاحبه‌سی خوش و معلوماتی واسع بولنمسی (اوفا) اسلاملری اوزرینه غایت عمیق و کوزل تأثیر ایلمشدر .

دفترخاقانی امینی (اوفا) اسلاملری ایله وداع ایدرایکن کرك (اورنبورغ) کرك (اوفا) اسلاملری طرفندن حقنده ابراز اولنان حسن قبولدن زیاده‌سیله متشکر قالدیغنی و اسلاملرك افکار و اطوارندن غایت ممنون اولدیغنی بیان ایلمشدر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ح . اشرف ادیب

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترمك شرطیله
یچون یازیلر هرحالده غزته‌طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك وضع واوقوناقلی
اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی
بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا
اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك
واضحاً یازلمسی رجا اولنور .

سبیل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (۶۵) ، آلتی
آیلغی (۳۵) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (۱۷) ، آلتی
آیلغی (۹) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدله‌مین یازیلر اعاده
اولونماز .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۲۶۲ | ۱۶ شوال ۱۳۳۱ | پنجشنبه | ۵ ایلول ۱۳۲۹ | جلد ۱۱

فاتح کرسیسنده

— ۶ —

— وفایه چیقسه کرکدر بو اکری بوکرو سوقاق ..

— أوت ، وفایه ایلر .

— غالبا ایچه اوزاق ..

دکلی ؟

— هیچده دکل .. سن یورولدك آکلاشیلان !

— اونوتمشم ، هانی ، بوقدرده کلدیکم چوقدن .

— صاغجه ، طوغرو وفا میداننده‌یز شیمدی .

— براز طانیر کبی اولدم .. یا آزمی کچدمدی !

— آل ایشته ایسته‌دیکك : تربه ، طاش‌قوناق ، قاره‌قول ..

— فقط بونك نه‌سی میدان ؟ بو عادتا بریول ..

تحف دکلی یا ؟

— وقتیله بلکه میداندی ..

قاپانمش اولسه‌ده کیتدکجه ، قالمش اسکی آدی .

— ایچه قهوه‌ده وار ..

— نرده یوق که ؟ هر یرده !

اونکله ملت مرحومه اوغرامش درده !

بقاسی وارمی جهانك ؟ دوشونمه عاقبتی !

اوزان شوپیکه‌یه : بولدك دیمکدر آخرتی ! !

برنجی دفعه ایمش بینمش اختیار قاپیغه ؛

پیاده باغ کبی قایدقجه طوغرولوب آچیغه ؛

ایشیلدامش کوزی ، برقاو چاقوب دیمش : « یاحی !

عمر عمر بوعمر ایشته : هم اوطور ، هم قای ! »

شوپیکه‌لرده اوتریاکینك « عمر » دیدیکی

پیاده‌نك اشیدر : یان کلیرمیسین .. نه‌ایی !

حیات آقوب کیده‌جکمش .. نه‌وار کدرلنه‌جك ؟

زمان زمان بوزمان .. طورمه برنفس دها چك !

صفا که باق‌که یا چیقدك ، یاچیقمادك یارینه !

— دونوب دونوب باقیورسین .. نه کلدی خاطریکه ؟

— شوقارشیلقلی بنالر دوشوندوررمی سنی ؟

— نیچون دوشوندوره‌جك ؟ اوکجه سویله حکمتنی ..

— شو صاغ طرفده‌کی ؟

— مکتب .

— أوت . بوجبهه‌ده‌کی ؟

براسکی مدرسه اولمق کرك .. دکلی ؟

— یکی .

— یکی نه‌در ؟ براز ایضاح ایدلسه ، چوق اکسیك !

— زواللی ملتی وحدت جدا ایدن « ایکیلك »

صیریتیورمی اوپیس دیشلریله قارشیکده ؟

ناصیل توکورمسین انسان شوحاله باقسین‌ده ؟

یقیلمامش ، نه‌قدر یقمق ایسته‌سه‌ك ، ایمان ؛

آییرمق ایسته‌مشز صوکره دینی دنیادن .

آییرمشز ، ایده‌رك شرعی متصل اهمال ؛

اصل ایکنجیسی اولمش ، شووارکه ، برزده‌حال !

أوت ، بوصیصقه وجودك یارین طورور نفسی ؛

فقط شوکوردیکك « اکمکجی اوغلی مدرسه‌سی »

یاشار دمیر کبی کوکسیله بلکه اون‌بیك یاش ..

یا هرقابورغه‌سی : قورشونله باغلی یالچین طاش !

اوله‌یدی قوسقوجه ملتده بر بیلی قفا ؛

« وجودی بریانه آتمق ، دماغی برطرفه ،

عقللی کاری دکل . » دیرده بویله یاپمازدی .

نه‌اولدی ، صور باقالم ؟ ملتك اوز اولادی

یاباناجیدن دها دشمن کسیلدی برب‌رینه !

— صوکنده قاردش اولورلر طبیعتیله ینه .

— زمان بیلیر اونی آرتیق . . .

محمد عاکف

فلسفه

ايران قديمده دين

ايرانده ظهور ايدن وقايع تاريخيه وحركات فكريه‌يى تماماً ضبط وقيد ايتمش موثوق برمنبع بولمق غايت مشكل كورينيور .

دساتير وشهنامه كبى كتابلر وقوعاتى اساطيرى‌خرافه‌لرله قارشديرمش اولدقلرندن تاريخى‌قيمتلرينى غائب ايتمشلردر . اولجه‌ده‌سويلنلديكى وجهله دساتير ، تنقيداته اوقدر متحمل دكلدر . پك يوكسك ولا يموت برقيمت ادبيه‌يى حائز اولان (شهنامه) ايسه ، تاريخ اولمق اعتباريله ؛ سند اتخاذ ايديله‌جك درجه‌ده وثيقه‌دار عد ايديله‌مز .

آوروپا مستشرقلرينك مديد ومتعب تتبعاتى بيله ايرانك ماضيسنى قاپلايان سحائب ظلمانى‌يى تماميله طاغيته‌مامشدر . مع مافيه بونلرك حيرت بخش مساعيلرينى تقدير ايتمه‌مك ممكن دكلدر . بو مساعى‌نتيجه‌سنده‌دركه ايران قديمده‌كى حركات‌فكريه‌نك طرز انكشافنه دائر بوكون آز چوق مسنم برقروكى چيزمك تحت امكانه كيرمشدر .

ايران قديمده برچوق مذهبلر ظهور ايتمش ، برچوق مختلف عقيده‌لر بيكارجه انسانلرى عصرلرجه يكديكريله چارپشديرمشدر . دساتيرك حاوى اولديغى اساطير ، بزه ، ايرانده اون بش قدر مؤسس دين (وخشور) كلش اولديغى خبر ويريبور! ...

قديم ايرانده ظهور ايدن مذاهب مختلفه‌دن ايلريده صره‌سيله بحث ايده‌جكز . بو مختلف مذهبلر آره‌سنده اك زياده تعمم واك چوق اشتهار ايدن زردشت دينى اولديغندن ايلك اول زردشتدن بحث ايتمك ، وبونك وضع ايتمش اولديغى آيين دينينك اساسلرينى كوسترمك داها چوق فائده‌لى اوله‌جغنى ظن ايديبورز . آنجق بو سايه‌ده رهكذار تتبعاتمز داها زياده تنور ايده‌جكدر . چونكه ديكر مذاهب اربابنك عقيده‌لرى آره‌سنده زردشت دينك آز چوق جرثومه‌لرينى بوله‌مق قابل دكلدر .

آوروپا مستشرقلرندن (آنكتيل دوپررون) نام ذاتك زردشتك حياتى وزنداوستا (Vie de zorastre, zend-avesta) عنوانلى اثرينه اعتماد ايديليرسه زردشتك قبل الميلاد ۵۸۵ سنه‌سنده ايرانده كائن اورمى (Urmi) قصبه‌سنده تولد و ۵٤۹ تاريخنده نشر دينه باشلامش اولديغنى قبول ايتمك ايجاب ايدر .

زردشت آوروپا لسانلرنده زوروآستر (Zoraastre) آلتون ييلديز) ويا زه‌ره‌توشترو (Zéréthosthrô = پارلاق ييلديز) ناميله ياد ايدلمكده‌دور .

زردشت اولا مولدى اولان اورمى‌ده نشر دينه باشلايه‌رق تأمين موفقيت ايتدكدن صوكره باختريان (Bactriane)ك پايتختى اولان(بلخ) شهرينه عزيمت ايلمشدر . زردشتك بلخده‌كى موفقيتى پك پارلاق اولمشدى .

ايلك اول بلخ حكمدارى كنديسنى تصديق ايتمش ومتعاقباً سراى اركانى وداها صوكره‌ده عموم اهالى زردشتك نشر ايتديكى دينى قبول ايلمشلردى . زردشتك شهرتى ايران طرفلرندن هند اقليملرينه قدر ياييلمغه باشلايجه نشر ايتديكى دين‌حقنده كنديسيله مباحثات ومناقشات لازمه‌ده بولنمق اوزره هند برهمنلرندن (جنكرنكهاچه) نامنده بريسى بلخه قدر كلشدى . مباحثه‌زردشتك غلبه‌سى‌وبرهمنك بونكى دينى قبول ايتمسيله نتيجه‌لنمشدى .

(دبستان المذاهب) ، او اثناده بلخده حكمران اولان ذاتك ، مشهور اسفنديارك پدرى (كستاسب) اولديغنى‌بيان ايديبور. كستاسبك آوروپا تاريخلرنده هيستاسپ (Hystaspe) ناميله ياد ايديلن حكمدار اولديغنده شبهه يوقدر .

زردشت اون سنه قدر (بلخ) ده قالدقدن صوكره قبل الميلاد ۵۲۹ سنه‌سنده ؛ نشر دين ايتمك اوزره ، بابليلر نزدينه‌عزيمت ايلمشدر . زردشتك بو اثناده كلدانستان طرفلرنده سياحت اجرا ايتمكده اولان يونان حكيمى پيتاغور (Pythagore) ايله ملاقات ايتمش اولديغنه احتمال ويرلمكده‌در .

سن قله‌مانك (S. clément) پيتاغورى زردشتك برشاكردى كبى تلقى ايتمسى بواحتمالى تأييد ايده‌جك قرائندندر .

زردشت اوچ سنه امتداد ايدن بو سياحتدن ايرانه عودت ايتديكى زمان ، كستاسبك يرينه كچن اسفنديارك (Darius) استيلا ايتديكى ، كلدانستان ، مديه وبلخ طرفلرنده كندى مذهبنك تماميله انتشار ايتمش اولديغنى كورمك سعادتنى حس ايتمشدى . زردشت بوپارلاق مظفريتى كوردكدن صوكره‌قبل الميلاد ۵۰۸ سنه‌سنده ؛ يتمش يدى ياشنده اولديغى حالده ؛ وفات ايلمشدر .

فرانسز مستشرقى (آنكتيل)ك زردشتك حياتنه دائر ويرمش اولديغى معلومات سابقه ايله يونان قديم مؤلفلرينك شرقك بومشهور سيماسى حقنده‌كى روايتلرى آره‌سنده پك بويوك برفرق مشاهده اولنيور . فى الحقيقه هرمودور (Hermedore) زوروآسترك (زردشت) تروا محاربه‌لرندن بشيوز سنه اول كلش اولديغنى ادعا ايديبور . پلوتارق (Plutarque) ، (اوزيريس وايزيس) عنوانلى كتابنده عينى تاريخى قيد ايديبور .

اساساً يونان قديم مؤلفلرندن اكثريسى ايران ماژ (mages = كبر) لرينك مصر راهبلرندن ، حتى هند برهمنلرندن داها اسكى اولدقلرينى ادعا ايده‌جك قدر ايلرى كيتمشلردر . مورخيندن ژوستين (Yustine) ايسه زردشتى باقتريان (بلخ طرفلرى) حكمدارلرندن عد ايتديكى كبى ، سحربازلق‌صنعتنك (art magique) ايجادينى‌ده اوكا اسناد ايلمكده‌در . ژوستينه كوره عينى زمانده هم حكمدار ، هم مؤسس دين اولان زردشت ، نينوس (uinus) طرفندن مغلوب ايدلمش‌ايمش ! فقط ژوستينك بو ادعاسى مقارن حقيقت دكلدر . چونكه (ماژ) لر

يعنى سحرباز كاهنلر قديم فتيشى مذهبنك رؤساى دينيه‌سى ايديلر . بوتون بومختلف روايات آره‌سندن حقيقتى بولوب چيقارمق جداً مشكل بركيفيتدر . چونكه روايتلرك منشأ اختلافى اساطير ايرانيه‌در .

مع مافيه (دساتير) ايله (دبستان المذاهبه) مراجعت ايده‌رك شو مختلف رواياتى تأليف ايده‌بيلمك ممكن كبى كورينيور . فى‌الحقيقه دساتير ، ايرانده اون بش قدر پيغمبر كلمش اولديغنى وبونلرك بر يوزنده فرمان فرما اولان حكمدارلرك‌اك اسكيلرى بولندقلرنى بيان‌ايتمكده‌در . شو حالده يونان مؤلفلرينك اساطير ايرانيه‌يه باقه‌رق زردشتى بو اسكى ناشر دين حكمدارلردن عد ايتمش اولملرى احتمالنى قبول ايتمكده هيچ بربأس يوقدر .

زردشتك ياشاديغى عصرله طرز حياتى حقنده‌كى رواياتك‌اختلافى ، مورخين اخيره‌دن بعضيلرنى زردشتى اشخاص اساطيريه‌دن عد ايتمك كبى بر فكره سوق ايلمشدر . فقط بز بو فكرك خطا آلود اولديغنى بيانده تردد ايتميه‌جكز . چونكه بزم قناعتمزه كوره ايرانده زردشت نامنده بر ذاتك نشر دين ايتمش اولديغى محققدر . بو آدمك برحكمدار ، ياخود يالكز ناشر دين برفيلسوف اولمسنك بزجه هيچ براهميتى يوقدر . شايان اهميت اولان جهت زردشتك (زنداوستا) نامنده بر كتاب براقش وبردين تأسيس ايتمش اولمسى كيفيتى‌در . زنداوستا برچوق كتابلردن مركب بر قانوننامهٔ دينى‌در . بو كتابده ، قارمه قاريش بر حالده ، بر قانون دينى ، برمسلك اعتقادى وفلسفى مندرجدر . فقط بو قسملر آره‌سنده برترتيب ، براصول موجود دكلدر . زردشت بونلرك هپسندن ، فقط قارمه قاريش برصورتده ، بحث ايلمشدر . (زند) قانون ومتن ؛ (آوستا) ده اصلاح وشرح معناسنه ايمش . زردشتيلر زنداوستايى (قانون اصلاحى) ويا (متن وشرح) معناسنده تفسير ايديورلر . زنداوستا كائناتك (هورموزد) و (آهريمان) نامنده ايكى آله طرفندن اداره ايدلديكنى بيان ايتديكندن زردشت دينى ايكى اصله راجع بردين ثنائيت (Dualisme) اولمق اوزره طانيلمشدر .

فقط زردشت دينده ثنائيتك بر درجه‌يه قدر ، آهور امازدا (هورموزد) دينيلن معبودى فنالقلرك مسئوليتندن تبرئه ايتمك ايچون ، قبول ايدلمش اولديغى آكلاشيليور . چونكه مازده‌ئيزم (زردشت‌دينى) ، هورموز ايله اهريماندن هر ايكيسنك‌ده (زدروان ـ آقه‌ره‌ن (zervanc-akérène) ك يعنى بى نهايه زمانله‌بى پايان‌مسافه‌نك يكانه تابعى اولديغنى بيان‌ايتمكده‌در . شوحالده مازده‌ئيزمك‌ده اساس اعتباريله توحيد (monothéisme) اولديغنى قبول ايده‌بيليرز . اساساً بوفكرى تأييد ايده‌جك داها باشقه وثيقه‌لرده كوستريله‌بيلير .

فى‌الحقيقه شهرستانى مرحومله محسن كشميرينك بيانات متحده‌لرينه كوره ايران مجوسيلرى آهريمانك (هورموزد) دن صوكره موجود اولديغنه يعنى آهريمانك ازلى اولمديغنه اعتقاد ايديورلرمش . اساطير ايرانيه‌يه نظراً آهريمان هورموزدن كندى قدرتنه اولان شبهه‌سندن تولد ايتمش ايمش ! تعبير ديكرله ظلمت ضيانك رفيق اولديغى كبى آهريمانده خلقتله مترافق ايمش .

اساساً زنداوستانك طرز افاده‌سندن‌ده هورموزدك آهريمانه غالب اولديغنى استنتاج ايتمك ممكندر . (زند) ده مندرج بردعادن آلديغمز شو پارچه غالبيت كيفيتنى پك كوزل افهام ايديور . زندده دنيليوركه : (بن ، اعظم ، احسن ، اكمل ، اقوى ، اعلم ، الطف اولان خالق آهورامازدا (هورموزد) دن استمداد واونى تبجيل ايديورم . بزى ياراتان ، بسله‌ين كنديسى اولديغى كبى موجوداتك كافه‌سنك اك بويوكى ده اودر .)

زندك شو سطرلرندن ، ثنائيتدن زياده توحيد معناسى آكلاشلمقده‌در . زند ، آهريمانى فنالق معبودى ، ظلمات حاكمى ، اوله‌رق تصوير ايديور . زنداوستايه كوره آهريمانك قدرت ونفوذى محدوددر . او ، بر معبود ذى قدرت اولمقدن زياده نظر خالقدن دوشمش بر ملك كبيدر .

زنداوستا ، طبيعتك عمرينى ، هربرى اوچ بيك سنه‌لك اولمق اوزره ؛ دورت دوره آييرييور : برنجى دورده حاكم مطلق هورموزددر . فعل خلقت كنديسنه راجعدر . ايكنجى دورده هورموزد ايله اهريمان برمجادلهٔ دائمه‌ده بولنيورلر . هورموزد نوره ، اهريمانده ظلمتلره حكمران اوليور . بريسى هرشيئك خير ، ديكرى‌ده بالعكس شر اولمسنى التزام ايدييور .

اوچنجى دورده آهريمان غلبه ايدييور . وكائنات آهريمانله معاونلرى اولان (ديو) لرك النده قاليور ودنيا نهايتنه ياقلاشيور . دوردنجى دورده هورموزد نهايت آهريمانى ده‌ويرييور ، اموات كناهلردن تميزلنمش اولدقلرى حالده ديريليورلر . آرتق شر وجهنم ابدياً غائب‌اوليور . آهريمان كناهلرندن استغفار ايده‌رك نور آلهه‌سنك (هورموزدن) صادق ومطيع بربنده‌سى اوليور .

كوريليوركه زنداوستا آهريمانك قدرت‌وفعاليتنى خلقتدن صوكره‌يه حصر ايده‌رك اونك قدرت حكمرانيسنى تحديد ايدييور . زنداوستايه كوره خلقتدن اول آهريمان موجود دكلدى . قيامتدن صوكره‌ده ينه خالق شر اوله‌رق بولنميه‌جق !

زنداوستا ، سما وارضله برابر ، ارض اوزرنده بولنان هرشيئك هرمز طرفندن ياراتيلديغنى سويليور . دبستان المذاهبك زنداوستادن نقل ايتديكى شو سطرلرى اوقويه‌لم بوراده هورموز زردشته خطاباً ديوركه : (بوتون انسانلره آكلاتكه جهانده لمعه‌دار وضيا پاش اولان هرشى ، بنم نورمك رونق وجلاسيدر . كائناتده هيچ بر شى نورك فوقنده دكلدر . بن جنتى ، ملكارى وأبى اولان هرشيئى بو نوردن خلق ايتدم . حالبوكه جهنملر ، ديولر ، زبانيلر وهرتورلو شرلر ظلمتلرك محصوليدر .)

م • شمس‌الدين

بزده اخلاق، بزده تربیه

— ٤ —

حسیات اوزرینه مؤسس أخلاق :

مبدأ اخلاق حسیات اوزرینه تأسیس ایتمك ایستەین نظریات اربابی ؛ « نفع » دن ، « خودکاملق » دن « غرضسزلق » مبدأنك استنباط اولونماسی ممکن اولمادیغنی آکلامشلر ، فقط اونی « حس » دە بولابیلەجکاری ظننه دوشمشلردر . بناءً علیه بونلر ، حسیاتده بر « غرضسزلق واخلاق مبدأی » آراشدیرمغه قویولمشلردر .

فی‌الحقیقه اونلره کوره روح انسانیده ایکی صیره حسیات وتمایلات واردر : برقسمی خودکامانەدر ؛ دیکرلری بی‌غرضانه ، اجتماعی ،هیچ اولمازسه‌غیرشخصی‌در. خالق la moralité، ایکنجی‌لرك، برنجیلره ترجیح اولونماسنی وبو ترجیحك خط حرکتده‌ده اثرینی کوسترمەسنی ایجاب ایدر.

حس اوزرینه مؤسس نظریات اخلاقیه باشلیجه اوچه ارجاع اولونا بیلیر : ( ) تحسس اخلاقی نظریەسی (۲) عاطفت نظریەسی (۳) علاقه نظریەسی .

تحسس اخلاقی نظریەسی : بو نظریەیه کوره خیر وشرك ویردیکی طوینونی اساس قبول ایتمك لازم کلییور ؛ فقط بوندن بر « قاعدهٔ عملیهٔ اخلاقیه» ناصل استنباط اولونابیلەجك؟ ایشته بوراسی مجهول . فی‌الحقیقه؛

اولا : حظ اخلاقی ، ذاتاً ، دیکر حظوظ ایله اصلا اختلاف کوسترمز . اوحالده حظ مذکوری ، دیکرحظلره ترجیح ایتمکه هیچ بر سبب یوقدر . حظ ، حظ ایچین اولونجه هر کس ذوقنه اویانی انتخاب ایدر ومتوسط بر حظی ، کندینی داها قوتله جذب وتحریك ایدن دیکر بر حظه اصلا ترجیح ایتمز .

ثانیا : حس ، اشخاصه کوره دکیشیر . عینی عمل ، بعضیلرینك تحسس اخلاقیسنی محظوظ ایتدیکی حالده دیکرلرینه بالعکس حظنی اعدام ایدر . بونلردن هانکیسی حقلی ، هانکیسی حقسزدر ؟ آرالرینی بولمایه هیچ چاره یوق .

ثالثاً : نقص آلوددر . اویله‌یا حس اخلاقیسی اولمایانلرده وار . اونلره نه‌دیەجکز؟. بو آدماری حقنده‌هیچ برفکره صاحب اولمادقاری بر حظی ، دیکر بوتون حظوظه ترجیح ایتمەلری لازم کلدیکنه ناصیل اقناع ایدەجکز ؟

حاصلی بو نظریەیه کوره اخلاق ، انسانیتك متحول واکثریا حس اخلاقی ایله متضاد تأثرات وتحسساتنی احتوا ایدن براخلوطه‌دن عبارت اولاجق .

هوچسونك عاطفت نظریەسی :

هوچسونه کوره فضائل ، عاطفتك تلقین ایتدیکی اعمالدر . بو عملر ، نه قدر « حس تنفع » ە کمال شدتله مقاومت ایدن « حسیات تعطف » انتاج ایدرسه او نسبتده شایان مدح وتقدیر اولور .

بو نظریەیه‌ده ایچه اعتراض واردر . هله عاطفتی ، دیدکاری کبی، دیکر بوتون حسیاتك فوقنده قبول ایدەلم ؛ فقط بو تفوقی ایضاح واثبات ایتمك قابل دکلی ؟ ایشته نظریه صاحبی ، بونی یاپمایور ؛ عاطفتك خودکاملقدن، غرضدن دکرلی برشی اولدیغنی تصدیق ایدییور ؛ فقط اثباتی یوق .

آدام اسمیت Adam Smith ك علاقه نظریەسی :

آدام اسمیت ، پك متخالف حسیاتك (یالکز عاطفتك دکل) فضائلی تلقین ایدەبیلەجکنی آکلایارق انسانلر طرفندن بو حسلره اسناد اولونان تفوق وتعالینك سببنی کشف ایتمك تجربەسنده بولونمش واونی ؛ « حس » ك بر قانون عمومیسنده ، علاقه Sympathie خاصەسنده بولدوغنی ظن ایتمشدر .

علاقه ، ناصل تفسیر اولونورسه اولسون ، بر حس خصوصی دکلدر ؛ بوتون حسیات آرەسنده مشترك بر خاصەدرکه حسلر ، اونك سایەسنده روحه انتقال ایدر . بز ، غیر ارادی بر صورتده شاد ، کدرلی، خائف اولمادقجه شادینك ، کدرك، خوفك شاهد عادلی اولامایز. فقط شو جهتلر شایان دقتدر :

۱ : بوتون حسیات عینی درجەده ساری ویاعلاقوی دکلدر . آدام سمیته کوره اك آز علاقه ؛ بر طرفدن حسیات شدیده ،دیکر طرفدن غرض آلود وبدخواه حسلرده بولونور .

۲ : علاقه ؛ بالذات ، حظك ، المك ، آرزونك تالیسی اولان حسیاتك منشأی‌در . حظ ایله دیکرلرینك حسیاتنه اشتراکمزی حس ایدەرز ، بالخاصه کندی حسیاتمزدن دیکرلرینك حصه مند اولدوغنی کوروز . علاقەنك عدمی ، مؤلمدر . بناءً علیه انسان ، بنی نوعنك علاقەسنی آرزو ایدر واونی استحصاله چالیشیر .

ایشته بو طرز تصورله اول امرده « تقدیر وتحسین » ایضاح اولونور : بر عملی تحسین ایتمك اونی تلقین ایدن حس ایله علاقەدار اولمق دیمکدر .

« مجبوریت » ده بو صورتله قابل ایضاحدر : مجبوریت ؛ سائقی ، مشاهدلرك جالب نفرتی اولاجق بر فعلی دوشوندوکمز زمان حس ایتدیکمز ضیق وضرورتدر .

« لیاقت وعدم لیاقت » ی ده شویله ایضاح ایدەجکز : بر شخص ، دیکرینه ایلك ایتدیکی زمان مشاهدك علاقەسی مضاعفدر : اولا او خیر کار ایله علاقەدار اولور ، خط حرکتنی تحسین ایدر . ایلك کورن (منتدار) ایلەده حائز علاقه اولور . چونکه اونك (منتدارك) حسی ؛ شکرانسازلق ، خیره خیرایله مقابله ایتمکدر . بناءً علیه مشاهده خیرك خیر ایله قارشیلانماسنی آرزو ایدر و «خیر»ك بر « جزا ــ مکافاة » ە استحقاقنه حکم ویرر . برشخص دیکرینه فنالق ایتدیکی زمان علاقه ، عمومیتله متعدیدن زیاده فنالق کورەنه متوجه اولور : برنجی شقده اولدوغی کبی شره شر ایله مقابله اولونماسی آرزو ایدیلیر ؛ و شرك بر « جزا » یه مستحق اولدوغنه حکم ویریلیر .

تصورات سالفه‌دن طبیعتیله شو قاعده استنتاج اولوناجق کبی کورونیور : « دائما اك چوق مشاهدلرده اك زیاده علاقه ایقاظ ایده‌بیله‌جك صورتده حرکت ایت ! »

فقط آدام سمیت ؛ علاقه‌نك سهو وخطادن مصون برمحك اولمادیغنی بیلیور . سوقراطی تحریك ایدن حسیات ، شبهه‌سز وطنداشلرینك اکثریتنه قارشی جزئی حائز علاقه ایدی ؛ مع مافیه سوقراط اونلره مخالف بولونمقده حقلی ایدی . آدام اسمیت ، بو محذوری دفع ایتمك ایچین اولاجق که ، غایه اولارق « بی‌طرف وبی غرض برمشاهدك علاقه‌سی » نی قبول ایدن برقاعده وضع ایدییور .

بوتون حس اوزه‌رینه مؤسس نظریاته ایراد اولونان عمومی اعتراضلر : هانکی نوع حسیات انتخاب اولونورسه اولونسون اخلاقی «حس» اوزرینه تأسیس ایتمك ممکن دکلدر . چونکه ؛

اولا : حس ، عناصل متحولدر . ایشته بوتحول یوزندن کندندن استنباط اولونان نظریاتده ثابت اولمایور .

ثانیاً : حس ؛ « اراده » یی تشویق ، اماله وسوق ایده‌بیلسه بیله اونی اصلا اجبار ایده‌مز . « انسانلر ، شویولده حرکت ایتمکه مائلدرلر . » مقدمه‌سندن اصلا « بناءً علیه اویله حرکت ایتمکه مجبوردرلر . » نتیجه‌سی استنتاج اولوناماز .

عبداللطیف نوزاد

ادبیات

صحائف تنقید

محمد عاکف

صفحات — برنجی کتاب

سلمی

« همشیره‌زاده‌مدر ، درت یاشنده أولدی »

بوتون کون ایشته بوغوشدم ، برازده دیکلنه‌یم ...
یارینده عینی مزاحله اوغراشوب طوره‌جق
دکلی‌یم ؟ بکا اویله‌یسه شمدی پك لازم
فراغ ایچنده دوشونمك ، دماغی یورمایه‌رق ،
حیات جنك معیشت ، جهانسه معرکه‌در ؛
زمان زمان بوسکونلر برر متارکه‌در .

دییوبده یاصلانیوردم . فقط بزم بوحضور
بش اون دقیقه یا ایتمش یا ایتمه‌مشدی دوام :
بر اسکی قومشوکلوب « والده‌ك سلام ایدییور ،
دییورکه خسته‌اغرلاشدی ، طورماسین، اقشام
همان بزم أوه کلسین . » دینجه طاوراندم ،
او آشیانهٔ غمکینه طوغری یوللاندم .

صاریلدی بوینمه آننه‌م کیرنجه بن ایچری .
دییوردی اغلایه‌رق: کورمه عاکفم ، چوجوغی !
سنك دکل ، بدی قات ایلرك یانار جکری ،
اولوم دوشکلری اوستنده کورسه یاوروجوغی .
شکر ، بوکون آزیجق فرقلیدر دییوردق دون ...
اوپنبه پنبه یاناقلر کیرچ کسیلدی بوکون .

فلان هکیم ، دیدیلر . کلدی ، باقدی ، آکلامادی .
خایر ، فلان دها بر اکلایشلیدر دیدیلر .
مکر یالان یره چیقمش اوسرسمکده آدی !
براقکه اکلاسه‌لر واری چاره هیچ ؟ نه‌کزر !
هکیم علاجلری اوغلم ، بوتون تسلیه‌در .
علاج بیوب ایی اولاق اوبر تجلیه‌در .

کسیلدی قارده‌شك آرتق یمکدن ، ایچمکدن ؛
لاقیردی دیکله‌میور ، کندینی هلاك ایدیور .
او ، خسته‌دن دها شایان مرحمت .. کورسه‌ك ..
دیدیکه « آننه جوجوقدن امیدی کس .. کیدیور »
تلاش ایچنده قالوب بوسبوتون شاشیرماده‌یم .
اکر یتشمسه امداده یوقمی قومشو خانم ...

— کورونمیور ، هانی همشیره نره‌ده‌در ؟ کلسین .
بنم سوزم نه‌قدر اولسه باشقه‌در ، بلکه
براز بولوردی تسلی . . .

— نصلده سویلرسین !

لاقیردی کار ایده‌جك کیم ؟ طویارمی هیچ بریکی ؟
قولای برایشمی ؟ سنك آننه اولدیغك وارمی ؟
چوجوق اوحالده ایکن آننه سوزدن آکلارمی ؟

بوهم قاچنجی فلاکت ؟ بشنجی ! یاربی ،
تمام بشنجی سفردرکه قیز أولوم کوره‌جك !
بوصوك امیدی‌ده شاید کیدرسه دردی کبی ،
زواللی کندینی وقتندن اول أولدوره‌جك .
چیقوبده کور هله برکره شیمدی سلمایی ..
نه‌حاله قویدی فلك سودیکك اوسیمایی !

صباحلین دیلی باقدم براز آغیرلاشیور ..
ملیل ملیل باقیور شیمدی بلبل اولادم !
نه‌ظالم علت ایمش : برچوجوقله اوغراشیور !
او اولماسه‌یدی‌ده بن کاشکی خسته اولسه‌یدم .
شکایت اولماسین اما تحملم بیتدی ..
کناهه کیرمه‌ده‌یم طورمشم‌ده باق شیمدی !

.
. .

نه‌منظره‌یدی‌که: برقوش‌قدر اوچان اوملك
طورووردی بی‌حرکت ، قول قاناد قیمیلدامیور !
کوزنده نور نظر تیتریور همان سونه‌جك ..
دوداقده ناطقه طونمش ؛ قولاق سوز آکلامیور !
تراب رنکنه کیرمش جبین سیمینی ؟
أولوم مرارتی طویدم اونجه لبلرینی !

باشنده آنه‌سی ـ ماتم تجسم ایتمش‌ده
قادین قیافتی آلمش کبی ـ طورور مبهوت ؛
یاننده قومشو قادینلر خروشه آماده ،
اگرچه اورته‌ده دونمکده برمهیب سکوت ،
کیرنجه بن اوطه‌دن هپسی قالقدیلر آیاغه ،
قیزیله آنه‌سی ‌میخلیدیلر فقط یاتاغه !

دیدم ! نه‌در بوسنك یاپدیغك ، دوشونسه‌که بر ..
براق شو خسته‌یی آرتق برازده کندیسنه .
نه‌چاره ، حکم قدر عاقبت ظهوره کلیر ،
جنازه شکلنه کیرمکده بویله فائده نه ؟
سنك بویاپدیغك الله قارشی عصیاندر ؛
اصل فلاکته صبر ایلینلر انساندر ...

شویولده باشلایان آواره بر طلاقتله ،
دوام ایدوب کیده‌جکدم بواسکی حکمتده .
نه اولدی ، خسته‌یه برشیمی اولدی ، آ کلامادم ..
اوبت ایچنده‌کی قیزدن کال شدتله
شو صیحه قوپدی‌که حالا صماخ دهشتده :
ـ نه‌طاش یورکلیسکز ... آه کیتدی‌اولادم !..

بوشعر نه‌در ؟ پك اوفاق بروقعه ، غایت اهمیتسز برحادثهٔ طبیعیه : کوچوجك برچوجوق آنه‌سنك قوللری آره‌سنده اولیوریبور ، ایشته بوقدر . بو بر شعر اوله‌بیلیرمی ؟ اوت : حادثات طبیعیه واجتماعیه‌نك همان همان کافه‌سندن برشعر چیقارلمق ممکندر . انسانلره کوره اڭ بیوك ، اڭ قورقونج بر حادثهٔ طبیعیه اولان « موت » هرزمان شاعرلر ایچون بر موضوع مؤلم اولمشدر وهر زمان اوله‌جقدر . طبیعتك بر زهرهٔ ذی‌حیاتی اولان چوجوقده شعرك ابدی موضوعلرندندر . دیمك بر چوجوغك افولی ، ایکی مهم موضوعدن متشکل برحادثهٔ شعریه‌در . الواح موت ، سیمای اطفال نه‌قدر نامتناهی‌ایسه بوحادثهٔ شعریه‌ده اوقدر نامتناهی شکل تعین وظهوره تابع قالیر . بوتون بو اشکاله آز چوق تطبیق اولونه‌بیله‌جك ، فقط هیچ برینك «شکل تعینی» نظرگاه عرفانده تمثیل ایده‌میه‌جك شعرلر بر قیمت بدیعیه‌یی حائز اوله‌ماز . ایشته اشعار قدیمه‌مزله یکی شعرلریمز آره‌سنده اڭ اساسلی فرق بودر : قدمانك اڭ یوکسك ، اڭ پارلاق شعرلرینی اوقوبکز ، برطاقم «عمومی کوزللکلر» بولورسکز ؛ اونلر نه تصویرلرنده خصوصیت ، نه تحسسلرنده قطعیت وشخصیت کوستره‌مزلردی ؛ کندی کوردکلرینی ، کندی حس ایتدکلرینی دکل ، هرکسك کوره‌بیله‌جکی ، هرکسك حس ایده‌بیله‌جکی کوزللکلری یازارلردی . حتی باشقه درلو شعر یازیله‌مایه‌جغنه قانع ایدیلر . نفعی ، فضولی کبی ، هله بالخاصه ندیم کبی دهاء طبیعیلرینك سوقیله « خصوصات بدیعیه » اظهارندن کندینی آله‌مایان شاعرلریمز بیله اثرلرنده «عمومی» قالمق نقصانندن قورتوله‌مامشلردر .

مثلا ندیمك مشهور باغچه تصویرندن بربارچه اوقویه‌لم :

زمیننده کسترده دیباج هور — فضاسنده جاروب کیسوی حور
کونش خاکه افتاده بر ژاله‌سی — مهك هاله‌سی برقزل لاله‌سی
بهار اویله ایتمش فضاسنده جوش — صانیرسك‌که کردونه ایرمش خروش
دیزلمش نهالان کل سو بسو — قطاریله کلمش مکر رنك وبو
بری بیرین ایتمش چو خوبان کنار — کلستان وبوستان وباغ وبهار
لب حوضی ماه نوك پاره‌سی — ثریا فشان آب فواره‌سی

١ بونی شبهه‌سز پك کوزل بولورز ؛ فقط عجبا بو تصویر هانکی باغچه‌یه عائددر ؟ دها طوغروسی بتون باغچه‌لره شامل دکلیدر ؟ ایشته بویله برشعر بزم بوکون ذوق بدیعیمزی تطمین ایده‌میور . « تصوری » دکل ، « مرئی » ؛ « خیالی » دکل ، « حقیقی » کوزللکلری آرایورز . اشعارمزده هیئت عمومیه‌سی اعتباریله « محاسن طبیعی » تصویره چالشمقدن آرتق فراغت ایتدك ، اومحاسنه تجلیگاه اولان « الواح مخصوصه‌یی » یازمغه چالیشیورز . بو ، غایت‌مهم براثر تکامل ، پك اساسلی برترقیدر . بزه فرانسز ادبیاتندن انتقال ایدن شو طرز تفکر وابداعده دها پك چوق ایلرلمکه محتاجز ، دها یوزبیکلرجه « اشعارخصوصیه » یازمالی‌یز . اشعارغربیه تدقیق‌ایدیلیرسه کوریلورکه اڭ عمومی موضوعلره بیله بررنك خصوصیت ویریلیور . فرانسزجه‌دن منثور اوله‌رق ترجمه ایتمکه چالشدیغم شو کوچك شعری اوفاق بر مثال اوله‌رق کوستره بیلیرم :

یباصه کوکرجین

« های چامورلره باتمش بیاض کوکرجین ! کندکی بو قیافته قویدوغك ایچین مهماننوازلق کورمکه دکل ، قاپیدن قوغولمغه‌لایقسك . سن عادی براوردك پالازی کبی چامورلرده یووارلاندك ها ! قانادلرکك ملك قانادی اولدوغنی دوشونمه‌دن چوقورلره دوشدك اویله‌می ! قویروغك چاموره باتمش . تویلرك آلاجه بولاجه کسیلمش ؛ ینه کلیورسك‌ده کوزمك اوکنده یلپازه کبی قویروق آچیورسك . آفرین سکاطوغروسی ! سن که ایسترسه‌ك لمحهٔ بصرده فضایی طی‌ایده‌بیلیرسك ، ناصل اولدی‌ده برصاقسینك چامورلو صوینه آیاقلرکی باتیردك ؟ کل باقه‌لم بورایه ، سنی ییقایه‌یم ؛ حتکده کوستردیکم لطف ومروتی‌ده تقدیر ایت : بوحالکله اسارته‌مستحقسك ، بن‌سکا حریتکی اعاده ایدییورم . »

غایت ساده ، اهمیتسز بر شعر ؛ بوکا بر « نظم صرف » دیمك‌ده قابل ؛ مع‌مافیه انکار اولونه‌ماز که بوکافتسز ، بو پك ساده شعرجکزی سوه سوه اوقورز . چونکه بر « خصوصیتی » حائزدر ، چونکه بزه « هرکوکرجینی » دکل ، « برکوکرجینی » تصویر ایدر . معلم ناجینك برزمانلر فوق‌العاده اشتهار ایدن « کبوتر » منظومه‌سی‌ده ایشته شو اوقودوغمز پارچه‌نك ضد کاملیدر : برچوق استعارات وتشبیهاتی جامع اولمقله برابر بزده هیچ بر حظ بدیعی تولید ایده‌من .

شمدی « سلما » یه عطف نظر ایده‌لم ، درحال اکلارزکه شعرك قیمتی خصوصیتندن منبعثدر . حتی « سلما » ده خصوصیت بلکه‌ده لزومندن براز فضله موجوددر . لکن محمد عاکفك مسلکنی تحلیل ایتدیکمز زمان کوره‌جکزکه بوشاعر ، اثرلرنده طوغرودن طوغرویه موضوعنی احاطه ایتمز ، اوموضوعه بر طاقم مقدمات ایرادیله واصل اولور . تعبیر جائز ایسه محمدعاکف شعرلرینی « یاشادیغی کبی یاشاتمق »

امانه‌ددر . بویله بر مسلکده ناصل احراز موفقیت ایدیله‌بیله‌جکنی ومسلکك شرائط موفقیتنه محمدعاکفك نه‌درجه‌لرده رعایت کوستردیکنی ینه ایلریده سویلیه‌جکز . شمدیلك شونی بیان ایده‌لم که « سلمی » یاشاندیغی کبی یاشاتلمش برشعردر ؛ سلمی برتخیل دکل ، بروقعه‌در . سلمانك فاجعهٔ وفاتی شاعر اوقدر صمیمی برمرارتله حس ایتمش که اوحسنی بزه اولدوغی کبی تصویر ایتمکدن کندینی آله‌میور ، وقعه‌یی عیناً یازیور . فقط نه‌قدر حائز صمیمیت اولورسه اولسون اوزون مقدمه‌لر ایرادی بوقوش‌قدر کوچوك‌شعرك روح نازکتنی اوربردەجکی ایچون شاعر ، سلماجنك یانه‌دعوت اولوندوغی‌زمان کندی بولوندوغی حالی اوچ درت بیت ایله تصویر ایدیویریور ، مقدمه‌جکی غایت طبیعی اولیور .

« مابعدی کله‌جك هفته » علی اکرم

تربیه و تعلیم

طلبهٔ علومده حرکت فکریه :

طلبهٔ علومی حیاته‌دعوت :

ای طلبهٔ علوم ارقداشلرم ، مسکنت یتر آرتیق ! .

بو کونلرده بر چوق اصلاحاتدن بحث ایدلدی ، بر خیلیسنده تشبث اولندی ؛ فقط بوتون بو حرکتلر آره‌سنده برشی هیچ خاطره کلمدی وکلمیور : بیچاره مدرسه‌لر .

بو دور انتباهده‌ده ملت اسلامیه‌نك شو الم‌مهلك یاره‌سنه بردوای عاجل بولونه‌ماز ایسه بیلمم حالی نه‌اوله‌جقدر ؟ مدرسه‌لری بر یوانه قویمه‌نك حالامی وقت مرهونی کلمدی ؟ هر مسلك ایچین مجددلر ، محبیلر میدانه چیقدیغی حالده نه غریب بر بختمز ، نه بد بر طالعمز وار ایمشکه مدارس ایچین دردنی آکلایاجق ، یاره‌سنه مرهم اولاجق بر آدم ، تك بر آدم ظهور ایتمدی !...

فقط بن ، بو یوقسوللغك ، بو محرومیتك تقصیرینی ینه کندمزه عطف ایتمك ایستیورم . چونکه بوتون موفقیتلری احتیاج تولید ایدر ؛ بز متفقاً عرض احتیاج ایتمدکجه بزی کیمسه‌نك ایشیتمه‌یه‌جکنه ، دوشونمه‌یه‌جکنه قطعیاً امین اولملی‌در .

اونلر معتادلری اوزره صباح ، اقشام درسلری ایله درسخانه‌لرك تدریساتنه نهایت ماه حال عربینك اون بشنجی چهارشنبه کونی بدأ ومباشرت اولنه‌جغنی اعلان ایدرلر کن : آمان درسلریمز دیرلر ؛ مدیرلکلر معلملکلر ایجاد ایده‌لم ، اوراردنده برشی قوپاره‌لم حرصنده بولونورلر . بویله ایکن بز حالا بو ذوات فاضله‌نك کوزلرینك ایچنه‌می باقه‌جغز ؟ بزه آجییك ! الك قیمتدار زمانلریمز بودرومه‌لرده کچیور ؛ حیاتمز محو اولیور ، خدای ثابت بر صورتده یشایورز ، بوقدر محن ومشاقه‌یالکز تحصیل علم ومعرفت ایچین قاتلاندیغمز حالده بیکده بر املمزه نائل اولامیورز ؛ عمریمزی بایوج اسکیتمکله امرار ایدییورز ... دیه‌سیزلانلم ، اوراده قالالمی ؟ باقیورلر ، یاپمیورلر ... دیه سویله‌نه‌لم ، ایچمزی چکه‌لم ، قانمزی یوره‌کمزه‌می آقیته‌لم ؟...

قاچ آرقداش باش باشه ویردك ، حیاتمز ایچین دردلشدك ؟ قاچ آرقداش بر آره‌یه کلدکده نه‌حالده اولدیغمزی آکلادق ؛ قپو ، قپو دولاشدق ، خسته‌لغمزی کوستردك ؛ چاره آرادق ؟

بر کشینك ، ایکی کشینك فریادی قطعیاً القای تأثیر ایده‌من ، بز کندی کندیمزی دوشونه‌من ایسه‌ك کیمسه بزی دوشونمز .

اکثریتمز بویله ساکت ، صامت ، دها دوغروسی عاطل قالدقچه ، آبداالقدن قورتولامینجه ، سوزلریمز بی‌نمازعذری اولقده‌یك‌حقلی‌در . بوکیدیشله بر آنی قریب هیچ شبهه‌سز بوکونکی حالده آراته‌جقدر .

بوقدر نومیدلك ، بوقدر انکسار خیال‌اویانمامز ایچین کافی‌دکلی ؟ دها نه آرییورز ، نه بکله‌یورز ؟

آرقداشلر ، آرتیق نه بکلر ایسه‌ك کندی موجودیتمزدن بکلملی‌یز ؟ یشامق ایسته‌یورسه‌ق بر امل اطرافنده ، غیر قابل افتراق بر کتله حالنده طوپلانمالییز . قانون دولتك بخش بیوردیغی دائره‌دن ادنی بر انحراف کوسترمه‌مك شرطیله ایجاب ایدن بوتون تدابیره توسل ایتملی ، چالیشمالییز . یك آواز باغیرمالی ؛ چاغیرمالییز .

امین اولالم‌که املمز حق ، رهبرمز قانون اولدقدن صوکرا ایشیده‌جکمز ، صدای تشویق ، کوره‌جکمز روی ترغیبدر . چونکه معینمز رب مستعان اولاجقدر .

طلبهٔ علومدن
ح . عثمان نیازی

مکاتیب

اوروپا مکتوبلری :

٥

فرانسه ایله اسویچره‌یی کوردکدن صکره اوروپانك فعالیتی ، مدنیتی نه‌دیمك اولدیغی حقنده آزچوق بر فکر حاصل ایتدم . اورادن برلینه کلدم . المان آلمان طوپراغنه ایاق‌باصار باصماز بربشقه حال حس ایدیور . حقیقةً اوطوپراقده بشقه برفیض وار . قولاقلرمز المانلرك صیت ترقیاتیله دولدیغی ایچون بن بوحسك قولاق دولغونلغندن منبعث برحس کاذب اولدیغنه حکم ایتمك ایسته‌دم . حس کاذبدن مقصدم المان قومنك ترقیاتنی انکاره مؤدی اوله‌جق ضلال عقلی دکلدر . زیرا انسان ادراکنه صاحب اولدقچه بویله مجذوبانه برفکره ذاهب اولەماز . یالکز المانیانی‌بکا فرانسه‌دن دهامترق کبی کوسترن تقدیر حسی‌یه اعتماده تردد ایتدم . بنی بوترددە سوق ایدن‌شی‌ده هر ایکی مملکت بیننده‌کی ترقی‌یه عائد فرقی براز آکلایه‌بیلمك ایچون انلرك هر برنده لااقل برر ایکیشر سنه اوتورمق ، مؤسسات مختلفه‌لری حقنده ممکن اولدیغی‌قدر تدقیقات مکمله اجرا ایتمك لزومنی تقدیر ایتمکلکم ایدی . حال بویله اولقله برابر بنم صرف حسی اولان تخمینم برلینده کوردیکم شیلرله تأیید ایتدی . ایکی‌ملت اراسنده کندیمجه برمقایسه یاپدم نتیجهٔ مقایسه‌یی شو تشبیهله آکلاته‌بیلیرم :

المانیایی ریعان شبابه خاص فیوضك کافه‌سندن مستفید بر کنجه بکزتدم . اویله بر کنج که وجهنده نور عافیت لمعان ایدیور ؛ یاناقلرندن قان داملایور ؛ صاچنك هرتلی کونشك حزمهٔ زرتارینه میدان اوقیور ؛ برله متحکمانه باصیور ؛ کوربوزقوللری، صلابتلی اللریله طوتدیغنی قوپاریور ؛ دائما شن، دائما شاطر ، دائما استقباله ، استقبالده‌کی فیض وکاله ناظر. عزمنه حائل اولان مشکلاتی اقتحام دکل، عادتا استحقار ایدیور ؛ طریق ترقیده کیدرکن (استقبال بزمدر) نقراتنی تکرار ایده‌رك کیدیور .

فرانسزله کلنجه، انلرده کنجلکه وداع ایتمش ، یاخود وداع ایتمك اوزره بولنمش یورغون ، برازده دورغون بر آدمه بکزتدم . حقیقةً وتیله کنجلکك بتون لطافتلرینه ، بتون طراوتلرینه مالك ایمش (کلیسا بیقیلدیسه قلهٔ ناقوس یرنده دورویور) یوزینك رنکی براز صولوق اولقله برابر ینه معطرا کبی کورنمکده ؛ هله اوزاقدن باقیله‌جق اولورسه معطرا اولدیغنه حکم ایدلکده‌در . فقط براز یاقلاشیلدیمی یوزنده‌کی طراوت شبابك کوچدیکی ، یاخود کچدیکی یرلرده درنجه ایزلر براقدیغی کوریلیور .

تحسر شباب ، اونی صنعی تدبیرلردن استعانه‌یه سوق ایتمش ؛ صاچلریله بیقلرینك اوزرندن غایت ماهرانه برفورچه کچیرلمش ؛ دقت ایدیله‌جك اولورسه اغزنده اغریتق ، چوریمك کبی عوارض طبیعیه‌دن مصون برقاچ دیشی‌ده وار . اوضاعنه متحکمانه دیمکدن متجلدانه دیمك دها موافقدر . کوسترمك ایستدیکی شدت وصلابتده دائما سترینه چالشدیغی بر آثر رخاوت نمایان ! کندی اثرهمتی اولان تعمیر بدندن صکره آینه‌یه باقدقجه کندیسنك حقیقةً کنج ، دینج اولدیغنه کندیده قائل اولقده ، بو اعتقاد سائقه‌سیله برازده کنجلکه خاص اولان افراطلره ، خفتلره متمایل کبی کورونمکده‌در .

ایشته بنم مقایسه‌م ذهنمده بو ایکی خیالی تولید ایتدی؛ طوغرییدر، یا کاشمیدر بیله‌مم .

مدنیتده کندیلری ایچون پیشوا آرایانلر المانلرك دامن همتنه یاپشمالیدرلر . فقط کندیلرینه جانایجه منفعتلر کوسترمك شرطیله . زیرا یکرمنجی عصرده خدمتك، همتك شرط اولیی منفعتدر . اونسز برشی اولماز . اوروپاده حسی معاملاتك آدی قالمش، دها طوغریسی ادی بیله قالمامش . انلر حیاتك مقتضاسنه تابع ادملره صبی غیر ممیز نظریله باقیورلر . معاملات جاریه‌ده علت مؤثره ، علت مادیه ، علت غائیه منفعتدن بشقه برشی دکل . مصاحبت اثناسنده تعاطی اولنان دلنوزانه سوزلریله برطوربه طولیسی چوروك جویز کبی قوری طاقیردیدن ، بوش لقردیدن عبارت .

مقصدمز فرنکلرك احوال روحیه‌لرنی تشریح ایتمك دکلدر . انلرك حقنده طوغری ، یا کاش نه بیلیرسه‌ك یکی اوکرنمك ، بیلدیکمزی اوته‌دنبری بیلیور ایدك . مشاهداتمز بو بابده‌کی معلوماتمزی نه تزیید ایتدی ، نه‌ده تنقیص . شو حالده ینه برلینه نقل کلام ایده‌لم .

برلینده هرشی فن ایله ذوقك آهنك امتزاجنی کوسترمکده‌در . شهرك تقسیماتی ، انده‌کی محتشم بنالرك ظرافت ومتانتنی کورنلر ظن ایدرم که انلره کرك فنی ، کرك ذوق برنقیصه اثبات ایده‌مزلر . یالکز فرانسزلر بوخصوصده پك مشکل پسندانه طاورانیورلر ایمش .

المانلر طرفندن وجوده کتیریلن هراثر انلرك تنقیدندن ، حتی تزییناتندن قورتیله‌میور ایمش . بوسوز بنم دکلدر ، اوراده ایشتدیکمی سویله‌یورم . نه‌جه بویك طبیعیدر . فرانسزلر نیچون بشقه ملتلرله اوغراشمیورلر؟ چونکه انلرك تنقیدینه ، استرقابنه لایق اولان آنجق المان ملتیدر .

المانلر نه یاپمشلر ایسه انده عزملرینك ، تدبرلرینك منتهاسنی کوسترمشلر . استعدادلرینه عائد مزایانك هیچ برینی قوه‌ده براقمامشلر ، هپسنی فعله چیقارمشلر . حالاده چیقاریورلر . مثلا اوروپا شهرلرینك هپسی کوزل ، هپسی تمیز . فقط برلین نظافت وانتظامده انلرك هپسنه فائق . برلینده‌کی تمیزلك بشقه مملکتلرك هیچ برنده اولمه کرك . چونکه هرشیئك ، دائما کوز ، اوستنده ؛ ال ، ایچنده .

غربك الك بیوك مزایاسندن بریده بو حال . شرقده ایسه امر برعکس . اوروپاده اصل تقید برشیئك ختامندن صکره باشلایور . شرقده برشی بیتدیمی

اکا عائد تقیداتك کافه‌سیده او شیله برابر بیتیور . هانکی بر اثر اولورسه اولسون وجوده کتوردکدن صکره : ایشته یاپدق ، بیتیردك ! دیورز . اندن اوته‌سنی طالعك ید امانتنه تودیع ایدیورز . حالبوکه فرنکلر اویله دیمیورلر . یاپدق ؛ بیتیردك ؛ فقط اصل وظیفه بوندن صکره باشلایور ، دیورلر ، اللرینی کوزلرینی الی‌النهایه اوشیدن ایرمیورلر . فرض محال اوله‌رق بزمده برلینك الك منتظم ، الك تمیز برسوقاغی کبی برسوقاغمز اولسه او انتظامك ، اونظافتك محافظه‌سنده ممکن دکل المانلرك کوستردکلری تقیدی ، اعتنایی کوستره‌میز . چونکه دائما یوقاریده سویلدیکمز فکر فاسدك حکمیله عاملز .

اوروپانك هریرنده اولدیغی کبی برلینده‌ده سوقاقلری متمادیا ییقایورلر . مخصوص آدملر تعیین ایتمشلر . سوقاقلردن کلوب کچن حیوانلرك مدفوعاتنی کوچك ال ارابه‌لرینه آلیورلر . سوقاغك برطاشی یرندن اوینایه‌سه درحال یرینه قویورلر . مساکن واماکنده انتظامه ، نظافته اعتناده کذا . انسان هانکی اوه ، هانکی اوطه‌یه ، هانکی موزه‌یه ، هانکی باغچه‌یه کیرسه کوزه خوش کورنمیه‌جك بر حاله تصادف ایتمیور . هرشیئك طرحنده ، تنظیمنده ذوق سلیم ، عقل مستقیم آثاری کوریلیور .

برلین سوقاقلرنده‌کی یایا قالدیرملرینك همان کافه‌سی « موزاییق » . بوموزاییقلری وجوده کتیرن طاشلر غایت کوچك . حریفلر اوشنیه‌مشلر ، اوصاغمشلر ، بوطاشلری بوستکی صایه قبیلندن اوله‌رق یره دوشه‌مشلر ، انلرك فرشنده‌ده ایریجه براثر صنعت کوسترمشلر ؛ طاشلر یکرنك اولدیغی حالده هیئت مجموعه‌سنده نظری اوقشایه‌جق منتظم منحنیلر کوریلیور . بونکله‌ده قناعت ایتمه‌مشلر ؛ یایا یوللرینك یانده آیریجه چنزارلر طرح ایتمشلر . نباتات باغچه‌سنه کیتدیکم اثناده « سته‌غلیج » جوارنده کوردیکم اوزون جاده بویله ایدی . تراموایلر اوچنزارك اوزرندن کچیور . چمن اویله صیق ، اویله معطرا که انسان وهلهٔ اولاده زمینه یشیل براطلس سریلمش ظن ایدیور . بونك سببی وار . زیرا اوروپاده چنلری قووا ایله صولامیورلر . چنزارك اوستنه مشیندن معمول اوزون بوریلر یاتیریورلر . بوریلرك اوزرینه بویدن بویه دلیکلر آچمشلر ، صو دلیکلردن طبقی پولوه ریزاتوردن چیقار کبی توز حالنده چیقیور ، بخار راطب کبی چنلرك اوزرینه یاییلیور . بوصورتله اسقا ایدیلن چنلرده دائما طراوتنی محافظه ایدیور .

برلینده‌کی نباتات وحیوانات باغچه‌لری المانلرك ملل سائره‌یه تفوقلرینك شواهد ناطقه‌سندندر . پاریسك حیوانات ، نباتات باغچه‌لرینی کوردم . فقط برلینده‌کی باغچه‌لرله ارەلرنده چوق فرق وارایدی . فن نباتات متخصصی اولمدیغم ایچون باغچه‌نك احتوا ایتدیکی مختلف نباتات حقنده برشی سویلمك صلاحیتنی حائز دکلم . بنم سویلیه‌جکم شی یالکز باغچه‌نك انتظام ومکملیتیدر . باغچه‌نك مدخلنه قریب برمحلده بیوك بر بنا وار ایدی . بوبنا اجزاجی مکتبی ایمش . زهی مناسبت !

اوخیابان ارم نظیرك ساحه‌سنده بیوك کوچوك متعدد کوللر ، کوللرك ایچنده صوده یتیشن نباتاتك انواعی وارایدی . هله مختلف اقلیملره مخصوص نباتاتك محافظه‌سی ایچون انشا ایدلمش اولان اوجسیم سرلرك قیمتی ، اهمیتی کورمدن تقدیر ایدیله‌مز . هرسرك ایچنده اقالیم حاره‌یه مخصوص برچوق نباتات ، بونلرك طبیعتنه ، احتیاجنه کوره حرارت وار . حیوانات باغچه‌لرنده اکلنه‌جك حیوانلر وارده هرکس انلری کورمك ایچون کیدیور دیه‌لم . بکی نباتات باغچه‌سنه نه‌دیه‌لم ؟ قادین ارکك ، چولوق چوجق اورایه‌ده کیدیورلر ؛ اوراده‌کی مناظر صامته‌یی‌ده تماشا ایدیورلر . سرلر برطرفدن دولیور ، بر طرفدن بوشالیور . دیمك که هرکس اورده‌کی نباتاتك تماشاسندن لذت آلیور ، مستفید اولیور .

باغچه‌یه کیرنلردن دخولیه النمیور . یالکز هفته‌ده برکون دخولیه ویریلیور ایمش . بزم کیتدیکمز کون اوکونه تصادف ایتدی . ایکی کشی ایدك ، یارم مارق دخولیه ویردك . اوراده‌کی مأمور بزه التمش اوچ صحیفه‌لك برمکمل رساله ایله نباتات باغچه‌سنك ملون برخریطه‌سنی ، برده بیلت ویردی . بیلتك ایکی اوجنی مقاصله کسدی ، ایکی اوجی قالدی انلرله دخولیه ویریلن کونلرده ایکی دفعه دها باغچه‌یه کیریله‌بیلیرمش . برلینده قالیه‌جغم ایچون بیلتی ارقداشمه ویردم . نباتات بغچه‌سنك مکمل برتعرفه‌سی اولان رساله ایله خریطه‌یی زیارت خاطره‌سی اولمق اوزره نزدمده الیقویدم . دخولیه نامیله ویریلن پاره بورساله ایله اکا مربوط اولان خریطه‌نك بدلی بیله دکل ایدی .

حیوانات باغچه‌سنه کلنجه ، اوباغچه دکل ، طبیعتك مولود ثالثی تشکیل ایدن مخلوقاتك همان کافه‌سنی جامع برمشهر ایدی . ایچنده‌کی اغاجلر ، چیچکلر ، لاقلر ، دائره‌لرده حسابه قاتیلدیغی تقدیرده اکا مشهردن زیاده برمسیرهٔ دلکش دیمك دها موافق اولور . اهالی فوج فوج اولطیف بغچه‌یه کلکده ، کتاب طبیعتك فصل ثالثنه عائد مباحثك اشکال ذی حیاتی دیمك اولان مختلف حیواناتی تماشا ایله مستفید اولمقده ایدی . تماشاکران میانده قفسلر اوکنه اوتوروب حیواناتدن بعضلرینك رسملرینی آلان هنرورانك مهارتلری‌ده جداً کورلمکه شایان ایدی .

فرید

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

حیات اسلامیه

تبریکلر ، دوناغا ، جنبشلر ، نطقلر ، پروتستولر

بوهفته دیه‌بیلیرمکه مسلمانلر ایچون بویوك بر بایرام تشکیل ایدیوردی . امینم‌که استانبولده ، ممالك عثمانیه‌نك هیچ برطرفنده ، ادرنه‌نك تکرار عثمانیلر طرفندن ضبط واستردادی اوزرینه ، بوقدر سرور وشادمانی ، نمایش اجرا ایدلمامشدر . بومبای باش شهبندرخانه‌سی وکالتنه ، باش شهبندر وکیلی حسن بصری‌بك افندی‌یه بوهفته ظرفنده هندستان اطراف واکنافندن ، شهرلرندن ، قصبه‌لرندن ، کویلرندن اسلام قلوب وانجمنلرندن کلن تبریك آمیز تلغرافلرك حدی ، حسابی یوقدر .

مذکور تلغرافنامه‌لر اوقدر صمیمانه ، اوقدر حساسانه ، اوقدر مودت ومسرت انگیزانه یازلمشدرکه ، قرائتندن انسانه بربکای سرور طاری‌اولیور . بوتلغرافنامه ومکتوبلرك جوابی پك مفصل ومعنالی برصورتده ــ انکلتره‌پولتیقه وسیاستنه طوقونمامق شرطیله ــ بصری بك افندی طرفندن ویرلمش وتکرار مسلمانلر طرفندن بالمقابله تشکر ایفا قلنمشدر .

صدر اعظم فخامتلوسعید حلیم پاشا حضرتلرینك هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنه تبلیغ اولنمق اوزره بومبای باش شهبندرخانه‌سی واسطه‌سیله چکدکلری تلغراف ، عثمانیلرك ، دولت علیه‌نك هند مسلمانلرینه قارشو صمیمی برحس من‌وشکران ایله متحسس ومتأثر اولدیغنی کوسترمکه کفایت ایدوب ، هند مسلمانلرینك حسیات منتدارانه‌سنی قات قات تزییده خدمت ایتمشدر . کالکوته ، دهلی ، لاهور ، آکره ، کوجرات ، لکنهور ، مدراس ، احمد آباد ، صورت ، کراچی‌ده ودها هندستانك بالعموم بویوك شهرلرنده چراغان ودوناغا اجرا ایدیله‌رك ، فقرایه پاره وبمك توزیع ایدلمش ؛ هرخانه‌ده چالغی ، رقص‌وسرور علائمنك احیاسنه ادرنه‌نك فتحی سبب اولمشدر .

عثمانیلرك کوکب طالعلری تکرار درخشان اولمغه باشلامش وناموس وحیثیتلری اولکندن زیاده هند مسلمانلری نظرنده پارلامشدر .

اولجه هرکسك اوکنده بلی بوکیلمش ، باشی اکیلمش اولان بز عثمانیلر ، ادرنه‌نك تکرار ضبطی اوزرینه حیثیت‌وعزت صاحبی اولدق . هرطرفدن ، هرکسدن ، هریاندن بزه شاباش وتحسین ، آفرین ومرحباصدالری ، آلقیشلری یاغمقده‌در . چارشولردن ، سوقاقلردن ، سیر یرلرندن آرابه‌مز ، اوتوموبیلمز چکرکن مسلمانلر طرفندن یشاسون عثمانیلر ، مؤبد اولسون دولت علیهٔ اسلامیه آواز وصدالری عیوقه چیقیور . اوقدرکه آلقیشلانمامق بلیه‌سندن چکنمکه ، کزمامکه ، یرلرمزده ، یوردلرمزده قاپانمق مجبوریتنی یواش یواش حس ایتمکه باشلادق .

بوقدرله‌ده اکتفا ایدلسه یینه‌ایدی . صباحدن آقشامه قدر اهالی ومعتبران اسلامیه هندستانك هرطرفندن عثمانلی شهبندرخانه‌سنه تبریك وتهنیت ایفاسیچون هجوم ایلمکده ، آنلری قبول ایتمك ، آنلره تشکر ایتمك ، مسئله‌یی تفصیلاتیله آکلاتمق کیفیتی ، انسانی یمکدن ، ایچمکدن ، ایش کورمکدن بیله‌منع ایدیور . یارین صباح پوسته تمام حرکت ایده‌جکی حالده ، بن بومکتوبمی آنجق شیمدی صباحه قارشو یازمغه وقت بوله‌بیلدم . دعوتلر ، ضیافتلر بربرینی ولی ایدیور . شوراده ، بوراده ، اوته‌ده ، بریده ییدیکمز ، ایچدیکمز یمکلر ، شروبلر معده‌مزی صوك درجه بوزمش ، جمله‌مزی معده صانجیلریله باش‌آغریلرینه دوچار ایتمشدر .

عثمانیلغك شرفنه‌ویریلن ضیافتلره دعوت اولندقده ، اجابت ایتمامك انسانك الندن کلمز . بالطبع قبول ایله مقابله ایدلمسی مجبوریدر . بناءًعلیه هندستانه مخصوص اولان بهارلی ، قوقولی یمکلری ، شروبلری ایچنجه انسان بوسبوتون صحتنی ، غائب ایدر . فقط عرض ایتدیکم کبی بونلره تحمل ایتمك لازمدر .

هر دعوت وضیافت اثناسنده حار وصمیمی نطقلره ، مفصل بیاناته جواب ویرمك مجبوریتی‌ده عظیم بر ایش تشکیل ایلیور . برکون اول ، ایکی ساعت اول ، برکیجه اول سویلنن لاقیردیلری ، سوزلری تکرار ایتمامك ویاخود رنك وقالبنی ، موضوع وزمیننی دکیشدیرمك ایچون نه‌قدر زحمت چکیلدیکی تعریف وتصورك فوقنده‌در . بالاده اسملرینی بیان ایتدیکم هندستان ایالات وولایاتنده متعدد میتینغلر ، قونفه‌رانسلر ، پروتستولر اجرا ایدلمش وانکلتره‌نك بیطرف قالمسیله ، دولت علیه‌یه ظهیر ومعین اولمسی عمومیتله ، بوتون مسلمانلر طرفندن طلب ایدلمشدر .

انکلیز اعاظمندن بری کچن کون بکا سویلیوردی‌که ، هندستان والیٔ عمومیسنه خطاباً هند مسلمانلری طرفندن انکلتره‌نك دولت علیه‌یه یاردم ایتمسی خصوصنده چکیلمش تلغرافنامه‌لر اون بیکی تجاوز ایتمش ومشارالیهك حیرت واستغرابنی موجب اولمشدر .

شونی‌ده علاوه ایلدی‌که : سز عثمانیلرك هند مسلمانلری اوزرینه بوقدر نفوذه مالك اولدیغکزی بوآنه قدر انکلیزلر ظن وتخمین ایتمیورلردی . شیمدی هرشی آچیقدن آکلاشیلدی . اکر انکلتره بی‌طرف قالیه‌جق اولورسه وعثمانیلره ، ادرنه‌نك عثمانیلرده قالمسی حقنده یاردم ومعاونت ایتمزسه موقعنی ، نفوذینی ، شرف واعتبارینی کندی تبعه‌لری اولان هند مسلمانلری نزدنده غائب ایلیه‌جکی تحقق ایتدی .

بناءًعلیه ، انکلتره حکومتی هندستانده‌کی آلتمش ویاخود سکسان میلیون اسلام تبعه‌سنی کوجندیرمامکه البته سعی وغیرت ایده‌جك وآنلرك آماللی تعقیب وتطبیقه مجبوریت حس ایلیه‌جکدر .

سبحان‌الله قوت جداً حقدر . حق ، قوتدن بشقه برشی دکلدر . اولجه هندستانده‌کی انکلیز مطبوعاتی بوتون قوتلریله ، موجودیتلریله علیهمزده مقاله سرا اولدقلری حالده ، ادرنه‌نك تکرار استردادندن صوکره قلملرینك اوجنی چویروب ، شیمدی هپ لهمزده بیاناتده بولنمقده‌درلر .

اوللری فنا وایکرنج ، مستکره وشناعت آمیز قاریقاتورلرله حالمزی ، احوالمزی ، ضعف‌ومسکنتمزی خلقه تمثیل وتصویر ایدرکن ، عینی‌غزته‌لر شیمدی بزی آرسلان ، فیل ، قاپلان‌کبی دشمننه ، خصمنه هجوم‌ایتمش دیه کوسترمکده‌در . کبی ، دولت‌عثمانیه‌نك بقاسنه‌طرفدار کبی‌ده عثمانیلرك‌یشامق‌صلاحیتنه‌مالك جسور وانتقام الیجی برقوم اولدقلرینی بیان ایتمك صورتیله صحیفه وستونلرینی املا ایلیورلر .

بوسوزلر ، مقاله‌لر ، رسملر ، بزم ایچون ، بزی سودکلری ایچون‌اولیوب آنجق هندیلری‌ممنون ایتمك ایچون اختیار اولندیغنی‌سویلمکی زائد کوریورم .

انکلتره دولتی ، هند والیٔ عمومیسی سکسان میلیون اسلامك خاطرینی صایمق مجبوریتنده‌درلر . بوندن زیاده جانبازلغه ، یلانجی پهلوانلغه ، دیپلوماسی اویونلرینه لزوم کورمیورلر . چونکه حقوق دول وملك ، قوانین‌ومعاهداتك ، صلحنامه وعهدنامه‌لرك هپ کاغد اوزرنده‌کی‌مرکبدن‌بشقه برشی‌اولدیغنی‌بوراده‌کی مسلمانلر آرتق پك یاقیندن اوکرندیلر .

آن‌همه آوازه‌ها ازشاه بود ،
کرچه از حلقوم عبدالله بود

هندستان مطبوعات اسلامیه‌سی ، بوصیره‌ده اوقدر متهیجانه ، معنیدار ،

شدتلی مقاله‌لر یازییورلر که ، بزم استانبول غزته‌لرمز بیله بومقاله‌لرك برسوزینی، برتك حرفنی یازه‌میورلر .

بز انكلتره‌یه، انكلیزله طوقونیه‌لم دیه ایچمز، یوره‌كز تیتریور. حالبوكه بوراده‌كی غزته‌لر انكلتره‌نك، انكلیزلرك جكركاهنه ، اعماق قلبلرینه زهر كبی ، اوق كبی طوقونور سوزلر یازمغی ایشدن بیله كورمیورلر .

(ذی كومرید) غزته‌سی باش‌مقاله‌سنده دیوركه: «آرتق انكلتره نقابی ، ماسكه‌یی یوزندن آتمالی وصریحانه برصورتده مسلمانلره یا دوست ویا دوشمن اولدیغنی كوسترملیدر . بویله یاپمغه انكلیزلر مجبوردرلر . زیرا مسلمانلر بوندن زیاده آلداتلمغه قرار ویرمشلردر .

«انكلتره اولجه نصلكه بی‌طرفلغی اعلان وهندستان مسلمانلرینه‌ده بی‌طرفلغنی بیلدیرمش ایسه ، شیمدیده اویله‌جه بیطرف قالمغه چالیشملیدر . زیرا بشقه حركتده بولنورسه یالانجی بردولت، كذاب برملت اولدیغنی كندی الیله مسلمانلره اثبات ایتمش اوله‌جقدر .

« ادرنه بولغارلرك النه كچنجه بی‌طرف قالمغی بروظیفهٔ سیاسیه تلقی ایدن انكلتره ، شیمدی‌ده ، ادرنه‌نك عثمانلیلره كچمسی اوزرینه سكون ومتانتنی بوزمامغه غیرت ایتملیدر .

« بشقه درلو حركت ایدرسه ، حتی روسیه‌یی دولتك ، ملت عثمانیه‌نك باشنه طولابیسیله مسلط ایدرسه ، پرده آلتندن شاقلابانانه یلتیرسه ، نه‌مال ومتاع اولدیغنی بز هندلیلره تماميله بیلدیرمش اوله‌جقدر . »

زمیندار غزته‌سی ـ كه [لاهورده اردو لسانیله] انتشار ایدییور ـ سویلیوركه: « بوصیره بزم ایچون برامتحان وتجربه زمانیدر. تبعه‌سی بولندیغمز انكلتره دولتنك صنوتی ، خدعه‌سی تماميله بزه ظاهر وآشكار اوله‌جقدر . ذاتاً بز ، زواللی هندلی مسلمانلری انكلتره رجال سیاسیه‌سنك ، سر ادوارد غره‌ی جنابلرینك یالانلرینی ایشیده ایشیده ، طویه طویه اوصاندق بیزدق . چونكه هیچ بریسنك سوزینك اوجی بوجاغی چیقمدی . هپ لاف وكزاف ! همده اویله لاف وكذافكه ، نتیجه‌سی بالعموم مسلمانلرك ضررینه عائد ومتعلقدر .

« ایرانك انقراض وتقسیمنده، مشهد وازربایجانك استیلا وبومباردمانده، مراكشك تقسیمنده ، طرابلسك ضبطنده ، روسیه‌ده‌كی مكاتب ومؤسسات اسلامیه‌نك قپاتدیرلمسنده ، مصرده‌كی وطنپرورلرك تارمار ایتدیرلملرنده هپ سكوت ایتدك ، اختیار سكوتی عادتا بروظیفه تلقی ایتدك . دولتمزی كوجندیرمیه‌لم ، رضاسنه مخالفت ایتمیه‌لم دیدك . بالقان استیلا ومظالمنی ، مسلمانلرك قتل عام ایدلدكلرینی ، ناموس وعرضلرینك ، معصوم چوجوقلرینك قلیجدن كچیرلدكلرینی كوروب ، صوكره بغیر حق دولتدن سلب ایدیلن واستانبولك حدود طبیعیه‌سندن عد ایدیلن ادرنه‌نك تكرار عثمانلیلر طرفندن ضبط ایدلدیكی حالده ، خواه ، ناخواه عثمانلیلری چیقارمق ایسترلرسه بوكاده سكوت ایتمكی ، بوحالره تحمل ایتمكی آرتق حلم حماری عد ایدرز .

« بوحالره قارشی سكوت ایتمك انسانك ید قدرتنده دكلدر . العیاذ بالله ملائكه‌لر بیله بو اویونلره بوحقسزلقلره تحمل ایده‌مزلر . آرتق یتر، یتر زیرا جان دوداغه كلدی.

«انكلتره بوحالره ، بوتذبذبلره نهایت ویرملیدر. چونكه بز آلتمش میلیون مسلمانك رجا وآرزومزی طوتمغه ، دیكلمكه ، اجرا ایتمكه مجبوردر .

«بزی ، آلتمش میلیون اسلامك سوزینی دیكله‌میه‌جك اولورسه ، بزی طوغریدن طوغری‌یه تحقیر ، تزییف ایتمش اولوركه ، نسل حاضر ، شیمدیكی مسلمانلر بوكا دها زیاده تحمله مقتدر دكلدرلر . »

***

منشی محمد حسن مقبه حضرتلری :

بوذاتك نه‌قدر مؤمن ، مسلمان ، عثمانلی خیرخواهی اولدیغنی بن تعریف وتصویره بردرلو قادر دكلم .

منشی محمد حسن مقبه حضرتلری بومبای مسلمانلرینك زنكینلرندن وانكلتره دولتی طرفندن كندیسنه ، محضا مسلمانلر ـ خواص وعوام ـ اوزرنده اولان نفوذندن طولایی Justice of the Peace یعنی صلح حاكمكی عنوانی ویرلمشدر .

بوذات بومبای مسلمانلرینك تأسیسكرده‌لری اولان (انجمن اسلامی) نك رئیس ثانیسی وبومبای جوامع ومساجدینه مسلمانلر طرفندن وقف ایدیلن املاك وعقاراتكده ناظریدر. اویله ناظر كه ، سنوی ، معرفتیله، تسبیله یوزسكسان بیك انكلیز لیراسی صرف وتحصیل اولنمقده‌در .

بونفوذ وحرمتیله مشارالیه اوقدر متواضع ، متدین وعثمانلیلره خیرخواهدركه ، تعریفی پك كوجدر .

یوزندن نور آقان ، قلبندن محبت اسلامیه نبعان ایدن مشارالیه، ادرنه‌نك فتحی متعاقب بومبایك اك معتبر وبیوك مساجدندن بولنان (جمعه مسجد)ده اذاندن صوكره، جناب حقه ادرنه‌نك فتحی مناسبتیله نماز شكرانه ادا ایدیله‌جكنی خلقه تفهیم ایچون مؤذنلره اذاندن صوكره ندا ایتلرینی امر ایدر وجامعده بالذات بولنوب ، جریانه نظارت ایلر .

جمعه نمازندن صوكره ، شكرانه نمازی قلنمش وخطیب طرفندن غایت مؤثر ، بلیغ بردعا، برخطبه اوقونمشدر .

اهالی ، قلبلری سرور وحبور ایله مالی بولندیغی صیره‌ده جامعده بولنانلر طرفندن ، انكلتره قرالیله ، هند والی عمومیسنه عثمانلیلره یاردم ومعاونت ایتملری ایچون ایكی مفصل واوزون تلغراف چكیلمشدر .

مقبه حضرتلری بوقدرله‌ده اكتفا ایتمامش؛ بومبای دهموقراتلرینك ، بوتون مسلمان اصناف وكسبه‌سنك قلوبی دیمك اولان (انجمن ضیاء الاسلام)ده یوم مذكورك كیجه‌سنده برمتینغ عمومی ترتیب وتنظیمنه همت ایدرك، انجمنده بیكلرجه خلق خنجا خنج طوپلاندقدن صوكره ، مقبه حضرتلری بالذات برقونفه‌رانس ویره‌رك ، اصل شیمدی ، بوصیره‌ده عثمانلیلره یاردم ایتمك لزومنی درمیان ایلدی اوزرینه، حضار طرفندن انكلتره‌یه، دهلی‌یه تلغرافلر چكیلوب ، دولت علیه علیهنده عوام ولوردلر قماره‌سنده ادارهٔ كلام ایدن ذواتك بیاناتنی رد وجرح وكندیلرینی قراله پروتستو ایدرك ، عثمانلیلره یاردم ایدلمسی لزومندن بحث ایدلمشدر .

مقبه حضرتلری ، ایشی ، كوجنی ترك ایدرك بوكونلرده هپ دولت وملت عثمانیه‌نك منافع مادیه ومعنویه‌سنه تعلق ایده‌جك ایشلرله اشتغال ایتمكده وبو حركتندن طولایی انكلیزلردن بیله چكنمامكده‌در . زیرا كندیسنك نه‌درجه طوغری برآدم اولدیغنی هركس بیلدیرمشدر .

مشارالیه ایله بالدفعات كوروشوب توجهلرینه مظهر اولمغه موفق اولدم. حلیم، سلیم وقلبنده محبت ومودت عثمانیه لایح وساطعدر .

جمله اولان مكالمه‌سنده « سزی ودولتكزی نه‌قدر سودیكمی بردرلو بیان ایده‌مم . جناب حق ایله فخر عالم افندمزه قلبمده بسلدیكم عبودیت ومودتدن صوكره باقی قالان وداد واخلاص هپ عثمانلیلركدر. » بویوردی.

عثمانلی بالقان محاربه‌سی اثناسنده بوذات شریف كندیسی بالدفعات اعانه ویردكدن بشقه قاردشلرینی، عائله‌سنی، قوناغنده‌كی مستخدمینی بیله اعانه ویرمكه تشویق وترغیب ایتمش وبوكاده موفق اولمشدر .

بوذات ، بویاپدقلرینی طمع وتبریك ایچون دكل، یالكز جناب حقك رضاسیله اسلامیتك منفعتی نامنه یاپمشدر . فقط بزلرده ترتب ایدن وظیفه بوذواتك انسانیت وحمیاتلرینه قارشو تلطیف ومكافات ایتمكدر . اكر مقبه حضرتلرینه برنجی رتبه‌دن برنشان مع قوردون ویرلسه وجدانمه یمین ایدرم كه ، چوق دكل ، بلكه پك آزدر .

مأمول ایدرم كه، بوبیانات عاجزانه وبی‌طرفانه‌می مطالعه ایدن اولیای امور بوحقیقی مسلمانك سینهٔ حماست وحمیتنی عرض ایتدیكم نشانله تزیین ایتمكی اونوتمزلر؛ (من لم یشكر الخلق لایشكر الحق) بیانات شریفه‌سنك ماصدق اولمامغه چالیشه‌جقلردر .

برده برچوق اعانه‌ده بولنان (شیخ قاسم بن ابراهیم) حضرتلریله محترم زوجهٔ عالیلرینه وینه برچوق اعانات درجنه همت ایدن (سیر فاضل رحمای كریم بهای) حضرتلرینه حكومتمز بیوك درجه‌لردن نشانلر اهداسنی اونوتمامليدر .

بیلمم ، بومبای باش شهبندر سابق بویابده ، بوذواتك خدمات بركزیده‌لریله

تلتايفلرينه دائر باب عالی‌يه ، خارجيه نظارتنه برشی يازمشميدر ؟ يازمش ايسه حقيقتی بيان ايتمش ويازمامش ايسه وظيفه‌سنده قصور ايتمشدر ، ظن ايدرم .

∴

زميندار غزته‌سی صاحبنك معاودتی :

لاهورده اسبوعی اوله‌رق انتشار ايدن ـ اردو لسانيله ـ زميندار غزته‌سنك صاحب امتيازی (ظفر علی خان) حضرتلری، بوهفته ظرفنده‌درسعادتدن عودت ايلدی . اسكله‌ده باش شهبندر وكيلی بصری بك افنديله‌برابر بوعاجزده كيتمشيدی .

مستقبلين آره‌سنده‌بولنمقلغمز بزه‌ده كيفتی، بزم پك حقشناس ، قدردان ، شكر كذار برملت اولديغمزی آنلر نظرنده اثبات ايتدی .

موسی‌اليهك مواصلتك ايكنجی اقشامی (انجمن ضياء‌الاسلام) ده شرفنه براجتماع وقبول دعوتی ويرلدی .

ظفر علی‌خانك استانبولدن عودتی ، ذات خلافتپناهی ايله كوروشوب‌دست مكارملرينی تلثيم ايلكه موفق اولديغنی ايشيدن كيمسه‌لر ، انجمنه قوشوب براى تبرك موسی‌اليهك النی اوپديلر .

اك صوكره ظفر علی خان آياغه قالقه‌رق اوچ بچق ساعت ، متمادياً سوز سويلدی .

موسی‌اليه ، ذات شاهانه‌نك حضوريله تشرف ايلديكنی ، صدراعظم پاشا حضرتلريله، بالجمله ناظرلرله كوروشديكنی وآنلر طرفندن حسن قبوله مظهر اولديغنی، كنديسيله پك صميمانه‌واخوتكارانه‌برصورتده تعاطیٔ حسيات ايلدكلرينی حضاره سويلدكدن صوكره ، درسعادتله ، انقره ، قونيه ، اطنه ، مرسين وسائر اناطولی ولايات وامكنه‌سنده كورمش اولديغی آثار ترقی وعمرانی ، معارف وزراعتك ترقياتی، اهالينك اسلاميت دائره‌سنده‌كی اطواروحركتلرينی، هرشيئك سرعت فوق‌العاده ايله ايلرولكده بولنديغنی ، تشبثات اقتصاديه ايله بانقه‌لر تأسيسی حقنده عثمانليلرده حاصل اولان افكاری برر برر كمال بلاغت وفصاحتله حضاره تفهيم ومكرر آلقيشلرينه مظهر اولمشدر .

ظفرخان قارداشمز طلعت‌بك‌ايله‌ده‌كوروشوب‌اصلاحات حقنده‌كی‌نقطهٔ نظرلرينی استفسار ايلديكنی‌وجواباً اصلاحات‌ايچون‌احضار ايديلن‌پروژه‌يی‌كنديسنه‌كوستردكلرينی سويليه‌رك ، اصلاحات‌مذكوره‌نك‌تطبيقندن‌صوكره سائرعناصرعثمانيه ـ لاسيماعرب وتورك ـ آره‌سنده هيچ بركونا فرق وسوء تفهم قالميه‌جغنه امين اولديغنی‌ده درميان ايتدی .

موسی‌اليه ، عثمانليلرك‌بوكون‌هردرلو ذكا وشعوره ، حسياته‌صاحب اولوب، مملكتك تعالی وتخليصی ايچون هركونا تشبثاته‌توسل‌ايلدكلرينی‌ده‌سويلدی .

بوندن بشقه موسی اليه آتيده‌كی جمله‌لری‌ده علاوه ايلدی :

« سز ظن ايديورسكزكه ، انكلتره اداره‌سی منتظم ، عادل ، متمدن براداره‌در . ظاهری سزه ، سزك كوزيكزه اويله كورينيور . فقط بركره معناً ، اقتصاداً دقيقه بدقيقه نه‌كبی فلاكتلره دوچار اولديغكزی كوروبده آكلايه‌بيلورسكز .

« سزی ناموسله تأمين ايدرمكه توركياده ، عثمانليلرده دها زياده رفاه وانتظام موجوددر . اوراده بورا قدر ويركولر يوقدر . اهاليی حكومت تضييقات اقتصاديه آلتنه آلمامشدر .

« تمدن جهتنه كلنجه ينه سزی تأمين ايدرمكه ، استانبولده لوندره‌دن زياده تمدن كوردم . بن لوندره‌ده‌كی صيره‌لرك برنده بركون نماز قيلاركن‌قادين اركك اهالی اطرافمه طوپلانديلر . كيمی شرق اوتومغه ، كيمی ايصلق چالمغه باشلايه‌رق ، كيمی‌ده بوحريف نه‌ياپيور ، ژيمناستيقمی ، دانسمی ايديور ؟ ديه بربرلرندن استيضاحاتده بولنيورلردی . بنی عبادتدن ، نمازمدن عادتا اليقومق ايستيورلردی . صوكره اوته‌ده بريده يايدقلری كندی هذيان آميز حركتلرينی معيار مدنيت عد ايديورلر . بناءً عليه عدالت زياده اولان يرلرده ـ كه توركيا بوكون تماميله بوكا زمين اولمشدر ـ انسانيت ومدنيت‌ده زياده‌در .

« اكر انكليزلرده عدالت ، انسانيت حسی اوله‌يدی ، منفعت طويغوسی اوقدر ايلری كيتمامش اوله‌يدی، بوتون ممالك اسلاميه‌انلرك استيلالرينه معروض قالمازدی. قان‌درياسی تشكيل‌ايدن‌مظلومين، مغدورين، بيكناه قانلری آقيتديرلمزدی.

« شونی سزه حسأده بيان ايده‌بيليرم‌كه ، برمسلمان هرزمان خرستيانه مرحمت ايدر، آجير ، چونكه آنلرك‌قلبنده بوحسيات نجيبه قرآن مجيد ووصايای اسلاف كرام ايله غرس ايدلمشدر .

« خرستيان قلبی بوحسيات عاليه‌دن كلياً محرومدر . چونكه آنلر كندی انجيللرينی تحريف ايتديلر . بناءً عليه شيمديكی خريستيانلرده‌ده صحيح نصرانی نظريله باقه‌ميز .

«فقط قرآن مجيدی جناب حق‌اويله برلسان ايله پيغمبرينه انزال‌بويورمشدركه، الی يوم‌القيامه بولسان حی وباقی قاله‌جق وهركس اوكتاب رحمانيدن استفاده ايده‌جكدر . بوكا نه‌حاجت! ذاتاً جناب پروردكار كنديسی قرآن مجيدنده « انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون» [بز قرآنی‌اينديردك، وبز آنی محافظه‌ايده‌جكز .] بويورمشدر .

« فقط انكلتره اكر ايركج مسلكنی تعديل ايتمزسه، بواولوپك‌بوايته‌سنی دكيشديرمزسه كندی اليله كندينی برچوق فلاكتلره معروض براقه‌جقدر .

« ذات حضرت پادشاهی‌نك حضوريله تشرف ايتديكمده ، سز هندمسلمانلرينه عموماً سلام خلافتپناهيسنك تبليغ اولنمسنی اشبو كوله‌سنه امر واراده بويورديلر . بنده سلام سلامت‌انجام همايونلرينی سزه تبليغ‌ايديورم‌كه، بوبورج اوزرمده قالمسون . »

حضار يكزبان اوله‌رق (عليكم السلام ورحمة‌الله وبركاته) ديمكله سلام خلافتپناهی‌يه جواب ويرديلر .

« ذات خلافتپناهينك عواطف ومراحم شهرياريلری سز هند مسلمانلری حقنده پك چوقدر . سزك اعانه اوله‌رق ويرديككز برقاچ مانغر يرينه سزی الطاف دائمه‌سيله تسرير ايده‌جكدر .

«باش شهبندر خليل‌خالد بك افندی حضرتلری ياقينده ـ فورطنه زمانلرندن صوكره ـ بورايه تشريفلرنده برچوق تبشيرات ايله كله‌جكلرينی مأمول ايدرم .

«دهلی‌ده‌كی (جمعه مسجد)ه يايمق ايچون ذات خلافتپناهی سلطانی‌فابريقه‌لرنده اعمال ايدلمش غايت نفيس بويوك برخالی احسان بويورمشلردر.

« مدينهٔ منوره‌ده بويوك واسلامی برداراالفنونك تأسيسی تقرر ايتمشدر . اولاد مسلمين بوراده پك كوزل درسلر تلقی ايتمك صورتيله آز زمان ايچنده هم علوم دينيه، همده فنون‌دنيويه‌ايله مجهز اولوب، خلقی‌ارشاده موفق اوله‌جقلردر. بوداراالفنونك پروژه‌سی ياپيلمش وقارشيلق مصارفی‌ده تعيين ايدلمشدر . احوال حاضره عقيبنده همان ايشه باشلانيله‌جقدر .

« ينه سزه بشقه مژده ويره‌يم . بزم سوكيلی اردو لسانمزك داراالفنون عثمانی‌ده تدريس وتعليمی ايچونده حكومت حاضره طرفندن قرار ويرلمشدر. بن مقتدر برمعلم بولمغه بوكون مأمورم . ايشته باقيكز هند مسلمانلرينه قارشو عثمانليلرك‌حس‌ايلدكلری‌انجذاب ورقيق، صميمی‌وقطعی حسياتی‌بوتشبثدن‌آكلايه‌بيليرسكز»

بومفصل بياناتدن صوكره ظفرعلی خان‌قارده‌شمز انكلتره‌نك‌مظالمی، لوردلرله، رجال سياسيه‌سندن بالالتزام انسانيته ، اسلاميته فناقلر ايتمكه ذوق آلدقلرينی مبين ادله‌وبراهينی كنديسنه‌مخصوص اولان حلاوت‌بيان وطلاقت‌لسان‌ايله‌آكلاتدی . آكلاتدقجه آكلاتدی .

نطقی صوكنده‌ده عليكده‌داراالفنونی‌لسان‌عربی مقرری سيدعبدالحق‌طرفندن قرآن شريف تلاوت ايلدی وآنی متعاقباً قونفرانس مجلس‌رئيسی لكنهور ندوة العلما رئيس مولانا شبلی نعمانی حضرتلری مجلسه دعای دوام عمر وعافيت خلافتپناهی وعساكرعثمانيه‌نك نصرت‌وظفرلريله، دولت وملت عثمانيه‌نك الی‌الابددوام وبقاسی دعای خيريت اداسيله خاتمه ويردی .

بوندن صوكره‌ده ذات حضرت خلافتپناهی طرفندن كندی خط همايونلريله توشيح بويوروب انجمن ضياء الاسلامه ـ مزين برچارچيوه درونده ـ اهدا بويوردقلری فطوغراف مولانا شبلی نعمانی حضرتلری قليفندن چيقاروب يوكسك برموقعه تعليق وحضار طرفندن زيارت وتلثيم ايدلمكه باشلادی . متعاقباً

ظفرعلی خان، مولانا شبلی نعمان، باش شهبندر وکیلی حسن بصری بك ایله عاجزلرینك بویوقلرینه ـ هندیلرده معتاد اولدیغی وجهله ـ چیچكلرله كوللری محتوی اولان قلاده و كردانلقلر طاقیلمش ومجلسك انتقادینه بوسبوتون خاتمه ویرلشدر . ایاغه قالقوب، آرابه‌مزه بینه‌جكمز صیره‌ده بصری بكله عاجزلرینك الی مجلسده حاضر اولانلر طرفندن اوپولك ایستنیلدی ایسه‌ده، بز آكا موافقت ایتمه‌رك جمله‌سیله مصافحه ایتمك صورتیله تطییب خاطرلرینه چالیشدق .

انكلیز خفیه‌لری ایسه بوحالی تمامیله مشاهده ایدرك، امینم كه ژورناللرینی لایقیله تزیین ایتمشلردر .

هندستان : بومبای

س . م . توفیق

ادرنه مكتوبلری :

۵

یارین صباح حركت ایده‌جك ترنی بكله‌مكدن ایسه بواقشام زوار ایله برلكده استانبوله عودت ایتمك دها مناسب اوله‌جقدی . ایستاسیونه كلدك، ادرنه‌ده قالملق قورقوسیله دها ایكی ساعت اول واغونلره كیروب بكله‌ینلرك عددی آز دكلدی . زوار میاننده ژاپون اتاشه میلیتری‌ده واردی كه ترندن اینرایمز عبدالرشید افندی زاده احمد منیر افندی وغازی عثمان پاشا زاده جمال بك افندی رفاقتلرنده اوتوموبیلله استحكاملری كزمكه كیتمشلردی . ترنك قالقماسنه بر ساعت وار، فقط نه اولور نه اولماز هركس آلسته . صوكرا « نه‌یه حالا قالقمایور ؟ » دیه قباحت ینه ترنده . حالبوكه تنبلك ایدن ترن دكل، عجله ایدن مشتكیلر . بن بیله ژاپون قاله‌جق دیه صیقیلمه‌یه باشلادم . فقط ژاپون كلدكدن تام برچاریك ساعت صوكرا ترن قالقدی . نافله اوزولمشم .

*

ژاپون كلیر كلمز كوچك مخطره دفترینی آچدی، یالكز انور بكله كوروشمك قالمش، اونی‌ده تشییعده بولونه‌جق امیدیله بوزمانه تعلیق ایتمش . انوربك براز اوته‌ده باباسیله كزینیورلردی . كوروشدیرمك ایچون دلالت وظیفه‌سی بزه دوشدی . كیدوب صوردم :

— ژاپون اتاشه میلیتری اركان حرب میرالایی موراواقا ذات عالیكزله كوروشمك ایسته‌یور، وقتكز مساعدمی ؟

— اوت افندم، كوروشه‌بیلیرز ...

ژاپون انور بكك النی صیقدیغی زمان پك مسرور ایدی . آلمانجه قونوشدیلر . برژاپون ضابطیله براسلام ضابطنك شوصمیمی ملاقاتنی پك متحسس ایلدی .

بونلر كوروشمكده ایكن عبدالرشید افندی‌ده كلدی . مشهور سلامنی سنت اوزره ویره‌رك انوربكك النی صیقدی . انوربكك درنه‌ده كندیسنه ارقداشلق ایدن حضرته قارشی حرمت مخصوصه‌سی واردر .

عبدالرشید افندی همان قلبنی آچدی :

— اوزون كوروشمك ایستردم، فقط بر درلو وقت اولمادی . قوجه انور، نره‌یه كیتسه‌ك توفیق خدا رهبرك اولور . ملتك سزه چوق اعتمادی واردر ..

دائما كولن اوسویملی چهره ینه اوصمیمی ابتسامیله : ـ ایلك بولنده، بواعتمادكزی بوشه چیقارمایز انشاالله ! دیدی .

— حضرت فخر كائنات معینكزدر .

— ذاتاً بزده اوكا كووه‌نیورز .

— الله دها بویوك موفقیتلره مظهر ایتسون .

قامپانا اوردی، ترن قالقیوردی . وداع ایدرك بیندك ؛ ترن‌ده همان حركت ایتدی . هرواغوندن انور بكه قوجاق قوجاق سلاملر، حرمتلر، وداعلر .. انوربك‌ده عسكرجه سلام ابتسامكارانه‌سنی بذل ایدییوردی . یانیق واغونلر، قاچریله‌مامش طوپلر اره‌سندن كچن ترن انسانلری فرق ایده‌میه‌جك قدر اوزاقلاشمشدی ؛ فقط هركس واغوندن باشنی صارقتمش، انوری كوریور كبیدی .

*

ساعت زوالی یدی . بیاض نورلرینی ابذالكارانه باشقه افقلره صاچان كونش بزی آتشناك نظرلریله تشییع ایدییوردی . استحكاملر آره‌سندن كچیورز، یره كومولو طوپلر مهیب آغزلرینی اوبر طرفه چویرمشلر، چهره‌لرنده بزه قارشی آثار انفعال كورولیور . اغاجلرك بیله بزی سلاملاملری سرزنشكارانه . حالبوكه بزاومحیطك طوپراقلرینه بیله بذل محبت ایدییور، التفات صاچیورز ؛ بزم قلبلرمز اوكا محبتلرله طولو . اویله ایكن دقت ایتسه‌كز، اونك بوتون لساننده بزه قارشی برشمهٔ اغبرار وار . ایشته منفعل چهره‌لی طوپلرك سرزنشلرینی بوتون وضوحیله دوییوردم :

— ای بیزانسك وفاسز مدنی اولادلری ! سزك ساخته التفاتلركز بر درلو قلبمزه نشوه‌بخش اوله‌میور . بز دشمنله كیجه كوندوز چارپیشیركن سز بوسفور قییلرنده كتاب ذوقك نوشین یاپراقلرینی چویرییوردیكز . شیمدی شاقشاقجیلق زمانی كلنجه عرض دیدار ایتدیكز ! وهركسدن زیاده وطنپرور اولدیكز ! رجا ایدرز، بزه باقمایكز، زیرا بزم چهره‌مز شیمدی صوغوقدر، سزه التفات ایده‌مز... هایدی الله سلامت ویرسین بیزانسك وفاسز اولادلری ! ..

*

كونش بر مدت دها بزی تشییع ایتدكدن صوكرا چكیلدی، اورته‌لق قارارمه‌یه باشلادی . هركس سپتنی آچیور، نواله تداركاتنده بولونیور . فقط قارشوكی كوشه‌ده برذات واركه اونك تداركی پك فراقلی ! كوچك كوچك طباقلره برچوق شیلر كمال اعتنا ایله صیره‌لانیور، كوچك بللور قدحلر كوزلجه سیلنیور، هنوز آغزی آچیلمامش برشیشه صو ایچنه قونیور ... بوحاضرلق همان یاریم ساعت قدر سوردی ، نهایت هرشی تمام اولدی ؛ غارصونه برطاش دەلن صوییده كتیرتیلدی .

— ... بك، هایدی بیوروك .

— آمان افندم، تشكر ایدرم، بزده‌می لطف بیوروله‌جق ...

— موئثر، بونك ذوقی یالكز چیقارمی‌یا ؟ براز اداره ایله كیدرسه‌ك ایكیمزه‌ده كفایت ایدر .

— الله عمرلر ویرسون بكم افندم، تشكرلرمی تقدیم ایدرم ....

بزم نازنین بك شیشه‌یی آچدی، كوموش تپسی اوزرنده‌كی كوچك وانجه بللور قدحلری یاری‌یه قدر طولدوردی ؛ برازده طاش دەلن

علاوه ایدنجه کوموش کوبوکلر طاشمه‌یه باشلادی. ایکی ال اوزاندی؛ قدحلری آلدی ، بر آز قالدیردقدن صوکرا قدحلر تلاقی ایتدی : شیقیر شیقیر ... باشلر روه‌رانس یاپدی ، آغزلر ابتسام ایله آچلدی ، قولاقلره طوغرو کریلدی ؛ دیرکن قدحلر بردفعه دها تلاقی‌یه مظهر اولدی : شیقیرشیقیر ... متقلص دوداقلر برشکل‌مدور آله‌رق بردفعه‌ده قدحك محتویاتنی ایچری‌یه نقل ایتدی . چهره‌ده بوروشوقلق یوق . نه‌قدر پیشکین ! مزه ایچون بیله استعجاله لزوم یوق ...

— مونشر ، بوسیاحت بنده‌کزی پك یوردی .

— اما بکم ، پك‌چوق شیلر مشاهده بیورولدی .

— والله بنده‌کز پك بر شی کوردمدم . یالکز بلدیه دائره‌سی کوزل یاپلمش ، ظریف بویانمش ، او خوشمه کتدی .

— استحکاملره تشریف بیورولمادیمی ؟

— آمان مونشر ، پك اوزاق ... ایشته کلیرکن قارشودن کوردك یا ، کافی ! ..

— نه هدیه‌لر آلدیکز بکم ؟

— هاه هاه ... امان مونشر ، بزم مملکتك نه‌سی وارکه بزم مادموازله لایق هدیه اوله‌بیلسون . اوقابا قابا رنکلی صابونلرده تقدیمه لایق برشی‌می‌یا . برکت راقی‌می ایکی شیشه آلمشم ، یوقسه شیمدی اونسزده قاله‌جقدم . هدیه‌م ایشته کندم . مادموازل بوندن دها قیمتلی هدیه‌یی نه یاپه‌جق ؟ ..

— اوت بکم ، اوت . دکرسز هدیه ! ..

— اویله دکلی‌یا مونشر ...

مونشر بك کیفلندی : کولرکن مایمون قیچی کبی چیقیق آلنی بوروشدی ، قارغه پالازی کبی قولاقلری اوستنه دوکولن زلفلری موجه‌لندی ؛ مطروش بیقلری التنده‌کی کوفته دوداغی بورنیله معانقه ایتدی ؛ پارسك صوك موداسنه کوره شقاقلرنده‌کی صاچلرده کسدیر - یلدیکی جهتله چیقیق آلننه طوغرو ایکی سیاه بوینوز شکلنده اوزانان طارانمش صاچ کومه‌سی بر آز دها اوزادی ؛ دیزلره راحتسزلق ویرن پاچه‌لری قیوریق پانطالون بر آز دها یوقاری چکیلدی ؛ پارسك صوك بولغار موداسی قویو یشیل چورابلر بوسبتون میدانه چیقدی ؛ یوکسك طوپوقلی ، ایپك باغلی روغن ایسقارپینلر اوزرینه قضارا دوشن کوچك برچوپ همان جبده طاشینان مندیل‌ایله سیلندی؛ظریف بر آلتون طبقه آچیله‌رق پیپو چیغاره‌لر دوداغك صول‌طرفنه یرلشدیریلدی ؛ نارین بر کبریت قوطوسی آچیله‌رق اوزون طیرناقلی پارماقلر برکبریت آلدی، چاقدی؛ کندیسی یاقه‌دن مونشرینه‌اوزاتدی ؛

— امان بکم ، مساعده بویورك ...

— رجا ایدرم ، استرحام ایدرم ...

— امان بکم ، استغفرالله ... کرم بیوروکز ...

— اولماز ، والله ممکن دکل .

ایکیسی‌ده آیاغه قالقدیلر . یاتمزده اوطوران‌ژاپون ، قاوغا ایده‌جکلر ظن ایتدی . تحف تحف باقه‌یه باشلادی . نهایت مونشر بکك اصراری جدی اولدیغی آکلاشیلدی ،

— امرکزی یرینه کتیرمکله افتخار ایدرم افندم ! ...

سوزی اره‌سنده چیغاره‌یاقیلدی . شی ... کبی دوداقلری آره‌سنده صارقان پیپونك قوقوسی اولکی قوقولره التحاق ایتدی. براز کچنجه ینه قدحلر طولوب بوشالمه‌یه باشلادی . ساعت الاتورقه بری کچدی ، ایکی‌یه کلیور؛ تره‌ن بعضاً آغیر ، بعضاً سرعتلی متصل کیدییور.

.
. .

بن دالغین دالغین بو نازنینلری سیر ایدرکن دودك باغیردی ، براز صوکرا تره‌ن طوردی . قوندوکتور خبر ویردی : پاولی .

دیمك پاولی ایستاسیونه کلدك . ارتیق تماميله کیجه‌یه کیرمشز . هرطرف سیم سیاه . یالکز ایستاسیون جوارنده‌کی بش اون چادیرك بعضلرنده برر قندیل کبی خفیف ضیا ویرن ایشیقلر وار . بوراده‌یاریم ساعت قدر طوره‌جغز . تره‌نك کورولتوسی کسیلنجه قارشودن‌چادیرلر آره‌سنده حزین بر قاوال سسی کلمه‌یه باشلادی . شیمدی هرکس صوصمش ، شیمدی هرشی سکوت ایتمش ، بوتون اوسیاه بوشلقلر ایچنده قاوال سویله‌یوردی . اناطولینك کیم بیلیر هانکی بوجاغندن کلن بو قاوالك نه حزنلی ، نه ماتملی ، نه یانیق سسی واردی ! بوسسده بوتون اسلامك دردی ، فلاکتی ، آجیلری مندمجدی . شیمدی واغوندن ایتمش ، قاراکلقلر ایچنه طوغرو کتمش ، نظرلرمی‌اوسیاهی ظلمت ایچنده خفیف ضیا نشر ایدن قندیله توجیه ایتمش ؛ قاوالك کریه‌لرنی ، محمدك شرقیلرنی دیکله‌یوردم . محمد شیمدی جوشمشدی ؛ الك کوزل بسته‌لرنی ترنم ایدییوردی . او سویلدی ، بز دیکله‌دك ؛ او آغلادی ، بز اشتراك ایتدك .

نهایت قاوال صوصدی . فقط محمد شیمدی مؤذن اولمش ، اذان اوقیوردی : — الله اکبر ، الله اکبر .. الله اکبر ، الله اکبر ...

دون اهل کفرك چاکرلیله ایکله‌ین بووادیده محمد بوکون‌بوتون‌عشق قلبیله‌کلمهٔ توحیدی‌یوکسه‌لتیور، تاعرش‌الهی‌یه‌قدرایشیتدیرمك‌ایسته‌یوردی.

اذان بیتدی . یولجیلری کورمك ایچون کلن عسکرلر نمازه کیتمه‌یه باشلادیلر . یالکز بریسی « عذره‌تی » اولدیغی ایچون کیده‌مدی .

بر آز کچدی، قامپانا اوردی ، تره‌ن قالقه‌جق، بیندك ، « تمام » اولدی ، نهایت دودوك اوته‌رك تره‌ن آهسته آهسته حرکته باشلادی ؛ بز قاراکلقلره طوغرو اوزانیرکن اوزاقدن ، وادی ایچندن برسس بزی تشییع ایدییوردی :

— سمع‌الله لمن حمده ... الله اکبر .

.
. .

یوسسك الحان ذوقیله ، الحان عبودیتیله اویومق ایسته‌دم ؛ فقط قارشومده صیزوب‌ده قولتوغه لش کبی سریلن مونشر بکك آغیلده یاتان بر حیوان قدر کریه خرخرهٔ مستانه‌سندن اویومق دکل ، کوز قاپامق بیله ممکن اولمادی .

ع .

بلغارستان مسلمانلرینك فریادی

اوتوز بش سنه‌دنبرو بلغارستانده مسکون اولان بر ملیونه قریب وایکنجی درجه‌ده اکثریتی حائز اولان اسلاملرك حقوق ملیه ودینیه‌لرینك نه‌درجه‌ده حمایه‌دن عاری اولدیغنی بیانه‌ین یوقدر .

بلغارستانك بلغارلردن صکره اك صادق أهالیسی مسلمانلر تشکیل ایتدکلری حالده بیچاره‌لر سفربرلك اعلانندن برو انکیزیسیون مظالمنه رحمت اوقوتدیره‌جق ظلم واشکنجه‌لره معروض قالدیلر .

ایکی آیدن برو رومانیا اشغال عسکریسی آلتنده یشایان شمالی بلغارستان اسلاملری بوکره رومانیا اردوسنك بلغارستان طوپراغندن چکلمکه باشلامسیله یکیدن پك بیوك تهلکه‌لر کچیرمکده‌درلر .

بلغارلر رومانیا عسکری چکیلیر چکلمز عموم اسلاملری قتل ایده‌جکلرینی علناً سویلمکده‌درلر . کرك سوقاقلرده، کرك خانه‌لرده ایکی اسلامك کوروشمسی شدتله منع ایدلمشدر. هنوز رومان اشغال عسکریسی آلتنده بولنان زشتوی قضاسنده دها شمدیدن انواع مظالم وقوع بولمشدر . بلغارلر کیجه‌لری اسلام خانه‌لرینه کیروب قادینلرك ناموسلرینه تعرضده بولنمشلر وألّلرینه کچیردکلری أشیالری یغما ایتمشلردر .

زشتویه ملحق « هیلار » قریه‌سنده بر مسلمان بلغارلر طرفندن حیاتندن قطع امید ایدیله‌جك بر صورت غدارانه‌ده ضرب ایدلمشدر .

زشتویده آت پازارنده‌کی اسلام مزارلغی عسکری قوماندانلغی طرفندن ضبط ایدیلوب عسکره تعلیمگاه اتخاذ ایدلدی .

وحشی بلغار عسکرلری شانلی اجدادیمزك کمیکلرینی قانلی چیزمه‌لری آلتنده چکینه‌مکده :قبلریمزه قان آغلاتمقده‌درلر .

« قلبه » « واستانیقه » یه ملحق کویلرده بیکلرجه اسلاملری جبراً خرستیان یاپدیلر .

حکومته هر کون صورت رسمیه‌ده ایدیلان شکایات ونیازیمز سمع اعتباره آلنمامقده‌در. قریباً وقوعه کلمسی محقق اولان تعرض وقتالدن قورتولمق ایچون بیکلرجه اسلام عائله‌لری رومانیا اردوسیله برلکده کیتمکه قرار ویردیلر .

« وارجه » « نیکبولی » و «زشتوی» مسلمانلرندن بیك ایکی یوز اللی خانه‌دن مرکب برقافله بدبخت اسلام دونکی کون رومانیا طوپراغنه کچدیلر .

برسنه‌دن « ره کوبزیسیا » نامنه بتون مال‌لریمز ألّلریمزدن آلندقدن وصوك اوچنجی محاربه‌ده بلغار عسکرلریله اوموز اوموزه حرب ایدرك یکرمی بیکدن زیاده مسلمان بلغارستان اوغرنده سیاه طوپراقلره بوروندکدن صکره بوکون قتل عام قورقوسیله رومانیا طوپراغنه التجایه مجبور اولیورز .

رومانیا اردوسی چکلدکدن صوکرا بلغارستانده قالدق فلاکتنه معروض قالان قرداشلریمز هر آن دقیقهٔ شهادتك حلولنه انتظار ایده‌جکلردر .

بلغارلر قدر خونخوار بر ملت دنیاده یوقدر .

بلغارستانده‌کی اسرای عثمانیه‌نك حاللری آغلانه‌جق بردرجه‌ده‌در . بیچاره‌لر اك آتشین صیجاقلرده کونده اون بش، اون آلتی ساعت آرقه‌لرنده یوزدن ایکی یوز کیلویه قدر یوك طاشیتدیراق کبی اك سفلی خدمتلرده قوللانیلمقده‌درلر. اسرای عثمانیه بلغارستانه کتیرلدکلرنده اوزرنده‌کی ألبسه‌لر بلغارلر طرفندن غصب ایدلدیکندن زواللیلر چیریل چیپلاق براقلمشلردر . حکومت عثمانیه بلغارستانله یاپه‌جغی معاهدهٔ صلحیه‌ده بلغارستانده‌کی عنصر اسلامی تحت تأمینه آلمازسه بلغارستان اسلاملرینك تاریخده نام ونشانلری قالمایه‌جقدر .

رومانیا : ... بلغارستاندن فرار ایدن

بر مسلمان

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

افندم !

بتون اسلاملرك سبب سعادتی اوله‌جق سبیل الرشاد مجموعهٔ اسلامیه‌سنك بودفعه‌کی نسخه‌سی اخوان دیندن « ترزی عثمان ذکی افندی‌یی » توصیه ایلیوردی ؛ انطاکیه‌ده ، سبیل الرشاد قارئلرینك جمله‌سی ممنون اولدی. بووسیله ایله عاجزانه اوله‌رق سزه مملکتمزده‌کی خرستیانلر طرفندن ترزی انحصارینی بیلدیره‌جکم :

مملکتمز اولان انطاکیه قضاسنده هیچ بر اسلام ترزی یوقدر . بتون بوصنعت خرستیانلر اللرنده قالمشدر . بونلره ؛ مجاناً خدمت ایتمك اوزره اسلاملر طرفندن بریسی ترزیلکی اوکرنمك ایچون مراجعت ایتدیکنده قبول ایتمه‌یورلر ، اوکرتمیورلر ، حتی شوکونلرده یاپدقلری براتفاقه نظراً مملکتمز اهالئ اسلامیه‌سنك اسلام تجارلرمزدن آلدیغی چوقه‌لری دیکمیورلر ، یواش یواش چوقه تجارتی‌ده انحصاره دوشه‌جك. بودرجه آشکار اولان اتفاقلرینه قارشی اغنیاء اسلامیه‌مز برچاره دوشوند یسه‌ده برشی یاپه‌مدیلر ؛ بوکون بتون بو انحصارلره، بومصیبتلره نهایت ویرمك ایچون اشرافدن معلوماتلی ، ذکی برذات ؛ اعلان ایتدیککز پارس ترزی مکتبندن دیپلومالی الحاج ابراهیم افندی زاده عثمان ذکی افندیدن تعلم ایتمك اوزره طرفکزه کله‌رك مجاناً خدمت ایتمك ایسته‌یور. سزی اسلاملرك ترقیسنه رهبر بیلدیکمز ایچون مراجعت ایدییورز . لطفاً بوکله‌جك ذاتك نه‌صورتله قبول کوره‌جکنی بیلدیرمکزی اسلامیت نامنه رجا ایده‌رز .

انطاکیه ـ حلب مکتب سلطانی طلبه‌لرندن جمالی‌زاده

محمد عصمت

سبیل الرشاد .— مومی الیه ذکی بکله کوروشدك ، کله‌جك ذاتی مع‌الممنونیه قبول ایده‌جکلرینی وآز زمانده ترزیلك صنعتی اوکرتمك ایچون صوك درجه غیرت و فداکارلقده بولونه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . ذاتاً مملکتمزده ترزیلك صنعتی تعلیم ایچون یقینده بر اسلام البسه فابریقه‌سی آچیورلرکه بوسایه‌ده کرك استانبولده ، کرك آناطولیده اسلام صنعتکارلرینك چوغالمسنه پك بویوك برخدمت ایدیلمش اوله‌جقدر . جناب حق بویله ناموسلی، چالیشقان ، متشبث صنعتکارلرمزی تزیید ایتسون .

دارالخلافهده سبیل الرشاد جریدۂ اسلامیه‌سنه

محترم افندم حضرتلری

اسلامیك رویو مدیرندن آلدیغم بر مکتوبده رویو داخلنده بولنان بو مقاله‌نك ترجمه ومطبوعات عثمانیه‌دن بریسنه کوندریلمه‌سنی بیان ایدیوردی . اسلامیك رویو ـ که باشلوجه هندمسلمان قارداشلرمزك همتلریله نشر ایدیلیور ونشرنده بیوك بر سعی کوستریلیور ـ کتدکجه کسب اهمیت ایتمکده‌در .

مقاله‌نك انکلیزجه‌سنده شدید بر لسان استعمال ایدلمشدر . طبیعیدرکه ترجمه‌سنده خفیف برلسان اختیار ایدلدی . مقاله اساس اعتباریله آز چوق دینی براساس اوزرینه موضوع اولدیغندن محترم غزته‌لرینه ارسال ایلدم .

لوندره : طلبۂ عثمانیه‌دن
محمد رشید

• هندستان تهلکه‌سی •

اسلامیك رویودن مترجمدر :

« هندستان داخلنده انکلتره ادارۂ معنداته‌سنه قارشو غلیان توسع ایدیور. بوغلیان انکلیز اداره وبقای حیاتی تهلکه‌یه القا ایده‌جك، اوزمان انکلتره وانکلیزلرك وضعیتی حال حاضرده‌کی قابینه وپولیتیقه‌سنه لازمۂ شکرانی ایفا ایتمکدن عبارت قالاجقدر .

قابینه‌نك کچنلرده بالقانلی‌لره وبالخصوص ترکیایه تعلق ایدن بیاناتی اساساً بولانیق اولان صوبی تکرار بولاندیردی ووضعیتی ینه‌مشکل برحاله ایصال ایتدی. بویالکز عدم ممنونیتی تشدید ایتمکله قالمایوب اهل اسلامك اتحاد واشتراکنه‌ده باعث اولدی .

بوکون هندستان اسلام محافلنده حرکت ملیه قطعیاً سریع خطوه‌لرله نشو ونما بولیور ؛ مملکتك هرکوشه‌سنده حرارتلی میتینغلر عقد ایدیلیور ؛ بوخطوه‌لرله؛ مؤثر ، فعال ، قوی خطوه‌لرله بتون ملتك عدم ممنونیتی اظهار ایدیلیور . هندولر حسیاتمزله مشترکاً ایلری آتیلیورلر. مسلمانلرك بوتظاهرات غضوبانه‌لرینه طرفکیر اولیورلر . بوایسه اساساً دلگیر اولدقلری انکلیز ادارۂ معنداته‌سنه قارشو طغیان دیمکدر . انکلیزلر هندستانده بوتان تبعه‌لرینك قلبنی قیرمقده دقیقه فوت ایتمه‌دیلر. کندیلری ایچون اك مطیع تبعه اولان مسلمانلرك قلبی چاك ایدلدی .

طرابلسده ، بالقانده ، ایرانده اسلاملره قارشو بیوك برقیدسزلق وانسانیتسزلکله ارتکاب ایدیلن غدارلقلر آوروپاده اوفاق براضطرابی موجب اولمادی. وبوغدارلقلرك ، بو مظالمك اجرا ایدلدیکی هنکامده آوروپادن ، بالخصوص سکسان ملیون اسلام تبعه‌یه مالك اولان انکلتره‌دن حق ایچون تك برصدا یوکسلمه‌دی .

زواللی عالم اسلامیان ایسه آوروپانك الندن کندیلری ایچون ظهور ایده‌جك فلاکتلرك تحت تأثیرنده بیوك برخوف ایچنده ایدی . فقط ! اونلر بوکون جانلانیورلر . حیاتلرینی ، ناموسلرینی ، ملکلرینی تهدید ایدن تهلکه‌یه قارشو یکوجود براتحاد وجوده کتیرمه‌نك لزومنی شدیداً حس ایدیورلر .

احوال کوسته‌ریورکه انکلیز هندستان اداره‌سنك اللری ضعیفلایور . مستقبل ایسه دیکنلرله مملودر . هروجدان حس ایدیورکه انکلیز عدالتی ، عفتی ، صدق کلامی محو اولمشدر . هندیلرك تخمیناتنه کوره سیاستلری خیانتله موازی کیدیور .

کچن حادثات مؤسفه انکلیز اداره‌سنه قارشو هندیلرك قلبنده اونوتولمیه‌جق درین ومتراکم تأثیرات براقدی ، هند مسلمانلرینك حسیات معنویه‌لرینه تأثیر ایدن باشلوجه شیلر :

قابینه‌نك بالقان مسائلنده بی‌طرفلغنی اعلان ایتمسنك حقیقی وصمیمی اولمایوب مسلملری اغفال وترکیانك معارضلرینه معاونت مقصدیله اولمسی — ایتالیانك انکلتره‌دن تأمینات‌سز طرابلسه تجاوز ایتمه‌سی ممکن اولمایوب ترکیانك ایسه مصر واسطه‌سیله طرابلسه اولان معاونتنك منع ایدلمه‌سی — طرابلسده، بالقانده، ایرانده‌کی وقائع وحادثاتك آوروپانك رأییله اولمسی وبوکا انکلتره‌نکده اشتراك ایتمه‌سی — انکلتره‌نك بالقانده‌کی مسلمانلرك امحاسنه مساعد بولونماسی .

حکومت طرفندن هندستان داخلنده موجود اولان بواضطرابات تدقیق وتحقیق ایدلمه‌یور . یازقدرکه بوحقیقت عوام نظرندن صاقلانیور . ایشته باش وکیلك ترکیا حقنده‌کی بیاناتی بواضطرابی دها حدید برحاله ایصال ایتدی. قابینه طرفندن آتیله‌جق خطوه‌لر بواضطرابی آز چوق ازاله ایده‌جکدر . امید ایدملکه بوحسیات نظردقته آلنور وقابینه طرفندن ترکیا حقنده‌کی حقسز بیانات واجراآت تعدیل وتبدیل اولنه‌رق هند مسلم تبعه‌نك اضطرابیده تخفیف ایدلش اولور .»

سیاسیات

اجمال سیاسی

عثمانلو ـ بلغار مذاکراتی بالطبع دقت عمومیه‌یی جلب ایتمکده بردوامدر . کچن « اجمالمز » دن شیمدی‌یه قدر وقوع بولان خصوصی ورسمی اجتماعلر دها معین ومثبت برنتیجه‌یه واصل اولامدی . آرالقده وقوع بولان تأخیر ایسه عثمانلو افکار عمومیه‌سنی بحق دلگیر ایتمکدن خالی قالمادی . شوتأخیره رسمی اولارق کوستریلان سبب کویا بلغار مرخصلرینك بلغارستان حکومتندن لازم اولان تبلیغاتی آلمامش اولدیقلری ایمش ! بوسببك درجۂ صحتی عدم وقوف طولاییسی ایله تعیین ایدیله‌مز ایسه‌ده، وضعیته‌کی وضوح وقطعیت بوکبی تأخیراته اصلا مساعد اولمادیغندن، عثمانلی افکار عمومیه‌سنده حصوله کلمش اولان تردد پك طبیعی ایدی . حقیقت‌حالده عثمانلی ملت ودولتی نه‌ایسته‌یور؟ صدراعظم پاشا حضرتلرینك ۱۹ تموزده دول معظمه‌یه تبلیغ ایتمش اولدیغی نوطه‌ده عثمانلو مدعیاتی قطعی وغیر قابل تغییر برصورتده ایضاح ایدلمشدی. ادرنه وقرقکلیساده داخل بولندیغی حالده ترا کیانك شرق جهتی عثمانلی یدنده قالمالیدر . بو ، عثمانلی مدعیاتنك حد اصغریسیدر . بوادعانك برذره‌سندن بیله عدول ایدیله‌مز . زیرا استانبول وبوغازلرك سلامتی هردرلو تجاوزاته قارشی صیانتی یالکز بوحدود دائره‌سنده تأمین ایدیله‌بیلیر . عثمانلیلرك بونقطۂ نظرینی بتون دول معظمه ، لوندره قونفرانسنك قرارلرینه رغماً، بالآخره قبول ایتدیلر وبلغارلره کندیلری ایچون یکانه چارۂ استخلاصك عثمانلی دولتی ایله دوغرودن دوغرویه کوروشه‌رك آکلاشمه‌لری اولدیغنی تبلیغ ایتدیلر . شوحالده بلغارستان حکومتی‌ده کندیسی ایچون اك صاغلام طریقك حقیقةً شو خیرخواه

نصایح والقا آته تبعیت ایده‌رك بزمله مذاکراته کیریشمکدن عبارت اولدیغنی اعتراف وتسلیم ایتمش اولمالیدرکه استانبوله رسمی دلکه‌لر اعزامنه مبادرت ایتدی . دولت مشارالیهانك شو حرکتی، ۱۹ تموز نوطه‌سنده‌کی اساساتی ضمناً اولجه قبول ایتمش اولدیغنه بر دلیل ایدی . زیرا پك آشکار ایدی که ایکی دولت آراسنده باشقه صورتده هیچ بر وجه ایله ائتلاف قابل اولاماز . ذاتاً بلغار دلکه‌لری استانبوله وارد اولور اولمز کرك محلی ، کرك اجنبی مخابرلری ایله اجرا ایتمش اولدقلری ملاقاتلرده ادرنه وقرق‌کلیسا حقنده مشکلات کوسترمیه‌جکلرینی بیان ایتدیلر .

فقط ادرنه وقرق‌کلیسا یالکز باشنه تراکیانك سلامتنی واستانبول ایله بوغازلرك صیانتنی هیچ بر زمان تأمین ایده‌مزدی . مریچ نهری وآنك غربنده واقع بعض عسکری نقطهٔ نظرندن اهمیت فوق‌العاده‌یی حائز نقاط بلغارلر النده قالنجه، تراکیانك بزم طرفمزدن اشغال وتصرفی صرف موقت بر زمان ایچون اولدیغی بدیهی ایدی . بلغارلرك شیمدی بولندقلری وضعیتدن یاقه‌یی قورتارارق کندیلرینی طوپلادقدن صوکره ایسته‌دکلری آنده ادرنه‌یه هجوم وتراکیایی استیلا ایده‌بیله‌جکلری محققدی . بلغار رجالی کبی سجیه ، اخلاق اعتباریله بتون جهانجه منفی بر شهرته مالك اولان ذوات طرفندن بوخصوصه عائد بزه ویره‌بیله‌جکی هرهانکی بر تأميناته البته که بز اهمیت ویره‌مزدك . حیله وغدر ... بلغار سیاستنك اساس وروحنی تشکیل ایدییور . بناءً علیه ذاتاً تراکیانك عثمانلی تحت حاکمیتنده قالمه‌سنی مادی بر صورتده تأمین ایده‌جك ومریچ نهری ایله آنك غرب طرفنده واقع بعض نقاط حقنده‌کی عثمانلو مدعیاتنی‌ده قبول ایتمك مجبوریتنده ایدیلر . عثمانلولرك بو ادعالرینی بلغارلر هیچ بر وجه ایله رد ایده‌مزدیلر . حقوق نقطهٔ نظرندن اللری تماماً بوشدی . صرف قوت سایه‌سنده غصب وضبط ایتمش اولدقلری یرلرك برقسمنی بوکرده قوت سایه‌سنده ترك ایتمك مجبوریتنده ایدیلر . لوندره صلح قونفرانسنك قرارلرینه هیچ ده کوونه‌مزدیلر . بوقونفرانسك قرارلرینی ال اول کندیلری بکرش قونفرانسی ایله بوزدیلر . ثانیاً ۱۹ تموز نوطه‌سی ودول معظمه‌نك بونوطه‌یه سکوتله جواب ویرمه‌لری ــ لوندره قونفرانسنی تا اساسندن محو ونابود ایله‌مشدی . بناءً علیه بوکرده بلغارلر غصب ایتمش اولدقلری یرلرك محافظه‌سی ایچون یالکز کندی قوتلرینه کووه‌نه بیلیرلردی . حالبوکه بلغارلرك نه‌کبی حال پریشانی وناتوانی‌ده بولندیقلرینی البته‌که هرکسدن اول کندیلری بیلیورلر . بوکون تراکیاده متحشد عثمانلو قوتنه قارشی بلغارستان مسلحاً هیچ برشی یاپه‌میه‌جق درجه‌ده ضعیفدر . کندیلرینك بویله پریشان بر حالده بولندیقلری اثناده عثمانلولرك یالکز شرقی تراکیا ایله اکتفا ایتمه‌لرینی بلغارلر بر نعمت عد ایتمه‌لی ایدیلر وبو نعمتك شکرانی اولارق عثمانلو مدعیاتنی بلا تردد وتأخر قبول ایتمه‌لیدیلر .

حالبوکه بلغار رجال دولتی کندیلرینه خاص اولان حیله ودسیسه اعتیادندن بر درلو آیریله‌میورلر . بر طرفدن مریچ ومریچك اوته‌کی ساحلنده واقع عسکری نقاط حقنده حکومت متبوعه‌لرندن تعلیمات آلمادیقلرینی ایلری سوره‌رك مذاکراتی تأخیره اوغراشمق ، دیکر طرفدنده دول معظمه‌یه مراجعت ایده‌رك حالاده معاونتلرینی دیلنمك اوهامنه قاپیلمق ایسته‌دیلر . بوکا قارشی عثمانلو افکار عمومیه‌سی متحداً عصیان ایتدی . مطبوعات عثمانیه یکزبان اولارق بوکبی تعویقات وتأخیراته میدان ویرلمه‌مه‌سنی ، بلغار حیله وتزویرینه یکیدن آلدانیلمامسنی، اوچ یوز بیکلك اوردونك الی نهایه تراکیاده دوکلمه‌سنه عثمانلو احوال مالیه‌سنك اصلا مساعد اولمادیغی ، مسئله‌نك سرعتله وقیصه بر زمان ایچنده حل وفصل ایدلمه‌سی لزومنی شدتله طلب ایتدی . عثمانلو مطبوعاتنك بومناسبتله ابراز ایتمش اولدیغی اثر تیقظ واتحاد حقیقتاً شایان تبجیلدر . زیرا استانبولده مذاکراتی اداره‌یه مأمور اولان بلغار دلکه‌لری هیچ شبهه یوقدرکه روش مذاکراتك عثمانلولق اوزرینه اجرا ایتدیکی تأثیراتی آکلامق ایچون عثمانلو مطبوعاتنی کمال دقتله تعقیب ایدییورلر . تعویقات وتأخیراتك عثمانلولر اوزرنده پك فنا تأثیر اجرا ایتدیکنی، وایش بویله دوام ایدرسه بالاخره افکار عمومیه‌نك هیجانی اوکنده حکومت عثمانیه‌نك زبون قاله‌جغنی پك اعلا تقدیر ایتمش اولان بلغار دلکه‌لری اوچنجی جلسه‌یه آرتق صلاحیت کامله ایله کله‌رك « حکومت متبوعه‌لرندن تبلیغات آلمق » لزومنی درمیان ایله‌مه‌دیلر . بناءً علیه اوچنجی جلسه‌نك نتیجه‌سی حقندده مطبوعاته تبلیغ ایدیلان معلومات رسمیه کرك شکل، کرك ماهیت اعتباریله تماماً باشقه‌در . ایلك تبلیغات هیچ بر معلومات مثبته‌یی حائز اولمه‌دیغی حالده بو صوك تبلیغاتده «حدود مسئله‌سنه عائد خطوط اساسیه اوزرنده طرفینجه ائتلاف حاصل اولمشدر . » کبی بر جمله‌یه تصادف ایدیلیور . بوکره عثمانلو افکار عمومیه‌سی دها زیاده امنیتله مذاکراتك نتایجنه انتظار ایده‌بیلیر . مادام‌که حدود مسئله‌سنه عائد خطوط اساسیه اوزرنده ائتلاف حاصل اولمشدر ، دیمك‌که عثمانلو مدعیاتی کرك مریچك بری ، کرك اوته‌کی طرفنده واقع نقطه‌لر حقنده قبول ایدلمشدر . اصل مسئله‌ده بوندن عبارتدر . متباقی مسائل تفرعات قبیلندندر . آنلر حقنده مذاکرات ایسته‌نیلدیکی قدر اوزایه‌بیلیر . ال ویرر که عثمانلو مدعیاتنك اساسی اولان حدود مسئله‌سی حل ایدلمش اولسون . بو مناسبتله چهارشنبه کونکی جلسه اهمیت فوق‌العاده‌یی حائزدر . زیرا ینه عینی تبلیغ رسمیده دنیلمش درکه: « خطوط اساسیه‌سی حقنده ائتلاف حاصل ایدلمش اولان حدود مسئله‌سی چهارشنبه کونکی جلسه‌ده بر صورت قطعیه‌ده حل ایدیله‌جکدر ! »

احمد آغایف

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی
ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .
§
مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات
رساله‌مزدن آلدیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی رغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .
§
مکتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .
§
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .
§
پاره‌کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٦٣ — ٢٣ شوال ١٣٣١ — پنجشنبه — ١٢ ایلول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح کرسینده

— ٧ —

— کمر کوزوکدی هله ..
— کوزوکسونمی یا ؟ برخیلی قسمی کچدی بیله .
— زواللی صاقلانیور : حالی کورمک ایسته‌میور !
— قرون ماضیه‌مزدن باقان شو « کوزلر » ه صور :
اونه‌یدی ، طاغ کبی ارلرکه ارضه حاکمدی ..
نه‌در قاریجه‌لانان نسل مضمحل شیمدی ؟
— حقیقت ، اویله کوچولمش‌که : « یوق ! » دی ، کچ آرتیق ..
— اصل بویوق کبی وارلق دکلمی مسخره‌لق ؟
— « کبرملیدی » می دیرسین ؟ کبرمشز ، نه چیقار ؟
قولای دکل اوده .. انسانجه اولمه‌نک یولی وار .
جماعتک آره‌سندن « قالیرسه : ایل بکنیر ؛
اولورسه : بر بکنیر » درت آدام چیقارسه ، کتیر !
براقده اولمه‌یی ، آکلات شو کوردیکک کمری ؛
بو بوکلکندمیدر ، نرده‌در بونک هنری ؟
— کلنجه باقدیلر عثمانلیلرکه مملکته ،
صو یوق . صو حالبوکه غایت مهمدی ..
— البته .
— دوشوندیلر صویی نردن ، ناصیل کتیرمسنی ؛
صوکنده اویله برایش یاپدیلرکه : یک فنی .
طوتولیور یا اساساً بوکونده باشقه طریق
صویک اساله‌سی ، توزیعی مطلقا تضییق
اعانه‌سیله اولور ..
— شبهه‌سز .
— فقط ، ماکنه
هنوز بیلنمدیکندن ، اوقوتک یرینه
منابعک دکیشن راقمندن استحصال
اولونمه بر صیق تضییق ایدلمش استعمال .
بولنجه اک ایی تضییقک اک قولای یولنی ؛
قاچیرمامق ایچون آرتیق اونک تفاضلنی ،
همان شو آبده‌لر باشلانیلمش اعلایه ..
فقط ، مهارت صنعت بونکله بیتدیمی یا ؟
خایر ! کورولمیدر آیری آیری مقسملر :
باقنجه حیرت ایدرسین .. نه اینجه ایش ، نه هنر !
حقیقةً شاشه‌جق شی .. نه واقفانه حساب !
صو اویله بر داغیدیلمش‌که : — اولماسه‌یدی خراب —
آلیردی حقنی هرچشمه ، طامله‌نک کسری
قدر تخلفی حتی سزردی « اولچو » لری .
— شو قارشیمزده طوران قبه غالبا تربه ..
— آیول ! نماز کچیور .. آما طالمشز لافه به !
براقده تربه‌یی سن شیمدیجک براز چابوق اول !
— جانم نه‌دن قوشملی ؟ واریا وقتمز بول بول ..
یتیشمه‌مش بیله اولسه‌ق ، قضاسی ممکندر ..
— خایر ، یتیشملی ، مادام اداسی ممکندر !
— دیمک : صیغاتمالی آبدسته .. باری برچشمه
اولایدی ..
— چشمه‌می ؟ آل ایشته !
— طور ، فقط کیتمه !
— سنک اوزون سوره‌جک ، آکلادم‌که ، آبدستک ؛
فوطین چیقارماسی ؛ بیلمم نه .. چونکه یوق مستک .
براقده بن کیده‌یم ؛ صوکره‌دن کلیرسین سن ..
کچیکمه‌ها !
— کلیرم .. کورمک ایستیورم ذاتاً .

محمد عاکف

تربیه و تعلیم

پرنس عباس حلیم پاشا حضرتلرینك تحت حمایهٔ فخیمانه‌لرنده

هیبه‌لی آطه

سبیل الرشاد مکتب ابتدائیسی

«تحصیل ابتدائینك نشر و تعمیمی»

سبیل ارشاد هیئتنك یالی و یلك خیرلی بر تشبثی

مملکتمزده تالی، عالی هیچ بری مستثنا اولمقسزین بوتون شعبات تحصیلك نه قدر یولسز دوام ایتمکده اولدیغنی ظن ایدرزکه ارباب معارفدن ماعدا پك چوق کیمسه‌لر تقدیر ایتمکه موفق اوله‌بیلمشلردر. هله تحصیل ابتدائی .. بو بوتون بوتون آجینه‌جق بر حالده‌در.

مملکتمزك هیچ بر کوشه‌سنده نه‌له آلوب‌ده کوستریله‌جك منتظم بر مکتب ابتدائی تشکیل ایدیله‌مه‌مشدر. حتی نمونه‌لك اولمق اوزره کشاد ایدیلمش اولان مکتبلر بیله بو بابده ذره قدر اولسون آثار ترقی ابراز ایده‌مه‌مشلردر. ارکان و ارباب معارفده اولان وقوفسزلق، تجربه‌سزلك، معارف بودجه‌سنك دارلغی، بوتون بونلره انضمام ایدن فقدان سعی و غیرت، هله مملکتمزك احوال روحیه‌سنه بیکانه‌لك بو خصوصده‌کی موفقیتسزلکی احضار ایدن اسبابك اك بویوکلرندندر. معارف عمومیه نظارت جلیله‌سی اورته یاشلی بر انسان عمری یاشادیغی حالده، توفیقات الهیه‌یه مظهر مسعود بر شخصك کوره‌بیله‌جکی بر ایش بیله یاپمه‌یه موفق اوله‌مدی. هر شعبهٔ تحصیله عائد مکتبلرك آزلغی؛ بونلرك‌ده تمامیله بوزوق، چوروك اساسلر اوزرینه استناد ایتدیریلمش اولمسی، عموماً اصول تربیه و تدریسك یولسزلغی ... آرتق معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك اوته‌دنبری نه‌قدر یاکلیش یوللره صاپه‌رق حالاده او یولده دوام ایتمکده بولنمش اولدیغنی ارائه ایچون کافی بر دلیلدر.

بو کیدیش ایله یولی دوغرولتمق احتمالی‌ده یوقدر. ذاتاً دوغرولتمش اولسه‌ده نه یاپه‌جق، نه یاپه‌بیله‌جك؟ مختلف جریانلرك، یك دیکرینه ضد سیاستلرك، مدهش غوائلك تعقیبیله موظف اولان حکومتك بر شعبه‌سی، هم‌ده اك عاجز بر شعبه‌سی دیمك اولان معارف نظارتندن فضله بر خدمت بکله‌مك طوغری دکلدر. بویله‌لکله وقت کچیرمك اك دوغرو بر تعبیر ایله کندی کندیمزی آووتمقدن باشقه برشی ایله تفسیر اولنه‌ماز.

افراد اهالینك بیوب ایچه‌جکلرینی، حکومتدن، مثلا زراعت نظارتندن، بکله‌دکلرینه کوره، آج و سفیل قالمه‌لری محقق اولدیغی کبی؛ انسان ایچون اکمك، صو قدر لزوملی اولان معارفی‌ده حکومتدن بکله‌یه‌رك بو خصوصده تشبثی بیراقه‌جق‌قدر باشقه‌سنه اعتماد ایتمك البت و البت جاهل قالمقدن باشقه بر نتیجه تأمین ایتمز. ایشته مملکتمزك بوکونکی حالی بو مدعایی اثبات ایتمك ایچون پك جلی بر برهاندر.

هیئت حکومتك، ارباب نظارتك اك فداکار و اك غیور اولدقلرینه کوره حیات اجتماعیه‌ده ناظم و رهبر بر عنصر اولمقدن دها ایلرو کیتمه‌لری مناسب اوله‌میه‌جغی معلومدر. ذاتاً حکومتلر ملت و تبعه‌لرك فطرتلرنده‌کی استعداده کوره ایلروله‌مه‌لرنده ناظماق و رهبرلك درجه‌سنی کچه‌رك کندی بیلدکلرنجه تشبث و فعالیته باشلایه‌جق اولورلر ایسه هر درلو عدل و حقانیت و حسن نیته رغماً ظلمکارلقدن قورتیله‌مزلر. آنکچون ملت، تبعه ممکن مرتبه حکومتی، ارباب حکومتی قاریشدیرمقسزین کندی احتیاجلرینی کندیلری تدارك ایتمه‌یه، کندی آتیلرینی کندیلری حاضرلامه‌یه چالیشمه‌لیدرلر. ایشته ملت بو سویهٔ ادراك و فعالیته ایریشنجه شبهه‌سزدرکه قورتولور، هیچ اولمازسه قورتولمق یولنه کیرمش اولور.

هر درلو شعبهٔ احتیاجده اولدیغی کبی، بالخاصه علوم و معارف خصوصنده، هله تحصیل ابتدائینك نشر و تعمیمی خصوصنده اصل افراد ملتك سعی و غیرتلرینه، تشبث و فعالیتلرینه پك قطعی، پك مبرم بر احتیاج واردر. افراد اهالی علوم و معارف یولنده فطرت و تربیه‌سنك الهامنه کوره ایستدیکی کبی ایلروله‌مسنی‌ده بیلملی؛ ایشته حکومت‌ده بو خصوصده ملته انکل، چنکل اولمیه‌رق خیرخواهانه رهبرلك ایتملی؛ ملتك طریق ترقیده ایلروله‌لرینی تسهیل ایله‌مه‌لیدر.

فقط مع التأسف صوك زمانلرده افراد ملت‌ده بو مقدس وظیفه‌سنی تمامیله اهمال ایتمش، حکومته اعتماد حسی عنود بر جهالتك حکمفرما اولمسنه سببیت ویرمشدر. عموم اهالینك اکمك، صو قدر محتاج بولندیغی تحصیل ابتدائی تمامیله یوز اوستی بیراقیلمش، محله ایچرولرنده، جامع اتصاللرنده بنا ایدلمش کوچوك ابتدائی مکتبلری زمانه کوره تنسیق ایدیله‌جکلری یرده اسکی حاللرینی بیله محافظه ایده‌مه‌مشلر؛ بر چوقلری‌ده پریشان، خراب اولوب کیتمشلردر. بوده شبهه‌سز صوك زمانلرده، دها طوغروسی معارف نظارتی تشکل ایده‌لیدن‌بری اهالینك پك یاکلیش بر اعتماد یوزندن، بو مبرم احتیاجك تعلیمی جهتی واسطهٔ اجرائیه‌سی غایت فنا اولان حکومته ترك ایتمه‌سندن ایلرو کلمشدر. بناءً علیه هیچ اولمازسه بوندن بویله متیقظ بولنملی، شدتله محتاج بولندیغمز تحصیل ابتدائینك نشر و تعمیمنه کندمز سعی و غیرت ایتملی، بو خصوصده حکومتك ... تشبثاتنه بل باغلایه‌رق جاهل و امی قالمامالی‌یز.

ذاتاً ملت بو احتیاجی تقدیر ایدرده، تحصیل ابتدائینك نشر و تعمیمنی طوغرودن طوغرویه ایش ایدینیرسه از بر زمان ظرفنده البت پك بویوك موفقیتلر تأمین ایدیلیر: افراد اهالی آراسنده، یبانجی دکل، ملی بر معارفك اویاندیغنی کوریلیر.

بزم فکرمزه کوره ملتك بو غایه‌یه طوغری یوروسی یك‌ده‌ او قدر کوچ بر شی اولماسه کرك . چونکه مسلمانلر بلااستثنا ؛ بویوك ، وچوك ، عالم ، جاهل ؛ مطلقا معارفك لزومنه قانعدرلر.حس معارف قلوب اهل ایمانده بر تقاضای دینی اوله‌رق موجوددر . مسلمان طبیعتیله معارفپروردر .

بناءً علیه اهالیٔ اسلامیه آراسنده حس معارف پك آز برهمت ایله اویاندیریله بیلیر ، اعتقادنده‌یز . الویرکه مملکتك، شهرك ، قصبه‌نك ، کویك بو حقیقتی تقدیر ایدنلری ، ایلرو کلنلری اهالینك حسیات دینیه‌لرینی ، ملی دویغولرینی اوقشایه‌رق بو بابده اوك آیاق اوله‌بیلسونلر . بز امینزکه ملتمز ، مسلمانلر هیچ بر وقت بویله خیرلی تشبثلره قارشی کلزلر ، بلکه، بالعکس، پك آز برزمان ظرفنده بو احتیاجی تقدیر ایده‌رك کندی باشلرینه چالیشمغه باشلارلر . نصلکه بو حال شمال مسلمانلری آراسنده تماميله کندینی کوسترمشدر .

اعتقادمزه کوره مملکتمزده اهالی‌یه بو خصوصده اوك آیاق‌اوله‌بیله‌جك بر چوق ارباب حمیت واردر . یالکز شهرلرده ، قصبه‌لرده دکل ، حتی ناحیه مرکزلرنده ، کویلرده بیله نشر معارف مسئله‌سنده، مثلا محله‌ده ، کویده بر ابتدائی مکتبی کشادی خصوصنده رهبرلك ایده‌جك ، اوك آیاق اوله‌جق ، باشلانغج اولمق اوزره بش اون پاره ویره‌جك ، مکتبه مادی ، معنوی معاونت ومظاهرتده بولنه‌بیله‌جك کیمسه‌لر بولنه‌بیله‌جکنه قانعز . شو قدروارکه بو احتیاج بردفعه تماميله آکلاشیلملی ؛ آکلاشیلدقدن صوکراده آزچوق فداکارلنی کوزه آلدیرملی‌در . شو حقیقتی آکلایانلرجه بوقدرجك اولسون فداکارلق ابرازینك اجراسی دیناً ، وجداناً مجبوری بر وظیفه اولدیغنی‌ده تقدیر ایتملیدر . اوقدرکه مناسب بر یرده بر مکتب ابتدائی تأسیسی اوکبی ارباب حمیت ایچنده عادتا بر موده حکمنی آلملیدر . نصلکه شمال مسلمانلری آراسنده بویله حال موده حالنی‌ده کچمش ، عادتا طبیعی بر وظیفه حالنی آلمشدر . کوی ، قصبه ، شهر ، محله‌نك آز چوق زنکینجه اولانی اطفال‌مسلمین‌ایچون اصول‌جدیده‌اوزره مکتب تأسیس ایتمه‌یی کندینه بورج بیلیور ؛ حالنه کوره بر ، ایکی . . . مکتب تأسیس ایدییور ، ایجاب ایدن فداکارلنی سه‌وه سه‌وه یاپیور . بویله یاپیور . بویله یاپمدیغه‌ده کوکلنده ، وجداننده الم حس ایدییور.بوالمی حس ایده‌جك قدر رقت قلبه مالك دکلسه البت‌همشهریلری،دوستلری، آرقداشری‌لزومی‌وجهله کندیسنی ارشاد ایدییورلر . بویله‌ده وظیفه‌سنی ایفا ایتمکی دوشونه‌میه‌نلر آرتیق محله قادینلرینك ، چولوق چوجغك دیللرینه دوشمش، طعن‌وتشنیعلرینی کوزلرینه آلدیرمش‌لیملردیمکدر.

بوکبی ملی بویوك تشبثلره شبهه‌سز ابتدا ایلرو کلنلر طرفندن باشلانملی . ملت سایه‌سنده زنکین اولانلر ، یاخود دولغون معاش آلانلر ، شهزاده‌لر ، دامادلر ، پاشالر ، سلطان خانملر ، زنکین‌خانملر، تجارتله کسب ثروت ایتمش‌اولانلر اوك آیاق اولملی‌در . فقط مع‌التأسف شیمدی‌یه قدر بویله برشی ایشیده‌مدك . بر پاشانك ، بر شهزاده‌نك ، برسلطانك ... بویله برایشده رهبرلك ایتدیکنی ، مثلا ذکور ایچون ، یاخود اناث ایچون بر مکتب تأسیس ایتمش اولدیغنی ایشتمك قابل اوله‌مدی . آکلاشیلدیغنه کوره بزم بویوکلرمز ، پاشالرمز مکتب کشاد ایتمه‌نك ، ملت‌چوجقلرینه یاردم ایتمه‌نك ، تأسیس ایتدکلری ابتدائی مکتبلرینه کیده‌رك مینی مینی‌معصوم یاوروجقلرك درسلری دیکله‌مه‌نك ، آنلرك اسباب استراحتنی ، اسباب تفیضنی دوشونمه‌نك ، آنلری استقبال ایچون‌حاضرلامه‌نك ... نه قدر بویوك برلذت ، نقدر بویوك برسعادت تأمین ایتدیکنی‌هنوز تقدیر ایده‌مه‌مشلر : دیمکدر .

فقط بز ، بوتون بو حقیقتلرك پك یاقین بر زمانده مملکتمزده‌ده آکلاشیله‌جغندن امینز . چونکه کچیردیکمز ، حالاده ایچنده یووارلاندیغمز فلاکتلرك البت سجیه‌سزلك، جهالت یوزندن ایلروکلدیکنی تقدیر ایتدیره‌جك قدر تأثیر اجرا ایتمش اولدیغنه مطمئنز . آنکچون کرك افراد ملت ، کرك ایلرو کلنلرمز بو وقوعاته قارشی قطعیاً لاقید قاله‌مزلر . شیمدی‌یه قدر بزی ، ملتمزی بوحال فلاکتدن قورتارمق ایچون عسکرلرمز چالیشدی ایسه ، بوندن صوکرا هپمزك ال برلکیله چالیشمسی مقتضیدر .

بناء علیه سبیل‌الرشاد هیئت اسلامیه‌سی‌ده تزیید فعالیت ایدرك ، یالکز قلماً دکل ، بلکه بالفعل دخی تحصیل ابتدائینك تعمیمنه سعی وغیرت‌ایتمه‌یه‌عزم‌ایتمشدر. مکتب کشادینه استعدادکوریلن‌یرلره ، یاخود سوزلری کچه‌بیله‌جك ارباب حمیته مراجعت ایده‌جك ؛ یواش یواش بوتون ممالك عثمانیه واسلامیه‌ده ملی مکتبلر تأسیسنه صرف مقدرت ایده‌جکدر . چونکه بز . اسلامیتك شو فلاکتلردن قورتوله‌رق منور بر آتی‌یه‌طوغری‌ایلروله‌مه‌سنی ، آنجق ال برلکیله چالیشه‌رق مسلمانلق عالمنده صمیمی ، حرارتلی بر انتباه ملی حصولنده کوریورز . ملی بر تحصیل ابتدائینك بوخصوصده پك بویوك فائده‌سی اوله‌بیله‌جکنی بیلدیکمزدن آرتق بو وادیده چالیشمغی‌ده وظائفمزه ادخال ایتمکی مناسب کوریورز.شوقدرکه بوبابده‌موفقیتك‌تأمینی ، هرحالده سبیل‌الرشاد منتسبلرینك وبوتون مسلمانلرك معناً ، مادةً فداکارلق کوسترملرینه متوقفدر . بویله اولورسه انشاءاه برقاچ سنه ظرفنده مملکتك ، دیار اسلامك هر طرفنده شموس عرفانك نشر انوار ایتدیکنی کورمکله مباهی اولورز .

⁂

ایشته سبیل‌الرشاد مکتبلرینك برنجیسی ، پرنس عباس‌حلیم پاشا حضرتلرینك همت فخیمانه‌لریله‌هکبه‌لی اطه‌ده تأسیس اولنیور . او عباس حلیم پاشا حضرتلری‌که مسلمانلق عالمنده علمی وفکری بر انتباهك حصولی ایچون شمدی‌یه قدر کرك معناً ، کرك مادةً پك چوق‌فداکارلقلر ایتمش ، پك بویوك همتلر صرف ایلمشدر .

سبیل‌الرشاد ، شوخیرلی ایشه، بویله مسلمانلغك یوکسلمه‌سی ایچون چالیشیر ، فی سبیل‌الله فداکارلقدن ذوق آلیر ، توفیق خدایه مظهر اکا بر امتدن بر ذاتك تحت حمایه‌لرنده باشلادیغندن طولایی جناب حقه متشکر وفیض الهینك تجلیساز اوله‌جغندن‌امیدواردر.والله‌هوالموفق

سبیل‌الرشاد

هکبلی آطه سبیل‌الرشاد مکتب ابتدائیسی

داخلی نظامنامه‌سیدر

ماده : ١ — سبیل‌الرشاد مکتبی اولاد اهل ایمانه مکمل بر مسلمان تربیه‌سیله معلومات ابتدائیهٔ ضروریه‌یی اصول جدیده ایله تعلیم ایتمك اوزره کشاد ایدیلمش برمؤسسهٔ ملیه‌در .

ماده : ٢ — مکتب درت صنفلی اولوب بوتون اطفال اهل اسلامه آچیقدر .

ماده : ٣ — مکتبه یدی ایله اون یاش آراسنده اولان طلبه قبول اولنور .

ماده : ٤ — مکتبك اجرت تعلیمیه‌سی شهری ٢٠ـ٤٠ غروشدر .

ماده : ٥ — مکتب هرنوع تبرعاتی قبول وایجابنه کوره بودجه‌سنده‌کی آچیغی قاپاتمق اوزره ملی اکلنجه‌لر ترتیب ایدوب اصحاب خیراتك حمیتلرینه مراجعت ایلر .

ماده : ٦ — بردفعه‌ده ، یاخود معین تقسیطلرده سنه‌ده لااقل بر لیرای عثمانی اعطاسنی تعهد ایدنلر مکتبك مؤسسی عد اولنورلر . [مؤسسلر رأی استشاری‌یی حائزدرلر .]

ماده : ٧ — برمدیرك تحت اداره‌سنده اولمق اوزره ایجابی قدر معلم وخدمه بولنه‌جقدر .

ماده : ٨ — مکتبك بالجمله امور داخلیه وخارجیه‌سنی مذاکره ورؤیت ایتمکله مکلف رئیس ، مفتش ، ناظر ، برده محاسبه‌جیدن عبارت اولمق اوزره درت ذاتدن مرکب دائمی برهیئت اداره‌سی بولنه‌جقدر. تساوی آرا وقوعنده رئیس طرفی ترجیح اولنه‌جقدر .

ماده : ٩ — اجرت تعلیمیه هرآی ابتداسنده پشین آلنور . آلنقلرك آی ابتداسندن نهایت بشنه قدر تأدیه‌سی مقتضی اولوب آیك اوننه قدر آلنمغی ویرمین شاکرد صنفه قبول اولنماز . آی نهایتنه قدر آلنمغی کتیرمین شاکردك قیدی ترقین اولنور .

ماده : ١٠ — درسلره ایلول ابتداسنده باشلانیر ، مایس یکرمی بشده کسیلیر .

ماده : ١١ — امتحانلر خصوصی وعمومی اولمق اوزره ایکی نوعدر . خصوصیلر کانون اول ایله مارت ابتدالرنده ؛ عمومی امتحانده حزیرانك برنجی ، ایکنجی ، اوچنجی ، دردنجی کونلرنده ؛ توزیع مکافات رسمی‌ده اون تموز کوننده اجرا ایدیلیر . امتحان عمومی ایله توزیع مکافات رسمی آره‌سنده کچن مدت ظرفنده درس وکتاب اوقودولیوب صرف عملی اساسلر اوزرینه مرتب یازلق پروغرام تعقیب اولنور . توزیع مکافاتی متعاقب ایلول ابتداسنه قدر مکتب تعطیل اولنور .

ماده : ١٢ — تدریساته هرکون زوالی ساعت طوقوزده باشلانیر. اوکله وقتی ساعت اون ایکیدن اعتباراً برساعت تنفس ویریلیر . ساعت بری اون کچه اویله نمازی قیلنوب اوچ درت آیت تلاوتی متعاقب قیصه‌جه دینی واخلاق بر وعظدن صوکرا ساعت ایکیده تکرار درسلره باشلانیر . نمازده حاضر بولنوب وعظی دیکلمك طلبه ومعلملر ایچون مجبوریدر. امامت، وعظ مدیرك وظیفه‌سیدر.

ماده : ١٣ — هرکون برنجی درسدن اول وصوك درسك نهایتنده بوتون طلبه طرفندن ، مدیر ومعلملرده بولندیغی حالده دولت وملت اسلامیه‌یه، ابوین ومعلملر ایله مکتبه خیری طوقونمش اولانلره ، دین ووطن یولنده شهید اولانلره خیر دعایی وکندیلرینه فیوضات وعلم نافع طلبنی متضمن الهیلر اوقونور.

ماده : ١٤ — هرشاکرد مکتبه کیدوب کلیرکن مکتبك رسمی البسه‌سنی کیمکه مجبوردر . مکتبك رسمی البسه‌سی یرلی مالندن اوله‌جقدر .

ماده : ١٥ — مکتبه کلمین شاکردك معذرتی مبین ولیسی طرفندن امضا ایدیلمش ویا مهرلنمش برتذکره کتیرمه‌سی مجبوریدر . تذکره کتیرمدیکی صورتده مکتبه کلمه‌سنك سببی استیضاح اولنمق اوزره مکتب اداره‌سی طرفندن ولیسنه مراجعت اولنه‌جقدر .

ماده : ١٦ — مکتبه قید وقبول ایچون نفوس تذکره‌سی ، طبیب راپوری وآشی شهادتنامه‌سنك ابرازی مجبوریدر .

ماده : ١٧ — قید وقبول اولنان اطفالك ابوین ویا ولیلرینك امضا ومهرلرینك تطبیق صورتی ، محل اقامتلری سجل دفترنده مقید اوله‌جقدر.

ماده : ١٨ — طلبه هرآی نهایتنده معاینهٔ طبیه‌یه تابع طوتیله‌جقدر . ساری خسته‌لغی اولانلر مکتبه قبول ایدیلمدیکی کبی، صوکرادن خسته اولانلر حقنده‌ده طبیبك توصیه‌سندن خارجه چیقیلمیه‌جقدر .

ماده : ١٩ — شاکردانه هرآی درس نوطلرینی مشعر بر مخطره دفتری ویریلوب بونلر ولیلری طرفندن امضا ایدیلەرك مکتب مدیریتنه کوندریلیر؛ طلبه‌نك احوال روحیه‌سنه اطلاع حاصل ایدیلك اوزره اوده کچیردکلری حیات حقنده‌ده ولیلرینك هرآی ابتداسنده تحریری ، یاخود شفاهی اوله‌رق معلومات ویرملری مقتضیدر .

ماده : ٢٠ — اون آفرین ورقه‌سی برتحسین ورقه‌سنه ، بش تحسین ورقه‌سی برامتیاز ورقه‌سنه تبدیل ایدیله‌جك وامتیاز ورقه‌سی آلانلر توزیع مکافات مراسمنده مکافاتله تلطیف اولنه‌جقلردر .

ماده : ٢٢ — درسلرنده سعی وغیرتلری مشهود اولانلر ایله حسن اخلاق، طهارت ونظافت خصوصنده تکامل کوسترنلره آفرین ورقه‌لری ویریلیر . فقط بوخصوصلرده ابراز قصور ایدنلرده تعلیمات مخصوصه‌ده کوستریله‌جکی وجهله جزادیده ایدیلیرلر . ضرب وسؤ معامله ممنوعدر .

ماده : ٢٢ — شاکردانك توتون ایچمسی قطعیاً ممنوعدر .

ماده : ٢٣ — صره‌لری کسمك ، دیوارلری بوزمق ، چیزمك وسائر تخریبات ممنوع اولوب متجاسر اولانلره ایقاع ایتدکلری ضرر وزیان تضمین ایتدیریلیر .

ماده : ٢٤ — معلم افندیلر درس ساعتلرینه دقیقه‌سی دقیقه‌سنه رعایت ایتمکه مجبوردرلر .

ماده : ٢٥ — درسلرك اختلافنه کوره برنجی صنف اوچر آیدن عبارت اوچ ، ایکنجی صنفده ایکی دوره‌یه آیریلیر . درس زمانلری قرق ، ایکی درس آراسنده اولان تنفسلرده اون بشر دقیقه‌در .

ماده : ٢٦ — مدیر ومعلم افندیلر تنفس اثناسنده طلبه ایله برابر بولنوب آنلرك أدب وتربیه دائره‌سنده اوینامه‌لرینه نظارت ایده‌جکلردر .

ماده : ٢٧ — معلم افندیلر وخدمه وظیفه‌لری خصوصنده مدیرك امرلرینه توفیق حرکت ایتمکه مجبوردرلر .

ماده : ٢٨ — مدیر ، مکتبك نظامنامهٔ داخلیسنی وپروغرامنی تطبیق ایتمك خصوصنده هیئت اداره‌یه قارشی مسئولدر .

ماده : ٢٩ — مدیر ، حصه‌سنه اصابت ایدن درسلردن باشقه، مکتبك داخلی امورینك اداره‌سیله ، مکافات ومجازاته دائر ویریلن قرارلری اجرا ایدوب مکتبك برهفته‌لق حیاتی حقنده اداره هیئتنه راپور ویرمك وظیفه‌لریله‌ده مکلف بولنه‌جقدر .

ماده : ٣٠ — اشبو نظامنامه‌نك حکمی هیئت اداره‌نك ویره‌جکی قرار اخیره دکین قطعیاً مرعی‌الاجرادر .

ماده : ٣١ — مکتبه دائر اتخاذ اولنان مقررات ایله مکتبه ویریلن تبرعات سبیل‌الرشاد مجموعه‌سنده اعلان ایدیله‌جکدر .

***

هکبلی اطه سبیل‌الرشاد مکتب ابتدائیسنك

درس زمانلریله مفردات پروغرامی

برنجی صنف

برنجی دوره‌سنده :

١	الفبا یازی	هفته‌ده ١٨ درس
٢	معلومات دینیه	» ٦ »

٣	قرائت	هفته‌ده ٦ درس
٤	ادمان	« ٢ «
٥	الهی	« ٣ «

١ — اوچ آیدن عبارت اولان برنجی دوره‌ده اصول صوتیه اوزره الفبا ویازی تعلیم ایدیلیر .

٢ — آغزدن اوله‌رق کلمهٔ توحید ، کلمهٔ شهادت، « آمنت بالله... » تعلیم ایدیلیر. سلام ویرمك ، سلام آلمق ایشه ، کوجه بسمله ایله باشلامق کبی آداب وشعائر اسلامیه اوکره‌دیلیر .

٣ — اوکره‌نمش اولدقلری حرفلردن متشکل برر هجالی، صوکرا ایکیشر ، اوچر هجالی کلمه‌لرك تدریجی برصورتده قرائتنه آلیشدیریلیر .

٤ — اسوچ اصولی اوزره حرکات بدنیه یاپدیریلیر .

٥ — تغنی اصولی اوکره‌دیلیر .

* * *

ایکنجی دوره‌سنده :

١	یازی	هفته‌ده ٩ درس
٢	تورکجه ، عربجه قرائت	٩
٣	معلومات دینیه	٦
٤	حساب ذهنی	٦
٥	ادمان	٦
٦	الهی	٣

ا ـ ب : بعضاً طاش سیاه تخته اوزرینه ، بعضاً قورشون قلم ایله کاغد اوزرینه برهجالی کلمه‌لردن باشلایه‌رق تدریجی برصورتده ایکیشر ودهازیاده هجالی کلمه‌لر ، صوکرا ایکیشر ، اوچر کلمه‌دن مرکب جمله‌لر املا ایتدیریلیر .

ج : املا طریقیله یازه‌بیلدکلری کلمه‌لری ، جمله‌لری طاش سیاه‌تخته‌اوزرینه وبعضاً قورشون قلم ایله کاغد اوزرینه استنساخ ایتدیریلیر .

د : کرك املا ایتدیریلیرکن ، کرك استنساخ اثناسنده ایی‌وضعیت‌آله‌رق صحی برصورتده اوطورمه‌لرینه ، قلملری اصولی وجهله طوتمه‌لرینه پك زیاده دقت اولنور .

٢ — آغزدن اوله‌رق کوچوك سوره‌لر، نماز دعالری ، جناب حق‌وپیغمبر افندمز حقنده کوچوك منظومه‌لر ازبرلتدیریلیر .

٣ — ب : حرکه وسکون ، شده وتنوین کوستریله‌رك ایکیشر ، اوچر ، دردر حرفلی عربجه محرك کلمه‌لرك اوقوتدیرلمه‌سنه چالیشیلیر .

ج : تورکجه مفرد وجمع اولان کلمه‌لر ، اسملر، فعللراوقوتدیریلوب معنالری حقنده ایضاحات ویریلیر . هرکلمه‌یی ایی برصورتده تلفظ ایدوب معناسنی افاده ایتمه‌یه آلیشدیریلیر .

د : ایکی ، نهایت قیصه‌جه اوچ کلمه‌دن مرکب جمله‌لر چوقجه اوقوتدیریلیر.

ﻫ : اوقودقلری جمله‌لرك معنالری حقنده بسیط سؤاللر ایراد اولنوب جوابلری آلنمغه چالیشیلور .

٤ — بردن اونه قدر ، صوکرا یوزه قدر اولان عددلر صایدیریلیر ، بونلر ایله تدریجی برصورتده جمع وطرحه عائد کوچوك حسابلر یاپدیریلیر . بوخصوصده « محساب » قوللانیلیر .

٥ — ادمان اصولی وجهله دوام اولنور .

٦ — تغنی اصولی کوستریلیر ، کوچوك قولای چوجق شعرلری سویله‌تدیریلیر .

* * *

اوچنجی دوره‌سنده :

١	یازی	هفته‌ده ٧ درس
٢	قرائت	٦
٣	قرآن کریم	٦
٤	حساب	٤
٥	معلومات دینیه	٧
٦	ادمان	٢
٧	الهی	٢
٨	حسن خط	٢

١ — یازی : بروجه سابق املا واستنساخ طریقیله یازیده دوام اولنور . فقط حرکه‌لی اولمق اوزره ایکی ، اوچ ، نهایت دردر حرفلی عربجه کلمه‌لرده یازدیریلیر .

٢ — قرائت : بروجه سابق قرائتده دوام اولنور . بر ، ایکی ، نهایت اوچ کلمه‌دن مرکب عربجه جمله‌لر قرائت ایتدیریلیر . حروف شمسیه وحروف قمریه حقنده‌کی قواعدی کوستریه‌رك یالکز عملی برصورتده معرف کلمه‌لرك قرائتنه‌ایتدیریله‌لرینه آلیشدیریلیر .

٣ — قرآن کریم : تخته‌یه قیصه برآیت کریمه‌نك کلمه‌لری آیری آیری یازیلوب اوقوتدیریلیر . بوصورتله قرآن کریم تلاوتنه‌باشلانمش اولور .

٤ — حساب . ب : ارقامك شکللری کوستریلیر .

ج : تعداد وترقیم حقنده معلومات ابتدائیه ویریلیر .

د : کوچوك عددلرك جمع وطرح عملیه‌لری کوستریلیر .

ﻫ : محساب ایله حساب ذهنی ادمانلری یاپدیریلیر .

و : یوزلره قدر عددلرك اعمال اربعه‌سی کوستریلیر .

٥ — معلومات دینیه : عملی اوله‌رق نماز قیلمق، آبدست آلمق‌اوکره‌دیلیر.

٦ — ادمان : اصولی وجهله دوام اولنور .

٧ — الهی : تغنی اصولی اوکره‌دیلیر . کوچوك دینی ، ملی الهی وشرقیلر سویلتدیریلیر .

٨ — حسن خط : اشکال حروف خط رقعه ایله ابتدا تخته‌لره یازدیریه‌رق صوکرا رقعه دفترلری صره‌سیله طولدیریلیر . مشق اثناسنده آله‌جق وضعیت ایله قلم طوتمق اصوللری‌ده آیروجه کوستریلیر .

« مابعدی کله‌جك هفته »

تبشیر مهم

تورکجه تفسیر شریف

استاد محترم برکت زاده اسماعیل حقی بك افندی حضرتلرینك یازدقلری تفسیر شریفك « سیقول السفهاء » آیت کریمه‌سنه قدر اولان برنجی جزئی بوکره اداره‌مز طرفندن طبع ایتدیرلدی . امر طبع پذیرای ختام اولمقله جزء مذکور برقاچ کونه قدر نشر اولنه‌جقدر . معلومدرکه قرق اللی سنه‌دنبری مشتاقین علم وادب لسانمزده برتفسیر یازلمسنی فرط شغف ایله آرزو ایدیورلر ایدی . ایام اخیره‌ده بو آرزونك حیز فعله چیقمسی عمومجه درجهٔ وجوبده کورلدیکی حالده ینه هیچ بر خامهٔ فضل وعرفانده بویله بر امر خطیره تشبث ایچون برسی وهمت‌اوپانمدی . آرزوی عمومی‌یی حاصل ایلدیکی ایچون تبریك وتقدیر عمومی‌یه سزا اولان فاضل مشارالیه جناب حق اجر جزیلی احسان ایلسون . نفاست ادا ومتانت مؤداسیله دیناً ، علماً ادباً فکر وذوق امتی اوقشایان بو بدیعهٔ بلاغتدن طولایی هیئت عاجزانه‌مز بالخاصه وظیفهٔ تبریکی ایفا ایدر .

سبیل‌الرشاد

ادبيات

صحائف تنقيد

محمد عاكف

— كچن نسخه‌دن مابعد —

شو كوچك مقدمه‌يه تخصيص اولونان ايلك ايكى بنددن صوكره بيوك والده‌نك مجروحانه فريادلريله حكايه باشلايور . آجيقلى ، پك آجيقلى بر حكايه : بونده نه اوفاق بر تصنع وار ، نه بر كلفت اختيار اولونمش . قدرت تصويريه « اوبنبه بنبه ياناقلر كيرچ كسيلدى بوكون » مصراعنك كوسترديكى لوحه‌يه آنجق ارتقا ايده‌بيلمش . چونكه مصور شاعرك كنديسى دكل ، مصور بو بيوك والده . قادينجغز ، سلمانك حالنى دها مؤثر بر لسان ايله‌ده تصوير ايده‌بيليردى ؛ فقط حسياتنه قاپيلمازدن اول كنديسنه مترتب بر وظيفه وار : اوغلنه حساب ويرمك . همان بو وظيفه‌سنى ايفا ايديور : حكيملر چاغرلمش ، تداويده قصور ايدلمه‌مش ؛ لكن ، هيهات :

حكيم علاجلرى اوغلوم بوتون تسليدر ،
علاج ييوب اى اوالق اوده‌بر تجليدر !

بيچاره بيوك والده ، بو سوزشلى حكمى ويرر ويرمز اصل مقصدينه كليور : اوغلنى سلماجغك حالنى كوسترمك ، اونك دردينه درمان آرامق ايچون دعوت ايتمه‌مش ، سلمانك والده‌سى ايچون چاغيرمش . سلمى آرتق برى موتك آغوشنه دوشمش بر ملك ، او برينك بر ضربۀ جناحيله يوكسلوب كيده‌جك ، دامانه بوتون آنه‌لرك يوركلرى آصلسه ينه اوچه‌جق ايواه ! فقط سلمانك آنه‌سى وار ، اونى هلاك اولمقدن قورتارمالى . ايشته والده اوغلندن بونى بكليور ، اوغلنه قارده‌شيكى قورتار ديور . اوغلى بو وظيفه‌يى درعهده ايديورديكى دقيقه‌ده ايسه اوكا ناصل بر بار كران تحميل ايتمش اولدوغنى دوشونه‌رك :

— ناصل‌ده سويلرسك ؟
لاقيردى كار ايده‌جك كيم ؟ طويارمى هيچ بريكى ؟

سوزلريله ينه فريادة باشلايور . خصوصيله بو فلاكت برنجى‌ده دكلمش ، سلماجغك آنه‌سى درت اولادينى كومش . زواللى بيوك آنه ، سلماده كيدرسه آرتق قيزينك كنديى وقتندن اول اولدوره‌جكنه قانع ؛ يأس كلى ايچنده ينه سلمايه رجوع ايديور ، ينه اونك حالنى كوز اوكنه كتيريور . برنجى تصوير نه‌قدر بى‌تكلف ، ساده ايسه ايكنجيسى ده اويله . يالكز « مليل مليل باقيور شمدى بلبل اولادم » مصراعى ، هم قادين لسانيله سويلنمش بر شعر ، هم‌ده دها زياده جاذب روح ومؤثر . بو لوحه‌يى ترسيم ايدن قادين يوركى حسنك صوك قطره‌سنى دوكمش اوليور . بوندن صوكره نه يابه‌بيله‌جك ؟ شكايتمى ايتسين ؟ بوكاده مسلمانلغى مانع . بيچاره قادين انجق :

شكايت اولماسين اما تحمل بيتدى

ديه‌بيليور . بيوك والده‌نك شو حكايه‌جكى ، شو فريادى اوقدر صميمى ، اويله حقيقيدركه انسان بو حكايه‌نك عيناً واقع اولدوغنه درحال قناعت ايدر . اوحالده شاعرك ، صنعتكارك بوراده ياپديغى نه ؟ سؤالى ايراد اولونه‌بيلير . بوكا جواباً ديرزكه « شاعر وقعه‌يى عيناً يازمش . شوقدركه سوزلر عيناً بيوك آنه‌نك سوزلرى دكلدر : سوزلرده — منظوم اوليشندن قطع نظر — فضله ، اكسيك بر شى يوقدر ، غايت طبيعى منقحيت حكمفرمادر . ترتيب كلامده‌ده پك صنعتپرستانه بر مهارت كوسترلمشدر : بيوك والده حكايه‌سنه بلافاصله دوام ايتمش اولسه‌يدى — نظمك جزالت بيانه رغماً — يكنسقى باعث كلال اوله‌بيليردى ؛ ناظم بونى پك اى بيلديكى ايچون شعرنده بيوك والده‌نك سوزينه قاريشيور ، كنديسى‌ده بر قاچ لاقيردى سويليور . طبيعى شعرلر طبيعتى اولدوغى كبى دكل ، بزه كوره اولماسى لازم كلديكى كبى تصوير ايدن سوزلردر .

شمدى بيوك والده‌نك حكايه‌سى نهايت بولدى ، لسان فريادى ابكم قالدى . آرتق شاعرك عهده‌سنه ترتب ايدن وظيفه‌يى ايفا ايتمسى ، همشيره‌سنه متانت بخش ايده‌بيله‌جك بر قاچ سوز سويلمسى ايجاب ايديور . شاعر سلماجغك ياتديغى اوطه‌يه كيره‌جك ، مينى مينى معصومى اولوم دوشكنده كوره‌جك . ديمك آرتق بز شعرده پك مؤثر ، پك مكمل بر تصوير آرايه‌جغز ؟ مادام كه شمدى مصور شاعرك كنديسيدر ، تصويريه‌سى نه‌قدر ذى حيات ومهارت انكيز اولورسه بزى اوقدر مفتون ايدر . حالبوكه شعرده ايكى قطعه‌جك بولويورز . واقعا ايكيسى‌ده كوزل ؛ فقط آمادۀ افول اولان بر كوكب حيات دها نه كوزل تصوير ايديله بيليردى ، ياورو جغنك اولوم دوشكنه وقف موجوديت ايتمش بر آنه‌نك حالى دها نه آجيقلى كوسترلمك ممكن ايدى . عجبا محمد عاكفك قدرت تصويريه‌سى‌ده ساده بر قادينك قابليت شعريه‌سى قدر محدودمى ؟ خاير : بويله اولماديغنه اوقودوغمز ايكى بند برهان كافيدر . او ايكى بندى يازان شاعر — ديكر بر چوق شعرلرنده فوق العاده بر قدرت تصويريه كوسترمه‌مش اولسه‌بيله — بو اثرنده بر بندن كوزل دها بر قاچ بند يازابيليردى . لكن شعرك صميميتى ، شعرك بر چوجوق روحى قدر كوچوك روحى بوندن توحش ايدر ، رنجيده اولوردى ؛ هنوز چوجوغك روحى اوچمادن شعرك روحى اوچاردى . مينى مينى بر وجودك كوچوجك لوحۀ مماتى بر كوهر پاره‌يه عكس ايتديرلمش ، آچلمادن صولمغه باشلايان بر غنچه‌يه بر شبنم نور تقطير اولونمش . قوۀ خياليه‌يى طبيعيت وصميميتك آغوش نوازشنده تسخير ايده‌بيلمك بعضاً اوكا بيوك بر فضاى طيران بولمقدن دها مشكلدر . ايشته اعتقادمجه محمد عاكف بوراده تصويرينى تحديد ايتمكله بويله بر مشكلى اقتحام ايتمش اوليور .

شاعر ، همشيره‌سنه ويرديكى نصيحتلرده‌ده كوچوك روحه كوچوك وجود نظريه‌سنى التزام ايده‌رك سوزى قيصه كسمشدر . كنديسى « آواره طلاقتيله اسكى حكمتده » دوام ايدوب كيده‌جكندن بحث ايديور ايسه‌ده حقيقت حالده طلاقتنه بر فيضان مديد ويرمك ايستمه‌ديكى آشكاردر . بونك عكسنى ادعا ايديور ؛ چونكه سوزينى نتيجۀ مخوفه‌نك ظهوريله كسديكنى اكلاته‌جق ، يعنى او نتيجه‌يه ينه‌ك طبيعى بر يولدن واصل اوله‌جق .

صنعتكارك بومقصدی نه كوزل اكلاشيليور : صوك قطعه‌ده كی

نه‌اولدی ؟ خسته‌يه برشيمی اولدی ؟ آكلامادم ...

مصراعی برچوجوغك أولومی برقوشك كوزنی قاپاماسی قدر آنی ، بی‌اضطراب، عادتا روحانی بر حادثه اوله‌بیله‌جكنی انسانك يوركنه ناصل ايچين ايچين سويليور ، درين درين اكلاتيور ! خاير قوجه شاعر : سن نه‌اولدی ديبورسك اما ، نه‌اولدوغنی پك اعلا اكلايورسك ؛ بو تجاهل عارفانه‌ك قلبمزه صوك تيغ شعركی صاپلامق ايچون اختيار ايتديكك هجوم وضعيتندن باشقه بر شی دكلدر ! بز بومهاجهٔ بلاغتكه كوكسمزی آچارز ، آنه يوركنك قانه بويانمش برخنجر قدر مؤثر اولان سنك شو :

نه‌طاش يوركلیسكز ... آه كيتدی اولادم

مصراعكی روحمزه قدر چكرز ، صوك قطرهٔ زهركی طويه طويه ايچرز ! بوتأثير جانربايی حاصل ايتمك سنك ايچون بر حق اعلادر ، حقكی تماماً آلديغكدن امين اوله‌بيليرسك !

مطالعاتمزی اجمال ايده‌لم : سلمی غايت طبيعی وصميمی برشعردر ، بروقعه‌نك لسان شعر ايله عيناً تصويريدر . شاعر بواثرنی بر « وقعه » اوله‌رق يازمق ايسته‌مش ، انديشهٔ صنعتله تيتره‌يه‌رك پلاننی چيزمش . پلان پك مكملدر : مقدمه‌سی ، تحكيه‌سی ، تصويری ، نتيجه‌سی موضوعه غايت موافقدر . « سلمی » كوچوك برشعردر ؛ فقط ناظمنك حساسيت فوق‌العاده‌سندن طوغان ، تعبير اوضحيله يوركندن قوپان بواثر ايچون « كوچوكلكيله بيوك » ديمك اك كوزل توصيف اولور صانيرم .

•

بوقدر حس اولونمش بويله كوزل تصوير ايدلمش براثرده هيچ بر قصور صنعت بولونه‌ماملیدی . لكن بويله دكل : نظمه عطف دقت ايدنجه شايان مسامحه عد ايديله‌ميه‌جك ايكی اوچ نقيصه بولويورز : برنجی بندك اوچنجی مصراعنده بر « پك‌الزم » وار ؛ بيلمم بواوفاق قاعده‌شكنلك تجويز اولونه‌بيليرمی ؟ دردنجی قطعه‌نك صوكنده كلن :

تلاش ايچنده قالوب بوسبوتون شاشيرماده‌يم

اكر يتشمسه امداده يوقی قومشو خانم

بيتنك قافيه‌سی اجبار طبيعتله بولونمش ، افاده‌سی‌ده كوزل دكل . آلتنجی‌بنده‌كی « بوصوك اميدی‌ده شايد كيدرسه دردی‌كبی » مصراعی قادين لسانه ياقيشه‌جق قدر طبيعی برافاده‌اوله‌مامش . بوبندك‌صوكنده‌كی !

چيقوب‌ده كور هله بركره شيمدی سلمايی

نه حاله قويدی فلك سوديكك او سيمايی

بيتی‌ده چيركين : قافيه‌نك اجباريله ايكنجی مصراعده غير طبيعی برافاده اختيار اولونمش .

طقوزنجی‌بنده بر « اگرچه » تعبيری‌وار كه بوكون‌لسانمزده‌متروكدر .

كوستريكمز شونقائص باشقه بر نظمده بولونسه‌يدی بلكه‌ده نظر دقتمزی جلب ايتمزدی . فقط « سلمی » كبی جناح سروشاندن دوكلمش رفرفه‌لری روحه اسماع ايدن براثر صنعتده سماوی نغمه‌لر اك اوفاق بر آهنكسزلكله اخلال ايدلمه‌ملی ايدی .

علی اكرم

شاعر چوجق — جدی بابا

- پك بابا ! كل ، باق‌كه : بوشب كوك يوزی ،
اويله آچيق : آنديرييور كوندوزی .
شنلكی وار ، نوره بورونمش ، ديسه‌م ؛
پك سونوك اولمازمی‌كه (شنلك) سوزی ؟

طوب طولو ييلديزله‌سما بوشلغی ؛
هر بری آيدينلاتيور لوشلغی ،
هپسنك آلتنده قورولمش هلال
هپسنك اوستنده نقط خوشلغی .

صوكره ، هلالك ، اوكنه پك ياقين
بر كوچوجك ييلديز اوطورمش باقڭ ؛
سانكه‌اغمز كوكلره چيقمش كبی ،
جدلرمز ايتمه‌ده كويا آقين .

سانكه‌اغمز كوكده ، فلك يورديمز .
جمله‌سی ييلديزلرينك اوردومز .
آرش ايله‌ری ! عرشه ، ديبوب چكملی !
يول ويرر البت بزه معبوديمز .

— سن بنه باق ، شعره قابيلدك اوغول !
كنديكه كل ، طوغرو دوشون ، طوغرو اول !
عرشه قدر چيقمسی مشكل دكل ،
لكن اوطورمقله آلنماز كه يول .

شعره ، خيالاته قاپيلمق آلای !
صوكرا آتوب طوتماسی غايت قولای !
نجره‌دن (آرش‌ايله‌ری !) ديمه‌نك ،
قيمتی يوقدر ، قالير اوغلم قالای .

- آرش ايله‌ری ، هايدی ! فقط فعل ايله .
ساده (ترقی) سوزی پك نافله !
اويله هوسكار تعالی اولان ،
سعی ايله قاتلانمالی هر مشكله .

جدلرمز ، كوكدن آلوب بايراغی ،
سايه‌سنه چكدی بوتون طوپراغی .
آه او مبارك ، او كوزل بايراغك ،
تا (ويانه) اولمش ايدی اوغراغی !

چونکه طوتانلر اونی ، آرسلاندیلر .
قوله دکل، همته یاصلاندیلر.
سعی ایله دنیالری فتح ایتدیلر ،
هپسی‌ده غایتله چالیشقاندیلر .

بزسه عطالتله دوشوب غفلته ،
اوغرادق اوندن نیجه بیك ذلته !
بیلمش اول اوغلوم‌که عطالت کبی ،
دشمن بدخواه اولاماز ملته .

بایراغمز ایندی سمادن یره !
اولدی او نازنده وجودی بره !
صانکه اوسانجاقله بو کون مملکت ،
بریارالی قلبه کفن ، مقبره !

دوشدی بو کون طوپراغه .. لکن یارین ،
ای یه‌تیشنلر ! اونی سز قالدیرك !
٦ ایلول سنه ٣٢٩

طاهر المولوی

قانلی صلیب

روم‌ایلی .. بدبخت روم‌ایلی .. مرعالرك، طوپراقلرك کوز یاشلریله، مسلمان قانیله صولاندی . یشیل بهارك، زمین چیچکلرك ظالم، وحشی خرستیانلغك آتشلی اللریله قاورولدی . کللرك صولدی . بلبللرك صوصدی . پنبه بولوطلرك ماتم روزکارلریله قارارمش . مائی افقلرك باروت دومانلریله مورارمش . زمرد چایرلری آلتون وکموشله قاپلایان یایلالر یرینه قاندن لاله‌لر ، آتشدن کلنجکلر آچمش ...

یوللر ایصسز .. کویلر خراب .. جامعلر ییقلمش .. مناره‌لر سرنکون .. حزین وروحانی اذانلرك تتره‌تدیکی افقلر شهدای مسلمینك روح معصومنه مرثیه‌لر ، کریه‌لر ، ماتملر اتحاف ایدن بایقوشلرك فریادلریله آغلایور .. چوبانلرك، کنج قیزلرك مسرور ترنماتنه بدل شیمدی أنین وکریه .. چیچکلرك، چمنلرك معطر نعماتنه مقابل‌قان، باروت قوقولری .. دونکی مسلمان یوردی بو کون برمشهد اسلام!..

دره‌لر ، داغلر ، اووه‌لر ، خرابه‌لر مدهش بر کابوس ، اَلملی بر سکون آلتنده اویوقله‌یور .. جنایتك ، شناعتك تأثیریله آغاچلر ، طاشلر بیله مدهوش وصامت .. کلین قیزلرك حجلهٔ زفافی مقتل ، لباس عروسی کفن اولمش .. اسلامك بوطالعسز دیارنده بکارت قالمامش .. معصومه قیزلر دهشتدن ، تأثرندن چیلدیرمش .. بدبخت والده‌لر ، زواللی پدرلر اولادلرینك حالنه‌کوز یاشلریله نکران .. نه‌مؤلم منظره!..

بایراملرده دده‌لرینك ، ننه‌لرینك ألنی أوپن معصوم چوجقلر ، قیزلر ، أولادینی شفقتله سوسله‌ین والده‌لر ، بربرینی تبریك ایدن قوجاقله‌یان دلیقانلیلر ، اختیارلر نره‌ده ؟.. مسیره‌لر شیمدی هپ بر مزار !.. وحشتله یاقلمش ، پارچه‌لنمش جسدلر .. کوزلری اویولمش ، قولاقلری کسلمش نعشلر .. مدهش اشکنجه‌لرله قتل‌ایدلمش دلیقانلیلر .. قارینلری سونکولرله یارلمش والده‌لر .. آنالرینك کوزلری اوکنده جنوارجه‌سنه بوغازلنمش صبیلر .. نهرلرده بوغولمش، دیوارلره میخلانمش زواللی اختیارلر ... اووف ... صلیبه وخرستیانلغه ابدیاً نفرت ولعنت !...

مسلمان قهرمانلری .. هلالك، مسلمانلغك انتقامنی آلمق هراسلامه بورجدر . بش یوز بیك شهدای مسلمینك روح ملولنی شاد ایدیکز. روم ایلینك قانلی طوپراقلری آلتنده ، قانلی کفنلر ایچنده یاتان همشیره‌لرکزك ، قرده‌شلرکزك قانلی کمیکلری « انتقام » دیه حایقیریور . وسزدن انتقام ایسته‌یور ....

م. و

تراجم احوال

منطق مصطفی افندی

عصر اخیرده یتیشن فضلای عثمانیه‌دن برذات ستوده سمات اولوب (مناستر) جوارنده‌کی (فیلورینه) دندر . علی‌الاصول اکمال تحصیلدن صوکره وطننده تألیف وتدریس ایله امرار حیات ایده‌رك (١٢٤٤) تاریخنده ارتحال ایله‌دی . زیارت ایتدیکم قبر عالیلری (قیشله) آرقاسنده‌کی مقابر مسلمینده‌در . علم منطقده‌کی اختصاصندن ناشی زماننده (منطق) شهرتیله بنام ایدی .

اثارینك طبعنه همت اولونمادیغندن فضل وکمالی نسبتنده شهرت بولامامشدر . بو آثارك مطالعه‌سندن مظنه‌دن برذات عالی اولدقلری اکلاشیلمقده‌در . کوروله بیلنلری بروجه آتی‌در .

١ (شرح شفاء شریف) : درت جلد اوزره مرتب اولوب خط دستیله‌محرر نسخه‌سی (فیلورینه) ده طریقت نقشیه‌دن باباافندی درکاهی کتبخانه‌سنده‌در .

٢ (حاشیة‌البیضاوی) : تفسیر (بیضاوی) نك نبأ جزئنه دائر اولوب بونکده برنسخه‌سی (فلورینه) مفتئ سابق فضلای زمانه‌دن (علی) افندی‌نك کتبخانهٔ خصوصی‌سنده موجوددر .

٣ (نظیرهٔ شمسیه) : علم منطقدن بین‌العلماء متداول اولان (شمسیه) یه نظیره‌در . بونکده برنسخه‌سی علی افندی‌ده‌در .

٤ (تبشیرالملوك فی احسن‌السلوك) : ٥ تفسیر (ان‌الله‌یأمر‌بالعدل والاحسان) : هرایکیسنی‌ده سلطان محمود ثانی‌یه تقدیم ایده‌رك مظهر تلطیف‌شهریاری‌اولمشدی . نسخه‌لری کذا علی افندی‌ده‌در .

٦ (بی نقط قصیدهٔ نعتیه) : عربی‌العباره (٥٣) بیت اوزره نظم ایتدیکی بونعت شریفی اخیراً شرح ایتمشدر . بر نسخه‌سی کتبخانهٔ عاجزی‌ده واردر .

٧ (رساله فی حق الشیوخ) : خط دستیله محرر نسخه‌سی طرف عاجزیدن (مناستر) کتبخانه‌سنه اهدا قیلنمشدی .

٨ (رساله فی حق الاجتهاد)
٩ (رساله فی سنة العصر) علی افندی‌ده
١٠ (شرح عوامل)

١١ (رسالة من العقائد) بر نسخه‌سی اسعد افندی کتبخانه‌سنده واردر .

١٢ (رسالهٔ وبا وطاعون) مستولی خسته‌لقلرك هویتیله فرار وعدم فرارك کیفیت جوازینه دائردر .

بروسه‌لی محمد طاهر

مقالات

مسلمانلر ، استقلاللرینی آنجق حقیقةً مسلمان اولمقله محافظه ایده‌بیلیرلر .

سرلوحه‌می کوره‌نلر : نیچون ، بز حقیقةً مسلمان دکلزده یالانده‌می مسلمانز ؟ دیه‌جکلردر . بن ، تکرار ایده‌جکم : بز مسلمانلر نه وقت حقیقةً مسلمان اولورسه‌ق ، یعنی دینمزك علویت وقیمتنی تقدیر ایده‌رك اونك اوامرینی حقیله ایفا ایدرسه‌ك ، اوزمان دنیاده مسعود یاشامق ایچین نه لازمسه هپسنه مالك اولدیغمزی کوره‌جکز . بو ، محققدر . بوکون دوشونه‌لم : باشمزه نه کبی فنالقلر کلمشسه هپسنك مسببی دینسزلکدر . بیلنملیدرکه ، دینسزلك اهل یالکز کتابك غیری اوقاق دیمك دکلدر . دینك اوامرینی استخفاف ایدن بر مسلمانده دینسز ، همده قتمرلی دینسزدر . عادی دینسز ، دینی اوله‌دیننن بر درجه‌یه قدر معذوردر . فقط دینی اولان وبا خصوص دنیانك اك علوی دینه صاحب بولونان بر مسلمانك دینی استخفافی ، اوکا عدم رعایت واطاعتی هیچ بر وقت معذور کوروله‌مز .

الله ، بزه : دشمنلریکز نصل حاضرلانیرسه اونلردن کری قالمایکز ! دیدی . ایشته سزه بر امر دینی . یاپدقی ؟ دینمز بزه امر ایدییور : بربریکزی یه‌یکز ، اتحاد ایدیکز . بز ایسه ، بربریمزك کوزینی اویدق . بربریمزك آیاغنك آلتنه قاربوز قابوغی قویمغه چالیشدق . حرص ، کوزیمزی اوقدر بورومشدی‌که ؛ آرده مملکتك فدا اولدیغنی بیله کورمیوردق . دینمز بزه امر ایدییور : محاربه‌ده دشمنك اوکندن قاچمیکز ، دین اوغورنده چارپیشکز ، اولدریکز . عکس تقدیرده الله ذوالجلال سزی شویله یاقار ، بویله تجزیه ایدر . بز ، بوکا مقابل بیلمم نه کبی بر سوقك تحت تأثیرنده اردوده « بوزغونلق وار » سوزینی چیقارییور ، چارپیشه‌جغمز ، اولدیره‌جکمز یرده سلاحمزی آتیوردق . وطن اوغورنده اوله‌جکمز یرده دها دشمن کلمه‌دن هر شیئی ترك ایدرك قاچیوردق .

ایشته بز دینمزك امرلرینه بو صورتله اطاعتسزلك ، رعایتسزلك ایتدك . بتون بونلری یاپدق . نه اولدق ؟ ایکیوز بیك عسکریمز درلو درلو صورتلرده شهید اولدی . مجروحلریمز چامورلر ایچنده قیورانه‌رق ، دشمن سونکولری آلتنده ایکلیه‌رك جان ویردی . .

بشیوز بیك مسلمان ، حضرت محمدك بشیوز بیك امتی ، هلالك بشیوز بیك اولادی ، روم ایلینك بشیوز بیك یاوروسی ، دنیانك اك وحشی قومنه دکل ، اك وحشی حیوانلرینه رحمت اوقوده‌جق صورتده بوغازلندی ، یاقیلدی . یوز بیکدن فضله حر ومحترم مسلمان اولادی ، آنادولو قوزوسی دشمنه اسیر دوشدی . انواع اشکنجه‌لره معروض قالدی . اك ، اك نهایت تل اورکولری ایچنده اك طاش یورکلیلرك توبلرینی اورپرده‌جك بر صورتده شهید ایدیلدی . جامعلریمز کلیسا ، آخیر اولدی . محمدلر ، احمدلر ، نیقو ، یوان ، اسپرو اولدی . هلال قیریلدی ، دوشدی . یرینه صلیب بتون شئامتیله دیکیلدی . دنیانك اك سفیل مخلوقلری اوکنده ، صلاح الدین ایوبینك خلفلرینك قلیجی قیریلدی . اکیلمه‌ین باشمز کوکسمزه دوشدی . سفیل اولدق .. حقیر اولدق .. دها .. دها وار ، فقط صایمق ایسته‌مم .

ای مسلمان ، ایشته دینکه عدم رعایتك جزاسی .

شیمدی اولان اولدی ، بیتن بیتدی ، کیدن کیتدی ، بوندن « صکره » سنه باقه‌لم . فقط بوندن « اول » نیده اونوتمیه‌لم . اونوتورسه‌ق « صکره » سنه باقامش اولورز . چونکه : بوکونك « صکره » سی یارینك دکلسه اوبرکونك « اول » یدر .

نه‌وت . بوندن صکره‌سنه باقه‌لم ! دیدك . استقباله دوغری کوزیمزی چه‌ویروب بر دقیقه ایچین دریای تفکره دالالم ؛ کورورزکه بو لحظهٔ تفکریمزده اك زیاده قولاقلریمزده چینلایان صدا شودر . : « مسلمانلر ، استقبالی قازانمق ایچین دکزه حاکم اولیکز ! » ایشته ، دینداشلر نظر دقتکزی جلب ایده‌جکم نقطه بودر . بوکون حیاتمزه قصد ایده‌جك قوت سونکولردن زیاده درعه‌دناوط طوپلریدر . بوکون حیاتمزی قورتاراجق‌ده ینه اوطوپلردر ، آتش پوسکوره‌ن ، لاوفرلاتان اوده‌میر آغیزلردر . غرب حدودیمزده‌کی بر ایکی دولتی تپه‌له‌مك ایچین - انی استعمال ایدیلمك شرطیله - سونکولریمز کافیدر اول الله . فقط بعضیسی بحراً وجودیمزك اك نازك بر نقطه‌سنه ، قلبمزك تا اورته‌سنه خنجرینی صاپلیه بیلیر . بز ایسه قوهٔ بحریه‌جه ، یوکسك بر موقعده بولونیرسه‌ق استقلالمزك ابدی وازلی دشمننك لاینعدم سونکوسنی دوردورورز . یعنی ازهر جهت یاشامق ، استقلالمزی پایدار ایتمك ، مسلمانلری مسعود ایتمك ایستیورسه‌ق قوهٔ بحریه‌مزك اعلا ایدیلمه‌سنك یولنی بولملی‌یز .

بوکون اوچیوز میلیون مسلمان اسیردر . صلیبك اسیریدر . بونلری قورتارمق دکلسه‌ده اذا وجفایه ، تضییقه معروض براقامق لازمدر . بو ایسه قوی ، بالخاصه بحراً خاطرمز صاییلیر اولمقله اولور . شیمدیکی حال پرملالمز بیله اونلره ، او مظلوملره عین رحمتدر . بز اولمازسه‌ق

واى او بيچاره‌لرك حانه ... ديمككه بز كنديمزدن بشقه اوچيوز كسور ميليون مسلمانى‌ده دوشونمكه مجبورز .

بتون بونلر ، دينمزك امرينه اطاعتله اولور . دينمزك ايكى امرى ، بوراده‌ء هله خاطره كلير : دشمنلريكزك سلاحلانديغى سلاحلرله كنديكزى تجهيز ايديكز . « اعانه » ويريكز . بالخصوص اعانه ايچين متعدد آيات كريمه واحاديث نبويه واردر . بز بو امرلره اطاعت ايتمه‌ديكمزدندركه بو حاله اوغرادق . بوكون محققدركه اكر دونتمامز آق دكزه حاكم اولايدى ، يونان دونتماسنه تفوق ايده‌يدى ـ كه فائق اولديغنى ادعا ايدن متخصصلرده واردر ـ بو حالرك يوزده برى اولمازدى . فقط هيهات ... صانكه اللهك امرى بزه دكلده ، دنيانك اك سفيل ، اك بدطينت آدملرينه‌ايمش . بو ، آلچق ، فقط حميتلى ملت بتون بوقازانجلرينى شيمديلك عثمانلى طوپراغنك يتيشديرديكى بر آوه‌روفه‌مديونير . يونانليلر ، بو چاليشقان ملت ، غالبيتلرينه رغماً ينه چاليشيورلر . نره‌ده ، صاتيلق بر كمى اولسه يونانلى اوراده اثبات وجود ايدر . قوۀ بحريه‌سنك تزييدى ايچين هيچ بر فداكارلقدن چكينمز . يونان اغنياسندن مصرك امريقانك ، حتى ضعيف ونحيف توركيانك قانتى أمه‌ن بو سلوكلردن بحث ايتميه‌جكم . يونان بحريه نظارتنك قاصه‌لرينك اك بويوك استنادكاهى سزده شاشكز بنده ، غارصونلر آلايبدر . امريقانك ، مصرك ، توركيانك ميخانه‌لرنده ، بيراخانه‌لرنده ..... الخ چاليشان ، هر كسك الك مردار تفوهاتنه ايوالله ديه‌ن بو چاليشقان آريلردر . امين اولمليدركه يونان بحريه نظارتنك غزته‌لرده كوريلن صوك تشبثنك ظهيرى بو سفيل آدملردر .

يونانليلر بوراده كمى آليركن ، روسلر بو سه‌وكيلى دوستمز !!؟ اونلرده هر سنه دستكاهلره متعدد حرب كميلرى قوياركن بز عجبا نه ياپيورز ؟ شيمدى اى مسلمانلر دوشونكز ؛ بتون بونلره بز شيمدى اولديغى كبى سيرجى قالمقده بردوام اولورسه‌ق ، اللهه قارشى ـ اللهم احفظنا ـ كلش اولمازمى‌يز ؟

بو حالدن يوقاريده ذكر ايتديكم حالره رضاداده ! ؟ اولديغمز معناسى چيقمازمى ؟

. . .

محترم دونتما جمعيتى تشكل ايتدى . او ، اميد ايديبوردى . فقط هيهات .... هر شيده اولديغى كبى بدايتده بويوك بر شوق .. مسابقه‌لر ، مزايده‌لر ، قونسرلر ، تبرعلر .. صوكنده ينه مشئوم سكوت وسكون ... بوكون دونتما جمعيتنك دفترلرينى قاريشديرمق بر مسلمانى يرك دبينه كچيرمكه كافيدر . بزم كبى بر ملت ، حياتى ، استقبالى دكزلرده اولان بر ملت بويله‌مى داورانير ؟

مسلمانلر ، كيديكز بر قاريش ساحلى اولان آووستريايه باقيكز . اوراده دونتما جمعيتنك وارداتنى صوريكز ؟ كيديكز بوكون نره‌ده ايسه انكلتره‌يه : كل بويمزى اولچه‌لم ديه‌جك اولان آلمانيانك دونتما جمعيتنك وارداتنى آكلاييكز . بو سزه ... كافيدر .

وطنداشلر ، دونتما حقنده كوزه‌ده‌جكمز رقيب ، بعض ذواتك ديديكى كبى ، يونانستان دكلدر . اك زياده واك زياده قوۀ بحريه‌سنى كوزه‌ده‌جكزمات ، رقيب او .... ابدى وازلى دشمن اولمليدر . اكر ، اوكا قفا طوتاجق بر قوۀ بحريه‌يه مالك اولورسه‌ق ، روما روس سفيرى : توركيا بلغارلره حرب آچارسه روسيه‌ده توركلره آچار ! سوزينى سويليه‌مز .

باقيكز : بره‌زيليانك « رييودوژانيرو » اسمنده‌كى دره‌دناوطى صاتيليور . بوكون بزده بر پارچه اثر حيات ، خون حميت بولونسه‌يدى شيمدى يالكه بودره‌دناوط « حميديه » نك طاشيديغى بايراغى حامل بولونوردى . نره‌ده ... ؟ دونتما جمعيتنه كيدوب صوريكز ، بودره‌دناوطى آلسين ! جمعيت يوزيكزه باقوب صورتنى چويره‌رك : بو ملته كووه‌نه‌ره‌كمى ؟ ديه‌جكنده شبهه ايتميكز . جمعيت بوندن بر زمان اول بر بياننامه نشر ايتدى . بو بياننامه‌سنده : يكرمى ميليون عثمانلينك شهرى برر غروش ، يالكز ٤٠ پاره ويرملرينى ايستيور . يديبوزاللى بيك عثمانليانكده شهرى برر ليرا ويرملرينى تمنى ايديور . وبوكايالكز بش سنه حصر ايديبور .

بوكامقابل ملته : بهرى ايكى ميليون ايكى يوز بيك « ٢٢٠٠٠٠٠ » ليرالق ١٠ عدد برنجى صنف دره‌دناوط ، بهرى بر ميليون « ١٠٠٠٠٠٠ » ليرالق ١٠ عدد برنجى صنف زرهلى قرووازور ، بهرى بشيوز بيك « ٥٠٠٠٠٠ » ليرالق ٢٠ عدد قرووازور برنجى صنف ، بهرى يوزبيك « ١٠٠٠٠٠ » ليرالق ٢٥ عدد طورپيدو مخربى برنجى صنف ويرييور . شيمدى طلبك آزلغنه ، اهميتسزلكنه باقيك ، صكره‌ده مقابلنك دهشت وعظمتنه باقيك . برده كيديكز جمعيته اجابت ايدنلرى صوريكز : بش ، آلتى جوابنى آلكز ، صكره‌ده اوراده يوره‌ككزه اينيورمه‌سين باقه‌يم .

فى الحقيقه بو يكرمى ميليون عثمانلى‌دن ٧٢٦ ميليوننى طى ايتمك لازمدر . فقط بوكا مقابلده ٣٠٠ ميليون مسلمان علاوه‌سى لازمدر .

آه ، ياربى نه حسسز ملتز ؟ مذكور بياننامه حسبيله دونتما جمعيتى رئيسى شفيق بكه يازديغم بر مكتوبده : « ظن ايدر ايسه‌م طلب ايتديككز تعزداتى يرينه كتيرميه‌جك كيمسه يوقدر . بوكون طرابلس غرب حربى مناسبتيله : ـ آه بر دونتمامز اولسه‌يدى شو قورصانلرى نه تپه‌لردك ؟ ديه اظهار تأسف ايدن عثمانليلر طرابلسده قرده‌شلرينك انتقامنى آلمق ايچين بر شيدن چكينميه‌جكلرى آشكاردر » ديمشدم . زواللى بن ، نه قدر آلدانمشم . بوكون طرابلسده ايشليان اوبوسلريله ايكى‌يه بولونه‌ن شهيدلره ، بشيوز بيك روم ايلى شهيدى ، ايكى يوز بيك آنادولو ياوروسى قاتيلدى . بز ايسه‌ينه او عالمده‌يز ...

آه ، دوشونيورمده عقلمه دورغونلقلر كليور : رمضان شريف مناسبتيله هر كيجه اويونلره ، بر طاقم مسخره‌لقلره ، حقه‌بازلقلره دوكديكمز پاره‌لر ، مبارك بايرام مناسبتيله بتون فلاكتلره رغماً اجنبى قاصه‌لرينه دوكديكمز پاره‌لر ، دونتما جمعيتنك قاصه‌لرينه ملتك تأمين حيات واستقبالى ايچين دوكولسه‌يدى نه اولوردى ؟ بر يرمزى اكسيلردى ؟

عثمانلیلر، عثمانلیلر، اکر سز، بوندنصکرده هیچ اولمازسه روم غارصونلری قدر دونمه کزه یاردیمکز دوقونمازسه اولادلریکزك، بلکه ده ـ معاذاللّٰه ـ سزك آرتق بو دنیاده راحت یاشایه‌میه‌جغکز کبی مزارده‌کی کمیکلریکزده راحت یوزی کورمیه‌جك، دوشمن چیزمه‌لریله قیریله‌جق، قوتیاق، شرابلرله ییقانه‌جقدر. بوکا امین اولوکز!

ای عثمانلی زنکین! شیمدی‌یه قدر کوستردیکك جیمریلکده دوام ایده‌جکمیسك؟ روم ایلی زنکینلرینك قورقونج عاقبتی سنی اورکوتمیورمی؟

دونمه‌یه بش پاره ویرمه‌ین سیروزلی زنکینك، دشمنه، بتون مالکنی ویردیکنی وینه حیاتنی، قاریسنك، قیزینك ناموسنی قورتاراما‌دیغنی دویمادکمی؟ بو فجیع عاقبت سنی تدهیش ایتمیورمی؟ اکر سن‌ده اسکی حالنده دوام ایده‌جکسه‌ك، روم ایلی زنکینلرندن دها مدهش بر عاقبته انتظار ایتمه‌لیسك!

مسلمانلر، مسلمانلر، ای هندك، مصرك حمیتلی مسلمانلری.. سزه وطنداشلرم قدر عتاب ایده‌مم. فقط ینه معاتبسکز. امریقالی، مصرلی رومك یونانلیلره ایتدیکی یاردیمی، مصرلی، هندلی مسلمان مع الأسف عثمانلیلره ایده‌مه‌دی. سزده حمیتکزی، ارتیرمالیسکز حمیتکزك، وجدانکزك صداسنی ایشیدیکز. بوکون سزکده رفاهکز، مسعودیتکز، آی ییلدیزلی سانجاقده‌در. او ـ اللّٰه، او کونلری کوسترمه یارب! ـ تولورسه سزك ایچین فلاکتلرك الك مدهشی دوغار.

بوکون دونمه جمعیتی قاصه‌لری سزی بکلیور... استقبال سزه انتظار ایدیور... دینکزك بویوك سوزلرینه، امرلرینه اطاعت ایدیکز. فلاح بولورسکز.

یوقسه قورقارمکه برمصیبت دکل بیك مصیبت‌ بیله دیدهٔ انتباهکزی آچه‌میه‌جق؛ بوقاچینجیسیدر؟ اسکدار:

ع. فخرالدین نجیب

مصاحبه

مسلمان قیافتنده کزن بر پروتستان میسیونری ایله

بویاز برای تبدیل هوا اوده‌مشك برکی ناحیه‌سنك یایلاسی اولان بوز طاغنه کتدم. بوسببله ایکی بچق آیدن بری سبیل الرشاده یازی‌ده یازامادم. بوسیاحتمه دائر برچوق نوطلرم واردر. انشاءاللّٰه صره‌سی کلنجه اوطرفلرك حیات علمیه واقتصادیه‌سی حقنده برخیلی مهم شیلر یازه‌جغم. فقط مشاهدات وملاحظاتمی یازمه‌یه باشلامازدن اول ازمیرده اوتلده تصادف ایتدیکم مسلمان قیافتلی برمیسیونرله جریان ایدن شایان اهمیت مصاحبه‌مزی، مباحثه‌مزی عرض ایتمك ایسترم.

اوتلجی بزم هویتمزی تحقیق ایدرکن یانی باشمزده اورته بویلی، بر آز بغدای رنکلی، سیاه صقاللی، کنیش پانطولونلی بیقلری وصقاللری سنت اوزره کسیلمش فسلی برکیمسه طوریوردی. بن ایچری‌یه کیردکدن صوکره درحال اوده یانمه کله‌رك شو صورتله سوزه باشلادی:

— افندم، صفا کلدیکز! ذات فاضلانه‌لریله چوقدن بری کوروشمك آرزو ایدیوردم؛ چونکه مسلمانلق عالمنده ترکجه یکانه بر مجموعهٔ اسلامیه اولان سبیل الرشادده مقاله‌لریکزی کوردکجه سزه غیاباً بر محبت بسلیور؛ کندی کندیمه سبیل الرشاد اطرافنده طوپلانان ذوات ایله بر کوریشه بیلسه‌م دیه پك چوق آرزو ایدییوردم. فقط بو ارزومه موفق اوله‌بیله‌جکمی ظن ایتمزدم. چونکه بز بیروتده اقامت ایدیورز. بو دفعه برایش ضمننده درسعادته کله‌رك بر آی قدر قالمش ایسه‌م‌ده مشغولیتمك کثرتی اوراده سزلری زیارت ایتمکه مانع اولدی. الحمدللّٰه شمدی سزکله تشرف ایتمك نصیب اولدی. انشاءاللّٰه دیکر رفیقه‌لرکزله‌ده تشرف ایدرم.

بن‌ده شو صورتله مقابله‌ده بولندم: — کرك رفیقلرم، کرك شخص عاجزانه‌مه قارشی غیاباً بسلامش اولدیغکز توجهاته تشکر ایدرم. سبیل الرشاد ایله بتون مسلمانلر علاقه‌داردر؛ بو جریده بزم دکل، عالم اسلامك‌در؛ چونکه مسلمانلق عالمنك مادی، معنوی ترقیسندن بشقه بر دوشونجه‌سی یوقدر. مع هذا ـ طوغریسنی سویلك لازم کلیرسه ـ مسلمانلرك سبیل الرشاده قارشی ابراز ایتدکلری مادی، معنوی فداکارلق نسبتنده برخدمت ایده‌میورز؛ آنك ایچون بو جهت بزی جداً محجوب ایدیور. مع مافیه بو فداکارلق توالی ایتدکجه عون حق ایله بزم‌ده خدمتمزی توسیع ایده‌جکمزده شبهه یوقدر.

— آمان افندم، نه سویلیورسکز! سبیل الرشاد تا بدایت انتشارندن بو آنه قدر عالم اسلامه قارشی پك بویوك خدمتلر ایتمش‌در؛ طبیعیدرکه هرشی قانون تکامله تابعدر. مادامکه سبیل الرشاد مسلمانلق عالمنك مادی، معنوی ایلری کیتمه‌سی ایچون میدان مجاهده‌یه آتیلمش‌در، بوخصوصده کوریلن احتیاج نسبتنده خدمتنی توسیع ایتملی‌در؛ مع هذا سزده بو صورتله حرکت ایتمکدن هیچ بر وقت کری طورمایورسکز. ازجمله محمد عاکف بکك کچن سنه بوزمان صانکه اظهار کرامت ایدرکبی سلیمانیه کرسیسنده مسلمانلری انتباهه دعوت ایتمسی، شو برقاچ آی ظرفنده اسلاملرك اوغرادیغی فلاکتلری تصویر ایدرك اونلرك اولمش روحلرینی حرکته کتیرن مهیج شعرلری؛ صوکره عالم اسلامه کوندریلن مخبرلر؛ دها صوکره میسیونرلرك نشریاتنه قارشی واقع اولان مقابلهٔ حکیمانه بوقبیلدندر. بوقدر فداکارلق کوسترن هانکی غزته‌وار؟ هله میسیونرلره قارشی یازدیغکز یازیلری صوکره رساله شکلنده، عینیله اونلرك تعقیب ایتدکلری بر اصولده طبع ایتدیررك مجاناً توزیع ایتمکز طوغریسی میسیونرلك عالمنده پك مهم برتأثیر براقدی. بن بیروتده ایکن اورایه رساله‌لر کلمه‌مشدی. فقط غزته‌ده یازیلان شیلری بالطبع کندم اوقودیغم کبی کورمینلره‌ده کوستریور ایدم. استانبوله کلدکدن صوکره‌ده اقامتکاهم بك اوغلی اولدیغی ایچون مجاناً توزیع ایدیلن رساله‌لرك پك چوق تأثیر براقدیغنی اکلادم. هله بو اصول اونلری پك تلاشه دوشوریور.

چونکه شمدی‌یه قدر بویله بر مقابله ، بالخصوص کندیلرینك یاپدیغی بر طرزده – یولده‌، وقاقده مجاناً رساله ، کتاب توزیع ایتمك کبی بر مقابله کورمه‌مشلردی . آنك ایچون میدانی بوش بولارق متصل قوشیورولر ، بر چوق حیل ودسایس ایله صاف اسلاملری اغفاله چالیشیورلردی . سزك بو صورتله وقوع بولان تشبثاتکز اونلری بر درجه‌یه قدر بیلدیردی ؛ کندیلرینك یاپدیغی کبی مسلمانلرك‌ده یاپه‌بیله‌جکی فکرینی ذهنلرینه یرلشدیردی . مع هذا بو اوغورده چالیشوب موفق اولمق ایچون هرشیدن زیاده پاره لازمدر .

سبیل‌الرشادك بوخصوصده قوتی اولوب اولمدیغنی بیلمیورم . فقط میسیونرلرك بو اوغورده صرف ایتمك ایچون طقوزمیلیون لیرادن فضله بر مبلغه مالك اولدقلرینی یقیندن بیلیورم .

— حقیقةً سبیل الرشادك نشریاتی میسیونرلك عالمنه پك مدهش بر تأثیر براقدیغنی بزده اکلادق. بز بواوغورده چالیشمه‌نك پك چوق پاره‌یه متوقف اولدیغنی‌ده بیلیورز .

بواوغورده صرف ایتمك اوزره میسیونرلرك طقوز میلیون لیرادن فضله برمبلغه مالك اولملرینه مقابل بزم دها فضله برقوتمز واردرکه : اوده مسلمانلرك انتباهیدر. شمدی‌یه قدر مسلمانلر اویقوده ایدی . میسیونرلرده بوندن بالاستفاده اورته‌یه آتیلدیلر. خلقك غفلتندن استفاده ایده‌رك مدعای باطللرینی ترویج ایچون مراجعت ایتمه‌دك حیل ودسایس براقدیلر. شمدی ایسه هرطرفده بولنان مسلمانلرده برفکر انتباه میدانه کلدی. برده ملتك مرشدلری اولان علماده حرکت فکریه باشلادی . بناءً علیه بواوغورده صرف ایتمك ایچون بزم الیمزده اولان مبلغ میسیونرلرککندن دها فضلادر.

— مسلمانلق عالمی سزك کبی منور فکرلی ذوات یتشدیردکجه میسیونرلر هیچ بر زمان باطل پروپاغانده‌لرندن بر ثمره اقتطاف ایده‌میه‌جکلردر عزیزم . فقط شمدی بز بزه‌یز دکلی؛ طوغریسنی سویلیه‌جك اولورسه‌ق سبیل‌الرشادده نشر ایدیله‌رك بالآخره رساله شکلنده طبع ومجاناً توزیع ایدیلن بورساله‌لرك میسیونرلر اوزرنده پك مهم برتأثیر براقه‌سیله برابر عاجزانه اولارق بونلرده بعض مهم خطالرده کوریورم .

برکره محمودداسعد افندی حضرتلری کندی کلامی ایله میسیونرلرك کلامنی تفریق ایتمیور . کرچه اونلرك سوزلرینی اینجه یازی ایله یازییورسه‌ده بونی هر کس اکلایه‌ماز ؛ آنك ایچون خطیب نصرانی شویله دیور، بزده بویله جواب ویریرز دیه‌رك تصریح ایتمه‌لیدرکه مسلمانلر آلدانماسینلر .

ثانیا – که اصل بنجه خطا اولان بودر – نصارانك کندی فکر باطللری ایله عهد عتیق، عهد جدیدی قاریشدیرمامه‌لیدر؛ چونکه کرك تورات، کرك انجیل بونلرك هپسی‌ده کتب سماویه‌دندرلر؛ «بز مسلمانلرك» قرآن کریم ایله برابر بونلره‌ده ایمان ایتمکلکمز لازمدر. بونلری تصدیق ایتمه‌ینلر مؤمن دکلدرلر. ذاتاً قرآن کریم تورات ایله انجیلك‌ده طوغری کتاب اولدقلرینه ، بونلرده‌ده نور وهدایت اولدیغنه، اونلره اتباع ایدنلرده هدایته وطوغری یوله ایریشه‌جکلرینه بر چوق آیتلر ایله خبر ویریور دکلی یا ؟ بو بویله اولدیغی حالده هرنه‌دنسه علمای اسلامیه طرفندن بوخصوصده یازیلان ردیه‌لرده تورات ایله انجیل‌ده تعریض ایدیلیور ؛ نصارانك افکارسقیمه‌سی ردایدیلیرکن تورات وانجیلك‌ده محرف اولدیغی، بونلرك کتب سماویه عدادینه داخل اولامیه‌جغی سویلنیور. حال بوکه اهالیٔ اسلامیه‌یه تفهیم ایدیله‌جك الك مهم مسئله : قرآن کریم ایله برابر دیکر کتابلرك – زبور ، تورات ، انجیلك – ده الله کتابی اولدیغی ، بونلرك هپسی‌ده انسانلری ظلمتدن نوره چیقارمق ایچون الله طرفندن کوندرلمش بولوندیغی‌در. زیرا بو کتابلرك برینی طوغری ، دیکرینی اکری اعتقاد ایدرسه معاذالله کافر اولور .

بو بویله اولدیغی حالده مقام مدافعه‌ده اسلام علماسنك قرآنی اوبرلرینه ترجیح، حتی اونلری تزییف ایتمه‌لرینه بن شویله معناویریورم: بر انسان دائما کندی سالك اولدیغی مسلکی دیکرلرینه فائق کورمك ایستر ، دیکرلرینی‌ده حق اولدیغنی بیلدیکی حالده اونلره سلوك ایتمك ایسته‌مز . بوقدرایله قالمیه‌رق اوبرلرینه طعن وتشنیع ایتمکدن‌ده فراغت ایتمز . بونك الك آچیق مثالی «بزم دینمز» اولان دین اسلامده میدانه کلن ائمهٔ اربعه آره‌سنده کوریلن اختلافدر . بونلرك هپسی‌ده بردینه منسوب اولدقلری حالده بر مذهبده بولنان دیکر مذهبده‌کینی طعن وتشنیع ایتمکده‌درلر . بر مذهب اهلی دیکر مذهب ایله عمل ایتمك ایستمیورلر. بو طبیعت بشر مقتضاسندندر . بر دینده بولنانلر بویله یاپارسه مختلف دینه منسوب اولانلرك یکدیکرینی طعن وتشنیع ایده‌جکنده شبهه یوقدر. مع هذا فکراً تنور ایدنلرده بو کبی شیلر اولماز واولمامق لازمدر . حق نه ایسه اونی قبول ایدرك ایشك ایچندن چیقارلر . فقط عمومه قارشی اولان نشریاتلرنده بو فکرلرینی میدانه قومازلر . چونکه اهالینك حسیاتنی اوقشامق لازمدر . بالطبع ذات عالیکزده بویله دوشنورسکز . برمذهبده ، بردینده تعصب کوستروب‌ده دیکرینی تزییفه قالقیشمازسکز. اما عوام وخواصك نظرینه چارپاجق اولان جرائده یازه‌جق اولورسه‌کز ینه مسلککزی محافظه ایدرسکز .

چونکه هرکسك سویه‌سی بر دکلدر ؛ صوکره فائده یرینه مضرت تولید ایدر . بوکبی مسائل تدریجی اولارق اوکره‌تیلیر . « کلموا الناس علی قدر عقولهم » دستوری نه کوزلدر . حقیقةً بن عاجزانه اولارق چوق تجربه ایتدم عموم صیراسنده قبول ایتدیرلمسی پك کوچ اولان برمسئله‌یی چوق کره بشقه برطرزه افراغ ایدرك قبول ایتدیرمکه حمد اولسون موفق اولدم . هم بوخصوصده برمسئله‌یی بردن بره وعیناً قبول ایتدیره‌جکم دیه اوغراشمه‌ملیدر ؛ یالکز اومسئله‌یه دائر فکرینه اوفاجق برشی القا ایتمك کافیدر . برکره اوفکر کیردکدن صوکره کندی کندینه دوشونه‌رك اونی بولور ؛ یاخود صوروب اوکره‌نیر ...! »

آقسکیلی

« جوابی کله‌جك هفته‌ده »

احمد حمدی

مکاتیب

هندستان مخابر مخصوصمزدن :

ادرنه — حسیات اسلامیه :

الآن هندستانك نمایشلری ، نطقلری ، میتینغلری ، اجتماعلری ، سرور وانبساطلری ، پروتستولری دوام وبربرینی ولی ایتمکده‌در . بوهفته‌ده بومبایك (انجمن اسلام) قلوبنده بویوك براجتماع عقد ایدلدی . عاجزلری‌ده دعوت ایدلشیدم . انجمنك صالوننده مبالغه‌سز اوله‌رق بش بیك کیشی طوپلانمشیدی . متینغ بومبای اغنیا ونفوذلیلرندن (حاجی یوسف سبحانی) حضرتلرینك ریاست عالیلری آلتده انعقاد ایتمش و متعدد ذوات محترمه طرفندن ادرنه حقنده نطقلر ایراد اولنمشدر .

ناطقین آره‌سنده هندستان علمای بنامندن (مولانا شبلی نعمانی) حضرتلرینك سوزلری آلتون صحیفه‌لره یكه‌جك قدر متین ومعنیدار ایدی . مشارالیه حضرتلری ، هندستانده — حتی بوتون عالم اسلامیتده — علم وفضایله اشتهار ایتدیکندن ، سوزلری طوغریدن طوغری‌یه مستمعینك اعماق قلبلرینه نفوذ ایدیوردی . بوذات وقور چهره‌سیله ، آق صاقالیله آیاغه قالقوب سوز سویله‌یه‌جکی صیره‌ده مدید آلقیشلره مظهر اولمش وکمال طلاقتله مقصدینی حضاره اکلاتمشدر . مولانا حضرتلری دیوردی‌که :

« اوروپا دول متمدنه ومعظمه‌سی (برلین معاهده) سنی آیاق آلتنه آلمقدن چکینمدکلری حالده دولت علیه لوندره عهدنامه‌سنه — که هنوز حال ابتدائیده وقطعیت کسب ایتمامشدر — رعایت ایتمکه نیچون مجبور طوتولسون ؟!

« اوروپا دولتلری ، پروتوقوللری ، استاتوقولری ، معاهده‌لری چیکنه‌دیلر . دولت علیه‌یی بك غدار والچاق کوچوك حکومتلره ازدیروب عثمانلی طوپراغنك تمامیت ملکیه‌سنی تحت ضمانه آلمشکن بالقان حکومتلرینك هردرلو مظالم وتجاوزلرینه سس چیقارمدیلر . شیمدی ایسه فرصتدن بالاستفاده دولت علیه ادرنه‌یی تکرار اله کچیروب استانبول حدود طبیعیه‌سنی تأمین ایلدیکی حالده ، اوروپا دولتلری نه‌حق وصلاحیتله ادرنه‌نك تخلیه‌سنی طلب ایدیورلر ؟! اوروپا بی‌طرف ایکن ، شیمدی یاپراغك دوندیکنی ؛ ایشلرك دکیشدیکنی کورونجه تمامیله بولغارلره طرفکیرلکده بولنیورلر .

« اوروپا دولتلرندن زیاده انکلتره بی‌طرفلغنی اعلان ایتمش وبز هندستان مسلمانلرینی‌ده کندی خلیفه‌مزه یاردم ومعاونت ایتمکدن منع ایلمشیدی . بز ایسه کندی دولت متبوعه‌مزی کوجندیرمامك ایچون تصورمزده بولنان فداکارلقده بولنمدق .

« اکر انکلتره کندی سوزینی طوتوب حیثیت وشرفنی محافظه ایتمزسه ، یاخود دولت علیه‌یی ، ادرنه‌یی تخلیه ایتمکه اجباره قالقیشیرسه بزه یلان سویلمش اولدیغنی ، بزی آلداتمش اولدیغنی بحق آکلایه‌جغز . اوزمان هندمسلمانلری‌ده دولت علیه‌یه بدناً ، مالاً یاردم ومعاونت ایتمکه دیناً مجبور اوله‌جقلردر .

« انکلتره حکومتی برکره ایسترسه بزی تجربه ایتسون ، بزم میدان حربه کیتمکلکمزه مساعده ایتسونده باقسون !

اووقت کوره‌جکدرکه ، هندستاندن بش میلیون مسلمان ، عثمانلی دین قارده‌شلرمزك امدادینه جان آته‌جقلردر . بز خلافته ، خلیفه‌مزه دینی وابدیاً زوال بولماز برابطه ایله مربوطز . قرآن ، حضرت پیغمبر بزه بونی امر ایدیور . خصوصیله کفاره قارشو جهاد ایتمکه مکلف وموظفز . اوحالده دکل بالقان حکومتلری ، حتی اوروپا دولتلری بیله دولت علیه‌یه قارشو حرب آچوب ، محاربه ایده‌مزلر .

« ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم » آیت جلیله‌سی بوسوزلرمه یکانه شاهددر .

« بناءً علیه ، بکا قالیرسه بواجتماع نتیجه‌سنده انکلتره رجال سیاسیه‌سنه ، قرالنه ، هند والئ عمومیسنه چکه‌جکمز تلغرافلرده حسیاتمزی بیان ایتملیز . بز انکلتره‌یه منت ایتمیز . یالکز بدایت حربده نصل بی‌طرفلغی اعلان ایتمشسه ، شیمدی‌ده عین وضعیتده قالوب ، کندی سوزینی محافظه ایتمسنی طلب ایدیورز . »

مولانا حضرتلری اوقدر آلقیشلاندی‌که ، مدت عمرمده بویله متمادی حرمت وآلقیشلره مظهر اولان برخطیب کورمدم .

مشارالیهدن صوکره هندستان مشایخ کرامندن برذات آیاغه قالقوب ، برچوق آیات کریمه ایله کوزل برقصیده تلاوت ایدرك ، جناب حقك مسلمانلره ظهیر اولدیغنی وآنلره دائما فوز ونصرت بخش ایتدیکنی ادله وبراهین دینیه ایله اثبات ایتدی .

آندن صوکره دیکر برذات ، اوروپا دولتلرینك شناعت ومظالملرینی ، حقسزلقلرینی ، ایکی یوزلیلکلرینی ، اسلامه اولان عداوتلرینی منظوم برنطق ایله اوقویوب مدید آلقیشلر آره‌سنده سوزینی بیتردی .

بوذاتدن صوکره آقاخانك مریدلرندن اولان — آنلره خوجه دینور — برذات ینه آتشین وحرارتلی الفاظ ایله برچوق سوزلر سویلدی . انکلتره‌نك سر ادوار غرضكارانه سوء نیتلرینی حضاره تفهیم ایلدی .

حاصلی یدی سکز کیشی صیره ایله کیمی منظوم ، کیمی منثور اوله‌رق نطق ایراد ایتدیلر . اك صوکره تلغرافلر یازیلوب ، ایجاب ایدن مقاماته درحال کوندرلدی .

انجمن رئیسی اولان ذات ، ناطقینه اعتدال دملرینی توصیه ایدرکن ، مجلسده بولنان کنجلك بری آیاغه قالقوب رئیسك ، انکلیزلره یارانمق ایستدیکندن بحثله ، ناطقینی سربستانه سوز سویلمکدن منع ایلدیکنی درمیان ایلدی . انجمنك صالونلری ، باغچه‌سی لبالب طولمشیدی . حسیات هپ خرستیانلرله انکلتره علیهنده ایدی . اوفاق براشارت نتیجه‌سنده اختلال حاضر ایدی .

انکلیز خفیه‌لری ، مطبوعات مرخصلری متینغك حالنی ، جریان احوالی کمال سرعتله تحریر وتصویر ایلمکله اشتغال ایدیورلردی . متینغك ختامنده بومبای باش شهبندری وکیلی حسن بصری بك افندی ایاغه قالقوب کیده‌جکی صیره‌ده حضار طرفندن اوزرینه هجوم ایدیلوب الاری اوپولمکه باشلاندی . انجمنك قاپوسنه واردیغمزده انجمن رئیسی حضرتلری کندی آرابه‌سی یاننده طورمش وبزی قونسولاتویه ایصال ایتمکه مهیا اولدیغنی بیان ایدرك چفته آتلی ومکلف کردونه‌سیله بنی وبصری بکی شهبندرخانه‌یه قدر کوتوردی .

* *

بومبای مسلمان طلبه‌لرینك اجتماعی :

بومبای مکاتب اسلامیه‌سنده تحصیل ایتمکله اشتغال ایدن مسلم طلبه‌لرهرسنه براجتماع عقد ایدرك ، معارفك فوائدندن بحث ایدوب کندی مکتبلرینك نواقصلرینی اکاله چالیشیرلر . بوسفرکی اجتماعلری ایسه بوهفته ظرفنده وقوع بولدیغندن شهبندر ، بصری بکله بنی‌ده دعوت ایتمشلردی .

انجمن اسلام قلوبنده اولان بواجتماع پك پارلاق برصورتده اجرا ایدلدی . حار وآتشین نطقلر طلاب اسلامیه طرفندن ایراد اولنوب ، معارفك ، علم وفضیلتك منافعندن بحث اولندیغی صیره‌ده ادرنه مسئله‌سی‌ده درمیان وجناب حقه عرض شکران اولنمشدر .

جلسه‌نك ختامنده‌ده دعوات خیریهٔ پادشاهی تکرار ایدیلوب ، عثمانلیلرك موفقیت اخیره‌لری مدید برصورتده آلقیشلانمشیدی . مدعوینه چای وشکرلمه ، طوندورمه ، شروب ، میوه اکرام وبوفه‌یه پك چوق پاره‌لر صرف اولنمشدر . بوپاره‌لری طلبه‌لر ، کندی آره‌لرنده اعانه صورتیله طوپلامشلردر . بزده‌ده طلبهٔ علوم آره‌صیره اویله منتظم متینغلر عقد ایدوب ، علم وفضیلتك مزایاسیله ، معارفك ترقیات خارقه وحاضره‌سندن بحث ایتسه‌لر فنا اولماز ظن ایدرم .

* *

کانپور جامع شریفی مسئله‌سی ومسلمانلرك اختلالی :

هند وسطی ولایتندن اولان (کانپور) شهرینك (مجلس بازار) سوقاغ

غنده هندولرك برتخانه‌لریله مسلمانلرك برجامعلری واردرکه ، یان یانه دکاسه برحداده واقع اولمشلردر .

مذکور سوقاغك توسیعنه کانپور بلدی مجلسی طرفندن قرار ویرلدیکی حالده سوقاقده موجود اولان بتخانه‌یه هرنه‌دنسه ایلیشیلمیوب ، علی حاله براغیلمش ومسلمانلره مخصوص اولان جامعك آبدست آلدقلری محلی تخریب ایدلمشدر . بوصریح تعدی وتجاوزه قارشو بوتون هندستان مطبوعات اسلامیه‌سی متحد اللسان اوله‌رق شکایات وپروتستولرده بولنوب ، ییقیلان یرك تکرار انشاسنی حکومتدن طلب ایتمشلرسه‌ده ، مطالبلرینه حکومت محلیه طرفندن اهمیت ویرلمامشدر .

هندستانك هرولایتنده متینغلر ، اجتماعلر عقد ایدیلوب ، کندی حسیاتلرینی بیان وآرزولرنی هند والیٔ عمومیسنه تلغرافله اشعار ایلدکلری حالده ینه هیچ برنتیجه‌یه دسترس اولامامشلردر . بوهفته ظرفنده ایسه کانپور مسلمانلری ینه برمتینغ یاپوب ، جامعك انشاسنه درحال قرار ویردرك ، انشاآت ایشنه هب‌بردن باشلامشلردر .

اون بیك کیشی بردن طاش ، کیرچ ومالزمهٔ انشائیه‌یی احضار ایتدکدن صوکره جامعك غسلخانه‌سنی برایکی ساعت ظرفنده اکمال وانشا ایله مشغول بولندقلری صیره‌ده انکلیز پولیس وعدلیه مأمورلری طرفندن ممانعت ایدلمش ایسه‌ده مسلمانلر بوممانعت واقعه‌یه اهمیت ویرمکسزین ایشلرینه دوام ایتمکده اولدقلری حالده ، پولیس وژاندارمه‌لر طرفندن قوهٔ جبریه‌ایله طاغیدلملرینه تشبث ایدلمش واوتوز یدی مسلمانك قتلیله مسئله‌یه خاتمه ویردیرلمشدر . مسلمانلر ایسه ژاندارمه وپولیسلری طاشله قتل وجرح ایتمك صورتیله آنلره مقابله‌ده بولندیلر .

ایرتسی کونی بوکا اختلال شکل وماهیتنی ویرن انکلیزلر ، مسلمانلرك ایلری کلش برقاچ نفوذلی اغنیا وعلماسنی توقیف ایتمشلردر .

بوآنه قدر تحت توقیفه آلنانلرك عددی یوز آلتمش یدی کیشی‌یه بالغ اولدیغنی هند حکومتنك لسان رسمیسی دیمك اولان ــ الهٰ‌آباده منتشر ــ (the Pioneer) غزته‌سی بیان ایدییور . بویله یاپیقله فنا وعاقبتی وخیم برسیاسته تعقیب ایدن انکلیزلره قارشو مسلمانلرك توجهی یوزده طقسان ، احتمالکه یوزده یوز اکسیلمش وانکلیزلر علیهنده پك مدهش برغیظ وکین مسلمانلر طرفندن اظهار ایدلکده بولنمشدر .

هندستانك برچوق ایالات وویالاتنده بولنان مسلمانلر بوظلم وتعدی‌یه قارشو والیٔ عمومی‌یه شکایت آمیز تلغرافلر کوندروب ، کانپور والیسنك تأدیب وتجزیه‌سیله ، ییقیلان جامعك مجدداً انشاسی طلب اولنمشدر .

مسئله بوآنه قدر حل ایدیله‌مش برصورتده قالمش ایسه‌ده ، درحال حل ایدلسنه چار چشم ایله انتظار ایدلکده‌در .

ظنمجه انکلیز مأمورلری اکر مسلمانلری کندیلرندن کوجندیرمك ایسته‌یورلر ایسه بوجامعله ادرنه مسئله‌سنده تمامیله آنلرك حسیاتنه کوره بذل مساعی‌ده بولنملیدرلر . عکس تقدیرده هندستان مسلمانلریله هندولری بیننده پك یاقین بر زمانده بویوك وجدی ، صمیمی براتحاد والفت حاصل اولمغه سببیت‌ویره‌جکلردر . بویله برحال نتیجه‌سنده کالکوته‌ده دیکیش طوتدیره‌مدقلری کبی ، دهلی‌ده‌ده چوق زمان قالامیه‌جقلردر .

کالکوته بت‌پرستلری انکلیزلری تهدید ایتمکله ، آنلری اورادده ضعیف وناتوان دوشوردکلری کبی ، مسلمانلرده دهلی‌ده وهندستانك ولایات اسلامیه‌سنده عینی معامله‌ده بولنه‌جقلری بدیهیدر .

آلتمش میلیون مسلمانك توجهی قولای قولای غائب ایدلمز . ایدلسه تلافیسی سهولتله حاصل اولماز . بوناخوش حاللرك صوکی غالبا ایلروده انکلیزلره چوغه اوطوره‌جقدر .

بوجامع مسئله‌سی ، هند مسلمانلرینی اوقدر عصبی بر حاله ، خسته‌لغه دوچار ایتمشدرکه ، درحال تلافی وتعمیری ایجاب ایدر . بن اویله کوریورم‌که بومسئله تا انکلیز پارلامنتوسنی اشغاله قدر واره‌جقدر . احتمالکه انکلیزلرك خوشنه کیتمیه‌جك فنا حادثاته‌ده برباشلانغج تشکیل ایلیه‌جکدر . چونکه اهالینك ، تبعه‌نك حسیات دینیه‌لرینه طوقونمامق صورتیله بونجه سنه‌دن برو هندستانده تأمین نفوذ وموقع ایدن انکلتره ، اخیراً بویله تهلکه‌لی ومدهش اویونلرله اشتغال ایده‌جك اولورسه هندستانده‌کی حیات واستقلالنه کندی الیله خاتمه ویرمش اولمقدن بشقه برشی یاپماز .

شونی‌ده بیلملیدرکه ، هندستانده‌کی مسلمانلر ، هندووبت‌پرستلر کبی دکلدرلر . انلرك جسارت وشجاعت دینیه وقومیه‌لرینه قارشو استعمال جبر وقوت پك کوچ برایشدر . برکره هندستان مسلمانلری طائفه‌لانغه باشلارسه ، ظن ایدرم‌که آلتمش میلیون برکتله‌نك استیصالی کوچ وغیرقابل برمسئله تشکیل ایده‌جکدر .

کبر وغرور ، خودبینلك ونخوت الك صوکره ــ کندی تعبیرلرنجه ــ هند پرذهبی انکلیزلرك الدن چیقاریر . خصوصیله اوته‌ده هند حدودنده افغان قومی بویله بر فرصتی درت کوزله بکلمکده‌درلر .

ذاتاً ژاپونلرله هندولر آراسنده حین حاجتده هندستان استیلاسیچون بویوك ومواد شتابی‌حائز برآکلاشمه (entente) حاصل اولدیغنه انکلیزلرده قناعت کامله واردر !

پاینیر غزته‌سنك بیاناتی :

پاینیر غزته‌سی ، کانپور اختلافك مسئولیتنی مسلمانلره تحمیل وانکلیز والیسیله پولیس وعدلیه مأمورلرنی عادتا آچیقدن آچیغه حمایه ایدییور . یاپیلان حقسزلقه دیکر حقسزلق علاوه ایدلسندن هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سی کوپوردکجه کوپوریورلر . لکنهو شهرنده بویوك براجتماع ترتیب ایدیلرك بومظالم وحقسزلقلره قارشو هند والیٔ عمومیسنه پروتستو ایتمشلردر . مسلمانلر مسئله‌یه اهمیت ویرمیه‌رکدن ، هرچه‌باد اباد دیدکلری حالده ، انکلیزلر بوکانپور کورولتیسندن قلباً صوك درجه منفعل اولمشلردر . اوقدرکه مسلمانلرله انکلیزلر یوللرده بیله بربرلرینه یان باقمقده‌درلر .

زمیندار غزته‌سی صاحبی مولوی ظفرعلی خانك دهلی‌یه ورودی وسلام خلافتپناهی‌یه قارشو اهالینك احترامی :

لاهورده انتشار ایدن زمیندار غزته‌سنك صاحبی مولوی ظفر علی خان حضرتلرینك درسعادتدن هندستانه عودتیله سلام سعادت انجام جناب خلافتپناهی‌نك هند مسلمانلرینه تبلیغنه مأمور اولدیغی خبرآلان دهلی مسلمانلری مشارالیهك استقبالی ایچون فوق‌العاده تدارك واحضاراتده بولنمشلردر .

ظفرعلی خان (دهلی) استاسیونه مواصلت ایتدیکی وقت کندیسنی آلتمش بیك کیشی استقبال ایلمشدر . سوقاقلر ، جاده‌لر طولمش وهرآغزدن (یشاسون خلیفه) ، (یشاسون اسلام) ، (قهراولسون کفار) صدالری عیوقه چیقارلمشدر .

ظفرعلی خانی استقبال ایچون کلنلرك آرابه‌لریله آتلری دهلی سوقاقلرینی سراسر طولدیروب کلن کچنلره ، ترامواییك عبوروصرورلری کوجلشمشدر .

خان اوزرینه اوقدر چیچك وکل نثار ایتدیلرکه ، طرق ومعابر ازهار ایله مالامال اولمشدر .

مسلمانلر دکانلرینی ، خانه‌لرینی عثمانلی سنجاقلریله دوناتدوب لیلهٔ مذکوره‌ده بویوك بردوناتما اجرا ایدرك ظفرعلی خانك بیاناتنی قونفه‌رانس صورتیله استماع وکندیسنی تلطیف وتقدیراته مظهر ایتمشلردر .

بوحرمت واعتبار ایسه ظفرعلی خانك شخصنه دکل ، انجق بیکلرجه فرسخ اوزاقدن هند مسلمانلرینه کتیردیکی ، حامل اولدیغی خلیفه حضرتلرینك سلام عالی‌العال همایونلری ایچوندر .

بونی ، بومطالعه‌یی ظفرعلی خان ایله برابر بالجمله هندستان مطبوعات اسلامیه‌سی بیان ایلمشلردر .

ظفر علی خان حضرتلرینك بوصورتله ، بونجه طنطنه ودبدبه ایله استقبال ایدلسی ، طبیعیدرکه ، هیئتحاکمه اولان انکلیزلرك پکده خوشلرینه کیتمامشدر .

مراسم استقبالیه اثناسنده بر اختیار آیاقلر آلتنده ازیلوب وفات ایتمش وهندستان مطبوعاتی بوذاتك سلام شاهانه‌یه قربان اوله‌رق جنت اعلایه کیتدیکنی یازمشلردر .

*
* *

(سرآدام بلوق) ك رساله‌سی وانکلیزلر :

استانبول دیون عمومیه‌سنك انکلیز وآلمان داینلر وکیلی سرآدام بلوق

come to macedonia and helpus عنوانيله كه، ترجمه‌سى «ماكدونيايه كل وبزه ياردم ايت» ديمك اولان مصور بررساله‌ده بولغار وبالقان حكومات متفقهٔ سابقه‌سنك عساكر وافرادى طرفندن مسلمانلره قارشو ايقاع واجرا ايديلن مظالم وحشيانه‌يى، حائز اولديغى قدرت علميه وقلميه‌سيله تصوير ايتمش وهرنصلسه بورساله‌نك برقاچ نسخه‌سى هندستان مسلمانلرينك النه كچمشدر.

بورساله‌نك محتوياتنده انقلاب واختلاله، ياخود بوحالك اجراسنى تشويق وتحريك ايدن هيچ بركله يوغيكن هندستانده‌كى انكليزلر، رساله‌نك هيجان آميز وانقلابى داعى بر صورتده تحرير ايدلديكنى بهانه ايدرك نسخه‌لرينى طوپلامغه تصدى ايتمشلردر.

بورساله‌نك بر انكليز طرفندن يازلديغنى بيلن the comrade غزته‌سى صاحبى (مستر محمدعلى)، رساله‌يى باشدن آشاغى كندى غزته‌سيله درج ونشر ايدر. مسئله‌نك اوزرندن هفته‌لر كچديكى حالده، مذكور غزته‌نك نسخه‌لرينى‌ده انكليزلر اوته‌ده بروده آرايوب، اللرينه كچن نسخه‌لرى ضبطله يوق ايتمشلردر.

بوقدرله اكتفا ايتميه‌رك بوهفته ظرفنده مستر محمدعلينك دهلى‌ده غزته اداره‌خانه‌سنى‌ده تحرى‌يه قالقيشوب اوراده موجود اولان نسخه‌لرى ضبط ايدرك مومى‌اليهى‌ده تحت محاكمه‌يه آلمشلردر. حال حاضرده بومحترم قارده‌شمز محاكمه آلتنده بولنمقده وديكر طرفدن ينه غزته‌سيله مدافعاتنى انظار عامه‌يه عرض ايلمكده‌در.

فقط كلمة الله، حق دائما عالى اولديغندن انشاالله كنديسنه هيچ بر شى اولمز وتكرار خدمات اسلاميه‌يه اولكندن زياده موفق اولور.

اساسا هندستان مسلمانلرينك حياتى اعلا ايدن محمدعلى، دوقتور انصارى، زميندار صاحبى مولوى ظفرعلى خان وبونلره بكزه‌مكده اولان كنجلرك وجود وموجوديتلرينى انكليزلر زائد كوريورلر.

چونكه بونلر رشحات اقلام وبياناتلرى سايه‌سنده هندستانده مسلمانلرك قلبنده يكى بر حماست وحرارت دوغديغندن، كونك برنده بوحاللرك انكليزلره چوغه مال اوله‌جغنى يقيندن ادراك ايدن بياضلر، دهاشيمديدن هنديلرك، هند مسلمانلرينك ايلروده‌كى قدرت ونفوذلرندن كنديلرينى وقايه ايتمك ايستيورلر. حالبوكه بكا قاليرسه بوتشبثات وتضييقاتك هيچ بر ثمره وفائده‌سى اوليه‌جق واك صوكره طبيعت، حق وعدالت يرينى بوله‌جقدر.

(كما تدين تدان) فحواسنجه مسلمانلره، حكومات اسلاميه‌نك حقوق صريحه‌لرينى پايمال ايدن انكلتره، الك صوك ضربه‌يى يديكنده اسكيسى كبى عثمانيلرك، مسلمانلرك معاونتنه مظهر اوله‌ميه‌جقدر.

ايران، فاس، مصر، كريد، بالقان، طرابلس غرب، تونس وجزاير مسائل اسلاميه‌سنك جمله‌سنده مسلمانلره فنالق ايتمكدن ذره‌قدر چكنميان وبونده برحظ مخصوص تأمين ايدن انكلتره ايله رجالى، شبهه‌سز بوايتدكلرندن بركون پشيمان اوله‌جقلر وقان آغلايه‌جقلردر. زيرا قوجه هندستان اللرندن چيقارسه قوجه لوردلرى اسكى حال بداوته رجوع ايله درى كيمكه، وجودلرى سوس وتوالت ايچون بوياممغه مجبور اولورلر.

انكليزلرى رفاه ونعيمه غرق ايدن هندستان اوليله وفاسز برياره بكزه‌يوركه قوجه چنكيزلره، مغوللره، وفا ايتمديكى حالده انكليزلره‌مى وفا ايده‌جكدر؟!!!

⁂

رويتر آژانسنك مناسبتسزلكلرى :

بوخائن يلانجى آژانس بالالتزام عثمانيلرك دائما فنالقلرندن بحث ايدر طورور. جزئى بر شيئى اعظام واوپالان خبرلرينى هندستانه، دنيانك همان هرطرفنه نشر واشاعه ايدر.

بورايه كله‌ليدن برو عثمانيلرك لهنده اوله‌رق بر تك حوادثنه تصادف ايتمدم. يلانجيلقده، خائنلكده بوآژانس قدر ماهر تصور ايدلمز.

ذاتا استانبولده‌كى مخابرلرى بارى، ناموسلى وصاغلام آياقلى اولسه‌لر ينه برشيدر. فقط بالعكس اصل بوطاتلى‌صو فرنكلرى، انسانلغك، بشريتك مسخ اولونمش صويندندرلر.

رويتر آژانسنك استانبول وممالك عثمانيه حقنده ويرديكى حوادثلر هپ فنا ويلاندر. يلان برحوادثى نشر ايتمكدن اوتانوب صيقلميان بر آژانس ايسه رويتردر.

بكا قالسه رويتر مخبرلرينك يوزلرينه قارشو حكومت محليه قاپولرينى سد ايدوب، آنلرى كوپك قوغارجه‌سنه دوائردن قوغمليدر. چونكه بونلر حوادث پشنده ناموسكارانه برصورتده كزميورلر. انجق استانبول ميخانه وسوقاقلرندن قايدقلرى چركابلرى اوته‌يه برى‌يه فيرلاتمقله اشتغال ايديورلر.

خارجيه نظارتنك اهمالى :

رويتر آژانسنك مفترياتنه، يلانلرينه قارشو خارجيه نظارتى همان هركون كندى سفرا وشهبندرلرينه جريان احوال واوضاع سياسيه حقنده تلغرافله معلومات ويرسه، شهبندرلرمزك رويترك يلان وخلاف حقيقت اولان روايات واكاذيبنى تصحيحه مقتدر اوله‌جقلرينه شبهه يوقدر. فقط مع التأسف خارجيه نظارتى هرنه‌دنسه بووظيفه‌سنى اونوتمشدر ديه‌بيليرم.

ادرنه حقنده همان هركون بوراده‌كى قونسولاتويه يوزلرجه مسلمان معلومات آلمق ايچون مراجعت ايتدكلرى حالده مأيوساً عودت ايديورلر.

خارجيه نظارتى كونده برقاچ كلمه‌لك تلغرافله رويترك تربيه‌سزلكلرينى باصديره بيلير. بوسايه‌ده حقايق مسلمانلره، عثمانلى محبلرينه تبشير ايتمك صورتيله سوء تفهملره خاتمه ويرمش اولور.

بوفداكارلق نتيجه‌سنده دولت وملت ايچون هندستانده فوائد عظيمه استحصالى ممكن اولور.

⁂

ادرنه مسئله‌سى بزم حيات ومماتمزدر :

ادرنه‌يى عثمانيلر تخليه ايده‌جكلر وفقط بوكامقابل اوروپا دولتلرندن اصلاحات ايچون براز پاره‌قوپاره‌جقلردر، ديه رويتر آژانسنك تلغرافى بوراده‌كى مسلمانلر اوزرينه پك فنا تأثيرات براقمغه سبب اولمشدر.

كيفيتى استيضاح ايچون طاقم طاقم قونسولاتومزه مراجعت ايديورلر. فقط قطعى برجواب آلمقسزين عودت ايديورلر.

اكر ادرنه‌دن بوسفر عثمانيلر چيقه‌جق اولورلرسه، هندستانده‌كى حيثيتلرينى بوسبوتون غائب ايده‌جكلرينه شبهه يوقدر.

اكر ادرنه‌ده قاله‌جق ايسه‌ك، نيچون ضبط واستردادينه تشبث ايتدك؟ چيقه‌جق ايسه‌ك، بوتذبذبلره نهايت ويروب، جدى برسياست تعقيب ايتمليز.

هندستانك هرطرفندن خزينه اسهامى ايچون قونسولاتويه مراجعت ايدلمكده‌در. كرك حكومت، كرك سابق باش شهبندر جعفربك بومسئله‌يى لايقيله دوشونه‌مامشلردر. اكر حكومت وقتيله موقت سندلرينه حقيقى واصل سندلرى طبع ايدوب توزيعنه اهميت ويرسه‌يدى بوآنه‌قدر هندستانده برچوق اسهام صاتمش اولوردى. فقط حكومت بوجهتى دوشونه‌مديكى كبى، باش شهبندر سابق جعفربك‌ده موقت اسهام سنداتى بورالرده كلى معامله‌سى اوليان وهنديلرجه غيرمعروف اولان فرانسز بانقه‌سنه تسليم ايتمش وبويله‌جه كوشهٔ نسيانه آتيلمشدر.

جعفربك محضا كندى راحت واستراحتنى تأمين ايچون بويولده حركت ايتمش و دولت و ملتك منافعنى قاله آلمامشدر. اكر جعفربك براز اختيار زحمت ايتسه‌يدى، (بون دوتره‌زور) لردن كلى مقدارده صاته بيليردى. فقط مع التأسف كنديسى فرانسزجه لساندن بشقه بر لسانه آشنا اولمديغندن مقصدينى تفهيمه غيرمقتدر ايدى. بوندن بشقه جعفربك قولكسيون و آثارعتيقه‌يه مراقلى برذات اولديغندن هندستانده‌كى مدت مأموريتنى هپ بوكبى شيلره صرف ايتمش ودولتك سياستنه يكى بررونق ويره‌مامشدر. اعانه جهتنه كلنجه بونده‌ده اهالى‌يى تشويق وترغيب ايچون برقيل‌اوجى قدر تشبثده بولونمامش وبالعكس اعانه ويرمكه كلن مسلمانلره قارشو حدت وشدتله معامله ومقابله ايلديكنى بالذات كوردم. خارجيه نظارتى مأمور انتخابنده براز امساك وتأمل ايتسه ايى‌اولور ظن ايدرم.

هندستان : بومباى — س . م . توفيق

آناطولى سيار مخابر مخصوصمزدن :

كرماستى قضاسى

كوى مكتبلرى :

مركز قضاده ايكى ابتدائى، بر رشديه مكتبى واردر، كوى

مکتبلرینك برقاچ دانه‌سنده روم‌ایلیدن کلن، اکثریسنده کویلولر طرفندن انتخاب اولنان معلملر بولنوب بعضیلرنده ایسه معلمك، خواجه‌نك اسمی بیله ایشیدلمه‌مشدر. بیچاره خلق، نه‌قدر اهمال ایدلمش، نه‌قدر هیچ صایلمشدر! انسان، بو صاف آدملرك، اصل کتلهٔ امتی تشکیل ایدن بو حمیتلی ذاتلرك زواللیلقلرینی، متروکیتلرینی کوردکجه، اودرجه متأثر اولیورکه اونلر بو حالده قالدقجه یاشامق کندیسنه فضله کلیور. اونلره هیچ کیدیلمه‌مش دکل، کیدیلمش؛ فقط هر نه زمان کیدیلدیسه مطلقا یاجیلرندن پاره‌سنی چکمك، یاخود او کوزینك یاغلی پاشندن چوجغنی آلمق ایچون کیدیلمش. او، چوجغنك جاهل قالمسنی، اوقومق بیلمه‌مسنی ایسترمی؟ قومشوسی نیقولینك چوجغنی اوقور، یازار کوردکجه احمد اغانك قلبی نه‌قدر صیزلار. کچن کون بقال نیقولیدن اوته بری شیلر آلدیغی زمان چوجغنك کاغد اوستنده ایکی دقیقه ایچنده حساب کوروشنه حیران اولمش؛ همان امام افندی‌یه کیدرك بونی حکایه ایتمش، ابراهیمك بو قدر زماندر مکتبه کیدوب کلدیکی حالده صاییلری بیله اوکرنه‌مدیکنك سببنی صورمش، بوکا قارشی صقالنی قاریشدیران امام افندیدن: ـ اوکا، سن باقمه، اوکا وورده، دنیا اونلرکدر.. جوابندن باشقه برشی آله‌مامش؛ بونك نه دیمك اولدیغنی دوشونه دوشونه ینه صاباننك باشنه کیتمشدر.

برچوق کوی امام‌لری کوردم؛ طوغروسنی سویلك لازم کلیرسه، بونلری تربیه‌جه، اخلاقجه، عرفانجه عوامدن دها کری بولدم. کویلولر یالکز جانه قالسه‌لر بلکه دها ای اوله‌جق، باشلرینك چاره‌سنه باقق لازم کله‌جکنی ادراك ایده‌بیله‌جکلر. فقط امام اولدیغی ایچون آرتیق کندیلرینی هرشیئی دوشونمکدن وارسته عد ایدییورلر. بوسببله کویلر الابیلدیکنه سقوط ایدییور، انحطاطه طوغرو سوروکلنیور.

باقکز سزه کرماستی کویلرندن برنده کوی امام‌لغی مقامنی اشغال ایدن بر ذاتی تقدیم ایده‌یم. ترجمهٔ حالنی تدقیق ایدکز، او وقت کوی مکتبلرینك حالنی آکلارسکز.

ایکی سنه اول النده صوپا، بلنده تا رزی قوجلیغی ایدن .... اغا بوکون باشنه برصاریق دارمش، کویك امامی‌در. اوت! کوی امام‌لغی کبی دینی، اجتماعی مهم بر وظیفه، یوزلرجه اولاد وطنك دنیوی، اخروی استقبالی بر رزی قوجلیسنه تسلیم ایدیلمش! جدی سویلیورم، بو امام افندی مقدما رزی قوجلیسی ایمش. صوکره بیلمم مأمورینیدن‌می چیقارمشلر، یاخود کارینی آز کوردیکندن کندیسی‌می ترك ایتمش، نه اولمش، باشنه بر صاریق کچیرمش، خواجهٔ دانا اولمش. نهایت برکوی امام‌لغی یاقه‌لایه‌بیلمش. ایناناماین کلسون، کورسون.

ایشته بو رزی قوجلیسی، تعبیر آخرله امام افندی حضرتلری کویلویه رهبرلك ایده‌جك، اونی اوقوده‌جق؛ اوکا دینی، دنیاسنی اوکره‌ده‌جك، اونك احتیاجنی دوشونه‌جك، دردینه چاره ساز اوله‌جق؛ حاصلی هر خصوصده کندیسنه رهبرلك ایدرك کویلویی مادةً، معناً زنکین ایتمه‌یه، مسعود ایتمه‌یه چالیشه‌جق! ایشته کویلو بوتون سعادتنی، بوتون رفاهنی بو قوجلینك ارشادندن بکله‌یور.

بوکا مقابل بر خرستیان کوی باباسنك احوالنی تدقیق ایدیکز، کوره‌جکسکزکه یا دارالفنوندن مأذوندر، یاخود اك بویوك باباس مکتبندن. بر طرفدن کویلونك چوجقلرینی اوقودیور، معلمی‌در؛ دیکر دیکر طرفدن کویلونك هر مشکلنی حل ایدر، مرشدی‌در. صوکرا هر بازار کونلری کویلویی طوپلار، اونلره احوال عالم حقنده خبرلر، فکرلر ویرر. مرکزلردن کلن پروپاغاندالری یاپار، ایسته‌دیکی کبی اونلری حاضرلار.

انسان بوحالی کورورده نصل متأثر اولماز؟ اکلاشیلیورکه بوکبی ایشلری حکومت لایقیله کوره‌میور. یا ایشی چوقدر، بونارله اوغراشمه‌یه وقتی اولمایور؛ یاخود بو احوالدن خبردار دکلدر، اصلاحی ایچون بر احتیاج طویمایور. ذاتاً معارف ایشی یالکز حکومت ایشی دکلدر. بو خصوصده علمی تشکیلات مایه لازمدر. ایشته خرستیان کویلرنده معارف هپ بوسایه‌ده ایلری کتمشدر. هیچ شبهه اولونماسون‌که سر موفقیت بودر. رسمی چالیشمقله، غیر رسمی چالیشمق آره‌سنده نه قدر فرق واردر! اکر خلق بر دفعه بونی آکلاسه، حکومتدن امیدینی کسسه، باشنك چاره‌سنه کندیسنك باقق لازم کلدیکنی تقدیر ایتسه او وقت هرشی یوانه کیرمشدر. فقط حالا بونی اکلامق ایسته‌میور. مکتب یاپمق، چوجقلرمزی اوقوتدیرمق حکومته عائددر، دیه بوبابده چوجغنی دوشونمه‌یه بیله لزوم کورمه‌یور. صوکرا چوجقلرك جهالتلرندن بحث ایدرسه‌کز،

— نه یاپه‌لم؛ حکومت بزه یاپماز که ... دیر.

— سزه باقازده خرستیانلره‌می باقیورکه اونلرك مکتبلری منتظم، چوجقلری اوقور، یازار.. دیدیککز زمانده تفکره‌دالار، دوشونور...

فقط بو خصوصده کویلویی الزام ایتمکدن ایسه آنی ارشاد ایتمك، وظیفه‌سنی اوکره‌تجه‌یه قدر بر مدت ایچون اولسون کندیسنه رهبرلك ایتمك لازم. کندیلرنده قدرت کوره‌بیلنلر بونلری دوشونملی، بونلره بر چاره بوللی‌در. زیرا مسلماندن باشقه بوتون عناصر آلابیلدیکنه ایلرولیورلر. بزمکیلرك بو حالده دوروشی بیله انقراضدر، اضمحلالدر. مرکز قضاده بر روم مکتبی کوردم؛ جسامت وانتظامنه حیران اولدم. «حاجی یورکی» نامنده برذات انشا ایتدیرمش؛ ادامه‌سنی‌ده وقفلرله تأمین ایتمش. اوقدر منتظم ومکمل بر مکتب‌که کرماستی‌ده اویله کوزل بر بنا یوق.

بلکه بزم مسلمانلرده بویله فدا کارلقلر یاپه‌بیلرلر. فقط یك طارمه طاغنیق اولدقلری ایچون کندیلرینی طوپلایه‌جق، ارشاد ایده‌جك بر هیئته، بر هیئت علمیه‌یه پك زیاده احتیاجلری واردر. بوخصوصده بوتون اسلام علماسنك، بوتون اسلام ارباب حمیتنك نظار دقتلرینی جلب ایده‌رم.

کرماستی: عمر فؤاد

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع. اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، الق آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، الق آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقونافلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلریلك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٦٥ — ٨ ذی‌القعده ١٣٣١ — پنجشنبه — ٢٦ ایلول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح کرسیده

— ٩ —

أولم ينظروا فى ملكوت السموات ...

علوم شاهقه‌دن فیشقیران ستون ضیا
دایاندی کوکلره ، لکن یتیشمیور حالا
بلند نسخهٔ ایجادك ایلك صحیفه‌سنه.
بو ایلك صحیفه مؤبد ظلام ایچنده ینه !
کوروتمیورکه اوقونسون سواد نامهٔ غیب ؛
یقینه سد چکیور هر سطرده یوزبیك ریب .
ضیایه طوغری یوزوب کیتمك ایستدکجه خیال ،
سوروکلیور اونی کردابه طالغه طالغه لیال !
مآل خلقته امکانی یوق یتیشمه‌مزك ؛
فقط ، اونسخهٔ تکوین حیرت انکیزك
باشنده پك ایری برخطله بارلیور ، یالکز
شو جمله‌لرکه ، اکر کورمه‌مشسه‌کز ، آلیکز :
« بقای حق طانییان سعی بر وظیفه بیلیر ؛
چالیش چالیش که بقا سعی اولورسه حق ایدیلیر . »

قمر چالیشماده‌در ؛ کوکله بر چالیشماده‌در ؛
کونش چالیشماده ، سیاره‌لر چالیشماده‌در .
دیدیمه‌دن کری طورماز نجوم کیسودار ؛
بوتون آلین تریدر طورمایوب یاغان انوار !
یابانجی صانمایکز سیر ایدوب‌ده اجرامی ..
بر اسکی عائله‌در ، کوك یوزنده آرامی .
شو وارکه مرکزی تا آسمانده اولسه بیله ،
کلوب کلوب بزی بسله‌ر کمال منتله .
فقط بو عائله هیچ بکزه‌مز بزمکیلره :
بوزوشمامش اونك افرادی بلکه بر کره .
لسان حال طبیعت لساندر اونلرده ،

بر احتساس تعاطیسیدر دونن آره‌ده .
بر احتساس‌که پك اینجه‌در .. فقط کسکین ..
نه حسبحال سماوی ! ناصیل بلاغ مبین !
کوروك شو عائله افرادینك سویشمه‌سنی :
کوچوك ، بویوکلرینك روحی، قرةالعینی ؛
بویوك ، کوچوکلر ایچون دایه‌در ، مربیدر ..
کیدر حیاتی تنظیم ایدر ، کورور کوزه‌دیر .
کونش ، که عائله‌نك مهربان رئیسی اودر ،
سریر محتشمندن سوزوب فضایی وقور
نظرلریله ، آرار هرطرفده موکبنی ؛
ناصیل آرارسه بر آواره یارغانینی .
بولنجه هپسنی آرتیق او نازنین سینه ،
آلیر برر برر آغوش حار شفقتنه .
بوخانمانی طوتان هپ اونك حمایه‌سیدر ؛
اوزرلرنده کزن سایه کندی سایه‌سیدر .
اوسایه‌درکه : یاییلدقجه نوری ابعاده ،
حیات ایشیقلری باشلار سرای مینا‌ده .
أوت ، بو عائله افرادی طورمیور .. ال اله
ویروب، ازلده چیزلمش براستقامتله،
کمال ممکنی ادراکه طوغرو هپ قوشیور ؛
فضاده فسحتی کوردکجه بوسبوتون جوشیور !
بو عزم قاهری نومید ایدرمی برحائل ؟
یولك اوزونلغی، زیرا ، وظیفه‌سنده دکل !

محمد عاکف

فلسفه

فرید وجدی نك آثارندن :

روح انسان

« فلسفی ، علمی بر بحث »

٢

روحك ابدیتی وموجودیتی عقیدۀ جلیله‌سنی تقریر وماديونك ایلرو سوردكلری اشتباهلری رد ایتمكه باشلایه‌جغز . بو پك چوغالمش اشتباهلردن بر ایكیسنی ازبرلیه‌ن ؛ كندیسنی عادتا نجۀ اوهامدن قورتولوب ساحۀ حقیقته واصل اولمش ظن ایدییور . بو قبیل غافلر ، دور اندیشانه بر صورتده حاللرینی تدقیق ایتسه‌لر قوۀ عقلیه‌لرینك ضلالتك درك اسفلنده یووارلاندیغنی مشاهده ایدرلر . فقط هر موده‌نك مقلدلری پك چوقدر .

قارئلر ؛ آتیده سرد ایده‌جكمز ایضاحاتدن ، ماديونك قوردقلری بنای اوهامك ییقیلیویردیكنی وادلهٔ حسیه‌نك بوكبی خرافاتی زیر وزبر ایتدیكنی كوره‌جكلر واكلایه‌جقلردر .

بحثمزی بحق شرح ایتمك ایچون ابدیت روح عقیده‌سنك وبونی متعاقب سرد ایده‌جكمز ادله‌نك تاریخنی ، اسكی یونان واسلام فیلسو- فلرینك خلود روح حقنده‌كی فكرلرینی ، عصریونك براهینی ، ماديونك ایلرو سوردكلری اشتباهلری ، تنویم مقناطیسی واسپریتیزم فنلرنده متبحر اولانلرك ادلهٔ حسیه‌لرینی برر برر كوستره‌جكز . خلاصه ابدیت روحی ، ادلهٔ ساطعه ایله اثبات ایده‌جكز .

*
* *

اسكی ملتلرك جمله‌سی روحك موجودیت وابدیتنی تصدیق ایدرلر- دی . قدیم هندلیلر ـ حالا هندستانده موجود اولان وثنیلر ـ روحك بر نفخۀ الهیه اولدیغنه ایمان ایدرلر وبعدالموت غیر مرئی ، شفاف بر جسده بورونه‌رك عالم بالایه اوچدیغنی سویلرلردی ، ایشته بیكلرجه سنه مقدم هندلیلرك اعتقادی بویله ایدی .

عصر حاضر عالملری‌ده عادتا بو اعتقادی تأیید ایده‌جك بیاناتده بولونیورلر . بونلرك رأینه كوره :« روح بر غلاف مادی‌یه مالكدر . بو غلاف ، قوانین طبیعیه‌نك احكامنه منقاد اولمایان دیكر بر طبیعتده یارادلمشدر . آنكچون انحلال ایتمز ، وبو سایه‌ده ، عالم ثانیده مخلد اولور . » فی الواقع بو فكر ، اسكی ملتلرك عقیده‌لرینه پك مشابهدر .

میلاد عیسادن اللی عصر مقدم مصرلیلر ؛ « موتك ، بر حالدن دها علوی بر حاله انتقالدن » عبارت اولدیغنه اعتقاد ایله روحك بعدالموت جسد دنیویدن دها مترقی وهر مؤثرك تأثیرندن وارسته اولان یكی بر جسدی اكتسا ایتدیكنی سویلرلردی . بو جسدك اسمنه « كا » دیرلردی . چینلیلر ایسه خلود روحی تصدیق ایدن ملتلرك اك اسكیلرندندر . چینلیلرك مشرّع اعظمی « قونفسیوس » میلاد عیسادن التی عصر مقدم یشادیغی حالده ملتنك اوته‌دنبری عبادت روح ایله مشتهر بولونماسیله افتخار ایدردی . موسیو « بوتیه » بر كتابنده قونفسیوسك عقیده‌سی حقنده شویله ادارۀ كلام ایدییور :

« قونفسیوس ؛ روحك بر غلاف جسدانی‌یه مالكیتنی ، فقط بو غلافك جسد عادیدن بشقه اولدیغنی ، هر بر مؤثر مهلكك تأثیرندن غیر متأثر بولوندیغنی اعتقاد ایدردی . بوندن باشقه ارواحك تجسد ایده‌رك ظهور ایده‌بیله‌جكنه‌ده قائل ایدی . »

چینده « دیانت بودیه » انتشار ایدنجه « عبادت روح » تقرر ایتدی .

عجمستانده رسول « زورداستر » یكی بر اصول وضع ایتدی واسكی ازلی روحدن « یعنی اللهدن » ماعدا ایكی مختلف ومتضاد روحك موجودیتنی سویلدی : برنجیسی‌نك آدی (هرموز) در وخلق وایجاد ایله مكلفدر . ایكنجیسی‌نك آدی (اهریمان) در . بوده محو وافنا ایله موظفدر . بو ایكی ضد قوت ؛ یكدیكریله دائما محاربه ایتمكده‌در . برنجی روحك ایكنجی درجه‌ده‌كی روحلردن متشكل « معاون » لری واردركه بو معاونلرك وظیفه‌سی ، آنك خلق ایتدیكی موجوداتی محافظه ایتمكدر . هر انسانده بر محافظی واردر . بو « ارواح محافظه » نك وظیفه‌سی ، « ارواح شریره » ایله محاربه وبرنجی روحك مخلوقاتنی محو وفنادن صیانت ایتمكدر . انسان اولونجه « محافظ روح » سمایه صعود ایدر واستقلال ابدی ایله تنعم ایتمكه باشلار .

اسكی یونانلیلر ، روحك موجودیتنی وابدیتنی پك ایی بیلیرلردی . حتی اك بیوك شاعرلری اومیروس شعرنده « پاتروكلك روحی ، اشیلی كندی چادیرنده زیارت ایتدی » دیمشدر .

موری ، « سحر وتنجیم » نام كتابنده ، یونان فیلسوفلرینك ؛ « هر انسانك شخصیت معنویه‌سنی تمثیل ایدن بر روح محافظی بولندیغی اعتقادنده ایدیلر . طبقات عامیه‌نك « ارواح محافظه » سی هیچ بر صفت خاصه‌یه مالك دكلدی . عقلانك ارواح محافظه‌سی ایسه ارواح عالیه‌دن ایدی . » دیدیكلرینی قید ایدییور .

میلاد عیسادن یدی عصر مقدم یاشایان فیلسوف « تالیس » ایسه « عالمك ارواح وشیاطین ایله مشحون اولدیغنی ، بونلرك اوكمزدن وارقه‌مزدن كزدكلرینی ، اونلرك بزی كوردكلری حالده بزم اونلری كورمدیكمزی » سویلمشدر .

مشرّع شهیر (سولون)ك معاصر مشهوری « ایپمنید » ؛ روحلرك كندیسنی ارشاد واونلردن هیكللرك وحیلرینی تلقی ایتدیكنی كندی تاریخنده ایضاح ایدییور . بو فیلسوف « تناسخ » عقیده‌سنی تصدیق ایدردی . هركسه كندیسنك برقاچ دفعه تناسخ ایتدیكنی سویلر وبر دفعه‌ده « اوكوس » نامنده بر آدمك جسدنده یشادیغنی دائما معاصر- لرینه تلقین ایدردی .

سقراط ایسه، « اللهك، انسان ایله آره‌سنده‌کی بعد مسافه‌دن طولایی عالمی، ارواح متوسطه ایله دولدوردوغنی، مذکور روحلرك انسانلری محافظه ایتمك ایچون یار اولدیغنی، افراد ایله ملتلره حوادث غیبی تلقین ایتدیکلرینی، روحك، جسدك خلقتندن مقدم موجود وجمله معارفه آکاه اولدیغنی، جسم انسانه حلول ایدنجه او معارفدن تجرد ایتدیکنی؛ متعاقباً، تدریجی بر صورتده شئون حیات ایله احتکاك ایده ایده اسکی ماهیتنی اکتساب ایتدیکنی، علمك انجق ماضی‌یی تخطردن، اولومك‌ده روحك، دخول جسددن اولکی حالنه رجوعندن عبارت بولوندوغنی، بو حالك یا نعیم ویا عذاب اولدیغنی سویلردی. بوندن باشقه هر روحك دیکر بر « روح محافظه » یه مالك اولدیغنی، بونك اصل روحه حیات دنیاده یارایه‌جق شیلری وحی ایتدیکنی، انسانك حال حیاتده ایکن روحلر ایله تکلم ایتمسنك امکا - نی » ده سرد ایتمشدر. حتی بر روحك کندیسی ایله دائما قونوشارق راه سعادته سوق ایتدیکنی واو روحك سسنی ایشتدیکنی، امرینی یرینه کتیردیکنی ایضاح ایتمشدر.

خلاصه روحك موجودیتی وابدیتی عمومی بر عقیده‌در. برنجی فصلی بوراده بتیره‌رك کله‌جك مقاله‌مزده یونان فیلسوفلرینك بقای روح حقنده‌کی مذهبلرینی وابراز ایتدیکلری ادله‌یی شرح ایده‌جکز.

القاهره : عمر رضا

مقالات

مصاحبه

مسلمانه قیافتنده کزن بر پروتستان میسیونری ایله

٣

ایکنجی آیته کلنجه: بو هیچ‌ده یرنده دکلدر؛ چونکه سز دیورسکزکه: « یااهل الکتاب ...! » آیت کریمه‌سندن مستفاد اولدیغی وجهله اهل کتابك تورات ایله انجیلی تصدیق واقامه ایتملری لازمدر؛ تورات وانجیلی تصدیق ایتدکدن صوکره بشقه بر شی لازم دکلدر. حال بوکه آیت کریمه‌نك مابعدندن غفلت ایدیورسکز. بن اویله ظن ایدیورم‌که سز بو فکری مطلقا میسیونرلرك نشریات مفسدانه‌لرندن آلمش‌سکز، زیرا بو آیت کریمه بوقدر دکلدر؛ آیتك مابعدی واردر. شمدی بن آیتی تکمیل ایده‌یم‌ده اوزمان نصل معنا چیقه‌جق باقیکز! « یااهل الکتاب لستم علی شیء حتی تقیموا التوراة والانجیل وما انزل الیکم من ربکم ولیزیدن کثیراً منهم ماانزل الیك من ربك طغیانا وکفراً فلاتأس علی القوم الکافرین »

بو آیت کریمه ألده متداول اولان تورات ایله انجیلك صحتنی دکل، بلکه جناب حق طرفندن منزل اولان تورات، زبور، انجیل، قرآن عظیم الشانی تصدیق و آنلره ایمان ایتمدکجه اهل کتابك مسلم ومؤمن اولامیه‌جقلرینی کوستریور؛ اهل کتابك بزم یانمزده تورات ایله انجیل وار، بناءً علیه بشقه کتابه احتیاجمز یوقدر؛ دیه‌رك قرآنه عدم اتباعلرینی استدلال ایتمه‌لرینك احتجاج باطل، تعلل کاذبدن بشقه بر شی اولمدیغی پك صریح بر صورتده آکلاشمش اولیور. چونکه تورات ایله انجیلدن صوکره اونلره انزال بیوریلان شی آنجق قرآندر. بو حقیقت دها برچوق آیتلرله‌ده ایضاح اولنمشدر. حقیقت بوندن عبارت ایکن طوتوب‌ده آیتك یاریسنی اوقویه‌رق یاریسندن تعامی ایتمك کتابك بعضیسنه ایمان ایدرك بعضیسنه کفر ایتمکی امر ایتمك دکلمیدر؟ حال بوکه بونی آنجق میسیونرلردن بشقه کیمسه یاپماز! بوکبی حرکت، نماز قیلمسی اخطار ایدیلن بر کیمسه‌نك « لاتقربوا الصلوة » جمله‌سی ایله استدلال ایدرك نمازك قرآنده ممنوع اولدیغنی ادعا ایتمسنه، آلت طرفنی قرائت ایتمسی تکلیف اولندیغی حالده‌ده « بن مکه حافظی دکلم یا، اوراسنی‌ده سن اوقویوویر! » دیمسنه بکزه‌مزمی؟ بناءً علیه بو آیت سزك علیهکزه حجتدر.

کلهلم اوچنجی آیت کریمه‌یه: سز دیورسکزکه: « ولیحکم ..! » آیت کریمه‌سی الده متداول اولان انجیلك عند الله‌دن منزل اولدیغنه، حضرت پیغمبرده بعضاً آنك احکامیله عمل ایتدیکنه دلالت ایدر. حال بوکه بوقطعیا طوغری دکلدر؛ چونکه برکره قرآن کریمده‌کی انجیلدن مقصد نه اولدیغنی ایضاح ایتدك؛ بناءً علیه ذهنکزه یرلشدیر- دیککز انجیلی او صورتله تصحیح ایتدکدن صوکره انجیله دائر هیچ سوز قالماز. الده متداول اولانلر صولده صفر قالیر. حضرت محمدك‌ده احکام انجیل ایله بعضا عمل ایتدیکنك بو آیت کریمه‌ده خبر ویرلدیکنه کلنجه: بوده صرف بر افترادر؛ میسیونرلرك اورته‌یه چیقاردقلری بر فکردر. اونلر ایسترلرکه: کندی کتابلرینی خاطر وخیاله کلمه‌ین بر صورتده تحریف وافساد ایتدکلری کبی بزم کتابمزی‌ده افساد ایتسینلر! فقط شوراسنی خاطردن چیقارمامليدرکه قرآن کریم تحریف وتبدیلدن مصوندر. «انانحن نزلناالذکر وانا له لحافظون»

بو آیت کریمه‌ده ایکی قرائت واردر: بریسی لامك کسریله « ولیحکم ... » در، که ماقبلی اولان « وآتیناه الانجیل » قول شریفنه متعلقدر. بویله اولنجه معنای آیت ـ الله اعلم ـ شویله اولور: بز حضرت عیسی‌یه انجیلی ویردك، که آنك اهلی، انجیلده اولان احکام ایله حکم ایتسونلر! حضرت عیسی‌نك اهلی ایسه بنی اسرائیلدر. چونکه قرآن عظیم الشاندن مستفاد اولدیغی اوزره عیسا بنی اسرائیله ارسال اولنمشدر.

دیکر قرائتده لامك سکونیله‌در، او زمان امر سابقی حکایه ایدیور دیمکدر. یعنی جناب حق بیوریورکه: بز عیسایه انجیل ویردك وکندیسنی کوندردیکمز قومك اونکله عمل ایتملرینی‌ده امر ایتدك. آیت کریمه‌ده بشقه احتماللرده وارسه‌ده اونلری ذکر ایتمك لازم دکلدر. ظن ایدرسم ویریلن ایضاحات کافیدر.

برده دردنجی آیته عطف نظر ایدملم : دیورسکزکه ، « یاایها الذین آمنوا آمنوا .. ! » آیت کریمه‌سی، توراتایله انجیلده، قرآنه اولان ایمانلری کبی ایمان ایتمه‌ین مسلمانلرك ضلالتده اولدقلرینی کوستریور .

بن‌ده دیورم‌که : بو ادعاکزده اولکیلر کبی پك واهی برشی‌در ؛ چونکه بز اویله اعتقاد ایدیورزکه : نبیمز حضرت محمد صلی‌الله علیه وسلم حق پیغمبر اولارق بعث بیورولدی ؛ پیغمبریمز ، بزه اللهك کوندرمش اولدیغی رسوللره ، کتابلره ایمان ایتمه‌مزی امر ایلدی . فقط او کتابلر ایله عمل ایتمه‌مزی تکلیف ایتمه‌دی . چونکه ألمزده هر تورلو تغییردن ، تحریف وتبدیل‌دن مصون اولان قرآن کریم کبی بر کتاب آلهی وار ایکن کتب سائره‌دن مستغنی اولاجغمزه هیچ شبهه یوقدر .

مع هذا بو آیت کریمه ایله کیملرك مخاطب اولدیغنده‌ده مفسرین عظام اختلاف ایتمه‌کده‌درلر . بعضلری دیورکه بو آیت ظاهراً مؤمن صورتنده اولان منافقلر حقنده‌در ، بونکله مخاطب اولان آنلردر . بعضلری‌ده دیورکه : بو آیتله مخاطب‌اولانلر اهل کتابك مؤمنلری‌در ؛ یعنی کتب سماویه‌نك بعضسنه ، مثلا : جناب پیغمبر افندیمزه ، قرآن کریمه ، حضرت موسا ایله توراته ، عزیر علیه‌السلامه ایمان ایدوب‌ده دیکرلرینه ایمان ایتمه‌ینلر حقنده نازل اولمش‌در . بعضلری‌ده دیورکه بو آیتك معناسی : ای مؤمنلر ! ایمانکزده ثبات ایدك ؛ دیمکدر . بوندن بشقه فکرلرده بولنانلرده واردرکه جمله‌سی‌ده بزم قولمزی تأیید ایدیور ؛ دیمك‌که بو آیت‌ده لهکزه دکل، علیهکزه حجت‌در.

بشنجی آیته کلنجه : بو آیت کریمه‌ده‌ده سزك مدعاکزی اثبات ایده‌جك برشی یوقدر . حتی « بالذی بین یدیه » نظم جلیلندن مراد ، کتب متقدمه‌در ، دیسه‌ك ینه مدعاکز ثابت اولاماز . چونکه کافرلرك ایمانی ترك ایتملرینك سببی قرآن کریمك دعوتی‌در ؛ یعنی اونلر دیمك ایستیورلرکه : یا محمد ! بز ، جناب حق طرفندندر ، دیه کتیرمش اولدیغك کتابه ، کذلك سندن اول ینه جناب حق طرفندن سائر پیغمبرلره کوندرلدیکنی ادعا ایتدیککك کتب سائره‌یه قطعیا ایمان ایتمه‌یز .

پك اعلا ! شمدی بونك نره‌سی دلالت ایدیورکه : اهل مکه بذاتهما تورات ایله انجیلی بیلیورلر ، اونلری اوقویوب اوقوتیورلردی . نه حاجت! اهل‌مکه ، حتی بتون عرب امی ایدیلر ؛ بر روایته کوره ایچلرنده آلتی کشیدن فضله یازی بیلن کیمسه یوق ایدی .

بونکله برابر « ولا بالذی بین یدیه » نظم جلیلنی یوم قیامت‌ایله ، اوراده‌کی ثواب وعقابه دائر تلاوت ایدیلن شیلر ایله تفسیر ایدنلرده واردر ، که الله اعلم اظهر اولانده بوروایت‌اولسه کرکدر .

برده‌التنجی آیتی کوزدن کچیرملم : عزیزم ـ کوجنمیه‌سکز اما ـ بونی بوراده سویلدیککز کبی‌صاقین بشقه بریرده سویله‌میکز . چونکه دها آیتی طوغری اوقومیورسکز ، اکر بیله‌رکدن یاپیورسه‌کز ـ که بوکا قطعیاً احتمال ویرمیورم ـ آیتی تحریف ایدیورسکز دیمك‌در . اکر بیلمیه‌رك یاپیورسه‌کز آیتك نصل اولدیغندن خبرکز یوقدر .

آیت شویله اولاجق : « قل فأتوا بکتاب من عندالله هوا هدی منهما اتبعه ان کنتم صادقین »

بوراده‌کی منهما ضمیری اویله سزك ظن ایتدیککز کبی انجیل ایله قرآنه دکل ، بلکه قرآن ایله توراته راجع‌در . چونکه ماقبلنده اولان شو آیت کریمه بورایه دلالت ایتمکده‌در . « ولولا ان تصیبهم مصیبة بما قدمت ایدیهم فیقولوا ربنا لولا ارسلت الینا رسولاً فنتبع آیاتك ونکون من‌المؤمنین . فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا لولا اوتی مثل ما اوتی موسی‌اولم یکفروا بما اوتی موسی من قبل قالوا سحران تظاهرا وقالوا انا بکل کافرون » .

بو آیتلر مکابرین ، معاندین اوزرینه حجت وبرهان قاطع‌در ؛ بو آیتلرده قرآن ایله توراتك هر خصوصده مساوی اولدقلرینه دلالت ایده‌جك برشی یوقدر . چونکه مشرکینك جناب حق طرفندن حضرت موسا ایله حضرت محمدك کتیرمش اولدقلری کتابدن دها طوغری بر کتاب کتیرمکدن عاجز اولملری حضرت موسا ایله جناب پیغمبرك طرف آلهیدن کتیرمش اولدقلری کتابك یکدیکرینه مساواتنی اقتضا ایتمز . بونی سکا برمثال ایله ایضاح ایده‌یم : علم منطق بیلمه‌ین ، علمای منطقه ، منطق کتابلرینه طعن وتشنیع ایدن بر کیمسه‌یه « بکا بر کتاب تألیف ایت ! فقط ، تألیف ایده‌جکك کتاب هرحالده (ایساغوجی ایله ، بصائرالنصیریه) دن أبی اولسون » دینلسه ؛ شمدی بوسوز ایکی کتابك ـ ایساغوجی‌ایله‌بصائرالنصیریه ـ هرجهتدن یکدیکرینه مساوی اولدیغنه دلالت ایدرمی ؟ طبیعی‌درکه ایتمز . ایشته مشرکینه تورات ایله قرآن‌دن دها أبی بر کتاب کتیرك‌ده‌سزك مدعاکزك‌طوغری اولدیغنی بیله‌لم دینلمسی‌ده بو قبیل‌دندر .

یدنجی آیته کلنجه : بوراده‌ده آیتك یاریسنی براقدیکز. بز آنی‌ده اوقویه‌لم : « ثم یتولون من بعد ذلك وما اولئك بالمؤمنین » بوده سزك سویله‌مش اولدیغکز شیئه دلالت ایتمز . سز دیورسکزکه : بو آیت ، توراتك صحیح ، سالم اولدیغنه ؛ آنك ایچنده‌ده حکم آلهی بولندیغنه ... ! » دلالت ایدیور . بن‌ده ادعا ایدیورم‌که بو آیتك قطعیا اورایه دلالتی یوقدر . زیرا آیت ، یهودیلرك حالندن تعجب مقامنده وارد اولمش‌در . یهودیلر جناب پیغمبرك نبوتنی تصدیق ایتمدکلری حالده بعض ایشلرنده پیغمبریمزی حکم یاپمق ایستیورلردی . مثلا کندی اشرافلرندن بریسی زنا ایتدیکی زمان حضرت پیغمبری حکم یاپمق ایسته‌دیلر ، دیدیلرکه اکر محمد ، (صلی‌الله علیه وسلم) « جلده» یعنی زانی‌یه سکسان دکنك وورلمسی ایله حکم ایدرسه حکمنی‌قبول ایده‌رز ، رجم ایله حکم ایدرسه قبول ایتمه‌یز .

حال‌بوکه‌زانی‌یه ویریله‌جك‌حکم‌کندی کتابلری‌اولان‌توراتده‌منصوص ایدی ؛ فقط آندن اسهل واخف اولان‌حکمه اتباع ایتمك‌ایستیورلردی. ایشته بو آیت کریمه‌ایله‌کندی دینلرینه، کندی‌کتابلرینه ـ که الله طرفندن اولوب ایچنده حکم آلهی اولدیغی ، بشقه کتابه احتیاجلری اولمدیغنی ادعا ایدیورلردی ـ اعتماد ایتمه‌یرك بشقه بر شریعت صاحبنك حکمنی

طلب ايتمه‌لرينه ، برده كندى كتابلرنده منصوص اولان حكم شديده موافق كلديكى تقديرده حكمنى طلب ايتدكارى كيمسه‌نك ويره‌جكى حكمه‌ده راضى اولميه‌جقلرينه تعجب اولنيور . بونك ايچون دركه پيغمبر افنديمزى حكم قيلمالرينه دائر استفهام تعجبدن صوكره « ثم يتولون من بعد ذلك ...! » بويورليور . يعنى جناب حق بويوريوركه : يهوديلرك كندى كتابلرينه اولان ايمانلرى صحيح دكلدر ؛ زيرا اولا آندن اعراض ايدرك سنى حكم اتخاذ ايتمك ايسته‌ديلر ؛ بالآخره كتابلرنده اولان حكمه موافق كلديكى ايچون سنك حكمكدن‌ده اعراض ايتديلر ، مادامكه بزم الٔمزده تورات وار ، بشقه كتابه احتياجمز يوق ديورلر ؛ سنى نيچون حكم ياپيورلر ؟ تورات ايله حكم ايتسه‌لريا ! مع مافيه شوراسنى بيلمكز لازمدركه : بر كتابده حكم آلهى‌نك ، ياخود احكام متعدده‌نك بولنديغنى سويلك تكميل او كتابك تحريفدن صحيح وسالم اولارق جناب حق طرفندن منزل اولان شيلرك هپسنى مشتمل اولديغنى اقتضا ايتمز . مثلا بن ديرمكه فلان كتابده حكم آلهى واردر . فقط بوسوزمله او كتابده اولان حكمك هپسنك حكم آلهى اولوب تحريفدن سالم اولديغنى ، بشقه كتابلره احتياج اولمديغنى اعتقاد ايتمم . بلكه او كتابده حكم آلهى اولديغى كبى ديكر بر طاقم كيمسه‌لرك افكار وآراسى ، صحتى معلوم اولميان نقللر اولديغنى ، بناء عليه ديكر كتابلره‌ده محتاج اولديغمزى اعتقاد ايتمش اولورم .

ذهنكزه يرلشن شبهه‌لرك طوغريلغنى اثبات ايتمك ايچون مقام استدلالده ايراد ايتمش اولديغكز آيتلر بوصورتله ايضاح ايدلدكدن صوكره خلاصه اولارق ديرمكه : بوكون الده متداول اولان تورات ايله انجيل ، قرآن كريمده مذكور اولان تورات ايله انجيل دكلدر ؛ بونلرك هپسى‌ده برطاقم انسانلر طرفندن يازلمش كنيسا تاريخلرى ، ميتولوژيا كتابلرى‌در . مسلمانلرك ايمان ايتملرى لازم اولان تورات ايله انجيل بونلر دكل ، بلكه جناب حق طرفندن منزل اولان احكام ونصائحدر .

« مصاحبه‌مز بته‌دى » افسه‌كيلى

احمد حمدى

ادبيات

تبجيل رسول

— او نبى ذى شانه : —

سن أى نور آلهى جوش عمان الوهيت ،
سنك فيضكله قيمت بولدى آنجاق خاك سفليت ؛
او رتبه موقعك پيوستهٔ عرش ربوبيت
كه ، اجلالنده‌كى علويتى قابل ده‌كيل رؤيت .
جهان سرمديتده تجسم أيله‌يه‌ن سن‌سك ،
حضور حقده بى‌پروا تكلم أيله‌يه‌ن سن‌سك .

جبينك هاله ، فكرك حجلهٔ بدر تجلادر ،
يوزك مرآت رحمت ، معكس انظار مولادر ،
كوزكده عكس سوزان جمال الله پيدادر ،
سوزكده بيك حقيقت ، جوهر حكمت هويدادر .
نبيلر سايه‌زارنده تقدم أيله‌يه‌ن سن‌سك ،
سرود عشق معبودى ترنم أيله‌ين سن‌سك .

تأثرياب اولوركن قلب سبحانى ملالكدن ،
ناصيل رقت كه تيرمز الٔك كوچوك بر ابتهالكدن ؟
شفيع عاصيان قيلمش سنى لطف وكمالندن ،
خروشاندر مروت ، عاطفت قعر مقالكدن .
بوتون الطاف مولادن تنعم أيله‌يه‌ن سن‌سك ،
بهشت حول وصلتده تنسم أيله‌يه‌ن سن‌سك .

سنى ملجاء طوتان اميد وايمانده آلدانماز ،
قاپيكدن آيريلوب‌ده باشقه بر دركاهه باغلانماز ؛
مقدس نامكى ياد أيله‌يه‌ن بر باشقا اسم آكماز ،
سنى ترتيل ايده‌ن دارالجزاده شبهه‌سز يانماز :
بزمچون نار دوزخدن تظلم أيله‌يه‌ن سن‌سك ،
بكاى يأس وخسرانه تحكم أيله‌يه‌ن سن‌سك .

شفيعم ، دستكيرم‌سك ، پناهم‌سك ، معينم‌سك ؛
اميدم ، مطلبم ، عالمده مقصود كزينم‌سك ؛
بنم درمان دردم ، چاره بخشاى انينم‌سك ؛
شفاعتدن بنى دور ايتمه ، سلطان مبينم‌سك :
غريبانك فغانندن تألم أيله‌يه‌ن سن‌سك ،
باقوب ارباب عصيانه ترحم أيله‌يه‌ن سن‌سك .

اونيه : ضيا بهلول

اهل صليب مظالمى

الواح انتباه :

بلغار بويوندوروغى

بلغارلرك ، سبيل الرشاد ايله نشر ايدلمكده اولان ، فجايعنه بو كونده دوام ايديورز :

بلغارلر سيروزه كيردكلرى كون صباحلين بر بلديه هيئتى تشكيل ايتديلر . او كون بلديه هيئتى اجتماع ايتدى ؛ بلغار قوماندانك تكليفى اوزرينه درت دانه قوميسيون تشكيل اولوندى كه شونلردر :

١ — اسکان عسکری
٢ — حیوان ، آرابه
٣ — ارزاق
٤ — متفرقه

} قومیسیونلری

اسکان عسکری قومیسیونی ایکیسی مسلمان اولمق اوزره اون ایکی کیشیدن ؛ وظیفه‌سی‌ده شوندن‌عبارت ایدی :

او کون سیروزده موجود اولان برفرقه عسکرایله عموم ضابطانك اسلام خانه‌لرینه، قلوبلرینه، خان‌واوتللرینه یرلشدیرلمسی . قومیسیونك هراعضاسی یاننه ایکی سونکولی عسکر آله‌رق نه قدر بوش اسلام اوی وارایسه دولدورلدی . متباقی عسکرك برقسمی‌ده خانلره ،اوتللره یرلشدیرلدی . پیاده ، سواری ، طوپچی ملیس ضابطلری دوقتورلر هپسی اسلام واشراف قوناقلرینه مسافر ویرلدی .

ایلك نوبتده ایکی‌یوزی متجاوز بلغار ضابطی وبر مثل فضله خدمتچی نفرلری مسلمانلرك مسافری محترمی ! اولدی . بر اوطه‌ده اسلام فاملیالری ؛ براوطه‌ده ضابطان . قادینلر سوقاغه چیقمق شویله طورسون، اوینك‌ایچنده کزمك حقندن محروم. اقشاملری‌سرخوشلق، نعره ، کورولتی . اویویه بیلیرسه‌ك عشق اولسون . فضله اوله‌رق بونلری بسله‌مك ، طویورمق‌ده لازم .

چفتلکلری ، دکانلری یغما ایدلمش ، جیبنده بش‌اون پاره‌سی وار ایسه بیله چارشی‌یه چیقمقدن عاجز ، چارشی‌یه چیقینجه بر قاچ درلو قضایه ، سرقته ، معروض قاله‌جغی شبهه‌سز اولان خانه صاحبی هردرلو احتیاج ، هر درلو تهلکه قارشیسنده زورلی مسافرلره زورله یمك حاضرلامغه ، کندیسی چولوق چوجغیله قاریشیق اکمك ، فاصولیه یه‌بیلدیکی‌حالده بو یوزسزلره کباب، بورك، طاتلی تدارك‌ایتمکه، کیجه یاریلرنده، صباحك قراکلقلرنده سودلی‌چای‌تقدیم‌ایتمکه مجبور، خدمتده کوچك بر قصور وتأخری واقع اولورسه حقارته، دشنامه‌معروض .

قومیسیون هرآیده بر تبدیل اولونمق شرطیله یونانلیلرك کلدیکی کونه قدر دوام ایتدی . عسکر، ضابط، مکاری کلزدن اول کله‌جکلری تلغرافله‌قومیسیونه تبلیغ واومقدارمحل‌احضاری امرایدیلیر. عسکرلرکلیر کلز بر ساعت ظرفنده‌اولجه استحضار اولونان اولره یرلشدیریلیر . هله قومیسیون اعضالرندن بریسی برکون وظیفه‌سنه کیتمه‌سین دکل برساعت کیج کلسون ؟ هله بریسی نوبتجی اولدیغی کیجه وظیفه‌سندن بر دقیقه آیریلسون ؟ هله‌قومیسیونك‌بری‌بر یوقدر دیسون؟ حدینه‌می‌دوشمش ؟ بر کون وظیفه‌سنه کیتمکده کیج قالان بر اعضانك ، اشراف مملکتدن بر ذاتك سونکولو نفرلرله جبراً خانه‌سندن چیقارلدیغی، خسته اولان بر اعضانك عربه ایله حکومته ، وظیفه‌سنه کوتوروله‌رك ایش ایشلر ایکن دوشدیکنی ، کیجه نوبتندن اون دقیقه اول آیریلان بر قارداشمزك قومانداننك اذنسز برکاتی‌طرفندن توقادلندیغی، بر ملازمه اوبکندیرمکدن عاجز قالدیغی مقام شکایتده قوماندانه افاده ایدن برقومیسیون رئیسنك حبس ایدلدیکنی کوزمزله کوردك .

بونکله‌ده قالسه نه ایسه . هانکی اوده عسکر اوطورمش ایسه او اودن خیر قالمامشدر . ذاتاً بلغار چیزمه‌لرینك چیکنه‌دیکی شیلرك یرلرك هانکیسندن خیر قالدی . اوطوردقلری اوطه‌نك دوشمه‌لرینی یاقق بونلرك الك برنجی خویی .

هر طرفی پیسله‌مك بابالرندن قالمه طبیعتلری ، کیدرکن بولدقلرینی آلوب کوندرمك بیوك‌قراللرندن کوردکلری‌صنعتلری.اوت‌بونلر،بالخاصه برلی‌قومیته‌جیلرحقیقةً هرشیدن اشاغی.خنزیر، آلتنده یاتدیغی آغاجه‌دیش قاقازدیرلر، بونلراونی‌ده‌یاپدی.کوپك‌ایچنده‌یمك‌یدیکی‌چاناغه‌توکورمز دیرلر، بونلر اونی‌ده کچدی . قورت یاتدیغی یری پیسله‌مز دیرلر ؛ بونلر اونلری‌ده کری براقدی . مسافر اولدیغی قوناق صاحبنك‌موشامباسنی ، چیزمه‌سنی کیه‌رك‌اوتانمه‌دن صاحبنه‌ایزبوغوم (دعالر) دیه‌ن‌غوسپودینلر بردانه دکل. یاتدیغی قاریوله‌یی‌شیلته‌سیله، یورغانیله، چارشافیله‌هرشیئی‌ایله قالدیروب عربه‌سنه یوکلتمك ایچون خانه صاحبنه‌ده یاردم ایتدیرنلر ایسه پك چوق . ایشته بو حشراتی اسلام اولرینه یرلشدیرمك وظیفه‌سی‌ایله‌موظف اولان‌اسکان عسکری قومیسیونلری آنجق‌یونانیلرك سیروزه کلمسیله بووظیفه‌دن قورتولمش،قالان مسلمانلرده‌بونقطه‌دن بر آز راحت ایتمشلردر .

حیوان ، آرابه‌قومیسیونی: اسلاملرك الندہ‌کی حیواناتی ، آرابه‌لری تحریر، قانون عسکری موجبنجه مقبوض مقابلنده آلمق ایچون تقدیر قیمت وظیفه‌سیله مکلف !! برنجی کون عسکره یمك ایچون قویون ، کچی لازم دیدیلر . عسکرلر اووه‌لره، چفتلکلره‌یاییلدیلر، نه وار ایسه مرکزه کتیردیلر. سوق ایتدیلر. قومیسیونك خبری‌بیله یوق .ایکنجی کونی‌ماندا، اوکوز، صغیر، صیپا، آرابه نه وارایسه‌کلدی.جمعه‌بالا طریقیله صوفیه‌یه دوغری سوق اولوندی .

اوچنجی کون حیوانات سوروسی آقین آقین‌کلوب‌کچدی. بونلردن‌ده قومیسیونك معلوماتی یوق . یالکز قومسیون قصبه ایچنده نه بولدی ایسه آلدی، تقدیر قیمت! ایتدی. اصحابنه برر (راسپیسقا) مقبوض سندی ویرلدی مؤخراً بوسندلرده صوفیه‌یه برای‌تصدیق کوندریله‌جك دیه طوپلاندی، کیتدی. حالاده کیدر.

ارزاق قومیسیونی: آرپه،بغدای، جاودار، مصر، یولاف‌کبی‌ذخائرك جمعنه مأمور بر قومیسیون . بتون‌کویلرده چفتلکلرده، میری ده‌پولرده نه قدر موجود اموال وار ایسه عمومی مرکزه ، انبار مأمورلغنه تسلیم‌ایدر. مرکزه کافی‌اولان‌مقدار الیقونیلدقدنصکره متباقیسی عسکرك آرقه‌سندن سوق اولنور کیدر .

بوجلب‌وجمع کیفیتی بالاخره قصبه‌یه‌ده تشمیل‌ایدلدی .قومیسیوندن بر اعضا، بر ضابط، بر ژاندارمه بتون اولری‌کزدیلر، نه بولدیلر ایسه آلدیلر.اداره‌سی‌ایچون‌برمقداربغدای‌صاقلایانلرحبس‌وتوقیف‌اولوندیلر.

متفرقه قومیسیونی : هپ بلغارلردن مرکب. چارشی دکانلرینی، مغازه‌لرینی عموماً کزدیلر. غاز ، طوز ، شکر، پینیر کبی عسکره لازم

اولان شيلر معهود راسپيسقالرله طوپلاتديريلدى . اصنافك نه سى وار، نه‌سى يوق ايسه هپ آلندى .

نه‌حاجت؟ قوجه بربيكباشينك اوچ دانه غازوز ايچه‌رك «آل پاره‌سنى» ديه امضالى بر كاغد ويرديكنى، «كيت حكومتدن پاره‌سنى آل» ديديكنى سويلسه‌م بو بابده بر فكر عمومى حاصل اولور ظن ايدرم . بونلرى كورملى ! عبرت آلملى ! يالكز غزته‌ده اوقومق ، بش اون دقيقه وقت كچيرمك ايله‌ايش اولماز . بونلر، بزم ايچون صوك بر درس فلاكت، بر لوحهٔ عبرتدر. كوزمزى كنديمز آچمازسه‌ق قورقارم كه بالاخره كوزمزى پاطلاتيرلر. فقط بزه فائده‌سى اولماز.

مفتى زاده:

م . اسعد

تربيه و تعليم

طلبهٔ علومده حركت فكريه :

درس وكالت عليه‌سنه آچيق عريضه

فضيلتمآب افندم حضرتلرى ،

ادارهٔ عليه‌كزده بولنان بز طلبهٔ علوم اولادلريكز بوكون لسان سوزشمزله دردمزى حضور عاطفتكزه دوكيورز .

بالخاصه تحصيل علوم وفنون ايچين ترك دارودیار ايده‌رك مركز سلطنته كلدك . كابوس بطائت مدارسمزى استيلا ايتمش ، الآن موقع نشين اقبالده بولنيور . مدارسمزك دور ترقى وتعاليسنك ادراك حلوليله مظهر فيض اولمق اجل آمالمزدر . هلال عيد كبى او يوم مبجلى بكليورز . لكن زمان كچدكجه اميدلريمز دوچار تزلزل اوليور ؛ خيالاته دالدق ظن ايديورز .

تصوير افكار غزته‌سنك ١٥ ايلول نسخه‌سنك «عالم اسلام» ستونى مصادف نظر عالى اولمشدر ، روسيه كبى يكانه بر حكومت مستبده‌نك ظلمى آلتنده ايكلين اوملت محكومه مدارسنى اعلايه بوقدر چبالارايسه يا ، اى شرف خلافتله مفتخر اولان دولت عليهٔ عثمانيه‌نك معارف عاليهٔ دينيه‌سنى تدوير ايدن هيئت فاضله ! دارالخلافه مدارسى ناصل بر موقع عالى‌العاله اصعاد ايدلمك لازمدر ؟ ممالك اجنبيه مسلمانلرى مدرسه‌لريمزه حسرت چكه‌جك ، اكمال تحصيل ايچين برچوق طلبه كوندرمكه صاواشاجقلر ايكن بز استانبول طلبهٔ علومى «مصر» كبى بر درجه‌يه قدر حر ومترقى بر بلده‌نك دارالعرفانلرينه دكل ، موسقوف پنچه‌سنده‌كى مدرسه‌لره بيله شو آنده معناى تاميله غبطه ايتمكده‌يز . حتى ، «چين‌ده دخى اولسه علمى طلب ايديكز !» امرينه اقتفا آرزوسنده‌يز . مساعده وابراز تسهيلات استرحامنده بولونيورز .

واقعا برچوق درسخانه‌لر آچيلدى . معلملر ، مبصرلر ، هر درسخانه‌يه آيرو ، آيرو مديرلر تعيين وتوظيف ايدلدى . برقاچ‌ده نظامنامه ميدانه آتيلدى . فقط يالكز بونلرله هيچ‌ده موفقيت الده ايديله‌ميور . صرف اولنان تخصيصات هدر ، نه‌وقت هدر اوليور . ايشته درسخانه‌لر! نه معلم وار ، نه‌ده متعلم . كچن سنه‌لر كبى ينه اعلانه باشلانيلدى . كلينلرك معاشلرى كسيله‌جكمش ، دوچار مجازات اولاجقلرمش . حقيقةً طلبه‌نك استفاضه‌سى ايسته‌نيورسه درسلره بويله جبر ايله ، تخويف ايله دكل ، شوق ايله ، خواهشله دوام ايتديرمكه چاليشمالى . آرتق آكلاشيليوركه بوده مدرسه‌لرده بيوك بر انقلاب ايله اولاجق . بوكونكى حال ؛ جامعلرده ، درسخانه‌لرده كچيريلن ساعتلر وقت ضايع ايتمكدن باشقه برشى دكلدر . امتحان عمومى اولاجغنى اعلان بيوريورسكز . لطفاً برقاچ درسخانه‌يى بالذات تشريف ايديكزده شو درت سنه‌لك تدريساتك ثمرهٔ فيضنى كوروكز . كچيريلن زمانك ، ويريلن تخصيصاتلرك نره‌لره كتديكنى آكلارسكز .

هم درسخانه‌لر مجهولات اوزرينه بنا ايدلمشدر . علوم عربيه ايله‌ده اصلا ارتباطى يوقدر . برنجى ، ايكنجى صنفلرده عقائد ، جلال ، تفسير اوقويانلر اولديغى كبى اوچنجى ، دردنجى صنفلرده‌ده اظهار ، جامى ، فنارى اوقويانلر واردر . درجات تحصيل هيچ‌ده بللى دكلدر . دردنجى صنفدن بر افندى تصديقنامه ايستيه‌رك مكاتبدن برينه كيرمك آرزو ايتسه مثلا اعدادى‌يه آلنه‌جقمى ؟ . هانكى صنفنه كيره‌بيله‌جك ؟ او درسلرى قالديره‌بيله‌جكمى ؟ يوقسه تصديقنامه هيچ نظر اعتباره آلنميه‌رق دخول امتحانى طلب ايديله‌جك ؟ بونلرى نه معلملريمز بيليورلر ، نه مديرلريمز . يالكز تحصيل اون ايكى سنه ايمش . اكمال ايديلنجه مكاتب عاليه مأذونى امتيازينى حائز بولونيلاجقمش . فقط طرز تدريس بوحالده دوام ايتدكجه يكرمى سنه‌ده اوقوسه‌ق،دها برچوق درسلرده علاوه ايدلسه اجازه نامه‌لريمزك شمديكندن اصلا فرقى اولمايه‌جق ، دروس لازمه بحق تحصيل اولنماينجه هرطرف بزم ايچين مسدود قالاجقدر .

معيت عاليلرى بونلرى خاطرلرينه كتيره‌ميورلر . آرزو ايتدكلرى برشى وار ايسه درسخانه‌لرينك آرى قوانى كبى دولوب بوشالماسى ، درسلر اوقونيور ديمىدر . فقط بوحال دوام ايده‌مز . والله‌يازيقدر . بودينه، بوملته ، بو وطنه يازيقدر . سلامت عموميه ، سعادت اسلاميه يد عاليكزه مودوعدر .

محترم خواجه افنديمز ! عفو بيوريكز ! سزه اولان حرمت مخصوصه‌مز سوقيله شونلرى يازيورز ، قلب مجروحمزى كوستريورز . بو بر جرأتكارلق ، كستاخلق ايسه بونى‌ده خلوص نيتمزه باغشلاييكز .

طلبهٔ علوم ارقداشلر نامنه

عثمان نيازى

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

هند دمیر یوللری

ایکی کون اول بومبایدن کیجه وقتی ساعت اون آلافرانغه‌ده جنوب شمندوفر خطیله مدراس شهرینه کلدم . مدراسه دائر بر شی یازمزدن اول هندستان شمندوفرلری حقنده قارئین کرامه برآز معلومات ویرمکی فائده‌دن خالی بولدم .

هندستانده، انکلیزی یرلشدیرن، آنلری سروسامان صاحبی ایدن، سعادت ابدیه‌لرینی تأمین ایلین یکانه برشی وارسه اوده شمندوفردر. شمندوفرله انکلیزلر تجارت وصنایعلرینی هندستانك هرطرفنه، هرکوشه‌سنه وبوجاغنه کوندرییورلر. سکون وآسایشی اخلاله اوغرایان، یاخود اوغرامغه مستعد اولان ولایات واقالیمه بر ایکی کون ظرفنده ایستدیکی مقدارده عسکر ومالزمه سوق ایدوب هرشیئی حال اصلیسنه ارجاعه مقتدر بولنیورلر. شمندوفر، هندستانی باشدن باشه قاپلامشدر. اوروبجك آغندن دها صیق یاپیلان شمندوفر، هندستانك شمالی جنوبنه، شرقی غربنه عادتا الحاق والصاق ایلشدر . بر هفته ظرفنده بر انسان هندك اطراف وجوانب اربعه‌سنی طولاشه بیلیر : ممالك حاره وبارده‌یه مخصوص اولان اشجار ونباتاتی آن واحدده اهالی بولور و استفاده ایدر .

انکلتره ـ یاخود انکلیزلر ـ هندستانی تحت ادارەسنه کچیرمزدن اول هندستانده شمندوفر خطی بولنمدقدن ماعدا شوسه یوللری‌ده یوغیدی .

۱۸۵۲ سنهٔ مسیحیه سنك ۱۸ شباطنده هندستانده شمندوفر حیاتی، سیروسفری باشلامش وزواللی یرلیلرك دهشت وحیرتلرینی موجب اولشدر. آززمان صوکره کمال راحت واستراحتله هندستانك اوته‌سنه بریسنه کیتمکه آلیشان یرلیلر او نعمتك قدر وقیمتنی بیلمکه باشلامشلردر .

فی یومنا هذا هندستانده‌کی شمندوفرلرده یومی ۵۲۰,۰۰۰ کیشی استخدام اولنمقده‌درکه، بو عددك ۵۰۸,۰۰۰ نی یرلیلر تشکیل ایتمکده‌در .

شمندوفر سایه‌سنده، تجارت،صنعت، حرفت، عمران، ثروت، مدنیت ودها برچوق شیلر هندستانه نفوذ وحلول ایتمشدر . بو مملکتی، بو اوجی بوجاغی اولمیان قطعه‌یی انکلیزلره بخش ایدن ایشته شمندوفردر .

هندستان شمندوفرلری متعدد شعبه‌لره آیرلمشلردر. جنوب، شرق، غرب، شمال شمندوفرلری هپ بر قومپانیه‌نك ـ طبیعی انکلیز قومپانیه‌سنك ـ مالی بولنمقله برابر برقاچ خط وشعبه‌یه تقسیم اولنمشلردر .

بومبایدن ولایات شمالیه‌یه یولجی وپوسته‌یی هرکون نقل ایدن خطه G,i,P,R (جیس ریلوی) دنیلیورکه، Great indian Peninsula Railuvay کلمه‌لرینك ایلك حرفلرینی تشکیل ایدییور.

بویله‌جه جنوب طرفنه سیر وسفر ایدن خطه‌ده دیکر بر اسم طاقلمشدر . فقط هندستانك ولایات وسطی وشمالیه‌سنه کیدن شمندوفرلر دها مکمل ومنتظم اولوب، یولجیلرك راحتی اوته‌کی خطلردن زیاده تأمین ایدلشدر .

بو خطك ترەنلری دقیقه‌سی دقیقه‌سنه حرکت ایتدکلری کبی ، قومپارتیمان وواغونلرنده هردرلو اسباب آسایش واستراحت مبذولدر.

یاتمق ، اوزانمق، اوطورمق ایچون آیری قانابه‌لر، آرابه‌لر درونده وضع ایدلدیکی کبی، چای وقهوه ایچمکه، مطالعه ایتمکه مخصوص ماصه‌لرده واردر . عائله‌جه یولجیلق ایدنلره مخصوص اوبله منتظم قومپارتیمانلر تخصیص اولنمشدرکه، ایچنده مطبخی بیله واردر.

بوترەنلر ایچنده ، بیراخانه ، قهوه خانه ، طعام صالونلری، اکلنجه ووقت کچیرمك ایچونده آیروجه کوچوك بر کتبخانه بیله موجوددر. بیت الخلالریله، ال یوز ییقامغه مخصوص اولان یرلری اوقدر نظیفدرکه، تعریف قبول ایتمز .

بوخطله سیاحت ایدنلر ، یمك ایچمك ایچون کندی آرابه‌لرندن ایتمك مجبوریتنده اولیوب ایستدکلری شیئی آن ودقیقه‌سنده شمندوفر خدمه‌لری واسطه‌سیله بولورلر. بریکی خطلرله یولجیلق ایدنلر ایسه یمك وچایلرینی استاسیونلرده اینوب تناول ایتمك مجبوریتنده‌درلر.

شمندوفر قومپانیه‌سی خطوه باشنده کوچوك وبیوك استاسیونلر انشا ایدرك ، مذکور استاسیونلرده بر یولجی‌یه لازم اوله‌جق هردرلو اشیایی احضار ایتمشدر.

هندستانده‌کی شمندوفر اجوراتی ایکنجی واوچنجی مواقع ایچون اعون وحق اوجوز ایسه‌ده، برنجی موقع بیلتلری فاحش دکل، افحش برفیئاتله صاتیلیور. راحت ایچون ایکنجی موقعه اوقدر عادی آدملر بنیورلرکه، بر درجه‌یه قدر وقور وتمیز اولانلر عین موقعده کوچ حال ایله کرهاً یولجیلق ایدرلر . برنجی موقعك فیئاتی غالی اولدیغی جهتله اوراده هرکس بینمز وتهاجم کوسترمز.

هند شمندوفرلرینك ایکنجی موقعنده یولجیلق ایدنلردن تخمینا شمندوفر قومپانیه‌سی ساعت باشنه اوچ بچق وبرنجی موقعه‌کیلردن‌ده سکز غروش اجرت آلمقده‌در .

برنجی موقعده Vantilateur الکتریقله دونن یلپازه والکتریق ضیاسی واردر.

انکلیز قادینلرینه مخصوص اولان واغونه، آنلرله مناسبت وقرابتلری اولمیان کیمسه‌لر بینه‌مدیکی کبی ، انکلیز اولیوبده یرلی وهندلی اولانلر ایسه بر انکلیز مادامه‌سیله اصلا بینه‌مزلر .

انکلیز ارککلریله برابر عین واغونه بر یرلی بینمك صلاحیتی یوقدر. بیاضلرله، هندلیلر آره‌سنده هندستانده بیوك برفرق اولدیغنی بریابانجی ایمان همان معاملات عمومیه‌دن درحال اوکره‌نه‌بیلیر .

برانکلیزك مالك اولدیغی امتیاز وصلاحیتك عیننه برهندلی هیچ برزمان مالك اوله‌ماز . حاکملك ایله محکوملك فرق وعلائمی هندستانده نمایاندر. برانکلیزاولوکه، جیبنده برافچه‌سی واوزرنده ذره قدر شرف واعتباری اولمه بیله ، اك معزز ومحترم هندلیلره ابنای جنسی ـ حکومت ـ طرفندن ترجیح اولنمقده‌در.

ترەنك خدمتجیسی دیمك اولان Guard of Frain اولا بیاض یولجیلره باقوب آنلرك اوامرینی اجرا ایدر . هندلی یولجیلره، یاخود یابانجیلره انکلیزلره یاپدیغی معامله‌نك یوزده برینی یاپماز .

بومبای — مدارس یولجیلغی اثناسنده بو بالاده‌کی آدمه برآز حدینی طانتدیرمق مجبوریتنی حس ایتدم. قومپانیه‌نك هراستاسیونده بر شکایت دفتری واردرکه، هر یولجی کندی شکایتنی تفصیلاتیله، تاریخیله اورایه درج ایده‌بیلیر. بن ایسه ترەن غاردیانندن بو دفتری ایستدم. « نه‌یاپه‌جقسکز؟ » دیه صورنجه، « سنی، بالخاصه سنی شکایت ایچون » جوابنی ویردم وقصورلرینی برر برر یوزینه چارپدم . اللرمه قپانمغه باشلادی واوزمان احتیاجاتمله راحتمی تأمینه قویولدی .

بومبای استاسیونی ، دنیانك اك بیوك استاسیونی اولدیغنی سویلمکی زائد کوریبودم. بویله اولدیغنی بوتون اوروپا ایستاتستیق وشمندوفر کتابلری‌ده تصدیق ایدییور . بواستاسیون ایچون هندستان شمندوفر قومپانیاسی مبالغه‌سز اوله‌رق، بر میلیون انکلیز لیراسندن زیاده پاره صرف ایتمشدر. استاسیون بناسی غایت متین، عالی و(غوتیك) اصول معماریسی طرزنده جیقینتلی کیرینتیلی وقبه‌لی انشا اولنمشدر .

بواستاسیونده ایکی‌یوز یولجی‌یه بردن یمك ویره‌بیلن قوجه بر (رەستوران) اولدیغی کبی ، یولجیلرك قادین وارککلرینه مخصوص آیری‌آیری استراحت وتوالت یرلری‌ده واردر . استاسیونده برده کتبخانه موجوددر. یولجیلر بوراده ایستدکلری کتاب وغزته‌یی مجاناً ترەنك حرکت زماننه قدر مطالعه ایده‌بیلیرلر .

استاسیونده ، یولجیلره هردرلو معلومات ویرمك واهالینك استیضاحاتنه جواب ویرمکله مکلف بر اوطه واردرکه ، ایچنده‌کی مأمورلر صرف یولجی وظائفیله اشتغال ایدییورلر .

بونلردن بشقه شمندوفر قومپانیه‌سی سیاحین ویولجیلره ایکی آنه ـ آنه روپیه‌نك اقسامنه دیرلرکه اون آلتیسی بر روپیه ایدر . بر آنه‌نك اقسامنه‌ده [پیسه] اطلاق اولنورکه ، دردی برآنه ایدر ـ مقابلنده ـ که، بزم پاره‌لرله

بر غروش ديمكدر ـ مطبوع وهندستان شمندوفرلرینی كوسترير بر خريطه ايله برابر اوچ يوز صحيفه‌يی محتوی اولان Guide بر تعرفه كتابی استاسيونده بيلت‌صاتانلره صاتديرمقده‌در . انكليزجه‌يه واقف اولانلر ، بو كتابدن فوق‌العاده استفاده ايده‌بيليورلر .

مذكور تعرفه‌نامه‌ده هندستانك شمندوفرلرينه‌دائر معلومات مفصله واردر . استاسيونلردن ، مقاصلردن ،حكومات‌متصله شمندوفرلرندن ، زراعی‌خطلردن ، يوك وامانتلرك نقليات فيأتلرندن ، بيلت اجرتندن بحث‌ايدر . بوقدرله‌ده‌اكتفا ايتميه‌رك ،هانكی استاسيونده يمك‌وايچمك لازمكله‌جكنه وشهرلرده موجوداولان هوتللرك اسملرينه دائر دخی بوليجيلره معلومات مكمله اعطا ايدر .

ينه بوندن بشقه ، هندستانك كوريله‌جك ، تاريخی وآثار قديمه‌سی‌بولنان اماكن ومواقعك رسملرينی محتوی اولان قارت‌پوستاللرك اوچ دوزينه‌سی بك آز برمبلغ مقابلنده استاسيونده‌كی بيلت كيشه‌لرنده، قومپانيه، صاتديرمقده‌در.

بومبای ايله مدراس بولنده كائن Hootgi (هوتكی) استاسيونده ايكی روپيه‌يه مقابل بكا اكل وانفس بر اقشام طعامی ويرديلركه، يمك طاقلری هپ كوموش ايدی. اون آلتی غروشله بوقدر نفيس ونميز بر طعام استانبولك اك اورته قيلقلی بر رستورانده بيله ممكن دكلدر.

برنجی وايكنجی موقع واغونلرده بر بوليجی‌يه لازم اولان تعليمات مطبوع وچارچيوه‌يه قونيلمش برصورتده ديواره آصلمشدر . عين‌زمانده اثنای راهده بر يانغين، ياخود فاجعه‌لی ويا آداب عموميه‌يه مغاير بر حركت يوليجيلرك برندن وياخود خارجدن وقوع بولديغی تقديرده ، حين حاجتده ترنی بولندن درحال طورديره‌بيلمك ايچونده مذكور واغونلرده بر آلت وضع ايدلمشدر . آنجق آلت مذكوره‌يی لزومسز يره وياخود كيف ايچون استعمال ايدنلردن قومپانيه اللی روپيه جزای نقدی آله‌جغی اعلان ايلمشدر .

هندستانده‌كی شمندوفر خطوطنك طولی ۲۳,۰۰۰ انكليزميلی‌در . خطوط مذكوره‌نك يوليجيلرله يوك وسائره اجوراتندن تأمين ايتديكی مبلغ ـ شو صوك سنه‌نك ايستاتستيقنه كوره ـ ۱,۲۷۲,۰۰۰ انكليز ليراسيدر . بوپاره صافی اوله‌رق قومپانيه‌نك ، دها طوغريسی انكليزلرك جيب اقتصادينه داخل اولور . انكليزلری ، جنتلمن وكبارپشاتديران هندستان، انلرك اللرندن‌چيقسونده‌صوكره اونلری كورمليز .

بومبايدن مدراسه‌قدر اولان مسافه‌اوتوزآلتی ساعتدركه ، حال‌حاضرده‌كی هندستان لوقوموتيف ماشينلری ساعتده آنجق يكرمی ميل‌مسافه‌يی طی‌ايدرلر . وحسابجه بومبايدن مدراسه قدر اولان مسافه يدی يوز يكرمی انكليزميلندن عبارتدر .

يوللرده‌كی استاسيونلر اللی‌يی متجاوز ايسه‌ده چوغی كوچوك وقصبه‌دن عبارتدر.بويوك استاسيونلر پونه، شولاپور، كابركه، شاه آباد، وادی، ريچور، هوتكی‌در . بويوليجيلق اثناسنده شايان دقت اولان شی بومبای ـ پونه آره‌سنده واقع بولنان تونللردر . مذكور تونللرك عددی يكرمی بش اولوب ، آنلری وجوده كتيرمك ايچون لااقل اون ميليون انكليز ليراسی صرف ايدلمشدر ، ظن ايدرم .

مذكور تونللرك اك كوچوكی بزم استانبولده‌كی تونل قدر اوزون‌واوستی طاغدر . بويله‌جه طاغلری ياروب، اره‌سندن‌شمندوفرخطی تمديدايتمك، طوغريسی انكليزلر كبی جدی ومتين ملتلره مخصوصدر .

بوتونللردن شمندوفر كچر وتدريجی صورتده مرتفع طاغلره طيرمانير . احتياط ايچون مذكور تونللره طاغلردن كچركن تره‌نك آرقه‌سنده برلوقوموتيف ربط ايدرلركه اوكده‌كنه برشی اولورسه آرقه‌ده‌كی ايفای وظيفه‌يه مهيا بولنسون .

برده نظر دقتمی جلب ايدن ايكنجی برشی ايسه بومبای ـ مدراس يولی اورته‌لرنده كچن قوجه نهرلر اوزرينه ياپيلان‌دمير آصمه كوپريلردركه، بونده‌ده فوق‌العاده برمهارت فنيه صرف ايدلمشدر .

شمندوفرك ايكی طرفنده ـ كذركاهنده ـ واقع اولان اراضی‌نك جمله‌سی مزروع برحالده بولدم . زوالی رنجبرلر ، كويليلر كيجه‌لی كوندوزلی چاليشوب حرارت شمسدن ، رطوبتدن وجودلری چوروديكی حالده زحمت ومشقتلرينك مكافاتی بردرلو كوره‌ميورلر . زيرا قازانديقلری ، الده ايتديكلری پاره‌لرك‌يوزده يتمش بشنی انكليزلر ويركونامیله اللرندن آلمقده‌درلر . بركويلی ، برزراع عهده‌سنده‌كی يری ايسترسه اكسون، ايسترسه اكسون، هند حكومتی مذكور يرك ويركوسنی طانير وآلير . آنجق زراعته بربلای ارض وآسمانی طاری اولورسه اوزمان ويركولر بردرجه‌يه قدر تعديل ايدليلر .

بواراضیٔ مزروعه‌يی كورديكمده ، اراضیٔ عراقيه‌نك زراعتسز برحالده قالمسنه تأسف ايتمدم‌ديسه‌م خطادر. حلبدن‌بغداده ـ اون‌سكز كونلك‌برمسافه‌درـ قدر امتداد ايدن اراضی‌يی كچديكمده اورالری عمران وزراعتدن خالی كوردم. حالبوكه اراضیٔ مذكوره زرع ايدلسه هم ملتك سعادتی ، همده دولتمزك‌ثروتی احيا ايدر .

بوندن بويله حكومت عثمانيه اسكی حاللره ، تذبذبلره نهايت‌ويرملی واهالی‌نك كيسه‌لريله خزينهٔ دولتی آلتونله طولديرمغه چاليشمليدر. حكومت ، كاغد وحواله ايله اشتغال ايتدكجه اسكی حاللرك رفع وازاله‌سی قابل اوله‌ميه‌جقدر . دفترخاقانی، اوقاف ناظرلری صيره ايله برقاچ كره سوريه وخطهٔ عراقيه‌يی نظردقت‌وتفتيشدن كچرمليدرلركه ، مسموعاته كوره دكل، مرئياته نظراً ايش كوره‌بيلسونلر. هندستانده‌كی انكليزلردن رجال ومأمورين عثمانيه بردرس عبرت آلمغه محتاجدرلر . مملكت بويله اداره واعمار ايدليلر . يوقسه ماصه آرقه‌سنده ، كاغد ييغينلری آره‌سنده ايش كوريلمز .

امينم كه حكومتمز ، اهاليمزه كمال عدل ونصفتله معامله ايدر . زيرا هندستانده‌كی ويركولرك برچوغنی ملتمز ويرمامكده‌در. فقط كاشكه‌يرلرمز، يوردلرمز اعمار اولنسه‌ده ، حكومتمز ايستديكی قدر ويركو آله‌بيلسون .

هندستانك ياغمور وسيللری :

هندستانده‌كی ياغمور وسيللر پك مدهشدر . بردن بره آقار كلير، رهكذارنده‌كی كويلری ، قصبه‌لری ، انسانلری سيلر ، سوپورور ، كوتورور .

بوسنه ايسه سنين سابقه‌يه نسبةً پك زياده رحمت ياغديغندن‌برقاچ دفعه‌مدهش سيللرك آقسنه سببيت ويرمش وبوبوزدن بيكلرجه خانه‌لری سوندپرمشدر .

كچن هفته ظرفنده‌ده كالكوته ايالتنه تابع واورايه‌يك‌يقين بولنان(باردوان) قصبه‌سنه جوارده‌كی طاغلردن سيل‌هجوم ايدرك قوجه‌قصبه‌يی سيلوب‌سوپورمشدر . بيكلرجه انسان وحيوان تلف اولدقدن ماعدا شمندوفر كذركاهنی ، كوپريلرينی خراب ايدرك، ترنلرك كالكوته‌يه‌اولان آمدشدنی‌ساعتلرجه‌تعطيله اوغراتمشدر .

كراچيده‌كی جامع وانكليزلر :

كانپور جامع‌شريفنك انكليزلر طرفندن‌تخريب ايدلمسی اوزرينه كانپورده‌اخيراً وقوع بولان اختلالی كچن هفته تفصيلاتيله قارئلرمه اكلاتمشيدم. بوهفته‌ظرفنده‌ده ديكر برجامع شمندوفر كذركاهنه واقع اولديغی بهانه ايدرك ينه انكليزلر طرفندن ييقيلمشدر . كانپور وقعه‌سی نتيجه‌لنمزدن اول كراچيده‌كی مسلمانلرك غيض وحدتلرينی جلب ايتديلر .

بوآنه قدر هندستانده انواع بهانه‌لرله تخريبه اوغرايان مساجدك عددی‌بشه بالغ اوليور .

هندستانه‌ليدرلری وانكليزلر :

برايكی سنه‌دن بروردركه ، هندستان مسلمانلرينی خواب غفلتدن اويانديرمق ايچون برقاچ ديندار كنج اورته‌يه آتيله‌رق موجوديتلرينی تهلكه‌يه قويمشلردر . بونلرك كيم اولدقلرينی سويلكی وآنلری اوزون اوزادی‌يه قارئلرمه تعريف ايتمكی زائد كوريورم .

آچيق ومنور فكرلی عثمانلیلر ، مشروطيت پرور كنجلرمز بونلری طانير ، بيلير . بونلرك برقسمی اخيراً هندستانده تشكل ايدوب درسعاته عزيمت ايدن‌هلال

احمر هیئته داخل اولدقلرندن ، استانبولده کیلرله صیق بر صورتده تماس ایدرك ، بوتون حقایق ودقایقه واقف اولمشلردر .

بوذوات کرامك باشنده دهلی‌ده انتشار ایدن انکلیزجه اسبوعی (ذی کومرید) صاحب محترمی (مستر محمد علی صاحب) در .

ایکنجیسی ینه استانبوله کلن (زمیندار) غزته‌سی ـ لاهورده اردولسانیله یومی انتشار ایدن بر غزته‌در ـ صاحبی (مولوی ظفر علی خان) حضرتلریدر .

اوچنجیسی هلال احمر هیئتی رئیسی صفتیله هندستاندن درسعادته کلوب ، میدان حربه کیدن واوراده آیلرجه بذل غیرت وهمت ایدوب ، خدمات برکزیده‌سیله استانبولده وهندستانده اشتهار ایدن (دوقتور انصاری) حضرتلریدر .

بونلر حقیقةً هندستان مسلمانلرینی اویقودن ، آغیر بر کابوسدن قالدیرمق ایچون وار قوتی بازوبه ویره‌رك چالیشیورلر . یکانه مقصدلری ، نقطهٔ نظرلری دیانت اسلامیه‌یه خدمت ایتمکدن عبارتدر . بو اوغورده جناب حقه توکل ایدرك بوتون موجودیتلرندن کچمشلردر .

هند مسلمانلرینك حقیقی لیدرلری اصل بونلردرلر . یوقسه پارسده ولوندره‌ده سفاهتله ، عیش ونوش ایله ، ساده وباده ایله امرار حیات ایدن ، کندیلرینه هند مسلمانلری لیدری سوسنی ویرن کیمسه‌لره هند مسلمانلری هیچ بر زمان لیدر نظریله باقازلر .

بو حقیقی لیدرلر میاننده کالکوته‌ده وهندستانك سائر یرلرنده‌ده برقاچ ذات محترم واردر . بو اشخاص محترمه همان هر کون هند حکومتنك انکلیزلرك ، قهر وجبرینه اوغرامقده‌درلر .

فقط طوغریلق ، حقیقت پرستلك ، یکانه بر مقصد تلقی ایدن عزمیرورلره بو صدمه‌لر هیچدر . بالعکس آنلره کندی مساعئ جمیله ومشکوره‌لرینك اهمیت وبویوکلکنی فعلاً اثباته یاردم ایدر .

روسیه حکومتی سد مکاتب وتخریب جوامع خصوصنده یکی موده قبیلندن اوله‌رق تقلیده باشلایان انکلیزلر بر آز صوکره بونك بك واهی ، بوش بر سیاست اولدیغنی زمین وزمانك دهاش وآجی تجربه‌لریله اوکره‌نه‌جکلردر .

دینه ، دیانته ، مذاهبه ، حسیات اسلامیه‌یه ایلیشمامك سایه‌سنده بونجه زماندن برو هندستانده دیکیش طوتدیره‌بیلن انکلیزلر اخیراً کبر وغرورلری نتیجه‌سی اوله‌رق بو سوء سیاسته پیرو اولمغه باشلادیلر . هندستان ناسیونالیستلرینی تضییق ایتدکجه ایچه یول آلان بو جریانك سرعتله ایلرو کیتمسنه انکلیزلر خدمت ایدییورلر .

نه‌یاپدقلرینی صوکره‌دن اکلایه‌جقلر ، پشیمان ونادم اوله‌جقلردرکه ، او آنده پشیمانلق هیچ بر ایشه یارامایز .

کالکوته‌ده علناً موقعلرینی ، نفوذ وسطوتی غائب ایدن انکلیزلر قورقارم‌که هند مسلمانلری نظرنده اوته‌دن برو تأمین ایتدکلری اعتبار وحرمتی‌ده غائب ایده‌جکلردر .

.
. .

خزینه اسهامی هندستانده نصل صاتیلیر :

بومبای باش شهبندر سابقی جعفر بك نیرست وراحت آرار بر آدم اولدیغی جهتله استانبولدن کندی معرفتیله صاتیلمق اوزره کندیسنه کوندریلن خزینه اسهام سندات موقته‌سنی باشندن صاومق ایچون بومبایده‌کی بر فرانسز بانقه‌سنه تودیع ایتمشدر .

بو بانقه ، بوراده یالکز قومیسیونجیلق ایله اشتغال ایتمکده واوروپا ـ انکلیز ممالکندن غیری یرلرده‌کی تجارك وکالتی وظیفه‌سنی ایفا ایلمکده‌در . بانقه‌سنك اسمنی بیلن ، قاپوسنی طانیان بر فرد هندستانده تصور ایدلمز .

جعفر بك افندی اکر بر آز آفریقاده‌کی باش شهبندرمز اوخانس افندی حضرتلرینك مساعیسنك یوزده برینی صرف ایتمش اولسه‌یدی بو کون امینم که حکومتمزك مادی ، مالی صیقنتیلرینی دفعه مقتدر اوله‌جقدی .

خلافت اسلامیه‌نك ، سلطنت عثمانیه‌نك ممثلری هپ بویله اولورسه وای حالمزه ! یازیقلر اولسون !! بناءً علیه خزینه اسهامنی صاتدیرمق ایچون تتبع نتیجه‌سنده اوکرندیکم برچاره وارسه ، اسهام مذکوره‌یی اشخاص معروفه واسطه‌سیله صاتدیرملی‌یز . بو ایشی عهده‌لرینه آلان ذوات السنهٔ محلیه‌یه واقف ، ناموسلی وکفیللی آدملر اولملیدرلر . زحمتلری مقابلنده حکومتمز طرفندن یوزده ...

نسبتنده ـ هرنه تنسیب ایدیلیرسه ؛ فقط مصارف راهیه‌لرینی ، معیشتلرینی بر درجه‌یه قدر تأمینه کافی برشی ترك ایدلملیدرکه ، ایش کورمکه مقتدر اوله‌بیلسونلر ـ کندیلرینه بر قومیسیون ویرلملیدر . بو صورتله ، خزینه اسهامندن بیکلرجه ، حتی یوز بیکلرجه سند آز مدت ظرفنده صاتیله‌بیلیر .

هند مسلمانلرینه آز آجیق بو اسهام حقنده معلومات ویرمکی ـ غزته‌لرله اولسون ـ جعفر بك تنزل ایتمدیکی کبی ، کندیسنه خارجیه نظارتندن کوندریلن فارسی العباره اعلانلری بیله طوربه‌لرندن چیقاروب توزیع ایتمامشدر . بونی اکر جعفر بك انکار ایدرسه قلبی صاغنده بر آدم اولمسی لازم کلیر .

وطنمه ، ملتمه اولان صداقت ومحبتمدن طولایی بن جعفر بکی تنقید ایدییورم . بونی وظائف وطنپرورینك جمله‌سندن عدوتلقی ایدرم . بو کبی ذواتك تبایع اهمالندن بز مطبوعات عثمانیه منتسبینی ، بحث ایتمیه‌جك اولورسه‌ق وآنلرك خطایاسنی ستر واخفایه قالقیشیرسه‌ك وطنمزه ایلك ایتمش اوله‌یز . بالعکس بونلرك سیاستنی بر بر تعداد ایدوب انظار عمومیه‌یه عرض ایتملی‌یزکه سائرلرینه بر درس عبرت وانتباه تشکیل ایتسون .

.
. .

مدراس شهرینه مواصلت :

بو صباح ساعت سکز بچق الافرانغه‌ده مدراس استاسیونه مواصلت ایتدم .

مدراسده‌کی شهبندرمز ـ فخریدر ـ حاجی عبدالعزیز بادشا نامنده عایت وقور ، محترم ، معتبر بر ذاتدر . انکلیزلرله اهالی عندنده افراط درجه‌سنده حرمت واعتباره مالکدر . بو عائله مدراسك اك اصیل ، اك زنکین وقدیم اهالیسندندرلر . فرصت ووسیله دوشدکجه دولت وملتمزه خدمات مستحسنه وفتوت عالیه ابذالندن بو آنه قدر کری قالمامشلردر .

یونان ، محاربه‌سنده ، حجازدمیر یولنك انشاسی اثناسنده ، طرابلس ، شیمدیکی بالقان محاربه‌سنده‌ده برچوق اعانات نقدیه جمع وارساله موفق اولمشلردر . مسلمانلر بیننده فوق التصور بر نفوذه مالك بولنمقده‌درلر .

بومبای باش شهبندری وکیل عالیسی حسن بصری بك افندی حضرتلری سبیل الرشاده ، مطبوعات ومعارفه درکار اولان توجه والتفاتندن طولایی عاجزلرینی مدراسده‌کی شهبندرمزه توجیه بویورملری اوزرینه مدراس استاسیونده شهبندرمزك اقربالری طرفندن استقبال اوله‌رق چفته آتلی بر قوبه آرابه‌سنه راکباً مشارالیه حضرتلرینك قارده‌شی ومدراس ولایتنك رسماً [شریف] ـ بو رتبه انکلیزلر طرفندن هرسنه بر نفوذلی یرلی‌یه ویریلیورکه ، بك ذکرلی وقیمتلی بر پایه‌در ـ حاجی عبدالقدوس صاحب حضرتلرینك قوناق عالیسنه کوتوریلوب ، اوراده مسافر ایدلدم . شهبندرمز حاجی عبدالعزیز بادشا حضرتلری ایصتمه‌لی وراحتسز بر حالده بولندیغندن کندیسیله اقشام وقتی کوروشمك اوزره داماد عالیسی بنم نزدمه آچیق بر فایطونله کوندرمشیدی . فرصتی غنیمت تلقی ایدرك زیارت عالیلرینه شتابان اولدم .

بنی تنزلاً خسته خالیله برابر بك صمیمانه قبول ایتدی . حقمده صوك درجه انسانیتکارانه معامله‌ده بولندی . بالقان محاربه‌سندن ، ادرنه‌نك وضعیت حاضره‌سندن بزده قالوب قالمیه‌جغندن صوردی . عقلم ایردیکی قدر معقولانه ومقنعانه جوابلر ویردم .

بنم بورایه کلمزدن اول حرکتمی ـ منابع رسمیه‌دن !ـ بو منبعك نه منبع اولدیغنی قارئلرم اکلامقده کوجلك چکمزلر ظن ایدرم ـ بیلدیکنی شهبندرمز بیان ایتدی .

شونی عرض ایده‌یم‌که ، بزم بوراده‌کی شهبندرخانه‌مز بر خانه دکل ، بویوك بر شاتودر . بو محتشم بنا برقاچ دونوملك بر باغچه‌نك ایچنده واقعدر . کونلردن جمعه کونی اولدیغی جهتله مرکزك تا طامنده رکز ایدیلن محتشم عثمانلی بایراغی متموج ایدی . هندستانك اك جنوبی نقاطنده‌ده بو مقدس بایراغه قاوشدیغمدن ، قلبمده بر انشراح حاصل اولدی .

عبدالعزیز پادشا حضرتلری پك چوق زنكین اولدیغندن دولت وملت عثما- نیه‌نك شان وشرفنی لایقیله محافظه واعلا ایلمشدر . مشارالیهك نزدندن چیقدیغم زمان باغچه‌ده بالخاصه بنی كزمكه كوتورمك ایچون چفته آتلی برآرابه بكلیوردی.

حاصلی بوراده مظهر اولدیغم التفاتك شكرانی هپ حسن بصری بك افندی‌یه مدیونم . بو اصیل ، نجیب ، غیور ومقدم وطنپرورك بكا اولان ایلكلرینی الاالابد اونوتمیه‌جغم . محترم قارئلرمك انظار توجه ومحبتلرینی مشارالیه قارشو جلب ایدرم .

انشاالله كله‌جك نسخه‌ده مدراس حقنده غایت مفید ومعلومات مكمله‌یی محتوی مقاله‌می قارئین كرام مطالعه بویوره‌جقلردر .

هندستانك مدراس شهرندن

س . م . توفیق

آناطولی سیاحتنامه‌مزدن:

باندیرمه‌ده مسلمانلرله خرستیانلر

كرماستی‌ده بش ، التی كون قالدقدن صوكرا باندیرمه‌یه متوجهاً حركت ایتدم . قره‌جه‌بك‌ده قالمایه‌جق ، اشیالرمی آلوب همان یولمه دوام ایده‌جكدم . فقط مواصلتمی خبر آلان اهالیٔ محترمه جمعه كونی یاپه‌جقلری قیر ضیافتنده عاجزك‌ده بولونمسنه آرزو كوستردیلر . بو توجهلرینه قارشی مع‌الممنونیه موافقت كوستردم . او كون مستثنا بر حیات صمیمانه كچردكدن صوكرا فرداسی جمعه‌ایرتسی كونی اویله وقتی معهود آرابه‌لردن بریله باندیرمه‌یه حركت ایتدم .

آلتی ، آلتی بچق ساعت صوكره قپو طاغی‌شبه جزیره‌سی، برآز صوكرا باندیرمه قصبه‌سی كوزوكدی :

قصبه‌نك اك كوزل مركزه ناظر بر جهتنده ، (لیوادیا) تعبیر اولنان بر محلده بیاض وماوی بویالی منتظم ، بیوك روم مكتبی ایله آكا ناظر بر جهتده یعنی قصبه‌نك دیكر بر دالیه‌سنده (مالطه) دینلن بر محله اوزرنده انكلیز وفرانسز بایراغی آصیلی بر قونسلوسخانه . [باندیرمه‌نك دهشتلی زنكینلرندن ، بالخاصه ذخیره تجارتیله مشغول روملردن بری مذكور قونسلوسخانه‌ده فخری قونسلوسلق وظیفه‌سنی ایفا ایدییور ؛ یعنی هم انكلیز هم‌ده فرانسز تبعه‌سنك امور وخصوصاتنه باقیور .] شاید (حیدر چاوش) جامع شریفی اولمسه باندیرمه‌ده شایان دقت اسلام مؤسساتندن هیچ بر شی یوق دیمك ایجاب ایدییور .

باندیرمه‌نك قره جهتندن مركزه طوغرو باقیلورسه قارشودن قپو طاغی شبه جزیره‌سی كوزوكدیكندن عادتا استانبولك بوغاز ایچی ساحلنی آكدیرییور ، شوقدركه بوغاز ایچنك آچقلنی بورایه نظرآدار قالیور.

بوراده ایكی مهم كوی واردركه بریسی روم مكتبی ایله مشهور (په‌راما) كویی ، دیكری غرانیت طاش اوجاقلری معدنی وبومعدنك غایت زنكین ارمنی صاحبلریله معروف (ارمنی كویی) در . بوكویده ایی صو واردر . نفس باندیرمه‌نك ایچیله‌جك ایی صویی بولنمدیغندن فوچیلرله صو بوكوی‌دن كتیرتیلیور .

∴

باندیرمه‌ده (هفته بازاری) اولجه جمعه كونی اولورمش . بالاخره مسلمانلر اوغراشمشلر. پنجشنبه‌یه تحویل ایتمشلر . صوكره برقاچ ذات ینه هفته بازارینی جمعه‌یه تحویل ایتمشلر . حال حاضرده جمعه كونی بازار قورولیور . بومسئله ایچون برقاچ كشی مراجعت ایتدی. «هر دینك، هر ملتك هرهفته مقدس بر كونی واردر . اسلاملرك مقدس كونی‌ده جمعه در. بوكون هیچ بر طرفده بازار قورولمدیغی حالده بوراده قورولیور . بازارك بو كوندن غیری بر كونه تحویلی ایچون جریده‌كزه یازمكزی رجا ایده‌رز . »

بو مسئله حقیقةً مهم‌در . بر اسلام مملكتنده جمعه كونی بازار قورولمسی پك غریب بر منطقسزلقدر . واقعا مسلمانلر ایچون جمعه كونی صباحدن اقشامه قدر آلیش ویریش ایتمك منع ایدلمش دكلدر . ممنوع اولان زمان جمعه نمازی اوقوندقدن اعتباراً نمازك ختامنه قدردر. فقط قورولمش بازاری ، اوته‌بری شیلری برطرفه براقوب جامعه كیتمك‌ده ممكن اوله‌میه‌جغی طبیعی‌در . او حالده نماز وقتنده‌كی بوتون آلیش ویریشلر حرام اولیور . باندرمه‌ده‌كی مسلمان قارداشلرمك بو حاللرینه پك زیاده متأسف اولدم . دنیانك هیچ بر برنده یوقدركه بازار كونی خرستیانلر ، جمعه‌ایرتسی كونی یهودیلر بازار قورسونلر ، آلیش ویریش ایتسونلر. بونلردن عبرت آلملی. كونیالكز جمعه‌دن عبارت دكل‌یا . دینه بو قدر حرمتسزلك ، ملیته بو درجه قیدسزلك طوغروسی عفو اولنور شیلردن دكلدر . مملكتك ایلری كلنلری هرحالده بو مسئله‌یی حل ایتملی ، بازاری باشقه بر كونه تحویل ایتملی‌در. والا نماز وقتنده‌كی الیش ویریشلردن طولایی هپسی اللهك امرینه قارشی كلمش اولیورلر .

مكتبلر :

باندیرمه‌ده موجود مكتبلرك اك مكملی ، بلكه‌ده اك برنجیسی روم مكتبلری‌در . روملرك باندرمه‌ده ایكی بویوك مكتبی واردر . بونلردن بریسی یوقاروده سویلدیكم اوزره لیوادیاده‌كی غایت محتشم ومنتظم مكتبدركه ، روم زنكینلرینك پاره‌سیله ، فقراسنك آرقه‌سنده طاش طاشیمه‌سیله وجوده كلمشدر . عادتا روم زنكینلری بو مكتبلری یاپدیرمق ایچون مسابقه‌یه قالقشمشلردر. اول درجه‌ده‌كه زنكینلری بیله آرقه‌سیله طاش طاشیمشدر .

بو مكتبك یاننده دكزه ناظر وباندیرمه‌نك اك كوزل ، اك فرحناك بر موقعنده اطرافی منتظم بویالی دیوار ایله چوریلمش برده قبرستان واردر . قبرستانك قپوسی اوزرنده رومجه اوله‌رق شو عباره یازیلی‌در:

« مقابر اموات »

« یونانه اورتودوقس ملتنك »

حالبوكه بزم مسلمانلرك قبرستانلرینه باقارسه‌كز اوسفالته ، او خرابی‌یه اغلامامق ممكن اولماز . طاشلر قیریق ، دوكوك ، پریشان . اطرافنده دیوار نامنه هیچ برشیلر یوق . كوپكلر كیرر ، حیوانلر كیرر . نه باقان وار ، نه‌ده متأثر اولان . یازیقلر اولسون بزم مسلمانلغمزه! حیاتمز ذلیل

اولدیغی کبی ، مماتمزده ذلت ایچنده . دنیاسی بوقدر حقیر و پریشان اولان ملتك آخرتندن‌ده خیر اومولماز .

ایکنجی روم مکتبنه کلنجه بو، باندیرمه‌نك قارشوسنده (پهراما) نام کویده‌در . کذا بو مکتب‌ده مسابقه ایله یاپیلمشدر .

ذهنکزده تصور ایتدیککز بو مکتبلری بزم بیلدیکمز درت طرفی کرپیچ طوغله‌سیله یاپیلان کوی مکتبلرینه بکزه‌تمیك . بو مکتبلر بیکلرجه لیرا ایله وجوده کلمشدر . عادتا برر دارالفنوندر . چونکه خرستیانلرك ، بالخاصه روملرك زنکینلری « ملتمزه منفعتمز ، خیرمز ، فائده‌مز طوقونسون » دیه یشاروچالیشیرلر . اسلام زنکینلرینك ایسه همان همان اکثریسی ملتلرینك ، دینداشلرینك سلامت و آتیسنی نظر اعتباره آلمیوب بالکه چوجقلرینك راحت و مستریح برسفاهت حیاتی کچیرمسی آرزوسنده بولنورلر .

باندرمه‌نك اك کوزل ، اك یوکسك برموقعنده قتولیك جزویتلرك مکمل برمکتبی ایله برده کلیسالری واردر . بش آلتی اسلام کنجی بوراده طلبه صفتیله بولونیورلر . کذا پروتستانلرکده بوکا بکزر برمؤسسه‌سی واردر .

ای مسلمان قارداشلر! بوغیور ، چالشقان میسیونرلردن اولسون عبرت آلالم. وطنلرنی، مملکتلرنی ترك ایدوب دین نشر ایتمك ایچون لسانیله ، عرقیله ، مذهبیله، ملتیله مناسبتی اولمیان مملکتلره طابور طابور کلیورلر . امللرینه‌ده موفق اولیورلر . بزم ایسه مملکتمزده حالا مکتب دنیلمکه لایق برمؤسسه‌مز موجود دکل . مجاهده یالکز قلیجله دکلدر. مجاهده‌نك انواعی واردر . جان ایله مجاهده اولدیغی کبی پاره ، مال ، قلم . . الخ ایله‌ده مجاهده اولور . ایشته بزلر بوحقیقتدن تماماً غافل اولدیغمز ایچون کوندن کونه محو اولوب بیتیورز .

ایشته کندی مملکتمزده بیله خرستیانلر بزه غلبه چالمش . ترك اقتصادجه ، ترك علم و عرفانجه بزی کچمشلر . اونلرك برر دارالفنون کبی محتشم مکتبلری یاننده بزم مکتبلرمز برر سفالت قولبه‌سی کبی قالیر. حکومته قالیرسه ایشته حکومت بوقدر یاپه‌بیلیور. بوتون افراد ملت ایشه صاریلملیدرکه بوذلتدن ، بوجهالتدن قورتولالم . یوقسه بوحال دوام ایده‌مز ، بوجدلکاه حیاتده حق ، قوتلیلرکدر . ضعیفلر موقعلرنی ، حیاتلرنی قویلره ترك ایتمك مجبوریتنده‌درلر .

خرستیان مکتبلرنی کوردیکز. شمدی برده بزم مکتبلری نظر تدقیقدن کچیرملم : مکتب بناسنه خارجدن باقنجه مکتب اولدوغنه بیك شاهد لازم . ایچروسنه کیریلنجه نظره برلوحۀ سفالت عرض اندام ایدر. هرشیئمزده حیاته قارشی بربیقینلق ، برچوکوکلك واردر. مکتبك دیوارلری چوکوك ، معلملری چوکوك . طلبه‌ده برنشئۀ حیات یوق . صوبا آلتنده عرفان تحصیل ایدیور . معلملر « اکمك پاره‌سنی چیقارمق ایچون بوچوجقلرك دردینه قاتلانیور . » شوق یوق ، نشئه یوق ، مسلك یوق ، روح یوق.

باندیرمه‌یه تابع مانیاس ناحیه‌سنك ۷٦ قدر کویی واردر . یالکز ناحیه مرکزنده بررشدیه مکتبی وار . اویله ایکن مکتبده اوقوته‌جق طلبه بولنمیورمش . برذات ایله بوخصوصده براز کوروشدم. قسماً طوغری ، قسماً یاکلیش محض محض فکرلر ایشتدم . بونلری رهبران امتك نظرکاه دقتلرینه عرض ایتمه‌یی فائده‌لی کوریورم . زیرا بز، خلقك افکارینه هیچ اهمیت ویرمیورز ... ویرمدیکمز ایچون‌ده هیچ برشی یاپه‌میورز .

ـ برادر ، دیدم ، بوکیدیشله حالمز نه‌اوله‌جق! سز نیچون کندیکزی هیچ دوشونمیورسکز ؟ هرشیئی حکومتدن بکلمه‌ییك. حکومت کویلرده مکتب ابتدائی یاپمق ایچون بیکلرجه ، بلکه ملیونلرجه لیره صرف ایتمك لازم . بو سببدن دولتمزك خزینه‌سی صارصیله‌بیلور . باق ! شمدی محاربه حالنده‌یز . هرکون یوز بیکلرجه لیره مصرف اولیور . محاربه بتسه‌ده ایدیلان مصرفلرك آجیسی برچوق سنه‌لر اوزرمزه یوك قاله‌جقدر . اونك ایچون حکومت یاپدیرسون دیه بقارسه‌کز سنه‌لرجه جهالت ایچنده قالیرسکز .

ـ افندی بز هم معارف ویرکوسی ویره‌لم ، هم‌ده مکتبلری کندمز یاپالم ، بونصل اولور ، هم ذاتاً چوق اوقویوب‌ده نه‌اوله‌جق. چوجقلرمز برپارچه اوقومه یازمه اوکرندیمی الویرر ، فضله‌سنی ایسته‌میز. چونکه ایشته اوقویانلری کوریورز. هپ اخلاقسز اولیورلر. بونلر اوقویوب‌ده فنا آدم اولمقدن ایسه بویله قالملری دها ایی‌در .

ــ دیمك که اوقویان آدم فنا اولور ؟ اویله‌می ؟

ــ اوت ! اویله . . ایشته حکومتده‌کی آدملره باقك ! مثلا : بر ایشك دوشر . دردینی آکلاتمق ایچون کیدرسك . نه دردینی دیکلر ، نه ایشنی یاپار . بزم اولادمز اوقویوب یازدقدن صکره آنلر کبی اولاجغنه هیچ اوقومسون‌دها ایی .

خلقده مکتبلره قارشی بر محبت ، بر ربط قلب یوق . چونکه او فابریقه‌نك چیقاردیغی معمولاتی کوریور ، اولادینك اویله اولمسنی ارزو ایتمك شویله دورسون ، اویله اولمسندن قورقیور . اوحالده محصولنی اوفابریقه‌یه نصل ویره‌بیلیر ؟ بزم مکتب فابریقه‌لرینك معمولاتی بوحالده قالدقجه خلقده محصوللرینی بو فابریقه‌لره کتیرمکدن امتناعده دوام ایدوب کیده‌جکدر . اونك ایچون هرشیدن اول بز بو فابریقه‌لری اصلاح ایده‌لم؛ اخلاقلی ، متدین معمولات چیقاره‌لم؛ خلق اونی، اونده‌کی مزیتی کورسون ؛ باقکز او وقت ناصیل هرکس محصولنی کتیره‌جك ، فابریقه‌لره ویره‌جك ؛ فابریقه بولمه‌مازسه کندیلری یاپمه‌یه مجبور اوله‌جقلردر .

امتك کری قالمسی ، جهالتده یوارلانمسی کناهنك نصفی خلقه عائد ایسه نصفی‌ده رهبرلره عائددر .

باندیرمه : عمرفؤاد

سیاسیات

اجمال سیاسی

یونانستانله مذاکرات ، صوك حربك تسویۀ نتایجنده ایکنجی صحیفه‌یی تشکیل ایدیور . برنجی صحیفه عثمانلو ـ بلغارستان صلحنك

عقدی ایله بتمش اولدی . شو صحیفه عثمانلو منافعی وحیثیتی نقطهٔ نظرندن، ادرنه‌نك استردادندن اولکی حاله نسبتله، پارلاق برشکل آلدی . یار واغیار عثمانلو رجال دولتنك بو مناسبتله ابراز ایتمش اولدیقلری مهارت ویارارلغی متفقاً تقدیر واعتراف ایدییورلر . خلاصةً دییه بیلیرزکه بلغارستاندن نه ممکن ایسه آلدق . حتی بلغارستانده‌کی اسکی تبعهٔ اسلامیه ایچون شمدی‌یه قدراجنبی تابعیتنده بولنان مسلمانلرك هیچ برینك‌ده نائل وحائز اولامدیقلری حقوق وامتیازات استحصال ایدلدی . بوحال خلافت ایله عثمانلولق خارجنده ساکن مسلمانلر آراسنده‌کی علاقه نقطهٔ نظرندن یکی وازهر جهت شایستهٔ شکران بردور آچیور .

شمدی عثمانلیلق ایچون اك مهم مسئله یونانستان ایله آرامزده دوام ایدن مذاکرات صلحیه‌نك هانکی اساسات اوزرینه یوروتولدیکیدر . آرالقده یك دیکرینه تماماً ضد ایکی نقطهٔ نظر موجوددر : یونان دولتنجه یونانستانك تحت اشغالنده بولنان یرلرك مقدراتی تعین ایتمش ؛ کرك ماکیدونیا ، کرك آطه‌لر حقنده قرارلر ویرلمش ؛ دوام ایدن مذاکرات اثناسنده بونلره عائد هیچ بر مباحثه آچیلمه‌ملی ایمش ؛ مذاکرات یالکز تفرعات اوزرنده دوام ایتمه‌لی ایمش ؛ یعنی مذکور یرلرك برکره عثمانلولق تملك وتصرفندن چیقمش اولدیغنی فرض ایده‌رك یالکز ایکی دولت آراسنده تأسس ایده‌جك مناسبات آتیه‌نك تفرعاتی تعیین ایله توغل اولونمه‌لی ایمش !

یونانیلر ایچون صوك درجه الویریشلی اولان مسئله‌یی اساس اعتباریله حل ایده‌رك صرف جزئیات وتفرعات وادیسنه دوکولن شو نقطهٔ نظرك تأییدی ایچون یونانستان حکومتی اولا لوندره قونفرانسنه ، ثانیا بکرش قونفرانسنه استناد ایتمك ایسته‌یورلر .

لوندره قونفرانسنك مقرراتی ایله الیوم یونان تحت اشغالنده بولنان آطه‌لرك مقدرات آتیه‌سنی تعیین حق دول معظمه‌یه تسلیم ایدلمش ایمش ! بناءً علیه دولت عثمانیه‌ده الیوم شو مسئله‌یی موضوع مذاکره ایده‌مز و آطه‌لردن صرف نظر ایده‌رك مذاکراته دوام ایتمکله بیوك دولتلرك قرار قطعیلرینه منتظر بولونمه‌لی ایمش !

ماکیدونیایه کلنجه شو قطعه‌نك‌ده مقدراتی بکرش قونفرانسی ایله تعین ایتمش ایمش ! بکرش قونفرانسی الیوم ماکیدونیا ساحه‌سنده یونانستانك تحت اشغالنده بولنان بتون یرلرك یونانستانه عائدیتنی قبول وتسلیم ایتمش ایمش ! بناءً علیه شومسئله‌ده دولت عثمانیه ایله یونانستان آراسنده دوام ایتمکده اولان مذاکرات اثناسنده موضوع مذاکره اولامزمش !

یونانستان حکومتنجه التزام ایدیلن شو ایکی نقطهٔ نظرك نقدر چوروك اولدیغی کندی کندیسنجه آشکاردر . لوندره قونفرانسنی اك اول بوزان ینه یونانستان باشده اولارق بالقان دول متفقه‌سی اولدی . بو قونفرانسك ویرمش اولدیغی قرارلرك کافه‌سی اولا مذکور اتفاقك بوزولمسی ، ثانیا بالقان دولتلری آراسنه قونفرانسدن صوکره دوشمش

اولان محاربه ، ثالثاً بکرش قونفرانسنك ویرمش اولدیغی قرارلر ایله تماماً آلت اوست اولدی . بتون شو واقعه‌لر لوندره صلح قونفرانسنی کأن لم یکن برحاله کتوردی . تراکیا مسئله‌سی‌ده شو حقیقتی بالغاً مابلغ اثبات ایتدی . فی الحقیقه شو مسئله مناسبتی ایله دول معظمه لوندره قونفرانسنی بهانه اتخاذ ایده‌رك مداخله ایتمك ایسته‌دی ، حتی بو یولده باب عالی‌یه مشترك بر نوطه‌ده تقدیم ایتدی ایسه‌ده باب عالی یوقاریده سرد ایدیلن مطالعات وملاحظاته ابتناءً کرك مداخله ونوطه‌یی رد، کرك کندیسنك بلغارستانله حرکات وافعالنده سربست اولدیغنی بیان وقبول ایتدیردی . بناءً علیه بیوك دولتلر بیله قولاً وفعلاً لوندره صلح قونفرانسنك کأن لم یکن اولدیغنی قبول ایتمش اولدیلر . یونانستان دولتنك بوکون هرکسجه متروك ومنسی اولان بویله چوروك بر اساس اوزرینه استناد ایتمك ایسته‌مسی ، کندی وضعیتنك پك متزلزل اولدیغنی اثبات ایتمکدن باشقه بر نتیجه ویرمز . بوندن ماعدا : دولت عثمانیه آطه‌لرك مقدرات آتیه‌سنی بیوك دولتلرك مقرراتنه تودیع ایدرکن بیله حقوق ومنافعنی تأمین ایده‌جك بعض قیود احترازیه درمیان ایله‌مشدی . شو قیود وشرائطله آطه‌لرك یونانستان النده قالمه‌سنه هیچ بر وجه ایله راضی اولامیه‌جغنی ضمناً بیان ایله‌مشدی . فی الحقیقه آطه‌لر مسئله‌سی اوقدر مهم وعثمانلیلغك آتیسی ایچون اوقدر وخیم‌درکه بو مسئله‌یی بویله‌جه جف القلم باشقه‌لرینك کیف واداره‌سنه براقه‌مزدی . سواحل بحر سفیده یاقین بیوك آطه‌لرك مقدراتی آناطولیٔ غربینك مقدراتی ایله مربوط وتوأم‌در . بونلری یك دیکرندن آییرمق قابل دکلدر . بوکبی آطه‌لری باشقه‌سنك النده براقق ، آناطولیٔ غربی‌یی یکی بر ماکیدونیا شکلنه افراغ ایله‌مکدن باشقه برشی اولمز .

ایشته بتون شو ملاحظاته استناداً دولت عثمانیه‌ده بالعکس لوندره قونفرانسنك کأن لم یکن اولدیغنی، آطه‌لر مسئله‌سنی‌ده ادخال مذاکرات ایده‌رك طوغرودن طوغرویه یونانستانله حل ایتمك حقنه مالك اولدیغنی ایلری سورییور . ذاتاً باشقه صورتله‌ده حرکت ایده‌مز .

بکرش قونفرانسنه کلنجه شو قونفرانسك‌ده ویرمش اولدیغی مقررات حقنده یونانستان حکومتی طرفندن یوروتولن مطالعاتك تماماً چوروك اولدیغی آشکاردر . بز بکرش قونفرانسنه اشتراك ایتمه‌دك ، آنك مقرراتنی امضا ایله‌مه‌دك . بالعکس وقتی ایله یونانستان حکومتی بزی شوقونفرانسه صوقمه‌یی برمهارت سیاسیه عد ایتدی . بناءً علیه بزجه مجهول اولان ، مقرراتی تصدیق وامضامزه مقرون اولمیان شو قونفرانس‌ده عثمانلیلق نقطهٔ نظرندن کأن لم یکن‌در . بکرش‌ده اجتماع ایدنلر طرفمزدن هیچ بر وکالت نامه‌یی حائز اوله‌دیقلرندن ملکمز حقنده‌ده هیچ بر قرار ویرمك حقنی حائز اولامزدیلر . بویله بر حرکتده بولنمقله آنلر فضولی وبناءً علیه بزجه هیچ بر حکمی اوله‌میان برایش یاپمش اولدیقلرینی کوسترمشلردر . عینی بکرش قونفرانسی شرقی تراکیانك‌ده بلغارستانه عائدیتنی تحت قراره آلمشدی . نه اولدی ؟ شرقی تراکیا بلغارستانك النده قالدیمی ؟ بو قونفرانسی امضا الامش

اولان رومانیا قرالنك عثمانلو اوردوسی ادرنه‌یه طوغرو یورورکن کستاخانه صاوورمش اولدیغی تهدیدلر هانکی نتیجه‌یی بخش ایلیه‌بیلدی ؟

اوت ! بوکی عندی ، کیفی ، ماهیت اعتباریله صرف غصب وغارتدن عبارت اولان قرارلر یالکز قوهٔ تأییدیه اوزرینه استناد ایدلدیکی حالده بر حکمی حائز اولابیلیر. اکر بالفرض بالقان اتفاقی باقی ، عثمانلو قوتی اولکی کبی پریشان ، ضعیف وناتوان بر حالده بولونسه‌یدی ــ غضب وغارته قارشی ایستر ایسته‌مز تسلیم نفس ایتمك مجبوریتنده بولنیردی . فقط بحمدالله که بوکون یونانستان غصب وغارتنی تأیید ایده‌بیله‌جك وسائطدن محرومدر . الله بزی ایقاظ ایچون جزالندیردی ایسه‌ده اسلامیتك بوقدر خوار وذلیل اولمه‌سنه‌ده بالاخره راضی اولمه‌دی . دشمنلریمزك آراسنه القای تفرقه ، بزه‌ده اتحاد ، عزم وثباته سوق ایله‌دی . بوکون فضل الهی ایله حال ووضعیت تماماً باشقه‌در . قوتمز یونانستانك کنه قات‌قات فائق اولدیغی کبی شو حکومتله آرامزده قرارلشمش ، امضالنمش هیچ برشی‌ده یوقدر . حال حرب تعطیل ایدلمش ایسه‌ده باقیدر . بلغارستانله ادرنه‌یه طوغرو یورودیکمز اثناده وضعیتمز نه ایدیسه بوکونده یونانستانله اودر . نه لوندره قونفرانسی ، نه‌ده بکرش قونفرانسی بزم سربستیٔ حرکاتمزی تحدید ایده‌مز. یونانستان قدر بزده محاربه‌یی آرزو ایتمیورز . فقط کندیسنی ازه‌بیله‌جك بر قوته مالك اولدیغمز حالده‌ده آطه‌لر وماکدونیا کبی مسائلك مذاکره ومنافع عثمانیه‌یه موافق بر صورتده حل ایتدیرمك حقندنده بزی هیچ بر ملاحظه ومطالعه وازکچیره‌مز. بناءً علیه یونانستان حکومتی حقیقةً صلحك عقدینی ایسته‌یورسه، محاربه‌نك تجدیدینی آرزو ایتمیورسه چوروك اساساته ابتناءً تضییع اوقات ایتمه‌ملیدر ودولت عثمانیه‌نك نقاط نظرینی قبول ایده‌رك آطه‌لر وماکدونیا مسائلنی ادخال دائرهٔ مذاکرات ایله‌مکله مسئله‌نك حلی چاره‌سنی تهیئه ایتملیدر .

احمد آغایف

وثائق تاریخیه

معاهدهٔ صلحیه متنی

عثمانلی وبولغار مرخصلری آره‌سنده امضا ایدیلن معاهدهٔ صلحیه متننك صورت مطبوعه‌سی ترجمه‌سیدر :

لوندره معاهده‌سنك عقدندن بری جریان ایدن حادثاتك تولید ایتدیکی احوالی ، بر اساس متینه مستنداً ودوستانه برصورتده حل ایتمك وملتلرینك سلامتی ایچون پك زیاده لازم اولان حسن مناسبات همجواری ودوستیی تأسیس ایلمك آرزوسیله حرکت ایدن ذات شوکتسمات پادشاهی ایله حشمتلو بولغارستان قرالی ، بومعاهده‌یی عقده قرار ویرمش وبوبابده مرخصلری اولارق :

ذات شوکت سمات پادشاهی نامنه :

داخلیه ناظری دولتلو طلعت بك، بحریه ناظری دولتلو محمود پاشا، شورای دولت رئیسی دولتلو خلیل بك ؛

بولغارستان قرالی نامنه :

ناظر سابق جنرال صاووف جنابلری، ناظر سابق موسیو ناچوویچ جنابلری، مرخص ایلچی موسیو طوشه‌ف جنابلری انتخاب ایدیلشدرکه مذکور الاسامی مرخصین حائز اولدقلری صلاحیت کامله‌یی تبلیغ وتبلغ ایله‌دکدن صوکره مواد آتیه‌ده ائتلاف ایله‌مشلردر :

برنجی ماده

ایکی مملکت آره‌سنده‌کی حدود ، بحر سیاهده واقع (سن ایوان) مناسترینك جنوبنده (ره‌زوایا) نهرینك منصبندن بدأ ایدر ، (کامل آغا کوی) نك غربنده (پیروغ) و (ده‌لیوا) نهرلریله تلاق ایتدیکی نقطه‌یه قدر مذکور نهری تعقیب ومنصب ایله بوقاریده ذکر ایدیلن محل تلاق آره‌سنده ، (ره‌زوایا) نهری اولا جنوب غربی‌یه توجیه ، و(پلاقا) یی تورکیاده براقه‌رق بردیرسك تشکیل ، وبعده اولا شمال غربی‌یه وصوکره جنوب غربی‌یه توجه ایدر ؛ (مازورا) (پیرغوپلو) قریه‌لری عثمانلی اراضیسنده قالیر. (زه‌روایا) نهری (پیرغوپلو)دن اعتباراً تقریباً بش کیلومترو قدر جنوب استقامتنی تعقیب ایله‌دکدن صوکره شمال غربی‌یه دوغری بردیرسك تشکیل، وبعده شماله دوغری خفیف برانحنا پیدا ایده‌رك غربی استقامتجه تمادی ایله‌ر. بوقسمده (لیکودی) (قلادارا) بولغار اراضیسنده ، (سیقنیغوری) ، (ماورودیپو) و(لاوفا) قریه‌لری تورکیایه قالمقده‌در . بعده حدود ینه (ره‌زوایا) نهرینی تعقیب و (طورفو چفتلك)ی بولغارستانه ترك ایده‌رك جنوب شرقی‌یه توجه ایدر؛ و (رادوسلاوس) قریه‌سنی عثمانلی طوپراغنده براقه‌رق مذکور قریه‌نك تقریباً سکز یوز مترو جنوبندن غربه دوغری برانحنا یاپار ، و(کامل آغا کوی)نی عثمانلی اراضیسنده براقه‌رق مذکور قریه‌نك تقریباً درت یوز مترو غربنده و (ره‌زوایا) ایله (پیروغ) و(ده‌لیوا) نهرلرینك تلاق ایتدکلری برنقطه‌یه واصل اولور .

خط حدود (پیروغ) و(ده‌لیوا) نهرلرینك محل تلاقیسندن اعتباراً شمال غربی استقامتجه‌وینه مذکور نهربوغجه امتداد ایده‌رك و(پاسیالا)، (قندیلجق)، (دملی) قریه‌لرینی تورکیایه براقه‌رق (صوغوق صو) نك شرقنده نهایت بولور . بوصوك قریه تورکیایه ، (سه‌وه‌لیغ) قریه‌سی ایسه بولغارستانه قالمقده‌در .

خط حدود (صوغوق صو) ایله (سه‌وه‌لیغ) آره‌سندن بعدالمرور شمال غربی استقامتنده ۶۸۷ ، ۶۱۹ ، ۵۶۳ راقملری اوزرندن کچن تپه‌یی تعقیب ایده‌جك و۵۶۳ راقمك اوته‌سنده (قاغلاییق ـ قاپیرلیق) قریه‌سنی عثمانلی اراضیسنده براقه‌رق ومذکور قریه‌یی اوچ کیلومترو شرق وشمالندن چویره‌رك (غوله‌ما) دره‌سنه واصل اولور . حدود (قوله‌ما) دره‌سنی تقریباً ایکی کیلو مترو قدر تعقیب وعین دره‌نك قاره‌باغلر (قاره‌باغلر) ك جنوبندن کلن دیکر قولی ایله ملاق اولدیغی نقطه‌یه واصل اولور. بونقطهٔ تلاقیدن اعتباراً خط حدود (تورك آلانلی) دن کلن نهرك شمالنده‌کی تپه‌لره چیقه‌رق اسکی عثمانلی ـ بولغار حدودنده نهایت بولور .

یکی خط ایله اسکی خط حدودك ملاق اولدقلری نقطه ؛(تورك آلانلی)نك ٤ کیلو مترو شرقنده ، واسکی عثمانلی ـ بولغار حدودینك (آیغیری یول) استقامتنده شماله دوغری بردیرسك تشکیل ایله‌دیکی محلده‌در .

حدود ، بونقطه‌دن اعتباراً ، طونجه‌نك غربنده و(درویشقا ـ موغ) قریه‌سنك شمالنده واقع (بالابان باشی)یه قدر تماماً اسکی خط حدودی تعقیب ایدر .

یکی خط حدود ، (بالابان باشی) جوارنده اسکی حدوددن آیریله‌رق خط مستقیم استقامتنده (دکرمن دره)یه ایند. یکی حدودك اسکی حدوددن آیرلدیغی نقطه(درویشقا ـ موغ) قریه‌سی کلیساسنده ایکی کیلومترو مسافه‌ده بولونقده‌در. حدود(درویشقا ـ موغ) قریه‌سنی عثمانلی طوپراغنده براقدقدن صوکره (بولغار لفکه) قریه‌سنه قدر(دکرمن دره) مجراسنی تعقیب ایدر، ومذکور قریه‌یی بولغارستانه براقیر.

خط حدود ، (بولغار لفکه)نك شرق وجنوب کنارندن اعتباراً (دکرمن

دره) مجراسنی ترکله غربه دوغری توجه ایتمکده و(مسلم لفکه) ، (دیمتری کوی) قریه‌لرینی عثمانلی اراضیسنده براقه‌رق(بویوك دره)ایله (دمیرخان‌دره) آره‌سنده‌کی صولرك خط انقسامنی تعقیباً « مریچ »ك (مصطفی‌پاشا)نك شرقنده شماله دوغری تشکیل ایله‌دیکی دیرسکنك اك شمالی نقطه‌سنه واصل اولمقده‌در .

حدود دکرمنه قدر (مریچ) دیرسکنك غرب قسمنی تعقیب ایله‌اورادن خط مستقیم استقامتنده اولارق‌شمندوفر کوپریسنك‌شمالنده واقع(چرمن‌دره)یه واصل اولور .

(چرمن دره : چرمن قریه‌سنك‌اوچ کیلومتروشرقنده‌مریجه آقان‌دره‌در) بعده حدود شمالدن (چرمن)ی چویره‌رك (تازی تپه‌سی)نه کیدر .

حدود (چرمن)ی تورکیایه براقیر ، و(چرمن‌دره) مجراسنی تعقیب ایدرك (چرمن)ك شمال غربیسنده شمندوفرخطنی قطع ایدر. ودائما عین نهری تعقیب ایده‌رك تازی تپه‌سنه چیقار (٦١٣) . (خط حدودك ، چرمنك شمال غربیسنده شمندوفر خطنی قطع ایتدیکی نقطه ، چرمن قریه‌سندن بش کیلو مترو ومصطفی‌پاشا کوپریسنك غرب قسمندن ٣٢٠٠ مترومسافه‌ده‌در.)

حدود ، (تازی تپه‌سی)نك اك مرتفع نقطه‌سنی عثمانلی اراضیسنده براقدقدن صوکره ، بونقطه‌دن اعتباراً عثمانلی اراضیسنده قالان(یایلاجق)(کوجلك) قریه‌لرندن کچه‌رك(آردا)و(مریچ) نهرلرینك‌خط انقسامنی تعقیب‌ایله‌مکده‌در .

(کوجلك)دن اعتباراً حدود ٤٤٩ راقمندن مرور ایدر ، وبعده ٣٦٧ راقمنه اینر وبوراقدن اعتباراً جنوب استقامتنده همانده خط مستقیم شکلنده آردایه توجه ایلر . بوخط مستقیم عثمانلی اراضیسنده قالان (بکتاشلی)نك برکیلو مترو غربندن مرور ایدر .

خط حدود (آردا)ده ٢٦٧ راقمنه واصل اولدقدن صوکره شرقه دوغری (آردا)نك صاغ ساحلنی تعقیباً (چینکیرلی) قریه‌سنك بر کیلومترو جنوبنده بولونان دکرمنه واصل اولور ؛ وبودکرمندن اعتباراً ، (غایداخور-دره) نك شرقنده بولونان نهرلرك خط انقسامنی تعقیب ایدر ؛ (غایداخور) قریه‌سنك برکیلو مترو شرقندن مرور و(دره‌بیسنا) قریه‌سنی بولغارستانه براقه‌رق ومذکور قریه‌نك‌تقریباً برکیلومترو قدرشرقندن کچه‌رك‌یه‌نیوقریه‌سنك برکیلومترو جنوبنده واقع (آنه‌ره‌ن‌دره)یه اینر ؛ اورادن جنوب غربی استقامتنده، اك قیصه طریق ایله (آقالان) و (قایقلی کوی) آرسنده آقان دره‌نك منصبنه دوغری کیدر و (قیزیل دلی)یه اینمك اوزره مذکور صویك یاتاغنی تعقیب ایدر . حدود بودره‌دن اعتباراً ، (کوکچه‌بیکار) ی بولغارستانه براقه‌رق (قیزیل دلی دره)یه کچر ، واورادن (ماندریقا)نك درت کیلومترو جنوبنده و(صوغانلق بالا) نك اوچ کیلومترو شرقنده بولونان نقطه‌دن جنوبه آیریلان دره یاتاغنی تعقیباً عین دره‌نك منصبنه کیدر ؛ بعده اك قیصه طریقله (ماندرا-دره)سنه اینر ؛ و(ماندرا)نك غربنده (مریچ) ه ملاقی اولق اوزره ، منبعندن اعتباراً (ماندرا دره) سنی تعقیب ایدر. بوقسمده(قراتنو)قریه‌سی بولغارستانه ، و (بازکلیسا) ، (آخرجان‌بیکار)و(ماندرا) قریه‌لری‌تورکیایه قالمقده‌در .

بونقطه‌دن اعتباراً ، حدود (قالدیرکوز) قریه‌سنك ایکی بچق کیلومترو جنوبنده ایکی قوله آیریلدیغی نقطه‌یه قدر (مریچ) نهری یاتاغنی تعقیب‌ایدر ؛ اورادن ، بحرسفیده منتهی اولمق اوزره (فره‌جك)ك یاقیننندن کچن صاغ‌قول یاتاغنی تعقیب ایدر ، بوقسمده (آق‌صو) باتاقلغی ، (کنه‌لی) و (قازیقلی) کوللری تورکیایه ، (طوزله)، (درامه) کوللری بولغارستانه قالمقده‌در .

ایکنجی ماده

اشبو معاهده‌نك مرخصلر طرفندن امضاسندن اون کون صوکره ، طرف دیکره عائد اراضیده بولونان‌طرفین‌عاقدین اردولری اراضیٔ مذکوره‌یی تخلیه واون بش کون ظرفنده طرف دیکر مأمورلرینه تسلیمه شتاب ایده‌جکلردر .

شوراسی‌ده مؤتلف فیه‌درکه دولتین مشارالیهما اشبو معاهده‌نك‌امضاسندن اعتباراً اوچ هفته ظرفنده اردولرینی ترخیص ایله‌یه‌جکلردر .

اوچنجی ماده

طرفین عاقدین آره‌سنده اشبو معاهده‌نك امضاسندن اعتباراً ، مناسبات سیاسیه ، وپوسته وتلغراف ، وشمندوفر معاملاتی درحال تأسس ایده‌جکدر . اشبو معاهده‌نك ایکنجی لاحقه‌سنی تشکیل ایدن (مفتیلر) ائتلافنامه‌سی‌بوتون بولغارستان اراضیسنده تطبیق ایدیله‌جکدر .

دردنجی ماده

ایکی مملکت آره‌سنده‌کی مناسبات اقتصادیه‌نك‌انکشافنی تأمین ایتمك‌مقصدیله طرفین عاقدین ، اشبو معاهده‌نك امضاسندن صوکره ویوم مذکوردن اعتباراً برسنه ظرفنده ٦ - ١٩ شباط ١٩١١ تاریخنده منعقد سیر سفائن وتجارت مقاوله‌نامه‌سنك موقع اجرایه وضعی ایله محصولات صناعیه ، زراعیه وسائره حقنده دیکر دولتلره قارشی‌موجود تعهداتله‌قابل‌تألیف بالجمله تسهیلات رسومیه‌نك ارائه‌سنی تعهد وقبول ایلر .

١٨ تشرین‌ثانی ، ٢ کانون‌اول ١٩٠٩ تاریخلی قونسولوسلق بیاننامه‌سی دخی عین مدت ظرفنده موقع اجرایه وضع اولونه‌جقدر. مع‌مافیه طرفین‌عاقدین، دیکر دولت‌قونسولوس مأمورلرینك قبول ایدیله‌کلری محلرده جنرال قونسولوسلق ، قونسولوس وکیللکی تأسیسنه صلاحیتدارلردر .

بوندن باشقه طرفین عاقدین برتجارت مقاوله‌سی ایله قونسولوسلق مقاوله‌سی حقنده مذاکراتده بولونمق اوزره ممکن اولدیغی قدر قیصه برمدت ظرفنده مختلط قومیسیونلر تشکیلنی تعهد ایدرلر .

بشنجی ماده

اسرا وموقوفین حربیه ، معاهدهٔ حاضره‌نك امضالاندیغی کوندن اعتباراً نهایت برآی ظرفنده وممکن اولدیغی تقدیرده دها اول مبادله اولوناجقدر .

بومبادله معامله‌سی طرفیندن تعیین اولوناجق مأمورین مخصوصه‌نك نظارتی تحتنده اجرا ایدیله‌جکدر .

اسرا وموقوفینك مصارف اعاشه‌لری ، اسرای مذکوره‌نك نزدنده بولوندقلری حکومتلره محولدر .

مع‌مافیه حکومات مذکوره‌طرفندن‌تأدیه ایدیلن ضابطان معاشاتی، ضابطانك منسوب اولدقلری حکومت طرفندن تأدیه ایدیله‌جکدر .

آلتنجی ماده

مخاصماته اشتراك ایدن ویاخود معاهدهٔ حاضره‌دن مقدم تحدث ایله‌ین وقایع سیاسیه‌ده مدخلدار بولونان اشخاصه طرفین عاقدینجه ، بلا استثنا عفو عمومی بخش اولونمشدر .

ترك ایدیلن اراضی اهالیسی‌ده اورالرده حادث اولان وقایع سیاسیه خصوصنده عفو عمومی احکامندن عین صورتله استفاده ایده‌جکلردر .

اراضیٔ مذکوره‌نك بولغارستان طرفندن اشغال اولونه‌جغی اثناده تأسس ایده‌جك اولان حکومات قانونیه طرفندن اهالی‌یه قارشی‌تعیین واعلان اولونه‌جغی وجهله ، اشبو عفو عمومی احکامندن استفاده مهلتی ، تاریخ اعلاندن ایکی هفته صوکره نهایت بولاجقدر .

یدنجی ماده

حکومت عثمانیه طرفندن بولغارستان قراللغنه ترك ایدیلن اراضی اهالیٔ اصلیه‌سی بولغار تبعه‌سی عدادینه داخل اوله‌جقلردر .

بولغار تابعیتنه کچن اشبو اهالیٔ اصلیه درت سنه ظرفنده، بولغار حکومت محلیه‌سنه علی‌العاده بربیاننامه ویرمك وحکومت عثمانیه قونسولسلقلرینه قیدایدلمك صورتیله اولدقلری یرده عثمانلی تابعیتنی اختیار ایتمك حقنی حائز اولاجقلردر .

بوبیاننامه ، ممالك اجنبیه‌ده بولغار قونسولوسخانه‌لرندن برینه ویریله‌جك وعثمانلی شهبندرلکلری طرفندن قید وتحریر اولونه‌جقلردر . اختیار تابعیت‌حقی، شخصه منحصر اولوب حکومت سنیه ایچون برمجبوریتی متضمن دکلدر .

الیوم صبی بولونانلر ، سن‌رشده وصوللرندن اعتباراً درت سنه ظرفنده اختیار تابعیت ایتمك حقنی حائز بولونه‌جقلردر .

ترك ایدیلن اراضیده‌کی بولغار تبعه‌سی حالنی اکتساب‌ایدن اهالیٔ‌اسلامیه،

بومهلت ظرفنده ، هیچ برخدمت عسکریه‌یه تابع طوتولمیه‌جق وهیچ برحرب ویرکوسی ویرمیه‌جکلردر .

انتخاب تابعیت حقنی استعمال ایدن مسلمانلر نهایت سالف‌العرض درت سنه ظرفنده ، اراضیٔ متروکه‌یی ترک ایده‌جك واموال منقوله‌لرینی اخراجات رسومنه تابع اولمیه‌رق برابر کوتورمکده صلاحیتدار بولونه‌جقلردر . مع‌مافیه شهر داخل ویا خارجنده‌کی املاکلری محافظه ایتمك ویا اشخاص ثالثه‌یه اداره ایتدیرمك حقنی‌ده حائز اولاجقلردر .

سکزنجی ماده

بولغار اراضیسنده بولغار تبعه‌سندن بولنان مسلمانلر ، اصلاً بولغار اولان تبعه‌نك حائز بولوندیغی عموم حقوق مدنیه وسیاسیه‌یه مالك اولاجقلردر .

حریت وجدان، حریت ومراسم دینیه خصوصنده تمامیله سربست بولوناجقلردر، عادات اسلامیه‌یه حقیله رعایتکار بولونیله‌جقدر . نام همایونك، صفت خلافته ضافةً اثنای عباداتده یاد وتذکارینه کمافی‌السابق دوام اولوناجقدر .

حال حاضرده مؤسس بولنان وایلریده تأسیس ایدیله‌جك اولان جماعات اسلامیه ، وجماعات اسلامیه‌نك سلسلهٔ مراتبی ، امتیازاتی مرعی ومعتبر اولاجق وبوجماعات بلا مداخله رؤسای مذهبیه‌نك تحت اداره‌سنده اولاجقدر .

طقوزنجی ماده

تورکیاده‌کی بولغار جماعتی، ممالك عثمانیه‌ده بولونان سائرجماعات خرستیانیه‌نك حائز اولدیغی حقوق حاضره‌دن استفاده ایده‌جکدر . عثمانلی تبعه‌سندن اولان بولغارلر ، اموال منقوله وغیر منقوله‌لرینی محافظه ایده‌جك وحقوق شخصیه وملکیه‌لرندن مستفید اولمق خصوصنده برکونا مشکلاته دوچار ایدیلمیه‌جکلردر. وقایع اخیره‌ده وطنلرینی ترك ایده‌رك فرار ایدنلر نهایت ایکی سنه ظرفنده مملکتلرینه عودت ایده‌بیله‌جکلردر .

اونجی ماده

الحاق اراضیدن مقدم موجود اولان حقوق مکتسبه ایله صلاحیتدار مأمورین عثمانیه طرفندن اجرا وعقد ایدیلن معاملات ومقاولات عدلیه، بردلیل سلبیٔ قانونی حادث اولمادقجه ، معتبر عد اولونه‌جق ونقض ایدیلمه‌یه‌جکدر .

اون برنجی ماده

متروك اراضیده‌کی حق تصرف املاك ، شهر داخل ویا خارجنده بولونان اموال غیر منقوله حقنده‌کی قوانین عثمانیه احکامی دائره‌سنده بلا تحدید معتبر اوله‌جقدر .

اراضیٔ مذکوره‌ده‌کی اموال منقوله وغیر منقوله اصحابی موقت ویا دائمی برصورتده بولغارستان خارجنه نقل مکان ایتسه‌لر دخی ، حقوق ملکیتلرندن مستفید اوله‌جقلردر . اصحاب املاك ، ملکلرینی ایجار والتزام ویا شخص ثالث واسطه‌سیله اداره ایده‌بیله‌جکلردر .

اون ایکنجی ماده

اراضیٔ متروکه‌ده‌کی مستثنی ، ملحقه ، اجارتینلی، مقاطعه‌لی واجارهٔ واحده‌لی اوقاف ایله اعشار وقفیه، قوانین حاضرهٔ عثمانیه‌نك مفادی موجبنجه ، معتبرقاله‌جق ومرجع عائدی طرفندن اداره اولونه‌جقلردر . قیمتلرینه معادل تضمینات پشیناً ویریلمه‌دکجه تابع اولدقلری ادارهٔ خصوصیه تعدیل اولونه‌ماز .

مؤسسات دینیه وخیریهٔ عثمانیه‌نك اراضیٔ متروکه‌ده‌کی حاصلات وقفیه اوزرنده، اجارهٔ واحده ومقاطعه وصور سائره ، بدل مثل ، اعشار وقفیه .. الخ نامیله اولان حقوق وکذلك بنا حالنده اولان ویا اولمایان اوقاف اوزرنده‌کی حقوق سائره‌سی مصون ومحفوظ بولوناجقدر .

اون اوچنجی ماده

ذات حضرت پادشاهی ایله خاندان عثمانی اعضاسنك املاك خصوصیه‌لری باقی ومصون قاله‌جقلردر . ذات حضرت پادشاهی وخاندان عثمانی اعضاسی ، املاك خصوصیه‌لرینی وکیل مرخصلری واسطه‌سیله ایجار والتزام صورتیله اداره وفروخت ایده‌بیله‌جکلردر .

دولته عائد اولان املاك خصوصیهٔ امیریه حقنده دخی عین احکام معمول‌به اوله‌جقدر . بیع وفراغ وقوعنده شرائط متساویه داخلنده، بولغار تبعه‌سی حق رجحانی حائز بولوناجقدر .

اون دردنجی ماده

طرفین عاقدین ، ولایاتده‌کی مأمورلرینه قبرستانلر وعلی‌الخصوص میدان حربده ترك حیات ایدن عساکرك مقبرلرینه لازمهٔ حرمتی ایفا ایتدیرمك ایچون ایجاب ایدن اوامری ویرمکی تعهد ایدرلر .

مأمورین حکومت ، محاربه‌ده تلف اولوب اجنبی طوپراغنده مدفون بولونان عساکرك بقایای عظامنی نقل ایتمك تشبثنده بولنان ایوین واودایه ممانعت ایتمیه‌جکلردر .

اون بشنجی ماده

دولتین عاقدین تبعه‌سی هرایکی طرفه عائد اراضیده اولجه اولدیغی وجهله ، اقامت ایده‌بیله‌جکلری کبی اورادن مروراتمك حق وصلاحیتنی‌ده حائز بولوناجقلردر .

اون آلتنجی ماده

بولغارستان حکومت قرالیه‌سی کندیسنه ترك ایدیلن اراضی داخلنده بولونوبده امتیازی روم‌ایلی تیمور یولی شرکتنه عائد بولونان خط اقسامی ایچون حکومت سنیه‌نك مذکور شرکته قارشی حائز بولوندیغی حقوقده ایفاسنه مجبور اولدیغی تعهداتده حکومت سنیه مقامنه قائم اولقده‌در .

بولغارستان حکومتی شرکته عائداولوب‌ده محاربه اثناسنده مصادره ایله‌دیکی مواد متحرکه ایله اشیای سائره‌یی بلا تأخیر اعاده ایله‌مکی تعهد ایدر .

اون یدنجی ماده

اشبو معاهده‌نامه‌نك اون برنجی ، اون ایکنجی ، اون اوچنجی واون التنجی ماده‌لرینك تفسیر وتطبیقندن دولایی تحدث ایتمه‌سی ملحوظ بولونان نزاع واختلافات متن معاهده‌یه مربوط اوچنجی لاحقه موجبنجه لاهی صلح محکمه‌سنده حکم اصولیله حل وفصل اولوناجقدر .

اون سکزنجی ماده

برنجی لاحقه‌یی تشکیل ایدن حدوده متعلق پروتوقول ، مقتیلره عائد ائتلافنامه (ایکنجی لاحقه) ، حکم مقاوله‌نامه‌سی (اوچنجی لاحقه) ، مریچ‌نهریله تیمور یولندن باحث بولونان پروتوقول (دردنجی لاحقه) ، اونجی ماده‌یه عائد اولوب‌ده بشنجی لاحقه‌یی تشکیل ایدن بیاننامه ، مربوط بولوندقلری اشبو معاهده‌نامه‌نك برقسم لاینفکنی تشکیل ایدرلر .

اون طقوزنجی ماده

لوندره پروتوقولنده حکومت سنیه ایله بولغارستانه متعلق بولنان احکام ، بالاده‌کی مواد موجبنجه حکمدن ساقط اولمامش ویا تعدیل ایدیلمه‌مش ایسه مرعی ومعتبر عد ایدیله‌جکدر .

یکرمنجی ماده

اشبو معاهده‌نامه امضا ایدیلیر ایدیلمز معمول به اوله‌جقدر .

معاملهٔ تصدیقیه تاریخ امضادن اعتباراً اون بش کون ظرفنده ایفاواکمال ایدیله‌جکدر .

طرفین مرخصلری بالاده مذکور مواد واحکامی تصدیق ومعاهده زیرینی تختیم وامضا ایله‌مشلردر .

اشبو معاهده‌نامه ۱٦ ایلول ۳۲۹ ، ۲۹ ایلول ۱۹۱۳ تاریخنده استانبولده نسختین اولارق تنظیم ایدیلمشدر .

بولغارستان نامنه حکومت سنیه نامنه

[اشبو معاهده‌یه تذییل ایدیلن پروتوقوللرده کله‌جك هفته درج اولنه‌جقدر]

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥٠)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالک اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌مین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزه‌ن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرحالده بر غزته‌طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك وضوح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی‌ زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٦٦ | ١٥ ذی القعده ١٣٣١ | پنجشنبه | ٣ تشرین اول ١٣٢٩ | جلد ١١

فاتح کرسیده

—١٠—

أولم ینظروا فی ملکوت السموات ...

نه اطراد مؤبد ! نه منتظم حرکت !
یا اللرنده‌کی برناج ، اینسه‌کز دقت ،
بر اینجه‌لکله مساعی‌یه منقسمدرکه :
نه اینجه‌لکدر او ، قابل دکلدر ادراکی .
کورولمیور برینك استراحت ایلدیکی . .
اونك توقفی ، زیرا ، بوتون بر عائله‌یی
دقیقه‌سنده پریشان ایدر ، ازر ، بیتیرر .
دیمك که : ایسته‌سه بر ذره بیك جهان ده‌ویرر !
فقط او ذره ایچون نره‌دن عطالته میل !
باقك طورورمی ثریا، باقك طورورمی سهیل ؟
کوروب سهیلی شعراده هر زمان چالیشیر ؛
باقار اوزاقده‌کی عیوقه ، فرقدان چالیشیر .
قراری یوق هله راحله اعزلك بر آن .
خلاصه ، حس ایله یاخود نظرله فرق اولنان ،
نجوم نا متناهی بوتون چالیشمقده ؛
سکون تصوری قابلمی بعد مطلقده ؟

بو موکب ، کیجه کوندوز قوشان بو قافله‌نك
مرتباتی برر سلطنتلی عائله‌نك
رئیس دائمیدر . واقعا بو عائله‌لر
کورونمیور بوتون ابعادی بوقلاسه‌ق یریر ؛
فقط دلالت نوریله کزسه‌کز علمك ،
وجودی آکلاشیلیر هر آدیمده بیك نجمك !
بو عائلات سماویه اتحاد ایده‌رك ،
طوغارکه سینهٔ میناده بر قبیله ، کرك

سریر شانی ، کرك ذاتی دائما مستور
قالان رئیسنه‌منقاد اولوب ، سورکلی، وقور ،
فقط سوکیلی بر آهنك تام وحدتله
چالیشمادن کری طورماز او محتشم کتله .
بو کتله ایشته بزم کائناتمزدرکه :
— قوشاتماسیله برابر نظرده افلاکی —
حدودی چوریلیور کهکشان نطاقیله .
کچیك نجومی . . سحابیه‌لرده، حقیله
تکامل ایتمك ایچون اوغراشیر ؛ دونر ، دیدینیر ،
برر قبیله ، برر کائنات واسعدر .
بو کائنات سماویه‌نك ـ که بر طاقی
دمینکی عائله شکلنده‌در ـ قالان قسمی ،
هنوز مشیمهٔ خلقتده صاقلی افراده
حیات ویرمك ایچون متصل چالیشمقده .
نه‌درکه ساحهٔ قدرت دینن بو ظل مدید ؟
ضیا آدیملری حتی مساحه‌دن نومید !
نه در نظام مساعی بو کل ساعیده ؟
نه‌درکه سوق ایدییور هیچ طاغیتمادن ابده ؟
بو بی نهایه عوالم اداره‌سز یورومز . .
فقط اداره ایچون هانکی نقطه‌ده‌در مرکز ؟
نه‌درکه موقعی ، ابعاده صیغمایان بو بیغین
ایچنده ، شیمدی بزم کندی کائناتمزك ؟
حریم حکمت اشیایه هیچ صوقولاملی :
او بر جهان معماکه بوسبوتون قابالی !

محمد عاکف

فلسفه

فرید وجدی‌نك آثارندن :

روح انسان

« فلسفی، علمی بر بحث »

۳

روح حقنده اسكی یونان فیلسوفلرینك مذاهب فلسفیه‌لری . — یونان فلسفه‌سی او بیوك عظمتی ایله برابر بر فلسفهٔ کلامیه‌درکه ادلهٔ حسیه ایله ادراك عصرینك احتیاجاتنی تأمین ایده‌مز. فقط هرحالده فلسفهٔ یونانیه‌نك اقوال و براهینی، روح بحثنك سلسلهٔ تاریخچه‌سنی اکمال ایچون مختصر بر صورتده سرد ایتمك ضروریدر .

یونان فیلسوفلرینك بعضیلری روحی بخار ، بعضیلری حرارت ، بعضیلری أثیر عد ایدرلردی . میلاد عیسادن ۵۴۸ سنه مقدم یاشایان فیلسوف تالیس روحی « اس حرکات » صایاردی . فیلسوف فیثاغورسك همفکرلری ، روحك کندی کندینه حرکت ایدن بر آلت اولدیغی اعتقادنده ایدیلر . افلاطون ایسه ایکی روحك موجودیتنی تصدیق ایدردی . بونلردن برینی (روح عاقله) درکه مقری دماغدر وبو روح مخلددر . ایکنجیسی غیر عاقل وغیر مخلددر ، که ایکی قسمه منقسمدر : روح غضبی که مقری کوکس ، روح شهوانی که مقری قارندر. ارسطو ایسه روحی (قسری بر قوت ایله یاشایان برجسم طبیعینك اصلی وصورت طبیعیه‌سیدر) دیه تحدید ایدردی . مجموع جسمك انحاسنده اوچ روحك بولندیغنی وبونلرك روح غاذیه، روح حیوانیه ، روح عاقله اولدیغنی سویلردی .

مشهور اسلام فیلسوفی (ابوالولید بن رشد) بو تقسیم مثلثی قبول ایتدیکندن مذکور مذهب اون یدنجی عصرده یتیشه‌ن فیلسوف (باقون) نشر افکار ایدنجه‌یه قدر رواج بولدی . باقون بو اوچ روحدن روح غاذیه‌یی حذف ایدوب دیکرلرینی براقشدر ، فیلسوف دهقارت دخی روح حیوانیه‌یی حذف ایده‌رك روح عاقله‌یی ابقا ایتدی ، وروحی جسمدن تفریق ایله هر برینك خصائصنی تمیزه چالیشدی. دهقارت روحی بر جوهر عد ایدردی . آنك فکرنجه بو جوهرك اك بیوك خاصیتی فکردرکه جمیع آرانك منشأیدر . جسمده اخص صفاتی تمدد اولان بر جوهردر . صورت وحرکت ایسه جسمك احوالندندر . بو ایکی جوهر بربرندن تماميله متفرقدر . برنجیسی تجزی وانقسامی قبول ایتمز . اجزاسنده عدم تجانس ده یوقدر . ایکنجی جوهر ایسه انقسام ، تجزی وتغیری قبول ایدر . روح ایله جسم آیری شیلر اولدقلرندن شبهه‌سز عاقبتلری بر دکلدر . جسم فنا بولور، روح ایسه باقیدر .

بو مذهب فلسفینك طرفدارانی، جسم ایله روحی بربرینه باغلایان بر رابطه آرامق لزومنی حس ایتدیلر . چونکه مختلف طبیعتلرده یارادیلان بو جوهرلرك اتحادی آره‌لرنده بر خط اتصالك موجودیتنی کوستریبور . ایشته بو طرز تفکردن اوچ رأی تشعب ایتمشدر :

فیلسوف (مالبرانش) دیبورکه : روح ایله جسد آره‌سنده قطعیاً بر اتصال یوقدر . فقط هر برینك حرکتی دیکرینك حرکتنه مقابل اوله‌رق یارادلمشدر . هیچ برینك حرکتی دیکرینك حرکتنی انتاج ایتمیور . بویله‌جه خالق ، ایجاد ایتدیکی قوانین ونوامیس ایله هم جسمی تحریك ایدییور ، هم روحك انفعالاتنه حکمران اولیور ، یاخود روحده بر طاقم انفعالاتی هیجانه کتیره‌رك حرکات اجسادی ایجاد ایدییور . فقط فیلسوف لایبنیچ، مالبرانشه مخالفت ایده‌رك باشقه بر طریقه صاپمشدر : روح ایله جسد بربرندن آیریدر . برینك انفعالی ، دیکرینك انفعالنی انتاج ایتمز . فقط خالق ، روح ایله جسدی اویله یاراتمشدرکه هر برینك حرکت وسکونی دیکرنده اوکا مقابل بر حرکت ویا سکون ایجاد ایدییور . فیلسوف ، فکرینی شو مثال ایله تأیید ایتمکه چالیشیور : زنبرکلری بر آنده طولدیریلان وبر وقتده تدویر ایدیلن ایکی ساعتك حرکات وسکناتی بربرینه متوافقدر، فقط آلتلر مختلف ومتفرقدر. فیلسوف « کودوورت » دیکر بر رأیده بولنیور : « روح ایله جسد آره‌سنده نه روح ونه جسد اولان بر شی وار . بونك وظیفه‌سی روح ایله جسدی توحید ویکدیکرینك تأثرلرینی قبول ایتمك استعدادینه مالك ایتمکدر . باسقال ایسه روح ایله جسمك اتصالی مسأله‌سنك ناقابل ادراك اولدیغنی سویلمشدر . چونکه انسان ، او مخلوق حیرت انکیز جسمنك وروحنك نه اولدیغنی ادراك ایتمکدن عاجزدر . آنکچون بونلرك آره‌سنده‌کی اتصالی حوصله‌سی آلماز .

اون سکزنجی عصرده رواج بولان بوتون بو افکار ؛ عصر حاضر مدققلرینی اقناع ایده‌مز . چونکه حسی بر قوهٔ تأییدیه‌دن محرومدر . بو سوزلرك واهیلکنه اك بیوك دلیل فیلسوفلرك اختلافیدر . اختلافه کوکس آچان بر مسأله شبهه‌سز بر عقیده اولارق تلقی ایدیله‌مز . خصوصیله عصر حاضرده هرکس ادلهٔ حسیه ایستیور. بزم بوتون بو اقوالی عرض ایتمکدن مقصدمز ایسه قارئلرمزه روح حقنده‌کی اعتقاداتك اوفاق بر تاریخچه‌سنی عرض ایتمکدر .

..

روحك اصلی — روحك اصلنی تحری ایتمك اك بیوك ومهم مسئله‌لرندندر . بونك حقنده اوچ رأی واردر .

برنجی رأی : روحك جسمدن مقدم موجودیتی ،

ایکنجی رأی : روحك صلب پدرده بر مقروب شکلنده استقرار ایتمسی ،

اوچنجی رأی : هر جسم جدیده‌ده یکی بر روحك بولنمسیدر .

برنجی فکرك اسکی فیلسوفلردن طرفدارلری فیثاغورس ایله افلاطون واوریژندر . یکی فیلسوفلردن‌ده ژان رینود التزام ایدییور. بونلرك جمله‌سی ، حیات دنیویه‌نك روحلر عالمندن صکره کلن بر حیات اولدیغنه قانعدرلر وهر روحك ناقابل مقاومت بر قوت سوقیله بر جسده کیرمکه مجبور قالدیغنی سویلشلردر.

موسيو ژان رينود ديبوركه : پدر ايله مادر واوغل بيننده مطلقا برمنا بت سابقه واردى وبزى عائله‌لرمزه سوق ايدن قوانين طبيعيه واردر . كذلك عائله‌لريمزده بزى كنديلرينه طوغرو جذب ايدن بر قوهٔ جاذبه واردر .

ايكنجى فكرك صاحبلرى فيلسوف تيرتوليان ايله‌لوتير ولايبنيچ‌در. اوچنجى‌ده برچوق خريستيانلرك رأييدر .

روحك دائرهٔ نفوذى .— ده‌قارتك مقدما شرح ايتديكمز مذهبندن بر نتيجه چيقيور : روحه وجسمه نسبت ايديلان اعمالك نه اولديغنى آيرى آيرى آكلامقدر .

« أنيميزم » مذهب فلسفيسى مؤسسى (ستاهل) ديبوركه: « روح ، حياتك ، حسك وعقلك اصليدر . انسانك شخصيتنى تكوين ايده‌ن حركات عقليه ومعنويه‌سى قوهٔ حياتيه‌سى ايله اتفاق ايده‌رك اوحركاتى يابار . جميع حركات روحك آثار ومظاهرندندر. » فقط فيلسوف بيرلوروكس ، قوهٔ حافظه‌نك حركات جسمانيه‌دن عبارت اولديغنى سويليور. فيلسوف « بن دوبران » ايله « بورداس‌ديمولان » علم، عقل واراده‌يى روحه ، حس وتصورى جسمه اضافه ايديبورلر . هضم ايله افرازاتى‌ده بوكا مثال اوله‌رق كوسته‌ريبورلر .

بو فيلسوفلرك براهينى — بو مذهبك فيلسوفلرى روحك خلود وصفنى ، صفت طبيعيه‌سنده، يعنى انحلال ايتمه‌مسنده بوليورلر وديبورلركه : « اولوم ، حيات ايله هيئت تركيبيه‌سنى محافظه ايده‌ن وقابل انحلال اولان‌جسمك انحلاليدر . روح جسم اولمديغندن وبسيط يعنى غير مركب اولديغندن انحلال ايتمز وانكچون أولمز . »

روحيونك اك ايلرو سوردكلرى دليل بودر . يونان ، روماء عرب فيلسوفلرينك سوزلرى‌ده بويله‌در. فقط بونلر ، ادراك عصرينك استلزام ايتديكى كبى‌حسى‌دكلدر. ادراك‌عصرى‌اولان‌بوعصر ، كورمك، ياخودلمس ايتمك‌ايستيور. فلان‌شى‌موجوددر ديمك‌ايله اكتفا ايده‌مه‌يور ؛ (كوزلرمله كوردم ، اللرمله لمس ايتدم، ديلمله طاتدم) كبى قناعتبخش احساسات ايله قانع اولا بيليور .

ادلهٔ محسوسه پك چوقدر . بونلرى برباب مخصوصده ايضاح ايده‌جكز .

ماديونك اعتراضلرى : — ماديونك فيلسوفلرى ، روحى ، عقل، اراده وحسك‌مجموع ظواهرى اوله‌رق تلقى ايدرلر؛ فكرك انجق عضوى بروظيفهٔ بدنيه‌يى ايفا ايتديكنى سويلرلر .

فرانسز فيلسوف موسيو غابانيس ديبوركه : « فكرك اعمالنى ايجه اكلامق ايچون بينى بر عضو اوله‌رق بيلملى . آنك خاصيتى انتاج افكاردر ، معده‌نك وباغرصاقلرك وظيفه‌سى هضم اولدوغى كبى. بينك انتاج افكار ايتمسى حادثه‌سى ، برطاقم مؤثرلرك بينه توارد ايتمسى واونى ايشلتمه‌سى ايله اوليور : غدالرده معده‌يه ايندیكى آنده آنى تحريك ايده‌رك اوسايه‌ده تحلل ايدرلر . »

آلمان طبيعيونندن استاد بوخنر ديبوركه : « فكر بينده اجتماع ايده‌ن قوتلرك محصوليدر . بونتيجه كوزله كورولمز، انجق آثاروظواهر ايله كورولور ، الكتريق برقوهٔ عصبيه‌نك نتيجه‌سى‌در . »

ماديونك اعتراضلرى بوندن عبارتدر . بز بوتون منطق وعقلى برهانلرك براهين مثبته ايله ناقابل تطبيق اولديغنى اعتراف ايتمكله برابر اعتراضات مذكوره‌نك‌پك مفلس اولديغنى ادعادن‌ده هيچ چكنميه‌جكز.

موسيوغابانيسك سوزى كنديسنك پك فاسد قياسلره قاپيلديغنى كوستريبور . چونكه اعمال فكريه‌يى هضمه قياس ايتمك پك بيوك بر جسارتدر . هضم فكر ايله ناقابل قياسدر . استحسان ، استهجان ، محبت، كراهت، تنقيد الخ اعمال معنويه‌دندر . هضم ايسه بر عمل ماديدركه طبيعتك اعمالنه پك مشابهدر . تخمر ، تعفن بوكا بر مثالدر. فكر ايسه عمل برمعنوى‌دركه بتون مكونات محسوسه‌يى احاطه وانلرى تدقيق تنقيدايدر . كوروليوركه هيچ ده هضم ايله قابل قياس دكلدر .

بز ماديونك روحى انكار ايتمه‌لرندن زياده بويله فاسد فكرلرى احترامه شايسته اقيسهٔ فلسفيه‌دن عد ايتملرينه تعجب ايدرز .

القاهره : عمر رضا

مقالات

مصاحبه

مسلمانه قيافتنده كزن بر پروتستانه ميسيونرى ايله

٤

ميسيونر ، مقام استدلالده ذكر ايتمش اولديغى آيتلرك طوغريدن طوغرى‌يه كندى مقصدينى تأمين ايتميه‌جكنى حس ايدنجه ـ معتادلرى وجهله ـ جوابدن عاجز قالديغنى‌بيلدرمه‌مك ايچون‌مجراىى دكيشديردى؛ بو آيتلرى دها سربست‌دوشونمه‌مزى تكليف ايليه‌رك ديدى‌كه:

—افندم ، بنده‌كز بو آيتلرى‌غايت سربست‌برفكرايله دوشنيورم ؛ آيته ، بشقه‌لرينك فكرينى قطعيا قاريشديرميورم . اكر سزده بو صورتله دوشونور ، بو يولده محاكمه ايدرسه‌كز مطلقا بزم مدعامز ثابت اولاجق‌در . مع مافيه بركون كلوب‌ده بو حقيقتلرك هپسى ميدانه چيقه‌جق ، كيزلى قپالى برشى قالميه‌جق‌در . برده سرد ايتمش اولديغكز مطالعات ، تورات ايله انجيلك محرف اولديغنى نه‌دن ايجاب ايتسون ؟ ألده متداول اولان تورات ايله انجيلك حضرت موسى وحضرت عيسى‌دن صوكره يازلمسى بونلرك اصل تورات ايله انجيل اولمديغنى‌مى ايجاب ايدر ؟ قرآن كريم‌ده‌جناب پيغمبرك وفاتندن صوكره صحابه‌لر طرفندن‌طوپلانماديمى ؟ بناء عليه تورات ايله انجيل حقنده وارد اولان اعتراض قرآن كريم حقنده‌ده واردر ! بز اونلره محرف ديه ـ

جك اولورسه‌ق اونلرده قرآن کریمه محرف دیمزلرمی ؟ معهذا اولجه‌ده سویلدیکم وجهله مقصدیمز ایضاح حقیقتدر ؛ فرصتدن بالاستفاده ذات عالیلریله برمصاحبه‌ده بولنمقدر .

— عزیزم ، او آیتلری نه‌قدر حر، سربست دوشونه‌جك اولسه‌کزینه اونلردن تورات ایله انجیلك صحتنه دائر برحکم چیقماز . هم ، اوزون سوزه‌نه حاجت ! مادامکه قرآن کریمه ایمانمز واردر ؛ او حالده قرآنك دیدیکی کبی عمل ایتمه‌مز لازمدر . ألده متداول اولان تورات ایله انجیلك محرف اولدیغنه قرآن کریم شهادت ایدیور . بونی یوقاریده ایضاح ایتدك . یوق اکر قرآنه ایمانك یوقسه اوزمان تاریخه مراجعت ایده‌ریز . هر ایکی صورتده‌ده بونلرك محرف اولدیغی میدانده‌در ؛ بناء علیه بوبابده فضله سوزه حاجت کورمیورم . صوکره — ظن ایدرسه‌م بشقه برشیئه ایما ایدرك — « بو حقیقتلرك هپسی میدانه چیقه‌جق . » دیورسکز . های ، های ! بوتون حقایق میدانه چیقارق اسلامك بردین فطری ، بردین عمومی اولدیغی برکون کلوب‌ده بتون دنیاجه تسلیم ایدیله‌جکدر . بونده هیچ شبهه ایتمه‌مکز لازمدر . « فطرت الله التی . . . ! » ، « سنریهم آیاتنا ... ! »

ألده متداول اولان انجیل ایله توراتك صوکره‌دن یازلمسی ، قرآنك وفات پیغمبریدن صوکره طوپلانمسنه قیاس ایدیورسکزکه بونك قدر منطقسزلق اولاماز . یاهو سن نه‌یاپیورسك ! قرآنك وفات پیغمبریدن صوکره طوپلانمسی ألده متداول اولان تورات ایله انجیلك صوکره‌دن یازلمسنه بکزرمی ؟ بونه قدر صاچمه برسوز . برقاچ سنه اول (امیرخان) نامنده بریسی « قرآنمی محرف انجیلمی ؟ » دیه‌رك برکتاب نشر ایدیور ، اوده عینی سزك سویلدیککز کبی سویلیوردی . زواللی ، قرآن کریمك محرف اولدیغنی اثباته چالیشیوردی . ظن ایدرایسه‌م سزده بوفکری اورادن آلمش سکز . فقط « امیرخان » جنابلریده اوزمان «صراط مستقیم»دن أبی بردرس آلمشیدی . مادامکه قرآن کریمك صورت جمعی حقنده ذهنکزه برشبهه کلیور بورایه دائر برآز تفصیلات ویرمك لازمدر . باقکز ! قرآن کریم عهد جلیل رسالتده محفوظ ومکتوب ایدی . جناب پیغمبر افندیمزك حضرت علی ، عثمان ، معاویه .. ! کبی اجلهٔ صحابه‌دن برچوق وحی کاتبلری وار ایدی ؛ بو ذوات کرام پیدرپی نازل اولان سور شریفهٔ قرآنیه‌یی آیری آیری استنساخ ایدیورلردی . بناء علیه عهد جلیل نبویده سور قرآنیه‌نك هربری برکتاب مستقل کبی یازلمش ، برچوق قرالر طرفندن ازبر ایدلمشیدی . جناب پیغمبرك بویله هر سوره‌یی آیری آیری صحیفه‌لره یازدیرمسی‌ده شبهه یوقکه قرآن کریمك بتون خلقه نشر وتعمیمنی تسهیل حکمتنه مبنی ایدی . حتی حضرت علی بن ابی طالب ، ابن مسعود ، ابی بن کعب ، زید بن ثابت ، معاذ بن جبل کبی اجلهٔ اصحابك قرآن کریمی جمع ایتدکلری بیله روایت اولنمشدر .

دیمك اولیورکه حضرت پیغمبر زماننده متفرق برصورتده — یعنی هر سوره برکتاب کبی اولارق — قرآن کریم حرفیا یازلمش وازبر ایدلمش ایدی ؛ بونده هیچ شبهه یوقدر ، حتی یالکز بویله متفرق برحالده قالمیوب ، بلکه مارالذکر مشار الیهم حضراتی طرفندن جمع ایدلدیکی‌ده مرویدر . بالآخره جناب پیغمبرك ارتحالی متعاقب ظهور ایدن یمامه محاربه‌سنده بردن بره یتمش قدر « قرآنك — حافظ » ك شهید اولمسی اصحاب کرام حضراتنی تدهیش ایلمشیدی ؛ بونك اوزرینه برکونا اختلاف وتحریفه دوچار اولمامق ایچون فاروق اعظم افندمزك اخطاریله یارغار پیغمبر جناب صدیق اکبر افندمز کاتب وحی زید بن ثابت حضرتلرینه امر ایدرك قرآن کریمی قطع متفرقه‌دن ثبت صحایف ایتدیردی . حتی زید بن ثابت ، بوخصوصده بك زیاده احتیاط ایدرك مجرد اصحاب کرامك ازبرنده اولمسیله اکتفا ایتمه‌دی ؛ ازبرنده اولمق ایله برابر اوذاتك ازبرنده اولان آیتی حضور پرنور رسالتده یازمش اولمسنه‌ده اعتنا ایتدی . بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌دی ؛ حضور رسالتده یازلمش اولمسی بیله شاهدین عادلین ایله قبول اولندی .

بناء علیه زید بن ثابت حضرتلری هر بر آیتی قطع متفرقه‌دن ثبت صحایف ایدر ایکن هم صحابه‌نك ازبرنده اولمسنه ، همده صحابه‌نك او آیتی حضور رسالتده یازدقلرینه دائر ایکی دانه شاهد عادلك بولنمسنه اعتنا ایدیوردی . ایشته بوتون آیتلر بوصورتله جمع اولندی ؛ آنجق سورهٔ برائه‌نك آخری اولان آیتك حضور رسالتده یازلمش اولمسی ایکی شاهد ایله دکل ، بلکه فخر رسالت افندمزك حال حیاتلرنده ایکی شاهد مقامنده عد ایتدکلری ابو ذوالشهادتین خزیمه بن ثابت حضرتلرینك شهادتلریله‌در .

حضرت صدیق اکبرك ارتحالی اوزرینه بو مصحف مطهره فاروق اعظم حضرتلرینك ید امانتلرینه کچدی ، فاروق اعظمك ارتحالندن صوکره‌ده کریمهٔ محترمه‌لری ازواج طاهراتدن حضرت حفصه‌یه انتقال ایتدی . بالآخره استنساخ مصحفه لزوم کورلدی ؛ بونك ایچون یکرمی بشنجی سال هجریده حضرت عثمان ذی النورین ، حضرت حفصه‌دن مصحف مطهره‌یی الارق بو نسخهٔ مطهره‌دن علی الترتیب مصحف واحده جمعی زید بن ثابت ، عبدالله بن زبیر ، سعید ابن العاص ، ابن عباس ، انس بن مالك حضراتنه امر ایتدی . بو مجلسده اصحاب کرامدن اون ایکی ذات وار ایدی . بونك اوزرینه برچوق نسخه‌لر استنساخ ایدیله‌رك اطرافه نشر اولنوب بر نسخه‌سنی‌ده کندی یاننده آلیقویدی . نسخهٔ اصلیه تکرار حضرت حفصه‌یه اعاده ایدلدی .

بك اعلا ! شمدی ذره قدر عقل واذعانی اولان برکیمسه ایچون قرآن کریمك صورت جمعی ایله ألده متداول اولان تورات ایله انجیلك شونك بونك طرفندن صوکره‌دن یازلمسی آره‌سنده برمناسبت تصورینه امکان وارمی ؟ بوکونه قدر برحرفی بیله تحریف ایدیله‌مه‌ین ، وقیامته قدرده محفوظ قاله‌جغی طرف آلهیدن موعود اولان قرآن کریمك هر برآیتی جبرائیل علیه السلام وساطتیله جناب حق طرفندن حضرت پیغمبره تبلیغ اولندیغی آنده صحابهٔ عظام طرفندن ازبره آلنیر ، بوقدرله‌ده قالمیه‌رق حضور رسالتدن قالقمادن ثبت صحایف ایدیلیردی .

حتى اوراده يازدقلرينه دائر ايكى دانه شاهد عادل بولندرميه‌ده مجبور ايديلر . آيات كريمه‌نك ترتيبى‌يله توقيفى ، يعنى وحيه مستند اولديغنده اتفاق واردر ؛ حضرت جبريل ، حين تبليغنده آيات كريمه‌نك موضعلرينى‌ده تعليم ايدر ، شو آيت فلان يره ، بو آيت‌ده فلان يره يازيله‌جق دير ايدى . بونلرك هپسى‌ده تاريخاً مثبت‌در .

حال‌بوكه ألده متداول اولان تورات ايله انجيل بويله‌مى ؟ يوقاريده برتفصيل ايضاح ايتديكمز وجهله آنلر حضرت موسا ، وحضرت عيسى‌نك ارتحالندن صوكره برطاقيم كيمسه‌لرك يازمش اولديغى ميتولوژيا كتابلرى ، كنيسا تاريخلرى‌در ؛ اصل تورات ايله انجيل اورته‌ده يوق‌در ؛ تأليف باشقه ، جمع وترتيب ينه بشقه‌در ؛ عزيزم . سز مادامكه تتبعه مراقليسكز ، ذهنكزى اصل واساسدن عارى شيلر ايله اشغال ايتميه‌رك هر شيئك حقيقتنى تحرى ايتمكه ، برمسئله‌يى يارم ياملاق دكل ، كنه وحقيقتى ايله اوكرنمكه غيرت ايتمليسكز . بوكبى سفسطه‌لر ، تتبعى نقصان اولانلرى اغفال مقصديله ميسيونرلرك اورته‌يه آتدقلرى شيلردر ، كه حقيقتدن پك اوزق اولديغنى كنديلرى‌ده اعتراف ايتمكده‌درلر .

بناء عليه بو مسئله ايچون بوقدرله اكتفا ايدهلم ؛ چونكه شرق طرفى آغارمش ، كونش طوغمه زمانى تقرب ايديورديمك‌در . آرزو ايدرسه‌كز يارين اخشام ينه برلشه‌بيليرز .

— پكى افندم ، بوراده اولدقدن صوكره انشاالله ينه برلشيرز .

— بوندن صوكره يتاغمه اوزانوب ذاتاً ايكى كوندر اويقوسز اولديغم جهتله برقاچ ساعت راحت ياتمشم ؛ اوياندقدن صوكره ساعته باقدم اوده‌مش تره‌نك قالقماسنه اوچ ساعت قالمش . چارشويه چيقارق بعض احبابى كوردم ؛ اقشامكى غريب سوزلرك اسلام قيافتنده بركيمسه‌نك اغزندن صدور ايتديكنى نقل ايدنجه اوكيمسه‌نك اسلام دكل ، بلكه مسلمانلرى اغفال ايتمك مقصديله اوراده بوراده سرسرى كبى طولاشان برميسيونر اولديغنى سويلديلر . ذاتاً سوزلرى كنديسنك بر پروتستان پروپاغانداجيسى اولديغنده تردده محل براقميان بو حريفك ماهيتنى تماما اكلادقدن صوكره دوشوندم ؛ بو ميسيونرلرك وظيفه اوغرنده‌كى فعاليتلريله بزم — ورثهٔ انبيايز ديه افتخار ايدن — علماى اسلاميه‌نك غيرتلرينى مقايسه ايتمك ايسته‌دم ؛ فقط نه‌كزر ! كرچه اونلرده‌كى متمادى بر فعاليته مقابل بزمكيلرده بوش دكل : چونكه دائمى برعطالتده ... ! مع هذا علماى اسلاميه‌ده‌ده اوقدر قباحت كورميورم ؛ زيرا ميسيونرلركسكز يجق ميليون ليراسنه مقابل بزم حكومت نه‌ويريور ؟ هيچ ، دكلمى ؟

أوت ، استانبولده بولنان علمايه آز پاره ويرليور ؛ فقط يازيق‌كه بركشى‌نك كوره‌جكى وظيفه ايچون يوز اللى كشى‌يه معاش ويريليور ، بردرس عامك كوره‌جكى وظيفه‌نك باشنه يوز كشى كچيريليور . بوايسه ظلمك ، يولسزلغك اك بيوكلرندندر . حكومت ، باب مشيخت او وظيفه‌يى آدم عقللى بركشى‌يه تحميل ايدرك ديكرلرينى‌ده عالم اسلامك هر كوشه‌سنه سوق ايتمش اولسه‌يدى هم شمدى‌يه قدر اوغراديغمز فلاكتلرك يوزده برينى كورمزدك ، هم‌ده اسلاميت شونك بونك ألنده مسخره اولمازدى . دنيانك هر طرفنه — اولجه اولديغى كبى شمدى‌ده — مسلمانلر حاكم اولورلردى . مع التأسف باشمزه بوقدر فلاكت كلمش ايكن باب مشيختده بول بول معاش آلانلر حالا بو دقيقه‌دن غفلت ايديور ، ظاهر آديلرسز كوريننار آوروپاليلر هر تورلو حيل ودسايس ايله نصرانيتى نشره چاليشيورلرده بز حالا راحت دوشكنده اوزانيورز . صور اسرافيلك مقدمه‌سى قولاقلريمزى چينلاتيورده بز حالا دوكماق ايستميورز . اويله كورينيوركه بزى خواب غفلتدن اويانديرمق ايچون صور اسرافيلده آز كله‌جك . بيلمم‌كه بوكيجه نه قدر اوغورسز ، بو غفلت اويقوسى نه قدرده اوزون ايمش ؟ الك صوك سوزى استاد محترم حضرت عاكفه ترك ايديورم :

«نه تره‌نلرله وايورلر سزى بيدار ايتدى؛
نه‌ده طوپلر بودرين اويقويه بركار ايتدى!
سزى كيم قالديره‌جق ، صوريمى اسرافيلك ؟
.... »

آقسه‌كيلى

احمد حمدى

ادبيات

صحائف تنقيد

محمد عاكف

صفحات — برنجى كتاب

خسته

« وقعه خلقه‌لى زراعت مكتبنده كچمشدى . »

— نجه دوقتور ، اونى سز بر صويه‌رق ديكليكز ؛
خسته‌لق چونكه دكل اويله اهميتسز .
ساده بر نزلهٔ صدريه‌مى عات ؟ نرده !
چوجغك حالى فنالاشدى شو صوك كونلرده :
اون كون اول عمليانه چيقاركن طلبه ؛
اوده كلشدى ، فقط يولده نوبتلر غلبه
ايدرك ويرمدى بيچاره‌يه بردم راحت .
ديدم : « اوغلم ، نه‌يه كلدك ! هادى كيت مكتبه ، يات ! »
اوزماندن بريدر ضعفى تزايد ايديور ؛
شبهه‌لر طوغروسى كيتدكجه تأيد ايديور .
اويقو يوقش ، كيجه هپ اوكسوريورمش ، آتشك
اولميورمش آزيجق ديندكى ...

بن ذاتاً ایشك
بر آی اول بیلیوردم نه وخیم اولدیغنی ..
بکا اخطاره نه حاجت آبکم شیمدی بونی ؟
معمافیه یکیدن بر باقملی دقتله :
حکمی قطعی ویره‌بیلمك ایچون اولماز عجله .
چاغیرك خسته‌یی کلسین .

قپونك پرده‌سنی
آچه‌رق کیردی او اثناده دوزلتوب فسنی
بر اوزون بویلی چوجق .. لکن او بر لوحه ایدی !
اویله بر لوحهٔ رقت که اونو تمام ایدی :
رنکی اوچمش یوزینك ، کوزلری چوکمش ایچری ؛
الماجقلر ایکی باشدن چیقیویرمش ایلری .
اوشاقاقلر کوچه‌رك جبهه‌یی یاندن صیقمش ؛
فیرلامش آلنی ، طامارلرده برابر چیقمش !
بت بکز کول کبی اولمش اوچه‌رق نور شباب ؛
اویاناقلر ایکی صولغون کله دونمش ، بی تاب !
او دوداقلر موراروب قاولامش آرتق دریسی ؛
اوزامش صاچ کبی کیرپیکلرینك هر بریسی !
قفا بر یوك کسیلوب بوینه ، چوکمش باغری ،
ایکی دکنك کبی یوکسلمش اوموزلر یوقاری .
— اوطور اوغلم ، سنی دقتلیجه بر دیکلیه‌لم ..
صویون اولجه فقط ..

سز صویبکز یوق حالم !
صویدی بیچاره‌یی اوچ بش کشی بردن ، او زمان
آلدی برهیکل عریان سفالت میدان !
بوکمیك کولچه‌سنك دیکلنه‌جك برجهتی
یوقدی. ظنمجه طبیبك جوشه‌رق مرحمتی ،
« باقاسه‌ق خسته‌یی نومید ایدرز بلکه . » دیه ،
چوجغك کوکسنه یاقلاشدی بر آز دیکله‌مه‌یه :
— اوکسور اوغلم .. نفس آل .. آلمه نفس .. اولدی .کیین .
باقه‌یم نبضکه .. اعلا ! سکا یازه‌یوم قوده‌ئین
یازه‌یم ؛ اوکسوریورسك‌او، کسر بك ایسدر ..
آرسینق حبلری آل ، سویلرم اجزاجی ویرر .
هادی کیت کندینه ایی باق ...

— نصل ایتدك دوقتور ؟
ایده‌جك یوق ، چوجق آرتق یوله کیرمش ، کیدیور !
صول طرفدن رئه‌نك ذروه‌سی تکمیل چوروش
خسته‌لق سیر طبیعیسنی آلمش یورومش .
دور ثالثده‌کی آثاری او ملعون مرضك
وار تماميله ، دکل هیچ بری اکسیك عرضك .
بتون اعراض شهیقیله ، زفیریله ...

— یتر !

خسته‌نك چهره‌سی میدانده یا،انسانده مکر
اولماسون حس دنیلن شی .. اودکل ، لکن بز
بونی « تبدیل هوا ! » دیرده نصل کوندریرز ؟
شورده اوچ بش کونی وار .. کوندرملی : یولده اولور ..
« کیت ! » دیمك هم دوشونورسه‌ك نه بیوك بر ذلدر !
هادی کوندرمیه‌لم .. وارمی فقط امکانی ؛
کیمه درد اکلاتیرز؟ بولسه‌ك آ درد آکلایانی .
— سوزیکز طوغری مدیر بك ؛ نه‌یاپوب یاپلی تك
بو چوجق کیتمه‌لیدر . چونکه یاشارسه پك بك
دها بر هفته یاشار،صکره سرایت‌ده اولور :
بویله بر خسته‌یی کوندرمه‌ده مکتب معذور .
— بر مبصر چاغیرك .
— بویورك افندم .
— بکا باق :
خسته‌نك کیتمسی هرحالده موافق اوله‌جق .
« سکا تبدیل هوا توصیه ایتمش دوقتور .
کزمش اولسه‌ك آچیلیرسك .. » دیه بر فکرنی صور .
« ایسته‌م ! دیر او ، فقط دیکله‌مه ، اقناعه چالیش :
کیم بیلیر . بلکه‌ده بیچاره چوجق آکلامامش :
— شیمدی تبدیل هوا وارمی بنم ایستدیکم ؟
براقك حالمه آرتق بنی راحت اوله‌یم !
اوچ بچق ییل بکا قاتلاندی بو مکتب ، اوچ کون
دها قاتلانسه قیامتمی قوپار ؟ هم نه ایچون
بنی ییللرجه بارینديرمش اولان بر یردن ،
« اوله‌جکسك ! » دیه قوغمق ؟ بو قوغولمقدر .. بن
کیمسه‌سز بر چوجغم ، نرده کیدر یر بولورم .
ایتمه‌یك صکره سوقاقلرده قالیر محو اولورم !
آنام اولمش ، بابامك بیلمیورم هیچ یوزینی ؛
قارداشم وار اوده لکن بکا دیکمش کوزینی :
صانکه آتیده‌کی موهوم رفاهم کیدرك ،
اونی چالقاندیغی خسرانلر ایچندن چکه‌جك !
قاردشم ، قوردیغك آمالیده ویرمکده اولوم ؛
بنی کوم حفرهٔ منسیته ، آتیکی‌ده کوم !
هانکی بر دردم ایچون آغلایه‌یم ، بیلمیورم .
دوکدیکم یاشلری معذور کورك : مغدورم !
او قدر سعی بلیغك بو سفالتمی صوکی ؟
بری اولجه اکر سویله‌مش اولسه‌یدی بونی ،
چالیشوب عمریمی چیلغنجه هبا ایتمزدم ،
بن بو مستقبله ماضیمی فدا ایتمزدم !
مرحمت بیلمین انسانلره باق یاربی ،
قوغیورلر بنی برسائل آواره کبی !

— سنی بر کره قوغان یوق ، بو سوزك پك حقسز .
« ایستهم ، یوللامایك . » دیرسهك اكر قال . يالكز
خستهسك ...
— هم ورم ! سویله نه‌وار صاقلایه‌جق ؟
— یوق جانم اویله دکل ...
— اویله‌یا هرکس احمق !
براقیرلرمی اكر کیتمه‌مش اولسه‌م نجیا !
طوغریدر کیتملی‌یم .. قوشدیریکز بر عربه .

*

* *

صوك صنفدن ایکی وجدانلی رفیقك قولنه
دایانوب چیقدی اوبیچاره سفالت یولنه .
آنه‌رق آرقه‌یه برلمحهٔ لبریز الم ،
اونی تبعید ایده‌جك بایطونه یاقلاشدی « ورم ! »
طوتدی ، بیندیردی چوجقلر صاره‌رق هر برینی ،
اوپدیلر کریهٔ ماتم دوکه‌رك کوزلرینی :
— چکیویر طوغریجه استاسیونه ...
— یوق یوق ، بنی تا
کوتور استانبوله بر یرده براق که: غربا
— کیمسه‌نك اونلره آلدیرمدیغی برصره‌ده —
اوزانوب اولمه‌یه بر شیلته بولورلر اوراده !

برشعرك کوزللکنه حاصل ایتدیکی تأثیر معیار حقیقی اوله‌بیلیر ، شو قدرکه تأثریاب اوله‌جق محیط موافق بولونمالیدر . صفحاتك برنجی کتابی استانبول مکتب سلطانیسنده ادبیات معلمی بولوندیغم صره‌ده نشر اولوندی . مکتبده درسلره باشلایه‌لی هنوز اوچ درت آی اولمش ایدی . بو قدرجق بر تدریس ایله طلبه‌مه غوامض ادبیه ومحاسن شعریه‌یی تعلیم ایتمك نرده‌قالیر ، هنوز اشعاری موزون اوله‌رق اوقویه بیلمك ملکه‌سنی بخش ایده‌مه‌مش ایدم . بز دها الفاظ واسالیبه عائد بحثلرله اوغراشیوردق ، مسائل بدیعیه‌یه — اوده برقاچ شعری انشاد ایدرکن — پك آز تماس ایده‌بیلمش ایدك . طلبه‌مك اره‌سنده طبعاً ادبیات هوسکاری اولانلر ، شعری سوه‌نلرده نادرایدی. مع مافیه صفحاتده پك زیاده بکندیکم شعرلردن « خسته » منظومه‌سنی مکتبك دردنجی صنف شاکردانه انشاد ایده‌رك شعرك قابلیت تأثیریه‌سنی اکلامق ایسته‌دم . فکرمجه بو منظومه‌نك کوزللکی تحقیق ایچون مکتب محیطندن موافق بر محیط اوله‌مازدی : مکتبلیره مکتب حیاتی قدر هیچ بر تصویر مؤثر اوله‌ماز ، محمد عاکفك خسته شعرنده ایسه مکتب حیاتی‌ده دکل ، دها خصوصی اوله‌رق بر مکتبلینك پك الیم بر صفحهٔ حیاتی تصویر ایدیلیوردی . شاعر اثرنده احراز موفقیت ایده‌بیلمش ایسه . یعنی بو شعر انشاد اولونجه اوکا هرکسدن زیاده مخاطب اولان مکتبلیلر کندیلری کبی بر مکتبلینك عاقبت فجیعه‌سنی « غایت طبیعی وصمیمی » اوله‌رق اکلایه‌بیلیورلرسه شعر انافس آثار صنعتدن اوله‌جقدی . « خسته » منظومه‌سی ایچون برمکتب محیطی برمجلس شعرا محیطندن بیله موافقدر . خصوصیله شعرده انجق ارباب اختصاصك فهم ایده‌بیله‌جکی رقیق وخفی محاسن بدیعیه‌دن زیاده طوغرودن طوغرویه قلبه ، قلب شبابه خطاب ایدن محاسن طبیعیه موجوددر . بویله برمکتبلی‌یه عائد حقیق برفاجعه‌یی غایت صمیمی اوله‌رق تصویر ایدن بر شعر ایچون معرفتکاه مکتبدن مکمل معکس ظهور وانکشاف اوله‌بیلیرمی ؟

« افندیلر ، دیدم ، سزه بوکون محمد عاکفك برشعرینی اوقویه‌جغم . براز دقتلیجه دیکلرسه‌کز بو شعری پك کوزل اکلارسکز . لسانی ساده‌در ، اکلایه‌مایه‌جغکز کله‌لره تصادف ایتمیه‌جکسکز . بو منظومه‌ده اویله پارلاق ، یوکسك خیاللر ، یاخود مبهم ، مظلم تصورلر ، حتی انجه‌لکلر ، کیزلی کوزللکلر یوقدر . ساده‌جه برحکایه‌در .... فقط .... فضله‌سو یلیه‌یم باقه‌لم شعری ناصل بوله‌جقسکز . »

صنفدن برشاهبال دقت کچرکبی اولدی ، برهوای حرکت یوکسلدی ، کوچوك باشلر برازایلری‌یه اوزاندی ، صیره‌لرك اوزرینه برقاچ دفتر آچلدی ، برقورشون قلمی دوشوریلوب ینه آلندی .... نهایت سکونت وسکوت .

باشلادم :

خسته !

« وقعه حلقه‌لی زراعت مکتبنده کچمشدی »

بو سرنامه‌دن صوکره اوفاق بر توقفله قارشمده‌کی کوچوك عالم انتظاره باقدم : چهره‌لرده باشقه برحلاوت ، کوزلرده پك بارز بر لمعهٔ دقت بلیردی . مکتبه عائد بر وقعه دیکله‌نیله‌جکی ایشیدیلنجه مکتبلیلرك قلبی یوزلرینه کلمش ایدی . شو ایلك تأثری اك اوفاق بر ابهام ایله رنجیده ایتمه‌مك ایچون دیدم‌که « مکتبك مدیری ایله دوقتوری قونو - شیورلر ، سوزه باشلایان مدیر بکدر » . صوکره شعری اوقودم . « — چاغرك خسته‌یی کلسین . » سوزلرینه کلنجه طوردم . صانکه صنفك حیاتی‌ده بنم سسمله برابر طوریوردی . کوچوك باشلر بلااختیار قاپی‌یه طوغرو چوریلمش ، همان‌همان صنفك قاپیسندن خسته کیریویره‌جکمش کبی بکلیورلردی .

قاپینك پرده‌سنی
آچه‌رق کیردی او اثناده دوزانوب فنی

بوراده قانون انشاده نظراً توقف ایتمك لازم کلیوردی ، فقط بن قانون ندقیقه انقیاد ایله ینه براز طوردم ، شو تصویر حقیقینك تأثیر مخصوصنی کورمك ایسته‌دم . قارشمده‌کی سیمالرده بر تبسم ممنونیت بلیردی : مدیر بکك حضورینه فنی دوزلته‌رك کیرمك هر مکتبلینك اعتیاد تربیه کارانه‌سی دکلیدر ؟ طلبه عیناً کندی حاللرینی کورمش اولدیلر ، شاعرك مکتبلیلر حقنده شو تقدیرضمنیسندن پك ممنون اولدقلری اکلاشیلیوردی .

شعری آغیر آغیر هر کله‌یه حق تصوتی ویره‌رك ، صداده لزومنه کوره تحولات التزام ایده‌رك انشاد ایتدم .

هادی کیت کندینه ایی باق

سوزلرینه کلنجه ینه طوردم . قارشمده‌کی چهره‌لر صاپ صاری کسیلمشدی . کوزلره بکایه‌مقدمهٔ ظهور اولان بایغینلقلر طولمشدی . معنای حزنی ، مآل مرحمتی دست فیاض طبیعتك ترسیم ایتدیکی الواح ذی‌حیاتده کورمك ایچون شو صنف خلقنه باقمق کافی ایدی : انشاده دوام ایتدم .

کیم بیلیر بلکده بیچاره چوجوق اکلامامش .

مصراعنی اوقودقدن صوکره مخاطبلرمی برکره دها تدقیقه لزوم کوردم . شمدی صنفده‌کی چهره‌لر بریرندن بوتون بوتون باشقه ایکی معنا افاده ایدیور کبیدی : طلبه‌نك بر قسمی مدیرك ترددلرینی پك حقلی کورویور ، حتی بو ترددلرك بر شکل تقرر آلماسنی ، خسته‌نك مکتبدن کوندرلمه‌سنی تمنی ایدیور ، دیکر قسمی‌ده دوقتوری حقلی کورمك ایستیوردی . سیمالرده پك بارز انکشافات کوسترن شو ایکی معنای متضادك اوستنده‌ده بر الم عمومی ، مهیای فوران بر اضطراب روح تموج ایدر کبیدی .

شعری صوك پارچه‌سنی‌ده تماماً اوقویه‌رق بیتردم . آرتق صنفك حالنی کورملی ایدی : فریاد روحنی اغلامقله تسکین ایده‌بیلمك سعادتندن محروم اوله‌جق قدر فطرتك بخل مروتنه اوغرامش بر قاچ بدبخت ایله حسسز ایکی اوچ رخامپارهٔ بشرسیمادن باشقه هرکس اغلایوردی . بن‌ده اغلادم .

بو صمیمی هنکامهٔ تأثر برقاچ دقیقه دوام ایتدی . بلکده دها زیاده سوره‌جکدی . آره صره طویولان هچقریقلر ارەسنده صوردم :

— بو شعری ناصل بولدیکز ؟

عمومی بر صوت بلند : — پك کوزل ! جوابنی ویردی .

دیدم‌که : « سزه بن بوندن چوق کوزل شعرلر اوقودم . دها کچن درسده عبدالحق حامدك اثرندن بر پارچه‌یی تدقیق ایتدك . عجبا نیچون او اثرلردن هیچ بری سزه بوقدر تأثیر ایتمدی ؟ شمدی اغلایورسکز ، فقط نه‌دن طولایی اغلایورسکز ، اکلامق ایسترم ؟ »

نظرلر ایلك صره‌ده اوطوران کمال‌الدین افندی‌یه توجه ایتدی ؛ صنف خلق سؤاله جواب ویرمکی اوکا حواله ایدییوردی . کمال‌الدین افندی بو وظیفه‌یی همان بلاتردد ایفا ایتدی :

— بو شعر بزه کندی حالمزی تصویر ایدییور ، مکتبلی حیاتنی کوستریور . ایچمزدن بری ، الله اسیرکسین ! ورم اولسه‌ده مکتبدن چیقارلسه بز نه‌حاله کیره‌رز ؟ ایشته‌سز شعری اوقورکن بز برارقداشمزی قارشمزده کورور کبی اولدق ، اونك ایچون اغلادق .

دیکر بر صدا طویولدی :

— صوکنی ایی اکلایه‌مادق .

— نی غربا خسته‌خانه‌سنه کوتورك دیمك ایستیور .

— اکلاشیلمیور دکلمی افندم ؟

— اکلاشیلیور اما ، طبیعی بر افاده دکل .

« مابعدی کله‌جك هفته »

علی اکرم

اهل صلیب مظالمی

« دلی اورمان مظالمی »

دوبریجدن اداره‌خانه‌مزه کوندرلمشدر :

نره‌ده قالدی جهانی ولوله‌یه ویره‌رك بالقان اقوام مظلومه ! سنی مدافعه ایده‌ن باکستون جنابلری ؟.. بوکون بولغارستانده دلی اورمانده بوتی بوکوك مسلمانلر حقنده بولغار اهالیسی طرفندن روا کوریلن مظالم ، ارتکاب اولونان وحشتلر قرون وسطی‌یی چوقدن اونوتدیرمشدر . بو مظالمی بالقان قومیته‌سی رئیسی صفتیله افتخار ایده‌ن باکستون جنابلری تنزلاً اوقورسه وظیفه‌سنی بی طرفانه ایفا ایتمه‌دیکنی اکلایاجق ، صلیب نامنه یاپیلان جنوارلقلری کورنجه کندیسیله برابر صلیبك ده یوزی قیزاره‌جقدر . بوکون بولغارستانك رومانیا حدودینه یاقین کویلرنده جریان ایدن ، حالا یوزلرجه‌سی دوام ایتمکده اولان وقایع ظالمانه وخونخوارانه‌نك برچوغنی رأی‌العین مشاهده ایتدیکم کبی بر طاقی‌ده‌کوی عموجه‌لرمزك یومی شکایتندن مستبان اولمقده‌در . کزدیکم یرلرده عموجه‌لر بولغارلرك باربارلقلرندن صاف لسانلریله شویله‌جه شکایت ایتمکده‌درلر :

« افندی اغا ؛ بزه بولغارلر چوق اذیت ایدییورلر . آغلانه‌جق یرمز یوق ، اولسه‌ده دیکله‌مه‌یورلر . مالمز یغما ، قادین وقزلرمزك ناموسنه کچه‌یور . کیجه ئه‌ولرمزده بیله راحت یوق . هرکون بر ، ایکی بولغار قاپویه دیکیلر (بەتورچین ! چابوق کلینی چیقار) دیه‌رك اللرنده‌کی بالطه ایله ایچری هجوم ایده‌ر . حالمز نه اولاجق ؟ دایانامایه‌جغز ! کویمز بوشالدی ، هپ طوپراقلرینی براقه‌رق کوچدیلر ... دیه بر وضع تظلمکارانه ایله یانه یاقیله آکلادییورلر .

بن بر غزته‌جی دکلم . لکن صاف قلبمله مدافع حقیقت قلمکزه مراجعت ایدییورم . هرکون کوردیکم هر عموجه ، عرض ایتدیکم طرزده تظلم ایدییور . عادل ! بولغار حکومتنك ادارهٔ ظالمانه‌سنی لسان ملیلریله آکلادییور . مأمورلری بولغار جانیلرینی (حمایه) مسلکنده بردوام . بروجه آتی عرض ایده‌جکم وقایع ظالمانه‌نك عین حقیقت اولدیغنی مقدساتم نامنه تأمین ایده‌رم . مقام عائدیله مدنی ! حکومتنك وکیللرینه تحفهٔ مدنیتلرینی تبلیغ ایدرسکز . بو وحشتلرك نهایتی یوقسه ، اولمایه‌جقسه حمایهٔ حیوانات جمعیتلری تأسیس ایده‌ن آوروپا دها شمدیدن بر میلیون بولغارستان مسلمانلرینك برات اعدامنی امضا ایتسین . استانبول غزته‌لرمز ، اموالی یغما ، عرضی پایمال ، کندیلری مجبور هجرت ایدلمش مسلمانلرك هجرتندن شویله‌جه بحث ایتدی : (بولغارستاندن بشیوز اسلام مهاجری کلشدر) یاوان بر سطر دکلی ؟ محرر افندی اسبابنی آرامق لزومنی بیله حس ایتمه‌مش .

۱ ایلول سنه ۳۲۹ تاریخندن ٦ ایلول سنه ۳۲۹ تاریخنه قدر دلی

اورمانده بولغارلر طرفندن ارتکاب ایدیلن وحشتلردن بر نمونه لیسته‌سی :

۱ — براوادی قضاسنده (عربلر) کوینده محمد آغا وزوجه‌سنی بولغارلر جنوارجه پارچه‌لادقدن صوکرا اون دورت یاشنده کریمه‌سنی داغه قالدیرمشلر ، تنصر ایتدیره‌رك اسمنی (ماریقا) یه تحویل ایتمشلردر .

۲ — تنصر ایتدیره‌رك (بش تپه) قریه‌سنده حسن آغانك کوچوك کلینی بولغارلر داغه چیقارمشلر ، صباحله‌ین عریان بر حالده صالیویرمشلر ، بو وحشتلرینه مانع اولمق ایسته‌ین اون بش یاشنده بر چوجوغك بروتنی کسمشلردر .

۳ — دوبریج قضاسنده (کوکچه‌دلیك) قریه‌سنده بولغار وحشیلری ایکی مسلمانی قتل ایتمشلر ، بو حرکتلرینه مانع اولمق ایسته‌ین قریه‌نك بقالی (روم) ی صورت فجیعه‌ده پارچالامشلر .

٤ — براوادی . (بیچه‌لی) قریه‌سنده حاجی حسنك ئه‌وینه بر چته کله‌رك پاره ایسترلر ، حاجی حسن « اسکله‌یه کیده‌مه‌یورم ، برشی صاتمادم » دیرسه‌ده دیکله‌مزلر . بالطه ایله خانه‌یه هجوم ، قاپویی پارچالادقدن صوکرا بولدقلری اشیایی یغما ایله کلینی‌ده آلاراق داغه کتورلر . حاجی حسنك مختلف شکایتلرنی دیکله‌ین یوق . بر هفته صوکرا کلینی صالیویررلر .

٥ — براوادی . (یاموقجی) قریه‌سنده . حاجی سلیمان نامنده برینك اون ایکی یاشنده کریمه‌سی داغه قالدیریلیر . بکری ازاله اولوندقدن صوکرا صالیویرلمش ایسه‌ده اوچ کون صوکرا وفات ایتمشدر . قزك والده‌سی‌ده صوك درجه اسیر فراشدر .

٦ — شمنی قضاسنده (مهموزلی) قریه‌سنده اوچ کلین وایکی قیزی داغه آلمشلر ، حرکات سباعانه‌لرنی اجرادن صوکرا براقشلر .

۷ — شمنی قضاسنده (صنوبرلك) قریه‌سندن دورت قادین ، ایکی قیز داغه چیقاریلمش ، اوچ کون صوکرا صالیویرلمشدر .

۸ — براوادی (عربلر) قریه‌سنده (تك دلی) نام پهلوانك کریمه‌سنی آلمشلر ، بر هفته صوکرا باشی یاریق ، برقولی قیریق اولدوغی حالده ترك ایتمشلردر .

۹ — براوادی (چناقجی) قریه‌سندن داغه قالدیریلان بش قادین وقیزك اون بش کوندنبری نام ونشانی یوقدر .

۱۰ — براوادی (قره‌کوزلر) قریه‌سندن (بش باکره)نك نره‌ده اولدوغی بلینه‌مه‌یور .

۱۱ — (کوچوك احمدلر) قریه‌سندن آلنان (اون بش) قادینك یکرمی ایکی کوندنبری عودت ایتمه‌دکلری بزه شکایت ایدیله‌یور .

۱۲ — براوادی (بش تپه) قریه‌سنده (حاجی قایطان) آغانك کلینی اودن آلنمش ، اون کوندنبری یوقدر .

۱۳ — براوادی (دراهی) قریه‌سی تکمیل مسلمانلرینه بولغارلر هجوم ایتمش ، اشیا وعرض وناموسلری یغما ایدلمشدر .

۱٤ — تورك آرناودلی (شمنی قضاسی) قریه‌سنده تجاوزات یدی ، سکز یاشلرنده معصوملره قدر تشمیل ایدلمش . مدافعه‌ده بولونان قهوه‌جی مصطفی آغا اودون ضربه‌سیله یره سریلمشدر .

کویده‌کی مسلمانلرك اوزرلرینه بولغارلر بالطه‌لرله هجوم ایده‌رك صویمشلردر .

۱٥ — شمنی (آق بابا) قریه‌سنك تکمیل مسلمانلری آچ وبی علاج کویلرنی ترکه اجبار ایدلمشلردر .

۱٦ — شمنی (سجنه‌لی) قریه‌سنده عبداه چاوشك کلینه تجاوز واقع اولمش ، اولوم درجه‌سنده ضرب وجرح اولوندقدن صوکرا صالیویرلمشدر . قادین صوکرادن وفات ایتمشدر .

۱۷ — شمنی (کوچره) قریه‌سنده رستم اوغلی عثمان خانه‌سنه بولغارلر کلیر ، اوتوز کشیلك برچته قاملیاسنك ناموسنی پایمال ایده‌ر .

مدیر افندی ،

شورایه قدر صایدیغم وقایع ظالمانه ؛ جهان انسانیتی اورکوده‌جك ، وجدان مدنیتی اورپورده‌جك درجه‌ده چوق اولان بولغار مظالمندن بر نمونه‌در . دونکی بالقان وحشتلرینه عالم مدنیت ناصل بیکانه قالدیسه بونلره‌ده نظر استخفاف فیرلاته‌جغنده شبهه یوق . بو سطرلر قارالانیرکن بیلیرمیسکز دلی اورمانده نیجه بی کناهلر ضرب وجرح اولونیور ، نه قدر معصوملرك ناموسلری پارچالانیور ، خانمانلری سوندیریلیور !..

بو وقایعی کوزمزله کوریورز . طوتراقان ، سلستره ، دوبریج سوقاقلری طوربه‌لی سائلین اسلامیه ایله دولدی .

شو وقایعك جریدهٔ فریده‌کزك برکوشه‌جکنه درجنه لطف بویورولورسه عالم انسانیت نامنه ، بالخاصه بولغارستان مسلمانلری نامنه تشکرلر ایدرم .

دوبریج ۱۸ ایلول سنه ۳۲۹

دلی اورمانده حسب الحمیه سیاحت ایدن دوبریجلی :

. . .

تربیه و تعلیم

طلبهٔ علومده حرکت فکریه :

علمای کرام وطلبهٔ علومه آچیق مکتوب

محترم مسلکداشلرم !

اعلان مشروطیتدنبری صنف علمیه حقنده پك چوق یازیلر یازلدی ، علمیه‌نك صورت اصلاحندن بحث ایدلدی . فقط الك مهم اولان برنقطه وارکه — مع التأسف — هیچ کیمسه‌نك خاطرینه بیله کلمه‌دی . ایشته شو برقاچ سطر یازی ایله مظلم قالان نقطه‌یی خاطریکزه کتیرمك ایستیورم که اوده صاریق مسئله‌سی‌در .

معلومدرکه : هر صنفك کندینه مخصوص برعلامتی واردر ، آنکه

صنوف سائره‌دن تميز ايدر . اوعلامتی ديكرلری طاقينه‌مازلر . مثلا ضابطانك كنديته مخصوص برعلامتی واردر ؛ اوعلامت كورلديكی كبی رتبه‌سنك نه اولديغی اكلاشيلير ، اوعلامتی – رتبه‌سی مساعد اولميان – ديكر بركيمسه طاقينه‌جق اولورسه جزايه اوغراتيلير . بونك كبی صاريق‌ده علميه‌نك علامت مخصوصه‌سی اولارق قبول ايدلمشدر . فقط صوك زمانلرده مسلك علميه‌يه قارشی كوستريلن قيدسزلق بوتون بوتونه بومسلكك برطاقم جاهلر ألنده قالمسنه سبب اولديغی كبی مسلك علميه‌يه سلوك ايدنلرك علامت مميزه‌سی اولان صاريق‌ده علامت جهل اولمش . بوكون بردرس عامك ، بردرس وكيلنك ، برشيخ الاسلامك صارديغی صاريغی ، برحمالك ، برقهوه‌جينك ...! ده باشنده كوريبورز. بونك ايچون هرصارقلينك جاهل اولديغنه حكم ايديورلر . بناء عليه بن سزه صوريورم : هركسده صاريق بولنمسنه راضيمی‌سكز ؟ بونك اصلاحی نه صورتله اولملی‌در ؟

مجدالدين

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

مدراس شهری

مدراس ، هندستانك اك قديم واك مزدحم شهرلرندن بريدر . هندستانك جهت جنوبيسنده واقع اولان شهر مذكور ، اك مشهور سواحل تجاريه‌دن معدوددر . ساحلك بويی اون انكليز ميل بحريسی تخمين اولنديغی كبی، شهرك محيطی دخی اوتوز ميله يقيندر .

شهر داخلنده كال سكون وآسايشله امرار حيات ايدن اهالينك مقداری آلتی يوز بيك كيشيدن عبارتدر . عناصر مختلفه‌يه منقسم اولان نفوسك ٣٥٠,٠٠٠ ی هندو ، ٨٠,٠٠٠ ی اسلام، ٤٥,٠٠٠ ی خرستيان ، ٣,٥٠٠ ی اوروپالی – انكليز – در . هند انكليزی ولاياتی ايچنده اك زياده خرستيانه‌مالك اولان يكانه شهر مدراسدر . خرستيانلرك چوغی يرلی ووقتيله اوروپادن بورايه كلن ويرلیلشن كيمسه‌لردركه ، انكليزلر بومقوله خرستيانلره Eurasians ديرلر . بوراده اك زياده قونوشيلان لسان ايسه Famil فاميل لسانيدركه، يرلی هندولرك لسان اصليسی‌در وسانسكريت لساندن مشتقدر . مدراس يرليلرينك درتده بری‌ده telugo – يته هندو لسانلرندن بريدر – لسانيله تكلم ايدرلر. انكليزجه لسانه كلنجه امور حكومت وتجارتله ، آليش ويرشله اوغراشانلر طرفندن مستعملدر .

مدراس شهرنده انكليزلر ١٦٣٩ سنهٔ ميلاديسنده كورونمكه باشلامشلردر. mr Francis Day (مستر فرانسيس‌دی) نامنده برانكليزوقتيله Vijaynagar (ويجايانا كر) راجه‌سندن – كه ، مدراس اوزرينه‌ده اجرای احكام ايديوردی – مدراسده برفابريقه تأسيس ايتمك ايچون رخصت آلمغه موفق اولمش وبوخدعه وحيله سايه‌سنده اراضی استملاكنه باشلامشيدی . بوآدم كيت كيده ، ابنای جنسنی مدراسه دعوت ايدرك يرلشديرمشدر .

١٧٠٢ سنهٔ ميلاديسنده هندستانده اجرای سلطنت ايدن سلاطين مغوليه‌دن (اورنك زيب) ، مدراسی كندی قوماندانلرندن بری اولان (سردار داود خان) واسطه‌سيله محاصره ايتمش ايسه‌ده اهالينك مدافعات دليرانه‌لرينه مقاومت ايده‌ميه‌رك رجعته مجبور اولمشدر .

يرلی (مارانه) ليلر ١٧٤١ سنه‌سنده مدراس شهريله قلعه‌سنی تحكيم وترصين ايدرك ١٧٤٣ سنه‌سنده‌ده شهرك اولكی حصار وقلعه‌سنك اطرافنه ديكر بر ديواز وحصار چويرمشلردر. مذكور قلعه وحصار الآن علی حاله باقيدر . انجق ييقيلان بعض يرلری بوليسلر طرفندن قره‌غولخانه اتخاذ اولنمشدر .

١٧٤٦ سنه‌سنده فرانسزلر مدراس شهرينی استيلا وضبطه موفق اوله‌رق، اوچ سنه قدر بوراده قاله‌بيلمشلردر. دها صوكره‌لری ١٧٥٨ سنه‌سنده‌ده (لالی) نامنده يرلی هندولردن برينك معاونتيله تكرار فرانسزلر مدراسی اوچ آی قدر تسخيره موفق اولشلر ايسه‌ده، اخيراً انكليز فيلوسی شهرك قلعه‌سنی الده ايدوب فرانسزلری اورادن طرده قدرتياب اولمشدر. اوتاريخدن اعتباراً انكليزلر مدراس شهر شهرينی انكليز مستملكاتنه ادخال وبويله‌جه مملكتی بلا حادثه ووقوعات محافظه ايتمكده‌درلر.

(مارانه) قومی هندو عناصری ايچنده اك زياده دلير وجسور اولدقلری حالده كندی رؤسا ومتنفذانلری بيننده وقوعه كلن حسد وعدم اتفاق بليه‌لری نتيجه‌سنده استقلاللرينی ، شان وشرفلرينی بويله‌جه غائب وضايع ايتمشلر واليوم مدراسده‌كی انكليزلرك ‌آرابه‌لرينی – پاره مقابلنده – اللريله چكمك خذلان وذلتنه دوشمشلردر.

مدراس مبانی وهوتللری :

مدراسده برچوق هوتل وار ايسه‌ده اك ممتاز ومكمل اولانلری ، Royl Elphinstone – ماونت رود – جاده‌سنده – واقعدر . Dent's, albany garden هوتللری‌در. بونلر مدراسك اك برنجی صنف هوتللرينی تشكيل ايتمكده وجله‌سی كوزل عرصه وباغچه‌لر اورته‌سنده هوادار يرلرده واقعدرلر.

Lippert's hotel ريختيم ودكزه قارشو واقع ايسه‌ده اوراده انسان، قايقجيلرله اومقوله‌لرك دائمی كورولتيلرندن استراحت ايده‌من .

بوهوتللر يبانجيلر ايچوندر. انكليزلر ايسه مدراسه كلدكلری زمان Madras club مدراس قلوبنه اينرلر. بوقلوبه يرلشه بيلمك ايچون اعضالرندن برسيله آشنا وياخود قلوبه اعضا قيد اولمق انكليزلر ايچون بك قولايدر. مذكورقلوبده قرق‌قدر اوطه واردر. ضياسی، صويی، الكتريق يلپازه‌سی مبذولدر. موقعی‌ده Neill's statue نه‌ئل هيكلنك قارشوسنده بويوك برباغچه‌نك درونده‌در. اسباب استراحت ورفاه هپ ايچنده مهيادر.

بيكار انكليزلر بوقلوبده آز پاره‌مقابلنده يرءايچر، ياتار. بوقلوبه انكليزلردن – همده رنكی بياض اولمق شرطيله – بشقه‌سنی اعضا قبول ايتمزلر وآنلردن ماعداسنه ايچرويه آياق بيله آتديرمزلر . بن ايسه شمندوفرده برابر يولجيلق ايتديكم بر انكليز احبابم طرفندن بوقلوبده چای ايچمكه دعوت ايدلدم وبالاده‌كی حاللری اوكرندم .

مذكور قلوبه ، اعضا اولانلر ايستدكلری انكليز مادامه‌سنی دعوت بهانه‌سيله كوتورورلر . ايچلرنده آری ، غيری بولونديغی ايچون ايچرده واقع اولان حالاته طيشاروده‌ن هيچ بركيمسه واقف اولماز .

مدراس ليمانی :

مدراسده صنعی برليمان وجوده كتيرلمشدر . دكزدن كلان طالغه‌لردن سفائنی محافظه ايتمك وانلری سهولتله ليماننده بارينديرمق ايچون ايكی طالغه قيران انشا ايدلمشدر . بوسدلر ايكی اوزون قول شكلنده وبيك يارده اوزونلغنده ويدی قولاج درينلكنده – دكزك صويی آلتنده بوتون اصوليله – متفنن مهندسلرك نظارتلری آلتنده اعمال اولنه‌كلشدر . مذكور سده‌لری وجوده كتيرمك ايچون غايت ايری وهربری بركوچوك تپه قدر بويوك بولنان [برميليون] طاش صرف ايدلديكی حالده ١٨٨١ سنهٔ ميلاديسنده حكمفرما اولان cyclone سيكلون روزكارلری مذكور متين ومحكم سده‌لری قيروب ، يارم ميل اوته‌يه فيرلاتمشدر .

مدراسك ساحل غربيسنده‌ده ديكر برشدتلی فورطنه اثناسنده خسارات كليه حصوله كلمش وبويله‌جه مدراس شهرنده وابورلر ، بارينه‌ميه‌جق برحاله كلمشلر ايكن اخيرا برقاچ سنه اول حكومت محليه بوكا جدی برچاره دوشونه‌رك ساحلده

غايت محكم ومضبوط بر رختم انشا ايتمك صورتيله هم شهرك رونقنى تزييد، همده آمد شد ايدن واپورلرك رختمه ياناشملرينى تحت تأمينه آلمشدر .

مدراس قايقلرى :

مدراسده بر نوع قايق واردركه ، آكا يرليلر (ماسولا) Masula تعبير ايدرلر. بوقايقلر اينجه تخته‌پارچه‌لردن معمول و Cocoa اغاجنك اليافيله غايت متين وصنعتكارانه برصورتده بربرينه ايليشديريلوب، يرلى قايقجيلر، بونوع قايقلرينى فوق‌العاده برمهارتله دكزك مدهش طالغه‌لرى اوزرنده اداره ايدرلر. مذكور قايقلرده‌كى قويو رنكلى، چيپلاق واغجه باجاقلى قايقجيلرك منظره‌لريله قونوشملرى برسياح ايچون اولدقجه اكلنجه‌لى برشى تشكيل ايدر.

مدراس فنارى :

رختيم وساحل بويى ايله فنار جهتى دائما قايقجى، يرليلرله مزدحم وفعالانه برحيات ايچنده بولنمقده‌در. مدراس فنارى غرانيت طاشندن معمول و ١٢٥ feet ـ انكليز قدمى ـ يوكسكلكنده اولوب، اون بش ميل اوزاقده بولنان واپورلر طرفندن كوريلير .

اسكى و يكى قصبه :

مدراس شهرى White town ـ بياض قصبه، ـ Black town ـ سياه قصبه ـ ناميله ايكى‌يه تفريق اولنمشدر. اسملرندن اكلاشيله‌جغى اوزره برنجيسى انكليزلر، ايكنجيسى يرليلر طرفندن مسكوندر . انكليز قرالى ولى عهد ايكن هندستانه براى سياحت كلديكى زمان مدراس شهرينه اوغراديغندن يرليلرك استرحامى اوزرينه [سياه] معناسنه اولان Black كلمه‌سى يرينه اسكى قصبه‌يه George's town ـ جورج قصبه‌سى ـ نامى ويرلمشدر.

يكى قصبه انكليزلرك اقامتكاهلريله تجارتخانه‌لرينى احتوا ايتمكده وغايت وسيع جاده‌لره مالك بولنمقده‌در . بياض قصبه عموميتله پك آز آدمله مسكون وتنها برير اولديغى جهتله سياحلر ايچون شايان استفاده بر ير دكلدر.

جورج قصبه‌سى ايسه پك چوق يرليلرك تجارت واقامت يرلرينى تشكيل ايدوب فوق‌العاده مزدحم بولنديغندن، اورالرده اهالينك عادات واخلاقيله آليش ويريشلرينى كورمكله ييانجيلر دها زياده متسلى ومستفيد اوله‌بيليرلر.

نهرلرده چماشير يقايانلر :

مدراسده Adyar ناميله بر نهر واردركه شهرك ايچنه قدر صوقولمشدر . مذكور نهرك كنارى‌ده دائما چماشير يقايانلرله كورولنيلى‌در . هندستان چماشيرجيلرى ، مشتريلرينك چماشيرلرينى نهرلرك كنارينه كوتوروب، اوراده‌كى طاشلره چاربه چاربه يقارلر . بومنظره‌يى كورنلر ، سعدئ شيرازى عليه‌الرحمه‌نك

زنند جامهٔ ناپاك كازران برسنك

شعرينى مطلقا تخطر ايدرلر .

هند چماشيرجيلرينه Dhuby (دوبى) ـ هندجه بر كلمه‌در ـ ديرلر. بونلر چماشيرلرى يقامق خصوصنده صابون استعمال ايتمكسزين كيرلرينى آلمقده هنر ومهارت صرف ايدرلر ايسه‌ده، حيفا كه آنلره ويريلن چماشير صيق صيق طاشه اوروله‌يغندن، آز وقت ايچنده ييرتيلير . بونك ايچون بو چماشيرجيلردن بشقه هندستانك بوتون شهرلرنده whshing company چماشير يقامغه مخصوص قومپانيه‌لر تشكل ايتمشدركه، بونلر چماشيرلرى طاشه چاربه‌رق صابونله تطهير ايدرلر. بوقومپانيه‌لر يوكلى قوماشلرى‌ده اجزا ايله يقامقده وآنلرى يكى برحاله ارجاع ايتمكده مهارتلرى‌واردر. انجق اجرته كلنجه اوته‌كيلره نسبةً پك بهاليدر.

راكد حوضلر :

كرك مدراسده، كرك بومبايده شهر داخلنده بويوك، كوچوك بر چوق راكد، مدور حوضلر واردركه بونلره انكليزجه Fank، هندجه (قالاب) ديرلر. مدراسده‌كيلر ايسه Spur , Nangambakum Vasauvalh, perambore بونلردرلر .

مقدس بر نهر :

مدراسدن التى ميل اوزاق بولنان Priplicane كوينده هندولرجه مقدس بر نهر واردركه، (غانج) نهرى قدر محترمدر. برهمنلرك زعم فاسدنجه نهر مذكوره اولو بر آدم آتيلسه بيله ديريله‌جكمش !

بالاده‌كى كويده مدراس واليسنك بويوك بر صيفيه‌سى واردر.

مدراسده‌كى پارك : Parc

مدراسك اسكى قصبه‌سنده اهالى ايچون بلديه طرفندن بر (پارك) ياپيلمشدر. مذكور محل عادتا (ملت باغچه‌سى) وظيفه‌سنى كوريور . باغچه‌نك محيطى ١١٦ انكليز دونمى قدردر . ايچنده‌كى خيابانلر ، جاده‌لر كوزل تقسيم ايدلمش، هندستانه مخصوص اشجار، نباتات وچيچكلر غرس اولنمشدر . بوندن بشقه مذكور باغچه‌نك برخيابانى آلتى ميل طولنده امتداد ايدر. اون بر كول وحوضه مالك اولان بوباغچه لطافتيله برابر استاسيونك ده‌قربنده واقع بولنمشدر. هر كون موزيقه باندوسى اوراده كوزل هوالر چالمق صورتيله اهالى‌يى روزمره تعب ومزاحملرندن ديكلنديرر . ينه بوباغچه درونده انكليزلرك Lawn-Fennis طوپ اويونلرينه مخصوص كوزل برعرصه ايله يوزمليچون ايى بر حوض ترتيب ايدلمشدر .

مقدس بر تپه :

مدراسك ساحل بوينده كوچوك بر تپه واردركه ، ٦٨ سنهٔ ميلاديسنده st. thomas (سنت توماس) ى برهمنلر اوراده اولديردكلرندن، روم قاتوليك خرستيانلرى عندنده مذكور تپه پك مقدس عد ايدلمكده‌در . مذكور تپه‌نك التنده حيوانات وحشيه اينه مشابه برمخزن بولنيوركه ، خرستيانلرك زعمنجه سنت توماس بوراده كنديسنى برهمنلرك الندن صاقلايورمش .

مذكور تپه اوزرنده وقتيله نسطوريلر ياخود ارمنيلر طرفندن بر كوچوك كليسا انشا ايدلمش و ١٥٤٧ سنهٔ ميلاديسنده پورتكيزلر مدراسى ضبط واستيلا ايتدكلرنده بوتپه اوزرنده برطاقم موقت عسكرى قيشله‌لر تأسيس ايلمشلردركه، انقاضى الآن باقيدر .

هرنه‌حال ايسه مذكور تپه‌دن مدراس دكزيله قصبه‌سى‌پك كوزل برمنظره تشكيل ايديور .

مدراسك تاريخى بنالرى :

مدراسده‌كى تاريخى ابنيه‌لردن برى (قارناتيك نواب) نك سراييدركه، انكليزلر هرنصلسه آنى صاحبنه چوق كوره‌رك، ادارهٔ ماليه‌يه ضبط وتخصيص ايلمشلردر. بويوك سراى مشهور chepak parc ده واقعدر . سرايك ديكر محتوياتى‌ده مهندس مكتبى اتخاذ ايتمشلردر. مذكور بنا هند اصول معماريسى اوزرينه انشا وآنى ياپان مهندس ومعمارلر ، مهارت وظرافت صنعتكارانه‌لرينى كاملاً صرف ايتمشلردر .

مدراس دارالفنونيله قولاژى دخى مذكور (پارك) ك بر طرفنده قصر مذكورك تقليدى اوله‌رق وجوده كتيرلمشلردركه، حقيق سرايك بناسيله توافق وتطابق ايديور .

مدراسده‌كى Arsenal بناسنده هندستانك ازمنهٔ قديمه‌سنده هند عساكر وضابطلريله قوماندانلرى طرفندن كييلن ، قوللانيلان زره ، البسه ، اسلحه مواقع مخصوصه‌يه قونيلوب ، سياحين ايله زائرينه عرض اولنمقده‌در . اسلحهٔ مذكوره ايچنده شايان تماشا وجالب نظر دقت اوله‌رق ، سابق هندستان پادشاهلرندن ضبط اولنان ايكى طوپ واردركه، اوزونلقلرى اون ايكى انكليز قدميله قطرلرى اوچ قدمدر. بوندن بشقه هندستان ازمنهٔ قديمه‌سنده محاربلرجه استعمال اولنان آلات وادوات حربيه دخى بوراده تشهير ايدلمكده‌در.

مدراس موزه‌خانه‌سى :

موزه‌خانه‌ده اك زياده كوزه چارپان شيلر، هپ تاريخ طبيعى‌يه عائد شيلردر.

مدراسده صید اولنان بالقلرك، سونكرلرك، مرجانلرك، صدفلرك أنواعی بوراده موجوددر. ۱۸۷٤ سنه‌سنده Mangalore ساحلنك كنارنده اولو بر حالده بولنان بر بالینه بالقیله ایری بركوبك بالغنك اسكلتلری بورایه نقل ایدلمش، جداً شایان تماشا برشی تشكیل ایلشدر. برنجیسنك طولی اللی وایكنجیسنك ایسه اون طقوز انكلیز قدمی‌در.

موزه‌خانه‌نك دیكر قسمنده‌ده علم نباتاته، طبقات الارضه، معادنه، حرف وصنایعه، صنایع نفیسه‌یه عائد اشیالرك انواعی تشهیر ایدلمشدر.

بوذاتك ، ٤٠٠ و ٥٠٠ سنهٔ مسیحیه‌سنده یاپیلان مختلف هیكللری ایله Panjore , Vizag , Bidri , Frichinopoli patam ده چیقان واوراده اعمال اولنان اوانیٔ نحاسیه ومعدنیه وهندستانه مخصوص مجوهرات ، آلتون ، كوموش قویومجیلغنه ، ال ایله دوكن كارخانه‌لره عائد برچوق شیلرده موزه‌نك سائر اوطه‌لرنده زوارك نظر دقتلرنی جلب ایتمكده‌در.

هله موزه‌نك دیكر براوطه‌سنده ذوق سلیم ایله جامكانلر ایچنده یرلشد- یرلن هندستان مسكوكات قدیمه وجدیده‌سی فوق العاده قابل تماشادر . موزه‌خانه مأمورینك بیاناتندن اكلاشیلدیغنه نظراً صوك سنه مدراس موزه‌سنی درت یوز بیك كیشی زیارت ایتمشدر .

مدراس كلیسالری :

مدراسده پروتستانلرك اوتوز بر ، روم قاتولیكلرك اون بش كلیسالری واردر . مذكور كلیسالرك چوغی اسكی وبرقیمت تاریخیه ومعماریه‌یی حائز دكلدرلر .

مكاتب اعدادیه وعالیه :

مدراسده‌كی مكاتب ایچنده ، اك زیاده طلبه‌یه مالك اولان مؤسسه اسقو- چیالی میسیونرلر طرفندن تأسیس اولنان Madras christian college and university of the free church of S-cotland مكتبیدر. بوراده دارالفنون درجه‌سنده عالی تحصیل كورنلرك عددی ٦٠٠ ورشدی واعدادی تحصیلنده بولنانلرك مقداری ۱۰۰۰ در . كمال جدیتله علوم وفنون طلبه‌یه اوكره‌تلدیكی كبی، ضمناً خرستیانلق ایچونده تلقینات اجرا ایدلمكده‌در .

Gospel college نامنده درتیوز طلبه‌یه مالك دیكر برمكتب اعدادی وارایسه‌ده، مع التأسف اوراده درسدن زیاده خرستیانلقدن بحث ایدیلیر وصرف پروپاغاندا ایچون تأسیس ایدلدیكنی انكلیزلر بیله اعتراف ایدییور. بونك ایچون بومكتبه دوام ایدن طلبه‌لره یمك، البسه ، یاتاق وسائر لوازم معیشت رشوت تحصیلیه مقامنده وریلیور.

بو ایكی مكتبدن بشقه دارالمعلمین وظیفه‌سنی كورن the, Feacher'o college طبیه اعدادیسی مقامنده اولان medical college وهندسه‌خانهٔ ملكیه دیمك اولان Phe civil engineering college مؤسسه‌لرده دوقتور وامور نافعه وبلدیه ایچونده مهندسلر، قوندوقتورلر یتشدیرلمكده‌در.

حكومت نامنه تأسیس اولان Phe presideuucy Governmen college مكتبنده‌ده ایچه طلبه واردركه ، بوتون بومكاتب اعدادیه مأذونلری ، اسمنی بالاده ذكر ایتدیكم اسقوچیالی میسیونرلر طرفندن تأسیس ایدیلن دارالفنونده اكمال تحصیل ایلمكه مجبوردرلر . مدراسده برچوق مكاتب ابتدائیه ورشدیه دخی واردركه ، جمله‌سی میسیونر پاپازلری طرفندن تأسیس واداره اولنمقده‌در.

میسیونرلرك هندستانده یاپدقلری ، اجرا ایتدكلری فضائح وشنایعی برمقاله ایله دكل، بركتاب ایله تشریح ایدرك انشاالله قارئلرمك معلوماتنی توسیعه چالیشه‌جغم. زیرا میسیونرلرك اعمال دنائتكارانه‌لرنی برمقاله ایله بیترمك واكلاتمق پك مشكلدر.

مدراسده جمعیات خیریه واسطه‌سیله‌ده اداره ایدیلن خصوصی مكاتب وخسته‌خانه‌لرله دارالمجانین پك چوقدر .

مدراس چارشو وتجارتخانه‌لری :

مدراس ، یرلی چارشولرنده علی العاده شیلرله تجارت وآلیش وریش ایدنلر پك چوق اولمغله استفاده‌لری پك محدوددر . مملكتك حقیقی كارینی كوتوروب ، تمتع ایدنلر انكلیز تجار وقومیسیونجیلریله بانقه‌لریدر. بونلر ایسه تماماً Mount road مغازه‌لرنی شهرك اك فرحفزا ولطیف موقعنی تشكیل ایدن جاده‌سنده تأسیس وانشا ایلشلردر. انكلیز مغازه‌لری كرا دكل، كندی ملكلری بولنیور . تجار مذكوره جواهرجیلك ، تحافیه‌جیلق ، ترزیلك، البسه وتوالته متعلق بالجمله اشیایی فاحش ، حتی افحش برفیاتله صاتمقدن اصلا چكنمیورلر .

حكومت محلیه بونلره هردرلو تسهیلات مادیه ومعنویه ایراث ایتمكدن خالی قالمیور. بركره انكلتره‌دن جلب ایتدكلری امتعه واشیادن كومرك رسمی آلمیور. بویله‌جه جلب ایدیلن اموال وامتعه غایت اوجوز برفیاتله مغازه‌لره داخل اولور واوزرینه درحال آیكتلر یاپیشدیریلیر وقان بهاسنه صاتیلیر. هرهانكی انكلیز مغازه‌سنه كیتدمسه برشی آلمغه جسارت ایده‌مدم . استانبولده‌كی مغازه‌لره نسبةً مماللرنی بیك قات بهالی‌یه صاتیورلر. بونك سببی ایسه مغازه‌ده قوللاندقلری بیاض انكلیزره ، بول كیسه‌دن چوبقه معاش ویروب، آنلری كچندیرمكدن منبعث اولیور .

یرلیلر ، هندستانك داخلنده ، انكلتره‌ده اعمال اولنان یوكلی ویاموقلی منسوجاتی هرنه‌قدر اعمال ایتمكه باشلامشلر ایسه‌ده حكومتجه متاع ومعمولات داخلیه اوزرینه پك عظیم بر ویركو طرح ایدلدیكندن ، لوندره وانكلتره فابریقه‌لرندن جلب اولنان متاعلره ، امتعهٔ داخلیه بردرلو رقابت ایده‌میور . یوقسه ، هندستانده اعمال اولنان اشیانك دوام ومتانت، كركسه فیاتجه اهون بولنمسندن انكلیز اموالی آز مدت ایچنده كساده اوغرایه‌جقدی . امتعه ومنسوجات داخلیه اعمال ایدن فابریقه‌لردن پك یوكسك ویركو آلدقلرینه دائر، بكا برچوق تفصیلات ویرن یرلی فابریقاتورلرك ـ خصوصیله مسلمانلرك ـ شكایات محقه‌لری انسانی قان آغلاتیور .

بوارباب ثروتدن بری اخیراً بكا وقوعبولان ملاقاتنده «افندی! مملكتكزك، استقلالكزك ، شرفكزك قیمتنی بیلكز . حكومتكزی ایكیده برده وسائل شتی ایله ضعفه دوچار ایتمیكز ! نفاق وشقاقكز یوزندن اك صوكره حالكز بزه دونه‌جك وپشیمان اوله‌جقسكز . حریت واستقلال قدرینی بز سزدن دها ایی اكلایورز ، چونكه بونعمت كرانبهایی غائب ایتدك . شیمدی ایسه آنی الده ایتمك بزم ایچون پك چتیندر . بناءً علیه اتحاد واتفاق ایدوب ، قارده‌ش كبی یشاییكز. حكومتكزی قوتلندیرمك ایچون واركزی یوغیكزی بیله‌فدا ایتمه‌كز آزدر . » حاصلی مشارالیهك بونصائح خیرخواهانه‌سنی وطنداشلرمك قولاغنه ایصال ایلمكی وجداناً كندیمه برفریضه بیلدیكم ایچون حرفیاً بومقاله‌یه درج ایتدم . مأمول ایدرمكه بزمكیلر ، اوتورده برآز عقللرنی قفالرینه دوشیریرلر.

مدراس صنایعی :

مدراسده برچوق حرف وصنایع واردر . جمله‌سی‌ده نفیس وكوزلدر . آلتون وكوموش اوزرینه غایت اعلا قازیمه رسملر یاپیورلر . رسملر ایسه هندوئیزم وبت پرستلكك ادوار قدیمه‌سنه عائددر . معمولات مذكوره اوزرینه هندو بتلرینك رسملری دلربا برصورتده نقش ایدلكده ویریلر ، اوروپالیلری كندی صفتلریله جذب ایتمكده‌درلر. التون مینا واویمه ایشلریده شایان تقدیردر. باقر ، چینكو ، صاری معدندن صالون تزییناتی ایچون‌ینه كوزل شیلر یاپیلمقده‌در. قالی معدنلر اوزرینه ال ایله هردرلو نقش ورسم ایشلمك ، ظن ایدرسه‌م مدراسه مخصوص برصنعتدر .

ابانوس، سیسم وماهون اغاجلریله، بامبو قامشندن صالونلرله باغچه وتراسه‌لر ایچون پك ظریف موبیلیالر دخی مدراسده اعمال اولنور. بوایشلری صنعتكارانه اوكرتمك ایچونده آیروجه برصنایع مكتبی واردر .

صندل ، فیل دیشی اوزرینه‌ده اویمه ایشلری یاپمق وچشید چشید رسم چیقارتمق ینه بومحیطه مخصوصدر . كوزل كلیم وسجاده‌لرده مدراسده‌كی حبسخانه‌لرده اعمال اولنمقده‌ایسه‌ده ، زواللیلرك قازاندقلری پاره‌نك اوچده بری كندیلرینه ویریلیر ، متباقیسی انكلیز حكومتنك قاصه‌سنه كیرر . محبوسلر طرفندن قازانیلان پاره حبسخانه صندیغنده بریكدیریلیر وچیقه‌جقلری زمان كندیلرینه تسلیم ایدیلیركه، درحال برایش طوتوب مشغول اوله‌بیلیرلر .

کلیم، خالی ، سجاده، شال وآکا مماثل شیلری یرلی مسلمانلر وقتیله ایرانی اوسته ومعلملردن اوکرنمشلردر . فقط متانت وظرافت نقطه‌سندن بورادەکی کلیم وخالیلر ایرانککیلره نسبةً هیچ برشیدر .

بوندن بشقه مدراسده کوزل ایکلی ، بوکلی ، باموقلی پشتماللرواقشه‌دخی اعمال ایدیلیور . حاصلی صنایع مدراسده کرکی کبی ترق ایتمشدر . حیوانات بوینوزلرندن غایت کوزل قاشیقلر ، باستون صابلری ، طاراق وملازمه فوق‌الحد برظرافتله یاپیلمقده‌در .

مدراس حبسخانه‌لری :

مدراس حبسخانه‌لرینی تعریف وتوصیفه مجبورم . زیرا بوراسی جداً بر دارالادب ودارالصناعه بریر تشکیل ایدییور . حبسخانه‌دەکی انتظام ومکملیت، سکون وآسایش ، تعلیم وتربیه ، قوانینه اولان رعایت وانضباط جداً شایان تقلید وتقدیردر .

مدراس حبسخانه‌لرینه کیرن برآدم مطلقا تعجب ایده‌جکدر . محبوسلرك قغوشلری ، صوفه‌لری، باغچه‌لری غایت منتظم وتمیزدر. هرکون معاینه‌ودەزنفکته اولنیور . دوقتور هرصباح محبوسلری معاینه ومعالجه ایدر .

حبسخانه‌ده درس قغوشلری، تحصیل وتعلیمه مخصوص آلات وادوات مبذولدر . معلملر اوقات معینه‌ده تدریسات ایله اشتغال ایلمکده ، جانی ومجرم طلبه‌لره تعلیم ومواعظ حسنه القا ایتمکده قصور ایتمیورلر. برمحبوس آزبرزمانده بر ایکی لسانی اوقویوب یازمغی سهولتله اوکره‌نیر . دیکر طرفده حبسخانه‌دەکی دارالصناعه‌لرده محبوسلره کوزل ونفیس صنایع اوکره‌دلکده‌در .

نافعه ایشلریچون بومحبوسلر اك ایی برعامل تشکیل ایدییورلر . طاشلری قیروب یره دوشه‌مکه ، کوپری یاپمغه ، یول یاپمغه محبوسلر قوللانیلیور . آز مدت ظرفنده‌محبوسلر برر یاپیجی، قالدیریجی اوسته‌سی،حتی قوندوکتورکسیلیرلر.

مدت محکومیتی اثناسنده حسن حالی کوریلن محبوسلره مکافات اولمق اوزره ثلثان مدتی اکمال ایتدکدن صوکره سربست براغیلیرلر . بالعکس، شریرلکده بولونانلرك مدتنه برمقدار ضم وعلاوه اولنور . اك‌شریروجانی برآدم بومحبسلرده تربیه ، ادب ، علم وصنعت اوکره‌نیر .

محبوسلرك اوزرنده‌کی البسه برطاقیه ایله برکوملکدن عبارتدر . کیجه‌وقتی کندیلرینه ضیا ویرلدیکی کبی ، توتون ایچمکده مساعده اولنمز . کندیلرینه ویریلن اکلك ومعین چوربا وقاتیقدن بشقه خارجدن برشی تدارك ایتمکه مساعده ایدلمیور .

ایاق یولنه‌ده اوقات معینه‌ده انجق کیده‌بیلیرلر . محبوسلر کوندوزین کمال فعالیتله ایشلریله اشتغال ایدرك، کیجه وقتلرینی سکون واستراحتله امرار ایدییورلر. حبسخانه‌یه مخصوص خسته‌خانه ، چماشیر خانه ، اجزاخانه، حمام دخی حبسخانه‌نك اقسام متممه‌سنی تشکیل ایلیور .

مدراس جوامع شریفه‌سی :

مدراسده‌کی مسلمانلر هندولره نسبةً پك آز بریکون تشکیل ایتدکلری حالده برچوق جوامع ومساجده مالکدرلر . عصبیت دینیه خصوصنده مدراس اسلاملری صوك درجه ایلری کیتمشلردر. اودرجه‌ده‌کی خانه‌سنده هیچ برکیمسه نماز قیلمیور . هرکس نماز زمانی مطلق جامعه قوشوب جماعتله نمازی ادا ایتمکه مجبوردر . بوحال ایسه عادتا برعرف وعادت حکمنی آلمشدر . بی‌نماز برآدم مدراسده یوقدر . چونکه جماعت اسلامیه ایچنده یشایه‌ماز. معذرت مشروعه‌سی اولانلر بالطبع معذوردرلر .

یالکز مدراسده برحال خوشمه کیتمدی . اوده اولولرینك جنازه‌لری اوکنده خرستیانلر کبی درت دیرك اوزرنده بولنان براورتو کوتوریلیورکه، نصرانیلر بوکا [بساط رحمت] اطلاق ایدییورلر . بونك سببنی صوردیغمده « عادتدر » دیدیلر .

هله بومبایده (میمن) جماعتلرینك ، کندی قیزلرینی میراث آلمقدن محروم براقمقده‌کی حکمتی اکلایه‌مدم . آنلرجه ارث صرف اوغلانه مخصوص برشیدر .

حتی انکلتره حکومتنه وقتیله ویردکلری استدعاده هندو دیانتی اصولیله میراث معاملاتنك اجراسنی رسماً میمن جماعتی طلب ایتمشلردر. (هندو ئیزم)دن اسلامیته سرایت ایدن برچوق عادات واخلاق سیئه مع‌التأسف الیوم مسلمانلرجه معمول بهدر .

مدراس بتخانه‌لری :

نفس مدراسده ومدراسك ملحقاتنده هندولره مخصوص قیمت معمارییی حائز برسورو بتخانه‌لر واردرکه ، اکثریسی اسکی زماندن ، طاغلرك تپه‌سنده قیالقلرك اتکنده ، اورمان کنارلرنده واقع اولمشدر . بوبتخانه‌لرده، الیوم قرا وقصباتده‌کی بت پرستلر آیین دینی اجرا ایدییورلر .

هندستان : مدراس

س . م . توفیق

سیاسیات

اجمال سیاسی

بلغارستانله صلح عقد وامضا ایدلدکدن صوکره بتون نظرلر عثمانلی- یونانستان مناسباتنه معطوف قالمشدر . آوروپا ساحه‌سنده شومسئله‌دن وصوك زمانلرده فرانسه ایله اسپانیا آراسنده وقوع بولان تقرب نمایشلرندن باشقه محافل سیاسیه‌یی جداً اشغال ایدن مسئله معدوم کبی کوزوکیور . فی‌الواقع الیوم کرك آرناودلقده ، کرك غربی‌ترا کیاده‌مهم وقوعات جریان ایتمکده‌در ؛ فقط شو وقوعات افکار عمومیه‌یی پك‌ده اشغال ایتمیور . عثمانلی ـ یونانستان منازعه‌سی حل وفصل ایدلدکدن صوکره آرناوودلق وغربی ترا کیاده‌ده آسایش وصلحك تقرر ایده‌جکی ظنی غالبدر .

*

عثمانلی ـ یونانستان مذاکراتی غایت بطی وآغیر صورتده دوام ایدوب طوریور . ایلری‌یه طوغرو دها برخطوه‌بیله آتیه‌مدی، صوك عثمانلی مرخصی اولان هراند بكك آتنه‌یه عزیمت ایدرکن نه کبی شرائطی حامل بولندیغی صراحةً معلوم دکلدر . لکن کرك آوروپا ، کرك عثمانلی محافل سیاسنده مصراً شایع اولان روایاته باقیلیرسه آطه‌لر مسئله‌سی دائرهٔ مذاکراتدن خارج ایمش ! کویا عثمانلی حکومتی کندیسی بیله شومسئله‌نك هنوز موقع مذاکره‌یه قویوله‌جق وقتك حلول ایتدیکنه قانع دکلمش ! زیرا آطه‌لر مسئله‌سنی موفقیتله حل ایتمك ایچون دکز اوزرنده غالب ومتفوق برقوته مالك اولمق الزمدر ، بوایسه هنوز تأمین ایدلمه‌مشدر ، بناء علیه آطه‌لر مسئله‌سی دیکر مسائلدن آییریله‌رق بالاخره مذاکره ایدلمك اوزره برطرفه براقیلیورمش ! ذاتاً مذکور مسئله‌نك حل وفصلی‌ده لوندره قونفرانسنك مقرراتی ایله بیوك دولتلره تودیع ایدلمش ، عثمانلی دولتی‌ده شمدیلك شومسئله‌نك برطرفه براقیله‌رق وقت مرهوننده حل ایدلمه‌سی طرفداری ایمش !

شونقطهٔ نظرك تأییدی ایچون بعضی مطالعات مالیه‌ده سرد ایدیلیور؛ دنیلیورکه: بالقانلرده صلح تقرر ایتمینجه ، محاربه‌نك نتیجه‌لری قطعی

بر صورتده تسویه ایدلمینجه آوروپا محارب طرفلرك هیچ برینه ، از جمله عثمانلی دولتنه هیچ بر استقراضده بولنمیه‌جقدر. دولت عثمانیه ایسه پاره‌یه شدتله محتاجدر . پاره‌سز، لزومی تسلیم واجراسی تقرر ایدن اصلاحاته کیریشه‌مز ، حرب مناسبتی ایله آچلمش اولان رخنه‌لری‌ده تعمیر ایده‌مز . بناءعلیه ایلك اول ، آطه‌لر مسئله‌سنی بر طرفه براقه‌رق ، مسائل سائره‌نك حلی اوزرینه صلحك عقدینی تعجیل ایتمه‌لیدر . بو سایه‌ده استقراض عقد ایده‌رك بالآخره آطه‌لر مسئله‌سنك حلنه باقالیدر . ذاتاً اوزمانه قدر « ارشادیه » دیریت ناوطی‌ده اکمال ایدیلیر ، دیکر برقاچ سفائن حربیه‌ده اشترا اولنور ، آطه‌لر مسئله‌سی کندی کندینه ویزم لهمزه اولارق حل ایدلمش اولور ...

بز شخصیاً شو نقطهٔ نظره اشتراك ایتمیورز ؛ آطه‌لر مسئله‌سنك حلی زماننك حلول ایتمش اولدیغنه تماماً قانعز . فقط بونکله برابر دوائر رسمیه‌ده تکون ایدر کبی کورونن یوقاریده سرد ایتدیکمز مطالعاتك‌ده برچوق حقایقی احتوا ایتدیکنی تسلیم ایدرز . اکر فی الواقع دولت عثمانیه شمدیلك آطه‌لر مسئله‌سنك مذاکره‌سندن قطع نظر ایله‌مش ایسه ، مذاکرات یالکز دیکر مسائل اطرافنده جریان ایدییورسه .. پك یاقین بر زمانده یونانستانله‌ده آرامزده تأسیس مناسبات وعقد صلح ایدیله‌جکنه شمدیدن حکم ایدیله‌بیلیر . زیرا مسائل متباقیه پك مهم ، لکن بهمه‌حال تفرعاتدن عد ایدیله‌بیله‌جك ماهیتی حائزدر . ازجمله مثلا تابعیت، اوقاف، عهود عتیقه مسائلی ... بونلرك کافه‌سی مهم اولمغله برابر هیچ بر زمان یکی بر محاربه‌نك آچیلمه‌سنه سببیت ویره‌بیله‌جك قدر ماهیتی حائز عد ایدیله‌مزلر . یونانستان حکومتی بتون بالا پروازلغنه رغماً مسائل مذکوره‌نك کافه‌سنده بالآخره عثمانلی نقطهٔ نظرینی قبول ایتمه‌یه مجبور قالاجقدر . زیرا اولا یونانستان شو مسائله عائد سرد ایتدیکی مطالعاتده صوك درجه حقسز واساسسزدر . ثانیاً شو مدعیاتنی تأیید وتقویه ایتدیره‌جك قوته مالك دکلدر . بناء علیه ار ، کیج یونان حکومتی بوکونکی بتون تعویقات وتأخیراتنه رغماً تسلیم نفس ایله‌مك مجبوریتنده بولنه‌جقدر .

لکن عجبا بو صورت وشکلده عقد ایدلمش اولان بر صلح دواملی اولابیلیرمی ؟ بز بو سؤاله منفی جواب ویرمك مجبوریتنده‌یز . زیرا الیوم ماکدونیاده اویله حادثه‌لر ، واقعه‌لر جریان ایتمکده‌درکه بونلر بالآخره ایستر ایسته‌مز حکومت عثمانیه‌یی‌ده یکیدن اوقطعه‌یه طوغرو سوق ایلیه‌جکدر . روملردن ماعدا ماکدونیاده ساکن بتون اهالی ــ ایستر اسلام اولسون ، ایستر خرستیان ــ نه صرب ، نه‌ده یونان بویوندریغنی چکه‌میورلر . بونلر بو بویوندریقدن قورتولمق هوسی وعشقنی شمدیدن آثاریله اظهار ایدییورلر ، بوکون غربی تراکیاده جریان ایدن وقایعك یارین بتون ماکدونیایه سرایت ایده‌جکی محققدر . یونانستان حکومتی شو حققتی حس ایتمشدر .

بوکا قارشی غیض وحدتله، شدت وعنفله جیقمق ایسته‌یور. شمدیدن اسلام، بلغار، یهودی اهالیسنه قارشی تعقیبات شدیده اجراسنده بولنیور. نقطاعالیسی عموماً اویانیق وبرچوق زماندن بری چته‌جیلکه، قومیته‌جیلکه آلیشمش بولنان برقطعه بوکبی تدابیر ایله کوچ تسکین ایدیله بیلیر . بالعکس شدت، حدت بونلرك عصبیت ملیه‌لرینی دها زیاده تحریك ایده‌جکدر. بالآخره یعنی پك آز بر زمان صوکره ماکدونیا یکی بر یانغین اوجاغی حالنی کسب ایلیه‌جکدر . اوته‌کی طرفدن بلغارستانده البته انتقام آلمه‌یه، یونانیلر طرفندن کورمش اولدقلری اخانت وغدره مقابله‌ده بولنمه‌یه البته مهیا بولنه‌جقلردر . هیچ بر قوت ، هیچ بر واسطه بلغارستانی اوزمان ماکیدونیا اوزرینه آتیلمقدن طوتامیه‌جقدر . اوزمان بزده البته‌که بتون بو احواللره قارشی لاقید قالاماز . بزده ایستر ایسته‌مز مداخله مجبوریتنده قالاجغز . ظن ایدلمه‌سون شو تخمین ایتدکمز حاللرك وقوعی اوزاق زمانلرك مرورینه متوقفدر. خایر ! بلکه برقاچ آیلق مسئله‌در ! زیرا یونانستانك تملك ایتمك ایسته‌دیکی یرلر کندی حجمندن زیاده‌در . بو ایسه توازن قوا قاعده‌سنه مخالف اولدیغندن غیر طبیعی ، بناء علیه غیر قابل حصولدر .

شو حالده بزمله یونانستان آراسنده شرائط متفرقه اوزرینه هرنقدر عقد صلح ممکن ، حتی قریب ایسه‌ده ، شو مصلحك پك‌ده دوام ایده‌میه‌جکنی ، اولسه اولسه برسنه‌دن زیاده عمری اولمیه‌جغنی شمدیدن تخمین ایتمك پك قولایدر .

. . .

فرانسه ایله اسپانیا آراسنده‌کی تقرب نمایشلرینه کلنجه بو نمایشلره فرانسه رئیس جمهوری موسیو پوآنقاره‌نك سیاحتی سببیت ویرمشدر . موسیو پوآنقاره اصلاً آلمانیا طرفندن ۱۸۷۰ ده فرانسه‌دن استرداد ایدلمش اولان لوره‌ن ایالتندندر . بوذات قلبنده آلمانلره قارشی عظیم بر کین طاشیور ، آلزاس لوره‌ن ایالتلرینك آلمانیا الندن آلنمه‌سی ، آلمانلردن اخذثار ایدلمه‌سی آمالنی تا اوته‌دنبری کندیسنه بر دین، بر وظیفه ایدینمشدر . بونکله برابر غایت فعال ، ذکی ، کار آزموده‌در . آلمانیایی حال انفرادده براقق ، اطرافنی دمیر چنبرله قوشاتمق ایچون هرنه لازم ایسه یاپیور . برزمانلر پوآنقاره بالقان محاربه‌سنك ویره‌جکی نتایجه ، شرقی آوروپاده فرانسه‌یه ظهیر اولابیله‌جك عظیم بر اسلاو قوتنك تشکل ایلیه‌بیله‌جکنه ایمان ایدییوردی . بو سببله بتون قوت واقتداری ایله بالقان اتحادینك دوامنه ، قوت بولمه‌سنه چالیشدی . فقط بالقانلرده جریان ایدن احوال ، بالقان اتفاقنك بوزولمه‌سی ، مشارالیهك شو امیدلرینی آلت اوست ایتدی . شمدی ، موسیو پوآنقاره نظرینی شرقدن غربه طوغرو چویردی . عرق ودین مناسبتی ایله فرانسه‌یه پك قریب اولان اسپانیایی قازانمق ایسته‌یور . بروجه معلوم مراکش مسئله‌سی مناسبتی ایله فرانسه ایله اسپانیا آراسنه بر برودت صوقولمشدی . آلمانیا شو برودتدن استفاده ومراکش مسئله‌سنه متهورانه بر صورتده مداخله ایده‌رك اسپانیایی تأیید ایتمکله فرانسه‌نك آرقه

جهتنده کندیسنه بردوست و معاون قازانمق ایسته‌یوردی . فرانسه‌یی مراکش مسئله‌سنده اسپانیایه قارشی معتدل بر وضعیت آلمه‌یه ، اسپانیا مدعیاتی اسعاف ایتمه‌یه اجبار ایدن اسباب آراسنده شو وضعیت بلکه اك برنجی مؤثر رولی اوینامشدر . شمدی ایسه فرانسه اسپانیایی بتون بتون قازانمق و آلمانیادن تجرید ایتدیرمك ایسته‌یور . موسیو بو آن قاره‌نك اسپانیا سیاحتی شو املك حصولنه معطوفدر . فقط آلمانیا ایمپراطوری‌ده قولای قولای مغلوب ایدیله‌جك رقیبلردن دکلدر . بالطبع اوده فرانسه‌نك شو سیاسی چیقیشنه قارشی برشیلر دوشونیور وطن ایدیورز بالخاصه نظرنی شماله ، روسیه‌یه طوغرو عطف ایدیور . آلمانیاده روسیه‌یی فرانسه‌دن آییرمه‌یه ، تجرید ایتمه‌یه بذل مساعی ایتمکده‌در . حتی بونك تجلیاتی شمدیدن کوز دکمه‌یه باشلادی . روسیه مطبوعاتنده روس دیپلوماتلری طرفندن یازیلمش و روسیه ـ فرانسه اتفاقنك روسیه ایچون هیچ بر منفعت تأمین ایتمه‌دیکنه عائد مقاله‌لر نشر ایدیلیور . بو آنقاره‌نك صاغ الی و بو آنقاره قدر آلمانیایه حس کین بسله‌مکده اولان فرانسه‌نك پترسبورغ سفیری دەلقاسه‌نك وضعیتی‌ده تزلزله اوغرادی . مشارالیهك پترسبورغدن انفکاك ایده‌جکنه عائد شایعات کسب قوت ایله‌یور . فقط فرانسه ایله آلمانیا آراسنده اوینانیلان شو دیپلوماسی شطرنجنك نه کبی نتایج ویره‌جکنی شمدیدن تخمین ایتمك پك کوجدر . بالقان حادثاتی‌ده اثبات ایتدیکی کبی بعضاً جریان حیات اك ذکی واك مدبر دیپلوماتلرك بیله ترتیب ایتمش اولدیقلری پلانلری بر دقیقه‌ده آلت اوست ایدییور .

احمد آغایف

وثائق تاریخیه

استانبول معاهده‌نامه‌سی

۱ — نومرولو ملفوف

۱ — نومرولو پروتقول

آ — طرفین عاقدین اشبو معاهده‌نك برنجی ماده‌سنده مندرج حدود تعریفاتنه ملاحظات آتیه‌نك علاوه‌سنی تنسیب ایتمشلردر :

۱ — حدود $\frac{1}{200000}$ مقیاسنده‌کی آوستریا ارکان حربیه‌سی خریطه‌سنه توفیقاً تعریف ایدلمش وحدود مذکور کذرکاهی اشبو خریطه‌دن مستنسخ مربوط قروکی اوزرینه اشارت اولنمشدر . مریچك قسم سفلاسی ایله تابعنه عائد تعریفات $\frac{1}{50000}$ مقیاسنده‌کی طوپوغرافیا خریطه‌سنه کوره ثبت وقید ایدلمش وتعریفات مذکوره « ماندر »دن نهر مذکورك منصبنه قدر اولان حدود قطعیه‌یی ارائه ایدن قسم مذکورك مفصل ومکمل بر خریطه‌سی اوزرینه کچیرلمشدر .

۲ — یکی حدودك خریطه‌سی عثمانلی وبلغار ضابطاننـدن مرکب مختلط قومیسیونلر واسطه‌سیله اشبو خطك هر ایکی جهتندن ایکی کیلومتره برمسافه اوزرنده و $\frac{1}{25000}$ مقیاسنده ترسیم اولنه‌جق وقطعی حدود بو خریطه اوزرنده کوستریله‌جکدر .

بو قومیسیونلر اوچ شعبه‌یه تقسیم ایدیله‌جکلر و آتی الذکر قسملرده یعنی بحر سیاه ساحلنده مریچ ایله آردا بیننده و آردا ایله « ماندرا » آره‌سنده کائن اراضیده عین زمانده عملیاته ابتدار ایلیه‌جکلردر .

اشبو عملیاتدن صوکره خط حدود اراضی اوزرنده تطبیق اولنه‌جق ومذکور مختلط قومیسیونلر معرفتیله حدود اوزرنده اهراملر انشا ایدیله‌جك وقطعی حدوده متعلق پروتقوللر قومیسیونلرجه تنظیم قلنه‌جقدر .

۳ — خط حدودك ترسیمی اثناسنده قومیسرلر حدودك برو ویا اوته طرفنده قالان اراضیٔ خصوصیه ویا میریه‌نك پلانتی اخذ ایده‌جکلردر .

ایکی حکومت بوکبی اراضینك ایشلنمسندن دولایی المروده تحدث ایده‌بیله‌جك اولان اختلافاتی منع ایچون اتخاذی لازم کلن تدابیری تدقیق ایلیه‌جکلردر .

شوراسی مقرردرکه بو خصوصده بر ائتلاف عقد اولنجه‌یه دکین اصحاب املاك ملکلرندن کما فی السابق سربستجه استفاده‌یه دوام ایده‌جکلردر .

٤ — اسکی (عثمانلی ـ بولغار) حدودینك الیوم علی حاله ابقا اولنان اقسامی حقنده طرفینجه مقدما تنظیم اولنمش اولان پروتقوللر مرعی الاجرا قاله‌جقدر . اشبو اقسامده بولنان حدود اشارتلری ویا قله‌لر خراب ویا خارزده اولمش ایسه بونلرك تجدید ویا تعمیرینه ابتدار اولنه‌جقدر .

٥ — طونجه ایله مریچ و آردا نهرلری مستثنا اولدیغی حالده نهرلرله ایرماقلره کلنجه خط حدود بونلرك تالوه‌غنی تعقیب ایده‌جکدر . سالف الذکر اوچ نهره تعلق ایدن خط حدود پروتقولده تماماً کوسترلمشدر .

ب — مریچك مجراسنده کائن آطه‌لره متعلق تحدید حدود معاملاتی بر قومیسیون مخصوصه تودیع ایدیله‌جکدر .

شوراسی‌ده مقرردرکه ایکی حکومت مریچك سیروسفائنه صالح بر حاله افراغی ایچون وقت مرهوننده بینلرنده عقد ائتلاف ایتمکی تعهد ایلرلر .

ج — هر ایکی طرفده‌کی بلغار ومسلمان اهالینك ویرده اتلرك بتون حدود مشترکه بویجه نهایت اون بش کیلومترولق بر منطقه داخلنده‌کی املاکنك اختیاری اوله‌رق متقابلاً مبادله‌سنی تسهیل خصوصنده ایکی حکومت بیننده اتفاق حاصل اولمشدر . مبادله کویلرك تماماً مبادله‌سی صورتنده وقوعبوله‌جقدر .

نفس قری ایله اطرافنده‌کی اموالك مبادله‌سی ایکی حکومتك حمایه‌سی تحتنده ومبادله اولنه‌جق کویلر هیئات اختیاریه‌سنك اشتراکیله اجرا اولنه‌جقدر .

ایکی حکومت جانبندن تعیین اولنه‌جق مختلط قومیسیونلر مبحوث عنه قریه‌لر ایله افراد اهالی بیننده مبادلهٔ امواله وایجاب ایدر ایسه بو مبادلاتدن منبعث فرقلری تعویضه ابتدار ایده‌جکلردر .

اشبو پروتقول ۲۹/۱٦ ایلول سنه ۱۹۱۳ تاریخنده ایکی نسخه اوله‌رق درسعادتده تنظیم اولنمشدر .

دولت علیه نامنه : (طلعت) ، (محمود) ، (خلیل) .

بلغارستان نامنه : (صاووف)،(ناچوویچ)، (طوشف) .

۲ — نومرولو ملفوف

مفتیلره متعلق مقاوله‌نامه

برنجی ماده

صوفیه‌ده برباش مفتی بولنه‌جق ومفتیٔ مومی الیه بلغارستانده‌کی مفتیلرك شرع شریفه متعلق امور مذهبیه وحقوقیه ایچون مقام جلیل جناب مشیختپناهی وبلغارستان مذاهب نظارتیله وقوع بوله‌جق مناسباتنه وساطت ایلیه‌جکدر . باش مفتی امر انتخابی اجرا ایچون صورت مخصوصه‌ده اجتماع ایده‌جك اولان بلغارستانده‌کی مفتیلر طرفندن ومیانندن انتخاب قلنه‌جقدر . مفتی وکیللری اشبو اجتماعه آنجق منتخب صفتیله اشتراك ایده‌جکلردر . بلغارستان مذاهب نظارتی باش مفتینك انتخابنی صوفیه سفارت سنیه‌سی واسطه‌سیله مقام معلای جناب مشیختپناهی‌یه تبلیغ ایده‌جك وطرف عالیٔ مشیختپناهیدن مفتیٔ مومی الیه برمنشور وامور مأموره‌سنی ایفا وبوبابده کندیسی دخی بلغارستانك دیکر مفتیلرینه عینی مأذونیتی اعطا ایده‌بیلمسی ایچون برمراسله کوندریله‌جکدر .

باش مفتی احکام شرعیه دائره‌سنده بلغارستان مفتیلرینك معاملاتی ومؤسسات مذهبیه وخیریهٔ اسلامیه‌یی ومؤسسات مذکوره خدمه ومتولیلرینی نظارت وتفتیش آلتنده بولندیرمق حقنی حائز اوله‌جقدر .

ايكنجى ماده

مفتيلر بلغارستان مسلمان منتخبلرى طرفندن انتخاب اولنور .

باش مفتى انتخاب اولنان مفتينك شرعاً مطلوب اولان كافهٔ اوصاف جامع اولوب اولديغنى بالتحقيق موافق بولديغى حالده افتايه مأذونيتى حاوى مومى اليه نامنه منشور اعطاسى لزومنى باب مشيخته اشعار ايدر ومفتئ جديده بوصورتله استحصال اولنه‌جق منشور ايله برابر اهالئ مسلمه بيننده اجراى احكام شرعيه ايچون مأذونيتى حاوى ايجاب ايدن مراسله‌يى اعطا ايلر .

مفتيلر دائرهٔ مأموريتلرى داخلنده ولزوم كوريلن محلرده اشبو مقاوله‌نامه‌ده معين وظائفى محلى مفتيلرينك طوغريدن طوغرى‌يه نظارتى آلتنده اوله‌رق ايفا ايتمك اوزره مفتى وكيللرى تعيينى تكليف ايده‌بيليرلر . شوقدركه بو انتخابى باش مفتى‌يه تصديق ايتديرملرى مشروطدر .

اوچنجى ماده

باش مفتى ايله مفتيلرك ومفتى وكيللرينك وبرده آنلرك اقلامنده‌كى مأمورين ومستخدمينك معاشاتى بلغارستان حكومتى طرفندن تسويه اولنه‌جق وبومعاشلر آنلرك وقع وحيثيتلرى وموقعلرينك درجهٔ اهميتى نظر اعتباره آلنه‌رق آكا كوره تعيين ايديله‌جكدر .

باش مفتيلك تشكيلاتى باش مفتى طرفندن تنظيم ايديله‌جك بر نظامنامه ايله تعيين اولنه‌جقدر .

باش مفتيله مفتيلر ومفتى وكيللرى وبرده بونلرك معيتلرى مأمورلرى بلغار مأمورينه قوانين ونظاماتك بخش وتأمين ايتديكى كافهٔ حقوقى حائز اوله‌جقلردر .

دردنجى ماده

مفتيلرله وكيللرينك عزلى مأمورين حكومت حقنده‌كى قانونه توفيقاً وقوع بوله‌جقدر . باش مفتى ويا توكيل وترخيص ايده‌جكى بومأمور برمفتينك ويا بر مفتى وكيلنك عزلى حقنده تدقيق احوال مأمورين قوميسيونجه قرار ويريله‌جكى زمان قوميسيون مذكورده بولنمغه دعوت ايديله‌جكدر .

معهذا باش مفتينك ويا مأمورينك رأى ومطالعه‌سى مجلس مذكورده صرف ماهيت دينيه‌يى حائز اولان شكاياتك تقديرنجه اساس تشكيل ايده‌جكدر . برمفتينك ويا برمفتى وكيلنك عزلى ورقه‌سنده خلفنك يوم انتخابى دخى تعيين قلنه‌جقدر .

بشنجى ماده

مفتيلر طرفندن اصدار اولنان حجت واعلاملر باش مفتى طرفندن تدقيق اولنه‌جق وباش مفتى بونلرى احكام شرعيه‌يه موافق بولديغى تقديرده تصديق ايله موقع اجرايه قونلق اوزره عائد اولديغى دائره‌يه توديع ايده‌جكدر .

احكام شرعيه‌يه عدم توافقندن طولايى تصديق ايدلميان حجت واعلاملر بونلرى ويرن مفتيلره اعاده اولنه‌جق ومتعلق اولدقلرى ايشلر برنهج شرع شريف يكيدن تدقيق وفصل ايديله‌جكدر . احكام شرعيه‌يه توافق ايتديكى اكلاشيلان وياخود باب فتواجه تدقيقى علاقه‌داران طرفندن طلب ايديلن حجت واعلاملر باش مفتى جانبندن مقام جليل مشيخت عليايه كونديريله‌جكدر .

باش مفتى طرفندن ويا مقام علياى مشيختپناهى جانبندن تصديق اولنان حجت واعلاملر بلغار مأمورين عائده‌سى طرفندن موقع اجرايه وضع اولونه‌جقدر . بو تقديرده بو حجت واعلاملره بلغارجه بر ترجمه‌سى ربط ايديله‌جكدر .

آلتنجى ماده

باش مفتى ايجابى تقديرنده نكاح ، طلاق ، وصيت ، وراثت ، وصايت ، نفقه وسائر مواد شرعيه ايله اموال ايتامك اداره‌سنه متعلق مسائلده ديكر مفتيلره وصايا وتبليغات مقتضيه ايفا ايده‌جكدر . بوندن ماعدا مفتئ مومى اليه مصالح مبحوثه‌يه دائر اولان شكايات ومستدعياتى تدقيق واحكام شرعيه‌يه نظراً نه‌ياپلق لازم كله‌جكنى دائرهٔ عائده‌سنه اشعار ايليه‌جكدر .

مفتيلر نظارت وادارهٔ اوقاف ايله دخى مكلف اولدقلرندن باش مفتينك باشليجه وظائفندن برى‌ده انلردن حساب طلب ايتمك وبوكا متعلق حساب دفترلرى حاضرلامقدر .

اوقاف حساباتنه متعلق دفاتر تركجه طوتيله‌بيله‌جكدر .

يدنجى ماده

باش مفتى ومفتيلر عندالحاجه بلغارستانده‌كى معارف عموميه مجلسلرينى ومكاتب اسلاميه‌يى ومدرسه‌لرى تفتيش ولزوم كوريلن محلرده مكتبلر احداثى ضمننده تشبثات لازمه اجرا ايده‌جكلردر . باش مفتى لزوم وار ايسه معارف عموميهٔ اسلاميه‌يه متعلق امور ومصالح ايچون دائرهٔ عائده‌سنه مراجعت ايده‌جكدر .

بلغارستان حكومتى بلغار معارف عموميه قانونيله تعيين اولنان نسبت دائره‌سنده ومصارفى كنديسنه عائد اولمق اوزره مكاتب ابتدائيه ورشديهٔ اسلاميه تأسيس ايده‌جكدر . تدريسات تركجه اوله‌رق ورسمى پروغرامه توفيقاً اجرا اولنه‌جق وبلغار لسانك تحصيلى مجبورى اوله‌جقدر .

تحصيل مجبورى‌يه ومعلمينك عدديله حقوقنه متعلق بالجمله قوانينك جماعات اسلاميه هيئات تدريسيه‌سنه تطبيقه دوام اولونه‌جقدر . بومؤسسه‌لر هيئات تدريسيه‌سيله مأمورين ومستخدمين سائره‌سنك معاشاتى بلغار مؤسساتى هيئات تدريسيه‌سى حقنده جارى اولان عينى شرائط دائره‌سنده اوله‌رق بلغار خزينه‌سى طرفندن تسويه اولنه‌جقدر .

نواب يتشديرمك اوزره بر مؤسسهٔ مخصوصه دخى تأسيس ايديله‌جكدر .

سكزنجى ماده

نفوس كثيرهٔ اسلاميه‌يى جامع اولان هر بر محل ويا شهرده اوقاف ايشلرى وتدريسات عموميهٔ رشديه ايله مكلف بر جماعت اسلاميه‌نك انتخابنه ابتدار ايديله‌جك وبو جماعتك شخصيت معنويه‌سى كافهٔ احوالده وبالجمله مأمورين حكومتجه طانيه‌جقدر .

هر بر محلك اوقافى اوراده‌كى جماعت اسلاميه طرفندن قوانين واحكام شرعيه‌يه توفيقاً اداره اولنه‌جغى جهتله جماعت مذكوره‌نك شخصيت معنويه‌سى اوقاف مذكوره‌نك صاحبى عد واعتبار اولنه‌جقدر . عمومى مسلمان مزارلقلرى ايله جوامع قربنده كائن مزارلقلر جماعات اسلاميه‌يه عائد اموال وقفيه زمره‌سنه ادخال اولنه‌جق وجماعات مذكوره بونلرى كنديلرى ايستدكلرى وجهله وقواعد حفظ الصحه‌يه توفيقاً استعمال ايليه‌جكلردر . اموال وقفيه‌دن هيچ برى عائد اولديغى جماعته بدلى تسويه اولنمدقجه هيچ بر وجهله استملاك اولنه‌من .

بلغارستانده بولنان املاك موقوفه‌نك حسن محافظه‌سنه دقت واعتنا اولنه‌جق وبر مجبوريت مبرمه‌يه مبنى وقوانين ونظامات مرعيه‌يه موافق بولنمدقجه مبانئ دينيه وياخيريه‌دن هيچ برى هدم ايديلميه‌جكدر . اسباب مبرمه‌دن ناشى مبانئ موقوفه‌دن برينك استملاكى ايجاب ايتديكى تقديرده بو بنانك مبنى بولنديغى محله نسبتله عينى قيمتى حائز ديكر بر عرصه ارائه ايدلدكجه وبرده بنانك بدلى تسويه اولنمدقجه بوكا تشبث اولنه‌ميه‌جقدر .

اسباب مبرمه‌يه مبنى استملاك اولنه‌جق اولان اموال موقوفه‌نك قيمتلرى اوله‌رق تأديه اولنه‌جق مبالغ مبانئ وقفيه‌نك تعمير وترميمنه تماماً صرف وتخصيص اولنمق اوزره جماعت اسلاميه‌يه توديع وتسليم قلنه‌جقدر .

طقوزنجى ماده

اشبو مقاوله‌نك امضاسندن اعتباراً التى آى مدت ظرفنده بلغارستان حكومتى طرفندن باش مفتينك دخى بحق داخل اوله‌جغى بر قوميسيون مخصوص تعيين اولنه‌جق وبو قوميسيون زمان تشكلندن اعتباراً اوچ سنه مدت ظرفنده متوليلر ويا انلره منسوب اصحاب حقوق طرفلرندن وقوع بوله‌جق مطالبى تدقيق وتحقيق وظيفه‌سيله مكلف بوله‌جقدر .

قوميسيونك مقرراتى كنديلرنجه موجب خشنودى عد ايتميه‌جك اولان علاقه‌داران محاكم عائدهٔ محليه‌يه مراجعت ايده‌بيله‌جكلردر .

اشبو مقاوله‌نامه ٢٩ ـ ١٦ ايلول ١٩١٣ تاريخنده ايكى نسخه اوله‌رق درسعادتده تنظيم ايدلمشدر .

دولت عليه نامنه : طلعت ، محمود ، خليل .

بلغارستان نامنه : صاووف ، ناچوويچ ، طوشف .

« توسيع طباعت » مطبعه‌سنده باصيلمشدر

ح . اشرف اديب

اخطارات

رساله‌مزده‌ن آلنه‌جق یازیلر شرطیله بوتون یازیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

كوندریله‌جك مكتوبلرك ، امضالرك وضع واوقوناقلی اولماسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلریلك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندردیككز زمان آدیكزه آبونه اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، التی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، التی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز .

عدد ٢٦٧ — ٢٢ ذی القعده ١٣٣١ — پنجشنبه — ١٠ تشرین اول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح كرسیسنده

— ١١ —

أولم ینظروا فی ملكوت السموات ...

بیلیرمیسین ، نه‌قدر هیچ ایمشسین ای ادراك !
بو عقده‌لر ایده‌جكمیدی بویله سینه‌كی چاك ؟
یاسن، نه عاجز ایمشسین زواللی عقل بشر !
مجاهده‌ك چیقه‌جقمیدی بالنتیجه هدر ؟
أوت ، عوالمی ، هیچ شبهه یوقكه ، بر قانون
اداره ایتمه‌ده .. لكن نه‌در مآلی اونك ؟
جهان شو كوردیكمز كتله‌دن عبارتمی ؟
بوتون عوالم مشهوده ، یوقسه ، هیچ اسمی
بیلنمه‌ین ، صایسز ، كائنات اخرانك
كمینه جزئیمیدر ؟ ماوراسی اكوانك
عدم دكلسه ، ناصیلدر ، نه‌در وجودی عجب ؟
نه‌دن بو لیل سرائر آچیلمیور یارب ؟
بو جوش جرأتی ایتمكده آنسزین مبهوت
شو سس‌كه ، موج بلندیله چالقانیر ملكوت :
« اونوتمه كندیكی .. هم بیلمش اول‌كه ای انسان ،
مؤبداً قاله‌جق خلقتك اساسی نهان .
سمای آلماسی قابلمی بر آووج خاكك ؟
او ساحه‌لركه یتیشمز ضیای ادراكك ،
تصور ایت : جبروتم ایچون بدایتدر !
مكونات‌كه فكرجه بی نهایتدر ،
كمینه ذره‌سیدر آسمان خلقتمك :
كلوب كنارینه عمان سرمدیتمك
ركوع ایدر ابدیاً ، قیام ایدن ادراك ،
ذكا سجوده واریر ، وهم اولور قرین هلاك .

سنك اوساحه‌ده یوقدر ایشك ! او ساحه ، بنم
بوتون خلائقه مسدود قاب قوسینم !
حریمی زائر تخمین ایچون كشاده دكل ؛
سرای وحدتمك طورمه قارشیسنده ، چكیل !
چكیل‌ده فیض مبینمله تا ازلده سكا
مسخر ایلدیكم بر جهانك اورته‌سنه
آتیل .. فضایی دولاش ، آسمانه چیق ، یره این ؛
لسان غیم اولان بینات حكمتمك
وجودی ایكله‌تن آهنك یكمألنی طوی !
دوشونمه ، هایدی شو آهنك سرمدیته اوی :
« بقای حق طانیان‌سعی بروظیفه بیلیر ؛
چالیش چالیش‌كه بقاسی اولورسه حق ایدیلیر . »
آلیك‌ده بر كوچوجك طاش ، ضیای عامه طوتك
بوتون نقاطنی اولجه ، صوكره ، قالقیك اونك
باقیك وجودینه بر خرده‌بین آلوب، لكن
بو خرده‌بین‌اوله‌جق كندی نوری ادراكك .
زمین قدر بویوتك ؛ آسمان قدر بویوتك ؛
خلاصه ، قوسقوجه‌مان بر جهان قدر بویوتك .
كورورسكزكه : اوبر طامله‌جق وجودیله ،
قاتیلمق ایسته‌یه‌رك طورمایوب كیدن سیله ،
اوكنده عزمنه حائل نه‌وارسه هپ آشیور ،
دیمك‌كه : شیمدی بو طاش جانله ، باشله اوغراشیور
« بوتون عوالمی لبریز ایدن مساعی‌یه
بنم‌ده سعیم اولنمق كرك علاوه .. » دییه .

محمد عاكف

فلسفه

ایران قدیمده دین

برملتك تمایلات روحیه‌سی ؛ اك اینجه واك درین نقطه‌لرینه قدر ؛ او ملتك عنعنات دینیه‌سنده تجلی ایدر . روحنه نفوذ ایدلمك ایسته‌نیلن برقومك تاریخندن زیاده دینی تدقیق ایتمك لازمدر .

فی الحقیقه بر ملتك تاریخی هر خصوصده تمامیله کندیسنه عائد دکلدر . تاریخده ملتك روحیله اویغون اولمیان ، حتی اوکا مغایر بولنان برچوق وقعه‌لر بولنه‌بیلیر فقط دینی عنعنه‌لر منحصراً ملتلرك روحندن دوغمشلردر . دینی عنعنه‌لردر ، ملی ماصاللردرکه ملتلرك سویهٔ فکریه‌سنی ، تمایلات روحیه‌سنی ابدیاً یاشاتیرلر . نصلکه تاریخلری اوزاق عصرلرك کثیف قاراکلقلری ایچنده غائب اولان برچوق ملتلرك روحنی ؛ بوکون دینی عنعنه‌لر یاردمیله پك کوزل تحلیل ایده‌بیلیورز .

تاریخه مراجعت ایده‌جك اولورسه‌ق ایرانك ماضیسنه دائر آله‌جغمز معلومات بش اون حکمدارك اسامیسیله وقوعات حربیه‌لرینه انحصار ایدر وهمان هیچ برشی اوکرنمش اولمه‌یز : فقط ، ایرانیلرك دینی منظومه‌لری ، ماصاللری ، کتابلری بزه بوقدیم عرقك روحنی پك کوزل طانیتمقده‌در . ادوار ماضیه‌ده یاشایان هندلیلرك روحنه‌ده آنجق ماصاللری ، عنعنه‌لری ، دینی کتابلری یاردمیله نفوذ ایدلمه‌مشمیدر ؟

ماصاللر ، عنعنه‌لر ملتلرك روحنی کوستریر برر معکس شئوندر . کچمش انسانلرك دوشونجه‌لرینی ، تخیللرینی ، خلاصه بوتون روحلرینی بو معکسلرده ؛ ایستدیکمز کبی ؛ تماشا و تدقیق ایده‌بیلیرز . دین ، هر عصرده باراضطراب آلتنده اینکله‌ین انسانلره تسلیت بخش برپناه صمیمی وظیفه‌سنی ایفا ایلمشدر .

اسارت آلتنده اینکله‌ین ، قهار پنجه‌لر آره‌سنده خیرپالانان ، مهلك خسته‌لقلر ، الیم سفالتلر ایچنده بوارلانان بشریت ؛ ازمنهٔ اولیه‌دنبری ؛ آنجق دینك حریم شفیقنده برنفخهٔ تسلیت وامید آرامشدر . بویله اولدیغی ایچوندرکه ملتلرك کذارش حیاتلری حقنده اك صمیمی معلوماتی دینی عنعنه‌لر آره‌سنده بوله‌بیلیورز .

ینه بوسببه مبنیدرکه شرقك روحنی آکلامق ایچون عصرلرجه بو اقلیملرده حکم سورمش اولان عنعنات دینیه‌یی تدقیق ایتمك مجبوریتی حاصل اولیور .

*\
* *

زردشتیلرك عنعنه‌سی ، مشیا ومشیانه‌نك سرکذشتلرینه دائر غریب حکایه‌لرله مالا مالدر . بو عنعنه‌لره کوره سلسلهٔ بشریتك برنجی خلقه‌سنی تشکیل ایدن مشیا ومشیانه بالآخره دمیرك کشفنه موفق اولمشلر وبو سایه‌ده آغاجلری کسه‌رك کندیلرینه بر مسکن یاپمشلر ونهایت معاً ملات زوجیه‌ده بولنمشلر ایمش ! . فقط بونلرك سفالتنه وارث اولان اولادلری حرص وحسد سائقه‌سیله بربرلرینه قارشی سلاحلانمشلر وکندی فلاکتلرینك سبب حقیقیسی اولاندیوه (آهریمانه) طاپینمغه باشلامشلر ! بونك اوزرینه پوروشاسب (Poroschasd) ایله دوغدو (Dogdo) نك اوغلی اولان زردشت نوع بشری طریق هدایته دعوت ایتمکه ، انسانلره دین حقی کوسترمکه کلمش ایمش !...

زردشت دینی بوتون انسانلرك مشیا ومشیانه‌دن حاصل اولدقلرینی یعنی عینی بر پدر ومادرك اولادلری بولندقلرینی تعلیم ایتدیکندن ، هندستانده اولدیغی کبی انسانلر آره‌سنده بربرلرندن ممتاز صنفلر بولنه‌جغی اساسنی قطعیاً رد ایتمشدر .

(واندیداد ـ ساده) نك شو : (ای هوم ! سکا عرض مناجات ایدییورم . سنك نزدکده فقیر ایله بویوك هیچ برفرقی یوقدر .) عباره‌سی بو حقیقتك لسان بیانندن باشقه برشی دکلدر .

زردشت مذهبنك عالملرینه (موبد) و (دستور) نامی ویریلیر . موبدلرك رئیسلری ایسه (موبد موبدان) و (دستور دستوران) عنوانی حائزدر .

زردشت ، حیات عائله‌ده زوجك رئیس وخانه‌نك حاکم مطلق اولدیغنی بیان وزوجه‌نك کندیسنه اطاعت مطلقه‌ده بولنمه‌سنی توصیه ایدییور ! حیات زوجیتده مشیا ومشیانه‌نك نمونه اتخاذ ایدلمسی زردشتك اوامری جمله‌سندندر . زردشت ، حیاتی بی سکون و آرام کذران ایدن بردورهٔ مجادله کبی تصویر ایدییور .

انسان ، حیله‌کار اولدیغی قدرده شریر اولان دشمنه قارشی کندینی مدافعه ایده‌بیلمك ایچون بوتون قوا وملکاتك تنمیه ایدلمسی لزومی زردشتك اك معتنا اوامرندندر . زردشته کوره بومعرکهٔ جدالده انسانك اك بویوك خصمی کندی نفسیله طبیعتدر .

آهریمان طبیعتی قوای عاصیه وحیوانات مضره‌سیله ، نفسیده ، احتراصات سفیله‌سیله انسانه مسلط ایتمش اولدیغندن بونلرله ایدیله‌جك مجادله‌ده اسباب غلبه‌یی تأمین ایده‌بیلمك ایچون روحاً وبدناً قوتلی اولمغه چالیشمق زردشته تابع اولان هر فردك اك برنجی وظیفه‌سیدر .

(واندیداد ـ ساده) ده دینیلیورکه : (نه‌یی ییه‌یجه ، انسان قوتسز دوشر ، ونه‌یی ایشلر ایفاسنه قدرتیاب اوله‌مز . ضعیف وجیلیز برانسان قوای فعاله‌یه ، صاغلام وچویك چوجوقلره مالك اوله‌مز . دنیا ؛ بولندیغی طرزده ؛ آنجق غذا ایله یاشامقده‌در ! ...) .

زردشت علماسی نوری (علم) و (ظلمتی) ده جهل ایله تفسیر ایده‌رك هرمزله آهریمانك مجادله‌سنی ، علم ایله جهلك چارپشمه‌سی طرزنده تصویر ایدییورلر . زردشتك قورمش اولدیغی مجادله اساسلی ؛ اخلاق ایچون کنیش برساحهٔ تطبیق آچمشدر : نفس وفکرك تطهیر وتصفیه‌سی یولنده متمادیاً مجاهداتده بولنمق زردشتك اك صمیمی اخطاراتندندر .

زردشت ، انسانك هر نوع سعادتی آنجق كندی سعی وفعاليتندن بكلهمسی ايجاب ايتديكنی صريح بر لسانله بيان ايديور ! طهارت ونظافته رعايت ايتمك خصوصی مازده‌ئيزمك اك مهم احكامندندر !

زردشت يالان سويلمكی شدتله منع ايتمشدر . زردشتيلر آره‌سنده اك منفور اخلاقسزلق يالانجيلقدر . زنداوه‌ستا ، آنجق صدق وخلوص سايه‌سنده هرمزه ياقلاشيله‌بيله‌جكنی تصريح ايتمشدر .

زردشتك تلقيناتنه كوره (هرمز) عقل وذكاسيله بوتون كائناته نظارت ايتمكده ايمش ! هرمز زردشت ايله دوغريدن دوغری‌يه مكالمه ايده‌رك قانوننی اوكا تعليم ايلمش ايمش ! ...

زردشتيلر ، هرمزك كندی امر ونهيلرينی (ميترا) واسطه‌سيله والهام طريقيله دوغريدن دوغری‌يه انسانلره‌ده تبليغ ايتديكنه اعتقاد ايدرلر . اساطير كبريه (ميترا) نك ماهيتنی نور سماويدن عبارت اوله‌رق تصوير ايتديكندن زردشتيلر ميترانك جهانده هرشيئی كوروب تنوير ايتديكنه ايناتيرلر . مخلوقاتك تناسلنه نظارت ايتمك وظيفه‌سيله‌ده مكلف اولان (ميترا) ، هرشخصك حركتنی وايشلديكی فعلی كورديكی جهتله اعمال حسنه اربابنه مكافات وافعال سيئه اصحابنه‌ده مجازات تقدير ايدرمش ! ...

زردشت روحك ابديتنه وحشر جسمانی‌نك وقوعبوله‌جغنه قائل اولديغی كبی حشری بوتون طبيعته‌ده تعميم ايلمكده‌در . فقط زردشتيلرك عقيده‌سنه كوره حشردن مقصد ، عذاب وعقابی تأييد دكل ، بالعكس اوكا بر نهايت ويرمك ، روحانی وجسمانی هرنوع فنالغی اورتادن قالديرمقدر !

زردشتيلرك اعتقادينه كوره ، روح بوعالمدن چيقدقدن صوكره چينه‌واد (tchinévad) كوپريسنك باشنده (ميترا) طرفندن قارشيلانه‌رق محاكمه‌يه چكيلير ايمش . اكر حسناتی سيئاتنه غالب ايسه بوطار وكسكين كوپريدن بلا تهلكه مرور ايدر وبهشت اعلايه كيدرمش . عكس تقديرده كوپريدن كچه‌ميه‌رك آلتده‌كی غيای مدهشه دوشر وديولره رفيق اولورمش . زنداوه‌ستاده ديئيليوركه : (يوم حشرده هر روح دنياده ايكن برابر ياشاديغی جسدی بوله‌جق وحسنات وسيئاتنه كوره اوجسدله برابر جنته (gorotmau) ويا دوزخه كيره‌رك مكافات ويا مجازات كوره‌جكدر . بومدهش دورهٔ امتحان نتيجه‌سنده فنالر آيريله‌رق جهنمه آتيله‌جقلر واوراده جسماً وروحاً اوچ كون‌قدر مدهش عذابلر كوره‌رك تصفيه ايديله‌جكلردر . دورهٔ تصفيه ختام بولدقدن صوكره ـ فنا بر وجود قالميه‌جغی جهتله ـ آرتق جهنمه‌ده لزوم قالميه‌جق وبوتون انسانلر مساوات مطلقه اوزره روحاً وجسماً اذواق ازليه‌يی طاته‌جقلردر ! مساوات مطلقه‌يه مظهر اولانلر (ميترا) نك حسن شهادت وسوقيله ، هرمزك عتبهٔ جلالتی اولان جنات عالياته داخل هرمزك تخت جبروتينی پيشگاهنده عظمت وجلالنك تماشاسيله بختيار اوله‌جقلر ، ولايموتيت كسوه‌سنی كييه‌رك هرنوع احتياجدن آزاده بولندقلری حالده پرذوق وسعادت برحيات جاودانی امرار ايده‌جكلردر ! . . هرمز بوتون بوايشلری اكمال ايتدكدن صوكره كمال شان وعظمتله استراحت ايده‌جك ، آهريمان ايسه قصورلرندن استغفار وهرمزه عرض اطاعت ايده‌رك مظهر عفو وغفران اوله‌جقدر .) قديم ايرانيلر موتی ، فنا روحلرك غلبه‌سی عد ايتدكلرندن بركيمسه اولديكی زمان اطرافه‌كی كوتی روحلری طرد ودفع ايتمك ايچون موتانك بولنديغی محلده زنداوه‌ستادن بعض دعالر اوقومغی اعتياد ايدينمشلردی .

.·.

دوغريدن دوغری‌يه زردشت طرفندن وقوعبولمش اولان تلقينات تدقيق ايديليرسه بو آدمك حكيم برذات اولديغنی اعتراف ايتمه‌مك ممكن اوله‌مز . زردشتك وضع ايتديكی دينی ، امور دنيويه واخرويه‌جه تأمين انتظام ايده‌جك براساسه استناد ايتديرمكه چاليشمش اولديغی كوريليور . زردشتك ناسوتی وقطعی تلقيناتيله هندك عطالت بخش ومخدر (براهمانيزم) ی آره‌سنده درين بر اوچوروم واردر . زردشت ، براهما كبی مريدلرينه لاهوتياتك مسخر ونوشين جاذبه‌سی تحت تأثيرنده دائمی برحيات حيرت واستغراق توصيه ايتمه‌مشدر . او ، عطالته صورت مطلقه‌ده نفرت ايتمش ، بوتون طلاقتيله ، برمعركهٔ جدالدن عبارت اولان شوجهانده ، تأمين غلبه‌يه چاليشمغی توصيه ايلمشدر .

زردشت برهمنلرك ذلت ومسكنته مؤدی اولان توكل وجد آميزلرينه شدتله هجوم ايتمكدن چكينمه‌مشدر . زردشتك بوقطعی امرلرندن ملهم اولان (موبد) لر هرمزله آهريمان آره‌سنده‌كی جدال ازلی‌يی سعادت وبدبختی‌نك مجادله‌سی صورتنده تصوير ايده‌رك بو مجادله‌نك نهايت سعادتك غلبه‌سيله تتوج ايده‌جكنه قائل بولنيورلر ! ...

زردشت ، ضيا وحرارتك بولنمديغی يرده حيات اوله‌ميه‌جغنه قانع ايدی . ضيا وحرارتی هرمزه نسبت ايتمسی‌ده بوايكی قوتده برخاصهٔ حياتيه كورمه‌سندن نشأت ايتمشدر . زردشته كوره ضيا وحرارتك منبعی شمسدر . شمسك سطح ارض اوزرنده‌كی تمثالی‌ده (آتش) دن عبارتدر . فقط زردشتك (تمثال آفتاب) اوله‌رق تصور ايتديكی آتش بزم بيلديكمز آتش دكلدر . تمثال آفتاب اولان آتشك اشيانك كولكه‌سنی يره دوشورميه‌جك قدر صاف اولمسی لازمدر . چونكه كولكه آهريمانه عائد برظلمتدر .

زردشتك تخيل ايتديكی تمثال آفتاب ، برصورت ذهنيه‌دن عبارت اولديغی ايچون خارجده وجودی اوله‌ميه‌جغی جهتله بونی درخاطر ايتديرمك اوزره ، هيچ اولمزسه ، سونمه‌مك شرطيله عادی آتش ياقيلمه‌سی مجبوری طوتيلمش وبوصورتله زردشت دينی آتش پرستلك كسوه‌سنی اكتسا ايلمشدر .

قديم ايرانيلر زردشتدن اولده آتشه پرستش ايديورلردی . فقط آتش مقدسك حفظنه مخصوص معبدلری يوقدی . كبرلر (آتش پرستلر) طاغلر اوزرينه چيقه‌رق اورالرده آتش ياقار واجرای آيين ايدرلردی . طاغ تپه‌لرنده ، عينی زمانده ، يلديزلره‌ده پرستش ايديليردی . كبرلر آتشه (آدر) نامی ويريرلردی . آتش پرستی آيينك

اجراسی ایچون خصوصی معبد ایلك دفعه کشتاسب زماننده زردشت طرفندن انشا ایدلمشدر . (آتشکده) نامی ویریلن بومعبدلرده صورت دائمه ده آتش یاقیلیردی . آتشکده محافظلرینك (آذربانلرك) وظیفه لری آتشك سونمه مسنه نظارتدن عبارتدی .

قدیم ایرانیلر آتشکده لره آز بیکان (dyrée) اسمنی ویریرلردی . الك بویوك آز بیکانلر کرمان ولایتنده ومازندران طرفلرنده بولینیوردی . مازندران ملحقاتندن (ساری) بلده سنده که آتشکده پك زیاده مشهور ایدی .

(بختریه) قطعه سنده آذر آبادکان ، آذر برزین ، آذر آبتین ، آذر خزداد ، آذر خزین ، آذر بهرام ، آذر زردشت نامنده یدی عدد آتشکده موجودایدی . فارس ولایتنده اصطخر آباد شهرنده کی آتشکده الك مشهور آذر بیکانلر میاننده تعداد اولینیوردی [۱] .

عصر حاضرده ایرانك کرمان ولایتیله هندستانك کجرات شبه جزیره سنده برقاچ دانه آتشکده موجوددر . هندستانك (دامان) بلده سنده هند مجوسیلرینك برآتشکده لری واردرکه بوراده بیك ایکیوز کسور سنه دنبری هیچ سونمکسزین آتش یانمقده در ؟! ...

آتشکده داخلنده طرز عبادت شویله در : آتشکده لرده بویوجك برطاش اوزرینه موضوع صاری باقردن معمول برقاب واردر . بوقابك ایچنده صورت دائمه ده مقدس (هوم) آغاجیله دیکر آغاجلر وبخورات یاقیلیر [۲] .

زردشتیلر طهارته صوك درجه رعایتله مأمور اولدقلرندن آتشکده یه کیره جك (کبر) اولا کامل اعتنا ایله تطهیر ایدر ، آغزینی بردلبند ایله اورتر ، اللرینی بزله صارار وکمال خشوع ایله قبله مثابه سنده تلقی ایدیلن باقر قابده کی آتشه توجه وتقرب ایدر ، و (آت هاروان) لر یعنی موبدلر دلالتیله زنداوستاده مندرج مناجاتدن بعضیلرینی برلحن مخصوص اوزره انشاد ایتمکه باشلار . اثنای تغنیده رکوع وسجود ایتمك اوزره برده رقص یاپار . بوایشلر بتدکدن صوکره نذرلر عرض اولنه رق دیشاری یه چیقیلیر .

(آذربیکان) داخلنده کی آتش قضارا سونه جك اولورسه ایکی اودونی بربرینه سورتمك صورتیله ویاخود (چاقق) واسطه سیله تکرار ایقاد ایدرلر . آتشك کبریت ویا سائره ایله یاقیلمیه رق طرز ابتدائی یه مراجعت ایدلمسی مجوسیلکك احکام دینیه سندندر . کبریت کبی مخترعات جدیده دن اولان وسائطله مقدس آتشی ایقاد ایتمك بدعت قبیحه دن معدود اولدیغی جهتله شدتله ممنوعدر . فرسلر ، قبله لری اولان آتشی آغیزلریله اوفله مك ویاپازه قوللانمقدن صورت قطعیه ده منع ایدلمشلردی .

[۱] اصطخر آباد آتشکده سنك ولادت نبویه کیجه سی بردنبره سونمش اولدیغی مورخین روایت ایدییورلر .

[۲] جوامع شریفه لرله تکایاده وموتی بولنان محللرده ، عبادتله علاقه دار اولان سائر محللرده عود آغاجی ، بخورات کبی شیلر یاقیلمه سی عادتنك اسلاملره ایرانیلره ، رومیلردن انتقال ایتمش اولدیغنده شبهه یوقدر .

آتشکده خدمه لری نفسلریله آتشك سونمه سنه سببیت ویرمه مك ایچون نقابسز آتش مقدسه تقرب ایده مزلردی .

فرسلرك عبادتی شمسك طلوع ، زوال وغروبنده اولمق اوزره اوچ وقته منحصر ایدی . بریسی اعتدال ربیعی ودیکری اعتدال خریفی اثناسنده اولمق اوزره ایکی بایراملری واردی . برنجیسنه (نوروز) ایکنجیسنده (مهرجان) نامنی ویریرلردی .

زردشت ، مالك عشر وزکاتنك ویرلسنی وحیوانات مضره نك اتلافنی توصیه ایتمش اولدیغندن مجوسیلر ، بوکا پك زیاده رعایت ایدرلردی .

قدیم فرسلرجه ارکك قارداش قیز قرداشیله ، بابا کندی قزیله واولاد آناسیله ازدواج ایده بیلیردی . فقط بوعادت قبیحه بالآخره تعدیلاته اوغرامشدر .

م . شمس الدین

ادبیات

صحائف تنقید

محمد عاکف

صفحات — برنجی کتاب

خسته

— ۲ —

« خسته » شعرینك قیمت بدیعه سنی سویلك ایچون مکتبلیلرك روحنده حاصل ایتدیکی تأثیر عظیمی کوسترمك کافیدر صانیرم . واقعا محیطك پك موافق اولماسی شعره مرتبهٔ حقیقیه سندن فضله بر بیوکلك ویره بیلیردی ؛ فقط شعر کوزل اولماسه یدی، حتی پك کوزل اولماسه یدی، اونك انشادندن هیجانه کلیه جك ، اصلا متأثر اولمایه جق محیطده ینه مکتب محیطی ایدی . شعر غایت طبیعی ، بتون معناسیله « حقیقی » بر تصویر تشکیل ایتمسه یدی، ینه مکتبلیلره بوقدر تأثیر ایده میه جکدی : صوك ایکی بیتك طبیعتدن انحراف ایدیویرمش اولماسی درحال « آکلایه مادق » تلقیسنه مظهر اولمادیمی؟ اثرك هیئت عمومیه سی حقنده مخاطبلرك شو کوردوکمز فرط تأثرلرده برفکر قطعی حاصل ایتمش اولمقله برابر ینه « خسته » ده کی کوزللکلری تحلیل ایده جکز . چونکه بوقدر کندیلرینه عائد برأثر صنعتی بوقدر ایی حس ایدن مکتبلیلرك بیله او اثر ادبی حقنده کی تحلیلاتدن ینه بعض استفاده لر تأمین ایده بیله جکلرینه قانعز :

محمد عاکفك بوشعرنده « سلمی » منظومه سی کبی ناصل یاشانلمش ایسه اویله یاشادلمش براثردر : شاعر حلقه لی زراعت مکتبنده معلمدر، مکتب حیاتنی پك ایی بیلیر . « خسته » سنی خیالخانه سنده دکل، مکتبده بولویور ؛ مدیر ایله دوقتورك محاوره سنی تصور ایتمیور ، اونی ایشیدیبور ؛ خسته چوجوق معاینه اولنورکن کندیسی بالذات حاضر بولونیور ؛

متورمك خیرچینلقلرینی كورویور. وقعه مخیل دكلدر واولهماز. بوحالده شاعرك درعهده ایدهجكی وظیفه حدذاتنده برلوحهٔ الم، برشعرذی حیات اولان « وقعهٔ خارجیه » یی كندی وجدانـنده حاصل ایتدیكی بوتون تأثیرات ایله تصویر ایتمكدن عبارتدر. عجبا شاعر بونده موفق اولهبیلمشمی ؟ اودرجهلرده احراز موفقیت ایتمشكه خسته شعرینه اشعار عثمانیهنك اك كوزللرندن بری دیمكده تردد ایتمیهجكم :

مكتبده برخستهچوجوق بولوندوغنی مدیر ایله طبیبك محاورهسندن آكلایورز. بونده فضله، اكسیك برسوز یوق. لكن خستهنك خستهلغی نهدر ؟ محاورهدن بوده آكلهشیلیور ، شوقدركه قارئه خستهلق حقنده برفكر قطعی ویرهجك درجهده دكل . اونی شـبهیه دوشـورهجك « بوخسته چوجوق برمتورم اولمالی » دیدیرهجك قدر آكلاشـیلیور . چونكه شاعر بالذات كوردوكی متورمی قارئه كوسترهجكدر . بونی التزام ایتمش ، ایلك محاوره ایله قارئنی كوسترهجكی لوحهٔ فجاعتك تماشاسـنه حاضرلامش بولنیور . دیركن مدیر « چاغیرك خستهیی كلسین » امرینی ویریور ، خستهده :

قاپینك پردهسنی
آچهرق كیردی اوآنده دوزلتوب فسنی
براوزون بویلو چوجوق لكن اوبر لوحه ایدی
اویله برلوحهٔ رقتكه اونوتمام ابدی .

سوزلری اوقونجه اوطهیه كیرمش اولیور .

شعرده برتصویرك شرائط موفقیتی نهدر؟ برلوحه ترسیم اولنوركن اشیای خارجیهنك، مشهوداتك هانكیلری اختیاروقبول اولنهرق اولوحهده یاشاتیلیر ، هانكیلری نظر اعتبـاره آلنماز ؟ بونلردن ینه ایلریده بحث ایدهجكز ؛ محمد عاكفك تصویرلرنده حكمت بدایعه كوره معین اولان دسـتورلره نهقدر متابعت ایدهبیـلدیكنی وبوقوانین طبیعیهدن نهزمانلر انحراف ایتدیكنیده ینه ایلریده شـاعرك هویت مخصـوصهسنی تدقیق ایدركن كوسترهجكز. شمدیلك شوقدرجق سویلیهلم : خستهنك اوطهیه كیركن فسنی دوزلتدیكنی یازمق مكتب حیاتنی ، مكتب تربیهسنی كوز اوكنه كتیرمك ایچون پك استادانه برموفقیتدر . بو ، ماهر بررسامك لوحهسنده اك جان آلهجق نقطهیی برفیرچهضربهسیله كوسترمسنه بكزر. بویله بر موفقیتك حاصل ایدهبیلهجكی تأثیر مخصوصیده یوقاریده بیان ایتمش ایدك .

شمدی شاعرك اونودهمادیغی لوحهٔ رقتی كوروكز، بوراده تكرار یازمقدن كندیمی آلهمادیغم شوبش بیتی بركره دها اوقویكز :

رنكی اوچمش یوزینك ، كوزلری چوكمش ایچری؛
الماجقلر ایكی باشدن چیقیویرمش ایلری .
اوشاقاقلر كوچهرك جبههیی یاندن صیقمش؛
فیرلامش آلنی، طامارلرده برابر چیقمش!
بت بكز كول كبی اولمش اوچهرق نور شباب ،
اویاناقلر ایكی صولغون كلهدونمش ، بیتاب !
دودوداقلر موراروب قاولامش ارتق دریسی
اوزامش صاچ كبی كیرپیكلرینك هربریسی !

قفا بریوك كیلوب بوینه ، چوكمش باغری ؛
ایكی دكنك كبی بوكلمش اوموزلر یوقاری .

شعریمزك یكرمیاوتوز سنهلك صوك دورهٔ تجددنده « ورم » برموقع مخصوص احراز ایتمشدر . ورمدن بویوك كوچوك برچوق شاعرلریمز بحث ایدر ، حتی محزونلق ایچون ورم، بارلاقلق ایچون كونش تشبیهی قدر مبذول اولمشدر ؛ فقط بونلرك هیچ بری اعتقادمجه محمد عاكفك شوورم تصویری قدر حائز اهمیت دكلدر. آرارسهق اوشعرلر آرهسنده پك كوزللرینی بلكه بولهبیلیرز ، یالكز كوروركه اونلرك هپسنده ـ تعبیر حائز ایسه ـ ورمك « معنویت » ی تصویر ایدلمشـدر ؛ حالبوكه محمد عاكف ورمك « مادیت »نی تصویره موفق اولمش: بزه برمتورمده كورولهبیلهجك اوضاع واشكال حزنی دكل، متورمك كندیسنی ، عیننی كوستریور .

صاری بركلدك ای عدم چیچكی
ایستهمزدم سكا ورم دیمكی

بیتنی اوقودوغمز زمان بكهنیرز : برمتورمك چهرهسـنی صـاری بركله بكزتمك پك كوزل برتخیل ، صوكره اوكا عدم چیچكی دیمك پك مؤثر ، غایت لطیف برتصـویردر ؛ فقط بوبیت هرمتورمه عائد اولهبیلیر ، بر متورمی كوز اوكنه كتیرمز. ینه عمومی وخصوصی تصویرلر آرهسندهكی فرقدن بحث ایتمك ایستیورم . ایشته محمد عاكفك شوخصوصی تصویری صحت وقطعیت اعتبـاریله برخارقهدر . اودرجهدهكه : شو بش بیته بر « تصویرفنی » دینلسه شایان اولور . اطبایه صورولسـه امینمكه شـو تصویری برمتورمك حالنه پك موافق بولورلر .

تصـویری تعقیب ایدن معاینه پارچهسیده غایت طبیعیـدر ، پك كوزلدر . شاعر بونده متورمك وجودینی بر قاچ سـوزله كوز اوكنه كتیریور، التزام اختصار ایدیور . سیما تصویرندن صوكره برده وجودك تصویرینه كیرشسـهیدی بلكهده كوزل بر پارچه یازهمایهجقدی . بونی تقدیر ایتمك اهمیتسز بر موفقیت صنعتكارانه دكلدر . بو موفقیتی پك قولای برشیده ظن ایتمهملی : شعرده التزام اختصـار ایتمك ، اطنابه دوشمكدن كوچ اولور . محمدعاكفك باشقه منظومهلرینی تحلیل ایدركن ناصل هرزمان احراز منقحیت ایدهمدیكنی كورهجكز .

خسته اوطهدن چقینجه مدیر ایله دوقتورك آرهسنده جریان ایدن مصاحبه تماماً موضوعهموافقدر. بومكالمه ایله موضوع شعر نهایت بولویور، ارتق سویلنهجك برسوز قالمیور. ایشته خستهنك مكتبدن چیقارلماسنه قرار ویرلدی. ارتق باشقه نهسویلنیلهبیلیر؟ اولسهاولسـهشعره برنتیجهویرمك، اثری برحسن خاتمهایله تتویج ایتمك ایچون خستهنك مكتبدن ناصل چیقارلدیغی تصـویر اولنور ، یعنی صـوك پارچه یازیلیر : بیچـاره متورمك ارقاداشلری یوزینی كوزینی اوپرلر ، اونی بر عربهیه قورلر ، مكتبدن كوندریرلر ... لكن شاعر هیچده بویله دوشونمهمش ، او موضوعی بوتون قدرت ابداعیهسیـله احاطه ایتمش : متورمی هیچ بكلهنیلمدیكی حالده بردنبره تكرار كوزاوكنه كتیریور . چونكهورمك «مادیت»نی

ناصل تصویر ایتمش ایسه « معنویت » نی‌ده اویله تصویر ایتمك ایستیور. بوراده شاعرك مقصودی اولان « معنویت » ینه بر « معنویت شعریه » دکل، بلکه برمعنویت فنیه: متورملر غایت عصبی، پك زیاده خرچین اولورلر. زمان اولورکه الك سودیکلرینه بیله حقارتلر یاغدیررلر. اونلری هیچ برشیله ممنون ایتمك، نه‌یاپلسه، نه‌سویلنلسه حدت‌وشدتلرینه نهایت ویرمك قابل اوله‌ماز. حتی اطبا نظرنده ورمك اعراضندن بری‌ده بوحال عصبیتدر. فقط بیچاره‌لرك بوخیرچینلقلری، بوشدتلری چوق زمان دوام ایده‌من. اعصابده حصوله کلن اویلانجی غلیان‌شدت وجودده‌کی ضعف کلینك تأثیریله متورمك چهره‌سی کبی صولیویرر، پك چابق سونر! خسته‌ده برسکوت نادمانه، برتسلیمیت کامله آثاری کورونور. آه بو انحطاط قوا، بو سقوط روح نه قدر آجیقلیدر! ایشته محمد عاکف متورملرده‌کی شو اعراض روحیه‌یی یاقیندن تدقیق ایتمش، قلب حساسی جریحه‌دار تأثرات اوله‌رق بزه کوردیکنی یازییور، بزه ورمك « معنویت فنیه » سنی شعرك « قدرت ابداعیه‌سی » ایله کوستریور. اورته‌ده بر متورمی دکل، الك صحیح‌البنیه بر کنجی بیله پك زیاده اضطرابلره دوشوره‌جك، عادتا چیلغنلقلرینه بادی اوله‌جق بر حادثه‌ده وار. او کنجی مکتبندن چیقاریورلر، حیات معنویه‌سنی طوردوره‌جقلر. آرتق نه‌یاپسه، نه‌قدر خیرچینلق ایتسه معذوردر. متورمده ایسه بو غلیان حسیات بالطبع مضاعف اولور. دیمك که‌طبیعی اولمقله برابر حائزممتازیت برشعر موضوعی انجق بوقدرانتخاب اولونه‌بیلیر. هم طبیعی، هم « اوریژینال » اوله‌بیلمك‌ده شعرده منتهای مراتب موفقیتدر. بو نقطهٔ نظردن دوشونیلورسه دینیله‌بیلیر که محمد عاکفك « خسته » منظومه‌سی شعرلرینك الك کوزلیدر. فائدهٔ اجتماعیه اعتباریله‌ده «خسته» شعری « توکوروك » منظومه‌سندن‌صوکره عاکفك الك یوکسك اثریدر: اومنظومه بوتون ملتی اغلاده‌جقسه، بوشعرده‌بوتون مکتبلیلری اغلاده‌جق، خصوصیله بوتون شاعرلری حیران ایدوب طوره‌جقدر!

* *

« خسته » یی نظم نقطهٔ نظرندن تدقیق ایتمك ایسته‌مزدم: بوقدر ممتاز ومستثنا برشعرده نقائص صنعت ناصل بولونه‌بیلیر؟ حیفا که « خسته » نك نجه بیوك برقصوری وار: صوکی. صنفده اوقودوغم زمان طلبه‌نك اکلاشلمایور حکمنه مظهر اولان بوانتها حقیقةً پك غیر طبیعیدر: شاعر متورمی غربا خسته‌خانه‌سنه کوندرمك ایستیور، دها طوغروسی اونی حلقه‌لی زراعت مکتبندن غربا خسته‌خانه‌سنه کوندرمشلر، وقعه‌یی عیناً حکایه ایتمك املنه دوشیور؛ « غربا خسته‌خانه‌سی » شاعرك اختیار ایتدیکی « فعلاتن » وزنه کیرر، صیغار شیلردن دکل، یالکز « غربا » کلمه‌سنی آله‌رق خسته‌خانه‌یی کیمسه‌سزلره تخصیص اولونمش برمحل موت اولمق اوزره اکلاتمغه قالقیشیور. بو التزام‌شاعرك کندی سوزلریله حکایه ایدلمش اولسه‌یدی بیله پك غریب اولوردی؛ حال بوکه:

— یوق یوق، نی تا
کونور استانبوله بریرده براق که غربا
ـ کیمسه‌نك اونلره آلدیرمادیغی برصیره‌ده ـ
اوزانوب اوله‌یه برشیله بولورلر اوراده!

پارچه‌سی ارقاداشلرینك قولنه کیره‌رك کندیسنی الی‌الابد مکتبندن آییره‌جق، بلکه‌ده خوابکاه ابدیسنه کوتوره‌جك عربه‌یه کیرن خسته چوجوغك لساندن طوییلیور! اوحالده بولونان بربیچاره، برنیم‌مرده غربا خسته‌خانه‌سنه کیده‌جکنی بویله چتره‌فیل برافاده ایله ناصل سویلر؟ بوغرابت التزام ایدیله‌جکنه خسته‌نك عربه‌یه قدر کوتورولدیکی، یرلشدیرلدیکی قطعاً سویلنلسه‌ده شعره « عربه‌نك ایچندن برسس طویولدی » معناسنی مفید وغایت طبیعی برافادهٔ نظمیه‌ایله نهایت‌ویریله‌رك بوافاده‌یه نثراً « غربا خسته‌خانه‌سنه! » سوزلری علاوه ایدیلیویرسه‌یدی عجبا دها ایی اولمازمیدی؟ صانیرم که اوزمان شعرغایت طبیعی‌اولوردی. حتی برمنظومه‌نك صوکنه ایکی اوچ کلمه‌ده نثر علاوه اولنه‌بیله‌جکی کوستریله‌رك شعرك ممتازیت مخصوصه‌سی کبی نظم‌ده بر « اوریژینالیته » احراز ایلمش بولونوردی.

بواساسلی قصوری کوردکدن صوکره نظمده شایان‌تنقید ومؤاخذه دها برایکی نقطه بوله‌بیلیرز.

برنجی مکالمه پارچه‌سنده راحت ایله یات قافیه‌سی ـ راحت کلمه‌سی دها اول کلدیکی ایچون عربی شیوه‌سیله اوقونه‌بیلدیکندن ـ خوش دوشمه‌مش.

معاینه قسمنده دوقتور قوده‌این یازه‌یم دیور، صوکره‌ده آرسنیق حبلری ویرلسنی اجزاجی‌یه سویلیه‌جکندن‌بحث ایدییور. عجبا آرسنیق حبلرنی‌ده یازمه‌مازمیدی؟ صاقین « اجزاجی ویرز » برنجی مصراعك صوکنده‌کی « ایدر » لفظنه قافیه اولمق ایچون یازیلیویرمش اولماسین؟

ـ سوزیکز طوغری مدیر بك، نه‌یاپوب یاپمالی، تك
بوچوجوق کیتملیدر چونکه یاشارسه بك بك

بیتنده کورولن تك لفظی بیلمم اوقدر شیوه‌مزه موافق اوله‌رق یازلمشمیدر؟ بوبیتی تعقیب ایدن بیتك « اولور، مغدور » قافیه‌لری‌ده خوش دکل. خسته‌نك سوزلرنده طبیعتی مخل عد اولونه‌بیله‌جك شو مصراع وار:

اونی چالقاندیغی خبرانلر ایچندن چکه‌جك

بومصراعدن صوکره کلن بیتك « اولوم، کوم » قافیه‌لری‌ده هیچ ایی دکل: قافیه‌نك سماعی اولدوغنی قبول ایدن برناظم بونی ناصل تجویز ایده‌بیلیر؟

کاشکی « خسته » منظومه‌سنك یوقاریده کوستردیکمز اساسلی‌قصوری اولماسه‌یدی‌ده بویله اوفاق تفك نقیصه‌لری دها زیاده بیله کورلسه‌یدی! بوجداً فوق‌العاده نظمك اوته‌سنه برینه دوشن به‌نکلر، سروسیمینلره بوغولمش عمانلره سحابپاره‌لردن عاکس کولکه‌جکلر کبی قالیور!

علی اکرم

اجتماعيات

قادينلره حريت مطلقه ويرمك ايسته‌ينلرك الندن واى او بيچاره‌لرك باشنه !

مصرده چيقان جريده‌لرك بزى آلمش اولديغى برمكتوبى نشر ايديور . بومكتوبك صاحبى ديوركه : « قاسم امين بكك مذهب معروفى وجهله تسترى بوسبوتون قالديرمق ايچون قاهره‌نك معلوماتلى كنجلرندن برجمعيت تشكل ايدى؛ آوروپا مكاتب عاليه‌سندن يتشمش برخيلى كيمسه‌لرده بوجمعيته كيردى . »

بومكتوبى اوقوديغمز زمان قادين مسئله‌سنده صرف ايدلك ايسته‌نيلن شو معكوس همته شاشديغمز كبى؛ مستوريتك كرك اسكى، كرك يكى عليهدارلرى ايله بيچاره قادينلرك كيرلديكى حال، تأثريمزى بوسبوتون آرتديردى .

تميز روحلرده بك درين آجيلر اويانديره‌جق حالاتدندركه هرطبقه‌يه منسوب كنجلر ، سوقاقده كيدن قادينلرك ، قيزلرك اخلاقنى افساد ايچون ، ال برلكيله اوغراشمقده؛ كاه يالكز، كاه جماعت حالنده بعضاً ياياً ، بعضاً عربه‌يه بينه‌رك او بيچاره‌لرى تعقيب ايله يوللرينى كسمكده؛ يتيشه بيلدكلرينى ادبسز نظرلريله،رذيل سوزلريله بيزار ايتمكده ايكن [اكر مكتوبك روايتى صحيح ايسه] شمدى‌ده قالقمشلر: عفتك، اخلاقك كلياً محو اولماسنى، ملتك‌ده ناموسه قارشى اك مبالاتسز ملتلر دركسنه دوشمسنى تأمين ايچون قادينلرك ارككلرله اختلاطنه مانع اولان پردۀ مستوريتى قالديرمق مقصديله آره‌لرنده جمعيتلر وجوده كتيريورلر .

ذاتاً مصر كنجلرينك قسم اعظمنده اخلاق اوقدر دوشكون برحالده‌دركه: ناموسلى برقادين ، مستوريته، قوروغماسنه رغماً، يانه اوته‌كنك بريكنك تعرضنى دفع ايده‌جك اوشاق آلمادقجه ؛ ياخود كيده‌جكى يره برآن اول كوتوره‌جك برعربه‌يه بينمدكجه سوقاقده كزه‌ميور . حتى بوقيود داخلنده بيله كلوب كچنلرك تجاوزندن همان‌ده قورتوله‌ميور !

بك اعلا ! اخلاقك بودوشكونلكيله برابر اوقور يازار كنجلريمز ـ كه هربرى مطلقا عرضنك سلامتنى آرزو ايتديكى برر عائله‌يه منسوبدر ـ قادينلريمزى اورتولرندن چيقارمق صورتيله مصيبتك آله‌بيلديكنه بويوسنى ؛ اخلاقسز حريفلرك برقات دها جرأت آلمسنى دوشونه‌بيليرلمى ؟

طوغروسى ، بويله مردار برمملكتده قادينلرى تسترسزلكه تشويق ايتمه‌يى خاطره كتيرمك بيله كرك بزجه، كرك بوتون ارباب انصاف نظرنده جنايات اخلاقيه‌دن معدوددر . آرتيق رذائلى ترويجه ، محرماتى اباحه‌يه مؤدى اوله‌جق بويله براساسى تعميم ايچون جمعيتلر تشكيل ايتمك ؛ بوخصوصده بذل مجهود ايلمك نزده قالير سز تصور ايديكز !

كنديلرينك، قادينلرآچيق كزمليدر،طرزنده‌كى قناعتلرنده ثابت بولندقلرينى فرض ايتديكمز حالده،بوكنجلر ايچون اولى اولان دليقانليلرى طاشقينلقدن منع ايده‌جك برچاره بولمق ؛ ناموسسز حريفلرى قادينلرك يولنى كسمكدن منع ايتمك ؛ الحاصل ، قادينلرك مصونيت عفتنى قوى ضمانلر آلتنه وضع ايچون صوك درجه‌يه قدر چاليشمق ايدى .

والله ، قادينلره حريت ويرمك،ياخود تسترى قالديرمق سوزينى ايشيدنجه حيرتلر ايچنده قاليورز . عجبا مسلمانلرده قادين نه‌زمان اسارت ايچنده ايدى ؟ عجبا تستر ، نظر بصيرته نه‌وقت چيركين كورونمش ايدى ؟

مسلمان قادينلرى هيچ برزمان هيچ برطبقه‌ده‌كى اركككلرك اسيرى اولمامشلردر. حتى اك اشاغى طبقه‌ده بولنان اركككلرك قادينلرجه شكايتى موجب اولان يالكز اخلاقلريدر . مثلا قاريلرينى دوكويورلر.. حال بوكه داياق آتمق بونلرك طبيعتيدر. هم ساده قادينلره دكل، كندى طبقه‌لرنده بولنان اركككلره‌ده! كذلك قاريلرينك اوزرينه أرله‌نيورلر ؛ ياخود عدت ، حضانه كبى ايشلرده قادينلرك حقنى يييورلر. دقت اولنورسه كورولوركه بونلرك هيچ برى قادينك اركككه اسير اولماسندن دكل ؛ آنجق تعدد زوجاتى اباحه ايدن ، زوجه‌نك زوجه قارشى حقوقنى كافل اولان نصوص شرعيه‌نك تطبيقنده‌كى بصيرتسزلكدندر . بونقصانك چاره‌سنى تسترى قالديرمقده آرامامليدر ؛ بونك علاجى بوكبى مسائل ايله اوغراشان ذواته ايشى مقصود شريعت اولان حقوق طبيعيه‌نك روحى ايله قابل تأليف اوله‌بيله‌جك برصورتده تلاقى ايتديرمكدر. تورك علماسنك صوك زمانلرده يابمش اولدقلرى كبى.

اورته طبقه‌ده‌كى قادينلره كلنجه بونلر عينى سويه‌ده‌كى آوروپالى قادينلر طرفندن قوجه‌لرينك اخلاقسزلغى حقنده سرد ايديلن شكايانك برقسمنه بيله اشتراك ايتمزلر .

بيلمم قادينلريمزه حريت كامله ويرمك ايسته‌ين ذوات كرام بوطبقه‌ده‌كى آوروپالى قادينلرك حقوق طبيعيه‌لرندن درجۀ محروميتلرينى غايت آچيق برصورتده كوسترن ايستاتستيقلره نه‌بويوريورلر؟ بونكله برابر شكايات واقعه‌نك كافه‌سى عادات محليه‌دن ، قوانين موضوعه‌دن ايلرى كليور، يوقسه ايشك آچيق، ياخود قاپالى كزمكله اصلا مناسبتى يوقدر .

كوزله كورولن برحقيقتدركه برطرفدن عادت، ديكر طرفدن مصر اركككلرينك يوموشاقلغى بزم اورته‌طبقه‌ده‌كى قادينلريمزه اباحۀ مطلقه‌يه قريب برحريت ويرمشدر. حتى احوال اجتماعيه‌مزى اصلاح ايتمك ايسته‌ينلر، اركككلريمزى قادينلره قارشى كرك كنديلرينك ، كرك بوتون مصريليلرك حيثيتنى محو ايده‌جك درجه‌ده مسامحه‌كار طاورانديقلرندن، اونلرك بوتون هوسلرينه بوقدر حرمت ايتدكلرندن طولايى مؤاخذه‌ده مضطر قاليرلر .

يوكسك طبقه‌ده‌كى قادينلريمزه كلنجه بونلر اويله برحريتدن، دها طوغروسى اويله مطلق براباحه‌دن متتع بولونيورلركه دنيانك هيچ برطرفنده‌كى قادينلره نصيب اولمامشدر . بوايسه اويله بر فلاكتدركه آوروپاليلرى دهشت ايچنده براقشدرده كنديلرينه بزم قطعى برمجبوريت كورمدكجه قابل دكل آغزيمزه آلمايه‌جغمز سوزلرى سويلتمشدر .

عجبا قادينلريمزه حريت ويرمك ايسته‌ينلر بومشاهداته قارشى نه‌سويليه‌جكلر؟ عجبا اساس ديه اورته‌يه سوردكلرى چوروك نظريه‌لرك بو خجالت آور مظاهر حضورنده نه‌قيمتى اوله‌بيله‌جك ؟

هم آچيقلى ، هم كولونج تناقضلردن دكليدركه برطرفدن مصر اركككلرى قاريلرينك آچيق صاچيق ، هم آله‌بيلديكنه سوسلى اوله‌رق ايستدكلرى يره كيتملرينه مساعده ايتمكده؛ ايشيدلمى موجب شين اوله‌جق هردرلو اويغونسز سوزلره قارشى قولاقلرينى طيقامقده ايكن؛ ديكر طرفدن قادينلره حريت ويرمك داعيه‌سيله برجمعيتك ظهور ايتديكنى كوروبورز ؟ كويا مصر اركككلرى ايچون كوشككلك، غيرتسزلك بو درجه‌سنى‌ده خوش كورمك الويرميورمش‌ده ، قالقمشلر، اونلرك دها سماحتكار اولملرينى؛ قاريلرينه رذائلك، فحشك هردرلوسنى يابه‌بيله‌جك قدر كنيش برحريت ويرملرينى ايسته‌يورلر .

عجبا مسلمان قادينك ظلم كورديكى اركككدن شكايت ايتمسنه؛ ياخود كندى مالنده ايستديكى كبى تصرف ايلمسنه ؛ ياخود قابليتنك مساعد اولديغى علوم ايله مشغول اولمسنه؛ ياخود سياحته چيقوب حادثات علميه ، اجتماعيه حقنده تدقيقاتده بولنماسنه؛ ياخود تأليفلر وجوده كتيرمسنه؛ياخود مسائل شرعيه‌ده فتوى،مباحث علميه‌ده رأى ويرمسنه؛ ياخود قانونك اركك حقنده جواز كوستردكى مطالبدن هرهانكى برينى ايستمسنه؛عادت اولسون، شريعت اولسون هيچ برزمان مانع اولمشميدر؟ اصلا . اوحالده هانى قادينك اسارتى؟هانى يوزنده، كوزنده او اسارتك نشانه‌سى؟

اى بيلمليدركه آوروپا قادينلرى حقوقك بودرجه‌سنى حالا استحصال ايده‌مه‌مشلردر. اونلر قوجه‌لرينك رضاسى اولمادقجه، كندىماللرنده تصرف ايده‌مدكلرى كبى شريعت اسلاميه‌نك مسلمان قادينلرينه ويرمش اولديغى حق فتوايى ، حق حكمى قانون اونه‌كيلره بخش ايتمه‌مشدر. اويله ايسه مسلمان قادينلرى ايچون حريت ايسته‌ينلر عجبا نه‌ايسته‌يورلر ؟

أوت، هيچ شبهه يوقدركه بونلرجه قادينك حريتى نامنه‌ايسته‌نيلن شى اونك اورتودن صيرلماسى ؛ حريم پيتندن طيشارى اوغرايوب بالولرده ، تياترولرده دولاشماسى؛ اركككلرك انظار شهوتنه معروض قالماسى؛ مسامره‌لرده قوجه‌سندن باشقه‌لريله رقصه قالقماسى؛ خلاصه ايستديكى يره‌كال سربستى ايله كيده‌بيلمسيدر.

ایشته قادینلریمزك حسابنه طلب اولنان حریت بوندن باشقه برشی دكلدر . زیرا مسلمان قادینلری اباحه‌نك آنجق بوطرزندن محروم . بزه‌كلنجه ، بوایی معكوس تمایلاتی كوردكجه ، مدنیت حاضره‌نك یالكز ظواهرینه قاپیلان ، هم‌ده بوانجذابی اومدنیتك الڭ ضعیف نقطه‌لرینی ، الڭ فاسد جهتلرینی ، الڭ مردار طرفلرینی بیله‌جكی عینله آلمق لزومنه قناعت درجه‌لرینه‌قدر واردیران برقسم خلقه ، تأسف ایتمكدن باشقه برشی یاپه‌مایه‌جغز .

بز او اعتقاده‌یزكه : مرحوم قاسم امین بك طرفندن (تحریر المرأة ـ المرأة الجدیده) عنوانلریله نشر ایدیلن ایكی اثرده مندرج افكار اساسیه (المرأة المسلمة) اثرده تماملیه رد اولنمشدر . [۱]

نسوانك حریت مطلقه‌سنه طرفدار اولانلر كندیلرنده مذهبلرینی مدافعه ایده‌بیله‌جك قدر قوت كوریورلرسه فكرلرینی ، نظریه‌لرینی اورته‌یه قویسونلر . كوره‌جكلركه مدعالرینك حقلی اولدیغنی تأیید ایده‌بیله‌جك هیچ بردلیل كتیره‌میه‌جكلردر . حقیقت هیچ برزمان موقع مستحكمندن ایندیریله‌مز .

شوراجقده (الشعب) جریده‌سندن برحاده بوله‌جغم : فكرلرینی كمال حریتله سرد ایده‌بیلملری ایچون صحیفه‌لری آره‌سنده معارضلریمزه بركوسترسین ؛ اونلرده صوك مرمیلرینه وارنجه‌یه قدر آتسینلر . تاكه چوروك نظریه‌لرك تأصیل یقالدیغی ، متین حقیقتلرك تأصیل پایدار اولدیغی عالم بركره‌دها كورسون . والله یتولی الحق وهو یهدی السبیل . «الشعب»

محمد فرید وجدی

---

[۱] بواثر باش محرریمز محمد عاكف بك طرفندن (مسلمان قادینی) عنوانیله ترجمه ایدیله‌رك نشر ایدلشدر .

تربیه وتعلیم

طلبهٔ علومده حركت فكریه :

مدارس خصوصیه‌یه محتاجز

نه قدر بدبخت ایمشزكه مسلكمزیش سنه‌دنبری دورهٔ صلاحه كیره‌مدی . سویلدكلرمزك حالا تجلیاتی كوره‌مدك . آرتق حقیقت تماملیه تجلی ایتدیكه حكومتدن ، درس وكالتندن اصلاحات بكلمك بیهوده‌در . ذاتاً هرشیئی حكومتدن بكلمك اعتیاد سقیمی هرایشیمزده پك فنا تأثیرلر براقمش ، بزی پك چوق كریلتمشدر . بوندن صوكره بو سجیه‌نك ویردیكی مضراتی دریش ایدرك یاره‌لرمزی تشبث شخصی دوالریله تداوی ایتمكه چالشملی ، حكومتك اصلاحات عمومیه‌سی ساحهٔ فعله كلنجه‌یه قدر المز قولمز باغلی طورماملی‌یز . چونكه كچن برزمانك دقیقه‌سی بیله اعاده اولنمایور . حالبوكه بز بوشی بوشنه سنه‌لری كچیردك .

چالشملی ، طورماملی دیبورز . فقط نه‌یاپملی ؟ أوت ! مملكتمزده نعیم بك ، دارالفنون مدیر سابقی اسماعیل حقی بك ، محمود اسعد افندی ، موسی كاظم افندی ، بركی‌زاده اسماعیل حقی بك ، محمد عاكف بك ، حافظ كتب اسماعیل افندی ، ریاضی‌ٔ شهیر فطین افندی ، مغنیسا مبعوثی مصطفی افندی ، شیخ صالح التونسی افندی ، حلیم ثابت افندی ، علی رضا افندی ، انطالیه‌لی حمدی افندی .... كبی علم وفضلیله تمیز ایتمش ، تعلیم علومی كندیلرینه مقدس بروظیفه بیلن برچوق نادر سیالر وار . بونلر برآره‌یه كلوب برخصوصی نمونه مدرسه‌سی وجوده كتیرسه‌لر ، همان برپروغرام ترتیب ایدوب تشنكان عرفانی ، كنج طلبه‌لری بو مؤسسه‌نك آغوش فیاضنه دعوت ایتسه‌لر علمیه‌یی احیا ایتمش اوله‌جقلری كبی ؛ دینه ، وطنه‌ده پك بیوك خدمت ایتمش اولورلر . بویله مملكتمزك أكا برعلماسی اتحاد ایدوب برقاچ مدرسهٔ خصوصیه آچسه‌لر وجدیتله چالیشسه‌لر پك چوق مناقشه‌لره سببیت ویرن اصلاح مدارس مسئله‌سی قولایجه قسماً حل ایدلمش اولور .

بز او اعتقاده‌یزكه : مدرسه‌لری بولندیغی غیای انحطاطدن قورتاره‌جق یكانه چاره ، الڭ سرعتلی تدبیر : علمامزك أل أله ویره‌رك بویله مؤسسات خصوصیه وجوده كتیرمه‌لریدر . اكر بش سنه اول بوكبی بر مؤسسه وجوده كتیرلسه ایدی شمدی طلبه‌لری تحصیل تالی‌یی اكمال ایتمش بولنوردی . نه‌چاره‌كه اولامادی .

باقكز ! معارفك هرطرفده منتظم مكتبلری اولدیغی حالده ینه ارباب مكاتب طورمیور ، چابالایور ، خصوصی مكتبلر آچه‌رق معارف مكتبلریله مسابقه ایدرجه‌سنه چالیشیور . بو تشبثلرندن هم هیئت تدریسیه ، هم شبان وطن مستفید اولیور . حتی رقابتك تأثیریله مكاتب خصوصیه‌دن رسمی مكتبلردن زیاده مقتدر طلبه‌لر چیقیور . تحیا علمیه ، منتظم برمؤسسه‌یه مالك اولمادیغی حالده ، بوقدر مكاتب خصوصیه‌یه مقابل نیچون برمدرسهٔ خصوصیه وجوده كتیرمیور .

ایشته بزده تعالی خصوصنده فكر تشبثك فقدانیدركه مدرسه‌لری بودركه‌یه كتیردی . بوحالك شان علمیه‌یه ایراث شین ایدن عفو اولنماز برقصور اولدیغی شبهه‌سزدر . بناء علیه بوندن صكره اولسون بوحاللره نهایت ویرملیدر ، فضلامزك ، أرباب اختصاصمزك جناح لطفلرینه صیغینه‌رق استرحام ایدرزكه : بزی یایه یالكز ، خدایی ثابت برحالده براقمه‌سینلر . چونكه مدرسه‌لری یوكسله‌جك هرحالده اونلرك دست همتكاریدر . اكر ساعات مساعیلرندن برپارچه‌سنی بز طلبهٔ علومك تهذیب علم وحكمت ایتمسنه حصر ایدوب عرض ایتدیكم وجهله شمدیلك ـ ولو بردانه اولسون ـ برنمونه مدرسه‌سی وجوده كتیریرلر ایسه قلب ملتده الی الابد یاشایه‌جقلردر . بونی هرحالده كندیلرندن بكلمكه حقمز واردر .

بزم ایچون نه حزین ، نه قدر مرارت انكیز برلوحهٔ عبرتكه : ملكمزك هركوشه‌سنده اوروپادن ، آمریقادن كلن اجنبیلر ، انسانی حیرتلره غرق ایدن مبانیٔ عظیمه ، مكتبلر وجوده كتیرمشلر ؛ اوراده ظاهرده شرقه درس عرفان ویرمكه كلن بومدنی انسانلر كیزلی ، كیزلی شعائر دینیه‌یی ، آداب اسلامیه وملیه‌یی تاكوكندن قلع ایدوب زواللی اسلام طلبه‌لرینه عقائد نصرانیتی تعلیم ایدییورلر . بوخصوصده صرف ایتدكلری پاره‌لر ملیونلره بالغ اولیور . بوكبی مؤسسات نصرانیه‌دن چیقانلرده ایسه نه حس دین قالیور ، نه‌ده ملیت . بوراده ازمیر شهرینك خارجنده غایت مفرح باغلر ، باغچه‌لر آره‌سنده یوز دونم اراضی اوزرینه انشا ایدیلن برآمریقان مكتبنی خاطرلامامق قابل دكلدر . آه ! .. انسان ،

بزده ، نظیری اولمیان بو محتشم بنایی کورنجه آتش حجاب ایچنده یانماق، یوزلری قیزارمامق ، یرلره گچمه‌مك امکان خارجنده‌در .

ایشته شوکت اسلامیه‌نك سونمه‌سنی ، هلالك زمردین وطنمزك رنکین سماسندن افولنی ، صلیبك اسلام آفاقنده طلوعنی یکانه امل اتخاذ ایدن عالم نصرانیت بویله چالیشیور . مملکتلرنده‌کی اذواق مدنیه‌یی ، حضور وراحتی باطل دینلری یولنده فدا ایدرك عربستانك صوسز چوللرنده ، صیجاق ساحللرنده نشر دین ایچون هردرلو مشاق ومحنته مقاومت ایدییورلر .

فقط بزلر براهین ساطعه‌سیله بالعموم ادیانه تحدی ایدن دین مبینمزك محافظه‌سی ایچون نه یاپه‌بیلیورز ؟ اوت بز عالم نصرانیتك متمادی چالشمه‌سنه مقابل درین بر غفلت کوستره‌رك خواب مسکنتدن اویانمق ایستمدیکمزی اکلاتیورز . آرتق یتشیر ! بو دین دشمنلرینه امان ویرمیه‌لم . بونلره قارشی قویه‌بیلمك آنجق تدریسات اسلامیه‌یی بر آن اول اصلاح ایدوب مدافع دین یتیشدیره‌جك مؤسسات دینیه وجوده کتیرمك ایله اولور .

بوکون دین جلیل اسلام، اصحابنك ــ مسیونرلرك ، اجانبك افسادیله ــ زیغ وضلاله اوغرادیغنی، عقائد حقه‌نك صارصلدیغنی، بزم خواب غفلته طالدیغمزی کوره‌رك فریاد ایدییور . دینك بو فریاد جانخراشندن بزلر هیچ متأثر اولمایورز ؛ چونکه اولسه‌یدق اعدانك مهاجماتندن وقایه‌یه وبو وقایه‌نك ایجاب ایتدیکی تدابیره توسل ایدردك ؛ ظن ایدرسه‌م بو فریاد هرکسدن زیاده صماخ علمایه متوجهدر . چونکه صلاح دین ، اعتلای اسلام اونلرك چالشمه‌لرینه وابسته‌در . اسلاف کرام (رحمهم الله) وظیفهٔ دینیه‌لرینی مع زیادة ایفا ایتمشلر ، دینك مدافعه‌سی نه‌یه توقف ایدییورسه اونی الده ایتمکه چالشمشلر وموفق‌ده اولمشلر . بو سایه‌ده دینی مسالك باطله اربابنك هجومندن محافظه ایلمشلردر .

بز بوکون اونلره خلف اولمق ادعاسنده بولنیورسه‌ق اونلر کبی چالشمالی یز . بز هم نه قدر چالیشسه‌ق اونلرك کرفتار اولدیغی مزاحمه دوچار اولمایز . چونکه دینك اعلای شانه وقف وجود ایدن او عالیجناب اسلامیت حامیلری بر حدینك صحتنی اوکرنمك ایچون مملکتلری ، قطعه‌لری دور ایتمشلردر . زمانمزده ایسه مطبوعات علوم وفنونی تسهیل ایتمش ، بزی یك چوق زحمتلردن قورتارمشدر . فقط عطالتمزدن ، کندیمزده فکر تشبثك مفقودیتندن شمدی‌یه قدر هیچ بر واسطه‌دن استفاده ایده‌مه‌مشز .

بناء علیه بوندن صوکره اولسون چالشه‌لم . هیچ اولمازسه بیروتده وسائر یرلرده صرف دین عیسوینك بارلامسی ایچون آچیلان مؤسسه‌لردن اوتانه‌رق بزده پایتخته بردانه مؤسسهٔ اسلامیه وجوده کتیره‌لم .

سبیل‌الرشاد ، ابتدائی اسلام مکتبلری کشادینه باشلادیغی کبی ، بوکاده تشبث ایدرسه عون حقله موفق اوله‌جغنه امیدمز واردر . لزومی اولان پاره جهتنه کلنجه سبیل‌الرشاد باشده اولونجه بوتون مسلمانلرك بشر غروش ، اون غروش ، زنکینلرینك بشر لیرا ، اون لیرا ؛ اك فقیرلرینك‌ده قرقر پاره اولسون ویره‌جکلرینه هیچ شبهه‌مز یوقدر .

زیرا آرتق هرکس حقیقتی کورمش ، آکلامشدر . سبیل‌الرشادك عالم اسلامده‌کی موقعی معلومز اولدیغی جهتله بو امر خیر عظیمه بوتون دنیا مسلمانلرینك معاونت ایده‌جکلرینه امینز . صوکرا حکومت‌ده بوکا مظاهرت ومعاونت ایدر امیدنده‌یز . بالاده اسم عالیلرینی عرض ایتدیکم ذوات کرامك همان طوپلانه‌رق بو مسئله‌یی تدقیق ومذاکره بیورملرینی بوتون طلبهٔ علوم ارقداشلرم نامنه استرحام ایدرم . دوشونملی، طاشینمالی؛ حاصلی بو امر خیرك حصولی هرنه‌یه متوقف ایسه تشبث ایدوب میدانه کتیرملیدر .

احتمالکه بو تشبثه معارض قاله‌جق کیمسه‌لر بولنور . چونکه بز عنعناته باغلی بر ملتزکه اوندن بر لحظه ــ ولو ترکنك دین وملته فائده‌سی مجزوم اولسون ــ آیرلمق ایسته‌میز . بری طرفدن حسیات دینیه وملیه‌یی رنجیده ایده‌جك تجاوزلره معروض قالیرزده هیچ آلدیرمایز . حالبوکه بوکبی یرلرده تجدد کوسترمك واجبدر . شمدی یاپیله‌جق معارضه‌لره قطعیاً اهمیت ویرمه‌ملیدر . بونلرك مدت دوامی ایکی اوچ آیدن عبارت قاله‌جقدر . عمارتلرك لغوی مسئله‌سنده‌ده بویله اولمامشمیدی ؟ اوزمان نه قدر صدای اعتراض یوکسلمشدی ؟! فقط بوکون طلبه‌نك احتیاجاتی مهما امکن تأمین ایتدیکی کوریله‌رك استحسان اولنیور . ایشته نمونه مدرسه‌سی مسئله‌سی‌ده بویله اوله‌جق ؛ برسنه‌لك بر تجربه معارضلره برجواب بلیغ تشکیل ایدوب اونلری اسکاته کافی کله‌جکدر ، متشبثلرینی دخی بتون مسلمانلر تشکرلر، تقدیرلر ایچنده براقه‌جقلردر . کندیمزده حسن نیت بولننجه جناب حقك دائما موفقیت احسان ایده‌جکندن امید وار اولمالی یز

طلبهٔ علومدن

برکیلی : م . صالح وجدی

الواح انتباه

فاعتبروا یااولی الابصار !

روم ایلی مزی چیکنه‌ین ، بیقان ، یاقان بالقانجیلرده بتون مسلمانلرجه نظر دقته آلنمسی لازم کلن تظاهرات ومعاونات ملیه‌نك ؛ برچوق مطبوعاتك، بلکه‌ده عموم عثمانلی مطبوعاتنك ستونلر ، صحیفه‌لر دولوسی نشریاتنه ، بو بابده یازیلان برچوق آثاره، حتی کتابلره رغماً هیچده اهمیته آلنمادیغنی ؛ بالقان دولتلرینك ، افرادنده‌کی بو تظاهرات ملیه‌دن نه قدر بیوك استفاده‌لر یاپدیغنی وحتی روم ایلیلی عثمانلی ! خرستیانلرینك ینه بو حسیات ملیه‌لرندن حکومات مستولیه‌نك نه مرتبه ثمرات اقتطاف ایتدیکنی‌ده هیچ‌می هیچ دوشونمدیکمزی بیوك تأثرلرله . کوریورز !

هرکون ، هردقیقه کورور ، ایشیدیرسکز : بالقانلیلر هر هانکی مملکته کیرمشلرسه دها اودقیقه او مملکتك بر اسلام ، بر عثمانلی شهری اولدیغنی بیلدیره‌جك نه‌وارایسه تبدیل ایتدیلر . قوجاقده‌کی چوجقلردن

طوتوكز اغا باباسنه ملاقى اولمق اوزره حاضرلانان بر اياغى چوقورده‌كى اختيارلره، كورلره، طوپاللره وارنجه هپسنك البسه‌لرى؛ حاكم اولان دولتك بايراغنى تشكيل ايدن رنكلرده؛ عمومنك باشنده او دولتك قبول ايتديكى سرپوش. هيچ اونوتمام سكسان بشلك بر اختيار روم، سيروزه بلغارلرك كلديكى كون باشندن فسنى چيقارمامش. بلغارلر بونى كوروبجه فسنى يرتديلر، صوكراده روم اولديغنى لسانندن اكلادقلرى ايچون اوزرينه برده داياق آتديلر. عينى كونده بر بلغار دليقانليسى هرناصلسه فسنى آتمغى اونوتمش. سن آدم اولمايه‌جقسك ديه حريفى حبسه طيقاديلر.

بتون دكانلرده قرمزى بياضلى پرده‌لر، موشامبالر يرتيلدى؛ آيلى ييلديزلى جاملر، جامكانلر قيريلدى؛ اسكيدن قرمزى‌يه، بياضه بويانان خانه‌لرك، اوتللرك وسائر يرلرك بويالرى دكشدى. هم ده جبراً. قوجه سيروزك رنكى بيله اوچ كون ظرفنده بلغارلاشدى.

هيچ بر بلغار، روملردن، مسلمانلردن، يهوديلردن اليش ويريش ايتميورلردى. بونلر سيروزه كلدكلرى زمان اوراده هيچ بلغار دكان ومغازه‌سى موجود اولمديغنى كورديلر. همان اوچ بش بلغار بيوجك بر بقاليه شركتى آچديلر. يان طرفده بر كتابجى وكاغدجى دكانى، اوته‌ده بر قرائتخانه، دها اوته‌ده بر غازينو، بر اوتل، بر لوقنطه كشاد ايلديلر. طقوز آى سيروزده دورديلر. بر بلغار بلغاردن باشقه كيمسه‌يه اون پاره ويرمدى. پاره‌سز آلدقلرى مستثنا !!!

يالكز بوقدر دكل! دكانلرنده، غازينولرنده، اوتللرنده هر شيلرنده‌كى آدملرى، خدمتجيلرى ده بلغار، بلغار چوجقلرى. غزته بايعلرى اونلرده بلغار. تحف! برايكى قبطى چوجغى بلغارلره غزته صاتمق ايچون قبول اولونمشلر. ايكى اوچ كون غزته صاتديلر. چوجقلرك بريسى غزته صاتاركن «پراوو اون پاره» ديه باغرديغى ايچون قوغولمش. ديكرى «دەسەت پارى پراوو» ديه صاتديغى ايچون الى نهايه بايعلكده قالمشدر.

بر بلغار هيچ بر زمان بلغارجه‌دن باشقه بر لسان ايله سويله‌ميور. بر بلغار بر مسلمان ايله كوروشه‌جكى زمان اولا بلغارجه سويلر، انجق مسلمانك بلغارجه بيلمديكنى اكلارسه اووقت تركجه سويلمكه باشلار وقيزار. بر بلغار غازينوسنده، بر بلغار لوقنطه‌سنده‌كى خدمه‌ده بلغارجه‌دن ماعدا بر صدا ايشيده‌مزسكز. بتون مغازه‌لر، دكانلر، خانلر، حماملر، حتى عثمانلى بانقه‌سى، آمريقان سينكر قومپانيه‌لرى كبى مؤسسات اجنبيه بيله قاپيلرينه بهمه‌حال بلغارجه وبيوك يازى ايله بر لوحه قويمغه مجبور.

بونده برقاچ درلو فائده كوريورلر: ١ ـ حاكميت، ذوق ملى: هرهانكى ملته منسوب اولورسه اولسون بتون دكانلرده، مغازه‌لرده بيوك حروفات ايله بلغارجه‌يى كورمك. ٢ ـ انتظام: بتون چارشيلرده يكنسق لوحه‌لرله تزيينات. ٣ ـ بلديه‌يه واردات: هر لوحه ايچون سنه‌ده ايكى تقسيط اولمق اوزره اون فرانغه قدر رسم (بونك برنجى تقسيطى سيروزده طقوز بيك فرانق طوتمشدى. شهرامانتنك نظر دقتى جلب اولنور.) ٤ ـ مشتريلرك دكانى اكلامسى: بلغارميدر مسلمانميدر؟ روم‌ميدر؟ بونى اكلاسين‌ده بر بلغار بلغاردن ماعداسنك دكانه كيرمه‌سين. ذاتاً كيرمز. كيررسه بونك ايچون تشكل ايتمش خصوصى بر قوميته‌نك جزاسندن ياقه‌يى قورتارامز.

شمدى اى قوجه مسلمانلر! بونلرك بو حاللرينى، صوكراده الله عشقنه بر كره‌ده كندى مملكتمزده كندى حاللرى كوزكز اوكنه كتيركز. دها صوكراده استقبالمز حقنده ويريله‌جك حكمى ويركز. بو يازدقلريمى بيلديككزده بن شبهه ايتمم. فقط بونلرك نظردقته آلنديغنى كوره‌مدم.

ممالك اجنبيه‌ده، بالخاصه بالقانلرده عثمانلى اولمايانلرك عثمانليلره مخصوص فس كيمه‌لرى ملى جنايتلردن معدود ايكن وعثمانليلر بيله سرپوش مليلرينى حر، سربست كيمكدن عادتا ممنوع ايكن بزم مملكتلرمزده اجنبيلرك دكل، غير مسلم عثمانليلرك بر كره قفالرينه باقيك! نه قدرنده فس كوره‌جكسكز؟

غير مسلم محله‌لرده قاچ دانه مسلمان بقالى، مغازه‌سى بوله‌بيليرسكز؟ چارشيده، بازارده مسلمان دكانلرنده نه قدر غير مسلم كوره‌بيلرسكز؟ بر دفعه‌ده مسلمان محله‌لرينى كوزدن كچيركز، هپسنده بر اجنبى بقالى كه مشتريلرينك اونده طقوزى مسلماندر. دوشونميورزكه كندى پاره‌مزله هم اوكا خدمت، همده ديكر بر دشمن دولته معاونت ايدييورز. چونكه شبهه‌مز اولماسين كه او بقالك، اوماڭيفاطوراجينك چكمه‌سى باشقه بر پايتخته ناظردر.

هيچ شبهه‌مز اولماسين كه بو صولوكلر عثمانلى دولتنه ويردكلرى ويركيلردن فضله دشمنلره‌ده ويركى ويريورلر. فقط بزدن قازانيورلرده ويريورلر. بز اونلره ويريورزده اونلر ويريورلر.

دها ايلرى كيده‌جكم: بزده هيچ اوتانمق‌ده يوق. بر مسلمان لوقانطه‌سنه كيررسكز. اون دانه غارسونك سكزى باشقه تبعه‌دن. لوقانطه ايچنده «ارخومه، آمه‌سوسدن» چيلميور. لوقنطه‌جى اوتانميور، مشتريده صيقيلمايور. اوتللرمزده بويله، غازينولرمزده بويله، واپورلرمزده بويله، هرشيمز بويله. بز چاليشيورز، اونلر قازانيور. بونلرى آچيق آچيق سويله‌ملى‌يز. غارسونلرى ايستديكمز كبى كيمسه‌لر اولمايان، ايچنده تركجه تكلم اولونمايان يرلره كيرمه‌يه‌جكمزى اكلاتملى وكيرمه‌ملى‌يز. آليش ويريشيمزى ممكن اولديغى قدر مسلمانلردن يابملى. كندى پاره‌مزى كندى مملكتمزده براقمالى‌يز. كوردك، كوزمزله كوردك، دنياده آكلادى، بونلرك روحلرى، ايمانلرى، ايده‌آللرى بتون دنيايه معلوم اولدى. خوش! ينه بزى سوه‌نلرى دائما سوه‌رز، خالص، اوزى، سوزى عثمانلى وطنداشلرى دائما كوزل كوزله كوروروز؛ فقط اونلرك منفعتى ايچون كندى ضررمزه چاليشه‌مايز. تأسف اولنوركه بونى اونلر اكلاديده حالا بز اكلامدق.

مفتى زاده

م. اسعد

مکاتیب

هندستاندن مخابر مخصوصمزدن :

مدراس شهری

مدراسده‌کی آرابه‌لر :

مدراسده ارابه اجرتی پك اوجوز واهوندر . جیفته آتلی برآرابه‌نك کونده‌لکی - اون ایکی ساعت اولق اوزره - یدی روپیه - اللی آلتی غروشدر ، فقط اصل انسانك تحفنه کیدن برشی وارسه انسانله چکیلن وتك آدمك رکوبنه مخصوص کوچوك آرابه‌لردر . بو آرابه‌لره بینویده ، کندیلرینی انسانلره چکدیرنلر ، ظنمجه انسانیتی توهین وتحقیر ایدن کیمسه‌لردر . بو نقطهٔ نظریمی مسافری بولندیغم خانه صاحبنك دامادینه سویلدیکم زمان کولمسونمی ؟!

بوندن بشقه مدراسده ایکی تکرلکی وانجق بزم استانبولده‌کی غاز صندقلری وسعتنده اولان ارابه‌لرده واردرکه ، آکا اردو لسانیله [جتکه] تعبیر ایدییورلر. انسان بوکا بیندیکی زمان ، عادتا صالنجاغه بنمش کیدر . هرهانکی طرفه قیلدانلسه درحال موازنه بوزیلور .

مدراسده آیروجه برترامواي قومپانیه‌سی طرفندن الکتریقلی ترامواي‌لر دخی ایشلتدیرلکده ، خانه‌لرده ، مغازه‌لرده الکتریق ضیاسیله ، الکتریقله‌دونن یلپازه‌لر توزیع ایدلکده‌در .

مدراس مبانیٔ امیریه‌سی :

مبانیٔ امیریه‌دن حکومت قوناغی کورلمکه جداً لایقدر . درت میل بر محیط ایچنده واقع اولان بنانك اطرافنده مکمل باغ وباغچه ، تارلا ، اورمان یتیشدیرلمش وانواع قوشلرله آوه مخصوص حیوانات اهلیه بولندیرلقده‌در . طیور مذکوره تناسل وتوالداتك سایه‌سنده کوندن کونه تکثر وتزاید ایدرك مدراس والیسی جنابلری ایچون براوزمینی تشکیل اتمشدر .

عین زمانده دکز کنارنده واقع اولان High caurt دیدکلری محاکم عدلیه بناسی اوقدر متین وجسیم بربنادرکه ، آنی کورنلر نظرنده شان عدالت بلا اختیار بویویور . بوسته وتلغراف اداره‌خانه‌لری‌ده جسیمدر .

بویوك بانقه بنالری ده او نسبتده عالی واسلوب متین اوزرینه انشا ایدلشلردر . هله دکز کنارنده بومثللو رسمی بنالرك عددی پك چوق اولوب ، انکلتره‌نك هندستانده یرلشدیکنی ناظرینه لسان حال ایله تفهیم ایتمك ایستیور . عاجزلری ایسه همان اوکلادن صوکره ساعت درت الافرانغه‌ده مسافری بولندیغم ذاتك جیفته آتلی آرابه‌سنه را کبا مدراسك هرطرفنی نوبتله کزمکده وجریده‌مزله محترم قارئلری ایچون معلومات الده ایتمکده‌یم .

مدراس بت پرستلری :

مملکتك یرلیلرینی تشکیل ایدن هندولر یاز موسمنده - ایستر زنکین ، ایستر فقیر اولسون - ایکی پشتمال قوللانق صورتیله وجودلرینی اورتیورلر . پشتماللرك برینی صیرتلرینه ، دیکرینی‌ده بللرینه صارارلر . البه‌لری بویله ساده اولدیغی حالده آیاقلری‌ده چیلاقدر . مسلمانلره کلنجه پك جزئی وخفیف برصورتده کینیورلر ایسه‌ده ، آنلرده ایاقلرینه یاز ، قیش چوراب کیمیورلر . چوراب کیمك عادتی ایسه اك کبار طبقه‌لرینه مخصوص برشیدر .

بورا هندولری کاکل براقیورلر . قفالرینك اورته‌سندن صارققده اولان صاچلری تا اوموزلرینه ، حتی بعضاً بللرینه قدر اینیور . اوزاقدن ارککله قادینی تفریق ایتمك پك چتیندر .

مدراس اهالیسنك رنکلری‌ده غایت قویو وسیاهدر . یرلیلر ایچنده بیاض رنکه مالك اولان آدم اندر اولمغله ، اسمر اولانلرده نادردر .

مدراس مطبوعاتی :

مدراسده بری اردو لسانیله (شمس الاخبار) دیکری انکلیزجه اوله‌رق The Mohamadan (ذی محمدان) نامیله اسبوعی ایکی غزته انتشار ایدر . هرایکیسی مدراسله هندستانده‌کی نقاط جنوبیه‌ده اقامت ایدن مسلمانلرك مروج افکارلریدر . بوغزته‌لری چیقاران ویازان صاحبلریله کوروشدم . غزته‌لرینی اوقودم . تمامیله عثمانلیلرك لهنده واوروپا ایله انکلتره‌نك بزه قارشو آچیقدن آچیغه هرفرصت دوشدکجه اتخاذ ایتدکلری وضعیت حقشکنانه‌لرینی پك آجی وسوزشلی برلسان ایله تنقید ایدییورلر . مطبوعات اسلامیه ومحلیه‌دن معدود اولان جرائد مذکوره اولدقچه منتشر وافکار عمومیه‌یه حاکم بولنمقده‌درلر .

بونلردن بشقه مدراسك جوارنده بولنان (حیدر آباد دکن) اردو لسانیله انتشار ایدن (صحیفهٔ روزانه اخبار) و (مخبر دکن) غزته‌لرینك نسخه‌لری‌ده بوراده اوقونیور . آنلرده تمامیله عثمانلیلرك حقوقنی مدافعه وآنلره طرفدار بولنیورلر .

مدراسده ، علیهمزده آراصیره مقاله یازوب ، فنا حوادثلرمزی نشر ایدن دیکر بویوك وصاحی انکلیز اولان برغزته واردرکه The madras mail در. هراقشام انتشار ایدن بوغزته‌یی اخیراً مسلمانلر اوقومامغه وصاتون آلمامغه باشلادقلرندن طولایی شو صوك کونلرده برآز عقللی باشنه طوپلایوب معتدل طاورانمغه بلتمشدر .

مدراس مسلمانلری وحکومت حاضرهٔ عثمانیه :

بورا مسلمانلری افراط درجه‌سنده متعصبدرلر . اودرجه‌ده‌که ، حدوتعریف قبول ایتمز . اعلان مشروطیتدن صوکره هرکس عبدالحمیدك طرفداری قالمش واوزون برزمانه‌قدر جمعه خطبه‌سنی‌ده آنك نامنه ، اماملرینه قرائت ایتدیررلردی. صوکره یواش یواش سوء تفهمه ذاهب اولدقلرینی اوکرندکلرینی متعاقب شمدیکی پادشاهك نامنه خطبه‌یی اوقوتدیرمه‌یه باشلامشلردر .

مدراس فخری شهبندرمز :

حاجی عبدالعزیز بادشا ، مدراسده بزم فخری شهبندرمزدر . بوذات یکرمی ایکی سنه‌دن برو بووظیفهٔ فخریه‌ده بولنمقده‌در . کندیسنك کلیتلو عقار واراضیسیله واسع تجارتی واردر . تجارتخانه‌سنده بلا مبالغه قرق قدر کاتب ومأموره مالکدر . پك متواضع واختیار اولان بوذات الندن کلدیکی قدربزه قارشو ایلکدن کری قالمامشدر . رتبه ونشانلری اولسه کرکدر . بم حقمده مأمولدن زیاده انسانیت وایلکی سبق ایتدیکندن کندیسنه قارشو علناً اظهار تشکر ایدرم .

مدراس میسیونرلری :

مدراس میسیونر پاپازلری کیجه کوندوز خرستیانلغی نشر ایچون چالیشدقلری حالده ، بوراده‌کی علمای اسلامیه‌دها عین وضادك ، حاء حطی‌نك مخرجلریله اشتغال ایدییورلر . بوراده‌کی علمای محلیه قدر کور کورینه متعصب وجاهل آدم تصور ایتمم . اسلامیتی ، قواعد وآداب مذهبی صرف کندی منافع خسیسه‌لری ایچون آلت اتخاذ ایتمشلردر . بوبودالالر ، میسیونرلرك بیکده بری قدر چالیشمش اولسه‌لردی بوآنه قدر مدراسده برتك بت پرست قالمامشیدی . فقط بوحریفلر خواب غفلتده بویان اولدقلری حالده ، میسیونرلر هرکون هندولردن سورو سورو آدملری انواع حیل ودسایسله خرستیان ایدوب طوریبورلر .

برمیسیونر پاپازی بوامنیه اوغورنده هیچ برشی‌دوشونمز . مشروع وغیر مشروع بوتون وسائله تشبث ایدر . آنك غایهٔ املی دیکر مذاهب‌ده بولنانلری نصرانی ایتمکدن عبارتدر . خرستیانلغی ترویج ایچون ، کلیسا ، مکتب ، خسته خانه ، کتابخانه وبرچوق وسائط ایله چالیشیورلر . سیار ارکك وقادین واعظلری هرقاپویه ، هردلیکه صوقولور . مسلمان خانه‌لرینه‌واعظ راهبه‌لرله ، پروباغاندیستلر سلمه‌السلام کیروب چیقیورلر . خانه صاحبی اولان مسلمان ، انکلیز حکومتی قورقوسندن بوقالتاقلری قوغه‌مدیغی کبی ، منع ایتمکده صلاحیتی یوقدر .

برقاچ سنه اول بوقدر آچیق حیاسزلقدن اوصانغ کتیرن بر مسلمان برقاچ دفعه راهبه‌یه خانه‌سنه کلامکی سویلر . راهبه تعند کوسترنجه ، کونك برنده راهبه‌نك باشنه ذکری چیرکین و بورایه درجی مناسبت آلمیان فنا بر فلاکت

کتیرمشدر. حکومت محلیه‌ده بونك قوقوسنی هرکسه طویدیرمامق ایچون مسئله‌یی مسکوت عنه کچمشدر . راهبه‌لر کیردکلری اوده اردو لسانیله حضرت عیسانك مزایاسندن ، آناسنك باباسنك اوصافندن بحث ایدوب طورورلر .

بوقدرله ایش قالسه ینه ایی‌در . خایر. دها ایلریسی واردر . میسیونرلر سیناماتوغراف آلتی، فن جدیدنی کندی مقصدلرینه کوزل بر آلت بیله‌رك شهرلرده وکویلرده طولاشوب، بادهوا منظره‌لر خلقه ارائه ایتمك بهانه‌سیله ، حضرت عیسانی‌آن ولادتندن، دقیقهٔ مماتنه قدر اولان حالاتیله، کچیردیکی صفحات حیاتیه‌سنی تشهیر وبویله‌جه پروپاغاندا ایلیورلر .

بوهفته ظرفنده مدراسده‌کی سیناماتوغرافده بو عرض ایلدیکم حالی بنده مشاهده ایتدم وحیرتدن کندیمی آله‌مدم . سیناماتوغرافجی‌یه هرکون بوایش ایچون مبالغ کلیه ویردکلرنی ایشیتدم .

هندستانده طرز تلبس :

هنداهالیسی غریب وعجیب صورتده کندیلرنی کیندیریورلر. هرملتك ، هرعنصرك البسه کیمك خصوصنده ده عادات مخصوصه‌لری واردر . یبانجی برانسان بومبای، مدراس ، یاخود هندستانك دیکر برشهرنده کزرکن چارشو وبازارلرده کوزینه ایلیشن منظره‌دن حیرتلره غرق اولور. یالکز سرپوش مسئله‌سی اوقدر متنوع ومختلفدرکه تعریفه کلمز . کیمنك باشنه مندیل ، کیمنك کلاه، کیمنك طاقیه، فس، باشلق، قالپاق ، صاریق ـ اوده یوز درلو باغلانمق شرطیله ـ کوریلور . فسلری بزم فسلره مشابه ایسه‌ده قالبی پك عجیبدر . صوکره‌دن کندی اختراعکرده‌لری اولمق اوزره هند مسلمانلری یشیل،صاری، سیاه، بیاض، مائی چوخه وقطیفه‌لردن‌ده فس یاپمغه باشلامشلردر .

صاریقلری‌ده پك متنوعدر . ایپکدن، صیرمه‌دن ، کتندن ، چانفسه‌دن ، ابانیه‌دن درلو درلو صاریقلر یاپدیررلر . صاریق صارمغه مخصوص هندستان شهرلری چارشولرنده یوزلرجه دکان واردر .

کلاهلر وقالپاقلرده اویله‌در . حاصلی اهالیسنك قفالری رنکلی ، مشعشع پاپاغان قوشلرینك قناد وتویلرینه بکزه‌ر دیسه‌م حقیقتی سویلمش اولورم .

البسه‌ده اویله‌در . پانطالوندن طوتوب تا کنیش ایچ دونلرینه وارنجه‌یه قدر شیلر کینلمکده وحتی خلقك چوغی‌ده بجاقلرینه بربیاض کتن ویاموسلندن برپشتمال چکیرمکده‌درلر .

قیرغیزلره‌وروسیه تورکلرینه مخصوص بزم رده‌نغوته‌مشابه اولوب، تورکستان روسیده آکا (شیروانی) ـ شیروان ولایتنه منسوبدر ـ اطلاق ایلدکلری برنوع انتاری بوراده چوقچه مستعملدر. هله مسلمانلر بو شیروانی پالتو وانتاریسنك کسوب بیچمه‌سنده برچوق اجتهادانده بولنه‌رق، هرکس ایستدیکی شکل وماهیتده کندیروب بیچیور .

صاریقلر، مثمن، مثلث، مربع، مدور، مستطیل، معین، حاصلی بالجمله اشکال هندسیه اوزرینه صاریلوب باشه وضع اولنور .

صیجاق موسمنده ایسه مدراس اهالیسنك البسه‌لرنی ایکی اینجه بیاض موسلندن معمول آتی تشکیل ایدییور. برنی اوستندن دیکرنی آلتدن کیرلر. مسلمانلر ایسه بردون کوملکله اکتفا ایدییورلر . فقط هرکسك صیرتنده انلی وبویوك برمندیل مطلقا بولنه‌جقدر .

کرك مدراسده وکرك هندستانده اياق قابی کیمیان میلیونلرجه خلق واردر. مثلا مدراس مسلمان تجارینك جمله‌سی اینجه برآیاق قابی کییورلر ایسه‌ده مع التأسف چوراب کیمکه بردرلو آلیشه‌مامشلردر .

مدراس هند وارککلری کا کل براقیورلر . قفالرندن اوزون بردمت صاچك اوموزلری اوزرینه صارقیلدیغی دائما کوریلور .

قادینلرك طرز تلبسی :

هندستانك یرلی قادینلری ایچنده اك کبار وظریف برصورتده تلبس ایدنلر وهرشیئی کندیلرینه پك اویغونبشدیران ووجودلرینك ـ یوزلریله اللرنی مستثنا اوله‌رق ـ هرطرفنی اورتن برطرزده واراینه پارس قادینلریدر .

پارس ـ زردشتی ـ قادینلری عین زمانده هندستانده بولنان سائر طائفهٔ نسادن‌ده دها کوزل وملیحدرلر. هله تهذیب وتربیه ایله امور بیتیه اداره‌سی خصوصنده انکلیز مادامه‌لرینه بیله اظهار تفوق ایدییورلر .

پارسیلر ، کندی قیزلری ایچون بومبایده کرك ابتدائی، کرك اعدادی درجه‌ده متعدد ومنتظم مکاتب انشا وتاسیس ایدرك، تربیه وتعلیملرینه صوك درجه دقت واعتنا ایلمکده‌درلر . تحصیل عالی کورمش پارس قادینلری بومبایده پك چوقدر . مکلف برصالون ومصاحبه مجلسنده بولنان پارس قادینلری جداً او یری شنلندیررلر .

آنلردن صوکره هندوقادینلری‌ده شو صوك زمانلرده تعلیم کورمکه باشلامش ایسه‌ده ، انلرك کمبه وارمیورلر . برکره هندولرك دیانتده حشو وزائدله خرافات اوقدر چوقدرکه، دیانت مذکوره ایله متدین اولان برقادین هیچ بر زمان نظافت وطهارت، کوزل کینوب تووالت یاپه‌ماز .

هندو قادینلرینك ـ مذاهب مختلفه‌لرینه کوره ـ طرز تلبسلری پك مختلفدر. یوزده طقسان بشلرینك بالدیرلری چپلاقدر. بعضیلرینك قوللریله کوبکلری‌ده میداندەدر . بوقادینلر ، برونلرنده ، قوللرنده ، قولاقلرنده ، پارماقلرنده ، ایاقلرنده، ایاقلرینك پارماقلرنده بیله بیله‌زیك وحلقه طاشیرلر .

درجه وصنفلرینه کوره حلقه‌لرله بیله‌زیکلرك ماهیتی تخلف ایدر . بو زینتلر حیوان بوینوزلرندن، کمیکلرندن باشلار ، کوموش و آلتونله نهایت بولور.

(ماواری) طائفه‌سنه منسوب اولان بر هندو قادینك قولاغنده یکرمی کوبه ایله هرایکی قولنده یوزدن زیاده بیله‌زیك بولنور . برون دلیکلرینك هر ایکی طرفنه متعدد حلقه‌لر طاقدقلری کبی ایاقلرینه‌ده برچوق زیللی حلقه وبیله‌زیکلر طاقارلر . بومقوله قادینلر یایان یوریوب، چارشودن کچدکلری زمان وجودلرینك همان هرطرفنه طاقدقلری زینتك کثرتندن بویوك بر کورولتیله موجودیتلرنی کوستریرلر . تحقی شوراسیدرکه، بوقادینلر یوزلرنی اورتدکلری حالده ، ممه‌لریله کوبکلری وقوللری کاملاً میدانده بولنور . مارواری قادینلری اوته‌کی دیکر هندو قادینلری کبی رنکلری سیاه واسمر دکل،عادتا سوت کبی بم بیاضدر .

هندولر ایچنده مارواریلردن صوکره حسن وآن خصوصنده (بنیا)ـکه ینه هندولکك برمذهبیدرـ قادینلری ایکنجی درجه‌یی تشکیل ایدییور .

ذاتاً بنیاو مارواریلر هندو مذاهبنك اك ایلری کلنلریدر . اسلامیده سیادت نه‌ایسه، هندولکده‌ده بوایکی طائفه عین شرافتی حائزدرلر .

بوندن باشقه مذاهبه منسوب اولان قادینلرك بالدیرلری چپلاق وآیاقلری‌ده چپلاق اوله‌رق کزرلر . هندو قادینلرینك بعضیلری قوللرنده وبجاقلرنده اویله قالین بیله‌زیکلر طاشیرلرکه، بلامبالغه برایکی اوقه کوموش وآلتون تشکیل ایدر .

هله سیاه وباقیر رنکلی اولان هندو قادینلرینك اختیارلری پك کریه المنظره‌در. مسلمان قادینلری (خوجه) عنصرینه منسوب اولانلردن ماعدالری هپ پرده وحجاب آلتنده‌درلر. آقاخانه منسوب اولان خوجه قادینلری آچیق کزدکلری کبی، شو صوك زمانلرده مکتبلرده‌ده دوام ایتمکه باشلامشلردر. خدمتچی وآشجی صنفلرینه منسوب اولان مسلمان قادینلرده یوزلرنی اورتمیورلر .

میمن، بوره عناصر اسلامیه‌سنه منسوب اولان طائفه‌نسا، نه چارشولرده کزرلر، نه‌ده یوزلرنی کورمك ممکندر . فقط مسلمانلر ایچده افراط درجه‌سنده بولنان بوتستردن طولایی قادینلرك یوزده سکسانی ورم علتندن اولورلر. بوایستاتستیق ایله ثابت اولمشدر .

(یانه) یمك عادت سیئه‌سی :

هندستانده‌کی یرلیلر عموماً ایستر مسلمان ایستر هندو، ایستر ارکك، ایستر قادین اولسون هپسی پان ییورلر .

(پان) دیدکلری شی قلب ـ یورەك ـ شکلنده غایت اینجه وکوره‌ك بریاپراق اولوب، اول یاپراغك ایچنه زرنیخ، کات هندی سوردکدن صوکره دروننه بر مقدار توتون، نوفل، قرنفیل، جوزبوه وسائر هندستان بهارلرنی قویه‌رق مربع ویامدور، یاخود اشکال سائره بیچمنده صاره‌رق آغزلرینه آتوب چیکنرلر. مواد مذکوره دیشلر آلتنده ازیلدکدن صوکره انسانك آغزنده قیرمزی بر مایع

حاصل اولور. هندليلر اومايى آغزلرندن طيشارى‌يه ـ توكورمك صورتيله ـ آتارلر. يرلر، يوللر، جاده‌لرهپ بوقيرمزى‌مايعله طولودر. البته اوزرينه‌طاملايه‌جق اولورسه بردها چيقماز، ابدى برلكه تشكيل ايدر.

بناءً عليه هندليلرك آغزلريله دوداقلرى دائما كريه برقيرمزى رنكنده‌در. هله‌بزم كبى آليشمايانلر ايچون بونلرك آغيز قيرمزيلقلريله، دائمى صورتده‌قيرمزى توكورملرى اشمئزازى موجبدر.

بزناصيلكه توتونى اوقدر چوق قوللانيرز، هندليلرده يانى اوقدر زياده استعمال‌ايديورلر.

يان يابراقلريله‌ايچنه قويدقلرى‌بهار وادويه ايچون، زنكين‌قادينلر كوموشدن، آلتوندن ـ بعضاً‌ده مرصع ـ قوطولر ياپارلر.

مكلف، بويوك برضيافتده يمكدن صوكره ديديكم طولو يان يابراقلرى ايچه آلتون وكوموشدن معمول كوچوك شيشلره طاقيلى بر وضعيتده مسافرينه تقديم ايدبلير. ايستيان درحال آلير آغزينه آتار، چيكنه‌مكه باشلار. اوزمان هركس اوكنده بولنان توكروكلكه قيرمزى توكورمكه باشلار.

شوراسى قابل انكار دكلدركه: يويان ديشلرى چورومكدن محافظه‌وصيانت ايتديكى كبى يمكلرده هضمنى تسهيل ايلر. بونك‌ايچون‌هندليلرك‌ديشلرى دائماصاغلامدر.

هندستان : مدراس

س . م . توفيق

آناطولى‌سيار مخابر مخصوصمزدن :

قره‌سى سنجاغى مجلس عموميسنك انعقاد ومقرراتى

قانون اساسينك بخش ايتديكى نعمتدن بريسى‌ده هرسنه ولايات والويهٔ مستقله مجالس عموميه‌سنك انعقادى‌در. لله‌الحمد بوسنه‌ده قره‌سى مجلس عموميسى ايكنجى دفعه اوله‌رق رئيس اولى متصرف‌لوا رشيد بك افندى ايله رئيس ثانى ادرميد مبعوث سابقى فرهاد بك افنديك تحت رياستنده اجتماعنى‌وويرلن مقررات‌مهمه‌ونافعه‌يى كورمكله‌مباهى‌اوليورز.

قره‌سى مجلس عموميسى ايلول اواسطنده اجتماعه باشلايه‌رق‌مملكتك محتاج اولديغى ترقى واصلاحاتك برآن اول حيز حصول وموقع تطبيقه وضعى ايچون كيجه‌لى كوندوزلى چالشمسى محترم مجلس هيئتنك جدى وقطعى برايش كوره‌جكنه براهين قطعيه تشكيل ايتمش وبالخاصه رئيس ثانى فرهاد بكك مجلسك مذاكرات ومقرراتنى‌احضار وموقع اجرايه وضعى ضمننده كيجه ساعت سكزلره قدر چالشمسى‌ده آيروجه تشكر اولنور احوالدن بولنمشدر.

مجلس اول امرده مملكتك‌كرك معارفه، كرك يوللره، كرك‌زراعتك طرز اصلاح وسائره‌سنه دائر اولان احتياجاتنى آكلامش، الده‌كى بودجه‌نك واردات خانه‌سنده‌كى يكونه كوره بواحتياجلردن‌هانكيلرينك ونقدرينك بوسنه‌ده قابل تطبيق اوله‌جغنى دوشونمش اولديغندن اولا بر (احتياج قادروسى) وجوده كتيرمشدر. بواحتياج قادروسى سببيله بوندن صوكره كرك حكومتك، كرك مجلس وملتك النده صريح‌وقطعى بروثيقه وار ديمكدر.

بووثيقه‌يه، مثلا : مكتبلر فصلنه باقان هركس قره‌سى سنجاغى ملحقاتنده ـ قضا، نواحى، قراسنده ـ نقدر مكتبه احتياج واردر، بونلر هانكى قريه، ناحيه وقضاده‌در؟ ابتدائى‌مى، رشدى‌مى، اعدادى‌مى‌در، دارالمعلمين‌مى‌در؟ بونلرى برباقيشده كوره‌بيله‌جكدر. شوحالده بالفرض برمتصرف دكيشير، يكيسى كليرسه وظيفه‌سى درحال احتياج قادروسنه باقارق احتياجك دفع ايدلمه‌مش قسمنى تطمين‌ايله اوغراشمق اولاجقدر. انشاالله كله‌جك سنه مجلس عموميسى‌ده‌عينى‌اساس‌وپروغرامى تعقيب ايده‌جكدر. چونكه اللرنده مفصل وموضح برپروغرام‌بولونيور.

ثانياً : يوللر بحثنده‌ده عين اساس وپروغرام تعقيب ايدلمشدر. يعنى قره‌سى سنجاغى داخلنده قاچ كيلومترو يول واردر، نقدر يوله دها احتياج واردر، بونلر نره‌دن نره‌يه قدر ياپيله‌جقدر، بهرى قاچ كيلومترودر، الده‌كى بودجه‌يه كوره‌بوسنه‌دن اعتباراً هانكى‌يوللرك‌ياپلمسى قابلدر؟ والحاصل بوكا متفرع بالجمله مسائل.

معارف :

كاملم مكتبلر قادروسنه : مجلس عمومى رشديه وابتدائيه مكتبلرى قادروسنى تنظيم ايدركن حال حاضرده موجود بولنان معلمينك رفاه وسعادتنى تأمين ايتمك ويكيدن تعيين اولنه‌جقلرك‌ده اوصاف مطلوبه واهليتنى آرامق وبو مسلك مقدسه سلوك ايده‌جكلرك جلب ودعوتنى تسهيل ايتمك ايچون معلمين معاشاتنه ضميمات اجراسندن چكينميور. قادرولرده معلمين معاشاتى بروجه‌آتى كوستريليور :

ذكورايچون ٦٠٠معلم، ٥٠٠ معلم‌معاونى، ٣٠٠ اوچنجى‌معلم، ٢٠٠ مبصر ؛ اناث اولورسه ذكور مكتبلرى قدر معلمه بولنه‌جغى ومعاشلرجه‌ده برفرق وتفات اولميه‌جغى كبى آيروجه ٣٠٠ غروش معاشلى بر نقش معلمه‌سى‌ده علاوه قلنيور.

حال حاضرده موجود مكتب بنالرى بالخاصه كوى مكتبلرينك‌حالى يك اليم اولوب بر آخوردن فرقى يوقدر. غايت قاراكلق ومقبى، ايچروسنه بدايت انشاسندنبرو كونش كيرمه‌مش يكديكرينه مشابه خانه‌يه بكزر اوبه‌لر. طبيعى‌دركه هرشيده برانتظام آرانديغى كبى مكتب بنالرينك‌ده طرز انشاسنده اساس آرانمليدر. بوسببدن مجلس، مكتبلرك طرز انشاسنى يكنسق برحاله افراغ ضمننده (بنا قادروسى) وجوده كتيرمشدر. بوقادرو موجبنجه منتظم، مكمل برقروكى پروژه‌سى ياپيلوب‌طبع‌ايتديريله‌رك‌بتون كويلره‌كوندريله‌جك‌وبعدما مكتب‌ياپيله‌جق هركوى‌بوپلانه‌نظراً مكتبى‌ياپديروب‌اويله سلمه‌السلام‌مكتب‌ياپديرليه‌جقدر.

بوكره ياپيلان قادرو موجبنجه قره‌سى لواسى داخلنده :

ذكور ابتدائيسى ٢٦١، اناث ابتدائيسى ٢١، اناث رشديسى ٤، ذكور رشديسى ٢٣، اعدادى (باندرمه وادرميد قضالرنده) ٢، ١ دارالمعلمات، ١ دارالمعلمين، آچلمق لازمكليور. وبوقادرويى اتمام ضمننده‌ده بروجه آتى متداردده مكتب آچلمسى لازمكلوب بوصورتله قادرو اكمال اولونيور. آتيده : ١٠١ عدد ذكور ابتدائيسى، ١٤ اناث ابتدائيسى، ٢٠ ذكور رشديسى، ٣ اناث رشديسى، ٢ اعدادى (باندرمه وادرميد قضالرنده) ١ دارالمعلمين، بونلره مقابل مصارف ١٧ بيك ليرا قدر اوله‌جقدر.

امور نافعه :

لوا داخلنده (٢٢٣،٧٨٣) مترو يول موجود اولوب بونده

(۱۷۰,٦٤۲) متروسی تعمیرات متمادیه‌یه، (۲٤) بیك متروسی تعمیرات اساسیه‌یه محتاجدر . بونلردن بشقه سنجاق داخلنده (۲۷۰,۱۸۱) مترو یکیدن یوله احتیاج اولدیغی کبی ٦۳۹۲۸ مترو یولك‌ده تسویهٔ ترابیه‌سی قسماً اجرا ایدلمش، برقسمی‌ده ناتمام برحالده قالمشدر. ناتمام قالانلری‌ده اکمالی ضروریدر . بتون عملیاتك بردن اجراسی لازم کلسه (۲۷۸) بیك لیره قدر برپاره‌یه احتیاج مس ایدییور . حالبوکه لوانك ربق بودجه‌سی ۱۷ بیك لیره قدردر. ایشته مجلس حال‌حاضره‌کی بودجه‌سنه وتقدیم الاهم علی المهم قاعده‌سنه کوره اهم اولنلری یپاجق ومهم اولان متباقی یوللرك‌ده یاپلمسی چاره‌لرینی تحری ایده‌جکدر .

فی‌الحقیقه قره‌سی لواسی ملحقاتندن بالخاصه یول اعتباریله بیچاره قالمش برمحل وارسه اوده نفس بالیکسره‌یه (۱۸) ساعت مسافه‌ده واقع بلاط ناحیه‌سیدر . انسان (بالیکسری ـ بلاط) یولنی بیلمك‌وا کلامق ایچون اورایه کیدوب کورمك لازمدر . اساس اعتباریله بوناحیه‌نك صنعی یولی اولمیوب خدانك نابت اوچر دردر قاریش اکنده کچی یولی تعبیر اولنان وقومسال قیالق ایله اوچورومل وصرپ بالقانلردن متشکل بولنان بر راه نجات! موجوددر. اویله یولکه حیوانك نعلی بولده چیقماز وانسان برایکی دفعه حیواندن دوشمزسه بیوك بختیارلق صاییلور . انشاءالله بلاط مکتوبمده سرکذشتی بو یول یوزندن بیچاره اهالینك چکدیکی زحمت ومشکلات حقنده تفصیلات ویره‌جکم .

اول امرده بالیکسری ـ بلاط یولی یاپیلمق ایجاب ایدییور. صوکره (بیغادیچ ـ صندرغی) (بالیکسری ـ بیغادیچ) (بالیکسری ـ بالیه) وناتمام (باندرمه ـ کونان) یوللری یاپیلمق اقتضا ایدر. هرنقدر (بیغادیچ ـ صندرغی) یولی بلاط یولنك قرده‌شی ایسه‌ده مسافه‌نك آز اولمسی حسبیله بلاطه نظراً شوسه صاییله‌بیلور. مجلس عمومی بویوللری یاپمق ایچون بالاده عرض ایلدیکم وجهله یواش یواش یاپمق طریقنی بالضروره اختیار ایلیه‌جکدر . چونکه لوانك مأمورین ووسائط فنیهٔ حاضره‌سنه کوره سنه‌ده (۳۰) بیك لیره‌دن فضله پاره صرفی قابل اوله‌میور . مثلا : مهندسك النه یول انشاسی ایچون (۱۰۰) بیك لیره ویرلسه سنه نهایتنده (۷۰) بیك لیره‌سی صرف ایدیله‌میه‌جکندن مهندسك جیبنده قالاجقدر . چونکه نه کافی مقدارده مهندس واردر، نه‌ده عمله. ایشته مجلس عمومی بوقاریده مقداری کوستریلان یوللر ایچون بتون پروژه‌لرینی حاضرلامش وهریولك کذرکاهنی تعیین ایتمش اولدیغندن سنه بسنه یاپلملری اسبابنی دوشونیور .

بالیکسری : عمرفؤاد

سیاسیات

اجمال سیاسی

آوروپانك یانغین اوجاغی اولان بالقانلر یکیدن آتش پوسکورمه‌یه باشلادی . ذاتاً ایلك یانغین بیله هنوز تماماً اطفا ایدلمه‌مشدی . عثمانلی حاکمیتنك بالقان ساحه‌سندن چکیلمه‌سنی متعاقب بالقانلرده بردور سعادت باشلایه‌جغنی وعدایده‌رك آوروپا افکار عمومیه‌سنی سنه‌لردن بری آلداتمش اولان شارلاتانلری بوکون جریان وقایع پك بارز صورتده تکذیب ایدییور . برکون کله‌جکدر آوروپانك کندیسی بیله ینه عثمانلی حاکمیتنك بالقانلر اوزرنده اعاده‌سنی بر نعمت الهیه کبی تلقی و آرزو ایده‌جکدر .

آوستریا حکومتی بوکره طوغرودن طوغرویه، آوروپا ایله استشاره ایتمکسزین، کندیسنی ایشه مداخله ایتمك مجبوریتنده بولنیور ؛ صربستانه اولتیماتوم ویره‌رك یقین زمان ایچنده آرناوودلق حدودینی تخلیه ایتمه‌سنی طلب ایدییور ، ایتمه‌دیکی تقدیرده وسائط جبریه‌یه مراجعت ایلمك مجبوریتنده قاله‌جغنی علاوه ایدییور .

صربستان ایسه بوکا جواب اوله‌رق آوستریادن مقابلةً آرناوودلرك لوندره قونفرانسنده تعلیق ایدیلن حدودی فی‌مابعد تجاوز ایتمیه‌جکلرینی تأمین ایتمه‌سنی طلب ایلدی . بویله بر تأمینات وقوع بولنجه‌یه قدر عسکری نقطهٔ نظرندن مهم عد ایتدیکی آرناوودلق داخلنده بولنان نقطه‌لری تخلیه ایتمیه‌جکنی سویلدی. شوایکی مدعی آره‌سنده‌کی ضدیت تامه پك آشکاردر ؛ بومناسبتله بردها لوندره قونفرانسنده ویرلمش اولان قرارلرك نه درجه‌ده صنعی وغیرطبیعی اولدیغی، حیاته قارشی طوراماد یغی اثبات ایدلمش اولیور.

صوك محاربه هانکی نام واساس اوزرینه ارتکاب ایدیلمشدی؟ ملیت وجنسیت اوزرینه دکلمی ؟ بو حالده مظفر محاربلرك باشقه ملتلره تسلط ایتمه‌لری ایجاب ایدردی.« بالقانلر بالقانلیلرکدر » اساسنی قبول ایتمش اولان دول معظمه شوپرنسیبه صوکنه قدر رعایت ایتمه‌لیدیلر . حالبوکه شو اساس یالکز بزه قارشی ومحاربه‌یه برینك مشروعیت ویرلمك ایچون ایجاد ایدلدی . دیکرلرینه کلنجه او اساسی بوزمق اساسدن عد ایدیلدی . اونلر حقنده برده « حق فتح » اساسی قبول ایدلدی ! ایشته بوقدر قاریشیق ، یك دیکرینه تماماً ضد اولان اساسلر اوزرینه حرکت ایتمش اولان لوندره قونفرانسنك بالقانلرده چیزمش اولدیغی یکی خریطه صوك درجه غیر طبیعی وصنعی ایدی. بونك پایدار اولمیه‌جغی تا ایلك کوندن آشکاردی . صربستان آرناوودلرك مذکور قونفرانس طرفندن تعیین ایدیلن حدودی تجاوز ایتمیه‌جکلرینه عائد تأمینات طلب ایتمك حقنی ادعا ایتمك ایچون اول باول شو حدود دائره‌سنده آرناوودلقدن بر قسم مهمك بولونمه‌دیغنی اثبات ایتمه‌لیدر . حالبوکه بونی اثبات ایده‌من . زیرا کندیسی‌ده ، بتون عالمده پك اعلا بیلیورکه لوندره قونفرانسی صربستان ویونانستان لهنه اولارق آرناوودلغی پارچه‌لادی وملیت نامنه محاربه‌یی آچمش اولان شودولتلرده بوحرکته راضی اولدیلر . شمدی‌ده بونك طبیعی نتیجه‌لرینی چکمك مجبوریتنده‌درلر . هانکی منطق وعقل سلیم عین حقی صربلر ویونانیلر ایچون قبول و آرناوودلر ایچون انکار ایده‌بیلیر؟ مادامکه اس حرکات «ملیت»در، مادامکه صربلر ویونانیلر کندیلری بیله شو اساس اوزرینه حرکت ایدییورلر ؛ آرناوودلر نه‌دن ایده‌مسونلر؟

بناء علیه آوستریا حکومتی صربستانك بو خصوصه عائد مدعیاتنی قبول ایده‌من . اینسه بیله هیچ بر اهمیتی اولامن . زیرا صربستانك ضبط وتسلط ایتمش اولدیغی آرناوود یرلرنده آرناوودلر باقی

قالنجه‌يه قدر بديهی‌درکه آرناوودلق حسيات وافکاری‌ده غليان ايده‌جکدر . دنياده هيچ بر قوت بونك اوکنه کچه‌مز .

بوندن ماعدا بويله بر تأمينات آوستريانك ايشنه‌ده کلز . آوستريا کنديسنی ايتاليا ايله برابر تا اوته‌دنبری عينی آرناوودلغه ، بتون بالقانلره ، بالخاصه ماکدونيايه چشم طمعنی ديکوب طوريبوردی . بوکره صربستان آوستريانك اوکنه کچدی ، قارشيسنده بر سد ايقاع ايله‌دی . طبيعی‌درکه آوستريا وايتاليا شوسدك کسب متانت ايتمه‌سنی هيچ بر زمان آرزو ايتمزلر . بالعکس آنی ييراتمق ، ييقمق ايچون هر نوع وسيله‌يه ، واسطه‌يه مراجعتدن خالی قالميه‌جقلردر . صوك آرناوودلق حرکاتنده آوستريا ، ايتاليا وبلغارستانك پارمقلری اولديغنه شبهه ايديله‌بيليرمی؟ بوکبی حرکاتی آتيده‌ده مذکور دولتلرك تحريك وتشويق ايده‌جکلری محقق دکلمی‌در؟

صربستان ويونانستانك معروض قالاجقلری مشکلاته بو حرکتلر بالکز خفيف بر مقدمه تشکيل ايديبور . بر آز کچسون‌ده بلغارستان بلنی دوغرولتسون ، او زمان اصل معرکه‌يی کوره‌جکلردر ! بلغارستان آرناوودلقده ، حتی بالقانلرده يوز بيکلرجه قالمش اولان اسلام چته‌لرينك نه‌لر ياپه‌جقلرينی اك قريب بر زمانده مشاهده ايليه‌جکلردر . شوکبی حرکتلره کيم مانع اولابيلير ؟ يوقاريده‌ده ذکر ايتديکمز کبی بونلرده او « مليت » اساسنك طبيعی بر تجلياتی اولاجقدر . آوستريا ، ياخود باشقه بر دولت بوکبی غير قابل منع حرکاتك اولميه‌جغنی شمديدن نصل تأمين ايده‌بيلير ؟ اکر صربستان شو تأميناتی طلب ايتمکله آتيسنی سيغورطه آلتنه آلمق ، تصادفی اولارق ضبط ايتمش اولديغی يرلری راحتجه تحت تصرفنده صاقلامق خولياسنده ايسه پك آلدانيور . بويله سيغورطه‌يی کيمسه کنديسنه ياپمز . بالخاصه آوستريا که يانغيندن بهمه حال منفعتدار اوله‌جقدر .

بناءً عليه ويرلمش اولان اولتيماتومی صرب رجال حکومتی شو جوابلری ايله رد ايده‌مزلر . يا آوستريانك تکليفنی قبول ايده‌رك همان آرناوودلق حدودينی تخليه ايليه‌جکدر ، ياخود کنديلرينی پك عظيم مشکلات قارشيسنده بوله‌جقلردر . طبيعی وبديهی‌درکه برنجی شقی ترجيح ايليه‌جکلردر . بو آرالق آوستريا ايله بوزوشمق جهتنی ارتکاب ايليه‌ميه‌جکلردر . ، ناصيل که‌دونکی تلغرافلر صربستانك ، عسکرينه رجعت امرينی ويرديکنی بيلديريبوردی . فقط صربستان بونکله‌ده کنديسنی قورتارمش اوليه‌جقدر . چونکه بو کونکی وضعيتی توليد ايتمش اولان اسباب باقی قالدقجه کندی نتايجنی کوستره‌جکدر .

يونانستانده عينی وضعيتده‌در . بودولتده مليت قاوغاسنه کيرشديکی حالده ضبط ايتمش اولديغی يرلرده ديکر بر چوق ملتلری تحت تسلطنه آلدی . بونلرده آرناوودلردن دها زياده يونانستانك تحت اداره‌سنده قالمق ايسته‌مزلر . بناءً عليه شمدی آرناوودلقده وقوع بولان حالاتك ماکدونيا قطعه‌سنده‌ده تکررينه انتظار ايتمك طبيعی اولور . بلغارستان حکومتی بزمله عقد صلح ايتدکدن صوکره غربی تراکيا حکومتی ايله اوغوشمق اوزره‌در . غربی تراکياده ساکن اهالئ اسلاميه‌نك بتون مدعيات ومطالباتنی بلغارلر قبول ايتديلر . بوراده‌کی مسلمانلر مختاريته ياقين واسع حقوق وامتيازاته مالك اولاجقدر .

امور روحانيه ، معارف ، اوقاف اداره‌سی کندی اللرنده اوله‌جغی کبی بتون قائممقاملر ، متصرفلرده مسلمانلردن تعيين ايديله‌جکلردر . بولغارستان مسلمانلر حقنده يکی وباشقه بر سياست تعقيب ايتمك فکرنده اولارق بونلری معناً ومادتاً قازانمق ايسته‌يور . بتون حدت وغضبنی ، بتون انتقام حسنی روملره ، صربلره حصر ايتمك فکرنده‌در . اليوم بلغار حکومتی غربی تراکيايی اشغال ايچون کاينلی عسکر سوق ايديبور . بر کره بلغارلر بورالرده يرلشسونلر واسلام اهاليسنك افکار وحسياتندن اطمينان حاصل ايتسونلرده يونانيلرك معروض قالاجقلری بلالر ظهور ايدر . اوزمان صوفيه وتراکيا طريقی ايله ماکيدونيايه آقه‌جق چته‌لرك ، بومباجيلرك ماکيدونياده ساکن بلغار ، اسلام ويهودی اهاليسی قياملرينك صوکی کلمز .

تحيا يونانستان ، صربستان بتون بونلره قارشی قويوله‌سی ايجاب ايده‌جك قوت ووسائطه مالکميدرلر ؟ بالطبع شو سؤاله يالکز خاير ايله جواب ويريله‌بيلير . زيرا نصل که وقتيله عثمانلولغه قارشی ايقاع ايدلمش اولان شوکبی حرکاتك آرقه‌سنده يونانستان وصربستان بولنيوردی . بوکره‌ده ماکدونيا و آرناوودلقده ظهور ايده‌جك وقايعك ماوراسنده باشقه قوتلر بولنه‌جقدر . آوستريا بوکون بيله کنديسنك بوکبی قوتلردن بريسی اولديغنی اختفايه لزوم کورميور و آچيقدن آچيقه آرناوودلغی التزام ايده‌رك اولتيماتوملر ياغدريبور .

بنابرين بزمله يونانستان آراسنده غايت بطی وعاطل بر صورتده جريان ايدن مذاکرات صلحيه موفقيتله نتيجه‌لنسه بيله صلح ومسالمت عموميه‌نك تأسس ايتمش اولديغنه اينانمق قدر خطا اولمز . صلح اولسه اولسه بر قاچ آيلقدر . ينه دائما متبصر ومتيقظ اولمقله مکلفز . پرده‌نك آرقه جهتنده دها بر چوق کيزلی وقايع طورمقده‌درکه اك قريب بر زمانده کنديسنی کوستره‌جکدر .

احمد آغايف

وثائق تاريخيه

استانبول معاهده‌نامه‌سی

۳ — نومرولو ملفوف

تحکيمنامه

برنجی ماده

برطرفدن حکومت عثمانيه وديکر طرفدن بلغارستان قراللغی آره‌سنده بو کونکی تاريخله عقد اولنان معاهده‌نامه‌نك اون يدنجی ماده‌سی احکامی وجهله بر اختلاف ويا منازعه تحدث ايتديکی تقديرده اشبو اختلاف ويا منازعه آتی الذکر احکام موجبنجه لاهی حکم محکمه‌سنه حواله ايديله‌جکدر .

ايکنجی ماده

مدعی حکومت تحدث ايتدکجه لاهی حکم محکمه‌سنه توديع ايتمك فکرنده بولنديغی مسئله ويا مسائلی مدعی عليه حکومته اشعار ايده‌جك ومسائل مذکوره حقنده مختصر وفقط صريح ايضاحات اعطا ايليه‌جکدر .

اوچنجی ماده

مسئله ويا مسائل مذکوره‌نك توديع ايديله‌جکی حکم محکمه‌سی زيرده بيان

اولندیغی وجهله تعیین ایدیله‌جك بش اعضادن مرکب اوله‌جقدر . طرفیندن هربری سرعت ممکنه ایله ومادهٔ سابقه‌ده بیان اولنان اشعار تاریخندن اعتباراً ایکی ماهی تجاوز ایتمیه‌جك برمدت ظرفنده ایکی حکم تعیین ایده‌جکدر . حکم علی‌الحکم اسوچ ونوروچ وفلمنك قراللری میاننده‌ن انتخاب ایدیله‌جکدر . اشبو اوچ حکمداردن برینك انتخابی امرنده اتفاق حاصل اولماز ایسه قرعه اصوله مراجعت ایدیله‌جکدر . مدعی‌علیه اولان طرف ایکی آیدن عبارت اولان ماراالذکر مدت ظرفنده حکملرینی تعیین ایتمدیکی تقدیرده حکم محکمه‌سنك ایلك یوم اجتماعنه قدر بوحکملری تعیین ایده‌بیله‌جکدر . بومدتك مرورنده مدعی اولان طرف حکم علی‌الحکمی انتخاب ایده‌جك اولان حکمداری تعیین واراءه ایلیه‌جکدر . مذکور حکم علی‌الحکمك انتخابندن صوکره محکمه حکم علی‌الحکم ایله مدعی جانبندن منتخب ایکی حکمدن مرکب اوله‌رق مقبول ومعتبر اوله‌جق صورتده تشکل ایده‌جکدر .

دردنجی ماده

بینلرنده نزاع ظهور ایدن دولتلر اختلافات دولیه‌نك صورت مصلحانه‌ده تسویه‌سنه مخصوص لاهی مقاوله‌نامه‌سنك آلتمش ایکنجی ماده‌سی احکامنه توفیقاً حکم محکمه‌سی نزدینه کندی طرفلرندن مأمور مشاور ویا آووقاتلر اعزام ایلیه‌جکلردر .

حکم وظائفنك برکونه تأخره دوچار اولماسی ایچون اشبو مأمور مشاور وآووقاتلر مذکور طرفلرجه وقت وزماننده تعیین قلنه‌جقدر . معمافیه مدعی‌علیه اولان طرف بوندن امتناع ایدرسه حقنده غیاباً اجرای معامله ایدیله‌جکدر .

بشنجی ماده

حکم محکمه‌سی تشکل ایتدکدن صکره حکملر طرفندن تعیین ایدیله‌جك اولان برتاریخده وحکم علی‌الحکمك تعییننده‌ن اعتباراً برماه‌مدت ظرفنده لاهیده اجتماع ایلیه‌جکدر . اصول محاکه‌یه عائد اوله‌رق تحدث ایده‌بیله‌جك اولاز واشبو تحکیمنامه‌ده مصرح بولنمیان کافهٔ مسائلك ۱۹۰۷ تاریخلی لاهی مقاوله‌نامه‌سنك مضمون ومفادینه توفیقاً حلندن صوکره ماراالذکر محکمه اجتماع آتیسنی تعیین ایده‌جکی تاریخه تعلیق ایلیه‌جکدر . مع مافیه شوراسی محرردرکه محکمه مسائل منازع فیها حقنده‌کی مذاکراته نه ایکی آی اول نه‌ده مخطرهٔ متقابله‌نك ویاخود یدنجی ماده‌ده مصرح مدافعه نامهٔ متقابلك تودیعندن اعتباراً اوچ آیی متجاوز برزمان صوکره ابتدار ایده‌میه‌جکدر .

آلتنجی ماده

اصول محاکهٔ حکمیه بری تحریراً اجرا اوله‌جق تدقیقات ودیکری طرفینك محکمه حضورنده‌کی مدافعه‌لرینك شفاهاً توضیح وتشریحندن عبارت اوله‌جق اولان مذاکرات اوراق اوزره مختلف ایکی صفحه‌یی احتوا ایلیه‌جکدر . محکمه‌جه استعمال ایدیله‌جك ومحکمه حضورنده استعماله مساعده اوله‌جق یکانه لسان فرانسز لسانی اوله‌جقدر .

یدنجی ماده

مدعی اولان طرف ایکنجی ماده‌ده مصرح تبلیغ واشعار تاریخندن اعتباراً نهایت اون‌ماه ظرفنده مدعاسنی مثبت اولان ومسئله ویامسائل منازع فیهایه عائد بولنان اوراقك کافه‌سنی حاوی مخطره‌نك ال یازیسی ایله یازلمش ویاطبع ایدلمش اولان صورتلرندن بش نسخه‌سی حکم محکمه‌سی اعضاسندن هربرینه واوتوز نسخه‌سنی دخی مدعی‌علیه اولان طرفه تام اوله‌رق تودیع ایلیه‌جکدر . مدعی‌علیه اولان طرف اشبو تودیع کیفیتندن نهایت اون آی ظرفنده مخطرهٔ متقابله‌سنك ال یازیسیله یازلمش ویاطبع ایدلمش اولان صورتلرندن ماراالذکر مقدارده‌کی نسخه‌سنی بونی مؤید بالجمله اوراق ایله برابر محکمه اعضاسندن هربری ایله مدعی اولان طرفه تام اوله‌رق تودیع ایده‌جکدر . مدعی اولان طرف بر مدافعه نامه اعطاسی نیتنده اولدیغی حالده بونی تودیع کیفیتندن برآی مدت ظرفنده حکم محکمه‌سی رئیسنه اشعار ایده‌جك وبوحالده ماراالذکر مدافعه‌نامه‌یی اشبو اشعار تاریخندن اعتباراً نهایت درت آی ظرفنده مخطره‌یه متعلق عینی شرائط دائره‌سنده تودیع ایلیه‌جکدر . مدعی‌علیه اولان طرف کندی مدافعهٔ نامهٔ متقابلنی اشبو اشعار تاریخندن اعتباراً بش آی ظرفنده ومخطرهٔ متقابله‌یه متعلق عینی شرائط دائره‌سنده اعطا ایده‌جکدر . مادهٔ حاضره ایله تعیین اولنان مدتلر موافق بر قراره دسترس اولمق ایچون طرفینجه متفقاً ویا لزوم کوردیکی تقدیرده محکمه جانبندن تمدید ایدیله‌بیله‌جکدر . فقط کندی طرفندن تعیین اولنان صوك مدتك انقضاسندن صوکره طرفین جانبندن کندیسنه اعطا ایدیله‌جك مخطره ومخطرهٔ متقابله‌لرله اوراق سائره‌یی نظر اعتباره آلیه‌جقدر .

سکزنجی ماده

طرفیندن بری ویا دیکری مخطره‌لرده ویاخود تعاطی ایدیلن دیکر اوراقده صرف یدنده بولنوب صورتی ربط ایتمامش اولدیغی بروثیقه ویا ورقه‌یه استناد ویا تلمیح وایما ایلرسه دیکر طرف بونی طلب ایلدیکی تقدیرده وثیقه ویا ورقه‌نك صورتنی نهایت اوتوزکون ظرفنده آکا اعطا ایتمکه مجبور اوله‌جقدر .

[مابعدی کله‌جك نسخه‌ده]

تنقید وتقریض

مخدرات اسلامیه

تاریخده بویوك بویوك خاطره‌لر براقش اولان مسلمان قادینلرینی حیات عرفان وفضیلتلریله برابر تصویر ایدن غایت مهم بر اثردر . کمال مباهات ایله اوقودیغمز بوکتابك مؤلفه‌سی مصرلی قدریه حسین خانم افندی حضرتلریدرکه اثرلرنده ، جودت پاشا مرحومك قصص انبیاده قوللانمش اولدقلری لسان قدر آچیق ، اونك قدر مونس ، اونك قدر آغیر باشلی برلسان قوللانمشلردر . مراجعت ایدیلن مأخذلرده اعتماده شایان اولان آثار باقیه‌در . بز مطبوعات عثمانیه ساحه‌سنده بویله دکرلی برکتابك ظهورینی مملکتمزك فیوض آتیه‌سی ایچون عظیم بر بشارت صورتنده تلقی ایدییورز . اثرك مؤلفهٔ فاضله‌سنه عن صمیم القلب تشکرلر ایتمکله برابر بو قیمتدار ، بو مخلد کتابك ایکنجی ، اوچنجی جلدلرینی‌ده بر آن اول نشر بویورملرینی کندیلرندن رجا ایدرز .

جناب حق ، رجال مسلمینه مخدرات اسلام حقنده حرمت حسی تلقین ایده‌جك فاضلات نسوانی اکسیك ایتمسین آمین .

حاجی مراد

روسلرك اك مشهور ادیبی اولان تولستویك تاریخی بر حکایه‌سیدرکه بوتون عثمانلیلر مطلقا اوقومالیدرلر . تمیز بر لسان ایله ترجمه اولنان بو اثر بزم ایچون سراپا عبرتدر . اك بویوك ، اك متین آدملریمزك صرف احتراص سائقه‌سیله ناصیل کوچولدکلری ؛ مملکتمزه کوز دیکن یابانجیلرك بزی بربریمزه ناصیل دشمن ایتدکلری ؛ اخلاق اسلامیه‌یه صاریلوب یوکسلدیکمز زمان دشمنلریمزك بزه ناصیل برحس حرمت بسلدکلری ؛ لکن ، هوسانمزه مغلوب اوله‌رق دوشدیکمز وقت اوحسی ناصیل دکشدیردکلری بواثرده کوزله کورولیور ، قولاقله ایشیدیلیور . مترجم فاضلنه تشکرلر ایدرز ؛ بزه بویولده دها برچوق مفید اثرلر یازملرینی همتلرندن بکلرز .

«توسیع طباعت» مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، الق آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، الق آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌مین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزده‌ن آلدیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرحالده كی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان اعاده‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٦٨ — ٢٩ ذی القعده ١٣٣١ — پنجشنبه — ١٧ تشرین اول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح گرسینده

-١٢-

أولم ینظروا فی ملكوت السموات ...

بوسنكپاره‌یی سز شیمدی كورمه‌یك ناچیز ..
او ، بر وجود معظم ؛ او ، برجهان وجیز ؛
كه ـ انجمیله ، شموسیله ، آسمانیله ،
توابعیله ، سحابیه‌سیله ـ عینیله ،
بزم شو بیلدیكمز كائناتی كوستریبور !
خیال او منظره‌نك دهشتندن اورپریور :
برر قبیله‌در اجزای فردی ؛ ذراتی
صیره‌یله عائله‌لردر ؛ آلیك ذریراتی :
كورونمه‌مكله برابر ییغین ییغین افراد .
دیمك ، او ، سینهٔ ابعادی ایكله‌دن فریاد ؛
او ، هرطرفده‌كی آهنك سعی غلغله خیز ؛
او كیرودار عمومی .. باقیلسه اك ناچیز
طاشك مضیق وجودنده مندمج ... حیرت !
بوسنك جامدك اجزای فردی بر وحدت ،
برامتزاج مؤبدله ایلیور دوران ؛
كه هر تكاثف محصول سعینك اوزمان
تمثل ایتمه‌ده برچوق قوای غالبه‌یه :
یا انقلاب ایدیبور هیئتیله جاذبه‌یه ؛
یا باشقه دورلو هویت آلوب ضیا اولیور ؛
یا رنك شعلهٔ برقیده رونما اولیور ؛
یا بر حرارت سیاله ایلیور تأسیس ؛
یا اهتزاز ایدیبور موجه موجه مقناطیس .

عجب ، نمونهٔ اكوان اولان بو ، ذاتاً اوفاق ،
وجودی نامتناهی كوچولده‌جك اولسه‌ق ؟
كوچولدی ، فرض ایده‌لم ، اولدی عاقبت ذره ..
كوروك ، شو ذره‌یی تدقیق ایدكده بركره ،
ناصیل خروش ایله قلبنده ایلیور ضربان ،
عوالمیله برابر شموس بی پایان !
سمالرنده اوچان عینی مطرد آهنك ؛
دكزلرنده كزن عینی سعی رنكا رنك .

باقك كه : ذره‌ده برهیچ اولان وجودیله ،
موفق اولماده‌در كائناتی تمثیله ؛
كوروك كه : ذره‌یی ایتمكده‌در جهان تنظیر .

فقط بو بحر سرائركه ممتنع تقدیر ،
كونشده ، كولكه‌ده ، هریرده جوشه كلدكجه ؛
آثار كناره شو یوكسك مآلی هرموجه :
« بقایی حق طانیان سعی بر وظیفه بیلیر ؛
چالیش چالیش كه بقا سعی اولورسه حق ایدیلیر . »

كوروك قوای طبیعتده سعی معتادی :
چالیشماسه‌یدی حرارت مواسم اولمازدی .
او ، بر زمان آزالوب ، صوكره برزمان چوغالوب ؛
بخار ایدر صویی ، تكثیف ایدر بخاری آلوب .
ضیا طورورمی‌یا ؟ ظلمتله دائما یاریشیر ..
نه وارسه حاصلی .. طوپراق ، دكز ، بوتون چالیشیر .
تصعداتی بخارك بولوط ییغار هوایه ؛
ترسباتی سحابك نهر یایار اووایه .
زمین سمایه آلو پوسكورور ایچندن تا ؛
مقابلنده صاغار ییلدیریم زمینه سما .
طوپوب خروشنی جوشك خروش ایدر انهار ؛
كوپوك صاچار بونی كوردكجه باد ولوله‌دار !
نه‌در بو كوكده سسلر ؟ نه‌در بو یرده‌كی جوش ؟
أوت ، قوای طبیعه‌نك بودوشادوش
مجاهداتی كه بر بی‌نهایه سلسله‌در ؛
تزاحمیله یرك سینه‌سنده یوكسلدیر
حیاتك اسمنی تأبیده بر بیوك تمثال ،
كه جبهه‌سنده تجلی ایدر طورور شو مآل :
« بقایی حق طانیان سعی بر وظیفه بیلیر ؛
چالیش چالیش كه بقا سعی اولورسه حق ایدیلیر . »

محمد عاكف

اجتماعیات

قادینلره حریت مطلقه ویرمك ایسته‌ینلرك اللدن

وای او بیچاره‌لرك باشنه !

قادینلرك حسابنه حریت ایسته‌مکده اولانلردن صورمشدق‌که : نسوان اوزرنده آغیر بریوك اوله‌رق قالماسنی کندی تمایلات احرارانه لرینه یدیرمه‌مدکلری اسارتك شکللری نه‌دن عبارتدر. جریده‌لرك برنده کلیشی کوزل یازیلان مبهم بش اون جمله‌یی استثنا ایدرسه‌ك سؤالمزه جواب ویرن اولمادی دیمکدر .

اولجه دیمشدك‌که : قادینلرك حریتنی طلب ایدنلر بویله یاپه‌جقلرینه کیتملی ؛ اورته‌ویوکسك طبقه‌ده‌کی برچوق ارککلردن عزت‌رجولیه‌لرینی قادیلرینه بخش ایتمش اولدقلری حریتك تحدیدینه صرف ایتملرینی ایسته‌ملیدرلر . او حریتك‌که چارشیلرده ، مسیره‌لرده تزین نامنه الك چیرکین تظاهرات ایله تجلی ایدوب طوریور . بزم بو طلبمزه قارشی بری شویله جواب ویرییور :

« ارککده شایان مؤاخذه کوردکلری بو کوشکلك ، بعضیلرینك ظنی کبی ، اونك‌تسیبندن ، بیلمزلکه اوروشندن دکلدر ، آنجق قادین ایچونده حیاتدن نصیبنی آلمق ، کندیسنه مناسب‌اولان حریتی‌استحصال ایتمك لازم کله‌جکنی ادراك ایله‌مسندندر . »

بو سوزلری یازان محرر ، الله رضاسی ایچون اولسون ، بکا خبر ویرسین‌که ارککك‌قاریسنی ، یاخود قیزینی چهره‌سنه آللی ، بیاضلی ، قاره‌لی دوزکونلردن صنعی بریوز دها علاوه ایدرك سوقاقلرده کوکسی ، بوینی ، قوللری چیپلاق بر حالده دولاشمه‌یه ؛ صاغنه صولنه کیزلی کیزلی نظرلر ابذال ایتمه‌یه ؛ صوکره ، بر سورو ناموسسز حریفلر طرفندن تعقیب‌اولونمایه ترك‌ایتمسی عجبا اوارککك‌قادینه نصیبهٔ حیاتنی، حریت‌مناسبه‌سنی‌ویرمك ایجاب‌ایده‌جکنه دائراولان علمی‌نتیجه‌سیمیدر؟

عجبا او ارککه کوره قاریسنك نصیبی‌اولان حیات، هوساتك آرقه‌سنده قوشماسی ؛ چارشیلرده بازارلرده‌پرده‌بیرونانه دولاشماسیمیدر؟ یوقسه قاریسی ایچون ایستدیکی حریت ، اخلاقك ، کلیاً انحطاطنی ، روابطادبك‌انحلالنی کوستره‌جك برقیلیقله‌اباحهٔ‌مطلقه عالمنه‌چیقماسیمیدر؟ خایر ، محرر بویله معکوس بر عاقبته راضی اولمیور . زیرا باقیکز نه سویلیور :

« اکن ، یازیقلر اولسون‌که ، بزم بو کوزل آرزولریمز یاشایه - بیله‌جك محیط موافقه دوشه‌مدی . أوت ، آره‌لرنده هنوز تربیهٔ‌اخلاقیه تعمم ایتمه‌مش ارککلرله تربیه‌دن بوسبوتون محروم قادینلره تصادف ایتدی . آرتیق حرکت علمیه‌نك سیرنده‌کی اداره‌سزلك یوزندن‌میدانه کان بو معکوسیتلر قارشیسنده انسان نه یاپه‌بیلیر ؟ »

بیلمم‌که ، محرر برطرفدن خیرخواهانه آرزولرینك موافق محیطه دوشه‌میه‌رك قارشیسنده تربیهٔ اخلاقیه‌دن محروم قادینلرله ارککلر بولدیغنی اعتراف ایدرکن دیکر طرفدن ناصیل‌اولیورده ارککك‌تسیبنی، مسامحه‌سنی ، اوردم طوبمازلغنی قبول ایتمه‌یه بیلیور ؟

عجبا مملکتك اخلاقسزلغی قاریسنك دیزکینلرینی آله بیلدیکنه قویویرمکدن ارککی منع ایده‌بیلدیمی ؟

عجبا کنجلرك اکثریتنده‌کی سقوط‌اخلاقی غیرتنی تحریك ایتدی‌ده بو اضمحلال معنوی‌یی هیچ اولمازسه تحدید ایله‌مك طرفلرینه یاناشمق ایسته‌دیمی ؟

هیهات ! بونلرك هیچ برینی‌یاپمادی . یاپدیغی ایش قادینلری آچیق صاچیق کزدیرمك؛ بو حالیله اونی ارککك اسارتندن قورتولمش عد ایتمك مقصدینه خادم جمعیتلر تأسیسندن عبارت . طوغروسی مقصدده استقامت ، نظرده اصابت بوقدر اولور !

خایر ، محرر کندیسنك مشکل موقعده قالدیغنی پك اعلی آکلیور . لکن بو فکری اورته‌یه سورنلرك غیرتنی کوتمك ایسته‌دیکی ایچون اونلری معذور کوستره‌جك نقطه‌لر آرییور ؛ بوندن باشقه هیچ سویلمدکاری سوزلری اونلرك حسابنه سویلیوریور . دیبورکه :

« قادین مسئله‌سیله اوغراشانلرك مقصدلری ظن ایتمکه اسباب لازمه‌یی احضار ایتمکسزین تسترك بردن بره رفعندن عبارت اولسون ؛ بنم قناعتم شو مرکزده‌درکه : بوفکری ایلری سورن‌جمعیت، مساعیسنك موفقیتله نتیجه‌لنمسنی کامل اوله‌جق وافکار عمومیه ایله اصول دینیه‌یه توافق ایده‌بیله‌جك برطاقم اساسلر وضع ایتمشدر . »

بزه کلنجه ، دیرزکه : هایدی ، شخصیتی میدانه چیقارمایوب یالکز موجودیتی اعلان ایدن بوجمعیته حسن ظنده بولنمق ایسته‌یه‌لم‌ده پروغراملری هرشیدن اول مملکتك حالنی اصلاح ایتمك چاره‌لرینی کوزه‌تیور ، دییه‌لم . لکن عجبا بواصلاح اویله برایکی سنه‌لك‌ایشمیدر ؟ یوقسه مکتبلرله مطبوعاتك ، حکومتله اهالینك کاملاً برلشه‌رك بوتون بر ملتده‌کی معکوس‌غایه‌لری ، مضر تمایلاری‌تبدیله الویره‌جك قدر سنه‌لر صرف ایدوب چالیشمالرینه‌می متوقفدر ؟

بر مملکتده‌که ، ناموسلی برقادین‌سوقاغه چیقدیغی‌زمان عربه‌جیلرك ، حماللرك ، عمله‌نك ، قهوه‌لرده اوطورانلرك ، ترامواید‌ه بولنانلرك ، یوکسك سسله آتدقلری رذیلانه سوزلردن قولاقلری صاغیر اولمقسزین أوینه دونه‌مز حاله کلمشدر ؛ أوت ، بویله بر مملکتده قادینلرك مستور وهردرلو قیود احتیاطه‌رعایت ایدرك چیقماسندن باشقه درلوسی طوغرو اوله‌ماز .

بز ارککلریمزك چوغنده‌کی تسیبدن ، اهمالدن ، کوشکلکدن شکایت ایتدیکمز زمان بو شکایتی مشهودات واقعه اوزرینه بنا ایتمش ایدك . شیمدی ینه سسمزی آله‌بیلدیکنه یوکسلده‌رك دیرزکه : قاریسنك بویله فاسق بر مملکتده احتیاطسز چیقماسنه مساعده ایدن هر ارکك عزت رجولیته قارشی قصور ایتمش اولدقدن باشقه بوحالك دوامنه رضاسی

مفسدلرك اخلاقسزلقلرنده بر اوقدر دها ایلری کیتملرینه معاونت دیمك اولور .

بزجه مستوریتك قالدیرلماسی فکری هیچ برزمان قادینلرك تعالیسنه خدمت آرزوسندن نشأت ایتمیور . بو فکرده بزه مدنیت غربیه‌نك فسونکار تأثیرلرندن بریدر . طوغروسنی سویله‌مك لازم کلیرسه بن بوسحرك کیزلی قوتندن متأثر اولانلری بعض جهتلردن معذور کورمك ایسته‌یورم . زیرا بوحال مأثرمدنیه‌ده ترقی ایتمش ملتلرله تماسده بولنان غیر مترقی ملتلرك کافه‌سی ایچون پك طبیعی برحالدر . یمین ایدرم‌که اکر بوکون نوبت مدنیت چینلیلرده اولسه‌یدی ؛ بزده اونلرك نفوذ معنویسی آلتنده بولنسه‌یدق ، چین قادینلرینك آیاقلرنده‌کی کوچوکلك ، باشلرنده‌کی یووارلاقلقله برابر یاسلرینك شکلی ، الحاصل بوتون عادتلری نظریمزه عالی بر مدنیتك قادینلریمز ایچون امتثالی فرض اولان مظاهری شکلنده کورونوردی . ارککلریمزده چوبوقلی چین قاشلرندن باشقه برشی کیمزلر ؛ بییق نامنه کنارده ایکی اوچ توی ، صاقال نامنه چکه آلتنده بر دمت قیل براقیرلر ؛ قفالرینی کاملاً تراش ایدرك یالکز اکسه‌لرندن اشاغی تك براورکو صالیویررلردی .

ایشته شوحال باشقه ملتلرله تماسده بولنان هرملتك دوشدیکی برحالدرکه انقلابات اجتماعیهٔ عالم تدقیق ایدیلیرسه بوقبیلدن پك عجیب امثاله تصادف اولنور .

ینه اومحرر دیبورکه :

« بز تعلیم ، تربیه کورمش ، چارشافسز قادین ایسته‌یورزکه ریاضت بدنیه‌دن ، صاف هوادن نصیبنی آله‌بیلسین ؛ قوجه‌سیله برابر باغچه‌لرده ، چارشیلرده کزسین‌ده چوجوقلریمزك ذوقی ، تمایلی یوکسلسین . اوروپالی قادینلرك باغچه‌لرده کزندیکنی ، یانی باشنده اولادینك قوشوب اوینادیغنی کوردکجه ، طوغروسی ، یورکمزك یاغی اریبور . »

بزه کلنجه : بوکبی سوزلر مستوریتك قالدیرلماسنه طرفدار اولانلرك اصل نره‌دن متأثر اولدقلرینی آچیقدن آچیغه کوسترمکده‌در . زیرا کندیسی برباغچه‌نك اورته‌سنده اوطوران ، اولادی‌ده یانی باشنده قوشوب اوینایان برقادینك یالکز بوحالنی کورمك ـ دیکر محظوراتی نظر دقته آلمامق شرطیله ـ روحده کوزل برتأثر حصوله کتیرر . لکن انسان دائرهٔ نظرینی براز کنیش طوته‌رق دمینکی قادینك یرنده برمصرلی قادین تصور ایدر ؛ اطرافنده ایسه برسوری ادبسزك پروانه کبی دولاشوب اوکا اشارتلر ایتدیکنی ، مردار مردار باقدیغنی کوزینك اوکنه کتیریرسه ، بومنظره‌دن ایکره‌نیر ؛ خایر خایر بزم ایستدیکمز بودکلدر ؛ بز هر شیدن اول مملکتك اصلاحنی ، اخلاقسز حریفلرك قادینلری تعقیبدن منعنی ایسته‌یورز دیر .

هایدی فرض ایدملم که ایسته‌دکاری بواولسون . لکن هیچ بر متفکر چیقدی‌ده مملکتی اصلاح ایتمه‌یی دوشوندیمی ؟ صوکره ، عجبا بزم دیاری اصلاح ایتمك اوقدر قولای برایشمیدر ؟ . بوندن باشقه ـ اکر قادینك آچیلماسنده منفعت وارسه ـ شومهلك محیطك حالنی اصلاح ایتمزدن اول اونی آچمایی دوشونمك طوغرومیدر ؟

بزم دیارده محیط اجتماعی‌یی اصلاح ایتمك ایچون هیچ اولمازسه بونسل کیدوب یرینه دیکر برنسلك کلمسی لازمدر . زیرا ایچنده یاشادیغمز نسل غیرتسزلکك اوورکه‌سنه ایندی‌که : مناقب رذالتی انسال مستقبله‌ده‌کی ارباب ناموسك استغرابنی موجب اوله‌جقدر .

ادبسزك بری چیقیور ، ایچی انسان طونو برقهوه‌نك اوکندن کچن مصرلی قادینه لاف آتیورده بوچیرکین منظره‌یه قارشی جماعتدن برینك حمیتی غلیانه کلیور ! ینه اوقادینی چابقینك بری تعقب ایدیور ، صیقیشدیریبورده اوطوردقلری یردن بورذالتی کورنلر طور باقالم نه اوله‌جق دیبه اکلنه اکلنه تماشایه دوام ایدیبورلر !

الك رذیل بر ارکك قولنه طاقدیغی آچیق صاچیق برفاحشه ایله الك بویوك جاده‌لردن ، الك ناموسسز برصورتده کچیورده بونلرك حالندن هیچ کیمسه .. حتی اوکارنده طوران پولیس بیله متأثر اولمایور !

ای امّا ، بوکون قادینه حریت ویرمك ایسته‌ینلر عجبا نه‌ایسته‌یورلر ؟ آدلرینی ، کیم اولدقلرینی بیلدیرسینلرکه بونسل متنورك هانکی اولادلری اولدقلرینی اکلایه‌لم . صوکره ، استناد ایتدکلری اساسلری اعلان ایتسینلرکه نه‌ماهیتده‌در اوکره‌نه‌لم .

(اژیپت) غزته‌سی محرری دوقتور ادمون دیبوردی‌که : « قادینك تهذیبی ، اصلاحی مسئله‌سی ینه کندیسنه براقیلمالیدر . زیرا اونلر کندی دردلرینی ، کندی ضعیف یاخود قوتلی طرفلرینی ارککلردن ای بیلیرلر . » بز بویله دیمیه‌جکز . یالکز بومسئله‌ده ایلری آتیلان آدملرك هیچ اولمازسه متأهل اولمالرینی ، برده قادین ایشلرنده ناموسلریله طانیلمش بولنمالرینی شرط اتخاذ ایده‌جکز . والسلام علی من اتبع الهدی .

« الشعب » **محمد فرید وجدی**

فقه و فتاوی

جواب

م . ه . امضالی ورقه صاحبنه :

سؤال ایتدیککز مسائل کتب فقهیه‌ده برتفصیل مسطوردر . وقوع بولان استیضاحکزه بناءً بعضیلری مأخذلرینك ارائه‌سیله آتیاً بیان اولنور :

اولاً اوروج مسئله‌سی . — بعض عارضه‌لردن طولایی اوروج طوتمامق جائزدر .

از جمله مدت سفر مقدارنجه یولجیاق ایدن کیمسه ، حتی یولجیلی بر غرض فساده بیله مبنی اولسه ، اوروج طوتمه‌یه بیلیر . شو قدرکه کندوسنه ویارفیقنه مشکلاتی داعی اولمادیغی تقدیرده طوتمسی اولادر .

حامل اولان ويا سوت امزين قادين كرك كندى نفسى وكرك چوجغى ايچون تهلكه كوررسه اوروج طوتمه‌يه‌بيلير .

مريض اولان كيمسه خسته‌لغنك تزايدى ، صحيح اولان كيمسه خسته‌لغه دوچار اوله‌جغى ، چماشير ييقامق ويمك پشورمكله مشغول اولان قادين ضعيف دوشه‌جكى حقنده ــ بر اماره‌يه ، كنديلرينك ويا بشقه‌لرينك تجربه‌لرينه ، ياخود برطبيب حاذق مسلمك اخبارينه بناءً ــ غلبهٔ ظن حاصل ايدرسه اوروج طوتمه‌يه بيليرلر .

حرارتك شدتلى زماننده بر خرقى تطهير وياسد ايتمك كبى برايش ايچون كيدن كيمسه‌لر آجلق ويا صوسزلقدن هلاك قورقوسنه معروض بولونورلرسه افطار ايده‌بيليرلر.

والحاصل بر كيمسه‌نك آجلق وياصوسزلقله حياتى تهلكه‌ده اولور ويا عقلنه نقصان كله‌جكى ا كلاشيليرسه افطار ايتمسى جائزدر .

محاربه‌يه كيدن عسكر دخى دوچار ضعف اولمامق ايچون افطار ايدر .

فقط اشبو عذر صاحبلرينك ايلروده مقتدر اولدقلرى وقت فديه ويرمكسزين قضا ايتمه‌لرى لازمدر ؛ شايد عذرزائل اولمقسزين وفاتلرى وقوع بولورسه فديه‌اعطاسنى وصيت‌ايتملرينه احتياج يوقدر . اماعذرك زوالندن صكره وفات ايدرلرسه بلا عذر ياشادقلرى كون قدر وصيت ايتمه‌لرى لازم كلير .

(درمختار وردمحتار . جلد ٢ . صحيفه ١٨٠ ومابعدى.)

.

. .

ثانياً ، قادينلرك مستورىٔ مستوره‌سى .— جاريه‌لرده كوبكنك آلتندن ديز قپاقلرينه قدر يرى عورت محلى اولديغى كبى ، بطنى ايله آرقه‌سندن بطننه مقابل كلن يرى دخى عورت محليدر . وكذا يان طرفلرى آنلره تبعاً عورت محليدر . اماصدرى ايله آرقه‌سندن آكا مقابل كلن يرلرى عورت محلى دكلدر. حتى بشقه‌سنك تحت تملكنده بولنان برجاريه‌نك اورالرينه باقمقده بأس يوقدر .

(درمختار ورد محتار جلد ١ صحيفه ٤١٩ ومابعدى)

زيرا جاريه افنديسنك حوايجنى تدارك ايتمك اوزره خدمت‌البسه‌سيله زقاغه چيقمغه محتاجدر .

(مجمع‌الانهر جلد ٢ . فى بيان احكام النظر)

حر اولان قادينلرك بتون بدنلرى وصاچلرى عورت محليدر ؛ اما يوزلرى ايله آووجارى و آياقلرى وسبى وبعضلرينه كوره بيلكلرى عورت محلى دكلدر .

(در مختار من‌المحل المذكور)

زيرا انلر اخذواعطا ايچون يوزلرينى واللرينى آچمغه مجبوردرلر .

(مجمع‌الانهر. من‌المحل المذكور)

عبدالله بن مسعود رضى‌الله عنه حضرت پيغمبر صلى‌الله عليه وسلمدن شو حديث شريفى روايت ايديور : « طلب‌الكسب فريضة على كل مسلم ومسلمة » (كسبنى آرامق اركك قادين هر مسلم ايچون فرضدر) .
ديكر بر حديث شريفده دخى « طلب الكسب بعدالصلوة المكتوبه » (فرض اولان نمازدن صكره كسبنى آرامق فريضه‌سى كلير) بيورلمشدر .

چونكه فرائض الهيه‌يى يرينه كتورمك آنجق كسب ايله اولور . بر كره عبادتك اداسى قوة بدنيه‌يه ، قوة بدنيه ايسه ييوب ايچمكه متوقفدر ، بونلر ايسه كسب ايله الده ايديله‌بيلير . حتى آبدست آلمق ايچون اوانى‌يه ، نمازقيلمق ايچون عورت محلنى ستر ايده‌جك البسه‌يه احتياج واردر . استحصال ثروتك اشبو فرض اولان درجه‌سندن صكره برطاقم درجاتى وهربرينك احكام مخصوصه‌سى واردر . وكذا تحصيل علم دخى اركك قادين هر مسلم ايچون فرضدر . بونكده كذا مراتب متفاوته‌سى واردر .

(مجمع‌الانهر . فى‌الكسب)

كنج قادينلرك ارككلر ايچنده يوزلرينى آچمه‌لرى منع اولنور ؛ اما بو ممنوعيت يوزلرينك عورت محلى اولمسندن دكل ، بلكه فسق وفجورك اوكنى آلمق مقصدينه مبنيدر . احتمالكه ارككلردن آنلره نظر شهوت ايله باقان بولنور . اما فسق وفجور قورقوسى اولمازسه آچمقدن منع اولمازلر .

ارككلر ايچونده كنج قادينلرك يوزلرينه شهوت ايله باقمق جائز دكلدر . حتى شهوت ايله اولمسه بيله بلا سبب باقمق مكروهدر .

اما برحاجته مبنى شهوت ايله دخى اولسه باقمق جائزدر : عليهنه حكم ايده‌جك حاكمك ، وياعليهنه شهادت‌ايده‌جك شاهدك ، ويا نكاحنه طالب اولان خاطبك باقمسى كبى ؛ شوقدركه باقديغى صره‌ده شهوتنك قضاسنى دكل ، بلكه وظيفه‌سنك ايفاسنى دوشنوب نيت‌ايتمه‌ليدر .

(رد محتار جلد ١ صحيفه ٤١٩ ومابعدى)

بعضلرينه كوره قادين كنديسنى خمور يوغورمق ، يمك پشورمك ، چماشير ييقامق كبى شيلر ايچون ايجار ايدرسه بيلكلرينه و آياقلرينه دخى باقيله‌بيلير .

قادينلره البسه‌لرينك اوزرندن باقمقده‌بأس يوقدر . اما لباسى بدننه ياپشق اولوبده‌اعضاء بدنى بللى اولورسه‌باقمق جائز دكلدر ، ولوكه لباسنك كثافتنه بناءً دريسى كورلمز برحالده اولسون .

(درمختار، رد محتار جلده صحيفه ٣٦٤)

كنج قادينلرك‌يوزلرينه والارينه ياپشمقدن‌ارككلر صورت مطلقه‌ده منع اولنورلر ، ولوكه شهوته مقارن اولمسون .

اما هر ايكى طرف ايچون محذوردن سالم اولديغى تقديرده ياشلى قادينلرك اللرينى طوتوب مصافحه ايتمكده بأس يوقدر .

(رد محتار جلده صحيفه ٣٦٢)

والحاصل دين‌اسلام بحق متمدن وذى‌وقار برملته لايقدر ، عزيزم .

م . ا .

فلسفه

عقائد اسلاميه [١]

٢٩ — وحدانيت واقسامى :

علماى متكلمينك متأخرلرى وحدانيت بحثنى اوچ مسئله‌يه آييرييورلر : « وحدانيت ذات » ، «وحدانيت صفات » ، « وحدانيت افعال » .

جناب حق ، من جهة الذات وحدانيتله موصوفدر . اوت ، واجب الوجود واحددر ، متعدد دكلدر ؛ بونكله برابر ذات آلهى اجسامك اصلنى تشكيل ايدن جوهر فرد اولماديغى كبى ذاتنده تركيبده متصور دكلدر ؛ جناب حق مركب اولمقدن ، تجزى وانقسامدن ، شريك ونظيردن منزهدر . ايشته « **وحدانيت ذات** »ك معناسى بودر . اكر ذاتنده واحد اولمسه‌يدى مركب اولمسى لازم كليردى ؛ بوايسه حدوثنى اقتضا ايتديكى جهتله محالدر .

معمافيه وحدانيتدن مقصد ؛ واجب الوجود اولمسنده ، خالقيتده ، آله العالمين اولمسنده شريك ونظيرى اولمامق ديمكدر . يوقسه بطريق العدد واحددر ، ديمك دكلدر . وحدانيتك بومعنايه اولديغنى امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرى « الله واحد بمعنى لا شريك له لا بطريق العدد » قوليله افاده ايتمكده‌در . جناب واجب الوجود حضرتلرى حوادثه مخالف اولديغى جهتله شبهه يوقكه فرد اولوب ده جزء اولمامق معناسنه اولان وحدانيت كنديسندن مسلوبدر .

ايكنجيسى ، « **وحدانيت صفات** » در . جناب حق ذاتنده وحدانيت صفات ايله موصوفدر ديمك ، برجنسدن اولان صفات آلهيه‌ده تعدد يوق ديمكدر ؛ بناءً عليه واجب تعالى ايچون ايكى وياخود دها زياده علم ، قدرت ، يوقدر ؛ بلكه واجب تعالى‌نك بتون معلوماتى محيط برعلمى ، جميع اشياده نافذ برارادهسى ، كنديسنه قارشى ممكناتدن هيچ برشيئك مخالف كله‌ميه‌جكى برقدرتى واردر . ديكر صفات كماليهٔ آلهيه‌ده بونلرك كبيدر .

اوت ، جناب اللهك جميع صفاتى حد ذاتنده بردر ؛ تعدد وتكثرى ، تعلقاتى اعتباريله‌در . برده جناب حقك صفات آلهيه‌سندن هيچ بريسنك مثلى مخلوقاتده بولنماز ، ظاهرده خالق ايله مخلوقك صفتلرى آره‌سنده‌كى كوريلن موافقت يالكز اسم اعتباريله‌در ؛ ظاهرده اسم اعتباريله بينلرنده برموافقت كوريليور ، مثلا : سمع ، بصر .... صفتلرى جناب حقه اطلاق اولنديغى كبى مخلوقاتده اطلاق اولنيورسه‌ده بوموافقت يالكز اسمده‌در ؛ حقيقت حالده مخلوقاتك هيچ بريسنده جناب اللهك صفات آلهيه‌سنه مشابه برصفت يوقدر . چونكه صفات آلهيه واجب ، قديم ، باقيدر . مخلوقاتك صفاتى ايسه ممكن ، حادث ، فانيدر .

[١] بوبحثه دائر يازمش اولديغمز مقالات (٢٥٠) نجى نسخه‌دن صوكره يازلامشيدى .

اوچنجيسى‌ده « **وحدانيت افعالدر** » . اوت ، هرفعلك مصدرى آنجق جناب حقدر ؛ كائناتده اللهدن بشقه مؤثر حقيقى يوقدر . ايشته وحدانيت بحثنى بوصورتله تقسيم ايتمك ، سنوسى زمانندن بوآنه كلنجه‌يه قدر « علم توحيده » دائر كتاب يازانلرك مسلكيدر .

علماى متقدمينك مسلكى بويله دكلدى . چونكه اونلر ، بومسائلك هيسنى وحدانيت بحثنه قاتميورلر ، بلكه آيرى آيرى مبحثلرده ذكر ايدييورلردى ؛ زيرا جناب حقدن تركيبى نفى ايتمك معناسنه اولان وحدت ايله ، صفات آلهيه‌نك مخلوقاتدن هيچ بركيمسه‌نك صفاتنه بكزه‌مه‌مسى بحثلرينى « مبحث تنزيه »ده ادخال ايديورلر ، اورادهذكر ايديورلردى . [٢] بناءً عليه بواعتبار ايله وحدانيت بحثنده برده تركيبك ضدى اولان « وحدت » ايله ، « وحدت صفات » قسمى موضوع بحث اولمازدى .

برجنسدن اولان صفات آلهيه‌نك — مثلا : علم ، قدرت ... صفتلرى كبى — تعددينى تصور ايتمكه كلنجه : بوتصور ، فلسفهٔ افكارده تعمقدن ايلرى كلمشيدى ، بالآخره بوتصورى‌ده نفى ايتمكه لزوم حس ايديله‌رك بونك طوغرى اولمديغى بيلديرلمشدر . ذاتاً برجنسدن اولان صفات آلهيه‌نك متعدد اولمسى اعتقادنده بولنه‌جق هيچ برامت اولمديغى كبى ، بوجهته التفاتى داعى برشى‌ده يوقدر .

جناب الله ، هرشيئك خالقى اولوب بتون ممكناتك وجودى آنجق كنديسنه استناد ايتديكى مسئله‌سى‌ده واجب الوجود بحثنده داخلدر . [٣]

اوت ، عبادك اعمال وكسبى مسئله‌سنك بومبحثه تعلقى واردر ؛ فقط بز بومسئله‌يى — اهميتنه بناء — مقالهٔ مخصوصه ايله ايضاح ايده‌جكمزدن بوراده موضوع بحث ايتمكدن صرف نظر ايدييورز . بناءً عليه شو تفصيلاتدن مستبان اوليوركه : « وحدانيت » مطلق اولارق سويلنديكى كبى ، « لا اله الا الله » كلمهٔ منجيه‌سنك مفهومنه صرف ايدلمك لازمدر ؛ يعنى « وحدانيت » ديلديكى زمان خاطره كله‌جك شى ، اللهدن بشقه‌سندن الوهيتك منفى اولمسى ، الوهيتك يالكز آكا مقصور بولنمسيدر . حال بوكه معناى الوهيتدن متبادر اولان آنجق معبوديت ، معناى آلهدن متبادر اولان ايسه معبوددر .

شوحالده « وحدانيت »دن مقصود اولان معنا ، آنجق «وحدانيت عبادت » در ؛ جناب حق وحدانيت ايله متصفدر ، ديمك ؛ جناب اللهدن بشقه معبود حقيقى يوقدر ، عبادتده يالكز آكا مخصوصدر ؛ بشقه كيمسه‌لره دعا وعبادت ايتمك جائز دكلدر ، شركدر ؛ ديمكدر . ايشته « وحدانيت » بحثنده الك زياده موضوع بحث اولاجق مسئله بودر . بز بومسئله‌يى بوندن اول [٤] برتفصيل ايضاح ايتديكمز جهتله بالطبع بوراده تكرار ايتميه‌جكز .

[٢] جلد ، (١٠) عدد ، (٢٤٤) ه مراجعت .

[٣] جلد ، (١٠) عدد ، (٢٤٣) ه مراجعت .

[٤] جلد ، (١٠) عدد ، (٢٤٨ ، ٢٤٩ ، ٢٥٠) يه مراجعت .

٣٠ — جناب حقك برلكنه برهانه = برهان تمانع :

کائناتك خالق ومدبری اولان ذات اجل واعلادن بشقه معبود حقیق اولمادیغی جهتله بوخالقك واحد اولوبده هیچ برصورتله شریك ونظیری اولمادیغی وحدانیت بحثندهمبرهن ومدلل اولارق اثبات ایتمك لازمدر. آنك ایچوندرکه، شمدی‌یه قدر یازیلان توحید کتابلرینك هپسنده مختلف عباره‌لر ایله بوجهت ایضاح ایدلمش، وبوبابده اثبات مدعی ایچون کتیریلن دلیلره‌ده« برهان تمانع » نامی ویرلمشدر .

اوت،اثبات توحید خصوصنده بین المتکلمین مشهوراولان دلیل،«برهان تمانع»نامی ویردکاری شیدر. مع‌مافیه‌ بز بوراده‌ا کثرمتکلمینك بحث ایتدیکی برطرزده«برهان تمانع » دن بحث ایده‌جك دکلز . چونکه بو دلیل ، آ له عالمك ذاتاوجودینی‌بیلوب‌ده مرتبهٔالوهیتك‌عظم‌شاننی‌اعتراف‌ایدنلره قارشی اقامه اولنان برشیدر ؛ حال بوکه بوعصرده موجودیت آلهیه‌یی تصدیق ایدنلر ایچنده اللهك ایکی ، یاخود اوچ اولدیغنی ادعا ایده‌جك بر ملت تصور اولنه‌ماز [٥] برده متکلمینك، « لوکان‌فیهما آلهة الاالله لفسدتا » نظم جلیلندن استنباط ایده‌رك آدینه‌ده « برهان تمانع » نامی ویردکاری شی ـ قاضی ابن‌رشدك‌ده ایضاح‌ایتدیکی وجهله ـ پك‌ده یرنده دکلدر ؛ آیت کریمه‌نك تضمن ایتدیکی دلیل ، « لااله الاالله » کلمهٔ توحیدینك تضمن ایتدیکی دلیلك عینیدر . فقط بورایه دائرسرد ایدیلن دلیلی بتون بتون ترك ایتمك ایسته‌مدیکمز جهتله شو صورتله ایضاح ایده‌جکز:

واجب الوجود اوزرینه اقامه ایدیلن برهان شبهه یوق‌که : آنجق واجب واحده صادقدر ؛ بوندن بشقه دیکر بر واجبك وجودینه دکل ، بلکه عدم وانتفاسنه دلیلدر. یعنی واجب‌الوجود اوزرینه اقامه ایدیلن دلیل بردن بشقه واجب اولامیه‌جغنه حجت قطعیه‌در . بونی بروجه آتی برقاچ صورتله اثبات ایده بیلیرز :

١ : — واجب‌الوجود متعدد اولسه محال لازمکلیر. چونکه ذات واجبك مقتضیاتندن اولان واحدك فوقنده عدد یوقدر . اویله ایسه هربر عدد مفروض ایچون ـ کندیسی اوزرینه تعدد جائز اولان شیئه نسبتله نظرعقلده متساوی‌اولان اعدادسائره اوزرینه ترجیح ایده‌جك ـ بر مرجح لازمدر . اکر مرجح بولنورسه آنك ایله مسبوق اولان واجبك حادث اولمسی لازمکلیر ؛ چونکه بو صورتده واجبك وجودی مقتضای‌ذاتی اوله‌ماز . حال‌بوکه یوقاریده واجبك قدیم اولدیغی‌بالبرهان ثابت اولمشیدی . بناءً علیه واجب فرض ایتدیکمز شیئك واجب اولمامسی لازمکلیر ، بو ایسه تناقض‌در ؛ محال‌در .

یوق ! اکر مرجح بولنمازسه واجب کندیسنه منتهی اولدیغی‌فرض اولنان عددك من‌غیر مرجحك بشقه‌سی اوزرینه ترجیحی لازمکلیرکه بوده محال‌در . بناءً علیه بونلر محال اولنجه نقیضی ثابت اولورکه اوده واجبك واحداولوب متعدد اولمامسی‌در .

٢ : — واجب‌الوجود حساً دکل ، آنجق‌عقلاً معلوم‌در . عقل، کائنات ممکنه‌نك صحائف طبیعیه‌سنی نظر امعان ایله مطالعه ایدیور ؛ نتیجهٔ مطالعاتنده کوریوروحکم‌ایدیورکه: کائنات، پك‌محکم‌برخلقت، غایت ثابت‌نظام وانتظام‌اوزره‌بولنیور؛ سنن وقوانینی دائماًمطرداولان، نوامیس ثابته ایله قارشیسنه چیقان بو عوالم بر کره کندیلکندن میدانه کلمش دکلدر ؛ بو عوالم ؛ مطلقا واحد ، واجب ، اراده ، قدرت صاحبی اولان بر ذاتدن صادر اولمشدر ؛ بونك‌موجدی اودر . مشاهده‌سیله عقللرك واله‌وحیران اولدیغی بوعوالم ، کندیلکندن اولمق قابل‌دکلدر ؛ بنابرین متعدد ذوات طرفندن میدانه کتیرلمش‌ده دکلدر . چونکه ذوات متعدده طرفندن میدانه کتیرلمش اولسه‌یدی هپسنك یکدیکرینه مغایر علمی ، اراده‌سی ، قدرتی اولمق لازمکلدیکی جهتله کائنات‌ده نظام واحد اوزره جریان ایتمه‌یه‌رك مصادرینك اختلافیله مختلف اولوردی . حال‌بوکه کائناتك نظام وانتظامنده خلل اولمدیغی کبی سنن ونوامیسنده اختلاف‌ده یوقدر . بناء علیه کائناتك ذوات متعدده‌دن دکل ، آنجق ذات واحددن صدور ایتمش اولمسی واجبدر . « لو کان فیهما آلهة الاالله لفسدتا ..! »

٣ : ـ وحدت صانع اوزرینه مجموع کائنات‌ایله استدلال اولندیغی کبی کائناتی تشکیل ایدن ذراتك هربریسیله استدلال ایتمك‌ده ممکن‌در . بونك ایچوندرکه شاعر : « وفی کل شیٔ له آیة . تدل علی انه واحد . » دیور . بونی‌ده مختصراً شو صورتله اثبات ایده‌رز :

مادهٔ عوالمك اساسنی تشکیل ایدن ـ جزء فرد ، یاخود جزء الذی لا یتجزا کبی ـ ذراتدن هر برینك ایجادینه برچوق اراده‌نك تعلق ایتدیکنی فرض ایدملم : بو صورتده یااو اراده‌لرك هپسی‌ده تنفیذ احکام ایدرلر ؛ یاخود اونلردن یالکز بریسی تنفیذ احکام ایدر . اکر هپسی‌ده نافذ اولورسه اثر واحدبسیط اوزرینه برچوق مؤثرك اجتماعی لازمکلیر. بو ایسه محال‌در . اکر یالکز برینك اراده‌سی نافذ اولوب‌ده او ذرات انجق اونك قدرتی ایله وجود پذیر اولمش ایسه او ارادهٔ نافذه ، قدرة مؤثره صاحبی ـ ایجاد انجق کندیسنه استناد ایدن ـ واجب‌دن عبارت اولور ؛ بوندن بشقه اولارق مفروض اولان دیکر واجبلرك وجودی باطل اولور ؛ اونلر ایچون برحقیقت اولاماز . « الا کل شیٔ ماخلاالله باطل »

بوصورت ، مفروض اولان واجبین متعدده‌نك ذره‌یی ایجادده‌متفق اولملری اوزرینه‌در . برده ذره‌یی ایجاد خصوصنده مختلف اولدقلرینی فرض ایدملم : مثلا واجبك بریسی ایجادینی ، دیکری‌ده عدم ایجادینی مراد ایتسون ؛ او زمانده یا هر ایکی اراده مجتمعاً نافذدر ؛ یاخود یالکز بریسی نافذدر . برنجی صورتده تناقض محال لازمکلیر ؛ زیرا ذره‌نك هم بولنمسی ، همده بولنمه‌مسی لازمدر . ایکنجی صورتده صاحب اراده ممکناتك محل صدوری اولان واجب الوجوددن عبارت اولور . بناء علیه اونکله برابر واجب آخرك وجودینی فرض ایتمك باطل‌در ؛ حقیقتی یوقدر . چونکه بزم واجب ایچون ا کلادیغمز معنا وجودی

[٥] بز بوادعاده بولنیوردق‌ده بوهفته کلن «المنار» ده کورمش اولدیغمز برسؤال بوعصرده بیله تعدد آلهه قائل اولانلر بولندیغنی اشعار ایدیور .

کندی نفسنك مقتضاسی اولان ذاتدر ، موجودات ممکنه‌نك کافه‌سی قدرت ، اراده ، علم ایله آندن صادر اولمشدر .

٤ : — فرض ایده‌لم که : علم تام ، ارادهٔ نافذه ، قدرت کامله صاحبی ایکی واجب الوجود وار ؛ بونلرك هرایکیسی‌ده برشیئك وجود بولمسنی مراد ایتدکلری وقت شبهه یوق که هرایکی اراده نافذ اولاماز . چونکه شیٔ واحد ایچون یکدیکرینه مغایر ایکی وجود اولوب بونلردن هربری ایچون‌ده دیکرینك کنه مغایر محل صدور اولمق لازم کلیر . بوایسه محالدر . بالعکس اراده‌نك بری نافذ اولمق‌ده جائز دکلدر . زیرا آخر اوزرینه ترجیح ایده‌جك برمرجح یوقدر . چونکه بونلرك متساوی اولدقلری مفروضدر . اوحالده واجبك تعددندن ممکناتدن هیچ برممکنك بولنمه‌مسی لازم کلیر ؛ حال بوکه ممکناتك وجودی بالمشاهده ثابتدر . بناءً علیه کافهٔ ممکناتك واجب واحددن صدوری بالضروره تعین ایدر . «لااله غیره ولارب سواه» .

٥ : — وحدت صانعه دلالت ایدن ادله‌دن بریسی‌ده جمهور علمای طبیعتك قوللریدر . علمای طبیعت دیورکه : کائناتك هیئت مجموعه‌سنك ماده وقوت جهتیله برمبدئی واردر ؛ فقط بونك کنه وحقیقی معلوم دکلدر . ینه علمای طبیعت دیورلرکه : مادهٔ اولی‌یی نظام وابداعك منتهای قصواسنه بالغ اولان برسنن مطرده داخلنده ؛ طوردن طوره انتقال ایتدیرن فاعل ، موجود برشی‌درکه اکا قوت نامی ویریلور . فقط حقیقت واحده‌دن عبارت اولان اوقوتك کنه وماهیتی معلوم دکلدر . نظام وانتظام اوزره یاپمش اولدیغی عمل تعقل اولنه‌مایور ؛ شوقدر وارکه علم وحکمتدن صدور ایدن برعمل اولدیغنده شبهه یوقدر .

شمدی بوقوتك ماده‌یه صوکرده‌ن عارض اولدیغنی ادعا ایتمکده طوغری دکلدر ؛ چونکه اوزمان مادده مشاهده ایدیلن تطورات ترکیبیه‌نك ازلی اولمسی لازم کلیر ؛ مع هذا بوتطوراتك حدوثی قطعیدر . ایشته علمای طبیعتك بوقوللری وجود صانعی پك کوزل اثبات ایتدیکی کبی وحدت صانع اوزرینه‌ده دلالت ایتمکده‌در . چونکه کائناتك اساسنی تشکیل ایدن موادك فوقنده برقوت اولدیغنی اقرار ایدیورلر . [٦]

۳۱ — صفات کمالیه :

بورایه قدر مفصلا بیان ایدلدی‌که : مشاهده ایتمکده اولدیغمز موجودات ممکنه‌نك مصدری ، برواجب الوجوددر ؛ واجب الوجود ممکناته مشابهت ومماثلتدن منزه‌در ؛ واحددر ، هیچ برصورتده شریك ونظیری یوقدر . بوواجب الوجود مخلوقاتك خالقی اولدیغی جهتله اونلر طرفندن یاپیلاجق عبادته مستحق اولان‌ده آنجق کندیسیدر . لسان شریعتده « الله » ، نامی ویریلن بو واجب الوجوددن بشقه‌سی ایچون عبادت اولنمق جائز دکلدر ؛ چونکه کسب عباد کندیسنه تعلق ایدن اسباب ظاهره‌نك وراسنده اللهدن بشقه‌سنك نه بر تأثیری واردر ، نه‌ده حکم وسلطتی . بلکه اسباب ظاهره‌نك وراسنده اولان تأثیر ، مطلقا سلطنت غیبیه ، قوهٔ قاهره آنجق الهه مخصوصدر . ایسته‌دیکنی یاپار ، دیله‌دیکی کبی حکم ایدر . بناءً علیه بوقوتی ، بو سلطنتی اعتقاد ایتمك اوزرینه بنا قیلنان خضوع ، — که روح عبادتدر — ده ظاهری نه قدر تعدد ایدر ، اشکالی نه قدر مختلف اولورسه اولسون آنجق او الله اعظمه مختصدر .

بو حقیقتی برتفصیل ایضاح ایتدکدن صوکرده ناس بیننده وثنیتك تعمم ایتدیکی زمانلر انبیای عظام حضراتنك کندیسنی تا به تقریر وتفهیم ایتمك ایچون بعث بیورلدقلری توحید حقیقی ، دین خالص آنجق بو اولدیغنی‌ده سویله‌مش ایدك .

شمدی‌ده دیورزکه : واجب الوجود اولان بوالله حقیقی کندیسنه لایق اولان صفات کمالیه ایله متصفدر ؛ بونی عقل تصدیق ایتدیکی کبی نقل‌ده دلالت ایتمکده‌در . اویله یا ، مادامکه بو واجب الوجودك ذاتی اکمل ذواتدر ؛ صفات آلهیه‌سنك‌ده اکمل صفات اولاجغنده قطعیا شك وشبهه یوقدر . مع مافیه ملل مختلفه‌یه منسوب اولان انسانلرده ، صفات آلهیه‌یی اکلامق خصوصنده برچوق مذهبلر واردر .

بونلر تدقیق ایدلنجه اکثریسی غائبی شاهده قیاس . ممکنده اولان حکمی واجبه ، حادثده اولان حکمی قدیمه تشمیل ایتمك ، برده کتب منزله وکلام انبیاده وارد اولان الفاظی هیچ اکلایوب تعقل ایتمه‌دن همان اولدیغی کبی قبول ایدیورمك اصللرینه رجوع ایدیور .

مع هذا ، دینده بصیرت صاحبی اولانلر ایچون بو مذاهبك بریسنی طوتمق ، یاخود بو مذاهبه منسوب اولانلردن برینك راینه باغلانوب قالمق طوغری برشی دکلدر ؛ ارباب بصیرت ، اولا واجب الوجوده لایق ، الوهیت کندیسی اوزرینه متوقف اولان صفاتی براهین ایله اثبات ایتمك ایچون کندی عقلنه مراجعت ایدر ؛ صوکرده اثبات رسالت خصوصنه عطف نظر ایدر ؛ برکره بونلر عقلا ثابت اولدقدن صوکره برهان عقلی ایله ثابت اولان شیلره مطابق برصورتده رسولك جناب حقه اسناد ایتدیکی صفاتی اکلامق او کیمسه ایچون ممکندر .

آقسکیلی احمد حمدی

تربیه وتعلیم

سبیل الرشاد ابتدائی مکتبلری

۱

هیبه‌لی آطه

پرنس عباس حلیم پاشا حضرتلرینك تحت حمایهٔ فخیمانه‌لرنده

مؤسس واعضای کرامك ماهیه تعهد ایتدکلری مقدار مبالغی مشعر جدوللردر :

صره نومروسی		غروش
۱ —	فیضی پاشا زاده طاهر بك	٤٠
۲ —	ارکان حرب میرآلایی ذکی بك	۲٠

[٦] بوبحث بالآخره مفصلا ایضاح ایدیله‌جکدر .

		غروش
٣	— آطه‌لر شركتى مديرى يوسف بك	٢٠
٤	— پرنس عباس پاشا حضرتلرى مدير امورى كمال بك	٢٠
٥	— فرمان همايون قلمندن متقاعد رستم بك	٢٠
٦	— دفترخاقانى ايستاتستيق قلمى مديريتندن مستعفى ذكائى بك	١٠
٧	— خاندان مصريه‌دن پرنس فاضل عثمان بك افندى	٥٤
٨	— بحريه قائممقاملغندن متقاعد نورى بك	٢٠
٩	— مصرلى ميرلوا على جلال پاشا	٥٤
١٠	— بحريه ميرالايلغندن متقاعد حسنى بك	٢٠
١١	— مكتب بحريه مديرى بيكباشى محمود بك	٢٠
١٢	— دوقتور عاقل مختار بك	٢٠
١٣	— فريقان مصريه‌دن يوسف ضيا پاشا	٢٠
١٤	— دوقتور بهجت بك	١٠
١٥	— اورمان نظارتى مأمورلرندن جعفر بك	١٠
١٦	— مصرلى عزيز عزت پاشا	١٢٠
١٧	— بحريه ميرالايلغندن متقاعد سامى بك	١٠
١٨	— بحريه ميرالايى دوقتور شكرى بك	٢٠
١٩	— خارجيه ترجمه شعبه‌سى مميزى فريد بك	٢٠
٢٠	— بحريه بيكباشيلغندن متقاعد حبيب بك	٢٠
٢١	— جبل لبنان مبعوث سابقى سزائى بك	١٥
٢٢	— اعلامات نظاميه اجرائيه مأمورى بكر بك	٢٠
٢٣	— مجلس اعيان كاتبلرندن رائف بك	٢٠
٢٤	-- ماليه مميزلكندن متقاعد رؤف بك	٢٠
٢٥	— بحريه قول اغالغندن متقاعد خالد بك	١٠
٢٦	— هكبه‌لى آطه اسلام قهوه‌جيسى ابراهيم افندى	٥
٢٧	— بحريه يوزباشيلرندن محمد توفيق بك	١٠
٢٨	— هكبه‌لى آطه‌ده معلم محمد رجب افندى	٥
٢٩	— بحريه قائممقاملغندن متقاعد طاهر بك	١٠
٣٠	— بحريه قول آغالغندن متقاعد حسيب افندى	٥
٣١	— بحريه قاليون كاتبلرندن امين بك	١٠
٣٢	— يوسف شتوان بك	٢٠
٣٣	— اركان حربيه بيكباشيلرندن مفيد بك	١٠
٣٤	— مكتب بحريه‌دن احمد توفيق بك	١٠
٣٥	— بحريه بيكباشيلغندن متقاعد سيد على بك	٥
٣٦	— مكتب بحريه سر طبيبى خيرى بك	٢٠
٣٧	— حافظ رفعت بك	١٠
٣٨	— بحريه قول اغالرندن متقاعد محمد افندى	٥
٣٩	— بحريه ملازملرندن ناجى بك	٢٠
٤٠	— بحريه بيكباشيلغندن متقاعد خورشيد بك	٥
٤١	— موسيقهٔ همايون قول اغالرندن متقاعد حقى بك	٥
٤٢	— تجارت قاپودان مكتبى مديرى حميد ناجى بك	١٠

		غروش
٤٣	— امام حافظ شوكت افندى	١٠
٤٤	— بحريه قائممقاملرندن منير بك	١٠
٤٥	— هكبه‌لى آطه تحصيلدارى نورى بك	١٠
٤٦	— « تلغراف مديرى ابراهيم بك	٥
٤٧	— مناستر استيناف اعضاسندن صبرى بك	٥
٤٨	— اناث نمونه مكتبى مديرى على شوقى افندى	١٥
٤٩	— هكبه‌لى آطه جامع شريف فسجى حافظ احمد افندى	٥
٥٠	— بحريه يوزباشيلرندن ذكى بك	٥
٥١	— بحريه ميرالايلغندن متقاعد هاشم بك	٥
٥٢	— هاشم بك مخدومى رمزى بك	٥
٥٣	— بحريه بيكباشيلغندن متقاعد احسان بك	٥
٥٤	— « « « احمد فتحى بك	٥
٥٥	— بحريه بيكباشيسى فائق بك	٥
٥٦	— بحريه ملازملرندن صلاح‌الدين بك	٥
٥٧	— دفترخاقانى سندات مدير معاونلكندن متقاعد حمدى بك	٥
٥٨	— كوز تپه بانيسى محمد افندى زاده نيازى افندى	٥
٥٩	— كومور معدنى تجارى امير بك	٢٠
٦٠	— دعوى وكيلى فؤاد بك	١٠
٦١	— لحم متعهدى زاده صبرى بك	١٠
٦٢	— بانق وكيلى تجاردن محمد بك	٢٠
٦٣	— بيلتجى سليمان افندى	٣
٦٤	— بحريه ملازملرندن حسين افندى	٣
٦٥	— محمد فريد بك	٥
٦٦	— بيكباشى اشرف بك	٥
٦٧	— قول اغاسى واصف بك	١٠
٦٨	— قائممقام احمد بك زاده ملازم برهان‌الدين بك	٥
٦٩	— پوسته تلغراف عمومى مفتشلرندن على رضا بك	٥
٧٠	— حقى بكك دامادى مصطفى بك	٣
٧١	— على‌جان زاده بحريه قول اغالرندن اسماعيل بك	٥
٧٢	— بحريه ملازملرندن فوزى بك	٣
٧٣	— دعوى وكيللرندن مصطفى افندى	١٠
٧٤	-- بحريه ملازملرندن كمال بك	٣
٧٥	— صادق بكك همشيره‌سى خديجه خانم	٥
٧٦	— بحريه ملازملرندن خليل بك	٥
٧٧	— اوقاف محاسبه‌جيلكندن متقاعد زهدى بك	٥
٧٨	— حسيب بك زاده عرفان بك	٥
٧٩	— حاجى سالم افندى	٣
٨٠	— ميرالايلقدن متقاعد خلوصى بك	١٠
٨١	— محرر شهير حسين رحمى بك	١٠
٨٢	— بحريه دوقتورى صلاح‌الدين بك	١٠

٨٣ — بحريه بيكباشيلرندن عثمان جودت بك، ٢٠
٨٤ — بحريه امام‌لرندن ضيا افندی ٥
٨٥ — اجزاجی طاهر بك ٥
٨٦ — دارالفنون السنه معلملرندن اورخان سلاح‌الدين بك ١٠
٨٧ — تلغراف قونترول قلمنده جمال بك ٥
٨٨ — « « « رجب بك ٥

طلبهٔ علومده حركت فكريه :

علمای كرام وطلبهٔ علومه آچيق مكتوب

محرری مجدالدين افندی‌در

كچنكی مقاله‌كزله چوقدنبری دوشونديكم حالده اظهار ايده‌مديكم صاريق مسئله‌سنی بنده‌كزه تكرار تخطر ايتديرديكز. فی‌الحقيقه علميه‌نك، اصحاب علمك بر علامت مخصوصه‌سی اولان صاريغی هر كسك — حتی سزك‌ديديككز كبی بر حمالك بيله — باشنده كورنجه، انسان صاعقهٔ عصبيتله همان اونی ياقالايوب باشنده‌كی صاريغی يرتمق ايسته‌يور. زواللی صاريق ! كيملره مخصوصدی، كيملرك النده كزيور !

بعض كيمسه‌لر — ينه باشنه صاردیغی صاريغله — شوراده بوراده سفسطه‌لر نشر ايديور. مقصدی بر قاچ غروش قوپارمقدن عبارت اولوب‌ده او علامت فضيلتی اسباب تسئل وتأكل عد ايدن بو نوع خذله ياقالانوب تجزيه ايدلملی؛ وعظ ايتمك، صاريق صارمق صلاحيتی حائز اولانلره باب مشيخت بالامتحان هويت ورقه‌لری ويرملی، بو ورقه‌يی حامل اولميانلر اصحاب فضيلته مخصوص ترسيلردن آتلمليدر.

آه :.. بر كره جر زمانی طشره‌يه كيتسه‌كزده باقسه‌كز : باشنه صاردیغی صاريغله زواللی كويليلری صويان ونتيجه‌ده آنلرك صاف ذهنلرينه‌ده برقاچ اساطير يرلشديرهن قاچ‌دانه «طاقه‌خواجه»يه راست كله‌جكسكز. طشره‌يه‌ده حاجت يوق. بر كره آياصوفيه‌يه كليكزده باقيكز : اسلاميتك اك بويوك جامعنده بيله — جمعه نمازندن صوكره يوكسك كرسيده وعظ ايدن خواجه افندی كبی بعض ارباب حقيقتدن مستثنا — لاف‌سويلكدن عاجز، حقائق‌دينيه‌دن بی‌خبر، برطاقم خرافاتجيلر وعظ ايتمكه جسارت ايدرلرسه ارتق طشره‌لرده‌كی سوء استعمالی دوشونككز. بو «اساطير محرر‌لری» ديكله‌يوب‌ده استهزاكار بروضعيتله كولن اجنبيلری كورمك اسلاملر ايچون نه‌بويوك ذلت : بو حاللری كورونجه امين اولكزكه، باطلايورم؛ بوتون عصبيت دينيه وملیه‌م تپه‌مدن يوقاری فيشقيريور. فقط نه‌چاره ....؟

بالله — قسمله‌سويله‌يورم — اصول عتيقه معترضلرينی، افكار جديده صاحبلرينی كفر ايله اتهام ايدن واعظلری ينه آياصوفيه‌ده كوزمله كوردم. بردفعه باقيكز : هركسك، هر مسلكك انظاری استقباله، استقبالك پارلاق، پارلاق كشفيات وتجدداتنه معطوف اولديغی حالده بونلر بالعكس كوزلرينی كری‌چويره‌رك اسلافپرستلكلرنده دوام ايديور..

آه .. ذاتاً بزی — يعنی طلبهٔ علومی — بوتون تدقيقات حاليه واستقباليه‌يه بيكانه‌براقان هپ اسلافپرستلك دكيلدر؟ ارتق بوحقيقتی بوتون آجيلغيله تصديق ايدملی. بويله‌خواجه‌لره وواعظلره «ورثة‌انبيا» دكل، «عبدة فلوس» ديملی. تعجبافخر كائنات «ع . م» افندمزك «امتمك علماسی بنی‌اسرائيل كبيدر» ديه‌مدح‌وافتخار ايتديكی كيمسه‌لر بويله‌می‌اولمليدی؟. مسلك علميه ايچريسنده مزمن بر ميقروب حالنده طفيليكله ياشايان بو كبی اهليتسزلری ارتق ايچمزدن طرد ايتمليز. كرچه آره‌لرنده ارباب كمالات يوق دكل. فقط آنلر طرفندن پارلاتيلان برقاچ لمعهٔ فضيلت بو واسع ظلمت جهالت وتعصبی تنويره‌كافی كله‌يور. بالعكس اوفضای ظلمت ايچنده انطفايه محكوم اولويور.

خلاصه، مشيخت اسلاميه‌نك سمع اطلاعنه واصل اولمق ايچون عموم‌طلبه ارقداشلر براكده باغريورز : براصلاحات ايسته‌رز؛ تجددات ايسته‌رز؛ بوعلامت فضيلت اولان صاريغی نااهللر، خرافاتجيلرباشنده كورمك ايسته‌مه‌يز.

طلبهٔ علومدن :
سعدالله

ادبيات

هلال — قارتال

غرب اردوسنك صوك قرارکاهی اولان «فيه‌رك» آولونيه يولی اوزرنده «بشدان» تپه‌سنده‌كی چادرم اوكنده معشوق وجدانم اولان هلالك طلوعنی تماشا ايدركن بر طرفده تموج ايدن قارتال بيراغنك كوكلده حصوله كتيرديكی انكسار وتأثرله آولونيه حربيه ناظرينی مخاطب عدايدرك قارلمشدم. خاطرهٔ حرب اولملقله برابر بالنتيجه قارتالك چوق يشاميه‌جغی علائميده بليرمكه باشلاديغی جهتله اهدا وتقديم ايديورم.

اشتيبلی : ناجی

غزای اكبر اسلامه شاهد اولمشدی
هلال، او نور سماوی، او جلوهٔ يزدان . .
هلالی خون شهيدانه يوز سورركوردی،
كزركن ارض جهاد اوزره بر كيجه سلطان .
او پادشاه غزا باقدی اويله عبرتله،
مقاصد شهدايی بيانه همتله
چيزوب هلالی‌ده بر رايت ايلدی ايجاد :
ديدی، مخاطب ايدوب صوكره‌دن بز احفادی :
«باقوب بو سنجاغه كوردكجه خون اجدادی،
هلاله بكزه‌سين آماللكز تعاليده؛
هپ اعتلا ايله وارث اولك بو اجداده . »
سياه بولوطلر ايچنده قاليرسه‌ده بركون،

ينه هلالی کورربين سماده جلوه نمون .
هلال او بکزه‌مز ه‌اصلا صليبه .. عاليدر ؛
هلال او زبدهٔ تاريخ پرمعاليدر .
سنك شو قارتالك البت هلاله‌دك اوچه‌ماز ،
ايير ياماچلرينی بر قاريش بيله کچه‌مز !
يمشدی لاشهٔ اسکندری‌ده بی پروا ..
صاقين بو لاشه يين قارتاله سن آلدانمه !
حقيقتی نه کوزل سويله‌مش باقيك امثال :
فنا بولور ، ياشاماز چوق بو مفترس قارتال !

ناجی

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

مدراس شهری

هندستانده يمکلری :

هنديلر يمکلرينی دائما افراط درجه‌سنده ياغلی ، بهارلی ، بيبرلی يرلر . يمکه اوقدر ياغ، بهار وبيبر قاتارلرکه ، ات وسبزه ماهيت اصليه‌سنی غائب ايدر . براوقه‌لق اته لااقل يوز درهم بيبر ، يوز درهمده بهار قاتارلر . بهاره‌ده اردو لسانيله (مصالح) ديرلر .

بوقدر حار اولان بريمکی يمك بزم ايچون غير قابلدر . چونکه لقمه آغزه‌دن ايراتمز کوزلرمز يشارمغه باشلار . بيبرلی يمکلری ييه‌ن کيمسه‌لرك مقعدلری‌ده ياغمه باشلارکه عذاب اليمدن بشقه برشی دکلدر .

هنديلرك کوزل زرده پلاوی ايله آکا مماثل طاتلی يمکلری واردرکه ، حد ذاتنده پك نفيس اولديغی حالده افراط درجه‌سنده ياغلی پشيرلديکی جهتله بزم ايچون آغير برشی تشکيل ايدر .

بزلر بويمکلری ييه‌رسه‌ك ، هرحالده ايرتسی کونی مطلقابرمسهل علاجی آلوب، معده‌مزی تصحيحه چالیشملی يز . فضله اوله‌رق برده ايکی کون پرهيز ايتمك مجبوريتنده قاليرز . هنديلرك پك فنا برعادتلری‌ده واركه، يمکلرينی اللريله ـ چاتال، بيچاق وقاشيق استعمال ايتمکسزين ـ اکل ايدرلر . پارماقلری آره‌سنده ياغلرك صو کبی طاملاديغی کورن يابانجی برمسافر، مذکوراطعمه‌لردن برلقمه بيله ييه‌مز اولور .

هله متعصب مسلمانلر ، بوقدر ياغلی يمکلری ييدکدن صوکره اللرينی صابونله‌ده ييقامازلر ، برآز صغوق صوايله اللرينی ييقادقدن صوکره (الحمدلله) ديه‌رك . صاقاللرينه سوررلر . صيجاق موسملرده بوکبی متعصب وعامی مسلمانلر يانندن انسان اوطورديغی زمان بورنه مطلقا ياغ قوقوسی کليرکه ، اشمئزازلرينی موجب اولور .

يايان کزمك وترامواية بنمك عيبدر :

هندستانك اغنيا واکابری نزدنده يايان کزمك وياخود ترامواية بنمك کلياً عيبدر . بويله آدملره حرمت واعتبار ايتمزلر . کافی درجه‌ده يمکی اوليان برانسان مطلقا هندستانده آغزندن ، بوغازندن کسوب آت وارابه‌يه مصرف ايدر .

زنکينلرك اصطبلنده مطلقا اوچ درت آرابه‌ايله برقاچ آت بولونمق شرطدر . هله ايکی اوچ اوتوموبيله بردن مالك اولانلر چوقدر .

اليسه‌لرينك تميزلکنه اوقدر اهميت ويرمدکلری حالده ، آت وارابه‌لرينك مکلف اولمسنه صوك درجه رعايت ودقت ايدرلر . ايی آت وارابه صاقلامقله

دائما افتخار ايدرلر . هله بعض نوابلرده اويله چوجوقجه‌سنه خويلر واردرکه، انسانك حيرت واستهزاسنی موجب اولور . اوت ، زنکين نوابلر، صاقاللريله برابر داملره چيقوب اوچورطه اوچوررلر ، خروس دوکوشديررلر .

بيهوده يرده مثلا اللی اوشاق ويکرمی اوتوز آدم معيتلرنده بولنديررلر . نوابك صوينه ، نارکيله‌سنه ، پاننه ، غزته‌سنه ، آياق يولنه، چاينه وقهوه‌سنه ، خصوصی ايشلرينه باقانلر هپ آيری آيری آدملردر .

نواب اسنه‌يه‌جك اولورسه ، حضورنده‌کی اوشاقلردرحال پارماقلرينی بربرينه چالمغه مجبوردرلر .

بوبولده‌کی سفاهت سايه‌سنده ثروتی ، وارلغی غائب ايدن نوابلر چوقدر.

اولرينی زنکينجه تفريش ايتمك ، باغچه‌لرينی دوناتمق ، وجودلرينه کوزل قوقو ومجوهر طاقنی ، مطنطن، مدبدب حيات سورمك ايله امرار اوقات ايدن نوابلر، هپ حيدرآبادده وحکومت مستقله داخلنده‌درلر .

برنواب مايحتاجی اولان يمك ايچون ، البسه وسائره‌سنی کنديسی بالذات تدارك ايتمز . مطلقا کهيالريله اوشاقلری طرفندن تدارك ايديله‌جکدر . زيرا چارشويه ، مغازه‌يه کيدوب آليش ويريشده بولنمق آنلرجه عيبدر .

برنواب قيزينی ، کاسب وتجار آدمه هيچ برزمان ويرمز. قيزينك قوجه‌سی مطلقا ـ ايسترسه معاشی آيده يارم ليرادن زياده اولمسون ـ حکومت مأموری اولمليدر ! کوملکريله يافه‌لرينی ييقاتوب قوله‌لاتمق ايچون هندستاندن لوندره‌يه کوندرن وبوقدر فضله پوسته اجرتی ويرن سفيه نوابلر واردرکه ، انسان بونلره دلی ديه‌جکی کليور . فيل بسله‌مك، فيله بنمك ، فيل ايله اورمانلر ايچنده حيوانات وحشيه آوينه کيتمك هپ نوابلرك خصائصندندر . برنوابك قوناغنده، سراينده ، جامع ، تياترو ، بويوك برباغچه ، متعدد حوضلرله فسقيه‌لر ، بيلاردو اوطه‌سی، متعدد مکلف صالونلر مطلقا بولنه‌جقدر .

نوابك خصوصی بر ويا برقاچ طبيبی ، برايکی اجزاجيسی ايله اجزاخانه‌سی ، نديمی ، پالياچوسی مطلق بولنمليدر . اصيل عائله‌لره منسوب اولان نوابلرك کنديلرينه مخصوص علامت فارقه‌لری بولنور وقوناقلرينك اوکنده‌ده يکرمی‌درت ساعتده بش دفعه ـ اوقات خمسه‌ده ـ نوبت چالنير .

بويله بويوك نوابلرك کنديلرينه مخصوص آرمه‌لری‌ده واردر .

حيدرآباد وهندستان نوابلرينك چوغنك لقبلری واردر . بولقبلر درجهٔ رتبه واصالته کوره‌در . مثلا حيدر آباد دکن حاکمی اولان ذاتك لقبی شونلردر: [فتح جنك ، نظام الدوله، نظام الملك، آصف جاه ، مير عثمان علی خان بهادر]

بوذاتك اسمی ياد ايديله‌جکی زمان سطر وعباره آره‌سنده يازلمز ، بلکه کاغدك تا اوستنه يازيلير . طالقاوقلق حيدرآبادده رسمياتك ايچنه بيله کيرمشدر!

شيمديکی حيدرآباد حاکمنك پدرينه وقتيله بريسی برکوزل قناريه قوشی تقديم ايدر . نواب حريفه ديرکه ، حيوانه مقابل بندن سنده برحيوان ايسته . حريف برفيل ايسترم دير وبرقاچ غروشلق قناريه قوشنه مقابل قيمتی بشيوز انکليز ليراسی ايدن برفيلی آلمغه موفق اولور !

ايلروده حيدرآباددن بحث ايده‌جکم صيره‌ده قارئلرمك خاطر وخيالرينه صيغمز شيلر ، حکايه‌لر عرض ايدرم . شيمديلك نوابلره عائد بوقدرلق معلومات يتيشير .

کانپور جامعی وکانپور اختلالی :

کانپور جامعنی ، صرف کيف اوله‌رق تخريب ايدن انکليزلره قارشو عصيان ايدن مسلمانلردن يوز آلتمش کيشی‌يی حکومت محليه توقيف ايلمسی اوزرينه ، محبوسين ومجروحين ايله وفات ايدنلرك عائله‌لری اوزرينه صرف وانفاق ايدلمك ايچون هندستانك هرطرفنده اعانات جمعنه باشلانديغی کبی ، موقوفين موسی اليهمی محکمه‌ده مدافعه ايده‌جك اولان مشهور انکليز اوقاتی (مستر قارتون) کونده بيك روپيه ايله شيمديدن مسلمانلر طرفندن الده واحضار ايدلمشدر .

خدام کعبه جمعيتی :

هندستانده (خدام کعبه جمعيتی) ناميله بويوك برجمعيت تشکل ايتمك اوزره‌در . پروغرام ونظامنامه‌سی‌ده در دست تحريردر . جمعيتك مرکزی دهلی‌ده اوله‌جقدر .

بو جمعيتك مقصدى كندى اعضا ومنسوبينى ايله سائر مسلمانلردن هر سنه برقاچ دفعه پاره طوپلامق ومبالغ مذكوره ايله حكومت عثمانيه ايچون عسكر ودونانما حاضرلهمقدر . بو معاونت مقابلنده دولت عليه دخى حرمين شريفينى ايدئ تجاوز كفاردن دها زياده صيانت ومحافظه ايتمك اسبابنى برقات دها فضله استكماله همت ايدهجكدر. عنقريب كورهجكزكه ، ميليونلرجه خلق بويكى جمعيت مقدسهيه اشتراك وانتساب ايتمشلر وميليونلرجهده پاره جمعنه موفق اولمشلردر .

هندستان كلنجلرندن مستر شوكت على بكنلرده كالكوتهدهوآلهاباد شهرلرنده بو امنيهنك حصولى ايچون برايكى قونفهرانس ويرمش وعمومك تقديراتنه مظهر اولمشدر .

افغانستان اميرى وعثمانليلر :

افغانستان اميرى حضرتلرى‌ده ادرنه‌نك تكرار عثمانليلر طرفندن ضبط واستردادى اوزرينه صوكدرجه ممنون اولهرق جناب حقه تشكرلر ايتمش وكابلده برقاچ كون متمادياً اعلان سرور وشادمانى ايلمسنى عمومه امر ايلمشدر .

عينى زمانده عثمانليلرك مضايقهٔ ماليه‌يه دوچار اولدقلرنى استخبار ايدن امير مشار اليه حضرتلرى بالجمله ممالك افغانيه‌دن اعانه درج اولنمسنى امر وفرمان بويورمش وبوصورتله دولت وملت نجيبهٔ عثمانيه‌يه اولان توجه وارتباطنى اولكندن زياده اثبات ايلمشلردر .

افغانستانده ترقيات :

امير حضرتلرى غزنين شهرنى يكيدن بنا وتأسيس ايتمك ايستيور . قصبهٔ مذكوره‌يى اصول هندسى اوزرينه اوروپانك بويوك شهرلرى حاله قويمق ايستيورلر . برده كابلده الآن ايشلهمكده اولان بكلك ماكنه‌لرنى بوندن صوكره قوهٔ الكتريقيه ايله چويرمك ايچون كابل شهرنده برالكتريق دار الصناعه‌سنك احداثنه تشبث ايدرك ، يقين زمانده امنيه‌سنه نائل اوله‌جقدر .

مدراس قضاسنده بر سرادوار غرهى :

آژانس رويترك اشعاراتنه نظراً مدراس محكمهٔ عاليه‌سى حكامندن مستر (ابراهيم) نام ذات ـ كه شيمدى مأذوناً لوندره‌ده بولنمقده‌در ـ انكلتره خارجيه نظارتنه كيدوب ، ناظر سير ادوار غرهى ايله ادرنه حقنده اوزون اوزادى‌يه قونوشمشدر .

مومى اليه ، ادوار غرهى‌يه ادله وبراهين قطعيه ايله ادرنه‌نك عثمانليلرده قالمسى محسناتندن بحث ايتمش واكر انكلتره بى‌طرفلغنى محافظه ايتميوبده ايشه مداخله نتيجه‌سنده عثمانليلر ادرنه‌دن چيقمغه اجبار ايديله‌جك اولورسه ، هند مسلمانلرينك اياغه قالقه‌جقلرنى انكلتره حكومتنه اعلان عصيان ايده‌جكلرنى، بونك مسئوليتنك ادوار غرهى‌يه عائد اوله‌جغنى كنديسنه سويلمشدر . بن ، مدراسده ايكن تأسف ايدرمكه بوذات بوراده بولنميور. بونك ايچون كنديسيله كوروشمك نصيب اولمدى .

مدراسده تنويرات :

ادرنه‌نك ارتق عثمانليلر النده قاله‌جغنه قناعت كتيرن مدراس مسلمانلرى كونلرجه برو شهر آيين واظهار سرور وشادمانى ايلمشلردرلر . بووسيله ايله مدراس هلال احمر جمعيتى اهاليدن اعانه طوپلامقده‌در .

ادرنه‌نك بزده قالمسى مناسبتيله مدراس شهرى (شريفى) [انكلتره حكومت محليه‌سى هرشهر ايچون بر شريف تعيين ايديوركه بوذاتك مخصوص اونيفورمه‌سى ومعيتى واردر . محاكم جنائيه‌ده هيئت اتهاميه ايله (جورى) هيئتنك رياست وظيفه‌سنى ايفا ايديور . آيده‌ده سكز بيك غروش ـ بيك روپيه ـ معاشى واردر .] اشراف واعيان اسلاميه‌دن (خان بهادر عبد القدوس پادشا) حضرتلرى‌ده قوناقلرنى بك امثالسز بر صورتده الكتريق ضياسيله تنوير ايتمش وبرچوق معتبرانى‌ده دعوت ايلمشيدى.

عاجزلرى‌ده بو وسيله ايله لطفاً دعوت ايلديكى جهتله مدعوين آره‌سنده بر موقع مخصوص اشغال ايديوردم. موضوع بحث هپ عثمانليلرله دولت عليه ايدى .

خزينه اسهامى حقنده بندن تفصيلات ايستملرى اوزرينه كنديلرينه معلومات مكمله اعطا ايلدم . بونك اوزرينه خزينه اسهامندن مقدار كلى صاتوب آلمغه وقائضىده دونانماى عثمانى جميتنه ترك ايتمكه قرار ويرديلركه بوصورتله هم بزه معاونت، همده نائل اجر ومثوبات اولمش اولسونلر .

حكومت حاضره حقنده ادرنه‌نك تكرار ضبط وتسخيرندن صوكره، دكل يالكز بوراده، عموم هندستانده بويوك بر توجه واعتبار حاصل اولمش، هركس آنلرى صميم قلبدن آلقيشلامقده ومحافظ اسلاميت عد ايلمكده‌در .

هله عربلرله توركلرك‌ده آره‌سى صوك درجه دوزلديكندن وهرايكى عنصر نجيبك متحداً اسلاميتى مدافعه ومحافظه‌يه قطعى صورتده قرار ويردكلرندن طولايى هندستان اهالئ اسلاميه‌سنك فوق العاده محظوظيتلرنى موجب اولمشدر .

صدر اعظم سعيد حليم پاشا حضرتلرينك دها وسياستيله امور اداره‌ده‌كى وقوف وتجربهٔ عاليلرى همان هر مسلمان طرفندن تقدير ايدلكده ومشار اليهى منجئ اسلام تلقى ايتمكده‌درلر .

مدراس علماسندن برى ـ كه ، مدراسده عظيم بر نفوذه مالك اولديغندن طولايى حكومت محليه طرفندن‌ده كنديسنه (شمس العلما) لقبى ويرلمشدر ـ بكا سعيد حليم پاشانك عين زمانده بك اوغورلى برذات اولديغنى ومشار اليهك زمان صدارتنده ملت ودولت عثمانيه‌نك فوز ونجاحه نائل اوله‌جغنى جفر ايله نجومدن استخراج واستنباط ايلديكنى‌ده سويله‌دى .

لوندره‌ده خليل خالد بك افندى حضرتلريله پيداى معارفه ايدن هندستانك طبقهٔ منوره‌سى، مشار اليه حضرتلرينك بومباى باش شهبندرلكنه تعيين اولنمسندن صوك درجه ممنون ومتشكر بولنيورلر .

مدراسده اوقاتلق ايدن برذات ، بالاده بيان ايلديكم ضيافت مجلسنده بكا وحضاره خطاباً: «دولت عليه بوسنه هندستانه اك فاضل ودكرلى رجالندن بريسنى تعيين ايتمش وبوصورتله هند مسلمانلرنى ممنون ايتمكى اونوتمامشلردر» ديدى .

مشار اليهك علم وفضيلتيله، اصالت ونجابتنه دائر بوعاجزده حضاره بيلديكم معلوماتى ويرمكله جمله‌سنى دها زياده ممنون ايتمكه چاليشدم .

خليل خالد بك وقورانه وضعيتله وسعت علم ومعلوماتى سايه‌سنده آز مدت ظرفنده هندستان مسلمانلرنى مقام خلافت اسلاميه ايله يكى اداره‌يه ايصيندره‌جغنه اميدم . انشاالله بو سايه‌ده بر چوق خزينه اسهامنى‌ده هند مسلمانلرينه صاتون آلديرمغه موفق اوله‌جقدر .

بكا قاليرسه باب عالى، خارجيه نظارتى مشار اليهى دهلى باش شهبندرلكنه تعيين وبومباى شهبندرلكنه‌ده كنج وفعال بر ذاتى انتخاب ايتمليدر .

كانپور جامعى :

كانپور جامعنك تخريبى يوزندن كانپورده حاصل اولان اختلالى تسكين ايله اختلالجى مسلمانلرى انكليزلر بغير حق قتل ، جرح وتوقيف ايتدكلرنى اولكى مقاله‌لرمده ايضاح ايلمشيدم .

انكليز رجالنك مسلمانلره قارشو اتخاذ ايلدكلرى حركات معندانه وعنيفانه‌يى لوندره‌ده‌كى انكليز رجال سياسيه‌سنه عرض وبيان ايله معاملات مذكوره‌يى مدنى وسائطله پروتستو ايتمك ايچون بو هفته هندستاندن ايكى ذات لوندره‌يه عزيمت ايتمشلردر . ذوات مذكوره‌نك برى هندستان جمعيت عموميهٔ اسلاميه‌سنك كاتب خصوصيسى مستر وزير حسن خان ، ديكرى‌ده دهلى‌ده انكليزجه لسانيله انتشار ايدن (ذى كومريد) غزته‌سنك صاحب وناشرى مستر محمد على‌در .

هندستانده‌كى انكليز مأمورلريله هند مسلمانلرينك اره‌لرى كانپور جامعنك تخريبيله مسلمانلرى بغير حق قتل ايتملرندن طولايى فنا صورتده آچيلمش وخصومت اماره وعلائمى هندستانك هرطرفنه سرايت ايتمكه باشلامشدر .

هندستان مطبوعات اسلاميه‌سنك بياناتنه باقيليرسه انكلتره اداره‌سنك كوناكون مظالمندن، جور وتعدياتندن بيزار اولان برچوق زنكين وسرمايه‌دار مسلمانلر ممالك عثمانيه‌نك حجاز وعراق واناطولى ولاياتنه هجرت ايتمكه قرار ويرمشلردر . بونلر ترك تابعيت ايتدكدن صوكره اراضى وعقار اشترا كنه تشبث ايده‌جكلرمش. الله ويره‌ده بوسوزلر طوغرى چيقسون . بووسيله ايله مملكتمزه يكيدن برچوق سرمايه وثروت داخل اوله‌جق وكيت كيده عمران وترقى‌يه وسيله تشكيل ايده‌جكدر.

انکلیزلرك جدی بر اداره مأموری اولدقلرینی اوزاقدن ایشیدن عثمانلیلر، هندستانه کلەلرده کورسەلر حیرتدن حیرته دوشەجکلردر .

هندستانده‌کی قوانین ونظامات هپ کاغد اوزرنده قالمش مرکب لکەسندن بشقه برشی دکلدر . قوانین مذکوره حسن صورتله استعمال ایدلمکده وکیفی، قانونشکنانه معاملات کرکی کبی جاری بولنمقده‌در .

ظلم وتعدینك بو درجه‌سی هیچ بر یرده جاری دکلدر . اهالی‌یی انواع ویرکولرله سفالت درجه‌سنه ایصال ایدن انکلیزلر، یرلیلرك منافع وآمال مشروعه‌سنی آیاق آلتنه آلمقدن ذره قدر چکنمیورلر .

انکلیز مأمورلری ایستدکلری کبی سلمه السلام طاورانمقده، هردرلو مظالم وتعدیاتی اجرا ایلمکده‌درلر .

قوانین موضوعه صرف زواللی ، پریشان هندلیلر ایچوندر . انکلیزلر هرشیدن آزاده ومستثنا بولنمقده‌درلر .

کانپور جامعی مسئله‌سنده محلی متصرفك شهادتنه مراجعت ایتمك ایچون کندیسنك محکمه‌یه جلبنی طلب ایدن مسلمانلرك قانونی طلبلری محکمه ریاستی طرفندن رد ایدلك صورتیله آچیقدن آچیغه حق وعدالت وقوانین موضوعه آیاق آلتنه آلنمشدر .

انکلیز محاکم عدلیه‌سنك بنالرینك بویوکلکنه باقوبده آلدانمامیلدر . ایچنده حق وعدالت نامنه برشی یوقدر . هپ ریا وحقسزلق حکمفرمادر .

یرلیلر ایستدکلری قدر مقتدر ، عفیف اولسونلر ، آنلر اصلا بویوك مأموریتلره تعیین ایدلمزلر . اوکبی مواقع جلیله ومناصب عالیه صرف انکلیزلره مخصوصدر .

یرلینك عین وظیفه‌سنی ایفا ایدن برانکلیز آیده یوزلرجه لیرا معاش آلدیغی حالده یرلیلره یوزده برنی بیله ویرمیورلر .

لوندره‌نك سوقاق طاقملری‌که کندی اککلرینی تدارکدن عاجز بولنیورلر . هندستانه عالی وظیفه ومأموریتلرله تلطیف ایدیلیرلر . اوراده مدت حیاتلرنده ترامواىه بنه‌جك‌قدر برپاره‌یه مالك اوله‌مدقلری حالده، هندستانه تعیین اولندقدن صوکره اوتوموبیللرله کزرلر .

مساوات، حریت، عدالت کلمه‌لرینك هندستانده یری یوقدر . بومبارکشیلر هندستانه اوغرامامشدر . اوغرامش اولسه بیله انکلیزلره منحصر قالمشدر .

خلاصه اوله‌رق شونی کمال جسارتله ادعا ایده‌بیلیرم‌که، هندستانك اوچیوز اوتوز میلیون اهالیسی صرف انکلیزلری مسعود یشاتمق ایچون یارادلمشلردر .

انکلیزلرك بو مساواتشکنانه وحقسز معامله‌لرینه همان هرکون خطوه باشنده تصادف ایدلمکده‌در .

بوحاللردن بیقان ، اوصانمش کتیرن هندولر ـ خصوصیله بنغاله‌لیلر ـ بوربقهٔ عبودیتله ، زنجیر اسارتی قیرمق ایچون کمال غیرت وفعالیتله چالیشمقده‌درلر .

عین زمانده مسلمانلرده انکلیزلرك ناهموار معاملاتندن مشمئز اولمغه باشلامشلردر . انکلیزلرك بوسوء سیاستلری اخیراً مسلمانلرله هندولرك اتفاق واتحاد ایتملرینه خدمت ایتمشدر .

کونك برنده‌که بکاقالیرسه پکده اوزاق اولمسه کرکدر ـ هندستانده اویله براختلال باشلایه‌جقدرکه ، پورتکیز وچین انقلابلرینه هیچده بکزمه‌یه‌جکدر . حقوق مغصوبه‌لرینك استقلاللرینك اعاده واستردادی ایچون بت‌پرستلرده اویله بر حس وخواهش اویانمشدرکه، بونك تعریفی غیر قابلدر .

انکلیز اداره‌سی اویله زهرلی حیله‌لره علاجلره بکزیورکه پك مهلك اولدیغی حالده ، خارجده‌کی پالدیزلری انسانك کوزلرینی قاماشدیریر !

هندستان : مدراس

س . م . توفیق

آناطولی مکتوبلری :

برکی

بویاز، تبدیل هوا ایچون برکی ناحیه‌سنك یایلاسی اولان بوزطاغه کیتدیکمی، بومناسبتله اورا احوالنه دائر بعض معلومات ویره‌جکمی بوندن برقاچ هفته اول سویلمشدم . برکی وبوزطاغده ایکی آی قدر بولندیغم جهتله حقیقة اورالره عائد پك چوق معلومات آلده ایتمك ممکن ایدی ؛ لکن بز ، اساساً صاغلام بروجود ایله کیتمه‌دیکمز ایچون بالطبع بوکبی شیلر ایله اوقدر اشتغال ایده‌مدك . انشاالله « سبیل الرشاد »ك آناطولی سیار مخبری عمر فؤاد بك ، بوتاریخی بلده حقنده بزه پك مهم معلومات ویره‌جکدر. مع‌مافیه اوراده قالدیغم مدتجه آلده ایده‌بیلدیکم معلوماتی‌ده قارئین کرامه شمدی‌دن عرض ایده‌جکم :

بوکون اناطولی ایچرلرنده تاریخ قدیم ، علم آثار عتیقه نقطهٔ نظرندن جالب اهمیت اویله قصبه‌لر ، کویلر وارکه اونلردن هیچ‌بریمز ـ مع التأسف ـ خبردار دکلز ! بولندیغمز بلده‌نك نه‌تاریخنی بیلیورز ، نه‌ده اوراده یتیشن اعاظم اسلافدن خبریمز وار. بوایسه برملت ایچون پك حزین ، پك اسفلی برحالدر .

برکی ناحیه‌سی هرنقطهٔ نظردن جالب اهمیت قصبه‌لریمزدن بری‌در . هرفنه عائد مؤلفاتیله جهان اسلامده شهرتشعار اولان « امام برکوی محمد افندی » حضرتلرینك اوراده مدفون اولسی برکینك زیارتگاه انام اولمسنه‌سبب اولمشدر. حتی آناطولینك برچوق یرلرنده اویله اعتقاد ایدیورلرکه : حجه کیدن برکیمسه مطلقا امام برکوی‌یی‌ده زیارت ایتمه‌لیدر .

بوجهتدن برکی پك اهمیتلی برقصبه اولدیغی کبی تاریخ نقطهٔ نظرندن‌ده پك زیاده جالب دقتدر . چونکه اوچ درت بیك سنه‌لك بربلدهٔ قدیمه‌در . بوقدیم بلده « لیدیا » حکومتی زماننده(دیاسیه‌رون) نامنی آلمش ایکن « کیخسرو»ك استیلاسندن صوکره فارسلیلر بوشهرك نامنی دکیشدیرمشلر ، شهرده اولان یشیللك ونظارته باقه‌رق ـ یشیل یاپراق معناسنه اولان (برك)ه نسبتله ـ (برکی) تسمیه ایتمشلر . بالآخره رومك مجه‌مه غلبه ایتمسی اوزرینه مملکت عجم استیلاسندن قورتیلمش ، اسمی‌ده (خرستوپلی)یه چویرلمشدر .

بوکون لیدیالیلرك آثارندن اوله‌رق شهرده (اسکی حصار) دنیلن قلعه خرابه‌سیله تحت‌الارض کیرج دیوار ایله اورولمش لغملر ، حمام بقیه‌لری مشهود اولمقده‌در . دها صوکره بومملکت روملرده‌ده قالمامشدر ؛ (۷۰۷) تاریخ هجریسنده امرای سلجوقیه‌دن آیدین بك اوغلی محمد بك طرفندن فتح اوله‌رق اوزماندن اعتباراً رایت اسلام آلتنه کچمش ، بونکله برابر اسم قدیمی اولان (برکی) محافظه ایدلمشدر . بواعتبار ایله برکینك فاتحی سلجوقیلر اولمشدر. سلجوقیلر کندی آثارلرندن یادکار اولارق ایکی مدرسه ایله ایکی جامع شریف براقشلردر .

نهایت حکومت سلجوقیه‌ده خریطهٔ عالمدن سیلنه‌رك اوزمانلر صیت وغالیتلری آفاق تیتره‌دن عثمانلیلر ، سلجوقیلرك حکومتنه وارث اولشلردر. ایشته بوتاریخدن اعتباراً بومملکت‌ده عثمانلی ممالکی آراسنه کیرمشدر .

*
* *

برکی ، اوده‌مش قضاسنه مربوط و اوده‌مشه بریچق ساعت مسافه‌ده‌در . شمدی خاطره کلیرکه : بویله زیارتکاه انام اولان برقصبه‌یه مطلقا کوزل بر شوسه واردر ، بهمه‌حال مکمل آرابه‌لر کیدوب کلمکده‌در. اوت ، غایت منتظم برشوسه واردر . اوقدرکه ایکی سنه مقدم ییقلمش اولان برکوپری ـ انتظامنه خلل کتیرمه‌مك ایچون ـ حالا یاپیلمامش؛ هرنصلسه‌بوسنه یاپمایه قراورویرمشلر. آرابه‌لره کلنجه : اوقدر مکمل‌درلرکه ، یایا اولارق برساعت یکرمی دقیقه‌ده کیدیلن برکی‌یه بریچق ساعتده واره‌بیلیورلر .

اوده‌مشدن باشلایان بوشوسه ایله برکی‌یه واریلیرکن ال اول کوزه‌چارپان ـ بلده‌نك اورته‌سندن کچن ایرمغك(چای)فیضیله ـ یریشیلك ، بهاردن‌نشانه ویرن برنظارت باغچه‌لر، آغاجلردر. مملکت بویشللکك اورته‌سنده بولنیوردیمکدر. انسان، قدرت فاطره‌نك بخش ایتدیکی بوطبیعی منظره‌یی کورونجه ، بومنظره‌نك ایچنده کیزلنمش اولان بلده‌نك جنت مثالی بر یر اولاجغنی خاطرلیور . فقط نه‌کزر ! قارشی‌دن شومناظر فرحبخشایه ، بوکوزل وادی‌یه باقمغه طویامیان انسان ، بلده‌یه کیردیکی وقت انکسار خیاله اوغرار ؛ اولکی مناظر بدیعه‌یه مقابل شمدی انقاض کتله‌لری ایله مملو بر وادی ! خراب ، ویران أولر ؛ قسوت انکیز سوقاقلر کورونمکه باشلایور . اولجه اومناظر طبیعیه‌دن آلمش اولدیغی

ذوق معنوى يرينه شوانقاض بيغننده ، صنعى چيركينلكدن مأيوس ومنكسر اوليور . عادتا صاحبسز بر ير اولديغنه حكم ايده‌جكى كليور . بيله‌مكه نيجه زمانلر برمعموره حالنده بولنان، واليوم زيارتكاه أنام اولمسيله اهميتى دركار اولان بويله برقصبه‌نك خرابيتنه، عمراندن اوزاق برحالده بولنمسنه ناصل راضى اوليورز؟

بركيده اولان آثار اسلاف كوستريوركه وقتيله بوبلده پك منتظم برشهر ايمش . حال بوكه بوكون ويرانه‌لكدن بشقه برشى دكل‌در . عجبا اولجه معمور آبادان اولان پك چوق بلده‌لريمزك بوكون خراب برحالده بولنمسنه سبب نه‌در؟ بن ، اويله ظن ايديورم‌كه : بونك باشليجه سببى صوك زمانلرده مسلمانلره طارى اولان جهالت‌در . اوت ، اوجهالت سبيله‌دركه مسلمانلر دينلرينى اونوتديلر؛ سعى وعمل ، اكتساب ثروت دين ودنيانك مدار قوامى اولديغنى خاطرلرندن چيقارديلر؛ مسلمانلرك دنيا آدمى اولميوب آخرت آدمى اولديغى - هرنره‌دن كلدى‌ايسه - ذهنلرينه يرلشدى . آنك ايچون اسلاف عظامك متمادى برصورتده چاليشمه‌لرينه، هركيردكلرى يرى اصلاح واعمار ايتمه‌لرينه مقابل اخلافده آلابيلديكنه برعطالت باشلادى؛ بوصورتله دنيامز خراب اولديغى كبى آخرتمزده بوزولدى .

چونكه دنياسى بوزوق اولان برملتك آخرتى‌ده اويله اولاجغنه هيچ شبهه ايدلمه‌مليدر . بز مسلمانلر نه‌زمان دينمزه صارلمش، اوامر دينيه‌يى أيى اكلامش ايسه‌ك اوزمانلر خارق لعاده ترقيات كوسترمش ديندن تباعد ايتدكچه‌ده انحطاطه دوشمشز . ديمك‌كه مسلمانلرك ترقى وتدنيلرى دينلرينه تمسك واتباع ايله متناسبدر ؛ بو تمسك واتباع نه‌قدر قوى اولورسه مسلمانلر اوقدر مترقى، نه‌قدر ضعيف اولورسه اونسبتده متدنى بولنورلر . اعصار اخيره‌ده مسلمانلرك تدنيسى ايسه احكام دينيه‌لرينه اتباع ايتمه‌ملرندن ايلرى كلمش‌در . بوكا، وحدانيت الٓهيه‌يه اولان ايمانم قدر قناعتم واردر .

اويله‌يا ! « دين » سعى ايله امر ايدركن ، انسان ايچون سعيندن باشقه برشى يوقدركه بز طوتارده ماهيتى مجهول برتوكل ايله اوتوررسه‌ق بالطبع اولجه معموره حالنده بولنان مملكتلريمز شمدى بايقوشلره دونك اولور . قرآن؛ ارضى كيملر اصلاح واعمار ايدرسه اورايه اونلر وارث اولور ديديكى حالده مؤمن ومسلمان اولديغمزى ادعا ايدن بزلر كندى أويمزك بيله اعمار واصلاحندن غفلت ايدرسه‌ك جناب عادل وحكيم اولان ذات اجل واعلا مملكتمزى أليمزدن آليرده اونى اصلاح ايده‌جك اولانلره ويرر !

بوندن پك يقين زمانلر أليمزدن چيقان مملكتلرك نه‌حاله كلديكنى كوريورز . بن، (برك) يه كيرديكم زمان كچن‌سنه بلغارستانده كزديكم خاطريمه كلدى . اوراده‌كى اوتوموبيلر ، لاستيكلى آرابه‌لره مقابل بزده‌كى يايسز آرابه‌لرى دوشوندم . صوكره مملكتك اعمارى ، نظافتى ، ايچنده‌كيلرك متمادى فعاليتى ...!

بوكون (برك) اعمار ايدلسه، كرك موقعنك كرك آب وهواسنك لطافتى حسبيله نه‌دلنشين قصبه اولور . ظن اولنماسين‌كه بلديه‌سى فقيردرده آنك ايچون بلده‌نك اعمار واصلاحنه باقيله‌مايور . خاير ! بالعكس بلديه‌نك زنكين اولديغنى‌ده ينه كنديلرى سويليورلر . حتى قصبه‌نك اورته‌سندن كچن چاى ، بلديه طرفندن مهم برمبلغه صاتيلديغى حالده بلديه چايك مجراسنى بيله تنظيم ايده‌مديكندن ياغمورك شدتلى زمانلرنده چايك فيضان ايتمسى سببيله اورايه بورايه اجراى تخريبات ايتمسنه مانع اوله‌مامشدر . اكلاشيليوركه مملكتلريمزك خرابيتنه سبب، بزم فقرالغمز دكلش؛ بونك يكانه سببى بزم ايش آدمى اولماديغمز، برده وظيفه‌ناشناس بولنديغمزدر .

مملكتك اورته‌سندن كچن صويى مهم برمبلغه صاتديغى حالده صويك مجراسنى تنظيمه مقتدر اوليان وياخود تنظيم ايتمه‌ين وبوصورتله مملكتك اوراسنه بوراسنه اجراى تخريبات ايتمسنه سبب اولان حكومتدن ، بلديه‌دن او مملكت ايچون نه كبى براعمارات بكلنه‌بيلير ؟

∴

بوقديم قصبه قرون وادوارك يادكارى اولان برچوق مدرسه‌لر، جامعلر ، زاويه‌لرى نظر تماشامزه عرض ايتمكده‌دركه بز بونلرى بالآخره برر برر تعداد ايده‌جكمزدن شمديلك بوقدرله اكتفا ايده‌جكز .

اقسه‌كيلى

احمد حمدى

ملت اسلاميه اوغورنده خدمتى مشهود ومشكور اولان محترم سبيل الرشاد جريدهٔ بهيه‌سى وساطتيله

انطاكيه قصبه‌سى اهالئ محترمه‌سنه

ترزيلر يوزندن كوريلن مشكلاته رغماً عثمان ذكى افندى نامنده برذاتك ترزيلك صنعتنى الده ايتمك ايچون درسعادته كوندرلديكنى بوكره الده ايتديكم محترم سبيل الرشادك بر نسخه‌سنده اوقودم . بو تشبثكزى تبريك وموى اليه عثمان ذكى افنديك‌ده بوغيرتنى تقدير ايلرم . جناب حق موفق بالخير ايلسون آمين . شوراجقده بر شى عرض ايده‌جكم . انطاكيه قصبه‌سنك سنوى يتشديرديكى كليتلى ايپكك خارجه كوندرلمسندن صرف نظر ايدلسه‌ده حلب ، شام ، بيروت ، حما وسائر مملكتلريمزده اولديغى كبى قصبه‌كزجه‌ده دستكاهلر قورديريلوب انواع قماشلر، درلو درلو منسوجات يتشديرلسيچون ال برلكيله سعى وغيرت اولنسه‌ولووسيله ايله هم ملته، همده مملكته برقات دها خدمتده بولنسه‌كز بالطبع فنا ايتمش اولمزسكز . بالخصوص شرتجى زاده‌لرك قليل برمدت ظرفنده الده ايتمش اولدقلرى خالى منسوجاتى (ايروجه تبريك اولنور) نك اولاد مملكته اوكردلسنده‌ده پك بويوك بر محسنات كوريله‌جكندن بوكبى صنعتلرك اوراجه‌ده ترقيسى چاره‌سى هر نه‌يه متوقف ايسه اسبابنه توسل ودلالت بيورلمسنى واشبو معروضاتمك قبولنى‌ده محترم چاليشقان اهاليكزله خاصةً ايلرو كلان تجاران ومعتبران (بركت ، عزت، مفتى ، مسكى ، شرتجى كوچك محمد واورفه‌لى زاده‌لر وسائره) اغالرك عالى همتندن تمنى ايدرم .

برده شو نقطه‌يى‌ده علاوةً عرض ايتمكلكمى مناسب كوريورم . اوده شودركه قصبه‌كزده بعض كيمسه‌لر (خاصةً اوزون چارشوده حسن اغانك ....!) قيش كيجه‌لرنده خرافات قبيلندن اولان بر طاقم واهى كتابلرى اوقوتديروب سامعينك بيهوده يره ذهنلرينى تخريش ايتمكدن ايسه كرك او، كركسه ديكر او كبى مجمع ناسده اوكمزده‌كى قيش كيجه‌لرينى (سبيل الرشاد كتبخانه‌سنده صاتيلان) صفحات: محمد عاكف، دينى ،فلسفه‌لى مصاحبه‌لر ؛ اوروپا سياستى وتوركلرك فلاكتى ؛ توركيا ايچون نجات واعتلا يوللرى؛ خصوصاً شمس الدين بكك اثرى اولان ظلمتدن نوره ودها بوكبى مفيد وكوزل كتابلر كتيرديلوب اوقوتديرلمسى ايچون توصيه ايلمكزى وملتمزك دماغلرينى تلذيذ ايله فكرلرينى اويله‌جه اوياندروب هر شيئه واقف اولملرى دها موافقدر ظننده‌يم . بوده همتكزه متوقف اولديغندن ارتق بو بابده كوريله‌جك سعى وغيرتك مشكور اولمسنى جناب حقدن نياز ايلرم افندم .

يونانستانده غرغليان قصبه‌سنده اسراى عثمانيه‌دن

اسماعيل حقى زيور

سياسيات

اجمال سياسى

آلمانيا ايمپراطوريله آوستريا وليعهدى آراسنده آو مناسبتى ايله وقوع بولان ملاقات موجب قيل وقال اولارق محافل سياسيه‌نك نظر

دقتی جلب ایله‌مکده‌در . بو کفتکولره میدان ویرن بالخاصه کوروشه‌نلرك شخصیتلریدر . آلمانیا ایمپراطورینك فعالیتی ، رأی خودی ایله ادارهٔ امور ایتدیکی معلومدر . شو تاجدار آره‌صیره وغیر منتظر چیقیشلری ایله آوروپایی حیرتلر ایچنه صوقمه‌یی عادت ایدینمشدر . هر حرکتنك، هر سوزینك آلتندن مهم بر وقعه‌نك فیرلایه‌جغنه انتظار ایدلمك عنعنه صیره‌سنه کچمشدر . آوستریا ولیعهدینه کلنجه اوده شخصیتی احساس ایتدیرر ذواتدندر . برمدتدن بری تدویر اموره فعلاً اشتراك ایده‌رك آوستریا سیاسیات داخلیه وخارجیه‌سی اوزرینه اولدقجه مهم تأثیرات اجرا ایتمکدن خالی قالمیور شو ایکی شخصیتی یك دیکرینه ربط ایدن آرالرنده باشقه بر نقطهٔ مشترکه‌ده موجوددر . اوده جرمانیزم آمال ومقاصدینك شدتله طرفدارلیدر . بونلر جرمانیزمك عادتا برر علمدارلریدر . اسلاولق جریانه سد چکمك ، هوهنزولله‌رن وهابسبورغ عائله‌لرینی بتون آوروپا اوزرینه سیاستاً حکمران ایتدیرمك ... ایشته بونلرك امل ومقصدلری : بالقانلرده بالقان اتفاقنك احراز ایتمش اولدیغی موفقیتلری متعاقب برقاچ دولت طرفندن بوامل ومقصد اوزرینه عظیم بر ضربه ایندیرلمك اوزره ایدی . آوروپانك جنوبنده جرمانیزمه قارشی عظیم برقوت تشکل ایتمکده ایدی . لکن آلمانیا و آوستریا ماهرمانوره ایله‌شوقوتی قیرمه‌یه، بردها تشکل ایده‌میه‌جك حالده پارچه‌یه موفق اولدیلر : بلغارستانی کندیلرینه جلب ایده‌رك حرص وطمعنی تحریکله ایکنجی بالقان محاربه‌سنك آچیلمه‌سنه زمین حاضرلادیلر . بوسایه‌ده بالقان اتفاقی بوزولدی . اتفاق مذکورك مهم اعضاسندن اولان بلغارستان پارچه‌لنه‌رق کندیسنی ترك ایتدی . مع‌مافیه اوچ دیکر اعضالر ینه کما فی السابق یك دیکرینه مربوط و آوستریایه قارشی اولدقجه مهم برقوت ارائه ایدییورلر .

بکرش قونفرانسنی متعاقب شوقونفرانسك ویرمش اولدیغی قرارلرك اصلاح وتبدیلنی آلمانیا و آوستریا طلب ایتمکده ایدیلر . مقصد اتفاقك باقیسنی بوزمقدی . بونك ایچون دول مذکوره لوندره قونفرانسنك یکیدن طوپلانه‌رق بکرش قونفرانسنك ویرمش اولدیغی قرارلر حقنده بعض تعدیلات اجرا ایتمه‌سی طرفداری ایدیلر . بونکله آلمانیا و آوستریا بلغارستانه یکی بر جیله کوستره‌رك صربستان ویونانستانك موفقیتلرینی کوچولتمك مقصدینی تعقیب ایله‌یورلردی .

حالبوکه بوکره بالعکس آلمانیا ، آوستریا لوندره قونفرانسنك اجتماعنه ممانعت ایدییورلر . جالب دقتدرکه اولجه قونفرانسك طوپلانمه‌سی طرفداری اولدیقلری حالده بونقطه‌یه عائد تبدیل مسلك ایتمه‌لری ایشته یوقاریده ذکر ایتدیکمز آلمانیا ایمپراطوریله آوستریا ولیعهدی آراسنده وقوع بولان ملاقات اثناسنده ظهور ایتدی . بونك ایچوندرکه آو بهانه‌سی ایله ترتیب ایدلمش اولان شوملاقاته بو قدر اهمیت عطف ایدیلیور . شمدی اك زیاده شایان دقت مسئله شو تبدلك اسبابنی آراشدیرمقدن عبارتدر .

برچه اسباب مذکوره آراسنده عثمانلی ـ بلغارستان آراسنده تقرر ایتمش اولان صلح برنجی درجه‌ده عد ایدلسه کرکدر . بوصلح بزمله بلغارستان آراسنده‌کی بتون منازع فیه مسئله‌لره نهایت ویرمش اولیور . آرالرنده بر چوق نقاط مشترکه‌نك موجود اولدیغنی‌ده ارائه ایدییور . بومناسبتله وکندی کندینه آوروپای شرقیده ایکی زمرهٔ دولیه تشکل ایتمش بولنیور . برطرفدن صربستان ـ یونانستان ، دیکر طرفدن دولت علیه ـ بلغارستان ، بو ایکی زمره آراسنده آتیده بادئ منازعه واختلاف اولاجق بر چوق مسائل معلقه موجوددر . بلغارستان هیچ برزمان اسکی متفقلرندن آلمش اولدیغی ضربه‌لری یمه‌یه تحمل ایتمیه‌جکدر . ماکدونیاده براقوب کلدیکی میلیونلرجه بلغارلرك مقدارات آتیه‌سنه لاقید قالمیه‌جقدر . کرك صربستان، کرك یونانستاندن انتقام آلمه‌یی کندیسی ایچون برامل ملی دیه‌بروردہ ایده‌جکدر . عثمانلیلغه کلنجه بزده ماکدونیاده براقدیغمز مسلمانلرك مقدراتنه بیگانه قالامیه‌جغمز کبی یونانستانله آرامزده آطه‌لر کبی اساس حیاته عائد مسئله‌لرده موجوددر . بناءً علیه بوکره دولت علیه ایله یونانستان آراسنده صلح تقرر ایتسه بیله بو صلحك پکده اوزامیه‌جغی محققدر .

ایشته شو یکی وضعیت قارشیسنده آلمانیا ، آوستریا دولتلری تبدیل مسلك ایتدیلر . مشارالیه دولتلر ایچون بالقانلرده کندی کندینه تشکل ایتمش اولان ایکی زمرهٔ دولیه آراسنده‌کی مهمیتك دوامی دها زیاده الویریشلیدر . لوندره قونفرانسنك یکیدن طوپلانه‌رق مسائل معلقه‌یی حل وفصل ووضعیته برقطعیت وصراحت بین‌الملیه ویرمه‌سی آنلرك منفعتنه و آتی ایچون قوردقلری پلانلره توافق ایتمیور ، بالعکس بالقان زمرهٔ دولیه‌سی آراسنده‌کی مهمیتی تزییدایتدیرمك کندیلرنجه دها مناسب عد ایدیلیور . ایشته بونك ایچوندرکه ینه آوروپا محافل سیاسیه‌سندن آلمانیا واوستریانك رومانیا دولتنی‌ده عثمانلی ـ بلغار زمره‌سنه ادخال ایتمه‌یه چالشدیقلری سویله‌نیلیور . فی‌الحقیقه بلغارستان رومانیانك مطالبنه هرنه دکلسه‌ده ، هیچ اولمزسه عدم مداخله وبی‌طرفلغنه قناعت حاصل ایتدیکی کون یونانستان وصربستان اوزرینه آتیله‌جقدر . شوبی‌طرفلغی تأمین ایتمك واوسایه‌ده بالقانلرده‌کی اسلاو واورتودوقس قوتلرینی یك دیکرینه چارپشدیرمق، ازدیرمك ... جرمانیزمك اقدم آمالیدر! آتئ قریب آلمانیا، آوستریانك شو مقصده نه‌شکل وصورتده نائل اوله‌بیله‌جکلرینی کوستره‌جکدر .

اطرافزده شو جریانلر وقوع بولدیغی حالده بزده یونانستانله مذاکرات صلحیه‌یی تعقیب ایدییورز . بروجه معلوم شومذاکرات اساس مسئله اولان آطه‌لری برطرفه براقه‌رق ایکنجی درجه‌ده حائز اهمیت اولان اوقاف، مفتیلر کبی مسائل اطرافنده طولاشیور . یونانستان دولتنك بر چوق مشکلات وبالا پروازلقلردن صوکره شومسائل متفرعه‌یه عائد عثمانلی دولتنك نقاط نظرینی قبول ایده‌جکنه وقریب بر زمانده صلحك عقد ایدیله‌جکنه حکم ایدیله‌بیلیر. فقط یونانستان کندیسی‌ده پك اعلا بیلیورکه تفرعات اوزرینه تأسیسنه چالیشیلان صلح پکده دوام ایده‌میه‌جکدر .

ایشته بونك ایچوندركه حكومت مشارالیها عینی زمانده كمال تهالكله استحضارات عسكریه‌سنی اونوتمیور. ماكدونیا ساحه‌سنه پی‌درپی عسكر سوق ایدییور، دریدناوطلر آلمه‌یه قویولیور.

فی‌الحقیقه آطه‌لر مسئله‌سی لوندره قونفرانسنك قرارینه تودیع ایدلمشدر. فقط اولا یوقاریده سردایتدیكمز بیاناتدن‌ده آكلاشیلدیغی‌وجه ایله شو قونفرانسك یكی‌دن طوپلانه‌جغی پك مشكوك برشكل آلدی. اتفاق مثلث بویله بر قونفرانسه اشتراك ایتمزسه بالطبع قونفرانس‌ده تشكل ایتمز. دیگر طرفدن اتفاق مثلثك اشتراكی ایله قونفرانس تشكل ایتسه بیله آطه‌لر حقنده ویره‌جكی قرارك هر ایكی طرفی ارضا واقناع ایده‌جكی پك مشكوكدر. مسئله‌نك بالاخره قلم ایله دكل، قلیج ایله حل ایدیله‌جكی پك واضحدر. بونی یونانستان حكومتی شمدیدن كوریور ولازم اولان استحضاراتده بولنیور. بزم زمامداران امورك ده وضعیتی عین نقطهٔ نظردن محاكمه ایده‌رك استحضارات حالنده بولندیقلرینی امید ایدییورز. بتون علائم واشارات. عقد ایدیله‌جك صلحك پك موقت اولاجغنی اثبات ایدییور.

بز بتون دول معظمه ایله آیری آیری ائتلافلر ترتیب ایده‌رك آرامزده اوته‌دنبری متكون منازع فیه مسائلك حلنه كمال فعالیتله چالشیورز. بعضیلری ایله ائتلاف حاصل اولدی. دیگرلری ایله اولمق اوزره‌در. بوسایه‌ده بزبر درجه‌یه قدر بعض غوائل ومشكلاتدن قورتوله‌رق حركات واجراآتمزده سربستی‌یه مالك اولاجغز. آندن صوكره اوكمزده داخلاً واسع بر ساحهٔ فعالیت وخارجاً‌ده منافع حیاتیهٔ مایه‌یی تأمین ایچون تشبثات مبرمه آچیلیور. داخلده اصلاحاته كیرشمكله برابر خارجاً‌ده ماكدونیا وآطه‌لرك یكیدن واك قریب برزمانده بر میدان مجادله اولاجغی نظرمزدن بر آن بیله دور طوتمالی‌یز.

احمد اغایف

وثائق تاریخیه

استانبول معاهده‌نامه‌سی

٣ــ نومرولو ملفوف

تحكیمنامه

[٢٦٧ نجی نسخه‌دن مابعد]

طقوزنجی ماده

حكم محكمه‌سنك مسئله ویا مسائل منازع فیها حقنده‌كی قرارلری اشبو مسئله ویا مسائله متعلق اولان مذاكراته رئیسی طرفندن نهایت ویرلدكدن صكره حد اعظمی اوله‌رق برآی مدت ظرفنده اعطا ایدیله‌جكدر.

اوننجی ماده

حكم محكمه‌سنك حكمی قطعی اوله‌جق وبر كونه تأخر وقوع بولمقسزین تماميله اجرا ایدیله‌جكدر.

اون برنجی ماده

طرفیندن هربری كندیسنه عائد اولان مصارفله برابر محكمه مصارفنی‌ده سیاناً تسویه ایلیه‌جكدر.

اون ایكنجی ماده

اشبو تحكیمنامه‌ده مصرح اولیان خصوصاتك كافه‌سنده اختلافات دولیه‌نك صورت مصلحانه‌ده فصل وتسویه‌سنه مخصوص ١٩٠٧ تاریخلو لاهی مقاوله‌نامه‌سی احكامی اشبو تحكیمنامه‌دن منبعث حكم اصوللرینه‌ده‌خی تطبیق ایدیله‌جك ومع ذلك عاقدلر طرفندن حقلرنده قیود احترازیه‌درمیان ایدلمش اولان ماده‌لر بوندن مستثنا اوله‌جقدر.

اشبو مقاوله‌نامه ٢٩ـ١٦ ایلول سنه ١٩١٣ تاریخنده ایكی نسخه اوله‌رق درسعادتده تنظیم اولنمشدر.

دولت علیه نامنه : طلعت، محمود، خلیل.

بلغارستان نامنه : صاووف، ناچوویچ، طوشف.

٤ — نومرولو ملفوف

٢ — نومرولو پروتقول

حدود كذركاهی مریچ نهرینی وعثمانلی وبلغار اراضیسندن كچن و (مصطفی پاشا ـ ادرنه ـ دده آغاچ) شمندوفر خطنی قطع ایتدیكی جهتله مناسبات تجاریه وسائره‌نك اك اوفاق موانعدن وقایه‌سی ایچون الیوم كرك مریچ نهری وكرك مارالذكر شمندوفر خطی اوزرنده‌كی معاملات تجاریه حقنده جاری اولان نظامات ایله اصول وعادات وسائره ایله قابل تألیف اولان كافهٔ تسهیلاتك بخش اولنمسی طرفین عاقدین بیننده قرارلشدیرلمشدر.

حكومتین متعاقدین ایله سالف‌الذكر شمندوفر ونهر اداره‌لری آره‌سنده اولجه برائتلاف عقد اولنمدقجه انلرجه بركونه تعدیلات اجرا اولنمیه‌جقدر.

احكام سالفه شمندوفر ایچون انجق طرفیندن بلغارستان كندی اراضیسنده اطه‌لر دكزینه برالتصاق خطی ودولت علیه‌ده مذكور دكزه منتهی برخطی عین زمانده انشا ایده‌جكلری كونه قدر تطبیق اوله‌جقدر.

شورای مستغنیٔ بیاندركه وقت حضرده بلغارستان نهایت اون‌سنه ظرفنده وجوده كتیریله‌جك اولان خط مبحوثك انشاسنه قدر كرك مذكور شمندوفر وكرك نهر اوزرنده افراد جدیده ایله عساكر، اسلحه، مهمات، مأكولات وسائره نقل ایتدیرمكده مختار اوله‌جقدر. حكومت عثمانیه ایجاب ایدن تدابیر تفتیشیه‌یی اتخاذ ایتمك حقنی دائما حائز اوله‌جقدر.

مع‌مافیه عساكر وسائره‌نك اشبو نقلیاتنه انجق بوكوندن باشلامق اوزره اوچ آیدن اعتباراً ابتدار اولنه‌بیله‌جكدر.

اشبو پروتقول ٢٩ ـ ١٦ ایلول سنه ١٩١٣ تاریخنده ایكی نسخه اوله‌رق درسعادتده تنظیم اولنمشدر.

دولت علیه نامنه : (طلعت)، (محمود)، (خلیل)

بلغارستان نامنه : (صاووف)، (ناچوویچ)، (طوشف)

٥ — نومرولی ملفوف

بیاننامه

معاهده‌نك اوتنجی ماده‌سی مناسبتیله حكومت عثمانیه ترك اولنان اراضینك بلغار قوای عسكریه‌سی طرفندن اشغالندنبرو بلغار حكومتنك حقوق حكمرانیسنی تحدید فكریله افراده بعض حقوقك تركوفراغنه اصلاموافقت ایتمه‌مش اولدیغنی بیان ایلر.

اشبو بیاننامه ١٦/٢٩ ایلول سنه ١٩١٣ تاریخنده ایكی نسخه اوله‌رق درسعادتده تنظیم اولنمشدر.

دولت علیه نامنه : طلعت، محمود، خلیل.

بلغارستان نامنه : صاووف، ناچوویچ، طوشف.

شؤون

طرابلس – بنغاری :

مجاهدین اسلامیه‌نك موفقیاتی — سلومده السید محمد بن محمد الشارف امضاسیله قاهره‌ده چیقان «الشعب» غزته‌سنه کوندریلن مکتوبده اوطرف احوالی حقنده بروجه آتی معلومات ویریلمشدر :

ایتالیانلرك ۲٤ شوال تاریخنده ابو قریعفه موقعنه طوغری سوق ایلدکلری مهم قوتك اثنای راهده عربلر طرفندن آبلوقه ایدیلوب اوزرلرینه دهشتلی آتش آچلمسیله بونلردن آنجق فرار ایده‌بیلنلر قورتوله‌بیلەرك دیکرلری اتلاف اولنمش وبتون اسلحه واشیالری عربلر طرفندن اغتنام ایدیلمشدر . بوندن بشقه سنوسی مجاهدلر دخی طرابلس غربده روما بانقه‌سی مأمورلرینه عائد اولوب حوزة القرقنی جهتنده رعی ایدلمکده اولان حیوانات ومواشینك کافه‌سنی ضبط ایلمشلردر . بو مجاهدلرك بوکونه قدر ایتالیانلره عائد اولمق اوزره ضبط ومصادره ایلدکاری قافله‌لرك عددی یتمشه بالغ اولمشدر . بوصورتله عربلرك قوهٔ معنویه‌لری ایله احوال سائره‌لری کوندن کونه ایلشمکده‌در . عربلر بوکون طبروقدن اعتباراً عبادله قبائلنه قدر – محرالاسامی – مختلف نقاطده تام اون قرارکاهه مالکدرلر . فوز ونصرت دائما اونلرك رفیقلری اولوب ایتالیانلر دائما خوف وهراس ایچنده بولنیورلر . ایتالیانلرك نه وقت استحکاملرندن چیقدقلرینی ایشیدیرلرسه بوخبری عربلر ممنونیتله استقبال ایدیورلر . عربلرك درجهٔ قوتنی کوسترمك ایچون کچنلرده عبادله موقعنده واقع اولان محاربه‌یی ذکر ایتمك کافیدر . چونکه یدی کون ، یدی کیجه دوام ایدن بو محاربه‌ده ایتالیانلردن اون درت بیك مقتول دوشمش وعربلر صایی ایله ضبط واحصاسی ممکن اولمیان اسلحه وجبخانه ایله حیوانات ومواشی وسائره اغتنام ایلمشلردر . بتون بوقوت ومظفریتلره رغماً عربلرك موقعنی ضعیف ومتزلزل کوسترن حوادثلرك هپ ایتالیانلر طرفندن ویریلن معلوماتدن مترشح اولدیغی شبهه‌سز اولوب یوقسه عربلر تلغراف کبی سریع بر واسطهٔ مخابره‌یه مالك اولمدقلرندن نصرت وظفرلری حقنده‌کی معلوماتك نشرینه طبیعتیله تأخرات وقوع بولمقده‌در . »

قفقاسیا :

اسلاملری روس مکتبلرینه جلب ایچون — . آتیده‌کی فقره ، قفقاسیا والئ عمومیسنك بوسنه روسیه ایمپراطورینه تقدیم ایتدیکی راپورندن مستخرجدر :

« قفقاسیه‌ده ساکن اقوامده حس ملیت قوتلی دکلدر . بناءً علیه منتظم ومکمل روس مکتبلری ایله قفقاسیه‌ده روس مدنیتنك لایقیله نشر ایدیله‌جکی بر امر محققدر . اسلام اطفالنه مخصوص روس مکتبلرنده علوم دینیه لایقیله تدریس ایدیله‌جك اولورایسه اسلاملرك روس مکاتبنه تمامیله رغبت ایده‌جکی وروس مکتبلرینك اسلام اهالی آره‌سنده بسبتون تعمم ایلیه‌جکی شبهه‌سزدر .

« ذاتاً قفقاسیه‌ده بولنان شمدیکی اسلام مکتبلرنده مقتدر وایی معلملر یوقدر . ترکیه‌دن کلن معلملره بالذات اهالی بیله نظر اشتباه ایله باقیور . بوندن بشقه اسلام مکاتبنده طلبه‌یه برچوق آیات قرآنیه عبارهٔ عربیه‌سی اوزره ازبرلتدیرلدکده وبو صورتله طلبه‌نك ذهنی یورغون دوشوب تحصیلی کچمکده اولدیغندن اسلاملر بو مکتبلرده سرعتله ترقی وتحصیلدن اثر کورمیورلر . اسلاملر کندی مکتبلرینك بو حالنی سرعتله ومکمل صورتله تدریساته بولنان روس مکاتبی ایله مقایسه ایدرك نهایت کندی مکتبلرینی بسبتون ترك ایده‌جکلری واسلاملر آره‌سنده روس مکتبلرینك تقرر وتعمم ایده‌جکی محققدر . »

روسیه :

علناً نقض صیام ایدنلر حقنده علمانك روس حکومتنه مراجعتی — . پترسبورغده انتشار ایتمکده اولان « مسلمان غزته‌سی » صوك نسخه‌سنده « بزم حضرتلر » یعنی روسیه اسلاملری علماسی سرنامه‌سی آلتنده یازمش اولدیغی بر مقاله‌ده روسیه‌ده بعض امامارك حکومته مراجعت ایدرك رمضان شریفده اسلاملرك علناً نقض صیام ایلدکلرینی بیان ایله بوندن صکره علناً نقض صیامك پولیس معرفتیله منع ایدلمسنی التماس ایلدکلری خبرینی نقل ایتدکدن صوکره دییورکه :

« بوکبی مناسبتسزلکلر اولان یرلرده مسلمان کنجلرینك اخلاقی نه‌درجه‌ده اولدیغنی بیلمیورز . فقط بو وقعه منلالرك نصل برذهنیتده اولدیغنی پك کوزل کوستریور . فی الواقع کنجلرده اعمال دینیه‌یه قارشی پولیس قوتنه مراجعت ایتمکدن بشقه چاره کورلمه‌مسی خطادر . بوکبی خصوصاتده علمانك کنجلرك روحنه نفوذ ایدرك حکیمانه تلقینات ایله تصحیح واصلاح اخلاق ایتملری لازمدر . حال حاضرده چاره‌سی اولان اصول وعظ غایت ناقص اولوب قطعیاً عقل وحکمته مقارن دکلدر . اکر صنف علما بحق وظیفهٔ ارشادی ایفا ایلسه عجزه دلالت ایدن پولیسه مراجعت کبی بی فائده تدبیرلره تشبثه مجبور اولمازلردی . »

الواح انتباه :

وطنداشلق !

عثمانلی مبعوثلرندن ! قوزمیدی نك ۲۷ شعبان ۳۳۱ – ۱۸ تموز ۳۲۹ تاریخنده کوملجنه‌ده یونان بایراغنی رکز ایتدیکی کون ایراد ایتدیکی نطقك اوراده حاضر بولونان برذات طرفندن عیناً ضبط اولونان صورتیدر :

« ای اهالی ! شو دیکیلن سنجاق یونانستانك عادل سنجاغیدر . بوسنجاق دیکیلدیکی محلاری عدالت نوریله نورلاندیرمشدر . سزشیمدی‌یه قدر کوره‌مدیککز عدالت وحریت حقیقیه‌یی انجق بوسنجاق آلتنده کوره‌جکسکز . بونی سزه یونان حکومتی نامنه بیان ایدرم وسزی صمیمیتله تبریك ایلرم . زیتو قسطنطین ! زیتو ونیزه‌لوس ! » شاق ! شاق ! شاق !

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، الق آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، الق آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌مین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوستریلمك شرطیله شو یازیلر هرهانکی برغزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه نمره‌سی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلریشك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٦٩ — ٦ ذی‌الحجه ١٣٣١ — پنجشنبه — ٢٤ تشرین‌اول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح كرسینده

-١٣-

أولم ینظروا فی ملکوت السموات ...

ذوی‌الحیاته باقیك . . قوشیورمی حق حیات
پشنده جمله نباتات ، جمله حیوانات ؟
مؤثرات طبیعتله دائم اوغراشه‌رق ؛
بوتون جهان کبی اونلرده ایسته‌یور یاشامق .
عواملك کیمی تأیید ایدر بقالرینی ؛
هجوم ایدر کیمی تعجیل ایچون فنالرینی .
زواللیلر ، هانی ، برآن ایچنده بیك کره ،
قاچوب ایکنجی طاقیمدن قوشار برنجیلره .
حیاتی حق طانییانلر یورولیور . . هیهات !
سکون نه‌در ، اونی کورمشمیدرکه عضویات ؟
بوکار زاره دوشن هانکی فرد عضوی‌که
قیمیلداماز ، اونی چیکنر بچر همان اوته‌کی .
بواتحاری فقط نردن اختیار ایده‌جك ؟
ایلرله‌یوب طوروبور ایشته هیچ کسیلمه‌یه‌رك
— ازلده روحنه مودوع دست فطرت اولان —
کزیده بر املك آرقه‌سنده قوشمقدن .
دکل وصالی ، که برغایه‌در حیاتی ایچین ،
خیال وصلی‌ده جاذب اونازنین املك !
بوغایه‌نك ، بوخیالك امید ادراکی ،
دولاشدیرر کیجه کوندوز اوروح چالاکی .
زمین کندسنه حصر ایتمك ایسته‌یوب چالیشیر ؛
شو وارکه باشقه املرده آکـزین قاریشیر .
تزاحم ایتدیمی آمالی برچوق افرادك ؛
کسیلمز آرقه‌سی آرتیق جهاد معتادك !
بوحرب ایشنده قازانقده‌در چالیشمش اولان ؛
چالیشمایوب اوطوراندر کبردیلن ، بوغولان .
نه در مرادی ، بیلنمز ؛ فقط حکیم ازل
جهانی معرکه خلق ایلمش ، حیاتی جدل .
کیمك قولنده مساعی دینن وفالی سلاح
کورولیورسه ، امید ایتمسین صوکنده فلاح .
کرك هجومه یکیلسین ، کرك مدافعه‌یه ؛
مسلح اولمالی مطلق کیرن منازعه‌یه .

فقط جدال حیاتك بوتون بو غلغله‌سی ؛
قالانلرك آجی ، أولنلرك آجیقلی سسی ؛
زمان زمان کوکه یاپراق نثار ایدن اشجار ؛
زمین زمین یره قالیچه‌لر یایان ازهار ؛
بهاره قارشی طیورك غریب نوحه‌لری ؛
شکار اوکنده وحوشك مهیب صیحه‌لری ؛
بدایعیله بهاران؛ شدائدیله خزان ؛
بوشعر خلقتی انشاد ایدر طورور هرآن :
« بقایی حق طانییان سعی بر وظیفه‌بیلیر ؛
چالیش چالیش‌که بقا سعی اولورسه حق ایدیلیر . »

دکلی جنك حیاتك زبونی آدمده ؟
مجاهده‌یله یاشار چاره‌سز بوعالمده .
أوت، مجاهده محصولیدر حیات بشر ؛
او اولمادقجه نه افراد اولور، نه عائله‌لر .
کوروك برر برر افرادی: متصل چالیشیر ؛
باقیك‌که عائله‌لر طورمایوب تأصیل چالیشیر !
آلیك صیره‌یله جماعاتی، صوکره اقوامی ؛
عجب جدال معیشتدن آیریلان وارمی ؟
نظام کونه نکهبان او سرمدی قانون
بوتون جهانی طوتارکن تحکمنده زبون ،
غریب اولور بشریت چیقارسه مستثنا ..
خایر! عدالت فطرتده یوقدر استثنا .
حیاته حق اولان کیمدر آکلایور ، کورویور؛
چالیشمایانلری برر الیله أولدوریور !
بقایی غایه صایانلر قوشوب ایلرله‌مه‌ده ؛
یولنده زحمتی رحمت بیلوب مزاحمه‌ده .
ترقیاتی ملتلرك کورن ، هیهات ،
زمان ایچنده زمان ایسته‌، حقلیدر، اثبات .

محمد عاكف

اجتماعیات

قادینلره حریت مطلقه ویرمك ایسته ینلرك اللرندن وای او بیچاره لرك باشنه !

دعوی وکیلی ابراهیم علی افندی حضرتلری بزه مقابله ده بولنیورلر. بز بو بابده مناقشه یه کیریشمزدن اول مقاله لرینی، ینه کندیلری طرفندن قوللانیلان الفاظی قوللانمق شرطیله، تلخیص ایدرك محترم قارئلریمزه عرض ایتمك ایسته یورز.

بویوریورلرکه :

« قادین انسانیتك نصف متممیدر ؛ عائله لرك روحی، جمعیتك اساسی قادین اولدیغی کبی عرقك ایلك منشأی ینه اودر .

اسکی مصریلرده قادین بوتون حقوقنه مالك ایدی . ارککنه یاردیم ایدر؛ کندی وظیفه سنی کورور؛ جمعیتلرده صدره کچه رك رقیق سسیله حضاری مبهوت براقیر؛ حزین نغمه لریله موسیقی یه لطافت ویردی .

مصر قادینلرینك بوکونکی حالی ایسه پك آجیقلیدر . زیرا کرك تربیه ایشلرنده، کرك مناسبات عائله یی ادامه خصوصنده اییی کوتودن آییره میه جق قدر جاهلدر .

آرتیق بزم شو حالمز میدانده ایکن بیلمم ناصیل اولیورده ایچمزدن بعضیسی چیقوب دها اعلان حرب ایدلمزدن اول اورته لغی هزیمت قطعیه ایله تهدیده قالقیشیور ؟

قادینلریمز محجوز اوله رق یاشایورلر . زمانلرینك قسم اعظمی أولرنده کچیریورلر، دنیا نامنه غایت محدود بر محیط کوره بیلیورلر .

قادینلریمز علمی، فکری بوتون جمعیتلردن محرومدرلر . دینه دائر ده موضوع بحث ایدیله جك برشی بیلمزلر .

قادینلریمز پك زواللی بر حالده در: آنجق بر درلو هوا تنفس ایدرلر، آنجق بر درلو منظره کورورلر .

قادینلریمز بزه کوره أواشیاسی قبیلندندر؛ ارککلر بیچاره لره اك فنا معامله ده بولنور . قادینلریمز پك جیلیزدر . زیرا بر یردن دیکر یره چیقه مایور ؛ صرف کندیسنه عائد ایشلرینی کورمك ایچون اولسون کزمك صورتیله، ریاضت بدنیه ده بولونه مایور . صاف هوا آله میور؛ کوزل منظره لر تماشا ایده میور .

قادینلریمز تهذیب اخلاقه مدار اوله جق خطابه لر دیکله مکدن ؛ یاخود روحی تلذیذ ایده جك موسیقی ایشیتمکدن ؛ خلاصه بوتون بو حقوق طبیعیه دن محروم یاشایور .

بز روحی، اخلاق تهذیب ایدلمش حر قادین ایسته یورزکه اولادینی تربیه ایتسین ده جمعیتك سویه سنی یوکسلتسین . ایشته ناسی قادینلغی اعلایه دعوت مقصدیله تأسس ایدن جمعیت وظیفهٔ اصلاحی بوسوائقك تأثیریله درعهده ایتمشدر.

حضرت محرر بر آره لق بزمله برلشه رك کنجلرك تربیه سزلکندن شکایت ایتدکدن صوکره دیورکه :

« بز بویولسزلقلره قارشی اعلان حرب ایتمکدن کری طورمایه جغز . آنجق بزم محاربه مز جمعیتك نصف متممی قربان ایتمك صورتیله اولمایه جق . بلکه بر طرفدن بو خصوصده شدید بر قانون وضع ایده جکز؛ دیکر طرفدنده موجود اولانلرك تطبیقنی طلب ایلیه جکز .

ایشك بر آنده حصولی محال اوله جغندن بزده مقصده تدریج ایله، ثبات ایله وارمق ایسته یورز . اییی شیلرك کوتو طرفلری بولنمق طبیعی اولدیغی کبی فداکارلقلر اختیاری ده ضروریدر .

قادینك دوشمش اولدیغی حاله برسبب وارسه اوده ارککك کورقیصقانجلغیله، قاره جاهلکی برده بویوك مقیاسده کی خودکاملغیدر .

بز قادینلرك حریم بیتدن چیقوب ده قوجه لرندن باشقه ارککلرله مجلس قورملرینی ایسته میورز. بز تأهل مسئلهٔ مشکله سنی حل ایتمك ایسته یورز. زیرا کنجلرك قسم اعظمی أولنمك ایسته میور؛ برچوغی ده آوروپالی قادینلره میل ایدییور. مملکتك عقلاسی بو مسئله یی نظر دقته آلمالیدر؛ آنجق حسیات ایله عنعناتی حال حاضری ابقایه وسیله اتخاذ ایتمه ملیدرلر . »

ایشته حضرت محررك خلاصهٔ مقالی بودرکه اوقویانلر موضوع بحثدن خارجه چیقلمش اولدیغنی کوره جکلردر . زیرا مستوریت، عدم مستوریت مسئله سیله قادینك تربیه سی تهذیبی مسئله سی باشقه باشقه شیلردر.

بز علوم و آداب اجتماعیه یه موافق اولمق شرطیله قادینه بوتون حقوق طبیعیه سنك ویرلسنه هیچ برزمان معارض دکلز . ذاتاً اوله جه سویله مشدك که : شریعت اسلامیه مسلمان قادینلرینه آوروپالی قادینلرك مالك اولمادیغی برچوق حقوق بخش ایتمشدر ؛ مع مافیه قادینلردن بر قسمنك بو حقوقدن محروم قالملریله مستوریت یاخود عدم مستوریت آره سنده اصلا مناسبت یوقدر. بو مدعامزك دلیلی شودرکه: حقوقلرندن اك زیاده محروم قالان ، ارککلرك ظلمنه اك چوق معروض بولنان قادینلریمز هپ مستور اولمایانلردر . آشاغی طبقه ده کیلرله فلاح قاریلری کبی بوتون زمانلرینی قوجه لریله برابر چالیشمقده کچیرن قادینلر بوزمره یه داخلدر .

اکر قادینلرك حقوق طبیعیه لرندن محرومیتلرینه سبب دیندیکی کبی مستوریت اولسه ایدی ، فلاحلرله بدوی قادینلری او حقوقدن اك زیاده مستفید اولان قادینلردن اولمق ایجاب ایدردی .

هله آفریقا ، اوستراليا قادینلری غیر مستور دکل ده عادتا چیرچیبلاق قدر ؛ بونکله برابر اسارتك اودرکه سنه اینمشلردرکه : ارککك نظرنده ذره قدر قیمتلری یوقدر .. قاری أولدورمك قباحت بیله دکلدر !

مادامکه حقیقت حال بومرکزده در ، مسئله ملتك تعلیم وتربیه سیله هرایکی جنسك حقوقنی علوم و آداب اجتماعیه دائره سنده تحدید ایتمکدن عبارت قالیور .

بوپك آجیق برحقیقت ایکن برطاقم کنجلره جداً شاشیورزکه أولی اولمادقلری ، بناءً علیه حقوق ووظائف زوجیه یی آنجق نظری برصورتده بیلدکلری حالده قالقیورلرده بوتون بوفنالقلرك علت اصلیه سی اودر، دیه رك مستوریتی قالدیرمق ایسته یورلر. بونکله برابر مستوریتك تعلمه، تهذبه مانع اولمادقدن باشقه، ارککله قادینك، هرایکی طرف حقنده مضر اوله بیله جك، اختلاطنه میدان براقمایه جغی ایچون بالعکس او مقصدی تسهیل ایده جکنی ده بیلیورلر .

حضرت محرر مسلمان قادینی آجیقلی برحالده کورویورلر . بیلملیدرلرکه بوحال هم قادینك هم ارککك جهلندن ایلری کلیور ، باشقه برشیدن دکل. جهلك چاره سی ایسه معلوم : مکتبلر آچلیر؛ تعلیم، تربیه اصوللری تسهیل ایدیلیر . یوقسه ، بونك دیکر بریولی اوله ماز .

شاید مستوریت کرك اساس اولان تعلیم وتربیه یه؛ کرك اوکا متفرع بولنان حقوق ووظائف عائله یی اوکره نوب اوکا رعایت ایتمه یه مانعدر ،

ظننده بولونيورلرسه‌دليللرينی ميدانه قويسونلر.. اكر دليللری وارسه.

بزه كلنجه بز ديرزكه : مستوريتك قالديرلماسی اركك‌له قادينك اختلاطنه مؤدی اولور ؛ بوايسه جماعت اسلاميه آره‌سنده‌كی نظامك مدهش بر پريشانلغيله نتيجه‌لنير . دها صوكره ، مسلمان قادينلری ــ وظيفه‌لری صرف داخلی اولمق اعتباريله ــ شريعت اسلاميه ايله عادات وعنعنات شرقيه طرفندن كنديلرينه بخش ايدلمش اولان ؛ حالبوكه آوروپالی قادينلره هنوز ويرله‌ين حقوق عظيمه‌سنی تماميله غائب ايدر . آرتيق معيشتنی تأمين ايچون سعی وعمل ميدانته آتيله‌رق فابريقه‌لرده، دستكاهلرده اركك‌لرله اوموز اوموزه چاليشمق مجبوريتنده قالير . حتی سفاهتنه ، ايچكيسنه پاره يتشديرمك ايچون قوجه‌لری قاريلرينی بوصورتله ديدنمه‌يه سوق ايدر . نهايت قادينلريمز بوتون اسارتلرك فوقنده بر اسارته كرفتار اولور. ناصل‌كه مليونلرجه نسوان غرب بوكون اووضعيت اليمه ايچنه قيورانوب طوروبور . زواللرك يوزلری فابريقه اوجاقلری قارشيسنده قاوروليور ؛ بللری حياتك شدائدی آلتنده دها كنج ايكن ايكی قات اوليورده بوتون بوفلاكتلر آوروپاده قادينه ايش بولمق ، قادينی اسارتدن قورتارمق مسئلهٔ عظيمه‌سنی احداث ايديور .

بن بواجمالی نه‌زمان آرزو ايديلرسه تفصيله حاضرم .

حضرت محرر بويوريوركه: مصر قادينلری اولرنده محجوز برحالده ياشارلر . محدود برمحيطدن باشقه منظره كورمزلر ؛ بوزولمش برهوادن باشقه‌سنی تنفس ايتمزلر ؛ كنديلرينه عائد ايشلری كورمك ايچون بيله كزينه‌رك رياضت بدنيه‌ده بولونه‌مازلر الخ ...

شو سوزلری اوقويانلر طوغروسی حضرت محررك بزمله برابر مصرده ياشامقده اولديغنه شبهه ايدرسه حقليدر . زيرا پك غريب تناقضلردندركه : برطرفدن شهرليلر قادينلرك آله‌بيلديكنه سوسلنه‌رك جاده‌لرده ، مسيره‌لرده ، تجارت محللرنده اركك‌لرله اوموز اوموزه كلسندن فرياد ايدوب طوروركن ؛ ديكر طرفدن قادينلره حريت ويرمك داعيه‌سيله اورته‌يه آتيلان برجمعيت قالقيورده قادينلرك اولرده قاپالی قالديغندن ؛ نفسنی يالكز عائله‌سنه حصر ايتديكندن شكايت ايديور .

ياحضرت محرر ! عجبا مصرلی قادينك سوسلی ، آچيق صاچيق برحالده اثبات وجود ايتمديكی بر ير وارميدر ! كورميورميسين‌كه تياترولر ، مسيره‌لر ، سفاهت محللری قادينلرله آغزينه قدر طولمش‌ده اونلرك ابتذالندن ، اركك‌لرك تسيبندن الله‌ه شكايت ايديور !

حضرت محرر ظن ايدرمی‌كه چارشاف دينيلن بو انجه‌جك اورتو قادينلری صاف هوا آلمقدن منع ايده‌بيلسين ؟

بز بو اويغونسزلقلره قارشی شدتلی بر قانون ايله حرب ايده‌جكز؛ يوقسه جماعت اسلاميه‌نك نصف متممی اولان قادينی قربان ايتميه‌جكز... بويوريورلر .

پك اعلا ! محررك « قربان ايتمك » تعبيريله قصد ايتديكی شی عجبا نه در ؟

امان‌ياربی! قالقيورلرده قادينلر مصرده‌قربان‌ايديليور، هدرايديليور، ديبورلر ؛ حال بوكه اركك‌لرينك اوردم طويمازلغی سببيله قادينلرك اله كچيردكلری حريت واسعه يرلری كوكلری ايكله‌ديبور .

حضرت محرر قادينك اسارت حاضره‌سنه سبب اركك‌ك كور قيصقانجلغيله كنيش مقياسده‌كی خودكاملغيدر ، ديبور . آ بنم افندی قارده‌شم ! نرده اركك‌ك او كور قيصقانجلغی ؟ نرده اونك خود كاملغی ؟

سن‌ده بزمله برابر بومملكتده بولونمبورميسين؟ سن‌ده مصرلی‌اركك‌كی حميت رجوليه‌سندن تماميله معرا كوستره‌جك قدر معيوب بر لاقيدی ايچنده كورميورميسين ؟

هر مصرلی اركك مصر قادينلرينك مسيرلره ، تجارتكاهلره طالوب چيقديغنی كورور ؛ حال بوكه هيچ بر آوروپالی قادينی بو وضعيتده كورمز . هر مصرلی اركك مصر قادينلرينك عربه‌لره بينوب كلنك كچنك ايشيده‌جكی قدر يوكسك سسله شرقی سويلديكنه راست كلير ؛ حال‌بوكه هيچ بر آوروپالی قادينك شو حالنه تصادف ايتمز . قادينلريمز تياترو لوجه‌لرنده اويله قهقهه‌لر صالويريورلركه نسوان غرب هيچ بر زمان بو خصوصده اونلرله مسابقه‌يه كيريشميورلر !

مسيره‌لرده ال اله طوتوشوب حجابی، ناموسی تيتره‌ته‌جك حركاتده بولنان ؛ عربه‌لردن اطرافه اللريله كوزلريله اشارتلر صاوروان مصر قادينلرينك حالی آوروپالی قادينلرده كوريله‌بيليورمی ؟

پك اعلا ! عجبا بوتون صايدقلريمز مصر اركك‌نده‌كی كورغيرتك، مفرط خودكاملغك نتيجه‌سيميدر ؟

قرق بر كره ماشاءالله بو غيرته ! طوغروسی بو قيصقانجلق ديديككز كبی كور بر قيصقانجلق اوله‌جق. زيرا آچيق كوزلی اولسه ايدی اورته‌ده‌كی رذالتلری مطلقا كورورددی !

آوروپاليلر كرك غيرت رجوليه خصوصنده ، كرك ، شكله رعايت صورتيله اولسون، ناموس عائله‌يی صيانت مسئله‌سنده بوكون مصرليلرك چوق فوقنده‌در .

يا حضرت محرر! بزه لائق اولان اركك‌لريمزك كور غيرتندن ! مفرط خودكاملغندن ! شكايت ايده‌جكمزه ؛ قادينلره حريت مطلقه ويرمك ايسته‌ين محررلريمزك سايهٔ همتلرنده چوقدن رحمت حقه واصل اولان او غيرت رجوليه‌نك ال برلكيله ماتمنی طوتمقدر !

بن باشقه شيدن دكل ، بو يكی جمعيتك كنار مملكتلرده قالان بقيهٔ غيرت وآدابه ، هجوم ايتمسندن قورقويورم .

حضرت محرر بويوريبوركه: بو يكی جمعيت تأهل مسئلهٔ مشكله‌سنی حل ايتمك ايسته‌يور . كويا كنديسی مصرده دكلش‌ده كنجلرك بوكون ناموسی ، تربيه‌سی يرنده قادين آرامادقلرينی ؛ بلكه، نه ماهيتده‌اولورسه اولسون،زنكين قاری آلمق ايسته‌دكلرينی بيلميورمش .

بونكله برابر تأهل مسئله‌سی مشكله‌سی آوروپاده‌ده اولانجه شدتيله حكم سوروبور . ديمك‌كه مستوريتك بو ايشده هيچ دخلی يوقش .

أوت ، ایشـك ایچنده دیکر بر طـاقم اسباب وارکه نه زمان مباحثه‌یه کیریشمك آرزو ایدیلیرسه تفصیلنه حاضرز .

الحاصل ، اکر قادینه حریت ویرمك ایستـه‌ین جمعیت ارکانك مقصدی جداً ممکنه خدمت ایسـه « مستورنی قالدیرمق » سـوزنی بالاتفاق آغزه آلماسینلر ؛ او ملعون سوزی‌که مصر ارککلرنده‌کی بقیهٔ حیثیت و وقاری بوسبوتون بتیردی ده مصر قادینلرینك قسم اعظمنه رذالت یوللرینی آچدی. صوکره بوتون همتلرینی علوم و آداب صحیحه‌نك نشرینه حصر ایتسـینلر ؛ برده عمللرینك مبرور ، سعیلرینك مشکور اولماسنی ایسته‌یورلرسه، ایچلرینه مناسبات زوجیه‌یه متعلق احکامی حقیله بیلن أولی بارقلی ارککلردن باشقه‌سنی قبول ایتمه‌سینلر . والله یهدیهم الی سواءالصراط .

محمد فرید وجدی

ادبیات

صحائف تنقید

محمد عاکف

صفحات — برنجی کتاب

میخانه

خروشان باد سفلیت درونندن ، کنارندن ،
کرزان روح علویت حریمندن ، جوارندن ؛
چیقار بیك نالهٔ نومید خاك رعشه‌دارندن ،
اینر بیك ظلمت مقبر فضای شب نثارندن ؛
کلیر فریادلر ابکم طوران هرسنك زارندن :
ییقیلمش خانمانلر صانکه چیقمش‌ده مزارندن ،
دهان حسرت آچمش رخنه‌دار اولمش جدارندن !
چوکر بردود ماتم تیتره‌ین قندیل تارندن :
سونوب کیتمش اوجاقلر یوکسلیر کویا غبارندن !
کیرن برکره نادمدر حیات مستعارندن ،
چیقان آواره‌در آرتق جهانك کاروبارندن .

دوکولمش آبرولر بادهٔ پیمانه حالنده . .
امل برمنکسر پیمانه‌در صف نعالنده !
بوغولمش روح انسانی شرابك موج آلنده .
نمایان ملعنت ساقیسنك چرکین جمالنده !
نه‌ماضی وار ، نه‌آتی باق شو عیاشك خیالنده . .
طوتوب برزهر آتشناك دست بی مجالنده ،
زوال عمری بکلر هم شبابك تا کمالنده !
مرارت انطباع ایتمش جبین انفعالنده . .
درین برالتوانك سینهٔ زرد ملالنده
اودر انجق هویدا سرنوشت بی‌مآلنده ؛
مؤبد برده نسیان نظرهٔ سنکین لالنده .

*
* *

جانم صیقلدی دون اقشام ، سوقاق سوقاق کزدم ؛
صوکنده بریره صاپدم‌که اوکجه بیلمزدم .
بیتنجه برصیره أو ، صوکره برده ویرانه ؛
دیکیلدی قارشیمه برخان قیلقلی میخانه :
باصیق طاوانلی ، قراکلق ، سفیل بردکان . .
ایچنده برماصه ، یاخود جوار تابوتلقدن
آتیلمه چوق اولو کورمش آجیقلی برتنشیر !
یاننده خورده‌سی چیقمش براسکی پوسکی سدیر .
سنقط ، باجاقسز اون اون بش حصیرلی اسکمله ،
قیریق دوکوك شیشه‌لر ، برده چینقو تبسیله
بش اون قدح ، ایکی اوچ دستی . . صوکره تزکاهلق
ایدن یان اوستنه دوریله کیرلی بر صندیق .
سونوك سونوك یانیور رافده ایسلی برلامبا . .
اوکنده برکومه : فس ، تاکیه ، خرقه ، صالطه ، عبا
قیملدانوب طوریپورکن سفیل بر صحبت
بوایسلی ظلمته ویرمکده بوسبوتون‌وحشت :
— قوزوم دیمتری ، بواقشام براز زیاده‌جه ویر . .
— زیاده ، اکلادق اما یا ایچدیکك شیشه‌لر ؟
— چیزرسك . .
— اویله‌می ؟ لکن سیلنمیور چتله !
باقك تاوان تبشیردن کوروتمز اولدی . . .
— هله !
— بزم پشین پاره‌مز . . آلمادکمی دون غروشی ؟
— آپول ، توکندی مزه‌ك . . باری قوی براز تورشو .
اراتدی کندینی اوسته‌ك . . دینجه دینلنسین . . .
— حسن به ! سن‌ده نصل نازلی نازلی سویلرسین ؟
نه‌در اوتورکو . . آمان باشقه یوقمی ؟ هاه شویله !
— عمر ، نه‌نازلانیورسك ؟ برازده سن سویله .
— نوازل اولمشم احمد ، براق سسم یوق هیچ . .
— سسك‌می یوق ؟ آچیلیر شیمدی : براِمام صوینی ایچ !
— یارین نه ایشده‌سك عثمان ؟
— نه‌ایشده‌یم . . بوراده !
— دیمتری چورباجی ، طولدور ! نه‌طورمشك اوراده ؟
— اوکیم کلن ؟
— بابا عارف .
— صقاللی ، کل باقه‌لم . .
یاناش .
— سلام علیکم .
— اوطور براز چاقه‌لم . . .
— دیمتری هی ، پاره‌سز کلدی صانمه ، ایشته پاره !
— ای اکلادق آقوزوم . . .
— صاربه بولداشم جیغاره . .
— آمان بزم بابا عارف صوسز موسز ایچیور !
— اونك بی دالغه‌سی اولمق کرك : توتل کچیور .
— موروق، قاچینجی قدح ؟ شیمدیجك صیزارسك ها !
— صیزارسه میس کبی یر، یاتمامش آدام دکل آ .

*
* *

یاواش یاواش قفالر، کله‌لر قیزیشمشدی ،
آغیز، بورون ، هله سسلر بوتون قاریشمشدی .
دیکلدی آغزینه، باقدم ، آچیق طوران قاپینك
فترالنده بر آدم، یاننده برده قادین .

بش‌اون دقيقه سورن بر دوشونجه‌دن‌صوكره،
قادين‌ده كيردي او ظلمتسراى منفوره .
كوزنده ابر تأثر، يوزنده خون حجاب ،
وجودى رعشهٔ ناچار يأس ايچنده خراب ،
توجه ايليه‌رك صوكره‌دن كلن بابايه :

— ديمك، طاشينملى آرتق چولوق چوجوق يورايه !
آيول، نه‌در بوسنك يابديغك؟ اوتان آرتيجق ..
آناكده، بن‌ده، يومورجاقلركده آچ قالدق !
نه ايش، نه كوچ، كيجه كوندوز ايچوب زيبار ساده ؛
صاقين دوشونمه چوجقلر عجب نه ير اوده ؟
اوت، سن ايل قاپيسنده سورون ايشك يوقسه ؛
كتير بو سرخوشه يوتسون، كتير پاره‌ك چوقسه !
زواللى بن .. چاماشير، تخته هركون اوغراش‌ده
صوكنده بر پاره‌لر يوق، ال الده باش باشده !
اوتخته‌لر، چاماشيرلرده بكدى: يوق حالم . .
آياقده صاللانيشم زورله‌در خدا عالم !
چاليشمادك، بنى هپ بونجه ييل چاليشديردك ؛
او ياوروجقلرى چيلاق، سفيل آليشديردك .
بيلير محله‌لى كيم آلديغك زمانده بنى ،
چهيز چيمنله دوناتمشدى بك بابام اويكى .
نه اولدى شيمدى او اشيا ؟ صاتوب قارده يدك ..
اوت، قارده يدك ، همده قارشيلرده يدك !
قيزك يتشدى، آلان يوق، نصل اولوركه ؟ صوران
«شو سرخوشك قيزى عفت دكلى؟ واز كچ آمان ! »
دين قادينلره «بك طوغرى، بك ..» دييوب كيديور .
يوسوز زواللى‌يى بيلسه‌ك نه‌درلو اينجيديور!
بنم كوزل ملكم، هيچ‌ده طالعك يوقش :
آناك بنم كبى سرسم، باباكسه بر سرخوش !
نجيب‌ده مندرى قولتوقده كلدى مكتبدن ..
ديمش‌كه قالفه : — سكز آيدر آلمادم هله بن
نه هفته‌لق، نه‌ده آيلق .. سنك باباك اوله‌جق
قارجى، اوغلى ايچون آرتيسون‌ده طوتسون اوشاق !
قوغولدم آنه! دييوب آغليور زواللى چوجوق . .
نه‌ياپسون آنه‌سى؟ دنياده بر كونديكى يوق !
او بارى بر آدام اولسون‌ده قالماسين جاهل ،
ديمشدم اولمادى .. لكن قباحت اونده دكل :
او هرصباح اوقويوردى كورول كورول جوزنى ؛
آييرميوردى كتابدن نه اولسه هيچ كوزنى .

اوچ اقشام اولدى‌كه يوقسك . نجيب: بابام نرده؟
بن ايسترم اونى مطلق، ديمزمى؟ باق درده !
صورل قاراردى؛ بو ساعتده هيچ كزرمى قادين ؟
او، سرخوشك برى . طوت كيم سوقاق سوقاق آرادك ..
نصل بولورسك آياوروم؟ يارين كلير بلكه،
ديدم . فقط چوجوغك طورميوردى . باقدم‌كه
آووتمه‌نك يولى يوق؛ قومشونك حسين اغايى
آلوب دولاشماده‌يم ياتسو وقتى دنيايى .
آنام بنم كبى اولاد طوغورماز اولسه‌يدى ،
بوحالى كورمه‌دن اول كوزم يومولسه‌يدى !
حريف، شو حاله باق، مرحمتلى اول آرتيجق ..
براق اوزيقيمى، ايچدكلرك يتر آرتق .
افنديلر، اغالر، سزده بر نصيحت ايدك
سزكده بلكه وار اولاديكز ...

— حسن ، نه ديدك ؟
— براق، كوپك اوغلى قادين اما چال چكه يمش ها !
— بنكى چوق دها فضله يدى .
— ايته !
— البت يا !

اونك ايچون بوشادم . سن ايشتمدكى حليم ؟
— قادين لاقيرديسى كيرمز قولاغمه ذاتى بنم .
سنك قادين ديديكك عادتا پاپوچ كيبدر :
براز وقت طاشينير صوكره‌دن دكيشديريلير .

قادين بوسوزلرى دويماز، تظلم ايلردى؛
حريف مزار طاشى طوريله ساده ديكلردى .
آچيلدى آغزى نهايت، آچيلماز اولسه ايدى!
طاشوب دوكولدى ايچندن شو لعنت ابدى :

— جهنم اول سنى خنزير اوروسپو، كيت: بوشسك!
— بن اكلادم ايشى: سن قومشو، ايچه سرخوشسك !
آييلينكز شونى ياهو !
— ايلشيميك !
— براقيك !

حريف آييلديمى ، بيلمم، دوشوب باييلدى قادين !

محمد عاكف

محمد عاكفك شعرلرى ، اكثريت عظيمه‌سى اعتباريله ، « تصوير » و « تحكيه » در ؛ كرك تصويرده ، كرك تحكيه‌ده حاكم اولان دستور اسلوب ايسه طبيعيتدر . طبيعيتدن مقصود ساده‌لك اولماديغنى ايضاحه لزوم كورمم : طبيعيت قانون اسلوبى‌ده الواح طبيعت قدر متفاوتدر . ييلديرملرله بلبل ترانه‌لرى ، ييلديزلرله شبتابلر ارەسنده نه قدر فرق وارسه اساليب طبيعيه ارەسنده‌ده اويله فرقلر بولونماليدركه افاده‌لر موضوعلرله متناسب اوله‌بيلسين . محمد عاكف بو دقيقهٔ صنعتى يالكز بر نظريه اوله‌رق اكلامش دكلدر ، اونى بوتون شموليله ، الا اينجه درجات تمايز واختلافيله احاطه ايده‌رك اثرلرنده تطبيق ايدر وجداً فوق‌العاده موفقيتلر كوستريرر . حتى اساليب نظمنك فوق‌العاده‌لكندن طولاييدركه شعرلرنده‌كى اهميتسز قصورلر ، كوچوك نقيصه‌لر كوزه ايليشير ، باتار قالير ؛ منقد بونلرى كورمكدن عادتا متأذى اوله‌رق مشكل بسندلكه دوشر . بوحال ، عيناً تر وتازه چيچكلردن باللانمش بر دمتده چوروك ياپراقلر كورمكه بكزركه اونلرى ازهار نوبز حيات ارەسندن سوكوب قوپارمق مفتون محاسن اولانلر ايچون مقاومتسوز بر احتياجدر . بوكون تدقيق ايده‌جكمز « ميخانه » شعرى‌ده نظم نقطهٔ نظرندن بر خارقه‌در . بو شاهدانهٔ بديعى‌يى بوتون شعشعه‌سيله قارئلرمه تماشا ايتديره‌جكم، اوصوك قسمنده كورولن شوائب‌سياهى‌ده ، سيلمكه مقتدر اوله‌مادىغم ايچون ، كوسترمكله چاره‌سز اكتفا ايده‌جكم :

ايلك‌ايكى قطعه‌نك بر كلمه‌سنه ، بر حرفنه ايليشمك قابل دكلدر .

نظمده فوق‌العاده موفقیت ایشته بوقدر اولور . فقط بو نظمی ترتیب ایتمك نسبةً آسان اولدوغنی اونوتمامالی : شاعر تفرعات وجزؤیاتیله مشهوداتنی دكل ، كندی حسیاتنی تصویر ایدییور . بو ایكی پارچه‌یی اوقوینجه بز بر میخانه كورمیورز ، بوتون میخانه‌لرك ناصل مستكره بر مقتل بشریت اولدوغنی اكلایوروز . بزده بو حسی عمومی تصویرلرله تولید ایتمك ممكندر ، دائرهٔ خصوصیته كیرمدكجه‌ده ناظم ایچون فسحتسرای مقالده طیران اوقدر آسان اولورکه جناح صنعتی هیچ بر مانعه‌یه ایلیشمه‌دن ، یوروله‌مادن اوچار ، سوزولور ، یوكسه‌لیر ، بروج موفقیتك اك یوكسكنه واصل اوله‌بیلیر . هر ضربهٔ بالی نظرلره بر موجهٔ نور دوكر ، شو ایكی پارچه‌نك هر مصرع بر جسته‌سنده اولدوغی كبی ؛ ناظم وظیفه‌سنك بر باركران اولمادیغنی پك ای بیلدیكی ایچون شعرینی مسلسل اوله‌رق یازمقدن بیله چكینمه‌مش ، غایت آهنكدار بر وزن اختیار ایتمش ، اك كوزل قافیه‌لری بولمش . نظم فوق‌العاده‌در ، شو قدركه محمد عاكف اوفوق‌العاده‌لكی اوفاق بر همتله استحصال ایده‌بیلیر .

شعرك ایكنجی قسمی حقنده بونی سویلیه‌میز : بوراده كوردوكمز موفقیت محمد عاكف ایچون بیله بیوك همتلر صرفنه توقف ایدر . چونكه شمدی میخانه عیناً یازیله‌جقدر ؛ دائرهٔ تصویر « محدود ومنحصر » در . آهنك الفاظ ، سلاست بیان اشیانك « عینیت » نی كوستره‌مز ؛ اوعینیتی تمثیل ایده‌جك اشكال مخصوصه بولنمالی‌در . شاعر بونی پك اعلی تقدیر ایتدیكی ایچون همان وزن آهنكدارینی ، قافیهٔ نغمه بارینی ترك ایدییور ، طبیعی بر وزن وقافیه ایله یازمغه باشلایور . تصویرینی ایكی قسمه آییرمش : برنجی قسم پیس بر میخانه‌یی ، غایت سفلی بر دارنكتی حدود واشكالیله ، ملوث اشیاسیله ، سفلی مداوملریله الت یدی بیتك ایچنده كوستریوریور ؛ غایت سلیس وطبیعی بر نظم . ایكنجی قسم سرخوشلرك مكالمه‌سنی نقل ایدییور . لسان نظم ایله مكالمه یازمق نه‌قدر كوجدر ، بونی شعر ایله اوغراشانلر بیلیر ؛ خصوصیله بویله ایپسز صاپسز بر طاقم حریفلری كندی لسانلریله كورشدیرمك لازم كلنجه وظیفه بوتون بوتون آغیرلاشیر ؛ مع‌مافیه ایشته نه‌قدر مشكل پسند اولسه‌ق ، هانكی نقطهٔ نظردن تدقیق ایتسه‌ك بوپارچه‌نك‌ده اك اوفاق بر قصورینی بوله‌میورز . هله سرخوش كلخن بكی لسانی صحیحاً فوق‌العاده بر موفقیتله تقلید ایدلمشدر . لكن ناظم بوموفقیتندن پك مغرور اولیور ، سرخوش عارفی ارامق ایچون میخانه‌یه قدر كلن قاریسنه‌ده اوزون اوزادی‌یه سوزلر سویلتیور ، صرف ایتدیكی بوتون مساعی‌یه رغماً نظمنده طبیعیتی هرزمان محافظه ایده‌میور . محمد عاكف بوصوك پارچه‌یی یازاركن ، كندی مسلك مختارینه مخالفت ایتمشدر : یكنسق ومتمادی بر پارچه‌نك طبعه كلال آور اولدوغنی ، هله اوزون بر لاقیردینك دیكله‌نه‌میه‌جك قدر ثقیل دوشه‌جكنی « سلمی » ، « خسته » كبی شعرلر یازان محمد عاكف بیلمم بومیخانه شعرنده ناصل اونوتمش ؟ سرخوش عارفك قاریسی یكرمی بیتدن فضله سوز سویلیور ! عجبا حاضروندن بری ، یاخود میخانه‌جی بر آره‌لق بوقاریننك سوزینی كسه‌مزمیدی ؟ بویكرمی ایكی بیت سراپا طبیعی ، بر قادیننك آغزینه تماماً موافق سوزلردن عبارت اولسه‌یدی نظمك اوزونلغی سلاست بیانه باغشلانه‌بیلیردی ؛ لكن اویله‌ده دكل :

اوت ، سن ایل قاپسنده سورون ایشك یوقسه ،
كتیر بوسرخوشه یوتسون ، كتیر پاره‌ك چوقسه .

. . . .

اوتخته‌لر ، چاشیرلرده كیدی .. یوق حالم
ایاقده صاللانیشم زورله‌در خدا عالم

. . . .

چالیشمادك نی هپ بونجه ییل چالیشدیردك ،
اویاوروجقلری چیپلاق ، سفیل آلیشدیردك .
بیلیر محله‌لی كیم آلدیغك زمانده بنی
چهیز چیمنله دونا‌تمشدی پك بابام اویكی .

. . . .

قیزك یتشدی ، آلان یوق ، ناصل اولوركه ؟ صوران
شو سرخوشك قیزی عفت دكلی ؟ واز كچ امان
دیین قادینلره «پك طوغری پك» دییوب كیدییور
بوسوز زواللی‌یی بیلسه‌ك نه‌درلو اینجیدییور !

. . . .

دیمش‌كه قالفه : ـــ سكز آیدر آلمادم هله بن
نه هفته‌لق نه‌ده آیلق ... سنك باباك اوله‌جق
قارجی اوغلی ایچون از یسونده طوتـون اوشاق

. . . .

او ، سرخوشك بری طوت كیم سوقاق سوقاق ارادك
نصل بولورسك آیاوروم ؟ یارین كلیر بلكه
دیدم . فقط چوجوغك طورمیوردی . یاقدم‌كه
آووته‌نك یولی یوق ؛ قومشونك حسین اغاپی
آلوب طولاشمه‌ده‌یم یاتسو وقتی دنیاپی .

. . . .

بیتلرینی اوقورکن هیچده بكنه‌میورز : افاده‌لر سلیس ، طبیعی اوله‌مامش ؛ سوزلر قادین سوزی اوله‌مامش . نظمده بی‌لزوم تقدیم وتأخیرلر ، فضله عباره‌لر ، غیر ممتزج رابطه‌لر ؛ حتی‌كه یرینه « كیم » كبی متروك تعبیرلر قبول ایدلمش .

بوپارچه‌دن صوكره كان وشعری اتمام ایدن صوك قسم ینه مكمل بر نظم ، سرخوشلر سوز سویلدكجه نظمده فوق‌العاده اولیوریور . عجبا بونك سببی نه‌در ؟ سرخوشلری اوقدر طبیعی لسانلریله قونوشدوران ناظم ، قادینك لسانه‌ده اویله بر طبیعیت وكمال افاضه ایده‌مزمیدی ؟ اویله ظن ایدییورم‌كه ایكی لسان آره‌سنده‌كی فرق موضوعك اساسندن نشأت ایتمكده‌در : شاعر بر میخانه یازمق ایسته‌مش ؛ چونكه میخانه‌یی كورمش ، تدقیق ایتمش ، اولوحهٔ سفالتدن روحی تأثریاب اولمش ، بوتأثر حقیقی وصحیحی اولدوغی ایچون اونی بزه تبلیغ ایدن لسانده صمیمی وبناءً علیه مكمل اولیوریور . حال‌بوكه بر قادینك میخانه‌یه كله‌رك قوجه‌سنی اوعالم سفالتدن قورتارمغه چالشماسنی شاعر كورمه‌مش ، اوبیچاره‌نك سوزلرینی ایشیتمه‌مش ؛ بوقادین « حقیقی » دكل ، «تصوری» در.

قادين حكايه‌يي اكمال ايچون موضوعه بر « اكله »در . بوني شاعر،غير معين خطوط واشكاليله انجق براكله قدر يازه‌بيليور ؛ اصل مهارت نظميه‌سني ايسه كندي روحنه بوتون مرارت سفيلانه‌سيله انطباع ايتمش اولان ميخانه عالمني تصويرده كوستريور .

« مابعدي كله‌جك هفته »

علي اكرم

مقالات

اعداد قوت

بوسنه رمضانده ايدي‌كه فاتح جامع شريفي حوليسنده‌كي كتاب سركيسنده (تلخيص رسائل الرماة) نامنده برائر ، كوزمه ايليشدي . تيراندازلغه متعلق اولديغي وبوخصوصده ٢٧٠ صحيفه‌لك معلوماتي حاوي بولونديغي ايچين صاتين آلدم ، افطاردن صوكراده مطالعه‌سنه باشلادم.

بوكتابك محرري ، مصطفى كاني اسمنده برذات اولوب سلطان محمود ثانينك قهوه‌جي باشيلغني‌ايفا ايتديكي كبي پدري‌ده سلطان‌عبدالحميد اوّلك پيشكير اغاسي ايمش .

سلطان محمودك اوق آتماده اختصاصي وماهر آتيجيلر يتشديرمه‌يه مراق اولديغي جهتله بندكانه بالذات قبضه وير ر (٭) وتعليم رمي ايده‌رمش ، صاحب اثرده خاقان مشارالیهدن قبضه آلمش ، ١٢٥١

[٭] ابتدا بوفنه هوسياب‌اولان ذاته شويله تسليم قبضه اولنوركه: استادي اولان اولا (رضاءً لله فاتحه) ديوب شاكرديله برابر صلوات شريفه وفاتحه واوچر اخلاص قرائت اولونوب حاصل اولان اجر مثلي پيرمز جناب سعد بن ابي وقاص وائمهٔ رماة مذكوره صحابهٔ كزين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين حضراتنك ارواح سعادتلرينه وثانياً جملهٔ تير اندازان صحابهٔ كزين وبوفنده ائمه اتخاذ اولنان اجلهٔ تابعين وتابع‌التابعين حضراتي ارواح سعادتلرينه ، ثالثاً بو دمدن زمان سعادته واصل اولنجه‌يه قدر ايمان‌ايله سبقت مقدر اولمش كمانكشان ارواحنه اهداء ، رابعاً سهولتله تحصيل فنه نائليق جناب فيضبخشاي كريمدن تمني ايده‌رك امرخدا وسنت جناب رسول مجتبايه امتثالاً نيت غزا ايله پيرمز حضرت سعد رضي‌الله تعالى عنهدن بودمه كلنجه وقوعي اوزره استادان واستاده‌دن مسموع ومشهودم وجمله سني دخي بو طريقه قبول ايدوب مشق وتعليمنه ابتدا ايتدك . ديوب يديساريله قبضه‌سني ظهرندن طوتديغي قوسي ، بسملهٔ شريفه ايله شاكردك‌يديسارينه قبضه‌سندن تسليم‌ايدوب اولده آلوب اوبوب بعده‌يومروغني باغلايوب قبضتيني دوزه‌لدوب اوچ كره چكر . بعده ذيلده تحرير اولنان مثللو طريق مشق تعريفه شروع اولنور .

خفي اولمايه‌كه: علم رميك تعليمي ارباب استحقاقنه سنت اولديغي مثللو مجهول الاحوال اولان اشخاصه وطبعنده تلون وابله وبي شعوردن كنمي دخي‌سنت سنيه‌دن‌اولديغي (غنية‌المرام) نام‌كتابده محرردر وحياتده اولدقجه، امكاني بولندقجه ترك ايتميوب واجب‌القتل موذيات وجواز شرعي قدر صيدوشكاردن ماعدا آتي‌يتمز وجلدي كيلمز حيواناته ومسلمان ومعاهدينه واحوالي معلوم ومنظور اولمايان محلره اوق آتميوب وآبدستسز تيروكمانه دست اورمامق شرطلريني بعدالمعاهده روجه مذكور قبول وتعليمه مباشرت اولنه .   تلخيص رسائل‌الرماة

سنه‌سنده (اوق ميداني) نده (:) وزد همايونده بولونديغي صيراده پادشاهك شو اراده‌سني تلقي ايتمش:

بوفن جليل حقنده (حسين يونيني) و(ابوموسى السرخسي) و(ابوجعفر بن حسن الهروي) و(ابوموسى الخراساني) و(سعيد بن حنيف سمرقندي) و (محمد بن يوسف‌الرازي) و(عبدالله بن ميمون) و(امام طبري) و(الحاج مصطفى البوسنوي) و(شيخ الميدان تيراندازي المرحوم كاتب عبدالله‌افندي) « رسائل رمائيه » لرندن ماعدا منظوم ومنثور ، عربي وفارسي وتركي رسالهٔ كثيرهٔ وفيره‌لر ترتيب اولنمش ايسه‌ده بوفنه هوسياب اولانلرك جمله‌سي ، جمله‌سني تدارك ممكن اولمايوب اولنسه بيله مطالعه واستفاده اولنمق امرعسير واكثري (ضرب اورمه) وسائر هنر بي‌فائدهٔ فنون متروكه ايله مطولجه ومغلق اولوب مؤخراً (وحيد افندي)نك ترتيبي اولان رساله‌نك دخي‌نسخه‌سي مثللو فوائدي قليل اولوب بوصورتله نكت ومزايا وفضائلي وتعليم وتعلمي لساندن لسانه جاري ايسه‌ده طالبان فن ، كنه وحقيقتنه محرم اولاميه‌رق امرار ايام ايله مختفي اولاجغي ملحوظ‌اولمغله بوسن حضرت بالا دست حيدر رسالت عليه اتم التحيه‌يي سايهٔ شاهانه‌مده طالبان اطرافيله كسب معلومات ايده‌رك سعي بليغ ايله درجات دارينه واصل اولملري ايچون رسائل مذكوره وكتب احاديث وسائر سيرلري مطالعه ايده‌رك وبالذات ذات همايونمدن حوصلهٔ استعدادلجه تحصيل ايده‌بيلديكك معلوماتكي مختصر ومفيد نفعاً للراغبين في‌زماننا هذا مستعمل اولان اصوللري جمع وتحرير ايله بررسالهٔ رمائيه ترتيب ايله » .

ارادهٔ واقعه اوزه‌رينه تتبعات لازمه‌ده بولونوب برمقدمه ، درت باب وبرخاتمه اوزه‌رينه مطلوب اثري يازمش ، باش طرفنده تبركاً (تذكرة الرماة) رساله‌سني درج ايتمش .

بورساله، فضائل رمي‌ورماة حقنده‌كي احاديث‌شريفه‌دن قرق‌دانه‌سني حاوي اولوب ، ابوايوب الانصاري حضرتلرينك جامع شريفي امام‌اوّلي عبدالله افندي مرحوم طرفندن طوپلانيلمش وشرح اولونمشدر .

(تذكرة الرماة)ك ايلك حديثي(اعداد قوت)ي توصيه بويوران برامر پيغمبري اولديغي جهتله اوفرمان نبوي‌يي ترجمه‌سي وشرحيله برابر عيناً يازمق وافاداتمي ينه اورسالهٔ شريفه مندرجاتي ايله تأييد ايله‌مك اوزره بوكا دائر عاجزانه برقاچ سوز سويله‌مك املنده بولوندم .

« الحديث الاول في‌صحيح مسلم . عن عقبة بن عامر رضي‌الله‌عنه انه قال : سمعت رسول الله صلى‌الله عليه وسلم وهو على‌المنبر يقول (واعدوا لهم ما

[:] فاتح سلطان محمدخان حضرتلري، ادرنه‌دن ابتدا حالاميدان تير انداز اولان (قاسم پاشا اوزه‌رنده‌كي اوق ميداني) محله نزول واول محلدن نائل فتوحات، تيسيرب‌العباد اولوب اياصوفيهٔ كبيرده موجود اولان (ود) و(سواع) و (يغوث) و (يعوق) و (نسر) مثللو اون ايكي نامدار خاچلري اول محله نقل وجوانب اربعهٔ ميدانه وضع ايتديروب غزاة اسلامه اوچ كون هدف طعن ودشنام واجراي سنت حضرت سيدالانام ايچون رمي سهام ايتديردكلرين سياح زمين اخبار ، جريدهٔ آثارنده مفصلاً تحرير ايتمشدر . وصاحب‌الرساله عبدالله افنديـنك تحقيق وتحريرينه نظراً معيت فاتحده موجود بولنان علما ومشايخ وباخصوص آق شمس‌الدين قدس‌سره حضرتلرينك كشف واراده وافاده‌لريله ميدان مذكور رمي سهامه تخصيص وحدوديله اقلامه قيد اولنوب فرمان اعطا اولنديغي ودولت اسلاميهٔ ابدقرارك ظهورنده كوكبهٔ اسلاميه‌ده اسلحهٔ ثلاثه‌دن مرجحي تيروكمان اولديغنه مبني حالا اجلاس نشين تخت دولت اسلاميه اولان شوكتلو عظمتلو قدرتلو كرامتلو افنديمز السلطان‌الغازي محمود خان عدلي‌ايده‌الله حضرتلرينك بتوفيق‌الله تعالى بوفن شريفه رعايت‌شهنشاهيلرنده فتور بيورمدقلري جمله‌نك معلوم ومنظوريدر .   تلخيص رسائل‌الرماة

استطعتم من قوة . ألا ان القوة الرمى . ألا ان القوة الرمى . ألا ان القوة الرمى) صدق رسول‌الله .

معنى الحديث — بوحديث شريفى ، امام مسلم رحمه‌الله تعالى (صحيح)نده شويله روايت بيورركه :

صحابهٔ كرامدن عقبة بن عامر رضى‌الله تعالى عنه حضرتلرى ، رسول اكرم ونبى افخم صلى‌الله عليه وسلم حضرتلرندن روايت بيوررلركه : وقتاكه (واعدوا لهم ما استطعتم من‌قوة) آيت كريمه‌سى نازله اولدقده – معناى لطيفى بوكه : اى مؤمنلر ! سزلر ، مشركينه غلبه‌يه وكفره وفجره‌يى قهره‌سبب اولاجق‌قوتى، غزايه مباشرتدن اقدم حاضر ايدوب تعليم وتعلمنه سعى ايدك ديمكدر – بو آيت منيفه‌دن مرادآلهى نه‌ايدوكى مجمل اولديغندن اول حلال مشكلات ومبين‌المجملات صلى‌الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى، منبر شريفه خروج ومواجههٔ اصحاب كرامده بو ايت كريمه‌ده اجمال اولنان (قوت) ى بيانه شروع بيوروب بيورديلركه : اى مقام اطاعتده اولوب امرآلهى‌يه منقاداولان اصحابم! سزلر آكاه اولككه: بو نظم منيفده جناب خلاق جهانك احضار وتهيئه امر بيوردقلرى قوت ايله مراد عليه‌سى (رمى) در . ديو اوچ دفعه تكرار بيورديلر .

همان امر خالقه اطاعت مراد ايدنلر (تيروكان) رمي تعلمنه شروع ايلسونلر. شراح حديث، بوبابده شويله حل مشكل ايتديلركه :

بوآيت‌بليغه‌ده (اعدوا) امر شريفى وجوب‌ايچوندر . اويله اولنجه هرمؤمنه (اعداد سلاح) فرض اولمق لازم كلير .

(غنيه) صاحبى، شوكونه جواب ويرمشدركه: بو فرض؛ فرض كفايه‌در ، فرض عين دكلدر . بعض مؤمنلر، بو امره امتثال ايتسه‌لر آخردن فرض ساقط اولور . بعضلر دخى جواب ويرديلركه: بوآيتده اولان خطاب، خطاب عامدر. هربر مؤمنه (تهيئ سلاح) فرض عيندر . لكن سلاحدن مراد، كندوبه لايق اولان سلاح ديمكدر . زيرا هر احدك تجليسى وخلقت وجبلت واستعدادى ومظهرتى متنوعدر . حتى بعضلر، شويله تفصيل وتعيين ايدرلركه :

ملوك عظام وسلاطين كرام نصرهم الله تعالى الى يوم القيام حضراتنك اسلحه‌لرى: جنود وآلات حربدر . ائمه وعلماء عظامك اسلحه‌لرى: شرايع‌دينى بيان ومتمر دينك شبهه‌لرنى ودين مبينه وطريق حقه طعن ايدنلرك طعننى اجوبهٔ قاطعه ايله رد ايتمك بابنده وسعلرنى صرفدر . فقراو ضعفا ومرضى وعجزه‌نك اسلحه‌لرى: ملوك‌وسلاطينه صالح دعاده بذل همت‌ايتملريدر . اغنيانك اسلحه‌لرى: فقرايه وغزاته مال ايله اعانه ايتمكدر . ديو جواب ويرمشلردر .

ايمدى هرمؤمن‌كه حالنه ملايم اولان قوته سعى‌ايليه، بوامرواجب‌الاطاعه‌يه مطيع اولمش اولوب ذمتنده اولان فريضه‌يى ادا ايتمش اولور . انتهى»

اولا : تظم كريمى مفسر اولان قول پيغمبريده‌كى (رمى) ى طوغرودن طوغرويه مصدر معناسنه آلوب حديث شريفدن (قوت ، آتمقدن عبارتدر) مألنى چيقارمق ، ثانياً : (رمى) ى مصدر بمعنى معفول اعتبار ايله (قوت ، مرميدن عبارتدر) مفادنى استخراج ايتمك ممكندر .

شوحالده برنجى‌معنايه كوره آتمق‌وآتوبده ووروق ايچين آتماسنى بيلمك ، آتماسنى بيلمك ايچين‌ده تعليملر ، تمرينلر اجراسيله سلاح انداختنى اوكره‌نمك لازمدر .

نيته‌كيم رسول‌الله صلى‌الله عليه وآله وسلم افنديمز بولزومى «تعلموا الرمى بالسهام ولاترغبوا عنه فان بين‌الهدفين‌من‌المسافة روضة من رياض الجنة . رواه ابوهريرة » و « تعلموا الرمى والقرأن . رواه ابوسعيد الخدرى » و « حق‌الولد على‌الوالد أن يعلمه الكتابة وأن يعلمه السباحة وأن يعلم الرمى بالسهام وأن يورثه بالطيب . رواه ابورافع » كبى‌وامثالى احاديث شريفه ايله امتنه اخطار بويورمشدركه ، برنجى حديث شريفك مألى « اوق آتماسنى اوكره‌نك واوندن اعراض ايتمه‌يك . زيرا اوق آتيلان يردن نشانكاهه قدر اولان مسافه ، رياض جنتدن برباغچه‌در» ايكنجى حديث شريفك معناسى « اوق آتماسنى وقرأن اوقوماسنى اوكره‌نك » اوچنجى حديث شريفك مفادى‌ده « برببا ، اولادينه يازى يازماسنى ، صوده يوزمه‌سنى ، اوق آتماسنى اوكره‌تمه‌يه وبراقاجغى‌ميراثى طيب وحلال اولارق ترك ايتمه‌يه مجبوردر » ديمكدر .

نبى‌حكيم عليه‌الصلوة والتسليم افنديمز ، بويله اوامر قوليه‌ده بولوندقلرى كبى تشويقات فعليه‌دنده كرى طورمازدى . اصحاب كرامى ترغيب ايچين اونلرك اوق آتيشلرينه وقوشو ياريشلرينه بالذات اشتراك بويورورردى .

ايشته بونك ايكى شاهدى :

« عن مسلمة بن الاكوع رضى‌الله تعالى عنه أن رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم خرج على قوم من بنى أسلم يتناضلون بالسوق فقال : ارموا بنى اسمعيل ! فان أباكم كان رامياً وانامع بنى فلان.

فأمسكوا بأيديهم . فقال النبى صلى‌الله تعالى عليه وسلم : مالكم ؟ قالوا : وكيف نرمى ؟ وأنت مع بنى فلان . قال النبى صلى‌الله تعالى‌عليه وسلم : ارموا وأنا معكم كلكم . رواه البخارى »

مألى :

شجعان صحابه‌دن مسلمة بن الاكوع نقل ايده‌ركه : رسول‌الله صلى‌الله عليه وسلم حضرتلرى ، بركون (بنى اسلم) دن اوق تعليمى ايدن برجماعتك يانه كلدى و : اى‌اولاد اسماعيل ! آتك، جدكزاسماعيل‌ده اوق آتاردى . بن‌ده فلان طاقيمله برابرم . بويوردى . طرف‌مقابلده قالانلر ، اللرنى چكديلر . عليه‌الصلوة افنديمز ؛ نه اولديكز ؟ سؤالنده بولوندى . اونلرده : يارسول‌الله ! ناصيل آتالم ؟ سن فلان طاقيمله برابرسك . ديديلر . بونك اوزرينه نبى رحيم حضرتلرى : آتك ، بن هپكزله برابرم . ديه‌رك آتيجيلرى دوامه تشويق ايله‌دى .

⁂

« عن عبدالله بن جراد رضى‌الله تعالى عنه قال : كان النبى صلى‌الله تعالى عليه وسلم يعجبه الرمى بين‌العرضين وكان يعدو واصحابه . رواه‌ابن ابى‌الدنيا »

مألى :

عبدالله بن‌جراد ديركه : رسول‌اكرم صلى‌الله‌عليه وسلم حضرتلرنى اوق آتانلرك نشانكاهه طوغرو اوق آتمالرى محظوظ ايداردى. اصحاب كرامى قوشمايه باشلانجه ذات رسالتلرى‌ده اونلره اشتراك بويورورردى.

صحابهٔ كزينك مسابقه‌ايتدكلرى موقعى‌تعيين واورسم مفيدى اخطار ايچين مدينهٔ منوره خارجنده انشا اولونوب (قبة‌السبق) ده‌نيلن آبدهٔ لطيفه الآن موجوددر .

⁂

صلى‌الله عليه وسلم افنديمز ، رميك تعلم ودوامى حقنده تشويقات متماديه‌ده بولونمقله برابر اوكره‌نمش اولانلرى‌ده ترك وتكاسلدن شديداً

تحذير ايده‌رلردی‌كه روايات آتيه ، بوتحذيراتی كوسته‌رمكده‌در :

« عن ابن عمر رضی‌الله عنهما عن النبی صلی الله تعالی عليه وسلم انه قال : نعم لهو الرجل بالسهام ومن ترك الرمی بعدما علمه فهو نعمة كفرها . اخرجه الديلمی »

مآلی :

عبدالله بن عمر رسول اكرم صلی الله عليه وسلم افنديمزدن روايت ايده‌ركه : بركيمسه‌نك اوقلرله اويناماسی ، يعنی اوق تعليمی ياپماسی نه كوزه‌ل شيدر . رمی اوكره‌ندكدن صوكرا ترك ايدنده كفران نعمتده بولونمش اولور » .

•••

عن عبدالرحمن بن شماسه ان قسيم الليثی قال لعقبة بن عامر رضی‌الله عنه يختلف بين هذين العرضين : كيف تختلف بينهما وأنت رجل كبير السن ؟ قال : لولا كلام سمعته من رسول‌الله صلی الله تعالی عليه وسلم اعانه لم اعانه . فقال : سمعته يقول : من تعلم الرمی بسهمه ثم تركه فليس منا . اخرجه الديلمی » .

مآلی :

عبدالرحمن بن شماسه ديركه : قسيم الليثی اسمنده برذات ، اصحاب كرامدن اولوب اوق آتمق ايچين محل رمی ايله نشانكاه آراسنده كيدوب كلن (عقبة بن عامر) ه : اختيار برذات اولديغك حالده نيچين بويله كيدوب كلك صورتيله زحمت چكيورسك ؟ ديه صوردی . عقبه‌ده : رسول‌الله صلی الله عليه وسلمك (اوق آتماسنی اوكره‌نوبده ترك ايدن بزدن دكلدر) بويورديغنی ايشيتمه‌سه‌يدم بوزحمتی چكمزدم . جوابنی ويردی . »

•••

عن محمد بن الحنفية رضی‌الله عنهما قال رأيت أبا عمر والانصاری رضی‌الله عنه يوم صفين وكان عقبياً بدرياً احدياً وهو صائم يلتوی وهو يقول لغلامه : ترسنی بالترس فترسه الغلام ووقاه من العدو به حتی نزع نزعاً ضعيفاً حتی رمی ثلثة أسهم وهو لم يرد عليها فقال : سمعت رسول‌الله صلی الله تعالی عليه وسلم يقول (من رمی بسهم فی سبيل‌الله ورضائه فبلغ سهمه العدو اوقصر عنه كان ذلك الرمی نوراً له يسعی بين يديه يوم القيمة) فقتل قبل غروب الشمس فی ذلك اليوم . اخرجه الطبرانی »

مآلی :

امام علی زاده محمد بن الحنفيه حضرتلری ديركه : عقبه‌ده بيعت ايله‌ين انصاردن وبدر ايله احد غزوه‌لرنده بولونان (ابو عمر والانصاری) نی صفين وقعه‌سنده (حضرت علی معيتنده) كوردم كه اوروجلو اولوب صومك ويرديكی ضعف ايله تيتره‌ديكی حالده كوله‌سنه (نی قالقانله محافظه ايت) ديبوردی . كوله ، كنديسنی سپر آلتنه آلديغی صیراده كال ضعف ايله تيركشندن اوچ دانه اوق چيقاروب باغيلره طوغرو آتدی . لكن هيچ بری هدفه واصل اولمادی . اونك اوزه‌رينه : رسول‌الله صلی الله عليه وسلمدن ايشيتدم (بركيمسه فی سبيل‌الله ورضاء لله اوق آتسه ، آتديغی اوق ، دشمنه واصل اولسون اولمسين اورمی ، قيامتده برنور اولوب اونك اوكنده كيده‌ر) بويوردی ديدی . اوكون ، كونش غروب ايتمزدن اولده شهيداً ارتحال ايله‌دی » .

•••

كلامك ايكنجی اعتباره ، يعنی (رمی) ك (مرمی) معناسنه اولماسی احتمالنه : « عن عقبة بن عامر رضی‌الله عنه قال : سمعت رسول‌الله صلی الله تعالی عليه وسلم يقول (ان الله يدخل بالسهم الواحد ثلثة نفر الجنة صانعه يحتسبه فی صنعته الخير والرامی ومنبله . رواه ابوداود »

مآلی :

عقبة بن عامر ديركه : رسول‌الله صلی الله عليه وسلمك شوحديثی بيان بويورديغنی ايشيتدم (جناب حق ، براوق سببيله اوچ كيشی‌يی جنته قوياجقدر . بری : خير قصديله اوقی اعمال ايدن ، ديكری : غزاتيله دشمنه آتان ، اوچنجيسی‌ده : آتيلمشی طوپلايوب آتانه كتيرندر) .

•••

« عن انس رضی‌الله تعالی عنه قال : قال رسول‌الله صلی الله تعالی عليه وسلم (من اتخذ قوساً فی سبيل‌الله نفی الله تعالی عنه الفقر والاحتياج ببركتها) اخرجه ابوالشيخ »

مآلی :

انس بن مالك ديركه : رسول‌الله صلی الله عليه وسلم شوحديثی افاده بويوردی (بركيمسه سبيل الهيده بريای اتخاذ ومحافظه ايله‌سه اونك بركتيله جناب حق ، اوكيمسه‌دن فقر واحتياجی ازاله ايده‌ر) .

•••

« عن ناجية رضی‌الله تعالی عنه قال : مررت بنبل فی يدی فادا شيخ كبيرالسن قاعد علی باب بنی سليم . فقال لی : هل تبيع مافی يدك ام لا ؟ قلت : ابيعها . فقال الشيخ : انی اشتريها ومابی رمی . ثم قال لخادمته : ياجارية ! هلمی قرابی وانظری حالها هل هی مملوة ام لا ؟ ولكم سمعت رسول‌الله صلی الله عليه وسلم يقول (تعاهدوا اقرابكم) اخرجه ابوالشيخ »

مآلی :

اصحابدن ناجيه حضرتلری ديركه : بركون اليمده براوق بولونديغی حالده باب بنی سليمدن كچيوردم . اوراده اوطوران براختيار : الكده‌كی اوقی صاتارميسك ؟ ديه صوردی . صاتارم . جوابنی ويردم . اونی آلاجغم ، فقط آتامام . ديدكدن صوكرا خدمتجيسنه خطاب ايده‌رك : يا جاريه ! كيت ، تيركشمه باق . طولومی ، بوشمی ؟ زيرا رسول‌الله صلی الله عليه وسلمك (تيركشلركزه مقيد اولك) بويورديغنی چوق ايشيتمشدم . ديدی .

اولكی حديثلر ، رميك لزوم تعليمله دوامی ، بونلرده مرمينك جمع وادخاری حقنده دليل كافيدر صانيرم (كوسته‌ريلن ادله ، صرف يايله اوقه دائردر) طرزنده‌كی سؤال مقدر ومخيله‌ده او وقتكی اصول واسلحه حرب ايله شيمديكيلر كوز اوكنه كتيريليرسه بوخصوصده جواب بكله‌مك كلفتندن واسته قالينمش اولور ديرم .

تاریخ اسلام اوقویانلرك معلومیدرکه :

ظهور اسلامدن اولکی زمانلرده عربلرك محاربه‌سی (مبارزه) و (کرّوفرّ) اصولنده ایدی . مبارزه : ایکی طرفدن چیقان محاربلرك تکر تکر دوکوشمه‌سی ، کرّوفرّ ایسه : قاریشیق برصورتده عمومی هجوملر یاپیلماسی ایدی . بو هجوملرده بر جنکاور خصمنه صالدیریر ، شاید زوره کلیرسه طابانلری قالدیریر ، فرصت بولدیغی تقدیرده تکرار صولت کوسته‌ریردی .

وقتاکه(ان‌الله یحب‌الذین یقاتلون‌فی سبیله‌صفاً کأنهم بنیان‌مرصوص) نظم جلیلی نازل اولدی ، اسلام‌مجاهدلری ، صف حربلرتشکیل‌ایده‌رك دشمنلرینی آتدقلری اوقلرله میترالیوزلر کبی طارامایه باشلادیلر .

صف حرب (زحف) اصولنه هجرتك ۱۳ نجی سنه‌سنده‌کی (یرموك) محاربه‌سنه قدر رعایت ایدیلدی . او وقعه‌ده سردار اسلام اولان خالد بن‌الولید حضرتلری ، روملرك عسکرلرینی (کورتیس) دیدکلری طابورلره ، اوردولرینی‌ده (پیشدار) (جناحلر) (مرکز) (دمدار) اولمق اوزره متعدد قطعاته آییرمش اولدقلرینی کورونجه همان کندی معیتنی‌ده او صورتله تعبیه ایله‌مش ، (کورتیس) لفظی عربجه‌ده (آت سوروسی ، سواری آلایی) معناسنه کلن (کردوس) کلمه‌سنه تبدیل ایدیله‌رك‌طابورلرك مجموعنه (کرادیس) ده‌نیلمش وبش بویوك قسمه آیریلان اوردویه‌ده (خمیس) نامی ویریلمشدر . دیمك‌که نظم کریم ایله تعلیم بویورولان زحف اصولی ، جناب پیغمبرك انتقا-لندن ایکی سنه صوکرا تبدیل اولوندی . چونکه دشمنه ، دشمنك ترتیباتیله مقابله ایجاب ایدییوردی .

اسلحه مسأله‌سنه کلنجه :

عربلرك سلاحی : یای ، اوق ، مزراق ، قیلیچ ، خنجردن عبا-رت ایدی . ایکی طرف قارشیلاشدیمی ؟ اوّلا اوق آتیشیرلر ، صوکرا مزراقله کیریشیرلر ، داها صوکرا قیلیچله دوکوشورلردی . حتی بربر-لرینه طاش فیرلاتدقلری‌ده اولوردی‌که (طبرانی) نك تخریج ایله‌دیکی بر حدیثده مذکور اولدیغنه کوره رسول‌الملحمه صلی‌الله علیه وسلم افندیمز ، بدر غزوه‌سنك وقوع بولاجغی کونك کیجه‌سنده نزد رسا-لتلرنده بولونان مهاجرین وانصاره (یارین کفار ایله ناصیل حرب ایده‌جکسکز ؟) سؤالنده بولونمش ، انصار کرامدن (عاصم بن ابی الافلح) ده « یا رسول‌الله ! یایمزی آلوب بکله‌رز . دشمن ، ایکی یوز آرشینه قدر یاقلاشینجه اوق آتمایه ، داها زیاده صوقولورسه طاش فیرلاتمایه باشلارز . طاش مزلنی کچرسه مزراقلرله ، اوندن صوکرا قیلیچلرله حرب ایده‌رز . ایشته اصول حربمز بودر » جوابنی ویرنجه نبی‌السیف افندیمز (دشمنله مقاتله ایدن عاصمك اصولیله ایتسین) بویورمشدر .

حال بوکه ، ذات رسالتپناهیلری طائف محاصره‌سنده (سلمان فارسی) نك توصیه‌سی‌اوزه‌رینه مانجنیق استعمالنه امر ویرمش وحرب ایتمه‌نك مطلقا اوقه ، مزراقه ، قیلیچه منحصراولمادیغنه ایما ایله‌مشدر .

صوکرالری اسلحهٔ ناریه ایجاد اولونوب هر ملتك اوردوسنده استعماله باشلانیلمش واسلحهٔ قدیمه حال حاضرده کلیاً استعمالدن قالمشدر . بناءً علیه نقل ایله‌دیکمز احادیث شریفه‌ده‌کی (قوس) کلمه-سنی بوکونك اقتضاسنه کوره (تفنك) و (طوپ) معناسنه ، (سهم) لفظنی‌ده علی‌الاطلاق (مرمی) مآلنه تأویل ایتمکدن بزی کیمسه منع ایله‌یه‌مز . او حالده (ألا ان‌القوة الرمی) قول نبویسنی (بیلمش اولك‌که : قوت ، اصول انداختی بیلمك وایجابنده آتمق ایچین هر تورلو مرمیات ایله اونلری آتاجق آلات وادواتی جمع ایتمکدر) دییه تفسیر ایده‌رز .

بو تفسیره کوره فکر عاجزانه‌مجه مدافعهٔ ملیه جمعیت علیه‌سیله عثمانلی افراد اسلامیه‌سنه بروظیفهٔ دینیه ترتب ایده‌رکه ، مدافعهٔ ملیه‌نك وظیفه‌سی : یالکز صندوق دولاشدیرمق واعانه طوپلامقله وقت کچیرمك اولمایوب طرف طرف تعلیمخانه‌لر آچمق ومعلمین مخصوصه تعیینی ایله خلقی اسلحهٔ حاضره استعمالنه آلیشدیروب تمامیله بر ملت مسلحه حالنه کتیرمکدر .

مسلمان عثمانلیلرك وظیفه‌سی‌ده : وقت بولدقجه بو تعلیمخانه‌لره کیدوب ـ هم دینی ، هم وطنی بر عمل صالح اولان ـ سلاح تعلیمنده بولونمق وسعهٔ حالی اولانلرك کندی سلاح ومهماتندن ماعدا اخوان دینندن بولونان فقرای مسلمین ایچین اسلحه ، وطن اسلامی ایچین‌ده اسباب مدافعه استحضارینه چالیشمقدرکه شو امنیه ، فضای خیالدن ساحهٔ حقیقته کله‌جك اولورسه حین حاجتده میلیونلرجه سونکو چیقاجق ، ودشمنلرمزك چیقاسی کوزلری اوکنده شیمشکلر کبی پارلایاجقدر .

⁂

بو ، بویله اولمقله برابر احادیث مذکوره‌نك آیریجه معانئ ظاهره سنه‌ده اتباعه ، یعنی اسلحهٔ جدیده تعلیمخانه‌لریله برابر اسلحهٔ قدیمه مشقخانه‌لری کشادینه‌ده مانع یوقدر .

زمانمزده تقویهٔ بدن ایچین (سپور) یاخود (ادمان) ك لزومی واردر دییه یوردلر ، اوجاقلر آچیلدی . اوروپانك بیلمم نره‌سندن جیقان لاستیکلرله بول بول طوپ اویناییور . عجیب‌الشکل سربوشلر کیلوب ، طویل‌القد باستونلر یاقالانوب‌اوزون اوزون که‌زینتیلر یاپیلیور . حتی معنویاتندن صرف نظر ایدیلدیکی تقدیرده بیله بك ایی برادمان حرکاتی اولان نمازلر ، دارالشفقةالاسلامیه کبی بعض مکاتبده اختیاری طوتولدیغی حالده اتك طولوسی پاره‌لر صرفیله سپور البسه‌سی تدارکنه وژیمناستیك محلی انشاسنه‌قالقیشیلیور . نتیجه‌لری‌ایسه : الله اعلم‌پاره صرفیله یورغونلق قازانمقدن عبارت قالیور .

بو اوجاقلرده‌کی اشتغالات طفلانه ، کونده‌لکه قوللانیلماسه‌ده آرا صیراده ـ اجدادمزك تقویهٔ بدنه خدمت ایتدیکی کبی هم حضرده ،

هم سفرده ایشلرینه یارایان ـ جرید، لوبود، قیلیچ، قالقان، اوق، یای تعلیملری یاپیلسه، کچه‌یه قیلیچ چالمق، دستی‌یه قورشون آتمق ادمانلری اجرا ایدیلسه، ادمانجیلرمز، ساده طوپ آتماسنی دکل، هم آتیجیلغی، هم وورجیلغی، هم کسیجیلکی اوکره‌نمش، بونکله برابر تقویهٔ بدنه‌ده خدمت ایتمش اولمازلرمی؟ عنعنات اسلافی محافظه ایله‌مك شرفی‌ده جابا! سیاح شهیر عبدالرشید ابراهیم افندی، ژاپونیانك هر کوینده اوق یای تعلیمخانه‌سی بولوندیغنی وبونلرك اوکندن کچن هر ژاپونك مطلقا بر اوق آتمقده اولدیغنی (عالم اسلام) نده یازییور. ژاپون اوردوسی اوق ویای ایله مجهز دکلکن قوجه ملت، اجدادینك عنعنه‌سنی ترك ایتمك ایسته‌میور. عجبا بزم درجهٔ ترقیمزه واصل اولامادیلرده اونك ایچینمی؟

استانبول فتحنده فاتحك چادر قوردوردیغی، صوکراده (میدان تیر اندازان) اولمق اوزره وقف ایتدیکی بر (اوق میدانی) وار. فاتحدن صوکراکی پادشاهلرده اورایه کیتمشلر، اوق آتمشلر، ادمان یاپمشلر، حتی اوراده بر تکیه بنا ایتمشلر، وقفلر تخصیص ایله‌مشلر. یاقین زمانلره قدر ایلك بهار موسملرنده بو تکیه آچیلیر وجوارنده کمانکشلر طرفندن اوق ادمانلری یاپیلیردی. خاقاق سابق زماننده بو اصول لغو ایدیلوب تکیه‌قاپاندی. مع التأسف دور جلیل مشروطیتده‌ده احیا وادامه‌سی دوشونولمه‌دی. موسم کشاد حلول ایتدکجه زواللی درکاهك درو دیواری:

کشاد غنچهٔ دل قالدی بر بهاره دخی!

دیه فریاد ایدوب طورویور. بلکه بو ندای استرحامی اوقاف همایون ناظر فعالنك کوش دقتنه واصل اولورده اوده او حال متروکیتدن قورتولور وبعض اصلاحات ایله بر تمرینات قدیمه مشقخانه‌سی اتخاذ ایدیلیر.

طاهر المولوی

اهل صلیب مظالمی

الوام انتباه:

اهل صلیب اردولرینك اك خونخواری اولان بلغارلرك النه‌دوشن زواللی مسلمانلرك کوردکلری ظلملر، چکدکلری عذابلر حقنده طنین مخابرینك طوزله‌ده‌کی اسیرلردن دیکله‌دیکی شوسوزلری، شو فجیعه‌لری بوتون مسلمانلر هیچ برزمان اونوتماملی، شو بویوك عبرت لوحه‌لرینی بورادن کسوب خانه‌لرینك دیوارلرینه اصملی، چوجقلرینه الفبا ایله برابر بومظالمی، بواسیرلك حیاتنی کوسترملیدرلر:

کنغری برنجی آلاینك اوچنجی ردیف طابوری ایکنجی بلوکی افرادندن مصطفی بن حسن حیات اسارتنی همان عیناً شو یولده آکلاتمشدر:

« ویزه محاربه‌سنده اسیر دوشدم. قالچه‌مك اوزرنده‌کی قورشون یاره‌سیله ایکلمکده ایکن بر بولغار نفری طرفندن قالدیریله‌رق پیکار حصاره دوغری سوق ایدلمکه باشلاندم. بنم کبی نیجه یاره‌لیلر یورویه‌رك پیکار حصاره کیتدك. اسلاملر هجرت ایتدکلری ایچون یالکز روملر ایله بولغارلردن عبارت اولان اهالی اوزرلرمزه هجوم ایله برچوقلرمزی صویا ایله ایکلته ایکلته اولدیردیلر. یورورکن مجالسزلك ایله بر آدیم کری قالمق، وجودك سونکو ایله بردفعه‌دها دلنمسنه کفایت ایدییوردی. بزی بورادنده آله‌رق برکیجه صوکره قرق کلیساده‌کی حبسخانه‌یه طیقدیلر، طقوز آیی متمادیاً هپ بوحبسخانه‌ده کچیردیکمز حالده آنجق اوچ دفعه معاینه ایدلدك. اردونك ایلری حرکتی قرق کلیساده خبر آلننجه بزی‌ده یانبولی‌یه سوق ایتمکه قالقیشدیلر. اوکون بر بولغارك، اردومزك ایکی‌یوز بولغاری قتل ایتدیکی بولنده چیقارتدیغی شایعه اوزرینه آرتق اولومی بکلیوردق. بوتون نفرلر سونکو ایله هپ آره‌مزده طولاشیورلر، « برساعت صوکره!.. » دییورلردی. بوندن آکلاشیلیوردیکه برساعت صوکره برفلاکت باش کوستره‌جکدی. قرق کلیساده کچن کونلرمز هپ آچلق واحتیاج ایچنده کچمشدر. بعضاً اون کشی برا کمك ایله اکتفا ایدردك. کوفلو پکسمادلر، چامورلی اکمکلر هپ اوکمزه آتیلیوردی. یانبولی‌یه حرکت ایدن ٥٠٠٠ کشی ایله اوچ بوچوق کونده علاجسز وا کسز قاله‌رق یورودك وایکنجی مرحلهٔ اسارته واصل اولدق. ایلك کونی اوزرلرنده یاره اولدیغی خبر آلنان اوچ آرقداشمزی غائب ایتدك. زیرا آرقه‌یه باقمق ممنوع اولدیغندن یاطلایان سلاحلرك نره‌یه وکیمه آتیلدیغنی آکلامق ممکن اولمیوردی. یانبولیده کچن کونلر ظرفنده بلغارلرك کورولمدك حاللرینه تصادف ایدییوردق. یاره‌سی اولان، اوزرنده ساعتی بولنان عسکرلرك پاره وساعتلرینی آلیورلردی. »

ادرنه‌ده اسیر دوشوب اسلیمیه‌ده مدت اسارتنی اکمال ایدن دیکر بر نفرده حیات اسارتنی پك سوزشلی آکلاتمشدر:

« مارتك اون ایکنجی کونی جویزلك استحکاماتنده مدافعه ایتمکده ایکن شهرده برقارغشه‌لق حاصل اوله‌رق ادرنه‌نك سقوط ایتدیکی اعلان ایدلدی. بولندیغمز محل فوق العاده محفوظ اولدیغندن بولغارلرك آتدقلری شراپنللردن متأثر اولمیوردق. هپمز بولغاره اسیر اولونجه ایلك کونی قوقارجه‌ده بزی بکلتدی. بورادن ایلك قافله اوله‌رق تفریق ایتدیکی ٢٨٠٠ کشی‌یی سرای ایچنه سوق ایتدی. هرکون، هرساعت بوراده آرتمقده ایدك. محاربه‌دن یورغون دوشدیکمز حالده درت کون اکمکسز سرای ایچنده بکلدك. بوندن صوکره برکون ایچون بش کشی‌یه برتعیین اکمکی ویرمکه باشلادیلر. بوراده ١٤ کون بکلدکدن صوکره بیك اذیت ایچنده بوسنه کوینه کوندرلدك. بوراده‌ده آلتی کون اکمکسز قالدق. بعض دفعه برر کوفلی قالته اکمکی هپمزك اورته‌سنه آتیلوب برلقمه اکمك ایچون کوستردیکمز تهالکی بولغار ضابطلری سیر ایدرلردی. بوراده اوچ بوچوق آی قاله‌رق هرکون، استحکامات اطرافنده بربرینه قاریشان دیکنلی تل اورکولری بزه آیرتدیلر. آرتق هیچ برمزده صاغلام ال قالمه‌مشدی. بوراده هردرلو رذالت یاپیلیوردی.

۲۸۰۰ موجوددن بش یوز دانه‌سی باقیمسزلقدن ، برمقداری‌ده اوزرلرنده قیمتلی اشیا وار امیدیله سونکو وتوفنك ایله اولدیرلدیلر . هپمز هرکون برئولومله پنچه‌لشیوردق . هوالر ایجه ایصنمدیغی ایچون صوئوقدن متأثراً ئولنلرمزده وار ایدی . بورادن ۱۰۰۰ کشی‌یی‌اولا اسلیمیه‌یه ، بالآخره لخنه‌یه سوق ایتدیلر . یانبولی‌یه واردیغمز زمان آره‌مزدن ٤۰۰ کشی اکسیلمشدی ! ضعفیتدن‌یورویه‌مینلر ، اونوتوب آرقه‌سنه باقانلر . آغیر یاره‌لی اولانلر هپ برر فرصتده اولدیرلدیلر . بر بالقان آشارکن وجودنده برقورشون وبر سونکو یاره‌سی اولان قونیه‌لی علی اونباشی‌یی اون بش یرندن دها سونکولیه‌رك چوقوره آتدیلر[۱] . بونی‌ده کوردکدن صوکره آرتق ئولومدن دکل، یاشامقدن قورقویوردق ! آرقه‌دن یاطلایان توفنکلر برآدیم ایلریده یانمزده بر آرقداشمزی ده‌ویرر کچردی . یابدیغمز حسابه کوره بوصورتله ٤۹۰ آرقداشمزی غائب ایتمشدك .

یولده کذران اولان مدت ظرفنده یالك آغر اولانلری ویاخود اونلره معاونت ایده‌بیله‌جك قوتلیلری سببسز سؤالسز اولدیردیلر . اسلمیه‌ده متمادیاً انغاریه‌ده قوللاندیلر . باغچه‌لری کزمه ایتمك ، حیوانلره باقمق ، سوقاقلری سوپورمك هپ بزم اوزریمزه حواله ایدلمشدی . یوزده ایکی کشی‌یه بعضاً بشر غروش ویره‌رك هپمزی ساعتلرجه چالیشدیررلردی . یالکز اون تموز کونی هپ أولمکی بکلیوردق .

بوندیغمز یرك اطرافنه درت‌مترالیوز وضع ایدیله‌رك امره انتظار ایدلدی . اکر عثمانلی عسکری حدودی تجاوز ایتسه ایدی بزی‌ده اوراده مترالیوز آتشی ایله قیروب محو ایده‌جکلردی . برکت ویرسون حدود کچیلمه‌مش اوله‌جق‌که بزه برشی یاپمدیلر . فقط ادرنه‌نك تکرار اشغالندن‌استانبوله حرکتمزه‌قدر اسکی‌معامله‌یی کوریوردق . حقارتلر ، استهزالر توالی ایدوب دوریوردی .

اسلمیه‌ده وفات ایدن مجروحلردن برقاچ دانه‌سنی لغملره آتان بولغارلر ضعفانی اولدیرمك وخسته‌لغی سرایت ایتدیرمك ایچون اون کشینك یاته‌بیله‌جکی یرده آلتمش کشی‌یی یاتیرمغه اجبار ایدرلردی ! . .

برچوق صاغلام آرقداشلرمز خسته‌لنه‌رك ترك حیات ایتدیلر . چکدکلرمز اسارت دکل ، بلکه اسراف ایدیلن حیاتلرك ، بازیچه اولان جانلرك برلحظه اول بیتمه‌سنه انتظار ایتمکدی !

لخنه‌یه سوق ایدیلن اسرایه‌تصادف ایدن بولغار قادینلری‌سلاحلنه‌رق (قوجه‌لریمزی سز کسدیکز ...) سوزلری ایله اوزرلرمزه بالهجوم ۵۰۰ اسیری شهید ایتمشلردر . هپ بووقایع ضابطانك کوزی اوکنده جریان ایتدیکی حالده معصومیتمزی آکلایان ، آکلاتان کیمسه یوقدی . حیاتك قیمتی هیچه اینه‌ن بویرلرده کچن مدت ظرفنده نصفمزی‌خسته‌لق، اولوم محوایتدی... ایشته شوکوردیککز کویاصاغلام عسکرلر شمدی اون آی صوکره مملکتلرینه عودت ایدیورلر. »

---

[۱] علی اونباشی اوچ کون صوکره بولندیغی چوقوردن قالقه‌رق ماشیاً اسلیمیه‌یه قدر کیتمش ومدت اسارتی اوراده امرار ایتمشدر . بالآخره استانبوله کله‌رك وجودنده‌کی یاره‌لردن برقسمی‌هنوز قپانمه‌دن‌اولکی کون‌مملکتنه کیتمشدر !

مکاتیب

هندستانده‌مخابرمخصوصمزدن :

مدراس شهری

مدراس رصدخانه‌سی :

مدراسده شایان رؤیت وتماشا اولان یرلردن بری‌ده رصد خانه‌در . قصبه‌نك اورته‌سنده کائن اولان بو رصدخانه ایچنده اجرام سماویه‌یی رصد ایچون غایت ایری وتمیز تله‌سقوپلر وآلات وادوات سائره مبذولاً موجود بولنمقده‌در . طول وعرض دائره‌لری واسطه‌سیله ایستیلان‌مملکتك طول وعرضی بر قاچ ثانیه ظرفنده تعیین اولنمقده مشکلات چکیلمز . ثابت وسیار یلدیزلر کمال سهولتله رصد ایدیله‌بیلیر . تله‌سقوپلر اویله برصورتده یرلشدیرلشلردرکه، بر چوجوق بیله آنلری قولایلقله اداره وتحریکه موفق اولور .

رصد خانه‌یی کورمك وزیارت ایتمك ایچون مدیریله اولجه مخابره ورخصت استحصالی ایجاب ایدر .

رصد خانه‌ده حرارتی، یاغموری ، هوایی، رطوبتی، حاصلی بوکبی شیلری تعیین ایچونده پك کوزل درجه‌لر واردرکه، شایان استفاده شیلردر .

مدراس بالقخانه‌سی :

قصبه‌نك‌ساحلنده ومسیره‌کاه بر یرده‌واقع‌بالقخانه دخی‌کورولمکه سزاواردر. ایکی پسه‌که، اون‌پاره‌در ـ دخولیه رسمی مقابلنده انسان بو کوزل مؤسسه‌یی کمال سربستیله کوره‌بیلیر . ایچی دکز صویله‌طولو بولنان بلور حوضلر ایچنده متنوع دکزلره مخصوص اولان أنواع بالقلر زوارك نظر دقتلرینی جلب‌ایدرلر . حکمت طبیعیه ایله اشتغال ایدن طلبهٔ علوم ایچون بوکبی مؤسسه‌لرك نه قدر فائده‌سی اولدیغنی سویلمك زائددر .

اویله ایریلی ، اوفاقلی ، رنکلی ، چیزکلی ، عجیب‌الخلقه بالقلر واردرکه ، انسان سیر وتماشاسنه طویمز .

بحر محیطه، آق دکزه، قره‌دکزه ، بحر احمره، چین وژاپون‌دکزلرینه مخصوص بالیقلر کلی پاره ومصارفله الده ایدیلوب بورایه کتیرلمش، محافظه واطعاملرینه پك زیاده اعتنا اولنمشدر .

مدراس تجارتی :

مدارس تجاری وزراعی برمملکتدر . بوراده ارزاق وحبوباتك انواعی یتشیر . اولجه اوروپایه حبوبات اخراجی کلیتله وقوع بولورکن، شو صوك سنه‌لرده‌کی قحط وغلادن طولایی اخراجاتك مقداری آزالمشدر. حیوان دریلرینك تجارتی ایچون مدراس بویوك بر مرکز تشکیل ایتدیکی کبی ، ایپك وپاموق منسوجاتی ایچونده مهم بر یردر . دری اخراجاتی یوزندن مملکته هرسنه کلیتلو پاره‌لر جلب‌اولنمقده وبر چوق تجارك ارباب ثروت اولملرینه خدمت ایلمکده‌در .

مدراسده کوموش اوانی اعمال ایدلدیکی مثللو، کرانبها مجوهر وطاشلر دخی پك کوزلجه یونتولمقده‌در . حکاکلق ، نقاشلق مدراسده پك مترقیدر . اویمه‌جیلق ، طوغرامه‌جیلق صنعتلری جداً اوروپا قدر تعمم ایتمشدر . یرلیلر ، اوروپاده یاپیلان اك‌نفیس موبیلیالری پك‌اوجوز واهون برفیئاتله اعمال‌واحضار واوروپایه سوق ایتمك صورتیله رقابت ایتمکده‌درلر . احتیاجات اهالی‌یی تأمین

ایچون مدراسـده بر ایکی بز وپاموق فابریقه‌لری وار ایســه‌ده ، حکومت محلیه مذکور فابریقه‌لردن پك چوق ویرکو آلدیغی جهتله امثالنك تکثیرینه جدی بر مانع تشکیل ایتمشدر .

انکلیزلرك یرلی فابریقه‌لردن چوقجه ویرکو آلملرینك اسبابی، صرف‌مانچستر، لیورپول وانکلتره امتعه ومنسوجاتنك‌هندستانده صاتدیرلسنه معطوفدر .

یرلی فابریقه‌لرنی زیارت ایتدیکمده منسوجاتنك نفاست ومتانتنه حیران اولدم . بونکله برابر تجار محلیه کوندن کونه فابریقه‌لرك تکاثر وتزایدینه بذل همت ایلمکدن کری قالیورلر .

مدراس مسلمانلری ایچنده پك بویوك سرمایه‌لی تجار واردرکه، بونلرکرهٔ ارضك هرطرفنده وکیللره، آجنته‌لره، تجارتخانه‌لره مالك بولنیورلر . تجارتخانه‌لرنده یوزلرجه کاتب، محرر، محاسب بولونمقده واوروپا تجار وقومپانیه‌لری کبی معاملات کمال سرعت وانتظام ایله اجرا ایدلمکده‌در .

چیویت، قوقوا، بهار، هند جوزی، قرنفیل، قاقوله، دارچین اخراجاتی بویوك بریکون تشکیل ایدییور .

اخیراً یرلی مسـلمانلرله هندو تجارلری اتحـاد واتفـاق ایدرك کندیلرینه مخصوص خصوصی برتجارت اوطه‌سی تشکیل‌ایدوب، بر ده تجاری برغزته نشرینه موفق اولمشلردر .

بوندن ماعدا بوتجارت اوطه‌سی طرفندن هرسنه تجارته عائد بویوك‌برکتاب نشر ایدلمکده‌درکه، جداً شایان مطالعه‌در . مذکور تجارت اوطه‌سـنك متعدد عامل وغیر عامل اعضـالری وبری هندو، دیکری‌ده مسلمان اولمق اوزره ایکی خصوصی کاتبی واردر .

بر قاچ آی مقدم مذکور تجارت اوطه‌سی ایچون دکز کنارنده آیری بر برصاتون‌آلمق ایچون تجار محلیه کندی آره‌لرنده ایکی‌بیك لیرا اعانه طوپلایه‌رق، الیوم بو امنیه‌لرینه موفق اولمشلردر .

نشر ایتدکلری غزته وکتـابده معـاملات تجاریه‌یه عائد هر درلو معلومات وتفصیلات واحصائیات درج‌ایدلمش وکوزل تجاری مقاله‌لر متخصصلری‌طرفندن قلمه آلنمشدر .

حکومت محلیه ، بوتون دوائر رسـمیه مذکور تجارت اوطه‌سیله مخـابره ایدییور .

پاپراق سیغاره‌لری مدراس شهرینه تابع Frichinopoli قصبه‌سنده پك نفیس بر صورتده اعمال وغایت اوجوز بر فیآتله صاتیلمقده‌در . مع‌الافتخار کوزل سیغاره‌لر اعمال ایدنلر ایچنده (محمد یوسف) نامنده بر مسلمان نفیس سیغاره‌لر اعمـالندن طولایی اوروپا وآمریقا نمایشکاهلرندن بر چوق مدالیه‌لر احرازینه موفق اولمش والیوم بویوك بر فابریقه وده‌پویه مالك بولونمقده‌در .

هلال احمر منفعتنه برتیاترو :

اجرای لعبیات‌ایچون بومبایدن مدراسه کلن فارسی بر تیاترو قومپانیه‌سی یرلی مسلمانلره برجیله اولمق اوزره هلال احمر منفعتنه بر اویون ویرمکه قرار ویرمش وبرچوق بیلتلرصاتمغه موفق‌اولمشدر . تیاتروخنجا خنج مسلمانلرله طولو ایدی . تیاترو بناسنك‌ایچنه وطیشنه، شانویه رنکارنك عثمانلی‌بایراقلری‌آصیلمش، تیاترونك ختامنده‌ده ذات‌حضرت‌پادشاهی‌نك مارش‌عالیسی‌چالنمغه باشلانمش وحضار طرفندن قائماً استماع اولنمشدر .

صافی حاصلاتك یوزاللی لیرا قدر بر مبلغ تشکیل ایلدیکنی تیاترو مدیری خبر ویردی .

تنفس اثناسنده‌ده مدراس دارالفنونی طلبه‌سـندن برکنج مسلمان شانویه چیقوب ادرنه‌نك عثمانلی الندە قاله‌جغنه دائر حضاره تأمینات ویرمکه قالقیشدقدن ماعدا، ادرنه‌نك استردادی خصوصنده عثمانلی سیاسیونك، محترم قوماندانلرینك خدمات جانسپارانه‌لرنی مدح وسـتایش ایدرك ، انور بکی پك ممتاز وسـتایش آمیز کلمات ایله تمجید ایلدی .

آنی متعاقب ایکنجی تنفس اثناسـنده‌ده حیدر آبادده انتشار ایدن بر غزته مخبری صحنه‌ده اخذ موقع ایدرك خلافت اسلامیه‌نك بقا ودوامنك بالعموم بر یوزنده‌کی مسـلمانلر ایچون موجب فخر ومباهات ، شرف وعزت‌اولدیغنی، اکر بو حکومت معظمهٔ اسلامیه خدا نکرده انقراضه اوغرایه‌جق اولورسه ، حکومات نصرانیه ادارەسـنده بولنان مسلمانلرك حالی تباه وپریشـان اوله‌جغنی ادله وبراهین منطقیه ایله اثبـات ایتدکدن صوکره ، هر مسلمان اوزرینه جان ومال ایله دولت علیه‌یه یاردم ایتمك فرض اولدیغنی سویلمکله، حضارك مدید آلقیشلری آره‌سنده موقع خطابتی ترك ایدوب چکیلمشدر .

تیاترونك ختام بولمسی اوزرینه تام طیشارویه چیقه‌جغمز صیره‌ده تیاتروده بولنانلر اشبو عاجزله مصافحه‌ایتمك ایچون اوزرمه هجوم ایدرك اطرافمی‌آلدیلر. بنده جمله‌سیله مصافحه ایدوب تلطیف وتطییب خاطرلرینه المدن‌کلنی یاپدم .

بو هفته ظرفنده حرارت فوق‌العاده وتحملفرسا بردرجه‌یه کلمشدر. کیجه‌لری صبحه قدن قطعیاً اویومق بزم کبیلر ایچون متعذردر . بر ایکی کون صوکره قولومبو آطه‌سنه کیتمکلکم‌مقرر اولدیغندن انشاالله کله‌جك‌مقاله‌لرم اورا احوالندن باحث اوله‌جقدر .

هندستان : مدراس

س . م . توفیق

آناطولی سیار مخابر مخصوصمزدن :

باندرمه

صنایع وتجارت :

هریرده اولدیغی کبی باندرمه‌ده دخی مسلمانلر صنایع نقطهٔ‌نظرندن کریده‌درلر . مسلمانلرده‌صنعت نامنه همان همان برشیلر یوقدر . بوراده دخی نه صنایع وارسه هپ خرستیانلر الندە‌در . واقعا درت سنه اول بعض اویانیق، فعال ، عزم صاحبی ، متشـبث مسلمانلرك تشـویقیله بر شـاپاق فابریقه‌سی تأسیسی ایچون اوغراشیلمش ایســه‌ده ، مع‌التأسف اهمیتسز بر مسئله اوزرینه بوخیرلی تشبثده قیصیرقالمشدر .

ذاتاً بوحال بزم‌طبیعتمز اولمشدر . هم ایش یاپمایز، هم ده‌یاپمه‌یه تشبث ایدنجه‌نه ینه‌کندیمز برانکل چیقاریر، او کوزل‌تشبثی آلت اوست‌ایدرز. بز بویله دیدیشیرکن اوته‌دن خرستیانلر مملکتك بوتون حیات طمرلرنی اللرینه‌آلیر ، کندی مملکتمزده بیـله بزی کندیلرینه اسـیر ایدرلر . ایشـته آناطولی‌یه آیاق آتان بر آدم ایلك آدیمده بو فجایعك شاهدی اولیور .

بر مسلمان ایچون بو حاللر ، نه قدر مؤلم ، نه قدر آجیقلی‌در ! مثلا باندیرمه‌نك بوتون مسلمانلری البسـه‌لرنی خرستیان ترزیلره دیکدیرمك مجبوریتنده بولونیورلر ، چونکه بوتون‌ترزیلر خرستیان‌در . یالکز کویلولره مخصوص البسه دیکن بر مسلمان واردرکه نفس باندیرمه‌ده مقیم مسلمانلر اونك یاننه بیله یاناشمیورلر ، آره صیره کویلولر کلوب بیچاره‌نك خاطرنی صورارلر ، بش اون غروش آلیش ویریش ایدرلر . قالان پاره‌لر هپ خرستیانلرك جبنه آقیور .

قوندوره‌جیلغه کلنجه شیمدی تك توك بوصنعتله مسلمانلرده‌اشتغاله باشلایور . فقط خرستیانلرله رقابت نه ممکن ! خرستیانلر مسـلمانلرده بو انتبـاهی حس ایدر ایتمز ، همان انحصارلرنی تأمین ایچـون برطاقم تدبیرلر اتخاذینه توسل ایتمشلر ، صنعتلرنی ایجلتمشلر ، موده‌یه موافق

ظریف فوطین قوندوره‌لر یاپمایه باشـلامشلر ؛ حاصـلی نه یاپوب یاپوب مسـلمانلری کریده براقشلردر . مسـلمان صنعتکارلرینك بیلدیکندن شـاشمامسی ، زمانی هیچ نظر اعتباره الماسی ، هرکسی کندی کیفنه مجبور طوتمسی کندیلرینی محو ایدیور . اویله ایکن ینه عادلرندن واز کچمیورلر . شاشیله‌جق حال ! آیول ، سن کیه‌جك دکل‌سك‌یا . سـن‌ده براز صنعتکده اینجه‌لك کوسترسه‌ك آ .

مع مافیه شیمدی تك توك منور فکرلی اسلام صنعتکارلرینه تصادف اولنیور . فقط بویله مستثنا ارباب همتله امتك حیاتی قورتوله‌ماز . هرکس ، بوتون افراد اصناف بو حقیقتی آکلاملی ؛ زمانی ، احتیاجاتی نظر اعتباره آلملی ، اوکا کوره حرکت ایتملی‌در . یوقسه بر آدم ، ایکی آدم ، قارشیسنده‌کی یوز آدمه ، ایکی یوز آدمه قارشی نه یاپه‌بیلیر ؟ البت بر کون مغلوب اولور ، کیدر .

باندیرمه‌ده « دباغ ـ درجی » اصنافندن‌درویش زاده احمد افندی نامنـده غیرتلی بر ذات کوردم ، نه قدر سـویندم ، آدمجغز بیك مشکلاته رغماً ، کیجه کوندوز چالیشیور ، صنعتنی یکی‌اصولده ایلرولتمه‌یه اوغراشیور . صـوکرا بر اپاق قابی مغازه‌سی‌ده آچمش ، ناموسـیله ، اسـتقامتیله ترقی ایدوب طوریبور . نه اعلا ! بوتون مسـلمانلر بویله چالیشسه‌لر ، تجدده طوغرو عمومی بر غیرت ، بر حرکت کوسـترسه‌لر نه اولور : هم کندیلری زنکین اولورلر ، چولق چوجقلرینی سفالتدن خـلاص ایدرلر ؛ هم دولتی قازاندیرر ، اوروپالی محتکرلره آووج آچمقدن قورتاریرلر .

صوکرا مانیفاطوره‌جی حافظ سامی افندی ، طاشـجی زاده رشاد بك ؛ خردوات ایشیله مشغول أوپایان زاده‌لر ، قنطاریه (شکر ، قهوه ، پرنج ... الخ) اوزرینه معامله یاپان حاجی احمد افنـدی [مرکزی استانبولده قنطارجیلرده‌در : حسین افندی] ، دمیراوزرینه معامله یاپان تاتار حاجی عبداللطیف ، حاجی اسلام وشرکاسی ؛ شاپاق متاعیله‌مشغول عباس وابراهیم افندیلر استثنا ایدیله‌جك اولورسه همان باندیرمه صنایع وتجارتنك قسم اعظمی خرسـتیانلرك النده‌در . انسان آره صیره بویله غیرتلی ، صاحب همت مسـلمانلرده‌ده تصادف ایتمسـه ، امین اولکز ، یأسندن اولور ، بر آدیم ایلری کیده‌مز . برکت بونلرك ویردیکی شوق وامید ایله انسان یشایور ، ضریق مساعیسنده ایلروله‌یور .

دوشونکز ، نه حاله کلمشزکه کندی مملکتمزده براسلام صنعتکارینه ، بر اسلام تاجرینه تصادف ایتمك ایچون کونلرجه طولاشـیرز . حال بوکه جهانك بوتون ملتلری کندی مملکتلرنده صـنعتی ، تجارتی بتردکدن ، درجـۀ کماله کتیردکدن صوکرا دنیایه یاغیلمشـلر ، یابانجی محیطـلرده بیله ایشلرینی قورمشـلر ، چالیشوب طوریبورلر ؛ اتکلر طولوسی التونلر طوپلایه‌رق مملکتلرینـه کوندریبورلر ؛ کندیلرینك حیاتلرینی ، ملتلرینك شان وشـوکتلرینی رفاه ایچنده ، شرف ایچنده یوکسلتیورلر . صوکرا بز کندی مملکتمزده باره‌سزلقدن ، آچلقدن ، سفالتدن قیریلوب طورمقده‌یز . بونلر نه‌قدر شایان عبرت وتأسف حاللردر !

باندیرمه‌ده بوتون ذخیره تجارتی روملرك النده‌در ؛ بر موسـوی تجاری‌ده بونلره التحاق ایتمش ؛ اناطولینك او جوارده‌کی بوتون کویلو مسلمانجقلرك محصولاتی بونلرك مغازه‌لرینه ، ده‌پولرینه ، فابریقه‌لرینه ، دکرمنلرینه آقیور ، بورالردن لازم کلن یرلره سـوق ایدیلیور . یوز بیکلرجه کویلی مسـلمان قوری اکمکله چالیشیور ؛ بش ، التی بویوك روم تجاری رفاه ونعیم ایچنده عمر سوریبور .

صوکرا « ینه بوراده مسـاوات یوق ! » دیه باغیران خرسـتیانلر اولیور ! اوت ، بزده اونلرك بوفریادلرینه اشتراك ایتملی‌یز ، اونلرله هم آواز باغیرملی‌یز : بوراده مساوات یوقدر ! مسـلمانلر ییه‌جك اکمك بیله بوله‌ماز ؛ خرستیانلر ایسه قازاندقلری آلتونلری قاصه‌لری آلماز ، خارجه سوق ایدوب طوریورلر !...

فقط اونلرك‌مالنده ، قازانملرنده بزم کوزمز یوقدر . الله‌ویرسین ، دها زنکین اولسونلر ، دها مرفه یاشاسینلر ، یالکز «مساوات» کلمه‌سنی اغزلرینه آلماسینلر . چونکه حقسزلق ایدرلر .

تأسف ایتدیکم برجهت وارسه اوده بزم مسـلمانلرك حماقتی‌در ، تنبللکی‌در ، مسکینلکی‌در ! طبیعی دکلی‌در : چالیشـان قازانیر ؛ قهوه‌ده نارکیله چکن ، اسقانبل کاغدیله عمرینی کچیرن آچلغه ، سـفالته محکوم اولور .

باقکز ، سزه اقتصادی بروقعه عرض ایده‌یم‌ده بزم حماقتمزی ، بودالالغمزی آکلایك :

باندرمه‌نك قارشوسنده صوینك ایی اولمسیله مشهور (ارمنی کویی) جوارنده ، شهرلرك بیوك جاده وسوقاقلرینك دوشمه‌سنه مخصوص غایت مبذول غرانیت طاش اوجاقلری واردر . بوراده (پاکت قالدیریم‌طاشی) یاپیورلر . بورانك سرمایه‌داری هر خصـوصده باش باشـه ویرن ، اتفاق ایدن ارمنی وطنداشلرمزدر . بوخزینه‌دن‌مستفید اولان آنلردر .

بر کون باندرمه‌ده قرا‌ئتخانه‌ده اوطوریبوردم . مذکور طاش‌سرمایه صاحبلرندن بری ـ که قره‌جه‌بك قضاسنده کندیسیله کوروشمش‌ایدك ـ یانمده آبانی صاریقلی ، آیاغی شالوارلی بر اسلام ایله برابر کلدیلر ، صحبته قویولدیلر . قولاق مسـافری اولدم . ایکیسی‌نك‌ده قونوشمه‌سی طاش اوجاقلرینه عائدایدی . سرمایه‌دار ارمنی‌نك اسلامه‌فوق‌العاده‌اهمیت ویرمسی نظر دقتمی جلب ایتـدی . برمدت صوکره ارمنی دوستم‌ده اسلامك یانندن آیریلدی ، کتدی . بونك اوزرینه بن بزم شالوارلی‌بابایه یاقلاشدم :

— بابا ، دیدم ، ارمنیلرك یانده‌می بولونیورسك ؟

— خایر اوغلم ! قره‌جه بك ـ باندرمه سنورنده‌ودکز کنـارنده بر کتلی کفکی طاشی اوجاغی بولدم . رخصتنی آلدم . صوکره کوروشدیکم وطنداشلرك قومپانیاسنه (یکرمی لیره) مقابلنده صاتدم .

— عجایب ! تعریفکه نظراً بویله قیمتدار ، زنکین براوجاق هیچ یکرمی لیرایه صاتیلیرمی ؟

— نه ایسه اولدی! وعد ایتمش بولوندم. سوز بر. الله بر. بنجه وعد بورجدر. اونك ایچون. حتی اجنبی تبعه‌سندن برزنكین هر سنه یوز لیره ویرمك واون سنه‌ده اوده‌مك شرطیله بیك لیرای عثمانی مقابلنده بكا ممانعتسنی تكلیف ایتدی. فضله اوله‌رق اوجاغك یاننده بكجی صفتیله بولنورسه‌م بهر آی آلتی، یدی لیره قدر برمعاش ویره‌جك ایدی. اجنبی‌نك رجا واصرارینه رغماً تكلیف واقعی رد ایتدم.

اكر الده اقتدار اولسه‌یدی، حریفك یاناغنه عشق ایله برتوقات ایندیریر، بوصورتله بلكه عقلنی‌یرینه كتیره‌بیلیردم. اودرجه‌بوحماقته حدتلندم. دها فضله دیكله‌مكه تحمل ایده‌مدم.

— چوق ایی یاپمش‌سك بابا، چوق ایی! الله‌عقل، فكرویرسون! دیه‌رك صاووشدم.

باندیرمه : عمر فؤاد

سیاسیات

اجمال سیاسی

عثمانلیلرك آوروپادن قوغولمه‌سی ایله كندی راحت وسكوننك تأمینی امید ایدن آوروپالیلر بوكون انتظارلرینك عكسنی كورمك ویكیدن عثمانلیلرك بالقانلره عودتنی آرزو ایله‌مك مجبوریتنده‌درلر. آرناودلق اطرافنده ایقاع ایدیلن غوائل، مشكلات بوكا برشاهددر. بوكون بالقان شبه‌جزیره‌سنك غرب جهتی حقیقتاً برجهنم شكلنی آلمشدر. برطرفدن صربلر ایله آرناودلر، دیكر طرفدن یونانلیلرله ینه آرناودلر چارپشمقده‌درلر. صربستان ویونانستان آرناودلغی ایكی طرفدن صیقیشدیره‌رق ازمك ایسته‌یورلر. حالبوكه ینه ایكی طرفدن ـ شمالده آوستریا، جنوبده‌ایتالیا طرفلرندن ـ عینی نقطه اوزرینه حرص وطمع نظرلری عطف ایدیلمكده‌در. شوایكی دولت‌ده عینی درجه‌ده آرناودلغه مالك اولمق ایسته‌یورلر وبالطبع صرب ویونان آمالنه قارشی چیقمق مجبوریتنده‌درلر. آوستریانك صربستان حركاتنه قارشی آلمش اولدیغی قطعی وضعیت قارئلریمزك معلومیدر. آوستریا تهدیدینه، اولتیماتومنه قارشی صربستان طایانامیه‌رق اولجه اشغال ایتمش اولدیغی مواقعی تخلیه ایله‌مك مجبوریتنده قالدی. صربستانك بوقدر تهالكله آوستریامدعیاتنی قبول ایتمه‌سی آوستریا ایچون حتی برعدم موفقیت عد ایدیلیور. زیرا صرب ویونانی صوقولمش اولدقلری یرلردن چیقارمه‌یه بهمه‌حال عزم ایتمش وصربستانك صوك حركتنی بومقصدك حصولی ایچون غایت مساعد بربهانه عد ایلمش اولان آوستریا صربلرك مدعیات مذكوره قارشیسنده سرفرو ایتمه‌لری ایله بویله بربهانه‌دن محروم اولدی. فقط مقصد غائله ومشكلات ایقاع ایتمكدن عبارت اولدیغی حالده بهانه، وسیله دائما ایجاد ایدیله‌بیلیر. نصل كه ایدلدی‌ده:

بوكره آوستریا وایتالیا، تهدیدلرینی یونانستانه‌رجوع ایتدیرمشلردر. یونانستان حكومتی‌ده صوك آرناودلق اغتشاشندن بالاستفاده بعضی آرناود نقاطنی اشغال ایتدی. بوندن ماعدا بوحكومت دول معظمه طرفندن آرناودلق حدودینی تعیین ایچون تشكیل ایدیلن قومیسیونه برچوق مشكلات وموانع ایقاع ایتمكدن خالی قالمیور. مثلا تحت اشغالنده بولنان یرلرك اهالیسنی تحریك، تشویق ایده‌رك یونان تابعیتنده قالمق آرزو وتمنیسنده كویا بولندیقلرینه عائد حكومات معظمه‌یه مراجعتده بولندیریور. ایشته آوستریا، ایتالیا دولتلری بوكبی شارلاتانلقلره تحمل ایتمیه‌رك یونان دولتنه تبلیغ ایتمش اولدیقلری براولتیماتومده كرك اشغال ایتمش اولدیغی نقطه‌لرك مدت معینه ایچنده تخلیه‌سنی، كرك یرلی اهالی‌یی تضییق ایده‌رك دول معظمه‌یه مراجعته اجبار ایتمكدن توقی ایله‌مه‌سنی قطعی برلسانله طلب ایله‌مشلردر. صوك وارد اولان خبرلر بوطلبك كویا آتنه محافلنده حیرتله قارشیلانمش اولدیغنی اشاعه ایدیور. لكن حقیقت حالده حیرت یرینه عظیم برمأیوسیتك قائم اولدیغی محققدر. صربلر ویونانیلر یواش یواش آكلایورلركه بویله قولایجه واسع وكندی حجملرندن زیاده اولان قطعاته مالك اولاماز. حتی صربستان ویونانستانی شدتله التزام ایدن «تان» غزته‌سی بیله بوكره یونان محافلنك سلانیك وماكیدونیایه تملك فكرلرینك برخولیادن عبارت اولدیغنی كمال اسفله تقدیر ایتمیه باشلادیقلرینی یازییور.

آوستریا وایتالیا طرفندن صرب ویونانه قارشی آلنمش اولان شو وضعیت بالطبع كرك بلغارستان، كرك بزجه ممنونیت ومسرتله تلقی ایدیلیور. بدیهی‌دركه شووضعیته قارشی ایقاع مشكلات ایده‌جك نه‌بز، نه‌ده بلغارستان اولاجقدر. ایشته بونك ایچوندركه ینه آوروپا محافلنده كویا بزمله آوستریا، ایتالیا وبلغارستان آره‌سنده بالقانلره عائد خفی بر ائتلافك عقدندن بحث ایدلمه‌یه باشلاندی. بز بالطبع شوشایعه‌نك درجهٔ وثوقی حقنده هیچ برمعلوماتی حائز دكلز. معمافیه بوراسی‌ده‌محققدركه برائتلافك موجودیتی مطلق تحریری برمقاوله‌نامه‌نك موجودیتنه وابسته دكلدر. بعضاً ائتلافلر منافعك اشتراكندن كندی كندینه طوغار. اك متین، اك اساسلی ائتلافلر علی‌الاكثر بوكبی‌لریدر. آشكاردركه صرب ویونانك بالقانلرده‌كی یكی وضعیتلرینی تزلزله، تشتته اوغراته‌بیله‌جك هرهانكی برقوت كرك بزم، كرك بلغارستان طرفندن معاونت ومظاهرتدن باشقه برشی كوره‌من. بونك ایچون تحریری مقاوله‌یه بیله لزوم یوقدر.

لكن بعض محافل سیاسیه‌ده ایشته یونانستانله بزم آرامزده جریان ایدن مذاكراتك اوغرادیغی تعویقات وتأخراتی بزمله آوستریا وایتالیا آراسنده كویا وقوع‌بولمش اولان خفی ائتلافه عطف ایدیورلر. ظن ایدیلیوركه مذاكرات مذكوره قصداً بزم طرفمزدن تأخراته دوچار اولنیور ودولت علیه بالقانلرده برطاقم غائله‌لرك ظهورینی بكله‌یه‌رك عقد صلحه سرعتله یاناشمیور.

بز شو تخمیناته اشتراك ایتمیورز. باب‌عالینك جدی وصمیمی اوله‌رق عقد صلح آرزوسنده بولندیغنه امینز. ذاتاً دولت علیه مذاكرات حقنده آلمش اولدیغی غایت معتدلانه وضعیتی، كوسترمش اولدیغی حسن

نيتى ايله شو آرزوسنى اثبات ايلەمشدر . فقط عينى زمانده‌ده بو آرزو عثمانلولغك منافع حياتيەسنى فدا ايدەجك درجەسنه البتەكه واراماز . صلح ايدەيم ديه هرشيدن واز كچيلەمز . بالعكس بوكون فدا كارلقك زياده يونانستانه دوشر . بودولتنك اليوم دوشمش اولديغى كريوەدن استفاده ايتمك ، بزم حق مشروعمزدر . وظن ايديورزكه يونانستان بالاخره عثمانلو دولتك حد اصغرى اولارق وضع ايتمش اولديغى مدعياتى قبول وعقد صلحه مبادرت ايدەجكدر .

غربده شومسائل ايله اوغراشيركن شرق جهتنده‌ده دولت عثمانيه‌يه قارشى بعضى مشكلاتك ايقاع ايدلمەسى آرزو اولنيور . مشكلات مذكورەنك ماهيتى بتون آوروپا محافل سياسيەسنى كچن هفته ظرفنده اشغال ايتمش اولان روسيه خارجيه ناظرى ساسانوفك « روسقويه سلووو » غزتەسنه واقع اولان بياناتنده مندمجدر . مشاراليه روسيه حكومتى طرفندن ولايات شرقيه‌ده تطبيق ايدلمك اوزره ، كويا آلمانيا وفرانسەنك‌ده تصويبنه اقتران ايتمش بولنان بر اصلاحات پروژەسندن بحث ايتمشدر . بو پروژه خطوط اساسيەسى اعتباريله ولايات شرقيه‌يه ، ياخود دها دوغروسى اورا اهاليسنك اقليت قليلەسنى تشكيل ايدن ارمنيلره بر مختاريت اعطاسندن عبارتدر . فقط ساسانوفك آلمانيا وفرانسەنك تصويبى حقنده سويلەمش اولديغى سوزلە آلمان وفرانسەنك نيم رسمى مطبوعاتى طرفندن تصحيح ، حتى بر درجه‌يه قدر تكذيب ايدلديكى كبى باب عالى دوائرنده بتون پروژه پك باردانه بر صورتده قارشيلاندى ! بزه اويله كليوركه باب عالى اجانب طرفندن ترتيب ايدلمش اولان هيچ بر پروژەيى قبول ايتميه‌جكدر . باب عالى كنديسى الكواسع اصلاحات طرفدارى اولديغى وشو اصلاحاتى‌ده اجنبى متخصصلرى معاونتى ايله تطبيق ايتمه‌يه قرار ويرديكى ايچون اجانبك مداخلەسى ايله تطبيق ايدلمك ايستەنيلن پروژەلرك كافەسنى بلا تردد رد ايتمەليدر . زيرا حقيقت حالده اجانبك مقصدى اصلاحاتك تطبيقنك زياده بهانه ووسيله الده ايدەرك غوائل ومشكلات ايقاع ايتمكدر. بو حقيقتى بتون عثمانلو تاريخى بتون عريانلغى ايله ميدانه آتمشدر . آرتق بوندن صوكره‌ده بوكبى دولابلره طوتولمق قابل دكلدر .

روسيه بزمله بو طرفلرده اوغراشمه‌يه قالقيشيركن بلغارستانده كنديسنه قارشى عظيم جريانلر وقوع بولمقده‌در . بوكون روسيه‌يى بتون قلبى ، بتون موجوديتى ايله تلعين ايتمه‌ين بر بلغار يوقدر . بلغارلر بتون فلاكتلرينى روسيەنك ايكى يوزلى پولتيقەسنه عطف ايديورلر . حتى بو جريان صوك زمانلرده غايت عجيب وجالب دقت بر شكل آلدى . اليوم بلغارستانده اورتودوقسلق كليساسندن آيريله‌رق قاتوليكلكه داخل اولمق ميلانى غريب لوحەلر ارائه ايديور . اهالى طوپلانەرق اورتودوقسلق عليهنه پرهيجان سوزلر سويليور . تبديل مذهب املنده بولنديغى اظهار ايليور . بتون بوناره سبب ، اسلاولردن ، اورتودوقسلردن كورمش اولديقلرى خيانت واهانتدر ! جريانك نه نتيجه ويرەجكى شمديدن كسديريلەمزسه‌ده ــ بهمه حال بلغارلرك عظيم بر بحران معنوى ايچنده بولنديقلرى محققدر . احمد اغايف

شئون

آفريقا :

شيخ سنوسى وفرانسزلر . — برليندن ٢٩ تشرين اول تاريخيله ماتن غزتەسنه بيلديريليور: دارفوردن وارد اولان شايان اعتماد حوادثلره كوره سنوسى شيخلرندن برينك شرق طرفده فرانسزلر طرفندن قتلى حسبيله سنوسيلرله فرانسز عسكرى آرەسنده محاربه وقوعه كلمكده‌در . مقتول شيخك انتقامنى آلمق اوزره سنوسى شيخنك برادرى سيد هلال السنوسى فرانسزلر اوزرينه يورومشدر . فرانسزلرك موقعى پك مشكل بولنمقده‌در .

طرابلس غرب :

مجاهدين اسلاميەنك موفقياتى . — بوهفته طرابلس غربدن شهرمزه وارد اولان معلوماته نظراً سنوسيلرك ايتاليان عساكرينه قارشى وقوع بولان محاربەلرى كيت كيده كسب شدت ايتمكده‌در . بوجمله‌دن اولمق اوزره ، طرابلس شمالنده وقوع بولان صوك مصادمات فوق العاده خونين ومدهش اولمشدر . شهر جارينك اون برنده سنوسيلر ايتاليانلره شدتلى برهجوم اجرا ايتمشلردر . كونلرجه دوام ايدن محاربات نتيجەسنده ايتاليانلر شماله طوغرى تمام ١٠ كيلومتره يوسكورتلمشلردر . بومحاربه‌ده ايتاليانلر ٣,٠٠٠ مقتول ومجروح ويرمشلردر . مجروحين ميانەسنده پك آغير ياره‌لى اولمق اوزره جنرال ايرمينيس‌ده واردر . سنوسيلرده ١٧٠ مجروح ، ٦٠ شهيد ويرمشلردر . محاربات كمال شدتله دوام ايتمكده‌در .

ژاپونيا :

اقصاى شرقده جاليشانه مسلمانلر . — توكيو مخابر مخصوصمز عبدالرشيد افندى زاده منيربك يازيور: انكلتره سفيرينك رجاسى اوزرينه « الاسلام » نامديكى ، سياسى ، ژاپونجه ، انكليزجه غزتەنك عدم انتشارينه حكومت طرفندن قرار ويرلمشدر . اليوم مذكور غزته يرينه قائم اولمق ايچون «ضياى اسلام» نامنده يالكزدينى برمجموعه نشرينه صرف غيرت ايدلمكده‌در . انكلتره سفيرينك ديديكنه باقيلورسه ژاپونياده انتشار ايدن « الاسلام » واندن اول « اخوت اسلاميه » مجله‌لرى هندستان عالم اسلاميسنده پك بيوك ، پك مدهش بر انكليز عليهدارلغى تخمنى صاچمشدر . انكلتره‌نك متفق اولان برمملكتنده بويله آثارك انتشارينه مساعده ايتمك ايسه اتفاقك متقابل تأثيرلرينى غائب ايتمه‌يه سبب اولابيليرمش . . . . حكومت ژاپونياده بوسببه مبنى الاسلام جريدەسنك محررى بركت الله افندى‌يه پروفەسورلقدن رسماً استعفا ويا جريده‌يى نشرده دوام ايتمەمكى توصيه ايتمشدر .

ژاپونيا دارالفوننده اسلام معلملر . — اليوم توكيوده موجود السنهٔ اجنبيه مكتبنده ١٦ لسان تحصيل ايتديريلمكده‌در . مكتبك معلمينى ميانده اليوم ايكى اسلام معلم بولنمقده‌در . بونلردن بريسى اردو لسانى معلمى محمد بركت الله افندى ، ديكرى ملايو لسانى معلمى احمد بن امبا افندى‌در . مكتبده تحصيل اولنان لسانلرك اكثرينى اولسان ايله متكلم ذوات تعليم ايتمكده اولديغندن مذكور مكتب معلمينى حقيقاً بين الملل بر هيئت تشكيل ايتمكده‌در . تعليم اولنان السنه شونلردر: چينجه ، مغولجه ، تبتجه ، سيامجه ، اردوجه ، فرانسزجه ، آلمانجه ، انكليزجه ، ايتاليانجه ، اسپانيولجه ، روسجه ، اردوجه وسائره . صوك كونلرده معارف نظارتنده تركجەنك‌ده ادخالى ايچون بر فكر اويانديغى سويلەنمكده‌در .

« توسيع طباعت » مطبعەسنده باصيلمشدر

ع . اشرف اديب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه .

اعلانات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلککه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد ١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرحالده بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنك محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندردیککز، ان نه‌یه‌دن اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

واللّٰه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم   صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب   اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٧٠   ١٣ ذی الحجه ١٣٣١   پنجشنبه   ٣١ تشرین اول ١٣٢٩   جلد ١١

یونان دریتناوت آلیورمش !

لاقید دوداقلرله بر اشمئزاز عجیب ایله هوایه فیرلاتدیغی شو جمله‌یی؛ صوك كونلرده ، بر چوق دفعه‌لر ایشتدم . فقط هر بیننده قورقونج بر و واقعاً قوبارمه‌سی ایجاب ایدن شو خبر ، لاقید وحسسز محیطمزده آنی بر انتباه بیله اویاندیره‌مدیغی کوریلیور . علی العاده خبرلر کبی بوده هوای نسیمی‌ده بر قاچ ثانیه‌لك بر قاچ موجه تولید ایده‌رك سونوب کیده‌جکه بکزییور . هیچ بریمز شو خبرك یارین نه قورقونج بر حقیقته منقلب اوله‌جغنی دوشونمك بیله ایسته‌میورز . حالبوکه آز انسانلرك بو تبلیغی بیننلریمزده دریتناوتك کوله‌لرندن داها مدهش طراقه‌لر حاصل ایتملی ایدی ! ...

یونان دریتناوت آلیورمش !... بو جمله‌نك مفهوم بلیغنی نه‌یجه آکلامق ایچون آطه‌لردن نه‌صورتله طرد اولندیغمزی، بدبخت روم ایلی‌یی نیچون غائب ایتدیکمزی بر آز دوشونمك کفایت ایدر . دونانمسزلق یوزندن آق دکزی یونان تکنه‌لرینك بی قید وبی خوف بر جولانکاهی اولمغه براقمق مجبوریتنده قالدیغمز کونده روم ایلینك استقبالی، آطه‌لرك طالعی چیزیلمشدی . روم ایلی‌دن طردیمزله نتیجه‌لنن حرب اخیره‌کی انهزامك الک مهم عواملندن بری‌ده دونانمسزلق اولدیغی انکار قبول ایتمز بر حقیقتدر . یونان تکنه‌لرینی ییره‌یه صوقه‌بیله‌جك قوتلی بر دونانمامز اولسیدی ، آناطولی قهرمانلرینی وقت وزمانیله روم ایلی ساحللرینه دوکه‌رك صرب ویونان درنکلرینی تارمار ایتمك او قدر مشکل بر ایش اولمیه‌جقدی . نه چاره که ملت وقتیله دونانمانك اهمیتنی لایقیله تقدیر ایده‌مدی . جانی قورتارمق ایچون مالی فدا ایتمك ایجاب ایده‌جکی حقیقتی بر تورلو ذهنلریمزه کیرمدی .

بو کون آناطولینك بر نکهبان طبیعیسی اولان آطه‌لریمزی یونانك الندن قورتاره‌میورز . چونکه دونانمامز یوق . بو کون موجود دونانماسیله آطه‌لره حاکم اولان یونان، یارین بر قاچ دریتناوت آله‌جق اولورسه عجبا داها نره‌لره حاکم اولمق ایسته‌میه‌جك ؟.. وایسته‌مکده حقی یوقمی؟ بو کبی مسائلده حسیات بحثنی براقه‌رق بر آز جدی وریاضی دوشونمك ایجاب ایدر . چونکه شؤون کائنات بزم حسیاتمزه کوره جریان ایتمز . هرشی کبی اوده قوانین طبیعیه‌یه کوره تجلی ایدر .

بو عالمده حق بقا غالبه ویرلمشدر . بو ، اویله بر حقیقتدرکه یرده، کوکده، حکمندن خارج هیچ برشی یوقدر واوله‌مز . جهانده چالیشان، دیدینن ، اولمه‌مك ایچون فداکارلقدن چکینمه‌ین یاشایه‌بیلیر . اوطوران، بکله‌ین، یارینی دوشونمه‌ینده حق بقادن محروم قالیر . ذلت وسفالتله عدم چوقورینه یووارلانیر کیدر .

یونانیلر چالیشیور ویاشامق حقنی حائز اولدقلرینی کوسترمك ایستیورلر ! دون مظفراً حربدن چیقان بو ملت، غرور وعظمتله یارین ایچون یکی یکی مظفریتلره حاضرلانیور . ملتنك فداکارلغنه استناداً، دریتناوتلر، تحت البحرلر آلیور . عجبا بزده یارین قارشومزه دیکیله‌جك تهلکه‌لری بو کوندن تقدیر ایده‌رك ایجاب ایدن تشبثات فداکارانه‌یه کیریشیورمی یز؟ یونانیلرك دریتناوتلرینه مقابل بزده سیار قلعه‌لر آلمق چاره‌لرینی آراشدیریورمی یز؟ یونان ملتی کبی بزده، بو خصوص ایچون، حکومتمزك نه‌لنه ایجاب ایدن مبالغی ویره‌بیلیورمی یز؟ مع التأسف خایر . الیم تأثرله اعترافه مجبورزکه بز، یونان ملتنك ایتدیکی فداکارلغك بیکده بری قدر اولسون فداکارلغه قاتلانه‌میورز . یونانیلر قدر عاقبت بین دکلز .

یونانك دریتناوت آلدیغنه دائر ورودایدن تلغرافلر متفکر صایيلان‌لریمز آره‌سنده بیله اهمیت لایقه‌سیله تلقی ایدیله‌میور . هیچ بریمز ، بو کون بسیط بر خبردن عبارت اولان تلغرافلرك یارین نه الیم ماجرالره یول آچه‌جغنی دوشونمك بیله ایسته‌میورز . حالبوکه او مدهش آتی‌یی

بوکوندن تقدیر ایده‌رك ظهوری محقق اولان ماجرالرك لهمزده جریان ایتمسی اسبابنی شمدیدن تأمین ایتمکه مجبورز .

هرشیدن اول یونانه غالب بر دونما وجوده کتیرمك ایچون اقتضا ایدن اسبابه تشبث ایتمك هر مسلمانه فرض عیندر . بوفرضی ایفا ایتمز ایسه‌ك افق شئونده دولاشان مظلم سحابه‌لرك آقیده‌جغی سیلابهٔ بلا ، هپمزی دیار عدمه سوروکله‌یه‌جك ، مسلمانلق نامنه نه وارسه هپسنی (معاذالله) یر یوزندن سیلوب سوپوره‌جکدر .

کورییورزکه عصرلرجه امتدادایدن درین براویقونك صباح فلاکت آمیزی بر طوفان خونین ایله باشلادی . اویقودن هنوز تمامیله آییلمامش ایکن بایبلدق . طوغریله‌دن ییقیلمغه مجبور اولدق . بوحال ، نوامیس شئونك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی ایدی . چونکه او اوزون سنه‌لر ظرفنده بز اویورکن دشمنلریمز قودورمشجه‌سنه چالیشیورلردی . خواب عطالتمز اوقدر آغیرایدی‌که اطرافزده‌کیلر بو اویقویی ئولومك مقدمه‌سی بیله عد ایتدیلر . فقط بر خارقه تجلی ایتدی . ئوله‌جکمزه آییلمغه باشلادق . بو حالدن قوشقولانان دشمنلر ، تمامیله آییلمه‌دن باشمزه چوللآندیلر . مدید بر دورهٔ سباتینك ویردیکی شاشقینلقله نه‌اولدیغمزی بیله‌مدك: فاجعه‌لر توالی ایتدی کیتدی !...

فقط آرتق دورهٔ انتباه کلمش اولملی دکلی ؟ یاشامق ایستیورسه‌ق یاشامق عزمنی کوسترمه‌مز ایجاب ایتمزمی ؟

یونان حکومتی فداکار ملتنه‌استناداً دریتناوت آلیورمش!... بز بو خبری یانقو برمیخانه آچیورمش، پترو برقایق‌یاپدیرییورمش! حوادثی قدر اهمیتسز کوره‌جك، اوقدر برلاقیدی ایله‌می قارشولایه‌جقدق ؟...

بوخبر بینلریمزده بر بومبا دهشتیله پاتلاملی ایدی . چونکه بزه ، دینمزك ، وطنمزك ، حیاتمزك تهلکه‌ده اولدیغنی افهام ایدییوردی ! تلغراف وارد اولدیغی کون ، لوای خلافت آلتنده بولنان مملکتلرك کافه‌سنده بوتون بو مقدساتی قورتارمق کبی خداپسند برامل ایله اجتماعلر یاپیلملی، هرکس نه‌لنده آووجنده نه‌وارسه دونما جمعیتنه دوکملی ایدی.

بویله‌می یاپیلدی . هیهات ! . . کوزیمزی اطرافزه چویریرسه‌ك نه یاپدیغمز ، نصل بر عاقبت مدهشه‌یه قوشدیغمز بوتون فجاعتیله نظرلریمزه چارپار !...

یونان حکومتی دریتناوت آلیور . چونکه آرقه‌سنده وطنلرینك تعالیسنی دوشونن فداکار بر ملت وار . اویله برملت‌که (مغالوایده‌آ) خیالنك تحقق ایچون نه‌لنده‌کنی، آووجنده‌کی ویرمکده اصلا تردد ایتمیور. اویله برملت‌که جراد منتشره کبی؛ سوکیلی وطنمزك اك کوچوك کویندن اك بویوك قصبه‌سنه قدر ، هرطرفی استیلا ایدن افرادی غارسونلقدن ، بویاجیلقدن بدأ ایله بانکرلکه قدر منابع تجارتی کاملاً ضبط ایدیور ، بزی، بزم کبی غافللری ایستدکلری کبی؛ هم‌ده تحقیرایله، تذلیل ایله ؛ صویوب صوغانه چویرییورلر ، طولماز جیبلرینه آقان عثمانلی لیرالرینی امین مجرالرله آتنه‌یه دوکیورلر . و، بوپاره‌لرله یونان آوه‌روف آلیور، دریتناوت سپارش ایدییور !...

یونان دونماسی‌مدللی‌یه کلدیکی کون غافل وبصیرتسز اسلاملر سایه‌سنده هر بری بر میلیونر اولان محترم وطنداشلر (!) آوه‌روفك اعانه صندیغنه برکون ده بیکلرجه لیرالر آقیتمشلردی ! ؟ قوندیره بویاجیلغیله تچینن بر روم ، ثروت مدخره‌سی اولان اللی لیرایی آوه‌روفك قوماندانه تودیع ایدرکن سوینجندن آغلامشدی ! . . اونلرك بو عشقیله بزم قیدسزلکمز قارشولاشدیریلیرسه صوك فلاکتلریمزك اسبابی نظرلریمزده بوتون عریانلغیله تظاهر ایدر .

بز کندی دونمامزی هیچ دوشونمیورز . فقط یونان دونماسنك تعالیسی ایچون اوقدر چوق معاونتده بولنیورزکه !...

بزم غفلتمز واونلرك غیرتیله میدانه کلن آوه‌روفلر خونخوار قارتاللر کبی آطه‌لری جسم وطندن آییرییورلر، صوکره‌ده دویماز کوزلرینی استانبوله، ازمیره ، داها بیلمم نره‌لره دیکیورلر. بزده بوتون غیرتمزله بوباتاسی تکنه‌لره برقاچ‌دانه داها علاوه ایدلمسنی‌ایستیورمشز کبی نه‌لیمزده آووجمزده نه‌وارسه‌یونان‌میخانه‌لرینه، قوزمیدی وبوشولرك‌قارداشلرینك مغازه‌لرینه دوکیورز .

دنیا یوزنده کندی‌کندینك فلاکتنی حاضرلامغه چالیشان بزم‌قدر غافل بر ملت تصور ایدیله‌مز . (ماوی ـ بیاض) پرستشکارلرندن بر چوقلرینی بیلیرم‌که بر مسلمان تجارندن آلیش ویریش ایتملری شویله طورسون برمسلمان بربره طراش‌اولملغی‌بیله تجویز ایتمزلرده هفته‌ده ایکی دفعه بك اوغلنه قدر شد رحل ایتمکی کوزه آلیرلر . حالبوکه بز پاره‌مزی ، بر مسلمانه ویرمه‌مك ایچون نه قدر بایاغی مطالعه‌لر یوریدیرز ، نه‌قدر ایکرنج هوپیالقلر کوسته‌ریرز . شیقلق صاتمق ، کبارلق طاسلامق ، کبی بایاغی ذهنیتلرله محقرانه طورلرینه رغماً ، حیا ایتمکسزین ، پاره‌لریمزی مطلقا بر یانقونك ، برتئوفانیدیسك کیسه‌سنه بوشالتمقدن ذوق آلیریز . عجبا ویردیکمز پاره‌لرك نره‌لره کیتدیکنی هیچ دوشونیورمی‌یز ؟ .

دوشونمیورسه‌ق نه آجیقلی غفلت ! بیله بیله یاپیورسه‌ق نه منفور اهانت !

امین اولملی‌یزکه آوه‌روفلر بزم دوشونمکسزین (ماوی ـ بیاض) پرستشکارلرینه ویردیکمز پاره‌لرله میدانه کلمشدر . بو غفلتده دوام ایدرسه‌ك یونان داها پك چوق آوه‌روفلر آله‌جق ، دریتناوتلر سپارش ایده‌جکدر .

استیلایی متعاقب زواللی‌مسلمانلر مدللی‌دن چیقارکن بریونان‌نفری کندیلرینه‌خطاباً : « نره‌یه‌کیدییورسکز؟ آنادولویه‌می ؟ امین‌اولکزکه پك یقین‌ده ماوی ـ بیاض اورالری‌ده استیلا ایده‌جکدر. ایناتمزسه‌کز چیقه‌جقکز ساحللرده‌کی نه‌ولره ، بنالره‌باقکز . هپسنی ماوی ـ بیاض رنکده کوره‌جکسکز . مغازه‌لره، غازینولره ، قهوه‌خانه‌لره کیدیکز . اورالرده خلاصکار بایراغمزك طاتلی رنکی کوزلریکزی قاشدیره‌جق ! بر لقمه اکمك آلمق ایچون مراجعت ایده‌جککز یکانه بقال دکاننده بیله قرالمزك محتشم‌رسمنی کوره‌جکسکز. کیده‌جککز یرلرده‌ده بوکونکی

حال یارین ینه باشکزه کله‌جکدر . بیهوده بریکزی، یوردیکزی ترك ایتمیکز . باشکزدن فسی ، قفاکزدن کهنه مسلمانلغی چیقاریکز . قابا بورکجه‌کزی ابدیاً اونوتکز . ملیتمزی، دینمزی قبول ایدیکزده بوراده راحت راحت اوطوریکز . آنادولی مسلمانلری بوکونده اقتصاداً بزم اسیریمزدر ، یارین‌ده !... » دیدیکنی کندی قولاغمله ایشیتمشدم .

یدی یاشندن یتمش یاشنه قدر بوقناعتده اولان یونانیلر، وطنمزده ینه بوقناعتله چالیشیور. زواللی مسلمانلری اقتصاداً ، عرقاً محوایدییورلر!

مسلمانك آلنی تریله قازاندیغی پاره‌لر بیك تورلو حیله‌لرله اه‌لندن آلینیور . امین مجرالرله آتنه‌یه ، یونان بحریه نظارتنه کونده‌ریلیور . بوپاره‌لرله آلنان زرهلیلرایسه آنادولی ساحللرینی ، چناق‌قلعه بوغازینی تهدید ایدییورلر !...

غفلت چوقورلری ایچنده دیدینن زواللی مسلمانلر ! عطالت باتاقلقلرنده ایکله‌ین طالعسز اسلاملر ! بیلسه‌کز ، حس ملی واندیشهٔ فردادن محرومیتکز یوزندن بو بدبخت وطنك سینه‌سنده نه مدهش یاره‌لر بسله‌نیور . بو حالکزله وطنکزه نه قورقونج بر عاقبت حاضرلایورسکز !

یونانیلردن عبرت آله‌لم . وغرادیغمز فلاکتلری کوز اوکنه کتیره‌لم ! دشمنلریمزك حاضرلقلرینه قارشی بزده اونلر قدر فداکارلق کوستره‌لم ! دونما ایچون معاونت ایجاب ایتدیمی زنکینلریمزك ایمانی کبی اللری‌ده قوریور. فقط (ماویلی ـ بیاضلی) مغازه‌لردن برینه یوزلرجه لیرالر براقمقده اصلا تردد ایتمیورز .

برملتکه افرادنده غیرت دینیه ، حسیات ملیه یوقدر؛ اویله بر قومك جهاندن نصیبهٔ هستیسی مفقود دیمکدر . کائناتی تیتره‌تن شوصوك فلاکتدن بیله متنبه اوله‌مدیغمزی کوردکجه انسانك بینی طونیور . وطنمزك مختلف یرلرندن یونان بحریه نظارتنه آچیلمش اولان مجرالره آووجلر طولوسی پاره دوکمکدن حالامی کندیمزی آله‌میه‌جغز ؟ . ماوی ـ بیاض پرستشکارلرینك فداکارلغی یونانستانه الکوصوك سیستم‌ده درتناوتلر آلدیرییور . بزده بیلمیه‌رك وار قوتمزله بو خصوصده چالیشانلرك ثروتلرینی آرتیرمغه غیرت ایدییورز . کچنلرده ازمیرك (ماوی ـ بیاض) مارقه‌لی مغازه‌لرندن بریسی قربان بایرامنك تقربی مناسبتیله اوجوزلق یاپه‌جغنه‌دائر بانی شاپقه‌لی ، قره‌واتی هوائی رنکلی بر اعلانجی‌یی اسلام محلاتنه کوندرمش . حریف هر قاپو اوکنده بر قاچ دفعه هایقیرمق شرطیله بوتون محله‌لری طولاشیور وفلان کون فلان مغازه‌ده اوجوزلق اوله‌جغنی صافدل مسلمانلره آکلاتیوردی . سوق مراقله اوجوزلق اوله‌جغی اعلان ایدیلن کون بن‌ده معهود مغازه‌یه قدر کیتدم . آمان یارب ! نه‌ازدحام ، نه غلبه‌لك ! تعبیر مخصوصیله ایکنه آتیلسه یره دوشمیه‌جك ! قادین ، ارکك مشتریلرك هپسی مسلمان. براسلام بوللوغی‌که صورمه کیتسون ! آلان آلانه ! قاپونك اوکنده‌کی ماوی قره‌واتلی قاصه‌دار، خانملرك، بکلرك، اوکنه براقدقلری صاری لیرالری قاصه‌یه دولدیریرکن ، صانکه درتناوتلرك خیال آهنینی یکی قلعه اوکنده کوریورمش کبی ، سوینجندن چلدیرییوردی. آوه‌روف مدللی‌یه کلدیکی زمان اوراده‌کی وطنداشلرك (!) سیالرنده‌ده عینی بشاشتی کورمش ایدم . حریف بر طرفدن پاره‌لری یرلشدیرییور ، دیکر طرفدن مستهزی نظرلریله یکی‌کلن غافللری سوزییور واحتمالکه بیچاره‌لرك حماقت وغفلتلرینه کولیوردی !..

غلبه‌لك آره‌سنده سلانیکدن ، مناستردن، قواله‌دن، درامه‌دن ، آطه‌لردن ، سیروزدن ازمیره جان آتمش ، یونان مظالمندن قاچمش قادین ارکك بر چوق مسلمان بولندیغی قیافت ولهجه‌لردن آکلاشیلیوردی. بو منظره قارشوسنده فضله طورمغه تحمل ایده‌مدم .

دماغمی یاقان کانون خجالت ونومیدی فضله طورمقلغه مانع ایدی . کندیمی سوقاغه آتدم . ریختمه دوغری قوشارکن مدللی‌دن قاچان مسلمانلره یونان نفرینك سویلمش اولدیغی سوزلری برداها خاطرلادم . خیرچین دکز کورولتولی طالغه‌لریله ساحلی دووه‌رکن نظرلرم افقك آرقه‌سنده باربارووس خیرالدینك دوغدیغی مدللی اوکلرنده یونانستانك یکی درتناوتنك ازمیره متوجه خیالنی کورر کبی اولدم .

آق دکزك سینه‌سندن قوپوب کلن روزکارلر ؛ یووه‌سنه یبلان هجوم ایدن فلاکت زده برقوش مثالی مولدینك سمای فجیعه‌دارنده طولاشان بارباروسك روح ناله‌دارندن قوپان مزامیر اشتکایی ترتیل ایدرجه‌سنه درین بر اینلتی ایله نه‌سیوردی . بواینلتی آره‌سنده باربارووسك: « سز بوکیدیشده دوام ایدرسه‌کز یونان داها پك چوق درتناوتلر آله‌جق، طوغدیغم طوپراقلر دشمن آیاقلری آلتنده ایکله‌یه‌جك ، وسز ، صوك ملجائکزده‌ده بارینه‌میه‌جقسکز !.. » طرزنده محقر بر شکایتنی طویار کبی اولدم .

روزکار سرت حمله‌لریله آلنمی شامارلارکن دوشونیوردم‌که : عجبا بوزواللی ملت نه‌وقت غفلت اویقوسندن اویانه‌جق ؟ اسلاملر ، اجنبی قاصه‌لرینه دولدیردقلری پاره‌لری وطنی قورتاره‌جق درتناوتلر آلمغه تخصیص ایتمك لزومنی نه وقت حس ایده‌جکلر ؟ نه‌زمان بزده‌ده (نه‌تینیکی نه‌تریا) جمعیتی کبی چالیشه بیله‌جك بر (هیئت تنویریهٔ ملیه) تشکل ایده‌جك ؟... عجبا قوجه برملت ایچنده حیاتنی بواوغوره حصر ایده‌جك وبویولده چالیشه‌جق بش فداکار چیقمیه‌جقمی ؟..

م . شمس الدین

فلسفه

عقائد اسلامیه

۳۲ — صفات ثبوتیه‌نك تقسیمی :

علمای متکلمینك متأخرلری صفات آلهیه‌یی، صفات سلبیه وثبوتیه اولمق اوزره ایکی‌یه تقسیم ایدیورلر. صفات سلبیه؛ واجب الوجود معناسندن،

تنزيه باريدن مستنبط اولان صفتلردر : قدم ، بقاء . . . . . كبى . [١] صفات ثبوتيه‌ده ، صفات سابيه‌يه مقابل اولان شيلردر . بونلره صفات تسميه‌ايدلمسى‌ايسه بعض متأخرين طرفندن وضع اولنان بر اصطلاحدر ، كه بو كونه كلنجه‌يه قدر مؤلفلر بو خصوصى تقليد ايتمشلردر . مطلقا صفاتى تقسيم ايتدكلرى كبى صفات ثبوتيه‌يى‌ده ايكى‌يه تقسيم ايديورلر : صفات ذات ، صفات افعال . اعتبار آخر ايله محكمات ومتشابهاته تقسيم ايديورلر ؛ صوكره صفات ذاتى‌ده ، صفات نفسيه ، صفات معانى ، صفات معنويه‌يه آيريورلر . صوكره‌ده وجود ، صفت نفسيه‌دن عبارتدر ؛ وجوددن بشقه صفت نفسيه يوقدر ديورلر .

فقط ، بونلرك هپسى‌ده برطاقم اغلوطهٔ علميه‌دركه بعض متأخرين‌دن صادر اولمش ؛ بو كونه كلنجه‌يه قدر بر چوق كيمسه‌لرده اونلره تابع اولمشلردر . نصلكه صفات معنويه‌يى اثبات ايتمك خصوصنده‌ده بوصورتله تبعيت ايتمشلردى . . . . . .

مع‌مافيه بو كبى اصطلاحات ، جناب حق طرفندن نازل اولمديغى كبى ، بو اصطلاحات اوزرينه عقلا برحجت وبرهان اولمديغى مسلمانلره تنبيه وافهام ايده‌جك علمانى‌ده فضل آلهى مسلمانلر اوزرندن اكسيك ايتمه‌مشدر ؛ هيچ برعصر يوقدركه او عصرده مسلمانلر ، بوكبى علمادن محروم قالسونلر !

قرون اولى‌ده ياشايان علمادن مشهور اولارق بزه كلديكنه كوره آنلر ، « صفت » لفظنى يالكز متشابهاته اطلاق ايديورلردى ؛ جمهور علما ايسه — حتى اليوم بيله — صفات معانى‌يى اثبات ايتمك اوزره‌درلر !

بو خصوصده كنديلرينه مخصوص بر چوق تفسير واحكام واردركه بونلرك هيچ بريسى سلف صالحين‌دن طوپولوب بيلنمه‌مشدر . محكم ايله متشابهادن بشقه نه قرآن كريمده ، نه سنت سنيه‌ده ، نه‌ده آثار تابعينده شو اصطلاحاتدن هيچ بر شى يوقدر . كذلك صفات آلهيه‌نك ذاتنك عينى ، ياخود غيرى ، نه عينى نه‌ده غيرى اولديغنه دائرده بر شى وارد اولمامشدر . بونلرى سويلكله بو اصطلاحاتى وضع ايدنلرك علمنه ، دينه ، طعن ايتميورز . بلكه بز — جناب حقك امر ايتديكى وجهله — « ربنا اغفرلنا ولاخواننا الذين سبقونا بالايمان ولاتجعل فى قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا انك غفور رحيم » ديوب كچرز .

بز آنجق سلف صالحينك طوتمش اولديغى طريقى اختيار ايديورز . چونكه بو طريق ، — خلفك‌ده اتفاق ايتديكى وجهله — اسلم واحكمدر . حتى بز ديورزكه : اسلم واحكم اولان طريق بو اولديغى كبى ، اعلم اولانده بودر . كرچه چوق كيمسه‌لر بورايه مخالفدرلر ؛ اونلر اويله توهم ايديورلركه : علم عقائدده شو اصطلاحات ، باحثينه بصيرت ويرر ، فهم ايتمك خصوصنده كنديسنه معين اولديغى كبى ، برهان و بصيرتده‌ده ياقلاشديرر . بز ، — مخالفينك بو توهمنه رغماً — اويله اعتقاد ايديورز ، تجربه ومشاهده‌ده تأييد ايديوركه : عقيده‌لرينى بو اصطلاحاتدن بلله‌ينلرك چوقلرى ظلمات حيرت وتحير ايچنده بوغولوب قاليورلرده كوركورينه تقليد ايله آلمش اولدقلرى بو عقيده اصطلاحيه‌يى اصل عقيده‌ده اولان تقليده ضم ايديورلر .

[١] جلد ، (١٠) عدد ، (٢٤٤) ده مراجعت .

قرآن كريمك كوسترمش اولديغى طريق ، — كه صدر اول علماسى او طريقى طوتمشلردى — شبهه يوقكه اك علوى بر طريقدر . قرآنك بزه ارائه ايتمش اولديغى بو طريق ؛ مخلوقاتى عقول بشره عرض ايدرك هرهانكى صورتله اولورسه اولسون او مخلوقاته نظر وامعان ايلمسى عقلدن طلب اولنمقدر . بناء عليه بزده بو طريقه رجوع ايدرك عقلده الوهيتك تحقق كنديلرينه متوقف اولان علم ، اراده ، قدرت ، حيات صفتلرينى بو طريق ايله اثبات ايده‌جكزكه استاد معظم شيخ محمد عبده مرحومده توحيد رساله‌سنده بو طرزى قبول ايتمشدر .

ذاتاً عقائد اسلاميه مقالاتنك ابتدالرنده بووادى‌ده يورويه‌جكمزى سويلمش ايدك ؛ شوقدر واركه : صفات الهيه‌دكى اصطلاحات متأخرينه اشارت ايدرك بو اصطلاحات اولمقسزين‌ده عقيده‌يى فهم ايتمك قولاى اولديغنى بيان ايتمك مجبوريتنده بولندق . چونكه عقائدده شايع اولان اصول دائره‌سنده تعلم ايدنلر اويله ظن ايديورلركه : كنديسنده يكرمى صفات ذكر اولنميان عقيده ناقصدر ؛ حتى جهالت ايچنده بويان اولانلر ، مؤمن اولمق ايچون بوده كافى اولمه‌رق يكرمى صفاتك حفظى ايله برابر بونلرك اضدادينى‌ده حفظ ايتمك لازم اولديغنى توهم ايديورلر . بونك ايچوندركه صفات الهيه‌دكى اصطلاحات متأخرينه اشارت ايدرك بو اصطلاحات بولنمقسزين عقيده‌يى اكلامق دها سهولتلى اولديغنى بيانه لزوم كوردك . متشابهاته كلنجه : بونى اولجه مفصلاً ايضاح ايتديكمز جهتله بوراده تكراره لزوم يوقدر ؛ ايسته‌ين اورايه مراجعت ايدر . [٢]

٣٣ — حيات :

علماى متكلمين ، حياتى شويله تعريف ايديورلر : « حيات ؛ بر صفتدركه : كنديسيله متصف اولانلرك عالم ، مريد ، قادر اولملرينى تصحيح ايدر . » استاد معظم ، شيخ محمد عبده توحيد رساله‌سنده ديوركه : « حيات ، علم واراده‌يى مستلزم اولان بر صفتدر . » بو عباره‌نك اولكندن دها وجيز ، دها سالم اولديغى آشكاردر .

حيات ، صفات سمعيه‌دن‌دردر . علم ، اراده ، قدرتك وجودينه عقل طوغريدن طوغرى‌يه دلالت ايتديكى كبى حياتك وارلغنه‌ده عقل باشلى باشنه دلالت ايده‌من . زيرا هيچ بر فرد ايچون ممكن دكلدركه : بديع ، منتظم برصنعت وجوده كتيرن برصانع تصور ايتسونده صوكرده اوصانعك نه ياپديغنى بيلمديكنى ، ياخود عملدن عاجز بولنديغنى ، اتقان واحكامك قصواسنه واصل اولان او عملك اوصانعدن صدورى اراده واختيار ايله اولميوب‌ده تصادف واتفاق نتيجه‌سى اولديغنه قائل اولابيلسون ! اوت ، بو صورتله تصور ايده‌جك برفرد يوقدر .

ايشته نظام وانتظام اوزره كورديكمز شو كائنات بديعه ، بونى ابداع وايجاد ايدن ذاتك هرحالده عليم ، حكيم ، مريد ، قدير اولمسنه طوغريدن طوغرى‌يه يعنى بالذات دلالت ايديور . فقط مبدع كائناتك

[٢] جلد ، (١٠) عدد ، (٢٤٥ ، ٢٤٧) يه مراجعت .

« حی » اولمسنه دلالتی بالذات دكل . بلكه بالواسطه‌در . زیرا بز ، بیلیورز كه : عالم ، قادر اولان ذات ، هر حالده حی اولمق لازمدر ؛ حیات صفتی بولنمینجه علم ، قدرت صفتی‌ده بولنه‌ماز. لكن بوبیلكی بزه نره‌دن كلیور ؟ شبهه یوق كه كندی نفسمزده ، امثالمزده كوردیكمز شی‌دن كلیور .

[دیمك اولیوركه حیات اولمقسزین علم ، قدرت كبی شیلرك بولنه‌میه‌جغنی كندی نفسمز ایله امثالمزده كوربلن حالتدن اكلایورزده آنك اوزرینه هر كیمده‌كه حیات یوقدر ، آنده علم وقدرت بولنمق ممكن دكل‌در ؛ علم ، قدرت .. بولنان هر ذاتك مطلقا حی اولمسی لازمدر ؛ قضیه‌سنی اورته‌یه آتیورز .]

بناءً علیه جناب واجب‌الوجود حضرتلرینك عالم ، مرید ، قادر اولمسندن طولایی حیات ایله‌ده متصف اولمسی لزومنی استنتاج ایتمك غائبی شاهده ، قدیمی حادثه قیاس ایتمكه بكزیور ؛ بوایسه طوغری ومنتج اولمیان بر قیاسدر . بونك ایچوندركه : متكلمین‌دن بعضلری ؛ حیات ، صفات سمعیه‌دندر ؛ جناب حق كندی نفسنی « حی القیوم » ایله توصیف ایتمسه‌یدی بز صفت حیاتی اثبات ایده‌میز دیه تصریح ایتمشلردر .

لكن ، استاد معظم شیخ محمد عبده حیات صفتنك‌ده عقلا ثبوتی استدلال خصوصنده بر مسلكه سلوك ایتدی كه آنك تقریر ایتدیكی وجهله بونی دیكرلرنده كوره‌میورز . بناءً علیه ــ مرحومك بو بابده تقریر ایتدكلری شی برچوق كیمسه‌لرك ادراك ایده‌میه‌جكی قدر یوكسك ایسه‌ده ــ بز آنی بوراده ایراد ایده‌جكز . مرحوم اولا وجیز ، بلیغ ، عمومی ، عمومی اولدیغی قدرده معنیدار بر مقدمه ایله باشلایه‌رق دیوركه :

« حیات :ــ وجودك معناسی هر نه‌قدر عقلا بدیهی ایسه‌ده لكن وجودك عقله تمثلی ، اولا ظهور ایله ، صوكره‌ده ثبات و استقرار ایله‌در . وجودك كمال وقوتی بالبداهه بو معنانك ، یعنی ظهورك ، ثبات واستقرارك كمال وقوتیله متناسبدر .

مراتب وجوددن هر بر مرتبه ذكر اولنان معناده كندیسی ایچون كمال اولان صفت وجودیه‌دن بر صفتی بالضروره استلزام ایدر . اكر بویله اولمسه وجودك بو مرتبه‌دن بشقه بر مرتبه ایچون اولمسی لازم كلیردی . حال بوكه وجود ، او مرتبه ایچون فرض اولنمشدی . بناءعلیه وجود ، مراتب وجودك هانكی مرتبه‌سنده ایسه او مرتبه ایچون لازم اولان صفات ایله متصف اولمسی ضروریدر ؟ اكر بویله اولمازسه خلاف مفروض لازم كلیر .

مثل وجوددن نفسه تجلی ایدن شیلر منحصر دكلدر . هرهانكی مرتبه‌سنده اولورسه اولسون مثالك اكملی ؛ خلل وتشویشدن عاری بر وجه اوزره نظام وكونه مقرون اولان مثالدر . بناءً علیه بر كره نظر ایدرز : اكر او نظام ؛ ــ ولوكه نوعده اولسون ــ وجود مستمری اقتضا ایده‌جك بر طرزده اولورسه صاحب مثالده اولان معنای وجودینك كماله دها زیاده دلالت ایتمش اولور .

بورادن مستبان اولیوركه : هر بر نظامك مصدری اولمق اوزره مراتب وجوددن بر مرتبه نفسنه تجلی ایدرسه او مرتبه مراتبك اكملی ، اعلاسی ، ارفعی ، اقواسی اولمق اوزره عنوان اولور . او مرتبه هر جهتدن مراتبك بالاسنده اولور .

بوندن اول ادلهٔ قطعیه ایله اثبات ایدلدیكی وجهله واجب‌الوجود كافهٔ موجودات ممكنه‌نك مصدریدر . بناءً علیه بو اعتبار ایله واجب‌الوجود ، بالجمله موجوداتك اقوا واعلاسی اولدیغی ثابت اولمشدر . اویله ایسه بتون موجوداتك اعلاسی اولان واجب الوجودك او مرتبهٔ علیایه ملایم اولان صفات وجودیه‌یی استلزام ایده‌جكی ضروریدر .

هر برشی كه ، آنی عقل ؛ كندیسنی احاطه ایدن ظهور ، استقرار ؛ ثبات معناسی حیثیتله وجودده كمال تصور ایتدی واوشی‌ده وجود ایچون ممكن اولدی ، آنك نفس الامرده وجوده ثابت اولمسی واجبدر .

شبهه یوق كه وجودك ، نظام عالمه ، غایت منتظم بر صورتده تدبیر امور وتصریف اعماله مصدر اولمسی وجودك كمالندن معدوددر . كه یوقاریده سویلمش ایدك . اویله اولنجه : كماله دلالت ایدن بو صفتك وجوده ثابت اولمسی واجبدر . بناءً علیه واجب الوجود ، او مرتبهٔ علیانك اقتضا ایتدیكی صفات وجودیه‌دن عقلا ثبوت وتصوری ممكن اولان صفتی استلزام ایدر .

شیخ محمد عبده مرحوم ، واجب الوجود حضرتلرینه ثبوتی واجب اولان صفت حیاتی اثبات ایچون عمومی اولان شو مقدمهٔ وجیزه‌یی آتیاندن صوكره دیوركه : واجب الوجود حضرتلرینه ثبوتی واجب اولان صفاتلردن بریسی‌ده حیات صفتیدر . حیات ، علم واراده‌یی استلزام ایدن بر صفتدر . چونكه حیات ، وجود ایچون كمال اعتبار اولنان شیلردن اولدیغی بالبداهه ثابتدر . زیرا حیات توابعی ایله برابر ناموس حكمتك ، نظام كونك مصدریدر . برده حیات ، هانكی مرتبه‌ده اولورسه اولسون او مرتبه‌ده ظهور واستقرارك مبدئیدر . بناءً علیه حیات كمال وجودیدر ؛ واجبك‌ده آنكله اتصافی عقلا ممكندر . واجبك كندیسیله اتصافی عقلا ممكن اولان هر كمال وجودینك واجبه ثبوتی واجبدر ؛ اویله ایسه واجب الوجود « حی » در ؛ صفت حیات ایله متصفدر . مع هذا واجب الوجودك متصف اولدیغی حیات ، ممكناتك حیاتنه مباین‌در ؛ حیات ممكناته اصلا بكزه‌مه‌ین بر حیات ایله اتصافی واجبدر . چونكه ، وجود ایچون كمال اولان شی ، آنجق علم واراده‌نك مبدئیدر . اكر ، علم واراده‌نك مبدئی اولان بو صفات واجب الوجود ایچون ثابت اولمسه‌یدی ، ممكنات ایچنده وجود اعتباریله اندن دها اكمل برشیئك بولنمسی لازم كلیردی . حال بوكه : واجب الوجود ، موجوداتك اعلا و اكملی اولدیغی یوقاریده اثبات ایدلمشدی . بتون توابعی ایله برابر وجودی واهب ومعطی اولان شبهه یوق كه واجب الوجوددر ؛ او حالده فاقد الحیات اولسه‌یدی بونلری اعطا ایتمك ناصل ممكن اولوردی ؟ بناءً علیه واجب الوجود ، حیاتك مصدری اولدیغی كبی كندیسی ایچونده حیات ثابتدر .

مترجمی

آقسكیلی احمد حمدی

فقه و فتاوی

تعدد زوجات حقنده استفسار

ذاکرجان آلخان اسمنده بر ذات اورنبورغده منتشر « شوری » مجموعه‌سنه یازدیغی بر مکتوبده دیورکه : . . . کندم باشقرد قومنه منسوبم . باشقرد قومی آراسنده بویودم ، باشقردك اوته‌دنبری تعدد زوجات خصوصنده پك ایلرو کیتدکارینی ، بو یوزدن باشقرد عائله‌لری ایچنده بر چوق خیرکورلر اولدیغنی ؛ بر چوق کنج ، فقط قیصقانج قادینلرك ورم اوله‌رق نولدکارینی کوروب جانم یانیوردی . بو دفعه آلتای قازاقلری ایچنده سیاحت ایتدم . اوراده‌ده عین حالك مشاهدی اولدم . بونك اوزرینه بنده مراق آرتدی . دین مبینمزك حکمتنه، عدالتنه امین اولدیغمدن شریعته مراجعت ایتمه‌یه قرار ویردم .

أله قرآن کریمی آلدم ، چونکه بوتون انسانلری طریق هدایته دعوت ، بوتون انسانلری ارشاد ، دنیا یوزنده حکمفرما اولان ظلملری اساسندن سوکوب قالدیرمق ایچون من طرف الله انزال ایدیلمش اولان قرآن کریمك بو مسئله‌یی البت ظلمه ، فساده میدان ویرمیه‌جك بر صورتده حل ایده‌جکنه بوتون قلبمله ایمان ایدییوردم . فی الحقیقه قرآن کریمی آچار آچماز درحال کوزیمه « فانکحوا ماطاب لکم من النسأ مثنی وثلاث ورباع » آیت کریمه‌سی ایلیشدی . چونکه بو آیت کریمه‌یه بن پك زیاده آشنا ایدم ، بو آیت کریمه‌یی پك چوق دفعه‌لر ایشیتدی ایدم ؛ ایکی اوچ قادین آلمش اولانلرك چوغی بو آیت کریمه‌یی اوقیور ؛ قادینلرینه اولان ظلملرینی بو آیت کریمه‌نك تحتنده ستر ایتمه‌یه چالیشیوردی . ایشته بو آیت . . دیدم . فقط دیللرمزه دولادیغمز بو آیت کریمه‌نك تام اوله‌رق ازبرلنمه‌مش اولدیغنی آکلادم. چونکه آیت کریمه‌نك ابتداسی « وان خفتم ان لاتقسطوا فی الیتامی » جمله‌ٔ شرطیه‌سی اولوب « فانکحوا ماطاب . . . » بونك جزا وجوابی اوله‌رق کلمش اولدیغنی آکلادم . برده بو آیت کریمه‌یه «فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة اوما ملکت ایمانکم ذلك ادنی ان لاتعولوا . . » آیت کریمه‌سنك عطف وتذییل ایدیلمش اولدیغنی کوردم. دیکر بر یرده‌ده « . . ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النسأ ولو حرصتم فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقة » بویوریلمشدر .

ایشته بو آیت کریمه‌لردن کندی فکر عاجزانه‌مله کوچوك تدقیقاتمه کوره ؛ ایکی‌یه ، اوچه ، دورده قدر اولنمه‌نك چوجوغیله طول قالمش قادینلر حقنده اولدیغنی ، یعنی بویله قادینلره شفقةً مشروع ایدیلمش بولندیغنی آکلادم . هله « ولن تستطیعوا ان تعدلوا» آیت کریمه‌سندن اصل تك بر قادین ایله قناعتك دها ای اولدیغنه دائر فکر حاصل ایتدم.

ایشته بن اوته‌دنبری مسلمانلر آراسنده متعارف اولان حال ایله بو آکلاییشیم آراسنده بویوك بر فرق بولدیغمدن تحیره دوشدم ؛ ایشك ایچنده آکلایه‌مدیغم . بلکه‌ده فکرمك ایره‌مدیکی جهتلر بولنمسی احتمالنه مبنی ، بو مسئله‌نك ایضاحی رجاضمننده علمای اسلامه مراجعت ایتمکه قرار ویردم.

ادبیات

صحائف تنقید:

محمد عاکف

صفحات — برنجی کتاب

میخانه

کچن نسخه‌دن مابعد

« میخانه » شعری محمد عاکفك کوزل اثرلرندن بریدر . بونی « خسته » حتی « سلمی » درجه‌سنده کوزل عد ایده‌میز ؛ مع‌مافیه میخانه‌یی اوقورکن پك متأثر اولورز ، بشرك بر سفالتخانهٔ سقوطی بوتون مناظر فجاعتیله کوزمزك اوکنه کلیر . اکلارزکه شاعر میخانه عالمنك کوستردیکی الواح سفالتدن درین درین اضطرابلر حس ایتمشدر. او اضطرابات الیمه شعری انشاد ایتدکجه بزمده روحمزه دوکولور ، ایکی بنددن متشکل اولان برنجی پارچه‌نك هیئت عمومیه‌سی مستثنا بر شعر تشکیل ایدر . هله برقاچ بیتی غایت یوکسکدر :

یقلمش خانمانلر صانکه چیقمش‌ده مزارندن
دهان حسرت آچمش رخنه‌دار اولمش جدارندن !

. . . .

چوکر بردود ماتم تیتره‌ین قندیل تارندن
سوکوب کیتمش اوجاقلر یوکسلیر کویا غبارندن .

. . . .

بوغولمش روح انسانی شرابك موج آلنده
نمایان ملعنت ساقیسنك چیرکین جمالنده .

. . . .

مرارت انطباع ایتمش جبین انفعالنده
درین بر التوانك سایهٔ زرد ملالنده .

ایشته بوقدر جانلی بویله مؤثر سوزلرله پیرایه‌دار اولان شو ایکی بند بر تصویر اولمقدن زیاده بر فریاددر . شاعر میخانه‌یی تصویر ایچون بو ایکی بندی یازمقله اکتفا ایتسه‌یدی مسلك مختاری اولان « تصویر حقیقی » نظریه‌سنه مخالفت ایتمش اولوردی ؛ فقط او بویله یاپمیور : میخانه‌لرك الواح سفالتندن حس ایتدیکی آلامی مخاطبلرك روحنه القا ایده‌جك ایکی پارچه یازار یازماز کندی کوردوکی میخانه‌یه کلیور ، « تصویر حقیقی » سنه باشلایور: عمومیتدن خصوصیته انتقال محمد عاکفك مسلك مختارینه مخالف دکل ، بالعکس اونی مؤیددر . بر کره‌ده دائرهٔ خصوصیته کیردیمی ، شاعر یوکسلدکجه یوکسه‌لیر ، مشهوداتندن اختیار

ایده‌جکی اشیایی هرزمان ایی انتخاب ایده‌مزسه بیله انتخاب ایتدیکی شیلری هرزمان ایی یازار . میخانه‌نك ایکنجی قسمنده ایسه هم اشیای خارجیه‌دن منتخبات، هم تصویرات فوق‌العاده کوزلدر:

دیکیلدی قارشمه برخان قیلقلی میخانه

مصراعیله باشلایان وبش بیتده ختام بولان تصویر، اویله جانلی بر لوحه‌درکه اوقویانلرك تویلرنی اورپردیر . شاعر بولوحه‌یی الك ممتاز ومستثنا خطوط فارقه‌سیله ، تفصیلاته کیرشمدن، عیناً برقاچ رنکی بربریله امتزاج ایتدیریورمکله کوجوك برساحهٔ ترسیمده بویوك برلوحهٔ ذی‌حیات کوسترن صاحب کمال رساملر کبی چیزمشدر . بولوحه‌یی ترسیم ایدرکن احراز ایتدیکی موفقیت خارق‌العاده‌یی کندیسی‌ده بك‌ایی تقدیر ایدیورکه همان تصویردن مکالمه‌یه کچیور ، جانلی لوحه‌سنك اشخاصنه اره‌لرنده‌کی مصاحبتی حکایه ایده‌رك روح ثانی افاضه ایدیور . مصاحبتده اکسیك زیاده برشی یوق : برکروهك صفت ممتازه‌سنی تماماً کوستریر برمکالمه‌که اوکروهك ایپسز صاپسز کلخن بکی طاقی اولدوغی هرکلمه‌سندن آکلاشیلیور . صاربه یولداشم جیغاره ، امام صویی ایچ ، اونك بر دالغه‌سی اولمق کرك ، موروق کبی کلخن بکی تعبیرات وکنایاتی‌ده مکالمه‌نك اوته‌سنه بریسنه لزومی قدر سرپشدیرلمش . شو مکالمه‌یی طبیعی تصویرلرارەسنده غایت مکمل بولورز .

یاواش یاواش قفالر کلەلر قیزشمشدی .
آغیز بورون هله سوزلر بوتون قاریشمشدی !

بیتی ایسه عالم آبك اوزرینه طوتولمش بر پرتوسوز کیبدر : اوکا باقنجه بوتون مستکرهات مستی بش اون قات بویورده نظرکاه عبرتده تجسم ایدر .

قادینی میخانه‌یه کتیرن ایکی اوچ بیتك‌ده کوزل وطبع سلیمه کوره معیار اختصاره موافق اولدوغنی سویلدکدن صوکره قادینك سوزلرینه کچەلم. بوبیچاره، باباسنی آرایان جوجوغنك اصرارلرینه تحمل ایده‌مه‌مش، کیجه یاریلری آلچق قوجه‌سنی آرامق ایچون میخانه‌یه قدر کلمش . ناموسلو بر قادین ، اولادینی سون بر والده ایچون دنیاده بوندن ایلم بر مجبوریت اوله‌ماز . بویله بر بار کران اضطراب آلتنده ازیلن ، میخانه‌نك،اوجهنمی عمرك قاپیسنه‌قدر سوروکله‌نن بر زوجه، بر اننه‌نك روحندن قوپه‌جق فریاد یا براینن مجروح، یاخود بر فریاد طغیان اوله‌بیلیر . شاعر عجبا هانکیسنی اختیار ایتمش ؟ قادین ، الچاق قوجه‌سنك مرحمتنی جلب ایتمك ، اونی میخانه‌دن چکوب کوتورمك ایچون حزین حزین اغلایورمی ؟ یوقسه ارتق چکدیکی مشقتلره ، اوغرادیغی بلالره تحمل ایده‌میه‌رك او جلاد حریفه قارشی عصیان ایدیورده باشنه فریاد ییلدیرملریمی یاغدیریور ؟ اوقودوغمز پارچه‌دن بو ایکی شقك هیچ بری معین و مقرر بر صورتده اکلاشیله‌مادیغنی سویلمك مجبوریتنده‌یز: شاعر، رجا وسرزنش اره‌سنده بر لسان اختیار ایتمش ، طبیعته اولان میل و انجذابی میخانه‌یه کتیردیکی قادینی سرخوش عارفك زوجه‌لکنه لایق برمحله‌قاریسندن یوقاری طوته‌مامش. اعتقادمجه قادینی محله قاریسی اوله‌رق تصویر ایتمك شعرك مقدماتنه ، موضوعنه کوره پك موفق ایسه‌ده محله قاریسنك حسیات رقیقه، یاخود حسیات شدیده ابرازنده یوکسله‌میه‌جکنی ، دائما کوچك قاله‌جغنی تصور و قبول ایتمك طوغرو دکلدر . هرحالده قادین ، سرخوش قوجه‌سنك سیئاتنی دها شدید و مؤثر بر لسان ایله یوزینه اورمالیدی . یاخود دها مؤلم بر لسان ایله اغلامالی ایدی . شاعرك اختیار ایتدیکی کبی هم اغلایه‌جق، هم آتش یاغدیره‌جقسه بونلرده نه قدر طبیعی اولورسه اولسون ، دها زیاده مؤثر و مهیج اوله‌بیلملی ایدی . حال‌بوکه قادین باشنه کلن بلالری ، چوجوقلرینك اوغرادیغی اضطرابلری دوکوب صاچیورده ینه روحده الیم بر تأثر ، عمیق بر مرحمت اویاندیره‌میور . نظمك‌بوقاریده کوستردیکمز رکاکتلری‌ده بو مقصدك حصوله کله‌مه‌مسنه خیلیدن خیلی یاردیم ایتمشدر . حاصلی میخانه شعرینك لفظی‌ده ، معناسی‌ده قادینك بو فریادیله بر شی قازانمیور ، بالعکس غائب ایدیور . او قدرکه بو پارچه نهایت بولوب‌ده سرخوشلرك مکالمه‌سی تکرارباشلایِنجه قاری بالمجبوریه تعقیب ایتدیکی یابانجی بر فکردن آیریلوب‌ده ینه‌موضوع حقیقی‌یه رجوع ایتدیکندن طولایی عادتا ممنون اولیور .

بویله یکرمی بیت تمادی ایتمکله برابر مؤثر و مهیج اوله‌مایان بر خطابه یازیله‌جغنه یوقاریکی تصویرلر قدر ذی حیات بش التی بیت فریاد نظم ایدلسه‌یدی شعر البته دها زیاده الیم وروحدار اولوردی .

نتیجه پك ایی‌در : سرخوشك قاریسنی بوشاماسی ، قادینك بایبلماسی انتظار اولونان بر نتیجهٔ طبیعیه ، فقط :

حریف آیلدیمی بیلمم دوشوب بایلدی قادین .

مصراعنی بکنه‌میز : صوك مصراعده بویله بارد بر تضاد بولونماسی طبیعی بر نتیجه‌یه کسوهٔ صنعیت الباس ایدیورمش .

علی اکرم

تربیه تعمیم تعلیم

سبیل‌الرشاد ابتدائی مکتبلری

١

هکبلی آطه

پرنس عباس حلیم پاشا حضرتلرینك تحت حمایهٔ فخیمانه‌لرنده

مؤسس واعضای کرامك ماهیه تعهد ایتدکلری مقدار مبالغی مشعر جدوللر :

صره نومروسی		غروش
٨٩	— بحریه حقوق مشاوری خالص بك	٢٠
٩٠	— بحریه یوزباشیسی واصف بك	١٠

صره نومروسی		غروش
۹۱ —	مکتب بحریه کاتبلرندن رجب بك	۵
۹۲ —	« « « شوکت «	۵
۹۳ —	« « ریاضیه معلمی توفیق بك	۵
۹۴ —	بحریه ملازملرندن فخری بك	۵
۹۵ —	« « طلعت «	۱۰
۹۶ —	« « علی‌حیدر «	۱۰
۹۷ —	مکتب بحریه کاتبلرندن حسنی بك	۵
۹۸ —	« « معلملرندن یوزباشی کاظم بك	۱۰
۹۹ —	« « معاونلرندن احسان بك	۵
۱۰۰ —	بحریه ملازملرندن صفی‌الدین بك	۵
۱۰۱ —	مکتب بحریه کتبخانه مأموری تحسین بك	۵
۱۰۲ —	« « موتور مأموری یوزباشی حقی بك	۵
۱۰۳ —	« « جراحی راشد بك	
۱۰۴ —	« « عقائد معلمی حاجی احمد افندی	۱۰
۱۰۵ —	دیوان محاسبات اعضالغندن اسماعیل رفعت بك	۲۰

حیات اقوام اسلامیه

مسقط سلطانلغی

کچنلرده بعض غزته‌لر تلغراف حوادثی صره‌سنده مسقط سلطانی سید فیصل حضرتلرینك وفاتی اخبار ایدیورلردی . بزم غزته‌لرده ، بو ذاتك حیاتنه ، ترجمهٔ حالنه دائر کوچوك برمقاله اولسون یازیلمدی؛ بزبالطبع مطبوعاتمز ایچون بونی برلاقیدی تلقی ایده‌جك دکلز . چونکه بزده بوکبی ، حتی دها اهمیتلی وقایع نظر التفاته آلنماز . مثلا کندی مملکتمزده وفات ایدن بویوکلرك ، بویوك عالملرك بیله مسجل ترجمهٔ حاللرندن ماعدا حیات علمی، یاخود حیات سیاسیلری ، مسلکلری وسائر خطوط ممتازه‌لری حقنده أله آلوبده اوقونه‌جق هیچ بر شی یازیله‌مه‌یور .

عربجه انتشار ایدن غزته‌لر ، مجموعه‌لر هر حالده بزمکیلره نظراً دها زیاده متیقظکبی کورینیورلر . عثمانلی وپایتختا کابرینك وفاتی مناسبتیله بعض عربجه غزته‌لرده مهم مقاله‌لر کوریلیورکه بونلرده بزمکیلردن زیاده فکر تعقیب اولدیغنی کوستریور .

ایشته مسقط سلطانی سید فیصلك وفاتی مناسبتیله بیروتده منتشر «المصور» مجموعه‌سنده مهم برمقاله کوردك، که مآلاً بروجه آتی نقل ایدیورز:

. .

مرحوم سلطان سید فیصل ۱۸٦٤ ده تولد ایدوب ۱۸۸۸ ده جالس تخت سلطنت اولمشیدی .

مرحوم آچیق فکرلی برذات ایدی . مملکتده فکر ترقی ومعارفك انتشارینه پك زیاده غیرت ایدیوردی . آنکچون قریه‌لره وارنجه‌یه قدر برچوق مکتبلر ، مدرسه‌لر بنا ایتدیرمشدی .

عالم اسلامده جریان ایدن وقوعاتی تعقیب ایدر، عالم اسلامده تکون ایدن بوتون تأثراته اشتراك ایلردی .

مسقط اهالیسی اکثریت اعتباریله زنکیندر . مسقط سواحلنده دکزلرنده چیقان اینجو ومرجان مسقطلیلره سنوی اوچ میلیون انکلیز لیراسی تأمین ایدر .

عمان :

بصره کورفزینك غربنده، جزیرة العربك شرقنده کائندر . حدودی کویتك جنوبندن مسقط برونه قدر دوام ایدر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۱ بیك میل مربعنده‌در . سواحلی‌ده ۱۵۰۰ میل قدردر .

مقدار نفوسی، ویتکر نامنده برانکلیزك تقویمنه کوره، یکرمی بش بیك قدر کوستریلیورایسه‌ده بورقك، مقدار حقیقیسندن پك دون اولدیغی شبهه‌سزدر . اکثریت عربلرده اولوب عجم ، هندو، بلوجستانلی وسائر تجارتله مشغول برچوق اقوامده موجوددر .

عمانك تاریخی :

عمانك تاریخی پك قدیمدر . اسلامیتك ظهور وانتشاری زمانلرنده اورالرده ازد ، حرث ، کنده ، نبهان ، عطفان قبیله‌لری کشت وکذار ایدیورلردی .

عمان اهالیسی تاریخلرده ، حضرت علی‌یه اولان فرط محبتلری ، صوکرالری‌ده بونك عکسنه اوله‌رق شدت غیظ وعداوتلری ایله شهرت بولمشلردر . عمانلیلر ۳۲ سنهٔ هجریه‌سنده وقوعه کلن صفین محاربه‌سنه اشتراك ایله حضرت علی (رضه) طرفنی التزام ایتمشلردی . فقط حضرت علینك معاویه طرفندن بردسیسهٔ سیاسیه اوله‌رق تکلیف ایدیلمش اولان حکمك ویردیکی حکمه رضا کوستره‌رك عسکرلرینك مهم برقسمنی تشکیل ایدن عمانلیلرك رأیی خلافنده محاربه‌دن واز کچمسیله بونلر حضرت علی‌یه طاریلمش ، آنك اداره‌سندن خروج ایتمشلردی . فقط معاویه طرفی‌ده قطعیاً طانمیورلردی . بونلر حضرت علی‌دن آیریلنجه عبدالله بن اباض المری نام ذاتی کندیلرینه رئیس انتخاب ایتدیلر . ایشته اووقتدن اعتباراً بونلر اباضی نامیله یاد اولنمغه باشلادیلر .

بوصورتله مستقل برفرقهٔ اسلامیه اوله‌رق میدانه چیقمش اولان اباضیلر :

« لاحکم فی امر الخلافه الا حکم الله وما یأتی به القضاء »

دیورلردی ، آنکچون امویلره بیعت ایتمك خاطرلرندن بیله کچمه‌یوردی .

اموی خلیفه‌لرینه قارشی آچیش اولدقلری محاربه‌لرنده کمال ثبات وغیرت ایله هجرتك ۱۳۰ سنه‌لرینه قدر دوام ایتدیلر .

صوکرالری جزیرة العربك شرقنه ، حضرموت ، عمان ، تهامه ، یمامه ، بحرین طرفلرینه انتشار ایتدیلر . سلطنت ونفوذلری تا آفریقانك طرابلس غرب وتونس طرفلرینه قدر امتداد ایتدی .

امویلر منقرض اوله‌رق عباسیلر دوری باشلاینجه اباضیلر کسب استقلال ایده‌رك جند بن مسعود الازدی الیمنی نامنده‌کی ذاتك ریاستی آلتنده اجرای سلطنته باشلادیلر . بوسلطنت کمال استقلال ایله دورت

عصر قدر پایدارا اولدی ایسه‌ده، صوکرالری زمام سلطنت ازدیلرك سلاله‌سندن چیقارق قحطانیلرك اَلینه کچمش بولنیوردی .

صوکرالری ۱۵۰۰ تاریخ میلادیلرینه طوغرو بورالری مشهور دوغامانك قومانداسی آلتنده‌کی پورتکیزلیلر طرفندن استیلا ایدیلدی .

۲۰۵ سنه قدر یعنی ۱۱۲۵ تاریخ هجریلرینه قدر پورتکیزلیلرك اداره‌سنده قالدی . پورتکیزلیلر اورالرده حکمران اولدقلری مدتجه برچوق آثار میدانه کتیردکلری کبی یرلیلری‌ده ایچرولره طوغری سورمشلردی .

صوکرالری یرلیلرده بر انتباه حصوله کلمکه باشلادی . عربلر آراسنده پورتکیزلیلری قوغمق حسی اویاندی . پك آز بر زمان ظرفنده بو غلیان شدت پیدا ایتمش ، آرتق پورتکیزلیلر یرلیلره قارشی مقاومت ایده‌میه‌جك بر حاله کلمشدی . سیف ابن سلطان بن یوسف بن مالك بن یعرب النبهانی القحطانی نامنده قهرمان بر امامك اداره وقوماندا‌سی آلتنده اتحاد ایتمش اولان یرلی عربلر، پورتکیزلیلری مسقط وجوارندن طرد ایتدکلری کبی تجهیز ایله‌دکلری قوتلی دونمالریله تعقیبه قویولدیلر . زنکبار طرفلری ، بوتون شرقی وجنوبی آفریقا ومداغسقار آطه‌لری پورتکیزلردن تماميله تميزلندی . بوتون بو مملکتلر قحطانی امامارك زیر اداره‌سنده قالدی . بر مدت صوکرا امامت تکرار ازدیلرك النه کچدی : ابن احمد بن سعید بن احمد ابوسعید الازدی امام اولدی . مسقط، بحرین، زنکبار، وسائر بعض بلاد آفریقیه‌یی زیر اداره‌سنه آلدی .

* * *

بر مدت صوکرا بوتون بورالری قوجه هندستان قطعه‌سیله برابر انکلتره‌نك زیر حمایه‌سنه کیردی . بو کون استقلال داخلیلرینی تماميله محافظه ایتمکله برابر ، سائر دولتلر ایله مناسبتده وخارجه قارشی برکونه تعهداتده بولنمق حقنی حائز دکلدر .

صوك کونلرده یملی شیخ عبداللهك دین نامنه اوله‌رق حکومت محلیه و انکلیزلر علیهنده اداره ایتمکده اولدیغی اختلالر سببیله مملکت خیلی صارصیلدی . بعض انکلیزلرك روایتنه کوره مسقط امامی انکلتره ـ هند حکومتنه مراجعت ایده‌رك حمایه‌سنی طلب ایتدی . هندستان حکومتی اختلالی باصدیرمق اوزره سفائن حربیه ایله برمقدار عسکر کوندردی .

فقط اصل مسقطلیلرك سوزینه باقیلیرسه انکلیزلرك بو روایتلری طوغری دکلدر . هر نه قدر انکلیزلرك تنسیبیله هندستان حکومتی بر مقدار سفائن حربیه ایله عسکر کوندردی ایسه‌ده بو بر بهانه‌دن عبارت ایدی . چونکه شیخ عبدالله طرفندن اداره ایدیلمکده اولان اختلالر او قدر مهم دکلدی . حکومت محلیه بو اختلالری باصدیرمق خصوصنده قطعیاً رخاوت کوسترمه‌یوردی . حتی صوك اختلالر مرحوم سید فیصلك اوغلنك زیر اداره‌سنده‌کی عسکر طرفندن باصدیریلدی، آسایش اعاده ایدیلدی .

* * *

سلطان فیصلك دوقوز اوغلی اولدیغی روایت اولنیورسه‌ده آوروپا تقویملرینه کوره یالکز ایکی اوغلی اولوب برینك اسمی السید تیمور، دیکرینك اسمی‌ده السید نادردر . بو کون امام سید فیصلك وفاتی اوزرینه مقام امامتی اوغلی سید تیمور اشغال ایتمشدر .

سید تیمور فاضل، متدین اولوب مرحوم پدری کبی آچیق فکرلی ترقی پرور بر ذاتدر . تحصیلنی بومبای دارالفنون اسلامیسنده اکمال ایتمشدر .

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

مدراسدن سیلان آطه‌سنه

مدراس – توتی کورین :

مدراسده تتبعاتمی اکمال ایدرك، سیلانه طوغری حرکت ایتدم . مدراسدن سیلانه کیتمك ایچون یکرمی درت ساعت شمندوفرله، اون ایکی ساعتده واپورله یولجیلق ایتمك لازمدر .

هندستانك معمور سواحل جنوبیه‌سندن بری‌ده Tuticorine (توتی کورین) قصبه‌سیدرکه ، بورادن واپوره بینیلوب سیلان آطه‌سنه کیدیلیر . مدراس ایله توتیکورین آره‌سنده‌کی مسافه ۴۷۴ میل اولوب، یکرمی درت ساعتده شمندوفرله طی ایدیلیر . مذکور شمندوفر South iudian Railuoay هند جنوبی قومپانیه‌سنه منسوبدر . برنجی موقعلرنده بر یولجی انجق راحت ایده‌بیلیر . ایکنجی موقعی هم طار ، همده ال یوز یيقامغه مخصوص اولان ثابت لکن وموصلق عینی واغونده بولنیورکه ، تمیزلکه رعایت ایدیله‌مز . فقط مذکور ترەنك ایچنده یمك صالونی واردر . یولجیلر چای، قهوه، یمك وهر ایستدکلرینی کمال سهولتله خدمه‌لر واسطه‌سیله سپارش ایده‌بیلیرلر . یيه‌جك وایچه‌جك شیلرك‌ده فیآتی فاحش اولمیوب پك معتدل وتمیزدر . مثلا بر اوکله طعامی اون ایکی غروش مقابلنده نفیس اولمق شرطیله تأمین ایدیله‌بیلیر .

مدراس قصبه‌سنك ایچنده اوچ شمندوفر استاسیونی واردرکه، بری بومبای ایله هندستان شمندوفرلرینه مخصوص اولوب ، دیکر ایکیسی سواحل جنوبیه‌یه آمد شد ایدن ترەنلر ایچوندر . بو ایکی موقفك‌ده بری دکز وریختم کنارنده واقع اولوب مناقلات تجاریه‌نك سهولتله اجراسی تحت تأمینه آلمشدر .

مدراسه تابع اولان قصبه وقریه‌لرك جمله‌سی اکین وزراعتله معموردر . شمندوفر خطنك هر ایکی طرفنده واقع اولان تارلالرك جمله‌سی مزروع برحالده اولوب، زراعتسز برقاریش یره بیله آندر تصادف اولنور . دقیقه باشنده ترەنك صاغنده وصولنده واقع اولان کویلر، یولجیلره کندیلرینی مفتخرانه برصورتده عرض ایدیورلر . قولوبه‌لر بعض فقیر الحال کویلرده قامیشدن، الیافدن وسائره‌دن معمول ایسه‌ده ، دیکر سویه‌ده ـ زنکین ـ بولنان کویلرك قولوبه‌لری عادتا کوزل کاشانه‌لردن عبارتدر . مدراسدن توتی کورین ساحلنه قدر کوزیه ایلیشان کویلرك یوزده طقسان بشی هندولرله مسکون وآنلر طرفندن زراعت ایدیلیوردی . هندو کویلرینی انسان پك چابق وقولای تفریق ایده‌بیلیر . زیرا کویك مدخلنده ومخرجنده مطلقا کوچوك برکتبخانه بولنیور . کویلیلر ذخیره وارزاقلرینی کندی اوکوز آرابه‌لریله شوسه‌دن سهولتله استاسیونه سوق وایصال ایدییورلر .

مدراس ـ توتی کورین یولجیلغی اثناسنده غایت اینجه واوزون cocoanut قوقوا جوزی آغاجلرینه مبذولاً تصادف اولنور . بوندن بشقه هندو چیفتچیلرینك

عریان بر حالده چولوق چوجوقلریله برلکده کونشك یاقیجی حرارت واشعه‌سی آلتنده تارلالارده چیفت سورمکله مشغول اولدقلری کوریلور . بونجه زحمت ومشقتله الده ایدیلن محصولك یوزده آلتمشی حکومت طرفندن تحصیل وجبایت اولنور . تارلا ، صو منازعه‌لرینه اصلا محل قالمامشدر . زیرا صو واراضی قاداسترو اصولیله زراعه وقتیله توزیع اولنمش وآکاکوره ویرکولری آلنمقده‌در.

بو یولجیلقمده تونله هیچ راست کلدم . بالعکس ایکی اوچ بویوك کوپریدن کچدك . مذکور کوپریلرك انشاسنه دیه‌بیلیرم‌که یوزبیك لیرا صرف ایدلشدر .

استاسیونلرده انتظام :

هر استاسیونده پوسته وتلغرافخانه، کتابجی دکانی، ارکك وقادینلره مخصوص بیت‌الخلالر، صو موصلقلری موجوددر .

عموم شمندوفرلر قومپانیه‌سی طرفندن هرسنه یکیدن نشر اولنان Guide ـ تعرفه ـ لرده ترنك هر استاسیونده قاچ دقیقه توقف ایده‌جکی ایضاح ایدلدیکی جهتله ، یولجیلر آکاکوره آرابه‌لردن اینوب موقفده طولاشدقدن صوکره ، ترنك حرکتنی اشعار ایدن چاکك چالنمسی اوزرینه تکرار یرلرینه کیدرلر .

اوته بری صاتانلر، ترنك استاسیونه مواصلتی اوزرینه اشیالرینی یولجیلره درحال عرض ایدرلر . اولدقچه بویوزدن پاره قازانان فقیر اصنافلر بو صورتله عائله‌لرینك معیشتلرینی تأمینه موفق اولورلر .

هر استاسیونده برایکی پولیس وبویوك موقفلرده پولیس قومیسری‌اورته‌لغه دقت‌ایتمکده‌درلر . ایجاب‌ایدرسه یولجیلری‌یوقلامغه، استجوابه، توقیفه‌صلاحیتلری واردر .

ترن هر استاسیونه واصل اولدقده، (شف) ـ استاسیون مأموری ـ دن پراتیقه آلیر واویله‌جه یوله دوام ایدر . هرتوقف اولنان موقفده پوسته اخذ وتعاطی اولنور .

مدراس ـ توتی کورین اراسنده اون‌یدی بویوك استاسیون واردر . بو موقفلرك هر بری قوجه بر قصبه‌درکه ، بزم لوالردن دها معمور، بویوکدر . مذکور موقفلرده کوزل فابریقه‌لرده تأسیس اولنمشدر . حالبوکه بزم لوالرده شویله طورسون، ولایتمزده بیله بر فابریقه‌یه تصادف اولنمیور . تجارت ، زراعت ، آلیش وویریش دائما حال فعالیتده‌در . حکومت ویرکولر یوزندن قاصه‌لرینی سنه‌نك ختامندن اول طولدیرمغه موفق اولور .

اورمانلر :

شمندوفر خطی اوزنده واقع اولان اورمانلر انسانك نظر دقتنی جلبه سزاواردر . اورمانك متعدد قوریجیلری دائما وظیفه‌لری باشنده بولنوب ، آغاجلره نومرو وضع‌ایتمك، اورمانی سوپورتمك، آغاجلرك زائد دال بوداقلرینی کسدیرمکله اشتغال ایتدکلری کوریلیر . بو اورمانلرك ایچنده بعضاً شوسه یوللری‌ده واردر . رخصتسز بر آغاج کسیله‌منز . کسیلسه، درحال جزای نقدی وحبس متجاوزی تهدید ایدر . هندستانده‌کی اورمانلر حد وحصره کلمز . مذکور اورمانلرده طیور، جانور، حشرات وبوغا یلانلری مبذولدر . اورمانك آغاجلری اوزرنده کمال شطارتله جانبازلق ایدن مایمونلرك کورولتیلری پك خوشدر . مذکور اورمانلرده آو پشنده قوشانلر مطلقا بلدی رخصتنامه‌سنی حائزاولملری شرط اتخاذاولنمشدر . رخصتنامه‌یی حائز اولمیانلر نه‌تفنك طاشیه‌بیلیر، نه‌ده‌آواوره‌بیلیرلر . بوندن ماعدا اوریله‌جق، صیداولنه‌جق حیواناتده حکومت طرفندن تعیین وتحدید اولنمش وحدود مذکوره خارجنده بولنان حیواناتی آوجیلر صید ایده‌منزلر .

قولومبویه مواصلت :

ایلول افرنجینك اون آلتیسنده توتیکورین قصبه‌سندن واپوره بینه‌رك ایرتسی کونی علی‌الصباح سیلان آطه‌سنك مقری اولان (قولومبو) شهرینه یتشدك .

واپورلری بارندیرمق‌ومناقلات تجاریه‌یی فورطنه‌لی زمانلرده قره‌یه‌وواپوره ایندیروب یوکلتمك ایچون ایکی اوزون وکنیش قولدن عبارت اولان طالغه قیراندن واپورمز صنعی لیمانه داخل اوله‌رق قصبه‌نك بر چاریك میل اوزاقلغنده دمیر آتدی . مذکور طالغه قیرانلر اوزون برخط منکسر شکلنده ساحلك ایکی طرفندن دکزه طوغری اوزانمش وخطك هر ایکی نقطهٔ انتهائیه‌سنده‌ده بر فنار قوله‌سی انشا ایدلشدر . کیجه کوندوز واپورلر هیچ بر زحمت ومشقت حس ایتمکسزین لیمانه کیروب باریغرلر . اولجه سیلان آطه‌سنك لیمانی ومقر حکومتی Gales غالس ایدی . فقط صوکره‌دن قولومبو صنعی بر لیمان حالنه افراغ اولندقده بوراسی سیلان آطه‌سنك یکانه تجارت ساحلی اولمغه باشلایه‌رق، غالس لیمانی سوندیرمشدر .

لیمانه وطالغه قیرانلر :

صنعی لیمان بشیوز Acre انکلیز دونمی وسعتنده جزر زماننده یکرمی آلتی ومد زماننده قرق انکلیز قدمی عمقنده‌در . طالغه قیرانلرك ایلك تمل طاشی ۱۸۷۵ سنه‌سنك ۸ کانون اولنده انکلیز ولی عهدی پرنس دوغال طرفندن وضع اولنمشدر . اوصیره‌لرده شیمدیکی قرالك متوفی پدری یدنجی ادواردپرای سیاحت هندستانه کلش وقولومبو آطه‌سنده اوغرامشیدی . بوصنعی طالغه قیرانلر ۱۸۸۵ سنه‌سنده حد ختامه ایرمش وآطه‌یه یکی برحیات وفعالیت تجاریه بخش ایتمشدر .

[استطراد : — بیروتده‌ده بویله بر طالغه قیرانه تصادف ایتمشیدم . فقط مع‌التأسف اکمال ایدلمامش وبویله‌جه قیریق دوکوك طاشلری کلن کچنلرك نظر دقتنی جلب ایدوب ، بزم ایش آدمی اولمدیغمزی لسان حال ایله بیان ایلمکده‌در .]

مذکور طالغه قیرانلرك تملری خالص دمیردن اولوب، اوزرنده‌کی طاشلر ایسه غرانیت‌در . قوللرك اوزونلغی بر ر میل‌در . قوللرك قره‌یه یتشیك اولان نقاط ابتدائیه‌لری آلتمش ایکی انکلیز قدمی قالینلغنده‌در .

بو انشاآتده استعمال اولنان طاشلر قولومبونك اون ایکی میل اوته‌سنده بولنان بر طاغدن قیریلوب عملیات محلنه کتیرلشدر . بو طاشلرك حجمی ایکی‌یه آیرلشدر . بویوك اولانلرك آغیرلغی اوتوز ایکی ، کوچوکلرك‌کی ایسه اون آلتی طونیلاتودر .

دکزك فورطنه‌لی زمانلرنده بحر محیط هندینك تاقلبکاهندن قاباران‌طالغه‌لر بوسده‌یه شدتله هجوم ایتدیکنده اللی انکلیز قدمی قدر یردن بره صولر ارتفاع ایدر وناظرینه (نیاغارا) شلاله‌سی بر منظره‌یی ارائه ایلر . جدیت وفعالیت بشریه‌نك نه‌خارقه‌لر ابداع وایجادایتدیکنی کورمك آرزو ایدنلر بومنظره‌یی تماشا ایتملری مقتضیدر .

مذکور سده‌یی انشاایدن ذات انکلیزلرك اك ماهر استاد مهندسلرندن Sir gohn coode جنابلریدر . سده‌نك مصرفی برملیون لیرایه قریب‌اولوب، عملیات وانشاآت تام اون سنه ظرفنده ا ل ایدلشدر . سده اوزرنده مذکور بولنان فنارك ایشیغی اون میل اوزاقده سیر ایدن واپورلر طرفندن کمال‌وضوحله کورولمکده‌در .

بو طالغه قیرانلرك انشاسندن اول آطه‌دن واپورلره وواپورلردن آطه‌یه حمل ونقل‌اولنان امتعه واموال‌تجاریه طالغه‌لرك هجومندن متحصل‌اولان‌صولردن ضرر دیده اولوردی . آیده بر ایکی یلکن قایغی باتار وایچنده‌کی احمال واثقال دکزك اعماقنه کومولوردی .

شیمدی ایسه بومحذورلر رفع‌ایدلش وتجارك شکران ومنتی‌حکومته قارشو تأمین ایلشدر .

بوسده‌لرك قولومبویه بخش ایلدیکی عمران وثروت کوندن کونه تزاید ایتمکده واهالی ایله حکومتك قاصه‌لرینی نقدایله طولدیرمغه خدمت ایلمکده‌در .

بو طاش آبده ختام بولدقدن صوکره ایلك سنه‌سنده قولومبودن واپورلره تحمیل‌ایدیلن‌متاعلرك ثقلتی ـ اولجه ۱۰۷۰۰۰۰۰ طونیلاتو ایکن ـ بش‌میلیون طونیلاتویه قیرلامشدرکه، آره‌ده‌کی فرقك نه‌قدر چوق اولدیغی درحال اکلاشیلیر.

آطه حکومتی وقتیله بوسده ایله ، شمندوفره ، زراعتك عملیات اسقائیه

وارواتيه سنه، امور نافعه يه صرف ايدلمك اوزره اوچ ميليون ليرالق براستقراض داخلى عقد ايتمك صورتيله، مملكتك اعمارينه موفق اولمشدر .

روزكار سرت اسمديكى زمانلرده بوسده نك اوزرنده راحتله كزمك ممكندر .

قولومبو امين وسالم بر ليمان حالنى آلمزدن اول اراضى ايله املاك وعقارك فيآتى پك دوشكون ايكن ، فى يومنا هذا بر مترو مربع يرينى بريحق انكليز ليراسندن آشاغى صاتون آلمق غير قابلدر .

خلاصه آطه نك ثروت واعتبارى بردن بره فيرلامش واوج اعلايى بولمشدر.

تحريات :

واپورمز ليمانه داخل اولدقدن صوكره پوليس وكومرك مأمورلرى بزى زيارت ايتمكده قصور ايتمديلر . پوليسك سؤال واستيضاحلرينه ايجاب ايدن جوابى ويروب، الندن قورتولدم ايسه ده كومركجينك الندن ياقه يى بردرلو تخليصه موفق اوله مدم . او متصل اشيام ايچنده شراب، توتون، افيون، خشخش، مجوهر بولنوب بولنمديغنى صورارادى . يكرمى بش سيغاره دن بشقه بر شيئك بزده موجود بولنمديغى اكلانجه چانطه لرمك آچيلمسنى آرزو ايتدى . درحال آچدم. بر آشاغى بر يوقارى باقدقدن صوكره پك اعلا ديه رك اله برعلم خبر صيقيشديردى .

قولومبو شهبندرينك التفاتى :

قرمه ايتمزدن اول قولومبوده كى فخرى شهبندرمز تجار محليه دن (حاجى محمد ماقار مارقار) افندى برقايقله واپوره طوغرى كلدرك، كمال لطف وانسانيتله بزمله مصافحه ايتدكدن صوكره برابرجه قايغه آتلادق . قره ده طوران قوبه آرابه سى بزى غايت مكلف ومحتشم بر قوناغه ـ دها طوغريسى بريالى يه ـ ايصال ايلدى . مير موى اليه اوچ سنه اول اوروپايى طولاشدقدن صوكره استانبولى زيارت ايتمش وبوغازايچنده كى كوشكلرى خيلى تدقيق ايلمشدر . بورايه عودتندن صوكره بزم يالىلر طرزنده شيمديكى كاشانه سنى بش بيك انكليز ليراسيله انشا ايليه رك Villa stamboul (ويللا استانبول) نامى ويرمشدر .

بو مكلف ، مزين وعالى بنانك اوزرنده جمعه كونلرى عثمانلى بايراغى بر شكوه وعظمت فوق العاده ايله تموج ايديور . بم حقمده يايلان بونجه حسن قبول وانسانيتك ثنا وتشكراتنى ، بنى شهبندرمزه توصيه ايدن بومباى باش شهبندرى وكيل عاليسى حسن بصرى بك افندى يه مديونم . بوكنج بك افنديك بكا ايتديكى علو جناب وانسانيته قارشو الى الابد ممتندار قالهجغم . بو صورتله سبيل الرشاد جريده سنه كوستردكى توجه والتفات سزاوار تشكر وتقديردر .

سيلان اطه سى اداره سى :

سيلان آطه سى تماميله بر آرمود وياخود بر قلب شكلنده در . مذكور آطه نك حكومتى، طرزاداره سى، پاره سى، بانقنوطلرى، پوليسى ، ژاندارمه سى، محاكمى، حاصلى هرشيئى آيرى ومستقل اولوب،هندستان حكومتيله برورابطه سى يوقدر .

قولومبو ، سيلان آطه سنك مركز ومقر حكومتيدر . انكلتره حكومتى آطه نك مزاج وهواسيله اهاليسنك طبايع واخلاقنه كوره قانونلر تنظيم ايتمش وفقط جمله سنده كندى حقوق حكمرانيسنى مع زيادة محافظه يه دقت واعتنا ايلمشدر .

تقييدات :

آطه يه هويتى، شخصى مجهول وحكومتجه طانيميه جق هيچ بركيمسه آياق آتهمز. مطلق برحرفت وصنعتى،ايش وتجارتى، ياخود سياحت ايچون كلمش اولمسى شرطدر .

يولجيلرك اشيالرى دقتله معاينه ايدلير . مواد ممنوعه ـ اسلحه، افيون ، خشخش، توتون وسائره كبى ـ مصادره ايدلير . بر يولجى انجق يانده يوز سيغاره بولونديره بيلير .

قولومبو قصبه سنك اسكله سى كراسته وتخته دن معمولدر . منتظم مردونلرله اسكله يه وصوكره قره يه چيقيلير . قره يه چيقارچيقماز پوليس دائره سى، قارشوسنده ده كومرك اداره خانه سى هرشيدن اول يولجينك نظر دقتنى جلب ايدر .

وسائط نقليه :

آطه نك بلديسى طرفندن حماللره ، ارابه جى وال آرابه جيلرينه ، كه بوراده مبذولاً بولنور ويولجيلرى ال ايله چكوب ايستنيلن يره كوتورورلر ـ قايقجيلره مخصوص پك منتظم بر تعرفه تنظيم اولنمشدر . حقلرندن زياده يولجيدن برشى طلب ايتمكه حقلرى يوقدر . اوفاجق بر كورولتى نتيجه سنده دعوالى سوقاقده طوران پوليس نفرى حله مأذوندر . بناءً عليه يولجى وسياحين بوراده سهولت وراحتله كشت وكذار ايده بيليرلر . مذكور تعرفه نك اك لزوملولرينى بورايه درج ايتمه يى مناسب كورورم .

مسكوكات :

تفصيلاته كيريشمزدن اول قولومبونك مسكوكاتى حقنده قارئلرمه بر آز معلومات ويره جكم . بوآطه داخلنده ضرب اولنان (روپيه) لر سانتيم حسابنه ـ سهولت اخذ واعطا ايچون ـ تقسيم اولنمشدر . برروپيه يوز، يارم روپيه اللى، چاريك روپيه ۲۵ سانتيم وبو مسكوكاتك جمله سى كوموشدر . كـور اون ، بش، ۱ ، يارم سانتيملك پاره لر ايسه باقيردر .

نقليه تعرفه لرى :

قايقجى بر يولجى يى يكرمى سانتيم مقابلنده قره يه چيقارير . يولجى ايله برابر اولان خفيف اشيادن قايقجى پاره آلهمز . صاحبى بشقه اولان اشيادن پارچه باشنه بش سانتيم اجرت آلير . ۲۴ × ۱۰ × ۱۸ اينج اوزونلغنده بولنان چانطه لردن اون سانتيم ودها بويوكندن اون بش وفوق العاده جسيم اولانلردن يكرمى بش سانتيم اجرت طلب ايدلير .

اسكله دن آرابه يه قدر كوچوك اشيا درت وبويوك پارچه لر اوتوز سانتيم مقابلنده حماليه اجرتنه تابعدرلر . ال ايله چكيلوب Rickshaw (ريكشا) تسميه اولنان آرابه لر ـ كه بركيشينك ركوبنه مخصوصدر ـ برنجى ساعت ايچون يارم وآندن صوكره كى ساعتلر ايچون بر چاريك روپيه يه قوشولورلر .

آرابه لره برنجى ساعتده بر روپيه، آندن صوكره كى ساعتلر ايچون يارم روپيه ويريلير .

شمندوفر حماللرينه بر پارچه يوك ايچون بش، دها زياده اولورسه مجموعنه اون سانتيم ويرلير . هوتلده اوطه خدمه لكى ايفا ايدن بر چوجوغه ايلك كون ايچون ۲۵، اوچ كون ايچون اللى سانتيم ويرمك لازمدر .

پوسته وتلغراف :

آطه داخلنده تلغراف وپوسته اجرتى پك اوجوزدر . هندستانه كوندريله جك مكتوب وتلغرافلر ايچون اهون فيآت آلينير . انجق ممالك اجنبيه يه كوندريله جك تلغراف ومكتوبلردن فضله جه پاره آلنمقده در .

اوزانه :

هريرده اولديغى كبى اوزان مختلفه سيلان آطه سنده ده حكمفرما ايسه ده ، حكومت طرفندن تعيين اولنان اوزان اوزرينه صاتيلان ارزاق ومأكولاتك فيآتى معين ومحدود اولوب فيآت مذكوره خارجنده هيچ بر اصناف فضله پاره طلب ايده مز . چونكه جزايه معروض قاله جغى طبيعيدر .

سيلان اطه سى: قولومبو

س . م . توفيق

ژاپونيا مخابر مخصوصمزدن :

توكيوده بين الملل وبين الاديان براجتماع

بر قاچ وقتدن برى . آمريقا علماسندن وآمريقانك موحدين خرستيانيه جماعتى اعضاسندن دوقتور (سانده رلاند) نام ذات، ژاپونياده

بولونمقده، متنوع مسائله دائر فلسفی قونفرانسلر ویرمکده‌در. بو ذات آمریقا و آوروپاده موجود موحدین خرستیانیه مذهبنك ایلروکلنلرندن اولوب الیوم (پاناما) قنالنك رسم کشادی مناسبتی ایله آچیله‌جق سرکی وقتنده آمریقاده انعقاد ایده‌جك ادیان قونغره‌سنه اشترا که ادیان سائره علماسینی دخی دعوت وعینی زمانده بر دور عالم ایدوب علمای ادیان ایله محلنده مداولهٔ افکار ایتمك ایچون موحدین مذهبنك هیئت اداره‌سی طرفندن توکیل اولونمشدر . دوقتور (ساندرلاند) ژاپونیا ، روسیه، آلمانیا ، فرانسه، انکلتره، بالقان و ترکیاده سیاحت ایتدکدن صوکره ، استانبولده اسلام علماسی ایله کوروشه‌جك و آنلرك بو قونغره‌یه اشتراك حقنده‌کی فکرلرینی استمزاج ایتدکدن صوکره هندستان، چین و مغولستان کبی ادیان متنوعه مرکزلرینی دخی زیارت ایدرك ینه ژاپونیایه کلوب سیاحتی حقنده قونفرانسلر ویره‌جکدر . بعده آمریقایه عودتله اوراده قونغره‌نك عقدی ایچون حاضرلقده بولنه‌جقدر .

قونغره‌نك مقصدی موحدین آراسنده تقرب یوللرینی آرامقدن و ادیان متنوعه‌نك فلسفه‌سی حقنده حقیقی معلومات استحصالندن عبارت اولاجقدر .

ژاپونیانك متنوع مرکزلرنده بولنان اسلاملر بونك اهمیتنی تقدیر ایده‌رك توکیو السنهٔ مکتبنده اردو لسانی معلملرندن محمد برکت‌الله افندینك همتی سایه‌سنده دوقتور (سانده‌رلانده) بیوك بر ضیافت ویردیلر . مجلسده ملل متنوعه‌یه منسوب اسلاملر ، آمریقالی انکلیزلر وژاپونیا اکابر سیاسیونندن، مجلس اعیان ومبعوثان اعضاسندن، علمادن، معلملردن ، خطبادن یتمشه قریب مسافر بولونمقده ایدی .

مسافرینك ، اکثری دوقتور (سانده‌رلاند)ك سیاحتنك تألیف قلوب یولنده آتیلان برنجی آدیم اولدیغنی سویله‌یه‌رك تبریك ویاخود توحید ادیان فکرینك صلح عمومی‌یه ایده‌جکی خدماتدن بحث ایله غایت بلیغ نطقلر ایراد ایتدیلر .

جمعیت اسلامیه ، دوقتور (سانده‌رلاندی) و ژاپونیا اکابرینی دعوتله آنلره اخوت اسلامیه‌نك نه‌قدر صمیمی اولدیغنی کوسترمك ایسته‌یوردی وامیدم که بونده موفق اولمشدر . زیرا دون دین اسلامه محبت ایدن بر ژاپونك بوکون مسلمانلرله اولان صمیمی ارتباطی ، دون اسلامیتی قبول ایدن بر ژاپونك بوکون طعامه اسم آلهی‌یی ذکر ایله مباشرتی وبونك کبی اول امرده کوزه چارپان احوال، که اسلاملری دائما مسرور ایدر ، اجانبه دخی تأثیرسز قالمایه‌جقدر .

میسیونر اراجیفنی اوقویوب اسلامیت حقنده معلومات طوپلایان بر آمریقالیده بونوع احوال جالب دقتدر واسلامیتك مبشرین نصرانیه طرفندن نشر اولنان یالانلردن درجات ایله عالی اولدیغنی‌ده کوستره‌جکدر . حتی دینه بیلیرکه تدقیقات دینیه‌ده بولنان بر عالم ایچون بو احوالك دها بعض مستحسن ومهم تأثیراتی‌ده کوریله‌جکدر . عالم مومی الیهك درعلیه‌یی زیارتی اثناسنده اسلام علماسی ایله اجرا ایده‌جکی ملاقاتلرك تأثیرسز قالمایه‌جغی شبهه‌سزدر .

هر فرصتدن استفاده یولنی طوتمق وهر واسطه ایله دین مبین احمدینك لایعد ولا یحصی مزایاسنی اجانبده کوستره‌رك دین الهی‌نك ممالك غربیه‌ده تأثیرینی تزیید یولنده صرف غیرت ایتمك علمامزه بر وظیفه‌در ظن ایدرم .

الیوم آمریقا میسیونرلری ، فرانسه جزویتلری عالمی قاپلایوب هرطرفده نشر دین ایدییورلر . باطل اولدیغنه ولوقسماً کندیلری بیله قائل اولدقلری اورتودوقسلغی نشر ایچون روسلر هر سنه قرق بش الی اللی بیك روبله (بر روبله ١٢,٥ غروش) صرف ایده‌رك ژاپونیاده برهیئت مبشره بولوندیرییورلر . آمریقالی میسیونر جمعیتلری سنوی یدی یوز بیك فرانق ، جزویتلر یاریم میلیون فرانق قدر نقد صرف ایدییورلرده برحالا حکومتمزك مبشرلك ایده‌جکنی بکله‌یورز . هر دیندار مسلم دین یولنده، مؤلفهٔ قلوبك سعادتی یولنده اوچ، بش غروش ویرملی ایکن ، بز آنی یالکز اجانبده کوریورز . قارنه‌جی ، روقفه‌للر کبی اغنیا میلیونلر صرف ایتدیکی کبی جون، سیمون، یاخود دیمیتری دخی دینی نشر ایچون قزاندیغی جزئی برمبلغدن سنه‌ده برایکی مجیدیه آییریور. حالبوکه بز بش پاره‌ویرمدکدن باشقه ژاپونیا کبی مستعد ترقی وتفکر بر مملکتده نشر دین اسلام یولنده همتی ، وقتنی ، راحتنی ، صحتنی آجیمادن چالیشان ذواته وخصوصاً برکت‌الله افندی کبی علمای محترمزه اطالهٔ لسان ایده‌رك آنك خرستیان میسیونرلری ایله متحداً چالشدیغنی سویلیه‌رك تکسورمه‌یه چالیشان بعض ناموسسز ، دینك نه اولدیغندن بیخبر بعض اخلاقسزلر دخی اورتایه چیقوب اطرافه اراجیف نشر ایتمکدن خالی قالمایورلر. باشلرینه برشاپقه کچیره‌که مدنی اولدقلرینی ظن ایدن بو نوع اراذیل اهل حقه هریرده تعرض ایتدکلری اولاغان حاللردن ایسه‌ده ، اجانبك احوالنی ، اخلاقنی دائما تدقیق وتتبع ایتمکی عادت ایدینمش ژاپونلر میاننده نه‌قدر تأسف اولنسه آزدر. پك فنا تأثیرلر براقه‌جغندن قورقولمقده‌در . لکن دینه محبتلی . خلافت معظمهٔ اسلامیه‌یه قلباً ، روحاً مربوط وهر آنده کندینی بیله ندایه حاضر ذوات محترمه‌نك همتی هیچ بر وقت اویله سفسطه‌لرله صارصیلمایه‌جغنه شبهه‌م یوقدر .

توکیو ، وصیده دالفنونی : احمد منیر

درعلیده سبیل الرشاد جریدهٔ درغوبه‌سنه

جانب سامی حضرت مشیختپناهی‌یه متقدم عرضحالمك صورتیدر:

معروض بندهٔ دیرینه‌لریدرکه

اورفه محکمهٔ شرعیه‌سنك ٣٠ ربیع الاول سنه ١٣٣١ تاریخلی اعلامنه عندالتمیز فتواخانهٔ عالینك ١٥ شعبان سنه ٣٣١ ومجلس تدقیقاتك ٢٦ شوال سنه ١٣٣١ تاریخلی تصدیق تحشیه‌لرنده سهواً نهان قالان حالاتك برنجیسی احمد پاشا نام دیکر رضوانیه اوقافنك ١١٥٤ تاریخلی وقفیه‌سنده رقه ایالتی داخلنده مدینهٔ رهانك بوز آباد ناحیه‌سنه تابع هوالك قریه‌سنده واقع حدود ومقداری مجهول یالکز بر قطعه زمینك وقفیتی محرر ایسه‌ده وقف مذکور نامنه موقع مزبورده الیوم جمعاً اون التی قطعه تارلا برقطعه باغچه زمینی ودرت ثمن تخم استیعاب ایدر برقطعه اراضی موجود اولدیغی حالده وقف مذکوره مشمول

اوليان وايلك تحريرده ثبوت حق قراره مبنى ۱۲۸۱ تاريخلى اوچ قطعه سند خاقانى موجبنجه الى وفاته يدرمك تحت تملك وتصرفنده ايكن وفاتيله چاكرلرينه ارثاً انتقال ايتمش اولان بر قطعه باغچه ايله التى قطعه اراضىٔ اميريه‌نك تمامى وبر قطعه اراضى اميريه‌نك نصفنك دخى يالكز بر قطعه زمين حقنده عليهمده لغرض كشاد ايتديرلان دعوى محكمه‌يه ادخال ايدلمش اولمسى ثانياً وقف مذكوره [۱۲۶۷] تاريخنده مصطفى بكك جانب شرعدن متولى تعيين قلنديغنه دائر حجت شرعيهٔ مسجله‌نك تاريخ لحوقندن مصطفى بكك تاريخ وفاتى اولان [۱۳۲۲] سنه‌يه دكين اللى بش سنه مدت مرور ايتمش ومصطفى بكك تاريخ توليتندن وفاتنه دكين حسب التوليه واقف مذكورك‌له وعليهنه متعدد دعوى محاكه‌لرى اورفه وحلب محكمهٔ شرعيه‌لرى وفتوا خانهٔ عالى قيوداتيله مثبت بولنمش وموىٰ اليهك مواجهه‌سنده تداول ايادى واقع اولمقسزين يدرمك قرق بر سنه مدت بلا نزاع فعلاً تملك وتصرفى رسماً تحقق ايتمش ايكن سندات خاقانينك يوقلمه‌دن ويرلمش ديليه‌رك بلا مرور سلطانى مرور زمان اسقاط ودعواى باطلهٔ مذكوره استماع ائلنمش اولمسى ثالثاً عتيق رقه ايالتى نظر امعانندن حذف ائلنجق اورفه‌نك حلبه تبعيتى وحلبك اراضىٔ خراجيه اولمسى حسبيله بلا تمليكنامهٔ همايون ولاتدقيق اساساً داخل دعوى اوليان وخارج وقفيه بولنان ديكر اراضى وباغچه‌مك دخى وقفيتى بولنه كيدلمش اولمسى رابعاً اشجارك كيملر طرفندن ونه تاريخده غرس اولنديغى تدقيقاتنه كيريشلمامسى خامساً ارث بينه‌سنك رجحانيتى حقنده‌كى جواز شرعينك بلا سبب مهمل براغلمسى دكل لايخطى بر هيئت علميه‌نك ذات سموحيلرينك دخى مطالعه‌سيله تحقق ايده‌جكندن عصر عدالت خلافتپناهيده مظلوم ومغدور قالماق اوزره مجلهٔ احكام عدليه‌نك ۱۸٤۰ نجى ماده‌سى حكمنه توفيقاً نقاط معروضه‌دن ناشى اعادهٔ محاكه‌يه امر ويرلمسنى نظر انصافكزه عرض ايدرم مذكور توليتجى ووقفيه وفتواخانه ومجلس تدقيقات تحشيه‌سى صورتلرينى دخى تقديم ايلدم مذكور اعلام ابتدائى دخى اورفه محكمهٔ شرعيه‌سنده محفوظ بولنديغندن جلب وتدقيق بيورلمسنى استرحام ايلرم اولبابده امر وفرمان حضرت ولى النعمت افندمز حضرتلرينكدر .

۲٤ ذى القعده سنه ۱۳۳۱ و ۱۱ تشرين اول سنه ۱۳۲۹

اورفه‌نك يوسف پاشا محله‌سنده مقيم حموى زاده

محى الدين بن نعمان

اهل صليب مظالمى

انواع اشكنجه :

يكرمنجى عصرك قانلى ناصيه‌سى

بو هفته ظرفنده سلانيكدن استانبول جرائد يوميه‌سنه كوندريلن مكتوبلردن اقتباس اولونان آتيده‌كى مظالم وفجايعى بوتون مسلمانلر كمال دهشتله اوقوملى وانتقام ايچون بوتون قوت واقتدارله حاضرلانملى‌در!

مال ، جانه تعرض :

اسلاملرى ازمكده، اسلام قانى دوكمكده مهارت اكتساب ايدن يالانجى خلاصكارلر دنى پروغراملرينى تطبيقده قصور ايتميورلر .

اخيراً استرومجه مهاجرين اسلاميه‌سى حقنده روا كوريلن تجاوزات مسلمانلرى پك مأيوس ايلمشدر. بوندن اون بش، يكرمى كون اول مملكتلرينه دونمك اوزره يوله چيقان آلتى يوز قدر اسلام بولغار قره‌غوللرى طرفندن مملكتلرينه قبول ايدلمه‌يجه طوبران قضاسنك برارده قريه‌سنه كله‌رك اخذ موقع ايتمشلردى . زواللیلر ، مأيوس و نوميد برحالده امرار وقت ايدركن كچن پنجشنبه كيجه‌سى آنسزين بولغارلرك تجاوزاتنه هدف اولمشلردر. بو تعرض اوزرينه اوتوز يدى كشى مجروح دوشمشدر .

بو فجيع حادثه‌دن خبردار اولان ديكر مهاجرلر نه ياپاجقلرينى، نه صورتله حركت ايده‌جكلرينى شاشيرمشلر . بر طرفدن بولغارلرك تعرضات وحشيانه‌لرى ، ديكر طرفدن يونانيلرك تعرضات رذيلانه‌لرى يوزندن اسلام عنصرينك معروض قالديغى حال پريشانى هر درلو تصورلرك فوقنده‌در . حيات ناموسنى محافظه ايچون هجرتى اختيار ايدن اسلاملر كيتدكجه چوغاليور ، هر طرف كيتدكجه عنصر اسلامدن خالى قاليور .

§ يونانستان حكومتنك تضييق واجباريله مملكتلرينى احراق ايده‌رك يونان سونكولرى آلتنده سلانيكه قدر هجرت ايدن وقسم اعظمى اووالرده آچ ومسكنسز قالان بيكلرجه ديندا شمز ، بوكون پك اليم وفجيع شدائده معروض بولونيورلر. حكومت يونانيه توركيانك كنديسنه قارشى اولان وضعيتنده حصوله كلديكنى كورديكى تبدل اوزرينه تضييق واجبار پوليتيقه‌سنى دها صيق، دها دواملى بر صورتده تطبيقه باشلادى وبوكون بو تضييقاتنده دوام ايديور. اولجه، سلانيك وجوارنده بولونان مهاجرينى جبراً وايورلره اركاب ايدرك آطه‌لره آتاركن ، شيمدى‌ده كويلرنده اوطوران اسلاملرى جبراً واغونلره اركاب ايدرك سلانيكه كتيريور، بورادن‌ده وايورلره بينديره‌رك آطه‌لره كونديريور .

§ يونان حكومتى سلاح تحريسى بهانه‌سيله لنغظه اسلام كنجلرينى طوپلايه‌رق سلانيكه كتيردى . بو كنجلر بوكون اك شديد تضييقات آلتنده بولنديرلقده وخاطره كلديكه اتلاف ايدلمكده‌در. لنغظه‌ده قالان متباقى خلق‌ده يونان عسكرلرينك متمادى تهديدلرى آلتنده بولنقده‌در .

§ درامه جوارنده‌ده تضييقات الآن دوام ايديور، حتى بو تضييقات قتل عام شكلى آلمش بولونيور. از جمله درامه متروپوليدى (دوقساط) ناحيه‌سى مركزينى (احراق) واهالىٔ اسلاميه‌سنى كاملاً قتل ايتديرمشدر .

بوندن باشقه محاربه اثناسنده (قواله) يه التجا ايتمش اولان مهاجرين اسلاميه‌يى عودته مجبور ايتمش واثناى عودتده بونلردن ۱۵ ـ ۲۰ بيك قدرى قتل ايدلمشدر .

بالقان حربنك ابتداسندن برى بو صورتله قتل واتلاف ايدیلن قارداشلريمزك مقدارى يوز بيكلرى كچيور . بوقان بويله آقوب كيدرسه بورالرده اسلاملق نامنه كيملر اثبات موجوديت ايده‌جك ؟ حال بوكه ايشته بوقان آقمقده دوام ايديور .

درامه بالقانلرنده قالمش اولان (روپچوز) وقسماً (چشمه) ناحيه‌سى مهاجرين اسلاميه‌سى‌ده آچ وسفيل برحالده بولونيورلر. قيشك حلوليله بو زواللیلرك معروض قاله‌جقلرى شدائد تضاعف ايده‌جكدر. بونلر آچلق يوزندن هر كون بش اون قوربان ويريورلر .

عرضه تعرض :

بالقان حربنك مدهش فجايعندن ناصلسه قورتيله‌رق محافظهٔ بكارت ايدن همشيره‌لريمزك‌ده، عرضلرينه تجاوز ايدیليور . از جمله كچن كون قيلقيش جوارنده صارى كول قريه‌سنك اركك‌لرى سلاح تحريسى بهانه‌سيله توقيف ايدلمش والرى باغلانه‌رق سوق اولونمشدر . بوندن صوكره ميدانى بوش بولان يونانيلر خانه‌لره كيره‌رك قادينلرك عرضلرينه تجاوز ايتمشلردر .

§ (سيروز) ك (قوباج) قريه‌سندن على آغانك پاره‌لرينى آلمق ايچون كنديسنى تضييقه كيدن بر قاچ بالیقاريا اولا بو زواللى‌يى، باشنى طاش آلتنده أزمك صورتيله قتل، بعده زوجه‌سنك الارينى كسه‌رك عرضنه تجاوز ايتمشلر ونهايت پاره‌لرى آله‌رق صاووشمشلردر .

§ عرضنه تجاوز اولنان ايكى قيزك برى درحال اولمش ، ديكرى اميدسز درجه‌ده مجروح اولمشدر .

دينه تعرض :

بالخاصه تنصر مسئله‌سى، بالجمله قلوب اهل ايمانى دلخون ايده‌جك قدر خونين

صفحاتی محتویدر، از جمله (زیخنه) نك (پراویشته) قریه‌سندن راشد بن علی ، (نیکریطه) نك (آچوده) قریه‌سندن احمد بن علی، اسعد بن رجب، (سیروز)ك (مونوف) قریه‌سندن محمود، زوجه‌سی واوچ چوجغی، (سیروز) دن دیکر بر چوجوق ایله (زیخنه) نك (ویتاستا) ، (آنجسته) (کوپ کوی) وسائر کویلر اهالیٔ اسلامیه‌سی کاملاً روملر طرفندن تنصر ایتدیرلمشدر . حتی زیخنه قضاسی داخلنده اسلام قالمامش کبیدر .

§ صوکره (قره‌طووه) طرفلرندن کلن خبرلرده عین فجاعتی حاویدر . اورادهده بر بر درجی بك اوزون سوره‌جك بر چوق کیمسه‌لر تنصر ایتدیرلمش، مخالفت ایتمك ایسته‌ینلر قتل واتلاف ایدیلمش، ننج قیزلرك عرضلرینه تجاوز اولونمش ونهایت اولرینی تسلیم ایتمك ایسته‌مه‌ین بعض کویلرده احراق ایدیلمشدر .

حتی بو تنصر قضیه‌سی قره‌فریه وووده‌نه‌یه قدر سرایت ایتمش، بورا اسلاملری‌ده بیك درلو اشکنجه‌لره معروض قالمغه باشلامشلردر .

§ قاسمیه جامعی کلیسایه تحویل اولنمش ، بوکونلرده آیوس دیمتریوس عنوانی آلتنده کشاد ایدلمشدر . شنلکلرك آیینی‌ده بورادە یاپیله‌جقدر .

اعتراف مظالم

قانلی ، وحشی اهل صلیبك بو مظالم وشناعتی حقنده تردده دوشنلر اولورسه ایشته صوفیه‌ده منتشر « نارود » غزته‌سنك صوك نسخه‌لرینك برنده « دوقتور نه‌لهینوف » امضاسیله یازیلان آتیده‌کی اعترافنامه‌یی اوقوسونلر :

« برسنه اول بزم خلاصکارلر حدودی کچدیلر، عثمانلی عسکرینی بوسکورتدیلر. عثمانلی اداره‌سی بزم خلاصکارلرك اداره‌سیله تبدیل ایدلدی . درحال پوماقلرك ساکن اولدقلری محللرده دهشتلی فعالیت ظهوره کلدی . اول امرده هیچ بر سبب منطقی یوق ایکن کافهٔ قرا یاقیلدی . اختیار ارککلرك اکثری هیچ بر سبب وبهانه اولمقسزین عائله‌لرندن آییریله‌رق حیوان کبی قلعه‌یه کتیرلدیلر . بولغار اردوسنك نمونهٔ مدنیتی ! اونلره بالذات کوسترلدی . بعده داخلیه ناظری غوسپودین لود سقانوفك ضابطه مأمورلریله برلکده آسایش محلی واستراحت عامه‌یی محافظه‌یه مأمور اولان قومانداتلر اك منفور ومستکره جانیلرك یاپمدیغی رذالتلری ارتکاب ایتدیلر .

« پوماقلر فی الحقیقه قورتولدیلر، اما نه‌دن؟ اولا پاره‌لرندن، صوکره صره ایله حیوانلرندن، چرکه‌لرندن، البسه‌لرندن . بویونلرنده طاشیدیغی دیزیلرندن ، آواشیالرندن، قیش ایچون حاضرلادقلری نفقه‌لرندن ... هپسی صویولوب صوغانه چویرلدیلر . پوماقلر شایان مرحمت دکلدیلر . یرلرده کومولی یاتاقیسلرینی بیله چیقاروب آلدیلر . والحاصل پوماغك مال وجان وناموسیله ایستدکلری کبی اوینادیلر .

« پوماق ایچون نه قانون، نه‌ده حق واردی . فقط بوده کافی کلدی. دها پوماقدن آلنه‌جق شی وار ایدی . هپسی صویولمامشدی . پوماقده دها اویله بر خزینه قالمشدی‌که پوماق اونی کوز ببکی کبی محافظه ایدیپوردی . اوده پوماغك دینی ایدی . بز اوکاده تعرض وتجاوز ایتدك . روحانی البسه ایله ملبس اولانلر بر الده صلیب، دیکر الده قلج اولدیغی حالده مسکندن، نفقه‌دن ، لباسدن، هرشیئدن محروم اولان بو بیچاره‌لره حضرت عیسی کبی تسلی ویره‌جکلری یرده ــ حالت احتضارده بولنان برعسکرك کیسه‌سی صویولدیغی کبی ــ پوماقلرك‌ده اك مقدس اولان دینلرینی صویدیلر ، صوك نفره قدر خرستیان ایتدیلر . پوماقلرك بو صورتله تبدیل دینه مجبور ایدلملری نه‌قرون اولاده کورولمش ، نه‌ده هیچ بر ملتده ایشیدلمش برشی دکل ایدی . کچیردیکمز خلاصکارلر محاربه‌سی تاریخنی اك زیاده تذلیل ایده‌جك، اك زیاده لعنتله آكدیراجق برخاطره وارسه اوده بو پوماقلر مسئله‌سی اوله‌جقدر .

« ایشته پوماقلر، خلاصکارلری بویله طانیرلر وآنلری ایسته‌مزلر . پوماقلر دونکی متجاسرلره قارشی چالیشیورلر . اونلر ایسه یه‌صاقلیدر . اونلر صوفیه‌ده صیجاق نظارتلرده، سرایلرنده مستریحانه بر صورتده مکافاتلرینی، خرجراهلرینی بکلیورلر . ارتکاب ایتدکلری رذالتلرك مقابلنی ایسته‌یورلر . اونلر ملتمزك (بولغار ملتنك) حیثیتسزلکی ، بوتون جهانه یایدقلری کبی، یکی استیلا ایتدیکمز اهالی نظرنده‌ده بزم باربارلغمزی طانتدیلر . حکومت سابقه، قرارکاه عمومی، استیلا ایتدیکمز یرلرده بزه لازم اولمیان ایشلرله اشتغال ایتدکلرندن دولایی معناً مسئولدر . اهالیٔ محلیه‌نك حریتنه، حیاتنه ، ماله ، وجدانه تعرض ایتدکلرندن شیمدی‌یه قدر دوکولن قانلرك مسئولیتی‌ده آنلره عائددر . »

مطبوعات

حمیت دینیه ، غیرت اسلامیه

« تصفیر افکار » جریدهٔ اسلامیه‌سی ، طرابلس غربده صوك کونلرده وقوع بولان برمحاربه‌ده ایتالیانلره اوچ بیك تلف، ایکی بیك ضایعات وبردیرمك صورتیله خوارق بسالت وقهرمانی کوسترن مجاهدین اسلامیه‌نك ــ کچن هفته‌کی نسخه‌مزده مندرج ــ مظفریتی خبرینی درج ایتدکدن صوکرا آتیده‌کی ملاحظاتی علاوه ایلمشدر :

« او محترم مجاهدینك طوپلر، تفنکلر، بومبالر قارشوسنده طوره‌رق الآن ایتالیانلره ، طرابلس غرب ماجراسنه کیریشدکلرندن طولایی بلکه بك چوق پشیمانلق حس ایتدیره‌جك صورتده ، ضربه اوره‌بیلمه‌لرینك یکانه سائقی ایسه هیچ شبهه‌سز صلابت دینیه‌لری ودین اسلامك ، یاکلش تلقین ایدیلن وصایای مدنیه ایله صفوت اخلاقیه‌سی بوزولمه‌مش کوکلره بخش ایتدیکی مزایای علویه‌نك آثار اعجازکارانه‌سیدر . طرابلسده‌کی دینداشلریمزك ایکی سنه‌در قانلری بهاسنه دنیاده برمثلی دها کورولمه‌مش صورتده اثبات ایتدکلری شو حقیقت، مملکتمز ایچون چارهٔ نجاتی دینی استخفافده کورن سطحی نظرلریمزی درین دوشوندیرسه، برآز عبرت وانصاف ایله حرکته سوق ایتسه کرك ... »

تنقید وتقریض

مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری

۲۵۸ نجی نسخه‌دن مابعد

ایشته « کتاب الخراج » المزده ؛ بوکتابی اوقودق ، آلت اوست ایتدك ، برایکی دفعه اوقومقله فلان اکتفا ایتمه‌دك ، بربرینی متعاقب کرات ایله کوزدن کچیردك ، سوزدك ؛ امویه والیلری حقنده بر کلمه بیله بولامادق . ابو یوسف ، هارون الرشیده والیلرینك سوء استعمالاتی خبر آلمش اولماسی مناسبتیله وعظ و نصیحت ایدیپور : نهایت دیپورکه :

« ای امیرالمؤمنین، سنی اللهه یاقلاشدیراجق بر یول طوتسه‌ك ، برآیده یاخود ایکی آیده بر مجلس قورسه‌کده مظلومك شکایتنی دیکله‌سه‌ك ، ظالمك‌ده حقندن کلسه‌ك نه خوش اولور! کوکلم ، سنی تبعه‌سنك احتیاجاتندن کیزله‌مه‌ین بر خلیفه کورمك ایسته‌یور. کوره‌جکسك، سن دیدیکم کبی بر ایکی مجلس قورار قورماز، بوتون ولایات وسراکزده ایش، شایع اولاجق، آرتیق ظالم، سنك واقف اولماکدن قورقارق ظلم یاپاماز اولاجق... بوندن باشقه والیلر، آیده دکل، ییلده بر کون بیله مصالح عامه ایله مشغول اولدوغنی آکلایجه اللهك اذنیله درحال ظلمدن واز کچه‌جك، یوله کله‌جکلر..» (کتاب الخراج: صحیفه، ۶۳و۶۴)

الله سندن راضی اولسون . آغزك قاپانماسين ای ابويوسف ؛ سن طوغرويی آچيقدن آچيغه سويله‌دك ، ايیلكی امر ايتدك ، نهی عن‌المنكره جسارت كوستردك ، برامكه‌يی پريشان ايدن هارون الرشيدكبی برملك جباره قارشی قويدك . سنكده ای مؤلف فاضل جورجی زيدان ، بوايشده كوستر‌ديككك اك بيويك جرأت ؛ بنی اميه واليلرينك سيرت وخصلتلرينی كمال‌دقت واستقصا ايله تتبع ايتدكدن صوكرا اوكبی بولنمزلقلره دسترس اولامايجه همان هارون الرشيدك واليلرنده‌كی سيرت معهوده‌يی ياقالايه‌رق امويلره مال‌ايديويرمك ، عالمده اويله كوسترمكه چاليشمقده بولونما كدر .

مؤلف ديیوركه :

« واليلر ، فتح ايتدكلری مملكت خلقنك اموالنی‌غصب ايتمكه برشيئی‌مانع كورمزلردی ؛ چونكه يوقارده سوزی كچديكی كبی اونلری كنديلری ايچين غنيمت طانيرلردی . » (دردنجی جزء : صحيفه ٢٥)

« يوقارووده سوزی كچديكی كبی » ديمكله خاطره كتيرديكی ، ايكنجی جزءده‌كی شوسوزيدر :

« بنی اميه‌نك عربلك بولنده و ديكر ملتلری حقير كورمك خصوصنده كوستردكلری تعصبك‌جمله‌ نتايجندن بریده شودر : فتح ايتدكلری‌مملكتلرك‌خلقنی وبوخلقك مالملكنی كنديلری ايچين رزق‌حلال بيليورلردی . بوكا عراق واليسی (سعيد بن العاص) ك شوسوزی دلالت ايدر : املاك عموميه ، قريه‌لر ، قريشك برباغچه‌سی ديمكدر . اوندن ايسته‌ديكمزی آليرز ؛ ديله‌ديكمزی براقيرز . عمروبن العاص‌ده كنديلرينه تكليف اولونان جزيه‌نك مقدارينی صوران برينه شويله جواب ويرمشدی : سز ، بزم خزينه‌مزسكز . احتياجمز چوغاليرسه فضله آليرز ، آزاليرسه سزدن آزايسته‌مكه باشلارز . » ايكنجی‌جزء: صحيفه ١٩

ايشته مؤلف يرنده اولمايان بوسوزلريله عربلرك و بنی اميه‌نك خلقك‌اموالنه ايسته‌دكلری كبی تصرف ايتدكلرينه واملاك واعراض عموميه‌نك كنديلرينه‌مباح‌بولوندوغی‌ظننه دوشدكلرينه‌استدلال‌ايتمك‌ايسته‌يور .

« دوام ايده‌جك »

العرب والعربيه

بهما صلح الامة الاسلاميه

هندستانده عليكده شهرنده كائن دارالفنون اسلامينك عربجه معلمی يغدادلی عبدالحق اعظمی نامنده‌كی ذات طرفندن تأليف ايدلمش بر رساله‌در . رساله‌نك موضوعيله مؤلف‌محترمنك مقصدی‌رساله‌نك‌اسمندن بك كوزل آكلاشيليور . اثرك باش طرفلری عالم اسلامك دوچار اولديغی ضعفی وبونك نتيجه‌سی اوله‌رق اوغراديغی فلاكتلری ايضاح ايديور . صوكرا عالم اسلامك اصلاحيله اهالیٔ اسلاميه‌نك طريق‌مدنيته ايصالی خصوصنده اتخاذ ايدلمش اولان چاره‌لرك فائده‌لی برنتيجه ويره‌مديكنی سويليور .

بعض وسيله‌لر بوله‌رق انكليزلره ثنا خوانلغی‌ده اونوتميه‌يور. مؤلف محترمك فكرينه كوره بالعموم اهالیٔ اسلاميه‌نك يكانه چارهٔ صلاحی ايكی جهته منحصردر :

١) عربجه لسانك بوتون اقوام اسلاميه آراسنده لسان تكلم ، لسان تحرير ، حتی لسان تعامل اوله‌رق تعميمی .

مؤلف بوبابده بوتون طلاقتنی صرف ايديور . لسان عربك حاوی اولديغی اسرار ومزاياىی ، تأثيرات نافعه‌سنی برتفصيل آكلاتيور .

هله كتاب وسنتك عربجه اولیشی مؤلف محترم ايچون‌بوخصوصده بك بويوك براستنادكاه تشكيل ايديور. چونكه‌عربجه‌يه‌وقوفی اوله‌ميانلرك تأثيری ، بك قطعی ومجرب اولان كتاب وسنتك ارشادات دينيه‌سندن محروم قاله‌جقلرينی ، بويله اولدقجه‌ده هيچ بروقت نائل هدايت‌اوله‌ميه‌جقلرينی ؛ بشقه درلو مدنيته ، ترقی‌يه ايصيناميه‌جقلرينی ايلری سورويور .

٢) عرب قومنك انتباهی . عربلرك اوزون زمانلردنبری طالمش اولدقلری خواب غفلتدن اوياندقجه ، ملت اسلاميه ، اسكی شوكت وعظمتنی تكرار اكتساب ايده‌مز . آنكچون ملت نجيبهٔ عرب همان اويانملی ؛ بوكونه قدر استقلاللرينی محافظه ايده‌رك ، كرهٔ ارضده‌كی بوتون اقوام اسلاميه‌يی تمثيل ايتمكده اولان تورك ، فرس مجاهدلرينه قاريشمه‌لی ، اسلاميتك‌تعاليسی اوغورنده آنلره‌ياردم‌ايتمه‌لی .

مؤلف بو نقطه‌يه كلنجه طرابلس غرب مسئله‌سنی ، سائر بلاد عربه اجانبك نفوذی مسئله‌سنی خاطرلايورده دها زياده هيجانه كليور . وديوركه :

«اجانبك بلادعربيه‌يی‌استيلاسندن اسلاميتك باشنه اينه‌جك مصيبتك بك بويوك اوله‌جغنی سويله‌مه‌يه بيله حاجت يوقدر . چونكه عربلر عناصراسلاميه‌نك روحی‌منابه‌سنده اولديغی‌كبی يرلری‌ده ممالك‌اسلاميه‌نك مركز نقطه‌لرينی تشكيل ايدر . شوحاله كوره عربلرك اجانب طرفندن مغلوب ايدلمه‌لری اسلاملرك شمدی‌يه قدر دوچار اولدقلری سائر مصيبتلره بكزه‌مز ؛ طوغرودن طوغرويه بوتون اهالیٔ اسلاميه‌نك ذليل وحقير اولمه‌لرينه سببيت ويرر . نصلكه رسول اكرم افندمز : « اذا ذلت‌العرب ذل الاسلام » بويورمشلردر . [١]

«بناءً عليه اهالیٔ اسلاميه اراسنده موجود اولان ارتباطك بقاسی امتك حياتی ، شريعتك دوام نفوذی ، حقوق اسلاميه‌نك صيانتی ، دولت اسلاميه‌نك دول موجوده ايچنده قدرت وشوكتی .. آرزو اولنورسه ، كلمهٔ توحيدك كرهٔ‌ارضدن‌قالقمامسی . اسلاميتك‌كوستر‌ديكی‌يولدن‌عالم‌انسانيتك اصلاحی ، دنياو آخرتده‌كی سعادتی... ايسته‌نيليورسه عرب ، عجم ، اوزاق ، ياقين مطلقا بوتون مسلمانلرك نه‌يابوب يابوب ممالك عربيه‌نك احياسی ، عرب‌قومنك قوتلنمسی‌اوغورنده‌چاليشمسی وبوبابده هردرلو فدا كارلقدن چكنمه‌مسی لازمدر ...»

صوكرا انتباهه دعوت ضمننده طوغرودن طوغرويه ملت نجيبهٔ عربی مخاطب اتخاذ ايده‌رك ادارهٔ لسان ايديور ورساله‌سنی بروجه آتی خطبه ايله ختامه ايرديريور :

[١] رواه ابو يعلی فی مسنده عن جابر بن عبدالله . — جامع الصغير —

«ايها العرب الاجواد اقوموا على بركة الله ، فتناسوا الضغائن والاحقاد ، وتباعدوا عن المشاضات والمنازعات ، وتجاهلوا المسآأت القديمات، وجددوا الروابط والصلات وانفروا خفافاً وثقالا، شبانا وشيوخاً وكهولا. اناثاً وذكورا، بدواً وحضرا لتتميم مابدأتم به وتشييد ماوضعتم اساسه قوموا اقال الله عثرتكم ، وايقظكم من نومتكم فاجعلوا العزم امامكم ، والحزم امامكم، والصبر جنتكم، والثبات عدتكم، وحماية الدين والامة اعلى مرامكم ، وصيانة حقوق البشر نهاية مساعيكم واصلاح العالم الفرض المقصود من قيامكم ، واعلاء كلمة الله اول وآخر اعمالكم ، فانتم لاغيركم يا اشرف قوم، الوسيلة العظمى فى هذا اليوم، فالسلام على الدنيا ومافيها ان لم تتركوا النوم ، فان النوم فى هذا الزمان سبات ، فمن نام مات، ومن مات فات . »

شئون

سلطان مراد اولك كوملكى — بولغارلرك ادرنه‌يى حين استيلاسنده سلطان سليم جامع شريفندن سرقت ايديلان اوزرى تكميل آيات جليلهٔ قرآنيه يازيلى سلطان مراد اولك كوملكى ويانه سفارت سنيه‌سنجه الده ايديله‌رك اوروپادن عودت ايدن بسيم عمر پاشا وداعتيله شهرمزه كوندرلمشدر .

روم ايلى :

اسلاملك قارا كونلرى — سلانيكده هلالك افوليله صليبك ايقاع مظالمه باشلاديغنك سنهٔ دوريه‌سى (۲٦ ـ ۲۷ تشرين اول افرنجى) مناسبتيله بوتون يونانلى خلق حكومتله برابر عظيم شنلكلر اجرا ايتمشلر، ٤٨ ساعت كيجه‌لى كوندوزلى سور ظفرله افقلرى ايكلتمشلر ، «قاسميه» جامع شريفنى كليسايه تحويل ايدرك آيين باطللرينى ده اوراده اجرا ايلمشلردر . اونلر ظفر شنلكلرى ياپاركن بوتون اسلاملرده قانلى ياشلرينى قلبلرينه آقيتمشلردر .

حياسز حريفلر ، اوتانمادن بو شنلكلرى ترتيب ايدن قوميسيونه ايكى اسلام اعضايى ده دعوت ايتمشلر وكلمى محتمل اولان قرالك رسم استقبالنده بلديه رئيسنك ، مفتى افنديك ده نطق اوقوملرينى تكليف ايلمشلردر .

بو تربيه‌سزجه دعوتلرى كمال شدتله رد اولونديغى كبى، تكليفلرى ده يوزلرينه چارپيلمشدر . بلديه رئيسى ديمشدركه :

« بنم بر اسلام اولديغمى اونوتمامليسكز ؛ مأيوس بر ملتك افرادندن بولنيورم. مملكت وكيلى اولديغم ايچون قرالة احترام ايتمك وظيفهم ايسه‌ده ، بنى اسلام اهالى يوم فلاكتلرينك تسعيدينه توكيل ايتمه‌مشدر ؛ ايجاب ايدرسه موقعمى ترك ايده‌بيليرم . »

مفتى افندى‌ده شو جوابى ويرمشدر :

« هيچ بر اسلام بوكا اشتراك ايده‌مز ؛ اساساً نمايش نابجادر. بورادهكى اسلام عنصرينك سزكله وطنداش اولمى ايستيورسه اونلرك حسياتى دها آز رنجيده ايتمه‌ليسكز ؛ صوكره عثمانلى حكومتى استانبولك يوم فتحنى تسعيد ايتمه‌مشدر . چونكه تحت تابعيتنده ياشايان خرستيانلرك عزت نفسنى قيرمامق ايستر.»

عجبا بو فجيع ، بو اليم حاللردن عبرت آليورمى‌يز ؟...

آرناوودلق :

بكتاشى‌ده طريقتنى‌دوشونيور. — عثمانيشرلوئيدك بو هفته ظرفنده ويانه‌دن آلديغى خصوصى بر تلغرافنامه‌يه نظراً : آولونيه‌ده‌كى بكتاشى شيخى لوندره قونفرانسنه اشتراك ايتمش اولان دولتلره بر مخطره تبليغ ايده‌رك بكتاشى طريقتك معروض قالديغى مظالم واعتسافاتى بيان ايتمشدر . شيخ يونانيلرى قتل ويغما ايله اتهام ايديور .

مصر :

دونغا اعانه‌سى . — برازيليا حكومتى نامنه انكلتره‌ده ياپيلمقده اولان دريدناوطك دولت عليه‌جه صاتون آلنمق ايستنديكنه دائر وارد اولان تلغرافلرك مصر اهالئ اسلاميه‌سى آراسنده فوق العاده بر حسن تأثير اجرا ايتديكنى بعض معتبر مصر غزته‌لرى يازيور ؛ اهالى ، بالخاصه زنكين اولانلر اعانه درجنه تشويق ايديليور .

ايران :

بالقان حربى وانتباه اسلام . — ايرانك مشهور محررلرندن بر ذاتك يازديغنه كوره محاربهٔ زائله‌نك بوتون ممالك اسلاميه‌ده اولديغى كبى ايرانلى شيعى قرداشلرمز آراسنده‌ده بويوك بر انتباه حصوله كتيرديكى آكلاشيليور. عالم اسلام وبالخاصه شيعيلك عالمى داخلنده پك زياده منتشر اولان «حبل المتين» جريدهٔ محترمه‌سنك آتشلى مقاله‌لرى بوتون ايرانليلرى هيجانه كتيرمشدر. ايران داخلنده وخارجنده آز چوق ايشى كوچى بولنده بولنانلر مجاهدين اسلاميه وهلال احمر منفعتنه اعانه درجى خصوصنده عادتا يك ديكريله مسابقه ايدرجه‌سنه چاليشمشلردر. يالكز «حبل المتين» جريده‌سى واسطه‌سيله طوپلانوب هند هلال احمر جمعيتنه تسليم ايديلمش اولان مبلغ اوچ ميليون روبيه قدر بر يكون طوتمشدر . بندرلنجه ، بحرين، خراسان اهاليسنك كوندردكلرى اعانات‌ده بو حسابه داخل دكلدر .

بردهحاشك شهرنده مقيم تجار معتبره‌دن السيد يوسف صالح نام ذاتك بلوجستان اهاليسندن طوپلايوب بومبايه‌ده‌كى قونسلوسمز واسطه‌سيله دار الخلافه‌يه ارسال ايلمش اولان اعانات‌ده ۳٤٤٥ قرونى تجاوز ايتمشدر.

ع . اشرف اديب

« توسيع طباعت » مطبعه‌سنده باصيلمشدر

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، الق آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، الق آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرۀ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرحالكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٧١ — ٢٠ ذی الحجه ١٣٣١ — پنجشنبه — ٧ تشرین ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح كرسیسنده

—١٤—

أولم ینظروا فی ملكوت السموات والارض ...

باقیك مجاهد اولان غربه شیمدی بركره :
هوایه حكم ایدییور قانع اولمیورده یره .
دونك‌ده عاطل اولان شرق سیر ایدك : نه كری !
باقینده قالمایه‌جق بر یوزنده بلكه یری !
نه‌در شو بر سورو فنلر ؟ نه‌در بو صنعتلر ؟
نه‌در بو علمه تجلی ایدن حقیقتلر ؟
سفینه‌لركه یارار قطعه قطعه دریایی ؛
شمندوفركه طارار بقعه بقعه دنیایی ؛
شتونكه برقه بینوب سسلنیر طورور اوواده ؛
بالونكه روح كثیفیله یوكسلیر هواده ..
خلاصه، هپسی بو آثار دهشت آكینك،
بوتون تكامفیدر طویلامان مساعینك .

عدویه قارشی جهنم قوصان مهیب افواه ؛
اوموزلرنده صواعق یاتان سحاب سیاه ؛
عیون حرصه امان ویرمه‌ین ردای مدید :
قوووقلرنده یاتار طاغ طوران حصون حدید ؛
رفاه ایچنده عمر سورمه‌لر ، مسرتلر ؛
حضور خاطره مقرون بویوك سعادتلر ؛
تأید ایتمش امللر ، نفوذلر ، شانلر ؛
كوچوله‌ین عظمتلر ، سوركلی عمرانلر ..
ایدر نتیجه‌ده سعیك تجسمنده قرار .

زمان زمان كورولن آخرت قیلیقلی دیار ؛
جنازه‌دن اوقدر فرق اولمایان جانلر ؛
داماره سیری بلیرسز ، ایرینله شن قانلر ؛
سورونمه‌لر ، كبروب كیتمه‌لر ، رذالتلر ؛
نصیبی كریۀ خسران اولان ندامتلر ؛
خراب اولان عظمت ، تارمار اولان اقبال ،
سقوط روح عمومی ، سقوط استقلال ؛
دیلنجیلكله یاشار دربدر حكومتلر ؛
اسارتیله مباهی زواللی ملتلر ؛
خرابه‌لر ، چامور أولر ، چاموردن انسانلر ؛
آكیلمه‌مش قوجه یرلر ، یخیلمش اورمانلر ؛
طورور صولر ، دره اولمش خلای جاریلر ؛
ایصیتمه‌لر ، تیفولر ، دورلو موت ساریلر ؛
خرافه‌لر ، اوفوروكلر ، دوكوم دوكوم باغلر ؛
مزار مزار طولاشوب خسته باقدیران صاغلر ...
عطالتك او ملوث ترسباتی بوتون !

نمونه ایشته بزز .. كورمك ایسته‌ین كورسون !
باقیك‌ده حاله عبرت آلك شو مملكتك !
ناصیلدك ای قوجه ملت ؟ نه اولدی عاقبتك ؟
یابانجیلر ایدییورمش ـ ایدریا ـ استكراه :
دیلنجیلر بیله سندن شرفلیدر بالله !
وقاری چوقدن اونوتدك ، حیایی قالدیردك ؛
مقدساتی ایصیردك ، خدایه صالدیردك !
نه خاطراتكه حرمت ، نه عنعناتكی یاد ..
دده‌كده بویله‌می یاشدی ای سفیل اولاد ؟
حیاتك ارذلی اولمش حیات معتادك ؛
سنك حسابكه برچوق اوتانسین اجدادك !
داماركده‌كی قان عادتا ایرینلشمش ؛
اوچیقمق ایسته‌مه‌ین جان‌ده بریغین لش مش !
اعاده ایتمه‌نك امكانی یوقسه ماضی‌یی ،
بومبتذل یاشایشدن كبرمه‌ك البت ایی !
كبرمدك طرفك قالمامش‌یا بك ، ذاتاً
سورونمه‌نك اوقدر فرق وارمی أولمكدن ؟
سورونمك ایسته‌دیكك شی ! فقط زمان یشكی
بیراقایور ، آنه‌جق بر چوقور بولوب لشكی !
بوكون صحیفۀ عالمده سنكه برلكه‌سین ؛
ناصیل وجودیكی قالدیرماسین ؟ نه‌دن چكسین ؟
« ایشیتمه‌دم » دیه‌مزسین ؛ ایشیتدك البته :
توقفك یری یوقدر حیات ملتده .
سكون بلیردیمی برملتك حیاتنده ؛
قالیر سنك كبی ذلت ، اسارت آلتنده .

محمد عاكف

فلسفه

فرید وجدینك آثارندن :

روح انسان

« فلسفی، علمی بر بحث »

٤

روحیونك مادیونه جوابلری :

روحیون مادیونه ویردکاری جوابلرنده دیرلرکه :

« انسان ایلاد افکار ایتمك ایچون بینه محتاجدر ، فقط بینك کندیسی مولد افکار دکلدر .

بونلر، مادیونك ایلری سوردکاری اشتباهات ایله قطعیا تطابق ایتمیه جك احوال عقلیه نك موجودیتی دخی سویلرلر . انسانك عاقل وبر قوهٔ حافظه یه مالك اولمسی ، مسئولیت ذاتیه سنی حس ایتمسی وحدت شخصیه سنك تجلیاتندندر . بتون بو تجلیات ایسه انسانك انأیت شخصیهٔ حاضره سی وماضیه سی ارهسنده بر ارتباط دائمینك بولنمسنی ایجاب ایدر . بو ارتباط دائمی ، وانسانك بلا واسطه کندیسنی بیلمسی ، مادیونك اشتباهلری ایله تألیف ایدیله مز.

بز او مادیلره دیرزکه : بینك سبب ادراك اولمسنك ثبوتی بینك مدرك اولدیغنه دلالت ایتمز . اوکا آلت ادراك دیمك دها اولادر . مثلا کوزلر کورمك ایچون بر آلتدر .

مادیونك « انسانده کی ادراك بینك بیوسی شکلنك وترکیب کیمیویسنك تکاملنه وابسته‌در » دیمه‌لری تام بزم قوهٔ باصره کوزلرك صحتنه وسلامت اعضاسنه ، شکل وترکیب کیمیویسنك تکاملنه نسبةً قوتلی اولور دیمه‌مزه مطابقدر . کذلك قوهٔ سامعه اعضاسنك سلامتنه کوره قوتلی اولور . فی الواقع کوره‌ن وایشیده‌ن کوز ایله قولاق ده‌کلدر . کوزلر هردرلو آفتدن سالم وآچیق اولدیغی حالده چوق دفعه‌لر انسان بر مسأله ایله اشتغالندن طولایی برشیئه شدتلی باقدیغی حالده کوره‌مز . یانده یوکسك برصدا ایله باغیرانی ایشیده‌مز. اکر حقیقةً « کوره‌ن » و « ایشیدن » کوز ایله قولاق اولسه‌یدی بونلر قطعیا واقع اولمازدی .

بر معترض « انسانك بوکبی حاللرده کوره‌ممسی وایشیده‌ممسی انجق عقلنك باشقه برشی ایله اشتغالندن ناشیدر » دییه بیلیر . بوکا جواباً : اك اوفاق بر مشغولیت اوقوتلری طوردیریور ایسه آرتق اونك مادی اولمسی عقلاً اصلا قبول ایدلمز . چونکه آلات مادیه انجق مادی بر حائل ایله دوچار تعطیل اولور . مثلا بر آیینه‌یه باقان بر شخص کندی صورتنی کورور . اره‌لرینه برحجاب کثیف چکلمدکدنصکره اوآدم دائما کندی شخصنی کورور . اکر بین بر ساعتك آلتی کبی محضا مادی اوله‌یدی او آرتق بشقه بر مشغولیته انصراف ایتمزدی . چونکه متألم ویا قورقان بر آدمك مشغولیتی معنویدر ، یاخود وهمدر . یعنی حرکت خواصنك بریسندن ده‌کلدر . برشمندوفر قورقدیده خط حدیدیدن ایرلدی ، یاخود برساعت خسته‌لندیده تأخیر حرکت ایتمکه باشلادی دینیله‌میه‌جکی کبی ، بینك تألم ایتدیکی ، یاخود قورقدیغی ادعا ایدیله‌مزدی .

بوندن ماعدا بینك ترکیباتی وداخلنده‌کی موادك جمله‌سی معروف وانلرك خواصی معلومدر . بتون او ادراکسز جامد ماده‌لردن نصل اولیورده بر جوهر ذی حیات ترکب ایدییور . همده اویله بر جوهر ذی حیات‌که بی‌پایان ادراکه ، لایتناهی تصوراته مالك ! ..

بر معترض « بتون حیوانات ذی حیات ومدرکدر . عجبا بونلرك حیاتده بولنملرندن وادراك ایتملرندن مخلد ارواحه مالکیتلری استنتاج ایدیله‌بیلیرمی ؟ » دییه‌بیلیر . بوکا جواباً دیرزکه : حیوانات ارواحه مالکدر . فقط اونلرك ابدیتنه دائر بر برشیئ سویلمدك. بز ساده اونلرك ذی روح اولدیغنه حکم ایتدك. مجرد بر نظر انلرك اویله اولدقلرینی اثبات ایده‌ر . بر انسان اصول فلسفه‌دن نه‌قدر بی خبر اولسه ینه بر طاش ایله آنك یانده‌کی نمادار بر شجره‌یی و بونك اوزرنده اوچوشان طیوری مساوی طوته‌ماز . نباتات ذی حیاتدر . فقط اونلرك حیاتی حسسز ، شعورسز برحیات سفلیه‌در . حیوان دخی روح ایله ذی حیاتدر . فقط حیاتنك قوتلری محدوددر. انلرده نه دوربین بر نظر ، نه بی پایان بر فکر واردر . الحاصل سطحی بر نظر حیات حیوانك ، کذلك صفاتنك محدودیتی ارائه ایدر . انسانده روح حیوان طرزنده اولمیان مدبر برروح ایله ذی حیاتدر . روح انسانلا یتناهی بر قابلیت تعالی‌یه مالکدر . روح انسان مخلددر دییورسه‌ق بو حکممزی ایکی روحك اره‌سنده‌کی جسیم فرقلر اوزرینه بنا ایدییورز . اوفرقلر تام متناهی وغیر متناهینك اره‌سنده‌کی فرق کبیدر .

بز بونی بر منظومه‌مزده ایضاح ایتمشدك . منظومه‌مزك مطلعی بویله ایدی :

حیاتك یا انسان کد واشجان
وقلبك هذا للواعج میدان
ألا ایها الانسان مهلا فلا تهن
وانت علی کل العوالم سلطان
فما الشمس الامن سناك مضیئة
ولم یسم الا من علائك کیوان
یشارکك الحیوان فی الجسم انما
لروحك شأن لایقاربه شان
اذا کنت والحیوان فی النوع واحدا
فما لك ترقی وهو للآن حیوان
اراه قنوعا ان ینل ملئ بطنه
وانت وان نلت البسیطة جوعان
تطاول بالفکر النجوم وان سمت
وتزعم ان الکل فیك وان بانوا

وكل عـلاء دون عليـاك حطة
وكل كـمال دون ذاتك نقصان
فياليت شعرى هل الى‌الطين تعتزى
معاليـك هذى وهو جلمد صـوان
ارى الطـين ميتا لا يجاوب سائلا
فمن اين فكر قد اتاك و وجدان
دع‌القوم غرقى فى الضـلال فانهم
عن الرشـد والعرفان لاشك عميان
وخذ حججا للروح لاح ضـياؤها
لها الحى اصل و التجارب اركان
فهل بعد محسـوس الشـهود ادلة
وهل بعد ملموس التجارب برهان [١]

حيات انسان‌وحيات نبات‌وحيات حيوان‌ارەسندەكى فرقلرى ايضاح ايتمك ايچون بوقدر سويليه‌بيلدك .

مع هذا بتون مسرودآتمز كلاميـدر . اكا ينه مقابله ايديله‌بلير . عصر ادراك اولان‌بوعصر ايسه بونلرله قابل دەكل ملزم اولماز . اوكا ادلهٔ حسيه‌لازمدر . كله‌جك بابلرده بونلرى مفصلاً شرح ايده‌جكز .

القاهره: « الشعب » غزته‌سى محررلرندن

عمر رضا

---

[١] اشبو ابيات حكيانه‌نك ترجه‌سى :

« اى انسان : كنديكى حقير كورمه ... سن بتون عوالمك سـلطانيسك . كونش انجق سنك نوركدن لمعه باش ضيا اوليور . . .

واقعا حيوان سنكله جسمده اشـتراك ايدر . فقط روحكك اويله بر اهميت خارق‌العادەسى واركه بتون اهميتلر اكا نسبةً يك دوندر . اوەت سن حيوان ايله برنوعدن‌اوليدك، سن فضاى‌تعاليده پروازايدركن اوداٸما حيوان‌قالمازدى . حيوان قارنى طولديرديغى ارتق‌قناعت ايدر . فقطسن بتون عالمى قبضهٔ تسخيرينه كچيرسه‌كده ينه آج كوروتورسك .

نجوم نه‌قدريوكسك‌اولورسه اولسون،سن‌ينه‌فكركله‌اونلره ميدان اوقورسك. سنك دهاى محيطك هرشيئى ــ اوزاقلغنه رغما ــ استيعاب ايدر.

اى انسان ــ سنك علويتكدن بشـقه بتون علويتلر ساقطدر. سـنك كمالكدن ماعدا بتون كماللر نقصاندر .

عجبا سـنك بوتون بو معالئ خارق‌العادەك نصل اوليورده چاموره نسـبت ايديليور . هم اويله چاموره‌كه جامد بر طاشدن بشقه برشى دەكلدر .

چامور أولودر . هيچ بر سؤاله‌جواب ويرەمز . عجبا اوكا فكرايله وجدان نرەدن كلدى .

اى انسان ــ كوزلرى اعمالاشان، غياى‌ضلاله دوشن برقومى براق! چونكه شبهه‌سز انلر ادراك ايله عرفاندن وارسته‌درلر .

روح حقنده شعشعه پاش‌اولان أدله‌يى آل ، هم اويله ادله‌كه محسوس اساسلر اوزرينه مستند وتجربه‌لر ايله مثبتدر .

آرتيق محسوس شاهدلردن صوكرا دليل ؛ ال‌ايله طوتيله بيله‌جك تجربه‌لردن صكره‌برهان اوله‌بيلرمى ؟

ع . ر .

عقائد اسلاميه

٣٤ — حيات الٰهيه‌نك حيات ممكناته مباينتى وبحث سابقك ايضاحى :

بوندن اولكى مقاله‌نك نهايتلرينه‌طوغرى كورمش ايدككه: صفات الهيه‌دن اولان حيات ، ممكناتك حياتنه مباين‌در ؛ جناب حقك‌متصف اولديغى‌حيات، هيچ بروجهله‌حيات ممكناته بكزەمز.شمدى بوبحثى دها زياده‌ايضاح‌ايچون حيات‌ممكناتك‌نه‌صورتله‌اولديغنى‌خلاصةً بيان‌ايده‌جكز:

حكمايه كوره حيـات ، بر قوت‌دركه اعتدال نوعى‌يه اتباع ايدر وقواى حيوانيهٔ سائره كنديسندن فيضان ايدرلر . مركبات عنصريه‌دن هرنوعك كنديـنه مخصوص برمزاجى واردر ، كه اونوعه نسبتله اصلح امزجه اودر. ايشته انواع حيوانيه‌دن هرنوعده موجود اولان حيات، اعتدال نوعى دنيلن مزاجه تابع اولان بر قوت‌در. مركب عنصريده اعتدال نوعى حاصل اولديغى زمان مبدأ فياضـدن آنك اوزرينه قوهٔ حيات فيضان ايدر ، بو صورتله قوهٔ حيات فيضان ايتدكدن صـوكره او قوتدن‌حواس‌ظاهره، حواس‌باطنه، ــ دفع مضرت‌وجلب‌منفعت‌ايچون اوغراشان ــ قواى‌محركه كبى قواى سائره انبعاث ايدر. بونلرك هپسى‌ده شبهه‌يوق‌كه عزيزالعليم اولان ذات واجبك تقديريله‌در . بنـاءً‌عليه قوهٔ‌حياتيه مزاج نوعى‌يه تابع، قواى سائره‌نك متبوعى‌در . طبيعيون ديوركه : حيات، حركت وحرارت كبى‌امتزاجات ماديه‌ايله حادث اولان طبيعى بركيفيت‌در .

اعتدال‌مزاجى‌يه تابع‌اولوب حس‌وحركتى اقتضا ايدن برقوت‌در؛ دينلرده واردر . بعضلرينه كوره: حيات ، تغذيه وتنميه‌نك مبدئى‌در. بعضلرى‌ده ديوركه : حيات، يااعتدال مزاج‌در ؛ ياخود حس وحركتى اقتضا ايدن بر قوت‌در ؛ ياخود كرك حس وحركتى اقتضا ايدن‌قوتك كنديسى، ايسترسـه اوكا مغاير اولسـون اعتدال مزاجه اتباع‌ايدن بر قوت‌در . قاضى بيضاوى مرحومده شويله ديور : حيات، قوهٔ‌حساسه، ياخود آنى اقتضا ايدن شيلرده حقيقت‌در ؛ قوهٔ ناميه‌ده مجازدر .

خلاصه : ممكناته نسبتله حيات ، يامزاج نوعينك اعتدالى ؛ ياخود بو اعتـداله تابع اولان بر قوت‌در . ياخودده حس وحركتى اقتضـا ايدن بر قوت‌در ...! هر نصل تفسير ايديليرسه ايدلسـون بو معناجه اولان حيات جناب اللهده قطعياً متصور دكلدر. اونك حياتى ، حيات حقيقيه‌در .

شـيخ محمد عبده مرحوم « الله لااله الاهوالحى‌القيوم ..! » آيت كريمه‌سنك تفسيرنده ديوركه : (« حى » ذى حيات ديمك‌در ؛ حياتك معناسى ايسـه شعور ، ادراك ، حركت ، نموك مبدئى‌در . بو معناجه اولان حيات‌ايله نباتات وحيواناتك هپسى‌ده متصفـدر ؛ مع‌مافيه‌جناب حق ، بو معنايه اولان حيات‌دن منزەدر . جناب واجب‌الوجوده نسبتله حيات ؛ مبدأ علم ، مبدأ قدرت‌در . يعنى واجب‌الوجوده نسبتله حيات بر وصفـدركه : علم ، اراده ، قدرت ايله اتصاف آنجق آنكله تعقل اولنور . ايشته بو وصف، ماديونك قولنى ابطال ايديور. اوماديونكه:

مبدأ کائناتك کندی طبعی‌ایله متحرك اولوب کندی نفسنی ، حرکتنی، کندیسندن نشئت ایدن افعال و آثاری غیرمدرك بر علت اولدیغنی زعم ایدیورلر . تعبیر آخرله مخلوقاتده اولان شو نظام واحکامی شعورسز، علمسز اولان مادهٔ میته‌نك آثاری اولمق اوزره قبول ایدیورلر .)

شیخ محمد عبده مرحومك صفت‌حیات حقنده بوندن‌اولکی مقاله‌ده برتفصیل کوریلن کلامنی نقل ایتدکدن‌صوکره مؤلف دیورکه : « ایشته بو، پك اینجه بر تحقیق‌درکه امام عارف ، حکیم محقق اولان استاد محترمدن بشقه‌سنده بوکبی بر تحقیقاته تصادف اولنماز ؛ بونی آنجق اولی‌الباب اولانلر دوشونه‌بیلیرلر . بن‌ده استاد رحمه‌اللهك طلبی اوزرینه بو عصرك معارفنه لایق ، بو عصرك طلابنه فائده بخش برطرزده تألیف ایتمش اولدیغم عقائد کتابنده حیات‌الله حقنده ـ افهامه قریب ـ بعض کلام یازمشدم . مرحوم آکا مطلع اولنجه تعجب بیله ایتمش‌دی . بناءً علیه بو مقامده ایراد ایتمك ایستیورم . چونکه بن ؛ نه کتب تفسیرده ، نه کتب کلامیه‌ده بو مقامه مناسب بر کلام کوره‌مدم .

بو بابده یازمش اولدیغم شی سؤال وجواب طرزنده‌در ؛ مدرسه‌ده بولنان مبتدی بر طلبه سؤال ایدیور، که بز اوکا تلمیذ دیورز. بونك سؤاللرینه عصر حاضرك علوم وفنوننه واقف، بونکله برابر فن‌طبابته منتسب اولان قرده‌شی ایله، عالم، صوفی اولان باباسی جواب ویریورلر. قرده‌شندن « شاب » ، باباسندن‌ده « شیخ » ایله تعبیر ایده‌جکز :

تلمیذ : — آغاجلر اوفاق اولارق بیتدیکی حالده صوکره ـ حتی از زمان ظرفنده ـ نشو ونما بولوب قوتلشیور. عجبا بو زیاده نره‌دن کلیور ، اغاجك بنیه‌سنه او زیاده ناصل داخل اولوب‌ده هر طرفنه داغیلیورکه او زیاده‌دن صچاقلر ، داللر، بوداقلر ، یاپراقلر ، میوه‌لر ؛ خلاصه هر بریسی کندی نصیبلرینی آلیورلر ؟

شاب : — نباتاتك بنیه‌سنه داخل‌اولان‌بو زیاده‌نك برقسمی‌یردن، بعضیسی‌ده هوادن‌در . نبات ، بر جسم « حی » در ؛ متصف اولدیغی حیات‌صفتیله ارضك ، هوانك‌عناصرندن کندی غداسنه صالح اولانلری آلارق آنلر ایله تغدی ایدر؛ حیوانات، ییوب ایچدیکی شیلرایله‌تغدی ایده‌رك بیودیکی کبی نباتات‌ده آنلر ایله نشو ونما بولور .

تلمیذ : — بز ؛ کرك یرده کرك هواده نه‌مادهٔ نباتیه‌دن نه‌ده‌لون، طعم ، رایحه کبی صفتلرندن هیچ برشئ کورمیورز .

شاب : — نباتات یردن، هوادن یالکزعناصربسیطه‌یی آلیر. بناءً علیه هوادن آزوت ، قاربون ، یرده هوادن جزء اولدیغی حالده‌عادةً هواده بولنان بعض املاحی آلیر . ارضك عناصر کثیره‌سی ایچندن‌ده پوتاس ، فصفور ، حدید ، املاح ... کبی کندیسنه مناسب اولان شیلری آلارق بونلردن غایت منتظم ـ حتی اك بیوك کیمیا کرلرك بیله مثلندن عاجز اولدقلری ـ بر صورتده عمل کیمیاوی ایله کندی غداسنی آلیر .

شوراسنی‌ده خاطرندن چیقارماکه : اشکالی ، صفاتی مختلف اولان بو صورتلرك هپسی‌ده بردر ، یکدیکرلرینه نسبتله کوریلن اختلاف ؛ ترکیب کیمیویه ، عمل طبیعیه‌نك‌اختلافندن ایلری کلمش‌در . حتی‌سکرك ماده‌سی ، کندیسندن حنظل تکون ایدن ماده‌دن بشقه برشی دکل‌در . الماس ، ایله فحم حجری‌ده بر عنصردن‌ در.

شیخ :— نباتاتك کندیسنده‌حیات‌یوق‌در.اکر نباتات؛ نشو ونماسنده، کیفیتنده ذکرایتمش اولدیغك عملی کندیسنه اثبات ایدیلن صفت حیاتك مقتضاسی اولارق ایشله‌مش اولسه‌یدی اوزمان نباتاتك ؛ ایشله‌دیکنی عالم ، عملنده مختار اولمسی لازمکلیردی . حال‌بوکه بوبابده بر نقل وارد اولمدیغی کبی عقلاده ثابت دکل‌در . بناءً علیه نباتاتك نشوونما بولمسی آنجق قدرت الٓهیه ایله‌در ؛ بشقه دکل .

شاب : — نباتاتك علمی اولدیغنه دائر دلیل اولمدیغی کبی علمی اولمدیغنه‌ده دلیل یوق‌در . بناءً علیه یاپمش اولدیغی عملده نباتات‌ده ، اعمال منتظمه ایشله‌ین حیوانات ایله انسانك عضوی کبی‌در . انسانك اعضالری بر طاقم منتظم عمللر یاپیورکه آنلری انسانك شعوری‌اولمدیغی کبی علمندن ، تدبیرندن‌ده صدور ایتمش دکل‌در . مثلا : طعامی هضم ایتمك خصوصنده معده ایله جکرك عمللری کبی . بز ، معده‌یه مخصوص بر علم اولدیغنی بیلدیکمز کبی ، اولمدیغنی ده بیلمیورز . لکن بز بیلیورزکه صاحبنك حیاتی ایله معده‌ده «حی» بر عضودر . صاحبندن آیریله‌رق کندیسنه بر طعام وضع اولندیغی وقت عمل هضمی ایفا ایده‌میور . برده هرشیئك قدرت الٓهیه ایله اولمسی ، هرشیئك برسبب داخلنده جریان ایتمسنه مانع دکلدر . جناب واجب‌الوجود حکیم‌در ؛ هرشیئی بر نظام ایله یاپار . «ماتری فی خلق الرحمن فی تفاوت . . . فرقان حکیم »

تلمیذ : — پك اعلا اویله ایسه، نباتات ایچون بو حیات نباتیه ، حیوانات ایچون‌ده بوحیات حیوانیه نره‌دن بولندی ؟ نباتاتك کندیسیله تغدی ایتدیکی ماده « حی = دیری » ده حیاتی اورادن‌می آلیور ؟

شاب : — خایر اویله دکل . مواد غدائیه بنفسها حی دکل‌درلر . کورمیورمیسك : انسان ، بر حیوانی اکل ایده‌جکی زمان کسمك ، پشیرمك‌صورتلریله اولا اونك‌حیاتنی‌ازاله‌ایتمدکجه یمیور! کذلك نباتاتی‌ده هیچ اولمازسه قطع ایدوب چکنمك صورتیله حیاتنی ازاله ایدیورده آندن صوکره اکل ایدیور . ایشته نباتات‌ده بویله‌در . لکن کرك اغاجك کندیسندن تولد ایتدیکی « نواة ـ چکردك » ده ، کرك حیواناتك تولد ایلدیکی بیضه‌ده تغدی ایله نشوونمایه مستعد کیزلی بر حیات واردر . بونی کائناتده مشاهده ایدیورز . ایشته کرك نواتده ، کرك یمورطه‌ده اولان بو حیاتك کنهی ، بوحیاتك مبدئی ـ حتی بوکون بیله ـ مجهول‌در . کنهی ، مبدئی خصوصنده بو حیاتك حال وشانی ، ماده‌نك حال وشانندن دها خفی‌در .

شیخ : — مادامکه سز بو علمکز ایله کائناتك اساسنی تشکیل ایدن بتون عناصری ؛ اثری معلوم ، حقیقتی مجهول برشیئه ارجاع

ایدیورسکز ! او حالده سزه نه اولیورکه : نباتات ، حیوانات کبی بعض موادك حیاتنده توقف ایدیورسکز ، بونلرك حیاتنك مبدئی ، حقیقتنی بیلمیورز دیورسکز ؟ بورایه کلنجه نه‌دن طوریورسکزده « جمیع ذرات کندی ذاتندن صدور ایدن شی ، بتون حیات کندی حیاتندن صدور ایدن حی القیوم‌دن عبارتدر » دیه‌میورسکز ؟ !

شاب : ــ هیچ شك وشبهه یوقکه : قدیم اولان واجب الوجود ، قیوم اولدیغی کبی « حی » در . قیومیتك معناسی ، جناب حق بنفسه قائمدر ، مکونات ایسه جناب حق ایله قائمدر ، دیمك اولنجه حی اولمسیده بویله‌در . اوت ، جناب حق بذاته « حی » در . بوندن بشقه اولان حیاتلر آنك ایله حی‌درلر ؛ یعنی دیکرلرینك حیاتی آندن استمداد ایدرلر . چونکه نباتاتده ، حیواناتده بولنان حیات سائره‌نك هپسی ده حادثدر ، حادثك وجودی ایسه بذاته اولمیوب غیریسی طرفندندر . بناءبرین حیات امر وجودی‌در ؛ بلکه وجودك مراتب اعلاسی‌در . اویله ایسه هانکی عاقل قائل اولورکه : بتون اشیا ، ذات ازلیه‌دن بلا حیاة صادر اولدیده بالآخره او اشیادن بعضیسی کندی نفسی ایچون حیات احداث ایتدی ؟ بونی دوشونمك او قدر حماقت ، خفتدرکه هیچ بر عاقلك خاطرینه بیله کلمز . نه‌حاجت انسان کرهٔ ارض اوزرنده حیاتك اك یوکسك طبقه‌لرینه ایرمش برعضودر ؛ چونکه حیات انسانیه‌نك ــ کلیاتی بیلمك ، اراده ، تدبیر ، نظام کبی ــ بر چوق اثرلری واردر . بویله اولدیغی حالده انسان کرك کندی نفسنه کرك بشقه‌سنه اعطای حیات ایتمکدن ینه عاجزدر . بوبابده حیات انسانیه‌نك عجزی ظاهر اولنجه حیات سائره‌نك عجزه احق اولاجغی اولی بالطریق‌در . بناءعلیه مواد نباتیه و حیوانیه‌ده اولان حیاتك‌ده ، ماهیتنی ا کلایه‌مدیغمز بر حیاتدن ظهور ایتدیکی شبهه‌سزدر .

تلمیذ : ــ علم ، اراده ، تدبیر ، نظام کندی اثری اولان حیات ، مراتب حیاتك اك یوکسکی اولوب بوده حیات انسانیه‌دن عبارت اولنجه بوندن حیات انسانیه‌نك حیات اللهه مشابهتی لازمکلمزمی ؟ چونکه بو خصائص جناب حقك حیاتی ایچونده ثابتدر .

شیخ : ــ اوغلم ، ایی بللهکه : اللهك ذاتی هیچ بر ذاته بکزه‌من . بو بویله اولدیغی کبی صفاتی‌ده هیچ بر صفاته بکزه‌من . سنك خاطریکه کلن شیلر آنجق اثر حیاته دائردر ، چونکه حیاتك حقیقتی مجهولدر . ایکی حیات ارەسنده‌کی فرقه ایی دقت ایت ! اللهك حیاتی ، حیات ذاتیه‌در ، کندی ذاتندندر . انسانك حیاتی ایسه جناب اللهدندر . اللهك حیاتی ، ازلیدر ، انسانك‌کی حادثدر ، صوکره‌دن کلمشدر . اللهك حیاتی کندندن مفارقت ایتمز ؛ انسانك حیاتی موت ایله آیریلوب کیدر . اللهك حیاتی هر دیری اولان شیئه حیات افاضه ایدر ؛ انسانك حیاتی ایسه یالکز کندینه مخصوصدر . علم ، تدبیر ، اراده ، نظامده بویله‌در . بونلرك هپسی‌ده انسانلرده ناقص اولارق موجوددر . حال بوکه جناب حق ، نقائصدن منزه‌در ؛ ذاتنده صفاتنده اولان کمال مطلق آنجق کندینه انتها ایدر.

مترجمی

آقسکیلی احمد حمدی

تنقید و تقریض

حیات حضرت محمد « صلعم »

عنوانلی اثر حقنده

ــ ۱ ــ

بونام ایله انتشاره باشلامش اولان اثری ، بن‌ده آلیوردم . لکن : ــ ان شاءالله ختامپذیر اولورده هپسنی بردن اوقورم . دییه شیمدیلك مطالعه‌سنه لزوم کورمیوردم . فقط عبد عاجزه حسن ظن بسله‌ین بعض ذواتك ، بو اثر حقنده مطالعات کترانه‌می صورماسی ، سبیل الرشاد قارئلرنجه‌ده ادارەخانه‌دن استیضاحات وقوع بولماسی اوزه‌رینه کتابك بیتمه‌سنی بکله‌مه‌دن چیقان فورمالری اوقومایه و مندرجاتندن بکا غریب کورونلری اشارت ایده‌رك اونلره دائر بیلدیکم قدر سوز سویله‌مه‌یه مجبور اولدم .

افاداتمك بطلانیله معلومات مندرجه‌نك صحتنه دائر مؤلف محترمی طرفندن یازی یازلمق ایسته‌نیلدیکی تقدیرده او یازیلر ، سبیل الرشاده درج ایدیله‌رك بوخصوصده کرك بنم ، کرك بنم کبی بلله‌مش اولانلرك فکری تصحیح قیلنمش و نشر ایدیلکده بولونان کتابك‌ده قدر و منزلتی آرتیریلمش اوله‌جقدر .

بشرط آنکه : مراجعت ایدیله‌جك مأخذ معتبره‌نك جلد و صحیفه نومرولری‌ده لطفاً اشارت بویورولسون . برده حیات پیغمبریدن باحث بر کتابك تکملی فکریله واقع اولاجق بیاناتم ، خلوص نیتمه باغیشلانیلسین .

...

موضوع بحث اولان اثرك اون یدنجی و (تمهیدات ابتدائیه) فصلنك برنجی صحیفه‌سنده (عربستان) کلمه‌سنه متعلق شویله بر حاشیه وار :

« عربا کلمه‌سی السنهٔ سامیه‌ده چول ، بادیه معناسنی افاده ایدر . عبرانیلردن اول بابلیلرله آثوریلر بو قطعه‌یه (عربا) اسمنی ویرمشلردی . عبرانیلرده ایلك دفعه بو قطعه‌یی (عربیم) تسمیه ایدن ، توراتده اسمی مذکور ، ایسائی‌در . »

عربستانکه ، جزیرةالعربدر ، قاموس فیروز آبادی ترجمه‌سنده شو صورتله تعریف اولونیور :

« جزیرةالعرب : بحر هند ایله بحر شام وبر طرفدن نهر دجله وفرات احاطه ایدن اولکه‌در ، یاخود طولاً عدن ابین‌دن اطراف شامه قدر وعرضاً جده‌دن معمورهٔ عراقه قدر محدود اولان ارضدن عبارتدر . مترجم‌دیرکه : تحدیدی ، متحددر وکتب جغرافیاده شرقاً بحر هرمزکه اوته‌سی بحر هنددر وجنوباً بحر هند وغرباً بحرقلزم ایله محاط اولان ارضدرکه جزیره شکلنده‌در . جمله سکانی عرب اولمقله انلره مضاف اولمشدر »

عربجه‌یه‌که السنهٔ سامیه‌دندر ، کلماتنك اکثرینی محیط اولان قاموس‌ده (عربا) لفظی‌ده بروجه آتی ایضاح ایدیلیور :

« العاربة والعرباء » حمراء وزننده و (العربة) فرحه وزننده عرب لفظندن مأخوذدر . تأکید ایچوندر . خلوص وصراحت وحقیقت معناسنی مفیدلردر : یقال : عرب عاربة وعرباء وعربة ای صرحاء ، جمع صریح وهوالخالص »

(عرب) كلمه‌سی ايچين‌ده شو معلومات ويريليور :

(العرب) عينك ضمی ورانك سكونيله و (العرب) فتحتيله عجمك خلافی اولان طائفهٔ انسانيدر . بوراده عجمدن مراد ، ماعدای عربدركه ترك وفرس وروم وهند وسائر طوائفدر وعرب كلمه‌سی مؤنثدر ، طائفه تأويليله ، يقال العرب العاربه والعرب العرباء وعرب ، سكان امصار ، يعنی بلده‌لرده ساكن اولانلرينه مخصوصدر . علی قول بلدی وبدوی‌يه شاملدر واعرابك همزه‌نك فتحيله جمع صورتنده ، ياخود فی الاصل جمعدر ، باديه نشين اولانلرينه اطلاق اولونوركه بدوی تعبير اولونور . بونك مفردی يوقدر ، (اعاريب) اوزره جمعلنور . مؤلفك بصائرده بيانه كوره اعرابه نسبتنده (اعرابی) دينور . زيرا اعراب كلمه‌سنك مفردی يوقدر ، يعنی عرب لفظندن جمع دكلدر . عرب اسم جنسدر . لكن راغبك بيانه كوره اعراب ، فی الاصل عربك جمعی اولوب بعده بدوی صنفنه اسم اولمشدر . نسبتی انصاری كبی اولور . ومصباحك بيانه كوره عرب ، اعراب اوزره جمعلنور : زمن وأزمن كبی وعرب اوزره جمعلنور : اسد واسد كبی »

ديمك‌كه (عربا) كلمه‌سنده اويله چول ، باديه معناسی اولمايوب (خالص) مفهومنده ايمش‌كه (عرب) لفظنه وصف اولارق قوللانيلير و — قاموس شارحنك شهادتيله — (يعرب بن قحطان لسانی اوزره تكلم ايدنلر) مألنی افاده ايتمك اوزره (عرب عرباء) ده‌نيليرمش .

ينه قاموسده بر (عربه) كلمه‌سی واركه شرحنده شو سطرلر يازيلمش :

« (العربة) فتحاتله شول ايرماغه دينوركه جريانی تند وشديد اوله نهر زاب كبی وعربه ، نفس وذات معناسنه‌در . تقول: طابت به عربتی ای نفسی . وعربه (.) ، مدينهٔ منوره قربنده بر ناحيه آديدر . وعربه ، اصل باحة العرب (:) اسميدركه باحة دار ابی الفصاحة اسماعيل عليه السلامدر . قريش قبيله‌لری آنده اقامت ايتمه‌لريله طائفهٔ عرب آكا نسبت اولونديلر . مؤلفك مقتضای سياق كلامی عربه‌دن مراد ، ساحهٔ مكهٔ مكرمه‌دركه ارض حرام لازم الاحترامدر . لكن شارحك عبابدن نقلنه كوره عربه ، ارض تهامه‌نك اسميدركه ابتدا اسماعيل عليه السلام نازل اولوب واولادی اوراده نشأت ايلديلر . بعده جرهم وعماليق دخی ساكن اولديلر . متكثر اولدقلرنده ارض مرقومه‌يه كنجيده اولميوب سائرلری اطرافه منتشر وهمان قبيلهٔ قريش اوراده متمكن اولديلر .

خلاصه‌سی بودركه : چون حليلهٔ حضرت ابراهيم ، يعنی ساره جنابلرينك غيرتنه مبنی با امر آلهی حضرت ابراهيم ، هاجر ايله فرزند سعادت پرورلری اولان حضرت اسماعيلی آلوب ارض مكه‌يه كتوردی . ارض مكه اول هنگامده بالجمله ميشه‌زار اولوب وموضع بيت شريف بر قيزل تپه ايدی . اسماعيل ايله هاجری اورايه انزال ايدوب آنلره آغاچدن بر سايبان ترتيب ايله‌دكدن صكره عودت بيورديلر . بعده جبريل امين نازل اولوب جناحنی حزب ايله‌دكده چشمهٔ زمزم نبوع ايله‌دی . بر مدت مادرو فرزنده آنده اقامت ايدوب ناگاه جرهم قبيله‌سندن اورايه بر طائفه مرور وبالاستيذان ارض مرقومه‌ده ممكن اولديلر . حضرت اسماعيل آنلردن تزوج ايدوب لسانلری عربی اولمغله آنلرك لسانلريجه تكلم ايله‌ديلر وحضرت ابراهيمك لسانی عبرانی ايدی . من بعد اولاد اسماعيل ، عربی اولديلر ووجه مذكور اوزره جرهم وقحطان مقدما (عربه) علی قول (عَرَبَاتْ) نام محلده ساكن اولملريله اكا نسبتله عربی اطلاق اولنديلر وعند البعض سبب تسميه السنهٔ سائره‌يه نسبتله ايضاح وبيان وفصاحتی مشتمل اولمسيدر وبرموجب حديث شريف بش نفر پيغمبر ذيشان جنس عربدن نشأت ايلديلر . حضرت محمد واسماعيل وشعيب وصالح وهود عليهم الصلوة والسلامدر . انتهی . وشاعر اشبو : «وعربة ارض مايحل حرامها من الناس الا اللوذعی الحلاحل» بيتنده ضرورت وزن ايچون عربه لفظنك راسنی اسكان ايله‌مشدر . يعنی: ارض عربه ، بر زمين كزيندركه حرمتنی بركسه تحليل ايليه‌مز . مكر اول اصيل ونجيب ونبيل وفطن واديب اولان ذات شريف تحليل ايدركه مراد حضرت پيغمبر عالی گهردر . عليه الصلوة والسلام. زيرا فتح مكه كونی با امر آلهی نهاردن بر ساعت مقداری تحليل ايلمكله قريش ايله محاربه اولنوب بعده حرمت سابقه‌سی الی يوم القيام ابقا اولندی . پس عربه‌دن مراد : حرم محترم اولور . »

بو شرح مفصلدن آكلاشيليوركه اولا ساحهٔ مكه‌يه (عَرَبَه) تعبير اولونورمش . بعده بواسم ، حدود حرم داخلنه ، حتی بوتون ارض تهامه‌يه تعميم ايديلمش ، سكانه‌ده — موقعلری اعتباريله — (عربی) ده‌نيلمش . صوكراده (عربه) لفظی ، كلدانيلر ، آثوريلر ، سريانيلر ، فنيكه‌ليلر ، عبرانيلر مثللی ديكر امم ساميه‌نك لسانلرينه‌ده انتقال ايله‌يه‌رك (عربا) و (عربيم) كبی تلفظ ايديلمه‌يه باشلامش ، داها صوكراده (آرابی) شكل افرنجيسنی آلوب بوتون جزيرة العرب قطعه‌سنك عنوانی اولمش .

(ياقوت حموی) نك (معجم البلدان) نده‌ده (عربه) كلمه‌سی حقنده اوزون بر بحث يوروتولمش وخلاصة الخلاصه اولارق بوتون بلاد (عربه) تعبير ايديلديكی و(عربات) هيئتنده جمعله‌نديريلوب نسبتنده (عربی) ده‌نيلديكی سويله‌نيلمشدر .

(حيات حضرت محمد)ك ١٩٠ نجی صحيفه‌سنده و« اسلاميتك ظهورندن اول عربلر » عنوانلی بحثده شو سطر وار :

« جزيرة العربك اك اسكی قوملری سامدن دردنجی بطنده ظهور ايدن قحطان بن حبرك نسللری .... »

بنم كورديكم تاريخ كتابلرنده (قحطان بن حبر) نامنده بر اسم محرر بولونديغنی تخطر ايده‌ميورم . واقعا يمنده تشكيل حكومت ايله‌مش (قحطان) اسملی بر ذات بيليورم . فقط اونك نسبی صحائف تواريخده (قحطان بن عابر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح عليه السلام) اولمق اوزره مسطور ، حتی تورانده (يقطن) عنوانيله مرقوم اولديغی مذكوردر . اثبات مدعا ضمننده ازجمله (تاريخ ابی الفدا) نك عبارهٔ آتيه‌سنی كوستره‌بيليرم :

« ان بعد تبلبل الالسنة وتفرق بنی نوح أول من نزل اليمن قحطان بن عابر بن شالخ المقدم الذكر وقحطان المذكور اول من ملك أرض اليمن ولبس التاج » جلد ١ صحيفه ٦٦ . مألی:

تبلبل السنه وقوعيله اولاد نوحك داغيلديغی صيراده يمنه ايلك كيدن قحطان بن عابر اولمش واوراده تسلطن ايده‌رك تاج كيمشدی . بونك باباسی بولونان (عابر) ك (هود عليه السلام) اولاجغنه دائرده ينه تاريخ أبی الفداده « اما هود فقد قيل انه عابر ابن شالخ المذكور . » جلد ١ صحيفه ١٢ » عباره‌سيله بر روايت واردر .

شو حالده مؤلف محترمك بحث ايتديكی (قحطان) حمير ملوكنك جد اعلاسی اولان قحطان ايسه (ابن حبر) دكل ، ابن عابردر . احتمال‌كه (ع) حرفنی تلفظ ايده‌مه‌ين بر فرنك محرری او حرفی (ح) يه تبديل ايله‌مشدر .

(.) بو ناحيه ، معجم البلدانده (عرب) شكلنده مضبوط اولوب عبدالملك بن دوان طرفندن شاعر (كثير) ه اقطاع ايديلديكی محرردر .

(:) باحه : ساحه معناسنه‌در .

(قحطان بن حبر) ه عائد سطرلری مفسر اولمق اوزره او صحیفه زیرینه شویولده برحاشیه تحریر اولونمش:

« مورخین عرب ، عربستان شبه جزیره‌سنده عرب عنوان عمومیسی آلتنده بربرینی ولی واستخلاف ایدن عرقلری عرب عاربه، عرب متعربه، عرب‌مستعربه نامل‌ریله تسمیه ایدرلر .

عرب عاربه : بونلر اسلامیتك ظهورندن پك چوق زمان‌اول منقرض‌ومحو اولمشلردر .

عرب متعربه : قحطان بن حبرك ذریتندن توره‌یوب‌اولا یمنده متمکن‌ایکن صوکرالری هرطرفه یاییلمشلردر . حمیرلر عرب متعربه‌دندر .

عرب مستعربه : حضرت اسماعیلك نسلندن اولوب اصلاً حجاز طرفلرنده توطن ایدرلردی ؛ بالآخره عربستانك هرطرفنه منتشر اولدیلر .

بونلر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلردن بری مکهٔ مکرمه‌جوارنده ساکن اولمشلردر . فخر کائناتك منسوب اولدیغی قریش قبیله‌سی‌عرب مستعربه‌دندر.»

(عاربه) کلمه‌سی حقنده (عَرَباء) لفظیله‌برابر معلومات ویرلمشدی. شیمدی ((متعربه) و (مستعربه) حقنده‌ده تتبعاتده بولونالم .

« (المتعربه) متقربه وزننده و (المستعربه) مستوجبه وزننده خالص وحقیق اولمایوب صکره‌دن عربه دخیل ومختلط اولمغله تعرب ایدن کسه‌لره‌اطلاق اولنور . یقال : عرب متعربة ای دخلاء جمع دخیل شارح عرب عرباء ، یعرب بن قحطان لسانی اوزره تکلم ایدنلردر ویعرب ، لسان سریانی‌یی الك‌اول عربی‌یه نقل ایدن کیمسه‌در ومستعربه ، لسان حضرت اسماعیل اوزره تکلم ایدنلردر . قاموس ترجمه‌سی . »

قاموسك شو بیاناتندن ایکی شی آکلاشیلیورکه برنجیسی : مؤلفك یازدیغی کبی (متعربه) و (مستعربه) تعبیرلرینك آیری آیری اولمایوب ایکیسنك بر اولدیغی، ایکنجیسی‌ده : اولاد قحطانك ینه مؤلفك دیدیکی کبی عرب متعربه‌دن اولمایوب عرب عاربه‌دن بولوندیغیدر .

برده زیرده‌کی عباره‌یی کوزدن کچیرەلم :

« وقد قسمت‌الموورخون العرب الی ثلثة أقسام بائدة و عاربة و مستعربة . اماالبائدة فهم‌العرب الاول‌الذین ذهبت عنا تفاصیل أخبارهم لتقادم عهدهم وهم عاد وثمود وجرهم الاولی وکانت علی‌عهد عاد فبادوا ودرست اخبارهم‌واماجرهم الثانیة فهم من ولد قحطان وبهم اتصل اسماعیل بن ابراهیم الخلیل علیهماالسلام ولم یبق بن ذکرالعرب البائدة الاالقلیل علی‌مانذکره الآن وأما الوب العاربة: فهم عرب‌الیمن من ولد قحطان وأماالعرب المستعربة : فهم ولد اسماعیل بن ابراهیم علیهماالسلام . تاریخ أبی‌الفدا . جلد ١ صحیفه ٩٩ »

مآلی :

مورخلر ، عرب قومنی (بائده) (عاربه) (مستعربه) ناملریله اوچه تقسیم ایتمشلردر . عرب بائده : قدم زمانلرندن طولایی تفاصیل اخبارندن تمامیله خبردار اولامادیغمز اسکی عربلردر . (عاد) و (ثمود) ایله قوم عاده معاصر بولونان (جرهم اولی) کبی‌که کندیلری هالك وخبرلری‌منقطع‌اولمشدر . لکن (جرهم ثانیه) عربلری‌اولاد قحطاندن ایدیلرکه حضرت اسماعیل ، بونلرله صهریت پیدا ایتمشدی . عرب بائده‌یه دائر پك آز روایت واردرکه اونلری‌ده ذکر ایله‌یه‌جکز .

عرب‌عاربه : قحطان‌اولادندن اولان‌یمن‌عربلری ، عرب مستعربه‌ده جناب اسماعیل بن ابراهیم علیهماالسلامك اولاد واحفادیدر .

١٣٣١ سنهٔ هجریه‌سنده تاریخه عائد برکتاب یازان محرر محترم ایله ٧٣٢ سالنده ارتحال ایله‌مش اولان (الملك المؤید عماد الدین اسماعیل أبی‌الفدا) کبی محقق بر مورخدن هانکیسنه اعتماده ایده‌لم . برینك : عرب مورخلری ، بویله دییورديدیکنی ، دیکری: ینه عرب‌مورخلری ، شویله دییور دییه بام باشقه بر صورتده روایت ایدییور . صوکرا محرر محترمك « بونلر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلردن بری مکهٔ مکرمه جوارنده ساکن اولمشلردر » دیمه‌سنده‌کی ابهام طولاییسیله (بونلر) دن مقصد نه اولدیغی وطبقات عربدن هانکیسی بولوندیغی آکلاشیلامیور .

عرب بائده‌نك مکه جوارینه کلدیکی معلوم اولمقله بونلر ، هرحالده (عاربه) ایله (مستعربه) عربلری اولاجق . او حالده ایسه « تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلردن بری » قیدی معناسز قالیور . چونکه : عرب عاربه‌دن مکه‌یه ایلك دفعه کلن ذات ، قحطان بن عابرك اوغلی (جرهم) ایدی‌که هجرتدن تقریباً (٣١٠٧) سنه مقدم بلدهٔ مکرمه ساحه‌سنه ورود ایله‌مش و (جرهم ثانیه) عنوانیله حکومت ، یاخود ریاست ایدن شوذاتلر کلوب کچمشدر :

جرهم ، عبد یالیل بن جرهم ، جرشم بن عبد یالیل ، عبدالمدان بن جرشم ، ثقیلة بن عبدالمدان ، عبدالمسیح بن ثقیله ، مضاض بن عبدالمسیح ، عمرو بن مضاض ، حارث بن مضاض ، عمرو بن حارث ، بشر بن حارث ، مضاض بن عمرو .

ایته حضرت اسماعیل ، بو مضاض بن عمروك کریمه‌سیله ازدواج ایده‌رك حصوله کلن اولادواحفادندن عرب مستعربه ظهور ایله‌مشدر . طبیعی شومعلوماتده تاریخلرك‌ضبط ایله‌دکلری روایات ووقایع جمله‌سندن استنباط اولونمشدر .

طاهرالمولوی

انجیل وصلیب

قتولیك راهب سابق وموحدیندن عبدالاحد داود افندینك تألیفی اولان « انجیل وصلیب » نامنده‌کی اثر فورمه فورمه اوله‌رق انتشار ایدیور . شیمدی‌یه قدر مطالعه ایتدیکمز فورمه‌لرك محتویاتنه وانتشار ایده‌جك اولان فورمه‌لرك فهرستلرینه باقیله‌جق اولور ایسه، اثرده غایت جدی وهرکسك بولوبده مطالعه ایده‌میه‌جکی مسائلك موضوع بحث‌ایدیلدیکی آکلاشیلیور . موضوع بحث‌ایدیلن هرمسئله خرستیانلغه دائر تحصیل عالی کورمش بر ذاتك قریحه‌سیله تدقیق ایدیلیور ؛ خرستیانلغك شیمدی‌یه قدر اسلامیت عالمی ایچون ، کیم بیلیر ، بلکه‌ده پك آز استثنا ایله خرستیانیت تاریخنده‌کی قاریشیقلقلر ، یولسزلقلر ارائه ایدیلیور . موقع مناقشه‌یه قونیلان هرمسئله حقنده قوتلی دلیله بیله‌جك محاکمه‌لر یورودیلیور. هرمحاکمه‌ومناقشه‌نك‌ده بعض‌اساسات‌خرستیانیه‌دن مهم عقیده‌لرك خلاف حقیقت ، یاخود تعلیمات مسیحیه‌یه غیر موافق اولدیغی نتیجه‌سنه طوغری ایصال ایتدیکی کوریلیور.

فقط خرستیانیت‌اصول عقیده‌سنه ، تاریخنه مستند اوله‌رق اجرا ایدیلن تنقیداتده کوریلمی پك طبیعی اولان قاریشیقلغه برده محرر محترمنك تورکجه یازمقده‌کی ملکه‌سزلکده انضمام ایدنجه اثر بوسبتون

مغلقیت کسب ایدیور. حتی بعض یرلری قرینه ایله‌ده آکلاشیله‌میور. مع‌مافیه کتاب عمومیت‌اعتباریله شایان‌توصیه وشایان‌مطالعه‌در. اربابنك، بالخاصه دارالفنون آلهیات شعبه‌سی ومدرسةالواعظین طلبه‌سنك‌ایشلرینه یارایه‌جغی مأمولدر .

الواح انتباه

جمعه نمازلرنده منبرده قرال پترو نامی یاد ایدیله‌جك!

اسکوبدن ازمیرده منتشر آناطولی غزته‌سنه یازیلیور :

بوندن اون بش کون اولیسی حکومت محلیه طرفندن صباحلین جامعشریف دیوارلرینه بروجه آتی بیاننامه تعلیق اولنمشیدی :

« محله مختار واماملری دقتله اوقوسونلر »

«اوتوز سنه‌دنبری بکلدیککز حریت‌بایرامی برسنه‌دنبری وطنکزه کلشدر. « صربیه اصلو بودیادر» نمازکزه کیتملیسکز. بعدما جامعلرکزده جمعه نمازینك اداسندن صکره ناموس وحیاتکزی تأمین ایده‌جك قرال پترونك اسمنی یاد ایده‌جکسکز . بوقسه اولجه اولدیغی کبی خلیفه‌کزك اسمی یاد ایدیلدیك تصور ایدیلیر ، یاخود هرنه اولورسه اولسون یاد ایدیلدیکی اخبار ایدیلیرسه شدیداً تجزیه ایدیله‌جکسکز . هم‌ده بو وطنکزدن‌ده محروم قاله‌جق ، ابدیاً سعادت ورفاه یوزی کورمیه‌جکسکز . »

ایشته بوسبیله جامعلریمز ایکی جمعه اولیور آچیله‌مایور ، جمعه نمازی ادا ایدیله‌مه‌یور .

قاسمیه جامعنده ٧٠٠ کیلولق چاك

سلانیکدن طنین غزته‌سنه کوندریلن بر مکتوبدن :

« سلانیکك فتحی یوم مشئومی مناسبتیله ٢٦ تشرین اولده ، اجرا ایدیلن نمایشلره قرال‌قسطنطین‌اشتراك‌ایتمه‌مکله برابر‌ولی‌عهدی کوندرمشدر. بو کونك اسلاملری اك فضله متأثر ایدن وقعه‌سی ، قاسمیه جامعنك کلیسایه تحویلنك‌اجرا اولنمسیدر. معبده‌مخصوص‌اولمق‌اوزره تام‌یدی یوز کیلولق برچاك طاقدیلر ، که ایلك‌دفعه چالمق شرفنی احراز ایتمك‌ایچون بوتون خلق مسابقه‌یه کیریشمشدی ، کیمی یاریم لیرا ، کیمی بر لیرا ویریوردی ، نهایت بو کویا بویوك بر شان وشرف تأمین ایدن تشبث بش لیرا ویرن بر شکرجی‌یه نصیب اولدی . بك شدتلی بر یاغموروك اورته‌لغی چامور وصو آلتنده بوغمسنه رغماً خلق یرندن آیرلمیور ، دنیانك اك مقدس واك غیر قابل اعتراض برسربستیسنه ، دین ومذهب حریتنه قارشی ارتکاب اولنان بو رسمی وحشتی آلقیشلره بوغیوردی.

صوکرا اولری ایچنده بو نمایشك کندیلرینه چیقاره‌جغی حصهٔ تعرضی دوشونه‌رك قورقو و هیجان ایله کیزله‌نن زواللی اسلام عنصری قارشیسنده مراسم دینیه‌لرینی ایفا ایتدیلر، سوقاقلرده اوزون تظاهراتده بولندیلر . ایلك دعا بك باشقه بر طرزده اولدی : شیمدی‌یه قدر قراله ایتدکلری دعالرده استانبولك ضبطی ، آیاصوفیه‌ده آیین روحانی یاپیلمسی تمنیسنی اظهار ایدیورلردی . بو کون بویله اولمادی : قراله مراسم مخصوصه ایله بیزانس بایراغنی تقدیم ایتدیلر . قوجه قسطنطین ایکی پاپاسك برکت دعاسیله بیزانسه صاحب اولدی . عسکر کیجه‌لین فنار آلایی یاپدی ؛ هپسنك آغزنده برتمنی، عینی فقرات‌دولاشیوردی . استانبول وازمیرك ضبطی، صوکره اون کون ایچنده صوفیه‌یی استیلاء، ایکی آی ظرفنده بوتون بیزانسك یونانستان وطننه الحاقی . . عسکر متمادیاً باغیریوردی : « استانبولی ضبط ایتمك وظیفه‌مزدر . یاشاسین سلانیك فاتحلری . . . »

دون ایکی اسلام قادینی جاده‌ده کزیوردی ؛ ایکی روم یوزلرینه توکورمکه باشلادیلر . نجیب سلانیك فاتحلری اوزاقدن بو آلچق‌تعرضی سیر ایدیور ، دنیانك هر طرفنده هر کسك مجبور حرمت و مدافعه اولدیغی ایکی قادین تحقیر و دشنام آلتنده یاپه‌جق بر شی بوله‌میه‌رق صوصیورلردی .

ایشته ای مسلمان قارداشلر ، کندیکزی قورتارمق ، یارین دیکر وطن پارچه‌لرینك عینی محرومیت واذا آلتنده قالدیغنی کورمه‌مك‌ایچون بوتون‌ثروتلریکزی، بوتون واریکزی یوغکزی‌دونانمایه صرف ایدیکز: وطن و حیثیت الدن کیدنجه نه ثروتك ، نه‌مالك قیمتی قالمدیغنی کوروب بالذات تجربه ایتمه‌دن اول بونی یاپیکز . بوراده دیلنجیلر بیله او کون قاپی وأتك پشنده قازاندقلری اکمك پاره‌سنی دونانمایه ویریور ، نفوسجه، یرجه، ثروتجه دها یوکسك برسویه‌یه صاحب بولنان ـ عثمانلی اهالیسنك بو کوچوك و اصالتسز ملت قارشیسنده عاجز قالمسی نه قدر عیبدر ، دوشونکز ! »

اهل صلیب مظالمی

ارناودلقده :

آرناوودلقدن آلنان خبرلره کوره ، صربلرك اسلاملره قارشی ایقاع ایتدکلری مظالم مدهشه توکلری اورپره‌جك درجه‌ده‌در . صربلر ، مرکز اسلامیدن اوزاق قالدقلرینی تقدیر ایتدکلری اسلاملر اوزرنده پك فجیع جنایتلر ایقاع ایتمکده‌درلر .

بو کون اوخری قضالرنده برتك جامع‌قالمامشدر . کچن کونلر پرلپه قضاسنك یالکز لیژان قریه‌سنده اوتوز یدی اسلام قتل ایدلمشدر . نفس پرلپه‌دن یتمش اوچ اسلام آلنمش ، بونلردن بش ، اون دانه‌سی بیك مشکلات ایله‌طوپلادقلری برقاچ لیرایی رشوت ویره‌رك قورتلمش ، دیکرلری‌ده علی چایری نام محله چیقاریله‌رق ، قالین صوپالرله دوکولمش ونتیجه‌ده حیات ومماتلرندن خبر آلمق قابل اوله‌مامشدر .

دیکر طرفدن حوپ قریه‌سندن آلنان ٣١ کیشیدن (٣٠) ی اك شنیع وحشتلره قربان ایدلمشدر . مناسترك پره‌سید قریه‌سندن ١٣ کیشی قتل اولنمشدر . پرلپه‌نك چارشو جامعی ودها برقاچ عبادتخانه‌سی احراق ، بر قسمی‌ده آخور حالنه افراغ ایدلمشدر . هیچ بر اسلام

یوقدرکه سوقاقلرده دوچار تحقیر اولمقسزین کزه‌بیلسون . ینه هیچ بر اسلام یوقدرکه ، باطاپو متصرف اولدیغی بر ملکه ، بونم ملکمدر دیه‌بیلسون . دیکر طرفدن صریم دیه صربلری اغفال ایدن بلغارلر اسلاملرك تارلرلرینی ضبط ایتمشلردر . قصبه خارجنده براسلام کورمك قابل دکلدر . قادینلرك عرضی وناموسی هوا کبی مجانی برمتاع اوله‌رق تلقی ایدیلیور .

مکاتیب

هندستانده‌کی مخابر مخصوصمزدن :

سیلان آطه‌سی

آطه‌نك تقسیماتی :

ولایات	مراکز	اراضی میل مربع	نفوس
غربی	قولومبو	۱,٤۳۲	۹۳٥,۲۱۲
وسطی	قندی	۲,۲۹۹	٦۲۲,۸۳۲
شمالی	جافنا	۳,۳٦۳	۳٤۲,۱۰۹
جنوبی	غول	۲,۱٤٦	٥٦٦,٦۹۰
شرقی	باتیقالوآ	٤,۰۳٦	۱۷٤,۱٥٦
شمال غربی	قورونیقالا	۲,۹۹٦	۳٥۳,۷۰۳
ساباراغاموا	راتناپورا	۱,۹۰۱	۳۲۱,۲٦۲
اووا	بادولا	۳,۱٥٤	۱۹۱,۹۲٥
شمال وسطی	آنوراذاپورا	٤,۰۰۲	۷۹,۱۰۱

عنصر ودیانت نقطه‌سندن آطه‌نك نفوسی :

	نفوس
اوروپالی	٦,۳۰۰
کوبلولر [بت‌پرستدرلر]	۲۳,٤۸۲
سینهالی [« «]	۲,۳۳۰,۸۰۷
تامل [« «]	۹٥۱,۷٤۰
مورەلی [قسماً مسلماندرلر]	۲۲۸,۰۳٤
مالایالی [« «]	۱۱,۹۰۲
ووالی	۳,۹۷۱
خرستیان [یرلیلردر]	۳٤۹,۲۳۹
بوذالیلر	۲,۱٤۱,٤۰٤
هندو	۸۲٦,۸۲٦
اسلام	٥۰۰,۰۰۰
یکون	۷,۳۷۳,۷۰٥

زراعت اولنان یرلر اخراجاتك مقداری :

جنس	دونم اراضی[۱]	اخراجاتك قیمتی روپیه
پرنج (داخلده صرف اولنور)	۷۰۰,۰۰۰	....
حبوبات سائره « «	۱٥۰,۰۰۰	....

[۱] انکلیز دونمیدرکه (آکر) دیرلر .

قوقوآ جوزی	۱,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۱۱۹,٦۰۰
پالمو آغاجلری	۲۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰
چای	٥۰۰,۰۰۰	٦٥,۳۸۹,۷٦٥
لاستیك	۲۰۰,۰۰۰	۲,٤۸۲,۰۰۰
قاقاو	٤۰,۰۰۰	۲,٥۰۰,۰۰۰
طارچین	٥۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰
توتون	۳۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰
بهار	۱٥,۰۰۰	٦,۰۰۰,۰۰۰
لیمون	٥۰,۰۰۰	۱,٥۰۰,۰۰۰
یکون	۲,۹۳٥,۰۰۰	۱۱۲,۰۲۱,۳٦٥

قولومبویه خارجدن سکز میلیون کسور لیرا کیرمکده‌درکه ، بو یالکز اورته‌یه برویه کوندریلان ذخائر ومأکولاتك قیمتنی کوستریر . بوندن بشقه قولومبو وسیلان آطه‌سنی زیارت ایدن بیکلرجه ، یوزبیکلرجه سیاحك داخلده وصرف ایتدکلری والدن صاتون آلدقلری مجوهراتك قیمتده بوایستاتستیقه ضم وعلاوه ایدیلیرسه هرحالده یکرمی میلیونی تجاوز ایدر .

بزم قسطمونی ولایتی لایقیله اعمار ایدلسه سیلان آطه‌سنی صولده‌بیراقیر . چونکه بزم بولی وسینوب وطاطای اورمانلری اوقدر فرحفزا وطبعه موافق وصحیدرکه ، بورادەکی اورمانلردن بیك قات ایيدر .

آطه‌ده‌کی مواقعك سطح بحردن اولان ارتفاعلری :

مواقع اسمی	ارتفاعی فوت Foot انکلیز قدمی
قولومبو قصبه‌سی	٤۰
قندی قصبه‌سی	۱٦٥٤
نووا را الیوا	٦۱۸۸
جافنا	۹
غول	٤۸
انوارذپورا	۲۹٥
بادولا	۲۲۲٥
راقنا پورا	٤۸

سیلان آطه‌سنده جاری اولان نهرلر :

اسملری	قربنده جریان ایدن طاغك اسمی	طولی میل
ماهاولی غانغا	ترنیقومالی	۲۰٦
مالواتو ـ اویا	مانار	۱۰٤
قلانی غانغا	قولومبو	۹۰
دەدورو ـ اویا	جیلاو	۸۷
والاو ـ غانغا	هامبونتوتا	۸۳
ماها ـ اویا	نەغومبو	۷۸
قالو ـ غانغا	قالوتارا	۷۰
جن ـ غانغا	غول	۷۰

سیلان آطه‌سنده‌کی طاغلرك ارتفاعلری :

اسملری	ارتفاعلری انکلیز قدمی
پەدوروتالاغالا	۸۲۹٦
کیری قال پوتا	۷۸۳۲

توتا بەلا	٧٧٤٦
[*] آدم تپەسی	٧٣٥٣
غرب طاغی	٧٢٦٤
ماهاقو داغالا	٦٩٠١
نامی تا کولیکاندا	٦٦٨٠
کنوکلەس	٦١١٥
هوناسجیری یا	٤٩٥٥
آلاغالا	٣٣٩٤

کویلر :

سیلان آطەسنی زیارت‌ایدن برسیاح یالکز مقر حکومت اولان قولومبوبی کورمکلە اکتفا ایتەملیدر . اصل کوریلەجك، کویلردر . حکومت محلیە‌طرفندن انشا اولنان شمندوفر انسانی آطەنك هرطرفنە پك آز برپارە ایلە کوتورور . شمندوفرك قولومبودە ایکی استاسیونی واردر . بری آطەنك اورتەسیلە نقاط شمالیەسنە قدر سیر وسفر ایدن ترەنلرك ، دیکری‌دە آطەنك جنوبیلە سواحلنە طوغری تمدید اولنان خطك موقفلریدر .

برایکی کون ظرفندە آطەنك اك مهم موقعلری زیارت اولنەبیلیر . هریردە یولجیلرك استراحتی بلغاً مابلغ تحت‌تأمینە آلنمشدر . انواع هوتللر، مسافرخانەلر‌کە حکومت طرفندن انشا ایدیلەرك، آز بر پارە مقابلندە یولجیلرە یمك ویاتمغە عائد اولان مواد احضار ایدیلیر ـ اولر، باراقەلر مبذولدر .

شمندوفر خطی بوتجە غایت کوزل کویلر، کوی‌قولوبەلری نظر دقتی جلب ایدر . اورمانلرك مدخل‌ومخرجندەکی کویلراوقدر لطیف وفرحفزادرکە، انسان کندیسنی اوپچەرەدە ظن ایدر .

قولومبو شهری :

نفس قولومبو قصبەسی غایت کوزل بر یردر . ایچندە واسع، زفت، چاقیل طاشی وآغاج الیافیلە تفریش ایدلمش تمیز جادەلری واردر .

حکومت قوناغیلە، بانقەلرك، ساعت قولەسنك ، بویوك تجارت مغازەلرینك بولندیغی Foot جادە وچارشوسی شایان تماشادر .

ال ایلە چکیلن بر آرابەیە بنیلیرسە ، جستە جستە ، یواش یواش قصبەنك هرطرفی لایقیلە کزیلیر .

قولومبونك اورتەسندەدە اولدقچە بویوك ونشاط بخش برکول واردر . کولك اطرافندە آقشام وقتلری انکلیزلە مادامەلری پیاسە ایدرلر .

قولومبونك دکز کنارلری‌دە پیاسە موقعیدر . یوللر غایت سادە وظریف برطرزدە تسویە ایدلمش ودمیردن معمول قنابەلر هراون آدیمدە برقونولمشدر .

قلانیە بتخانەسی :

بوذالیلرە مخصوص معبد ـ Kelania Femple قلانیە بتخانەسی ـ شایان تماشادر . بوذالیلرجە بو معبد غایت مقدس‌در . مایس افرنجی آیندە آطەنك هر طرفندن بوذالیلر زیارتنە کلیر ونذرلرنی ، هدایالرنی بو ذاتك قوجە بویوك هیکلی اوکندە تقدیم ایدرك اجرای عبادت ایلرلر . بوذانك هیکلدن بشقە‌معبد داخلندە برچوق هندو تپزمە عائد رسملر، هیکللر دخی واردر .

اسکی قلعەلر :

قولومبونك الك ایشلك وتجارتکاه یری Fort ـ قلعە ـ درکە، بورادە‌وقتیلە اجرای احکام ایدن دوچلر، پورتکیزلیلر شهرك استحکامی‌ایچون عظیم قلعەلرانشا ایتمشلردی . آطە انکلترەنك ادارەسنە کچنجە قولومبودەکی قلعە ییقلمش والیوم یرندە اك برنجی بانقەلر ، حکومت قوناغی پوستە خانە ، تلەفون ادارە خانەسی وبالجملە تجارتخانەلر انشا اولنمشدر . املاك وعقارك کوندن کونە قیمت کسب ایتدیکنی نظر دقتە آلان حکومت محلیە بیهودە وثمرەسز اولان قلعەیی ـ کە ایشتدیکمە نظراً هیچ برقیمت‌تاریخیە وصناعیەیی‌دەحائز دکلش ـ تجربە، اقتصاد، عمران نقطەسندن مجبور اولمشدر .

ینە دکز کنارندە انکلیز عساکر وضابطلری ایچون‌دە کوزل ، عالی دائرەلر بنا ایدلمشدر .

هوتللر :

قولومبودە بش‌اون هوتل واردرکە، جملەسی محتشم وعالی‌اولوب، یولجیلرك راحت واستراحتلری کرکی کبی بورالردە تأمین ایدلمکدەدر . مذکور هوتللر ایچندە الکزیادەکوزل وعالی‌اولانلری‌و the galle Face grande oriental Bristol , Peria British india Hotels , Globe شونلردر . فقط بکا قالیرسە هپسندن موقعجە دها ایی وآمریقا واوسترالیا طرزندە تفریش ایدیلن واو اقلیمك اهالیسنی ممنون ایدەجك صورتدە انشا ایدیلن یکانە برهوتل وارسە mount lavinia هوتلیدر . بو هوتل بر طاغك ذروەسندە کائن اولوب ، قولومبونك یدی میل اوزاقلغندە واقعدر . بو هوتلدن دکز تمامیلە یشیل بر تپسی کبی کورینور . ایچندە لوازم استراحتدن صنعی الکتریق یلپازەلریلە الکتریق ضیاسی وبوکا مماثل هرشی مبذولدر .

پوستە خانە :

قولومبو پوستە خانەسی‌دە خاطری صاییلیر بنالردندر . قولومبویە مخصوص پوستە پوللری مکتوبلرە الصاق ایدیلیرکە، مذکور پوللر مستملکاتە‌مخصوص‌در. داخل ایچون یارم اونس اولان مکتوبلر بش سانتیملك، هندستان وممالك‌اجنبیە آلتی سانتیملك ـ مکتوب آغیر اولورسە مستثنادر ـ بنم مقالەم ایچون اوچ غروشلق پول کیتمشدر ـ پولە تابعدرلر . هندستان ایلە آطەیە مخصوص اولان قارتلرە ایکی سانتیملك پول یاپیشدیریلیر .

پوستە خانە هردرلو حوالە وامانانی قبول‌ایتدیکی کبی، بانقە کبی امانت‌وپارە قبول ایدر . فائضنی یوزدە اوچ حسابیلە صاحبنە ویریر . عائلە قاصەلری‌دە واردر . زراع ورنجبرلر علی‌الاکثر عائلەلری نامە بریکدیرە بیلدکلری مبالغی پوستە خانەیە تودیع‌ایدرلر . ایستدکلری زمان کندی پارەلرینك جملەسنی ویاخود برقسمنی کری آلوب احتیاجلرینە صرف ایدرلر .

هندستانە بانقنوطلری :

هندستان بانقنوطلری قولومبودە رائج دکلدر . مذکور بانقنوطلرك دکیشدیرلمسی ایچون صرافیە آلنیر . بو آطەیە کلنلر پارەلرنی هندستاندە ویاخود بورایە الك‌یقین اولان برساحلدە آزبرصرافیە مقابلندە دکیشدیررلرسە دها کارلی چیقارلر .

تراموایلر :

قولومبو ترامواپلری مدراسککیلرە نسبةً هم دهااوجوز، همدە دهاتمیزدر. هندستان ترامواپلرینك برنجی موقعی یوقدر . آطەنککی ایسە برنجی‌موقعندە محترم برذات برقاچ سانتیم فضلە ویرمك صورتیلە اوطورەبیلیر .

میسیونرلرك فعالیتی، علمای اسلامیەنك همتسزلکی :

قولومبو قصبەسی کوچوکلکنە رغماً ایچندە متعدد کلیسالرلە میسیونرلرە مخصوص قیز وارکك وحتی قادینلرە مخصوص مکتبلر واردر . هرکلیسانك دعا وآیین روحانی وقتی بشقە بشقەدر . مکتبلردە‌ایسە عیسویتە دائر پروپاغاندا‌جیلق کرکی کبی‌حکمفرمادر . بو ترویج وتلقین کیفیتی‌یالکز قولومبویە منحصراولمیوب، آطەنك هرقصبە وکوینە سرایت ایتمش وبواوغوردە مبالغ کلیە صرف سایەسندە یکرمی سنەدن برو خرستیانلق فوق‌العادە بر صورتدە تعمم وانتشار ایلمشدر .

مع‌التأسف قولومبودە حقیقی بر عالم بولنمدیغی کبی، علمای اسلامدن هیچ برذات دخی بورایە کلمامشدر . روزجزادە کندی وظیفەلرنی بحقیە ایفا ایتمیان علمای اسلام ـ ظنمجە ـ اك آغیر جزایە دوچار اولەجقلردر .

اکر تامیل لسانە واقف ـ بورا یرلیلرینك‌لسانیدر ـ بر متبحر عالم‌بورایە کلسە امینم‌کە برایکی سنە ظرفندە یارم میلیون بت‌پرستی اسلام ایدەبیلیر . چونکە

[*] آدم‌علیه‌السلامك آطە داخلندەکی بوطاغك تپەسنە ایندیکی مرویدر.

اسلامك ايى وصاغلام بردين اولديغنى آكلايان وئيلر، اره صيره كندى آرزوى وجدانيلريله اسلاميتى قبول ايتمكده وبو حاللريله خرستيان ميسيونرلرينى حيرتلره القا ايلمكده‌درلر .

مع التأسف بوامنيه‌نك حصوليچون برپاره وقف ايدن تك برمسلمان بولنمديغى حالده، اليوم آمريقا ، اوروپا وانكلتز اغنياسى خرستيانلغك توسيعى ايچون ميليونلرجه صرف ايتمكده‌درلر .

اوقاف مسلمينك عائداتى ايسه، هپ بر طاقم تنبل، تن‌پرور، شهوت پرست كيمسه‌لرك جيبنه كيرمكده وبو يوزدن دين مبين ايچون برپاره‌لق فائده ومنفعت تأمين ايديله‌مامكده‌در .

يازيق اولسون مسلمانلره! طوغريسى بن بوحاللرى - خرستيانلغك زورله، پاره قوتيله، نفوذ حكومتله ايلروكيتديكنى - كورونجه قان آغلايورم . بوراده‌كى مولويلر - علما اوله‌جق حريفلر - بزم خواجه‌لردن بيك قات اجهل ومنفعت پرستدرلر . اسلاميتى اوبله فنا برحاله صوقمشلردركه، يواش يواش بت‌پرستلكه سوق ايدييورلر .

مثلا قولومبو وسيلان آطه‌سنده قواعد اسلاميتك طوغريدن طوغرى‌يه عليهنده بولنان (دراخومه) عادتى جاريدر . بوسيئه‌يى اورته‌دن قالديرمق ايچون يرلى مولويلر هيچ بر تشبثده بولونمامشلردر . اليوم بومباى ومدراسده ، هندستانك همان هرطرفنده اسلاميت ايله هيچ برعلاقه‌سى اوليان اوقدر ايكرنج وفنا عقيده‌لر واردركه ، جمله‌سى احكام دينيه حكمنى آلمش، علماى محليه ايكى پاره‌لق منفعت دنيويه‌لرينى اخلال ايتمامك ايچون مذكور حاللره قارشو اختيار سكوت ايتمشلردر . طوغريسى بومسكين حريفلرله كوتو اخلاقلرينى كورن برآدم، ديكر طرفده برميسيونر باپازينك - صرف خرستيانلغك توسيعى ايچون - فعالانه، ساعيانه تشبثلرينى كورونجه يأسندن چيلديره‌جنى كليور .

بوخصوصده دها جدى برشى يازمدم . چونكه قيصه كسمك ايشمه كلير . انشاالله استانبوله عودتمده بوراده‌كى ميسيونرلر حقنده‌كى مشهوداتمى آيرى بر كتاب ايله نشر ايده‌جكم . اوزمان محترم قارئلرم ميسيونرلرك اعمال وتلقيناتنه دائر مذكور كتابده دها مفصل معلوماته تصادف ايده‌جكلردر .

عاجزانه اوله‌رق عرض ايدييورمكه:

باب مشيخته ، اوقاف نظارتى ارتق بوكبى ايشلرله يواش يواش اشتغال ايتمليدرلر . صرف كاغد پيغنلرينك حواله‌سيله اوغراشمق كافى دكلدر . اسلاميتك جمله‌مز اوزرنده برحق عالى، معنويسى واردركه، هپمز بونده قصور ايدييورز . باشده علمامز، اغنيامز ، درويشلرمز ، تكيه‌جيلرمز ، صوفيلرمز ، حكومتمز ، خواجه‌لرمز، دها صايه‌يم‌مى؟ حاصلى هرفردمز مقصرز . يازيق، ايواه، افسوس، صدهزار افسوس !!

كندى دينك معالياتى بر بوذا رئيس روحانيسى قدر نشره چاليشمايان بر خواجه افندينك موجوديتى بز مسلمانلره نه‌فائده ويرر .

اوتوز سنه (ضرب زيد عمروا) اوقور، اك صوكره ايكى سطرلق برعربجه كتابى اوقويوب، اكلايه‌مز . علم وشريعت بونلره بونسكنى اوكرتيور . بودور انتباه ومجاهده‌ده بوحاللره ملت نجيبهٔ عثمانيه وارقوتيله بر چارهٔ صلاح بولمليدر . چونكه كندى پاره‌مزله، كندى سعيمزله كنديمزى عالمه مسخره وكولنج ايدييورز . ميسيونر باپازلرى قدر هيچ اولمازسه علوم وفنون جديده والسنهٔ اسلاميه واجنبيه ايله مجهز خواجه وامام افنديلرك تجهيز وتهذيبنه چاليشه‌لم . يوقسه اوقاف ومشيخت قاپولرينى چيويلى‌يز .. زيرا فائده يرينه مضرت كورييورز .

هله كنديسنى خلافت اسلاميه‌نك ممثلى عد ايدن عثمانيلر شيمديدن خواب كران غفلتدن اويانوب، اسلاميتك - آفريقا، هندستان، جاوا، سومطره، مالايا، چين وژاپونياده - نشرينه چاليشميه‌جق اولورلرسه (معاذالله) ميسيونرلر بر عصر صوكره پر يوزنده تك بر مسلمان بيراقميه‌جقلردر .

باب مشيخته اوقاف نظارتى ، سائر ممالكده بولنان ، پشايان مسلمانلرك اوضاع واطوارى حقنده هيچ برمعلوماتلرى يوغيكن، آمريقا وانكلتره ميسيونر جمعيتلرينه هرسنه دكل، هرآيده بورالردن متعدد راپورلر، ايستاتستيقلر كونديريلير . ميسيونرلكه عائد بوآنه‌قدر يازيلان كتابلر برآره‌يه كتيرلسه بويوك بركتابخانه‌يى طولديرر !

جناب حق عادلدر . قيامت كوننده علمامزك، مرشدلرمزك اهماللرينى البته صوراجق وآكا كوره حسابلرينه باقه‌جقدر . آنلرك، دين جليل اسلاميتى نشره ديناً مأمور اولدقلرى حالده، آربه‌لق، القاب، صيره‌ملى پنيش پشنده قوشيورلر . اسلاميتك ترويجى اغورنده بر آديم آتمدقلرى كبى، تعميم وانتشارى ايچونده بر كتاب يازمامشلردر .

برطلبه، سنه‌سنك نصفنى ديلنجيلك وفودوله پشنده صرف ايدوب قالاننده اعلال واعراب ايله كچيريرسه مسلمانلق اوندن خيرمى بكلر ؟

البته هر صباح واقشام سوتلى چاى وانواع كولباصديلرله - كمال رفاهله امرار حيات ايدن - تغدى ايدن پاپاز افندى دها ايى چاليشير .

نه‌وقت بز، طلبهٔ علوم دينيه‌مزى بوراده‌يه كتيريرسه‌ك، اوزمان فوز وفلاح قاپولرى يوزيمزه قارشو آچيله‌جق وادراك سعادات دنيويه واخرويه‌يه موفق اوله‌جغز . يوق ديلنجيلكله ، فودوله‌جيلقله تأمين معيشت ايدن طلبه افنديلردن خير يوقدر . يا بوزواللبلرك حياتلرينه، معيشتلرينه، غدالرينه باقه‌لم ، تحصيللرينى انتظامه قويه‌لم؛ ياخود بوبيچاره‌لرى بيهوده يره الآن بوواهيات آرقه‌سنده پوسفالتله قوشمقدن قورتاره‌لم . هيچ اولمازسه بررقاليه دكانى آچسه‌لر ملته دها كارلى وخيرلى ايشلر تأمين ايده‌بيليرلر !

ممالك شرقيه‌ده عيسويتى ترويج ايچون حصر مساعى ايدن ميسيونرلرك تشبثات فعالانه‌لرى سايه‌سنده، شو ايكى سنه ظرفنده آفريقاده ، بورالرده ، چينده اون آلتى بيك كيشى خرستيانلغى قبول ايتمشلردر . بو ايسه رسمى ايستاتستيقلرله ثابتدر . ايشته بو مدهش يكونى خواجه‌لرمز ، صارقليلرمز اوقوسونلرده ايسترلرسه آغلاسونلر . شيمدى انسان هانكيسنى تقدير ايدر؟ بزم مسكينلريمى، يوقسه ميسيونرلريمى ؟

ايسترلرسه ، بزمكيلرينى تكفير ، تلعين ايتسونلر ، بن ادعا ايده‌بيليرمكه اسلاميتى بزباتيردق، بوحاله كتيردك . ميليونلرجه مسلمانلرى كندى حالنه براقدق.

تلقينات ، ترويجات، نشردين شويله طورسون، دها قرآنمزى ، توركجه‌يه آدم عقللى ترجمه ايدن اولمامشدر . كندى كتاب دينيسنك معناسنى ، مضمونتى آكلامايان بركنجك ديندار اولمسى ممكنمى؟ دينك حكم ومعالياتندن، فلسفه‌سندن، بوآنه‌قدر كيم بحث ايتمش وياخود ايده‌بيلمشدر ؟ ! ايشته بونلرى بيلمين كنجلر برر برر الزدن چيقوب كيديور. بزم علما طبقه‌سنك كيرلى، پژمرده قيافتلرينى كورن تميز، مهذب بركنج هيچ آنلره ياقلاشيرمى؛ او دائما آنلرى عالى سويه‌ده آرار، كورمك ايستر! اصل علت ، خسته‌لق بو نقطه‌لرده، بو احوال روحيه‌ده ارامليى، بوللى ، چاره‌سنه باقمليدر . يوقسه اصلاحات ايچون قوميسيون تشكيل ايتمك ، محتوياتى اجرا ايدلمين پروغراملر يازمق هركسك كاريدر .

بن بوراده ميسيونرلرك فعاليتى قارشوسنده مسلمانلرك پريشانلغندن ، زواللى‌لغندن اودرجه متأثر اولدم‌كه كونلرجه آغلادم ، ياشلرى قلبمه آقيتدم . بونلرى يازدم‌كه، برآزده باب مشيختك قبا دوشكلرنده مربع نشين عطالت اولان علماى كرامك كيفلرى قاچسون . فقط متأثر اوله‌جقلرينى هيچده ظن ايتمم .

كوش اكر كوش تووناله اكر ناله من،
آنچه البته بجايى نرسد فرياد است !

سيلان اطه‌سى: قولومبو

س . م . توفيق

آناطولى سيار مخابر مخصوصمزدن :

كويلونك حيات اجتماعيه واقتصاديه‌سى

ينه بوهفته وجود اسلامى چوروتن چيبانلردن برينى دشه‌جكم. چونكه آرتيق تحمل قالمدى ؛ برآز دها بوحال دوام ايدرسه اسلامك اوقوتلى بنيه‌سنى چوكدرين ، اونى قديد برحاله صوقان مستولى ميقروبلرك - معاذاه - زهرلرينى قلبه ايصال ايلمه‌لرندن قورقولور .

بزم علمای کرامز استانبولده سیاست باطاقلقلری ایچنده جبه‌لرینی چامورلاتیرکن؛ یاخود عصاملك، عبدالغفورك فائده‌سز مناقشه‌لریله عمرلرینی چوروتورکن بریده مسلمانلر رهبرسزلك ، ارشادسزلق یوزندن کوندن کونه دوشیور ، سنه‌دن سنه‌یه منقرض اولوب کیدیور. طیشاردن، ایچردن مدهش بر استیلایه معروض قالمشلر ، قارشو طوره‌مایورلر، استنادکاهسزلق کندیلرینی مغلوب ایدیور ، اوقوجه سیل بو چورچوب کتله‌سنی سیلوب کوتوریور .

بویله‌می اوله‌جقدی، امتك رهبرلری بودرجه وظیفه‌لرینی اونوته‌جق، بومرتبه غفلت دریاسنه دالاجقلرمیدی ؟ بونك وبالی عظیمدر . کوچك برخوجه‌دن طوتکز ، تا اك بویوکنه وارنجه‌یه قدر بوتون علمای اسلام ـ یعنی بوتون اصحاب عمامه ـ ملتك بوانحطاطدن مسؤلدر. طوغروسی ، بن علمای کرامزك بودرجه همتسزلکلرینی، غفلتلرینی تصور ایده‌میوردم . سیاحته چیقدقدن ، کوی بکوی اناطولی‌یی جولانه باشلادقدن صوکرا بوالیم حقیقتلره واقف اولدم.

شمدی باقکز علمانك بوهمتسزلکی، بوغفلتی نه کبی احوال فجیعه‌یی انتاج ایتمش : باشلرنده بر مرشددن ، بر رهبردن محروم قالان کویلو یا بر اناستاشك ، یا بر نیقولینك پنجه‌سنه دوشمشلر . اوراده قانلری أمیله أمیله نهایت اویله برحاله کلمشلرکه، کوروبده اغلامامق ممکن اولمایور. بومستولی میقروبلر سنه‌لردنبری اسلام کویلولرینك اخلاقنی ، روحنی کمیرمشلر ، نجابت فطریه‌سنی بوزمشلر ؛ فضیلت نامنه ، مزیت نامنه نه‌سی وارسه اوکا کوز دیکه‌رك محوینه اوغراشمشلر ؛ حاصلی الدن کله‌بیلن بوتون فنالقلری یاپمشلر .

تحقیق ایدرسه‌کز ، واقف اولورسکزکه : بوندن شوقدر سنه اول بو کوی فضائلیله، اخلاقیله، شهامتیله تام معناسیله بر اسلام یوردی ایمش. صوکرا کونك برنده بوراده بر اناسطاش، یاخود برنیقولی پیدا اولیور . شوراده بربقال دکانی آچیور: بش، اون اوقه پرنج؛ بش ، اون اوقه شکر ؛ بر آز طوز ، بیبر ... تدارك ایدیور . اولا کندیسنه اهمیت ویرن اولماز. فقط برمدت کچنجه نیقولینك دکانی جابجا ایشله‌مه‌یه باشلار .اوزمان نیقولی دکانك کوشه‌سنه بر فیچی ، بر قاچ‌ده بارداق یرلشدیرر . احمد اغانك اوغلی کوربوز دلیقانلی شکر آلمق ایچون کلیر. بونلری کورور، صورار :

— بونلر نه‌در نیقولی چورباجی ؟ . .

— آغام افندم ، بوکا امام صویی دیرلر. پك خوش، پك کیفلی‌در. آزاجق طاتیکزده باقکز نه‌قدر کوزلدر !

دلیقانلی طاتار ، آغزینی بوروشدیرر؛ براقیر. فقط نیقولی یاقه‌سنی براقیرمی ؟ ایکنجی، اوچنجی دفعه‌ده مطلق بر یودوم اولسون دلیقانلی‌یه ایچیرر . دیرکن بر مدت صوکرا اسلام دلیقانلیسی کیفلنمه‌یه باشلار. برکره احمد اغانك اوغلی کیفه باشلادیمی ، ارقداشلری محمد اغانك ، حسن آغانك اوغللری‌ده اوکا رفاقته کچیکمزلر . یواش یواش بوتون دلیقانلیلر بو یوله دوکولور . آرتیق ایش مجرای طبیعیسنی بولیور . نیقولینك فیچیلری طولوب بوشالیور . درت ، بش لیرا

ایله کویه کلن نیقولی ایکی ، اوچ سنه صوکرا بر او تدارك ایتمش ، سرمایه‌سنی بویولتمش ، یونان دونتماسنه اعانه کوندرمه‌یه بیله باشلامش بولونیور .

آرتیق نیقولی کویك چورباجیسی‌در ، بانقه‌سی‌در . کویلو پاره لازم اولورسه اوکا کیدر، برشی ایجاب ایدرسه اونك وساطتنه مراجعت ایدر . دفترده هر اغانك حسابی واردر . هر شی بادهوا ! کویلی بش پاره ویرمه‌دن هر ایسته‌دیکنی آلیر ، دفتره کچیرتیر ، نیقولینك فضله یازمایه‌جغنه اعتمادی واردر! صوکرا وقتاکه خرمن زمانی کلیر، چورباجی خرمن باشنده بکلر . بری ایکی ، ایکی‌یی درت یازان نیقولی دفتر النده محصولاتی طوپلار .

شیمدی بش اون سنه صوکرا نیقولی مرکز قضاده بویوك برذخیره تجاری‌در. آرتیق بقاللقله اوغراشه‌مز. اونی عمجه‌سنك اوغلی اناسطاشه ترك ایتمشدر .

ایشته بو صورتله میدانه چیقان نیقولیلر ، اناسطاشلر بوکون اناطولینك بوتون ساحل ولایتلرینی خراج آلتنه آلمشلردر . هیچ بر کویلی یوقدرکه انلره بورجی اولماسون ، محصولاتنك همان هپسنی بونلره ویرمسون .

کویلی دایی عشرته‌ده باشلامش‌سه بر قاچ سنه صوکرا اوچ درت دونم ترلاسنی‌ده نیقولی‌یه فراغ ایدر . فقط ینه بورجدن قورتوله‌ماز. آرتیق بوندن صوکرا بوغاز طوقلغنه نیقولی چورباجینك بنده‌سی اولیور .

قیزغین کونشك یاقیجی حرارتی آلتنده حسن دایی نیقولینك ترلاسنی سورر . علی الاکثر قوری چاودار اکمکی ، بعضاً‌ده براز ایمانسز پینیرایله عمرینی کچیرر . حسن دایی غداسزلق یوزندن وجوددن دوشر ، بر صیصقه اولور . نظرنده دنیا بر دار محنت وبلا کسیلیر . ایکی یاقه‌سی بریره کله‌ین کوملکنك مرحمتسزلکی طولایسیله کونشك یاقدیغی ، قرارتدیغی قدید کوکسنه باشکزی قویوب زواللیلرینك قلبنی دیکله‌یکز، باقکز سزه نه نوحه‌لر، حیاته قارشی نه شکوالر ترنم ایده‌جکدر. بن چوق عمجه‌نك بو کریه‌لرینه اشتراك ایتدم، بوداغ درونه همدرد اولدم .

فقط بیچاره ؛ کندینی بوحاله کتیرن اسبابدن ، عواملدن بی‌خبردر . اونك روحنی ، حیاتنی کمیرن میقروبی بیله‌میور ، کوره‌میور . اوکا هله یونانلی چورباجیسی حقنده برشی سویله‌یکز ، باباسنه تجاوز ایتمش کبی سزه حدتلنیر . چونکه نیقولی اونك بوتون حیاتنه حاکم اولمش ، بوتون روحنه نفوذ ایتمشدر . او درجه‌که عائله بیننده ، مثلا قاری قوجه آره‌سنده بر نزاع اولسه آره‌لرینی بولمق ایچون نیقولی‌یه مراجعت اولنور . ذاتاً حسن دایینك قاریسی‌ده نیقولیدن قاچماز . او ولی نعمتلری ، اك بویوك « صاغدیچ » لری [١] ، عزیز دوستلری‌در .

او ، اوه مسافرةً کلدیکی زمان نه قدر حرمت کورور! اوده همان بر تلاشدر باشلار . بوتون خانه خلقی کمال عبودیتله چورباجی‌یی

---

[١] اناطولی کویلیلری عزیز دوستلرینه صاغدیچ دیرلر .

قارشیلار. الك باش طرفه اوطورتولور . التنه الك قیمتدار شیلر سریلیر . توتون تقدیم ایدیلیر، اوجاغه جزوه سورولور ، طاوه یه قهوه قونور .[۱] کویلولرك ، قاریلری ، قیزلری خدمت ایتمه یه باشلار .

بن بالذات بوغریب حالی کورونجه سیکیرلاندم ، مسلمان بردایی یه :
— یاهو ؟ بونه حالدر ؟ سز قاریلریکزی ، قیزلریکزی بو چوربا ـ جیلردن نیچون صاقلامایورسکز ؟ دیه صوردم . حریف نه جواب ویرسه بکنیرسکز ؟ دیدی‌که : ــ خرستیانلره نکاح دوشمز ، اونك ایچون !

جهلك بو درجه‌سنه دوداقلرمی ایصیردم. زواللیلر ، باقیله‌مه‌یه باقیلمه‌یه نه حاله کلشلر . ویرکو ایچن کلن تحصیلداردن ، یاخود عسکر ایچون کلن ژاندارمه‌دن باشقه هیچ بر حکومت آدمنك ــ مثلا بر قائممقامك ، بر متصرفك ــ یوزینی کورمه‌مش ، طاتلی سوزینی ایشیتمه ـ مش ، التفات وتشویقنه مظهر اولمامش . رمضانلرده صدقهٔ فطر طوپلامق ایچون کلن هکیه‌لی خواجه افندیدن باشقه هیچ بر مرشدك ارشادینه میسر اولمامش : اونك مرشدی (!) ده ، حامیٔ شفیقی (!) ده هپ نیقولی‌اولمش ! اونك ایچون نیقولی‌یه قارشی قلبنده‌کی مربوطیت زوال ناپذیردر .

بریده « فاتح » ده رحله باشنده کمال جدیتله خوجه افندی یانه یاقیله « قال‌نك اصلی قول » اولدیغنی سنه‌لرجه اکلاتوب طورسون ؛ بوراده اسلاملر کوندن کونه جهله دالیور، سنه‌دن سنه‌یه نسللر منقرض اولوب کیدیور .

ای امتك رهبری ، مرشدی اولان علمای کرام ! امتی بو حالده براقدیغکزدن طولایی بیلسه‌کز نه قدر وبال عظیم ایچنده‌سکز ! .. بونی تقدیر ایچون الله سزه ادراك واذعان ویرسه‌یدی ، امینم که حجا ـ بکزدن بردقیقه حضور امنده طوره‌ماز ، برك دینه کچردیکز ... فقط یازیقلر اولسونکه ، بوحاللری کورمه‌جك کوزکز ، ایشیده‌جك قولاغکز قالمامش ! .. فریاد ازین نوع وجود عدم آلود !...

باندیرمه : عمر فؤاد

[۱] اناطولی کویلرنده عادتدر : بر مسافر کلدیمی ، شهرلرده اولدیغی کبی ، حاضر دوکولمش قهوه قوللانمازلر . درحال مسافرك یانه کلیرلر قهوه‌یی طاوه‌یه قویارق قاوورورلر ، دکرمنده چکرك تازه تازه صالارلر ، مسافره تقدیم ایدرلر .

سیاسیات

اجمال سیاسی

صوك اجمالمزدنبری وقوع بولمش اولان حادثات سیاسیه آراسنده الك مهمی البتکه عثمانلو ــ یونان مذاکراتنك صلحه منجر اوله‌سیدر . بو واقعه غیر منتظر بر زمانده وقوع بولدیغندن کرك بزده ، کرك آوروپاده برنوع حیرت وتعجبی موجب اولدی . فی‌الحقیقه عقد صلحدن هنوز بر قاچ کون اول مذاکراتك تأخره اوغرامش اولدیغی ، بك بطی بر حالده دوام ایده‌رك یاقین بر زمانده نتیجه پذیر اولاجغی امید ایدلمه‌دیکی محققدر. حتی بعض محافلده مذاکراتك انقطاعه اوغرایه‌جغی، بزمله یونان آراسنده یکی بر محاربه‌نك ظهور ایده‌جکی فرض ایدیلیوردی . فقط ایشلر آنی دینیله‌جك برسرعتله باشقه برجریان آلدی، نتیجهٔ معلومه‌یه منجر اولدی .

ایشته وقایعك بو یله‌جه غیرمنتظر برشکلده جریان ایتمش اوله‌سیدرکه رومانیا حکومتنه بیوك بر تأثیر اجراسی اسناد ایدلمکده‌در . ظواهر احوالده بو اسنادی بر درجه‌یه قدر تأیید ایتمکده‌در. بزمله یونانستانك آراسی بك صغوق اولدیغی، مذاکراتك عطالته اوغرادیغی برزمانده رومانیا داخلیه ناظری «تاکه یونسقو» نك استانبول طریقی ایله آتنه‌یه سفری وقوع بولدی . مشارالیه استانبولده توقف ایتدیکی آز برمدت اثناسنده عثمانلو داخلیه ناظری طلعت بك افندی ایله کوروشدی. بالآخره آتنه‌یه مواصلت ایتدکدن صوکره اورادده عثمانلی صلح مرخصی بولنان غالب کمالی بك افندی ایله ملاقات ایله‌دیلر. عینی زمانده بالطبع یونانستان رجال دولتی ایله کوروشیوردی . ایشته بتون شو ملاقاتلرك نتیجه‌سی اولارق بزمله یونانستان آره‌سنده صلح بر صورت فوق‌العاده‌ده چبقیویردی . هر ایکی طرف اسکی مدعیاتلرنده متقابل فداکار ـ لقلرده بولنه‌رق بالنتیجه صلح امضالندی . بو مناسبتله صلحك شرف عقدی‌ده رومانیا حکومتنه عطف ایدلمه‌یه باشلادی . بو کون آوروپا افکار عمومیه‌سنده رومانیایه بالقانلرك ناظم وحاکمی نظری ایله باقیلمه‌یه باشلاندی . رومانیا ناصیل که بکرش قونفرانسی ایله بالقان حکومتلرینك محاربه‌لرینه نهایت ویردی ، کویا داخله‌ٔ حاکمانه‌سی ایله عثمانلی ــ یونانستان منازعه‌لرینه‌ده ختام ویرمش اولدی . شو ادعا یالکز بردرجه‌یه قدر دوغرودر . فی‌الحقیقه یکدیکرینه قارشی بغض وعداوتله مالی اولان بالقان حکومتلری آراسنده رومانیا بر درجه‌یه قدر حاکماق رولنی اوینایه‌بیلیر . رومانیا قوتنك هر هانکی بر طرفه میل ایتمه‌سی اوطرفه تفوق وغلبه‌یی تأمین ایده‌بیلیر .

فقط بوحال یالکز بالقان حکومتلرینه عائددر . بزه کلنجه وضعیت باشقه بر شکل آلیور . رومانیا حکومتی بزم اوزریمزه اجرای حکم وتأثیر ایده‌جك هر نوع واسطه وقوتدن محرومدر . بزی تضییق ایده‌بیله‌جك هیچ برطریقه مالك اولمه‌دیغندن باشقه قوای موجوده‌سی‌ده بوکا کفایت ایده‌جك درجه‌ده دکلدر . بوندن ماعدا رومانیا بو کبی وسیله وقوته مالك اولسه بیله بزی تضییق ایتمك آنك منفعتی اقتضاسندن دکلدر . بناءً علیه رومانیانك بزم اوزریمزه اجرای نفوذ ایده‌رك صلحی تأمین ایتمش اولدیغی ادعا ایدنلر آلدانیورلر . شرائط صلحیه‌نك مطالعه‌سی‌ده بوجهتی اثبات ایدر. هرنوع اهمیتدن عاری اولان متولیلره عائد مسئله‌دن باشقه یونان حکومتی بزم بتون مدعیاتمزی قبول ایتمش بولندی . ذاتاً اولجه سویله‌دیکمز وجه ایله مشارالیه حکومت

ایچون عثمانلو مدعیاتنی قبول ایتمکدن باشقه چاره یوقدی . بوحقیقتی کندیسی‌ده پك اعلا تقدیر ایدییوردی . فقط آرالقده برشرف نفس ، بر حیثیت مسئله‌سی واردی . ایشته شو شرف نفس وحیثیتی محافظه ایچون کندیسنه دوست ، حتی افکار عامه‌ده متفق عد ایدیلن رومانیا کبی بر حکومتك توسطی ایله عثمانلو مدعیاتنی قبول ایتمك طریقنی التزام ایله‌دی . شو طرز حرکت عینی زمانده رومانیا ایچونده براثر نزاکت وجمیله ایدی .

رومانیایه کلنجه شو دولت ایچونده بکرش معاهده نامه‌سنك قرارلرینی تأمین ایله‌مك بر وظیفه‌در ، حتی پك مهم بر مسئلهٔ سیاسیه‌در . حالبوکه رومانیا حکومتی پك اعلا تقدیر ایدییورکه بلغارستانك مذکور معاهده‌یه قارشی آلمش اولدیغی وضعیت وبومعاهده‌نك تبدیل وتغییری فکرینی بر امل اولارق بسله‌مه‌سی - یونانستانله عثمانلی آراسنده خصومت‌دوام ایتدیکی حالده - بکرش قرارلرینی دائما متزلزل، بالقانلرده‌کی وضعیتی هر آن تهلکه‌ده بولوندیره‌بیلر . بناءً علیه یونانستانی عثمانلی ایله باریشدیرمق ، آرالرنده‌کی خصومت وعداوتی دفع ایله‌مك ، بو مناسبتله عثمانلیلر ایله بلغارستان آراسنده مقارنته میدان ویرمه‌مك رومانیا دولتنك بالقانلره عائد بوکونکی مسلکنك اساسنی تشکیل ایتسه کرکدر . ایشته بو مطالعاته بناءً درکه رومانیا دولتك بزمله یونانستان آراسنه کیره‌رك بزم مدعیاتمزی یونانستانه قبول ایتدیرمکله بوکونکی حال تشوشه نهایت ویرمشدر . بناءً علیه بوکا اصلا حیرت ایتمه‌ملیدر .

فقط‌عجبا عقد ایدیلن صلح مناسبتی ایله بزمله یونانستان آراسنده روابط طبیعیه‌نك احیاسی قابلمیدر ؟ بوسؤاله اك قطعی جوابی پك‌ده اوزاق اولمیان براستقبال ویره‌جکدر . اونوتمیه‌لم که عقد ایدیلن صلح بالکز تفرعات قبیلندن اولان شرائط اوزرینه یاپیلمشدر . اصل جان آلاجق نقطه، حیاتی مسئله - آطه‌لر مسئله‌سی - حال معلقده قالیور . بزمله یونانستان آراسنده تأسس ایده‌جك مناسباتی شو مسئله‌نك طرز حلی تعیین ایده‌جکدر . اکر رومانیا حکومتی یونانستان حکومتنی عقل ومنطقه دعوت ایدر ، بومسئلهٔ حیاتیه‌ده اعتدال ونصفته سوق ایده‌بیلیرسه املنه نائل اولمش عد ایدیله‌بیلیر . والا بوکونکی صلح هیچ برشیئی تأمین ایتمش عد ایدیله‌مز ؛ استقبال ینه مبهم ومشکوك قالیر .

*

یونانستانله آرامزده صلح عقد ایدیلیرکن عثمانلولقله هرکسدن زیاده الیوم علاقه‌داراولان ایکی‌دولتك - انکلتره وروسیه‌نك - باش‌ناظرلری میستر آسکیت وموسیو قوقوفچه‌ف عثمانلولغه‌عائد بعض‌مهم بیاناتده بولندیلر . روسیه باش ناظری پارسده‌کی‌صوك بیاناتندن اول برلینده‌ده بعض بیاناتده بولنمشدی . شو برنجی بیاناتی عثمانلو افکار عمومیه‌سنی تطمین ایده‌جك برماهیت وشکلده تجلی ایتمه‌دی . قوقوفچه‌ف ولایات شرقیه‌دن بحث ایدرکن عادتا آوروپا مداخله‌سنك لزومنی ، بین‌الملل بر قونترولك تأسیسنی التزام ایدییوردی .

حال‌بوکه بوکره مشارالیه پارسده وقوع بولمش اولان یکی بیاناتنده افکارینك سوء تفهمه اوغرامش اولدیغندن بحث ایتمش، بالکز «اصولی دائره‌سنده، مدنی اصلاحاتك تطبیقی طرفداری اولدیغنی، بونك‌ایچونده اصلاحات طرفدارلری ایچون اول باول دولت عثمانیه ایله آکلاشمق لازم اولدیغنی » بیان ایتمشدر . آطه‌لر مسئله‌سنه کلنجه‌مشارالیه عسکری ودیکر نقـاط نظردن عثمانلولغه تماماً حق ویرمش، آوروپا دولتلرینك آطه‌لر مسئله‌سنی حل ایدرکن شو نقاطی نظر دقته آلاجقلرینی امید ایله‌دیکنی سویله‌مشدر .

میستر آسکیته کلنجه شو ذاتده «بتون عالم اسلامجه تقدیس ایدیلن مقامات مقدسه‌نك کافه‌سنی احتوا ایدن آسیای عثمانینك تمامیت ملکیه‌سنی خللدار ایده‌جك هر هانکی بر حرکت انکلتره‌نك میلیونلرجه اسلام تبعهٔ صادقه‌سنی رنجیده ایده‌جکندن بوکبی حرکته مانع اولمق انکلتره ایچون بروظیفه تشکیل ایتدیکی کبی ولایات شرقیه اصلاحاتی مسئله‌سنده انکلتره‌دولتنك‌دولت‌عثمانیه‌یه‌هر نوع معاونت‌ومظاهرته‌ده حاضر بولندیغنی» بیان ایله‌مشدر .

شو ایکی نطق افکار عمومیهٔ عثمانیه‌یی تطمین ایده‌بیله‌جك ماهیتی حائزدرلر . یکانه آرزومز مملکتمزله هرکسدن زیاده علاقه‌دار اولان ایکی معظم دولتك باش ناظرلری طرفندن ابراز ایدیلن شو امللره کرك کندیلرینك ، کرك سـائر آوروپا دولتلرینك صـادق قالمه‌لرندن عبارتدر . بزده باشقه بر شی ایسته‌میورز . ذاتاً کرك دولت عثمانیه، کرك افکار عثمانیه‌ده غایت واسع اصلاحات طرفدارلریدر . بالکز ایسته‌دیکمزشی آوروپانك مداخله ایتمه‌مسی، بزه فرصت ویرمه‌سی، متخصص وپاره کبی محتاج بولندیغمز مواد اصلاحیه‌یی بزدن دریغ ایتمه‌مه‌سی‌در. آسیای عثمانی‌یه کلنجه مادامکه تمامیت ملکیه اساسی قبول ایدیلیور، بونك نتیجه‌سی اوله‌رق آطه‌لرك بزه اعاده‌سی مجبوریدر . چونکه سواحل بحر سفیده قریب بیوك آطه‌لر آسیای عثمانینك مقدرات آتیه‌سی ایله اوقدر علاقه‌داردرکه بونلرسز آسیانك تمامیت ملکیه‌سی هیچ بروجهله تأمین ایدلمش عد ایدیله‌مز. ذاتاً روسیه باش ناظری شوحقیقتی پك اعلا تقدیر ایتمش وآنی بیاننده توقی ایتمه‌مشدر .

احمد اغایف

تراجم احوال

شیخ یعقوب عفوی

طریقت جلوتیه فضلای مشایخندن بر ذات عرفان سمات اولوب طریق مذکور شیوخ کرامندن (اوطه‌باشی شیخی) لقبیله بنام آماسیه‌لی (فنائی مصطفی افندی) صلبندن (۱۰۸۹) تاریخنده طوب قاپی جوارنده عالم شهوده کلمشلردر . تحصیل علمیسی پدرفاضلیله زمانی افاضل علماسندن

اكمال ايتدكدن صوكره (اسكدارده) (چاووش دره‌سی) قرينده بنا ايتدكلری (جلوتی) دركاهنده نشر عرفان ايتمكده اولان (بيله‌جيك) لی شيخ (عثمان افندی) يه انتساب ايدرك آز زمانده همت مرشدله فيضياب اولديلر ومن جهةالطريقة مظهر خلافت اولمقله برابر نائل اولدقلری صهريت جهتيله‌ده علو منزلت اكتساب ايلديلر و (١١٤٠) تاريخنده مرشد عاليلرينك تنسيبيله و قصريد صورتيله دركاه منيفلری مشيختيله عهده‌لرنده بولونان آستانهٔ جلوتی سجاده نشينلكنی احراز ايتديلر. و شيخ مشاراليه‌ده بر هفته صوكره عالم بقايه انتقال ايلديلر و١١٤٧ تاريخنده اسكدارده جديد والده سلطان و متعاقباً استانبولده شهزاده جوامع شريفه‌لری كرسی شيخلكلری توجيه اولنديسه‌ده آز بر مدت ايفای خدمتدن صوكره هر ايكيسندن ده فراغتله حضرت پيرك آستانهٔ فيض آشيانه‌لرنده نشر فيض و معرفت بيورديلر. و (شيخ راحل) تركيبنك دلالتی اولان (١١٤٩) تاريخنده عزم جلوتخانهٔ بقا ايليوب وصيتلری اوزره (عناديه) دن (قره‌جه احمد) ه كيدن جاده‌نك صاغ طرفنده ويول كنارنده والدهٔ محترمه‌لری يانته دفن اولونديلر.

آثار فاضلانه وعارفانه‌لری :

(١) علم حديثدن مصابيح شرحی مفاتيح : عربی‌العباره بر اثر فاضلانه اولوب خط دستلريله محرر طاقم كتبخانهٔ عموميده (جاراه ولی‌الدين افندی) كتابلری آره‌سنده‌در.

(٢) الوسيلةالعظمی الی‌حضرت‌النبی مجتبی : سير نبويه وفضائل صلوات شريفه‌دن باحث بش باب اوزره مرتب و مطبوع عربی بر اثر كزيندر. صحافلر شيخی احمدافندی طرفندن ترجمه‌اولنمشدركه بر نسخه‌سی يره‌باطان محله‌سنده‌كی اسعدافندی كتبخانه‌سنده‌در.

(٣) نتيجةالتفاسير : سورهٔ (يوسف) تفسيرنی مبين بر اثر منيف اولوب عربی‌العباره و مطبوعدر.

(٤) لمعهٔ نورانيه : پير عالی حضرت هدائی‌نك (ازلدن عشقله بز يانه كلدك ، حقيقت شمعنه پروانه كلدك) مطلعلی نطق ساميلرينك شرحيدركه نسخه‌سی خانقاه پير كتبخانه‌سنده واردر.

(٥) الحاقات علی‌التجليات : حضرت پيرك آثار قدسيه‌لرندن اولوب عارف صمدانی (عبدالغنی نابلسی) طرفندن (لمعات‌البرق‌النجدی شرح تجليات محمود افندی) اسميله شرح‌اولونان (تجليات) ك مقدمه‌سنه عائد الحاقات اولوب بونكده نسخه‌سی مذكور كتبخانه‌ده واردر.

(٦) خلاصةالبيان فی مذهب‌النعمان : حضرت امام اعظمك مناقب عليه‌لريله اجتهاد واستنباط بيوردقلری بللی باشلی مسائل فقهيه‌دن باحث اولوب نسخه‌سی كتبخانهٔ مذكورده واردر.

(٧) كنزالواعظين (٨) هديةالوعاظ : مجالس طرزنده مواعظ عليه‌دن باحث اولوب هرايكيسنك نسخه‌لريده كذا مذكور كتبخانه‌ده موجوددر.

(٩) هديةالسالكين : سلوك جلوتيه‌يی مبين توركجه بر رسالهٔ عارفانه اولوب اليوم آستانهٔ حضرت پيرسجاده نشينی رشادتلو (محمدكلشن) افندی طرفندن طبعنه همت اولنمشدر.

ديوانچه تشكيل ايده‌جك قدر الهيات عارفانه‌لريده واردر.

بر الهيلری مطلعندن :

« نيدر عاشق خيالاتی ، جالكدر مناجاتی »
« نيدر معشوق مناجاتی تجلی ايله يا الله »

بروسه‌لی : محمد طاهر

عالم اسلامك اصلاح حروفه احتياجی

برخيلی وقتلردنبری عالم اسلامك ديكر ملتلردن كری قالديغی معلومدر. حتی مع‌التأسف بونی دين اسلامك ترقی‌يه مانع اولديغنه حمل ايتمك جسارت جاهلانه‌سنده بولونانلر بيله واردر. واقعا مادامكه عالم اسلام هرطرفده كری قالمشدر. وبردرلو كنديسنی قورتاراميور. اوجهتله نقصانیٔ دينك كنديسنه عطف ايتمك قولايجه خاطره كلير بركيفيتدر. فقط ايجه تدقيق ايديليرسه بتون عالم اسلامك كری قالماسنك الك حقيقی سببی معارفسزلكدن، معارفسزلكك سببی‌ده مفتاح معارف اولان الفبانك اكسيكلكندندر. معلوم اولديغی وجه ايله يازی تعميم معارف ايچون بر آلت اولوب آلت نه‌قدر تام اولورسه نتيجه‌نك‌ده او نسبتده تام اولاجغی محققدر.

بشقه ملتلرده بو آلت تام وشرائط فنيه‌يه موافق اولديغندن ارالرنده اوقويوب يازمق چابوجاق تعمم ايديويريور. بزده ايسه بالعكس اوقور يازار اولانلر بردرلو چوغالاميور. و « آلت ايشلر ال اوكونور » مثلی مقتضاسنجه حد ذاتنده يازيلانلرينك تماملغندن منبعث اولان بو تفوقی مليتلرينه، دينلرينه عطف ايده‌رك افتخار ايتدكلری كورولمكده‌در. ايشته بورالرينی دوشونه‌رك الفبامزك نقصانلرينی اكماله اشد احتياج ايله محتاجز. وبواحتياج وسائط حربيه احتياجی كبی غايت مهمدر. حقيقت مسلمانلر وقتيله جهانی قليج ، مزراق كبی آلات ايله فتح ايتمشلرايدی ديه محاربه‌لرده بوكون ينه قليج قارغی ايله تأمين مظفريته قالقشمق نه‌قدر عبث ايسه يازيمزی ديكر ملتلرك يازيلری مرتبه‌سنده اصلاح ايتمكسزين تعميم وترقیٔ معارفجه اونلره يتيشمكه سعی ايتمك‌ده اوقدر عبث اولور. شوحالده ايلك ياپاجغمز شی حروفمزی ، حروف عربيه‌يی ده كيشديرمكسزين معقول وفنی صورتده اصلاح ايتمكدر. ارناوودلر كبی لاتين حرفلرينی قبوله قالقشمق دكلدر. ايشته بوخصوص اهم دوقتور ميلاسلی اسماعيل حقی قارده‌شيمز طرفندن نظر اعتباره آلنه‌رق غايت جدی صورتده چاليشلمش وحروف عربيه‌مز ده كيشديرلمه‌دن ساده‌جه سلف صالحينجه امثالی مسبوق برصورتده حركه‌لری كلمه‌لرارينه آلمقدن عبارت براصلاح بسيط ايله ملل اجنبيه‌نك حرفلرينه مرجح برحاله كتيرلمشدر.

(تعميم معارف واصلاح حروف) جمعيتی ايله « يكی يازی اوكره‌تمه دەرنكی » طرفندن قبول ايدلمش اولان بوطرز اصلاح الك بيوك علمای

عرب طرفندن تصویب ایدلمش اولدیغی کبی اخیراً جمعیت خیریهٔ اسلامیه‌ده عرب، ترك، کرد، ایران علما وادباسندن مرکب اوله‌رق اجتماع ایتمش اولان هیئت علمیه‌جه دخی اساس اعتباریله قبول ایدلمشدر. عالم اسلام ایچون جداً پك بیوك برخدمت اولان بو اصلاحی سبیل الرشاد هرکسدن اول تقدیر و تبجیل ایدر. بو جمعیت وده‌رنك طرفلرندن بو یکی یازی ایله نشر ایدیلن ترکجه، عربجه الفبالر وعلم حال کتابلری وسائر رساله‌لر مجاناً توزیع ایدلمکده‌درکه جداً کورولمکه شایان اثرلردر.

همان جناب حق عالم اسلامك ترقیسنده پك بیوك عامل اولاجق اولان بو تشبثك عاجلاً ثمره‌دار اولدیغنی کورمك میسر بیورسون آمین.

شؤون

سوریه :

اسلام ابتدائی مکتبلرینك انحطاطی. — بیروتده منتشر «الاقبال» رفیقمز برباش مقاله‌سنده سوریه طرفلرنده ملی مکاتب ابتدائیه‌نك آزلغندن، اهالیٔ اسلامیه‌جه بوخصوصه اعتنا ایدیلمدکندن یانه‌رق، یاقیله‌رق بحث ایدیور. بردرجه‌یه قدرده حکومته، بالخاصه کندی اولادلری ایچون آجیمیان، آنلرك حالی دوشونمه‌ین، آنلرك جاهل قالملرینه یاخود اجنبی مکتبلرینه کیدوبده زهرلنملرینه راضی اولان غافل ابوینه قارشی آجی تعریضلر یاغدیریور. خرستیان عربلرك بلا استثنا کویلیلرینه وارنجه‌یه قدر بوخصوصه ویرمکده اولدقلری عظیم اهتماملردن اولسون عبرت آلمه‌یان مسلمان قارده‌شلرینه اسفلر ایدییور، نهایت معصوم اسلام یاورولرینك، مملکتمزده زهرلر صاچمق اوزره کشاد ایدیلن اجنبی مکتبلرینه کوندرمه‌نك دین، تربیه، سیاست نقطهٔ نظرلرندن مدهش ضررلر تولید ایتدیکنی سویله‌یور. خلاصه ونتیجه اوله‌رق سوریه‌ده معارف ملیه‌نك تعمیمی خصوصنی دوشونمك اوزره ارباب فکروحمیتدن برمعارف ملیه جمعیتی تشکیلنی طلب ایدیور.

بخارا :

تفتیش عبادات. — بخارا رئیسی (پولیس مدیری) صباح نمازنی هرکون باشقه برجامعه کیدوب قیلیور. نمازدن صوکرا بروقلامه یاپیور: کلن، کلمه‌ین آکلاشیلیور. نماز وسائر احکام عبادات حقنده کوچوك بر امتحانده اجرا ایدیلدکدن صوکرا جامعه کلمینلر ایله ایی جواب ویره‌مینلره کوزل بر قیرباچ اوروليور. بخارا وتورکستان علماسی رئیسك بومعامله‌سنی لزوملی کوریورلر. قیرباچه‌ده تعزیر نامی ویرییورلر. بناءً علیه قیرباچ ووره‌مه‌یی‌ده شرعی عد ایدیورلر. بوخصوصده تردده دوشن بعض مسلمانلر طرفندن کته‌قورغاندن (بخارا امارتی داخلنده برشهردر) اورنبورغده منتشر شوری مجموعه‌سنه بر مکتوب کوندریله‌رك بونك شرعی وفائده‌لی برایش اولوب اولمدیغی صورولمشدر.

ایران :

سکون وآسایش. — طهراندن باکوده منتشر «صدای حق» غزته‌سنه یازیلدیغنه کوره: نائب السلطنه ناصر الملك ایرانه عودتندن بری بوتون ایرانده سکون وآسایش مشاهده اولنقده‌در. هرکس کندی ایشیله کوجیله مشغولدر. نائب السلطنه‌نك اورتالقه اولان تأثیری هروجهله کندینی کوسترمکده‌در.

لورستان طرفلرنده‌کی اغتشاشلرده همان سوندیرلك اوزره‌در. سالار الدوله مسئله‌سی‌ده کندی کندینه قاپانمغه یوز طوتمشدر.

اهالی عمومیت اعتباریله نائب السلطنه‌نك آوروپا سیاحتی نتیجه‌سی اوله‌رق حاضرلنمش اولمسی مأمول پروژه‌لرنی تطبیق ایله تنظیماته باشلاماسنی بکله‌یورلر. فقط نائب السلطنه دها بوخصوصده هیچ بر وجهله شق شفه ایتدیکی یوقدر.

مشروطیت علیهنده حرکتلر. — مجلس ملی انتخاباتی مسئله‌سنه کلنجه بوده پك عجائبدر. وقتیله انتخاباتی صبرسزلقله بکلین، مشروطیتك استحصالی اوغورنده پك زیاده یورولان دیموقراتلر (عوام فرقه‌سی) بیله درین بر سکوت ایچنده بولنیورلر: یکی انتخاباتك باشلانمسی ایچون هیچ بر تشبثده بولنمه‌یورلر. ارتجاعیون ایسه آلا بیلدیکنه یوریور. اهالی آراسنده مشروطیت فکری تمامیله سونمك اوزره‌در. مأمورین حکومتدن، ایلروکلنلردن هیچ برکیمسه مشروطیتی آغزینه بیله آلمیور. مطلقیت استبداد طرفداری کوندن کونه چوغالیور.

ایران جنوبی اهالیسی آراسنده یکی انتخاباتك باشلانمسی خصوصنده آزچوق برحرکت مشهود اولمقله برابر، اصل محمد علی شاهك خلعیله مجلس ملینك کشادی ومشروطیتك تأسسی اوغورنده خیلی چالیشمش اولان شمالی ایرانلیلر تمامیله التزام سکوت ایدیورلر. آذربایجانده ایسه مدهش بر ارتجاع حکمفرمادر. تبریزلیلر مشروطیت علیهنده بایغرالر قوپاریورلر.

حتی یکی انتخابات باشلانیرسه دکان، بازارلری قاپایه‌رق مجلسه بویقوت یاپه‌جقلرینی سویله‌یورلر.

هندستان :

خدام الکعبه جمعیتی. — هندستان غزته‌لرنده کوریلدیکنه نظراً هندستانده «خدام الکعبه» نامیله برجمعیت خیریه تشکیل ایدیلمشدر. جمعیته انتساب ایده‌جك کیمسه‌لر اول امرده ملل اجنبیه طرفندن کعبهٔ معظمه‌یه، اراضیٔ مقدسه‌یه کوچوك بر تسلط وقوعه کلیرسه بوتون وارلقلریله مدافعه ایده‌جکلرینه یمین ایتدیریلیور. اعضادن سنوی برر روپیه آلنیور. بو جمعیتك بالعموم ممالك اسلامیه‌ده شعبه‌لری اوله‌جقدر.

انکلتره :

حرمین شریفینك حمایه‌سی! — یکی لوندره شهر امیننك شرفنه (کیلدهال) دائره‌سنده ویریلن ضیافتده باشوکیل مستر آسکیت جنابلری ایراد ایتدکلری بر نطقده بالقانلر حربی مناسبتیله احوال عمومیهٔ سیاسیه حقنده بر طاقم بیانات مهمه‌ده بولوندقدن صوکرا آسیای عثمانیه‌ده‌کی انکلیز منافعنه نقل کلام ایله دیمشدرکه:

«شرق وقایع اخیره‌سنده بزجه جالب ممنونیت باشقه برماده واردرکه اوده حربك آسیای عثمانی ولایاتنه سرایت ایتمه‌مسیدر. آسیای عثمانی تمامیتنك خللدن مصون قالمه‌سی انکلتره‌جه آرزو اولونور. آسیای عثمانیه‌ده، بوتون عالم اسلام وملیونلرجه انکلتره‌نك صادق وفداکار تبعه‌سندن بولونان اسلاملر نظرنده مقدس عد اولونان مواقع مبارکه موجودر.

بومقامات مبارکه‌نك تحت تهدیدده قالماسنه وياخود اسلاملرك الندن چیقماسی احتماله قارشی لاقیدی کوسترمك بزم ایچون ممکن دکلدر. مستغنیٔ بیان اولدیغی اوزره دول سائره ایله مشترکاً آسیای عثمانی تمامیت ملکیه‌سنك تجاوزدن مصون قالمه‌سی آرزو ایتدیکمز ایچون سائر ودها عمومی سببلر واردر.»

عرض محمدت

بوراده وکرك بعید وقریب ولایات شاهانه‌ده اقامت کزین افاضل کرام طرفندن تفسیر شریفك تبریکی وسیله‌سیله بیانی شرفنوارد ایدن انواع نامهٔ التفاته عظیم تشکرلر ایدر وکثرت مصالح رسمیه‌یه مبنی آیری آیری اجوبه‌سنی تقدیم ایده‌مدیکمدن [سبیل الرشاد] ی عرض معذرته توسیط ایلرم.

باش مدعی عمومی
برکت زاده اسماعیل حقی

«توسیع طباعت» مطبعه‌سنده باصیلمشدر
ع. اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

آبونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥)، آلتى آيلغى (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧) ، آلتى آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشندر .

§

مسلككه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولنماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغى كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرهانكى بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك امضالرك واضح واوقوناقلى اولمسى وآبونه صره نومروسى محتوى بولونمسى لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكى، ان نه‌يه دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور .

عدد ٢٧٢ — ٢٧ ذى الحجه ١٣٣١ — پنجشنبه — ١٤ تشرين ثانى ١٣٢٩ — جلد ١١

تعليم علم‌ده‌مى حرام ؟

بوسنه‌ده برچقه بلديه رئيسندن آلديغمز برمكتوبده آچيلمق اوزره اولان بر قيز مكتبنه اعانه‌ده بولونان ارباب حميتك عزم وهمتنى توهين ايدن بعض علمانك وجودى خبر ويريليور . بونلر (لاتعلموا النساء خطا) عباره‌سيله كيمسه‌نك معلومى اولمايان بر حديث شريفه كويا استناد ايده‌رك ملتك استقبالنى حاضرلاياجق آنالرك جاهل قالماسنى ترويج ايديورلرمش . صاحب مكتوبده : « بو حديث شريف موجبنجه قيزلرك تحصيلى حرامدر دينيور . حال بوكه (طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة) حديث صحيحى بوبابده‌كى تشبثاتمزك لزومنى آمردر » ديور . و « مدرس افندينك ادعا ايله‌ديكى حديث طوغروميدر ؟ اكر صحيح ايسه بو ايكيسى (يعنى بو ايكى حديث) آراسنده‌كى تضاد نه ديمكدر ؟ شرعاً ، ديناً ، حالاً قيزلرمزك تحصيلى لازميدر ؟ .... الخ » ديه صوريور .

بو مكتوبى مطالعه ايدركن ناصل حيرتدن حيرته دوشديكمزى تصور ايديكز . حالا علمك لزوم تحصيلى اثباته محتاج كورن مسلمانلر ، همده جزاى جهل اولارق كرفتار اولدقلرى اسارت اوزرندن قرق ييل قدر زمانده كچديكى ، عوامل ترقى وتدنينك هركون بيكلرجه شواهد وآيانى كوزلرى اوكنده تسلسل ايتديكى حالده حالا مسلمانلرك نصفنه تحصيل وتعلمك حرمتنه قائل علما (!!) وار ايمش . بونه غفلت ، بونه طونوقلق ! مصر قبطيلرينك عوائد وعقايديله پرورده اولان بنى اسرائيلك موسى عليه السلام كبى بر پيغمبر ذيشانه انقياد واتباعه آليشماسى ايچون صحراى تيه‌ده قرق ييل سفيل وسركردان اولمق كفايت ايتمشدى . نه عجايب شؤم طالعدركه اباً عن جد دين جليل محمدى ايله پرور شياب اولمش بر قومك ينه او دينك احكامنه اقتدا ايتمك اوزره عقلنى باشنه ده‌وشيرمه‌سى ايچون قرق سنه‌لك ذلت واسارت كفايت ايتمه‌مش !

هرنه حال ايسه بز تمدن وترقينك هيچ بر فرد عاقل ايچون آرتق شايستهٔ بحث ومناقشه اولمايان سائق عاجل ومبرمى ايله بنات اسلامه تعلم علمى تحريم ايدن مدرس افنديتك شريعت نامنه سويله‌ديكى سوزلر آره‌سنده متحير قالان بيچاره بلديه رئيسنه دونه‌لم‌ده بومشكلنى حل ايده‌لم .

بو ذاته هرشيدن اول تبشير ايده‌يم‌كه متداول اولان كتب احاديثده (لاتعلموا النساء خطا) حديثنه تصادف ايده‌مه‌ديكمز كبى معناسنه ياقلاشاجق احاديث شريفه‌يه‌ده مصادف اولمادق . بو سوز بين العلما كسب شهرت ايتمش احاديث موضوعه ميانده‌ده ذكر ايدلميور . مدرس افندى بونى معتبرات كتب حديثك هانكيسنده كورمش ايسه بيان ايتسون‌كه بزده طانيالم ودرجهٔ قوتى حقنده تتبعاتده بولونابيله‌لم .

(طلب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمة) حديثنه كلنجه : حضرت انس رضى الله عنهدن مروى اولان (اطلبوا العلم ولو بالصين فان طلب العلم فريضة على كل مسلم) حديثنك برجزئى اولوب (ومسلمة) زياده‌سى بيلديكمز حديث كتابلرنده يوقدر . بو حديث بعض محدثينه كوره موضوع عد ايديليورسه‌ده سيوطى ، موضوعاتنده طرق متعدده ايله ثابت اولديغنى سويليور . صحاح ستك برى اولان سنن ابن ماجه‌نكده (طلب العلم فريضة على كل مسلم) عباره‌سنى برحديث باشى اولارق روايت ايتديكنه نظراً بونى بر حديث شريف اولارق طانيرز . (مسلمة) زياده‌سنك روايت ايدلمه‌مه‌سى ايسه نساء مؤمنات حقنده تعلم علمى حرام ايتمك شويله طورسون فرضيت تعلمى بيله اسقاط ايده‌جك شأن وصلاحيتده بيله دكلدر . (هل يستوى الذين يعلمون والذين لايعلمون) آيت كريمه‌سنك حكم جليلنه ذكور ونسا داخلدر . لسان شريفده هرنه‌ده جمع مذكر صيغه‌سيله براس وارد اولمش ايسه على طريق التغليب نسايه شاملدر . قادينلرله اركككلرك مستثنا اولدقلرى احوال ياصراحة ، ويا غلبهٔ قرائن ايله تعين ايدر .

مدرس افندى خاطرينى يوقلايان ــ وارد ويا غير وارد ــ بر شبهه ايچين قادينلرمزه يازى‌يى مجهول ــ واغلب احتمالاته كوره ياقين زمانلرده موضوع ... برحديثه استناداً تحريم ايتمك وبالنتيجه قادينلرمزك قيد جهالتدن

تخليص كريبـان ايتمه‌لرينه مانع اولمق ايسـتيور . عجبا قادينلرى جاهل
براققله وسوسه‌سندن قورتوله‌ميورمى ؟ بونلرى ينه علمى واسطهٔ تأديب
ايده‌رك مراتب كماله ايصال ايتمه‌سى دين و دنياسنى بيلير ، ايمـانى قوى
مسلمان اولاد يتشديرير برحاله كتيرمه‌سى دها سالم برچارهٔ تحفظ دكلميدر ؟

مدرس افندى قادينلرى علمدن ناصـل حجر ايده‌بيليركه مسـائل
شرعيه‌نك پك مهم بر قسمى – برقوله كوره ثلثى ، برقوله كوره نصفى –
امهات مؤمنين وبالخاصه حضرت عايشه رضى الله تعالى عنها طرفندن امته
تعليم ايدلمشدر . قادينلرمزى جهالته ناصل محكوم ايده‌بيليركه عالم اسلامده
حديثده، فقهده، شعرده وحتى تصوفده رجاله استاذ اولمش نيجه فاضلات
يتشمشدر . مدرس افندى ديندن غافل اولان بوكونكى قيزلركزك
عهد قريبده قاتوليك ويا اورتودوقس اولاد يتشديرمه‌سنه طرفدار دكل
ايسه ، اسلامك بوكونكى حال پريشانته يوره‌كى زره قدر صيزلايورسه،
بوسنه قطعه‌سنده ياريم عصر ايچنده اسـلام نامنك انقراضنه محل ويرمك
ايستميورسه لطفاً قيزلركزك اوقوماسنه مانع اولماسون . « ديلمى » نك
« فردوس » نامنده‌كى حديث كتابنده ابن عباس طريقيله مروى اولان
بر حديث شريفده « ذنب العـالم ذنب وذنب الجاهل ذنبان = عالمك
كناهى بر ، جاهلك كناهى ايكى كناهدر » بويوريليور . عجبا تعلم علمى
منع ايدن ، (مناع للخير معتد اثيم) آيت كريمه‌سنك حكمنه داخل
اولان كيمسه‌نك كناهى قاچ كناه اولا بيله‌جكنى تخمين ايده‌بيليورمى ؟

رئيس افندى ، بوسنه‌ده مدرس افنديدن باشقه البته كتاب وسنتدن
آزچوق خبردار ، قولاغى دليك، عقلى باشنده علما واردر . اونلره‌ده
بر كره صوروكز . البته سزه ديه‌جكلردركه قيزلركزه احكام شرعيه
دائره‌سنده ، دين ودنيا وظائفنى حسن ايفايه الويريشلى برتربيه‌ويرمك
معاذاه حرام دكل ، فرضدر . دوشونكزكه چوجقلركزى ايلك تربيه
ايده‌جك، دينلرينى الك اول تعليم ايده‌جك آنالردر. ذهنى خرافات وجهالات
ايله مملو ، طهارتدن ، حفظ صحتـدن ، حقايق ايماندن غافل قادينلرك
چوجقلره ويره‌جكى تربيه نه اولا بيلير ؟ كوكل ايستردى‌كه علمك فضائلنه
دائر وارد اولان احاديث شريفـه‌يى بلا نقصـان بوراده ذكر ايدەلم .
فقط بويله بر آرزونك حصولى مستقل بركتاب يازمغه متوقف اولديغندن
بوكا شيمديلك زمان مساعد دكلدر . معمافيه مأخذلرينى كوستره‌رك بر
قاچ حديث شريفى تبركاً بورايه نقل ايتمه‌دنده كچه‌ميه‌جكز :

— « العلم خزائن ومفتاحها السـؤال فسلوا يرحكم الله فانه يؤجر
فيه اربعة السائل والمعلم والمستمع والمحب لهم = علم برطاقم خزينه‌لردر
آنا ختارلرى‌ده سؤالدر . الله سزه رحمت ايتسون صورك ؛ زيرا علم
سايه‌سنده دورت كشى مأجور اولور : برى صوران ، برى اوكره‌ن،
برى ديكله‌ين ، ديكرى‌ده بونلرى سون . حلية ابى نعيم »

— « اذا اتى على يوم لاازداد فيـه علمـا يقربنى الى الله تعـالى
فلا بورك لى فى طلوع شـمس ذلك اليـوم = اويله بر كونم اوله‌كه
اونده بنى اه تعـالى حضرتلرينـه ياقلاشـديراجق علمم آرتماسـونده
ايشته او كونك طلوع شمسى بنم ايچون مبارك اولماسون – طبرانينك
معجم كبيرى ، ابن عديك مسندى ، ابن نعيمك حليه‌سى »

– اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا. قالوا ومارياض الجنة قال مجالس
العلم = جنت باغچه‌لرندن كچديككز زمان كنديكزى حصه‌مند ايدك
جنت باغچه‌لرى نه‌در؟ سؤالنه قارشى‌ده مجالس علمدر جوابنى ويرديلر–
ينه طبرانينك معجم كبيرى . »

– « من طلب العلم كان كفارة لما مضى = هركيم علم طلب ايدرسه
بو طلبى كچمش كناهلرينه كفارت اولور . – ترمذى »

– « من علم علما فله اجر من عمل به، لاينقص من اجر العامل = هركيم
بر علم تعليم ايدرسه او علم ايله عامل اولانك اجرندن نصيبه‌دار اولور.
عاملك‌ده اجرندن بر شىٔ اكسيلمز. ابن ماجه »

– « من يرد الله به خيراً يفقهه فى الدين = جنـاب حق هركيمده
خير مراد ايدرسه آنى دينده عالم قيلار – بخارى ، مسلم ، مسند احمد
بن حنبل ، ابن ماجه »

— « الناس رجلان عالم و متعلم ولا خير فيما سواهما = خلق ايكى
صنفدر . ياعالم ويا متعلمدر . بونلرك ماعداسنده ايسه خير يوقدر . –
طبرانينك معجم كبيرى . »

— « . . . . وانما بعثت معلما = ... بن ايسه آنجق
معلم اولايم ديه بعث اولوندم – ابن ماجه » مدرس افندى‌يه صورارز.
عجبا فخر عالم افندمزك بعثتى يالكز اركك‌لره‌مى منحصر ايدى ؟

— « فقيه واحد اشد على الشـيطان من الف عابد = برتك فقيه
شيطانه بيك عابددن دها آغير كلير . — ترمذى ايله ابن ماجه »

—.« فضل العالم على العابد كفضلى على ادناكم ان الله تعالى وملئكته
واهل السموات والارضين حتى النملة فى جحرها وحتى الحوت ليصلون على
معلم الناس الخير = عالمك عابده قارشى فضيلتى بنم الك ادناكز اوزرنده‌كى
فضيلتم كبيدر . شبهه‌سز الله تعالى ايله ملكلرى ويوواسنده‌كى قارينجه ايله
(دكزده‌كى) بالغه وارنجه‌يه قدر بوتون اهل سماوات ايله اهل ارض
خلقه خيرى تعليم ايدن كيمسه‌يه صلاة ايدرلر . – ترمذى »

ا . ن .

فلسفه

عقائد اسلاميه

۳۵ — علم :

جناب واجب الوجود حضرتلرينـه ثبوتى واجب اولان صـفات
كماليه‌دن بريسى‌ده علم صفتى‌در . معناى علم ، نفسـنده بديهى‌در ؛ اعم
اولان تعريفنه كوره علم، برشيئك اوكا مستعد اولان كيمسه ايچون انكشاف
ايتمسى‌در . منكشف اولان شيئه معلوم ، كيمك ايچون منكشف اولديسه

آكاده عالم دنیلور. علمك متعلقی چوق اولدیغی وقت او علمك صاحبنه علیم، یاخود علام نامی ویریلور. ایشته بونك ایچوندر كه قرآنده مطلق اولارق جناب الله‌ه عالم لفظی اطلاق اولنمه‌مشدر. نه زمان كه جناب حقه عالم لفظی اطلاق اولنمش ایسه معلومه اضافتله‌در. « عالم الغیب والشهادة » كبی. قرآنده علام الغیوب لفظی‌ده وارد اولمشدر.

علیم لفظنه كلنجه: كرك تعریف، كرك تنكیر صیغه‌لریله بونك جناب حقه اطلاقی پك چوقدر. چونكه فعیل وزنی صفات ثابته‌یه دلالت ایدر. « وهو الخلاق العلیم »، « وهو بكل شیء علیم. »

فاعلدن صدور ایدن نه قدر فعل وارسه آنك اسمندن فاعله مخصوص وفاعله حمل اولنه‌بیلن بر وصف مشتق قیلنیر.

بعض افعال ایچون فاعلك نفسنده ثابت مبدأ خاص واردر كه؛ فعل آنجق او مبدأدن صدور ایدر. بعضی ایچون ایسه بویله بر مبدأ خاص یوقدر؛ اونلر، یالكز مبدأ عامه استناد ایدرلر. برنجی‌یه مثال رحمت، فقیر اوزرینه شفقت ومرحمتدر. ایكنجی‌یه مثالده، (مشی = یورومك فعلی) در. مشی، قدرته استناد ایدن بر فعلدر؛ بونك ایچون ماشی‌نك نفسنده بر مبدأ خاص یوقدر.

بعض افعالده وار كه بر كره حصوله كلدیمی، نفسده ثابت ومستمر اولور، نفسدن قطعیا آیرلماز: (علم) كبی. چونكه علم، حاصل اولنجه ثابت، مستمر اولور. بر قسم افعالده وار كه آنلر بویله دكل‌در؛ اونلر حاصل اولدقدن صوكره ینه منقطع اولورلر: شم، اعطا فعللری كبی. بر فعل كه نفس فاعلده كندیسی ایچون مبدأ خاص وار، فاعلك نفسنده استقرار واستمرار ایدیور، بویله اولان فعللر صفت ذاتیه نامی ویرلمكه مناسبدر. بویله اولمیان فعللرده صفت فعلیه نامی ویرلمك لایقدر.

الفاظك تفسیرینه عائد تدقیقاتده بولنانلر دیورلر كه: علم؛ عالم اولان ذات ایچون بر شیئك فعلا منكشف اولمسنه اطلاق اولندیغی كبی، بو انكشافك نفسده اولان مبدأ ومصدرینه‌ده اطلاق اولنور. بو انكشافك حقیقتی ایستر بیلنسون، ایستر بیلنمسون! شوراسی‌ده خاطردن چیقماسون كه بونلرك هپسی انسانه نسبتله ظاهردر.

دلیل وبرهان ایله ثابت اولان علم آلهی‌یه كلنجه: بو، جناب واجب‌الوجود حضرتلرینك هر شیئی علیم اولمسی‌در؛ بو علم، جناب حق ایچون ازلاً وابداً ثابتدر؛ جناب حقك علمی، بتون معلوماتی محیطدر؛ بو معلومات موجود دكل ایكن‌ده علم آلهی بونلری محیط اولدیغی كبی موجود اولدقدن صوكره‌ده محیطدر. جناب حقك اشیای غیر موجوده‌یه اولان علمنه « علم‌الغیب »، اشیای موجوده‌یی بیلمسنه‌ده « علم‌الشهاده » دینور. بناء علیه جناب واجب‌الوجود حضرتلری هم غائبی، هم شاهدی بیلیر: « عالم الغیب والشهادة وهو العزیز الحكیم. »

علم الهی‌یه دائر سوزی اوزاتمق، علم آلهی ایچون تعالی وتقدس حضرتلرینك كندی نفسیله قائم بر مبدأ اولدیغنه دائر مباحثات یورتمك، واجبی ممكنه، قدیمی حادثه قیاس ایتمكه بكزر. بو ایسه طوغرو دكلدر. ایشته، متكلمینی حیرتدن حیرته دوشورن، شبهات دریالرینه القا ایدن بوكبی بحثلردر. چونكه علم، اراده كبی صفات ذاتیه‌لرك ذات ایله قائم وجود مستقللری واردر؛ اكر بزدن حجاب كشف اولنسه آنلری كوروردك؛ كبی قوللر واجبك تعددینی اقتضا ایدر. بعضلری بو شبهه‌دن قورتولمق مقصدیله « صفات ذات، ذاتك عینی‌در: دیمش‌سه‌ده بو كلام رد اولنمشدر. جمهور علمایه كوره صفات آلهیه ذاتك عینی اولمدیغی كبی، غیری‌ده دكلدر.

جناب حق، بو فلسفی بحثلرك هیچ بریسیله بزی مكلف طوتمامشدر؛ آنجق بز مكلف اولدیغمز، جناب حقك هر شیئی علیم اولدیغنی اعتقاد ایتمكدر. جناب واجب‌الوجود حضرتلرینك هر شیئی علیم اولدیغی ایسه برهان عقلی ایله ثابتدر. حكمای عالم، ممكناتك بیله كنهنه، حقایقنه واقف اولمقدن عاجز قالدیلر. او حالده واجب، قدیم اولان ذات اجل واعلانك صفات عالیه‌سنی اكلامق، بونلرك كنه وحقیقتنه وقوف پیدا ایده‌بیلمك بزم ایچون قابیل اولورمی؟ بو ممكن‌میدر؟ « سبحان ربك رب العزة عما یصفون.. ! »

۳۶ — علم آلهی‌یه دلیل:

كتاب عزیزك « الا یعلم من خلق » قول كریمیله ارشاد بیوردیغی حقیقت الحقایق علم آلهی‌یه برهان كافی دكلمیدر؟ اوت، بر ساعتك آلتنی ایجاد وابداع ایدن صانع ومبدعك، یاپدیغی شیلر ایله اونی اختراع ایتمك ایچون موقوف علیه اولان علوم وفنونك هپسنی غیر عالم بولندیغنی عقل قطعیا تصور ایده‌مز.

بوكا دائر مقام استدلالده اطالهٔ كلامه حاجت كورمیورز! چونكه – عالمده – كائنات ایچون بر خالقك وجودینی اثبات ایدوبده آنك هر شیئی محیط بر علمی اولدیغنی انكار ایده‌جك بر كیمسه بولنماز.

بو قوشی میداننده یورومك، كچمك ایسته‌ینلر ایچون محل واسعدر؛ علی‌الخصوص، جمادات، مایع، غاز، حیوانات، نباتات كبی اجسامه متعلق – علوم طبیعیه ایله فلكیاته، علم هیئته وقوفی اولانلر ایچون!

چونكه بو علومده كندیلرندن بحث اولنان عوالمك، كائناتك هپسی‌ده اساس حكمت اوزرینه بنا قیلنمش نظام كامل ایله قائمدر. بونلره عائد سنن مطرده، نوامیس ثابته واردر؛ بو علوم ایله اشتغال ایدنلر بو نوامیسك بعضسنه مطلع اولدقجه بو ابداع واتقانده عقللری حیرتلره دوشویور.

بو بدایع فطرت اوكنده واله وحیران اولوب قالدقلری كبی اوندن اوكرندكلری شیلرده علم وحكیم حضرتلرینك « وما اوتیتم من العلم الا قلیلا » قول صمدانیسنك صدقی اوزرینه بونلره دلیل اولیور. اویله‌یا! جاهل مطلق اولان كیمسه‌نك عقلنه بیلنمسی لایق اولان شی خطور ایتمزكه صانع عالمك هر شیئی بیله‌جكنی ظن ایتسون!

انسان ، هر نه زمان علوم صحیحه‌نك مسائلندن بر مسئله‌یه دسترس اولورسه او مسئله ایله کندیسی ایچون کائناتده برچوق شیلر منکشف و آنك وراسنده‌ده دها پك چوق مشاهدات عظیمه اولدیغی تحقق ایدر ؛ بو صورتله جهلنه اولان علمی زیاده‌لشیرده دها زیاده طلب ایتمکه باشلار. بونك ایچوندرکه حدیث شریفده : « منهومان لایشبعان منهوم العلم ومنهوم المال » بیورلمشدر. ایشته امام شافعی حضرتلری بو معنایی ملاحظه ایدرك ابیات آتیه‌یی سویلدی :

« کلما ادبنی الدهر » ارانی نقص عقلی »

« واذاما ازددت علما » زادنی علما بجهلی . »

انسان اکمل مخلوقات اولدیغی حالده شو حکمتلرك کلیسنی ادراك ایتمکدن، شو نظام وانتظامك هپسنی احاطه‌دن عاجز اولنجه ناصل اولورده بو بدایع فطرتك، بو نظام وانتظامك مصدری عقلا انسانك دوننده اولان برشی اولور ؟ بو نصل صحیح اولابیلر ؟

پك اعلا ! کرك اشرف مخلوقات اولان انسان ، کرك عقلا اونك دوننده اولانلر بو بدایع صنعتك مصدری اولامایجه نرده قالدی‌که « مادیون »ك ایکیده بریاوالادقلری «ماده‌نك حرکتی» بو نظام وانتظامه مصدر اولابیلسون ! بو قابیلمیدر ؟ ماده عرضدن بشقه برشیمیدر ؟ عرض قبیلندن اولان شیئك ، شو نظام بدیعه مصدر اولمسی عقلا صحیح اولابیلیرمی ؟ البته اولاماز !

مادیونك نه قدر غفلت ایتدکلرینه باق‌که ، میقروبلردن بدأ ایله حیواناته، انسانلره وارنجه‌یه قدر بتون بو عوالمك فاعل ومدیری آنجق ماده‌نك حرکتندن عبارتدر دیورلر ! اوت ، او میقروبلرکه بر قاچ میلیونی الك اوفاق برصو دامله‌سنك ایچنده یاشار ، اوراده یوزه‌رك الك منتظم برصورتده تغذی وتوالد ایدر. بونلر ایچون برطاقم اعمال واردرکه اونلردن انسانلر عاجزدرلر!

بریره میقروب عسکرلری برکره هجوم ایدنجه حربك قیزیشدیغی بر زمانده الك بیوك قوماندانلرك بیله عاجز قالدیغی تخریباتی اجرا ایدرلر؛ کرك حیواناتده، کرك نباتاتده پك بیوك تأثیرلری کورولیور.

عقل سلیم، انسان ایله حیواناتك اعضاسندن هر برعضوینه علی الخصوص مشاعره عائد اولان حکمتده حیرتلره دوشیور. چونکه کوز ، برطاقم طبقه‌لردن مؤلفدر . بونلر ایچونده بر طاقم باغلر ، اورده‌لر ، شراییلر ، اشکال هندسیه ، لونلر واردر . بونلرك هپسی‌ده نورك سنن ونوامیسنه موافقدر ، اوقدرکه : اوضاعندن بروضع تغیر ایتسه وظیفه‌لری مختل اولور ، کورمك قالماز . پك اعلا ! شمدی بونلرك هپسی « ماده » نك حرکتنك فعلی‌می ؟ یوقسه علیم ، حکیم اولان بر ذاتك فعلی‌میدر ؟ شبهه یوق‌که بونلرك جمله‌سی علیم وحکیم اولان برقادر مطلقدن صدور ایتمشدر . بشقه تورلی تصور ایتمك ممکن دکلدر .

استاذ معظم ، شیخ محمد عبده مرحوم دیورکه : جناب اللهه ثبوتی واجب اولان صفاتلردن بریسی‌ده علم صفتیدر . علمدن مقصود اولان معنا ، بو صفت هر کیم ایچون ثابت اولورسه اونك یاننده برشیئك منکشف اولمسیدر . یعنی اوکیمسه ایچون شیء مذکورك انکشافی او صفتدن ایلری کلیور ؛ انکشاف اورادن صدور ایدیور . زیرا علم ؛ وجودده کمال عد ایدیلن صفات وجودیه‌دندر . بونکله برابر واجب الوجوده ثابت اولمسی‌ده عقلا ممکن ایدی . وجودده کمال عد اولنان صفتلردن اولوب‌ده عقلا واجبه ثبوتی ممکن اولان هرشیئك، واجبه ثبوتی واجبدر . بناءعلیه واجب الوجود علم صفتی ایله متصفدر .

برده بداهت حکم ایدیورکه : علم ؛ موجودات ممکنه‌ده دخی کمال اولدیغی کبی ، ممکنات ایچنده عالم برذاتك بولنمسی‌ده ممکنات جمله‌سندن‌در . ایمدی واجب الوجودك صفت علم ایله متصف اولمدیغی فرض اولنسه موجودات ممکنه ایچنده واجب الوجود اکمل برشیئك بولنمه‌سی لازم کلیردی . بو ایسه ـ یوقاریده کچدیکی وجهله ـ محالدر . برده عالم امکانه علم ویرن واجب الوجوددر؛ مصدر علم اولان برذاتك علمدن محروم اولمسی ایسه قطعیا دوشونیله‌مز .

واجبك علمی ، وجودینك لوازمندندر ؛ نصل که کوریورسك ! مادامکه واجب تعالی‌نك علمی ، وجودینك لوازمندن ایمش ، اویله ایسه وجود مقدسنك موجودات سائره اوزینه علویتی نسبتنده علم الهیسی‌ده بالجمله علومك فوقنده‌در . بناء علیه علومده علم آلهی‌دن اعلا ، اوندن اکمل هیچ برعلم متصور دکلدر . اویله ایسه احاطه‌سی، بیلنمه‌سی ممکن نه قدر شی وار ایسه علم آلهی اونلرك هپسنی محیطدر . اکر بویله اولمسه عقل ، علم آلهی‌دن دها شمولی بر علم تصور ایدر . عقلك تصور ایتدیکی بو علمده شبهه یوق واجب الوجوددن اکمل بر وجود ایچون ثابت اولمق لازمکلیر ؛ بو ایسه محالدر .

برشی‌که، واجب الوجود ایچون لازم وواجبدر، بالطبع اوندن آیریله‌ماز. آنك فناپذیر اولمسی ، یاخود بقا بولمسی واجبك فنا وبقاسیله‌در . ایشته واجبك علمی‌ده لوازم وجودندندر. بونك ایچوندرکه ذات واجبدن بشقه برشیئه مفتقر دکلدر ؛ علم آلهی ازلیدر ، ابدیدر ؛ آلاتدن ، جولان فکردن افاعیل و حرکات نظردن مغنیدر . خلاصه علوم ممکناته بالضروره مخالفدر . چونکه ممکناتدن موجود اولان هرشی ، او علم ایله انکشاف ایدن شیئه موافقدر . اکر بویله اولمسه علم اولمازدی .

واجب الوجوده علمك ثبوتنه دلالت ایدن ادله‌دن بریسی ده ؛ ممکناتك نظام و انتظامنده مشاهده ایتمکده اولدیغمز إحکام و اتقان ، هرشیئك یرلی یرینه قونمسی ، هر ممکنك وجود وبقاسنده محتاج اولدیغی شیلره ، اسباب ووسائطه مقارن قیلنمسی؛ هر حادثه‌نك قوانین مطرده، نوامیسی ثابته داخلنده جریان ایتمسیدر .

بو نظام و انتظام، بو مطرد جریان، اعیان موجوده‌نك بیوکنده، کوچکنده ، علویسنده ، سفلیسنده ؛ خلاصه : عوالم علویه و سفلیه‌ده موجود اولان الك اوفاق بر ذره‌دن طوتده الك بیوکارینه وارنجه‌یه قدر بلااستثنا هپسنده مشهود اولمقده‌در. بو، نظر جلی‌یه مالك بولنانلر ایچون پك ظاهردر .

باشمزی سمت سمایه طوغری قالدیروب ده اوراده پارلایان عوالم کوکبیه‌یه عطف انظار ایده‌جك اولورسه‌ق؛ کواکب آره‌سنده پك منتظم، غایت اساسلی روابط موجود اولدیغنی مشاهده ایدیورز. بونلرك هر بریسی دور وحرکتلرنده، سکونلرنده بر قانونه تابع بولنیورلر. کواکب بی‌نهایه آره‌سنده موجود اولان شو روابط، ثابت اولان شو نسبت و اضافت او قدر متین بر اسلوبه، او قدر رصین بر قاعده‌یه مربوطدرکه او قاعده کندیلری ایچون مقدر اولان وضع اوزرینه بقالرینی تأمین، هر کوکبك ده کندیسی ایچون تعیین ایدیلن مدار و محرکی تعقیب ایتمسنی الزام ایدیور. بو قاعده‌یه کوره هر کوکب کندیسی ایچون موضوع اولان مدار و محرکه ملازمته مجبوردر؛ اکر اورادن چیقاجق اولورسه کندی عالمنك، حتی بتون عوالمك نظام و انتظامی مختل اولور؛ بر آن ظرفنده هرج ومرج یوز کوسترر. کرك شوراجقده عوالم علویه‌یه دائر اشارت ایتدیکمز برنبذه، کرك علوم فلکیه‌ده بر تفصیل بیان اولنان دها برچوق قوانین و نظاماتك هپسی شهادت ایدیورکه بو عوالمك صانع ومدیری اولان ذات، علیمدر، حکیمدر؛ [علم و حکمتله متصف اولمیان اتفاق وتصادفدن، ماده‌نك حرکتندن بونلرك صدوری ممکن دکلدر.]

عوالم علویه‌یی نظر و امعان و بصیرتله مطالعه ایتدکدن صوکره برده اوزرنده یاشادیغك کرهٔ عرضه عطف نظر ایله! بونلرده ده ارباب عقولی حیرتلره القا ایدن نه قدر خارقه‌لر وارکه جمله‌سی صانع ومدیرینك علیم وحکیم اولدیغنه برهان قویدر. بوراده‌ده عوالم کلیه‌یی براق! یالکز جزئیات نباتیه وحیوانیه‌ده کوریلن بدایع فطرته عطف نظر ایت! باقکه بونلر ایچون فطرتك وضع ایتدیکی قوانین مطرده موجبنجه حائز اولدقلری قوتلر ناصل ایفای وظیفه ایدیورلر؛ هیچ برینك وظیفه‌ده تکاسلی کورنمیور، تأمین حیاتی، قوام وجودلری ایچون محتاج اولدقلری آلات واعضا کندیلرینه ویرلمش؛ بونلرك هر بری بدنلرنده یرلی یرینه قونمشدر.

بو جزئیات ایچندن ـ نباتات کبی ـ غیر حساس اولانلرینه‌ده «میل» دنیلن بر قوت تودیع اولنمش؛ بتون نباتاتده او قوت ایله کندیلرینه مناسب اولان غدالری آلوب تناول ایدر، ملایم کلمینلری براقوب ترك ایدر. ایشته بو قوانین ثابته‌نك ایجاباتی اولارق کوریورسککه «حنظل [۱]» تخمی، «قاربوز» تخمی ایله بر یرده دفن اولنیور، برره اکیلیور؛ صوکره بونلرك هر ایکیسی‌ده بر صو ایله صولانوب بر عنایت؛ بر یاردم ایله نشو ونما بولیورلر.

لکن حنظل، مواد غذائیه‌نك آجی وطوزلی قسمنی امتصاص ایدیور، قاربوز ایسه حلاوتلی ولذیذ اولانلری اخذ وتناول ایدیور. بونك ایچوندرکه نتیجه‌ده بریسی آجی بریسی طاتلی اولیور.

حساس اولمیانلر بویله اولدیغی کبی، حساس اولانلرده کندیلرینه بخش واحسان اولنان او ادوات واعضایی صرف واستعماله، حائز اولدقلری قوتدن هر برینی کندیلری ایچون تقدیر اولنان شیلره سوقه ارشاد اولنمشلردر؛ بناءعلیه حساس اولانلرده بو صورتله حرکت ایدرلر.

والحاصل: هرشیئ یرلی یرنده قویان اوذات واجب الوجوددرکه دها نطفه، علقه حالنده ایکن «جنین»ك حالتنی بیلیر؛ خلق وتکوینی؛ خلقتی شکل وصورتی تکامل ایدوبده اونی؛ عملنده مستقل (حی) ه مخصوص بر نشئه ایله افاضهٔ حیات ایتدیکی زمان اللره، آیاقلره، کوزلره، مشام وآذانه؛ احتیاجنی؛ کذلك بونلری حیاتنی ادامه، وجودینی اقامه وموانع عدیده‌دن وقایه ایده‌جك شیلره استعمال ایده‌بیلمك ایچون سائر مشاعر وقوای باطنه‌یه اولان افتقارینی ده بیلیر. کرك اشخاص، کرك انواع کندیلری ایچون مقدر اولان اجل محدوده قدر نمو وبقاده معده‌یه، قلبه، کبده، رئه‌یه وبوخصوصده لابد اولان بو مثللی اعضای سائره‌یه محتاج اولدقلرینی ده بیلیر.

جناب واجب الوجود او حکیم قادر، اوعلام الغیوبدرکه: کلب یاوروسنك ـ مثلا ـ حالتنی، وآنك بیودیکی زمان متعدد یاورولر طغوره‌جغنی بیلورده آکا پك چوق طبیلر احسان ایدر.

خلاصه: بونلر و بونلرك غیری اولوب ده حد واحصاسی قدرت بشر خارجنده دها برچوق عجائب حادثات واردرکه هپسی‌ده صانع عالمك علم و حکمتنه برر برهان جلیدر. بونلرك برچوقلری علم نباتات، علم حیوانات کتابلرنده؛ تاریخ طبیعی ومنافع الاعضا دنیلن فنلرده؛ علم طب و فروعاتنده بر تفصیل ذکر اولنمشدر.

مع‌هذا، بو فنلرك هپسنده مباحثات و مناظراته، تجرب و تتبعاته طالانلر بتون مساعی وهمماتنی بذل و صرف ایدرك برچوق اسرار کشف ایتدکدن صوکره ینه شو بحثك بدایتنده قالمشلردر.

عقول و افکار، انجق اونك اسرارینه، دقائق حکمتنه وقوف واطلاع حاصل ایتمکله تفاضل ایده‌بیلدیکی بو صنیعهٔ فطرت دلالت ایتمزمی، که اوکا مصدر اولان ذات جلیل الصفات؛ هر شیئ حقیله عالمدر؛ هر شیئ خلق ایدوب صوکره وسائط حیاتیه‌سنه ارشاد و هدایت ایدن آنجق اودر. مادیون و طبیعیونك تصادف نامی ویردکلری اتفاق مجرد، عالمده کوریلن بو نظام وانتظامه منبع اولابیلیرمی؟ بوممکنمیدر؟ بالجمله وجود اکوانك ـ عظمینك، حقیرینك ـ دوام وبقاسنی تأمین ایدن شو قواعد ثابته‌یی، قوانین مطرده‌یی تصادفك وضع ایده‌بیلمسی، بونلرك هپسنك تصادفاً اولیویرمسی ممکنمیدر؟ اصلا! بلکه او بدایع فطرتك، او قوانین مطرده‌نك جمله‌سنك مبدعی بر قادر قیوم، بر علیم و حکیمدرکه یرده، کوکده ذره مقداری بر شی بیله آنك علمندن کیزلی قالماز. «وهوالسمیع العلیم»

مترجمی
آقسکیلی احمد حمدی

[۱] «الحنظل» جعفر وزننده معلومدرکه ابوجهل قربوزینه دینور. افضلی صاری نوعیدر. مستعمل اولان شحمیدر. مفاصله منصب اولان بلغم غلیظی شربی یا احتقانی مسهل ومالیخولیا وصرع وافکار فاسده وداءالثعلب وجذام علتلرینه نافع کذلك شحمی خصوصا کوکی یلان وعقرب صوقدیغنه مفید ودانه‌سیله بخوری وجع دندانه ومطبوخی خانه‌یه سریعك اهلاك پیراغنده مؤثر وشینی دلك عرق النسأ علتنه عظیم المنافعدر. ونباتنده منفرداً نابت اولانی قتالدر ... قاموس

اجتماعیات

آلداتیورز و آلداتیورز

بو عنوان ایله باکوده منتشر شلاله غزته‌سنك قادینلر مسئله‌سی حقنده‌نشر ایتدیکی مقاله :

صوك زمانلرده اسلامیت ایچین فوق‌العاده مضر بر حال قارشیسنده بولنیورز . آلداتیورز و آلداتیورز ؟ یاخود ، آلداتمغه ، آلداتوب دوشدیکمز کریوه‌یه باشقه‌لرینی‌ده سوروکله‌مکه چالیشیورز . یاپه‌جق بر ایشمز ، کوره‌جك بر وظیفه‌مز قالمدی کبی ، دوغرودن دوغرویه دینه تماس ایدن نقطه‌لر اوزرینه اجالهٔ قلم ایله عقلمزه نه‌کلیرسه یازمغه ، سویله‌مکه باشلادق . کویا بزم مانع ترقی وسلامتمز قادینلرمزك تستری ، باش واوستمزده‌کی کسوه، قیلدیغمز نماز ، طوتدیغمز اوروج ، ایناندیغمز معتقدات ایمش کبی برچوق کشیلر آلابیلدیکنه بونلر علیهنده یازیور، چیزیور، سویله‌یور . امینم ، که کندیلری‌ده نه‌سویلدکلرینی ، نه‌یازدقلرینی بیلمه‌یورلر . اکر بیلمش اولسه‌لر ، یرینه بر شیٔ قویمادن ، دها مکملنی احضار ایدوب میدانه چیقارمادن ؛ براساسی ، برعقیده‌یی ، بر فکری ییقمق قدر بیوك بر خطا اولمیه‌جغنی تقدیر ایدرلر ؛ افرادندن بولوندقلری ملتی کرداب فلاکته سوروکله‌مکه آللری ، دیللری وارمازدی .

فی‌الواقع ارباب‌قلمك وظیفه‌سی منسوب‌اولدقلری ملتی‌ایقاظ ایسه‌ده بوده‌اجالهٔ قلم ایدیلن خصوصی صاحب قلمك تمامیله ، غوامضنه واقف اولمق صورتیله بیلمسنه وابسته‌در . انسان بیلمه‌دیکی برمسئله‌یی پارماغنه دولایه‌رق میدانه آتیلیرایسه کندیسنی کولونچ بروضعیته قویمقدن باشقه بر ایشه یاراماز . یالکز بوقدرله‌ده قالسه بأس یوقدر دیملم ؛ فقط ، قویویه برطاش آتار ، که قرق‌عقللی چیقاراماز . بوندن‌ده خدمت ایتمك ایسته‌دیکی ملت متضرر اولور .

بوکبی مهم مسئله‌لرده فائده ویا مضرت اولوب اولمادیغنی بیلمك ، اسلامیتی بحقٍ بیلوب آکلامش اولمغه متوقفدر . آنجق او معلومات واحاطه‌یه مالك اولانلر بوکبی خصوصاتده یازی یازمق حق‌وصلاحیتنی حائز اولورلر . واو وقت یازدقلری یازیلر اوقونور ، سویلدکلری شیلر دوشونوله‌رك تدقیق ایدیلیر . دوغرو اولدیغنه قناعت حاصل اولونجه مقبول کورولور . یوقسه ، اسلامیتی (دوقتور دوزی) نك، (فیلسوف ماکیاوه‌ل) ، ویا بردیکر پروفسورك کتابندن آکلامش ، عقائددرسنی بك سطحی کورمش ویاخود هیچ کورمه‌مش ، اجنبی لسانلرندن برویا برقاچنه واقف اولمق ایله کندیلرینی عالم صانمش آدملرك بوخصوصده میدانه آتیلمغه حق وصلاحیتی قطعیاً یوقدر .

دینه قاریشدیرلمش بر طاقم خرافاتك آیرلسنه ، بزده طرفدارز؛ حتی بونك الزم اولدیغنه‌قانعز. زیرا بوکبی خرافاتدر ، که دینك‌اساسنی بیلمه‌ینلری دینسزلك طریقنی التزامه سوق‌ایدر . وبوکبی خرافاتدر، که مضردر . فقط ، برمضری ازاله ایچین مفیدی‌ده ضایع ایتمك ، پك بیوك ، عادتا عفو ایدلمز برخطادر .

کوز آغریسنی‌تداوی ایده‌یم ، دیرایکن کوزی‌بوتون بوتون‌کورمز ایدن‌دیپلوماسز جاهل کحاللر کبی خرافاتی‌قالدیره‌یم ، دیر ایکن مقدسات دینی رخنه‌دار ایله‌ین آدملر ، یاپدقلری خطایی آکلارلرایسه — اکر آدم ایسه‌لر — شبهه‌سزدر ، که وجداناً معذب اولورلر .

اکر مانع ترقی ، تستر نسوان ، کسوه وقیافت ، مذهب واعتقاد ایسه؛ بوشیلر ، اسلاملرك انحطاطه باشلادقلری‌زمانده‌نبری ایجاداولونمش شیلر دکلدر . دکل بزم ، بوتون‌اوروپا تاریخلرینك‌ده اعتراف ایلدکلری وجهله علوم فنونده ، مدنیت وصنعتده فوق‌العاده یوکسك برموقع شان وشرفی اشغال ایدن ادوار اولین اسلامیه‌ده‌کی قادینلرده دخی تستر واردی. بغداد ، اندلس ، شام حکومتلری‌زمانده‌ده اسلاملرك‌البسه‌لری فرنکلرك لباسنه بکزه‌میوردی . اعتقادات ایسه شیمدیکی حالندن هر حالده دها چوق وقوی ایدی . اوزمانلر مانع ترقی اولمایان شیلر ، شمدی نه‌دن مانع ترقی اولیور ؟ عجبا بوکون آوروپالیلرك ترقیسی ، تعالیسی شابقه که یدکلرندن ، قادینلری آچیق کزدیردکلرندن وساره‌دنمیدر ؟

امین اولکز ، که : خایر .

چونکه کرامت‌شابقه‌ده ، کسوه‌ده اولسه‌ایدی، آوروپاده‌وآمریقاده « سفالت » اولمامق ایجاب ایدردی .

قادینلرك آچیق قیافتله سوقاغه چیقمالری ترقی‌یی تأمین ایتسه ایدی ، عصرلردنبری چیر چیپلاق کزه‌ن آفریقا زنجیلری ترقی ایتمش اوللیدی .

حبل متین دینه اك زیاده یاپیشمش اولان اسکی اسلاملرك متدنی قالمسی ایجاب ایلردی .

خرافاته اینانمق ترقی‌یی منع ایتسه ایدی ، ایناندقلری خرافات هرحالده بزدن برقاچ قات فضله اولان بعض اقوام خرستیانیه‌نك که‌ری قالملری لازم کلیردی .

حالبوکه هرکس بیلیر ، که سفالت ، آوروپاده بزدن زیاده‌در . آفریقا زنجیلری مدنیتدن ، ترقیدن محرومدر .

اسکی اسلاملر ، — کندی عصرلرنده‌کی — آوروپالیلردن دها عالم ، دها متفنن ایدیلر .

بزدن‌زیاده خرافات‌ایله ذهنلری مملواولان اقوام‌دونده ، بوکونده ترقی ایتمش وایدییور .

ویل ، بزلره !

آلمان قادینلری

روسیه غزته‌لرنده اوقونمشدر :

انکلیز وفرانسز قادینلرینك حقوق سیاسیه‌یه نائل اولمق ایچون صرف ایتدکلری مساعی‌یه آلمان قادینلری اشتراك ایتمیورلر . بونلر

بالعكس تماميله أو ايشلرينه حصر مساعى ايلمكى آرزو ايديورلر . فقط بالمقابله برشرط درميان ايديورلركه اوده زوج ، پدر ، برادر كبى عائله‌لرى اركاننك اوته‌ده‌بريده كزمه‌لرى ، بوش زمانلرينى كنديلرينك يانده كچيرملرى خصوصندن عبارتدر . بومقصدله آلمان قادينلرى برقاچ يوزبيك امضايى محتوى بر شكايتنامه حاضرلامشلردر . بوشكايتنامه‌ده قلوب وسائر بوكبى اركك اجتماعگاهلرينك عددى ضابطه طرفندن تحديد اولنمسى طلب ايدلمكده‌در .

فى الحقيقه آلمان قادينلرى قلوبلرك وسائر اجتماع محللرينك ساعتلرجه زوجلرينى ، اركك‌لرينى آليقويه‌رق يمك وقتلرينى كچيكديرمكه ، فضله مصرف اختيار ايلمكه سوق ايتديكنى بيان ايليورلر .

ضابطه ، زوج ، پدر ، برادر ، اوغل كبى عائله اركك‌لرينى بوكبى محللرده طولاشمقدن منع ايده بيلمك ايچون برچاره آرايور ويك زياده مشكلات ايچنده بولنيورمش .

مكتوبات

فاضل محترم م . شمس الدين بك افندى‌يه

محترم افندى حضرتلرى

اوته‌دنبرى قلبمى پارچه‌لايان ، دونما اعانه‌سى حقنده‌كى لاقيدلغه دائر عرض ايده‌جكم بر قاچ سوز مشغوليتكزه مانع دكلسه لطفاً اوقويكز :

بو ملت ايلكله پاره ويرمز !

انقلاب ياپيلمغله ، حكومتك شكلى دكيشمكله اوحكومته منسوب انسانلركده اخلاقى دكيشمزيا . سنين وفيره‌دنبرى اذا وجفايه آليشمش ، طياقله پاره‌ويرمكى اصول ، عادت اتخاذ ايتمش ، تحصيلدارلره ، ژاندارمه‌لره ويره‌جكى ويركويه يقين بر مقدار رشوت ويروب خانه‌سنده مشروع ايمش كبى بسله‌مكى قاعده طانيمش بر ملت سوزله متأثر اولورده آدمه پاره ويررمى ؟ طبيعى ويرمز !

سبيل الرشاده بو بابده يازيلان مقالات ايله جرائد ورسائل سائره‌ده ينه بو خصوصده‌كى ارشاداتدن شمدى‌يه قدر نه نتيجه حاصل اولدى ؟ بويله بيكلرجه مقالات ، يوز بيكلرجه قونفرانسلردن متأثر اولميان وكچيرلن بو قدر فجايعه قارشو « قدرى » ايلرى سوره‌رك لاقيد قالان بر قومه خطاب ايدوب طورمقده معنا نه در ؟ يازه يازه بلكه بر ثمره حاصل اولور فكرى ايسه ، سزى قسم ايله تأمين ايده‌رمكه بزم قانسزلغمزى ، حميتسزلكمزى كيدرمك ، بزى سوزله يوله كتيرمك محال ايله اوغراشمق قبيلندندر .

يونان زرهلى آليورمش ، بزه قارشى تفوق بحريسنى بو صورتله بسبتون تأمين ايده‌جكمش ، اطه‌لرمزى ويرمدكدن بشقه يارين پايتختمزى ، اناطوليمزى تهديد ايده‌جكمش ودها صوكره دونمامزى تزييده غيرت ايتمز ايسه‌ك دولتك بقاسنده‌ده شبهه وارمش كبى انسانى ؛ فقط دقت بيورك انسانى ديورم ؛ محو ايديجى ، هونكور هونكور آغلاتيجى بو قدر آجى حقيقتلرك بزه تأثير ايده‌جكنى حالا مأمول ايديورميسكز ؟ عرض ايتديكم وجهله ، بتون معناسيله حسدن محروم ، سفيل بر كتله بشر - فاهتدن بشقه نه دوشونور ! ؟ بزى يالكز منسوب اولديغمز عائله افرادندن برينه كله‌جك بر مصيبت بلكه براز اوزسه‌لر ، يوقسه كوزمزك اوكنده يوز بيكلرجه ديندشمز محو ايدلسه ، بونلرك بيكس ويتيم عائله و اولادلرى ينه او چيقه‌سى كوزلر اوكنده آچ و صوسز دورونسه ، دشمنلرمز معاذالله تكرار عرض وناموسمزى اياقلر آلتنه آله‌رق بزى كاشانه‌دن چيقارمغه چاليشسه ينه بز لاقيد ، ينه بز بيكانه!

شمدى فضائل انسانيه‌نك شو دركه‌لرينه قدر تنزل ايدن بر حس ايله متحلى بز مسلمانلردن مقاله ويا سوزله اعانه جمعى قابلدر ملاحظه‌سنده بولنانلر صاف درون دكلده نه درلر ؟ وطن محبتى ، مليت سوداسنى عمرنده بركره حس ايتمامش برقومه قارشى انجق جبروشدت ايش كوره بيلير . آرتق بز بو قانى قورومش انسانلره سوز اكلاتمق دورى چوقدن كچدى ، حكومت بوبابده بشقه چاره‌لر دوشونمه‌لى ، بشقه منابع تحرى ايتملى .

نفوس باشينه آيده بر غروش اطف ايدك آوازۀ حميتيله فريادايدن دونما مجموعه‌سى عجبا دلالتغى چيقاره بيلديمى ؟ مسئله‌يه جدى كيريشمك دوره‌سنده‌يز ، بزم حسيات مليه‌مز مستثنا الفاظ استعماليله غليانه كلمز ، چونكه يوق . . . . بونى زمان بزه اكلاتدى .

حكومت طرفندن هر نفوس آيده بر غروش ويرمكه مجبور ايدلملى ، هرخانه حاوى اولديغى نفوسى قدر غروش ويرملى . حميديه حجاز تيمور يولنه مخصوص علم وخبرلر طرزنده دونما اعانه‌سنه مخصوص پوللر ميدان تداوله چيقارلمه‌لى ، استدعالره واوراق سائرۀ رسميه‌يه الصاق ايدلمه‌لى ، بتون سواحل عثمانيه‌ده - اجنبى وخرستيانلر مستثنا - واپورلردن چيقاچقلردن دونما اعانه‌سنه مخصوص اولمق اوزره برمقدار ارضيه آلنمه‌لى ، مأمورين معاشاتندن حرب ويركوسى ناميله قطع ايديلن مبالغ كبى اعانۀ بحريه ويركوسى ناميله‌ده معاش نسبتنده بر شى قطع ايدلمه‌لى . اصحاب املاك واغنياى مشهوره اوله‌جق روحسزلردن ثروتلرى نسبتنده آيريجه مقطوع بر ويركو تحصيل ايتمه‌لى . حاصلى دها عقالمك ايره‌مديكى بر چوق منابع آره‌يوب بولمه‌ليده ايشه جدى صورتده صاريلمه‌لى يوقسه . . . .

اه عشقنه حكومته خطاب ايدك بو خصوصده‌نه كبى وسائطه مراجعت ايدرسه محق كوريله‌جكندن امين اولسون . وسائط مذكوره تقوين ايدلمك صورتيله مشروعدر ، هركس تأديه‌يه مجبور قالير . آرتق بزم كبى ايمانى كوشه‌ك انسانلره خطاب ايتميك . بزم مقدرا تمز قوۀ بازو ايله دونمكه آليشقدر .

خالص طلعت

تنقيد و تقريظ

حيات حضرت محمد « صلعم »

عنوانلى اثر مقنده

— ٢ —

موضوع بحثمز اولان كتابك ٢٠ نجى صحيفه‌سنده « كره‌ك و بلقع بلده‌لرينك منبت اووالرى ... » ديه برعباره وار . عربستانده (كره‌ك)

و(بلقع) یازیلوب اوقونان ایکی مملکت بولوندیغی خاطرمه کله‌دیکی جهتله دوشوندم ، حتی (یاقوت حموی)نك (معجم البلدان)نی‌ده ایجه قاریشدیردم . نهایت بونلرك (کرك) و (بلقاء) بلده‌لری اولدیغنی ، ناصیلسه ذهول ایدیله‌رك یاکلیش استنساخ قیلنمش بولوندیغنی آکلادم وحقلرنده ، ایکی معتبر اثرده مندرج معلوماتی بالاقتباس بروجه‌آتی یازدم :

« کرك : برنجی وایکنجی حرفنك فتحیله‌اعجمی برکله‌اولوب (بلقاء)نواحیسنده وشام جهتنده‌کی طاغلر اوزرنده مبنی مستحکم برقلعه‌در . بعلبك جوارنده کائن واوزون برمزاری محتوی بولونان برکویك آدی (کرك) در . اوطرفلر اهالیسی، بومزارك(نوح علیه‌السلام)ك قبری اولدیغنه معتقددر. معجم‌البلدان ـ یاقوت حموی »

« کرك : سوریه ولایتنده ودمشق شامك ۲۵۰ کیلومتره جنوبنده‌اوله‌رق (بلقا) خطه‌سنده وبحر لوطه دوکیلن (وادی کرك) مجراسی قربنده، اخیراً تشکیل اولنان (معان) سنجاغنه مرکز اتخاذ اولنمش برقصبه‌اولوب ۸۰۰۰ اهالیسی ومؤسس اولدیغی قیانك شمال غربی کوشه‌سی اوزرنده(بیرس‌قلعه‌سی) نامیله اسکی برقلعه‌سی وبونك ایچنده کلیسادن مبدل خراب برجامعی،اهل‌صلیبدن قاله دیکر برقلعه‌سیله ایچنده‌برچوق قیولرله صهریجلری وعربانله حیوانات‌وتوتون وبرنج تجارتی واردر .

کرك ، ازمنهٔ قدیمه‌ده بیوجك برشهر اولوب قلعه وموقعنك متانتیله مشهور ایدی . اهل صلیب بوقلعه‌ده طول مدت مقاومت ایتمشلرسه‌ده نهایت صلاح‌الدین ایوبی فتح ایتمشدی . اهالیسندن ۱۸۰۰ ی خریستیان وقصوری مسلم اولوب جمله‌سی برحال بدویتده یاشایورلرسه‌ده مرکزلوا اتخاذی، ترقیسنی موجب‌اولاجغی مأمولدر . قاموس‌الاعلام ـ شمس‌الدین سامی بك »

« بلقاء : دمشق سنجاقلرندن بری اولوب شام‌ایله وادی‌القری آراسنده‌در ومرکز اداره‌سی (عمان) بلده‌سیدر . معمور کویلری‌اولوب کثرت‌فلاحتیله، علی‌الخصوص بوغدایئنك غایت ایی اولماسیله مشهوردر . عمان بن لوطه ، یاخود بنی عسل بن لوطدن (بلقاء بن سویده) یه نسبت ایدیلمشدر. (قریهٔ جبارین) ایله (کهف ورقیم) بواراضی داخلنده‌در . معجم‌البلدان ـ یاقوت‌حموی »

« بلقاء : سوریه‌نك قسم جنوبیسنده وفلسطینك شرقنده برخطه‌نك اسمی اولوب اصل بلقا خطه‌سی شریعه ، یعنی اردن نهریله بحر لوطك شرقنده‌در . مرکز قدیمی (عمان) قصبه‌سی ایدی .

الیوم بیروت ولایتنه ملحق بلقا سنجاغی ایسه نفس بلقا خطه‌سندن بشقه فلسطینك حدود مصریه‌یه وعقبه کورفزینه قدر اولان قسم جنوبیسنی وینه فلسطینك شریعه نهریله آق دکیز آراسنده اولان قسم شمالیسنی دخی حاوی وبوجهتله قدس متصرفلغنی اوچ طرفدن محیطدر ....

بولواتك قسم غربیسی زمان قدیمده (سامریه) اسمیله معروف اولوب اهالیسی ، بنی اسرائیله خصومتلریله وشرکده‌کی اصرار وعنادلریله مشهوردرلر . قسم شرقیسنده دخی زمان قدیمده خیلی معموریت بولنوب عمان، حسبان، وادی موسی (پترا) کبی مشهور شهرلرك خرابه‌لری موجوددر . الیوم قضا مرکزی اولان (کرك) قصبه‌سی دخی صلیبیون محارباتی زماننده خیلی اهمیتی حائز بولونمشدر .... قاموس الاعلام ـ شمس‌الدین سامی بك »

ینه کتاب مبحوث عنهك ۲۱ نجی صحیفه‌سنده و « جزیرة العربك مختلف قسملری حقنده معلومات تاریخیه ، یمن قطعه‌سی وسلالهٔ حمیریه » عنوانلی بحثده شوسطرلر کورولیور :

« یمنك اوچنجی حکمداری اولان عبدشمس سبانك میلاددن درت‌یوزسنه اول حمیر وقحطان اسملرنده ایکی اولادی دنیایه کلدی . عنعنات تاریخیه‌یه‌کوره کرك عرب‌عاربه‌نك، کرك اسماعیلیلرله قاریشمش‌اولان عربلرك‌اجدادی‌بونلردر. حمیرك نسللری نسبةً دها زیاده مدنیته میل کوستردیلر ؛ شهرلرده اقامت ایدوب تمدن ایتدیلر . قحطانك اولاد واحفادی ایسه بدویلك عالمنده یاشادیلر .

هرایکی نسلك‌ده کندینه مخصوص برلسانی واردی . حمیری لسانی شهرلرده تکلم ایدیلیر والفباسی‌ده ترتیب وتشکیل ایدیلمش‌اولدیغندن کتابتده اولونوردی. بنی قحطان ، لسان عربله تکلم ایدرلردی ؛ اونلر عربجه‌یی جزیرة‌العربك شمالنده ساکن اولان بنی ابراهیمه‌منسوب عشیرتلرله اختلاطایده‌رك اخذواقتباس ایتدیلر . بنی قحطانده خط وکتابت عصر نبویده ایجاد اولوندی . قحطانیلر ، شعرلرنی عربجه سویلرلردی . حمیری لساننده سویله‌نمش برشعرك نه‌اثرینه، نه‌ده عنعنه‌سنه قطعیاً تصادف ایدیله‌مشدر . »

مورخلر ، (قحطان بن عابر)ك یمنده تشکیل حکومت ایتمه‌سنی هجرت نبویه‌دن تخمیناً وتقریباً اوتوز عصراوّل‌اولاق‌اوزره‌کوستریبورلرو:

« قحطانك پدر عالیلری عابر (هود علیه‌السلام) حضرموت وشحروعمان حوالیلرنده‌کی قوم عاده مبعوث‌نبی ذیشان اولمغله تاریخ‌مقدس‌قسمنده‌کوستریلدیکی اوزره قوم مذکورك هلاکلرندن صوکرا نبی مشارالیه ، نبوتی تصدیق ایدن مؤمنلرله برابر اوراده اقامت بویورمشلر ایدی . وفاتندن صکره فرزندنجیبی وابراهیم علیه‌السلامك جد امجدی (فالغ) اولاد ومتعلقاتی آلوب جزیرهٔ مابین‌النهرین حوالیسنه عزیمت ایلدیکی کی ، دیکر ولد نجیبی (قحطان) اولاد واتباعیله حضرموتدن یمنه کیده‌رك اوراده بردولت مستقله تأسیس ایله‌دی . قبل‌الهجره (۳۰٦۵) »

دیبورلر . شو حساب تخمینی‌یه کوره قحطانیه حکومتی ، میلاد عیسادن یکرمی بش عصر قدر اول تأسس ایتمش اولویور . بوراسنی اونوتمایالم .

قحطانك ؛ یعرب ، جرهم ، حضر موت ، عاد ، عمان نامرلنده بش اوغلی بولوندیغی مرویدر . وفاتنده یعرب ، باباسنك جانشینی اولمش وبرادرلرندن (جرهم)ی حجازه ، (عاد)ی شحره ، (حضر موت) ی جبال شحره (عمان)ی عمان طرفلرینه مأموراً کونده‌رمش وپدرینك عرب بائده‌دن اوکره‌نمش اولدیغی لسانده اصلاحات اجراسنه موفق اولمشدر . حتی حسان بن ثابت رضی‌الله عنه حضرتلرینك شو منظومه‌سنده یعربك اسمی حرمتله ذکر ایدیلمشدر :

تعلمتم من منطق الشیخ یعرب ابینا وصرتم معربین ذوی فقر
وکنتم قدیماً مالکم غیر عجمة کلام وکنتم کالبهائم فی‌القفر

یعربك وفاتنده یرینه‌اوغوللرندن (یشجب)[٭] کچمش، یشجبه‌ده اوغلی (عبدشمس سبا) خلف حکومت اولمشدر .

عبدشمسك اولاد عدیده‌سی آراسنده (حمیر) (کهلان) (عمرو) (عامله)(اشعر) نامنده‌کی اوغوللری مشهور اولوب‌برر قبیله‌پدرلریدر.

دیمك‌که (عبدشمس سبا) قحطانیه حکمدارلرینك اوچنجیسی دکل ، دردنجیسی ایمش . محرر محترم ؛ بوخصوصده ذهول ایله‌دیکی کبی اولادینك میلاددن درت یوز سنه اول طوغدیغنی و (قحطان) اسمنده براوغلی اولدیغنی یازمقاله‌ده خطایه دوشمش .

چونکه : برقاچ سطر یوقاریده سویله‌نیلدیکی‌اوزره میلاددن‌یکرمی بش عصر اوّل تشکل ایتمش برحکومت تحتنه دردنجی‌اولارق‌اوطوران

[٭] تاریخ ابی‌الفداده حا ایله (یشحب) یازیلماسی سهو ناسخدر . قاموسده‌ده جیم ایله مضبوطدر .
(مرآت العبر ـ دیاربکرلی سعیدپاشا . جلد ۲ صحیفه ۱۷۷)

برذاتك، یكرمی برعصر صوكرا جوجوقلری اولماسی ؛ صحائف‌تواریخده دكل ، روایات اساطیر میانده بیله كوروله‌مه‌یه‌جك تقوّلات عجیبه‌دن ، (كهلان) اسمنك (قحطان) صورتنده یازیلماسی‌ده اسملری كتابلك‌باش طرفنه‌دیزیلمش اولان مأخذلره باقیلمادیغنی كوستره‌جك ادلّه‌دندر .

محرر محترمك « حمیرك نسللری نسبةً داها زیاده مدنیته میل كوستردیلر . شهرلرده اقامت ایدوب تمدن ایتدیلر . قحطانك اولاد واحفادی ایسه بدویلك عالمنده یاشادیلر » دیمه‌سی‌ده طوغرو دكلدر . زیرا ، كهلان ، یاخود محرر محترمك یازدیغی وجهله‌قحطان ! برادرندن صوكرا یمن تخت حكومتنه كچمكله برابر اولاد واحفادی آراسندن (غسانیلر) شام طرفلرنده تشكیل حكومت ایله‌مشلر ، ینه كهلان‌زاده اولان (خزاعیلر) مكهٔ مكرمه ریاستنی الده ایتمشلر (اوسیلر) ایله (خزرجیلر)ده یثرب بلده‌سنده اقامتله اورالرك‌اعمارینه‌چالیشمشلردی .

محرر محترمك تنوّع لسان حقنده‌كی مطالعه‌سی‌ده شایان تدقیقدر . بوكا دائر معجم‌البلدانده برروایت واركه نقل ایدییورم :

ارض (عَرَبَه) یه منسوب اولمق اوزره و (مُسْنَد) (زَبُور) (زَقْزَقَه) (حَوِیل) (رشْق) (مُبِین)ناملریله آلتی لهجه‌واردركه: (مسند) حمیریلرك (زبور) بعض اهل یمنله حضرمیلرك (رشق)عدن وجند اهالیسنك (حویل) مهره‌لیلرك (زقزقه) اشعریلرك(مبین) ده (معدّ بن عدنان) اولاد واحفادینك شیوهٔ لسانیدر .

بونلردن برنجیسی: عاد، ثمود، عمالقه، جرهم‌اولی، عبدبن‌الضخم، طسم ، جدیس وأمیم قبائلنه منسوب اولوب ـ اصلاً سریانی اللسان اولان ـ قحطان بن عابر ، بو لهجه‌یی اونلردن اوكرنمش ، اوغلی یعرب‌ده اصلاحات لازمه اجرا ایله‌مشدر .

ایكنجیسی : (جرهم بن فالج) اسمنده بر ذات ایله اولادینه ، اوچنجیسی (یقطن بن عامر) نامنده بركیمسه ایله اولادینه ،دردنجی وبشنجیسی (مدین ویافش ابنا ابراهیم) ه ،آلتنجیسی‌ده اسماعیل بن ابراهیم علیهماالسلامه اسناد اولونویور .

یاقوت‌حموینك بونلردن بهریله اصحابنی ذكر ایتدكجه « لسانهم‌المسند وكتابهم‌المسند » و « لسانهم‌الزبور وكتابهم‌الزبور » ده‌یشندن‌ده ظن عاجزانه‌مه كوره ذكر اولونان لهجه‌لرك قونوشولقله برابر یازیلدیغی‌ده آكلاشیلیور .

مع‌مافیه بو لهجه‌لرك اویله بوسبتون آیری برر لسان دكل ، شیوه تخالفندن وزمان كچدكجه یكی یكی كلمات وتعبیرات استعمالیله برابر اعراب فرقندن ایلری‌كلمش اولاجغنی ظن‌ایدییورم . چونكه :عبرانیجه ایله عربجه آراسنده فرق كلیّ موجود ایكن عبرانیجه انجیلده‌كی « الای الای لماطراقتنی » عباره‌سنك « آلهی آلهی لم تركتنی » معناسنه‌كلدیكی روایت ایدیلمكده ایكن بر قطعه داخلنده وطویلوجه بر قوم آراسنده قونوشولان لسانلرك آیری آیری شیلر اولماسنه احتمال ویریله‌من . عرب مستعربه‌دن بولونان قرشیلر، برای تجارت یازین شامه ، قیشین یمنه كیتدكلری وقت‌عرب‌عاربه‌دن بولونان‌یمن‌ومدینه اهالیسیله قونوشوب آكلاشیرلردی . حتی جدّ پیغمبری (عبدالمطّلب) حضرتلری (سیف بن ذی‌یزن) ك جلوسنی تبریك ایچین حضورینه كیرمش وبلا ترجمان مكالمه‌ده بولونمشدی، حتی حمیر قبیله‌سندن بولونان بر صحابی‌یه طرف رسالتدن حمیرشیوه‌سیله «لیس من‌امبر امصیام فی‌امسفر» بویورولمشدی‌كه بونك قریش عربجه‌سیله اولان فرقی حرف تعریفلرك (ام) اولارق استعمالندن عبارتدر .

اوزاغه كیتمه‌یه نه‌حاجت . بو كون عثمانلیجه قونوشان پای تخت اهالیسیله روم ایلی واناطولی خلقنك تلفظنده‌كی شیوه فرقی ایجه مهم اولمقله برابر آراده‌كی فرقلر طولاییسیله استانبولجه ، روم ایلیجه ، اناطولیجه دییه برر مستقل لسان عد ایتمك كیمسه‌نك خاطرینه كلمز .

واقعا (مقدمهٔ ابن خلدون) ترجمه‌سنده شو سطرلر وار :

« مضر لسانه اعتنا اولنمی آنجق بونك ایچوندركه ممالك‌شام ومصرومغربی استیلا ایتدكلرنده اعاجم ایله اختلاطلرندن ناشی لسان مذكور فاسد وملكه‌سی متغیر اوله‌رق باشقه برلغته منقلب اولوب قرآن كریم ایسه اول لسان اوزره منزل واحادیث نبویه اول‌لغت‌ایله منقول‌ایدوكنه وبونلر دخی اصل‌واساس دین وملت اولدقلرینه مبنی لسان مذكورك فقدانیله قرآن واحادیثك‌فهمی‌مغلق‌ومشكل اولور دیو خوف اولندیغندن بولسانك وضع قوانین ایله احكامنی تدوین لازم كلوب بوجهتله ابواب وفصول ومقدمات ومسائلی حاوی برعلم میدانه كله‌رك اصحابی آكا (علم نحو) و(صناعت عربیه) تسمیه‌ایلدیلر. واكر بوعصرده‌كی لسان عربی‌یه اعتنا واحكامنی استقرا ایلسه‌ك بونده دخی حركات اعرابیه‌یه بدل بولنوركه آنلرك دخی قوانین مخصوصه‌سی اولور واحتمالكه امور مذكوره‌یه اواخرده بولنور . فقط لغت‌مضر ، مسلكندن باشقه براصولده‌اولور.والحاصل بالجمله السنه ولغات ایله بونلرك ملكاتی هپ‌بویله قوانین‌مرتبهٔ‌مخصوصه‌اوزره‌در. ولسان مضری دخی لسان حمیری‌یه نسبتله بومثابه‌ده ایدی‌كه مضر عندنده لسان حمیرینك موضوعات وتصاریف كلماتندن چوغی تغیر ایتمشدر . نته‌كیم عندمزده موجود اولان نقول بوكا شهادت ایلر وبعض عقول قاصره اصحابنك رأیی بو تقدیرمزه مخالفدركه مضر وحمیر لسانلرنی لغت واحده ظنیله لغت حمیریه‌نك قیاسات وقوانیننی لغت مضریه اوزره اجراسنه چالیشیورلر . نته‌كیم بعضلرینك لسان حمیریده قیلك قولدن اشتقاقنی وبوكا مماثل برطاقیم شیلری زعم واعتقاد ایله‌كاری كبی .. آنجق بوذهابلری صحیح اولمایوب بوعصرده‌كی‌عرب‌لغتی ، لغت مضر ایله متغایر اولدیغی كبی لغت حمیر دخی یك چوق اوضاع‌وتصاریف‌وحركات اعرابده لغت مضره مغایر باشقه‌جه لغتدر . »

بو سطرلرك مطالعه‌سندن (حمیر) و (مضر) لغتلرینك بربرینه مغایر اولدیغی آكلاشیلیور . فقط بو مغایرتك اعراب وبعض تصرفات نتیجه‌سی اولدیغی بیلدیریله‌رك بوكونكی عربجه ایله مضر عربجه‌سی آراسنده‌كی فرق نه ایسه مضر عربجه‌سی ایله حمیر عربجه‌سی آراسنده او قدر فرق واردی دیمك ایسته‌نیلیور .

عبد عاجزده بوقاریده بو مطالعه‌یی درمیان ایتمش و (بولهجه‌لرك اویله بوسبتون آیری برر لسان دكل ، شیوه تخالفندن وزمان كچدكجه یكی یكی كلمات استعمالیله برابر اعراب فرقندن ایلری كلمش اولاجغنی ظن ایدییورم) دیمشدم . أوت ، بوكونكی عربجه ایله مضرعربجه‌سی آراسنده فرق كلیّ بولوندیغی‌حالده، مضرشیوه‌سنی همان اونوتمامش‌اولان حجاز بدویلریله طنجه ساحلندن قالقوب كلن برمغربی ـ او قدر شیوه

فرقیله برابر ـ کوروشوب قونوشیور ، همده بزم کبی اومبارك لسانه بوسبتون یابانجی اولانلردن زیاده آکلاشیور .

یازی مسأله‌سنه کلنجه :

(حبیب افندی) مرحومك (خط وخطاطان) عنوانلی کتابندن و « خط عربی‌یه دائر مقدمهٔ ابن خلدوندن مستخرجدر» عنوانلی بحثدن آتیده‌کی فقره‌لری نقل ایدیبورم :

« دیار عربده حمیری موسوم خط عربی (ملوك تبابعه) وقتنده حد کماله بالغ اولوب دولتلرینك وسعت وقوتی ورجالنك فنون وصنایعه رغبتلری سببیله خط وکتابتلری دخی مرغوب اولمش ایدی . بعده ارض عراقده ملك عربی تجدید ایدن (آل منذر) زماننده خط ، بلاد حیره‌یه منتقل اولوب آنلرده خوشنویس کاتبلر ظهور ایلدی . لکن بودولت ، تبابعه دولتی مرتبه‌سنه وارهمیوب کتابتده وسائر صنایعده آنلردن آشاغی قالدی . بعده فن کتابت ، (حیره)دن اهل طائف وقریشه نقل اولنوب آنلردخی اهل قلم اولدیلر . اهل طائف وقریشدن ابتدا استعمال قلم ایلدین (ابوسفیان) ودیکرروایتده (حرب بن امیه) اولوب کتاب حیره‌دن (اسلم بن‌سدره) نام کمسه‌دن اخذ وتعلم ایلمش ایدی . ایدی محقق بودرکه : اهل حجاز ، فن خطی اهل حیره‌دن واهل حیره ، حمیردن اخذ ایدوب جزیرهٔ عربده خطك شیوعی بووجهله اولمشدر ...

قبیلهٔ حمیرك مسند اسمیله موسوم برنوع کتابت مخصوصه‌لری دخی وار ایدی‌که اشکال حروفی یکدیکردن منفصل اولوب رؤساسنك اذنلری اولمادقجه کمسه‌یه تعلیم اولنمزدی .

بعده قبیلهٔ حمیردن قبیلهٔ مضر ، کتابت عربیه‌یی تعلم ایتدیلر ایسه‌ده بادیه‌نشین اعرابدن اولدقلرندن سائر صنایع کبی صنعت کتابتك دخی مزایاسنه واصل اوله‌مدیلر . »

طاهر المولوی

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

سیلان آطه‌سی ثروت طبیعیه‌سی

جغرافیا نقطه‌سندن سیلان آطه‌سی :

سیلان آطه‌سنك من‌القدیم عین‌وضعیت حاضره‌یه مالك برآطه اولدیغنی ادعا ایدن اسکی وینی جغرافیا علماسنك مطالعه‌لرینه رغماً ، شو صوك عصرلرده‌کی متفننلرك ژه‌اولوژی Geology نقطه‌سندن ایتدکلری تدقیقاته نظراً مذکور آطه وقتیله حال حاضرندن دها وسیع ودها بیوك بر شکل وماهیتده بولوندیغی وعوارض طبیعیه ، ارضیه‌یه معروض قالدیغی جهتله آطه‌نك اقسام سائره‌سنك محو ونابود اولوب دکزآلتنه کیردیکنی ادعاایدیبورلر . بعضیلری‌ده مذکورآطه‌نك دیکرآفریقا ، مالدیو ، شاغو قطعه‌وجزائریله مربوط وبنه‌طوفان وزلزله عوارضنه تابع ومعروض بولنمسی اوزرینه اراضی وقطعات‌مذکوره‌ایله فك ارتباط ایدرك ، شکل حاضره منقلب اولمش اولدیغنی درمیان ایلیورلر . حتی بوقدرله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك ، آطه‌ده موجود بولنان حیواناتله آفریقا وسائر قطعه‌لرده یتشن حیوان ونبات بیننده مشابهت تامه وقریبه موجود اولدیغنی کندی مدعالرینی تأیید وتأکید ایچون باشلیجه دلیل وشاهد کوسترمشلردر . بشقه‌لری‌ده آطه‌نك (موریس) و (ماداغسقار) جزائریله مربوط ومتصل بولندیغنی واخیراً عوارض طبیعیه وفوق‌العاده‌نك وقوعیله بوحاله کلدیکنی قویاً اثبات ایلکده‌در .

سیلان طاغلری وقیالری بر آطه‌در :

سیلان آطه‌سنك ، منتها نقاط شمالیه‌سیله ، ساحلنك بر قسمی قیالقدن مستثنا اولدیغی حالده ، آطه‌نك هان‌هرطرفی وهریری طاغلق وقیالقدر . طاغلرله قیالرك صلابت وتشکلاتنه باقیلیرسه ، بیکلرجه سنه‌دن برو آطه شکل وماهیتنی محافظه ایتدیکی استدلال ایدلمکده‌در . یالکز شایان تدقیق‌ومطالعه اولان جهت مذکور آطه‌ده الیوم موجود بولنان جبال وتلالك عوارض طبیعیه‌یه بالدفعات معروض قالمش اولدیغندن ، مرور زمانله ارتفاع وانحطاط پیدا ایتمش اولمسی قضیه‌سیدر .

قیالرله طاغلر تمامیله هندستان جنوبیده موجود اولان طاغ وقیالرك جنسندن وغایت قویو رنکلی ، سرت ومتیندر . عین زمانده آچیق رنکلی قیالرده آطه‌ده آز بولنمدیغندن ، جله‌سنك مواد معدنیه وکیمیویه‌یی حائز بولوندقلری‌الدی‌التدقیق اکلاشلمشدر . مذکور قیالرك احتوا ایتدکلری‌معادن‌آچیقدن آچیغه کندیلرینی کوسترمکده‌درلر . شمندوفرله ، طاغلر آره‌سندن کچیلدیکی زمان قیالرك‌پاریل‌پاریل پارلامقده اولدقلری کوریلور . غرابت‌طاشی سیلان آطه‌سنده مبذولاً بولندیغی کبی اعمال صناعیه‌یه یارایان سنکپاره‌لرده چوقدر .

آطه‌نك معادنی :

سیلان آطه‌سنه ، انکلیزلر طرفندن Gən comry (مجوهر مملکتی) نامی ویرلشدر . فی‌الحقیقه بو آطه‌ده هر درلو احجار ذی قیمت ایله میاه معدنیه ، کومور ، غرافیت ، چین‌آلچیسی ، عادی‌آلچی ، نفت وغاز یاغی ، آلتون ، کوموش ، آلومینیوم ، پلاتین وسائره بولونمقده ومملکتك باشلیجه ثروت وسامانی تشکیل ایتمکده‌در .

غرافیت معدنی :

۱۹۰۳ سنهٔ میلادیه‌سندن برو هر سنه آطه‌دن ۲۳,۹۰۳ طونیلاتوالق غرافیت اوروپایه سوق وارسال اولنمقده‌درکه ، غرافیتك Graphite بهر طونیلاتوسی آطه‌ده‌کی قومپانیه‌لره بشیوز روپیه‌یه صاتیلمقده‌در . بوسنه‌ظرفنده سیلان آطه‌سنه غرافیت قیمتی‌اولمق‌اوزره ، اجنبی‌پاره‌سی اولدرق ۱۱,۹۷۱,۵۰۰ روپیه‌که ۷۹۸,۱۰۰ انکلیز لیراسی ایدر ـ کیرمشدر . غرافیتدن قورشون قلملری یاپیلدیغی سوپلك زائددر . دیمك اولیورکه ، قوللانوب استهلاك ایتدیکمز قورشون قلملرك اك اساسلی ماده‌سی بو آطه‌دن چیقار . مذکور معدن سیلان آطه‌سنك غرب وجنوب طرفلرنده مبذولاً موجوددر . بومعدن ، اوجاقلردن کمال زحمتله چیقارلدقدن صوکره ایکی دفعه تصفیه اولنور وبویوك فیچیلر درونده قونیلوب قولومبویه وآوروپایه سوق ایدیلیر . غرافیت معدننده سیاه‌قورشون دخی اعمال ایدلمکده‌درکه ، قیمتك کوندن کونه آرتمسنه سبب اولمشدر .

Mika فظ معدنی :

بو معدن دینامو ، وموتور ایشلریچون غایت‌قوللانیشلی اولوب ، کیت‌وافره ایله سیلان آطه‌سنك طاغلریله قیالقلرنده استحصال واستخراج اولنمقده‌در .

آلتون معدنی :

سیلان‌آطه‌سنده جاری‌اولان نهرلرك یتاغنده و (یه‌دی) زراعت ایتدکلری تارلالرده ، وادیلرده وخصوصیله سطح بحردن اوچ بیك انکلیز قدمی یوکسك بولنان (نووارا الیا) Nuwara elia قصبه‌سنك طاغلرنده مبذولدر . وقتیله بو معدنك کشف واستعماله Sir samuel Baker سیلان آطه‌سی والیسی بذل همت ایدرك ، اوسترالیادن متخصص معدنجیلری آطه‌یه جلب‌ایتمك صورتیله امنیه‌سنه موفق اولمشدر . دها صوکره‌لری (ترانسوال) محاربه‌سی اثناسنده انکلیزلر طرفندن اسیر آلنان (بوئر) لر بوآطه‌یه سوق ایدلشلر وآلتون‌وپلاتین معدنلرینك ظاهره اخراجنه آنلرده یاردم ایتمشلردر .

پلاتین معدنی :

پلاتین معدنی آلتون معدنی قدر هنوز مبذول دکلسه‌ده ، آطه‌نك بعض مواقعنده بولنیور . بوکونلرده مذکور معدنك تحریسی ایچون حکومت محلیه طرفندن تشبثات مقتضیه‌ده بولنلمش وبو ایش ایچون انکلتره ، اوسترالیادن بعض متخصصلر جلب ایدلشدر .

دمیر معدنی :

آطه‌نك Balouhoda قصبه‌سنده دمیر معدنی کلیتلو مقدارده استحصال ایدلکده‌در . غایت تمیز و (جروف) ـ کیر ـ سز برصورتده خارجه چیقاریلان بو معدندن فوق‌العاده برصورتده اهالی وحکومت مشترکاً استفاده ایتمکده‌درلر. نفس آطه‌ده برطاقم ماکنه وموتورلر بوسایه‌ده اعمال اولنمقده‌در . هله‌زراعت وحراثه عائد اولان آلات وادوات حدیدیه وسائره تمامیله مملکتده‌کی فابریقه‌لر واسطه‌سیله اعمال‌اولنوب، اوجوز برفیآتله زراعه ـ تقسیطله ـ صاتیلمقده‌در . مذکور معدن یوزندن تجارت واقتصاد، عمران وثروت لایقیله سیلان‌آطه‌سنده حکمنی اجرا ایتمشدر . مذکور دمیرلردن شوصوك زمانلرده چلیك‌دخی‌یاپیلمقده، مانچسترده‌کی (شفیلد) فابریقه‌سنك معمولاتنه یقین بر ظرافتله بر چوق اشیا ومعمولات میدانه کتیرلکده‌در . آطه‌نك یرلیلری اولان (سینهالی) لر دمیر ایشلرنده مهارت فوق‌العاده‌یه مالکدرلر .

جواهر واحجار ذی قیمت :

سیلان آطه‌سی اوته‌دن برو مجوهر طاشلریله معروف ومشهوردر . احجار مذکوره آطه‌نك، حضرت آدم تپه ـ ذروه ـ سنك سلسله‌ٔ جبالنی تشکیل‌ایدن طاغلرك غرب جنوبیسنده کثرت ووفور ایله بولنمقده‌در . سیلان معدن‌طاشلری پك معتبردر . چونکه بر یوزنده بولنان سائر معدنلردن حاصل اولان ذی‌قیمت احجاره نظراً بورانك طاشلری دها جلالی، آغیر ومتیندر . بوکرانبها طاشلر ، اوجاغك تا ایلك طبقه‌سنده بولنورکه ، پك آز بر زحمتله میدانه چیقاریله‌بیلیر . عین زمانده اوجاغك یوز انکلیز قدمی عمقنه قدر معدن طبقه‌لری علی‌الاتصال اوزانوب کیتمشدر .

معدنجیلر طاشلری چیقاردقدن صوکره فوق‌العاده بر دقتله آنلری بیقار، تمیزلر ویونترلر . بو عملیات سنه‌نك اك قورو موسمی اولان افرنجی کانون اول آیندن مارت آینه قدر اجرا اولنور. سیلان آطه‌سنده بولنان احجار ذی قیمت بونلردر:[معادن‌مذکوره‌نك چوغنك تورکجه‌مقابلی بولنمدیغی جهتله‌لاتین‌وانکلیزجه‌سنی یازیبورم . انجق ماهیتنی لایقیله تعریف ایده‌بیلمك ایچون رنکلریله قیمتلرینی یازمق صورتیله محترم قارئلرمه بر فکر مخصوص ویرمکه چالیشیرم .]

(۱) corundum

غایت‌آغیر، متحمل، متین وفوق‌العاده مجلا برطاشدر . هررنکده‌بولور. رنکسزینه بیاض Sapphire دیرلرکه، تمامیله الماس کبی پارلار . بعضاً الماس یرینه عجمی مشتریلره صاتیله‌بیلیر . قرمزی رنکلیسی ایسه تمامیله یاقوت کبیدر. حتی بو یاقوتلره استانبول واوروپا جواهرجیلری یکی یاقوت معدنی تسمیه ایدیبورلرسه‌ده طوغری دکلدر . حدذاتنده خاص‌ومستقل برمعدندر . مبذولیتله میدانه چیقدیغندن قیمتی پك اوجوزدر . ممالك شرقیه‌ده ، هرکس بو طاشی استعمال ایدیبور .

(۲) Ruby [یاقوت]

سیلان آطه‌سنك اك‌نفیس واك قیمتلی برمعدنیدر . خصوصیله (کوکرجین قانی) « Pigeon oblood » رنکنده بولنوب ، لکه ودامارسز اولورسه پك بهالی‌یه صاتیلیر . سیلان یاقوتلرینك قسم اعظمی ، رنکلری مائی‌یه چالیور . خالص قرمزی یاقوت نادراً بولنور . هله شو زمانلرده اندردر . فقط کوزی آچیق یرلیلر بونك چاره‌سنی بولمقده کوجلك چکمیورلر . یاقوتك مائیلکنی کیدرمك ایچون طاشی آتشله یاقارلر . بو عملیاتدن صوکره مائیلك طاشدن تمامیله غائب اولور . حقیق بریاقوتی تفریق ایتمك هرکسك کاری دکلدر . مطلقا صنعتك، ایشك اری ومتخصصی اولملیدر .

(۳) Sapphire [مائی یاقوت] یاخود زافیرویه‌یلمز طاشی :

بو آطه‌ده کلیتلوجه اخراج اولنمقده‌در . زافیرك مطلقا مائی‌اولمسی‌ده شرط دکلدر، مذکور طاشك هررنکی واردر . حتی بیاضی وسیاهی بیله . فقط اك زیاده مطلوب، مرغوب اولانلری، شفاف ومائیلریدر .

زافیرك فستقی، موررنکلیلری‌ده بولنور . بونلرك برنجیسنه Amethyst ، ایکنجیسنه‌ده Tourmarline تسمیه ایدرلر .

حقیق، شفاف، پارلاق ومائی بر زافیرك قیمتی یاقوتدن آشاغی دکلدر . یوزوکه مخصوص ایی بر طاش اوچیوز وبشیوز ـ ۴۰۰ × ۴۰۰۰ غروش ـ روپیه‌یه انجق صاتون‌آله‌بیلیر . فقط مائی رنکنده بولنمیان طاشلرك قیمتی ایسه پك اهوندر . بومعدنك صاری رنکلیسی‌ده واردر . بنه‌اوجوز صاتیلمقده‌در . پورتقال رنکلیسی‌ده پك خوش وایی بر منظره تشکیل ایدر . تورکجه‌ده بونلرك اسامی مخصوصه‌سی یوقدر، ظن ایدرم عربجه‌سی (زبرجد) ، فارسیسی‌ده (لعل) اوله‌جقدر .

یاقوت ایله مائی زافیر معدن طاشلرینی یونتوجیلر یونتارکن آره صیره طاشك ایچندن قبه‌لی وغایت مدور دیکر بر طاش چیقار . بو طاشه (بیلدیز) دیرلر . علی‌الاکثر بوکبی بیلدیزلرك رنك ولطافتی مکمل اولور وغایت آغیر بر قیمت مقابلنده صاتیلیر .

لکه‌سز وطامارسز یاقوت ایله زافیر آز اولدیغندن، بونکچون مذکور طاشلرك قیمتی دائما یوکسکجه‌در .

سیلان آطه‌سی، بالخاصه یاقوت، زمرد، زافیرك یریدر .

(٤) زمرد معدنی :

بو معدنده یاقوت کبیدر. علی‌الاکثر ایچنده اینجه ـ قیل کبی ـ بر چیزکی بولنور ، لکه‌سز وچیزکیسز اولانلرینك قیمتی یاقوتدنده زیاده‌در . قولومبو فخری شهبندرمزك پارماغنده بولنان یشیل برزمرد یوزوکنك ـ اوفاق برفندق ویاخود ایری برنخود دانه‌سی قدردر ـ قیمتنی صوردیغمده درتیوز لیرا ویردیلر صاتمدم دیمسونمی! حالبوکه، بن آنی اللی لیرایه تخمین ایتمشیدم . ذاتاً صاف ، شفاف ویشیل زمرد قدر رنکی خوش برجوهر تصور ایتمم‌که دیکرلرینه مرجع اولسون .

بر حکایه :

۱۲۹۲ سنهٔ مسیحیه‌سنده آطه‌یی سیاحةً زیارت ایدن یونانلی سیاح Marcopolo مارقوپولونك روایتنه نظراً سیلان قرالنده قول جسامتنده وال بچمنده عیبسز ، علتسز وآتش کبی پارلایان بر یاقوتپاره کورمش ایمش . قیمتنی صوردیغنده ، قرال « بونك ایچون هندستان حکمداری بکا بر مملکت ویرمشدر . آتالرمدن بکا یادکار اوله‌رق انتقال ایتدیکی جهتله صاتمغه راضی اولمدم» دیمشدر . بو حکایه‌یی انکلیزلر مذکور سیاحدن نقل‌واقتباس ایلمشلردر.

سیلانی ضبط‌واستیلاایتدکاری صیره‌ده انکلیزلرسیلان قرالنك مجوهراتنی‌ده غصب ایتدیلر . مجوهرات مذکوره میاننده زمردایله یاقوتدن برقاچ‌یوزدانه‌دن مرکب ایکی تسبیح بولنیوردی . مذکور طاشلرله تسبیحلرك انکلتره موزهٔ قرالیسنده موجود اولدیغی متواتراً بوراده سویلنمکده‌در .

(۵) Zircon عربجه‌سی (زرقان) در .
(٦) Garnet
(۷) Topaz
(۸) Beryl
(۹) chrysoberyl
(۱۰) Spinel
(۱۱) quarts
(۱۲) Felspar
(۱۳) cordierite
(۱٤) Mooustone (عین‌الشمس) در .
(۱۵) Ondaluslte

بالاده‌کی طاشلرك هربری بررنکده وجمله‌سی مجوهراتدن عدایدلکده‌درلر. قیمتجه بعضیلری پك اوجوز ، بعضیلری‌ده اوجوز وبر قسمی‌ده بهالی فیآتله صاتیلمقده‌در .

(۱۶) catseye (عین‌الهر) :

تورکجه‌سی (کدی کوزی) طاشی جداً کوزل وغایت مقبول وظریفدر . کیجه وقتی کدی کوزی کبی ضیادار، رنکی متحولدر . قیمتی‌ده اوجوز دکلدر.

مرجان وانجو وسائر احجار ذی قیمت مبذولاً قولومبو وسیلان آطه‌سنده بولنور . انجو صید ایتمك ایچون حکومت محلیه طرفندن متعدد طالغیجلره معاش تخصیص ایدلمش وچیقاریلان انجولر اوروپایه کوندریلوب صاتیلمقده‌در.

حکومت ، کندیسنی آلیش ویریشچی ومحتکر درکه‌سنه ایندیردیکی جهتله اهالی نظرنده‌کی حرمت واعتبارینی زیاده‌سیله غائب ایتمش وحتی مذکور انجو تجارت وصرفیته اشتغال ایدنلرك خصومتنی‌ده جلبه سببیت ویرمشدر . سیلان آطه‌سنده‌کی جواهرجیلکله آکا تعلق ایدن صنایع سائره‌نك جمله‌سی مورملی وسیلان آطه‌سنك مسلمانلری النده‌در .

بورایه برای سیاحت کلن بیکلرجه آمریقالی وبرازیلیالیلرك پاره‌لرینی چکمکده صوك درجه مهارت واختصاص کسب ایلمشلردر .

برلیراق طاشی لایفهم فرنکلره بش اون لیرا مقابلنده صاتیورلر . مغبون اولوب آلدانماق غیرقابلدر . مجوهرجی دکانه کیردیکی زمان بر طاش مقابلنده طلب اولنان پاره‌نك اونده ایکیسی طاشك قیمتنی تشکیل ایدیور . مشتری مال صاحبنه نه تکلیف ایتسه اوست طرفی کار قالیور . بو حالت روحیه‌یی بکا بو ایشلرده ماهر اولان بر مسلمان سویلدی .

آطه‌ده میاه معدنیه ، کومور باقیر معدنلری‌ده واردر . معادن مذکوره بیدربی میدانه چیقاریلوب ایشلتدیرلمکده‌در .

آطه‌نك احوال تاریخیه وجغرافیه‌سی :

سیلان آطه‌سنك احوال تاریخیه وجغرافیه‌سی حقنده Ptolemy - بطلمیوس - Cosmas (سندباد) - که بورالری وقتیله زیارت ایتدیکنی ادعا ایدن بر مسلمان قاپودانیدر، آلتی‌یوز سنه اول یازمش اولدیغی سیاحتنامه‌ده سیلان احوالندن‌ده بحث ایلمشدر - بر چوق مطالعاتده بولنمشلر ایسه‌ده ، جمله‌سی حکایات وروایات قبیلندندر . یالکز محقق برشی وارسه سیلان آطه‌سی خلفای بنی عباسك زیر اداره‌سنه کچمش اولدیغی وبورایه بصره ، عراقدن ، بحرین، ومسقطدن، عمان سواحلندن، ایران ، کورفزنده‌کی سواحل ایرانیه‌دن انجو صید ایتمك طمعیله یوزبیکلرجه خلقك کلوب یرلشدیکی، حال حاضرده آطه‌ده موجود بولنان طوائف وعناصرك تشکلات بدنیه وخطوط وجهیه‌لرندن قولایجه آکلاشیلیر . عین زمانده آطه‌نك یرلیلریله ، ازمنهٔ سابقه‌ده بورایه مهاجرت وتوطن ایدنلر آره‌سنده اخلاق وعادات ، طبایع نقطه‌سندن‌ده بیوك برفرق ظاهر وآشکاردر . چونکه عصرلرده تجارت ایچون سیلان آطه‌سی بیوك برمرکز ومتوسط برنقطه تشکیل ایدییوردی . جسیم یلکن کیلری، حبش وحجاز، سوریه، عدن، یمن سواحلندن بورایه کندی متاعلرینی کتیروب صاتارلردی . فقط برینه نقد دکل ینه آطه‌نك امتعه‌واقمشهٔ نفیسه‌سندن آلوب، هندستانه، مسقطه، عمان وایران کورفز وسواحلنه، بصره وبغداده قدر کوتوروب اوراده صاتارلردی .

مبادله اصولیله سیلان آطه‌سنده تجارت اجرا اولندیغی جمله مؤرخینك تحت تصدیقنده‌در . بوکا نه حاجت ، فی یومنا هذا مذکور مبادله اصولك سیلان کویلرنده حکمفرما اولدیغی کورن، بالاده‌کی مدعانی طبیعتیله تصدیق ایدر .

آطه‌نك چین حکومتیله‌ده چونکه ازمنه‌ده ارتباطی بولندیغی چین مؤرخلری بیان ایدرك ، کندی مدعالرینه دلیل اولمق اوزره‌ده وقتیله چین امپراطورلغی طرفندن سیلان آطه‌سنه کوندریلن برهیئته قارشو اهالئ محلیه طرفندن وقوع بولان تجاوز وتحقیر اوزرینه چین حکومتی، ۱۴۰۸ سنه‌سنده آطه‌نك قرالنی تحت الحفظ اولدرق چینه جلب ایتدیروب جزا الدیرلدیغنی شاهد کوستریورلر .

سیلان ایرلاندا آطه‌سی جسامتنده‌در . سیلان آطه‌سی طولاً تام ۲۷۰ وعرضاً ۱۴۰ میلدر . آطه‌نك جسامتی‌ده (۲۵،۴۸۱) میل مربعدرکه، ایرلاندا آطه‌سنك وسعتنده‌در .

سیلان اطه‌سی: قولومبو

س . م . توفیق

سیاسیات

اجمال سیاسی

صوك محاربه‌نك تأثیراتی دول معظمه آراسنده‌کی مناسبات اوزرینه حالا دوام ایتمکده‌در ؛ بکرش قونفرانسنك ویرمش اولدیغی نتیجه‌لر دول مذکوره‌یی بالقانلره قارشی ایکی مخالف مسلك تعقیب ایتمه‌یه سوق ایدییور ؛ ائتلاف مثلث دولتلری نتایج مذکوره‌نك ابقا ودوامنی آرزو وتأیید ایدییورلر ؛ بونلر آراسنده‌ده الڭ فعالی وهرکسدن زیاده اوك ایاق اولانی - روسیه‌در ؛ فی الحقیقه روسیه‌نك بالقانلرده‌کی سیاستی فعلاً افلاس ایتمشدر ؛ بزه قارشی بالقان دولتلرینی برلشدیره‌رك محاربه‌یه سوق ایده‌ن شو دولت بالقانلرده کندیسنه تابع ، ایسته‌دیکی کبی اداره وسوق ایده‌جك برکتله‌نك تشکلنی آرزو ایلیوردی ؛ حالبوکه بلغارستان وروسیه دولتلری بتون شو آرزو وآمالنی کندی حرکتلری ایله زیر وزبر ایله‌دیلر؛ بالقانلرده روسیه‌یه تابع برکتله‌دکل ایکی بلك‌دیکرینه مخالف وخصم جان اولان قوتلر تشکل ایتدی؛ بونلردن بریسی اولان بلغارستانده روسیه علیهنه آچیقدن آچیغه برجریان عمومی حکمفرمادر؛ بلغارلر بوکون اسکی دشمنلرندن زیاده روسیه‌یی تلعین ایدییورلر وبتون فلاکتلرینی روسیه‌یه عطف ایتمکده‌درلر ؛ بونکله برابر بلغارلر بکرش قونفرانسنك حصوله کتورمش اولدیغی نتیجه ووضعیته اصلا سرفرو ایده‌میه‌جکلرینی، ایلك فرصتدن استفاده ایده‌رك بونتیجه‌لری آلت‌اوست ایده‌جکلرینی‌ده سویله‌مکدن چکنمیورلر ؛ اتفاق مثلث دولتلرندن آوستریا وایتالیاده بلغارستانك شو تمایلات وآرزولرینی حمایه وترویج ایدییورلر ؛ روسیه کندی متفقلری ایله بکرش قونفرانسی نتایجنی مدافعه ومحافظه ایتمك ایچون نقدر چالیشیورسه آوستریا وایتالیاده او نسبتده قونفرانسك نتایجنی بر طرف ایتمه‌یه متمایل کورینیورلر ؛ بالطبع بومیانده بالقانلرایله علاقه‌دار وبالقانلرده قوت اعتباریله هرکسدن زیاده اهمیتی حائز اولان عثمانلولغك آلاجغی وضعیت دریپش نظر ایدیلیور . هرنقدر بز بکرش قونفرانسنك ویرمش اولدیغی نتایجه لاقید طاورانیور وبتون دقت وقتمزی آناطولینك احیا واعمارینه صرف ایتمه‌یه مصمم ایسه‌ك ، بلغارستانله آرامزده تأسس ایتمش اولان مناسبات ، افکار عامه و محافل سیاسیه‌یی اشغال ایتمکدن خالی قالمیور . بونك سببی غایت آچیقدر : بزمده بلغارستان قدر حربك نتایجندن غیر ممنون اولمه‌مز اقتضا ایدر . بزمده هیچ اولمزسه بلغارستان قدر شو نتایج الیمه‌نك تعمیر و تصحیحنی آرزو ایتمه‌مز طبیعی اولور . ایشته منافع وآرزولرك شو اشتراکی کندن بعض محافلده‌کی بزمله بلغارستان آره‌سنده‌بر اتحادك تأسسندن بحث ایدلمکده‌در .

ایشته روسیه‌یی دوشوندیرن مسئله‌لردن بریسی‌ده بودر . بودولتی بزه قارشی بر وضعیت خصمانه آلارق بعض تشبثات بدخواهانه‌یه سوق

ايدن ماده‌لردن بريسی‌ده شوحالدر : روسيه بزی قيلدامیه‌جق، بردها روم ايلی ، ماكدونيا ايشلرينه مداخله ايده‌میه‌جك حالده براقق ايسته‌يور . ولايات شرقيه مسئله‌سی‌ده بو مناسبتله چيقارمشدر . روسيه‌نك اصل مقصدی ولايات شرقيه‌ده ارمنيلره حقوق واصلاحات تأمين ايتمك اولسيدی اولا كندی تبعه‌سی اولان ارمنيلره عثمانلی ارمنيلرينك اليوم حائز بولندقلری حقوق و امتيازاتك هيچ اولمزسه يوزده برينی بخش ايدردی وثانياً بتون ممالك عثمانيه‌ده واسع اصلاحاتك تطبيقنه قرار ويرمش اولان حكومت عثمانيه‌يه بر آز دقت وفرصت ويرردی! روسيه‌يی بيلنلر، روسيه افكار عموميه‌سنده محافل سياسيه‌سنده ارمنيلره قارشی بسله‌نيلن حس و فكر نفرت وخشونته واقف اولانلرجه معلومدركه روسلرك شرقده اك زياده نفرت و استكراه ايتدكلری بر قوم ، او ايسه اوده ارمنيلردر. امثالی عثمانلو تاريخنك اك مظلم دوره‌لرنده بيله كورونمه‌مش اولان مظالم وشدتلری مثلا كليسا املاكنك مصادره‌سی اثناسنده ارمنی كليسالرينی، راهب‌خانه‌لری طوپه‌طوتمق كبی ارمنيلر حقنده ظلم وشدت اجراسی خصوصنده روسيه دولتی هيچ برزمان تردد بيله ايتمه‌مشدر؛ اليوم بيله روسيه محبسلرنده يوزلرجه ارمنی كنجلری ، متفكرلری اينكله مكده‌ديرلر . روسيه‌ده ساكن بر بچق ميليون ارمنيلرك دوماده يالكز برمرخصلری واردر !!

بليورز ارمنی وطنداشلريمز بويله بر دولتك اغفالاتنه آلدانيور - لرمی ؟ آلدانوب آنك صميميت وحسن نيتنه اينانيورلرسه تأسف ايتمه‌ليدر . روسيه ارمنيلرك سلامت وفلاحی ايچون دكل ، ارمنيلر وتوركلر ايچون قويو قازمق ايسته‌يور : بو قويويه كندی آياقلريمزله بيله‌رك ودوشونه‌رك دوشرسك ، آرتق قباحت روسيه‌دن زياده بزم كنديمزه عائددر !

ايشته بويله بر زمانده وتام روسيه‌نك ارمنيلری الده بهانه ايده‌رك عثمانلولغی مشكلات وغائله‌لر ايچنده بوغمق ايسته‌ديكی برآنده ـ مختلط ، ارمنی مجلس مليسنك محترم ارمنی پطريقی واسطه‌سی ايله حكومته مراجعت ايده‌رك غير قانونی ، غير عرفی بر طلبده بولنمه‌سی ـ غايت معنيدار دكلی‌در ؟ طلب مذكور هركسجه معلومدر . پطريق افندی عدليه نظارتنه تقديم ايتمش اولديغی بر مخطره‌ده اليوم اجراسی ايچون استحضاراتده بولنلان انتخابات عموميه‌نك « تمثيل نسبی » اصولی اوزرينه ياپيلمه‌سنی طلب ايتمشدر ، تمثيل نسبی ديمك ـ بو قومك عدد وافرادی نسبتنده مجلس مليه‌يه مبعوثلر كوندرمه‌سی ديمكدر . بو اصول قبول ايدلديكی يرلرده هرقوم يالكز كندينه عائد مبعوثلری انتخاب ايدر ، باشقه‌لرينه رأی ويرمز! ديمككه ارمنی مختلط مجلسی ـ ممالك عثمانيه‌نك هرهانكی بر قطعه‌سنده وياخود نقطه‌سنده ساكن ارمنيلرك يالكز ارمنی قومنه منسوب نامزدلره رأی ويرمه‌سنی وبو نامزدلرك‌ده عددی، قومك حائز بولنديغی افرادی عددی نسبتنده اولجه تعيين ايديله‌رك بهمه‌حال انتخاب ايدلمه‌لرينی طلب ايله‌يور .

بز بو راده بو طلبی تأييد ايدن ومخطره‌ده سرد اولنمش بولنان اسباب موجبه‌يی تحليل وتدقيق ايتميه‌جكز ، هرنقدر مذكور اسباب موجبه‌نك قرين صحت ومحق اولديغی حقنده بر چوق موافق ومخالف مطالعات سرد ايديلبرسه‌ده ـ بر بونلردن صرف نظر ايده‌رك وبتون اسباب موجبه‌يی بر حقيقت محقه فرض ايليه‌رك واقع اولان طلب يالكز موافق قانون اولوب اولمه‌ديغنی مطالعه ايده‌جكز ! مخطره‌ده طلب اولنان شی ـ اليوم مرعی اولان اصول انتخاباتی تبديل ايده‌رك يرينه يكی براصولك وضعندن عبارتدر . وبو طلبی قوهٔ اجرائيه‌يه خطاباً سرد ايديورلر ! حالبوكه بو كون الده موجود اولان واجراسی قوهٔ اجرائيه‌جه مجبوری بولنان اصول انتخابات قوانين اساسيه‌سنك مصرح بر ماده‌سی موجبنجه وضع ايدلمشدر . ديمككه طلب ايديلن شی حقيقت حالده ـ قانون اساسينك تبديل وتغيری‌در . ديكر طرفدن ينه قانون اساسی ـ بو كبی تبديلات وتغيراتك طريق قانونيسنی كنديسی صراحةً تعيين ايله‌مشدر . قوانين اساسيه‌نك برماده‌سی تبديل ايدلمك ايسته‌نيلديكی حالده مجلس مبعوثانه بر تكليف واقع اولور . مجلس مبعوثان اوتكليفی مذاكره ايدر وحقنده قرار ويرر . آرزو ايديلن تبديل قبول اولنديغی حالده مجلس اعيانه كيدر و مجلس اعيانده مجلس مبعوثانك قرارينی قبول ايتديكی حالده ارادهٔ سنيه‌يه عرض ايديلر . ويالكز ارادهٔ سنيه‌سی چيقدقدن صوكره تبديل واقع قانون شكل وماهيتنی حائز وقوهٔ اجرائيه‌جه‌ده اجراسی مجبوری اولور .

حال بويله ايكن نصل اولورده منورالافكار وقانون پرست ذواتدن متشكل برهيئت محترمه برمقامك واسطه‌سی ايله قوهٔ اجرائيه‌يه مراجعت ايده‌رك غير قانونی برحركتده بولنمه‌يی تكليف ايدر ؟ بز عدليه ناظرينك شو غيرقانونی ومخالف مشروطيت اولان تكليفی برلسان مناسبله رد ايتمه‌سنی البته‌كه تصويب ايديورز . واميد ايدرزكه ارمنی وطنداشلريمزده ياكلش بربوله صاپمش اولدقلرينی تقدير ايده‌رك شو غيرقانونی وغائله‌لی طريقدن واز كچرلر ولزومسز بی‌فائده ولاكن خطرلی كورولتيلره ميدان ويرمزلر .

احمد اغايف

شئون

جمعيت خيريهٔ اسلاميه

سكز اون آی اوليسی مصرلی محمد شريعی پاشا حضرتلرينك تشبث ودعوتی اوزرينه پراپالاس اوتلنده بالاجتماع « جمعيت خيريهٔ اسلاميه » عنوانی آلتنده بر جمعيت تأسيسی قرارلاشديريلمش ، عقبنده توركجه بر نظامنامه‌ده ميدانه كتيريلمش ايدی . فقط او زمانلر عالمك سويله‌ديكی كبی ، قلبلری بسبتون باشقه امللر ايله مشبوع اولديغی حالده صرف هر يكی ايشيك باشنده بولنمغی شرف ومنفعتلری اقتضاسندن بيلن غيرمتجانس

اعضانك ایشـه قاریشمش اولمـسندمی ، یاخود او دوره‌یه عائد هرج ومرجك تأثیراتیله‌می ، هر نصلسه بردن بره ابراز فعالیت ایده‌مه‌مش ایشه باشلایه‌مامش ایدی . آنکچون کوچوك بر پرهیز یاپمق ، آز چوق مسهل قوللانمق ایجاب ایتمشدی .

بو صورتله وقوعه لکن آز بر دورهٔ توقفدن صـوکرا ، مقتدر ، غیور خلاصه بر جمعیتك احیا وادامه‌سی ایچـون ایجاب ایدن هردرلو مزایایی حائز اعضـانك مساعئ متمادیه‌سی سایه‌سنده جمعیتك تشکلات داخلیه‌سی اکمال ایدیلمشدر .

جمعیتك ریاست جلیله‌سی‌ده ولی عهد خلافت دولتلو نجابتلو یوسف عزالدین افندی حضرتلری طرفندن قبول بویوریلمش و آرتق جمعیت‌ده جدی بر صورتده ایشـنه مباشرت ایده‌رك مهم خطـوه‌لرله ایلرولمكه باشلامشدر . برقاچ کون اولیسی جمعیتك عربجه‌لشدیریلمش نظامنامه‌سی مصر جریده‌لرنده اعلان ایدیلدی . برده «الشعب» جریدهٔ محترمه‌سنك صوك نسخه‌لرندن برنده جمعیتك عموم اهل اسلامه قارشی عربجه اوله‌رق نشر ایتدیکی بر بیاننامه‌سی‌ده درج اولنمش ایدی .

جمعیت محترمه بو بیاننامه‌سـنده عالم اسلامك هرطرفنده مشـهود اولان عمومی انحطاطی ، هرج ومرجی ، اتحادسزلغی ، سجیه‌سزلکی وبوتون بونلر ایله برابر ممالك اسلامیه‌ده موجود خزائن آلهیه‌دن استفاده ایده‌مه‌مك یوزندن مسلمانلر آراسنده حکمفرما اولان فقر وسفالتی ، اجانبه قارشی اولان عمومی احتیاجی .. بر لسان مؤثر ایله ذکر ایدرك بونلرك هپسنی‌ده اهالئ اسـلامیه آراسـنده بوتون فضاعتیله حکمفرما اولان جهالته عطف ایدیور . مسلمانلرك احکام دینیه‌لرینی حقیله بیله‌مدکلرندن طولایی اخلاق وسجیه‌لری بوزولمش اولدیغنی ، علوم وفنون دنیویه‌یه ومعارف اجتماعیه‌یه اهمیت ویرمدکلرندن طولایی‌ده سـفالت حیاتیـه‌یه معروض قالدقلرینی وبوتون بونلرك نتیجـه‌سی اوله‌رقده حیاتمزی ، معیشتمزی ، سعادتمزی ، حتی عرض وناموسمزی ، وارلغمزی اجنبیلره مدیون قالمق کبی مدهش برتدنی وتنزله اوغرادیغمزی سویله‌یور . جهالتك عمومیت اعتباریله تأثیرات خفیه وروحیه‌سـندن ، کرك دینه ، کرك دنیایه عائد بوتون جهالتلر آراسـنده صمیمی مناسبتلر بولنوب ، بونلر آراسـنده دائما کیزلی بر تلازم ومظاهرت بولنمسـندن بحث ایدیور . ونتیجه اوله‌رق بالعموم اهل اسلامی عدو اکبرمز اولان جهالته قارشی مجادله ومجاهده ایله بوتون مسلمانلرك انتباهنه ، آرالرنده‌کی حسـن اخوت واتحادك نشو ونماسنه ... خدمت ایتمك اوزره تشکل ایدن « جمعیته » معاونت ومظاهرتده بولنمغه دعوت وبالفعل ایشه باشلانیلمش اولدیغنی اعلان ایدیور .

مدینهٔ منوره :

بدویلرك حجاج مسلمینه تعرضلری :— مصر ، شـام محمللرینك حرکتندن بر ایکی کون صوکرا ، ایرانلی قارده‌شلرمزی حامل اوله‌رق مدینهٔ منوره‌دن حرکت ایدن قافلهٔ حجاج ، روضهٔ نبویدن آنجق بش التی کیلو متره‌لك مسافه‌ده واقع « بئر عروه ، وآبار علی » طرفلرنده کشت وگذار ایدن « سروحی » و « بنی عوف » قبیله‌لرینـه منسـوب بدوی عربلرك تجاوزلرینه معروض قالمشلردر . قافله‌نك محافظلریله ، بدویلر آراسنده بر چوق سـلاحلر آتیله‌رق‌قانلی بر مصادمه وقوعه کلمشـدر . نهـایت بدویلر غالب کله‌رك قافله‌نك اوزرینـه یورومش ، اوکلرینـه کلنی صویمغه باشـلامشلردر . زواللی حاجیلرك بو معرکه‌دن قورتولمغه موفق اولانلری دخی قانلار ایچنده اولدیغی حالده کیمی یایان، کیمی دوه‌لری اوزرنده اوله‌رق مدینهٔ منوره‌یه التجا ایده‌بیلمشلردر . بدویلرده قفالرینه طوغریو نشان آله‌رق یوللامقده اولدقلری قورشونلر ایله بو زواللیلری مدینهٔ منوره‌نك قاپولرینه قدر تعقیب ایتدکدن‌صوکرا یول بویونجه دوکولمش اشـیایی ، قالمش دوه‌لری طوپلایه‌رق چکیلوب کیتمشلردر . . .

[ایشته مسـافر پرورلك بویله اولور . وقتلرینی ، نقدلرینی صرف ایده‌رك صرف الله رضاسیچون حج نیتیله یوله چیقمش ، وطنلرندن ، چولوق چوجقلرندن آیریلمش اولان بو زواللیلرك ، آراضی مقدسـه‌ده سوکیلی پیغمبرلرینـك مبارك روضـه‌لری یاقیننده ، ینـه او قارداش صاندقلری مسـلمانلر طرفندن دوچار تعرض اولملرینـه وبو حالك عصرلردنبری عین وحشتله دوام ایدوب کیتمسـنه نقدر تأسف اولنسه آزدر . اسلامیتك مهد ظهوری ، بوتون مسلمانلرك مرکز روحانیسی دیمك اولان بو مقدس طوپراقده بوکبی اسفلی حالترك اکسیك اولمامسی بوتون اهالئ اسلامیه ایچون ، بالخاصه اوته‌دنبری حکومت وخلافتك باشنده اولان تورکلر ایله ، حجك فرضیتنی اعلان ایدن صاحب شریعت پیغمبرمز محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم افندمزك منسـوب اولدیغی قومیته انتسابله افتخار ایدن یرلی عربلر ایچون سیلنمز بر یوز قارالغی اولسه کرکدر .]

یورتسعیده‌ده :

بر حاجی واپورینك توقیفی : عیـد اضحـادن بر قاچ کون اول بیروتدن التی یوز کسور حجاجی حامل اولدیغی حالده یورتسعیده کلن بر واپورك قرانتینه تذکره‌سنی حامل اولمـامسی یوزندن یورتسعید قرانتینه خانه‌سـنجه حرکتی منع ایدیله‌رك بو صورتله بین‌الحجاج غلیـان وهیجان حاصل اولمش وایش استعمال سـلاحه وقپودانك تهدیدینه منجر اولدقدن صکره بیروت قرانتینه خانه‌سندن ورود ایدن بر تلغرافله مسئله باصدیریله‌رق واپور قناله کیرمشدر .

مصر :

مصرده المواساة الاسلامیه جمعیت خیریه‌سی : — مرکزی قاهره‌ده اولمق اوزره بش آلتی سنه اولیسی تشکیل ایدلمش اولان «المواسـاة الاسلامیه » جمعیتی خیلی زمانلردن بری منسی بر حالده قالدقدن صوکرا نهایت صوك کونلرده تکرار جانلاندی . کندینی طوپلامق خصوصنده

بعض حركتلر اجراسنه باشلادی . بوجمله‌دن اولمق اوزره جمعيتك رياست فخريه‌سی عائلهٔ خدويه‌دن بيوك پرنس محمد علی پاشايه تكليف ايديلمش ؛ پاشای مشار اليه دخی بو تكليفی مع الممنونيه قبول ايلمشدر . بو حال اعضای جمعيت آراسنده حسن تأثير اجرا ايتمش ؛ قاهره ، اسكندريه وسائر ممالك مصريه‌ده جمعيت ايچون اعانه درجنه بدأ اولنمشدر .

هندستان :

هند مسلمانلری و آرناوود امارتی ـــ هندستان غزته‌لرنده اوقوندیغنه كوره مدارس شهری مسلمانلری طرفندن ترتيب ايديلمش اولان بيوك بر اجتماع عموميده ويريلن قرار اوزرينه يتمش ميليونلق هندستان مسلمانلری نامنه انكلتره خارجيه ناظری سير ادوار غره‌يه مراجعت ايديلمش ؛ آرناوودلق امارتنه حكومت عثمانيه وخلافت اسلاميه‌نك تحت حمايه ووصايتنده اوله‌رق بر اسلام اميرينك تعيينی خصوصنده غيرت بويورلمسی استرحام اولنمشدر .

هندستانك سائر اسلام شهرلرنده دخی بو يولده عمومی اجتماعلر ترتيب ايديلك اوزره يرلی معتبر مسلمانلرجه استحضاراتده بولونيلديغی سويله‌نمكده‌در .

تايمس غزته‌سنك هند مسلمانلرينه بر نصيحتی : هندستان مخابر مزك مكتوبلرينی تعقيب ايدنلر ، هندستان كنج اسلاملری آراسنده جدی بر انتباه دوره‌سی باشلامش اولديغنی البته تقدير ايتمكده كجيكمزلر . هندستان ، كنجلری ، هندستانك مليت ، دين ، وطن دوشونجه‌سيله متهيج اولان يكيتلری ، اوزون زمانلردنبری دوام ايدوب كيدن ، فقط كيتدكجه‌ده ضررلر ينه چيقان خواب غفلتدن اويانوب ايچنده بويان اولدقلری صمت وسكوتی صره‌سنی بوله‌رق اخلال ايتمكه قرار ويردكلری آكلاشيليور .

كنج مسلمانلرك هندستانك هر طرفنده اجرای حركاته باشلادقلری ايشيديليور . ايشته بو حركات مليه نتيجه‌سيله اوله‌جقكه ، اوته‌دنبری انكليز طرفدارلغيله ، انكلتره‌نك هندستانه قارشی قوللانديغی عادی بر آلتی اولمغله مشهور فقط هند مسلمان كنجلری آراسنده اعتباری پك دوشكون اولان امير علی ، هندستان جمعيت عموميهٔ اسلاميه‌سی رياستندن استعفا ايتديريلمشدر . بوكا تبعاً ايكنجی رئيس آغا خان حضرتلری ده استعفا ايتمشدر . بو صورتله جمعيت مذكوره انحلال ايتمش مسلمان كنجلری قازانمش بولنيور ديمكدر . حالبوكه جمعيتك اسلاميت نامی آلتنده اولديغی ايچون هندستان مسلمانلری آراسنده بيوك بر موقعی واردی . انكلتره حكومتی ده جمعيتك نفوذ معنويسندن رئيسلری ، بالخاصه امير عليلری واسطه‌سيله استفاده‌دن كيری قالمه‌يوردی .

ايشته بو جمعيتك غايهٔ امللری انكلتره‌نكينه توافق ايتميان هندستان كنج مسلمانلرينك غلبه‌سيله انحلال ايديويرمسی البت دور انديش اولان انكليزلرك خوشنه كيتمامشدر . انكليز عالمنده معتبر محافل منسوبينی بو حالدن متأثر اولدقلری كبی ، بالكز انكليز قفاسيله دوشونن تايمس غزته‌سی ده بونك ايچون بر باش مقاله‌سنی تخصيص ايتمشدر . ايشته شو مقاله‌سنده مسئله‌نك صورت جريانتی ايضاح ايتدكدن صوكرا هند مسلمانلرينه قارشی ناصحانه بر وضعيت آله‌رق ديبوركه :

هندستان مسلمانلری شو صره‌لرده شدتلی بر بحران عصبيت ايچنده چيرپينمقده‌درلر . بو بحران برچوق مقدمه‌لرك بر نتيجهٔ طبيعيه‌سی اولمغله برابر ، ظهوری ، ظهورينه ميدان ويرلمش اولمسی البت شايان تأسفدر . آغا خان بو خصوصه دائر يازمش اولديغی مكتوبنده هند مسلمانلری مقدرات آتيه‌لرينی آنجق كنديسی وغيرتلرينه مديون اولمق ايسته‌يورلر ، ديور . ديمك اوليوركه هندستان كنج مسلمانلرينك تعقيب ايتمكده اولدقلری غايهٔ امل ، هندستانك امور اداره‌سنه قاريشه‌رق كندی دوشونجه‌لرينه موافق بر اداره تأسيس ايلمكدر . فقط هندستانك بو كنج مسلمانلری منسوب اولدقلری قومك ترقی و مدنيت نقطهٔ نظرندن پك كيروده اولوب هنوز كندی كنديلرينی اداره ايده‌ميه‌جك بر حالده اولدقلرينی خاطرلرينه بيله كتيرمه‌يورلر . بو قومك طريق ترقيده ايلرويه‌رك سن رشده وصول ايله بوتون مسئوليتی دوش تحمله آله‌بيلمسی ايچون خيرخواه بر وصايته احتياجی اولديغنی اونودويورلر . سوزك قيصه‌سی : هندستان كنج مسلمانلری ، رؤساسنی طاريلده‌رق جمعيت اسلاميه‌يی بوزمقله پك بيوك بر خطايی ارتكاب ايتمشلردر . بوندن آكلاشيليوركه هندستان كنجلری ياشقدن زياده ييقمق طرفداريدرلر . اميد ايده‌لم كه آغاخان وسائر ايش بيلير تجربه‌لی ذوات تكرار جمعيته انتساب ايدرلر . رياست وظيفه‌سيله مشغول اولدقلری زمان پك ايلرو كوتورمه‌لری مناسب كوريليان قوتلی نفوذلرينی صرف بر اعضا صفتيله استعمال ايده‌رك جمعيت اسلاميه‌يی احيا ايله اهالیٔ اسلاميه‌يی طريق صوابه ارشاده موفق اولورلر .

افغانستان :

افغانستانده « ناوايه ربيما » غزته‌سی يازيليور :

محاربهٔ زائله ، افغانستان مسلمانلری آراسنده بيوك انتباهه سبب اولدی . افغانليلر آراسنده هيچ بر وقت توركلره قارشی شيمديكی قدر آثار اخوت ابراز ايديلديكی كوريلمامشدر . عثمانلی دلاورلرينك ، عثمانلی عسكرلرينك حقوقلرينی وارلقلرينی مدافعه اوغورنده‌كی مجاهده‌لری بوراده پك زياده آلقيشلانيور . بوراده تورلوكره قارشی بيوك بر احترام اويانمقده‌در .

توركلره ـ مسلمانلره قارشی اجرا ايديلن بالقان مظالمنك رسملری الدن اله دولاشديريليور . بوتون مسلمانلری اورتالقدن قالديرمغی قورمش اولان آوروپاليلره قارشی مدهش بر كين وغيظ اويانديرمغه غيرت ايديليور . افغانستان غزته‌لری‌ده بو وقعه‌لری كوزل بر وسيله اتخاذ ايده‌رك پروپاغاندالرينه دوام ايديورلر . افغانليلری توركيا مسلمانلرينه جاناً ، مالاً معاونتده بولنمغی ، هيچ اولمازسه قلباً اولسون مجاهدين ايچون دعا ايتمكی زواللی مظلوملر ايچون آچيمغی توصيه ايديورلر . توركيا موجوديتنی محافظه ايده‌مزسه ، مسلمانلق ايچون

حیات قالەمیەجغنی اعلان ایدیبورلر . بوراده روسلر علیهنەده بویوك بر پروپاغاندا واردر . تورکیامسلمانلرینك باشنه کلن بوتون بوفلاکتلردن طولایی روسیه مؤاخذه ایدیلیور .

افغانستانك علماسیده سائر وقتلردەکی کبی صمت وسکون ایچنده بولنمەیور . بونلرده کندی حصەلرینه دوشەن وظیفەلرینی ایفادن کیرو طورمایورلر : اهالی آراسنده سوزلری کچن بو ذوات متمادی پروپاغاندا یاپیور ، اهالی‌یی تورکیا مسلمانلرینه قارشی معاونته دعوت ایدیورلر .

افغانستان‌مطبوعات وعلماسی روسلری‌اتهام ایتمك خصوصنده متفقدرلر . آنکچون بوراده روسیه‌یه قارشی‌اویانمقده اولان عداوت پك شدتلیدر . فقط انکلترەنك تورکیا مسلمانلرینه قارشی بر ضرر وزیانی اولمدیغی اعتقادی حکمفرمادر . آلمانلره قارشی‌ده کوچوك براحترام بسیلەنیور . محاربهٔ زائلەده آلمانلرك تورکیا مسلمانلرینه قارشی ابراز ایتدکلری معاونتلردن طولایی بالعموم اهل اسلامك آلمان ایمپراطورینه منتدار اولدقلری سویلنمکدەدر . بوراده آلمانلرك برچوق اسلام مملکتلرینی استیلا ایتمش اولان روس ایله فرانسزلری برکون کلوب‌ده مغلوب ایدەجکلرینه ، ایشته او زمان اهل اسلام ایچون کوز آچوب باش قالدیرمق قابل اولەجغنه ایناینلمقدەدر .

وثائق تاریخیه

عثمانلی ـ یونان معاهدهٔ صلحیه متنی

ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی ایله حشمتلو یونان قرالی حضرتلری بینلرنده تیمناً اعادەاولونان روابط صلح وموالاتی تحکیم وتشیدایتمك وبین‌الدولتین مناسبات طبیعیەنك یکیدن تأسسنی تسهیل ایلەمك آرزوسیله متحسس اولدقلرندن برمقاوله عقدینه قرار ویرمشلر وبونك ایچون ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی غالب کالی بکی وحشمتلو یونان قرالی حضرتلری خارجیه ناظری موسیو « د . پاناس » ی مرخص تعیین ایلەمشلردر .

مرخصان مشارالیهما صلاحیتنامەلرینی بعدالتعاطی مواد آتیەیی قرارلشدیرمشلردر :

برنجی ماده — اشبو مقاولەنك امضاسنی متعاقب دولت‌علیه‌ایله یونانستان بیننده مناسبات دیپلوماسیه تکرار باشلایەجق وطرفین قونسلوسلقلری تکرار تأسس وهر ایکی مملکتده ایفای وظیفه ایدەبیلەجکدر .

حکومت عثمانیه ترك اولونان‌اراضینك حالاً دول‌اجنبیەقونسلوس‌مأمورلری بولونان مواقعی ایله یونان حکومتنك قونسلوس‌مأمورلرینی قبولده محذور کورمیەجکی بالجمله مواقعده شهبندرلکلر احداث ایلەیەبیلەجکدر .

ایکنجی ماده — مناسبات دیپلوماسیەنك حین‌انقطاعنده بین‌الدولتین منعقد ویا مرعی بولونان معاهدات ومقاولات ومعاقدات مقاولهٔ حاضرەنك امضاسندن اعتباراً تکرار تمامیله کسب مرعیت ایدەجك وهر ایکی حکومت ایله تبعەلرینك مخاصماتدن اول موجود وضعیتلری تکرار عین صورتله تأسیس قلنەجقدر .

اشبو مقاولەنامەیه مربوط اوچ نومرولی پروتوقول یونانستانك‌بالجمله‌ممالکنده تطبیق اولونەجقدر .

اوچنجی ماده — معاهدهٔ حاضرەدن اولکی وقایع سیاسیەده مدخلدار بولونان بالجمله اشخاص حقنده طرفین عاقدینجه تام معناسیله عفو عمومی بخش اولونمشدر . بناءً علیه محاربه ایله‌هرنەصورتله‌اولورسه‌اولسون تعلق‌ومناسبتی‌اولان افعالدن دولایی هیچ برکیمسه شخصی ویا اموالی ویاخود حقوقندن استفادەسی اعتباریله تعقیب ویا تعذیب ایدیلەمیەجك وبوکبی افعاله مبنی‌اولەرق جهت‌عدلیەدن صادر اولان بوتون محکومیت قرارلری وجهت ادارەجه اتخاذ اولونان تدابیر بالفعل حکمندن ساقط اولەجقدر .

دردنجی ماده — یونانستانك زیر ادارەسنه انتقال‌ایدن اراضیٔ عثمانیەده متمکن کسان یونان تبعەسی اولەجقلر یونان‌مأمورین عائدەسنه بربیاننامه‌اعطاسی وعثمانلی شهبندرخانەلرنده برمعاملهٔ قیدیه اجراسی صورتیله بوکوندن اعتباراً اوچ سنه ظرفنده تابعیت عثمانیەیی اختیار ایلەمك صلاحیتنی حائز اولەجقدر . اشبو بیاننامه ممالك‌اجنبیەده یونان قونسلوسخانەلری‌قنچلاریەلرینه‌تودیع ایدیلەجك وعثمانلی شهبندرخانەلری طرفندن قید وتسجیل اولونەجقدر . مع‌مافیه‌بوحق خیارك استعمالی علاقەدارانك نقل مکان ایتملرینه ویونانستان خارجنده اختیار اقامت‌ایلەمەلرینه تابع بولونەجقدر .

بومدت ظرفنده ممالك عثمانیەیه ویا ممالك اجنبیەیه هجرت ایدەجك ویاخود اورالرده اختیار اقامت ایلەیەجك اولان اشخاص‌عثمانلی‌قالەجقلر واموال‌منقولەلری ایچون اخراجات رسومندن معفویتی حائز اولەجقلردر . اختیار تابعیت کیفیتی شخصی اولەجقدر .

مذکور اوچ سنه ظرفنده اسلاملر خدمت عسکریه ایفاسنه تابع طوتولمایەجقلری کبی برکونا بدل عسکری‌ده تأدیه ایتمەیەجکلردر .

صغیر بولونانلر سن رشده وصوللرندن اعتباراً حق خیارلرینی استعماله باشلایەجقلردر .

بشنجی ماده — ترك اولونان اراضینك اشغالنه قدر اکتساب اولونان حقوقه ویرده مأمورین متعلقهٔ عثمانیه طرفندن معطی اوراق ووثائق عدلیه ایله سندات رسمیەیه رعایت اولونەجق وعکسی قضیه قانوناً ثابت اولونجەیه دکین بونلر نقض واخلال ایدیلەیەجکدر .

اشبو ماده بارسده بالقان مسائل مالیه قومیسیونجه اتخاذایدیلەبیلەجك‌اولان مقررات اوزرنده هیچ بروجهله اجرای تأثیر ایتمەیەجکدر .

آلتنجی ماده — ترك اولونان اراضی اهالیسندن‌مقاولهٔ‌حاضرەنك‌دردنجی مادەسی احکامنه توفیق حرکت وتابعیت عثمانیەیی محافظه ایدوب‌ده ممالك عثمانیەیه ویاخود اجنبیەیه هجرت ایدەجك ویاخود اورالرده اختیار اقامت ایلەیەجك‌اولانلر اراضیٔ مذکورەده کائن اموال غیر منقولەلرینی‌محافظەیه والتزامه ویرمکه‌ویاخود اشخاص ثالثه معرفتیله اداره ایتدیرمکه دوام ایدەجکلردر .

یونانستانه ترك اولونان محلرده جانب‌حکومت‌عثمانیەدن معطی‌سندات‌ویاخود عثمانلی قانونی موجبنجه افراد طرفندن شهر وقصبات وقراده تصرف اولونان املاك اوزرنده موجود اولان واشغالدن مقدم بولونان حقوق تصرفیه حکومت یونانیەجه طانەجقدر .

سالف‌الذکر اشغالدن مقدمکی قوانین عثمانیه موجبنجه اشخاص معنویه‌نامنه مقید اولان ویا اشخاص مذکوره طرفندن تصرف اولونان مارالبیان اموال اوزرندەکی حقوق تصرفیه حقندەده بویولده معامله اولونەجقدر . هیچ کیمسه اصول ونظامی وجهله متحقق منفعت عمومیەیه مستنداولمادقجه‌ومقابلنده اول‌باول محقق برتعویض‌ویریلەدکجه حقوق تصرفیەسندن‌قسماً ویا کاملاً دوغریدن‌دوغرییه ویاخود دولاییسیله محروم ایدیلەمیەجکدر .

یدنجی ماده — ذات حضرت پادشاهینك اموال خصوصیهٔ همایونلری ایله خاندان سلطنت سنیه اعضاسنك اموال خصوصیەسی محفوظ وباقی قالەجقدر . ذات حضرت پادشاهی ایله خاندان سلطنت سنیەلری اعضاسی بونلری وکیللری‌معرفتیله فروخت ویا ایجار ایدەبیلەجکلردر .

اشبو مادەنك تفسیر ویا تطبیق خصوصنده ظهور ایدەجك اولان بالجمله اختلافات ویا منازعات عقد اولونەجق برتحکیمنامەیه توفیقاً لاهیده حکم اصولیله فصل اولونەجقدر .

[مابعدی وار]

« توسیع طباعت » مطبعەسنده باصیلمشدر　ع . اشرف ادیب

سبیل الرشاد

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، التی آیلغی (٣٣) غروشدر .

... سعیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، التی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی، ان‌نه‌یه‌ده ز اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٧٣ | ٥ محرم ١٣٣٢ | پنجشنبه | ٢١ تشرین ثانی ١٣٢٩ | جلد ١١

فاتح کرسیسنده

— ١٥ —

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض ...

نه‌در بو مسکنتك سن‌ده برقیمیلداسه‌ك آ !
نیچون قیمیلدامیورسین ؟ نیچون ؟ نه اولدی سکا ؟
نیچون‌می ؟ . . « چونکه بوفانی حیاته یوق میلك !
اونك نتیجه‌سیدر سعیه وارمیورسه الك . »
دکلی ؟ . . بن‌ده ایناندم ! خدا بیلیرکه یالان !
حیاته نرده کورولمش سنك قدر صاریلان ؟
زورك : کبرمه‌مك آنجق « أولوملی دنیا » ده !
دکل حقیقتی ، موتك خیالی رؤیاده
دیکیلسه قارشیکه . هیچ شبهه یوق ، اودك پاطلار !
دوشون : حیاته فدا ایتمدك الکده نه وار ؟
شرفی ، شانمی ، شهامتمی ، دینمی ، ایمانمی ؟
وطنمی ، حس‌حمیتمی، حقمی ، وجدانمی ؟
مزارمی ، تربه‌می ، اجدادیکك کمیکلریمی ؟
صلیبی سینه‌یه چکمش مساجدك بریمی ؟
نه قالدی ویرمدیکك بر چوروك حیاتك ایچون ؟
صاییلسه آه کیدن فدیه‌لر نجاتك ایچون !
چولوق چوجوق کسیلیرکن؛ قادینلر ایکلرکن ؛
زواللیلر سنی ارکك صانیرده بکلرکن ؛
حیاتی، عرضی اکوب یول بونجه ، چیر چیپلاق ،
قاچارسین، اویله‌می، هی قالب آدام صیقیلمایه‌رق !
دکل‌که « دون ! » دیه بیکارجه یالواران کریده ؛
دیکیلدی قارشیکه اجدادیکك مقابری‌ده ؛
« یولده طورما قاچارکن ! » دیدك، باصوب کچدك !

ایشتمدکمی نه‌سویلردی محترم جدك : [*]
« ظفر ایلرده‌در اوغلم ، هجوم ایدوب آشه‌رق
حدود دشمنی، هیچ یوقسه، بر مزار آلمق ؛
کچوب‌ده رجعته بیك ییل معمر اولمقدن
خیرلیدر . » ... نه‌یامان سوز، نه‌قهرمان ایمان!
یازیق‌که سن شو بیوك روحی شرمسار ایتدك :
بوتون مقابر اسلامی کفره چیکنتدك !
برر لسان تظلم اوزاتدی هر مقبر ..
زواللی طاشلره لکن باقانمی وار؟ نه‌کزر :
دکل مزارده‌کی نعشك انین تلعینی ،
فغانی بونجه حیاتك چورومه‌مشدی سنی :
مرامك : أولمه‌یه‌بیلمك . فنا دکل بوقرار .
فقط حیات ایچون الزم حیاتی استحقار .
حیات اودرکه : نهایت بهاسی خون اولسون ؛
سنك حیات سفیلك : بهای ناموسك !
ده‌ده‌ك نه دورلو یاشارمش .. آدامسه‌ك اویله یاشا :
« اکر همای ظفر قونمق ایسته‌مزسه باشه ؛
حرام اولور سکا قوزغون اوشورمه‌مك لشکه ! »
ناصیل ، بوسوزلری طوتمق کلیرمی هیچ ایشکه ؟
مذلتك اوقدر یارجابسین که ، یازیق ،
« اوجنده یوقسه أولوم » هربلایه کوکسك آچیق ؟

محمد عاکف

[*] غازی، محترم تریاکی حسن پاشا رحمة‌الله علیه .

تربيه وتعليم

مدرسة الواعظين

بزده غريب برحال‌وار: تصلسه براحتياج سائقه‌سيله‌ايشه‌باشلايورز. صورت ظاهره‌ده نه‌يابمق اقتضا ايديورسه هپسنی يابوب بافيشديريورز. او ايش خارجدن باقيليرسه عادتا بر شيشه بكزه‌يور كبی اولبور. بز كندمزده، باشقه‌لريده، او ايشك باپيلمش اولديغنه قانع اوليورز. فقط آرادن آز چوق زمان كچر كچمز مسئله‌نك حقيقتی ميدانه چيقيور؛ هيچ برشی ياپيلمامش، مطلوب اولان غايه‌يه طوغری هيچ بر آديم آتيلمامش اولديغی آكلاشيليور. ياپيلان مصرفلرك، ايديلن كوروللتولرك هيچ برفائده تأمين ايتمديكی تظاهر ايديور.

درت سنه اولیسی باب مشيختده اصلاح مدارس انجمنی ناميله برهيئت تشكيل اولندی ايدی. بوهيئت برنتيجه‌يه ايريشمه‌مك، ياخود ايريشديريلمه‌مك اوزره آيلرجه چاليشدی. كاغد اوزرنده اوله‌رق مدرسه‌لر برچوق دائره‌لره، شعبه‌لره ... آيريلدی. هرشعبه ايچون مكمل، منتظم درس پروغراملری حاضرلندی. فقط ايشه باشلامغه وقت بوله‌مدن قوميسيون انحلال ايتدی. ايشته انجمن، مدارس عاليه‌ده‌كی تحصيل عالی‌يی تفسير، حديث، فقه اصول‌فقه ...كبی شعبه‌لره آييره‌جق، تحصيلده اختصاص اصولنی وضع ايده‌جكدی. بوتشكيلاتده واعظين ومرشدين يتشديرمه‌يه مخصوص شعبه‌ده مهم بر موقع اشغال ايديوردی. بوصره‌لرده هرحالده خيرلی برالهامك نتيجه‌سی اوله‌رق اوقاف ناظر محترمنك ذهننده اوقاف نظارت جليله‌سنه مربوط برمدرسة الواعظين تأسيسنه قرار ويرديكی ايشيديلدی. اصلاح مدارس انجمننك واعظين شعبه‌سنه مخصوص اوله‌رق چيزديكی پروغرام اوقاف نظارتجه علمادن طانيلديغی حالده بوكبی خصوصانده برفكر صاحبی اولايان بعض كيمسه‌لرك نظر تنقيد وتصويبنه عرض ايديلدی.

پروغرام اوزرنده اوته بری عمليات اجرا ايديله‌رك « ايشته ايی اولدی، تطبيق ايديله‌بيلير!» فتواسی ويريلدی. فقط اصلاح مدارس انجمننك حاضرلديغی بوپروغرامك مدارس عاليه‌ده دينی، علمی، فنی تربيه كوره‌رك تحصيل عالی ايچون كسب استعداد ايدن وشرائط حاضره‌يه كوره عادتا خواجه صاييله‌بيله‌جك كيمسه‌لر ايچون ترتيب ايديلمش اولديغی خاطرلره بيله كلمدی. بونكله برابر عزميروربويوك حسن نيت صاحبی اولان نظارت جليله‌نك ايشه باشلامسی ايچون هيچ برمانع قالمامشيدی. درسخانه‌لردن بريسی مدرسه اتخاذ اولندی. برايكی مستثنا ايله اكثريسی، دارالفنونك ايشه يارامیان معلملرندن اولمق اوزره برهيئت تعليميه ترتيب ايديلدی. مدرسة الواعظين ترتيباتی خصوصنده معلوماتی بولنمق لازم كلين برذات محترمده بوراسنك اداره‌سنی اله آلدی. طلبه بولمقده‌ده كوچلك چكيلمدی. آز بر زمان ظرفنده لزومندن زياده طلبه طوپلاندی.

تدريسات باشلادی. هرمعلم بيلديكی تدان چاليوردی. برقاچ صحيفه تفسير، برقاچ حديث شريف، برآزده تاريخ اسلام، ينه‌دارالفنونك الٓهيات شعبه‌سی درسلرندن بعضلری شويله بويله تقرير ايديلدی. طلبه‌ده هركون مكتبه كاوب كيديور، اوكونلرده موده اولديغی اوزره بول بول فرقه‌جيلقدن بحث ايديوارلردی. ياز حلول ايتدی. امتحان زمانلری كلمش ايدی. سطحيجه بر امتحان اجرا ايديلدی. ذاتاً طلبه‌نك قازانمش اولديغی معلومات ماديه‌نك صفر درجه‌سنده اولديغی اولدن معلوم ايدی. ايكنجی سنه‌سی‌ده برنجيدن چوق فرقلی اولمدی: ينه اسكی درسلر، ينه اواسكی معلملر. ينه اوجانسز، روحسز تقريرلر، ينه اوغايه‌سز، املسز كيديش، ينه اونهايتسز سونوكلك ...

بوايكنجی سنهٔ تحصيليه‌نك نهايتنده تك برنتيجه‌يه ايريشيلدی: طلبه‌سی معلملری حتی اوقاف نظارتی بومدرسه‌دن هيچ برفائده حاصل اوله‌ميه‌جغنی آكلادی. طلبه بومدرسه‌يه دوام نتيجه‌سی اوله‌رق فضله برمعلومات الده ايده‌مدكلرينی بالذات آكلادقلری كبی، كوكللرنده فضله برحس دينی، زائد برشوق ايمان اوياندیغنی‌ده دويه‌مه‌يورلردی. عجبا اخلاقاً، روحاً مي يوكسه‌ليورلردی؟ ياخود قلبلرنده برحس ارشاد، واعظانه بردويغومی اويانيوردی؟ مع‌التأسف بونلرك هيچ بری يوقدی. شوحالده نيچون بورايه دوام ايديورلردی؟ اميد ايتدكلری غايه‌يه ايريشه‌مدكلرينی، ايريشه‌ميه‌جكلرينی دوشونه‌رك متأسف؛ نقد ديمك اولان وقتلری فائده‌سز يره صرف ايتدكلرندن، آزده اولسه اوقاف اسلاميه‌نك پاره‌سنی نتيجه‌سز يپدكلرندن طولايی وجداناً معذب اولميورلرمی ايدی؟ ايشته جوابلری بولونه‌ميان سؤاللر.

معلمين‌ده طلبه‌لری اوزرنه هيچ خيرلی ومفيد بر تأثير اجرا ايده‌مدكلرينی بويوك فداكارلق اختياريله قارشولرينه كلن طلبه‌يی، مطلوب اولان غايه‌يه طوغری ايصاله مقتدر اوله‌مدقلرينی البت تقدير ايتمشلردر.

چونكه قارشولرنده‌كی طلبه‌ده بروقار دينی، واعظانه، مرشدانه برحس علوی اويانديره‌مدقلرينی، اويانديره‌ميه‌جقلرينی‌ده البت كوريور، بيليورلردی. بوقصور قسماً اداره‌يه وطرز تربيه‌يه عائد اولمقله برابر، قسماً‌ده معلمينك تدريساتنده‌كی، تقريراتنده‌كی جانسزلغه؛ قلبلرنده‌كی نور ايمانك، فكر ارشادك، دها طوغروسی ذوق دينينك نقصاننه عائددر. بز طلبه‌ده هيچ بر قصور بوله‌ميورز. چونكه طلبه كنديلرنده‌كی قصوری اعتراف ايتمه‌مش اولسه ايديلر، البت فداكارلق اختياريله مدرسه‌يه دوام ايتمك مجبوريتنی حس ايتمزلردی. ايشته طلبه كمال تسليميتله مدرسه‌يه كليور، معلمينك خانقهٔ تدريسنه كيريور، ديكله‌يور.. ديمك اوليوركه طلبه، كنديلرنده‌كی قصوری اعترافدن باشلايه‌رق حصه‌لرينه اصابت ايدن بوتون وظائفی اجرا ايديورلردی. شوحالده هيئت اداره ايله هيئت تعليميه‌نك ال اله ويره‌رك حكيمانه، مرشدانه تربيه‌لريله، قوتلی ايمانلريله، اخلاق فاضله‌لريله صاف وپاك

اوزان علملريله ، فنلريله ، تلقينلريله ، خلاصه هردرلو وسائط عقليه ودينيه ايله قارشولرنده‌كى ، اداره‌لرنده‌كى طلبه‌يى مطلوب اولان غايه‌يه طوغرى سوق ايتمه‌لرى لازم كلزمى ايدى ؟ يوق ، بونلر بوغايه‌يى تقدير ايده‌مه‌يور ، ياخود تقدير ايتدكلرى حالده بووادیده چاليشه‌مه‌يور ايسه‌لر ، آرتق بز نه‌ديه بيلير‌ز ؟ مسئوليت وجدانيه ، مسئوليت دنيويه‌يى هيچ صايان بوكيمسه‌لره مسئوليت اخرويه‌يى خاطرلتمقدن باشقه برشى الزدن كلزدى .

اوقاف نظارتى‌ده برچوق فدا كارلقلر اختياريله تأسيس ايتمش اولديغى بومدرسه‌نك هيچ برفائده تأمين ايتمديكنى آكلادى . ايشته بونك برنتيجهٔ فعليه‌سى اوله‌رق بوسنه هيئت اداره ، هيئت تعليميه‌ده تنسيقات اجراسنه لزوم كوردى : مدير تبديل ايديلدى . بعض معلملر چيقاريلدى ؛ بعضلرى موقعلرينى محافظه ايتديلر . پروغرامه ادخال ايديلن درسلر ايچون يكى معلملر انتخاب اولندى . ايشته بوسنه مدرسة الواعظين ينه اسكى شرائط داخلنده اولمقله برابر ، يكى هيئت اداره ايله يكيدن تشكل ايدن هيئت تعليميه‌نك عهده‌سنه توديع اولنمش ديمكدر.

آكلاشيليوركه اوقاف نظارتى اولجه ياپمش اولديغى قصورى بوصورتله تعمير ايتمك ايسته‌دى. ذاتاً مدرسة الواعظينك تشكيلاتى خصوصنده‌كى برنجى قصورلر نظارت مشاراليهانك خطاليله باشلامشدر . حتى اداره‌نك ، هيئت تعليميه‌نك ايكنجى درجه‌ده اوله‌رقده طلبه‌نك موفقيتسزلكلرى هپ نظارته عائد خطالرك نتائجندندر . چونكه اوقاف نظارتى مدرسة الواعظينى ابتدا تأسيسه قرار ويرديكى زمان غايهٔ مطلوبه‌يى اييدن ايى‌يه تدقيق ايده‌مدى . بومدرسه‌يى نيچون ياپديغنى ، بورادن يتيشه‌جك اولانلرك نه كبى ايشه ياراية‌جقلرينى تماميله كسديره‌مدى. بونك نتيجه‌سى اوله‌رق هيئت اداره ، هيئت تعليميه‌نك تعيين وانتخابى خصوصنده بويوك برخطا ارتكاب ايتدى . هيئت اداره ، هيئت تعليميه‌نك نصل اداره ، نصل تدريساتده بولونه‌جقلرينه دائر اللرينه هيچ برتعليماتنامه ويرلمدى . بونلر بيلدكلرى كبى حركت ايتديلر . مدرسه‌نك اداره‌سى غايه‌سز اوله‌رق تشكل ايدن على العاده معارف مكتبلرينككدن فرقلى اولماديغى كبى ، تدريساتنده‌ده ذره قدر برباشقه‌لق يوق ايدى . بوتون تدريسات جامع شريف ودارالفنون الهيات شعبه‌سنده‌كيلردنده فنا جريان ايدييوردى . بونلرك هيچ بريسنده قطعياً برغايهٔ مسلك كوزه‌ديلمديكى كبى ، هيچ اولمازسه برغايهٔ علمى‌ده تعقيب اولنه‌مه‌يوردى . حالبوكه مدرسة الواعظينك بويوك برخصوصيتى اولديغندن اداره وتدريساتك هپ بوخصوصيت دائره‌سنده جريان ايتمسى مقتضى ايدى . بوخصوصيتدن ذره قدر برانحرافك غايه‌دن بوسبوتون اوزاقلاشديره‌جغنده هيچ شبهه يوقدى . حقيقةً ده بويله اولدى . ايشته بونكچوندركه يكى تشكيلاته لزوم كوريلدى . بوتشكيلاتك‌ده موفقيت تأمين ايدوب ايتميه‌جكى شيمديدن تماميله كسديره‌مز ايسه‌ده بوخصوصده‌كى تخميناتمزى بعض قرائنه استناداً آتياً ايكنجى برمقاله ايله ايضاح ايتمك فكرنده‌يز ..

ح .

فلسفه

عقائد اسلاميه

---

۳۷ — اراده :

صفت اولمق جهتيله علم آلهى‌يه متعلق كچن بحث ، اراده ايله صفات ذاتيه‌دن اولان ديكر صفتلرده‌ده جارى‌در . اراده ؛ برصفتدر كه فاعل او صفتله فعلنده متقابل اولان وجوه ممكنه‌نك بعضيسنى؛ وجوه تخصيص وترجيحى علمى حسبيله؛ ديكر بعضيسى اوزرينه تخصيص ايدر . بناءعليه اراده‌نك وظيفه‌سى ، كنديسنده حكمت و مصلحت اولديغنى علمك جزم ايتديكى عمل اوزرينه قدرتى بعث ايتمكدر .

اراده‌نك معناسنى اكلامق خصوصنده بك چوق كيمسه‌لر اشتباهه دوشديلر : بعضلرى، اراده، محبت و رضا معناسنه‌در ظن ايتديلرده اراده‌نك ضدى كراهتدر ؛ ديديلر . حالبوكه صواب اولان، اراده‌نك ضدى ــ عدم اراده ــ برقاچ معنى‌يه صادق اولمقده‌در. بركره اراده‌نك ضدى ، فعلك اجبار واكراه ايله صادر اولمسى‌در . برده فعلك علتله، طبع ايله صدور ايتمسنه دينير . حق اولان شودركه : جناب اللهك ديله‌ديكى اولور ، ديله‌مديكى اولماز . شوراسى‌ده بيلنمليدركه جناب حق، آنجق علم ازليسنده سبق ايدن شيلرى ديله‌ر . بويله اولمسه جهل لازمكلير . « تعالى الله عن ذلك علواً كبيراً . »

بعض كيمسه‌لرده ارادهٔ آلهيه ايله ارادهٔ انسانيه بيننى تفريق ايده‌ميه‌رك ارادهٔ واجبدن مقصود اولان معنا ، كنديسى سببيله واجب ايچون قصد ايتديكى شيئى انفاذ ايدوب ايتمه‌مك صحيح اولان صفتدر ، ديه توهم ايتديلر . حال بوكه بو معناجه اراده‌نك واجب طرفنده بولنمسى محالدر. نصل كه استاد محترم شيخ محمد عبده مرحومك برآز آشاغيده‌كى بيانات حكيمانه‌سى‌ده بوجهتى ايضاح ايتمكده‌در .

۳۸ — اراده صفتنك جناب حقده ثبوتنه دليل :

واجب تعالى حضرتلرينه اراده صفتنك ثبوتى ايچون اقامه ايديله‌جك دليله كلنجه: بو، علم صفتنى اثبات ايدن دليله لازمكلير؛ چونكه جناب حق ، هرشيئك خالقى اولمسنى استدلال ايده‌رك علم آلهينك‌ده هرشيئى محيط اولاجغنى بيلنمه‌ين شيئك خلق ايديله‌جكى عقلاً جائز اولماديغنى جزم ايدن ، بونكله برابر كافهٔ مخلوقاتك بولندقلرى شكل و صورتدن بشقه بر شكلده بولنمه‌لرى ــ مثلا بيوكلرك كوچك ، سياهلرك بياض اولملرى كبى وجوه ممكنه ومقابللرندن برى اولمق ــ عقلا جائز اولديغنى بيلن كيمسه شو مذكوراتى احاطه ايتدكدن صوكره يقينا بيلير وجزم ايدركه: وجوه ممكنه‌دن شو كورمش اولديغمز شيلرى بحسب العلم ديكرلرى اوزرينه ترجيح ايدوب بوصورتله بولنمه‌لرينه قدرتى سوق ايدن شى، آنجق اراده صفتى‌در.

استاد محترم شيخ محمد عبده مرحومك اراده صفتنه دائر اولان بيانات حكيمانه‌لرى‌ده بروجه آتى‌در : « واجب الوجود حضرتلرينه

ثبوتی واجب اولان صفتلردن بری‌ده «اراده» صفتی‌در ؛ اراده ، بر صفت‌درکه عالمك فعلی وجوه ممکنه‌سندن برینه تخصیص ایدر .

برکره ، ممکناته وجود ویرن آنجق واجب‌الوجود اولدیغی ، وکندیسنك علم ایله متصف بولندیغی ، ممکنات موجوده‌نك کافه‌سی هرحالده آنك علم ازلیسنه موافق اولارق موجود اولابیله‌جکی تحقق ایتدکدن صوکره او ذات اقدس کبریانك «مرید» اولدیغی‌ده بالضروره ثابت اولور . چونکه مرید دیمك ؛ آنجق مقتضای علمنه کوره ایش یاپان ذات دیمك‌در. صوکره ممکناته توجیه نظر ایدنجه‌کو یورزکه هر موجود ؛ بر قدر مخصوص ، بر صفت معینه اوزرینه بولنیور ؛ کندیلری ایچون بر زمان ، برمکان محدود وار . ایشته بونلر بر طاقم وجوه ممکنه‌درکه وجوه سائرهٔ ممکنه ترك ایدیله‌رك موجودات ایچون بونلری تخصیص ایتمك‌ده بالضروره علمه موافق بولنمش‌در. ذاتاً «اراده» ایچون بوندن بشقه معنا یوق‌در .

اراده‌نك « فاعل ایچون قصد ایتدیکی شیئی انفاذ واوندن رجوع ایتمك کندیسیله صحیح اولان شی‌در » دیه تعریف ایدیلان معناسنه‌کلنجه: بو معناجه اولان اراده‌نك واجب‌الوجودده بولنمسی محال‌در ؛ چونکه بو معنا، هموم کونیه‌دن ، قابل فسخ عزائم ونیتلردن‌در. بوایسه علمده شائبهٔ نقصان معدوددر . بناء علیه حکمك تغیری ، فعل وترکه باعث شیلر بیننده فاعلك ترددی حسبیله بو معنایه اولان اراده تغیر ایدر . » حال‌بوکه ارادهٔ آلهیه تغیر وتبدلدن منزهدر .

۳۹ — قدرت :

قدرت ؛ اویله بر صفت‌درکه : فعل ، تأثیر ، تحویل، تغییر آنکله اولور. قدرت صفتنك جناب‌الله‌ه ثبوتنه دلیل، « ممکناتك‌کافه‌سی‌واجب الوجوددن صدور ایتمش‌در ؛ ممکناتك واجبدن صدوری آنجق ، علم ازلیسنه مطابق اولان تخصیص وترجیحی ایله‌در . » طرزنده بوندن اول سبق ایدن بیاناتمزدر .

مادامکه بویله‌در، اوحالده علمندن نشئت‌ایدن اراده ایله فاعل‌اولان ذاتك‌قادر اولامامسی تعقل اولنه‌بیلیرمی؟ خایر! قطعیاً بو دوشونیله‌مز. « ان‌الله علی کل شیٔ قدیر »

شمدی‌بر آزده شیخ محمد عبده‌نك کلامنی دکله‌یهلم: «واجب‌الوجود حضرتلرینه ثبوتی ضروری‌اولان صفتلردن بری‌ده «قدرت» صفتی‌در . « قدرت » ؛ بر صفت‌درکه ایجاد واعدام آنکله حاصل اولور . جناب الله‌قدرت صفتیله‌ده متصف‌در ؛ دیورز. اوت ، مادامکه واجب‌الوجودك مقتضای علم واراده‌سی اوزرینه مبدع کائنات اولدیغی مرتبهٔ ثبوته واصل اولدی ؛ اویله ایسه شبهه‌سز ؛ « قادر » اولدیغی‌ده بالبداهه ثابت‌در . زیرا عالم ، مرید اولان ذاتك بیلدیکی، اراده ایلدیکی شیده‌کی فعلی ، آنجق او فعله کوچی یتمکله اولور ، « قدرت » ایچون بوندن بشقه بر معنی یوقدر . »

٤۰ — اختیار، نظام :

اختیارك معناسی، فاعل اولان ذات‌ایشله‌دیکی فعلی برموجبك‌ایجابی، برقاهرك قهری ، یاخود علت عمیا ایله، کندیسنده شعور بولنمیان طبع ایله‌دکل، بلکه کندی‌تدرتیله، علمنه موافق‌اولان‌اراده‌سیله‌اصدار ایدوب یاپمق‌در . ذاتاً بومعنا، صفات ثلاثه ــ علم، اراده، قدرت صفتلرینك ثبوتنك مقتضاسی‌در، برکره شواوچ صفت ثابت اولدیمی اختیار صفتی‌ده لازمکلیر. نظام‌واختیارك ثبوتی‌بوصورتله بیلندکدن‌صوکره برده بونلرده اولان‌کماله بقالم : افعال اختیاریه‌نك کمال ونظامی ، اتقان واحکامی ؛ حکمت ونظامك موقعلرینی ، مصالحك وجهلرینی علم و احاطه‌نك کمالنه کوره‌در . بو موافقی، بو وجوهی نه قدر بیلیر، نه درجه احاطه‌ایدرسه افعال اختیاریه‌نك کمالی‌ده او نسبتده اولور . صفات سائره‌سی کبی جناب اللهك علمی‌ده منتهای کمالده اولدیغی جهتله افعال آلهیه‌نك‌ده غایهٔ کمالده اولاجغی بدیهی‌در . «الذی‌خلق سبع‌سموات طباقا ماتری فی‌خلق‌الرحمن من تفاوت فارجع‌البصر هل تری من فطور . ثم‌ارجع‌البصر کرتین ینقلب الیك‌البصر خاسئا وهو حسیر .» تعالی و تقدس حضرتلرینك علمی ، نظام وانتظامده‌کی کمالی احاطه‌دن ، یاخود قدرت آلهیه‌نك کندیسنده کمال اولدیغنی بیلدیکی شیلری انفاذ ایتمکدن قاصر اولدیغی ممکن اولایدی ، علم وحکمتنك ، اراده و قدرتنك اثری اولان شو عوالمك‌ده ناقص ونظامی غیر تام اولمسی ممکن اولوردی . حال‌بوکه بو ممکن دکل‌در . بو ممکن اولمدیغی کبی ، بونك اوزرینه ترتب ایدن ، بوکا لازم اولان شی‌ده ممکن دکل‌در . بناءعلیه حجت‌الاسلام امام غزالی حضرتلرینك : « لیس فی‌الامکان ابدع مما کان » قولی ثابت‌در .

بعض‌اهل‌علمك توهم‌ایتدیکی کبی‌بوسوز قدرتك‌نقصانیتنی مستلزم‌ده دکل‌در . بلکه بو ؛ قدرتك، علمك، اراده‌نك ، حکمتك کمالنه‌لازم‌در. قدرت‌ایله اراده صفتی آنجق‌ممکناته تعلق‌ایدر، بوندن بشقه‌سنه ــ واجبه محاله ــ تعلقی یوق‌در ؛ بونکله برابر واجبك اعدامنه، یاخود مستحیلی ایجاده عدم تعلقی قدرت صفتی حقنده برنقص‌ده دکل‌در. کچن مقاله‌لرك برنده‌ده بو مسئله موضوع بحث اولمشدی .

برده شیخ محمد عبده مرحومك اختیار صفتنه دائر اولان بیانات عالمانه‌لرینی کورهلم : « شواوچ صفتك ــ علم، اراده، قدرت صفتلرینك ــ ثبوتی، بالضروره «اختیار» ك ثبوتی‌استلزام‌ایدر. چونکه « اختیار » ك معناسی،علمك مقتضاسی، اراده‌نك‌حکمی‌اوزره قدرتله اثراصدارایلمکدن عبارت‌در . « اختیار »ك بوندن بشقه معناسی یوق‌در . بناءعلیه واجب الوجود فاعل مختاردر ؛ افعالندن هیچ برفعل ، مخلوقاتنده‌کی تصرفندن هیچ بر تصرف کندیسندن علیت محضه ایله صدور ایتمش دکل‌در. بویله اولمدیغی کبی شعورسز ، علمسز استلزام وجودی ایله‌ده دکل‌در. مصالح کوندن هیچ برینه لزوم تکلیف ایله ــ یعنی رعایت ایتمه‌مش اولسه تنقید واعتراضه معروض قاله‌جغی ملاحظه‌سیله لوم لائمدن کندیسنی تبرئه ایچون ــ مراعات ایتمسی‌ده لازم دکل‌در . [تعالی عن ذلك علواً کبیراً] لکن شو قدر وارکه کائناتده مشهوداولان نظام ، آکا

مخصوص اولان مصالح عظمی ؛ بالجمله موجوداتك اکمل وارفعی اولان ذات اجل واعلانك اثری اولمق اعتباریله کونه مخصوص اوله‌رق تقرر ایتمش‌در ؛ بنـاءعلیه کونده کوریلان کمال « مکون » ك کماله تابع‌در ؛ ایجاد وابداعك اتقانی ، بونلرده کوریلن بدیعهٔ صنعت ، نظام وانتظام‌ده آنجق موجد ومبدعنك علو مرتبـه‌سنی اظهار ایتمکده‌در . نظـام وانتظامك غایهٔ اعلاسـنه بالغ اولان شـو وجوده واجب تعالی‌نك علم شاملی ، ارادهٔ مطلقه‌سی تعلق ایدنجه کون مذکور شو اسلوب بدیع ، بو کمال رفیع اوزره صادر اولمش وحالاده اولمقده‌در . « افحسبتم انمـا خلقنا کم عبثا و انکم الینا لاترجعون »

ایشته علمای متکلمینك، «افعال آلهیه اغراض‌ایله تعلیل‌اولنه‌ماز؛ لکن عبثدن منزه‌در ؛ افعـال آلهیه‌ده اولان حکمتلردن بعض شـیلر نظرمزده خفی اولسه‌ده افعال آلهیه‌نك حکم و مصالحدن خالی اولمسی مستحیل‌در » سوزندن قصد ایتدکلری معنی بودر .

مترجمی
آقسکیلی احمد حمدی

تنقید ونقریض

حیات حضرت محمد « صلعم » اثری حقنـده بعض مطالعات

— ۳ —

۲۲ نجی صحیفه‌ده شو سطرلر وار :

« میلادك اوچنجی عصرینك نهایتنه طوغرو یمنـده حکومت ایدن حمیریه سلاله‌سنه منسوب ملوك تابعه‌دن عبد کلال نصرانیتی قبول ایتدی. اوکا خلف اولان حسان تبع مکهٔ مکرمه‌ده ساکن قبیله‌لرله برمعاهده عقد ایدوب‌اوتاریخدن اعتبـاراً جزیرةالعربك وسطنده متوطن قبائل عربه ملوك حمیریه‌نك متبوعیتنی طانیتدیردی . حسـان تبع‌دن صوکرا کلن مرثد بن عبد کلال امور دینیـه‌ده مسـامحه‌کار اولدیغندن روما ایمپراطوری قونستانـك کندیسـنه کوندردیکی ألچی واسطه‌سیله وقوع بولان طلب والتماسی اوزرینه بری قدیم صنعاده ، ایکنجیسی عدن‌ده واوچنجیسی‌ده بصره کورفزنده اولمق اوزره خرستیانلرك اوچ کلیسـا انشا ایتمه‌لرینه مسـاعده ایتدی »

اولا : حمیر ملوکندن نصرانیتی قبول ایتمش اولمق اوزره (ولیعه) یاخـود (وکیعه بن مرثد) دن باشـقه‌سنی بیلمیورم‌که اوده متردد ومتلون برآدم اولوب اولجه یهودیلکه ، صـوکراده خرستیانانه تمایل کوسته‌رمشدی . موسویت ایسه ملوك حمیر آراسنده داها زیاده منتشر ایدی‌که (تبع‌اوسط) ده‌نیلن (ابوکرب‌اسعد) ایله (زرعه‌ذونواس) کبی مشاهیر تابعه هپ بودینه سالك اولمشلردی .

(عبد کلال) ه کلینجـه : بوذاتك دور حـکومتی ، ساسانیاندن (شاپور بن هرمز) ك زمان سطوتنه مصادفدر . شاپور ، عربستان اوزه‌رینه یورومش ، (حسا) ایله (قطیف) ه قدر کلوب اورادن دیار بکر وربیعه‌یه دونمش ، طوتدیغی عربلرك کورەك کمیکلرینی‌چیقار- مش (.) بولدیغی قویولری طـولدوروب منبعلری قاپاتمق صـورتیله

(.) بو مناسبتله عربلر ، شاپوره (ذوالاکتاف) دیمشلردر .

جزیرةالعرب داخلنـده اجرای تخریبات ایله‌مشـدی . قبل‌الهجره (۲۹۵) . بناءعلیه بویله برهنکامده یمن‌حکمداری‌اولان (عبدکلال) ك تبدیل دین ایتمکله دکل ، آنجاق ملکنی وحـکومتنی قورتارمق ایچین چالیشمقله مشغول بولوناجغی خاطره کلیر .

ثانیاً : عبـد کلاله خلف اولان (حسان تبع) دکل ، (تبع بن حسـان) درکه (تبع‌الاصـغر) عنوانیله معروفدر وبرادر زاده‌سی (حارث‌بن عمرو) (:) واسطه‌سیله‌حجاز قطعه‌سنی تحت نفوذ وحاکمیتنه آلان بودر .

واقعا ملوك حمیر آراسنده برده (حسان بن تبع) واردرکه (تبع اوسط ابوکرب اسـعد) ك اوغلی (تبع بن حسان) ك باباسیدر . لکن بوذات ، عبد کلالك خلفی دکل . اونك سلفی (عمرو بن تبع) لكده سلفیدر .

ثالثاً : روما ایمپراطوری (قونسـتانس) ك ایلچی کونده‌رمه‌سی اوزرینه (مرثد بن عبد کلال) ك مملکتنده اوچ دانه کلیسا انشاسنه مساعده ایتمه‌سی‌ده محتاج ایضاحدر .

واقعا بوقاریده‌ده سـویله‌نیلدیکی وجهله (مرثد بن عبد کلال) لکل مذهب یذهب متلون برآدامدی . حتی شوحال تذبذبی بالآخره خلعنی موجب اولمشـدی . واقعا (ایمپراطور قونستانس) ده مذهب ایشلرینه قاریشمش وزماننده (آریوس) مذهبدارانی ایله اورتودو- قسلر اراسنده مجادلات جریان ایتمشدی . فقط یمن حکمدارینه ایلچی کونده‌روب‌ده کلیسا انشاسـنه مساعده ایسته‌مك قدر خریسـتیان طرفدارلغنده ایلری کیتمش‌می ایدی ؟ بوقسـه خریستیانلق ، سوریه طرفلرندن کلك صورتیله‌می یمن داخلنه وبالخاصه (نجران) قطعه‌سنه کیرمشدی ؟

نجرانکه یمنك شمال شرقی جهتنده و (دهنا) چـولنك کنارنده واقع بریردر ، خطهٔ یمانیه‌ده نصرانیتك ایلك محل انتشـاری اولمق اوزره مشهور وبوکا دائر (معجم‌البلدان) ده روایت آتیه‌مذکوردر :

«نجرانلیلرك خرستیان اولملرینه‌سبب : شام نواحیسنده (فیمیون) یاخود (فیمیون) اسمنده عیسوی‌المذهب برذات واردی‌که عابد ومجاهد اولوب‌مستجاب الدعوه ایدی . سیاحتله وقت کچیریر وبر محلده هوتی اکلاشیلنجه باشـقه طرفه کیده‌ردی. الک امکیله کچینمك ایچین دولکرلك یاپار وپازارکونلری‌چالیشمایوب طاعات وعبادات ایچین صحرایه چیقاردی . شام کویلرندن (صالح) نامنده بری، بوذاتی سوەر واونك خبری اولمقسزین تعقیب ایدردی . برکون ، (فیمیون) قیره چیقمش ، اوراده اجرای عبادته باشلامشدی . صالح‌ده بر معتاد برطرفه کیزلنه‌یك حالده فیمیونه باقیوردی. بردن‌بره بویوك بریلان پیدا اولوب‌فیمیونك اوزرینه‌طوغرو یورودی . فیمیون ، بونی‌کوروب دعا ایتدی . ودعاسی‌مستجاب اولوب یلان که‌بردی .

صالح ، یلانك کلدیکنی کورمش ، فقط که‌بردیکنی آکلامامشـدی . کمال تلاش ایله :

— امان ، یلان وار ! دیه باغیردی. فیمیون، جواب ورمیوب‌عبادته دوام ایتدی .

وقتاکه عبادت بیتدی. صالح ، میدانه چیقوب فیمیونك رفاقتنه قبولنی رجا

(..) (حارث بن عمرو) ده حجازده موسویلکی قبول ایله‌مشدی .

ایله‌دی، اوده موافقت کوسته‌ردی . کویلیلر ، فیمیونك عظم قدرنی بیلیرلر ، حرمت ورعایتده بولونمقله برابر خسته‌لرنی که‌تیروب اوقوتورلردی . کندیسنه مراجعت ایدنلره اوقور ودعا ایده‌ر ، لکن چاغیریلان یرلره کیتمزدی .

برکون برآدام کلوب یاپیلاجق ایشم وار ، دیه فیمیونی‌اوینه کوتوردی. اوه کیدنجه اعمی بولونان اوغلنی کوسته‌روب حقنده دعا اتمه‌سنی رجا ایله‌دی. فیمیون دعا ایدنجه اعمانك کوزلری آچیلدی . فقط اچه طانیمش اولدیغی جهتله کندیسی اوراده طورامادی . صالحله برابر کویدن کویه ، بلکه‌ده چولدن‌چوله کزمه‌یه باشلادی .

اثنای سفرده ، برعرب قافله‌سی بونلری اسیر ایده‌رك نجرانه کوتوروب صاتدی . اووقت نجران اهالیسی بویوك براغاجه طاپار وسنه‌ده برکره‌اوآغاجی دوناتوب آلتنده بایرام یاپاردی .

فیمیون ایله صالحی اشراف نجراندن ایکی ذات آلمشدی . فیمیونك اوطوردیغی اوطه‌نك نور ایچنده قالماسی ، افندیسنك نظر دقتنی جلب ایله‌دیکی جهتله کوله‌سنك دیننی صوردی . اوده :

— سز ، فائده‌سی وضرری اولمایان برآغاجه طاپمقله باطل برحرکتده بولونیورسکز . واحدلاشریك اولان معبودمه دعا ایده‌جك اولورسه‌م‌درحال اوآغاچ قورور . دیدی . افندیسی‌ده :

— دعا ایت باقالم . دیدیکك کبی اولورسه بزده اونی بیراقیر ، سنك معبودکه پرستش ایده‌رز . جوابنی ویردی .

فیمیون ، قالقوب جناب حقه دعا ایتدی . درحال برفیرطینه پیدا اولوب آغاجی کوکندن چیقاردی وزمین پستیه ده‌ویردی .

بونك اوزه‌رینه نجرانلیلر . فیمیونه اتباع‌ایده‌رك عیسوی‌اولدیلر. بالآخره عقیدهٔ توحیدلری ده‌کیشوب ارباب تثلیث مذهبنه کیردیلر .

ابن اسحاق دیرکه :

شونقل ایدیلن (وهب بن منبه) ك اهل نجراندن روایت ایتدیکی‌قصه‌در. (محمد بن کعب‌القرظی) دن (یزید بن زیاد) ونجران اهالیسندن بعضیلرینك نقلنده ایسه :

نجران کویلرندن برنده بویوك برسحرباز اولوب اهالینك چوجوقلرینه سحر تعلیم ایده‌ردی‌که‌بوصیراده فیمیون ، کلوب نجران‌ایله سحربازك‌بولوندیغی کوی آراسنده چادر قورمشدی .

نجران اشراف زاده‌لرندن (عبدالله بن‌الثامر)ده هرکون‌سائر چوجوقلرله برابر سحربازه کیدوب سحر اوکره‌نیر ، لکن فیمیونك چادری اوکندن‌چکرکن اونك طاعات وعباداته حیرتده قالیردی . برمدت صوکرا سحر بازی بیراقوب فیمیونك چادرینه دوامه باشلادی وسحرینه شریعت عیسویه‌یی تحصیل‌ایله‌دی. باباسی ایسه اوغلم، سحربازلق اوکره‌نیور . ظن ایدییوردی .

بالآخره عبدالله بن‌الثامر، نجران کویلرنی دولاشوب خسته‌لری ومعلول اولانلری ، ابی اولورسه عیسویلکی قبول اتمك شرطیله اوقومایه باشلادی . اوقودیغی ابی اولویور، عیسویلکده بوصورتله انتشار ایدییوردی .

شو حال، حکمداره عکس‌ایدنجه عبداللهی جلب‌ایله‌یه‌رك اولومله قورقوتمق ایسته‌دی. اوده:

— سن، بنی اولدوره‌مزسك . جوابنده بولوندی .

فی‌الواقع عبداللهی طاغدن آتدیلر، نهره فیرلاتدیلر، اوله‌دی . صوکرا حکمداره خطاباً :

— بنی اولدورمك ایسترسه‌ك موحد اول . او وقت اولدوره‌بیلیرسك . دیدی . حکمداره عیسویلکی قبول ایتدکدن صوکرا الده‌کی عصا ایله شاقاغنه اورونجه عبدالله تسلیم روح ایتدی .

بعده، حکمدار برطاقم خندقلر آچدیروب ایچلرنی آتشله طولدوردی وعیسویلکدن ارتداد ایتمه‌ینلری اونلرك ایچنه آتدیردی‌که قرآن کریمده (قتل اصحاب‌الاخدود النار ذات‌الوقود) نظم کریمیله حکایه بویورولمشدر .

شو جنایتی ایشله‌ین حریفك کیم اولدیغنده اختلاف واردر . ابن‌اسحاقه کوره نجران حکمداری عبدالله الثامری اولدردکدن صوکرا کندیسی‌ده هلاك اولمش، نجران اهالیسی‌ده دین‌عیسایی محافظه‌ایده‌بیلمش . مؤخراً یمن‌حکمداری (ذونواس) عسکریله بونلرك اوزرینه یورویوب یهودی اولملریچین چابالامش ، قبول اتمه‌ملری اوزرینه قولاق، بورون کسمك ، اولدورمك ، آتشه یاقمق صورتیله یکرمی‌بیك‌نفوسی تعذیب‌ایله‌مش . (امام ترمذی) و(مسلم) راویلرندن (عبیدالله‌الفقیر) ایسه بوروایته اعتراض ایده‌رك :

— ابن اسحاقك (نجران اهالیسنی قتل ایله‌ین ذونواسدر) دیمه‌سنه حیرت ایده‌رم . چونکه: ذونواس ، دین موسایه کیرمش ویهود علماسندن ایکی ذاتی یانمه آلمشدی . شوحالده مؤمن وموحدایدی . شریعت عیسویه‌ده توراتی‌مؤید اوله‌رق کلدیکی جهتله اونکله عامل بولونانلرده موحدایدیلر . بوروایت طوغرو اولدیغی تقدیرده قاتلك‌ده مقتولینك‌ده ارباب توحیددن اولمالری لازم کلیر . حال‌بوکه جناب حق، قاتل ومحرق کلام قدیمنده ذم ایتمشدر . بناءً علیه آتشله تعذیب عباد ایدن ذونواس دکل، باشقه بر حکمدار جبار ایدی . دیمشدر » .

نقل ایتدیکم شوروایت، خرستیانلغك سوریه جهتلرندن یمن‌داخلنه کیرمش اولدیغنی عیان بیان کوستریور . کلیسالر مسأله‌سنه کلنجه: ینه نجرانده (بیعه) نامیله‌برمعبد بولندیغی ، بونك اوچیوز دریدن یاپلمش برچادردن عبارت‌اولدیغی ینه معجم‌البلدانده محرردر . فقط (ابرهه) نك یاپدیردیغی مشهور کلیسادن مقدم یمن قطعه‌سنده باشقه‌جه برنصاری عبادتخانه‌سی اولدیغنی بیله‌میورم . محرر محترم ، بونلرك موقعلرینی بیلدیریرلرسه کندیلرینه متشکر قالیرز .

برازده شو سطرلری اوقویالم :

« بوتاریخده یمن‌قطعه‌سنك اهالیسی قسماً یهودیلردن وقسماده صابئه‌مذهبنه منسوب سنتلی بت‌پرستلردن عبارتدی »

برسطر یوقاریده ایمپراطور قونستانسك التماسیله قدیم صنعاده ، عدنده ، بصره کورفزنده بر ر کلیسا انشا ایدیلمه‌سنه مساعده اولوندیغی یازیلمشدی . بونلر یاپیلدیسه ایچنده آیین نصرانیتی اجرا ایده‌جك کیمسه یوقیدی ؟

«مرثدك‌وفاتندن‌صوکرا یمنه حبشلیلر مستولی‌اولدیلر . بونلرخریستان‌ایدیلر. نجاشی‌نك بر قوماندانی‌اولان ابرهه خرستیانلغك جزیرة‌العربده تعمم اتمه‌سی‌ایچین پك چوق اوغراشدی . اوندن اعتباراً حبشستانله یمنك مقدرات تاریخیه‌لری آراسنده ارتباط پیدا اولدی . یمنلیلر ، حبشلیلره قارشی ایراندن استمداد ایتدیلر . ۵۷۵ تاریخ‌میلادیسنده وقوعه کلن‌بویوك برمحاربه‌ده حبشلیلر انهزامه اوغرادیلر؛ آنجاق ایرانلیلر ۵۹۷ تاریخ میلادیسنده اجرا ایتدکلری ایکنجی بر محاربه‌نك نتیجه‌سنده بو قطعه‌یه صاحب اولابیلدیلر . بوندن صوکرا یمن ایرانك بر ولایتی حکمنه کیردی »

(مرثد) ك وفاتندن صوکرا حبشلیلر ، یمنه کیرمه‌دی . مرثدك ارتحالنی متعاقب اوغلی (وکیعه) اوندن صوکرا (ابرهة بن الصباح) اوندن صوکرا (صهبان بن محرث) اوندن صوکرا (عمرو بن تبع) اوندن صوکرا (ذوشفاتر) اوندن صوکراده (ذونواس) آدلی‌حکمدارلر کلدی (.) حتی ذونواسدن صوکرا (ذوجدن)نامنده برینك حکمدارلغی مختلف فیهدر . غالبا محرر محترمی (ابرهه) اسملرینك مشابهتی شاشیرتمش اولاجق‌که مرثدك وفاتی متعاقب حبش قوماندانی ابرهه‌یی یمنه صوقوب تعمیم نصرانیته باشلاتیور . حال‌بوکه حبشلیلر ، یمنه کندیلکلرندن کلمه‌دیلر . براز یوقاریده یازیلدیغی وجهله (ذونواس) ك نجران خریستیانلرینه اشکنجه‌لر یاپمایه باشلاماسی اوزه‌رینه رؤسای

(*) تاریخ ابی‌الفدا .

نصرانیه‌دن (دوس بن ثعلبان) نامنده بری حبش نجاشیسنه التجا وهممذهبلری حقنده یاپیلان مظالمدن اشتکا ایله‌دی . بومناسبتله‌ده نجاشی ، شرق روما ایمپراطورلغندن استیذان ایله‌یه‌رك عمجه زاده‌سی (ارباط) ك معیتنده یمنه براردو کونده‌ردی . ذونواس ، بو اردویی قارشیلایوب‌دوکوشدی . عسکرینك‌مغلوب‌اولدیغنی کورونجه (حبشلیلرك النه دوشمکدنسه‌اولمك اولادر) دییه‌رك آتی‌ده ده‌کیزه‌سوردی واتحار ایتدی . قبل‌الهجره (۹۵) .

قوماندان (ارباط) نجاشی نامنه یمنك والیسی اولدی . بالآخره معیتنده بولونان مشهور (ابرهه) ایله بوزوشوب حربه قالقیشدی . محاربه یرینه مبارزه‌یه قراروردیلر . دوئللو اثناسنده ابرهه‌نك یوزنی یاریلدی (٭) ارباطك‌ده بینی داغیلدی . بونك اوزه‌رینه ابرهه ، یمن والیسی اولدی ونجاشی طرفندن مأموریتی تصدیق ایدیلدی .

اوت ، ابرهه ، خریستیانلغك یمنده انتشارینه چوق چالیشدی . عربلری کعبه‌زیارتندن واز کچیرمك ایچین‌صنعاده برمزین کلیساپایدی . احتمال‌که بووسیله ایله بوتون جزیرةالعرب حکمدارلغنی قورمشدی .

فیل وقعه‌سنی متعاقب هلاك اولونجه یرینه اوغلی (یکسوم) اوندن صوکراده دیکر اوغلی (مسروق) کچدی . یمنلیلر ، بویابانجی عائله‌یی طبیعی سومیور وایسته‌میورلردی . حمیر پرنسلرندن (سیف بن ذی‌یزن) ی خروجه‌تشویق ایتدیلر . اوده‌کسرای ایران (پرویز) دن استمداد ایله‌دی . کسرانك (وهرز) نامنده برقوماندان معیتنده کونده‌ردیکی اوباش کروهیله مسروقی‌مغلوب ایده‌رك‌اجدادینك‌تختنه کچدی،اوطوردی . فقط کسرای ایرانه هرسنه برمقدارمعین ویرکی اعطاسنه مجبور اولدی.

جلوسنی تبریك‌ایچین عربستانك هرطرفندن هیئتلر کیتدیکی صیراده جد پیغمبری عبدالمطلب حضرتلری ده برای تهنیت عزیمت بویورمشلر وسیفك فوق‌العاده اکرام واحترامنه مظهر اولمشلردی . ذی یزن ، حبشلیلردن برمعیت عسکری ترتیب ایتمشدی . حکومتنك برنجی سنه‌سنده ایکن بونلردن بری فرصت بولوب کندیسنی اولدیردی . مشارالیهك وفاتیله یمن قطعه‌سی ایرانك برولایتی حکمنه کیردی (وهرز) (ولی‌جان) (خردان) (نوشجان) (مرزان) (باذان) اسمنده‌کی والیلرله اداره اولوندی .

کسرانك صوك‌والیسی بولنان (باذان) یدنجی سنهٔهجریه‌ده اسلامه کلش وطرف عالئ رسالتدن ینه یمن ولایتنده ابقا بویورلمشدر .

طاهرالمولوی

[حیات حضرت محمد « صلعم » مؤلفی لطف‌الله احمدافندی‌طرفندن کوندریلن جواب کچ کلدیکی جهتله کله‌جك هفته‌یه قالمشدر .]

(٭) بوندن طولایی ابرهه‌یه (ابرهةالاشرم) دیرلر .

مقالات

قرانتینه یالکز حاجیلره‌می ؟

بو سنه جده‌ده وقوعه کلن برقاچ شبهه‌لی خسته‌لقدن طولایی بالعموم حجاج کرامك قرانتینه‌یه تابع طوتولمه‌لری دائرهٔ امور صحیه‌جه تحت قراره آلندیغی شئون قسممزده درج اولنمشیدی . بو قرارك بین‌المسلمین کفتکویی موجب اولدیغی ، حتی عربجه منتشر بعض اسلام غزته‌لرینك اعتراضنه معروض قالدیغی‌ده سویله‌ندی ایدی . مصرده خرستیان عرب وقبطیلر طرفندن نشر اولنوب‌اوزاقدن یاقیندن انکلیز مفکوره‌سنك انتشارینه خدمت ایدن « الاهرام » غزته‌سی خرستیانلق ایله هیچ‌ده مناسبتی اولمیان وطوغرودن طوغرویه مسلمانلق عالمنه عائد اولان بو مسئله حقنده اوزون برباش مقاله نشر ایدیور . ابتدا ، قرانتینه‌لر مجلسنك ویردیکی او قرار علیهنده یازی یازان برمسلمانی تعییب وتجهیل ایدیور . بو مسلمانك قرانتینه‌لر حقنده بین‌الملل تحت قراره آلنان قوانیندن خبری اولمادیغنی ایلرو سوریور . صوکرا بوندن اون ایکی سنه اولیسی ، قطعهٔ مصریه‌ده وقوعه کلن برفلاکت عظیمه‌یی تصویر واخطارایده‌رك سوزه باشلایور . کویا ۱۹۰۱ سنه‌سی طوقسان ایکی بیك مصرلی‌یی آلوب کوتورن ، آلتمش بیك قدر مصرلی اغنیا وتجاری ایشندن ، کوجندن آلیقویان قولرا میقروبی ، موشه‌لی برحاجینك خیاتی ایله قرانتینه‌دن قاچیریلان حجاز خورماسیله زمزم شریف صوینده بارینه‌رق قطعهٔ مصریه‌یه داخل اولمش ایمش ! برده اوچ سنه اولیسی حجازده ظهور ایدن بولاشیق برخسته‌لق شام ، آناطولی ، استانبول یوللرینی تعقیب ایده‌رك ماکیدونیا ، روم ایلی ، ایتالیا ، روسیه ، آوستریا مملکتلرینه قدر انتشار ایتمش ایمش ! ..

ایشته بونك ایچون سائر مملکتلر کبی ، قطعهٔ مصریه‌نك‌ده قولرادن ، بولاشیق خسته‌لقلردن محافظه‌سی ایچون امراض ساریه منبعی اولدیغی آکلاشیلان حجازدن کله‌جك حجاجك قطعیاً قرانتینه‌یه تابع طوتیلمسی اقتضا ایدیورمش ...

ایشته بر خرستیانك حجاز ، حجاج کرام حقنده‌کی دوشونجه‌سی! .. دیمك اولیورکه آنلرك فکرینه کوره شو برقاچ سنه‌دنبری حکم سوره‌ن بولاشیق خسته‌لقلر هپ حجاج واسطه‌سیله حجازدن کلیورمش . نه‌غریب دوشونجه ! عجبا مصرده ۱۹۰۱ سنه‌سی فلاکتنی حاضرلایان قولرا میقروبنك مطلقا حجاز خورماسنده ، زمزم صوینده کلش اولمسی نه‌دن معلوم اولیور ؟ مصره یالکز حجازدن عودت ایدنلرمی کلیور؟ مصرك قاپولری باشقه‌لری ایچون ، باشقه مملکتلردن کلنلر ایچون قاپالیمی ؟ برده اوچ سنه اولیسی ظهور ایدن قولرا میقروبنك ابتدا حجازدن کلش اولدیغی ایلرو سوریلیور . بوده قطعیاً طوغری دکلدر . چونکه مملکتمزده اوچ دورت سنه اولیسی ظهور ایدن بو قولرانك حجازدن دکل، بلکه حج موسمندن اول‌اوده‌سا طریقیله‌روسیه‌دن؛ روسیه‌یه‌ده ،

ژاپون ـ روس محاربه‌سی میدانی اولان مانچوریادن کلمش اولدیغی معلومدر . حتی خاطرمزده قالدیغنه کوره روسیه‌ده منتشر بعض مخالف غزته‌لر ایله آوستریانك مشهور جریده‌لرندن بری ، مانچوریاده بغیر حق قانلری هدر ایدیلن شهدا ومقتولینك روحلری قولرا میقروبی شکلنده تمثل ایده‌رك انتقام آلمق ایچون ، بو ملحمه‌یه سببیت ویرن پترسبورغه طوغرو یورومکده اولدیغنی‌بازدی ایدیلر ...

برده اوته‌دنبری‌معلوم‌اولان برمسئله وار : امراض ساریه وبالخاصه قولرا میقروبی پك صوغوق مملکتلرده دیکیش طوتدیره‌مدیغی کبی ، صیجاق وقورو مملکتلرده‌ده اوزون مدت یاشایامه‌یور . قطعهٔ حجازیه ده قورو وصیجاق بر مملکتدر . بورالری سنه‌نك پك آز کونلری مستثنا اولمق اوزره‌متمادی برصورتده عموم امراض ساریه‌میقروبلرینك دشمنی اولان کونشك آلتنده قالمقده‌در . آنکچون حجاز قطعه‌سنده اوته‌دنبری طاعون ، وبا کبی خسته‌لقلرك دیکیش طوتدیره‌مدیغی اعتقادی حکمفرمادر . دیمك اولیورکه ، بوقطعه‌نك بولاشیق خسته‌لقلرك منبعی عد اولنمسی‌ده طوغری دکلدر .

فقط بوتون بونلر ایله برابر بز هیچ بر وقت فنه ، علمه قارشی کلك فکرنده دکلز . حجاج کرامك‌فناً قرانتینه‌یه تابع طوتیلمالری اقتضا ایدیورسه بوکا دیه‌جکمز یوق . فقط بونك تطبیقاتی خصوصنده ، مسلمانلره مخصوص معامله‌ده بولونه‌رق فضله تضییقات‌اجرا ایتمه‌ملی . مسلمانلرك‌ده احترامه لایق ، هر حقوقلری محفوظ ، یاشامق حقنی حائز سائر ملتلر کبی ، انسان اوغلی انسان اولدقلرینی اونوتمامليدر .

⁂

اوته‌دنبری کوکلزده برعقده واردی ، صره‌سی کلمشکن بونی‌ده سویله‌یه‌لم : عمومیت اعتباریله قرانتینه‌لر حقنده‌کی قوانینك تطبیقاتنده مساواتسزلقلر کوریورز . قرانتینه‌یه تابع طوتیلمق خصوصنده بر مسلمان ایله بر خرستیانی فرقلی بولیورز . بو جهت ، بالخاصه حج مسئله‌سنده دها زیاده کندیسنی کوستریور . بوکون بر حاجی‌یه یاپیلان معامله ایله ، بر هاجی‌یه ایدیلن معامله بیننده فرق واردر . حجازده ، اثنای راهده کوچوك بر خسته‌لق علائمی کورولمك بوتون حجاجك قرانتینه‌یه تابع طوتیلمه‌سنه کفایت ایتدیکی حالده ، قدسده‌کی ، قدس یولجیلرنده‌کی خسته‌لقلر قطعیاً نظر اعتباره آلینمایور . قدس یولجیلرینك ترابینه بکله‌دکلری همان ایشیدیلامش کبیدر . شو حالده قرانتینه‌لر حقنده‌کی قوانین ونظاماتك یالکز حجاج مسلمینه مخصوص برشی کبی اولدیغی آکلاشیلیور ، دیمکدر . چونکه بو قوانینك باشقه کیمسه‌لر ، باشقه یولجیلر حقنده تطبیق ایدیلمسی پك نادر وقوعه کلیور . بوده اوده‌سا ، سواستوپول ایله استانبول آراسنده‌کی مسلمان یولجیلرینه مخصوص کبیدر . یوقسه قولرالی اوده‌سادن شمندوفره بینوبده آوروپا واسطه‌سیله ، ویانه‌یی ، پشته‌یی کچه‌رك استانبوله کلن ، یاخود قولرا وقوعاتی اولدیغی زمان استانبولده‌کی سرکه‌جی استاسیوندن بینوبده بوتون اوروپایی طولاشان برکیمسه ایچون قرانتینه بکله‌مك مجبوریتی اولمادیغی معلومدر . ایشته بونك ایچوندرکه بعض قازان حاجیلری روسیه ایچرولرنده بولاشیق خسته‌لقلر اولدیغی زمان بوسفور آغزنده‌کی قاواق قارانتیناسندن قورتولمق ایچون تجار پاساپورطی آله‌رق (حاجی دکل) آوروپا واسطه‌سیله استانبوله چیقیور ، یاخود مارسیلیادن اسکندریه‌یه کیدیورلر . بوصورتله حاجی پاساپورطی حامل اولمامق سایه‌سنده سائر انسانلرك مستفید اولدقلری سربستیٔ سیاحتدن مستفید اوله‌بیلیورلر .

ایشته بوتون بونلری وقتیله ملاحظه ایتدکدن صوکرا ، حاجی ویاخود حج پاساپورطی حامل اولمیانلرك وسائر یولجیلرك اوزرنده اشیالرنده ، معده‌وامعالرنده قولرا ، وبا کبی امراض ساریه خسته‌لقلرینك میقروبی یاشایامه‌یورمی ؟ ـ دیه خاطرلره کلیور . آه ، فنك ، علمك توصیه‌سیله یاپیلان بوکبی خصوصلرده اولسون مساواته رعایت ایدیلسه نه اولوردی؟...

ح . ث .

وذکر فأن الذکری تنفع المؤمنین

یالیت عین رسول‌الله ناظرةً !

ای مسلمانلر ! عبرت کوزیکی آچیکزده عالم اسلامك باشنه کلن فلاکتلری کوریکز؛ ناصیهٔ پاك شریعته سورولن لکه‌لری سیر ایدیکز! اطرافکزه کوز کزدیررسه‌کز نه قدر معظم مفاخرك ، نه قدر محتشم حکومات اسلامیه‌نك یریوزندن بوسبوتون قالقدیغنی؛ تاریخ صحیفه‌لرندن باشقه یرلرده نامی ، نشانی قالمادیغنی کورورسکز .

هندك او معظم سلطنت اسلامیه‌سنی تخطر سزك ایچون نه عبرت انکیز ، نه مفید بردرسدر ! آه ! تام بیك‌سنه جهان هندی تنویر ایدن او کونش نهایت رانغونده غروب ایتدی . هند شاهنشاهنك طورونی بوکون هند سوقاقلرنده‌دربدر، پریشان برقیافتله دولاشوب طورویور . انکلیزحکومتی اوطالعسز شاهزاده‌یه آچلقدن أولمه‌یه‌جك قدر بر پاره.. یکرمی لیرا ویریور !

جاوا پادشاهلرینك، فلمنك‌حکومتی النده‌پریشان اولان‌اوزواللیلرك حالنی سویله‌مکدن‌ایسه سویله‌مه‌مك دهاایيدر . بیچاره‌لرده نه تاج‌سلطنت قالدی ، نه کلاه شوکت !

خان خیوه ، امیر بخارا بوکون روحسز جسد حکمنده‌در . ماداغسقارك ، زنکبارك ، مسقطك کرفتار اولدیغی مصیبتلر البته سزجه مجهول‌دکلدر . مصریلرك ، سودانیلرك‌حالی معلوم . مراکشده مسلمان قانی هرکون صوکبی آقیور! ایرانده روسلر انکلیزله برلشدیلر. مسلمانلر قتل عامه محکوم اولدی . علمای اسلام دار آغاجلرینه چیقارلدی . طرابلس‌غربده بیکلرجه اللهك قولی‌صرف « لااله‌الاالله محمدرسول‌الله» دیدکلری ایچون قویون کبی بوغازلاندی . بالقانلرده سل کبی آقیدیلان معصوم مسلمان قانلرینی دوشونمك بیله انسانك مفکره‌سنی یاقیور !

لکن بز المزه بوتون ادیانك افضلی ، بوتون شرایعك اکملی اولان

بر دين مبين طورورکن ؛ او دين معظم بزه « ما جعل عليکم في الدين من حرج » ديرکن ناصل اولورده کوندن کونه انحطاطه ، انقراضه طوغرو کيدييورز ؟ هيچ بونك سببنی دوشونمك ايستهميورز .

سقوطمزك ايکی مهم سببی واردر که بری احکام شريعتی معطل براقيشمز ؛ ديکری‌ده اوروپايی کورکورينه تقليدايديشمزدر. نه‌غريبدرکه غربك نه‌قدر فنالقلری وارسه بز کمال تهالکله قبول ايتدك ؛ بزم نه‌قدر فضائلمز وارسه اونلر المزدن آلديلر !

کشور تهذيب کيرد آنچنان وحشی کروه ؛
علم ودولت را برد ازمابين قومی چنين !

مثلا حياتك برچوق مسائلی ، معاملاتی سنه حساباتنه متوقفدر . وا اسفا که بز بوايشده‌ده فرنکلره اتباع ايتدك : سنهٔ هجريه‌يی براقدقده سنهٔ نصرانيه‌يی آلدق . بيلمم‌که تاريخ ميلادك نه‌کبی محاسنی‌وار ؟ بيلمم‌که سنهٔ هجريه‌نك نه‌کبی معايبی کورولمش . قانون محبت ايجابنجه عاشق سوديکنه عائديتی اولان مادی ، معنوی هرشيئه قارشی قلبنده برانجذاب طويار . مشهور درياً! مجنون يولده راست کلديکی برکوپکی طوتوب يوزنی، کوزنی اوپمش . نه‌يايديغنی صورمشلر . « بوکوپك برکره ليلانك محله‌سندن کچمش ايدی » جوابنی ويرمش . حالبوکه مجنونك ليلايه اولان انجذابی ايله عليه الصلاة والسلام افنديمزه قارشی اولان عشقمز آره‌سنده نسبت بيله تصور ايديله‌مه‌مك لازمکلير . اوت، اونبی ذيشانك ذات فوق الخيالی بزم ايچون برآينهٔ خدانمادر . بز اللهی آنجق او آينه‌ده کوره بيلدك، آنجق او آينه سايه‌سنده طانيه بيلدك .

سيدالمرسلين افندمز حضرتلرينك بعثت همايونلرندن اول بزلر قرآن پاکك « يأکلون کما تأکل الانعام » صورتنده‌کی تصويرينه مظهر برر بهائم سوروسی ايدك . انسانيتدن ، مدنيتدن ، فضيلتدن خبريمز بيله يوقدی . لکن اونور مبين عرفانك طلوعی اوزرينه الك متمدن ملت کسيلدك ؛ بوتون عالمك استاد معرفتی اولدق .

اوحالده نه‌مروتسزلك ، نه‌وفاسزلقدرکه هجرت نبويه‌يه نسبتی اولان تاريخ هجری‌يی اختياريمزله ترك ايدهلم‌ده سنهٔ ميلاديه‌يی قبول ايدهلم ! نصرانيلر سنهٔ ميلاديه‌يی قبول ايتمشلرسه کندی حسابلرينه حقليدرلر . لکن بزه نه‌اوليور ؟

بوندن باشقه عليه الصلاة والسلام افنديمزك هجرتی نه‌عظيم معجزاته ، نه‌عظيم وقايعه محل ظهور اولمشدر : اويله‌يا بوتون بر مملکت رحمة للعالمين اولان وجود همايونلرينی يوق ايتمك ايچون ال برلکيله هجوم ايتمش ، او قدر صيق تعقيباتده بولنمش ايکن مقصدلرينی استحصال ايده‌مديلر . «فکيدونی جميعاً – والله يعصمك من الناس» آيات کريمه‌سی بو مهاجملرك شدتی آرتيروب طورديغی حالده او نبی اکرم ، اوشاهزادهٔ عزت وجلال محاط اولديغی جماعات قدوسيان ايله برلکده منصور ومظفر اوله‌رق مکه‌يه کيردی .

تاريخ ميلادی‌يی دوشونه‌لم . اناجيلك بيانه کوره حضرت عيسايی حبس ايتمشلر . اوده بوتون کيجه «ايلی ايلی لما سبقتنی» ديه فريادايلمش. کنديسنه اللهك اوغلی، دها طوغروسی اللهك کنديسی نظريله باقيلير کن ينه اناجيلك بيانه کوره يهوديلر طرفندن آصيلمش‌ده هيچ برقدرت الوهيت اظهار ايتمه‌مش .

بز مسلمانلر شونکله افتخار ايده‌بيليرزکه : ايچمزدن ميليونلرجه دين قارده‌شمز کتاب الٰهی حافظه‌لرنده طاشيوب طوريورلر . شوقبه آلتنده هانکی ملت واردرکه بويله بر مظهريتله مباهی اوله‌بيلسين ؟

اناجيله کلنجه حضرت عيسادن يوز اللی سنه صوکره شونك بونك روايتنه مراجعتله ميدانه کتيريلن ؛ صوکره‌ده انجيل نامی ويريلن بو کتابلرده يکديکرينه متضاد برچوق بيانات واردر . « لوکان من عند غيرالله لوجدوا فيه اختلافاً کثيراً . » اونك ايچون اناجيل موجوده‌يی کتاب آلهی اوله‌رق طانيمق المزدن کلمز .

سنهٔ ميلاديه فکری راهب ويانائيس اکسيکوس طرفندن ٥٣٢ده ميدانه چيقاريلدی . قرن سادسده ايتاليا‌ده رواج بولدی . ٨١٦ ده هيئت رهبانيه طوپلانه‌رق آرتيق بو تاريخك عموميتله قبولنی ترويج ايتديلر . جرمانيا حکمداری اوحنجی چارلس ٨٧٩ ده عينی تاريخی کندی مملکتنده استعماله باشلادی .

هندستانده‌کی بتپرستلرك ا... ده کندی سنهٔ مذهبيه‌لريدر. بوتون معاملات تجاريه وسائره‌ده ... قوللانيرلر .

آرتيق بوتون مسلمانلرك سه... ، آيلری قارمه قاريشق اولمامق ايچون سنهٔ هجريه‌يی رأس تاريخ مشترك اوله‌رق قوللانملری مقام معلای خلافت طرفندن امر وفرمان بيورلمليدر .

ابو سعيد العربی الهندی

صاريق مسئله‌سی

حقنده بعض بياناتده بولنان طلبهٔ علومدن مجدالدين ، سعدالله افنديلره

سبيل الرشاد مجموعهٔ اسلاميه‌سنك علوی صحيفه‌لرنده ، مهم مقاله‌لر-يکزی اوقودم. محترم معلملريکز طرفندن بوغير مصيب فکريکز تصحيح ايديلير اميدنده بولونيوردم. فقط سعدالله افنديك ايکنجی برمقاله‌سی ؛ شو عاجز ، کوچك فکرمده بر انفعال دينی حصوله کتيردی وشو سطرلری يازمقلغه مجبور اولدم .

مجدالدين افنديك هيچ خاطره کلمين بو مسئلهٔ مهمه‌يی برنجی دفعه اوله‌رق بيلديرمسی شايان تشکردر ، لکن بو صورتله اصلاح ايديله‌جك صاريق مسئله‌سی شبهه‌سز اسلاميته برضربه‌در. چونکه اصلا-حات نامی آلتنده ايسته‌ديککز شيئی، مع التأسف اصلاح دکل، بر نوع انحصاردر . مع مافيه يازديغکز مقاله‌لرك بر قسمی غايت طوغريدر . بيورديغکز کبی ؛ اناطولينك هرا کوشه‌سنده‌کی معصوم ، صاف فکرلی اسلاملر ؛ پاره عاشق ، خائن ساخته خواجه‌لرك فاسد سوزلرينی « آمنا وصدقنا » ديه‌رك قبول ايديورلر وبويله‌جه دين پرده‌سی آلتنده دين ايله اصلا علاقه‌سی اولميان مضر اعتقادلر صاف درون محمدجکلرك

قلبنده سیلنمز بر اثر تعصب براقیور . اویله ایسه بوحالی منع ایتمك ایچون هر کسك باشنده کی محترم صاریغی، او سنت سنیهٔ نبویه‌یی آلمالی‌یز؟

بوقارده « اسلامیته شبهه‌سز بر ضربه‌در » دیدم ؛ أوت ! چونکه صاریق، او پرحکمت سنت پیغمبری، هیچ بر وقتده علامت فضل دکل، علامت اسلامدر . زیرا صاریغك سنت اولدیغنی انکار ایده‌مزسکز ؛ اویله ایسه حدذاتنده سنت اولان بر شیٔ هر اسلام ایچون سنتدر. بناءً علیه یالکز عالملره مخصوص دکلدر .

امین اولکزکه فضلا ، دهایه ، عرفانه علامت ایسته‌مز ؛ آنجق بوذاتلرك دهالرینك ، فضللرینك محصولی اوله‌رق آغزلرندن امت اسلامه صاچدقلری اینجولر کندیلری ایچون بر علامت لایتغیردر .

مقاله کزده‌کی: « هر کسك ـ حتی سزك دیدیککز کبی برحالك بیله ـ باشنده کورنجه انسان صاعقهٔ عصبیتله همان اونی یاقالایوب باشنده‌کی صاریغی ییرتمق ایسته‌یور » سوزلرینی اوقودیغمده ، حسیات شدیده‌کزی ؛ عقل ایله تصحیح ، تأمل ایله اداره ایده‌میه‌رك قلمکزی صاعقهٔ عصبیتله غلیان تعصبکزك جریان متمادیسنه قاپدیردیغکزه حکم ایتدم .

وینه « خلاصه ؛ مشیخت اسلامیه‌نك سمع اطلاعنه واصل اولمق ایچون عموم طلبه ارقداشلر برلکده باغرییورز : بز اصلاحات ایسته‌رز ؛ تجددات ایسته‌رز ؛ بوعلامت فضیلت اولان صاریغی نا اهللر ، خرافاتجیلر باشنده کورمك ایسته‌مز » دییورسکز .

اصلاحات ایسته‌ییشکز پك کوزل بر فکردر ؛ فقط صاریغی نا اهللر، خرافاتجیلر باشنده کورمك ایسته‌میشکز ، اصلاحاتك بتون بتون ضدیدر . ای اسلاملر ! اتحاد ایده‌لم ، یاره‌مزی کیمسه‌یه قاپدیرمیه‌لم دیه باغرییورز . عجبا استانبولده ، طشره‌ده مختلف عنصرده‌کی حماللرك، یاخود تجارلرك اسلاملری باشلرینه اوسنت شریفی صارسه‌لرده مسافرین اسلامیه بتون اخذوعطالرینی اونلرله یاپسه‌لر اصل آرزومز ، باغیرشدیغمز سعادت حاصل اولمازمی ؟ حتی دیه‌جکم‌که : وجدانلرمزك قان آغلادیغی شو زمان تدنیٔ مسلمینده ، بوقارده عرض ایتدیکم اقتصاد نقطهٔ نظرندن، هر اسلام ایچون صاریق صارمق فرضدر ؛ لکن عسکرلکك شرفنی سوء استعمال ایدن عسکرلرك تجزیه ایدلدیکی کبی ، صاریغك شرفنی‌ده محافظه ایده‌مینلر ، خواجه‌یم دیه هر کسی اغفال ایدنلر تجزیه ایدیلسون .

وینه: « بوکون بر درس عامك ، بردرس وکیلینك ، بر شیخ الاسلامك صاردیغی صاریغی ؛ بر حمالك ، بر قهوه‌جینك ... ! ده باشنده کوریورز . بونك ایچون هر صارقلینك جاهل اولدیغنه حکم ایدییورلر. بناءً علیه بن سزه صوریورم : هر کسده صاریق بولونمه‌سنه راضیمیسکز ؟ » دییورسکز . بنده جواباً دیرم‌که : أوت راضی‌یز ؛ اسباب‌نی بالاده عرض ایتدم . برینك جهلی آخرینه تعلق ایتمز .

« بونك اصلاحی نه صورتله اولملیدر ؟ » دیدیککزده مسئله بتون بتون بشقه برشکل آلیور. یوقسه سزك ذهابکز کبی اصلاح ؛ صاریغی صاردیرمامقله اولماز ، آنجق هر صنفك کندینه مخصوص بر دورلو صاریق صارمه‌سیله اولور.

حلب سلطانی طلبه‌سندن : جمالی زاده
محمد عصمت

حیات اقوام اسلامیه

باکوده اسلام تجارتی

باکوده منتشر «صدای حق» غزته‌سنك بر مقاله‌سندن :

باکو تجارت نقطهٔ نظرندن قافقاسیانك، بلکه روسیه‌نك اك بیوك شهرلرندن معدوددر . باکو نفت شهری عد اولنیور ؛ فقط مانیفاتورا، دمیر ، میوه ، برنج ، اون ، بوغدای اوزرینه‌ده پك بیوك بر تجارت واردر . قافقاسیه‌نك سائر طرفلرنده اسلاملر تجارت نقطهٔ نظرندن پك مترقی کورونمه‌یور ایسه‌لرده ، باکو شهری بویله دکلدر . باکوده مسلمانلر تجارته خیلی رغبت ایدییورلر. آنکچون بوراده اسلام تجارتی ایی ترقی ایتمشدر . شو قدر وارکه صوك کونلرده مسلمانلر آراسنده تجارت نقطهٔ نظرندن بعض کوشه‌کلکلر کورونمه‌یه باشلادی . هنوز بیوك سرمایه‌لر عمومیت اعتباریله مسلمانلر النده اولمقله برابر بانق معاملاتنده مسلمانلره قارشی تصعیبات کوستریلیور . آنکچون شرائط حاضره داخلنده اسلاملرك تجارت ایتمه‌سی ، معاملاتنه کرمی ویرمه‌سی کوجله‌شیور ، دیمکدر . حتی کچنلرده سکز طوقوز یوز بیکلك بر مسلمان مانیفاطوره‌جیسنك اون بیك روبله‌لق قدر اهمیتسز برچیروسی بانقه‌جه رد ایدلمشدر . دهاده بوکا بکزر برچوق اویغونسزلقلر اولیور. حالبوکه شیمدی‌یه‌قدر ترتیب اولنان ایستاتستیقلردن معلوم اولدیغنه کوره باکو مسلمانلری آره‌سنده سائر ملتلره نظراً افلاس غایت آز اولمش ، وقوعه کلن اهمیتسز افلاسلرك‌ده حیله‌بر ویا اهلیتسزلك نتیجه‌سی اولدیغی آکلاشیلمشدر . شو حاله کوره مسلمانلرك بانقه‌لردن تمامیله مستفید اوله‌مامالرینی نه‌یه حمل ایده‌بیلورز ؟

بزم فکرمزه کوره بونك سببی پك آشکاردر .

اولا : مسلمانلر کندی حقوقلرینی مدافعه ایتمك اوزره هیچ بر تشبثده بولنمایورلر .

ثانیاً: زنکین وصاحب ثروت اولان مسلمانلر یکدیکرینی طوتمه‌یورلر .

ثالثاً : اك بیوك سرمایه‌لر مسلمانلر النده بولندیغی حالده بانقه‌لرك مجلس اداره‌لرنده لزومی قدر مسلمان بولندیرمغه غیرت ایدیله‌میور . غیر مسلم اعضالرك ایسه مسلمانلری قایرمدیغی . مسلمانلره یاردم ایتمك ایسته‌مدیکی معلوم ؛ برچوق امثالیله ثابت اولمشدر .

آنکچون مسلمانلر ایش ایشدن کچمه‌دن بوخواب غفلتدن اویانه‌رق کندیلرینی طوپلاملیدرلر . بالخاصه بوزمانده علمسز ، بیلکیسز تجارت اوله‌میه‌جغنی‌ده تقدیر ایده‌رك سائر ملتلرك یاپدقلری کبی بز مسلمان تجاری‌ده چوجقلریمزی تجارت مکتبلرینه ویرملی‌یز . سائر ملتلر ایله تجارت خصوصنده مجادله ایتمکه ، رقابته آلیشمه‌لی‌یز .. غیر مسلملرك مجهز اولدقلری سلاحلر ایله مجهز اولمغه چالیشمه‌لی‌یز . بز آنجق بو سایه‌ده عالم اقتصادده‌کی وارلغمزی ، ثروت ملیه‌مزی ، میلیونلرمزی محافظه ایده بیلیرز .

مكاتيب

هندستانده‌کی مخابر مخصوصمزدن :

سيلان آطه‌سی

آطه‌نك تشكيلات ارضيه‌سی :

آطه‌ده‌كی اراضينك قسم اعظمی دوز ومسطح ايسه‌ده اطراف اربعه‌سی طاغلق وقيالقدن متشكلدر .

آطه‌نك جنوب غربیسندن وساحلدن بدأ ايدن مذكور قيالقلرله طاغلر عادتا برسلسلهٔ جبال وضعيتنی آله‌رق تدريجی بر صورتده يوكسلمكه وآطه‌نك شماله قدر انتها بولوب، اك يوكسك ذروه‌سی (آدم تپه‌سی) ديدكلری نقطه‌دركه، سطح بحردن ٨٢٩٦ انكليز قدمی ارتفاعنده‌در .

اراضی وجبال مذكوره طبيعتك عوارض مدهشه‌سنه معروض قالمش وبويله‌جه ارتفاع وانحطاط پيدا ايلشدر . قولومبودن (قندی) يه شمندوفرله مسافرت ايدن ذوات بو احوال طبيعيه‌يی كوزلريله مشاهده ايده‌بيليرلر .

نهرلر :

آطه‌نك چای ونهرلری علی‌العاده نهرلردندر، فقط ايچنده‌كی صولرك سرعتی پك زياده‌در . مذكور نهرلرك سرعتدن الكتريق قوتی سهولتله الده ايديله‌بيليرسه، سير سفائن ايچون ــ سرعتدن طولايی ــ او قدر الويريشلی دكلدر . آطه‌نك اك جسيم نهری Mahaiseli ganga نهريدركه، ايكی يوز الّی ميل اوزونلغنده وبرچوق اراضی ، اورمانلری سقی واروا ايتدكدن صوكره Frincomalee قصبه وساحلندن دكزه منصب اولقده‌در .

آطه‌ده بر قاچ صنعی كولدن بشقه ذكره شايان كوللر يوقدر .

آطه‌نك شوسه يوللری :

انكلتره اداره‌سنه كچنجه‌يه‌قدر آطه‌ده شوسه يولی يوغيدی. انكليزلر شوسه يوللرينك انشاسنه هر شيدن اول باشلامشلردر . حال حاضرده‌كی شوسه‌لر ايسه درت بيك كيلو متروden عبارتدر . مذكور شوسه‌لر اوقدر تميز ومحكم صورتده وجوده كتيرلمشلردركه ، اوتوموبيللر كمال سهولتله اوزرلرندن مرور ايده‌بيلير .

آطه‌نك مزروع اولمايه اراضی وتارلالری :

آطه‌ده مزروع اولان اراضينك مقداری ٣،٦٥٠،٠٠٠ دونمدن عبارت اولوب ، بالاده‌كی يكونك درت مثلی قدر دها قابل زرع وحرثدر . اراضی مزروعه علی‌الاكثر آطه‌نك غرب ، جنوب، وسطنده واقعدر . شمالنده ايسه پك آز مزروع اراضی واردر .

اك زياده‌زياده زراعت اولنان مواد (قوقوا جوزی) ــ ٧٥٠ بيك دونم ــ، (برنج) ــ ٦٠٠ بيك دونم ــ ، (چای) ــ ٣٨٠ بيك دونم ــ در .

آطه‌نك اورمانلری :

اك زياده مبذول برشی وارسه ، آطه داخلنده‌كی اورمانلردر . اورمانلر آطه‌يی قاپلامشلردر . شويله‌كه ، بربرينی متوالی بر صورتده ملاحق اولان اورمانلرده كونلرجه، هفته‌لرجه انسان طولاشه‌بيلير وكونشه اصلا تصادف ايتمز. مذكور اورمانلر، آغاجلر، حيوانات سائره ايله دائما پررونقدر .

آطه‌نك آب وهواسی :

سيلان آطه‌سنك آب وهواسی هرقصبه وساحله كوره مختلف ايدر . قری وسواحل جنوبيه‌ده آز چوق رطوبت وحرارت حكمفرما ايسه‌ده ، آطه‌نك اورته‌سنده، شمالنده واقع اولان جهات تماميله سرين، رطوبتدن آزاده برحالده‌درلر .

آطه‌نك ياغمور زمانلری هندستانك عينی زمانی ايسه‌ده جنوبده پك خفيف ونقاط شماليه‌ده شدتله حكمنی اجرا ايدر . حزيران آينده ــ كه ياغمورلرك شدتله ياغدقلری آيدر ــ رطوبت كركی كبی آطه‌ده اجرای تأثير ايدر .

سنه‌نك همان هر آينده ياغمور ياغار . آطه‌نك طاغلق واورمانلق يرلرنده بعضاً كونلرجه ياغمور كسيلمز . بونك سببی ايسه اشجارك مبذولاً بولنمسيدر . ياغمورلر أثناسنده‌البسه، اشياء مأكولات، معادن هرشی پاسلی برحالده بولنور. صيق صيق اشيايی تميزلەمك مجبوريتی واردر .

كانون‌ثانی ، شباط آيلری آطه‌نك اك كوزل موسملريدر . سياحين، زوار علی‌الاكثر بو زمانلرده آطه‌يی زيارته قوشارلر . بوأثناده هوا صغوق، يابس، رطوبتسز برحالده دوام ايدر . روزكارلرده مدت معينه‌ده آطه‌يی، آطه‌نك قری وسواحلنی زيارت ايتمكده قصور ايتمز . سواحلده، روزكارلرك هبوبندن طولايی اهالی دائما نزله، روماتيزمه، بوكا مماثل امراض واعراضندن شكايت ايدييورلر. ساحل اهاليسی صيجاقی صغوغه ترجيح ايتمكده‌درلر .

(Zoology.) زولوجی :

سيلان آطه‌سنك احوال زولوژيه‌سی‌ده شايان استفاده ودقتدر . نباتاته‌نسبةً حيوانلرك مقداری دها آز واهميتی‌ده اونسبتده اولديغندن حيواناته دائر مختصر صورتده بحث ايده‌جكم .

سيلان آطه‌سی هرنه‌قدر هندستانه پك يقين ايسه‌ده، آطه‌ده‌كی حيوانات ايله هند حيوانلری ارەسنده شكل وجسامت خلقت ، هويت نقطه‌سندن بويوك بر فرق ومباينت اولوب، بالعكس آفريقا ومالايا حيواناتيله مشابهت تامه واردر .

سيلان آطه‌سنك جنوب ، غرب ووسطنده زراعت ومدنيت اوقدر تعمم وانتشار ايتمشدركه ، حيوانات ــ مضره ــ وحشيه ايچون جولانكاه اوله‌جق بر يرقالمامشدر .

آطه‌نك بوقسمنده انسانلرله الفت پيدا ايدن حيوانات اهليه ايله چقال ، بعضاً ييلانلر بولنمقده‌ايسه‌ده آطه‌نك نقاط شماليه‌سنده ــ خصوصاً طاغ، اورمانلرده ــ فيل، قاپلان ، پارس ، تيلكی ، قورد، آيی ، طوموز، بوغا ، كوبرا ، افعی ييلانلر مبذولدر .

آطه‌نك مواقع شماليه‌سنده اويله اورمانلر واردركه هنوز آدم آتيلمامشدر. ابری، سالخورده آغاجلرله قوقوآ، بمبو اغاجلری ارەسنده پك مدهش حيوان وجانورلر مبذولدر . ممه‌لی [ذات‌الثدی] درت آياقلی [ذات‌الاربع] يره‌سورونن [زواحف] واوچان [طيور] قوشلرك انواع واشكالی سيلان آطه‌سنده بولنور .

آطه مكمل بر آو يريدر ، حيوانات وحشيه، طيور ، فيل آوينه مراقلی اولانلر، ييلان طوتمق واولديرمك ايستيانلر بو آطه‌يه كليورلر .

[ييلان، بوغا واوكبی زواحف مضره‌يی اتلاف ايدنلره حكومت طرفندن مكافات نقديه ويريليور .]

هوام وحشرات ايچونده سيلان ايی بر نمايشكاه‌در .

كلەبك ياقه‌لامق صورتيله قولكسيونلرينی تزيين وتكميل ايتمك آرزو ايدن تحف مشربلی، آمريقالی ، برازيليالی مادام ومادامواززللر ايچون سيلان آطه‌سی ايكنجی بر جنت تشكيل ايدييور .

اورمانلرده يرتيجی حيوان پشنده يالكز باشنه آوجی كيتمز. چونكه كيده‌من. يولی غائب ايتامك ايچون دليله اولا محتاجدر . صوكره خدم، حشم، آليشقان فيللر، معلم ــ كوپكلر، دها نه‌لر نه‌لر لازمدر . انجق بوصورتله يرتيجی حيوانلرك اتلافی ممكن اولور . عكس تقديرده اولوم مقدّر در .

اورمانه كيرلديمی، عادتا حيوانات پاناييرينه كيرلمشدر كبی انسانه كليور . يوزبيكلرجه طيورك جيولتيلری، مايمونلرك آغاجلر ودالّلر اوزرنده‌كی تحف تحف اويونلری ، جانبازلقلری ، شاقلابانلقلری ، فيللرك ابری ، اوفاقلی ياورولريله ، سورولريله كزنملری، حاصلی بوحياته اعتياد ايدنلر سيلان آطه‌سندن فوق‌العاده محظوظ اولورلر .

آوجيلغك اك چتين قسمی ارسلان، قاپلان، فيل آوليدر . مايمونلری تول ايله آولامق اصولی بوراده جاريدر . قوشلرله، ييلانلرده قولايلقله طوتوله‌بيليرلر.

رخصت رسمیه‌یی حائز اولمیانلر هیچ برشی صیدینه مأذون دکلدرلر. بو صیده رسومنك سیلان آطه‌سنده بویوك بریکون تشکیل ایتدیکنی سویلمك زائددر.

حکومت محلیه هردرلو حیواناتك ـ خصوصیله فیلك ـ تکثرینه صوك درجه دقت واهتمام ایتمکده‌در. سیلان آطه‌سنك فیللری آفریقا فیللری قدر جسیم دکلدرلر. دیشلری‌ده ایری‌وقالین‌اولماز. انجق‌ذکا ودرایتجه بالجمله یریوزنده‌کی فیللره مرجحدرلر.

صیدلرك اك اعلا، استفاده‌لی، اکلنجه‌لی وتهلکه‌لیسی فیل وانجی صیدلریدر.

فیل نصل آولانیر ؟

سیلانده بو ایشك اربابی واهلی واردر. فیل صیدی عمومیتله هرسنه وقوعه کلز. وقوعبولدیغی زمانلرمطلقا (قندی) [که قولومبودن‌ایچریده‌آطه‌نك وسطنده سطح بحردن ایکی بیك کسور انکلیز قدمی ارتفاعنده بر قصبه‌در. بورا آب وهواسی لطیف ومعتدل بولندیغی جهتله، اولجه سیلان حکمدارلرینك پای‌تختی ایدی] رؤسای محلیه‌سی [سیلان حکمدارلرینك سلاله‌لرندن هاله برقاچ کیشی واردرکه، نیم وحشی برصورتده قندی قصبه‌سنده امرار حیات ایدییورلر. بونلره انکلیز حکومتی طرفندن بر مقدار معاش تخصیص اولونمشدر. حکومتك آمال وافکارینه کوره خدمت ایتمکده قصور ایتمیورلر. کندیلرینه chief ـ رئیس دیمکدر ـ لقبی‌ویرلشدر.] معرفتلریله وقوعبولور. بواکلنجه‌یه‌اشتراك ایدن یرلیلر ـ که هپسی فیل آوینده مهارت وتجربه صاحبی اولمشلردر ـ اوزون مزراقلریله مسلح ومجهز اوله‌رق اورمانه طالارلر. بونلرك معیتلرنده آلیشقان فیللر بولنور. آوجیلر اوزمانده بویوك وبرقاچ میل کنیشلکنده بردائره‌تشکیل ایتمك اوزره طاغیلیرلر. برقاچ کون ظرفنده دائره‌یی کیتدکجه کوچولتورلر. اللرنده‌کی بوینوزلره دائما اوفورمك صورتیله مستکره بر صدانك اورمانده عکس انداز اولمسنه چالیشیرلر. سورو حالنده یاوروریله، اختیارلریله سربستانه وبی خبرانه بر وضعیتده اوته‌ده بروده کزن زواللی فیللر بوینوزلرك اورته‌یه ولوله صالدیغی سسدن اورکرلر، نره‌یه کیده‌جکلرینی، نه‌یاپه‌جقلرینی شاشیررلر. اك صوکره یرلیلر دائره‌یی دها زیاده صیقلاشدیررلر. فیللری کندی اورته‌لرینه آلوب احاطه ایدرلر. اوزاقلرده قازدقلری واسع چوقوره طوغری فیللری تعقیب ایتمکه باشلایه‌رق، زواللیلرك جمله‌سنی طوزاغه ـ چوقوره ـ دوشورنجه‌یه قدر اوغراشیرلر.

چوقور قازلدقدن صوکره اوستنی آغاجلرك دال ولیفلریله اورترلرکه، فیللرك نظردقتلرینی جلب‌ایتمسون. جان هولیله قوشه قوشه بوچوقوره طوغری قاچان زواللی حیوانلرك آرقه‌لرندن بوینوز اوفله‌ین واللرنده مشعله‌لرله ـ فیل آتشدن صوك درجه قورقار برحیواندر ـ سوروپی قورقوتان ـ فیللردن دها وحشی اولان ـ بو یرلیلر اك صوکره حیوانلری چوقوره دوشوررلر. بورادە قومه دینك برنجی وایکنجی پرده‌سی ختام بولور.

اوچنجی پرده‌سنه کلنجه مذکورحیوانلری کوتلرجه‌آچ، بی‌علاج برصورتده بیراقدقدن ماعدا کونده برقاچ دفعه‌دخی‌اللرنده‌آغاج کوتوکلریله‌حیوانلراوزرینه هجوم ایدوب زواللیلره مکمل بر طایاق ضیافتی چکرلر.

دردنجی پرده‌ده، چوقوردن چیقمغه مقتدر اولمیوب، بیتاب، عاجز برحالده بولنان فیللری تدریجی بر بر طیشاری‌یه چیقاروب، اطرافنی آلیشقان فیللرله قوشاتدقدن صوکره آرد آیاقلرینی چاپراز واری محکم ومتین بر اورمان آغاجنه‌باغلادقدن صوکره امرلرینه تابع‌اولان فیللرك خورطوملریله‌دوکدیررلر. برآز یچدکدن صوکره وحشی فیله برآز یمش واکك وسائره تقدیم ایتمکه باشلایورلر.

حیوان حدتندن یمکه هیچ یاناشیرمی؟ اصلا! بوحال ـ یعنی ضرب، تهدید ـ نوازش وتلطیف ـ بر ایکی کون دوام ایدر، طورور. دیکر طرفدن آلیشیق فیللر وحشی فیلك یانه کلوب خورطوملریله آنی اوقشامغه، تسلی ویرمکه سعی ایتدکدن صوکره، یرلیلرك تقدمه‌سی اولان لطیف یاپراق ومیوه‌لری یمکه ـ یوتمغه ـ باشلار. بویله‌جه کیتدکجه آلیشیر. اوزمان آیاغنی چوزرلر، آلیشقان فیللرك اورته‌سنه صالیویررلر. یواش یواش زواللی وحشی فیل آرتق حریتنی ابدیاً غائب ایتمش اولدیغنه تحسر وتأسف ایتمکله برابر ظالم فلکك، مرحمتسز انسانلرك آماله تابع اولمغه مجبور اولور کیدر.

فیللر برر برر بوصورتله آلیشدیریلوب، قصبه‌یه، شهرلره سوق‌اولنورلر.

فیللری دوشوردکلری چوقوره ویا محله یرلیلر Kraal تسمیه ایدرلر. بو وحشیانه، ظالمانه حرکاتی سیر ایچون سیلان آطه‌سنه صورت مخصوصه‌ده هرسنه بیکلرجه تووالتلی، شیق موسیو وماداملر تا دنیانك اوبر اوجندن کلوب، صیده اشتراك ایلرلر.

فیللره کوردیریلن ایشلر :

شهرلرده، فابریقه‌لرده، نافعه ایشلرنده، خصوصیله کوپری انشاآتی ایچون فیللر استعمال اولنورلر. اك آغیر یوکلری، اك تحملفرسا ایشلری‌فیللره کوردیررلر. بنا یقمقده، اوزون، اکلی وآغیر کراسته‌لری فابریقه‌یه، انشاآت محلنه ایصال ایچون فیللری قوللانیرلر. کوپری قورمق، جسیم کراسته‌لری‌یرینه قویوب یرلشدیرمك خصوصنده فیللر قدر ماهر بر مهندس تصور ایدیله‌مز. اوقدرکه، کوردیکی ایشك صاغلام کورلدیکنه قناعت حاصل ایدنجه‌یه‌قدر زواللی هیولا، آغیر جثه‌سیله اوغراشیرطورور. ایری کراسته‌لری کرك عرضاً، کرك طولاً یرلی یرینه یرلشدیردکدن صوکره کراسته‌لری معاینه ایتمك ایچون آدم کبی صاغ دیزینی چوکر، قفاسنی اکر، بر کوزینی قاپار، کراسته‌نك طوغری یرلشوب یرلشمدیکنی تدقیق‌ایدر. اکر اکری ایسه، آنی یرندن خورطومیله قالدیرر، تکرار یرینه وضع ایدر. بویله‌جه قناعت حاصل ایدنجه‌یه قدر ایشنه دوام ایدرکه، بر انسان بیله بوقدر زحمته، مشقته اصلا تحمل ایده‌مز. بناءً علیه تمیز ایش کورمکله سیلان‌فیللری مشهوردرلر. هرفیله معین کونده‌لك ـ اجرت ـ ویریلیر. آطه‌ده، کوردیکی ایشلردن طولایی کونده بش‌لیرا اجرت‌آلان فیللر واردر. بوقدرله‌ده اکتفا ایدلیور. آغیر طوپلر، چلیك ودمیردن معمول ماکنه‌لر، موتورلر هپ فیللر واسطه‌سیله طاغلره، اوته‌یه بری‌یه سوق وایصال ایدیلیر.

بش اون فیله مالك اولان برفابریقاتور ویابرآدم جداً زنکیندر. حیوانلر بوینه علی‌الدوام ایش کورور، صاحبلرینه پاره قازاندیررلر. زواللیلر آزیجق یه‌جکلری مقابلنده اولونجه‌یه قدر، آغیر حمالق وظیفه‌سیله مکلفدرلر.

اولدکدن صوکره کندیسنی راحت بیراقه‌لرینه ایدر. فقط طمعکار، حریص انسانلر ایچون قابلمی؟! کمیکلرینی، دیشلرینی، سیکیرلرینی، بوتون وجودینی کسر، سوکرلر، هرپارچه‌سندن برمتاع ومال یاپدیروب، قوجه مغازه‌لری تزیین ایدرك، مشتریلره فاحش فیآتله صاتارلر. ایشته انسانلق!

حکومت محلیه دخی کندی حسابنه بو آوجیلغی اجرا ایتدیرمکده قصور ایتمیور. سیلانده‌کی عسکری قیشله‌لرده بر چوق فیللر واردر. بونلر طوپلرك حمل ونقلی وظیفه‌سیله موظفدرلر.

فیلك ذکا ودرایتی :

دنیاده بو آغیر وجودلی، سیاه بکزلی حیوان قدر ذکی وفطین بر مخلوق تصور ایدیله‌مز. برکره اوقدر خلوق، مونس، حساسدرکه، انسانك مرحمت، التفاتنی جلب‌ایدر. یولاری، سمری اولمدیغی حالده، صاحبنك یالکزتك‌سوزیله امرینی اجرا ایدر. صوك درجه مطیع نازك اولان بو حیوان اورمانلرده کزرکن، آغاجلرك اك یوکسك داللرندن، لذیذ میوه‌لری خورطومیله قوپاروب صرتنده کمال عظمت وغلظتله قورولان فیلجی‌یه ویا صاحبنه کمال حرمتله تقدیم ایدر. صاحبی نزدینه تقرب ایدنجه آنی سلاملامق ایچون درحال خورطومنی یوقاری‌یه قالدیرر. او امرینی حرفیاً اجرا ایدر.

فیل عین زمانده غایت تیزبرحیواندر. صودە صیق صیق یقانمغی سوه‌ر. چاپه، کوله کیرمك ایچون جان آتار. بویله طبیعی بر یره تصادف ایتمزسه، موصلق آلتنه یچوب، خورطومیله موصلغی آچار، یقانیر، ایشنی بیتردکدن صوکره موصلغی قاپار. فیل میوه‌لرك انواعنی، قوقوآ جوزینی، نخودی، کوریه‌حبوباتله نباتاتی سوه‌ر، اشتهایله آنلری خورطومیله آغزینه کوتوروب، قوجه‌معده‌سنه یووارلار.

فیل کندی یاورروسنی انساندن زیاده سومز . آکا ال بیله طوقوندورمز. قوجه بر فیلك آرقه‌سنده ویاخود درت آیاغی آلتنده ویانده بولنان یاخود یورویان کوچوك بر فیلی کورمك قدر ظریف بر منظره اوله‌ماز . کوچوکنی بیقار، اوقشار . بدیرر، امزیرر .

فیل صوك درجه حیالی ومحجوب برحیواندر . کیجه وقتی صوده ـنهرده ـ بربرلریله جیفتلشیرلر . کوندوز وهرکسك کوزی اوکنده سائر حیوانلر کبی جیفتلشمزلر .

فیل شقاقی، مزاحی ده سومز. فقط مزاحك آشوری درجه‌ده، ادب وتربیه خارجنده اولمامسنی آرزوایدر . عکس تقدیرده کندیسنه قارشو استهزا وتحقیر ایدنلره شدتله معامله ایدر .

فیله دائر برچوق حکایات وروایات واردرکه، جمله‌سنی بورایه درج ایده‌جك اولسه‌م باشلیجه برکتاب اولور .

فیلك مسابقی :

فیل سائر حیوانلردن زیاده حساسدر . فیلك بوتون حسی، طویغوسی قوۀ لامسه‌سنده‌در . فیلك قوۀ لامسه‌سنك یکانه آلتی ده خورطومیدر .

اك آغیر شیلردن طوتوب، ایکنه‌یه وارنجه‌یه قدر خورطومیله قالدیرر . خورطومیله یمکی آغزینه قور .

آغاجلری کوکندن خورطومیله قوپاریر . سلاحی، آلتی، هرشیئی خورطومیدر.

فیل قدر وفالی برحیوان اوله‌ماز . کندیسنه اوفاجق برشی ـ یمش وسائره ـ ویرن برآدمی دائما طانیر وآکا تصادف ایدنجه حسیات منتدارانه‌سنی بیان ایتمك ایچون الندن کلنی یاپار .

فیلك قیمتی بوراده یوز لیرادن بیك لیرایه قدردر .

سیلان آطه‌سنك قولومبو قصبه‌سندن : س . م . توفیق

مطبوعات

قومیت تفرقه‌سی

بغدادده منتشر « الزهور » غزته‌سی « ترك، عرب » عنوانی آلتنده یازدیغی برباش مقاله‌سنده وحدت اسلامیه‌یی اخلال ایده بیله‌جك بر ماهیتده جریان ایدن تورکلك وعربلق جریانلرینی شدتلی برصورتده تنقید ایدیور . بعض تورك محررلری طرفندن یك دیکرینه ضد اولمادیغی ادعا ایدیلن بوایکی جریانك اوته‌دنبری قارده‌ش ، اوته‌دنبری یك دیکرینه ظهیر اوله‌رق کلن وبوتون مقدراته برابر قاتلانان بو ایکی اسلام عنصری آراسنده مدهش براوچوروم پیدا اولمغه باشلادیغنی ایلرو سوریور . تاریخك ایکی ایکیز قارداش کبی قید ایتدیکی بوایکی قومك هیچ برسبب جدی اولمادیغی حالده یالکز بعض منفعت پرستلرك قورمش اولدقلری قومیت طوزاغنه دوشمکدن منع نفس ایده‌مدیکنه تأسفلر ایدیور . تورکلك جریانی اداره ایدنلر حقنده هیچ برشی دیمه‌یور ایسه‌ده ، عراق طرفلرنده عربلق جریانی باشنده بولنانلرك هنوز کندیلرینی اداره‌دن عاجز برقاچ مکتب چوجغندن عبارت اولدیغنی سویله‌یور. مقدرات ملتك بویله هنوز عقلی باشنه کلمامش چوجقلر النده اویونجاق اولمسنه، وبوکا مساعده ایدلمسنه حیرتلر ایدیور. ونهایت مقاله‌سنه دوام ایله دیورکه :

« بونلر عربلق ادعا ایتدکاری حالده هیچ بریسی مع التأسف نسل عربه انتسابنی قطعیاً اثبات ایده‌مزلر .

مع مافیه نجیب اولان برقومه — ولوکه منتسب اولسون — انتساب هرحالده موجب فخرایسه‌ده ، بن بوقومه منسوبم دی‌یه اقوام سائرۀ اسلامیه‌یی تحقیر دخی عادیلکدن باشقه برشی اولمدیغندن بوعادیلکی یاپانلر اویله نجیب برقومه منسوبیت ادعا ایدرلرسه اوقومك شرفنه برنقیصه‌در.

اوت، سن آکر بولندیغك قومك نجابتنی اعلان ، تمامیٔ ترقیسنی ایسته‌یور ایسه‌ك، اوقومك شرف ونجابتنی مخل برحرکتده ، ترقیسنی منع ایده‌جك تفرقه‌ده بولنمه‌که اوقوم دخی سنك ایله افتخار ایتسون.

بو کنجلرك ناشر افکاری اولوب کچنلرده انتشار ایدن النهضه غزته‌سنك برباش مقاله‌سنده «جامعۀ ترکیه»دی‌یه برمقاله مندرج وبومقاله‌ده دخی ترکلرك اناطولیده، قفقاسیه، بخارا، خیوه وترکستان کیرده‌کی ترکلر اره‌سنده برجامعه تشکیلنه صرف مساعی ایتدکلرینی وبونی عرب سیاستنه مغایر کوردیکی ایچون اوکا مقابل اولمق اوزره بربرستان، یمن، سوریه وعراقده برعرب جامعه‌سی تشکیلنه چالیشلمسی لازم کلدیکنی برفکر سیاست فروشانه ایله بیان ایدییور .

بز بوراده حقدن بشقه هیچ برشیئه تابع اولمیه‌رق سویله‌رزکه : ترکلر ساده قافقاسیا، بخارا ، خیوه وقریمده برترکلك جامعه‌سی تشکیلی ایچون دکل؛ عینی زمانده هندده ،افغانستانده، چینده ، افریقاده ،ایرانده برجامعۀ اسلامیه تشکیلنه حصر مساعی ایتمش بولنیورلرکه بونی ده وقایع حالیه‌یی تعقیب ایدنلر ، غزته‌لرده اوقویانلر البتده بیلیر وتقدیر ایدرلر. کچن سنه فاسدن فرانسزلر طرفندن اتحاد اسلام ایچون چالیشدقلری بهانه‌سیله اخراج اولنان ترك ضابطلری دکلمی ایدی ؟ شوحالده ترکلرك بوحرکتی نه‌دن فنا اولیور؟ هم ترکلر، هم عربلر عینی مقصدله عینی خط حرکتی تعقیب ایتسه‌لرمی دها ایی اولور ؛ یوقسه بربرینه دشمن ایکی غروب حالنده بولنسه‌لرمی ؟ بوجهتی تقدیر ایتمیه‌جك برصاحب عقل بولنه بیلیرمی ؟ . »

سیاسیات

اجمال سیاسی

حکومت عثمانیه‌یه کوز آچیق، کندیسنی طوپلامق فرصتنی ویرمه‌مه‌یه روسیه‌نك عزم ایتمش اولدیغی آرتق بتون وضوحی ایله تبین ایتمکده‌در. صوك هفته اثناسنده وقوع بولان بتون حادثات بی دربی شو حقیقتی اثبات ایتدی . کوریوروزکه بزم بالقان حکومتلری ایله برر برر عقد صلح ایده‌رك محاربۀ فجیعه‌نك نتایج الیمه‌سنی حیثیت ومنافع ملیه‌مزی محافظه صورتنده تسویه ایتمه‌مز، بالاخره کندی داخلی ایشلریمزه توجیه فعالیت ایلیه‌رك اصلاحات قطعیه ایله مملکتك جریحه‌لرینی التیامه قالقشمه‌مز ، روسیه‌نك ایشنه کلیور . قومشومز دائما بزی بربارداق صو ایچنده بوغولور برحالده کورمك ایسته‌یور . بزی ابدیاً غوائل ومشکلات ایچنده بولندیره‌رق، سربستیٔ حرکاتمزی تحدید ایدرك داخلی اصلاحاته اوغراشمه‌یه وقت بولمامزی آرزو ایدییور .

بالقان محاربه‌سنك نتايجى روسيه‌نك آرزو ايتديكى وجهله اولسيدى، بو حكومت ذاتاً مقصدينه وارمش اولاجقدى، بناءً عليه باشقه تشبثاته مراجعت ايتمك لزومنى حس ايتمزدى. صوك هفته‌لر اثناسنده پارس غزته‌لرنده بالقان حكومتلرينك صورت اتفاقى، محاربه‌يى حاضرلاديقلرى حقنده وقوع بولمش اولان رسمى وثائقه مستند افشاآت، كرك اتفاقك، كرك محاربه‌نك روسيه طرفندن حاضرلانمش اولديغنه آرتق هيچ بر شبهه براقيور. بو حكومتك اصل مقصدى، بزى بالقانليلر طرفندن ازديرته‌رك بالآخره آغير شرائط صلحيه، آلتندن چقيلماز تضمينات حربيه ايله ابدياً ضعف وناتوانى‌يه سوق ايتمكدى. فقط وقوعاتك آلمش اولديغى جريان، بو مقصدك تماماً تأمينه ممانعت ايله‌دى. بالقان اتفاقنك بوزولمه‌سى، ادرنه‌نك عثمانليلر طرفندن استردادى، عثمانليلغك بو مناسبتله ابراز ايتمش اولديغى اثر حيات، بلغارلرك بزه ياناشماسى، ديكر بالقان دولتلرينك ده بالنسبه خفيف شرائط اوزره، تضميناتسز عقد صلحه مجبور اوله‌لرى ... روسيه‌يى سقوط خياله اوغراتدى. روسيه‌ده باشقه جريانلر باشلادى. شو جريانلرك ماهيتى كرك روس دوماسنده ايراد ايديلن نطقلردن، كرك روس مطبوعاتنك لساندن اوكره‌نه بيليرز. روس محافل سياسيه‌سى عثمانليلرك شو صوك فلاكتلردن عبرت آله‌رق عظيم بر هيجانله تعمير ملك واحياى ملته قالقشه‌جقلرينه، آز برزمان ايچنده آناطولينك كسب حيات ايده‌رك قوت بولاجغنه قناعت حاصل ايتمشدر. بو ايسه روسيه ايچون بر تهلكه عد ايديليور. زيرا روسيه‌ده اليوم زنجير اسارت آلتنده اينكله‌ين اوتوز ميليونه قريب، كندينى آكلار، منافعنى دوشونه‌بيلير، عثمانلولغه دين وقان رابطه‌لرى ايله باغلو بر عنصر واردر. عثمانلولغك يكيدن كسب قوت ايتمه‌سى، كويا بو عنصره بر طاقم اميدلر بخش ايده‌جكمش، كويا شو اميدلر سايه‌سنده روسيه داخلى تهلكه‌يه معروض قالاجقمش! ايشته شو احتمالاته ميدان ويرمه‌مك ايچون روسيه بر طرفدن بزى، ديكر طرفدن ده كندى تابعيتنده بولنان مسلمانلرى ازمه‌يه قرار ويرمشدر. روسيه‌دن وارد اولان صوك اسلام غزته‌لرينك كافه‌سى روس حكومتى طرفندن اسلاملرك تضييقى ايچون دوشونيلن وسائط حقنده اوزون اوزون معلومات ويريورلر. بو معلوماتدن آكلاشيليوركه روس حكومتى اسلام مكتبلرينى، مدرسه‌لرينى، مطبوعاتنى قالديرمق ايچون الندن كلنى ياپمقدن كرى طورمايه‌جقدر. عثمانلو توركجه‌سنى، عرب وفارسى لسانلرينى منع ايليه‌جكدر، اسلاملرك عثمانلولقله علاقهٔ ماديه‌لرينى، كيدوب كلمه‌لرينى ده ممكن درجه‌ده كسه‌جكدر.

روسيه حكومتى داخلاً شو كبى وسائطه مراجعت ايدركن خارجاً بزى ازمك ايچون ديكر وسائطه‌ده مراجعت ايدييور. بو وسائطدن بريسى‌ده اولكى اجماللريمزده‌ده اشارت ايتديكمز اصلاحات مسئله‌سيدر. روس باش وكيلى قوقوفجه‌نك شو مسئله اطرافنده اوروپايى طولاشديغى‌ده معلومدر. شمدى آكلاشيليوركه مشاراليهك اصلاحات حقنده دوشونديكى تدابير شونلردن عبارتدر:

(۱) ولايات شرقيه ايچون آوروپا دولتلرى طرفندن بر مفتش عمومى معاونى تعيين ايديله‌جكدر. هر نقدر مفتش عمومى دولت عليه طرفندن اختيار وتعيين ايديله‌جكسه‌ده معاونى آوروپالى اولوب آوروپا طرفندن انتخاب ونصب اولنه‌جقدر، شو ذات اك واسع صلاحيته مالك اولاجقدر. آنك تصويب ايتمه‌ديكى هيچ برشى اجرا ايديله‌ميه‌جكدر. آنكله مفتش عمومى آراسنده اختلاف وقوع بولديغى حالده حل مسئله ايچون باب عالى‌يه مراجعت ايديله‌جكدر. فقط باب عالى‌ده اعطاى رأيده مستقل دكلدر. اولجه درسعادتده مقيم دول معظمه سفراسى ايله استشاره ايليه‌جكدر.

(ثانياً) بتون ولايات شرقيه ايچون بر مجلس عمومى ترتيب ايديله‌جكدر. بتون ياپيله‌جق اصلاحات شو مجلسدن كچه‌جكدر. مجلسده‌كى اعضانك ولاياتده استعمال ايديله‌جك بتون مأمورين كبى ياريسى خرستيان، ياريسى‌ده اسلام اولاجقدر.

شمدى شو اصلاحات پروژه‌سى مطالعه وتدقيق ايديلسين! مقصد نه اولديغى تماماً تعين ايدر. بركره پروژه استقلال وحاكميت اساسنه غير قابل تحمل برضربه ايندرييور. آوروپا طرفندن مفتش عمومى معاونى عنوانى ايله انتخاب ونصب ايديلن وبش سنه مدت اثناسنده لاينعزل اولان ذات حقيقت حالده حاكم مطلق صفتنى حائز اولاجقدر. بو آدمه قارشى نه مفتش عمومى، نه‌ده باب عالى برشى ياپمق حقنه مالك اولميه‌جقدر. ايسته‌ديكنى ياپه‌جقدر، ياخود ايسته‌مديكنى ياپديرتميه‌جقدر. حركات كيف مايشاسنه قارشى يكانه مرجع سفرا هيئتى اولاجقدر. سفرا هيئتى ايسه البته‌كه بر طرفدن كنديلرنجه انتخاب ونصب ايدلمش اولان آدمى طوته‌جقلردر، ديكر طرفدن‌ده اعطاى رأى ايدركن مملكتك ودولتك منافعندن زياده كندى منفعتلرينى دوشونه‌جكلردر. خلاصه معاون آوروپا مداخلاتى، بعض دولتلرك انتريقه‌لرى، امالنك ترويجى ايچون اك كسكين بر آلت اولاجقدر.

صوكره مجلس عمومينك صورت تشكلنه باقيكز! ولايات شرقيه‌ده خرستيانلرك عددى اسلاملرك عددينه نسبتاً يوزده يكرمى آلتى‌يى بيله تشكيل ايتميور. معمافيه پروژه ديوركه: مجلس اعضاسنك ياريسى اسلام، ياريسى‌ده خرستيان اولاجقدر. بو ايسه ينه انتريقه، حيله، مداخله ايچون ترتيب ايدلمش بر آلتدر. زيرا بديهيدركه اسلام عنصرى حقلرينك بويله‌اك بارز برصورتده چيكنتمه‌لرندن خوشنود اولميه‌جقدر. بو مناسبتله خرستيان عنصرينه قارشى بر حس اغبرار وكدر طويه‌جقلردر، معاون ايسه البته كه دائما خرستيان عنصرينه استناد ايليه‌جكدر. ايشته بو مناسبتله ابدى ودائمى بر باب منازعه، اغتشاش آچيله‌جقدر. ذاتاً مقصدده اصلاحات دكل، ولايات شرقيه اهاليسى ايچنده بو كبى اغتشاشاته، منازعه‌لره قابو آچه‌رق مداخلاته وسيله وبهانه بولمقدر.

ايشته حقوق بشريه‌مزه، شان وحيثيتمزه، منافع حياتيه‌مزه تجاوزدن باشقه برشى اولميان بو پروژه‌نك حكومت عثمانيه‌جه بو صورتده قبول ايدليه‌جكى بديهيدر. دولت عثمانيه اك واسع اصلاحاتك بلا تأخير

يا پيلمەسى طرفداريدر . بونك ايچون آوروپادن متخصصلر جلب ايتمك آرزوى صميميسنده بسلەيور . فقط ايشته روسيه بر طرفدن جدى اصلاحاتك ياپيلمەسنى ايستەيور ، ديكر طرفدنده شو اصلاحاتى الله طولاشديرەرق آنى بزم ايچون حياتيرينه نهايت چويرمك املندەدر .

بزەشو پروژەيى قبول ايتديرمك ايچون هرنوع وسيلەيه مراجعت ايديور . ازجمله اليوم النده اك كسكين آلت اولارق بزه پارەويرديرمەمەيه چاليشيور . روسيه بزم پارەيه اشد احتياجمز اولديغى ، پارەسز هيچ برشى ياپەمايەجغمزى پك اعلا تقدير ايتديكى ايچون متفق بولنديغى فرانسەيى عثمانلى استقراضنى ياپمەمەيه دعوت ايلەيور . صوك دفعەپارسده « ارمنى حاميلرى » نامى آلتنده اجتماع ايدن بين الملل بر قونغرەده شو مقصد اوزرينه تشكل ايتمشدر . بو قونغرەده هركسدن زياده اوك آياق اولان روس رجال دولتندن ميليوقوفدى . قونغرەنك روسيه تحريكى اوزرينه اجتماع ايتمش اولديغىده بو مناسبتله تعين ايديور . قونغره قبول ايتمش اولديغى قرارنامەده دول معظمەيه خطاباً حكومت عثمانيه ولايات شرقيەيه عائد اصلاحات پروژەسنى قبول ايتمينجه پاره ويرلمەمسنى ، كومروك رسومنك تزايدينه موافقت ايدلمەمسنى ، باتنت رسومنك وضعنه مساعده اولنمامسنى توصيه ايلمشدر .

ايشته حقمزده اليوم روسيه طرفندن چويريلن انتريقەلر ! بز روسيەنك وروسلرك بوكبى حركاتده بولنمەلرينه اصلا حيرت وتعجب ايتميورز . بتون نفرين ولعنتى عثمانلو واسلام نامنى طاشيەرق عينى واديده حركت ايدن خائنلره عائددر . بونلردن بريسى ـ شريف پاشا نامنى طاشيان خائن حريف ـ پارسده نشر ايتديكى « مشروطيت » نام مجموعەسنده آوروپايه خطاب ايدەرك پارس قونغرەسنده اجراى حركت ايدن ميليوقوفلردن دها شديد برلسانله حكومت عثمانيەيه پارەويرلمەمسنى توصيه وطلب ايديور . بو رذيل خائنله ميليوقوفلرك فرقى بودركه ميليوقوفلر هيچ اولمزسه اصلاحات نامنه ايش كوريورلر . شريف ايسه اسلاميتى آوروپا ايچون عظيم بر تهلكه شكل وماهيتنده كوسترەرك آوروپايى ايقاظ ! ايلەيور . بوخائن ديوركه :

« عرب ، تورك ، كورد ، خلاصه بتون عثمانلو اقوام اسلاميەسى رؤساسى اليوم غايت واسع « اتحاد اسلام » ترتيباتى قورمق اوزرەدرلر . بونلر بتون آفريقايه ، آسيايه آدملر كوندرەرك حسيات وافكار اسلاميەيى تحريك وايقاظ ايتمك اوزرەدرلر . بونلر « جمعيت خيرية اسلاميه » آلتنده درسعادتده طوپلانمشلردر وعن قريب آوروپانك باشنه بلالر آچەجقلردر . عثمانلولقه پاره ويرلديكى كون بو بلالر ، بو قيامتلر قوپاجقدر . الجزاير ، تونس ، مصر ، هندوستان ، هپ قيام ايدەجكلردر . انكلتره ، فرانسه ، روسيه محو اولاجقلردر . بناءً عليه اى فرانسه ، اى انكلتره ، اى روسيه متيقظ بولونك ، پارەويرمەيك ، ويرديرمەيك ، چونكه تحت تهلكەدەسكز . »

ظن ايدلمەسونكه بز اعظام ايديورز . بالعكس بو خائن حريفك يازمش اولدوقلرينك اونده بريسنى بيله ذكر ايتميورز . ! ايشته اى عثمانلولر ، اى عثمانلو عناصر اسلاميەسى ! باقكز ، اسلاميت ، سلطنت نەمدهش هجوملره ، نەفجيع اخانتلره معروضدر !

احمد اغايف

شؤون

حجاز :

اداى حج شريف . — مكۀ مكرمەدن يازيليور : حج شريف كمال صحت وعافيتله ادا ايدلدى . حجاج كرامك سنين سابقەيه نظراً كثرتيله برابر هيچ بر شبهەلى بولاشيق خستەلق كورولمدى . حكومت طرفندن ابراز اولنان تقيدات صحيەده حقيقتاً شايان شكران برصورتده جريان ايتدى . قاريشيق ، ازدحاملى يرلر صيق ، متمادى برتفتيش ودقت آلتنده بولنديرلدى . شرائط موجوده داخلنده اجراسى قابل بوتون تدابير فنيه تطبيق ايدلدى .

مدينه‌ده اسلام دارالفنونى — مدينۀ منورەدن اشعار اولونيور : سنۀ جديده مناسبتيله بوكون بالجمله اعيان واشراف عظام وقبائل عربان رؤسالريله مجاورين كرام امراى ملكيه وعسكريه اوكارنده شيخ الحرم حضرت نبوى ومحافظ وقوماندان بلده موجود اولدقلرى حالده مسجد رايه قربنده داوديه موقعنده موسيقەنك ترنمى ، و علماى كرامك خطب بليغەسى ، اهالينك آلقيشلرى آرەسنده نام نامىٔ حضرت پادشاهى‌يه نيابةً دارالفنونك وضع اساس طاشى استاد محترم شيخ عبدالعزيز چاويش حضرتلرى طرفندن احتفالات فوق العاده ايلەقونلمش ودعوات مفروضۀ خلافتپناهى برآوردۀ زبان تلاوت قلنەرق مراسم احتفاليەيه نهايت ويرلمشدر .

قافقاسيه :

اسلاملرك جبراً تنصر ايتديرلمەسى . — (باكو) ده انتشار ايدن توركجه « اقبال » غزتەسنده (على قولى شجفوف) نامنده برذات (صخوم)ده ۲٤ اسلام قريەسى اهاليسنك جبراً تنصر ايتديرلمكده اولديغى حقنده آتيەدكى معلومات فجيعەيى نشر ايتمشدر :

« بز ماوراء قفقاسيه قطعەسنك (قوتايس) ولايتى (صخوم) سنجاغنده ساكن (آنجاز) نام قبيلەسندنز . (آنجاز) اسلاملرينك ۲٤ قريەسى ميسيونرلر معرفتيله نفوس دفترينه خرستيان اولەرق قيد ايدلمشدر . ميسيونرلر بوقيددن بالاستفاده بزى جبراً خرستيان ياپمغه غيرت ايديورلر . اهالى ايسه صلابت دينيه صاحبى اولدقلرندن خرستيان اولمق تكليفنه قارشى شدتله مخالفت ايديورلر . فقط ميسيونرلر بزى اغفال وتضييق ايله خرستيان ايدەمەيەجكلرينى آكلادقلرندن شمدى تهديداته قيام ايلەديلرواخيراً بزى جمع ايدوب « هرحالده خرستيان اولمليسكز ، يوقسه سزه زراعت ايچون برقاريش طوپراق ويرلميەجكدر . » ديه تهديداتده بولونديلر . بچن عيد فطرده صلات عيدى ادادن بزى علناً منع ايتديلر . ميسيونرلر (آنجاز) امامارندن ، بوندن صوكره اهالىيه جماعت ايله نماز قيلديرمايەجقلرينه واسلام ميتلرينى جنازه نمازى اوقويەرق دفن ايتمەيەجكلرينه دائر امضا آلمشلردر . ايشته بز (آنجاز) اسلاملرى غايت مشكل وفجيع برموقعده بولونيورز . جناب حقدن بشقه ياردمجيمز يوق . حالمزى مفتى الاسلامه عرض ايچون (تفليسه) برهيئت مرخصه كوندرمش ايدك . مقصديمز مفتى افندينك وساطتيله حالمزى قفقاسيه والىٔ عموميسنه بيلديرمك ايدى .

مفتى ايسه هيئتمزى ، « عجله ايتمەيكز ، انشاءالله ايشكز دوزەلير » ديەرك قورى سوز ايله كيرى دوندرمشدر . اسلاملرى هرخصوصده محافظه ومدافعه ايتمەسى لازم اولان رؤساى شرعيەمز ديمزك محافظەسى خصوصندەبيله لازمكلن سعى وغيرتده بولونمايورلر . »

شمال اسلام مطبوعاتى بوحوادثى نقل ايتدكدن صوكره صخومدەكى اسلاملرك جبراً تنصر ايتديرلمەسنك اسباب حقيقيەسى حقندەمعلومات آتيەيى علاوه ايديور :

« (قزان) ده « سوەتاى غورى » نامنده برروس ميسيونر جمعيتى واردر . بوجمعيتك اركانى اسلاملرى تنصر ايتديرمك ايچون پك چوق غيرت ايتمكدەدر . مذكور جمعيتك رئيسى ، نام مستعار روحانيسى « پسقوپ آندرى » اولان پرنس (اوختومسكى) بوندن اوچ سنه اولنه قدر (قزان) و (نمادش) اسلاملرينى تنصر ايتديرمك ايچون پك چوق تعذيب ايلەمش ايدى . صوك درجەده فعال اولان پرنس (اوختومسكى) آچيق كوز اولان قزان اسلاملرينه قارشى احراز موفقيات ايدەمەيەجكنى آكلاديغندن اوچ سنه مقدم صخوم سنجاغى پسقپوسلغه نقل ايلمش ايدى . (آنحاز) اسلاملرينك شكايتنه باقيليرايسه پرنس (اوختومسكى) نك وقتيله قزان ونمادشده كوستردكى فعاليتى شمدى صخومده ابراز ايتمكده اولديغى آكلاشيلمقدەدر . »

وثائق تاریخیه

عثمانلی - یونان معاهدهٔ صلحیه متنی

[کچن نسخه‌دن مابعد]

سکزنجی ماده — اسرای حربیه ایله عسکرلکه ویا حضور وآسایش عمومی‌یه عائد تدابیر ایجاباتیله توقیف اولونمش اولان دیکر بالجمله اشخاص معاهدهٔ حاضره‌نك امضاسندن اعتباراً برآی مدت ظرفنده ویا ممکن ایسه دها اول مبادله قلنه‌جقدر . اشبو مبادله طرفینجه صورت مخصوصه‌ده تعیین اولونان قومیسرلر معرفتیله اجرا اولونه‌جقدر .

اسرای حربیه‌یه متعلق اوله‌رق طرفین عاقدینجه متقابلاً واقع اوله‌جق مطالب عقد اولونه‌جق بر تحکیمنامه‌یه توفیقاً لاهیده حکمه حواله قلنه‌جقدر .

مع‌مافیه حکومت یونانیه‌جه تأدیه اولونان ضابطان معاشی ضابطان موی الیهمك منسوب اولدقلری حکومت جانبندن تسویه ایدیله‌جکدر .

طقوزنجی ماده — مقاولهٔ حاضره‌نك امضاسنی متعاقب حکومت عثمانیه اعلان حربدن اول ضبط اولونوب حالاً توقیف ایدیلکده بولونان یونان بایراغنی حامل بالجمله سفائن ایله مراکب بحریه‌یی صالویره‌جکدر .

یونان سفائنی ایله حموله‌لرینك ضبط ومصادره‌سی یوزندن علاقه‌دارانك دوچار اولدقلری ضرر وزیانلرك تضمینه عائد مطالب بالاتفاق قرارلاشدیریله‌جق اولان بر تحکیمنامه‌یه توفیقاً هر ایکی طرفجه تعیین اولونه‌جق درت حکمدن ویرده طرفین عاقدینجه ویاخود بینلرنده مباینت افکار ظهوری تقدیرنده اسویچره حکومات متحده‌سی مجلسنجه دول بحریه تبعه‌سی ... انتخاب ایدیله‌جك دیکر اوچ حکمدن مرکباً تشکل ایده‌جك بر محکمهٔ حکمیه ... قلنه‌جقدر .

اونجی ماده — سلانیکده‌کی ... عثمانیه نزدنده موجود اولوب حکومت عثمانیه‌جه اعاده‌لری طلب ایدیلکده ... اسلحه‌یه دائر بلدهٔ مذکوره‌نك تسلیمی حقنده فی ۲۹ تشرین اول رومی سنه ۱۹۱۲ تاریخنده منعقد پروتوقول ایله بوکا مربوط اوله‌رق فرداسی کونی امضا ایدیلن پروتوقولك تفسیر مندرجاتندن منبعث اختلافك حلی ایچون هر ایکی حکومت بو بابده عقد ایدیله‌جك بر تحکیمنامه‌یه توفیقاً لاهیده بر محکمهٔ حکمیه‌یه مراجعت ایده‌جکلرینی دخی تعهد ایدرلر .

اون برنجی ماده — یونانستانه ترك اولونان محلار اهالیسندن زیر ادارهٔ یونانیه‌ده قاله‌جق اولانلرك جان وماللریله وناموس ودین ومذهب وعاداتنه کمال اهتمام ایله رعایت اولونه‌جق وبوقسم اهالی عن اصل تبعهٔ یونانیه‌دن اولانلرك حائز اولدقلری عین حقوق مدنیه وسیاسیه‌یی تمامیله حائز بولونه‌جقدر . مسلمانلر حریت دینیه‌یه وآیین دینینك علناً اجراسی خصوصنده سربستی‌یه مالك اوله‌جقلردر .

ذات حضرت پادشاهینك نام نامئ خلافتپناهیلرینك خطبه‌لرده ذکرینه دوام اولنه‌جقدر . الیوم تأسس ایتمش ویا آتیاً تأسس ایده‌جك اولان جماعات اسلامیه‌نك مختاریتنه وسلسلهٔ مراتب اعتباریله تشکیلاتنه وآنلره عائد نقود واموالك ادارهسنه اصلا ایراث نقیصه ایدیلمیه‌جکی کبی اهالی وجماعات اسلامیه‌نك درسعادتده مقام مشیخت علیایه تابع بولونه‌جق اولان رؤسای دینیه‌لریله اولان مناسباتنه دخی اصلا ایراث نقیصه اولونامایه‌جق وباش مفتینك منشوری مقام عالئ مشیختدن اعطا قلنه‌جقدر . مفتیلردن هربری کندی دائره‌سی داخلنده مسلمان منتخبلر طرفندن انتخاب اولونه‌جقدر .

باش مفتی یونانستانده‌کی بالجمله مفتیلردن مرکب بر مجلس انتخاب طرفندن انتخاب وارائه اولونان اوچ نامزد میانندن بالتفریق حشمتلو یونان قرالی حضرتلرنجه تعیین اولونور .

حکومت یونانیه باش مفتینك انتخابنی درسعادتده‌کی یونان سفارتی واسطه‌سیله مقام عالئ مشیختپناهی‌یه تبلیغ ایده‌جك وطرف عالئ مشیختپناهیدن مفتئ موی الیه بر منشور وامور مأموره‌سنی ایفا وبو بابده کندیسی دخی یونانستانده‌کی دیکر مفتیلره حکم وافتا صلاحیتنی بخش ایده‌بیلمه‌سی ایچون بر مراسله کوندریله‌جکدر .

مفتیلر صرف دینی امور وخصوصات حقنده‌کی صلاحیتلرندن واموال وقفیه‌نك اداره‌سی اوزرنده‌کی تفتیش ونظاماتلرندن ماعدا ، نکاح ، طلاق ، نفقه ، وصایت ، ولایت ، ثبات رشد ، مسلمانلره عائد وصیتلر ، وتوارث وتولیت کبی مواد‌ده بین المسلمین اجرای احکام ایده‌جکلردر .

مفتیلر طرفندن اصدار اولونان اعلاملر یونان مأمورین عائده‌سی طرفندن اجرا ایدیله‌جکدر .

امور آتیه‌یه کلنجه مسلمانلردن ایشده علاقه‌دار اولان طرفلر اول باول بینلرنده ائتلاف حاصل ایتدکدن صوکره حکم صفتیله مفتی‌یه مراجعت ایده‌بیلیرلر . بووجهله صادر اوله‌جق حکم قرارینه قارشی محاکم محلیه‌یه وقوع بوله‌جق هر درلو مراجعتلر قبول اولونه‌جقدر . مکرکه عکس قضیه‌یی مبین اوله‌رق صراحةً بر قید وشرط موجود اولمش اوله .

اون ایکنجی ماده — ترك ایدیلن اراضیده کائن اجارهٔ واحده‌لی ، اجارتینلی ، مقاطعه‌لی اوقافه اشغال عسکری زماننده قوانین عثمانیه ایله معین اولدقلری اوزره ایسترمضبوطه وملحقه ، ایستر مستثنا اولسون رعایت اولونه‌جق وبونلر ترك اولونان اراضیده‌کی جماعات اسلامیه طرفندن اداره ایدیله‌جك وجماعات مذکوره متولیلریله غله‌دارلرك حقوقنه رعایت ایدیله‌جکدر .

(یونانستانه ترك ایدیلن اراضی داخلنده‌کی بلاد وقصبات وقراده موجود وواردانی ممالك عثمانیه‌ده کائن مؤسسات دینیه وخیریه‌یه مختص اولان بالجمله املاك وقفیهٔ مضبوطه ویا ملحقه دخی اوقاف نظارتی طرفندن فروخت ایدیلنجه‌یه دکین سالف الذکر جماعات اسلامیه معرفتیله اداره اولونه‌جقدر . شوراسی مقرردرکه غله‌دارلرك اوقاف مذکوره اوزرنده‌کی حقوقنه نظارت مشارالیهاجه رعایت ایدیله‌جکدر .

اوقافك اصول اداره‌سی اول باول محق بر تعویض ویریله‌دکجه تعدیل وتغییر اولونامایه‌جقدر .

اعشار وقفیه فسخ والغا ایدیلدیکی جهتله شاید اشبو فسخ والغا اوزرینه یونانستانه ترك اولونان اراضیده‌کی تکیه‌لرله جامع ، مدرسه ، مکتب وخسته‌خانه‌لردن وسائر مؤسسات دینیه وخیریه‌دن بعضیلری آتیاً اداره‌لرینه کافی وارداتدن محروم قاله‌جق اولورلرسه حکومت یونانیه بونك ایچون اقتضا ایدن تخصیصاتی اعطا ایده‌جکدر .

اشبو ماده احکامنك تفسیر ویا تطبیق خصوصنده ظهور ایده‌جك بالجمله اختلافات لاهیده محکمهٔ حکمیه‌یه مراجعتله فصل ایدیله‌جکدر .)

اون اوچنجی ماده — طرفین عاقدین مزارلقلره وعلی الخصوص میدان حربده ترك حیات ایدن عساکرك مدفنلرینه رعایت ایتدیرمك اوزره ولایتده‌کی مأمورلرینه امر ویرمکی تعهد ایدرلر .

مأمورلر اجنبی طوپراغنده مدفون امواتك عظامنی آلمقدن بونلرك تعلقات واحیاسنی منع ایتمیه‌جکلردر .

اون دردنجی ماده — حکومت یونانیه سلانیك - مناستر شمندوفرلریله شرق شمندوفرلرینك وسلانیك - دده اغاج اتصاق شمندوفرینك یونانستانه ترك اولونان اراضی داخلنده‌کی اقسامی ایچون مذکور شمندوفر قومپانیه‌لرینه قارشو موجود حقوق ووظائف وتعهداتجه حکومت عثمانیه مقامنه قائم اولمش اولدیغندن بونلره متفرع مسائلك کافه‌سی پارسده‌کی بالقان مسائل مالیه قومیسیونه حواله اولونه‌جقدر .

اون بشنجی ماده — طرفین عاقدین فی ۳۰ مایس سنه ۱۹۱۳ تاریخلو لوندره معاهده‌نامه‌سی احکامنی معاهده‌نامهٔ مذکورك بشنجی ماده‌سی احکامی‌ده داخل اولدیغی حالده کندیلرینه تعلق ایدن خصوصاتده ایفا ایتمکی تعهد ایله‌رلر .

اون آلتنجی ماده — معاهدهٔ حاضره امضا ایدیلنجه‌درعقب مرعی اوله‌جق وبوکا متعلق تصدیقنامه‌لر بوکوندن اعتباراً اون بش کون ظرفنده تعاطی قلنه‌جقدر . تصدیقاً للمقال طرفین مرخصلری بونی امضا ومهرلریله تختیم ایتمشلردر .

۱-۱۴ تشرین ثانی سنه ۱۹۱۳ تاریخنده ایکی نسخه اوله‌رق آتنه‌ده تنظیم اولونمشدر .

امضا مهر　　امضا مهر

د . پاناس　　غالب کمالی

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

سبيل الرشاد

دينى ، فلسفى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در .

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — صاحب ومدير مسئول : ح . اشرف اديب — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٢٧٤ — ١١ محرم ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٨ تشرين ثانى ١٣٢٩ — جلد ١١

آبونه شرائطى

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكى (٦٥)، التى آيلغى (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكى (١٧) ، التى آيلغى (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشيندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغى كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرحالده برغزته طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلى اولمسى وآبونه صره نومروسى محتوى بولونمسى لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكى، ان نه‌يه‌دن ؟ اولديغنك واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور .

مقالات

صوك ضربه قارشيسنده مليت قاوغالرى

— ١ —

بر ملت ايچين اڭ بويوك مصيبت ، اڭ غير قابل تعمير فلاكت اعداسنك — كمال فعاليت وسرعتله حاضرلامقده اولديغى — صوك ضربه‌سى قارشيسنده بيله افرادينك — انانيتلرى ، معانده‌لرى ، ره‌نارفته‌لرى براقوب — بيرلشه‌مه‌مسى ، سكون واعتدال ايله متحداً چاليشه‌رق صوك موجوديت مليه‌سنى، بقيهٔ وطندن النده‌قالان بير آووچ طوپراغى اولسون مدافعه ومحافظه ايده‌مه‌مسى ، بالعكس دشمنك آمال استيلاجويانه‌سنى كندى ئوز اللريله تسهيل واكمال ايدرك كوز كوره محو اولوب كيتمسيدر . حيات شخصيه‌سى اوزرينه تيترمين ، ممكن اولسه قوانين طبيعيه‌نك — كندى وارلغنه، كندى سعادتنه منافى كورديكى — احكامنى تغيير وتبديلده بر آن بيله تردد ايتميه‌جك اولان انسانك حيات جمعيت ومليتى تابورتبه استخفاف واستحقار ايتمسى اڭ بسيط ، اڭ بديهى حقايق عقليه وقضاياى منطقيه‌يى ادراك ايده‌ميه‌جك قادار فقدان رشدينه دليل دكليدر ؟

ايشته سقوط ادراك واذعانك تابودركه‌سنى وجدان محال كورمك ايستيورده صوكرا بو فجيع لوحهٔ حقيقت، قارشيسنه ديكيلنجه موازنه‌سنى غيب ايده‌جك درجه‌ده مديد بر سكتهٔ وله وحيرته دوشيور ، حدت وحجابندن يرلره كچيور .

آ ظالم انسان ! بك اعلا بيليرسك، كه اوقادار سه‌وديكك وارلغك، اودرجه مفتون اولديغك حياتك شو جمعيتك سينهٔ حمايه‌سنه مديونسك؛ دشمن كلير ، بو جمعيتى محو ايدرسه سنى صاغمى براقير ! سن، حيات جمعيتى استخفاف ايله كندى ئوز جانكه سوء قصد ايتمش اوليورسك‌ده خبرك يوق !

سبحان الله ! تاريخ بشرده امثالنه پك آز تصادف اولونور مدهش برضربهٔ قهار فلاكت تپه‌مزه ايندى ، اوچ مليونلق قوجه بيرعضويمزى وجود جمعيت ومليتمزدن قوپاروب اعدامزه ويردى . مبناى اسلاميتك مهم بر ركننى ييقدى‌ده بزم جكرلريمز صيزلامق ، قانمز قاينامق ، روحمز تيتره‌مك شويله دورسون بر قيليمز بيله اوينامادى !

وجود مليتمز بويلو بويونجه زمين هلاكه اوزانمش بر نعش بى روح ! حيوانات مفترسه اوزرينه اوشوشمش هر عضوينى آيرى آيرى چكوب قوپاريورلر ! اكر اونده ذره قادار حيات اولسه بير حركت مذبوحانه اولسون كوسترمزمى ؟

اماتكم من قبل موتكم الجهل — وجركم من خفة بكم النمل

ولوكنتم ممن يدبر امره — لما صرتم نسل الذى ماله نسل

هانكى ملت بويله مدهش بر فلاكتك يوزده، حتى بيكده برينه دوچار اولورده فريادى جهانى دولدورماز ؟ بيز بو قادار ذليلانه ، بو رتبه لاقيدانه قبول ايتديكمز بو هائل سلهٔ مغلوبيتى ، هر ولايتى بلچيقا وسعتنده ، بير فلمنك جسامتنده اولان او بدبخت روم ايليدن اون بش كون ظرفنده‌كى مطروديتمزى ، اوچ مليون ديندا‌شمزى اهل صليبك اڭ وحشى بيه‌رلرميتارينه ، اڭ خونخوار شواليه‌لرينك قليجلرينه ترك ايديشمزى تاريخمزه نه يوزله، نه وجدانله يازابيله‌جكز ؟ نصل روحلريمز اعتدالنى غيب ايتميه‌جك ؟ نصل اللريمز تيتره‌ميه‌جك ؟ نصل قلبمز طاشميه‌جق ؟ ن[illegible] كوزلريمز جوشميه‌جق ؟

اى تاريخ ا[illegible]نيت ! ياسن يوزبيكلرجه شهدانك نهرلر كبى دوكولن قانلريله بو خردة[illegible] هائلهٔ فلاكتى نصل صحيفه‌لريكه قبول ايده‌جكسك ؟ او جامعلره دولدورولاراق بومبالرله بر هوا ايديلن ، او قصاب وارى آغاچلره كه‌ريله‌رك پارچالانان مسلمانلرك ، او سونكو اوچلرنده

قیورانه قیورانه، چیرپینه چیرپینه جان‌ویرن معصوملرك انین‌وفریادلرینه نصل معکس اولاجقسك ؟

اومسلمان زوجه‌لرینك ، کلینلرینك، کلینلك قیزلرینك الـﮓفاحش ، الـﮓ فاضح ، الـﮓوحشی برطرز ملعنتله یغما ایدیلن ناموس وعصمتلرینی ، فحشانه‌لرده اسلاو ، هان نسللرینه خدمته ، آنالغه محکومیتلرینی نصل تصویر ایده‌بیله‌جکسك ؟

یاهو ! بر خانه‌دن جنازه چیقار ، عائله‌سی افرادی حزنلره ، المره ، ماتملره کیررلر ؛ جنازه‌یی غسل ایده‌جك درجه‌ده کوزیاشلری دوکرلر ، هیچقریقلر ، خفقانلر ایچنده بوغولمق راده‌سنه کلیرلر ، بیت‌الحزنلرنده انیندن ، فریاددن باشقا بر شی ایشیدلمز ؛ ساعتلرجه بوغازلرندن بر لقمه اکمك ، بر یودوم صو کچمز .

یا بر ملتك بر عائله‌دن ، بر وطنك بر خانه‌دن فرقی نه‌در ؟ سویلیکز نه‌در ؟

محیط وطنك هانکی کوشه‌سی ، هانکی شهری ، هانکی قصبه‌سی ، هانکی قریه‌سی واردر که: اولادینك شهادتیله ، زوجنك غیبوبتیله ، پدرینك ضیاعیله روم ایلی فلاکتنه اشتراك ایتمه‌ین سیاهلره بورونمه‌ین بدبخت بر آنا ، دول بر زوجه ، دوواغی یوزنده براقیلمش طالعسز بر کلین ، بشیکده ویا ایشیکده یتیم قالمش بر اولاد ، بر نور دیده ، بر جکر پاره بولونماسین ؟

هنوز نوبهار شبابنی ادراك ایتمش الـﮓ کوربه عضولرندن یوز بیکلرجه‌سی کسیلوب دوغرانمش اولان وجود ملیت نه‌دن فریاد ایتمیور ؟ نیچین سسی ایشیدلمیور ؟ هانی جامعه‌لرده دینی اجتماعلر ؟ نرده ملی ماتملر ؟ نرده اعدادن انتقام ! انتقام ! آوازه‌لری ؟ نرده او اجتماعی ، ملی ، فعلی ، حمیت پرورانه تشبثلر ؟ نرده ؟ نرده ؟ بز ، دکل بو علوی حسلردن ، حتی بقیهٔ موجودیتمزی اولسون قورتارمق دویغولرندن بیله محرومز . بو دویغولرك قلبلریمزه کلسنی بیله ایستمیوریز ! بقیهٔ وطن بر محشر ارامل و ایتام کسلدی . روم ایلیدن بیرر فلاکت قافله‌سی تشکیل ایدرك بولغارلرك ، صربلرك ، هلنلرك مظالم وحشیانه‌لرندن ، تعدیات دین و ناموس شکنانه‌لرندن قاچوب کلنلر جامعلره ، دولانلر سوقاقلرده، ویرانه‌لکلرده قالانلره نسبت کندیلرینی بختیار عد ایتدیلر !

هله او باشلری آچیق، یالین آیاق، نیم عریان یاوروجقلرك جاده‌لر اوزرنده ، سوقاقلر باشنده تیریل تیریل تیتره‌یه‌رك صاپ‌صاری بیرسیمای موت آلود ایله کلنه کچنه بر لقمه ایچین یویون بوکوشلری ، آووچ آچیشلری الـﮓ طاش یورکلیلری بیله آغلاتاجق ، صاعقهٔ قهر ایله اولدیغی یرده جانسز براقه‌جق مناظر فلاکتلردن دکلمی ؟

روم ایلینك ناز و نعیم ایچنده یاشایان دونکی قاورنلرینی بوکون باشنده یاغلی بر فس ، صیرتنده بیرتیق ، یاقه‌سز بر پالتو ، آلتنده آیلرجه ییقانمامش سیم سیاه بر کوملك ، ایاقلرنده پارماقلرینی کوسترن یرتیق بر قوندورا ایله کورمك عقلی اولانلر ایچین نه‌بویوك بر لوحهٔ عبرتدر !

ایشته بو فلاکتلر صرف بزم تفرقه‌لریمزك ، هنوز مادار انقلابك بر طفل شیر خواری اولدیغمزی اونوتاراق صانکه عصر دیده بر حیات حریت ومشروطیت ایچنده تکمل ایتمش کبی کور کورینه اوروپایه تقلیداً فرقه‌لر تشکیلنه ، ملت ایچنده ملیتلر ، قومیتلر ، عنصریتلر ایجادینه قالقشمامزك جزای مایلقیدر . بو فلاکتلری بز کندی شماریقلغمزله ، کندی آزغینلغمزله جلب ایتدك! کندیمز جاناق طوتدق !

افسوس . . . که حالا عقللانمدق! او مدهش اوچورومدن یووارلانان روم ایلیدن عبرت آلمدق ، متنبه اولمدق!

سینك طبیعتنده‌می‌یز نه‌یز ، متصل دشمنك کردیکی آغك اطرافنده اوچوشیوریز ! کندی آیاغمزله او طوزاغه طوتولمغه چالیشیوریز!

محمد فخرالدین

ادبیات

صحائف تنقید: محمد عاکف

سیفی بابا

کچن اقشام اوه کلدم . دیدیلر : سیفی بابا
خسته‌لنمش ، یاتیورمش .

ـ نه‌سی وارمش عجبا ؟

ـ بیلمه‌یز ، اوغلی خبر ویردی کچرکن بوصباح .
ـ کاشکی بن اوده اوله‌یدم .. اسف ایتدم ، واه‌واه!
برقتر یوقمی ، ویرك .. نرده صوبام ؟ قیز چابوق اول ..
کچیکیرسه‌م قالیرم بکله‌میك .. زیرا یول
هم اوزون ، هم‌ده باتاقدر ..

ـ دها اعلا قالیکز :

صفحات — برنجی کتاب

تیزه‌کز کلدی ، بواقشام دکلز بز یالکز .

*

* *

صوبا برالده ، قیریق جاملی فنر برالده ؛
بوشانان یاغمور ایلیکلرده ، چامور تابلده !
ایکی اوچ یوزسنه اول دوشه‌نن قالدیریمك
جابجا یادنهانیسی اولوب ، باستونمك
نادراً یوقلایه‌رق بولدیغی احجار رمیم
اوزرندن سه‌که‌رك خیلی زمانلر کیتدم .
دها سیر کلشیورمزمی اوطاشلر کیدرك ؟
دوشدی آرتق بزه کوللرده سیاحت ایتمك !
یاقاموزلر یایه‌رق هرایکی یاندن فنرم ،

زورق آسا یوزویوردق ، اویوزر ، بن یوزدم !
چوقمی یوزدك بیله‌مم طوپراغی بولدق نه‌یسه ؛
فنرم باشلادی اطرافنی تك توك حسه .
واقعا بن‌ده یورولدم ، او فقط بالـﮓ یورغون ..
باقیوردم دها مخمورلغی اوستنده اونك :
کاه اولور ، کور کبی چارپار صیواسز بر دیواره ؛
کاه اولور ، مرده شعاعاتی دوشر بر مزاره ؛
کاه برسقفی چوکوك خانه‌نك آلتنده قوشار ؛
کاه بر معبد فرسوده‌نك اوستندن آشار ؛
وقت اولور پك صاپه یرلرده ، یاقاریپك ، طولاشیر ؛
صوکره الـﮓ قورقولی اشخاصه چکنمز صاتاشیر !

کیجه‌نك ستره‌ٔ یلداسنی چکمش، عریان،
صوقولوب برصاچاغك آلتنه کویا اویویان
خانمان کشده بیکلرجه سفیلان بشر؛
سنی دیمش یووالر، خاکه سریلمش اولر؛
قوجه‌سندن بوشانان برسوری نسوان ذلیل؛
لانه‌سندن آتیلان بر آلای اطفال سفیل؛
لجهٔ ظلمت ایچندن قاباران مزبله‌لر!
اوی صرتنده سوقاقلرده کزن عائله‌لر!
کیجه رهزن، صباح اولمازی باقارسك سائل!
سرسری، دربدر، آواره، حرامی، قاتل،
نه‌قدر منظره‌لر وارسه نظر سوز ورذیل
بکا کوسترمه‌دن اولمازدی بزم کور قندیل
یا اوبیچاره‌ده رحمت صویی نوش ایلیه‌رك،
ختم انفاس ایدیورمزی همان «جیز!» دیه‌رك؟
اوزمان سامعه‌نك، لامسه‌نك سوقیله
یوروین کورلره دوندم. اونه دهشتدی هله!
صویام آرتق بکا هم کوز، هم آیاق، هم الدی..
نه یلان سویلیه‌یم قلبمه خشیت کلدی.

*

* *

هله یاربی شکر، قارشیدن اوچ دانه فنر
کچیور.. صاپماپه‌رق طوغرو یورورلرسه اکر،
کیدرم آرقه‌لرندن. یولی بولدم ذاتاً.
یولی بولدم، دییورم، کلمش ایکن حالا بن!
ایشته قارشیده بزم یار قدیمك یوردی!
باقالم واری ایشیق؟ یوقسه محقق اویودی.
قاپینك اورته یرندن اوچی دکنکلی بر ایپ
صارقیدلمش اوله‌جق، بر اونی بولسه‌م‌ده چکوب
آچیویرسه‌م.. ایی اما قاپی ذاتاً آرالق..
غالبا بر چیقان اولمش.. نه‌مه لازم آرتق
کیره‌دم بن دیه‌رك کندیمی آتدم ایچری.
ایاغمدن چیقاروب لاستیکی کچدم ایلری.
صاغه دوندم، آزیجق کیته‌دن اوچ بش پاصاماق
مردیون کلدی‌که زورجه‌یدی براز طیرمانمق!
صوله دوندم، اوطه‌نك اسکی شاپاق پرده‌سنی
آره‌لارکن قولاغم طویدی فقیرك سسنی:

- نرده قالدك؟ نی هیچ یوقلامادك اولادم!
حقلیسك بنده قباحت‌که خبر یوللامادم.
بیلیرم چوقدر ایشك، صوکره بزم یول‌پك‌اوزون..
هله دیکلن آزیجق اکلاشیلان یورغونسك.
برکت ویرسون آنش قویدی دمین قومشو قادین..
اوشیورسه‌ك اشیویر مانغالی، اش اش‌ده ایصین.»

اوطه‌نك لوشلغی قسوت ویریور پك، باقدم،
شو فنر یانسه، دیوب برقوطو کبریت چاقدم!
هله صوك کبریتی طوتدم‌ده یاقیندن یوزینه،
سرمه چکمش کبی نور ایندی مومك کور کوزینه!
اوزمان نیم آچیلوب پردهٔ ظلمت، ناکاه
کوردی بر صحنهٔ عریان سفالت‌که نکاه،
شاعر اولسه‌م ینه تصویری اولور نیجه محال:
او پریشانلغی دربیش ایده‌من چونکه خیال!

چکه‌رك دیزلرینك اوستنه بر اسکی عبا،
سورونوب مانغاله یاقلاشدی بزم سیفی بابا.
- اکلامورورسی دمین‌قومشو.. بوله‌یدق شونی‌بر..
- سن اوطور بن آرارم

- اولسه ایچرده‌ك ایدر
آها بولدم آرامق ایسته‌من اوغلم، کیتمه..
بن‌ده بر قارنی کنیش جزوه کچیردم اله،
باشلادم قا ادره‌رق ویرمه‌یه فنجان فنجان،
آزیجق کلدی بزم اختیارك بکزینه قان.

- شیمدی اکلات باقالم نه‌یدی سنك خسته‌لغك؟
نزله اولدك صانیرم، چونکه بو قیش پك صالغین.
- محمد اغانك اوی آقمش. اونی آقطارمق ایچون
طامه چیقدم، صوغوق آلدم اولیور اون بش کون.
نه‌ایشك وار کیره‌میدلکده آسرسم دیسه‌که!
اختیارلقمی نه‌در شاشقینم اوغلم بوسنه.
هادی آقطارمایه‌یم.. کیم کتیرر اککمی؟
اوطوروب کور کبی نامرده ال آچمق ایمی؟
کیم قازانمازسه بودنیاده بر اککك پاره‌سی:
دوستنك یوز قاره‌سی، دشمننك مسخره‌سی!
یوقسه یتمش یشی کچمش برآدام ایش یاپه‌مز،
اوکا انجق یاپه‌جق بش وقت آبدستله نماز
خسته‌لاندم باقه‌جق کیمسه‌جکم یوق؛ عثمان
کیجه کوندوز قوشیور ایش دیه، بیلمم نه‌زمان
الی اککك طوته‌جق؟ ایشته ساعت بلکه‌ده اوچ
کوریبورسك دها کلز.. یالکزلق پك کوچ.
بعضی برهفته یکر اوغرایان اولماز یانمه.
کیمسه‌سزلك بوسفر طاق دیدی آرتق جانمه!
- سنی برتوله‌یم صیم صیق اورتوب بوکیجه:
آچیلیرسك صانیرم ترله‌مش اولسه‌ك ایچه.

اختیار ترله‌یه طورسون کومولوب ورغانه..
آته‌رق بن‌ده کنیش برکه مانغال‌ تنه،
باشلادم اوقو تحریسنه، لکن نه‌کزر؟
صیزمشم برآره‌لق نه‌یسه یورلمش‌ده مکر.
اورته‌لق آچمش اویاندم. دیدم، آرتق کیده‌یم
اوکجه اما شوفقیر آدمی ممنون ایده‌یم.
برده باقدم‌که تك اونلق بیله یوقمش کیسه‌ده،
مهرم یوینی بوکمش طورویورمش ساده!
اوزمان قوبدی ایچمدن شو تحسر ایدی:
یا حیتسز اوله‌یدم، یاپارمم اولسه ایدی!

١٥ کانون ثانی ٣٢٣

محمد عاکف

بن بو شعری اوقودوغم زمان حیرتلر ایچنده قالمشدم؛ اثر بکا هم پك ممتاز ومستثنا، هم‌ده اولدقجه غریب کورندی. حالبوکه سیفی بابا‌ده محمد عاکفك دیکر برچوق شعرلری کبی بر حکایه‌دن عبارت؛ هم بلکه بتون حکایه‌لرندن ساده بر شعر: سیفی بابا، بیچاره، فقیر بر اختیار خسته‌لانیور؛ شاعر اونك محنتکاهنه قدر کیدییور، براز زمان درد. لرنی دیکلدکدن صوکره اختیاری ترله‌تیور، اویودیور؛ کندی‌ده کیجه‌یی فقیرك یاننده کچیرییور، ایشته بوقدر. موضوعه علاوه اولونان نتیجه‌ده شو:

برده باقدم‌که تك اونلق بیله یوقمش کیسه‌ده:
مهرم یوینی بوکمش طورویورمش ساده!

موضوعی؛ نتیجه‌سی بوقدر ساده، بودرجه‌لرده طبیعی برشعر عجبا نه‌دن طولانی عاکفك دیکر آثارندن زیاده نظر دقتمی جلب ایتمش ایدی؟ بوسؤالك جوابنی ویره‌بیلمك ایچون شاعرك اکلایه‌بیلدیکم قدر مسلك مخصوصنی ایضاح ایتملی‌یم. اومسلکك درجات موفقیتنی، اسباب سقوط وصعودینی، برکلمه ایله سویلمك لازمسه «فلسفه‌سنی» شمدی‌یه قدر آنی‌یه تعلیق ایتدیکمز تدقیقاتدن اکلایه‌جغز؛ فقط مسلکك نه‌دن عبارت اولدوغنی بوراده سویلیه‌بیلیرز: محمد عاکفك شعری مسلك مختاری «تصویر وتحکیه» در؛ بر تصویر ویا بر حکایه اولمایان حتی ایکیسنی‌ده جمع ایتمه‌ین اهمیتلی بر شعرینی کورمدم. حکایه وتصویرده ایسه شاعرك ایکی اصولی واردر: یا «سلمی»، «خسته»، «میخانه» شعرلرنده کوردوکمز کبی طوغرودن طوغرویه موضوعه تعلق ایدن الواح ومناظر اشیایی، احتساسات ذاتیه‌یی یازار؛ یاخود «فاتح جامعی»، خصوصیله «سلیمانیه کرسیسنده» شعرلرنده کورلدیکی کبی موضوع اصلیدن متباعد، حتی بعضاً پك بعید مشهودات وحسیات ومحاکاته کیریشه‌رك موضوع مختارینه برچوق اعوجاج افکاردن صوکره رجوع ایدر. ایشته سیفی بابا محمد عاکفك بو ایکنجی مسلکنه موافق بر شعردر؛ بالخاصه نظر دقتی جالب اولماسی‌ده مسلکك هم سوافق هم مردود عد اولونه‌بیله‌جك صفحاتنی جامع بولونماسندن نشأت ایدیور. مقصدیمزی ایضاح ایده‌لم:

شاعرك بر « سیفی بابا » سی وارمش . بو آدمجغزك كندینه كوره حائز اهمیت اولدوغنی سزه شعرینك مقدمه‌سنده اكلاتیور : اوینه كلوب‌ده سیفی بابانك خسته‌لندیغنی خبر آلیر آلماز سوقاغه فیرلیور . فقط باستونی ، فنرینی آلمغی اونوتمیور . سزه یولدن بحث ایده‌جكنی‌ده :

بچیكیرسه‌م قالیرم بكله‌میك ... زیرا یول
هم اوزون هم‌ده باتاقدر

سوزلریله اخطار ایدییور . شمدی شو مقدمه‌جكه كوره شعرك ترتیب طبیعی ومنطقی‌سی نه اولمق لازم كلیر ؟ مخاطبه سیفی بابایی ، او مهم « لوحهٔ شعر » ی بر آن اول كوسترمك ؛ نامی نهایت بر سیفی بابا اوله‌بیلن برفقیرك خسته‌لغنی‌بوتون بیچاره‌لكیله ، بوتون پریشانلغیله تصویر ایتمك . مخاطب بالطبع بوكا منتظردر . انتظاری تطمین اولونمازسه اضطرابلره دوشر ، موضوعدن خارج تفصیلاتی دیكله‌مكدن رنجیده خاطر اولور . مخاطبی سیفی بابایه یتشدیره‌جك یول حقنده برقاچ سوز سویلنیله‌جكی كندیسنه‌شعرك مقدمه‌سنده اخطار ایدلدیكی ایچون مخاطب او بر قاچ سوزی ، دیكلمكه آماده‌در ؛ فقط ایستركه یول بحثی اوزایوب كیتمه‌سین ، موضوعه ارتباطی اولمایان بو بحث شدیدالمعان ، ایكی اوچ بیتك آغوشنده كورونوب كچیویرسین . لكن ایشته بویله اولمیور ، بالعكس موضوع حقیقی اونوتیلیور ، باشقه بر موضوع تصویر ایدیلیور : مخاطب :

صویا برالده ، قیریق جاملی فنر برالده ؛
یوشانان یاغمورایلیكارده ، چامورتابانده !

بیتیله سیفی بابانك خیالندن جدا دوشمكه باشلایور وشعری اوقودقجه اوخیالی ذهنندن بوتون بوتون سیلمك مجبوریتنده قالیور . بویله برمجبوریت منقاد قوانین صنعت اولان بر فكر ایچون پك الیم اولمق لازم كلیر ؛ حال بوكه شعرك شو پارچه‌سی الیم اولمق نره‌ده قالیر ، اعتقادمجه فكر صنعتی كوزللكنه چیرپینه چیرپینه حیران ایده‌جك بر بدیعه‌در . اوت ، یول‌تصویری‌سیفی بابا شعرنده برمعترضه ، هم‌ده محیطی غایت واسع بر معترضه‌در ؛ فقط او معترضه هاله قدر كوزلدر . بویله موضوع اصلیدن خارج علاوه‌لر موسیقینك « قادانس » لرینه بكزر . موسیقیده امتدادی اعتباریله فضله‌جه اولمقله برابر كوزل قادانسلر یازمق نه قدر مشكل ایسه شعرده‌ده بویله عظمت نورانیه‌سیله مشعشع معترضه‌لر چیزمك اوقدر كوجدر . بوقدر مشكل بر وظیفه‌یی شاعر شیرانه برحمله ایله درعهده ایتمكدن چكنمه‌مش ، صخور موانعدن انهار شلاله فیضان كبی آشمش طاشمش‌در ! اوقدركه شعرده یابانجی اولان بوتصویرك یابانجیلغی خاطره بیله كلمیور ؛ پارچه ، باران طوفانلری اره‌سنده عمائق آسمانده پارلاییویرن برقوس قزح كبی‌نظرربای‌روح اولیویریور . عیناً قوس قزحك الوانی كبی تصویرك‌ده الوانی كثیر ، متبدل ، هله بربرندن‌لطیف : شاعر فنرینك سونوكجه نورلرینی‌اولا اشیای خارجیه‌یه ، مادیانه دوكیور ؛ سزه دیوارلری ، مزارلری ، سقفلری ، معبدلری الكتریق ضیاسنی پرده‌یه لایقیله عكس ایتدیره‌مین بر سینه‌ماطوغراف سرعتیله مشوش نورلر ، ایدینلقجه كولكه‌لر ایچنده عكس‌ایتدیرییور . ثانیا او طونوق ضیالرك مهابط مبهمه‌سنده معنویاتی تجلی ایتدیرمك املنه دوشیور . بوامل شاعرك احوال وجدانیه‌سندن انبعاث ایتمشدر : او ، كور قندیلی النده ، كاه پاتیه‌رق كاه چیقه‌رق اوزون ، اوزون اولدوغی قدرده قسوت انكیز یولجیلغنده دوام ایدركن‌بشریتك آثارندن احوالنه ، اشیای خارجیه‌دن مصائب روحیه‌یه انتقال ایدییور . فنرك كولكه‌لی نورلرنده خیال میال سه‌چیلن بنالر شاعره اورالرده ساكن اولان بیچارگانی اخطار ایتمكدن خالی قالمیور . قورقونج منظره‌لر ، قورقونج خیاللر تولید ایدییور .

فنرك سونوك ضیالری دیوارلرده ، سقفلرده سیرایتدكجه سز ، صاچاق التنه صوقوله‌رق اویومش‌قالمش خانمان كشده‌لر ، سسی دینمش یووالر ، خاكه سریلمش اولر ، ذلیل قادینلر ، سفیل چوجوقلر ، مظلم مزبله‌لر ، سرسری عائله‌لر ، رهزنلر ، قاتللر ، حرامیلر كورویورسكز .

نه قدر منظره‌لر وارسه نظر سوز ورذیل

هپسی ، هپسی شاعرك :

بكا كوسترمدن اولمازدی بزم كور قندیل

مصراعیله اكلاتدیغی بوتون او لوحه‌لر شاعرله برابر سزكده نظریكزدن كچیور ، دها طوغروسی روحكزه یاپشیور . بوتون بو قورقونج لوحه‌لری ترسیم ایدن طونوق فنر ، اومزور رفیق راه ، او معند رهبر مفسدت‌ده شاعرك قدرت تصویریه‌سندن حصه‌مند اولمش : هم بو حصه اوقدر ذی حیاتدركه فنر حقنده اوقودوغمز ایكی اوچ بیتك مصورانه شعرلر اره‌سنده نظیرینی پك نادر بولورز . لكن اوده ، اوكور قندیل بیله رحمت صویی ایچه‌رك ختم انفاس ایدیویریور . شاعر قاراكلقلره بوغولیور ، هاله‌یی برسیاه بولوت اورتیویریور ، معترضه انفساخ ایدییور !

نه یالان سویلیه‌یم قلبمه خشیت كلدی .
نتیجهٔ طبیعیه‌سنه واصل اولویورز .

« مابعدی‌ده هفته‌یه »

علی اكرم

تربیه و تعلیم

طلبهٔ علومده حركت فكریه :

« نه دوغماز كونمش ای عاجزلرك قدرتلی خلاقی ! »

ایچه زماندن بری ، فاصله‌لرله ، طلبهٔ علومك مسلكلری حقنده اصول حاضره علیهنده ادارهٔ كلام ایده كلدكلری هركسك معلومی اولسه كركدر . طلبه‌نك ــ بلكه‌ده عصیان روح دیمكه لایق اولان ــ شو حالت روحیه‌سی قارشیسنده علاقه‌دارانك بعضیسنده آثار مأیوسیت ، بعضیسنده‌ده علائم مسروریت مشاهده ایدییورز . بز ، هر ایكی طرفده

مسلك نامنه مدیون شكران بولندیغمزی سویلرسه‌ك یالان سویله‌مش اولورز . چونكه : بزم شو حالمزدن متأثر اولانلر ، شبهه‌سز ، طریق ناصوابه صاپدیغمزه ذاهب اوله‌رق بر حس شفقتله بزه آجیورلر . مسلكمزك تزلزله اوغرامه‌سی اندیشه‌سیله منكسر اولیورلر .

حركاتمزدن ممنون اولانلرده بزده ، شویله بویله ، بر حركت فكریه‌نك اویانمغه باشلادیغنی كورمكله سلامت ملت نامنه بزی آلقیشلایورلر .

ایشته كوریلیوركه : ظاهرآ هر ایكی طرفكده قلبلری محبتله‌مشبوع، هپسی بزی سوییورلر . بناءً علیه بزده هپسنه تقدیم تشكرات ایدییورز. فقط ، ظاهرندن چیقاریلنجه ایش باشقالشیور ، هر ایكی زمره‌یه‌ده ناچیزانه سؤاللریمز توجه ایدییور :

اولا ، بزم حركتمزی تحسین ایدنلره صورارزكه : مادامكه بزم اقوال و افعالمزك ضمننده بر طاقم مزایا كورییور ، تقدیره لایق بر بر تشبثده بولندیغمزی احساس ایدییورسكزده نیچین بزلره ، محتاج نصرت اولانلره ، دست معاونتكزی اوزاتمیورسكز ؟ او محاسنك ، او مزایانك ساحهٔ علنیته چیقماسنه نه‌دن همت بیورمیورسكز ؟ هپ بو سطرلر ، بو باغیرمه‌لر قیل وقال اولمقدن ایله‌ری‌یه كچمیه‌جكمی ؟ حالا قارشیمزده بر هیئت متحدهٔ علمانك عرض مهابت ایتدیكنی كورمك سعادتنه مظهر اولمیه‌جقمی‌یز ؟ الآن اویله بر مجلس معظمك تجلیات آمرانه‌سی اوكنده سرفرو ایتمكه مجبور اولمیه‌جقمی‌یز ؟ عجبا شو ضعیف وقانبور بللریمز نه وقت اویله متین بر استناد كاه بولوبده مفتخرانه عرض اعتماد ایده‌جك ؟

شویله دوكوك صاچیق سوزلریمزدن متأثر اولانلره‌ده دیرزكه : بیلیرسكزكه ، هر نره‌ده هر هانكی صنفده اولورسه اولسون عمومیتله حیات تحصیل كوجدر. فقط « طلبه » حیاتی ، علی‌الخصوص بو زمانده دیكرلرینه قیاس قبول ایتمیه‌جك قدر متعسردر . اویله‌یا : وطنك ابعاد مختلفه‌سندن قوپوب كلان كنجلر ، بر طاقم كیمسه‌سزلر بوراده كندی كندینه « یر » بوله‌جق، « پاره » بوله‌جق، « خواجه » بوله‌جق ودها بیلمم نه‌لر . . نه‌لر بوله‌جق، . . بونلر قولای شیمی ؟ ـ عجبا بوقدر مشقتلری اقتحام ایدن بر آلای كنجك یكانه أملی نه‌در ؟ هیچ شبهه‌سزكه تحصیل‌علم . اویله دكلمی ؟ لكن هانكی علملری تحصیل ایده‌جكز ؟ ینه شبهه‌سزكه : علوم‌عالیهٔ دینیه‌یی . فقط رجا ایدرم: فاتحك ، بایزیدك، آیاصوفیه‌نك ، شهزاده‌نك ودها بعض مساجد شریفه‌نك زمینی تفریش ایده‌جك قدر مبذول اولان رحله‌لرك عجبا قاچ دانه‌سی كتب مقدسهٔ دینیه‌یی دوش تحملنه آلیور ؟ ذاتاً بوكیدیشله ، بو چیغیرده دوام ایله شویله بر تحصیل ممكنمی ؟ مثلا : بوكون تحصیله باشلایان افندیلر اون ، اون بش سنه ظرفنده ـ اكر صبرلری وارسه ـ اجازت آله‌جقلر ونهایت ، فطرةً فضله ذكایه مالك بولونان برقسم قلیل ، یا بر رؤس قازانه‌جق ویا مكتب نوابه كیره‌جك . مكتبه دخالت ایدنلر كیردكلری كوندن اعتباراً بو دولتك مأمورلری صره‌سنه كچمش اوله‌جقلریدن بوقاریده سویلدیكمز علوم ایله اوغراشه‌مازلر . رؤس‌قازانانلر ایسه ینه یكی باشدن ـ (رضی‌الله ...) دن ابتدا ایده‌رك تام اون ، اون بش سنه علوم آلیه تدریسیله مشغول اولورلر . وبونك عقبنده بر اجازت ویره‌رك اوتوز سنه قدر اوزون بر سعیك نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولان یورغونلغی‌ازاله ایتمك هوسنه دوشرلر ، كوشه‌نشین استراحت‌اولورلر.

بز ، كندی قناعت وجدانیه‌مزه اتباعاً دیرزكه : جزئی بر عوض مقابلنده ـ هله استبدادده ـ شوقدر اوزون ومتمادی بر چالیشمق ، دوغروسی ، آز فداكارلق دكلدر . لكن نه‌یه یارار ؟ بولنده صرف اولونمیان همتلر نه ایش كورور ؟ اویله‌یا : یكرمی اوتوز سنه قدر تدریس وتدرس ایله اوغراشیلسونده ینه تفسیرلر ، بخاریلر ، كلاملر ، حكمتلر، فلسفه‌لر كتبخانه بكله‌سون ، بحر غباره بوغولسون. یازیق دكلمی ؟ . .

ایشته زمان زمان « سبیل‌الرشاد » ستونلرینی اشغال ایدن شو ناچیز یازیلریمزله دیمك ایسته‌یورزكه : زمان تحصیل آلت كتابلرینه منحصر اولمه‌سون . اصل مقصود بالذات اولان علوم عالیه تحصیلی اونودیلمه‌سون ، بلكه تفسیر ، حدیث كلام ، حكمت وسائره كبی فنلر باشلی باشنه برر شعبه‌ده ومعلمین مقتدره‌نك تحت تدریسنده بولنسون وبو شعبه‌لر بر رؤس ، بر مكتب نواب قدر امتیازه مالك اولسون . بو سایه‌ده بورالردن شویوقسول وطنه فعال عضولر ، نوار دماغلر یتیشسون. تاكه ظلام جهل ایچنده قاراران كوزلر علوم اسلامیه‌نك شعشعهٔ فیضیله پاریل پاریل پارلاسون .

ایشته فكریمزك خلاصه‌سی ، بونده موجب اشمئزار اوله‌جق برشی وارمی ؟

هنز بویله شبلره قارشیدن قارشی‌یه خوموردانمقده دكل ، ایش كورمكده‌درایش . ذاتاً بونده قیزیله‌جق نه وار ؟ كچن سنه امتحان ایدیله‌جك دییه بر آی اول درس كسدیرمك، بالآخره بایرام ارءسنه تعلیق ایتمك، بایرام آره‌سنی‌ده ینه امتحانلرله كچیرتمك ، امتحانلرده‌ده تصورات طلبه‌لرینه عوامل سؤاللری صورمق كبی تحفلقنز ، بوندن صوكره‌ده‌الی نهایه قرعه امتحانلری ایله اوغراشدیرمق كبی غیرمناسب حاللری كورن یوقمی ؟ مقصد امتحان ایسه جدی برامتحان كافی‌دكلمی ؟

خیر بونلری نظر اعتباره آلان یوق . بزلری هیچ دوشونن یوق . دیمك ایشیمز كوجمز عجز مطلق ایچنده چیرپینمق .

آیلردن بری انتظارده بولندیغمز « اصلاح مدارس » انجمننك نتیجهٔ مذاكراتی‌حالا مجهولمز . محرمده بوانجمنك همتیله یكی پروغراملرك ساحهٔ تطبیقاته چیقه‌جغنی ایشیدییوردق . ایشته محرم كلدی . فقط تطبیقات یوق. حالا ایش سورونجمه‌ده ، حواله‌ده. حالا او، شمس امید طلوع ایتمه‌دی .

« نه دوغماز كونمش ای عاجزلرك قدرتلی خلاقی : »

طلبه‌دن اوده‌مشلی

ح · فیضی

تنقید وتقریض

مفکورهٔ وطن

اردوده ایمانه

مؤلفی ، پیاده بیکباشیسی غربنه‌لی بکر فکری بك‌در . محترم قارئلرمزك بوسه‌ویملی ، مونس اسمی طانیمق خصوصنده بزدن کیروده قالمیه‌جقلرینی بیلیرز . کچن سنه قوجه غرب اوردوسی دارمه داغنیق اولوب وطنمزك بویوك برقسمی دشمنك آیاقلری آلتنده ازیلیرکن ؛ عرضمز ، ناموسمز ، حیثیتمزمردار آیاقلر آلتنه آلینوب چیکنه‌نیرکن ؛ تلغرافلر ، پوسته‌لر ، اوراق حوادث بوتون بزم اوزرمزه چوکن فلاکت خبرلریله محمول ایکن عمومی برمأیوسیت ایچنده پارلایان تك بر شعلهٔ امید کبی ، برقاچ صادق إخوانیله رفع لوای جهاد ایده‌رك دشمن ایچنه دالمش؛ اسارته ، مغلوبیته، اولومه، محرومیته، هیچ برشیئه بویون اکمیه‌رك تام برمسلمان یوره‌کیله متارکه زماننه قدر چارپشمش، نفرندن قرالنه قدر بوتون دشمنلری تیریل تیریل تیتره‌تمشیدی .

ایشته بومجاهد محترم شواثر کزینی بوتون بوغزواتی اثناسنده‌کی مشاهده‌لرینه ، تجربه‌لرینه ، دویغولرینه مستند اوله‌رق میدانه کتیرمشدر. بوصورتله اثرك قیمتی برقات دها آرتمش بولنیور دیمکدر . مؤلف محترم بواثری یازارکن هانکی مقصدلری اساس اتخاذ ایتمش اولدیغنی ایضاح ایچون « اثردن مقصدم » عنوانی آلتنده مقدمه اوله‌رق شویولده اجالهٔ قلم ایدیور :

۱) مملکتده لفظاً بر وجدان مشترك .مالنده تصور ایدیلن ومعناسی ملتك کندی لسانیله آکلاشیله‌بیلن بر معنویت حصوله کلمز ایسه انقلابات هروقت بر «اختلال وطن» شکلنده وجود وطنی جریحه‌دار ایده‌جکنی آکلاتمق ؛

۲) مملکتمزك ادراکنه، رفع احتیاجنه نظراً فکر وطنپروری‌یی تعریف ایتمك ؛

۳) سنه‌لردنبری اعدامزك پای تحقیری آلتنده أزیلن سوکیلی وطنك افکار ملتده خارجی، اجتماعی، عسکری موقعنی تعیین ایتمك ؛

٤) وطنی تخلیص ایچون اساسلی بر فکری قانوناً ، اجتماعاً عثمانلی افرادی میاننده قبول ایتدیرمك ؛

٥) عثمانلی افرادی آراسنده مشترك بر« مفکورهٔ وطن » حاصل اوله‌مازسه وطنك سلامتندن امین اولمق صافدللك اولدیغنی اثبات ایتمك ؛

٦) « عثمانلی وطنی » فکری اوزرینه مؤسس بر ملت وجوده کتیردکدن صوکرا بر عثمانلی اوردوسی وحدت فکریه وتربیه‌سندن امین اولمق ؛

۷) عسکرلکی ، بر عسکرلك عصمت اعتقادیله سه‌وه‌بیلمك امکانی تعریف ایتمك اساسنه مستنددر .

ایشته بواثر شویدی بویوك مقصدك ایضاح واثباتی ضمننده یازیلیور. بومقصدلر حقیقتاً تجربه‌یه، حسه ، شهوده مستند اوله‌رق اثبات ایدیلیور. موضوعلرك ، مشهوداتك تعدد وداغنیقلغیله برابر اثرك تحریرنده اصول تدوین وتصنیفه پك‌ده رعایت ایدیلمه‌مش اولدیغندن آز چوق قاریشیقلق یوق دکل ایسه‌ده ، اثر مطالعه ایدیلیرکن ؛ انسان کندیسنی آلامیله ، اکداریله، فجاعتیله ، بعضاً‌ده ذوقیله ، صفاسیله، بوتون شعشعه واحتشامیله پاشایان جانلی برحیات ایچنده بولیور. محررك حس ایتدیکنی ، اثری مطالعه ایدنده دویویور . محررك بوتون قناعتلری قارئك ذهننده کندیلکندن تجلی ایدیویریور .

تدریجی برصورتده علمك حل ایتمسی اقتضا ایدن دین ، ملیت اساسلرینه مستند بعض مسائل مهمه صرف حسیات دائره‌سنده مطالعه ایدیلمش اولمغله برابر اثر هیئت مجموعه‌سی اعتباریله غایت مهمدر. بالخاصه حیات عسکریه‌یه ، وطن اسلامی ، وطن عثمانی مفکوره‌لرینه دائر یازیلان اوزون بندلر حقیقاً ساده ماصه باشنده* دوشونیله‌رك دکل ، طوغرودن طوغرویه حس ایدیله‌رك ، دویوله‌رق یازیلمشدر . بوحالده اثر ایچون ایروجه برقیمت حقیقیه بخش ایتمشدر .

بوقاروده یازدیغمز مقدمه‌ده کوستریلن موضوعلر حقنده اوزون اوزادی‌یه تشریحات وایضاحاتده بولندقدن صوکره خلاصه وخاتمه اولمق اوزره « نتیجهٔ فلاح » سرلوحه‌سی آلتنده اثرك روحنی تشکیل ایدن بروجه آتی یازیلر ایله اثر اکمال ایدیلیور :

« دنیانك یکانه مستقل مسلمان حکومتی اولان معظم دولت عثمانیه‌نك؛ بنای موجودیتی، شو اساسات اوزرینه موضوع اولملیدر :

۱) « وطن اسلام » وذاتاً قوی اولان بر خرستیان مفکوره‌سندن متولد «عثمانلی وطنی» مفکوره‌سنك عثمانلی ملتنه عموماً ، کرهاً، طوعاً قبولی .

۲) کتابنه قلباً، فعلا صادق اولان دیندار بر عسکرلك اوزرینه مؤسس عثمانلی اردوسی .

۳) اردو، ایی بر معلومات مادیه وفقط فنا براعانه استناد ایدرسه مملکتی محو ایدر . اردودهٔ معلوماتی آز، معنویاتی برنده اولان بر ضابط، برقوماندان آلمانیاده تحصیل کوره‌ن محروم معنویت برضابطدن دها ایی اوله‌جغنك بیلنمسی .

٤) آلمانیا تحصیلی کورمش، مملکتی طانیمش ، معنویاته مظهر اولمش بر ضابط عثمانلی اردوسنك رهبر استقبالی اوله‌جغنك آکلاشیلمسی .

وطنك الیم‌سقوطلری قریب برآتیده کمال عظمت واحتشام ایله تلافی ایده‌جکنه امین اولدیغمز بو یولده «مفکوره» نك «معنویتك» عموماً ادراکی؛ استقبالمزك تبشیری دیمکدر . بر مملکتده مشترك بر وجدان ، بر ایمان طوغونجه ! غایهٔ مطلوبه دیرحال واصل اولنور . وقتیله ده‌ده‌لریمزك: « برمسلمان = اون دشمن » دیمسنی استخفاف ایتمه‌ملیز .

اکر بزده منابع مقدسه‌دن متوارد بر « دین عسکری » تأسس ایدرسه «بر مسلمان = یکرمی دشمن» اوله‌جغنه قطعیاً امین اولملی‌یز. بالقان محاربه‌سی، بزه کوستردی،که «اردو کمیت» ایله دکل، کیفیت ایله حرب ایدر. کیفیتی ایسه شیمدی‌یه قدر یالکز اثنای حربده وضابطك فریاد ایتدیکی « قوهٔ معنویه » [مفکورهٔ عسکریه] اوزرینه تأسیس ایلرسه‌ك « وطن » بزمدر . حتی الزدن کیدن « روم ایلی‌ده » بزمدر . کیتدیکنی ظن ایتدیکمز روم ایلی بزم سینه‌مزده بوتون حرارتیله یاشار ایکن اونی یاقه‌لیلر قولای ؛ قولای اولدیرمز . وقتیله میدانده هیچ برشی یوق ایکن بر آووج انساندن جهانکیر بر دولت چیقاران اجدادیمزك برینه بز: « بصره‌دن روم ایلی ایچنه قدر حاضر بولدیغمز مدهش بردولتی ـ هیچ اولمازسه ـ بربالقان دولتی قوتیله محافظه ایده‌بیلیرز. دوشونه‌لم که ، ملکمز ، یکرمی اوتوز یونانستانی ، بلغارستانی ، صربستانی وروماینایی استیعاب ایدر .

جناب حق بوتون شئون وحادثاتی ، عزم انسانه زبون قیلمشدر . »

« ایدر تدویر عالم بر مکینك قوهٔ عزمی
جهان تیتره‌ر، ثبات پای ارباب متانتدن »

مفکورهٔ وطن اساسنه مستند، عزم، متانت ، جسارت، معنویت ، شانلی برملت، مظفر براردو البت طوغوره‌جغنه ایمان ایده‌لم . جناب حق چالیشانلرك ظهیر ومعاونی؛ چالیشمیانلرك عدو بی امانیدر !.. »

بواثری بالعموم محترم قارئلرمزه ، اخوانمزه توصیه ایدرز .

سبیل الرشاد

طاهر المولوى بك افندى يه

سبيل الرشاد مجموعهٔ موقوته سنك يوز يتمش برنومرولى نسخه سنده ، « حيات حضرت محمد » عنوانى تحتنده نشر ايتمكده اولديغم اثرك بعض نقاطنه توجيه ايديلن انتقاداته جوابم :

حيات حضرت محمد (ص . ع) ك اون طوقوزنجى صحيفه سنده (١) رقميله مرقم حاشيه ده شويله دەمشدم :

« عربا » كلمه سى السنهٔ ساميه ده چول ، باديه معناسنى افاده ايدر . عبرانيلردن اول بابليلرله آتوريلر بوقطعه يه « عربا » اسمنى ويرمشلردى .

عبرانيلرده ايلك دفعه بوقطعه يه « عربيم » تسميه ايدن تورات ده اسمى مذكور ايسائى در . »

ذات عاليكز بونى استغراب ايديورسكز ، نيچين ؟

بن ، « عربا » كلمه سى السنهٔ ساميه ده چول معناسنى افاده ايدر ديدكدن صوكرا عبرانيلرى ، كلدانيلرى ، آتوريلرى ذكر ايتدم ، اوحالده بوكلمه نك اومعناده استعمالنى السنهٔ ساميه نك بوشعبه لرينه حصر ايلهدم . برلسان سامى اولان عربى ده ده بومعنانى مفيد اولديغنى درميان ايتمەدم كه دورودراز قاموس فيروز آبادى وسائر لغويون ايله استشهاد ايليورسكز .

لاكن شو دقيقه ده نظر دقتكزدن مستور قالمامالىدى كه « عربا » كلمه سى آتورى ، كلدانى ، عبرانى لسانلرنده افاده ايتديكى چول معناسنى عربجه ده ده محافظه ايديور . « عرب » لفظنك مفرد مقامنده شايع جمعى اولان « اعرابى » كلمه سنك باديه نشين معناسنه كلمه سى و « عرب عاربه » ، « عرب عرباء » ، « عرب » كلمه لرينك ايضاح معانيسنده قاموسك « على قول بلدى وبدوى يه شاملدر » دەمه سى مدعامك اثباتى ايچين پك جلى بر برهاندر .

ذاتاً السنهٔ ساميه ده مشترك الاستعمال اولان ديگر برچوق كلمه لرده برلسانده ادا ايتدكلرى معنالرى ديگر لسانه انتقاللرنده بوسبوتون ضايع ايتمه مشلردر . مثلا عبرانيده ايكى يوزلو ديمك اولان « حنفا » كلمه سى عربيده « حنيف » شكلنى اخذ ايدەرك (قرآن كريمده كى مؤداسى بحثك خارجنده) قبل الاسلام هم تورات ، هم انجيل احكاميله عامل اولانلره يعنى ايكى جهته ميال بولونانلره وصف اولويور .

« اللهم » كلمه سى ده عبرانيده الاهلر معناسنه دال اولان «الوهيم» دن مأخوذ اولوب هم « يا الله » مقامنده قوللانيلير ، هم ده مجتمع دعا عد اولونارق جميع اسماء الاهيه ايله دعا ايتمك معناسنه كلير .

شعوب وانسال عربك صورت تقسيمى بحثنه كلنجه : سز ، مورخ ابوالفدا ايله برابر شعوب عربى مطلقا بائده ، عاربه ، مستعربه عنوان عموميلرى تحتنده اوچه تقسيم ايتمك ايستەيورسكز ومثلا : ابن خلدونك سزك بائده ديديككز طبقه يه عاربه ، عاربه ديديككز طبقه يه مستعربه ، مستعربه ديديككز طبقه يه عرب تابعه للعرب ومصر ، جزاير ، فاس سكنه سنده مستعجمه دەمه سنى قبول ايتمەديككز كبى بنم ده سزك بائده ديديككز طبقه يه عاربه ، عاربه ديديككز طبقه يه متعربه دیمەمى تجويز ايتمه يورسكز .

حالبوكه بنم التزام ايتديكم صورتده داخل اولديغى حالده بوصور تقسيمك كافه سى كيفى وخياليدر ، اسانيد علميهٔ تاريخيه يه قطعياً مستند دكلدر . نحو علمى يه (مه تود سيانتيفيق) موافق برطرز تقسيم ارانيرسه اوده شعوب وانسال عربى طبقهٔ اولى ، طبقهٔ ثانيه ، طبقهٔ ثالثه طرزنده تقسيم ايتمكدر .

عرب متعربه نك جد اعلاسى عد اولونان شخص خرافى «قحطان» ك باباسنك اسمى ديديككز كبى « عابر » در . «حبر» يازلماسنك سببى ايسه ايما ايتمك ايسته ديككز كبى بر فرنك اثرنده اويله كورولوب اويله استنساخ ايدلش اولماسى دكلدر ، بنم ده ، مرتبده ذهولمك براثريدر .

« بونلر تاريخك ضبط ايده مه ديكى زمانلردنبرى مكهٔ مكرمه جوارنده ساكن اولمشلردر . » سوزنده بن ذره قدر ابهام كورمه يورم . قرينه اشارته موضوع اولان « بونلر » تعبيرينك هان اوست طرفده كى سطرده مذكور « مستعربه » عربلرينه تعلق ايده جكى صراحةً اكلاشيلير .

« عرب بائده نك مكه جوارينه كلەديكى معلوم » دەيورسكز ، حالبوكه نه كلديكى ، نه ده كلمه ديكى قطعياً معلوم دكل ، چونكه بوايكى شقدن برينى نفى واثبات ايده جك بروثيقهٔ تاريخيه اله كچمه دى .

عرب مستعربه نك مكه جوارينه ورودينى هجرتدن تقريباً اوچ بيك يوز يدى سنه اول ايله عطف وارجاع ايديورسكز كه بوده هان هيچ بر وثيقهٔ معتبرهٔ تاريخيه يه استناد ايتمه ين برقول مجرد .

ذات عاليكزه شونى ده عرض ايده يم كه مشاغل كثيره م حسبيله بوندن بويله وقوعبولاجق انتقادات واستيضاحاته قطعياً جواب ويرمه يه جكم .

احترامات صميمانه مك قبولى تمنيسيله ختم كفتار ايلەرم افندم .

لطف الله احمد

مكاتيب

آوروپايه عائد سوزلردن

— اوروپا مكتوبلرى —

المانلرك دهاء مليلرينى كوسترن آثار مهمه دن برى ده « پوسته موزه خانه سى » در . بو موزه حقيقةً كوريله جك ، تعجب ايديله جك بر مؤسسه در . مدنى ملتلرك نظرنده هر شيئك بر قيمتى ، بر اهميتى وار . انلر هيچ بر شيئه نظر لاقيدى ايله باقميورلر . انسانيته عائد اولان هر اثر انلر ايچون برشيدر. عودتى مستحيل اولان كچمش زمانلرك مادى ، معنوى شئونه قارشى دائما برعلاقه كوستريورلر . عمان عدمه طوغرى اقوب كيدن شئون متسلسله نك يالكز كتاب صحيفه لرينه نقشيله اكتفا ايتميوب اوشئونى عيناً تثبيت ايتمك، انسال آتيه يى كچمش زمانلرده ده

یاشاتمق ایسته‌یورلر . بوصورتله انسال آتیه‌نك بر كونلك حیاتی عصرلرك احتوا ایلدیکی شئون ایله توشیح ایدیلمش اولیور. ایشته اصل طول عمرده بودر . یوقسه زمان دنیلن امتداد موهومك بوش بوشنه ادراکی ولو بیك سنه بیله اولسه طول عمردن معدود اولمسه کرکدر .

« پوسته موزه‌خانه‌سی » انسانلر بیننده تأمین مخابره ایچون الك اسکی زمانلردن بو آنه کلنجه‌یه قدر نه کبی وسائطه مراجعت ایدلمش ایسه انلرك جمله‌سنی احتوا ایلمکده‌در. موزه‌خانه چینلیلرك، تاتارلرك ،روسلرك، ترکلرك ، عربلرك ، فرنکلرك ، الحاصل یر یوزنده‌کی کافهٔ اقوامك صورت مخابره ومراسله‌لرینی کوسترن مجسم نمونه‌لرله مالا مالدر .

ایلك دفعه اوله‌رق المانیاده انشا ایدلمش اولان پوسته خانه‌نك کوچك قطعه‌ده بر نمونه‌سیله اندن صکره انشا ایدیلن پوسته خانه‌لرك بر نمونه‌لرینی حاویدر. پوسته‌خانه‌لرك زمان تأسیسندن بری پوسته‌عربه‌لری، پوسته چانطه‌لری، مکتوب قوطیلری وسائره ... قاچ شکله، قاچ صورته کیرمش ایسه موزه‌ده هپسنك برر نمونه‌سی وار . هر مملکتك پوسته پوللرندن مکمل قوللکسیونلر ترتیب ایتمشلر. اربابی ایچون بیتمز توکنمز برر خزینهٔ تتبعات وجوده کتیرمشلر .

موزه‌نك تلغرافه مخصوص اولان قسمنده‌ده عینی حال مشهود . تلغرافك زمان اختراعندن بو آنه قدر نه قدر تلغراف آلتی یاپیلمش ایسه هپسی موجود . تلغراف مرکزینك برینه وقتیله بر یلدیرم دوشمش. آلات وادواتی ، تللری ، بارداقلری تخریب ایتمش . انلری هیئت مجموعه‌سیله موزه‌یه کتیروب موقع تشهیره وضع ایتمشلر ، بشرك منافعنه خادم اولان او یامان سیاله‌نك بعضکره سببیت ویردیکی حالات مدهشه‌یی، کورمك ایسته‌ینلره کوسترمشلر . مرکز صالونده بر طاقم بالونلر ، طیاره فلانلرده وار ایدی . تشکلی اعتباریله یالکز یر یوزنده کزمك ایچون یارادلمش ظن اولنان بنی بشرك جوهوایه حاکم اولمسنی ، الك سریع قوشلرله رقابت ایلمسنی تأمین ایدن بو وسائطی تماشا ایتدکجه حقیقةً انسانك قلبنده بشقه بر ذوق حاصل اولیور .

الحاصل وسائط مراسله‌یه عائد تعدیلات وتکملاتك الك کوچکندن الك بیوکنه قدر هپسنی کوسترمشلر؛ هیچ برینی بیغولهٔ نسیانده براقامشلر. نه بیوك غیرت ! نه بیوك همت !

بلکه مملکتمزده شو سطرلری اوقورکن بیق آلتندن کولنلر ، بو کبی مؤسساتك لزومسزلغنه قائل اولانلرده بولنور . فقط مدنیتك الجاآتی او کبی افکار بسیطه‌یه، دها طوغریسی سخیفه‌یه چوقدن خاتمه چکمش ، تفکراتك ایره‌سنی بشقه بر استقامته توجیه ایتمشدر . اکر اوروپالیلرده بزم کبی دوشونمش اولایدیلر بوکون انلرکده بزم کبی اوللری ، بزم بولندیغمز درکه‌ده قاللری لازم کلیر ایدی . انلرك کوزی دنیایی بشقه درلو کوریور ، فکر نقادلری ، نظر صاحبلری هر شیئك قیمتنی بشقه درلو تقدیر ایدیور . ماضیلرینه عائد شئونك مفرداتی تمامیله مضبوط ؛ حاللری ، ترقی نقطهٔ نظرندن بزم تقدیر ایده‌میه‌جکمز بر صورتده ماضیلرینه مربوط ! ماضی‌ایله علاقه‌لرینی کسمیورلر . چونکه ماضیلرینه عائد شئونك کافه‌سنه سلم تکامل وتعالیلرینك مختلف قدمه‌لری نظریله باقیورلر . بزه کلنجه ماضیمزه عائد شئونك هیچ برنده آتی ایچون بر منفعت ملاحظه ایتمیورز . دائما ماضیمزی حفرهٔ نابودی‌یه کوموب اوزرینی تراب نسیان ایله اورتیورز . معیشت امرنده اولدیغی کبی هر شیده «یوم جدید رزق جدید» دستورینك مقتضاسیله عامل اولیورز . انك ایچون هر زمان آچ قالمق تهلکه‌سنه معروض بولنیورز .

اوروپالیلرك سلسلهٔ افعالی کبی سلسلهٔ اعصاری‌ده بر برینه مربوط . سلسلهٔ افعالك ارتباطنه کلنجه : اوروپاده فردك حیاتی دائما حیات جمعیته خادم . چونکه منظومهٔ فعالیتلرینك طرز ترتیبی بونی استلزام ایدیور . مساعئ منفرده ایله سعی عمومی اراسنده انحلال ناپذیر بر رابطه وار. هر کس کندی حسابنه چالشدیغی حالده سعیندن عموم ایچون پك بیوك بر حصهٔ منفعت چیقاریور . بو تضامن افعال یالکز مدنی مملکتلره مخصوصدر . زیرا اورالرده مساعئ عمومیه و خصوصیه اراسنده‌کی شیرازهٔ ارتباط پك قویدر . بویله اولمیان یرلرده مساعئ شخصیه‌نك سعی عمومی ایله پك او قدرمناسبتی ، او سعی اوزرینه ظن اولندیغی درجه‌ده تأثیری یوقدر . زیرا سعی منفردی سعی عمومی‌یه مربوط قیلان شی مؤسسات مدنیه‌نك کثرت صورتنده تجلی ایدن وحدتیدر. انسانك اعضای مختلفه‌سی نصل بر غایته خادم ایسه مؤسسات مختلفهٔ مدنیه‌ده دائما بر غایته متوجهدر . مؤسسات بیننده‌کی بو ارتباط قوی مساعئ خصوصیه‌یی توحید ایدیور . بر یرده‌که مؤسسات مدنیه بو توحیدی حصوله کتوره‌جك مرتبه‌یه واصل اوله‌مامشدر ، اوراده سعی شخصی کندی دائره‌سنی تجاوز ایده‌مز؛ پراکنده صوقطره‌لری کبی آز بر زمان ایچنده نابود اولور . حال‌بوکه مدنی مملکتلرده ، مؤسسات مختلفه بیننده‌کی ارتباطدن طولایی قویاً بر برینه مربوط اولان مساعئ منفرده ، پراکنده صو دامللری کبی نابود اولمیوب دائما یکدیکرینه انضمام ایدیور . بو صورتله بر عمان فعالیت وسعادت وجوده کتوریور.

***

پوسته موزه خانه‌سنك محتویاتی حقنده واقفانه معلومات ویره‌بیلمك ایچون کونلرجه، حتی‌ایلرجه تدقیقات و تتبعاتده بولنمق لازمدر. کچیجی بر زائر کوزیله بوندن فضله بر شی کوریله‌مز ایدی .

اندن صکره اسلحه موزه‌سنی‌ده زیارت ایتدم. بو موزه‌ده طوپلرك ، تفنکلرك ، طبانجه‌لرك ، اوبوسلرك ، خمپره‌لرك ، خلاصه انسانلری دیار عدمه کوتورن وسائط تخریبیه‌نك هیچ بری اکسیك اولمامق اوزره هپسی موجود ایدی .

اوزاقدن کوزمه بر آویزه ایلیشدی؛ عجایب بوراده آویزه‌نك نه ایشی وار؟ دیه او طرفه طوغری کیتدم . آویزه ظن ایتدیکم شی برچوق قلیج وطبانجه‌لرك غایت ظریف بر صورتده و آویزه شکلنده تلفیقندن حصوله کلمش بر سلاح آونکی ایمش. بو سلاح آویزه‌سی ۱۸۷۰ محاربه‌سنده فرانسزلردن النان قلیج وطبانجه‌لردن یاپلمش مختلف سیستمده بر چوق اسلحهٔ ناریه ایله بونلرك کوچك قطعه‌ده نمونه‌لری صایمقله ، بامقله بیتر

توکنور شیلر دکل ایدی . هله محاربات مشهوره‌نك مجسم رسملری جداً کورمکه شایان ایدی . جسامت طبیعیه‌ده اتلره سواریلری ، ینه او جسامتده ومختلف قیافتده بر طاقم عسکر تمثاللری المان اردوسنك ادوار مختلفه‌سنه عائد تحولاتی کوستریور ایدی .

بونی کورونجه بزم عسکری موزه خانه‌سی کوزمك اوکنه کلدی . کندمجه بر مقایسه یاپدم ، موزه‌یی وجوده کتورن ذات عالی قدری قلباً تبجیل ایتدم .

عسکری موزه خانه‌مزی زیارت ایتدیکم اثناده مملکتمزده ایلك دفعه اوله‌رق وجوده کتوریلن بو مؤسسهٔ مهمه‌یی کندمجه پك مکمل بولمش ، ایلریده دها مکمل بر شکله افراغ ایدیله‌جکنی وشونه‌رك جداً مسرور اولمش ایدم . اعتمادم اولان بعض ذواتك بو مؤسسه‌لر حقنده‌کی فکرلرینی صوردم . هپسی عسکری موزه خانه‌مزك هیچلکنی سویلدیلر . بن‌ده سکوته مجبور اولدم . فقط شمدی حقیقت حالك انلرك دیدیکی کبی اولمدیغنی اکلادم .

بزم موزه‌مزده بر شی، هم‌ده ایچه بر شی. تنظیمنه، توسیعنه همت اولنورسه امینم که ایلریده غایت مهم ، غایت مکمل بر مؤسسهٔ ملیه اولور . فقط حکومت مؤسس محترمنی تشویق ایتملی ، بزده کندیلرینه قارشی بورجلی اولدیغمز تشکری ایفا ایتملی‌یز . وا اسفا که مملکتمزك خلقنده غریب بر حال وار . بوکا حال دیمکدن زیاده بر مرض دیمك دها موافقدر . بز دنیاده کندیمزدن بشقه کیمسه‌یی ، کندی یاپدیغمز شیدن بشقه برشیئی بکنمه‌یز. فلاکتمزی تسریع ایدن اسباب عدیده‌دن بری‌ده بودر . مثلا بر مجلسده انسان یا کیلوب‌ده برینك برتك مزیتندن بحث ایده‌جك اولسه او مجلسده حاضر بولنانلرك کافه‌سی « فی‌الحقیقه اویله اما ! » مقدمهٔ مزورهسیله سوزه باشلایوب او بیچاره ادمك حقنده سویلمدك سوز براقمازلر ، اونك مزیتنی اندن نزع ایتمك ایچون نقائص ورذائله نه‌اسناد ایتمك ممکنسه برینك اسنادنده قصور ایتمزلر. انسان او آدمك حسابنه یرك دیبنه کچر، سویلدیکنه، سویلیه‌جکنه بیك کره پشیمان اولور.

کذا بری حالنه ، اقتدارینه کوره بر اثر وجوده کتوریر . کمسه بیچاره‌یی غیرتندن ، حسن نیتندن طولایی تقدیر ایتمز ؛ بو ینه تحقیر ایدر . وجوده کتیردیکی اثری هیچ منزله‌سنه تنزیل ایچون اولانجه قوتنی ، اولانجه طلاقتنی صرف ایدر. زواللی آدم ، حقنده بذل ایدیلن بو التفاته واقف اولنجه ایشلدیکی کناهدن طولایی تائب و مستغفر اولوب باشنی خرقه‌سنه چکر !

فی‌الحقیقه انسانك متین اولمسی ، بو کبی تعریضات وتعرضاته اهمیت ویرمه‌مسی لازم کلیر . فقط هرکسك فطرتی بر اولماز. چوق کیمسه‌لرك مزاجی او کبی تجاوزاته متحمل دکلدر . مملکتمزده نیجه استعدادلر بر طاقم ارباب حسدك حقسز تجاوزاتیله سونوب سونوب کیدیور ! بونی بر معرفت ظن ایدن غافللرده معرفتلریله افتخار ایدیورلر !

عسکری موزه خانه‌مزی هیچ منزله‌سنه ایندیرمك ایسته‌ینلرك‌ده او کروهدن اولدقلرینی شمدی آکلایورم .

معرفت التفاته تابعدر ـ مشتریسز متاع ضایعدر

اسلافمز :

ابنای دهر هر هنره افرین ویرر ـ یارب بوافرین نه توکنمز خزینه‌در

دیه آفریندن شکایت ایتمشلر . حال بوکه زمانمزده انی بیله دریغ ایدیورلر . آفرین یرینه طعن ونفرین یاغدیریورلر . انصاف قدر بیوك بر مزیت اوله‌ماز، نه اولوردی بزده انکله متصف اولایدق ! چه فائده‌که دکلز . دائما کندیمزی بیوك، هرکسی کوچك ، کندیمزی عالم، کائناتی جاهل کوریرز. الك اوفاق بر مزیتی کیمسه‌یه ویرمك ایسته‌میز . بشقه‌لرینك حائز اولدقلری مزایایی انلردن نزع ایله نفسمزه حصر ایتمك ایسترز.

الیمزدن هیچ بر ایش کلدیکی حالده اولدقجه بر ایش یاپانلری ، بر اثر وجوده کتورنلری بکنمه‌یز . بر آدمك اثرنی باتیرمق ایچون نه یاپمق ممکنسه یاپارز ؛ بونکله‌ده اکتفا ایتمه‌یز . اثردن مؤثره بالانتقال صاحب اثرك ناموسنی ، حیثیتنی اخلال ایچون یاپمدق شی ، سویلمدك سوز براقمه‌یز . بر ملتك بادیٔ فلاکتی ، اولان ذمائمك الك بریادی بودر. نه دیه‌لم، اه جمله‌مزه انصاف ویرسون .

کوریورزکه اوروپاده امر بویله دکل . فرنکلر ایچلرندن یتیشن ادملره نظر احترام ایله باقیورلر. اسملرینی آنسیقلو پدیلرینه کچیریورلر. یتیشن کیمسه‌لرله افتخار ایدیورلر . انسیقلو پدیلره اسملری درج ایدیلن آدملرك هپسی خوارقدن، دهاتدن معدود دکلدر. وسط درجه‌ده بر اثر وجوده کتیرنلردن چوق کیمسه‌لرك اسملری‌ده اوراده یر بولیور.

فرنکلرك قدرشناسلغنه بوندن بیوك دلیل اولماز. بزده ایسه پك بیوك اثرلر وجوده کتیرنلرك اسملرنی قاله بیله آلمیور. اسلامیت زبدهٔ مکارم ایکن یازق‌که بز محاسن‌ده غربلیلردن اوکرنمکه مجبور اولیورز . خلاصه افتخار ایده‌جك هیچ بر مزیتمز یوق ؛ انك ایچون ارباب مزیتی‌ده تقدیر ایده‌میورز . «لایعرف ذالفضل الا ذوه» فضیلتك نه دیمك اولدیغنی انجق اکا صاحب اولانلر اکلار . فضیلتدن بی خبر اولانلره فضیلتدن بحث ایتمك کورلر محله‌سنده موم صاتمغه ، صاغرلر مجلسنده قونسر ویرمکه بکزر .

فرید

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

سیلان آطه‌سی

ثروت طبیعیه‌سی :

سیلان آطه‌سی کوچوك بر آطه اولمقله برابر آب هواجه ، ثروت طبیعیه‌جه، حیواناتجه پك زنکین بر اقلیمدر . آب وهوانك اختلافیله یاغمورلرك مختلف زمانلرده یاغمسی کیفیتی مملکتك نباتاتی زنکینلشدیرمکه یاردم ایتمشدر . دنیانك هرطرفنده ، هر اقلیمنده یتیشن نبات وازهار بوراده یتشدکدن ماعدا آطه‌نك کندیسنه مخصوص اوله‌رق برچوق چیچك واوتلری واردر . حبوبات ، بهار، چیچك، اشجار داخل اولدیغی حالده بوآطه‌ده اوچ بیك درلو نبات موجوددر . نباتاتك برقسمی مالایا، جاوا، سومطره وهند جنوبی ممالکنده حاصل اولان نباتاتله مشابهت وقرابتی اولدیغی فناً ثابت اولمشدر . عین زمانده ماداغسقار ، آفریقا، موریس آطه وقره‌لرنده یتشمکده اولان نباتاتك جمله‌سی سیلان آطه‌سنده کمال سهولتله یتشوب، نشو ونما بولمقده‌در .

بوصون كبي انهار، كوللرده يتيشن چيچكلرله، نباتات دخي بو آطه‌ده يتشمكده وانواعنك مجموعي بيك چشيده بالغدر .

دائمي صورتده ياغمور اكسيك اولديغي جهتله سنه‌نك اون ايكي آينده ـ هرموسمده ـ هرموسمه كوره انواع چيچكلر، بقول، وفواكه وارزاق يتشيور.

بالخاصه سيلان آطه‌سنده يتشمكده اولان ازهار، نباتاتي، اشجار، تعلقاتي كورمك ايچون قولومبودن (قندي) قصبه‌سنه اختيار سفر وزحمت ايتدم . بو قصبه قولومبودن شمندوفرله درت‌ساعت اوزاقده ومتعدد اورمانلرك اورته‌سنده واقعدر . مسافه يتمش ايكي ميل اولوب، بريولجي ايچون يول اثناسنده كوريله‌جك پك چوق استفاده‌لي شيلر واردر . پرنج تارلالري، كونش كورمز اورمانلر، چاي چيفتلكلري، قوقوآ، لاستيك، بامبو، كوكو آغاجلري، متعدد ـ سرعتله آقان ـ نهرلر، آلتي بويوك تونل كبي شيلرله مرتفع طاغلرك ذروه‌لري، تپه‌لري، ايري قيالر يولجيلري اكلنديرر . آطه‌يي زيارت ايدنلر بوقصبه‌يي مطلق كورمليدرلر.

قندي قصبه‌سنده‌ده بر زائر، سياح ايچون كوريله‌جك پك چوق شيلر واردر . كوريلان شيلر آطه‌نك ثروت طبيعيه‌سني تشكيل ايدن، نباتات، حيواناتدن بشقه، آطه‌نك قديم اصول معماريسي وحال حاضرده‌كي حرف وصنايعي انسانه برفكر مخصوص ويرمكه كفايت ايدر .

شمندوفرك برنجي موقعيله كيدوب كلك اجرتي طقوز روپيه ـ يتمش ايكي غروش ـ اولوب، يمك وايچمكله ارابه اجرتي‌ده داخل اولديغي حالده قندي قصبه‌سنده يكرمي‌درت ساعت قالمق ايچون من‌حيث‌المجموع برانكليز ليراسي كافيدر.

قصبه‌نك ارتفاعي سطح بحردن ايكي بيك كسور انكليز قدمي اوله‌رق، اسويچره قصبه‌لرينه صوك درجه مشابهتي واردر . بو كوچوك قصبه‌دائمازوار، سياحينك اوغرادقلري بر مركز تشكيل ايتديكي جهتله حكومت محليه طرفندن تزيين وتكمله فوق‌العاده بر صورتده همت ايدلمش وزوارك استراحتلري بلغا مابلغ تأمين اولنمشدر .

قصبه‌ده غايت كوزل واعلا هوتللر اوروپاليلر طرفندن تأسيس ايدلديكندن بشقه حكومت محليه طرفندن‌ده Rest house (استراحتخانه) ناميله (پهرادونيا) موقعنده، نباتات باغچه‌سنك ـ طوغريسي نباتات مشهرينك ـ قارشوسنده كوزل براقامتكاه قورولمشدر .

بو استراحتخانه‌ده تميز ياتاق، غسلخانه موجود اولوب، يمك، ايچمك داخل اولمق شرطيله پك آز پاره مقابلنده بر يولجي كونلرجه آرام ايده‌بيلير . قصبه‌نك بويوك هوتللرينه كيدلسه لااقل كونده بر انكليز ليراسي صرف ايتمك ايجاب ايدر .

بن ايسه استراحتخانه‌يه قپاغي آتدقدن صوكره، قارشوسنده‌كي نباتات باغچه‌سنه ـ كه بالخاصه آني كورمك ايچون بورايه كلمشيدم ـ فيرلادم . باغچه‌ مدخلنده برايكي اوطه واردر . بوراده سياحين وزوار امضالريله، نره‌لي اولدقلريني وكونك تاريخني يازدقدن صوكره باغچه‌يه كيررلر .

هرشيدن اول شوني عرض ايده‌يم كه، باغچه‌ده‌كي مستخدمينك جمله‌سي اهل فن وارباب اختصاصدن كيمسه‌لردر . باغچه‌نك نظارتي علم نباتاتده وسعت علميه‌سي اولان برذاته توديع ايدلديكي كبي معيتنده اوروپالي اوله‌رق يدي‌ديكر ذات تعيين اولنمشدر . بونلر صرف نظارت، اوامر ونواهي ايله اشتغال ايدوب، اصل ايشك چتين وعادي قسميله اشتغال ايدنلر ايسه يرلي باغچوانلرله، حماللردر.

بو باغچه‌ده حيواناتده بولنسه‌يدي بوكا بن نمونه چيفتلكي نامني ويررم .

باغچوانلرله حماللر ايكي يوز كيشيلك بر جمعيت تشكيل ايديورلر . باغچه‌ده موجوداولان نبات، اشجار، ازهارك تفصيلاتي، صورت‌غرسني، نصل يتشديكني، نره‌دن كتيرلديكني بيان ايدن رسملي بر كتاب، باغچه مديريتي طرفندن زواره برچق روپيه مقابلنده صاتيلير . فقط بوكتابي مطالعه ايتمك وقتندن اول ـ يعني باغچه‌يي زيارت ايتمزدن اول ـ ويا صوكره دها فائده‌لي برشي اولوب، باغچه زيارتي اثناسنده بر زائر بونكله اشتغال ايده‌ميه‌جكي طبيعي بولنديغي جهتله، هرحالده باغچه‌ده‌كي يرلي مستخدميندن برني برابر آلمق مجبوريتنده‌در .

بونظريه‌يه بناءً بن‌ده يرلي باغچوانلردن يكرمي طقوز سنه‌دن‌برو بوباغچه‌ده باغچوانلق ايتمكده اولان (دي‌سيلوا) نامنده بر اختيار آدمي برابرمده آله‌رق توله دوام ايتدم .

بو آدم اوادرجه انكليزجه قونوشور وبكا ايستديكم تفصيلاتي ويريوردي .

مذكور باغچه ۱۸۲۱ سنهٔ ميلاديه‌سنده ۱۵۰ ـ acre ـ انكليزدونميدر ـ دونم برمساحه اوزرنده تأسس ايتمشدر .

باغچه‌يي تزيين ايچون صدف قابوقلري، رنكلي چاقيل طاشلري، قوم‌وسائره قوللانيلمشدر .

باغچه‌نك منتهاسنده بويوك بر نهر آقمقده‌در . زوارك استراحتلري ايچون نهرك كنارنده ظريف وايكي كيشي‌يه مخصوص دمير قاناپه‌لر وضع ايدلمشدر .

باغچه‌نك سطح بحردن اولان ارتفاعي ۱۶۰۰ انكليز قدميدر .

باغچه‌نك صاغ جهتنده ۱۸۶۰ سنه‌سنده برمادن جلب ايدليوب غرس اولنان Amherstia nobilis آغاجلري پك لطيف، امثالسز شيلردر. سنه‌ده بر دفعه نيسان آينده جويز قدر بر ميوه ويرر .

دها ايلروده Honduras mah‹ gauy indian , Suoietenia maho-gauy , Chrysophyllum cainits , Storappl آغاجلرينه بو موقعك قارشوسنده oil Palm و Eloeisguiueensis آغاجلري‌ده آفريقادن صورت مخصوصه‌ده يكرمي بش سنه اول كتيريلوب ديكيلمشدر .

دللري خورما داللرينه بكزه‌ين Palm آغاجلرينك اللي نوعنه تصادف ايديليركه، هربري آفريقا، برهزيليا، آمريقا، ماداغسقار، برما، چين، ژاپون، هندستان، سومطره وسيلان آطه‌لرينه مخصوص اولوب، بويوك فداكارلقلرله يرلرندن جلب ايدليوب بو باغچه‌يه غرس اولنمشلردر .

انجه داللري ييلان شكلنده اولوب بربرينه صاريلان وآغاجه عجيب برشكل بخش ايدن Bauhinia anguina آغاجيله ياپراقلري ديليم‌ديليم انسان پارماغنه مشابه اولان Monstera deliciosa آغاجنك منظره‌لري شايان تماشادر .

ياپراقلري اهرام شكلنده اولوب، آمريقاي وسطادن جلب ايديلن Selgaginella loevigoto آغاج اوقدر كوزل ولطيفدركه، انسان سيرينه طويمز .

مكسيقودن كتيريلن Pitonia و Monstira آغاجلري‌ده پك غريب‌وعجيب برآغاجدر . بونك ياپراقلري طبيعتيله دليك‌دشيك برحالده، ميوه‌سي‌ده آناناس قدر لذيذ اولديغني دليلم سويلدي .

اوردك شكلنده برچيچكه مالك اولوب، سينك آولامق خاصيتني حائز بولنان Aristolocchia Gigas آغاجي جداً زائرينك حيرت، استغرابلريني جلب ايتمكده‌در . بالاده‌كي چيچك طبيعي برقپاغي اولوب، سينك ايچنه كيرنجه طبيعتيله قپانيورر .

قبوغني يارمق صورتيله ايچندن آقان ماءي ايچكي مقامنده قوللانيلان ـ يرليلر هپ بوني ايچيورلر ـ وياپراقلرندن يلپازه، سپتدن مركب استحصال ايديلن Elegans آغاجيله Palmira Palms آغاجي‌ده كوريله‌جك شيلردندر .

برازيليادن بورايه نقل وغرس ايديلن Bignonia magnifeca آغاجنك صارماشيقلريني كورمك هرحالده انسانك خوشنه كيدر .

اورمانلرده كزن سياحينك لدى‌الحاجه اطفاي عطش وحرارتلرينه بويوك ياردمي طوقونمقده اولان Fraveller,s palm آغاجي‌ده شايان تماشادر . مذكور آغاج تماميله موز آغاجي كبي ايسه‌ده حجماً پك ايري وجسيم اولديغي حالده ميوه‌سي يوقدر . فقط قابوغني بچاق ويا سيوري برآلتله دلنديكي زمان ايچندن كوچوك بر دستي‌يي طولديره‌جق قدر سرين، لذيذ بر مايع چيقيوركه، يولجيلرك صوسزلغني تسكينه كافيدر .

قرق يارده اوزونلغنده اولان nutmug tree آغاجيله اوتوز يارده يوكسكلكنده بولنان clove آغاجندن كوزل بهارلر حاصل اولوركه بورايليلري ايچون بر نعمتدر .

دوقتورلرله ديشچيلرك ايشنه زياده‌سيله يارايان قوقاين آغاجي ايله ديله چيچكي طوقونديغي زمان ايكي كونه قدر انساني قونوشمقدن منع ايدن، قيرمزي وصاري برچيچكه مالك اولان Duncane آغاجي حقيقةً تحفدر .

(پاپيره‌س) مصردن جلب ايدله‌رك اكيلمشدر .

tnipeurn ينه سينك ياقالايان چيچكلردندر .

Durian آغاجنك میوه‌سی صارمساق کبی‌فنا قوقیور. انسانه چوق درجه قوت ویردیکنی باغچوان سویلیوردی . مالایادن کتیریلن بو آغاجك اوزونلغی آلتمش مترو قدر واردر .

Sealing vax palm ـ قیرمزی‌بالمومی‌دیمکدر ـ چیچکنك دبی‌قیرمزی رنکده بولندیغندن طولایی بونامی آلمشدر .

Anthurium قلب شکلنده، ایری یاپراقلره مالك عجیب بر مخلوقدر .

Dendrobium formusum gigenteum آغاجی‌برازیلیادن‌کتیره‌رك اکشلردر . ایری، قالین بر چیچکه مالك اولوب، چیچکنك رنکی پنبه ایسه‌ده هریاپراغی اوزرنده ماتی، صاری ولاجورد بنکلری واردر .

Orchid پنبه وبیاض برچیچکدر . یاپراقلرنده ارفاجق بنکلره مالکدر .

Butterfly orchid عادتا چیچکی کلبك شکلنده‌در .

Douer قیصه بر آغاجدر . یاپراقلری مربع وددر یاپراقدن مرکبدر . انکلیزلرك زعمنجه بو یاپراقلردن برینی قوپاروب جیبنه قویان آدمك طالعی بختی اویانیرمش . بنده بر دانه‌سنی قوپاروب جیبمه آتدم !

Palm trees پالما آغاجنك انواعلری بوباغچه‌ده موجوددر . فقط برینك یاپراقلری غایت لطیف، کوربه وبیاض‌ایدی . دلیلم، بونك یاپراقلرندن انکلیزلرك اك اعلا شاپقه‌لر اعمال ایلدکلرنی سویلدی .

indian Rubber لاستیك آغاجیدر .

۱۸۳۵ سنه‌سنده بو آغاج سیلانه کتیریلوب ، حکومت طرفندن اهالی‌یه غرس ایدلمی ایچون تشویقات لازمه اجرا ایدلمش ، الیوم بو آغاج یوزندن سیلان آطه‌سنه هرسنه میلیونلرجه روپیه پاره کیریورمش . سیلاندن قطعات متمدنه‌یه کلیتلی مقدارده لاستیك کوندریلیر . هله بوسنه لاستیك محصولی‌اوقدر چوقدرکه، فیاتی چوق درجه سنین سابقه‌یه نظراً اینمشدر . بو یوزدن لاستیك آغاجلرینه مالك اولانلرك نشئه‌لری برآز قاچمشدر .

cocoanut tree قوقوآ آغاجیدر . آطه‌ده بو آغاجدن دها مبذول وکلیتلو هیچ برشی یوقدر . ایری برقادله قدر جوز کبی برمیوه ویرن بوآغاج مملکتك باشلیجه منابع ثروتی تشکیل ایتمکده‌در . بش اون‌سنه‌اول بوآغاجلرك یوزنی بیك روپیه‌یه صاتارلرکن فی‌یومنا هذا بیك لیرایه بیله کوجلکله صاتیلیر.

جوزلرینك بیك دانه‌سی ینه اولجه اوتوز روپیه قیمتده ایکن الیوم تام یوز روپیه‌یه صاتیلمقده‌در . بو آغاجه مالك اولانلرك ثروتلری بردن بره اوج اعلایه واروب، میلیونراولمشلردر . بونك‌سببی‌ایسه مذکور جوزلردن‌استحصال اولنان یاغلردرکه ، نباتی بر یاغ اولدیغی جهتله اوروپاده چوق درجه مقبول ومرغوب اولمش، حتی آلمانیا حکومتی حیوانی تره یاغلری یرینه اشبو قوقودن حاصل اولان نباتی تره‌یاغنی عسکرینه ییدیرمکه قرار ویرمشدرکه ، بو یوزدن مذکور قوقوآ آغاجلرینك فیاتی بردن بره فیرلامغه باشلامشدر .

استانبولده ، اوروپاده استعمال اولنان اك نفیس بیسکویلرله آکا مماثل خمیر ایشلرینك جمله‌سنده تره‌یاغی یرینه بوقوقوآ یاغلری قوللانیلمقده‌در .

قوقوآنك یاغنی استحصال ایچون قولومبو ایله سیلان آطه‌سنك مختلف یرلرنده متعدد فابریقه‌لر انشا ایدلمشدر . قوقوآنك یاغنده آزبرقوقووارایسه‌ده اجزای کیمیویه واسطه‌سیله مذکور قوقونك رفع وازاله‌سی ممکن اولمشدر .

بوندن بشقه بوجوزدن بوراده انواع یمکلر، حلوالر ، طاتلیلر، طورشولر یاپیلدیغی کبی ، عین زمانده الیافندن سوپورکه‌لر ، حصیرلر، پاسپاسلر ، یازلق قالین پرده‌لر، بیت‌الخلا ترلکلری، سائره یاپیلمقده‌در . داللرندن‌ده یلپازه وآکا مماثل بر چوق اشیا میدانه کتیرلمکده‌در .

عراقده برآز همت ایدلسه خورما آغاجندن‌ده بر چوق معمولات میدانه کتیریله‌بیلیر . حال حاضرده ایسه بر طاقم اوفاق تفك شیلر یاپیلیور ایسه‌ده ظرافتسزلکنه بناءً اوروپایه سوق ایدیله‌جك برحالده دکلدر .

بوباغچه‌ده‌دها بیکارجه آغاج، چیچك وارایسه‌ده جمله‌سنی بورایه صیغشدیرمق غیر قابل اولدیغندن بوقدرله اکتفا ایدیورم .

مذکور باغچه‌ده غایت وسیع بر پارق واردرکه، هرکس بوراده آغاجلرك کولکه‌سی آلتنده اوزانوب استراحت ایتمکه ویاخود اوطوروب مطالعه ایتمکه مأذوندر . آقشاملری انکلیز چوجوقلری بورایه کلوب طوپله اوینار ، اعمال بدنیه‌ده بولنورلر .

باغچه‌نك بر طرفنده‌ده Experimental garden نامیله نباتات وچیچك یتشدیرمکه مخصوص آیری بر یر واردر . بامبو آغاجلری نهرك کنارنده اکیلمش واسع بر یری اشغال ایلمشدر .

باغچه‌ده موجود آغاجلرك اك‌تحفی Banian trees بانیان آغاجیدرکه جسامتی هر حالده یتمش متروden زیاده‌در . بوآغاجك داللری یره صارقدقدن صوکره کوکرله برلشیر . یره‌کی کوکلری یارم آرشون ارتفاع کسب‌ایدرك، آغاجك اطرافنی احاطه ایدر . بو آغاجلرك هربری ایچون لااقل یکرمی مترو مربعی بر محیط لازمدر .

باغچه‌ده برچوق میوه‌لی آغاجلرده‌واردرکه، هربری آیری برمملکت، براقلیمه مخصوص اولوب ، بورایه صورت مخصوصه‌ده جلب ایدیلوب دیکیلمشلردر .

آطه‌نك برقسم یرلیلری اولان سینهالیلو باغچوانلقده نامیلر ایسه دوم‌دوز اولان آغاجلرك تپه‌سنه چیقمقده مهارتلری واردر .

سیلان آطه‌سنده پاموق ، قهوه، چای، زنجفیل ، دارچین، قاقوله، بامبو، خردل، ـ حتی زیتون ـ انبه، پاپاوا، موز، فرمبیره، تمرهندی، ایپکلی پاموق ویوزلرجه نافع وزنکین اشجار واثمار یتشمکده‌در .

حکومت طرفندن اراضی، تارلالرله مزروعات ، ومغروساتی اسقا ایچون عملیات اسقائیه واروائیه‌یه وقتیله پك چوق پاره صرف ایدرك آطه‌نك هرطرفنی سیراب ایده‌جك صورتده نهرلر، قناللر حفر ایتمش، بورولر واسطه‌سیله هرطرفه صویی ایصال ایتمشدر .

حاصلی نباتات ، طبقات ارض، معادن ، میاه، حکمت طبیعیه علوم وفنونیله اشتغال ایدنلر ایچون بوآطه پك الویریشلیدر . هر ایستدکاری شیئه مبذولاً تصادف ایده‌بیلیرلر .

سیلان آطه‌سنك قولومبو قصبه‌سندن : س . م . توفیق

ژاپونیا مخابر مخصوصمزدن :

دارالفنونك اوتوزنجی سنهٔ دوریه مراسمی

تشرین اولك اون یدنجی کون مکتبمزده اوتوزنجی سنهٔ دوریه مناسبتیله‌شنلکلر اجرا اولوندی . کوندوز ساعت‌برده مکتبك‌جیمناستیق تعلیملرینه مخصوص غایت واسع میدانده ۳۰ بیك کشی‌یی احتوا ایدر ایکی چادر توحید اولونوب ، یغمور اولدیغندن مذکور چادرلرایچنده اجتماع اولوندی . غزته‌لرك روایتنه کوره دارالفنون ، اعدادی ورشدی طلبه‌سندن‌ماعدا یالکز مکتبی اکمال ایتمش افندیلر ومسافرینك عددی ۱۵ الی اون یدی بیك راده‌سنده اولمشدر .

اجتماعه ریاست ایدن مکتبك مدیری دوقتور (تاناقا) بلیغ بر نطق ایله مکتبك اوتوز سنه‌لك مختصر بر تاریخنی سویله‌دی . دوقتور جنابلری نطقنده شو اوتوز سنه ایچروسنده دارالفنونك کچیردیکی آغیر کونلری ، فقرنی وابتدای کشادنده یالکز آلتی نفر کنج معلمك همتنه استناداً هر کون خانه بردوش برحالده امرار وقت ایتدیکنی علاوةً ، بعضاً افکار فاسده ارباب طرفندن انواع تحقیرلره‌ده‌معروض قالدیغنی،یالکز دائمی سعی، متوالی‌ترقی یولی‌ایله‌بوکونه قدرایلروله‌دیکنی سویله‌دی : « مکتبك ابتدای کشادی سنه‌سی یالکز ۳۵ طلبه‌سی بولنمشدر؛ بونلرکده اکثری‌فقیر اولدیغندن مجاناً تحصیل ایتدیرلمشلردر

وابتدای تأسیسنده هیئت اداره‌نك النده مکتبه‌عائد اولمق اوزره یالکز ۳۵لیرا قدر بر مبلغ بولونمشدر . الیوم مکتبك اداره‌سی تحتنده ۸-۹ فاکولته‌لی بر دارالفنون ، بر دارالمعلمین ، بر رشدیه ، برده کیجه فقرایه مخصوص اوجوز فیئاتله تعلیم ایدر میخانیك مکتبی موجوددر . بو مکتبلرك مجموع طلبه‌سی ۱۷ بیکه بالغ اولمقده‌در .

بعده مکتبك فخری رئیسی وحامیسی قونت (اوقوما) بر نطق ایراد ایدوب مکاتب عالیه وفنون حاضره‌نك ژاپونیاده تولید ایتدیکی ترقیاتدن بحث ایتدکدن صوکره دیدی‌که: « صدارتی ترك ایتدیکم وقت فرق سیاسیه‌نك تأثیری خارجنده بر ایش کورمك ووطنمه مفید ملی بر عنصر متجدد یتشدیرمك املی بنی دائما تحریك ایتدیککندن او وقته قدر بر لیسه حالنده بولنان شو مکتبی دارالفنون حالنه افراغ ایچون چالشدم . دارالفنون اولارق اعلان اولوندیغی کوندن اعتبارآده ملی بر روح، ملی بر فکر میدانه کتیرمك یولنده صرف غیرت ایتدم وحمد اولسون ، شمدی ۳۰ سنه‌لك عیدینی اجرا ایتدیکمز شو دارالفنون ، آنی اکمال ایدن محترم افندیلر ، آنلرك طوتدقلری مسلکلر بنم بو آرزومك حیز فعله چیقدیغنی بکا اثبات ایتدی . »

بعده مکتبك جهت مالیسنی اداره ایدن هیئتك رئیس فخریسی مشهور اغنیادن بارون شیبوزاوا برنطق ایرادایدوب مکتبك ۳۰سنه‌لك بودجه‌سنك قیصه بر حسابنی، الیوم سرمایه‌سنك ۹۰۰ بیك ین‌ه، یعنی یوز بیك انکلیز لیراسنه بالغ اولدیغنی ، بوندن صوکره مکتبك اوقدر بیوك مبلغلر صرف ایتمه‌یه بك احتیاجی اولمدیغندن سنه بسنه بونك تزاید ایده‌جکنی سویله‌دی .

بارون شیبوز اوانك نطقندن صوکره ایمپراطور ، باش وکیل ، معارف ناظری ، توکیو بلدیه رئیسی ، مجلس مبعوثان رئیسی وبعض سفارتلردن کلن تبریك نامه‌لر مخصوص کوندرلمش مأمورین طرفندن احترامات مخصوصه ایله اوقوندی .

بعده برقاچ یوز تبریك تلغرافلری کلشده‌بونلرك جمله‌سنی اوقومق بیوك برزمان اشغال ایده‌جکندن قرائتندن صرف نظرله یالکز اسامیسی عرض اولوندی. اوروپانك اك مشهور کمبریج ، برلین، ویانه دارالفنونلرندن یونانستانك آتنه دارالفنونه قدر وآمریقانك برقاچ دارالفنونلرندن تمام ۳۷۵ دارالفنون اسمی ذکر ایدلدی . یالکز بزم درسعادت دارالفنوننك اسمنی ایشیده‌مدم. بعده متنوع دارالفنونلر طرفندن کوندرلمش وکیللر ، شو جمله‌دن اوقسفورد ، واشینغتون ، سان فرانسیسقو ، موسقوا دارالفنونلرینك وکیللری مزین قوطیلره موضوع تبریك نامه‌لرنی قرائت وتقدیم ایتدیلر .

مسافرین میاننده امریقا جماهیر متفقه‌سی رئیسی نامنه سفیری ، روسیه سفیری ، چین جمهوریتی سفیری (اسلام) ما افندی، آرژانتین سفیری ، بولنمقده ایدی .

آقشام ساعت ٦ ده طلبه تکرار مکتبك میداننده اجتماع ایدوب کوجوك ژاپون فنارلرینه مومل یاقوب ایمپراطور سراینك اوکنه قدر کیده‌رك اوراده ملی مارشلر تغنی ایتدیلر . رسم تجیدده هربر فاکولته کندی بایراغنی برابر کوتورمکده ایدی . فاکولته‌مزك علمدارلغی‌ده فخریاً بکا توزیع ایتدیلر .عون حقله ژاپونلرك مستقبلده‌کی منور بر طبقه‌سنك علمدارلغی وظیفه‌سنی ایفا ایتمك شرفنه نائل اولدم .

۱۸ تشرین اولده مکتبك قایق یاریشلری ، ۱۹نده کورش وسائر مسابقه‌لر اجرا اولنوب یکرمیسندن یکرمی بشینه قدرده هر فاکولته کندی دائره‌سنده ژاپونیانك اللی سنه‌لك تاریخنه‌عائد وکندی اختصاصی داخلنده متنوع موزه‌لر، سرکیلر کشاد ایتمشدی . سرکیلر میاننده تجارت ومیخانیك فاکولته‌سنك سرکیلری شایان حیرت ایدی . اوقدر کوزل وانجه دوشونلمش اشیا موجود ایدی‌که مثلنه حقیقی سرکیلرده بیله نادر تصادف اولنور . موزه خانه‌لر میاننده‌ده حقوق ، سیاست فاکولته‌لرینك ترتیب ایتمش اولدقلری موزه‌لر شایان دقت اولوب ژاپونلرك یاریم عصرده‌کی ترقیات فکریه‌لرنی، تبدلات سیاسیه‌نی ارائه ایدییوردی. بو موزه‌خانه وسرکیلری بش کون ظرفنده ۸۰ ـ ۹۰ بیك زوار سیر ایتمشدر .

طلبه میاننده برده بیك انکلیز لیراسی قدر بر مبلغ طوپلانوب مکتبك اجرت تحصیلیه‌سنی ویره‌مین طلبه ایچون مکتبه تأدیه ایتمك اوزره وبوندن یکرمی سنه صوکره‌دن اعتباراً استعمال اولونمق شرطیله بانقه‌یه دتویع اولونمشدر .

توکیو : عبدالرشیدابراهیم اوغلو

احمد منیر

آناطولی مکتوبلری :

برکی مدرسه‌لری

اولجه یازدیغم وجهله برکی قصبه‌سی آناطولینك بك مهم قصبه‌لرندندر . دینه بیلرکه ، زمانمزده بعض اوروپا مراکز علمیه‌سی نه ایسه بر وقتلر برکی‌ده اویله ایمش؛ «مدینة العلوم» اطلاقنه شایسته برمملکت ایمش .

بونك ایچوندرکه هربریسی زمانك عادتا بر دارالفنونی مثابه‌سنده اولان برچوق مدرسه‌لر بنا ایدلمش ؛ او زمانك غنیاسی ـ زمانمزده‌کی زنکینلر کبی بولدقلری پاره‌لری سفاهته دکل ، ملتك سعادت وسلامتی مأمول اولان یرلره صرف ایتمکی کندیلرینه برشرف بیله‌کلرندن ـ بونلرك پایدار اولابیلمسی ایچون مهم اعانه‌لرده، وقفیه‌لرده بولنمشلر . بوجهتله نسبةً اوفاق بر قصبه اولان برکیده اوتوز، اوتوز بش قدر مدرسه میدانه کلش اولدیغی سویلنیور . فقط بوکون اورته‌ده اومدرسه‌لردن، زماننده هربریسی بردارالفنون اولان اوآثار اسلافدن بلکه برشی قالمامشدر . بونلرك بعضسی ییقلمش، انقاضی بلیرسز برحالده مرعایه قلب اولنمش . بعضسی ایسه باغچه اتخاذ ایدیلوب آغاجلر غرس ایدلمشدر . بونلرك مدرسه اولدیغنی مملکتك ـ آیاقلی کتبخانه‌لری مقامنده اولان ـ اختیارلرندن بشقه کیمسه بیلمیور . آنجق بناسنی بر درجه‌یه قدر محافظه ایده‌بیلمش اولان مدرسه‌لر بر وجه آتیدر :

۱ — سلطان شاه مدرسه‌سی ؛ بو مدرسه‌نك بانیسی امرای سلجوقیه‌دن محمد بکك زوجه‌سی سلطان شاه خاتمدر . بیك اون بش تاریخنده یاپدرمشدر . بولندیغی موقع غایت کوزلدر .

۲ — طبان اوغلی مدرسه‌سی ؛ بو مدرسه‌نك بانیسی (۱۱۰۰) سنه‌لرینه طوغری قره‌زاده‌دن اول دره بکلکی ایدن طبان اوغلیدر .

۳ — مسكين زاده مدرسه‌سی بانیسی؛ معلوم دكلدر.

٤ — داماد زاده مدرسه‌سی؛ بونك بانیسی علمای محلیه‌دن داماد افندی‌در.

٥ — محمدبك مدرسه‌سی ؛ امرای سلجوقیه‌دن محمدبكك بنا كرده‌سی‌در. مشهور داود قارصی حضرتلری بو مدرسه‌ده مدرسلك ایتمشدر .

٦ — بركوی مدرسه‌سی؛ علوم عقلیه ونقلیه‌ده صاحب ید اولوب بك چوق مؤلفاتیله مشهور آنام اولان امام بركوی حضرتلرینك مدرسه‌سیدر ؛ بومدرسه بركوی حضرتلرینه مكافات اولمق اوزره سلطان بایزید ثانی طرفندن كاركیر اولارق انشا ایتدیرلمشدر .

۷ — بك زاده مدرسه‌سی؛ اكابر اغنیادن بك زاده‌نك بنا كرده‌سی‌در.

۸ — اوغوز آغا مدرسه‌سی؛ اكابر اغنیادن وعلمادن اوغوز آغانامنده بر ذات طرفندن انشا ایدلمشدر .

۹ — بدل مدرسه‌سی [ایكی دائره‌در] بركدره بكلرندن انقره‌لی ارسلان بك طرفندن یاپیلمشدر .

۱۰ — قره‌اوغلی مدرسه‌سی [ایكی دائره‌در] قره‌اوغلی حاجی محمدبك طرفندن بنا ایدلمشدر .

۱۱ — قره اوغلی مدرسه‌سی . بانیسی ، بركی دره بكلرندن حاجی محمد بكك مخدومی حاجی مصطفی بك .

۱۲ — ظپین مدرسه‌سی . بانیسی معلوم دكلدر .

۱۳ — جرید علی افندی مدرسه‌سی. بانیسی معلوم دكلدر.

۱٤ — حاجی عثمان مدرسه‌سی . اكابر اغنیادن عثمان اغا طرفندن یاپیلمشدر.

۱٥ — حاجی فخرالدین مدرسه‌سی . بومدرسه‌ده یالكز بر اوطه وار؛ دیكر قسملری كاملاً یقلمشدر . حالبوكه وقتیله بومدرسه‌نك دكل مدرسلرینه، طلبه‌سنه بیله اطعام طعام تخصیصاتی اولدیغی سویلنیور .

۱٦ — امینه خاتون مدرسه‌سی .

۱۷ — صنع الله افندی مدرسه‌سی .

۱۸ — دارالحدیث مدرسه‌سی .

وقتیله اوتوز ، شمدی‌ده بوقدر اسملری صاییلا بیلن مدرسه‌لرك وقفلری عجبا نره‌یه كیتدی؟ مدرسه‌لر ایله برابر اونلرده حفرهٔ نسیانه‌می كومولدی؟ نره‌یه كیتدیكنی صورمیه هیچ حاجت وارمی یا ! مدرسه‌لرك بنالری بایقوشلره مسكن اولدیغی كبی اوقافده متوللیلره ، اوقاف ادارسنه مأكل اولمقده‌در . بوراده‌كی اوقاف، همان دیه بیلیرم‌كه ، بر یرده یوقدر. بونكله برابر حال بویله !

بركیده حال حاضرده ایكی ویاخود اوچ مدرسه‌ده درس اوقونیور. طلبه‌یه كلنجه: اوده بوش دكل؛ اون بش یكرمی قدر طلبه بولنیور. دیمك كه هرمدرسه‌یه برطلبه آنجق اصابت ایدیور . ذاتاً آناطولینك هرهانكی طرفنه كیدلسه ایش بوسركزده‌دكلی؟

اسلافمزك بیوك بیوك امكلر صرفیله وجوده كتیرمش اولدقلری او مبانئ معظمه‌نك هر بریسی - بزم كبی شرالخلف اولادلرینك عطالتی یوزندن - بایقوشلره مأوی اولمش؛ اوقافده برطاقم متغلبه‌یه مأكل اولمشدر . امان یارب بونه‌قدر آجینه‌جق حال ! عجبا اوقاف نظارتی ، باب مشیخت بو مسئله‌یی حالا دوشونمك ایستمیورلرمی؟ ذاتاً مشیختدن بتون امیدلر منقطع اولمقده‌در. چونكه بوقدر وقایعه رغماً هنوز براثرحیات كوستره‌مدیلر؛ درسعادت مدرسه‌لرنی بیله حالا براساسه ربط ایده‌مدیلر . اوقاف نظارتنه كلنجه : اوده بو خصوص ایچون بر قرار اتخاذ ایده‌میور . حاصلی مدرسه‌لر تمام معناسیله اسكی حال پریشانیسنی محافظه ایتمكده‌در .

فكر عاجزانه‌مه قالیرسه بوكون بركی قصبه‌سنده مدرسه نامنه هیچ برشی براقاملی؛ بونلرك هپسی‌ده تماملندن ییقه‌رق بركینك الك كوزل موقعنه بیوك برمدرسه یاپملی؛ مدرسه‌لرك وقفلرنی‌ده جمع ایدرك بومدرسه‌یه صرف ایتملی . بركیده شمدی برمدرسه یاقه‌لایان خواجه‌لری‌ده او بیوك مدرسه‌یه - شمدیلك هركسك اقتداری نسبتنده - معلم تعیین ایتملی . اكر بویله اولورسه هم، حال حاضرده بركیده بولنان علمانك، هم‌ده او مدرسه‌یه كیره‌جك اولان طلبهٔ علومك معیشتلری تأمین ایدلمش اولور . بناءً علیه مدرسه عادتا بر دارالفنون شكلنی آلیر .

او مدرسه‌لری ییقدیغمزدن طولایی اسكی بانیلر ؛ اوقافی برطاقم اكله‌نك النده‌ن آلوب ماوضع لهنه صرف ایتدیكمزدن طولایی‌ده واقفلر بزه كوجنه‌جك ظن ایدلمسون . بالعكس اونلر بزدن راضی اولاجقلردر . بناءً علیه اوقاف نظارتی ایله باب مشیخت بو بابده دها زیاده بكله‌میه‌رك مدرسه‌لرك نه یولده اصلاح ایدیله‌جكنی دوشونملی ودرعقب ایشه باشلاملی‌درلر .

آقسكیلی احمد حمدی

الواح انتباه

اعتراف مظالم

پوماقلرك تبدیل مذهبنه دائر

۸ تشرین ثانی ۹۱۳ تاریخلی قامپانا غزته‌سندن :

« پوماقلر تاریخه، مراسم دینیه‌یه وبوكونه‌قدر محافظه ایتمش اولدقلری عاداته نظراً وقتیله خرستیان ایدیلر . اسلامیتی جبراً قبول ایتدیلر . اسلامیت حسیات دینیه واجتماعیه‌لرینه اوقدر تأثیر ایتدی‌كه بالذات توركلردن زیاده متعصب اولدیلر . فقط صوك درجه جاهل اولدقلری ایچون معلومات دینیه‌لری پك آزدر . حربی متعاقب تراكیانك پوماقلرله مسكون قسمنی بز اشغال ایتدك وایلك كوندن اعتباراً بعض وطن پروران برقاچ عصر مقدم اسلامیتی قبول ایدن بوقومی خرستیانلغه ارجاع ایچون چالیشمغه باشلادی . صوفیه‌ده‌كی سینود مجلسی بیله‌بونوع وطنپرورانك امدادینه یتشدی . راهبلردن ؛ پیسقپوسلردن تشكل ایدن ایكی هیئت درحال مجتهد وظیفه‌سنی ایفایه باشلادی . فقط بونك ایچون وسائط معتدله‌یه مراجعت ایتمدی ، پوماقلری خرستیانیتی قبوله ، سلاح قوتیله، تهدیدله، خوف ودهشتله اجبار ایتدی ، مقدس وعالی بروظیفه ایفا ایتمك حسنك بخش ایتدیكی غلیانله تاریخی ، انجیلی وقوانین دینیه‌یی ، خرستیانلغك جبری قطعیاً منع ایتدیكنی اونوتدی .

« بواثناده خرستیانیتك حقیقی رهبرلری انجیلك قوتنه مراجعت ایدییورلردی . بو هیئت حقوق عیسی‌نك اوامرینه رعایت ایتمه‌دی ، مساعئ مصروفه‌لری عقیم قالدی وعیسویت هدف استهزا اولدی . بو هیئتك بعض اعضاسی اوقدر شائبه‌دار ایدی‌كه نفرتی موجب اولدی وپوماقلر بحق « كندی كندیلرینه خرستیانلق بومی؟ » سؤالنی ایراد ایتدیلر.

« أوت ، كلیسایه پرستشكار بویله قازانلماز . بوملتی تحصیل ایتدیریكز ، سنه‌لرجه برابر چالیشیكز ، اویوشمش اولان حسیات دینیه وملیه‌لرنی تحریك ایدیكز ، واووقت تبدیل مذهب ایتدیریكز ؛ جبراً تبدیل دین ایتدیرمه‌نك نتیجه‌سی بزجه معلومدر . روسیه‌ده بر میسیونر هیئتی واردركه عظیم مقدارده پاره صرف ایدیور ، میسیونرلره مخصوص بر دارالفنونه مالك بولنیور وسنه‌لردن بری چالیشیور .

« بوهیئتك مساعیسنك نتیجه‌سی آنجق ۱۹۰٥ ده مساعدات مذهبیه بخش اولندیغی زمان آكلاشلدی ! یعنی بیكلرجه اشخاص دین اصلیلرینه (اسلامیه) رجوع ایتدیلر. میسیونرلك عالی برخدمتدر . اكر

بوعالی وظیفه‌یی ایفا ایدنلرك حیات خصوصیه‌لری شائبه‌دار اولمازسه وحضرت عیسی‌نك اوامرینه تبعیت ایدر ، اونك خط حرکتنی تعقیب ایدرلرسه أیی برنتیجه استحصال ایدرلر ، عکس تقدیرده کلیسانك علیهنه چالشمش اولورلر . حکومت بالخاصه‌شمدی ترا کیاده بومیسیونرلرك حرکاتنه‌مانع اولارق‌خرستیانیتی دوچار استهزا اولمقدن قورتارملیدر . »

سیاسیات

اجمال سیاسی

دولت علیه خدمتنه جلب ایدیلن آلمان هیئت عسکریه‌سی مسئله‌سی افکار عمومیه ومطبوعاتی اشغال ایتمکده بردوام ایسه‌ده، اسکی‌اهمیتنی، حرارتنی غائب ایتدی . هرشیدن علیهمزده استفاده ایتمك حاضرلغنده بولنان روسیه حکومتی شو مسئله‌یی النه طولاشدیرمق واطرافنده کورولتولر یاپمق ایسته‌دی . بر ایکی هفته ظرفنده روس وروسلرك ییکی اولان فرانسز مطبوعاتنده مناقشه‌لر ، حرارتلی مقاله‌لر دوام ایتدی . بونلر آلمانلرك جانبنی عادتا دولت علیه‌نك زمام مقدراتی آلمان النه تسلیم ایتمك صورتنده تلقی ایتمك ایسته‌دیلر ، مسئله‌یی‌ده آوروپا افکار عمومیه‌سنه‌بویله‌جه وضع ایله‌مك فکرنده بولندیلر . فقط یاپه‌مه‌دیلر : انکلتره شو کورولتولره اصلا قارشمه‌دی ، تماماً بیکانه قالدی . آلمانیا ، آوستریا ، ایتالیا مطبوعاتی ایسه مسئله‌یی اولدیغی کبی کوستره‌رك آوروپا افکار عمومیه‌سنك بوکره اولسون اغفال ایدلمه‌مسنه چالشدیلر . بالاخره روس وفرانسزلرده کورولتولردن اصلا برشی چیقامیه‌جغنی، نه دولت‌علیه‌نك نه‌ده آلمانیانك‌قرارلرندن‌مطبوعات دیدی قودیلری ایله رجعت ایتمیه‌جکلرینی آکلایه‌رق کندیلری رجعته باشلادیلر . فی‌الحقیقه مسئله‌ده روس وفرانسز منافعنی اخلال ایده‌جك هیچ بر نقطه یوقدی . فلاکتلی بر محاربه‌دن صوکره دولت علیه‌نك کندی قوای بریه وبحریه‌سنك احیا وتنظیمنه چالشمه‌سی غایت طبیعی بر وظیفه‌در . بونك ایچون حکومت عثمانیه انکلتره‌دن بحری ضابطان جلب ایتدیکی کبی، آلمانیادن‌ده بری ضابطان جلب ایتمکده‌در. دولت عثمانیه تا اوته‌دنبری بو طریق اوزرینه حرکت ایتمیورمیدی ؟ دولت مشارالیهانك شو حقنی انکار ایده‌جك قدر حق ناشناسلق کوسترن شمدی‌یه قدر اولدیمی ؟ نه‌دن بودفعه بونجه کورولتولر ایقاع‌ایدیلیور؟ اوت ، بوکره جلب‌ایدیلن ضابطانه دها واسع صلاحیتلر بخش‌اولنیور ، هیئت عسکریه رئیسی جنرال لیمان فون ساندرس استانبول قول اوردو قوماندانی تعیین ایدیله‌جکدر ، کندیسی ایله کله‌جك یکرمی ضابطان‌ده فعلاً عثمانلو اوردوسنده استخدام اولنه‌جقدر ، ایشته روسلر وفرانسزلرده اصل تهلکه‌یی بو نقطه‌ده بولمق ایسته‌یورلردی ؛ بر قول اوردو قوماندانك آلمان اولمه‌سی کویا عثمانلو اوردوسنی فعلا آلمان یدینه تسلیم ایتمك ایمش ؛ آلمانلر بوغازلره، ممالك عثمانیه‌یه حاکم اولاجقلرمش ؛ بو ایسه روسیه‌یی وطولاییسی ایله فرانسه‌یی‌ده تهلکه‌یه القا ایده‌جکمش ! فقط بو قبیل مطالعات اوقدر چوروك وبی اساسدرکه آوروپا افکار عمومیه‌سنده بیله بر طوتامه‌دی ؛ عثمانلو خدمتنه آلنمش ، عثمانلو ناظرلرینه تابع ، عثمانلو ضابطانی عنوانی طاشیان بر جنرال ایله اوتوز ضابط نصل بتون بتون بر دولتی ، بر اوردویی ، برملکی الده ایده‌بیلرلر ؟ بو سؤاله نه روسلر، نه‌ده فرانسزلر جواب بولامزلر ، فقط اساساً بونلرك مقصدی‌ده برحق وحقیقتی ایلری سوره‌رك مدافعه ایتمكدن عبارت دکلدی ؛ ممکن ایسه عثمانلو اوردوسنك امر تنظیم واصلاحنی عقیم براقمقدی ! واضح وآشکار اولان شو مقصده قارشی حکومت عثمانیه‌نك آلاجغی وضعیت معین ایدی : ثبات ایتمك وعزم کوسترمك ! نصلکه کوستردی‌ده . صوك وارد اولان خبرلر روسیه وفرانسه دولتلرینك هیئت عسکریه مسئله‌سی مناسبتی ایله دولت علیه نزدنده هیچ برتشبث رسمیه‌ده بولنمه‌دیقلرینی، بویله برتشبث فکرندن واز کچمش اولدیقلرینی اخبار ایدییور .

* *
*

ولایات شرقیه اصلاحاتی مناسبتی ایله موضوع مذاکره ایدلمش اولان قونترول‌مسئله‌سی‌ده عینی‌طریق اوزرنده یووارلانوب‌کیتمکده‌در. بو مسئله‌ده صویه دوشمك اوزره‌در . دولت عثمانیه اصلاحات اجراسی حقنده پرورده ایتدیکی فکرینك، جدیت ومتانتنی بتون عالمه اثبات ایتدی ؛ بتون مملکتده وازجمله ولایات شرقیه‌یه عائد غایت واسع اصلاحاتی متضمن برپروژه حاضرلادی ؛ پروژه‌نك تطبیقی ایچون آوروپا دولتلرینه مراجعت ایده‌رك متخصصلر طلب ایله‌دی ؛ عینی زمانده‌ده ولایات مذکوره‌ده امن وآسایشی تأمین ایچون دائرهٔ اقتدارنده بولنان بتون وسائطه مراجعت ایله‌دی . طقوز بیك قدر ژاندارمه افرادی اعزام ایدیله‌رك‌اوته‌دنبری اجرای‌شقاوت ایدن چته‌لر تنکیل اولندی . دیکر جدی ، اهالینك انکشافات معنویه ومادیه‌سنی تأمین ایده‌جك اصلاحاتك اجراسنه کیریشمك ایچون‌ده اولا بیوك استقراضك عقدینه، ثانیاً دولتلر طرفندن لازم اولان متخصصلرك کندیسنه توصیه‌سنه منتظردر ! بونلرده یاپیلیر یاپیلمز همان بلا تأخیر اصلاحاتك تطبیقنه قویولاجقدر. فقط دولت علیه غایت طبیعی ومستریح اولارق اصلاحاتی کندیسی یاپمق ایسته‌یور . جلب ایدیله‌جك متخصصلری واسع صلاحیتلر بخش ایتمکله برابر عثمانلو مأمورلری صفتی ایله استخدام ایله‌مك ایسته‌یور . حالبوکه بعض دولتلر شو مسئله‌دن‌ده بزم علیهمزه اولارق استفاده ایتمك ایسته‌دیلر . اصلاحاتی عقامته دوچار ایتدیرمك ایچون اصلاحاتك تطبیق اوزرینه بر قونترول وضعنی طلب ایله‌دیلر . دولت علیه‌جه بویله بر قونتروله راضی اولمق ، انتحار ایتمکدن باشقه شی اولامزدی . قونترولی قبول ایتمك ، آناطولی شرقی‌ده بریکی روم ایلی حاضرلامق ، دائما مداخلات اجنبیه‌یه معروض قالمق ، ملك دولتی مشکلات ونوائل ایچنده بوغدیرتمق دیمکدی . بدیهی ایدی‌که دولت عثمانیه کندی میل ورضاسی ایله بوکبی انتحاره هیچ بر زمان راضی اولامازدی . بناءً علیه اصلاحاتك کندی طرفندن اجراسنه ، حتی آوروپادن بونك ایچون لازم اولان‌متخصصلری جلب ایتمکه مهیااولمقله

برابر هرنوع قونترولی رد ایله‌مك مجبوریتنده ایدی . دول معظمه‌دن بر چوقلری‌ده دولت علیه‌نك مسئله‌ده حقلی اولدیغنی اعترافده کوجلك چکمه‌دیلر . حکومت عثمانیه‌نك اصلاحات حقنده پرورده ایتدیکی افکارك صمیمیتنه ایناغامق قابل دکلدی. ایشته برچوق قیل وقاللردن صوکره اصلاحات مسئله‌سنده‌ده دولتلرك مداخله وقونترول فکرندن واز کچمك اوزره بولندیقلرینی صوك خبرلر تبلیغ ایدیورلر .

آلمان برنسلرندن وید جنابلرینك آرناوودلق قرالینه دول معظمه‌جه تعیین ایدلدیکی کسب حقیقت ایدیور . آلمانیا ایمپراطوری مشارالیه بیوك دولتلرك قرارینی رسماً تبلیغ ایله‌مشدر . یکی تاجدار بو کونلرده آولونیایه طوغرو عزیمت ایلیه‌جکدر . مذکور شهرده کندیسنه ملاقی اولارق آرناوودلغه‌قدر تشییع ایتمك اوزره سابق عثمانلو صدراعظمی وعثمانلو مجلس اعیان رئیسی فرید پاشانك برادری ثریا بك منتظر بولنیورمش . اسلامیت ایچون نقدر فجیع برلوحه ! اقوام اسلامیه‌نك تنزل ایتمش اولدیقلری اخلاقی انحطاطك درکهٔ پستیسنی بولوحه پك پك اعلا ارائه ایدیور . دنیاده برملك ودولت یوقدرکه باشنده بولنان حکمدار اکثریت اهالینك دیننده‌ن غیریسنه منسوب بولنسون . فقط اسلامیت ایچون بوده‌اولدی. اهالیسنك اکثریت عظیمه‌سی اسلام‌اولان آرناوودلغك باشنه بر خرستیان حکمدار کچدی . وقتیله یونانستانه وبلغارستانه تعیین ایدلمش اولان پروتستان وقاتولیك پرنسلر بالاخره مذهبلرینی دکیشدیره‌رك اورتودوقس اولمق مجبوریتنده قالدیلر . حالبوکه آرناوودلقده حکمدار ایله اکثریت اهالی آراسنده اختلاف، مذهبی دکل، دینیدر ! قرال ویدك هیچ بر زمان ، هیچ بروجه ایله اسلامیتی قبول ایتمیه‌جکی‌ده بدیهیاتدندر. بناء علیه آرناوودلقده‌اسلامیتك عظیم بر تهلکه قارشیسنده بولندیغی آشکاردر . اسلام اهالیسنك شو تهلکه‌یه قارشی نه کبی بروضعیت آلاجغی بالاخره تعین ایدر .

فرانسه‌ده غیر منتظر بر زمانده وقوعه کلمش اولان بحران وکلا دوام ایده‌کلمکده‌در . هیئت وکلا تشکیلی ایله موظف اولان برقاچ رجال دولت تشبثلرنده موفق اولامادیلر . بووظیفه شمدیده رادیقال سوسیا- لیستلردن عدایدیلن دومه‌رغك‌اوزرینه تحمیل ایدلمشدر .

احمد اغایف

مطبوعات

این نحن ؟

الاسلام غریب فی بلاده

البلاغ جریدهٔ محترمه‌سی بو عنوان ایله نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده فرانسز دوناغاسنك بیروت ولبنان صولرینه کلمش اولمسی مناسبتیله لبنانلیلرك‌اوته بری نمایشکارانه وضعیتلرینی ، پطریقك، بعض کنجلرك ، بعض غزته‌لرك معنیدار نطقلرینی ، مقاله‌لرینی ، یاقیشق آلمیه‌جق بر صورتده اجرا ایتدکلری حرکتلرینی تقبیح ایدیور . بالخاصه لبنان رؤسای روحانیه‌سندن برینك فرانسز دوناغاسنی زیارتی اثناسنده آمیرالك اظهار سروری حاوی ریاکارانه ایراد ایتدیکی نطقه قارشی رئیس روحانینك: « بلا استثنا بوتون سوریه‌لیلر فرانسه‌یی سومك خصوصنده متفقدرلر ...! »فقره‌سی البلاغ طرفندن شدتله رد ایدیلیور، دینیلیورکه :

« بو سوزلری سویله‌ین قطعیاً یالانجیدر . چونکه سوریه قطعه‌سنده اکثریت مطلقه‌یی حائز اولان مسلمانلرك مراکش، تونس، جزائرده‌کی دین قارده‌شلرینه اجرای ظلم ایدن فرانسزلری سه‌ومه‌لرینه امکان یوقدر.

« بوحاللر دوام ایدوب دوررکن، فرانسزلر مراکشده ، جزائرده ، وادایده بیکلرجه مسلمان قارداشلریمزی بغیر حق بوغازلارکن یالکز سوریه‌لیلرك دکل، هیچ برمسلمانك فرانسزلری سه‌ومکه حقلری یوقدر. بوکون دولت علیه فرانسه‌یی دوست کوره‌بیلیر ؛ بلکه‌ده بو سیاست اقتضاسیدر . سیاستك برچوق شیلری تجویز ایتدیکی معلومدر . فقط محبت باشقه برشیدر . بواویله قولای قولای حاصل اوله‌ماز. مسلمانلر یك وجوددرلر، آنکچون اعضاسندن بریسی آز چوق آغری حس ایدرسه همان بوتون اعضاسنه سرایت ایدر ، هپسی متأثر اولورلر . بوکون تونسده‌کی، جزائرده‌کی ، مراکشده‌کی، وادایده‌کی قارداشلریمزك قانلی ظلملر آلتنده ایکله‌مه‌سی، حجازلی، عراقلی، سوریه‌لی، تورکستانلی، عرب وعجم بلا استثنا بوتون مسلمان قارده‌شلرك درین تأثرلرینه‌سببیت ویرمکده‌در . اینجه برحساسیت ابرازی خصوصنده پك مستثنا برقابلیت کوسترن مسلمانلرك فرانسزلری سه‌ومه‌مك خصوصنده‌کی اصرارلرینه کیم نه‌دیه‌بیلیر . سوریه‌لیلرده داخل اولدیغی حالده بوتون مسلمانلرك بوخصوصده نقدر حقلی اولدقلرینی بالذات فرانسزلر کندیلری‌ده‌تسلیم ایتمکده کچیکمزلر ظن ایدرز. »

شئون

حجاز :

حجاج کرام قرانتینه‌یه تابع طوتیله‌جقلر! — جده‌ده برقاچ حاجینك شبهه‌لی اعراض کوسترن خسته‌لقه طوتیلمش اوله‌لری دائرهٔ امور صحیه‌جه استخبار ایدیلمش اولدیغندن بوسنه‌نك حاجیلرنده بولاشیق خسته‌لق بولندیغی نتیجه‌سنه کیدیلمشدر . آنکچون بوسنه حجاج کرام قرانتینه‌یه تابع طوتیله‌جق ، ایجاب ایدن محللرده تحت مراقبه‌ده بولندیریله‌جقلردر !

قرانتینه‌لر مجلسنك بوقراری ؛ بعض عربجه منتشر اسلام غزته‌لرینك اعتراضنه هدف اولدی . حجه کیدوب‌ده کوچوك بروسیله بوله‌رق طورسیناده قرانتینه بهانه‌سیله هفته‌لرجه حبس ایدیلن ؛ مسلمانلره حیوان نظریله باقان انکلیزلر طرفندن ظلم ایدیلن ، صویولان، حقارت کورن بعض اختیار حاجی بابالرك‌ده‌اعتراضلری اکسیك اولمدی . خلاصه دنیله‌بیلیرکه بروجه بالا شرائط داخلنده جریان ایدن بوقرار یالکز عربلر، مصریلر آراسنده دکل ، عمومیت اعتباریله اسلام محافلنده حسن تلقی‌یه مظهر اوله‌مامشدر .

عرفات ، مزدلفه ، منا کبی حج سفرینک اك قاریشیق، اك ازدحاملی صفحه‌لرنده کندینی کوستره‌مین قولرا میقروبنك بالنسبه غایت تنها وتمیز اولان جده‌ده ظهور ایتمش اولسنه احتمال ویریله‌میور . جده‌ده ظهور ایدن خسته‌لقلرك دیزانتیری کبی عادی خسته‌لقلردن عبارت اولدیغنه ایناییلیور .

بالطبع بورالری شیمدیلك بزم ایچون معلوم دکلدر. آنکچون بوخصوصده هیچ برشی سویله‌یه‌مه‌یز؛ فقط بونکله برابر حجاج کرامك طورسیناده چکدکلری، دها طوغروسی چکدیریلدکلری اذیتلرك حد وحسابی اولمدیغی‌ده معلومدر . آنکچون مسلمانلرك بوخصوصده‌کی شکایتلرینه حق ویرمه‌مکده المزدن کلز . سوزلرمزك نفوذ وتأثیری اوله‌بیله‌جکنی آکلامش اولسه ایدك ، البت مراجعت ایدر ، مسلمان حاجیلرینك‌ده ، قدس حاجیلری کبی، هیچ اولمازسه سائر انسانلر کبی بنی آدمدن اولوب شفقته ، مرحمته لایق اولدقلرینی آکلاتمغه چالیشیردق ؛ سوزمزك مقبوله کچه‌جکنی امید ایتسه ایدك، دائرهٔ امورصحیه‌نك وساطتله مراجعت ایلر ، بوصورتله انکلیزلردن طورسینا قرانتینه‌خانه‌سنده حجاج مسلمینه انسانجه معامله ایدیلمه‌سنی استرحام ایلردك .

هندستان :

هندك کنج مسلمانلری . — هندستان مسلمانلری هر وسیله ایله وظیفهٔ اخوتی ایفادن کیرو قالمیورلر . اوزاقلرده‌کی قارده‌شلرینك اللرینه، کدرلرینه اشتراك ایتمك لزومنی حس ایتدکلری کبی ، ایجابنه کوره مدافعهٔ حقوقلری خصوصنده‌ده مظاهرت کوستریورلر . مسلمانلق البت بویله اولور . یوقسه عالم اسلامك بر طرفی مظالم وصیقینتیلر آلتنده ازیلدیکی حالده، بو طرفده هیچ برشی یوقمش، عالم اسلام . مسلمان قارده‌شلر سراپا سعادتلر ایچنده ایمش کبی داوراتمق، هرشیئه لاقید قالمق، الدن برشی کلمیورسه، هیچ اولمازسه قانلی یاشلر آقیده‌رق قارده‌شلرك تودیوله‌لری ایچون دعالر ایتمه‌مك ... بیلمه‌یز ، مسلمانلق ایله نقدر قابل تألیف بر کناهدر ؟ ایشته هندستان مسلمانلری، بزم کبی قلبلری قارارمش ، دامارلرنده مسلمانلق قانی آزالمش لاقید حمیتسزلره بلیغ بر درس حمیت تقریریله بر وظیفهٔ دینیه‌یی اخطار ایتمش بولنیورلر، دیمکدر.

برقاچ کون اولکی تلغرافلر ، هندستان افکارعمومیه‌سنی تمثیل ایدن هندستان کنج مسلمانلر جمعیتنك انکلتره خارجیه نظارتنه مراجعت ایتدکلرینی قید ایدیورلردی. جمعیتلی کنج مسلمانلر بالقانلرده‌کی مسلمان قارده‌شلرینك برلین معاهده‌نامه‌سیله تأمین ایدیلمش حقوقلرندن مستفید اوله‌بیلمه‌لری ایچون انکلتره خارجیه نظارتنك بالقان حکومتلری نزدنده تشبثاتده بولنمسنی استرحام ایتمشلردر .

کنج مسلمانلرك بومراجعتی انکلتره حکومتنجه نظر دقته آلنمش، بالقانلرده‌کی تبدلاتك معاهده نامه‌نك حاوی اولدیغی بوخصوصده‌کی موادینه منفی بر تأثیر اجرا ایتمه‌دیکنی ، بناءً علیه شیمدی‌یه قدر اولدیغی کبی، بومعاهده‌نك امضاسندن بری مرعی اولان حقوقك باقی اولدیغی بیان ایتمشدر .

هندستانده نمایشلر — هندستاندن کلن خبرلره نظراً ترانسوالده‌کی مسلمان هندولره انکلیزلر طرفندن یاپیلان سوء معاملاتدن متأثر اولان هندستان مسلمانلری انکلتره حکومتنی بروتستو ایتمشلردر. هرطرفده متینغلر ترتیب اولنمقده‌در.

آفریقا :

آفریقاده بیوك بر اسلام قونفره‌سی — بیروتده منتشر اولوب اخوت اسلامیه‌نك احیاسنه چالیشان « البلاغ » جریدهٔ اسلامیه‌سنك نشر ایتمش اولدیغی برباش مقاله‌سنده آفریقاده حال انعقادده بولنان بیوك اسلام قونفره‌سی اعضاسندن جزائری محمد امین امضاسیله یازیلان برمکتوب موضوع بحث ایدیلیور. آکلاشیلدیغنه کوره قونفره‌یه اشتراك ایدن اعضاده بیوك بر جدیت مشهود اولیور ؛ دماغ واسطه‌سیله قلبلردن چیقان صمیمی وحرارتلی خطبه‌لر ، نطقلر اعضای کرام اوزرنده عمیق تأثیرلر اجرا ایدیور . بالخاصه دردنجی جلسه‌ده‌کی مذاکرات پك حرارتلی اولمش، اسلامیتك اسکی شوکت وقوتی نصل اعاده ایدیله‌بیله‌جکی مناقشه ایدیلمش ، نتیجه‌ده بونك آنجق علم وقوت تعبیر، دیکرله مدرسه وطوپ ایله اعاد ایدیله‌بیله‌جکی خصوصنده اتفاق آرا حاصل اولمشدر . ایشته بوقناعتك الجاسیله برنجی تشبث اولمق اوزره « الجامعةالاسلامیه »اسمنده بیوك برمدرسهٔ اسلامیه تأسیسنه قرار ویریلمشدر . قونفره‌یه اشتراك ایدن اکثریتك فکرینه کوره بومدرسه‌نك برچوق اسباب مهمه‌دن طولایی بیروت شهرنده تأسیسی مناسب کوریلمکده‌در .

بز ، قونفره‌نك موفقیتی ، اعضای کرامك غل وغشدن ، عصبیت قومیه اساسلرینه مستند حسلردن آزاده اوله‌رق اسلامیتك ، کلمةاللهك یوکسه‌لمسی ایچون فائده‌لی مقررات اتخاذ ایده‌بیلمه‌لری حقنده دعالر ایدرز .

واراپده محاربات — روما ۳ کانون اول ـ بنغازیدن وارد اولان خبرلر واراپده فرانسز عسکرلری ایله سنوسیلر بیننده یك‌جدی مصادمات وقوعه کلمکده اولدیغنی تأیید ایدییور. جناب حق مسلمان قارداشلرمزه نصرت احسان بیورسون.

اصلاح حروف هرشیدن مهم واقدم

مسلمانلر ! أی قیمتلی دین قارده‌شلریمز ! رجا ایده‌رز براز حالیمزی دوشونه‌لم . ایچنده بولوندیغمز تهلکه‌یی وهله‌اوکمزده‌کی جهنمی اوچورومی کورملم ، اکلایالم‌ده چاره‌سنه باقالم .

عموماً بیلیورزکه بز مسلمانلر هریرده دیکر ملتلره باقه‌رق پك کری‌یز وبونك یکانه سببی معارفسزلکمزدن، آلت معارف اولان الفبامزی تبدل ازمان ایله تکامل وتکمل ایتدیرمدیکمزدندر . ایشته بو سببه مبنی‌درکه بوکون اك اول یاپه‌جغمز شی هرشیدن اهم واقدم اولان آلت قرائت وکتابتمزی یعنی الفبامزی دیکر ملتلرك آلت قرائت و کتابتلرنده موجود اولان مزایایه مع‌زیادة مالك بر حاله کتیرمکدر. وبو اولمز برشی دکلدر . نته‌کیم اولمشدر ! بعضیلرینك ظن وتکلیف وحتی قوجا بر اولکامزك ضیاعنی وموجودیتمزك ضعفنی موجب اولان ارناوودلرك قبول ایتدیکی کبی لاتین حروفنه احتیاجمز یوقدر . مجرد حروف عربیه‌مزی منفصل یازوب آرالرینه برقاچ صوائت قومقله لاتین حرفلرینه هر وجه ایله فائق بر یازی‌یه مالك اولیورز . برقاچ کره‌لر یازدیغمز وجه ایله عالم اسلام ایچون اعجل والزم اولان بو یازی مسئله‌سنی بر آن اول نتیجه‌لندیرمك درجهٔ وجوبده‌در .

ایشته بوکا بناءً تعمیم معارف واصلاح حروف جمعیتی ایله یکی یازی اوکرتمه‌ده درنکی طرفلرندن تدقیقات عمیقه نتیجه‌سنده قبول وبرچوق علما وادبای عرب طرفلرندن تقدیر ایدیله‌ن وسلف صالحینجه یاپلش اصلاحاته مطابق وبالجمله اقوام اسلامیه لسانلرینه موافق اولان یکی یازی‌نك نمونه‌سنی‌ینه نشر ایدییورز. امید ایده‌رزکه، دین ودولت وملت ایچون اك حقیقی بر چاره واساس سعادت اولان بو خصوصك بر آن اول حسن قبول وتعمیمی میسر اولورده بعونه تعالی « علموا وسهلوا ، یسروا ولاتعسروا ، بشروا ولاتنفروا ، واذا غضب احدکم فلیسکت » حدیث شریفنك مآل عالیسنه موافق حرکت ایده‌رك « طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة » فرمان جلیلی ایله عامل اولمقلغمزه مانع قالماز .

ومن الله التوفیق

[illegible] اسماعیل حقی

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٠) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکمزه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

عدد ٢٧٥ — ١٩ محرم ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٥ کانون اول ١٣٢٩ — جلد ١١

فاتح کرسیسنده

— ١٦ —

أولم ینظروا فی ملکوت السموات والارض ...

دیلنجی موقعی، ملتلرك ایچنده یرك !
نه ذوق وار، بکا آکلات بو عمر دربدرك ؟
شماله طوغرو کیدرسین: صوغوق بر استقبال ؛
جنوبه نیت ایدرسین : آچیق بر استقلال !
« امان غره‌ی! بزه سندن اولور اولورسه مدد ...
قوزوم یوواقاره ! یتدك .. عنایت ایت، کرم ایت ! »
دیدکجه سن ، دیدیلر قارشیدن : «عنایت اوله ! »
دیلنجیلکله سیاست دونرمی هی بودالا ؟
سیاستك قانی : ثروت ؛ حیاتی : سطوتدر ؛
زبونکش آوروپا بر حق طانیرکه : قوتدر .
دونما، اوردو یورورکن مظفراً ایلری ؛
اوزنکی اوپمه‌یه حسرتدی غربك ایلچیلری !
او احتشامی الکدن نیچون بیراقدکده ،
بوکون یاتوب طورویورسین آیاقلر آلتنده ؟
« قدرمش ! » اویله‌می؟ حاشا ، بوسوز دکل طوغرو :
بلاکی ایسته‌دك ، الله‌ده ویردی .. طوغروسی بو .
طلب ناصیلسه، طبیعی، نتیجه اویله چیقار ؛
مشیتك سکا ظلم ایتمك احتمالی‌می وار ؟
« چالیش ! » دیدکجه شریعت، چالیشمادك ، طوردك ؛
اونك حسابنه بر چوق خرافه اویدوردك !
صوکنده برده « توکل » صوقوشدوروب آره‌یه ؛
زواللی دینی چویردك اونکله مسخره‌یه !
بیراق چالیشمه‌یی، امر ایت اوطوردیغك یردن ؛
یورولما ، اویله یا ، مولی اجیر خاصك ایکن !
یازوب صباحلین أودن چیقارکن ایشلریکی ؛
برر برر اوقو تکمیل ایدنجه دفترنی ؛
بوتون او ایشلری ربم کورور : وظیفه‌سیدر ..
بوکاك خفیفله‌دی .. سن شیمدی طوغرو قهوه‌یه کیر !
چولوق ، چوجوق سورونورمش صوکنده آچ قاله‌رق ...
خدا وکیل امورك دکلی؟ کیفکه باق !
اونك خزینهٔ انعامی کندی وزنه‌کدر :
حواله ایت نه‌قدر مصرفك اولورسه .. ویرر !
سلاحی قوللانان الله، حدودی بکلرین او ؛
لوازمك یتیشیرمش، دکلی؟ أکلرین او !
چکوب قومانداسی آلتنده اوردو اوردو ملك :
سنك حسابکه کفاری خاکسار ایده‌جك !
باشك صیقیلدیمی، کافی سنك او نازنی سسك :
« یتیش! » دی، کندیسی کلسین ، یا خضری کوندرسین !
أوکده خسته‌لانان وارسه، بورجیدر : باقه‌جق :
شفا خزینه‌سی درحال اولوق اولوق آقه‌جق ؛
دیمك‌که : هرشیئك الله ... یاناشمه‌ك، ایرغادك او ؛
چولوق چوجوق اوکا عائد : لالاك، باجیك، دادیك او ؛
وکیل خرجك او، کهیاك، مدبر وزنه‌ك او ؛
آلیش سنکسه‌ده، مسئول اولان ویریشدن او ؛
دکیزده جنك اوله‌جقمش .. کیك او ، قپودانك او ؛
یا اوردو لازم ایمش .. عسکرك ، قوماندانك او ؛
کویك یاساقجیسی، شهرکده باش محصلی او ؛
طبیب عائله ، اجزاجی ... هپسی حاصلی او !

یا سن نه‌سین ؟ متوکل ! بوتوللاز آرتیق بو !
برازده صاپقی کرکدر .. نه صایغیسزلق بو؟
خدایی کندینه قول یاپدی ، کندی اولدی خدا ؛
اوتانمادن‌ده توکل دییور بو جرأته ... ها ؟
یهود عزیره ، نصاری مسیحه ابن‌الله
دیمکله عنصر توحید اولور کیدرسه تباه ؛
سنك بوقوپ قوپو شرکك صیغارمی ایمانه ؟
توکل‌اویله تحکم دیمك‌می یزدانه؟
کیمك حسابنه ایمش ، دوشونمیور، قرآن ..
جناب حق چیقه‌جق، صورسه‌لر ، مخاطب اولان !
بوتون أوامره اعلان حرب‌ایدن شو سفیه،
مکلفیتی الله‌ه ایلیور توجیه !
کورورده حالنی انسان ، فقط ، بو دربدرك ؛
ناصیل کناهنه کیرمز توکلك ، قدرك؟

محمد عاکف

اجتماعیات

اسلامیت وتعدد زوجات

— ۱ —

چوقدنبری تعدد زوجات ، طلاق . . . مسئله‌لری کبی ـ اجانبدن بشقه ـ ایچیمزده اسلامیتی آغزدن بله‌ینلر ، عوامدن اوکره‌نلر ، مسلمانلغی اسلاملرك حالیله مقایسه ایدنلر نظرنده‌ده موجب طعن وتشنیع اولان بعض مسئله‌لر حقنده‌کی تتبعاتمی ، بوبابده‌کی احکام قرآنیه‌یی بیان ایله بعض مظلم نقطه‌لری تنویر ، یاکلش ذهابلری تصحیح ایتمك ایستیوردم . بوکا برقاچ دفعه نیت ایتدیکم حالده بعض موانعك حیلولتی وقت آخره تعلیق ایتمه‌مه سبب اولمش‌دی . فقط ، بوندن برقاچ هفته اول « سبیل الرشاد » ك فقه وفتاوی قسمنده « تعدد زوجات حقنده استفسار » عنوانلی مقاله بومسئله‌یه دائر تتبعاتمی یازمق ایچون ابی بر سائق اولدی [۱] .

*
* *

معلومدرکه : کرك اوروپالیلر ، کرك اونلری کور کورینه تقلید ایتمك هوسنده بولنانلر بعض مسائلی هدف تعرض اتخاذ ایدرك ایکیده برده اسلامیتی بالطه لامق ایستیورلر . شوراسی‌ده شایان تعجبدرکه ، اسلامیتی ییقمق ایچون ـ « اساس اسلامیت » دیه ـ میدانه آتیلان بو مسئله‌لرك اکثریسی ارکان اسلامیه‌دن دکلدر . ایشته تعدد زوجات مسئله‌سی‌ده بوجمله‌دندر . شمدی‌یه‌قدر تعدد زوجات حقنده کرك فرنکلر ، کرك هرخصوصده آنلری تقلیده یلته‌نلر طرفندن بر چوق اعتراضات وقوع بولمش ، بونك اسلامیته برشین اولدیغی سویله‌نیلمش‌در ؛ لکن بونلرك هیچ بریسی‌ده اسلامیتده تعدد زوجاتك موقعنی ، حکمتنی ، شریعتك بوبابده‌کی حکمی نه‌دن عبارت بولندیغنی تدقیق ایتمه‌مش ، یاخود ایتمك ایستمه‌مش‌در . چونکه بومسئله‌یه دائر سرد ایدیلن افکارك کافه‌سی ـ دقت ایدیله‌جك اولورسه ـ دین اسلامجه تعدد زوجاتك ضروریات دینیه‌دن اولمسی اوزرینه بنا ایدیلیور .

اوت ، بزده انکار ایدمه‌یزکه اسلامیتده بر تعدد زوجات واردر ؛ همده الك مهم مسائل اجتماعیه‌دندر ؛ بونکله برابر ـ مع التأسف ـ پك یاکلش اکلاشیلان مباحثدندر . فقط بومسئله برقاعدهٔ عمومیه اولارق دکل ، بلکه حین ضرورتده توسل اولنه‌جق بر رخصت اولمق اوزره مشروع قیلنمش‌در . اسلامیتده اصل وقاعدهٔ عمومیه وحدت زوجه‌در . بویله اولدیغی حالده معترضلر طرفندن ارکان اسلامیه‌دن کبی کوسترلمك ایستنیور .

فرنکلرك اکثریسی ، اسلاملرك عادتلرندن ، دینی اولان حرکتلرندن ، قادینلره حرمت وتعظیم خصوصنده ایلری کیتمه‌لرندن ؛ برده مجرد تمتع وتلذذ حیوانی مقصدیله ـ تعدد زوجات حقنده قرآن کریمده وارد اولان قیود وشروطه رعایت ایتمه‌یرك ـ بردن فضله قادین ایله تزوج ایدن بر چوق مسلمانلرك حالنه دائر ایشتدکلری شیلردن ، برزوجه ایله چوجوق صاحبی اولان متعدد قادینلردن مرکب عائله هیئتلری آره‌سنده یکدیکرینه قارشی وقوع بولان حسد ، بغض ، کین ، کورولتی پاطیردی طولایسیله ظهور ایدن فتن وفساددن ، احکام شرعیه‌یی بیلمه‌مزلك یوزندن قادینلر حقنده وقوعه کلن بعض سوء استعمالاتدن متأثر اولارق اسلامیتك مباح قیلمش اولدیغی تعدد زوجاتك اخلاق عمومیه‌یی اخلال ، حیات اجتماعیه‌یی افساد ایله‌دیکی زعمنده بولنه‌رق بونی مسلمانلق ایچون پك بیوك برقصور صاییورلر .

ایشته یالکز بالاده کوستردیکمز نقطهٔ نظردن ملاحظه ایدیله‌رك تعدد زوجاتك مطلقا فسادینه ، غیر مشروع اولدیغنه ، هیئت اجتماعیه ایچون غایت مضر بر عادت اولدیغنه حکم ایدیورلر . حالبوکه مسائل اجتماعیه‌نك الك بیوکلرندن صاییلان بویله برمسئله‌ده برحکم ویره‌بیلمك ایچون بوقدرجق برنظر کافی دکلدر . بلکه ، بومسئلهٔ مهمه حقنده برحکم ویرمزدن اول ارکك ایله قادینك طبیعتلرینه ، زوجیتدن مقصده ، زوجیتك معناسی اعتباریله قادین ایله ارکك آره‌سنده‌کی نسبته ، اقوام وامم ایچنده قادین ایله ارککدن هانکیسنك دها چوق اولدیغنه ؛ معیشت عائله مسئله‌سنه یعنی ارککلر قادینلرینی حمایه ایده‌بیله‌جکلر ، یوقسه قادینلر ارککلرینی تحت ضمانلرینه آلاجقلر ، یاخود بو ایکی نوعدن هیچ بریسی‌ده یکدیکرینك حمایه‌سنه محتاج اولمیه‌رق مستقلا یاشایوب یاشایامیه‌جقلرینه ؛ انسانلرك بدویت دورلرنده بر ارکك یالکز بر قادین ایله اکتفا ایدوب ایتمدیکنی اکلامق ایچون بشریتك تاریخ ظهورینه ؛ اسلامیت نه کبی برملت ایچنده ظهور ایتدیکنه عطف نظر ایتمك لازمدر . بو موضوعلرك هپسنی تدقیق ایتدکدن صوکره برده قرآن کریمه باقلی: عجبا قرآن ، تعدد زوجات مسئله‌سنی هرحالده اجراسی مطلوب برامر دینی اولارقمی تعلیم ایدیور ، یوقسه حین ضرورتده ـ همده برچوق شرائطك تحت تضییقنده ـ بررخصت شرعیه اولمق اوزره‌می کوسترییور ؟...

مسئله‌یی بو صورتله نظر تدقیقدن کچیردکدن صوکره تعدد زوجاتك مضر ، یاخود نافع اولدیغنه دائر برحکم ویرمکه حقمز اولابیلیر . بونك ایچوندرکه بوبابده‌کی حکم قرآنی‌یی ذکرایتمزدن مقدم بروجه آتی مقدماتك بیلنمسنه لزوم واردر:

۱ — علوم طبیعیه ایله اشتغال ایدنلر هرکسدن زیاده بیلورلرکه ارککك طبیعتی ایله قادینك طبیعتی بردکلدر ؛ بینلرنده مهم بر تباین واردر . بزم اجمالا بیلدیکمز شی ، ارککك مقتضای طبیعتی اولارق قادینه اولان میل وآرزوسی ، قادینك ارککه میل وارزوسندن دها چوقدر .

[۱] بو بحثی یازمازدن مقدم مراجعت ایتدیکمز آثار اجتماعیه ودینیه : المنار مجلهٔ اسلامیه‌سی صاحب ذی اقتداری فاضل شهیر شیخ رشید رضا افندی‌نك قادینلق وتعدد زوجات حقنده یازمش اولدیغی آثار وفتوالر ـ مصر مفتیسی مرحوم شیخ محمد عبده‌نك قادینلق حقنده‌کی مقالاتی وتعدد زوجاته دائر فتوای مهمه‌سی ـ الاسلام روح المدنیة ـ لورد کرومر واسلام ـ حسن الاسوة ـ المرأة المسلمة ـ الانسانیات ـ فصل الخطاب فی المرأة والحجاب ـ تربیة المرأة والحجاب ـ مجلة اللاذی العباسیه ـ تحریر المرأة ـ المرأة الجدیدة ـ ام الدنیا ـ الفاروق و الترياق فی تعدد الزوجات والطلاق ـ ابن جریرك تفسیری ـ تفسیر آلوسی ـ فخر الدین رازی ـ ابوالسعود ـ شیخ محمد عبده‌نك تفسیری ـ قاضی بیضاوی وسائره ...

طبيعى وجبلى اولارق اركك‌لرك قادينلرى ارزو وطلب ايللرى چوقدر ؛ بو آرزوى طبيعى قادينلرده اركك‌لر قدر يوقدر . پك نادر اولارق مقتضاى طبيعتى قادينلرى ايسته‌مه‌ين « عنين » اركك‌لر بولنه ـ بيلر . لكن قادينلردن طبيعتلريله اركك‌لرى ايسته‌مه‌ين پك چوقدر . اكر قادين ، اركك‌لرك كنديلرينه اولان محبتلرينه صوك‌درجه حريص اولمه‌مش ، اركك‌ك ياننده‌بوله‌جغى موقع حرمت ، قادينى چوقجه دوشو ـ ندرمه‌مش اولسه‌يدى ؛ قادينلر ايچنده تزوجه رغبت ايتمه‌ينلر شمدى كوردكلريمزدن قات قات فضله بولنوردى .

لكن قادينلرك الڭ‌زياده حريص اولدقلرى برشى‌وارسه اوده‌اركك‌لرك نظرنده أيى كورينه‌رك اونلرك محبتنى كنديلرينه جلب‌ايتمك ، اركك‌لرك يانده برموقع حرمت قزانمق‌در . مع مافيه قادينده اولان بو حرص ، قادين ايله ارككده اولان تناسل آرزوى طبيعيسندن تولد ايدن ميل‌دن بشقه‌در . بو اويله برشى‌دركه : اختيارەلرى ، تزوج اميدنده اولميان قادينلرى بيله زوجيته نامزد اولان باكر قيزلرك تزين ايتدكارى شيلر ايله زينتلنمكه سوق ايديور . بونك الڭ بيوك سببى اجتماعى برشى‌دركه اوده : « قادين ارككك حمايه‌سنه محتاج‌در ، ارككك قادينه ويره‌جكى اهميت ، هرحالده قادينك ارككك‌يانده اولان موقعى ، مكنتى ، قادينه اولان ميل ومحبتى نسبتنده اولور » ديه پك اوزون زمانلردنبرى قادينك طبيعتنده ير بولان ، اعتقادنده رسوخ پيدا ايدن برفكردر .

بونى قادين پك چوق عصرلردنبرى حس ايتمش ، بيلمش ، حتى كنديلرنده بر ملكهٔ موروثه حالنى اكتساب ايتمش‌در . بوندن طولايى قادين دائما ارككك محبتنى كندى طرفنه جلب ايتمه‌يه چاليشر ؛ ارككك كوزينه كيرمك ، اونك يانده مستثنا بر موقع قزانمق ، كنديسندن بشقه‌يه محبت ايتديرمه‌مك ايچون نه لازمسه هپسنى ياپار ؛ فقط ـ يوقاريده سويله‌ديكمز كبى ـ بوميل ، تناسل آرزوى طبيعيسندن نشئت ايدن برشى دكل‌در ؛ بلكه حمايه‌سنه محتاج اولديغى ارككك يانده موقعنك يوكسلمه‌سى ، امتيازاته نائل اولمسى ؛ اونك‌يانده‌قزانديغى‌موقع وامتيازاتى‌الى‌الابد ألندن چيقارمامسى‌در . بومقدمه‌دن ألده ايده‌جكمز نتيجه ، ارككده اولان آرزوى نسل ، قادينده‌كندن دها قوى‌در .

۲ : — ارككك ايله قاديندن هربرينك ـ ازدواجى داعى اولان برميل ايله ـ يكديكرينه ميل ايتملرنده‌كى حكمت آلهيه ، نوعك محافظه ـ سنه سبب اولان‌تناسل‌در . اوت ، تعدى‌يه اولان حرص وشهوتده‌كى حكمت ، شخصك محافظه‌سى اولديغى كبى ، ازدواجدن مقصد اصلى‌ده نوعك محافظه‌سى ، دوام وبقاسى‌در ؛ بوايسه تناسله‌متوقف‌در . تناسل اولمسه شبهه يوق‌كه ادامهٔ نوع ممكن اولاماز .

ازدواج اوزرينه ، مجتمعا ياشامق ، بر استنادكاه ، برحمايه بولمق ، عائله مناسبتنى تنظيم ايتمك كبى دها برچوق فوائد ترتب ايديورسه‌ده مقصد اصلى ادامهٔ نوع‌در ، كه بوده تناسل ايله اولاجق‌در . حال بوكه قادينك نسله اولان استعدادى آنجق ، انسانك عمر طبيعيسى اولان يوز سنه‌نك نصفنده‌در . اللى ياشندن صوكره قادينك نسله استعدادى قالماز . بونك‌ده سببى ، چوق كره اللى‌سندن صوكره قادينك قوتى حملدن ضعيف دوشر ، رحمنده‌كى تناسل‌يومورطه‌لرى ، دم حيض منقطع‌اولور . چونكه قادينلرك حيض ، نفاس ، حمل ، ولادت ، ارضاع ، اياس كبى ـ تفصيلى اطباجه معلوم اولان ـ احوال طبيعيه‌لرى آنلرك قوتلرنى ضعيف قيليور ؛ طبيعتيله سن اياسه دخول ايله استراحته محتاج اوليور . بوحكمته بناءً اللى ، اللى بش ياشندن صوكره قادينك نسله استعدادى قالميور .

اكر اركك‌لرك بردن زياده قادين ايله تزوج ايتمه‌لرينه رخصت ويرلسه‌يدى ، عمر طبيعيلرينك نصفى ازدواجدن مقصد اصلى اولان نسلدن معطل اولوردى . بو ، ارككك ياشده كنديسنه مساوى اولان برقادين ايله‌تزوجى فرض‌اولنديغى تقديرده‌در . بعضا اولوركه كنديسندن بيوك برقادين ايله ، بعضاده سناً دونده اولان‌برقادين ايله تزوج‌ايدر . هرهانكى صورتله اولورسه اولسون ، ارككك عمر طبيعيسنك برقسمى نسلدن محروم قالارق ضايع اولوب كيده‌جك‌در . حتى اللى ياشنده بر اركك اون‌بش ياشنده برقادين‌ايله تزوج ايتسه ينه عمر طبيعيسنك اون بش سنه‌سى هدر اولور ؛ نسلدن معطل قالير .

كرچه عمر طبيعيسى اولان يوز سنه‌يه بالغ اولمازدن دها اول ارككك موت ، اختيارلق ، وسائر بعض امراض طبيعيه‌يه مبتلا اولا ـ جغى وارد خاطردر . فقط بوحال ، عينيله قادينلر حقنده‌ده جارى دكلى‌در . بعضا اولوركه ، دها سن اياسه كلمزدن قادينه برمرض طارى اولووبرده بو صورتله نسلدن قالير . خلاصه ارككك نسله استعدادى قادينندن قات قات فضله‌در ؛ بوخصوصده اركك ايله قادين بيننده پك بيوك فرق واردر .

قادين ايله اركك آره‌سنده‌كى شو فرقى ملاحظه ايدن بعض فرنك حكماسى ديوركه : بر ارككى يوزدانه قادين ايله برابر بر سنه براقش اولسه‌ق او بر سنه ظرفنده ارككك نسلندن يوز انسان ألده ايتمه‌مز ممكن‌در . لكن عينى مدت ظرفنده يوز ارككى بر قادين ايله برابر براقيرسه‌ق نهايت اويوز ارككك نسلندن آلابيله‌جكمز تك برانسان‌در . حتى بويله اولان قادينك برانسان بيله توليد ايتمه‌مسى اغلب‌احتمال‌در . چونكه ارككلردن برينك براقش اولديغى تخمى ديكرلرى افساد ايدر . قانون طبيعتده ، امم واقوامك حالنده كثرت نسلك اهميت عظيمه‌سنى دوشونه‌نلر ايچون قادين ايله اركك آره‌سنده مشهود اولان شو فرقك عظم شانى پك ظاهردر . بروجه بالا سرد ايتمش اولديغمز شو مقد ـ مه‌دن بالاستنتاج دييه‌بيلرزكه : تعدد زوجات ، قوانين طبيعته تماميله مطابق‌در .

۳ — كرهٔ ارضك پك چوق يرلرنده قادين ، ارككدن دها زياده بولنمقده‌در . [بوراسى منازع فيه برمسئله ايسه‌ده انكلتره وسائر محارب مملكتلرك هپسنده بالتجربه ثابت‌در] اركك‌لرك قادينلردن آز اولماسيله

برابر كوريورزكه اركككره قادينلردن زياده موت، ازدواجدن آليقويه‌جق موانع عارض اولمقده‌در .

بو موانعك ، بوعلل وامراضك اك بيوكلرى عسكرلكده ، محاربه ميدانلرنده ، اسباب معيشت اوغورنده عارض اولديغى كبى ؛ ازدواج ايچون لازمكلن حاضرلقلرى، نفقاتى ، تحصيلدن عاجز اولمىده اركككك أولنمه‌سنه مانع اولمقده‌در . چونكه بونلرك هپسى‌ده اركككلردن بكله‌نيور ؛ نظام فطرتده ، قبائل وامم‌ده جارى اولان سنن وقوانينده اصل اولان بودر . بو نظامه ، بوسنن وقوانينه مخالف اولانلر وارسه‌ده اونلر اهميتدن ساقطدر .

بناءً عليه استعدادى اولان برارككك ايچون بردن زياده قادين آلمغه مساعده ايدلمه‌مش اولسه بوحال ، دول تارلالرى ديمك اولان برچوق قادينلرك معطل برصورتده قالمالرينه ؛ طبيعتك ، امتك كنديلرندن طلب ايتمكده اولديغى نسلدن منع اولنمه‌لرينه سبب اولور وبوصورتله طبيعتلرنده‌كى آرزوى نسله قارشى مجاهده‌يه مجبوراولورلردى . بوايسه پك چوق امراض بدنيه وعقليه احداث ايدر ؛ بوصورتله زواللى قادينلر هيئت اجتماعيهٔ بشريه ايچون برنعمت ايكن امت اوزرينه بريوك ، هيئت اجتماعيه‌نك باشنه بلاى معظم كسيليرلر . ياخود عرضلرينى شونك بونك انظار شهوتنه عرض ايتمكى اباحه ايله زنايه راضى اولورلركه قادينلر ايچون بوندن‌ده نه قدر مصيبتلر واردر ؛ على الخصوص فقير اولوب‌ده حسن جمالى خوشه كيده‌جك برنسبتده اولميانلر ايچون ؛

مشروع برصورتده اولان تعدد زوجاته مساغ ويرلمديكى جهتله اوروپا مملكتلرنده بومصائب پك زياده انتشار ايتمكده‌در ؛ بونك ايچون دركه بوكون فرنك علما وحكماسندن برچوق ذوات بويوزدن تحدث ايدن فنالغك علاجنه دائر نظريه‌لر سرد ايديورلر ؛ بوبابده هربريسى رساله‌لر ، اوزون اوزون مقاله‌لر نشر ايديورلر . حتى بعضلرى بو فنالغك أوكنى آلمق ايچون يكانه چاره تعدد زوجاتى مباح قيلمقدر ديه آچيقدن آچيغه سويليور ، كه ايلروده بونلرى برر برر تعداد ايده‌جكز .

اك زياده شايان تعجب اولان جهت ، بوفنالغك يكانه چاره‌سى ، تعدد زوجاتى اباحه ايتمك اولديغنى انكليز محرره‌لرندن برچوق فاضلات نسوانك اورته‌يه آتملرى‌در . شايان تعجب ديورز ؛ چونكه قادينلر ، ــ ويره‌جكلرى حكمده مصلحت وبرهاندن زياده ، وجدان وشعورلرينك مقتضاسيله حركت ايتدكلرى جهتله ــ تعدد زوجاتدن طبعا متنفردرلر . بو مسئله ، ــ قادينلرينه تبعاً ــ رجال افرنجه كورەده بر مسئلهٔ وجدانيه عدادينه كچمش‌در ؛ حتى فرنكلردن اويله فيلسوفلر واركه غرضدن ، عوضدن خالى اولارق مجرد كشف حقيقت ايچون بومسئله‌نك فوائدندن ، بوكا اولان احتياجدن بحث ايتمه‌يه قادر اولامايور .

بومقدمه‌دن چيقان نتيجه‌ده شودر : هيئت اجتماعيه‌نك ، بالخاصه قادينلرك مصلحت ومنفعتى نقطه‌سندن تعدد زوجاته ــ حين حاجتده توسل اولنمق ايچون ــ مساغ ويرلمك هرحالده لازمدر .

آقسكيلى احمد حمدى

تنقيد وتقريض

جواب الجواب

لطف‌الله احمد بك افنديه :

نام عاجزانه‌مه يازيلان تذكره‌كزى، كچن هفته‌كى (سبيل الرشاد)ده اوقودم . جوابنك ضرورى اولارق بوهفته‌يه قالماسى طولاييسيله عرض اعتذار ايده‌رم .

اولا : جوابنامه‌كزده (عَرَبًا) كلمه‌سنك السنهٔ ساميه‌دن عبرانى ، كلدانى ، آثورى لسانلرنده چول ، باديه معناسنه كلديكنى بالبيان ، بومعنايى او لسانلره حصر ايله‌مش وعربجه‌ده عين معنايى مفيداولديغنى درميان ايتمه‌مش بولونديغكزى سويليورسكز .

عربجه‌نك‌ده السنهٔ ساميه‌دن اولديغنى بيلن برآدم، يازمش اولديغكز « عربا كلمه‌سى السنهٔ ساميه‌ده چول، باديه معناسنى افاده ايدر » عباره‌سنى اوقويونجه، عجبا سزك قصد ايتديككز معناى مقيدينى آكلار ، يوقسه السنهٔ ساميه عدادنده بولونان بالجمله لسانلرده بولفظك ؛ چول ، باديه مألنى افهام ايلديكنى مى تفهم ايده‌ر ؟

كنديكزى موقتاً قارئلركزدن برى فرض ايده‌جك واو فقره‌كزى دقتله مطالعه ايليه‌جك اولورسه‌كز آكلامق ايسته‌ديككز فكرى اولجه آكلانه‌مامش اولديغكزى بو دفعه پك قولاى آكلارسكز .

« قاموس فيروز آبادى و سائر لغويون ايله استشهاد ايله‌يورسكز» ده‌ييشكز بنده‌كزه پك غريب كوروندى .

بركره (قاموس فيروز آبادى) لغويوندن دكل، سزده بيليرسكزكه لغت كتابيدر. صاحبى اولان (مجدالدين فيروز آبادى) لغويوندندر . بوندن باشقه يازديغم مقاله‌لرده قاموس ترجمه‌سندن ماعدا بر لغت كتابيله تأييد مدعا ايتديكمى خاطرلاياميورم . (سائر لغويون) دن مقصدكز، (معجم البلدان) ندن نقل مأل ايله‌ديكم (ياقوت حموى) ايسه مشاراليه، لغوى اولماديغى كبى اثر مشهورى‌ده لغت كتابى دكلدر . حروف هجا ترتيبنده معلومات جغرافيه‌يى حاوى سكز جلددن عبارت بر كتابدركه شمس الدين سامى بك مرحومك (قاموس الاعلام) ى ايچين‌ده مأخذ اتخاذ ايدلمش آثار معتبره‌دندر . آرا صرا كوزدن كچيريلمه‌سى تاريخ اسلام محررلرينه موجب استفاده اولور .

صوكرا (عَرَبًا) كلمه‌سنك آثورى ، كلدانى ، عبرانى لسانلرنده افاده ايتديكى باديه ، چول معناسنى عربجه‌ده‌ده محافظه ايله‌ديكنى سويله‌يه‌رك (اعرابى) لفظنك (باديه نشين) ديمك اولديغنى مقام استشهادده كوسته‌ريورسكز .

قاموسده (ع ر ب) ماده‌سنده‌كى الفاظك هپسنى شورايه نقل ايديورم :

(عرب) (عرب) (عاربه) (عرباء) حمراء وزننده (عربه) (عربی) (اعراب) (عراب) (اعرب) (معربه) (تعریب) (عرابه) (عرابه) (استعراب (عروب) (عروبه) (عربه) (ابن ابی العروبه) (عرب) (عرب) عریب) (عراب) (عارب) (عاربه) (عربة) (عربات) (عریب) (معرب) (عربان) (عربون) (عربون) (عربان) (یعرب) (عراب) (عرابی) (عراب) (تعرب) (عروبا) (ابن العربی) (عرتبة) (عرزب) (عرطبة) (عرتوب) (عراقیب) (طیرالعراقیب) (تعرقب) (عرقبة) کورویورسکزیا ! کلمات منقوله آراسنده ٠ رانك سکونیله (عرباء) وار . فقط اوده (خالص) دیمك رانك فتحیله (عرباء) یوق . سز اونی نردن بولدیکز ؟ فتحات ایله اولان (عربه) لفظندنمی ، یوقسه سبیل الرشادك ۱۶۷ نجی صحیفه‌سنده سهو ترتیب اولارق (عَرْباء) دیزیلن (عَرباء) کلمه‌سندنمی استخراج ایله‌دیکز ؟ برده « السنهٔ سامیه‌ده مشترك الاستعمال اولان دیکر برچوق کلمه‌لرده بر لسانده ادا ایتدکلری معنالری، دیکر لسانه انتقاللرنده بوسبوتون ضایع ایتمه‌مشلردر » دییورسکز ، حتی عبرانیه‌ده‌کی (الوهیم) کلمه‌سنك عربجه‌ده (یا الله) معناسنه کلدیکنی سویله‌مك ایستیورسکز (٭) .

اولابیلیریا . بنده بو خصوصده احمد مدحت افندی مرحومك (بشائر) نده کوردیکم (الای الای لما طراقتنی) عبارهٔ عبرانیه‌سنك (آلهی آلهی لم ترکتنی) مآل عربیسنی مفید اولدیغنی یازمشدم . بو دفعه‌ده (انجیل وصلیب) عنوانلی اثرده اوقودیغم (شلم) (شلوم) (سلام) لفظلرینی علاوه ایدییورم که : برنجیسی سریانی ، ایکنجیسی عبرانی اولوب هر ایکیسی‌ده عربجه‌نك (سلام) نه معادل ایمش .

بوکا بناءً ذات عالیکزده « عربلرك (عَرَبَه) سنی ، سائر امم سامیه (عَرَبا) شکلنه قومشلر ، یاخود اونلرك (عربا) سنی ، عربلر (عَرَبَه) هیئتنده قوللانمشلر » دیمش اولسه‌یدیکز (اعرابی) کلمه‌سنده‌کی بادیه‌نشینلك مآلندن (عَرَبا) لفظنك چول ، بادیه معناسنی چیقارمقدن زیاده اصابت ایله‌مش بولونوردیکز .

ثانیاً : ابوالفدادن نقل واستشهاد ایتدیکم (بائده، عاربه، مستعربه) تعبیراتنه مقابل، ابن خلدونك (عاربه، مستعربه، تابعه‌للعرب ومستعجمه تعبیرلرینی قوللاندیغنی سویلیورسکز . فقط هانکی اثرنده واو اثرك قاچنجی صحیفه‌سنده کوردیککزی بیان ایتمیورسکز . مورخ مشار الیهه عطفاً ، رسائل موقوته‌دن برینه درج اولونان مقالهٔ تاریخیه‌ده مشاهده ایله‌دیکزسه او مقاله ، پك شایان اعتماد دکل . چونکه : (بنی قحطانیلر کبی (طسم) و (جدیس) کبی بنی جرهمی مدینه‌ده اقامت ایتدیرمك کبی لفظی و معنوی خطیئات ایله مالی . (معارف نظارتنك اك صوك پروغرامنه موافق اوله‌رق یازیلمش وبالجمله مکاتب رشدیه‌یه قبول ایدلمش) اولدیغی قابنده یازیلی بولونان (تاریخ اسلام) دن اقتباس

(٭) (حنیف) کلمه‌سنی تقیید ایله‌مش اولدیغکز ایچین اوکا دائر بر شی سویله‌میه‌جکم .

ایله‌دیکزسه او کتابده عجایب بر شی . از جمله ۶۲ نجی صحیفه‌سنده وهجرت پیغمبری بحثنده (هجرت) دیبه بر رسم وارکه تمام سکز دانه دوه‌یی وبر چوق اشخاص و اشیایی کوسته‌رییور . پیغمبرك بو قدر قالابالقله هجرت ایتمه‌دیکی معلوم . بویله اویدورما بر رسمی احتوا ایدن کتابك ، مندرجاتی‌ده اوکا کوره اولاجغی شبهه‌سز .

بنده‌کز ، مقدمهٔ ابن خلدوندن جودت پاشا مرحومك ترجمه ایلدیکی قسمی آراشدیردم . سویلدیککز تعبیرلر ، کوزیمه ایلیشمه‌دی . یالکز ۲۸۳ نجی صحیفه‌ده « شیمدیکی (جیل مستعجم) اولان قبائل عرب ، بو عصرده سلفلری اولان (عرب مستعربه) نك اوزانندن خارج وزنلرده شعرلر انشاد وتغزل ومدح ومرثیه وهجو انواعنی مشتمل اوله‌رق پك اوزون شعرلر ایراد و کلامده بر فندن دیکره وبرصدددن صدد آخره خروج وانتقالده استطراد ایدرلر » فقره‌سنی کوردم وبیاناتکزه مخالف بولدم . زیرا : ابن خلدون ، (جیل مستعجم) دیدیکی قبائل معاصره‌سنك اسلافی (عرب مستعربه) اولدیغنی سویلیورده (تابعه‌للعرب) تعبیرینی قوللانمیور .

باشقه برده دیدیککز کبی سویله‌دیسه بیلمه‌م . طبیعیدرکه تعیین محل ایله بونی اثبات ایتمك سزه واثبات اولونابیلدیکی تقدیرده بیان مطالعه ایله‌مك‌ده بنده‌کزه عائددر .

بر شی داها وارکه : سز ، بو دفعه ابن خلدونك سوزیله‌استشهاد ایتدیککز حالده اولجه اوکاده مخالفت ایله‌مشسکز چونکه روایتکزه کوره مشارالیه، قوم عربی ؛ (عاربه، مستعربه ،تابعه للعرب، مستعجمه) دیبه تقسیم ایتدیکی حالده سز (عرب عاربه ،عرب متعربه ، عرب مستعربه) دیمشسکز . شیمدی اولکی افاده‌کزمی طوغرو ، ایکنجیسیمی ؟

مستعجمه تعبیرینه کلنجه : اوت . بو تعبیر محدث اولمقله برابر متأخرین مورخینجه قبول ایدلمشدر . حتی طرف عاجزانه‌مدن یازیلوب (مکتبلی) مجموعه‌سنه درج اولونان بر مقاله‌ده « عرب مستعجمه : مسلمانلغك ظهورندن صوکرا نشر دین ایچین محاربه‌لر ایده‌رك بلده‌لر فتح ایله‌ین مجاهدین عربك ، اقوام سائره ایله اختلاطندن حاصل اولان جوجوقلرله عربلرك تابعیتنه کیروب عربجه قونوشمایه باشلایان قوملردرکه بو کون عربلق ادعاسنده بولونانلرك پك چوغی، بو طبقه‌دن یوقاری چیقاماز » ده‌نیلمشدی .

(عرب عاربه) (عرب مستعربه) کیملره ده‌نیلدیکنه ایکی شاهد داها ایسترسه‌کز شو سطرلری‌ده اوقویکز :

« اول من تکلم بالعربیة المحضة وهی عربیة قریش التی نزل بها القرأن اسمعیل . واما عربیة قحطان وحمیر فکانت قبل اسمعیل . ویقال لمن یتکلم بلغة هؤلاء (العرب العاربة) ویقال لمن یتکلم بلغة اسمعیل (العرب المستعربة) سیرة الحلبیة . جلد ۱ صحیفه ۱۸ »

مآلی: قرأن کریمك نازل اولدیغی خالص عربجه ایله‌ـ که قریشك لهجه‌سیدرـ ایلك دفعه تکلم ایدن ، اسماعیل علیه‌السلامدر . قحطان وحمیر عربجه‌سی ایسه مشارالیهدن اوّل سویله‌نیردی . قحطان وحمیر لغتی ایله

قونوشانلره (عرب عاربه) ، لغت اسماعیلیه ایله تکلم ایله‌ینلره (عرب مستعربه) ده‌نیلیر .

آ کلاشیلیوریا .

« مورخین ، طائفهٔ عربی اوچ بویوك قسمه تفریق ایدییور . بائده ، عاربه ، مستعربه ـ زبدة القصص صحیفه ٦٠ عبدالرحمن شرف بك »

شو تعبیرات ایچین مورخین آراسنده همان اتفاق وار. ذاتاً ابوالفداده « وقد قسمت المورخون العرب الی ثلثة اقسام دیه‌رك (بائده، عاربه، مستعربه) تعبیراتنده کندیسندن اول‌کی مورخلرك متفق بولوندیغنی ایما ایدییور .

متأخریندن بعضیلری ، باشقه‌جه تقسیماتده بولونمش ، از جمله خدیو مصر عباس حلمی شانك حج سفرنده یاننده بولونوب (الرحلة الحجازیة) عنوانلی بر اثر یازمش اولان (لیب بك) اوکتابنده « وقد رأیت ان اقسم الامة العربیة بالنسبة لاصولها الی ثلثة اقسام : القسم الاول العمالیق اوالعرب البائدة ، الثانی العرب القحطانیه ، الثالث العرب العدنانیه » دیمش ایسه‌ده لیب بکك ده سویله‌دیکی وجهله بو بر تقسیمك باشقه بر نقطهٔ نظردن اولدیغنی سزده اعتراف ایدرسکز صانیرم .

مادامکه « بم التزام ایتدیکم صورت ده داخل اولدیغی حالده بو صور تقسیمك کافه‌سی کیفی وخیالیدر » دییورسکز ، بو کیفی تقسیماتده هیچ اولمازسه اجماع مورخینه یاقلاشان صورتی قبول ایدیکزکه جمهوره مخالفت ایله‌مش اولمایاسکز .

ثالثاً : «عرب متعربه‌نك جد اعلاسی اولان شخص خرافی قحطان..» عباره‌سیله (قحطان)نك خرافی و اساطیری برشی اولدیغنه ایما ایتمك ایستیورسکز . لکن (عرب متعربه‌نك جد اعلاسی اولان) وصفیله‌ده کندی فکریکزی ، ینه کندیکز جرح ایدییورسکز. آ افندم! سزکده معروفکز بولوندیغی اوزره قوجه بر قومك جد اعلاسی ، برشخص خرافی اولورمی ؟

مأخذلرکزك اسامیسی آراسنده (ایوب صبری پاشا) مرحومك (مرأت مکه) سی‌ده وار . مرأتك ۲٦۱ نجی صحیفه‌سنه باقارسه‌کز شو سطرلری کورورسکز :

« بعض مورخلرك ذهاب واعتقادنجه قحطان ، عن اصل برفرشته ایدی . ارتکاب ایلدیکی جرم وخطا سببیله خلعت ملکیتی نزع اولنوب انسان شکلنده روی زمینه کوندرلمش وحین نزولنده کرایم عمالقه‌دن برینی تزوج ایلدیکندن (جرهم) سالف الذکر حصوله کلمشدر ! لکن بو اعتقاده ذاهب اولانلرك خطالری درکاردر . فرشته دیدکلری (قحطان) اولاد نوح علیه السلامدن (عابر بن شالخ)ك اوغلیدر . تبلبل السنه وقوعنده ارضیمنه نزول ایله کندینه عرض تابعیت ایدنلره حکمدارلق ایدوب یمن حکمدارلرینك برنجیسی اولمشدر».

ینه اوکتابك ۲۲۳ نجی صحیفه‌سنده‌کی شو سطرلری نظر دقتکزه عرض ایدرم: « شیمدی حضرت اسماعیلك اثر صلبی اولان طوائفه بین القبائل (عرب مستعربه) و قحطان ایله جرهم قبائلنه منتهی بولنان اقوامه (عرب عاربه، عرب عربا) دینور.» صحت مندرجاتنه قائل اولوبده مأخذ ایدندیککز بر کتاب، قحطان حقنده‌کی روایات سخیفه‌یی رد ایلیور ، سز ایسه عکسنی اعتقاد وایراد ایدییورسکز .

رابعاً : بونلر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلردن بری مکهٔ مکرمه جوارنده ساکن اولمشلردر . سوزنده بن ذره قدر ابهام کورمه‌یورم . قریبه اشارته موضوع اولان (بونلر) تعبیرینك همان اوست طرفنده‌کی سطرده مذکور (مستعربه) عربلرینه تعلق ایده‌جکی صراحةً آکلاشیلیر» بویه‌ریورسکز .

بنده‌کزده دیرمکه :

بعض ادبیات مؤلفلری ، وضوح بحثنده (لافونته‌ن) ك « اك کوزه‌ل موضوعلرده دوشوندوره‌جك بر شی بیراقالیدر » دستورینه اتباعاً « آثار شعریه‌ده ظل خفیف ابهامك شعشعهٔ وضوحه رجحانی اعاظم ادباجه معترفدر » دییور . بو ، بردرجه‌یه قدر طوغرو اولابیلیر. فقط او ظل خفیف ابهام ، ابر کثیف تعقید شکلنی آلیرسه، ستر ایتمش اولاجغی معناده بوسبوتون قارانلقده قالیر . ایشته معنانك بو تعقید ظلمتنه دوشمه‌مه‌سی ، قارئلرکده اوزون اوزادی‌یه دوشونمجه‌یه دوشو ـ رولمه‌مه‌سی ایچین فکرك منور و افاده‌نك آچیق اولماسی لازمدر . خصوصیله علمی و فنی مباحثده .

ذات عالیکز طبقات عربی (عرب عاربه ، عرب متعربه ، عرب مستعربه) دیه برر فقره اولارق صایدقدن صوکرا آیریجه بر فقره ایله « بونلر، تاریخك ضبط ایده‌مه‌دیکی زمانلردن بری مکهٔ مکرمه جوارنده ساکن اولمشلردر » دییورسکز .

عجبا بو فقره‌دن اسم اشارتك دلالتیله (بونلر) ك مشار الیهی (عرب مستعربه) اولدیغی دفعةً آکلاشیلابیلورمی ؟ اویله دیه‌جککزه (عرب مستعربه، حضرت اسماعیلك نسلندن اولوب تاریخك ضبط ایده‌مه‌دیکی ! زمانلردن بری حجاز طرفلرنده ساکن اولمشدر، کبی بر شی یازمش اولسه‌یدیکز ، البت افاده‌کز داها صریح وداها وجیز اولوردی .

خامساً : عرب بائده‌نك مکه جوارینه کلوب کلمه‌دیکی حقنده الکزده وثیقهٔ تاریخیه کچمه‌مش .

(مسلم بن قتیبه) نك (کتاب المعارف) نامنده اشهر ومعتبر براثری واردر . او کتابك اوتجی صحیفه‌سنی اوقورسه‌کز ، عرب بائده‌دن (عاد) قومنك (احقاف)ده (ثمود) قومنك (حجر)ده (طسم) و (جدیس) قومنك (یمامه) ده (عمالقه) نك، شام ، مصر وفارس طرفلرنده (امیم) قومنك ایسه ینه فارس جهتلرنده اقامت ایله‌مش اولدقلرینی آکلارسکز. ایشته سزه بیك سنه‌لك آنتیقه بر وثیقه . چونکه ابن قتیبه ، اوچنجی عصر هجری محققیندن .

سادساً: عرب مستعربه‌نك مکه جوارینه ورودینی (مرآت العبردن) دن نقلاً هجرتدن تقریباً اوچ بیك بوقدر اول وسته‌ریشمه قول مجرد! دییورسکز. بك ده اویله‌دکل . آی آیدین، حساب میدانده . حضرت ابراهیم علیه و علی نبینا الصلاة والتسلیم ك میلاد عیسادن ۲۳٦٦ ، یاخود ۲۱۲۲ سنه مقدم طوغدیغی مورخین اجنبیه‌نك روایت ایتدکلری ، مرأت مکه‌نك ۱۵۵ نجی صحیفه‌سنده مقید . شیمدی رقملرك اك آزی اولان (۲۱۲۲) یی

آلير ؛ بوكا هجرت فرقی بولونان (٦٢٢) ی بی ده ضم ایده‌رسه‌ك (۲۷٤٤) ه بالغ اولور . صوكرا جناب خليل اللهك ، ، ملوك حميردن (صعب ذوالقرنين) ايله معاصر اولوب مشاراليه ايله معانقه ايله‌ديكنه دائر صحيحينده بر حديث واردر . ذوالقرنين ايسه حمير ملوكنك اون بشنجيسيدر. بو اون بش كيشی ، يكرميشر ييل حكومت سورسه‌لر ، مدت مجموعه اوچيوز سنه ايده‌ر. ايلك دفعه حجازه كيدن (جرهم بن قحطان) بولونديغی‌ده نظر دقته آلينيرسه (مرأت العبر) دن نقل ايلديكم اوچ بيك سنه‌لك حساب تقريبی ، فراخ فراخ طولار.

سابعاً : مشاغل كثيره‌كز حسبيله بعدما جواب ويرمه‌يه‌جككزی سويليورسكز . بنده‌كز ، سير پيغمبريدن باحث بر اثرك تكملی امليله تنقيداته باشلامشدم ، مساعده‌كزله دوامده ايده‌جكم بناءعليه عفو عاليكزی تمنی ايله عرض اخلاص واحترام ايلرم افندم .

طاهر المولوی

فقه و فتاوی

رباالفضل و رباالنسيئه

سؤال :

بری ربا فی النسيئه، ديكری ربا فی الزياده ناميله ايكی نوع اولوب شرع شريفده اصل تحريم بيورولان ربا فی الزياده نوعی اولديغی وربا فی النسيئه‌نك ايسه يا فقهای اصحابدن ويا مشاهير ائمه‌دن بری طرفندن تجويز ايدلديكی وقتيله مسموعم اولمشدی. بوكا دائر كتب فقهيه‌ده برشی وارميدر ؟ ا. نافع

جواب :

ابن القيم الجوزيه‌نك اعلام الموقعيننده تحقيقنه كوره ربا ايكی قسمدر : جلی ، خفی . جلی اولان ربا ضرر عظيمدن ناشی حرام اولاندر ؛ خفی اولان ايسه ربا وسيله اولديغندن ناشی حرام اولاندر . جلی اولان ربا قصداً ، خفی اولان ربا وسيلةً حرامدر . جلی اولان ربا رباالنسيئه، خفی اولان ربا رباالفضل (ربا فی الزياده) در .

ربا النسيئه زمان جاهليتده مشهور و متعارف اولان ربادركه دينی تأخير ايدرك مالی آرتيرمقدن عبارتدر . ربا النسيئه هر حالده حلول اجلدن صوكره لاجل الانساء (تأخير) اولور. اكر بويله‌جه دين اوزرينه فضل عين تكرر ايدرسه او وقت « رباالمضاعف » اولور .

رباالنسيئه‌نك صورتی بودر : زمان جاهليتده بر آدمك ديكر بر كيمسه‌دن مؤجل اوله‌رق مثلا ۱۰۰۰ درهم آله‌جغی اولور ايدی؛ اجل حلولنده مديون پاره‌يی تدارك ايده‌مز ايسه داين « يا حقمی وير ويا مالمی ارتير ، بنده اجلی ارتيره‌يم » دير ايدی ؛ هم مال ، هم اجل ارتار ايدی . اجل ثانی حلولنده ينه بويله‌جه ياپيلير ايدی . بورج همان بر مثلنه بالغ اولورايدی. اجل ثالث، اجل رابع الخ... حلولنده ينه بويله ياپيله‌رق بورج ۱۰,۰۰۰ درهمه ، اضعاف مضاعفه‌يه بالغ اولور ايدی.

داين اضعاف مضاعفه‌يی آلير ايدی . شارع حكيم ورحيم مديونی صوك درجه ضرره دوچار ايدن وبين الجاهليه متعارف اولان ربايی حرام قيلمشدر ، رباالنسيئه قرآن مبين ايله ثابتدر .

رباالفضل : عقدده مشروط اولان زيادهٔ عين مالدر ، دين مؤجله‌كی زيادهٔ اولی ولوكه تأخير ايچون اولسون رباالفضلدر، بوكا « رباالنقد » ده ديرلر .

رباالفضل سد ذرايع ايچون تحريم اولونمشدر ، رباالفضل احاديث شريفه ايله ثابتدر : « الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثلا بمثل سواءً بسواء يداً بيد فاذا اختلف هذه الاصناف فبيعوا كيف اذا كان يداً بيد . ـ اخرج الستة الا البخاری »

« لاتبيعوا الذهب بالذهب الا بسواء . ـ الحديث . اخرج البخاری »

« لاتبيعوا الدينار بالدينارين . ـ الحديث . اخرج الطحاوی »

رباالفضلك حرمتی قطعی دكلدر ، رباالنسيئه‌نك حرمتی قطعيدر . رباالفضلده اختلاف واردر ، رباالنسيئه‌ده اختلاف يوقدر .

زمان جاهليته‌كی رباالمضاعف بلاشك وبالاجماع حرامدر .

ابن القيمك اعلام الموقعينده تحقيقنه كوره امام احمد بن حنبله :ـ اصلا شك اولونميان ربا هانكيسيدر ؟ ديه صورولمش؛ امام مشاراليه شو جوابی ويرمشدر :

— بر آدمك دينی اولور ، اكا داين: « يا قضاء دين ايت ويا مالی آرتير » دير ، مديون قضای دين ايتمزسه داين مالی آرتيرر، بومناسبتله اجلی‌ده آرتيرز .

رباالفضل حرمتی قطعی اولميان ربادر . اسامه وابن عباس كبی اصحابه وبونلره تابع اولان فقهاء مكه‌يه كوره جائزدر: « انما الرباء فی النسيئه. — رواه مسلم والطحاوی » ـ « لاربا الا فی النسيئه. ـ رواه البخاری. »

ابن القيمك تحقيقنه كوره قصداً حرام قيلنانلر ضرورت حالنده سد ذرايع ايچون حرام قلنانلر حاجت زماننده مباح قيلنير .

ايشته شرع شريفده اصل تحريم بويوريلان ربا فی الزياده دكل ،بلكه ربا فی النسيئه‌در . بعض فقهای دين طرفندن تجويز ايديلن ربا فی النسيئه دكلدر ، بلكه ربا فی الزياده‌در .

ا • ح •

مكاتيب

اوروپايه دائر سوزلردن

— اوروپا مكتوبلری —

« لوست غارتن » ده كائن يكی واسكی موزه‌لری كوردم . حاوی اولدقلری آثار صنعتك تماشاسيله جداً متلذذ اولدم . فقط نی الكزياده ممنون ايدن شی « موزه‌خانهٔ قرالی »نی زيارتم ايدی . چونكه بوموزه‌ده اسكی تركلره عائد پك چوق آثار وار ايدی .

برلینده علوم سیاسیه واقتصادیه مکتبنده اکمال تحصیل ایتمش اولان مستعد کنجلرمزدن محمدامین بك بنی برلین دارالفنونی السنهٔ شرقیه معلملرندن دوقتور « فریدریخ کیزه » ایله کوروشدیردی . بوذات اوتوزبش یاشلرنده غایت خلوق ونازك برآدم ایدی . کوزل ترکجه سویلیورایدی . ترك شاعری امین‌بکك اثرلرینی المانجه‌یه ترجمه‌ایتدکنی شمدی‌ده عاشق‌پاشا زاده‌نك اثرلرینی ترجمه‌ایله مشغول‌اولدیغنی سویلدی. تعیین ایتدیکمز کون رفاقتمزده‌امین بك‌ده اولدیغی‌حالده معلم« کیزه»نك دلالتیله موزهٔ قرالی‌یه کیتدك . هرموزه‌نك محتویاتی تمامیله دکلسه بیله قسماً یکدیکرینه مشابه‌اولدیغندن موزه‌خانه‌لرك زیارتی انسانك فکری اوزرنده همان عینی تأثیری اجرا ایدیور . فقط « موزهٔ قرالی » بویله دکل ایدی . اوراده ترکلك دامارلرینی تهییج ایده‌جك برطاقم آثار وار ایدی :

معلم « کیزه » : بوموزه‌ده سزك ایچون کوریله‌جك شیلر ترك آثاریدر . بیوریکز آنلری زیارت ایده‌لم ، دیدی . وبزی آلوب موزه‌نك ترك آثارینی احتوا ایدن محلنه کوتوردی. « کیزه » بواثرلرك آلمانلر طرفندن ترکستان‌چینیده کائن « طورفان » شهرنده اجرا اولنان حفریات اثناسنده ظهورایتدکلرینی ، تاریخ نقطهٔ نظرندن غایت‌قیمتدار آثاردن معدود اولدقلرینی سویلدی .

طورفانده ظهور ایدن اسکی معبدلرك دیوارلرندن هیئت‌اصلیه‌لریله بوموزه خانه‌یه نقل ایدیلن رنکلی تصویرلر حقیقةً کوریله‌جك ، حیرت ایدیله‌جك آثاردندر .

جامکانلرك‌ایچی اسکی ترکلره عائددیکراثرلرله‌مالامال‌ایدی.منسوجاته حلیات نسوانه متعلق آثار صنعتك کافه‌سنده ترکلرك مهارتلری ، سلیقهٔ صنعتکاریلری تجلی ایدیوردی . جامکانلرك برنده‌کی ال ایشلرینك آراسنده کوزمه هرجانی منکشه‌یی آکدیرر . کوزل‌برچیچك‌ایلیشدی. وچیچکك ظرافت ولطافتی‌نظردقتمی جلب ایتدی.دقتله‌باقدم،اعمالنده‌کی مهارته حیران اولدم . حتی کوزیمه اینانماق ایسته‌دم . زیرا برقاچ بیك بهار وخزان کورمش اولان بولطیف چیچکی وجوده کتیرن ایپکلرك رنکنده ذره قدر برتبدل یوق ایدی . بوکون ایشلنمش کبی معطرا برحالده بولنیور ایدی . اعمالنده‌کی مهارته کلنجه ، بونظر پیرا چیچك زمانمزده « سینکر » ماکنه‌سیله ایشانمش اولان چیچکلر قدر ظریف ولطیف ایدی . اسکی ترکلرك ذوق‌صنعتدن بهره‌داراولمدقلرینی ادعا ایدنلرك بوچیچکی کوردکدن صکره امینم‌که یوزلری قیزاریر .

ترکلرك طاش ، طوغله وسائره‌دن یاپدقلری بیوك کوچك ستاتولر کندیلرینك حقیله دقائق صنعته واقف ، تمامیله ذوق بدایعدن بهره‌دار اولدقلرینی کوستریور ایدی. حتی بن بو هیکللردن بعضیلریله یونانیلرك یاپدقلری اوکبی آثارصنعت اره‌سنده برمشابهت کورمکده اولدیغمی سویلدم؛ معلم بنی تصدیق ایتدی . حقیقةً تمثاللرك لباسلرنده کوریلن قاتلر، قیوریملر تمامیله یونان ستاتولری موده‌ل اتخاذ ایدیله‌رك یاپلمش ظن اولنیور ایدی

جامکانلرك ایچنده برطاقم قماش پارچه‌لری‌ده‌وارایدی‌که نقشلرنده‌کی ظرافته حیران اولمامق ممکن دکل ایدی .

ملل متمدنه‌نك کافه‌سی‌کبی المانلرك‌ده آثارعتیقه‌یه ویردکلری‌اهمیت، آنلرك حسن محافظه‌لری امرنده کوستردکلری اعتنا ودقت‌ده ایریجه ذکره شایاندر . جوز حجمنده بر طاشك نظرلرنده پك بیوك برقیمتی ، اوفاجق بربز پارچه‌سنك آنلر ایچون دنیالر قدر اهمیتی وار . کوچك بربز پارچه‌سنی صورت مخصوصه‌ده اعمال‌ایدلمش اولان سهپالرك‌اوزرینه ربط ایله جامکانلرده تشهیر ایتمشلر . چونکه آثار عتیقه‌نك نه‌دیمك اولدیغنی بیلیورلر

هرفنك بر جهت نظریه‌سی برده‌جهت عملیه‌سی اولدیغی کبی تاریخ مدنیتك ساحهٔ عملیه‌سی‌ده موزه‌خانه‌لردر . مثلا کیمیا ، حکمت ، نباتات فنلری ایچون« لابوراتووار »لر ، نباتات بغچه‌لری‌نه‌ایسه تاریخ‌ایچون موزه خانه‌لرده اودر . بوندن طولایی اوروپالیلر موزه خانه‌لرك اهمیتنی تقدیر، آنلرك ترقیسی اوغورنده میلیونلر صرف ایدیورلر.

آثاردنیانك هرطرفنده بالخاصه مهد مدنیت اولان آسیا قطعه‌سیله اناطولیده کل یوم حفریات اجرا ایده‌رك اعماقٔ زمینده مکنون اولان خزائن‌ودفائنی مملکتلرینه کوتوریورلر. بوصورتله موزه‌لرینی بولندقلری حال کماله ایصال ایدیورلر .

اوروپاده شمدیکی معناسیله تأسیس ایدلمش اولان ایلك موزه‌خانه برنجی « قوزما دومدیچی » طرفندن اون بشنجی عصرده فلورانسه‌ده وجوده کتیریلن موزه‌خانه‌در .

دیکر موزه‌خانه‌لر انی تقلیداً صکره‌دن تأسیس ایدلمشدر . دنیانك اك مشهور موزه‌خانه‌سی اولان « بریتیش موزه‌اوم » ۱۷۵۵ تاریخنده تأسیس اولنمشدر . بو موزه‌خانه سکز دائره‌یه منقسمدر . زمین قاتنده اوتوز بیك جلدی متجاوز یازمه، بشیوز بیك جلدده‌باصمه کتاب ایله یونانستاندن، مصردن، اناطولیدن‌چیقاریلان آثارعتیقه واردر. موزه‌نك اوست قاتلری تاریخ طبیعی قوللکسیونلرینه تخصیص ایدلمشدر . دائره شکلنده اولان مطالعه صالونی کتبخانه‌لر ایچون نمونه اتخاذ ایدلمکه شایاندر . بوصالونده اوچیوز کشی ایستدیکی کبی تدقیقات وتتبعات علمیه‌ده بولونه‌بیلیر. موزه‌نك اقسام سائره‌سنده فایانس،طاش، طوپراق، فیل دیشی وسائره‌دن معمول آثار ایله الواح نفیسه، هیاکل کونا کون وسائره موجوددر .

« لوور » موزه‌خانه‌سنك بدایت تأسسی برنجی « فرانسووا » زمانه‌قدر چیقار . فقط اصل موزه ۱۷۹۳ تاریخنده تأسیس‌ایدلمشدر. دنیانك اك مکمل ، اك زنکین موزه‌لرندن بری‌ده بودر .

الحاصل موزه‌خانه‌لر مؤسسات مدنیه‌نك اك مهملرندندر . « آرکه اولوژی » ده‌نیلن آثار عتیقه علمنك مأخذلری قسماً او مؤسسه‌لرده بولنور. یالکز بو جهت موزه‌خانه‌لرك اهمیتنی‌تقدیره کافیدر . بو علمه منتسب‌اولانلر آثارعتیقه‌نك کافه‌سی‌حقنده تدقیقات اجرا ایده‌رك‌مدنیتك تاریخ صنایع نقطهٔ نظرندن سیرینی تعیین ایتمشلردر . بوعلم ، مدنیتك

منشائی ایله مختلف مدنیتلر اراسنده‌کی رابطهٔ قرابتی ، بر مملکتده‌کی مدنیتك دیکر مملکته صورت انتقالنی ، برقومك بشقه بر قومدن اقتباس ایتدیکی مدنیتی نه وجه ایله تعدیل ، وکندیسنه خاص اولان هویتك اومدنیت اوزرینه نه صورتله اجرای تأثیر ایلدیکنی بیلدیرر ، بونلره مماثل دها بر طاقم مهم مسائلی حل ایدر .

انسانلر بو علم سایه‌سنده پك چوق حقایقه دسترس اولمشلر ، ماضینك خبایای مظلمه‌سنی بو فن سایه‌سنده تنویر ایلمشلردر .

مثلا « بابل » ایله « اصطخر » شهرنده‌کی آثار عتیقه‌نك یکدیکرینه مقایسه‌لری نتیجه‌سنده فرات ساحللریله فارسستان طاغلری اراسنده‌کی مدنیته عائد رابطهٔ قرابتی تعیین ایدن بو فندر .

« بابل » مدنیتنك آسیای‌صغرایه ، ارمنستانه ، فنیکه‌یه نصل‌کچدکنی بالاخره بعض‌تعدیلاتله‌اقتران‌ایده‌رك « پلاژ »لر طرفندن جزائر‌بحرسفیده ، یونانستانه ، ایتالیایه نه صورتله انتقال ایتدیکنی بیلدیرنده بو فندر .

مصر اسلوب صنعتیله « اتروسق » ده‌نیلن یونان قدیم اسلوبی اراسنده‌کی مشابهتدن مصر مدنیتك « اوریژینال » بر مدنیت اولمدیغنی استدلال ایدن ینه بو فندر .

ایشته اوروپالیلر کرك بو فنك ، کرك انك متممات ضروریه‌سندن اولان موزه‌لرك اهمیتنی تقدیر ایده‌رك الك بویوك شهرلردن الك کوچکلرینه قدر متعدد موزه‌خانه‌لر انشا ایتمشلر ، بومؤسسات نافعه‌ایله هم شهرلرینی تزیین هم‌ده ارباب ایچون پك بیوك استفاده‌لر تأمین ایلمشلردر .

بزه کلنجه پایتخت سلطنتده هنوز برتك موزه خانه‌مز واردر . فقط محتویات اعتباریله چوق موزه‌لره فائقدر . فی‌الحقیقه موزه‌مزك محتویاتی از ، لکن غایت‌قیمتداردر . بیلمم اربابنك بوبابده‌کی فکرلری نه مرکزده‌در . عثمانلیلرك مرحوم حمدی بکه مدیون‌شکران اولملری لازم کلیر ، او آدمك غیرتی سایه‌سنده اولدقجه مکمل بر موزه خانه‌یه مالك اولدق . انشاالله خلیل بك افندینك همتیله موزه‌مز دها مکمل برحاله کلیر .

هیچ شبهه یوقکه مملکتمزده یرك آلتی اوستندن چوق زنکیندر . یولیله حفریات اجرا ایدیله‌جك اولورسه قیمتلرینی تقدیره امکان متصور اولمیان برچوق آثار عتیقه الده ایدیله بیلیر . بونك ایچون برچوق پاره صرفی لازم کله‌جکدر . فقط الده ایدیله‌جك نفائس صنعتك قیمتنه نظراً صرف ایدیله‌جك پاره لاشی مثابه‌سنده قالیر . کاشکی بودجه‌مز مساعد اولسه‌ده بزده اوروپالیلر کبی بواوغورده برچوق فداکارلقلر اختیار ایتسه‌ك . فقط اوکبی تشبثات هنوز بزدن پك اوزاقدر . خلقمزده موزه خانه‌نك نه دیمك اولدیغنی بیلنلردن بیلمیه‌نلر چوقدر . بیلنلردن اکثرینك ادراکی ، نفوذ نظریده موزه‌ده‌کی طاش هیکللرك ادراکندن ، نفوذ نظرندن فضله دکلدر .

بلکه موزه‌لره بشقه بر نقطهٔ نظردن تعریض ایدنلرده بولنور . فقط اسلافمزك صلابت دینیه‌لری بزم صلابتمزله قابل قیاس دکل ایدی . حضرت فاتح ایله اندن صکره‌کلن سلاطین عظام قعریه وفتحیه جامعلرینی اساسندن هدم ایتدیره بیلیرلر ایدی . احتمال که حضرت فاتحه ویا سلاطین عظامدن بشقه برینه اوجامعلرك هدمی دکلسه بیله درو دیوارلرنده‌کی تصاویرك محوینی توصیه ایدنلر اولمشدر .

فقط تأثیری کورلمه‌مش ، اوانرلر بره‌قدر واصل اولمش . وااسفاکه بزانلرك قدرینی بیلمه‌مشز ، نظیرینه دنیانك بریرنده تصادف اولنه‌میان او موزائیقلرك اوزرینه چامور صیوا مشز ! دوکیلنلرینی یرینه‌قویمیوب بش اون پاره مقابلنده شوکا بوکا صاتمشز . هیچ شبهه یوقکه اسلافمزده بزدن زیاده تقدیر نفائس حسی وارایمش ! انلر هم دینلرینی ، هم‌ده دنیالرینی بزدن چوق ایی اکلامشلر . نه‌جاهلانه تعصبله کندیلرینی ورطهٔ خذلانه آتمشلر ، نه‌ده‌غافلانه تفلسفله عقل ومنطق دائره‌سندن چیقمشلر . بن‌اسلافمزك فضائلنه وهر وجهله بزه رجحانلرینه قائلم . انحطاطمزی موجب اولان‌احوال حقننده کندمجه حاصل‌ایتدیکم فکر تماميله بشقه‌در .

بوکون شوراده بوراده نیجه آثار عتیقه‌مز وار . بونلردن یغما ایدیلنلری یغما ایدلمش ، الده‌قالانلر هرزمان ضایع اولمق تهلکه‌سنه معروض بولنمشدر . باری بونلرك ضیاعلرینه میدان‌ویرلمسه ! موزه خانه‌لرده‌کی آثاره شویله‌جه برکوز کزدیرمك بیله ذهنده مهم تحولات حصوله کتورر ؛ انسانی غریب حسیات ایله متحسس قیلار . حقیقةً امم سالفه‌نك معبود ومسجودلری اولان هیاکل جامده‌نك عبرت کوزیله تماشاسی انسانه ایکی حس متخالفك زبونی ایدیور . انسان برطرفدن بنی نوعنك عقلنه حیران ، دیکر طرفدن ادرا کسزلکنه اسفخوان اولیور ! عالم انسانیت نه‌طورلر کچیرمش ، نه فکرلره نه اعتقادلره ذاهب اولمش ! کیم بیلیر بوندن بویله دها نه‌طورلر کچیره‌جك ، نه فکرلره ، نه اعتقادلره ذاهب اوله‌جق ؟ ایشته‌اوروپاده اهالی‌هرکون فوج فوج کلوب بوموزه‌خانه‌لری زیارت ایدیور ، حالنه ، اقتدارینه کوره زیارتندن مستفید اولیور . کرك موزه‌ده‌کی ، کرك خارجده‌کی آثار صنعتك برینه کیمسه پارمغنك اوجیله دوقونمیور . بلکه کندیسنی انلرك محافظه‌سیله مکلف بیلیور . آثار عتیقه‌یه دست تعدی‌یی اوزاتمق شویله طورسون ، چولوق‌چوجق قادین ارکك باغچه‌لرده ، پارقلرده ساعتلرجه وقت کچیردکلری حالده کیمسه‌نك برتك چیچك قوپاردیغی کورولمیور . اکثر محللرده عمومی چمنزارلره (اهالینك محافظه‌سنه تودیع اولنمشدر) عباره‌سنی حاوی لوحه‌لر تعلیق اولنمش ، خلقك تربیه‌سی حسبیله بوقدرجق برتدبیر کافی کورلمشدر .

فرید

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

سیلان أطه‌سی

قندی نفوسی :

قندی قصبه‌سنك نفوسی کوندن کونه‌چوغالمقده‌در . حال‌حاضرده‌کی نفوسی ۲۹۰۲۰ یه بالغدر . قندیه قصبه‌سنك اورته‌سنده غیر منتظم بر کول واقعدر . بوکولی اسکی قندیه حکمدارلری میدانه کتیرمشلردر . کولك سطح بحردن اولان ارتفاعی ۱٦٥٥ انکلیزقدمیدر . درجهٔ حرارت ٥۰ دن ۷٥ ه قدردر . پوسته ، تلغرافخانه استاسیونك قربنده‌در .

هوتللر :

قندیه‌ده‌کی هوتللرك اك اعلالری queen'o و Florence هوتللریدرکه، بالاده تعریف اولنان كولك كنارنده واقع اولمشلردر . قصبه ایچنده هوتللردن بشقه انکلیز مادامه‌لری طرفندن اداره اولنان آپارتمانلرده واردر . قیشین بو آیدن صوکره سیلان آطه‌سنه بیکلرجه زوار وسیاح کلیر . بو هوتللر ، اوار هپ طولار . آلیش ویریش صوك درجهٔ فعالیتی بولور .

مؤسسات علمیه وصناعیه :

قندیه‌ده متعدد قولوبلرله بر ایکی بانقه شعبه‌سی، بر صنایع مکتبی ، برقاچ میسیونر مکتبلری‌ده واردر . قندیه‌ده اوچ درت کتابخانه وارایسه‌ده اك ایپسی اوریانتال Oriental Library کتابخانه‌سیدر . بوکتابخانه‌ده، عبرانی، کلدانی، عربی، فارسی، اردو، قامیل سینهالی لسانلریله یازلمش وال یازیسی اوله‌رق بر چوق کتابلر واردر . بوذالیلرك مقدس کتابلرندن‌ده بر قاچ نسخه مذکور کتابخانه‌ده موجوددر . مذکور کتابلرك جلدلری بك مصنع وبوذا آلهه‌لرینك رسملریله مزیندر. کاغدلری ایسه بزم دولکلرلك قالین وبوماشاق طالاشلرینه بکزر بر نوع یاپراق قابوغیدر . یازی‌نی محافظه ایتمك خاصیتنه مالك اولان بوقابوق اوزرنده‌کی عباره‌لر، عادتا قورشون قلمله یازلمشه بکزییور .

مذکورکتابخانه کول کنارنده واقع بولندیغی ایچون اولجه قندی حکمدارلرینه حمام وظیفه‌سنی کوریبورمش . كولك محیطی ٤٥ انکلیز دونمندن عبارتدر . كولك اوچ طرفی هوتللر، کوزل اقامتکاهلرله دونادلمش ایسه‌ده ، رطوبتدن سالم دکللردر .

كولك کنارنده بلدی طرفندن وضع ایدیلن دمیر قاناپه‌لراوزرنده اوطورانلر، جاده‌دن کلن کچنلری ، کولده یقانان فیللری سیر ایتمکله محظوظ اولورلر . كولك اطرافنی کزمك ایچون اك مناسب زمان صباح وآقشامدر .

كولك برآز یوقاریسنده قصبه‌یه مخصوص کوچوك بر موزه‌خانه واردر . بوراده قندی صنایعیله اهالیسنك طرز تلبسنی ، معیشتنی کوستریر اشیا تشهیر ایدلمشدر .

موزه‌خانه‌ده آیری بر دائره دها واردر . اوراده قندی‌ده باقیر ، صاری معدندن اشیا وادواتی یاپان صنعتکارلر ایشلیورلر . حکومت بونلره معاش ویروب، اعمالکرده‌لری اولان اشیایی بو موزه‌نك براوطه‌سنده تشهیر ایتدکدن صوکره سیاحینه پك بهالی بر فیآت مقابلنده صاتار .

تشهیر ایدیلن اشیا ، باقیر، صاری معدن وکوموشدر . مصنع ، بشیك ، اوبه، اشکال، نقوش قابارتمه واوطورتمه اصولیله معادن مذکوره اوزرینه وجوده کتیریلن اشیا حد ذاتنده پك انتیقه، ظریف شیلردر . اشیای مذکوره تپسی، شمعدان، ابریق ، لکن، طاس ، قوطو، وازو وآکا مماثل بر صالونی تزیین ایده‌جك شیلردر . کوموش وباقیردن سیغاره طبقه‌لری ، سیغاره کولنه مخصوص طبقلر، ایری، اوفق فیللر، یلانلر، افعیلر، عقربلر، حاصلی جیجی بیجی شیلر هپ معادن مذکوره‌دن یرلی اوسته‌لر معرفتیله وجوده کتیرلمشدر .

قندی بتخانه‌سی :

قندی قصبه‌سنك عمرانته باشلیجه خدمت ایدن عواملدن بری‌ده بو بتخانه اولوب، سنه‌ده بردفعه آطه‌نك، برماجزیره‌سنك اطراف واکنافندن یوزبیکلرجه بوذالیلر بورایه کلوب مذکور بتخانه‌یی زیارت ایتدکدن صوکره هدایا، نذرلرنی بوذایه تقدیم ایدرلر .

بومراسم آغستوس آینده وقوع بولور . او صیره‌ده قصبه بر پانایر حالنی اکتساب ایدر .

بتخانه متعدد دائره‌لره تقسیم اولنمشدر . اصل زیارتکاه وپك مقدس اولان یر، بوذانك دیشی بولنان اوطه ایله بوذانك اوزاندیغی دائره‌لردر . بن هرایکیسنك ایچنه کیردم . بوذانك دیشی زعم اولنان نسنه اوقدر بویوکدرکه، انسان دیشنه اصلا بکزه‌مدکدن بشقه قورد دیشی شکلنده وفیل دیشندن معمول بر دیشدر .

مذکور تك دیش بویوك برکوموش قبه ایچنده؟ آلتون تللرله دیکیلی بروضعیتده بولنمقده‌در .

بوذانك اوزاندیغی بر ـ طبیعی هیکلیدر ـ ایسه مربع، غایت طار براوطه اولوب ایچی قاراکلقدر . موم یاقدیرمق ایچون خدمه‌یه برآز پاره ویرمکه مجبور اولدم . بوذانك بوهیکلی، اوچ‌مترو طولنده، قفاسی ایکی بویوك قاریوزقدردر. برالنی قولاغنك آرقه‌سنه قویدیغی حالده اوبرالنی بوینه بحاغی اوزرینه اوزاتمشدر. یوزی مدور، باشنده صاچ یوقدر . هیکلك اوکنده‌ده ایری برآیاق ایزی واردرکه ، حضرت آدمك آیاغنك ایزی اولدیغنی هندولر ادعا ایدییورلرمش . بوذا هیکلنك اطرافنده بر قاچ آلهه هیکلی دها وارایسه‌ده جسامتجه، وضعیتجه بوذادن پك فرقلیدرلر .

بتخانه‌نك اقسام سائره‌سنده‌ده بویله‌جه کوچوك ، آلچاق طاوانلی اوطه‌لرده برچوق بت، بوذا هیکللری موجوددر . انجق بریکیلر اوطورمش وآیاقده طورمش وضعیتلرده‌در .

بو بتخانه‌ده نجه قیمت صناعیه‌یی حائز اولان یکانه برشی وارسه بتخانه‌نك دیوارلریله طاوانده‌کی نقشلردر . نقوش مذکوره هند، کیزم ، بوذا تاریخ دینیسنه عائد اساطیر، خرافاتی ناظرینه بحق ارائه ایتمکده‌در . مذکور نقوشك ثابت بویالریله صنعتلرنده‌کی اینجه‌لکلر جداً شایان تماشادر .

قندی بوذالیلری هرسنه ویرکولرنی قوجه برفیلك صیرتی اوزرینه قویه‌رق، فیلك آرقه‌سنده قندی بت‌پرستلرینك اشراف ورؤساسی ایله بوتون بوذاپیروانی زیللر، طاوولر چالق صورتیله بتخانه‌یه طوغری کتوروب، بوذانك هیکلنه تقدیم ایدرلر . بو ویرکو ایسه ، حکومت ویرکوسی اولمیوب بوذایه مخصوص دینی بر ویرکودر .

بتخانه‌نك دوشه‌مه طاشلرینك قسم اعظمی Moonotone عین‌الشمس ـ معدن ـ طاشیدر . مذکور طاشلر اوزرینه بر چوق نقشلر، رسملر حك ایدلمشدر .

بتخانه‌نك برغاله‌زیسنده‌ده کناه ایشله‌ینلرك نه‌بولده دیولر، شیطانلرطرفندن جزا کوردکلرنی مصور نقوش ، رسوم بر دیوار اوزرنده ترسیم ایدلمشدر . بوتون بو رسوم درتیوز کسور سنه اول میدانه کتیرلدیکی حالده الآن جلاورونقلری، بویالری ثابت قالمشدر .

سیاحین ایچون بتخانه‌نك اك مناسب سیر زمانی صباح، اقشامدر. زیرا او صیره‌لرده بوذالیلر آیین روحانی اجراسیچون بتخانه‌یه کلیرلرکه طرز عبادتلرنی کورمك‌ده ممکندر .

بوذا راهبلری :

بوذا راهبلری یاخود رؤسای روحانیلری وجودلرنده‌کی صاچ ، قیللری صیق صیق ازاله ایدوب، صاری ـ قرانته یاپراغی رنکنده ـ رنکلی بر اینجه بزله اوموزلرنی ، کوکسلرنی ، صیرتلرنی، عورت یرلرنی اورتولر . کونشده کزدکن بنه صاری رنکده بر شمسیه طاشیرلر . بوذالیلر عندنده صاری اك مقدس بر رنکدر . بتخانه‌لرینك دیوارلری‌ده مذکور رنکده بویانمشدر .

بو راهبلر ترامواییه، شمندوفره بندکلرنده پاره ویرمزلر . چونکه پاره طاشیمزلر . پاره‌نك نه‌اولدیغنی بیلمزلر . فقط بونلرك بیلت پاره‌سنی تراموایده وشمندوفرده بولنان بوذا پیرولری درحال قومپانیه‌یه تسلیم ایدرلر . آطه‌نك هرطرفنده مذکور راهبلرك اقامتلری ایچون پیروان طرفندن بنالرانشاایدلمشدر. بونلر ایچون اوقات معینه‌ده یمك، ایچمك کتیریرلر .

قندی مستولیلری :

قندی ایله سیلان آطه‌سنی اولا پورتکیزلر وصوکره دوچلر ضبط واستیلا ایتمشلر ایسه‌ده یرلیلرك مهاجمات ومدافعات دلیرانه‌لرینه مقاومت ایده‌میه‌رك بر قسمی فرار وقسم دیکری‌ده صوك نفرلرینه قدر قتل ایدلمشلردر . مذکور قتلکاهلرك قندیه‌ده یری الآن باقیدر .

۱۸۱٥ سنه‌سنده انکلیزلر آطه‌یی ضبط واستیلایه حرب ایله دکل سیاستله

ـ حکمت عملی اصولیله ـ موفق اولدقدن صوکره قندی حکمدارینك تختدن ایندیرلسنه تشبث ایلمشلردر . فقط قندی حکمداری او صیره‌ده قندی‌ده موجود و (ماجور داوی) نك قوماندا سنده بولنان انکلیز عسکرلرینی‌ده پورتکیزلیلر کبی کسمشلردر .

عناصر وطوائف :

آطه‌نك افندیلری اولان انکلیزلرله بوراده تجارتله اشتغال ایدن بالجمله اوروپالیلرك مقداری یدی بیك کشیدن عبارتدر . انکلیزلرك چوغی عسکر ، ضابط ، حکومت مأموری ، متباقیسی تجارتله اشتغال ایدنلردر . بوقدرلك بر قوتله حین حاجتده مملکتی تسکینه مقتدر کورونیان مستولیلر، آوروجه‌ده قولومبو لیمانده دائمی صورتده ایکی حرب کمیسی بولندیرمقده‌درلر. بکا قالیرسه بوفضله‌در. حکومت محلیه ایستدیکی وقت بورایه قوای امدادیه سوق ‌وایصاله مقتدردر. چونکه حرب ونقلیه کمیلری بووظیفه‌یی ایفایه مستعددرلر. عین زمانده هند جنوبی ایله آطه بیننده‌کی مسافه برکیجه‌لك مسافه‌دن عبارت اولوب ، مدراسدن ایکی کون ایچنده بورایه عسکر جلب ایتمك ممکندر .

کوبلیلر عنصری :

بونلر وقتیله اوروپالی اولوب بو آطه‌یه هجرت ایدرك مرور زمان وایام ایله یرلیلشمشلردر . بونلرده ایکی قسمه آیریلیر. برنجیسی فقیرالحال اولان پورتکیزلیلر، ایکنجیسی اولدقچه حال ووقتلری ایی اولان دوچلردر . پورتکیزلیلر بردرجه‌یه قدر کندی عادات قومیه‌لرینی محافظه ایده‌بیلمشلر وارەلرنده‌کی اتحاد نقطه‌سندن مجلس ادارهٔ ولایتده بر اعضایه مالك اولمغه موفق اولمشلردر .

دوچلرایسه آطه‌نك بوتون تجارتکاهلرنده اجرای کتابت ایتمکله اوقاتکذار اولمقده‌درلر . بك اوجوز بر معاش مقابلنده حکومت مأموریتلرینه‌ده تعیین ایدلمکده‌لر ایسه‌ده وظائف عالیه‌ده استخدام اولنمامقده‌درلر .

سینهالیلر :

آطه‌نك خاص یرلیلریدرلر . فقط بو آنه‌قدر جاهل ومتعصب برحالده قالمشلردر. زراعت وفلاحتده مهارت فوق‌العاده‌یه مالکدرلر . فقط مع‌التأسف کوندن کونه میسیونرلر بوجاهل زواللیلری انواع حیل ودسایسله اقناع ایدرك ، خرستیان ایدیورلر . خرستیانلغك عددی میسیونرلرك فعالیت وجدیتلری سایه‌سنده بو آطه‌ده کیتدکجه چوغالمقده‌در . هیچ برکوی یوقدرکه ، بو اپالسه‌نك بر ایکی کلیساسی، معبدی، مکتبی ، وعظ یری ، عشراتله آدملری اولمسون !

تامیللر :

بو عنصرده ایکی قسمدر . بری یرلی تامیللر اولوب، یوزلرجه‌سنه‌دن برو بورایه مهاجرت ایدوب یرلی حالنی اکتساب ایدرك، اطوار واخلاق قدیمه‌لرینی اونوتمشلردر . دیکری‌ده مدراسدن وهند جنوبیدن بورایه ایش کوچ بولمق ایچون کلنلردرکه، بونلرده عزت نفس، تربیه ، تهذیب کلیا مفقود اولدیغی کبی فکرلری، دوشونجه‌لری‌ده بك محدود ورنکلری سیم سیاهدر .

بو ایکنجی مقوله آطه‌نك اك سفلی ایشلریله اشتغال ایدوب اکمکلرینی قازانیرلر . مع‌مافیه سیلان آطه‌سنده تصادف ایتدکلری رفاه ونعمتی وطنلرنده بولەمازلر . آطه بونلر ایچون برنوع جنت تشکیل ایدیور .

مسلمانلر :

اسلاملر عن اصل موریس آطه‌سندن بورایه ایش وتجارت ایچون کلمشلردر. خطوط وجهیه‌لریله صلابت اخلاقیه‌لرینه باقیلیرسه بو موریسلیلر عن اصل عرب عنصر نجیبنه منسوب اولوب، آبا واجدادلری وقتیله حجازدن، مصردن حضرموت قطعه‌لرندن هندستانه وبورایه مهاجرت ایدوب یرلی قادینلرله ازدواج ومنا که نتیجه‌سنده بردرجه‌یه قدر اسکی عرق وقومیتلرینی غائب ایتمشلردر . لسانلری تامیل لسانی اولوب، عقل وذکا، تجربه وفطانت نقطه‌سندن آطه‌نك اك ممتاز عناصرندن معدود بولنوب، عزت نفسلرینی مستولیلره قارشو بحقٍ محافظه ایتمکله موفق اولمشلردر . بر مسلمان آچلقدن جان چیقه‌جق اولسه اصلا حماللق وامور سفلیه ایله اشتغال ایتمز . بالعکس دائما ناموسکارانه برصورتده تجارت وآلیش وریشله اوغراشیرلر .

سیلان آطه‌سنده میلیونلره مالك اسلاملرك عددی عشراته بالغدر .

مالایالیلر :

مالایا آطه‌سنك یرلیلری اولوب قرق اللی سنه‌دن اول بورایه عسکرلکله کلمشلر ایسه‌ده اخیراً عسکرلکدن چیقدقدن صوکره سیلان آطه‌سنده یرلشمکی ترجیح ایدن‌صنفدر . بونلر ملایم طبیعته مالك وصوك درجه مطیع اولدقلری جهتله حکومت محلیه طرفندن پولیسلکله، بلدی چاوشلغیله، بوکبی ایشلرله استخدام اولنمقده‌درلر. عین زمانده بالجمله هوتل اوشاقلری، تجارتخانه قاپوجیلری‌ده بوعنصر افرادندرلر.

قره‌دالیلر :

بونلر ایسه بك وحشی وتحف خلقت وطبیعته مالك کیمسه‌لردرکه ، دائما اورمانلرده، طاغلرده کزرلر .

سیلان آطه‌سنك جهت شرقیسنده واقع اولان قصبه وطاغلرده بونلره چوقجه تصادف ایدیلیر . فقط کیتدکجه عددلری اکسیلمکده‌در . حقیقی قره‌دالیلر اورمانلردن طیشاری چیقمزلر. دائما اوراده اله کچیره‌بیلدکلری بال ، وطیور حیوانات اتلریله تغذی ایدرلر . اوق ویای قوللانمقده بونلرك صوك درجه مهارتلری اولدقلری روایت اولنمقده‌در .

معیشت ، طرز تلبس، یمك ایچمك :

بالاده عرض ایلدیکم هرعنصرك کندیسنه مخصوص ملی طعاملری، البسه‌لری، طرز معیشتلری واردر . هربرینك البسه‌سی، یمه‌جکی، معیشتی، اخلاق دیکرینه بکزه‌مز . لسانلری‌ده آیریدر .

مثلا سینهالیلر صاچ بسلیورلر ایسه‌ده تامیللر قدر صاچلرینی اوزاتمیوب قیصه برحالده بولوندیررلر . عین زمانده باشلرینه سرپوش قویمیوب، هلال شکلنده برطراق طاقارلر . بعض یرلیلر صالی وجمعه کونی خیرسز کونلردن عد ایتدکلری جهتله ایام مذکورده هیچ بر ایشله اشتغال ایلمزلر .

عمومیتله آطه خلقی هندستان اهالیسنه نسبةً صوك درجه تمیز ونظیف بولنیورلر . همان هرکون یقانیرلر . البسه‌لری دائما تمیز وبیاضدر . بچاقلرینی علی‌الأکثر ایکلی ویاخود کتندن معمول پشتماللرله اورترلر .

سیلانده بلدی قانونلری‌ده برآز شدتلیدر. اهالی‌یی تمیزبولوندیرمغه قوانین بلدیه دخی چوق یاردم ایتمشدر. اهالی فقیر اولمغله برابر اللریله سومکورمك، سوقاقلرده توکورمك عادتنه مبتلا دکلدرلر. اك فقیر برکیمسه‌نك لااقل ایکی مندیلی واردر.

انکلیزجه(Cleanliness is next. or even superior, to Godliness. ضرب‌المثلی بزم (النظافة من‌الأیمان) حدیث شریفنه پك مشابهت ومطابقتی واردر . دیمك ایسترمکه نظافتی انکلیزلر قوانین ایله اهالی‌یه اوکره‌تیرلر . ظن ایدرمکه، بزم جبل باشاده عینی مه‌تودی استانبوله تطبیق ایتمکه چالیشمقده‌در . ذاتاً بشقه چاره واری یا ؟ !

خلاصه اوله‌رق سیلان اهالیسی نه‌چینلی، نه‌ده هندلی صاییلوب ، ایکیسنك آره‌سنده بر قومیت تشکیل ایدیورلر.

سیلان آطه‌سی : قولومبو ساحلندن　　　س . م . توفیق

دارالسلطنهٔ کابل

ادارهٔ سراج‌الاخبار افغانیه

سبیل‌الرشاد رسالهٔ معتبره‌سی ادارهٔ علیه‌سنه

افندم ،

حلب محفل عسکریسی مدیری ناظم بك افندینك لطفاً افغانستان مدرسه‌سی

شاکردانه . سبیل الرشاد کبی مسلمانلرك موجب افتخاری اولان یکانه رساله‌ٔ دینیه‌نك برسنه‌لك ابونه‌سنی ، هدیه ایتمسی بزی فوق‌العاده متأثر ایتمشدر . اشبو تحفه‌ٔ مقدسه‌دن صوك درجه ممنون اولان افغانلی طلبه‌لرك تشکرات متندارانه‌لرینك جریده‌ٔ معتبره‌کز واسطه‌سیله ناظم بك افندی‌یه بیان بیورلمسنی تمنی ایده‌رز .

هدیه‌ٔ قیمتدارك عثمانلی وافغانلیلر اره‌سنده‌موجود مودت وارتباط برادرانه‌نك تزیید وتقویه‌سنه بادی اولمسی‌ده آیریجه موجب شکراندر . باقی ، احترامات فائقه‌مزك قبولی مسترحمدر افندم .

۱۹ ذی‌الحجه سنه ۱۳۳۱ مدیرو سرمحرر

محمود طرزی

حجاج کرام

مکهٔ مکرمه‌دن بیروتده چیقان « الاقبال » رفیقمزه یازیلیور :

« بوسنه دکز طریقیله کله‌رك جده‌دن کچن حجاج کرامك عددی ۹۶ بیکه بالغ اولمشدر . بونلردن ۳۵ بیکی جاوه طرفلرندن اولوب قالانلری‌ده سائر ممالك اسلامیه اهالیسندندر . حجاز دمیر یولی واسطه‌سیله کلنلرك عددی‌ده ۴۰ بیك قدر تخمین اولنمقده‌در . ۲۰ بیك قدری اهل یمن ، ۴۵ بیکی‌ده جزیرةالعربك شرق وسائر قبائل منسوبیندن اولمق اوزره قره‌طریقیله دوغرودن دوغرو‌یه مکهٔ مکرمه‌یه کلمش اولانلرك مقداری ۶۵ بیك راده‌سنه چیقمشدر . مکهٔ مکرمه ، مدینهٔ منوره جده جوارندن بوسنه‌نك حج شریفنه اشتراك ایدنلرك عددی ۱۰۰ بیکدن زیاده اولدیغی ظن ایدیلمکده‌در . شوحاله کوره بوسنه عرفات وقفه‌سنده حاضر اولان حجاج کرامك عددی اوچ یوز بیکی متجاوز اولدیغی آکلاشیلیور دیمکدر .

« مبارك ذی‌الحجه‌نك غره‌سی جمعه کوننده‌ن ثابت اولوب عرفات وقفه‌سی جمعه ایرته‌سی اجرا ایدیلدی . مکهٔ مکرمه‌یه ایام تشریقك اوچونجی ، دردنجی کونلری ایندیلدی . صحت عمومیه‌یی اخلال ایده‌جك هیچ برحادثه وقوعه کلمدی . حمدالله حج شریف کمال عافیتله اجرا ایدیلدی .

« امنیت عمومیه‌یی بوزاجق حادثه‌لرده اولمدی ، دنیله‌بیلیر . بوخصوصده مکه امیرینك ابراز ایتدیکی غیرت هرحالده تبجیله شایاندر . هله جلد ، قطع ید ، قصاص کبی حدود شرعیه‌نك اجراسی خصوصنده‌کی تعمیم اورتالقده عمیق برتأثیر حصوله کتیردی . عرفات ، منا وسائر برلرده مناسبتسزلکی کوریلن ، خیرسزلغی دویولان ، حجاج کرامه ضرری دوقونان بدویلر اوزرنده بوشرعی جزالر بالفعل اجراده ایدیلدی . یوم تشریقك ایکنجی کونی ، بریسی « شباین » ، دیکری « عتیبه » قبائلندن « عمارقه » قولنه منسوب سوابق مکرره اصحابندن ایکی کیمسه‌نك خیرسزلق ایتدکلری عادل شاهدلرك شهادتیله وکندیلرینك اعترافلریله مرتبهٔ ثبوته واصل اولدیغندن با امر امارتپناهی اللری قطع ایدیلمشدر . بوجزانك دها دورت کیمسه اوزرنده اجرا ایدیله‌جکی روایت اولنیور .

مغرب ، مراکش ، طنجه طرفلرندن کلن حجاج کرام ، بوسنه فریضهٔ حجك ایفاسی ایچون بورالره کلمش اولان سابق امیرلری مولای الحفیظك شدتلی علیهنده بولنیور و « بایع المسلمین » لقبیله تحقیر ایدیورلر ..»

عجبا حقیقةً مسئله بویله‌میدر ، فاسلی حجاج کرام بوخصوصده آلدانمه‌یورلرمی ؟

مطبوعات

عالم اسلامی تهدید ایدن مرضلردن : قمار

مصرده چیقان « الشعب » جریدهٔ محترمه‌سی صره‌سیله برقاچ نومروسنك باش مقاله‌لرنی ، کیزلیدن کیزلی‌یه عالم اسلامی تهدید ایتمکده اولان « قمار » ك نفسه ، روحه ، اخلاقه اولان تأثیرات وخیمه‌سنی تشریحه حصر ایتمشدر .

بومقاله‌لرده ابتدا قمارك ماهیتی ، غایتی ، احوال عمومیه‌سی حقنده ایضاحاتده بولنیلیور . صوکرا وجوده ، اعصابه ، دماغه ، بناءً علیه اخلاقه اولان تأثیرات مضره‌سی حقنده فکرلر یورودیلیور . نهایت قمارك حیاتده اك بویوك رول ایفا ایدن قوهٔ عقلیه‌نك بیراغه‌سنه وکیت کیده بوسبوتون بوزوله‌سنه سببیت وردیکی نتیجه‌سنه دوغرو کیدیلیور ، بوخصوصده‌کی بوتون ایضاحلر پك وضوحلیدر .

فی‌الحقیقه قمار ، بلا استثنا بالعموم انسانلر آراسنده تعمم ایتمش روحی برخسته‌لقدر . هرقوم وعنصرك ، هرملتك بوخسته‌لقلری کندی استعداد وذهنیتلرینه کوره مختلف اویونلر شکلنده تجلی ایتمشدر . اسلامیتده ایسه بونلرك هرهانکی نوعی اولورسه اولسون نصوص قطعیه ایله تحریم ایدیلمشدر ، کندیسنده کیزلی وآشکار معنای قمار بولونان هر اویون اسلامیتده قطعیاً ممنوعدر . فقط بوتون بونکله برابر اهل اسلام آره‌سنده‌کی تعمم وانتشاری‌ده همان هیچ برملتك کندن اکسیك دکلدر . شهرلیلرمزدن ، قصبه‌لیلرمزدن باشلایه‌رق کویلیلرمزه ، حتی دها کوچه‌لکنی ترك ایده‌مین قارده‌شلریمزه وارنجه‌یه‌قدر هپسنده بوخسته‌لق واردر . سادات وشرفای کرام حضور کعبه‌ده بویوك بابالری وپیغمبر جلیلمزك نزد روحانیتلرنده ، تربه‌لرده ، حرم شریف جوارنده ؛ بکلرمز ، پاشالریمز ملتك سعادتی مقابلنده قوردقلری آشیانهٔ استراحتلرنده ؛ کویلولرمز قولبه‌لرنده ، متعفن قهوه‌خانه‌لرنده ؛ کوچه‌لرمزده چادیرلرنده ، سالاشلرنده‌یان کله‌رك بوخسته‌لق آلتنده قیورانیور ، هرکونك ساعتلرجه زمانی ، اللهك بخش واحسان بویوردیغی عقللرنی بواویونلرك بی‌سود نتیجه‌لری اوغورنده فدا ایدیورلر . برمسلمان قلبی ، حتی علی‌العاده برانسان قلبی طاشیان حمیتلی برکیمسه‌نك بوتون بونلره آجیامسی الدن کلمز . هله بزم کبی ، حیات ، معیشت ، فعالیت ، وظیفه نه‌دیمك اولدیغی آکلاشیله‌میان ؛ عمرك ، زمانك قدر وقیمتی تقدیر اولنه‌میان ملتلر آراسنده بوکبی نفسی ، روحی خسته‌لقلرك نه‌قادار الیم نتائج اخلاقیه واجتماعیه تولید ایده‌جکنی دوشونه‌رك متألم اولمامق قابل دکلدر . حضرت الله هپمزه توفیق وهدایت احسان بویورسون !

نصرانيت پروپاغانداجيلری وازهر

«المنار» مجله‌سی یازیور :

« کرك مصر ، کرك بلاد سائره‌ده خرستيان پروپاغانداجيلرينك اسلاملر اوزرينه اولان هجوملری بوسنه پك زياده شدت کسب ایتدی ؛ بتون میسیونر جمعیتلری بوخصوصده برلشدیلر ؛ بونلر ازهرده مجاور اولان بعض کیمسه‌لری اغوا ایله کندی دینلرینه جلب ایتمك ایچون وار قوتلرینی صرف ایدیورلر . اسلامیت حقنده طعن وتشنيعلر یاغدیریورلر . بز بیلیورزکه ازهرده‌مجاور اولانلر سنه‌لردن بری اوراده اقامت ایتدکاری حالده کتب عقائددن برکتاب آلوب اوقومایورلر ؛ بونلردن برچوقلری‌ده اوقودقلری عقائد کتابلرندن طوغرو بر معنا استخراج ایده‌میورلر . عقائد سنوسيه ، جوهره ، نسفیه شرح‌وحاشیه‌لری کبی متداول اولان بوکتابلری اکلایانلرده بونلردن خرستیان پروپاغانداجیلرینك شبهه‌لرینی ، اسلامیت حقنده‌کی طعن وتشنیعلرینی رد ایده‌جك بر معلومات الده ایده‌میورلر . چونکه بوکتابلرده بولنان مسائل محدوددر .

ازهرك مجلس اعلاسی، مجلس اداره‌سی دوشونمیوری‌که : بو مجاورلر ، ادیانه حریت طعنك مطلق براقیلدیغی ؛ هرسنه قرآن کریم ، نبی ذیشان حقنده طعن وتشنیع ایله طولو بیکلرجه کتب‌ورسائل طبع‌اولنان برمملکتده‌بولنیورلر!

ازهر هیچ دوشونمیوری‌که : بوکبی مملکتده عقائدك علم کلامك‌احتیاجات زمان ، احتیاجات مکانه‌موافق استدلال واستقلال‌طریق‌اوزرینه تعلیمی واجب‌در؛ عقائد سنوسیه ، نسفیه ، دوانیه بوزمانه کافی دکلدر ؟

مجلس بونی دوشونملی‌درکه عقائدك اصول تعلیمنده اولان بوضعفیتله برابر ازهرده جریان ایدن بوحال اسف اشتمال ، بعض مجاور جاهلرك تنصر ایتملریله عار وخجالتی موجب‌اولاجقدر . چونکه ازهر مجاورلرندن ولوکه‌بردانه‌سی تنصر ایده‌جك اولورسه بونی خرستیان پروپاغانداجیلری کرهٔ ارضده بولنان اك بیوك علوم اسلامیه مؤسسه‌سنك اسلامیتی مدافعه ونصرانیتك شبهه‌لرینی ابطالدن عاجز بولندیغنه حجت اتخاذ ایده‌جکلر .

بناءً علیه ازهر مجلس اعلاسی ایچون همان شو چاره‌لره توسل ایتمك واجب‌در : (۱) عقائد ، علم کلام تدریسنده جاری اولان اصولی تغییر ایدرك نصرانیتك شبهه‌لرینی ، اسلامیت علیهنه وقوع بولان طعن وتشنیعلری صورت قطعیه‌ده رد ایده‌جك برصورته افراغی : (۲) ازهر طلبه‌سنی نظام جدید ایله حصر ایدرك مجلس اداره ورواق شیخلرنجه بونلرك سیرت واحوالی سهولتله بیلنملی ، هرایسته‌ین طلبه ، خرستیان پروپاغانداجیلرینك محافلنه کیده‌مه‌ملی . اورایه کیتمکدن غرض نه‌اولدیغی ، بوخصوصده‌کی استعدادی اکلاشیلمادقجه هیچ برینه اذن ویریلمه‌ملی .

مأذوناً کیده‌جکی زمان کندیسنه‌لازمکلن وصایا ویرلملی، کلدکدن‌صوکره‌ده ایشتدیکی شیلرك نفسنده نه‌کبی تأثیرلر یاپدیغنی آکلاملی ، بومحافله کیده‌جك کیمسه‌لره مسلمانلق ایله نصرانیت بینده‌کی خلافه دائر موضوعلر اوزرینه‌یازیلان کتب نافعه‌یی اوقومق ایچون ارشاداتده بولونملی . بوشرائط داخلنده حرکت ایتمه‌ینلرك اسملرینی ازهرك دفترندن سیله‌رك حقیقت حالی‌ده اعلان ایتملی ، که بشقه‌سی‌ده بوصفتده بولنه‌ماسین . مجلس رأیمزی قبول‌ایتدیکی زمان شوقدرجق اجمال کافی کله‌جکی‌جهتله تفصیلدن مستغنی‌در . « والله یقول الحق وهو یهدی السبیل »

* *

« المنار » مجموعهٔ دینیه‌سندن مآل وخلاصةً نقل ایتدیکمز شو مقاله هم شایان دقت ، هم‌ده موجب عبرت‌در . میسیونرلرك فعالیتنه ، علمای اسلامك‌ده همتسزلکنه باقکزکه ازهرده بولنان مسلمانلری — هم‌ده تحصیل علم ایله مشغول اولانلری — بیله خرستیان یاپملرندن قورقولیور !

بزم علمای کرام ایسته‌دکلری قدر قهوه کوشه‌لرنده ورثهٔ انبیاز دیه باغرمقده دوام ایتسونلر ؛ حریفلر کمال جسارتله کیده‌رك جامعلرده‌کی مسلمانلری بیله خرستیانلغه دعوت ایدیورلر . الله کوسترمسون میسیونرلرك مصرده‌کی فعالیتی تمامیله استانبولده‌ده کیره‌جك اولورسه استانبول علماسی جامعلره درس اوقوتمیه‌ده کیده‌میه‌جکلر کبی کورونیور . چونکه آلت مدافعه ، نقصان‌دکل ، هیچ یوق ! بوراده طوبی ایکی میسیونر اولدیغی حالده‌اونلر بیله یتوب‌آرتیور . فاتح ، بایزید کبی جامع شریفلرك اوکلرنده طولاشه‌رق طلبهٔ علومه ، مکتبلیلره مجاناً ؛ هم‌ده کول یوز ، طاتلی سوز ایله ؛ اسلامیت حقنده طعن وتشنیع ایله طولو رساله‌لر توزیع ایدرك اونلری اغفال ایتمکده اولدقلری حالده ورثهٔ انبیا اولانلر سس بیله چیقارامیورلر !

کچن کون اداره‌خانه‌مزه کلن مدرسة‌الواعظین طلبه‌سندن برذات نقل ایدیوردی : میسیونرلردن بری مدرسة‌الواعظینك قپوسی اوکنه کیده‌رك طلبه‌لر چیقنجه یانلرینه صوقولمش ، اونلره معهود رساله‌لردن ویره‌رك کندیلریله‌مباحثه ایتمك ایسته‌مش ، فقط طلبه‌لر هپ بردن یانندن طاغیلوب کیتمشلر . بونی‌حکایه ایدن ذاته : — نیچون طاغیلدیکز دیه سؤال ایدنجه ؛ دیدی‌که : — بزده اوکا قارشی استعمال ایده‌جك آلت مدافعه یوق ؛ بناءً علیه طاغیلمقدن بشقه نه یاپه‌بیلیرز ؟ مباحثه‌یه کیروبده مغلوب اولمقدن ایسه هیچ کیرمه‌مك دها خیرلی دکلی‌در ؟

بردرجه‌یه قدر تنور ایتمش بولنان مدرسة‌الواعظین طلبه‌سی بویله اولورسه دیکرلری بونلره قیاس ایدلملی‌ده آرتیق؟ بوکبی حالاتك‌سبب یکانه‌سی‌بولنان اصول تدریسمزی زمین وزمانه کوره اصلاح ایدرك میسیونرلر ایله مباحثه‌یه کیرنجه اونلرك باطل ادعالرنی‌اسکی پاچاورا کبی یوزلرینه چارپاجق طلبهٔ علوم یتشدیرمه‌یه باقه‌لی‌در . والاخسران محقق‌در .

طاك

ازمیرده انتشاره باشلامش اولان « طاك » رفیقمزی کمال صمیمیتله تبریك ایلر وبرنجی صاییسنك ایلك صحیفه‌سنده « مقصد ومسلك »عنوانی آلتنده چیزدیکی خط حرکتی براقیه‌رق موفقیتله ایلرولمسی ایچون دعالر ایدرز .

شهبال مجموعه‌سی

مندرجاتی خصوصنده پك‌ده معین برغایه تعقیب ایتمه‌مکله برابر ، کوچوك ملاحظه‌لر ایله قارئلرینك پیش مطالعه‌لرینه وضع‌ایتدیکی الواح نفیسه‌نك حسن انتخاب وتمثیلنده بویوك برتکامل کوسترن شهبال مجموعهٔ مصوره‌سی ۸٦ نجی.عددینك ۲٦۵ نجی صحیفه‌سنده بوتون مسلمانلرك عبرت وتأثرله کورمسی لازم کلن دورت فجیع لوحه کوستریور : قرق کلیساده‌کی بویوك وقاپان جامع شریفلریله ادرنه قراسندن قویون کاوور کوینده‌کی مسجد شریفك حال خرابی وپریشانیلری.. شراب دپوسی اتخاذ اولنان دیکر برقریه‌ده‌کی جامع شریفك‌قوچولرله دولو بر رسمی.. بوتون او الیم حقیقتلری ، کوزلرمزك اوکنده بوتون فجاعتلریله جانلاندیران بورسملر کورولدکدن‌صوکرا مجموعه‌نك‌شو‌یولده برمطالعه‌سنه تصادف اولنیور :

« ادوار اخیره‌ده محضا مسلمانلق سببیله دشمنلردن کوردیکمز معاملات وحشیانه — زبدهٔ اولسون — حقیله تقدیر ایدیلدکجه صوك انتباهیه‌مزك صمیمیتی تکمل ایتمش اولاماجقدر . رساله‌مز اووحشتلری قدرتی نسبتنده بر بلاغتله تلقین وارائه‌یه چالیشمقده وبویله یاپارکن وطنه قارشی وظائفندن برینی ایفا ایلدیکنه قانع اولمقده‌در . قارئلر ، برعبادت ساکنانه‌یه ملجاء اولمقدن باشقه قباحتی اولمیان جامعلرك ناصل براطراد لایتغیر ایله یقلدیغنی ، یاخود —

خراب ایدیلدیکی زمان — شراب ده‌بوسی اتخاذ اولندیغنی البته عبرت ودقتله مشاهده ایده‌جکلردر .

اونوت فلاکت شخصیه‌نك سببنی
فقط حقارتی عفو ایتمه والده‌ك وطنه . . . »

بر ده ۲۷۱ نجی صحیفه‌سنده بوتون مسلمانلری قان آغلاده‌جق غایت آجیقلی ایکی رسم درج ایدیلمشدر . بونلردن بری بر راهبه‌نك تحت حمایه‌سنه صیغنمش بویوك کوچوك زواللی ایکی ئوکسز همشیره‌یی ، دیکری‌ده بر راهبك یانده‌کی ئوکسوز بر چوجغی ارائه ایدیور، رسملرك آلتنده‌ده رساله‌نك شویولده بر مطالعه‌سی واردر :

« یوزباشی عاصم بك اسمنده بر عثمانلی ضابطنك حرمی اولان صدبرك خانم دده آغاجده بولغارلر طرفندن شهید ایدیلمش وبوبیچاره قادینله ینه اوقدر شایان مرحمت اولان ضابطك ئوچ چوجغی آنا شفقتندن — اوکا اك زیاده محتاج اولدقلری بر دورهٔ حیاتیه‌لرنده - محروم قالمشلردی. رسملرنی یوقاری‌یه درج ایتدیکمز بو ئوچ ئوکسوز اوراده راهب وراهبه‌لر طرفندن تحت‌صیانته آلینمش وصلیب نامنه ایقاع اولونان یوجریحه ینه صلیبك تحت تداویسنه تودیع اولونمشدر . فقط عجبا شهید اولان (صدبرك) لر بردانه‌دن ، ئوکسوز قالان یاورولر ئوچ دانه‌دن عبارتمی‌در ؟ ئوته کیلر — حتی بلکه بر آزده بریکیلر — ایچون برشی دوشونمك بزه مترتب دکلی‌در ؟.. »

حیات اقوام اسلامیه

باشقیرد مسلمانلری

قازانده چیقان « قویاش » غزته‌سندن ترجمه واقتباس اولنمشدر :

« بله‌به‌ی » [۱] طرفلرنده‌کی باشقیرد [۲] کویلری اکثریت اعتباریله بویوك نهرلرك ساحللری بوینده تأسیس ایدیلمشلردر . « آبق » ، « دیم » ، « اورشاك » نهرلرینك ایکی ساحلی بوتون باشقرد کوی وقیشلالریله دولودر . برقاچ سنه اولری بوتون بو کنیش صحرالرده هب باشقیردلرك آتلری،قویونلری، صیغیرلری، داوارلری اوتلایوردی.

ساکنانه آققده اولان نهر بویلرنده‌کی چالیلقلرده ، قامیشلقلرده باشقیردلرك قاز ، اورده‌ك، هندی کبی مختلف جنسلره منسوب حدسز، حسابسز چوق اولان قوشلری اوچوشیوردی . فقط شیمدی حاللر ده‌کیشمکه باشلادی . اورتالق ، کنیش صحرالر دارالیور . باشقیردلر یرلرنی یاواش یاواش اللرندن چیقاریورلر . او کوزل یرلر مختلف اللره کچیور. بورالره آقین آقین مهاجر کلیور . شیمدیلك بر باشقیردکوینك بولندیغی یرده همان بش اون ده یابانجی روس کویلری پیدا اولدی . .

یرلری دارلاشنجه حیوانلری‌ده یواش یواش آزالان باشقیردلر آرتق او اسکی بوللق حیاتی یاشه‌یه‌میورلر . سوت ، یوغورت ، قیمز ، ات.. آرتق اسکیسی کبی چوق ده‌کیل ، هرحالکی بر شاعرانه حسك الجاسیله باشقیردلر کندیلرینك اوته‌دنبری سه‌ودیکلری نهر بویلرنی ، چالیلقلرنی یابانجیلره قابدیرمامش اولدقلرندن قوش بسلمك خصوصنده ینه اسکیسی کبی دوام ایدییورلر . آتلری ، صغیرلری ، قویونلری یوزده سکسان اکسیلمش اولمقله برابر ، قوشلری ینه اسکیسی قدر چوقدر . نهر سواحلی ینه او اسکی ملی منظره‌سنی محافظه ایتمکده‌در . ذاتاً باشقیردلر اوته‌دنبری او کوزل نهرلرینه قارشی بویوك بر مفتونیت کوستریورلر . وقتیله آت ، قویون آرقه‌سندن قوشان باشقیردلر، آرتق قاز اورده‌ك تربیه‌سیله مشغول اولیورلر . وقتیله آتلرینك کثرتیله ، صغیرلرینك چوقلغیله، قصیراقلرینك سوتلکیله افتخار ایدن باشقیردلر آرتق آقار صولریله، دیملریله، اورشاكلریله ، افتخار ایدیورلر؛ شرقیلرنده ، تورکیلرنده بو نهرلره بویوك بر موقع ویریورلر .

باشقیردلر آراسنده‌کی « قازبایرامی » ده ذکره شایاندر . فقط بو بایرام ارککلردن زیاده قادینلره مخصوصدر . کوز کونلری هوالر صووومغه باشلایجه نهر بویلرنده ، اکین طوپلانمش تارلالرده یورویه‌رك سمیرمش اولان قاز، اورده‌کلری کسوب تمیزلمك، توکارینی یولمق ایچون قادینلر ، قیزلر آراسنده ئه‌مه‌جه‌لر طوپلانیور ؛ ئه‌مه‌جه اثناسنده شن ، شاطر اولمق ده عادات ملیه‌دندر .قازلر، اورده‌کلر یولینیرکن نه‌قدر سوز سویله‌نیرسه کله‌جك سنه‌ده قوشلر او قدر چوق، نه قدر چوق کولینیرسه توکلرده اوقدر چابوق یولینیرمش ؛ ایشته بونك ایچون بو عادتلره پك زیاده رعایت ایتمکه چالیشیلیور . شطارته مخالف بر حرکتده بولنمق ملی بر بدعتدر .

ایش تمام اولونجه قادینلر ، قیزلر بایراملق ملی البسه‌لرنی کییوب ئه‌وك بویوك اوطه‌سنده اجتماع ایدیورلر . داری اونندن قاز یاغیله پیشیریلمش بیلن (چوره‌ك کبی برشی) ایله چای‌ده‌حاضر اولیور .چای ایچیلیور . بیلن یه‌نیلیور . یاشلی قادینلرده باشقیرد حیاتنك ماضیسنه دائر تاریخی ماصاللر روایت ایدییور. ماضیده‌کی فوق‌الطبیعه اولان قهرمانلرندن بحث ایدییورلر . کنجلرده کمال خواهشله دیکله‌یورلر . صره کنجلره کلیور . بونلرده باشقیردك اوزون پرده‌لی ملی شعرلرنی سویله‌یور ، حاضرونی مست ایدیورلر. بو صورتله اوچ درت ساعت کچیور . آرتیق اقشام یمکی‌ده کلمش اولیور . قازیاغیله پیشیریلمش داری بوتقاسی (پلاو یاخود لاپا) ، ات یه‌نیلیور . صوکرا « ئولوش » یعنی قاز اتندن حصه‌لرینه اصابت‌ایدن پارچه‌لر ویریلیور. ئولوش، ئه‌مه‌جه‌یه اشتراك ایدن هرکس ایچون قازك « اورته‌جیلکی » ایله بر بودی ، یارم یوره‌کی، یارم باشی ، بر باجاغی ویریلیور. ئه‌مه‌جیلر ایچون موجود قازك یاریسنی پیشیرمك‌ده عادتدر.

شوحالده یکرمی قاز کسن کیمسه‌نك اون دانه‌سی ئه‌مه‌جیلر ایچون پیشیرمه‌سی لازم دیمکدر . ئولوشلر اولره کتیریلور. قازلرك ئولوشلری، چیقاریلمش کوده‌لری‌ده ئه‌رککلرك حصه‌سی دیمکدر . قادینلر کیدنجه ئه‌رککلر چاغیریلیر . بونلرده‌ده قاز یاغینده پیشریلمش یمکلر یه‌دیریلور .

[۱] اوفا ولایتی داخلنده بر سنجاغك اسمیدر .

[۲] باشقیردلر ، تورك ـ تاتار قومنه منسوبدرلر . شیوه فرقیله تاتارجه قونوشورلر ، هپسی مسلماندر . روسیه‌نك بوکونکی تشکیلات ملکیه‌سنه کوره اوفا ، اورنبورغ ، سمارا ولایتلری داخلنده‌کی کنیش باشقیرد اراضیسنده ساکندرلر .

§ باشقیردلر ، بزم آنادوللیلر کبی اکثریت اعتباریله تنبلجه‌درلر . یرلری کنیش ، مملکتلری واسع اولمغله برابر چالیشماق یوزندن آزه قناعت ایده‌رك وقت کچیریرلر . صوك کونلرده شو تنبللکلری ، حیاتی تقدیر ایده‌مه‌لری یوزندن کنیش یرلری‌ده دارالمغه باشلادی . اهمیتسز بر پاره ، یاخود بر چوال اون ، یاتاتیس ایچون دونوملرله اراضی‌نی باشقه‌لرینه صاتمق باشقیردلر آراسنده عادتدر . بویله اوجوزلقله الده ایدیلن باشقیرد یرلرنده برچوق یابانجی کویلر تأسس ایتمشدر . حالاده بوکبی اویغونسزلقلرك اوکی آلینه‌بیلدیکی یوقدر . معارفلری‌ده بزم آنادوللی قارده‌شلریمز ککندن ایلروده دکیلدر . مکتب ، مدرسه‌یه اولان احتیاج باشقیردلر آراسنده پك آز تقدیر اولنیور . صوك کونلرده بوجهت آز چوق اکلاشیلمغه باشلامش اولمغله برابر ، هنوز لزومی قدر ایلرلەیه‌مه‌مشدر . هرکویده کوزل جامعلر یوق دکیل ایسه‌ده ، اهالی عبادت خصوصنده خیلی تنبلدرلر . بعض کویلك جامع قاپولری آنجاق هفته‌دن هفته‌یه آچیلیورمش . . ذاتاً حیات ، معیشته عائد وظائفك ایفاسنده تکاسل کوستره‌نلرك ، وظائف دینیه‌لرنده جدیت وانتظام آرامق عبثدر .

شئون

طرابلس :

مجاهدین اسلامیه‌نك احوالی . — بالعموم مطبوعات اسلامیه‌ده طرابلسده‌کی مجاهدین محترمه‌نك احوالنه دائر خبرلر سیره کلدی . اصل دارالخلافه اطرافنده جریان ایدن فلاکتلر او اوزاقده‌کی قارده‌شلرك نه حالده بولندقلرینی دوشونمکه وقت بیراقدی . بوتون بونکله برابر اوراده‌کی قلبلری نور ایمانله دولو عزمپرور عزیز قارده‌شلریمزك اویله قولای قولای کفره ، صلیبه بویون نه که‌یه‌جکلری مأمولدر . ذاتاً اوته‌دن بریدن ، بعض اجنبی منبعلرندن ترشح ایدن خبرلرده بوجهتی تأیید ایدیور . آکلاشیلدیغنه کوره مجاهد قارەشلریمز دشمنله ، کفرله چارپیشمقده دوام ایدییورلر . عالمك ربی ، مسلمانلرك معبودی ، حقیقتك حامیسی اولان بیوك اللهمز ، دین ، ایمان ، وطن یولنده‌کی مجاهده‌لرنده کیاست کوستره‌ن اخوانمزك یاردمجیسی اولسون !

بعض غزته‌لرده اوقوندیغنه کوره ایتالیانلر طوپ ، تفنك قوتیله باشه چیقه‌مدقلری بو آلی اردونك بیوك دعاجیسی اولان شیخ سنوسی حضرتلریله باریشمق ایسته‌دکلری آکلاشیلیور . اوللری کوروب قونوشمق اوزره اسلامیت ادعاسنده بولنان منافقلردن برقاچینك استیجار ایدیله‌رك شیخ سنوسی حضرتلرینك حضورینه کوندریلمش اولدقلری بعض عربجه غزته‌لرده کوریلدی ایدی . بالطبع سنوسی حضرتلرینك بو منافقلری قوغمش اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز . بو دفعه‌ده کوریشوب کویا مذاکراتده بولنمق اوزره ه‌ریتره والی عمومیسی مارکی سالغاتور مأمور ایدیلمش ایمش .. بقالم بونك آله‌جغی جواب نه اولور ...

روسیه :

غرهٔ محرم الحرام وعالم اسلام . — قازان غزته‌لری ، بوسنه محرم الحرام غره‌سنك ۱۷ تشرین ثانی بازار کوننده اعتبار ایدیله‌رك یکی سنه باشی اولمق مناسبتیله اوکون مغازه‌لر ، دکانلر ، فابریقالر قاپانه‌رق بایرام یاپیلمش تبریکات را ایدیلمش اولدیغنی یازیورلر .

مصرده ، بیروتده ، شامده ، طرابلس شامده .. چیقان بوتون غزته‌لر ، مجموعه‌لر ، سنهٔ جدیدی تهنیه وکچن سنه‌یی‌ده تشییع ایده‌رك اوزون سیاسی ، ادبی مقاله‌لر قصیده‌لر یازدیلر . جناب حقدن بوسنه‌یی ، کچن سنه کبی منحوس دکل ، بوتون عالم اسلام ایچون مبارك ایتمه‌سنی ایسته‌دیلر ، دعالر ایتدیلر . باری بزده شماللی ، جنوبلی مسلمان قارده‌شلریمزك ایتدکلری دعالره « آمین » دیه‌لم ! ..

قفقاسیا :

نشر معارف جمعیتی . — (باکو) ده اسلاملر طرفندن تأسیس ایدیلن « نشر معارف جمعیتی » نك شیمدیدن ۱۳ مکتبی و ۲۸ معلمی وجوده کلمش وبو مکتبلره دوام ایدن شاکردانك مقداری‌ده (۹۸۳) ه بالغ اولمشدر . مکتبلرك اکثریسی شهر مذکور جوارنده‌کی فقیر اسلام قریه‌لرنده مؤسس بولونمقده‌در .

تورکستان :

تورکستانده اسلام کتبخانه‌لری . — تورکستانك الڭ مهم مراکزندن (خوقند) شهرنده اسلام کنجلرینك همتیله « منصوریه کتبخانه‌سی » اسمیله بیوك بر دارالمعارف تأسیس ایدیلمشدر . مذکور کتبخانه یکی واسکی هردرلو آثار ترکیه‌یی جلب ایتمکده بولونمشدر . شهر مذکور اسلاملری بویله بر مؤسسه‌نك وجوده کلسندن غایت ممنوندرلر .

هندستان :

هندستانده انتباه ملی . — هندستاندن کلن خبرلره کوره مسلمان ، براهمه بالعموم هندلیلر آراسنده شدید بر هیجان حکمفرمادر . هندستانك هرطرفنده بیوك اجتماعلر ، میتینغلر ترتیب ایدیلیور ؛ اسلام ، براهمه خطیبلری هیجانلی خطبه‌لر ، نطقلر ایراد ایدییور ، جنوبی آفریقاده‌کی هندلیلره قارشی روا کوریلان مظالمی ، تقبیح ایلیورلر . اصل مظلوم اولدقلری ، حکومتك انکلیزلره نظراً مستثنا ودها شدتلی قانونلره تابع بولندیرمق ایسته‌دکلری جنوبی آفریقاده‌کی هندلیلر ، یالکز میتینغلر ، اجتماعلر ترتیب ایتمکله اکتفا ایتمه‌یورلر ؛ بلکه جدی ، مهم نمایشلر اجراسنه قالقیشیورلر : هپسی حقوق ملیه وحیاتیه‌لرینك مدافعه‌سی ایچون سسلرینك چیقه‌جغی قدر باغیریورلر . حتی صوك کونلرده کلن بعض خبرلره کوره دربان جهتلرنده‌کی نمایشجیلر بوتون غلبه‌لکلریله شهرك استاسیونی اوزرینه یورویه‌رك ترەنك حرکتنه مانع اولمشلردر . بعض طرفلرده ضابطه ایله نمایشجیلر آراسنده قتال دخی وقوعه کلدیکی روایت اولنیور . اهالیده عمومیت اعتباریله بیوك بر هیجان موجود . بیاضلر خوف وهراس ایچنده ایمشلر ..

دیلی نیوز غزته‌سی بوخصوصه دائر نشر ایتمش اولدیغی بر مقاله‌سنده دیورکه :

«جنوبی آفریقاده ، ناتال طرفلرنده حکومتك قوت ومظاهرتنه مظهر اولان مؤسسه‌لرك ، قاپیتالیستلرك ، هندلی عمله‌یی جبر وتضییق آلتنده ، حتی بعضاً صوپا وره‌ونور ایله تهدید ایده‌رك چالیشدیرمقده اولدقلری خصوصنده‌کی روایتلر بوسبوتون مبالغه‌دن خالی اولمامقله برابر ، اساسندن دوغری دکلدر ، دیمکده موافق انصاف اولەماز . ناتال طرفلرنده هندلیلره ، هندلی عمله‌یه قارشی سؤ

معامله ایدیلدیکی هیچ شبهه‌سزدر . صورت ظاهرده یوللرك حمایه ایدیلدكلری، ایجابنه كوره محاكمه‌یه مراجعت ایده‌رك شكایت ایتمكه حقلری بولندیغی..معلوم ایسه‌ده، هیچ بری جدی دكل، هپسی صوری شیلردن عبارت، كوزبویاسی‌در. دوغروسی آفریقای جنوبی حكومتك هندلیلره، هندلی مهاجرلره قارشی تطبیق ایتمك ایستدیكی سیاست یك‌ده حكیمانه، عادلانه اولماسه كرك ... جنوبی آفریقا حكومتك بویله مسئله‌لری بویوك بریتانیا ایمپراطورلغی داخلنده‌كیلره حس ایتدیرمه‌یه‌رك یاتیشدیرمغه چالیشمق اقتضا ایدردی . مادامكه ایش بو راده‌یه وارمشدر؛ شو حالده بزم دیه‌جكمز سوزده یك قیصه ویك قطعی‌در؛ بز هانكی جنس وملتدن اولورسه اولسون تبعه‌مزك ظلم آلتنده ایكله‌مه‌لرینی ایسته‌مه‌یز ؛ بز، بوتون تبعه‌مزك سعادتنی آرزو ایدرز . آنكچون بوكبی حاللره بر آن اول نهایت ویرمك لازمدر ... »

ایشته بوتون بو وقعه‌لردن آكلاشیلیوركه هندستانده بویوك بر انتباهك مقدمه‌لری كورونمكده‌در . هله مسلمانلر ایله براهمه‌لرك بو خصوصده توحید فكر ایتمش اوله‌لری پك زیاده نظر دقتی جالب اولسه كرك . چونكه شیمدی‌یه قدر بوایكی بویوك عنصر ، امللری مختلف اولمامقله برابر ، مساعیلرینی برلشدیرمه‌یورلردی . بووقعه كوستریوركه بوایكی عنصر آراسنده‌كی آكلاشامه‌مزلق آرتق زائل اولمق اوزره‌در . مأمولدركه بوندن صوكرا بوتون تشبثلرنده توحید مساعی ایتمكه موفق اولورلر .

اسكندر شاهك وصیتی . — هندستانك پیشاور شهرنده‌كی علمای سلامیه‌دن سید اسكندر شاه ، صوك زمانلرنده عائله‌سی افرادیله معیتنی حضورینه جلب ایدرك : « سزه صوك بر وصیتده بولونه‌جغم ، صاقین سوزیمی كسمیكز وسوزلریمی ایجه دیكله‌یوب اجراسنده اهمال ایتمیكز » دیمش وبو وصیتی بروجه زیر تقریر ایتمشدر : « پادشاهه اطاعت واسلامیته أولنجه‌یه قدر خدمت ایدیكز » اسكندر شاه وصیتنی متعاقب ترك حیات ایتمشدر . رحمة الله علیه رحمةً واسعةً

انكلتره :

لوندره‌ده جمعیت عمومیهٔ اسلامیه‌سنك تكرار تشكلی . — تایمس غزته‌سی یازیور : «لوندره جمعیت عمومیهٔ اسلامیه‌سی تكرار تشكل ایتمشدر . رئیس (امیر علی) ، رئیس ثانی (لطیف) وفخری وزنه‌دار (عتیق) افندیلر استعفالرینی كری آلمشلردر . اخیراً عقد ایدیلن بر اجتماعده (آغاخان) طرفندن هندستاندن مرسول بر تلغرافنامه‌ده مشار الیه ریاست فخریه‌یی قبول ایتدیكنی بیلدیرمش اولمغله ایجابی اجرا ایدلمشدر. هیئت استعفالرینی كری آلان ذوات ایله آغاخانه تشكرات مخصوصه‌سنی بیلدیرمشدر.

« جمعیتك تكرار تشكلی بر امر مسعوددر ،كه اخیراً بیان ایتدیكمز وجهله بعض كنج اسلاملرك حركاتی اوزرینه تحدث ایدن بر بحرانی ازاله ایتمش اولیور . مقدما آغا خان حضرتلری طرفندن جمعیتك تكرار تشكلی ومحادثك تأسی حقنده درمیان ایدیلن امیدلر قوه‌دن فعله چیقمش دیمكدر .

« محمدعلی ووزیر حسن نام ذوات طرفندن توصیه ایدیلن مسلك مفرطانه‌دن تحدث ایدن اختلاف هند جماعت اسلامیه‌سنك مجرب ومحاكمه‌لی اركان مهمه‌سنك مظاهرتیله برطرف اولمشدر . هندستانك الك مهم جماعات اسلامیه‌سی امیر علی حضرتلرینك تكرار وظیفهٔ ریاستی درعهده ایتمسنی رجا ایتمشلر ومشارالیه‌ده بونی قبول ایتمشدر .

« (لورد قربو) ایله میستر (آسكیت)ك اسملری اولجه ذكر ایدیلن ایكی كنج اسلامی قبولدن امتناع ایتملری‌ده هندستان افكار عمومیهٔ اسلامیه‌سنی تطییب ایتمش وجمعیتك تكرار تشكلی خصوصنده برعامل دیكر تشكیل ایلشدر . »

بو خصوصده سبیل الرشادك ۲۷۲ برنجی نسخه‌سنك ۱۹۱ نجی صحیفه‌سنده ایضاحات واردر . بو فقره‌نك لدنیاتنی آكلامق ایچون او مطالعاتی كوزدن كچیرملی‌در .

چین :

چین مسلمانلرنده حركت . — لوندره‌دن « نوویه‌ورمیا »غزته‌سنه یازیلیور : «پكیندن آلنان خبرلر، چینك غرب شمالی جهتنده بولنان قانسو ولایتی مسلمانلرینك جمهوریته قارشی قیام ایتدكلرینی مشعردر. ارباب قیامك رئیسی بولنان جنرال معانلیانك تحت قومانداسنده یكرمی بیك عسكر بولنمقده‌در . قانسو امیری ایله برلكده حركت ایتمكده اولان جنرال معانلیا بتون چین مسلمانلرینی چین حكومتندن آیرمق فكرنده‌در . »

افغانستان :

افغانستانده بر مطبعه . — افغانستان شهزاده‌لرندن عنایة الله خان (كابل) ده كندی مصارفیله غایت معظم بر مطبعه تأسیس ایتدیرمشدر. مطبعه‌ده ایلك طبع ایدیلن كتابلر مشهور (ژول ورن) ك « سكسان كونده دور عالم» نام اثرینك فارسی ترجمه‌سی ایله،غایت قیمتدار بر مجموعهٔ ادبیات فارسیه‌در .

محررلره حرمت . — افغانستان امیری حبیب الله خانك اوچنجی مخدومی سردار امان الله خانك افغانستان محررین جدیده‌سندن محمود طرزی نام ذاتك كریمه‌سیله عقدی اجرا ایدلمش وامثالسز صورتده مطنطن بر ولیمه ترتیب ایدلمشدر . شیمدی‌یه قدر شهزاده‌لرك ازدواجنده اصیلزاده‌لك آرانیركن بودفعه صرف قیمت علمیه‌یه اهمیت ویریلمش اولمسی شرف نسلی شرف علمدن دها معتبر طوتمقده اولان افغانستان افكار عمومیه‌سنه پك عظیم تأثیر اجرا ایلمشدر .

ایتالیا :

فقه مالكی‌نك ایتالیانه لسانه ترجمه‌سی . — الیوم رومادہ بولنان غایت موثوق برذاتدن صورت خصوصیه‌ده وقوعبولان استخباراتمزه كوره ایتالیا حكومتی فقه مالكی‌یی ایتالیان لسانه ترجمه ایتدیریور ایمش . بوندن مقصدی طرابلس غربده تطبیق ایده‌جكی قانونلری اورا اهالیسنك مذهبنده اولان مذهب مالكی‌یه كوره تنظیم ایتمك ایمش !

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هر حالیكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مكتوبلرك امضالرك وضع واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی، ان ایه‌ده‌ن اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئولی : ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد ٢٧٦ — ٢٦ محرم ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٢ كانون اول ١٣٢٩ — جلد ١١

نسائیات

ینه تستر مسئله‌سی

كوریبورزكه قادینلرك آچیق كزمسی طرفداری اولانلرك قلبلرنده شبهه اكسیك اولمایور . صوك كونلرده حقوقیوندن عبده افندی حضرتلری بو موضوعه دائر متسلسل برطاقم مقاله‌لر نشر ایتدی . تستره دینی ، اجتماعی ، اقتصادی جهتلرندن هجوم ایتدی . بزده كندی مسلكمزی مدافعه ایچون مشارالیهك مقالات متسلسله‌سنی تعقیب ایتمه‌یی الزم كوردك . ذاتاً بوكبی اجتماعی مسائلی اورته‌یه آتمق هیچ برزمان فائده‌دن خالی اوله‌ماز .

شیمدی كندیلریله مناقشه‌یه كیریشمزدن اول شوراجقده ایلك مقاله‌لرینی تلخیص ایتمه‌مز ایجاب ایدیور . تاكه قارئین كرام بوبابده رأیینی ویره‌بیلمك ایچون هر ایكی طرفك سوزلرینی دیكله‌مش اولسون .

بویوریورلركه : « نه قرآنده ، نه‌ده حدیثده قادینلرك مستوریتی ، اركككدن قاچملرینی ، اركككلرله اختلاطده بولونملرینی ، یوزلری آچیق اولدیغی حالده سوقاغه چیقمه‌لرینی نهی ایدن بر نص یوقدر . یالكز علیه الصلوة والسلام افندمزك زوجاتنه تستری امر ایدن آیتلر واردركه بونلرده‌كی امر انجق اونلره مخصوصدر . سائر مسلمان قادینلری بو امر ایله مكلف دكلدر .

فقها دیورکه : قادینك یوزی ، اللری ، آیاقلری نامحرم دكلدر . اوحالده قادین اركككلرله اختلاط ومعاشرتده بولونه‌بیلیر . بوندن‌ده كندیسنه هیچ بر وبال ترتب ایتمز . فقهادن بعضیسی قادینك حاكم اوله‌بیلمسنی تجویز ایدیور . شو وظیفه طبیعیدركه اوقادینك كرك محكمه كاتبلریله اختلاطنی ، كرك اصحاب مراجعاتله قارشی قارشی‌یه كلمسنی ایجاب ایدر .

مستوریت بزم ایچون نه بر عادت قومیه ، نه‌ده دینیه‌در . آنجق زنكین طبقه‌یه مخصوص بر اعتیاددر . ذاتاً ثروتك اویله ساحر بر قوتی واردركه چیركینی كوزل كوستر ، دینی ، اخلاق حیله‌یه ، ریایه پرده كبی قوللانیر .

كویلی قادینلر آچیق اوله‌رق چیقدقلری كبی فقیر طبقه‌یه منسوب قادینلرده بویله‌در . بونلر بوتون ایشلرده اركككلرینه یاردیم ایدرلر ، زنكین قادینلرینك محسودی اوله‌جق بر حریت ایچنده یاشارلر . بز ، اونلرك شو حالنی مؤاخذه ایدن هیچ كیمسه كورمیورز . بونكله برابر بوحر قادینلر اخلاق فاضله صاحبیدر . ملتك اكثریتی‌ده بونلر تشكیل ایدیور . اگر مصر قادینلری مسلمان ایسه‌لر بیلمیلیدرلركه مستوریت مصر آداب اسلامیه‌سندن دكلدر .

كور برتقلیدقانجلق ، آنه دوسته سوء ظن سائقه‌سیله‌دركه زنكینلر قاریلرندن حریت شخصیه‌یی سلب ایتمشدر . الخ . . . »

ایشته حضرت محررك ایلك مقاله‌سنی تلخیص ایتمش اولدق . بزده كلنجه دیرزكه : مسلمانلق جمعیت انسانیه‌نك تأمین صلاحی ایچون ایكی غایه كوزه‌دیركه ، برنجیسی : نفوسی لوث حیوانیتدن قورتاروب تزیه ، پاك بر هویتده كمال معنوی ساحه‌سنه اعلا ایتمكدر ، ایكنجیسی ایسه : انسانلرك حیات فاضله اساسلرینی ییقمایان بر سعادت مادیه‌یه وصوللری امكانی تأمین ایچون بشریتی صاغلام برفطرت اوزرنده بولوندیرمقدر . جناب حق بویوریوركه : « وقیل للذین اتقوا ماذا انزل ربكم قالوا خیراً للذین احسنوا فی هذه الدنیا حسنة ولدار الآخرة خیر ولنعم دار المتقین » .

ایشته بونلر اسلامك اك برنجی غایه‌لریدركه هر ایكیسی‌ده هر زمان علملك‌ده ، حكمتك‌ده غایه‌سی اولمشدر . دها طوغروسی انسان بو ایكی غایه‌یه طوغرو قوشمق فطرتنده‌در . اگر اورته‌ده كرك طوغرودن طوغرویه كندیسنك ، كرك كندیسنه رهبرلك ایدنلرك هوساتی كبی مضل بر بیغین عوامل اولماسه‌یدی ، بشریت بو ایكی غایهٔ بلنده‌ اك كسدیرمه بولدن واصل اولوردی‌ده انسانیتك حالی بوكونكی حالندن چوق دها ایی بولنوردی .

شیمدی قادین حقنده وارد اولان آیات جلیله‌یه باقه‌لمده كورهلم كه مسلمانلق قادینك هانكی حده قدر ونه كبی بر غرض ایچون آچیلمسنه مساعده ویرمشدر : « یا ایها النبی قل لازواجك وبناتك ونساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلك ادنی ان یعرفن فلا یؤذین وكان الله غفوراً رحیماً » .

علمای متقدمین جناب حقك قادینلره امر بویوردیغی « ادناء » نك ماهیتی حقنده اختلاف ایتدیلر. طبری، تفسیرنده ابن‌عباسدن نقل ایله دیورکه: بونك معناسی یوزلرینی، باشلرینی اورته‌رك آنجق برکوزلرینی میدانده براقلریدر.

ینه طبری عبیده‌دن نقلاً دیورکه: عبیده‌یه بونی صورمشلر، اوده آیاغه قالقوب آرقه‌سنده‌کی اباسی‌ بورنی، صول‌کوزینی‌اورته‌جك‌برصورتده باشنه آلمش، صاغ کوزینی میدانده براقمش، اوست طرفندن‌ده قاشنه قدر ایندیرمشدر.

دیکر برقسم علما ایسه: « ادناء » قادینلرك اورتولرینی آلنلری اوزرندن باغلامسی‌در، دیمشلر. فقهاده بونی قبول‌ایدرك یوزك‌واللرك آچیلمه‌سنی ـ زینت اولمامق شرطیله ـ اباحه ایتمشلر. بونلره کوره صاچ ایله، بیاض، قیرمزی، سیاه، هرنوع بویا، هردرلو حلیات زینته داخلدر. مع‌مافیه بومساعده‌ده فتنه اولمامق‌شرطیله قائمدر. یوقسه فتنه ظهوری محتمل ایسه یوزك قپانمسی واجب اولور.

صوکرا؛ مسلمانلق محررك ظن ایتدیکی کبی قادینه ارککلرله اختلاط ایتمسی، اوطوروب قونوشمسی ایچون یوزینی آچمق مساعده‌سنده بولونمامشدر. بواختلاطی اوکا کلیاً تحریم ایتمشدر. اللهك أوی دینلن اولان جامعلرده بیله اوکا بومساعده‌یی ویرمه‌مشدر. نته‌کیم جماعتلرده، جمعه، بایرام نمازلرنده، جنازه‌لرده بولونمق وظیفه‌سی کندیلرندن ساقطدر. مکرکه ارککلرك کوره‌میه‌جکلری برطرفده بولونسونلر. بوندن باشقه ارککه قادینك یوزینه باقمه‌یی تحریم ایتدیکی کبی، قادینه‌ده ارککك یوزینه باقمه‌یی حرام قیلمشدر.

علامه نظام‌الدین نیشابوری تفسیرنده دیورکه: علما بلا سبب‌یابانجی بر قادینك یوزینه قصداً باقمه‌یی تجویز ایتمه‌یورلر. شاید کوز آنی اوله‌رق یابانجی بر قادینه انعطاف ایده‌جك اولورسه همان چویرمك ایجاب ایدر: « قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم » آیت جلیله‌سیله « یا علی! لاتتبع النظرة النظرة فان لك الاولى ولیس لك الآخرة » حدیث شریفی بونی مؤیددر. صوکرا، نیشابوری لسبب حلال اولان نظری ایضاح ایدرك دیورکه: بو، نکاح ایله آلنه‌جق برقادینه، یاخود صاتین آلنه‌جق جاریه‌یه، یاخود آلیم صاتیم، یاخود شهادت ایشلرنده اولان نظردر. مع‌مافیه بونلرده‌ده شهوت، فتنه ایشك ایچنه کیررسه ینه اونظر حرام اولور. « العینان تزنیان. ــ حدیث. »

ارککلر ایچون حرام اولان بونظر قادینلر ایچون‌ده حرامدر: « وقل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن. ــ قرآن. »

ام سلمه‌دن مرویدرکه: میمونه ایله برابر علیه الصلوة والسلام افندمزك یاننده بولوندیغی بر صره‌ده ابن ام مکتوم یانلرینه کلمش. علیه‌الصلوة والسلام افندمز: « باشکزی اورتك! » دیمش. « یا رسول‌الله! بو آدم اعمادر. بزی کورمز. » دیمشلر. علیه‌الصلوة والسلام افندمزده: « اوسزی کورمیورسه سزاونی کورمیورمیسکز؟ » بویورمشلردر.

آرتیق محرر حضرتلرنجه آشکار اولمق ایجاب ایدرکه زینتدن عاری اولمق شرطیله یوزك آچیلمسی، کوز دیکوب باقیلمامق، برده فتنه ظهورندن امین اولمق قیدیله مقیددر. یوقسه دفع منکر ارکك، قادین هر مسلمان ایچون واجب اولور. شو حالده محررك: « نه قرآنده، نه حدیثده قادینلرك مستوریتنی امر ایدن، ارککلرله اختلاطلرینه مانع اولان هیچ بر نص یوقدر! » سوزی قرآنك، حدیثك نصیله مردود اولیور دیمکدر.

یوقاریده مسلمانلغك تعقیب ایتدیکی ایکی یوکسك غایه‌نك نه‌دن عبارت‌اولدیغنی سویلمشیدك. بوتون اوامرنده، بوتون‌نواهیسنده‌اوایکی غایه‌یه التزام‌رعایت‌ایدن مسلمانلق‌قادین‌مسئله‌سنده عینی‌ده‌اعتنایی‌اصلادریغ ایتمه‌مشدر. بناءً علیه قادینلرك ارککلرله اختلاطنی هر ایکی طرف حقنده‌کی سوء تأثیری منع ایچون تحریم ایتمشدر. قادینك یالکزجه یوزینی اورتمسی‌خصوصنده اوقدر شدتلی داورانمامسی‌ده فتنه ظهورندن امین‌بولونلق شرطیله‌بعض ایجاباتی کوزه‌تدیکی ایچوندر. یوقسه‌محافلده، مجالسده ارککلرله بورون بورونه کلملری ایچون دکلدر.

مسلمانلغك روحی بودرکه هم نص، هم تاریخ اونی تجلی ایتدیرمکده‌در. شیمدی بو روحه کندی قالبندن ماعداسنی کیدیرمك مقصدیله ایلری سورولن هر طاب وقتیله برچوق ارباب ادیانی خلاك هلاکه سرن تحریفات دینیه جمله‌سندن عد اولونمق ضروری‌در. بو خصوصده مکابره‌یه قالقیشانلر دعوالرینه دلیل اوله‌رق بزه: کرك‌صحابه وتابعینك، کرك‌اونلرك‌مسلکنه‌سالك‌بولونان‌سلف‌صالحك‌قادینلری آره‌سندن اویله‌یوزلری آچیق برحالده ارککلرله‌اختلاط‌ایدن، ارکك مجالسنده بولونان قادین کوسترسینلر! طبیعی‌درکه‌ارککلرك‌کوره‌میه‌جکی‌برکوشه‌ده‌اوطوران قادینلر مستثنادر.

اباحه‌جیلرله بکارلر، برده قاریلری کندیلرینه چکیلمز بر یوك صورتنده کورنلر اسلامیتك بوکبی عاداتی چیرکین بولیورلر. چونکه بونلر باشقه‌لرینك قاریلرندن استفاده ایتمك ایسته‌یورلر. لکن کرك‌سلیم بر فطرت، کرك بوکبی هوسات رذیله‌دن نزیه‌اولان برروح اوعادتلری، او اساسلری هم قلوبك نزاهتی، هم مدنیت انسانیه‌نك اك قاتل‌امراض اجتماعیه‌دن سلامتی ایچون اك قوی بر ضمان صورتنده تلقی ایدر. ان‌شاءالله کله‌جك مقاله‌لرمزده شو اجمالی تفصیل ایده‌جکز.

بز شمدی‌یه قدر یازدیغمز یازیلرك هیچ برنده: قادینلرك یوزلرینی اورتمسی بلاقید وشرط واجبات دینیه‌دن‌در، دیمدك. آنجق‌مستوریت، دینی، اجتماعی بر طاقم اسبابدن طولایی ضرورت حکمنه کیرمشدر، دیدك. دینی اولان اسباب قادینك دوزکوندن، سوسدن، مجوهراتدن خالی اوله‌رق طیشاری‌یه چیقه‌مامسی‌در. نته‌کیم بدوی وکویلی‌قادینلری بو حالده‌در. ایشته بو زینت‌درکه دین اونك بلا مساعده سترینی امر ایدیور. اسباب اجتماعیه‌یه کلنجه اوده عصر حاضرده‌کی اباحهٔ مطلقه‌دن، تعمم فحشدن عبارتدر.

مسلمانلغك نقطهٔ نظرینی سویلدك. مدنیت حاضره‌یه کلنجه اونك

غايه‌سی روحی ، اخلاقی هر درلو غایه‌دن مجرد بر ترقیٔ مادیدن عبارتدر. اونك ایچون نظر فریب ظواهردن باشقه بر شیئه مقید اولمق یوقدر . بناءعلیه یالکز آداب ظاهره‌یه رعایت شرطیله قادینلرك آچیق صاچیق کزمسنی ، ارککلرله اختلاطده بولونمسنی اباحه ایدیور . ایشك ایچ یوزینه اصلا اهمیت ویرمیور . بو اختلاطك سلامت اخلاقه تأثیری یوقدر ، ظننده بولونانلر ، کندی قناعتلرنده ثابت قاله‌بیلیرلر . یالکز ال ایله طوتوله‌بیله‌جك درجه‌ده محسوس اولان بدیهیاتی خلقك نظرنده باشقه بر صورتله کوسترمه‌یه اوغراشاملیدرلر .

حضرت محرر دیورکه : « قادینلر حقنده کور بر قیصقانجلقله، أشه دوستنه قارشی روا کورولن سوءظن زنکیلری زواللی قادینلرك حریتنی غضبه سوق ایدییور. » بز کندیلرینك ناسه‌قارشی کوستردکلری بو حسن ظنه بر شی دییه‌جك دکلز . آنجق هوسات نفسانیه‌نك مرتبهٔ تأثیرینی هرکسدن زیاده بیلمه‌سی ایجاب ایدر کندیلری کبی بر ذاتك بو قدر سطحی نظر اولماسنه تأسف ایدرز .

ایلك مقاله‌لری حقنده مطالعه‌مز بوندن عبارتدر . ایکنجی مقاله‌یه دائر اولان جوابمزده کله‌جکدر .

« الشعب » محمد فرید وجدی

اسلامیت و تعدد زوجات

— ٢ —

٤ — بوندن اولکی مقدمه‌لردن آکلاشیله‌بیلدیکی وجهله، تعدد زوجات قانون طبیعته تمامیله موافقدر . مع مافیه شمدی بو مسئله‌یی بر کره‌ده بشقه نقطه‌دن تدقیق ایتمك ایسته‌یورز ، که اوده معیشت زوجیه‌در . نظریمزی معیشت زوجیه‌یه چویرر . بوبابده عقل سلیمك ، فطرتك حکمی نه‌دن عبارت اولدیغنی تدقیق ایدرسه‌ك؛ کوروروزکه: قادین، آنجق ارککك حمایه‌سنده، اونك تحت ضمانده یاشایه بیله‌جکی ، اوك رئیسی یالکز ارکك اولابیله‌جکی درجه‌ده وجوبده‌در . چونکه ارکك بدناً ، عقلاً ، روحاً، قادیندن دها قوتلی اولدیغی کبی عائله‌یی بسله‌مك ایچون چالیشمه‌یه ، مدافعه‌یه‌ده دها زیاده قادردر . ایشته ، « الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض وبما انفقوا من اموالهم » نص قرآنیسنك حکمی بوراده تجلی ایتمکده‌در .

قادینك یالکز أو ایشلرینی تدبیر ، چوجقلری تربیه ایله مشغول اولمسی واجبدر ، چونکه قادینلر ، رقتلی ، صبرلی اولورلر . بونکله برابر احساس وتعقلده ارکك ایله چوجق بیننده قادینلر حدوصلدر ؛ بوجهتله تدریجی بر صورتده ارکك چوجقلری رجولیته، قیز چوجقلرینی‌ده عمل طبیعیلری اولان شیلره استعداده نقل ایتمه‌یه پك کوزل بر واسطه‌درلر .

بو مسئله‌یی ایضاح ایتمك ایچون شویله‌ده دیه بیلیرز: برچوق اولرك بر آرایه کلمسی بیوك بر مملکت اولدیغی کبی ، هر أوده اوفاق بر مملکتدر. بو اوفاق مملکتك داخلیه ناظری ایله معارف ناظری قادین در. رئیس نظارایله مالیه ، حربیه ، خارجیه ، نافعه ناظرلری ده ارککدر ؛ بناء علیه قادینك عملی صرف داخلیدر ؛ خارج ایله مشغول اولاماز .

شیخ محمد عبده مرحوم دیورکه : « جناب الله ، قادینلری أو ایشلرینی تدبیر ایچون خلق بیورمشدر . أو ، محدود بر دائره‌در ، که اوراده قادینلرك رئیسی ، حاکمی ارککلردر . بناءعلیه قادینلرك عقلی‌ده أوی تدبیر واداره ایتمك ایچون محتاج اولدقلری مقداردن فضله دکلدر . شریعتده فطرته مطابق اولارق کانیکی جهتله احکام شرعیه‌ده‌ده قادینلر ؛ نه عبادتده ، نه شهادتده ، نه‌ده میراثده ارککلره لاحق اولامادیلر . هم فطرةً ، هم‌ده شرعاً بو ایکی نوع بیننده فرق واردر . »

« قادین ارککدن ضعیفدر ؛ ارکك قادینك سیدی ورئیسیدر ؛ قادینك وظیفه‌سی أوینك ایشکنه قدردر ؛ اوندن ایلری‌یه کچمز . »

(قاسم امین بك)

قادین هم طبعاً ، هم‌ده حبل ، ولادت ، رضاع ، تربیهٔ اطفال کبی کندیسنی أوده حبس و منعه سبب اولا بر طاقم حالات طولاییسیله بشقه ایشلر یاپمقدن ضعیف دوشدیکی ، عاجز قالدیغی جهتله قادینك یالکز امور بیتیه ایله مشغول اولمسی، عملی یالکز أوده محصور قالمسی مقتضای نظام فطرت اولنجه، هر حالده ارککلره محتاج اولاجقلری وارستهٔ ایضاحدر . او حالده ـ بعضیلرینك زعمی وجهله ـ قادینلری ارککلرك حمایه‌سندن چیقارارق مستقلا یاشاملرینی ، حتی ارککلر اوزرینه بیله اجرای سیادت ایتملرینی تکلیف ایتمك ظلمك، حقسزلغك اك بیوکلرندن اولمازمی ؟

فلسفهٔ حسیه وعلم اجتماع مؤسسی بولنان (اوکوست قونت) دیورکه : « انقلابات اجتماعیه ادوارینك هربری زمانمزده اولدیغی کبی قادینلرك احوال اجتماعیه‌لری حقنده بر طاقم آرای باطله تولید ایتمشدر. لکن بوجنس مرغوب اولان قادینی حیات بیتیه‌یه تخصیص ایتمش اولان قانون طبیعی هیچ بر زمان عظیم بر تغیره معروض قالمامشدر . زیرا بو قانون او قدر صحیح وقطعیدرکه کندیسنه معارض اولان سفسطه‌لرك بقاسیله برابر کیمسه‌نك حمایه‌سنه ، مدافعه‌سنه محتاج اولمقسزین کندی کندینه اجرای حاکمیت ایتمشدر . »

اجتماعیٔ شهیر فاضل محترم فرید وجدی بك افندی حضرتلری « المرأة المسلمة » [١] عنوانلی کتابنده دیورکه : «قادین ایچون حیات انسانیده غایت بیوك بر وظیفه واردرکه نوع بشرك محافظه‌سندن ، تأمین دوامندن عبارتدر؛ قادینه خاص اولان بو وظیفه‌نك حمل،وضع

---

[١] فرید وجدینك بو کتاب معظمی ، مسلمانلرك اجتماعی بیوك شاعری استاد محترم محمد عاکف بك افندی طرفندن «مسلمان قادینی» عنوانیله ترجمه‌یه‌ده ترجمه ایدلشدر . حال حاضره‌کی قادینلق جریانلرینك حقیقتنه واقف اولمق ، آتیده بونك تولید ایده‌جکی وخامتی شمدیدن کورمك ، اکلامق ایچون بتون مسلمانلرك بو کتابی اوقوملری لازمدر ؛ حتی دیه‌بیلیرم‌که : « مسلمان قادینی » هر مسلمانده مطلقا بولنمه‌لیدر .

حمل، ارضاع، تربیهٔ طفل کبی بربرینی متعاقب کلن دورلری و بونلرکده غیر مفارق بر طاقم لوازمی واردر. برقادین تعداد ایتمش اولدیغمز شو دورده اعمال خارجیه ایله قطعیاً مشغول اولاماز. مثلا طقوز آیدن عبارت اولان دور حمل ظرفنده قادین هیچ بر ایشی کوزلجه یاپه‌ماز؛ جتی امور بیتیه‌سنی بیله کمال مشقتله، مخاطره ایله ایفا ایده‌بیلیر. زیرا بو مدت ظرفنده قارنده‌کی جنین مختلف دورلره کیرر. هر دورك والده اوزرنده کوریلن بر طاقم آثاری، علائم امراضدن کری قالمیان بر طاقم اعراضی واردر. چونکه جنینك بویله دوردن دوره انتقالی بر چوق معاملات داخلیه نتیجه‌سی‌در. بو تعاملات‌ده بنیه‌نك هیئت مجموعه‌سنه، بدنك ضعفنه، قوتنه کوره مختلف بر تأثیر ایفا ایدر.

قادینلرك ادوار حیاتی ایچنده بو دوره مخصوص بر چوق شرائط صحیه واردرکه حامل بر قادین کندیسی‌ده، چوجغی‌ده سالماً قورتارمق ایسترسه بونلره لایقیله اعتنا ایتملی، حملك سائر ادوارینه‌ده تطبیق ایتملی‌در.

وضع حمل دورینه کلنجه: بو دورك تهلکه‌سی دها چوقدر؛ بو دورده قادین بر طاقم آلام شدیده‌یه معروض بولنور؛ صوکره حقیقی بر مرضه، مدهش بر ضعفه کرفتار اولور. بو جهتله دائما کندیسی اطبانك توصیه‌سی اوزره بولندیرمسی لازمدر.

دور ارضاعه کلنجه: بونك والده حقنده‌کی مخاطراتی ایکی اولکی دوره نسبتله خفیف ایسه‌ده چوجق حقنده اویله دکلدر. چوجغك منفعتی نقطهٔ نظرندن یمك، ایچمك و سائر خصوصاتده بو دورکده لایقیله رعایت ایدلمسی اقتضا ایدن قواعد مخصوصه‌سی واردر.

مثلا والده بهارلی یمکلردن فضله‌جه یمه‌مسی، حد لازمندن فضله امزیرمه‌مسی لازم اولدیغی کبی، چوجغك طوغدیغی کوندن اعتباراً سوتدن کسیله‌جکی زمانه قدر غداسی، لباسی، نظافتی حقنده دقت اولنه‌جق بر چوق شرائط واردرکه بونلردن برینه قارشی روا کوریله‌جك اهمال چوجق اوزرنده فنا بر تأثیر حاصل ایدر.

دور تربیه‌یه کلنجه: بو دورده والده الك مقدس، الك شایان اهتمام بر وظیفه قارشیسنده بولنیور. زیرا چوجق عالم غیبدن ساحهٔ شهوده کلدیکی زمان آیینهٔ وجدانی بوتون صوردن خالی، بتون شوائب اخلاقیه‌دن، معایب نفسیه‌دن آزاده اولدیغی کبی، کندیسنه عرض اولنان هر درلو صورتی هیئت اصلیه‌سیله تلقی قابلیتنی حائزدر. بناءعلیه بو دورده قادینك وظیفه‌سی پك مهمدر؛ وظیفه‌نك اهمیتی بشقه ایشلر ایله اوغراشمه‌یه مساعد دکلدر. چونکه بودورده والده‌نك جزئی اهمالی سببیله او چوجق بیودیکی زمان نه نوعنك باشنه ایستر ایسته‌مز بر بلا اولاجق؛ یاخود هیچ اولمازسه منسوب اولدیغی قومنه بر فائده‌سی طوقونمایه‌جق، وجودینك ذره قدر اهمیتی اولمایه‌جق. فقط والده‌نك تربیه‌یه ویردیکی اهمیت سایه‌سنده بو بیودیکی زمان امتنك مدار سعادتی اولان، اونلری جلائل عزم وهمتیله اوج عظمته اعلا ایدن بختیاران افرادندن بری اولاجغنده شبهه یوقدر. »

شو مسروداتدن مستبان اولیورکه: مقتضای طبیعت و وظیفه‌سی اولارق قادینك چکیرمکده اولدیغی ادوار مختلفه‌ده قادین قطعیاً خارجی ایشلر ایله مشغول اولاماز؛ بناءعلیه خارجی، حتی بعضا داخلی ایشلری بیله تدویر ایتمك ایچون قادین ارککك حمایه‌سنه محتاجدر.

قادین ایچون محضا کندی نفع وصلاحی نامنه اوله‌رق طوغریدن طوغری‌یه ارککك حمایه‌سی آلتنده بولنمق واجبدر. ذاتاً بو حمایه‌یی رضاسیله قبول ایتمه‌یه‌جك اولسه‌ده بالآخره مجبوراً ایده‌جکدر. زیرا قادین حیات خارجیه‌یه عائد اموردن هانکیسنده اولورسه اولسون ارککله مسابقه‌یه، مزاحمه‌یه قدرتیاب اولاماز. چونکه بو قورقونج مبارزه‌ده غلبه هرشیدن اول عضلاتك قوتنی، بدنك شدائد ومتاعبه، الحاصل هر درلو مؤثراته مقاومت ایده‌بیله‌جك قدر صلابتنی اقتضا ایدر.

بوکا الك بیوك دلیل ایسه قادینلرك بدایت خلقتلرندن بو آنه قدر ارکك بویوندروغنه قاتلانوب طورملری‌در؛ آرتق فلسفهٔ خیالیه‌وارسون سرد ایتمکده اولدیغی محتشم افاده‌لرله ـ مقتضای حکمی قوینك ضعیفی ازمسندن، اسیر ایتمه‌سندن عبارت بولنان ـ قانون طبیعتك شوکتنی قیره‌جغم دیه اوغراشسون طورسون!

زیرا اونك بوغیرتدن نصیبی، اقوام ضعیفه‌یی امم قویه‌نك پنجه‌سندن قورتارمق ایسته‌ینلرك، یاخود قوتلی بر آدمه بولندیغی موقع بلند تحکمدن اینه‌رك، زبون بر آدم ایله هر خصوصده بر سویه‌ده بولنمه‌یی تکلیف ایدنلرك آله‌جقلری حصه‌دن بشقه بر شی دکلدر.

چونکه حکمت الٰهیه‌نك اعمال بشر اوزرنده اجرای سیادت ایتمك اوزره ایداع ایلدیکی قوانین فطرت ایچون اویله افراد بشردن بر قاچینك ـ که موجوداتك بولندیغی ودائما بولنه‌جغی حال طبیعیده اولمیوب کندیلرینك تخیل ایتدکلری کبی اولمسنی ایسترلر ـ کیفنه تبعیتله ولو بر آن ایچون اولسون فعالیتنی تعطیل ایتمك، احکامنی ایفادن کری طورمق قابل دکلدر.

[بو دردنجی مقدمه حقنده انشاءالله کله‌جك هفته دها بعض ایضاحاتده بولونیله‌جقدر]

آقسکیلی احمد حمدی

ادبیات

صحائف تنقید: محمد عاکف

صفحات ـــ برنجی کتاب

سیفی بابا

« کچن هفته‌دن مابعد »

بو نتیجه‌دن صوکره مفکره‌نك اصل موضوع شعری، سیفی بابایی آره‌مامسی قابل دکلدر. حیفا که شاعر بویله دوشونمه‌مش: موضوعنه بردن بره رجوع ایتمك ایستمیور، بر طاقم مقدمات ایرادینه قالقیشیور، عادتا بر ایکنجی معترضه آچیور. بویله ایکنجی بر معترضه چیزمك، دائره‌سی نورانی بیله اولسه، نکاه دقتی تنویر ایده‌مدکدن باشقه کوزه باتار. چونکه ارتق مفکره برنجی معترضه ایله سیراب ملاحت اولمشدر،

موضوع اصلی اولمایان دیکر بر بدیعه‌یی بیله تماشایه قدرتی یوقدر. قالدی‌که موضوعه وصول ایچون تمهید ایدیلن مقدماتده کوزللکدن اثر بوله‌میورز، یازیلان بر قاچ بیت تفصیلات زائده‌دن عبارت قالمش : ایشته یارقدیمك یوردی ؛ باقالم ایشیق وارمی ؟ یوقسه اویومشدر . قاپینك اورته‌یرنده اوجی دکنکلی بر ایپ صارقیدلمش اوله‌جق . شونی بولسه‌مده چکوب آچیویرسه‌م ... » یولنده‌کی حکایه‌لر، صوکره « ایاغمدن لاستیکی چیقاردم، صاغه دوندم، مردیوندن چیقدم ، صوله‌دوندم ... » مآلنده‌کی علاوه‌لر هپ حشویاتدن عبارتدر . شاعر احتمال که « تصویرده التزام حقیقت » داعیه‌سیله بویله تفصیلاته کیریشیور . فقط تصویرده « حقیقی ، صحیح » اولمق خاطره کله‌بیله‌جك بوتون تفرعات وجزئیاتی صیره‌یه دیزمکله دکل ، اونلرك آره‌سنده طبع سلیمك ، حسن طبیعتك انتخاب ایده‌جکی بعض شیلری حسن تبلیغ ایده‌بیلمکله قائمدر . بومسئله « مشهودات خارجیه‌دن نه کبی شیلرك بر اثر صنعتده جای قبول بوله‌بیله‌جکی » بحثیدر که حکمت بدایعه کوره فوق العاده حائز اهمیتدر . محمد عاکفك حکمت بدایعی ناصل اکلامق ایسته‌دیکنی ایلریده تدقیق ایتدیکمز صیرده‌ده بو بحثی تعمیقه چالیشه‌جغز . شمدیلك شو قدر سویلیه‌یم : فکرمجه بو مقدمات پك زیاده اختصار ایدلملی ایدی ، پارچه‌نك یالکز شو ایکی بیتی یازمق کافی اولوردی :

هله یاربی شکر قارشیدن آوچ دانه فنر
کچیورصاباپه‌رق طوغرو یورورلرسه اکر
کیدرم ارقه‌لرندن ... یولی بولدم ذاتاً
یولی بولدم نه دیمك کلش ایکن حالا بن .

بو بیتلردن صوکره سیفی بابانك سوزلری پك اعلا باشلایه‌بیلیردی . شاعر موضوعه کیرمه‌دن اول ایکی بیتلك مقدمه‌یی کافی کورمه‌مش ؛ شو قدر وارکه فنرك سونوك نورلرنده کوردوکی لوحه قدر زنده ومؤثر الواح حقیقیه یازه‌مایه‌جغنی کندیسی‌ده اکلادیغی ایچون ینه تصویرنده التزام اختصار ایتمك ، معترضه‌سنی کوچولتمك ایسته‌مش . یوقسه قاپینك ایپنی چکمك ، بر صاغه بر صوله دونمك ، لاستیکی ایاغندن چیقارمق ، مردیوندن طیرمانمق ، اوطه‌نك پرده‌سنی آچمق کبی تفصیلاته کیریشن بر صنعتکار دها یازمق ایچون نه‌لر بولوردی : اوك منظرهٔ خارجیه‌سنی ، حولینك قارا کلغنی ، مردیوه‌نك صاللانیشنی ، تخته‌لرك سس ویرمنی ، دیوارلرك کولکه‌لرینی ، الحاصل مشهوداتنك دها برچوغنی یازه‌بیلیردی . مادامکه بونلرك هیچ برینی یازمامش ، اختصارنده دها زیاده شمول وقطعیت التزام ایتمش اولسه‌یدی‌ده شمدی سویلدیکم کبی مقدمه‌سنی ایکی بیته حصر ایتسه‌یدی نحه البته بیك کره دها بیوك بر موفقیت صنعتکارانه کوسترمش اولوردی . مطلقا ایکی بیتدن فضله سوز سویلك لازمسه موضوع حقیقیدن اول مفکره‌یی بولجیلق معترضه‌سنه رجوع ایتدیره‌رك او مناظری بر شمشك ضیاسیله آن واحدده تکرار کوسترمك ایچون بوتون او الواح دهشتناکه افاضهٔ حیات ایتمش اولان فنری، او کور قندیلی کوزل بر بیتله موضوع بحث ایدیویرمك ممکن دکلیدی ؟ واقعا فنردن موضوع حقیقی میدانه چیقدقدن صوکره تکرار بحث ایدیلیور ، هم‌ده پك کوزل بحث ایدیلیور ؛ مع مافیه اوك قاپیسندن کیربانجه‌ده فنر غایت کوزل بر ایکی بیتك روح سنوحی اوله‌بیلیردی صانیرم .

شو ایضاحاتدن حیرتمك اسبابی اکلاشلمشدر : سیفی بابا شعرینی اوقودیغم زمان برشعرده موضوعدن انحراف ایدلدیکنی عفوایتدیره‌جك، حتی موضوعنی اونوتدیره‌رق انسانی یکی بر بدیعه‌نك مفتونی ایده‌جك قدر لطیف ومکمل بر ایکنجی شعر انفس مندمج بولنماسنه صوکره‌ده بوفوق العاده تصویره اهمیتسز ، عادی برطاقم تفصیلاتك تردیف ایدلمسنه باقه‌رق موفقیت وسقوطك آره‌سنده مفکره‌م تعجبلره کرفتار اولمش ایدی، بیلمم حقسزمی‌یم ؟

شعرك مکالمه ایله باشلایان صوك قسمی غایت ساده اولمقله برابر پك لطیفدر . دینله‌بیلیرکه بر فقیرك حالنی اولدوغی کبی یازیویرمکدن برشعر چیقارمی ؟ بکا کوره چیقار : بویله ساده بر اثرده بیوك بر شعر ؛ پارلاق بربدیعهٔ خیالیه آرارسه‌ق بوله‌مایز، فقط آثار صنعتك کوزللکلری‌ده طبیعتك کوزللکلری قدر متفاوتدر . محمد عاکف هر زمان علوی ، فوق العاده مستثنا وممتاز ، غایت باریك ونازان شعرلر یازمیور، حتی احتمال که یازه‌میور ؛ فقط ساده، محویتلی، رقیق وحزین شعرلر یازییور، هم پك کوزل یازییور . بو آز موفقیت دکلدر . بن اویله ظن ایدیورم که سیفی بابا کبی بر شعر بر ملتك دفینهٔ اشعاری آره‌سنده پایدار اولور . ساده‌لکی، طبیعیتی بکنه‌میوب ده مستثنا شعرلر، یوکسك بدیعه‌لر آرایانلرده سیفی باباده فنرك ضیالریله تیتره‌ین الواح لیله نکاه انداز اولسونلر ، بوتون بر جهان شعر تماشا ایدرلر . سیفی بابا منظومه‌سنده « شاه بیت » اطلاقنه سزاوار اولان سوزلرده واردر :

یاقاموزلر یاپه‌رق هر ایکی یاندن فنرم ،
زورق آسا یوزویوردق‌ده اویوزر ، بن یوزرم !
. . . .
نه‌قدر منظره‌لر وارسه نظر سوز ورذیل
بکا کوسترمه‌دن اولمازدی بزم کور قندیل
. . . .
کیم قازانمازسه بودنیاده براکك پاره‌سی :
دوستنك یوز قاره‌سی ، دشمننك مسخره‌سی !
. . . .
هله صوك کیرتی طوتدم‌ده یاتیندن یوزینه ،
سرمه چکمش کبی نور ایندی مومك کور کوزینه !
پرده باقدمکه تك اوتلق بیله یوقش کیسه‌ده
مهرم بوینی بوکنش طورویورمش ، ساده !

هله شو صوك بیت ساده‌لکیله برابر نه‌قدر کوزلدر . منظومه بو بیت ایله نهایت بولملی ایدی . بر فقیره بذل معاونت ایچون امکان بولونه‌مامسندن قلبك حس ایتدیکی یأس واضطرابه مهرك بوینی بوکه‌رك کیسه دیبنده تك وتنها قالدیغنی سویلمك قدر کوزل بر تصویر ایله ترجمان اولمق قولای استحصال اولنان موفقیتلردن دکلدر . شاعر بویله بر

موفقیته واصل اولویور ، بو قدر بلیغ وحزین بر بیت یازییورده ینه منظومه‌سنی او بیت ایله بیتیره‌میور ، بو جانلی لوحهٔ شعره :

اوزمان تویدی ایچمدن شو تحسر ابدی :
یا حیثیتمز اوله‌یدم ، یاپارمم اولسه ایدی !

بیتی کبی نظم صرفدن عبارت ، معناسی ، لفظی اهمیتدن عاری بر بیت علاوه ایدییور . عجبا نیچون ؟ عجبا نه‌دن طولانی « بووالو »نك « بعضاً علاوه ، فقط اکثریت اوزره طی ایدیکز » نصیحتنه شاعرلر هر زمان اتباع ایده‌میورلر ؟ بو نقیصه ، بو ابتلای اکثار اك بویوك شاعرلرك الڭ معظم اثرلرنده بیله کورولور : عبدالحق حامد کبی برداهیٔ شعر مثلا « فاتحی زیارت » منظومه‌سنی :

بیتره‌ردی سجده‌کاهك اولدقجه سن جبین سای
حالا کلیر زمیندن تکبیر زارزارك ..

بیتیله بیتیره‌میور ، بو قدر علوی بر خیال ایله قناعت ایده‌میورده بو شاه بیتدن صکره :

اجر عظیم وصفك قیدنده کوکلم ای شاه
عفو ایله بوقصوری سن اول کناهکارك
مدحکدهٔ شاعرانه الهاملری کور
تعریفی یرده بیتمز عرشه چیقان کبارك

سوزلرینی یازییور . توفیق فکرت کبی روح صنعته حقیله واقف بر استاد شعر « نفی » منظومه‌سنده :

اویله بر شهر معظم کبی جوش ایتمشیك
فقط ایواه چوراق یرده آقوب کیتمشسك

بیتنه ، نفیینك روحندن قوپمش قدر زنده و معنیدار اولان بو سوزه :

سکا بر باشقه زمین ، باشقه زمان لازمدی
سکا بر عالم لاهوت نشان لازمدی

بیتنی بو قدر قوتسزلکیله برابر علاوه ایتمکدن چکینمیور ! دها ارانیلیرسه پك کوزل شعرلرده بو قصورك برچوق مثاللری بولونه‌بیلیر . بیلمم مطالعه‌م مصیبمیدر ، بکا اویله کلیورکه شو خطای صنعتك باشلیجه ایکی سببی وار :

برنجیسی یازیلیویرمش شیلری چیزمکه قییه‌مامق . شاعر بر چوق قافیه‌لر بولویور ، او قافیه‌لری یرلشدیرمك ایچین بیتلر یازییور . بر کره‌ده بیتلر یازدیغی اونلره اولادی ایمش کبی طوقونمقدن احتراز ایدییور . ایشته کوستردیکمز مثاللرده حامدك صوك بیتلری بو قبیلدندر . ایکنجی شاعر کندیسنك پك کوزل اکلادیغی مآلك باشقه‌لرینه قاراکلق قالماسندن چکنیور ، اونی تفسیره ، تأییده قالقیشیور . توفیق فکرتك ، محمد عاکفك نفی وسیفی بابا منظومه‌لرنده صوك بیتلرده ایشته بو لزوم مخیله بناءً یازلمشدر .

*
* *

سیفی بابا شعرینك لسانی تدقیق ایدرسه‌ك نظمك بر خارقهٔ موفقیت اولدوغنی کورورز : هیچ بر قصوری یوقدر . محمد عاکفك بو نظمنده یکی لسان شعریمزك روحنه انفاذ نظر ایتدیکنی دلائل متعدده‌سیله اثبات ایدییور ؛ هله حسن اطنابه اك کوزل نمونه‌لر کوستریبور ، بونلری ایراده حاجت کورمیورم : اوفاق بر دقت نظر بو دقائق صنعتی احاطه ایچون کفایت ایدر . سیفی بابا منظومه‌سی محمد عاکفك دیکر بر چوق شعرلری کبی معناً ، لفظاً شبابك خاطرهٔ احترامنی تزیین ایده‌جك آثار ملیه‌مزدندر .

علی اکرم

مقالات

بویوك استاد حاجی ذهنی افندی مرحوم

۵ کانون اول ۱۳۲۹

دون ، اوکله‌دن صوکرا ، محترم بر رفیقمله چنکل کوی اسکله‌سنه دوغرو — نفع وطن وملته دائر — سویاشه‌رك ایلریله‌یوردق . رفیقم بر آرالق ایکله‌ر برسله : « حاجی ذهنی افندی پك خسته !. » دیدی .

او ..!. ف ، بو خبر بنم قولاقلرمده بر بومبا قدر مدهش بر اطراقه حصوله کتیرمشدی .

بن بو قارا خبره بر تورلو ایناغق ایسته‌مه‌مشدم . ناصل ایناناه — بیلیردم‌یا ؟ .. خسته دوشکنه کیرمه‌دن برکون اوّل لطف تصادفله واپورده زیارتی وصمیمی ، مبذول التفاتیله مشرف اولدیغم بو ذات مملکتمزك ، عالم اسلامك علمجه ، عملجه اك یوکسك برسیاسی ، سیمای فضل وکمالی اولارق طانیمشدم . بویله محترم ، معزز بر وجودك افوله میلنه احتمال ویره‌مه‌مکده حقلی دکیلمی ایدم ؟ ..

أویمه کلدیکم زمان حالا او مشؤم خبرك الیم تأثیریله مضطرب بولونیور ایدم ، کندی کندیمه : شو مبارك ذات اولمه‌سه‌یدی .. بش اون ییل داها یاشاسه‌یدی ! .. دیمش واللهدن بومتین وعزمکار عالم اسلام ایچون صحت وعمر دیله‌مشدم : ..

موزعك بو صباح — بر معتاد — قاپی آرالغندن بیراقدیغی « تصفیر افکار »ی اوقورکن دون خسته‌لغنی دویدیغم ذاتك غیبوبت ابدیه‌سنی مبلغ سطور سیاهك کوزلریمه بردنبره ایلیشیویرمه‌سی بنی نه قدر دلخون ایله‌دی ! ...

بو آجی حقیقت بکا ساعتلرجه ألم یاشلری دوکدیردی . مادام العمر هپ عین تأثر ایله قلبم صیزلایه‌جق و آغلایه‌جقدر .

واه ، واه .. نوعی شخصنه منحصر [۱] ، باشلی باشنه برجهان فضل ومعرفت اولان الحاج محمد ذهنی افندی‌ده افول ایتدی‌ها ؟ ..

حیف ، صدهزار حیف ! .. شوصوك ییل بز مسلمانلر ایچون نه فلاکتلی ، آجیقلی بر ییل اولدی ! . ربم تکرارینی کوسترمه‌سین .

بختی قارا وطنك اومك قدر سوکلی ، کلین قدر سوسلو ، حاتم طائی قدر ویرکیلی عضولری وحشی ، خونخوار ، غدار دشمنلریمزك ملوث

[۱] دون ، وحی بویله‌دیبوردی .

آیاقلری آلتنده چیکنه‌ندی ، وغصب اولوندی ؛ یاریم میلیوندن فضله قادین، أرکك ، کنج ، اختیار معصوم دین قارداشلریمز صایب نامنه قودوران بالقان جانوارلری طرفندن پك شنیع ، پك فجیع برصورتده بوغازلاندیلر ، دیری دیری آتشلره آتیلدیلر ، کومولدیلر ! . . بوقدر ضایعات کافی کلمه‌مش کبی دست اجل بو بیچاره امته خامهٔ قدرت وعرفانلریله خدمتی اجل وظائف بیلان علما و فضلامزدنده بر قاچنی چکوب آلمشدی . اونلر هپ او غیر قابل تلافی ضیاعلردن دکلمی ایدیلر ؟ . .

فلاکت فلاکتی تعقیب ایده‌رمش ! .

أوت ، قرق بیلدنبری دائما آرتان بر غیرت ، بر عشق ایمان ایله بوتون عالم اسلامه هپ سلامت وحقیقت نور و نحماری صاچمش وأك بویوك ذوق روحی‌یی بو اوغورده اوغراشمقدن آلمش برنجم فیضبار داها سوندی ، کیتدی ! . .

بو کون ، بکار بکی جامع شریفنده نمازی قیلینان حاجی ذهنی افندی‌مرحومك نعش مغفرت نقشی شو دقیقه‌لرده‌ماتملر ایچنده چینلایان خانه‌سی جوارنده‌کی قبرستانده احضار ایدیلان خاطره‌سنك سینهٔ برسکوننه تودیع اولوندی ؛ روحی پك سودیکی پیغمبرینه ، اللهنه قاووشدی ! .

خق ، اوکا غنی غنی رحمت ، کدریده افراد عائله‌سنه ، غریبوبتندن جداً متأثر اولان تلامذهٔ عرفاننه صبرلر احسان أیله‌سین . .

. . .

بن استانبولده‌بیودیکم حالده‌حاجی‌ذهنی‌افندی‌نامنی‌هیچ دویمامشدم، مع‌التأسف دویوراننده اولمامشدی .

۳۲۰ سنه‌سی طربزونده عربجه‌اوکرنمك هوسنه دوشه‌رك برصرف ونحو ایدینمکه قالقیشمشدم . دائما آلیش ویریش ایتدیکم برکتابجینك کیرلی جامکانی ایچنده توزلره باتمش برکتاب کوزیمه ایلیشمش ایدی ! المنتخب . .

کتابجینك ایسته‌دیکی پاره‌یی ممنونیتله ویره‌رك کتابی آلمقله روحمك نه‌بویوك برعطش عرفانی تطمین ایتمش اولدیدم ! . .

چوق‌کچمه‌دن المقتضبلر، الحقائقلر ؛ نعمت اسلام‌کلیات نفیسه‌سی، القول جید ، مشاهیرالنساءلر . . . . بنم ایچون توکنمز برر خزینهٔ تتبع واستفاضه اولمشلردی .

ایشته بن منفور مشارالیهی رهبریٔ طالعمله ایدیندیکم شو معظم لایموت‌أثریله طانیمش ایدم .

مرحوم بنم أك زیاده سودیکم بر استاد ، بر معلم عرفان ایدی . « کنزالحکم » نامیله‌طبع ونشر ایتدیردیکم منتخباتده‌کی احادیث‌شریفه‌نك برچوغنی مشارالیه ترجمه ایتمشلردی . حاجی ذهنی افندی ، نه‌قدر متواضع ومحویتکار ایدیلر ! . .

بش آلتی آی مقدم صوفیه‌دن مرحومه برمکتوب تقدیم‌أیله‌مشدم. جوهرجان کبی صاقلادیغم جوابنامهٔ حکیمانه‌لرینی عیناً آتی‌یه‌درج‌ایدییورم:

اوغلم حافظ ابراهیم افندی

صوفیه‌دن یوللادیغکز مکتوبی تاریخندن برهفته صکره آلدم . حیاتکزه سویندم ؛ اسارتکزه یرندم . اهل اسلامك بوسفرکی‌مصیبتی تصورخارجنده‌در. مولای متعال انجامی خیر ایلسون . داماده دوقتور بیکباشیسی رفعت افندی بدایت حربده‌کی سقالله وانك داماده یوزباشی خلیل افندی دشمن قورشونیله شهیددرلر. ایکیسی دخی متین واهل‌دین کیمسه‌لر ایدی. مولی‌غریق‌رحمت‌ایلسون.

دین اسلامك عناصر غیر مسلمه‌یی حمایه‌سی انلرك حین فتحدن بوآنه قدر ممالکمزده موجودیتیله مثبتدر . اسپانیانك اهل اسلام الدن‌چیقه‌سی‌واستانبولك اهل اسلام النه کیرمسی برزمانه تصادف ایتمشدر . اوراده برمسلم قالمامش وقالانلرده آتشلره یاقلمشدر ! بوراده ایسه یرلیلره برچوق اسپانیا مهاجری یهودیلر وآسیا دوشکونی ارمنیلر منضم اولمشدر . سلیم اولك استانبول وروم ایلی خرستیانلرینی اسلام ایتمك ایچون قتل تشبثندن زنبیلی علی افندی نامنده‌کی مفتینك ممانعتی منع ایتمشدرکه ذمت اسلامی قبول ایدوب جزیه ویرن رعیه قتل اولنه‌ماز دیمشدر . مقتضای حکم شرع دخی بودر . (. . . .)

« انما بذلوا الجزیة لتکون دماؤهم کدمائنا واموالهم کاموالنا » بیورلمشدرکه انلر یعنی اهل غیر مسلمه قانلری قانمز ومالری مالمز کبی اولمق ایچون بذل جزیه ایتدیلر ، دیمکدر . دولت اسلامیه‌یه رعیه اولوب جزیه‌سنی ویرن‌غیر مسلم (ذمی) نامنی آلیر . ذمیلر بزجه مستأمنلردن یعنی‌دول اجنبیه تبعه‌سندن اولوبده ممالکمزده موقتا بولنانلردن ممتازدرلر . (موقتاً دیبورم، که اجنبیلر ممالك اسلامیه‌ده برسنه‌دن زیاده طوره‌مامقله وطوره‌جق اولورلرایسه ذمی اولمقله مکلفدرلر .) بر ذمی‌یی بغیر حق قتل ایدن برمسلم قصاصاًقتل اولنور. برذمینك مالنی سرقت ایدن سارق مسلمك الی کسیلیر . قرآن کریمده « ان‌النفس بالنفس الخ » قول کریمی مطلق وارد اولمشدر . مسلم شریفك تصحیح وتحشیه‌سی بنده‌کزی ایچه مشغول ایتمکده اولدیغندن بوندن زیاده یازامدم . بدائع وفتح القدیر وبحر رائق وتبیین حقائق کتب فقهیه‌مزك مطبوع ومعتبرلرندندر .

۲۵ مایس سنه ۳۲۹ محمد ذهنی »

پشکطاشدن : حافظ ابراهیم

ینه حیفاکه سینهٔ وطنی | بر ضیاع مؤثر ایچیندی ؛
ینه بر فاضل یکانه‌سنی | علم وعرفان‌جهانی‌غیب ایتدی .
صوك زمانلرده عالم اسلام | نه مهم ضایعات ایله بیتدی !
دوشدی بر نوخسار؛ معرفته | حاجی ذهنی افندی‌ده کیتدی.

۱۳۳۲

عدنه پرواز ایدن‌اوروح کزین | بولسون اعلی المراتب آمین.

طاهرالمولوی

تربیه و تعلیم

دارالفنون اسلامی

مدینهٔ منوره‌ده شهرك خارجنده باب الشامی جهتنده‌کی داود پاشانك وقف باغچه‌سی درونده انشاسی مقرر اولوب بیك اوچیوز اوتوزایکی سنهٔ هجریه‌سنك برنجی کونی (جمعه‌ایرتسی تشرین ثانی ۱۶) وضع اساس رسمی اجرا ایدیلان دارالفنون اسلامینك نظامنامهٔ اساسیسی :

ماده ۱ — فخر کائنات علیه افضل الصلوات اکمل التحیات افندمز حضرتلرینك روحانیت سنیهٔ نبویه‌لرندن بالاستمداد مدینهٔ منورده « مدرسهٔ کلیه » نامیله اوقاف نظارتی طرفندن لیلی بر دارالعلوم تأسیس اولنمشدر .

ماده ۲ — مقصد تأسیسی ؛ طلبه‌نك حقایق جلیلهٔ اسلامیه‌یی نشر وتعمیمه تأمین اهلیتیدر .

ماده ۳ — مدرسهٔ کلیه لزومی قدر شعباتی محتویدر ، مدرسهٔ کلیه‌یه مربوط ابتدائی وتالی قسملرده واردر .

ماده ٤ — مدرسهٔ کلیه‌ده تدریس اولنه‌جق درسلرك انواعنی تعیین مجلس ادارهٔ مرکزیه‌یه عائددر .

ماده ٥ — مدرسهٔ کلیه‌نك امور اداره‌سی مجلس ادارهٔ مرکزیه‌یه وهیأت اداره ایله مدرسه‌نك مدیرینه مودوعدر .

مجلس ادارهٔ مرکزیه : اوقاف ناظرینك تحت ریاستنده اولمق اوزره ابتداءً ناظر طرفندن منتخب وبا ارادهٔ سنیه منصوب اون اعضادن متشکلدر . اعضانك تبدیلی وحل وقوعنده دیکرینك تعیینی آنجق رأی خفی واعضای مرتبه‌نك ثلثان اکثریت آراسیله با ارادهٔ سنیه اجرا اولنور . مجلس ادارهٔ مرکزیه درسعادتده اجتماع ایدر واکثریت آرا ایله مقررات اتخاذ ایلر .

هیأت اداره : شیخ الحرم حضرت نبوینك تحت ریاستنده اولمق اوزره مدینهٔ منوره محافظی وحرم شریف ومدرسهٔ کلیه واعدادی مدیرلریله مجلس ادارهٔ مرکزیه‌جه محلی علماسندن منتخب اوچ وهیأت تعلیمیه نامنه مذاکراته اشتراکه تنسیب اولنان بر ویا متعدد ذواتدن متشکلدر ، قرارلرنده اکثریت مطلقه معتبردر .

ماده ٦ — مدرسهٔ کلیه‌نك اداره وتشکیلات داخلیه‌سی نظامنامهٔ داخلیده تعیین اولنه‌جقدر .

ماده ۷ — مجلس ادارهٔ مرکزیه‌نك وظیفه‌سی مدرسهٔ کلیه‌نك نظامنامهٔ داخلیسنی ودرس پروغراملرینی تنظیم وتعیین واحتیاجه کوره تعدیل وتبدیل وامور مالیه‌سنی تدویر وسنوی مصارفنی احتیاجه کوره تزیید وتقلیل وتعلیمات ومقرراتنك حسن صورتله تطبیق اسبابنی اعداد ومراقبه وتأمین وسنوی واردات ومصارف بودجه‌سنی تدقیق وموافق کوردیکی شکله افراغ ویا تصدیق ومدرسه‌نك دوام موجودیتی اسبابنی استکمال وهیأت اداره ایله مدیر آره‌سنده تکون ایدن اختلافاتی حل وفصل ومعلمین ایله مدرسهٔ کلیه‌نك اداره مأمورلرینی تعیین ولدی الایجاب عزل ونصب واحتیاجه کوره مأمورین ومستخدمینی تزیید ووظیفه‌لرینی مقتضیات حال ومصلحته کوره توسیع وتحدید ومؤسسه نامنه وقوع بولان تبرعاتی قبول ومؤسسه‌یی تمثیل کبی خصوصات ایله مؤسسه‌نك ترقیاتنه وغایهٔ تأسیسنه خادم تدابیر ومقرراتی اتخاذ ایتمکدر .

ماده ۸ — هیأت اداره‌نك وظیفه‌سی نظامنامهٔ داخلیده معین وظائفك ، مجلس ادارهٔ مرکزیه‌دن تبلیغ اولنه‌جق مقرراتك اجراسیله اشبو نظامنامه ایله تعلیماتك ومجلس ادارهٔ مرکزیه‌جه اتخاذ وتبلیغ اولنان کافهٔ مقرراتك تمامی تطبیق وتنفیذینی مراقبه وتفتیش وهر اوچ آیده بر نتیجهٔ تفتیشاتی مبین تقریرینی مجلس ادارهٔ مرکزیه‌یه ارسال ومؤسسه‌نك حصول ترقیاتی وتأمین انتظامی ایچون ایجاب ایدن اصلاحاتی تکلیف ومدیرینك بو قبیل اشعاراتنی مذاکره ومعاون ومعلملردن ماعدا مستخدمین مؤسسه‌نك عزل ونصبلری حقنده مدیرجه ویریلن قرارلری اعتراض وقوعنده تدقیق وایجاباتنی تعیین ایتمکدر .

ماده ۹ — هیأت اداره طرفندن وقوع بولان اشعاراتك مجلس ادارهٔ مرکزیه‌یه وصولی تاریخندن اعتباراً اوچ آی ظرفنده جواب ویرلمسی تصویب تلقی اولنور .

ماده ۱۰ — مدرسهٔ کلیه‌نك معلملری تعلیم وتدریس ایده‌جکلری علوم ودروسده اختصاص تام ایله متخصص ومعروف وغایهٔ تأسیسی تأمینه مدار صفات مطلوبه ایله مشتهر وموصوف بولنملری مشروطدر .

ماده ۱۱ — شرائط دخول وقبول مجلس ادارهٔ مرکزیه جانبندن تنظیم اولنه‌جق تعلیمانامه احکامنه تابعدر .

ماده ۱۲ — مؤسسه اقسامندن هر برنده اکمال تحصیل ایدنلره ویریلن شهادتنامه‌لر تدریسات اعتباریله مماثلی مؤسسات رسمیه شهادتنامه‌لری کبی معتبردر .

ماده ۱۳ — مؤسسه‌ده لسان تدریس عربیجه‌در .

ماده ۱٤ — مدرسهٔ کلیه‌نك وارداتی اوقاف خزینه‌سندن ویریله‌جك سنوی بر میلیون غروش ایله هبه ووصیت ووقف وهدایا وتبرعاتدن عبارتدر .

ماده ۱٥ — مجلس ادارهٔ مرکزیه مدرسهٔ کلیه‌نك تعالیسی ایچون لزوم کوردیکی ذواتی اعضای فخریه انتخاب ایتمکه صلاحیتداردر .

ماده ۱٦ — اشبو نظامنامه‌نك اجرای احکامنه اوقاف نظارتی مأموردر .

حیات اقوام اسلامیه

تورکستان مسلمانلری

عادت قبیحه

« قویاش » غزته‌سنه یازیلان بر مکتوبدن مقتبسدر :

لوط قومنك فنا عادتی بوکون تورکستان مسلمانلری آراسنده کوندن کونه ترقی ایتمکده‌در .

لوط قومندن یونانیلره ، یونانیلردن ایرانیلره ، ایرانیلردن تورکستانلیلره سرایت ایتمش اولان بو فنا عادت ، تورکستان طوپراغنده مدهش بر صورتده نشو ونما بولمشدر . بیوك وکوچوك ، عوام وخواص هر کسی بو پیس عادتك اسیریدر . بو حال بورالرده عادتا مباحلر صره‌سنه کچمشدر . قورقولورکه بو عادت دائمی صورتده تورکستانلیلر ایله مناسباتده بولونان شمال مسلمانلرینه‌ده کچمسون !

سویلنمسی بیله استکراهی موجب اولان بو عادت کریهه تورکستان ، بخارانك حاکملرینه ، خواجه‌لرینه ، عالملرینه قدر سرایت ایتمش ؛ مع التأسف بك محترم طانیلان کیمسه‌لر بیله بو رذیل خسته‌لغه مبتلا اولمشلردر . حتی تورکستانلی بر مـلانك دیدیکنه کوره ـحاشا ثم حاشاـ قرآن کریم واحادیث شریفه‌ده لواطه‌نك حرمتنه دلالت ایده‌جك صریح بر نص یوقمش !.. «خبائث» جمله‌سندن‌ده اوله‌مزمش ؛ چونکه لواطه خبائثدن صاییله‌مزمش ! .. بورالنك علماسی ، حاکملری بوکبی فنالقلره اوك آیاق اولیورلر ، اوته‌ده بریده بونك اوقدر شدتلی حراملردن اولمادیغنی ادعا ایدیورلر . دوکون ، بایرام ، نوروز ، نوسال .. کبی هر مناسبتلرله مجلسلر ترتیب ایده‌رك « بچه » لر اویناتدیورلر . بویله مجلسلرده «بزم» دینیلور . باری علما ، حاکملر ، مأمورلر بوکبی بزملره اشتراك ایتمیه ایدیلر ، بلکه‌ده بو فنا عادتك اوکی آلینه بیلیردی . فقط مع التأسف بو خصوصده هیچ بر استثنا یوق : هر کس عینی درجه‌ده بو خسته‌لغك مبتلاسیدر . آنکچون شیمدیلك بو عادتك اوکنه کچمك امکانی مع التأسف یوق کبیدر .

مع مافیه ، حکومت ، اوته‌ده بریده تك توك قالمش اولان ارباب تقوا (که بونلرك بولنه‌جغنده شبهه یوقدر) بونی مرام ایتمش اوله ایدیلر ، عصرلردنبری کوکله‌نمش اولان بو عادتی بردنبره سوکوب آتمق قابل اولماسه بیله ، هر حالده تدریجی بر صورتده آزالتمق ایچون یول

حاضرلنه‌بیلیردی . چونکه اهالیده « الله قورقوسی » تمامیله سونمش دکلدر . اهالیده شریعته قارشی حالا بویوك براحترام واردر . خطیبلر ، واعظلر خرافه‌لر نشر ایده‌جکلرینه برآزده بو فنا عادتلری موضوع بحث ایتسه‌لر ، اقناع ایتمك خصوصنده‌کی مهارتلرینی برآزده بوجهته صرف ایتسه‌لر البت بونك خیرلی تأثیرلری کورولوردی ...

سبیل‌الرشاد

ایشته وقتیله امام بخاریلری ، امام ابواللیثلری ، برهان‌الدینلری ، تاج‌الشریعه‌لری ، خواجه احمد یسویلری ، امام ربانیلری ، عبدالخالق عجدوانیلری ... یتشدیرن بومملکت اهالیسنك بوکونکی حالی!... وقتیله بورالری برر قهرمان یاتاغی ایدی . بخارا ، سمرقند برر ادب ، علم اوجاغی ایدی . ذمیلکه ، خراجه دائر اولان بوتون احکام فقهیه بو مملکتلرده تمامیله تطبیق ایدیلیوردی . اوزمان مسلمانلر بومملکتك افندیسی ایدیلر . علی‌العاده بر مسلمان سوقاقدن کچرکن ، ذمینك ایشنی کوجنی براقه‌رق سلام دورمسی ، سواری ایسه آتندن اینمسی قانون مخصوص مقتضاسی اولوب اسلامیتك وقاری ایجاباتندن صاییلور ایدی . بخارا کلمه‌سنه « شریف » وصفی ترديف اولنیوردی .

برذمی برشهر داخلنده اسب سوار اوله‌مزدی . هروظیفه شناس متقی مسلمان بوتون معناسیله محترم وذی وقار ایدی . فقط بوکون ایسه اوزون‌یکلی حرقه‌لریله ، قوجه‌صاریقلریله ‌یبس بجه‌لرك ، مردار اوغلانلرك پشلرینه دوشه‌ن فاسقلر ، برقاچ امی روسك حضورنده تیریل تیریل تیترمك مجبوریتی حس ایدیورلر . وقتیله عادی برذمی حقلی‌اوله‌رق بویوك بر مسلمانه قارشی وضعیت احترامکارانه آلمق مجبوریتی حس ایتدیکی حالده ، شیمدی ایسه تام عکسنه ، فاسق بر مسلمان ، عادی بر روسه قارشی سلام ویروب مرائیلك ایتمك حسنی دویور ... سلف ایله خلف آراسنده نه قدر مهم برفرق ! ..

رومانیا مسلمانلری

کوستنجه قونغره‌سی ومقرراتی

کوستنجه‌قونغره‌سی ، تشرین‌ثانینك یکرمی‌برنجی بازار کونی ، رومانیا حکومتندن ، مسلمانلرك حقوق دینیه وسیاسیه‌لرینی طانیماسنی طلب ایتمك ورومانیا مسلمانلرینك اصلاح احوالی حقنده اجرای مذاکرات واتخاذ مقررات ایله‌مك مقصدیله انعقاد ایتمشدر . قونغره‌یه اشتراك ایدن مرخصلر ایکی‌یوز اللی‌یی متجاوز ایدی . بونلرك اکثریسی یکی رومانیا اهالیسندن ایسه‌ده کوستنجه‌دن ، طوتراقاندن‌ده اشتراك ایدلمش ایدی .

اوکون اوکله اوزری ، قونغره‌نك اعضاسی رومانیا حکومتی طرفندن انشا ایتدیریلن جامع شریفده طوپلانمشلر وقرائت اولنان مولد نبویدن صوکره قونغره‌نك رسم کشادینی اجرا ایله‌مشلردر . قونغره‌نك اثنای کشادنده مرخصلردن بعض ذوات ایله کوستنجه متصرفی ، بلدیه‌رئیسی طرفندن نطقلر ایراد اولونمش ، کوستنجه عثمانلی شهبندری قدری بك طرفندن‌زمینه مناسب وقوع‌بولان بیانات قونغره‌جیلر اوزرنده فوق‌العاده حسن تأثیر حصوله کتیرمشدر . نطقلری متعاقب برمدت مذاکراتده بولونولمش ، اقشام اوزری‌ده شهبندریمز قدری بکك قرائت ایتدیکی مولد نبویده حاضر بولونولمشدر .

۲۱ـ۲۲ تشرین ثانی ۹۱۳ ده کوستنجه‌ده عقد اولونان رومانیا مسلمانلرینك برنجی قونغره‌سنك پروغرامی

— رسمی —

۱ — قرال وحکومته عریضهٔ شکران .
۲ — باش مفتیلك احداثی
۳ — محاکم شرعیه احداثی (بالجیق وطوتراقانده)
٤ — دارالمعلمین کشادی
٥ — مدرسهٔ اسلامیه‌نك اصلاحی مسئله‌سی
٦ — مکاتب اسلامیهٔ خصوصیه مسائلی
۷ — مکاتب اسلامیه مفتشلکی
۸ — مسلمان وقف قومیسیونلر تصدیقی
۹ — یکی دوبریجه‌ده‌کی مسلمانلرك حقوق سیاسیه‌لری
۱۰ — رومانیاده‌کی مسلمانلرك هجرتی مسئله‌سی
۱۱ — اسلاملرك عسکرلکی خصوصنده امتیازات
۱۲ — صنایع وزراعت مکتبنه معین مقدارده مسلمان چوجقلرك مجاناً قیدی .

— خصوصی —

۱ — انجمن فضیلت اسلامیه تشکیلی
۲ — مکاتب اسلامیه‌ده‌کی پروغراملرك توحید واصلاحی
۳ — قیز صنایع مکتبی کشادی
٤ — جماعت اسلامیه وقف قومیسیونلری تشکیلی
٥ — اقراض صاندقلری احداثی
٦ — تجارت دپولری کشادی
۷ — اسلاملر طرفندن برخسته خانه انشاسی
۸ — اسلام حقوقنی مدافعه ایچون برغزته تأسیسی .

کوستنجه جماعت اسلامیه هیئتی

بویله‌مهم ومفصل برروزنامه ایله‌ایشه باشلایان‌قونغره‌نك مذاکراتی اوچ کون دوام ایتمش واتخاذ اولنان مقرراتی رومانیا حکومتنه تبلیغ ایله‌مك واسعاف ایتدیرمك اوزره بکرشه اون ایکی ذاتدن مرکب بر هیئت مرخصه کوندریلمشدر .

برنجی کوستنجه قونغره‌سی ، یوقاری‌یه نقل ایدیلن روزنامه‌نك قسم خصوصیسی ایله مشغول اولمق ایسته‌مه‌مش ، بوقسمده‌کی موادك ایلریده انعقاد ایده‌جك اولان معلمین قونغره‌سنه حواله‌سنه قرار ویرمشدر . بوندن ماعدا قسم رسمیده‌کی ایکنجی وطقوزنجی ماده‌لر طی ایدیلمش ، یالکز متباقی اون‌برماده ایله‌اشتغال اولونمشدر . باش مفتیلك احداثی طلبندن صرف نظر اولونماسی معقول بعض اسبابدن ایلری کلمشدر . ازجمله دیورلرکه :

رومانیاده‌کی مفتیلره باب مشیخت منشور ویره‌جکدر . اهالی اسلامیه‌نه‌بونلرك مدت مأموریتلرینه ، نه‌ده عزللرینه مداخله ایتمه‌مکده درکه بو ، آره‌مزده بعض اختلافاتك ظهورینی منع‌ایدیور . باش‌مفتیلك احداثی ایسه بلکه وقوعنی ایسته‌مدیکمز مشکلاتی بادی اولابیلیر ! ..

قونغره مسلمانلر آره‌سنده‌کی «نکاح»، «طلاق»، «وراثت» کبی مسائل شرعیه‌یی حل وحسم ایده‌جك محاکم شرعیه احداثنی رومانیا حکومتندن طلبه قرار ویرمشدر. بو محکمه‌لر، رومانیا مسلمانلرینك آرزو ایتدکلرینه نظراً، بالچیق، طوتراقان، آققادینلر وقوروپیکارده اولمالیدر.

روزنامه‌نك دردنجی، بشنجی، آلتنجی ویدنجی ماده‌لری امور معارفه متدائردرکه رومانیا مسلمانلری دیکر بوتون خصوصاتدن زیاده بوکا اهمیت ویریبورلر. بوسببله قونغره اك زیاده معارف مسئله‌لریله اشتغال ایتمشدر. ایسته‌دکلری‌ده پك محق، منطقی وشایان قبول شیلردر. رومانیاده شیمدی‌یه قدر ـ حتی الآنده ـ جاری اولان اصوله کوره مسلمانلر چوجوقلرینی، اولارومانیا «چوجوق باغچه‌سی» نه‌ویرمك مجبوریتنده‌درلر. اطفال مسلمین لسان مادرزادلرینی اوکرنه‌دن، بر تربیهٔ دینیه کورمه‌دن آنالرینك قوجاقلرندن آلنیور، دینی بر تربیه‌دن محروم براقیلیورلر. فی الحقیقه (چوجوق باغچه‌سی)ندن صوکره بونلرك مسلمان مکاتب ابتدائیه‌سنه کیرمه‌لرینه جواز وارسه‌ده بوهم آنجاق ایکی سنه امتداد ایده‌بیلور، هم سیلیستره‌نك التحاقنی متعاقب یاپیلدیغی کبی، بوقبیل مسلمان مکتبلریله مکاتب ابتدائیه‌ده رومن معلملر کوندریلیور. کرچه بو معلملر مسلمانلر طرفندن قبول اولونمامشسه‌ده، اولونسون اولونماسین، بوایکی سنه مدتك ختامنی متعاقب ینه رومانیا مکتبلرینه ادخال ایدیلیورکه بونك حریت تدریسی، حتی حریت دینیه ومذهبیه‌یی مخل براصول اولدیغنه شبهه یوقدر. ایشته مسلمانلر بواصولك رفعنی، مسلمان چوجوقلرینك اون بریاشنه قدر درت سنه‌لك مکاتب ابتدائیهٔ ملیه‌یه دوام ایتمه‌لرینك قبولنی، مکاتب رشدیه‌ده‌ده لسان تدریس اتخاذ اولونماماسنی طلب ایدییورلر. بالقان حکومتلری ایچنده اسلاملره قارشی اك انسانیتپرورانه معامله ایتدیکی قابل انکار اولمایان رومانیا حکومتنك بومحق ومشروع طلبلری اسعاف ایده‌جکی امید ایدیله بیلیر.

قونغره مکاتب اسلامیه ایچون درت مفتشلك احداثنی، مجیدیه‌ده موجود مدرسه‌دن ماعدا رومانیا حکومتنك تنسیب ایده‌جکی بر موقعده ایکنجی بر مدرسه انشا ایتدیرلمه‌سنی، بکرش صنایع وزراعت مکتبنه یکرمی مسلمان چوجوغنك مجاناً قبول اولونماسنی، رومانیایه الحاق ایدیلن اراضیده بولونوب بولغارلر طرفندن ضبط ایدیلن مکاتب واوقاف اسلامیه‌نك مسلمانلره اعاده ایدیلمه‌سنی رومانیا حکومتندن طلب ایتمکه قرار ویرمشدرکه بومطالبك اسعافی تقدیرنده رومانیا مسلمانلری‌ده نعمت معارفدن حصه منده اولابیله‌جکلردر. یوقسه شیمدیکی قیود باقی قالدقچه بودینداشلریمزك مظهر رفاه اولمالرینه امکان یوقدر. چونکه کندیلری‌ده تقدیر ایدییور وسویلیورلر: تنور ایتمش بر محیطده، جاهل قالمق بدبختلغنه دوچار اولانلرك نصیبی دائما أزیلمکدر.

قونغره اعضاسی هجرت علیهنده‌درلر. بونك ایچون حکومتك بوکا مانع اولماسنی ایسته‌یورلر. فقط دییورلرکه ممانعت وسائط مادیه وزجریه ایله دکل، کوزللکله اولمالی، حکومت مهاجرینه وطنلرینی نه ایچون ترك ایتدکلرینی، نه کبی مشکلاتك کندیلرینی مملکتلرندن اوزاقلاشدیردیغنی صورمالی، اوکرنه‌لی واسباب هجرتی رفع وازاله ایلمه‌لیدر. بوده پك طوغری بر فکر ومطالعه اولسه کرك.

قونغره‌جیلرك دیکر مهم بر آرزو وطلبلری‌ده‌وار: رومانیا اردوسنده ایفای خدمت ایدن مسلمان عساکر ایچون طابور اماملقلری احداثی، ایام مبارکهٔ اسلامیه‌ده بوافرادك مأذون عد اولونمالری...

صوکره، قونغره‌ده اراضی مسأله‌سی‌ده موضوع بحث اولمشدر. سلستره وملحقاتی اهالیسی باطابو ویاطابوسز متصرف اولدقلری اراضی اوزرنده‌کی حق تصرفلرینك تصدیقنی ایسته‌یورلر، بلا طابو اولان حقوقلرینی شاهدلرله اثبات ایده‌رز، دییورلر. بو طلبده‌کی نصفت وحقانیت‌ده آشکاردر. هر مملکتك قانون مدنیسی شهود ایله اثبات حقی قبول ایتمشدر. هریرده طابو برحق تصرف اثبات ایتمز، آنجق صحت تصرفك دلیلی اولور. بناءً علیه رومانیا مسلمانلرینك بوطلبنه‌ده بحق التفات اولونه بیلیر.
«تصویر افکار رفیقمزدن مقتبس»

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن:

سیلان آطه‌سی

ادیانه:

سیلان آطه‌سنده تا اولدن برو بودیستلك، هندوئیزم، مسلمانلق دیانتلری اساسلی اوله‌رق حکمفرما ایدی. انکلیزلرك استیلاسندن صوکره خرستیانلق‌ده اجرای احکام ایتمکه باشلامش وآطه‌ده‌کی ادیانك رکن رابعنی تشکیل ایتمشدر.

بودیستلکله هندوئیزم بیننده اعتقادات وعبادات نقطه‌سندن بیوك اختلاف واساسلی برفرق واردر. بوذا، دیانتی تصوف قبیلنده پیروانه تقدیم ایتمش وآلایش دنیوی ایله پك آلوده اولمامه‌لرینی توصیه ایلمشدر.

هندولر اوچ (اله) ه ـ برنجیسی خالق، ایکنجیسی حافظ، اوچنجیسی قاتل، جبار واعدام ایدیجیدر ـ ایناندقلری حالده بودیستلرك اعتقادی بوسبوتون بشقه‌در.

هندستانده‌کی عقائدی شیمدیلك لایقیله قارئلره تعریف ایده‌ته‌یز، ایکی مقاله ایله قابل دکلدر. انشاالله ایلروده هندستانده‌کی ادیان حقنده‌ینه سبیل الرشاد ایله قارئلره معلومات مکمله اعطا اولنه‌جقدر.

سیلانده‌کی بوذا راهبلری‌ده اوچ قسمه تفریق ایدلشدر:

ایکی قسمی یرلی راهبلردرکه، برقسمی صاغ قوللرینی، دیکر قسمی‌ده صول قوللرینی چیپلاق بیراقق صورتیله بربرلرندن فرقلیدرلر. اوچنجی قسم ایسه سیام راهبلریدرکه، هرایکی قسمه ریاست ایدوب راهبلره بوذا دیانتی حقنده تدریسات وتلقیناتده بولنیورلر.

اخلاقه:

یرلیلرله، اوروپالیلر بیننده یالکز رنکجه، سیاهلق، بیاضلقجه دکل، ایش کوچ تعقیبنده‌ده کلی فرق واردر.

بر انکلیز منتظم چالیشیر، وقتنده ایش باشنه قوشار، هردرلو مسئولیتی قبول ایدر. صیجاقدن، رطوبتدن، عوارض طبیعیه‌دن انکلیز اصلا چکنمز، یالکز ایشنی ووظیفه‌سنی بیلیر.

برلیلر ایسه هرنه قدر منور، مهذب، واقف اولسه بیله ینه آره‌صیره تنبللکدن واز کچمز، یاغموری، صیجاغی، صوغوغی بهانه ایدر. هله مسئولیت اصوله اصلا تابع وقائل اولمازلر. بو نقطه‌دن انکلیزلر کرك بوراده، کرك هندستانده دها بك چوق زمانلر اجرای احکام حقنه طبیعتیله مالکدرلر. فعالیت وانتظام شرقلیلرده یوقدر. آنلر چارچابیق بیقار، اوصانیرلر. منتظم ایش کورمك، یشامق شرقلیلرك ایشنه اصلا الویرمز.

بوندن بشقه بر چوق خصائل وعوائد دها واردرکه، بونلر انجق مرور زمانله شرقلیلرك داماریندن، ذهننده‌ن، مفکره‌لرندن چیقار. از جمله سیلان آطه‌سنك برلیلری یننده رشوت وارتشا مشروع برشی حکمنی آلمشدر. کویا آلنان رشوت کوریلن ایشه مقابل بر اجرت ایمش. حالبوکه اوروپاده وانکلیزلر عندنده رشوت بر جرم وجنایت تشکیل ایدر. دها بوکا مماثل بر چوق عادات ردیئه الآن حکمفرمادر. انکلیزلر بوکا قارشو الك شدید بر قانون وجزا تعیین ایتدکلری حالده قلع وقمعه موفق اولامامشلردر.

دره‌بکلك :

دره‌بکلك اصولی، الآن سیلان وهندستان برلیلرینك فکرلرنده راسخدر. دائما کندیلرندن علماً، عملاً، مزیةً، ثروةً یوکسك پایه‌ده اولانلره قارشو کوز کوزیته اطاعت ایتمکی وظیفه بیلن آلچق طبقه‌لر بردرلو حریت حیاتیه ومعنویه‌نك، استقلال فکرك لذتنی طاتمامشلردر. بو صورتله عزت نفس، حس قومیت وفکر استقلالدن محروم قالمشلردر. برمملکتی بر انکلیز اداره ایده‌بیلیر. چونکه اهالیده حب استقلال حسی بوسبوتون مفقوددر.

ممالك سائره‌ده، هرکون، هرساعت قتل، جرح، غوغا، کورولتی سوقاقلرده، چارشولرده اوته‌ده بروده اکسیك اولمدیغی حالده، هندستانده، بوراده بوکبی شیلره هیچ تصادف ایتمدم دیسه‌م سزادر. بر پولیس بوتون جماعتیله برابر کندی محیطنی اداره‌یه بلغاً مابلغ مقتدردر. بو ایسه اهالینك تمائل فکریه وتهذیبیه‌یه، حیات اجتماعیه‌یه اولان وقوفلرندن اولیوب، طبیعتلرنده مرکوز اولان جبن، قورقو، انحطاطدن ناشیدر.

سیلان آطه‌سنده دره‌بکلك اصولی الآن حکمفرمادر. انکلیزلر بوکا چاره بولمامشلردر. اهالی‌یه تربیهٔ عالیه ویرمکه موفق اوله‌میورلر. چونکه او استعداد فطرتلرنده یوقدر.

دره‌بکلك اصولیله اسکی زمانلرده بو آطه‌ده، هندستانده عملیات اسقائیه وارواثیه، انشاآت نافعه وآکا مماثل ایشلر اجرا ایدیلیوردی‌که بزده (سخره چیاق) تعبیر ایدرلر. عراقده الآن بو احوال جاریدر.

صنایع وحرف :

سیلان آطه‌سنده ایکی بیك سنه‌دن اول صنایع وحرف حال حاضردن دها مترقی اولدیغنی، بر چوق آثار باقیه کوسترمکده‌در. مدنیت ایلرولدکجه، صنایع وحرف شرقیه محوونابود اولیور. بونك یکانه سببی شودرکه، اوروپا هرمتاعك تقلیدینی، قالبنی یاپوب ممالك شرقیه‌یه سهولتله سوق ایدر وغایت اوجوز فیاتله صاتار. ال ایله یاپیلان ایشلر بك چوق وقت ایله وجوده کلدیکی جهتله بالطبع دها متین ودها غالی اوله‌رق صاتیلیرکه، بوکبی متاعلری هرفقیر صاتون آلوب کوکلنی خوش ایده‌مز. انك ایچون آلمانیا ومانچستر متاعلری ـ هرنه‌قدر دواملی ومتین اولمه‌لر بیله ـ بر فقیری موقتاً ممنون ایدر واوجوز بر فیاتله صاتیلدیغی جهتله ال ایشلرینه ترجیح اولنور.

سیلان آطه‌سنده هرشی اسکی زمانلرده یاپیلیردی. عادتا ایکنجی برایران قدر ـ حالبوکه ایرانده‌ده صنایع وحرف کوندن کونه محو وانقراضه محکوم اولمقده‌در ـ صنایعده زنکین ایدی. کیت‌کیده بو کوزل صنایع منقرض اولوب کیتمشدر. کوزل قاپو پرده‌لری، کوموشجیلك، باقیرجیلق، قیطان، اویه، فیستو ایشلری، طوقومه‌جیلق واوکبی صنایع الآن دخی موجود ایسه‌ده کوندن کونه رغبتدن ـ اوروپانك رقابتی سایه‌سنده ـ دوشمکده‌در.

برماصه اورتوسی اوچ آیده وجوده کتیرلدکدن صوکره، عاملی بونی اون غروشه بالطبع صاته‌ماز. اوته‌ده اوروپا مالی بو فیات مقابلنده صاتون آلنیر. آنك ایچون هپ بوظریف، دلربا، جاذب شرق صنایعی اولوب کیدیور. شو صوك سنه‌لرده آطه حکومت محلیه‌سی بوحاله برچاره دوشونه‌یم دیرکن، صنایع محلیه‌یی کندی قونترولی آلتنه آلمش وچارشولرده ـ حکومت ده‌پولرندن بشقه ـ نفیس هیچ برشی یاپیلمامقده‌در. زیرا حکومت صنایعی ید احتکارله غصب ایلمشدر. چالیشانلر هپ حکومت حسابنه چالیشیورلر. وجوده کتیریلن مالل اسکیسندن دها بهالی‌یه مال اولدیغی جهتله، صاتیلیه‌میوب ده‌پولرده قالمشدرکه، کونك برنده‌ده حکومت شیمدیکی ذوقندن، تشبثدن برفائده کوره‌میجه هرشیئه خاتمه چکر کیدر.

سیلان آطه‌سنده حکومت هم آمرلك، همده تجارتله مشغولدر. بوقدر احتکار، اغتصاب هیچ بر یرده کورولمامشدر.

بویله یاپمقله حکومت اهالینك منابع ارتزاقلریله معیشتلرینی سد ایدیور. انجو صیدی اولجه برلیلر طرفندن اجرا ایدیلیوردی‌که، یوزبیکلرجه خلق بو سایه‌ده کچینیورلردی. شیمدی ایسه مذکور انجو صیدینی لوندره‌ده‌کی بر انکلیز سندیقه‌سنه حکومت محلیه صاتمشدر. فقط اللهك عدالتنه قارشو برشی یاپه‌مامشلردر. بش سنه‌دن بروردرکه، دکزك دیبنده‌کی صدفپاره‌لردن بردانه انجو بیله تکون ایتمیور. صدفلر هپ خسته وبی تاب برحالده‌درلر.

انکلتره‌دن، اوروپادن بوقلا کتك دفعی چاره‌سنه باقمق ایچون بیکلرجه لیرا پاره مقابلنده متعدد متخصصلر جلب ایدلدیکی حالده ایکی پاره ایده‌جك بر چاره تحریسنه مقتدر اوله‌مامشلردر.

کوندن کونه سفیل ومعیشتسز قالان کویلیلر آچلقدن محو اولیورلر. کندیلرنده برآز قدرت کورنلر ایسه آفریقایه مهاجرت ایتمکده‌درلر. ایشته انکلتره حکومت عادله متمدنه‌سنك ادارهٔ عادله‌سی !!

الآن بزم بوداله‌لر انکلتره اداره‌سنی بیوك برشی ظن ایدییورلر. حالبوکه بورالره کلوبده یاموقله اهالی‌یی یاقدقلرینی، انواع حیل سیاسیه واقتصادیه ایله زواللی اهالینك پاره‌لرینی نه‌یولده چکدکلرینی کورسه‌لر او وقت اکلارلرکه تبعهٔ عثمانیه‌دن مسعود دنیاده هیچ بر تبعه یوقدر.

بزم بویازیلریمی اوقویانلر، بزم متعصب وخرستیانلق ایله اوروپا دولتلری علیهنده بر فکره مالك اولدیغمه حمل ایدرلرسه جداً یاکیلیورلر. بن حقیقتی یازیورم. نه کورورسه‌م قارئلرمه آنی ساده‌لکیله، بساطتیله ـ بر کویلینك بیله آکلایه‌بیله‌جکی برطرزده ـ تفهیمه، تعریفه، تصویره، تجسیمه چالیشیرم. کیمسه‌نك علیهنده اولدیغم کبی حسیاتمه‌ده قاپیلمم.

خدا بیلیرکه، بعضاً احوال سیاسیه‌مزی کوزه آله‌رق، کوردکلریمی اوکرندکلریمی لایقیله یازمیورم. اکر هر بیلدیکمی یازسه‌م اوزمان اوروپاده، اوروپالیلرك اعماق قلبنده عدالت، مرحمت، انسانیتدن ذره قدر برأثر اولمدیغنی قارئلرم آکلار.

فی الحقیقه بو کوردیکم اوروپالیلر انسان قیافتنده قوردلردرکه، ظاهرلری انسانی الداتیر. باطنلرینه واقف اولنلر، بونلری انسان طائفه‌سندن استنکاف ایدر.

ولو رقصی :

سیلان آطه‌سنده مراسم ودوکونلر اثناسنده بوینوزلی، بونجوقلی، زیللی البسه‌لی ویوزینه ماسکه کچیرمش آدملره تصادف ایدیلیر.

بونلرك برده اوزون قویروقلری ـ طاقه ـ ده واردر. اویون ورقصلری حد ذاتنده منتظم اولمقله برابر بزم کبی یابانجیلر نظرنده هم اکلنجه‌لی، همده تحفدر.

سیلانده مسلمانلر نصل تفریق ایدیلیر ؟

مسلمانلرك بایراغی تام بزم آی ییلدیز اولدیغی کبی باشلرنده‌ده علی‌الدوام فس کیرلر. فسدن بشقه برسرپوش کیدیرمك ایچون خصوصی صورتده حکومت محلیه صوك درجه چالیشمش ایسه‌ده بوکا بر درلو موفق اوله‌مامشدر. مسلمان محله‌سنه کیردیکی زمان اوقدر چوق فسلی‌یه تصادف اولنورکه انسان عادتا کندینی استانبولده ویاخود ممالك عثمانیه‌ده ظن ایدر.

برده جوامع ومساجدده، اجتماع محللرنده دائما عثمانلی آرمه‌سی، طغراسی وبزه مخصوص بر چوق شیلره تصادف اولنورکه، بونلرك بوراده استعماللرینی ترویج ایچون الدن چالیشیلسه، انجق بوقدر بر موفقیت حاصل اولور. شونی دیمك ایسترم که حسیات اسلامیه تمامیله بزم لهمزده‌در.

سیلانده طرز حکومت :

بورا والیسی طوغریسی لوندره‌دن کلیر. مخابراتی رأساً مستملکات نظارتیله‌در. یکی والی بوکونلرده واصل اولمش واولجه مستملکات نظارتنك سکرتیرلرندن ایمش. بوذاتك سنوی معاشی سکز بیك لیرا اولوب، آیروجه تخصیصاتی‌ده واردر.

آطه‌نك ایکی مجلسی اولوب، بری مجلس عمومی، دیکری‌ده مجلس اداره‌در. مجلس عمومیده یرلیلر طرفندن برقاچ نماینده - اعضا - انتخاب ایدیلیر وآنلر میاندن والی ایستدکارینی - انکلتره سیاستنك طرفداری اولانلری - سچر.

بومجلسده آطه‌یه مخصوص نظامات وبعض مقررات اتخاذ اولنور. فقط اصل مهم مجلس، اداره مجلسیدر. بوراده خزینه مأموری - دفتردار - عساکر محلیه قوماندانی، مفتش عمومی، عدلیه مدیری ودها بر ایکی ذات اعضای طبیعی صفتیله والینك ریاستی تحتنده مملکتك امور مالیه، عسکریه وبالجمله اموری حقنده تعاطئ افکار ایتدکدن صوکره مقررات متخذه‌سنك تطبیق ایچون‌ده دوائر عائده‌سنه والینك سکرتیری طرفندن اوامر لازمه اصدار اولنور. اوامر مذکوره کیمه تبلیغ اولنورسه درحال اجراسنه مجبوردر. اهمال واطاعتسزلك، تعویق وتأخیر ایشك ایچنده یوقدر. مأمورلر ایسه هپ مسئولدرلر.

مجلس عمومینك اون یدی اعضاسی اولوب، رئیسلری والیدر. بومجلسده آطه‌ده موجود اولان عناصردن متعدد اعضالر واردر. قیصه‌سی والی هر ایستدیکنی یاپمغه مقتدردر. اعضالر آکا مخالفت ایتمزلر، چونکه ایشلرینه کلمز.

اعضالری ینه اهالیدن انتخاب اولنان بلدی، صحیه، تجارت مجلسلری‌ده واردر.

قصباتده - بزم قائمقاملر کبی - والی آجنته‌سی نامیله مأمورلر تعیین ایدلمشدر.

آطه‌نك سنهٔ ماضیه وارداتی ٤٠,٠٣٠,٦٦١ روپیه ومصارفاتی‌ده ٢٢,٦٤٤,٢١٥ روپیه‌یه بالغ اولمشدرکه، مصرفك طرحندن صوکره تقریباً یدی میلیون حکومت صندوغنه کیرمشدر.

عین زمانده آطه‌نك دیون عمومیه‌سی‌ده (٧٢,٧١٩,٠٩٩) روپیه‌درکه، بوپاره‌لر آطه‌نك امور نافعه، شمندوفر، عملیات اسقائیه وارواثیه وآکا مماثل شیلره صرف ایدلدیکی ادعا اولنور.

قولومبو موزه‌خانه‌سی علوم طبیعیه ایله مسکوکات قدیمه مراقلیلری ایچون کوریله‌جك یرلردندر.

بوراده معادن، نباتات، طیور، حیوانات بحریه اسکلتلری، مسکوکات، یرلیلرك حیات اجتماعیه وطرز معیشتلری، اصول تزین وتلبسلریله هند وئیزمك، بودیستلرك اسکی زمانلرده نه‌کبی صنایع عادیه ونفیسه ایله اشتغال ایتدکلرینه دائر زواره معلومات مکمله اعطا ایده‌بیلیر.

عثمانلیلر لهنده مهم اجتماعلر :

بنم بوراده‌کی اون درت کونلك اقامتم اثناسنده نفس قولومبوده عثمانلیلر لهنده ایکی اجتماع واقع اولمشدر. بری موریسلیلرك رئیس جماعتلری اولان مستر عبدالعزیز طرفندن میدانه کتیرلمش وبزم قولومبو فخری شهبندرمزك ریاستی آلتنده انعقاد ایلمشدر. مستر عبدالعزیز، بزم احوال تاریخیه وعنعنات عسکریه‌مزدن، شانلی فتوحاتمزدن اوزون اوزادی‌یه بحث ایتدکدن صوکره سوزنی عثمانلی - بالقان محاربه‌سنه انتقال ایتدیره‌رك اسلامیتك بومحاربه اثناسنده غائب ایتدیکی مادی ومعنوی ضایعاتی، تلفات وخساراتی بسط وایضاح ایلدکدن صوکره ادرنه‌نك تکرار عثمانلیلر طرفندن نه‌یولده تسخیر اولندیغنی والآن اوراده حکومتمزك نه‌قدر عسکره مالك بولندیغنی، بولغارلرك هزیمت واقعه‌لرینی ومظالملرینی اوروپانك اول وآخر طاقندیغی ماسکه‌یی واقفانه برصورتده حضاره بیان ایتمش وبوندن صوکره عثمانلیلره جدی معاونتده بولنمق ایجاب ایتدیکنی‌ده علاوه ایلیه‌رك حضارك مدید آلقیشلری آره‌سنده موقع خطابتدن چکیلمشدر. مومی‌الیهدن صوکرا برقاچ ذات دها سوز سویلمشلر ایسه‌ده، مستر عبدالعزیزك سویلدیکی شیلره برشی علاوه ایده‌میه‌رك، یالکز آنی تأیید ایده‌بیلمشلردر.

اسلام وفلاکتلری :

ایکنجی اجتماع ایسه برنجی اجتماعدن دها پارلاق وکندی ادعالرینه باقیلیرسه بوآنه‌قدر آطه‌ده، نه‌بویله بر اجتماع، نه‌ده بویله برنطق ایراد اولنمشدر.

ایکنجی اجتماع لوندره‌دن بورایه کلن وبوراده یکرمی‌درت ساعت قالدقدن صوکره هندستان والئ عمومیسیله کوروشمك اوزره عزیمت ایدن لوندره مستملکات مأمورلرینه، اسلام وهندو دیانتلرینه عائد حقوق دینیه درسلرینی ویرن دوقتور - فلسفه دوقتوریدر - سید عبدالمجید حضرتلرینك شرفنه ترتیب اولنمشدر. مشارالیه کلزدن اول محلی غزته‌لر طرفندن رسمیله، اخلاق ومزیتی، بوآنه‌قدر اولان اشتغالاتی حقنده اوزون مقاله‌لر نشر اولنمشدر.

بورایه مواصلت وانفکا کنده آطه مسلمانلری طرفندن حقنده جداً پارلاق بر استقبال وتشییع مراسمی اجرا ایدلدیکنی کوردم. مشارالیهك هوتل وآرابه وبورادن هند جنوبی‌یه قدر اولان واپور مصارفی هپ یرلی مسلمانلر طرفندن تسویه ایدلدیکی کبی شرفنده منفصل برچای ضیافتی قولومبونك الکبرنجی هوتللرندن اولان the gole tace Hotel ده ویرلمش وایرته‌سی کونی‌ده اسلام محله‌سنده کائن بیوك جامعك جوارنده بولنان (حمیدیه مکتبی) نك - خاقان مخلوعك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه‌سی ملابسه‌سیله بو مکتب آطه مسلمانلری طرفندن تأسیس اولنوب حمیدیه نامی ویرلمشدر - بیوك صالوننده برقونفه‌رانس ویرلمسی مشارالیهدن استرحام اولنمسی اوزرینه دوقتور عبدالمجید اجابت ایدرك، نطقنی (اسلام وفلاکتلری) عنوانی آلتنده اسلامیتك احوال سابقه ولاحقه‌سنی، تاریخنی، اعتقاداتنی، معارفسزلکنی، حاصلی بوتون نقائص اجتماعیه وقومیه‌لرینی بیان ایلدکدن صوکره کچن سنه ظرفنده بالقان محاربه‌سنك ابتداسنده استانبوله کیتدیکنی وقابینه اعضالریله کوروشدیکنی، کامل پاشانك سیاستنی بکنمدیکنی وعودتنده لوندره‌ده بولنان اسلاملری طوپلایوب سیرادوارغره‌یه بر(میموراندوم) تقدیم ایتدکلرینی، انکلتره حکومتنك مسائل شرقیه واسلام حکومتلری حقنده شو صوك سنه‌لرده تعقیب وتطبیق ایتمکده اولدیغی سوء سیاستی ادله وبراهین قویه ایله حضاره تفهیم ایتمش ومذکور سیاست نتیجه‌سنده انکلتره شرقده واسلاملر نظرنده اعتبار وحرمتنی غائب ایتدیکنی‌ده علاوه ایلمشدر. بونلردن صوکره سوزنی تکرار عثمانلیلره چویره‌رك حال حاضرمزك پك ایی اولدیغنی وشیمدی قوتلی بر وضعیت سیاسیه وعسکریه‌یه مالك اولدیغمز، وبوندن بشقه مملکتمزده‌کی اختلافات عنصریه وقومیه‌نك رفع وزائل اولدیغنی، ادرنه‌نك استردادندن صوکره، کنج، اختیار بالجمله عثمانلیلرك متحد برکتله تشکیل ایلدکلرینی، بو سایه‌ده کسب قوت ایلدکلرینی اوروپایه کوستردکدن، اوروپا سیاسیونك نقطهٔ نظرلرینی جلبه موفق اولدقلرینی‌ده درمیان ایتدکدن صوکره، حکومت عثمانیه‌نك یالکز قوتلی بر دونانمایه احتیاجی بولندیغنی وهر مسلمان اعانه نامیله سنوی بر مبلغ ویره‌جك اولورسه، آز بر زمان ایچنده حکومت عثمانیه کندی قوهٔ بحریه‌سنی تزییده موفق اولوب، دین دشمنلرینه میدان اوقویه‌بیله‌جکنی سویلمشدر.

بو معاونت نقدیه‌یه حکومت محلیه‌نك‌ده سس چیقارمامسی ایچون حرمین شریفین اعانه‌سی نامیله، اعانه‌یه دینی بر شکل وماهیت ویرلمسی لزومنی توصیه ایلمشدر.

قونفه‌رانس محلی عثمانلی بایراقلریله دونادلمشیدی. حضارك باشنده فسدن بشقه بر سرپوشده یوقدی.

قونفه‌رانس اشراف محلیه‌دن وآطه مجلس عمومیسی اعضاسندن اونورابل honorable مستر عبدالرحمان صاحبك ریاستی آلتنده تشکل ایتمش ودوقتوردن بشقه بر چوق ذوات طرفندن‌ده برقاچ نطق ایراد اولنمشیدی.

عاجزلری ایسه صورت مخصوصه‌ده دعوت اولندیغم ایچون ، قونفه‌رانس محلنه کیتدیکمده کمال حرمتله استقبال ایدلدم وخطیبلره مخصوص، وقعه کوتورلدیکم ایچون ، بنده برقاچ سوز سویلمکلکم ایجاب ایلدی .

بناءً علیه حضارك اکلاده‌قلری انکلیزجه ایله سیاستمزه ، موقعمزه دائر بر قاچ سوز صرف ایتدکدن صوکره بوتون عالم اسلامیت طرفندن محاربه اثناسنده دولتمزه وملتمزه وقوعبولان یاردم ومعاونتدن طولایی بر عثمانلی فردی صفتیله حضاره تشکرات عمیقه‌می تقدیم ایدرك سوزمه خاتمه ویردم .

نطقلرك ختامندن صوکره حضارك بوینه علی العاده بر چیچك قلاده‌سی - کردانلغی - طاقیلدی . درعقب جامعه کیدوب اوکله نمازینی قیلدق . اوراده قرآن شریف تلاوت ایدلدی، دولتعلیه‌نك تعالیٔ شان وشرفنه، نصرتنه خیردعالر اولندقدن صوکره آیرلدق .

فخری عثمانلی شهبندری یکی مسافر اولان دوقتور سید عبدالمجید بر قاچ ذات ایله برابر اوکله طعامنه دعوت ایدرك ، قوناغنده‌ده بوراده درجی ایجاب ایتمین صمیمی محاوره‌لر جریان ایتدی . دوقتور مشارالیه بوکون انفکاك ایتدی. کندیسنی واپوره ایصال ایچون بویوك بر استیمبوط احضار ایدلمش وغرانده دیرکنه‌ده مشارالیهك شرفنه قوجه برعثمانلی بایراغی چکیلمشیدی . مشارالیه حضارك اللرینی کمال صمیمیتله صیقدقدن صوکره برچوق ذوات ایله برابر واپوره طوغری یوللاندی . آرقه‌سندن مندیلر صاللاندی، هوررالر باغیرلدی .

مشایخ شاذلیه‌نك خدماتی :

قولومبو وسیلان آطه‌سنده اسلامیتی نشره اك زیاده خدمت ایدن شاذلیه مشایخلریدر . اهالینك جمله‌سی شافعی المذهب اولدقلرینك یگانه سببی ایسه مشایخ شاذلیه طرفندن برچوق غیر مسلملرك اسلام ایدلدکلرنده کندیلرینه شافعی مذهبی اصولی اوکره‌دلمشدر .

بوراده اك چوق نفوذه مالك اولان شیخ ایسه مکهٔ مکرمه‌ده‌کی شاذلیه درکاهی پوست نشینی (شیخ ابراهیم العرب) حضرتلریدر . مشارالیه ایکی سنه‌ده بر دفعه بورایه، هند جنوبی‌یه اوغرار ، مریدلریله تماسده، کندیلرینه تلقینات دینیه ومذهبیه‌ده بولنور .

بوصیره‌ده ذات عالیلری قارده‌شیله برابر بوراده‌در . زیارته کلدی . اعادهٔ زیارتده بولندم . طریقت شاذلیه ایچون قولومبوده وسیلان آطه‌سنك هرقصبه‌سنده متعدد زاویه‌لر آچمه موفق اولدیغنی سویلدی . چوجقلرینه تعالیم دینیه اجراسیچون یکی مکاتب اسلامیه آچدیرمغه غیرت ایتدیکنی سویلدی . مشارالیهك بیاناتنك هپ طوغری اولدیغنی اهالیدن فعلاً اوکرندم . آطه مسلمانلری نظرنده مشارالیه صوك درجه محترمدر .

جناب حق بوکبی اسلام مروجلرینی، خادملرینی اکسیك ایتمسون . قولومبوده‌کی تتبعاتمی اکمال ایتدیکم ایچون یارین علی الصباح انشاءالله زنغونه عزیمت ایتمکلکم مقرردر .

سیلان آطه‌سنك قولومبو ساحلندن : **س . م . توفیق**

مطبوعات

جهانه عبرت اولدق ؟

. . حسین صالح امضاسیله « الشعب » غزته‌سنه یازیلان مقاله‌دن :

« اوروپالیلر مصره کیردکلری کبی ، ایی و کوتی عادتلرینی ، مدنیتلرینده برابر کتیردیلر . برچوق مصرلیلرده اولادلرینی کوردکلری آوروپالیلر کبی یتشدیرمك اوزره یابانجی مکتبلرك . . یابانجی مکتبلرینه کوندردیلر . بوزواللی پدرلر اوغللرینك ایی ، مکمل بر تربیه کوره‌رك عودت ایتمه‌لرینی بکله‌یورلردی. سوزده بوصورتله وظیفهٔ وطنیه ودینیه‌لرینی ایفا ایتمش اوله‌جقلردی . هیهات ؛ مسئله باشقه دورلو چیقدی . بو کنجلر علم ، معرفت، تربیه ، مدنیت ، صنعت کتیره‌جکلرینه فناعادتلر ایله برابر ، بر چوقلری‌ده شاپقه‌لی یبانجی مادامه‌لرایله عودت ایتدیلر. کویا ملته قارشی : « ایشته بز کندیمزه لازم اولانی بولدق ! . . » دیمك ایسته‌یورلردی . فقط بزم بوخصوصده کوزلرمزی ایکی آچمقلغمز لازمدر. بو یابانجی مادامالرك بزم پاك، تمیز عائله‌لرمزی زهرلیه‌جکلرندن شبهه ایتمه‌ملیدر . ایشته دولت علیه‌نك تاریخی میدانده‌در . بو قوجه مملکتی اوچورومله سوروکله‌ین عنصرك ، هرشیدن زیاده انسال فاسده اولدیغی محققدر . مایه‌لرینه فرنك قانی قاریشان، فرنك تقلیدی بوزوق نسل ، قوجه قاوقلی مسلمان بابایکیتلرك تأسیس ایتدکلری مملکته بحق وارث اوله‌مدیلر . . .

ایشته بز مصرلیلر بو حقیقتی اونوتمیه‌لم ، نسلمزی یابانجی ، حلال سوت امه‌ین عنصرلرك قانیله تلویث ایتمیه‌لم ... »

هند مسلمانلرنده‌کی انتباهك تأثیراتی

یکنلرده لوندره‌دن « نوویه‌ورهءا » غزته‌سنه شویولده برمقاله یازیلشدی :

« صوك کونلرده هندستان مسلمانلری آراسنده سرزدهٔ ظهور اولان حرکات ، انکلتره محافل عالیه‌سنده بویوك بر عدم خشنودی‌یی موجب اولمقده‌در . فی الحقیقه ١٨٩٧ سنه‌سی ، عثمانلیلرك یونانلیلره غالب کلدیکی زمان دخی بویله حرکتلر کورولمش ایدی. فقط اوزمان مسئله باشقه‌دورلو ایدی . هند مسلمانلرنده کوریلن بوتون اوحرکتلر ، براخوت اسلامیه نتیجه‌سی اوله‌رق دکل، بلکه مرحوم عبدالرحمن خانك انکلتره‌یه قارشی قوللاندیغی برسیاست نتیجه‌سی اوله‌رق جریان ایدیوردی. بودفعه ایسه ، عبدالرحمن خان برحیات بولونمه‌یور. حبیب الله خان ایسه کندی مملکتی داخلنده‌کی ایشلریله ، کوجلریله مشغول بولنیور . هندستان ایشلرینه قاریشه‌جق برحالده دکل .. طوغروسنی سویله‌مك ایجاب ایدرسه ، بودفعه هندستان مسلمانلرینك عثمانلیلره قارشی ابراز ایتدکلری مظاهرت صمیمیه ، هیچ شبهه‌سز قلوب مسلمینده اویانمش اولان اخوت اسلامیه‌نك نتائج فعلیه‌سندندر . زمانمزده‌کی بوتون بو حرکاتده غزته‌لر ، مجموعه‌لر ، خطیبلر طرفندن اداره اولنمقده‌در . بونلر بوتون قوتلریله مسلمانلری انکلتره علیهنه تحریکده بولنیورلر ؛ انکلتره‌نك عثمانلی مسلمانلرینی اوروپادن چیقاروب آسیاده‌کی مملکتلرینی اللرندن آلمق ایسته‌دیکنی اعلان ایدیورلر . کویا انکلتره‌نك سائر خرستیان دولتلریله برلشه‌رك مکهٔ مکرمه ، مدینهٔ منوره‌ده‌کی مقامات مقدسه‌یی تخریب ایتمك ایسته‌دیکنی سویله‌یورلر .. اتحاد اسلام فکرندن باشقه برشی ایله تفسیر اولنه‌میان بوتون بوحرکتلرك مرکزی‌ده «پشاور» ، « علیکده » ، « دهلی » ، « لکنو » شهرلرندن عبارتدر .. »

بومقاله مناسبتیله محررین اسلامیه‌دن بویوك برذاتك « البلاغ » جریدهٔ اسلامیه‌سنده یازدیغی بربنده دینلیورکه :

« هندستان مسلمانلری آراسنده‌کی حرکاتك هیچ بری انکلتره‌نك

علیهنده دکلدر. بوکبی حرکات هیچ بر مسلمانك خاطرندن بیله‌گچمز. یالکز بوتون هندستان مسلمانلری، انکلتره حکومتك، عثمانلیلره مظاهرتنی طلب ایتمك خصوصنده متحددرلر.

انکلتره حکومتنك سیاست خارجیه‌سی، هندستان مسلمانلری طرفندن حرفی حرفنه تعقیب اولنیور. اکثریت اوزره اولدیغی کبی، انکلتره حکومتی، سائر خرستیان حکومتلریله برلکده اوله‌رق اسلامیتی تمثیل ایدن حکومت عثمانیه علیهنده بولندیغی، هند مسلمانلری درحال حرکته کلیر، تحت تابعیتنده بولندقلری حکومته مراجعت ایده‌رك پروتستوده بولنورلر. بعضاً بوخصوصده شدت ابرازندن کیرو قالمازلر. هندستان قطعه‌سنده میلیونلرله قارده‌ش اولدقلرینی عبلاوه ایتمکیده اونوتمازلر.. فقط بوتون بوطلب ومراجعتلر هیچ بر وقت قیام واختلال معناسنی تضمن ایتمز. ذاتاً برچوق ایی دوشونور منصف آوروپالی خرستیانلر بیله، دول معظمه‌نك حکومت عثمانیه‌یه قارشی روا کوردکاری حقسزلقلره قارشی اعتراض ایتمکدن کیرو قالمه‌یورلر. شوحالده هندستان مسلمانلرینك، قارده‌شلری حقنده‌کی مظالمه قارشی لاقید قالمه‌لری نصل ممکن اوله‌بیلر؟

اولکی حرکتلرك عبدالرحمن خان طرفندن، شیمدیکیلرك ایسه مطبوعات وخطبا طرفندن اداره ایدیلمش اولماسنده هیچ برفرق یوقدر. اوروپالیلر ایی بیلمه‌لیدرلرکه بونلرك هر ایکیسیده، دها اوله‌جقلری‌ده هپ بر منبعدن نشئت ایدر. قرآن کریمی اوقویان کرهٔ ارضده‌کی بوتون مسلمانلریك دیکرینك قارده‌شی اولدیغنی پك اعلا بیلیرلر. بوتون مسلمانلریك دیکرینك المیله متألم، سروریله مسرور اولورلر. آرتق آوروپالیلرك‌ده بوجهتی آکلامه‌لری، تقدیر ایتمه‌لری لازمدر..»

نیچون مسلمان اولدم؟

لورد هیدلی بوعنوان آلتنده انکلیزجه منتشر «اوبزه‌رفه‌ر» نامنده‌کی غزته‌نك ۲۳ تشرین ثانی تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایتدیکی مقاله‌ده دیورکه:

«برچوق جریده‌لرك دینی اعتقادم حقنده ستونلر دولوسی یازی یازدقلرینی کوریبورم. حقمده یازیلان بو انتقاداتدن هیچ برینك جانمی صیقه‌جق درجه‌ده بولونماسندن طولایی‌ده پك زیاده ممنونم. ذاتاً تبدیل مذهب کبی بین‌الناس غیر معتاد بو حادثه‌نك انظار دقتی جلب ایتمه‌دن نجوب کیتمه‌سی ممکن اولمادیغنی اولدن بیلیوردم.

«محتملدرکه بعض دوستلر، اسلامیتی قبولمك خارجدن، اهل اسلام طرفلرندن اجرا ایدیلن بر تأثیر نتیجه‌سی اوله‌رق وقوعه کلدیکنه ذاهب اولمشلردر. فقط مسئله بویله دکلدر: بنم اسلامیتی قبولم، سنه‌لردنبری، اوزون اوزادی‌یه اجرا ایتدیکم تجربیات و تفکراتك نتیجه‌سیدر. هرنه قدر بوراده تحصیلده بولونان اسلام طلبه‌لر ایله دینی موضوعلر اوزرینه اوته‌بری مذاکراتده بولندی ایسه‌مده، بو آنجق برقاچ هفته‌لق بر حادثه‌در. بومذاکراتك بنده‌یکی بر تأثیر اویاندیردیغنی بیله‌میورم. شوقدر وارکه بتون بو مذاکرات نتیجه‌سنده قناعتمك حقلی اولدیغنی آکلایه‌رق سه‌وندم: چونکه اسلامیت حقنده‌کی تفکراتمك، تعلیمات اسلامیه‌یه تماماً موافق اولدیغنی اوکرنمش ایدم.. اوته‌دنبری کوریشمکده اولدیغم دوستم کمال الدینك دخی، حقیقی بر اسلام مبشرینه لایق اولدیغی وجهله هیچ بر تأثیر اجرا ایتمك تشبثنده بولندیغنی خاطرله‌یه‌میورم. افندی مومی الیه بنم ایچون جانلی برقاموس وظیفه‌سنی کورمکدن باشقه برشی یاپمه‌یوردی. قرآن کریمك کندی کندیمه آکلایه‌مدیغم آیتلرینی او بکا ایضاح ایدردی. فقط بوندن خارجه چیقمازدی. ذاتاً قرآن کریمك تعلیماتنه کوره دین اسلامك قبولی خصوصنده اکراه جائز دکلدر. هرکسك کندی اراده واختیاریله قبول ایتمسی لازمدر. بوخصوصده حیله‌یه، جبره مراجعت ایتمك قطعیاً جائز دکلدر.

«تعلیمات اسلامیه‌ده‌کی معقولیت، حریت، عمل صالح هرحالده مختلف کلیسالرك ترجمان اولدقلری تعلیمات مسیحیه‌نککندن دها واسعدر. مسیحك الوهیتی مسئله‌سنه کلنجه، بو ذاتاً خاطریمه بیله کلمش برشی دکلدر. حضرت مسیحی بن، بیوك بر پیغمبر اولمقدن باشقه بر صفتله طانیدیغم یوقدر. حقیقتاً بوخصوصده متردد وشبهه‌لی بولونسه ایدم، البت بنم ایچون هدایت قولای اولمازدی. فقط حمداً لله، بنم فکرم، هیچ بر وقت اویله بر وادیلره دوکولمه‌مشدر. حضرت مسیح وتعلیماتی حقنده‌کی اعتقادم، سائر مسلمان قارده‌شلریمکندن ذره قدر فرقلی دکلدر، فکرنده‌یم..

«برده حضرت مسیحك‌ده تعلیماتندن آکلاشیلدیغنه کوره اسلام ایله مسیحینك قارده‌ش اولوب آرالرنده بیوك برفرق بولنمادیغنه قانعم. هرنه قدر بعض اصطلاح وتعبیرات فرقلری یوق دکل ایسه‌ده، بونلر هپ صوری شیلردن عبارت اولوب اساس مسئله‌یه تعلق ایتمزلر.

«زمانمزده غیر طبیعی دینلره قارشی بیوك بر انکار حکمفرما اولمغله برابر، معقول اساسلره مستند فطری دینلره قارشی‌ده بیوك، صمیمی بر انجذاب موجوددر. ایشته بوندن طولاییدرکه بر مسلمانك الحادی ایشیدیلمش شیلردن دکلدر. هرنه قدر بوبابده اوته بری شیلر سویله‌نیور ایسه‌ده، بن بونده ایناتمق خصوصنده خیلی متردد بولنیورم...»

شئون

حجاز:

مدینهٔ منوره‌ده جمعیت خیریهٔ اسلامیه شعبه‌سی. — دارالخلافة العلیه‌ده‌کی مرکزه مربوط اولمق اوزره مدینهٔ منوره‌ده «جمعیت خیریهٔ اسلامیه» شعبه‌سی تشکیل ایدیله‌رك حمیتمنداندن اللی قدر اعضا قید ایدیلمش، بونلردن اون بش ذات هیئت اداره‌یه انتخاب ایدیلمشدر. «ینبع البحر» ایله «جیره» شعبه‌لری‌ده یقینده تشکیل اولنه‌جقلردر.

عراق:

عرب قونغره‌سی . ــ غزته‌لرده اوقوندیغنه کوره بصره مبعوث سابق طالب بکك تشبثیله امرای عربدن متشکل بر قونغره ترتیب ایدیلکده‌در . بوقونغره‌یه کویت شیخی مبارك الصباح ، ابن السعود ، ابن الرشید پاشالر دخی اشتراك ایده‌جکمش ، بصره ، منتفك ، محمره طرفلرندن دخی مبعوثلر بولندیرلمسنه چالیشیلیورمش ..

کرید :

کریدك اهل صلیبه الحاقی . ــ نهایت کرید آطه‌سی‌ده یونانستانه الحاق اولندی . یونان قرالی آدملریله برابر کریده عزیمت ایده‌رك بر آیین روحانی اجرا ایتدکدن صوکرا صلیبلی یونان باندیره‌سنی فرقه قلعه‌سی اوزرینه کندی الیله کشیده ایتدی. ایشته بوصورتله کرید یونانستانه الحاق ایدیلمش، اوقوجه قطعه‌ده اوقدر مسلمان قارده‌شلریمز ایله برلکده بزدن آیریلمش بولنیور ، دیمکدر . آرتیق بوندن صوکرا دارالخلافه اطرافنده‌کی مسلمانلر ایله کریده‌کی قارده‌شلریمزك وظیفه‌لری پك آچیق برصورتده تعین ایتمش‌درکه اوده بر عصره قریب برمجاهده نتیجه‌سی اوله‌رق الده ایتدیکمز بوقطعه‌یی وقارده‌شلریمزی اونوتمایوب، اوراده‌کی قارده‌شلریمزده وروح الهیدن اصلا امیدی کسمیوب کمال عزم ومتانتله جبر مافاته چالیشمقدر .

مراکش :

مجاهدین اسلامیه‌نك اسپانیوللره قارشی جهادلری . ــ عربجه غزته‌لرده اوقوندیغنه کوره مراکش مسلمانلرنده حالا قوتلی برهیجان حکمفرمادر . بورانك مسلمانلری کفاره بویون ئه‌گمه‌نك دیناً حرام اولدیغنی تقدیر ایتمك خصوصنده شایان غبطه برتکامل کوسترمکده اولدقلری آکلاشیلیور . یوز بیکلرجه حجاج کرام تلبیه آله‌رق عرفاتدن، مزدلفه‌دن منایه اینه‌رکن ، بوتون ارباب ایمانده قلبلری خوف ورجا آراسنده چارپیندیغی حالده قربان بایرامی نمازینی قیلمق ایچون تکبیرلر ایله جامعلره آقین آقین کیدرکن مراکشلی قارده‌شلریمزده آوجی وضعیتیله تفنکلری اللرنده اسپانیوللری بکله‌یورلردی . عجبا حجاج کرام ایله بایرام نمازی قیلان مسلمینك مراکشده‌کی مجاهد قارده‌شلرك مظفریتلری ایچون دعالر ایتمك خاطرلرینه کلدیمی ایدی ؟ سائر مسلمینك دعا صورتیله اولسون اوزمانکی وظیفه‌لرینی ایفا ایدوب ایتمه‌دکلرینی بك‌ده خاطرلیه‌میورز . فقط مراکشده‌کی قارده‌شلریمزك حالا وضعیت مجاهدانه‌لرینی محافظه ایتمکده اولدقلری استخبار ایدیلیور. جناب حق معینلری اولسون ..

ایران :

ایرانك احوال حاضره‌سی . ــ ایران غزته‌لرنده مطالعه اولندیغنه کوره طهران قابینه‌سی حالا کشمکشدن قورتیله‌مامشدر. ناظرلر آراسنده‌کی عدم تجانس عزم ومتانتله ایش کورمکه مانع اولیور . بونك باشلوجه سببلرندن بری‌ده مخلوع محمدعلی شاهك منسوبیتندن اولان عین الدوله‌نك داخلیه ناظری صفتیله قابینه‌یه داخل اولمسیدر . روس سفارتندن ملهم اولان بوناظر قابینه‌یه دوام ایتمه‌مکله برابر، ایشلری قاریشدیرمقده پك زیاده مهارتلی ایمش .. صوك کونلرده بختیاریلرك طهرانده‌کی بولنمزلقلرینه دخی بوذاتك سببیت ویردیکی روایت اولنیور . ایرانك سائر جهتلرنده‌ده اوته‌بری اویغونسزلقلرا کسیك دکلدر. جناب حق مسلمان قاردشلرك امدادینه کندیسی یتشسون ..

روسیه :

کیه‌فده حیات اسلامیه باشلایور . ــ کیه‌ف شهرندن یازیلیور :

« کیه‌ف اسکی برروس شهریدر . وقتیله مسلمانلر ایچون بوشهرك یالکز اسمی معلوم ایدی . صوك کونلرده شمال مسلمانلری تجارت وصنعتلریله روسیه‌نك هرطرفنه انتشار ایده‌رك چاك سسندن باشقه برشی ایشیتمه‌ین بعض سیاه روس شهرلرینه « الله اکبر » صداسنی‌ده برابر ادخال ایتمکه باشلامش اولدقلری معلومدر .

«کیه‌ف شهرنده تقریباً بیك اوچ یوز قدر مسلمان بولنمقده‌در . بونلردن بش یوز قدری آناطولی مسلمانلری‌درکه اکثریت اعتباریله کوزل ، تمیز قهوه‌خانه‌لر ، قرائتخانه‌لر بونلرك النده‌در . بعضلری‌ده تجارتله ، فروتجیلقله مشغولدرلر . بش‌آلتی یوزقدرده شمال مسلمانلری واردر . بونلرده عموماً تجارتله اشتغال ایدرلر. قالانلری‌ده داغستانلی، ایرانلی مسلمانلردر ؛ برده کیه‌فك اوچ عالی مکتبنده یتمشدن زیاده اسلام طلبه بولنمقده‌در .

« ایشته یوزبیکلرجه روس آراسنه دوشمش اولان بوجمعیتلی مسلمانلر کندیلرینه برجامع شریف میدانه کتیرمك ایچون تشبثاتده بولنمق اوزره برقومیسیون انتخاب ایتمشلردی. حاضرلانان لایحه‌یه کوره جامع شریفك میدانه کلمسی ایچون اوتوز بش بیك روبله ایجاب ایده‌جکدی . کیه‌ف بلدیه‌سی بوجامع ایچون « غوغول» جاده‌سنده کوزل بریر تعیین ایتدی ؛ اعانه درجی ایچون‌ده تشبثاته باشلاندی ایدی. شیمدی‌یه قدر طوپلانان اعانه‌نك مقداری ۱۷ـ۲۰ بیك روبله‌یه راده‌سنده اولدیغی سویله‌نیور. اعانه درجنه دوام ایدیلمك اوزره کچنلرده جامع شریف بناسنك وضع اساس رسمی اجرا ایدیلدی ؛ بوصورتله بالفعل ایشه مباشرت ایدیلمش اولدی . »

افغانستان :

قندهارده اغتشاش . ــ افغانستان ولایتلرندن قندهارده اهالی ایله والی آراسنده تحدث ایدن جزئی بر اختلافه بناءً اغتشاش ظهور ایتمش وقندهار قاضیسی ایله اوغلی اوباش طرفندن قتل اولنمش ایسه‌ده بالاخره قندهارده موجود قوهٔ عسکریه‌نك مداخله‌سیله باصدیرلمش ومعتبران اهالی طرفندن امیر حضرتلرینه تقدیم اولنان (۸۰۹) امضالی عریضه ایله عرض صداقت ایدلمشدر .

افغانستانده مجلس معارف. ــ افغانستانده موجود مكتبلرك اميد ايديلديكی درجه فائده ويرمه‌مكده اولدقلری امير حضرتلرينك نظر دقتلرينی جلب ايده‌رك بوجهتلری تفتيش واصلاح مقصديله شهزاده عنايت‌الله خان حضرتلرينك تحت رياست فخيمانه‌لرنده برمجلس معارف تشكيلی خصوصنده ارادهٔ شاهی صادر اولمشدر.

افغانستانده قوانين ونظامات جديده. ــ افغانستانك بيوك ومتفكر حكمداری اولان امير حبيب‌الله خان حضرتلرينك، برطرفدن ترقیٔ معارف خصوصنده بذل همت بيورملريله برابر ديگر طرفدن اهالينك سويه‌سنه كوره يكی قانونلر تنظيم ايتديرمكده اولدقلرینی سراج‌الاخبار رفيقمز مفصلاً يازمقده‌در. مملكتك اصحاب وقوف وتفكرندن مركب اوله‌رق با ارادهٔ سنيه كچن سنه انعقاد ايدن مجلسك سعی وهمتيله ايكی آی ظرفنده ملتك سويه‌سنه تماماً موافق اولمق اوزره اوچ قانون وجوده كلوب تصديق شاهانه‌يه اقتران ايلمشدر. بونلرك برنجيسی پساپورط قانونيدركه افغانستانده بوندن اول بوخصوصده برقانون اولميوب دخول وخروج ايدنلره پوليس دائره‌سندن بركاغد پارچه‌سی ويرلكده ايدی. يكی تصديق اولنان پساپورط قانونی ايسه (١١٥) ماده‌لی مكمل برقانوندر.

صوكرا حكومتك معين برجزا قانونی ده يوق ايدی. مجازاة هپ كيفی برصورتده اجرا اولنيوردی. حبسخانه‌لر اومرتبه وحشيانه ايدی‌كه مجرملر اعدام اولنمغی محبسده ياتمقدن اهون عد ايدرلردی. بوجهتده شايان ممنونيت برطرزده اصلاح اولنمشدر. اسكی حبسخانه‌لر محو ايديلديكی كبی، قطع يد واعدام جزالری دخی يالكز مواد شرعيه‌يه تخصيص قلنمشدر.

افغانستانده امر ازدواجده صوك درجه كوجلشمشدی. كيمسه‌نك ازدواجه تحملی يوق ايدی. هركس قيزينه ايستديكی قدر مهر وضع ايدر ايدی. دوكونلر پك مسرفانه اجرا اولنيوردی. قانون مناكحات ايله بوجهتلرده اصلاح اولنمشدر. دوكونده اسرافات منع ايديله‌رك مهر دخی اوچ قسمه تقسيم وهربری ايچون بروجه آتی برمقدار تعيين قلنمشدر: ١) اصناف آراسنده يوز روپيه‌دن بشيوز روپيه‌يه قدر [روپيه بش غروشدر]؛ ٢) اشراف ايچون يوز روپيه‌دن بيك روپيه‌يه قدر؛ ٣) خاندان حكمداری ايچونده مهرك حد نهايسی بش بيك روپيه‌در.

ملت باغچه‌سی. ــ امير حضرتلرينك اراده‌لری ايله كابلك خارجنده «قومی باغ» [ملت باغچه‌سی] نامی ايله بيوك ومحتشم بر «پارق» وجوده كتيرلمشدر. بوپارق بزمكيلر كبی يالكز تنزهه مخصوص اولميوب ملتك ديگر برقسم احتياجاتنی ده ازاله‌يه خادم اوليور: دوكون، تعزيه ويا ضيافتی اولان آدم، كيم اولورسه اولسون، برقاچ كون اول باغچوانه خبر ويرر، يوم موعودده مسافرلرینی باغچه‌يه دعوت ايدر، راسمهٔ مذكوره باغچوانك زير اداره‌سنده كمال انتظام ايله اجرا ايدلدكدن صكره مصارفنی باغچوانه ويرر.

هندستان:

بركونده درت يوز نكاح. ــ هندستانك (سورت) شهرنده ساكن (ليواريی) نامنده‌كی طائفه‌نك غريب عادتلری واردر: بونلر آره‌سنده هيچ بركيمسه ايستديكی وقت ازدواج ايده‌من؛ هر اون سنه‌ده بركره عمومی برمجلس عقد ايدوب بتون نكاحلرینی اومجلسده اجرا ايدرلر. ايشته كچنلرده بوطائفه آراسنده برمعتاد بركونده درتيوز نكاح عقد ايدلمشدر. كلين وداماتلرك الك بيوكی اون ايكی ياشنده اولوب آرالرنده هنوز سود امن مينی مينی چوجقلرده بولنمقده ايمش.

بلغارستان:

پوماقلر حقلرينی آرامغه باشلامشلر. ــ كچنلرده جبراً تنصير ايديلان پوماق مسلمان قارداشلريمزدن بر قسمی ايله اونلری تنصيره كلن پاپاس آيين خرستيانيه ايله برجنازه‌يی قالديرمق ايستر، پوماقلر اعتراض وشدتله مخالفت ايلر، نهايت ايش بويور، يتمش كشی قدر پوماق جبراً كيديريلن قالپاقلريله صوفيه‌يه كيدرلر. عثمانلی سفير محترمی مجاهد معزز فتحی بك افندی دلالتيله ايش غوسپودين رادوسلاووفه بيلديريلير. رادوسلاووف بوپوماق مسلملره حريت دينيه ومذهبيه‌لرينه كيمسه‌نك تعرضه حقی اولماديغنی بالذات سويلر، قائممقاملره شدتلی يكی بر امر ويرر، جامعلرينه كيتمك، مسلمان قالمق ايستين پوماق اهاليه كيمسه‌نك ايليشمه‌سنی أكيداً تنبيه ايدر. صوفيه‌دن دونن پوماق مسلملر فسلريله صاريقلريله دونرلر.

حقنی آرامغی بيلن ملتلر، بأی حال حقلرينی قورتاريرلر. تكميل پوماق مسلمان قارداشلريمز حقيقتی كوروب مستريح اولميدرلر، وبر طاقم غير قانونی آداملرك ظلمنه بويون أكمك ايستمزلرسه اونلری مدافعه ايده‌جك قانون وسياست قوتندن أمين اولميدرلر. فقط حق، مدافعه ايدلمك ايچون صبر وتحمل، ثبات ومتانت ايستر. «بالقان»

قابلری ايمانله دولو اولان پوماق قارده‌شلريمزك صبر وثبات ايله ايجابنه كوره هر دورلو فدا كارلقدن چكنميه‌جكلرينه امينز. الله ياردمجيلری اولسون.

پوماقلره هجوم ايديليور. ــ ينه بالقان غزته‌سنده اوقونديغنه كوره، پوقاروده‌سويله‌نديكی وجهله باش وكيل غوسپودين رادوسلاووفك قلبه‌يه ملحق جينه قضاسنده‌كی پوماق مسلمانلرك حريت دينيه ومذهبيه‌سنه كيمسه‌نك تعرضه حقی اولماديغنی سويله‌يه‌رك قائممقاملره‌ده بوواديده شدتلی امرلر كوندرمسی اوزرينه اوراده‌كی متعصب برپاپاس ايله برقاچ ادبسز برلشه‌رك زواللی پوماقلره هجوم ايتمشلر. شدتلی برمضاربه وقوعه كلمش؛ نتيجه‌ده اللی قدر زواللی پوماق مسلمان مجروح اولمشدر. حكومت محل وقعه‌يه عسكر سوق ايتمشدر. تحقيقات اجرا ايتمك اوزره قلبه متصرفی ديمتروف مأمور ايدلمشدر.

حتی مسلمان قالمق ايستين پوماقلرك دينلرينی محافظه ايتمه‌لری مطلوب اولوب بونك خلافنده حركتده بولونانلرك تحت توقيفه آلنمه‌لری ده رادوسلاووفك اوامری جمله‌سندن ايمش.

بومسئله‌نك البته پوماق مسلمانلرينك مجاهده‌لرنده‌كی همت وغيرتلری نسبتنده خيرلی نتيجه‌لره ايره‌جكندن امينز. آنكچون قارده‌شلريمزه تكرار ثبات وغيرت توصيه ايدرز.

«توسيع طباعت» مطبعه‌سنده باصيلمشدر

ع . اشرف اديب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه : سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكمزه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزك آلدیغی کوسترلك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی رفقه طرفندن اقتباس واونه بیلیر .

§

مکتوبلرده امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولونور .

§

پاره کوندردیککز زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور .

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم . صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٧٧ — ٤ صفر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٩ کانون اول ١٣٢٩ — جلد ١١

قوم جدیدجی عبیدالله افغانی

ایله

سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنده بر محاوره

« عبیدالله افغانی » نامنده بر ذات طرفندن کچنلرده (قوم جدید) عنوانیله نشر اولونان یازی یی‌فنی حقنده بعض محترم قارئلرمز طرفندن سبیل الرشادك نظر دقتی جلب اولونمق ایستنیلمش ، بو خصوصده تنقیداتده بولونولمسی آرزوسی اظهار بویورولمشیدی . حالبوکه او کتابی دها چیقماز بزده کورمش ایدك ؛ فقط صاحبه صاپان برطاقم سوزلردن عبارت اولدیغی ایچون اونی تنقیده قالقیشمقله اوکا لایق اولمدیغی بر اهمیتی ویرمش اولمامق ایچون سکوتی اختیار ایتمش ایدك . صوکرا کچن کون قوجه قوم جدیدجی ، یاننده بر دلیلی ایله اداره‌خانه‌مزه چیقه کلدی . اوصرده بعض مسائل علمیه‌نك مذاکره‌سی ضمننده محمد عاکف بك ، دارالفنون معلملرندن الهیات شعبه‌سی مدیر سابقی اسماعیل حقی بك ، شوکت بك ، فهمی افندی ، رصدخانه مدیری فطین افندی حضراتی ده اداره‌خانه‌ده بولونیورلردی .

— قوم جدیدجی عبیدالله افغانی !

دیه کندی کندیسنی حضاره تقدیم ایدنجه اورته‌لغی بر حیرت وسکوت قاپلادی . افغانی سبب زیارتنی یوکسکدن برافاده ایله آکلاتدی . بونك اوزرینه حضار ایله قوم جدیدجی اره‌سنده بر محاوره جریان ایتدی . بو محاوره قوم جدیدجی‌نك ماهیت علمیه‌سی حقنده لایقیله بر فکر ویره‌جکی ایچون عیناً نقلی مناسب کورولمشدر :

قوم جدیدجی : — بزم قوم جدید حقنده بعض اعتراضلر ایتمشلر . بوکا دائر شیخ الاسلامدن بعض شیلر صوره‌جغم . سبیل الرشاده یازارمیسکز ؟

اشرف ادیب : — سزك طوتدیغکز یول سبیل الرشاد کبی بر جریدهٔ اسلامیه‌نك مسلکنه مخالف اولدوغندن قبولده معذورز .

ق — بن اولجه‌ده بر کره بورایه کلمشیدم . بر مقاله ویرمشیدم . قبول ایتمدیکز .

اشرف ادیب : — سزدن ، یازدیغکز بعض احادیث شریفه‌نك نقلنی ، سندلرینی ایسته‌مشدك . کتیرمدیکز . سندسز ، نقلسز سزك ادعا ایلدیککز حدیثه نصل حدیث شریف دیه‌لم ؟ اهل علم بزه بو بابده اصول حدیث تعلیم ایتمشلردر . بزده او اصول حدیثه رعایته مجبورز .

صوکرا ، سز کچنلرده قوم جدید نامیله بر ده رساله نشر ایتدیکز . بوتون مسلمانلری دلخون ایلدیکز . کلیشی کوزل ، بیلر بیلمز ، برچوق مسئله‌لر قاریشدیردیکز . مسلمانلر آره‌سنه تخم فساد صاچدیکز . آرتیق سز اسلاملر نظرنده مسلمانلر آره‌سنه فساد صالمقله متهم بر جرأتکار سکز . اسلامیته خدمتله مفتخر اولان بو جریده سزك آنجق توبه‌کزی قبول ایده‌بیلیر . بوکبی فتنه وفسادلردن توبه ایدیورسه‌کز اول امرده اونی یازه‌لم ، صوکرا مقاله‌لریکزی درج ایدرز ؛ سبیل الرشاد صحائفی هر مسلمانه آچیق اولدیغی کبی ، سزه ده آچیق اولور .

اسماعیل حقی بك — یازدیغکز قوم جدید محتویاتنه معتقدمیسکز ؟ یوقسه سزك آغزکزدن‌می یازمشلردر ؟

ق — اوت تماميله معتقدم ، حق اویله‌در .

اسماعیل حقی بك — اویله ایسه سوزیکز یاکلشدر . او ، هذیان مجموعه‌سیدر .

ق — بن آیتدن ، حدیثدن باشقه برشی طانیمام . سزك خواجه‌لرکزك سوزینی دیکله‌مم .

اسماعیل حقی بك — آنلری ده بیلمزسکز .

ق — سن نه قاریشیورسك ؟ سن نه اكلارسك ؟ صوص . بو ، صاریقلی ایشی‌در . فسلیلر بویله شیلره قاریشماز .

بونك اوزرینه اسماعیل حقی بك حدتلنه‌رك ایاغه قالقدی : — نی فسلی‌كوردیكندن‌طولایی‌می بویله‌دییورسك ؟ ایشته فسمی‌چیقاردم. لطفاً ویركز فهمی افندی ، شو صاریغكزی ...... یاهو! سن قرآندن، سنتدن باشقه دلیل طانیمازمیسك ؟

ق — خایر طانیمام .

اسماعیل حقی بك — قرآنه نصل‌اعتقاد ایدیورسك؟ مجمل‌میدر ، محكم‌میدر ، متشابه‌میدر ؟ بوبابده مذهبك نه‌در ؟

ق — ... [هیچ برجواب ویرمه‌دی] .

اسماعیل حقی بك — ایشته سن قرآندنده برشی بیلمیورسك. حدیثه نصل اعتقاد ایدیورسك ؟ هانكی قسمی ایله عاملسك ؟ سنت شایعه ایله‌می ، احادیث مسنده ایله‌می ، احادیث مرسله ایله‌می عمل ایدیورسك ؟ حدیث ضعیف‌ده دلیلك‌می‌در !

ق — .... [بوكاده جواب ویرمه‌دی . سوزی‌باشقه‌طرفه‌چویرمك ایستدی :] سز قدریه تابع اولیورسكز . اصل‌مسلمانلر ـ كه قوم جدید جیلردر ـ بویله اعتقاد ایتمز .

اسماعیل حقی بك — اولا شونی صوره‌یم : مسلمانلق پیغمبرمزك خبر ویردیكی كبی‌می‌در، یوقسه اونی نظر اعتباره آلمایوب بزم‌اكلادیغمز كبی‌می‌در ؟

ق — پیغمبرمزك خبر ویردیكی كبی‌در ؟

اسماعیل حقی بك — ایشته طوغرو اوله‌رق سویله‌دیككز یكانه سوز بودر .

بوبابده تاریخه مراجعت ایده‌لم. قدر مسئله‌سی عصر جلیل رسالتده یوق ایدی. الك اول قدردن بحث‌ایدن « ان‌الامر انف » دیین،سكسان تاریخنده بصره‌ده قتل اولونان معبدالجهنی ایدی. غیلان دمشقی‌ده آكا تابع اولدی . معبد بو اعتقادی اسواری‌دن اخذ ایتمشیدی . صوكرا قدره دالانلر چوغالدی . واصل بن عطا ابن باب ، جهم بن صفوان‌ده قدردن بحث‌ایتدیلر. سلف‌امت‌بونلری رد ایتدی. عجبا قدر مسئله‌سنده بوذواتدن هانكیسنك مذهبنی قبول ایدیورسكز ؟

ق — . . . [ینه جواب ویره‌میوب كندیسی سؤاله باشلادی:] سز نصل اعتقاد ایدرسكز ؟

اسماعیل حقی بك — بزم اعتقادمز شودر : امر مستأنف دكلدر. شئون، علم باری ایله مسبوقدر . یعنی سنك آكلایه‌جغك ، علم‌الهی خیر وشر بوتون شئونی اولدن محیطدر .

ق — بویله اینجه مسئله‌لرك صره‌سی دكل شیمدی . . .

اسماعیل حقی بك — سن آیتی‌ده بیلمیورسك ، حدیثی‌ده بیلمیورسك ، علم كلامی‌ده ، تاریخ علومی‌ده بیلمیورسك . علمی اوله‌رق بر سوزك یوقدر . كتابك وسوزلرك سراپا هذیاندر .

ق — سز بنم كتابمه هذیان دیورسكز . اصل هذیان حلبی‌ده‌در . چونكه اوراده . . . . كبی اغزكزه الهمایه‌جغكز مسئله‌لر وار .

محمد عاكف بك — به‌آدم ! حلبی فقه كتابی‌در . فقه ایسه بر فن‌در . فن مسائلنده عیب اولماز . مثلا برآدم وجودینك شرعاً ، عادةً مستور اولمق ایجاب ایدن اعضاسنی آچیق بولوندیرمماز . لكن قالقوب مكتب‌طبیه‌نك تشریح خانه‌سنه كیرسه تشریح ماصه‌لری اوزرنده مشرح طرفندن كرك اركك‌لرك، كرك‌قادینلرك جهاز تناسللری اوزرنده اوزون اوزادی‌یه عملیات تشریحیه اجرا اولوندیغنی ، اعضای تناسلك عضلاتنه ، اعصابنه ، اورده‌سنه ، شریانلرینه وارنجه‌یه قدر بر بر اوفنی اوقومق احتیاجنده بولونانلره كوسترلدیكنی كورور. بو ناصیل براحتیاج مبرم اولمسی دولاییسیله عیب دكلسه، اوسنك حلبی‌ده ، یاخود دیكر فقه كتابلرنده كوروب دیاكه طولادیغك مسائلك بسط وتمهیدی‌ده طبقی اونك كبی‌در . اصلا عیب‌دكلدر . برعیب‌وارسه اوده سنك شو جاهلانه سوزلركدر .

ق — سز نه دیرسه‌كز دییك ، بنم كتابم پك چوق صاتیلدی . قیمتی اورادن آكلاشیلیر .

عاكف بك — پك طوغرو ! ذاتاً خلقك اخلاقنه ، دیننه ، ناموسنه ، مقدساتنه یوروین نه قدر آثار سفیله وارسه مع‌الاسف پك چوق رواج كوریور . كتابكك چوق صاتیلمسی سنك لهنده دكل ، علیهنده چیقیورده فرقنده دكلسك . كتابكی بن‌ده آلدم . فقط استغفرالله، استفاده ایچون دكل ، بلكه نه هذیان صاوردیغنی اكلامق ایچون .

فطین‌افندی — خواجه‌افندی‌سندن‌بررجام‌وار: اسلامك بوفلاكتلی كونلرنده آره‌لرینه تفرقه صاله‌جق بو قبیل یازیلردن،كتابلردن كله‌جك فائده‌یی فدا ایت . ینه یكرمی، اوتوز سنه‌دن بری اشتغال ایتدیككك چفتكله چبوغكله اوغراش. هرحالده دها مأجور اولورسك .

بونك اوزرینه عبیداه افندی قالقوب كیتدی . اومولوركه یایدیغنه نادم اولمش ، جناب حقه رجوع ایدرك ، عن غفلة یایدیغی بر خطادن طولایی توبه ایلمشدر .

نسائیات

اسلامیت و تعدد زوجات

— ۳ —

« الاسلام روح المدنیة » عنوانلی كتابده شو سطرلر محرردر : « ... اركك ایله قادین هرایكیسی‌ده مخلوقات حیوانیه‌دن اولدیغی حالده خلقت اعتباریله جناب حق بونلری مختلف اولارق یاراتمش‌در . جسملرینك تركیبی ، قوت ، عقل ، تدبیر وتصرف‌كبی برچوق احوالده اركككك قادین اوزرینه تمایز ورجحانیتی واردر . بونده‌كی حكمت ،

ـ آره‌لرنده اتفاق، الفت ومحبت ممكن اولابيلمك ايچون ـ بو ايكی نوعدن برينك ديكری اوزرينه حاكم اولابيلمه‌سی‌در . اكر بويله اولميوب‌ده هر ايكيسی‌ده قوت ، عقل، عضلات اعتباريله يكديكرينه مساوی اولايدی بينلرنده هيچ برصورتله امتزاج متصور دكلدی. ذاتاً بو كائناتده مشاهده اولنان نظام وانتظام‌ده تساوئ كلينك عدمی اوزرينه مؤسس دكلی؟ اوت، كائناتك اجناس وانواعی بيننده تساوئ كلی بولنسه‌يدی قطعياً بو نظام وانتظام اولامازدی. بلكه بونك ايچون انواع ايله اجناس بينی هرحالده بر فارق بولنمق لابددركه قوی ضعيفی محافظه ، ضعيف قوی‌يه منقاد اولمق صورتلريله آره‌لرنده برمجانست بولنه‌بيلسين .

ايشته بو ، كائناتده ثابت ، محكم برنظام‌دركه پك بيوك برحكمت اوزرينه بنا قيلنمش‌در . بو نظام ربانی‌يی هيچ بركيمسه‌نك بوزابيلمه‌سی ممكن دكل‌در .

اكر كرهٔ ارضده‌كی انسانلرك هپسی‌ده سلطان، حاكم اولسه‌لردی ، شبه‌يوق كه هيئت اجتماعيه محو اولور ، حيات مسعوده بوزولوردی ؛ بونك كبی قادين‌ده هروجهله ارككله مساوی برخلقتده اولايدی قادين اركككك تحت امرانه‌سنده بولنمقدن صورت قطعيه‌ده امتناع ايده‌جكی كبی ، اركك‌ده قادينك تحت تحكمنده بولنمغی هيچ بر زمان قبول ايتميه‌جكدی . بناءً عليه بو ايكی نوع آره‌سنده برمجانست دكل ، دائمی برنفرت حاصل اولاجقدی . بو نفرت دوام ايتدكجه بالطبع تزوج‌ده اولاميه‌جغی جهتله نظام وانتظام، انسان ومدنيت كبی شيلرده بولونه‌مازدی.

اوحالده نظام وانتظامی تأمين ايتمك ايچون بو ايكی نوعدن برينك بهمه‌حال ديكرينه قارشی سرفرو ايتمسی ، اوكا مطيع ومنقاد اولمسی ضروريات حياتيه‌دن‌در . بونی مكابرين ومعانديندن بشقه هيچ بركيمسه انكار ايده‌مز . شمدی برجهت قاليوركه اوده بو ايكی نوعدن هانكيسی هانكيسنك حمايه‌سنه كيره‌بيله‌جكی مسئله‌سی‌در . قادين‌می اركككك حكمی آلتنده بولنملی ؟ يوقسه اركك‌می قادينك نفوذی تحتنه كچملی‌در ؟

بركره ايكنجی شق قبول ايديله‌مز؛ چونكه اركك قادينك نفوذ وسلطنتنه سرفرو ايتمه‌يه اجبار ايدرسه‌ك هيچ دكل ، شاعرك :

« ومكلف الايام ضد طباعها . متطلب فی الماء جذوة نار » قولنه ماصدق اولورز . چونكه قادين‌دن فضله اولارق اركك‌ده بولنان قوتلر، غريزه‌لر ، كنديسنی غالب موقعنده بولنديرديغندن قادينه منقاد اولماز . فقط ، قادينی اركككك سلطنت وحكمی آلتنده بولوندورمق ايسترسه‌ك بوكا پك قولای موفق اولورز . ذاتاً بدايت خلقتدن بو آنه‌قدر قادين ، اركككك حمايه‌سنده، حفظ وامانتنده ياشامش اولمسی‌ده بونك باهر بردليلی‌در.

اوت ، قانون فطرت اركككك حائز اولديغی غريزه‌لر ايله قادينی كنديسنك حفظ وامانتنه توديع ايتمش‌در ؛ اركك آنك حاميسی ، حافظی‌در؛ اوجنس رقيق اوزرينه قوام‌در. « الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض وبما انفقوا من اموالهم . ـ فرقان حكيم »

كوروليوركه : قانون طبيعت ، ناموس فطرت اركككك قادين اوزرينه سلطان، حاكم اولمسنی اقتضا ايديور . اويله ايسه قادينی محيط طبيعتندن چيقارارق اونی اركك مساوی ، ياخود اركك اوزرينه حاكم قيلمه‌يه چاليشمق برنوع جنت‌در ؛ نظام كونه مخالف‌در ؛ قانون طبيعته عصيان‌در .

قادينلرك قوةً ، عقلا ، اركككلردن دون بولنمه‌سی ؛ عضلاتنك ضعيف اولمسی كبی اركككلرك مابه‌الامتيازی اولان ، قادينلر اوزرينه اركككلرك سيادت وقوامه استحقاقنه سبب اولان صفاتلره كلنجه : بز بوراده اونلردن بحث ايده‌جك دكلز؛ بونك صحتنی تحقيق ايتمك ايسته‌ينلر اطبايه صورارلر ، ياخود بو بابده تأليف اولنان كتابلره مراجعت ايدرلر. ارزمان اكلارلركه بو ايكی نوع حقنده سويلنمش اولديغمز شيلرده قطعياً خلاف يوقدر . [۱]

---

[۱] بونلری‌ده فريد وجدی‌دن ديكليه‌لم : «قادين ايله اركك آره‌سنده‌كی فرقلره كلنجه: علم بالتجربه اثبات ايديوركه اركككك طول وسطيسی قادينك طول وسطيسندن اون ايكی سانتيمترو زياده‌در . هم بوفرق متمدن انسانلرده كورلديكی كبی اقوام وحشيه‌ده ، حتی چوجقلرده بيله ظاهردر.

ثقلت بدنه كلنجه : اركك‌ده وسطی اوله‌رق التمش درت كيلو غرامدر ، حال بوكه بو ثقلت ينه وسطی اولمق اوزره قادينده قرق ايكی بچق كيلوغرامی كچمز.

جملهٔ عضليه‌نك تكملی قادينلرده اركككلره نسبةً پك دون‌در . دوقتور (دوقارنی) محيط العلومده جملهٔ عضايه بحثنده شو سوزلری سويليور: « بو جمله قادينلرده اركككلركندن اوچده بر نسبتنده دها آز تجملی، دها خفيف، حركاتی دها بطی، قوتی دها آزدر . »

قوهٔ حياتيه‌نك مركزی اولان قلبه كلنجه : اوده قادينلرده دها كوچك ووسطی اوله‌رق اركككلركندن آلتمش غرام خفيف‌در . جهاز تنفس ايسه ، اركككلرده دها قوی‌در . علماً ثابت‌دركه بر اركك ساعتده تقريباً اون بر غرام قاربون احراق ايدر، حال بوكه عين مدت ظرفنده بر قادين التی كسور غرامدن زياده قاربون ياقه‌ماز ...

حواس خمسه كلنجه: اساتذهٔ فندن (نيقولس) و (بيليه) اثبات ايديورلركه بو حواس قادينلرده نسبةً دها ضعيف‌در ...

ذائقه وسامعه‌يه كلنجه: بو حسلرده اركك‌ده بالنسبه چوق دقيق‌دركه ـ محيط العلومده مصرح اولديغی اوزره ـ طعومك تميزی، اصواتك تدقيق آهنكی ، پيانو كبی سازلرك تدقيق نغماتی ايچون منتخب اهل خبره‌نك كاملاً اركك اولمسی بو ادعايه بر دليل كافی‌در .

حاسهٔ لامسه‌نك‌ده اركككلرده دها دقيق اولديغی مشاهده ايله ثابت‌در .

اركككك مركز ادراك نقطهٔ نظرندن اولان رجحانه كلنجه پسيقولوجی دينلن علم الروحك شهادتيله بو خصوصده مناقشه‌يه بيله محل يوقدر . زيرا اركك‌له قادينك دماغی آره‌سنده شكلاً ومادةً غايت بيوك برفرق واردر. علماً ثابت‌دركه اركككك دماغی وسطی اوله‌رق قادينك دماغندن يوز غرام دها آغيردر ....

بوندن بشقه قادينك دماغنده‌كی تعاريج [بينك اوزرنده‌كی چيقنتيلر] بالنسبه دها آز؛ كذلك تلافيف [بينك اوزرنده‌كی كيرنتيلر] دها آز منتظم‌دركه شو مشاهده علمای فن نظرنده ايكی جنس آره‌سنده‌كی وجوه اختلافك اك بيوكی‌در.

كذلك دماغده نقطهٔ مدركه عد اولنان جوهر سنجابی‌ده قادينلرده بالنسبه لايقيله حس اوله‌جق درجه‌ده آزدر . لكن بوكا مقابل احتساس وتهيج مراكزی قادينلرده نسبةً دها مكمل‌در (دوقارنی) ديوركه: «شوحال ايكی جنس آره‌سنده روحاً مدار تمايز واختلاف اولاجق شيلره تماميله مطابق‌در ؛ زيرا اركك ذكا وادراك جهتلريله قادينه فائق‌در ، قادينده‌ده انفعال وتهيج دها زياده‌در . شبهه‌سز بو اختلافات دماغيه بزه براهينك اك واضحيله كوسترمكده‌دركه مركز ادراك اركك‌ده دها مكمل اولديغی ايچون بو جنس ادراكجه اوبرندن دها ايلريده‌در .

قادينك مرتبه‌سى اركگك مرتبه‌سندن دون اولمقله برابر اركگك ايسته‌ديكى كبى أالنده چويره‌جكى بر آلتده دكلدر . قادين اوزرينه اركگك سيادتى وار ديمك ، هرنصل ايسترسه اويله تصرف ايده‌جك ديمك‌ده دكلدر. اركگك وظيفه‌سنى قادين يابه‌مديغى كبى قادينك كوره‌جكى ايشلرى‌ده اركك كوره‌مز. [بوراسى بالآخره دها زياده ايضاح اولنه‌جقدر].

خلاصه : متاعب حياتى ، خارجى محن ومشقتى تحمل ايتمك خصوصنده قادين ، اركك قدر متحمل دكلدر ؛ بروجه بالا معلوم اولان شو فرق اصلى سايه‌سنده اركگلر قادينلرى كچمش وكچه‌جكلردر . ايكى نوعك يكديكرينه هروجهله مساواتنى ايسته‌مك ، محالى طلبدر .

« اون طقوزنجى عصرك آنسيقلوپديسنده [محيط العلومنده] ديوركه : « قادينك تركيب بدنيسى چوجقلر ككنه ياقيندر؛ بونك ايچون قادينلرده چوجقلر كبى مفرط بر حساسيته مالكدر : سونچ ، ألم ، قورقو كبى احساسات مختلفه‌دن چابق متأثر اولورلر. حالبوكه بو مؤثرات بلاتعقل اجراى فعل ايتديكى ايچون اوزون مدت دوام ايتميه‌رك سريعاً محو اولور . ايشته بوندن طولايى قادينلر ثباتسزلغه معروضدرلر. »

اشترا كيوندن فيلسوف شهير « پرودون » . (ابتكار النظام) نامنده‌كى كتابنده ديوركه: «قادينلرك عقلى بزمكندن نه قدر ضعيف ايسه وجدانلرى‌ده او قدر ضعيفدر ، اخلاقلرى بزم اخلاقمز طبيعتنده دكلدر . قادينلر طرفندن بر شيئك حسن وقبحنه دائر ويريله‌جك حكم اركگك ويره‌جكى حكمك عينى اولاماز. كذلك بزه نسبتله قادينلر لايقيله تربيه ايدلمه‌مش عد اولنه‌بيله‌جكندن هرحالى ايجه نظر امعانه آلنيرسه عدالته قارشى افراطدن ، تفريطدن خالى قالماديغى كوريلور ؛ زيرا مساواتسزلق اونك خصائصندندر . حقوقك ، وظائفك توازننه قادينده بر ميل كوريله‌مز؛ حالبوكه اركگى متألم ايدن، تسكين ايده‌مديكى صورتده ابناى نوعنه قارشى حرب آچماسنى انتاج ايدن سائق بو ميلدن عبارتدر . قادينك بو عالمده اك زياده سوديكى ، پرستش ايتديكى بر شى وارسه امتيازاته ، خصوصياته نائل اولمقدر . هله صنوف بشرى بر سويه‌يه كتيرن عدالت قادينك چكه‌ميه‌جكى بر يوكدر . »

دائرة المعارف الكبرى ديوركه : « اركگك ذكاسى، ادراكى فضله‌در؛ قادينك‌ده انفعالى ، تهيجى چوقدر . »

استاد (ژول سيمون) ديوركه: « ئه‌وينك خارجنده چاليشان بر قادين، عادى بر ايشچينك كوره‌جكى ايشى كورمش اولور ؛ لكن بر قادينك قادينلغه عائد اولان وظائفنى كوره‌مز . قادينلر بوكون طوقومه‌جيلقده ، مطبعه‌جيلقده، بوكا بكزر ديكر بر چوق ايشلرده قوللانلقده‌در . كذلك حكومت‌ده بونلرى بر طاقم معاملاتده استخدام ايديور ؛ قادينلرده بو يوزدن بر قاچ پاره قزانيورلر . فقط پك جزئى اولان بو پاره‌يه مقابل بنيان عائله‌لرينك اساسلرينى جدى بر صورتده ييقمش اوليورلر. اوت، اركگلر قاريلرينك محصول سعيندن مستفيد اولمه‌يه باشلاديلر . لكن بوكا مقابل ــ قادينلر اعمال خارجيه‌ده اركگلرله مزاحمه‌يه ، مسابقه‌يه قالقيشدقلرندن طولايى ــ اركگلرك قازانجى آزالدى . »

« اوگوست قونت (نظام سياسى) نامنده‌كى كتابنده ديوركه : « قادينك حياتى ممكن اولديغى قدر بيتى اولمليدر. قادين ، وظيفهٔ اصليه‌سنى ايسته‌نيلديكى كبى كوزلجه ايفا ايده‌بيلمك ايچون هربر عمل خارجيدن آلچكمك، آلچكديرلمك واجبدر. »روح المدنيه‌نك سوزى خلاصةً بودر.

ايشته بونلر فلاسفهٔ اجتماعك ، علماى عمرانك اقواليدر. بتون بونلر شهادت ايديوركه اركگلر ايله قادينلرك تساويسى، ياخود ايكنجيلرك اولكيلر اوزرينه اجراى سيادتى جائز دكلدر. بونده نظام عالمك فسادى، هيئت اجتماعيه‌نك هلاكى واردر . قادينك ايشى هر حالده بيتى اولمق لازمدر . بو حدودى تجاوز ايده‌جك اولورسه هم كندى نفسنه ظلم ايتمش اولور ، هم‌ده عائله‌نك خرابيتنى ، مدنيتك انحلالنى انتاج ايدر .

« و من يتعدد حدودالله فقط ظلم نفسه »

پك اعلا! قادينلرك عدداً اركگلردن دها فضله اولديغى تعين ايدر ، بونكله برابر قادين ــ اعمال خارجيه‌يى ايفا ايده‌ميه‌جكى جهتله ــ اركگك تحت ضماننده بولنمق ؛ اركگلر قادينلر اوزرينه حاكم اولمق واجب اولورسه ــ نصل كه بورايه قدر سرد ايتمش اولديغمز تفصيلات بو وجوبى بالغا مابلغ اثبات ايتدى ــ شمدى نه ياپمق لازمدر ؟ هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك نظام وانتظامى خصوصنده ــ لزوم كورلديكى زمان ــ بر اركگك بردن فضله قادينى حمايه ايتمسنه مساعده ويرلمك اليق اولمازمى؟ بالخاصه پك چوق اركگلرى محو و هلاك ايدرك قادينلرى حاميسز ، ياردمجيسز ، پريشان براقان، آچ‌بى‌علاج سوقاقلره اورته‌لرينه‌دوكولمه‌لرينه سببيت ويرن محاربه‌لرك عقبنده بو احتياج بوتون عريانلغى ايله كنديسنى كوسترمزمى ؟

هيچ شبهه يوقكه ، طبيب علاجى علته كوره ترتيب ايدر . عمل اقتضايه مبنى اولور؛ اويله ايسه انسان، احتياج صحيح ايله محتاج اولديغى بر شيئه مأذون اولمق هر حالده اوشيدن ممنوع اولمقدن دها اعلا دكلمى؟

بعضلرى‌ده ديوركه: اركگلرك وظيفه‌سى خارج بيتده اولديغى جهتله كنديلرينه پك چوق ياردمجى بولابيليرلر . فقط ئه‌و بشقه كيمسه‌لرى حريم اشتمالنه آلاماز ؛ ئه‌وده بولنه‌جق اولان، يالكز او ئه‌وك اهلى اولمق لازمدر . حالبوكه ئه‌وك ايچنده قادينك كوره‌جكى پك چوق ايشلر واردر ؟ بونلرى باشه چيقارابيلمك ايچون قادين ياردمجى‌يه محتاجدر . علم اقتصادك تقسيم اعمال خصوصنده كوسترمش اولديغى قواعده بونى ايجاب ايديور . پك اعلا ئه‌و ايشلرنده قادينه كيم ياردم ايتملى ؟ بركره اوكا ياردمجى اولاجق كيمسه‌نك خارجى براركك اولمسى قطعياً جائز اولاماز ؛ چونكه بونده مفسدت واردر. بناءً عليه مملكت صغرى اولان ئه‌وى اعمار ايتمك ، اونى أيى اداره ايلمك ايچون ئه‌وده ــ ينه او ئه‌وك اهلى اولمق اوزره بردن فضله قادينلر بولنمسنده منفعت ومصلحت واردر . نتيجه :

تعدد زوجات مساغ ويرلمك هم قانون طبيعته، هم‌ده مصلحته موافقدر.

آقسكيلى : احمد حمدى

فقه و فتاوی

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سنه

سؤال :

ملاخسرو حضرتلرینك اصول فقهدن [مرآة الاصول] نام کتابنك خاتمه‌سنده‌کی [اجتهاد] بحثنده شروط اجتهادی تعداد ایدرکن اجماعك خلافنه اجتهاد جائز اولمه‌یه‌جغی ملاحظه‌سنه مبنی [موارد اجماعی] بیلمك دخی مجتهد مطلقك شرائطندن بولندیغنی بیان بیورمشلردر .

مستغنیٔ احتجاجدرکه مسائل اجماعیه‌نك بزه نقل وایصالی سنت سنیه‌نك نقل وایصالی کبی یا متواتر ویا مشهور ویاخود آحاد طریقیله اولور . شو حالده سنت کبی عوارضدن قطع النظر و بحسب الاصل اجماعك دخی یقین افاده ایده‌جکی برامر مجزوم ایسه‌ده موارد اجماعك کافه‌سنی بیلمك ممکنمیدر ؟ مسائل اجماعیه محدود ومعین میدر ؟ مجمع علیه بالجمله مسائلی شامل مستقل برأثر تألیف اولنمش میدرکه انواعیله هر بررلری حقنده اکتساب معلومات ایدلمك احتمالی تصور اولنسون ؛ تنزلاً ایضاح بیوریلورسه تشکر ایدرم .

خیره‌بولیده الای ۲۷ طابور ۲ نظامیه طابور امامی
محمد فخر الدین

جواب :

شرائط اجتهاد ائمهٔ اصولیین اره‌سنده مختلف فیه‌در ؛ اجماعك دلیل شرعی اولدیغنه قائل اولانلر اجماعه مخالف فتوی ویرمه‌مك ایچون موارد اجماعی بیلمکی شرط ایدیورلر . موارد اجماعك کافه‌سنی بیلمك شرط دکلدر . انجق ویردیکی فتوانك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلمك شرطدر .

امام ابو حامد غزالی حضرتلری المستصفاده دیرکه : نصلکه خلافنه افتا ایتمه‌مك ایچون معرفت نصوص لازم ایسه اویله‌جه مواقع اجماعی بیلمك ده لازمدر . اجماعده جمیع مواقع اجماعی وخلافی حفظ ایتمك لازم دکلدر ؛ بلکه افتا ایده‌جکی مسئله‌ده فتواسنك اجماعه مخالف اولمدیغنی بیلمك لازمدر ؛ اجماع خصوصنده علمانك مذاهبندن برمذهبه موافق اولدیغنی بیلمك ویاخود بویله بر واقعهٔ متولده حقنده اهل اجماعك بیانی اولمدیغنی بیلمك کافیدر .

مجمع علیه اولان مسائلك هانکیلری اولدیغنده‌ده اختلاف واردر . ائمه‌دن بعضیلری اومسئله حقنده اجماعی حکایه ایتدیکی حالده دیکری اجماعی قبول ایتمیور ؛ کذا برینك عندنده مجمع علیه اولان مسائل دیکرینك عندنده مجمع علیه اولمیور .

نته‌کیم خلفاء راشدینك اتفاقلری امام احمد بن حنبل ایله ائمهٔ حنفیه‌دن قاضی ابو حازم عندنده اجماع اولدیغی حالده دیکرلری عندنده اجماع اولمیور .

فقهای عراقیون وحجازیونه کوره اصحابدن ماعداسنك شرط معلوم اوزره اتفاقلری اجماع اولدیغی حالده فقهاء ظاهریون عندنده اجماع دکلدر .

اصحابك اجماع سکوتیسی ده مختلف فیه‌در ؛ اکثر حنفیه‌یه کوره حجت قطعیه اولدیغی حالده ائمهٔ شافعیه‌دن ابن ابی هریره‌یه کوره اجماع سکوتی افشا اولورایسه اجماعدر ، حکم اولور ایسه اجماع دکلدر . آمدی ایله کرخی‌یه کوره اجماع ظنی ، امام شافعی‌یه وقاضی ابوبکر باقلانی‌یه وعیسی بن ابانه کوره حجت بیله دکلدر .

قاشانی ، ابراهیم النظام اجماعی انکار ایدیورلر .

اجماعی قبول ایدنلر عندنده شبهه‌سز اولان اجماع اصحاب کرامك قولاً وفعلاً اولان اجماعلریدرکه اوراده اهل مدینه ، اهل بیت ، شیخین ، خلفاء راشدین داخل اولورلر .

ایشته بوکا مبنی اجتهاده کوره اجماع تخلف ایدر . بوراده اجماعك کافه‌سنی بیلمك مشروط اولمدیغندن بوجهت نظر اعتباره آلنمامش و مجمع علیه اولان بالعموم مسائلی حاوی برکتاب منظورمز اولمامشدر .

مع مافیه متأخرینك خلافه کتابلرنده مسائل مجمع علیها کوسترلمشدر ؛ ازجمله « رحمة الامة فی اختلاف الائمه » نام کتابده هر برابده مجمع علیه ومتفق علیه ومختلف فیه اولان مسائل کوسترلشدر .

شوراسی اونودولمسونکه مسائل مجمع علیها هر مؤلفك اجتهاد و تحقیقنه کوره تبدل ایدر . دها زیاده معلومات المق ایچون اخیراً جزء اولی طبع اولنان علم خلاف ایله سالف الاسم رحمة الامة فی اختلاف الائمة ومیزان کبرایه مراجعت اولنمق کرکدر .

ا . ح

مقالات

صوك ضربه قارشیسنده

— ۲ —

اسلامده تاج ملیت وار ؟

اسلامده ملیت ، دیانتله توأمدر . نزد الهی‌ده ازلاً وابداً مقبول اولان (دین حق) ایسه آنجق (اسلام) در ، باشقا دکل : « ان الدین عندالله الاسلام » (دین) اساس اعتباریله تعدد ایتمز . بردر ، چونکه او بر حقیقة الحقایقدر . اسلامدن باشقا (دین حق) اولماز ، اولامز ؛ اولورسه محصول وهم وخیال ، متاع خسران دوبال اولور : « ومن یبتغ غیر الاسلام دیناً فلن یقبل منه »

نوه‌ت ، (دین حق) تعدد ایتمز . بلکه آنك بعض فروع احکام اوامر ونواهیسی ــ بشریتك حیات استقبالنی آچمق ، شاهراه ترقی وتکاملی کوسترمك ، چیقماز یوللره صاپیقدن ، قارانلق چوقورلره دوشمکدن ، وحشت وفلاکت اوچورومارینه یووارلانمقدن قورومق ایچین ــ نسخ وتبدیل اولونور . بشریتله برابر بوخا کدانه شرف نازل

اولان (دین حق) ماهیت وحقیقتی اعتباریله (دین اسلام) دن باشقا برشی دکلدی ، فقط ، نه اسرار انکیز حکمتدرکه ، انسانلر رؤیتندن محجوب اولدقلری خالق کائناتك احسان بویوردیغی قانونی طانیامق ، طانیانلرك چوغی‌ده خوشلرینه کیتمه‌ین موادینی تغییر وتحریف ایتمك ، تبدیلاً کوندریلن دها مکملنی رد وتکذیب ایله مرعیتدن سقوط ایدن اسکیسنه درت ال ایله صاریلق کبی عقل سلیمی استخفاف ایدن حرکات مجنونانه جرأت یاب اولدیلر .

ایشته بومصرانه عصیانك ، بو متمردانه طغیانك نتیجه‌سی اولارق میدانه ــ فقط یالکز بیری دوغرو اولمق اوزره ــ اوچ دین چیقدی: یهودیلك ، خرستیانلق ، اسلام . یهودیلر کندی الریله تحریف ایلدیکلری توراتك، خرستیانلر ــ ذاتاً اصلنی هیچ ده کورمدیکلری ــ انجیلك، مسلمانلرده ــ اون عصردن برو برتك حرفنه دوقونولامامش عندالله ــ تحریف وتغییردن محفوظ بولونان وبوتون قوانین سالفه‌نك مرعی قالمش احکامنی احتوا ایدن ــ حضرت قرآن حکیمك اطرافنه طوپلاندیلر .

بوتمهید ایله شونی‌اکلاتمق ایسته‌ریزکه دیانت ، عین ملیتدر. ملتلری وجوده کتیرن دیندر. ملتلرده اقوام وعناصردن مرکبدر . انسانك قومیت وعنصریتی نه اولورسه اولسون ایمان ایتدیکی دینك ملتندندر .

مثلا : بر روم تهود ایتسه آنی روملر قبول ایدرلرمی ؟ آرتق او یهودیلکك مالی ، یهودی ملتندندر دکلی ؟ (دین و ملت) عینی معنایی ، عینی حقیقتی افاده ایدن الفاظ مترادفه‌دندر ، مغایرتلری وصفی واعتباریدر. (دین) جناب حقه (جل شانه)، (ملت) رسول ذیشانه (علیه‌الصلاة والسلام) منسوبدر . چونکه انسانلری (دین حق) ه دعوت بیوران و انلردن بر ملت وجوده کتیرن ذات همایونلریدر .

کورولمزمی : « دین آلهی » دینیرده « ملت آلهیه » دینمز . (دین) اللهك (جل شانه) (ملت) رسول‌اللهکدر . (علیه‌الصلاة والسلام.)

(دین) روح ایسه (ملت) آنك ــ تجزی وانقسام قبول ایتمز ــ وجودیدر .

(دین حق) ه ایمان ایدن اقوام وعناصره کلنجه آنلر ــ مادیت اعتباریله ــ بر وجودك اعضای طبیعیه‌سی مثابه‌سنده‌در . وجود اسلامك کووده‌سی ــ مثلا ــ ولی‌النعمت هدایت وسعادتمز اولان عربلر ایسه عناصر دیکرده اوکووده‌نك اعضای سائره‌سی حکمنده‌در. ال ، آیاق امثالی اعضانك وجوده نسبت مغایرتی نصل که یالکز شکلده‌قالییور ، نصل که بر (کل) ك اجزاسندن عبارت اولیورسه ایشته متنوع قومیتلر ، عنصریتلرده وجود ملیتمزه ، ملیت اسلامیه‌مزه نسبتله عینی موقعده بولونیور .

دین جلیل اسلام ، شعشعهٔ عالم آراسیله چشم جهانی قاماشدیران بر مهر منیر ملیتدر . قومیتلر ، عنصریتلرده آنك دریای انوارینه مستغرق ییلدیزلردر . هیچ کونش وارکن ییلدیزلر آکا رقابت ایدر - جه‌سنه کندی‌وارلقلرندن بحث ایده‌بیلیرلرمی ؟ کندیلرینی کوستره‌بیلرلرمی؟

ملیت اسلامیه ، مادی وعنصری اولمقدن زیاده روحی ولاهوتیدر . ملیت اسلامیه‌نك تنزلکاهی روح بشریت قلب انسانیتدر . بو مقدس ملیت اویله روحی ئولمش ، قلبی دونمش متفسخ ، متعفن اجسام سفلیه‌یه تنزلدن شانی منزه ومتعالیدر .

اسلامك نه قادارمقدس بر دیانت ، نه قادار معظم برملیت اولدیغنی تقدیر واحاطه‌دن عاجزقالانلر هرکون خارجدن فوج فوج دائرهٔ نجات باهرهٔ توحیدینه قوشان ملیت فطریه وانسانیه‌لرینه جان آتان بختیاران اهتدایه صورسونلر ! صورسونلرکه محیط قسوت انکیزنده دوغوب بویودوکلری نه‌دن ترك ایدییورلر ؟

نیچین کوزلرندن سرشك عشق وغرام دوکه‌رك مشتاقانه، متحسرانه قوللرینی آچاراق آغوش اسلامه آتیلیورلر ؟ ایشته ینه دون بو عظیم نعمت دارینه ، بو یکانه سعادت کونینه نائلیتله مشار بالبنان اولان (لورد عبدالله هادله‌ی افندی) حضرتلرینه صورسونلرده جواب فخر آورینی آلسینلر .

مشارالیه دین جلیل اسلام ایله تشرفی اسبابنی شو علوی سوزلریله عالم انسانیته قارشی یوکسك سسله سویلیور :

« دین اسلامده اساس ، یالکز واجب تعالی حضرتلرینه عبادتدر . خالق تعالی حضرتلرینه قارشی چوجقلغمدن برو بویوك بر حس عبودیت بسلردیم . کندیمی بیاندن منع ایده‌مم،که صوك سنه‌لرده اسلامه قارشی محبت ومربوطیتم قلب ودماغمه حاکم اولدی. بوایمان ایله بوکونه قادار حس ایده‌مدیکم بیرسلامت ومسعودیت حس ایلدیم .

بیرچوق مختلف ، متنوع اساطیر آلتنده أزیلن خرستیانلقدن بوکون قورتولقله عادتا صاف بر ده‌کیز هواسی‌تنفس ایدییور کبی‌یم. بوسببدن‌اسلامك ساده وعقل ومنطقله منور عالمنه کیرمکله کندیمی سیسلی بر تونلدن‌شمس‌منیر ایله منور بیر حیاته ایریشمش تلقی ایدییورم . ایسترمکه اسلام ، غربلیلر ایچینده بیر (دین) اولسون . »

ای بو مقدس دیانت وملیتك تقدیر مزایاسندن ، احاطهٔ معالیسندن عاجز قالمق فلاکتنه دوشن زواللی ! طاشیدیغك کسوهٔ انسانیت ، ادعا ایتدیکك عقل و ادراك حقایق نامنه تکلیف ایدریم : هر حرفی بر جوهر کرانبها کبی کوزلریکك ئوننده پاریل پاریل‌پاریلدامقده اولان شو سطرلر اوزرنده باشیکی آووجلریکك آراسنه آل‌ده دوشون ، هم‌ده پك درین بر حس امعان ایله دوشون ، که لورد عبدالله افندی حضرتلری بو سوزلریله نه دیمك ایستیور ؟

باق ، خرستیانلق‌ده ــ کذا آندن اول یهودیت‌ده ــ ذره قدر روح حقیقت قالمشمی ؟ باق ، انسانلر ایچین (اسلام) دن باشقا حقیق بر (دین) ، (ملت محمدیه) دن ماعدا زنده بر (ملیت) ، صحیح بر (مدنیت) وارمیمش ؟

آزاجق حکمت فکریه ، سلامت عقل وادراکه مالك بر انسان ایچین (دین حق) ، (ملت محمدیه) خارجنده قالمقله قارانلق ، هواسز بر مزارده نفسسز ، جانسز یاشامق مساوی دکلمیمش ؟

ایشته عبدالله هادله‌ی‌افندی حضرتلری بو بوغوجی ، ئولدوروجی

مزارى بوتون قوت روح وايمانيله صارصاراق ياروب چيقيور، افقلرى خورشيدلره غرق اولمش بر فردوس انسانيت، بر جنان مدنيت ايچنده بولونيور ؛ تهاجم انوارايله قاماشان كوزلرينى اوغوشدوراراق رعشه‌دار بر حس مسار ايله : « ياليت قومى يهتدون الى دين الحق وملة النبى الا صدق ! » صيحهٔ تمنيسى تا اعماق روحندن كوپرايه‌رك فضاى كائناتى دولدوريور .

شو تمنى‌ده‌كى علويت اسلامه ، عظمت توحيده باقيكز ! باقيكز كه فيض جهان شمول اسلاميت نصل هر حرفندن فيشقيرييور ! نبوت ، روحى ـ ذره وار خورشيد ايمانه منجذب اولاراق ـ عرش بالا ترين انسانيته عروج ايدن هرمؤمن ايشته بويله بوتون اخوان بشريتى مزار ظلمتدن قورتارمغه ، حضيض ماديتدن ، درك اسفل حيوانيتدن عرش انسانيته چكوب آلمغه چاليشير . بوحس علوى ايمان باللهك صفت جليلهٔ كاليدر . « لا يؤمن احدكم حتى يحب لاخيه مايحب لنفسه : سزدن هيچ بريكز ايمانك رتبهٔ بالا ترين كمالنى احراز ايده‌مز تا كه كندى نفسى ايچين ايستديكى سعادتك عينى‌ده اخـوان بشريته تمنى ايتمديكجه . بخارى : جلد ۱ـ۹ »

لورد حضرتلرينك لونده‌ده يوز بيك ليرا صرفيله بر ده جامع شريف ياپديرمق املنده بولونديغنى استبشار ايديپوريز . ايشته بو آرزو مشاراليه حضرتلرينك نه قادار صاف ، نه قادار پارلاق برجوهر ايمانه مالك اولديغنه ايكنجى بر دليل فعلى تشكيل ايدييور . دينك ، بوتون شمول معناسيله محترم اولان بو يكى ـ فقط روحاً پك قديم ـ دين وملت قارداشمز اسلاميتى لونده‌يه كوتورمك ايستيور . بوراده زنكينلر چيلغين بر حرص قارون پسندانه ايله اوتلر ، آپارتمانلر ، غازينولر قافه شانتالر ياپديرمقله مشغول ايكن جناب حق لونده‌ده بر عبدالله كويلياممى ، بر عبدالله هادله‌يى‌ودها يوزلرجه‌انكليزى اهدا بويوريور . مهر منير اسلاميت غربده افاضهٔ انوار توحيده باشلايور ! الله (جل شانه) بزه بويوريور : « يا ايها الذين آمنوا من يرتد منكم عن دينه فسوف يأت‌الله‌بقوم يحبهم ويحبونه اذلة على المؤمنين اعزة على الكافرين . يجاهدون فى سبيل‌الله ولايخافون لومة لائم = : اى مؤمنلر ! سزدن هركيم دينندن دونر ، ملتنه آرقه چه‌ويريرسه بيلمش اولسون ، كه كنديته ايدر ، كندى نفسنه قيمش اولور . الله ، بر قوم ديكرى اهدا ايدر ، آنلرى سه‌وه‌ر ، آنلره رحمت رضوانتى افاضه ايدر . آنلرده اللهى سه‌وه‌رلر ، دين قارداشلرينه خاكپاى اولورلر ، دين دشمنلرينه قارشى‌ده بر شيرژيان كسيليرلر . الله يولنده‌مال وجانلريله مجاهده‌ايدرلر وهيچ بر لائمك لوم وتعريضندن ذره قادار بيله قورقمازلر . سورهٔ جايلهٔ مائده : آية ۵۹ » شو حالده‌بيلمم دنيانك‌صوك كونلرنده كونشك غربدن طلوع ايده‌جكى خارقه‌سى نه‌دن استبعاداولونسون ! ايشته كونش شرقدن چكيليور ، غربه كيديور ! ايشته كرهٔ ارضك شرقى غرب غربى‌ده شرق اوليور ! ايشته شرقده استخفاف اولونمغه باشلايلان (مليت محمديه) غربه هجرت ايديور !

صاقين بو عزيز مسلمانه مليتى صورميكز، محجوب اولورسكز ! كورميورميسيكز : بوكون مليت حقيقيه‌سى اولان (دين اسلام)ك ، قلبنه ، دماغنه ، روحنه ، بوتون وارلغنه حاكم اولديغنى نصل بر لسان عشق واستغراق ايله سويليور ! كورميورميسيكز (ملت محمديه)يه منسوبيت شرف جهان بهاسيله نصل افتخارلر ايدييور ! آنك (ملت عيسويه)يه منسوب اولان اسكى قوميتله بوكون قلباً وروحاً ذره قادار برمناسبت وعلاقه‌سى تصور اولونابيلرمى ؟ « من له عقل سليم، يقتدى بالمصطفى .

محمد فخرالدين

تنقيد وتقريض

حيات حضرت محمد « صلعم » حقنده مطالعات

٤

۲۳ نجى صحيفه‌ده‌كى (حيره حكومتى) عنوانلى بحثده براز قاريشيق . از جمله « حبشلردن متنفر اولان يمنليلر ، برقيام عمومى نتيجه‌سنده اونلرى مملكتلرندن طرد وحيره ملوكنك حمايه‌سنى قبول ايتديلر » ده‌نيور . حال بوكه حبشليلرك ناصيل تشكيل اولونديغنى و (سيف بن ذى‌اليزن)ك نه صورتله اجدادينك تختنه اوطورديغنى ، اونك قليله‌ده يمن خطه‌سنك حيره ملوكى اداره‌سنه دكل ، ايران كسرا لرينك تحت حكمنه كچديكنى يازمشدم . برده « نعمان ، ايران سراينه حيره‌نك كوزل قيزلرينى تقديم ايتمكدن امتناع ايتمش اولمق سببيله كسرانك امريله اعدام ايديلدى » معلوماتى ويريليور . بوده ياكليش . چونكه : نعمان ، كسرانك سراينه كوزه‌ل قيزلر كونده‌رمك دنائتنى ارتكاب ايتمك دكل ، كندى قيزينى ايسته‌ين پرويزه بيله جواب رد ويرمشدى . زيرا خريستيان اولمشدى . ودين جديدندن طولايى روما ايمپراطورينه توجه كوسترمش اولمقله متهم كورولمشدى . كسرا ايسه‌هم مجوسى ايدى ، هم‌ده روماليلرك خصمى ومحاربى ايدى .

طى قبيله‌سندن حيره حكومتنه كچن ذاتك اسمى‌ده (ياس بن قبيسه) يازيلمشدر . آتيده كوروله‌جكى اوزره اونك اسمى‌ده (ياس بن قبيسه) دكل (اياس بن قبيصه) ايدى .

ايشته بوكبى ياكليشلقلرك تصحيحى ومبهم براقيلان وقايعك توضيحى ايچين حيره‌وحيره‌حكومتى حقنده (معجم البلدان) ايله (تاريخ ابى الفدا) ده مندرج معلوماتى خلاصةً نقل ايدييورم :

« حيره : كوفه‌دن اوچ ميل اوزاقده و (نجف) ده‌نيان موقعده كائن بر بلده ايدى‌كه (بحر فارس)ك بورايه قدر اتصالى ظن اولونوردى . (خورنق) قصر مشهورى‌ده بوشهرك برميل اوزاقلغنده مبنى ايدى .

حيره‌تسميه‌سى حقنده روايات عديده واردر . ازجمله (تبع الاكبر) خراسانه كيده‌جكى صيراده عسكرينك بر مقدارينى بوراده براقش

وه اطرافی زرع ایدەرك حیره (.) حالنه كتیرك » دیمشدی . ایشته اونك (حیّروا) دییه ویردیكی امر ، موقعك حیره نامنی آلماسنه سبب اولدی . دییه مرویدر .

زجّاجی دیركه :

حیره‌یه ایلك دفعه اولارق كلن (مالك بن زهیر بن عمرو بن فهم بن تیم‌الله بن اسد بن وبره بن تغلب بن حلوان بن عمران بن الحاف بن قضاعه) اولوب بوراده حیرلر (:) یاپدیرماسی ومعیتنه اراضی اقطاع ایتمه‌سی بادئ تسمیه اولمشدر .

بعضلرینه كوره (اردشیر) نبط ملكنی (اردوان) اوزه‌رینه صالدیرمش وبو ملك ایله اردواندن هربری عربلردن استمداد ایده‌رك اونلرك اسكانی ایچین (اردوان) حیره‌یی ، نبط ملكیده (انبار) ی بنا ایله‌مشدر .

احمد بن محمد الهمذانی‌نك كتابنده محرردركه :

تبع ، عسكریله بورایه واصل اولونجه قلاوزك یولی غیب ایدوب دوچار حیرت اولماسی طولاییسیله موقعه حیره نامی ویریلمشدر .

ابوالمنذر هشام بن محمد دیمشدركه :

یهود ابن یعقوب علیه السلام اولادندن (یوحنا) یه (بخت‌نصر) ك ارض عربه سوقیله اونلرك تأدیب ایدیلمه‌سی وحیاً بیلدیریلمش ، اوده آلدیغی امری بخت نصره تبلیغ ایله‌مشدی‌كه اوزمان (معدّ بن عدنان) برحیات ایدی .

بخت نصر ، اوّلا مملكتنده نه قدر عرب وارسه طوپلاتوب حیره موقعنه طولدوردی واوزه‌رلرینه محافظلر تعیین ایتدی . بعده عربستان اوزه‌رینه یورومك تشبثنده بولوندی .

بونی خبر آلان ومقاومت ایده‌میه‌جكلرینی آكلایان عربلردن برچوقلری كلوب بخت نصره دخالت ایلادیلر . بخت نصر ، نه یاپالم ؟ دییه یوحنادن صوردی . اوده قبول ایدیلمه‌لرینی وحقلرنده حسن معامله اولونماسنی توصیه ایلادی . اونك اوزه‌رینه فرات ساحلنده (انبار) شهرینی بنا ایده‌رك ملتجیلری ایچینه طولدوردی . بونلر ، بوراده ، اولكیلرده حیره‌ده ، قالدیلر . بخت نصر اولونجه حیره‌ده‌كیلرده انباره نقل مسكن ایتدیكی جهتله حیره ، مدت مدیده متروك وخراب برحالده قالدی .

بوصیرالرده (معدّ بن عدنان) اولادی (تهامه) وادیلرینه یاییلمشلر وآرالرنده‌كی محاربه‌لردن طولایی مجبور مهاجرت اولمشلردی . كنیش یرلر ، صولاق واوتلاق محللر بولمق ایچین یمن وشام طرفلرینه طوغرو داغیلمایه باشلادیلر .

قبائلدن بعضلری ، (بحرین) ه كلدیلر . اوراده ازدیلردن بعض قبائل ساكن ایدی‌كه (عمرو بن عامر ماءالسماء بن الحارث الغطریف بن ثعلبة بن امرء القیس بن ثعلبة بن مازق بن الازد) زماننده كلمشلردی .

بودفعه كلنلرده (مالك وعمرو ابنا فهم بن تیم‌الله بن اسد بن وبرة بن تغلب بن حلوان بن عمران بن الحاف بن قضاعه) ایله (مالك بن الزمیر بن عمرو بن تیم‌الله بن اسد بن وبرة) و حیقان بن الحیوة بن عمیر بن قنص بن معد بن عدنان ایدی . بونلرندده قبیله‌لری خلق واردی . مؤخراً (غطفان بن عمرو بن طمثان بن عوذ مناة بن یقدم بن أفصی بن دعمی بن ایاد) ده بونلره التحاق ایده‌رك بحرینده اجتماع ایله‌دیلر اوراده یرله‌شوب بربرینه معاونتده ومظاهرتده بولونمانی قرارلاشدیلر و (تنوخ) عنوان عمومیسنی آلدیلر .

بعده (مالك بن زهیر بن عمرو بن فهم) ، (جذیمة الابرش بن مالك بن فهم) ی (تنوخ) ه دعوتله كندیسنه همشیره‌سی (لمیس بنت زهیر) ی تزویج ایتدی . اوده معیتی خلق ایله اورایه كلوب یرله‌شدی و (ازد) قبائلی طوپلو برجمعیت حالنه كیردی . بواجتماع وتوطن ، اسكندرك ایرانه غلبه‌سی وارتحالنی متعاقب ، تسخیر ایتدیكی ممالكك چورباً حالنه كلمه‌سی زمانلرینه مصادف ایدی . تنوخ عربلری ، فرصتی غنیمت بیله‌رك عراقك صولاق یرلرینه طوغرو یاییلمق ایسته‌دیلر .

ابتدا ممالك عجمه متوجهاً یوله چیقان (حیقان) ایله معیتی اولدی . بونلر ، موصل نواحیسنده‌كی اهالی‌یی یوسكوردوب انبارده‌كی عربلره التحاق ایلادیلر .

صوكرا تنوخ قبائلندن دیكرلری ده كلوب حیره‌ده یرله‌شدیلر وعجملرك تحت حكمنه كیردیلر . داها صوكرا (تبعّ ابوكرب) ك كتیروب براقدیغی عسكرده بونلره قاریشدی .

بومهاجرین ایچندن ایلك دفعه حكمدار اولان (مالك بن فهم) ایدی‌كه انبار جوارنده اقامت ایده‌ردی . بعده برادری فاونی متعاقب اوغلی (جذیمة الابرش) مسند حكومته كچدی‌كه حیره ، انبار ، بقه ، هیت ، عین التمر ایله اطرافی تحت حكمنده ایدی . اونك وفاتنده همشیره‌زاده‌سی (عمرو بن عدی بن نصر اللخمی) حكمدار اولوب حیره‌یی مركز حكومت اتخاذ ایتدی وكسب استقلال ایله‌یه‌رك ایران حكمدارلرینی طانیماز اولدی .

وقتاكه (اردشیر بن بابك) ظهور ایده‌رك ملوك طوائفی تنكیله باشلادی . تنوخیلردن چوغی ، عراقده اوطوروب اردشیرك استبدادینه بویون اكمه‌سنه تحمل ایده‌مه‌دیكندن شامه طوغرو كیدرك اوراده‌كی قضاعیلره التحاق ایله‌دی .

حیره سكنه‌سی اوچ قسم اولمشدی . برقسمی ، فراتك غرب طرفنده وحیره ایله انبار آراسنده اوطوران خیمه‌نشینلر ایدی . برقسمی حیره‌ده اولر انشا ایده‌رك اقامت وحكمدارلرینه مطاوعت ایله‌ین مدنیلر ایدی . برقسمی ده اهل تنوخدن اولمایوب ده صوكرادن كلن وحیره‌ده اختیار اقامت ایدنلر ایدی .

خلاصه : حیره ، بخت نصر زماننده اعمار ایدیلمش وارتحالنی متعاقب

(.) حیره : میره‌وزننده چایرلو چمنلو سبزه‌زار یره دینور . قاموس ترجمه‌سی

(:) حیر : غیر وزننده مواش آغیلنه ، یاخود چایر قورولغنه تشبیه اولان یره دینور قاموس ترجمه‌سی

متروك وخراب اولمشدی. صوكرا انبار كسب عمران ايده‌رك ٥٥٠ ييل قدر معموريتی دوام ايله‌دی. وعدی بن عمروك مركز حكومت اتخاذی طولاييسيله بومعموريت، تكرار حيره‌يه انتقال ايتدی، مجاهدين اسلامك كوفه شهرينی بنا ايتمه‌سنه قدرده بش يوز اوتوز بوقدر سنه حيره بلده‌سی معمور قالدی »

طاهر المولوی

تراجم احوال

محمد امين اسكداری

علوم عربيه‌نك اكثر شعبانده بهرۀ كلی صاحبی افاضلدن برذات اولوب پير افخم (عزيز محمود هدائی) حضرتلرينك كريمه زاده‌لری (سيد عبدالحی) افنديك مخدوم فضائل موسوميدر. سن فرقه‌دخولیله برابر زمانی فضلاسندن تلقی علومه ابتدار ايله شركاسی آره‌سنده متميز برحالده اخذ اجازته مظهريتدن صوكره علی الاصول تدريس علومه باشلادی . وآز زمانده انتشار ايدن صيت فضلنه بناءً خلقۀ تدريسنه بك چوق طالبين علم طوپلاندی . واعطای اجازه‌يه موفق اوله‌رق الی آخرالعمر تأليف آثار ايله اوقاتگذار ايكن (معدن الفضل والادب) تركيبنك دلالتی اولان (۱۱٤۹) تاريخنده عازم دارالقرار اولدی . (اسكدار)ده (بلبل دره‌سی) قبرستاننده مدفوندر. طريقت حلوتيه‌يه انتساب ايله‌ده آيريجه فيضياب معنوی اولمشلردر . كتابلريله متروكات علميه‌سی (عتيق والده سلطان) مدرسی اولوب (اميرخواجه)ديمكله معروف فضلای عرفادن (عبدالقادر) افندی‌يه انتقال ايله‌مش؛ بوذاتك وفاتيله‌ده والدۀ مشاراليهاجامع شريفی دولابنده حفظ ايدلمشدر. بوكتابلرك قسم اعظمی اليوم جامع شريفك قبله جهتنده اوقاف نظارتی همتيله احيا ايديلن كتبخانه‌ده محفوظدر. آثار فاضلانه‌لری اوتوزی متجاوز اولوب كوروله‌بيلنلری بروجه آتيدر :

(۱) — قاضی بيضاوی‌نك فاتحه تفسيرينه حاشيه (خطدستيله محرر نسخه‌سی كتبخانۀ مذكورده‌در) .
(۲) — درر حاشيه‌سی » » »
(۳) — منار شرحی نصرة النظار » » »
(٤) — جلال دوانينك اثبات واجب رساله‌سی حاشيه‌سنه حاشيه » » »
(٥) — قصيدۀ نونيه شرحنه حاشيه » » »
(٦) — ميرابوالفتحك آداب حاشيه‌سنه حاشيه » » »
(۷) — عقائد عضديه‌نك علم بحثنه شرح » » »
(۸) — بركوی محمد افنديك آداب رساله‌سنه شرح » » »
(۹) — عصامك وضعيه شرحنه حاشيه » » »
(۱۰) — اثبات تناهی الابعاد وبطلان تسلسله دائر سؤال وجوابلی براهين خمس شرحی »
(۱۱) — عقائد نسفيه شرحنه حاشيه
(۱۲) — جهت وحدت رساله‌سی (مطبوعدر)
(۱۳) — اجزای قضيه رساله‌سی »
(۱٤) — وحدت وجود رساله‌سی
(۱٥) — عقائد نسفيه شرحنه خيالی حاشيه‌سنه حاشيه
(۱٦) — كافيه شرحی ملا جامی‌يه حاشيه
(۱۷) — خيالی حاشيه‌سنه تعليقات
(۱۸) — علم حسابدن بهائيه‌يه شرح
(۱۹) — ميرزا جانك اثبات واجب رساله‌سنه حاشيه
(۲۰) — فناری حاشيه‌سی قره خليل افندی‌يه حاشيه
(۲۱) — نحودن عصامه حاشيه
(۲۲) — سيد شريفك مطول حاشيه‌سنه حاشيه
(۲۳) — مفهومات قضايا رساله‌سی

بونلردن باشقه علامة (عينی) مرحومك (۲٤) جلددن عبارت (عقدالجمان) اسمنده‌كی تاريخ مشهورينك جلد اولنی‌ده ترجمه‌ايتمشدركه خط دستيله محرر نسخه‌سی اليوم اوتوز بش بيك كتب متنوعه‌يی حاوی اولان (ييلديز) كتبخانه‌سنده‌در.

بروسه‌لی

محمدطاهر

استاد مغفور حاجی ذهنی افندی حقنده

« وأنما المرء حديث بعده
فكن حديثاً حسناً لمن روی »

بونه بوشلق ، بونه فقدان ، بونه اسرار اله ،
خواجۀ علم وادب كوچدی جهاندن ايواه !
دوشدی برسايه كبی نور فضيلت خاكه ،
كنز مخفی صيغاماز خاكه دكل افلاكه !
يالكز قبريدر عاشق پاك جسمی .
يوقسه افواج ملائك صفوف حشمی ؟
ياد حرمتله طاشير نامنی جاندن حتی
لب اسراركبی قلب سليم علما .
ادبيات عرب ، فقه وحديث وتفسير
روح فياضنی رحمتله ايدرلر تبشير .
الك بويوك شاهد عرفانی اولان آثاری
عمر ثانيسنی احيا ايده‌جك انواری .
حلم وآثار تواضعله تعالی ايتمك
دأب آدابی ايدی .. شانی تجليل كرك .
سرّ سربسته كبی صمت عميقنده اونك
مند مجدی نه‌قدر فيض سخن ، روحشون !
فوق قبرنده كونشدر ازلی فانوسی ،
كيجه‌لر حاجب محجوبی اولان ناموسی .
سوپورر قبرينی اجلال ايله دامان ليال ،
موكب انجم ايدرلر اوكا ايثار لآل .
محو وايجاد ايله پرورده اولان طوپراقدن
فيشقيران معدن عرفان ايله قائم بووطن .
يوقسه احجار مقابركبی نادانلردن
چيقه‌ماز فكر بقا ، حس شرف ، جوهرشان.
منعدم اولمق ايچونمی بوقدر خدمتلر ،
منطفی اولمق ايچونمی بوقدر غيرتلر ؟
ملتك خواجۀ عرفانه لاقيد اولمق
قوجه برقومك اولور محوينه بادیٔ مطلق .
ارقه‌سنده بوتون ال باغلادی ارباب نهی
او مصلاده طوران چونكه امام الفضلا .
منبر حكم قضا وارسه مصلادر هپ ،
وضع مبهوتی بوتون روح مؤاددر هپ ،
ذهن وقّاد كبی حامل معنادر هپ ،
آخرت يوردی ، اوت منزل عقبادر هپ .
برسكينتله اوموزلرده كزن تابوتی
شبهه‌سز جوهر شهدانه‌سنك مبهوتی !

برصدفپاره اوتابوتکه دردانه‌سی .
ینه طوپراق اوله‌رق کندینی قیلدی مغنی .
اویله برشاهقهٔ فضل‌وکمالی چکه‌جك
بر خشبپارهٔ ناچیز دکل . بلکه فلك .
یاریلان قلب کبی قبری آچیلدی نه‌مهیب
صیغدی برقوص قوجه عالم اورایه‌امر عجیب !
کومولن فاضل منجیله او دار وحشت
کسب انسیت ایدوب بولدی‌مقام رفعت .

نفخات سحرك ویردیکی انفاس حیات
سرقبرندن اوذاتك الەجق روح نجات .
منطوی ذرهٔ خاکنده جهانك عدمی ،
منجلی قرب وجوارنده وجودك قدمی .
چشم دقت کبی بیکارجه شکاف حیرت
عدم آباده باقارلرده آلیرلر عبرت :
نرده بزده اودقت ، اوبصیرت هیهات ،
نه تعامی بیلەیم یوقسه معمامی حیات !

فکر مضمر کبی قبرنده یاتان ذاته بوتون
آغلاسون محفل اقلام ومحابر هرکون .
وارمی بیلمم عجب ذاتنه اقران شمدی ،
برطوتار الدی ادبده فقط الدن کیتدی

کوز یاشلرمله یازدم تاریخنی مجوهر
ذهنی افندی بولدی وحدتسرای وصلی
۱۳۳۲

علی صلاح‌الدین

مکاتیب

اوروپایه عائد سوزلردن

— اوروپا مکتوبلری —

معلم «کیزه» نك دلالتیله «موزه خانهٔ قرالی» یی زیارت ایتدکدن صکره برلکده «کتبخانهٔ قرالی» یه کلدك .

میلیونلرله دماغ متفکردن ترشح‌ایدن ماءالحیات معرفتك لایفنی برخزینه‌سی دیمك اولان او بنای متین ومحتشم معرفت نامنه رکز اولنمش معظم برهیکل کبی فکر اوزرنده درین بر تأثیر حصوله کتوریور ایدی .

« اطلبوا العلم ولو بالصین » حدیث نبویسیله «الحکمة ضالة المؤمن اخذها حیث وجدها» قول کزیننك نصل لایتغیر بر دستور حکمت اولدیغنی بو بنای محتشمی دها خارجدن تماشا ایدرکن اکلادم . معلم « کیزه » ایله طوغری کتبخانه‌نك مطالعه سالونه کیتدك .

سالونده برر کیشیلك کوچك کوچك ماصه‌لر ، ماصه‌لرك اوزرنده یشیل اباژورلی الکتریق لامبه‌لری وار ایدی . ارباب مطالعه بو ماصه‌لرك باشنده متبدانه بر سکون ایله کتاب اوقیه‌مقده، یازی یازمقده ایدی .

مطالعه خانه‌ده‌اوقدر سکون، اوقدرسکوت حکمفرما ایدی‌که انسان‌مشغول اولانلری کورمیوبده قپوسندن قولاق طوتمش‌اولسه ایچنده فردآفریده یوق ظن ایدر ایدی .

رجال‌ونسادن‌اون‌سکز ، یکرمیشریاشنده کنجلرك ، خصوصیله‌بارکران‌زندکانی‌یی طاشی‌یه طاشی‌یه بللری بوکولمش، کردونهٔ ایامك سیر‌سریعی صفحهٔ جبینلرنده اوزون‌اوزون ایزلر براقمش اولان اختیارلرك‌چفته کوزلکله مجهز فرسزکوزلرینی کتاب صحیفه‌لرینك اوزرنده کزدیردکلرینی، وریدلری تقلص، شریانلری تکلس ایتمش بوروشوق ، تیترك اللریله متصل برشیلر یازدقلرینی کورمك حقیقةً عبرت الەجق، حیرت ایدیله‌جك بر لوحه تشکیل ایلمکده ایدی .

سالونده خود دینه‌جك برسکون، جمود دینه‌جك برسکوت حکمفرما‌ایدی. هرکس نفسنی بیله حساب ایله المقده، اخلال سکون ایده‌جك احوالدن‌امکانی‌نسبتنده ممکن اولدیغی قدر اجتناب ایلمکده ایدی .

فقط بوکبی زوایای معرفتده مشهوداولان سکونه حرکت دیمك دها‌،وافق اولور ؛ چونکه کائناتك منشاء حیاتی، مبداء حرکاتی اودر .

بو سعی وغیرت لوحه‌سنی برمدت تماشا ایلدکدن صکره چکیلدك .

معلم « کیزه » بنی‌کتبخانه‌نك حافظ کتبی‌معلم «هرمان‌موللە» یه تقدیم‌ایتدی. وکتبخانه‌نك آثار شرقیه‌یی حاوی اولان قسمنی زیارت ایتمك ایستدیکمی معلمه سویلدی .

معلم «هرمان» بزی نازکانه، ملتفتانه برصورتده‌الوب کتب شرقیه‌یی حاوی اولان دائره‌یه کوتوردی . اولا واسعجه بر سالونه کیردك بوراده اوزون جامکانلر وار ایدی . ایچلری السنهٔ ثلثه اوزره محرر کتب قدیمهٔ اسلامیه ایله مالا مال وکتابلرك هپسی آچیق ایدی . جامکانلرك اوزرندن شویله‌جه برکوز کزدیردم، اثرلرك کیمی‌ادبیاته، کیمی‌تصوفه، کیمی فقهه، خلاصه هربری بر فنه دائر ایدی .

بزم اصلا اهمیت ویرمدیکمز ، الزءالمغه تنزل ایتمدیکمز، اویازمه کتابلرك اوروپالیلر نظرنده پك بیوك قیمتلری ، اهمیتلری وار ایدی .

اما اونلرك نقادهٔ نظری بشقه ایمش ، وارسون‌اولسون. ینه‌هرشیئه‌قارشو براثر قیمت شناسی کوستریورلر یا ؛ ایش اوراده . دنیاده هیچ برشیئك قدر وقیمتنی بیلمه‌ین ، بو قدر ناشناسلقدن طولایی کندیسنك‌ده ایکی پاره‌لك قدر وقیمتی اولمیان برملت وارسه اوده بزز. یالکز طبل تهی کبی کوم کوم‌اوترز . الحالة هذه ینمزه یدیکمز طوقاقلر هپ بوندن ایلری کلیور . پك شدتلیسندن الله صاقلاسون .

بوسالوندن صکره اوست قاتده دیکر بردائره‌یه کیتدك . بوراسی‌ده‌اپاپ دولی ایدی . فقط بوراده‌کی کتابلر جامکانلرك ایچنده‌دکل پرده ورافلرده‌ایدی. بودائره‌ده یازه، باصمه بیکلرجه آثاراسلامیه‌دن بشقه‌سانسقریت ، چین، ژاپون، عبرانی، سریانی، عربی، فارسی لسانلریله سائر شرق‌لسانلری اوزره محرربرچوق مجلدات وار ایدی . حتی جیلان دریسی اوزرینه محرر برمترو طولنده قوجه بر توراتده وار ایدی . بر قسم مؤلفات ایسه هنوز دنك حالنده دوریور ایدی .

خلاصه حریفلر چار اقطار عالمده کتاب نامنه نه‌کوردیلر ، نه بولدیلرسه طوپلایوب کتبخانه‌لرینه دولدیرمشلر ؛ ادم سنده نه‌یه یارار ؟ دیه پای تحقیر ایله چیکنیوب یکمه‌مشلر . بونك سببی، حکمتی بزم هندستان جوزی‌فصیله‌سندن اولان‌قفالرمز تقدیرایده‌مز! تقدیرایده‌بیلمك ایچون اوقفالرده‌صاحب، اومفکره‌لره مالك اولمق لازم کلیر .

برکره شوحاله باقدم برکرده حالمزی ملاحظه ایتدم .

« حیوانرا خبر ازعالم انسانی نیست »

مصراعنی تکرارده مضطر قالدم .

بو کتبخانه‌ده‌کی یازمه عربی کتابلرك کشف‌الظنون طرزنده‌یازلمش‌اولان فهرستی اون بیوك جلد تشکیل ایدیور ایدی .

ترکی، فارسی کتابلرك ایکی جلددن عبارت اولان فهرستلری‌ده قاموس جلدلرینه یقین ایدی .

کتبخانهٔ قرالی برلینده موجود اولان یدی کتبخانه‌نك اك مهمیدر . بو کتبخانه «براندبورغ» «لەکتور» ی « فەدریق کییوم » طرفندن اون‌یدنجی عصرده تأسیس ایدلشدر . ایچنده اللیوز بیك کتاب واردر .

اوروپانك هریرنده اولدیغی کبی المانیانك مختلف محللرنده‌کی کتبخانه‌لرك عددی‌ده انسانی دوچار حیرت‌ایده‌جك درجه‌ده‌در . مثلابشنجی «آلبر» طرفندن مونخده تأسیس ایدلش اولان کتبخانه‌ده یکرمی ایکی بیکی یازمه اولمق اوزره سکز یوز، «برسلاو» کتبخانه‌سنده اوچیوز، «کونیسبرغ» کتبخانه‌سنده‌ایکیوز بیك کتاب واردر . «بون» کتبخانه‌سنده‌کی مجلداتك عددی یوزیکرمی بیکدر. «درست» ده‌کی‌متعدد کتبخانه‌لردن « الەکتور آوغوست» طرفندن۱٦۰٦

سنه‌سنده تأسیس ایدلمش اولان کتبخانه‌ده اوچیوزبیك جلد کتاب وارمش .

«لایپزیغ» دارالفنونی کتبخانه‌سنده‌کی کتابلرك عددی یوزاللی‌بیکی متجاوز ایمش . «کوتینکن» کتبخانه‌سنده ٥٠٠,٠٠٠ ، «ستوتغارت» کتبخانه‌سنده ٣٠٠,٠٠٠ «توبینکن» کتبخانه‌سنده ٢٥٠,٠٠٠ «وولفنبوتل» وهامبورغ دارالکتبلرنده ایکیشر یوز اللیشربیك «غوتا» کتابخانه‌سنده ١٦٠,٠٠٠ «وایمار» کتبخانه‌سنده ١٤٠,٠٠٠ «قاسل» کتبخانه‌سنده ١٠٤,٠٠٠ «کیسه‌ل»ده ١٠٠,٠٠٠ «ماینس» کتبخانه‌سنده ١٠٠,٠٠٠ ، «قارلسروهه»ده ٩٠,٠٠٠ فرانقفورت کتبخانه‌سنده‌ده ٨٠,٠٠٠ جلد کتاب وارمش .

بزه‌ گانجه هرشی کبی کتاب خصوصنده‌ده صفرایله دینه‌جك قدر فقیرز ؛ ایکی عثمان معرفتك ملتقاسنده بولنان پایتخت سلطنت سنیه‌ده قرق بش قدر کتبخانه واردر . هپسنده‌کی کتابلرك مجموعی‌ده یتمش بیك جلد راده‌سنده‌در . طوپقپو سرای همایوننده‌کی سکز اون بیك جلد کتاب بو یکوندن خارجدر .

بو کتابلرك ایچنده کیم بیلیر نه‌قدر نفائس واردر . بروسه مبعوثی طاهر بك یچنده بو کتبخانه‌لرك برنده ظهور ایدن بر شهنامه‌دن بحث ایتدیکی صره‌ده بو نسخهٔ نفیسه‌یه اون بیك لیرا قدر بر قیمت تقدیر اولندیغنی سویلیور . شمدی‌یه قدر چالنمدیغنه تعجب ایدیور ایدی .

اوچالنمدیسه کیم بیلیر آنك کبی نه‌لر چالنمشدر . هرشیده اولدیغی کبی بزده الی اوزونلقده‌ده ید طولی صاحبلری چوقدر . شمدی‌یه‌قدر کتابلرك دکل کتبخانه‌لرك چالنمدیغنه تعجب ایتملی‌یز .

بك صدد داخلنده دکلسه‌ده بك‌ده اندن خارج دکلدر . سوز صیره‌سی کلمش ایکن برازده کتبخانه‌لرك تاریخندن بحث ایده‌لم . موجود کتبخانه‌لرك جد اکبری مصر حکمدارلرندن «سزوتریس»دن اول کلمش اولان «اوزیماندیاس»ك «تب» شهرنده‌کی سراینده تأسیس ایتدیکی کتبخانه‌در . بوکتبخانه‌نك قپوسنك اوزرنده «غدای روح خزینه‌سی» عباره‌سی محکوك ایدی .

عبرانیلرك‌ده قدس شریفده یالکز کتب مقدسه‌نك حفظنه مخصوص بیوك بر کتبخانه‌لری وار ایدی .

یونانستانده ایلك دفعه اوله‌رق تأسیس ایدلمش اولان کتبخانه «پیستترات» طرفندن میلاددن التی عصر اول آتنه‌ده تأسیس ایدیلن کتبخانه ایدی . مکره‌لری آنی تقلیداً آتنه‌ده برچوق خصوصی کتبخانه‌لر وجوده کتورلدی . بونلردن «اوریپید» ایله «ارسطو» نك کتبخانه‌لری مشهوردر . ملوك بطالسه‌دن «سوتر» میلاددن اوچ عصر اول اسکندریه‌نك «بروکیوم» اسمنده‌کی محله‌سنده بر کتبخانه یاپدیردی . فرنکلرك حضرت عمر یاقدیردی‌دیه فریاد ایتدکاری مشهور کتبخانه بودر .

ینه بطلمیوسلردن «فیلادلف» «ارسطو» نك آتنه‌ده‌کی کتبخانه‌سنده موجود کتابلری‌ده اسکندریه کتبخانه‌سنه نقل ایتدیردی ، بشقه یرلردن اله کچیردیکی دیکر کتابلرك علاوه‌سیله بوکتبخانه‌یی دنیانك اك مکمل برکتابخانه‌سی حالنه کتیردی .

بونلرك اخلافندن اولان ایکنجی «ئه‌ورژت» مصره نه‌قدر کتاب ادخال اولندیسه هپسنی مصادره واستنساخ ایتدیردکدن صکره اصللرینی اسکندریه کتبخانه‌سنه استنساخ اولنان نسخه‌لری‌ده صاحبلرینه اعاده ایتدیردی .

«بروکیوم»ده کتبخانه‌نك موجودی درتیوز بیکه ابلاغ اولندی . «سراپه اوم» ده‌کی اوچیوز بیك کتابده بوموجوده علاوه اولندقدن صکره کتابلرك عددی یدی یوز بیکه چیقدی . فقط بوکتابلر شمدیکی مجلدات کبی دکل ایدی . مثلا بروزقه‌دن عبارت برمنظومه‌ده برجلد اعتبار اولنور ایدی .

«سزار» اسکندریه‌یی استیلا ایتدیکی اثناده بوکتبخانه‌یی یاقدی ، حضرت فاروقه اسناد اولنان احراق کتب کیفیتی کذب صریح ، افك فضیحدر . کویا حضرت عمر بو کتبخانه‌ده کتابلرله التی آی شهرك حماملرینی تسخین ایتدیرمش ایمش . محال !

اسکندریه کتبخانه‌سی درجه‌سنده حائز اهمیت اولان بر کتبخانه‌ده برغمه حکمدارلرندن ایکنجی «اومه‌ن» طرفندن تأسیس ایدیلن کتبخانه‌در . بوکتبخانه‌ده ایکیوز بیك کتاب واردر .

روماليلرك بك اوقدر کتابه مراقلری اولمدیغندن بدایةً اوپله کتبخانه تأسیسنه فلان قالقشمدیلر . حتی «قرتاجه» یی فتح ایتدکاری اثناده اله‌ کچیردکاری کتابلری افریقاده‌کی کوچك حکمدارلره هدیه ایتدیلر .

روما جنراللرندن «پول امیل» میلاددن ١٦٠ سنه اول ماکدونیا قرالی «پرسه» یی مغلوب ایتدکدن صکره رومایه برمقدار کتاب کتیروب، روماليلری اولدقجه مهم بر کتابخانه‌یه صاحب ایتمشدر .

اندن صکره رومادە یکدیکرینی متعاقب برچوق کتابخانه‌لر تأسیس ایدلدی . «پوبلیوس ویقتور» دردنجی عصرده رومادەکی کتبخانه‌لرك عددی یکرمی‌طقوزه قدر چیقدیغنی سویلیور . یالکز رومادە دکل دیکر شهرلرده‌ده کوچك بیوك بر طاقم کتابخانه‌لر وجوده کتورلمش ایدی .

خریستیانلر دینلرینی اظهار ایده‌جك حاله کلدکدن صکره کتبخانه‌لر تأسیس ایتمکه باشلامشلردی .

قیصری، انطاکیه کتبخانه‌لری بوقبیلدندر . قسطنطین استانبولده التی بیك جلد قدر کتاب جمع ایلمش . ایمپراطور «واسل» بوکتابلرك عددینی یوز یکرمی بیکه چیقارمش ایدی .

ایمپراطور شارلمان، «سن‌غال» مناسترنده بر بیوك کتابخانه تأسیس ایتدی . وفاتندن صکره بوکتبخانه‌ده‌کی کتابلر صاتیله‌رق حاصل اولان مبلغك فقرایه ویرلمسنی وصیت ومیلادك طقوزنجی، اونجی عصرلرنده کرك «بیزانس» ده کرك اسپانیاده علم ومعرفت میدان آلدی . شرق ایمپراطورلرینك خزانةالکتبی نفائس آثار ایله‌ دولدی .

اندن صکره اوروپانك هرطرفنده لایعد کتبخانه‌لر تأسیس اولندی .

ملوك اسلامیه‌دن همان کافه‌سنك‌ده مکمل کتابخانه‌لری واردر . حکم المستنصر طرفندن قرطبه‌ده تأسیس ایدلمش اولان کتبخانه ملوك اسلامیه طرفندن وجوده کتیریلن کتبخانه‌لرك اك مکمللرندندر . حکم المستنصر بوکتبخانه‌یی تأسیس ایتدیکی اثناده مصره ، سوریه‌یه ، ایرانه ادملر کوندروب برچوق آثار نفیسه اشترا ایتدیردی .

ملوك سامانیه‌نك‌ده مکمل برکتبخانه‌لری واردر . حتی ابن سینا نوح بن نصر سامانی‌یه حلول ایتدکدن صکره بوکتبخانه کندیسنك ید امانتنه تودیع ایدلمش، ابن‌سینا اوراده ایستدیکی کبی اجرای تتبعاتده بولنمش ایدی . اره‌دن برمدت کچدکدن صکره کتبخانه یاندی . بعض کیمسه‌لر ابن سینا ایچون کتبخانه‌یی قصداً احراق ایتدی دیرلر . اویله برحکیم ذوفنوندن بویله براثر جنت صدوری استبعاد اولنور .

استانبول کتبخانه‌لرینك چوغی اعاظم دولت طرفندن تأسیس ایدلمشدر . بونلردن ایاصوفیه ، نورعثمانی ، فاتح ، کوپریلی کتبخانه‌لرنده غایت قیمتدار آثار موجوددر . فقیرك والده طرفندن جد اکبرم اولان دفتردار عاطف افندینك وفاده انشا ایتدیردیکی کتبخانه‌ده کوزل بر خزانة الکتبدر . حال بویله اولمقله برابر هنوز بزده اوروپا کتبخانه‌لری درجه‌سنده برکتبخانه موجود دکلدر . انشاالله بوندن صکره وجوده کلیر .

فرید

هندستانه مخابر مخصوصمزدن :

سیلاندن برمایه

قولومبودن Bibby Line قومپانیه‌سنك Berby shire واپوریله (برما) ایالتنك مرکز ومقر حکومتی اولان Rangoon (رنغون) ه طوغری آچیلدم . مذکور واپورلرك خط سفر وحرکتلری لیور پول ایله رنغونده انتها بولور . اثنای راهده لوندره ، مارسیلیا، پورت سعید ، سویش ، عدن ، قولومبویه اوغرایان مذکور قومپانیه واپورلری بویوك بر تجارت تأمین ایدییورلر . واپورلری غایت جسیم وصوك درجه تمیزدر . بو شرکت واپورلرنده ایکنجی واوچنجی وکوکرته یولجیلری ایچون بر اولیوب، یالکز برنجی موقعه مخصوص اولان یولجیلر آلقله اکتفا ایتمکده‌درلر . اوچیوز قدر برنجی قماره یولجیسی الآن ـ راکب اولدیغم ـ (دربی شایر) واپورنده آسایش واستراحته مخصوص هردرلو آلات، اسباب مهیا ومکمل ایدی . کوکرته اوزرنده مادامله‌ره ، ارککلره مخصوص کوزل مفروش صالون وقهوه خانه کوریله‌جك شیلردندر . تلسز تلغرافله‌ده مجهز اولان مذکور واپورده هرکون مهم حوادثلر آلنیردی . واپورده کوچوك برکلیسا دخی واردی‌که، اورایه بازار کونلری انکلیزلر اجرای

عبادت ایچون کیروب چیقمقده اهمال وتراخی کوسترمزلردی . واپورك ایکنجی کوکرته‌سنده واقع اولان مشتریلره بالقوکوزل بر برصالونی واپورك محتویاتندن صاییلیردی . قماره‌لرینی، آیاق قابلرینی بویامق وتمیزله‌مك ایچون ارككقماروتلر، قادینلر ایچونده قادین قماروتلر تعیین اولونمشیدی .

واپورك یمکلری‌ده غایت ایی اولوب، یالکز بو صیجاق هوا ومحیطلرده انکلیزلرك صیق صیق هریمك اثناسنده طوموز اتلرینی کمال اشتها ایله ییه‌کاری شایان تعجب ایدی .

کونده اوچ دفعه مفصل یمك وایکی دفعه چای ویرمکله یولجیلرك معده‌لرینی طوپ کبی طولدیروب ، هریمکده لوندره‌نك ایریلی اوفاقلی باتاقلرینی انکلیزلرك بوغازلرینه طیقامق صورتیله آثار مهمان‌نوازی کرکی کبی ایفا ایدیلیوردی . حضرده وسفرده کافتی ، مراسمی راحت ، استراحت کبی بر عادت تلقی ایدن انکلیزلر آقشام‌طعامی‌اثناسنده (روب) و (سموکن) لرنی‌کیمکده‌قصورایتمزلردی.

بیاض کوکسلری آچیق اولان مادامه‌لرك طعام سفره‌سنده اثبات وجود ایتملری وانواع جلوه وجنبشلرده بولونملری بشقه‌جه مسترلرك اشتهالرینی تزییده خدمت ایدییوردی . یمکدن صوکره کوکرته اوزرنده‌کی صالونه چیقیلدقدن صوکره‌آرتق‌ارككقادین ـ کندی تعبیرلری وجهله Pellmoll ـ قارمه‌قاریشیق بر صورتده ووضعیتلرده اختلاط ، امتزاج ایدرك تاکیجه یاریلرینه قدر وقت کچیردکدن صوکره قماره‌لرینه ایغرلردی .

بنم طی ایده‌جکم مسافه بش کوندن عبارت‌اولدیغندن وقولومبودن‌رانغونه کیده‌جك بشقه بر واپور بولونمدیغندن خواه ناخواه اون انکلیز لیراسی ویروب برنجی قماره بیلتی آلدقدن صوکره قولومبوده‌کی فخری شهبندرمزله اوراده کندیلریله الفت پیدا ایتدیکم بعض ذوات ایله واپوره قدر تشییع ایدلدم . باشمده فس‌اولدیغنی کورن انکلیزلر ایرتسی کونی بنم‌مسلمان اولدیغمی بیلدکاری جهتله هیچ بری سمتمه اوغرامیه‌رق، بنی یالکز بیراقق لطفنده بولوندیلر .

بوکبی منتظم، بیوك قومپانیاره منسوب‌اولان واپورلره مسافرت ایدنلرك اسملری قومپانیا آجنته‌لری طرفندن هراسکله‌ده غزته‌لرله اعلان اولوندیغی‌جهتله بالطبع بنم اسممده قولومبو غزته‌لرینه کچمش، مذکور غزته‌لری مطالعه ایدن بنم عثمانلی اولدیغمی آکلامشلردی .

برنجی کون واپورده وقتمی صرف مطالعه ومراقبه ایله کچیردم . بوحالدن، سکوتمدن پك ممنون ایکن، ایرتسی کونی .واپورك قومانداننی نزدیمه کله‌رك کمال نزاکتله پك یالکز بولوندیغمی وکیمسه ایله تماس واختلاطده بولونمدیغم ایچون احتمالکه جانمك صیقیلدیغنی استیضاح ایتدکدن صوکرا برمدت بکارفاقت ایتدی. بعض انکلیزلرله بنی کوروشدیردی . مع مافیه‌هوائی مشرب وخود پرست اولان انکلیزلرله بردرلو بنم آره‌م‌دوزلمدی. بردرلوآنلرله‌صیق‌قونوشوب کزمك نصیب اولمدی . یالکز واپورده‌کی کفره‌لرك اك معقوللری اولان مستر ومادام آلبرتله آره‌مزده اولدقچه بر دوستلق پیدا اولدی . زیرا بو چیفتك احوال روحیه‌لری وقار وسکینه‌لری تماماً شرقلیلره بکزه‌مکده ، کندیلری بیله انکلیز اولدقلری حالده انکلیزلرك اخلاق ، اطوارندن نفرت ایتمکده ایدیلر . بو قوجه وقاری بالوبه، اویونلره، دها بیلمم اوکبی شیلره اصلا اشتراك ایتمه‌یورلردی.واپورده‌کی سائر مادامه‌لر مادام آلبرتك بو عصر قادینی اولمدیغنی ، اعصار ماضیه‌یه کوره یاراداش برقادین اولدیغنی‌اوتانمیه‌رق بربرلرینه علناً سویله‌یورلردی. مستر آلبرت مسکرات ، طوموز اتندن خوشلانمدیغنی مقام افتخارده بکا بیان ایدییوردی . هله واپورده بولنان اوچ درت یهودی‌نك حالی پك فنا ایدی . بونلر یمك باشنه کلیورلردی . میوه، چای، سوت، شکرلمه، بیسکوی کبی شیلرله یشارلردی. هله بونلردن بری بنمله‌قونوشدیغی صیره‌ده « عزیزم . لیورپولدن چیقه‌لی آغزیمه ات قویمدم . ضعیفلادم . ضعفدن بایلیورم . بو مردارلرك کسدکاری حیوان اتی ییه‌میورم . بلایه باق اوسته‌ده یمك پاره‌سیله برابر آلتمش انکلیز لیراسی ویردم . » بکادردینی صیزلایه صیزلایه‌آکلاتوب،انکلیزلره کفرلرصاوریپوردی. انکلیزلر ایسه کیمسه‌یی آلدیرمیه‌رق ، کندی اولرنده ایمشجه‌سنه کندی ذوق وحظلرینه، دکز اویونلرینه قهقهه‌لره، جنبشلره دوام ایدوب طورمقده ایدیلر .

دکزده بیله سپور واویوندن محروم قالمق ایسته‌میان بو حریفلر واپورك کوکرته‌سنده انواع اویونلر ایجاد ایتدیلر .

بوکیدیشله بش‌کون ظرفنده قولومبوایله رنغون بیننده‌کی بیك ایکی‌یوزاللی میل بحری‌یی آشوب (برما) ایالتنك مرکز،مقری‌اولان‌رنغونه‌مواصلت‌ایتدك .

رنغونده :

رنغون قصبه‌سی تماماً بر کورفز اولوب، بصره ایله آدیم آدیمه مطابق ومشابهدر . بصره قصبه‌سنه نصلکه فاوبوغازندن شط‌العربه ، صوکره عشار نهرینه کیریلیرسه، رنغونه اویله‌جه کیریلیر .

رنغون‌هندستانك‌ایالات‌کبیره‌سنك‌بشنجی و (برما) آطه‌سنك ـ اولکه‌سنك‌ـده اك بیوك ساحلی ، مرکز ومقریدر . مذکور قصبه جسیم (ایراوادی) Irrauvaddy نهرینك ـ دلتاسنك ـ دکزه منصب‌اولان‌مثلث‌نقطه‌سنده‌واقعدر. قصبه‌دن دکزه قدر اولان مسافه تام یکرمی بر میل بحریدر .

واپورلره دلالت ایتمك اوزره، نهرك درین نقطه‌لرینك ایکی‌طرفنده‌قرمزی بویالی فیچیلر دمیرلره مربوط وثابت بر وضعیتده رکز ایدلمش اولوب ، بیوك واپورلر کمال تأنی‌ایله لیمانه کیرمکده‌درلر . اشبو قصبه‌نك نفوسی ایکی‌یوزاللی‌بیکه یقین اولوب ، قرق بش بیك اسلام مذکور عدده شاملدر .

رنغون لیماننی تشکیل ایدن نهرك ایکی طرفنده‌کی باغ ، باغچه‌لر ، کوچوك کویلر، فابریقه‌لر، دارالصناعه‌لرك منظره‌سی پك دلربادر .

بودیستلرك اك‌بیوك معابدندن معدودبولنان Shuvay dagon بتخانه‌سنك یالدیزلی قبه‌سنك اوستنده‌کی سیوری مزراغی تا اوزاقلردن کندیسنی زائرینه عرض ایدرك ، قصبه‌نك منظره‌سنی زینتلشدیرمکه خدمت ایدییور .

واپورلر ریختمه یناشمقده ویوکلریله یولجیلرینی سهولتله ایندیرمکده‌درلر . ریختم‌بوینده کمرك، قرانتنه‌اداره‌خانه‌لریله، لیمان دائره‌سی، یولجی، اشیاصالونلری تأسیس اولنه‌رق دائمی صورتده کیجه کوندوز غلبه‌لق برحالده بولنمقده‌در .

بوقصبه ایله برابر (برما) ایالتی ۱۸۵۲ سنهٔ میلادیه‌سنده انکلیزلر طرفندن اشغال وضبط اولنوب ، مذکور تاریخدن اعتباراً عمران، ترقی کمال فعالیتله بو ایالت داخلنده ایلرلمکه باشلامشدر .

رنغونده بر چوق هوتل وار ایسه‌ده The Royal ' Strand Hotel Minto mansions Hotel اك معتبرلریدر . برنجی هوتلی ، وقتیله بورایه کلش اولان ارمنی سرکیس برادرلر اداره ایدییورلر .

ارمنی، روم ، یهودی اوله‌رق ممالك عثمانیه‌دن وقتیله بورایه کله‌رك تأمین معیشت ، ثروته موفق اولان بر چوق کیمسه‌لر واردرکه ، طبیعتیله جنسیتلرینی، تابعیتلرینی دکیشدیروب، انکلیز تابعیتنه کیرمشلردر .

مطبوعات :

رنغونده‌انکلیزجه‌اوله‌رق The Rangoon times و Rangoon gazette نامیله‌ایکی یومی غزته ایله‌اسبوعی (برمارتکون) عنوانیله براردوجه غزته‌انتشار ایتمکده‌در . بواردو غزته‌سی تماماً انکلیز پولتیقه‌سنی تعقیب‌ایدیور . کندیسنه حکومت طرفندن تخصیصات ویرلمکده اولدیغنی مسلمانلر سویلیور .

برما مسلمانلری طرابلس ایله بالقان محاربه‌لری اثناسنده عثمانلیلر ایچون اعانه طوپلادقلری اثناده بو اردو غزته‌سی اهالینك فکرینی تسمیم‌ایتمك، اعانه‌یی طوردیرمق ایچون مبالغ مذکوره‌نك هندستان مؤسسات اسلامیه‌سنه صرف اولنمسنی، هندلیلرك پك فقیر اولوب ، کندیلری محتاج همت، معاونت اولدقلری حالده ، پاره‌لرینی خارجه کوندرمکدن بر فائده الده ایده‌میه‌جکلرینی ، حکومت عثمانیه‌نك هندلیلره هیچ بر ایلکده بوله‌میه‌جغنی اوزون بر باش مقاله ایله صاحب امتیاز بیان ایتمش ، جناب حق طرفندن اوله‌جقکه اوکون هندلیلرك هجومنه معروض قاله‌رق ، تیز بر طپاق ییدیکی کبی یوزینه‌ده توکورلشدر . امکاری، بو منافق حریف‌الآن فرصت دوشدکجه عقرب کبی زهرلمکده قصور ایتمیور .

سیلان آطه‌سنك قولومبو ساحلندن : س . م توفیق

مطبوعات

مسلمان مملکتلرنده میسیونر اوردولری !

خرستیانلر عالم اسلامك روحیده استیلا ایدیور !

مصرده منتشر « الشعب » جریدهٔ محترمه‌سنك نشر ایتمش اولدیغی بر باش مقاله‌سنده ، خطهٔ مصریه‌ده‌کی اجنبی مکتبلری موضوع بحث ایدیلیور. مختلف جریانلره منسوب بو مکتبلرك مصر قطعه‌سنده یکدیکرینه ضد ، استعدادلری متفاوت عناصر اختلاف حاضرلمقده و بو صورتله مملکتك شیرازهٔ آهنکی اخلال ایدیله‌رك دشمن اجنبیلرك انتریقه‌لرینه، مداخلهٔ فاسدانه‌لرینه یول آچیلمقده اولدیغی ایضاح ایدیلیور . هله کندیلری دینسز ، اعتقادسز اولدقلری حالده دینی سیاسی انتریقه‌لره آلت اتخاذ ایدن اجنبی مکتبلرینك استقبالك ثمری اوله‌جق وطن یاورولرینك اعتقادلرینی ، دینلرینی بوزمقده اولدیغنه تأسفلر ایدیلیور و صوکرا دینیلیورکه :

« باقیله‌جق اولورسه مع التأسف مملکتمزده موجود اولان مؤسسات تدریسیه‌نك همان اوچده بری اجنبیلر النده بولندیغی کوریلیر . برقاچ سنه اول‌لری، مختلف اقوامك مختلف مذهبلرینه سالك بر چوق پاپاسلر مملکتمزه کله‌رك اوته‌یه بری‌یه انتشار ایتدیلر . صورت حقدن کورونه‌رك اوته‌ده بروده مکتبلر تأسیس ایتدیلر. کویا بونلر جهالتله مجادله ایده‌جکلردی. مصریلرده بونلری علمك یاددجیلری صانیورلردی . نشر علم اوغورنده هر درلو فداکارلغی ، هر درلو مشاقی کوزلرینه آلدیرمش انسانیت محبی اولدقلری ظن ایتمشلردی. بونلرك الندن مملکتك خیرلی فائده‌لر کوره‌جکی امید ایدیلیوردی . آز زمان ظرفنده قطعهٔ مصریه‌نك هر طرفنده بر چوق اجنبی مکتبلری آچیلدی . مسلمانلرده چوجقلرینی بو مکتبلره کوندرمك خصوصنده تردد کوسترمدیلر . بو مکتبلر کیتدکجه چوغالدی. عادتا مملکتمزده بر شبکه تشکیل ایتدیلر . بو ادعامزی اثبات ایتمك اوزره بو سنه‌نك ملی واجنبی مکتبلر حقنده‌کی احصائی عددلرینی کوسترهلم: نفس قاهره شهرنده ۲۸٦ مکتب واردر . بونلردن ۱۸۰ ی ملی، ۱۰٦ ی‌ده اجنبیدر. اسکندریه‌ده ایسه ۱۷۰ مکتب بولنوب ۹۰ نی مصرلی، ۸۰ نی‌ده اجنبی‌در . سائر محافظه‌لرده دخی ۱۹ ی ملی، ٤۰ ی اجنبی اولمق اوزره ٥۹ مکتب موجوددر . قطعهٔ مصریه‌نك دکز بویی جهتلرنده ۲۰۷ مکتب بولنوب بونلردن ۱٦٤ ی ملی، ٤۳ ی‌ده اجنبی‌در . مصرك جهت جنوبیه‌سنده ٤۱۳ مکتب موجود اولوب ۳٥٤ ی ملی، ٥۹ ی‌ده اجنبیدر . دیمك اولیورکه ۱۱۳٥ مکتبدن ۸۰۷ ی مصرلی، ۳۲۸ ی‌ده تماماً یابانجیدر .

« بو یابانجی مکتبلر تدریجی بر صورتده مصریلرده‌کی رغبت ایله متناسب اوله‌رق تزاید ایتمشدر . حقیقتاً بو مکتبلرك هر درلو غل وغشدن ، شائبه‌دن آزاده، چوجقلرمزك ایمان واعتقادلرینه، اخلاق وسجیه‌لرینه احترامکار اولدقلری کوره‌یدك، البت بز بونلری مملکتمز ایچون اك نافع مؤسسه‌لردن عد ایدردك .

« فقط مع التأسف بو مکتبلر، بو مؤسسه‌لر هیچ ده بزم اومدیغمز کبی چیقمدیلر. بو سرائی یاپازلرك ، بو یابانجی مؤسسه‌لرك تعلیم وتربیه خصوصنه خرستیانلق عقیده‌سنك تلقینی قدر اولسون اعتنا ایتدکلری کوریلمکده‌در . بونلرك بوتون امللری، بوتون سراقلری ، بزم عزیز یاورولرمزه کندیلرینك دین واعتقادلرینی تلقین ایتمك، اوزواللی یاوروجقلری یولدن چیقارمقدر . حقیقتاً بو مؤسسه‌لرده چوجقلرمزك اعتقادلری کوشه‌ده‌جك ، دینلرینی ضعیفله‌ده‌جك کیزلی تلقیناتده بولندقلری، هیچ اولمازسه یابانجی عقیده‌لرك نفوذی ایچون معصوم قلبلرده اینجه منفذلر آچمغه چالیشدقلری کوریلمکده‌در . بز بو سوزلری کافی کوزل اوله‌رق سویله‌مه‌یورز . تحقیقاتمز، مشاهداتمز بوتون بوادعالرمزك صحته دلالت ایتمکده‌در. بو مؤسسه‌لرك بتشدیردکلری یوزلرجه یادکارك حاله آزچوق بر امعانله باقق، بو مسئله‌نك کسب وضوح ایتمه‌سنه کفایت ایدر . بو پاپاسلر آچیقدن آچیغه اعتراف ایتمامکله برابر، بو مؤسسه‌لرك علمی، ادبی اولمقدن زیاده دینی اولدقلرینه هیچ شبهه ایدیله‌ملیدر . »

صوکرا صاحب مقام ، بو مؤسسه‌لرك ضرری یالکز مسلمانلره، مسلمان چوجقلرینه منحصر اولمایوب باشقه‌لرینك‌ده متضرر اولدقلری، بناءعلیه بوتون مطبوعاتك بالاتفاق بو خصوصده رفع صدا ایتمه‌لرینی توصیه ایدیور . مسلمانلرك ، قبطیلرك بو خصوصده سکوتی اختیار ایتمه‌لرینه هیچ بر معذرتلری بولنمادیغنی ایلرو سوریور ودییورکه :

« مسلمانلر، قبطیلر بو مؤسسه‌لرك ضررینه اوغرامق خصوصنده مساویدرلر. مسلمان چوجقلری عقیدهٔ دینیه‌لرنجه متضرر اولدقلری کبی ، قبطی یاوروری‌ده عقیدهٔ مذهبیه‌لرنجه ضرره اوغرایورلر . ذاتاً بو مؤسسه‌لر ایلك ایتمکدن زیاده مملکتی قاریشدیرمق ایچون یاپیلمشلردر . قاپیلرندن کیریلدیکی کبی ، اکثریت اعتباریله معلملره تصادف ایدیله‌جکنه، کوزلرسیاهلره بورونمش پاپازلره ایلیشیور. مکتبلرده بر دارالعلم اولمقدن زیاده بر کلیسایه بکزر شیلردر . . . معلم قیافتنده‌کی پاپازلر زواللی چوجقلری یاواش یاواش ابوینك دینلرندن بزدیررلر، قلبنده‌کی نور ایمانی یاواش یاواش سوندیره‌رك یرینه تخم کفر اکه‌رلر. زواللی طلبه مکتبدن آیریلدیغی زمان خلفای راشدین حضراتنك سیرندن خبری اولمادیغی حالده ، حواریونك مناقبنی اوکرنمش ، کندی دینی اونوتمش، یاخود هیچ‌ده اوکرنه‌مه‌مش اولدیغی حالده، خرستیانیتك بعض صفحه‌لرینی، انجیلك بعض آیتلرینی بیلمش اولور . خلاصه شویله بویله دیرکن مکتبك سالك اولدیغی مذهب خرستیانی، طلبه ایچون آشنا، مونس بر دین اولور ، او اسکی یابانجیلقدن اثر قالماز . . .

« عجبا نه‌ظن ایدرسکز ، مثلا بز اولیای اطفال ، بو کیمسه‌لرك میسیونرلك ایتمه‌رك یالکز تعلیم علم ایله مشغول اوله‌لرینی ، چوجقلرمزك اعتقادلرینی ، دینلرینی، ملیتلرینی قاریشدیرمامه‌لرینی، رجا ایدر ایسه‌ك، نظر اعتباره آلیرلرمی، دیرسکز؟ امین اولمالیسکزکه بزم بو خصوصده‌کی رجالرمز پاپازلرجه قطعیاً نظر اعتباره آلنماز . شو حالده اوزرمزه چوکن بو بلانك دفعی چاره‌سنی کندیلرمز آرامق ایجاب ایدر . چونکه بو مصیبتی شمدیدن تقدیر ایتمز ایسه‌ك ، یقین بر آتیده تلافیسی غیر قابل دینی ، ملی، اجتماعی ضررلره دوچار اوله‌جغمزی محقق بیلملیدر . . »

* * *

آمریقانك « بونس ایرس » شهرنده منتشر « السلام » جریده‌سنك « فرانسه دونانماسی سوریه صولرنده » عنوانیله یازدیغی بر باش مقاله‌سنده ، آچیق بر لسان مخالفت ایله فرانسه دونانماسنك نیچون سوریه صولرینه کلمش اولدیغنی تدقیق ایدیور . بونك ایچون برچوق سیاسی سببلر کوستریور . فرانسه دینسز بر حکومت اولدیغی حالده ، دونانماسنك مارونی پطریقی حضورنده رسم تجید اجرا ایتمه‌سنك معنای سیاسیسنی ارائه ایدیور .

متدین اولان سوریه خرستیانلرینك بو خصوصده‌کی تعصبلرینی اوقشایه‌رق آنلری کندینه ایصیندیرمق ایسته‌دیکنی ، وبالخاصه دولت علیه‌دن قوپارمش اولدیغی امتیازات ایچون یرلیلرك ده ضمناً رضا وموافقتلرینی طلب ایتدیکنی سویله‌یور . . برده فرانسه حکومتنك شرقده اك زیاده ذی نفوذ اولدیغنی عالمه قارشی اثبات ایتمك وبونك نتائج فعلیه‌سنه قارشی داخلده‌کی، خارجده‌کی افکار عمومیه‌یی حاضرلامق ایسته‌مش اولدیغنی؛

وذاتاً فرانسه‌نك شرقده‌كی بوسیاسی نفوذینك ، بورالرده تأسیس ایتمش اولدیغی آلتی یوز شوقدر مكتبلری ایله‌ده چوقدن اثبات ایدیلمش اولدیغی یازیور وصوكرا دیوركه :

« یسوعی پاپازلری شرقده‌كی ۱٤ كوچوك بویوك مكتبلرنده ۱۲۰۰۰، كوشی پاپازلری ۱۰۰ مكتبده ٦۳۰۰، لازاریلر ایسه ۱۰۰ مكتبده ۷۳۲۷ طلبه‌نك تعلیم وتربیه‌سیله مشغول اولقده‌درلر . راهبه‌لرده ۳۰۰ دن زیاده یتیم ایله ۵۸۷ یتیمه، ۵۰۹ قدرده كوچوك چوجق، ۳۸٦۷ قدرده قیزجغزك تعلیم وتربیه‌سنه اعتنا ایتمكده‌درلر . بونلرده‌كی مكتبلر ایله دارالتربیه‌لری‌ده داخل حساب دكلدر . فره‌رلرك بیروت، طرابلس، اسكندریه‌ده‌كی مكتبلرنده ۲۰۰۰ قدر طلبه چالیشمقده‌در . فره‌ماریلرك مكتبلرنده‌ده ۹۵۳ قدر طلبه موجوددر. « عائله مقدسه راهبه‌لری » نك اداره‌لرنده‌كی یدی مكتبده‌ده ۱٤۰۰، مارسیلیا راهبه‌لرینك اداره‌لرنده‌كی یكرمی مكتبده‌ده ۲۷٦٦ قدر شاكرد بولنمقده‌در . بیروتده‌كی چوجق مكتبلری ایسه بو حسابه داخل دكلدر ... »

* * *

موسیو ژورژله‌یغ‌ده فرانسه مجلس مبعوثانی خارجیه انجمنی حضورنده بالقان محاربه‌سندن صوكرا اوروپانك اكتساب ایتمش اولدیغی وضعیته وفرانسه‌نك بحرسفید حوضهٔ شرقیه‌سنده حائز بولندیغی منافعنه دائر بیاناتده بولونیركن سوریه‌ده‌كی، لبنانده‌كی، فلسطینده‌كی فرانسز منافعنك كویا دیپلوماسیجه لزومی قدر مدافعه ایدیلمدیكنی ، بواهمالك بویوك ضررلره بادی اوله‌بیله‌جكنی درمیان ایتدكدن صوكرا دیمشدركه :

« عنعنات قدیمه ، مكاتب ، میسیونرلریمزك مؤسسات خیریه‌سی، لائیك مؤسساتمز، بیروت دارالفنونی ، قاتولیكلرك حمایه‌سی ، خطا ونقصانلریمزه رغماً بزی ممتاز بر موقعده بولوندیریورلر . بو مؤسسات تدریسیه سایه‌سنده هرسنه بیكلرجه شرقلی لسانمزی اوكره‌نیورلر، افكاریمزی بنمسه‌یورلر، بزه دوست اولیورلر. بو تأسیسات خیریه سایه‌سنده بدبختلر، بیچاره‌لر فرانسه‌نك متخلق اولدیغی خصلت سخاوتكارانه ورهاكارانه‌یه كسب وقوف ایدیورلر .

« كندیلرینی آچیقجه مدافعه جسارتنده بولنمقلغمز ایجاب ایدن بومؤسساتك هیئت عمومیه‌سنی یالكز، مكمل، فائده بخش وشرفبخش اولملری اعتباریله مدافعه ایتمه‌مز كافی دكلدر . مؤسسات تدریسیه وخیریه، قاتولیكلرك حمایه‌سی بویوك بر قوت تمثیل ایدر . . »

سبیل‌الرشاد

ایشته « السلام» جریده‌سنك بوقارده‌كی مقاله‌سیله موسیو ژورژله‌یغك فرانسه مجلس مبعوثانی خارجیه انجمننده سویله‌دیكی سوزلر دقتله مطالعه ایدیله‌جك اولور ایسه ، « الشعب » جریدهٔ اسلامیه‌سنك بوقاروده درج ایتدیكمز اومقاله‌سنه حق ویرمه‌مك الیمزدن كلمز . اوروپالیلر ، غرب خرستیانلری مشروع ، غیر مشروع هردرلو وسیله‌لر ایله مملكتمزی ، اسلامیتی ، موجودیتمزی كمیرمكه ، چوروتمكه چالیشیورلر . خارجیه ناظرلری ، سفیرلری كیجه‌لی كوندوزلی انتریقه‌لر چه‌ویره‌رك ـمعاذالله‌ـ ملكمزك باتمه‌سنه ساعی اولدقلری حالده، سوزده تارك دنیا اولملری لازم كلن سیاهپوش مرائی پاپازلری‌ده ، ورت‌حقدن كورونه‌رك مسلمانلر آراسنده‌كی رابطهٔ ایمانی قیرمغه ، حس اخوتی سوندیرمكه غیرت ایدیورلر .

بز مسلمانلر بویوك كوچوك، عوام خواص هپمز خرستیان دولتلرینك بوخصوصده‌كی فنا امللرینه واقف اولدیغمز حالده بردورلو بونك چاره‌سنی دوشونه‌میورز . سیاسی انتریقه‌لرك، مادی هجوملرك اوكنه كچمك قابل اوله‌میورسه ، بونك ایچون هنوز بزده حاضرلق واستعداد یوق ایسه، باری مملكتمز داخلنده عادی پاپازلرك قوردقلری طوزاقلره دوشمیه‌جك قدر اولسون دوشونجه‌مز یوقیدر ؟

بوقاروده كوستریلن احصائی عددلردنده آكلاشیلدیغی اوزره مملكتمز داخلنده بوقدر اجنبی مكتبلرینك باریندیغنی كورییورز، بیكلرجه معصوم یاورولریمز ، قلبلری ایمان فطری ایله دولو جكر پاره‌لرمز ، بودین دشمنلرینك النه تودیع اولونه‌رق زهرله‌نیورلر . قلبلرینه كیزلیدن كیزلی‌یه خرستیانلق تلقین ایدیلیور . آچیقدن آچیغه خرستیانلق آیننه اشتراك ایتدیریلیورلر . زواللی شاكرد یواش یواش دینی اونودیور . ملتنی ، قومنی سومز اولیور . بوتون مؤسسات ملیه‌مزدن صوغیور ، مملكتنك ، ملتنك ، عادتنك، وطننك ، دیننك یابانجیسی اولیور . بونلر ایچون ملت، وطن، دین كلمه‌لری ، الفاظ مبهمه‌دن عبارت اولوب هیچ برمعنا افاده ایتمزلر ... ژورژله‌ینك‌ده دیدیكی وجهله بوزواللیلر منسوب اولدقلری مكتبك افكارینی بنمسه‌یور ، دشمنلرینه بیلمیه‌رككن دوست اولیورلر. ظاهراً مسلمان، باطناً خرستیان، كورونیشده عثمانلی، حقیقتده وطنمز اولان بوغریبهٔ خلقت زواللیلر مملكت ، وطن ، دین ایچون برر عنصر مضر كسیلیورلر . دینك، وطنك بونلردن چكدیكی ضرر هرحالده خارجده‌كی دشمنلرمزكندن دها زیاده اولدیغنه شبهه یوقدر ...

ملتمزك ، مسلمانلرك بو حقیقتی تقدیر ایده‌رك بونك چاره‌سنه باقمازلر ایسه ، دوچار اوله‌جغی فلاكتك پك مدهش اوله‌جغنه اینانمقلغمز لازمدر . داخلاً وقوعه كلن انحلالك خارجدن كله‌جك هجوملردن دها فجیع نتیجه‌لر حاضرلیه‌جغنه آرتق قناعت كتیرمه‌لی‌یز . ایشته بو مكتبلر بزی داخلاً انحلال ایتدیرمك ، بزم قوهٔ معنویه‌مزی سوندیرمك ، رابطه‌مزی ییقمق ایچون تأسیس ایدیلمش اولدقلری بالذات كندیلرمز دكلسه ، باری دشمنلرمزك آغزلرندن ایشیده‌رك اولسون تقدیر ایتمه‌لی‌یز . . بو مكتبلری قالدیرمق ، قاپاتمق الیمزدن كله‌یورسه (كلدیكی‌ده محققدر) باری ، چوجقلریمزی ، جكر پاره‌لرمزی بورالره كوندرمیه‌لم . كندی المز، كندی تشبثمز ایله كندی چوجقلریمزی كندیمزه دشمن ایتمیه‌لم . امین اولمالیدركه ضرری جهالتككنه‌ده فائقدر. جهالتدن بر متضرر اولیور ایسه‌ك ، بو مكتبلردن بیك متضرر اولیورز . ذاتاً بو مكتبلرك هیچ بر مفید علم تأمین ایتمه‌دكلرنده‌ده آرتق اوكره‌نمكلكمز! ایجاب ایدردی . ملیت روحیله آشیلانمامش علمك هیچ برفائدهٔ جدیه‌سی اولمدیغی بوتون دنیاجه معلوم اولان حقیقتلردندر. بونجه آجی تجربه‌لریمز اولسون بو حقیقتلرك آكلاشیلمسنه خدمت ایتمه‌ملی می ایدی ؟

آرتق مسلمانلر ، عثمانلیلر چوجقلریمزی بو مكتبلره كوندرمه‌نك بر جنایت ملیه اولدیغنی تقدیر ایتملی‌درلر . بوندن صوكرا كندی چوجقلریمزی بومكتبلره كوندمك جائز اوله‌میه‌جغنی آكلامقله برابر ، دوستلریمزك، قومشولرمزك، قارده‌شلریمزك‌ده بوخصوصده نظر دقتلرینی جلب ایتمه‌لی‌یز، بونك بر جنایت ملیه اولدیغنی آكلاتمه‌لی‌یز. نه یاپوب

يا بوده بر مسلمان چوجغنك بو مكتبلره كيرمه‌مسنه غيرت ايتمه‌لى يز .

بو ، بوكون بر وظيفۀ مليه‌در ، بر وظيفۀ دينيه‌در ؛ بونك ايفاسى ملياً ، دينا واجبدر . بو خصوصده هر دورلو فداكارلغى كوزه آلديرمق هر حالده مسلمانلق اقتضاسيدر . بوتون اخوان كرامى كمال صبر وثباتله بو وظيفۀ مليه ودينيه‌نك ايفاسنه دعوت ايلر وموفقيتلريچون جناب حقه دعالر ايدرز ...

جامعة الكبرى

« البلاغ » جريدۀ اسلاميه‌سى ، (الجامعة الكبرى) عنوانيله يازمش اولديغى بر باش مقاله‌ده صوك زمانلرده اوفاق ، بيوك بتون دولتلرك ، حكومتلرك نظر دقتنى جلب ايده‌جك بر صورتده شرقده اويانان حركت عظماندن بحث ايديور ؛ دها دون تخم حالنده اولان بو حركتك بوكون فيلز حالنه كلديكنى ، يارين‌ده داللرى ، صاچاقلرى متين بر اغاج حالنه كله‌جكنى يازدقدن‌صوكره بونك اسلاميتك تأسيس ايتمش اولديغى جامعۀ كبرانك ثمره‌سى اولديغنى ايضاح ايديور . دها صوكره عائله رابطه‌سندن بدأ ايله اون سكزنجى عصرده باشلايان رابطۀ قوميه وجنسيه‌يى ايضاح ايله بو رابطه‌لر بولندقجه ملتلرك محو اولاجغنى ، فقط رابطۀ قوميه يالكز باشنه كافى كليه‌جكى جهتله جامعۀ كبرا اولان رابطۀ اسلاميه ايله رابطۀ جنسيه بيننى توفيق ايتمك لابد اولديغنى بيان ايتدكدن صوكره صوكره ديوركه :

« امت اسلاميه‌يى تشكيل ايدن اقوامك هپسى طرفندن خصوصى اولارق بتون مسلمانلرك سلامتى ايچون رابطۀ كبرا اولان جامعۀ اسلاميه‌يى وجوده كتيرمك ايچون توسل اولنه‌جق تدابير شونلردر :

۱ — بتون مسلمانلره عام و شامل اولمق اوزره عالم اسلامك صباح اقشام توجه ايتدكلرى كعبۀ معظمه‌نك بولنديغى يرده بر اسلام مركزى تأسيس ايتمك .

۲ — سياسى خلافتك شاننى اعلا ايدرك آنكله بتون امتلرى قوى بر صورتده باغلامق .

۳ — نشريات ايله ، اطرافه كوندريلن - بالخاصه حج زماننده - مرخصلر ، ايلچيلر ايله انتباه اسلامه دعوته وسائل حاضرلامق .

٤ — اديان سائره‌يه رعايت و منسوبلرينى جناب حقك اوزرمزه فرض قيلديغى صورتده محافظه ايتمك ؛ بونكله برابر دفع عدوان قاعده‌سنده اتباع ايتمك .

۵ — قرآن كريمك اخلاق ، اجتماعيات ، سياسيات حقنده‌كى احكام عاليه‌سنى آكلاتمق ايچون لسان دينمز اولان عربجه‌يى هر طرفه نشر ايتمك .

٦ — انتباه اسلام وسائلنى ميدانه كتيرمك ايچون مكۀ مكرمه‌ده بر اسلام بيت‌المالى تأسيس ايتمك .

بز اويله كوريورزكه ممالك شرقيه خطوط حديديه ، طرق عظيمه ، مواصلات مختلفه ايله ربط ايدلدكدن صوكره بونلرك وجود بولمسى هيچ‌ده مستبعد دكلدر . »

شئون

دار الخلافه :

يا حسرة على المسلمين ! . — متأخرين علمانك اك بويوكلرندن اولديغى اجماع امتله ثابت بولونان مولانا حاجى ذهنى افندى حضرتلرينك دها برقاچ كون اولكى ارتحالى اوزرينه ماتم ياشلرى دوكن زواللى عالم اسلام ، نه اليم بر مصيبتدركه هنوز اوياشلرى سيله‌جك قدر اولسون وقت بوله‌مه‌دن كنديلرينك يكانه سياسى محررلرينى ابدياً غائب ايتديلر .

اوت بابان‌زاده اسماعيل حقى مرحوم مسلمانلرك الك مقتدر، الك حميتلى، الك وقوفلى بر محرر سياسيلرى ايدى. يكرمى سنه‌دن برى شئون سياسيۀ جهانى كونى كوننه تعقيب ايدن، مسلكى خارجنده هيچ بر شيله اشتغالى سومه‌ين بو محترم وجود كرچه بش سنه اولنه كلنجه‌يه قدر يالكز كنديسنى يقيندن طانيانلرك مظهر احترامى ايديسه‌ده، شو صوك بش‌يجق سنه‌دن برى امضاسى التنده نشر ايتديكى پك قيمتلى، پك اهميتلى بر چوق مقالات ايله عرفانى، حميتى بوتون جهان اسلامه طانتمش، يارواغيارى فضائل علميه‌سنه قارشى احترامه مجبور ايتمشدى . وطن اسلامك دها كنديسندن پك چوق مبرور خدمتلر ، مشكور سعيلر بكله‌ديكى بو وجود نادرك انسزين ، هم پك نابهنكام افولنه قارشى « الحكم لله » ديمكدن باشقه برشى ياپه‌مامق، بو ضياعى تلافى ايده‌جك بر حالده بولونه‌مامق، فلاكتلر ايچنده قيورانوب طوران بيچاره مسلمانلر ايچون نه آجيقلى بر اضطراردر. جناب حق بو ايكى روح كزيني سعادت ابديه‌يه نائل بويورسون آمين .

يونانستان :

يونانيلرك مقدسات اسلاميه‌يه تجاوزاتى . — خبر آلديغمزه نظراً آيدونانده بولنان اسلاملره ايكى دولت آره‌سنده عقد اولنان معاهده نامه احكامنه رغماً بر چوق مظالمده بولنيلمقده‌در . اولا سلاحلرى طوپلانمش، بويله‌جه اجرا اولنه‌جق مظالمه قارشى هر درلو مدافعه‌دن عاجز بر حاله كتيرلدكدن صوكره اغنام وحيواناتى ، بوتون بو زواللى حرب ضرر ديده‌لرينك صوك وارى يوغى يغما ايدلمشدر . آيدونات قائممقامى صلح اثناسنده آيدونات چارشى جامعنه كيتمش وخطيبى چاغيروب منارەسنه صليبلى بر بايراغك اقامه‌سنى امر ايتمشدر . زواللى خطيب هيچ اولمازسه باندره‌نك صليبسز اولمسنى تكليف ايتمش ايسه‌ده بوكا مقابل داياق وتحقيردن باشقه بر موفقيت الده ايده‌مه‌مشدر . حتى ضرب ايچون اوراده بولنان برچوق ژاندارمه وباشى بوزوق كروهنده امرلر ويرلمشدر . صوكره جامع تلويث ايدلمش ، كتب دينيه آياقلر آلتنده چيكنه‌نمش وقائممقام منارەيه چيقه‌رق هلال اوزرينه صليبك تحكمنى آكلاتمق ايسته‌مش وبايراغى ديكمشدر . ايرتسى كون جامع محلنك مقدما كليسا يرى اولديغى حقنده بر شايعه چيقارلديكه بوندن مقصدك نه اولديغى بلليدر . قتل ، جرح ، يغما كبى جرائم هر كون كيتدكجه چوغالمقده ، بتون اسلام عنصرى فنا بر وضعيت ايچنده بولنمقده‌در .

بلغارستان :

خرستیانلغه یاقیشر ظلم . ــ بالقان غزته‌سی یازییور : جبراً خرستیان یاپیلان یوماق کویلرنده چیللی قریه‌سنده محمد علی اوغلی سلیمان نامنده بر مسلمانك قریه‌یی ترك ایله ایستانجقه قصبه‌سنه کله‌سندن بالاستفاده قریه‌مذکوره بلغاراهالیسندن دیمتری قسطندینوف اسمنده بری بیچاره‌نك قیزی صفیه‌یی چالمش ، قابه‌ده بولونان پدرینه تلغراف چکمش ایسه‌ده ، امت محمدی زورله کلیسایه سوقه مأمور پاپاس افندیلر طرفندن درحال نکاحی یاپیلمش ، مسلمان قیزی صفیه دیمتری‌یه تزویج ایدلمشدر . پاپاس قیزی اساساً مسلمان طانیایوب اولا واقتیز ایدلمش بر خرستیان قیزی کبی تزویج ایتمشدر . بو وجدانخراش مسئله‌نك آله‌جغی رنکی‌ده بالطبع یازه‌جغز . اوکرندیکمزه کوره قیز براز مختل الشعور ایمش . هرحالده قانوناً ولیسنه تسلیمی اقتضا ایده‌جکدر . فقط بقالم قانون الی پاپاس الی اوستنه چیقاجقمی ؟

طرابلس :

ایتالیانلر وشیخ سنوسی حضرتلری — . کچنلرده ایتالیا عساکری ایله عربان آره‌سنده طوبروق ، المنیه ، درنه جوارنده وقوعبولان شدتلی محاربه نتیجه‌سنده ایتالیانلرك خیلی تلفاته اوغرادقلری ، بومحاربه‌ده ایکی بیوك رتبه‌لی ضابطك مقتول ، برجنرالك اسیر ، برچوق ارزاق وجبخانه اغتنام ایدلدیکی یازلمش ایدی . بوهزیمت ومغلوبیت اوزرینه والی عمومی آملیو طرفندن سابق مبعوثلردن فرهادك تحت ریاستنده برهیئت ترتیب ایدیله‌رك صحراده بولوندیغی خبر آلنان شیخ سنوسی حضرتلرینه کوندرلمش ، ترك سلاح ایتدیکی تقدیرده کندیلرینه ایکی ملیون لیرا ویریله‌جکی وتحت اداره وحمایه‌سنده بولنان زاویه‌لرك مصارفاتی تأمین وسابق امتیازاتی محافظه ایدیله‌جکی مذکور هیئت طرفندن تکلیف ایدلمش ایسه‌ده ، هر زمان اولدیغی کبی ، بودفعه دخی مشارالیه حضرتلرینك صارصلماز بر عزم ، متین برایمان ایله مقابله‌ده بولوندیغی وفرهادك دخی اسیر ایدلدیکی طرابلسدن کلن مکتوبلردن اکلاشلمشدر .

هندستان :

هند مسلمانلرینك مهم براجتماعی ومقرراتی . ــ هندستانده چیقان « زمیندار » جریدهٔ مشهوره‌سنده کورلمشدر :

« هند مسلمانلری کچنلرده فاضل مشهور ابو سعید العربی الهندی حضرتلرینك أونده ومشارالیهك ریاستی آلتنده بر انجمن عقد ایتدیلر . رئیس مشارالیه اباغه قالقه‌رق حضاره بویوردیلرکه :

« انکلتره خارجیه نظارتی صاغلام بر سیاست تعقیب ایتمیور . کمال وقوف ایله دییه بیلیرزکه انکلتره‌ده رجال سیاست قالمامش ؛ حکومت لوردلرك الندن چیقه‌رق مسترلرك ، سیرلرك النه دوشمشدر . بوسببدن حکومت حاضره انکلیز قومنك وسیلهٔ شوکتی ، عزتی اولان مسلك قدیمی براقشدر . مسلمانلره قارشی مودت کوسترمکده امساك ایتمسی ، روسیه ایله ائتلاف عقد ایلمسی ، هپ بوبکی سیاستك آثاریدر .

أوت ، انکلتره حکومتی مسلمانلرك دوشمش اولدیغی ضعف وانحطاط کلی‌یه باقه‌رق آرتیق بونلرك النده کندیسی ایچون استفاده‌سی ، منفعتی موجب برشی قالمادیغنه حکم ایتدی ؛ بوحکمی متعاقب روحاً ، بدناً روسلرله برلشمکه قرار ویردی .

لکن انکلتره خارجیه نظارتی نظر امعانی ایچه آچه‌رق آوروپا معاهدات دولیه‌سنك ایجابنده ناصیل پارچه پارچه ایدلدیکنی ؛ روسیه حکومتنك بوکبی معاهدانه نه‌درجه‌یه‌قدر اهمیت ویره‌بیلدیکنی تدقیق ایتمایدر .

بویوك پترونك هندی استیلا توصیه‌سنده بولنان مشهور وصیتنامه‌سی عجبا خاطرلانمق ایسته نیلمیورمی ؟

اکر انکلتره حکومتی مملکتنك بقاسنی ، شوکتنك تزایدینی آرزو ایدیورسه مسلمانلرك صداقتنی ، محبتنی تأمینه چالیشمالیدرکه بوصداقت‌ده آنجق خیانهٔ مسلمینه قارشی مودت ابرازیله الده ایدیله‌بیلیر . أوت ، بومکلف غایه‌یه وارمق ایچون طیرمانیله‌جق مردیونك ایلك باصاماغی بودر ، باشقه برشی دکلدر .

حکومتك بعض مأمورلری هند مسلمانلرینه قارشی شدتلی داورانیورلر ؛ بونی‌ده ؛ غفلتلری ایجابی اوله‌رق ، سطوت حکومتی ادامه ایچون یکانه سیاست ظن ایدییورلر . بویله برظنده‌بولنانلر بیلمیدرلرکه : مملکت قوتله ، شدتله پایدار اولماز . بوکا الك بویوك شاهد ایسه تاریخدر . منسوب اولدیغی حکومتك تضییقاتنه ، اجباراتنه معروض قالان هرملتك کوکسنده انتقام آتشلری ایچین ایچین طوتوشور ، کونك برنده آلوانه‌رك وخیم نتیجه‌لره میدان ویرر ... »

سوز بورایه کلدکدنصکره خطیب مشارالیه هندستاندن تحصیل علم ایچون کرك لوندره‌یه ، کرك جوارینه کیدن مسلمان طلبه‌یه قارشی حکومت طرفندن وضع اولنان اصول مراقبه‌یی ؛ هندستانده چیقان جرائد اسلامیه‌دن کفالت نقدیه ایستنلمسنی ، ایکیده برده باش محررلرینك نفی اولنمسنی مؤاخذه ایدرك بوکبی موافق معدلت اولمایان حرکتلردن دولایی مسلمانلرك پك متأثر اولدیغنی ، باشقه حکومتلره اسناد اولنان کیفی ، استبدادی معامله‌لرك انکلتره حکومتندن صدوری مسلمانلر ایچون الیم برسوء طالع اثری بولندیغنی سویلدی .

شوحالده مسلمانلر ایچون وطنداشلری بولنان مجوسیلرله ال اله ویره‌رك ، برلکده چالیشه‌رق وطن مشترکلرینی قورتارمق لازم کلیور .

انجمن بونك اوزرینه شو مقرراتی اتخاذ ایتدی :

١ ــ روسلره قارشی کوسترمکده اولدیغی صداقتی بوندن بویله مسلمانلره کوسترمسی ایچون انکلتره حکومتنه نصائح لازمه‌ده بولنلمسی .

٣ ــ قانپور جامعنك هدمنه سبب اولان والی ایله متصرفك عزلی ؛ جامعك بیقدیریلان طرفلرینك حکومت طرفندن یاپدیرلمسی ؛ کرك مسلمانلرك کرك مجوسیلرك معبدلرینه هیچ بر زمان بوکبی تجاوزاتده بولونیلمایه‌جغنك اعلانی خصوصلرینك حکومتدن طلب ایدلمسی .

٣ ــ بوندن بویله هندلیلره قارشی طبق اختلال سابقی متعاقب ویقتوریا طرفندن اعلان اولندیغی صورتده یعنی انکلیزلرله برابر آره‌سنده مساوات کامله ایله معامله اولنمسنك ایستنلمسی .

٤ ــ مادامکه قربان بیرامنده مطلقا اوکوز کسمك لازم دکلدر ؛ بوندن صوکره ناحق یره مجوسیلری مسلمانلرك علیهنه قالدیرمامق ایچون بایراملرده قویون کسیلمسنك تحت مجبوریته آلنمسی .

ع . اشرف ادیب

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

آبونه شرائطی

ممالك عثمانيه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، التی آيلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبيه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، التی آيلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز .

سبيل الرشاد

دينی، اخلاقی، علمی، ادبی، سياسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در.

اخطارات

رساله‌مزدن آلديغی كوسترلمك شرطيله بتون يازيلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بيلير .

§

مكتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلريشك فرانسزجه‌ده يازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلديكی ان نه‌يه دائر اولديغنك واضحاً بيلديرلمسی رجا اولنور .

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم — صاحب ومدير مسئولی: م. اشرف اديب — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد ٢٧٨ — ١١ صفر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٦ كانون اول ١٣٢٩ — جلد ١١

دينك شكل اصليسنه ارجاعی لزومی

امور حياتيه‌ده اولديغی كبی ، امور دينيه‌مزده ده بويوك بر لاقيدی وتسامح ايچنده بولنيورز. حياتمزده عظيم بوشلقلر كوروندیكی كبی ، دينيات و عباداتمزده ده بر چوق جديتسزلكلر حكمفرمادر . حياتمزده‌كی جديتسزلكلر مدهش مادی محروميتلر ايله نتيجه‌لنيور . خصوصات دينيه‌مزده‌كی جديتسزلك يوزندن ايسه هم مادی هم معنوی محروميتلره دوچار اوليورز .

حيات صرف شكل وصورتدن عبارت اولمه‌يوب بونده بر حقيقت اولديغی كبی ، عباداتده‌ده بر روح، بر مقصد بولنمق لازمدر. بز حياتده اولان حقيقتی اوكره‌نه‌مديكمز كبی ، عباداتمزده‌كی روح غايه‌يی ده فراموش ايتمشزدر . بز مسلمانلغی دوچار اولديغی بو حال پر ملالدن قورتارمق ايسته‌يورسه‌ق البت بونك بر چاره‌سنه باقمقلغمز لازمدر . . حياتمزی اسكی عنعنه‌لرمزه صادق قالمق شرطيله بوتون يكيلكلر ايله تنظيم واصلاح ايتمكلكمز ايجاب ايديورسه ؛ دينيات و عباداتمزده كيفيت مشروعيتی تحری، برچوق ادوار فترتك مرورينه رغماً حالا وجودينی حس ايتديكمز قوت ونفوذی ويرمك صورتيله شكل اصليلرينه ارجاع ايتمكلكمز مقتضيدر .

حيات ايله دين آراسنده پك صميمی مناسبتلر بولنديغی معلومدر . آنكچون حياتدن دين ، ديندن حيات متأثر اولور . بو تأثرده پك جدی، پك قوتليدر . بناءعليه برينك صلاحی آنجق ديكرينك كماليله تمام اولور .

حياتمز ، حياتمزی تشكيل ايدن بوتون افعال وحركاتمز دوغرودن دوغرويه دينك تحت تأثيرنده بولنان ملكات نفسيه وروحيه‌مزك تجليات مختلفه‌سندن باشقه بر شی دكلدر . شو حالده حياتمزله برابر ، بلكه‌ده حياتمزدن اول دينمزی نظر دقته آلمقلغمز لازمدر . فقط مع التأسف كوريورزكه بوكون دينمز اسكی قوتی، اسكی زندكيسنی غائب ايتمشدر . اسكيدن دينمزك سحار بر تأثير بليغی واركن بوكون مع التأسف اوحال موجود دكلدر . بويوك كوچوك ، عوام وخواص تعليمات دينيه‌دن پك آز متأثر اوليور. بو حال، وارلغمزك هر نقطه‌سنده كنديسنی كوسترمكدن خالی قالميور . دينمزدن دنياده مستفيد اوله‌ميورز . بو لاقيدی ، بو مبالاتسزلق دوام ايتدكجه آخرتده‌كی استفاده‌مزده معاذالله پك شبهه‌ليدر.

بز وقتيله عظيم و خارق العاده تأثيرلری كوريلن، حالاده بو تأثيرات بايغه‌لك كولكه‌سی آلتنده ياشاديغمز اسلاميتك، بوكونكی تأثيرسزلكی ايچون بر چوق سببلر كوريبورز . بو سببلرك هيچ بريسی مقدس دينمزه دكل ، هپسی‌ده بزه عائددر . فی الحقيقه بو سببلرك بر چوق تفرعاتی موجود اولمغله برابر ، اساس اعتباريله ايكی نقطه‌ده اجتماع ايدرلر :

١) تلقينات دينيه و اصول القاده‌كی قصورمز . بز اوته‌دنبری تعليمات وتلقينات دينيه خصوصنده طريق پيغمبريدن ، سير نبويه‌دن اوزاقلاشمشزدر . بو خصوصده تعقيب ايتديكمز بدعت اصوللر تماميله سقيمدر. هيچ بری اصول نبويه ، تعليمات قرآنيه اصولنه موافق دكلدر. آنكچون تأثيرات حسنه‌سی كوريله‌ميور. دينی، اسلاميتی عصر سعادتده اولديغی كبی، كفار حضورنده دكل، مسلمانلره بيله جانلاندیرمه‌يور. بوكون اورته‌لغك مسلمانلغی زمانمزده‌كی تلقيناتك نتيجه‌سی دكل ، بلكه‌ده اسكی دورلره ، اصل تلقين و تعليمك صاغلام و طبيعی اولديغی دورلره عائددر . فقط امين اولماليدركه او دور اوزاقلاشوب تلقينات وتعليمات جديده اجرا ايديلمزايسه، ممكن دكل، مسلمانلق حال حاضرندن فضله قوت اكتساب ايده‌مز ؛ بلكه‌ده پك طبيعی اولديغی وجهله ، يوز اوستی براقيلان ديكر شيلر كبی شمديكندن بيله ضعيفلاشير ؛

دینك تأثیری قالماز . بو حقیقتی آکلایوب‌ده چاره‌سنه باقاز ایسه‌ك ، بونك یك‌یقین دورلرده حصول بوله‌جغنه قناعت کتیرمکلکمز لازمدر.

ایشته دینمزی جانلاندیرمق ، اسکی قوتنی ویرمك ، دینمزدن آخرتجه اولدیغی کبی ، دنیاجه‌ده مستفید اولمق آرزو ایدر ایسه‌ك اصول تعلیم وطرز تلقینده اصلاحات یاپمقلغمز ، یعنی قرآن کریمك کوستردیکی، پیغمبر افندمز حضرتلرینك تطبیق بیوردقلری اصولی احیا ایتمکلکمز لازمدر .

۲) تعلیمات دینیه‌نك تطبیقاتی خصوصنده‌کی اهمالمزدر . بز اعتقاده، عمله، معامله‌یه عائد بتون احکام شرعیه ودینیه‌نك طرز تطبیق و اجراسی خصوصنده بوتون بوتون یاکلیش یولاره صاپمشزدر . اعتقادمز بر چوق خرافه‌لر ایله قاریشمش ؛ احکام اعتقادیه‌دن دیه‌رك تلقین وتعلیم ایتدیکمز ، حتی‌ایناندیغمز بر چوق شیلر ، اوزون زمانلرك ، خصومتلرك ، بوزوق سیاستلرك دوغوردیغی مسائلدن عبارتدر . بز بو صورتله اسلامیتك ساده اعتقادینی قارشدیره‌رق کوجله‌شدیرمشزدر . کوجله‌شدیردکجه‌ده روح اسلامیتدن، طریق نبویدن بوتون بوتون تباعد ایتمشزدر .

معاملاته عائد احکام شرعیه‌ده اك بویوك حاکم « مصلحت » اولدیغی حالده بز بونی قطعیاً نظر اعتباره آلمامش، کویاشرعاً، دیناً اویله ایجاب ایدییورمش کبی بر طاقم محدود دستورلر ایچنده قاپانوب قاله‌رق حیاتمزده بر چوق دورغونلقلره معروض قالمشز . بو جهتی تقدیر ایتمه‌مکده ، فتوا خانه‌لرمز حالا او ترجمه ایدلمش اوچ درت فتوا مجموعه‌لرندن خارجه چیقمامقده دوام ایده‌جك اولور ایسه ، حیاتجه دینجه دها نیجه عظیم فلاکتلره معروض قاله‌جغمزه ایناغالی‌یز .

آنکچون کرك اعتقاداته ، کرك معاملاته عائد بوتون احکامی تنسیق وتنظیم ایتمه‌یه احتیاج واردر . احکام اعتقادیه‌یی تنظیم وتهذیب خصوصنده قرآن کریم‌ایله، ینه قرآن کریمك تفسیر وایضاحی‌متابه‌سنده دیمك اولان تعلیمات نبویه اساس اتخاذ ایدلملی. بوتون احکام اعتقادیه‌یی یك دیکرینه متباین اولمیان شو ایکی اساسه ارجاع ایتمه‌لی. بو اساسلره ارجاعی قابل اولمیانلری ده براقمه‌لی ، ترك ایتمه‌لی .

معاملات خصوصنده‌ده شریعتك دساتیر اساسیه‌سنه عائد قونترولی قبول ایتمکله برابر ایجاب حال ومصلحتی مدار اتخاذ ایتمه‌لی . بوتون احکام معاملات بو وادیده تنسیق وتهذیب ایدلملیدر .

احکام عملیه ، یعنی احکام عباداته کلنجه بو خصوصده‌ده بویوك، فقط دقیق وجدی اصلاحات اجراسنه احتیاج واردر .

چونکه عباداتمز ، سنه‌لرك، عصرلرك مروری ، اسکی دینلردن قالمه بعض عادات ومراسمك التحاقی ایله شکل اصلیسندن اوزاقلاشمش بر چوق چیرکین بدعتلرایله قاریشمشدر . عینی زمانده تلقینات وتعلیمات خصوصنده‌کی قصورلریمزك ، حیاتمزه قارشی اولدیغی کبی ، دینمزه قارشی‌ده یاپدیغمز اهمال ولاقیدی نتیجه‌سی اوله‌رق برچوق عبادتلرمزده معنای مشروعیت وروح غائب اولمش ، بو صورتله عبادتلرمز یالکز شکل وحرکاتدن عبارت جانسز وجود کبی قالمشدر. بز بر چوق عباداتی لذت ، ذوق ، روحانی بر حس دویه‌رق دکل ، بلکه بر ماکنه‌نك یاپدیغی حرکات کبی ، صرف ملکه‌نك یاردمیله شعورسز ، اوله‌رق اجرا ایدییورز . فخر کائنات صلی‌الله علیه وسلم افندمزك « جعلت الصلاة قرة عینی » بیوردقلری وجهله بز همان اکثریت اعتباریله نمازده او حالی حس ایده‌مه‌یورز . حضرت اللهك قرآن کریمنده « ان‌الصلاة تنهی عن‌الفحشأ والمنکر والبغی یعظکم لعلکم تذکرون » بیوردقلری وجهله نمازلرمز ، بزی « فحشا » ، « منکر »، « بغی »دن منع ایتمه‌یور . بز ایسه، پیغمبرمزه، قرآنمزه البت ایناییرز. ایناغقلغمز لازمدر . فقط مسئله ، حادثه باشقه دورلو چیقیور . شو حالده‌قصوری البت بزم قیلدیغمز نمازلره اسناد ایتمك ، قیلدیغمز نمازلرك، قرآن کریمك حضرت پیغمبرك نمازلرینه موافق اولمادیغنه حکم ایتمکلکمز ایجاب ایدر. چونکه قیلدیغمز نمازلرك ذوق روحی و تأثیر اخلاقیسی اولمادیغنی کوریورز . . .

حج، زکات، جمعه، بایرام نمازلری‌ده بویله‌در . هر سنه میلیونلرجه زکات وصدقات واجبه پاره‌لری هبا اولوب کیدییور . نصفی، ربعی اولسون ماوضع لهنه صرف اولنه‌میور . هیئت اسلامیه ، مسلمانلق عالمی ، حتی افراد اسلامیه بیله بو پاره‌لردن استفاده ایده‌مه‌یور . وقتیله قرآن کریمده مذکور صنوف ثمانیه‌دن یالکز بر صنفه، یعنی « فی سبیل‌الله » دن مراد اولان صنفه صرف اولنان مبلغ اعلای کلمة‌الله ایچون چالیشان، جهادایدن بویوك اردولرك تجهیزینه کفایت ایدیوردی . قالانلری ده قرآن کریمده مذکور اولدیغی وجهله اك مبرم واك مهم یرلره صرف اولنیوردی. شیمدی ایسه ؛ عالم اسلام توسع ایتدیکی، ثروت وسامان بالنسبه چوغالدیغی حالده بونلردن هیچ بری یاپیله‌میور . البت بونك چاره‌سنی دوشونمك ، بو حاله بر نهایت ویرمك ، اسلامیت دشمنلرك تضییق مادی ومعنویسی آلتنده قیورانوب دورورکن البت دینمزك ویردیکی بو میلیونلردن مستفید اولمق لازمدر .

هله حجده‌کی ، جمعه وبایرام نمازلرنده‌کی خطبه‌لرك شکل ظاهری وباطنیلری ، طرز ترتیبلری بوزولمش اولدیغی کبی ، معنای مشروعیت وحکمت تأسیسی‌ده تمامیله فراموش ایدلمشدر .

بو کون اوقونمقده اولان خطبه‌لرك شکل ظاهری وطرز ترتیبلری حدیث وسیر کتابلرنده مروی اولان خطب مأثوره‌یه بکزه‌میور . خطب مأثوره‌ده کوریلن « حمد » ، « ثنا » ، « تمجید » ، « شهادت »، « توصیه بالمقربات » ، « نهی عن‌المبعدات » دن هیچ بری خطبه‌لرمزده عینیله محافظه ایدلمه‌مشدر. بعض عرب علماسی طرفندن ترتیب ایدلمش خطبه‌لر مستثنا اولمق شرطیله بزم تورك، آرناوود ، لاز ، وسائر مسلمانلر طرفندن اوقونمقده اولان خطبه‌لر، همان اکثریت اعتباریله ، محدثدر . حتی ارکان خطبه‌ده بیله شکل مأثوره رعایت اولنمه‌یور . بناءً علیه خطبه‌لر خصوصنده عصرلردنبری ضلالتده اولدیغمزی خاطرله‌مق، خاطرلاتمق وظیفهٔ دینیه اولسه کرك . .

برده وقتیله خطب مأثورەنك احتوا ایتدیکی « تذکیر و تحذیر » یعنی موعظه قسمی، زمانه، حاله، ایجابنه کوره تبدیل اولنور ، هیچ بر وقت عینی فقرات ، عینی کلمات تکرار ایدیلمزدی . فی الحقیقه خطب مأثورەنك بوقاروده سویله‌نن محتویاتی بعضاً صیغه، کلمه فرقی کبی کوچوك فرقلر ایله عیناً تکرار ایدیلدیکی حالده موعظه قسمنك مبادی و متدمه‌لرندن ماعداسی هپ زمانه، حاله، حتی موقعه کوره ایراد اولنوردی . بو موعظه‌لر حاضرون اوزرنده عمیق بر تأثیر براقیردی . حتی اثنای خطبه‌ده فخر کائنات افندمزك مبارك کوزلری یاشاریردی . اصحاب کرام حضراتی‌ده متأثر اولورلردی . ذاتاً بالعموم علمای اسلام ، ائمهٔ مجتهدین حضراتی موعظه‌دن مقصد تذکیر و تحذیر اولدیغنی بیان خصوصنده متفقدرلر .

حالبوکه بوکون بزخطبه‌لرمزده بوجهتی قطعیاً نظر دقته آلمه‌یورز . خطبه‌لرك موعظه قسمنده‌کی طرز مشروعیت آنجق بویله اولوب بونك خلافی بدعت اوله‌جغنی خاطرله‌یه‌مه‌یورز .

موعظه‌دن مقصد « تذکیر وتحذیر » اولدیغنی دوشونمه‌دن اهالینك آکلایه‌میه‌جغی بر لسان ایله ، یاپمه قالب بعض معلوم اولان شیلری تکرار ایدوب دوریورز. اهالینك اکثریت عظیمه‌سی بونلری آکلایه‌مدیغندن « تذکیر و تحذیر » مقصدی حصول بوله‌مایور . ایشته بو بر بدعت دیمکدر . ذاتاً بزم خطبه‌لرمزده آکلایانلر ایچون بیله موجب عبرت اوله‌جق سوزلر سویله‌نمه‌یور . بو ایسه یوقاروده عرض ایتدیکم وجهله فعل نبوی ، فعل اصحابه مخالف اولوب محدث ، بدعت و بناءً علیه ضلالتدر . .

شو حالده جمعه و بایرام نمازلرنده‌کی ، حتی خاینه ویاخود وکیلی طرفندن بالعموم مسلمینه خطاباً اوقونمقده اولان جمعه‌کی خطبه‌لری اصلاح ایتمك، یعنی معناً شکل اصلیسنه، شکل مأثورینه ارجاع ایتمکلکمز لازمدر . فکر عاجزانه‌مزه کوره بوخصوصده ایکی اساسه رعایت ایدیلیرسه مقصد حاصل اولور. هرحالده خطبه‌لر خصوصنده‌کی بدعتجیلکدن‌ده، صرف غرامافون کبی اوقویوب، قووانلری کبی دیکله‌مکدنده قورتولورز :

۱) خطبه‌نك حمد ، ثنا ، تمجید ، شهادت قسملری ، ترجمه ایدیلمك شرطیله، آیت کریمه وحدیث شریفلری عربجه اوله‌رق اوقونور؛ فقط بو خصوصده سنت سنیه‌دن آیریلامق؛ سجع، قافیه خاطری ایچون سقامت ترکیبدن صاقنمق اقتضا ایدر .

۲) خطبه‌نك « موعظه »، « توصیه بالمقربات »، « نهی عن المبعدات »، « دعا » قسملری‌ده لسان محلی اوزره ایراد اولنور. بو صورتله خطبه‌نك بوقسملرندن مقصود اولان جهت‌ده حصول بولمش اولور. ذاتاً خطبه‌نك بو قسملری آکلاشیلیر بر لسان ایله ایراد ایدلمدکجه خطبه‌ده ناتمام قالیر. بوحال البت کراهتدن خالی اولماسه کرك . . .

***

سائر عبادتلرمزده ، نمازلرمزدن ، خطبه‌لرمزدن فرقسزدر .

هیسی شکل اصلی ، شکل مشروعلرندن آز چوق انحراف ایتمش ، هپسی‌ده اکثریت عظیمه‌مزه کوره معنای مشروعیتلرینی ضایع ایتمشدر . شو حالده عمومیت اعتباریله هپسنی‌ده بر بر تدقیق و تحلیل ایتمك ، هپسنی‌ده شکل اصلیلرینه کوره تنسیق و تهذیب ایتمك لازمدر . بدعت اوزرنده اصرارك معناسی یوقدر . یاکلش بهانه‌لر ایله دینه ، شریعته ، تعلیمات نبویه‌یه موافق، غیر موافق محضا هر اکسیکلکی، هر آلشدیغمز طرفدارلق یوزندن بوکبی بدعتلرك، یاکلیشلقلرك ادامه‌سی قطعیاً جائز دکلدر . بو وادیده چالیشمه ، دیکری جانلاندیرمغه غیرت ایتمك ارباب اولان هر مسلمانك وظیفه وبورجی اولسه کرك .. والله اعلم بالصواب.

حلیم ثابت

اسارت

حقنده اسلامك نقطهٔ نظری

حسن تحسین امضالی مکتوب صاحبنه

« اسارت » حقنده‌کی اساسات اسلامیه‌دن سؤال ایدیورسکز . بومسئله خصمانك دین اسلامه قارشو سرد ایتدیکی اعتراضاتدن بریدر . بوبابده شمدی‌یه دکین کرك علمای اسلام، کرك مستشرقلر طرفندن‌بك چوق محاکمه‌لر یوریدلمش ، مطالعه‌لر سرد ایدلمشدر . بزمحاکمه‌مزی بشقه بروادیدن یوریده‌جکز .

معلوم اولدیغی اوزره انسانلر بیننده قدیم الایامدن اسارت اصولی جاری ایدی؛ هیئت اجتماعیه‌دن برقسمی انسانیتدن خارج براقلمش ایدی.

بواصولك میدانه کلمسنه اوچ سبب واردر :

برنجیسی ، محاربه‌در . ازمنهٔ عتیقه‌ده هرقوم عالم بشریتی بری مدنی، دیکری وحشی اولمق اوزره ایکی‌یه تقسیم ایدردی . مدنیلر کندیلری ، وحشیلر بشقه‌لری ایدی . وحشیلر هیچ برحقه مالك اولمیوب هرحق کندیلرینك ایدی . وحشیلری اسیر ایتمك ، اولدیرمك مباح ایدی . برمحاربه وقوعنده غالب کلن طرف برفرد براقامق اوزره مغلوبلری قتل واولاد وعیاللرینی اسیر ایدردی . بوکا دائر تاریخده وبالخاصه توراتده پك چوق مثاللر ارائه ایدیله‌بیلور [۱] . ــ بعده مغلوبلری قتل ایتمیه‌رك اسارت طریقیله غالبلرك مملکتلرینه نقل ایتمك عادتی میدانه کلمشدر . مصر فرعونلری اهراملرك انشاسنده وخدمات سائره‌ده ممالك مفتوحه اهالیسندن جلب ایتدکلری یوز بیکلرله اسرایی استخدام ایدرلردی ، آثور حکمدارلری طرفندن بنی اسرائیلك کراراً خراسان وبابل جهتلرینه نقل ایدلمه‌لری دخی بوقبیلدندر . ــ عادات اقوام کسب ملایمت ایتدکجه مغلوبلری مملکتلرندن اخراج ایتمز اولدیلر . شوقدرکه

---

[۱] شو نقطهٔ نظردن بیله توراته معتقد وغیر مسلم اوروپانك اسلامه حق اعتراضی اولمامق لازم کلیر . بوقسه بزده « کندی کوزیکزده‌کی مرتکی کورمیه‌رك بشقه‌سنك کوزنده‌کی چوپی کوریورسکز » دیرز . حضرت عیسانك حکم توراتی تبدیل ایچون کلدیکنی ایسه طبیعی نصارا انکار ایده‌مز .

حقوق وحريتارى سلب ، اموال ذاتيه‌لرى غصب اولنور وغالبلر ايچون چالشديريلور ايدى . — تاريخ حربده ممالك مفتوحه اهاليسنك حقوق وحريتلرينى كندولرينه ترك ايدرك يالكز حق حاكميتلرينى نزع ايتمك درجه‌سنده‌كى ترقى‌يى شريعت اسلاميه ابراز ايلشدر . چونكه آنك نظرنده افراد بشريه‌دن هربرينك بوصفت ذمتى واردركه رحم مادره آنكله برابر دوشر ، برلكده طوغار ، برلكده نشوونما بولور ، برلكده ئولور ، حتى بعضا كندوسندن صكره‌ده دوام ايدر . بو صفت مرغوبه موجبنجه لهنه وعليهنه برطاقم احكام ترتب ايدر ، حقوق ووظائفه اهل اولور . انسان هانكى قومدن وهانكى مذهبدن اولورسه اولسون بوصفتى محافظه ايدر، كندوسندن آنك نزعى وترك وفراغى قابل دكلدر .

ايكنجيسى ، بورجدر . على الخصوص يونانيلرده برمديون ايفاى دينندن عاجز قالديغى صورتده داين آنى اسير مقامنده صاتار واستيفاى مطلوب ايدردى .

اوچنجيسى ، ضرورتدر ؛ فقر واحتياجك الجاسيله اهالى نفسلرينى وچوجقلرينى صاتارلردى .

تاريخك شهادتيله اقوام قديمه‌نك هان جمله‌سنده اسارت اصولنك جارى اولديغى كوريلور. مصرده ، آثور وبابلده ، حكومات ايرانيه‌ده، هند وچينده جارى ايدى . يونانيلر اسرايه عادتا جانلى ماكنه نظريله باقارلردى . روماليلرده دخى اسير بازارلرى قوريلوردى . اسرا احوال مملكتك برقسم مهمنى تشكيل ايدرلردى . اسير صيدى ايچون طاقم طاقم آفريقايه كيديلوردى . اسكندر كبير اوزاق محللرده ايشه يارامیان آدملرى قتل ايتديرير، ايشه يارايه‌جق ذكور ونسوانى مملكتنه كتوررردى . بنى اسرائيلده دخى اسارت اصولى مرعى ايدى .

عرب جاهليه‌ده دخى اسارت شنيع برصورتده موجود ايدى . دين اسلام بونى تحديد ايتدى ، تصعيب ايتدى .

تحديدى ، سبب رقيت جهتندندر . شريعت احمديه‌ده بورج ويا ضرورت الجاسيله « اسارت » ميدانه كتورمك ممكن دكلدر. حر اولان بنى آدم بيعه محل اولماديغندن بيعى باطلدر . اسارت يالكز حربيلرله ايديلن محاربه‌لرده استيمان ايتميه‌رك ويا استيمان ايدنلردن برينه التجا ايتميه‌رك حرباً اخذ وضبط ايديلان كيمسه‌لر حقنده ويك محدود بردائره‌ده ابقا ايدلمشدر . شمدى سزه سؤال ايدرم : ميدان حربده عسكر اسلام طرفندن طوتلمش اولان اسرا حقنده نه‌معامله ايديله‌جكدى ؟ بلكه سز ديرسكزكه: « زمان صلحه قدر اسارتده طوتلسون ، بعده مملكتلرينه اعاده ايدلسون » . — فى الحقيقه زمانمزده بويله اولمق لازم كلير ؛ چونكه بين الاقوام جارى اولان حال اصلى ، صلحدر. محاربه فوق العاده برحال اولوب نهايت برمعاهده عقديله صلحه منجر اولور . حالبوكه دها يقين وقتلره كلنجه‌يه دكين دولتلر بيننده جارى اولان حال اصلى ، حرب ايدى. بينلرنده ابدى برخصومت، غيرمحدود برعداوت جارى ايدى[١].

[١] عالم نصرانيتك اهل اسلامه قارشو بوبولده‌كى فكرونظرى حالا بركونه تبدله اوغرامامشدر .

صلح ايسه برمتاركه موقته‌دن عبارت بولنوردى . اووقتلر طرفين يكديكرندن آلدقلرى اسرايى مبادله‌ايدرلر ويا فديه‌ويره‌رك‌قورتاررلرسه اسارتده نهايت بولوردى . خلافى حالنده اسيراخذ ايدن طرف‌اللده‌كى اسرايى نه‌يايه‌جق ايدى ؟ صلح عقد اولنميه‌جقدى‌كه آنلرى مملكتلرينه اعاده ايتسون . حال حرب دوام ايدوب طورر ايكن آنلرى اعاده ايتمك ايسه دشمنك قوتنى آرتيرمق ديمك اوله‌جغندن البته بوكا كيمسه راضى اولمازدى . شوحالده اسيرى قتل ايتمكله حياتده براقوب ايشنده‌قوللانمق وياخود بربدل ايله ديكر برينه تسليم ايتمك طريقلرندن بشقه چاره قالمازدى .

(زمانمزده بيله بالقان محاربانك صلحه منجر اوله‌جغى محقق ايكن بالقان حكومات نصرانيه‌سى طرفندن قتل‌واتلاف ايديلن‌اسراى عثمانيه‌نك صايسنى آنجق الله بيلور ..) ايشته جهانك‌حالى اويله اولديغى زمانلرده اهل اسلام نه يايه‌لى ايدى ؟ ميدان محاربه‌ده حياتنى تهلكه‌يه قويه‌رق اخذ ايتديكى اسرايى براقوب دشمنك عددينى‌مى آرتيرمالى ايدى ؟ بالطبع بونى كيمسه تكليف ايده‌مز . مملكتنه اعاده ممكن اولماديغى‌حالده ايسه آنلرى قتل ايتمكمى اهون ايدى ، يوقسه حال اسارتده ابقا ايله‌مكمى ؟ البته ايكنجيسنك مرجح اولديغنى انكار ايده‌جك كيمسه بولنماز . حتى سفك دمانى تنقيص ايچون اسير اخذينه مساعده ايتمك طريقيله‌غالبلره برفائده كوسترمه‌نك‌بيله موافق‌انسانيت اولديغى‌دركاردر . شمدى آرادن عصرلر مرور ايتدكدن، احوال وافكار تبدل ايلدكدن صكره وقتيله طوتديغى اسيرلرى قتل ايتميوب حال اسارتده ابقا ايلسى‌مى شريعت اسلاميه حقنده سبب لوم وتقبيح اوله‌جق ؟ خرستيانلر دخى بردين سماوى‌يه معتقد اولدقلرى حالده نيچون يقين وقتلره قدر اسارتى ابقا ايتمشلردى .

شريعت اسلاميه‌نك اسارت اصولنى « تصعيب » ايتمسى دخى معامله جهتندندر . اقوام سائره‌ده اسرا حيوان مثابه‌سنده اولوب مالك اولان كيمسه آكا هرنه ايسترسه يابه‌بيليردى ، اولديرمك بيله مأذون‌ايدى . — شريعت اسلاميه‌ده ايسه جمله انسانلر دركاه الوهيتده مساوى‌اولدقلرندن اسرانك صاحبى اولان كيمسه آنك مالكى دكل، محافظيدر ، هردرلو حقوق شرعيه‌سنه رعايتله مكلفدر . كوله‌سنى اولادندن فرقلى طوتاماز ، حياتنى تهلكه‌ده اولمادقجه اويقوسندن اويانديرماز ، اولادى حقنده شرعاً جائز وواجب اولان‌حالاتدن بشقه يرلرده ضرب وتكدير وتوبيخ ايده‌مز ، شرعاً مجاز اولان يرلرده دخى اولاد حقنده مشروع‌وواجب اولان درجه‌يى تجاوز ايتيه‌مز . بوايسه اسير آلمق دكل ، اسير اولمق ديمكدر . بوندن بشقه شريعت احمديه اسرانك اعتاقنى افضل عبادات عد ايتمشدر ؛ كوله آزاد ايتمك كفارات انواعندندر .

عزيزم ! اوتدن برى خرستيان اوروپاده اسارتك مختلف نامرله متعدد نوعلرى جريان ايتمش و (قانوناً) رفعى دها يقين زمانلرده ميسر اولمشدر . مع مافيه سز آنلرك پارلاق سوزلرينه باقايكز. آمريقايه تواريخ مختلفه‌ده مهاجرت ايدن اوروپا اقوام متمدنه‌سى (!) اوتوز

میلیون راده‌سنده تخمین ایدیلن بیچاره یرلی اهالی‌یی محو ایده ایده بوکون بر میلیون درجه‌سنه ایندیرمشلردر. اونلرده بر آنیٔ قریبده محوه محکومدرلر. اکر اندلس فجایعی ظهور یافته اولمسیدی‌ده اهل اسلام طرفندن قوهٔ قریبه‌یه کتیرلمش اولان آمریقا کشفیاتی نتیجه‌پذیر اولوب اورالری مدنیت اسلامیه‌یه جولانکاه اولسیدی بوکون اویرلی اهالی موجودیتلرینی محافظه ایدرلردی. بیلیرسکزکه اسپانیا، جنوبی فرانسه، ایتالیانك مهم برقسمی، سجلیا، ساردنیا، مجارستان، یونانستان، افلاق‌وبغدان وهلجرا... نیجه‌ممالك‌وبلدان‌عصرلرجه مدت اهل اسلام النده قالدیغی حالده یرلی خرستیانلر محافظه ایدلمش ایدی. بعده نصارا النه کچن بوممالکده‌کی اهالیٔ اسلامیه نه اولدی؟ نمونه‌لك اولمق اوزره برفرد اولسون براقلدیمی؟ نصارا، اسلامك اسارتندن بحث ایدرکن براز یوزی قزارمالیدر. حالا بوکون مستملکاتده یرلی اهالی حقنده ایدیلن معاملاتی یقیندن تحقیق ایدیکز، بوبابده یازیلان اثرلری اوقویکز. بیچاره‌لرك نه فجیع برحال کچیردکلرینی آکلارسکز، علی‌الخصوص آمریقاده بیچاره زنجیلری کوله کبی استخدام ایتدکدن بشقه آنلرك عنصرینی بالکلیه محو وازاله ایچون نه‌درلو تدابیر شیطنتکارانه‌یه مراجعت ایدلدیکنی کوررسکز. بالقان اقوام «متمدنه»سنك (!) یاوریٔ طالع ایله الده ایتدکلری ولایات عثمانیه سکنهٔ مسلمه‌سی وحتی کندی قومیتلرینه منسوب اولمیان اهالیٔ غیر مسلمه حقنده ارتکاب ایدیلن تعدیاتی نظر اعتباره آلمق نصارانك درجهٔ مدنیتنی ارائه‌یه کافی دکلمی؟

۱۹۰۰ سنهٔ میلادیه‌سنده چینده سرزدهٔ ظهور اولان بوقسرلرك عصیانی اوزرینه‌بتون اوروپا دول معظمه‌سیله آمریقا وژاپونیا دولتلری طرفندن چینه مشترك براردو سوق ایدلمش وبواردونك اداره‌سی آلمان قوماندانلغنه تودیع اولنمش ایدی. ایشته بواردونك حین حرکتنده آلمانیا ایمپراطوری حضرتلری عسکره برنطق ایتدی؛ ویردیکی امر نه ایدی، بیلیرمیسکز؟ «دشمنه امان یوقدر!». — پروتستان عالمنك عادتا بررئیس روحانیسی اولان ومتعدد آثار دینیه قلمه آلان‌بوحشمت مآبك ویردیکی امر هیچ‌بروجهله شایان استغراب دکل ایدی؛ چونکه یدنده بولنان کتاب مقدس دها اوچ بیك سنه اول دشمنك‌حیوانلرینه بیله امان ویرمیوردی. اشبو اهل صلیب اردوسی چینه آیاق باصار باصماز مقدس ایمپراطورك ویردیکی اوامر قدسیانه‌یی حرفیا اجرا ایتدی؛ ساحلدن پکینه قدر تنفس ایدر برذی روح، دیکیلی برآغاج، طاش اوزرنده طاش براقادی. تفصیله مطلع اولمق ایسترسه‌کز نمونه اوله‌رق بالقان محاربانده‌کی وقایع صلیبیه‌یی کوزیکزك اوکنه کتیریکز.

ایشته بتون‌دنیانك «دشمنه امان‌یوقدر» دیدیکی زمانلرده شرقدن بردن چیقیور، دشمنه‌امان ویردکدن بشقه‌حقوق بشریه‌سنی‌ده تصدیق ایدییور. شوقدرکه میدان محاربه‌ده سلاح بدست اوله‌رق الده ایتدیکی دشمنی مملکتنه اعاده ممکن اولمادیغندن قتل ایتمکسزین اولاد کبی معامله کورمك شرطیله اسارتده ابقا ایدییور. شمدی‌اوکا دینلیورکه: «سن نیچون اونی حال اسارتده ابقا ایتدك؟» اکر «دشمنه امان یوقدر» پرنسیبنه اوده رعایت ایتسه ایدی احتمالکه شمدی ممدوح اوله‌جقدی...

کدك پاشا   محمود اسعد

نسائیات

محترم سبیل‌الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی

هیئت تحریریه‌سی ارکان کرامنه

عاجزه‌کز، محترم سبیل‌الرشادك اك اسکی قارئه‌لرندن واك جدی خیرخواهلرندنم. دائما افاضلمزك نافع اثرلرینی، ارشادکارانه مقاله‌لرینی، باخصوص شاعر محترم عاکف بك افندینك عالی ومؤثر شعرلرینی مطالعه ایدر؛ کاه انشراح قلب حس ایدر، آتیدن امیدوار اولورم؛ کاه ایسه یأسه دوشر، بلا اختیار کوزیاشلری دوکرم.

بیچاره اسلام! نه‌بدبخت ایمش‌که میلیونلرجه خارجی دشمنی کندیسنی بوغمق ایچون اوزرینه صولت ایتمکده ایکن سینه‌سنده بویوتدیکی اولادلری بوکون برر ییلان، برر عقرب اولمش، زهرلرینی قلبنه‌ایصال ایچون خارجده‌کی دشمنلردن زیاده صرف ملعنت ایدیور. دنیاده هیچ برملت یوقدرکه دنائتك، شناعتك بودرجه‌سنه تحمل ایده‌بیلسون! دنیاده هیچ برحکومت یوقدرکه امتك بنیان موجودیتنه قارشی بودرجه کستاخانه تجاوزلره قارشی کوز یومه بیلسون!

برمدتدن بریدر «نسائیون» نامیله اورته‌یه آتیلان برسورو کنجلر، بز مسلمان قادینلرینك جبین پاکمزده‌کی سترهٔ عصمتی ییرتمق ایچون کیرلی طیرناقلرینی اوزاتوب طورمقده‌درلر. یوزلرندن حیا، قلبلرندن ایمان، وجدان سیلینن بوکروه اسافل دوشدکلری حضیض مذلتدن شمس منیر عصمت وعفتی لکه‌له‌یه بیلمك ایچون مردار اللریله چامورلرصاووروقدن بر آن فارغ اولمایورلر. جاذبه قانونی صاووردقلری چامورلری کندی یوزلرینه صیوادیغی حالده ینه بوسفیللر اجرای ملعنتدن کری طورمایورلر!

آرتیق بوکروه رذیله‌نك جرأتلری زیاده‌لشدی، امتك حضورینی سلب ایده‌جك درجه‌یه کلدی. مملکتك آسایشی نامنه کندی اوزرینه توز قوندورمیان حکومت بر آزده خلقك حسیات صمیمه‌سنی‌دوشونسون، ارباب ناموسك عفتنی محافظه ایچون سسنی یوکسلتسون. چونکه بو حریفلرك نه‌منطقدن، نه‌حکمتدن، نه‌قوانین اجتماعیه‌دن، نه‌ده آداب انسانیه‌دن، هیچ برشیدن نصیبلری یوقدر. قاچ دفعه‌لر افاضل امت طرفندن علمله، منطقله جواب ویریلدیکی حالده؛ بودربدرلر بوتون بوحکمتلردن تعامی ایدرك بیك درلو مغالطه‌لرله خلقی اضلاله چالیشوب طورمقده‌درلر.

کوبا « اسارت ایچنده قالان مسلمان قادینلرینك حقوقنی استرداد ، حریت مطلقه‌لرینی تأمین » ایچون اورته‌یه چیقان بو حسدن معرا اوتانماز حریفلر کیملر اولیورمش ؟ بونلر نه صلاحیتله مسلمان قادینلری نامنه سوز سویله‌یه بیلیرلرمش ؟ کندیلرینه هانکی ناموسلی بر اسلام قادینی حالندن شکایتده بولونمش ؟ چوق دکل ، بر دانه ، عفتنه ، عصمتنه توز قوندورمامش تك بر مسلمان قادینی کوستر سونلرکه حقوق منصوبه‌سنی (!) استرداد ایچون اجتهادده بولونمق اوزره کندیلرینی توکیل ایتمش بولونسون!

اکر اسملری بر طاقم پاچاوره‌لرده سوروکله‌نن میسیونر یتشدیره‌سی سفیل « قادینلر » ، « حریت مطلقه » لرینی تأمین ایچون کندیلرینه مراجعتده بولونمشلر ایسه اسملرینی تصریح ایدرك اونلر نامنه بابالرینه ، یاخود قوجه‌لرینه قارشی شکایاتده ، مدافعاتده بولونسونلر . اکر بك اوغللرنده سورتوکانلك ایدن کندی قاریلری ، قزلری ، قارداشلری نامنه چیرپینوب طورمقده ایسه‌لر هیچ باغیرمه‌یه چاغیرمه‌یه حاجت یوقدر . بو خصوصده تمامیله حریت شخصیه‌یه مالکدرلر . ایسته‌دکاری برلره کیدر ، ایسته‌دکاری کبی حریت مطلقه‌لرینی تأمین ایده‌بیلیرلر . امین اولسونلرکه یوزلرینه توکورن بیله اولماز .

هر شیئك بر حدی ، بر قانونی اولدیغی کبی تربیه‌سزلکك‌ده بر دائره‌سی واردر . فاعلنك شخصنه منحصر قالدقجه کیمسه برشی دیه‌مز . فقط بر کیمسه کندیسی ، عائله‌سی الحاق فطرتده بولونمش اولقله بونی باشقه‌لرینه‌ده تشمیله قالقیشیرسه آرتیق اونلر اخلاق آنارشیستاری صاییلیرکه ارباب عفت اونلره قارشی لازم کلن وضعیتی آلمقده کچیکمز .

سفیه حریفلر ، سوروندکاری خاك مذلته ارباب ناموسی‌ده دوشورمك ایسته‌یورلر ؛ فطرتك کندیلرینی محروم ایتدیکی عفت وعصمته قارشی پر غیظ وکین هجوم ایدوب طوریورلر :

« مسلمان قادینی اسارتده ایمش ، مسلمان قادینی حبس ایچنده ایمش ، مسلمان قادینك هیچ حریتی یوقایمش! »

تربیه‌سز حریفلر ، ارباب عفته افتراده ایدییورلر . قارا قلبلری ضلالت ایچنده چیرپینوب طورمقده اولدیغی ایچون هرکسی کندیلری کبی حبس واسارت ایچنده صانیورلر . نه بویوك خسران ، نه عظیم ضلالت !

بوتون دنیا بیلسون‌که : بز مسلمان قادینلری اسارت آلتنده دکل ، حقیقی بر سعادت ایچنده‌یز . عالی شریعتمزك وضع ایتدیکی بر طاقم قیود انسانیه واخلاقیه ، بو قبیل اخلاق وناموس دشمنلرینه قارشی ، بزم ایچون بر حصن حصین عفت وعصمتدر . بز اوزی مسلمانلر مسلمانلغمزله افتخار ایدر ، احکام دینیه‌مزی حرز جان ایله ایفا ایلرز . بو ، بزم ایچون بویوك بر شرفدر . جان وکوکلزله بو سمای سعادتده پرواز ایدرز . میلیونلرجه بوتون مسلمان همشیره‌لرم بنمله هم افکاردر . اوچ بچق سودی بوزوق فطرت سفیهه‌نك انفاس خبیثه‌سی ایله اسلامك سمای پاکی تعفن ایدرمی ؟

اونلر ، ییلانلر کبی مذلت وسفالت طوپراقلرنده سوروکلنوب دورسونلر ، البت بر کون تپه‌لرینه مدهش بر قاقه ایندیکنی کوررلر .

محیطمزده توره‌ین بو اخلاق وناموس آنارشیستارینه قارشی حارسین عفت وشریعتك بر تدبیر دوشونمکده اولدقلرندن بویوك بر اطمئنان قلب ایله امیدوار اوله‌رق ختم گفتار ایلرم.

قارئه‌لرکزدن

فاطمه زهرا

[مومی الیها فاطمه زهرا خانم افندینك لطفاً آدرسلرینی اداره‌خانه‌مزه بیلدیرمه‌لری رجا اولنور .]

صاحب عفت بر خانمك مکتوبی

بو مکتوب ، عقللی ، ناموسلی منور بر خانم طرفندن ، باکوده منتشر « شلاله » غزته‌سنده ، خلوقه خانمه خطاباً ، نشر اولونیور . روسیه مسلمانلری تستر مسئله‌سنی حل ایتدی ! دیه او محترم دیندار قرداشلریمزه افترا ایدن سودی بوزوق بیزانتینلر بو مکتوبی کورسونلرده اوتانسونلر!

« سوکیلی قرداشم خلوقه

« سندن آلمش اولدیغم سویملی وروحلی مکتوبکه بر آیدنبری هرکون جواب ویرمك ایسته‌یورم ؛ فقط وطن وملت ایچون یتشدیرمکه چابالادیغم مینی مینی یاوروله‌مله اولان مشغولیتلرم بنی یازمقدن منع ایدییوردی . بو کیجه ایشته اونلری یارلاق تاریخمزه عائد طاتلی ماصاللرله اویوتدقدن صوکره سکا یازمق اوزره وقت بولابیلدم . اویله ظن ایده‌رم‌که ، سوکیلی قرده‌شم ، صوك مکتوبکی پك هیجانلی بر زمانکده یازمشسك . آچیقجه سویله‌یه‌یم : حیاته واونك فلسفه‌سنه دائر اولان فکرلرکی ، بن ، بر آز فضله مفرط بولیورم .

أوت ، بیلیرم ، سوکیلی خلوقه ، ناصل ونه‌کبی بر سائق سکا دنیاده انسانلرك وبالخاصه بز قادینلرك اصلا حر ، سربست وعین زمانده‌ده مسعود اولامیه‌جغمزی قبول ایتدیرییور ؟ . . خایر ، بن بو فکرکه اشتراك ایتمیورم . چونکه : بو کون بن ، سنك ، مسعود اولابیله‌لری اصلا قابل اولمادیغنی قبول ایتدیکك اوقادینلردن بری بولنیورم ، عین زمانده‌ده مسعود وبختیارم .

شبهه‌سز دکلی خلوقه؟ شو دقیقه بنی جداً سون بر رفیق حیاته مالکم و کندیسیله اولان مشترك ، صاف ، صمیمی ولکه‌سز حیاتمزك نورلی ویك سویملی ایکی دانه‌ده شاهد حقیق ودلیل ظاهریسی وار . . بز بری بریمزی حرمتلرله سوییورز . . . بو ایکی یاوروموزده بزم بو حرمتلرمزی وبو محبتلرمزی هر دقیقه باشقه باشقه شوخلقلریله تقویه‌یه چالیشیورلر . . . . .

مکتوبکده : قادین ، دییورسك ، حیات آقینتیسی اورته‌سنده آچیلمش بر چیچك ، یالکز وکیمسه‌سز بر غنجه ، بر نیلوفر ! . . . فقط بو نیلوفرك ، نه‌دن او آقینتینك دالغه‌جقلریله دائما متأثر اوله‌رق ییراندیغنی قبول ایدییورسك ؟ . .

أوت ، قادینلق ؛ جریان حیات اورته‌سنده آچیلمش بر غنجه‌درکه سنك دیدیکك کبی بو جریانك دالغه‌جقلری اونی أزوب ، ییرآتماز . بالعکس خفیف ضربه‌لریله اونك اینجه کوزللکلرینی ، اونك سویملی رنکلرینی ، بر قات‌دها طراوتدار قیلار . بو غنجه هیچ بر زمان او جریانك اورته‌سنه آتیلمش ؛ یالکز وکیمسه‌سز بر اسیر دکلدر . بالعکس ، او کندیسنی دائما نوازشلرله اوقشایان اودالغه‌جقلرك اورته‌سنده حیات بولمشدر . بناءعلیه هیچ بر وقت محیطی اوکا یابانجی اولاماز . یالکز یترکه او یاشامنی ، کندیسنی محافظه ایتمکی بیله بیلسین ! . . ؟ . . آوروپالیلر کندی کیرلی ولکه‌لی قوانین اجتماعیه‌لریله بزمکیلرینی مقایسه ایده‌رك دائما یاکلش نتیجه‌لر چیقاریور وبزی ، بز مسلمان قادینلرینی ارککلرمزك اسیری اوله‌رق کورییورلر . لکن خایر ! . .

ایشته بو کون بنم بر زوجم وار . حالبوکه بن اونك اسیری اولدیغم کبی کندیسی‌ده بکا اسیری اولمقلغی هیچ بر زمان امر ویا تکلیف ایتمه‌دی . عکسنه اوله‌رق بوکا اصلا حق اولمادیغنی هر دقیقه تکرار ایتمکده ! . . .

أوت ، سوکیلی خلوقه ، بز هیچ بر وقت ارککلرمزك اسیری دکلز . وکندینی

بیلن ارککلرمزدن هیچ بری‌ده بویله منطقسز بر ادعاده بولنمیور ...

بو فکر بزه دوغرودن دوغرویه آوروپالیلردن کلش بر یالاندر. آوروپالیلر دیمزك « طرز تلبسمز » حقنده وضع ایتمش اولدیغی بر آز مفرط اولمغله برابر تمامیله محق بولنان اصوللری، « تستر » قانونلرینی کوریور واونی یالان‌یا کلش آکلایه‌رق کوبوریورلر .... نه‌دن ، نیچون ؟! ...دینمزك امر ایتمش اولدیغی تسترك فنالق نره‌سنده ؟ ..

تستر ؛ بزم ترقیمزه‌می مانعدر ؟ تستر ؛ بزم حیاتمزی‌ی تخریب ایدر؟ تسترك برچوق اجتماعی واخلاق فوائدی برطرف ، او بزم هانکی قابلیتمزك انکشافنه برسد چکر ؟! . . .

اوت ، شبهه‌سز ، تستری تعصبله قاریشدیررسه‌ق ، شبهه‌سزکه ، بوندن پك بویوك فنالقلر میدانه چیقار . فقط دینمز بزه تستری امر ایتمکله هیچ بر زمان قادینلغی اسارت آلتنه آلامشدر. قادینلرك تستره مجبوربولنملری اعتباریله‌اسارته معروض قالمش‌اولملری اسلامیتی کوندن‌کونه کیره‌ن تعصب میقروبلرینك محصول تخربیدر .

تستر ، بالعکس ، قادینلغه ، بز قادینلره فائده ویرمك اوزره وضع اولنمش ایی بر اصولدر . دینمز هیچ بر وقت قادینلری اوقویوب یازمقدن ، قابلیت دماغیه‌لرینك تنمیه‌سنه چالیشمقدن منع ایتمیور . دینمز هیچ بروقت مادةً زنکین برقادینی تجارتله مشغول اولمقدن ومعناً زنکین بر قادینی ایسه بشریت ایچون واوکا فائده‌بخش اولمق‌اوزره اوغراشوب دیدیشمکدن آلیقویمیور. آوروپالیلرك ظن ایتدکلری کبی ، بز اسیر دکلز . دینمز ؛ بزه الك حقیقی برسربستی والك معقول برحریت بخش ایتمشدر .

زوج وزوجه‌نك، حتی هرخصوصده، یکدیکرینه متقابل معامله‌ده‌بولنه‌جقلرینی امر ایدن بزم دینمز ، « اسلامیت » دکلیدر ؟

بویله بر دین ایله متحسس اولان حقیقی برمسلمان ناصل اولورده قادینك کندی اسیری بولندیغنی ادعا ایده‌بیلیر ؟ ... یاپارسه کفر ایتمش اولمازمی ؟

خایر ، خایر !... بوکون بن‌ارککك اصلا اسیری دکلم. بن؛ یالکز،زوجك قادینی ، چوجقلریك والده‌سی ، اوماك‌ده حاکمه‌سی‌یم !..»

قادینلرمزی قوللرمزه طاقمقله ترقی ایده‌میز !

ینه‌شلاله مجموعه‌سنده لیون تجارت انستیتوسی طلبه‌سندن ع . فریدون افندی طرفندن نشر اولونان بر مقاله‌نك شایان دقت فقرلرینده عیناً آتی‌یه نقل ایدیورز . دین‌قیدندن آزاده قالمق ایچون‌اوروپایی‌دولاشمه‌یی توصیه ایدن جباتی بوزوق سفیهلر ، آوروپاده تحصیل ایدن شو نجیب اسلام کنجنك مطالعات دیندارانه‌لرینه عجبا نه‌دیه‌جکلردر ؟

«بوکون آوروپاده‌کی حیات نسوانه، اوزاقدن، عطف نظر ایده‌جك‌اولورسه‌ق، (۱۲) یاشندن اعتباراً ، قادین وقزلرده اجرای حکم ایدن رذالتی آکلار وهیچ بروقت همشیره‌لرمزکده اویله برحیات کچیرمکه مجبور اولماسنه‌راضی اولمایز. فقط ، بالطبع، قومشولرمزك کچیرمکده اولدیغی اوحیات مستکرهی نظر اعتباره آلمیانلرمز صاحب وجدان عد ایدیلمز .

فرانسه کبی مدنی بر مملکتده ازدواجك کوندن کونه تناقص ایتمه‌سنه یکانه سبب ، اونلرك اوحیات رذیله‌یدر . زیرا قادینلر ارککلره اوقدر سربستلك ویرمشلرکه هرارککك مشکلات حیاتی کندیسنه بربهانه ایدینه‌رك ازدواجدن اوزاقلاشیور وعین زمانده‌ده ملته ، مملکته بویوك، بویوك ضربه‌لر اوریبور. اوراده ازدواج ایچون بر ارککك قلبنی قازانه‌بیلمك بر قیز ایچون بویوك بر موفقیتدر . آلمانیا ، انکلتره وسائرلرینده فرانسزلردن یك‌ده کیری‌قالمادقلرینی ـ ظن ایدیدرم ـ اعترافه حاجت یوقدر .

بوکون آمریقاقادینلرینك آتش ایله باروتك اختلاطیله حاصل اولان پارلامانك کندی استقباللری ایچون نه قدر مضر اولدیغنی آکلایارق ارککلردن کوندن کونه اوزاقلاشدقلرینی مجموعه‌لرده اوقیورز،که بوقادینلر، سفاهتك ، آچیلمغك نه اولدیغنی آرتیق آکلامشلردر. سفاهت طاتلی برشیدر؛ اونك استقبالده‌ویره‌جکی مضرتی ، ایچنه داخل اولدقدن‌صوکره نظر اعتباره آلمق جینندر. لکن‌سفاهته کیریشمه‌دن دوشونمکه مقتدر اولان بالطبع یوزده طقسان طقوز کندیسنی منع ایده‌بیلیر .

اوقویانلردن پك چوغمزك صوك‌زمانلرده کوزل دینمزی آیاقلر آلتنه آله‌رق چیکنه‌دیکنی‌هرکون کوریورز . وپك‌چوقلرمزی ایچکی، قمار کبی عالمك اکراه ایتدیکی شیلرك فاعلی، هم‌ده او افعلی برشرف عد ایدن‌فاعلی‌مشاهده ایدیورز. عین‌زمانده‌ده ترقی وتحصیلدن ، آچیلمقدن دم اوریبورز . شبهه یوق‌که بویله شیلرك باعث مضرت اولدیغنی آکلایان جاهل بربدر اولادینك قارباز، ایچکیجی حتی بی‌دین اولماسنه راضی اولیه‌رق جهالتده قالماسنی ترجیح ایدر. بناءً علیه بزلر ـ قادین اولسون ، ارکك اولسون ـ کندمزی صاف ، متدین وصاحب‌وجدان کوسترمکه غیرت ایده‌جك اولورسه‌ق بالطبع قرده‌شلرمزده تحصیل ومدنیته طرفدار اولورلر . عکس تقدیرده قادینلرمزی قوللرمزه طاقمقله هیچ بر وقت ترقی ایده‌میز »

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

(شرای داغونه) بتخانه‌سی :

بوذیلرك الك جسیم ومهم معبدلری اولان بو بتخانه (رنغون) قصبه‌سنك الك مرتفع بر نقطه‌سنده ودرت میلك بر محیط ایچنده انشا ایدلشدر . بودیستلر هرطرفدن بو معبدی زیارت ایچون کلیورلر . حسن طالعدن اوله‌رق بنم بورایه مواصلتمله برابرمعبدك زیارت‌موسمی‌ده باشلامش وکیجه، وتی‌شهرده‌کی بودیستلر عبادتخانه‌یه حرمةً خانه ، اقامتکاهلرینی، تجارتخانه‌لرینی دوناتمشلردر. معبده‌درت طرفدن مردیونلرله چیقیلیر ایسه‌ده رنغون قصبه‌سنك جبهۀ جنوبیه‌سنه قارشو اولان‌مردیونلردن بتخانه‌نك تپه‌سنه همان‌هرکون پك زیاده برجمیت کیرر چیقار.

بو بتخانه‌ده بوذا دیانتنه ، مذهبنه پك زیاده خدمت ایدن ـ وبوذالیلرك زعمنجه دنیایه برکت ورونق ویرن ـ درت بوذانك اماناتی محافظه ایدلکده اولدیغندن بر یوزنده‌کی بودیستلرك زیارتکاهی وکعبه‌سی واقع اولمشدر . چیندن، ژاپونیادن ، هندستاندن، حاصلی بودیستلر محیطندن هرسنه بو موسم زمانده بیکلرجه خلق برای زیارت رنغونه کلیورلر .

(Kau Kathou) نك صوبارداغی ، (Kothapa) نك خرقه‌سی ، (gaunagohn·) ك آثاربی و (Goudama) نك صاچلرندن سکزعدد تل اشبو بتخانه‌ده محفوظ وموجود بولندیغندن بودیستلر عندنده پك مقدس بر معبد تشکیل ایتشدر . بالاده‌کی درت اسمك هربری بر بوذانك اسمیدرکه ، پیرولرینك زعمنجه دنیا ومافیهایه برکت ویرمش وجهانك بقا ودوامنه خدمت ایتمشلردر .

برده مذکور بتخانه باقی وقائم قالدقچه جهان وجهانیان آسایشله امرارحیاته موفق‌اوله‌جق‌وا کر ییقیله‌جق‌اولورسه‌قیامتك‌توبه‌جغنه‌بودیستلرده‌قناعت‌کامله‌واردر.

بتخانه‌یه اوچ یوز مردیونله چیقیلیر . مردیونلردن چیقارکن انکلیزلردن بشقه ـ که صرف بو امتیاز آنلره مخصوص اولوب ، اسمر رنکلی خرستیانلر بیله بوندن محرومدرلر ـ بالجمله عناصر مختلفه آیاق قابلرینی چیقاردقدن صوکره، کیرلی وانواع اوساخ وکثافات ایله مشبوع بر حاله کلش اولان‌مردیونلری طیرمانیورلر .

سردیونلر بتینجه، زائرکندیسنی ۱۷۰ انکلیزقدمی یوکسکلکنده، دومدوز بر یرده ومرتفع نقطه‌ده (پاغودا) دیدکاری سیپ سیوری ، قبه‌لی وقبه‌لری شمسیه بچمنده صچاقلی ، ایریلی اوفاقلی برطاقم معبدلر قارشوسنده بولیور . بو بنالرك جمله‌سنده (بوذا) باغداش قورمش بر وضعیتده اوطورمقده‌در . بوذا صاغ الی صاغ دیزی اوزرینه اوزاتمش، دیکر الیده کوکسنك آلتنه کتیروب آچمشدر .

بوذانك متبسمانه، محظوظانه اولان بو وضعیت لاقیدانه‌سی پك لطیفدر .

معبدلرك بولندقلری مستوی ومرتفع محلك طولی طقوز، عرضی یدی یوز انکلیز قدمیدر . بوموقعك تام اورته‌سنده (۱۳۵۵) قدملك برمحیط ایچنده بالاده عرض ایتدیکم بوذا اماناتنك محفوظ بولندیغی معبد انشاایدلمش ومذکور بنا اوزرنده شمسیه شکلنده اوجنه قدر تدریجی بر صورتده سیوریلشن بر قبه وجوده کتیرلشدرکه ، بنانك سطحندن قبه‌نك سیوری نقطه‌سنه اولان ارتفاع دخی ۳۷۰ انکلیز قدمنه تخمین ایدلمکده‌در .

اشبو قبه‌نك سیوری اوجنه‌ده دیکر کوچوك شمسیه کبی بر سوس وضع ایدلشدر . بوکا برمالیلر تاج تسمیه ایدییورلر . هرمعبدك قوله‌سنده ، اوجنده بویله برشی واردر . بوطرز انشا برمالیلره بوذالیلره مخصوصدر . کندی لسانلریله بوکا Sein-bu دییورلر .

مذکور قبه، اینجه برکاغدطبقه‌سی حالنه کتیریلن آلتون یاپراقلرله‌دوناتیلوب سیوری اوجنه‌ده آلتوندن معمول کوچوك زیللر طاقیلمشدر . روزکار اسدکجه قبه‌نك تپه‌سندن آقورسز بر قانون ویا سانطور سسنه بکزر بر طاقم سسلر آشاغی‌یه طوغری عکس ایدر .

مذکور آلتون زیللردن بشقه قبه‌نك تپه‌سنه متزهد، متعبد بوذا پیرولری طرفندن‌ده آلتون زنجیر، کوستك ، ساعت ، بیله‌زیك ، مجوهرلی یوزوکلر ، زمردلی ، یاقوتلی کردانلقلر تعلیق ایدلمشدر . بوقبه ۱۸۷۱ سنهٔ میلادیسنده یکیدن تعمیر اولندقدن صوکره برما حاکمی Mindon Min طرفندن مراسم افتتاحیه‌سی اجرا اولندیغی آثناده بالاده عرض ایلدیکم ذی قیمت اشیایی برلی بوذالیلر قبه‌نك سیوری مزراغنه نذر وتبرك قبیلندن اواق اوزره تعلیق ایلمشلردر .

بوسیوری شمسیه ایله مزراغی صوم آلتوندن معمول اولوب، اطرافنده‌کی مجوهرات ایله برابر یتمش بیك انکلیز لیراسی قیمتنده‌در .

بو بویوك قبه‌نك اطرافنده یوزلرجه کوچوك واورته بچمده وجسامتده دیکر بتخانه‌لر رکز واقامه ایدلمشدر .

صاری بر اورتو ایله وجودلرنی اورتن Poun gyee (پونکی) بوذا راهبلری اوته‌ده برده طولاشدقلری ، اللرنده ، بویونلرنده هند جویزلرینك کوچوك دانه‌لرندن معمول اولان تسبیحلرك بولوندیغی کوریلیر . بونلر عین زمانده اوقومه‌یازمه بیلمدکلری حالده‌کندیلرینه منجم، طبیب‌سوسی‌ویرمکده‌درلر .

معبدك جهت شرقیسنده اون درت قدم ارتفاعنده، قرق ایکی طون آغیرلغنده، سکز قدم قطرنده قوجه برچاك Peak آغاجندن معمول قوتلی برسهپایه تعلیق اولنوب، زوالی عقل فقراسی اولان بوذالیلر بو هیولایی ایکیده برده صاللایوب طوزییورلر . بوندن متحصل اولان صدا اوقدر غریب ومستکرهدرکه سسی قصیلمش اختیارك آواز وصداسنی آکدیرییور .

مذکور ۱۸٤۰ سنه‌سنده برما حاکمی Pharrawaddi طرفندن معبده نذر مقامنده پیشکش وتقدیم قلنمشدر .

بتخانه‌لرده صیره ایله یکنسق اوطوران (بوذا) هیکللرینك بوینه صاری رنکلی کوللر، چیچکلر آصیلمش واوکارینه‌ده متعدد موملر یاقیلمشدر . موم، اسپرمچت قوقوسندن انسان بوغوله‌جق برحاله کلیور . بر چوق اعمی دیلنجی بتخانه‌نك دمیر باش ودائمی موبیلیالری مقامنده عد ایدیله‌بیلیرلر . معبده چیقان کنیش مردیونلرك هرایکی طرفنده تخته صندقلر اوزرینه کول، سیغاره، موم، اسپرمچت ، چیچك ، بعض یه‌جك اوفاق توفك شیلر تشهیر ایدن کنج واختیار برما قادینلری کلن کچنه اوته بری صاتمق صورتیله انظار دقتی جلب ایدییورلر .

معبدی زیارت ایتمك ایچون غروب ، مهتابلی کیجه‌لر اك مناسب والوریشلی بر زماندر . هله بومنور ومقمر کیجه‌لرده برلیرله انکلیزلر بتخانه‌نك اطرافنده واقع اولان صیق آغاجلر آلتنده سودکاری قادینلرله طاتلی ولذیذ وقتلر کچیرمکده قصور ایتمزلر .

بوذانك بو معبدنده عشق وغرام ، ناز وخرام ، جلوه وجذبش او قدر مبذولدرکه ، یابانجیلر بیله بوندن درحال استفاده ایده‌بیلیرلر . معبدك مستوی تپه‌سنه چیقیلدقدن صوکره هردرلو قید ، رفع وزائل اولور . بوذانك روحی زائرلرك باشی اوزرنده اوچمغه باشلایه‌رق آنلره اومدقلرندن زیاده بر حریت وسربستی بخش ایتمکله تلطیف وتطییب خاطرلرینه مسارعت ایلر .

ال اله ویرن ، قول قوله کیرن چیفتلر بی پروا کزوب طولاشیورلر . بتخانه‌لرك صچاغنده استعمال اولنان تخته‌لر قوی اخشاب اولمغله برابر پك مطرز ومصنع برصورتده ایشلنمشدر . تخته اویمه‌جیلغی (برما) ده صوك درجه‌ده مترق برحالده‌در . هیچ برمملکتده بوقدر ظریف، اینجه ایش وجوده کتیرلمز .

بوذا پیرولرینك پسرپرلر اوزرینه ایکی دیز اوزرنده اوطوروب عبادتلرنی، دعالرنی برما لسانیله ادا وایفا ایتدکلرنی کورمك پك اکلنجه‌لی شیلردندر . بوطاش وچامورده طاپانلرك اعماق قلبنده جایکیر اولان خشوع وخضوع بر درلو قابل تصویر وتعریف دکلدر .

بتخانه‌نك مدخله یاقین بولنان دکانلرده قفسلر دروننده برچوق کوکرجینلر بولنیورکه، بونلری بوذانك متورع ، متدین پیرولرینه صاتیورلر . صاتون آلانلر آنلری آزاد ایدییور ایسه‌ده ، دیکر طرفدن قوشلر کندی آرزو وایستکاریله قوشجی دکانه کری اوچوب کلمکده تردد ایتمزلر .

رنغونده بوبتخانه‌دن بشقه طانوز بتخانه دها واردرکه ، آنلرك هر برینه بیکلرجه لیرا صرف ایدیلوب میدانه کتیرلمشلردر .

مذکور بتخانه‌لرك اطرافنده حجاج وزوار ایچون اقامتکاه وآرامکاه اوله‌رق برچوق خانه‌لر انشا اولنمشدر .

قصبه‌نك اورته‌سنده‌ده دیکر برمعبد موجود اولوب ، میلاد عیسی زماننده انشا ایدلدیکی زعم اولنمقده‌در .

قصبه‌نك خارجنده وحیوانات باغچه‌سنك قربنده دیکر بویوك بر بتخانه واردر . بوبتخانه‌ده یالکز بوذانك ایکی هیکلی واردر . بری باغداش قورمش بروضعیتده، دیکری‌ده اوزانمش برحالده‌در . اوطورمش اولان هیکلك قولاقلرنده یوز بیك انکلیز لیراسی قیمتنده برچفت بویوك برلانطه پارلامقده‌در .

برنجی هیکل اولدقجه اعتنا ایله وجوده کتیرلمش ایسه‌ده ایکنجی هیکل صرف عادی طاشدن مصرده (اسفنکس) ـ ابوالهول ـ بچمنده یاپیلمشدر . فقط بوهیکل نه ابوالهول قدر بویوك ، نه‌ده اوقدر مصنعدر .

بو معبدك اتکنده صویی راکد کوزل بر کول واردر . کولك ایچنده‌کی تنبل بالیقلره بوذیستلر اکمك طوغرایوب اطعام ایدییورلر .

رنغونده کوچوك برموزه خانه ایله برحیوانات باغچه‌سی وار ایسه‌ده زیارته دکمزلر .

رنغون : س . م . توفیق

بیروت مکتوبلری :

١

ایلك کوروش

هپ بر آره‌یه طوپلانان برسورو فکری وحسی عامللر ؛ پك لطیف وکامکار شرائطله محمول یدی کونلك برسیاحتدن صوکرا نهایت بنی بیروته یاقلاشدیرمشدی ؛ طرابلس شامده « سعیدیه » نك سینهٔ شعروفنوننددن آیریله‌رق بر ایکی ساعتلك جولاندن صوکرا آرتیق مفکره‌می ، قوهٔ حسیه وخیالیه‌می ، بالخاصه بوتون حواسمی یارین صباح قاووشاجغم بیروتك ایلك

حملات انطباعنه حاضرلامقله مشغول اولمغه باشلامشدم. بوتون بو استحضارات، فرداسی کونی ایرکن اویانمق ایچین قوتلی بر « تلقین » یرینه کچمشدی؛ صباحلین همان واپور خلقنك یرلی اولان طاقیله برابر اویاندم . واپورمز صول طرفه دوشن لبنان طاغلرینه وساحله موازی بر خط تعقیب ایده‌رك مستغنیانه ایلرله‌یور ، دیکر طرفدن کیجه ، کوندوزه صوك نفسلرینی تسلیم ایدیوردی . ذاتاً اون اون ایکی ساعتدنبری زبون هیجان اولان روحم؛ بو آقدکزلر ــ سوریه صباحنك حضور جمالنده، خاشع وتسلیمکار، چیرپینیوردی .

شرق ، اولا بر یاسمن دریاسی حالنده ایدی ؛ یاواش یاواش بو بومحیط معطرك اورته‌سنده بر آغوش کل کون آچیلدی: کونش طوغویوردی. اونکله برابر افقك مشیمهٔ زرتارندن بیروتده طوغمایه باشلادی. بو سوکیلی وطنپاره‌یی استقبال ایچین کوکلمله برابر بوتون طبیعت ، آیاقلانمشدی . کونش ، آیین وصالك موقع شرفنی اشغال ایدییور ، بز اونك آهنك حق سراسنه پی‌ور اولویوردق .

*

* *

بیروتك عمومی منظره‌سنی طویه طویه تماشا ایده‌رك یاقلاشیوردق ؛ نهایت اسکله ، لیمان ، واپورلر زرهلیلر . . . هپ آچیق صاچیق کورونمکه باشلادی . اوت واپورلر ، زرهلیلر ؛ بزه یابانجی ورقیب بایراقلرله کوکس قابارتان واپورلر، زرهلیلر وبونلرك اورته‌سنده آیلردنبری بوغولوب قالان ، رحیم برال بکله‌ین « عون انه » من ... بیروتده یدیکم ایلك خنجر ، ایشته بو اولدی : الله معینمز اولسونمی ؟

وطنمك قاپوسنده قازاندیغم بو ایلك یاره؛ عینی رحمت اولدی. طوپراغمزه عقلمی باشمه آلارق آیاغمی آتدم . آرتیق صباحك جماله ، اقلیمك کماله ، ییلدیزلرك ملالنه وداع ایتمك لازم کلیوردی . شیمدی‌یه قدر بو مبارك طوپراق نامنه ذهنمده تکاثف وترسب ایدن منقولات معرفتی برر برر ایقاظ ایتدم . آرتیق هم حس ایتمك ، هم دوشونمك ، هم تخیل ایتمك ایسته‌یوردم . سزه بو مکتوبمده ایلك کوروشدن بحث ایده‌جکم ایچین طویغوم ، دوشونجه‌لرمدده بو حدودی محافظه ایتمك ایسته‌رم :

بیروت، مدنیت حاضره‌نك تمثیلنه اوغراشدیغی شهرلرمزدن بریدر. انسان ایلك نظرده بو حقیقتله قارشی قارشی‌یه کلیر . بویوك تجارتخانه‌لر، بویوك بنالر، جاده‌لر، الکتریقلی تراموایلر؛ .. مدنیت غربیه‌نك بورالرده صالغین بر استیلا کوستردیکنی آکلاتیر، فقط بوتون بو تجلیاتك اتکلرنده بطی وخاسر بر شرق روحی نالاندر . مثلا بویوك والکتریقلی تراموایله مطرز بر جاده‌دن کچرسکزکه ایکی طرفنده غرب وشرقك تماثیل تجارتی صف بستهٔ اقبال وادباردر ؛ پاك زقاقلردن برینه کیربکز ، کندیکزی بیروتك قرون وسطایه عائد چارشیلرندن برنده بولورسکز . فقط بونلرکده کندیلرینه کوره بر لطافتی ، بر های وهویی واردر. جاده‌لرك، وسائط نقلیه‌نك ازدحام فعالنده فس ، هرنوع سرپوشه غالبدر . بیروتك اکثریت نفوسنی تشکیل ایدن خرستیان عربلردن شاپقه‌لی‌یه نادر تصادف اولونور . عربجه ، الشایع لساندر. فرانسزجه بیلنلر، چوق بولونور. یوکسك واورته تجارتخانه‌لرده همان اکثریتله فرانسزجه بیلنلر واردر. تجارت عمومیه اکثریتی تشکیل ایدن عرب خرستیانلرك النده‌در . مسلمان عرب قارده‌شلریمزده تجارته بیکانه دکلدر. اونلرکده تجارتخانه‌لری واردر اساساً بوراده عنصر اسلام ؛ بك‌ده عطالتله توصیف اولونه‌ماز .

یکرمی سنه‌دنبری عنصر اسلامك تجارت عالمنده بك ایله‌ری کیتدیکنی صلاحیتدار بر آغزدن کمال مسارایله ایشتدم. شیمدی آرتیق مسلمانلر، ثروت عمومیه‌نك یوزده قرق ــ اللی کبی مهم بر قسمنی اللرینه کچیرمشلر.

لسان ، سیما ، قیافت ، حتی اکثر اسملر ؛ مسلمانلرله خرستیانلر آره‌سنده اصلا علامت فارقه اولامیور. محمد ، علی ، حسن ، حسین ، مصطفی کبی تاریخ دین اسلامده یاشایان اسملر مستثنا اولمق اوزره دیکرلری همان تماماً مشترکدر .

عربجه‌دن ، فرانسزجه‌دن بحث ایتدم ده تورکجه‌یی قاله آلمادم. چونکه « بیروتده تورکجه » جداً مهم بر موضوعدر . بر ایکی سطرله بو ایشك ایچندن چیقلمش اولماز . شیمدیلك یالکز تورکجه ؛ بیروتده کندینه بر موقع قازانمق ایچین اصلا چالیشمامشدر وچالیشمیور دیه‌جکم . تورکجه ، بوراده نیم رواجده‌در ، چارشیده عادتا بر یابانجی پاره کبی کچر . انشاءالله ایلروده « بیروتده تورکجه » ، « بیروتده فرانسزجه » وحتی « بیروتده عربجه » مستقلاً برر مکتوبمه موضوع اولاجقدر . سوکیلی عربجه‌مزده بورا خلقنك آغزنده پك پریشان بر حاله کلدیکی ایچین حقیقةً امداده محتاجدر.

بوراده یومی متعدد ومختلف غزته‌لر چیقار . اکثری عربجه‌در . بر ایکی‌دانه‌ده فرانسزجه وار ، بالخاصه « Le reveil » غزته‌سی ایله « Journal de beyrouth » اللرده کورونور .

فتی العرب ، الاصلاح، رأی العام، لسان الحال، البشیر ، النصیر ... الخ عربجه نشر اولنور . ایلك اوچی مسلمان غزته‌سیدر . بو تورلو تورلو غزته‌لرك هربری بر هوا چالمقده‌در . بونلرده علمه ، آلن ترینه توقف ایدن مقاله‌لر اوقومق نادراً میسر اولور ، هوای سیاست ایسه صوغوق صیجاق اسرطورور. « علوم اجتماعیه » مجلهٔ موقوته‌سی جدیت ورواجه نامزد بر مجموعهٔ یکانه کبی‌در . بونلردن باشقه هفته‌لك انتشار ایدن بر ایکی غزته داها ایشیدیلیر .

بیروت حقنده یازیله‌جق ایلك مکتوبده «بلدیه‌دن» بحث ایتمه‌مك همان همان بر کناه حسی صاییلابیلیر . انسان هر شی‌دن اول بو کوزل ، بو معمور شهرده کوزللك وتمیزلکدن آکلار وبونکچون دیدیینیز بر بلدیه کورمك ایستر دکلمی ؟ فقط یالکز ایسته‌مکله قالسین ، هیچ آراماسین. زقاقلرك الك معتنا جاده‌لرك الك بویوك دردلرندن بری « بلدیه‌دن التفات کورمه‌مك » در. قیشی « سورکلی یاغمورلر » دن عبارت اولان بیروتده انسان ، « سوقاقلر چامور دریاسی حالنده » سوزینك معناسنی بر استانبوللو قدر چابوق آکلایابیلیر . بونکچون بوراده هرکس بلدیه‌دن دعواجی . حتی بلکه بلدیه‌ده حالندن مشتکی‌در.

بیروتمزده بویوك مسلمان شهرلرینك فضالرینی تزیین ایدن یوکسك

مناره‌لری آرایان کوزلر، یورولور . « جامع » نام شریفنك آیاصوفیه‌یی، فاتحی ، سلیمانیه‌یی کورنلرك مخیله‌سنده یاشادیغی صورتلره تقریی هماندە ممکن اولمایان بر « بویوك جامع » منزدن صوکرا آرتیق مسجدلر صاییلمایه باشلار .

آمریقالیلرك ، فرانسزلرك ، شو آلمانلرك ، حتی روسلرك بورایه قوردقلری مدهش عرفان دوزاقلرندن « ایلك کوروش » مکتوبمده ناصیل بحثه جسارت ایده بیلیرم ؟ دیللرده داستان اولان آمریقان وفرانسز مؤسسات معارفی ، دیه بیلیرم‌که ، هر ایلك توجه ایدن بصر وبصیرتی قاماشدیرییور ، باغلایور . انسان ؛ بومنظم بنالرك قارشیسنده کوچولوب قالیور وصورویور: « نره‌ده‌یم ؟ ». نره‌ده اولدوغنی آکلایان دماغ ، ینه طورامایور: « ناصیل اولمش ؟ » دییور. ایشته بز بوصوك سؤال ایچون جواب بولمایه چالیشمالی‌یز .

اوت نصل اولویورده اونلر یاپییور ، بز یاپامایورز. او حالده ناصل یاپدقلرنی، ناصیل‌چالیشدقلرنی اوکرنملی‌یز. چالیشمق اصولنی‌بیلمه‌مك؛ بوکون بزم اك بویوك جهلمزدر . بن ؛ بن بوراده ناصل چالشدیغنی قابل اولدیغی قدر اوکرنمکه چالیشاجغم . حقیقته ، واقعاته قارشو یوزمزی اکشتمك ، جانمزی صیقمق ؛ هیچده خیره دلالت ایتمز . هر شی‌ٔدن اول‌اورته یرده کوزمزه باطوب طوران بودرلو نفائسی تقدیر ایتملی ، صوکرا همان مشق آلمایه باشلامالی‌یز . چونکه : بزه زمان او قدرجق برمساعده بیله‌کوسترسه ینه برشی‌در. چونکه بوفرصت؛ نازك وقتلندر .

ایلك مکتوبمك صوك سوزنی شویله انتخاب ایدییورم : صوك زمانلرده باشمزه کلن فلاکتلرك اك‌فاجعلرینی کوزلرمله کوردم . بونلرك هیچ بری ، بنی مأیوس وبدبین ایده‌مه‌دی . شیمدی‌ده بیروتده‌یم . فقط ینه بدبین ، ینه مأیوس دکلم !

حارث ابن همام

حیات اقوام اسلامیه

هند جزائر شرقیه‌سی مسلمانلری

هندجزائر شرقیه‌سی دینلنجه جاوا ، صوماطرا ، بورنه‌ئو آطه‌لریله اوحوالیده دیکر برطاقم آطه‌لر مراد اولونورکه اهالیسی ــ بك آزمقداری استثنا ایدلدیکی حالده ــ کاملاً مسلماندر .

معلومدرکه بو آطه‌لر فلمنك حکومتنك اداره‌سی آلتنده بولونیور . فلمنك حکومتی اساساً قوتلی برحکومت اولمادیغی ایچون مسلمانلری عاجز ، پریشان برحالده بولندیرمق ؛ اونلرك انتباهنه مانع اوله‌جق هر درلو مظالمی اجرا ایتمك سیاستنی تعقیب ایدییور . مثلا بر مسلمان بولندیغی شهردن یانی باشنده‌کی دیکر برشهره کیتمك ایستسه مطلقامرور تذکره‌سی آلمق مجبوریتنده‌در . بو تذکرده بادهوا اولمایوب معین بر پاره مقابلنده ویریلیر.

اهالی اصلا مکتب آچامازلر . حکومتك مکتب رسمیسی ایسه بك ابتدائی بر حالده‌در . بومکتبده تاریخ اسلام درسی صورت قطعیه‌ده ممنوعدر . مطبوعاته کلنجه مسلمانلر غزته‌چیقارمق حقنه مالك‌دکلدرلر. حجازه کیتمك ایسته‌ینلره فوق‌العاده مشکلات کوستریلیردی که حالاده اویله‌در . مسلمان اهالی مکهٔ مکرمه‌یه هجرت ایدر قورقوسیله حکومت کیدوب کله تذکره‌سی ویرمکسزین کیمسه‌یی حجه بیراقماز .

برکت ویرسین‌که الله بومظلوملرك امدادینه یتیشدی ؛ شئون عالمده بر چوق انقلابات حصوله کلدی ؛ روسلرله ژاپونلر آره‌سنده جمله‌نك معلومی‌اولان محاربه ظهورایتدی. ژاپونلرك‌موفقیت کامله‌سیله‌نهایتلنه‌ن ؛ بوتون جهان مدنیتی حیرتلر ، دهشتلر ایچنده براقان بوحرب اقصای شرقده یاقین‌اولان مسلمانلرك کوزنی آچدی. غزته‌لر چیقارمایه، مکتبلر آچمایه باشلادیلر . فلمنك حکومتی‌ده آرتیق‌مکتب آچمایه مجبور اولدی. کرك اهالینك ، کرك حکومتك تأسیس ایتدیکی مکتبلرك عددی‌بیکلری بولدی . غزته‌لرده انتشاره باشلادی .

چینده « ابن‌السماء » اعتقاد اولنان حکمدارك سقوطی ؛ جمهوریتك اعلانی اوزرینه جاوا مسلمانلری‌برازدها انتباهه کلدیلر، «انجمن‌اسلام» نامیله برجمعیت وجوده کتیردیلر ، اعضاسنك عددی بیکلره بالغ اولان بوانجمنك مقصدی وطنلرك ، وطنداشلرینك علمی ، اقتصادی ترقیاته مظهر اولمسیدر . جمعیت اهالینك ضرورت قطعیه اولمادقچه اجنبی امتعه‌سی آلمامسنی ؛ بوتون حوائجك مصنوعات محلیه میاننده‌ن تأمین ایدلمسنی برقانون صورتنده قبول ایتدی . بو سایه‌ده اهالی‌ده یکی یکی حسلر اویانمایه ؛ صنایع محلیه ترقی ایتمکه ؛ آوروپالیلرك جبنه آققده اولان ثروتلر مملکت ایچنده قالمایه باشلادی .

ایکنجی بر جمعیت دها تشکل ایتدی‌که « کنجلر انجمنی » نامنی ویردکاری بوجمعیتك هدف مساعیسی جهلك ازاله‌سی، علمك، عرفانك تعمیمی‌در . بونلر اهالی‌یی جهالتدن قورتاره‌جقلر ، کندیلرینه حیات حریتك ، حیات معرفتك ذوقنی آکلاته‌جقلر .

اوچنجی برجمعیت دها وارکه بونك مقصدی مسلمانلر آره‌سنده حقیقی بروحدت، ابدی براتفاق حصوله کتیرمکدر .

آغستوس آینده مهم برحادثه ظهور ایتدی :

فلمنك حکومتی کندی حریت واستقلالنك سنهٔ دوریه‌سی مناسبتیله جزائر شرقیه‌ده عظیم براحتفال ترتیب ایدرك شنلکلره اشتراك ایتمهلری ایچون عموم اهالی‌یه دعوتلر کوندردی . غزته صاحبی اولان مسلمان کنجلرندن برچوغی‌بودعوته‌اجابت کوسترمدیلر؛ « مادام‌که بزم‌ملکتمزده حریت یوقدر ؛ مادام‌که بزم استقلالمز باشقه برقومك تحکمی آلتنده محو اولوب کیتمشدر ، آخرك حسابنه بزم حریت بایرامی یاپمامز پك معناسز برحرکت اولور . » دیدیلر.

طبیعی بوحال حکومتك شدتنی جلب ایتدی ، دعوتنه اجابت کوسترمه‌ین کنجلری طوتوب حبسه آتدی . آنجق مسلمانلر بوشدته قارشی الی‌برلکله قیام‌ایدیورنجه حکومت‌ده یاکلرنی صوبه ایندیردی.

ناصیل‌که « لوردهاردینك »ده هند مسلمانلرینك قیامنه قارشی عینی معامله‌ده بولونمشدی .

جاوا مسلمانلری بوکون قاهره‌ده جاوا لسانی اوزرینه بر جریده چیقاریورلرکه مقصدلری وطنداشلرینك اتحادینی ؛ انتباهنی تأمین ایتمکدر . بونلرك خلافته قارشی فوق‌العاده حرمتلری، محبتلری واردر. دولت عثمانیه‌نك محاط بولندیغی فلاکتلردن قورتیلوب اسکی شوکتنی اکتساب ایتمسنی جاندن آرزو ایدرلر ،

ابوسعید العربی الهندی

مطبوعات

مکتبلرده تربیهٔ دینیه محو اولدی !

میسیونرلر مکتبلرمزی‌ده استیلا ایتدی

بوسنه سرایده‌کی اناث رشدیه‌سنك جزویتلرك تربیه کرده‌سی اولان برطاقم متعصب قتولیك مادام ومادموازللرك تحت اداره‌سنده بولونمسندن طولایی مصباح جریدهٔ اسلامیه‌سنك بر آز شدتلی اعتراض وتنقیدانده بولونمسی بعض سوری قفالی اسلاملری متأثر ایتمش ، بونك اوزرینه مصباح آتیده‌کی برباش مقاله ایله مقصد خالصانه‌سنی تشریحه لزوم کورمشدر :

« بر ملتك ترقیسنه باردم ایدن ، انحطاطنی موجب اولان ظاهری سببلردن ماعدا دائما کوزه کورونمه‌ین ، کورونمه‌سی اینجه‌دن اینجه‌یه تدقیق و تتبعاته توقف ایلین بر طاقم معنوی وحقیقی سببلری واردر .

بو اسباب معنویه‌یی کرکی کبی اکلامق ، دینك حقایق و حکمتنی بیلمکه و اکلامغه متوقفدر . بو ایسه قولای بر ایش دکلدر . بر دفعه دوشونه‌لم ، تفکر ایده‌لم؛ تعاون و شفقت کبی ایکی خصلت جلیله‌یی آمر، ترقی و تکامل کبی ایکی مزیت بشریه‌یه خادم ، حریت و فضیلت کبی ایکی سجیهٔ علویه‌یه ساعی، استبداد وظلم کبی ایکی سیئهٔ مردوده‌یی ماحی بردینه، یعنی دین مبین محمدی‌یه تابع اولان درتیوز ملیون اهل اسلامك سبب انحطاطی نه‌در ؟ . . .

هیچ شبهه یوقکه ؛ دینك حقایقنی اکلامغه چالیشمامقدن اعتقاده عارض اولان ضعفك تأثیریله قوهٔ معنویه‌نك ضعف و فقدانیدر .

ذاتاً قوهٔ معنویه‌دن محروم ، مجرد مادیاته استناداً حرکت ایدن بر ملك وسائط مادیه‌سی توکندیمی ؛ او ملتك بشقه بر استنادکاهی قالمدیغندن طولایی محو و انقراضی محققدر .

فقط اصل منبع قوهٔ زندکیسی اولان معنویاته صاحب بر ملت ، وسائط مادیه‌یی صرف ایتسه بیله ، کنه حیاتندن قطع امید ایتمز ، یأسه کرفتار اولماز . مردان خدایه مخصوص برعزم قوی ، براعتقاد متین ، بر ایمان تام ایله بتکرار ایشه صارلیر . مادی ومعنوی وسائطك استکمالنه ، اسباب لازمه‌نك تهیه‌سنه اراده‌سنی صرف ایدر واك نهایت دنبی کندینی قورتارر .

عصرمزده اسلاملرك اك بیوك واك معروف سیمالرندن بری اولان فاضل محقق ، شاعر حکیم محمد عاکف بك افندینك :

« آتی‌یی قرانلق کوره‌رك عزمی براقق
بیلمم که، اولوم‌وارمیدر؟ اوندن‌دها آلچق »

بیت حکیمانه‌لریله باشلایان نصیحت آمیز نشیدهٔ ادبیه‌سی مدعامزك تنویرینه کافیدر .

بناءً علیه ، بزم ایچون چوجقلریمزه وتعبیر اصحله رجال مستقبله‌مزه متین واساسلی اولمق شرطیله دینی واخلاقی بر تربیه ویرمك مقتضی وبو صورتده آنلری مادی ومعنوی وسائطله مجهز ، تأمین حیات وبقا ایچون موجب وضروری اولان مبارزات و مجادلات مدهشه‌یه احضار ایتمك لازمدر . زیرا یاشامق صاغلام و متین بر اخلاقه ، علوی ونزیه بر وجدانه ، جدی وحقیقی بر اقتدار ومتانته مالك اولمغه متوقفدر . بوکون هر کیم نه‌دیرسه دیسون تربیهٔ دینیه‌دن محروم اولنلرك اخلاق ووجدانی بر امر موهوم، برلفظ بی‌معنادر. بوکیفیت ایسه « Atheizm » دینسزلك ، Libere-penser حر اندیشی » و سائر بونك کبی منظومهٔ فلسفیه نامیله یاد اولنان افکار ملحدانه‌لرینه فریفته اولان دینسزلرك یاپمش و یاپمقده بولنمش اولدقلری مادی و معنوی جنایات مدهشه وعدیده ایله ثابتدر . عصر اخیرده بر بلای آسمانی کبی انسانیته مسلط اولان بو حریفلرك دین و ملت قیدندن ؛ اخلاقیات ومعنویات دستورلرندن کلیاً خارج اوله‌رق؛ چیقارمش و چیقارمقده بولنمش اولدقلری هذیان‌نامه‌لرك فکرومتانت مطلوبه‌یی حائز اولمیان وعلی‌الخصوص تربیهٔ دینیه واسلامیه‌دن محروم اولان کنجلر اوزرنده نه‌قدر سوء تأثیر اجرا ایلدیکنی کورمامك بصر و بصیرتدن کلیاً محروم اولمغه متوقفدر .

شمدی حق‌الانصاف دوشونه‌لم! بروجه بالا عرض اولنان حقایق نظر اعتباره آلندیغی تقدیرده مکتبلریمزه وریلان تربیهٔ دینیه‌نك نقصانندن طولایی ایکیده برده رفع آوازهٔ شکایت ایدن مصباحك حقی یوقمیدر؟

... بومکتب صرف اسلاملره مخصوص برمکتبدر. سنه بسنه توسیعنه باقیله‌جق اولورسه خبریمز اولمادن بیله بر کون کلوب بزم ایچون بر دارالمعلمات اوله‌جغی شبهه‌دن وارسته‌در . شمدی دوشونه‌لم ؛ بومکتب کیمك النده‌در ! تعصبی عمومه معلوم ومسلم اولان مادام تاندارنج جنابلرینك دکلمی ؟ ! . ، معلمه‌لری کیمدر؟ جزویتلرك تربیه کرده‌سی اولان برطاقم متعصب قتولیك قیز وقادینلری دکلمی ؟ ! . .

بومکتبه دوام ایدن قیزلریمز ، همشیره‌لریمز تربیهٔ دینیه‌یی کیمدن آله‌جقلر ؟ تربیهٔ ملیه واخلاقیه‌یی کیمدن تحصیل ایده‌جکلر ؟ بونلردن دکلمی ؟ ! . .

بونلر یارین معلمه اولدقلری وقتده کندیلرینه تودیع اولنه‌جق چوجقلری قواعد وتعلیمات دینیه واخلاقیه دائره‌سنده تربیه ایده بیله‌جکلرمی ؟... »

عرب مسلمانلرینی انتباهه دعوت

« البلاغ » جریده‌سی « السیاسة فی‌الاسبوع » عنوانیله صلحدن صوکرا اوروپانك عمومیت اعتباریله شرقده‌کی سیاستنك نقطهٔ توجهنی ایضاح ضمننده یازدیغی برمقاله‌ده عثمانلی مسلمان عالمنك بالقان هرج ومرجنی متعاقب تسویلات اجنبیه‌دن قورتوله‌رق ترقی وصلاحه دوغری یورومك ایچون فرصت بولمق خصوصنده کوجلك چکمکده اولدیغنی سویله‌یور . مسلمانلرك عدو و بی‌امانی اولان روسیه دولتنك هیچ‌یوقدن ایجاد ایتدیکی ارمنی مسئله‌سی حقنده اوروپانك ، بالخاصه روسیه‌نك عثمانلیلره ، مسلمانلره قارشی تعقیب ایتدیکی سیاست ، ارمنیلره قارشی حس ایدیلن بررحم وشفقت نتیجه‌سی اوله‌یوب دوغرودن دوغرویه عالم اسلامه قارشی بسله‌نن عداوتك ، سوء نیتك برنتیجه‌سی اولدیغنی یازیور . صوکره اساساً عرب عرقنه منسوب اولمیان بعض سوریه‌لی ، لبنانلی خرستیانلر ایله نصلسه اخوت اسلامیه‌لرینی اونودان بعض‌مسلمان عربلر واسطه‌سیله فرانسه حکومتنك چویردیکی ، چویرمك ایسته‌دیکی تسویلاتی ذکر ایدیور . عرب مسلمانلرینی بوخصوصده انتباهه دعوت ایدیور . صوکراده دیورکه :

« روسیه ایله فرانسه‌نك تدبیب ایتمکده اولدقلری سیاست عثمانلی مسلمانلق عالمی ایچون بلاده ایی دکلدر . ارمنی مسئله‌سی حل ایدیلمش اولمامقله برابر ، عرب مسئله‌سی آرتق حل ایدیلمش دیمکدر .

باب عالی ایله عربلر آراسنده منعقد اتفاق عربلرك اکثریت عظیمه‌سی طرفندن آلقیشلرله قارشولاندی . آرتق نتیجه‌سنه انتظار اولنیور . فقط بو خصوصده فرانسه‌نك ایشه قارشمه‌سی هیچ‌بروقت‌خیرلی نتیجه‌لر ویرمز. طبیعتلریله ، جبلتلریله عثمانلی اولان بالعموم سوریه‌لیلرك اصلاحات طلبی امرنده یابانجیلری قاریشدیرمقسزین یالکز کندی حکومتلریله آکلاشمه‌لری لازمدر... باب‌عالی‌ده عربلره قارشی وعد ایتدیکی اصلاحاتی اجرا ایتمك خصوصنده قطعیاً تردد کوستره‌مه‌ملیدر . تورك ، عرب بز بالعموم مسلمانلرده وطنمزك اجنبیلردن محافظه‌سی اوغورنده ال اله ویره‌لم ، اتفاق ایده‌لم ؛ اجنبیلردن صاقینالم ؛ چونکه بونلرك ضررلری هپمزه عائد اوله‌جقدر ؛ چونکه بونلر هپمزه دشمندر ، آنلرك تسویلاتنه آلدانمیه‌لم ؛ بوکون فرانسه‌نك تونس، مراکش، جزائرده‌کی اجراآت ظالمانه‌سنی اونوتمیه‌لم ... ارمنیلرك روسلره آلت اولدقلری کبی، بزده فرانسزلره آلت شر اولمیه‌لم ... »

دینك ساخته مدافعلری

قونیه‌ده چیقان « بلباق » غزته‌سی « هپ‌عینی نقرات » عنوانیله یازدیغی برباش مقاله‌سنده دین میندمزك اوته‌دنبری ارباب احتراس وسیاست طرفندن الت اتخاذ ایدیلمکده اولدیغنی بیان ایدیور . بو صره‌لرده ینه اوته‌ده برده « دین کیدیور ! . . » ترانه‌لرینك ایشیدلمکده اولدیغنی سویله‌یورز ، بونك نه‌قدر عظیم افتراقلره ، تفاقلره سببیت ویرمش اولدیغنی خاطرلاتدقدن صوکرا دیورکه :

« بوترانه هر انتخاب زماننده تکرر ایتمکده ، تأمین منافع و تسکین احتراس قیلندقدن صوکرا اونودیلمقده ایدی . بونك اك واضح دلیلی‌ده ایتالیا وبالقان محاربات مشئومه‌سنده پك رعنا برصورتله تجلی ایدر . او محاربات و فلاکت زمانلرنده بو قادار ملك الیمزدن کیتمش ، یوز بیکلرجه اهل اسلام انواع بجایعه اوغرادیلمش ، قتل عام ایدیلمش ، اسلام قیزلرینك عصمتلری چاك چاك اولنمش ، جامعلر ، مسجدلر ، کلیسالره ، میخانه‌لره ، کرخانه‌لره تحویل وقبه‌لرینه صلیبلر ، مناره‌لری ییقیله‌رق یرلرینه ناقوسلر قونولمش ایکن « دین کیدییور ! » فریادنی ورد زبان ایدنلردن هیچ بری اورته‌ده کورونمه‌مش، میلیونلرجه دین قارده‌شنك فعلاً دکل، قولاً بیله امدادینه شتاب ایتمه‌مشدی . حالبوکه اسلام دینی ، اسلام ناموسی ، اسلام عصمتی ، اسلام شرفی او وقت کیدییوردی . . . ای صفوت قلب‌صاحبی اهالی ! آرتیق عقلکزی باشکزه طوپلاییکز ، دین کیدییور ، دیه سزی آلداته‌رق تنفع ایتمك ، یك‌دیکریکزه دوشورمك ایسته‌ینلرك اغفالاتنه قاپیلمیکز، دین، وطن خائنلری طرفندن نشر اولنان « قوم جدید » و امثالی کتابلرله چوروبك ایسته‌نیلن فیریلداقلره اصلا قولاق آصمایکز . . . »

غایهٔ ملی ، وحدت ملیه

« طرسوس » غزته‌سنك بر مقاله‌سنده تربیهٔ اجتماعیه و اخلاقیه‌نك اکسیکلکی موضوع بحث ایدیلیور . اتحادك فائده‌لی، تفرقه‌نك ضررلی اولدیغی سویله‌ندیکی حالده بونك صورت اجراسی بزجه مجهول‌قالدیغی، بو حالك بوتون افعال وحرکاتمزده مشهود اولدیغنی سویله‌یور . بزده اکثریت ، بالکده همان عمومیت اعتباریله بر غایهٔ ملیه اویانمدیغنی ، بر حرکت ملیه باشلایه‌مدیغنی آکلادیور وبونی بر چوق احوال ایله ایضاح ایدیور . مثلا اجتماعلرنده‌کی غایه‌سزلکی آکلادیرکن دیورکه :

« قهوه خانه‌لرده، قلوبلرده اوته‌ده‌برده طوپلانیورز. فقط‌بو طوپلانیشلرك هیچ بری بر مقصد ملی، اجتماعی دوشونه‌رك دکل . همان بیلمیه‌رك ، غیرمنتظم بر جریانه تابع اوله‌رق ؛ طوپلاندیغمز یردده دیدی ، قودیلر ، اعتراضلر ، مالایعنیلر ایله وقت کچیره‌رك داغیلوب کیدیورز. مادی بر فائده کوروله‌نجه ملی برلذت دویولامجه ایکنجی براجتماعه کیتمکه کیمسه‌نك آرزوسی اوله‌یور ..

مسلمانلرك امتزاجسزلقلرینی، اتحادسزلقلرینی ایضاح ایدرکن‌ده دیورکه :

« حکومتلرك، ملتلرك بری‌قاتولیك، بری‌اورتودوقس، بر دیکری‌پروتستان اولدیغی حالده یك دیکریله اتفاق ایدیورلرده بز هپمز مسلمان، هپمز عینی دینه سالك وبرپیغمبرك امتی اولدیغمز حالده نه‌دن برلشه‌مه‌یورز . نه‌لری پایلاشه‌مه‌یورز. نه‌دن بو درویشدر ، بوخواجه‌در ، بو یرلیدر ، بو مهاجردر ، بو زنکیندر ، بو فقیردر ، بو صوفیدر ، بوآلافرانغه‌در ، بوآلاتورقه‌در ، بوشالواریدر ، بوپانتالونلیدر ... دیورز. عجبا هپمزك مسلمان‌اولمامز، هپمزك غایه خصوصنده ملتمزك، اسلامیتك‌ده لیسی خصوصنده برلشمکلکمز اتحادمزه کفایت ایتمه‌یورمی؟ »

شؤون

دار الخلافه :

سلطان عثمان اول دریدنوطی — برهزیلیا حکومتی نامنه انکلتره دستکاهلرنده انشا ایدلمکده اولان « ریو دوژانه‌یرو » سویه‌ر درید نوطی عون حقله حکومت‌عثمانیه طرفندن اشترا اولونمش و« سلطان عثمان اول » تسمیه قلنمشدر . دولة الخلافه‌نك بقای موجودیتی ایچون

اختیار اولونان بوفداکارلق، بوتون عثمانلی و اسلام عالمنده شدید غلیانلری، مسرتلری موجب اولمشدر. هر طرفده بوتون مسلمانلر قوران حمیتله کلیتلی اعانه‌لرده، فداکارلقلرده بولونمقده‌درلر. مسلمانلر بویله اثر حیات وفداکارلق کوستردکجه شوکت قدیمه‌یی ان شاء الله آز زمانده اعاده‌یه موفق اوله‌جقلردر. جناب حق فوز وفلاح احسان بویورسون.

حیات حضرت محمد صاحبنک غریب بر ره‌قدامی. — « حیات حضرت محمد » نامیله انتشار ایتمکده اولان اثرک صاحبی مشروطیتدنبری هیچ برجدی اثر نشر اولنمدیغی وفقط کندی اثرینک جدیتی رغبت عامه‌یه نائلیتنه سبب اولدیغی بیان ایدییور. هرکس مالنی سورمک ایچون دیله‌دیکی یولده مدح وثنا ایده‌بیلور. لکن کندی مالنی مدح ایتمک ایچون سائرلرینه برحصهٔ تعریض چیقارمغه صلاحیتده اولمامق لازم کلور. برکره باب عالی جاده‌سنده‌کی کتبخانه‌لرک جامکانلرینه باقیله‌جق اولورسه درت بش سنه‌دنبری دینی، سیاسی، علمی وادبی نیجه آثارک انتشار ایتدیکی کوریلور. بونقطهٔ نظردن ادعاسی مردوددر. بوندن بشقه اثک شو ادعاسی کندی علیهنده‌ده بر دلیل تشکیل ایدر؛ چونکه مقایسه ایدیلیرسه کندی مالی اولق اوزره نشر ایتمکده اولدیغی اثرک مباحثندن قسم اعظمی عبارهجه بعض تعدیلات ایله همان حرفیاً محمود اسعد افندینک « تاریخ دین اسلام »ندن اقتباس ایدلدیکی وحتی بعضاً بو اقتباسده خطا ایدرک تنقیدمزه دوچار اولدیغی کوریلور. حالبوکه « تاریخ دین اسلام »ک جلد مکیسی کرچه‌دور سابقده انتشار ایتمش ایسه‌ده مدخل قسمیله جلد مدنیسی مشروطیتدن مؤخر نشر اولنمشدر. اکر بوجدی بر اثر دکلسه اثک اکثریت اوزره عادتا بر قوپیه‌سی دیمک اولان « حیات حضرت محمد »ک دخی جدی اولمامسی لازمکلیر. اصل شایان حیرت اولان جهت « تاریخ دین اسلام » مؤلفنک نیجه سنه‌لک مساعی نتیجه‌سنده حصوله کتوردیکی بر اثری بعض علاوات ایله بشقه‌سی طرفندن طبع ونشر اولندیغنی کوروب طورر ایکن پروتستو ویا اقامهٔ دعوایه تشبث ایتمه‌مسیدر. کرچه بوجهت بزه عائد دکلدر، لکن حقیقتک بویله اولدیغی میدانده ایکن دیکر آثار جدیه اصحابنک قدرینی تنقیص ایده‌جک یولده نشریاتی کندی اثرینه رقلام عد ایتمک‌ده موافق انصاف دکلدر.

میسیونرلر مدرسة الواعظین طلبه‌سنه مسلط اولمشلردر. — مدرسة الواعظین طلبه‌لرینک بیاننه نظراً بوراده بولنان میسیونرلردن بری هرکون تعطیل زمانلرنده ایچرویه کیره‌رک معهود رساله‌لردن توزیع ایدیورمش؛ شایان تأسفکه نه اداره، نه‌ده طلبه‌لر عقل ومنطق دائره‌سنده بو حریفی بر دها قپودن ایچری آیاق باصمامق اوزره یمین ایتدیره‌میورلر. مع مافیه میسیونرک اوصورتله حرکتی مدرسة الواعظین ایچون بر درس عبرتدر. چونکه اونلرک وظیفه‌سی‌ده عینیله اویله اولاجقدر. آتیاً نصل برخط حرکت تعقیب ایتمک لازم کله‌جکنی کورسونلر.

عراق :

سلاح طوپلانمسی. — عراق غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره حکومت، بغداد حوضه‌سنده‌کی قبائلک سلاحلرینی طوپلامقده‌در. انکلتره حکومتی‌ده مسقط طرفلرنده‌کی اهالیٔ اسلامیه‌نک سلاحلرینی طوپلایورمش.

بصره کورفزنده انکلتره ـ فرانسه اتفاقی. ـ بصره کورفزی سواحلنده سلاح قاچاقچیلغنک اوکنه کچمک ایچون فرانسه ایله انکلتره حکومتلری آراسنده اتفاق ایدیلمش اولدیغی روایت اولنیور.

بین القبائل اویغونسزلقلر. ـ بغداددن بیلدیریلدیکنه کوره درمزی وصالح بکلرک قوماندهسنده اوله‌رق « سماوه » طرفلرنده اجرا ایدیلن حرکات عسکریه‌نک قطعی بر تأثیری کوریلمه‌مشدر. ابراهیم ناجی بکک قوتلی وسریع آتشلی طوپلری کوستره‌رک اجرا ایتدیکی وعظ ونصیحتلر سایه‌سنده برچوق رؤسا وعصاة عرض اطاعت ایتمش ایسه‌لرده « البرکات »، « البوحیاش »، « الزیاد » قبیله‌لری سرکشلکلرنده ثبات ایتمکده اولدقلری کوریلمش؛ بونک اوزرینه شدتلی برحرکت عسکریه اجراسنه قرار ویریله‌رک طوپلرک، ماوزرلرک، آغزلری بونلرک اوزرلرینه چویریلمش، تحصن ایتدکلری اسکی بچمده برچوق قلعه‌لری ییقیلمشدر. عن قریب فتنه‌نک تماميله اوکی النه‌جغی امید ایدیلمکده‌در.

§ ظفیر عشیرتیله معابر قبیله‌لرینک بعض قرالری آراسنده مصادمه‌لر وقوعه کلمش، فقط ظفیر، معابره غالب کله‌رک برچوق دوه‌لری غصب ایتمشلردر.

§ غزه عشیرتنک بعض قبائلی ایله « شمر » عشیرتی آراسنده مصادمه‌لر وقوعه کلمکده‌در.

ایشته مسلمانلرک حالی ... بوتون عالم کفر طوپلریله، تفنکلریله، یالانلریله، حیله‌لریله، بوتون آغیرلقلریله اوزرلرینه یوکله‌ندیکی حالده، بوزواللیلرده تعلیمات قرآنیه‌یی بوسبوتون فراموش ایده‌رک کندی آرالرنده بوغوشیورلر. عجبا، بونک نره‌سنه مسلمانلق دیمه‌لی، کندی آرالرنده بوغوشان، قلنجلریله، طوپلریله، تفنکلریله، حسدلریله، یالانلریله بوتون احتراصلریله یک دیکرینی باتیرمغه چالیشان، یک دیکرینی محو وپریشان ایتمک ایچون اهل کفر ایله، اسلامیت دشمنلریله قارشی‌قارشی‌یه، یوز یوزه کله‌رک فصیلداشان مسلمانلق عالمی، نصل اولورده دشمنلرینک هجومنه کوکس کره‌بیلیر؛ نصل اولورده، حیثیت وناموسنی محافظه ایده‌رک یاشامق حقنه مالک اولدیغنی تالمه آکلاده‌بیلیر؟

بویوک ربمز، عصرلردن بری اویوبان، عصرلردنبری غفلت ایچنده پویان اولان، قلبنده ذوق دینی، دین محبتی دویمایان، بوتون مسلمانلرک قارده‌ش اولدقلرینی آکلامایان، قلبنه قسوت کلمش زواللی مسلمانلری طریق حقه هدایت ایتسون؛ قلبلرمزده‌کی قسوتی ازاله ایده‌رک ایمان نوری ایله نورلاندیرسونده بزده محبت دینیه اویانسون؛ ظلمت، فترت وادیسندن قورتوله‌لم. حق ایله باطلی سچه‌رک دوستلریمز ایله دشمنلریمزی فرق ایده‌لم؛ پاک، مطمئن برقلب ایله منور، مسعود برحیاته کیره‌لم ..

آرناوودلق :

مسلمانلر آرناوودلقده خرستیان بر حکمدار اولماز. — خرستیان دولتلر طرفندن آرناوودلق حکمدارلغنه تعیین اولونان پرنس وید کانون ثانی نهایتلرینه دوغری آرناوودلغه کله‌جکمش. آرناوودلرک حس ملی ایله متحسس اولیان بکلرندن بعضلری‌ده قرالرینی استقبال ایچون عزیمت ایتمشلرمش.

آرناوودلق منابعندن ایشیدیلدیکنه کوره شمالده‌کی آرناوود مسلمانلری، اکثریت عظیمه‌سی دین اسلام ایله متدین اولان آرناوودلغه بر خرستیان قرال انتخاب ایدیلمسندن پک زیاده متأثر کورونیورلر. حتی ئه‌ولرده‌کی چولوق چوجغه، قادینلره وارنجه‌یه قادار بوتون آرناوودلر برخرستیان قراله تابع اولمه‌نک، برخلیفه‌نک الی آلتندن چیقوب‌ده بردین دشمننه بیعت ایتمه‌نک چیرکن برایش اولدیغنی تقدیر ایدیورلر. هر ئه‌وده سه‌وینمکدن زیاده بر ماتم علامتی واردر. وقتیله اوکورولتولر، فلاکتلر آناسنده تقدیر ایدیله‌مین اواجی حقیقتلر یواش یواش آکلاشیلمغه باشلامش، بوحاللره سببیت ویرنلر لعنتلر ایله یاد ایدیلمکه باشلانمشدر. هله حکومت موقته‌یی تشکیل ایدنلر ایله بو قرالی انتخاب خصوصنده ایشه قاریشانلره، بالخاصه آرناوودلرک مسلمان اولدقلرینی دوشونمیه‌رک کلمکه جسارت ایدن پرنس ویده قارشی بویوک بر انفعال حکمفرمادر. بو انفعالک کوندن کونه آرتمقده، حتی غلیان حالنی آلمقده اولدیغی‌ده علاوه اولنیور ...

سبیل الرشاد . — زوالی قارده‌شلریمز ایچون آجیامق الزمدن کلز . بز بونلرك یوزندن بك عظیم فلاکتلره معروض قالدی ایسه‌کده، حس اخوت، وجدان دینی‌مز، ینه بوقارده‌شلر ایچون آجیمغی امر ایدیور . دون دولت اسلامیه‌نك اك مهم، اك شایان افتخار برکنی اولان آرناوود مسلمانلرینك بوکون اسلامیت مرکزندن آیریلوب‌ده برخرستیان قرالك اطرافنده طوپلانمه‌لری نه‌قادار فجیعـدر . دون خلیفه حضرتلرینك قوماند‌اسی آلتنده « لااله‌الاالله » ترانه‌سیله جهاد ایدن ، اعلای کلمة‌الله ایچون چالیشان ، شهادتی ، الله اوغورنده فدای نفس ایتمکی جانه منت بیلان او غیور ، فداکار آرناوود دلاورلرینك بوکون صلیبلی برقرالك خاج چیقاره‌رق اعلای کلمهٔ کفر ایچون ویره‌جکی قوماندا آلتنه کیره‌جکی نه‌قادار مدهشدر ! دون « لااله الاالله » یازیلی براسلام بایراغی آلتنده طوپلانان آرناوود مجاهدلرینك ، بوکون قاره‌قوشلی قرال بایراغی آلتنده اجتماع ایتملری نه فلاکتدر!..

فی‌الحقیقه بوکون موجود اولان مسلمانلرك قسم اعظمی مع‌التأسف خرستیان قراللرینك تحت تابعیتلرنده بولنیورلر ؛ برچوق مسلمان مملکتلری خرستیان قرال وایمپراطورلرینك تحت اداره‌لرنده‌در . فقط آرناوودلرك قرالی ایله سائر مسلمانلرك حاللری آراسنده عظیم فرقلر واردر . مثلا روسیه چاری ، روسلرك قرالیدر . مسلمانلرك مملکتلری‌ده زورله روسلرك النه کچمش ، مملکتلری روس ایمپراطورلغی داخلنده قالمشدر . بوصورتله ایستر ایسته‌مز روس تحت تابعیتنده قالمشلردر . یوقسه هیچ بر وقت روس ایمپراطوری ، مسلمانلرك قرالی دکلدر . مسلمانلر آنی هیچ برو وقت قرال انتخاب ایتمه‌مشلردر . مسلمانلرك قراله اولان تابعیتلری بر بیعت رسمیه‌دن باشقه برشی دکلدر ؛ روسیه ایمپراطوری روسیه‌ده‌کی بوتون اورتودوقس ملتلرینك ممثلی اولمغله برابر هیچ بروقت مسلمانلرك ممثلی عد اولنماز . بونك بویله اولدیغنی برروسیه‌لی مسلمانده بیلیر، قرالده آکلار ...

فقط آرناوودلق قراللغی بویله دکلدر . بوکون آرناوودلر مسلمان اولمق شرطیله آرناوودلغك اکثریت عظیمه‌سنی تشکیل ایدرلر . غیر مسلم آرناوودلر بالنسبه سسلری ایشیدیله‌میه‌جك درجه‌ده اقلیتده‌درلر. شو حالده آرناوودلق بر مسلمان مملکتیدر . بناءعلیه بومسلمان مملکتنك، بو مسلمانلرك ممثلی‌ده البت مسلمان اولمق لازم کلیردی . برمسلمان ملتی نصل اولورده برخرستیان تمثیل ایده‌بیلیر ؟ ایمانلی قلب طاشیان مسلمانلرك شخصیت معنویه‌سی نصل اولورده حاجلی برخرستیانده تجلی ایده‌بیلیر ؟ پاپالق مقامنده بر یهودی ، خلافت کرسیسنده بر خرستیان نصل جائز کوریله‌مه‌یور ایسه مسلمان اولان آرناوودلرك ممثلی‌ده خرستیان اوله‌ماز . مکرکه اوته‌ده بروده سویله‌ندیکی کبی ، آرناوودلرك اکثریت عظیمه‌سی خرستیانلغی قبول ایله ارتداد ایتسه‌لر ، که بوامکان اخلنده دکلدر . یاخود پرنس وید اهتدا ایتملی که بوحادثه آز چوق برشکل منطق آلمش اولور .

بوحقیقتلر سیاسی احتراصلر آلتنده بوغولان خرستیان دولتلرنجه تقدیر ایدیله‌یور ، تقدیر ایدیلمك ایستنیلمه‌یورسه ، عجبا اصل ایشه علاقه‌دار اولان آرناوود مسلمانلر نجه‌ده اهمیتله تلقی اولنمه‌یورمی؟ آرناوود مسلمانلرنده حقیقتاً حمیت دینیه بوقدر اکسیکمیدر ؟ حقیقتاً عالمك دیدیکی کبی ، اسلامیت آرناوودلقده حقیله یرلشه‌مه‌مشمی ؟ ـ فقط بز بوجهتی بك‌ده‌قبول ایده‌مه‌یز . شوحالده بولاقیدی‌یی؛خرستیانلر طرفندن اوینانیلان بو اویونه ، دها دوغروسی آرناوودلق مسلمانلغنه قارشی اجرا ایدیلن بوحقارته قارشی آرناوودلرجه بویون اکیلمه‌سنی نه ایله تفسیر وایضاح ایتمه‌لی ؟

عجبا آرناوودلر حقیقتاًده خرستیان قراله اتباع ایده‌جکلرمی ؟ خرستیان قرالی کندیلرینه ولی اتخاذ ایده‌جکلرمی ؟ حضرت الالهك قرآن کریمنده صراحةً نهی بویوردیغی [*] بومناسبتسزلکی ارتکاب ایده‌جکلرمی ؟ کندیلرنده بونی یاپه‌جق قدر برجسارت کوردکلری صورتده نصل مسلمان اولدقلرینی ادعا ایده‌بیله‌جکلر .. قرآن کریمی اوقویان ، قرآن کریمه ، پیغمبره ، یوم آخرته ایمان ایدن کیمسه‌لرك برغیر مؤمنه بیعت ایتملرینی بز آکلایه‌مه‌یورز . بزم بوکا عقلمز ایرمه‌یور .

آرناوود قارده‌شلرجه‌ده بواتجه مسئله‌نك یقینده تقدیر ایدیله‌جکی مأمولدر . مسلمان قالمق ایسترلرسه البت تقدیر ایتمه‌لری‌ده ایجاب ایدر. بوقاروده درج ایدلدیکی وجهله شمالی آرناوودلقده‌کی احوالده بونی تأیید ایدیور . یوق آرناوودلغی تشکیل ایدن اکثریت عظیمه‌ده ، اهالیده بونی آکلایه‌جق قدر اولسون بر حس دینی انکشاف ایتمه‌مش ایسه ، دقیقه فوت ایتمه‌دن بوخصوصی آکلایان مسلمانلرك ، آرناوود قارده‌شلرینی ارشادده بولنمه‌لری لازم کلیر. بوکون هرمسلمانك طانیدیغی ، کوروشدیکی آرناوود قارده‌شنك بو خصوصده‌کی حس وفکرینی اوقشامه‌سی ، تنویر ایتمه‌سی نماز قیلمق ، حج ایتمك کبی برفرض دینیدر . باب مشیختك اوراق حواله‌سیله ، اسکیلکی ، بطائتی ادامه ایله مشغول اولمقدن زیاده بوکبی اساس دیانته تعلق ایدن مسائلی ایضاح ایتمه‌سی ایجاب ایدردی . هله علمانك ، خواجه‌لرك بوخصوصده افکار عمومیه‌یی تنویر ایتمه‌لری ، حتی ایجابنه کوره (که بوکون ایجاب ایتمشدر) ناصل یابوب یاپوب‌ده آرناوودلغه قدر کیتمه‌لری ، کوی کوی دولاشه‌رق مسئله‌یی آرناوود مسلمانلره آکلاتمه‌لری لازم کلیردی . هله بویوك ، کوچوك آرناوود خواجه‌لرك بوکون بورالرده دوره‌رق وقت کچیرمه‌لری ، همشهریلرینك حاللرینی اونوتمه‌لری قطعیاً جائز اولماسه کرك. بوکبی مسئله‌لری دوشونه‌میه‌ن ، تقدیر ایده‌میه‌ن کیمسه‌لر حس دینی ، ذوق دینیدن محروم عد ایدیلدکلری کبی ، امور مسلمینه اهتمام ایتمیه‌ن کیمسه-

[*] یا ایها الذین امنوا لاتتخذوا بطانةً من دونکم لایألونکم خبالا ودوا ماعنتم قد بدت البغضاء من افواههم وماتخفی صدورهم اکبر قدبینا لکم الایات ان کنتم تعقلون سورهٔ آل عمران

یا ایها الذین امنو لاتتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزوا ولعباً من الذین اوتوا الکتاب من قبلکم والکفار اولیاءً واتقوا الله ان کنتم مؤمنین سورهٔ مائده

ام حسبتم ان تترکوا ولما یعلم الله الذین جاهدوا منکم ولم یتخذوا من دون الله ولارسوله ولاالمؤمنین ولیجةً والله خبیر بما تعملون سورهٔ توبه

لرده بزدن صایلمزلر . شوحالده وظیفهٔ دینیه‌لرینی ایفا ایتمیه‌ن خواجه‌لری بز نصل اولورده علمای اسلامیه‌دن ، حتی بزدن عد ایده‌بیلیرز ؟ جناب حق هپمزه توفیق ، هدایت احسان ایلسون!

مصر :

مسیونرلرله « المنار » صاحبنك محاکمه‌سی . — قارئین کرامجه معلومدرکه بوسنه‌لرده میسیونرلر پك دهشتلی برصورتده ابراز فعالیت ایتمکده درلر . هله مصرده پك ایلری کیتدکلرینی ، حتی ازهرده تحصیل علم ایله مشغول اولانلری بیله تنصر ایتدیرمه‌یه چالیشدقلرینی متعدددفعه‌لر یازمش ایدك . مصرده بونلره قارشی الك زیاده مجاهده‌ده بولنان « المنار » مجله‌سی ایدی . هله ایکی سنه‌دنبری « دوقتور صدقی » امضاسیله نصرانیته دائر متمادیا نشر ایدیلن مقالات ، الده بولنان تورات وانجیل نامنده‌کی خرافات مجموعه‌لرینك آرتیق ذره قدر براهمیتی اولمدیغنی اورته‌یه قویدیغی جهتله میسیونرلر بوکا قارشی شق‌شفه ایده‌میه‌جك برحاله کلیر کلمز بونك اوزرینه « لورد کیچنر » ه مراجعت ایدرك « المنار » مجله‌سنك انتشاری منع اولونمسنی ، صاحب امتیازی ایله بو مقالات مهمه‌یی یازان « دوقتور صدقی » افندی‌نك محکمه‌یه ویرلمسنی طلب ایدرلر . محکمه مشارالیهی جلب ایدرك استجواب ایدر . بومحاکمه‌دن بحث ایدن صاحب مجله دیورکه :

« نصرانیت پروپاغانداجیلرینك مصرده متعدد مکتبلری وار ؛ هرسنه یوزلرجه کتاب ورساله نشر ایدیورلر ، که ایچلری قرآن کریمه ، حضرت پیغمبره طعن وتشنیع ایله طولودر . کرك بو مکتبلرده ، کرك قونفه‌رانسلرده ، کرك نشر ایتدکلری کتب ورسائلده تعقیب ایتدکلری یگانه مسلك مسلمانلری اسلامیتدن تنفیر ایدرك تنصر ایتدرمكدر .

مناره‌ده نصرانیت علیهنده نشر اولنان شیلردن طولایی استجواب اولندق ؛ وجواباً دیدك‌که : بوبابده بزم موقعمز تجاوزی دکل ، تدافعی‌در ؛ یعنی بوایشه الك اول میسیونرلر باشلادیلر ؛ بزم یازدیغمزدن بیك قات فضله‌سنی اونلر بزم کتابمزه ، دینمزه قارشی ـ همده پك ادبانه برصورتده ـ یازدقدن صوکره‌درکه بزده کندیمزی مدافعه ایچون بو ایشه مبادرت ایلدك . هم بومدافعه شرعا بزه واجب‌در ؛ بلکه فرض کفایه‌در . چونکه مسلمانلردن بعضلری چیقوبده دینلری علیهنه وقوع بولان بو تجاوزه قارشی مدافعه‌ده بولنمیه‌جق اولورسه ، هپسی‌ده کناهکار اولورلر .

بونکله برابر بوتجاوزلر سکوت ایتدیکی تقدیرده بزده سکوتی ترجیح ایدیورز . ایشك الك فنا جهتی ، بز اونلرك پیغمبرینه ، اوکا نازل اولان کتابه قارشی طعن وتشنیع ایتمدیکمز ، حتی بویولده وقوع بولاجق نشریاتی کفر عد ایتدیکمز حالده اونلر طوغریدن طوغری‌یه قرآن کریمه ، نبی ذیشان افندیمزه کفر ایدیورلر ، سوکیورلر ... »

فلاکتە باقکزکه کندی مملکتلریمزده بیله دینمزی سربستجه مدافعه ایتدیرمیه‌جکلر . استانبولده انتشار ایدن یومی رفقامزك برنده بوکونلرده محکمه‌یه ویردکلری ، حتی جزای نقدی‌یه بیله محکوم ایتدیردکلری معلومدر . دیمك اولیورکه هرطرفده بردن باشلادیلر . کچنلرده سبیل‌الرشاد طرفندن نشر ایدیلن مدافعه‌لری مکتب تفیض طلبه‌سندن احسان افندینك بك اوغلی طرفلرنده خرستیانلره توزیع ایتدیکنی کورن میسیونرلرموماالیهه بوایشدن‌واز کچرسه اُیجه پاره ویره‌جکلرینی ، حتی محمود اسعد افندینك‌ده بوایشدن واز کچمه‌سنی مصراً تکلیف ایتمشلردر . احسان افندی بونلره لایق اولدیغی جوابی ویردیکی کبی ، بزده اعلان ایدیورزکه محمود اسعدافندی مدافعه‌لره ینه باشلایه‌جقدر . بز شوکا تأسف ایدیورز ، که بوحریفلر هفته‌ده اون اون بش رساله نشر ایتدکلری حالده بزم ورثهٔ انبیامزحالا سکوت ایدیورلر ! یالکز سکوت ایله‌قالسه‌لراوکاده بیك کره تشکر ایده‌جکز : سبیل‌الرشادك اراصیرا بویولده‌کی نشریاتی وبونشریات طولایسیله بعض آجی حقیقتلری اورته‌یه قویمه‌سی بیله اشمئزازلرینی موجب اولیور .

بوسنه :

اهتدا . — اسلاوونیالی دوقتور « دیمتری ـ قونیه‌ویچ » ایله صربستانده « سمه‌درو » ده معلمه‌لك ایدن زوجه‌سی اولغا ، اخیراً کندی قناعت وجدانیه‌لری نتیجه‌سنده دین مبین اسلامی قبول ایده‌رك بوسنه‌ده « برچقا » قصبه‌سنده شریعت احمدیه‌یه توفیقاً تجدید نکاح وبتکرار اسلاوونیایه عودت ایتمشلردر . بو یکی ایکی دینداشی تبریك ایدر وسعادت دارینه مظهریتنی تمنی ایله‌رز .

آفریقا :

اسلامیتك سرعتِ انتشاری . — آمریقا غزته‌لرنده اوقوندیغنه کوره (متودیست) پروتستان میسیونرلرندن اولوب آفریقاده سکز آی سیاحتدن صوکره بو کره نیویورقه عودت ایتمش اولان پیسقوپوس ژوزف هرچل ، آفریقاده اسلامیتك فوق‌المأمول برصورتده توسع وانتشاری نشردین ایتمکده‌اولان میسیونرهیئتلرنجه وخرستیان کلیسالرنجه موجب اندیشه برمسئله تشکیل ایتدیکنی وبوخصوصده خرستیانلغك اسلامیته قیاساً پك کریده قالدیغنی بیان ایتمشدر .

انکلتره :

برتانیا آطه‌لرنده نور اسلامیت لمعان ایدیور . ـ لوندره‌دن یازیلدیغنه کوره ، انکلتره‌نك الك زنکین واصیل عائله‌سنه منسوب اولوب علمیله ، فضلیله ، اخلاقیله تمیز ایدن لورد هدلینك اسلامیتی قبولی ، دین مبین اسلامك انکلیزلر آراسنده صیق صیق موضوع بحث ایدیلمسنه سببیت ویرمشدر . آغیر باشلی بعض انکلیزلر آراسنده اسلامیته قارشی برمیل اویانمقده‌در . کچنلرده جمعیت اسلامیه‌نك تشبثیله جمعه نمازی کستون صالوننده ادا ایدیلمشدر . یکی مسلمان لورد هدلی‌ده جمعه نمازنده حاضر بولنه‌رق برخطبه ایراد ایتمشدر . خواجه کمال‌الدین بك نمازی اتمام

ایدنجه آیاق اوزره قالقه‌رق ویقونت بودور ، مستر سته‌نلی ، مارکی ، مارکیزلیلی رانون نامنده‌کی محترم ذاتلرکده قبول اسلام ایله مشرف اولدقلرنی اعلان ایتدی ، یوکسك طبقه‌دن ایکی خانمك‌ده اسلامیتلرنی اعلان ایتمك تشبثنده اولدقلرنی علاوه ایتدی . حاضرون التحاق ایدن یکی قارده‌شلر ایچون غائبانه دعالر ایتدیلر ، آنلر ایچون اللهدن یمن وبرکت ایستدیلر . صوکرا بیاض صاچلی‌ایری یاری، وقور لورد هدلی یوزنده نور ایمان پارلادیغی حالده قالقه‌رق خطبه ایرادینه باشلادیلر :

« بوقولای فقط پاك ، تمیز، عینی‌زمانده معقول ، هم الهی اولان‌دین‌مبین اسلامك بوتون انکلتره‌ده انتشارنی آرزو ایدییورم . پك زیاده سه‌ودیکم ملتمك‌ده بودینی قبول ایده‌رك قلبلرینك نورلانمسنی ایسته‌یورم . بن ، عمرمك مساعداولدیغی قدر بوخصوصه‌چالیشمقدن‌ده کیرودورمیه‌جغم. ذاتاً چالیشیورم‌ده. برچوق دوستلرم ایله مخابره ایدیورم ؛ دوستلرمده اسلامیته قارشی بویوك انجذاب کوره‌رك سه‌وینیورم، اللهمه حمد وثنالر ایدییورم، یقینده اسلامیتلرنی اعلان ایده‌جکارنی‌ده تبشیر ایده‌بیلیرم ، شوقدر وارکه کندیلرینه بوخصوصده عجله ایتمه‌ملرنی یازدم . همجنسلری اولان انکلیزلردن چکه‌جکاری مشقتلری، عائله‌لری طرفندن کوره‌جکاری استثقاللری خاطرلاتدم . یکی بردینی، بالخاصه اسلامیتی قبول ایدن کیمسه‌نك متوکل ، هردرلو احواله قارشی متحمل اولمسی لازمدر . بوده آلیشمقله ، ادمانله ، نور ایمانك قلبده چوغالمه‌سیله اوله‌بیلیر. بن بوخصوصی کندمده تجربه ایتدم . الحمدلله کندیمی صاغلام بولدم ... بن اسلامیتی بویوك ومقدس‌بردین اعتقاد ایدیورم. اسلامیتك فوقنده بردین‌موجود بوله‌میه‌جغنه‌ده قانعم . ایشته بونك ایچون ، سوکیلی ملتم ، وطنداشلرم آراسنده باشقه بردینك انتشار ایتمش بولنمسنه پك زیاده متأسفم . فقط نه‌چاره‌که زواللی ملتمه دین مسیحی‌دن ماعدا بردین ایریشمه‌مش ، کندیلرینه باشقه‌بردین تبلیغ ایدیلمامشدر ... »

صوکرا لورد هدلی خواجه کمال‌الدین بکه توجیه خطاب ایده‌رك : « دین مبین اسلامك نشری خصوصنده‌کی شرف تقدم ذات عالیلرینه عائددر . بوتون مسلمان قارده‌شلریمزك ، سزك موفقیتکز ایچون دعالر ایده‌جکارندن امینم... » بویورمشلردر .

روسیه :

روسیه‌مجلس اعیانده اسلامیتہ تجاوز . — روسیه‌حکومتی، روسیه‌ده‌کی مکاتب حربیه‌نك اسلام شاکردانته علوم شرعیه‌نك تعلیمی ایچون لازم کلن تخصیصاتی برلایحهٔ قانونیه ایله پارلامنتودن طلب ایتمك مجبوریتنده قالیر ، پارلامنتوده بونی قبول ایدوب مجلس اعیانه کوندریر. فقطلایحهٔ مذکوره‌یه مجلس اعیانده شدتله اعتراض ایدیلیر . وبومناسبتله اسلامیته قارشی پك مناسبتسز تعرضات وقوع بولور .

(وارشوه) ارشیپسقوپوسی (نیقولای) لایحهٔ مذکوره‌یه شدتله اعتراض ایدرك برچوق تفوهاتده بولنمش وازجمله دیمشدرکه :

« حربیه‌نظارتنك تدریسات شرعیه‌ایچون طلب ایتدیکی تخصیصات جزؤی برشی ایسه‌ده مسئله‌نك اهمیتی تخصیصاتك آزلغنده وچوقلغنده اولمایوب بلکه اساس‌اعتباریله روسیه خزینه‌سندن دین‌اسلامك تدریساتی ایچون تخصیصات ویریلمه‌سی جائز اولوب اولمامه‌سنده‌در ، بزم‌اعتقادمزه نظراً بوتون بنی آدم ایچون دین الٓهی آنجاق بر دانه‌درکه او دخی خرستیانلقدر(!) اسلامیت ایسه الٓهی دکلدر (!) چونکه اسلامیتده طرف الٓهیدن امر ایدیلمه‌سی غیر ممکن شیلر واردر (؟) مجلس اعیانه اعطا اولونان لایحه‌ده ایسه دین اسلامك تدریسی ایچون خزینهٔ دولتدن تخصیصات طلب اولونیور . بوطلب روسیه‌ده اسلامیتك موقعنی خرستیانلغك موقعنه چیقارمغه‌مساویدر، خرستیانلغی انکار ایدن دینلر روسیه‌ده هیچ حقوق ومعاونته مظهراوله‌ماز . . . »

بو اسلام دشمنی متعصبك تکلیف و مطالعاتنه (٦٥) قدر اعضا دها التحاق ایلشدر ، ٥ اکر طقوز اعضا دها التحاق ایتسه‌یدی لایحهٔ مذکوره رد ایدیله‌جکدی .

افغانستان :

افغانستانه معلم ایستنیور . — کابلده منتشر سراج الاخبار رفیق محترمزده اوقوندیغنه کوره : افغانستان حکومتی کابلده مؤسس مدرسهٔ حبیبیه ایچون درت معلم ایسته‌یور :

(۱) حکمت ، کیمیا ، نباتات ، حیوانات ، طبقات‌الارض معلمی ، بونلری اوقوته‌جق معلمك حکمتله کیمیادن النده دیپلوماسی اولمسی ، دیکر صایدیغمز فنلر، عائده معلومات کافیه‌سی بولونمسی شرطدر، آیده اوچیوز روپیه معاش ویریله‌جکدر .

(۲) جغرافیا ، تاریخ عمومی ، بالخاصه تاریخ اسلام ایله عصر حاضر تاریخی معلمی ، بو معلم بر مکتب عالیدنٔ دیپلومالی اوله‌جق ، تاریخ عمومی‌ایله تاریخ‌اسلام وجغرافیاده‌معلومات مکمله‌سی بوله‌جق‌در، معاشی ایکیوز اللی روپیه‌در .

۳) رسم وخریطه چیزمك معلمی ، دارالمعلمیندن اعلا درجه‌ده شهادتنامه‌سی اوله‌جقدر ، معاشی یوز یکرمی روپیه‌در .

(٤) فنی ال ایشلری معلمی ، دارالمعلمیندن مأذون بولنه‌حق ، معاشی یوز یکرمی روپیه ،

شرائط لازمه : معلمك مسلمان اولمسی ، کافی درجه‌ده فارسی بیلمسی لازمدر . بولسانه وقوف تامی یوقسه بیله هیچ اولمازسه چوجقلره مرامنی ، ویره‌جکی درسی آکلاده‌بیلملی‌در . معلم هویتی ، محل اقامتنی ، هانکی مکتبدن مأذون ایسه اورادن استحصال ایلدیکی اهلیتنامه صورت مصدقه‌سنی افغان حکومتی معین‌السلطنه‌سی نامنه ارسال ایتملی‌در . منظور عالی اولدقدن صوکرا شایان قبول کورولورسه همان یوله چیقمسی ایچون خرجراهی کندیسنه کوندریله‌جکدر .

محمد عاکف بکك مصر ومدینه‌یه سیاحتی

باش محررمز محمد عاکف بك افندی صالی کونی برای سیاحت مصره عزیمت بویورمشلردر ؛ عودتلرنده مدینهٔ منوره‌یه اوغرایه‌رق علیه‌الصلاة والصلام افندیمزك لیلهٔ مقدسهٔ ولادتلرنده اوراده بولونه‌جقلاردر . جناب حق توفیقلر ، سلامتلر ویرسین .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

آبونه بدلی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر.
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرۂ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر.

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولونماز.

سبيل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوستریلمك شرطیله بتون یازیلری هرحالکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچـون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور.

§

یاره‌کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعۂ اسلامیه‌در.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول: ح. اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٧٩ — ١٨ صفر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢ كانون ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

نسائیات

تستر نسوان

مسئله‌ی حقنده صوك سوز

علی رأفت امضالی مکتوب صاحبنه

« تستر نسوان » مسئله‌سنی شمالی روسیه ترکلرینك نصل حل ایتمش اولدقلری حقنده ایضاحات طلب ایدییورسکز . بو مسئله‌نك بر مسئلۂ شرعیه اولدیغی وشمال ترکلرینك عصرلردن بری مستبد بر حکومت اجنبیه ادارەسنده هر درلو مشکلاته رغماً صلابت دینیه‌لرینی محافظه ایتمش بر مسلم قوم بولندیغی معلوم ایکن نصل حل ایتمش اوله‌جقلری محتاج استیضاحمیدر ؟ قرآن کریمده « فان تنازعتم فی شیٔ فردوه الی الله والرسول ان کنتم تؤمنون بالله والیوم الآخر » (ای مؤمنلر دینه متعلق بر شیده اختلاف ایتدیککز تقدیرده اکر حقیقةً اللهه ویوم آخرته ایمان ایدییورسه‌کز الله تعالی‌نك کتابنه ورسولنك سنتنه مراجعت ایدیکز) بیوریلیور . بوندن بر مدت اول تستر مسئله‌سی حقنده‌کی احکام شرعیه‌یی مستفسر وارد اولان بر مکتوبه جواباً کتب معتبرۂ شرعیه‌دن استنباط ایده‌بیلدیکمز مسائلی « سبیل الرشاد »ك ١٧ تشرین اول تاریخ و ٢٦٨ نومرولی نسخه‌سنه درج ایتمش ایدك . اکر او مقاله مطالعه بیورلمامش ایسه اورایه مراجعتله مسئله‌نك نه یولده حل ایدلمسی لازم کله‌جکنی کوررسکز .

اعلان مشروطیتدن بری « قادین » مسئله‌ی کویا تستر مسئله‌سندن عبارت ایمش کبی متمادیاً بو مسئله ایله اشتغال ایدلدیکنی وهر اله قلم آلانك محاکمه یوروتمکه قالقدیغنی کورییورز . بوبابده او قدر چوق سوز سویلنمش ویازلمشدرکه آرتق قدو معروفنی کچمش وهرکسه اوصانج کلمشدر . همده بو مسئله‌یی موضوع بحث ایدنلر ، ظن ایدییورم که هیچ کندیلرینه تعلق اولمیان بر شی ایله مشغول اولیورلر . بونك بر مسئلۂ شرعیه اولمسنه نظراً بوبابده محاکمۂ عقلیه طریقنه کیتمك مسئله‌یی چیقماز یوله صوقمق دیمکدر .

همده بویله شکله عائد بر مسئله ایله سنه‌لرجه اوغراشمقدن نه‌چیقه‌جغنی اکلامایورم . بش سنه‌در بونکله اشتغال ایدیلیور ، بر فائدۂ عملیه‌سی کورلدیمی ؟ نسوانمزك بر خطوه اولسون ایلرولمسنه تأثیری اولدیمی ؟ علی‌الخصوص شرعاً حل اولنمش بر شیئی یکیدن حل ایله اوغراشمق تحصیل‌الحاصل قبیلندن دکلیدر ؟ استحصال ایدیله‌جك نتیجه اکر شریعته موافق ایسه صرف ایدیلن مساعی عبث ایله اشتغال اولور ، اکر مخالف ایسه اللهه ویوم آخرته ایناننلر هیچ بر مسلم آکا تابع اولماز .

لکن بز عجیب آدملرز . اساسی براقور ، شکل ایله اوغراشیر طوررز . بوایسه هوانده صو دوکمك قبیلندندر . ظنمجه حل ایدلمسی لازم کلن مسئله نسوانك تعلیم وتربیه‌سیدر . ایشته اللهك ورسولنك امر ایلدیکی بودر . بونکله نه قدر اشتغال ایدیلیرسه او قدر دکری واردر . سیاحت اخیره‌مده روسیه اسلاملرینك مرکز شرعیسی ومفتینك اقامتکاهی بولنان « اوفا » بلده‌سنده ملاقاتیله مشرف اولدیغم « تاریخ قوم تورکی » اثرینك مؤلفی قاضی حسن عطا حضرتلرندن آلدیغم معلوماته کوره : اوفا بلده‌سنده بوندن یکرمی بش سنه اول یالکز بر اسلام محله‌سی ایله بر مسجد وبر مکتب موجود ایمش ، شاکردانی‌ده اسکی اصولده تدریس اولنور یدی چوجقدن عبارت ایمش . شمدی بش اسلام محله‌سی میدانه کلمش ، هر محله‌ده برر مسجد و برر مکتب انشا اولنمش . بونلری قاضی حضرتلریله برلکده کزدك ، جمله‌سنی کوردم ، هانکی ذوات طرفندن هانکی تاریخلرده ونه صورتله انشا اولندقلرینی

تدقیق ایتدم . الیوم بونلرده اصول جدیده اوزره تدریس ایدیلن شاکردانك عددی بیکی متجاوزدر . سن تحصیله واصل اولان قزلردن تعلیم وتربیه کورمه‌ین هیچ ، اما هیچ بر فرد یوقدر . مادی ومعنوی ترقی‌یی کوردیکزمی ؟ ایشته جدیت بوکا دیرلر .

« قادینلر نه‌یولده تستر ایتمه‌لیدر ؟ » کبی حکم شرعیسی معلوم اولان مسائل ایله اوغراشمق اونلرك عقللرینه بیله کلمز .

ای بش سنه‌دن بری « تستر نسوان » مسئله‌سی حقنده اجالهٔ قلم ایدن محررین کرام ! سزك استانبولکزده قادینلر شویله طورسون ، ارککلریکزك ایچنده اوقور یازار قاچ کشیکز واردر ؟ مشروطیتدن بری تعلیم وتربیهٔ نسوان خصوصنده نه قدر ترقی حصوله کتوردیکز ؟ قادینلریکزی آتنه‌ده تحصیل کورمش ، نه ایدوکی بلورسز برطاقم هکیم بوزونتیلرینك دست تخریبکارینه تسلیم ایدییورسکز . آنلری تداوی ایده‌جك بر طبیبهٔ مسلمه یتشدیردیکزمی ، یاخود یتشدیرمکه تشبث ایتدیکزمی ؟ قادینلره دائر بویله حل ایدیله‌جك بیکلرله مسائل طوروب طورر ایکن شکله عائد بر مسئله‌نك اطرافنده طولاشوب طوریبورسکز . بو اویله بر مسئله‌که حالنده بر فائده اولمادقدن بشقه ادامه‌سنده ضرر واردر . طرفین بیننه عداوت و خصومت القا ایتمکدن ، تفرقه حصوله کتورمکدن بشقه بر فائده‌یی مفیددکلدر . سلامت مملکت نامنه بومسئله‌یی آرتق موضوع بحث ایتمکدن واز کچیکز .

برده آره صره « تحریر مرأه » یعنی قادینلره حریت ویرمك مسئله‌سنك موضوع بحث اولدیغنی کوریبورم . بویله برمسئله‌نك موضوع بحث اولمسی اوروپایی چوق بیلمکلکزه مقابل کندی حقوقزی بیلمدیکزدن نشأت ایدییور صانیرم . اوروپالولر بو مسئله ایله مشغول اولیورلریا ! ایشته بوقدر کافی ! بزده مشغول اولیورز . اما اونلر نه ایچون مشغول اولیورلر . بونی تحری ایدنمز یوق . (کوریبورسکزیا ! بعض اخوانمزی زنجیرده ایتمه‌مك ایچون اوروپا مقلدلکمزدن بحث ایتیورم) . بز قادینلریمزه شریعت اسلامیه‌نك بخش ایتدیکی حقوقی تأمین ایدملم ، اوندن زیاده‌سنه احتیاجلری یوقدر . اوکا آوروپالی قادینلرده غبطه ایدر .

شاشارم ! ارککلری بیله هنوز حر اولمیان بر مملکتده قادینلره حریت ویرمکدن بحث اولنیور . کرچه مملکتمزده مشروطیت اعلان اولندی ؛ بونکله نائل حریتمی اولدق ظن ایدییورسکز ؟ حالبوکه سز یالکز اوزریکزدن مادی اولان استبدادی رفع ایده‌بیلدیکز . استبداد مادی هر وقت قوهٔ مادیه ایله رفع و ازاله ایدیله بیلیر . لکن بونکله انسانلر حر اولمش اولماز . اصل حریت جهل وتعصبك استبدادینی رفع وازاله ایله حاصل اولور . جاهل بر قومه سز ایستدیککز قدر حریت ویریکز ! او ینه شدتلی براسارت زنجیری آلتنده ایکله‌مکده‌در . استبداد مادی‌یی ازاله ایله ملتك ایشی نهایت بولمش دکلدر ، بلکه یکی باشلامشدر . چونکه اولجه موانع مادیه‌دن طولایی استبداد معنوی‌یی ازاله‌یه چالشمق ممکن اولمازدی . آنجق فداکار بر طاقم ذواتك همتیله بو مقصدك استحصالندن صکره چالشمق ایچون میدان اچلدی . عجبا او وقتدن بری ملت کندیسنی جهل وتعصبك استبدادندن قورتارمغه چالشدیمی ؟ ایشته دوشونیله‌جك مسئله بودر . سز ارکك ، قادین هرکسی ، اللهك امری ورسولنك سنتی اوزره تعلیم وتربیه ایدیکز ، اونلر شریعت مبجله‌نك کندیلرینه بخش ایتدیکی حقوقی اوکرنور وحسن استعمال ایدرلر . سز انسانلره « حریت » اساسنه مستند اولان بر شریعتدن دها زیاده حقوق‌بخش ایده‌مزسکز . زیرا هرحقك برنهایتی واردرکه بشقه‌سنك حقنی اخلال ایتمدکجه اونی تجاوز ممکن دکلدر . او حد داخلنده‌کی حقوقی ایسه شریعتمز تأمین ایلمشدر . بیلیکزکه بر حقك درجهٔ مرعیتی معلومیتیله متناسبدر ، معلوم اولمیان برحق موجودده دکلدر . سزیالکز قادینلره دکل ، حتی ارککلره حریت ویرمك ایسترمیسکز ؟ اونلره حق ووظیفه‌لرینی آکلادیکز ، یوقسه هر درلو مساعیکز عبثدر ومحکوم عقامتدر .

محمود اسعد

« قانون طبیعت تبدیل اولنه‌ماز »

طبعاً وفطرةً ضعیف اولان مخلوقات هیچ برزمان قوی اولامز . قادینلر خلقةً ضعیفدر ، بونلره نه‌قدر سوس ویریلورسه ویرلسون هیچ بر زمان ، هیچ بر مملکتده رجاله مساوی اوله‌مزلر . مساوی اولمق ایسترلرسه قانون طبیعته قارشی حرکت ایتمش اولدقلرندن طولایی کندیلری ایچون مضرتدن بشقه برشی تولید ایده‌مز . بوکون قادینلرك فطرةً ارککلره مساواتی دعوا ایده‌جك قدر احمق آدم دنیاده تصور اولنه‌مز . زیرابو ، عقلاً ، شرعاً ، فناً ، بداهةً وبوتون جهانده‌معاملةً دخی آشکار وظاهر اولدیغی جهتله بوبابده سوز ، وبله‌مك بیله‌فضله‌در . مع مافیه حق وحقیقت دشمانلرینه دائما شیطان معین اولدیغندن بعض ساده دلانك اغفال اولنه بیلمك احتماله مبنی بر قاچ سوز سویله‌مکه لزوم کورلمشدر .

برکره بزم اسلامیتده « الرجال قوّامون علی النساء » نص قاطعدر . صوکره بوکون دنیانك اك مدنی آوروپالیلرك هانکیسنك پارلمنتوسنده قادینلردن اعضا بولنیور ؟ هیچ بر مملکتده یوقدر . عجبا قادینلرینه مساوات ویرمشلر ظن ایتدیکمز اوروپالیلر نه‌ایچون قادینلرینه بو حقی ویرمیورلر ؟ نه ایچون نظارتلردن برموقع ویرمیورلر ؟ نه ایچون بیوك مؤسسهٔ مالیه‌لردن برنده اولسون اداره کندیلرینه تودیع اولنمیور ؟ اشته شوصورتله عریض وعمیق ملاحظه‌لر ایله بر چوق سؤال ایراد اولنورسه ، هپسنه یکانه جواب : ارکك درجه‌سنده عقل وتدبیره مالك اوله‌مامالریدر .

دکل ارککلر ایشنه‌قاریشمق ، بوتون دنیاده فعلاً قادینلردوغریدن

دوغری کندی وظیفه‌لرنده دخی ارککلرله رقابت ایده‌مه‌مشلردر. مثلا آشـجیلق بوتون دنیاده قادینلره منحصر اولمسی لازم ایکن، الی‌یومنا هذا بوتون جهانده آشجی اوسته‌لری ارککلردر .

بوکون‌قادینلرك کندی قیمتلرینی تقدیر وارککلره‌قارشی‌موقعلرینی تأمین ایچون کیندکلری البسـه‌لرینی دیکمك ، البسه‌لرك موده‌سنی دوشـونمك کندیلری ایچون اك مهم ودوغریدن دوغری کندیلرینـه عائد اولمق ایجاب ایدرکن ، ینه بونلری ارککلر اختراع ایدر، ارککلر دوشنورلر . قادین البسـه وشـابقه‌لرینه عائد ترزیلرك اك مهملری ارککلردر .

دهانجه بوکبی حقایق میدانده‌در و آوروپا عقلاسی طرفنـدن دخی تصدیق اولنمشدر . حتی بوتون کرهٔ ارض مدنیلرینك مسـلمی اولان روس مشاهیر ادباسندن قونت تولستوی دخی نسوانك رجاله مسـاوی اوله‌میه‌جغنی اك واضح براهین ایله شرح ایتمشدر .

بزده قادینلرك مساواتندن بحث ایتمکده اولنلر کاملاً دکل ایسه‌ده قسم اعظمی برطاقم عائله حیاتنـدن محروم سـفله کروهی‌در . بونلر اودرجه حیـاسز حریفلردرکه فعلاً تحت نکاحنده اولان کنـدی قادینلرینك قاتللریدر . بونلرك اك بـیـوك « مجتهد » لرندن یوزندن ملعنت آقار برینی پك یقیـنـدن بیلورم: حرمنی هفته‌ده برقاچ دفعه‌لر باستونلر ایله دوکدکدنماعدا ایام شـتاده صـغوق کونلرده قادینی تطلیق ایده‌رك‌براوطه‌یه قاپاتیر، کومور یاقدیرمادیغی کبی یمکنی دخی ویرمزدی، صغوقلر کچدکدن صوکره تکرار نکاح ایدر ، آلیردی . قاچ سـنه‌لر بوصورتله قادینی هرنوع حقوق انسانیه‌دن محروم ایده‌رك ، بر چوق طلاقلردن صوکره برآرالق کندی یاشـندن درت مثلی کوچك پاره‌سی چوقجه سورتوکك برینی بولور بولماز همان بیچاره قادینی‌سوقاغه آتمشدر. حتی کندیـسنك پك صمیمی احبابی دخی بومسئله‌دنطولایی کندیسـیله قطع علاقه ایتمشلردی . دیکر بربك افندی‌ده حرمنی ایکیزچوجق‌دنیایه کتوردیکی ایچون تطلیق ایتدی . بومساواتجیلردن یالکز بزه‌اسملرینه معلوم اونلردن بوکبی معامله‌لریله اوچ دورت طلاق برسنه ظرفنـده واقع اولمشدر .

شوحال لایقیله ملاحظه اولنورسه بومساواتجیلرك‌اساس مقصدلری بیچاره قادینلرك اوضعیتلرندن‌بالاستفاده ناموسلرینه قدر تجاوزدن بشقه برشی اولامیه‌جغنی آرتق سویله‌مکه حاجت بیله یوقدر .

بوصوك زمانلرده روسـیه تاتارلرنده بعض نسـوان اسلام مکاتب عالیه‌نی اکمال ایده‌رك کسب امتیاز ایتمشلر ایسه بونلرك یکونی‌ده اوتوز ملیون مسلمان ایچنده انجق ایکی اوچیوز قادیندن عبارت‌در. بونلرك‌ده برقاچ دانه‌سی تنصر ، برقاچ دانه‌سی‌ده سـؤ اخلاق ایله مدنیتنه ختـام ویرمشدر . بونلرك ایچ یوزینی تمامیله بیلیورز ، ایلرده ایجاب‌ایدرسه شرح وبیان‌ده ایدرز .

اهل انصاف ایچون آوروپا مدنیتنك قادینلره بخش ایتدیکی سوء نتیجه‌یی ملاحظه‌ایتمك ایچون بوتون آوروپا بلاد متمدنه‌سنده‌سوقاقلرده سورونمکده اولان عموما (Brastituée) نامیله معروف مغدورقادینلرك یالکز شوطاشیدقلری عنوانی ملاحظه ایتمك کافیدر . اك بیوك عائله‌لره منسـوب اولوب ، ارککلرك ظلمی نتیجه‌سی اوله‌رق بونامی طاشیمایه مجبور اولمش بیکلرجه قادین اك متمدن ملتلر ایچنده موجوددر. مدنی اوروپالیلر یالدیزلی کلمه‌لر ایله حیواناتك حقوقنی حمایه جمعیتلری یاپارلر، فقط همجنسلری اولان بوبیچاره‌لره مرحمت شویله دورسون اك شنیع تحقیرلردن کیری قالمزلر .

بوخصوصده پك بیوك آدملر طرفندن غایت مهم اثرلر یازلمش‌ایکن آوروپا اقوام متمدنه‌سنه قطعیاً تأثیر ایتمه‌مشدر .

شوحالده بزم سرسریلرك سوزلرینه قطعیاً سمع اعتبار ایتمه‌مك‌لازم ایکن بعض بدطینت سفیله‌لر سفاهت واخلاقسزلقده کوکاره قدر یلتنمك ایسترلر .

عبدالرشید ابراهیم

محترم سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی هیئت تحریریه‌سی ارکانه کرامنه

تستر حقنده فاطمه زهرا خانم افندی طرفندن‌یازیلوب‌سبیل‌الرشادك ٢٧٨ نومرولو نسخه‌سنه درج ایدیلان مکتوب مهمی اوقودم . سبیل‌الرشاد کبی معتبر ومحترم برجریدهٔ اسلامیه صحیفه‌لرنده اسملرینی‌یاد‌ایتمکی پك بیوك ذل عد ایتدیکم برطاقم هذیاننامه‌لرله شوصوك کونلرده تستر حقنده صاووردقلری ترهاته قارشو همشیره‌لرمدن بری طرفندن یازلمش برمدافعه‌یه تصـادف ایده‌مه‌مکلکم بنی جداً محزون ایدر طوروردی . فاطمه‌زهراخانم افندینك مکتوبلری حمداولسون‌بوحزنمی ازاله ایتدی. یالکز بونکله قالمیوب مشارالیهانك بوبابده اظهار بیورمش اولدقلری ، حسیات دیانتپروری بنی کندیلرینه‌عن‌صمیم عرض تشکره‌وبووسیله‌ایله دین مبین‌اسلامك بزمسلمان قادینلرحقنده پك بیوك برنعمتی‌دیمك‌اولان تسـتر امر مهمی‌حقنده عقلمك ایردیکی ،دیلمك دونه‌بیلدیکی قدر بیـان افکار ومطالعه‌یه سوق‌ایلدی . قلت بضاعه‌م حسبیله بومکتوبمده‌تصادف ایدیله‌جك اولان خطیاتمك حسن نیتمه باغشلانه‌جغندن امید وارم.

تسـتر علیهنه شمدی‌یه قدر یورودیلان شـکایات باشلیجه شـو اوچ ماده‌ده خلاصه ایدیله‌بیلور : تستر قادینلرك احراز کمالات ایلملرینه مانع ایمش، کندیلرینی ارککلرك اسیری قیلارمش، اجتماعی واخلاقی حقوقندن محروم ایدرمش ، ایشته بوکبی‌مدعیات هیـچ شبهه ایتمامیلی‌که دیانت‌جلیلهٔ اسلامیه‌نك حقایقنه ، مخدرات اسلامیه‌نك موقع حقوقی واجتماعیلرینه واقف‌اولمیان، دهاطوغریسی اسلامیتله علاقه‌سی بولنمیان‌برطاقم‌سبکمغزانك اثر مطالعه وجهللریدر . عاجزه‌کز تستره تمامیله رعایتکاراولدیغم حالده تحصیل علم ومعرفته دوام وبرچوق ارکك معلملرك رحلهٔ تدریسـلرنده استفاضه ایدیـیورم. اکتساب کمالات‌یولنده‌تستردن هیـچ بروقت‌مشکلات کورمدم وکورمیه‌جکمه‌ده‌مطمئنم . دینمزك بزلره امرایتدیکی‌تسترك‌تأمین ایتمش اولدیغی اجتماعی واخلاقی فوائددن بوراده اوزون اوزادی‌یه‌بحث ایتمیه‌جکم . بوبابده پك چوق آثار عالیه وجوده کتیرلدی . جناب حق مؤلفلرندن راضی اولسون . تستر جدی تربیهٔ اسلامیه کورمش برعائله

ایچنده یتیشه‌ن هرمسلمه قادین ایچون پك بیوك برشرفدر . تسترکیفیتی مخدرات اسلامیه‌نظرنده برخصلت ممدوحه اولوب بونی استکمال‌ایدنلر بین‌الاقران تمایز ایدرلر . انسانیته واخلاقه خادم پك مهم برقید اولان تستر قادینلرك عفت وعصمتلرینك یگانه ضامنیدر . عجبا تسترك هانکی ماده‌سی قادینلرك اسباب‌حریت وسعادتنی ساب ایتمش ؟ اسلام‌قادینلرینه بخش اولنمق ایسته‌نیلان حریت هرهانکی بردین ومذهبه منسوب عقل سلیم صاحبی قادینلرك بولنمقدن تحاشی ایده‌جکلری برطاقم عمومی‌محللره کیروب چیقه‌بیلملری ، ارککارله قول قوله گزملری ایسه بز خالص مسلمان قادینلری بزم ایچون نامتناهی مضرات وفلاکت‌تولید ایده‌جك اولان بویله مطلق‌برحریتی ایستمك شویله طورسون بونی خاطرمزدن بیله کچیرمیز . قادینلرك تعالیسندن مقصد صوك زمانلرده کورولدیکی اوزره غایت عجیب لباسلره بورونمش برطاقم خانملرك تروتووارلرده مسیره‌لرده عرض اندام ایتملری ، ایستدکلری کیمسه‌لرله بی‌محابا اختلاط وصحبت ایده‌بیلملری ایسه بزلر بویولده تعالیدن دخی برحظ طویمامقله اعلان مباهات ایدرز . بویله ترقی وتعالیدن مجانبتی وجیبه بیلیرز .

ارککلرك تحت اسارتنده یشامق بحثنه کلنجه بوادعا دخی‌سائرلری کبی باطلدر . دین‌جلیل اسلامك احکام وحقایقنه واقف برمسلمان بدر ویا زوج قرینه‌ویازوجه‌سنه هیچ بروقت اسیر معامله‌سی یاپه‌من.چونکه انکار قبول ایتمز برحقیقتدرکه قادینلرك‌حریت مشروعه‌لرینی غصب ایتمك ، بناءً علیه بونلری بحق اوقویوب یازمقدن منع ایتمك‌،ارککلر ایچون ، یالکز ارککلرایچون دکل ، حتی‌هیئت اجتماعیه ایچون پك بیوك فنالقلر تولید ایده‌بیلور . قانون فطرتك قادینلره تخصیص ایلدیکی خصوصات بیتیه‌نك حقیله‌ایفاسی قادینلرك علم‌ومعرفتدن حصه‌یاب اولملرینه‌متوقفدر. نعمت معارفدن متنعم اولان‌برقادین امور بیتیه‌سنی کماهی حقها ایفا ایدر. وآنجق بوصورتله زوج وزوجه عائله حیاتی لذائذندن وایه مند اولور. شریعت اسلامیه‌نك احکام منیفه‌سنی تدقیق ایدنلر کورورلرکه اسلامده قادینلر علم ومعرفتدن منع اولنمق شویله طورسون ، صاحب شریعت افندمز بز قادینلری تحصیل کمالاته شدتله تشویق بیورمشدر . نته‌کیم مسلمان قادینلرینك حلقهٔ تدریسنده استفاضه ایتمش پك چوق ارککلر صاییله‌بیلور ، بوبرحقیقت تاریخیه‌درکه اصلا انکار ایدیله‌من .

مخدرات اسلامیه‌نك علم وعرفان‌جهتیله پك‌دون برسویه‌ده قالدقلرینی کوروب طوغریدن‌طوغری‌یه تستر علیهنه یورومکدن ایسه بونك‌اسباب وعواملنی آرامق ، تسترك حکمت ومشروعیتنی تدقیق ایتمك وقادینلرك تربیهٔ اسلامیه قانون حقیقیسی مقتضیاتنه کوره تهذیبنه چالیشمق دها منصفانه حرکت اولمزمی ؟ تستر برطاقم افکار باطله اصحابنك‌دیدکلری کبی قادینلرك اکتساب کمالات ایتملرینه مانع اولسه‌یدی ، تسترك حقیله اجرای احکام ایلدیکی صدراسلامده ، حتی دها صوکره‌لری یوزلرجه فاضلات نسا یتشیرمی ایدی ! تاریخ اوقویانلرجه تسلیم اولنمق کرکدرکه میلاد عیسی‌دن همان آلتی عصر اول‌تشکل ایتمش وصوکره‌لری‌بیویه‌رك

مدنیتك غایهٔ کمالنه واصل‌اولمش اولان روما حکومت معظمه‌سنك‌شوکت وسطوتنی جهانه طانتدیردیغی، عالمی زیر حاکمیتنه آلدیغی آوانده روما قادینلری تستره تمامیله رعایت ایدرلردی . شونی دیمك ایستیورمکه قادینلرك‌مستور اولدقلری برزمانده‌روماليلر هرخصوصده‌کی ترقی‌وتکامل ایتدیلر . ینه بوروماليلر دکلیدرکه قادینلرینی سوقاغه چیقارمغه، محافل ومجالس عیش وعشرتده بولندیرمغه باشلاینجه درچار انحطاط وانقراض اولدیلر . اومعظم حکومت ارککلرك . اوت قادینلری یولدن‌چیقاران ارککلرك بویله مآلاتسز حرکتلری یوزندن قعر فنایه یووارلانوب کیتدی .

مستوریتك زوالیله هیئت اجتماعیه‌مز ایچون تولد ایده‌جك‌مضراتی بوراده بربر صایمغه حاجت کورمیورم . بووادیده یازلمش نیجه آثار واردرکه بزلری مدافعه زعم باطلنده بولنان برطاقم سفسطه‌جیلر آثار مذکوره‌دن هیچ اولمزسه برینی مطالعه کلفتنه قاتلانسه‌لر اوامراض اجتماعیه‌نك نه‌لردن عبارت اولدیغنی کورورلرده افکار سقیمه‌لرندن‌فارغ وطریق مستقیمه سالك اولورلر .

ذاتاً انتسابیله مفتخر بولندیغمز دین مبینك‌ده حقایق میداندەدر . تستر ماده‌سنده‌کی محاسن وفوائدی کورمك پك چوق درایت ورویته متوقف دکلدر . فقط نه‌چاره‌که قابلری قرارمش ، کوزلرینه عمی‌طاری اولمش ارباب‌ضلالت لب حقیقتی‌ادراك ایده‌میه‌رك‌نظرلرینی‌دائما‌ظاهرده‌کی قشره عطف ایده‌کلمشلردر .

شومکتوبی یازمقدن مقصد اصلی نسائیون نامی آلتنده سیوریلان مفسدلرله مخاطبه ومناقشه‌یه تنزل دکل، آنلرك تلقیننه یلتندکلری‌هذیانلره قارشو ملیونلرجه اوز همشیره‌لرمله برلکده نفرت ولعنتلر یاغدیرمقله برابر آنلرك‌جرأتلری آرتق طاقتفرسا برحاله کلدیکنی سویلمك وبوکبی نشریات مفسدتکارانه‌نك ارباب عفت وناموسك حسیات دینیه‌لرینی خیلیدن خیلی رنجیده ایتمکده‌اولدیغنی کبی شوصوك کونلرده مقام‌خلافت معظمه‌یه ارتباط دینیلرینی هروسیله ایله اظهار وتأییددن خالی قالمیان عالم اسلام اوزرنده پك بیوك برسوء تأثیر حصوله کتیره‌بیله‌جکنی‌حکومتمزك نظر دقت واهمیتنه عرض ایلمك واشبو احوال غیر لایقه‌یه نهایت ویره‌جك تدابیرقطعیه اتخاذینی رجا ایتمکدر.والسلام‌علی‌من‌اتبع‌الهدی.

قارئه‌لرکزدن

ملیحه نکار

«سبیل‌الرشاد» جریدهٔ‌اسلامیه‌سی‌وساطتیله

مصرلی‌فاضل محترم فرید وجدی افندی حضرتلرینه

(صراط مستقیم ـ سبیل‌الرشاد) ك مندرجاتی آره‌سنده کوریلان تستر نسوانه دائرمقالات‌مخصوصه‌لریله‌اخیراً محمدعاکف‌بك‌افندی‌طرفندن ترکجه‌یه‌ترجمه‌ایدیلان (مسلمان قادینی) نام اثر حکیمانه‌لرینی اوقودم . بوبابده واقع اولان همم علویهٔ دیانتپرورلرینه ازدل وجان عرض منت

وشكرانيت ايلرم . الله ذوالجلال حضرتلری سزدن خشنود اولسون سزك كبی فاضل، غيور وحميتمندان اسلامك وجودلرنی اكسيك ايتمسون آمين .

معلوم فضيلتلريدركه برزمان (دين) شمديده (تستر مانع ترقيدر) ادعای سقيمنده بولنانلرك جمله‌سی ارككلردر . بونلر (ترقئ نسوان) پرده‌سی آلتنده اوينامق ايستدكلری ملعبهٔ فاسده‌يی ارباب عرفان وايمان چوقدنبری كشف ايلمشدر. شايان تأسفدركه برطاقم غافله همشيره‌لرمز، قيزلرمز ، حتی والده‌لرمز بيله بوزمرهٔ فاسده‌نك تلقينات وتشويقات مضره‌لرينه الدانه‌رق شخصلرينه قارشو حامئ مشفق نظريله باقمقده وافكار باطله‌لرينی برآن اول موقع اجرايه قويمق ايچون متمادياً چالشمقده‌درلر. مساعده كزله شوراجقده برازانلرله حسبحال ايده‌جكم[١]

ای غافله همشيره‌وقيزلرمز ! حمايتنه صيغنديغكز ، دلالتنه كوكند يككز اوتجدد پرور اركلرك دوشونجه‌سی بزم ترقی وتعاليمز ايچون دكلدر . بالعكس حظوظات نفسانيه‌لرينك توسيع وسربستی‌سی مقصديله نسوان غربيه‌يی تقليداً يوزمزدن نقابی (ربم كوسترميه) تعبير حقيقتله حجابی قالديردقدن صوكره بزی قوللرينه طاقه‌رق پياسه موقعلرنده كزمك ، بيراخانه وسفاهت خانه‌لرده اوطوروب مشتركاً عشرت ايتمك ، هرمحلده ايستدكلری قادينله بولوشوب سربستجه كوروشمك والحاصل بزی وكنديلرينی بويله‌جه عالمه تشهير ورسوا ايلمكله شرف اسلاميه ومزيت نسوانيه‌مزی پايمال ايتمكدن بشقه برنتيجه ويرميه‌جكنی تفكر ايتملی‌يز . بركره انصاف ايدرك دوشونكز . بزم محافظهٔ عفتمز، سلامت وسعادتمز تستر ومحرميتك رفعيله‌می، يوقسه بقاسيله‌می قائمدر؟ بزلركه اركلردن زياده صاحبهٔ غروز . كرك جسمانی وكرك روحانی اولسون جملهٔ آماللمز سولمك ايله برابر قيمت شخصيه‌مزك دائما يوكسلمسی دكلميدر ؟ شوحالده تسترله حجابی قالديره‌جق اولورايسه‌ك اركلرك نظرنده عجبانه مزيتمز قالور ؟ معهذا بومجنونانه واطاعت شكنانه حركاتمزله خالق اعظم [جل جلاله] ورسول اكرم [صلعم] افندمز حضرتلرينی كوجندرمش وروح پيغمبری اينجتمش اولمازمی‌يز؟ تستر نه‌دن مانع ترقيمز اولسون ؟ مستوريت بزم المزی ديلزی باغليورمی ؟ قادينلردن يتيشان بونجه عالمه ، محرره ، معلمه ، اشجی، ديكشجی ، نساج وسائره يوقمی‌در ؟ بونكله برابر بزم احتياجمز انجق وظائف نسوانيه‌يه متعلق اموربيتيه‌ايله اوامر دينيه وچوجقلرمزك تربيهٔ شخصيه ومعنويه‌لرينه دائر معلوماتی تحصيلدن عبارتدر . بالفرض اركلره عائد صنايع وعلوم متنوعه‌يی اوكره‌نوب خارجاً مشغول اولور ايسه‌ك اوده بولنان چوجقلره ؛ اختيار پدر و والده‌لرمزه ويا خسته‌لرمزه كيملر باقه‌جق ؟ يمك پشورمك ، چماشور ييقامق ، نظافت وطهارت كبی خدمات مهمه وضروريه‌يی كديلرمی ايفا ايده‌جكدر؟ بزم ايچون الزم اولان (آنالق) وظيفه‌سنی اوكرنمكدر. يوقسه (دمياطه پرنجه كيدركن اوده‌كی بلغوردن اولدق) فهواسنجه اووقاتلق ، مهندسلك ، طياره‌جيلك وامثالی كبی نسويتمزله اصلا مناسبتی اولميان علوم وفنون زائده‌يی تحصيل وتطبيقه قيام ايدر ايسه‌ك بالاخره نادم ومتضرر اولورز . همده بوكبی ، ايشلری اركلرله برابر ياپمق ايجاب ايدركه محذوريتی سببيله شرعاً وعقلاً غير جائزدر . خلاصهٔ كلام (سوريدن آيريلان قيونی قورت قاپار) فهواسنجه بز شريعت جليله‌نك دائرهٔ احكامندن اوزاقلاشدقجه عاقبت پنجهٔ سفالت ومصيبته كرفتار اولورز . بناءً عليه دارينده رهبر سعادتمز ، (قادينلر دنياسی) دكل ، انجق قانون الهيدر . مثال انتباه اولمق اوزره راشد عينتابی‌نك شو (قيام شرعله قائم بنای دولت ودين . كتابسز پاشايان انقلابسز يشاماز) بيتنی نقلاً ختم مقال ايلرم . قارئه‌لركزدن

ف . لطفيه

[١] اوامر شرعيه‌يه حرمت وتستره رعايت ايليان نسوان محترمه مستثنادر.

تنقيد وتقريض

حيات حضرت محمد « صلعم » مؤلفی « لطف الله احمدك » ماهيتی !

« حيات حضرت محمد » كتابنك محرری كيمدر ؟ بوندن تقريباً ايكی اوچ آی اول فرانسزجه Vie de mahomet تعبيرينك مقابلی اولمق اوزره « حيات محمد » عنوان غريبی آلتنده جزء جزء براثر انتشار ايتمكه وغزته‌لرده ستون ستون اعلانلر وعجيب عجيب رقلاملرله مدح وثنا ايدلمكه باشلادی . كونلر كچدكجه جزءلر بربرينی تعقيب ايدييور ، رقلاملر توالی ايليوردی . شوقدركه اويله ناشنيده برتعبير ايله سير جليلهٔ محمديه‌يه دائر بركتابك نشر ايدلمسی اهل اسلامدن برطاقم ذواتك نظر دقتنی جلب ايتمكدن خالی قالمدی . كرچه اثرك ناشری عنوانك انتخابنده خطا ايتديكنی اكلايه‌رق بر « حضرت » كلمه‌سی علاوه‌سيله ايلك خطاسنی تصحيح ايتدی ؛ لكن مؤلف اولمق اوزره كوستريلن اسمدن وبحثلرده فرنك مقلدلكنی ستر ايده‌مين بعض احوالدن ينه ارباب تدقيق قوشقولانمقده دوام ايتدی . كرك نفس اثرده وكرك غزته‌لرك صحيفه صحيفه اعلانلرنده اتخاذ ايديلن بالاپروازانه لساندن ، اويوكسكدن آتمه‌لردن هركس عجبا بواثرك محرری اولان « لطف الله احمد » كيمدر ؟ ديه يكديكرندن صورمغه وحتی فضل وكمالندن استفاده ايچون زيارتيله مشرف اولمق ارزوسنه دوشمكه باشلادی . لكن بويولده تحری‌يه قالقيشانلرك هپ مساعيسی بوشه چيقدی ، شريعت اسلاميه‌دن اويله آمرانه وحاكمانه برصورتده بحث ايدن تحريرمعظم ايله ملاقات شرفنه نائل اولاماديلر ، شوقدركه رقلاملرك پارلاقلغی مشتريلری جلب ايدييوردی . برطبع اولمادی ، ايكنجی طبع انی تعقيب ايتدی والحاصل محرر تخمينك فوقنده موفقيته نائل اولدی . فقط ينه ارباب تدقيق بومحرر عالی تحريرك كيم اولديغنی بيلمك آرزوسنده دوام ايتديلر . آنلرك بوآرزوسی پك مشروع ايدی ؛ چونكه معروف اولان قاعده‌نك اصلی كبی عكس اولان « لاتنظر الی ماقال وانظر الی من قال » قاعده‌سی‌ده طوغريدر .

یالکز سویلنیلن سوزلره باقالی ، عجبا بونی سویله‌ین کیمدر ؟ بو جهتی‌ده تدقیق ایتمه‌لیدر . چونکه بزبیلیورزکه افریقاده ودیکر بعض ممالك اسلامیه‌ده خرستیان میسیونرلری آثار اسلامیه‌یی وحتی قرآن کریمی طبع ایتدیروب مجاناً توزیع ایلمکده‌درلر . البته بوندن غیر اسلامی برمقصدلری اوله‌جغی درکار دکلمی ؟ بومسئله‌ده دخی « لطف‌الله احمد » نامیله کتاب یازان وصورت افاده‌سی صاغلام بر آیاق قابی اولمدیغنه دلالت ایدن ذاتك اویله دین اسلامه دائر اثر نشر ایتمسنده البته برمقصدی اولمق لازم کلور ایدی .

ایشته ارباب تدقیقك بوقوشقولانمسی اهل اسلام بیننده برتیقظ وانتباه حصوله کتوردی . طاهرالمولوی حضرتلری کبی برطاقم ذواتی‌تنقیداته‌سوق ایلدی.

شمدی بزهرکس مراقدن قورتارمق ایچون خبر ویره‌لم‌که بو محرر محریرك ، نه‌دیانتله ونه دینسز لکله هیچ برعلاقه‌سی یوقدر . آنك یکانه املی حکمران عالم اولان اقچه‌در . بوذات اقچه ایچون هرشیئی ارتکاب ایدر ، ایجاب ایدرسه متدین کورینور ، لازم کلورسه دینسز اولور ؛ کرك دور سابقده وکرك دور لاحقده بوپرنسیبدن ذره قدر انحراف ایتمه‌مشدر [۱] . دور سابقده جزئی برمعاش ایله بر نظارتك دوامسز برکاتبجکزی ایکن معشوق خاصی الده‌ایتمك ایچون زمانك موداسی اولان هردرلو وسائطه ! ! مراجعت ایتمش وبومقصدایله باش اورمادق طاش براقامشدر. مشروطیتدن صکره احوال ممدوحهٔ سابقه‌سنه بناءً آرده‌ده برکره ایکی اوچ یوز غروش معاشی آلمق ایچون اوغرادیغی دائره‌نك قپوسی کندیسنه سد ایدلمشدر . آنك تحمل ناپذیر اولان احوالی عائله‌سنك قپوسی بیله یوزینه قارشی سد ایتدیرمشدر .

بز هیچ کیمسه‌نك احوال خصوصیه وشخصیه‌سیله مشغول‌اولمایز وبویله‌شخصیات اوغراشانلری‌تقبیح ایدرز . فقط دین قرنداشلریمزی ارباب ضلالك اغواآتندن تحذیر ایتمکی‌ده وجیبه‌دن بیلیرز ، ایشته بوسببه بناءً دیرزکه بوذات محترم رسمی وخصوصی هردرلو قاپولرك کندینه قارشو مسدودیتنی کورنجه باشقه چاره‌لر تحریسنه قالقشدی . زمانی دینسزلکه مساعد فض ویده‌رك « سومك » یولنی کوسترن بر عار وناموسی مخل ، ملعنتکارانه براثر نشر ایتدی .

لکن برطرفدن ارباب حمیت ودیانتك غزته ستونلرنده‌لوم وتقبیحنه هدف اولدیغنی ودیکر طرفدن قارشوسنده متیقظ برحکومتك درحال دمیر پنجه ایله کندی بیلکنی شکست ایتدیکنی وبی ادبانه اثرینی منع ایلدیکنی کوردی . بویله براسلام مملکتنده دینسزلك واخلاقسزلغك رواج‌بوله‌میه‌جغنی اکلایه‌رق برمدت کمینکاهنه چکلدی

بودفعه مطلب اعلاسی اولان اقچه‌یه نائلیت ایچون دیانت پرده‌سنه برونمك دها امین برطریق اوله‌جغنی دوشوندی ، کندینه قارشو مدافعه ایتمیه‌جك ناموسکار برذاتك رغبت عامه‌یه مظهر اولان براثر دیانتکارانه‌سنی انتحال‌ایدر و اکا فرنك کسوه‌سی کیدیررسه الکسدیرمه بریول طوتمش اوله‌جغنی اکلادی ، بوصورتله اثرینی هرکسه اوقوتدیره‌جغنه هیچ شبهه ایتمیوردی ، ارباب مطالعه‌دن برقسمی بحثلرك اساسنه ، دیکر برقسمی شکلنه رغبت ایده‌جك ایدی . بونك ایچون محمود اسعد افندی حضرتلرینك « تاریخ‌دین‌اسلام» نامیله‌معروفیت‌کسب ایتمش‌اولان اثرینی‌انتخاب‌ایتدی. دها کتابك‌برنجی صحیفه‌سنده‌مراجعت ایدیلان مأخذلر » عنوانی آلتنده « قسطلانی » یه‌قدر کوستریلان اثرلر بوکتابك « تاریخ دین اسلام » بررقیب تشکیل ایده‌جکنه دلالت ایدییوردی . بزقطعیاً امینزکه بواثرلرك بعضیلرینی حضرت منتحل کتابجی دکانلرنده‌بیله کورمه‌مشدر . اثرك ۳۳نجی صحیفه سنده «منبعلر» عنوانلی بحث ایسه بیچاره « تاریخ دین اسلام » ك بك‌غدارانه براتحاله معروض اولدیغنه هیچ شبهه براقمایوردی . بوبحثك مجرد محمود اسعد افندی‌حضرتلری‌طرفندن ترتیب‌ایدلمش اولدیغنه‌بزاوقدرقانعزکه‌بونك‌عیناً دیکر هرهانکی براثرده بولندیغنی اثبات‌ایدنه یوزلیرا مکافات ویریرز .

حتی اوتوز دردنجی صحیفه‌نك صوك فقره‌سنده « مسعود » شکلنده مندرج بولنان اسم « مسعوی » اولمق لازم کلور ایکن « تاریخ دین اسلام » ك‌طبعنده سهواً «یا» نك سقوطنه بیله منتحل مطلع اوله‌مامشدر آندن صکره بحثلرك یرلرینی دکشدیره‌رك ، عباره‌لرینی سومك یولی‌نك شیوه‌وکتابتنه‌تطبیق‌ایلیه‌رك : هامشده‌کی بحثی‌کتابك‌داخلنه‌وداخلنده‌کنی هامشنه آله‌رق بعض یرلرینی تفصیل بعضیلرینی‌ده تلخیص ایده‌رك اثری همان سراپا انتحال ایلمشدر . انتحالی پك واضح کوسترن بحثلردن بری‌ده ۲۸۳ نجی صحیفه‌دن باشلایان معراج بحثیدرکه بوبحثی محموداسعد افندی‌حضرتلری‌مختلف آثاردن‌جمع‌وتألیف صورتیله‌میدانه کتورمشدر. بزم حضرت منتحل ایسه کندی طرفندن تألیف ایدلمش صورتده کوسترمکدن چکینمه‌مشدر . کتابك بعض بحثلرنده « فاضل محترم‌محمود اسعد افندی » دیه رشوت کلامیه اعطاسنی‌ده اونوتمامشدر .

انجق انتحالی یکنظرده بالی‌اولمه‌مق ایچون خارجدن بعض علاوات اجرا وبوصره‌ده فرنك کتابلرندن‌ده اقتباس ایتمشدر . ایشته بعض منتقدلرك انتقادینی دعوت ایدن شوفرنك مقتبساتیدر .

ناموسلی بر آدم اون سنه عمر صرف ایتمش، هرجمله‌سنی برکتابدن، هرکلمه‌سنی برقاموسدن طوپلایه‌رق براثر میدانه کتورمش، آنی تبدیل وتغییر ایدرك کندینه نسبت ایتمك‌عادتا اونك اون سنه‌لك عمرینی هدر ایلمك دیمکدر . بو موافق انصاف اولورمی ؟ دیه بر شیئی خاطریکزه کتورمه‌یکز . بویله آقچه قوللرنده دیانت ، انصاف دینان شی بولنورمی ؟ اونلر بویله‌لکله عالمك کوزینی بویایه‌رق بر قاچ غروشکزی جیبلرینه نقل ایده‌بیلیرسه یکانه امللرینه نائل اولمش اولورلر . بز هیچ شبهه ایتمیزکه اکر « تاریخ دین‌اسلام » ی تغییرایتمیه‌رك هرهانکی بر طابع عیناً باصدیرمش اولسه ایدی ، مغایرت قانونیه‌سیله برابرمحمود اسعدافندی حضرتلری‌راضی‌وبلکه ممنون‌اولوردی؛ چونکه آنك تألیفد

[۱] فرانسزلرك جزوئیتلر حقنده شومألده برضرب مثلی واردر : اونلر نائل اولمق ایچون هر شی یاپارلر ، حتی ایجاب ایدرسه ایولك یاپارلر .

حصراً مقصدی اولان ارباب مطالعه‌نك استفاده‌سی بوصورتله دها زیاده حصوله کلوردی و ایچنده یاکلش مقتبسات داخل اولمازدی. استخبار یمزه نظراً ارتحال نبوی بحثنه‌قدر نشر ایدلمش اولان «تاریخ دین اسلام»ك خلفای راشدین دوری دخی حاضرلنمش اولوب دردست طبع ایکن مطبوع اولان اقسامنك بویله ونهب وغارت ایدلمسی مؤلفنك جسارتنی کسر ایدرك طبعندن شمدیلك صرف نظر ایتدیرمشدر .

اخوان دین ! کوریبورسکزیا ! سزی اغفال ایچون ارباب ضلال نه‌درلو تدابیره توسل ایدییورلر . کاه دینسز اوله‌رق سومك یولنی کوستریورلر ؛ کاه متدین قیافتنه کیره‌رك «حیات حضرت محمد» عنوان مبجلی آلتنه کیزلنیورلر . سز ؛ اویله دین خصوصنده اجرا ایدیلن ره‌قلاملره باقمایکز ؛ طانیمادیکز آدملرك تشویقاتنه قاپیلمایکز . مملکتمزده فضل وکمال ودیانت واخلاق ایله معروف اولان ذواتدن غیریسنه منسوب بر اثر الیکزه کچدیکنده اربابندن تحقیق ایتمدکجه مندرجاتنه اعتماد ایتمه‌یکز . سزه نیجه اثرلر کوستر بیلیورزکه بر مسلم نامی آلتنده نشر ایدلدیکی حالده کفریات تلقین ایدییور . «مدافعه» لر محرر محترمی تکرار نشریاتنه باشلانجه بویولده نظر دقتکزی جالب نیجه احواله مطلع اوله‌جقسکز . بزجه سومك یوللرینی کوسترن پاچاورالری حکومتك منع ایتممسی بیله اوقدر حائز اهمیت دکلدی . چونکه بونلرك خباثتی یکنظرده مشهود اولدیغندن ارباب ناموس النه آلمقدن تحاشی ایدر «الخبیثات للخبیثین والخبیثون للخبیثات» قول کریمی موجبنجه اوکا انجق محرریله هم حال اولانلر رغبت ایدرلر . ومنع ایدلسه‌ده آنلر آرار بولورلر . اصل «لطف الله احمد» کبی اسلام اسمیله اسلامیته دائر آل آلتندن کتاب نشر ایدن ارباب ضلالك نشریاتنی منع ایتمه‌لیدر . چونکه بونلرك نشریاتی عادتا تدریجاً تأثیرینی اجرا ایدن زهرناك شربتلره بکزر .

***

حیات حضرت محمد « صلعم » حقنده تقیدات

مابعد

« حیره‌ده ایلك عرب حکمداری اولان (مالك بن فهم بن علم بن دوس بن عدثان بن عبداه وهزان بن کعب بن الحارث بن کعب بن مالك بن نصر بن الازد) ایدی‌که منسوب الیهی بولوندیغی (ازد) ده (کهلان بن سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان) اولادندن ایدی.

بوحکومت ، ایرانك طوائف ملوکی ، یعنی (اشکانیان) دورنده تأسس ایتمشدی .

(مالك)دن صوکرا (عمر و بن فهم) اوندن صوکراده (جذیمة بن مالك) سریر حکومته کچدی . جذیمه‌ده (برص) علتی اولدیغندن (جذیمة الابرش) دیرلردی .

جذیمه‌نك (رقاش) نامنده بر همشیره‌سی و (بنی ایاد) دن (عدی بن نصر بن ربیعه) اسمنده برندیمی واردی. بونلرك ایکیسی‌ده کنج اولدقلرندن سه‌ویشمشلر وازدواجلری ایچین جذیمه‌دن مساعده ایسته‌مه‌یه قرار ویرمشلردی. عدی ، برکیجه جذیمه‌نك شراب مجلسنده بویله براستر حامده بولوندی. اوده سرخوشلقله جواب موافقت ویردی . عدی ، رخصتی آلدیغی کبی زفافی اجرا ایتدی .

صباحلین عقلی باشنه کلن جذیمه، وقعه‌یی خبر آلینجه فناحالده حدتلندی. عدی‌ده حکمدارك غضبندن قورقوب قاچدی . صوکرا بولدوروب اولدوردیکی‌ده مرویدر .

کبه‌قالان رقاش ، برارکك چوجوق دوغوردی وکندیسنه (عمرو بن عدی) اسمنی ویردی. صوکرا جزیمه‌ده بوچوجوغی اولادلق اتخاذ ایله‌دی. بر آرالق نوزاد ، غائب اولدی . جنلر قاپمشدی ! دەنیرکن (مالك) و (عقیل) آدلی ایکی آدم ، اونی بولوب کتیردی .

جذیمه ، پك ممنون اولدی ومکافاة نه‌ایسته‌دکارینی صوردی . اونلرده اولونجه‌یه‌قدر ندیملکده استخداملرینی طلب ایله‌دیلر. مطلوبلری اسعاف ایدیلدی وبربرندن آیرلمایان صادق دوستلر حقنده ایراد اولونمق اوزره (کندمانی جذیمة) مثلی قالدی .

جذیمه‌نك زمان حکومتنده (عمرو بن الضرب [۲] بن حسان العمليق) نامنده بری ؛ جزیرهٔ مابین النهرینی وفراتك یوقاری طرفلریله شام جهتلرینی تسخیر ایله‌مش ، جذیمه ایله‌ده آرالرنده محاربات عدیده وقوع بولمشدی .

نهایت جذیمه ، غلبه ایده‌رك عمرو بن الفربی اولدوردی . مقتولك (نائله) آدلی و ـ صاچلرینك چوقلغی مناسبتیله ـ « زباء » لقبلی بولونان قیزی ، باباسنك جانشینی اولوب حیله ایله جذیمه‌یی جلب ایده‌رك پدرینك انتقامنی آلمق اوزره قتل ایتدیردی .

جذیمه ، قتل ایدیلنجه یرینه همشیره زاده‌سی « عمرو بن عدی » کچدی که «لخم بن عدی عمرو بن سبا» اولادندن ایدی. بوده دایسنك انتقامنی آلمق ایچین اونك کوله‌سی « قصیر » بورننی یاردیروب قامچی ایله دوکدوردکدن صوکرا قوغدی . قصیر ، مجروح ومضروب اولارق (زبا) یه التجا ایتدی ورؤی قبول کوروب آلدیغی مساعده وسرمایه ایله تجارته باشلادی . کونك برنده بیك دوه‌دن مرکب بر کاروانله کلدی . دوه‌لرك اوزرنده‌کی صندوقلر ایندیریلوب قاپاقلری آچیلنجه بهرندن بر جنکاور فیرلادی . بونلر ، زبانك قلعه‌سنی ضبط ایله کندیسنی قتل ایله‌دیلر . بوصورتله جذیمه‌نك انتقامی آلینمش اولدی . زبانك تسمم صورتیله انتحار ایله‌دیکی‌ده مرویدر .

عمر و بن عدی ، اوزون بر مدت حکمدارلق ایتدی . وفاتنده اوغلی (امرئ القیس) جانشینی اولدی . مؤخراً بونك اوغلی (عمر و) مسند حکومته کچدی . عربلرك (ذوالاکتاف) دیدکاری (شاپور) بونك زمانته مصادف ایدی . (عمرو بن امرئ القیس) ی متعاقب (عمالقه) دن (اوس بن قلام) واوندن صوکرا ینه عمالقه‌دن بری ، جده حکمداری اولدی [۱] بعده (عمر و بن امرئ القیس) اولادندن ایکنجی (امرئ القیس) سریر حکمدارییه جلوس ایتدی . بوکا (محرق) عنوانی ویریلمشدر . چونکه : یوز کیشی‌یی آتشه یاقدیرمشیدی . اوغلی (نعمان الاعور) خلف حکومتی اولدی . مشهور قصر (خورنق) ی یاپدیران ومعماری (سنمار) ی ـ باشقه یرده اشنی یاپامش ! دیه ـ دامدن آتدیروب اولدورتن ، عجم شاهلرندن (بهرام کور) ی بویوتوب یه‌تیشدیرن بودر . آخر عمرنده زهد وترك حکومت ایله‌دیکی جهتله یرینه اوغلی (منذر) ، اوندن صوکراده حفیدی (اسود بن منذر) کچمشدر .

اسود بن منذر ، غسانیلر اوزه‌رینه یورویوب حکمدارلرینی قتل ایتدی وبرچوق اسیر آلدی . اسرایی آزاد ایلمك ایسته‌دیکی صیراده ، عمجه زاده‌لرندن

---

[۱] بعض اثرلرده (عمرو بن الظرب) اولمق اوزره مرسومدر .

[۲] امرئ القیسدن صوکرا اوغلی عمر و ، حیره پادشاهی اولمشدر. مدتی یکرمی سنه‌در . عمر و ، ملوك فرسدن (یزدجرد) زمانده وفات ایتمکله یزدجرد ، عمالقه‌دن (اوس بن قلام) نامنده برینی حیره حکومتنه تعیین ایله‌دیسه‌ده بش سنه صوکرا مقتول اولدیغندن اووقت فرس پادشاهی بولنان (بهرام بن شاپور) امرء القیس بن عمروی حیره حکومتنه تعیین ایتدی .

مرأت العبر ـ دیار بکرلی سعید پاشا

(ابواذینه) مقتول برادرینك انتقامی ایچون بونلرك اولدورولمه‌سنی طلب ضمننده :

ما کل یوم ینال المرء ما طلبا
ولا یسوغه المقدار ما وهبا
لاتقطعن ذنب الافعی وترسلها
ان کنت شهما فاتبع الرأس ذنبا

بیتلرینی حاوی اولان مشهور قصیده‌یی نظم ایله‌دی .

بوقاریکی سطرلر ، (ابن خلکان) ك خط دستیله محرر اثرندن اقتباس ایدیلمش (ابن الاثیر) تاریخنده ایسه‌ده باشقه تورلو روایتلر کورولمشدر . مورخ مشارالیه دیرکه :

اسودبن المنذری ، غسانیلر قتل ایتدی و (فروز) زماننده ایام حکومتی منقضی اولدی . اوندن صوکرا برادری (منذربن منذر بن النعمان الاعور) ، بعده (بنی لخم) دن (علقمة الذمیلی) ، متعاقباً (امرئ القیس بن النعمان بن امرئ القیس داها صوکراده (منذربن امرئ القیس بن النعمان) سریر حکومته کچدی .

بو (منذر) ه ، والده‌سنه نسبت ایدیله‌رك (ابن ماءالسما) ده‌نیلیر ، (ماویة بنت عوف بن جشم) نامنده اولان والده‌سنه‌ده حسن وجمالندن طولایی (ماءالسما) تعبیر ایدیلیردی .

ایران کسراسی اولان (قباد) منذری حیره حکومتندن خلع ایده‌رك یرینه (کنده) قبیله‌سندن (حارث بن عمر وبن حجر) ی اجلاس ایتدی . چونکه : قبادك کیردیکی (مزدك مذهبی) نه منذر کیرمه‌دیکی حالده حارث ، داخل اولمشدی ،

نوشیروان ، ایران تختنه اوطوروبجه مزدکیلری تنکیل ایله‌دی صیراده حارث بن عمری‌ده حیره حکومتندن طرد ایتدی و (منذر بن ماءالسما) یی اسکی مسندینه که تیردی .

منذردن صوکرا اوغلی (عمرو) حیره حکمداری اولدیکه بوکا (مضرط الحجاره) ده‌نیلیر ، والده‌سی‌ده (هند) نامنده برقادین اولدیغی ایچون (عمرو بن هند) دیه یاد اولنور . مشارالیهك سکزنجی سنهٔ حکومتنده ولادت پیغمبری شرفوقوع بولمشدی .

صوکرا برادری (قابوس بن المنذر) حکومته کچدی ، یاخود کچمدی‌ده حکمدار زاده بولندیغی ایچین حکمداران اسامیسی آراسنده نامی‌یاد اولوندی .

منذر ، یاخود قابوسدن صوکرا (منذر بن المنذر) اوندن صوکراده (نعمان بن المنذر بن المنذر) حیره حکمداری اولدی .

[دوام ایده‌جك]

طاهر المولوی

انجیل وصلیب

انتشار ایتمکده اولان (انجیل وصلیب) نامنده کی اثر (علم ادیان) ایله اوغراشانلر ایچون پك مهم برحادثهٔ علمیه‌در .

عن اصل (کلدانی) جماعتنه منسوب برذات یتشمش اولدیغی دینی معلومات ایله صباوت دوره‌سنی اکمال ایتدکدن صوکره آوروپایه ، (رومایه) یه کیدییور . اوراده اصولاً تحصیل سنه‌لرینی کچیرییور . السنهٔ قدیمه‌دن عبرانی ، سریانی ، لاتین ، اسکی رومجه ، عربجه‌یی اوکره‌نیور ؛ یکی لسانلرده ایتالیانجه‌یی اوراده وفرانسز ، انکلیز لسانلرینی‌دخی (پاریس) و (لوندره) ده اکمال ایدییور .

بوبرنجی درجه‌ده راهب اهلیتنامه‌سنی احرازه موفق اولان ، (انجیل) و (تورات) ك لسانلرینه پك یقیندن کسب وقوف ایدن ، کرك قاتولك کرك (پروتستان) مذهبنده بولنان الك متمدن خرستیان عالملرینی کورن ذات وجداناً قناعتسزلك حس ایدیور ، انجیل وتوراتده حاکم اولان روحی تحلیل ایتمکه باشلایور .

بشریتك دورهٔ طفولیتنه عائد اولان (تورات) وبونی اکمال ایدن (انجیل) ایله وظیفهٔ نبوت وارشادك تمام اولمدیغی ، انسانیتك مکمل بر (دین) بکلمکه حقی اولدیغی وبو کتابلرك عادتا بر استحضار ماهیتنده بولندیغی کوریور .

وبلکه سنه‌لرجه دوام ایدن بو محاکمه ومجاهده نتیجه‌سنده حرکت فکریه‌سنك اوکنده پارلامقده اولان انوار قرآنی بولیور .

ایشته بوذات (انجیل وصلیب) مؤلف محترمی (عبدالاحدداود) افندیدر . ابتدا خاقان مخلوعه اتیلان (بومبا) تاریخی اثناسنده‌ایدی‌که دعوت واقعه‌سی اوزرینه زیارتنه کیتمش اولدیغم مرحوم (احمدمدحت) افندی طرفندن یکدیکریمزه طانشدیرلمش اولدیغمز بو ذاتی حکومت سابقه او وقتلر پك چوق صیقیشدیرمش وکندیسنی دائما تجسسدن خالی براقامش ایدی .

فقط ، پایتخت خلافت اسلامیه‌یه کلمش اولان اوکوکلی مسلم بوحاللردن متأثر اولیور ایدیسه‌ده آتی‌یه‌دائر اوفاق بر تسلیت ایله سکونت بولیور ودائما قلبنده (دارالخلافة الاسلامیه) یه قارشو بسلدیکی محبتی چیقاره‌میور ایدی .

اوزون سنه‌لر امتداد ایدن حیات تحصیلیه‌سنك ثمره‌سی اوله‌رق درآغوش ایتدیکی دینك الك بیوك تجلیکاهلرندن بری ، مرکز خلافتی اولان (استانبول) ده کیم بیلیر نه‌صاف بختلر ، نه صمیمی دوستلقلر تصور ایدییور ایدی .

فقط دائما انکسار خیاله اوغرامقدن متولد بوحقیقت عاشقنك طاتلی حزننه اشتراك ایتمکدن وکندیسنه تسلیت ویروب بوحیاتی برابر یشامقدن متلذذ اولیور ایدم . دائما اویکی بر منبعدن امید آلیور و هر زمان مجاهده‌یه حاضر بولنیور ایدی . بنم تسلیتلرم صرف بکا عائد بر وظیفه‌کبی قالیور ایدی . برچوق کیجه‌لریمی آنك (موسویت) و (عیسویت) ی غایت جدی محق تنقیدلری وبو علمی تنقیدلر ایله نظرمده انکشاف ایدن اسلامیتك علویتنی تقدیر وتماشا ایله ، بعضاًده بویله بردینه سالك اولان بزلرك نه‌قدر تنبل ، نه‌قدر نعمت ناشناس اولدیغمزی ادراك ایله کچیریر ایدم . بر وقت اولوبده بو ثمرات علمیه‌سنی بتون عالم اسلامه نشر ایده‌جکنی بیلیر وبونی قلبمده کوزل بر امید اولمق اوزره صاقلاردم ، دینداشلریمه ویریله‌جك بوهدیه‌نك قیمتنی دوشوندکجه سوینیر ایدم .

ایشته ای مرکز خلافت اسلامیه‌ده وای سائر محللرده بولنوبده بواسلام مجله‌سنی اوقویان دین قرنداشلرم ! او وقتك حلول ایتدیکنی سزه تبشیر ایدرم . سزده بوکتابی اوقویك ، ایچنده‌کی حقیقتلری کوروزده الله عظیم الشانك نه بیوك بر لطفه مظهر اولمش اولدیغمزی بو کتاب واسطه‌سیله برده‌ها ادراك ایدك . الحمدلله علی دین الاسلام !...

بواویله براثردرکه یالکز اهل اسلام اولان بزلرده دکل ، دیار اسلام

ايله مناسبتی اوزاق اولان يرلرده‌نخی اوقويانلری واردر . (لوندره)دن (طنين) مطبعه‌سی واسطه‌سيله (آبونه) قيد اولنمق ايستنيليور .

شيمدی‌يه قدر عالم اسلامده متقدمين آثاری ميانده اولمق اوزره (خواجه رحمةالله) افنديتك (اظهار الحق) ی درجه‌سنده بر اثر نشر اولنمامشدر . (انجيل وصليب) ده ايسه اونده بيله اولمايان برطاقم معلومات واردر .

بواثردن يالكز عالم اسلاميت دكل ، بالعموم انسانيت عالمی ممنون اولمليدر . چونكه هركسك تحری ايتديکی حقيقتك بوكتاب برمرآت انجلاسيدر .

هر فورمه‌سنك اهميتی تزايد على الولاء ايله ايلروليور . كتابك شمدی‌يه قدر چيقمش اولان اون بش فورمه‌سنك هرصحيفه‌سی ، بلكه هرسطری بری برندن دها مهم حقيقتلری احتوا ايتمكده‌در .

آوروپاده‌كی دين عليهدارلری كبی كتب قديمه‌يی اساسسز كوسترمك ايسته‌يرك حقيقت ييقمق صورتيله يالكز بعض كوته بينلرنده اوفاق التباسلر ايله حقيقت ظن اولنان مغالطه‌لره بواثرده اصلاحجای قبول يوقدر. حتی بويولده يازلمش اثرلردن اهل اسلامك توقی ايتملرنی بيله مؤلف محترم بالخاصه توصيه ايدييور .

بوكتاب كافهٔ اعتراضدن سالمدر ، نه تجاوزی ونه‌ده نواقصی‌در . بواثری (دارالفنون) ك علوم دينيه شعبه‌سی ، (مدرسة الواعظين) وبالعموم جوامع شريفه طابه‌سی مطلقا اوقومليدرلر . اوقوسونلر ، اهل ايمانه‌دخی مؤلف محترمنك ديديکی كبی (ايام اخيره‌ده دوچار اولديغمز فلاكتلره ، ماتملره ، حقارتلره ، اسارتلره قارشو تسليهٔ وجدان ، تقويهٔ ايمان اولمق اوزره (اوقومغی توصيه ايتسونلر .

الحق يدخل الاذن بلااذن مفادنجه بوكتابده‌كی حقيقتلر اول امرده انسانك قلبنه يايشمقده اولديغندن عباره تزيناتنه ذاتاً احتياج يوقدر . كتاب سراپا مهم اولديغندن قارئين كرام درجهٔ اهميتنه دائر برفكر ويرمك اوزره هرهانكی برمبحثی ترجيحی تعبير مشهوريله ترجيح بلا مرجح بولدم . فقط توركجه‌مزه (الك يوجه‌لرده اللهه حمد ، يريوزنده سلامت ، آدملرده حسن رضا) ديه ترجمه اولنان عيسى عليه السلامك طوغديغی كيجه‌ده سوريه چوبانلرينه ملائكهٔ كرامك سمادن وقوع بولان ندالرينی مؤلف محترمك اصل يونانيسنی تحليل ايله (الحمدلله فی العلى ، على الارض اسلام ، وللناس احمد) بشارت عظيمه‌سنی غير قابل اعتراض برصورتله اثبات ايتمكده اولديغنی سويله‌مدن كچه‌ميه‌جكم .

تكرار ايدرمكه : بواثری هپمز آلوب اوقوملی وحرزجان ايدنملی‌يز .

بايزيد جامع شريفی درسعاملرندن

شرف الدين

مقالات

مسلمانلقده بیر ملت وار

حيات جمعيتی ، روح مليتی (دين توحيد محمدی) اولان بر ملت) افرادی ايسترسه كسوهٔ ماديهٔ بشريه‌نك بيك شكل ورنكنده ، بيك خصلتنده ، سجيه‌سنده‌كی مختلف قوميت وعنصريتلردن متشكل اولسون ، بونك اومعظم ، اولا هوتی روح مليت اوزرنده ذره قادار بيله تأثيری اولاماز .

انسان ، بيركره عمای ماديت وعنصريتلردن قورتولوب‌ده اويويوك ماهيتی ، اويوجه حقيقتنی كوردوكدن ، رتبهٔ بالاترين انسانيتی آكلاديقدن صوكرا آرتيق پارلاق پرده‌زی‌نك ستر ايلديکی اوبر قطره (ماءدافق) دن ، اوبير آووج متفسخ ، متعفن طوپراقدن عبارت اولان وجود ماديسيله هيچ افتخاره تنزل ايدرمی ؟ انسان ، ماديتيله‌می انساندر ؟ البته خاير !

يا اوحالده جوهر حقيقتی ، حقيقت علويهٔ انسانيه‌سنی بيلمه‌ين ، يارين مزاره آتيلارق اوزرينه كريه رايحه‌سی ، مضر ميقروبلری انتشار ايتمه‌مك ايچين ـ بيغينلرله طوپراق چكلمكه محكوم اولان بير طوربه أتله تميكله غرور كتيرنه نه نام ويرملی ؟

« الناس من جهة التمثال أكفاء » « ابوهم آدم والام حواء »
« فأن يكن لهم فی اصلهم شرف » « يفاخرون به فالطين والماء »

سيز ، هيچ (حيوان) لفظنك انسانه قارشی مقام تعظيم واحترامده قوللانيلديغنی مثلا : « ذات عالی حيوانيت پروريلری ... » دي‌يه خطاب ايلديکنی كوردوكز ويا ايشيتديكزمی ؟ بالعكس دائما تحقير صددنده : « حيوان حريف ! شو حيوانه باقيكز ! » دينيلير ومخاطبی طرفندن شدتلی بير فوران تأثر وانفعال ايله قائل متجاوزينه رد واعاده قيلنير دكلی ! حال بوكه « حيوانيت يعنی : ماديت وعنصريت اعتباريله ذی حيات اولمق ـ انسانك ماهيتندن بيرجزؤدر . انسانك تعريف منطقيسی «حيوان ناطق» در ؛ انسانی سائر حيوانلردن آييران ايشته بو «ناطقيت» وصف ممتازيدر .

شو ماهيت جنسيه‌سيله حيواندن باشقه بيرشی اولميان انسان ، عجبا نه‌دن حيوانلغی قبول ايتميور ؟ نيچون آندن بودرجه توحش وتنفر ايله آغوش انسانيته آتيليور ؟ نه‌ودت ... چونكه حيوانيت : حماقتدن ، فقدان عقل وادراكدن ، شرف وعزت نفسدن محروميتدن كنايه ، هم‌ده حقيقت قادار مشهور بيركنايه‌درده آنك ايچين . . ! جوهر انسانيتك بودرجه قدرشناسی كچينن برآدم ياصوكرا ناصيل اوليورده ـ دار وينيزم نظريات فلسفيه‌سيله ! ـ حيوانيتی انسانيته ترجيح ايتمك غرابتنی كوستريور .

يارب ، انسانده بو ، نه اسرار انكيز تضاد ! بو ، نه خرد فرماناقض ! اسلاميتدن اول بو (ملت) نره‌ده ايدی ؟ مدهش بير عمای

جهالت وبهیمیتك پنجهٔ قهارنده اینیم اینیم ایكله‌یور ، مفرط بر سودای قومیت چیلغینی بر مستیٔ عصبیتله بر وجودك تمامیله داغیلمش ، هر بیری بر طرفه آتیلمش اعضاسنه بكزیوردی.

روحلرنده حیات جمعیت ومدنیت دویغوسی بوتون بوتون ئولمش ، اوقادار ئولمشكه ایكی چادیر خلقی دكل آ ایكی قاردش اوغوللری بیله بر یرده یاشایامایور ، بر دده‌نك ئوزطورونلری اولدوقلرینی درخاطر ایتمك بیله ایسته‌میه‌رك بر بیرینه خصم جان كسیلیوردی .

بو وحشی ، بوادراك سوز عصبیت بلاسیله ایدیكه قبائل ، بطون وافخاذه. شعب وفصائله آیریلیور ، قلتدن قلته ، ضعفدن ضعفه، وحشتدن وحشته دوشه‌دوشه حیواناتی بیله كندیلرینه آجیندیریورلردی كثیف بر ظلام وحشت وجنت ایچنده بوزوالیلرده نه یاپدیقلرینی بیله‌میورلردی : كاه اوكانون عصبیتلری یانار داغلر كبی فوران‌ایدییور، كندیلرینی قبرستانلره قادار قوشدوراراق اجدادلرینك ـ چوقدن‌دندان ارضه غدا اولمش .. وجود عدم آلودلریله ، چورومش ، بلكه اثری بیله قالمامش كمیكلریله تكاثر [۱] وتفاخر ایدییورلر ، كاهده بیرینك قانه‌صوصامش بیرتیجی حیوانلركبی یكدیكرینه صالدیروب پارالاشیورلر، مقتوللردن فیشقیران قانلرله فخریه‌لر ، داستان ظفرلر یازیورلردی .

سلطان اسلامیت عرش استغناسی اولان (حرا) داغندن شرف بخش نزول اولدیغی زمان وجود ملی ایشته بویله داغنیق هر عضوی بر چولده ، بر وادیده، بر برزخده چیربینیر ، جان چكیشیرفجیع بر حالده بولدی . آنلری سنه‌لرجه اوغراشاراق ، بیك مزاحم ، بیك مشكلات طاقت فرسا ایله بیرر ایكیشر طوپلادی ، بر آرایه كتیردی . آنلره انسانلقلرینی ئوكرتدی . بر بابانك ، بر آنانك اولادلری اولدقلرینی ، ذات همایونلرینك ، كندیلرینی بوحمای عصبیتدن ، بو فجیع تفرقه فلاكتندن ، بو بهیمی حیات سفلیدن قورتارمق وظیفهٔ علویه‌سیله كلدیكنی اكلاتدی . آكلاتدیكه حیات انسانیت جمعیتده ، مدنیتده ، علم ومعرفتده‌در . آكلاتدیكه انسانلرك اك خیرلیسی ، اك عاقلی، اك كاملی اك زیاده خادم انسانیت، اك زیاده سعادت خواه‌جمعیت، اك زیاده ترقی جوی مدنیت اولاندر .

آكلاتدی،كه عصبیت دعواسیله جمعیتی تفرقه اوچورومارینه سوروكلمكه چالیشان ، عصبیت سودای وحشت پرستانه‌سیله بغیر حق قان دوكولمسنه سببیت ویرن ، بو حمیت جاهلیه ایله ئولن ، هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌دن ، محیط مدنیت توحیددن مطروددر. آنلری لواءالحمد اسلامیت آلتنده بیرلشدیردی ، باریشدیردی ، ئو یوشدوردی ، اوعصبیت سودای مجنونانه‌سندن اوقادار صوغوتدی ، اوقادار تنفر ایتدیردی، قلبلرینی، دماغلرینی ، روحلرینی انوار مدنیت اسلامیه ایله او درجه تنویر ایتدی ، مبارك لساندن جوشان اولان روحلر ایله صانكه صور اسرافیله اوغرامش وسیع‌الانحا برقبرستان كبی قوجه بر اقالیم موت آلودی دیریلتدی ، صانكه ملیونلرجه ابنای بشر بكیدن بر دها خلقتدن‌كچدی، « یحی‌الارض بعد موتها » سرجلیلی تظاهر ایتدی .

لا یتزلزل ، لاینهدم بر بنیان مرصوص جمعیت وملیت تشكیل ایدن ، نام اقدس توحیددن باشقا بر شی طانیمایان ، وجدانلرنده اتحاد اسلامدن ، اخوت دینیه‌دن ، عشق انسانیتدن ، سودای معالیدن‌ماعدا هیچ برامل ، هیچ بر آرزو بسله‌مین بوسابقین اولینك ، بومؤسسین مدنیتك اقبال استقباللرینه اویله پراحتشام ، اویله جهانكیرانه بیرشاهراه اجلال آچدی،كه بیرطرفی توركستان اوزرندن آشارق چین سورلرینه دایانیركن بر اوجی‌ده پیره‌نه شواهقندن آتلایه‌رق همان (پارس) ه قادار اوزانیور ؛ اقصای شرق وغربی آغوش توحیدینه آلیوردی .

یوزلرجه اقوام وعناصر بشری بولوندقلری عین حال عصبیت و حیوانیتدن ، عین حمای وحشت وخونخواریدن ، عین مرض شركدن قورتاروب وجود اسلامه یكی یكی عضولر قاتیوردی ٬ خلاصه : بو (ملت توحید) ی هیچ یوقدن ایشته اوكائناتك یكانه انسان اكمل واجلی ، او اك بویوك واضع قوانین جمعیت ومدنیتی ، اوانسانیتك ، انسانلرك اك معظم ، اك مقدس ، اك محترم ولی‌النعمت جهانقیمتی‌اولان ذات جلیل‌الصفات « علیها كمل الصلوات » ـ یوزلرجه اقوام وعناصره ـ لباس قومیت وعنصریتلرندن بالتجرید ـ كسوهٔ اسلامیت وانسانیت الباس ایتمك صورتیله ـ جد امجد رسالتپناهیلری جناب خلیل‌الرحمن نام پاكنه وجوده كتیردی .

شمدی حق وحقیقت نامنه ، حیات دینیه وملیه‌مز نامنه ، حیات ناموس واستقلالمز نامنه ، عقل ومنطق نامنه دوشونه‌لم ! دوشونه‌لم ، كه ماهیت مقدسه‌سی مهرجهان افروز محمدینك (علیه‌الصلاة والسلام) انوار نبوت‌رسالت اعظمیلرندن‌مقتبس بویله‌بیرملیت دینیه ولاهوتیه‌نك تجزیه‌سی : « ملت عربیه ، ملت‌توركیه، ملت كوردیه الخ... »یه‌انقسامی مكانی نصل تصور اولونابیلیر ؟ سیز ، اشعهٔ خورشیدك پارچالاندیغنی هیچ كوردیكزمی ؟

اسلامده (ملت) ، (دین) دن عبارت اولونجه هرهانكی ، برعنصراسلام‌طرفندن‌درمیان اولوناجق (ملیت) دعواسی٬ او (ملت)دن وبناءً علیه او (دین) دن آیریلق دیمك اولمازمی ؟

(ملت اسلامیه) یاواردر ، یایوقدر ، وارسه آنی تشكیل ایدن عناصر مختلفه‌دن هربیری قومیتنه مستقل بیرر ملیت ماهیت مخیله‌سی ویرنجه (ملت اسلامیه) نره‌ده قالیر ؟

وحدت ملیهٔ اسلامیه ایچنده ملیت دعواسنه عقل ایردیره‌جك ، بونك امكانی ، وجودینی اثبات ایده‌بیله‌جك ، بر سلطان حكماوارسه لطفاً بزه آكلاتسین !

مكر بز،نبوت حقایق ـ سفسطه پردازان‌سوفسطائیه‌دن (عندیون) كبی ـ كندی كیفمزه تابع قیالم ، كندی واهمه‌مزه اسیر ایتمكه

[۱] « الهاكم التكاثر حتی زرتم‌المقابر = قومیت وعصبیتله تكاثر وتفاخر سیزی اوقادار اشغال ایتدیكه‌دیریلریكزی بتیردیكز ، ئولولریكزی‌صایمق‌ایچین قبرستانلره قوشدیكز »

ئوزندرمك ایسه . . . : اوحالده بیز « کون مظلم ، کیجه منوردر .» دیمکله کرچکدن کون زیفری قاراناق ، کیجه‌ده قاراناقلر نشر وافاضه ایدن بر کونشله (؟) آپ آیدیناق اولیوبرسین اویله‌می ! !

« وهبنی قلت هذا الصبح لیل »

« ایعمی العالمون عن الضیاء ؟ »

حقیقت ، که حقدن مشقدر ، هیچ عاجز انسانلرك شماریق کیفلرینه محکوم ، چیلغین آرزولرینه اسیر اولورمی ؟ قوانین فطرت ، چوجوق اویونجاغیمی ؟

[مابعدی کله‌جك هفته]

م . فخر الدین

ادبیات

« سلطان عثمان خان اول »

ای نامی سمالرده کزن « حضرت عثمان »
بر سلطنت دائمه‌یه عدل ایله بنیان
قوردك ؛ نه شهامت بو تجلی فروزان !
همنامك آلیر ایشته بوکون نامکه میدان
طوتسون ینه آفاقی اوعنوان درخشان

§

اعصار کچر شهرت دستانك اونوتیلماز
انجم کبی آثار عیانك اونوتیلماز .
ساحات جدال وجولانك اونوتیلماز
آیات کمال ولمانك اونوتیلماز . . .
تا حشره قدر نام ونشانك اونوتیلماز .

⁂

« سلطان عثمان دریدناوط »

ای مالکهٔ بحر ، کورون ، دبدبه‌لرله
دریالری تیترت ، او مهابتلی نظرله ،
آل بایراغکی آچ ؛ یورو ، اقبال وظفرله
کوللدیر ، شو زواللی وطنی شانلی سفرله
ای قلعهٔ سیاره بزهن ، نور سحرله . . .

§

ای طالعلرك سینهٔ شوقنده یوزن شیر
سنسك دیکه‌جك آق دکزه رایت تسخیر
ای حملهٔ دهاشی ایدن کوکاره تأثیر ،
یاق ، ییق ؛ بوتون اعدا ایلنی ، ایله تدمیر .
هر دیلدن ایریشسون سکا بر صیحهٔ تقدیر .

⁂

عثمانلیلره :

جهانه حاکم اولان دولت معظمه‌نك
بناء محتشمی شانلی بر « دونانما » سیدر
شکوه وشعشعه‌نك ، سطوت مجسمه‌نك
او بیك رعد فشان آنلی بر دونانماسیدر

§

باقك ، سواحل عثمانیانك هپ اوکسوز
سویملی یوردمز افسردهٔ ملال ، اولیکون
بوکون یوره‌کلره آرتیق دوقونماوینی شو سوز :
وطن محبتی وارسه ، ویرك دونانما ایچون

§

حیات ملکه اینن ضربه‌لر ، تهاجملر ، . .
نه دندر آکلامادقمی ؟ هنوز شو ظلم وضرر
بو حال یأسه تحملی قالدی ، آه ! یتر !
وطن محبتی وار ، ویرك دونانما ایچون

§

مدار حکم ونفوذ ، الك مهیب تاب وسلاح :
« دونانما » ایشته بو جوالهٔ نجات وفلاح
بولور او سایه‌ده ملت سلام ، صلح وصلاح
وطن محبتی وارسه ، ویرك دونانما ایچون .

§

ویرك ، دونانما ایچون ، درد روح دولت ایچون
ویرك ، ترحم ایدك ، احتیاج امت ایچون
حمیت ! ایشته بودر ! بر نجیب ملت ایچون
وطن محبتی وارسه ، ویرك دونانما ایچون .

اعیان زاده :

ناجی اکرم

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

رانغون کوللری :

قصبه‌نك خارجنده باغچه‌لر آره‌سنده قطری اوچ میلدن عبارت بولنان متعدد صنعی کوللر بلدیه طرفندن میدانه کتیرلمشدر . بو کوللر اورته‌سنده بیوك آطه‌لر موجوددر . کول ایچنده‌کی قایقلرله بو دیدیکم آطه‌لره کیدیلیر . کوللرك اطرافنده باغچه طرزنده ساده چارداقلر یاپیلوب اوزرنده دمیر قاپاقلر وضع اولنمشدر .

هفته‌ده اوچ كون بوراده موزيقه چالينر ، برليرله انكليزلر كزمك وتفرج ايچون هر آقشام بورايه كلوب بر ايكى ساعت وقتلرينى كچيريرلر . آرابه‌لرله آتلرك آمدشدلرى ايچون كوللرله چمنزارك اطرافنده تميز يوللر ، جاده‌لر ياپيلمشدر. برليرله ، آوروپاليلرك تواللرينى كورمك آرزو ايدنلر مطلقا بورايى زيارته مجبوردرلر .

٭٭٭

جوامع :

رنغونده يكرمى قدر جامع واردر . دردى بويوك و قصبه‌نك اك معمور ومزدحم نقطه‌لرنده واقعدر (صورتى مسجد) هپسندن ايدر . ايچى الكتريقله تنوير ايدلديكى كبى وانتيلاتورلرله‌ده مجهزدر . جمعه نمازينى قيلاركن وانتيلاتورلر مصليلرك باشلرى اوزرنده دونوب ، آنلرى لطيف وسرين هوا ايله اوقشار .

رنغونده اشبو عصره كوره نه بر عالم ، نه‌ده بر خطيب كوره‌بيلدم . خطيب افندى يدى يوز سنه اول يازيلان خطبه كتابنى منبر اوزرنده ال اوستنده آچيق طوتوب عربجه بيلمين هنديلره اوقور . اكر كنديلرينه بر ايكى كلمه بيله طاوورمه‌جق اولسه سوزينى آكلايانه تصادف ايدلمز .

ميسيونرلرك تاراجكاهى اولان برما كبى مهم بر يرده آدم عقللى بر عالم وفاضلك بولنمديغنه تأسف اولنور .

٭٭٭

مكاتب اسلاميه :

بركت ويرسونكه رنغونده‌كى مسلمانلر طرفندن بر ايكى اركك وقيز مكتبى وجوده كتيريله‌بيلمشدر .

زنكين بر قادين سكز بيك انكليز ليراسى صرف ايدرك بويوك مسجدك قارشوسنده ايكى قاتلى بويوك بر اسلامى مكتب وجوده كتيرمشدر . مكتبى زيارت ايتديكمده انتظام ومكمليتنى بكندم . بر قاچ سنه ظرفنده قوللرك حالى اكتساب ايدن مذكور مكتب طلبه‌لرى علوم وفنون عاليه تحصيليله اشتغال ايتمكده‌درلر .

تجار محليه‌دن (مستر محمود باهيبيا) طرفندن ده كوچوك وفقط پك منتظم بر ابتدائى مكتب تأسيس اولنمشدر . قيزلرده بو مكاتبده چوجوقلرله برابر تحصيل ايدرلر .

٭٭٭

اسلام چارشولرى :

قصبه‌لرك اورته‌سنده (صورتى بازار) ناميله مسلمانلر طرفندن وقتيله بر شركت تأسيس ايدلوب ، بر اورتولو چارشو انشا اولنمشدر . شركتك بر سهمى ايكى انكليز ليراسى ايكن فى يومنا هذا دوقسان يوز ليرايه كوجلكله صاتيلير . مذكور چارشوده‌كى دكانلرك حساباتنه ، اداره‌سنه باقمق اوزره اسهام صاحبلرى طرفندن بر قاچ كيشى ديركتور انتخاب اولنمشلردر . مذكور چارشونك وارداتى درت بيك انكليز ليراسى اولوب ، سهمدارلرك جمله‌سى مسلمانلردر .

رنغونده برنج ، كراسته ، وسائر فابريقه ومعدن اصحابى اولان زنكين مسلمانلرك عددى عشراته بالغدر . بونلر فوق‌العاده زنكين وبر چوق املاك وعقاره مالك بولنيورلر . رنغونده‌كى املاك وعقارك هپسى دكانسه ، ياريسندن زياده‌سى مسلمانلرك مالیدر .

٭٭٭

رنغونده حياتلى :

رنغونده ايكى درلو معيشت وحيات حكمفرمادر . كوندوز وكيجه حيات وفعاليتلرى . هر مملكتده اولديغى كبى بورده‌ده كوندوز هركس كندى ايش كوجيله مشغول اولمقدن ماعدا كيجه وقتنده‌ده چارشو وسوقاقلرده ، پازارلرده اولديغى مثللو موقت چادرلر ، قانابه واسكمله‌لر ، پورتاتيف لامبه وفانوسلر قوريلير وهركس متاعنى برلره سرر .

بو موقت دكانلرده مأكولات ، ملبوسات وهردرلو متاع صاتيلير . شهرك اك ازدحاملى نقطه‌سى كيجه وقتى چينليلرك ساكن بولندقلرى محله‌در . بو موقعه Dhiua Bazar ديرلر .

بو محله‌ده چينليلرك دكان واقامتكاهلر . حكومتلرى پك كورنش بر صورتده هر كيجه رنكلى وكاغددن معمول فنارلرله دوناديلير . قپولرى اوكنده ، بالقونلرده كنديش البسه‌لريله ، اوزون صاچلريله اپيون ناركيله‌لرينى چكن چينليلرك منظره‌لرى شايان دقت وتماشادر .

سوقاقده طعام صاتان موقت دكانلرك اوكنده اوطوريده ايكى سيورى آغاج پارچه‌لريله خاشلانمش وقايناديلمش پرنج دانه‌لرينى آغزينه - بر دانه‌سنى دوشورمامك شرطيله - آتان چينليلرك يك يلرى‌ده پك خوش بر منظره تشكيل ايديور .

چينليلرك قلوبلرى مختصراً قومار ، شراف ، آفيون يريدر . بو قلوبلر داخلنه كنديلرندن باشقه كيمسه‌يه آياق آتديرمازلر . ايچروده هردرلو اسباب عيش وراحت آماده ومهيادر .

صوك درجه اخلاق وعادات قوميه‌لرينك محافظه وصيانتنه مقيد اولان چينليلر قلوبلرى داخلنده تماميله بر چين حيات ومحيطنى حاضرلامشلردر . حتى چيندن كوزل وكوزلرى سيورى وآياقلرى غايت مينى مينى اولان قيزلرى پول پاره ايله جلب ايدرك قلوبلرنده برلشديره‌رك اذواق يوميه‌لرينى اكمال ايتمكى بيله اونوتمامشلردر قلوبه اعضا اولانلر ، صيره ايله قيزلره نامزد اولورلر . بو نامزدلك اويله بر قانون ونظام ايله اجرا ايدليركه نزاع وجداله اصلا محل قالميور .

پوليس وامنيت عموميه مديرى اولان ذات بو قلوبلردن - دها طوغريسى خرابه‌دن - هر رشوت نامنه درت بش بيك ليرا آلير . طبيعيدركه ، مبالغ مذكوره‌نك برقسمنى واليه ، سكرتيرلرينه ويريور . بناءً عليه رشوت اصولك انكليزلرده انكليز مأمورلرى بيننده جارى اولديغنى ادعا ايدنلر بورايه كلسه‌لر اوزمان انكليزلرك بيله بونى ارتكاب ايتدكلرينه قناعت حاصل ايدرلر .

٭٭٭

چينليلرك قبرستانى :

رنغونده هرملت ايچون آيرى آيرى مقبره‌لر ، مزارلقلر تخصيص اولنمشدر . فقط چينليلرك مزارلرى قدر منتظم تميز بر مزارلق تنظيمى غير قابلدر .

چين خانه‌لرى طرزنده انشا اولنان كوچوك مقبره‌لرك ايچى طيشى چينكارى صاقسيلرله دهاداديغى كبى مزارك ايچى‌ده دوناديلمشدر .

چين مزارلقلرى ميليونلر دكر . هر مزارك بويوك بر قيمت ماديه‌سى واردر . اولولرك بر مدت صوكره تكرار ديريلوب اشبو دار فنايه خلوه انداز اولدقلر عقيده‌سى چينليلرجه راسخ بر اعتقاد تشكيل ايتديكندن ، اولدكدن صوكره اولولرينه اك فاخر وقيمتلى البسه‌لرينى كيدروب باشى اوجنده منقش ، مطرز بر قوطو دروننده آلتون ، مجوهرات قويوب دفن ايدرلر . تاكه ديريلدكدن صوكره پاره‌سز خرجلقسز قالمسون .

هر مزارده آزچوق بر ثروت مدفوندر . كچنلرده زنكين بر چينلينك مزارى كيجه وقتى دشيلمش وايچنده ايكى بيك ليرالق آلتون ومجوهرات چالنوب ، زواللى اولويى خرجلقسز براقشلردر .

رنغون — س . م . توفيق

مطبوعات

عصبيت قوميه دعوالرى اطرافنده

محترم قارئلرمزك خاطرلرنده اولسه كرك ، بر قاچ آى اوليسى ، مملكتمزك ، وطنمزك اك زياده صارصيلديغى ، اتحاده و فاقه اك زياده محتاج اولديغى بر صرده‌ده‌ايديكه آزادلر ، غزته‌لر ، سوريه‌لى وطنداشلر

« پارسده سوریه‌لیلرك اتحادی » نامیله برقونغره ترتیب ایتمش اولدقلرینی خبر ویریبیورلردی . اوتده بروده سویله‌ندیکنه کوره بو قونغره فرانسزلرك ، بالخاصه خرستیان سوریه‌لیلرك تشویقی واوك آیاق اولمسیله طوپلانمشیدی . شیمدیکی ارمنیلك حركاتنده روسلرك تشویقاتی اولدیغی کبی . سوریه‌لی وطنداشلرك بوقونغره‌لرینه برقاچ کون اولیسی اوراق حوادثك مجلس اعیان اعضالغنه تعیین اولندیغنی‌خبرویردکاری زهراوی نامنده‌کی ذات ریاست ایدیوردی . اونوتیلمامش اولسه کرك : باب عالی بونلرله آکلاشمش ، ائتلاف ایتمش ایدی . ایشته بو صره‌لرده شیخ عبدالعزیز چاویش افندی حضرتلری بر قونفرانس ویرمش واو قونفرانسنده سوریه‌لیلرك نابجا حركلرینی تنقید ایتمش ، بویله عصبیت قومیه ، تفرقهٔ وطنیه اساسلری اوزرینه مستندجریانلرك مقدوح اولدیغنی سویلمش ایدی . سوریه‌لی ، لبنانلی خرستیانلرك اختراعی اثری اوله‌رق اوراورده بعض سیوری فکرلی ، فقط صاف قابلی بعض تجربه‌سز مسلمانلر آراسنده انتشار ایتمکده اولان عربجیلك ، سوریه وطن پرورلکی کبی فکرلرك تعلیمات اسلامیه‌یه موافق اولمادیغنی ؛ اسلامیتده عربجیلك ، تورکجیلك ، کوردجیلك وسائره‌جیلك اولمادیغنی ، قومیت اساسلرینه مستند وطنجیلقده بولنمادیغنی ایلرو سورمش ؛ اسلامیتده « آنجق مسلمانلق وطنی » واردر دیمش ایدی . . . ایشته شیخ عبدالعزیز افندی حضرتلرینك بو خطبه‌لری سوریه خرستیانلری آراسنده شدتله تنقید اولنمش ، چقمز تعریضلره اوغرادیلمش ایدی . فقط سوریه مسلمانلری اکثریت ، حتی عمومیت اعتباریله بوکا قارشی تامیله لاقید قالمشلردی . بوحال مطبوعاتی تعقیب ایدن سوریه‌لی قارداشلریمزك شیخ عبدالعزیزایله همفکر اولدقلرینه دلالت ایدیوردی . ذاتاً اسلام تربیه‌سی کورمش بر مسلمانك باشقه دورلو حرکت ایتمسی‌ده محتمل دکل ایدی . بوده‌اجنبی مکتبلرنده زهرلنمش سوریه‌لی بعض خرستیانلرك خوشلرینه کیتمدی ، جانلری صیقلدی ایدی . بونلرك ادارەلرنده اولان غزته‌لر اوزون اوزون مقاله‌لر یازمشلردی . کچن هفته‌نك بو مسئله‌سیله کلن آمریقاده منتشر « السلام » نامنده‌کی سوریه‌لی خرستیان جریده‌سنك تکرار بومسئله‌یی قورجالادیغنی کوردك . بومسئله‌ایچون تخصیص ایتمش اولدیغی برباش مقاله‌ده ، شیخ عبدالعزیز چاویشك بو خطبه‌سیله عرب عالمنده تأثیر اجرا ایتدیکی ، خیلیدن خیلی‌یه طوپلانمش اولان فکرلری داغتمش اولدیغی یازیور وتأسفلر ایدیور ، صوکراده دیورکه :

« شیخ عبدالعزیز چاویش : « اسلامیتده قومیتله محدود بروطنپرورلك اولماز » سوزیله رابطهٔ دینیه‌نك ، مطلقا رابطهٔ قومیه ووطنیه‌یه راجح اولدیغنی آکلاتمق ایسته‌یور ، کویا دیورکه سوریه‌لی برمسلمانك عرب اولیان دیکر اخوانیله‌برابر ، مثلا سوریه‌لی برخرستیان قارداشلرینك علیهنده اتحاد ایتمك ، اسلامیت اقتضاسندندر .. بوفکر یالکز عبدالعزیز چاویشلره مخصوص اولسه نه‌ایسه ... فقط مع التأسف مسئله بویله دکل ، افکار عمومیهٔ مسلمینی اداره ایتمکده اولان حر فکرلی ، ترقیپرورلرده بوفکری التزام ایله رابطهٔ دینیه‌یی ، رابطهٔ وطنیه وقومیه‌یه ترجیح ایدیورلر . منارصاحبی رشید رضانکده بومسلکه سالك اولدیغی معلومدر . حتی کچنلرده بووادیده برمقاله ده یازمشیدی . عبدالعزیز ، رشید رضا کیلرك « اسلامیتده وطنجیلق یوقدر » سوزندن نه مراد ایتدکلرینی آکلا-یه‌مه‌یور . دولت عثمانیه‌نك بر رکننی تشکیل ایدن غیر مسلملری رعیه بیراقق ایسته‌یورلر ، بونلر عجبا هیچده داخل حساب ایدیلمه‌یورلرمی ؟

مسلمان قارداشلریمز آراسنده تحف برقناعت حکمفرمادر . کویابین المسلمین اتحاد حصوله کلدکجه اسلامیت پایدار اوله‌جقمش . ایشته برقناعتك برنتیجه‌سی اوله‌رق بووادیده چالیشیلیور ؛ بوفکرك ، بویولك مقدس اولدیغی اعلان ایدیلیور ، بونك خلافنده هیچ بر شی قبول ایدیلمه‌یور . وطنجیلق ، کندی آرامزده آکلاشمق کبی شیلر رد اولنیور .

بو فکر ابتدا عبدالحمید طرفندن ترویج اولندی ایدی . سلطان مشارالیه ممالکتك آنجق عرب ، عجم هندلی ، خلاصه هر مسلمانك اتحاد ایده‌رك خلافت اطرافنده طوپلانه‌لریله مقتدر اوله‌جغنه قناعت ایلمشیدی .

حکومت حاضره‌نك‌ده بوسیاسته قسماً اشتراك ایتدیکی کوریلیور . بوسیاستك کیتدکجه‌ده رواج بوله‌جغی مأمولدر . چونکه رابطهٔ وطنیه‌یی اساس سیاست اتخاذ ایدن کنجلرك بیله یواش یواش رابطهٔ دینیه اساسنه یاقلاشمقده اولدقلری حس ایدیلیور . حقیقةً بالعموم اهل اسلام آراسنده رابطهٔ دینیه حسنك ، رابطهٔ وطنیه حسنه تماماً غالب اولدیغنی آکلامق کوچ بر ایش دکلدر . هله صوك ایتالیا وبالقان محاربه‌لری اثناسنده بوبابده شایان دقت حاللره تصادف ایتدك . هند ، روسیه ، عجمستان مسلمانلرینك دولت عثمانیه‌یه قارشی نقدر آچیق صورتده مظاهرتده بولندقلرینی کوردك .. آکلاشیلیورکه هندلی بر مسلمان ، وطنداشی اولان خرستیانلردن زیاده عثمانلی مسلمان قارداشنی ؛ عثمانلی بر مسلمانده خرستیان وطنداشندن زیاده هندلی مسلمان قارداشنی سه‌ویورمش .

اسلامیتده وطنجیلق اولمدیغنه ، وحدت اسلامیه فکرینه قائل اولانلر ، دولت علیه ایله مسلمانلرك آرالرنده قوجه‌ممالکتلر ، کنیش دکزلر اولدیغنی عجبا اونودیورلرمی ؟ یوخسه بونك دولت علیه‌یی قورتاره‌جغنه امین اولیورلرمی ؟

اوت ، تورکیا خارجنده مسلمانلر دها چوقدر ؛ دها ذکیلکدر . بونلر بردرجه‌یه‌قدر تورکیاده‌کی قارداشلرینه ، قارشولق امیدینه دوشمه‌مك شرطیله ، یاردمده ایده بیلیرلر . فقط بوتون بونلر رابطهٔ دینیه‌نك رابطهٔ وطنیه حسنه راجح اولوب سائر ممالکلرده‌کی مسلمانلرایله بالاکتفا ممالك عثمانیه‌ده‌کی خرستیانلردن یوز چویرمك جائز اولدیغنه دلالت ایتمز . ذاتاً تورکیا خارجنده‌کی مسلمانلر دولت عثمانیه‌یه قارشی نه کبی بر ایشکده بولونه بیلیرلر ؟ بو ایلك اولسه اولسه بعض اعانات جمعی خصوصنده تجلی ایدر دکلی ؟ اوت ، مثلا بر هندلی کوکللی اوله‌رق عساکر عثمانیه‌یه التحاق ایده بیلیر . فقط هندلینك بونی بالفعل یاپمسی جای شبهه اولمامه برابر ، برخرستیان عثمانلی‌ده بوایشدن قاچمه کرك ...

بوتون اهل اسلام برممکت ، بر وطن داخلنده یاشاسه ایدیلر نه ایسه ، رابطهٔ دینیه‌نك ، رابطهٔ وطنیه‌یه ترجیح ایدلمسنه امکان ویردر دنیله بیلیردی . ذاتاً بوصورتده بوایکی رابطه‌نك برلشمه‌سیله دها صیقی ، دها قوتلی بر جامعه حصوله کلیردی . فقط مسئله بویله دکل ، مسلمانلر متفرق ، داغینیق بولنیورلر . شوحالده عثمانلیلر ایچون رابطهٔ دینیه‌یه صاریلمق دوغری‌اولماسه کرك ، مع مافیه حکومت عثمانیه ایچون بورابطه‌لردن هرایکیسنی ترویج ایتمك امکان داخلنده‌در . ایشه بوملاحظه‌لره کوره « اسلامیتده وطنجیلق یوقدر » سوزینك نه کبی اسباب داخلنده سویلنمش اولدیغنه عقلمز ایرمیور .

عجبا دولت عثمانیه رابطهٔ دینیه سیاستیله برابر رابطهٔ وطنیه حسنیده تعقیب ایتمه اولمازمی ؟

عجبا روسیالی مسلمانك ، عثمانلی قارداشنه اولان محبتی عثمانلی خرستیانك وطنجیلقنه دوقونمقسزین حصول بوله‌مزمی ؟

عجبا عثمانلی خرستیانی ، عثمانلی مسلمانك وطنجیلغنی قبول ایتمکله برابر ، آنك رابطهٔ دینیه‌ده تعقیب ایتمسنه اغماض عین ایده‌بیلیرمی ؟

هرحالده سلطان عبدالحمید وحکومت حاضره‌نك بوخصوصده تعقیب ایتدکاری سیاست ایله ایلری کلن اسلام محررلرینك ، یازیلرنده شایان دقت جهتلر واردر . »

مکتبلرمز دینسز ، وطنسز کیمسه‌لر یتشدیره‌جکسه ملتك جاهل قالمسی دها خیرلیدر .

طرسوس جریده‌سی «اك بیوك برحق اجتماعیمز» عنوانیله یازدیغی بر باش مقاله‌سنده مملکتمزده‌کی بجه‌رکسزلکی موضوع بحث ایدیور بالخاصه انتظام پرورلك ، وظیفه شناسلق ، مایت پرورلك ، فکر تعقیب ، امل ، ملی ودینی دیلك (ایده آل) تفکر کبی ملکات فاضله‌نك خلقمزده ، مأمورلرمزده ، حتی ایلرو کلنلرمزده ، علمامزده بیله هنوز تأسس ایده‌مه‌مسندن شکایت ایدیور . حالاده بوخصوصه اهمیت ویریلمه‌مسندن مکتبلرمزده بوکبی ملکات فاضله وملیه‌نك اویانمه‌سنه چالیشیله‌مه‌مسندن بحث ایدیور . ونهایت دیورکه :

« تحصیل ، اوقومق ، یازمق . . ایکنجی درجه‌ده قالیر . بو مملکتك بوتون بوتون جاهل ، هیچ اولمازسه کور کورینه مملکتی سه‌ونلردن مرکب اولمسی ، آز چوق اوقومه ، یازمه بیلیر ، فقط متصلف ، وطنسز ، دینسز کیمسه‌لردن متشکل اولمسنه هرحالده بیك کره مرجحدر . ایشته مع التأسف مکتبلرمز بونمره‌یی تماماً ویره‌میور . مکتبدن یکی چیقان برافندی یالکز ازبرجی اولیور ، یاخود آز بیلیر ، فقط مملکت ایچون مضر بر عنصر اوله‌رق نشئت ایدیور . چونکه یاوظیفه‌سنی تقدیر ایده‌مه‌ین ، برمعلملکی ازبرجیلك تلقی ایدن معلمینك دست استبدادنده عمر چوروتدیور : یاخود یاپدیغندن نه‌نتیجه چیقه‌جغی آکلامیان قرارسز معلملرك زهرناك سوزلریله تسمم ایدییور ... »

بوخصوصی بعض مشاهدات و مثاللر ایله ایضاح ایتدکدن سوکرا دیورکه :

« کندی مکتبلرمزدن برنده طلبه و طالباته جناب مسیحك ابن اللهلغندن ، حضرت مریمك ام اللهلغندن ، خرستیانلغك اسلامیتی کولکده براقدیغندن بحث اولنیور . هنوز یدی یاشنه وارامیان اطفال اسلامیه ذهزوینلرك میسیونرلرك اجرا ایده‌میه‌جکلری برجسارتله تربیهٔ خرستیانیه ایله ذهنلری دولدیریلور .

بز بونلری شهود ایله ، وثائق ایله اثباته حاضرز . بز بو یولسزلقلردن علاقه‌دارلرینه بحث ایندك . فقط الدیغمز جواب « آمان کیمسه‌دویمه‌سین » دن عبارت اولدی . »

طنین رفیقمزدن بر سؤال :

دوقتور دوزی‌نك تاریخ اسلامیتی کبی مسلمانلق علیهنده اك شنیع بهتانلرله مالی اولان رذیل براثری لسانمزه ستایشلرله ، تقدیرلرله نقل وترجمه ایدن بر اسلام دشمنی حقنده طنین رفیقمز ره‌قلام یاپارکن : « غربك الك مهم آثار علمیه وبدیع ادبیه‌سندن بر خیلیسنی لسانمزه ترجمه ایتمك همتنده بولونمش اولان .... برادرمز .... » دییور . عجبا مذکور هذیاننامه‌ده بو « الك مهم آثار علمیه وبدایع ادبیه » میاننده داخلمیدر ؟

شؤون

دارالخلافه :

جماعات اسلامیه تشکیلاتی . — اوقاف محلیه‌یی اصلاح وتنظیم ایله احتیاجات امته کوره اداره وتمشیت ایتمك واموال ایتامك محافظه وتنمیه‌سنه نظارت ومسلمانلرك وظائف دینیه وتربیهٔ مدنیه وشرائط اجتماعیه‌لرینی تأمین ایده‌جك اسبابه توسل ایتمك ، بالخاصه بین الاسلام معارفك نشر وتعمیمنه چالیشمق اوزره هرقضاده برر جماعات اسلامیه هیئتی تشکیلنه دائر بر مادهٔ قانونیه ، برده نظامنامه تنظیم ایدلمکده اولدیغی ، یقینده اکمال ایدیله‌رك مجلس وکلایه تقدیم ایدیله‌جکی خبر آلنمشدر .

حجاز دمیر یولنك اوقاف نظارتنه دوری . — مشروطیتدن اول کاتب ثانی عزت پاشانك ریاستی آلتنده‌کی برقومیسیونه تابع اولان حجاز دمیر یولی اداره‌سی مشروطیتدن صوکره بویله فوق القانون بر قومیسیون اداره‌سی آلتنده بولنه‌میه‌جغندن برآرالق نافعه‌یه ، صوکره‌ده حربیه نظارتنه ویرلمشدی . خط ، ممالك عثمانیه‌نك اوزونلق اعتباریله الیوم اك بیوك خطلرندن بری اولدیغی کبی بالطبع اداره‌سی ده اك کوچ اولانیدر . هرنه‌قدر خطك مدیریت عمومیه حالنده برادارهٔ مرکزیه‌سی موجود ایسه‌ده بوتون بوکشمکشلردن پك زیاده متأثر اولمش ، اداره‌سی اهمیتیله متناسب بر انتظامه مظهر اوله‌مامشدی . بومیانده خطك انشاسی متصور برچوق مهم شعبه‌لری‌ده انشا ایدیله‌مامش ، هرتبدل هر یکی پروژه‌یی چوروتمشدر . ایشته بالخاصه ، خطك هرشیدن زیاده‌هان کاملاً اعانات مسلمین ایله وجوده کلمش برمؤسسهٔ اسلامیه اولدیغی نظر دقته آلنه‌رق خطك اداره‌سی بودفعه صورت قطعیه‌ده اوقاف نظارتنه ویرلمشدر .

حجازده دونانما اعانه‌سی اخذی . — ایفای فریضهٔ حج شریف ایچون حجازه شمندوفرله عزیمت ایده‌جك اولان حجاجدن بهر بیلت باشنه دونانما اعانه‌سی اوله‌رق برر مجیدیه اخذ ایدلمسی حقنده دونانما جمعیتنجه بر مادهٔ قانونیه‌یه لزوم کوسترلدیکی خبر آلنمشدر .

حجاز :

حقیقی مسلمانلرك افکار نجیبانه‌لری . — مدینهٔ منوره‌دن « شکیب آرسلان » امضاسیله « الشعب » غزته‌سنه یازیلان مکتوبده دینیلیورکه :

« صاف ، خالص برعربك هیچ بروقت حکومت عثمانیه علیهنه حرکتده بولنمق ، یك دیکرینه قارده‌ش دیمك اولان تورك ایله عربك آراسنه تفرقه صوقمق کبی برجنایت خاطرندن بیله کچمز . بویله یاپانلر وارسه ، آنلر مطلقا مملکتمزك انقاضی اوزرنده یورد قورمق آرزو ایدن دشمنلرمزك تسویلاتنه آلت اولان غافللردر . جزیرة العربك امراسی مثلا طوپلانیرده بوخصوصده اتفاق ایدرلرسه ، بیلمه‌ایدرکه اوخصوص مطلقا خلافت اسلامیه‌یی حائز اولان دولت عثمانیه‌نك تأیید وتقویه‌سنه ، جزیرة العربه ، حرمین جهتلرینه اجانب طرفندن ادخالی ممکن اولان دسائسك ابطالنه معطوفدر . بزم بیلدیکمزه کوره امرای عربك باشقه بر دوشونجه‌لری یوقدر . عثمانلی عرب کنجلرندن برقاچینك بعض آوروپا شهرلرنده‌کی اجتماعلری امرای عربجه قطعیاً بکنیلمه‌مش ، دولت علیه‌نك ، اسلامیتك دهشتلی صارصیلدیغی برزمانده ، بوکنجلرك اوته‌ده برده اجانب حضورنده امت عربیه نامنه اوله‌رق شق شفه ایتملرینه هیچ کیمسه طرفندن مساعده ایدلمامشدر . آوروپا شهرلرنده عربلك نامنه اجرا ایدیلن بوحرکتلر ، جزیرةنك اصل عربلری طرفندن اسفلر ایله قارشولانمشدر . حتی بوخصوص ایچون مکهٔ مکرمه‌ده وقوعه کلن براجتماعده بوحرکاتك متجاسرلری لوم وتقبیح اولنمش ، بونلره اولاق آصان حکومت مأمورلرینه‌ده تأسفلر ایدلمشیدی . آرتق عربلق نامنه یاپیلان اوتباحتی اونوتمق ، « اصلاح » نامیله اورتایه سورولن بیوك کناه ایچونده اعتذار ایتمك لازمدر ... »

شكيب آرسلان بك افندی طرفندن يازيلان بو مكتوبك اوراده جريان ايدن احواله نه درجه‌يه قدر ترجمان اولوب اولماديغنی تماميله كسديره‌ميورز. فقط عالم اسلامك يوره‌كی مثابه‌سنده اولان جزيرة العرب امراسنك، دوغرودن طوغری‌يه بويوك بابالرينك و پيغمبرمزك لسانی اوزره منزل قانون شريعته مخالف تفرقه‌لره ميدان ويرميه‌جكلرينه البت مطمئن اوله بيليرز .

يانيه :

يونان مظالمی . — آلنان معلوماته كوره يانيه‌ده يونان ظلملری مصالحه‌نك احكامنه رغماً پك شنيع بر صورتده دوام ايتمكده‌در . بش آلتی بيك مسلماندن هنوز هجرت ايده‌مين بر آوج ديندا شلرمز هر كون مقدسات دينيه و ملّيه‌لرينه برر صورتله تجاوز ايدلديكنی كوريورلر . يونان حكومتی ، عقد اولنان مصالحه ايله مبانیٔ دينيه‌يی، مقابر اسلاميه‌يی محافظه ايده‌جكنه تعهد ايتمشكن، هر كون برر وسيله ايله جوامع شريفه‌يی ضبط ايتمكده بردوامدر . مثلا آنجق اون سنه‌لك صوك درجه لطيف « يكی جامع » ميری اوتوموبيل استاسيونه تحويل ايدلديكی كبی « فتحيه » جامعی‌ده مهمات واجزا دپوسی اتخاذ ايديله‌رك « ولی پاشا » جامعنك قپو و پنجره‌لری سد ايديله‌رك اسرار انكيز اجتماعاته مقر اتخاذ ايدلديكی كبی نمازكاه محله‌سنده‌كی مزارستانده توسيع طريق بهانه‌سيله تخريب ايدلمشدر . زمان فتحده انشا ايديلوب ايلك جمعه نمازينك اوراده ادا ايدلمسی حسبيله « نمازكاه » جامعی تسميه و يانيه‌ليلرجه پك مقدس عد اولنان معبدك قپو و پنجره‌لری‌ده پنجره‌لرده مواد غائطه ايله تلويث ايدلمشدر .

نفوس اسلامی تماميله محو ويا هجرته مجبور ايتمكه قرار ويرن يونان حكومتی اصحاب املاكك حقوقنی قطعا طانيمامشدر . اسلام اصحاب املاك ، روم چيفتجيلرك بيك درلو رجالر ايله عاطفةً ويرد كلری مقداره چار ناچار قناعت ايديورسه‌ده بعضيلری بوندن‌ده محروم بولنيورلر . ايشته هركسك اموال واملاكنی يوق بهاسنه صاتوب مهاجرت ايتملرينك سببی بوندن عبارتدر .

مجرمين سياسيه‌نك عفوی معاهده احكامندن ايكن سقوطدن پك چوق اول كويا بر راهبی قتل ايتدكلری بهانه‌سيله توقيف ايديلوب زندانه قونان زواللی آلتی يدی اسلام حالا قلعه‌ده‌كی متعفن بودروملرده چورومكده‌در . مفتی افندينك بوتون مراجعات وشكاياتی استهزا ايله قارشيلانمشدر . طشره‌ده ايسه مظالم دها مدهش ودها قورقونجدر . يانيه حبسخانه‌لری هپ بيچاره فيلات و آيدونات اهالیٔ مسلمه‌سيله دولودر . . هركس بو مظالمك نتيجه‌سنی دوشونمكله مشغولدر .

آرناوودلق :

اهل صليب مظالمی . — « آژانس رويتر »ك دايلی تلغراف غزته‌سنه تبليغ ايله‌ديكی بر تلغرافه واخيراً بوتون آرناوودلغی زيارت ايدن آمريقالی ويليام هادريدك اعطا ايله‌ديكی معلوماته نظراً ، صرب اردولری كچن بش آی ظرفنده آرناوودلقده يوزدن زياده كوی تخريب ، اون ايكی بيك خانه احراق، بيكلرجه قادين، چوجق قتل وتلف ايله‌مشلردر . بو زواللی انسانلرك بر قسمی احراق ايدلمك صورتيله مدهش بر اثر وحشت كوستريلمشدر . موسم شتاده يوز بيكدن فضله انسان مسكن ومأواسز قالمشدر . بو زواللی وظلمديده خلقك قسم اعظمی ايلبصان ، تيران واشقودره‌يه مهاجرت ايده‌رك جانلرينی قورتاره بيلمشلردر .

بلغارستان :

ميرانتصر ايتديريلمين بوماق مسلمانلر . — بوماق مسلمانلر ايچون چينه قضاسنده تحقيقات اجراسنه مأمور بر هيئت تحقيقيه‌يه بولغار حكومتی طرفندن جنرال پوپوف، فلبه ليه‌رال بوروسی رئيسی‌ده نومانف ، صوبرانيه اعضای اسلاميه‌سندن آووقات حافظ صدقی افندی تعيين ايدلمش وحركت امرينی آلمشلردر . بناءً عليه بولغارستان حكومتی طرفندن ، دين اصليلری اولان اسلاميته عودتلرينه بر مانع اولماديغی رسماً بيان اولونان پوماقلر مسئله‌سی انشاءالله يقينده بروجه مطلوب حل اولنور .

طرابلس :

كفار اردولرينه قارشی آفريقاده‌كی اسلام قارداشلرمزك مجاهداتی . — الشعب غزته‌سندن مقتبسدر : خصوصی، فقط موثوق خبرلردن آكلاشلديغنه كوره « بنی غازی » « جبل اخضر » طرفلرنده وقوعه كلن جهادك تفصيلاتی شويله‌در : استاذ اكبر سيد احمد الشريف السنوسی حضرتلری سلوم، دفنه طرفلرنده‌كی مجاهدين كرامی زيارت مقصديله سلوم طرفلرينه كيده‌جك اولمشدی . اشته بو صره‌لرده ايتاليانلرك فرصتدن بالاستفاده « رافع » « زاويهٔ بيضا » طرفلرينه هجوم ايتدكلری ايشيدلدی . شيخ سنوسی حضرتلری بو خبری ايشيدير ايشيتمز قرارندن واز كچه‌رك اخوان كراميله همان حرب وضعيتنی آلديلر ؛ قوماندانی بالذات شيخ سنوسی حضرتلری درعهده ايتمشلردی . آرتق مجاهدين سوينيوردی . اولومی، شهادتی جانلرينه منت بيله‌رك ايلرولمكه باشلاديلر . دشمن قاچمغه وقت بولامه‌دن قارشولرنده آرسلان مجاهدلری كورديلر . قانلی محاربه‌لر باشلادی ؛ مجاهدلرك فداكارلغنه حد وحساب يوق ايدی . كويا جنتی كوريورمش ، كويا بدر ، احد مجاهدلرندن امداد آليورمش كبی اولومه آتيليورلردی . دشمن ديكيش طوتديره‌ميه‌جكنی آكلادی ، بوزغون بر صورتده قاچمغه باشلادی . محاربه يرنده يكرمیسی ضابط اولمق اوزره بيك ايكيوز قرق سكز قدر مقتول براقشيدی . ارزاق يوكلی التمش دوه ، اوتوز قاتير ، ايكی بويوك طوپ ، بيك تفنك وسائر بر چوق مهماتده مجاهدين طرفندن اغتنام ايدلدی . ذی القعده‌نك ۱۵ و ۱٦ نجی كونلرنده‌كی محاربه‌ده دوقوزی ضابط اولمق اوزره سكسان دوقوز عسكر ايله ايتاليان خدمتنده بولنان بشيوز قدر بدوينك جانلری جهنمه كونديريلدی .

رافع طرفلرنده‌کی محاربه پك شدتلی اولمشدر ، مجاهدین یالین قلیج هجوم ایده‌رك دشمنك حرب صفلری ایچنه ، مترسلری داخلنه کیره‌رك بوغاز بوغازه کلمشلردر . مترسلری داخلنده اوله‌رق ئولومدن قورتولمق امید ایدن دشمنلر برر برر بوغازلانمشلردر ، شهادتك نه‌دیمك اولدیغنی آکلامیانلر ایچون بومنظره پك بویوك بردرس عبرت تشکیل ایده‌جك برماهیتده ایدی . بومنظره اسلامیتك قوتلی — ایماننده‌ن خبری اولمیانلرك کوره‌میه‌جکی قدر یوکسك ایدی . .

« حیزه » طرفلرنده‌کی محاربه‌ده پك شدتلی اولمش ، دشمن ئولولرینی طوپلایه‌جق قدر وقت بوله‌مه‌دن قاچمق لزومنی حس ایتمشدر.

۱۵ ذی‌الحجه تاریخیله وارد اولان خبرلردن آکلاشیلدیغنه کوره شیخ سنوسی حضرتلرینك حضوریله بنی غازیده وقوعه کلن محاربه‌ده‌ پك قانلی اولمش ، کلیتله الده ایدیلن اموال غنیمت مجاهدین کرامی سه‌ویندیرمشدر.

«مصرلی عزیز بکك عودتندن صوکرا بوراده اولکیلره نظراً پك شدتلی و پك قانلی محاربه‌لر وقوعه کلدی . ذاتاً صوکرالری بر چوق عرب قبیله‌لرینك ایتالیانلر طرفنی التزام ایتمه‌لری اورتالغی خیلی قاریشدیرمش ، دشمنی عادتا تهلکه‌یه آتیلاجق قدر قودورتمشیدی . فقط حمد اولسون ، که شیخ سنوسی حضرتلری بالذات قبائل ایچنه داله‌رق وعظ ونصیحت ایتدی . اهل اسلامك حمیت طمارلرینه باصدی؛ جهادك مادام الحیات فرض اولدیغنی آکلاتدی ؛ تنده جان وار کن دشمنه بویون ایکمه‌نك جائز اوله‌میه‌جغنی آکلاتدی . بوتون قبائل تکرار جانلاندیلر . ایتالیانك دین وملت دشمنی اولدیغنه قناعت کتیردیلر . ئولونجه‌یه قدر ، اقربا وعائله‌سندن کیمسه قالمانجه‌یه قدر دشمنله مجاهداتده بولنمق ایچون سوز ویردیلر .

شیمدی مجاهدینك اداره وقوماندانی دوغرودن دوغری‌یه بالذات شیخ سنوسی حضرتلرینك اداره وقوماندالری آلتنده بولنیور . ایتالیان عسکری بولنان هریرك قارشوسنده مجاهدین اخذ موقع ایتمش بولندیغندن هردرلو حرکاتی ترصد وتعقیب اولنیور .

اداره وقوماندا بالذات شیخ سنوسی حضرتلری طرفندن درعهده ایدیله‌لیدنبری ، شمدی‌یه قدروقوعی کورلمامش بویوك معرکه‌لر، قانلی مصادمه‌لر اولدی . ایتالیانلره بیکلرجه تلفات ویردیرلدی، دشمنك بوتون خسته‌خانه‌لری مجروحلر ایله‌دولودر . یالکز بووقعه‌لر اثناسنده اغتنام ایدیلن طوپلرك عددی اللی‌بی متجاوزدر ، تفنکلرك ، مهمات حربیه‌نك حد وحسابی یوقدر . ارزاق ، ذخیره بوراده‌کی مجاهدینی اداره ایده‌جك قدر چوقدر . خلاصه بوکون مجاهدین ایتالیانلردن اغتنام ایتدکلری مهمات حربیه وارزاق ایله اداره ایدیلیورلر .

ایتالیانلر همشهریلرندن ، آوروپالیلردن اوتانمیه ایدیلر قطعیاً بورالری چوقدن براقش قاچمش اولورلردی . ذاتاً ایتالیانلرك بوایشدن آرتق بیقمش ، اوصانمش اولدقلرینه دلالت ایده‌جك برچوق اماره‌لر موجوددر .»

ایشته بو خبرلری یازان ذات محترمك عموم اهل اسلامه خطاباً یازدیغی خطابه‌یی کندی عباره‌سیله بروجه زیر عیناً نقل ایدییورز :

« فیا أیها المسلمون لاتترکوا اخوانکم الذین شادوا لکم شرفا ورفعوا لکم ذکرا ولاتدعوا الطلیان یحکمون فیهم ویقضون علی استقلالهم لانهم ان ظفروا بهم لم یرقبوا فیهم الا ولاذمة وأعادوا بلاد هم رومانیة کما کانت منذ ۱۲۰۰ سنة

یاأیها المسلمون لایخدعنکم قول مفسدیکم وقول بعض الشرقیین ان هناك مدنیة وانسانیة واصلاحا وفلاحا فالمسئلة کلها مسئلة امم کثر عددها وضاقت اراضیها علیها فهی ترید ان تستولی علی بلاد المسلمین لتجعلها معاشا لها وتردها ملکا لها کما کانت قبل الفتح الاسلامی وهی لاجل هذه الغایة تقاتل الاسلام بکل الوسائل وتسعی فی اذلاله

یاایها المسلمون من شاء منکم ان یجاهد مع اخوانه فانه لایعدم طریقا ومن کان منکم یستصعب الجهاد بنفسه لن یعجز ان یجاهد بماله فان الجهاد یکون بالانفس والاموال وان هؤلاء المجاهدین لایحتاجون منکم سوی الاعانة المالیة بما یسدقوتهم الضروری انظروا الی الیونان هذه الامة الصغیرة وتأملوا فی تطوع افرادها بالحرب البلقانیة وفی الاعانات التی کانت تجمعها لحکومتها فیکون هؤلاء الاروام الامة القلیلة الفقیرة اعظم همة من المسلمین.»

هندستان :

هند مسلمانلری جمعیتنك قونفره‌سنده مهم نطقلر و مذاکره‌لر.— هندستانك کراشی شهرنده حال انعقادده بولنان هند مسلمانلری جمعیتنك قونفره‌سنده انکلتره حکومتنك روسلر ایله برلکده اوله‌رق عثمانلیلق علیهنده‌کی سیاست خارجیه‌سی شدتله تنقید اولنیور . انکلتره حکومتنه بوخصوصده متیقظ بولنمسی توصیه اولنیور . هند مسلمانلری ، ایمپراطورلق طرفندن دیار خلافده‌کی مسلمان قارده‌شلرینه قارشی کیزلی و آشکار اوله‌رق اجرا ایدیلن حقسزلقلری هضم ایده‌میه‌جکلرینی سویله‌یورلر . خطیبلردن بعضلری خطبه ونطقلرنده انجه وسیاسی کله‌لر قوللانمغه چالیشیور ایسه‌لرده ، قلبلری حمیت اسلامیه ایله دولو اولان کنجلر بوخصوصده هیچ بر قید آلتنه کیرمه‌یه تحمل ایده‌میورلر . انکلتره حکومتنك دوغرودن دوغری‌یه اسلامیت وعثمانلیلق دشمنی اولان روس حکومتی ایله توحید مساعی ایتمسی هند کنج مسلمانلرینك قناعت قلبیه‌لرینه ، دینلرینه قارشی تحقیر عد ایدیورلر . بوتون حاضرون طرفندن بوشدتلی نطقلر کمال حرارتله آلقیشلانیور ؛ ملی اسلام غزته‌لری‌ده بونلری بویوك حرفلر ایله یازیورلر .

خطیبلرك جسارت مدنیه ، حمیت دینیه‌لری تقدیر اولنیور . اهالی بو کنج مسلمانلر ایچون دعالر ایدیور ؛ بوصورتله ارباب حمیته اشتراك ایتدکلرینی ، دائما برابر بولندقلرینی آکلاتمق ایسته‌یورلر ، دیمکدر .

انکلتره حکومتنك دیکر دوستلریله برابر شرقده تعقیب ایتدیکی سیاستك عکس تأثیری اوله‌رق هندستان مسلمانلرنده حصوله کلن هیجان ، کراشی قونفره‌سنك سنین سابقه‌یه نظراً دها حرارتلی ، دها حمیتپرورانه اولمسنه سببیت ویریور . حتی قونفره‌نك دیکر اجتماعلرنده‌ده حرارتلی نطقلر سویله‌نیور . هله جنوبی آفریقاده‌کی هندیلره قارشی روا کوریلن مظالم شدتلی برصورتده پروتستو ایدیلیور . رئیس ، هندیلر ایله انکلیزلر آره‌سنده‌کی بالعموم مسائل مختلف فیهانك حلی ایچون لوندره‌ده اجتماع ایتمش اوزره بولنان مجلسه امنیت ایدیله‌میه‌جکنی درمیان ایدیور . دیکر آتشلی ، حرارتلی ، عینی زمانده اهالئ اسلامیه آراسنده مستثنا برموقع صاحبی اولان مشهور برخطیب‌ده ، هند مسلمانلرینی ، برهمنلر ایله ، هانکی مذهبه سالك اولورسه اولسون سائر هندیلر ایله ائتلافه ، اتحاده دعوت ایدیور . . مسلمانلر طرفندن اوزادیلان بوصمیمی ال ، هندولر طرفندن دوست بر وطنداش صفتیله قارشولانه‌رق کمال حرمتله صیقیله‌جغنی سویله‌یور . . قونفره اعضالری بونطق آلقیشلایورلر . هندستانك بلا استثنا بوتون ملی غزته‌لری بوفکری کمال حرارتله ترویج ایدیورلر . بونك خلافنده اوله‌رق اوته‌ده بروده ایشه عقلی ایرمه‌ین ، یاخود انکلیز منابعندن الهام آلان کیمسه‌لر طرفندن سویله‌نن سوزلر شدتله رد اولنیور . . .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفتهلق مجموعهٔ اسلامیهدر.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول: ح. اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیهده سنهلکی (٦٥)، التی آیلغی (٣٥) غروشدر.

ممالك اجنبیهده سنهلکی (١٧)، التی آیلغی (٩) فرانقدر.

اداره خانه

باب عالی جادهسنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر.

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلهمین یازیلر اعاده اولونماز.

اخطارات

رسالهمزدن آلدیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی برغزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجهده یازلمسی رجا اولنور.

§

پاره کوندرلدیکنده نه ایچون اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

عدد ٢٨٥ — ٢٥ صفر ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٩ کانون ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

جهاد اکبر: کنج مسلمانلق

هرهانکی برعاملك تأثیری آلتندهاولورسه اولسون بوکوننك کنجلریله دونك کنجلری آراسنده بویوك برفرق واردر. دونك مرائی، مسلکسز، مجرکسز، عینی زمانده دینسز، ملیتسز کنجلری یرینه بوکوننك قلبلری فکر ملی ودینی ایله چارپمغه باشلایان یکیت کنجلری قائم اولیور. دینسز، وطنسز، ملیتسز، عینی زمانده متعصب اولان اسکیلکك یرینه، وطن وملتنی سوور متدین وعینی زمانده منور بریکیلك کلیور. شرائط متفسخه اوزرینه تأسس ایدن اسکی ذهنیتلر یواش یواش بوزولیور. دربدر قلبلر جریان ملی یه اویمق مجبوریتنی حس ایدیور. تأسس ایدهلی بری وطنسزلق، دینسزلك، ملیتسزلك جریانی حاضرلامقله مشغول اولان معارف عمومیهمز بیله آغیر آغیر اولسهده وجههٔ استقامتنی تبدیل ایدیور: فطری ملیتپرورلك جریانی اداره ایدن اهالینك آرزولرینه تمایل کوستریور. پروغراملرینی آز چوق ملیلهشدیریور. ملی درسلر علاوه ایدیور. معلومات دینیه درسلری ایچون سائر علمی درسلر قدر ساعت آیریور، معلومات دینیه معلملرینی سائر معلملر ایله مساوی طوتیور. بووادیده یکی، فائدهلی کتابلر یازمق ایچون مسابقهلر ترتیب ایدیور. بوحال ارباب معارف وطبقهٔ منوره ایله ملت واهالی اراسنده بك اوقدر قوتلی دکلسه بیله بر خط اتصال بولندیغنی ارائه ایدر.

صوك کونلرده عثمانلیلق عالمنك اوتهسنده بروسنده پارلامقده اولان انتباه ملی، انتباه دینی جریانلری کسب وسعت ایتدکجه، بوجریان اسکی بی‌سود تعصب شکلندن چیقوبده، معقول، منور، فقط جانلی برچهره کیردکجه، طبقهٔ فاضله وارباب معارفمز ایله ملت آراسندهکی اتصال البت دها زیاده صمیمیت کسب ایدهجکدر. هم بویلهده اولمالیدر. خارجدن آلدیغمز معارفمز، مدنیتمز ایله حیات ومعیشتمز ایله بونلرده قایناملی، برلهشمهلیدرلر.

دینی، مدنیتی، معارفی، حیات ومعیشتی حسن امتزاج ایدهمهین ملت جانلی، قوتلی برهویت ملیه ابرازینه مقتدر اولهمز، یاشایهمز.

* *

افراد اهالیمز، عنعنات ملیه ایله تعلیمات دینیه آراسندهکی امتزاج دستوری کشف وتطبیق خصوصنده خارق العاده برمهارت کوستره کلدکلری حالده، مع التأسف ملتك طالعسزلکنه قارشی علملریله، فکرلریله کسب امتیاز ایدن منور طبقهمز اوتهدنبری بوخصوصده اهلیتسزلك ابرازندن خالی قالمادی. دینسزلك، ملیتسزلك، وطنسزلق عادتا برشی ظن اولنیور؛ بویلهلرینه متفکر، فیلسوف نامی ویریلیوردی.

مملکتمزك، ملیتمزك روحسز دورهلرنده تورهین بو زواللیلر، مملکت، ملت ایچون پك مهم ضررلر ایراث ایتمشلردر. هنوز برهویت ملیه کوسترهمین برملت ایچنده، حیاتدن بیقغنلق اساسی اوزرینه قورولان یاکلش فلسفهیه عائد فکرلرك انتشار ایتمهسی سوء طالع نتیجهسندن باشقه برشی اولماسه کرك. فکر دینی، فکر ملی‌یی سوندرهن ذهابلر اکثریت اعتباریله دورهٔ تکاملیهسنی کچیروب انحطاطه باشلامش ملیتلر ایچنده ظهور ایدرکه، انقراض وتفسخك علم وفن شکلنده تظاهر ایدن برمقدمهسی دیمکدر. فقط بز ایسه هنوز بو استهنیلمهین دورهٔ تکامله وارهمدق؛ بز ایسه هنوز ملیتمزی، ملیت اسلامیهمزی تمامیله تشکیل وتأسیس ایدهمدك، بز هنوز ملیت متکاملهنك مظهر اولدیغی نعمتلره نائل اولهمدق. بز، حالا یول اوزرنده بولنیورز. اونکچون مقصده ایرمهدن علائم انحلال کوستریر وبوکا میدان ویرر ایسهك چوق یازیق اولور. بناءً علیه بزم بوخصوصده متیقظ بولنمقلغمز لازمدر. بز وطنسزلغه، دینسزلکه، خلاصه ملیتسزلکه قارشی بوتون قوتمزله قارشی کلهلی‌یز. بز بوخصوصده عزم وثبات کوستریر ایسهك، موفقیتمز محققدر. ملیتسزلك وادیسنده تأسس ایدن ضعیف ذهنیتلر کندیلکلرندن سونوب

کیدرلر . قوتلی ، جانلی برجریان ملی اوکنده ، اسکی ، بوزوق ، حیاتدن اوصانمش اثری اولان ملیتسزلك فکری البت دیکیش طوتدوره‌مز.

برده جریان ملیمزك اوکنده دینسزلك ، ملیتسزلك فکری نقدر مضر ایسه ، بی‌سود قاره تعصب ده او قدر ضررلیدر. چونکه هر ایکیسی ده جریان ملی‌یه قارشی قورولمش سیاه ، قرمزی مانعلر دیمکدر . بناءً علیه بوکون مملکتمزده قوتلی برجریان ملیٔ اسلامی اویاندیرمق ایسته‌ینلرك برنجی وظیفه‌لری بوسیاه ، قیرمزی تعصبلری ییقوب ، یرینه دینك ، مدنیت ملیه وعنعنه‌مزك برلەشمه‌سی وقاینامه‌سی صورتیله حصوله کلن برفکر ملیٔ اسلامی اقامه ایتمك اوله‌لیدر. بوفکر ملی ده بوتون اسلام قارده‌شلر ایچون عمومی برمفکوره حالنی آلمالیدر ، هرمسلمان بو مفکوره‌یی تقدیس ایتمه‌لی ، بونك محیط انتشارینی توسیعه چالیشمه‌لیدر . بومقدس فکرك دشمنلریله کوکس کوکسه کله‌رك دین ، ایمان ، ملیت ، علم قوتلرندن استمداد ایده‌رك چارپیشمه‌لی ، مجاهده ایتمه‌لی . بوکونکی جهاد اکبرده ایشته بوندن عبارت اولسه کرك .. والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا.

حلیم ثابت

مدافعات دینیه

عبیداه افغانی مدافعی م . ج . افندی‌یه !

اجتهاد مجموعه‌سنك ۸۷ نومرولی نسخه‌سنده‌کی مکتوبکزی اوقودم ، ۲۷۷ نومرولی سبیل الرشاد نسخه‌سنده‌کی محاوره‌دن طولایی عبیداه افغانی‌یی اسکات والزام ایدن وماهیت علمیه‌سی حقنده قارئینه برفکر ویرن رفقامه عاجزلری‌ده داخل اولدیغی حالده تعرضه قالقیشیورسکز !

عبدالله افغانی‌نك جوابدن عاجز قالمسندن بحث ایتمیوب کتابك مندرجاتی حقنده هذیان دینلمك ایجاب ایتمیه‌جکنی، کتابده آیات کریمه واحادیث شریفه ایله جهادك فضائلندن بحث اولونمش ایدوکنی ، تنقید اولنه‌جق اولان جهتلرده تعیین ماده ایدرك اکا قارشو ادلهٔ شرعیه ایله جواب ویرلمسی لازم کلدیکنی بیان ایدییورسکز !

محاوره‌مزده یازلدیغی اوزره عبیدالله افغانی حقنده جف القلم بر حکمده بولونمدق ، معهود کتابی اوقودق ، انی قوانین مؤیدهٔ اسلامیه ایله ، قواعد جلیلهٔ شرعیه ایله قابل تطبیق بولمدق ، کتابه اهمیت بیله ویرمدك . چونکه علمی بر سوز یوق ایدی .

وقتا که مؤلف سبیل الرشاد اداره‌خانه‌سنه کلدی ، ارامزده برمحاوره جریان ایتدی . محضا ماهیت علمیه‌سی حقنده بر فکر ویرمك مقصدیله محاوره‌یی عیناً یازدق ، یوقسه کتاب حقنده تنقیداته حاجت کورمدك .

بوخصوصی، محاوره‌مزده تصریح ایتدیکمز حالده سزك بشقه بر وادی‌یه سوق کلام ایتمه‌کز قواعد فلسفیه ایله قابل تطبیق اولورمی ؟ بز بوبابده قواعد فلسفیه‌یه رعایت ایتدك، تحلیل قاعده‌سنی تطبیق ایتدك.

اول امرده مؤلفك ایات کریمه واحادیث شریفه حقنده نه کبی بر پرنسیب قبول ایتدیکنی اوکرنمك ایستدك ، اربابنك معلومی اوله‌جغی وجهله بر قیمت علمیه‌یی حائز اولان سؤاللریمزه هیچ بر جواب ویره‌مدی .

انصاف ایدیکز، پرنسیبی بیلنمیان بردلیل ایله نصل مدلوله انتقال اولنور؟ هانکی مسلك فلسفی بوکا مساعددر ؟ هانکی علم بونی تجویز ایدر ؟ قرآن کریم وحدیث شریفك حجت اولمسی حقنده هیچ برمعلوماتی اولمدیغی حالده انلر ایله نصل احتجاج ایدر ؟ بوراسنی غریب بولمیورمیسکز؟ مؤلف پرنسیب حقنده برجواب ویرمش اولسیدی مباحثه‌مز آیات واحادیث شریفه‌نك اقسامنه انتقال ایده‌جك ایدی ؟ اکر اکاده جواب ویرمش اولسیدی، ایشته اول وقت مباحثه‌ده تنقیده یول آچیلمش اوله‌جق ایدی، آرتق کندوسندن صورت استنباطی ومذهبی موجبنجه صورت استدلالی صوره‌جق ایدك . ادلهٔ شرعیه‌یی بیلمدیکی ، اصول شرعیه‌دن بی‌خبر اولدیغی ظاهر اولونجه نصل مناظره‌یه اهل اولور ؟ دلیل علمی‌یه مستند اولمیان مسائلك هانکیسنی تعداد ایده‌لم ؟

هایدی نمونه اولمق اوزره تعیین ماده ایده‌رك برقاچ مسئله‌سنی بیان ایده‌لم :

۱ — مؤلف ۳۸ صحیفه‌نك نهایتنده : «قوم عتیق ارکان دینی بش شیئه یعنی صوم ، صلاة وحج وزکاة وکلمهٔ شهادته حصر ایدرلر» دیور و ۵۲ صحیفه‌ده‌ده ارکان دینی عقل، کلمهٔ شهادت دیه کوستریور .

رد . — مؤلفك بوسوزی حدیث شریفه تمامیله مخالفدر. «قال رسول الله صلی الله علیه وسلم. بنی الاسلام علی خمس شهادة ان لا اله الا الله وان محمد رسول الله واقام الصلاة وایتاء الزکاة والحج وصوم رمضان . — بخاری » حدیث شریفی، تمامیله قوم عتیق عد ایتدیکی ذواتك عقائدینه موافق وقوم جدید عد ایتدیکی کسانك عقائدینه مخالفدر .

۲ — ۳۹ صحیفه‌ده : « قوم عتیق حقنده کافهٔ معاملات وحرکاتده اوامر قرآنیه واحادیث نبویه خلافنده اولسه‌ده کندیلرینه برکوی ، حلبی ، شافعی، کنز ، منیة المصلی، مالکی، فتاوی، حنبلی الی آخره کبی برطاقم کتابلری دستور العمل اتخاذ ایدرلر » دیور .

رد . — مؤلفك بورادە بویله برطاقم اسامی‌یی تعداد ایتمه‌سنده هیچ بر قیمت علمیه یوقدر ، بوراسنی اهلنه عرض ایدیورز . قوم عتیق کوستردیکی ذوات عندنده کتابلر انجق بر رهبردر. شرعه موافق ایسه قبول اولنور. یوخسه قبول اولونماز. حتی اصحاب کرامك بیله مجرد رأیلریله خبر ویردکلری خصوصده اتباعه مجبوریت یوقدر. فخر المرسلین افندمزدن ماعداسنك قولی هم اخذ اولنور هم ترك اولنور ، دائما قولی اخذ اولنوب اصلا ترك اولونمیان ذات: انجق خاتم الانبیا افندمز حضرتلریدر.

قال الله تعالی : وما اتاکم الرسول فخذوه .

مؤلفك بو سوزی علم کلامه ، اصول فقهه ، تاریخ علومه تمامیله مخالفدر .

٣ ـ ٤٢ صحيفه‌ده ايمان بالقدرى قوم عتيق عقائدندن كوستريور، بالطبع كنديسى قبول ايتميور .

رد .— مؤلفك بو عقائدى قرآن كريم وحديث شريفه تماميله مخالفدر :

قال الله تعالى: انا كل شيئ خلقناه بقدر، وقال الله تعالى: ولولا كلمة سبقت من ربك لكان لزاماً واجل مسمى ، وقال تعالى : ان ذلك فى كتاب ، وقال تعالى : ما اصابك من مصيبة فى الارض ولا فى انفسكم الا فى كتاب من قبل ان نبرأها ، وقال رسول الله صلى الله عليه و سلم : جف القلم بما انت لاق ـ بخارى، وقال صلى الله عليه وسلم: فان لها ماقدر لها ـ بخارى وقال صلى الله عليه و سلم: تعوذوا بالله من جهد البلاء ودرك الشقاء وسوء القضاء وشماتة الاعداء ـ بخارى

محاوره‌ده بيان اولنديغى اوزره عبيدالله افغانى قدر مسئله‌سنه دائر صورديغم سؤاله‌ده جواب ويره‌مامش ، كنديسى سؤاله باشلامش ، اكا قارشو ويرديكم جوابه: اينجه مسئله‌لرك صره‌سى دكل! ديمكله اكتفا ايتمش ايدى . مؤلفك قدر مسئله‌سنده فرق كلاميه‌دن هانكيسنك مذهبنه تابع اولديغنى مع التأسف اكلايه‌مدق .

٤ ـ هر كس اجليله اولور اعتقادينى‌ده قوم عتيق عقائدندن كوستريور! بونى‌ده قبول ايتميور .

رد .— مؤلفك بو عقائدى‌ده قرآن كريمه مخالفدر :

قال الله تعالى : اذا جاء اجلهم لايستأخرون ساعة ولا يستقدمون. مؤلفك مقتول حقنده‌كى عقائدى بعض معتزله‌نك مذهبنه موافقدر.

٥ — قوم عتيقك فروعات اعمالنى بيان صددنده « رمضان شريفك يكرمى يدنجى كيجه‌سى قدردر » ديور . بوندن مقصدينى تماميله اكلامق قابل اوله‌ميور. بوراده ايكى مسئله واردر : برى ليلهٔ قدرك فضيلتى ، ديكرى ليلهٔ قدرك رمضانك يكرمى يدنجى كيجه‌سنه مخصوص اولمسيدر. اكر ليلهٔ قدرك فضيلتنى منكر ايسه بر سورهٔ جليله‌يى تماميله انكار ايتمش اولور . قال الله تعالى : انا انزلناه فى ليلة القدر . وماادراك ماليلة القدر. ليلة القدر خير من الف شهر...الاية

واكر يكرمى يدنجى كيجه‌سنه مخصوص اولمسنى انكار ايديور ايسه ذاتاً بو كيجه‌نك ليلهٔ قدر اولمسى مختلف فيه‌در. شوقدركه يكرمى يدنجى كيجه اولابيلمسنه دائر حديث شريف واردر : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: هى فى العشر هى فى تسع يمضين او فى سبع يبقين ـ بخارى. مؤلفك مقصدى نه اولور ايسه اولسون علمى بر سوز سويليور. وقس عليه البواقى.

ينه تكرار ايديورم كه مقصد كتابى تنقيد دكل ، بلكه بك قولاى رد وجرح ايديله بيله‌جكنى بياندر .

بز بوراله‌رينى بيلديكمز ايچون، مؤلف ده محاوره‌سيله مناظره‌يه اهل اولمديغنى اثبات ايتديكى ايچون علوم شرعيه‌دن بى بهره اولديغنى اكلادق و يوزينه قارشى جهلنى بيلديردك ، ارتق اهل اسلامك ادلهٔ شرعيه‌سيله معلوملرى اولان برچوق عقائد وحسياتنه بك فنا بر صورتده تعرض ايدرك علمه مستند اولمايان افكار وعقائد هذيان اولمزمى ؟

علوم شرعيه‌نك اركان مهمه‌سندن برى اولان اصول فقهك « خاص وعام » بحثلرينى درخاطر ايتمش اولسيديكز كتاب حقنده هذيان مجموعه سيدر تعبيرينه كستاخلق ديمز ايديكز، بويله بر كستاخلقده بولنمز ايديكز.

اكر مؤلفك مقصدى فضائل جهادى بياندن عبارت اولسيدى و كتاب الهه ، نبى ذيشان افندمز حضرتلرندن تلقى اولنان سنت سنيه‌يه، قواعد شرعيه‌يه موافق اولسيدى باشمزك تاجى اولور ايدى. بوكبى امت محمديه‌نك متفق اولديغى مسائله هانكى مسلم اعتراض ايدر ؟ بونى ادعا اثر غفلت دكلى؟ بوخصوصده امت محمديه‌يى قوم جديد وعتيق ديه ايكى‌يه آيرمق ، قوم عتيقه لعنت ايتمك، تدميرلرينه دعا ايتمك هذيان دكلده نه‌در ؟ عبيدالله افغانينك بو يولده‌كى سوزلرى بعض كسانى الداده‌بيلير. عالم اسلامده پارلاق كبى كورينان سوزلر ايله تلقيناتده بولونمق پك اسكيدر. بومثللو سوزلر حقنده بز وارث علم نبى امام مكرم سيدنا على كرم الله وجهه حضرتلرينك «كلمة حق اريد بها الباطل» قول حكيمانه‌لريله عامل اولدق.

بك افنديلر !

افكار جديده‌نك ايلك تمل طاشى اولان «حريت وجدان تعرضدن مصوندر ». قضيه‌سنى اول باول عبيدالله افغانى فرقه وارمقسزين هدم ايتميورمى ؟

بز كندى فكرينى دين نامنه كوسترن ، «ولا تفرقوا...» نظم جليلنه. من سلم المسلمون من لسانه ويده ـ بخارى حديث شريفنه اصلا قولاق آصميان ، علم دينى صاريقده ارايوب فسده بوله‌ميه‌جق درجه‌ده كوته‌يين اولان بر كيمسه‌يه قارشو مدافعه‌ده بولندق .

اوت قواعد فلسفيه مقتضاسنجه حريت بيانده تعرضدن مصون ايسه‌ده حريت وجدان كبى غير محدود دكلدر، بلكه حريت بيان حقوق ايله محدود ، ديكر بر كيمسه‌نك حقوق حريتنه تجاوز ايتمامك شرطيله مشروطدر. فضله اوله‌رق سزك (قوم جديد مسلمانلرى نه‌دن دلخون ايدر) سوزيكزه شاشامق قابل اوله‌ميور . قوم جديد نام كتاب مسلمانلر اراسنه تخم فساد صاچديمى ؟ مسلمانلر ارەسنده قيل وقاله سببيت ويرمديمى ؟ شويله بر زمانده شقاق قپوسى آچمق خوشمى ؟ بو ايسه پك بيوك بر خطا دكلى ؟ سزكله بزم اره‌مزه شقاق كيرمديمى ؟ بزه تعرض ايتميورميسكز ؟ بزده سزك قوللانديغكز تعبيراتى مع زيادة حتى عيناً قوللانسه‌ق خوشكزه‌مى كيدر ؟

يكى بر فتنه‌مى اويانسون ؟ مقصديكز بو ايسه امين اوليكزكه بزى اوورطه‌يه دوشوره‌مزسكز .

اسلاميتى مدافعه اوغورنده اورته‌يه آتيلمش اولان بر غزته حقنده استهزا ايليكز سزه ياقيشيرمى ؟

سزك نظر استخفاف ايله كورديككز سبيل الرشاد جريده‌سنده اقوال حقه ، افكار صائبه ، عالمانه سوزلر ، فيلسوفانه دوشونجه‌لر دائما محترم وممدوح ؛ بالعكس اقوال باطله ، افكار سخيفه ، جاهلانه سوزلر ، عاميانه دوشونجه‌لر دائما مردود ومقدوحدر .

مسلمانلق پيغمبرمزك خبر ويرديكى كبى‌ميدر؛ يوقسه او جهت نظر اعتباره آلنمايوب بزم آكلاديغمز كبى‌ميدر ؟ سؤالنه كلنجه اندەده

بر ماهیت علمیه وارایدی بو سؤال علم عقائد علماسی آراسنده مختلف فیه اولان بر مبحثه اشارت ایدی . مؤلف سؤالك قیمتنی اکلایه‌مدی . ویردیکی جواب تماملە کتابنك علیهنده ایدی . فرقنه وارمقسزین کتابنی کندیسی جرح ایدیور ایدی . کوردیکزمی غفلتی ؟

خلاصه قواعد مؤیدۀ شرعیه ویا قواعد قطعیۀ فلسفیه ویا قواعد مؤیدۀ علمیه مستند اولان سوزلریکز وار ایسه جان قولاغیله دیکله‌رز . یوقسه لاف دیکله‌مییز.

دارالفنون معلملرندن ازمیرلی

اسماعیل حقی

نسائیات

سبیل الرشاد جریدۀ اسلامیهسی هیئت تحریریه‌ٔ محترمه‌سنه

افندم . تستر نسوان حقنده سبیل الرشاد جریدۀ اسلامیه‌سنك ۲۷۸ و ۲۷۹ نومرولو نسخه‌لرنده صاحبۀ عفت وفضیلت برقاچ خانم افندی طرفندن یازلمش مکتوبلری کمال شکرانایله اوقودم. بو مکتوبلرك برینك خاتمه‌سنده تسترك رفعی حقنده دارالخلافۀ اسلامیه‌ده چیقان بعض هذیاننامه‌لرك نشریاتندن طولایی حکومتمزك نظر دقتی جلب ایدیلیور . فی‌الحقیقه تستر نسوانك قادینلرده عفت وناموسك یکانه کافلی اولدیغنه قانع بولنان ملیونلرجه مسلمان قادینلری دخی نشریات مبحوثۀ عنهانك منعی ایچون تدابیر قطعیه اتخاذینی حکومتمزدن کمال اهمیتله طلب واستدعایی وجیبۀ دینیه‌دن بیلیرلر . عاجزه‌کزده مخدرات اسلامیه‌دن بری اولمق حیثیتیله قدرتسزلکمه باقمیه‌رق بو خصوصده بعض مطالعات سردینه کندمده برحق کوردم .

قانون اخلاق اسلامیت اللهه ایماندن صوکره حیانی امر ایدییور . فخر کائنات افندمز حضرتلری مدنیت حقیقیۀ اسلامیه‌یی حیا وحسن خلق اساسی اوزرینه تأسیس بیورمشلردر . ایشته بویله متین اساسلره استناد ایدن هیئت اجتماعیۀ اسلامیه آززمان ایچنده مدنیتك مرتبۀ قصواسنه واصل اولمشدر . اساسات مذکوره‌دن انحرافه باشلادیغمزدن بری اجتماعیات واخلاقیاتده اوغرادیغمز انحطاط میدانده‌در . اخلاق اسلامیه‌دن تباعد یوزندن باشمزه کلن فلاکتلرك هانکی برینی صایه‌لم ؟ یوزبیکلرجه اخوان دینمزك قاننه کیرن محاربات اخیره‌دن عبرت آله‌لم ده بو اثناده اوغرادیغمز مادی ومعنوی ضرر وزیانلری تلافی‌یه چالیشه‌لم. بوخصوصده صرف ایده‌جکمز مساعینك ثمره‌دار اولمسی آنجق اخلاق اسلامیه ایله متخلق اولمقلغمزه متوقفدر. اخلاق اسلامیا هیئت اجتماعیه‌مزك سعادت وتعالیسنی بالغاً تأمین ایتمشدر . صد هزار تأسف ! ایچمزده بر برکروه اسافل، سلامت مملکتی غرب عادات واخلاقنی تقلیدده بولیورلر. نه بیوك غفلت ! سنه‌لردن بری غرب عادات و اخلاقنی تقلیده باشلادك ؛ بوندن فائده یرینه مضرت حاصل اولدی. سفینۀ مملکتی ورطۀ هلاکدن تخلیص میسر اولمدی. غرب لسانی اوکرنمك، غربك ترقیات فنیه‌سنی اقتباس ایتمك مملکتك آتیسی ایچون البته خیرلو اولور . فقط شونیده اونوتمیه‌لم که : اخلاق وعادات دینیه‌مزی خللدار اولمقدن وقایه ، معتقداتمزی تقویه ایتمزسه‌ك بزم ایچون حق حیات یوقدر. یاریم عصردن آز بر زمانده کندیسنی دره بکلکدن قورتاره‌رق حیات اجتماعیه‌سنی تنظیم ایدن وجهانکیرلکی قورمش قوجه بر دولته بیوك بر درس عبرت ویرن ، بناء علیه شوکت وسطوتی عالمه طانتدیران ژاپونیاده ارکك قادین هر صنف خلقك ملیتلرینه اولان رعایت کامله‌لرینی نظر دقته آله‌لم . ژاپونیاده قادینلر ارکك ایشلرینه قاریشمیه‌رق صرف قادینلغك ترقی وتعالیسی ایچون کیجه کوندوز چالیشمقدن خالی قالمیورلر. خاطرمده قالدیغنه کوره بروقت قادینلرك حق انتخابه مالك اولمسنه چالیشان نسائیون، آوروپا پایتختلرندن برنده برقونغره کشاد ایتمشلر ایدی. بوقونغره‌یه اشتراکه دعوت ایدیلن ژاپون قادینلری کندیلرینك وطنی قورتاره‌جق اولاد تربیه‌سیله مشغول اولدقلرندن بحثله سیاسته اشتغاله وقتلری اولمدیغی جوابنی ویره‌رك دعوت واقعه‌یه اجابت ایتمامشلردر .

انحطاط اجتماعیمزی نظر امعانه آله‌جق اولورسه‌ق ، وطنه هرشیدن زیاده قابلری وطن عشقیله چارپان بر عنصر لازم اولدیغنی آکلارز . بو عنصر مهمی یتشدیره‌جك ده قادینلردر . قادینلرمز قواعد اسلامیه دائره‌سنده تعلیم وتربیه کورمزلرسه او عنصر یرینه برسوری سرسری ظهور ایدر ، که وطنك بونلردن کوردیکی وکوره‌جکی فنالغی بوراده تعداده لزوم کورمیورم. بودربدرلرك افعال واقوالی ، وطنك استقبالیله علاقه‌دار اولانلری دلخون ایتمکدن خالی قالمیور. صوك سنه‌لرده نسائیون نامی آلتنده اورته‌یه آتیلان سرسریلر ، تسترك رفعیله هیئت اجتماعیه‌نك ناظم حقیقیلری اولان قادینلری عریان اوله‌رق سوقاغه آتقله کندیلرینی مملکته خدمت ایتمش عد ایدییورلرسه زهی جهالت !

بوسرسریلر مملکت ایچون جزئی برحسن نیت پرورده ایدییورلرسه تسترك رفعنه چالیشه‌جقلرینه ، قیزلریمزك ، شریعت غرای اسلامیه‌نك وضع ایتدیکی قیودوشروط دائره‌سنده تعلیم وتربیه‌لری اسبابنی استکماله چالیشسونلر !

قیزلریمز امور بیتیه‌لرینی حسن اداره ، سعادت عائله‌یی تأسیس ایده بیله‌جك انتظام وعزم پروربر اوقادینی اولمقله قانون طبیعتك کندیلرینه تحمیل ایلدیکی وظائف اصلیه‌لرینی درت مهم دوره‌یه آییررسه‌ق ، بو دوره‌لرك هربرینه مخصوص احوال ومشکلاتی نظر دقته آله‌جق اولورسه‌ق، بو وظائفك حسن ایفاسیله فطرةً مکلف اولان قادینلردن دها بشقه نه کبی خدمتلر بکلنور .

تستر نسوان علیهنده صاورولان ترهاتدن متأثر اولان همشیره‌لرم ! شریعت اسلامیه‌نك اك مهم رکنی اولان تستر نسوان کیفیتی ، دیانت اسلامیه‌نك حقایقندن بی خبر ؛ جوهر عصمت وعفتك قدر وقیمتنی ادراکدن عاجز ، برایکی سرسرینك کیفی ایچون هیچ بر وقت فدا ایدیله‌مز . بو ایشده اك زیاده آجینه‌جق صافدل بش اون اسلام قادینلریدرکه بوزواللیلر کندیلرینه رهبر اتخاذ ایتدکاری بش اون سفیهك

يوزندن هيئت اجتماعيه ايچنده‌كى موقعلرينى ضايع ايدرك مخدرات اسلاميه نظرنده اصلا قيمتلرى قالمامشدر. بوزواللیلر بر طاقم سرسربلرك بازيچهٔ هوساتى اولمشلر، سفالت وسفاهت اوچوروملرينه يووارلانيورلر، فرقنده دكلدرلر. ايشته مملكتمزده معارف اسلاميه‌نك بحق تأسس ايده‌مامسى دين مبين اسلامك اركان واساساتنه تجاوزه قالقيشان برطاقم دربدرلرك هيئت اجتماعيه‌مز ايچنده ظهور ايتمسنه سبب اولمشدر.

قيزلريمزك تعليم وتربيه‌لرى ايچون وقتيله مكتبلر تأسيس وكشادينه و بونلرده حقايق اسلاميه‌دن باحث كتابلر تدريسنه اهميت ويرلمش اولسه‌يدى حقيقى تربيهٔ اسلاميه كورمش والده‌لرك آغوش تربيتنده يتشمش اولادوطندن شريعت اسلاميه‌نك اساساته مخالف ادنى بر حركت صادر اولورمى ايدى؟ ايشته بودين جليلك احكام عاليه‌سنه مغاير حركتده بولنان كيسه‌لر، اجنبى مكتبلرده خصم دينمز اولان معلملردن و ياخود خانه‌لرنده آوروپالى مربيه‌لردن كوردكلرى غرب تربيه‌سنى هضم ايده‌ميه‌رك مليتلرندن تجرد ايتمش بر طاقم سرسريلردر. نه غريب حالت روحيه‌در! بن بعض ذوات طانيورم؛ بر قسم كنجلريمزك دين خصوصنده‌كى مبالاتسزلقلرينى كوروب متأثر اوليورلر. فقط تأثرلرينى باعث اولان حالك اسباب وعواملنى آرامقسزين هنوز اركان دينى اوكرنمين چوجقلرينى اجنبى مكتبلرينه ويرمكدن خالى قالميورلر. اولياى اطفال دوشنميورلركه: دها علم حالنى اوكرنمامش چوجنى اجنبى مكتبنه ويرمكله وطنه الك بيوك خيانتى كنديلرى ارتكاب ايتمش اوليورلر. چوجقلرينى مكاتب اجنبيه‌يه ويرمكده‌كى حكمت و مقصد بونلره صورولسه، هيچ شبهه ايتمه‌مليدركه «مملكتده منتظم مكاتب اسلاميه يوق، چوجقلريمز جاهل قاله‌جق» جوابنى ويره‌جكلردر. مكاتب اجنبيه‌دن كويا عالم، فقط مليتلرندن غافل اوله‌رق چيقمش اكثر مسلمان كنجلرينك بو وطنه قارشو لاقيد قالمقده اولدقلرينى هيچ دوشنمزلرمى؟ مكاتب اسلاميه‌نك عدم انتظاملرينه بزلر دخى مشتكى‌يز؛ فقط بو شكايتمزى اسماعه نه وقت چاليشدق؟ پاره‌سى اولنلر چوجقلرينى همان اجنبى معلملرك تحت تربيتنه ويرمكى معصوم دماغلرك تسميم ايدلمسنى، مكاتب اسلاميه‌نك تأمين انتظام و مكملتى ايچون تشبثدن دها قولاى بوليورلر. استطاعت ماليه‌لرى غير مساعد اولانلر ده شكايتلرينى اسماع ايتديره‌مينجه، چوجقلرينى پروغرامسز، غير منتظم مكتبلرده بولاندرمغه مجبور اوليورلر. ايشته غايت حزن انكيز ايكى منظره! بو حاللرك دوامندن وطنمزك كوره‌جكى ضرر لايعد و لايحصادر. بونلرى زمامداران حكومت البت بزلردن زياده تقدير ايدرلر. مملكتمزده كوندن كونه توسع ايتمكده اولان اجنبى مؤسسات تدريسيه‌سنده تحصيل ايتمش (بولنمش) كنجلرمزدن يوزده قاچى حسيات دينيه ووطنيه‌لرينى محافظه ايده‌بيلمشدر؟ اوت مع التأسف سويليورمكه: مملكتمزده مكاتب اجنبيه كوندن كونه توسع ايديور، هر طرفه دال بوداق صاليور؛ بزلر ايسه چوجقلريمزى يوللايه‌جق مكتب بوله‌ميورز. شو سوزم مبالغه وافراطمه حمل ايدلمسون! تحصيل رشديه‌يى اكمال ايدن قيزلريمزى كچن سنه بايزيده‌كى اناث اعداديسنه ويردك، برسنه اوقوديلر، هيئت تعليميه‌نك كوستردبكى سعى و غيرت وحسن نيت آثارى اولمق اوزره قيزلريمزده بيوك ترقى كوردك؛ عينى زمانده قيزلريمزده‌ده مسلمان قادينى اولمق ايچون عالى فكرلر اويانمشيدى.

حال بوكه مكتب مذكور بوسنه معارف نظارتنجه جراح پاشايه نقل ايدلدى، اسمنده‌ده سلطانى دينلدى. شهرمزده‌كى وسائط نقليه‌نك فقدانى يوزندن قيزلريمزى قيش كونلرنده سلطان احمددن بايزيده كوندرمكده تصادف ايتديكمز مشكلاتى وطنه بر خدمت مفتخره اولمق اوزره اقتحام ايتدك؛ فقط مكتبك بو سنه جراح پاشايه نقلى، سلطان احمد جوارنده بولنان اولياى اطفالى حقيقةً حزين و مشكل بر موقعه القا ايلدى. چونكه زواللى قيزلر، اولرده خواجه‌سز قاله‌رق مصالى كتابلريله وقت كچيرمكه مجبور اولديلر. كرچه بونلرك تقسيم اعمال قاعده‌سنجه امور بيتيه‌يه اشتراكلرى طبيعى ايسه‌ده ايكى اوچ سنه دها مكتبه دوام ايله اعدادى درسلرينى اكمال ايتملرى سلامت مملكت نقطهٔ نظرندن لابد ايدى. بومكتوبمى معارف ناظر عاليسى بك افندى حضرتلرى‌ده مطالعه بيورورلرده قيزلريمزك نعمت معارفدن متنعم اولملرى اسبابنى استكمال ايتمك اوزره سلطان احمد جوارنده‌دخى اعدادى درجه‌سنده بر مكتب كشادينى ودرس پروغراملرينه حقايق اسلاميه‌دن باحث بر ايكى كتاب ادخالنى تأمل ايدرلر اميديله ختم كلام ايلرم افندم

سلطان احمد: قارئه‌لركزدن

عايشه مقبوله

اجتماعيات

اسلاميت و تعدد زوجات

— ٤ —

٥ — بوندن اول دسويله‌ديكمز وجهله بر چوق كيمسه‌لر، تعدد زوجات عادتنى اسلاميت وضع ايتمش اولديغى اعتقادنده بولندقلرى كبى، بونك اسلاميته‌كى موقعنى‌ده بهمه حال اجراسى مطلوب بر امر دينى اولمق اوزره تلقى ايديورلر. بز بو مسئله‌يه دائر يازاجغمز سلسلهٔ مقالاتده، اولا تعدد زوجاتك اسلاميتدن اولده موجود اولديغنى، اسلاميتك بو مسئله‌ده بر تأثيرى وارسه اوده بونى تنقيح و تحديددن عبارت اولوب اسلاميتده تعدد زوجات مأموربه دكل، مأذون فيه اولديغنى بيان ايتمك ايسته‌يورز.

بورايه قدر يازمش اولديغمز مقدمات بزه كوستردى‌كه حين ضرورتده توسل اولنمق اوزره تعدد زوجاته رخصت ويرلمك غير طبيعى برشى دكلدر. بناء عليه شمدى بر كره‌ده بشقه موضوعدن تدقيق ايتمك ايسته‌يورز، كه اوده بشريتك تاريخ نشئى‌در.

ايلك اول بشريتده ازدواج، عائله حياتى نه يولده باشلاديغنى تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق، كوره‌جكزكه: امم واقوامدن هيچ بريسنده

ـ اکثریتله ـ یالکز برقادین ایله اکتفا ایدن ارککلر بولنمامشدر . بوراده بونك اسباب طبیعیه‌سندن بحث ایده‌جك دکلز .

تدقیقات ومباحثات علمیه ایله ثابت اولمشدرکه: قبائل متوحشه‌ده قادینلر ارککلر ایچون بر حق مکتسب ، بر حق مشترك ایدی ؛ بر قادینك بر ارککه ، یاخود بر ارککك بر قادینه اختصاصی یوق ایدی . حیات عائله بو مرکزده اولان قبائل ابتدائیه‌ده چوق کره بابانك کیم اولدیغنی تعین ایتمدیکی جهتله، بالطبع عائله رئیسی‌ده یالکز والده‌لر ایدی؛ بناءعلیه چوجقلر آنالرینه نسبت اولنوردی .

بشریت ارتقا ایتدکجه بوشیوع واختلاطك مضرتی‌ده تقدیر ایدرك اختصاصه میل ایدیوردی ، بو قبائل آره‌سنده باشلایان اختصاصك برنجی قدمه‌سی بر قبیله‌نك قادینلرینی یالکز او قبیله‌نك ارککلری آلابیله‌جکی صورتنده ایدی ؛ بو دورده قادین لاعلی‌التعیین هرارکك ایچون برحق مکتسب ومشترك اولامیوردی ؛ بر قبیله‌یه منسوب اولان قادین، یالکز او قبیله‌نك ارککلری آراسنده مشترك اولا بیلیردی ؛ او قبیله‌نك ارککلری‌ده مشترکاً اونی مدافعه واعاشه ایدرلردی،که دوراوله نسبتله بوده براختصاص صاییله‌بیلیر .

مرور ازمان ایله هرآن بردورهٔ ترقی‌یه واصل اولان بشریتده مسئلهٔ ازدواج‌ده او نسبتده مشروع بر دائره‌یه کیریوردی . برزمان کلدی‌که بر ارکك عدد معین ایله مقید اولمیه‌رق ایسته‌دیکی قدر متعدد قادینلر آلمقله اختصاص ایدیوردی ؛ اولجه بر قادینك اطرافنده متعدد ارککلر طوپلانمش کورنیور ایکن، بودورده بر ارککك ایسته‌دیکی قدر قادینی باشنه جمع ایتدیکنی کوریورز .

بوزماندن اعتباراً عائله تاریخی یکی بردوره‌یه کیرمش بولنیوردی ؛ اولجه رئیس عائله ، اساس بیت ، عمود نسب قادین ایکن شمدی ارککه انتقال ایدیوردی . انکلیز ، المان علمای متأخریندن بعضلرینك عائله تاریخنه دائر یازمش اولدقلری کتابلرده بوجهت پك کوزل برصورتده ایضاح اولنمقده‌در .

بوندن بالاستدلال بعض فرنك علماسی دیورلرکه : « ترقیات بشریه‌نك نهایتی بر ارککك برقادین ایله اختصاصندن عبارتدر؛ اوت، بو بزجه‌ده مسلمدر ، وعائله حیاتنده اصل اولانده انجق بو اولاق دها لایقدر . فقط ، عوارض طبیعیه واجتماعیه طولایسیله کرك بالذات قادینلرك ، کرك هیئت اجتماعیهٔ بشریه‌نك مصلحت ومنفعتی ، ارککك طبیعتنده اولان استعدادی حسبیله برارککك بردن‌زیاده قادینلری ضامن اولمسی ضروری اولنجه بوکا نه دیه‌جکلر ؟ بوعوارض طبیعیه واجتماعیه اونلرکده تحت تصدیقنده اولدیغی حالده ـ حین ضرورتده ـ تعدد زوجاته مساغ ویرلمه‌نك غیر مشروع برشی اولدیغنه حکم ایتملری نصل طوغری اولور ؟

بزه خبر ویرسونلرکه : بوکونه قدر امم واقوامدن هیچ بر امتده بو اختصاصه راضی اولمش ، برزوجه ایله قناعت ایتمش قاچ ارکك کوستریله‌بیلیر ؟

عجبا تعدد زوجاتك فنالغندن ، هیئت اجتماعیه‌نك خرابیتنه سبب اولدیغندن بحث ایدن اوروپا اقوامنك یوز بیك ارککده بر دانه زنا ایتمه‌ین وارمی ؟ اوحالده باری اوروپالیلر بومسئله‌دن بحث ایتمسونلر . ایلری‌ده بونی بالذات اوروپا علماسنك کندی سوزلریله‌ده اثبات ایده‌جکز ؛ اونلردن برینك سوزینی بوراجقده‌ده ذکر ایدهلم : « فی‌الواقع ممالك متمدنه‌ده وحدت زوجه اصولی قانوناً وضع اولنیور ایسه‌ده ینه پك چوق ارککلر تعدد منکوحه‌یه مشابه برحال اوزره یشامقده‌درلر . یوز بیك کشی‌ده آنجق برکشی بولنه‌بیلیرکه اولوم دوشکی اوزرنده استغفار ذنوب ایلیه‌جکی صره‌ده عمرنده یالکز برقاریدن ماعداسیله مقارنتده بولونمدیغنه یمین ایده‌بیلسون »

٦ — بورایه قدر بشریتك تاریخ نشئتنده عائله حیاتنك نه‌صورتله اولدیغنی مجملا کوردك؛ شمدی‌ده اسلامیتدن اول‌قوم عرب نه‌حالده ایدی اورایه‌عطف نظر ایدهلم : عربلرك قبل‌الاسلامه عائداولان تاریخنی تتبع ایدرسه‌ك کورورزکه خیلی‌دن خیلی‌به ترقی ایتمشلر ، عائله تشکیلاتنده انجق ازدواج مشروعی اصل اتخاذ ایده‌جك درجه‌یه قدر یوکسلمشلر ایدی؛ ئه‌وك رئیسی، نسبك اصلی یالکز ارکك ایدی. لکن تعدد زوجات بر عدد معین تحتنده اولمدیغی کبی ، بر شرط ایله مشروطده دکلدی ، هرکس ایسته‌دیکی قدر قادین آلابیلیردی ؛ بو خصوص ایچون نه بر عدد منها طانیلیر، نه بر شرط درمیان ایدیلیردی. بر قادینك مختلف ارککلر ایله تماسده بولنمسی مذموم اولان زنادن معدود ایدی .

زنا چوق اولمقله برابر همان، جاریه‌لره مخصوص کبی بر شی ایدی. حره اولانلرده زنا ایدن پك نادر بولنوردی. شو قدر وارکه قاریسنك کیدوب‌ده دیکر بر کیمسه ایله مناسبتده بولنمسنه قوجه‌سی اذن ویررسه او زمان حره اولانلرده کیدوب زنا ایده‌بیلیرلردی .

زنانك ارککدن صدوری عیب وعار دکلدی؛ معیوب اولان، حره اولان قادیندن صدور ایتمسی ایدی [١] . حالبوکه اسلامیت ، زنایی

[١] دارالفنون مدیر سابقی، علم خلاف، سیروفلسفه معلمی فاضل شهیرازمیرلی اسماعیل حقی بك افندی حضرتلری قبل‌الاسلام عادات عربی تعداد ایدرکن دیورکه:

« قبل‌الاسلام قوم عربده یدی درلو نکاح وار ایدی :

١ — دین مبین اسلامده تقرر ایدن نکاح معلوم .

٢ — نکاح استبضاع، نکاح استبضاعك صورتی شویله ایدی: ارکك حرمنه «حیضدن پاك اولدیغك وقت فلان ذاته کیت، آندن مجامعه طلب ایت» دیر ایدی. حرمی او ذاتدن کبه قالنجه‌یه قدر ارکك حرمنه تقرب ایتمزدی . قادینك حملی تبین ایتدکدن صوکره زوجی محبت ایدرسه حرمیله مجامعه ایدر ایدی . نکاح استبضاعدن مقصد، اصیل ونجیب بردول قازانمق ایدی. بوندن طولایی دوللر اشراف ورؤسادن طلب اولنور ایدی .

٣ — اون کشیدن آز اولمق اوزره برطاقم خلق اویوشه‌رق برقادین ایله مقارنتده بولنورلر ایدی. قادین کندیسی ایله مقارنتده بولنانلری وضع حملندن برقاچ کیجه کچدکدن صوکره طلب ایدر ایدی. بونلر هرحالده قادینك یاننه طوپلانیرلر ایدی . قادین آنلره : یاپدیغکز ایشی بیلیرسکز ! ایشته برچوجق طوغدی ، دیدکدن صوکره هرکیمی سورسه آکا خطاباً بوچوجق سنکدر، دیر ایدی ؛

على‌الاطـلاق حرام قيليوردى ؛ بونده اركك ، قادين ، حره ، امه هركس مساوى ايدى . آنك ايچون بو قدر تضييق ايله برابر تعدد زوجاته‌ده رخصت ويرمه‌مش اولسه‌يدى، اسلاميتى قبول و احكاميله عامل اولمق اركك‌لر اوزرينـه حقيقةً پك كوچ كله‌جكدى . اكر تعـدد زوجات مأذون‌فيه اولمسه‌يدى، شبهه‌يوق‌كه ، فرنكلرك مملكتلرنده اولديغى كبى ممالك اسلاميه‌ده‌ده زنايى اباحه ايتمك ضرورت حكمنى آلاجقدى .

۷ — بورايه قدر سرد ايتمش اولديغمز مسائلى بيلمك ايله برابر شونى خاطردن چيقارمامق لازمدركه : هيئت اجتماعيه‌نك نظامنه متعلق اولان ترقينك غايتى ، عائله‌نك سعادتى ، نه‌وك آنجق ـ يكديكرينه پك صميمى بر اخلاص ايله مربوط اولان ـ بر قادين ايله بر اركك‌دن تشكل ايتمسنده‌در .

.·.

خلاصه: بروجه‌بالا سرداولنان مقدماتك هپسنه دقتله باقيليرسه اونلرك اصولى وفروعى أى‌جه‌نظر عرفانه آلنيرسه شو نتيجه الده ايديلير: حيات بيتيه وسعادت زوجيه‌ده اصل اولان، وحدت زوجه اصوليدر؛ بوبابده‌كى ترقيـات بشريه‌نك غايتى‌ده انجق بو اولديغى كبى ، انسـانلرك كنديسى

اوزرينه تربيـه اولنملرى ، اونكله قنـاعت ايتملرى لايق اولان كمالده ايشته آنجق بودر. فقط بعضا اولوركه بشريت ، اركك‌لر ايله قادينلرك مصلحت ومنفعتى نقطهٔ نظرندن بر اركك‌ك بردن زياده قادينى حمايه‌سنه آلماسى كبى ـ بتون اركك‌لره شامل اولميان ـ حاجات ضروريه قارشيسنده بولنور، كه بونى دفع ايتمك ايچون تعدد زوجاته مساغ ويرلمه‌نك لزومى واردر ؛ اكر بوكا مساغ ويرليه‌جك اولورسه هرايكى طرف ايچونده بر چوق فنالق واردر . از جمله زنايه مجبور اولملرى محققدر . چونكه برينه رخصت ويرلميجه او بريسـنه مجبور اولاجق ، بو صورتله هم دينى ، هم مالى ، هم‌ده صحتى محو ايدوب بتيره‌جكدر . بونكله برابر قادينلر ايچون بوجهت ، آرالرنده عدالت ايتمك شرطيلـه‌كه اسلاميتده‌كى اباحهٔ تعددك شرطى‌ده بودرـ اوزرينه بريسنى القدن دها فنادر . ايشته بونك ايچوندركه تعـدد زوجاتك قانوناً ممنوع اولديغى مملكتلرده زنا مباح قيلنمشدر ؛ چونكه بشقه صورتله حركت قابل دكلدر ؛ تعدد منع اولنديغى كبى، زنايه ، زنا منع اولنديغى كبى تعدده رخصت ويرلمك لازمدر .

بعضا تعدد ، يالكز افرادك دكل ، هيئت اجتماعيه‌نكده مصـلحت ومنفعتى اقتضاسندن اولور ؛ مثلا : كرك انكليز ممالكنده ، كرك بيكلرجه اركك‌لرك محوينه سـبب اولارق قادينلرى حاميسز ، قوجه‌سز براقان محاربه‌لرك جارى اولديغى مملكتلرده قادينلر پك فاحش بر صورتده تكثر ايتمكده‌در . ذاتاً تولد اعتباريله‌ده قادينلرك فضله اولديغى يومى طوتيلان استاتسـتيقلردن معلومدر ؛ بوكا برده اركك‌لرك محاربه‌لرده محو اولوب آزالملرى علاوه أيدلنجه آرتيق ، قادينلرك اركك‌لردن پك زياده فضله اولاجقلرى شبهه كتورمز .

حال بويله ايكن ، اركك‌لركده تحت نكاحلرنده بردن فضله قادين بولوندرماملرى ديناً مجبورى برشى اولورسه اوزمان بو حاميسز قادينلرك نه ياپماسى لازمكلير ؟ . . .

بوكون تعـدد زوجاتك رسما ممنوع اولوب‌ده زنانك قانوناً مجاز اولديغى مملكتلرده زواللى قادينلرك باشنده نه مدهش فلاكتلر دونيور: كيمسى يوميه اوج بش غروش مقابلنده الك آغير ايشلرده قوللانيليور ؛ كيمسى‌ده عرض وناموسنى برسورى بهائمك انظار شهوتنه عرض ايدرك اوصورتله قوت يوميه‌سنى چيقارميه، بونكله برابراوردن قازانمش اولديغى وكنديسى ايچون الى‌الابد يوز قاراسى اولان ولد زنايى‌ده اعاشه ايتمكه چاليشيور، كه عالم نسوان ايچون بوندن بيوك فلاكت اولاماز.

بونك ايچوندركه انكليز محررەلرندن بعضلرى ، كرك معـاملات، كرك اماكن عموميه‌ده چاليشان قيزلرك عرض وناموسلرينى هتك ايتمك، بويوزدن هرتورلو فلاكت ومصيبتلره كرفتار اولمق كبى حاللرينه باقه‌رق تعـدد زوجاتك وجوبنه ـ رخصت دكل ـ قائل اولمشلردر . لكن اسـلاميتده تعدد زوجاتى مباح قيلان اسباب آنجق ضرورت اولوب ، ضرورتلرده كنـدى مقدارلرنجه تقدير اولندقلرندن ، برده اركك‌لرك بو ايشه ـ تمدده ـ تشبث ايتملرى چوق كره مصلحت ومنفعت ملاحظه

آرتق چوجق آنك اولورايدى ؛ اركك چوجغى قبول ايتمه‌مك ايده‌مزايدى. عدم قبول ألنده‌دكل ايدى .

٤ — برطاقم زانيه‌لر وار ايدى، كه قبولرينه بايراق آصارلر ايدى. بايراقلر اوزرنده اركك ايچون برعلامت وار ايدى ؛ هركيم آرزو ايدرسـه بو بايراقلى زانيه‌لره كيدرايدى . شوراسى اونودلمسونكه قبل‌الاسلام عربلرده زنا ، يالكز جاريه‌لر آره‌سـنده جارى ايدى . حره زنا ايتمزايدى. [اصيل بردول قازانمق ايچون قوجه‌سى اذن ويررسه‌بشقه] نه‌كيم هندبنت عتبه فتح مكه كونى پيغمبريمز افنديمز حضرتلرينه « اتزنى‌الحرة ؟ » ديمش ايدى. زانيه‌لردن برى وضع حمل ايدنجه قادينه كيدن اركك‌لر طوپلانيرلر، برده قائف دعوت ايدرلرايدى . قائف چوجغى باباسنه الحاق ايدرايدى. باباسى‌ده آنى قبوله مجبور اولورايدى .

٥ — نكاح خدندر : قادين كنديسى ايچون بردوست ايدينوب آنجق انكله كيزليجه جماع ايدر ايدى . بويله كيزلى دوستلريله زنا ايدنلره «متخذات اخدان » وعلنى زنا ايدنلره « زوانى ومسـافحات » ديرلر ايدى . ذات‌الخدن يالكز دوستيله ، مسافحه هركيمسـه ايله زنا ايدرايدى . عرب جاهليه كيزلى زنايى تجويز، فقط علنى زنايى تحريم ايدرلر ايدى. بوندن طـولايى « اما ماظهر منه فهو لوم واما ماخفى فلابأس بذالك » قولنجه نكاح خدن كيزلى قالدقجه عيب دكل ايدى ؛ آنجق ميدانه چيقارسـه باعث لوم ايدى ، عيب ايدى .

٦ — نكاح بدلدر ، نكاح بدل شويله ياپيلير ايدى : برآدم « بنسنك قاريكه كيده‌يم ، آكا بدل سنده بنم قاريمه كيت » دير ايدى ؛ بويله‌جه يكديكرلرينك قاريلرينه كيدرلر ايدى .

۷ — نكاح متعه‌در ؛ نكاح متعه : برآدم برقادينى مثلا بركيجه ويا ايكى كيجه ويا برهفته مدتله معين بروقت ايچون برشى مقابلنده آلوب استمتاع وانتفاع ايتدكدن صوكره صاليويرمكدر . نكاح متعه صدراسلامده مباح ايدى. صوكره منسوخ اولدى . منسوخ اولديغنى ادعا ايدنلرده وار ايدى . »

عرب جاهله عادتندن اولمق اوزره بورايهٔ نقل ايتمش اولديغمز صور نكاحك الك فاحشلرينى ، بوكون الك مدنى والك مترقى طانديغمز ملتلرك اركان ورؤساسى ميانده جارى اولديغنى كوردكجه انسان اوزمانكى ملتلره وحشى ، جاهل ديمكده تردد ايديور ؛ يا اوزمانكى انسانلر مدنيتك اوج بالاسنه چيقمشلرايمش، ياخود عصر حاضر مدنيتى‌ده رجعت قهقريه ايله ينه اورايه طوغرى كيده‌جكدر، ديمكه مجبور قاليور .

ایتمه‌یه‌رك یالکز شهوتلرینی تسکین ایچون اولمسی محتمل اولوب، حال‌بوکه عائله‌حیاتنده مطلوب اصلی اولان کمالك ده عدم تعدد اولدیغندن اسلامیتده تعدد زوجات آنجق، بر رخصتدن عبارت قیانمش‌در. بناءً علیه تعدد زوجات بذاته نه واجب‌در، نه مندوب در؛ بلکه‌حین ضرورتده توسل اولنه‌جق بر رخصت، هم ده هر باباییکیتك حقندن کله‌میه‌جکی بر چوق مشکل شرطلر ایله مقید بر رخصت‌در.

ایشته تعدد زوجاتی تقیید ایدن شرطلر شو آیت کریمه‌ده بیان ومکرراً تأکید اولنمقده‌در:

« وان خفتم ان لاتقسطوا فی الیتامی فانکحوا ماطاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع، فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة اوماملکت ایمانکم، ذلك ادنی ان لاتعولوا! . . . . . »

کله‌جك مقاله‌ده آیت کریمه تحلیل وتفسیر اولنه‌رق تعدد زوجات حقنده‌کی احکام اسلامیه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغی مفصلاً ایضاح اولنه‌جق‌در.

آقسه کیلی احمد حمدی

حیات اقوام اسلامیه

شمالی مسلمانلق عالمی

شمال مسلمانلری آراسنده جدی حرکتلر

محترم قارئلریمزجه، شمال مسلمانلری آراسنده جدی بر انتباه دینی حصوله کلمکده اولدیغی معلوم اولسه کرك، اوته‌دنبری صره‌سی کلدکجه اوراده‌کی دینی، ملی حرکتلری قارئلریمزه عکس ایتدیرمکدن کیرو قالمایورز. ایشته بو صره‌لرده‌ده شمال مسلمانلری آره‌سنده مهم مسئله‌لر موضوع بحث اولیور. مدرسه‌لرده‌کی درس پروغراملری، دین نقطهٔ نظردن تدقیق اولنیور. بو درسلرك دیناً اهمیتلری بولنوب بولنمادیغی دوشونولیور.

هان ایکی اوچ آیدن بری بالعموم شمالی مسلمان علماسی، خواجه‌لری بومهم مسئله ایله مشغول اولیورلردی. بوکبی دینی، ملی حرکتلرده دائما اوك آیاقلق ایدن شمال مطبوعات اسلامیه‌سی‌ده بوایشه بیکانه‌قاله‌یور، اوزون‌اوزادی‌یه مطالعه‌لر یورودیورلردی. بومسئله‌نك خود بخود یالکز محکمه، مفتی وقاضیلر طرفندن حل اولنمایوب بلکه خارجده‌کی علمانك‌ده مطالعه‌لری آلینمسی‌لزومی ایلری سورولیوردی.

مطبوعات بوتون بوخصوصلرده‌کی مطالعه‌لرندهٔ بالعموم شمال مسلمانلرینه [illegible]انلق وظیفه‌سنی ایفا ایدیور، اسلام افکار عمومیه‌سی هانکی طرفه د[illegible]جه اولدیغنی کوستریور، دیمکدی. صوك کونلرده بوحقیقت حکومتجه نظر دقته آلندی. حکومتك برقاپوسی دیمك اولان محکمهٔ اسلامیه، مفتیلك‌ده بوجریانه قارشی لاقید قاله‌مدی. مسئله‌نك شوری ایله حلنه قرار ویریلدی.

روسیه ادیان ومذاهب مدیریتك نسبی، داخلیه نظارتنك مساعده‌سی اوزرینه مفتیلك مقامی طرفندن حرکات ملیه‌یه بك آز اشتراك ایدن مختلف مراکزده‌کی علمادن بعضلرینه دعوتنامه‌لر کوندریلدی. ۱۹۱۳ سنه‌سی کانون اولنك ۱۶ نجی کونی اوفا شهرنده کائن محکمهٔ شرعیه‌ده حاضر بولنمق لزومی یازیلیوردی.

حقیقتاً مذکور تاریخده روسیه‌نك مختلف شهر وقصبه‌لرندن کلن امام وحضرت [۱] لر صباح ساعت دوقوزده محکمه‌نك بویوك صالوننده حاضر بولنمشلردی. مفتی حضرتلری‌ده کلدی؛ ریاست موقعنی اشغال ایتدی. اعضالرندن عنایت الله کابکای، حسن عطا محمد، نور محمد ماملی حضرتلری‌ده کندی یرلرینه اوتوردیلر. مفتی حضرت، مجلسك کشادی حقنده‌کی فرمانی بالذات قرائت ایتدی. صوکرا دعوته اجابت ایدوب مجلس مشورته اشتراك ایتمك اوزره حاضر بولنان امام وحضرتلرك اسملری اوقوندی: « آخوند حاجی احمد بن عبدالظاهر رحمانقول، آخوند ظریف بن شاکر یونس، عبدالله بن شاکر یونس، عبدالله بن حسن شمس‌الدین، آخوند جمال‌الدین خورامشا، آخوند شاکر بن ولی‌الله غفار، حسن بن صالح‌طاهر، مسعود عبیدالله عطاءالله بن عبادالله، جلال‌الدین بن نجم‌الدین، آخوند عبیدالله بن صالح‌طاهر، یوسف بن حمیدالله سعید، میرزا عبدالرحمن بن عبدالجبار زبیر، صفا بن بهاالدین، آخوند حاجی محمد عبدالغفور، عمر بن حکمت‌الله بکای، عبدالوکیل مسلم » امام افندی وحضرتلردن عبارت ایدی.

مذاکره کیزلی جریان ایده‌جك اولدیغندن مدعو اولمیانلر صالونی ترك ایتدیلر. مفتینك اشارتی اوزرینه آخوند جمال‌الدین خورامشا قرآن کریم تلاوت ایتدی. مسلمانلره شفقتلی اولمسی ایچون ایمپراطوره دعا ایدیلدی. مجلسك کشادی مناسبتیله ایمپراطوره صداقت تلغرافی کوندریلمکه قرار ویریلدی. بووظیفه‌یی کورمك اوزره آخوند جمال‌الدین انتخاب ایدیلدی. مسعود حضرت عبیدالله روسجه ایچون، عطاءالله حضرت عبیدالله‌ده مسلمانجه ایچون کاتب انتخاب اولندیلر.

عبیدالله شمس‌الدین سوزه باشلایه‌رق ادیان ومذاهب مدیریتی طرفندن کوندریلان سؤاللرك تدقیقنی، روزنامهٔ مذاکراتك تعیینی طلب ایتدی. مفتی حضرتلرینك اشارتی اوزرینه سؤاللر اوقوندی. صوکرا مفتی بعض ایضاحات ویردکدن صوکرا موضوعدن چیقمایوب یالکز شو سؤاللر ایچون شرعی، دینی جوابلر بولمق لازم کلدیکنی، آنجق بو وادیده سوز سویله‌مك جائز اوله‌جغنی سویله‌دی. صوکرا شهر وقریه‌ده‌کی امام، علما، آخوندلر طرفندن مفتی حضرتلری نامنه کلن بو خصوصده‌کی لایحه‌لر تدقیق اولنمغه باشلاندی. لایحه‌لرده‌کی آیت، حدیث، دلیللر تصنیف ایدیلوب ساعت ایکیده مجلسه فاصله ویریلدی.

اقشام اوزری ساعت آلتیده تکرار مجلس آچیلدی. برنجی جلسه‌ده اوقونمیان لایحه‌لر مطالعه ایدیلوب مدیریت طرفندن کوندریلان برنجی سؤال مذاکره‌یه قونولدی:

[۱] شمال مسلمانلری علملریله، تقوی وفضیلتلریله تمیزایدن ذواته «حضرت» دیرلر.

س : ۱ — مسلمانلرك دينى مكتب ومدرسه‌لرى شريعتده نه‌دن عبارتدر ؟

اوزون بر مذاكره نتيجه‌سنده بروجه آتى آيات كريمه واحاديث شريفه ايله اجماع امتدن تاريخ وتوارثدن اخذ استنباط ايده‌رك بالاتفاق شويولده جواب ويريلدى :

ج : — « احكام دينيه واخلاق اسلاميه‌يى اوكره‌دوب دنيا و آخرت ايچون لزوملى معلومات ويرن يردر » .

بو خصوصده مأخذاوله‌رق كوستريلن آيات كريمه :

۱ — كونوا ربانيين بما كنتم تعلمون الكتاب وبما كنتم تدرسون

۲ — بلغ ما انزل اليك فان لم تفعل فما بلغت رسالته

۳ — هوالذى بعث فى الاميين رسولا منكم (الجمعه)

٤ — واذاخذالله ميثاق الذين اوتوا الكتاب لتبيننه للناس ولا تكتمونه (العمران)

٥ — اقرأ باسم ربك الذى خلق

احاديث شريفه :

۱ — ما اجتمع قوم فى بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله ويتدارسونه فيما بينهم الا نزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده . (مشكاة)

۳ — ليبلغ الشاهد منكم الغائب .

٤ — سيأتيكم اقوام يطلبون العلم .

٥ — تدارس العلم ساعة خير من احياء ... (؟)

٦ — مر رسول الله ... بمجلس الحديث (مشكاة)

۷ — من اتى مسجدى هذا لم يأته الا لخير يتعلمه او يعلمه فهو بمنزلة المجاهد فى سبيل الله ومن اتى لغير ذلك فهو بمنزلة الرجل الذى ينظر الى متاع غيره (ابن ماجه)

۸ — تفقهوا قبل ان تسودوا } مشكات
۹ — ارجعو الى اهليكم فعلموهم }

۱۰ — جائت امراة الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت يارسول الله ذهب الرجال بحديثك فاجعل لنا من نفسك يوماً نأتيك فيه تعلمنا مما علمك الله فقال اجتمعن فى يوم كذا وكذا فاجتمعن فاتاهن رسول الله صلى الله عليه وسلم فعلمهن. الحديث (بخارى)

تاريخ وتوارث :

۱ — رسول الله (صلعم) ارقم بن ارقم المخزومى حجره‌سنده دين تعليم بويورديلر .

۲ — وولى عمر رضى الله عنه ففتح بلاد الفرس طولا وعرضاً وفتح بلاد الشام كلها والجزيرة ومصر كلها ولم يبق بلد الا وبنيت فيه المساجد ونسخت المصاحف وقرأ الائمة القرآن وعلم الصبيان فى المكاتب شرقاً وغرباً (ملل ابن حزم ايكنجى جزء)

اجماع امت :

عصر سعادتدن زمانمزه قدر كچن زمان ظرفنده بالعموم اهل اسلام تعليم وتدريسك، مكتب ومدرسه‌نك لزومى حقنده اتفاق ايتمشلردر.

⁂

س : ۲ — مكتب ومدرسه‌دن غايه نه‌در ؟

ج : — مكتبدن غايه: اولاد اهل ايمانه اوقومق يازمق اوكره‌دوب احكام اسلاميه‌يى بيلديرمك ، اخلاق حسنه ايله تربيه ايدوب دنيا و آخرتده مسعود اولمق ايچون ايجاب ايدن دوغرى يولى كوسترمك، مملكتمزك سعادت وراحتنه خدمت ايتمك .

مدرسه‌دن غايه :

اشبو مكتبلرده‌كى غايه‌يى جانلانديروب باشقه‌لرينه‌ده كوستره‌جك علوم دينيه وفنون دنيويه‌يه آشنا ، احوال و اقتضاى زمانه واقف اولان مفتى وقاضيلر، مدرس ومدرسه‌لر، معلم ومعلمه‌لر؛ عالم وفقيهلر، خطيب، امام ، مؤذنلر يتشديرمكدر.

بو خصوصده ادلهٔ شرعيه :

آيات كريمه :

۱ — فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فى الدين ولينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون . (توبه)

۲ — اقرأ باسم ربك الاكرم الذى علم بالقلم علم الانسان مالم يعلم .

۳ — كونوا ربانيين بما كنتم تعلمون الكتاب وبما كنتم تدرسون.

احاديث شريفه :

۱ — ارجعوا الى اهليكم فعلموهم (بخارى)

۲ — الدين النصيحه .

۳ — خذوا شطر دينكم من هذه الحميرا

[كيجه‌لين ساعت ۱۲ ده مجلسه فاصله ويرلدى . ۱۵ نجى كانون اول صباح ساعت دوقوزده تكرار مذاكره باشلادى . قزاندن كلن تبريك تلغرافى مفتى طرفندن مجلسه عرض ايدلدى . صوكرا تكرار سؤاللر ايچون حاضرلانان جوابلر مطالعه ايدلمكه باشلاندى. نتيجه اوله‌رق هر سؤال ايچون بروجه آتى مقررات ايله جوابلر ويريلدى .]

⁂

س : ۳ — مكتب ومدرسه‌ده اتخاذ اولنه‌جق اصول تعليم وتدريس حقنده شريعتك نظرى نه‌در ؟

ج : — اصول تعليم وتدريسك قولاى ومقصده ممكن مرتبه چابوق ايصال ايدر برصورتده آنا لسانى وحروف عربيه ايله اولسى لازمدر.

بو خصوصده‌كى ادلهٔ شرعيه :

آيتلر :

۱) يريدالله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر

۲) وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه

حدیثلر :

۱ ـ ان هذا الدین یسر ولن یشاد الدین احد الا غلبه .

۲ ـ یسروا و لا تعسروا ، بشروا ولا تنفروا ! (بخاری)

[ساعت اون برده متی ، ایمپراطور طرفندن جواب اولەرق تشکر تلغرافی اوقوردی : آلقیشلاندی]

س ٤ ـ شریعت نقطهٔ نظرندن مکتب ، مدرسەلرك درس پروغراملری نصل اولمالیدر ؟

ج ـ مکتبده :

۱) صرف ، نحو ، و انشا قاعدەلرینه موافق اولەرق آنا لسانی اوزره یازوب اوقومق .

۲) قرآن کریم مع تجوید ،

۳) علم حال ،

٤) اخلاق و عاداته دائر احادیث شریفه ، ٥ ـ علم اخلاق ، ٦ ـ تاریخ اسلام ، ۷ ـ تاریخ ملی ، ۸ ـ روسیه تاریخی ، ۹ ـ جغرافیه ، ۱۰ ـ حساب ، ۱۱ ـ حفظ الصحه ، ۱۲ ـ ریاضیات بدنیه ، ۱۳ ـ اشعار مشروعه ، الهی ومناجات ، ۱٤ ـ اشیا درسلری ، یعنی جنایات ، جمادات ، نباتات ، معادن ، زراعته تعلقلی معلومات ، ۱٥ ـ رسم ، اشکال وحسن خط .

مدرسەده :

مکتب درسلری اوزرینه علاوه اولەرق :

۱ ــ علوم القرآن (رسم المصاحف ، تفسیر ، وجوه قرائت ، وقوف) ، ۲ ــ علوم الحدیث (اصطلاحات حدیث ، طبقات الرجال ، احوال الروایات کبی علملر) ، ۳ ــ علم الکلام ، ٤ ــ علم الفقه ، ٥ ــ علم اصول فقه ، ٦ ــ علم المنطق ، ۷ ــ لسان عرب ادبیاتی ایله ، ۸ ــ سیر النبی و تاریخ اسلام ، ۹ ــ تاریخ ادیان ، ۱۰ ــ تاریخ طبیعی ، ۱۱ ــ تاریخ عمومی ، ۱۲ ــ تاریخ ملی و وطن تاریخی ، ۱۳ ــ حکومت لسانی ، ۱٤ ــ علم اخلاق ، ۱٥ ــ علم اصول تعلیم وتربیه ، ۱٦ ــ اصول وعظ و خطابت ، ۱۷ ــ علم حیات بشر ، ۱۸ ــ ریاضات بدنیه ، ۱۹ ــ قوانین موضوعه ، ۲۰ ــ لسان فارسی ، ۲۱ ــ علم اقتصاد ، ۲۲ ــ علم احوال روح ، ۲۳ ــ ادبیات تورکیه بوتون تفرعات واقسامی ایله ، ۲٤ ــ حکمت طبیعیه و الهیه ، ۲٥ ــ هیئت ، ۲٦ ــ هندسه ، ۲۷ ــ علم مناظره ، ۲۸ ــ حفظ صحت ، ۲۹ ــ علم حساب وجبر ، ۳۰ ــ جغرافیه بوتون اقسامی ایله ، ۳۱ ــ علم معاش (باغچوانلق ، زراعت کبی) ۳۲ ـ اشعار ومناجات الهیه ، ۳۳ ـ حسن خط ، ۳٤ ـ معلومات طبیه ، ۳٥ ـ فلسفهٔ دینیه ، ۳٦ ـ کیمیا ، فن وعلملری اوقونمق لازمدر .

مکاتب درس پروغرامنك شرعی اولدیغی حقندەکی ادلهٔ شرعیه :

۱ ــ اقرأ باسم ربك الذی خلق ، خلق الانسان من علق ، اقرأ وربك الاکرم الذی علم بالقلم ، علم الانسان مالم یعلم .

۲ ــ ن والقلم وما یسطرون.

۳ ــ قیدوا العلم بالکتابة . ــ [اوقویوب یازمق حقنده]

٤ ــ ورتل القرآن ترتیلا. فاقرؤا ماتیسر من القرآن. تعلموا الفرائض والقرآن . خیرکم من تعلم القرآن وعلمه (بخاری) [قرآن کریم مع تجوید حقنده] .

٥ ــ وما آتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا. فلیبلغ الشاهد منکم الغائب (بخاری) [اخلاقی حدیثلر حقنده] .

٦ ــ تعلموا الفرائض [علم حال حقنده] .

۷ ــ کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر (ال عمران) خذ العفو وأمر بالعرف واعرض عن الجاهلین (اعراف) لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة (احزاب) [اخلاق درسلری حقنده] .

۸ ــ لقد کان فی قصصهم عبرة لاولی الالباب (یوسف) اولئك الذین هدی الله فبهداهم اقتده . (انعام) [تاریخ مقدس حقنده]

۹ ــ ومن یشاقق الله ورسوله و یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ماتولی ونصله جهنم وسائت مصیرا (نساء) اجماع امت . [تاریخ اسلام حقنده]

۱۰ ــ وجعلناکم شعوبا وقبائل . (الحجرات) تعلموا من الانساب ماتصلون به انسابکم . [تاریخ حقنده]

۱۱ ــ افلم یسیروا فی الارض فانظروا کیف کان عاقبة المکذبین (انعام) والی الارض کیف سطحت . . (الغاشیه) وفی الارض آیات للموقنین (ذاریات) [جغرافیه حقنده]

۱۲ ــ لتعلموا عدد السنین والحساب (یونس) آیات مواریث ، علم فرائض معرفتك فن حسابه توقفی . [حساب حقنده]

۱۳ ــ علموا اولادکم السباحة والرمایة ، والرکوب . [ادمان حقنده]

۱٤ ــ الطهور شطر الایمان . فر من المجذوم فرارك من الاسد . اغتنم خمساً قبل خمس . . . [حفظ صحت حقنده]

۱٥ ــ اذا کتبت بسم الله الرحمن الرحیم فطول الباً وفصل السینات ولا تعور المیم .. الحدیث. خط لنا رسول الله صلی الله علیه وسلم خطاً ثم قال : هذا سبیل الله وخطه ... الحدیث . عن عبدالله خط لنا النبی خطاً مربعاً وخط خطاً فی الوسط خارجاً منه وخط خططاً صغاراً الی هذا الی اللای فی الوسط من جانبه الذی فی الوسط فقال هذا انسان وهذا اجله محیط به وهذا الذی هو خارج منه امله (مشکات) [خط ورسم اشکال حقنده]

مدارس درس پروغرامنك شرعی اولدیغی حقندەکی ادلهٔ شرعیه:

۱ ــ علوم قرآنیه حقندەکی دلیل شرعی : تعلموا القرآن .

۲ ــ علوم حدیث حقنده : وما آتیکم الرسول فخذوه الآیة ، فلیبلغ الشاهد منکم الغائب .

۳ — علم كلام ، دليلى : قل هاتو برهانكم ، ادع الى سبيل ربك الاية ، (نحل) الم تر الى الذين حاج ابراهيم فى ربه ... (البقره) وتلك حجتنا ... الآية (انعام) .

٤ — علم فقه ودليلى : ليتفقهوا فى الدين. تفقهوا قبل ان تسودوا .

٥ — علم اصول فقه ودليلى : لعلمه الذين يستنبطونه (نسأ)

٦ — علم منطق ودليلى : قل هاتوا برهانكم .

٧ — لسان عرب وادبياتى تعلمك لزومى حقنده‌كى دليللر : انا انزلناه قرآنا عربيا . عليكم بالتفهم بالعربيه . عليكم بديوان العرب ،

٨ — سير نبوى وتاريخ اسلام درسلرى حقنده‌كى دليل : لقد كان لكم فى رسول الله اسوة (احزاب)

٩ — تاريخ اديان ودليل شرعيسى : ان الذين آمنوا هادوا والنصارى والمجوس والذين اشركوا. ان الله يفصل بينكم يوم القيامة (حج) شرع لكم من الدين ماوصى به نوحاً و ابراهيم وعيسى .. الآية (شورى)

۱۰ — تاريخ طبيعى ودليلى : والقى فى الارض رواسى ان تميد بكم (نحل) وترى الارض هامدة فاذا انزلنا الماء اهتزت وربت وانبتت من كل زوج بهيج (ق) والله خلق كل دابة من ماء فمنهم من يمشى على بطنه ومنهم من يمشى على رجلين ومنهم من يمشى على اربع يخلق الله مايشا . (نور)

۱۱ — تاريخ عمومى ودليلى : وكم اهلكنا من القرون من بعد نوح.. الآية ، قدجعلت من قبلكم فسيروا فى الارض (بنى اسرائيل) .

۱۲ — تاريخ ملى و وطن تاريخى حقنده‌كى دليللر : سابق دليللر ايله « وجعلنا كم شعوباً وقبائل . . (حجرات)

۱۳ — علم اخلاق حقنده‌كى دليللر ذكر ايديلدى .

۱٤ — اصول تعليم ودليلى : كونوا ربانيين بما كنتم تعلمون الكتاب وبما كنتم تدرسون (آل عمران) يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر (بقره) وقرآناً فرقناه لتقرأه على الناس على مكث (بنى اسرائيل) نحن معاشر الانبياء امرنا ان نكلم الناس على قدر عقولهم وان ننزل الناس منازلهم .

۱٥ — اصول وعظ وخطابت حقنده‌كى ادلهٔ شرعيه : ادع الى سبيل ربك . . (نحل) ولتكن منكم امة (آل عمران) و ذكرهم بايام الله ، وذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين (الذاريات)

۱٦ — علم حيات بشر حقنده‌كى ادلهٔ شرعيه : وجعلنا من الماء كل شى حى . (انبيا) هل اتى على الانسان حين من الدهر. والله انبتكم من الارض نباتاً (نوح)

۱۷ — رياضات بدنيه حقنده‌كى دليللر كچدى .

۱۸ — قانون درسلرى حقنده‌كى ادله: لاضرر ولاضرار فى الاسلام. اعدلوا هو اقرب للتقوى (مائده) .

۱۹ — لسان فارسى . تفسير وبعض دينى كتابلرمزده فارسى لسانى چوقلق اوزره قوللانيلمش اولديغندن بونلرى حقيله آكلامق ايچون بولسانى بيلمك لازمدر .

۲۰ — اقتصاد علمى حقنده‌كى دليل شرعى : ولاتجعل يدك مغلولة الى عنقك ولا تبسطها كل البسط . فما حصدتم فذروه فى سنبله . ماعال من اقتصد .

۲۱ — علم احوال الروح حقنده‌كى دليل شرعى: فاذا سويته ونفخت فيه من روحى .

۲۲ — ادبيات توركيه وتفرعات واقسامى حقنده‌كى ادله يوقاروده ذكر ايديلدى .

۲۳ — حكمت طبيعيه‌نك درس پروغرامنده بولنمسى لازم كلديكى حقنده‌كى دليل : والسماء ذات الرجع ويعلمكم الكتاب والحكمة . ومن يؤت الحكمة فقد اوتى خيراً كثيراً . كما ارسلنا فيكم رسولا منكم يتلو .. الآية .

۲٤ — علم هيئت حقنده‌كى دليل : ان فى خلق السموات والارض واختلاف ... الاية . ويل لمن لاكها بين بين لحييه ولم يتفكر معناها .

۲٥ — هندسه حقنده‌كى دليل : وكل شيئ عنده بمقدار .

۲٦ — اصول مناظره حقنده‌كى دليل : وجادلهم بالتى هى احسن.

۲۷ — حساب وجبر حقنده‌كى دلائل ذكر ايديلدى .

۲۸ — صنايع وعلم معاش حقنده‌كى دليل: وجعلنا فيها معايش قليلا.

۲۹ — تربيهٔ اولاد ، تربيهٔ يتيمه درسلرى حقنده‌كى ادلهٔ شرعيه : نحن قسمنا بينهم معيشتهم فى الحيوة الدنيا ، مامن مسلم يزرع زرعاً او يغرس غرسا واكل منه فهوله صدقة .

۳۰ — اشعار مشروعه حقنده‌كى دليل كچدى .

۳۱ — حسن خط حقنده‌كى دليللر كچدى .

۳۲ — معلومات طبيه حقنده‌كى دليللر : ان الله لم ينزل دأً الا وانزل دوأً . ان الله انزل الدأ والدوأ وجعل لكل دأ دوأ فتداووا ولا تداووا بحرام . (مشكاة)

۳۳ — فلسفهٔ دينيه حقنده‌كى دليل : ادع الى سبيل ربك بالحكمة.

۳٤ — كيميا حقنده : مأمور به اولان تفكره ياردم ايتديكندن، طبك موقوف عليهى اولديغندن ...

عموميت اعتباريله هردورلو علوم وفنونك شريعتجه معتبر اولوب درس پروغراملرنده بولنملرى لازم كلديكنه دلالت ايدن دها برچوق ادلهٔ شرعيه موجوددر . علوم وفنونه ترغيب خصوصنده وارد اولان آيات واحاديث شريفه‌ده بوخصوصده دليلدر .

. . .

س: ٥ — هيئت تعليميه كيملردن ونصل اولمليدر ؟

ج : — هيئت تعليميه معلم ومعلمه‌لردن ، مدرس و مدرسه‌لردن عبارتدر . هيئت تعليمه وتدريسيه‌يه داخل اوله بيلمك ايچون شرعاً اهليت شرطدر . هر هانكى نسلدن اولورسه اولسون بروجه آتى شرائط داخلنده هر مسلم ومسلمه هيئت تعليميه‌يه انتساب ايده بيلير :

ا — متدين ومتقى اولمق

ب — اخلاق حسنه صاحبى اولمق

ج — اصول تعلیم و تربیه‌دن خبردار اولمق

د — اقتدار کامل

بو خصوصده‌ادلهٔ شرعیه‌ده شونلردن عبارتدر: واذا ابتلی ابراهیم... قال لاینال عهدالظالمین (بقره) قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة انا ومن اتبعنی (یوسف) فبما رحمة من الله لنت لهم ولوکنت فظاً غلیظ‌القلب لانفضوا من حولك (آل‌عمران) ولتکن منکم امة یدعون الی‌الخیر (آل عمران) ان اکرمکم عندالله اتقاکم. ان هذا الدین علم فانظروا عمن تأخذون دینکم. اکمل‌المؤمنین ایماناً احسنهم اخلاقاً. ولاتقف مالیس لك به علم. من‌لم یرحم صغیرنا ولم یوقر کبیرنا فلیس منا، (ترمذی).

١٩١٢ سنه‌سی ١٥ نجی کانون اولده کیجه‌لین قرار ویریلوب مفتی حضرتلری، محکمهٔ شرعیه اعضالری، اسملری یوقاروده ذکر ایدیلان ذوات محترمه ایله امام و مدرس ضیاء الدین الکمالی، اوفا امامارندن صابر حسن، محمدالهادی فخرالدین وسائر ذوات طرفندن مقرراتك زیری امضا ایدیلمشدر.

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن:

برما ایالتی

سیاسیات واجتماعیات:

بکنلرده کانپور جامع مسئله‌سیله انکلیزلرك مسلمانلر حقنده نه کبی مظالم وناروا فجایع اجرا ایتدکلرینی تفصیلاتیله محترم قارئلره بیلدیرمشیدم.

مسلمانلرك امور دینیه‌لرینه طوقونمامق، هندستانی استیلا ایتدکلری زمان انکلیزلر اوزون برفرمانایله اهالی‌یه قارشو تعهد ایلدکلری حالده اخیراً سوقاقلری توسیع ایتمك بهانه‌سیله کانپور جامعنك برقسمنی هدم ایتمشلردی. بو تعدی‌وتجاوز یالکز کانپور مسلمانلرینی دکل، بالجمله هندستان اهالی اسلامیه‌سنك حدت وتهورلرینی جلب ایلمشدی.

اخیراً کانپور مسلمانلری ادرنه‌نك فتحندن صوکره جامعی کندی اللریله تعمیر وترمیم ایتمك اوزره تشبث ایتدکاری صیره‌ده انکلیز پولیسلریله ژاندارمه‌لری طرفندن هجومه معروض قالمشلر ویوز بوقدر تلفات ویرمکه مجبور اولمشلردی.

بو ظلم وتعدیلرینی اورتمك ومسلمانلری قباحتلی چیقارمق ایچون اوایکی مظالملریله اکتفا ایتمیه‌رك برقاچ یوز مسلمانك توقیف وحبسنده چالیشمشلردی. ایش محکمه‌یه طبیعتیله عکس ایتمش وغزته‌لرله مجامیع اسلامیه‌نك انین وشکایتلرینك عیوقه چیقمسنه سببیت ویرمشدی.

اولیالرینی غائب ایدن عائله‌لرله محبوس اولانلره صرف ایدلك اوزره هندستان مسلمانلری طرفندن اعانه طوپلانمغه باشلاندیغی کبی، دیکر طرفدن مظلم وتعدیات واقعه‌یی لوندره‌ده‌کی انکلیز رجال سیاسیه واداریه‌سنه عرض ایتمك ایچون هندستان مسلمانلرینك حقیقی لیدرلری (زمیندار) و(ذی‌کومرید). غزته‌لرینك صاحب وناشرلری اولان ذواتك عزیمتلرینه‌ده ایی‌بر سبب تشکیل ایلمشیدی.

بو عدم خشنودی وتنفر آثاری کوندن کونه اثر ونما بولمش والك صوکره هندستان والیٔ عمومیسنك نظر دقتی جلب ایلمش اولدیغنه بناءً مشارالیه بوهفته ظرفنده کانپوره‌کیلرك محبوسینك تخلیه‌لریله هدم‌اولنان جامعك تکرار تعمیریچون حکومت محلیه‌یه اوامر لازمه اصدار ایلمشدر. والیٔ عمومی قورنازلقله هم تعدی وتجاوزده بولنان انکلیزلری، همده مسلمانلری ممنون ایتمکه چالیشمشدر. شویله‌که هدم اولنان جامعك تعمیرینه دائر اویله بر پلان قورمشدرکه، استیلان جاده الده ایدلدیکی کبی مسلمانلرك ایشی‌کورن وضوء وطهارت محللرینده‌ده انشاسی ممکن اولمشدر.

فقط اوته‌ده ولیلرینی غائب ایدن ایتام وارامل ایله بیوه‌لرك ترفیهنه دائر مشارالیه هیچ برلطفده بولنمدیغی جهتله، اخیراً قالکوته‌ده آلتمش بیك کیشیدن مرکب اسلامی برمتینغ عقد ایدیلوب والیٔ عمومی‌یه جامع حقنده اتخاذایتدکاری قراری تفهیم ایتمشلردر. بنغاله مسلمانلری جامعك کاکان حال اصلیسنه ارجاعیله انکلیز پولیسلرینك قورشونلریله حیاتلرینی ترك ایدوب عائله‌لرینی بیکس براقان چولوق چوجوقلرك معیشتلرینك تأمینی‌ویوندن صوکره مسلمانلرك امور دینیه‌لرینه طوقونمامق اوزره بالجمله هندستان اولیای امورینه اوامر اکیدهٔ قطعیه ویرلمسنی شدتله طلب ایلمشلردر.

کانپورده‌کی مسلمانلره خطاباً ایراد ایتدیکی نطقده والیٔ عمومی محبوسین اسلامیه‌نك کندی طرفندن عفو اولندقلرینی بیان ایتمش اشبو عفو کلمه‌سنك استعمالندن هندستان مسلمانلرینك لسان حاللری اولان غزته‌لرك عدم‌ممنونیتلرینی تکرار جلب ایلمشدر. مطبوعات اسلامیه، محلیه عفو کلمه‌سنك لزومسز بر تعبیر اولدیغنه وبو کلمه‌نك بلا لزوم قورنازلق اولمق اوزره والیٔ عمومی طرفندن استعمال ایدلدیکنه دائر اوزون مقاله‌لر نشر ایده‌رك شدتله نطق مذکوری تنقید ایلمشلردر. قباحت جرم ایشلمیانلره قارشو والیٔ عمومینك عفو کلمه‌سنك استعمالی مسلمانلر انظرنده ایکنجی برظلم وتجاوز صورتیله تلقی ایدلمکده‌در.

هندولری کندیلرندن بوسبوتون کوجندیرمش اولان انکلیزلر، کانپور جامعی مسئله‌سنك حدوثندن ناخشنود قالان مسلمانلرك انکلیزلر علیهنده بولنان هندولرله اتفاق ایتمامریچون بوصوك اویونی اوینادقلری هرکسجه معلومدر.

انکلیز اداره‌سی اسکی رونقی هندلیلر نظرنده غائب ایلمکده وکوندن کونه نفوذلرینی ضایع ایتمکده‌درلر. مسلمانلرك حقوقنه کانپور مسئله‌سنده انکلیزلرك، تعدی وتجاوز ایتدکاری والیٔ عمومینك تشبثات اخیره‌سیله ظاهر اولمشدر، تحقق شوکه، بوتون بوفجایعله برابر والیٔ عمومی هند مسلمانلرندن صداقت بکلدیکنی نطقنده بیان ایدیور.

بو اوقدر کولنج برشیدرکه، عادتا والیٔ عمومی قورنازلقله «بن‌قفاکزی قیرسه‌م بیله سزی چیقارمیکز» دیمك ایستیور. فقط هیهات! هندستانده اویله برجریان باشلامشدرکه، برقاچ سنه صکره انکلتره بوجریانی حرب کمیلریله بیله توقیف ایده‌مز. اوچ یوز اوتوز میلیون بر جمعیتك آرزو واملرینه قارشو دکل انکلتره، بوتون خرستیانلق ونصرانیت عالمی مقاومت ایده‌میه‌جکدر.

§ بومبایه یاقین (جونکر) حکومت مستقله‌سنك دها اون اوچ یاشنده بولنان مسلمان نوابنی انکلیزلر زورله آناسندن آییروب لوندره‌یه تحصیل ایچون کوندرمك ایستیورلر. نوابك آناسی تك چوجغنك تربیه وتعلیمنی لایقیله درعهده ایلدیکی حالده انکلیزلر بوکا قانع اولمیه‌رق دیدکلرینی اجرایه الحاح واصرار ایتمکده‌در.

قالکوته‌ده انتشار ایدن The Begalee Gazette ك بیاناتنه باقیلیرسه، انکلیزلرك اصرارلرینك اسبابی محضا کنج حکمداری انکلیزلشدیروب، کندی عادات واخلاقلریله تخلق ایتمك ایچون اولدیغی اکلاشیلیور.

خلیفهٔ محترمنك استقبال مراسمی:

بومبای ـ دهاطوغریسی هندستان ـ باش شهبندرلکنه یکیدن تعیین‌اولنان فاضل محترم خلیل خالد بك افندی عموم هند مسلمانلری نزدنده لوندره‌ده ایکن لیف ایتدیکی آثار برکزیده‌سیله شهرتشمار بولوندیغندن، مشارالیهك بومبایه مواصلته بوتون مسلمانلر صبرسزلقله انتظار ایدیورلردی.

بکا صوك درجه لطف و التفاتی اولان مشارالیه حضرتلرینك بومبایه مواصلتلرینی رأی العین مشاهده ایتمکی صوك درجه آرزو ایدییور ایدیسه‌مده

مع التأسف بو شرف و نعمته موفق اوله‌مدم. بوهفته ظرفنده بومبای‌ده كنديسيله الفت پيدا ايتديكم اشراف محليه‌نك بريسندن آلديغم مكتوبده، خليل خالد بك افندی حضرتلرينك مواصلتلريله صورت استقباللرينی تفصيلاتيله بكا اشعار ايلديكندن، عيناً درجنه مسارعت ايديورم :

« خالد بك افندی حضرتلری كلدی. پارلاق وامثالی غير مسبوق بر صورتده قارشيلاندی . (آپولوبندر) ـ [صرف حكمدارلرله، والیٔ عمومينك قره‌يه چيقدقلری بر اسكله‌در . باشقه‌لرينه مساعده اولونمش هركيم اولورسه اولسون بالاده‌كی ذواتدن غيری بشقه اسكله‌لردن قره‌يه چيقارلر ـ خليل خالد بك افندی‌يه بر جيله و حرمت فوق‌العاده اوله‌رق بو اسكله‌دن قره‌يه چيقمسنه حكومت محليه مساعده ايتمشدر] دن قاره‌يه چيقارلدی .

« براستمبوطله واپوره كيتدك ، كنديسنی چيچك چيلنكلری ، بوكتلری ايچنه بوغديلر . (انجمن اسلام) نامنه اشراف واعيان محليه‌دن مستر سبحانی، (انجمن ضياء الاسلام) نامنه‌ده مستر قادر بای مشاراليه حضرتلرينه بيان خوش آمدی ضمننده حار وصميمی نطقلر ايراد ايتديلر . صوكره استمبوطله آپولوبندره عودت ايتدك .

« واپورده، مستقبلر برر برر باش شهبندر وكالتنده بولنان حسن بصری بك افندی طرفندن باش‌شهبندر خليل‌خالد بك افندی حضرتلرينه تقديم اولندی.

« مشاراليه حضرتلری استمبوطدن قره‌يه آياق آتار آتماز مسلمانلر (الله اكبر) ندالريله قارشيلاديلر. اوتوموبيله كوچ حال ايله بينه‌بيلدی .

« هركس خليل‌خالد بك‌افندی‌حضرتلرينك النی ـ دها طوغريسی ـ اللرينی، الب‌سه‌لرينی‌تقبيل ، تلثيم ايديوردی. بو، بويوك برشرف، نعمت تلقی‌اولنيوردی. مشاراليهك اللرينی اوپمكده، قاپشمقده هركس مسابقت ايتمكده ايدی .

« مستقبلين اوقدر چوق ايديلركه ، ايكنه آتيلسه‌يدی ، ازدحامدن يره دوشمزدی .

« مشاراليهك راكب اولدقلری اوتوموبيل چيچكلرله، كوللرله دوناديلشيدی. بر مدت صوكره استقباله كلنلر ايچندن متشكل‌لانله بر يول آچوب مشاراليهی اوتوموبيله بينديردك . اسكله‌يه پك يقين بولنوب ، بومبايك اك اعلا وبرنجی هوتللرندن معدود بولنان (تاج) محل هوتلنه ايصال ايتدك . هوتلك جسيم وشاهانه صالوننده مشاراليه حضرتلری مستقبلينی قبول ايتدی. كنديلرينی تلطيف وتطييب ايتمكده صوك درجه نزاكتله، صميميتله چاليشيورلردی. خالد بك افندينك بيانات عاليلرينی ديكلمك ايچون حضار كوز قولاق كسلمشلردی .

« اهالينك زيارتندن مشاراليه‌حضرتلری كوجلكله يك‌يمكه وقت‌بولقده‌در.

« مشاراليه حضرتلرينه صوك درجه حرمت كوسترلكده‌در . بوآنه قدر هندستانه بوقدر فاضل ، عالم ، محترم و وقور برممثل كوندرلمه‌مشدر . دولت عليه‌يه ، ملت عثمانيه‌يه انشاء الله بو وقور وكبار چهره عظيم منافع تأمينه موفق اوله‌جقدر .

« بومبای واليسی طرفندن مشاراليهه بوكون يارين رسمی بر صورتده بيان خوش آمدی ايفا قلنه‌جق وشرفلرينه شبهه يوقدركه، پك مكلف بر ضيافتده كشيده اولنه‌جقدر . » محبمك مكتوبی بوندن عبارتدر .

بن بو مبايده ايكن هركسدن ، هر آغزدن خليل خالد بك افندينك ثنا وستايشلرينی ، مدايحنی ايشيديوردم . لوندره‌ده بولندقلری أثناده كنديلريله كوروشمك شرفنه نائل اولان هندستان مسلمانلرينك قلبنده مشاراليهك تعيننندن طولايی عظيم مسرتلر حاصل اولديغنی كوريوردم . خليفهٔ اسلام حضرتلرينك ممثلی اولان مشاراليه حضرتلرينك هندستانده دولت وملتمز ايچون پارلاق موفقيتلر تأمين ايده‌جكلری قوياً مأمولدر. سبيل‌الرشاد نامنه مشاراليه حضرتلرينك مواصلت عاليلرينی تبريك ايدر وموفقيتلرينی جناب حقدن تمنی ايده‌رم .

رنغون:

س . م . توفيق

مطبوعات

هندستان انتباهنك انكليز محافلنده‌كی تأثيراتی

هندستانك « آغرا » شهرنده ، مسلمان هيئت اتحاديه‌سنده‌كی خطبانك ، انكلتره‌يی مسلمان عليهدارلغيله اتهام ايلملری ، هند مطبوعاتنك يك آواز ولسان اوله‌رق عالم اسلامده [انتباه وتيقظلر وجوده كتوره‌جك اوزره نشريات متواليه‌ده بولونملری ، انكليز محافلنده پك مهم تأثيرات حاصل ايلمش ، هله « مورنينغ پوست » غزته‌سنی خيلی عصبيلشديرمشدر . مذكور غزته ، بومناسبتله يازديغی برمقالهٔ اساسيه‌ده موضوعی پك كنيش طوته‌رق بروجه محرر ادارهٔ كلام ايليور :

« هنديلر آكلامليدرلركه انكلتره‌نك سياست خارجيه‌سنی اونلر اداره ايده‌جك دكللردر. كذلك او اتحاد اسلام واويلالری حصولی غير ممكن بر طاقم خيالاته مستنددر ... هندياده يتمش ميليون نفوسه بالغ اولان مسلمانلر بيلميورلرمی‌كه ، تركياده‌كی مسلمانلرك مجموعی آنجق اون ميليوندر ؟ . هر مسئله‌ده تركيا !.. تركيا !.. ديه باغريورلر ... انكلتره مستبد عبدالحميدك حكومتی ايله نصل دوست اوله‌مز ايديسه ، حال‌حاضر حكومتيله‌ده طبيعی ائتلاف ايده‌مز !؟ شوده معلوم اولمليدركه، اسلاملرسنی وشيعی اوله‌رق ايكی اساسلی شعبه‌يه آيرلمشلردركه ، بو اختلاف دينی ، اسلاملر طرفندن عمومی برحركت اجراسنه مانعدر. مثلا بوصورتله شيعی اولان ايرانيلر ، برحركت عموميه‌ده سنی اولان تركلرله برابر حركت ايده‌مزلر . . . هند غزته‌لرينك بياناتی بحثندن دها مهم برشی سويلك ايسترزكه ، اوده دارالفنونلرمزده السنهٔ شرقيه مسئله‌سنه اهميت ويرلمامسی وبوصورتله مليونلرجه شرقلی ومسلم تبعه‌مزله حسن امتزاج حاصل اوله‌مامسيدر . بز بو خصوص ايچون لوندره‌ده بر « السنهٔ شرقيه مكتبی » آچلمسی وبو جهتك كمال دقتله نظر مطالعه‌ده طوتولمسی فكرنده بولونيورز . »

شئون

دار الخلافه :

حكومت معظمهٔ خلافت اردوسی

ناموس خلافتی مدافعه ايچون اردونك حاضرلغی . — دولت عليهٔ اسلاميه حربيه ناظر محترمی انور پاشا حضرتلری طرفندن اردو قومانداتلقلرينه خطاباً آتيده‌كی اوچ بياننامه ارسال ايدلمشدركه اهميت عظيمه‌سی دركاردر :

۱) « اردومزك وظيفه‌سنی حقيله يابه‌مامسی يوزندن سوكيلی وطنمزك اك معمور پارچه‌لری اَلمزدن كيتدی . عثمانلی ملتی بويوك فلاكتلر كچيردی . بو حاللردن قلب همايونلری پك مكدر اولان سوكيلی باش

قوماندانمز شوکتلو پادشاهمز افندمز حضرتلری - الله کوسترمسون - بردها بویله قاره کونلر کورمه‌مك و ناموس خلافتی عثمانلیلغك تاریخی جلادتیله مدافعه ایده‌بیلمك ایچون اردویی حاضرلمغه قوللرینی مأمور ایتدی. وظیفه‌مك آغیر وبویوك اولمسنه رغماً اللهك یاردمنه، پیغمبریمزك روحانیتنه ، قدرتلو پادشاهمزك توجهات سنیه‌لرینه استناد ایده‌رك ایشه باشلادم .

اردودن ایکی شی ایستیورم : مطلق بر اطاعت و وظیفه‌یی ایفایه کیجه‌لی کوندوزلی غیرت . هر ضابط بیلملیدرکه ، ترقیسی و فلاکتی یالکز آمرینك الندەدر . اردوده آنجق آمرلرینه بوتون روحیله اطاعت ایدنلر ، مادونی اولادی قدر ، قیشله‌سنی خانه‌سی قدر سونلر ووظیفه‌سنه کیجه‌لی کوندوزلی چالیشانلر قاله‌بیلور. آمرلرینك طوته‌جغی سجل ورقه‌سنده اطاعت واجب، وظیفه خصوصنده قصورلی اولدیغی قید ایدیلانلر ایچون فیض وترقی قپوسی تماماً قپالیدر . وترفیع وترقی ایچون آمرك حسن شهادتندن بشقه چاره یوقدر . صوك فلاکتلر یوزندن اردویه سوریلن قاره‌لکی تمزله‌مك ایچون هر ضابطك ، وظیفه‌سنك ایجابندن دها بیوك غیرتله ، چالیشه‌جغنی امید ایده‌رم . جناب حق جمله‌یه توفیقنی رفیق ایتسون . »

۲) دین واردو . — « دینمز بر اردونك هیچ بروقت موفق اوله‌میه‌جغی نجه قطعیاً محققدر . وظیفه‌سنی یاپمق خصوصنده عسکری تشجیع ایدن وهر درلو فداکارلغی کوزه آلدیرتان سوائق ایچنده الك موثری واك قوتلیسی دین وایمان کاملدر . نزاهت اخلاق وتصفیهٔ قلبی امر ایدن دین عسکرلکده انتظام ووحدت املی تأسیس ایده‌جك عوامل معنویه‌دندر . بناءً علیه کرك مسلم وکرك خرستیان اولسون هرعسکرك فرائض واحکام دینیه‌سنه صوك درجه‌ده اعتنا ایله تمسك ایتمسنی قطعیاً طلب ایدیورم . آمرلرك دخی کیمسه‌نك بو خصوصده مبالاتسزجه حرکت ایده‌مامسنه اعتنا ایتملرینی صورت قطعیه‌ده توصیه ایده‌رم .»

۳) ضابطان بوندن صوکرا عشرت ایده‌میه‌جك. — «ضابطانك صفت عسکریه‌یی حائز اولدقلری حالده غازینو وبیره‌خانه‌لرده عشرت ایتدکلری خبر آلنمقده‌در . صفت عسکریه‌نك شرف و مزیتنی اخلال ایدن بوحال اساساً احکام جلیلهٔ دینیه‌جه محرمات قطعیه‌دندر . بعدما صفت وقیافت عسکریه‌یی لابس اولدقلری حالده غازینو و بیراخانه کبی یرلرده ومیخانه کوشه‌لرنده وشوراده بوراده عشرت ایتدکلری کوریلان ضابطانك درحال یا تقاعده سوق ویاخود آچیغه اخراج ایدلك صورتیله تجزیه ایدلملری قطعیاً مقرردر . مافوقلرك دخی بو خصوصه انظار دقت و اعتنالرینی حصر ایله کرك استانبولده و کرك طشره‌ده بویله محللرده عشرت ایدن ضابطان حقلرنده بو وجهله تحدید مجازات ایتملری الزمدر .

حربیه ناظری وارکان حربیهٔ عمومیه رئیسی

انور

مسلمانلر ایچون مشترك بر وظیفه . — اوقاف همایون مؤسسات علمیه قلمندن : حاصلاتی مدینهٔ منوره‌ده بوکونلرده وضع اساسی بالاجرا انشاآتنه ابتدار اولنان « مدرسهٔ کلیهٔ اسلامیه » نك احتیاجاتنه تخصیص وصرف اولنمق اوزره پیغمبریمز حضرتلرینك روضهٔ مطهره‌لرنده هر سنه حج شریف اثناسنده جانب وقفدن تیمناً تلاوت ایتدیریله‌جك ختمات شریفه وادعیهٔ مأثوره‌ده نامارینك برر برر یاد وتذکیرینه مدار اولمق و کمال اعتنا ایله حرم ملائك خدم حضرت نبویه‌ده حفظ ایدلمك اوزره بر سجل مستشفعین ترتیبی وبو سجله بهر اسم برر لیرا حسابیله کندیسنی وبرحیات اولان ویا وفات ایتمش بولنان افراد عائله‌سنی قید ایتدیرمك ایستینلرك اوقاف نظارتی قیود قدیمهٔ وقفیه اداره‌سنه مراجعت ایتملری نظارت مشار الیها دائره‌سنده اولکی کون عقد اجتماع ایدن مدرسهٔ مذکوره مجلس ادارهٔ مرکزیه‌سنده تقرر ایتمش ومجلسی تشکیل ایدن ذوات ایله وکلای فخام حضراتی واوقاف دوائر مدیرلریله هیأت مأمورینی طرفلرندن بر کونده قید ایتدیریلن بعدد اسامی بروجه زیر درج قلنمشدر. [کثرت مندرجات حسبیله اسامی‌نك درجی مع التأسف ممکن اوله‌مامشدر] .

مدت حیاتنده بر لیرا قدر جزئی بر مبلغ مقابلنده نامنك وعائله‌سی افرادینك مرقد منور نبویده الی آخرالزمان یاد اولنمسی صورتیله مظهر شفاعت اولمق وعالم اسلامك دارالفیض عرفانی اوله‌جق بر مدرسهٔ کلیه‌نك احتیاجاتنی تأمین ایتمك کبی معنوی ومادی فوائدمهمه‌یی استحصال موفقیتنی تضمن ایده‌جك بر وسیلهٔ مبروره اولان بو تشبث خیره شفاعتجویان امتك شتابان اوله‌جقلری قویاً مجزومدر .

حجاز :

هندلیلرك مراجعتی . — مدینهٔ منوره‌ده انشا ایدلمکده اولان مدرسهٔ اسلامیه‌نك ختام انشاسی ایکی سنه‌یه متوقف بولوندیغی حکومت طرفندن نظر اعتباره آلنه‌رق، شهرك مناسب بر محلنده موقتاً استیجار ایدیله‌جك بر بناده شهر شوال ابتداسنه طوغری تدریساته باشلانلمسی تنسیب ایدلمش وبو صورتله قرار ویرلمشدی ؛ بودفعه خبر آلدیغمزه کوره ؛ هندستان اهالئ اسلامیه‌سی ایله مصرلیلر ، شواله قدرده انتظار ایده‌میه‌جکلرینی وهرحالده شو بر آی ظرفنده تدریساته باشلانلق خصوصنده لازم کلن فداکارلغك کندیلری طرفندن احضار اولنه‌جغی حقنده مراجعتده بولونمشلر و مدرسهٔ مذکوره مدیری شیخ عبدالعزیز چاویشی مدینه‌یه دعوت ایتمشلردر .

سوريه :

السيد الشريف محمد عقيل . — سنغابوراهالئ اسلاميه‌سی وجوه واشرافندن وعلمای ذوی‌الاحترامدن اولوب ایکی سنه اول مملکتندن چیقه‌رق بغداد وبصره ایله سائر بلاد عربیه‌یی زیارت وقبائل عربانه تحصيل علوم ومعارفك فوائدی حقنده وعظ ونصیحتلرده بولندقدن صکره حجاز مغفرت طرازه عزیمت ایدن السيد الشريف محمد عقیلك بوکره قطعهٔ حجازدن بیروته مواصلت ایلدیکی وعلم فضل وکمالاتی نسبتنده مظهر اعزاز واحترام اولدیغی «الاصلاح» غزته‌سنده اوقونمشدر .

طرابلس - وادای :

اسلام مجاهد اردولرینك مظفریتلری . — محمدسنوسی امضاسیله طرابلسدن« الاقبال » جریده‌سنه یازیلان مکتوبدن مقتبسدر: « یازدیغم خبرلرك دوغری‌اولدیغنه‌امنیت ایده‌بیلیرسکز. بوراده‌کی مجاهدینك سعی وغیرتلرینه حدوحساب یوقدر. هرمجاهدوظیفهٔ دینیه‌سندن، عالم‌اسلامه، بالخاصه عثمانلیلغه قارشی ابراز ایتدیکی خدمتلردن دولایی ممنوندر .

حنیه زاویه‌سی ، عرقوب زاویه‌سی (ساحل بحردن دورت ساعتلك بریر) طرفلرنده جریان‌ایدن‌مجاهدات پك شانلی‌اولمشدر. ارباب جهادك بو ملحمه‌لرده اغتنام ایتدکلری مهمات حربیه، ارزاق پك کلیتلیدر . هله «نا کس» دنیلن محله‌کی وقعه‌ده هرحالده ذکره‌شایاندر . بوراده هردرلو موانع طبیعیه‌یه رغماً ارباب جهادك غلبه‌سی‌عادتا خوارق جمله‌سندن صاییله‌بیلیر ..

سید سنوسی حضرتلری‌صوك‌کونلرده « جبل احضر » خط حربنی « برقه » یه، برقه‌یی‌ده‌نواحئ شمالیه‌یه ربط ایده‌رك برخط حرب‌سلسله‌سی تشکیل ایتمك ایسته‌یور وبونك ایچون متمادی چالیشیور . ایشته بو زمان انشاءالله دها مهم خبرلر اینیده‌رك سه‌وینه‌جکسکز . ایشته بو زمان انشاءالله « آفریقا ، آوروپالیلرك مزاری اوله‌جق » ضرب مثلی حقیقت حالنی کسب ایده‌جکدر. ذاتاً بویوك مرکزلر ایله سید سنوسی حضرتلری آراسنده‌کی نقلیه، پوسته ومخابره وسائطی تأمین ایدلمشدر . سیدعابد سنوسی حضرتلری‌اوردوسنی‌فزان جهتلرنده قورمشدر . استاذسیدمحمدالسنی حضرتلریله‌دیکر اکابرمشایخ حضراتی‌ده اوردولریله ایجاب ایدن محللرده یرلشمشلردر .

« سرت » ، « سوکنه » طرفلرنده‌کی احوالده الحمدلله پك ایی کیدیور .

بنغازیده « جبل احضر » طرفلرنده‌کی مجاهدین‌اوردوسنك عددی یتمش بیك راده‌لرنده‌در . فیزانك « مرزق » طرفلرنده یکرمی بش بیك ، جبل غربی وجهت جنوبیه‌دن اللی کونلك مسافه‌ده‌ده اون بش بیك راده‌لرنده مجاهدین سلاح بدست جهاده حاضر بولنمقده‌در . یقینده باشلامسی مأمول اولان محاربات عمومیه اثنالرنده‌ده داخلدن وسواحلدن دها پك چوق مجاهدینك التحاق ایتمه‌لری محققدر ، که اوزمان قوای عمومیه‌مز یوز آلتمش بیك راده‌لرنده اوله‌جقدر . ایشته اوزمان خارق‌العاده برقوهٔ معنویه ایله مجهز برقوهٔ حقیقیه تأسس ایتمش اوله‌جقدر ... ذاتاً بوملاحظه‌ده‌شیخ اکبر سید سنوسی حضرتلرینك ، اولجه مصر طریقیله حضور عالی‌یه کلن ایتالیان ایلچیلرینه سویله‌دن سوزلردن مستفاددر. اوزمان سید سنوسی حضرتلری دیمشلردی که : « کنجلری اختیارله‌ده‌جق قدر شدید واوزون محاربه‌ایتمك‌ایسته‌یورز ، کوندن کونه شدت وجدیت‌پیدا ایتمکده اولان بومحاربه یالکز طرابلس قطعه‌سنه منحصر قالمیه‌جقدر . روحم تمده قالدقجه ، معیتمده « لااله الاالله محمدرسول‌الله » دینلر بولندقجه بالکه‌ده‌طرابلسك اوته‌طرفلرینه‌ده کچمك قابل اولور . شیمدیکی کبی بیکلر ، میلیونلرله صادق ، مجاهد مسلمانلر بولندیغی‌زمان دکل ، بلکه معیتمده تك برکیه، برفشنك‌قالدیغی زمان‌بیله مصالحه‌یه کله‌مم... » دها برچوق‌تصریحی‌جائزاوله‌میان سوزلر سویله‌مشدی که : بزم‌البت بوبویوك سوزلردن چوق شیلر آکلامقلغمز لازمدر . نصلکه « کلام‌السادات ، سادات‌الکلام » دیرلر .

وادای طرفلرینه کلنجه : — سنوسی قارده‌شلر صوك کونلرده همان وادای طرفلرینه یاقلاشدیلر . آرالرنده‌کی مسافه اوچ دورت کونلکدن زیاده دکلدر. وادایلیلرك سنوسیلره نقدر مربوط اولدقلری معلومدر ؛ آنکچون هپسی‌ده شیخ سنوسی‌یه التجا ایتدیلر . فرانسه‌نك حالی ایی دکلدر . فرانسه طرفنی التزام ایدن منافقلرك عددی پارمق ایله صاییله‌جق قدر آزدر. »

(١٢٠٠) ایتالیانه مقتول ومجروحی .—طرابلسدن شهرمزه واقع اولان خبرلره کوره ، کانون ثانئ افرنجینك برنجی کونی (غدامس) ده سنوسیلردن اولاد عبداه وسید سیف شیخلری معیتیله برابر دوه قوشی توبی‌وفیل‌دیشی‌نقل ایتمکده اولان ایتالیانلره دهشتلی برآتش آچمشلردر. وقوعه کلن شدتلی بر مصادمه اون ساعت قدردوام ایتمش وایتالیانلردن (١٢٠٠) کشی تلف ومجروح اولمشدر . سنوسیلر (٢٠٠) دوه ضبط ومصادره ایتمشلردر . دوه‌لر دوه قوشی توبی ایله فیل دیشی یوکلی اولوب، غنائم مذکوره ، بیکلرجه لیرا قیمتنده تخمین ایدیلمکده ایمش.

آطه‌لر :

مدللیده یونانه مظالمی . — مدللیدن « اناطولی » رفیقمزه یازیلیور: بوکونلرده ینه یونانلیلرك وبونلرله برابربعض آمال یونانیه پرستشلری یرلی‌روملرك زواللی اسلام اهالی‌یه قارشو اجرا ایتدکلری ظلم واشکنجه‌لر تحمل ایدیلمه‌یه‌جك بردرجه‌یه وارمشدر . مولوه ، صیغری قضالرنده یالکز اسلاملره‌انحصار ایدن قتال هیچ برکیجه یوق‌که وقوع بولماسون ! غریبی شودرکه بوجنایتلری ارتکاب ایدنلر ، کوی پاپاسلری ، مکتب خواجه‌لریدر. بوندن آلتی، یدی‌کون اول مولوه رنجبرلرندن احمد آغا اسمنده‌کی برزواللی تارلاسنده چالیشمقده‌ایکن ینه عین قضا اهالیسندن پاپاس « خریستودولوس » کلرك : « آرتق بوطوپراقلرده سزك حقکز یوقدر. » دیه بیچاره اختیاری النده‌کی قازمه‌ایله جنوار جاسنه یارالامش ، وزواللی مسلمانك نعشنی پك‌یقین بولنان ساحله سوروکله‌مك صورتیله کوتوره‌رك دکزه یووارلاییویرمشدر. بونك اوزرینه‌احمدآغانك‌اوغلی

وقاملیاسی حکومته مراجعت ایدرلرسه‌ده فنا حالده ضرب وتحقیر ایدلك صورتیله مقابله کورمشلردر . کریددن ، آتنه‌دن کلن برطاقم قوبوق کروهی اشقیالر ، اسلاملرك ساکن بولندقلری کویلرده یاپدقلری رذالت وظلم براقایورلر ، حیوانات ومحصولات هرکون ویك آچیق صورتده سرقت ایدیله‌رك صورت مخصوصه‌ده کتیریلن قورصان قایقلریله سیقلاد آطه‌لرینه نقل ایدیلیور ؛ شکایتلرمزه آلدیران ودیکلین یوق ؛ بالخصوص بوکونلرده ، سابجانمز ، دینمز ، ناموسمز هرکون بر صورتله دوچار تحقیر اولیور ، الله معینمز اولسون . »

کریدده یونانیه تضییقاتی . — استحصال اولنان معلوماته کوره کرید حکومتی چنلرده کریدده موجود بولونان اوچ جامعدن برینك کلیسا اتخاذ ایدلك اوزره حکومته ترکنی دائرهٔ حکومته دعوت ایلدیکی اسلام وجوهنه تکلیف ایتمش ، بونلر آره‌لرنده مذاکره ایتمه‌جه بوبابده برشی دیه‌میه‌جکاری یولنده جواب ویرمشلردر . آنی متعاقب اهالیٔ اسلامیه آره‌سنده جریان ایدن مذاکره نتیجه‌سنده جامعك بیت الله اولمسی جهتیله آنك کلیسا اتخاذ ایدلك اوزره ترکنه قطعیاً موافقت ایتمیه‌جکاری وشاید حکومت جبراً اکا وضع ید ایتمك ایسترسه بوباشته برمسئله اولدیغی یولنده جواب اعطاسی قرارلشدیرلمش واوصورتله حرکت ایدلشدر . کریده یونان حکومتی مذکور جامعی صورت جبریه‌ده هنوز آلمامش ایسه‌ده بازار کونی دکانلرنی آچوب آلیش وریش ایدن مسلمانلره هرحالده اوکون دیکر خریستیان تبعه‌یه قیاساً دکانلرنی قاپاملری حقنده حکومتدن تبلیغات واقع اولمش ومسلمانلرك بوبابده واقع اولان تظلم ونیازلرینه وایراد ایتدکلری مثالاره قولاق آصلمیه‌رق تبلیغات واقعه ضابطه واسطه‌سیله تماماً تطبیق اولونمشدر .

بلغارستان :

مصر ایتدیرلمه بوماقلر حقنده مسلمانلرك فریاد وانینی. — قرین آباد مسلمانلری دخی هزارغراد ، ویدین ، آیدوس شهرلرنده اولدیغی وجهله برمتینغ عقدیله بلغار حکومتنه برپروتستو کوندرمشلردر.

پروتستونامه‌نك اك روحلی سطرلری شونلردر : « دینداشلرمزدن بیکارجه بوماق انسانیته یاقیشماز بر صورتده ، ارکك ، قادین ، بی کناه ، مینی مینی یاورو ، عاجز ، اختیارده ، انواع تجاوزاته معروض قالدیلر . برقسمی داباق آلتنده بی رحمانه ! ازیلوب اولدیلر . بولغار اهالینك حیاتی ، مالی ، ناموسی قوانین مرعیه‌نك تحت تکفلنده اولوب علی الخصوص حریت مذهبیه استانبول مقاوله‌نامه‌سیله‌ده تأیید اولونمش ایکن بوکونده تجاوزات وتعدیاته نهایت ویرلمه‌یور . بوبیکارجه دینداشمزك اضطرابانی ، آه وأنینی روحلریمزه فنا تأثیر ایدییور ، برده میالفوران برحس نفرت واستکراه اویاندیرییور . بوکا بناءً وجدان انسانی‌یی آرزولرینه جبراً امالیه اوغراشان شو تجاوزکارلره قارشی سسمزك چیقدیغی قدر ، باغیره باغیره پروتستو ایده‌رز : ناظر افندی ! بوجانیلرك دیزکینلری طوپلانمه‌سی ایچون ذات اصیلانه‌لرینه مراجعت ایدر ، بوماق دینداشلریمزك حریت مذهبیه‌لرینی قانون نامنه تأمین ایدلمش کورمك ایسته‌رز .

مصر :

مصر دریدناوطی . — حمیتلی مصرلی قاداشلرمزك (مصر) نامیله اشترا ایده‌جکاری بر دریدناوطی حکومت عثمانیه‌یه هدیه ایده‌جکاری وبو امر خیری ایفا مقصدیله مصرك هر طرفنده اعانه درج وجمعنه مخصوص کنج مصرلیلردن متشکل هیئتلر کوندرلدیکی خبر آلنمشدر .

جامع ازهرده تبعهٔ اجنبیه مسلمانلری . — مصرده جامع ازهر ایچون اخیراً موقع اجرایه وضع ایدیلن قانون موجبنجه جامع مذکوره تبعهٔ اجنبیه‌دن اولان اسلاملرك سنلری اون بشدن دون اولمامق و قرآن کریمك لااقل ربعنی ازبردن بیلن اولمق شرطیله قید وقبوللرینه مباشرت اولوندیغی وبوسنه جامع مذکور موجودینك ، ایچلرنده ، هندلی ، افغانلی حبشلی وجزایرلی‌ده اولمق اوزره ایکی بیك طابه‌یه بالغ اولدیغی جرائد مصریه‌ده مطالعه اولونمشدر .

سلطانه عثمانه دریدناوطی وعرب مطبوعات اسلامیه‌سی . — عربجه منتشر بالعموم مطبوعات اسلامیه ، حکومتك « سلطان عثمان اول » دریدنوطنی صاتون آلمغه موفقیتندن طولایی اظهار مسرت ایدیورلر ، حکومتی ، ملت اسلامیه‌یی تبریك ایدیورلر .

تونس :

انتباه ملی باشلیور . — تونسلی مسلمان قارداشلریمز پاریسده منتشر « ل . فرانس اسلامك » نامنده‌کی جریده‌یه کوندرمش اولدقلری تلغرافده ، تونسلی مسلمانلرك دارالخلافه‌یه ، خلیفه حضرتلرینه اولان ارتباطلری ، بو ارتباطك اویله صوری برشی اولمایوب پك صمیمی اولدیغنی بیان ایدیورلر . آکلاشیلیورکه تونس مسلمانلری آراسنده‌ده برانتباه ملی ودینی موجوددر . سائر ممالك اسلامیه‌ده‌کی انتباهلر کبی بوانتباهك‌ده تکامل ایده‌رك اسلام عالمی ایچون خیرلی نتیجه‌لر ویرمه‌سی ایچون اللهمزه دعالر ایدەلم .

تورکستان :

اسلام اراضیسنه تعرض . — تورکستانده کائن (خجند) شهری نفوسی ومساکنی تکثر ایتمکده اولدیغندن حکومت شهر مذکوری توسیعه قرار ویرمش واطرافده‌کی مسلمانلرك اراضیسندن ۱۱۸۱۰ هکتار اراضی‌یی ضبط ایدوب شهر مذکور بلدیه‌سنه احسان ایله‌مشدر .

هندستان

هندستانده غلبایه صحبت . — قالکوتا ، آلله آباد جهتلرنده هند مسلمانلرینك ، دونمای عثمانی جمعیتنه معاونتده بولنلمق اوزره هندستانك هر طرفنه ارشادیه هیئتلری کوندردکلری ؛ وبوهیئتلرك برچوق اعانه درج وجمعنه موفق اولدقلری مصر جرائدنده اوقونمشدر .

اخطار

سبیل الرشادك کوندن کونه مظهر اولدیغی رغبت فوق العاده‌دن طولایی کچن هفته‌کی نسخه‌سنك مطبوعی فضله باصلدیغی حالده کاملاً توکنه‌رك استانبولده‌کی بعض قارئلرمز غزته‌سز قالمشلردر . فقط نسخهٔ مذکوره‌یقینده انشاءالله ایکنجی دفعه باصیله‌رق موقع انتشاره قونه‌جقدر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | م . اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در.

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥)، التی آیلغی (٣٥) غروشدر.

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧)، التی آیلغی (٩٠) فرانقدر.

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر.

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز.

اخطارات

رساله‌مزده‌ن آلندیغی کوستریلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر.

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور.

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور.

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول: ح. اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٨١ — ٢ ربیع الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٦ کانون ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

عالم اسلامك اسباب انقراضی وچارهٔ صلاحی

محققدر که فاطر حکیم حضرتلری انسانی احسن تقویم اوزره خلق ایدرك اونی بر چوق خصلتلر ایله مکرم قیلدی؛ اولا ضعیف اولارق خلق ایتمش ایکن بالآخره هیچ بر مخلوقده بولنمیان بر قوت ایله تجهیز ایدیور؛ خلقی زماننده هیچ بر شیء بیلمز ایکن صوکره‌لری حواس، عقل، نبوت کبی اك ممتاز خصلتلر احسان اولنه‌رق بونلر ایله مظهر هدایت اولیور؛ پك فقیر، هر شیئه محتاج اولارق دنیایه کلن بو نوع مکرم بالآخره بتون اشیایی فضل الٰهی ایله کندیسنه مسخر قیلیور؛ بو صورتله کائناتی قبضهٔ تسخیرینه الآن نوع انسانی — کندیسنه احسان اولنان حواسك، عقلك، نبوتك کوستردیکی طریقی طوته‌رق — کائناتده ایسته‌دیکی کبی سیر وحرکت ایدیور؛ طبیعتده مکنوز اولان بر چوق شیلری میدانه چیقاریور، سعی نسبتنده کاشف اسرار طبیعت اولیور. انسان کندیسنه احسان اولنان او قوتلره استناد ایدرك بو سیرنده علی الدوام کیده‌جکدر؛ انسان ایله کائنات کندیلری ایچون موعود اولان غایه‌یه، بونلر حقنده‌کی کتاب، کتاب غیب مکنون ده نهایته ایرنجه‌یه قدر انسانی بو سیرنده توقیف ایده‌جك هیچ بر شی یوقدر.

انسان بو قوتلری حسن استعمال ایتدکجه طبیعتده بیتمك توکنمك بیلمه‌ین پك چوق شیلر کشف ایده‌جکدر. «قل لا یعلم من فی السموات والارض الغیب الا الله وما یشعرون ایان یبعثون ؛ بل ادراك علمهم فی الآخرة بل هم فی شك منها بل هم منها عمون»

حکمت جلیلهٔ الٰهیه انسانك فردی حیاتنی، اجتماعی حیاتنك بر نمونه‌سی قیلمشدر: افراد انسانیه‌دن هر فرد، ساحهٔ ترقیده خطوات تدریجیه ایله یورور، کائناتده مشاهده ایتدیکی بر چوق حاللردن، هم جنسنه عارض اولان مصیبتلردن آلدیغی تجربه و تربیه ایله حرکت ایدرك یا علی الدوام ترقی ایدر، یاخود کندیسنه فساد عارضه اولورده سیرنده توقف کوستریر؛ بو صورتله وادیٔ هلاکه یووارلانه‌رق موته محکوم اولور.

ایشته افراد بویله اولدیغی کبی هیئت اجتماعیه‌ده بویله‌در: اوده کتاب کائناتدن آلدیغی درسلردن، کندیسندن اول کچن امم واقوامك حالندن متأثر اولدیغی نسبتده تدریجاً ترقی ایدر، یاخود محوه طوغری سوروکله‌نیر. بناءعلیه کرك افراد وکرك هیئت اجتماعیه‌نك سعادتی، فلاکتی، حاصلی هر شیئی کندی عمللرینك نتیجه‌سیدر؛ جناب حقك احسان ایله‌دیکی قوتلری حسن استعمال ایدرلرسه سعادته ایررلر، عکسی صورتده کندی اللریله فلاکتلرینی حاضرلامش اولورلر. «وما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون».

انسانلرك بر قسمی حواس ایله حسنات اوزرینه استعانه ایتدیکی حالده، بر چوقلری‌ده حواسی اعمال سیئه اکتسابنه واسطه قیلیور. بعض اقوام مجرد عقلی سایه‌سنده اك ایی ایشلری یاپمغه موفق اولدیغی حالده بعض ملتلرده بونك عکسنه اولارق عقلی اعمال سیئه‌ده استعمال ایدیور. امتلرك برقسمی «دین» ایله صراط مستقیمی بولدیغی، طریق هدایته ایردیکی حالده برقسمی‌ده ینه او «دین» ایله عذاب الیم، فلاکت عظیم ایچنه یووارلانوب اوراده بوغولیورلر. «وما تفرقوا الا من بعد ما جاءهم العلم بغیاً بینهم. وما اختلف فیه الا الذین اوتوه من بعد ما جاءتهم البینات. ولقد ذرأنا لجهنم کثیرا من الجن والانس لهم قلوب لا یفقهون بها ولهم اعین لا یبصرون بها ولهم آذان لا یسمعون بها اولئك کالانعام بل هم اضل اولئك هم الغافلون»

بزدن اول کچن بعض امتلری دینلری مغرور قیلمش، مجرد

منسوبیت ادعاسیله دین کندیلرینی هر خصوصده کافل ، هر صیقلدقلری یرده دینك یاردم ایده‌جکی زعمنده بوانه‌رق عملی براقمشلردی . بونك نتیجه‌سیدر که وادئ انقراضه دوشدیلر ؛ بو خصوصده نه انبیایه اولان انتسابلری ، نه اصفیایه اولان اعتمادلری ، نه ده اولیالردن وقوعبولان استمدادلری بوزواللیلره ذره‌قدر فائده ویرمدی . حتی بونلرك : « بز ، اللهك بتون عالمره تفضیل ایلدیکی ، کندیسیچون اختیار بیوردیغی برقبیله‌یز ؛ جناب حقك کتابی اولان تورات بزم الیمزده‌در ؛ بز حملهٔ توراتز ... » دیمه‌لری بیله کندیلرینه فائده ویرمدی . « الم تر الی الذین اوتوا نصیبا من الکتاب یدعون الی کتاب‌الله لیحکم بینهم ثم یتولی فریق منهم وهم معرضون . ذلك بانهم قالوا لن تمسنا النار الا ایاما معدودات وغرهم فی دینهم ما کانوا یفترون »

ایشته عالم اسلامك مصاب اولدیغی بتون مرضلرك اساسی‌ده غرور فی‌الدین‌در ؛ دینك اورته‌یه قویدیغی اساسلاردن غفلت ایدرك دینی یاکلش آکلامق ، دینه مجرد منسوبیت ایله افتخار ایتمك ، مسلمانم دیمکله هر ایشك اولی‌ویره‌جکی زعمنده بولنمقدر .

پك چوق عصرلردن بری مسلمانلرك ذهننده یر طوتان بو فکر سقیم ، تمامیله کندیلرندن اول کچن اقوامك طوتدقلری طریقك عینی‌در . بونك ایچوندر که اونلرك باشنه کلن فلاکت ، ذلت ومحکومیت ایله مسلمانلرده مصاب اولمقده‌در . صحتنده اتفاق اولان شو حدیث شریف نه قدر طوغری‌در : « لتتبعن سنن من قبلکم شبرا بشبر وذراعا بذراع ...! »

غرور فی‌الدین ، دینی یاکلش آکلامق یوزندن دکلیدر که : مسلمانلقلریله افتخار ایدن عصر اول مسلمانلری شوکت وسعادتك اوج بالاسنه یوکسلدکلری عددلری اوچیوز اللی‌دن فضله اولمامقله برابر کندیلرندن بیك‌تات فضله اولان دشمنلرینی محو وپریشان ایتدکلری حالده ینه عینی دینه منسوب اولان اوچیوز اللی میلیون مسلمان ، ذلت وسفالت ایچنده یوبان اولیور ، کندیلرندن پك آز اولان خصملرینك آیاقلری آلتنده أزیلوب طوریورلر . موجودیتلرینی صارصان حوادث روزمره‌دن ، هر کون بازان کبی اوزرلرینه یاغان مصیبتلردن عبرت آلارق دینلرینی ، وطنلرینی مدافعه ایتمك ایچون حاضرلانمیورلرده قبرلردن ، اولولردن یاردم بکله‌یورلر ! « اولا یرون انهم یفتنون فی کل عام مرة اومرتین ثم لایتوبون و لاهم یذکرون ... »

عصر اول مسلمانلری بر چوق مملکتلری فتح و استیلا ایدرك کرسئ سیادته اوتوردقدن صوکره‌در که بتون امراض مسلمینك اساسنی تشکیل ایدن بو سقیم فکر ، غرور فی‌الدین ، میدانه چیقیوردی . صوکره‌کی مسلمانلر اویله ظن ایتدیلرکه اسلافلرینك بو قدر نعمته غرق اولملری ، خارق‌العاده ترقیات کوسترملری مجرد اسلامه انتسابلرندن طولایی‌در .

اونلر اویله دوشونیورلردی‌که : مجرد مسلمان اولمقله ـ هیچ چالشمه‌دن ، جنتك وجودی اوزمه‌دن ـ دنیا و آخرت سعادتنی احراز ایدرز .

کرچه بوفکره خدمت ایدن آثارده یوق دکلدی : وضاعینك ، کذابینك اویدردقلری بیکارجه حدیثلرده اهالینك ذهننده بوسقیم فکرك یرلشوب قالمسنه خدمت ایدیور ، بو صورتله « دین » ك ، دنیا و آخرتك اصلاحنه دائر اولان اوامر حقیقیه‌سندن غفلت اولنیوردی . بونك نتیجه‌سی اولارق ، بیلدیکمز ، مأمول ایتمدیکمز جهتلردن توالی ایدن فلاکتلر ، اوزریمزه یاغان مصیبتلر ایله نه دین قالدی ، نه وطن ! « وماکان ربك لیهلك القری بظلم و اهلها مصلحون » .

فقط نه اولدی ؟ بو قدر فلاکتدن صوکره اولسون مسلمانلر کیتدکلری یولك ، بسله‌دکلری اعتقادك فنا اولدیغنی ادراك ایده‌بیلدیلرمی ؟ خایر ! بو قدر مصیبتلردن متأثر اولوبده قوری قوری‌یه « مسلمانم » دیمه‌نك دنیاجه اهمیتی اولمدیغی کبی ، آخرت ایچونده ذره قدر فائده‌سی اولمیه‌جغنی دوشونه‌دیلرمی ؟ نه کزر ! هربریسی نفسلرینه‌رجوع ایدرك اسلافك نائل اولدقلری او سعادت ، قوری براعتقاد ایله دکل ، بلکه چالشمق ایله اولدیغنی آکلایه‌رق دنیا و آخرتده مسعود اولمق ایچون اسلافك شفاعتنه استناد ایتمکدن زیاده اونلرك کیتدکلری طریق مستقیمه سلوك ایتمك لازم اولدیغنی درخاطر ایتدیلرمی ؟ قطعیاً !

حضرت خلیل‌الرحمن‌ك باباسنه خطاباً « لاستغفرن لك وما املك لك من الله من شئ » قولی ، جناب پیغمبرك عموجه‌سی ابوطالبك ایمان ایله کیتمسنی او قدر آرزو ایتدیکی حالده ینه موفق اولامامسی ، کذلك « وأنذر عشیرتك الاقربین » آیت کریمه‌سی نازل اولدیغی زمان « یامعشر قریش اشتروا انفسکم من الله لااغنی عنکم من الله شیئا . یا بنی عبد مناف لااغنی عنکم من الله شیئا . یا عباس عم رسول‌الله لا اغنی عنك من الله شیئا . یا فاطمة بنت محمد سلینی من مالی ماشئت لا اغنی عنك من الله شیئا . » قول شریفی اولسون درخاطر ایدوبده اهلی اولمدقچه هیچ کیمسه طرفندن نه دنیاده ، نه آخرتده مظهر حمایه اولامایه‌جقلرینی ، بناءعلیه دنیا و آخرتده مسعود اولمق ایچون بهمه حال اسبابنه توسل ایتمك لازم کله‌جکنی آکلایه بیلدیلرمی ؟ خایر !

اوت ، اسلافك یاردمی ، شفاعتی ایله دنیاده سعادته ایره‌رز دیه اعتقاد ایتمك ، هیچ دکل ، حس ومشاهده‌یی تکذیب‌در ؛ بوبویله اولدیغی کبی آخرتده اونلرك شفاعتی ایله مظهر غفران اولورز اعتقادنده بولنمقده ، قرآن ایله سنتدن یوز چویرمکدر . هر تورلو سعادتمزی تأمین ایدن قرآنی ، سنتی براقوبده فلانك سوزی ، بیلمم کیمك اوراد واذکاری ایله احتجاجه قالقشماق جنت دکلده نه‌در ؟ « ام حسب الذین اجترحوا السیئات ان نجعلهم کالذین آمنوا وعملوا الصالحات سواء محیاهم ومماتهم ساء مایحکمون »

مسلمانلرك بویله دینی یاکلش آکلاملری ایله اللرنده نه علم قالدی ، نه عقل ، نه ده نه دنیا ! دین حقیقی تحصیل علم ایله ، مملکتك عمران وترقیسنه چالشمقله ، هر شیئی میزان عقله وورمقله امر ایتدیکی حالده مسلمانز دعواسنده بولنانلر جهالت ، سفالت ایچنده یوبان اولوب کیدیورلر ؛

مملکتلری-عمراندن محروم ؛ دین ، دنیا نامنه اورته‌یه آتیلان برچوق خرافه‌لر، رذالتلر بلا تأمل قبول ایدیلیور .

فلاکته باقیکزکه : مجرد عمللرینك جزاسی اولارق بوقدرعقوبته کرفتار اولان مسلمانلر، حالا بو فلاکتلرك حقیقی سببلرینی تدقیق ایتمك؛ مرضك موضعنی کشف ایدوب لازمکلن ادویه‌یی استعمال ایتمك ایسته‌میورلر! هرشیدن مأیوس ونومید اولیورلر، ودیورلرکه: بونلرك عیبی قیامت علامتی ایمش! مسلمانلری دوشدکلری کیریوددن قورتارمق ایچون چالشمق، عصبیت دینیه و ملیه‌یی تحریك ایتمك بیهوده ایمش؛ مسلمانلری قورتارمق ایچون کرامات ، خوارق لازم ایمش، که بونیده آنجق مهدی یاپه بیله‌جك ایمش . بناءً علیه مسلمانلرك بلنی طوغرولته بیلمسی ظهوری تقرب ایتمش اولان مهدینك کلمسنه متوقف ایمش ؛ مهدی چیقمدقچه نه قدر چالیشلسه بوش ایمش . بونکله برابر مهدیده بك چوق طورمیه‌جق؛ همان دنیایی اصلاح ایدوب کیده‌جك ، اوندن صوکرده دنیا آلت اوست اوله‌جق مش!

ایشته براعتقادکه : دنیانك هر طرفنده بولنان مسلمانلره سرایت ایدرك اصل مسلمانلغك میدانه قویدیغی پاك عقیده‌یی زیر وزبر ایدوب بیتیرمش. حال بوکه قرآن کریم قیامتك نه زمان اوله‌جغنی قطعیاً بیلدیرمه‌مشدر؛ بناءً علیه بز قیامته ، مقدمات قیامته انتظار ایتمکله مأمور دکلز . « یسألونك کأنك خفی عنها قل انما علمها عندالله ولکن اکثرالناس لایعلمون . »

شو مسرودات بزه کوستریورکه : مسلمانلری بتون ملتلردن کریده براقان امراض اجتماعیه ، بر مرضه رجوع ایدیور که اوده « دینی اولدیغی کبی اکلامامق ، یالکز اوکا منسوبیتله مغرور اولمقدر » مع مافیه بونی تداوی ایتمك محال ، یاخود متعذرده دکلدر . انجق متعذر اولان بو مرضك بقاسیله مسلمانلرك اصلاحیدر .

بو مرضی سوکوب آتمق ایچون استعمال ایدیله‌جك اولان دوا ، مسلمانلره اصول اجتماع وکائناتده جاری اولان سنن و قوانینه مطابق برصورتده تعلیم وتربیه کوسترمك ، عصر اولده‌کی مسلمانلرك دینه تمسك ایله ارتقا ایتملری ، دینده کیزلی اولان بر سردن ، یاخود او زمانکی مسلمانلرك ذاتلرینی جناب حقك سودیکندن دکل، بلکه دینك ترقی خصوصنده کوسترمش اولدیغی یولدن خارجه چیقمادقلری ایچون اولدیغنه اقناع ایتمکدن عبارتدر. اوت دین ، عصر اول مسلمانلرینی سعادته ایردیرمش ایدی ؛ چونکه اونلر دینك کوستردیکی طریق اعتلایی براقدیلر . صوکره‌کی مسلمانلرایسه بویولی براقدقلرندن نتیجه‌ده بالطبع اوکا کوره چیقدی . ایشته عینی دینه انتساب ایدن انسانلرك اولی سعادته غرق اولدیغی حالده آخرینك فلاکت ایچنده یووارلانمسنك اسبابی بودر : « وخلق الله السموات والارض بالحق ولتجزی کل نفس بما کسبت وهم لایظلمون. افرأیت من اتخذ الهه هواه واضله الله علی علم وختم علی سمعه وقلبه وجعل علی بصره غشاوة فمن یهدیه من بعد الله افلا تذکرون »

اسلامك صلاح بولماسنك الك برنجی رکنی ، عقول بشری اوهام وخرافات پاسلرندن تمزیله‌جك اولان توحید خالصدر: اوت، مسلمانلر یقیناً بیلملیدرلرکه: عبادت واستعانه یالکز الله‌ه اولور؛ اللهدن بشقه‌سندن معاونت ایستمك ، قبرلردن ، اولولردن یاردم بکلمك شرکدر .

ثانیاً : مسلمانلر تیقن ایتملیدرکه : سنن آلهیه نه تبدل ایدر ، نه تحول ! هرکیم سنن آلهیه‌یه ، نوامیس فطریه‌یه توفیق حرکت ایدرسه سعادته واصل اولور ؛ هرکیم آنك خارجنه چیقارسه هلاك اولور . « ولن تجد لسنة الله تبدیلا . ولن تجد لسنة الله تحویلا . . . وان لیس للانسان الا ماسعی وان سعیه سوف یری ثم یجزاه الجزاء الاوفی »

ثالثاً : مسلمانلر اعتقاد ایتملیدرلرکه : امتك مصلحتنه منافی، یاخود منفعتنك اوکنه حائل اولان هرعمل، مطلقا دنیا وآخرتده غضب آلهی‌یی موجبدر . چونکه مصلحت هرشیئه مقدمدر .

رابعاً : صرف دینی برفرقه میدان مجاهده‌یه آتیله‌رق قولا ، عملا امت اسلامیه‌یی ارشاد ایتملی ؛ علم ، عمل کبی ملتك مابه‌الحیاتی اولان شیلره دعوت ایتملی ؛ سعادت وفلاکت یوللرینی اکلایه‌جقلری بر طرزده ذهنلرینه یرلشدیرملی ؛ مسلمانلری دوشدکلری یأس ونومیدیدن تخلیص ایتمك ایچون مجاهده ایتملی . « ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر واولئك هم المفلحون »

بز اوقدر مطمئنزکه : کائنات، کائناتده‌کی آیات وبینات ، انسانلرك بوزمانه قدر کشف ایتدکلری، حتی بوندن صوکره کشف ایده‌جکلری اسرار طبیعت ، حاصلی کائناتده اولمش واولاجق نه وار ایسه بونلرك هپسیده دین فطری اولان مسلمانلغك بتون ادیان اوزرینه غالب وظاهر اولمسنه خدمت ایدیورلر. اکر جدی برصورتده حرکت ایدیلیرسه یقین بر آتیده مسلمانلغك پارلایه‌جغنده شبهه یوقدر. « ولتعلمن نبأه بعد حین » لکن تحدید ایله تعیین زمان ممکن دکلدر . . « سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق اولم یکف بربك انه علی کل شیء شهید . لمثل هذا فلیعمل العاملون ؛ لکل نبأ مستقر وسوف تعلمون . »

آقسکیلی احمد حمدی

مسلمانلغده برملیت وار

[٢]

حضرت مسیحك ــ بهتان عظیم اولان ــ الوهیتنه ایناڼان ، صلیبه سجده شرك ایله قرآن حکیمی ــ حاشا ــ تکذیب ایدن بر خرستیان عربی سه‌ور ، قوجاقلار ، یوقسه جامع شریفده هرهانکی برعنصردن حضرت مسجود ازله‌جبین سای ایمان وتسلیم اولان برمؤمنمی .... ؟ او ، عرب فقط برخرستیان ، فقط اسلامدن ، دین حقدن روکردان ؛ بو ، تورك ، کورد ، چرکس ، لاز ، کورجی ، تاتار ، بوشناق ، هندو الخ ... لکن مؤمن وموحد ، مصلی ، مزکی ، صفوف موحدین اراسنده اعلای کلمة الله ایچین محارب ، مجاهد ، غازی ویا شهید .

[٢] باش طرفی ٢٧٩ نجی نسخه‌ده

البته مؤمن وموحدي ، البته مصلي ومزكي ، البته في سبيل الله محارب ومجاهدي ... اويله ايسه نرده قالدی عرب ملیت موهومه‌سی ! برده اولو تكرينك برلكنه جاندن ايناممش ، يوجه پيغمبريني يوره‌كدن كرچكله‌مش ، تكريدن كتيرديكي قرآني كوزلری سه‌وكی ياشلريله دولاراق توپوب باشی اوزرينه قالديرمش برتوركه خاچلی كوكسنده بر ماجاری كوستروب « سن شو خاچلی ماجار توركنيمی سه‌ورسك ، يوقسه شومسلمان عربيمی .... او ، عرب ، فقط مسلمان ، بو ، تورك ، فقط خرستيان ؛ ؟ » دي‌يه صوروكز ! كوره‌جكسيكزكه اوتورك ماجاره قارشی يوزينی اكشيده‌رك : « وای . . . . بوخاچلی حريف توركمی؟ هيچ تورك كوكسنه خاچ طاقارمی ؟ بن اويله خاچلی تورك طانيمام ؛ هركيم مسلمان ايسه ايشته بنم تورز جاندن قارده‌شم اودر : بن آنی سه‌وه‌ريم . » دي‌يه‌جك . حتی ماجارك تورك اولديغنی اكلاينجه توركلكندن نفرت بيله ايده‌جك . شمدی نرده قالدی (تورك مليت مخيله‌سی) ؛ كه توركلرك خيالی بيله اوندن كمال توحشله قاچيور ؟

صوروكز : نيكبولی ملحمهٔ كبراسنده حضرت ييلديرمك شمشير قهارندن هول جان ايله نصل قاچاجغنی بيله‌مين ماجار قرالی (تورك !) شير سيموندك مزارينه .. ! صوروكز وارنه ميدان كيرودارنده غازی نامدار قوجه حضرك ، صاعقهٔ قهر الهی كبی آتسزين كردننه اينن بالاسيله باشنی جناب مراد ثانينك آياقلری اوجنده كوره‌ن ماجار قرالی (تورك !) آلتنجی (ولاديسلاس) ك روحنه .. ! صوروكز ، قرون وسطانك اك بويوك قهرمانلرندن عد اولونمق شرفيله مشار بالبنان اولمش اولان شيربسموندك ولد غير مشروعی (تورك !) ژان هونياديك تربه‌سنه . . ! صوروكز كه : بوتورك قراللری اوغوزخان احفادينه قارشی نيچين قليجلرينی صيرمشلر ؟ دامارلرنده‌كی تورك قانی نه‌دن عرقداشلرينك محو وافناسی اوغرونه دوكمشلر ؟ (آرپاد) ك جسور اوغوللريچين بو ، منسوب اولدوقلری توركلكه قارشی وحشيانه بر حقارت دكلميدی ؟

جواب ويركز باقاليم ! يوقسه بنمی جوابنی ويره‌يم ؟ نه‌وه‌ت ! بو تورك قراللری دامارلرنده‌كی اوتورك قانی صليبك اعلای شان وشرفی نامنه دوكمكه (پاپا) نك آياقلرينی ئوپه‌رك يمين ايديورلر ، قان قارده‌شلری اولدوقلرينی ذره‌قادار بيله درخاطر ايتمك ايسته‌ميه‌رك غير قابل تسكين بر آتش كين وعداوتك سوقيله ارطغرل اوغوللرينه صالدير- يورلردی . اونلر ، قارشيلرنده توركلكی ، توركلری دكل ؛ اسلاميتی ، مسلمانلری ؛ خرستيانلغی چيلديرتان ، قودورتان لواءالحمد توحيدی كوريورلردی !

اونلر ، توركلكلرينه دها صليبی دراغوش ايتديكلری زمان وداع ايتمشلردی .

مسلمان توركلر ، ادوار فتوحات جهانكيرانه‌لرنده لواءالحمد اسلامی خورشيدلره غرق اولمش هلال كبی ماجارستان صحرالرنده دولاشديرير ، بودايشته برجلری اوزرنده دالغالانديرركن اوخرستيان توركلر آوستريا طوبراغنه جان آتيورلر وايمپراطور عسكريله برلكده غالبلری اوزرينه يورويورلردی .

باقيكز ، ايشته بولغارلرده بوكون تورك عرقندن اولدوقلرينی اعترافه تنزل (؟!) ايديورلر . عجبا نه‌دن ؟ يوقسه اصللرينی تحقيقه بوكونمی لزوم كورمشلر ؟

پكی ، يا اويله درده روم ايلنده كسوب دوغراديقلری ، آتشلره آتوب جارجار ياقديقلری ، آغاجلره كه‌روب قصاب واری هرعضوينی آيری آيری پارچالاديقلری ، اوبوز بيكلرجه انسانلر ؛ صاچلرندن طوتوب سوروكله‌يه سوروكله‌يه سوقاقلر ، جاده‌لر اورته‌سنده جوهر نقاب عصمت وناموسلرينی تلويث وبرباد ايلديكلری قيزلر ، كلينلر ، كنج زوجه‌لری ، سونكولری اوچلرنده قيورانه قيورانه ، چيرپينه چيرپينه جان ويرن معصوملری ، جكر پاره‌لری تورك دكلميدی ؟

نه‌دن اوتوركلك رابطهٔ عرقيه‌سنه ذره قادار بيله رعايت ايتمك شويله دورسون بالعكس وحشيلكلرينك ، جانوارلقلرينك بوتون شدت مفترسانه‌سيله اوزرلرينه آتيلاراق طوبه طوبه پارالاديلر ، قانه قانه قانلرينی ايچديلردی ؟

يا او زاواللی بوماقلر ! ايشته اونلر دوغرودن دوغرويه كندی عرق خاصلرينه منسوب ايدی دكلمی ! شو قادار كه وقتيله اهتدا ايتمشلر ، مسلمان اولمشلردی . حتلرنده فرعونلری ، جنكيزلری ، هلاكولری اوتانديراجق وحشتلر ، اشكنجه‌لر ، عقوبتلر تطبيق ايتديلر ، هيسنی جبراً واكراهاً كليسالره كوتوروب صليب ئوپدورديلر ، كردنلرينه آصديلر !

ايی بلمش اولالم كه بولغارلرك بو سباع مفترسه سورولری كبی مغلوبلرينه صالديريشلری صرف اسلاميت نامنه ايدی . صاحبسز ، حاميسز قالان اومظلوم جامعلری قاذورات ايله تلويثلری ، تخريبلری ، كليسايه تبديللری ، منارولرينه چانلر آصمه‌لری اسلاميتی تحقيردن باشقا برمقصد ايچين دكلدی .

سيز ، بولغارلرك (تورچيني) تعبيرينی نه قادار ايكرنج بر جادی سيماسيله ، نه‌قادار مستكره برغول چهره‌سيله ، نه‌قادار منفور برخورتلاق صداسيله تلفظ ايتديكلرينی بيليرميسيكز ؟ بيلسه‌كز . . . . !

اكر اسلاميتدن ، ديندن ، مليتدن خبری اولميان اوزواللی دماغلرك توهم وتخيل ايلدكلری (تورك مليتی) وارسه ماجارلرك ، بولغارلرك‌ده بومحيط ملی داخلنده بولونمه‌لری لازم كلزمی؟ بو لزومك بطلانی اوقادار واضح ، اوقادار بديهيدر ، كه ذره قدر عقل وادراكی اولان هيچ بر فرد تصور اولوناماز ، كه تسليم وتصديقده ذره قادار بيله تردد ايتسين .

عقل سليم ايچين فلاكتك اك بيوكی وضوح و بداهتی كوزلره باتاجق درجه‌ده اولان بر حقيقتی اك مغلق ، اك خفی برنظريه ايمش كبی اثبات ايچين دلائل وبراهين ايرادنده مضطر قالمسيدر .

نه‌چاره ! بيراز دها دوام ايده‌لم :

جنتمكان حضرت ارطغرل، نسلنك؛ دولت وسلطنتله مظهر وشوكت واجلال اولاجغنی مجبا خاطرينه كتيريرميدی. يااودودمان معالی‌عنوان، بونعمت جليل‌الشانی نه‌سايه‌ده بولدی؟ غازی مشاراليه حضرتلری قرآن حكيمی بيركيجه صباحه قادار قائماً يد يمين تعظيم و تقديسلرنده تلاوت ايتمه‌لرينك مكافات آلهيه‌سی دكلی؟ بوتبشير لاهوتی عثمانلی تاريخنده متواتر بيرشهرتله آرايش صحيفهٔ شكران ومحمدت بولونميورمی؟ بوسلطنت اسلاميه‌نك مؤسس ابدی‌الاشتهاری جنتمقر غازی سلطان عثمان حضرتلری ايلك خطبهٔ استقلالنی توركلك‌می يوقسه اسلاميت نامنه‌می اوقوتديلر؟

قوصوه ملحمهٔ كبراسنده مظفريت وشهادت كبی ايكی نعمت عظمايه بيركونده نائل اولان جناب خداوندكار غازی حضرتلری بيركون اول متفقين اهل صليبی اردوی همايونلرينك بش الی مثلی اولدوغنی كورنجه كيجه صباحه قادار مظفريتی اوغرونه جناب حقدن شهادتی تمنی ايتديرن توركلك‌ميدی يوقسه اسلاميتمی؟ مورخ سعدالدين مرحومك خامهٔ نظمندن ديكله‌ييكز:

آب روی حبيب اكرم ايچين   كربلاده روان اولان دم ايچين
شب فرقتده اغلايان كوز ايچين   ره عشقكده سورونن يوز ايچين
اهل دردك دل حزينی ايچين   جانه تأثير ايدن انينی ايچين
ايله يا ربی لطفكی همراه   حفظكی ايله بزه پشت وپناه
اهل اسلامه اول معين وظهير   دست اعدايی بيزدن ايله تقصير
باقمه يارب بيزيم كناهمزه   نظر ايت جان و دلدن آهمزه
ايلمه يارب مجاهدينی تلف   تير اعدايه قيلمه بيزی هدف
چشممز صاقله كرد معركه‌دن   جند اسلامی بكله مولكه‌دن
بونجه ييل سعی و اجتهاديمزی   غزوات ايچره بخشی آديمزی
ايتمه يارب قهركله تبراه   يوزومی خلق ايچنده ايتمه سياه
راه دين ايچره بن فدا اولايم   سپر عسكر هدا اولايم
دين يولنده بنی شهيد ايله   آخرتده بنی سعيد ايله
ملك اسلامی پايمال ايتمه   منزل فرقهٔ ضلال ايتمه
كرمك چوقدر اهل اسلامه   ديلريم كيم ايريشه اتمامه

باقيكز. خلوت نشينان ملكوتی كريه‌بار تأثر ايدن، اللهك (جل شانه) اوبی نهايه دريای مرحمتنی خروشه كتيرن بوعلوی دعای مستجاب ايچنده توركلكك اعلای نامنه بيرحرف تضرع ونياز وارمی؟ «يارب! شوتورك اردوسنه، شو اوغوزخان احفادينه نصرت ومظفريت وير! توركلكك شانی يوكسلت!» ديبورلرمی؟

جناب خداوندكارك، ناموس محمدی (عليه‌الصلاة و السلام) نام اقدسنه تمنی ايتديكی دولت عظمای شهادت، اواعجازنما خارقهٔ مظفريتك ـ ارباب شرك وضلاله قارشی ـ ابدی بير شاهد علويسی اولمق حكمتنه مبنيدر ديئيلسه اصابت ايديلمش اولور.

قوصوه صحراسنك سينه‌سندن عرش الوهيته يوكسلن اومشهد مقدس قيامته قادار صليبيون ايچين بيرداغ دروندر.

«دعا دوام ايده‌جك»   م. فخرالدين

فقه و فتاوى

مطالعات فقهيه:

شريعت اسلاميه نظرنده فائضك موقعی

موضوعك اهميتنه مبنی مقصده باشلامازدن اول بوكا دائر برنبذه تاريخی معلومات سرد ايده‌لم:

فائضجيلك الك اسكی ملتلری بيله آز چوق مشغول ايتمشدر. الك قديم بر مدنيتی حائز اولان اسكی مصرليلرك بيوكلرندن «مه‌نه‌س» طرفندن وضع وتحرير ايديلوب بك انسانی بعض احكامی حاوی وسكز كتابدن عبارت اولان قانونه كوره اقراض اولونان هرهانكی برمبلغك فائضی اصلا رأس‌المالی تجاوز ايده‌منزدی. فرعونلر مملكتنك بوقديم واضع قانونی، بولنديغی بعض احوال قارشيسنده فائضك نسبتنی بوصورتله تحديد ايتمكه مجبور قالمشيدی.

اسكی روما ملتنده فائض مشروع ايدی. رومادە فائضك نسبتی سنوی يوزده ۱۰ ايدی. حاكملر طرفندن وضع ايديلان مشهور اون ايكی لوحه قانونی يوزده ۱۰ فائضك مشروعيتنی ابقا ايلمش ايدی. بويله مكتوب برقانون ايله فائضجيلك موقعنی تحكيم ايدنجه برچوق سرمايه‌دارلر بانكرلكله اشتغاله باشلامش وفائضك نسبتنی يوزده ۴۰ قدر يوكسلتمشلردی. روما حقوقنده بورجليلر ايچون قبول ايديلان احكام ظالمانه فائضجيلك يوزندن اهاليی بتون بتون تضييق ايديبوردی؛ برچوق كيمسه‌لر فائضك آغيرلغندن دولايی بورجنی ادا ايده‌مه‌يه‌رك دائننه اسير اولوردی، بوحال ملتك عصيانی تحريك ايتدی. اوقتاويانوس زماننده فائضك نسبتی بالمجبوريه يوزده ۴ ه تنزيل ايدلدی.

حضرت عيسانك فائض حقنده هيچ بر امرونهيی روايت ايدلمه‌مشدر، فقط حضرت عيسانك سوزلری وتوصيه‌لری علی‌العموم پك انسانی اولديغی ايچون فائضی تصويب ايتمسی غير مأمولدر. الده‌كی انجيللرك روايتنه نظراً حضرت عيسی ديبوركه: «فقرا حقنده مالكی كاملاً فدا ايلكی كوزينه يديرميه‌ن، بنم تلميذم اوله‌ماز؛ قارنمزی نصل دويوراجغز، آرقه‌مزه نه كيه‌جكز ديه زحمت چكميكز! تارلالرده‌كی زامباقلر نه طوقيورلر، نه‌ده چاليشيورلر، حالبوكه سليمان بيله دور شوكتنده اونلر قدر پارلاق كيينه‌مه‌مشدر. سماده‌كی قوشلره باقيكز، نه اكيورلر، نه بيچيورلر؛ فقط جناب حق آنلره دائما رزقلرينی ويريبور.» فقرا حقنده بوقدر محويت توصيه ايدن برپيغمبر فائضی بالطبع علی‌الاطلاق صواب كوره‌مز.

حضرت عيسانك برمنع صريحی اولمامغله برابر اون ايكنجی واون اوچنجی عصرلرده اعتبار تجارتك مفقوديتندن دولايی فائض ايله پاره اقراض ايتمك خرستيان كليساسی طرفندن منع ايدلدی، اوزمان بوكبی معاملات يالكز يهوديلره انحصار ايلمشيدی. يهوديلر بو يوزدن دائما

خلقك نفرتنه اوغرارلر ، باشلرینه كیدكاری بوینوزلو سرپوش ایله دائمی برحقارت ایچنده یشارلردی ، فقط بتون بوحقارتلرك انتقامنی‌ده كندیسنی تحقیر ایدنلره اودونج پاره ویره‌رك آلیرلردی . خصوصیله طلب ایتدكاری فائض غایت آغیر اولوردی ؛ فلیب اوكوست یوزده ۱٤ فائضه مساعده ایتمشیدی . بو فائضك اكثریا یوزده ۶۰ و یوزده ۱۰۰ ه چیقدیغی‌ده واقع اولمشیدی . حتی بر انكلیز راهبی ۲۵ لیرا اودونج آلمش ، درت سنه ایچنده ۸٤۰ لیرا فائض ویرمشیدی . مرابحه‌جیلردن یقانی‌قورتارمق غایت مشكلدی . بعض شهرلر ، سورلری داخلنه یهودی‌قبول ایتمه‌مكه‌قرار ویرمشلردی . فقط قراللر ، كندیلریله شریك اولدقلری ایچون ، یهودیلره مساعدانده بولونمشلر ، كندیلرندن بوكا مقابل غایت آغیر ویركیلر آلمشلر ایدی . آلتون یوركلی ریشارك یهودیلردن آلدیغی ویركی بتون قراللق وارداتنك اون اوجده برینی تشكیل ایلمشیدی . سفیه قراللر اهالی‌یه طرح وتحمیل ایلدكلری جسارت ایده‌مدكلری ویركیلری بوصورتله یهودی مرابحه‌جیلر واسطه‌سیله طوپلامقده ایدیلر .

كلیسانك ممانعتنه رغماً بالآخره خرستیانلر تكرار مرابحه‌جیلغه باشلامشلر ایدی ، اك اول مرابحه‌جیلغه باشلایان ایتالیانلر اولمشیدی ، چونكه اونلری روما قانونلری قورتاریبوردی . شو وقوعاتدن آكلاشیلیوركه كلیسانك فائضی‌منع ایتمسی فائضجیلكی اورته‌دن قالدیرهمامش ، فقط خرستیان ملتنك یهودیلر منفعتنه چالیشمسنی انتاج ایتمشدر .

خرستیان عالمنده فائضجیلك صوك زمانلرده بك منتظم برشكله كیروب كوزلریمزی قاماشدیران اومحتشم بانقه‌لر هپ اومقصدله واوسایه‌ده میدانه كتیرلمش وبوتنسیقات بوكونكی عظیم شركتلرك وجودینه وبناء علیه ترقیات مدنیه‌یه خیلی یاردیم ایتمشدر .

اسلامیتك ظهور ایتدیكی زمانلرده عربلرده فائضجیلك جاری ایدی ؛ عربستانده‌ده اك زیاده فائضجیلك ایدن یهودیلر اولمشدر . یهودیلر بعدالاسلام‌دخی اسكی مسلمان‌خلیفه‌لره پاره اقراض‌ایتمك‌صورتیله فائضجیلك ایتمشلردر . نته‌كم عباسی خلیفه‌لرندن « مقتدر » اولدقجه سفیه ایدی . اوقدر اسرافات وتبذیرات ده بولنمش ایدی‌كه مصارفات دولتدن‌ماعدا صرف اسراف وتبذیر نوعندن‌اوله‌رق‌صرف‌ایتمش‌اولدیغی پاره‌نك مجموعی ۷۰ ملیون دینار تخمین ایدلمشدر [بردینار یاریم‌انكلیز لیراسنه معادلدر] بونكله برابر مشار الیه عسكر وغلمانی كندیسنه‌جلب وبندایتمك ایچون نهایت كوبلرینی ، سرای مفروشاتنی وآلتون اوانیسنی صاتمغه مجبور قالدقدن باشقه استقراضه‌ده مجبور اولمشیدی . وزیری علی بن عیسی ۲۰ فائض‌ایله یهودیلردن پاره استقراض ایلمش‌وویردیكی فائضك مقداری آیده ۲۵۰۰ درهمه بالغ اولمشیدی [بردرهم برفرانغه معادلدر] علی بن عیسی‌یه پاره اقراض ایدن صرافلر یوسف بن‌فنحاس ایله هارون بن عمران نامنده‌كی یهودیلر ایدی .

هر شیئك حسن استعمالی ایی ، سوء استعمالی فنا نتیجه‌لر ویرر ،

یهودیلر فائضجیلكده اكثریا مفرطانه حركت ایتمشلردر . روسیه‌ده یهودی دشمنلكنك شدتلی اولمسنك سببی‌ده بواحتكارلقلریدر . روسیه‌ده یورطی زمانی صراف بریهودی بركویلی‌یه سنه باشنده اون‌التی شرطیله بش‌روبله اقراض ایدیور . كویلی پاره‌یی آلوب قاپودن چیقه‌جغی زمان صراف یهودی كندیسنه آجیور ، اوكا نصیحت ایتمكه باشلایور ، بو پاره ایله كیدوب ویسكی ایچه‌جكسك دیبور ، ویسكی‌یه پاره‌كی كاملاً ویره‌جكسك ، اوندن‌باشقه‌سرخوش‌اولوب‌كیم‌بیلیر‌باشنه‌دهانه‌لر‌كتیره‌جكسك ، كل‌شو پاره‌یی‌بورجنه محسوباً ویرده‌هم ملحوظ اولان بوفنالقدن‌كندیكی محافظه ایت ، هم‌ده بورجنك یاریسنی ادا ایتمش‌اول ! بوخیر خواهانه نصیحت تأثیرایدرك كوبلی آلدیغی پاره‌یی یهودی‌یه تسلیم ایدیبور ، هیچ سببسز یهودی‌یه بش روبله بورجلی قالیور .

بزم مملكتمزده زواللی كویلیلریمزه بوكا مماثل نه‌لر یاپیلیور ، فقط شوفرقله‌كه بزده بوخصوصده‌كی فعالیت یهودیلردن زیاده باشقه اللرده‌در . یالكز مسلمانلردركه بوندن ممنوعدر ، اوزوالیلر یالكز ویررلر ، آلهمازلر .

صوك عصرلرده خرستیانلق عالمنده فائضجیلك علیهداری اولان سوسیالیستلك مسلكی ظهور ایتمشدر . بومسلك اربابی تفصیل وایضاحی شمدی مناسب اولمایان برچوق اسباب سردیله سرمایه‌دارلغك وحق وراثتك علیهنده اولدقلری ایچون برنتیجهٔ طبیعیه اوله‌رق فائضجیلكی‌ده تجویز ایتمزلر ، فقط بونلردن هر هانكیسی النه كچیردیكی برقاچ لیرانی منحصراً فائضجیلك مقصدیله تأسس‌ایدن بربانقه‌یه‌تودیع‌ایتدیكی پاره‌نك فائضنی چكمكده اصلا تردد ایتمز .

⁂

كلمهٔ فائض حقنده‌كی احكام شرعیه‌یه :

فائض ، لسان شرعده ، عوضدن خالی اولان وعقد معاوضه‌ده شرط قلنان فضله‌لقدر . یعنی ایكی كیمسه آراسنده وقوعبولان برعقدده معقود علیه اولان مالك بدلی ودكری طرفینجه معلوم ومتعین اولدیغی حالده‌تأدیه‌نك زمان‌ویامكانی خصوصنده اختیار ایدیله‌جك مساعده‌كارلغه مقابل دینك مقداری تزیید ایتمكدن عبارتدر . مثلا بر لیرانك بدلی ۱۰۸ غروش اولدیغی معلوم ایكن ۱۱۰ غروش ویرلمك شرطیله قرض عقد ایدلسه ایكی غروش فضله‌لق ربادر .

شرعشریف ربانی بعض قیود وشروط ایله حرام قیلمشدر . هانكی نوع ربانك كلیاً ممنوع وهانكیسنك شبهه‌لی ویاجائز اولدیغنی بسط وتمهید ایده‌جكز .

شریعت اسلامیه نظرنده بعض اشخاص آراسنده هر درلو فائض كلیاً وفقط استثناءً جائزدر . نته‌كم :

۱ — افندی ایله كوله آراسنده

۲ — دارحربده مسلم ایله حربی اراسنده [طرفین قولیدر]

۳ — دارحربده اسلامیتی قبول ایدوب‌ده هجرت ایتمیان كمسه ایله مسلم آراسنده [ابوحنیفه قولیدر]

٤ — مال شركتده شركت مفاوضه ايله اولان شركا ارەسنده

٥ — شركت عنان ايله اولان شركا ارەسنده

٦ — دارحربده مسلم اولوبده هجرت ايتميان مسلمانلر آراسنده ربا ممنوع دكلدر.

٭٭٭

ربانك اسباب حرمتى حقنده علماء اسلام طرفندن برچوق مطالعات سرد ايدلشدر . ازجمله :

١ — ربا ، بر كيمسەنك الندن مشروع برمالنى [بلا عوض] ، بلا بدل آلمقدن عبارت اولديغى ايچون حرامدر . فى الحقيقه بركيمسه مالنى بلا بدل وقف ايتمك ايستەمز ، اومالى وقف وحبس ايتمسە تجارت ايدوب اوپاره ايله انتفاع ايدەبيلير ، بوقازانجى ترك ايدوب مالنى حبس ايتديكندن طولايى نيچون بر مقدار فضله آلماسون ؟ طرزنده خاطره برسؤال تبادر ايدر ايسەده فقها بوفكرى قبول ايتمەمشلردر . فقهايه كوره رب المالك بوقازانجى موهومدر ، چونكه قازانمايوب پارەنى بلا فائده صاقلامسىده ممكندر . سرمايەنى بلا لزوم حبس ايتمكدن ايسه آخره (بلاعوض) معاونتده بولنمسى دها خيرلى كورولمشدر .

٢ — ربانك منعنه سائق اولان اسبابدن بريسىده تجارت وصنايعك ترقيسنه مانع اولمسيدر . بيوك سرمايه صاحبلرى بلاسعى وحاضر كلان فائض ايله چكنمكه آليشەجقلرى ايچون تنبل اولورلر . تجارت ، صنعت ، صناعت كيرى قالير ،

زمانمزده جريان ايدن وقوعات بوادعانك عكسنه ثابت اولديغنه دائر انسانده بر ذهاب حاصل ايدر ، چونكه برچوق سرمايەلر واردركه فائضجيلق سايەسنده صنايع وتجارتك ترقيسنه خادم اولمشدر . فائضجيلك اولمايوبده اصحابى سرمايەلرينى اربابنه اقراض و توديع ايتمسەيدى اوسرمايەلر معطل قالەجقدى . حالبوكه فائضه طمع ايدەرك اقراض ايتمەسى سرمايەنك بريد عاطلدن بريد فعاله كچمسنى انتاج ايتمشدر . بودوشونجەلر طوغرى كبى كورونور ، فقط فقهاجه مقبول دكلدر ، فى الحقيقه شرعاً اقراض ممنوع اولمايوب فائض ممنوعدر . ذكر اولنان فوائد ايسه اقراضدن متولددر .

٣ — ربانك اخلاق وطبايعده خشونتى توليد ايدوب حس تعاون وموالاتى اخلال ايلمسيدر . پارەيه احتياجى اولانلره [بلاعوض] معاونت ايتمك لازمدر . معاونتە مقابل برعوض آلنيرسه او معاونتك ماهيت فضيلتكاريسى تزلزل ايدر ، حاصل حس مرحمت فائضك عدم موجوديتنى اقتضا ايدر .

آوروپاليلره باقيليرسه اونلر خشونت طبعى خوش كورورلر . انكلترەنك اك مشهور حكماسندن داروين طرفندن تشهير ايديلان قاعدهٔ معلومه موجبنجه دنياده هر وجود كندى حياتنى تأمين ايچون ديكر موجودى امحايه ، يوتمغه مجبوردر . حيواناتده بويله ، انسانلرده بويله ، حكومتلر ، ملتلرده بويلەدر . مثلا انسان حياتنى تأمين و ادامه ايتمك ايچون برطاقم نباتاتى ، حيواناتى بوغازلايوب بيرحمانه يوتمق مجبوريتندەدر . بو قاعده انسانلرك يكديكرى آراسندەده جاريدر ؛ موقع اقتصاديسنى تأمين ايتمك ايستيان قوتليلر وفعالمر ، ضعيفلرى و بجريكسزلرى يوتمغه چاليشيرلر . داروينه كوره بويله اولمسى ايسەدر ، قوتليلر وفعالر غلبه ايتملى ، مسكين وضعيفلر امحا اولنمليدر . اوكا كوره نه زمان قوتلى افراد وملتلر چوغالوب ضعيف ومسكين افراد وملتلرى كاملاً امحا ايدرلرسه اوزمان موجود قالان ملتلر دها مسعود اولەجق ودنيادەكى ترقياتده دها زياده آرتەجقدر . ضعيفلر عالمى بحضور ايتمكدن بشقه بر شيئه يارامازلر . داروينك وضع ايتمش اولديغى بواساسات آوروپا ملتلرينك ذهنيتنه حاكمدر ، اوراده حيات محشر آسادر . هركس كيجەلى كوندوزلو چاليشيور ؛ مغلوب ومحو اولمامق ، حياتنى ادامه و تأمين ايتمك ايچون هيچ بر فردك توقف ايدەجك ، قهوه خانەلرده اوليرەجك بوش زمانى يوقدر .

فردلر بويله اولديغى كبى ملتلرده بويلەدر . داروينه كوره برحياتيت فوق العاده وفعاله يشاميان هر ملت ، يا اوحياتى قبول ايتملى و ياخود بر آن اول اورتەدن قالديرلمليدر .

آوروپا افكار علميەسنه حاكم اولان داروينك بو قواعدى حس تعاون ومواخاته منافى اولديغندن ناشى فقهامزك افكاريله تماميله ضددر .

فقه نظرنده ربا ايكى نوعدر : برنجيسى ربا النسيئة . ايكنجيسى ربا الفضلدر .

ربا النسيئه اسلاميتك شرف ظهور ايتديكى زمانلرده عربلر آراسنده جارى ومتعارف اولان فائضدر . بوفائض اسكى بر عقددن متولد بردينك معين برمدت تأجيلى ايچون آلنان عوضدن عبارتدر . مثلا بنم سيمونه ١٠٠ غروش بورجم وار ، وعدەسى حلول ايتمش ، كانون ثانى ابتداسنده تأديه ايتمك لازم ، حالبوكه جبده بشپاده يوق ! سيمون افنديه بالمراجعه دينى برمدت دها تأجيل ايتمسنى طلب ايدەرم . سيمون افندى بورجامى لطفاً قبول ايدوب ديركه : پك اعلا ، سكا مارته قدر برمهلت ويريرم ، فقط مارتده ١٢٠ غروش تأديه ايدەجكسك ! بن بو تكليفى چار ناچار قبول ايدەرم . مارت كلير ، بنده ينه بشپاره يوق ! سيمون افنديه اسكى رجامى تكرار ايدرم ، اوتوز غروش دها ضم ايدوب ايكى آى دها مهلت ويرر . بو رجالر وضملر بر قاچ دفعه تكرر ايدر وسيمون افنديه ١٠٠ غروشدن عبارت اولان بورجم ايكى اوچ سنەده بيك غروشى كچر . ايشته ربا النسيئەنك شكلى بو طرزدەدر . بو شكلدەكى ربانك حرام اولديغنده بالجمله ائمه وفقهاى اسلام اتفاق ايتمشلردر . بو فائض ، مضر ، خانمان سونديريجى بر بلادر . آيات كريمه و احاديث شريفه ايله ممنوع وحرام اولان فائض ، بودر . فائضك بو نوعى اشيانك كافەسنده و هر زمان جارى وحرامدر .

فائضك فقهه نظراً ايكنجى نوعى ربا الفضلدر . بوربا بالكز حين عقدده بلا عوض وضع ايديلان فضلەدر . بو نوع فائضك ممنوعيتى حقنده ائمه وفقهاى اسلام متفق دكلدرلر .

اسامه وابن عباس حضراتنه كوره ربا الفضل جائز وحلالدر . «انما الربا فى النسيئه ـ رواه مسلم والطحاوى» ، « لاربا الا فى النسيئه ـ رواه

البخاري والطحاوي.» حديث شريفلري مهى اولان ربانك آنجق رباء النسيئه اولديغنى اثبات ايديور. نسائى وابن ماجه حضراتنك روايت ايتدكلرى حديث شريفه نظراً صرافلق نصل اولورسه اولسون جائز اوليور .

بعض تابعينه وائمهٔ ظاهريه يه كوره ربا الفضل يالكز اشياى ستهنك مبادله سنده حرامدر ؛ سائر اعيانده ربا الفضل جارى اولماز. ائمهٔ اربعه يه كوره اشياى ستهنك ماعداسنده ده ربا جارى اولور . فقط ماعدانك نه اولديغى مختلف فيه در. مثلا امام شافعى يه كوره بالعموم [مطعومات]، امام مالكه كوره [قوت مدخر] اولان شيلر اموال ربويه دندر . بعض فقهايه كوره كنديسندن انتفاع ايديلن هر شى اموال ربويه دندر .

امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينه كوره كيله ايله اولچوله بيلن ووزن ايله طارتيله بيلان اعيان اشياى ربويه دندر . بر عقدده ربا جريان ايتمك ايچون مبادله ايديلن اعيان، وزنى ويا كيلى اولمق وهم ده برجنسدن بولنمق شرطدر . اكر بو ايكى شرطدن بريسى موجود اولمازسه ربا الفضل جريان ايتمز . مثلا يمورطه مبادله سنده براز فضل قبول ايدلسه امام اعظمه كوره ربا اولماز . چونكه يمورطه لر هر نه قدر برجنسدن ايسه ده نه كيله ايله ، نه ده وزن ايله صاتيلان اموالدن دكلدر . يمورطه عدد اعتباريله صاتيلديغى ايچون عدديات دندر . كذلك امام اعظمه كوره ربا جريان ايده جك اعيانك برجنسدن اولمسى شرط اولديغندن ليرا ايله مجيديه نك مبادله سنده ربا الفضل جريان ايتمز . بر كيمسه ديكرينه ويرديكى آلتون پاره يه مقابل براز فضل ايله كموش پاره آلسه بو فضله حلالدر . زيرا مجله نك ١٦٢٦ نجى ماده سندن دخى منفهم اوله جغى اوزره آلتون ايله كموش فقهايه نظراً باشقه جنسدن اولدقلرندن امام اعظم حضرتلرينك اتحاد جنسيت شرطى موجود دكلدر .

[الذهب بالذهب والفضه بالفضه الخ] حديث شريفى آلتون، كموش، بغداى ، آرپه ، خورما وطوزدن عبارت اولان آلتى شيئك اموال ربويه دن اولديغنى تنصيص ايلمكده در . حديثك عبارهٔ شريفه سنه نظراً بو اشياده ربا الفضل جريان ايتمك ايچون امام اعظم حضرتلرينك اجتهادلرى وجهله اتحاد جنسيت ايله وزن وكيل شرطدر .

سورهٔ آل عمرانده [لاتأكلوا الربا اضعافاً مضاعفه] آيت جليله سنك معناى صريح منيفى موجبنجه شريعت اسلاميه ده ممنوع وحرام اولان ربا ، حقيقةً منفور و اضعاف مضاعفه يه بالغ ويك ظالمانه اولان فائض مضاعفدر . فائض حقنده وارد اولان سائر آيات جليله هر نه قدر ممنوعيت مطلقه افاده ايديور ايسه لرده اشبو آيت كريمه ده موجود [اضعافا مضاعفه] قيد شريفى مطلق اولان ديكر آيات كريمه نك تضمن ايتدكلرى معناى مطلقلرى تقييد ايلمكده اولديغندن حرمت قطعيه فائض مضاعفه محمولدر .

ايتام ونقود موقوفه اداره لرنده فائضى بلا ذكر آلمق ايچون اقراضاتى على العموم بيع عينه يه ربط ايدرلر . بيع عينه بر قاچ شكلده جريان ايدر . مثلا ولى افنديك بكر افندى يه اون غروش اقراض ايدوب بر سنه صوكره اون ايكى غروش آلمسى آرالرنده تقرر ايدر ، قبول ايديلان بو فائضك اسمنى ذكر ايتميوب ولى افندى بكر افندى يه ١٠ غروش قيمتنده كى برمالى اون ايكى غروشه بيع ايدر ، بكر افندى دخى او مالى آلداندينى بيله رك ـ اون ايكى غروشه بالقبول بازارده صاتاراق ثمنى اولان اون غروشى الده ايدر. بالآخره وعده سى حلولنده ولى افندى يه اون ايكى غروشى تأديه ايدر . ويرديكى بو ايكى غروش فضله فائض اولماز . ايتام ونقود موقوفه اداره لرنده بيع عينه نك باشقه بر شكلى تطبيق اولنور: مثلا يوز غروش اقراض ايديله جك، ١٠ غروش ده فائض آلنه جق ، جمعاً ١١٠ غروش ، ١٠٠ غروش رأس المال آيريجه اقراض ايدلدكدن صوكره برابرنده ١٠ غروشه مقابلده بر نسخه على افندى فتواسى ويا بر منديل صاتيلير ومستقرض على افندى فتواسنى صاتون آلدقدن صوكره اداره يه هبه ايدر . بو صورتله جهت قرضدن ١٠٠ وكتاب بدلى اون كه جمعاً ١١٠ غروش بورجلى اولور .

عصريمزك اقتصادياتنه حاكم اولان ربا الفضل اساساً وذاتاً حرام اولميوب آنجق ربا النسيئه يه وسيله اولمق تهلكه سى زائل اولمق ايچون حرامدر. نته كم محقق شهير ابن القيمك تحقيقده بو مركزده در. شو حالده ربا الفضلك حرام اولديغنه قائل فقها بولونمقله برابر مادامكه ذاتاً حرام اولمسى ايجاب ايتميور ، اقتضايه مبنى حلال قيلنمسى فقهاى مشار اليهمك اجتهادينه دخى مخالف اولماز . اساساً ائمهٔ كرامدن ولو يالكز بريسنك اجتهادينه توافق ايتسون ؛ مادامكه جائز اولديغنه قائل اولان ابن عباس حضرتلرى كبى بيوك بر امام واردر ، ربا الفضلك حلال اولديغنى اعلان ايتمك مستلزم ضلالت اولماز . والله اعلم بالصواب .

كدك پاشا : عليجه زاده

هارون

سبيل الرشاد

مقاله كزك احكام شرعيه يه عائد اولان قسمنك مأخذى: دارالفنون معلملرندن اسماعيل حقى بكك حقوق فاكولته سى ايچون تحرير ايتديكى اصول فقه درسلرى اولمغله، مساعدهٔ عاليه لريكزه اغتراراً، انجق بو قسمده اصلنه كوره بعض كوچك تصحيحات اجرا اولنمشدر .

تراجم احوال

ايزميرى

مولانا محمد بن ولى بن رسول

علماى اسلاميه آراسنده (مرآت محشيسى) شهرتيله بنام احاطهٔ علميه صاحبى افاضل امتدن بتخصيص فقيه بر ذات فضائلسمات اولوب (قير شهر) ليدر . مقدمات علومى وطننده بعد التعلم (استانبوله) ه

كلەرك (ميرزا فاضل) دن وجزئيات دنيلن فنون سائرەيی‌دە فضلای سائرەدن تدرس ايدەرك شركاسی ارەسندە پارلاق برصورتدە اخذ اجازەيە موفق اولدقدن صوكرە اولونان دعوتە اجابةً (ازمير) ە عزيمتلە اصول معروف وجهلە تدريسە باشلادی . بر آز صوكرە مملكتجە كورولن فضيلت فوق العادەسنە بناءً عهدەسنە (مفتيلك) توجيه ايدلدی والی اخر العمر تدريس وافتا وتأليف آثار ايلە مشغول اولەرق (١١٦٥) تاريخندە عازم دار بقا اولدی . (ايكی چشمەلك) جادەسندەكی (اولومزارلق) دە مدفوندر . فاضل مشار اليهك تأليفاتی متنوع ومتعدد اولوب تحقيق ايدیلەبيلنلری بروجه آتيدر :

(١) تفسيردن (قاضی بيضاوی) تفسيرينە حاشيه [قل ان كنتم فی ريب مما نزلنا علی عبدنا آيت كريمەسنە قادار بر جلد كبير اولوب اتمامنە دوام ايتدكلری مختصر ترجمۀ حاللرندە مندرجسەدە نرەيە قدر موفق اولدقلری مجهولدر .]

(٢) فقهدن (مرأت) حاشيەسی (مطبوع ومشهوردر) .

(٣) ادعيەدن (حزب النصر) شرحی (اسمی جليل القدر اولوب غير مطبوعدر) .

(٤) فقهدن (اشباه) شرحی (غير مطبوع اولوب بر نسخەسی رادوس كتبخانەسندەدر) .

(٥) ادعيەدن (دلائل الخيرات) شرحی [(غير مطبوع . اسمی ، استجلاب المرآتدر . مؤخراً تونيجەيەدە ترجمه ايدلمشدر . بر نسخەسی ازمير علماسندن برذاتدە منظورم اولمشدر] .

(٦) كلامدن (زبدۀ علم كلام) . (بر نسخەسی آق حصار كتبخانەسندەدر) .

(٧) عقائد وموعظەدن (ذخر المتأهلين) شرحی (غير مطبوعدر) .

(٨) كلامدن (مسائل خلافيات) [(اشعری ايلە ماتريديلر ارەسندە فرعاً آلتمش يدی موضعدەكی اختلافاتك حاله دائر اولوب بر نسخەسی استانبولدە لالەلی كتبخانەسندەدر] .

(٩) الهيات، طبيعيات، ومنطقدن باحث هداية الحكمة حاشيەسی (غير مطبوعدر)

(١٠) علم منطقدن فناری حاشيەسی

(١١) علم نحودن (امتحان الاذكيا) حاشيەسی

(١٢) اداب مناظرەدن (رسالۀ بركوی) شرحی

(١٣) علم كلامدن متن وشرح (بر نسخەسی سلطان بايزيد ثانی جامع شريفی ايچندەكی ولی الدين افندی كتبخانەسندە موجود اولوب (شرح عقائد جديد) ناميلە مقيددر) .

(١٤) علم سيردن عصامك (شمائل ترمذی) شرحنە حاشيه (غير مطبوعدر) .

(١٥) علم فقهدن سيد شريفك مختصر المنتهی شرحی حاشيەسنە حاشيه (غير مطبوعدر) .

(١٦) علم نحودن لب اللباب شرحنە حاشيه (بو اثرك وجودينی قرەباش زادە ازميری احمد افنديك تاريخ وتراجمدن باحث تأليف كزيدەسندە مندرجدر) .

(١٧) علم اصول وجدلدن مختصر ابن حاجب شرحنە حاشيه (غير مطبوعدر) .

اشبو آثاردن قسم اعظمنك اسملری محفوظ يد احترامم اولان خط دست فاضلانەلريلە محرر مختصر ومفيد كندی ترجمۀ حاللرينی مبين ورقۀ قيمتداردن نقل ايدلدی .

بروسەلی محمد طاهر

نسائيات

« اجتهاد » دەكی هذيانلر

مخدرات عزيزەلرمك انظار دقتنە

« اجتهاد » مجموعەسنك ٨٦ نومرولی نسخەسی مندرجاتندن « هفتەنامه » مقالەسندەكی هذيانلرك بر قسمنی نقل ايديورم :

« عالم اسلامك بيوك بر دردی واردر ... هيئت اجتماعيەنك تملنی تشكيل ايدن عائله حياتمزه اخلاقمزه شكل حاضريلە پك فنا ، حتی اسلاميتی بر چوق سببلردن طولايی رجعتە سوق ايدن تستر مسئلەسنك شرعه موافق وحيات اجتماعيەمزی قوی اساسلرە ربط ايدەجك برصورتدە اصلاحی زمانی كلمشدر . . . روس مسلمانلری بو مسئلەيی همان همان ادراك ايتديلر ... كچنلردە روسيەنك اك مشهور اسلام محررەلرندن فخر البنات سليانوا خانم استانبولە كلمشدی . اونك شكل تسترينی كورەرك پك ممنون قالدق . بو انقلابك بزدەدە سرايتنی تمنی ايتدك . »

شبهەسزكە عالم اسلامك اك بيوك دردی تسترك محافظەسيدر . مستورتيمزك شكل حاضری آداب اسلاميەيە موافق اولسە كركدر . آت جانبازی ويا قوقلە قيافتندە كزنلر بالطبع بحثمزدن خارجدر .

ای متجددين بكلر ! اسلاميتی (حاشا) رجعتە سوق ايدن تسترمز دكل ، سزك كبی عقلای بی انصافك مستورتی ازالەيە قيام ايتمسيدر . موما اليها سليانوا خانمی كورەمديكم ايچون شكلی حقندە برشی ديەمم [١] انجق سزك مزاجكزە كورە تستر ايتمش ايسە قبولی جائز دكلدر . بونكلە برابر هرقنغی بر مسلمە ايچون نە روسيەلی عائشە ، نەدە هندلی، مصرلی فاطمە خانمك طرز تلبس وتستری نمونۀ امتثال اولەماز . آنجق آداب اسلاميەيە موافق صورتدە اولمسی شرطدر . بعكس حالدە هيئت اجتماعيەمزی افسادە سبب اولورز . . . .

« تاتارلر تياترويی سويور . ايچلرندن تياترو مؤلفلری ، درام يازانلر .... اكتورلر ، حتی اكتريسلر يتيشيور . حيرت ايتديكزمی ؟ . مسلمان اكتريس ... بو برازقولاقلرمزدە ناخوش تأثير براقەجق . . .. واقعا اونلرك آرەسندەدە اولديغی كبی تياترويە بر محل رذالت نظريلە باقان ، سطحی بيلنلر يوق دكل . فقط يينە اونلر ، اويلە خواجەيتشدريورلركە اوخواجەلر ، صحنەنك لزوم وفوائدی حقندە دينی بر اصردن بحث ايدر كبی كمال شدت وحرارتلە خلقە وعظ ونصيحت ايديورلر ... مثلا برامام افندی تاتار غزتەسی اولان (يولدوز) دە اوزون بر مقالە يازيور . ديوركە .... مسئلەسی پك چوق يوللرە آيروب شريعتدن صورماليدر .... اركككلرك ، قادينلرك صحنەيە چيقماسی ؛ تياترويە اركككلرك ، قادينلرك كيتمسی ، صحنەيە تاريخی اويونلر ، خلاف ادب اويونلر وضع ايتمك ، آشكاردركە بونلرك جملەسی شريعت ايچون نە حلالدر ، نە حرامدر . بريلك حرام اولمسندن ديكرينكدە حرام اولمسی لازم كلمز . حتی هپسنك حرام اولديغنی فرض ايتسەك هر حرامدن بزی منع ايتمكە كيمك حقی واردر »

---

[١] سليانووا خاتونك اولكی هفتەكی قادينلر دنياسندە بر رسملری انتشار ايتمشيديكە شرع شريفە بوسبتون مغايردر . — سبيل الرشاد .

تاتارلرده تیاتروجیلق وار ایسه عثمانلیلرده یوقیدر ؟ اماکه سزك مرادکز بزده اونلر کبی اقتریس اولمق ایچون چالیشمه‌لی‌یز دکلمی ؟ نه کوزل (!.) تعلیمات . نه معقول (!.) ارشادات . . بو نصیحتلری ویرنلرك نیچون کندی عائله‌لرینه آقتریسلك ایتدیرمدکلرینه شاشیلیر .

دینی ، ناموسنی سوەن هانکی مسلم ابوین تصور ایدرسکز که کریمه ویازوجه‌سنك یوزنده‌کی نقاب حیانی ییرته‌رق اقتریسلك کبی بر مسلك وخیمه‌یه سوق ایتسونده صحنه‌لرده سوروندورسون .

ایستری قالدیرمق کبی بر اهانته هرآنکزدن بشقه برده نسوان معصومهٔ اسلامیه‌یی آقتریسلکه ، رذیلته‌می سوق ایتمك ایسته‌یورسکز ؟.

کویا بو فکرکزده بر اصابت وارایمش کبی امام افندینك « یولدوز » غزته‌سنده‌کی نشریات فاسده‌سنی نمونه کوستریبورسکز . لکن او مقاله‌یی اوقویان ارباب وجدان وایمان هیچ بر وقت قائلنه امامت کبی بر صفت مقدسه‌یی لایق کوره‌مز . زیرا شو (حتی هپسنك حرام اولدیغنی فرض ایتسه‌ك هر حرامدن بزی منع ایتمکه کیمك حقی واردر .) جمله‌سنده‌کی خطای عظیم وعصیانیله کندیسنك درجهٔ عقیده‌سی اکلاشیلیور . شو حالده کرك مادی ، کرك معنوی هیچ بر قانونك امرینه حرمت ومطاوعت ایتمك ایسته‌میان بر شخصك فکرندن سلامت اوممق عین حماقتدر . یارین او امام افندی شرابك ، قتلك عدم حرمتی حقنده بر فتوا اویدورسه اونی‌ده قبول وتصدیق ایده‌لمی ؟ اوزاتمیه‌لم ، مسلمانلرك دست احترامنده بررهبر مقدس [الحمدلله] وارایکن شونك بونك سوزیله حرکت ایده‌منزلر والسلام .

ف . لطفیه

حیات اقوام اسلامیه

جاوا مسلمانلری

جاوا مسلمانلرینك احوالنه واقف فضلادن بر ذاتك افاده‌سنه کوره جاوا مسلمانلری آره‌سنده‌ده خیرلی حرکتلر باشلامشدر. جاوالیلر ایله عربلردن متشکل جمعیت خیریه‌لرك اداره‌لرنده‌کی مدرسه‌لرنده فنون جدیده ایله علوم عربیه تحصیل ایدیورلر . « باتاویا » شهرنده‌کی جمعیت خیریه‌نك دورت مدرسه‌سی بولنوب هر برنده لیلی و مجانی اوله‌رق سکسان طلبه تحصیل علوم ایدیور . « سربایا » شهرنده‌کی جمعیت خیریهٔ اسلامیه‌نك ده ایی و فائده‌لی خدمتلری چوقدر ، جاوا آطه‌سنده یوز بیك قدر عرب موجود اولوب بونلر آطه سکنه‌سنك اك منور ، اك زنکین طبقه‌سنی تشکیل ایدرلر .

برده جاواده « شرکت اسلام » نامنده مهم برشرکت تجاریه موجود اولوب دوقوز یوز بیك اعضاسی واردر . رسم دخول یارم روپیه‌در. بو شرکتك « صولو » ، « باتاویا » شهرلرنده‌کی مرکزلرندن باشقه هر طرفده شعبه‌لری واردر . بو شرکتك علامت فارقه‌سی آی ییلدیز اولوب ایام رسمیه و بایراملرده جاوا آطه‌سی عادتا بر عثمانلی قطعه‌سی شکلنی آلیور ؛ بو شرکتك هر طرفده‌کی شعبه‌لرنده عثمانلی بایراقلری تموج ایدیور . .

هوللاندا حکومتی، تبعه‌سی دیمك اولان اهالیٔ اسلامیه‌نك حقوقنی حمایه بهانه‌سیله بو شرکتی تحت مراقبه‌سنه آلمق ایستدی ایسه‌ده جمعیات اسلامیه ، شرکت منسوبینی مساعده ایتمدیلر . حکومتك شرکت وجمعیتلر حقنده‌کی قانونلرینه مخالف اولدیغنی ایلرو سوردیلر. شرکتك رئیس عمومیسی صولولی حاجی سمهووی نامنده‌کی بر ذات اولوب احوال شرکت و تجارته عائد برده غزته نشر ایدیور .

جاوانك سلطانی صولو شهرنده اقامت ایدر . فقط هوللاندا حکومتك مدهش بر تضییق آلتنده بولندیغندن هیچ بر اجراآتده بولونه‌ماز. هوللاندا حکومتك مأمور مخصوصندن ماعدا هیچ برکیمسه ایله کوریشه‌مز . فقط بونکله برابر اهالینك سلطانه قارشی اولان احتراملری پك بیوکدر . جمعه کونلری تازه حیرت ویره‌جك قدر عظیم بر آلای والا ایله چیقار . اهالینك بو آلایی کورمکه اولان تهالکلری دائما هوللاندا حکومتك جانی صیقمقده‌در .

باتاویا ، سربایا شهرلرنده جمعه خطبه‌لرنده امام ، خلیفهٔ اعظم حضرتلری ایچون و عساکر عثمانیه ایچون دعا ایتدکدن صوکرا جاوا سلطاننك اسمنی ذکر ایدر . هوللاندا حکومتی سائر شهرلرده یاپدیغی کبی، بو شهرلرده‌ده اجرای نفوذ ایده‌مه‌مش ، خطبه‌لرده خلیفه اسمنك ذکر اولنماسنه مانع اوله‌مامشدر ؛ عربلرك کثرتی بوکا مانع اولمشدر.

جاوا مسلمانلری ۳۶ میلیون قدر تخمین اولنقده‌در .

هوللاندا حکومتی ، جاوالیلرك سلاح طاشیمه‌لرینه مساعده ایتمز . مسلمانلر عمومیت اعتباریله بوراده‌ده بیوك برتضییق آلتنده بولنیورلر. اهل صلیبه جائز اولان مسلمانلره تجویز ایدیلمه‌یور . مع مافیه صوك کونلرده اسلاملرده انتباه اثری کورولمه‌یه باشلادی . بالخاصه هوللاندا مکتبلرنده تحصیل کورن کنجلر بو خصوصده بیوك یارارلقلر کوستریبورلر، اهالینك کوزلری آچیلمه‌لرینه پك زیاده غیرت ایدیبورلر. هله طرابلس وبالقان محاربه‌لری ، آوروپالیلرك اسلامیته آچیقدن آچیغه اولان عداوتلری جاوالیلرك آره‌سنده عمیق برتأثیر اجرا ایتدی .

« الشعب » جریده‌سندن مقتبس

اهل صلیب مظالمی

پوماق دینداشلرمز حقنده اهل صلیب محارباتی دوام ایدیور !

رسمی اوروپانك اشتراك معنویسیله بالقان حکومات متفقه‌سی طرفندن اعلان اولنان اهل صلیب محاربهٔ اخیری کرك اسکی بلغارستان و کرك

استیلایه اوغرایان اجزای پاك وطنده کمال دهشتیله الآن دوام ایدیور. هرکون یونانستان ، صربستان وبالخاصه بلغارستاندن کلن آتشین فریادلر، آه وانین وفغانلر ایله جرائد عثمانیه‌مز مالا مال ، طولو بولنیور.

جمعیتمز ، کرك بلغارلر وکرك اسکی متفقلری طرفندن دینداشلرمز اوزرنده ، خصوصیله بلغارلرك پوماق دینداشلرمزی خرستیان ایتمك اوزره حقلرنده روا کوردکلری انکیزسیون مظالمنه دائر یدنده موجود وثائقه استناداً علاقه‌دار بولنان مرجع عائدینك نظر دقتنی جلب ایتمك مقصدیله جرائد محلیه واسطه‌سیله نشر ایلدیکی بیانامه‌ده دلائل مادیه ومثبته ارائه‌سیله بلغارلر طرفندن بدایت حربده جبراً و قهراً تنصر ایتدیریلان والآن‌ده خرستیان بولنان بیکلرجه پوماق دینداشلرمزك دین ومذهب اصلیلرینه رجوع ایتملرینه هان مساعده اولنمسنی طلب ایتمسی اوزرینه، بلغار حکومتنك مروج افکاری بولنان نیم رسمی «مقودو بلغاری» غزته‌سی شکایات محققه‌مزی تنقید ایتمکله قالمایوب شکایات مزبوره‌نك بی اصل واساس اولدیغنی سویلدکدن صوکره عادتا بزی تصدیق و « بلغار حکومتنك مواعیدنده صادق قاله‌رق مسئله‌یی محلنده تدقیق ایتمك واسلامیته عودت ایتمك ایسته‌ین پوماقلره تسهیلات لازمه‌ده بولنمق ایچون بر اسلام اعضانی‌ده محتوی بولنان بر قومیسیون مخصوص تشکیل ایتدیکنی » سویله‌مکله بیانات ذاتیه‌سنی‌ده تکذیب ایدیور.

بالخاصه بیله دین ومذهبك ، قناعت وجدانیه‌نك حر بولندیغی شو یکرمنجی عصر ترقی ومدنیتده اوروپانك کوبکنده وکوزی او کنده اهالئ مسلمه‌نك جبراً تبدیل دین ومذهبلری جهتنه کیدلدیکنی کوردکلری ، ایشتدکلری حالده — رسمی اوروپانك سکوت ایتدیکی کبی — اوروپا جرائد مشهوره‌سی مخابرلرینك محلنده تحقیقات اجرا ایتمه‌ملری کیفیتی فلاکت زده‌لرك محضا مسلمان اولملرندن نشئت ایلمکده‌در. بو حال اوتانمق بیلمه‌ین «مقودو بلغاری» غزته‌سنك یاوه وطفره فروشلغنده دوام ایتمسنی استلزام ایلسه بیله بوکون صلیب اللرنده اوله‌رق مسلمان کویلرنده خانه بخانه طولاشان مزعج پاپاسلرك دین نامنه اجرا ایتدکلری شدت وتضییقاتدن وبونلرك قوهٔ اجرائیه‌لری بولنان قومیته‌جیلرك بی امان اللرندن جانلرینی، عرض وناموسلرینی قورتارمق ایچون پك چوغی قانلر ایله ملمع اولدقلری حالده بیوك شهر وقصبه‌لره التجا ایدن حتی استانبوله بیله کلن پوماق دینداشلرمزه بو صورتله ظلم ایدلدکجه بز هر درلو تکذیبانه رغماً اظهار حق ایچون سکوت ایتمیه‌جکز ، ایده‌میه‌جکز . وهر حالده محق اولان آواز وشکایاتمزی صماخ انسانیته ایصال ایچونده اولانجه قوتمزله باغیره‌جغز . ونهایت حق طرفمزده اولدیغی ایچون البته احراز غالبیت ایده‌جکز !

روم ایلی مهاجرین اسلامیه
جمعیتی مرکز عمومیسی

مکاتیب

هندستانده‌کی مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

پاغودا مملکتی :

رنغوندن (ماندلی) یه کیتمینجه بومملکتك برچوق حقایقی ، عاداتی معلوم اولمز . رنغوندن اعتباراً قرق التی کیلومتروالك مسافه‌یی اوچ ساعتده طی صوکره ترهن (پغو – Pegu) یه ایریشیر . بوقصبه وقتیله برما ایالتنه ایکی بیك بشیوزسنه‌لك برزمانه قدر پای‌تخت وظیفه‌سنی کورمش وعثمانلیلرك ادرنه‌لری قدر بودیستلر نزدنده قیمتی واردر . برمالیلرك بالجمله عنعنات تاریخیه وقومیه‌لری بو قصبه داخلنده تمثل ایتمشدر . شانلی دبدبه‌لرك ، مطنطنه‌لرك مهدی ، مقری اولان پغو قصبه‌سی الآن اسکی رونقنی ، عظمتنی محافظه ایدییور .

بوذا بتخانه‌لری :

Shuvay—hmau—Dau معبدی اطرافنده‌کی کوچوك یوزیکرمی سکز بتخانه‌سیله قصبه‌نك کوزه‌للکنی ، ثروتنی تزییده خادم بر واسطه‌در . بورایی کورمك وزیارت ایتمك ایچون بودیستلر هر طرفدن آقین آقین کلیرلر . عتبات کبی بوراسی‌ده عامیله بودیستلر ایچون بر زیارتکاهدر . زائرلرك قصبه داخلنده صرف ایتدکلری مبالغله اهالئ محلیه رزق ومعیشتلرینی تأمین ایلیورلر . مذکور پاغودا برقاچ میل مسافه‌دن کندیسنی انظاره عرض ایله زواری جذب ایلمکده‌در . حضرت عیسادن ٥٧٨ سنه صوکره بو معبدك تملی قورولمش وکوندن کونه تزیین وتنظیمنه بودیستلر بذل همت ایتمشلردر .

(پغو) ده موجود اولان بوذا هیکللرینك جالب دقت اولانلرینك الك ایسی Shuvay—tha—yaung معبدنده (غوداما) – بوذادر – نك حالت نزعده‌کی هیکلیدر . مذکور هیکلك اوزونلغی ١٨١ ، یوکسکلکی‌ده اوموز باشلرندن اعتباراً اللی انکلیز قدمی‌در . یکرمی سنه اولنه قدر بوهیکل بر اورمان داخلنده کومیلی برحالده ایکن اخیراً شمندوفر عملیات حفریه‌سی اثناسنده ظاهره اخراج ایدیلوب بو بتخانه‌یه کوندرلمشدر .

بربری اوزرینه بولنوب اطرافی بوش اولان ایکی قیا طاشی اوزرنده وطقسان قدم ارتفاعنده بولنان دیکر کوچوك بر بوذا معبدی جداً کورلمکه لایقدر . بوکوچوك بتاوکنده جهانی نورلاندیران درت بوذانك هیکللری آرقه‌لرینی بربرلرینه ویروب باغداش قورمش بروضعیتده موجوددر .

بوذالرك هربری بر طرفه شرقه ، غربه ، شماله ، جنوبه باقوب معنالی بر صورتده تبسم ایتمشلردر . هیاکل مذکوره اونجی عصرده ، (پغو) ده اجرای سلطنت ایدن cambodiau لر طرفندن وجوده کتیرلمشدر .

بوذالرك غیوبتلری اوزرینه خلیفه‌لری زعم اولنان (ماهیندا) دن اصول دیانت حقنده تعلیمات آلمق ایچون بوذا راهبلری وقتیله بورایه – بو معبده – مراجعت ایدییورلرمش .

اعصار وقرونك مروریله حال خرابی‌یه دوچار اولان هیاکل مذکوره‌نك بولندقلری معبده بوذیستلر Kalyanisima تسمیه ایتمشلردر .

رنغوندن – ماندلی :

رنغوندن ماندلی‌یه ٣٨٦ میل مسافه اولوب ، یولك برقسمی چلتك زراعتیله مزروع اولوب ، اقسام سائره‌سی ایسه چای ، بهار تارلا، اورمانلریله مستوردر . مصرعلیا وسفلی کبی بوایالت دخی اشاغی ویوقاری نامیله ایکی قسمه منقسمدر . Pyinmaud استاسیونی کچدکدن صوکره یوقاری برما حدودینه کیریلیر . (ماندلی) یه قدر دوام ایدن یول ، طاغ ، وتپه‌دن عبارت اولوب جبال وتلال

مذکورەنك شـواهقنده آره صیره کوزل و بیاض رنکلی بتخانەلر پك جاذب منظرەلردر . ماندەلی سکز یوز قدم ارتفاعنده بولنان دیکر بویوك برمعبدك سیوری قبەسنك مزراقی تا اوزاق ـ سکسان میلدن ـ مسافەلردن انظار دقتی جلب ایدییور .

ماندەلی :

(ماندلی) حد ذاتنده معمور وزنکین برقصبه اولمغله برابر آسیا ممالکنك اك کوزل ودلبرلرندن عد اولنه‌بیلیر .

دوم دوز اولان بو قصبەنك اورتەسندن جسیم (ایراوادی) نهری کچیور .

سوقاقلرك ایکی طرفنده غرس اولنان آغاجلرك کولکەسنده اوطوران (شـاق) قبائلی افرادیله کوبلیلرك ـــ برما ایالتی داخلنده (شاق) حکومتی تامیله وقتیله مستقل برحکومت وارایدی. اخیراً انکلتره‌نك مستملکات ومستعمراتنه الحاق ایدلمشدر. مذکورمملکت اهالیسنك قسم اعظمی امور زراعیه‌ده اختصاص وتجربەلری اولدیغندن، اوته‌یه برویه تأمین رزق ایچون طاغیلمشلردرکه، چوقلری الیوم ماندلی‌ده زراعتله اوغراشمقده‌درلر ـــ منظرەلری پك خوشدر .

قصبهٔ مذکوره‌ده شایان تماشا وزیارت اولانشیلردن بریده وقتیله‌بوراده اجرای سـلطنت ایدن حکمدار Thecbus نك (تیك) آغاجندن معمول ، اویمه‌لی سرایدر .

ماندلی چارشـوسی کبی ظریف ونظیف برچارشویه عموم هندستانده بیله تصادف ایدلمز . ایکی بیك یدی یوز کسور مغازه ودکانه مالك اولان مذکور چارشو بلدی طرفندن انشا ایدلمش والیوم بر ایتالیان متعهدینه احاله قلنمشدر.

ماندلی منظرهٔ عمومیه‌سنی کورمك ایستیانلر یا صباح ویاخود اقشام وقتی ، بیك مترو ارتفاعنده بولنان ماندلی تپه‌سنه چیقملیدرلر . انسان بوراده کندیسنی لطیف برمنظره قارشوسنده بولور. بومرتفع نقطه‌دن شهر تمامیله بارز ومسطح برخریطه کبی کورینور.

آراقو بتخانه‌سی :

ماندلی‌ده‌کی معبدلرك اك ایبی Arakau بتخانه‌سیدر . قصبەدن ایکی میل اوزاق وباغچەلرك ایچنده واقع اولان بومعبد رنغونده‌کی بویوك بتخانه‌دن صوکره برما ایالتی داخلنده موجود بولنان باجمله معابده تفوق ایدر . مذکور معبدك داخلی دائمی صورتده مزدحم اولوب، معبده چیقوب کیرمك ایچون اتخاذ اولنان درت مدخل ایله یوللر دائما انسان ایله طولودر .

ماندلی قصبه‌سنك قربنده بولنان قرا وقصباتده‌ده کوریله‌جك برچوق بوذا معبدلری واردر . معابد مذکورەنك بر ایکی بویوك ومهمنی کوردکدن صوکره متباقیلرینی کورمکه حاجت قالماز . زیرا اوللکیلری کورمکله سـائرلری حقنده بر فکر ایدینیله بیلیر .

ایراوادی نهری :

برمایه کلنلر بونهر ایله اطرافنده‌کی قرا وقصبه‌لری ، مناظری کورمیه‌جك اولورلرسه ، هیچ برشی کورمامش اولورلر. مذکور نهر ایچنده سیر وسفر ایدن کوچوك وابورلرده ـ بزم شرکت خیریه وابورلری کبی ـ برنجی وایکنجی قمارەلرله حمام وآبدستخانه‌لر یولجیلرك استراحتی ایچون تدارك واحضار ایدلمشدر. عین زمانده وابورده طعام وچای کیفیتی‌ده ایستندیککی ترتیب وتنظیم قلنمشدر. بو وابورلر Flotila compang نامنده‌کی برانکلیز قومپانیه‌سنکدر. مذکور وابورلرك برقسمی سرعتله سیر وسفر ایده‌رك معین اسکله‌لرده برقاچ دقیقه‌توقف ایتدکلری‌حالده دیکرقسمی هراسکله‌یه اوغرایه‌رق احمال واثقال تعاطی ایتدکدن صوکره یوله دوام ایدر. هرشیئی، هرطرفی کورمك آرزو ایدن برسیاح ایچون یوك وابورلریله یولجیلق ایتمك دها موافقدر . چونکه فیئاتجه اهون اولدقدن ماعدا وابورك ساعتلرجه طوردیغی هر اسکله‌یه چیقوب ، اورانی فراغ بال ایله تماشا وسیاحت ایده بیلیر .

بو نهر سیاحتی بغداد ایله بصره آره‌سنده‌کی یولجیلغه تمامیله مشابهدر. یالکز آره یرده‌کی فرق ، بو یولجیلق اثناسـنده انسـانك کوزینه علی‌الدوام معروض قالان منظره ، عمران وآسایشی ، مدنیت وانتظامی ، اصول واداره مکملیتی ارائه ایلدیکی حالده ، عراق سـفری معکوساً انسانه بداوت ووحشتی ، خرابی وپریشانیتی، عدم آسایش وانتظامی ، اداره‌سزلك یولسزلغی تمثیل ایدر.

بوساحت نهریه اثناسنده، ساعت باشنده، تجارتله، عمران وزراعتله مزدحم ومشـغول اولان قصبه‌لرله اهالیه تصادف ایدیلیر. هرقصبه وکوی اون بیك نفوسدن زیاده اهالی ایله مسکوندر .

نهر وابورلرینك اوغرادقلری ایلك ساحل Mingun (مینغون) اسکله‌سیدر. بوراده وابورمز ایکی اوچ ساعت قدر طوردی . بوذیستلك عالمنك اك عظیم ، جسیم معبدی بومحلده یقیق برحالده عابرینك انظارینه کندیسنی معروض قیلمقده‌در. میلاددن ۱۷۹۷ سـنه صوکره حکمدار Bo-Dau-Pya طرفندن یکرمی‌سنه ظرفنده انشا ایدلمشدر .

معبدتمام حدختامه وارمه‌جقی صیره‌ده ، بوذا راهبلرندن متبحر بر (بونکی) ـ راهب دیمکدر ـ معبدك اکمال ایدلمامسنه سبب اولمشدر . راهب قرالك نزدینه کیده‌رك ، معبدی اکمال ایتدیکی آنده کندیسـنك وفات ایده‌جکنی نجوم وکواکبدن استخراج واستنباط ایلدیکنی قراله‌ایهام واشراب ایلمش ایسه‌ده، حکمدار مزخرفات مذکوره‌یه قولاق آصمیوب معبدی اتمام ایلمکه قرارویرمش وعبادتخانه رسیدهٔ حد ختام اولنجه مذکور قرال درحال وفات ایلمشدر . بوحکایه هیچ بر وثیقهٔ تاریخیه‌یه مستند اولمیوب ، یالکز آغزدن آغزه برچوق مبـالغات ایله سرایت وانتقال ایدرك ، بوذالیلر طرفندن روایت ایدلمکده‌در .

فقط اخیراً حادث اولان بر زلزله، بوجه معبدی بوسبوتون یقمش والیوم خرابه زار برحاله منقلب ایلمشـدر . مذکور بتخانه‌ده استعمال اولنان طاشلر بر صیره‌یه دیزلسه اوتوز ایکی میلیون قدملك بر خط تشکیل ایلر . معبدك حال حاضرده‌کی ایکرنج منظره‌سی انسانلرك جهالت وخودبینلکلرینی تمثیل ایتمکده‌در. یقیق معبده ، موسقوانك قوجه چاکندن صوکره اك جسیم برچاکی حائزدر. مذکور چاکك سسی پك قوتلی اولمغله برابر آغیرلغی‌ده طقسان طوندر.

خلاصه رنغونه قدر درت بش کونلك مسافه ، باشدن صوکه قدر شاعرانه ودلربا مناظردن عبارت اولوب، یم یشیل، زمردکبی تپه‌لر، طاغلر، جسیم اورمانلر، کوزل ودلنشین سـاحللر، باغچه ومزرعه‌لر، لطیف ومعمور کویلر، قصبه‌لر بر بر انسانك کوزی اوکندن تدریجی برصورتده کلوب کچر. بوموسم، پك لطیف اولدیغندن بومملکت داخلنده سیاحت ایچون پك الویریشلیدر .

رنغون: س . م . توفیق

آناطولی مخابر مخصوصمزدن :

آیدنجق (آدینجك) ناحیه‌سی

آناطولینك ، بومبارك طوپراغك هان هرکوشـه‌سی اجدادمزك خاطرات قهرمانانه‌سیله مشحوندر . انسان بوکوزل وسوکیلی طوپراقلرده کزدکجه، قلبنده نه حزین، نه علوی حسـلر طویویور ! بوتون اوولر ، بوتون ایرماقلر ، بوتون تپه‌لر ... هپ عثمانلی تاریخ شهامتنی ترتیل ایدییور . شـیمدی بولوندیغم شو تپه‌جکده [۱] بوندن التی‌عصر مقدم شهزاده سلیمان پاشا کیم بیلیر نه‌قدر کونلر کچیرمش، نه‌قدر پلانلر قورمشیدی. او نه‌کسکین، نه قوتلی نظر ایمشکه قوجه بوغازی آشه‌رق تا مرفته، شارکوی تپه‌لرینه قدر اوزانیوردی. روم ایلینك اوزمردین طوپراقلری بوقهرمان آسیا اولادلری ایچون برکعبهٔ آمال اولمشیدی. اواثناده عثمانلیلرك افکار جلادتکارانه‌لرینه کسب وقوف‌ایدن بیزانس‌ایمپراطوری سـاحللرده هیچ برکمی براقادیغی ایچون عثمانلیلر برمدت مرمره‌نك جوشقون طالغه‌لری قارشوسنده بوتپه‌جکده دوشونوب طوردیلر. واقعا عثمانلیلرك دکزده کمیلری یوقدی؛ فقط قلبلرنده‌کی ایمانه، عزم‌وثباته دکز ناصیل‌حائل‌اوله‌بیلیردی؟

---

[۱] « بارداق دوزماز » بایری .

آغاجلری کسدیلر ، صاللر یاپدیلر ، قوجه دکزی صاللرله آشدیلر. مرمره‌نك اویقویه دالدیغی برکیجه ایدی، قرك سطح دریایه صالدیغی نورلر، ضیالر آلتنده سکسان دلاور تخته پارچه‌لریله اوروپایه کچدیلر . صوکره‌ده تا ویانه قپولرینه قدر کیتدیلر.

آه ، او زمان نه زمانلر ؛ اوکونلر نه‌کونلر ایمش ! بوکونکی حاللرله اوزمانی مقایسه ایدییورم‌ده یأسمدن، انفعالمدن دماغم انجماد ایدییور ...

بورادە دها فضله طورەمایه‌جغم . قصبه‌یه کندی آتیق دها ایی اوله‌جق. بلکه اوراده بنی تسلیه ایده‌جك برشیئه تصادف ایدرم .

•

• •

تسلیه‌می ؟ .. اوح ، نه ممکن ! محال ! هیچ آناطولینك ییقیق خرابه‌لرنده دولاشان برزائر ایچون کریه‌دن ، تأثردن باشقه برنصیب وارمیدر ؟ جامعلری کزمیم دیدم ؛ کیمیسنك صیوالری دوکولمش ، کیمیسی جماعتسزلك یوزندن بایقوشلره مأوی اولمش؛ طوز طوپراق ایچنده آخر عمرینی بکلییور . قصبه‌نك اسکی حالنی ، اسکی ساکنلرینك حسیات دینداراه‌لرینی دوشونکز : کوچك برناحیه مرکزی ایکن وقتیله بوراده ٣٥ جامع ومسجده احتیاج حاصل اولمش.

مسلمانلرك بوحالده بولونان یالکز مؤسسات دینیه‌لریمی ؟ خایر، مؤسسات دنیویه‌لری‌ده بوندن بدتر. ذاتاً دین ایله دنیا توأمدر. دنیاسی معمور اولمایان ملتلرك آخرتلرنده‌ده خیراومولمادیغی کبی، دینلری بوزولان مسلمانلرك دنیالری‌ده پریشان اولور کیدر. ایشته مثال : بوراده جامعلر طوز طوپراق ایچنده قالدیغی کبی، حکومت قوناغی‌ده ییقیله‌جق برحاله کلشدر .

صوکرا مسلمانلرك مکتبلرینه کلنجه، بونلرده آغلانه‌جق برحالده : بنالری ییقیق، دوکوك؛ دیوارلری، طاوانلری اوروجکلرك تحت انحصارنده. تدریسات ایسه نوح زماندن قالمه اصول ایله اجرا ایدیلوب طورمقده‌دو . سابق ناحیه مدیری عزیز افندی‌دن الله راضی اولسون، بوراده معارفی جانلاندیرمق ایچون خیلی چالیشمشلر ، منتظم برمکتب تأسیسی ایچون لازم کلن التی یوز لیرا قدر برمبلغك اعانه صورتیله اوچ سنه‌ده تسویه‌سنی اهالی‌یه قبول ایتدیرمشلر. اعانات ملیه‌ده بولونه‌یه‌یلك آلیشمایان ادنجك ناحیه‌سی ایچون بونی قبول خیلی فدا کارلقدر . اعانه خصوصنده ناحیه مرکزی کویلر قدر حمیت وفدا کارلق کوستره‌مدیکنی اوکرندم وتأسف ایتدم . محاربهٔ اخیره‌ده آیدنجق کبی دیکر ناحیه‌لر تحملنه کوره التی یوز ایرادن بیك لیرایه‌قدر اعانهٔ حربیه‌ده بولوندقلری، آیریجه بیکلرله کیله آرپه ، بغدای ، صامانده کوندردکلری حالده مع التأسف ادنجك ناحیه مرکزی بوشرفدن محروم قالمشدر . حالبوکه ادنجك باندرمه‌یه یقین بولونمسی، برچوق زیتونلکلر ایله باغلره، باغچه‌لره مالك اولمسی حسبیله دیکر ناحیه‌لره نسبتله هر حالده دها زنکیندر . هرنه ایسه ان شاءالله دونانما اعانه‌سنده بونی تلافی ایدرلر .

•

• •

فقط بن قصوری بنه بوسبتون خلقه عطف ایده‌میه‌جکم . ظن ایدرمکه صاحب حیثیت وحمیت رهبرلرمز اولسه،حقایق احوالی خلقه تمامیله آکلاده‌بیلسه‌لر اهالیمز هر درلو فدا کارلغی ایفادن کری طورمایه‌جقلردر . فقط مع التأسف امتك رهبری اوله‌جق ذواتی یوله کتیرمك ایچون رهبرلره احتیاج وار. باقکز: برعزیز افندی چیقیور، اعانهٔ حربیه‌ده ممسك طاورانان خلقدن ٦٠٠ لیرا معارف اعانه‌سی تأمین ایدییور. اونك ایچون قصوری بوسبتون خلقده بولمق ایسته‌میورم.

عناصر غیرمسلمه‌ده برترق کورولیورسه بو، هپ ایلری کلنلرینك همتیله حصول بولمشدر. بوراده خرستیانلر یقین وقتلره قدر بزدن بدتر جهالت ایچنده یوبان اولیورلردی . حتی شیمدی بیله اوتوز یاشندن یوقاری بولونانلری ارمنیجه اوقویوب یازه‌میورلر . فقط کنجلرده اوقومیان ، یازمیان قالمامشدر . هر ارمنی یکانمی علمك قدرینی تقدیر ایتمشلر؟ خایر. بوتون بوحرکتلری، فعالیتلری وجوده کتیرن آرتین افندی نامنده بردوقتوردر . بوذات بویوك شهرده اوطوروب الی آخرالعمر معیشتنی تأمین ایده‌جك قدر برثروته مالك اولدیغی حالده هردرلو استراحتنی ترك ایدرك قالقوب بورایه، برناحیه‌یه کلش؛ مکتبلر تأسیس ایتمش ، ارمنی چوجقلرینی اورایه طوپلامش ، اوقویوب یازمه اوکرتمش، ملیتلرینی طانیتدیرمش؛ حاصلی آز زمانده بویوك برترق حصوله موفق اولمش. نه‌قدر شایان غبطه برفداکارلق، برموفقیت ! بزم نقصانمز ایشته بوجهتلرده‌در . برآز فکرمزی تنور ایتدیرمی ، عالی برمکتبدن دیپلوما آلدقمی ، آرتق بویله ناحیه‌لرده ، کویلرده چالیشمه‌یی ذل عد ایدیورز . مطلق نظارتلرك قدیفه‌لی قولتوقلرینه کوزلرمزی دیکیورز. دیمك که تحصیلمز، ملتمز ایچون دکل، صرف کندی منافع شخصیه‌مز ایچون ! بویله‌می اوللی؟

بو آجیقلی لوحه‌لری، دها زیاده، مکاتب عالیه‌دن مأذون آرقداشلرمله، اکمال تحصیل ایدن طلبه افندیلرك انظار عبرتلرینه عرض ایدییورم. بوحقیقتلری کورسونلر، بوفجایعه‌مالی لوحه‌لری سیرایتسونلرده وجدانلرینك عتابلری قارشوسنده‌قصورلرینی اعتراف ایدرك ملته خدمته شتابان اولسونلر . قراکلقده قالان بیچاره اناطولی کویلرینی عاملریله، عرفانلریله نورلاندیرسونلر.

کلسونلر ، بوراده‌کی عناصر غیر مسلمه‌نك مؤسسات دینیه ودنیویه‌لرینی کورسونلرده ملته نصل خدمت ایدیلدیکنی اوکرنسونلر. مکتبلری برر سرای، کلیسالری غرائبت طاشلرندن انشا اولنمش، ایچلرنده‌کی تزییناتی ایسه کوزلری قاشدیریور. هپ بونلری خرستیان اهالینك اعانه‌سیله تأسیس ایتمشلر.

ارمنیلر بویله . روملره کلنجه اونلرك ده « باپادوپلو » لری کندیلرینی احیا ایتمش . بوذات ادنجك جوارنده ، باندرمه قارشوسنده « پەراما » نام کویده انشا ایتدیردیکی جسیم مکتبی کافی کوره‌مدیکندن شیمدی عینی محلده یکیدن اوچ بیك لیرا صرفیله مکمل برقیز مکتبی‌ده یاپدیرمق اوزره‌در. روملر ایچون بك حیثلی اولان بوذاتی هپ مسلمانلر بیلیر ؛ چونکه هپسنك قادینلری دانتلالرینی اورادن آلیورلر. « هاجی پولو مغازه‌سی » صاحبی ایشته قازاندیغی پاره‌لری بویله کویلرده روم قارداشلرینه مکتب یاپدیرمق صورتیله بذل ایتمکده برحظ وجدانی، برذوق ملی طوییور . بزم زنکینلرمزك ایسه بویله برکویده مکتب تأسیس ایتدیکنی کیم ایشتمشدر ؟

•

• •

علم وعرفان جهتیله غیر مسلم عناصرك نسبت قبول ایتمه‌یه‌جك درجه‌ده مادوننده بولونان مسلمانلرك ساحهٔ اقتصادده غیرمسلم وطنداشلریله رقابت ایده‌میه‌جکلری ایسه پك طبیعی برنتیجه‌در . صوکره بز فقر وسفالت ایچنده ، اونلر رفاه وسعادت ایچنده ! بوده طبیعی دکلمی؟ اونلر چالیشمه‌نك یولنی بیلیور، بزایسه هپ « اناوجدنا ... » نظریه‌سی ایله سوروکلنوب کیدییورز. صوکره بوراده زیتون ، قوزه ، اوزوم ، میوه محصولاتی چوقدر. چوق اما اسلاملرك جیبنه کیرن پاره اونلره نسبتله نه قدر نسبتسزدر . فقط طبیعی دکلمی ؟ بزم اسلام باغخانه‌لرنده سکز عمله چالیشیور، یاغی ال ایله صیقیورلر. روملرك ایسه بویوك بویوك فابریقه‌لری، شرکتلری وار . کونده التی، یدی بیك اوقه زیتون یاغی چیقاریورلر !...

ناصیل ؟ کوردیکزمی بزمله اونلر آره‌سنده‌کی فرق ؟ صوکره‌ده صیقیلمه‌دن اونلرله بوی اولچوشمکه قالقیشیرز. اما سن، بنه کندیکی غالب صایارسه‌ك اوکا دیه‌جك یوق . همان الله امت محمدی غفلت اویقوسندن اویاندیرسون . باشقه برامید قالمادی.

عمر فؤاد

ضامیین‌دن مکتوب :

مسلمانلر مسکنتده ، ارمنیلر فعالیتده

هریرده اولدیغی کبی بوراده‌ده اسلاملر جهالت ، فقر وضرورت ، ذلت ومسکنت ایچنده عمر سوروکلیورلر ! قارشولرنده ارمنی عنصری آلابیلدیکنه ترق ایتدیکی حالده بزمکیلر کوندن کونه تدنی ایتمکده‌درلر . بوتون تجارت وصنعت ارمنیلر آلنده‌در . هرنه‌قدر اراضی مسلمانلرك الده ایسه‌ده محصولات ارمنیلرك آنبارلرینه طولیور! اراضی صاحبلری برر عمله منزله‌سنده‌در. مسلمانلر چالیشیور ؛ پاره‌لر ارمنی قاصه‌لرینه آقیور .

معارفه کلنجه بزمکیلر حالا الی کورسه مرتك صانیر . ارمنیلرده ایسه بوکون اوقومق یازمق بیلمین هیچ برفرده تصادف ایدیلمز . بزم ییقیق، خراب مکتب‌ویرانه‌لری قارشوسنده اونلرك کلیسا مکتبلری برر سرایدر. بومکتبلرده بوکون ایکی بیكدن زیاده چوجق تحصیل ایتمکده‌در. خارجه کوندریلن طلبه‌ده خیلی مقداره بالغ اولمقده‌در .

چوجقلره ویریلن تربیه‌نك اساسی مدهش برتعصب خرستیانی‌دن عبارتدر. چوجقلر هپ بومفکوره ایله تربیه ایدیلیور . هرچوجق کلیسایه مداومته مجبوردر . اودرجه‌ده‌که بردفعه کلیسایه کتمه‌ین چوجقدن معلم جزای نقدی الیر.

ارمنی چوجغنك نظرنده خرستیانلق بك مقدس بردین ، کلیسا بك مقدس بریردر . خرستیانلق وکلیسا ارمنی چوجغنك حیاتندن مقدمدر . خرستیانلق وکلیسا اوغورنده ارمنی چوجغی حیاتنی فدا ایتمه‌یی ایشدن بیله صایماز .

چوجقلر ایشته هپ بوصورتله یتیشدیریلیور . بولوندیغم خانه قومشوسنك اون یاشنده برچوجغی وارکه خدمت ایدیور . کچن جمعه ایرتسی کونی ایدی چوجغی چاغیردم . همشیره‌سی چیقدی : ـ ماردیروس کلیسایه کیتدی افندم ، دیدی .

— ماردیروس هنوز چوجقدر، دیدم ؛ کناهی یوقدرکه کلیسایه کیتسون.

— اوت افندم ، چوجغك کناهی اولماز . فقط کلیسایه کیتمزسه معلم جزا آلیر .

هرکلیسایه برمعلم کیدیور ، کلن طلبه‌یی یازیور . ایرتسی کونی هرمعلم یازدیغی دفتری مدیره تودیع ایدر . مدیر طرفندن تدقیقات اجرا اولونور . هر هانکی دفعه کلیسایه کیتمه‌مش ایسه برغروش جزای نقدی ایله محکوم ایدیلیر .

مکتبه کیتمه‌مه‌نك جزاسی ایسه اون بش صوبادن باشلایور .

صوکرا ارمنی لسانه ویریلن اهمیت‌ده پك بیوکدر. چوجق کرك مکتبده، کرك خارجده مطلقا ارمنیجه قونوشمه‌یه مجبوردر . ارمنیجه‌دن باشقه برلسان ایله قونوشان چوجقدن هر کله ایچون بش پاره جزای نقدی آلنیور ..

بوبوکاره کلنجه راقی وتوتون استعمال ایدنلر جماعتك معاونت مادیه ومعنویه‌سندن محرومدر . ارمنیلر ایچون قهوه‌یه کیتمك، میخانه‌ده اوطورمق، کنجلر ایچون سیغاره ایچمك اك شنیع براخلاقسزلقدر. بوکیلر درحال مرخصه طرفندن تجزیه ایدیلیر . حاچینده اوچ میخانه ، برقهوه واردر . بونلرك مستأجری ومشتریسی مسلمان اهالی ایله مأمورینندن عبارتدر .

زمان اولور تأثرمدن ساعتلرجه آغلارم . یاربی بزده‌کی بومسکینلك ، بو اخلاقسزلق نه‌در؟ نچه بوتون بوادبارك اساسی ، منبعی ، جهل‌در . بوتون بو فنالقلر اورادن کلیور .

صوکرا ضلالتده قالان بوخلقی ارشاد ایده‌جك رهبرلرمز، یعنی علماصنفی‌ده دنیادن بی‌خبر . بوتون کوزلرنی جنتك حوریلرینه چویرمشلر . فلان دعایی اوقو ، ال سکز یتمش بیك حوری ! یوز بیك غلمان ! الماس شیشه‌لردن شرابلر صونیورلر . بزم بوتون وعظلرمزك اساسی بونلدن عبارت ! قربان بایرامنده بزم خوجه افندی قربانلرك یوم آخرتده برر آت اوله‌جغنی ، اوکا بینه‌رك صراط کوپروسی کچیله‌جکنی ، متعدد قربان کسنلرك متعدد آتلری اوله‌جغنی ، بونلردن برینه بینوب ، دیکری یدکده چکیله‌جکنی آکلاتوب دوردی . بن ایکی دانه کسمه‌یه نیت ایتمشدم . آخرتده یدکده چکمك صقینتیسندن قورتولمق ایچون بردانه کسمکله اکتفا ایتدم. قربانك برازده منافع دنیویه‌سندن ، اسباب اجتماعیه‌سندن بحث ایدیلسه اولمازمی ؟ خایر اولماز . دنیا دار محنت! اونك سوزی‌می اولور؟

صوکرا برده کلیسایه کیدوب پاپاسی دیکله . حریف ، اقتصادی، اداری، اجتماعی ، حتی سیاسی بوتون حیات ایچون الزم اولان مسائلدن بحث ایدیور، جماعتك فکرینی تنویر ، حرکاتنی تنظیم ، ترقی یوللرینی ارائه ایله‌یور. صوکرا خلق الابیلدیکنه ساحهٔ ترقیده قوشوب کیدیور . بریده ایشته بزمکیلر قهوه کوشه‌لرنده مسکین مسکین طاوله ، استانبیل اوینایور .

آه نادیده‌یم ، نصل سویله‌یم ... همان الله مسلمانلره انتباه ویرسون .

حاچین : محمد

لاذقیه‌دن:

....

استانبولك مفتیمی علماسی ایله دارالفنونده الهیات شعبه‌سی ومدرسة الواعظینك کنج وفداکار طلبه‌لرینك نظر دقتلرینه

کچن کون برای سیاحت بعض ارقداشلرله جوارمزده بولونان ایکی ترکمن ناحیه‌سنه کتمدك . هرکویه اوغرایه‌رق بیداشلریمزله حسب حال ایتدك. غریبی شوکه بو مسلمانلرك کندیلرینه عائد ضرب مثللری وار ایکن ارمنیلره عائد مثللردن تمثیل کتیره‌رك صحبت ایدیشلری نظرمی جلب ایتدی . کندیلرندن سؤال ایتدم : ـ یاهو بو مثللری سزلر نردن اوکرندیکز ؟ جواباً دیدیلرکه :— یا افندی ! بزم قومشوکویلریمز ارمنی‌در ، هرکونده کسب قریه‌سنه کیدرکلیرز . بزه چوق اعتبار ایدرلر . برابر ایچه‌رز . آنلردن اوکره‌نیرز ... دیدیلر .

مسئله بسبتون ذهنمی تشویش ایتدی . طیشاری چیقه‌رق کزیمکه باشلادم . برکویلی یانمه کلدی . کندیسندن اینجه اینجه تحقیقاتَه باشلادم . بوراده دینمزك علیهنده نه‌لر سویلنیور ؟ دیدم .

— افندم ، دیدی ، بزم دینمزك حق اولمیوب اویدورمه اولدیغنی، حکومتمزك‌ده یارین اوبرکون محو اوله‌جغنی سویلیورلر . حقیقتاً غزته‌لرده بویله یازییورمش . سن نه دیرسك آغا ؟

لازم اولان جواب ویرلدی . کندیلرینه کتاب فلان برشی داغیلوب داغلمدیغنی سؤال ایتدم . دیدی‌که :— کچن کون کسبه کتمشدم . دوستمك بریسی بکا برکتاب ویردی . اوقوده دینك هانکیسی حق اولدیغنی آکلارسك دیدی . بن‌ده آلدم . اوقومق بیلمیورم ، چوجغم اوقوسون دیه اوه کوتوردم .

کتابی کتیرتدم ، الیمه آلدم ، آدرسنه باقدم . نه کوره‌یم : انکلتره‌ده تشکل ایدن برجمعیت خیریه (!) طرفندن طبع ایتدیریلمش ترکجه انجیل ! همان هیئه‌یه آتدم . کویلوبی طوپلادم . جمله‌سنه سؤال ایتدم ؛ جمله‌سنده بوکتاب موجود . مجاناً ویریورلر . همان سوزه باشلایه‌رق بونلری یوله کتیرمك وکتابلری یاقق ایچون نصایحده بولندم . تأثیرده ایتدی کبی کوردم . نقدر اولسه صارقلی دکلم .

اورادن حیوانمه بینوب بر ساعت مسافه‌ده اولان باغجغز قریه‌سنه کتدم . [ارمنی کوییدر.] بوراسنی لاتینلشدیرمق ایچون بر فرانسز پاپاسی تعیین اولنمش. اساساً اسپانیولدر. مکمل ترکجه وعربجه‌یه آشنادر. بیوك برکلیسا ، متعدد اوطه‌لر ومکتب بناسی داخلنده اوطورمقده . یانه کیردم . بیوك بر التفاتله قبول اولندم . یارم ساعت صکره برده ترکمن کلدی « یاشی یتمش » یانمزده اوطوردی . اوکونده افرنجی میلاد عیدی ایدی . سفره‌یه اوطوردق . طعامه باشلادق . کبیر برشراب شیشه‌سی آچیلدی . برپارداق بنده کزه صوندیلر ، باصوره مبتلا اولدیغم ایچون ایچه‌میه‌جکمی سویلدم . بزم قوجه ترکمن کندیسی دولدیروب بویونه آتیور . یمکدن قالقدق . ترکمنی برکناره چکوب سؤال ایتدم :

— اسکیدنبروایجرمیسك ؟ دیدم. جواباً: «خایر، بورئیلس افندی، یڭی یاپاس، کاه‌لی ایچیورم . فائده‌سنیده کوردم . ضرر یوقمش » دیمسونمی ؟ کندی کندیمه بر آه چکوب یوتقوندم .

اورادنده آیریلدق . کویلرده تحقیقاته باشلادم . هرمسلمانه مجاناً بر ر انجیل طاغتدقلرینی خبر آلدم . بعضیلرنده تورات ترجمه‌سی دخی موجود . هله جسر شغور قضاسی، ازجمله اردو ناحیه‌سی مسلمانلرینه عادتا تحکم ایتمشلر . هرکونده بونلر قاندریلق اوزره. نصلسه‌شمدی‌یه قدر بوراده موجودحکومت بونی خبر آلمامش ، کورمه‌مش . مرکزه کلنجه مقام عائدینه مسئله‌یی عرض ایتدم . آنلرك نه یاپاجغنی بیله‌مم . فقط بزم جمعیت علمیه ودینیه‌مز کزوبده بونلری کورسه اولمزمی ؟ محاربه اثناسنده مرحوم محمود شوکت پاشا زماننده چتالجه خط‌مدافعه‌سنده بولنور ایکن ، برخواجه کلمشدی . کورونشده هیچدی . فقط سویلکه باشلادیغی زمان آغلاتدیرمادق برفرد براقامشدی . اسمی‌ده وقتیله ادرنه قاضی عسکرلکنده بولنمش حسین افندی اوله‌جق‌که اوچنجی‌فرقه‌نك واعظلکنه تعیین‌اولنمشدی. اوکبی ذات شریفلر بورالره‌ده کلوب مسلمانلره نصیحت ایتسه‌لر نه اولور! ازجمله نصیریلر بوراده اکثریتی تشکیل ایدرلر. بونلر برر شیخك امرینه‌تابعدر. قسم کلیسی عاصیدر . نه عسکر ، نه ویرکو ، هیچ برشی ویرمزلر . بونلری یوله کتیرمك‌ده پك قولای . دینی جمعیتلر مرام ایدر ایسه بونلر پك چابوق دین مبین ایله مشرف اولورلر . عجبا نچون بونلردوشونلیور ؟ دوشونلیورده اجرا اولنمیور ؟

آه‌ای محترم‌ذوات ! کلکز ، کزکز ، کورکز ! جهالت‌صوکدرجه. بورالرده‌متشبث علمایوق. وارسه‌ده بعضلری اخلاقسز. الك برنجی فنالقلری کندیلری یاپار . حامئ دین دکل ، خائن دین اولسه‌لر کرك . نصیریلرك عاداتلرندن الیمه کچیردیکم برقاچ پارچه‌لری تقدیم ایدییورم. اوقویکزده بوراده بونلره قارشی هیچ بر تشبثده بولونمایان علما اوله‌جق ذواتك نه ماهیتده اولدقلرینی آکلایکز .

آرتق‌سزلر ایچون استانبول محیطندن طشره‌لره چیقوب‌دین مبین احمدینك سلامتی ایچون چالیشمق فرضدر . قصوریمه باقمه‌یکز ، سوکیلی علمامزدن اولدیغکز ایچون شوورقه‌ٔ عاجزی‌یی اولا سزلره تقدیم ایتمك شرفیله مشرف اولیورم . سزده بو مکتوبمی استانبولك حقیقی علماسنك ، دارالفنون الهیات شعبه‌سنك ومدرسة الواعظینك کنج وفدا کار طلبه‌لرینك انظار منصفانه ودیندارانه‌لرینه وضع ایدکز . مأمولدرکه اسلامك دردینه‌چاره دوشونولمه‌یه باشلانیر . الله توفیق‌وسلامتلر احسان بویورسون .

لاذقیه:

. . .

نصیریلرك دعالری :

« بسمله اللهم انی اسألك یامولای یا امیرالنحل یاعظیم یا احسن مایرالنائم فی‌منامه وهو یسمع الصوت ویعرف‌الحس ولم یری الشخص وهو ینادی ویقول لبیك لبیك سعدیك سعدیك یامولای یا ابن ابی‌طالب یارغبة کل خائف وهارب یاقدیم یامن انت الهنا باطناً وظاهراً یامن اظهرین فی‌ما ابطنت واحتجبت بالمحمدیه واکلت بالنورانیه ودعوت من‌نفسك‌بنفسك اللهم اشرقت انوارك واسطع ضیائك نجنی من‌شرفص‌السوقیه من‌النسغ والمسخ والرسخ والقش والفشقاش وان‌ترزقنا اماناً لاخوف بعده وعزاً لاذل بعده ونصراً لاکسراً و رضاءً لاسخط وایماناً لاکفراً بعده وغناءً لافقراً لنا ولجمیع اخواننا المؤمنین بحق اسمك القدیم ونور سرالولی ابن‌الولی ابی‌الحسین محمد بن علی‌الذی اجلی قلوبنا بنور العلم والایمان وثبتنا علی‌طاعتك وارزقنا فی‌الدنیا وفی‌الآخره شفاعتك بسرالولی ابن‌الولی ابی الحسین محمدبن علی اسعدهم الله تعالی »

دیکری

« بسمله اللهم انی اسئلك یامولای یاعظیم یا مالك‌الملك یارب الارباب یامالك الارقاب یا عزیز یا وهاب یاتواب یامن اذا دعاه عبده‌المؤمن یستجیب دعاء اللهم انی اسئلك یا مولای یا امیرالنحل یا علی یا عظیم بالقدرة الثانیه بالخمسه المصطفیه بالسنة الجلی والسبعة کواکب‌الدریه بالثمانی حالة العرش بالتسعة المحمدیه بالعشرین الزکیه بالحادی عشر مطلع البالیه یا مولای یا امیرالنحل یاعلی یا عظیم.»

اوقودرلرینك صورت اجراسی :

صباحلین کونش طوغار ایکن کونشه طوغری یوروه‌که باشلارلر، شمسه توجه ایدوب بونلری اوقورلر. شاید او اثناده اوکلرندن خرستیان کچر ایسه (حاشا) نماز دیدکلری بوحالی تکرار ایدرلر. شاید مسلم کچرایسه ضرر ایتمز ، یالکز لعنت اوقورلر .

شئون

دارالخلافه :

اسلام تجارتخانه‌لرینك بر قراری. — بوکوندن اعتباراً جمعه کونلری اوکله نمازی وقتی دارالخلافه‌ده‌کی اسلام تجارتخانه‌لرینك بر بچق ساعت قاپانماسی کندی آره‌لرنده قرار کیر اولمشدر .

طرابلس :

طرابلسده‌کی عثمانلی عسکری. — (تان) غزته‌سنك درسعادت مخابرندن: « ایتالیا سفیری ترکیا نزدنده طرابلس غربده بولنان عثمانلی عسکرینك کری‌یه‌چاغرلمسی حقنده برتشبثده بولنمش، باب‌عالی‌ده بوکاجواباً کرك طرابلس غرب وکرك بنغازیده عثمانلی عسکری بولنمدیغنی ، شاید قالمش ایسه عثمانلی اردوسی‌ایله هیچ بر رابطه‌لری موجود اولمیوب اونلرك یرلیلرله کندی حسابلرینه چالیشدقلرینی بیلدیرمشدر . »

ایتالیا :

طرابلس غرب مصارف حربیه‌سی . — روما ۲٤ کانون ثانی : طرابلس غرب محاربه‌سنك ایتالیا ایچون بر میلیار فرانق مصارفی بادی اولدیغی مجلس وکلاده اجرا قلنان تدقیقات نتیجه‌سنده تبین ایتمشدر .

هنوزبوبرشی دکل. دهانیجه میلیارلر محو وهبا اولوب کیده‌جکدر . شیخ‌سنوسی حضرتلری ومعیتنده‌کی مجاهدین اسلامیه انشاءاه طرابلسی ایتالیایه مزار یاپه‌جقلردر .

عدن :

هند اردوسنده اطاعتسزلك . — لوندره‌دن «برلینرتاغبلات»ه اشعار اولنیور : (عدن)ده آرامساز یوز طقوزنجی هند پیاده آلاینك

قوماندانی میرآلای (والکر) اون درت کون حبسه محکوم ایدیلن بر نفر طرفندن قورشون ایله قتل اولنمشدر . میرآلایك امدادینه شتاب ایدن برلی بر ضابط دخی قتل ایدلمشدر . مقتوللرك جسدلری عدنده بولنان بالجمله انکلیز وهند عساکری حاضر اولدیغی حالده دفن اولنمشدر.

ایران :

ایرانده مشروطیت علیهنده . — ۲۲ کانون ثانی تاریخیله اصفهاندن ویانه غزته‌لرینه اشعار اولنیور : « صلاحیتدار بر منبعدن ترشح ایدن معلوماته نظراً ایرانده مجلس مبعوثان انتخاباتی باشلامق اوزره اولمسی مناسبتیله (نجف) ده‌کی ملالر ادارهٔ مشروطیه‌نك غیر صافی اولدیغنی اعلان ایلمشلر وایرانده‌کی دیگر علمادن دخی عین یولده اعلاناتده بولنملری ایچون تحریراً تعهدنامه‌لر آلمشلردر . حکومت انتخاباتی اجراده اصرار ایده‌جك اولورسه غایت وخیم اغتشاشات ظهور ایده‌جکدر . »

طلبه آراسنده مجادلات . — تبریزده‌ایکی مدرسه طلبه‌سی آراسنده اوته‌دنبری ضدیتدن طولایی غایت شدید بر مصادمه وقوع بولوب طرفیندن بر چوغی مجروح اولمشدر ، مجادله غایت وخیم بر شکل آلدیغندن پولیس مداخله‌یه مجبور اولمشدر .

قفقاسیا :

(باکو) ده اسلاملرك املاکی . — دنیانك الك زنکین نفت معدنلری جوارنده اولمق حسبیله روسیه‌نك الك بویوك شهرلرندن بولونان (باکو) ده نه قدر املاك اولدیغی وبو املاکك کیملر النده بولندیغی حقنده اخیراً بر ایستاتستیق ترتیب ایدلمشدر . بو ایستاتستیقده شهر مذکورده‌کی املاکك قسم اعظمی اسلاملرك النده اولدیغی تحقق ایدییور . شویله‌که ، شهر مذکورده جمعاً ۹،۴۲۵ قطعه ملك اولوب بوندن مسلمانلرده ۷،۵۹۰ ، ارمنیلرده ۱،۱۵٤ ، روسلرده ٥٦٦ ، آلمانلرده ٤٦ ، موسویلرده ۳۰ ، لهلرده ۱٤ و سائر عنصرلرده ۳۰ قطعه‌سنه مالك بولونقده‌در .

بویوك بر اسلام بانقه‌سی . — (باکو) ده‌کی اسلام میلیونرلردن زین العابدین تاغییف افندی ایله موسی نقییف افندی ، روسیه باش وکیلی (قوقوفچه‌ف) ه باتلغراف مراجعت ایدوب (باکو) ده برنجی صنف تجاره مخصوص ایکی میلیون روبله سرمایه ایله بر بانقه تأسیسنه مساعده ایدلمه‌سنی التماس ایله‌مشلردر . بو اسلام بانقه‌سی قافقاسیه‌نك الك بویوك بانقه‌لرندن بری اوله‌جق ومؤسسلرینك اسلام اولمه‌سی حسبیله محلی اسلام تاجرلرینه پك چوق نفعی بولونه‌جقدر .

طاغستان :

محاکم شرعیه‌نك لغوی تشبثی . — قفقاسیه‌ده‌کی تورکجه مطبوعاتك بیانه نظراً طاغستانده (قضوانخانه) تعبیر اولنان محاکم شرعیه‌نك لغوی ایچون دخی روسیه حکومتی طرفندن تشبث واقع اولمش ، وبو خصوصده شمدیدن تدارکاته باشلانمشدر . روسیه حکومتی کویا محاکم شرعیه‌ده درلو درلو سؤ استعمالات وقوعه کلدیکده اولدیغندن بونلرك لغوی ایله عموم روسیه‌ده اصول عدلیه‌نك توحیدی لزومنه قائل اولمش ایمش .

فاس :

فرانسز مأمور سیاسیسنك قتلی . — طنجه ۲٤ کانون ثانی : فرانسه باش قونسلوسی ومأمور سیاسیسی موسیو شوالیه دو والدروم ، دون شو صورتله اتلاف ایدلمشدر : موسیو (والدروم) ك دون بر اویله ضیافتی ویرمسی مقرر بولنیوردی . کندیسنك آشجیسی آنسزین ایش کوره‌میه‌جکنی بیان ایلدیکندن موسیو والدروم آشجی‌یی نزدینه جلب ایتمش وخدمتنه ختام ویرلدیکنی اخبار ایلمشدر . بونك اوزرینه آشجی حامل اولدیغی طبانجه‌یی چیقاره‌رق ایکی دفعه آتش ودیپلوماتی مهلك صورتده شقاغندن یاره‌لامشدر . موسیو والدروم ، هول جان ایله « آنجق بنی اولدیردی ! » کلمه‌لرینی تلفظه موفق اوله‌رق درحال تسلیم روح ایلمشدر .

هندستان :

هندستانده افغانلیلرک تجاوزلری . — هندستانك شمال حدودنده کائن (پشاور) دن اشعار اولوندیغنه نظراً هندستانك شمال حدودنده افغان چته‌لری یکیدن فعالیته باشلامشدر . ازجمله (پشاق) دن (قالکوته) یه کیتمکده اولان پوسته ترننه (جهانکیر) استاسیونی جوارنده افغانلیلر هجوم ایله ترنك ماکینستی اولان انکلیز ایله آتشجی‌یی تلف ایتدکدن صکره ترنی یاغما ایده‌رك پوسته واغونلرنده‌کی قیمتدار اشیا ونقودی آلوب کوتورمشلردر .

افغانستان :

افغانستانده عسکری جاسوسلق تشکیلاتی . — تورکستان روس محکمهٔ عالیه‌سی مدعی عمومیسی ، افغانستان تبعه‌سندن محمد اوغلی ابراهیم ایله خواجه محمد عبدالکریمی افغانستانك عسکری جاسوسلری عدایده‌رك حقلرنده تعقیبات قانونیه‌یه ابتدار ایله‌مشدر . بو ایکی افغانلی ، روسیه‌نك ماوراء بحر خزر ولایتنده ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ سنه‌لرنده اقامت ایدوب محمد اوغلی ابراهیم (کابل) ده افغان حکومتی رجالندن قوش خانه ، وخواجه محمد عبدالکریمی دخی افغانستان والیلرندن نائب الحکما سرور خانه ، روسیه‌نك تورکستانده بولندیرمقده اولدیغی قوای عسکریه‌نك مقداری وقطعه‌لرك هانکی صنوفه منسوب اولدیغی ، روس عساکرینك اسلحه واجهزه‌سی ، افغانستان حدودنده بولونان کوشك ، تخته‌بازار ، قره‌غول خان ، طاش کوپری ، مروچاق کبی قطعه‌لرده بولونان روس قوای عسکریه‌سنك قوت ومقداری ، روس عساکرینك طرز حرکتلری ، (کوشك) و (مرو) شهرلرینك پلانلری ، روسیه حربیه نظارتی طرفندن انشا اولنه‌جق تخته‌بازار ـ طاش کوپری تیمور یولنك کذرکاهنك نره‌لردن کچه‌جکی حقنده معلومات مفصله کوندرمشلردر . بو ایکی جاسوسك افغانستان حکومتنه ویرمش اولدیغی معلومات ، افغانستان طرفندن روسیه‌یه بر تعرض وقوعنده افغان اردوسنك پك چوق ایشنه یارایه‌جق درجه‌ده مهمدر . بو ایکی افغان عسکری روسیه‌یه سفر برلك اثناسنده جاری اولان قوانین عسکریه احکامنه توفیقاً محاکمه اولونه‌جقلردر .

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده | ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥)، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧)، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

١٣٣٠ ١٣٣٠

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در.

اخطارات

رساله‌مزدن آلدیغی‌کی ـ ترلك شرطیله یتون یازیلر هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك، امضالرك واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون یونه ... دوستلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولونور .

§

پاره‌گوندرلدیکی زمان تعیده‌ ... ولدیغ‌نك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور .

واللّه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول: ح. اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٢٨٢ — ٩ ربیع الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٢٣ کانون ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

حدیث شریف

سبیل الرشاد جریدهٔ اسلامیه‌سی هیئت تحریریهٔ محترمه‌سنه

« ان الله تعالی یأید هذا الدین برجل فاسق »

برچوق مجالسده ایشتدیکم وعیناً بالاده یازدیغم حدیث شریفك بنده‌کزده حاصل ایلدیکی بعض ملاحظات وتحسسات ـ بونلری حدیث شریفك احتمال صحتی مناسبتیله شمدی توضیح وتفصیل ایتمکدن احتراز ایلدم ـ سائقه‌سیله سندینك وکتب معتبرهٔ احادیث شریفه‌نك هانکیسنده مذکور بولندیغنك تتبعات دینیه وتدقیقات شرعیه ایله حائز معلومات واسعه اولان سزك کبی ذوات عالهٔ محترمه‌دن [فسئلوا ...] فرمان سبحانیسنه امتثالاً استیضاحه مجبور قالدم . حدیث شریفك سند صحیحه مستند اولدیغی تقدیرده علیه الصلاة والسلام افندمزك اقوال نبویه‌لرینك هر بریسنده لایعد ولایحصا حکمت ومنفعت موجود اولدیغی جهتله بو قول شریفده‌کی حکم جلیله ومنافع عدیده‌نك تحلیلات وتدقیقاتی و اذهان ناسده سوء تفهمات حصوله کتیره‌جك افکارك تصحیح وحقیقتك قبولنی استلزام ایلیه‌جك صورتده اقناعات علمیه ومحاکمات منطقیه‌یی احتوا ایلیه‌جك وشو عصرده عالم اسلامده بویله بر مسئله‌نك احوال اداریه واجتماعیه نقطهٔ نظرندن حائز اهمیت عظیمه اولمسندن برآن اول تنویر حقیقت وتبعید شبهات ایچون بو هفته محترم سبیل الرشادك صحائفنی تزیین ایده‌جك بر مقالهٔ دینیه‌یی نظر ابتهاج ایله مطالعه ایده‌بیله‌جکمی امید ایدرم.

سبیل الرشادك حرمتکار برقارئی

محمد هاشم

جواب :

حدیث مذکور کتب حدیثده شویله تخریج اولونمشدر : ان الله لیؤید هذا الدین بالرجل الفاجر . — رواه الصحیحان .

حدیث شریف غزوهٔ احد ویا غزوهٔ خیبرده وارد اولمشدر: محاربه اثناسنده جانب مسلمینده بولنان بر ذات پك زیاده یارالق کوسترمش اولدیغی حالده یارالندقدن صوکره انتحار ایتدیکندن نبی ذیشان افندمز حضرتلری « ان الله لیؤید هذا الدین بالرجل الفاجر = جناب حق بو دینی (دین اسلامی) رجل فاجر ایله تأیید ایدر » بیورمشلر ایدی .

ینه بو حادثه‌دن طولایی « ان الرجل لیعمل عمل اهل الجنة فیما یبدو للناس وهو من اهل النار وان الرجل لیعمل عمل اهل النار فیما یبدو للناس فهو من اهل الجنة . — رواه البخاری = بر کیمسه اهل ناردن اولدیغی حالده ظاهرده اهل جنت عملنی ایشلر ، بر کیمسه ظاهرده اهل نار عملنی ایشلرده ینه اهل جنتدن اولور » حدیث شریفنی ایراد ایتمشلر ایدی.

ینه بو مآلده « ان الله یؤید هذا الدین باقوام لاخلاق لهم . — رواه الطبرانی واحمد فی مسنده = جناب حق بو دینی اوصاف حمیده ایله موصوف اولمیان اقوام ایله تأیید ایدر » حدیث شریفی وارد اولمشدر .

اصول فقهده بیان اولندیغی اوزره خصوص سببه اعتبار یوقدر، بلکه عموم لفظه اعتبار واردر. سببك خاص اولمسی حکمك عمومنه منافی دکلدر. بوکا مبنی بعض علماء : « عالم فاسق ایله امام جائرده بو روایه داخل اولور. » دیمشلردر.

مشرکدن استعانه ایتمیز مآل شریفنده بولنان « انا لانستعین بمشرك . — رواه ابوداود وابن ماجة » حدیث شریفی ، شراح حدیثك بیانلرینه کوره ، احتیاج اکید کورلمدکجه مشرکدن طلب معاونتی منع ایدیور، مع مافیه موضوع بحثمز اولان حدیث شریفه معارض دکلدر. زیرا مشرك بشقه، مسلم فاجر بشقه‌در. شارح بخاری عینی‌نك بیانه کوره: بعض علما عندنده بو حدیث شریف بروقته خاصدر ، مشرکدن استعانه جائزدر . نته‌کیم نبی افخم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری هوازن محاربه‌سنده مشرکیندن صفوان بن امیه‌دن استعانه ایتمش ، یوز دوه آلمش ایدی.

حتی صفوان کندوسنه: (سن دین محمد « صلی الله علیه وسلم » اوزره اولمدیغك حالده نصل محمد « صلی الله علیه وسلم » ایله برابر مقاتله ایدیورسین؟) دیه‌نلره « رب من قریش خیر من رب من هوازن » دیمش ایدی .

صوردیغکز حدیث شریف تصحیح ایتدیکم وجهله بخاری‌ده

ابو هريرة « رضى الله عنـه » دن كان طريق صحيح ايله [الزهرى عن ابن المسيب عن ابى هريره] وارد اولمشدر . زهريدن شعيب ايله معمر روايت ايديور . بويلهجه ايكى قول ايريلارق بخارى‌يه واصـل اوليور .

حديث شريفك سبب ورودى اكلاشيلنجه حكمتى‌ده اكلاشيله‌جغندن ايروجه حكمتك يازلسنه حاجت كورولمامشدر .

ازميرلى اسماعيل حقى

مقالات

مسلمانلرك اوغرادقلرى فلاكتلر كندى نفسلرندن‌در .

« وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت
ايديكم . . . فرقان حكيم »

انسان نه عجايب مخلوقدر : كندى اليله نفسـنه قارشى اك بيوك جنايتى ارتكاب ايدر ، اونى فلاكت اوچوروملرينه سوروكلر ، اسباب سعادتنى اهمال ايدر ، طرق رفاه ونجاتى براقيرده صوكره كندى أليله حاضرلاديغى بوجنايتى ، بو فلاكتى بشقه‌لرينه ، بى‌كناه اولان معصوملره يوكلتمه‌يه چاليشير ؛ فلاكتك ، جنايتك سببنى بشـقه طرفلرده آرامغه قالقيشير !

ياخود باشنه كلهن فلاكتلره سبب اولاق اوزره طبيعتى كوسترير ؛ كندى أليله حاضرلامش اولديغى او دهشـتلى مصيبتلرى ، او أليم فلاكتلرى زمانك فنالغنده ، بشقه كيمسه‌لرك تقصيراتنده كورور ؛ كنديسنك معذور اولديغنى سويلر . اكر بوده ممكن اولماز ، طرق اعذار قپانير ، او قپودن كيرمك‌ده كوجله‌شيرسه او زمانده بوفلاكت ومصائبى « قدر » ه يوكلتمك ايستر ؛ باشنه كلهن فلاكتك سببى « قدر » اولديغى زعم فاسدنده بولنه‌رق اونى لوم ايدر . « انسانك قضا وقدرى كنديسنه دشمن اولنجه نه يايسـه فائده ويرمز ؛ قدر ياردم ايتمدكجه دوشـوندكارى چاره‌لر ، پلانلر ، هپ بوشدر » ديمكه قالقشير :

« وغدا يعتب القضاء ولا عذـر لعاص فيما يسوق القضاء »

بز مسـلمانلر اويله اعتقاد ايديورزكه : جنـاب حق ، علم ازلىٔ آلهيسنده مسبوق اولديغى وجهله مخلوقاتى اراده واختيار صاحبى اولارق خلق ايلدى ؛ شبهه يوقكه نوع انسان‌ده مخلوقات جمله‌سندن‌در ؛ انسان هرنه ايشلرسه كندى اراده واختيارى ايله ايشلر ؛ بواراده واختيارى‌ده بر علمدن نشـئت ايدركه : او علم ايله مصلحت و منفعتى ، مفسـدت ومضرتى اكلار ، اوكا كوره حركت ايدر . بوعلمك ضرورى قسمى اولديغى كبى ، مكتسب اولان قسمى‌ده واردر .

بوعلمى اكتساب ايتمك ايچون پك واضح طريقلر واردر ؛ اوطريقلردن خارجه چيقيلمدقجه غايه‌يه پك قولاى ايريشيلير .

عجبا انسانك علم ازلىٔ آلهى‌يى ، ارادهٔ سبحانيه‌يى اعتقاد ايتمسى كنديسى ايچون طريق مستقيمدن انحراف ايدوب‌ده وادىٔ اضمحلاله يووارلانمسنه عذر اولورمى ؟ عجبا ، عالمك بر خالقه محتاج اولمقسزين مجرد اتفاق و تصـادف نتيجه‌سى موجود اولديغى ، ياخود ـ حاشـا ـ اراده و اختيار صاحبى اولميان برخالق جاهلك ايجاد ايتديكنى فرض ايتمك انسانك عذرينى ازاله ايدرمى ؟ خاير ، خاير ! بونلر اويله هذيانلردركه ارباب عقولدن صدورى متصور بيله دكلدر .

اويله ايسـه مسـلمانلره نه اوليوركه هرشى‌ده قضـا و قدرى اوكه سوريورلر ؟ بشقه طرفلره يوكلتمه‌دكلرى فلاكت ومصائبى قدره تحميل ايتمك ايسته‌يورلر ؟ ايكيده برده باشلرينه كلن فلاكتلرك سببنى تدقيق ايتمك ايستمه‌يه‌رك « آرتيق علم الهى‌ده بويله سبق ايتمش اولديغندن ارادهٔ سبحانيه‌ده بويولده تعلق ايده‌جكدر ؛ بشقه درلو اولماز » ديوب ايشك ايچندن چيقيورلر !

مسـلمانلر هر شيئى قدره تحميل ايتمكله اويله بر دركه‌يه سقوط ايتديلركه : هم كنديلرينى ، هم‌ده مسلمانلغك اوصـاف ، پاك اولان عقيده‌سنى عادتا مالى سائره‌نك مسخره‌سى يابديلر : « مسلمانلرك ترقى ايده‌مه‌مسى قضـا وقدره اولان اعتقادلرى‌در ؛ مسـلمانلر بو عقيده‌يى تلقين ايدن دينى براقدقجه تمدن ايده‌مزلر » ديه دينى ، قرآنى تحقيره قدر وارديرديلر.

حال‌بوكه اراده واختيار صاحبى اولان بر انسانك باشنه كان فلاكتدن طولايى ـ هيچ بر وقت قضـا وقدرى لوم ايتمسى طوغرى دكلدر . بونك ايچون‌دركه ائمهٔ مسلمين‌دن هيچ بريسى ، انسانك علمده ، سعى وعملده اولان تقصيراتى اوزرينه قضا وقدرله احتجاج ايتمسنى ، آنلرده اولان تقصيردن تشئت ايدن فنالغى قضـا وقدره اسـناد ايتمسنى تجويز ايتمه‌مشلردر ، بالعكس بو كبى شى‌دن صراحة منع ايتمشـلردر . چونكه فنالغى قدره نسبت ايتمك ، جناب حقه نسبت ايتمك اولديغندن ، سوء ادب‌در ؛ كتابه ، سنته ، نصوص ائمه‌يه مخالفـدر . بونك ايچون‌دركه كفارك مشيت ايله احتجاجه قالقيشملرندن طولايى قرآن كريم اونلرى شدتله توبيخ ايديور : « سيقول الذين اشركوا لوشاء الله مااشركنا ولا آباؤنا ولاحرمنا من شى كذلك كذب الذين من قبلهم حتى ذاقوا بأسـنا قل هل عندكم من علم فتخرجوه لنا ان تتبعون الاالظن وان انتم الا تخرصون » .

كوروليور كه قرآن كريم ، بويله اسباب سعادتى اهمال ايدوب‌ده قضا وقدرله احتجاجه قالقيشانلرى شدتله توبيـخ ايديور ، اونلرك يالانجى اولدقلرنى سـويليور . چونكه مفسرين كرام حضراتى آيت كريمه‌ده‌كى « خرص »ى كذب ايله تفسير ايديورلر. بو صـورتله اعتقاد ايدنلرى زجر و قدر ايله احتجاجدن منع ايتمك خصوصنده بشقه بر شى وارد اولمسه‌بيله بو آيت كافى ايدى . حال بوكه بو بابده دها پك چوق آيت واردر ، كه شـو آيت‌ده بو جمله‌دن‌در : « واذا قيل لهم انفقوا مما رزقكم الله قال الذين كفروا للذين آمنوا انطعم من لو يشاء الله اطعمه ان انتم الا فى ضلال مبين »

خلاصه : انسان علمنده‌كى تقصير ، سعى وعملنده‌كى يولسزلق طولا-

بيسيله باشنه كلن مصيبتلردن طولايي قدره قباحت بولمديه حقى يوقدر ؛ آيات كريمه ، احاديث نبويه ، آثار صحابه ، اكا بر مجتهدين بوندن شدتله منع ايديورلر .

اسلام دين فطريدر ، دين طبيعيدر . بناءً عليه اسلامده فطرته مخالف ، عقله مغاير بر شيلر يوقدر . « مامن مولود الا يولد على الفطرة فابواه يهودانه اوينصرانه اويمجسانه . . . حديث شريف » . « فطرة الله التى فطر الناس عليها لاتبديل لخلق الله ذلك الدين القيم . . . قرآن حكيم » براهينك اقوامى اولاز نظارت ، بزه دلالت ايديوركه : ياپمش اولديغمز شيلرى كندى اراده واختيارمز ايله ياپيورز ؛ صحيح اولان تجربه وتتبعمز بزه اثبات ايديورلركه : كرك افراد ، كرك هيئت اجتماعيه آره‌سنده انسانك سعادتى نتيجهٔ اعمالى اولديغى كبى ، فلاكتى ده آثار كسبيدر . انسان هر هانكى بر شى ايچون لازمكلن اسباب طبيعيه‌نك هپسنه توسل ايدر ، اونلرى حقيله استيفا ايدرسه او شيئى هر حالده أله ايدر ؛ املى ، سعى وعملى بوشه كيتمز . مكر اسباب ايله نتيجه آره‌سنه بشقه بر سبب حلول ايده‌كه بوده پك آز اولور . اسلام ، فطرته موافق اولارق كلديكى ايچوندركه فطرتده جارى اولان بو حكمى قرآنده تصريح ايتمكده‌در : « وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت ايديكم » ، « وان ليس للانسان الا ماسعى . وان سعيه سوف يرى ثم يجزاه الجزاء الاوفى » ، « من يعمل سوءً يجز به » . . . بو معناده اولان آيات كريمه و احاديث شريفه پك چوقدر . بونلر صراحة كوستريورلركه : انسان كرك دنيا ، كرك آخرت ايچون نه نسبتده چاليشيرسه او نسبتده سعادته ايرر ، عكسى حالده‌ده او نسبتده فلاكته دوچار اولور . بناءً عليه بوندن طولايي كيمسه‌يى لوم وتقبيحه حق يوقدر ، چونكه جناب حق اسباب سعادت وفلاكتمزى كوسترمشدر ؛ كائناتده جارى اولان سنن وقوانينه تبعيت ايدر ، طريق مستقيمدن انحراف ايتمزسه ضلالته دوشمز ؛ فلاكته اوغرامز . لكن ، قوانين فطرته مخالف حركتده بولنانلر ، شهراه شريعتدن خارجه چيقانلر هم دنياده ، هم آخرتده خائب وخاسر اولورلر ؛ اونلر ايچون نه دنياده راحت وار ، نه عقباده سلامت « و من اعرض عن ذكرى فان له معيشة ضنكا ونحشره يوم القيامة اعمى . . . » .

مادامكه بويله‌در ، او حالده مسلمانلر نفسلرينه رجوع ايتسونلر ، باشلرينه كلن بو قدر فلاكتلرى اوته‌كنه بريكنه يوكلتمه‌يه چالشمه‌نك طوغرى اولمديغنى آكلاسونلر . هله بو مصيبتلرى قدره يوكلتمك ، نه يابه‌لم قدر بويله ايمش ، ازلده بويله يازلمش ديه‌رك ايشك ايچندن قولايجه صيريلوب چيقماق ؛ عصرلردن برى عالم اسلامى محو ايدن عاملك نه اولديغنى تدقيقه ياناشماق ظلمك اك بيوكلرندندر . بو خصوصده نه قدرى ؛ نه‌ده بشقه كيمسه‌لرى لوم ايتمه‌يه حقمز يوقدر ؛ بزم لوم وتعييب ايده‌جكمز برشى وارسه اوده كندى نفسمزدر : « وماظلمناهم ولكن كانوا انفسهم يظلمون . »

« هيچ قوله ظلم ايدرمى خداسى . كشينك چكديكوده كندى جزاسى »

اويله يا ، جناب حق بزه سعادت وفلاكت يوللرينى كوسترمديمى ؟ بزه كوز ، قولاق ويرمديمى ؟ بزه كائناتك قانونلرينك تبدل وتغير ايتميه‌جكنى ، بو قانونلره رعايت ايتميه‌نلرك دوچار فلاكت اولاجقلرينى خبر ويرمديمى ؟ أيلك ديان كندى نفسنك سعادتنى ، فنالق ارتكاب ايدنده فلاكتنى حاضرلامش اولديغنى قرآن كريمده اوقوميورميز ؟ « من عمل صالحا فلنفسه ومن اساء فعليها وما ربك بظلام للعبيد »

جناب حق ، ارضده سير وسياحت ايله امم واقوامك سعادت وفلاكتنى انتاج ايدن شيلرى تدقيق ايدوب اونلردن عبرت آلمه‌مزى امر ايتمه‌ديمى ؟ « قل سيروا فى الارض ... » ايشته بو كون قانون طبيعته ، ناموس فطرته انقياد ايدن ، افرادى سعى وعمل ، كسب وتجارت خصوصنده ايلرى كيدن ملتلرى كوريورزكه دنيانى حكملرينه رام ايديورلر ؛ امم سائره‌يى كنديلرينه خادم قيليورلر . اك ضعيف اولان ملتلر بيله قانون طبيعته موافقت ، افرادنده‌كى عزم وهمت سايه‌سنده آز بر زمان ظرفنده پك يوكسك بر موقعه چيقارق قارشيلرنده كنديلرندن – عدد اعتباريله – ميليونلرجه فضله اولانلره ميدان اوقيورلر . مسلمانلر بونلرى كوروب طورور ايكن حالا شخصلرينه اصابت ايدن فلاكتدن طولايي قدرى لوم و تقبيح ايتمك ؛ مسلمانلرك دوچار اولديغى بونجه فلاكتلردن طولايي‌ده استقلاللرينى سلب ايتمه‌يه چاليشانلرى ظالمه ، حقسزلغه نسبت ايتمكله اكتفامى ايده‌جكلر ؟ مسلمانلر بيلميورلرمى كه : قومك ضعيفى استيلا ايتمسى ، فقيرك ثروتى غنينك أموب آلمسى قانون فطرت مقتضاسندندر[١] ؛ مسلمانلر ينه بيلميورلرمى كه : قانون فطرته اعتراض ايتمك ، حكيم عادله قارشى اعتراض ايتمكدر ! قانون فطرتك خلافنى بكله‌مك ، بر قومك كيفى ايچون اونك تبديل وتحويل ايديله‌جكندن اميدوار اولمق حماقتدر ، جهالتدر ، جنتدر ؟...

سبحان الله ! هپ مسلمانلر زنكين اولمق ايستيورلر ، فقيرلكى قطعياً سه‌وميورلر ، عزيز اولمق ، مسعود ياشامق آرزو ايديورلر ؛ ذلتدن ، فلاكتدن خوشلانميورلر . بتون مسلمانلر ، مملكتلرينه اجنبيلرك حلول ايتمسندن ، بر چوق منابع ثروتى اللرينه كچيرمسندن ، مسلمان مملكتلرنده اجنبيلرك اقتصاداً ، تجارةً حاكم اولمسندن شكايت ايديورلر ! پك اعلا هر طرفده‌كى مسلمانلر بو حاللردن شكايت ايدوب طوردقلرى حالده مشروع بر صورتده بوكا مانع اولمق ، ياخود اونلر كبى فدا كارلقده بولنمق نيچين خاطرلرندن كچميور ؟ مسلمانلرده بويله علوى بر فكر ميدانه كلدكدن اعتباراً بر چوق ملتلرى محكوم ايده‌جكلرينى نيچين دوشونميورلر ؟

[١] حيات عضويه وحيات اجتماعيه‌ده تماميله جارى اولان اصطفاى طبيعى ، وبقاء اليق قانونى بزه كوستريوركه : كائناتده هر فرد ، شخصنى ، نوعنى محافظه ايچون چاليشير ؛ هر فردك بويله چاليشمه‌سندن رقابت ، بو رقابتدن‌ده مبارزهٔ حيات حصوله كلير ؛ مبارزهٔ حيات نتيجه‌سنده قوى ضعيفه غلبه ايدر ، قوى حاكم اولور ؛ ضعيف مغلوب ومحكوم اولور . قويلر قالير ، ضعيفلر اورته‌دن قالقار . بناءً عليه موجوداتدن ، طبيعتك محك ايجاباتنه اليق اولانلر بقا بوليور ، ديكرلرى محو اوليور . او حالده قوينك ضعيفى يوتمه‌يه چاليشمه‌سنه اعتراض ايتمك ، طوغرى دكلدر ؛ قانون طبيعته قارشى كلمكدر . مسلمانلر آدم اولسونلرده كنديلرينى يوتديرمسونلر !....

عجبا اساس اعتباریله دینلری بو صورتله چالیشمه‌لرینه مساعد اولمیان غربلیلر، مسلمان مملکتلرینه بو قدر حلول ایدر، بو سایه‌ده بر چوق یرلری‌ده مستعمره‌لرینه الحاق ایدرلر، میلیونلرجه اسلامی زیر تحکملرینه آلیرلرسه مسلمانلرك آلی بوکرنده طورملری، «قدر» نه ایسه اویله اولور دیمه‌لری صحیح اولورمی؟ محکمهٔ کبراده بویله دیمکله قورتولا بیله‌جکلرمی؟ اونلر آلا بیلدکلرینه چالیشدقلری حالده مسلمانلرك کوشهٔ عطالته چکیله‌رك «ألمزدن مملکتلریمزی جبراً آلیورسکز» دیه اوروپالیلره طعن وتشنیع ایتملری موافق عقلمی؟ ألمزده رهبر نجاتمز اولان قرآن، ارضی اعمار ایدك، کیم اعمار ایدرسه ارضه او صاحب اولور دیمیورمی؟ «ان الارض یرثها عبادی الصالحون». اسباب سعادتکزی اهمال ایدوب‌ده کندیکزی تهلکه‌یه القا ایتمه‌یك دیمیورمی؟ باشمزه کلن فلاکتلردن طولایی بشقه‌لرینی دکل، کندیمزی توبیخ ایتمك لازمکلدیکنی قرآن خبر ویرمیورمی؟. بناءً علیه مسلمانلر چکدکلری فلاکتلرك مسببی‌ینه کندیلری اولدیغنی اکلایه‌رق او کا کوره چالیشمه‌لیدرلر. والا صوك موجودیتلری‌ده تحت تهلکه‌ده‌در. «وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم ویعفوا عن کثیر»

آقسه‌کیلی احمد حمدی

مسلمانلقده بر ملیت وار

[۳]

دین جلیل محمدینك (علیه‌الصلاة والسلام) عربلردن صوکرا بلکه عربلر قادار خادم وناشری اولان بو محترم، بو عظیم‌النفس، بو فداکار، ارطغرل اولادینك سیل خروشان کبی سینه‌لرندن فیشقیران سودای دینك، عشق محمدینك (علیه‌الصلاة والسلام) اك پارلاق، اك نظر فریب شاهدلرندن بری‌ده فردوس آشیان سلطان احمدخان اول حضرتلرینك عمامهٔ خلافتلرینه آصدیقلری (صورغوچ) در. بو مبارك (صورغوچ) ه قدم اقدس نبوینك (علیه‌الصلاة والسلام) رسمنی ترسیم وزادهٔ طبع همایونلری اولان:

نوله تاجم کبی باشمده کوتورسهم دائم
قدمی رسمیدر حضرت شاه رسلك
کل کلزار نبوت اوقدم صاحبیدر
بختیار دورمه یوزك سور قدمینه اوکاك

قطعهٔ غراسنی یازدیرمشلردر.

شوکتلو خلیفهٔ اسلام افندیمز حضرتلرینك والد ماجد همایونلری جنتمکان غازی عبدالمجید خان حضرتلرینك، روضهٔ مطهرهٔ خاتم‌الانبیاء (علیه الصلاة والسلام) افندیمز حضرتلری اوقادار شدتلی بر عشق عبودیتله مربوط ایدیلر، که او مهجر ابدی‌الاشتهار محمدیدن (علیه الصلاة والسلام) شرف وارد اولان معروضات رسمیه وخصوصیه‌یی استماع بویورمق ایچین ایاغه قالقارلر وبیت الهی‌یه متوجه بر وضعیت تکریم وتقدیس آلیرلردی.

مدینهٔ منوره‌نك وبالخاصه روضهٔ مطهره‌نك تعمیر وتزیینی ایچین برقاچ ملیون لیرا صرف بویورملری، هله روضهٔ مطهره‌نك غبطه بخش آسمان اولان زمین پاکنه دوشنمك ایچین بالخاصه اعمال ایتدکاری چینی‌لرك هر بری آلتنده «کناهکار عبدالمجید» عبارهٔ عشق وغرامنی یازدیرملری سلطان کشور لولاك «علیه‌الصلاة والسلام» افندیمز حضرتلرینه نه آتشین بر روح ایمان وتصدیق ایله مربوط بولوندوقلرینه کونش قادار پارلاق بر برهاندر. عثمانلی تاریخی آچیلرده هانکی صحیفه‌سنده سلاطین ماضیه حضراتنك بو قبیل مناقب دیانت وملیت پرورانه‌لرندن بری اوقونماز؟

عثمانلیلرك اوچ عصردن بر دوام ایتمکده اولان انحطاطی وخصوصیله شو صوك فلاکت مغلوبیتك اسبابی آراسنده دیانت وملیته قارشی آلدقلری وضع لاقیدانه‌یی بوکون آوروپالیلر بیله یوزلرینه چارپیورلر. فرانسزلر کبی فوقزده‌کی قدرت قاهرهٔ صمدانیه‌یی اونوتاراق مفرط بر غرورایله باشلامق جنایتنده بولوندیغمز شو مشئوم حربك قان وآتش طوفانلری اوننده چاتالجه‌یه قدر نصل قاچدیغمزی بیلمه‌دك. جناب حق (جل شانه) او مغرور و متعظم بورنومزی زمین تذلل و احتقاره سورندوردی. بزی «امان...!» دیه درکاه مرحمتنه ال آچدیردی. صوکراده چاتالجه حربنی قازاندیردی دکلی؟ اجنبی مخبرلری غزته‌لرینه «چاتالجه حربنده الله، مسلمانلرله برابر ایدی!» دیه یازدیلر. بو نه معنیدار بر اخبار ایدی! دیمك چاتالجه‌یه قادار الله مسلمانلرله برابر دکلمش. حتی بونی او اجنبیلر بیله بیلیورلرمش! نصرت حقك بولنمدیغی طرفك دائما مغلوب اولاجغنه قناعت وجدانیه‌لری وارمش! زهی انطاق حق!

هله ادرنه‌نك استردادی مسئله‌سنده اوروپانك اورعد وبرق طراقهٔ غیظ وتهوریله اسماعی صاغیر ایتمکه، اذهان وافکاری اضلاله چالیشان تهدیدات صلیب پرستانه‌سنه قارشی اسلامیته، سلطان سلیم جامع شریفنه اوقادار صاریلدق، ادرنه‌نك بر سواد اسلام اولدیغی ادعاسیله اوقادار باغیردیق، که آزقالدی سسمز قیصیلیوردی! اوجامع شریفه حسرت یاشلریله او قادار حرارتلی تقدیس خطابه‌لری، وداع مرثیه‌لری یازدیق، که کوزلریمز رؤیتدن بری اولیوردی! او صره‌ده اسلامیته صیغنمش، حقوقمزی یالکز اسلامیتله مدافعه‌یه چالیشیوردیق! تورکلك ی هیچ‌ده خاطرمزه کتیرمیور، بلکه کتیرمك بیله ایسته‌میوردیق!

یاشمدی نه‌اولییورز، نره‌یه کیدییوروز؟ قوة وقدرتك، سلامت وسعادتك وحدت ملیهٔ اسلامیه‌ده اولدیغنی بیلیرکن نه‌دن اوقوتی پارچه‌لامغه، بوتون بوتون دوشورمکه چالیشیوروز؟ کورد، لاز، چرکس، کورجی الخ .... بونجه اقوام وعناصر تورکلکه‌می مربوط، یوقسه اسلامیته‌می ...؟ هرکس جامعلره قومیت دویغوسیله‌می کیریور، یوقسه اسلامیت، مؤمن وموحد حسیله‌می؟ مساجد الهیه‌نك قومیتله، عنصریتله هیچ بر مناسبتی وارمی؟

اخوت، اتحاد، قومیتده‌می، یوقسه دیانتده، ایمان واسلامده‌می؟ جناب حق «انما العرب .. انما الترك، انما الکرد الخ ... اخوة» می دیور؟ یوقسه اخوت عامه‌یی ایمان باللهه حصر ایدرك «انما المؤمنون اخوة» می بویوریور؟

کچنلرده علما ز مره‌سندن کچینن صاریقلی بر کورجی تورکلك علیهنده اویله

حرارتلی أسوب صاووربیوردی ، كه حیرتله ممزوج تأثرلر ایچنده قالدم. بوزواللی ، جهل ایله اتهـام ایتمكده اولدیغی تورك ملیت پرورلكی مروجلرندن دها جاهل ! بیك قات جاهل ! رشد وعرفاندن محروم بوسرسمك ، ولی النعمت ایمان واسلامی اولان توركلره قارشی بسلدیكی اغبرار وانفعالی شخصنده قالسه هیچ ده اهمیتی یوق . فقط ایواه ...كه بو ، بر عضویت اسلامیه‌یی زهرلیه‌جك ، ایكی دین قارداشی آراسنده املاسی ناقابل بر اوچوروم وجوده كتیره‌جك . حریف بر طرفدن علم صفت ممتازه‌سیله یوكسك مرتبه‌دن اسلامیت دعواسی ایدركن خصمای اسلامه اویله خدمت ایدیبوركه . . . . ! فقط خبری وارمی یا ؟! شو آرناوودلردن عبرت آلمازمیز ؟ وحدت ملیهٔ اسلامیه‌یه قارشی جرأنیاب اولدقلری او موهوم آرناوودلق ملیتی دعواسی نه‌مدهش بر فلاكته منجر اولدی ! نه اضمحلال آور بر اوچورومدن یوارلادی ! كرچه ذاتاً روما ، آتنه مكتبلرنده اسلامیتدن چیقمش بر طاقم مرتدلر ایچین بوفلاكت برنعمت عدایدیلیور ؛ ظلمت ، نوره ؛ موت حیاته ؛ باطل ، حقه ، كفر ، ایمانه ، تثلیث ، توحیده ترجیح اولونیور ، فقط بونلرك عاماسی ، حقیقی مسـلمانلری ینـه بر اكثریت عظیمه تشـكیل ایدییورلر . ایشـته قاتولك پاپاسـنرینك تلقینات ملعونانه‌لریله اسلامیتی ـ حاشا ـ یوز قاره‌سی عدایدن درت بچق مرتدك تسویلات خائنانه‌سنه قاپیلمه‌نك مكافاتی ...! شمدی اسلامیته صادق قالان قسمی او مرتدلری باشلرنده طاشیمقله نه‌بویوك جنایت ارتكاب ایتمش اولدقلرینی اكلادیلر ، ایرمقلر كبی كوزلرندن قانلی یاشـلر دوكییورلر ، یاقه‌لرینی یرتیورلر ، دیزلرینی دوكیورلر ، « آه ... خاینه عسكری ! یردها كلزمیسیكز ؟ اكسه‌مزه باصیكز ، بزه اسیركز كبی امرلر وریكز ! ... » دییه چیرپینیورلر ، فریاد ایدییورلر ! هیهات . . . . ؟ ! آرناوودلغك عید استقلالنه خلافتك او مظلوم ، او بی كناه عسكرجكلرینك وحشیانه قربان ایدلسنه فتوا ویرن ، كندیلرینه آرناوودلق شیخ الاسلاملغی ، شورای علمیه اعضـالغی دوشلرینی كورن (سعید خواجه‌لر) شمدی صلیبلی آرناوودلق باندیراسنی سلاملاسینلر ، قراللریله افتخار ایتسینلر ، نامنه‌خطبه اوقوسونلر! شاشقینلر! شاشقینلر! خلافت محمدیه‌یی اوروپادن چیقارمغه چالیشان صلیب ، سیزه بر اسلام امیری ، بر اسلام حكومتی ویریر صانديكز اویله‌می ؟

« اذا كان الغراب دليل قوم »
« سيهديهم الى دار البوار »

بدبخت آرناوودلرك وجود اسلامیته‌كی بش بچق عصرلق عضویتلرینی كندی ئوز یاتاغانلریله كسـوب زمین ارتداده سـقوط ایتملری قومیت ادعاسنده بولونان مسلمانلر ایچین نه فجیع برلوحهٔ عبرتدر ! اسلامیت ، هیچ ده آیریلق ، غیریلق كوتورمز . شیاریق بر قومی ایشـته بویله سینهٔ وحدتندن فیرلاتیر آتار .

باقیكز ! بوتون عالم اسـلام شوحریك آچدیغی فلاكت یاره‌لرندن متأثر ، قان آغلایور . بوتأثر ، بو خون جكر توركلرك مغلوبیتندنمی ؟ هندلیلرك بونجه تظاهراتی توركلكمی ؟ یوقسه خلافت اسلامیه‌یه‌می ؟

حیات دینیه وملیه‌نك میدان سعی وجدالنه چیقاجقلر اسلام فكریله مشبوع ، اصول وقواعد اسـلامیه ایله مجهز اولاراق آتیلملی ! تا كه مطلوب عامه اولان ثمرهٔ فوزونجات بوتون فیوضات سلامت و سعادتیله اقتطـاف اولونسـون . بز ایسه ینه یاكلش یولدن كیدییوروز ، روم ایلینك وخصوصیله آرناوودلغك دوشـدوكی اوچورومه دوغروقوشیو ـ روز : بوتون اقوام وعناصر اسـلامیه‌یی (حی علی الفلاح !) زمزمهٔ لاهوتیسیله آغوش توحید واتحادینه چاغیران جامعلریمزی دولدوراجغمزه « عرب ، كورد ، تورك اوجاغی ، تاتار بوجاغی الخ . . . » اویاندیرمغه ، كوركوره بقیهٔ وجودمزی لیمه لیمه ایتمكه چالیشیورز .

محیطمزك نصل بر یلان ، عقرب یوواسی اولدیغنی هیچ ده دوشونمیورز . بو محیط ایچنده نه یوشـولرك ، نه قوزمیدیلرك زهرلر قوصمقده ، آیاصوفیه جامع شریفی محرابنه باندیرا قویمقده نه‌صاریقلی منافقلرك ، نه فسلی مفسدلرك ، نه قلیجلی خائنلرك صورت حقدن فساد آتشلری یاقمغه چالشمقده اولدقلرینی نظر دقته آلمایوروز .

وجدان وایمانلرینی برقاج مانغره صاتمش دینسز ، ملتسز ، وطنسز خائنلر بوجاهل محیطه اوتوز بشنجی ماده‌دن مقصد بش وقت نمازله اوتوز كون اوروجك قالدیرلمسی اولدیغنی ایناندیریرلرسـه آرتق دهـا خاطر وخیاله كلمدیك مفسدت تخملری اكیله‌بیله‌جكی تردد كوتورور حقیقتلردنمیدر ؟

عربلری توركلردن تنفیره ، خلافت عربیه‌یی احیـایه (! ؟) ، توركلری عربلردن تبریده چالیشـان وبو اوغورده صوریته آلتون دوكن دشـمنلریمزه بو قومیت وعنصریت دعوالری ، بو موهوم ملیت پرورلك ادعالری موفقیتلرینی تبشیر دكلده نه‌دور ؟ انا طولینك اوصاف مسلمانلرینه یوزسنه تلقینات ایدیلسه ینه بوافسانه‌نك برحرفی بیله قفالرینه صوقولاماز . اونلرك قلبلری ، دماغلری اسلامیت نوریله دولمشـدر . بونلر توركلكلرینی دها فاتح توركستان قتیبه‌نك حضورنده شرف یاب ایمان اولدقلری آنده اونوتمشلردر . بو مسـاعینك نتیجه‌سی قوتلی بر عكس جریانك قارشیسنده دورمقدن ، ابتر قالمقدن عبارت اوله‌جقدر . والله العظیم ، بز عربلقدن ، توركلكدن ، كردلكدن وازكچوبده جوامع شریفه‌یی دولدورماز ، روح مجردكبی یكوجود براتحاد اسلام وجوده كتیرمزسه‌ك عربلغمز ، توركلكمز ، كردلكمز ، بزدن وازكچر ؛ اعدامز اوفاجق بروسیله بكله‌یور ، بلكه بوتخوف بهانه‌یی ایجاده چالیشیور . الحذر ! الحذر !

یاربی ! یاربی ! بوتون قوتلریله ، مضاعف غیرتلریله چالیشـمقده اولان داخلی ، خارجی دشمنلریمزه قارشی بزی شودرین خواب لاقیده براقمه ! خلافت جلیلهٔ محمدیه‌نك هائلهٔ سقوطنی بزه كوسـترمه ! بزی اویاندیر ، باریشـدیر ، ئوپوشـدور ! بزی صوك ضربه قارشـیسنده برلشدیر ! بنیان مرصوص كبی حقیقی ، روحی برملت اسلامیه اولاراق اومقدس سریر خلافتی طاشیاجق اوموزلریمزه قوت ؛ بقیهٔ ملك قرآنی ، ناموس استقلال اسلامی‌ی مدافعه و محـافظه ایده‌جك قدرت وسـطوت احسان ایله !

محمد فخرالدین

تنقيد وتعريض

« ذات حضرت محمد » مقاله‌سنه متعلق

— مهلول نوری بك افندی‌یه —

« اجتهاد » ك ٢٨ تشرين ثانی ١٣٢٩ تاريخلی و ٨٢ نومرولی نسخه‌سنده مندرج مقاله كزی اوقودیغم وقت قلبمده هر نه دنسه اولدقجه شدید بر آجی حس ایتدم . بو حس وتأثر ، ماهیت جلیلهٔ پیغمبری‌یه — حاشا — خلل كتیرلدیكندن ، یاخود عامیانه بر تعصبك غلیاننددن دكل ، بالعكس اوولود وسربست اولان ذكا ومعلوماتكزك نطق حقایق بیانه آرتق بر خسته‌لق ، وبو موضوعده ایسه كلی بر نقصان ومدهش بر سطحیلك طاری اولمسندندر .

بونك سببنی كونلرجه دوشوندم . مأموریت مشاغلنك كثرتندن وبر آرالق كیفسزلكدن ، شو معروضاتمی وقت وزمانیله كاغد اوزرینه نقله موفق اولامامقله برابر سزكله ایجه مدت اوزاقدن قونوشدم دیه بیلیرم . سبب اولارق بولدیغم شی ، مقاله كزك هیچ بر تدقیق محصولی اولمادیغی ، وحتی یكی یتیشه‌ن وهیچ بر مسئلهٔ علمیه وفلسفیه‌سی دها تأسس ایده‌مه‌مش اولان ملتلرده بر چوق مباحث مهمه‌یی الك یكی واك ناشنیده بر طرزده تمهیده صرف همت ایدن جوال ومتفكر دماغلرك بری صفتیله بو پك مهم وعادتا دنیانك شرق وغربنی اشغال ایتمش اولان « ثالثهٔ عظیمه‌یی » یازدیغكز طرزده — محاكمه‌یه عادتا « ایسته‌ریك » بر جرأت ایله قالقیشمه كزدر .

..

بن دیرم كه : بو اثریكزده هیچ بر وقت بر ادعای تاریخی ایلری‌یه سورمدیكز . حیات جناب الامینك تاریخ وقوعاتی معلوم ، احادیث شریفه‌سی مضبوط ومدون ، مأثر بركزیده‌سی مشهود ومعنوندر . سز ، فخر عالم افندمزك دهاسی حقنده معلم (چه‌زاره‌لومبروزو) نك فرضیه‌لری اوزرینه مؤسس بر تدقیق فنی اجرا ایتمك ارزوسیله بویوك ، همده پك بویوك بر خطاده بولوندیكز . دهاء مسئله‌سنه دائر بو معلمك نظریه‌لرندن باشقه بر شی اوتومدیغكز ، ویاخود نظریات مذكوره‌یی كندی فكر وعقیده كزه موافق بولدیغكز ایچون رسالتپناه افندمزك ذات هما یونلری حقندده مطالعاتكزی او صورتله یورومك غفلتنده بولوندیكز . علی‌الاطلاق دهاء حقنده بنده كزكده « آدولف پادوان » اسمنده بر مدد كارم واردر ! بو ذات دیبور كه :

(لومبروزویه كوره برداهی ، مغایر طبیعت Anormal بری ، جانیلره ومجنونلره مختص بالجمله استحالهٔ ردیئه علائمنی جامع بر وجوددر .)

(خلق بونی حقیقته اولدقجه مقارن قیاس ایده‌رك محصولات ومصنوعاتی مبالغه ایله مدح ایده‌ن « ره‌قلام » صیراسنه كیردی . و آرتق تكرار ایده‌طوردی . لومبروزو دارالاستحضارندن چیقان و دهانك الك علوی نمونه‌لرینی دیوانه‌لرك معایب ونقایصی ایله شائبه‌دار ایده‌ن رسائلك تعاقب وتوالیسی اوكنده بوصوك زمانلرده پروتستو ایتمك ، بو عمومی حرمتسزلكك اوكنی آلمق ، هر شیئی سوروب كوتوره‌جك اولان سیل منحدره قارشی بر سد چكمك ایچون تك توك ومع مافیه مقتدا به بعض صدالر یوكسه‌لدی .)

(ماقس نورداو ، جوواننی بوویو ، سیلوییوونتوری ، و ، جوانی غالله‌رانی ، یعنی بر طبیب ، بر فیلسوف ، بر علل دماغیه متخصصی و بر فیزیولوژیا عالمی دها بویوك همت ودها زیاده مقبول وثائق ایله «لومبروزو» پیروانه اعتراض ایدنلر میانند‌ه‌در .)

باقیكز ، لومبروزویه قارشی نه‌لر اولمش ده سزك هیچ برندن خبریكز یوق !.

« آدولف پادوان » ك لومبروزودن ایجه مدت صوكره چیقان دها دەرین ودها مكمل بیانی بویله باشلایور . وینه او ، دیبوركه : (دهایی معاینه وتدقیق ایله بر طاقم عندی استدلالاتده بولونمازدن دهانك آثار و اعمالنی مطالعه ایتمه‌لی ، حقیقی داهیلر كیملر اولدوغنی كوسترمه‌لی وبونلری پك آز كیمسه‌لره بخش ایدلمسی لازم كلن بر شان ومفخرتی غصب ایتمش اولانلردن تفریق ایتملی‌یز . بر مشهور آدمك آثارنده یكی ویا باشقه بر نشانه اولوب اولمادیغنی آراملی ، بونك اهمیتی ایله مقدرات عالم ومدنیته اجرا ایتدیكی تأثیری تذكر وتفكر ایتمه‌لی ، والحاصل بعض دهانك كماله ایردیردكلری تحملرك ، سن دهاء صاحبی‌سك ، سن ایسه صاحب ذكادن باشقه برشی دەكلسك دیه هر برینه خطاب ایتمه‌مزی حقلی كوستره‌جك صورتده أپی و عصاره‌لی میوه یتشه‌روب یتشدیرمه‌دیكنی كورمه‌لی‌یز ....)

« آدولف پادوان » ادعاسنده دها ایلری كیده‌رك (لومبروزو) نك داهی اولان واولمایانلری بر برینه قاریشدیرارق سفسطه‌یه قوت ویرمك ایچون بر پاتالوژیا مثالنه احتیاج حاصل اولدقجه بلاسبك وربط بر چوق اسامی ذكر ایدیله‌رك داهیلك بحثنده ایشیدیله‌مه‌مش برقاریشیقلق حصوله كتیردیكندن شكایت ایدیور ، وحایقرارق دیبوركه :

(. . . لكن داهیلری « دەسانقتیس » ك یاپدیغی كبی « استه‌تیك » اصولیله ، « دانقوناه » نك یاپدیغی كبی اصول تاریخیه ایله ده دكل ، « لومبروزو » نك ایتدیكی كبی آنتروپولوژیا ایله ده دكل ، بلكه اوچ اصول برلكده اولدوغی حالده اینی بوصایلان طریقلرك هپسنك یاردیمیله ر منفرداً مطالعه ایتمك لازمدر . ایشته اوزمان مزارندن چیقمش ده اسكی زمان ومكاننده تكرار یاشایورمش كبی كرك آدمك ، كرك مؤلفك سیماسی یكسان ، تام وپاك اولارق میدانه چیقار ...

(انتخابی اجرا ایدوبده بز دهایی ذكادن همان یقیناً تفریق ایده‌بیلنجه علم انساج عصبیه احتمالكه فیزیولوژیا نظریه‌سنی ، چونكه بوكون مغیبات استقبالدن معدود اولان بر طاقم انكاری غیرقابل وپك حقیقی برهانلر موجود اولاجغندن دولایی هرتورلو مناقشه‌نك اوكنی آلاجق بلیغانه بر سوز سویله‌یوب ، تصویب ایتمكه مقتدر اولاجقدر .

شیمدی اصحاب دهادن شعرا و موسیقی شناسان، بدیعه پروران و فلاسفه، ارباب فن و سیاحین ، محاربین و پیغمبران کبی تجلیات مخصوصه‌لرنده مطالعه ایده‌لم) ... الخ

∴

منصف « آدولف پادوان » ، معاصرلرینك دیدکلرینی تماماً نظار اعتنایه آلارق اجرا ایتدیکی تدقیقاتی نتیجه‌سنده یقین حاصل ایدیورکه دهاء ، « پسندیده و مستثنا بر حساسیت عصبیه‌نك حالت فیزیولوژیه‌سی » در. بوکا دائر اولان ادله‌سنك بوراده تکراری اوزار . فقط « پادوان » ك پرستشکار فیض وکرمی اولدوغی دهانك هیچ بر وقت پاتالوژیا ایله مناسبتی یوقدر . اونده‌کی علویت بر حالت مرضیه دکل بالعکس بر خارقهٔ صحت ، اونده‌کی فوق‌العاده‌لك بر نقیصه دکل بالعکس کمالاتك مرتبهٔ قصواسیدر . دهانك احوال فیزیولوژیه‌سنی تصویر ایتدیکی صیراده دییورکه :

(. . . . دهاء ، سائرلری ایچون ظلمات اولان یرلرده کشف انوار ایدر . سائرلری ایچون یکنسق ویکطرز اولان یرلرده بر تنوع بولور ، غیر منتظر بر طاقم فعالیات وصریح و واضح استخراجاتده بولونور ، حاصلی کرامت واعجاز کبی یکله‌نیلمه‌ین و ایشیدیلمه‌ین شیلری تولید ایدر .

خلاصه « آدولف پادوان » اساس دهانی اختناق رحمده دکل ، کمالات حسیه‌ده ، حیرات عصبیه‌نك صحت خارق‌العاده‌سنده آرایور و اوراده تماميله بولویور . و « اکر بر داهینك جملهٔ عصبیه‌سی غایة‌الغایه زنکین ایسه برکونه تغیره اوغرامقسزین بزه بر اثر نفیس ویرر ، بالعکس بر اثر صناعت وفن وجوده کتیرمك ایچون بذل ایده‌جکی غیرت حددن افزون اولور ایسه جملهٔ عصبیه‌سی خسته‌لانیر و بویله‌لکله (لومبروزو) پیروانك سبب دهاء کبی کوستردکلری وبالعکس تأثیر دهاء اولان امراض عصبیه وعقلیه اعراضی ظهور ایدر » . دییور .

بنده‌کز بوراده آدولف پادوان ،ك حقایق دقیقه‌سنی ایجد خلاصه‌یه مقتدر اولاماقله برابر مقصدیمی کافی درجه‌ده آکلاته‌بیلدم صانیرم .

بنده‌کزك کندی مطالعهٔ قاصرانه‌مه کلنجه دهانك‌ده ذکا کبی کوزه‌لی چیرکینی ، خیرلی و شرلی اولانی واردر . یعنی صاغلام وخسته دهاء واردر . دهاء رحمانی و شیطانی اولارق بربرینه تماماً ضد نوعلره آیریلابیلیر ؛ دهای عقلی ، دهاء وجدانی دییه‌ده بر تقسیم قبول ایدر . یعنی دهانك سعیدی ، شقیسی اولور . نبوت ایسه دهانك‌ده فوقنده‌در . بعض اولی‌العزم ذوات عظامده یعنی پیغمبرلرده کورولن دهاء وجدانینك الهی بر ماهیتده انکشافی نبوت دیمکدرکه دهاء حالنده ایکن کورولن فوق‌العاده‌لك بعدالنبوه نور پیغمبری یاننده ضیا پاش اولاماز .

شو قیصه مطالعه‌مدن صوکرا دهانك ذات رسالتپناه ایله اولان مناسبتنه عائد تفصیلاته کیریشمه‌مه البته لزوم کورمزسکز . چونکه نبوت دهانك فوقنده‌در .

نبی ذیشان افندمز ، قرآن مجیدده جناب حقك « خلق عظیم »

التفات جلیلانه مظهر اوقلری جهتله اولا هر تورلو مطالعات و قیاسانك فوق‌الفوقنده بر موجودیت وحیده‌نك تمثال مؤید ومؤبدیدرلر . وحی والهام ایله حقك رسولی اولدقلرندن ذات عالیکزك « ذاتاً (نورمال) اوله‌بیله‌جکنی لومبروزوده تصدیق ایدییور ، داهی ایله کنه‌الاشیا بیننده بر مناسبت حسیه واردرکه عوام بونی مدرك اولاماز ، و بوکا الهام وحی نظریه باقار » دیمه‌کز پك یاکلشدر . هله صددکزه کلدیککز صیراده « ادعامه کوره حضرت محمدالامین غیرمریض داهیدر » دییه اونور دیدهٔ انسانیتی یالکز (غیرمریض) تمییزیله بیلمم کیمه قارشی مدافعه ایتمه‌کز قدر کولونج واونك قدر خسته بر غرابت تصور ایده‌مم . سز بونقطه‌ده پیغمبریمزی کوچولتیورسکز ، جلال بك .

هم سز کیمسکز ؟ هانکی عالم ، هانکی فیلسوف ویا مدققسکزکه (ادعامه کوره) دییه کندیکزه ینه کندی ویردیککز اختصاص ایله بیان رأیده بولونیورسکز . بونقطه‌ده خسته اولدیغکز تظاهر ایدییور . « کندیسنه اك بیوك انسان رتبه‌سنی لایق کوردیکمزدن ... » دییورسکز بوراده براز ضعف تألیف وار . لایق کورن کیم ؟ سزمی ، یوقسه هپ مسلمانلرمی ؟ اللهك لایق کوردیکی « خلق عظیم » توجیه جهانقیمتنی ، بویولده اوزون ومعنادار بر عمر کاملی چوروتدکدن صوکرا بتون حواس و وجدانیله شرح وتصدیق ایدن علما و مدققین بو مباحثده بویوك بر تواضع ، حقیقی بر ادب وتربیه کوزه‌تەرك هر یازدیغی کلمه‌یی طارتمش وحتی یازی‌یه آبدستلی بدأ ایده‌رك اللهدن حضور خاطر ووقار وجدان دیله‌مشدر. سزه‌ده بونی توصیه ایده‌رم ،

نه‌یاپیورسکز جلال نوری بك ؟!. کندیکزه کلیکز . یازیکز ناموزون ، شیرازه‌سزلکله دوکولور بر حالده ! حضرت فخرالرسلك کمالات سنیه‌لرینی سویلرکن سوزلریکزده ینه بر طرفدن « شیره‌نکدره‌ك ، « دوزی » نك معلولیت ، صرعه ، ایسته‌ری اوزرینه اولان فرضیاتی یاطلاق ویریور . او قدرکه سز ، بو مقاله کزله اورته‌ده نه یاپه‌جغنی ، نه دیه‌جکنی بیله‌مه‌ین بر جوجوغه ، بر خسته‌یه دونیورسکز . همده ، ایناتمه کز اقتضا ایدن قرآن کریمده جناب حقك نبی ذیشانه « خلق عظیم » دیمه‌سی مشار الیه حضرتلری حقنده اویله کندی کیفمزه بحث ایتمکدن بزی ضمناً منع بویوردقلرینی حس ایدیورم . چونکه خالق عالم بویله بر صفت جلیله ایله اك صوك رسولنی توقیر ایتدکدن صوکره آرتق بزه سوز دوشرمی بیلمم .

حضرت پیغمبرده دیپلوماسی پك زیاده ایمش اویله‌می ؟ آمان نه‌قدر ده‌رین و آکلایشلی‌سکز !

سوزلرك آچیغنی ایشیتمك ایسترمیسکز : بنده‌کز سزی حق نبی ذیشانده بسط مقالدن منع ایتمك ایسترم . بونی نه حق ایله یاپمق ایستدیکمی مراق ایدرسه‌کز دیرم که : بو مانع یالکز بن دکلم . بویولده اعتدال فکر وحسی وبهرهٔ علمیه‌سیله اختصاص اربابی نه قدر متفکر مسلمان وارسه هپسی بنمله اولاجقلردر . سزك بوخصوصده‌کی حسیاتکزه

كلنجه ، او ، شايان اعتماد دهكلدر . چونكه سزده آز زمان ظرفنده مع الاسف چوق ايلهريلهين بر عاللك خستهلغى وار . سز خستهسكز ، و « ايستهرى » مى ديهيم ، « نوراستهنى » مى تسميه ايدهيم ، هر نه ايسه اويله بر علت عصبيه ايله معلولسكز . هرشيدن بحثه قالقيشمهكزله اسلوبكزدهكى فيرلاق « آقـه » لر ، بعضاً بحرانلى و كنديسنه چوق قولاق آصار افادهلريكزله عصبى وبولانيق نظرلريكز هپ بونى كوسترييور . بوندن براز اول خستهلغكز حقنده شبهه ايراث ايتديرهجك ، ويك سهويملى اولدوغكز ايچون انسانى بويله برظندن همان واز كچيرهجك معتدل حالريكز وار ايدى . ياخود او وقت بيلديككز وتقلكزك ايرديكى شيلردن بحث ايديورديكز . شيمدى اوحالكزده بو « ذات حضرت محمد » مقالهكزده اولدوغى كبى زواله يوزطوتدى . ديمك كه خستهلق ايلهريليور . بونك علاجى ، اوقدر چوق يازماماكز ، وبالكز أيى بيلديككز بحثلرده تحريك خامه ايلهمهكزدر .

كوروبيورم كه سز ، اساسات دينيه ومعنويت نبويهيه عائد مباحثده ياپاسكز . بو مباحثله كنديكنديكزه حقوق دول يازمق آرهسنده برفرق كورهميورسكز . چونكه جهل اك مظلم غفات ، واونى بيلمهمك اك اعمى خصلتدر . حال بوكه سزك بو مبحثده بيان فكر وبسط مطالعه ايدهبيلمهكز ايچون عربجهيى اولدقچه بيلمهكز ، ذوق معنادن بهرهمند اولمكز ، تفسير وحديثه علوم متفرعهسيله براز آكاه بولنمهكز اقتضا ايدردى . سزده بونلرك هيچ برى يوق . سزجه مولانا جلال الدين رومى يى تجهيل ايله عبدعاجزك بر منظومهسنه اعتراض بينده همان فرق يوق كبيدر . حال وقالنى بيلهمديككز ، آكلايهماديغكز ذات عظيم الشان حقنده علماً وذوقاً صلاحيتى اولمايان فرنكلرك آلابيلديكنه سوزلرندن استعارهٔ معلومات ايله بى شعور برناقل اولمغه ـ ولو بك قولاى بولسهكز بيله ـ ناصل تنزل ايديورسكز؟ يالكز بر (لومبروزو) نك رأييله حضرت نبى ذيشانى تدقيق ايده بيلمهيى عقلكز ناصل آليور ! ديمك كه سزده مدققلك عزت نفسىده يوق . تدقيق وتتبع احتياجنه حصر ايدهجك وقتده مفقود !

هفتهده ايكى مقاله ، آيده بر كتاب ، سنهده برقوله كسيون !. جلال نورى بك چوق يازيور ، هرشيدن وهم ده بويوك شيلردن بحث ايديور . آمان نه معلوماتلى كنج ! ايشته مسئله هپ بو . . . .

كنديكزه براز آجيبكز . ايى يازمق ايچون ايى اوكرهنوب أيى تدقيق ايدرك ايى دوشوننكزكه مملكتده سزدن فائده كورسون . سزك بو تعقيب ايتديككز يول مجددلك دهكل يولسزلقدر . وشونىده ايى بيلكزكه بو « ذات حضرت محمد » مقالهكز عفوى غير قابل ، بر قصور محوى مستحيل برلكه ، محوى نامعلوم غريب بر سويلهنيشدر . ايتديككزدن اظهار ندامت ايلهيكزكه جناب حقك سترى و نبى ذيشانك عفوينه مظهريتله ذهنكزه هدايت و قلبكزه بصيرت كلسين .

جناب سيدالبشرك « فطرةً وبر مقتضاى دهائت عصبى المزاج . . . » اولدقلرىده دوغرو دهكلدر . عصبى المزاج اولانلرك او اعتدال مشرب ، اعتدال دم ، اعتدال كلام ، اعتدال افعال ، كمال صبر وثبات ، كمال شكر وطـاعت ، كمال عزم ومتانت درجهسنه چيقمق شويله دورسون حتى اكثريا تقايدينه موفق اولامايهجقلرينى عرض ايدهرم .

« شپردنكهر » دن ، « دوزى » دن فيلاندن دولاشديرارق سيدالانبيا افندمزك دخى داهيلك نقاط نظرندن ـ حاشا ـ معلوليتى احتمالى ، اختناق رحم عضلىيى ، غليانلرى ، چهره صارارمهسنى ، رعشه پيدا اولماسنى ، خيالاتره ايناتلماسنى ، والنهايه حضرت نبى ذيشانك رسالت سنيهلرينه ايناندينى هپ او فرنك مدققلرينك آرا وافكارى صيراسنده ايراد ايتدكدن صوكرا بو نظريات فنيهيى تنقيد ايديورسكز . بو صاييلان احوال مرضيه وترديلرك عكسنى ادعا كزه ذاتاً محل يوقدر . چونكه سيدالبشر افندمز بو نوع بحثلرك موضوعى تشكيل ايتمكدن پك . . . پك چوق يوكسك ومنزه و معلادرلر . هله « افكار نبويهده غليان چوقدر ، فقط سلامت رأى وخصوصيله اطرادوازان جمله ديپلوماسى پك زيادهدر » توجيهكزدهكى تعبيراته نه ديهلى بيلمم !. . سلامت رأى كبى ، اطراد كبى شيلر پيغمبرلكك دهكل ، حتى شويلهجه تصور اولونان عقل سليمك ايلك نشانهٔ وجوديدر . او حالده بوراده حضرت پيغمبر حقنده قوللانديغكز بو تعبيرات پك ملاحظهسزجهسنهدر .

حضرت نبى ذيشانه متعلق مباحثده يازى يازمغه آليشاديغكز ايچون مقالهكزده بو بحثلره خاص اولان طرز تبليغه بالطبع رعايت ايدهمهمشسكز بونده ادب كلام ، وبر وضع احترام شرط اعظمدر .

نبوت مسئلهسندن بحث ايتمك ضرورى ايكن بونى سكوت ايله كچيشديرمكزده بر معناى تام ويرمك مشكلدر . خلاصه ، جناب رسالتپناهه آنجق « خسته اولمايان داهيلرك برنجيسى » ديه بيلمشسكز . حال بوكه بحث بونكله ، وسياست رقيقهٔ نبويهنك تصديقيله بيتمهيهجكدى . صوكرا ، « حضرت محمد جناب (حق) ى كورمشدر ، بوكا شبهه ايدلمهمليدر . اكر بو اسرار آميز و فوق العاده اولان ملكات دماغيهٔ نبويهيى . . . ، . » سوزلريكزدن نهديمك ايستديكز آكلاشيلهجق . قوس ايچندهكى حقدن مقصديكز توضيح ايدهجك ، اسرار آميز وفوق العاده اولان ملكات دماغيه تعبيرندن نبوتى مراد ايدوب ايتمديككز آچيقجه بيلينهجكدى ، بويله شبههلى ، قاپالى ، و قوسلى كلهلرله برابر ملكات دماغيهٔ نبويه تركيبندهكى شخصيت خصوصيه ايضاح ايديلهجكدى . يوقسه بو تورلو طرز بيان مضردر . وتأويلات غريبهيه سببيت ويرر . بر تورلو ادراكنه مقتدر ، ذوقاً معرفتهقادر اولامادبغكزى بعضاً يوكسك ، بعضاً منحط ! كاه كامل وكاه ناقص ، وايدشلى بوقوشلى بياناتكزدن آكلاشيلان ، هيئت جليلهٔ نبويهنك متردد نظرلرله كورولديكنى بو مقالهكز قدر هيچ برشى اثبات ايدهمز . نبوت مبينهٔ محمديهيه معتقد بولنمكز اعتباريله بو مقالهكز فنا دوشونولديكى ، فنا وياكلش تدقيق ايدلديكى قدرده فنا يازلمشدر . بندهكز بويله اثرلرى كناه عد ايدهرم .

برده جناب رسالتپناهى اويله ياپ يالكز دوشونمك هيچ دوغرو اولاماز . چونكه اللهه اك يقين انسان حضرت پيغمبردر ؛ اللهك كنديسنه اك زياده تقريب ايتديكى ، اك بويوك توجه وعاطفتنه مظهر

قیلدیغی اك بیوك قولی حضرت محمددر. نبی ذیشانك علو شانی وفیض وعرفانی آشیق پیغمبرانی وبوتون بر جهان غیب ومعنانك دوغرودن دوغرویه الله طرفندن کندیسنه تخصیص واحسانیله اولمشدر ؛ الهام ، وحی ، قرآن هپ الله عظیم الشاندن کلمشدر. بوراده دهاء، قوت اعصاب ودماغ ایکنجی درجه‌ده قالیور . دیمك ایسترم که حضرت رسالتپناه افندمز ازلدن فخر الرسل اولارق خلق بیورولمش وفقط قرق یاشنده ایفای وظیفه‌یه مأذون اولمشلردر . او وقت آرتق تشکلات عصبیه ودماغیه‌نك بحثه لزوم قالماز ؛ چونکه بو کمالات پك طبیعیدر . استغراق، عصبی بحرانلر کچیرمك ، داهیلکدن زیاده پیغمبرلکك تجلیات آلهیه حضورنده‌کی وجد واعتلاسی ، معنویاتك، مظهریاتك قرب الوهیته دوغرو پروازیدر . بونلری بویله عرض ایتدیکم کبی مطالعه بیوروروسه کز مقصد تدقیقه‌دن دوغرو یولدن واصل اوله‌جغکز محققدر.

قزل طوپراق ١٧ کانون ثانی ١٣٢٩

علی سعاد

نسائیات

محترم سبیل الرشاد جریدهٔ محترمه‌سی هیئت تحریریه‌سی ارکانه کرامنه

معروض ناچیزه‌لریدر :

برزماندنبرو تجدد پرورلك دوام ایده‌گلدکاری حرکات کستاخانه‌لرینه هر اهل ایمان ، بالخصوص دینی جاندن زیاده سون بز مسلمان قادینلری ایچون کوز یومق، اوموز سیلکمك کبی لاقید بولنمق وجدانه صیغه‌جق شیلردن اولمامسنه رغماً، صاحب کمالات وعلم وفضیلتله بنام اولان دیندار خانم افندیلریمزك التزام سکوت ایتلری محضا بوقبیل آدملرله مناقشه‌یه تنزل بیورمامالرندنه‌بعث وخصمك ستمك آکلامامق خصمه ستمدر قوله ماصدق برحرکت معقولانه ایسه‌ده عاجزه‌لری عصبی المزاج بولندیغمدن تعجیل وتسربی اعتیاد وعادتا طبیعت ثانیه اتخاذ ایلدیکمدن ناشیدرکه بونشریات اضلالکارانه‌یه قارشو اعتدال دمی محافظه‌یه، اختیار سکوتی التزامه موفق اوله‌میه‌رق همان ایلك اول جریدهٔ محترمهٔ سبیل الرشاده بر مکتوب تقدیم ایله وجدانمك، روحمك غلیانی عرض ایتمشیدم . تشکر اولنورکه عزیز همشیره‌لرمك نظرلرنده برموقع قبول بوله‌رق ف . لطفیه خانم افندی همشیره‌مزده خصلت نجیبانه‌لریله حسیات دیندارانه‌لرینه ترجمان اولان قلمنه صاریله‌رق مؤثر، مفید نشریاته میدان آچمه وسیلهٔ ثانیه اولدیلر . بو اثناده ایدی‌که بعض خانم افندیلردن خصوصی مکتوبلر آله‌رق مدافعهٔ ناچیزانه‌مه دوام آرزوسی اظهار بیورلدی. فقط ایادیٔ احترامزده یکانه برجریدهٔ اسلامیه‌مز اولان سبیل الرشادی اشغال وبیزار ایتمامك امل خاصیله برمدت اختیار سکوتله ارباب فضل وعرفانك ، بالخصوص عایشه مقبوله ، ملیحه نکار خانم افندیلرك یازدقلری مقالات نافعه‌نك مطالعه‌سیله تشفیهٔ صدر ایلیوردم .

بوکره جریدهٔ محترمه‌نك ٢٨١ نومرولی نسخه‌سنده مشار الیها ف. لطفیه خانم افندینك یازدقلری مکتوبده روسیه‌لی قادینلرك طرز تلبسنی تطبیق وتسترك رفعنی تشویق کبی هذیانلره قارشی مدافعات پك مهم وهیجان آور اولدیغندن، حسیات دینیه‌مزی تحریك ایتمه‌مك قابل اولامایان بوکبی ناموسشکنانه اثرلرك قائللرینه لعنتلر ، نفرتلر یاغدیرمق فرض عیندر . بوکروه خائنه‌نك دیمزه ، عرضمزه تجاوزلری بتشمه‌مش کبی بو دفعه‌ده اسلام قادینلرینی آقتریسلکه سوق ایتمك کبی بر کریوهٔ مذلته دوشوره‌جك قدر جرأتلرینی آرتدیران بو متجاوزلره ف . لطفیه خانم همشیره‌مز وپك حکیمانه بر جواب ویرمکله مشار الیها حضرتلری مفطور اولدقلری سجیهٔ مبجلهٔ اسلامیتی میدانه قویمشلردر . عجبا او کبی نشریات مضره ایله تام معناسیله مسلمان اولان قادینلرك قاچده قاچی کندیلرینه منقاد ومطاوعت ایتدیره‌جکلرندن امین اوله‌بیلیورلر ؛ الحمدلله ، آرتق دینك قدسیتی عفتك قیمتی بیلنلرله بیله میانلرك حد قیاسیسی تظاهر ایتمشدر . بیله‌میه‌ن ، تقدیر ایده‌میه‌ن بینمزلرده‌ده تصویر افکارك ٩٨٢ نومرولی نسخه‌سنده‌کی پارسده بر مسلمان قادینك عاقبت فجیعه‌سی قدر عبرت آمیز ، اسف انکیز بر انتباه اولورمی ؟ صکره‌ده برقاچ زواللی فقیر قادینك چارشوده یمنی وسائره صاتمه‌سنی زمین اتخاذ ایدرك قادینلرك محرومیتلرینه تأسفلر ، عادات اسلامیه‌مزه تفوهلر صاووره‌رق اسلام قادینلرینی مغازه‌لرده دستکاهدار ، قاصه‌دار یاپمغه چالیشانلر وارسون اجتهادلرنده دوام ایده‌دورسونلر . بز اسلام قادینلرینك فریاد تظلمنی علمای کرام وفضلای بنام حضراتنك کوش عالمانه‌لرینه اسماع ایتمکه لطفاً ترجمان بولنان محترم جریدهٔ اسلامیه‌مز موقع بلند تعظیمکارانه‌ده بولندقجه اوبله محقر یاچاورالر دائما پارچه پارچه ایدیلوب یوزلرینه چارپیله‌جقدر .

بوکره حکومت عادله‌مز دخی تستر مسئلهٔ مهمه‌سنی نظر بصیرتندن دور طوتمیه‌رق بیاننامه ایله اشکال واطوار غیر مشروعه‌دن توقی مخدراتك تستراسم جلیلنه رعایت ایتمك وخلافنده حرکت ایدنلری تعقیبات قانونیه ایله تأدیب بیوره‌جقلرینی عائله رؤساسنه بیان بیورمتی کبی بیوکلك کوسترملری بز محافظهٔ تستر طرفداری اولان اسلام قادینلرینی نه درجه‌لره قدر غریق سرور ایلدیکنی عرض ایتمك زائد سوز سویلمکدر. بو امر وتنبیهات مصیبه‌نك عنقریب حسن تأثیرینی کورمکله قریرالعین اوله‌جغمز طبیعیدر .

آناطولی حصاری : قارئه‌لریکزدن

فاطمه زهرا

مسلمان قادینی حردر ومسعوددر

شوصوك کونلرده بز قادینلرك غیر مسعود واسیر اولدقلرینه دائر بعض سفیه کنجلرك حدندن فضله تجاوزاتده بولندقلرینی کوردم، متأثر اولدم. خانملرمزك کندیلرینه تعلق ایدن بویله عظیم بر مسئله‌ده لاقیدیلرینی محافظه ایلملرینه حیرت ایتدم. فقط کچن نسخه‌کزده فاطمه زهرا خانمك ناموسلی ومسعود قادینلری مدافعه ایچون برمقاله‌سنی کوردم . بو ، آجیلرمی بر آز تخفیف ایلدی . بوکا دائر بنده برقاچ سوز سویلمك مجبوریتنی حس ایتدم.

بیلمم بو ملتك مقدرات سیاهی نه‌درکه اورته‌یه برقوم جدیدجی چیقار ، آغزینه کلنی صاووره‌رق معصوم ملتك افکارینی تغلیطه قالقار . صکره برسفیل چیقار، قادینلرك چارشافنی آتدیرمق ایستر. زواللی ملت بوکاده سکوت ایدر. بونلر ایسه قارشیلرنده آلچاقلقلرینی یوزلرینه اوران کیمسه‌یی بولامایجه فعالیت رذیلانه‌لرینه دها فضله برکشایش ویررلر . ملت سکوتده، حکومت اویقوده! [١] آرتق شوصوك کونلرده هرایش اولمش بیتمش کبی، شیمدی‌ده قادینلرله اوغراشمق برموده حکمنی آلدی : قادینلر مسعود دکلمش!.. بونلر کندی محیطلرینی، دینلرینی، عرضلرینی براوروپالی کوزیله کورن زواللیلردن بشقه برشی دکلدر. تستری قالدیرمق، ناموس

[١] حکومت اویانمش ، افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یی رنجیده ایدن سفهانك چاکلرینه اوت طیقامشدر . انشاءاله بوندن صوکره نجابت وصلابت دینیه‌سیله شهرتشعار اولان مرکز قوماندان محترمی خلیل بك افندینك همتیله بوبابده‌کی بوتون اویغونسزلقلرك، اخلاقسزلقلرك اوکی آلنه‌جقدر. سبیل الرشاد

دینی وملیمز ایله اوینامق ایسته‌ین بوکروه سفیله‌یه‌صورییورم: اسملری نه‌در، بابالری کیمدر، جدی نه‌در، دینی نه‌لردر، اللهی ناصل طانیر، پیغمبری ناصیل بیلیرلر؟ صکره دینك احکامندن اولان تستری ـ که برقانون اولدیغنی قبول ایتسه‌ك بیله هر حالده برقانون خیردر ـ نیچین قالدیرمق ایستیورلر. بونك نره‌سنده فنالق کورمشلر؟

ایشته تستره رعایت ایتمین اوروپالیلرده کورییورز: رذالت تا عائله‌لرینه قدر سرایت ایتمشدر. بوقسه‌ده بزده‌ده ایسته‌نیلن بومیدر؟ بلکه تستری ایسته‌مه‌ین برقاچ کیمسه اوله‌بیلیر. فقط محدود برقاچ کیمسه‌نك خاطری ایچون برمسئله عموميلشدیریله‌مز. همده قادینلق قادینلرکدر. ظاهراً بزی مدافعه ایتمك باطناً تمامت ناموسمزی احضار ایتمك ایسته‌ین او برقاچ سفیلك اللرینه، کندی حقلرینی مدافعه ایچین عجبا هانکی ناموسلی قادین، هانکی ناموسلی زوج حجت وکالت ویرمشدر؟

قادینلری مسعود کورمه‌ین کروه مفسده‌یه علناً سویلرم‌که: مسلمان قادینلری تخیللرینك فوقنده مسعوددر. بروالده‌نك اولادی، بر بدرك شفقتی اوعائله ایچین بویوك برسعادتدر. قادین اوحریم عصمتده برقوش قدر مسعود، برچیچك قدر نازنده، برکلبك قدر شوخ؛ فقط برکل قدرده لکه‌سزدر. بزم غیر مسعود واسیر اولدیغمزی ادعا ایدنلر بزم لانهٔ عصمتمزه قدر دخول ایده‌بیلمشلرمیدر؟ ذاتاً شیطان، مقدس برکعبهٔ عصمت اولان عائله‌یه کیره‌مز. دینمز، شریعتمز برقادینك نه‌قدر حر اولدیغنی اعلان ایدرکن، حتی قادین آرزوسی خلافنه سودویرمکدن، یمك پشیرمکدن، بوکا مماثل خدماتدن منع ایدیلیرکن اوکا اسیر دیمك کتابنی بیله بیلمه‌مکدر.

قادینلر اسیردر، غیر مسعوددر!.. دیه آتیده اوینانیلمق ایسته‌نن بر رولك چیزلمش پروغرامی داخلنده فریاد ایدنلر قادینلرك یوزندن نورعصمتی یرتمق؛ قالدیرمق، چارشافلرینی چیقاروب آتدیرمق وصکره کندیلریله برابر قهوه وغازینولرده آل أله، دیز دیزه اوطورملرینی ایسته‌ین سرسریلردن بشقه‌لری دکلدرلر. بونی یاپه‌جق آنجق کندی همپالریدر. اونلر کندی قاریلرینی چیریل‌چیپلاق‌چیقارمق، همشیره‌لرینی تشهیر ایتمك ایسترلرسه اوکا کیمسه مانع اوله‌ماز. یالکز اونلرده کیمسه‌نك ناموسنه مداخله، عصمتنه تجاوز ایتمسینلر. بز یچه‌لرمزی آنجق کندی زوجلریمز ایچین آچار، چارشافلریمزی آنجق کندی قوجه‌لریمز ایچین آتارز. مسلمان قادینی برقاچ سفیل نظر ایچین، برقاچ سودی بوزوق تربیه‌سز ایچین ناموسندن برذره‌سنی فدا ایده‌مز. مسلمان قادینی یالکز قوجه‌سی ایچون قادیندر.

قارئه‌لرکزدن

ازمیر: عایشه ملیحه

سبیل الرشاد جریدۀ اسلامیه‌سنه

تستر نسوانك رفعی حقنده بعض سبك مغزانك نشریاتده بولنملری وبر قسم صافدل اسلام قادینلرینك بونلرك القاآت وافساداتنه قاپیله‌رق اوته‌ده بریده آچیق صاچیق کزمه‌لری حسیات وآداب دینیه وملیه‌سنه رعایتکار اولنلرجه حصوله کتیردیکی سوءتأثیر آرتق درجهٔ کمالی بولمشدی. مرکز خلافت اسلامیه‌ده دین مبین اسلامك بر رکن مهمی علیهنه واقع اولان نشریات وحرکاتك منعی اسبابنه حکومتجه توسل اولنور امیدیله نتیجه‌یه انتظار ایدلمکده ایدی. درسعادت مرکز قوماندانلغنك آداب عمومیه نامنه اخیراً نشرایلدیکی بیاننامه احکامی بوامیدمزی لله‌الحمد تقویه ایتمشدر. آنجق اولجه‌ده بوصره‌لرده بعض مقامات عالیه‌دن بوخصوصده بیاننامه‌لر صادر اولمش ایسه‌ده بونلر مع‌التأسف بش اون کون بیله معمر اوله‌مامشدر، بیاننامهٔ اخیرك سوابقنه التحاق ایتمامسنی، وتستره عدم رعایتده اصرار ایده‌جکلر اولدیغی تقدیرده بونلر حقنده بیاننامه احکامنك تطبیق واجرا اولنمسنی تمنی ایده‌رز.

قارئه‌لرکزدن

صالحه

تستر معارضلرینه میدان اوقونیور

«اقبال» غزته‌سنك ٥٤٣ نومروسنده کشاده معلم محمد امین افندی زاده طرفندن درج اولونان آچیق مکتوبه باکوده منتشر شلاله غزته‌سی بروجه آتی جواب ویریور ومیدان اوقویور:

«افندم! بز «شلاله»ده (تستر نسوان مطابق شریعت مطهره‌در ومانع ترقی دکلدر) دیه یازدق. سز وهم فکرلرکز «قرآن شریفده یاخود باشقه حدیث قدسیده عورتلرك آچیق کزمه‌لری منع ایدیلن کلاملره تصادف اولونمامشدر» دیه بزه اعتراض ایتدیکز.

بز قرآندن آیات جلیله‌یی شاهد کتیردك. سزایسه «بوآیه‌لری اوز خیالکزه موافق معنا ایتدیکز» بزه جواب ویردیکز. سزکده بزمده بوخصوصده یازدیغمز مقاله‌لر کاغد اوزرنده ثابت دوریور. آیات جلیله‌نك معنالری مذاهب موجوده‌نك تفاسیر معتبره‌سنده معیندر.

مطلبی اوزاتمق لازم دکل، بومسئله‌یی حل ایتمك ایچون ایکی یول وار:

١ — تستر نسوان حقنده قرآن شریفده اولان آیات جلیله‌یی واونلرك تفاسیر معتبره‌یه موافق معنالرینی وبوبابده ائمهٔ اطهاردن یتیشن احادیث صحیحه‌یی نظردقته آله‌رق عالم اسلامك بلاد مهمه‌سنده‌کی مجتهدین وعلمادن استفتا ایتملی.

٢ — کرهٔ ارض اوزرنده عموم ملل وادیان آره‌سنده دائما مرعی اولان بر عادت اولدیغی اوزره علماء کرامدن اوچ حکم سز واوچ حکم بز انتخاب ایده‌رز. اوآلتی ذات ایسه متفقاً یدنجیسنی انتخاب ایدرلر. وهر ایکی طرف اوز یازدیغی مقاله‌لری اونلره تقدیم ایدر. اونلرده مسئله‌یی حل ایلر وبزه خبر ویررلر. حکومتدن اذن استحصالی بز تعهد ایدییورز. اگر موافقت ایدرسه‌کز بوصورتله برمجلس ترتیب ایده‌رز، وباکوده ساکن علما وعرفا وارباب قلمی، ارباب عقل ودانشی وبوتون بومسئله‌یه اعتناسی اولان کرام الناسی اورایه دعوت ایده‌رز. محکمهٔ شرعی صدر مجلسده قرار طوتار. دعوت اولونان اشخاص اکثرلر وبزده او مجلسده حاضر اولوب هرکس اوز دلیلی سویلر وغزته‌ستونلرنده یازدیغی مطلبلری شریعته موافق اثبات ایتمکه وار قوه‌سیله سعی ایدر. اوندن صوکره محکمهٔ شرعیه اوز قطعنامه‌سنی اهل مجلسه اعلان ایلر.

بوایکنجی شرطه راضی اولورسه‌کز چوق ایی اولور. چونکه اساس مطلبدن باشقه طرفینك سوادینك ومعلوماتنك پایه‌سی‌ده عمومه معلوم اولور.»

عثمانلی خاتملرینه

ای محب وطن ای فرقهٔ ایمان
سجدهٔ شکر ایده‌لم خدایه هرآن
نه بیوك حضرت حقك بزه لطف وکرمی
الك بیوك زرهلی‌یی عثمانلی‌یه ایتدی احسان
ناکهان آلدی بوشانلی توجه زرهلی کمی‌یی
چکدی سنجاغی همان نامنه سلطان عثمان
بوجسیم زرهلی‌یی اسلام آلدی دیه یأسه دوشوب
کلدی بردهشت ایله قلب‌عدویه خلجان
چونکه آلقدی مرامی دول سائره‌نك
بودرده‌دنوطه‌که : اجانب آکاهپ غبطه رسان
تلغرافله بوخبر عالمه تبشیر ایدیلوب
ناکهان جمله‌سنی ایتدی بووقعه حیران
دها دستکاهده ایکن صفحه تبدل ایتدی
شمدی وضعیت بحریه دکیشدی درآن
«حاضر اول جنکه اکرایستر ایسه‌ك صلح‌وصلاح»
دیمش اول ناظم ناصح بزه بونطق عیان
اتفاق ایلیه‌لم بزده قوی اولمق ایچون
جوشه‌لم شوق مسرتلر ایله پرهیجان
بومسرتلری تزیید ایده‌جك خدمت وار
ای حمیتلی وطن والده‌لری آرتق اویان
اویومه، طورمه چالیش‌که آطه‌لر محو اولیور
اوبودق بز بیودی ضعفمز ایله دشمان
بوکون ال برلکی ایله چالیشوب جهد ایده‌لم
بوفداکارلق ایله کسب اولنور شهرت وشان
شوق وشادی ایله کوز یاشلری دوکدك اما
کوله‌رك بورجزی درج ایده‌لم برده همان
بز قادینلرده فداکارلق ایله نام آله‌لم
عرض وناموسه فدا ایتمه‌لی نقدین انسان
یوکسل ای اسلام قادینی نامکی اعلا ایله
سنی تاریخلر ایدر برکون اولور استحسان
یوکسه‌لوب اوچق ایچون اوله هوسکار اصلا
شانلی عسکرلر ایدر جوهواده طیران
بزه عشقله تستر یراشیر اسلامز
حقمزده دنیلن لفظ اسارت هذیان

بروسه : محسنه

حیات اقوام اسلامیه

چینده اسلامیت

اسمی « چینده اسلامیت » اولان بو اثر مهم ، اون طقوزنجی عصرك الك بیوك علماسندن مورخ شهیر پروفسور واسیلیه‌فك « چینك کشادی » عنوانلی کتابنك دردنجی قسمیدر . کتاب مذکورك اوچ اولکی اقسامی وقتیله «حق» غزته‌سنده انتشار ایله‌مشدی . مذکور اثرك ، اسلاملغك چینه صورت دخول وتوسعی ایله حال واستقبالندن باحث اولان دردنجی قسمنك سیاسی بر غزته‌دن زیاده ، بر رسالهٔ علمیه وتاریخیه‌ده نشری دها زیاده موافق مصلحت کورولمکله « سبیل‌الرشاده » تقدیم ایدلمشدر . اثر مذکوری وجوده کتیره‌ن پروفسور واسیلیه‌ف اون طقوزنجی عصر علماسی میانده آسیا حقنده‌کی معلومات وسیعه وتتبعات عمیقه‌سی ایله معروف ایدی . متوفانك شرق قوملرینك تاریخ، السنه واحوال اجتماعیه‌لرندن باحث آثاری بتون دنیاجه‌ده‌مشهوردر . غرب مؤلفلرندن هیچ بری آسیایی ، بالخاصه چینی واسیلیه‌ف قدر طانیه‌مامش ، چینلیلرك روحلرینی ، حسلرینی نه اونك قدر اکلایامامشدر .

واسیلیه‌ف شرق ادیانی ایله وقوعات اجتماعیه وسیاسیه‌سی حقنده بك چوق کتاب یازمشدرکه بونلرك همان کافه‌سی آلمانجه و فرانسزجه کبی السنهٔ مهمه‌یه ترجمه ایدلمش اولدیغی حالده ، مملکتمز ، شرق ایله علاقهٔ شدیده ومهمه‌سنه رغماً بو قیمتلی یازیلرك وجودندن بیله بی خبردر . ایشته « چینده اسلامیت » دخی بو قبیلدندر . بوکون همان بك چوق کیمسه‌لر چین عالم اسلامی حقنده بر چوق سوزلر سویلیورلر .

حالبوکه بو سوزلر دهرنجه تدقیق ایدلدیکی حالده ، قسماً حتی بعضاً کلیاً حقایق تاریخیه‌دن بك اوزاق اولدقلری آکلاشیلیور . پروفسور واسیلیه‌فك اثر مذکوری ایسه چینده بچیرلن اون سنه‌لك برحیات مساعینك خلاصه‌سیدرکه شبهه‌سز بر قیمت علمیه‌یه مالکدر . مع‌مافیه مسلمانلرك حینی ایفاده‌ده احتیاطه رعایت ایتلری مقتضیدر .

مباهات

چینده اسلامیت

— ۱ —

بو مقاله‌ده چینك ایلروده بر حکومت اسلامیه اولوب اوله‌میه‌جغی مسئله‌سنی تدقیق ایده‌جکز . بوکون ساده بر سؤال قیمتنی حائز اولان بو مسئله‌نك وقوعی شبهه‌سزکه بتون دنیا ایچون شایان اهمیتدر . شاید چین ، اهالیسی بتون انسانلرك بر ثلثنی تجاوز ایدن بو مملکت ، بر مملکت اسلامیه اولسه ایدی البته بوکونکی مناسبات سیاسیه بسبتون بشقه بر شکلده اولوردی . جبل‌الطارقدن آسیانك تا اورته‌لرینه قدر اوزانان عالم اسلام تکرار باشنی قالدیرر وخرستیانلق عالمنی تهدید ایدردی . او زمان چینك بتون دنیایه لزومی اولان حیات سا کنانه‌سی نهایت بوله‌جق وچین بویله بر عصبی ومتعصب سیاست النده اقوام سائره ایچون مدهش بر سلاح آتشفشان اولوردی .

بویله بر حرکت عالم سیاستده یالکز بر تحول انتاج ایتمزدی . هر متفکر ایچون بوکون غرب افکار منوره‌سنك شرقك عنعنات باطله‌سنه قارشی احراز ایله‌مکده اولدیغی غلبه‌لری تصدیق ! ایله‌مکله برابر دیکر طرفدن انسانلغك مجاهدات ترقیپرورانه‌سنك معروض قالدیغی مشکلاتی‌ده نظر دقته آلمق فرضدر .

یقین زمانه قدر دنیانك الك قوتلی ، الك بیوك ملتنك غرب افکارینه تماميله تقرب ایله‌مکده اولدیغی ظن اولنوردی . چینلیلر علوم غربیه‌یی تقدیر وتعظیمه باشلامشلردی . میسیونرلر چین‌طوپراغنه سربستجه داخل اوله بیلیورلردی . بو حاللره نظراً کیم تصور ایدردی‌که ، ادیان خرستیانیه مجاهدینی چینده سهل‌التربیه بدویلر یرینه اسلاملغك منتسبین متعصبه‌سنی بوله‌جقلردی ؟ . بویله بر شیٔ چینی یالکز سیاحت کتابلرندن طانیان اوروپالیلرك دکل ، بلکه‌چینده‌یشامش‌علمادن برچوقلرینك بیله خاطر وخیالندن کچمه‌مشدی . چین آثار علمیه وادبیه‌سنده مسلمانلره دائر بر حکم بواق قابل اولمدقدن ماعدا زمان حاضره قدر نه چین ملتی نه‌ده حکومتلری غربدن کلن بودینه عطف اهمیت ایتمه‌مشلردی . مع هذا ساده شرقده دکل هریرده بوکبی تحولات اجتماعیه بدایةً اوزرینه جلب انظار ایله‌مز . چین آثاری ، مأمورلرك ، مکتب طلبه‌لرینك لیسته‌لرینی نشر، هر درلو حادثات طبیعیه‌یی قید ، کافهٔ مبانینك وقلعه دیوارلرینك ارتفاع ووسعتلرینی حساب ایله‌مکدن ، چین

جغرافیاسی، چینده اوطوران بالعموم اجانبك اسامیسنی تحریر ایله‌مکدن؛ ملیونلرجه چینلینك اسلامیتی قبول ایلدیکنی خاقه کوسترمکه وقت بوله‌میوردی‌که . . . . چینده‌کی اسلامیت بحثی صوك زمانلرده جرائد غربیه‌یی اشغال ایده‌جك بر ماهیت آلدی . اون بش سنه ظرفنده وقوعه‌کلن طایپغلر «عصیانی»، نیانغنای‌ك تخریباتی؛ بر آرالق پك‌زیاده کسب شدت ایدن قتالار و جنایتلر؛ فرق سیاسیه مبارزاتی چینی زیاده‌سیله یورمشدی . مملکتك تام استراحت ایده‌جکی بر صره‌ده شمال غربی ولایتنده یکیدن بر آتش عصیان بلیردی . بو یکی اختلال بر ماهیت خصوصیه‌ده ایدی. بو دفعه چین صحنهٔ اختلالنده عرض صنعت ایدنلر مسلمانلر ایدی . عصیان او درجه سرعتله انتشار ایله‌مشدی‌که ، مسلمانلر ایلك هجوملرنده « شانسی » ولایتنك مقر حکومتی اولان « سی‌غان‌فو » یی ضبط ایلیه‌رك « حو آنغ حو » نهرینه قدر ایتمشلردی . اورالردن تبعید ایدلدکدن صکره « قانسو » ولایتنه چکیلمشلردی. عصیاندن صکره‌ده مذکور ولایت مسلمانلرك یداشغالنده قالمشدی. هر نه قدر چینك ولایتندن هر بری حکومات غربیه‌دن هر هانکی برینك جسامتنده ایسه‌ده بر ولایتك غائب اولمسی چین حکومت حاضره‌سی ایچون اهمیتلی بر تهلکه تشکیل ایتمه‌مکله برابر قانسو ولایتنك موقع جغرافیسی دولاییسیله عنصر اسلام النه کچمسی چین خاندان حکمداریسنجه موجب تلاش اولمشدی. «قانسو» ولایتنك غرباً ترکستان و «سونغاراس» ایله هم حدود اولمسی ایشك رنکنی دکشدیریوردی . چین خاندان حکمداریسنك مسلمانلرله مسکون ولایتلردن برینی آلدیغنی فرض ایده‌لم؛ اوزمان عصیان غربه دوغری بیکلرجه کیلو مترولق بر محیط داخلنده توسع ایده‌جکدی‌که عصیانی باصدیرمغه مأمور اوله‌جق بر اردونك بورالرده یاریمسی جداً پك مشکل اوله‌جقدی. آتیده اشارت ایده‌جکمز بر وقعهٔ تاریخیه متمادی داخلی قاریشقلقلر یوزندن دوچار ضعف اولان حال حاضر خاندان حکمداریسنك حقوق سلطنتی بتون مملکت اوزرنده ادامه ایده بیلمك ایچون نه کبی زحمتلری اقتحامه مجبور قالدیغنی اثبات ایدر :

« مستقلاً اجرای حرکت ایلین بوغدو خان یوز بیك کشیلك بر اردویی ترکستان ایله « سونغارای»یی عاصیلرك اللندن آلمغه مأمور واستیلا اردوسی باش قوماندانلغنه « لیانغزه » نامنده عاشق شقاوت بریسنی تعیین ایلدیکنی اعلان ایله‌مشدی. « لیانغزه » نك وفاتندن صکره معیتی افرادی بوغدوخانك یوز بیك کشیلك دیه اعلان ایلدیکی قوتك انجق ۲۲۸ پیاده و ٦۱ سواریدن مرکب اولدیغنی سویله‌مشلردر. »

ترکستان ایله سونغار ایده‌سربستیٔ تامه مالك اولان مسلمانلر بیوك بر حکومت تشکیل ایلدکدن صکره ایچنده ملیونلرجه دینداشلری بولنان اصل چینی تهدید و تضییق ایلیه‌جکلردر . بو مملکتلر بالآخره تکرار چین نفوذی آلتنه کیرسه‌لر بیله بو حالدن مسلمانلغك دوچار تزلزل اولوب اولمیه‌جغی بر مسئله‌در . بو مدت ظرفنده اسلامیته ضعف طاری اولورسه طرفزدن میدانه آتیلاز بو مسئله اوزمان بر مدت ایچون، احتمالکه بر چوق سنه‌لر، حتی بلکه بر ایکی عصر ایچون دوچار تأخر اوله‌بیلیر. و بو تقدیرده، مسلمانلر زمان مناسبك حلولنه قدر انتظار ایله‌مکله اکتفا ایدرلر.

بز بوراده ترکجه‌نك شیوه‌لرینی تکلم ایدن ترکستان ، بخارا ، افغانستان ، ایران مسلمانلری ایله دها غربده جبل الطارقه قدر اوزانان مسلمانلقدن بحث ایده‌جك دکلز . چینك تحت تابعیتنده بولنان مسلمان ترکلر دخی چینده حس ایدیلن حرکت دینیه‌ده مدخلدار دکلدرلر . طالع بو ترکلری بر چوق عصرلردن بری قومشولرینك زیر اداره‌سنده یشامغه محکوم ایله‌مشدر . چین حکومتنك یاراماز ترك تبعه‌لرینك هر حرکتلرنده بیوك بیوك اهمیتلر توهم ، و بونلرك توبیخ و تسکینی ایچون بر چوق اثرلر نشر ایلدکلری آشکاردر . چینك بوکبی خفیف مشربلکلری‌درکه بعض اوروپا مؤلفلرینی چینده جریان ایدن بر طاقم کوچك حادثه‌لری عظیم حرکات اختلالکارانه طرزنده تصویره مجبور براقشدر . بو آره‌ده‌شونی‌ده ذکر ایده‌لمکه ترك اقوامندن مونغولستانه منسوب کوچك بر قسمی الیوم اصل چینده یشامقده و اسلامیتله برابر اسانی‌ده محافظه ایله‌مکده‌در . بونلر تبت حدودنده و قانسو ولایتی داخلنده بولنان « صالار » لردر. بزم « روس » بو طرفلرده‌کی مأمورین خصوصیه‌مزك « صالار » لره عطف ایلدکلری اهمیته و حقیقةً کندیلرنده‌کی آثار شجاعت و جلادته رغماً بونلرده اصل چین صحنهٔ سیاستنده هیچ بر رول ایفا ایده‌مه‌مکده‌درلر . اکر مسئله چینك علی الاطلاق ضبط و تسخیرندن عبارت اولسه ایدی چینده یشایان اقوام اجنبیه‌نك بوکا مقتدر اولوب اوله‌میه‌جقلرینی مناقشه ایده‌مزدك . مثلا نیچون کاشکار حوالیسنده‌کی ترکلر ، یاخود بالذات « صالار » لر چینك فاتحی اوله‌مسینلرکه ؛ بونی وقتیله کندیلرندن پك ضعیف اولان « مونغوللر » و مانچولر اولمشلردر ؟

انجق بو اقوام غالبه مغلوب ایتدکلری قومك مدنیتی قارشوسنده کندی قومیتلرینی ترکه و چینلیلشمکه مجبور قالمشلردر . بوراده ایسه سوزمز غالبلرك بالعکس اصل چینی ترك ایله‌ملریدرکه بوده انجق بو مملکتك صاحب حقیقیلری ، یعنی اصل چینلیلر طرفندن قابل اوله‌بیلیر. استقبالده بو غالبیت و انقلابی وجوده کتیره‌جکلر حال حاضرده همان یردن بتر کبی ظهور ایدی ویرن اصل چین مسلمانلریدر .

بو مسلمانلر ، کندی ادعالری کبی حقیقةً عربلرك احفادیمیدرلر ، یوقسه وقتیله آسیاده صاحب نفوذ اولوب بالآخره « طانغوتلر » له اشتراك ایدن « اویغور » نسلندنمیدرلر ؟ بورالری هنوز صورت قطعیه‌ده حل ایدیله‌مه‌مشدر . معهذا منشألری نه اولورسه اولسون ، بو کون چینده منسوب اولدقلری دینی وطنداشلری آره‌سنده توسیع و نهایت بر کون چین تختنه اجلاس ایتمك ایچون چالشان مسلمانلرك عددی ملیونلره بالغ اولمقده‌در . چین مسلمانلرینك مقدار حقیقیلری حقنده معلومات آله‌جق بر منبع رسمی موجود اولمه‌مقله برابر ، کرك تدقیقات و تحریات خصوصیه‌مزك کرك « عبدالکریم » نام ذاتك آثار و مؤلفات و قونفرانسلری سایه‌سنده بو بابده بر فکر حاصل ایده‌بیلیرز.

مترجمی

مباهات

مكاتيب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

برما احوال تاریخیه‌سی :

برما تاریخی معقد وكور بر دوكوم كیبدر . بوممكلتك سكان اصلیه‌سیله احوال تاریخیه‌سنه دائر محقق ووثائقه مستند برتاریخ میدانده یوقدر. یازیلان كتابلر صرف اقوال واحادیثه ، نقول وحكایاته مستند اولوب ، شونك بونك آغزندن ایشیدیلن شیلردر.

انجق محقق برنقطه واردركه ، اوده وقتیله هندستانك هیمالایاطاغلریله ، تبت اووالرندن ، مغولستاندن بورایه برطاقم كیمسه‌لر فرار وهجرت ایدوب حراثت وزراعتله اشتغال ایلدكلریدر .

بعض مؤرخین ، برما سكان اصلیه‌سنك چین قومی اولدیغنی كوسترمك ایستیور ایسه‌ده ، برماده‌كی نسل حاضرك كرك عرف وعادات ، كرك اخلاقیات واجتماعیات نقطه‌سندن چینلیلرله آره‌لرنده هیچ برمشابهت بولونمدیغی كبی ، برچوق شیلرده مباینت كلیه‌ده واردر. ازجمله چینلیلرمحافظه كار بر قوم اولدقلرندن ـ بر قویو دیبنده ویا طاغ ذروه‌سنده بولنسه‌لر ـ هرنرده اولسه‌لر مطلقا اسكی عادتلرینه اتباع ایتمكله معروفدرلر . الیوم برماده تجارت وحرفتله اشتغال ایدن چینلیلر تماماً چینده یشادقلری كبی بوراده عین حیات ومشربی كچیرمكده غیرت ایتدكلرینی كچنكی مقالەمله بیان ایلمشیدم . برما یرلیلری ایسه ، هرقومك عرف وعادتنی قبول ایتمكده اوقدر مائل بولنیورلركه ، قیزلرینی هر ایستیان كیمسه‌یه بلا شرط وقید تسلیم ایتمكده تردد بیله كوسترمیورلر. حال حاضرده بوشهرده ، بر مالی بوذا قادینلریله تزوج ایدن بیكلرجه كیمسه‌لر واردر . و زوجه‌سنه كندی دیانتنی قبول ایتدیرمكه هیچ برزوج مشكلاته تصادف ایلمز .

بوندن بشقه چینلیلرك خطوط وتشكلات وجهیه‌لری برمالیلرككیلره اصلا بكزه‌میور. برعرق ، برقوم نه قدر دكیشسه ، ینه اسكی قیافت وقیافتنی ، عرف وعادتنی آز چوق محافظه ایدر .

بناءً علیه برما اهالیسی مغول وقسماً هندستانك هیمالایا طاغلرینه منسوب اولدقلری مدققین ومحققین نزدنده ثابت اولمشدر.

وقتیله هندستانك بنغاله طرفلرندن بر پرنسك بورایه هجوم ایدوب ، برمایی استیلا ایتدیكی كیفیتی بوممكلتك تاریخنده واضح ومعین نقطه‌لردندر.

بو اساسی قبول ایتمكده هركس معذوردر . چونكه مملكتك احوال ووضعیت جغرافیه‌سی‌ده بونی تأیید واثبات ایتمكده‌در . برما ایالتی چینه نسبتله اوزاق ، بنغاله كورفزینه همان همان ملاصق كیبدر.

بنغاله‌دن بورایه عبور ایتمك پك قولای اولدیغی حالده ، چیندن كلوب مملكتی تحت استیلایه كتیرمك اولدقچه متعسر بركیفیت اولدیغی میدانده‌در.

تاریخك برتكرردن عبارت اولدیغی نظر دقته آله‌جق اولسه‌ق ، مدعامزك دها زیاده قوت كسب ایده‌جكی وارسته ایضاحدر.

الیوم برماده‌كی اهالیی نظردقتدن كچیرسه‌ك ، بونلرك چوغنی ، هندلی ، عرب ، عجم عناصر سابقه ولاحقه‌سندن اولدقلرینی وبورایه وقتیله كلدرك ، تجارت وزراعتله امرار حیات ایتدكلرینی یكنظردن آكلایه‌جغز.

احوال جغرافیه‌سی :

برما مملكتی هندستانك صوك نقاط شرقیه‌سنده واقع اك بیوك ایالتلردندر . بنغاله كورفزینك سواحل شرقیه‌سنه طوغری امتداد ایدن برما ایالتنك بشده اوچی جبال وتلال ، متباقیسی دكزله مستور ومحاطدر .

برما آلتون ، یاقوت وبجوهرلره مالك اولان بر مملكت اولدیغی حالده ، دنیانك ممر عبورومرور اولان شاهراه نقطه‌لرنده واقع اولدیغی ایچون قدیم فاتحلرله ، كاشفلرك نظر دقتلرینی هر نصلسه جلب ایده‌میوب ، بر مدت متروك بر حالده قالمشدر . حالبوكه بوراسی قدر ثروت وسامانه ، زخارف طبیعه‌یی كنوز مدخره‌سنده طاشییان مملكتلر ایسه كرك براً وكرك بحراً معبر وممر تشكیل ایلدكلری جهتله سیاحین وقدمای مدققینك اوغراق یرلری واقع اولمشدر .

برما سواحلنك طولی بیك ایكی یوز میل قدردر . برما ایالتی شمال غربی جهتندن (بنغاله) ، (آسام) ، (مانیپور) ، شمال جهتندن (میشمی) طاغلریله هندستان ، تبت ، چین قبائلنك برلشدكلری اراضی ، شمال شرق ایله شرق جهتندن چینك (یوننان) ایالتیله فرانسه مستملكاتنی تشكیل ایدن هند چینی ، جنوب جهتندن « شان » اراضیسیله ، سیام كورفزی « و « مالای » اراضیسیله محدوددر .

برما ایالتنك بوآنه‌قدر انكلتره اداره‌سنه كچن اقسامنك خط مستقیم اعتباریله طولی بیك ایكی یوز وعرضی [بشیوز یتمش بش وبرما ایالتنك مجموع اراضیسی ۲۳۸,۷۳۸ میل مربعدن عبارت اولوب آلمانیانك اوروپاده‌كی اراضیسندن ـ اوتوز بیك میل مربع ـ دها بیوك وواسعدر .

عین زمانده ایالت مذكوره هندستانك بنغاله ایالتنه نسبةً اون یدی بیك میل مربع دها جسیمدر.

برماده (چین تپه‌لری) نامیله واقع اولان جبال ایله (شان) حكومت مستقله‌ٔ قدیمه‌سی اراضیسی‌ده انكلتره آطه‌سی قدر بیوكدر .

برماده بردور :

اسم مجهول تحتنده « رنغون » پولیس وامنیت عمومیه‌سی مدیریتنه ایكی كون اول یازیلوب پوسته ایله كندیسنه كوندریلن مكتوبده ، حكومت محلیه‌نك توزیع عدالت حقنده‌كی مسلكنك تصحیح وتعدیلی شدتله طلب ایدلمش ومأمول خلافنده حركت ایدلدیكی تقدیرده هندستانده هر كون وقوع بولمقده اولدیغی كبی بورادده انكلیز مأمورلرینی بومبا واسلحه‌ٔ ناریه ایله تهدید ایدیله‌جكی وبو ایش ایچون بر خفی قومیته تشكیل ایدیلوب ، بو آنه قدر یدی عدد بومبا احضار ایدلمش اولدیغی‌ده علاوةً بیان اولنمشدر .

مذكور مكتوبی محلی غزته‌لرله نشر ایتمك خصوصنده پولیس مدیری طرفندن وقوع بولان تشبث ظنمجه ایی بر تدبیر مصیب اولمه‌مشدر .

هندستانده‌كی حكومت علیهداری :

انكلتره سیاستنك علیهنده بولنوب ، قونفرانسلریله ، مقاله‌لریله ودها قوای سائره‌لریله اهالیی حكومت محلیه علیهنده تشویق وترغیب ایدنلرك اسامیسی مبین اولان بر لیسته هر سنه علی الاصول نشر ایدیلوب ، هندستان ولایتنده‌كی امنیت عمومیه مدیرلرینه كوندریلیر . بو لیسته اوچ قسمه تفریق اولنمشدر : برنجیسی [وطن پرورلر] ك ، ایكنجیسی حكومت محلیه ایله انكلتره اداره‌سنك علیهنده اهالیی تشویق وترغیب ایدن « مشوقین » ك ، اوچنجیسی انكلیز اداره واشغالنه خاتمه ویرمك وآنلری هندستاندن ایلك وسیله ایله چیقاروب مستقل بر هند حكومتی تشكیل ایچون وسائط جبریه وقهریه‌یه توسل ایدن ـــ انكلیزلرك تعبیرنجه ـــ « آنارشیستلر » ك اسملرینی محتویدر .

بولیسته‌یی بن كورمدم . فقط بكا بوحقیقتی روایت وحكایت ایدن ذات كوزیله كورمشدر . آنك روایتنه نظراً بوسنه‌كی لیسته‌ده هندستانك برچوق كنجلرینك اسملری سنین سابقه لیسته‌سنه علاوه قلنمش اولدیغنی وبرما ایالتنده‌ده انكلیزلر علیهنده توحید مساعی ایدن اون بو ذاتینك اسمی‌ده علاوه ایدلدیكی اكلاشیلمشدر.

هندلیلرك مطالبی :

كوندن كونه نور علم ومعرفتله تنور ایدن هندستان اهالیٔ محلیه‌سی ـ هندولرده داخلدر ـ مملكتلرینی بونجه زماندنبرو اشغال ایدوب توزیع حق وعدالت خصوصنده اهمال كوسترن انكلتره حكومتندن فرصت دوشدكجه حقوق مغصوبه‌لرینك هیچ اولمزسه بر قسمنك استردادی خصوصنده تهالك

کوسترمکده‌درلر . منورالفکر وفاضل اولان بریلره قارشو انکلیزلر هرنه‌دنسه ابواب مأموریتی ـ طبیعی بیوك مأموریتلردر ـ سد ایدرك ، وظائف عالیه‌یی یالکز بیاض دریلی کندی ابنای جنسلرینه حصر ایتمشلردر . فقط بوحرکتلرینه اویله برشکل قانونی ویرمشلردرکه ، زواللی هندلیلری برچوق زمان ایچون آلداتمغه موفق اولمشلردر.

خدمات ملکیه‌یه کیرمك ایستیانلرك لوندره‌یه کیدوب اوراده امتحان ویرملرینه دائر براصول اتخاذقلنمش وبوماهرانه اصول ایله اهالی‌یی اغفاله موفق‌اولمشلردر.

اخیراً هندو ومسلمان قوبغرملریله مطبوعاتی طرفندن بوحاله قارشو پروتستو ایدیله‌رك بالاده‌کی امتحانك هندستانده عادلانه براصول تحتنده اجرا اولنمسی هند والیٔ عمومیسندن طلب ایدلمسی اوزرینه لوندره‌دن تحقیقات ایچون صرف انکلیزلردن تشکل ایدن برقومیسیون تعیین ایدلمش واسکی حالك دوام وابقاسی اسبابی یکیدن استحضار ایدلشیکن ، بو ایکنجی عدالتسزلکه قارشو هندستان یرلیلری دهاقوتلی اولکندن وشهرتلی صورتده پروتستو ایتملریله ، طرز سابقك دوامی امکان خارجنده کوسترمکه چالیشمشلر . واك صوکره انکلیزله یرلیلردن مرکب اولق اوزره ایکنجی بر تحقیق قومیسیونك تعیش ایتدیرلمسنه موفق اولمشلردر . مختلط بوقومیسیونك انکلیز اعضالری بر ایکی آیدن صوکره هندستانه مواصلت ایدرك یرلی اعضالرله برلشد کدن صوکره تحقیقات اجراسنه دوام ایلیه‌جکلردر.

بوبابده هندستان ایلری کلنلرینك نقطهٔ نظرلرینی آکلامق وافکار عمومیه‌یی حقیله تعیین ایده بیلمك ایچون حکومت محلیه طرفندن بر چوق اسئله‌یی حاوی دفترلر ایجاب ایدن اشراف واعیانه توزیع اولنوب ، مذکور سؤاللره جواب ویرملری رجا ایدلشدر .

یرلیلرك مطالبی خلاصةً آتیده‌کی شیلردر :

(١) خدمات ملکیه امتحاننده أثبات اهلیت ولیاقت ایدن یرلیلرك — انکلیزلر کبی — خدمات عالیه‌ده استخداملری .

(٢) خدمات مذکوره عدلیه ، پوسته وتلغرافخانه ، امنیت عمومیه ، وظائف مالیه ، امور تفتیشیه وداخلیه‌دن عبارت بولندیغندن ، یرلیلرك وظائف مذکوره‌یه ادخال واستخداملری .

(٣) ملکیه امتحانلرینه فقیرالحال اولانلرك اشتراك ایده بیلملرینی تسهیل ایچون ، امتحانك لوندره‌دن هندستانه نقل واجراسیله ، امتحان قومیسیونلرینه یرلی ممیزلرك ادخالی .

(٤) لسان مادر زادلری انکلیزجه اولمیان یرلیلره قارشو ممکن درجه تسهیلات ارائه‌سی .

(٥) اثبات اقتدار ایدن یرلی مأمورین ملکیه‌سنه ، انکلیزلره ویریلن معاشات وتعییناتك عیننك اعطاسی .

حاصلی بوکبی مطالبده بولنان یرلیلر کوندن کونه کسب قوت ایلمکده‌درلر . انکلیز ادارەسی بونلری قوتلی ، متانتلی ، جسور کوردکجه مطالبلرینی ترویج ایده‌جکنه شبهه یوقدر .

کنجلرله ، کنج فکرلیلر بوکبی جریانلرك حصوله بذل‌مساعی ایلمکده‌درلر. القاب مطنطنه‌یه مالك اولان و انکلیزلرك آیاق قابلرینی سیلمکی شرف تلقی ایدن اسکی قفالیلرك نفوذی کوندن کونه محو اولمغه باشلامش و(هندستان هندلیلرکدر) فکر مستقلنی طاشیان ، تربیه وتحصیل کورن ، جسور کنجلرك نفوذی کیتدکجه آرتمقده‌در . لوندره‌ده‌کی سید امیر علی‌نك استعفاسی بومدعیاتی تأیید ایدیور.

(رنغون) دن : س . م . توفیق

شئون

دارالخلافه :

تستر نسوانه حقنده . — درسعادت مرکز قوماندانلغنك بیاننامه‌سی اولوب مطبوعات مدیریت عمومیه‌سندن تبلیغ اولونمشدر :

«هر مملکتك کندینه مخصوص وعمومجه واجب الرعایه آداب واخلاق عمومیه‌سی واردر . هریرده اولدیغی کبی مملکتمزده‌ده آداب عمومیه‌یه حرمتسزلك موجب مؤاخذه اولمق درجه‌سنی تجاوز ایتدیکی تقدیرده حکومتجه اسباب مانعه‌یه توسل ضروری اولور . حد معروف داخلنده قادین وارکك حر ایسه‌ده نصلکه ارککلردن قادینلره حتی تجاوزات لسانیه‌ده بولنانلر بیله حکومت عسکریه‌جه دیوان حربه سوق ایدلمکده ایسه مخدرات اسلامیه‌دن‌ده قیافت واطواری شکل مشروع معروفی تجاوز ایدنلر حقنده‌ده حکومتجه لاقید قالنه‌مامسی طبیعیدر . بعض یرلرده قادینلردن بعضیلرینك کوزه چارپه‌جق درجه‌ده آچیق صاچیق طولاشملری حسیات و آداب اسلامیه‌یه حرمتکار عائله‌لری رنجیده ایتمکده‌در. مملکتك هرطرفی ایچون نمونه اولمسی لازم کلن مرکز سلطنتده بوطرزده کی مبالاتسزلغه صورت قطعیه‌ده فقط یالکز حکومتجه ممانعت مقرردر . نسوان وذکوردن هرکیم اولورسه اولسون وظیفه‌سی اولمدیغی حالده قادینلره لساناً وفعلاً تجاوزه جرأت ایدرسه الك شدتلی تعقیباته دوچار اوله‌جغی بیلملیدر . عینی زمانده پولیسك تعقیباتنه اوغرایه‌رق تجزیه وتشهیر اولنمق ایستمیان عائله رؤساسی افراد عائله‌سنی عرف وعادت مملکت دائره‌سنده تستره مجبور ایتملیدر. درسعادت مرکز قوماندانی

خلیل

حکومتك دینی مدافعه عزمی تظاهراتی. — احکام جلیلهٔ اسلامیه‌یه قارشی حرمتسز ومتجاوزانه نشریاتلریله افکار مسلمینی رنجیده ایدن اجتهاد وقادینلر دنیاسی غزته‌لری بلامدت تعطیل ایدلمشلردر .

مدنی اجتهاد مبارك ماهیتلری . — اجتهاد مدنی عنوانیله عثمان شفیق نامنده بری طرفندن تحریر ایدیلوب شانط مطبعه‌سنده طبع ونشر ایدیلن کتابك مندرجاتی سراپا احکام دینیه‌یه مغایر بولنمسنه مبنی طوپلاندیرلمسیله برابر محرر وطابعی حقنده دیوان حرب عرفی طرفندن تعقبات قانونیه اجراسنه توسل ایدلمشیدی. بوکره مذکور کتاب محرری عثمان شفیق پولیس مدیریت عمومیه‌سنجه دعوت اولنه‌رق بو رساله‌نك مقصد تحریر ونشری حقنده وقوعبولان استیضاحده بر قوهٔ قلمیه ابراز ایده‌رك خالقك انظارینی اوزرینه جلب وبووسیله ایله کندینه بر ایش تدارك ایتمك قصد ونیتندن عبارت بر منفعت ذاتیه تعقیبی اولدیغنی افاده ایلدیکی ومملکتك وضعیت واحتیاجی دوشونولمیه‌رك صرف بر منفعت شخصیه تأمیننه تعلق ایدن بوکبی آثارك انتشارینه حکومتجه بالطبع مساعده

ایدله‌یه‌جکندن محرری حقنده دیوان حرب عرفیجه تعقیبات قانونیه اجراسنه ابتدار اولندیغی استخبار قلنمشدر .

طرابلس :

طرابلس غربده ایتالیانلرك تنزهی ! . — « الشعب » غزته‌سنده اوقوندیغنه کوره (زاویهٔ بیضاء) ساحلنده (حنیه) نام موقعده مجاهدین اسلامیه ایله ایتالیانلر ارەسنده شدتلی مصادمه‌لر وقوع بولمقده‌در . ایتالیانلر مجاهدلرك بولندیغی مذکور محلی اشغال قصدیله یدی بیك کشیلك بر قوت ایله تجاوزه باشلامشلر . (درسة) قبیله‌سی شدتلی بر محاربه نتیجه‌سنده ایتالیانلری مغلوب ایتمشدر . مجاهدین اسلامیه ۷ طوپ، ایکی یوز اسیر، بر قاچ تفنك، بر چوق ارزاق غنیمت آلمشلردر . ینه رفیقهٔ الشعب غزته‌سنك استخباراتنه کوره بنغازی حوالیسنده (بانق روما) یه عائد ۱۲۰۰ قویون و ۷۰ماندا (عواقیر) قبیله‌سی طرفندن اغتنام ایدیلمشدر . (درنه) دن (عقبه) یه کیتمکده اولان بر ایتالیان قافله‌سندن ینه ایکی اوتوموبیل و بر چوق اموال آلنمشدر. سید سنوسی حضرتلری (کفره) یه ۲۰۰ دوه یوکی تفنك وسائر لوازم مدافعه ارسال ایتمشدر . (برقه) حوالیسنده ومجاهدین اسلامیه‌نك بولندیغی یرلردن آلنان خبرلره کوره او حوالیده یاغمورلرك مبذولیتی، زراعت وتجارتك ترقیاتی مجاهدلره یکی بر شوق جهاد ویرمشدر . نقل اولندیغنه کوره سنوسی حضرتلریله صلح حقنده مذاکره ایتمك ایچون اوچنجی بر هیئت کوروشمك ایسته‌مشلر ایسه‌ده بونه قبول ایدیلمیه‌رك خائباً عودت ایتمشلردر . (درنه) ده وبادن ایتالیانلر واهالیدن کونده (۲۵) کیشی‌یه یقین وفیات واردر . بنغازی ایله درنه اره‌سی براً بتون بتون مسدود بولنیور . ایتالیانلر طرابلسده‌کی اسلاملری ایتالیان ضابطی کورونجه سلام ویرمکه جبر وتضییق ایدییورلر . »

مصر :

مصرده مجلس تشریعینك رسم افتتاحی . — مصرده بوسنه تشکیلنه انتظار اولنان (مجلس تشریعی) مراسم مخصوصه ایله افتتاح اولنمشدر. مصرك یکی مجلس اعضاسی اهالی طرفندن عمومی صورتده انتخاب ایدیلمش بر جمعیت تشریعیه‌در . سابقاً مصرده (شورای قوانین) نامیله یاد اولنان مجلسك یرینه بو مجلس تشریعی قائم اوله‌رق اعضاسی مذکور مجلس اعضاسندن دها چوق امتیازاته مالك بولنیورلر .

حکومت مصریه‌نك مذکور جمعیت تشریعیه‌نك مقرراتی واجراآتی حقنده نه درجه مساعدت کوستره‌جکی وجمعیت مذکوره‌نك آتیاً نصل بر خط حرکت اتخاذ ایده‌جکی هنوز مجهولدر .

هندستان :

هندستانده خدام الکعبه جمعیتی . — « الشعب غزته‌سنه هندستانك مرکز اداره‌سی اولان دهلی‌ده متشکل خدام الکعبه جمعیتنك یازدیغی بر مکتوبده بروجه آتی ادارهٔ کلام اولنمشدر :

« طرابلس غرب وبالقان حربندن صکره بتون مسلمانلر شرقك تك بر حکومت اسلامیه‌سی اولان دولت عثمانیه حقنده پرورده ایدیلن سوء قصدلری وعثمانلیلرك طریق نجاح وترقیسنده ایقاع اولنان مشکلاتی پك رعنا اکلادیلر . حکومت عثمانیه ، اوروپالی ضربه‌لر ، ایقاع ایدیلن مشکلات قارشوسنده کندی بلادینك تعمیریله، ملتی آره‌سنده علوم وصنایعك نشر وتعمیمیله اشتغال ایده‌جکلری بر زمانده فرصتجو محترصلرك تجاوزلرینه بیك درلو دسیسه‌لرینه نصل مقابله ایده‌جکنی بیلمیوردی . شمدی شو مصائب حاضره‌دن متنبه اولان اسلاملرك ، بلکه بتون شرقلیلرك اك بیوك براملی واراییه‌اوده دولت عثمانیه‌نك قوتلی وهر جهتدن مترقی اولاسیدر.

بوراده‌کی مسلمانلر خدام کعبه نامیله بر جمعیت تشکیل ایتمشلردر . مقصدلری حکومت عثمانیه‌یه حرمین شریفینك حفظ وحمایه‌سیچون هر دورلو معاونت ایتمکدر .

خدام کعبه جمعیتنك تشبثاتی . — هندستانك «خدام کعبه» جمعیتی مرکز عمومیسنك اخیراً دلهیده اردو وعربی لسانلریله بویوك بر غزته نشر وتأسیس ایده‌جکلری خبر آلنمشدر . بو جمعیت آداب اسلامیه‌یی هرکسه کمال وضوح ایله آکلاتمق ایچون ممالك اسلامیه‌نك جهات مختلفه‌سنه مرکز عمومیسی اعضالرندن مقتدر هیئت ناصحه‌لر کونده‌ره‌جکدر،

هندستانده مختاریت . — کچن آی ظرفنده هندستانك پیشاوور شهرنده هندستان ملی قونغره‌سنك عقد اجتماع ایدرك مسلمان وهندو خطیبلرك مختاریت لهنده نطقلر ایراد ایله حرارتلی آلقیشلره مظهر اولدقلری و « بوتون شرقلیلر حکومت عثمانیه‌یه درت ال ایله صاریلمیدرلر. چونکه حکومت مشارالیها شرقك صوك قلعه‌سیدر » طرزنده اتخاذ مقررات ایلدکلری جملهٔ مستخبراتمزدندر.

§ هندستانك (آغره) شهرنده‌ده هند مسلمانلری قونغره‌سی کچن هفته ظرفنده عقد اجتماع ایلیه‌رك جمعیتك نظامنامهٔ داخلیسنی تدقیق وبعض مقررات اتخاذ ایلمشدر. بو اثناده مختاریت علیهنده بیان رأی ایدن بر مرخص ایصلقلرله سکوته مجبور ایدلمش و هندستان اهالیسنك سعی وغیرت وترقیلری سایه‌سنده مختاریت دکل، استقلاله بیله ابراز لیاقت ایده‌جکلری بیان اولونمشدر .

اوروپا :

اوروپا اهالیسی آره‌سنده انتشار اسلامیت . — انکلتره مشاهیر اغنیاسندن لورد هدله‌یك اخیراً شرف اسلام ایله مشرف اولمسنی متعاقب دین اسلام ممالك غربیه‌ده پیدرپی دها واسع بر ساحه داخلنده کسب انبساط ایلمکه باشلامشدر. بو جمله‌دن اولمق اوزره صوك هفته‌لر ظرفنده باجیقا معتبراندن ویقونت دوویتر ایله انکلتره‌لی دوق اوف لیسترك

همشیره‌سی له‌دی قوبولد ودیکر برروسیه‌لی اصیلزاده دخی دین اسلام ایله مشرف اولمشلردر.

جاوا :

تظاهرات اسلامیه . — باتاویاده متحیزان اسلامدن فضیلتلو شیخ منقوش افندی حضرتلری طرفندن دونانمای عثمانی اعانه‌سی اوله‌رق ۹۸٤ غروش باتاویا باش شهبندری رأفت بك افندی واسطه‌سیله جمعیت مذکوره صندوغنه تودیع اولنمشدر . موی الیهك ابراز بیوردقلری حمیت اسلامیه شایان تقدیردر .

« شرکة الاسلام » جمعیت دینیه‌سنك بیوك بر اجتماعی . — (مسلم دورلو) رساله‌سنك استخباراتنه نظراً جاوا آطه‌سنده (صولو) موقعنده اخیراً بر اجتماع عقد ایدلمش و بونده (۳۰۰۰۰) کشیدن فضله اهالی حاضر بولنمشدر . (شرکت الاسلام) جمعیتی طرفندن عقد ایدیلن مذکور اجتماع پك اهمیتلی اولمش وحکومت طرفندن ایشلتیلن شمندوفرلرده مستخدم (۱٦۰۰) عمله‌ده اجتماعه قبول اولنمشدر . جمعیتك رئیسی حاجی (ساماناهودی) ورئیس ثانی ، (سورابایا) غزته‌جیلرندن (دوقه‌وآمیتوتو) ایدی . رئیس ثانی طرفندن ایراد ایدیلن بر نطقده حاضرونه بیان خوش آمدی ایدلدکدن صکره فلمنك قرالیچه‌سی (ویلهامین) ك اسمی ذکر اولنمشدر . رئیس ثانی (شرکت الاسلام) ك تشکلندن مقصد ، منافع اسلامیه‌یی ، صنایع داخلیه‌یی ، سربستی واخوتی وقایه ایتمك اولدیغنی سویلمشدر . ظن اولندیغنه کوره (شرکت الاسلام) کنج جاوالیلر طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (بوئه‌دی‌اوتما) نامنده‌کی جمعیتك خلفیدر . فقط یکی جمعیتك تشکیلاتی دها واسع‌دروسائل سیاسی بر ماهیتی حائز اولدیغی حالده (شرکت الاسلام) دینی بر جمعیتدر . (شرکت الاسلام) ه رقابت ایتمك ایچون (موجووارتو) خرستیانلری‌ده آیریجه بر جمعیت تأسیس ایلمشلردر . بونك ایچه اعضاسی واردر . میسیونرلردن بری جاوا احوالندن بحث ایتدیکی صره‌ده دیورکه :

« بو حرکاتك استقبالده نه کبی نتائج تولید ایده‌جکی شمدیدن کسدیریله‌مز . یالکز شوراسی معلومدرکه صوك بر قاچ سنه ظرفنده جاوا افکار عمومیه‌سنده یکرمی بش سنه ظرفنده اولدیغندن دها بیوك بر تبدل حصوله کلمشدر . جاوا دخی بر دورهٔ جدیده او کنده بولنیور . »

چین :

چین مسلمانلرینك قیام وحرکتلری . — (وقت) غزته‌سنك خاربین مخابری یازیور : اقصای شرق خلق آره‌سنده ژاپونلردن بشقه هنوز هیچ بر ملت کندی استقبالنی تأمین ایده‌مدی. امکارمایه‌نك حکم سوره‌مدیکی یرلرده خلق نه‌قدر غلبه‌لق اولسه یته اومملکتك حریت واستقلال ممکن اوله‌ییور . ایشته بوحاضرمز اتوام آره‌سنه صوقولان آوروپالیلر ایرانده ، قاسده ، نصل نصل هرشیئی یاپیورلرسه چینده‌ده عینی فلاکتلری احضار ایتمکده کچیکمدیلر . چینده داخلی اختلاللر ، قتل عاملر ، حالا دوام ایدییور . خلق بو قارغشه‌لقلردن اوقدر متضرر اولیورکه تعریفی قابل دکلدر. احوال اقتصادیه پك برباد برحالده‌در. چینك اك مهم انسامندن اولان مغولستان ، تبت آنا وطندن آیریله‌لیدن بری هرکون یکی بر اختلال حوادثی شیوع بولیور. کرچه یوان‌شی‌قای بو حرکاتك جمله‌سنی باصدیردی . فقط قازانیلان مشروطیت یوان شی قایك دیکتاتورلکندن بشقه مملکته برشی قازاندیرمامشدر. الیوم چین پارلمنتوسی اعضالرینك اکثریسی حبسه آتیلیور ، سورکونه کوندریلیور. پکین اطرافنده بوکونه قدر قاچ زواللی چین کنجی دارآغاجلرنده جان ویردیلر . دیکر منور کنجلرده قورقولرندن اجنبی مملکتلره فرار ایدییورلر .

چین مسلمانلری ایلك آن اختلالده یوان‌شی‌قای طرفنی طوتدیلر. او زمان رئیس جمهور زواللی مسلمانلره نه‌لر وعد ایتمه‌مشدی ؟! فقط شمدی مسلمانلر حقنده عین‌آدم (یوان‌شی‌قای) پك ظالمانه برصورتده حرکت ایدییور. کچنلرده بتون چین مسلمانلرینك حرمت ومحبتنی قازانان (آی‌قوباو) غزته‌سنك صاحبی محمد صالح بوغدار دیکتاتورك امریله دارآغاجنه چکلدی.بوکون چین مسلمانلری حقیقتك نه مرکزده بولندقلرینی آکلامش بولنیورلر . لکن اللرندن نه کلیر ؟ بتون بوظالمه نهایت ویره‌بیلمك ایچون بیلکارده صارصیجی برقوت کرکدر .

مسلمانلر زواللی محمد صالحك نیچون آصیلدیغنی حکومتدن صوردیلر. فقط متکبر حکومت مأمورلری بوسؤاللره جواب ویرمکه لزوم کورمدیلر . حکومت طرفداری غزته‌لر آصیلان مسلمان غزته‌جی حقنده بیك درلو افترالرده بولنیورلر. حکومت غزته‌لری مسلمانلره غایت فنا مفتریات اخلاقیه‌ده بولنیورلر. بونشریات اوزرینه پکین مسلمانلری آره‌سنده مدهش برغلیان باش کوستردی. درحال متینغلر عقد ایدلدی وحکومته پروتستولر یاغدیرلدی . وقعه قانسو ممالکنده‌ده عکس ایتمشدی. درحال بتون قانسو مسلمانلری حرکته کلدیلر. الیوم اختلالجیلرك عددی اوتوز بیکه بالغ اولمشدر . بتون بونلق دوائره هجوم ایدوب حکومت طرفداری اولان مأمورلری تپه‌لمکه باشلادیلر.

اختلالجیلر آره‌سنده کلیتلی عسا کرده وار . سویلندیکنه کوره بواختلال مدهش بر قیام عمومینك مقدمه‌سیدر . بو دفعه بتون مسلمانلرك اختلالجیلر طرفنی طوته‌جقلری سویلنیور . قانسو ممالکنك چیندن آیرلمسی الیوم موضوع بحث اولقده‌در .

بو کون پکین‌شهری مدهش بردورهٔ بحران کچیریور . یوان‌شی‌قای آصوب کسمه‌ده دوام ایدرسه آرتیق بتون خلقك بوظلمله بر نهایت ویرمك اوزره مشترکاً اجرای حرکات ایده‌جکی طبیعیدر . وقوعاتك صوکی نه‌یه منجر اوله‌جغی کسدیریله‌میور . وقعه بوکونکی حالی کشمکشده دوام ایدرسه اجنبی مداخله‌سنك وقوعی محتملدر .

ایران :

ایرانده مشروطیت . — ایران غزته‌لرینك بیاننه کوره ایرانك هرطرفنده انتخابات کمال کرمی ایله دوام ایدییور. روسلرك زیر استیلاسنده بولنان اذربایجان حوالیسنده اکثریت اهالینك جهالتی وخارجی انتریقه‌لرك تأثیراتی سایه‌سنده بو کونه قدر انتخاباته اشتراك اولنمامشدر . تبریزده روسلرك انتریقه‌لرینه آلت اولان علما واهالیدن بر زمرهٔ قلیله انتخاباته اشتراك ایتمکدن علناً دیکرلرینی تحذیر ایدییورلر . تبریز حاکمی صمد خان اهالی‌یی روسلرك لهنده اجرای تظاهراته وحکومت مرکزیه‌نك اجراآتنه مخالفت کوسترمکه جبراً سوق ایدییور .

یمن :

امام یحیی حضرتلرینك دونانمایه معاونتی . — امام یحیی حضرتلری طرفندن دونانمای عثمانی جمعیتنه ۲۱ کانون ثانی ۳۲۹ تاریخیله کلن تلغرافنامه صورتیدر : « بسم الله الرحمن الرحیم . عثمانلی دونانماسنك تقویه‌سی ایچون سلطان عثمان نامنده‌کی بیوك حرب سفینه‌سنك آلنماسی بزی عظیم سرورلره غرق ایلمشدر . بو مقصد خیر اوغورنده والیٔ ولایت محمود ندیم بك افندی‌یه بیك عدد عثمانلی آلتونی تسلیم ایتدم . جناب حقدن نیاز ایدرم که بو مساعیٔ جمیله مبدأ فتوحات اسلامیه وسیله اولسون . دین مبین اسلامه خدمت ، شریعت مطهره‌یی حمایه ، دیار مسلمینی محافظه ، وکافهٔ قلوب اسلامیانی جمعه وجناب حق جمله‌مزی موفق بیورسون آمین . »

امام یحیی

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٥٣) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه سره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح ادیب اشرف

عدد ٢٨٤ — ١٦ ربیع الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٣٠ کانون ثانی ١٣٢٩ — جلد ١١

تفسیر شریف

عجائب قرآنیه‌دن

سورهٔ آل عمران : — آیت ١٠٣

واعتصموا بحبل الله جمیعاً ولا تفرقوا واذکروا نعمة الله علیکم اذ کنتم اعداء فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخواناً وکنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها کذلك یبین الله لکم آیاته لعلکم تهتدون .

جمله‌کز برلکده حبل الله‌ه یاپیشوب آیرلمیك [دین اسلامه، کتاب الله‌ه شدتله تمسك ایدك ، صاقین اره‌کزه اختلاف وشقاق دوشه‌رك حقدن ایرلمیك ، زمان جاهلیتده اولدیغی کبی فرقه‌فرقه اولوب‌ده اتفاق کلمه‌یی اخلال ایتمیك ، تفرقه‌یی موجب اولور و آره‌کزده‌کی الفت ومحبتی ازاله ایدر حالات احداث ایله‌میك . الحاصل حبل متین الهی‌یه یاپیشوب الحذر محبت والفتکزی ازاله، جمعیت واتحادکزی تارمار وپریشان ایده‌جك احوال واسبابه تقرب ایتمیك] وجناب حقك سزه اولان نعمتنی یاد وتخطر ایدك که سز [زمان جاهلیتده] بری بریکزك دشمنی [اولوب اره‌کزده‌کی بغض وعداوتلر ولاینقطع دوام ایدن محاربه‌لرایله تاب وتوانکز کسلمش، حضور وراحتکز بتون بتون منسلب اولمش] ایکن الله سزك قلوبکزی تألیف ایدوب انعامیله [متحاب ، متراحم ، متناصح ، کلمهٔ حق اوزرینه مجتمع ومتفق] اخوان اولدیکز [ظلمات جهل ونادانی ایچنده عصبیت وغیرت قومیه ایله اوغراشوب طورور ایکن نور قرآن ایله بصر بصیرتکز روشنا وبینکزده‌کی تفرقهٔ عصبیت جهت وحدت اسلامیه ایله برطرف اولدی . بو بر نعمت جلیلهٔ دنیویه‌در، دوشونکز ، قدرینی بیلکز ، بو نعمتی بیعدیلی الدن قاچیرمیکز] . وسز آتشدن برحفره‌نك کنارنده بولنمقده ایکن [یعنی سز کفریکزدن ناشی حفرهٔ دوزخك کنارنده بولنوب بوحال اوزره فوت اولسه‌کز اوحفره‌یه دوشه‌جککز محقق ایکن] سزی [اسلامه هدایت ایده‌رك] اوحفره‌دن تخلیص ایلدی [بوده بر نعمت کرانبهای اخرویه‌در] . الله سزه آیات ودلائلنی ایشته بویله بربیان واضح ایله بیان ایدیور ، بلکه طریق حقه اهتدا ایدرسکز [حق جل وعلا حضرتلرینك بو بیان الهیسی سزك طریق هدایتده ثبات وازدیادکزی طلب واراده ایلدیکی ایچوندر، سزك صلاح وسعادتکز ایچوندر] .

انتباه

بو آره‌لق بعض اقوام اسلامیه نامنه خصوصی جمعیتلر ، لجنه‌لر ، انجمنلر تشکیل ایدلدیکی ایشیدیلیور . برعلمك ترقیسی ، برصنعتك حمایه‌سی ، برتجارتك توسیعی ، برشرکت تشکیلی ، تعاون ومواسات کبی امور خیریه‌دن برامر خیرك مذاکره‌سی ایچون جمعیتلر ، لجنه‌لر ، انجمنلر تأسیس وتشکیل اولنورسه بوکبی محافل فضیلت جهت جهت اتحاد وشوکت امته خادم اوله‌جغی جهتله شبهه‌سز قبول عامه‌یه مظهر اولور . بوقدرده دکل . بوکبی مآثر علم و حمیتك قلوب امتده برموقع معلای احترامی اولور ، الی الابد لسان ستایش وحرمت ایله یاد اولنور ، مؤسسلری ، اعضاسی هردم تبجیل ایدیلور . فقط برفرد عثمانی نظرنده بتون افراد امت ، بتون جهات وطن مساوی اولوب برینی دیکر فرددن ، دیکر قومدن ، بردیاری اوبر دیاردن سچمکه هیچ برسبب معقول یوق ایکن وبرعثمانلی کافهٔ ممالك عثمانیه‌نك اقبال وادبارینه صورت متساویه‌ده علاقه‌دار اولوب نظر وهمتی برجهته وبرقومك ترقی وتعالیسنه حصرك پیش نکاه عثمانیانده هیچ بر معنای مستقیمی اولمامق ایجاب ایدرکن وعلی الخصوص اهالینك

وکلاسندن متشکل ومنتخب شورای امت ومبعوثان ملت اولوب بونلر واسطه‌سیله وطنك هرطرفنجه اولان احتیاجات عمومیه وخصوصیه مجتمعاً دوشونیله‌جك ایکن بویله اقوام نامنه انجمنلر تشکیلی غایهٔ جمعیت کبری اولان وحدتی اخلاله باعث اوله‌جغندن موافق مصلحت عامه اولمسه کرکدر . فرقه فرقه اولوب‌ده خصمایه طعمهٔ شکار اولمیه‌لم ؛ بنیان مرصوص اوله‌لم . اللهم ارنا الاشیاء کماهی .

بوراده شرح وتقریر حالك اتمامنی مغز قرانك ترنمات دلجوی حقائق بیاناته حواله ایده‌لم :

قول من أمة را یاد گیر — تا بالا وخلا فیها نذیر

[من امة] قول شریفنی [الا خلا فیها نذیر] ه قدر یاد ایت . سورهٔ فاطره‌کی « وان من امة الا خلا فیها نذیر » قول کریمنه اشارت اولنمش . هیچ برامت یوقدر ، الا انده برنذیر انذار ایتمشدر بیوریلیور . بوقول شریفی تفسیر ایدرك ناظم جلیل القدر بیت آتی‌یی ایراد ایلیور .

کفت خالی خود نبودست امتی — از خلیفه حق وصاحب همتی

الله بیوردی‌که صاحب همت برخلیفهٔ حقدن هیچ بر امت اصلا خالی اولمامشدر . هرامتك برنذیری ، هرقومك برهادیسی واردر .

مرغ جانهارا چنان یکدل کند — کز صفاشان بیغش وبی‌غل کند

او نذیر مرغ ارواح وافکاری اویله یکدل ومتحد ایدرکه انلر صفالرندن بی‌غل وغش اولورلر .

مشفقان کردند همچون والده — مسلمون را کفت نفس واحده

ومادر کبی بری برلرینه مشفق ومهربان اولورلر . نبی مجتبی افندمز « المسلمون کنفس واحدة » بیورمش ومسلمانلری نفس واحده عد ایلمشدر . ناظم حضرتلری مسلملرك نفس واحده اولملرینك سببنی‌ده بیان ایله دیورکه :

نفس واحد از رسول حق شدند — ورنه هریك دشمن مطلق بدند

انلر پیغمبر خدادن نفس واحده اولدیلر . رسول اللهك تعلیم وارشادیله کتلهٔ واحده اولدیلر . یوقسه هربری آخرینه دشمن مطلق ایدی . مثال اولەرق ابیات آتیه‌ده اوس ، خزرج قبیله‌لرینك قبل الاسلام اولان حاللریله شرف اسلام ایله مشرف اولدقدن صکره‌کی احوالی مقایسه اولنیور .

دوقبیله کاوس وخزرج نام داشت — یك زدیکر جان خون آشام داشت

اوس وخزرج نامنده ایکی قبیله‌نك جانی بری برینك قانی ایچردی . بوایکی قبیله اوته‌دنبری یکدیکره خصم جان اولەرق بری برلرینك قانی دوکرلر ایدی .

کینهای کهنه شان از مصطفا — محو شد درنور اسلام وصفا

انلرك قدیم عداوت وکینه‌لری محمد مصطفی علیه السلامك تعلیم وارشادیله نور اسلام وصفای ایمان ایچنده محو اولوب کتدی .

اولا اخوان شدند آن دشمنان — همچو اعداد عنب در بوستان
وزدم « المؤمنون اخوه » بپند — در شکستند وتن واحد شدند

اودشمنلر اولا بوستانده صالقم اوزرنده‌کی اوزوم دانه‌لری کبی اخوان اولدیلر ، صکره‌ده « انما المؤمنون اخوة » نفسندن وزاناولان نصح وپند ایله قیرلدیلر‌ده‌ن واحد اولدیلر . قومیت داعیه‌لرینی برطرف ایدرك جهت جامعهٔ اسلام ایچنده بری برینه قاریشوب کتدیلر .

صورت انکورها اخوان بود — چون فشردی شیرهٔ واحد شود

اوزوم دانه‌لری شکل وصورتلری اعتباریله بری برلرینه قرنداشدرلر ، فقط صیقنجه شیرهٔ واحد اولورلر . ارتق شکل وتعین قالماز ، جمله‌سی بردن برشیره اولور . اقوام مختلفهٔ اسلامیه‌ده قومیت وتعینلری اعتباریله بری برینی مؤید اخواندرلر ، حقیقتده ایسه صیقیلوب شیرهٔ واحد حالنی آلمش اولان اوزوم دانه‌لری کبی کندیلرندن قومیت وتعینلری زائل اولەرق ماهیت واحده حالنی اکتساب ایتمشلردر .

برکت زاده
اسماعیل حقی

حدیث شریف

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لتتبعن سنن من قبلکم شبراً بشبر [١] وذراعاً بذراع حتی لوسلکوا جحر ضب لسلکتموه قلنا یارسول الله الیهود والنصاری ؟ قال فمن ؟

مآل شریفی

رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی‌که : سزدن اول کلن امتلرك یولنی البته والبته قاریش قاریش ، آرشین آرشین قوغالیه‌جقسکز . حتی بونلر برکلر یوواسنه طیقیلمق کبی نامعقول برشیئه قالقیشسه‌لر بیله ینه سز آنلرك آردی صره اورایه کیررسکز . « یارسول الله ، بوتابع اولاجغمز امتلر یهود ایله نصارامیدر ؟ » دیه صوردق . « یا کیم اولاجق ؟ » بویوردیلر .

بوحدیث شریف ابو سعید خدری رضی الله عنه طریقیله امته واصل اولان بخاری حدیثلرندندر . امام احمد ایله امام مسلم‌ده بو عباره‌یه پك یاقین الفاظ ایله روایت ایدیورلر . ابن ماجه ایله حاکم ایسه آنی ابو هریره رضی الله عنه طریقندن استخراج ایتمشلردر . حاکمك « مستدرك » ده ابن عباس رضی الله عنهما طریقندن دیکر برروایتی دها واردرکه آنده : (وحتی لوان احدهم جامع امرأته فی الطریق لفعلتموه = او قوملره متابعتکز او درجه‌ده اولاجقدرکه ایچلرندن

---

[١] ابن ماجه‌نك روایتنده بوراده [وباعاً بباع] زیاده‌سی‌ده واردرکه « قولاچ قولاچ » دیمکدر .

بری بالفرض زوجه‌سیله سوقاق اورتاسنده مجامعت ایتسه سزده یاقیقدن کری قالمازسکز) زیاده‌سی‌ده واردر .

فتن واهوا احادیثندن اولان بو نطق جلیل رسالتپناهی اون اوچ عصر صوکره کرفتار اولدیغمز بو کونکی حال شقایی تصویر ایدن بر معجزهٔ باهرهٔ نبویه‌در . جناب سید البشر (صلی الله علیه وسلم) افندمز سعادت دارینه رهبر اولان سیرت پاك سنیه‌لرینی برات فلاح ونجاحمز اولان صراط مستقیمی ، مدار روح وراحت اولان شرع شریفی بر طرفه آتوب هر فعل وحرکتمزده کفاره متابعتی معرفت صایوب بنیان سعادتمزی کندی المزله تخریب ایدیشمزی آجی آجی یوزمزه چارپیور . (لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة = رسول الله سزك ایچون بر اسوهٔ حسنه یعنی کوزل بر نمونهٔ امتثالدر) فرمان الهیسی ، (وما آتاکم الرسول فخذوه وما نهاکم عنه فانتهوا = رسول سزه نه کتیردی ایسه آلکز . آکا تبعیت ایدیکز . سزی هر نه‌دن نهی ایتدیسه انتها ایدیکز . یعنی یاقیقدن صاقینکز) نص قاطعی هر آن ودقیقه بزه خطاب ایدوب طورورکن قولاقلرمزی طیقامانك ، شریعت وسنته تمسکی عادتا معایبدن صایمانك ، اخلاق و آدابمزی داء الافرنجه اوغراتمانك عاقبتی البته بو کونکی پریشانلقدر .

تعلیم رسولدن ، بزه واصل اولان احکام شریعتدن هانکی دورده نه‌زیان کوردك که عدم کفایتنه قائل و آندن روکردان اولارق نه‌قدر کریه اولورسه اولسون یابانجی بر متاع معنوی‌یه میل ایدیورز ؟ اوروپانك اسلامه مغایر تعالیم اعتقادیه واخلاقیه‌سندن هانکی عصرده نه‌فائده کوردك — دها طوغروسی هانکی ضرری کورمه‌دك — که آنلری کندمزه دستور العمل اتخاذ ایدیورز ؟

اوروپانك بو کونکی ترقیاتی ، علمی ، صنعتی ، هنرینی قارشیمزه دیکوب‌ده اعتراضه قالقیشمایکز . بحثمز بونلرده دکلدر . علم وهنر تحصیلی ذاتاً فروض کفایه‌دندر . دنیایه یارار امور وخصوصاتك کافه‌سنده اعدامزدن مستغنی اولاجق قدر تدارکلی طاورانمزسه‌ق ذاتاً بوتون امت اللهیه قارشی عاصیدر ، کناهکاردر . پیغمبرینه قارشی طلب شفاعته بیله یوزی اولمیه‌جق قدر خجیل وشرمساردر . بر ده انصاف ایدلسون ؛ بز غربك دنیاده مدار راحت وسلامتمز اولابیله‌جك ترقیات مادیه‌سنه نه‌زمان جدی صاریلدق که بویله بر اعتراضه کسب صلاحیت ایده‌بیله‌لم . بزی فرنك الندە اسیر ایدن هپ ترقیات مدنیه‌ده آنلردن کری قالمق کیبره‌سی دکلیدر ؟

لکن بزم الك چیرکین جرممز هم کل ، هم فضول اولمقدر . بر طرفدن عصبانمزی ، همتسزلکمزی کوزمز کورمزده صرف کندی بد عمللرمزك نتایج سیئه‌سنی شریعت منوره‌یه تحمیل ایدرز . دیکر طرفدن‌ده اوروپا قوتلیدر دیه‌رك هر یاپدیغی رذالتی صواب وحکمت صایارز . اوروپادن کلن الك سخیف نظریات بزم نظرمزده عین حکمتدر . اوروپانك الك ایکرنج نقایص ومعایبی بزم ایچون فضیات قوتی حائزدر . بر اوروپالی کندی قفاسنه کوره جهالت کوستره‌رك دینمزی ، عقیده‌مزی ، بعض احکام شرعیه‌مزی بکنمیور . بزده همان بو یولده بر باران اعتراضدر ، قوپیور . دیکر بر مدقق اوروپالی کلیور ، بعض عقایدمزی ، بعض تأسیسات شرعیه‌مزی مدح ایدیور . درحال عقلمز کویا باشمزه کلیور . آدتمز مسلمان اولدیغنه سوینیورز . ومدح ایدیلن شیلرله علاقه‌دار اولمایی خاطره بیله کتیرمیه‌رك کندمزه آلقیشلر یاغدیریورز . اوچنجی بر فرنك دونیور . بونك عکسنی ادعا ایدیور . بزده‌ده آغیزلر همان دونیور . نیچون ؟ صورمغه بیله حاجت یوق . بونلری سویلینلر البته بزدن دها عقللی اولاجغی بدیهی اولان باشی شاپقه‌لی فرنکدر . اونك بیاض دیدیکنه بیاض ، سیاه دیدیکنه سیاه دیمك بوینمزك بورجی دکلمی ؟ هیچ دوشونمیورز که بزده انسانز . قابلیت تفکر دنیلن مزیت یالکز آوروپالیلرك ید انحصارنده دکل . هله کندی دینمزه ، آداب واخلاقمزه ، عادتمزه تعلق ایدن معلوماتی فرنکدن یالان یاکلش اوکرنمکه قالقیشمق عیبدر . یوز قیزارتاجق بر رذالتدر .

تقلید ! تقلید ! « اوروپالیلاشالم ، غربلیلاشالم . سلامتك طریق یکانه‌سی بودر ! » دیه ترتر تپینیورز . حال بوکه بو فکر ونظرده فرنك تعلیمیدر . ایلیکمزه قدر ایشلاین تقلید اثریدر . چوقدن بری ایشدن ال چکدیردیکمز عقلمزی بنه مقامنه اوطورتوب چالیشماسنه بر کره میدان ویره‌لم . دوشونه‌لم . بز فرنك مقلدی اولالی یوز سنه اولیور . اوروپالیلرك محکمه‌لرینی تقلید ایتدك . یورویشلرینی ، سویلیشلرینی ، یمك ییشلرینی ، احتفاللرینی ، ال چیرپمغه وارنجیه قدر تمایشلرینی ، چیلغینلقلرینی تقلید ایتدك . صوك عصر موده‌سی اولان ملیتنزاعلرینی تقلید ایتدك . محل تطبیقی وارمی یوقمی دیه دوشونمیه‌رك سوسیالیستلك ، دموقراتلق مسئله‌لرینی مملکته عائد مسائل صیراسنه قویدق . او درجه‌ده که انسانلرمز انسان تقلیدی اولدی . فرنکلك ، آوروپالیلق ، غربلیلق ایچمزی طیشمزی استیلا ایتدی . بویله ایکن بز آوروپالی اولابیلدکمی ؟ مادةً قوتمز آرتدیمی ؟ صنعتمز ، تجارتمز ایلریله‌دیمی ؟ معنویاتمز یوکسلدیمی ؟ اخلاقمز دوزلدیمی ؟ اوروپالیلرك دیلندیکمز حرمتلرینی قازانابیلدکمی ؟ بونلر آدم اولاجقلر دیه قلبلرینه بر محبت ویا هیچ اولمازسه بر مرحمت القا ایده‌بیلدکمی ! حتی بونلر بزه‌بکزه‌دیلر ، بزدن اولدیلر دیه بزه قارشی اولان عداوتلرینی اولسون تهدید ایده‌بیلدکمی ؟

وقوعاتدن دها عادل شهود آرامیه‌لم . فرنکلره تقلید وتشبهه یلتندیکمز کوندن بری مصیبتدن مصیبته کرفتار اولدق . علممز اکسلدی ، آرتمادی . صنعتمز ، تجارتمز یبانجی اللره انتقال ایتدی . ثروت ملیه‌مز آزالدی . تاب وتوانمز کسیلدی . عقیده‌مز ، نفسمزه اعتمادمز صارصلدی . اخلاقمز پك دون بر درکه‌یه سقوط ایتدی .

بیلیرم تقلیده طرفدار اولانلر یوقاریکی سؤاللرمزی بنه بزه اعتراض شکلنده توجیه ایده‌جکلر و : « بزم نرمز اوروپالی ؟ بزده اوروپه‌جك آغی باغلامش بینلرده حالا اللهه ایمان وار . فکر معاد وار . حالا قصص قرآنیه‌یی ، معجزاتی حقیقت دیه خلقه تلقین ایدوب طوریورلر .

الیسه‌مز فرنکه بکز یورسه‌ده حالا باشمزده فس وار. جامعلرمز حالا آز چوق جماعتله معمور . عنعنه پرستلك (دینه رعایت معناسنی افاده ایدر یکی بر تعبیر) حالا دیب دیری. اوروپا پروتستانلق شکلنده بویوك بر انقلاب دینی یاپالی اوچ درت عصر کچدیکی حالده بزلرده حالا نصوصه، عنعنه‌یه صیم صیقی یاپیشمق لزومندن بحث ایدنلر اکسیك دکل. فرانسزلر ارککلرله قادینلره جیرجیلاق برلکده و علی ملاءالناس جانبازلق ایتدیرمك ایچون سلطانی مکتبلری آچیورکن[۱] بز حالا قادینلرمزك پردهٔ عصمتنی چاك ایدلمی ایتمیه‌لمی دییه مناقشه ایدیورز. بو شرائط دائره‌سنده آوروپالیلاشدق دیه‌نك معناسی وارمی ؟ » دییه‌جکلر.

سنن ابی داودده مروی اولان (سیخرج من امتی اقدام تجاری بهم تلك الاهواء کما یتجاری الکلب بصاحبه لایبقی منه عرق ولامفصل الادخله = نم امتمدن اویله آدملر چیقاجق که اومعهود اهواء فاسده قودوز علتی خسته‌سنه ناصل مسلط اولورسه اویله‌جه مسلط اولاجقدر. قودوز علتی صاحبند ایچنه کیرمه‌دك نه بر داماری نه بر مفصل بیراقماز) حدیث شریفی تماماً مصور حال و شانلری اولان بو کبی معارضلره سوزمز یوق. یالکز قلبلری هنوز نور ایمان ایله تابدار اولان مسلمان قارداشلرمزه نصیحتمز شودر : علم و معرفتده ، اسباب قوت و مکنتده اوروپالیلرك موفقیاتنه تقلید دکل ، تحقیق طریقیله ــ پیرو اولمقده ذره‌جه تکاسل ایتمیکز. بوکا دروت ایله صاریلکز. متمدنلك مسلمانلغه ضددر. حتی ایمان تقلیدی صحیحمیدر؟ دکلیدر؟ ایشته بوده بر مسئله‌در. لکن دین وایمانده ، فکر وعقیده‌ده ، اخلاق و آدابده جناب فخر الرسلك تبلیغ ایتدیکی شریعته متابعت وشمائل مقدسهٔ سنیه‌لرینی مشق تقلید اتخاذ ایدیکز . بونقطه‌دن شاشمیکز . مفسدلرك احمقانه تحمیقاتنه قولاق آصمه‌دن عنعنه‌پرور اولکز. بدعت دینیه واخلاقیه‌یه اصلا یاناشمیکز. نقل ایده‌جکمز شو حدیث شریفی هیچ بر آن وزمان خاطردن چیقارمیکز:

(عن ابی نجیح العرباض ابن سارية رضی الله عنه قال وعظنا رسول الله صلی الله علیه وسلم موعظة وجلت منها القلوب وذرفت منها العیوت فقلنا یارسول الله کانها موعظة مودع فاوصنا قال . اوصیکم بتقوی الله والسمع و الطاعة وان تأمر علیکم عبد . وان من یعش منکم فسیری اختلافا کثیرا . فعلیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدین المهدیین . غضوا علیها بالنواجذ . وایاکم ومحدثات الامور . فان کل بدعة ضلالة)

مآل شریفی . ــ ابو نجیح عرباض ابن ساریه‌نك شویله دیدیکی روایت اولونور : رسول الله صلی الله علیه و سلم حضرتلری بر کون قلبلری قورقو صالان، کوزلری سیل خروشان کبی آقیتان بر وعظده بولوندیلر . « یارسول الله ، بو وعظ شریفکز یارانی براقوب کیده‌جك بر کیمسه‌نك وعظنه بکزه‌یور. باری بزه وصیت بویورسه‌کز. » دیدك. بویوردیلر که : « سزه اللهدن اتقا ایتمه‌یی و آمرکزه ــ اوزرکزه حکم ایدن عبدحبشی‌ده اولسه ــ اطاعتی وصیت ایدرم. برده ایچکزدن هرکیم یاشارسه برچوق اختلافلرك تحدث ایتدیکنی کوره‌جك . ایشته اوزمان بنم سنتمه وهدایتده اولان خلفای راشدینك سنتنه یاپیشکز . سنته دورت ال ایله صاریلکز. محدثات اموره ایسه زنهار یاناشمایکز. زیرا هر بدعت ضلالتدر . »

احمد نعیم

[۱] ۷۷۵۹ نومرولو و ۲٤ کانون ثانی سنه ۱۳۲۹ تاریخلی صباح جریدهٔ معتبره‌سی .

فلسفه ، کلام

معلم عطا افندی‌نك سؤالنه جواب

س ــ « وماکنا معذبین . . . » آیت کریمه‌سنه استناداً بودا ، زردشت ، قونفوچیوس وامثالی ذواته پیغمبرلك اسناد ایده‌بیلیرمی‌یز؟»

ج ــ آیت جلیله قبل البعثه تعذیبی نفی ایدیور . آیت کریمه ایله نفی اولنان تعذیب یاتعذیب اخروی ویا تعذیب دنیوی اولور. تعذیب اخروی : عذاب نار، تعذیب دنیوی : عذاب استیصال و سائره‌در . آیت جلیله هرایکیسنه‌ده مساعددر .

فقط « ان انذر قومك من قبل ان یأتیهم عذاب الیم » آیت جلیله‌سی نذیر یعنی رسول کلمه‌دن اول نزول عذاب ایله تخویف ایدیور. آیت اولی قبل البعثه عذابك اولمیه‌جغنی ، آیت ثانیه بالعکس قبل البعثه عذابك اوله‌جغنی ارائه ایدیور . بویله‌جه نصین جلیلین بیننده بر تعارض کورونیور. شرع جلیل احمدیده حقیقتده تعارض یوقدر؛ شرع انورده نصل تعارض بولنه‌بیلیرکه شارع جلیل هرایکیسنی قصد ایتمش ایسه مقصودی حاصل اولماز ؛ اجتماع ضدین لازم کلیر ؛ بو ایسه قوانین عمومیهٔ منطقیه‌یه قطعیاً مخالفدر . اکر ایکیسندن برینی قصد ایتمش ایسه دیکری عبث اولور. شارع حکیم عبثدن منزهدر. فقط بزم نظرمزده ایکی دلیل شرعی‌نك تنافی ظاهر اولابیلیر. تعارض وتمانع انجق بزم اکلایشمزده ، بزم نظرمزه نظراً بولنور ، آرتق دلیلك اعمالی اهمالندن اولی اولمغله دلیلین بینی جمع لازم اولور . بوراده جمع دلیلین برقاچ وجهله اولور:

اولا ــ آیت اولاده اثبات اولنان تعذیب : تعذیب دنیوی‌در ، بطریق الاستیصال اولان تعذیب‌در . آیت جلیله موجبنجه قبل البعثه عذاب استیصال یوقدر. نته‌کیم سیاق نظم جلیل بوکا دلالت ایدر. آیت جلیله‌یی متعاقب اولان « واذا اردنا ان نهلك قرية امرنا مترفيها » الآية نظم جلیلی اهلاك قریه ایله تعذیبی بیان ایدیور. بوقرینه سبیله «وما کنامعذبین حتی نبعث رسولاً » نظم جلیلنده منفی اولان عذاب عذاب دنیوی‌در ، یوخسه عذاب اخروی دکلدر.

ثانیاً ــ آیت اولاده نفی اولنان تعذیب، انجق شرع انور ایله معلوم اولان اعماله عائددر، قبل البعثه ترك اعمال ایله عذاب یوقدر؛ آیت ثانیه ایله اثبات اولنان عذاب ایمانه عائددر ، نذیر کلمه‌دن اول خلقه حجت ایمان لازمدر دیمکدر .

ثالثاً — ابت اولاده نفی اولنان تعذیب، تعذیب اخروی اولسه ده مقصد: تعذیب اخروی ایله معذب اولمق دیمکدر. یوخسه تعذیب اخروی یه استحقاق دیمك دکلدر. عذاب اخروی نك بعدالاستحقاق عفوی جائزدر. ارتق ایت اولی « قبل البعثة عذاب اخروی ایله معذب اولمق یوقدر. آیت ثانیه ایسه قبل البعثه عذاب اخروی ایله معذب اولمغه استحقاق حاصل اولور » دیمك اولور.

آیت جلیله یه تعلق ایدن مسائله نقل کلام ایده لم :

١ — ائمهٔ حنفیه هرایکی آیتی نظر اعتباره آله رق عندالحنفیه مختار اولان رأیه کوره صبیٔ عاقل ایله کندینه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه نك بو ایمانلری معتبردر. چونکه عقل، نبی کلسه ده ایمانك حسنی ادراك ایدر. صبی عاقل ایله کندوسنه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه نك ارتداد وشرکی ده معتبردر. چونکه عقل ارتداد وشركك قبحنی ده ادراك ایدر. شوقدرکه عقل برشیئی واجب ویاحرام قیلمدیغندن وبرشیئی واجب ویا حرام قیلمق انجق شارع طرفندن واقع اوله جغندن صبی عاقله، کندوسنه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه یه ایمان واجب دکلدر. کندوسنه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه ترك اعمالدن ناشی اصلا مسئول اولماز. اشعریه یالکز وما کنا معذبین حتی نبعث رسولا نظم جلیلنه نظر ایدرك عذابی عذاب اخروی یه حمل ایله صبیٔ عاقل ایله کندوسنه دعوت نبی بالغ اولمیان کیمسه نك ایمانلری صحیح دکلدر. ارتداد وشرکلرندن طولایی مسئول اولمازلر، معذوردرلر دیور. اشعریه عندنده عقل برشیئك حسنی ده، قبحنی ده مدرك دکلدر.

شوراسی اونودلمسونکه منازع فیه اولان حسن وقبح : عاجلاً (دنیاده) مدحه، آجلاً (آخرتده)، ثوابه مستحق اولمق ویاعاجلاً (دنیاده) ذمه، آجلاً (آخرتده) عقابه مستحق اولمق معناسنه اولان حسن وقبحدر. صفت کمال ویا صفت نقصان اولمق ؛ غرضه موافق ویاغرضه مخالف اولمق، طبعه ملایم ویا طبعه منافر اولمق معنالرینه کلان حسن وقبح بالاتفاق عقلیدر. بوبابده شرع انور وارد اولمسه بیله عقل بونلرك حسن ویا قبیح اولدیغنه حکم ایدر.

٣ — ابومنصور ماتریدی ایله اکا تابع اولان مشایخ عراقدن بر جماعته کوره صبیٔ عاقله، کندوسنه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه یه ایمان واجبدر. زیرا عقل معرفةالالهك وجوبیله حکم ایدر، عقل خطاب الهی کبی ایجاب الهی یی بیلدیرر.

٤ — اهل اعتزاله کوره عقل هم حسن وقبحی مدرك، هم وجوب ایله، حرمت ایله، فساد ایله، اباحه ایله حاکم اولدیغندن صبیٔ عاقل ایله کندوسنه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه یه هم ایمان، هم شرایع واجب اولور. عقل بالذات ایمان وشرایعی واجب قیلار. اهل اعتزاله کوره شرعك مهم بر وظیفه سی قالمیور. انجق وظائف عبادت کبی عقله مستور قالان بعض اشیادن شرع انور پردهٔ خفایی قالدیریور. اهل اعتزال شریعت عقلیه اثبات ایدیورده شریعت نبویه یی عقلك وارهمیه جغی : مقدرات احکامه، موقتات طاعاته ارجاع ایدیور.

بومذهب عالم اسلامده قرن ثالث هجری نك اواخرینه طوغری ظهور ایتمش، برمدت صوکره سونمشدر.

تفصیلات معروضه دن مستبان اوله جغی وجهله «وماکنا معذبین حتی نبعث رسولاً» آیت جلیله سنه کندولرینه دعوت نبی واصل اولمیان کیمسه لرك ایمانی مسئله سی ترتب ایدیور. یوخسه بودا، زرداشت، قونفوچیو وامثالی ذواته پیغمبرلك اسنادی مسئله سی ترتب ایتمیور. بومسئله نك آیت مذکوره ایله مناسبت علمیه سی یوقدر. سؤالك بو قسمی ماهیت علمیه یی حائز دکلدر. انجق بومسئله نك «ورسلاً قد قصصناهم علیك من قبل ورسلاً لم نقصصهم علیك» نظم جلیلنه مناسبتی واردر. نظم جلیل موجبنجه رسل کرامك برقسمی بیلدیرلمش، برقسمی بیلدیرلمامشدر. بیلدیریلان ذوات قرآن کریمده مذکور اولانلردر، قرآن کریمده اسم شریفلری ذکر اولنمیان انبیاده واردر. فقط قطعی صورتده انلری تعیین ایتمك ممکن دکلدر.

زرداشتی، زرداشتیه ومانویه طائفه لری، بودایی ده مانویه طائفه سی نبی عد ایدیور. بونلرك نبی اوله بیلمسی ممکندر. جناب حق دیلدیکنه نبوتی احسان ایدر. فقط نبی اولدقلرینه اینانمق ایچون دلیل قطعی ونص صریح بولونمق لازمدر. بزه واصل اولان مذهبلری نبی اولدقلرینه دلالت ایتمیور. المزده بر دلیل عقلی وسمعی یوقدر. آرتق نصل نبی اولملرینه حکم ایده لم ؟ شوقدرکه مذهبلرینك بالآخره محرف ومبدل اوله بیلمسی ممکن اولدیغندن قطعیاً نبی اولمامالرینه ده حکم ایده میز.

یالکز «وخاتم النبیین» نظم جلیلی «ولیس نبی بعدی. — رواه البخاری» حدیث شریفی موجبنجه فخرالمرسلین صلوات اه وسلامه علیهم اجمعین افندمز حضرتلرندن صوکره نبی کلمك احتمالی یوقدر. دیه قطعیاً حکم ایدرز. بوبابده هیچ برمؤمن شك ایتمز.

« لقد تحجر ابن آمنة واسماً بقوله لانبی بعدی = ابن آمنه [1] لانبی بعدی دیمکله کنیش اولان نبوتی طارالتمشدر. »

دیه ن قائل هیچ شبهه یوقکه مسلمان دکلدر. خاتم الانبیا افندمز حضرتلرینی نبی اعتقاد ایدن هیچ برفرد بویله برسوز صرف ایده مز. بوسوز عبدالحق بن سبعین المرسی یه اسناد اولنیور. اکر ابن سبعین بوسوزی سویلمش ایسه مرقومك مسلمانلقده، محمد یلکده قطعیاً بر علاقه سی قالمامشدر. آرتق بودا، زرداشت وسائره کبی نبوتلری برطائفه طرفندن قبول اولنان ذوات : خاتم الانبیا صلی اه علیه وسلم افندمز حضرتلرینك عصر سعادتلرندن اول ظهور ایتدکلرندن نبی اوله بیلیرلر. فقط بالفعل نبی اولدقلرینه دائر المزده ادلهٔ کافیه بولنمدیغندن نبی اولدقلرینه حکم ایده میز.

ازمیرلی اسماعیل حقی

[1] اسائهٔ ادبك غلظتنه باقلی که قائل اسم پاك محمدی یی ذکر ایتمیوب «ابن آمنه» دیور! «ابن ابی کبشه» دیه ن مشرکین قریش بیله بوقدر اسائهٔ ادبده بولونمامشدر. تباله ولمن تبعه.

انتقادات

تاریخ استقبال ـ جلال نوری بك

عثمانلی متفکرلرندن جلال نوری بك افندینك « تاریخ استقبال » عنوانلی برأثری انتشار ایتدیکنی ، مؤلفك بوأثرده برطاقم ناشنیده اجتهادات ایله عقلیات ونقلیاتی زیر وزبر ایلدیکنی ایشیتمش ، لکن شمدی‌یه‌قدر وقت بولوب بوکتابی مطالعه ایده‌مامش ایدم . نصلسه الیمه کچنده برنسخه‌سی الیمه کچدی . نهایته قدر اوقودم ، جداً حیرتلره مستغرق اولدم .

اثر اوقدر مختلف ، اوقدر متناقض افکاری احتوا ایدیوردی که اوقودیغم زمان ، فکری تقرر ، مسلکی تعین ایتمش بر ادم طرفندن دکل ، افکار مختلفه‌یه خادم برقاچ کشی طرفندن تألیف ایدلمش ظن ایتدم . زیرا مؤلف کتابنك برصحیفه‌سنده برمتافیزیسیه‌ن ، دیکر صحیفه‌سنده مادیوندن برفیلسوف ، بریرنده برمؤمن ، بشقه بریرنده برمنکراولیوردی . بوقدر اوصاف متباینه‌نك شخص واحدده اجتماعی عقلاً مستحیل اولدیغندن بویله برفکره ذاهب اولمقلغم غایت طبیعی ایدی .

جلال نوری بك ایکی سطردن عبارت برحکم قره‌قوشی ایله فلسفه‌یی اعدامه محکوم ایدیور ، وبرطاقم اجتهادات سقیمه وسخیفه ایله اسلامیتی بشقه برشکله افراغ ایده‌رك (اسلامیت) نامیله کندی طرفندن وضع ایدیلن دین جدیدی خلقه قبول ایتدیرمك ایسته‌یور .

بوندن بشقه مؤلف ذات وصفات الهیه‌ده‌ده ایسته‌دیکی کبی تصرفاته قیام ایله جناب حقه حاشانم حاشا (ایشته‌شمدی اللهه بکزه‌دك) دیه‌جك قدر چیقیشیور . خلاصه قرآنی تصحیح ، عقائد کتابلرینی آوفوروز ایتمك فلان کبی دها برچوق دلیلکلر دکلسه بیله بکیلکلر کوستریور .

بکا اویله کلیورکه بوکتاب ، معین برمقصده بناءً یازلمش . فقط هرنه‌دنسه مقصده پك اوزون ، پك دولامباج یوللردن کیتمك جهتی التزام ایدلمش . مؤلف برشیلر سویله‌مك ایسته‌یور . لکن سویلیه‌جکی شیلری آچیقدن آچیغه سویلمکه جسارت ایده‌میور . یاخود چهرهٔ حقیقتدن نقاب استتارك رفعنه محیطی مساعد بولمیور . (بوکون براز قابالی ، یارین دها آچیق) قاعده‌سنه رعایتکار کورینیور . بن اونك یرینه اولسه ایدم ، هیچ بویله صاقلی چیکنمکه لزوم کورمز « دین یوقدر ، ـ حاشانم حاشا ـ پیغمبر کاذبدر . قرآن‌ده اویدرمه برکتابدر . » دیوب ایشك ایچندن چیقاردم . زیرا بویله برزمانده انسانك حقیقی اعتقادینی کتمه لزوم کوره‌جك قدر مغلوب جبانت اولمسنه هیچ برسبب کورمیورم .

محیطك بوکبی اوستی آچیق تلقیناته مساعد ، یاخود غیر مساعد اولدیغی بحثنه کلنجه مسلك صاحبی برآدم ایچون بوجهتده پك اوقدر نظر اعتباره آلنه‌جق برمسئله دکلدر .

یاخود ایش بزم اکلادیغمز کبی دکلدرده مؤلف حقیقةً دماغنده تشکل ایتمك اوزره بولنان عالم اندیشه‌نك Chaos (خوی) ده‌نیلن دور پریشانیسنده بولندیغندن انك برنمونه‌سنی کاغد اوزرینه رسم ایدیور .

الحاصل مؤلفك عقلنده استقرار یوق ، ذکاسی طبقی روزکاره معروض برموم شعله‌سی کبی متمادیاً حرکت ایدیور . بودائمی حرکتدن طولایی هیچ برشیئی حقیله تنویر ایده‌میور . فاضل محترم فطین افندی برادرمزك دیدیکی کبی بودین یاواحددر ، یاخود صفر . بونك کسری یوقدر . ایشته بونك کبی انسانده یامؤمندر ، یامنکردر ؛ بونك ایکیسی اورته‌سی یوقدر . مسلکندن امین ، جسارتنه صاحب اولان برآدم فکرینی ، اعتقادینی آچیقجه سویلر . کیمسه‌نك لومندن ، تحقیرندن تحاشی ایتمز . فالا بویله صاقلی چیکنه‌مك ، نظری سطحی ، محاکمه‌سی ناقص برطاقم کیمسه‌لرك بنیان اعتقادینی زیروزبر ایتمك ، روحنك الك حساس نقطه‌لرینه دوقونمق مروته ، انسانیته مخالفدر .

میدانه‌چیقان خصم ایله مجادله قولایدر ، پرده آرقه‌سندن کوله‌شمك ایسته‌ینلرله مصارعه ممکن دکلدر . پرده آرقه‌سنه کیرمك‌ده یالکز انسانك اسمنی دکل ، فکرینی ، اعتقادینی کتم ایتمسیدر .

جلال نوری بك دینی اعلا پرده‌سی آلتنده‌انی امحا ایتمك ایسته‌یور . وبو وادیده اولدقجه مهارت کوسترر کبی اولیور . چونکه اسلامك الك اساسلی اعتقاداتنی بربربر چوریدوب صکرده انك علویتندن بحث ایتمك ، الینه کیرپی دریسندن برالدیون طاقوب خلقك یوزینی اوقشامقه ، بوکاده التفات ، نوازش معناسی ویرمکه بکزر . هرنه‌ایسه‌بوقاریده سویلدیکمز وجهله مؤلف برتکمه‌ده فلسفه‌یی ییقیور . الك کزیده دماغلرك محصول اجتهادی ، خلاصهٔ اعتقادی اولان اوفن معظم ، آنك فکرنجه برهیولای وهمانیدن بشقه برشی دکل ایمش ! قانت ، شللینغ ، سپینوزا کبی بیوك فیلسوفلر صاچمه شیلرله اوغراشمشلر ، اضاعهٔ وقت ، اسراف حیات ایتمشلر . بوفیلسوفلرك دهاسی عالم انسانیت ایچون محض مضرت اولمش .

جلال نوری بك اوچ بش بیك سنه‌دنبری بیکارجه دهاتی اشغال ایدن ، بوکون بتون آوروپا دارالفنونلرنده « ماصال » دکل ، برفن مستقل اولمق اوزره تدریس اولنان فلسفه کبی معظم برعلمی اوچ بش سطر دلیلسز سوزله ییقدم ظن ایلدکدن صکره ایکنجی تکمه ایله اسلامك مبنای عقائدینی زیر وزبر ایتمکه قیام ایدیور .

افاده‌سنه نظراً المزده‌کی عقائد کتابلری هذیان مجموعه‌سی ایمش ، تفسیرلرکده انلردن قالیر یری یوق ایمش . چونکه مفسرلر قرآنی اکلایه‌مامشلر . قرآنده برچوق خرافات اسرائیلیه وارمش . مفسرلرك بو خرافه‌لره حقیقت نظریله باقالری کولونج ایمش .

مثلا ویقتور اوغو ، کوته وسائره کبی اعاظم شعرانك ، ازان جمله کندیلرینك (یعنی جلال نوری بك افندینك) منظوم ، منثور اثرلرنده اساطیره متعلق برطاقم خرافاته تلمیحلر وار ایمش . بو تلمیحاتدن طولایی کیمسه اوشاعرلره وجلال نوری بك افندی‌یه سز بو کبی خرافاته اینانیورسکز دیه‌مز ایمش . ایشته بونك کبی « اسلامیت » ده

قرآنده کی خرافات اسرائیلیه‌یه اینانمقدن منزه ومتعالی ایمش ! ! (عجبا هانکی اسلامیت ؟)

کتابك عقل ومنطقله حرب ایتمك ایچون دیزلمش اولان بوسطرلری بنی خیلی دوشوندیردی . سرد ایدیلن مطالعاتی عقله تطبیق ایچون منطق دینیلن میزان تفکره اوردم، ترازونك آلتی اوستنه کلدی . نقله تطبیق ایتمك ایستدم، اوهیچ ممکن اوله‌مدی. شاعرك (بنده‌می اقبال یوق ، میلرده‌می تأثیر یوق) دیدیکی کبی بن ده : « بنده‌می ادراك یوق ، قائلده‌می تمیز یوق » دیمکده مضطر قالدم .

بوکتابك احتوا ایتدیکی سقطاتی ، افکار متناقضه‌یی بر بر کوسترمك لازم کلسه آنك بش مثلی قدر بر اثر یازمق اقتضا ایدر . بوکا وقت مساعد دکلدر . یالکز پك کوزه چارپان برقاچ یری حقنده بر ایکی سوز سویلمکله اکتفا ایده‌جکم . جلال نوری بك تاریخ استقبالنده‌سوزه شویله باشلایور: « حقیقته‌وصول ایچون برتك‌واسطه‌مز واردر : فن . وصول قابل اوله‌میان حقیقتك وجودندن بزی خبردار ایدن ویا آنی برشکل رمزیده کوسترن واسطه ایسه دیندر . معمای کائناتدن بحث ایدن، بونی‌شرحه چالیشان‌هرنه نظریه، علم‌وفن، فلسفه وارسه جمله‌سی بوشدر . »

مؤلفك بوسوزلری بر دعوادر. هر دعوانك دلیله مستند اولمسی لازم کلیر. دلیله مستند اولمیان دعوالره قول مجرد دینور . قول مجردکده مباحث علمیه شویله طورسون، مسائل عادیه‌ده بیله ذره قدر قیمتی، اهمیتی یوقدر . فکر فکرله رد ایدیلیر . دلیل دلیل ایله ابطال اولنور . اکر تاریخ استقبال مؤلفی بودعواسنی اثبات ایده‌جك دلائله مالك ایسه آنلری اتیان ایتملی، دکلسه اقوال مجرده‌نك ذره‌قدر قیمت علمیه‌سی اولمدیغنی بیلوب بویله بیوك دعوالره قالقشمامالی ایدی.

چونکه ایش قول مجرده قالدقدنصکره بشقه بری‌ده (معمای کائناتدن بحث ایدن ، آنی شرحه چالیشان نه قدر نظریه ، علم وفن ، فلسفه وارسه هیچ بری بوش دکلدر . آنلره بوش دیمك بوشدر .) دیه‌رك مؤلفك دعواسنی رد ایدر . ردینی تأیید ایچون اتیان دلائله‌ده لزوم کورمز . زیرا بردعوانك اتیان دلائل صورتیله ردی ممکن اوله بیلمك‌ایچون مدعینك استنادگاهی اولان دلیللرك‌معلوم‌اولمسی لازم‌کلیر. اودلیللر بیلنمدکجه نقیضی مؤید دلائلك اتیانیله دعواسنك ردی ممکن اوله‌ماز .

بوکبی بوش دعوالره قالقشمق مؤلفك کندی تعبیری وجهله (اوقیانوسی قوروتمغه تشبث ایتمك) بزم فکرمزجه‌ده یوف ! دیمکله کونشك نورینی سوندرمکه قالقشمق قبیلندندر .

مؤلف دیورکه : « تجربه خارجنده یاپیله‌جق عقلی سپه‌کولاسیونلر پك‌واهیدر . آبوق صابوقدر . مثلا « سپینوزا » نك ویا « قانت » ك (پانته‌ایزم) نی، « ذکای صرفه‌نك تنقیدی » نی اله الیکز . برطاقم معادلات ، نظریات ، قیاسات، نتایج ، قضایا سزی ایچه مشغول‌ایدر . نه‌حاصل اوله‌جغنی بیلیرمیسکز ؟ هیچ ! ! »

بوسطرلری اوقورنجه ذهنم طوردی . آزقالدی « الجنون فنون » دیوب نزاهت دائره‌سندن چیقه‌جق‌ایدم .

ایهاالناس ! مثلا برجاهل آدم چیقوبده سزه دیسه‌که :

— ای‌مکاتب ومدارسده علوم‌وفنون‌نامنه‌تدریس اولنان ترهات‌ایله وقت کچیرن بدلالر ! اوسزك جبر ، هندسه ، مثلثات بیلمم نه‌نامله‌ تدرس ایتدیککز ، واونلره عائد مسائلك حلی ایچون صباحدن اقشامه‌قدر اوروجك آغینه شبیه چیزکیلر، رقملر، حرفلرله تحته‌لر دولدیردیغکز فنلر یوقمی ؟ بونلرك هیسی دلی‌صاچمه‌سیدر . عقلی باشنده اولان بر آدم‌بویله شیلرله‌اوغراشماز. هله، کوکده‌کی‌ییلدیزلرك‌احوالندن‌بحث ایدن، اره‌لرنده‌کی مسافه‌لری اولچمکه قالقیشان ، اسمنه‌علم هیئت دینیلن او علم موهوم ... آرتق آنك ایچون‌سویلیه‌جك‌سوز، استعمال‌ایده‌جك تعبیر بوله‌مام . آنکله مشغول اولان آدمی همان الینی آیاغنی باغلایوب تیمارخانه‌یه طیقملی ! !

بیورك افندم ! بو آدمه نه جواب ویررسکز ؟ بو فنلر حقنده‌کی اعتقادینی نه صورتله تصحیح ایدرسکز ؟ بکا قالیرسه بودعوایه تصدی ایدن کیمسه‌یه ، ویریله‌جك‌اك موافق جواب: اوت‌افندم حقکزواردر! دیوب یانندن صاووشمقدر ! یالکز بوراده بر کور طاشی آته‌جغم که اصابتندن یوزده یوز امینم : اکر تاریخ استقبال مؤلفی اسملرینی تعداد ایتدیکی بو اثرلردن بشر صحیفه اوقومش ، احتوا ایتدکلری مباحثدن برینی اکلامق ایچون بش دقیقه صرف ذهن ایتمش ایسه بن بوراده‌یم . اصول فقه ایله منطقه اولان وقوفنك درجه‌سی بنجه قطعیاً مجهول ایسه‌ده بوفنلر حقنده قوللاندیغی لسانه باقیلیرسه انلرله‌ده آراسی پك آچیق اولدیغی صراحةً کوریلیور .

مؤلف دیورکه : « بوکون « قانت » و « هه‌کل » واری فلسفه‌لرك ظهورینه امکان اولمدیغی شویله طورسون، او نظریه‌لری عصر حاضر قطعیاً محکوم ایتمشدر . »

بوسوز طوغری اولایدی ، بوکون آوروپا دارالفنونلری پروغراملرینك کافه‌سندن فلسفه درسی اخراج ایدیلیر ایدی . فی الحقیقه بزده وقتیله « دون کیشوت » ی اوقودیغمز زمان عصر حاضرك اوکبی قهرمانلری قطعیاً محکوم‌ایتدیکنه ودون کیشوت واری آدملرك بر دها ظهوری ممکن اولمدیغنه قائل اولمش ایدك. مکر چوق‌یاکلمشز. هنوز رحمتلینك نسلی منقرض اولمامش .

مؤلف دیورکه : « متافیزیق دنیلان ماورای طبیعت علمی یوقدر . چونکه طبیعتك اوبر طرفی غیرموجوددر . »

بزده دیرزکه: متافیزیق دنیلان مابعدالطبیعه‌علمی واردر. تفکرات انسانیه‌نك، هرنوعی متافیزیقله بعض مرتبه علاقه‌دار اولمقدن خالی دکلدر . سوز سویله‌ین، دوشونن هر شخصك یولی مطلقا متافیزیق ساحه‌سنه اوغرار .

حتی‌متافیزیق یوقدر دیین‌مؤلف‌ده اوساحه‌یه‌اوغرایور، بوانکاریله متافیزلغی تصدیق وکندی کندینی تکذیب ایدیور . چونکه متافیزیق

یوقدر سوزی متافیزیق مباحثندندر . بومسئله انجق اوعلمك اعانه‌سیله حل اوله‌بیلیر .

اکر مؤلف بو سوزی بیله‌رك سویله‌یور، سویله‌دیکی سوزك بر حقیقت اولدیغنه قائل اولیورسه مدعاسنی اثبات ایچون بهمه حال بر طاقم دلائله مالك اولمسی لازم کلیر . (یاخود بز اویله ظن ایدییورز). متافیزیقك انکاری ایچون اتیان ایده‌جکی بو دلیللرك کافه‌سی‌ده او فنك حیطه‌سی داخلنه کیرر . وآنك تصدیقنه حجت اولمش اولور . عالمده نفی ثبوتی مستلزم برشی وارسه اوده متافیزیقدر . متافیزیق انکار اولنه‌ماز .

بوسوزمز مؤلفك، متافیزیقك بطلانی اصولاً اثبات ایده‌بیله‌جك دلائله مالك اولمسی تقدیر اعتباریله‌در، عکس صورتده یعنی بو دلیللره مالك اولمدیغی فرض ایدلدیکی تقدیرده بوسوزی‌ده دیکر سوزلری کبی قول مجرددن عبارت قالیر . قول مجردك قیمت علمیه‌سی اولمدیغی تکراره حاجت یوقدر .

فقط مادامکه بز مؤلفه قارشو علم مابعد الطبیعه‌نك وجودینی ادعا ایدیورز ؛ شوحالده مدعامزی دلائل فنیه ایله اثبات ایتمکلکمز لازم کلمزمی ایدی ؟ اوت کلیر ایدی . انجق اوزمان بحث درس شکلنی آلیر ایدی . اویله ظن ایدرزکه مؤلفك بزدن درس آلمغه احتیاجی اولمدیغی کبی بزم‌ده کیمسه‌یه درس‌ویرمکه وقتمز یوقدر. فی‌الحقیقه بزم‌سوزمزده قول مجرددن عبارت قالیور . فقط اویله بر قول مجردکه بیکلرجه مدونات علمیه قول مجردمزك صدقنی مؤید دلائل ایله مشحون .

تاریخ استقبال مؤلفی مدونات فلسفیه‌دکی متافیزیق بحثنی تعمیق ایتمش اولسه‌ایدی «متافیزیق یوقدر» سوزنی سویله‌مك ایچون براز دوشونور ایدی ، کذا او بحثی تعمیق ایدوب اکلامش، اکلادیغنی‌ده اثرنده بر تفصیل اکلاتمش اولسه ایدی اوزمان دعواسی بشقه‌صورتله رد ایدیلیردی . مادامکه کندیسی هیچ اورالره یاناشمیوب هر کسه قول مجردینی قبول ایتدیرمك ایسته‌یور ، بزده بوقدرله اکتفا ایدرز .

مؤلف دیورکه : («متافیزیق» انکلیز حکیمی «باقل» ه کوره کندی کندینی مطالعه ایدر بر شیدر . بو مطالعه‌ده ذکا هم بر واسطهٔ مکتسبات هم‌ده بر ساحهٔ تدقیقاتدر .) اکاشبهه‌می‌وار؟ علم‌النفسك اسامی نه‌در یا ؟

بوسوزی حمقای عربدن «باقل» سویله‌سه او قدر استغراب ایتمز ایدم . فقط انکلیز حکماسندن «باقل» سویله‌دیکی ایچون کندی حسابمه چوق تعجب ایتدم . فیلسوفك بوسوزی شوکا بکزر : مثلا بر آدمك کندینی بیلمسی «انا» نك هم عالم، هم‌ده معلوم اولمسی دیمکدر .

انکلیز فیلسوفك منطقنه کوره بویله مختلف ایکی ماهیتك شیء واحدده، یعنی «انا» ده اجتماعی ممکن اولمامق لازم کله‌جك .

شوحالده «بنی بیلن بن دکلم ، یاخود بنم بیلدیکم، بن دکلم ! بنی بیلن‌ده، بنده بیلینن‌ده بندن بشقه بریسیدر »دیمك اقتضا ایده‌جك. طوغریسی کوزل منطق! عربلرك «باقل»ی‌ده اولسه انجق بویله برقیاس ترتیب ایده‌بیلیردی !

مؤلف دیورکه: «وولتردیمشدرکه : بر کیمسه سوزه باشلادیغنده کندیسنی اکلاماز ومخاطبلرده آنك‌سوزلرندن اصلا برشی‌چیقاره‌مازلر ایسه ایشته اوزمان مه‌تافیزیق‌باشلار . »

متافیزیقك اکلاشلماز برشی اولدیغنی اکلاتمق ایچون «وولتر» طرفندن سویلنن بو سوزدن وهلهٔ اولاده بزده برشی اکلایه‌مدق ، نهایت اصلنی بولوب شبهه‌مزی حل ایتدك .

«وولتر» دیورکه: Quand un homme parle de ce qu'il n'entend pas avec un autre qui ne l'entend pas davantage, c'est de la métaphysique .

مألی شو اوله‌جق :

بر کیمسه دیکر برینه ، کندی اکلامدیغی بر شیدن بحث ایدر ، مخاطبی‌ده اوسوزدن برشی اکلایامازسه ایشته او متافیزیقدر .

بو سوزی سویله‌ین «وولتر» وحدانیت الهیه‌یه قائلدر (یاخود اویله کورونمشدر)

«وولتر» وحدانیت الهیه‌یه قائل اولمق ایچون مطلقا بو مسئله‌یی عقلاً محاکمه ایتمشدر . چونکه نیچون وحدانیت الهیه‌یه قائلسکز؟ دیه کندیسندن صوریله‌جق اولسه ایدی ، بهمه حال بو اعتقادینی استناد ایتدیردیکی دلیللری برر برر بیان ایده‌جك ووحدانیت الهیه حقنده بر چوق ملاحظات سرد ایلیه‌جك ایدی . ایشته وولترك سویلیه‌جکی اوسوزلرك کافه‌سی متافیزیقك حیطه‌سی داخلنه کیرر .

برده «وولتر» متافیزیقی نصل انکار ایده‌بیلیر ؟ چونکه قاموس فلسفیسنده متافیزیقه عائد برچوق مسائلدن بحث ایتمشدر .

«وولتر» اویله‌دیورسه اوروپا فلسفه‌سنك واضعی ، مجددی ، باباسی اولان «دهقارت» ده (علوم فلسفه‌نك کافه‌سی براغاج ، متافیزیق‌ده اواغاجك کوکیدر) دیور .

تاریخ استقبال مؤلفی «وولتر» ك یوقاریکی سوزنی سند اتخاذ ایدرك متافیزیقك وجودنی انکار ایتدیکی کبی اوله‌بیلیرکه بعض کیمسه‌لرده «دهقارت» ك بوسوزینه استناداً انی تصدیق ایدرلر . حال‌بوکه بونك ایکیسی‌ده مقبول دکلدر . هنر اودرکه انسان محاکمات عقلیه‌ایله کندی قفاسنی یوروب تصدیقنی‌ده، انکارنی‌ده صاغلام دلائله ابتنا ایتدیرملی .

مؤلفك : «چونکه طبیعتك اوبرطرفی غیر موجوددر» سوزینه کلنجه دیرزکه : اکر سزطبیعت لفظیله احاطهٔ حسیه‌مز داخلنه کیرن یعنی حواس‌خمسدن بری ویابرقاچیله ادراك اولنان بوعالمی مراد ایدرك انك ماوراسنده برطاقم شیلرك وجودینی انکار ایتمك ایسته‌یورسه‌کز بك‌عجله ایدیورسکز . زیرا بومبحثده صوك سوزی سویلیه‌جك سز دکلسکز . فندر . فن‌ایسه هنوز اوسوزی‌سویله‌مه‌مش، واودعوایی

صورت قطعیه‌ده حل ایلمه‌مشدر . انك ایچون حکمده استعجال اثر خفت اولور .

کیمسه‌یه قبول ایتدیرمك ایچون دکل، یالکز ملاحظه قبیلندن اولمق اوزره سویلرمکه : بزم احاطهٔ حسیه‌مز خارجنده برچوق شیلر موجوددر . بونکا لسان شریعت وحکمتده مجردات ومعنویات دنیر . انلرده متافزیقك دیکر معناسنه کوره طبیعتك مابعدیدر . یعنی بزم طبیعت نامنی ویردیکمز مدلول عمومینك بشقه ماهیتده برطاقم تجلیاتیدر .

شو حاله نظراً مجرداتده طبیعت تعبیرینك شمول وسعی داخلنده ، فقط بزم حواسمزك خارجنده اولان برطاقم موجودات دیمك اولور . مجردات ومعنویاتی ، معنای محدودینه نظراً طبیعت خارجنده عد ایتمکه حقمز اولدیغی کبی طبیعتك شمول وسعی اعتباریله انك داخلنده عد ایتمکده حقمز واردر . مادامکه طبیعت نامیله برمفهوم کلینك وجودینه قائل اولیورز ؛ انك نامتناهی شئونی ، بیلمدیکمز برطاقم مخلوقاتی ، موجوداتی اولدیغنیده قبول ایتمکلکمز لازم کلیر . یالکز لسان شریعت ایله لسان فن وحکمت او عالملرك اراسنه حدلر چیزمش ، انلری بشقه بشقه اسملرله تسمیه ایتمشدر .

طبیعت او عالمك شکل متکاثفی، او عالمده طبیعتك جوهر لطیفیدر . لکن اکا طبیعت دیمکه مساغ شرعی یوقدر . شریعت عوالمی اعتبارات ایله تقیید ایده‌رك آرالرینه برر حد چیزمش، هر حدك ماوراسنی یوقاریده سویله‌دیکمز کبی بشقه بر اسم ایله تسمیه ایتمشدر . فی الحقیقه مؤلفك طبیعتدن مراد ایتدیکی معنای محدوده نظراً آنك خارجنده هیچ بر شی اولمامق لازم کلیر . فقط او معنانك شمول کاینه نظراً حواس خمس خارجنده پك چوق شیلر واردر . بوقدرده سویله‌میه‌جك ایدك . موجوداتی محسوساته حصر ایله آنك ماوراسنی انکاره قالقشمق بو فکرلری تأیید ایچونده طبیعتك او برطرفی یوقدر دیمك ایستیر یدیه‌لرك مبصراتی انکار ایتمسنه بکزر . ینه تکرار ایدرزکه شو سطرلری مؤلفه جواب اولمق اوزره یازمدق، بالمناسبه یازدق .

مؤلف « شو پنهاور » ایله « هارتمان » ه قلمنك اوجیله شویله‌جه دوقونوب کچدکدن ، قرون وسطی فلسفه‌سنك (قدیم هند مجلداتنده آشاغی یوقاری حرفیا مندرج) اولدیغنی بیان (بزم متصوفه‌ده بونلری آلمشلر و بعض قاپالی، رمزلی ، کنایه‌لی الفاظ ایله افاده ایتمشلردر . صوفیه‌نك الك اساسلی سرمایه‌سی « پانته‌ایزم » در) سوزیله تصوفی ، فلسفه‌یی تألیف وتلخیص ایلدکدن صکره (جنت فلسفه‌نك سود همشیره‌سی در ، هر نوع فلسفه‌ده براز جنتك یری واردر) دیور وتأیید مدعی ایچون تیمارخانه‌ده وفات ایدن « نیچه » نك سوزلرندن بعضیلرینی (تخلق اولمق اوزره حرفیاً ـ تاریخ استقبال) نقل ایلیور .

دلی صاحبه‌سیله تکثیر سواد ارزوسنده اولمدیغمزدن « نیچه » نك دفتر جنوننده قوپاریلان او یاپراغك بورایه نقلنه لزوم کورمدك .

یالکز شوقدر دیه‌بیلیرزکه: « نیچه » بر فیلسوف، عین زمانده بر دیوانه‌ده اوله‌بیلیر . بونلرك ایکیسیده انسان ایچوندر . عجبا فنون مثبته اربابندن تجنن ایدن، جنت سائقه‌سیله صاچمه سویله‌ین یوقیدر ؟ فنون مثبته اربابندن برینك علت جنونه مبتلا اولمسی ، سائقهٔ جنتله صاچمه صاپان سویلمسی منتسب اولدیغی فنلرك بطلانتی‌می استلزام ایدر؟ مؤلف نیچون ارسطو زماننده‌ن بو آنه قدر ظهور ایدن بیکلرجه اساطین حکمتك اقوال برکزیده‌لرندن ذاهل اولیورده، « نیچه » کبی بر بیچاره‌نك بحران مرض آننده سویلدیکی صاچمه‌لری فلسفه‌نك بطلانته حجت اولمق اوزره اتیان ایدیور ؟

امامله‌ری کوجندیرمیه‌جکندن امین اولسه‌م بوراده مشهور مثللردن برینی ایراد ایدردم .

دیمك که مؤلفك میزان تقدیرنده بر دلینك صاچمه‌لری بیك حکیمك اقوال برکزیده‌سندن دها آغیر باصیور .

مؤلفك « جنت فلسفه‌نك سود همشیره‌سیدر » سوزی تحقیر معالی ایچون سویله‌نن عادی سوزلرك الك آشاغیسیدر . انسان بوقدر مادیلشدکدن ، عقلاً ، روحاً بودرکهٔ پستی‌یه دوشدکدن صکره بو سوزی یالکز فلسفه ایچون دکل، هر شی ایچون سویلیه‌بیلیر . مثلا روح علوینك لسان سماویسی اولان شعر ایچونده « جنت شعرك اوز همشیره‌سیدر » دیر، نه قدر دهات ادب وارسه هپسنك حجرهٔ اشتغاللرندن آلنوب تیمارخانه حجره‌لرینه طیقلمه‌لری لزومنه قائل اولنور .

ایش بوراده‌یه کلنجه قلبده نور حکمت، روحده ذوق محاسن قالماز . انسانك عالمده‌کی وظیفه‌سی ، قیدی ، اندیشه‌سی‌ده یالکز احتیاجات حیوانیه‌سنك دفعندن عبارت قالیر . بودرکه‌یه اینجه انسانده تام معناسیله بر بهیمه اولمش اولور .

بو کتابك صحائف منتحره‌سندن ایکیسی اوچی بزه بوقدر یازی یازدیردی . صحیفه‌لرك عددی یوز یتمش بردر . بونلرك هپسی ایچون ایری ایری یازی یازیله‌جق اولورسه یوقاریده سویلدیکمز وجهله تاریخ استقبالك بش آلتی مثلی یازی یازمق اقتضا ایده‌جك . بوکاده وقت مساعد دکلدر . بناءً علیه بر ایکی مقاله ایله بحثه نهایت ویره‌جکز .

فرید .

وجدان اسلام

«ذات حضرت محمد» مقاله‌سی مناسبتیله جلال نوری بکه ایکنجی خطاب

« سبیل الرشاد » ك کچن پنجشنبه کونکی نسخه‌سنده مقالهٔ معلومه‌کزه عائد مکتوبمی نشر ایتدکدن صوکره جوابکزه انتظار نیتنده ایکن مملکتك منور الفکر مسلمانلرندن بعض ذواتك بو بحثه دائر مسموعم اولان مطالعات مهمه‌لری، و بوندن باشقه بنده کزك ناتمام براقدیغم بعض افکار وحسیاتم ، بو هفته‌ده شو ایکنجی خطابمك یازلمسنه سببیت ویردی .

مهم مطالعه‌لر درمیان ایدن ذوات مشارالیهك حسیات نجیبه‌لرندن وجدان‌اسلام تعبیرینی ایشیتدم؛ مذ کور مقاله‌کزدن رنجیده‌اولدقلرینه کسب وقوف ایتدم . بناءً علی ذلك مدافعاتکز عینی زمانده وجدان اسلامی‌ده مظهر اســتراحت ایده‌جکندن امین اولکز . بونکله برابر برچوق تأویلاته‌ده قالقیشیله‌جغی جهتله بومبحثده براز دها بسط کلام وتمهید مرامه مساعده بیوریکز .

پازار ایرتسی کونی باب عالی‌جاده‌سنده‌تصادف ایتدیکم معززومحترم رفیقلرمدن برذات فاضل بنده‌کزه دیدی‌که : « کتب قدیمهٔ علمیه‌ده بیله اللهك وجودینی اثبات ومنکرلرینی الزام ایچون مناقشــات کلامیه وار ایکن وجلال نوری بك لومبروزونك نظریاتنی جرح ایدرکن سن اوکا قارشی نه دن بویله بر مقــاله یازدك؟ . . او ذات حضرت پیغمره برشی دیمیورکه ... »

دوستمك جداً شایان‌اعتماد برذات‌اولمسنه کوره بر آرالق‌دوشوندم. فقط مقاله‌کزی تماماً تخطر ایده‌رك دیدم‌که : « اوحالده یالکز لومبرو- زویی ذکر ایتمکده معنا نه ایدی ؟ » فی‌الحقیقه لومبروزونك نظریه‌لرینی تماماًرد ایتمیورسکز. اونلری اولدقجه قوتلی اولارق اورته‌ده براقیور ، یالکز برســطرده (ظن ایدرم‌که ایتالیان معلمی دهانك یالکز جهت مرضیه‌ســنه حوالهٔ اعتبار ایتمش وکنه دهــایی اونوتمشدر . مع مافیه تتبعاتی ایچنده جای نظر واعتبار برچوق شیلر واردر) دییورسکز . اونلر عجبا نه‌لردر ؟ وبالخصوص فخرالمرسلین افندمزه عائد بر بحثده بونك نه‌یری ، نه ایشی واردر ؟ !.،

برده جناب اللهه متعلق مباحث کلامیه ومناقشات اعتقادیه ایله نبی ذیشــان افندمزك اوبحث ایتدیککز یولده‌کی اساس ماهیت وحقیقت جلیله‌لری آراســنده هیچ بر مناسبت یوقدر . الوهیت بحثی باشقه ، بو سزك بیاناتکز ــ ولو تصدیقاً ومدافعةً اولسون ــ ینه بك باشقه . بوایکنجی‌نك بیانات ومطالعات معلومه‌کز طرزنده تمهیدینه قطعــاً حق وجواز یوقدر .

سوزیمه دوام ایله دوستمه دیرم‌که :

جلال‌نوری بکك طرز تبلیغی بك‌فناودرشتانه‌ایدی. سوزلرنده‌کی عدم انتظام وتزد پیغمبریده‌کی بنلکی‌بك چیك اولارق کوزه، بلکه‌ده قلبه چارپیوردی ، نبوت سنیهٔ پیغمبریدن بحث یوقدی . وحی والهام ایچون پك ضعیف بولونیور ، حتی بریرده نص قرآنه کلیــاً مخالف چیقمامق ایچون بوقیدی کوزه‌تەرك : « سیدالبشر کلمه‌نك معنای غیر قرآنیسیله بك شاعر ، حتی حدید اولدیغی حالده هرکسدن زیاده‌ذاتنه حاکم ایدی .» کبی علویت نبویه ایله غیر مناسب توجیهلرده بولونیور . نبی ذیشان افندمز حدید دکل ، برنده ولزومی حیننده شدید ایدی.

نبی کلمه‌سنك عبرانیده دلی معناسنه‌ده کان (ناوی) دن مأخوذ اولدوغنی ازبره تکرار ایده‌جك یرده کلمهٔ مذکوره‌نك خبر وپیــام معناسنه اولان (نبأ)دن مشتق بولندوغنی سویاسه‌کز عجبا دها آزمی

دوغریو اولوردی ؟ هم بوسوزك اهمیتسزلکی نسبتنده اورایه قونمسی چیرکندر .

جناب نبی کریمك غیر تام وغیر طبیعی بروجوده ویا اعضایه مالك اولمادیغنی آکلامکز نه‌قدرغیر کافی‌ایسه «بونقطه‌ده یالکز لومبروزونك فرضیه‌سی بوراده براز طویالار . » مدافعهٔ غریبه‌سیله اکتفا ایده‌رك «جناب ســیدالبشر فطرةً وبرمقتضــای دهائت عصبی المزاج ایدی . آثار پیغمبری ایچنده بو مزاج عصبی‌یی کورمك اســهل اموردر . هرجمله‌ده برروح عصبی کندیسنی کوستر . نسایه زیاده‌جه رغبت‌ده عینی مزاج عصبینك نتیجه‌ســیدر . » دیمکه قائل اولمکزده اوقدر لاابالیانه‌در . نسایه زیاده‌جه رغبتك اك شدید دوری یکرمی یاشــندن باشلامق اقتضا ایدرکن حضرت نبی ذیشانك قبل‌النبوه کچن‌اوان‌شبابی کاملاً تمیز وهرتورلو علائق‌سفیله‌دن بری‌در . یالکز حضرت خدیجة‌الکبرا ایله‌اون‌درت سنه قالدیغی معلومدر . جناب رسالتپناهی بودرجه مادی‌وجسمانی نقاط نظردن‌مطالعه‌دن قاچینکز. بونلر فاحش‌خطالردر، بونلر یکیلك ده‌کلدر ، تدقیقده ایلریلك ده‌کلدر .بالعکس شان سامی نبی‌یه غیر موافق سوزلردر .

« اعصاب نبویه‌نك قوتی دهاء محمدینك مولدیدر » سوزیکز ینه یکی اولمقله برابر نظریه‌لریکزك برتورلو اعصاب‌دن، عضلاتدن قورتولا- مامسی‌ماهیت علویهٔ محمدیه‌یی بوتون‌معناسیله مدرك اولمادیغکزه بردلیل قوی حالنده قلبه چارپیور . هپ ، بوتون مسئله : مادیات وقوت ...

قرآن کریمده جناب حقك« وماینطق عن‌الهوی» آیت‌جلیله‌سیله نبوت محمدیه‌یی صراحةً بیاننه مقابل سیدالبشره (معنای کائناتی بلا ترجمان آکلامشدر ،) دیمه‌کز ینه برمعنای صریح افاده ایتمیور. کمالات نبویه‌یی توصیفکزده وحی ونبوت اوقدر کوروله‌میور .

کافهٔ معنویات وروحانیات صرف عقل وتدبیرذاتی ایله حصــوله کلیر . اللهله مناسبت جهتی ورابطهٔ جبریلیه هپ سکوت ایله کچیور .

عصمت نبویه‌نك‌بوکبی‌مطالعات‌منطقیه‌یی تحملی‌اولمادیغنی فکرنده‌یم. کرم نبوینك بویوکلکی‌ویوکسه‌کلکی حضورنده، زمانمزده سرد واتیان ورد وتنقیدینه‌لزوم حس ایتسه‌کز بیله مطالعــات باطلهٔ افرنجیه‌نك تعدادیله ماهیت قدسیهٔ محمدیه‌یی زمین مدافعه اتخاذ ایتمك نجه مضر برطریق مناقشه‌در .

خلاصه کرهٔ ارضك شهنشــاه ظاهر وباطنی اولارق کوندرلمش اولان جناب فخرالرسل حقنده ــ ولومدافعةً اولســون ــ بکنه‌رك یازدیغکز مقاله‌لرده چوق ســاقط ســوزلر ، وغریب بنلکلر واردر. بوده ، ایلك مکتوبمده عرض ایتــدیکم کبی بویولده یازی یازمغــه آلیشمامش وهرشیده کندیکزه مخصوص بر موجودیت فائقه ویرمك یولنده عادتا صرعه‌لی بر انهمــاك ایله حریص اولمکزدر. فقط سزده کورویورسکزکه بو ، هروقت وياهرموضوعده قابل‌اولامیور .

ایشته بنده‌کزك عاشق کرم نبی اولان وجدانم بوتون بوشیلردن

مضطرب اولمشدر . باب عالی جاده‌سنده تصادف ایتدیکمی سویلدم. عزیز ومحترم دوستك سوزلرینی بوراده ینه تخطر ایده‌رك دییورم‌كه ذات‌عالیكز بنلككزی بویله بربحثدن اوزاق‌طوتیكز . چونكه سوزده وفكرده دكل، حتی تعبیرده‌كی برعدم اصابت واوفاق برعدم مبالات ایله رخنه‌دار اولورسكز. بو بحثلرك اینجه‌لكی ایله‌متناسب برعلم الٓهی آنجق قرآن كريم واحاديث شريفه‌نك استكناه غوامضنه صرف روحانی حسلرله‌همت سایه‌سنده ممكن اولابیلیر ، حتی بونك‌ده استعداد فطری نسبتنده درجات ذوق واحاطه‌سی واردر. فقط‌اونی بوراده آكلاتامام .

آرتق بوقدر تفصیلات اوزرینه مقاله‌كزك نقایصنی‌یك أیی آكلامش اوله‌جغكزه امینم . كچن هفته‌لرده بنده‌كزی اون كون قدر مضطرب ایتمش اولان انفلوئنزا كیفسزلكم بو كونلرده حمد اولسون بوسبتون كچمش اولدوغی ایچون برنجی مكتوبمك دوقوزنجی سطرنده مذكور كیفسزلكك موجب اولدوغی تأخیر بو دفعه هیچ واقع اولمادی ، وبوسایه‌ده سویلیه‌جكلریمی اتمامه موفق اولدم افندم .

علی سعاد

مقالات

اسلامك حیات سابقنی اعاده

« یا ایها الذین آمنوا استجیبوا لله وللرسول اذا دعاكم لما یحییكم . . . ای ایمان ایدن كیمسه‌لر ! الله ایله پیغمبرك سزه حیات ویره‌جك دعوتنه اجابت ایدیكز ؛ . . . »

بو كونلرده الك زیاده تدقیقه شایان برمسئله وار ایسه اوده ، ملی حیاتمز اولان، حیات اسلامیه‌در [۱]؛ كندیلرینی اولومدن قورتارمق، موجودیتلرینك بقاسنی تأمین ایده‌بیلمك ایچون اسلاملرك نه صورتله حركت ایتمسی لازمدر ؛ اویله كوریورز كه، بو كونكی حالمزده الك زیاده تعلق اولان موضوع بودر . دیه بیلیرز كه اسلام مطبوعاتندن بشقه دنیانك هرطرفنده بولنان مطبوعات ، متفكرلر بیله بو مهم مسئله ایله اوغراشمقده‌درلر. هركس كندی طرز تلقیسنه، یاخود ایشنه كلدیكنه كوره بیان افكار ایدییور : كیمسی مسلمانلرك بوحال پریشانه سبب اولارق دینی، قرآنی كوستریورده قورتولمق ایچون بونلری ترك ایتمك لازم اولدیغنی ایلری سوریور . برطاقیمی قارشیمزده اولان دشمنلرك قلبلری فكر قومیتله ضربان ایتدیكی حالده بزده او فكرك بولنمدیغنی، بناءعلیه ایده آلسز بر ملت دائما محكوم انقراض اولاجغنی سویله‌یور ؛ برقسمی‌ده بوحالك سببنی ، نصف امت دیمك اولان قادینلریمزك حیاتنی اوروپا قادینلرینه بكزه‌مدیكنده كوریور . دیكر بر صنف خلق‌ده الك كسدیرمه یولدن كیدیور : شمدی آخرزماندر، بویله اسلاملر آزالاجق، نهایت بریوزنده مسلمان قالمایه‌رق قیامت كافرلرك باشنه قوپه‌جق دیوب ایشك ایچندن چیقیور . خلاصه : هر بریسی بر تلدن دم ووریور . بز بونلرك بر قسمنه سائقهٔ غرضله اورته‌یه آتیلمش ، دیكر بر قسمنه‌ده كلیشی كوزل سویلنیویرمش سوزلر نظریله باقدیغمزدن بونلره دائرسوزی اوزاته‌جق دكلز.

مع‌مافیه بومقاله‌مزده مسلمانلرك دورهٔ ترقیلرندن ، سطوت وشوكتلرندن، یاخود الك آشاغی بردركه‌یه سقوط ایتمه‌لرندن، عجزومسكنت ایچنده بوارلانمه‌لرندن‌ده بحث ایده‌جك دكلز ! چونكه حیات صاحبی اولان هرملت ایچون بو شئون واطوار بر ر كچیددر ؛ بتون ملتلر ، تركیب وتحلیل كبی ــ حیات امتك میزانی اولان ــ ایكی قوتك ایكی قانونك تحت تأثیرندن قورتولامازلر ؛ دائما بو ایكی قوتك تأثیرینه تابعدرلر . بوجهتله اونلرك شو اطوار وشئوندن آله‌جقلری نصیب، حیات امتك میزانی اولان ایكی قوتك غالب‌طرفنه تابع اولمقدن‌عبارت قالیر، بر ملت هیئت اجتماعیه‌سنده شو ایكی قوتك بعضاً برطرفی آغیر باصار ، بعضاً‌ده دیكر طرفی ! شبهه یوق‌كه میزانك تحلیل طرفنك رجحانی، محووهلاكه، حیاتك كلیا غائب‌اولمسنه مؤدی اولور؛ بناءً علیه اطوار حیاتیه‌سنده قوهٔ تحلیل غالب كلن برملت یواش یواش وادیٔ هلاكه طوغری یوارلانیر؛ وبالنتیجه محو اولوب كیدر .

بتون ملتلرده اولدیغی كبی، بوایكی قوت،ملت‌اسلامیه‌اوزرنده‌ده تمامیله تأثیرینی كوسترمشدر. بوكون‌ایسه مسلمانلراوزرنده‌اجرای تأثیر ایدن تحلیل قانونیدر . حیات ملیمزك وجودنده باشلایان بوتحلیل‌ایله وجود اسلام اودرجه داغیلدی، اوقدر پارچه‌لاندی‌كه، عادتا غیرقابل تحلیل برعنصر حالنه كلدی ؛ مسلمانلق عالمی حیات سابقه‌لرینی اوقدر ضایع ایتدیلركه، كندیلرنده‌حالت احتضارده بولنان بركیمسه قدربیله اثرحیات كورلمیور ! بوكونكی‌مسلمانلق‌عالمی‌اویله‌بر كریوهٔ‌ضلاله‌صاپمشدركه‌اونلری بورادن‌چكوب چیقارمق‌ایچون‌قوتلی‌بازولره‌محتاجز. بونده‌هیچ كیمسه‌نك ترددی بیله اولمدیغی ایچون تفصیله لزوم كورمیورز . دوشونیله‌جك برجهت وارسه اوده مسلمانلق عالمنك حیات سابقنی ، مجداولینی اعاده ایتمك، او عالمی محكوم اولدیغی موت محققدن قورتارمق‌در .

پك اعلا ! مسلمانلق عالمنك حیات سابقنی ، مجد اولنی نصل اعاده ایده‌جكز ؟

محیا اولمش كیتمش اولان ملت اسلامیه‌یی تكرار دیرلتمك نصل ممكن اولور ؛ خصوصیله بو أرلوم ، بك‌ده قیصه اولمیان برزمان ظرفنده اونلرك معالیدن مهجور اولمسندن نشأت ایتمش‌در .

عجبا كریوهٔ ضلاله صاپمش برآدمی‌طوغری یوله چویرمك قولای میدر ؟ غفلت اویقوسنه دالمش، رؤیالرله خولیالرله اویالانان برآدمی ایقاظ ایتمك نصل قابل اولور ؟ باخصوص‌كه قولاقلری صدای انتباهی طویمیه‌جق قدر صاغر ، موجودیتی ایتلمكدن ، دورتلمكدن متأثر اولمیه‌جق قدر اویوشمش !

---

[۱] بوراده‌كی ملتدن مقصدمز بالطبع ملت اسلامیه‌در ؛ چونكه بزجه‌دین وملت بردر ؛ دیندن بشقه اورته‌یه برده قومیت چیقارمق ، مقصد اسلامی‌یه منافی اولدیغی ایچون دیناً مردوددر . « من فرق فلیس منا ـ حدیث شریف»

افرادینك عادتلری ، طبیعتلری، متبـاین ؛ محیطلری متخالف ، صـوكره مملكتلری غایتـله واسع اولان بر امت عظیمه‌نك تفرقه حالنده‌كی آحادینی وحدته سوق ایده‌جك برصیحهٔ انتباه وارمی ؟ بویله بر ملتك آرای متفرقه‌سنی، آمال متخالفه‌سنی بر نقطه‌ده جمع ایده‌جك، هم ده جهـالت بولوطلری اورته‌لغی قاپلامش، عقول ،یقینی اوزاق ، وادی‌یی جبل ظن ایده‌جك قدر شـاشیرمش اولدیغی بر زمانده بو تشبثی باشـه چیقـاره‌جق بویله بر قوت موجودمی‌در ؟ بز بلا تردد دیه‌جكزكه اوت ، موجوددر !

مسلمـانلری وحدته سوق ایده‌جك ، اونلری اولوم دوشه‌كندن قورتاره‌جق، كندیلرینه حیات‌سابقه‌لرینی، مجداوللرینی اعاده ایده‌جك برقوت ، همده پك بیوك بر قوت موجوددركه ، اوده سلفلرینـه او مسعود حیاتی بخش ایدن روح قرآن در . بنـاء علیه مسلمانلری بو اضمحلالدن قورتاره‌جق اولان شی ، سـلفلرینك تعقیب ایتدیكی خط حركتی تماميله تعقیب ایتمكدر. اسلافمز او حیات مسعود‌ه‌یی، او مجد وشرفی نه ایله اكتساب ایتدیلرسه بزده آنجق ، اونكله قزانه‌بیلیرز . شبهه یوق‌كه اسلافمزك اكتساب ایتمش اولدیغی او حیات، آنجق روح قرآنه تمسك و اونك احكام قطعیه‌سیله عامل اولمق سایه‌سنده ایدی ، بشقه دكل، مسلمانلر انجق ، روح قرآنه تمسكله حیات اوللرینی اعاده ایده‌جكاری امید كوروله‌ملیدر . زیرا اسـلافمز او سایه‌ده مسعود برحیـاته نائل اولدقلری كبی ، بزده اونی ترك ایدرك شـونك بونك احداث ایتدیكی شـیلر ایله اكتفـا ایتدیكمز كوندن اعتباراً او حیاتی غائب ایدوب موته محكوم اولدق. بونده هیچ شبهه یوقدر .

اوحالده مسلمانلر مجد سابقلرینی اعاده ایتمك ایسترلرسه سلفلرینك تعقیب ایتدیكی خط حركتی تماميله تعقیب ایتسونلر ! اللهك، رسولنك كندیلرینـه حیات ویرن دعوتنـه اجابت ایتسونلر ! بشـقه صورتله حركت ، هله كور كورینه تقلیدجیلك كری‌یه قالان موجودیتلرینی‌ده بركون اول محو ایتمكدن بشقه هیچ برشیئه یارامایه‌جغنی قطعی اولارق اكلاسونلر !

مسلمانلر یقیناً بیلملیدرلركه ، صیت وشهرتلری دنیالری دولدیران اسلاف عظام ، « انما المؤمنون اخوة » ، « واعتصموا بحبل الله جمیعا ولا تفرقوا . . . » ، « ولا تنازعوا فتفشلوا و تذهب ریحكم . . . » ، « المؤمن للمؤمن كالبنیـان یشد بعضه بعضا » ، « یدالله مع الجماعة » ، « الاتفاق رحمة والتفرقة عذاب » ، « من دعا الی عصبیة فلیس منا » ، « من فرق فلیس منا » ، كبی اللهك ، رسـولنك كندیلرینه حیـات ویرن دعوتنه اجابت ایدرك یورلمق بیلمز بر عزم ایله چالیشـدیلر ؛ واو حیاتی بوصورتله اكتساب ایتدیلر. اونلر نامتناهی فرقه‌لره آیرلمقله دكل ، یكدیكرینك دشمن بی‌امانی اولان اقوامی بربرینه قایناشدیرمق صورتیله متفقاً حركت ایتدیلرده بوسایه‌ده دنیانی حكملرینه رام ایله‌دیلر ؛ قیصرلری ، كسرالری خراجه كسدیلر .

مسلمانلرك حیاتی بوكبی روابط اجتماعیه وقواعد اسلامیه‌یه اتباع ایتمكله اولاجغنی بیلدكلرندندركه اوروپالیلر وار قوتلرینی صرف ایدرك — بردخی او حیاتی بلیرتمه‌مك ایچون — بو رابطه‌یی بتون بتونه قطع ایتمك صورتیله مسلمانلری شیرازه‌سی بوزلمش پریشان بر كتاب حالنه كتیرمك ایستیورلر ! بناءً علیه اكر مسلمانلر كندیلرینی اولومدن قورتارمق ، ابدی بر حیـات بولمق ایسترلرسـه ، باشلرنده چویرلمك ایستـه‌نیلن انتریقـه‌لره واقف اولارق اك اول آره‌لرنده‌كی رابطهٔ اسـلامیه‌یی قوتلشدیرمه‌یه چالیشمه‌لی‌درلر ؛ عصر اخیرده فرنكلرده ظهور ایدوب‌ده بعض فرنك مقلدلری واسطه‌سیله بزه قدر سرایت ایدن وفقط اساس اعتباریله دینك منع ایله‌دیكی عادات جاهلیه‌دن اولان عصبیت قومیه‌یه قاپیلماملیدرلر. هر قوم باشنی آلوب بر طرفه چكیله‌جك اولورسه مسلمانلق عالمی حیات سابقنی اعاده ایتمك شویله طورسون، بقیهٔ موجودیتلرینی‌ده محافظه ایده‌بیله‌جكاری شبهه‌لی‌در . ذاتاً مسلمانلر اسلاف عظامك طوتمش اولدیغی بو طریق سلامتی براقدقلری كوندن اعتباراً دكلی‌دركه وادیٔ خذلانه طوغری یوارلانمه‌یه باشلادیلر ! قرآنك هیئت اجتماعیه‌نك حیاتنـه تعلق ایدن اركان وقواعدینی یوز اوسـتی ترك ایتدكلرندن صـوكره دكلی‌دركه قوجه برمسلمانلق عالمی موته محكوم اولدی !

حیـات ملی‌مزه تعلق ایدن قواعد واركانك بریسی‌ده كائناتده هیئت اجتماعیه‌نك ترقی وتدنیسنی كوسـترن سنن اجتماعیه ، نوامیس مدنیه‌در . بونلر اویله سنن ونوامیس‌دركه ، سیر وحركتنده بوقاعده‌یه رعایت ایدنلر ابدیاً یاشارلر ، خلافنی التزام ایدنلر حق حیـاتدن محروم اولورلر . قرآن ، فلاسفه‌نك نوامیس طبیعیه دیدكاری بوسنن الهیه‌یه‌ده بزی ارشـاد ایلمش ، بوسنن ونوامیسك ، ارضـده سیر وحركت ایله امم واقوامك احوالنـه ، اونلرك ترقی وانحطاطنی انتاج ایدن عوامل واسـبابه كسب اطلاع ایتمكله بیلنـه‌جكنی بزه خبر ویرمش‌در . « قدخلت من قبلكم سنن فسیروا فی الارض فانظروا . . ! » ، « سنة الله فی الذین خلوا من قبل ولن تجد لسنة الله تبدیلا . »

اولا اسلافمز ، صـوكره اونلردن كوره‌رك اوروپالیلرده بوسنن ونوامیسی اكلامغه موفق اولوب سیر وحركتلرنده اوكا حقیله رعایتكار بولنـدقلرندن دركه اسـلافمز بوكون آنجق تاریخ صحیفه‌لرنده قالان او حیات مسعوده‌یه ، اوروپالیلرده حالا مشـاهده ایتمكده اولدیغمز ، كوزلر قماشدیران ، عقللره حیرت ویرن ترقی‌یه واصل اولمشلردر .

حیات ملته تعلق ایدن قواعد واركانك بریسی‌ده ، كرك علم وكرك دینه متعلق خصوصاتك هپسنده عقلی استعمال ایتمك ؛ قبول ایتدیكنی‌ده، رد ایتدیكنی‌ده عن دلیـل قبول ، عن دلیـل رد ایتمك ، كور كورینه هیچ كیمسه‌یی تقلید ایتمه‌مك‌در. قرآن كریم طوغریدن طوغری‌یه عقله خطاب ایدییور ، كوركورینه تقلید ایدنلری‌ده شدتله توبیخ ایله‌یور ، حتی اوكیـلری كورلك، صاغرلق ایله توصیف ایدییور . « قل هاتوا برهانكم ان كنتم صـادقین » ، « قل هذه سـبیلی ادعوا الی الله علی

بصیرة انا ومن اتبعنی ..» «صم بکم عمی فهم لا یرجعون» مسلمانلر تدقیق ایده‌جك اولورلرسه کوررلرکه سلفلری بوقاعده‌یه شدتله تمسك ایتمشلر، دلیلسز هیچ برشیئ قبول ایتمامشلر. اکر مسلمانلرده اضمحلالدن قورتولمق ایسترلرسه ، اویله هرفکره ، هرسوزه ، اصل واساسی معلوم اولمیان جریانلره قاپیلماسونلر ! فلان ملت بویله یاپیور ، فلان قوم شویله حرکت ایدیور دیه‌رك کورکورینه مقلد اولماسونلر ! ملیتلرینه موافق اولوب اولمیان شیلری تدقیق ایتسونلر !

حیات ملته تعلق ایدن قواعددن بریده شریعتك حدودی داخلنده حریت فکر ، حریت قول ، حریت عملدر. اسلافمز فکراً، قولاً، عملاً ، پك حر ایدیلر . فقط اونلرده‌کی حریت هیچ بر وقت حدود شریعتی تجاوز ایتمه‌مشدر .

هیئت اجتماعیه‌نك حیاتی تأمین ایدن بوقواعد وارکانی مهمل براقدیغمز ایچوندرکه دنیاده مسکنت ومذلت ایچنده قالدق ، حاکم ایکن محکوم ، حر ایکن اسیر اولدق، نه حیاتمز قالدی ، نه شان وشرفمز .

خلاصه: مسلمانلق عالمنك حیات سابقنی اعاده ایتمك ایچون اسلافك تعقیب ایله‌دیکی خط حرکتدن آیریلمایوب اللهك ، رسولنك حیات ویرن دعوتنه اجابت ایتمك لازم . بشقه‌صورتله حرکت ، فنا برفکردن نشئت ایتمه‌سه‌بیله ، وجود اسلامی صارصان مرضی بیلمه‌یه‌رك ، تشخیص ایتمه‌یه‌رك کورکورینه حرکت درکه نتیجه‌سی پك وخیمدر . « فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون »

آقسه‌کیلی : احمد حمدی

نسائیات

سبیل الرشاد مجموعهٔ اسلامیه‌سی وساطتیله درسعادت مرکز قوماندانی

خلیل بك افندی حضرتلرینه

کچن هفته مقام عالیلری طرفندن مطبوعاته ویریلان « تستر نسوان » حقنده‌کی تبلیغات رسمیه‌لرندن طولایی بوتون مسلمان قادینلری همشیره‌لرمزك تشکرات منتدارانه‌سنی تقدیم وبواوامر مصیبه‌لرینك ثمرهٔ اجراآتنی کورمکله افتخار ایلرز . بونکله برابر هنوز کنج ومعصومه اولادلرمزك حسیات دینیه‌لرنی تشویش واخلاق صافیه‌لرنی افساد ایلمکده اولوب کتابجی دکانلرنده ، قرطاسیه مغازه‌لرنده صاتیلان بر طاقم مخل آداب تصاویری حاوی قارت پوستاللر ایله تألیفات مفسده‌نك منع فروختی وکیزلیجه صاتانلر حقنده مجازات شدیده اجرا بیورلمسنی سلامت دین وادب نامنه رجا واسترحام ایلرز فرمان .

ف • لطفیه

رفیقهٔ مجاهده‌مز فاطمه زهرا خانم افندی‌یه

میدان مدافعه‌ده بزله بیرو اولدیغکزدن طولایی سزی تبریك وحق عاجزانه‌مزه کوستریلان حسن توجهلرکزده تشکر ایدرم . عایشه ملیحه خانم افندینك مدافعه نامه‌لری دخی سزای تقدیر وموجب شکراندر .

قرداشلر ! بز سکوت ایتدکجه‌ تستر دشمنلرینك تجاوزاتی آرتیور . بناءً علیه بزم مستور یتمزده ارکان تحریریهٔ اجتهادك علاقه‌سی بوقایسه دخی کبی عائله‌سنك ناموسنی سون ، حیثیتنی بیان مرد ارککارمزك تسترله رابطهٔ قویه‌سی واردر .

اللهك عنایتنه صیغینه‌رق ، علما وفضلای محترمه‌لرمزك همم ومظاهرتنه کوکنه‌رك حقوق مقدسهٔ معنویه‌مزی مدافعه‌دن کیرو طورمیه‌جغز . خلاصه مسلمان محله‌سنده صالیانموز صاتدیرمیه‌لم والسلام .

ف • لطفیه

حیات اقوام اسلامیه

چینده اسلامیت

۲

« قانسو » ولایتی چین مسلمانلغنك مرکزیدر. « قانسو » لواسی داخلنده بیك اوچیوز جامع بولندیغی کبی ولایتك مرکزی ایله جوار مواقعنده‌کی جامعلرك عددی همان بیکی متجاوزدر . بوکا کوره ولایت مذکوره‌نك اقسام سائره‌سنده‌کی مسلمانلرك مقداری حقنده برفکر ایدینه‌بیلمك ممکندر . « حوانغ حو » نك اك بیوك مراکز تجاریه‌سندن بری اولان « بیانغ هیسا » نك (طانغو تلرك اسکی پایتختلری) اکثریتله مسلمانلر ایله مسکون اولدیغنی بالذات چین مطبوعاتنك نشریاتی ایله اثبات ایدرز . بوندن دها بیوك براعتمادله « لیانغ شوفو » ده پاریخانی (چینك شمال غربیسنده) ، « حامی » ایله بیوك دیوارلر آره‌سنده‌کی مواقعك دخی مسلمانلرك النده اولدیغنی بیان ایدرز . خریطه‌لرمزده عمومیتله بیوك دیوارلرك قسم شمالیسی برچول اوله‌رق ارائه اولنمقده‌در . حالبوکه حقیقتده بوراسی آسیای وسطی‌نك برنجی درجه‌ده طرق تجاریه‌سندن در . بونك اطراف اربعه‌سی مسلمان کویلری ، اوتللری و جامعلری ایله محاطدر . « قانسو » ولایتك موقع جغرافیسی تدقیق ایدیلنجه ؛ بوراسنك نه‌دن دولایی مسلمانلغك مرکزی اولدیغی اکلاشیلیر . بوراسی چینك عالم خارجیٔ اسلامیه‌یه اك یقین اولان برمحلی‌در . اسکیدن چینه کیتمك ایسته‌ین عرب ، ایران ، بخارا، حتی قازان مسلمانلری وقتیله بورادن کچرلردی . عینی سببدن مسلمانلغك ایلك واعظلری ینه بوراده ظهور ایله‌مشدر .

مسلمانلغك چینك جهات سائره‌سنده ده منتشر و مترقی اولدیغنی کورورز . شه‌نسی ولایتنده ساکن بولنان مسلمانلرك اهمیتلی بر یکون طوتدیغنی ، یوقاروده ذکر ایتدیکمز اختلالك بورادن باشلامسندن استدلال اولنور . اختلالك تسکینی وولایت مذکوره‌نك چین طرفندن استردادینی متعاقب پکین مطبوعاتنده بیکلرجه مسلمانك عسکردن قورقه‌رق « قانسو » یه فرار ایلدکاری یولنده‌کی حوادثلر ادعامزی تأیید ایتمکده‌در . حتی مهاجرینك مقداری او درجه‌ده ایدی که حکومت یکی برفساد ظهورینی منع مقصدیله « شه‌نسو » مسلمانلرینك مظهر عفو ایمپراطوری اولدقلرینی اعلانه مجبوریت حس ایتمشدی . بورادن براز ایلری‌یه کیدنجه « شانسی » ولایتنه واصل اولورز . بوراده یالکز مونغولستان حودی قربندکی « طاس ـ طوتق ـ قو » شهری مسلمانلرله مسکوندر . مذکور ولایتك سائر طرفلرنده‌کی اهالی دهازیاده بودامذهبنه‌متمایلدر . بونکله برابر مسلمانلق مونغولستانك تکمیل مهم شهرلرنده معلوم ومنتشردر . سیاحیندن « حوغ وغایت » چینه‌عائد کتابلرندن برنده مونغولستانك پای‌تختی اولان « قوخه‌خوطو » شهرنده برچوق مسلمانه تصادف ایتدکلرینی ذکر ایدرلر .

پکین غزته‌لرینك « یه‌حول » جوارنده مسلمانلرك اجرای شقاوت ایله‌مکده اولدقلری حقنده‌کی نشریاته نظراً او طرفلرده ده مسلمانلرله مسکون اولدیغی اکلاشیلیر . عجبا مسلمانلق بورایه‌ردن کلمش اوله‌بیلیر؟ قصابلق ایله اشتغال ایدن چینلیلرك هپسی مسلماندر . اصل چینك چایرلری اولمدیغی جهتله اهالیسی حیوان بسلیه‌مزلر . و بتون مملکته لازم اولان أت مونغولستاندن ادخال اولنمقده‌در . بونلرده‌ده اهالیٔ اسلامیه کثیردر . اون‌سکزنجی عصرك ابتدالرنده ، مانچورینك امور ولایت مرکزی اولان « سینسیقار » شهرنده بر جامع اولماسی دها زیاده شایان دقتدر . مع‌هذا بوراسی شمال غربی‌یه دوغری امتدادایدن مسلمانلغك حدود غربیسیدر .

پکین شهرنده اون اوچ جامع ویکرمی بیکدن‌زیاده مسلمان عائله‌سی موجوددر . شهر مذکور جوارنده « مسلمان کویلری » قیدی ایله کوستریلن متعدد کویلر بوحسابدن‌خارجدر . بوندن زیاده شایان تعجب برحال دها موجوددرکه اوده پکین‌ده بولنان علمای اسلامك پای‌تختك جنوب غربیسنده کائن « لین ـ شین ـ شو » شهرنده اکمال تحصیل ایله‌ملریدر . شاید بری‌بزه پکینده‌کوردیکمز خواجه‌لرك « قانسو » ویا « شه‌نسی » کبی اوته‌دن‌بری چین اسلامیتنك مراکزندن معدوداولان یرلرده یتشدکارینی سویلسه‌ایدی قطعیاً تعجب وحیرت ایتمزایدك . حالبوکه شمدی مذکور ایکی ولایتدن ماعدا برده مملکتك شمال شرقیسنده پکین‌ده داخل اولدیغی حالده اوچنجی برمرکز اسلامیت اولدیغنی اوکره‌نجه مسلمانلغك درجهٔ وسعت وانتشاری حقنده اظهار حیرت ایله‌مکده معذورز .

چینك ولایات جنوبیه‌سنده‌کی اهالیٔ اسلامیه‌نك مقدارلری حقنده قطعی برشیٔ سویلیه‌میه‌جکز . آنجق ، « شه ـ کیانغ » شهرنده برچوق منارەلرك موجودیتنه ، « نانکین » شهرینك چینلیلرجه پك مشهور اولان مؤلفین اسلامیه‌دن « لی ـ شی » نك محل ولادتی اولمسنه باقیلیرسه ، دین اسلامك بوجهتلرده دخی لزومی درجه‌ده قوتلی واساسلی اولدیغی تظاهرایدر . بالاخره اسلامیتك چینه صورت دخولی حقنده اعطا ایلیه‌جکمز معلومات ادعای واقعه‌مزی اثبات ایده‌جکدر . حاصلی مسلمانلق ساحلده‌ده متوسطدر . « قانطون » ده کائن برجامع سکسان مترو ارتفاعنده‌کی مناره‌سی دولاییسیله مشهوردر . بالخاصه صوك زمانلرده بوطرفلرده‌کی مسلمانلرك عددی پك‌زیاده تکثر ایلدیکندن حکومتجه ـ قانطون ، نانکین ـ حوالیسنك اسلام مستملکه‌سی اولمق اوزره اعلاننه لزوم کورلمشدر . چینك جنوب غربی ولایاتندن ـ یونان ـ ولایتنده مسلمانلرك موجودیتی زیاده‌سیله شایان دقتدر . زیرا بوراسی هرنه‌قدر هندستان حدودی اوزرنده ایسه‌ده اورده پك‌چوق اقوام وحشیه یشامقده اولدیغندن دین اسلامك بورایه هندستاندن کیرمسی عدیم الامکاندر . ـ یونان ـ ده ده مسلمان بولندیغندن عصیانلرینك ختامنده پکین جریده‌سی واسطه‌سیله خبردار اولدق . برعصیان اولدیغی زمان بونی بر چوق زمانلردن بری سکون وآسایشی هیچ برصورتله مختل اولمه‌مش اولان برمملکتده چیقاران برقوتك هرحالده مهمجه برشیٔ اولدیغی اعتراف اولنور . ـ یونان ـ اسلامیتك پك اسکی اولدیغنی ، اون یدنجی عصرده یشامش اولان مؤلفین اسلامیه‌دن « مانجی یوسف » ك اوراده تولد ایله‌مش اولمسی ده تأیید ایتمکده‌در .

یونان ایله قانسو آره‌سنده‌کی « سه‌نشو آد » ولایتنده دخی مسلمان بولندیغنی سائر محللر اهالیٔ اسلامیه‌سندن ایشتدك .

« شین ـ شه‌ن ـ شی » نام اثرك مقدمه‌سنك بر مسلمان چینلی طرفندن تحریر اولندیغی نظردقته آله‌جق اولورسه‌ق « حوقو آ نغ » ده دخی مسلمان بولندیغنی اوکره‌نیرز .

کرچه بزه اسلامیتك چینك قسم وسطی‌سنده منتشر اولوب اولمدیغنی صورت قطعیه‌ده معلوم دکلسه‌ده ، یوقاروده وردیکمز معلوماته استناداً دین اسلامك بورالرده دخی ولو شمدیلك شایان اهمیت بردرجه اولمدیغنی فرض ایتسه‌ك بیله ؛ فرجه‌یاب دخول اولدیغنی ادعا ایلیه‌جکز . بوصورتله چین الکاسنك هرجهتنه پیشدار قوللرینی سوق ایله‌مکه موفق اولدیغنی کوردیکمز اسلاملق هرحالده برکون ، ار ویا کیج ، تکمیل قوای کلیه‌سی ایله ایفای وظیفه‌یه ابتدار ایده‌جکدر .

چین مسلمانلرینك مقداری صوك زمانلرده عادتا موجب مناقشه اولمشدی . بونلرك مقدارلری یکرمی ایله اوتوز ملیون اوله‌رقمی یوقسه درت ملیون اوله‌رقمی قبول ایتمك دوغریدر ؟ . ایشته بوسوال بعض کونا تشوشاته بادی اولدی‌که بوندن دها کولنج برحال تصور ایدیله‌مز . رسمی ایستاتستیقلره ، نفوس جدوللرینه استناد ایتدیرلمنی

ممکن اولمیان رقملر اوزرنده مناقشه ایتمك نصل جائز اولور ؟ بزم ایچون اسلاملغك منتشر اولدیغی مواقعی بیلمك‌ده بو بابده لزومی درجه‌ده استحصال معلومات ایله‌مکه کفایت ایدر . بوکون اشارات تاریخیه ایله تأیید ایدن بر حقیقت دها واردرکه اوده اسلامیت بر آرالق معروض قالدیغی مشکلات ومزاحمه رغماً قطعیاً تزلزل ایتمه‌مش و بالعکس یوماً فیوماً اکتساب قوت ایله‌مشدر .

مترجمی
مباهات

مکاتیب

هندستان مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

برمالیلرك عادات واخلاقی :

برمالیلرك ظاهرلری ـ اوسط باشلری ـ غایت تمیزدر . ارکك قادین پشتمال باغلارلر . انجق قادینلرکی دائما ایپکلی‌در . ارکك قادین صاچ پسلکی سورلر . صاچلرینه نارکیل یاغنی سوررلر . ارککلری باشلرینه رنکلی وایپکلی بر مندیل باغلادقلری حالده قادینلرك صاچی میدانده‌در . برما قادینلرینك صاچی سیم سیاه ، براق وغایت اوزوندر . دزلرینك قاپاقلرینه‌وآیاقلرینك طوپوقلرینه‌قدر صاچلری اوزایان قادینلرك عددی یوزلرجه وبیكلرجه‌در .

برما قادینلری اصلا پاره‌سز قالمازلر . پاره‌سزلکدن متأثر اولدقلری زمان صاچلرینك برقاچ تکنی بر آره‌یه کتیروب فرنك مغازه‌جیلرینه صاتار واحتیاجلرینی تأمین ایدرلر . غایت شوخ مشرب ، جلوه‌لی وادالی اولان بوجنس لطیف ، بوراده برچوق حقوق وامتیازاته مالك بولنیورلر . مشرقك حتی آوروپانك قادینلری بیله برماده‌کی نسا طائفه‌لرینك مالك بولندقلری حقوق وحریتك یوزده برینه مالك دکلدرلر . ارکك عادتا اوك ، زوجه‌سنك ـ کلمه‌نك بوتون معناسیله ـ اوشاغیدر .

قادین چارشویه کیدر اوته بری بی آلیر سپتی قوجه‌سنك قفاسنه یرلشدیرر . بربکی اوکدن ، اوته‌کی آرقه‌دن اقامتکاهلرینك یولنی اولچرلر . صکره سبزه آییقلامق ، پتاتس صویمق ، سو بورمك ، قاینامق ، آتش یاقق ، یمك پشیرمك قوجه‌نك وظیفه‌سیدر . حتی بشیکده‌کی چوجغه تی سویلك ، آنی اویوتمق وبشیك صاللامق بیله ارککك وظائفی جمله‌سندندر .

معکوساً قادینلر برماده تماميله ارککلرك کافهٔ حقوقنه مالکدرلر . نکاح ، طلاق ، بیع وشرا ، معامله ومجامله ، دعوت واجابت ، آلیش ویریش هپ قادینلرك النده‌در .

ارککدن زنغون چارشوسنه چیقنجه بوعرض ایتدیکم حالت روحیه کندیسنی انظاره معروض قیلار . قادینلر ، چارشولرده وسوقاقلرده ثابت وسیار دکانلرده تجارتله مشغولدرلر . اولچمك ، بیچمك ، کسمك وپازارلق ایتمك خصوصنده بودا قادینلرینك مهارت مخصوصه‌لری واردر .

ژاپون قادینلری ده برچوق حقوقه مالك ایسه‌لرده برما قادینلری قدر حر وسربست دکلدرلر . ژاپون قادینی قوجه‌سنه بت کبی پرستش وحرمت ایتدیکی حالده ، برمالی قادین آنی عادتا برواشاق کبی طانیر .

ژاپون قادینلری آداب معاشرت واجتماعیاته صوك درجه مقید وزیاده‌سیله ملتفت ومتعارف اولدقلری حالده ، برمالیلر هر راست کلدکاری ایله سنلی بنلی قونوشوب کمال حریت وسربستی ایله آچیقدن آچیغه تعاطئ آرا وافکار ایدیورلر .

ژاپون قادینلری مراسمه ، تکلیفه رعایت ایدرلر . برمالیلر ایسه ریاو تکلفدن کلیاً مستغنی وآزاده اوله‌رق یارادلمشلردر . هر قادین اولدقچه مافی‌الضمیرنی کتم ایدر واتمکه چالشیر . برما قادینلری بالعکس هر حسلرنی ، طویغولرنی میدانه چیقاریرلر . اوقدرکه قوجه‌سندن نفرت ایتدیکی دقیقه‌ده « بن سنی آرتق بوندن صکره ایستمیورم . بورایه کله ، کندیکه بشقه برچیفت بول » سوزیله حریفی کندی عرفلرنجه تطلیق ـ وبزجه قوغار .

کوزل وکبار قادینلر بیله کندیلرینك مدحیه وستایشلرنی ایشیتمکه ، تعقیب اولونمغه میل وآرزولری واردر . چارشولرده ـ خصوصیله ـ صباح وقتلری هرهانکی قاری تعقیب ایدلسه ، مدح و ثنا اولنسه ، مذکور سوزلری قولاقلریله طویسه بیله هیچ متأثر ، متأسف اولماز ، بالعکس خوشنه کیدر ، کولومسه‌ر . برما ارککلری وظائف اجتماعیه ایله اشتغال ایتمزلر . تنبل برحالده اوینك برکوشه‌سنده اوطوروب یارم مترو اوزوننده و درت پارماق قالینلغنده بولنان سیغاره‌سنی چکر طورور . جیب خرجلغنی ، توتون پاره‌سنی البسه‌سنی راحت وآسایشنی قاریسی تأمین ایدر . اونك وظیفه‌سی یالکز قاریسنك طیشاردن کلدیکنی کورونجه استقبالنه قوشوب جاکتنی صیرتندن آلمق ویوزینه کولمکدن عبارتدر .

دها زیاده راحت وآسایش ، شیق کینوب قوشانمغی آرزو ایدن برمالی برارکك ایکی اوچ قادینله اولنیر ، هرقادیندن برشی قوپاریر . بریسی البسه‌سنی ، دیکری توتون وچاینی ، اوبری‌ده جیب خرجلغنی تعهد ایدنجه ، قوجه چومارك معیشتی آرتق تحت انتظامه آلنمش دیمکدر . حریف یان کلرك غوائل دنیادن آسوده و ازاده بروضعیتله یالکز کیفنه باقار .

برمالیلر ـ ایستر قادین ، ایستر ارکك اولسون ـ علی‌الاطلاق کولر یوزه مالکدرلر . نادر و اندر اوله‌رق برمالینك آغلادیغی کوریلیر . تراموایده ، سوقاقده ، ترنده قهقهه‌لرله ، جنبشلرله حرکت ایتدکلرینه تصادف اولنور .

قادینلرینه کلنجه برالتفاته ، برسلامه ، برسوزه قارشو درحال تبسم ایدر ، کولر . بومخلوقات ، جنبش وآلایله طوغوب ، عین حال ایله مزاره قاپانیرلر .

قادین ارکك ، سرخوشلغی ، قماربازلغی سورلر . برما ارککلری ، انکلیزلرك یالکز سپور حیاتلرینی تقلیده رغبت کوسترمشلردر .

طوپ ، لان ته‌نس ، چلیك چوماق ، کورك چکمك اویونلرنده علی‌الاکثر انکلیزلرله برابر اوینارلر . سپور و اویونره ، قمار و ایچکی‌یه صوك درجه خواهشکر وميالدرلر .

نکاح مراسمی اوزون اوزادی‌شیلردن عبارت اولمیوب ، اودا واحبا ایله هر ایکی طرفك ـ کلین ایله کوکی‌لره ـ اقربا وتعلقاتی دعوت ایدلدکدن صوکره اولنمك ایستیان ارککله قادین برقاب ایچنده یمك یرلر . یمکدن صوکره نکاح تمش عد اولنور . زوج ایله زوجه ایسته‌دکاری زمان بربرلریله کوروشوب قونوشمق صلاحیتنه مالك اولورلر .

طلاق دخی پك ساده‌در . قوجه‌سنك موجب شکایت اولان حاللرنی زوجه درحال ، کوپك ، ایلری کلن آق صاقاللیسنه درمیان ایتدکدن صوکره کندیسندن آیرلق ایسته‌دیکنی بیان ایلر . برایکی دفعه طرفینی باریشدیررلر ، امتزاج حاصل اولمدیغی تقدیرده زوجه مطلقه ونکاح منفسخ صاییلیر .

نکاح ، ولادت ، آد قویمق ، اولوم کبی احوال اجتماعیه ایچون برمالیلر طرفندن برچوق مراسم اجرا ایدیلیر . مراسم مذکوره‌ایسه هر مملکتده جاری اولدیغی مثللو حال و وقته ، پایه ومایه‌یه کوره یاپیلیر .

قزلرك قولاقلرنی دەلوب ، کوبه کیدیردکاری زمان دخی مراسم یاپوب ، ضیافت ویریرلر . قیزلرك قولاقلرنی مطلقا آلتون ایکنه ایله دەلمك شرطدر . برمالیلرك ـ ارکك وقادین ـ قولاندقلری زینت ، آلتون وجوهردر . کوموش معدنی آنجق کوچوك چوجوقلرینه طاقارلر .

چوجوق طوغدقدن صوکره ، اقربا وتعلقات طوپلانیر . ایچکی ، یمك ، توزیع اولنور . مدعوین ایچنده‌کی اك یاشلی آدم چوجغك اسمنی تعیین ایدر .

آد طاققده ، نکاح اجراسنده ، مطلقا نجوم وکواکبك و سیاراتك حرکات واوضاعنه مراجعت ایدیلیر . منجمك ویره‌جکی قراره کوره حرکت اولنور .

سعد ونحس، خیروشر وقوعنی، احوال مذکوره‌نك تعیینی. یلدیز وکواکبدن استخراج و استنباط ایدرلر.

مکتب، تعلیم وتربیه کورمین هر بودا راهبی حکیم مطلقا حکیم ومنجمدر. علوم مذکوره (لدنی) اوله‌رق ارثاً آنلره انتقال ایدییورمش!

جنازه و اولو مراسمی‌ده تحفدر. یأس وماتم یرینه زوجه وجنبش اجرای احکام ایدر.

اولونك خانه‌سنه قوشان اودا واحبا میتی تکفین وتجهیز ایدوب، مضبوط برصندیقه قویدقدن صوکره ادارهٔ اقداحه، قوماره باشلارلر. میتك اقربا وتعلقاتی‌ده بومراسمه اشتراك ایدرلر. میتك وارثلری قوماری غائب ایده‌جك اولورلرسه، میتك عاصی وجنته لایق برکیمسه اولمدیغی ظن و فکری هرکسده پیدا؛ و بالعکس قازانیرلرسه اولمش آدمك هرحالده روحی علیینه صعود ایتمش اولدیغنه قناعت کامله حاصل اولور.

بوذوق وصفا عالی درجه واقتداره کوره بعضاً‌ده برهفته دوام ایدر. اولجه میتی برآی قدر اوده براقوب، صوکره دفن ایتدکلری حالده، حکومت محلیه‌نك مداخله‌سی اوزرینه آنجق برهفته قدر اولوبی ـ صندق ایچنده بولونمق شرطیله ـ اقامتکاهنده طوردیره بیلیرلر.

مدت معینه‌نك انقضاسنده اولونك جنازه‌سنی آرابه‌سنه قویه‌رق، آرقه‌سندن احباء علاقه‌داران آرابه‌لریله تعقیب ایلیه‌رك مزارلغه کوتورورلر. جنازه‌نك اوکنده برموزیقه باندوسی لطیف هوالر چالقله میتك روحنی تطییبه غیرت ایدیلیر.

میتك تکفین وتجهیزی‌ده تحفدر. متوفینك مالك اولوب، اك زیاده سودیکی وبکندیکی البسه کیدیریلیر، قولاغنه، بورنه، آغزینه قوقولی پاموقلر طیقیلیر. النه‌ده آلتوندن معمول برسکه صیقیشدیرلرکه، تکرار دیریله‌جك اولورسه ویاخود نکیر ومنکره رشوت ویرمك لازم کلیرسه بوندن محروم قالمسون!

قربان بایرامی یارینکی پازار ایرتسی کونه تصادف ایتدیکندن مسلمانلرله بت‌پرستلر آره‌سنده اینك وحیوان ذبحندن طولایی برمنازعه حاصل اولمامسنه حکومت محلیه طرفندن تدابیر احتیاطیه کمال دقتله اتخاذ ایدلمش وتطبیقنه‌ده امنیت عمومیه مدیری مأمور ایدلمشدر.

تدابیر مذکوره شونلردر:

۱) هند بتخانه‌لرینك قربنده مسلمانلرك قربان کسه‌ملری.

۲) کسیلان قربانلرك هرحالده کوزه چارپمیه‌جق برصورتده و قاپالی برپرده ذبح ایدلملری.

۳) قربان کسیله‌جك اولان محلك لااقل بتخانه‌لردن ایکی یوز یارده اوزاق بولنمسی لزومی.

٤) علناً سوقاقده، چارشوده، معبرعام و خاص اولان یرلرده قربانلرك عدم ذبحلری.

٥) قربان کسه‌جك اولانلرك، کسه‌جکلری حیوانك نوعیله، یرینك تعریفی.

٦) قربان کسمك ایچون مطلقا پولیس اداره‌خانه‌سندن بر رخصتنامه استحصالی لزومی.

۷) مواد مذکوره خلافنده حرکت ایدنلردن یوز روپیه جزای نقدی آلنه‌جغی کبی، ایجاب ایدرسه حبس و توقیفه‌یله استحقاق کسب ایدر.

بوهفته ظرفنده پولیس دائره‌سنده فوق‌العاده برفعالیت حکمفرما ایدی. هندولرله، اسلام رؤسا و اشرافلرینی پولیس مدیری نزدینه دعوت ایده‌رك کندیلرینه ایجاب ایدن وصایاده بولنمشدر.

کچن سنه تنبیهات واقعه خلافنده حرکت ایدنلردن مذکور پولیس مدیری آلمش اولدیغی جزای نقدی‌یی مسلمانلره برچیله اولمق اوزره رنغونده‌کی هلال احمر شعبه‌سنه کوندرمشدر.

یارین صباح مسلمانلرك جامعلری اوکنده، اسلام محله‌لرنده برچوق مسلح عسکر و پولیس بولندیریله‌جغی کبی امنیت عمومیه مدیری ایله معیتی بالذات صباحدن آقشامه قدر قصبه‌یی دور و تفتیشه مأموردرلر.

قربان ذبحندن طولایی برقاچ سنه اول کالکوته ایله هندستانك بعض شهرلرنده هندولرله مسلمانلر آره‌سنده دهشتلی مضاربه و منازعه وقوعبولمش ونتیجه‌ده یوزلرجه انسان اتلاف ایدلمشیدی. تاریخ مذکوردن اعتباراً حکومت محلیه تدابیر لازمه‌یه توسل ایتمکده‌در.

رنغون‌دن: س. م. توفیق

شؤون

طرابلس غرب:

بیوك جهاده حاضرلقلری. — ایتالیانك طرابلس غربه اولان آنی تجاوزاتی، حکومت عثمانیه‌نك شدتله سکونته محتاج اولدیغی برزمانده، یالکز عثمانلیلری دکل، بلکه بتون عالم اسلامی بیوك مشکلاته دوچار ایلدی. بالقان محار باتی و اومحاربانك سببیت ویردیکی فلاکتلر، مغلوبیتلر، طرابلس غرب حربندن و ایتالیانك چاره‌سز قاله‌رق ایقاع ایتدیکی مشکلات وافساداتدن نشئت ایتمش اولدیغی غیرقابل انکار واسلاملرجه اونودولمیه‌جق جمله فجایعدندر. آرناوودلق عصیاننده ایتالیا حکومتنك آرناوودلقده، مسلمانلرك جهل و نفاقندن استفاده ایده‌رك نه‌کبی تخم فساد صاچمش اولدیغنی حادثات حرب وآرناوودلقده جریان ایدن بوکونکی وقایع بزه کوستردی. ایتالیا حکومتی بالقان حربنك ایلك آن اشتعالنده وحکومت عثمانیه‌نك اك غائله‌لی زماننده عقد ایتدیکی مصالحه ایله طرابلس غربی کندیسنه مال ایده‌جکنی، تنزه عسکری (!) متاعبندن قورتوله‌جغنی، بومصالحه ایله اولاد عربك دخی کندیسیله اویوشه‌جغنی ظن ایدییور ایدی. حالبوکه ایکی سنه‌دنبری عسکریله، دوتماسیله، سیاستیله، حاصلی هردرلو قوتیله چالیشان بوحریص حکومت بوکونه قدر اولدیغی یردن ایلری کیده‌مدکدن ماعدا کیتدکجه‌ده نفوذینی غیب ایتمشدر. صوك خبرلره کوره طرابلس غرب اهالیء اسلامیه‌سی ایتالیانلری مدهش برنکبت و فلاکته دوچار ایچون واسع برمقیاسده جهاده حاضرلانیورلر. بوتون افریقا مسلمانلری شیخ سنوسی حضرتلرینك اطرافنه طوپلانمقده‌در. انشاالله قلبلری ایمانله طولو اولان بوبیوك مسلمانلر عاقبت صلیبی افریقاده سرنکون ایده‌جکلردر.

مصر:

میسیونرلرك فعالیتی. — (الشعب) غزته‌سنه پورت‌سعیددن یازیلان مکتوبده اوقوندیغنه کوره: هریرده اولدیغی کبی پورت‌سعیدده دخی میسیونرلر اهالیء اسلامیه‌یی اغوا ایتمکدن کیروطورمایورلر. عقیده‌لرینه سطحی وقوف اولان مسلمانلر آره‌سنده انواع حیله‌لر و فسادلر نشرایتمکله مشغولدرلر. بونلر عادتلری اوزره اسلام اهالینك قلوبنه القاء شبهات ایچون خصوصیله آیات قرآنیه‌دن دلیللر کتیره‌رك؛ ایستدکلری کبی آیات قرآنیه‌یی تأویل، دها طوغریسی تحریف ایدییورلر. حالبوکه اوصاف‌دل مسلمانلر نه اوآیتلرك معناسنه، نه‌تفسیرینه، نه‌ده سبب نزولنه واقفدرلر. بوخرستیان میسیونرلر، خلق اضلال ایچون کندی محصول فکرلرینی اوکا بوکا سویلدکدن ماعدا پك اوجوز برفیأتله اهالی میاننده مفسد کتابلرده نشر ایدییورلر. بوصوك کونلرده پورت‌سعیدده (کتبخانهٔ نیل) نامنده برکتبخانه‌ده تأسیس ایتمشلردر. بوکتبخانه‌ده‌کی کتابلرك محتویاتی دیانت اسلامیه حقنده افترا وهذیاندن باشقه برشی دکلدر . . .

« آمدی » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ح. اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لكی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لكی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدله‌مین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی كوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانكی بر غزته طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مكتوبلرك ، امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

واللّه یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

صاحب ومدیر مسئول : ح ادیب اشرف

عدد ٢٨٤ — ٢٣ ربیع‌الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ٦ شباط ١٣٢٩ — جلد ١٢

اسلامیتك اساسلری ، ماضیسی و حالی

شرعیاته دائر بعض كلمات ومباحث مهمه‌نك تحریرنده هیئت تحریریه‌مز طرفندزده معاونت ایدیلن « دائرة المعارف » أثر مهم ومعظمندن اهمیتنه مبنی — صاحبلرینك مساعده‌سیله — آتیده‌كی بحثك نقلی مناسب كورلمشدر :

دین اسلام ادیان سماویه‌نك صوكنجیسی وجمله‌سنك اتم واكملی اولوب شریكسز اولان الله واحد وأحده تعطیل وتشبیهدن منزه اولارق اعتقاد ومحمد مصطفی صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك جانب الهیدن مبعوث رسول بشیر ونذیر اولدیغنی قبول وتسلیم واو نبی كریمك طرف باریدن تبلیغ بیوردیغی بالجمله اوامر ونواهی واخباری حق اولمق اوزره تصدیق ایلمك اساسنه مستنددر . حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم — عهد عتیق ایله عهد جدیدك خلال سطورنده ارباب تدقیقك نظر بصیرتندن حالا كندینی اخفا ایده‌مین مبشراتكده دلالت ایتدیكی اوزره — انبیای سلفك و بالخاصه جناب مسیحك (صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیه) « و مُبَشِّراً برسول یأتی مِنْ بعدی اسمه احمد = . . . برده‌بندن صوكره كله‌جك واسمی احمد اولان بر رسولك كله‌جكنی تبشیر ایله سزه بعث اولونمش بر رسولم » نص قرآنیسی منطوقنجه خبر ویردیكی خاتم النبیین اولوب انبیا وامم سالفه‌نك منتظر اولدیغی امور عظیمه كرك ذات اقدس رسالتپناهیلرنده وكرك پیروان هداتی اولان امت اسلامیه‌ده لله الحمد والمنة تمامیله ظهور ایتمشدر .

دین مبین اسلام ناسخ شرایع سالفه اولوب حكمی الی ماشاء الله پایدار اولاجق اولان دین كمال ودین فطرتدر . دین اسلام شرایع متقدمه‌یی ناسخ ایسه‌ده عقاید انبیایی مصدق و مؤیددر . (ان الدین عند الله الاسلام = نزد الهیده دین ، اسلامدن عبارتدر) آیت كریمه‌سی اول و آخر اسلامدن باشقه نزد الهیده دین مقبول اولمادیغنی ، (شَرَعَ لكم من الدین ماوصّی به نوحا والذی اوحینا الیك وما وصینا به ابراهیم وموسی وعیسی ان اَقیموا الدین ولاتتفرقوا فیه = ای خاتمهٔ امم ! الله تعالانك سزه دین اولارق تشریع ایتدیكی شی ، وقتیله نوحه توصیه ایتدیكی شیدر . ای محمد ! دین اولارق تشریع ایتدیكمز شی سكا شیمدی وحی طریقیله بیلدیردیكمز ووقتیله ابراهیمه ، موسایه ، عیسایه توصیه ایتدیكمز شیدر كه اوده دینی اقامه ایدیكز و دین خصوصنده صاقین تفرقه‌یه دوشمیكز امر ونهیندن عبارتدر) آیت كریمه‌سیده نبی آخر زماندن اول كاوب كچن انبیای عظامك دینی دین اسلام اولدیغنی صراحةً ناطقدر . بناءً علیه اهل اسلام (لانفرّق بین احد من رسله = بز اللهك رسوللرندن هیچ برینی دیكرلرندن آیری غیری طوتمایز) دیمكله برابر الیوم رسل وانبیایه اسناد اولونان نقول وعقایددن اخبار صریح محمدیه (صلی الله علیه سلم) مخالف اولانلرینك محرف اولدیغنه قائلدرلر .

دین اسلام دین فطرتدر . چونكه هر هانكی درجهٔ عقلك قبولندن ابا ایده‌میه‌جكی قدر بسیط ، بسیط اولدیغی قدر عالی حقایق تلقین ایدر . (فِطْرَةَ اللّه التی فَطَرَ النّاس علیها = اللهك ناسی ، اوزرینه مفطور قیلدیغی فطرتدر) .

معتقدات اهل اسلام ایچنده نصرانیتده اولدیغی كبی عقلی پابند اسارت ایده‌جك سرائره تصادف ایدلمز . بر مسلمان حقائق كونی تأملدن منع اولونماز . بالعكس قورو بر ایمان ایله اكتفا ایدوب انفس و آفاقك ، سماوات و زمینك بی حد و انتها حقایق و اسرارینی تأمل و تفكردن عاطل قالانلری ذم ایدن آیات كریمه پك چوقدر . عجایب سماوات وزمینی مذكر اولان (انّ فی خلق السموات والارض .... « سورهٔ آل عمران ») آیت كریمه‌سندن بحث ایدركن نبی اكرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری تأمل عجائب خلقتده فتور ایدنلر حقنده (ویلٌ لمن لاكها بین فكّیه ولم یتأملها = یازیقلر اولسون بو آیت كریمه‌یی ایكی چكه‌سی آراسنده چیكنه‌یوب‌ده معناسنی تأمل ایتمین بصیرتسزلره !) كبی بر تقریع شدیدده بولونیور .

دین اسلام عقل ایله دائما باریشیق كیدر . عقل سلیم ایله نقل صحیح آراسنده تعارض حقیقی یوقدر . اسلامك تلقین ایتدیكی احكام ایسه دنیوی واخروی احتیاجات بشریه‌نك كافه‌سنه منطبق سهل الاجرا ومادةً ومعنیً فوائدی هویدا شیلردر . خطابات شرعیه طوغرودن طوغرویه افراد مكلفینه‌در . علم دین هیچ بر صنفك مخصوصاتندن دكلدر . هر كس دینی وسعی یتدیكی مرتبه‌ده اوكرنمكله مكلفدر . آیین عباداتی اجرا ایچون عبد ایله خالق آراسنده

اجرای توسط ایده‌جك ، معاصی و ذنوبی عفو ایتدیره‌جك هیأت رهبانیه‌نك وجودینه عرض افتقاردن مسلمانلر للّه‌الحمد آزاده‌درلر .

دین اسلام هر دورلو امتیازات دنیویه‌یی ، بین‌الافراد حقوقجه تفاضلی ساحه‌سندن ابدیاً طرد ایتمش اخوت ومساوات دینیدر. لسان شریعتده هر نره‌ده « أخ » کله‌سی وارد اولمش ایسه اخوت دینیه قصد ایدلمشدر. بو دین مبین بوتون انسانلر بیننده حقیقی بر اخوت تأسیس ایتمکی امر ایتمشدر . (انما‌المؤمنون اخوة == مؤمنلر قارداشدن باشقه بر شی دکلدر) آیت کریمه‌سی دائرهٔ منجیهٔ اسلامه بالفعل‌داخل‌اولانلر بیننده اخوت نسبیه‌دن اقوی بر اخوت علویه‌نك وجودینی اعلان ایتدیکی کبی (وکونوا عباداللّه اخوانا == ای اللهك قوللری ! قارداش‌اولکز) خطاب علویٔ نبوی‌سی‌ده بوتون نوع بشره صالح بر دین عمومی قابلیتنی حائز اولان بو دینك غایهٔ کمالنی اشراب ایتمکده‌در .

امر مساوات ونفی قومیت و جنسیتی ایسه (یا ایها‌الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی وجعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عنداللّه اتقاکم == ای ناس ، بز سزی ارککله قادیندن یاراتدق . سزلری یکدیکرکزی طانیاسکز ، بیلیشه‌سکز دیه بر طاقم شعوب وقبائله آییردق . یوقسه بربرکزه قارشی تکاثر و تفاخر ایده‌سکز دیه دکل . شبهه‌سز نزد الهیده سزك اك کریمکز اك متقی اولانکزدر) و (فاذا نُفِخَ فی الصور فلا انساب بینهم یومئذ ولا یتساءلون == بعث ایچون صوره نفخ ایدلدیکی کون آرتق انسابك هیچ بر حکمی قالمیه‌جنی کبی کیم کیمك ، نه‌سیدر دیه کیمسه کیمسه‌یه صورماز) کبی آیات کریمه ایله (لیس لاحدعلی احد فضل الا بالدین اوعملٍ صالحٍ == هیچ برکیمسه‌نك دیکر کیمسه اوزرینه فضل ومزیتی یوقدر . تفاضل یالکز دین ویا عمل صالح ایله اولور) و (یا ایها‌الناس اَلا اِنّ ربکم واحد الا ان اَباکم واحد الا لافضل لعربی علی عجمی ولا لعجمی علی عربی ولا لاسود علی احمر ولا لاحمر علی‌اسود الا بالتقوی ان اکرمکم عنداللّه اتقاکم . الاهل بلغت. قالوا‌بلی یارسول‌اللّه . قال فلیبلغ الشاهد الغائب == ای ناس ! آکاه اولکزکه ربکز بردر . آکاه اولکزکه بابا کزده بردر . بیلکزکه هیچ بر عربینك عجمی ، هیچ بر عجمینك‌ده عربی اوزرینه ، کذلك هیچ بر سیاه رنکلینك سیاه اولمیانه ، هیچ سیاه اولمیانك‌ده سیاه رنکلی اوزرینه فضل ورجحانی یوقدر . مکرکه تقوی ایله اوله . اك کریمکز نزد الهیده اك متقی اولانکزدر. سویلیکز ، تبلیغ ایتدممی ؟ بوکاقارشی : « اوت یارسول‌اللّه »

دنیلنجه « اویله ایسه حاضر اولان غائب اولانه بوسوزی تبلیغ ایتسون » بویوردیلر) و (لیس منامَنْ دعا الی عصبیة ولیس منامن قاتل علی عصبیة ولیس منامن مات علی عصبیة == عصبیت دعواسنه قالقیشان ، اونی ترویج وتشویق ایدن بزدن دکلدر. عصبیت‌اوزرینه قتاله‌کیریشن بزدن دکلدر) کبی احادیث نبویه کوکندن کوب آتمشدر.

تلقار شریعتده هرکس مساویدر. (اطیعوااللّه واطیعوا الرسول واولی الامرمنکم) آیت کریمه‌سی مؤداسنجه واقعا آمر ومأمور ، تابع ومتبوع ، مطیع و مطاع وارسه‌ده ولی‌الامره اطاعت ایشته بوآیت کریمه حکمنجه اللهه و رسولنه اطاعت دیمکدر . یوقسه‌امرالهی‌یه مخالف اموروده هرکیم اولورسه اولسون مخلوقه اطاعت ایدلمز. (لاطاعة لمخلوق‌فی‌معصیة‌الخالق == خالقه عصیان‌خصوصنده هیچ برمخلوقه اطاعت و انقیاد لازم دکلدر .)

اسلامیت مساوات واخوت تلقیناتیله ، حبل الهی‌یه اعتصام‌حقنده‌کی اوامریله ، تفرق‌وجماعتدن آیرلق حقنده‌کی نواهیٔ قطعیه‌سیله اراضی‌وقومیت حدودلرینی خارق‌العاده بر سهولتله مص وبلع ایتمك خاصه‌سنی حائز بر دین جلیلدر . مشرق اقصاده‌کی برمسلمانك نفسی آفریقانك اك مجهول بر کوشه‌سنده‌کی مسلمان قارداشنی کندیسی ایله هر وجه ایله مساوی طوتقدن ابا ایتمز . حقوق بشر بیاننامه‌سنی تصوره دها دونه قدرجرأت‌یاب اولامیان فلاسفهٔ غربك خولیالرینی آتیده ساحهٔ حقیقته چیقاراجق مبادی وارسه نور حقیقتی تا اون اوچ عصر اول اشراق ایدن مبادیٔ اسلامیه‌در .

اسلامك اوامر دینیه‌سی یالکز اعتقادات وعباداته یعنی یالکز خالق ایله مخلوق بیننده‌کی مناسباته منحصر دکلدر. حقوق عبادك معاملات ومناکحات وعقوبات اقسامنده‌ده شاملدر . دین اسلام خالق ایله مخلوق آراسنده‌کی واسطه‌یی ، رهبانیتی رفع ایتدیکی کبی « اللهه عائد اولانی اللهه ، قیصره عائد اولانی قیصره ویرمك » دستورینی‌ده هیچ قبول ایتمز. معنای‌معروفلرنجه نه حکومت روحانیه‌یی طانیر ، نه حکومت جسمانیه‌یی . حکومت روحانیه وجسمانیه‌نك آیری آیری تشکلنه جواز ویرمز. حکومت جسمانیه‌یه عائد معاملاتك‌کافه‌سی دیناً‌مأموربه ویامنهی‌عنهدر. هپسی امرالهی ویا سنت رسالتپناهیدر . کتاب وسنت دنیاده‌ده ، آخرتده‌ده انتظام شؤن افراد و امتی کافلدر. و (ربنا آتنا فی‌الدنیا حسنةً وفی‌الاخرة حسنة) تعلیم الهیسی بونقطهٔ مهمه‌یه‌اشارتدر. بناءً‌علیه اعصار اخیره‌ده‌اوروپاده تطبیق ایدیلن امور دینیه و سیاسیه‌یی تفریق Séparation de l'Elise et de l'Etat دستورینك بزده محل انطباقی‌یوقدر . ذهنلری فرنك‌تربیه‌سیله مشبوع بعض کیمسه‌لرك بویله بر شیئی تطبیق

حقنده‌کی آرزولری احکام اسلامیه حقنده جهل صریحدن نشأت ایدر . بزده امر بالمعروف ایله نهی عن‌المنکر دینك فرائضندن اولدیغی کبی تأسیس حکومت‌دن اقامهٔ حدودالهیه و توزیع عدالت ایله شؤن سیاسیه‌یی اداره کبی‌خصوصاتك کافه‌سی دینك احکامندندر . دین اسلامجه نصب امام‌فرضدر. امامه‌اطاعت‌ده‌فرضدر. امام‌المسلمینك جمعه‌یی اقامه ایتمه‌سی‌ایله قاضی نصب ایتمسی بیننده‌ده فرق یوقدر .

حدود الهیه‌نك اقامه‌سی ، احکام دینیه‌نك اجراسی تشکیلات اجتماعیه‌یه ، بونك‌ده بقا ودوامی حکم و قوته وابسته اولدیغی ایچون بر حکومت منتظمهٔ اسلامیه‌نك اساسلری هجرت سنیه‌یی متعاقب وحیك کرماکرم توالی اولدیغی صیرالرده بالذات طرف عالیٔ نبویدن‌وضع‌ایدلمشدر. ریاست حکومت عصررسالتپناهیلرنده کندیلرنده و اوندن صوکره خلفا و ائمهٔ مسلمینده ایدی . امام عمر بن‌الخطابك (واللّه مایَزَعُ‌اللّه بالسلطان اکثر ممایزع بالقرآن == واللّه ، حق تعالانك نفوذ حکومتله منع ایتدیکی شی‌،نفوذ قرآن ایله منع ایتدیکندن زیاده‌در) سوزی بر حقیقت محضه اولدیغندن احکام قرآنیه‌نك تطبیقنی تأمین ایده‌جك بر حکومتك تشکلی ضروری ایدی . حکومت اسلامیه‌نك تأسسی ایله برابر هر حکومتك بقا وتوسع ایچون ضروریات احکامندن اولان اعدا ایله مقاتله امر اهمنك‌ده مشروعیتی عقل‌سلیمك بداهةً قبول‌ایده‌جکی‌امورمسلمه‌دندر. قلیجدن مستغنی هیچ‌برحکومت تصورایدیله‌میه‌جکی کبی‌دین اسلام‌ده کرك جماعت مسلمینك شرور اعدادن حفظ وحراستی وکرك کلمة اللّهی اعلا یعنی دائرهٔ دینی سهولتله توسیع ایله حقایق وفضائل اسلامیه‌نك نشر وتعمیمی غایه‌سنه وصول ایچون جهادی تشریعدن فراغت ایده‌میه‌جکی طبیعی ایدی .

کرك عقاید وعباداته وکرك معاملات‌مدنیه‌یه تعلق ایدن قوانینك غایه‌سی سیاست و ادارهٔ نفوس اولدیغنی اونودانلر — اوروپاده رهبانیتك سوء استعمالاتندن بیزار اولارق حکومت جسمانیه‌یی روحانیه‌دن تفریقه چار ناچار طرفدار اولمش اولانلرك افکارینه تبعاً — دین اسلامك دین جهاد و سیف اولماسنه اعتراض ایدرلر . وحکومت اسلامیه‌نك جبر و تهدیدی اولماسیدی بوقدر سرعتله‌وبلکه‌ده جزیرة‌العربك خارجنده هیچ‌ده انتشار ایتمزدی دیرلر . بویله براعتراض واهیدر . زیرا قوتك حقه خدمتکار اولماسی موجب شین اولمق‌شویله طورسون حق‌ایچون‌ده ، قوت ایچون‌ده موجب شرفدر . دین اسلام اساساً جزیه‌یی قبول ایتدیکی ایچون سیوف مجاهدینك خدمتی حکومت اسلامیه‌نك دائره‌سنی توسیع ایتمکدن‌وصیت‌اسلامی سربست‌وقورقوسز

اولارق آز زمان ایچنده چار اقطار جهانه ایصال ایتمکدن عبارت ایدی . بوقسه عدد مسلمینی تزیید ایدن شی قرآن کریمك محتوی اولدیغی خطابات الهیه‌نك ارواحه تأثیر و نفاذی ، قلوب مستمعینی جذب و تسخیر ایتمه‌سی ایدی . اودورك حالنه کوره نعمت حضارتدن بی نصیب اولان بر آووج خلقك آلتی سنه ایچنده چین و هند حدودندن تا مغرب اقصایه قدر بونجه ملل واقوامی قبضهٔ اداره‌سنه رام ایتمه‌سی البته یالکز قلیج قوتیله اولامازدی . هم نه حاجت ؟ بوکون آرتق عالم اسلام هر طرفندن اعدا ایله محاط اولارق شکوه واقبالی سونمش ، نصرانیته قارشی سلاح سطوتی پاره پاره اولمشدر . بویله ایکن ، بونجه تضییقاته ، بونجه تهدیداته رغماً نه انتشاردن کری قالدیغی وارمیدر ؟ دین صلح وسلام اولدیغی اعلان ایدیلن نصرانیت ناشرلرینك اوروپا و آمریقا ملیونلرینه ، مهیب طوپلرینه استناداً صرف ایتدکاری مساعی‌یه قارشی مغلوب اولیوری ؟ بوقورقونچ امکلر اسلامك سیر سلامتبخشنه مانع اولابیلیورمی !

الحاصل کیم نه دیرسه دیسون ، دین اسلامك ظهوری تاریخ نوع بشرك ثبت و قید ایتدیکی انقلابات مدنیه و اجتماعیه‌نك اك عظیمیدر . سفك دما ایله ، ظلم وبیداد ایله شائبه‌دار اولان فرانسه انقلاب کبیری انقلاب اسلامی ایله قابل قیاس دکلدر . اوزرندن برعصردن زیاده کچدیکی حالده حالا نظری اولقدن قورتولامیان حقوق بشر بیانامه‌سنی الهام ایدن شبهه‌سز — اون ایکی عصر ایچنده اوروپا دائرهٔ ظلماتنه تدریجاً و کوجلکله فرجه‌یاب دخول اولان — حقوق اسلامیه‌در . اوروپانك یکی برکشف اولمق اوزره عالمه تلقین ایتمکه باشلادیغی حریت ، عدالت ، مساوات ، اخوت مبادیسی افکار اسلامیه ایله پرورده اولانلرجه آرتق تلقینه بیله شایان کوروله‌میه‌جك بدیهیات اولیه‌دندر .

دین اسلامك اك بویوك تأثیری اخلاق ساحه‌سنده کورولمشدر . وهدف اتخاذ ایتدیکی انقلاب اجتماعی‌یی وجوده کتیره‌جك رجالك تربیهٔ فردیه‌سنده اظهار ایتدیکی خوارق محیر العقولدر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم غایهٔ بعثت سنیه‌لرینی (انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق = بن آنجق مکارم اخلاقی تماملامق ایچون بعث اولوندم) کلام عالیسیله ایضاح بویوریورلر . تربیهٔ نبویه قوم عربك فطرتنده مکنوز ومدخر نه‌قدر محاسن وارسه تمیه وتقویه ایدیور . عادات واخلاق مذمومهٔ جاهلیه‌یی استیصال ایدیور . و یکرمی اوچ سنه‌لك بر مدت قلیله ظرفنده بیکلرجه رجالی تهذیب و تأدیب ایده‌رك اقوامه رهنمای هدایت ، هربری دیکر ملتلرده اولسه سرمایهٔ مباهات ومفخرت اولابیله‌جك بر حال کماله افراغ ایدیور . اقوام مجاوره‌نك او زمانه قدر هدف استخفاف و استحقاری اولمش بر امت

امیه‌نك لمحة البصر دنیله‌جك بر زمان ایچنده بو قدر فضائلی اکتساب ایتمسی ، یاریم عصرده عالم مدنی‌یه استیلا ایده‌رك مؤدب ومربی وظیفه‌سنی درعهده ایتمه‌سی دین اسلامك حقیقةً مرتبهٔ اعجازه واران آثار فیوض وبرکاتندندر . [اخلاق ماده‌سنه باق]

اسلام بوتون معناسنجه دین اخلاق وفضیلت اولدیغی کبی اك یوکسك مرتبه‌ده حامیٔ علم وحقیقتدر . اسلامیتده دین ایله علم توأمدر . علمك فضائلی ناطق اولان ، علمی ترغیب ایدن احادیث نبویه‌دن بحث ایتمك بوستونلرك سعه‌سندن خارجدر . امی بر امتك یاریم عصر ظرفنده اسامیسی صاعقه‌له توکنمین بونجه اعاظم علماپی سینهٔ تربیه‌سنده یتشدیرمه‌سی هپ بوسایه‌ده ایدی . تحصیل علمك فرائض دینیه‌دن برفرض اولدیغنی سویلمك کافیدر . ظهور اسلامدن دها برعصر کچمه‌مشدی که صرف اسلامی اولان تفسیر ، حدیث ، فقه ، تاریخ ، سیر ، ادبیات کبی علملر کسب رونق و نظام ایتمش ودها ایکنجی عصرك بدایتلرنده یونان و هند و ایران متروکاتندن اولان « علوم دخیله » کرکی کبی انتشار ایتمشدی . دها ایکنجی عصر هجریده مدنیت اسلامیه دنیانك اك مترقی ، اك متکامل مدنیتی حالنی آلمشدی . آز زمان ایچنده بغداد ، بصره ، مصر ، مرو ، بلخ ، سیستان ، سمرقند ، قرطبه ، اشبیلیه ، قیروان کبی بلاد اسلامیه واردین و صادرینی تنویره خادم برر مشعل مدنیت ، برر دار العلوم اولمشلردی . اوروپانك بوکونکی مدنیتی‌ده اندلسدن قوپمش بر شعلهٔ معرفتدر .

« مدنیت اسلامیه » یه فرنکلر « مدنیت عربیه » نامنی ویریورلر . واقعا بو مدنیتك ایلك بانیلری ناشر نور اسلام اولان قوم نجیب عرب اولدیغی وحمان بوتون مؤلفین اسلامیه‌نك یاقین وقتلره قدر هپ لسان قرآن ایله تألیف آثار ایتدکاری ملاحظه ایدیلنجه بو تسمیه طوغرو ایسه‌ده حقیقت حالده بو مدنیت علیانك بانیلری یالکز عربلر دکل ایدی . دائرهٔ اسلامه داخل اولان عجم ، ترك ، کرد ، بربر ، هندلی نه‌قدر اقوام وارسه جمله‌سنك بونده حصهٔ اشتراکاری ظاهر و روح اسلامك قبول ایتمه‌دیکی قومیت فرقی بونی قوم عربه تخصیصه اساساً مانعدر . « مدنیت اسلامیه » دنیلن خوان نعمتدن هیچ بر قوم ممنوع اولمامش وجمله‌سی بردن لسان قرآنی کندیلرینه واسطهٔ تفاهم اتخاذ ایده‌رك متساویاً نواله‌چین اولمشدر .

اسلامك ، دشمن اسلام و آنلره بیلمیه‌رك پیرو اولانلرك خوشنه کیتمیه‌جك یالکز ایکی درلو احکامی واردرکه بری اسارته ، دیکری قادینلره تعلق ایدنلریدر .

واقعا اسلامیت اوروپالیلرله آمریقالیلرك

زنجیلر حقنده حوصله سوز انسانیت معاملات اعتسافکارانه‌سنی تجویز ایده‌جك احکامی حاوی اولیدی بو اعتراض بلکه وارد اولوردی . بو کونکی مدنیلرك آکلادیغنه کوره اسیر خصوصات ذاتیه‌ده استخدام ایدیلیر ذکیجه بر حیواندن باشقه بر شی دکلدر . اسارت بخار ماکنه‌لرینك ایجادندن اول بر ضرورت اقتصادیه و اجتماعیه اولدیغی ایچون بونی رفع و الغا ایتمه‌دی دییه دین اسلامه طعن ایتمك حقسزلقدر . دین اسلام حقوق دول علماسنك صوکره‌دن صوکره‌یه تعقل ایتدکاری احکامی اون اوچ عصر اول وضع ایده‌رك مصائب حربی کرکی کبی تهوین ؛ اثنای حربده اطفال و نسوانه ، صومعه‌لرینه قاپانمش رهبانه تعرض ، سلاح بدست اوله‌رق اسیر ایدیلنلرك قطع اعضاسنی ، اشجار و کروم و مزارعك تخریبنی نهی ایتدیکی کبی ضرورت حربیه اوله‌رق اسیر ایدیلن انسانلره ایدیله‌جك انسانجه معامله‌یی‌ده تعیین ایتمشدر . دین اسلام — هم کفارك ضعفنی ، هم‌ده دائرهٔ اسلامك عدداً واقتصاداً کنیشله‌یوب قوت بولماسنی منتج اولان — اصول اسارتی ابقا ایتمش ایسه‌ده — انصاف ایله دوشونولسون که اسیری افراد عائله منزله‌سنه تنزیل ایده‌رك رقك آغیرلغنی عادتا هیچه ایندیرمشدر . بوندن ماعدا قتل خطا و شبه عمد ایله نقض صیام رمضان و ظهار و ایلا و یمین کبی مسائلده عتق رقبه‌نك کفارته داخل اولماسنه و تدبیر ایله کتابتك و استیلاد ایله تحریر جوارینك مشروعیتنه و موالینك یعنی آزادلیلرك اقارب نسبیه حکمنه کیره‌رك میراثه بیله داخل اولمالرینه و بوکبی و سائلك فقدانی حالنده‌ده لوجه الله عتق رقابك ویا عتقه اعانه‌نك فضائلی حقنده کی ترغیبات جلیلهٔ نبویه‌یه یعنی نفس اعتاقك بر عبادت مهمه اولدیغنه باقیلاجق اولورسه شرع شریفك رقی تجویز ایتمکله برابر دائما غائله‌سنی رفع و تهوینه میال اولدیغی صراحةً آکلاشیلیر . حدیث شریف اوله‌رق روایتی ابن عمره اسناد اولنان (شر المال فی آخر الزمان المالیك = آخر زمانده مالك اك کوتوسی مملوکلردر) اثری‌ده بو مدعامزه شاهددر . شوراسی محققدرکه حکم رقك ابقاسیله برابر و سائل اعتاقك تکثیری اسلامیته پك چوق شیلر قازاندیرمش ، عدد مسلمینی تزیید ایتدیکی کبی کوله‌لری احراردن دها فنا بر حالده یاشاتمامشدر . تاریخ اسلامی مطالعه ایدن علومده ، صنایعده ، سیاستده صاحبقران و احرار امثاله هم‌ان رقابت اولمش نیجه نیجه موالی اسملرینه تصادف ایده‌جکاری کبی احکام رقك وجودی برچوق کوله‌من خاندانلرینك اریکه نشین سلطنت اولماسنه مانع اولمادیغنی کورورلر .

حقوق نسا بحثنه کلنجه بو خصوصده دین اسلام ایله همیار اولاجق هیچ بر مؤسسهٔ دینیه ویا مدنیه هنوز ظهور ایتمه‌مشدر ، قادینلر حقنده

ممالك متمدنه‌ده جاری احکام ایله احکام اسلامیه‌نك سطحیجه برمقایسه‌سی بیله آراده‌کی فرق عظیمی دیدهٔ انتباهه عرض ایدر . قادینلری قبل الزواج ابوینك ، بعدالزواج‌ده زوجك حجر و وصایتندن قورتولامیان ، تصرفاتی غیر معتبر اولان ، ازدواج ایدر ایتمز — حین عقدده‌خلاف تصریح ایدلمه‌مش ایسه — مالرینك نصفی قوجه‌لرینه کچن‌مملکتلرده‌نسائیونك Féministes وجودینه وادعای حقوق ایتملرینه عقلمز ایرر ایسه‌ده بزده‌کی برصنف خلقك تقلید اعمی‌تیلندن حاصل تحصیل آرقه‌سنده قوشمالری آکلاشیلیر شیلردن دکلدر . مسلمان قادینی بوتون حقوق انسانیه‌سنه صاحبدر . دین اسلام قادینلری خانه‌لرینك صاحبه‌سی ، اولادلرینك مربیه‌سی قیلمقله برابر تأمین‌وتوسیع معیشت ایچون خصوصیت حاللرینك مساعد اولدیغی صنایعدن هیچ بریله اشتغالدن منع ایتمز . تحصیل علم ارککلر قدر قادینلر ایچون‌ده فرضدر . برمسلمان قادینی مال قارونه صاحب اولسه کافهٔ تصرفاتنده مستقل و زوجنك مداخله‌سندن آزاده‌در . ثروت و سامانی کرك کندیسنی و کرك چوجقلرینی انفاق کلفتندن زوجنی قورتاراماز . تستر و احتجاب حقنده‌کی نصوص قرآنیه و احادیث نبویه حقوقلرینی قصر ایچون دکلدر . بالعکس دامن عصمتلرینی انظار ادانیه‌دن صیانت غیرت الهیه‌سندن منبعثدر . شرع شریفك کوزندیکی طهارت ارحام و انسابك وقصر وتحدید فجورك بوندن دها سالم چاره‌سی یوقدر .

قدیمدن بوکونه قدر همان بتون‌ملل واقوامك بالفعل قبول وتطبیق ایتمش اولدقلری تعدد زوجات حقنده‌کی اعتراض‌ده اوته‌کیلر قدر واهیدر . زیرا اولا دین‌اسلام‌زمان‌جاهلیتده‌کی‌مقدار ازواجی تحدید ایده‌رك دورده ایندیرمشدر . ثانیاً دین اسلامك وضع ایتدیکی عدالت شرطی بوجوازی‌ده حد اصغریسنه تنزیل ایتمشدر . برصورتده که بر زوجه‌دن زیاده‌سی بروجه شرعی بسلمك هر زنکینك خرجی دکلدر . ثالثاً تعدد زوجاتی منع ایدن آباء کنیسائیه‌نك بونهیلری ــ موافق طبیعت اولمادیغی ایچون ــ بالفعل نافذ اولامامش وکرك بونهیلری وکرکسه طلاق منع ایدیشلری فحش وزنانی کرکی کبی ترویج ایتمشدر .

خلاصه عالم انسانیتده بو انقلاب عظیمی وجوده کتیرن شریعت اسلامیه (الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دیناً = ای امت مرحومه . ایشته بوکون دینکزی‌سزه اکمال ایتدم . اوزرکزده‌کی نعمتی تمام ایتدم . و اسلامك سزك ایچون دین اولماسنی قبول ایده‌رك راضی اولدم) آیت کریمه‌سنك ناطق اولدیغی وجه ایله اکمل و اتم شرایعدر . بزه برکذار رسالت اولان کتاب‌الله ایله سنت رسول الله دنیا و عقبایه تعلق ایدن بالجمله مصالحمزك بحق‌کسب انتظام ایتمه‌سنه کافیدر . کتاب ایله سنت وظائف دینیه ودنیویه‌مزك — که اونلرده‌دینی‌عداولونابیلیرلر — خطوط اصلیه وعمومیه‌سنی چیزمش ومنصوص اولمیان احکام‌ده کتاب وسنته استناد ایدن‌اجماع امت وقیاس‌مجتهدین ایله تعین‌ایتمشدر. [«کتاب»، « سنت » ، « اجماع » ، « قیاس » کلمه‌لرینه باق .] شریعت اسلامیه‌نك مأخذی ، مرجعی ایشته بودورت دلیلدر . (یاایهاالذین آمنوا اطیعواالله واطیعوا الرسول واولی‌الامر منکم فان تنازعتم فی شیٔ فردوه الی‌الله والرسول ان‌کنتم تؤمنون بالله والیوم‌الآخر = ای ایمان‌ایدنلر، اللهه اطاعت ایدیکز. رسوله‌ده اطاعت‌ایدیکز. اولوالامره‌ده اویله . شاید برشیده آرا کزده نزاع واختلاف‌تحدث‌ایدرسه — اکر اللهه ویوم آخرته ایمانکزوارسه — بومسئله‌یی اللهه‌ورسوله یعنی کتاب‌الله ایله سنت رسول اللهه رد وارجاع‌ایدیکز) آیت کریمه‌سی موجبنجه کتاب ایله سنت اصل واولوالامر دیمك اولان علمانك اجماع ایله قیاسی‌ده او ایکی اصله راجع فرعلردر. بناءً علیه هیچ بر عصرده ممنوع اولمیان ، مصالحك پی‌درپی حدوثیله وجودینه احتیاج‌مس ایدن اجتهادات فقهاده — اصولنه توفیق یعنی کتاب وسنته رد ایدیله‌بیلمك شرطیله — فروع دینندر . یوقسه کتاب وسنته مخالف اجتهادات عندیه‌نك، کتاب وسنتله‌علاقه‌دار اولمیان‌احکامك نظر اسلامده افادهٔ حکم اعتباریله قدر وقیمتی یوقدر . ایشته فروع دیندن باحث اولان «فقه» کتابلرینك یانی باشنده کیفیت استنباط احکامدن باحث « اصول‌فقه » نامیله‌دیکر بر علمك وجود بولماسی بواحتیاج مشروع سائقه‌سیله‌در . ادلهٔ فقهیه‌نك دورده وارمه‌سی، کلیاتی تنصیص ایدن کتاب وسنتك یانی باشنده جزئیات مسائلی ینه اصلینه موافق صورتده فاصل اولمق اوزره‌اجتهاد قپوسنك آچیق قالماسی شریعت احمدیه‌یه بویوك براستیفیت ویرمش واجتهاده اهل حقیق علما موجود اولدقچه مسائل متحدثه قارشیسنده اصلا صیقینتی چکلمه‌مشدر . وقتیله ساحهٔ اسلامك بویله پارلاق‌برمدنیت نوریله منور اولارق‌بودرجه وسعت پیدا ایتمه‌سی هپ بوسایه‌ده اولمشدر .

اسلامیتك ماضیسی بویله . برده شمدیکی حالنه باقالم . بونام آلتنده یاشایان قاچ ملیون جان وارسه مع‌التأسف جمله‌سی دشمنلرینك زیر پای تحکمنده زبون و اسیر ، ایشك دها غریبی بو بارذل و اسارتی طویامیه‌جق درجه‌ده بی‌حس وبی شعور . بر قاچ عصراول مربیٔ عالم اولان، علم وصنعتده دنیایی حیران ایدن،مشرق اقصادن مغرب اقصایه قدر امتعه نقل ایدن بو یوز میلیونلرجه خلق بوکون علمدن ، صنعتدن ، تجارتدن کلیاً بی بهره . کندیلرینی اوروپالی یدیرمزسه آچ، کیدیرمزسه چیپلاق، طاشیمازسه کندیسنی بیله بر محلدن دیکر محله نقل ایتمکدن عاجز. مملکتلرنده اجدادك میراث مجد ومفاخری اولارق طوفان حوادث وبلایادن قورتولان‌جزئی آثار عمرانی بیله محافظه قیدندن وارسته اولاجق قدر عاطل و جاهل . هیچ بر خطهٔ اسلامیه قالمامشدرکه اهالیسی حقوق سیاسیه‌لرینه و حتی حقوق ابتدائیهٔ انسانیه‌لرینه صاحب اولسونلر. یالکز بوراده برآووج مسلمانی ایله قالمش بر حکومتجکز واردرکه اوده یالکز بر خیال استقلال ایله هنوز زنده وپا برجا . لکن اوده جاهل . اوده صنعتی، تجارتی استقلال‌اقتصادیسنی دشمنلره قاپدیرمش، استقلال سیاسیسنك بر قسم عظیمنی غائب ایتمش . بقیهٔ استقلالی ایچون‌ده کندیسنی محیط اولان نسیم عدوان آن بآن مهلك بر قاصیرغه‌یه انقلاب ایده‌جك دیبه بوتون موحدلر دلهراس . اسلامك ایام سعدینی تار ایدن بونکبتلر نه در ؟ هانکی دست نحوست ایوان اسلامی سرنکون ایتمش ؟ برآزده بو جهتی آراشدیرالم .

حال ایله ماضی بیننده‌کی تضاد — بزلری دییه‌لم ، چونکه بوتضادی بیله کوستره‌جك علم و عرفانمز قالمامش ، وقتیله نه اولدیغمزی ، شیمدی نه حالده بولندیغمزی بزه طانیتان واسفا که ینه دشمنلرمزدر — فرنکلری بیله حیرته دوشوریور. هله اسلامك کرفتار اولدیغی‌بو انحطاط و لهرسان ایله برابر ینه تکثیر اعداد ایتمه‌سی، تعالیم‌دینمزك‌ینه — خبرمز اولمقسزین — انتشار ایتمکده‌بردوام اولماسی‌بونارك بوحیرتلرینی دوبالا ایدیور . یکی لاروس دائرة‌المعارفنك Islamisme ماده‌سنده شو عباره‌یه مصادف اولیورز :

« الیوم تعالیم اسلامیه‌نك توسع و انتشار تهدیدکارینه باقیلنجه اسلامده‌کی انحطاط فکری انسانه حیرت ویریر. تاریخ اسلامك -- خلفای راشدین دوری استثنا ایدیلیرسه — هیچ بر دورنده استیلا وموفقیت بوقدر سریع اولمامشدر. آفریقا قطعه‌سی یکرمنجی عصرك اك بویوك مرکز اسلامیسی اولغه یوز طوتیور. حال بوکه قرون وسطاده اسلامك باعث فخر ومباهاتی اولان علوم بوکون بوتون عالم اسلامده عادتا مهمل اولوب لزومسز و فائده‌سز عد ایدلمکده‌در. قرون‌وسطاده اوروپایه کرك رأساً وکرك احبار یهود واسطه‌سیله یونان قدیمك محصولاتی نقل ایدن مسلمانلر اك اوفاق تفرعاته وارنجیه قدر هر خصوصده غربك خراجکذاری اولمشلردر . »

فی‌الحقیقه محررك دیدیکی طوغرودر. بری بزی دلخون ایدن ، دیکری خصمایه دهشتمون اولان بو ایکی نوع تضاد نه‌در ؟ اسلامك بو کونکی ضعف سیاسی و اجتماعی و اقتصادی وعلمیسیله برابر ینه توسیع دائرهٔ انتشار ایتمه‌سی دینك دین‌فطرت ، تعالیم الهیه‌نك صاف وشوائب

غرضدن پاك اولان قلبلره نافذ اولدیغی ، نشر نصرانيته چاليشان عبدهٔ مسيحك معلوم اولان سطوتلریله ، قدرت ومكنتلریله برابر اسلامده‌كی اوسادكیٔ مونسه رقابتدن عاجز اولدقلرینی اثبات ایدیور . و بو حال اوزره دوام ایدرسه‌ك (یا ایها الذین آمنوا من یرتد منكم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم ویحبونه اذلة علی المؤمنین اعزة علی الكافرین یجاهدون فی سبیل الله ولا یخافون لومة لائم == ای ایمان ایدنلر ، ایچكزدن دینندن ارتداد ایده‌جك وارسه نه بأس وار . الله عظيم الشان اویله بر قوم كتیره‌جك كه آنلری سور ، اونلرده اونی سورلر . اویله بر قوم كه مؤمنلره قارشی اویصال وذلیل ، كافرلره قارشی عزیز وشدیددرلر . اویله بر قوم كه الله یولنده مجاهده ایدرلرده هیچ بر لائمك لومندن قورقازلر) توبیخ شدید الهیسنك تجلیٔ جلالیله سوزان و پریشان اولاجغمزی كوستریور . بو آیت كریمه یوم قیامته قدر بقاسی موعود اولان دین مبین الهی ایله متمسك اولانلرك اكسیك اولیه‌جغنی اخبار ایتدیكی كبی احكام شرع شریفی تعطیل ایتمه‌نك معاذالله تعالی ارتداده بیله منجر ولاجغنی و اقامهٔ شریعتده پا برجای ثبات اولانلرك نه كبی اوصاف ایله متصف اولدیغنی بیلدیریور .

اسلامك مجد سابق ایله ذلت حالیه‌سی بیننده‌كی تضاد الیمه كلنجه بونك‌ده عواملنی تحلیل ایدرسه‌ك كورورز كه بوكون چكیلن بلالرك بر طاقیمی عموم افراد امتك ، دیكری‌ده — افراد امتك سیاست جسمیه وروحیه‌سنی متكفل اولان — صنف امرا وعلمانك تراكم ایتمش نتایج سیئاتیدر . وبو سیئاتك كافه‌سی‌ده من حیث المجموع « شرعه مخالفت » نامی آلتنده علت واحدهٔ كلیه‌یه ارجاع اولونابیلیر . بو مخالفتلرك صرف اخروی اولانلری — اگرچه شرعه مخالفت موجب نكبت اولقده دیكرلرندن فرقسزدر — پك معلوم اولالرینه بناءً براقالم‌ده صرف اجتماعی اولانلرینی ذكر ایده‌لم .

عمومك ارتكاب ایتدیكی مخالفتلر : ۱ — اعداد قوتده تقصیر . (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخیل ترهبون به عدو الله و عدوكم وآخرین من دونهم لا تعلمونهم الله یعلمهم == سز اونلره وآخرینه قارشی الكزدن كلدیكی قدر قوت و جهاد حیوانلری حاضرلایكز كه الهك دشمنلرینی وسزك دشمنلركزی و بونلردن سزك شیمدی بیله‌میه‌جككز ویالكز الهك بیلدیكی دیكر دشمنلری‌ده قورقوتاسكز) آیت كریمه‌سی اعداد قوتی امر اولوب طوروركن مسلمانلر بونده غفلت وتهاون كوستردیلر . « قوت » مفهومنه — آرتق هپمز بیلیورزكه یالكز طوب ، تفنك دریدناوط دكل عصر حاضرده بونلرك مایتوقف علیهی اولان علوم و فنون و صنایع ده ، زراعت ، تجارت وحتی شجاعت وهمت ده داخلدر . بونلرك هپسی تدارك فروض كفایه‌دندر . بوتون امت محمدیه بو خصوصاتك كافه‌سنده اجانبه عرض افتقار ذلتندن تخلیص گریبان ایتمه‌دكجه جملهٔ آثمدرلر . بویله بر اثم عمیم ایله شائبه‌دار اولدقجه (ان تنصروا الله ینصركم == اگر الهك دیننه و رسولنه یاردیم ایدرسه‌كز ، الله سزه یاردم ایدر) بیوران الله عظمتپناهك نصر وتوفیقندن امید وار اولمق بر مسلمان ایچون كوله‌جكدر .

۲ — وهن قلب . آتیده‌كی حدیث شریف بوكونكی حالمزی مصور نه بلیغ بر لوحه‌در !

(یوشك ان تداعی علیكم الامم من كل افق كما تداعی الاكلة علی قصعتها . قلنا یارسول الله امن قلة بنا یومئذ . قال لا انتم یومئذ كثیر ولكنكم غثاء كغثاء السیل تنزع المهابة من قلوب عدوكم ویجعل فی قلوبكم الوهن . قالوا وما الوهن . قال حب الحیاة وكراهیة الموت == چوق سورمز امتلر ، اوبورلر یمك لنكرینه بربرینی ناصل دعوت ایدرلرسه هر طرفدن سزه هجوم ایچون بربرینی دعوت ایده‌جكلردر . صوردق كه یارسول الله ، او زمان بز آزلغمی اوله‌جغز ؟ خیر . بیوردیلر او زمان پك چوق اولاجقسكز . لكن سیل اوغراغنده‌كی چورچوپ كبی چورچوپ مقوله‌سی اولاجقسكز . دشمنلركزك قلبلرندن مهابت ، قورقو نزع اولونورده سزك قلبلركزده وهن صوقولور . وهن نه‌در ؟ دیه صوردیلر . بیوردیلر كه وهن حیاتی سومك و اولومی سومه‌مكدر) ایشته بو وهنك چاره‌سی اعلای كلمة اللهی ، اعدای دینه مادةً و معنیً تفوق ایتمكی غایهٔ امل ایدینوب بو اوغورده فدای جانی تسهیل ایده‌جك بر قوت اعتقاد و قدره ایماندر .

۳ — تباغض و تخاذل . دین اسلام تحاب وتوادی امر ایدیور . بز تباغض ایدوب طوریورز . تعاون وتناصری امر ایدیور . بز تخاذل ایدیورز . شو حدیث شریفه باقالم :

(لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا یبع بعضكم علی بیع بعض وكونوا عباد الله اخوانا المسلم اخو المسلم لا یظلمه ولا یخذله ولا یكذبه ولا یحقره التقوی ههنا و یشیر الی صدره ثلاث مرات بحسب امرئ من الشر ان یحقر اخاه المسلم كل المسلم علی المسلم حرام دمه وماله و عرضه == بربریكزه حسد ایتمیكز . بربریكزی اضرار ایچون صاتیلان بر ماله فضله بر قیمت ویرمیكز . بربریكزه بغض ایتمیكز . بربریكزدن یوز چویروب طارلیكز . آلیش وریش ایدركن بربریكزك مشترینی آیارتمیكز . ای الهك قوللری قارداش اولكز . مسلمان مسلمانك قارداشیدر . آكا ظلم ایتمز . یاردیمه احتیاجی اولدیغی وقتده آندن یاردیمنی دریغ ایتمز . آكا یالان سویله‌مز . آكا حقارت ایتمز « صوكره صدر شریفنه اوچ كره اشارت ایده‌رك » تقوی ایشته بوراده‌در . بر كیمسه‌نك شر ایله متصف بد اخلاق اولماسی ایچون مسلمان قارداشنه حقارت ایتمه‌سی كافیدر . مسلمانك بوتونی ، قانی ، مالی ، عرضی مسلمانه حرامدر .) برده شو حدیث شریفی دیكلیه‌لم : (دب الیكم داء الامم قبلكم الحسد والبغضاء والبغضاء هی الحالقة حالقة الدین لا حالقة الشعر والذی نفس محمد بیده لا تدخلوا الجنة حتی تؤمنوا ولا تؤمنوا حتی تحابوا افلا انبئكم بشیء اذا فعلتموه تحاببتم افشوا السلام بینكم == سزدن اولكی امتلرك خسته‌لغی اولان حسد ایله بغضاء سزه‌ده سرایت ایتدی . بغضاء یعنی قطع رحم ایسه حالقه‌در [۱] . اما صاچ حالقه‌سی دكل ، دین حالقه‌سی . دینی كوكندن ستیصال ایدر . محمدك نفسی ید قدرتنده اولان الله عظیم الشانه قسم ایده‌رم كه سز ایمان ایتمه‌دكجه جنته كیرمزسكز . سویشمه‌دكجه‌ده ایمان ایتمش اولمازسكز . سزه برشی خبر ویره‌یمی كه اونی یاپنجه سویشه‌سكز : آراكزده سلامی افشا ایدیكز .) مسلمانلر حطام دنیا ایچون محبتی بغضه ، تعاونی عداوته صلهٔ رحمی قطع رحمه قلب ایتدكلری تاریخدن بری نه كندی قلیجلرینك شرندن ، نه اعدای دینك تسلط وتجاوزندن تخلیص گریبان ایده‌مه‌مشلردر . (لا ترجعوا بعدی كفارا یضرب بعضكم رقاب بعض == بندن صكره كافر اولوب ده بربركزك بوینی اورمیكز) نهی جلیل نبویسنی اونودانلرك حالی ده البته باشقه دورلو اولامازدی .

٤ — جهالت . جهالت ام المصائبدر . مسلمانلرك گرفتار اولدقلری الك بیوك ذلتلر ، بلالرینی بوكن الك بیوك دواهی علم ومعرفته اهمیت ویرمه‌دكلری ادواره مصادفدر . حدیث شریفده : (ان من ورائكم ایاما ینزل فیها الجهل ویرفع فیها العلم ویكثر فیها الهرج == گریده اویله كونلركز اولاجق كه او كونلرده جهل نازل اولور . علم رفع اولونور . وفتنه وقتال چوغالیر) بیورلمشدر كه واقعه نه‌قدر مطابقدر !

٥ — اهل معاملات بیننده خیانتك امانت مقامنه قائم اولماسی وعهده وفا ایدلمه‌مه‌سی . مع التأسف بوتون معاملاتده افرادك یكدیكره امنیتی زائل اولمش وبونك سیئه‌سی اولارق رعاة ورعایانك بالجمله اموری مختل اولمشدر . نه داخلاً ونه خارجاً طوغرو بر سیاست ، نه تجارتده ، نه صنعتده ، نه زراعتده سلامت قالمامشدر . بوكا نه‌قدر آغلانسه آزدر . رسالتپناه افندمز حضرتلرینك اصحاب كرامنه بیوردیغی (لو تعلمون ما اعلم لبكیتم كثیرا ولضحكتم قلیلا یظهر النفاق وترتفع الامانة وتقبض الرحمة ویتهم الامین ویؤتمن غیر الامین اناخ بكم الشرف الجون الفتن كامثال اللیل المظلم == نم بیلدیكمی بیلسه‌كز آز كولر ،

[۱] حالقه ماتم ومصیبت هنگامنده صاچنی تراش ایدن عورته دینور . واوغورسز مشئوم نسنه‌یه دینور . حالق كبی . (قاموس ترجمه‌سی)

جوق آغلارديكز . نفاق ظاهر اوله‌جق ، امانت قالقاجق ، مرحمت يوق اولاجق ، امين اولان كيمسه‌متهم اولاجق، امين اولميان كيمسه‌يه امنيت ايديله‌جك. ايشته قاره قاره دوه قطارلری كلوب قونيور . (دوه قطارلری نه‌در سؤالنه قارشی‌ده) قاركاق كيجه كبی ايكديكره متصل فتنه‌لر) حديث شريفی ايله (اذا رأيت الناس قد مرجت عهودهم وخفت اماناتهم وكانوا هكذا وشبك بين انامله فالزم بيتك واملك عليك لسانك وخذ ماتعرف ودع ماتنكر وعليك بخاصة امر نفسك ودع عنك امر العامة = نه‌زمان كورورسه‌ك كه خلقك عهدلری بوزولمش ، امانتلرينك نظرلرنده اهميتی قالمامش، (ويارمقلرينی بربرينه كچيره‌رك) بويله‌جه هپسی بربرينه كچمش آرتق اوكده اوطور، لسانكی طوت ، ايی بيلديككی ايشله، فنا بيلديككی شيئی براق. وآرتق يالكز كندی ايشكه باق ده عامه‌نك ايشيله مشغول اولما) حديث شريفی اعصار اخيره مسلمانلرينك ترجمان مصائبيدر . فقط وا اسفا كه بونلرك — جودحسيلرينی ايصيداجق، كوز ياشلرينه مجری ويره‌جك بر علم ومعرفتدن محروم اولدقلری ايچون — يوزلرنده علائم تأثره بيله تصادف ايدلمز .

٦ — غير مسلملرك اخلاقيله تخلق ايچون معناسز بر تقليددركه فقدان شوكتدن و اقوام غالبه‌يه تشبه ايتمكله كويا نظرلرنده حرمت و اعتبار قازانمق وهم باطلندن نشأت ايديور. حال بوكه (لقد كان لكم فی رسول الله اسوة حسنة = هيچ شبهه يوقكه رسول الله سزك ايچون پك كوزل بر نمونه و مشق تقليددر) آيت كريمه‌سی امر تقليدده اتباع سنتدن باشقه جهتلردن نظرمزی صارف اولمق لازم كلير . اكمل نوع بشر اولان ذات محمديه‌نك (صلی الله عليه وسلم) اخلاقنی، سنن وآدابنی براقوب ده فرنك مقلدی اولمق بنی اسرائيلك من و سلوايه بدل صوغان ، صارمساق ايسته‌ملرندن فرقسزدر . لكن نه چاره ؟ اخلاق اجانبله معنويا تعزی زهرلنمك ميلی مداوانی الك مشكل خسته‌لقلردندر. (لتتبعن سنن من قبلكم شبرا بشبر وذراعا بذراع حتی لوسلكوا . جحر ضب لسلكتموه . قلنا يا رسول الله اليهود والنصاری قال فمن = سزدن اول كلن امتلرك يولنی قاريش قاريش ، آرشون آرشون تعقيب ايده‌جكسكز. حتی بر كلر يوواسنه بيله كيرسه‌لر سزده اونلرك آرديجه اورايه كيررسكز. « يا رسول الله ، بو امتلر يهود ايله نصارامی ؟ » ديه صوردق. ياكيم اولاجق ؟ بويورديلر) .

امرا و علمايه عائد مخالفتلر : — امرانك عالم اسلامه اولان آفتلری استئثار يعنی منافع ذاتيه‌لرينی منافع امته تقديم و بو اوغورده ظلم و اعتساف تجويز اولديغی كبی علمانك‌ده آفتی امرايه تقرب ايچون بيلمدكاری شيلری بيلير كبی كوسترمك ، بيلدكلری خصوصانده ده كتاب و سنتی اهل هوانك كيفنه كوره تأويل ايتمك ، ريا وتملق مسلك ايدنمك، حاصلی شريعتی واسطهٔ جر منافع اتخاذ ايتمكدر. بوكونكی تدنی و انحطاط يوزندن امتك دوش كنهكارينه يوكلنن بار مسئوليتك شبهه‌سز قسم اعظمی بو ايكی صنف خلقه عائددر. نته‌كيم (صنفان من امتی اذا صلحا صلح الناس واذا فسدا فسد الناس العلماء والامراء = امتمدن ايكی صنف واردركه كسب صلاح ايدرلرسه خلقك‌ده حالی ايليه‌شير. بوزولورلرسه خلق‌ده بوزولور . بونلرده علما ايله امرادر) طرزنده روايت اولونان اثرده بودعوايه شاهددر.

امت محمديه‌نك صفت كاشفه‌سی ، خاصهٔ مميزه‌سی شبهه‌سز امر بالمعروف ايله نهی عن المنكردر . بوكا حضرت عمره اعرابينك : « والله اكريلديكك وقت سنی بوقليجلرمزله طوغرولتورز » ديمسنه مقابل حضرت عمرك حمد و ثنا ايتمه‌سندن بويوك دليلمی ايسترسكز ؟ حق جل وعلا حضرتلری كتاب كريمده بو امت مرحومه‌يی مدح و ثنا ايدركن (كنتم خير امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر = سز خلقی ايقاظ وارشاد ايچون ميدانه چيقارلمش الك خيرلی امتسكز . ايليكی امر ايدرسكز . كوتولكدن نهی ايدرسكز) ، بنی اسرائيلی ذم و تقبيح ايدركن ده (كانوا لايتناهون عن منكر فعلوه = اونلر ياپدقلری كوتولكدن يكديكری منع ايتمزلردی) بويوريور . برده شو حديث شريفی تدقيق ايده‌لم : (من رأی منكم منكرا فليغيره بيده فان لم يستطع فبلسانه فان لم يستطع فبقلبه وذلك اضعف الايمان = ايچكزدن بری بر كوتولك (خلاف شرع شريف بر حال) كورورسه اليله دكيشديرسون . الندن كلمزسه لسانيله ، اوكاده قادر دكلسه قلبيله تغيير ايتسون يعنی هيچ اولمازسه اوكا بغض ايتسون. بو صوكنجيسی ايسه ايمانك الك ضعيفيدر.) بو امرك دائرهٔ واسع و انفاذيله بوتون امت افرادی مكلف ايسه‌ده امرانك منكری قوت و سطوت حكومتله منع وتغيير ، علمانك‌ده منكرك منكريتی حقنده حيثيت علميه‌لرينه استناداً امرا ايله عوامی ايقاظ وارشاد ايتمه‌لری هر زمان متحتم الاجرا بر وظيفهٔ دينيه‌در. يديله لسانی تغيير منكردن قاصر اولان بقيهٔ خلق ايسه يالكز معروفه محبت و منكره بغض ايتمكله مكلفدرلر . بالخصوص علمانك الك مقبول جهادی بودر. نته‌كيم (احب الجهاد الی الله كلمة حق تقال لامام جائر = حق تعالايه الك سوكيلی جهاد، بر امام ظالمه سويلنن كلمهٔ حقدر) بويورلمش و (الجهاد اربع الامر بالمعروف والنهی عن المنكر والصدق فی مواطن الصبر وشنآن الفاسق = نفس ايله مجاهده درت دورلودر. امر بالمعروف ، نهی عن المنكر، صبر و ثبات ايديله‌جك مهالكده عزمنده صادق اولمق، فاسقه اظهار بغض ايتمك) حديث شريفنده امر بالمعروف ايله نهی عن المنكر مجاهدات نفسيه‌نك ديكر انواعنه تقديم ايدلمشدر .

امر بالمعروف ايله نهی عن المنكر اسلامده جاری اولدقجه مصالح اصل توحيد استقامت اوزره جاری ايدی . امرا جوره باشلادقدن ، علماده آنلره مماشات ايتدكدن صوكره مصائب توالی ايتدی. و (والذی نفسی بيده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنكر اوليوشكن الله ان يبعث عليكم عقابا من عنده ثم لتدعنه فلايستجيب لكم = نفسمی يد قدرتنده طوتان الله عظيم الشانه قسم ايده‌رم كه يا ايليكی امر ، كوتولكی نهی ايدرسكز. ياخود چوق سورمز جناب جبار منتقم كندی طرفندن سزه بر عقاب انزال ايدرده آندن صوكره ايی اولانلركز نه‌قدر دعا ايدرلرسه ايتسونلر مستجاب اولمازلر) وعيد شديدی تحقق ظهور ايتدی . شرار امت امته مسلط اولدی . و ذلت واسارتدن تخليص كريبانه يول بولونامادی . بو امتك الك بويوك مزيتی مدافعهٔ حقده‌كی جرأتی ايدی . بو جرأت مدنيه زائل اولدقدن صوكره مدنيت وانسانيتدن‌ده نصيبی قالمادی. (اذا رأيت امتی تهاب الظالم ان تقول له انك ظالم فقد تودع منهم = امتمك قورقولرندن ظالمه سن ظالمسين ديه‌ميه‌جك بر دركه‌يه ايندكارينی كورورسه‌ك آرتق وجود وعدملری مساوی باشی بوش براقلمش مخلوقانه دونمشلر ديمكدر)

سيئاتمزی يوزمزه چارپان بر قاچ حديث دها نقل ايده‌لم :

— انكم ستلقون بعدی اثرة فاصبروا حتی تلقونی غدا علی الحوض = بندن صوكره امرانك خودكاملغنی ، منافعی كنديلرينه حصر ايتدكارينی كوره‌جكسكز . يارين بكا حوض باشنده ملاقی اولنجيه‌يه قدر صبر ايديكز .

— ستكون بعدی سلاطين الفتن علی ابوابهم كمبارك الابل لايعطون احدا شيئا الا اخذوا من دينه شيئا مثله = بندن صوكره بر طاقم سلاطين وملوك كله‌جك كه فتنه‌لر قاپولرنده اويوز دوه‌لرك قونديغی يرلر قدر صاريدر . كيمسه‌يه دينندن اوكا بدل برشی آلمادقجه هيچ برشی ويرمزلر.

— اذا كانت امراؤكم خياركم و اغنياؤكم سمحاءكم و اموركم شوری بينكم فظهر الارض خير لكم من بطنها و اذا كانت امراؤكم شراركم و اغنياؤكم بخلاءكم و اموركم الی نسائكم فبطن الارض خير لكم من ظهرها = امراكز الك ايليلركز ، زنكينلركز جومرد اولانلركز ، ايشلركزده آراكزده مشورتله اولورسه يرك اوستی سزك ايچون آلتندن دها خيرليدر : بالعكس امراكز الك كوتولركز ، زنكينلركز خسيسلركز ، ايشلركزده قادينلركزه مودوع بولونورسه يرك آلتی سزك ايچون اوستندن خيرليدر .

— ان الله لايقبض العلم انتزاعا ينتزعه من العباد ولكن يقبض العلم بقبض العلماء حتی اذا لم يبق

عالما اتخذالناس رؤساء جهالافسئلوا فأفتوا بغیر علم فضلوا و اضلوا == الله تعالی علمی قوللرندن بردن نزع ایتمك صورتیله دکل، علمانك روحنی قبض ایتمك صورتیله قبض ایده‌جکدر. نهایت هیچ برعالم قالمانجه خلق جاهل برطاقیم کیمسه‌لری کندیلرینه رئیس ایدینیرلر. بونلره اوته بری صورولور. اونلرده دلملری اولمادیغی حالده فتوی ویریرلرده هم کندیلری ضلالته دوشرلر، هم خلقی اضلال ایدرلر.

— اذا رأیت‌العالم یخالط السلطان مخالطة کثیرة فاعلم انه‌لص == عالمی حکومت آدملریله زیاده اختلاط ایدر کورورسه‌ك بیلمش‌اول که خیرسزدر.

بو ستونلر مساعد اولسه بو سلسله‌یی دها زیاده اوزاتمق وحکم شرعیه‌نك هر درلواحوال و شؤنمزه ناصل منطبق اولدیغنی کوسترمك ممکندر. لکن بو نمونه یتر. عوام و خواصمزك کرك اهمال و لاقیدیسی و کرك اوامر شرعیه‌یه مخالفتی عالم اسلامی ناصل بردرکهٔ هلاکه ایندیردیکنی کوریپورز. خسته‌لق معلوم اسباب و علل‌ده اهل بصائره مکشوفدر. ایش خسته‌یی مداواته، کتلهٔ اسلامك جانلانماسنه، هیچ اولمازسه بدننده قالان رمق حیاتك انطفاسنه میدان‌ویرمامکه‌قالیور. خسته‌لقدن مسئول اولمایان هیچ بر فردمز یوقدر. کیمسه‌نك کیمسه‌یه تحمیل مسؤلیت ایتمکه حق یوقدر. (کلکم‌راع وکل مسئول عن رعیته فالامام‌راع وهومسئول عن‌رعیته والرجل راع فی‌اهله وهو مسؤل عن رعیته والمرأة راعیة فی بیت زوجها وهی مسؤلة عن رعیتها والخادم‌راع فی مال‌سیده وهو مسؤل عن رعیته والرجل راع فی مال ابیه وهو مسؤل عن‌رعیته فکلکم راع وکلکم‌مسؤل عن‌رعیته == هپکز راعی یعنی کوزتله‌یجیسکز. و رعیه‌کزدن یعنی کوزه‌ده‌جککز شیدن مسؤلسکز. امام و حاکم راعیدر. و رعیه‌سندن مسؤلدر. قادین قوجه‌سنك‌اونده راعیدر. ورعیه‌سندن مسئولدر. ارکك‌اهلینك‌راعیسیدر. و رعیه‌سندن مسؤلدر. خدمتکار افندیسنك‌مالنده راعیدر. ورعیه‌سندن مسؤلدر. انسان‌باباسنك‌مالنده‌راعیدر ورعیه‌سندن مسؤلدر. الحاصل هپکز راعیسکز. رعیه‌کزدن مسؤلسکز) حدیث‌شریفنك‌مفادعالیسنه‌نظراًبچمزده مادی ومعنوی حساب و مناقشه‌دن یاقایی قورتاراجق هیچ بر فرد یوقدر.

جهاد و اعلای کلمةالله حقنده‌کی اوامر ونصوصك هیچ‌برینه نسخ طاری‌اولمش دکلدر. هر زمانك کندینه کوره جهادی وار. اعلای کلمةاللهك طرق عدیده‌سی وار. بوکون محتاج اولدیغمز جهاد جهاد علم ومعرفتدر. جهاد هنر وصنعتدر. حوزهٔ اسلامی تجاوز اعدایه قارشی حفظ وحراستدر. حدود اسلامی مدافعه ایچون کیجه کوندوز مرابط اوله‌رق بکجیلك ایتمکدر. ضعف‌مادیمزه کوره اعلای کلمةالله ایسه سعادت دنیا و عقبامزی اعداد ایدن محاسن و فضائل اسلامیه‌یه تمسك وحلیهٔ علم و عرفان ایله تحلی ایده‌رك عالم مدنیته انسانلق نمونه‌سی کوسترمك وکندمزی‌سودیره‌مه‌سه‌ك بیله- که بو ذاتاً ممکن دکلدر - هیچ اولمازسه اطوار و افعالمزی عالمه مثق تقلید اتخاذ ایتدیرمکدر. بونك ایچون‌ده سلاح علم و دیانته صاریله‌رق اول باول جهاد اکبراولان جهادنفسه قویولالم. فرداًفرداً کتاب و سنتك کوستردیکی طریق مستقیم اوزره تهذیب نفسه چالیشالم. اخوان دینمزدن بونکله مکلف اولمادق هیچ بر فرد یوق ایسه‌ده اسلام‌اولکاسنك صوك قلعه‌سی اولوب خدانکرده ییقلماسی اسلامك‌ده مادةً ومعنیً مستلزم زوالی اولان دولت عثمانیه مسلمانلری — دیکرلریله قیاس قبول ایتمز درجه‌ده — کندیلرینی مکلف بیلمه‌لیدرلر. زیرا بورا‌ده‌کی دین قارداشلرمزك ایی کوتو هنوز بر موجودیت سیاسیه‌لری واردر. عالم مدنیت ایچنده‌کی موقع و اهمیتلرینی همت ذاتیه‌لریله تقویه ایچون دها زیاده امکان ومساعده بولارق هر معناسنجه زنجیر اسارت آلتنده ایکیم ایکله‌ین دیکر اخوان دینه حسن مثال وباعث فیض واقبال اولابیلیرلر.

بناءً‌علیه دقیقه فوت ایتمکسزین — زیرا وقتمز پك عزیزدر. وعالم نصرانیت عالم اسلامه صوك ضربهٔ هلاکی اورمغه آرتق عزم ایتمش کبی کورونیور — مکتبلرمزده، مدرسه‌لرمزده مجالس وعظ وارشادده بر مدتدن بری سونمکه یوز طوتان چراغ هدایتی اویاندیرمق، اونودلمش بر حاله کلن حقایق و وصایای شریعتی یڭیدن نشر و تعمیم ایتمك، نیم مرده اولان جسم اجتماعیمزی احیا ایتمك اقدم فرائضدر. بونك ایچون‌ده هر شیدن اول قلبلرده شعله ایمانی پارلاتمق اقتضا ایدر. ایمان، مؤمنك قلبنه جانب حقدن القا اولونور بر نور الهیدر که تاریخ اسلامك بزه نقل ایتدیکی خوارق موفقیات هپ آنك محصول برکاتیدر. هیچ بر عاقل منصفك انکار ایده‌میه‌جکی محاسن مادیه ومعنویه‌یی جامع و سعادت دارینی مستجمع اولان کتاب وسنتك امرایتدیکی محاسن‌اخلاق جلب، مساوی ورذائلی بزدن سلب ایده‌جك شی پاك ونزیه بر عقیده وایمانه یقین‌تام ایله یاپیشمق، ایمانمزیده دمبدم تقویه وتجدید ایده‌جك و وظائف دینیه‌مزی بوتون‌تفرعاتیله برابر اهمال وامهال‌واقع‌اولقسزین اجرا ایتمکدر. بوتون افعال و حرکاتمز بر انقیاد دیندارانه ایله شرع شریفه مطابق اولمالیدر. یاپدیغمز شیلری ولوکه کندی امر معاشمزه، منفعت ذاتیه‌مزه تعلق ایتسون امر الهی‌یه توفیق ایده‌رك عبادت بیله‌لم. بو دستوری رأس‌المال سعادت اتخاذ و (فلا وربك لایؤمنون حتی یحکموك فیما شجر بینهم ثم لایجدوا فی‌انفسهم حرجا مماقضیت و یسلموا تسلیماً== . . . خیر، سنك ربکه‌قسم‌اولسون که‌بونلر کندی آرالرنده تحدث‌ایدن اختلافاتده سنی حکم یاپمادقجه، اوندن‌صوکره‌ده سنك‌حکمکدن طولایی نفسلرینه حرج وصیقینتی عارض اولمقدن کلیاً آزاده اولمادقجه، قلبلری تماماً تسلیم و انقیاد ایتمه‌دکجه ایمان ایتمش‌اولمازلر) آیت کریمه‌سنك تعریف وتشریح ایتدیکی تسلیم و انقیادی حاصل ایتمکله برابر شرع شریفك بزدن ایسته‌دیکی اخلاق جمیله ایله تخلق ایدرسه‌ك احوالمزك آز زمان ایچنده دیکر کون اولاجغی وبرات نجات و فلاحمزك یدمزه ویریله‌جکی محققدر.

شرع محمدینك صاغلام برایمان واسلامدن صوکره بزدن ایستدیکی باشلیجه اخلاق مرضیه شونلردر: ورع، تقوی، آلاء الهیه‌یی وشؤن کونی تفکر، اخلاص، توکل، حلم، حیا، تواضع‌ایله برابر وقار وسکینت، هیچ بر نعمتی استصغار ایتمیوب الهیه ولطفنی کوردیکمز عبادالله‌یه شکر، زیادهٔ نعمتی جناب حقك لطف وفضلندن طلب، مصائب‌ومهالکه ومشکل‌الحصول ایشلره قارشی صارصیلماز بر صبر و متانت، محرومیتدن ییلماز برقناعت، صدق، امانت، استقامت، انجازوعد، حمیت (که موجب‌حرمت اولان شیلره تجاوز وقوعنده غلیان ایتمکدر)، غیرت(که‌عرض وناموسنی،محارمنی قیصقانمقدر)، مروت و مردانکی، کظم غیظ، بزه قارشی تقصیری اولانلری عفو ایتمك، اعتذار ایدنلرك عذرلرینی قبول ایتمك، ناسه مدارا (مداهنه دکل، خوش کچینمك دیمکدر)، نصیحت(که خیرخواهلق دیمکدر)، قبول نصح، هرکسه منزله‌سنه کوره لایق اولدیغی معامله‌یی ایتمك، مالایعنی‌یی ترك، جدال وخصومتی ترك، اخوان دینمزك معایبنی ستر، صلهٔ رحم، ضعفا ایله ایتام وارامله واختیارلره مرحمت، عزم ایتدیکمز بر امرخیری باشارمغه بذل مجهود، سوء عواقبدن خوف واحتراز و بوتون اعمال قلبیه وبدنیه‌مزك ناظمی اولمق اوزره المزدن کلن وکلین‌ایلکلری کندمز قدر اخوانمزه شایسته کوره‌جك بویوك برحسن نیت وخطرات قلبمزه وارنجیه‌قدر بوتون اعمال وافعالمزی انتقاد ایده‌جك شدتلی برمحاسبهٔ نفس... الخ

کفر ایله سوء اعتقاددن و کبائر ذنوبدن صوکره بزی نهی ایتدیکی باشلیجه اخلاق مذمومه‌ده‌شونلردر: ریا وسمعه، اذلال‌نفس، تملق، عجب، تکبر، غضب، بغضاء (که‌قطیعهٔ رحمدر) بغی، ظلم، طمع، حرص، حسد، حقد، غدر، خدیعه وخیانت، تجسس، سعایت، مکر وخدیعه، اضرار، کذب، بهتان، یالان یره یمین، غیبت، ایکی یوزلیلك، نمیمه (قوغوجیلق)، مسلمی تحقیر، مسلمی تعییر (عیبلامق)، مسلمی ترویع (قورقوتمق)، تهمت، اسراف وتبذیر، بخل، حب مدح، سوء ظن، شماتت (باشقه‌سنك مصیبتنه سوینمك) تعمق

(هرشیئك اك ایسنی یاپاجغم دیه هیچ برشی یاپامامق) ، تكلف (اهمیتلی ایشی براقوب زحمتلی واهمیتسز ایشلرله اوغراشمق) ، عجله ، مالایعنی ایله اشتغال، طوروب طورورکن کندینی بلالره ، تهمتلره معروض قیلمق ، تشدق (طبعاً فصیح اولمادیغی حالده آوورد چاتلاتارق فصاحت طاسلامق) ، تفیهق (چوق ایی سویلیه‌جکم دیه الفاظی براعتنا وادای مخصوص ایله آغزندن چیقارمق که اولکیسی کبی بونی‌ده اکثر خطیبلر یاپیور) ، عصبیت ، آبا ایله تفاخر ، عزاء جاهلیت ایله تعزی (که قوم وقبیله ایله تفاخردر)، اوته کنه بریکنه روبرو مداحلق ، سخریه واستهزا ، مراء وجدال ، خصومت ، فحش وسب ، هرکیمه اولورسه اولسون لعنت، بونلرك کافه‌سنه وسیله اولان متابعت هوی ....الخ

شریعت فضائل اجتماعیه ومدنیه صاحبی اولاق ایچون بزی یالکز بونلرله مكلف ایتمیور . بنای اجتماعیمزی ییقلماز اساسلر اوزرینه قورمق ایچون اخوت اسلامیه‌یی اخوت نسبیه‌یه تفضیل ایتمش وفخر کائنات صلی الله علیه وسلم افندمز (المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً = مؤمنلر یکدیکره نسبةً دیوار طاشلری کبیدر . بربرینی طوتارلر) و (المؤمنون كرجل واحد اذا اشتكى رأسه اشتكى كله و اذا اشتكى عينه اشتكى كله = مؤمنلر تك بر آدمه بکزرلرکه باشی آغریسه بوتون وجودی مضطرب اولور ، کوزی آغریسه‌ینه بتون وجودی مضطرب اولور) کبی احادیث شریفه ایله بوتون مؤمنلری برتك بنایه وبرتك جسده تشبیه بویورمش اولدقلرندن اخوتك لوازمندن اولان « اصلاح ذات البين » ایله « تعاون وتناصر » و امور عامه وخاصه‌یی « مشورت » له تقریر و « امر بالمعروف » ایله « نهی عن المنکر » کبی خصوصات‌ده اهمیتینه اك بیوك مرتبه‌یی احراز ایدرلر . بوتون مسلمانلر فرداً فرداً عمومك خادمی اولمقله، امور وشئون عامه‌یی اصلاح و تقویم ایتمکله مكلفدرلر . دین اسلامده عامه‌نك فائده ویا ضررینه تعلق ایدن خصوصاتده « نه‌مه‌لازم ؟ » دیمه‌نك یری یوقدر.

(من اصبح وهمه غير الله فليس من الله ومن اصبح لايهتم بالمسلمين فليس منهم = هرکیم اك زیاده دوشوندیکی ، اك زیاده باعث اهتمامی اللهك غیری اولیوبده ایسه اللهه نسبتی یوقدر . هرکیمك مسلمانلرك احوال وشئونی کندیسنه درد اولماز اولورسه اونلردن دکلدر) حدیث شریفنك مسلمینی اعزاز وتقویه‌یه مالریله ، بدنلریله ، لسان وقلملریله چالیشمقده تهاون کوسترنلره نه‌مدهش توبیخ اولدیغی ایجه دوشونولسون .

الحاصل فرصتی فوت ایتمکسزین « دائرهٔ اسلام داخلنده تجددات » مزی اجرایه مبارعت ایده‌لم . زیرا خیراته مسارعتله مأمورز . سلاح دیانتله ، سلاح اخلاق ایله ، سلاح علم ایله ، سلاح صنعتله ، سلاح تجارتله ، سلاح فلاحتله کندمزی تجهیز ایده‌لم . طورمایوب چالیشمق بزدن . نوزونجات‌ده کندی دینك حامیسی اولان الله ذوالجلالدن . (ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم)

احمد نعیم

سؤال - جواب

معلم عطا افندی‌نك ایکنجی سؤالنه جواب

سؤال : خضر حقنده حقیقت ندر ؟

جواب : خضرك « علیه السلام » اسمنده ، سبب تلقیبنده ، نسبنده ، عصرنده ، نبوتنده ، حیاتنده علمای امت آره‌سنده اختلاف واردر .

اولا اسمنده اختلاف واردر : وهب بن منبه: اسمی « بَلْیا » در دیور ؛ ابوحاتم السجستانی : اسمی « خضرون » در دیور . بعضلری « ارمیا » ، برقسمی « عامر ، معمر » ، دیکر بری « الیسع » دیور . حتی اسمنك « احمد » اولدیغنه بیله قائل اولان واردر . مشهور اولان اسمی « بلیا » در .

ثانیاً سبب تلقیبنده اختلاف واردر : خضر خاء معجمه‌نك فتحی وضاء معجمه‌نك کسریله بلیانك لقبی‌در . خانك کسری وفتحی ایله برابر ضادك اسكانی‌ده جائزدر . بلیانك خضر ایله تلقیبی بعضلرنجه اوزرنده اوتوردیغی اوت یشیل یشیل اهتزاز ایتدیکندن ناشیدر . بعضلرنجه بلیا کوزللکندن ، یوزینك پارلاقلغندن ناشی خضر لقبنی آلمشدر . ابن حجر عسقلانی قول اولی ، خطابی قول ثانی‌یی ترجیح ایدیور . قول ثانی ارجح‌در . بلیانك لقبی اسمنه غلبه ایتمش، اسمی اونودلمشدر . خضرك کنیه‌سی بالاتفاق ابوالعباس‌در .

ثالثاً نسبنده اختلاف واردر . بعضلرینه کوره حضرت آدمك صلبی اوغلیدر . بوقول متروکدر . برقسمنه کوره قابل بن آدمك « علیه السلام » اوغلیدر ، بوقول‌ده مقبول دکلدر ؛ وهب بن منبه‌یه کوره بلیا بن ملکان بن فالع بن شالخ بن عابر بن ارفخشد بن سام ابن نوح « علیه السلام » در . اسماعیل بن ابی اویسه کوره خضر : معمر بن مالك بن عبدالله بن نصر بن الازددر ؛ دیکر بر قوله کوره خضر : خضرون بن عمائیل بن النور بن العیص بن اسحق بن ابراهیم « علیهم السلام » در ؛ بعضلرنجه حضرت هارونك « علیه السلام » سبطندندر ، بوقول بعیددر؛ ابن اسحقه کوره خضر: ارمیا بن خلقیادر ، ابن جریر بوقولی رد ایدیور ، ابن ابی لهیعه‌دن مروی اولدیغنه کوره فرعونك قیزینك اوغلی‌در . حتی فرعونك صلبی اوغلیدر دیه‌ن بیله واردر؛ ابن شوذبدن ولد فارسدن اولدیغی مرویدر؛ بعضلرنجه حضرت ابراهیمه ایمان ایدوب انکله برابر بابل دیارندن هجرت ایدنلردن برینك اوغلی‌در؛ برقسمی‌ده حضرت آدمك دردنجی اوغلیدر دیور؛ الیاسك برادری اولدیغنه وپدری اسمی مالك اولدیغنه قائل اولانلرده واردر . بعضلرنجه پدری فارسی، والده‌سی رومیه ویاخود بالعکس پدری رومی ، والده‌سی فارسیه‌در . نسبنی تعیین پك کوچدر .

رابعاً عصرنده اختلاف واردر . ابن جریر الطبری خضری فریدون ایامنده اولدیغنی حکایه ایدیور ، بعضلری حضرت ابراهیم زماننده بولنان ذوالقرنینك وزیری ایدی دیور . ذوالقرنین برقومه کوره فریدون اولمغله ایکی قول برلشمش اولیور؛ دیکر بر قومه کوره حضرت سلیمان علیه السلام عصرنده ؛ بعضلرنجه کشتاسب بن لهراسب زماننده‌در . بر طائفه‌یه کوره حضرت موسی علیه السلام عصرنده‌در. قول صحیح حضرت موسی علیه السلام عصرنده اولمسی‌در . قرآن کریمده حضرت موسی علیه السلام ایله قصه‌لری خبر ویریلان و « فوجدا عبداً من عبادنا » نظم جلیلی ایله علوقدری بیان بیوریلان

عبدصالح ، جمهور مفسرين قوله واحاديث صحيحه‌نك دلالته كوره ، خضر عليه السلامدر .

بعضلرنجه قرآن كريمده ذكر اولنان ذات خضر اوليوب بشقه بر عالمدر ، بعضلرنجه خضر ايله قصه‌لرى بيان اولنان موسى حضرت موسى عليه السلام اوليوب بلكه موسى بن ميشا بن يوسف ابن يعقوب بن اسحق بن ابراهيم « عليهم السلام » دركه برنجى موسادر ، و نبى‌در ، حضرت يوسفك حفيدى‌در. نته‌كيم نوفا البكالى بوكا قائلدر. فقط صحيح بخاريده بيان اولنديغنه كوره صاحب خضر اولان موسى حضرت موسى عليه السلامدركه پدرى عمران اولوب لاوى بن يعقوب اسباطندندر .

خامساً نبوتنده اختلاف واردر : بر قسمنه كوره « ومافعلته عن امرى » نظم جليلى موجبنجه خضر عليه السلام نبى‌در . نته‌كيم ثعلبى نبى اولديغنه قائلدر. نبوتنه قائل اولانلر مرسل اولمسنده اختلاف ايديورلر. ابن عباس ووهب بن منبهدن كلان اثره كوره نبى غير مرسلدر، اسماعيل بن ابى زياد و محمد بن اسحقدن كلان اثره كوره هم نبى ، هم مرسلدر . قومنه ارسال اولونمشدر . ابن الجوزى بو قوله ياردم ايديور . صوفيه‌دن بر جماعته كوره، حنابله‌دن ابوعلى بن ابى موسايه كوره ، ابوبكر بن الانبارى‌يه ، قشيرى‌يه كوره خضر : ولى‌در ؛ ماوردى اوچنجى بر قول اولمق اوزره خضرك ملائكه‌دن بر ملك اولديغنى بيان ايديور ؛ بعضلرنجه نبى اسرائيلدن وياابناء ملوكدن ايدى، تزهد ايدرك تارك دنيا اولدى . ابوالخطاب: ملك‌ميدر ؟ نبى‌ميدر ؟ عبد صالح‌ميدر ؟ بيله‌ميورز ديور. اكثر قوله كوره خضر ولى‌در .

سادساً حياتنده اختلاف اولونمشدر : علمادن بر طائفه‌يه، صوفيه وزهاده كوره خضر بر حياتدر .

محققين علمايه ، اسلافدن بر جماعته ، اكثر اهل حديثه كوره خضر وفات ايتمشدر . نته‌كيم : بخارى ، ابوحيان ، ابوالخطاب ابراهيم الحربى ، ابن المناوى، ابن الجوزى ، على بن موسى الرضا، ابو الفضل المرسى ، ابوطاهر العبادى ، ابويعلى الحنبلى ، ابوبكر بن العربى، ابوبكر بن النقاش ، شيخ الاسلام الحرانى وسائر محققين حيات خضرى انكار ايديورلر .

حيات خضر حقنده هيچ بر حديث صحيح يوقدر .

١ — دار قطنى، « روادبن الجراح عن مقاتل بن سليمان عن الضحاك عن ابن عباس » طريقى ايله ابن عباسدن زمان رجاله قدر بر حيات اولديغنى نقل ايديورايسه‌ده اصول حديثه واقف اولانلره معلوم اوله‌جغى وجهله اهل علم ارەسنده بوطريق طريق واهى‌در ، شايان احتجاج دكلدر . رواد : ضعيف ، مقاتل : متروكدر ، ضحاك‌ده ابن عباسدن ايشتمه‌مشدر .

٢ — خضرايله الياسك (عليهما السلام) هرسنه موسمده اجتماع ايتملرنى، خضرك دكزده، الياسك قرەده اولديغنى بيان ايدن حديثده صحيح دكلدر. روانده عبدالرحيم بن واقد ، ابان واردر. هرايكيسى‌ده متروكدر . اكر اجتماع صحيح اولسه الياس عليه السلامك‌ده بر حيات اولمسى لازم كلير . حالبوكه الياس عليه السلامك بر حيات اولمسنه اهل علمدن بر فرد قائل دكلدر .

٣ — عقيلى‌نك بيانى اوزرينه : « عبدالله بن مغيرة عن ثور عن خالد عن كعب » طريقى ايله كعبدن « الخضر على منبر من نور بين البحر الاعلى والبحر الاسفل — خضر بحر اعلى ايله بحر اسفل بيننده نوردن بر منبر اوزرنده در » سوزى مروى ايسه‌ده عبدالله بن مغيره منكر الحديثدر . عقيلى انلر حقنده اصلى اولميان شيئى تحديث ايدرديور .

٤ — ابن شاهينك « درت نبى بر حياتدر ، ايكيسى سماده ، ايكيسى ارضده‌در . سماده اولانلر عيسى ايله ادريس ، ارضده اولانلر خضرايله الياس عليهم السلام در . » مآلنده‌كى روايتك سندى ضعيفدر. اهل علمجه شايان احتجاج دكلدر .

٥ — نبى افخم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى ايله خضرك اجتماعى و مشار اليهك اهل بيته تعزيه‌يه كلسى حقنده ابن عبدالبرك تمهيد ذكر ايتديكى حديث ائمۀ حديثدن ابوالخطابك تحقيقى وجهله موضوعدر . بوحديث « عبدالله بن المحرز عن يزيد بن الاصم عن على » طريقى ايله بيان اولنيور . ابن المحرز متروكدر . مسلمك تخريجى وجهله ابن المبارك ابن المحرز حقنده « فلما رأيت كانت بعرة احب الى منه » ديمش ، نجاستى كورمكى ابن المحرزى كورمكه ترجيح ايتمشدر . خضرك موسى عليه السلامدن بشقه بر نبى ايله اجتماعى ثابت دكلدر .

٦ — ابن ابى الدنيانك « مكحول عن انس » طريقى ايله تخريج ايتديكى الياس عليه السلامك فخر المرسلين افندمز حضرتلريله اجتماعى حديثى‌ده ابو الخطابك تحقيقى وجهله موضوعدر .

امام احمددن ، يحيى بن معيندن ، اسحق بن راهويه‌دن ، ابو زرعه‌دن بوحديث تكذيب اولونمشدر .

محققين علمانك سندلرنى ، دليللرنى بيان ايدەلم :

١ — ابوبكر النقاش تفسيرنده على بن موسى الرضا ايله ، محمد بن اسماعيل البخارى‌دن خضرك وفات ايتديكنى نقل ايديور .

٢ — امام المحدثين محمد بن اسماعيل البخارى خضرك وفات ايتديكنى شو حديث ايله استدلال ايديور : قال صلى الله عليه وسلم . ارأيتكم ليلتكم هذه فان على رأس مأة سنة لايبقى على وجه الارض احد . — رواه البخارى. حديث شريف موجبنجه فخر رسل افندمزك حديث شريفى ايراد ايتديكى تاريخدن اعتباراً بر يوز نده هيچ بر فرد باقى قالميه‌جقدر. امام بخاريدن خضر ايله الياسك بر حيات اولدقلرى صورولمش ، مشار اليه « نصل اولور ؟ » جوابنى ويرمشدر .

٣ — ابو حيان تفسيرنده : جمهوره كوره خضر وفات ايتمشدر ، ديور . ابو الفضل المرسيدنده خضرك وفات ايتديكنى نقل ايديور . چونكه خضر بر حيات اولسيدى هرحالده نبى ذيشان افندمزه كلسى ، اكا ايمان ايتمسى ، اتباع ايلمسى ، لازم كله‌جك ايدى .

چونکه « والذی نفسی بیده لوان موسی کان حیاً ماوسعه الا ان تبعنی .
رواه احمد » حدیث شریفی موجبنجه موسی علیه السلام صاغ قالسه
ایدی نبیء ذیشان صلی الله علیه وسلم افندمزه اتباع ایده جك ایدی .
نصل اولور ، خضر علیه السلام صاغ قالیرده پیغمبرمزه اتباع ایتمز .
خضر صاغ اولسیدی پیغمبرمزك رایت سعادتی آلتنده مجاهده ایده جك،
صلوة جمعه وجماعته حاضر اوله جق ایدی .

٤ — بعضلرینه کوره هر زمانك برخضری واردر . خضر نقیب اولیادر. بر نقیب وفات ایدر ایسه انك یرینه دیکر بر نقیب اقامه اولنور . بو نقیبه خضر دیرلر .

بوقول صوفیه دن بر جماعت ارهسنده متداولدر . فقط ابن حجر عسقلانی نك تحقیقی وجهله دعوی بلا دلیلدر .

٥ — ابوالخطاب : حیات خضر حقنده وارد اولان آثارك هیچ بری اهل نقلك اتفاق ایله صحیح دکلدر دیور .

٦ — ابو طاهر بن العبادید : خضر صاغ اولیدی نبیء ذیشان افندمزه کلیر ایدی ، دیور .

٧ — ابو یعلی بن الفراء ده : بعض اصحابمزدن خضرك وفاتی صورولمش ، « اوت وفات ایتدی » جوابی ویرلمشدر ، دیور .

٨ — ابن جوزی هم حدیث شریف ، هم آیت کریمه ایله خضرك وفات ایتدیککی اثبات ایدیور .

[برنجی حدیث] : «والذی نفسی بیده ـــ الحدیث؛ رواه احمد» در. بو حدیث شریفدن استدلالك صورتی آنفاً بیان اولونمشدر .

[ایکنجی حدیث] : اللهم ان تهلك هذه العصابة لاتعبد فی الارض ـــ رواه البخاری » در . حدیث شریفی فخرالانبیا افندمز یوم بدرده ایراد ایتمشلردر . بدرده خضر یوق ایدی . اکر اوکون بر حیات اولسیدی هرحالده شو عمومه داخل اوله جق ایدی . چونکه خضر علیه السلام شبهه یوقکه عابددر .

آیت : واذ اخذ الله میثاق النبیین الی قوله تعالی : ولتنصرنه » نظم جلیلیدر . نظم جلیل بعثت جلیله ده برحیات اولان نبی هرحالده حبیب خدا محمد المصطفی افندمز حضرتلرینه ایمان ایده جك ، یاردم ایده جك ایدی . خضر عهد سعادتده موجود اولیدی حضور رسالته کلیر ، الی ایله ، لسانی ایله یاردم ایدر، رایت سعادت آلتنده مجاهده ایدر ایدی .

٩ — ابوالحسن بن المناوی، ابراهیم الحربی دن خضرك وفات ایتدیککنی نقل ایدیور ، کندیسی ده جزماً قائل اولیور؛ اکثر مغفلین خضرك حیاتنه قائلدر .

بوبابده کی احادیث مرفوعه واهیدر، اهل کتاب سند اوله مازدیور . « وماجعلنا لبشر من قبلك الخلد » نظم جلیلی ایسه نبی ذیشان افندمز حضرتلرندن اول هیچ بر بشرك مخلد اولمدیغنی وبووجهله خضرك وفات ایتدیککنی اثبات ایدیور .

١٠ — تفسیر اصفهانی ده حسن بصریدن خضرك وفات ایتدیکی روایت اولونمشدر .

١١ — شیخ الاسلام الحرانی منهاج السنه ده محققین علما الیاس ایله خضرك «علیهما السلام» وفات ایتدکارینه قائلدرلر . الله ایله مخلوقات آره سنده خلق ، رزق ، هدایت ، نصرتی خصوصنده بشردن هیچ بر فرد واسطه دکلدر . رسل کرام انجق تبلیغ رسالتده واسطه درلر . سعادت آنجق طاعت رسل ایله حاصلدر . خلق ، رزق ، هدایت ، نصرتی الله تقدیرایدر . بوایسه رسلك حیاتنه، بقاسنه توقف ایتمز دیور.

الحاصل محققین علما، اعاظم محدثین خضرك وفاتنه قائل اولیورلر. بوخصوصده آیات کریمه واحادیث شریفه دن بش دلیل ایراد ایدیورلر:

١ — وماجعلنا لبشر من قبلك الخلد . ـــ صدق الله العظیم .

٢ — واذ اخذ الله میثاق النبیین لما آتیتکم من کتاب وحکمة ثم جاءکم رسول مصدق لما معکم لتؤمنن به ولتنصرنه . ـــ صدق الله العظیم.

٣ — ارأیتکم لیلتکم هذه فان علی رأس مائة سنة لایبقی علی وجه الارض احد . ـــ رواه البخاری ؛ صدق رسول الله

٤ — والذی نفسی بیده لو ان موسی کان حیاً ماوسعه الا ان یتبعنی . ـــ رواه احمد ؛ صدق رسول الله

٥ — اللهم ان تهلك هذه العصابة لاتعبد فی الارض ـــ رواه البخاری؛ صدق رسول الله

خضرك بقاسی ذاتاً قانون طبیعته ، حیات حقنده کی سنت الهیه یه مخالفدر. فی الواقع وراء طور طبیعتده خارق عاده ممکن ایسه ده هرحالده انی نص قاطع ایله اثبات ایتمك الزمدر. بوقسه نص قاطع بولونمیان خوارق عاده مسلمانلقده قبول اولنه ماز . دنیاده اردصره کوریلوب کوزدن نهان اولان هیچ بر بشر یوقدر. خضر حکایه لرینه کلنجه بونلرك منشیء یا صوفیه یه کوره هر عصرده بولنوب نقیب اولیا اولان وخضر نامنی آلان ذات ایله جریان ایدن محاوره در ؛ یاخود صوفیه نك، قبول ایتدکاری عالم مثالده کی محاوره در . نته کیم کاتب چلبی میزان الحقده شویله بیان ایدیور : مشایخ کرامك عالم غیبده نتیجه سیر وسلوکی وروحانیات ایله معامله سی واردرکه آنلر مرتبه سنده اولمیانلره میسر دکلدر .

بوکبی حکایات نصوص قطعیه یه ، دلائل عقلیه یه ، اصلا وقطعاً مزاحم ومعارض اوله ماز . خضرك وفاتی حقنده روایت اولنان « رحم الله اخی الخضر لوکان حیاً لزارنی» حدیثی ابن حجر عسقلانی نك تحقیقی وجهله ثابت دکلدر . ارتق خضرك حیاتندن امید قطع ایتملی سکز . خضر علیه السلام ارتحال دار نعیم ایتمشلردر . وما جعلنا لبشر من قبلك الخلد .

ازمیرلی اسماعیل حقی

تفسير شريف

اسلاميت وتعدد زوجات

— ٥ —

بوندن اولكی مقالەده یازدیغمز وجهله تعدد زوجات اسلامیتده مأموربه دكل ، بلكه مأذون فیه در؛ فرنكلرك ، فرنك مقلدلرینك ، « دین » دن بی‌خبر جاهللرك ، هوا پرستلرك اكلادقلری كبی ؛ قرآن علی الاطلاق تعدد زوجات ایله آمر دكلدر . قرآنده علی الاطلاق تعدد زوجات ایله امر دكل ، بلكه بوندن — مطلق بر تعدددن — صراحة نهی واردر . ایشته مساعدهٔ تعددی كوسترن آیت كریمه ایله ماقبلنده كی آیت جلیله: «واتوا الیتامی اموالهم ولا تتبدلوا الخبیث بالطیب ولا تأكلوا اموالهم الی اموالكم ؛ انه كان حوبا كبیراً . وان خفتم الا تقسطوا فی الیتامی فانكحوا ماطاب لكم من النساء مثنی و ثلث ورباع ، فان خفتم الا تعدلوا فواحدة اوماملكت ایمانكم ؛ ذلك ادنی الا تعولوا . و آتوا النساء صدقاتهن نحلة ؛ فان طبن لكم عن شیٔ منه نفساً فكلوه هنیئاً مریئاً .»

بو آیتلر سورهٔ نسایه منسوبدر ؛ بو سورهٔ جلیلەده « و اعبدوا الله ولا تشركوا به شیئاً » آیتنه قدر اولان آیتلر ایله تكمیل ، اهل وعیال ، اقربا ، زوج وزوجەیه متعلق اولان احكام شرعیه بیان ایدلمكده‌در . بونك ایچوندركه سورهٔ جلیلەنك اولنده انسانلرك نفس واحده‌دن خلق اولندیغی بیان بیوریله‌رق انسانلر آره‌سنده‌كی اخوت عمومیه‌یه ، قرابته اشارت بیورلدی . بوندن صوكره جناب حق انسانلردن یتامی ، قادینلر ... كبی ضعیف اولانلرك حقوقنی بیانه شروع ایدرك بونلرك حقوقنك التزام ایدلمسنی امر ایله‌دی . ایشته بو آیت كریمەلرك برنجیسی ده طوغریدن طوغری‌یه یتیملره ، ایكنجیسی یتیملر مناسبتیله قادینلره تعلق ایدیور . یاخود بعضلرینك دیدكلری وجهله برنجی آیت طوغریدن طوغری‌یه اموال ایتامه ، ایكنجی آیت بالاصاله یتیملرك نفسنه ، بالتبع ده اموالنه تعلق ایتمكده‌در . بناءً علیه بورادن مستفاد اولان جواز تعدد ، بر حكم مستقل اولمق اوزره دكل ، بلكه بالتبع وبالمناسبه ذكر ایدلمشدر .

آیت كریمەنك سبب نزولنه كلنجه: مفسرینك بیاننه كوره برنجی آیتك سبب نزولی بنی غطفاندن بر ذاتدر ؛ بو ذاتك تحت وصایت وولایتنده بر یتیم كه عموجه‌سنك اوغلی ایدی — بولنیوردی . یتیم سن رشده بالغ اولدیغی كبی كندینه عائد اولان مالی ایسته‌دی ایسه‌ده عموجه‌سی اولان ذات ویرمكدن امتناع ایله‌دی . بونك اوزرینه « و آتوا .... » آیت كریمه‌سی نازل اولدی . اولجه مالی ویرمكدن امتناع ایدن ذات آیت كریمه‌یی ایشدنجه «نعوذ بالله من الحوب الكبیر» دیه‌رك یتیمك مالنی كندیسنه ویردی .

مفسرین كرام حضراتندن شیخ محمد عبده مرحوم دیوركه: «جناب حق بو آیت كریمه‌ده مالی یتامی‌یه ویرمكله امر ایدیوركه بوندن مقصد ، یتیملرك مالنی یالكز كندیلرینه ویروب ، اونلرك مالندن هیچ كیمسه‌نك اكل ایتمه‌مسی در . بناءً علیه سن رشده بالغ اولنجه‌یه قدر كسوه ونفقه‌لرینه لازم كلن مبالغ صرف اولنور ، كری‌یه تراكم ایدن شیءده سن رشده بالغ اولنجه كندیسنه تسلیم ایدیلر . یتیمك مالندن كرك ولیسنك ، كرك بشقه‌لرینك هیچ برصورتله استفاده ایتملری جائز دكلدر . اوحالده آیت كریمه‌دن مقصد ، یتیمك مالنی محافظه واو مالدن یالكز یتیمك انتفاع ایله‌مسی در ؛ چونكه یتیم ضعیف اولدیغی جهتله مالنی حفظ ایتمكه ، حقوقنی مدافعه‌یه قادر دكلدر . »

ذاتاً بو ، آیت كریمەنك معناسندن صراحةً اكلاشیلمقده‌در . چونكه جناب حق ، « و آتوا الیتامی اموالهم = یتیملره مالرینی ویرك ! » بیوردقدن صكره « ولا تتبدلوا الخبیث بالطیب = حلالی براقوب ده حرام ایله [كندی مالكزی صرف ایتمه‌كز مباح اولان یرلرده یتیمك مالیله] تمتع ایتمه‌یك » بیوریور .

مفسرین ، بوراده‌كی «خبیث»ی حرام ایله «طیب»ی ده حلال ایله تفسیر ایتدكدن صوكره دیورلركه : انسانك كندی مالی ایله تمتع ایتمه‌سی ، مشروع اولان یرلرده مباحدر ؛ اكر بو كبی یرلرده كندی مالی ایله انتفاعلاً نمه‌یی براقوب ده یتیمك مالی ایله انتفاعه قالقارسه حلاله مقابل حرامی ارتكاب ایتمش اوله‌جغندن منهی در . كندی مالنی صرف ایتمه‌سی لازم كلن یره یتیمك مالنی صرف ایتمه‌سی جائز اولمدیغی كبی ، یتیمك مالنی كندی مالنه قاریشدیره‌رق یمه‌سی ده جائز دكلدر . ایشته آیت كریمەنك نهایتی اولان « ولا تأكلوا اموالهم الی اموالكم انه كان حوباً كبیراً = یتیملرك مالنی كندی مالكزه ضم ایدەرك ده یمه‌یك ؛ چونكه بو [یتیمك مالنی كندی مالی ایله قاریشدیروب یمك ، یاخود كندی مالنی صرف ایتمه‌سی مباح اولان یرده یتیمك مالنی صرف ایدوب ده حلاله مقابل حرامی ارتكاب ایتمك] پك بیوك كناهدر . »

كوریلیوركه : برنجی آیت كریمه ایله بیان ایدیلن حكم ، زمان جاهلیتده یتیملر حقنده روا كوریلن ظلم وحقسزلغی تمامیله منع ایدرك اونلرك حقوقنی صیانت ایتمكدن عبارتدر .

ایكنجی آیت كریمه‌یه كلنجه ، بونده ده دینیلیوركه : « وان خفتم ان لا تقسطوا فی الیتامی فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنی وثلاث ورباع وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة اوماملكت ایمانكم ، ذلك ادنی ان لا تعولوا ، و آتوا النساء صدقاتهن نحلة ؛ فان طبن لكم عن شیٔ منه نفساً فكلوه هنیئاً مریئاً = اكر یتیملر حقنده عدالت ایده‌مه‌مكدن قورقارسه‌كز ، یتیم اولمیوب ده سزك ایچون طیب ، حلال اولان قادینلردن ایكیشر ، اوچر ، دردر عدد تزوج ایدك ؛ اكر بونلر آره‌سنده ده عدالت ایده‌مه‌مكدن قورقارسه‌كز ، بردن زیاده آلمایك ، یاخود الكزده بولنان جاریه ایله اكتفا ایدك ! بوجهت ظلم وجورده بولنمه‌مكزه دها یقین‌در [اكر بویله یاپارسه‌كز ظلم وجوردن قورتولورسكز] . قادینلره ، اوزریكزه واجب اولان مهرلرینی ویرك ! اكر اونلر رضالریله مهرلرندن سزه ویررلرسه اونی ایسته‌دیككز كبی یییكز . »

برنجی آیت یتیملرك مالی حقنده اولدیغی كبی بو آیت كریمه‌ده ده

بر یتیم ذکر اولنیور، آندن صوکره شویله یاپك، بویله یاپك دینیور، بناءً علیه بو آیت کریمه‌دنده مقصد الٰهی نه اولدیغنی آکلامق ایچون آیتك سبب نزولنی بیلمکلکمز ایجاب ایدیور .

آیت کریمه‌نك سبب نزولی حقنده متعدد قوللر وار ایسه‌ده نتیجه اعتباریله هپسی برره واریور . صحیحنده، سنن نسائیده، بیهقیده، ابن جریرك، ابن منذرك، ابن ابی حاتمك تفسیرلرنده عروة ابن الزبیردن نقلاً بیان اولندیغنه کوره: عروه خاله‌سی اولان حضرت عائشه رضی الله عنهایه بو آیت کریمه‌دن سؤال ایدیور؛ حضرت عائشه رضی الله عنهاده ایضاحاتده بولنیور . حضرت عائشه‌نك جوابندن اکلاشیلیورکه : زمان جاهلیتده بر کیمسه تحت وصایتنده اولان یتیمك مالی، جمالی خوشنه کیدرسه اونی خارجه تزویج ایتمه‌یوب کندیسنه نکاح ایدرك ماله، جماله طمعاً بر چوق یتیملری تحت نکاحنده بولندیریوردی . فقط، بونلرك مهرمثلنده عدالت یاپمیوردی ؛ او یتیملره خارجدن آلمش اولدیغی قادینه ویردیکی مهر مثل کبی مهر ویرمیه‌رك نقصان ویریوردی .

بونك ایچوندرکه بو آیت کریمه نازل اوله‌رق بویله‌یاپانلری بوفعللرندن نهی ایله‌دی. نفقه ومهرلرنده عدالتی بتمامها ایفا ایتمه‌دکجه ولی ووصیسی بولندقلری یتیملری نکاح ایتملری جائز اولمدیغنی، وفقط یتیم اولمیانلردن درده قدر نکاح ایده‌بیله‌جکلری بیلدیرلدی. معمافیه اونلر آره‌سنده‌ده عدالتك وجودینی شرط ایتمکله، علی‌الاطلاق درده قدر آلماق جائز اولمدیغنی کوستریوردی .

سبب نزولندن اکلاشیلدیغنه کوره آیت کریمه‌نك مآل منیفی شو دیمك اولور: « اکرسز، تحت وصایتکزده بولنان یتیملری نکاح ایدر، قرابت طولایسیله مالارینی یمك‌دن، مهرلری خصوصنده ایفای عدالت ایده‌مه‌مکدن قورقارسه‌کز اونلری آلمایکده یتیم اولمیانلردن ایکی‌یه، اوچه، درده قدر نکاح ایدك ؛ اکر بونلر بیننده‌ده عدالت یاپه‌مامقدن قورقارسه‌کز بردن زیاده آلمایك. یاخود هیچ آلمیوب الکزده ملککز اولان‌جاریه‌ایله اکتفا ایدك ! »

دیکر ایکی روایت دها وارکه اونلرده نتیجه اعتباریله بورایه واریور . آنك ایچون شیخ محمد عبده مرحوم حضرت عائشه‌نك قولنی مختصراً نقل ایتدکدن صوکره دیورکه : « کویا، جناب حق بو آیت کریمه‌ده شویله دیمش اولیور : سز یتیملر ایله تزوج ایتمك ایستر وزوجیت مناسبتیله مالارینی اکل ایدیویرمکدن قورقارسه‌کز اونلر ایله تزوجی ترك ایدك یتیم اولمیوب‌ده سزه نکاحی جائز اولان قادینلری آلیکز »

ابن جریر برروایت دها ذکر ایدیورکه اوده شودر : « وآتوا الیتامی . . . ! » آیت کریمه‌سی نازل اولدقدن صوکره ناس، اموال ایتام حقنده‌تحوب ایتمیه، آجنمیه‌باشلادیلر. اونلره‌قارشی‌ظلم‌ایتمکدن تحاشی ایله‌دیلر؛ لکن قادینلر حقنده عدالتسزلك یاپمقدن هیچ قورقیورلردی. اونلری سکز، اون، حاصلی‌ایسته‌دکلری‌قدر نکاح‌ایدرلر وبوخصوصده عدالتی‌ده کوزتمزلردی. ایشته بوفناللیغی‌ده قالدیرمق ایچون « فان‌خفتم » آیتی نازل اولدی . بوتوجیهه کوره مآل منیفی شویله اولور :

« یتیملر حقنده عدالت ایتمه‌مکدن نصل قورقیورسه‌کز، قادینلر حقنده‌ده عدالت‌ایتمه‌مکدن اویله‌جه قورقوکده یالکز بردن درده قدر نکاح ایدوب بوندن زیاده‌سنی تحت نکاحکزه آلمایك ؛ اکر بردن زیاده‌سی بیننده‌ده عدالتی ایفـا ایده‌مه‌مکدن خوف ایدرسه‌کز بردن زیاده‌سنی نکاح ایتمه‌یك ؛ یاخود الکزده بولنان جاریه ایله اکتفـا ایدك . »

ابن جریر، بونی نقل ایتدکدن صوکره، سعید بن جبیر، سدی، قتاده، ابن‌عباسدن، بونی تأیید ایده‌جك روایتلر ایراد ایدیور . دها صوکره ابن جریر دیورکه: ذکر ایتمش اولدیغم اقوالك اولاسی بودر؛ چونکه جناب حق، برنجی آیتده حقسز یره یتیملرك مالنی یمکدن، یاخود بشقه‌لرینك مالریله قاریشدیرمقدن نهی بیوردی . بوندن صوکره‌ده یتیملرك مالی حقنده جناب حقدن قورقارق ظلمدن نصل واز کچدیلرسه قادینلر حقنده‌ده اللّٰهدن اتقا ایدرك ظلم ایتمه‌ملری واجب اولدیغنی، بو بابده‌کی ظلم وجوردن قورتولمق نه صورتله اولاجغنی بیلدیردی . ابن جریرك مختاری اولان بو توجیهه کوره آیت کریمه طوغریدن طوغری‌یه قادینلر حقنده عدالت ومنکوحه‌نك عددینی تقلیل ایتمك حقنده‌در، اوحالده بوبابده‌کی کلام مقصود لذاته اولور، بالذات بو مسئله ایچون نازل اولمشدر .

لکن حضرت عائشه دن روایت ایدیلن وجهه کوره ـ که شیخ محمد عبده مرحومك اختیار ایتدیکی‌ده بودر ـ تعدد زوجات‌مسئله‌سی اصالةً دکل، بالتبع ذکر ایدلمشدر، مقصود اصلی یتیملره تعلق ایدن احکام شرعیه‌یی بیلدیرمکدر. لکن بومسئله‌ده بالتبع ذکر ایدلمشدر. « فان‌طبن...!» آیت کریمه‌سی‌ده حضرت عایشه‌نك قولنی تأیید ایتمه‌کده‌در. خلاصه : بو آیت کریمه، اویله ظن ایدلدیکی کبی، طوغریدن‌طوغری‌یه تعدد زوجات ایله امر ایتمیور ؛ بلکه مهر مثل ویرمکسزین یاخود مهر مثلی تنقیص ایدرك، مالارینه طمعاً یتیملری تزوج ایتمکدن، حقسز یره اونلرك مالنی یمك، یاخود اونلرك مالاریله اولونجه‌یه قدر انتفاع ایتمك مقصدیله وصیسی بولندیغی یتیملری بشقه‌سنه تزویج ایتمه‌مك، آره‌لرنده عدالتی کوزتمه‌یه‌رك برچوق قادینلری تحت نکاحنده جمع ایتمك صورتیله اونلره ظلم ایتمسی کبی زمان جاهلیتده قادینلره، یتیملره روا کوریلن مظالمك، حقسزلغك، ضلالتك هپسی کوکندن قلع اولنه‌جق شیلر اولدیغنه ارشاد ایدیور .

عروة بن‌الزبیرك حضرت عائشه‌دن نقلاً روایتنه کوره، بو آیت نازل اولدقدن صوکره ناس، قادینلر حقنده حضرت پیغمبردن فتوا ایسته‌مشلر ؛ بونك اوزرینه « ویستفتونك فی‌النساء قل الله یفتیکم فیهن ومایتلی علیکم فی الکتاب فی یتامی النسـاء اللاتی لاتؤتونهن ما کتب لهن وترغبون ان تنکحوهن » آیت‌کریمه‌سی نازل اولمشدر . حضرت عائشه‌نك بیاننه کوره « یتلی‌علیکم فی‌الکتاب » قول‌شریفندن

مقصد، «وان خفتم ان لاتقسطوا . . !» آيت كريمه‌سيدر؛ «وتر. غبون ان تنكحوهن» دن مقصدده، ثوندهاولان يتيمه‌نك مالى، جمالى خوشه كيتمديكى وقت نكاحندن واز كچمه‌سيدر .

مسئله‌نك بك واضح اولوب ايضاح وتفصيلدن مستغنى اولمسنه رغماً بز براز دها تفصيلده بولنه‌جغز .

استاد الامام شيخ محمد عبده مرحوم ديوركه :

«تعدد زوجاتك ذكرى، يتيملرك — ولوكه زوجيت واسطه‌سيله اولسون — مالنى يمكدن نهى اوزرينه وارد اولان كلامك سياقنده ذكر اولنمشدر. كويا جناب حق ديوركه: اى قوللرم، يتيمه اولان زوجه‌كزك مالنى يمكدن نفسكزده قورقو حس ايدرسه‌كز، يتيمه‌لر ايله تزوج ايتمه‌مك اوزريكزه لازمدر. چونكه جناب حق، يتيمه اولميانلردن دورده‌قدر يله تزوج ايتمه‌كزى مباح قيلمش، سزلرى يتيملردن مغنى قيلمشدر. لكن، ايكى وياخود — دردن زياده اولماق اوزره — دها زياده زوجه‌لر آره‌سنده عدالت ايده‌مه‌مكدن‌ده قورقارسه‌كز، يالكز بردانه التزام ايتمه‌كز اوزريكزه واجبدر .

«عدالت ايده‌مه‌مكدن قورقمق ظنه، شكه، حتى توهمه‌ده شاملدر. عدالت ياپاميه‌جغنى ظن ايدر، ياخود بوخصوصده شكه، توهمه‌دوشرسه قورقيور ديمكدر .

«معمافيه شرع شريف، وهمى عفو ومغفرت ايدر، چونكه وهمده بوكبى امور چوق دفعه معلوم اولماز . بناءً عليه، ايكى وياخود دها زياده‌سنى تزوج ايتمك كنديسنه مباح اولان كيمسه‌لر؛ بحق ايفاى عدالت ايده‌جكلرنده نفسنه وثوق واعتمادى اولانلردر؛ نفسنه اوقدر اعتمادى اولمليكه، على وجه الكمال عدالتى ايفا ايده‌جكنده قطعياً ترددى اولماملى؛ ياخود ترددى غايت ضعيف اولملى .

«فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة» قولى‌ده «ذلك ادنى ان لا تعولوا» قوليله تعليل ايدرك بر قادين ايله اكتفا ايتمه‌نك عدم جوره، عدم ظلمه دها يقين اولديغنى بيلديريور. مشروع اولمق ايچون ظلم وجوردن اوزاق اولمق لازم اولديغنى كوستريور. بو ايسه عدالتك شرطه، عدالتى تحرى ايتمك واجب اولديغنى تأكيد ايتمكدر؛ عدلك غايت عزيز برشى اولديغنى تنبيه‌در . آيت اخرى‌ده ايسه «ولن تستطيعوا ان تعدلوا بين النساء ولو حرصتم = نه قدر سعى ايتسه‌كز قادينلر بيننده عدالت ايتمه‌يه قدرتياب اولامازسكز» بيورولور. معمافيه بو آيت كريمه، ميل قلبى‌دكى عدالته محمولدر؛ قادينلر آره‌سنده نه قدر چاليشسه‌كز قابل دكل عدالتى ايفا ايده‌مزسكز ديمك، قلباً بر طرفه اولان ميلكزى چويره‌مزسكز ديمكدر. اكر بويله اولمسه‌يدى اولكى آيتله بو آيتك مجموعى هيچ برصورتله تعددك جائز اولمديغنى انتاج ايدردى.

«برده «فلاتميلوا كل الميل فتذروها كالمعلقة» قولنك وجهى بكده ظاهر اولمازدى. فقط قلباً عدالتى ايفا ايده‌مه‌مك، برنى اوبريسندن دها زياده سومك ايله مستحق عقاب اولماز؛ چونكه جناب الله قلبك ميلى كبى طاقت بشر خارجنده اولان شيلرى قوللرينه مغفرت ايدر . حتى جناب پيغمبر صلى الله عليه وسلم بيله عمرينك صوك كونلرنده حضرت عائشه‌يه ديكر زوجه‌لرندن فضله ميل ايدردى . فقط اونلرك رضاسى بولنمقسزين اونى بر صورتله كنديسنه تخصيص ايتمزدى .

«اللهم هذا قسمى فيما املك فلاتؤاخذنى فيما لا املك» بيوروردى .

«هركيم شوايكى آيتى دقتله دوشونورسه يقيناً بيليركه : اسلاميتده تعدد زوجات، كنديسنده بك شدتلى تضييق كوستريلن برشيدر؛ احتياج حس ايتدكدن صوكره عدالت ايده‌جكنه امين اولمق شرطيله مباح اولان ضرورتلردن بر ضرورتدر . تعدد زوجات حقنده قرآن كريمده مذكور اولان بوقدر قيود و شرائط دوشونولورسه اكلاشيليركه بوكون برچوق كيمسه‌لرده كوريلن تعدد زوجات، قطعياً مشروع دكلدر؛ چونكه شرع شريفك اعتبار ايتديكى شرطلر مفقوددر. بونك ايچوندركه: بر چوق يرده جارى اولان تعدد زوجاته ترتب ايدن مفسده‌تى دوشوننلر، «تعدد زوجاتك تعمم ايتديكى امتى تربيه ايتمك هيچ ممكن دكلدر» حكمنى ويرمكده مضطر قاليورلر. زيرا بر اركك ايكى قادينى بولنان اولرده — اكثريتله — نظام وانتظام يوقدر؛ او اوك هيچ برحالى مستقيم دكلدر؛ بلكه اركك قادينلريله برلكده — صانكه هربريسى يكديكرينه دشمن كبى — اوك افسادينه معاونت ايدر؛ صوكره اولادلر ميدانه كله‌رك بعضيسى بعضيسنه دشمن اولورلر. بوصورتله تعدد زوجاتك مفسده‌تى افراددن اولره، اولردن‌ده امته انتقال ايديور .

«فى زماننا تعدد زوجاتدن تولد ايدن مصيبتلرى، فلاكتلرى تفصيل ايده‌جك اولسه‌ق مؤمنلرك تويلرى اوربريردى . ازجمله سرقت، زنا، يلانجيلق، خيانت، جبانت، مزورلك، بلكه قتل، حتى اولادك باباسنى، بابانك اولادينى، قادينك قوجه‌سنى، اركك‌ده قاريسنى قتل ايتمسى كبى برچوق شيلر واقعدر؛ محاكمده ثابتدر .»

بونلرك هپسى واقع اولمقله برابر بونلردن دين اسلام، قرآن مبين ذره قدر لكه‌دار ايديله‌مز. مسلمانلرك خلاف شرع حركتلرندن طولايى مسلمانلغى لوم ايتمك طوغرى دكلدر . اكر تعدد زوجات، قرآنك تعريف ايله‌ديكى دائره‌يى تجاوز ايتمه‌مك شرطيله اولورسه بو صايدقلريمزك هيچ بريسى‌ده واقع اولماز، تعدددن مضرت دكل، بلكه منفعت كورولور، نصلكه بعض عائله‌لرده كورلمكده‌در .

بعضيلرى مقام اعتراضده ديورلركه : قرآن، بومسئله‌يى بويله ايفاسى مشكل بر چوق شرطلر ايله مشروط قيله‌جغنه كلياً منع ايله‌سه دها اى اولمازمى ايدى؟ بز ديرزكه : خير، اولمازدى! چونكه بو، قانون طبيعته مطابق دكلدر . زيرا مقدمه‌ده بيان ايله‌ديكمز وجهله — حين ضرورتده — شرائطى جامع اولانلر ايچون تعدده توسل ايتمك قانون طبيعته تماميله موافقدر . قرآن‌ده فطرته، طبيعته موافق اولارق كلديكى جهتله بونى كلياً منع ايتمسى طوغرى بر شى اولمازدى .

كله‌جك مقاله‌مزده‌ده عدالتك نه كبى يرلرده لازم اولديغنى ايضاح اولنه‌جقدر .

آقسه‌كيلى احمد حمدى

مقالات

حفظ حیات ، حب وطن

امری اوامر الهیه‌نك اك مهملرندر

اك ترقی پرور ، اك مدنیت کستر بر منبع قوانین حیات اولدیغنی اك خلافکیری بیله اعترافده مضطر بیراقان قرآن حکیم مؤمن ومعتقدلرینه خطاباً : « لاتسفکون دماءکم ولاتخرجون انفسکم من دیارکم ... [۱] : کندی قانلریکزی دوکمیکز وکندیکزی ئوز اللریکزله کندی دیارکزدن — یعنی کندی وطنکزدن — چیقارمیکز ! » بویوریور .

آیت جلیله نظماً نفی اسلوبیله شرف وارد ایسه‌ده معناً نهی‌در . هم‌ده نهی تحریمیدر . اتحاد دینی‌یی ، که وحدت ملیهٔ اسلامیه‌در ، پارچالامق ، کرك قومیت وعنصریت وکرك هرهانکی بر صورتله اولورسه اولسون مخاصم فرقه‌لره آیریلاراق سیف شقاق ونفاقه صاریلق ویکدیکرینك خون ناحقنی دوکوب بالنتیجه دشمنك تجاوز وتهاجمی قارشیسنده ترك دیار ایتمك نه بویوك جنایت دینیه وحرمت قرآنیه‌در !

اعدای دینك آمال استیلا جویانه‌سی حربدن زیاده داخلی اختلاللرك تسهیل وتأمین ایتدیکنی تاریخ بزه یوزلرجه امثالیله بیلدیردیکی کبی ایشته شو بالقان حرب مشئومی بر دها کوستردی . مؤمنلرك جهالت وعطالتله ، سفاهت ومسکنتله قوای حیاتیه‌لرینی ، شوکت وسطوت ملیه وسیاسیه‌لرینی ضعفه دوشوره‌رك دشمنلرینی جسارتلندیرمه‌لری ، بنه اوهائل فتنهٔ استیلایه دوچار اولاراق قانلرینك دوکولمسنه سببیت ویرمه‌لری وبقیةالسیوفنك بوتون مالملکلرینی بیراقه‌راق چیریل چیپلاق ترك دیار ایله سفیل ، ذلیل ، موت آلود بر حیاتك آغوش فلاکت آفرینه التجا ایلمه‌لری آیت جلیله‌نك شدتله منع وتحریم ایلدیکی ایکنجی بر صورتدر . خلاصه : ایستر وحدت ملیهٔ اسلامیه‌یی قومیت خنجرلریله ، عنصریت بچاقلریله پارچالامق ، ایستر جهالته تسلیم عنان ایله حقیقی ضعف وذلتده خواب سفاهت ومسکنته دالاراق اعدای دینك قیلجی آلتنه دوشمك وکندی ئوز اللریله کندیلرینی آنایوردندن چیقارمق حراملرك اك شنیعی ، عندالله اك آغیر مسؤلیت آوریدر .

انسانك ، کندی نفسنه یاپدیغی فنالغی اك تهلکه‌لی ، اك بی امان خصم جانی بیله یاپاماز .

جناب حق انسانی بر حیات ایله یاراتیر ؛ اوکا بر ده حق حیات ، یعنی حیاتنی محافظه ایده‌جك بر قوت احسان ایدر . حیاتنی تهدید ایدن اعداسنه قارشی نفسنی — هرنه صورت ، هرنه واسطه ایله اولورسه اولسون — مدافعه ومحافظه ایتمك اونك اك مقدس ، اك مشروع بر حقیدر .

قانون ، مدافعهٔ مشروعهٔ عن‌النفس صورتیله بالاضطرار وقوعبولان

[۱] ۱٤ نجی سورهٔ جلیله ۱۰۸ نجی آیة

قتلك فاعلنی نیچین محکوم ایتمیور ؟ نه‌دن اضطرارینی قبول ایدییور ؟ یاشامق حقنه کیم کیمدن زیاده مالك اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیر ؟ کیم کیمه : « بنم حیاتم سنککندن مقدسدر ، سنی ایسترسه‌م ئولدوره‌بیلیرم ! » دی‌یه بیلیر ؟

حیات بر اولدیغی کبی او امانت کبرای الهیه‌یی طاشیان هر فرد بشرك یاشامق حقی‌ده بردر . او مقدس حقه هرکیم بلاسبب ، بغیر حق ظلماً وعدواناً تجاوز ایدرسه عینیله کندی حق حیاتنی پامال ایتمش ، ئولدورمش اولور ، بناءً علیه اونك یاشامق حقی قالماز . بویورسون دار اغاجنه !

حقیقی بر مؤمنه کوره جوهر ایمانی جانندن یوز بیك کره معزز ومقدس ایکن حیاتی قطعیاً مدافعه ایده‌میه‌جکی بر عجز مطلق ایچنده ئولومله ترك دین آراسنده مضطر قالنجه ایمان انقاذنك فداسنه جناب حق لطفاً مساعده بویوریور ، قرآن حکیم « الامن اکره وقلبه مطمئن بالایمان = مؤمنك قلبی نور ایمان ایله منور اولدوقدن صوکرا اکراهاً ترك دین ایتمه‌سنك حکمی یوقدر . [۲] » بویوریور . عجبا حکمتی نه‌در ؟ ئه‌ووت ، حیاتك هر شیدن مقدس اولمسندندر .

چونکه بوتون احکام اوامر ونواهی ایله مکلف ومأمور اولان حیاتدر . موت دکل ! حیات کیدنجه نه قالیر ؟ بر نعش بی روح ... دکلمی ؟ ئولویه ، مقبره‌یه ، عظام رمیمه‌یه احکام تعلق ایدرمی ؟

دوشونه‌لم که : ایمان کبی بر سلطان حقیقة الحقایقك — ولو صفت لفظیه‌سنك قلیج ئوننده — فداسنه مأذون اولان بر مؤمنی — بوینده لعنت حلقه‌سی کبی صارقان تخته پارچه‌سیله — اجرای اسلام واحکامه ، احکام امر ونهیه دکل ، افشای ایمانه امکان قالیرمی ؟ یا ایکی کون صوکرا بویله اکراهاً ترك دین تهلکه‌سنده بولونان بر مؤمن او بلای هائلی دفع ایده‌جك اسباب ولوازمك عاجلاً استحضارینی براقیرده قوتنی ، قدرتنی باشقه یرلره صرف واستهلاك ایده‌بیلیرمی ؟

جناب حق ، مکرهك لفظاً ترك دینه مساعده بویوریور ایسه او مدهش ، او ایمان سوز فلاکته آووج آچسین ، چاناق طوتسونمی دییور ؟ بویله‌سی نظر قرآنده مکره مضطر عداولنورمی ؟

ایشته بو حکمته مبنی‌در ، که کتاب مجید : « یریدالله بکم الیسر ولایرید بکم العسر = الله سزه قولایلغی اراده ایدییور ، کوجلکی مراد ایتمیور . » [۳] بویوریور .

ارادهٔ تیسیری اثبات ، ذاتاً ارادهٔ تعسیری نفی ایکن « ولایرید بکم العسر » جمله‌ء عاطفه‌سیله تنصیصاً تکرار بویورلمسی شان الوهیتك شائبهٔ ظلم وتضییقك ذره‌سندن منزهیته ، قوللرینه کمال مرحمتك نه‌قادار واسع ، نه‌قادار جهان شمول اولدیغنه نه واضح بر برهان ازلیدر .

ایشته ینه بو حکمته اشارةً در که : « وماجعل علیکم فی‌الدین من

[۲] ایکنجی سورهٔ جلیله ۷۸ نجی آیة

خرج [٤]= الله، احکام دینده سنزك اوزریکزه حرجك تضییقیله ذره سنی بیله تحمیل ایتمدی . » فخر الدین رازی تفسیر کبیرنده دییور که : « خرج ، لسان اقدس جناب رسالت انبیاء اعظمیدن مروی بر حدیث شریفده (دارلق) ایله تفسیر بویورلمشدر . »

جناب ارحم الراحمین بودارلغی (من) اداۀ استغراقیله تا اساسندن نفی بویورییور . (حرج) بر نظم عامدر که وارلق نامنه بوتون مسمیاتی شاملدر . احکام دینیه دن مرهانکیسی حق دینك اصل الاصول اولان ایمان بالله، مکره بر کریوۀ حرجه دوشرسه درحال نفی او حکمك ثونته کچر .

، اساساً احکام دینیه مزك هیچ بریسنده دارلغك ذره سی یوقدر . بو ازلاً ارادۀ یسر ایله منفیدر . دارلغی تولید ایدن اعراض شئون وموانع حادثاتدر . مانع زائل اولنجه ممنوع عودت ایدر .

دینی ، جناب حقك قوللرینه احسان بویوردیغی بر قانون انسانیت، بر دستور مدنیت ، بر مرشد شاهراه سلامت وسعادتدر . قانون استقبال ایچیندر . استقبال ایسه دائما تجدد، دائما ترقی وتکاملدن عبارتدر .

انسان ماضی ایله یاشایا بیلیرمی ؟ بونی ادعا ایدنلرك لباس حیاتی قبرستانده ، او اقلیم عدمده در . کیدرلر ، اوراده یالدیزلی محتشم مزار طاشلری آلتنده اجدادلرینك براقش اولدوغی حیات رمیمه یی اکتسا ایدرلر . سر خلقتی ، وظیفۀ انسانیتی بیلمه ینلر ، سعی وعملدن ، عرفان وجدلدن ؛ اسلامیتی ، انسانیتی یاشاتمق ، عزت ورفعتیله ، شان وشوکتیله ، بوتون ترقیات وتکاملات مادیه ومعنویه سیله نسل مستقبله تودیع ایتمك زحمتندن آزاده قالمق مصون التعرض بر عزلتگاه سکون ایچنده بویلو بوینجه اوزانارق فردای حشره . او مدهش انقلاب کبرایه قادار یاتوب اویومق ایسته ینلر ایچین اونه آسوده نه راحت گزین بر جهان عدمدر .

« ابدال مساعیده قصور ایتمه ، که اولمش »
« وابسته بو عالمده سکونك حرکاته »
« موتا یاقیشیر وار ایسه راحت دوشکنده »
« اقدام وتحمل کرك ارباب حیاته »

م . فخر الدین

مکاتیب

هندستان مخابر مخصوصمزدن :

برما ایالتی

تقسیمات ملکیه سی : برما ایالتی اوچ قسمه تقسیم ایدلمشدر . غربی ، وسطی ، شرقی . قسم غربیسی : (چین) ، (کاچین) ، (کاتا) ، (مه یتکینا) ، (بهامو) اراضیسی احتوا ایدر .

قسم وسطا : ایراوادی نهرینك حوضه سیله دلتاسنی ، (سیتانغ) ، (سالوین) نهرلریله اطرافنده کی اراضیء مزروعه یی محتویدر .

شرقیسی : (شان) ، (قارمه) اراضیسیله ، (ته ناسرین) قراد قصبه لرینی شاملدر . [یاقوت معدنیله بالجمله معادن سائره بواوچنجی قسمده واقع اولمشلردر .]

برما ، هندستانك اك بویوك ایالات شرقیه سندن اولوب ، مقر حکومتی (رنغون) ـ ساحلدر ـ قصبه سیدر . میلیونلرجه نفوسه مالك اولان بو ایالتك بر چوق ملحقات وتوابعی بولنوب ، جمله سنی بردن بر والی اداره ایتمکده در .

ملحقاتی : Arakan (آراکان) طاغلق یرلردن عبارت اولان بونواحیده متعدد تپه لر موجوددر . تپه لرك ذروه لری اولدقجه یوکسکدر . ۱۸۲٦ سنۀ مسیحیه سنده انکلتره نك زیر اداره سنه کچمشدر . نفوسی سکز یوز بیکدر .

The Chin Hills (چین) تپه لری ـ اراضیسی ـ ۱۰,۲۵۰ میل مربع اراضی یی اشغال ایدر . مذکور یرلرده زراعته ، حراثته الویریشلی بر همان یوق کیبدر . مسطح اراضی ایسه طاغلر آراسنده کی وادیلردرکه پك درین وچوقورلی اولدیغندن قابل اسکان واعمار دکلدر . چنزار ومنبت اراضی یه نادراً تصادف ایدیلیر . کویلرك جمله سی طاغلرك تپه لرنده واقعدر . جبال مذکوره نك قسم اعظمی چیلاق وزراعتسز کورنیور . بعض طاغلر اهالیء محلیه نك احتیاجاتنی تأمین ایده جك قدر مزروعدر . انجق جسیم وکونش کورمز اورمانلر کثیردر . مشهور (مانیپور) نهری اراضیء مذکوره داخلنده اولوب یتاغی سطح بحردن ۱۳۰۰ قدر مرتفعدر . مشهور Haka طاغی قوجه بر سلسله تشکیل ایدرك یتمش میل قدر امتداد ایدر . بوطاغك اك یوکسك ذروه سنك دکز سطحندن اولان ارتفاعی اون بیك قدمدر .

اراضیء مذکوره نك تکمیلی انجق ۱۸۹٥ سنه سنده انکلتره نك زیر اداره سنه کچوب هندستانك تمامیت ملکیه سنی تشکیل ایلمشدر . بواراضیده امرار حیات ایدن نفوسك مقداری یوز بیکدر .

The Kachin Hills (کاچین) تپه لری برما ایالتنك شمال ، شمال غربی ، شمال شرقیسنده واقع بولنان اراضی یی اشغال ایدییور . شواهق مرتفعه یه مالك اولان جبال سلسله بواراضیده چوقجه در . ثروت طبیعیه نقطه سندن اراضیء مذکوره زنکینجه در . مذکور اراضینك وسعتی ۱۹۱۷۷ میل مربعدر . نفوسی یوز بیکی متجاوزدر .

Nortsern District شمال جهتنده واقع قرا وقصبه لرده برچوق اورمان ومعادن موجوددر . غایت طیانقلی و متین اولان Teak آغاجلری مذکور اورمانلرده مبذولاً بولنقده ومملکتك باشلیجه منابع ثروتنی تشکیل ایلکده در . واو قصبات مذکوره ٤۰,۸٤۲ میل مربع اراضیدن عبارتدر .

Irrauody Delta یاخود Dry zone برما ایالتنك اراضیء معموره ومنبته سندن معدوددر . زراعت نقطه سندن زیاده سیله زنکین اولان اراضی وقرا هپ بومنطقه داخلنده واقع اولمشدر . بوراده کی مزارع وچفتلکلرده بوغدای ، آربه ، پرنج وهر درلو ذخیره وحبوبات زرع ایدلمکده در . پرنج محصولی حددن آشوریدر . بالجمله برما وهندستانی اداره ایده جك قدر بورالرده پرنج اکیلمکده در . هرسنه اوروپایه کلی اخراجات وسوقیات وقوع بولیور . اراضیء مذکوره نك وسعتی یتمش بیك میل مربعدر . بومنطقه برما ایالتنك کوزی وانکلیز خزینه لرینك منبعی کبی تلقی اولنمقده در .

ایراوادی نهری فرات ودجله قدر جسیم وامتدادلی بر نهر دکلدر . فقط عملیات اسقائیه واروائیه ایله علم وفن سایه سنده مذکور ایکی نهردن دها زیاده فوائد عظیمه یه مالکدر . نهر مذکورك بر طامله صوینی بوش یره آقمز . زراعه حساب ایله پاره مقابلنده صو ویریلیر . بویوزدن حکومت محلیه سنوی میلیونلرجه لیرا قازانمقده در .

اصلاحات پشنده قوشانلر ـ بوجمله ایله ملت ودولته منسوب اولان لیدرلری قصد ایدییورم ـ قوجه عراق ایله دجله وفرات ، شط العرب نهرلری حقنده نه کبی تصوراتده بولنیورلر ؟ نه زمان بو منابع ثروتدن استفاده یولنی تأمین بویوره جقلردر ؟ !

Sittang (سیتانغ) قضاسنك مساحۀ سطحیه سی ۲٥,٥۰۰ میل مربع اولوب ، طاغلق یرلردن عبارتدر .

Tenasserin (تەناسرین) برما ایالتنك حدود داخلیەسنی تشكیل ایدن نواحیدن اولوب مساحهٔ سطحیەسی ۸،۲۰۰ کیلو متردر . اراضیٔ مذکوره داخلنده بر قاچ زنکین طوز معدنی کشف واستخراج ایدلمشدر .

The Shan states (شان) اراضیسی دومدوز اووالردن عبارت ویاقوت معدنلرینك بشاغی واوجاغی واقع اولمشدر . اراضیٔ مذکوره بر قاچ ناحیەیه منقسم اولمشدرکه ، من حیث المجموع مساحهٔ سطحیەسی ٦٣،٠٠٠ میل مربعدر . بونواحیده چوقجه چلتك وسائره زرع ایدلمكدەدر .

طاغلری : برمانك اطراف ثلثەسی یوجه طاغوتیه سلسلەلریله محاطدر . جبال مذکورەنك برقسمی آسیا قطعەسنك طاغلریله قرابت وعلاقەسی دركار بولندیغی كبی ، نفس ایالته مخصوص مستقل طاغلره دخی مالكدر . بناءً علیه برما اراضیسنده واقع اولان جبال وتلالك كثرتندن صیق صیق زلزلەلر حكمفرما اولمقدەدر .

Bayul, Hka, Sadiya, Patkoi, Singpho, Namkin, برمانك مشهور جبال سلسلەسندن معدوددر .

Manipur , angoching , Naga , yoma , arakan , Chin , Taping, Nmaika, Mekhong برمانك مشهور تپەلرندن صایلمقدەدر .

نهرلری : بو ایالت داخلندەكی نهرلرك اك جسیم وعظیمی (ایراوادی) نهریدر . بونهر برما داخلندەكی طاغلردن آقوب ، برچوق اراضییی ، قرا وقصبەلری اسقا واروا ایتدكدن صوكره دكزه دوكولور . مارت آینده مذكور نهرك جریانی آرتار ، برما طاغلرینك ذروەلرنده تكون ایدن قارلرده اریمسندن و صیق صیق یاغان یاغمورلردن نهرك جریانی مارت ظرفنده تزاید ایدر . مارت آیندن صوكره نهرك جریانی كسب اعتدال ایدوب ، بوحالی آغستوسه قدر محافظه ایتدكدن صوكره آغستوسدن ایلولك نهایتنه قدر تكرار یاغمورلرك موسمی باشلار . بوموسمده ایراوادی دلتاسی قابارر ، دقیقه باشنده نهرك یتاغنه ۷۵ بیك مربع قدم صو دوكركه طقوز سنه ظرفنده دلتادن نهره نقل وتحویل اولنان صولرك مقداری ٤١٨،٩٤٥،٣٨١،٩٤٢ طونه بالغ اولمشدر .

Chindurin نهرلری سائر كوچك نهرلره برلشدكدن صوكره ایراوادی نهریله برلشەرك قوجه برنهر تشكیل ایدییور . بونهر ، نهر واپورلریله ، سیرسفائنه صالح اولوب اوزونلغی طقوز یوز میلدر . صوبی دائما چامورلی اولان ایراوادی نهری آسیانك اك مشهور نهرلرندن اولوب ، متعدد قوللره مالكدر .

Mali, Nasni نهرلری ایراوادی نهرندن منشعب اولوب حدود داتلرنده آیری نهرلر حالنه كلمشلردر . مالی نهرینك ، ایلروده سیر سفائنه صالح بر حاله كتیرلمسی حكومتجه تحت تصوردەدر . مذكور نهرك طولی یوزاللی میلدر .

ایراوادی نهرینك عرضی بعض نقطەلرده ٤٢٠ وبعض یرلرده ده ٤٥٠ یاردەدر . شباط آینده مذكور نهرك عمقی اوتوز انكلیز قدمی زیادەسندەدر .

نهر مذكور برمانك جنوب جهتنه طوغرو بر مدت آقدقدن صوكره Bhamo موقعنده نهرك اكی بیك مترویه و Sinto قربنده ده بریچق میله كلیر .

Chindurin نهری ایراوادی نهرینك قوللرندن اولوب اوزونلغی اوچ یوز میلدر . Pakôhku نهریله برلشدكدن صوكره سیر سفائنه صالح بر حاله كلیر . مذكور نهرك صولری Kumôn سلسلهٔ جبالندن حاصل اولمقدەدر .

شماله ، شمال غربی یه طوغری جاری اولدقدن صوكره Hukaung وادیسندن چكەرك جنوبه طوغری آقمغه باشلار . مذكور نهرك صوبی قارلرك اریمسندن متحصل اولدیغی جهتله ایراوادی نهرینك صوبی كبی چامورلی بر حالدەدر . مذكور نهرك وقتیله برما قراللرندن اولان Pagân طرفندن حفر اولندیغی بوذیستلرجه روایت اولنمقدەدر .

Mekhong , Saliveen , Sittang , Rangoon نهرلری ده برما ایالتنك بویوك نهرلرندن صایلمقدەدر .

كوللری : Indautgyi كولی Myitkyind قضاسی داخلنده واقع وایالتك اك بیوك كوللرندندر . مذكور كول ، شمالدن جنوبه قدر طولاً اون التی وشرقدن غربه عرضاً آلتی میل مسافه تشكیل ایدییور . كولك ، اطراف طاغلرله محاط بولنمش واون ایكی كوچوك چشمەدن كوله علی الاتصال صولر آقمقدەدر . زلزله نتیجەسنده حاصل اولان برانفلاقدن مذكور كولك وجوده كلدیكی ثابتدر .

Katha Indau قریەلرینك آرەسنده آلتمش میل مربع مسافەیی اشغال ایدن دیگر بیوك بر كول دها واردركه اكا Meiktile كولی دیرلر .

(شاق) اراضیسنده ده yanenghive, Inle نامیله ایكی دیگر بویوك كول موجوددر . مذكور كوللر اوتەدن برو شاق اراضیسنی اسقا واروا ایتمكله معروفدر . مذكور ایالت داخلندەكی كوچوك كوللر ایسه یوزی متجاوزدر .

رونغون :

س . م . توفیق

بیروت مكتوبلری :

۲

اجتماعی دوشونجەلر

غربدن سوریه یه طوغرو صالدیران عرفان زمانه ؛ اك زیاده بیروتده دال بوداق صالابیلمش ، اك زیاده بیروتده یرلشه بیلمش . ذاتاً ده قدیم بر بندر علمیدر . بونكچون حال حاضرده برسورو و تورلو تورلو ــ یرلی ، یابانجی ، یكی ، اسكی ، مصیب ومخطی ــ افكار و تحسسات اجتماعیەنك مكتفەسی كبیدر . عصرلق ، آیلق ، هفتەلك ، كونلك بلكەده ساعتلك جریانلر كلیر ، بیروتمزده تكثف ایدر . مكتبلر ، مدرسەلر ، كلیەلر ، كتابلر ، غزتەلر ، قلوبلر ، جمعیتلر ؛ اك فعال برر ناقلدر . مدنیت ؛ بوراده هركسی آزچوق دوشوندورییور ، هیچ اولمازسه دوشونمكه حاضرلییور . بوراده كوز ، مطلقا دماغی ایشلەتیر ؛ قولاق ، بهمه حال چوق طوالغون ، چوق یورغوندر . هركس یورولمایی سور . افكار وحسیات ؛ جبلت اولادن بعضاً فرسخ فرسخ آشمش ، بمضادۀ اوكا یاپیشوب قالمشدر . یورولونجەیە قدر آرارسەكز تعصبی یاقالایابیلیرسكز ؛ فقط جمعیتك مشیتنده اجرا ایتدیكی مثبت تأثیر ؛ لزومندن پك چوق آزدر . آوارەلك ؛ مكتوم قالماسنی تأمین ایدەجك كبی كورونن نیم شفاف برهوای مغفل آرقاسندن صیریتوب طورییور . عوامل ونتایج ، اسباب قریبه وبعیده ، سوائق و واقعات اوقدر مبذول ، اوقدر كرفتكه بونلرله بوغوشدقدن صوكرا مظفر چیقمق ، حقیقتی تا جان اوندن قاورایا بیلمك هرحالده خیرلی وكوزل برایشدر .

استقصاء ، استقراء اصوللری ؛ ــ بعضاً تعلیلكده ایشه قارشماسیله ــ باكا هیچ اولمازسه خطوط عمومیەیی كشف ایتدیردی . شیمدی آرتیق بوحوالیده مسلمانلق عالمنده ایكی بویوك « آنا دوشونجه » حكمران اولدوغنه قانعم :

(۱) مسلمانلق قایغیسی (۲) جنسیت دینلن عربلق قایغیسی .

بونلردن برنجیسی بزم ایچین هم پك مونس ، هم پك اسكیدر . ایكنجیسنك پك یكی اولدوغی ادعا ایتمكده حقیقت اشیادن برنوع تغافل صایلیر ؛ فقط بوكون اسكی ماهیتندن پك اوزاق دوشن

شكللرينه تصادف ايديلهمه‌يه‌جكنى سويله‌ملك‌ده انباندن جدا دوشمش بردعوادن عبارت قالير . فى الحقيقه مسلمانلق افكار وحسياتندن ، مسائل اجتماعيه وحياتيه‌سنده اصل اولان « اسلاميت قايغيسى » در ؛ عصبيت قوميه ممنوعدر .

اوت ، اك صاغلام و اك قديم برمنبعه مالك اولان اسلاميت قايغيسى بوتون اشكال و تفرعاتيله ، بوكون ، جنسيت دردينه قارشى غالب ومتسلطن وضعيتنده‌در . بوره‌كلر ، مسلمانلغى داها اى و داها متين حس ايديور ، قرآن كريمك ازلى وفطرى دستورلرينه منقاد و عاشق اولان كوكللر ؛ كال ايمان وهيجان ايقان اربابى ايسه ، قوميتى خاطره كتيرمكدن بيله صيقيليورلر .

بوبرنجى وحاكم « آنا دوشونجه » نك شبهه‌سز آكلايشه ، طرز تحسسه كوره مراتب عديده‌سى وار . آنجق مبدأ (پره‌نسيب) ؛ پك نازك وحساس اولدوغى ايچين بومرتبه‌لرده ، بوتون تجليات وتظاهراتنده ماهيتدن اوزاقلاشلماز ؛ دينى مليت ، قوميت وجنسيتك دائما فوقنده طوتولور ، ياخود اوكا هيچ تقريب و قياس بيله ايدلمز . بوزمره ايچنده « منفعت » پره‌نسيبنى ايشه قاريشديرديغى حالده ينه روح اسلاميه صادق قالمق يولنى بيلنلر بيله بولونور . اساساً طوغرولقله ، منفعتك اك بارز صورتده قاپناشديغى برطرز انديشه « مليت اسلاميه » غايه‌سنه طوغرو يورونه‌رك پك صاف و امين بر ورزش مقدسه‌يله ، قازانيلير . حمد ايدلم كه مسلمانلغك بوقارا جاهلكى كونلرنده بيله سواد اعظم ، بومسئله‌ده طوغرو دوشونه بيلور ، « مسلمانلق » جامعه و غايه‌سنك « كمال » ه ، « قوميت » دعواسنك « نقص » ه طوغرو حركت ديمك اولدوغى صفوت فطرتيله احاطه ايده بيلور . كوكللرمزى نورلانديران ، تسخير ايدن « اسلاميت جامعه‌سى » اطرافنده سويلنه‌جك پك هيجانكار سوزلرمز وار ؛ بونلرك اصول صرفنده « الاشياء تنكشف باضدادها ـ اشيا ضدلرينى اورته‌يه قويمقله انكشاف ايدر ، كنديلرينى كوستره بيلير . » دستورندن استفاده ايتمك ايسته‌يورم . جنسيت دعواسنك بزه يعنى مسلمانلغه پك يابانجى شكللرينده تصادف ايتديكمى سويله‌مشدم . ايشته سزه بويله برنمونه انتخاب ايده‌رك بومهم موضوع اوزرنده برمدت اوياله‌جغم :

معلوميا ، صوك زمانلرده بعض كنج و اختيار دماغلر ؛ اميد خلاصى ، قوميت حس غريزيسنى وار قوتيله آلاوله‌مكده آراميه باشلادى . شعوب وقبائل ، ملل واقوام ؛ فطرتك برامر واقعى‌در . بناءً عليه وهلهٔ اولاده بوحسه قارشى كلمه‌نك معناسزلكنه پك قولاى حكم اولونور ، كبى كلير . لكن مسلمانلق ؛ قان ، طوپراق ، مزار ، لسان كبى ماديت ايله معنويت آره‌سنده بوجالايان روابطى ، « افكار عقائد » ك ، بركلمه ايله « دين » ك معنوى ومستمر قوتلرى قارشوسنده اسقاط ايچون اوغراشمشدر و تاريخ اعتراف ايديوركه بواوغورده چاليشيركن تملرينى پك كوزل آتمشدر . ايشته بنم بوراده بحث ايده‌جكم « برنوع جنسيت دعواسى » ؛ مسلمانلغك بومبدأ غريزينه قارشى كليور ، مسلمانلغك سماى افكارينى طارلاتمغه چاليشيور . بوناصل شيئمى ؟ ديپورسكز : عرب مسلمان قارده‌شلرمزدن بركنج ، « كيف ينهض العرب ؟ = عرب ، ناصيل ديريلير ، قالقار ؟ » عنوانلى بر رساله نشر ايديور ؛ غايه‌سى بومهم سؤاله جواب ويرمكدر . شبهه‌سز بوهمت وتعهد ؛ بويوك برحرمت وصميميتله قارشيلانماليدر . چونكه محرر ، بويوك برايشه كيريشيور ، مهم برمسئلهٔ علميه‌نك حلنى درعهده ايديور ديمكدر . هرشيئدن اول رساله‌نك قابى اوزرنده كوزه چارپان شوسوزلره قولاق ويره‌لم :

« عرب ؛ آنجق عربلق ياخود عربلق مبدأى كندى ايچون بر « ديانت » قوتى حائز بولونمق شرطيله ديريلير ، قالقا بيلير . اويله بر ديانت‌كه بوكا مسلمانلرك ، قرآن كريمه ، خرستيان قاتوليكلرك انجيله ، پروتستانلرك لوترك قواعد اصلاحيه‌سنه ، فرانسه انقلاب كبيرى اختلالجيلرينك « روسو » نك مبادئ انانيه‌سنه صارلدقلرى كبى صارلالى واهل صليبك « پيه‌رله‌رميت » ك دعوتلرينه قارشى كوسترديكى آثار تعصب نسبتنده برتعصبله مربوط بولونماليدر ! »

محترم محررك توصيه ايتديكى بويكى ديانتى آكلامه‌قدن متولد بر حس تجسسله مطالعه‌يه قويولدقجه مسلمانلق قفاسى ايچون ياباڭجى دوشونجه‌لر توالى ايدوب طوريور :

رساله‌نك مقدمه‌سنده عربلر ايچون بر « غايهٔ كماليه ــ Idéal » توصيه ايديليور . عزيز ديندا شمز ، بوغايهٔ كماليه‌نك نه اولماسى لازم كله‌جكنى اوزون اوزون دوشونمش ، فقط اطرافنى قاپلايان ظلمت مجهوليتى دوقتور كوستاولوبونك يكى نشر ايتديكى « فرانسز انقلابى و روح انقلابات » عنوانلى اثرنده تصادف ايتديكى برفقره‌دن باشقه هيچ برشى ازاله ايده‌مه‌مش . بوفقره‌يى نقل ايتدكدن صوكرا كتابنك باشنه كچيرديكى سوزى تكرار ايديور ، صوكرا ديپوركه :

« ايشته رساله‌مك باشليجه دوشونجه‌سى بودر : اعتقاد دينى‌يه ياقلشزين عربلق نامنه يورويه‌جكم وعربلرى سياسى برمذهبه دعوت ايده‌جكم ـ چونكه استقبال ، مذاهب سياسيه‌نكدر ـ بومذهب ايسه ، خريكزاولسون ، قوميت عربيه‌دن عبارتدر ! » علاوه ايديور : « عربلغى برايمان دينى طانيالى وبولنده هربرمز ايشنى كوجنى ! سعادتنى ، حتى حياتنى قربان ايتمه‌ليدر . »

رساله‌ده مباحث مختلفه وار . محرر ، اكثريتله غرب علماى جمعيتك افكارينى كوده‌رك ايله‌رله‌يور . بومختلف بحثلردن ، بعض سوزلرينى ترجمه ايده‌يم‌ده بعضاً نه قدر صاربه صارديغنى ، چيقمازيوللره صاپديغنى كوريكز . مثلا « عوامل انتباه » بابنده عربلرك عظمت وشوكتلرينى تأمين ايدن ايلك عامل ، ظهور ايتدكلرى زماندر » ديه سوزه باشلايارق بووادیده ايچه شيلر تكرار ايتدكدن صوكرا :

« محمد (صلعم) ك مقصودى اولان غايهٔ كمال ـ ايده‌آل ـ دينى و سياسى ايدى . ديانت نامنه برملك تأسيس غايه‌سنى تعقيب ايتمك وبوتون حركات سياسيه و اجتماعيه‌يى بو ديانتدن اصدار ايتمك يالكز عرب ملكنده كورولمش برحادثهٔ تاريخيه‌در » ديپور .

برمسلمان ايچون برعرب كنجنك آغزندن پيغمبرينك غايهٔ كمالى ، سياسى اولدوغنى ايشيتمك قدر آجى ومهلك برزهر اولاماز ! كنج محرره خالصانه رشد و هدايت تمنى ايده‌رم . جناب محمدى ، « غايهٔ سياسيه » آرقاسنده طولاشان برحكومت آدمى دركه‌سنه اينديرمكله اويولده قربان اولمق ايسته‌ديكى عربلق هيچ برشى قازانمادقدن باشقه

بك چوق شیئلر غائب ایدر . بناءً علیه نفع مادی اوزرینه قوردیغی بونوع دوشونجه‌لرك بیله صوكی خسراندر . مسلمانلر ؛ شونی ایی بیلیورلرکه عرب ، سیاسةً نه قازاندیسه ، نه انبساطه مظهر اولدیسه اونی هپ جناب رسولك غایه‌سنده‌کی صفوت وطهارته ، عشق حقیقته مدیوندر . اسلام تاریخنی أیی اوقویان وآکلایان ، قرآنی احاطه‌ایده بیلن هر دماغ ؛ حضرت محمدك مبادی وغایاتی ؛ هرحالده چوق یوکسکلرده آرار و بولور . محرر ، عوامل سقوط بحثنده دیورکه :

« عرب ؛ جهانکیرلکی آنجق دیانت محمدیه سایه‌سنده برقانون ثابته صاربلارق قازانا بیلدی . جزیرة العربده‌کی پریشان قوتلری برآرایه طوپلایان ، آنجق اوشریعت اولدی . دساتیر محمدیه ، عربك احتیاجاتیله شدتله علاقه‌دار بولوندوغی مدتجه بوشرع محکم ، حاله اویغون ایدی . فقط ترقیات مدنیه ایله دکشمك احتیاجی یوز کوستر کوسترمز اسکی و موروث اعتیادآتدن یاقایی صیبرمق یك کوچ کلدی . قرآن کریمك ، عهد پیغمبریده احتیاجات عربی تسویه ایده بیلن دستورلری برقاچ قرن صوکرا آرتیق مذکوراحتیاجلره کافی کلمز اولدی وبوکتاب عینی زمانده دینی ، مدنی ، سیاسی برقانونامه اولدوغی کبی منبعنك الله‌ه منسوب اولماسی کندینه لایتغیر و ثابت وصفلرینی احراز ایتدیردیکندن مبنی اولدوغی اساساتی دکیشدیرمك مستحیل ایدی . ایشته عرب حاکمیتنه وهن عارض‌اولدوغی زمانلر ، مسلمانلغی تجدید نامنه باش کوسترن انقلابات دینیه‌نك منشأی بودر . انقلابجیلر ، حرفی حرفنه مسلمانلری قرآنه ارجاع ایتمك ایسته‌یورلردی . حال‌بوکه عربلر ، بغداد وقرطبه ادوار ذهبیه‌سنده نصلرده ، حاجات وظروفك و باخصوص نصوص مذکوره‌یه اتباعه میل کوسترن اقوامك حس ایتدیردکلری ایجابانه کوره نه یولده تبدیلات یاپلق لازم کلدیکنی بیلیورلردی . اوزون مدت عدم تقدیرك ضرری ، عربك دساتیر سیاسیه‌سنده کورولدی . بوتون قوای حربیه ، دینیه ومدنیه‌یی برآدمك النه تسلیم ایدن ایشته بو دستورلر ایدی . مع‌مافیه بزه قوجه برمملکت تأسیس ایدیورنده یه اونلردر . آنجق دوامسزلغه الك مستعد اصول حکومتده یه بوندن عبارت ایدی . »

کنج دینداشمز ؛ احکامك ازمانه کوره تغیری مسئله‌سنی ، پك متشرعانه تشریح ایتمه‌یور . بوبحثده اجلهٔ علمای اسلامك طوتدقلری یولی اوکرنمك ؛ قارئلرینه‌ده اوکرتمك هرحالده داها عادلانه‌و واقفانه‌اولوردی .

فقط باقکز شوسوزی نه کوزلدر :

« عرب ، مغلوب ایتدیکی اقوامه درشتی کوسترمه‌دی . چونکه ایله‌ری سوردیکی شریعت وقوانین ، کوکل خوشلغی ایله قبول اولونیوردی . چونکه : مسلمانلغه کیرنلر ، مساوات مطلقه ایله معامله کورویورلردی . قرآن ، بویله امر ایدیور ، عربده بوامردن خارجه چیقمق ایسته‌مه‌یوردی . بویله‌لکله غالبلرله مغلوبلردن ملت واحده میدانه کلدی . اویله برملت که اعتنادلری بر ، حسلری ومصلحتلری بر . »

برده (الثورة الفکریة والجنسیة العربیة) فصلندن ترجمه ایتدیکم شوفکرلری دیکله‌یکز :

« محمد (صلعم) وقتیله کلدی . عربلره قورتولملرینه سبب اولان بردیانت قوردی . — بودیانتك قواعدی طوغرومیدر ، خطامیدر ، زمان حاضره موافقمیدر ، دکلمیدر ؟ بونلرینه باقمایالم ؛ چونکه کوکلره اجرا ایتدیکی تأثیر ونفوذ عظیم اونکله علاقه‌دار دکلدر . — بونك‌اوزرینه‌قرون وسطی‌عالمنه‌طوغرو شدتلیجه صالدیردیلر . ایرانلره ، رومانیلره باش اکدیردیلر ؛ تاریخ صحیفه‌لرینی طولدوران بیوك برمدنیت تأسیسنه موفق اولدیلر . نهایت برنجی درجه‌ده سبب سقوطلری « غایهٔ کمال » لرینك بیرانمسی اولدی . طبق شیمدی بولوندقلری درکه‌یه دوشدیلر : پریشانلق ، هرکس باشنی‌آلمش برطرفه کیدیور ، باشلی باشنه برکعبه صاحبی اولمق ، دیانت نامنه صوم وصلات کبی ناچیز برجزءدن باشقه برشی آکلادقلری یوق ؛ پیغمبر کریمك اوغورنده ایله‌ری آتیلدیغی اوبیوك غایهٔ سیاسیه‌دن ، توحیدلرینه واسطه اولان اودرین‌سردن بی‌خبر . »

محرر ؛ بوسوزلریله‌ده نه حضرت محمدی ، نه‌ده اونك اخلاف کزینی آکلایامادیغنی آکلاتمقدن باشقه برشی یاپمش اولمایور . هله عربلره « جنسیت عربیه » یه متوجه برغایهٔ کمالیه ، یاخود کندی تعبیرنجه بر « دیانت جدیده » توصیه ایتمکله بتون اقوام اسلامیه‌یه عینی روح مایتی نفخ ایدن مسلمانلق اساسلرینه تماماً ضد بریول طوتمش اولیور . عرب سطوت ومهابت‌اجتماعیه‌سی ؛ مسلمانلق قصوا (غایهٔ کمال) سنك اهمال ایدلدیکی ، بوکون عرب انتباهی مسئله‌سنی پك قولای حل ایتدم ظننه دوشن هوسکار محررك توصیه ایتدیکی غایه‌یه توجیه اولوندوغی زماندن اعتباراً زواله محکوم اولمش ایدی . فخر الکائنات افندمز ؛ نه عربلغی دوشوندی ، نه تورکلکی ، نه‌ده هندلیلکی ؛ اونك مقدس وسماقرین مجاهداتی بشریت ایچون ، عالمین ایچون ایدی . خلق عظیم محمدی ؛ سیاسی و زوالپذیر ، هله پك یاقین غایه‌لره انعطاف ایتمکدن منزه ومتعالیدر . قومیت و قومیتك انبساط سیاسیسی اوقدر عادی برمسئله‌درکه اونی علی العاده برحکمدارده دوشونور وحل ایده بیلیر . حضرت محمد ایسه حکمدارلق قورمش ، سلطنت دنیویه سورمش برسیمای تاریخی دکلدر . اونك قومیتلرك ، ملیتلرك ، حاکمیت و محکومیتلرك فوقنده و بتون بونلرك مابه القوامی اولان بشری ، وکمال‌معنوی‌یه متوجه برغایهٔ قصواسی‌واردی . حیاتی ، قرآنی ، سنن قولیه وفعلیه‌سی ؛ بوغایه‌یه طوغرو حرکتلرینك آثارینی پك واضح کوستریور . بوندن اوتیه تجاهل ؛ هرشی‌دن اول عیبدر . باخصوص مسلمانلق غایه‌سی کوزدن دوشدیکی کبی بونك ایلك ضررینی ایلك مسلمانلر ، ایلك معلمین دین اولان عربلرك چکه‌جکی پك بدیهی ایکن عربلغی‌قورتارمق وادیسنده اومقدس غایه‌دن انحرافك معناسنی آکلامق کوچله‌شیور !

تکرار ایده‌یم که اوآجی کتابدن بوصوغوق سوزلری نقل ایتمه‌مك سببی ؛ « مسلمانلق » غایه‌سنك ماهیتنده‌کی اصالت ونجابتی ، رونق حقیقی ؛ پك واضح برصورتده کوسترمکه وسیله اولا بیلمه‌سیدر . فی‌الحقیقه فیض ابدانه ، قرآن کریمك بتون قومیتلری دراغوش ایدن علوی و اکمل دستورلریله بسیله‌نن بر روح ؛ بویله طار ، بویله محدود و رجعتکار ، جاهلیت پسند دوشونجه‌لر قارشیسنده صیقیلیور ، عصیان ایدیور . ایشته ایین اولابیلیرسیکزکه اکثریت و قوتی ؛ بونوع روحلر دن‌در . نفوس مطمئنه ؛ اسلامیت غایه‌سنه عاشقدر . بوکون مسلمان اولوالامر والنهاسنه‌توجه‌ایدن‌وظیفه‌ده بوعشقی بسیله‌مك ، قوتلندیرمك ایچون قرآنی بتون قلبلره زرع ایتمکله چالیشمقدر .

بیروت : حارث‌ابن همام

انشاء الله مکتوبلرمدن برنده بوکون مولد پیغمبری مناسبتیله « مولد نبوی انور جمعیتی » نك ، جنسیت اسلامیه وعصبیت‌دینیه سایه‌سنده مسلمانلق‌رابطه‌سنك تکونتی وبورابطه‌نك دنیانك هرکوشه‌سنه سرنفوذینی بلیغ وعالم برلسانله تشریح ایدن وبیروت غزته‌لرنده نشر اولنان بیانامه‌سنی ترجمه ایدرکونده‌ریرم .

ح .

حيات اقوام اسلاميه

بريتانيا آطه‌لرنده اسلاميتك انتشاری

انكلتره‌ده «اسلاميك رەويو» عنوانی آلتنده انتشار ايدن مسلمان جريده‌سی صاحبی هندلی خواجه كمال الدين افندی حضرتلرينك تقريباً بر بچوق سنه‌دن بری بريتانيا آطه‌لرنده نشر دين مبين ايچون نه قدر بيوك بر عشق و غيرتله چالشديغی احتمال كه اكثر ديندا شلرمزجه مجهولدر. مملكتنی نشر كلمة الله ايچون ترك ايدرك هردرلو شدائدی دين اوغرنده بی‌فتور اقتحام ايدن بو مجاهد عالم و غيورك مساعيسی لاينقطع انكلتره قافلهٔ اسلامنه شوق ايله قاتيله كلن انكليز مهتديلرينك تزايد عددی ايله مسعود ثمره‌لر ويريور. بونلرك مقدار حقيقيسنی پك قطعی صورتده اوكرەمديكمزده قلبلرينی فيض اسلامه آچان ذوات مكتسبات فكريه، رتبهٔ اجتماعيه‌لری اعتباريله برلری يوز صاييلمغه سزا زمرهٔ ابراردن اولديغندن عددلری نه اولورسه اولسون هر حالده شايان استصغار اوله‌ماز.

كچنلرده پای تخت جريده‌لری انكلتره خواصندن لورد «هەدلەی»ك دين محمدی‌يه ايمان كتيرديكنی يازديلر. پك ابی تخطر ايتميورز. فقط ظن ايدرزكه بونلردن برنده بو ذاتك «بن هرنه قدر مسلمان اولمسه‌ده ينه ابی بر خرستيانم» كبی غريب بر افاده‌سی‌ده نقل ايدلمشيدی. بونی اوقويان همشهريلرمز معناسنك نه ديمك اولديغنی اكلامامش ولوردك مسلمان و خرستيان مذهبلرندن هانكيسنه دها چوق اينانه‌جغنه هنوز قرار ويره‌مديكنه ذاهب اولمش ايسه‌لر تعييب ايدلمەمليدرلر. چونكه لورد هەدلەی‌لك بياناتی بعض انكليز جرائدنده‌ده ايكی دينه سالك اولديغی يولنده تفسيراتی موجب اولمشدی. فقط «سيف الرحمن شيخ رحمة الله فاروق» نامنی آلان لورد بو تنقيدات واسنادانه عينی غزته‌نك «پال‌مال غازەت» لك ١٩ تشرين اول ١٩١٣ تاريخلو نسخه‌سنده قطعی و واضح بر صورتده جواب ويرمكده كچيكمدی؛ ديوردی‌كه:

«محرريكز بنی ايكی دينه بردن سالك فرض ايتمكله ياكلشدر. چونكه دينم بردر: جناب حقه تسليم و انقياد ومخلوقاتنه رحمت وشفقت. عيسی (ع) ده بوندن باشقه برشی تعليم ايتمدی. ايشته بوندن طولايی‌دركه ابی بر مسلمانك عين زمانده ابی بر خرستيان اولمه‌سی قابل دكلدر».

اوت بز مسلمانلر عيسی عليه السلامه حقيقةً مبعوث ومأمور اولديغی شكلده اينانمقله، اونك ابن الله دكل عبد و رسول الله اولديغنی تصديق ايتمكله، اونك شريعتنی الك طوغری بر نظرله كورمش اوليورز. بنابرين جناب عيسی‌نك مسلمانلره عيسويلردن زياده توجه وانعطاف معنويسی اولديغنی بيان ايتمك ايستيان هەدلەی فاروق ياكلمه‌مشدر.

لورد هەدلەی يالكز مسلمان اولمقله قالمه‌مش، خواجه كمال الدينه صادق بر شريك مساعی اولمشدر. «اسلاميك رەويو» هر آی بو ذاتك صميم قلبندن طاشان دعالری، نفحات ايمان ايله باشقه بر حلاوت ادا اكتساب ايتمش قلبندن آقان شعرلری قيد ايديور. جماعت اسلاميه حضورنده اوقوديغی منظوم بر مناجاتنده:

يا ربی! تصور ايدلمز بر ذوق واستغراق ايله قلبمه پك قريب اولان حضور محتشمكی حس ايديورم. اووقتكه سنك پيشگاه جمال وعزتكده زانو بزمين خشوع اولورم، آرتق يوركمده انديشهٔ دنيادن ذره قالماز؛

زيرا عشق لاهوت ايله انديشهٔ ناسوت اوقدر برلشمز اضداد دندركه قلب بشرده بونلرك برلكده جايكير اولمسنه امكان يوقدر.

هم عشق قويدر؛ آنك هوای آتشينی كوكلدن غمام بيم و اضطرابی كيدرر، يرينه پك طاتلی ظلال سرور وسكون براقير؛ فقط بو سكينت روح شو عالم فانيده افكار وقوانين آدميتك آكلاديغی طرزده دكلدر؛ بلكه براجتهاد وتهالك ابدی شكلنده‌دركه سنك اوغركده سنك حقك ايچون پرتلاش وحركتدر.... » ديه تضرع ايلديكی كبی

بر صلاة جمعه‌ده اوقوديغی منثور مناجاتنده دخی:

«يارب! پيغمبر معلاشانك جناب محمد مصطفی (صلعم) كه ذات الهيكدن مظهر الهامدر. بزی آنك كيتديكی يوله تسليك ايت. آنده‌كی صدق وخلوصه، آنده‌كی رأفت وشفقته امتثال ايتمه‌مزی بتون عالم بشريته قارشی اظهار عدل ايمنده‌كی ارزومزده آنك كبی اوله‌مزی ميسر ايله. سن كه رحمن رحيمسك اسلامه خصم ايله مألوف اولان قلبلری وعلی الخصوص غرب عالمنه بزم دينمزی بيله بيله سوء تصوير ايدن كمراهلری ايقاظ وارشاد ايله. سنك هدايت الهيه‌كی متضرعز؛ سندن باشقه ملتجامز يوقدر. بزم رهبرمز، مرشدمز، حاميمز سنسك. كلمة الاسلام ملفوظ يكانه‌مزدر و سنك قادر كل شی اولان قوللرك آره‌سنده‌دركه سلامت وطمأنينت طويارز، ای قوی ومتين! كفر ايله اسلام آره‌سنده متردد اولان بيچاره‌لره اسلامك فاتح هرچيز اولان عظمت و قدسيتنی علناً تصديقه جسارت وير....»

صورتنده رفع نياز ايتمشيدی.

هەدلەی فاروقدن باشقه خواجه كمال الدين ايله نشر اسلام ايچون خدمات مشكوره ايفا ايدن اخوان ديندن خالد شلدريەق وجون پارقسونك مقالاتندن وخواجهٔ مشار اليهك مواعظ و قونفرانسلرندنده انشا الله بحث ايده‌جكز.

مطبوعات

اخوت اسلاميه ١٣٠٠ سنه اول تأسس ايتمش فطری بر رابطه‌در

روسلرك مشهور (نويه‌وه‌رميا) غزته‌سنك اوروپا افكار عموميه‌سنی تغليط ايله اسلاملرك باشنه مشكلات چيقارمق ايچون الك مؤثر عد ايتديكی سلاح، دائما مسلمانلری اتحاد اسلامه چاليشمقله اتهام ايتمكدر. كچنلرده مذكور غزته افغانستانده مشهود اولان آثار انتباهی موضوع بحث ايده‌رك افغانستان اسلاملرينه افتراآت اسناد ايديور ايدی. سراج الاخبار رفيق محترمز نويه‌وره‌ميانك مفترياتنه قارشو شو يولده جواب ويريور:

«روس غزته‌سی ديوركه: هيچ بر زمان عثمانليلر بوكونكی كبی افغانستان اسلاملری آره‌سنده مظهر حرمت وشهرت اولمامشلر ايدی... روس غزته‌سنك بو ادعاسی باطلدر. چونكه بتون مسلمانلر بيك اوچ يوز سنه‌لك بر اخوت اسلاميه ايله يكديكرلرينه مربوطدرلر. ترك، عرب، كرد، عجم، افغان... كيم اولورسه اولسون بتون مسلمانلر عموم مسلمانلغك المیله مكدر، سروريله مسروردرلر. مصائب حاضره‌دن طولايی افغانستان مسلمانلرينك دولة الخلافه‌يه قارشی تأثرات و حسيات اسلاميه‌لرينی اظهار ايتملری يكی برشی دكلدر.

افغانستان اسلاملرینك دولة الخلافه‌نك مصائب حاضره‌سندن متولد بوکونکی تأثرلری ۱۲۹٤ سنه‌سنده‌کی تأثرلرندن آز دکلدر . افغانستان مسلمانلری بوکون انور پاشا حضرتلرینك بسالتنی تقدیر ایتدکلری کی اولجه‌ده عثمان غازی پاشالرك شهامتنی تحسین ایتمشلر ایدی . روس غزته‌سی بیلملیدرکه بوحسیات ، پولتیقه وسیاست عالمنه مربوط دکلدر . بلکه دینمزك بزه بخش ایتدیکی تربیهٔ اصیله‌نك ثمرات مشروعه ونتایج طبیعیه‌سندن باشقه برشی دکلدر .

بالقان مظالم وفضایحنه دائر افغانستان اسلاملری آره‌سنده الدن اله کزدیریلن لوحه‌لره کلنجه اونلر بزیم چیقاردیغمز فطوغرافلر دکل ، بلکه بتون اوروپا مطبوعاتنك ترسیم ایتدیکی مظالمدر . او لوحه‌لر یالکز افغانستان اسلاملری آره‌سنده دکل ، بلکه بتون پازار مدنیتده تشهیر ایدلمش فجایع مصورددر .

عجبا بوقبیل نشریاته سببیت ویرنلر کیملردر ؟ هیچ شبهه یوقکه اوروپانك جنایات سیاسیه‌سی ومظالم نصرانیه‌سیدر . بر دفعه دوشونیکز ، بیك اوچیوز سنه اول خرستیانلرك اك بیوك معبدی اولان بیت المقدس اسلاملر طرفندن فتح اولندیغی حالده بو کونه قدر اسکی موقع حرمتنی محافظه ایتدکدن ماعدا برچوق مراسم وامتیازاته دخی نائل اولمشدر .

فقط موقت بر زمان ایچون تبریز وخراسانی اشغال ایدن روسلر ایسه مسلمانلرك تقدیس ایتدیکی کونلرده اك محترم علماء دینیه‌یی صلب ایتمك ، اسلاملرك زیارت ایتدیکی مشهد امام رضایی طوپه طوتمق ، اسلاملری قتل عام ایتمکدن باشقه نه یاپدیلر ؟ بوفجایع اسلاملری دکل ، بتون قلوب انسانیه‌یی متأثر ایتدی . روسلر کندی دینلریله متدین وکندی عرقلرینه منسوب اولانلری یاپدقلری بووحشتدن منع ایتمدکدن باشقه ، تشویق ایتمکدن دخی کیرو طورمادیلر . افغانستان اسلاملرینك مصائب حاضره‌دن طولایی دولة الخلافه مسلمانلرینه یالکز لساناً عرض تحسروتأثرایتملری نیچون شایان مؤاخذه کورونیور ؟ خرستیانلر تکافل دینیه‌نك یالکز کندیلرینه مخصوص اولدیغی ظن ایدیبورلر ایسه پك چوق یاکلیورلر . نوبه‌وره‌میا غزته‌سی افغانستان اسلاملرینك انکلیزلره روسلردن دها زیاده اعتماد واطمئنان کوسترملرینی ادعا ایدییورسه ، اوکاده روسلر سبب اولمشلردر .. »

وثائق تاریخیه

دول معظمه‌نك نوطه‌سی

« واضع الامضا آوستریا ، ایتالیا ، انکلتره ، سفیر کبیرلریله فرانسه ، آلمانیا وروسیه دولتلری مصلحتکذارلری حکومتلرینك امرینه توفیقاً آتی الذکر موادی حکومت سنیه‌نك نظر اطلاعنه عرض ایتمکله کسب شرف ایلرلر :

بالقان حکومات متفقه‌سیله دولت علیه میانه‌لرنده ۱۷ _ ۳۰ مایس ۱۹۱۳ تاریخیله عقد ایدیلن لوندره معاهده‌سنك بشنجی ماده‌سی وینه بابعالی ایله یونان حکومتی آره‌سنده وآتنه‌ده امضا ایدیلن ۱ تشرین ثانی ۱۹۱۳ تاریخلی معاهده‌نك اون بشنجی ماده‌سی موجبنجه حکومت سنیه آطه‌لرك مقدراتی تعیین خصوصنی دول معظمه‌نك قرارینه ترك ایلیه‌جکنی تعهد ایلمش ایدی . بناءً علیه دول معظمه ، مسئله‌یی دقتله مذاکره ومداوله‌ٔ افکاردن صکره حکومت یونانیه‌نك (ایمروز) (بوزجه آطه) آطه‌لرینی دولت علیه‌یه ترك وتحت اشغالنده بولنان دیکر آطه‌لری صورت قطعیه‌ده محافظه ایلمسنه قرار ویردیلر . (مثیس) آطه‌سی دخی حکومت سنیه‌یه اعاده ایدیله‌جکدر .

دول معظمه حکومت یونانیه‌نك دولت علیه‌یه قارشی مذکور آطه‌لری تحکیم وبر مقصد بحری وعسکری ایچون استعمال ایلمیه‌جکنه وآطه‌لرله ساحل آره‌سنده قاچاقچیلغی منع ایچون تدابیر قطعیه اتخاذ ایده‌جکنه دائر کرك کندیلرینه و کرك دولت علیه‌یه تأمینات کافیه ویرمسنه قرار ویردیلر .

دول معظمه ، بو شرائطی خلوص ایله اجرا و محافظه ایلمسنی تأمین ایچون حکومت یونانیه اوزرنده اعمال نفوذ ایلمکی متقابلاً تعهد ایتمشلردر .

دول معظمه ، بوندن ماعدا آطه‌لرده موجود اقلیتده بولنان مسلمانلرك حقوقنی حمایه ایده‌جکنه دائر تأمینات کافیه‌ویرمسنی‌ده حکومت یونانیه‌دن طلب ایده‌جکلردر .

دول معظمه ، مقررات سالفه‌یه حکومت عثمانیه طرفندن رعایت اولنه‌جغنه اعتماد ایدرلر .

درسعادت ۱۵ شباط ۱۹۱٤

باب عالینك جوابی نوطه‌سی

« ذات حضرت پادشاهینك آتیده واضع الامضا صدر اعظم وخارجیه ناظری شهر حالك اون دردی تاریخیله آوستریا و مجارستان وایتالیا و انکلتره سفیرلریله فرانسه وآلمانیا و روسیه مصلحتکذارلری طرفلرندن اعطا ایدیلن مشترك نوطه‌یی آلدیغنی بیان ایدر . حکومت سنیه ، یونانستان طرفندن اشغال ایدیلن آطه‌لرك تعیین مقدراتنی دول معظمه‌یه تودیع ایتمکله برابر بوغاز جوارنده بولنان آطه‌لرله آناطولینك اقسام متممه‌سندن معدود اولان آطه‌لرك بهمه حال تحت تصرفنده قالمسنی مستلزم ملاحظات عالیه‌یی بالدفعات شرح وایضاح ایتمش ایدی . بناءً علیه حکومت سنیه دول معظمه‌نك حائز بولندقلری وکالتی بومسئله‌ده علاقه‌دار اولان طرفینك منافع حقیقیه‌سنه موافق برصورتده حل ایچون استعمال ایده‌جکلرینی قویاً امید ایتمکده ایدی . حکومت سنیه دول معظمهٔ سته طرفندن دولت علیه‌نك احتیاجات حیاتیه‌سی درجهٔ کافیه‌ده نظر دقته آلنمدیغنی و مسئله‌نك هرکونا اختلافات جدیه‌یی رفع ایده‌جك صورتده حل ایدلمدیکنی کمال اسفله مشاهده ایتمکدر . وظائفنی وصالحك فوائد عالیه‌سنی بحق مدرك بولنان حکومت سنیه دول معظمهٔ سته‌نك امبروز ، تنه‌دوس ، بوزجه آطه ، قاستلوریزو (مثیس) آطه‌لرینك اعاده‌سی حقنده‌کی قرارلرینی سند اتخاذ ایله برابر محق و مشروع مطالبك تأمین حصولی ایچون صرف مساعی ایده‌جکدر .

شئون

افغانستان :

افغان امیرینه سوء قصد . — کچنلرده افغانستان امیری امیر حبیب الله خان حضرتلرینه قارشو ایقاعی متصور بر سوء قصدك کشف ایدیلمش اولدیغی یازلمشدی . رفیقمز « سراج الاخبار افغانیه » مذکور سوء قصد حقنده آتیده‌کی تفصیلاتی یازییور :

« افغانستانك امیر محبوبنه سوء قصد تشبثنده بولنان خائن دین و دولتك اسمی برطاقم جرائدك اشاعاتنه رغماً ، محمد یونس خان اولمییوب ، محمد عظیم در . بعض غزته‌لرك بوسوء قصد مسئله‌سنی اعظام ایده‌رك بوکا سیاسی برماهیت ویرملری مبالغه‌دن خالی دکلدر . بوغزته‌لرك تخمیناتی خلافنده اوله‌رق سوء قصد مسئله‌سنده افغانستان اکابر و اشرافندن هیچ برکیمسه‌نك اشتراکی محقق دکلدر . سوء قصد متشبثی محمد عظیمك کندیسی کبی برطاقم اراذلك اغوا آتنه قاپیله‌رق بوخیانته تشبث ایتدیکی نتیجهٔ تحقیقاتدن آکلاشیلمشدر .

محمد عظیم محاکمه اولندقدن صکره اعدام ایدیلمشدر . محمد عظیمك اقرباء ومتعلقاتی عمومیتله افغانستان طوپراغندن تبعید ایدیلمشلردر . بونلرك تبعیدی ، مرقومك محاکمه‌سی ایچون افغانستان اشرافندن تشکل ایدن مجلسك تنسیبی و نائب السلطنة نصر الله خانك اصراری اوزرینه اولمشدر . »

« آمدی » مطبعه‌سنده باصیلمشدر

ح . اشرف ادیب

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (٦٥) ، آلتی آیلغی (٣٥) غروشدر .
ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (١٧) ، آلتی آیلغی (٩) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

اخطارات

رساله‌مزدن آلندیغی کوسترلمك شرطیله بتون یازیلر هرهانکی برغزته‌طرفندن اقتباس اولونه‌بیلیر .

§

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه سیره نومروسی محتوی بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه الاونلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب و مدیر مسئول : ح ادیب اشرف

عدد ٢٨٥ — ٣٠ ربیع‌الاول ١٣٣٢ — پنجشنبه — ١٣ شباط ١٣٢٩ — جلد ١٣

کلام

مهدی مسئله‌سی

معلم عطا افندینك اوچنجی سؤالنه جواب

س — مهدی حقنده حقیقت نه در ؟

ج — مهدی مسئله‌سی هر عصرده بتون اهل اسلام آره‌سنده شایع ومشهوردر. یعنی آخر زمانده اهل‌بیت نبوتدن بر رجل ظهور ایده‌جك، دین‌مبینی تأیید ، عدلی‌اظهار وتشیید ایتمکله ممالك اسلامیه‌یی استیلا ایده‌جك ، مسلمین‌ده اکا اقتدا واتباع ایلیه‌جکلردر . ایشته او رجلك اسمی : مهدی اوله‌جقدر .

مهدی‌نك بویله ظهوری اهل علم آره‌سنده مختلف فیه‌در: ائمهٔ حدیثدن برجماعت،مهدی‌نك خروجی حقنده‌احادیث تخریج ایتدکلرندن مهدی‌نك ظهورینی قبول ایدنلر چوقدر. امامیه ، صوفیه‌ده مهدی‌نك ظهورینی قبول‌ایدیورلر . فقط علمای‌امتدن برقسمی‌مهدینك‌خروجنی انکار ایدییور وخروجی حقنده تخریج‌وروایت اولنان احادیثی جرح وطعن ایدیور .

امامیه‌نك متقدمینی اره‌سنده مهدی مسئله‌سی یوق ایدی . انجق شیخیندن (رضی‌الله‌عنهما) تبری ایتملری حضرت‌علی کرم‌الله‌وجهه‌یی وصی وافضل اصحاب بیلملری مسئله‌سی وار ایدی. امام معصوم، امام منتظر مسئله‌سی صوکره‌دن تحدث ایتمش ایدی .

متقدمین صوفیه مهدی بحثنه طالمامشلر ایدی ، مهدی مسئله‌سنه انجق متأخرین صوفیه طالمشلر ایدی .

مهدی مسئله‌سی متأخرین امامیه‌ومتأخرین متصوفه ایچون اساسلی بر مسئله‌در ، متقدمین امامیه‌ومتقدمین‌صوفیه ارەسنده‌ایسه بویله بر مسئلهٔ اساسیه یوقدر .

مهدی‌نك خروجنی قبول ایدنلر مهدینك هاشمی اولمسنده اتفاق ایتدکلری حالده بر قسمنه کوره بنی حسندن ، شرفادن ؛ دیکرقسمنه کوره بنی حسیندن، ساداتدن ؛ اوچنجی برقسمه کوره بنی عباسدندر. اقوال ثلثه‌نك ادله‌سی یکدیکرینه نسبت‌اولنورسه قول‌اول یعنی‌شرفادن اولمسی حقنده‌ایراد اولنان ادله بنی حسیندن ویا بنی عباسدن اولمسی حقنده ایراد اولنان ادله‌یه مرجح‌در . امامیه عندنده مهدی محقق بنی حسیندن اوله‌جق‌در .

مهدی‌نك خروجنی قبول ایتمیانلردن برقسمنه‌کوره مهدی‌حضرت عیسی علیه‌السلام‌در. دیکر برقوله‌کوره رجل‌صالحه ، امیرصالحه مهدی اطلاق اولنور .

ایشته مهدی حقنده باشلیجه اقوال خمسه واردر :

١ — حضرت حسن بن علی رضی‌الله عنهما اولادندندر .
٢ — حضرت حسین بن علی رضی‌الله عنهما اولادندندر .
٣ — حضرت عباس بن عبدالمطلب رضی‌الله عنهما اولادندندر.
٤ — حضرت عیسی علیه‌الصلاة والسلام‌در .
٥ — هر رجل صالح وامیر صالح‌در .

مهدی مسئله‌سی خضر علیه‌السلام مسئله‌سی کبی دکلدر . خضر علیه‌السلام مسئله‌سی وراء طورطبیعتده‌در، مهدی مسئله‌سی ایسه وراء طور طبیعتده دکلدر . اندن طولایی محققین علما خضرك حیاتنی قبول ایتمەکاری‌حالده برقسمی مهدی‌نك ظهورینی قبول ایدیور، دیکر بر قسمی قبول ایتمیور .

مهدی مسئله‌سی ، اخبار مستقبله‌دندر . نبیٔ ذیشان صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلرندن برچوق اخبار مستقبله نقل اولونمش ، بر قسمی تمامیله ظهور ایتمش ،دیکرقسمی‌ده‌ظهور ایده‌جکدر ؛ مهدی‌ده ظهور ایده‌بیلیر .

مهدی‌نك خروج وظهوری هم عقلاً ، هم عادةً ؛ هم امكان ذاتی ایله، هم امكان حسی ایله ممكندر . حسدن غائب اولان اموری . مستقبله عائد اولان اخباری قبول ایتمك ایچون اول باول او امورك ، او اخبارك ثبوتی ، ثانیاً دلالتی شرطدر . اهل علم عندنده خبرك ثبوتی ایچون بر طاقم شرائط واردر كه اوشرائط تحقق ایتمینجه خبر ثابت اولماز .

خضرك « علیه‌السلام » حیاتی حقنده وارد اولان اخبار نصل انتقاد اولونمش ایسه مهدی‌نك ظهوری حقنده وارد اولان احادیث‌ده انتقاد اولونمش ، نتیجه‌ده احادیث مهدینك كافه‌سی ضعیف چیقمشدر . احادیث ضعیفه شایان اعتماد دكلدر .

نته‌كیم احادیث مختلفة‌المراتب حقنده یازیلان آثارك كوزللرندن اولوب ابن حجر عسقلانی ، شمس‌الدین سخاوی ، عبدالرحمن یمانی كبی نقاد حدیثك یازمش اولدقلری آثاردن تلخیص اولنان « اسنی المطالب فی احادیث مختلفة‌المراتب » نام اثرده احادیث مهدینك هیچ برینك شایان اعتماد اولمدیغی تصریح اولونمشدر .

اهل علمجه احادیث ضعیفه باب عقائدده ، باب حلال وحرامده اصلا حجت دكلدر .

مهدی‌نك ظهوری حقنده ائمهٔ حدیثك تخریج ایتدكلری احادیثی‌ بنه ائمهٔ حدیثك وضع ایتدكلری قواعد انتقاد ایله انتقاد ایده‌لم :

١ — ابو داود وترمذی‌نك « عاصم بن ابی النجود عن زر » طریقی ایله تخریج ایتدكلری حدیثده « حتی یبعث الله فیه رجلاً منی اومن اهل بیتی یواطئ اسمه اسمی واسم ابیه اسم ابی » بیوریلیور .

عاصم ضعیفدر ، بخاری ومسلم عاصمدن انفراداً واصلاً حدیث روایت ایتمیورلر ، بلكه دیكر برینه مقرون قیله‌رق روایت ایدییورلر ، یحیی القطان : « عاصم نامنده كیلرك هپسنی ردئ الحفظ بولدم » دیور ، محمد بن سعد : « عاصم ثقه‌در ، فقط حدیثده خطاسی چوقدر » دیور .

٢ — ابو داودك « قطن بن خلیفه عن القاسم بن مرة » طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده « لبعث الله رجلامن اهل بیتی » بیوریلیور .

قطن بن خلیفه مطعون‌در ، دارقطنی‌انك حقنده : « شایان احتجاج دكلدر » دیور ، ابوبكر بن عیاش : « سوء مذهبندن ناشی اندن روایتی ترك ایتدم » دیور .

٣ — ابو داودك : « عمر و بن ابی قیس عن شعیب بن ابی خالد عن ابی اسحق السبیعی » طریقی ایله تخریج ایتدیكی خبرده حضرت علی كرم‌الله‌وجهه ، مهدینك ، مخدوم مكرمی حضرت حسن (رضی‌الله‌عنه) صلبندن ظهور ایده‌جكنی خبر ویریور .

عمر و بن ابی قیس صدوق ایسه‌ده اوهام صاحبی‌در . ابو اسحق السبیعی رجال صحیحیندن ایسه‌ده آخر عمرنده مختل‌الشعور اولدیغندن متروك اولمش ایدی .

سند ثانیسنده : هلال بن عمر و ابو الحسن واردر ، هرایكیسی‌ده مجهولدر .

٤ — ابو داود ، ابن ماجه ، حاكمك « علی بن نفیل عن سعید ابن المسیب » طریقی ایله تخریج ایتدكلری حدیثده « المهدی من ولد فاطمة » بیوریلیور .

ابن نفیل ضعیفدر . عقیلی انك حقنده « لایتابع علیه » دیور .

٥ — ابو داود وحاكمك « عمران القطان عن قتاده » طریقی ایله تخریج ایتدكلری حدیثده « المهدی منی » ویا « المهدی منا اهل البیت » بیوریلیور .

عمران القطان حروری خارجی اولوب ضعیف‌در .

٦ — ترمذی ، ابن ماجه ، حاكمك زید العمی طریقی ایله تخریج ایتدكلری حدیثده « ان فی امتی المهدی یخرج » بیوریلیور .

زید العمی شایان احتجاج دكلدر ، واهیدر ، متروكدر .

٧ — حاكمك ابو الصدیق الناجی طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده « یخرج فی آخرا متی المهدی » بیوریلیور .

ابو الصدیق الناجی متكلم فیه‌در .

٨ — ابن ماجه‌نك یزید بن ابی زیاد طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده « حتی یدفعونها الی رجل من اهل بیتی » بیوریلیور . یزید بن ابی زیاد ضعیفدر ، رفّاع‌در : مرفوع اولدیغی (نبی ذیشانه متصل اولدیغی) معروف اولمیان حدیثی رفع ایدر .

٩ — ابن ماجه‌نك یاسین العجلی طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده « المهدی منا اهل البیت » بیوریلیور .

یاسین العجلی ضعیفدر . بخاری آنی تضعیف ایدیور ؛ زیاده‌سیله تضعیف ایتدیكنی كوسترمك ایچون اصطلاحی موجبنجه « فیه نظر » دیور .

١٠ — طبرانی‌نك عبداه بن لهیعه طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده مهدی حقنده « بل منا » بیوریلیور .

ابن لهیعه ضعیف العقل ، احمق‌در .

١١ — حاكمك عمار الذهبی ویونس بن ابی اسحق طریقی ایله تخریج ایتدیكی خبرده حضرت علی كرم الله وجهه مهدی‌نك خروجنی خبر ویریور .

عمار الذهبی متكلم فیه ، یونس بن ابی اسحق ضعیفدر .

١٢ — ابن ماجه‌نك « عكرمة بن عمار وسعد بن عبدالحمید » طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده مهدی‌یی خبر ویریور .

عكرمة بن عمار ضعیفدر ، سعد بن عبدالحمید شایان احتجاج دكلدر .

١٣ — حاكمك « اسماعیل بن ابراهیم بن مهاجر عن ابیه » طریقی ایله تخریج ایتدیكی خبرده ابن عباس رضی الله عنه مهدی‌یی خبر ویریور .

كرك اسماعیل بن ابراهیم بن مهاجر اولسون ، وكرك پدری ابراهیم اولسون ، هر ایكیسی‌ده ضعیفدر .

١٤ — ابن ماجه‌نك ابوقلابة الجرمی طریقی ایله تخریج ایتدیكی حدیثده « خلیفة الله المهدی » بیوریلیور .

ابوقلابه نفسنده ثقه ایسه‌ده مُدَلِّسدر . مدلس کندی شیخنی اسقاط ایدوب شیخنك شیخنه ویا دها یوقاریسنه چیقان ویاایکی شیخك اره‌سنده‌کی ضعیفی اسقاط ایدوب سندك هپسی ثقه‌قیلان ویاخودشیخنی بللی ایتمیه‌رك معروف اولمیان اسمی ایله ذکر ایدن کیمسه‌یه دیرلر . مدلس‌ده ضعفا قسمندندر .

١٥ — ابن ماجه‌نك یوقاریده ذکر اولنان ابن لهیعه طریقی ایله تخریج ایتدیکی حدیثده مهدی ذکر اولنیور ایسه‌ده ابن‌لهیعه ضعیف، شیخی عمر بن جابر اندن دها ضعیفدر .

١٦ — بزار، طبرانی‌نك محمد بن مروان العجلی طریقی‌ایله تخریج ایتدکاری حدیثده (یکون فی امتی المهدی) بیوریلیور .

محمد بن‌مروان العجلی مختلف فیه‌در ، وبو حدیثده منفرددر . آنك حقنده‌عبدالله‌بن‌احمدبن حنبل : «عمداً حدیثنی ترك ایتدم» دیور .

١٧ — ابویعلی الموصلی‌نك رجاء بن ابی رجاء الیشکری طریقی ایله تخریج ایتدیکی حدیثده (لاتقوم الساعة حتی یخرج علیهم رجل من اهل بیتی) بیوریلیور .

رجاء بن ابی رجاء الیشکری مختلف فیه‌در، یحیی بن معین ایله ابوداود آنك حقنده : « ضعیفدر » دیورلر .

١٨ — بزار، طبرانی‌نك « داود بن المحبر عن ابیه » طریقی ایله تخریج ایتدکاری حدیثده مهدی‌نك محمد بن عبدالله نامنده بر ذات اوله‌جغی بیان بیوریلیور .

داود بن المحبر الك مشهور ضعفادندر، پدری‌ده اویله‌در .

١٩ — طبرانی‌نك « عبدالله بن عمرالعمی و عبدالله بن لهیعه » طریقی‌ایله‌تخریج‌ایتدیکی‌حدیثده« وهوصاحب رایةالمهدی» بیوریلیور. عبدالله بن عمر العمی، عبدالله بن لهیعه، ضعفادندرلر .

١٢٠ — طبرانی‌نك مثنی بن الصباح طریقی ایله تخریج ایتدیکی حدیثده « ان امیرکم فلان » بیوریلیور .

اولا بوحدیث، مهدی‌یی تصریح‌ایتمیور، ثانیاً مثنی بن الصباح‌مشهور ضعفادندر .

مهدی‌نك ظهوری‌حقنده وارد اولان احادیثك اسناد اعتباریله الك غریبی ابوبکرالاسکافك‌روایت‌ایتدیکی « من کذب بالمهدی فقد کفر» درکه ابوبکرالاسکاف وضاع ، کذابدر . کذا « المهدی رجل من‌ولدی وجهه کالکوکب الدری » سوزی‌ده باطلدر . بونك‌کبی حضرت علی کرم الله وجهه‌یه اسناد اولنان « اذا دارالزمان‌علی بسم‌الله الرحمن‌الرحیم فالمهدی قائم » سوزی‌ده کذبدر ، امام مشارالیه حضرتلرینه‌افترادر .

بخاری ومسلمده مهدی‌نك ظهورینه دائر احادیث‌یوقدر . آنجق مهدی‌نك‌ظهورینی‌قبول‌ایدنلر‌بروجه آتی‌احادیثدن‌استدلال ایدیورلر:

١ — کیف‌انتم اذا نزل‌ابن‌مریم‌فیکم وامام منکم.ـ‌رواه الشیخان.

٢ — یکون فی آخر امتی خلیفة یحثی المال‌حثیا(عن جابر) ؛ من خلفائکم خلیفة یحثی المال حثیا(عن ابی سعید) ؛ یکون فی آخرالزمان خلیفة یقسم المال (عنهما من طریق اخری) . ـ رواه مسلم .

فقط بوحدیث شریفلرده مهدی تصریح اولونمامشدر . شیخینك تخریج ایتدکاری حدیث شریفده‌کی « امام منکم » : سزك‌شریعتکز ، شریعت محمدیه حاکمدر دیمکدر . امامك مهدی اولمسی شرط دکلدر. حدیث مسلمده مهدی‌یه اصلا دلالت ایتمز .

بناءً علیه‌ذکراولنان‌احادیث‌شریفه‌ایله‌ظهورمهدی‌یه‌استدلال‌اولنه‌ماز.

مهدی‌یه حضرت عیسی‌علیه السلامدر، دیه‌نلرك‌احتجاج‌ایتدکاری « لا مهدی الا عیسی‌بن مریم .ـ رواه ابن ماجه» حدیثنه گلنجه‌حدیث مذکورده ضعیفدر . رواتنده‌کی یونس ابن عبدالاعلی امام شافعیدن یالکزجه‌روایت ایدییور. شیخ‌الاسلام‌الحرانی: حدیث‌ضعیفدر دییور، حافظ ذهبی : حدیث جداً منکردر دییور. دیکربرطریقده‌ده محمدبن‌خالد تفرد ایدییور. حاکم محمدبن‌خالده :مجهولدردییور . محمد بن‌خالدده ابان ابن‌صالحدن‌روایت‌ایدییور. ابان‌ده‌متروکدر؛ هرحالده حدیث ضعیف‌در.

مهدی حقنده ذکر اولنان اقوال خمسه‌دن ایلك درت قولك ادله‌سی ایشته بونلردر .

قول خامسی اثباته حاجت یوقدر. چونکه اصطلاحاتدن‌عبارتدر .

ابن عمرك «رضی‌الله‌عنه» محمدبن‌الحنیفه‌یه‌مهدی دیدیکنی نعیم‌بن‌حماد تخریج ایدییور . عمر بن عبدالعزیزه ، جعفر صادقه ، موسی‌بن طلحة بن عبیدالله بن مختاره مهدی دینلدیکی کبی مدینه‌ده ظهور ایدن محمد بن عبدالله بن حسنه‌ده مهدی‌دینلمشدر . قول اخیره‌کوره هر عصرده مهدی بولنه‌بیلیر .

مهدی حقنده متأخرین صوفیه‌دن الك زیاده بحث ایدن شیخ محی‌الدین بن العربی ، ابن قس ، ابن سبعین ابن ابی واطیل‌در . متأخرین صوفیه بوبابده کشفه‌ده اعتماد ایدیورلر. کشف ، صوفیه‌نك اصل طرائقی‌در . اهل حدیث وفقهاوکلامیون، الهامی الزام علی‌الغیر اولمق اوزره‌حجت‌وسبب معرفت‌عد ایتمیورلر. آنجق‌الهام ولی‌نك‌یالکز نفسنه حجت اوله‌بیله‌جکنی متکلمیندن برقسمی قبول ایدییور. صوفیه‌یه کوره الهام ولی نظر عقلی کبی حجتدر .

الحاصل : مهدی‌نك‌ظهورینی‌قبول ایتمك‌ایچون یا احادیث ضعیفه‌یی قبول ایتمك ، یا احادیث مذکوره‌یی تصحیح ایتمك ، یاخود شیخینك روایت ایتدکاری حدیث‌ایله استدلال ایتمك ، یاخودکشفك‌الزام‌علی‌الغیر معناسنه حجت اولدیغنی‌قبول‌ایتمك لازم کله‌جکدر . بوطریقلردن بشقه مهدی‌یی قبول ایچون بریول یوقدر .

ازمیرلی اسماعیل‌حقی

تصحیح : — یچن هفته‌کی خضر مقاله‌سنده بعدالطبع کورولن سهو ترتیبلرك بروجه‌آتی تصحیحی اقتضا ایدر :

صحیفه	ستون	سطر	خطا	صواب
٣٧٧	١	٢٧	ابن‌المناوی	ابن‌المنادی
٣٧٧	٢	١٥	تمهید	تمهیدده
٣٧٧	٢	٣٤	تاریخندن اعتباراً	تاریخندن‌اعتباراًیوزسنه‌صوکرا
٣٧٨	١	١٤	العبادید	العبادی
٣٧٨	١	١٦	العرار	الفراء
٣٧٨	١	٣٣	المناوی	المنادی

اجتماعیات

اسلامیت و تعدد زوجات

— ٦ —

کچن مقاله‌مزده ایضاح اولندیغی وجهله تعدد زوجاتده عدالت شرط قیلنیور ، رعایت ایتمه‌ینلر ایچون تعدد زوجاته قطعیاً مساغ ویرلمیوردی . آنك ایچون بزده ، عدالتك نه درجه و نه کبی یرلرده لازم اولدیغنی خلاصةً بیان ایتمك ایستیورز .

فقط شوراسی‌ده خاطردن چیقماسون که عدالت ، بردن زیاده قادینی تحت نکاحنده جمع ایتمك صلاحیتنی‌حائز اولان کیمسه‌لر ایچون لازمدر . کندیلرنده اساساً بوصلاحیت موجود اولمیانلر ایچون بردن زیاده آلمق جائز دکل‌که اوراده عدالت آرانسون ؛ بناءً علیه اولا بو جهتی ایضاح ایدوبده ، تعدد زوجاتده مشروط اولان عدالتك نه درجه و نه کبی یرلرده اولدیغنی اوندن صوکره تدقیق ایتمه‌مز لازم در .

هر حکمنده عداله‌رعایت ایدن شریعت اسلامیه قادین مسئله‌سنده‌ده عمرانی ، اخلاقی ، اجتماعی بر طاقم اموری نظر اعتباردن دور طوتمه‌مشدر . بونك ایچوندرکه شریعت اسلامیه ارککلری اوچ صنفه آیرمشدر : زنکین ، اورته حاللی ، فقرا .

فقرا ، واجبات زوجیه‌یی حقیله ایفادن عاجز اولانلردر . بونلرك ولوکه بردانه قادین ایله اولسون عقد ازدواج ایتملرنده محظور واردر . زیرا چوق کره زوج ایله زوجه آره‌سنده‌کی ضیق معیشت ، بو یوزدن دوچار اولدقلری محن و مشقت بوکبی ارککلری ، سرقت ، خیانت کبی حرام اولان شیلری ارتکابه قدر سوق ایدر . آنك ایچون شریعت اسلامیه بوکبیلره ئه‌ولنمك ایله دکل ، بلکه پاره قزانوبده اورته حاللی بر آدم اولنجه‌یه قدر صبر و استعفاف ایله امر ایدییور . حتی بعض احادیث شریفه‌ده ، شهوتلرینی یکمك ایچون بوکبیلرك اوروج طوتملری امر اولنیور . « ولیستعفف الذین لایجدون نکاحاً حتی یغنیهم الله من فضله . — فرقان حکیم »

بونکله برابر هیئت اجتماعیهٔ بشریه‌نك منفعتی نقطهٔ نظرندن بو قسم اوزرینه اعانه‌ده بولنه‌رق بونلرك ازدواجلرینی تأمین ایتملری ایچون زنکینلری قطعی صورتده قرآن کریم تحریض ایدیور : « وانکحوا الایامی منکم والصالحین من عبادکم وامائکم ان یکونوا فقراء یغنیهم الله من فضله والله واسع علیم . — قرآن حکیم »

اورته حاللی اونلره کلنجه : اونلرده بردن زیاده قادینی اداره‌دن عاجز اولانلردر . شریعت بونلرك یالکز بر قادین ایله اکتفا ایتملرینی واجب قیلمش ، بردن زیاده قادینلری تحت نکاحلرنده جمع ایتملرینی محظوردن غیر سالم عد ایتمشدر .

زنکینلره‌دن مقصد ، ولوکه برقاچ دانه اولسه بیله اونلرك اداره‌سنی تأمین ایده‌جك بر اقتداره صاحب اولانلردر . ایشته احتیاج مس ایتدیکی زمان بونلرك ، شرع شریفك بیان ایلدیکی شرائطه ، — که اك اهمیتلیسی عدالتدر — رعایت ایلمکله برابر بردن زیاده قادین آلابیلملری مباحدر . اکر شریعت بونلری بردن زیاده آلمقدن منع ایتمش اولسه‌یدی ، هر یرده کندیسنه عدالتی دستور حرکت اتخاذ ایدن شریعت اسلامیه ، عداله رعایت ایتمه‌مش ، کثرت نسل ، قادینلردن محتاج حمایه اولانلری ، اجتماعی ، عمرانی بعض مسائلی نظر اهمیته آلمامش اولوردی . خلاصه : شروطنه رعایت اولنمقله برابر ، تعدد زوجاتك جوازی عقلاً ثابت اولدیغی کبی ، کافهٔ شرایعده‌ده ثابتدر ؛ بتون انبیای کرام ، رسل عظام بونی بالفعل یاپمشلردر .

عجبا عدالتك بولنمسی قولایمی . هرکس عدالتی قرآنك طلب ایلدیکی کبی ایفایه مقتدر اولابیلیرمی ؟ ایشته محتاج ایضاح اولان نقطه بوراسیدر .

استاذ الامام ، مصر مفتیسی شیخ محمد عبده مرحوم « تعدد زوجاتده شریعتك حکمی » عنوانیله مصرك رسمی جریده‌لرنده نشر ایتمش اولدیغی بر مقاله‌ده دییورکه :

« قادینلر آره‌سنده ایفای عداله قدرتیاب اوله‌جغنی بیلن کیمسه‌لر ایچون درت دانه قادینی تحت نکاحلرنده جمع ایتمه‌یی شریعت محمدیه مباح قیلمشدر . فقط ؛ دیدیکمز کبی ؛ عدالتی ایفا ایده‌بیله‌جکنه مطمئن اولملی . اکر بویله اولمازسه بردن زیاده‌سنی آلماسی جائز دکلدر . جناب حق : « فان خفتم الاتعدلوا فواحدة » بیوریور .

اکر ارکك ، قادینلردن هر بریسنك حقنی ویرمه‌یه قدرتیاب اولامازسه ئه‌وك نظام وانتظامی بوزولور ؛ عائله‌نك معیشتی فنالاشیر ؛ زیرا تدبیر منزل ایچون اك قوی اساس ، آنجق افراد عائله بیننده اتحاد والفتك بقاسندن عبارتدر . حال بوکه ارکك ، — قادینك نوبتی اولمدیغی بر کونده اوفاق بر ایشی کوریورمك کبی ولوکه اك اهمیتسز بر شی ایله اولسون — قادینلرندن برینی دیکرلرینه ترجیح ایتدیکی وقت اوبریسنك کوجنه کیده‌جکی جهتله قوجه‌سنه حدتله‌نیر ، حتی اولمیان کیمسه‌یه تقرب ایله‌دیکی ایچون کندی حقوقنه تجاوز ایتمش اولدیغندن قوجه‌سنه طاریلیر ، بو صورتله اراده‌کی اتحاد ، نفرته ؛ محبت ، بغض وعداوته تبدل ایدر .

اوت ، جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم ، جماعت صحابه رضی الله عنهم ، خلفای راشدین ، علما ، بو زمانه قدر هر عصرده کچن صلحاء ، قادینلر آره‌سنده لازم کلن عدالت حقنده‌کی حدود الٓهیه‌یی محافظه ایدرك بردن زیاده قادینلری تحت نکاحلرنده جمع ایدییورلردی . کرك جناب پیغمبر ، کرك صحابه‌لری ، کرك صلحای امت بر قادینك نوبتنده — اوقادینك اذنی اولمدقجه — دیکر قادینك اوطه‌سنه کیتمزلردی .

بونك ایچوندرکه جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم خسته بولندقلری زمان ، — یورومکه طاقتلری اولمدیغی جهتله — یارانك اوموزلری

اوزرنده اولديغى حالده زوجه‌لرينك ئه‌ولرينى طولاشيردى . بوندن مقصد رسالتپناهى عدالتى محافظه ايتمك اولديغى ايچون خاصةً برينك ئه‌وينده اقامته راضى اولمدى . زوجه‌لرندن برينك يانـنده بولنديغى زمان « يارين هانكى ئه‌وده بوله‌جغم » ديه‌سؤال ايتدى ، اونلرده حضرت عائشه‌نك نوبتندن صورديغنى بيلدكلرندن خسته‌لق زماننده اوراده قالمسنه اذن ويرديلر . جناب پيغمبر : « هل رضيتن ؟ » ديه‌صوردى ، اونلرده : «اوت!» جوابنى‌ويرديلر ؛ بناءً‌عليه‌اونلرك رضاسنى تحصيل ايتمه‌دكجه حضرت عائشه‌نك خانه‌سنده قالمديلر .

حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلمك محافظه ايتمش اولديغى شو وجوب ، كندى نصائح و وصاياسنه تماميله منطبق اولان برشى‌در . صحيحنده شويله روايت اولنيور : « ان آخر ما اوصى به صلى الله‌عليه وسلم ثلاث كان يتكلم بهن حتى لجلج لسانه وخفى كلامه : الصلاة الصلاة وما ملكت ايمانكم لاتكلفوهم مالا يطيقون ، الله الله فى النساء فانهن عوان فى ايديكم ـــ اى اسراء ـــ اخذ تموهن بامانة الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله » ، « من كان له امرأتان فمال الى احداهن دون الاخرى (ديكر روايتده : ولم يعدل بينهما) جاء يوم القيامة واحد شقيه مائل »

جناب پيغمبر قلباً بر طرفه اولان ميلندن شو صورتله اعتذار بيورورلردى : « اللهم هذا (اى العدل فى البيات والعطاء) جهدى فيما املك ولاطاقة لى فيما تملك ولا املك (يعنى الميل القلبى) سفره نيت ايتدكلرى زمان آره‌لرنده قرعه آتارده او صورتله برينى اختيار ايدردى .

فقها ديورلركه : بيوتى تقسيمده اركك اوزرينه مساوات واجب اولديغنده ائمه‌نك اجتماعى واردر . اكثريسنك عندنده هم بيوتت ، همده نفقه‌ده مساواتى كوزتمك ارككه واجب‌در . ينه ديورلركه : بر ضرورت مبيحه بولنمدقجه اركك ، برينك نوبتنده ايكن ديكرينك يانـنه كيرمك جائز دكلدر . شوقدر واركه ئه‌وينك خارجنده سلام ويروب حال وخاطرينى‌صورابيلير . كتب فقهيه‌ده صراحةً بيلديرلديكنه كوره ، اركك ، نوبتى اولان قادينك خانه‌سنه كيرمك ايسته‌ديكى زمان قادين ئه‌وك قاپوسنى قپاديرسه بشقه برينك حجره‌سنه كيتمه‌يرك اونك حجره‌سى أوكنده ياتمسى واجب‌در ؛ مكركه صغوق وياخود ديكر بر مانع اوله .

علماى‌حنفيه‌ديورلركه : « فان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة » آيتنك ظاهرندن اكلاشيلان عدالت ، مجامعه‌ده دكل ؛ بيتوتت ، ملبوس ، مأكول ، صحبتده شرطدر . بناءً عليه بوخصوصده رجوليتى بولنان كيمسه‌لر ايله ، عنايت ، مجبوب ، مريض ، صحيح آره‌سنده هيچ فرق يوقدر . عدل ، حقوق‌زوجيه‌دن‌اولديغى‌ايچون‌زوج‌اوزرينه‌شرعاً‌واجب اولان حقوق سائره كبى عدالتده واجب‌در ؛ چونكه حقوق بيننده تفاوت‌يوقدر . اكراركك‌عدالتى‌كوزتمه‌ديكندن‌قاضى‌يه‌مراجعت‌ايدرلرسه قاضينك ارككى زجر ونهى ايلمسى واجب‌در . اكر ينه اسكى حالنى محافظه ايده‌جك اولورسه اوزمان ، حبس ايله دكل ، طاياق ايله تعزير اولنور . بو ، شبهه يوق كه ازدواجدن مقصد اصلى اولان معيشتده حسن سلوك وتعاونى محافظه ايتمك ايچوندر .

پك اعلا ! بوقدر وعيد شرعيدن ، تأويل وتحويله تحملى اولميان شو الزام دقيق وجوبيدن صوكره ، تحقق دكل ، عدالتى ايفايه قادر اولاميه‌جغى توهم زماننده بيله بردن زياده قادينى تحت نكاحنده جمع ايتمك جائز اولورمى؟ بردن زياده قادينى تحت نكاحمزده جمع ايتمه‌يه بزه نصل جواز ويريليركه ، بزى بوكا سوق ايدن شهوت فانيه‌مزى قضا ، لذت وقتيه استحصال ايتمكدن بشقه برشى دكلدر . اوت ، بزم بردن زياده قادينى جمع ايتمه‌مز يالكز شهوتمزى‌قضا ايتمك‌ايچوندر ؛ بوبابده نه مقصد شارعه موافقت ايديورز ، نه‌ده بويوزدن كله‌جك مفاسدى نظر دقته آليورز . بز كوريورزكه بويوزدن پك‌چوق فنالقلر ظهور ايديور . چونكه قادينك بريسى اورتاغى اولان ديكر خانمى ذم ايتمك ايچون قوجه‌سندن براز مساعده بوله‌جق اولورسه اونك فنالغنه دائر قوجه‌سنى أيجه اقناع ايدنجه‌يه‌قدر وار قوتنى صرف ايدوب چاليشير ؛ بو خصوصده هرنه سويلديسه هپسنك طوغرى اولديغنه ـــ حالبوكه صرف يالاندر ـــ يمين ايدر ؛ اركك‌ده بونى چوقجه سه‌وديكى ايچون سوزنده صادق اولديغنى اعتقاد ايدر ؛ كنديسنه سويله‌نن سوزلرك طوغرو اولوب اولمديغنى تدقيق وتفحص ايتمه‌يرك‌ديكر قادينلرى بول بول دوكه‌يه ، اونلرى اك‌قبا كلاملرايله تحقير ايتمه‌يه ، سوكوب صايمه‌يه باشلار ؛ حتى طرد ايدر . زواللى اركك‌سويلنان سوزلرك صحيحنى فاسدندن تمييز ايده‌جك قدر بر عقل واذعانه ، بصر وبصيرته مالك اولمديغى جهتله قادينلر آره‌سنده آتش غيظ و خصومت بتون معناسيله علولنير ؛ هر بريسى ، كنديلرينى ذم ايدن اورتاقلريله قوجه‌لرندن‌انتقام ايچون‌وار قوتلريله‌چاليشيرلر . آرتق كيجه‌وكوندوز ئه‌رك‌سمادتى ايچون‌اوزرلرينه واجب اولان‌شيئى براقه‌رق نفاق‌وشقاق ايله ، خرسزلق ايله اوغراشمايه‌باشلارلر . كرك قادينلرده اولان‌اخلاق فاسده ، كرك اركككده‌كى افكار رديئه طولاييسيله او قادينلر اركككك تطليقندن دائما قورقدقلرندن ، مالنده ، امتعه‌سنده اركككه قارشى خيانت ايتمك ، فرصت بولدقجه اونك مالنى آشيرمق كبى شيلر تكثر ايتمه‌يه باشلار .

يكديكرينك‌اورتاغى‌اولان‌بوقادينلرك‌قلبلرنده‌بربرينه‌قارشى‌بسله‌مش اولديغى‌بغض وعداوت‌بعضاً اودرجه كسب شدت ايدركه ، كنديلرندن اولادلرينه‌ده‌سرايت‌ايدر : هر بريسى كندى‌اولادينه ، ديكر قادينلردن‌اولان قارداشنى‌اك‌بيوك دشمن تلقى ايده‌جك شيلر تلقين ايدر ؛ اونلر ايچون برچوق امتيازلرصايوب‌دوكر ، اونلرجه‌كنديسنك‌هيچ اهميتى‌اولمديغنى سويلر . دها طفوليتده ايكن اونلرك اخلاقنى بوزارلر ؛ بونك ايچون يكديكرينه قارشى‌وظيفهٔ‌اخوتى ايفا ايتمه‌يه‌چاليشه‌جقلرى‌يرده ، بربرينك دشمنى اولورلر ، حال طفوليتده قلبلرنده تمكن ايدن بو فكر ، چوق كره سن بلوغه كلدكلرى وقتده كنديلرندن زائل اولماز .

اکر — الله ایتمه‌سین — بر بنك جوجغی دیکرینك کنه قارشی تفاخر ایدوب ، بیلمه‌یه‌رکدن اوکا برشی سویله‌یه‌جك اولورسه ، آرتیق اونلرك والده‌لری آره‌سنده‌کی نزاعی سیرایت ! هر بری یکدیکرینه قارشی اك مستهجن کلمه‌لری ، فحش آلود کلامه‌لری — هر نه قدر ایکیسی ده مخدرات‌دن اولسه‌لرده — صرف ایتمکدن چکنمزلر . بو صیراده قوجه‌لری کلوب‌ده قول لین ایله بو فتنه ا تشنی سوندورمه‌یه چالیشسه قولای قولای اوده موفق اولاماز . چونکه ذاتاً او ارککك ، کندی قادینلری عندنده قدر واعتباری اولسه‌یدی اساساً بوکبی منازعاته میدان قالمازدی ؛ ارکك یا احمق ، ضعف اراده‌یه مالك ، یاخودده اونلرك بیننده عدالتی تمامیله ایفا ایتمدیکندن ایش بو راده‌یه کلیور . بو غوغا و کورلتونك انتاج ایده‌جکی اسباب ایسه غایت معلوم : یا بونلرك هپسنی تطلیق ایدر ، یاخود بونلرك ایچنده آز سه‌دیکنی وقپو طیشاری چیقاریویرر . اکر تطلیق ایلدیکی قادینده کثرت اولاده مالك ایسه آرتیق قپو طیشاری کیدرکن چوجقلر قوجاغنده ، کوزینك یاشی طپوغنده . . . . !

زواللی قادین چوجقلرینی برزمان کندی یاننده آلیقویدقدن صوکره باباسنك ئه‌وینه کوندریر ؛ فقط ینه امنیت ایده‌من ، کتیردیر . بو صورتله بر پریشانلقدر کیدر . ایشته بردن زیاده قادینی تحت نکاحنده جمع ایدن ناسك — کرك اغنیادن اولسون ، کرکسه فقرادن — اکثریسنده مشاهده اولنان حال بودر . آکلاشیلیورکه بونلر ، تعدد زوجاتك مشروعیتنده‌کی حکمت بالغهٔ الهیه‌یی قطعیاً آکلایه‌میورلر ؛ تعدد زوجاتدن مقصود اولان حقیقتدن غفلت ایده‌رك اونی ، شهوات بهیمیه‌لرینی صرف و استحصال لذائذ ایچون برطریق اتخاذ ایدییورلر . حال بوکه شریعت غرای احمدیه بوکا قطعیاً جواز ویرمدیکی کبی ، عقل‌ده قبول ایتمز . شریعتك تعدد زوجاتده کوزتمش اولدیغی مقصد پك علوی‌در . بناءً علیه عدالتی ایفایه قدرتیاب اولامایانلر اوزرینه لازم اولان « فان خفتم ان لاتعدلوافواحدةً » نص قرآنیسیله عمل ایده‌رك بردن زیاده قادین آلمامقدر . چونکه «فانکحوا ماطاب لکم من النساء» قول شریفی ، « فان خفتم . . . » نظم جلیلی ایله مقیددر .

اکر ارککك عقلی باشنده اولورده ، شرعاً اونلره قارشی ایفاسی لازم اولان عدالتی بحقٍ کوزه‌تیر ، کرك قادینلر بیننده ، کرك اونلرك اولادلری آره‌سنده الفت ومحبتك دوامنی تأمین ایدر ، قطعیاً کورولتو پاطیردی‌یه سببیت ویرمز ، مقتضای شرعی بولنمدقجه طلاقه توسل ایتمز ، خلاصه دائرهٔ منجیهٔ شریعتدن چیقمزسه بوکبی فضلای امتك بردن زیاده قادینی تحت نکاحنده بولندیرمسی مشروعدر ؛ قرآنك کوستردیکی حد مباحه قدر قاچ دانه آلیرلر ایسه آلسونلر ، بونلری لوم ایتمه‌یه کیمسه‌نك حق یوقدر ؛ چونکه بو حقی اونلره قرآن بخش ایتمشدر . اویله ، متفکر کچینن بعض بینسزلرك ظن ایتدکلری کبی ، تعدد زوجات حال بداوته مخصوص برحکم دکلدر . چونکه آیت کریمه قطعیدر . منسوخ دکلدر . شرائطنی جامع اولانلر ایچون بوحکم شرعیدن استفاده ایتمك هر زمانده ، هر مکانده مشروعدر . شوقدر وارکه بوحکم شرعیدن استفاده ایتمك هر بابا یکتك ایشی دکلدر . مع مافیه بوذوات کرام هر مملکتده غایت نادر اولمقله برابر ، پك ممدوح کیمسه‌لر ، حتی اللهك اك سوکیلی قوللریدر . »

شیخ محمد عبده مرحومك مقاله‌سی خلاصه اولارق بورادە نهایت بولیور . بزده مسئله‌یی شوصورتله خلاصه ایتمك ایسته‌یورز : تعدد زوجات ، اسلامیتك وضع ایلدیکی برشی دکلدر ؛ پك اسکی زمانلردن بری اك فنا برطرزده جاری اولان برعادتدر . اسلامیتك بونده بر تأثیری وار ایسه اوده ، بومسئله‌یی تنقیح وتهذیب ایده‌رك مشروع بر حاله افراغ ایتمسی‌در . حاجت وضرورت مس ایتدیکی زمان تعدد زوجاته توسل اولنمق غایت طبیعی برشی اولدیغی ، قرآنده فطرته موافق اولارق کلدیکی جهتله بومسئله‌یی کوکندن قالدیروب آتمامشدر ، چونکه بو ، قانون طبیعته مخالفتدن بشقه برشی دکلدی . قرآنده مذکور اولان شرائط داخلنده تعدد زوجات غایت مشروعدر ، معقولدر ؛ آیتك حکمی هر زمان ومکانده باقیدر . زمانمزده برچوق مسلمانلرده کوریلن تعدد زوجات ، — شرائطنی جامع اولمدقلرندن — قطعیاً قرآنه مخالف اولدیغی جهتله اونلرك حالی ایله مسلمانلغی مقایسه ایتمك طوغری دکلدر . حتی بوکبی کیمسه‌لری بردن زیاده قادین آلمقدن منع ایتمك صلاحیتدار اولان مقام اوزرینه واجب ، بلکه‌ده فرضدر . « فان خفتم ان لا تعدلوافواحدة . . ! »

آقسه‌کیلی احمد حمدی

فقه وفتاوی

« شریعت اسلامیه نظرنده فائضك موقعی »

مقاله‌سی صاحبی علیجه زاده هارون افندی‌یه (۱)

فائض و فائضجیلك تاریخی سرکذشتیله نظر شرعده‌کی موقعی حقنده واقفانه ومدققانه یازیلوب جداً استفاده ایلدیکم مقالهٔ فاضلانه‌لرندن طولایی تقدیم تشکرات ، بالکز استفاده ایده‌جکم بر ایکی جهتك لطفاً ایضاحات عالمانه‌لریله توضیح وتنویر بیوریله‌رق اشتباهمك ازاله‌سی تمنیاتیله عرض احترامات ایلرم .

فائض متبادر اولان ربا الفضلك حرمتی متفق علیه اولمادیغی کبی ، اساساً حرمتی ایجاب ایتمیوب ، مجرد رباالنسیئه‌یه وسیله اولمق تهلکه‌سندن حرام قلنمغله . بوکون شهود اقتضایه مبنی حلال قلنمسی هم اقوال مجتهدینه غیر مخالف ، هم‌ده ابن عباس کبی بیوك بر امامك قولنه‌ده مطابق اوله‌جغی بیان ، وابن عباس رضی الله عنهه کوره جائز وحلال اولدیغی « لاربا الافی النسیئه » حدیث شریفیله استدلال بیوریلیور .

حالبوکه ابن عباس رضی الله عنهدن مروی اشبو حدیثده شراح

---

(۱) سبیل الرشاد — ۲۸۱

حديث ــ بالطبع منظور عاليلری اولديغی وجه ايله ــ ابن عباسك بر مدت رباالفضلده بأس كورمديكنی وفقط « الدينار بالدينار . . . . » حديث شريفنك راويسی ابی سعيد الخدری رضی الله عنه ملاقاتنده مشار اليهك ابن عباسه : « بونی پيغمبردنمی ايشتديكز ، يوقسه كتاب اللهدهمی كورديكز ؟ » سؤالنه قارشو : « خير هيچ بريسنی ديمم . سناً كوچك بولنديغمدن سز رسول اللهی دها زياده بيليورسكز . اسامه‌دن بويولده ايشتدم » بوللو بيوككلرينه نشانه جوابلرينی ؛ كذا مشار اليهك ابوسعيد الخدری رضی الله عنهدن اموال ربويه‌ده رباالفضلك جريان وحرمتنه دائر حديث شريفی ايشتمسيله همان توبه و استغفار واوقولندن رجوع ايله بعده دائما ربا الفضلدن شدتله منع ونهی ايدر اولدقلرينی بيان ايتدكدنصوكره ابن عباسه كوره حلالدر ديمك طوغری اولورمی ؟ مذكور حديث شريفك حضرت اسامه‌دن روايت اولنمسنه نظراً ده فقها ومحدثين ابی سعيد الخدری حديثنك بمنطوقه رباالفضلك حرمتنه دلالتندن اسامه حديثندن مقصدنفی كمال اوله‌جغی ، حديث اسامه مجمل ابی سعيد حديثی مبين اولمغله ابی سعيد حديثيله عمل واجب اوله‌جغی وامثالی توجيهات ايله بيذلرينی جمع وتلفيق ايتدكاری كبی اسباب عديده‌دن طولايی اسامه حديثنك ظاهريله عمل ايدلمه‌مسنه اجماع مسلمين اولديغنی بيان وتمهيد ايلدكدنصوكره آرتق جائز وحلال اوله بيلورمی ؟

ثانياً زمانمزك حقيقی اقتصادياتنه حاكمی ، هاكمی ؟ خادمی ، هادمی ؟ اوله‌جغنی بيلمه‌مكله برابر ؛ ــ اويله اولسه‌يدی بيله بو اويله دكيشديريوريله‌جك احكامدنميدر ؟

برده فائضی بلا ذكر المق ايچون بيع عينه‌نك شكل ديكری اولمق اوزره ايتام ونقود موقوفه ادارەلرنده تطبيق اولنديغنی كوستر-ديككز صورتده صاتيلان علی افندی فتواسی ويا منديل كيمكدر وياكيمك اولمق لازمدر ؟ مشتری اداره‌يه هبه ايديور ، اداره موهوبله اوله بيلورمی ؟ بوجهتلر نظر دقته المق اقتضا ايتمزمی ؟ عكسی تقديرده قاچيلمق ايسنيلان ورطه‌دن دها بيوكنه دوشولمش اولمازمی ؟

تيره : منتسبين علميه‌دن
احمد صنع الله

تصادم افكاردن بارقهٔ حقيقت چيقار

« تعليم علم‌دەمی حرام ؟ » سرلوحه‌سيله بوسنه برچقه قصبه‌سندن الديغكز مكتوبده قيزلرمزك تعليم وتعلمی حاشا حرام ديديكمی بيلديريايور.(۱) صاحب مكتوب حقيقت حالی كتم ايدوب ، سويلمش اولديغم (لاتعلموا النساء الخط) حديث شريفنی تعليم وتعلم اوزرينه حمل ايدوب (طلب العلم فريضة علی كل مسلم ومسلمة) ايكی حديث ارەسنده تضاد نه ديمكدر ؟ شرعا ، دينا حالا قيزلرمزك تحصيلی لازميدر ؟ ديه صوريور . حالبوكه بحث بومسئله‌ده دكل ايدی . بحثمز بوتون بوتون بشقه مسئله‌ده در . شرع شريف دائره‌سنده ذكورهٔ و اناثك تعليم وتعلمی حقنده بوقدر حديث شريفلر وارايكن كرهٔ ارضده برمسلمان تصور ايدەمم كه احكام شرعيه دائره‌سنده قادينلره اخلاق وآدابنی ، دين ودنيا وظائفنی بيلديرمك ، الورشلی بر تربيه ويرمك خصوصنده تعليم وتعلمی معاذالله حرامدر ديه ادعاده بولنسون . نرده قالدی كه بويله برسوز علميه صنفندن ، باخصوص بر مدرسك اغزندن صدور ايلسون . بوخصوصده بويله برسوز قطعا وقاطبة اغزمدن چيقمامشدر. چونكه « زلة العالم مضروب بها الطبل وزلة الجاهل يخفيها الجهل »

موضوع قيل وقال اولان مسئله‌يه كلنجه قصبه‌مزده اون بش سنه اول حكومت طرفندن تأسيس اولنمش بر ذكور مكتب رشديه‌سی واردركه اسم رسميسی ناروتنا اوسنوتا شقولادر . بومكتب بوسنه‌يه قدر درت اسلام معلمله اداره اولنوردی ويالكز اسلام چوجقلرينه مخصوص ايدی . بومكتبه شمديلك اختياری اوله‌رق بوراده رسماً مستعمل لاتينجه يازی يازمه‌سنی اوكرنمك ايچون بعض قيزلرمز دوام ايتمكه باشلاديلر . اهاليمزدن اصحاب حميت واصحاب انصاف بويله ذكور ايله مختلط اولان برمكتبده ، باخصوص قيزلرمزك بولاتنجه يازی يازمه‌سنك اوكرنمه‌سنده بولنديغمز موقعه نظراً شرعا ، دينا ، حالا برمضرتی ، برسيئاتی ، بربأسی وارمی ؟ ديه فقيره مراجعت ايدەرك سؤالده بولنمشلر. فقير ايسه زيرده مندرج كتابلرده كورمش اولديغم حديث شريفی سويله‌يەرك ، باخصوص بقية المجتهدين وخاتمة الفقهاء والمحدثين مولانا الشيخ شهاب الدين رحمه الله تعالی تنزيها مكروه جواب صواب ويرمش اولديغی كبی (أجرئكم علی الفتيا أجرئكم علی النار) حديث شريفنه نظراً فقيرده اويله‌جه كراهت ديه جواب ويرمشم . چونكه قيزلرمز بويازيی تحصيل ايلدكلری تقديرده بويازی ايله يازيلانهانكی كتابی اللرينه ويرەلم كه عرض وناموسلرينك ، عصمت وعفتلرينك محافظه‌سی توصيه‌سنده بولنسون وشرع شريف دائره‌سنده اوكتابدن استفاده ايده بيلسونلر . مادامكه بويازی‌يه بوقدر اهميت ويريليور ، اولوقت بونك املاسيله قيزلرمز شريعت دائره‌سنده استفاده ايده بيلمك ايچون برقاچ كتاب يازمق ايجاب ايدر. اوده بزه لازم دكلدر. چونكه بزم عربی حروفيله ، بزم لسانمزك املاسيله يازيمز وارايكن قيزلرمزك اجنبی يازيسنه دين ودنيا جهتندن هيچ بر احتياجلری يوقدر . بويازينك منافع ، مفاسدی ، حسنات ، سيئاتی ، بولنديغمز موقعمزی اطرافليجه تحقيق وتدقيقدنصكره طرفيندن برينك ديكری اوزرينه تقديم وترجيحی (صاحب الدار ادری مافيها) قولنجه‌اك زياده بزم بوسنه علماسنه وباخصوص رياست عليه‌سنه عائد برمسئله‌در . (دع الامور التی تخش عواقبها انظر فی العواقب تسلم من النوائب)

« مدرس افندی بونی معتبرات كتب حديثك هانكيسنده كورمش ايسه بيان ايتسونكه بزده طانيالم ودرجهٔ قوتی حقنده تتبعاتده بولونا بيله‌لم ! » ديه رساله‌كزده بزی دعوت بويوريورسكز . بو دعوته اجابت ايتمه‌يی واجبهٔ ذمتمدن عداً ايتديكم ايچون زيرده مندرج كتابلرك عباره‌سنی عيناً درجه مجاسرت ايلدم . شويله‌كه :

(۱) سبيل الرشاد ــ ۲۷۲

وممایبنغی تعلمه للرجال فن الخط والکتابة فالکتابه مکروهة للنساء لقوله علیه السلام (لاتعلموالنساء الخط) تفجیر تسنیم ص ۷۵ وقالت عایشة رضی الله تعالی عنها قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم (لا تنزلوهن فی الغرف ولا تعلموهن الکتابة وعلموهن سورة النور والغزل) روح البیان جلد ثانی ص۷٤۳ عن عائشة رضی الله تعالی عنها قالت قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم (لاتنزلوا النساء الغرف ولاتعلموهن الکتابة وعلموهن الغزل وسورة النور) تفسیر خازن جلد ثالث ص۳۷۳ وسئل رحمه الله تعالی ماحکم تعلیم النساء الکتابة فنی وسیط الواحدی اول سورة النور مایدل علی عدم الاستحباب هل هو صحیح اوضعیف فاجاب بقوله هو صحیح فقدروی الحاکم وصححه البیهقی عن عایشه رضی الله تعالی عنها ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم قال (لا تنزلوهن فی الغرف ولا تعلموهن الکتابة یعنی النساء وعلموهن الغزل وسورة النور) ای لما فیها من الاحکام الکثیرة المتعلقة بهن المؤدی حفظها وعلمها الی غایة حفظهن عن کل فتنة وریبة کما هو ظاهر لمن تدبر هاوروی الحکیم الترمذی عن ابن مسعود رضی الله تعالی عنه ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم قال (لاتسکنوا نساءکم الغرف ولاتعلموهن الکتابة واخرج الترمذی الحکیم عن ابن مسعود أیضا رضی الله تعالی عنه انه صلی الله تعالی علیه وسلم قال (مرلقمان علی جاریة فی الکتاب فقال لمن یصقل هذا السیف ای حتی یذبح به وحینئذ فیکون فیه اشارة الی علة النهی عن الکتابة وهی ان المرئة اذا تعلمها توصلت بها الی اغراض فاسدة وامکن توصل الفسقة الیها علی وجه اسرع وابلغ واخوع من توصلهم الیها بدون ذالک لان الانسان یبلغ بکتابته فی اغراضه الی غیره مالم یبلغه برسوله ولان الکتابة اخفی من الرسول فکانت ابلغ فی الحیلة واسرع فی الخداع والمکر فلاجل ذالک صارة المرأة بعد الکتابة کالسیف الصیقل الذی لایمر علی شیء الا قطعه بسرعة فکذالک هن بعد الکتابة تصیر لایطلب منها شیء الا کان فیها قابلیة الی اجابته الیه علی أبلغ وجه وأسرعه ثم ماصح من الاحادیث یخصص حدیث ابن النجار عن ابی هریره رضی الله تعالی عنه ان رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم قال (ان من حق الولد علی والده ان یعلمه الکتاب ای الکتابة وان یحسن اسمه وان یزوجه اذابلغ) فقوله ان یعلمه الکتاب ای الکتابة خاص بالولد الذکر واعلم ان النهی عن تعلیم النساء للکتابة لاینافی طلب تعلیمهن القرأن والعلوم والآداب لان فی هذه مصالح عامة من غیر خشیة مفاسدة تتولد علیها بخلاف الکتابة فانه وان کان فیها مصالح الا ان فیها خشیة مفسدة ودرء المفاسد مقدم علی جلب المصالح واخرج ابونصر عبدالکریم الشیرازی فی فوائده والدیلمی وابن النجار عن علی کرم الله وجهه ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم قال (أدبوا اولادکم علی ثلاث خصال حب نبیکم وحب اهل بیته وقراءة القرآن فان حملة القرآن فی ظل الله یوم لاظل الاظله مع انبیائه واصفیائه) فان قلت أخرج ابوداود عن الشفاء بنت عبدالله قالت دخل علی النبی صلی الله تعالی علیه وسلم وأنا عند حفصة فقال لی علمتیها رقیة النحلة کما علمیتها الکتابة وهذا یدل علی تعلیم النساء الکتابة قلت لیس فیه دلالة علی طلب تعلیمهن الکتابة وانما فیه دلیل جواز تعلیمهن الکتابة ونحن نقول به وانما غایة الامر فیه ان النهی تنزیها لماتقرر من المفاسدة المترتبة علیه والله سبحانه أعلم الفتاوی الحدیثة ص ٦۲

بالاده درج ایلدیکم حدیث شریفلر صحیح اولوب اولمدقلری ، موضوع وغیرموضوع بولوندقلری ، نه درجه قوتلی ویاضعیف اولدقلری بندهٔ عاجزیدن اصول حدیثده عالم وفاضل ، کامل ودوربین علمای ذوی الاحترامك پیش نظرلرینه عرض اولنور . أعقل الرجال لایستغنی عن مشاورة العقلاء .

بوسنه برچقه مدرسی

ابراهیم بکویچ عبدالغنی

اقتصادیات

عجبا بومزیتلر بزده وارمی ؟

آرتق دوشونه بیلن هرکس آکلادی که استقبالك قورتارلمه سی ، ملتك یاشامه سی ، مملکتك بلنی طوغریلته بیلمه سی هرشیدن اول اقتصادیات عالمنده غلبه ایتمه مزه متوقفدر .

شوکت و عظمتك اك یوکسك درجه سنده بولنان بر ملت بیله ؛ اقتصادیات ساحه سنده کیری قالمش اولورسه ؛ عاقبتدن امین اولمق حقنی حائز دکلدر . او ، دائما قورقونج براستقبالك تهدیدینه معروضدر . بو کونکی شوکت وعظمتی ، یارینکی ذلت وسفالتك تعقیب ایتمسی محققدر .

فقط ، بر ملت که ــ ایسترسه محکوم موقعنده بولونسون ــ اقتصادیات ساحه سنده دیو آدیملریله یوریمکه باشلامشدر ، بوکون محکوم اولسه بیله ؛ یارین اك یوکسك درجه یه اعتلا ایده بیلیر ! ...

بز ، بو ایکی حقیقتك اك سوزشلی صدمه لریله ایکله دیکمز ، ایکله مکده اولدیغمز ایچون ؛ نظر انتباهمزی داها چوق آچمغه مجبورز .

ایچمزده یتیشن ، بزم اولدیغنی ادعا ایتدیکمز مملکتك ثروت منبعلرینی ضبط ایدن ، اقتصادیاتده کی هیچلکمزدن استفاده ایده رك حیات طمارلریمزی ئه من سولوکارك ، بوکون باشمزی أزه جك بر موقعه اعتلا ایتمش اولدقلرینی کوروب طورورکن حالا اسکی اعتیادی براقمز ، اسکی ذهنیتی ترك ایتمزسه ك هرتورلو حقارتلره ، هرنوع ذلتلره مستحق اولدیغمزی ، جهاندن برنصیبهٔ هستی بکله مك حقندن محروم بولندیغمزی بالفعل کوسترمش اولمزمی یز ؟

بره مز آغالغك ، ثروتسز بکلکك ، آج افندیلکك یانقویه اسیر ، دیمتری یه خدمتکار اولمقدن باشقه چیقار یولی یوقدر . بو حقیقتی آرتق آکلاملی یز ! قوری عنوانلر ، یالانجی شانلر آرقه سندن قوشانلرك خیبت وخسراندن باشقه نصیبه لری اوله مز !

بیهوده قوروتی یه نه حاجت ! ألیمزده قالان شو بدبخت پارچه نك صاحبی اولدیغمز ظنیله اویالانه جغمزه بر آز فسمزی اوکزه . عقلمزی باشمزه آله رق دوشونه جك اولورسه ق بومملکتده حاکم دکل ، محکوم اولدیغمز حقیقتنی بوتون حرارتیله حس ایتمزمی یز ؟ !

آنا دولینك اك هجری برکوینده پایتختك ا ـ مدبدب محلاتنه قدر بریر کوستریله بیلیرمی که اوراده سا کن اولان مسلمانلر اسیر موقعنده بولونمسونلر ! انادولیده کی کویك حیات طمارلرینی ئه من بقالك دکانندن آجیلان مجرا ، ازمیرك قوردون بویندن ، استانبولك بك اوغلی جاده سندن کچن کاریزلرله برلشه رك آتنه یه منتهی اولدیغنی حالا ادراك ایدمه مش ایسه ك بوکونکی نکبتك یارینکی انقراضله نهایتلنه جکنه هیچ شبهه ایتمیه لم !

آطه لری یونانه قازاندیران نه اوروپانك سیاستی ، نه ده وه نیزه لوسك مهارتیدر . آطه لری یونانه باغلایان تورکیاده یاشایان مسلمانلرك غفلتی ،

مليتسزلكى ، يونانيلرك جيبلرينه آقان ثروتيدر !

يونانك آوه‌روفى اولمسه آطه‌لر استيلايه اوغرارميدى ؟ حتى روم ايلى اوبله قولايجه أليمزدن چيقارميدى ؟

آطه‌لرى يونانه تأمين ايدن زرهلينك ، دونكى يانيه ولايتمزده يتشمش ، مسلمانلر سايه‌سنده زنكين اولمش آوروف نامنده برحريفك هديه‌سى اولديغنى ايچمزده بيلمه‌ين كيمسه قالمدى . فقط آوه‌روفه بكى بكى آرقداشلر هديه ايدلمه‌سى چاره‌لرينى دوشونن ديندا شلريمزك ـ مع التأسف ـ هنوز بك از اولديغنى كوريليور ! .

دماغمزده انتباه نورى ، قلبمزده غيرت كونشى طوغمز ، ينه غفلت ظلمتلرى آلتنده اويوشوب قالبرسه‌ق ـ ديلمزله اقرار ، قلبمزله تصديق ايده‌لم ـ يارين سوكيلى آناطوليمزده بدبخت همشيره‌سى روم ايلى كبى يابانجى آياقلر آلتنده أزيلمك تهلكه‌سنه معروض قاله‌جقدر !

بوكون آطه‌لرى يونانه تمليك ايدن آوه‌روفك قارداشلرى ، يارين ازميره ،اوبركون استانبوله كوزديكه‌جكلر ، صوكرده‌ده ، ثروت ، صوكره‌ده قلبمزى دلمكه يوربيه‌جكلردر ! ...

پاره‌لريمزى يونانستانه يكى يكى دريتناوتلر هديه ايده‌جك قاصه‌لره آقيتمامغه چاليشمق ديناً ان مقدس بورجمز ، حياتمزك تأمينى ايچون عقلاً الك برنجى وظيفه‌مزدر . فقط ، ينه أيى بيله‌لم كه اوبورجى ايفا ، بووظيفه‌يه اعتنا ايتمكله استقبالمزى تماميله قورتارمش اوله‌مز !

بر ملتك استقبالنى قورتاره‌جق قوت ، اقتصاد ساحه‌سنده‌كى موفقيتدر ، نه‌وقت بوكون يابانجى جيبلره آقان پاره‌لريمز كندى ملتمزه منسوب تجارلرك قاصه‌لرينه دوكولديكنى كوريرسه‌ك اووقت امين اوله‌لم كه استقبالمز قورتيلمش ، وطنمز تهلكه‌دن آزاده قالمشدر !

نه‌زمان كويده‌كى بقال دكانك دستكاهى باشنده بر مسلمان كوريرسه‌ك ، نه‌وقت شهرده‌كى بويوك تجارتخانه‌لردن مسلمان سسلرى ايشيديرسه‌ك او وقت ايمان ايده‌لم كه كورديكمز جبهه بر نشانهٔ خلاص ، طويديغمز سس بر مژدهٔ بشارتدر .

ملكمزده شمندوفر لوقوموتيفلرينى ، آى ييلديزلى تجارت واپورلرينى اداره ايدن ماكنيستلرك ، قاپودانلرك موقعلرنده مسلمان سيمالرى مشاهده ايتديكمز كوندركه ملتمز ايچون فلاح وسعادت يوللرينك آچيلمش اولديغنه قانع اوله‌بيليرز ، بوقناعتى تأمين ايتمك ايچون اولادلريمزى بوحسله يتشديرمكه ، بو يوله سوق ايتمكه چاليشمقله برابر مستعجل بعضى تدبيرلرده لزوم واردر .

اولجه‌ده عرض ايتدك كه بقال يا نقوبه ، تحافيه‌جى تثوفانيدسه بورجلى اولدقجه نه افندى اوله‌بيليرز ، نه بك اوله‌بيليرز ، نه‌ده آغا !...بووضعيتده بولنانلره ويريله‌جك حقيقى صفت ، اسارت و ذلتدن باشقه برشى دكلدر .

بك زياده مجلوب اولديغمز بكلك وافنديلكى آنجق تجارب واقتصاد عالمنده قازانه بيليرز . آنجق بوساحه‌ده‌كى موفقيتلريمزله هم ذلتدن قورتيليرز ، هم‌ده شخصمزه ، ملتمزه ، اولاد وعيالمزه الك فائده‌لى ، الك خيرلى برخدمت ايفا ايتمش اولورز .

هپمز بيليورز كه بومملكتده آزچوق منور صاييلان ذوات ، مأمورين صنفنه منسوبدر . ينه هپمز كوريورز كه بوكون ، تقاعد ويا صور سائره ايله ايشدن آيريلان پك چوق كيمسه‌لر خزينهٔ دولتدن آله‌جقلرى بش اون غروشه كوز ديكه‌رك بوم بوش اوطوريور ، بيهوده عمر كچيريورلر . عجبا بو كبى ذوات ، بويوك شهرلرده ، محله بقاللغندن باشلامق اوزره . اوفاق مقياسده شركتلر تشكيل ايتمك صورتيله اسلاملر آره‌سنده بر حيات اقتصادى اويانديره‌مزمى ؟

بر شمدى‌يه قدر چاليشدق . بوندن صوكره استراحت ايده‌جكز فكرى بوكونكى حياته كوره باطل ومضردر . دنيا بر معركهٔ جدالدر ، هر فرد بومعركه‌ده ، ئوله‌دكجه ديديكمكه ، ياشادقجه چارپشمغه مجبوردر . فرقان مبينك (وان ليس للانسان الا ماسعى) آيتى ، مسلمانلره سعى دائمى امر ايتميورمى ؟

استراحت آنجق قبره كيريلديكى وقت ـ اوده دنياده ايكن دينك ، وطنك ، ملتك خيرينه چاليشانلر ايچون ـ باشلار . تقاعد جزدانى اولكى خدمتك مكافاتنه استحقاقى مبين بر وثيقه‌در . يوقسه وظيفه‌نك بيتديكنى مشعر بر برات دكلدر . او مكافاتى آلمقله برابر باشقه صورتله ، وطنك نفعنه چاليشمق بورجى انساندن هيچ بر وقت ساقط اولمز .

بوكون بزده ، بويوك كوچوك هر فرد ، ديكر مملكتلرده‌كى افراددن زياده وظائفله مكلف ، او وظيفه‌لرك حسن ايفاسنه مجبوردر . چونكه باشقه مملكتلرده حيات تأسس ايتمش ، استقبال تحت امنيته آلينمش اولديغندن افراده اوقدر آغير ، اودرجه‌دواملى وظائف توجه ايتميه‌بيلير . فقط بزده او حياتى تأسيس ، او استقبالى تأمين ايتمك بو كونكى نسلك بورجيدر . نسل حاضر وظيفه‌سنى اهمال ايدرسه يارينكى اولادلرينك مزارينى كندى أليله قازمش ، اونلرى بو كونكى قيدسزلغيله بالذات ئولوم چوقورينه سوروكله‌مش اولور !

سفالت چامورلرى ايچنده يوزن ، جهالت كابوسلرى آلتنده بوغولان اسلام كويلرينه ، سعادت حزمه‌لرى نشر ايتمك ، حيات نورلرى صاچمق قدر مقدس بر خدمت دينيه اولورمى ؟ . . .

هيچ شبهه يوق كه ، استانبول ، ازمير ، بروسه كبى بويوك شهرلره طوپلانه‌رق قهوه خانه‌لرك كوفلى محيطلرنده فائده‌سز اقلقه‌لرله عمر كچيرمك بر جنايت ، فقط ، آناطولى وعربستان ايچلرنده بر كويده ويا بر ناحيه‌ده يرلشه‌رك اورالرده‌كى دوشكون و كيمسه‌سز ديندا شلره اقتصاد يوللرى آچمق ، حيات وسعادت نورلرى صاچمق‌ده الك بويوك بر فضيلت ، الك فائده‌لى بر عبادتدر !

تقاعد معاشيله بويوك برشهرده صيقنتى ايچنده ياشايان برذات ، بر كويده ، برقصبه‌ده ، بر ناحيه‌ده عينى معاشله پك مرفه بر حيات كچيره بيلير . عينى زمانده اوراده‌كى يابانجى بقالك ويا ماليفاتوره‌جى‌نك يانى باشنده برده دكانجق آچه‌جق اولورسه ، هم كنديسى پاره قازانير ، هم‌ده مملكتمزك محوينه چاليشان ألل‌ره كيده‌جك پاره‌لر كنديمزده قالير . بش اون غروش برسرمايه ايله اسلام كويلرنده دكان آچان يونانيلرك

— قازانجلرینك بر قسمنی یونان بحریه‌سنه کوندرمکله برابر — آزمدت ظرفنده کویك منبت تارلالرینی زواللی حسن دایبلرك النـدن آله‌جق قدر زنکین چلبی اولدقلرینی کورمیورمی‌یز؟ هیچ برشی غائب ایتمه‌مك فقط پك چوق قازانمق ، فضله اوله‌رق ده وطنی قورتارمق ، ملتی دیریلتمك کبی فائده‌لر تأمین ایدن بو ایش قدر مقدس و ثوابلی بر مشغله اولورمی ؟

بو کبی ذاتك ، دنیادن بی‌خبر، خیر وشرینی تفریقدن عاجز، جاهل کویلیلره اقتصاده، تجارته‌سی و غیرته، نظافته، تربیهٔ دینیه واخلاقیه‌یه ، خلاصه انسانلغه دائر اوکره‌ته‌جکلری شیلر، کوستره‌جکلری اورنکلر، تلقین ایده‌جکلری فکرلر مسلمانلره آزفائده‌می تأمین ایدر ؟ فقط بو نقطه‌یی دوشونمك . او وظیفه‌یه قوشمق ایچون بر آز فضله حمیت، بر آز درین دوشونجه لازم . عجبا بومزیتلر بزده وارمی ؟

م • شمس الدین

تربیه و تعلیم

« مدرسة المشایخ » طولاییسیله بر خاطره :

علی‌الاکثر اوزه‌رنده خواجه‌حق بولونمقسزین یه‌تیشه‌ن وچوغی، محضا شیخزاده اولدیغی ایچین — (وماکنت تخطه بیمینك) مظهریتده ایکن — مقام خلافت ومسند مشیخته اریشه‌ن اولاد مشایخك تعلیم وتربیه‌سی ضمننده اوقاف نظارت جلیله‌سنجه (مدرسة المشایخ) نامیله بر مکتب تأسیسنه تشبث اولوندیغنی غزته‌لر یازییور .

جهات نظامنامهٔ مصیبنه بر تتمهٔ محققه اولان شو تشبثی، خالصانه تقدیر ایله متشبثلرینی تبریك ایله‌دیکم صیراده بوکا دائر سکز ، اون سنه اول جریان ایدن بر مکالمه‌یی خاطرلادم ، بلکه متشبثلره فائده‌سی اولور فکریله‌ده بروجه آتی یازمایی مناسب کوردم :

یکی قاپی مولویخانه‌سنده بولونویوردم . قادریخانه ومرکزشیخلری احمد افندی مرحوملر ، صاحب مقام شیخ جلال الدین افندی حضرتلرینی زیارته کلمشلردی . یانلرنده ینه مشایخدن بر ذات واردی‌که مرور زمانله بوکون هویتنی تعیین ایده‌مه‌یه‌جکم .

صحبت اثناسنده تکایا و زوایانك اندراس معنویسندن بحث اولونویور، منتسبین طریقتك قسم‌کلیسنده نشوهٔ حقیقتله ذوق‌معرفتك همان معدومیتنه حکم ویریله‌جك حاللر کورولدیکنه دائر تأسفلر ایدیلیوردی .

بو مباحثك قائل متأسفی، ینه او مجلسك متکلم وحده‌سی اولان شیخ جلال افندی ایدی . دیکرلری ، عارف مشار الیهی تصدیق ایله برابر :

— نه یابالم ؟ ایش ، بر کره چیغیرندن چیقمش ! کبی سوزلر سویلیوردی .

عزیز مرحومکه نزده اولورسه اولسون وکیمه قارشی بولونورسه بولونسون دوشوندیکنی سویله‌مکدن چکینمز، (ولایخافون لومة لائم) تجلیسنك مظهراتمی بر ذات معزز ایدی (٠) مخاطبلرینك متوکلانه اولمقدن زیاده لاقیدانه بولونان متردد جوابلرینه قارشی :

— یووو .. افندیلر ! کیمکز مجلس مشایخك رئیسی، کیمکزده اعضاسیسکز . بوخصوصده سزه یاقیشان نه یابالم ؟ دییوب کچمك دکل، نیچین اولمش ؟ دییه صورمق وچارهٔ ازاله‌سنی بولمقدر .

سلطان احمد، عزیز محمودهدایی حضرتلرندن، عالمك نه‌ایله‌معمور ونه ایله خراب اولاجغنی صورمش . حضرت هدایی‌ده (نیچین ونه‌مه لازمله) جوابنی ویرمش . بویوردی .

— یکی، نه یابالم ؟ سؤالی تکرر ایدنجه :

— یاپیلاجق پك چوق شی وارسه‌ده اول امرده یا مشیختك (اولادیه) اولماسنی الغا ایدیکز ، یاخود مشایخ اولادینه مخصوص اولمق اوزره بر مکتب آچیکز . حقسه بوروین بر شیخك اوغلی ، یرینه کچیرلمزسه عائله‌سی، تکیه‌دن چیقمایه مجبور اولور، بلکه‌ده‌سفیل، سرکردان سوقق اورتالرنده قالیر ، مطالعه‌سیله شق اولی قبول ایتمه‌یه‌جککز محقق . هیچ اولمازسه شق ثانینك قوه‌دن فعله چیقماسنه همت بویوروکز .

استانبولده کوچوك ، بویوك اوچ یوز بوقدر تکیه‌وار، بونلرك پوست نشینلرندن اوست اوسته آیده اون غروش آلسه‌کز اوچ‌بیك شوقدر غروش ایدر . بو پاره ایله مکتب بناسنی کرالار ومصارف مبرمه‌سنی تأمین ایله‌یه‌بیلیرسکز . آستانه‌لر ایله سمهٔ وقفی بولونان تکایا مشایخدن داها زیاده آلمق‌ده ممکندر .

آچاجغکز مکتبك پروغرامی، دوشیرمه‌اصولی‌طوپلانمش، یاخود برای خاطر تعیین اولونمش کیمسه‌لردن دکل، طریقت ومعرفته انتساب و اکتسابی بولونان ذوات طرفندن تنظیم قیلینمالیدر .

عربی، فارسی تدریساتنه اهمیت ویریله‌لی ؛ فقه ، عقائد ، حدیث تفسیر ایله برابر فصوص الحکم ، فتوحات مکیه ، مثنوئ شریف کبی کتب حقائق اوقوتولمالی ، مناقب اولیا و اصطلاحات صوفیه تعلیم اولونمالیدر .

معلمینه کلنجه : کرك شیخ ، کرك درویش اولسون، طریقت اربابندن و ذوق معنوی اصحابندن انتخاب ایدیلمه‌لیدر . معلوم یا : درویشلك، قالدن‌زیاده حالدن عبارتدر. آرارسه‌کز مشایخ ودرویشان آراسنده بو درسلری اوقوتاجق ذوات فاضله بولونور ، ازجمله شیخ

(٠) حتی دور استبدادك اك صولتلی زمانلرنده کرسئ تدریس‌اوزرندن:

نوبت کرکست یوسف قوچاه
نوبت قبطست فرعونست شاه

بیت مثنویسنی کمال جلادتله اوقومش و معناسنی بلاقتور حضار مجلسه آکلاتمشدی .

علی فقری افندیدن فوق العاده استفاده اولونور . قبول ایله‌دیککز تقدیرده بن‌ده هفته‌ده بر، ایکی دفعه کلیر ، مثنوی شریف تدریس ایده‌رم. بوراده اوقویوبده (اطوار سبعه قاچدر ؟ !) طرزنده دکل، جدی بر امتحان نتیجه‌سنده شهادتنامه آلاجق ابنای مشایخ ، بابالرینك جانشینلکنه نامزد اولمالیدر . سزده بزنی مشیخته انتخاب ایده‌جککز وقت، خلافتنامه‌سندن اول شهادتنامه‌سنی آرامالیسکز . بویله یاپاجق اولورسه‌کز قهوه‌اوجاقلرنده دوغوبده میدان اوطه‌لرینه‌قدر یوکسه‌لن قولی وفعلی خرافاتك اوکنی آلمش وشو خدمتکز طولاییسیله (خادم الفقراء) عنواننه حق قزانمش‌اولورسکز .

⁂

منتسبین طریقت آراسنده بر سوز، جاریدر . (نطقك جانی‌وار) دیرلر وبو سوزله عرفای امتك اقوال حال آمیزنده حقیقهٔ برروح بولوندیغنی قصد ایده‌رلر .

عزیز مرحوم طرفندن ایراد ایدیلن ویکی قاپی مولویخانه‌سنده‌کی شیخ اوطه‌سنك درو دیواریله عبدعاجزك حافظه‌سنده عکسلر یاپوب قالان‌بوقاریکی مطالعات‌ده جداً جانلی اولان نطقلردنمش‌که سویله‌ندیکندن سکز، اون سنه صوکرا زندکیٔ معنویتنی کوسته‌ریبور وقائل مکرمنك (وماینطق عن الهوی) ورثهٔ کامله‌سندن اولدیغنی اثبات ایدیبور .

کوکل ایستردی‌که مغفور مشار الیه، هنوز عالم‌جماله انتقال‌ایتمه‌مش اولمالیدی‌ده تصوراتی شو صیراده تطبیقه چالیشان هیئت میاننده بولو- نمالی و او جانلی سوزلری ایله مذاکراته حیات بخش ایتمه‌لیدی .

مقصدم برخاطره یازمقدن عبارت اولدیغی ومذاکرات ومقرراتی بنجه مجهول بولوندیغی ایچین مدرسة المشایخ هیئتی حقنده برشی‌سویله- مه‌یه‌جکم، یالکز وقتیله یازمش اولدیغم شوقطعه‌نك تکراریله شیمدیلك سوزیمه خاتمه چکه‌جکم :

روح مشتاق عروج ایله‌یه‌رك ویردی فر عالم دلینه
بزده اخلاص ایله تقدیم ایده‌لم فاتحه روح جلال الدینه

طاهر المولوی

مدرسه ، مکتب برلشملی

بوناچیز مقاله‌یه عنوان ایدندیکم شو ایکی کلمه حقنده بکا سوز سویلتمك جرأتنی بخش ایدن ایچه زماندن بری غزته ستونلرنده موضوع بحث اولان « مدرسه‌لرك اصلاحی » وبتخصیص مسلمانلغمدر. بوکون پك بدیهی بر حقیقتدرکه اوقومق ، اوقودیغنی یازوب حفظ ونشر ایتمك، غایهٔ تکامل عرفانه وصول ایچون برقاعدهٔ اساسیه‌در ؛ بشریتك تأمین سعادت ورفاهیچون یگانه واسطه‌در .

بوایکی کلمه وسائط عرفانك ایکی رکن قویمیدر . تك قنادله اوچمق ممکن اولامدیغی کبی نه یالکز اوقومق، نه‌ده یالکز یازمقله علم‌وعرفانك قعرینه وصول ممکن اولاماز .

افکار وملاحظاتمزی ، مشهودات و مسموعاتمزی تیقن وتبلیغده مراجعت ایدیلن ایلك‌واسطه لساندر . « خذالعلم من افواه الرجال . » شوحالده اوقومق‌اول، یازمق‌صوکره‌در . هراوقویانك یازمق بیلماسی ممکن، فقط هر یازمق‌بیله‌نك‌اوقوماسی محالدر. « اقرأ باسم ربك ....»

بنابرین، بزده حقایق علومی پش استفاده‌مزه قویان مؤسسهٔ علمیه‌لر بدایةً اوقومق معناسنه کلن « درس » ك اسم مکانی اولان « مدرسه » کلمه‌سی ایله توسیم ایدلمش وزمانمزه قدرده الی ماشاءالله بوکلمه دارالتدریسلره اولان نسبتنی غائب ایتمه‌مشدر. آراده غائب اولان برشی وارسه اوده علل واسبابی بیلندیکی حالده اعتراف ایدلمیان، تداویسنه چالشلمیان مدرسه‌لرمزك تدنیسیدر .

بزم محیطده « مدرسه » کلمه‌سنی اوقور ویا مدلولنی اوزاقدن کورورسه‌ك درحال پش تأثرمزده هر احتیاجك [اوقومق ، یازمق ، یمك ، ایچمك ، استحمام ایتمك ...] اوراده یاپیلمسی ضروری، حفظ الصحه‌دن کلیاً عاری ، قسوت نما برسلسلهٔ حجرات تجسم ایدرکه مداوملری مطلقا احتیاجات یومیه‌سنی حتی اوقویاجغی کتابی تدارك ایتمك ایچون ناقابل اقتحام مشکلات ، بیك درلو اضطراب ایچنده چیرپنیور .. اوت ، نیچون کتم حقیقت ایده‌لم؟ مدرسه‌لرمز معارفك، بتخصیص معارف اسلامیه‌نك تعمیمنده‌کی غایه ایله او غایه‌یه وصول قدرت و بختیارلغنك اسباب وعواملنی احضار واکمال ایده‌جك قابلیتده‌می‌در ؟ .... « کل اناء یترشح بما فیه » مسلمانلق تعمیم علم ومعارف‌دن عبارت ایکن ، بونی‌ده یامدرسه ویا مکتب نامنده کشاد ایدیله‌جك مؤسسه‌لرله ، او مؤسسه‌لرك احتیاج زمانله متناسب برحال مکملیته وضعیله ایفا واعلایه مجبول ایکن بری بوقاری‌ده سویله‌دیکمز وجهله قلبلری، وجدانلری جداً متألم ایدن سونوك، بولاتیق برطریقك مبدأنده حیاتدن بی‌نصیب اولانلری آغوشنه آلان ودارالتدریس نامنه محافظهٔ موجودیت‌ایدن مدرسه‌لری وتدریساتده‌کی سقیم اصوللری، دیکری ساحهٔ حیات‌ده غلبهٔ کامله‌یی تأمین‌ایده‌جك مجادله‌یی اوکرتمکدن عاجز، بتون معناسیله انسانلغی ، مردلکی سودیره‌جك جدی برتربیهٔ مدنیه و اسلامیه‌یی تلقیحدن محترز مکتبلری و انلرك یکدیکرینه بکنزه‌میان بروغراملرنی یاشاتمقدن نتیجه‌ده نه آلدن ، نه‌بریکندن بودیارك بر انسان کاملی، معارف مدونهٔ حاضره‌نك الحق امام واقفی اوله‌جق ذوات عالیه ومکمله یتشه‌مدکدن صوکره هر ایکی مؤسسه‌یه متباعد مسلك تعقیب ایتدیرمکدن ، سالکارینه یکدیکرینك لسان وحسیاتنی اکلامیه‌جق درجه‌ده متباین فکرلر تلقین‌ایتمکدن نه‌فائده بکله‌نیر؟ بزده‌رهبانیت یوقدر. بزده علم‌دین، علم‌اخرت‌ایله توغلی نفسنه حصرایده‌جك بر زمره اولاماز . هرمسلم ، معتقداتی ، شخصنه وافرادندن بولندیغی جمعیته قارشی مکلف اولدیغی وظائف فردیه واجتماعیه‌سنی حقیله ایفایه وجداناً مجبوردر . ایشته بووظیفهٔ وجدانیه وانسانیه‌یی حسن

ایفا ایچون بیلنمسی الزم علوم وفنون متنوعه‌یی تحصیلده‌کی مشروعیت .... (العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) بو مشروع مجبوریتدرکه مبدأ علوم اولان الفبادن بالابتدار تدریجی وتکاملی بر صورتده علوم وفنون مدونهٔ حاضره‌یی مدنی و صمدانی اساسلره استناد ایتدیرەرك منتظم ومکمل پروغراملرله تدوین وتعمیم ایتمك ایچون مکمل دارالتدریسلر وجوده کتیرمك لزومنی اخطار ایدییور . برمؤسسه‌که تاریخ تدویندن بوکونه قدر ایادیٔ منتسبینده، حافظهٔ متخصصیننده کسب قدرت واحتشام ایدن علوم وفنونك کچدیکی بتون صفحاتی تشنکان معارفه لازمی وجهله تلقین وتفهیمه مساعد برطرز نوینده وجوده کتیرلمشدر ؛ آنك اسمی ایستر « مدرسه » ، ایستر « مکتب »، ایسترسه باشقه براسم اولسون نجه حائز اهمیت دکلدر . چونکه لازم اولان ، اسم دکل، آنك مدلولیدر .

حقیقت بوندن عبارت اولدیغی حالده مع‌التأسف بز تجدد کوستره‌جکز دیه سنه‌لردن بری آقیری بر وضعیت آلان مدرسه‌لرك اصلاحندن بحث ایدییورز . وبو اصلاحده مقسی شکللرینی ، هردرلو کفایتسزلکلرینی محافظه ایدن مداوملرینك تهوین احتیاجلری برطرف ایدلمیوب خدایی ثابت دینه‌جك بر حیات متوکلانه‌یی تعقیب ایدن او مدرسه‌لره بر پارچه فن قرینتیسی آتمق ایله اولمش بتمش ظن ایدییورز .

بنم فکرمجه مدرسه‌لر اصلاح ایدلمه‌ملی، مکتبلرله مزج ایدلملی . یعنی مکتب نه ایسه مدرسه‌ده او ، ویا مدرسه نه ایسه مکتبده او اولملی . عین پروغرام، عین نظام تطبیق ایدلملی . چونکه عموم بشریت ایچون رفاه حیاتی ، سعادت تصوره‌یی تکفل ایده‌جك یکانه بیلکی، یکانه نور (علم کل) در . بوندن استفاده واستفاضه ایسه سعی وثباته متوقفدر . بو سعی وثباتك محل جریانی او علم کلدن استفاده تأمینی اصوللرینی تعلیم ایدن برطاقم مؤسسه‌لردرکه بز آنلره مکتب ، مدرسه، دارالفنون کبی اسملر ویریورز .

جناب فخر رسالتك مدینهٔ علم اولدیغنی بزه بیلدیرن حدیث حقیقت بیانندن او اکمل موجوداتك شو ویا بو علمك مدینه‌سیدر دیه برحکم استخراجیله علم پیغمبری حصر و تخصیص اولونه‌بیلیرمی ؟

بویله بر حکمك وجودی مراد ایدلسه ایدی او حدیث پیغمبریده‌کی « العلم » ه برده متمم علاوه ایدیلیردی. بناءً علیه بزم بو حدیثدن چیقاراجغمز معنا اطلاق اوزرینه‌دز .

ذاتاً علوم اولین و آخرینی جامع اولمق اعتقادیده بتون معناسیله جناب پیغمبر ذیشان افندمزك مدینهٔ علم اولملرینی ایجاب ایتدیرمزمی ؟ باخصوص ایادیٔ توقیرده طوتدیغمز قرآن کریم عمای مطلقه پرده‌دار اولان خزائن علومك نفحات زمزمه‌داری ، بوی جانپروری دکلیدر ؟ بوکون علی‌الاطلاق علمدن ، حکمتدن بزی بیکانه ویا رخاوتکارانه بولندیره‌جق بر آیت ، برحدیث کوستریله بیلیرمی ؟

بالعکس ماهیت اشیایه ، سموات وزمینه لاقیدانه بر وضعیتله جهل وغفلتك تولید ایده‌جکی ابلهانه برحیرتله باقامزایچون دکل، دائما صانع حکیمك آثار بدایعنی تتبع ایتمکلکمز ایچون، حیرت عالمانه‌ده بولنمقلغمز ایچون نه لطیف تشویقلر، نه علوی ترغیبلر وار .

نه یالان سویلیه‌یم بن مدینهٔ علم اولمق اعتباریله فخر رسالته نسبت ایدیلن « علم محض » خارجنده باشقه بر علم تصور ایده‌میورم . بوکا بناءً درکه « معارف » دینیلنجه « معارف اسلامیه » ومعارف اسلامیه دینیلنجه‌ده اوراده بتون علوم وفنونی کورمك ایستیورم . بونکله‌ده علمك نره‌یه مربوط اولمسی لازم کلدیکنی، بونك خارجنده هیچ بر علمك قالمسی ممکن اولامیه‌جغنی سرد ایتدکدن صوکره علم وفن نامنه بیلنمسی الزم بتون بو شیلر « طلب العلم فریضة . . » حدیث نبویسیله هر فرد ایچون بر فرض تشکیل ایدییور .

تصنیف وبو تصنیفه کوره مؤسسات تدریسیه‌لری ترتیب ایتمك اقتضا ایدر دییورم. فقط بو تصنیف وتدوین علمله برابر دوشونیله‌جك برشی واردرکه اوده غایه‌در، مقصددر.

بو غایه و مقصدی بر آن کوزمزك اوکندن آییرمیه‌رق ابتدائی مکتبلردن بدأ ایله حالاً وآتیاً احتیاجمزی برطرف ایده‌جك صورتده دارالتعلیملر وجوده کتیره‌جك اولور ایسه‌ك هرهانکی بر ابتدائی مکتبنه کیرمکله معارفه انتساب ایتمش اولان بر طالب علم قطع مراتب ایله تزیید عرفان ایده ایده درجهٔ عالیه‌ده‌کی مکتبلرك برندن‌ده بر اجازتنامه آلدقدن صوکره کندیسنی صاحب اختصاص قیله‌جق مدرسهٔ حربیه ، مدرسهٔ سیاسیه، مدرسهٔ حقوق، مدرسهٔ دین وفلسفه ویا مدرسهٔ الهیات . . . . کبی مدارس عالیه قارشیسنده بوله‌بیلملی وداٸما هوس سعی وتتبعله قلبلری دولو تلمیذلرینه کشاده دوران بو قپولردن برینه انتساب ودوامه ایسه استعداد وقابلیتی رهبر اولملی .

ایشته محض علم وفنده بووجهله تصنیف وتدویندن صوکره یتیشن متبحرین میانندن انتخاب ایدیلن بر معارف ناظری ایجابنده برشیخ الاسلام ویا بر شیخ الاسلام لزومنده برمعارف ناظری اوله‌بیله‌جك؛ بلکه‌ده بوایکی مأموریتی تولید ایده‌جك اوصاف واقتداری حائز اولمش اولورکه بوسایه‌ده بوکون خطوط متباعده‌یی تعقیب ایدن مکتب ومدرسه آره‌سنده‌کی بودرینلك، بوخندك قالدیرلمش اولور.

محمد شکری

حیات اقوام اسلامیه

چینده اسلامیت

٣

اسلاملقده طبق بودا مذهبی کبی چینه ایکی یولدن داخل اولمشدر: دکزدن وترکستاندن . یعنی چینك وقیله ممالك سائره ایله مناسبتده

بولنـديغی ايکی مهم طريقدن . او زمانلر مونغولسـتان ايله مانچوری طرق مواصله‌دن عد اولنميوردی .

چينك مسلمانلق ايله ايلك تماسی بر صـورت خصمانه‌ده وقوعه کلمشدر . عربلرك تاريخ ظهورينـه قدر چين نفوذ حکومتنك ايرانه قدر اوزانديغی محققدر . عربلر ايسه « طانغ » خاندان حکمداريسنك بورالرده‌کی نفوذينی قيرمقله اکتفا ايله‌ميوب چينليلرك متفقلرينـه دخی شدتلی بر سـله‌ٔ تأديب ايندیرمشلردر . انجق تيتيليلردرکه عرب استيلاسنه « حونغ لينغ » نهری کنارلرنده برسد چکه‌بيلمشلردر .

عربلرك دکز طرفندن چينه دخوللری تاريخی بونلرك قانطونه هجوم ايلدکلری ٧٥٨ سنه‌سندن حساب اولنيور . اوسنه عربلر خاندان سلطنته مخصـوص اولان ذخيره آنبارلرينی تخريب واولری احراق ايلدکدن صکره تکرار دکزه آچلمشلردر . وثائق سائره‌ٔ تاريخيه‌دن مستبان اولديغنه کوره چين ايله اسلاملق آره‌سنده‌کی عداوت ينه دکز طريقيله زائل و برينه حقيقی بر دوستلق قائم اولمشدر .

مرور زمانله‌چينليلر ايله عربلر بينده مناسبات‌تجاريه دخی تأسس ايتمشدر . چين حکومتی تجـارته بيوك براهميت عطف ايتمکله‌برابر مأمورين محليه طرفندن عربلره پك زياده مسـامحه کارانه معـامله‌لر ايدلمشدر .

چين تاريخلرندن ١١٩٢ سنه‌ســنده قانطون واليسی طرفندن بر مسلمان اداره خانه‌سنك خلاف نظام معاملاتنه نظر مسامحه باقيلديغی و اجانبـك او يابمسی قانوناً ممنوع ايکن بونلره مسـاعد ايلديکی مذکوردر .

سکزنجی عصر اواخرينه دوغری ايسه ولاياتده تجارته دها بيوك بر کرمی ويرلمشدر .

اوتاريخـدن اعتباراً نفوذ ايمپراطورينك تدريجاً دوچار ضـعف اولمغه باشـلامسی اوزرينه واليلر ديلدکلری کبی اجرای حرکاته جرأت و واردات خصوصيه‌لرينی تزييد امليله تجارت خارجيه‌يی توسيع ايلمشلردر .

عرب مؤلفين مشهوره‌سی چينه عائد اثرلرنده کنديلرينك اورايه دکـز طريقيله داخـل اولدقلرينی افاده ايدرلر . ينه آثار عربيه‌ده سواحلده يشايان مسـلمانلرك پك کثير اولدقلری بيان ومهاجرينك چينليلر طرفندن مظهر اعزاز واکرام اولدقلری اشارت اولنمشدر .

عرب تاجرلرندن « سـليمان » خاطراتنـده طقوزنجی عصر اوائلنده چـينه کيتديکی وقت مسـلمانلر طرفندن انتخـاب اولنـان « قاضينك » خليفه‌ٔ اسـلام نامنه خطبـه قرائت ايلديکی محرردر . اونجی عصرك برنجی قسمنده يشامش اولان « ماموری » نام محرر بر چينلی مأمورك دوچار غدری اولان بر مسـلمانك اثنای محاکمه سنده چين ايمپراطورينك حاضر بولنديغنی حکايه ايديور . او تاريخـده چينده يشامش اولان اهالیٔ اسلاميه‌نك مقداری حقنده تقريبی بر فکر ايدينه بيلمك ايچون « حوآنغ شـاو » نك ـ خان ـ فو ـ يی حين ضبطنده ايکی‌يوز بيکدن فضله مسلمان ،موسوی وخرستيان تلف اولديغی حقنـده‌کی قيودات تاريخيه پك زياده حائز قيمتدر . وقتيله بورايه بصره ايله عرب جزائرندن سفائن تجاريه کلوب کيدردی .

برچوق سنه‌لر صکره ؛ يوننان سلاله‌ٔ حکمداريسی موقع‌اقتدارده بولنديغی تاريخده چينده سـياحت ايدن « ابن بطوطه » نام عرب مؤلفنك ايالات جنوبيه‌ده کورديکی مسـلمانلرك مقداری پك بيوك بريکونه بالغ اولمقده‌در . جناب مؤلف ـ خانغ ـ شو ـ ده صرف مسلمانلرله مسکون محله‌لر، عرب‌طرزمعمارينده انشا ايدلمش دکانلر، برچوق جوامع‌ومساجد ، مؤذنلر وقاضيلر کورمشدر. «ابن بطوطه» نك متروکاتی ايله چينده هيچ بر مسـلمان کورمديکنی ادعا ايدن . اوروپالی سـياح ـ مارقو پولو ـ نك محرراتی آره‌سـنده پك بيوك بر تضاد واردر . مع هذا بز بوتضادی شوصورتله تفسير ايده‌بيليرز. مارقو پولونك سياحتی ـ يوننان خاندانك ـ جلوسندن چوق اول وقوع بولمشدرکه او وقته قدر مسلمانلر چينه سربستجه کيره بيلمك حقنه مالك دکل ايديلر . ثانيـاً بونلردن چينی دکز طريقيله زيارت ايدنلرك هيـچ بری منتسبی بولندقلری دينی برلی اهالی آره‌سنده تعميم ايتمکی دوشونمه‌مشدی . ـ يوننان ـ خاندانی تخته کچنجه‌يه قدر کچن سنه‌لر ظرفنده چينه کلن مسلمانلر ، شمديکی اوروپاليلر کبی ،اوراسنی برمدت اقامتدن صکره ترك ايدرلردی . بو اسـبابدن دولايی ـ مارقو پولو ـ چينده قطعياً مسـلمان کورمديکنی ادعا ايتمکده‌در . مسلمانلرك قره يولندن چينه دخوللری ـ طانغ ـ خاندانك حکومتی زماننه مصـادفدر . او تاريخده يشـامش اولان چين مورخلری مملکتلرينه کيرن تجاراندن متشکل قافله‌ٔ عربی « فنا آدملر » شکلنده تصـوير ايله‌مشـلردر . علمادن « شيخو » نك سـوزلرينه کوره ، بو آدملر سـلاحلرينی عبادتخانه‌ٔ خصـوصيلرنده اخفا و ايمپراطورك عسکرلری ايله غوغا ايلدکلرندن پای تختدن تبعيد اولنمشلردر . ابن بطوطه کندی زماننده چينك شمالنده ارتق هيچ برمسلمان يشامه‌مقده اولديغنی قطعيتله بيان ايتمکده‌در . ابن بطوطه‌نك بوسـوزلری مارقو پولو طرفندن تصديق ايدلمکده‌در . ـ مارقوپولو ـ مسلمانلغی ترکستان شرقيده دهاقوتلی بولمشدر ، بومؤلف « لونيورك » شرقندن اعتباراً مسـلمانلغك تدريجاً غائب وطانغون اراضيسنده ايسه بودا مذهبنك غالب اولديغنی اخبار ايديور . عينی سـياح چينك اقسـام سائره‌سنده ساده بودا مذهبنه مصـادف اولمش ، ويالکز « بانش » شهرنده ـ صاراچه‌ن ـ منسوبينی بولمشدرکه‌بونلرك اورايه مانغورخان زماننده حوالیٔ مذکوره‌يی استيلا ايدن موغول اردولری ايله برلکده کلمش اولملری ملحوظدر . شمدی بحث کچن ـ صانغون ـ حکومتك شـرق تاريخنده بيوك رولل اوينامسی مقدر ايمش . جنکيز خانك حکومتدن اولکی زمانلره عائد بعض وقايعك بزم ايچون مبهم ومظلم قالمش اولمسی ، حکومت مذکوره تاريخنك لايق وجهله ضبط وقيد ايدلمه‌مسندن ايلری کلمکده‌در. طانغون حکومتی چينك‌شمال شرقيسنده يعنی شمديکی اسلاميتك وطننده تأسس ايتمشدی : فقط مذکور

حکومتك قوت اساسیه‌سنی مملکتك کرك داخلنده کرك حدودلری جوارنده یشایان « اوایغور » لر تشکیل ایدردی . حتی بوندن دولاییدرکه بعض تاریخشناسلرجه « طانغوتلر » ایله « اوایغور » لرك عینی قوم اولدیغی ذهابی حاصل اولمشدر . « مونغول » مورخلرندن ـ صانغ ـ طرفندن آچیلان مبارزهٔ علمیه نتیجه‌سنده حقیقت مسئله آکلاشلمشدر .

بوطانغون ـ اوایغور ـ لری موفقیت سیاسیه‌لری سایه‌سنده اوجیوز سنه، جنکیز خانك تاریخ ظهورینه قدر ، محافظه استقلالیت وبو مدت ظرفنده اولازمام اداره‌سی ـ سونغ ـ خاندانی النده بولنان چینی تماميله ضبط وتسخیر، صکره‌ده ـ کیتان وجورجیه‌ن ـ حکومتلرینك توسعنی منع ایله‌مشلردر . بونلرك نفوذ سیاسیلری جنکیزك ظهورینه قدر دوام ایله‌مشدر .

ـ حاتیکك غربنده ساکن ترك اقوامی دخی « طانغوت » لرك تحت اداره‌سنده ایدی . اساساً دینیله‌بیلیرکه ، مهارت سیاسیه‌لری قدر استعداد مدنیلری بولنان «اواویغور طانغون » لری معناً بتون آسیایه حاکم ایدیلر . شمدی‌یه قدر ظن ایدردك که « طانغون » لرك یازیسی یالکز جنکیز خانك انسالی ایله شمدیکی مانجولر طرفندن تقلید اولنمش ایدی حالبوکه آز زمان اول الده ایدیلان منابع علمیه‌دن تحقق ایتدیکنه کوره ـ جورجه‌ن ـ لر دخی بونلرك طرز تحریرینی استعمال ایله‌مشلردر. کیتان ـ لرك ده عینی یازیدن استفاده ایلدکلری اغلب احتمالاتدندر . عرب شاهك ، بك چوق مدح وتقدیر ایلدیکی « طانغون » لرك نفوذ دینیلری ، که پك مهمدر ، هنوز تحقیق وتحری ایدلمه‌مشدر.

برآز اول شرقده عرب استیلاسنه حائل اولدقلرینی سویله‌دیکمز تیبتلیلر ایله ـ اوایغورلر ـ یکدیکرینك عدو جانی ایدیلر . چین وغرب مؤلفلرینك اخبارانه کوره ـ طانغ ـ ایمپراطورلغی زماننده مانیخائیسمسوس » دینی قبول ایلین « او ایغور » لر اسلاملغك شرقه طوغری دها زیاده صوقولمسنی منع ایچون پك چوق چالشمشلردر .

ـ یونتان ـ حکومتی زماننده ـ اوایغورلر ـ بودا مذهبنی قبول ایتمشلردر .

حکومتجه چینجه‌یه ترجمه ایدیلن بودا کتابلرینك تصحیح واکمال نواقصی ایچون ـ اوایغور ـ علماسنه مراجعت ایدیلیر ایدی . ظن ایدرزکه ـ اوایغورلرك قدرت علمیه‌لری ـ لاما ـ مذهبنه پك چوق تأثیر اجرا ایله‌مشدر . اوروپا موسیونرلری مذکور لاما مذهبی رهبانلرینك قیافتلری ایله روم قتولیك پاپاسلرینك البسه‌لری بیننده‌کی مشابهته حیرت ایله‌مشلردر . انجق بونلر ، لاما مذهبنی ایجاد ایدن ـ صون ـ قاپا ـ نك بتون خرستیانلق منسوبیتی ایله مناسبتده بولندیغنی نظر دقته آلمغی اونوتمشلردر . میسیونرلر بو حقیقت تاریخیه‌یه واقف اولسه‌لری بو مشابهتدن دولایی اظهار حیرت ایتمزلردی .

« یونتان » سلاله‌سنك غروبندن صکره‌ده اوایغورلر دها ایچه زمان بودا مذهبنده قالمشلردر . چین آثار تاریخیه‌سنده اون آلتنجی عصرك قسم اخیرنده (۱۵۷۰) « حامی »ده تبدیل دین ایله مسلمانلغی قبول ایلدکلری محرردر .

ـ طورفان ـ سلطانی، علی، آره‌صره ـ حامی‌یی استیلا ایدردی ـ علی‌نك تجاوزاتندن قورقان حامی وسائر شرق ولایاتی اهالیسی چینه فرار ایدرلردی . بزم قناعتمزه کوره اسلاملق بو تاریخدن اعتباراً مذهب حاکمه اولمغه باشلامشدر .

ـ منغ ـ خاندانی تاریخی، مسلمانلغك تاریخ توسعنك ـ یونتان ـ خاندانك اوائل سلطنته تصادف ایله‌دیکنی اشعار ایدر . بو ادعا پك معقولدر. زیرا مونغوللر شرق وغربی فتح ایلدکدن صکره ، مختلف العرق تبعه‌لرینك وطنلرندن غیری محللرده اسکان ایتدیرلمسندن عظیم فائده‌لر حصولنه قائم اولمشلردی. مونغول ایمپراطورلرینك مأمورین خصوصیه‌لری آره‌سنده مسلمان اسملرینه‌ده تصادف ایدیلیر. مع هذا بو مونغوللرك مسلمانلغه نظر رجحان ایله باقدقلرینه‌ده بر دلیل اوله‌ماز. احتمالدرکه مونغول حکومتی، مونغوللر ایله ترکلر آره‌سنده عصرلردن بری جایکیر اولان حسیات عداوتکارانه‌نك ازاله‌سی مقصدیله بویله بر سیاست تعقیب ایتمشلردر . المزده کی مونغولجه محرر امتیازات فرمانلرنده بودا ـ طاو ـ مذهبی وخرستیان رهبانندن بحث اولندیغی حالده مسلمان منلالری قاله بیله آلنمه‌مشدر . بر قاچ بطن صکره ایرانده اهتدا ایدن مونغول حکمدارلری ایسه وطنلری ایله رابطه‌لری قطع ایدیلن مونغول بر نسلیدرکه بونلر مسلمانلغی بتون مونغوللرك چیندن طرد ایدلمسندن صکره قبول ایتمشلردر .

مترجمی : مباهات

کنج هندستان

آلمان محررلرندن « غراف فون فونیکسبرغ » ك « هندستانده انکلیزلر » اسمنده‌کی سیاحتنامه‌سندن مقتبس اولان بو مقاله هندستانده‌کی حرکات تجدد وترقی پرورانه‌نك نه‌راده‌یه واردیغنی وآوروپالیلرك کندیلرینه عملك اتخاذ ایتدکلری ممالك اهالیسنك منافع ملیه‌لرینی دوشونملری وبو اوغورده صرف همت ایله‌ملرندن نه‌درجه متأسف واندیشناك اولدقلرینی آکلاتدیغندن ، الله قسمت ایدرسه تمامنی ترجمه ایده‌جکمز مذکور سیاحتنامه‌نك اقسام سائره‌سنه ترجیحاً وضع انظار قارئین اولونمشدر .

م .

بو کون هندستانده بیاضلرك ، یرلیلرك ضررینه اجرای سلطنت ایلدکلری زمانلر تاریخ اولدی .

بو کون هندستانده یرلیلرك محکوم ، اجنبیلرك حاکم اولدقلری زمانلر تاریخ اولدی .

بو کون هندستانلیلرك قیونلر کبی سوق ایدلدکلری جهته قوشدقلری زمانلر تاریخ اولدی .

شمدی آسیالیده افق بلند وحشمته ایریشدی .

شمدی آسیالیده افق رؤیت وآمالی توسیع ایتدی .

هندستانلی آكلادی‌كه كنديسنك ذليل ومحكوم يشامسی جهلندندر.

هندستانلی آكلادی‌كه كنديسنك بيك درلو خسته‌لقلرك زبون وقربانی اولمسی جهلندندر .

آرتق هندستانليلرده انسانلر كبی يشامغه قرار ويرديلر . يك مساعد اولان ثروتلری سايه‌سنده ارزولرينه نائل اولديلر . شمدی (مالابار) و (قومبالا هيل) ده اولردن انجق بك آزلری اوروپاليلرك تحت تصرفنده‌در . بونلرك اك كوزه‌للری برليلرك ماليدر . اوروپاليلر (مالابار) اتكلرنده هندستانليلرك زنكينلری طرفندن انشا ايديلن پانسيونلرده اوطورمغی بيله برسعادت تلقی ايديورلر .

بوكون بياضلر برليلرك اطوار وانظار عظمتفرشانه‌سنه تحمل ايتمكه محكومدرلر. بو، آوروپاليلرك بومبايده وبتون هندستانده شكايت ايتدكاری برحالدر. هندستانلی آرتق تماميله احساس وجوديت ايديور .

بومبايده بركون برتاجر ديدی كه : — بياضلر عليهنده بر اتفاق ملی موجود . اوبله بر اتفاق كه برليلر طرفندن هر صورتله بياضلره تفوق ايتمك عزمی ايله عقد ايدلمش . برليلر ساده اك كوزل اولره ، سرايلره مالك دكلر . ينه اونلر عينی زمانده اك كوزل آتلره ، اك سوسلی آرابه‌لره ، اك بهالی اوتوموبيللره بنيورلر .

برليلر تجارت وصنايع‌ده‌ده يك ايلرده درلر . بتون بيوك فابريقه‌لر هندستانليلرك تحت تملكنده : تكميل زنكين مغازه‌لر اونلر طرفندن اداره ايديليور . هندستانليلرك بومساعیٔ ترقيپرورانه‌لری بالنتيجه انكليز سلطنتنی نره‌لره سوق ايده‌جك عجبا ؟ . .

حق شمدی انكلتره‌نك هندستانده يالكز برحق حكومتی واردر. بن بونده‌ده برچوق مشكلات ومهالكی اقتحام ايتمكدن بشقه بر ذوق كوره‌ميورم . مملكتده آسايش وانتظامدن انكليزلر مسئول . ينه انكليزلردركه احوال صحيهٔ مملكتی تأمين ايله مشغول .

هندستانليلر ومسلمانلر كمال امنيتله وظائف خصوصيه ودينيه‌لرينی ايفا ايدركن ، انكليزلر اونلرك تأمين سعادت وسلامتی ايچون دوشونمكه ، يامغه ، يورولمغه ، اوروشمغه مجبور اوليورلر . برچوق سنه‌لر بويله‌جه يورولدقدن صكره وطن اصلی‌يه عودت ، براز صكرده اولمك . . . ايشته انكليزلرك هندستانده‌كی وضعيت حاضره‌لری . . . نره‌ده قالدی او ، برلينك بر اجنبی كورونجه سلام ويول ويرديكی زمانلر ؟

اوروپاليلر هندستانده وقتيله الده ايتدكاری موقع اقتصادی واجتماعی‌يی بوكون ترك ايتمكه مجبور اوليورلر . هندستانليلرك ترقی وتعاليلرينه قارشی دورمق آرتق محالدر . زمان واحكام اودرجه تبدل ايتمشدركه هندستان زنكينلرينك قوناقلرنده، دكانلرنده اوشاقلق ، اوتوموبيللرنده شوفورلك ايدن آوروپاليلروار. غربك تربيهٔ مدنيه وعلميه‌سی‌ده هندستان شبه جزيره‌سنده « فوق‌العاده » برشیٔ اولمق ماهيتنی غائب ايده‌لی چوق اوليور . بوكون غرب معلومات وعاداتنه واقف بيكلرجه عائله‌لر موجود اولديغی كبی ينه هندستانليلر ومسلمانلر آره‌سنده معلومات علميه‌لری يوكسك يك چوق ذواته تصادف اولنور . بونلر انكليز دارالفنونلرنده تحصيل ايتمشلردر . هر بری غربك بر ايكی لسانه حاكمدرلر .

اوروپا و آمريقايی كزه‌ن ، هر سنه برای استحمام قارلسباد قاپليجه‌لرينه كيدن هندستانلی ومسلمانلرك عددی بيوك بر يكون تشكيل ايدر .

بتون بو آدملر كرچه آوروپاليلر كبی كينير و اونلرله كوريشورلر. فقط قلباً وروحاً هندستانليلقدن آيرلمازلر . بونلرك اك زياده شايان تقدير قيمتلری‌ده بودر . مدنيت غربيه‌نك هندستانده‌كی تأثيراتی شبهه‌سزكه پك بيوكدر . فقط طرز تفكر ومزايای روحيه اعتباريله آسيالی يوزلرجه سنه‌لردنبری نه ايدی ايسه بوكون دخی ينه اودر ؛ هندستانلی ، مسلمان ، چين ، وژاپونيالی .....

مترجمی : مباهات

بريتانيا آطه‌لرنده اسلاميت

نه ايچون مسلمان اولدم ؟

(لورد هه‌دله‌ی)

« بعض غزته‌لرده معتقدات مذهبيه‌م حقنده تفسيرات وملاحظاتی حاوی مقاله‌لر انتشار ايتدی. فقط شمدی‌يه قدر واقع اولان تنقيداتك حسن نيتله مشبوع اولمسی بنم ايچون جداً موجب محظوظيت اولمشدر . حياتك رفتار معتادندن طيشاری آتيلمش هيچ برخطوه يوقدركه نظر دقت عامه‌يی جالب اولمسون .

احوالك شوصورتله ظهورندن طولايی پك ممنونم . صنعت مسلكمه مربوطيتم اولديغی كبی رياضات بدنيه‌نك و قوت اويونلرينك بعض انواعنه‌ده پك مجلوب اولديغم حالده اشتهار و معروفيته هيچ‌ده هوسكار اولمه‌مشدم . فقط شمدی ، حركت واقعه‌م ، ناسده برفكر تسامح وسربستانه توليدينه مدار اولورسه حقمده روا كوريله‌جك هردرلو تنقيد و استهزالره صبر وتحمل ايتمكه حاضرم .

يكرمی كون غايت متدين برخرستياندن برمكتوب آلدم . بوذات بكا دين اسلامك بردين شهوانی اولديغنی وحضرت رسول اكرمك (صلعم) زوجات عديده‌سی بولنديغنی خبر ويريوردی . اسلام حقنده نه غريب فكر ! فقط مع التأسف بو، يوزمليوندن زياده هم متبوعلرينك عقائد مذهبيه‌سی كبی ساده وسهل الاطلاع مسائلك تحقيقی كافتنه بردرلو قاتلانه‌ميان انكليزلرك يوزده طقسان طقوزينك دماغنده كوك صالمشدر. عربستانك رسول محترمی بالخاصه نفسنه حاكم وعفتك تمثال كمالی ايدی. كندوسندن اون بش ياشی فضله اولان زوجهٔ يكانه‌سی حضرت خديجه‌يه صادق ايدی . حضرت خديجه پيام الهی‌يه اك اول ايناتمشدی . مشار اليهانك ارتحالندن صكره حضرت عائشه‌يی تزوج بيوردی . غزالرده شهيد اولان ياروفاكارلرندن طول قالان بعض نسوان صالحه‌يی‌ده ، كنديلرينه قارشو بركونا مجلوبيت و ارتباطی بولنمقدن دكل، بلكه آنلره

بشقه درلو نائل اوله‌میه‌جقلری بر دار سعادت ویرمك ، باشـقه درلو احراز ایده‌میه‌جكلری برموقع احترام قزاندیرمق ایچون تحت نكاحنه آلدی . بوكندیسنك غیر ــ اندیش و نجیب حیاتنه بك جسـبان بر حركتدی . دنیالق ماللرندن اوقدر چوغنی بخش واحسان بیوردیكه كندیسنه آنجق بارینه بیله‌جك قدر برشی قالمشدی .

بیلمم كه بز انكلتره‌لی‌لر جدیته وعدالته محبتمزله تفاخر ایتدیكمز حالده ، نصـل اولیورده اكثریمزك یابدیغی كبی دین محمدی‌یه ، معتقداتی‌هیچ اولمازسه سطحی برصورتده‌تتبع‌ایتمكسزین وكلهٔ اسلامك نه دیمك اولدیغنی آكلامقسزین بهتان و تعرض ایتمك كبی حقسز بر یوله صاپیورز .

دوستلرمدن اكثری بنی‌محمدیلرك نفوذ وتشویقاتنه قاپیلمش قیاس ایدرلر . فقط حال بویله دكلدر . بوكونكی مذهب واطمئنانم مدید سنین تفكراتك مولودیدر . دین حقنده منورالافكار مسلمانلرله‌اولان مباحثات ومكالماتم انجق بوندن بر قاچ هفته‌لر اول باشلامشدر ؛ بتون نظریات ومستدلاتمك اسلام‌ایله مطابقت تامه‌سنی كورمكله نه قدرمحظوظ اولدیغمی سویلمكه حاجت وارمیدر ؟

حق‌دوستم خواجه كمال‌الدین بیله اوزرمده هیچ برصورتله اعمال نفوذ ایتمدی . كتاب اللهك فهرست ذی حیاتی اولان بوذات كمال صبر ایله قرآنك بك أنی اكلایه‌مدیغم اقسـامنی تفسیر وترجمه ایتدی . بو خصوصده اجبار وحتی اقنـاع طریقنی بیله مدخول عد ایدن حقیقی مسلمان میسیونرلكی سجیه‌سنی شایان تقدیر برصورتده تمثیل ایتدی . قرآن كریمه نظراً اهتدا اختیـار تام ایله ومحاكمهٔ سربستانه ایله اولمق كركدر . هیچ بر وقت جبر وا كراه ایله اولمـاز . حضرت عیسی‌ده سالكینه « هركیمكه سزه التفات ایتمز وسزی دیكله‌مك‌ایسته‌مز؛ آندن ابا ایدرسكز » دیمكله عینی مقصدی افهام ایتمشدر .

برچوق غیرتكار پروتستانلر طانیرمكه ایچنده اوطورانلری ارشاد واهدا ایتمك ایچون قتولیك محلاتنده دور ابواب ایدرلر . بویله مزعج وتواعد هم‌جواری‌یه‌مخالف‌حركات،منافرتی موجب ، بعض‌كره‌مخاصمه‌یی داعی وهرحالده دینه قارشی مسـاعد تمایلاتی سالبدر . خریسـتیان میسیونرلری مسلمانلره قارشی‌ده بواصـوله مراجعت ایده كلدكلرندن طولایی جداً متأسفم . علی‌الخصـوص حضرت عیسی‌یی كندیلرندن دها كوزل طانیانلری نصرانیته دعوت ایتمكه نصل جرأت ایتدكلرینی بر درلو اكلامیورم . دین اسلامده‌كی مرحمت ، عفو و تسامح ، هضم وصفح حضرت عیسی‌نك تعلیماتنه مخالف خرستیان كلیسالرینك طار فكرلی تلقینات ودستورلرندن دها چوق قریبدر . شـو محدودیت فكریه‌یه برمثال اولمق اوزره تثلیثدن مشوش بر صورتده بحث ایدن « عقیده آطناسیه » ارائه اوله‌بیلور . بك زیاده شـایان اهمیت اولان وخرستیان كلیسا دینك اساسات ایمانیه‌لرندن برینی قطعی بر صورتده موضـوع بحث ایدن عقیدهٔ مذكوره‌ده اولا بو عقیده‌نك ایمـان صحیحی تمثیل ایتدیكی وانكاری محوابدی‌یی مستلزم اوله‌جغی صورت

صریحه‌ده بیان ایدلدكدن صكره اكر خلاص اولمق ایسته‌نیلیورسـه تثلیثه بو وجهله ایمـان ایدلمك شرط اولدیغی علاوه ایدیلور ؛ تعبیر اخرله شمدی رحیم ومقتدر نعتلریله توصیف اولنان جناب باری‌یه بر دقیقه صـكره اك قانلی بر مستبده اسـناد ایدیله بیله‌جك ظلم وبیداد عطف اولنور .

هرشیدن قدیم وهر شیدن عالی اولان جناب پروردكار كویاكه بر فانینك تثلیث حقنده‌كی ذهابیله مقید اوله‌جقمش . بك مظلم وا كلا‌شلماز اولان وهیچ بر شیئه یارامیان تثلیث مسئله‌سی حقنده اتعـاب فكره اساساً لزوم كورمزدم، فقط كچن كون خاطرمه بر دوشـونجه كلدی، براز تفكر ایتدم . « سن اطناس » ك دوشونوب دوشونوب‌ده اك عقل آلماز بر عقیده‌یی اورته‌یه قویمسی وبونی دستور معلومی ایله افاده ایتمه‌سی ، رهبانك تفسیرینه مراجعت ایتمكسزین افرادك اكلامق امكانی رفع ایتمكدن ایلری كلسنی پك محتمل بولدم . مرحمتسزلكه بر دیكر مثـالده كچن كون آلدیغم بر مكتوبده‌اسلامه اولان میل ومحبتم طولاییسـیله محرری، اكر حضرت عیسی‌نك الوهیتنـه اینانمازسه‌م خلاصم ممكن اوله‌میه‌جغنی بیلدیریوردی . الوهیت عیسی مسـأله‌سی نظرمده هیچ بر وقت « عجبا حضرت عیسی بشریته امر الهی‌یی تبلیغ ایتمشمیدر ؟ » مسأله‌سی قدر اهمیت احراز ایتمه‌مشـدر . اكر شـمدی بو ایكنجی مسـأله حقنده ذره قدر شبهه‌م قالمش اوله ایدی فكراً چوق مضطرب اوله‌جقدم . فقط الحمدلله هیچ شبهه‌م یوقدر ، عیسی‌یه و انك جنـاب حقدن مظهر وحی اولدیغنه هربر مسـلمان وخرستیان قدر مطمئنم . اولجه دفعـاتله سویلدیكم وجهله اسـلامیت ایله حضرت عیسی‌نك تعلیم ایتدیكی نصرانیت حقیقیه متحدالاصـل ایكی اوز همشیره‌در .

عصرمز انسانلری، كندیلرینه تحملفرسا وعندی معتقدات الزام ایدلمك ایستلنجه الحاده سلوكه متمایل اولوب حال‌بوكه فكری وحسیاتی اوقشایان دین ایچون بر مقتضـای فطرت بشر بر عشـق و انجلاب حكمراندر . فقط مسلمانلردن الحاده سـاپانی كیم ایشتمشـدر ؟ بلكه بعضی امثال واردر . فقط وجودنده جداً شبهه ایدرم . قلباً اسـلام اولان فقط عرف وعادتدن، خوف تعریضدن ، مشكلات وتحولاتدن اجتناب ارزوسندن متولد بعضی سوائق وملاحظات ایله اظهار ایمان ایده‌میه‌ن بیكلرجه رجال و نسوان موجود اولدیغنده شبهه‌م یوقدر . بر چوق دوسـتلرم ، بر چوق اقربام ، بكا حفرهٔ هلاكه اوچمش بر روح ضـال نظریله باقدقلرندن خبردار اولدیغم حالده خطوهٔ قطعیه‌یی آتدم . حال بوكه یكرمی سنه اولكی ایمان حقیقیم‌ایله بوكونكی اعتقادم اره‌سـنده فرق یوقدر . بكا اخوان واودامك حسن نظرلرینی غائب ایتدیرن شی مجرد اظهار اعتقاد ایتمش اولمقلغمدر . قورقو وتردد بو دنیاده اك بیوك سبب فلاكتدر . ناس دوشوندیكنی دهـا سربست سـویلیه بیله‌ایدی بوقدر سوء تفهمات اولمیه‌جغی كبی متقابلاً حس حرمتده تمنی ایدردی . دین محمدی‌یی قبول ایتمكده اسـتناد ایتدیكم

آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه‌ده سنه‌لکی (۶۵)، آلتی آیلغی (۳۵) غروشدر .

ممالك اجنبیه‌ده سنه‌لکی (۱۷) ، آلتی آیلغی (۹) فرانقدر .

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

§

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز .

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

اخطارات

رساله‌مزی آلدیغی کوسترمك شرطیله بتون یازیلر هرحالده کی رغبت طرفندن اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرك ، امضالرك وضع واوقوناقلی اولماسی وآبونه‌لر ده نومروسی تحریر بولونماسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولنلر آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولونور .

§

پاره کوندرلدیکی‌زمان نه‌یه‌دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور .

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — صاحب ومدیر مسئول : ح . اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ۲۸۶ — ۷ ربیع الآخر ۱۳۳۲ — پنجشنبه — ۲۰ شباط ۱۳۲۹ — جلد ۱۱

تفسیر شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا ...

ترجمه‌سی

هپکز بردن اللهك کتابنه صیم صیقی طوتونکز ؛

بربریکزدن آیرلمایکز . . .

مسلمانلرك دینلرینه قارشی اویله بر اعتمادی ، ایمان یقینلری خصوصنده اویله بر ثباتی واردرکه سائر ملتلره اونکله اظهار مباهات ایدرلر . عقیده‌لری ایسه آره‌لرنده متین بر رابطه حصوله کتیره‌جك اسبابك الك صاغلامنی احضار ایدر . قلوب مسلمینده رسوخ بولان عقائد اساسیه‌دندرکه اللهه ایمان ایتمك ، جناب پیغمبرك تبلیغ ایلدیکی حقائقی تسلیم ایتمك سعادت دارینی کافلدر ؛ ایماندن محروم اولان سعادت فانیه وباقیه‌یی غائب ایدر . مسلمانلر ، خروج عن الدینه محکوم اولمش بر آدمه موته محکوم اولمش قدر آجیرلر . بو حال علماده اولدیغی کبی آحاد ناسده‌ده واردر . بردرجه‌ده‌که عالم اولسون جاهل اولسون بر آدم دنیانك هرهانکی نقطه‌سنده بولنان دیکر بر آدمك شرف اسلامیتدن تبری ایتدیکنی خبر آلیر آلماز ، الك بیوك بر مصیبتی استخبار ایتمش کبی لاحول کتان اولمغه باشلار . حتی دکل کندی زماننده ، یوزلرجه سنه اول کچمش بر دورده بوکا بکزر بر حادثه ظهور ایتسه‌ده اونی تاریخده کورسه قلبی خلجانه ، غیرت دینیه‌سی غلیانه کلیر .

مسلمانلر شریعتلرینك پك صریح اولان نصوصی مقتضاسنجه حوزهٔ حکومتلرینه داخل اولان بلدانی محافظه خصوصنده عندالله مسئولدرلر . بو مسئولیت افراد مسلمینك کافه‌سنه شاملدر . یقین ، اوزاق ؛ جنسیتده متحد ، مختلف نه قدر مسلمان وارسه بو وظیفه هپسنك اوزرینه فرض عیندر . اقوام اسلامیه‌دن بری حوزهٔ ولایتی حمایه ایتمزسه او قومی تشکیل ایدن افرادك هر بری الك بیوك بر وبالی ارتکاب ایتمش اولور . کذلك ایجابنده مالملکنی ، حیاتنی فدا ایتمك ، هر درلو شدائدی اقتحام ایلمك ، معظمات اموری آسان کورمك کبی محافظهٔ مملکتك استلزام ایده‌جکی فداکارلقلرك کافه‌سی مسلمانلرك اوزرینه فرضدر .

هرمسلم صمیم موجودیتندن بر صدانك یوکسلدیکنی طویارکه اوکا دیناً وشرعاً مأمور اولدیغی فرائضی ایفا ایتمسنی اخطار ایدر . الهامات دینك بقیه‌سندن باشقه بر شی اولمیان بو صدا بر هاتف حقدر . بونکله برابر کورویورزکه زمانمزده‌کی مسلمانلر لاقیدئ محض ایچنده یاشایورلر ؛ بری دیکرینك حالندن ، اوبری دها اوته‌کینك المندن خبردار بیله دکل . بلوجستان سکنه‌سی افغانیلرك مصیبتندن ، افغانیلر ایرانده‌کیلرك فلاکتندن هیچ متأثر اولمیور .

عقاید دینیه‌لرینه تمسکاریله برابر مسلمانلرك شو حالی موجب حیرتدر . بونك نه‌دن ایلری کلدیکنی مجملاً بیلدیره‌لم : کرك افکار ، کرك عقائد ، کرك معلومات ومعنویات انسانك بوتون اعمال خارجیه‌سی اوزرنده یکانه مؤثر ایسه‌ده اونلرك کافه‌سنی تثبیت ایدن ، طبیعت شکلنه ، ملکه حالنه کتیرن قوت شبهه‌سز ینه اعمالدر .

اوت ، انسانك انسانيتی فكريله ، عقائديله قائمدر ؛ آنجق مرايای عقليه‌سنه انعكاس ايدن مشهودات نظريه ومدركات حسيه‌سی كنديسنی پك شدتلی برصورتده متأثر ايدر . هرمشاهده برفكر ، هرفكر برميل ، هرميل برعمل حصوله كتيرر . ارواح‌ايله اجسادك مناسبتی دائم اولدقجه افكار ايله اعمال آره‌سنده‌كی ارتباط زائل اولماز .

كرك اخوتك ، كرك سائر قرابت نسبيه‌نك ذهنده برصورت معنويه‌سی واردركه نسبداشلر آره‌سنده الجای ضرورتله برتعاون مادی وقوعه كلدكجه ، جلب منفعت ودفع مضرت ايچون بونلر ال اله ويرمدكجه اوصورت معنويه‌نك هيچ برتأثير ظاهريسی اوله‌ماز . لكن بويله براتحاد اولور ودوام ايدرسه اوزمان قرابت نسبيه دنيلن قوت قلبده برموقع ، برنفوذ مطلق قازانير . آرتق قرابتی اولانلره معاونت روحك برذوقی اولور ؛ اونلره اصابت ايده‌جك فلاكتدن نصيبه‌دار تأثر اولمق آجلق ، صوسزلق كبی احتساسات طبيعيه صره‌سنه كچر . فقط قرابت نسبيه ثابت اولدقدن صكره اونی صورت ماديه‌ده تشييد ايده‌جك هيچ برسبب حياتی ظهور ايتمز ، ياخود نسبداشلر بيكانه‌لر آره‌سنده كنديلرينه مظاهر بوله‌جق اولورسه اووقت قرابت نسبيه‌نك ذهنده‌كی صورتی محفوظات عاديه‌كبی برشيدن عبارت قاله‌رق ظاهرده هيچ براثر ماديسی اوله‌ماز .

روابط بين‌البشرك الكمتينی اولان رابطهٔ نسبيه حقنده قابل تطبيق اولان شومثال هيئت اجتماعيه اوزرنده‌تأثيری اولان بوتون اعتقادات حقنده جاريدر . اوت ، برعقيدهٔ فكريه ، اثری اعضای خارجيه‌ده صورت دائمه‌ده تكرر ايدن برعمله سائق اولماز واوعملك اثری تكرار تكرار فكره انعكاس‌ايدرك عادتا روحك برهيئتی ، برشكلی درجه‌سنه كلمزسه اويله برعقيدهٔ فكريه‌نك هيچ برتأثير ظاهريسی اوليه‌رق آنجق دوشونلديكی زمانلر تخطر ايديله‌بيلن صور معلومات قبيلندن تلقی ايديله‌بيلير .

پك واضح اولان شواسلر نظر حكمتله تأمل اولنورسه مسلمانلرك دينلرينه اولان تمسكلری ايله برابر بوكونكی مسكنتلری ، اخوان دينلرينه دست معاونت اوزاتمق كبی وظائفدن غفلتلری نه‌دن ايلری كلديكی ميدانه چيقار . مسلمانلر عقيده‌لرنده الك ثابت برملت اولمقله برابر اهل اسلام آره‌سنده عقيدهٔ دينيه‌دن ، لكن اعماله تابع اوليان صرف برعقيدهٔ دينيه‌دن ماعدا جهت جامعه قالمامشدر . بينلرنده معارفه منقطع اولمش ، بربرندن هجر غير جميل ايله مهجور اولمشلردر . عقائدی محافظه ايده‌جك ، خلقه سبيل رشادی كوستره‌جك اولان علما آره‌سنده نه‌مواصله ، نه‌ده مراسله قطعياً يوق ؛ ترك عالمی ، اوزاقده‌كيلر شويله طورسون ، حجازده‌كی عالمك بيله حالندن خبردار دكل . هندستان علماسی افغانستان محيطنده‌كی شئونه قارشی غفلت محض ايچنده . حتی برمملكتده‌كی علما آره‌سنده‌بيله آحاد ناسی جمع ايدن اسباب خصوصيه‌دن ماعدا رابطه مفقود . هيئت عموميه‌لرينه كلنجه آره‌لرنده نه‌وحدت ، نه‌ده برنسبت‌موجود دكل . هربری‌يالكز كنديسنه باقيور . باشلی باشنه بركائنات ايمش كبی نفسيله اكتفا ايده‌رك يانی باشنده‌كنی نظر التفاته آلميور .

علمای دين آره‌سنده‌كی بو وحشت ، بو مباعدت ملوك اسلام آره‌سنده‌ده جاری . سلطنت عثمانيه‌نك مراكزنده ، مراكزك عثمانليلر نزدنده بر سفيری اولماسی غريب دكلی ؟ دولت عليه‌نك افغانليلرله ، شرقده‌كی ديكر طوائف مسلمين ايله مناسبات صميميه‌سی بولنماسی تحف اولميورمی ؟ بو تفرقه‌لر ، بو بيكانه طورلر بوتون مسلمانلره سرايت ايتدی . بر حالده‌كه بر قومك ديكريله ، بر بلده‌نك اوبريله اولانجه علاقه‌سی عينی دينده ، عينی عقيده‌ده بولندقلرينی خيال ميال بيلمكدن عبارتدر دينه بيلور . حتی بولندقلری موقعلری بيله موسم حجده بالتصادف يكديكرندن اوكره‌نيورلر . وااسفاكه زوالليلرك بربرلری حقنده سوق تصادفله حاصل ايتدكلری معلومات كنديلرينه پك آجی بر طاقم حقيقتلر اوكره‌تيور ! ملت قوی‌البنيه ، صحيح‌المزاج بر وجود عظيم ايكن معروض اولديغی حادثات اجزای مركبه‌سی آره‌سنده‌كی آهنكی خللدار ايتدی . اوبنيان معظم انحلاله يوز طوتدی . هرجزؤ استقلاله ، يعنی اضمحلاله اوغراشيور .

روابط اسلاميه‌نك بوضعفی ، بوانحلالی رتبهٔ علمك مرتبهٔ خلافتدن انفصالی‌ايله باشلامشدر . اوت ، خلفای عباسيه ، خلفای راشدينك مسلك جليلنی تعقيب ايده‌رك اصول وفروع دينده اجتهاد درجه‌سنده برعلم‌ايدنمكسزين يالكز خلافتك اسميله اكتفا ايتديلر . بوندن طولايی مذهب چوغالدی ، قرن‌ثالث هجريدن اعتباراً خلاف اودرجه‌يی بولديكه هيچ بر دينده امثالی سبق ايتمامشدر . صكره وحدت خلافت خللدار اوله‌رق برقاچ قسمه آيرلدی ، عباسيلر بغدادده ؛ فاطميلر مصرده ، مغربده ؛ امويلر اندلسده خلافت تشكيل ايتديلر . ارتق جماعت مسلمين تفرقه‌يه كرفتاراولدی . رتبهٔ خلافت وظيفهٔ ملك درجه‌سنه ايندی . نظرلرده‌كی هيبت سابقه‌سی قالمدی . سلطنت طالبنده بولنانلر يالكز وسائل شوكت وقوتی جمع ايتمك جهتنی التزام ايده‌رك خلافت طرفنه هيچ باقديلر .

هله جنكيز خان ايله اولادينك ، تيمورلنك ايله احفادينك ميدانه چيقارق طرف‌طرف بلاد مسلمينی قان‌ايچنده براقلری مات آره‌سنده‌كی اختلافی آرتيردی ، روابطی بسبتون محو ايتدی ، ملوك ايله علما آره‌سنده عروهٔ اتحاددن آيرقالمدی . هربری كندی باشنه ايش كورمكه باشلادی . ميدان آلان نامتناهی فرقه‌لر يابر سلطنت تشكيلنه ، ياخود بر مذهب تأسيسنه اوغراشدی . وحدته سوق ايدن ، اتحاد ايله امر ايدن عقائد كوشه‌دی ، اوعقيده‌لرك عتولده‌كی اشكالی يوقاريده‌سويلديكمز بی سود وبی عمل برر صورتدن عبارت قالدی . بر حالده‌كه بوكون بر جماعت اسلاميه‌يه اصابت ايدن فلاكت ديكر بر جماعت اوزرنده اولويه آجيمق قبيلندن اوله‌رق بر تأثر حصوله كتيريورده او مصيبتك دفعی ايچون هيچ بر اثر حيات اوياندرميور .

وراثت انبيا ايله مشرف اولدقلرينی لسان شارعدن دويان علما

ايچون حق وراثتى ايفا ايتمك واجبدركه بووجيبه رابطهٔ دينيه‌يى يكيدن تحكيم ايتمك ، دينك آمر اولديغى آهنك اتحادى قوتلشديره‌رك اورته‌ده‌كى وحشت واختلافى قالديرمقله ادا ايديله بيلير .

بو مقصد خيرك حصولى ايچون جامعلرده ، مدرسه‌لرده طوپلانملى؛ هر جامع ، هرمدرسه روح اتحادك هبوطگاهى اولملى ، هر برى عين سلسله‌يى تشكيل ايدن حلقه‌لر مثابه‌سنده بولنملى . بتون اقطار عالمده‌كى عالملر ، خطيبلر ، امامل ، واعظلر عقد رابطه ايدرك حصول اتحاده عائد شئونك مذاكره‌سى ايچون مراجعتگاه اولمق اوزره ارضك مختلف نقطه‌لرنده مركزلر وجوده كتيرملى . عوامك اللرندن طوته‌رق كتاب اللهك ، احاديث صحيحه‌نك كوسترمكده اولديغى سعادت حقيقيه ومدنيت فاضله‌يه طوغرو سوق ايتملى . بو جدلگاه حياتده مسلمانلرى سائر ملتلردن بو درجه‌لرده كرى براقان اسبابى ايجه تدقيق ايدرك بر آن اول ازاله‌سى چاره‌لرينه باقملى . علوم وفنونى تعميم ايتملى . شريعت بيضانك محاط اولديغى بدعتلردن قورتارملى . اسكى بدعتلرى برر برر محو ايلدكدن باشقه يكيدن ظهور استعدادينى كوسترنلرك‌ده شيوعنه قطعياً ميدان ويرمه‌ملى .

جداً تأسف اولنوركه بر حزب قليل استثنا ايدلديكى صورتده علماى امت بوقدر آسان اولان بر وسيله‌يه توسل ايتميورلر . ملوك مسلميندن ، حميتپروران علمادن اميد ايدرزكه او حزب قليلى مظاهرتلريله ، نصرتلريله تأييد ايدرلرده آرتق بو پريشانلغه بر خاتمه ويررلر . عصرلردنبرى طاتديغمز آجى تجربه‌لر بزم ايچون اويله واضح برر درسدركه باشقه‌سنه احتياجمز يوقدر . يقينده‌كيلره دست مواخاتى طوغرودن طوغرويه اوزاته‌رق ، اوزاقده‌كيلرى‌ده بالواسطه محيط اخوته الەرق دينه ، ملته مفيد اوله‌جق اسبابى ال برلكيله ازاله ايتمك ، بالعكس ضرر ويره‌جك حادثاتى ينه ال برلكيله منع ايتمك پك كوچ بر شى دكلدر . ايشته بويله عالى بر تشبثده بولونانلر اك بيوك فريضه‌يى ادا ايتمش اولورلر . يأسك معناسى يوقدر . حيات امتدن هنوز رمق باقيدر ؛ اميدلر ايسه دها منقطع اولمامشدر . والى الله المصير ...

شيخ محمد عبده

فقه وفتاوى

سبيل الرشاد غزته‌سنك ١٥ كانون اول سنه ١٣٢٩ تاريخ و ٧٥ عددلى و ١٣١ نجى صحيفه‌سنده واقع رباالفضلك تجويزى حقنده ا . ح . امضاسيله ويريلان فتوايه رديه‌در :

مومى اليه رباالفضلك جائز اولمسنه كتورمش اولديغى ادله‌يى بلا تحقيق سطحى برنظردن امرار ايلديكى بتون كتب تفسير وحديث وفقهيه‌نك منطوق ومفهوملرندن اكلاشلمشدر . شويله كه كتب تفسيره‌دن جلالين حاشيه‌سنده فتوحات آلهيه صاحبى شيخ سليمان جمل حضرتلرى «الذين يأكلون الربوا » آيت جليله‌سنده «وهو ثلثة رباالفضل ورباالبد ورباالنسيئة» وتفسير خطيبده عين مسئله‌دن بشقه « ولا تأكلوا الربوا اضعافاً مضاعفة » تفسيرنده « والتخصص بحسب الواقع والا فالربا حرام بلا مضاعفة بل هو من الكبائر مطلقاً » وكتب فقهيه‌دن تنوير الابصار ربانى تعريفده «فضل» ديه‌سيله شارحى درالمختار « ولو حكماً فدخل النسيئة » بويورمش واصل تحرم : ربا فى الزياده‌ده اولوب ربا فى النسيئة اوكا تابع طوتولمشدر . درالمختار حاشيه‌سى ردالمختار « فالظاهر من كلام المصنف تعريف رباالفضل لانه هو المتبادر عند الاطلاق » ومذاهب اربعه‌ده معتبر ومعتمد عليه ابن حجر مكى حضرتلرى زواجر كتابنده « وهو ثلثة رباالفضل ورباالبد ورباالنسيئة وزادالمتولى نوعاً رابعا وهو رباالقرض وكل من هذه الانواع الاربعة حرام بالاجماع بنص الايات المذكورة والاحاديث الآتية » بويورمش ونيجه كتب اسلاميه بوتعميمده بولنه‌رق وربا الزياده‌يى ذكرده تقديم واصل تحرم اعتبار ايتمشلردر . وربا الفضلك حرمتنه دائر اذان سامعينى دولدوره‌جق قدر ، بخارى ومسلم شريفلرك كتورمش اولدقلرى احاديث صحيحه‌دن ماعدا مومى اليه ا . ح . افنديك غزته‌ده كتب خمسهٔ صحيحه‌نك اخراج ايلدكلرى « الذهب بالذهب والفضة بالفضة ـ الحديث » بخاريىنك اخراج ايلديكى « لاتبيعوا الذهب بالذهب الا سواء » وطحاوينك اخراج ايلديكى « لاتبيعوا الدينار بالدينارين » احاديث شريفه‌سنى نقل ايلدكدنصكره رباالفضلك حرمتى قطعى دكلدر ، ديمه‌سى تخافدر . زيرا « وماينطق عن الهوى » حكم جليلنجه بونجه احاديث شريفه ايله حرمتى ثابت اولان بر مسئله نصل قطعى اولماز ؟ غالبا زعمنجه قطعى اولمديغى بخاريىنك اخراج ايلديكى « لاربا الا فى النسيئة » ومسلمك « انما ربا فى النسيئة » حديث شريفلرندن اكلامشدر . بو ايكى حديث شريف قصر قلب ويا قصر افرادى اولديغى حسبيله ظاهراً ربانك يالكز نسيئه‌ده حرام اولديغنى مشعر ايسه‌ده مومى اليه اول امرده ربا فى الزياده‌نك حرمتى حقنده‌كى احاديث شريفه ايله بوايكى حديث بيننده اولان تعارضى نه‌يابدى؟ بر مسئله ادلهٔ متعارضه ايله ثابت اولورمى ؟ ثانياً بوايكى حديث شريفك ظاهريله عمل جائز اولوب اولمديغنى ايوجه تحقيق وتفتيش ايتمه‌دن نصل نشره جسارت ايتدى . زيرا افندئ مومى اليه ابن عباس واسامه حضرتلرينه نسبت ايلديكى « لاربا الا فى النسيئة » «وانما الربا فى النسيئة» حديث شريفلرينك راويسى يالكز اسامه حضرتلرى اولوب ابن عباس حضرتلرى آندن اخذ ايتمشدر . وبرزمان ابن عباس اوحديثك ظاهريله فتوا ويرمش ايسه‌ده‌صوكره اباسعيد خدرى حضرتلرينك بركون ابن عباس حضرتلرندن : ياابن عباس سن ربا فى الزياده‌يه فتوا ويرر ايمش سك بونى حضرت پيغمبردن ايشتدك ويا كتاب الله‌ده كوردكمى؟ ديه سؤالنده ، جواباً : حاشا نه پيغمبردن ايشتدم ، نه‌ده كتاب اللهده كوردم . يالكز بكا اسامه حضرتلرى پيغمبر صلى الله عليه وسلمك « لا ربا الا فى النسيئة » بويورديغنى ايشتديكنى سويلدكله مشار اليه ابا سعيد خدرى حضرتلرى : بن

حضرت پیغمبردن « الدینار بالدینار والدرهم بالدرهم مثلاً بمثل من زاد او از داد فقد اربی » حدیث شریفنی ایشیتدم ، دیدکده حضرت ابن عباس قول سابقدن تائب ومستغفر اوله‌رق من بعد ربا فی الزیاده‌یی شدیداً نهی بویورمش اولدیغنی ومذکور « لاربا الا فی النسیئة » « وانما الربا فی النسیئة » حدیثلرینك ظاهریله اجماعاً جائز اولمدیغنی وحدیثین مذکورین یالکز اجناس مختلفه حقنده وارد اولدیغنی بخاری شریف شرحی قسطلانی وقاضی ذکریا ومسلم شرحی نووی حضرتلری تصریح بویوردقلرینی ومذاهب اربعه‌دن بتون فحول ائمهٔ کرامك نصوص قاطعه ایله مطلق ربانك حرمتنه متفق اولدقلرینی تحقیق وتفتیش ایتمیه‌رك افندیٔ مومی الیه کندینه برمجتهد جدید سوسی ویرركی کندی مذهبنك خلافی حنبلی مذهبندن ابن القیمك اهون من بیت العنکبوب ضعیف قولیله اکبر کبائردن اولان وملت اسلامیه‌یی تخریب ایدن ربانك برقسم مهمنك اباحه‌سنه حکم ایدرك ممالك مسلمینه غزته‌لر واسطه‌سیله نشر وتعمیم وقبولنه سعی ایتمسی غیر قابل تصویر عظیم بر جرأت اثری اولدیغی عند اولی الابصار ظاهردر . زیرا مسلم حضرتلرینك محمد ابن الصباح وزهیر ابن حرب وعثمان ابن شیبه وجابر حضرتلرندن اخراج بویوردیغی « لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم آکل الربا ومؤکله وکاتبه وشاهدیه » وخطیب شربینی حضرتلرینك روایت ایلدیکی « لعن الله آکل الربا ومؤکله وشاهده وکاتبه والمحلل له » حدیث شریفلری دخی معلومدر ، وعصر حاضر علماسی وقتیله مجتهدین کرام وفقهای عظام طرفلرندن اجتهاد وتدوین اولونان والآن متداوله اولان کتب فقهیه ایله انجق عمل ایتمکه مأمور اولوب آیات واحادیث شریفه‌دن یکیدن احکام شرعیه‌یی استنباطنه صلاحیتلری یوقدر . « رحم الله امرأ عرف قدره ولم یتعد طوره » حدیث شریفنه امتثال ایتملی یز ومدعامی اثبات ایده‌جك براهین وادله پك چوق ایسه‌ده اربابنجه معلوم اولدیغندن « والسلام علی من اتبع الهدی » قولیله اکتفا واشبو ورقهٔ جوابیه‌مك حارس دین اسلام وشرع نبی الانام اولدیغی مسلکیله مبرهن اولان جریدهٔ فریده‌لرینك برطرفنه درجنی رجا ایلرم.

ارجیش قضاسنده

محمد نجم الدین

جواب :

شوردیه صاحبی عاجزلرینك کویا ربا الفضلك جائز اولمسی حقنده ایراد ایلدیکم ادله‌یی بلا تحقیق وسطحی بر نظر بولیور !

بونی اثبات مقامنده جلالین محشیسی سلیمان جملدن و سائره‌دن ربا الفضلك حرمتنی نقل ایدیور ؛ ربا الفضل حقنده‌کی بیان ایتدیکم احادیث شریفه‌یی بیاندن صوکره ربا الفضلك حرمتنه قطعی دکلدر ، دیمکلکمی تحف بولیور ؛ « وما ینطق عن الهوی حکم جلیلنجه بونجه احادیث شریفه ایله حرمتی ثابت اولان بر مسئله نصل قطعی اولماز ، غالبا زعمنجه قطعی اولدیغی بخارینك اخراج ایتدیکی « لاربا الا فی النسیئة » ومسلمك « انما الربا فی النسیئة » حدیث شریفلرندن اکلامشدر » دیور .

صوکره ؛ « بر مسئله ادلهٔ متعارضه ایله ثابت اولورمی ، بو ایکی حدیث شریفك ظاهریله عمل جائز اولوب اولمدیغنی ایوجه تحقیق وتفتیش ایتمه‌دن نصل نشره اجتسار ایتدی ؟ » سوزینی علاوه ایدیور ؛ «لاربا الا فی النسیئة » حدیث شریفی حقنده قسطلانی وقاضی زکریا ونووی‌دن توجیهلر نقل ایدیور .

دها صوکره کندینه مجتهد جدید سوسی ویردیکمی وکندی مذهبمك خلافنه اوله‌رق حنبلی مذهبندن ابن القیمك اهون من بیت العنکبوت اولان ضعیف قولیله اکبر کبائردن اولان وملت اسلامیه‌یی تخریب ایدن ربانك بر قسم مهمنك اباحه‌سنه حکم ایده‌رك ممالك مسلمینه غزته‌لر واسطه‌سیله نشر وتعمیم و قبوله سعی ایتدیکمی بیان ایدیور ؛ بو حالك غیر قابل تصویر عظیم بر جرأت اولدیغنی سویلیور. دلیل مقامنده « لعن رسول الله صلی الله علیه وسلم آکل الربا ومؤکله وکاتبه وشاهدیه » حدیث شریفنی اتیان ایدیور .

الك نهایت «عصر حاضر علماسی وقتیله مجتهدین کرام وفقهای عظام طرفلرندن اجتهاد وتدوین اولنان والآن متداول اولان کتب فقهیه ایله آنجق عمل ایتمکه مأمور اولوب آیات واحادیث شریفه‌دن یکیدن احکام شرعیه استنباطه صلاحیتلری یوقدر ؛ « رحم الله امرأ عرف قدره ولم یتعد طوره » حدیث شریفنه اتباع ایتملی یز ، مدعامی اثبات ایده‌جك براهین وادله پك چوق ایسه‌ده اربابنجه معلوم اولدیغندن « والسلام علی من اتبع الهدی » قولیله اکتفا ایلرم » دیور .

اولا —. ردیه صاحبنك شو سوزی عاجزلرینی دوچار حیرت ایتدی. سوزمك نصل یاکلش آکلادیغنی کوردم. سبیل الرشادك ٢٧٥ نومرولی نسخه‌سی کوزدن کچیرلسون. « النظرة الاولی نظرة الحمق » موجبنجه نظرة اولا ایله دکل، نظر دقیق ایله باقیلسون. کوریلورکه برذات ربا الفضل ایله ربا النسیئة حقنده برسؤال ایراد ایدیور. عاجزلری بو ایکی ربا آره‌سنده برفرق بولندیغنی، شرع شریفده اصل تحریم بیوریلان ربا النسیئة اولدیغنی، ربا النسیئة محض ضرر اولمغله قصداً حرام اولدیغنی، ربا الفضل حرامه وسیله اولدیغندن ثانی حرام قالندیغنی ،ربا خفی اولدیغنی، ربا الفضلی بعض ائمه‌نك تجویز ایتدیکنی ، ربا الفضلك حرمتی قطعی اولمیان ربا اولدیغنی بیان ایتدم . مقصدم ربا الفضلی تجویز دکل ، بلکه اره‌لرنده برفرق بولندیغنی ارائه ایدی ، محقق شهیر ابن القیمدن اره‌لرنده‌کی فرقی ده نقل ایتدم. نصل اولیورده بن ربا الفضلی تجویز ایتمش اولیورم ؟ نره‌سی سطحی نظردر ؟ نره‌سی بلا تحقیق یازلمشدر ؟

ردیه صاحبی یاکلش اکلایور . آکلایشنه کوره سلیمان جملدن ، تنویر الابصاردن وسائره‌دن بیهوده یره نقللرده بولنیور .

ثانیاً — احادیث شریفه‌یی بیان ایتدکدن صوکره قطعی دکلدر دینه‌من ایمش. یاهو ! قطعی‌نك معناسندن غفلت بیوریورسکز . «قطعی» منکری اکفار اولونماز دیمکدر، ربا الفضلك حرمتنی انکار ایدن اکفار اولونورمی ؟ ربا الفضلی تجویز ایدن برجماعت فقهاوار در . نته‌کیم تابعیندن

عطاء ، طاوس ، جابر بن زيد ، سعيد بن جبير ، عكرمه ربا الفضلی تجویز ایدیورلر . ربا الفضلی تجویز ایدنلر شو یله استدلال ایدیورلر : ربا زیاده دن عبارتدر ، هر ربا حرام دکلدر ، بلکه « وحرم الربوا » نظم جلیلی موجبنجه انجق قوم بیننده متعارف اولان و ربا دنیلان عقد مخصوص حرامدر . بو ایسه انجق ربا النسیئه‌در . وحرم الربوا ربا النسیئه‌یه مخصوصدر . احل الله البیع نظم جلیلنه در ربا الفضل داخلدر . وحرم الربوا نظم جلیلی اکا شامل دکلدر . ارتق ربا الفضلی اصل اوزرینه ابقا ایتمك واجبدر . اشیاء سته حدیثی خبر واحددر ، خبر واحد ظاهر قرآنی تخصیص ایده‌مز .

کوریلیورکه بو دلیل اولا قرآنك خبر واحد ایله تخصیص اولنوب اولنمیه‌جغنه ، ثانیاً اموالده اصل اولان اباحه‌در قضیه‌سنه راجع اولیور ، قرآنك خبر واحد ایله تخصیص اولنوب اولونمیه‌جغی مسئله‌سی مسائل مجتهد فیهادندر . اموالده اصل اولان اباحه‌در قضیه‌سنده شبهه یوقدر .

انما الربا فی النسیئة حدیث شریفی بو دلیلی تأیید ایدیور .

ربا الفضلك جوازی وقتیله عادتا فقهای مکه مذهبی اولمش ایدی . فی الواقع بو مذهب مذهب شاذدر ، ائمهٔ اربعه بونی قبول ایتمامشلردر .

امام شافعیدن صوکره‌ده مکه‌ده بونی قبول ایدن بر فقیه کوریلیور .

ربا الفضلك حرمتی بالاخره مجمع علیه اولمشدر . اجماع صوکره‌دن مستقردر . بو اجماع سبق خلاف ایله اولان اجماعدر . خلاف سبق ایدن اجماعی انکار کفرده دکل ، ضلالت ده دکلدر .

اعاظم حنفیه‌دن فخر الاسلام بزدوی دیرکه : اجماع صحابه متواتر کبیدر ، منکری اکفار اولنور . فقط اجماع سکوتی بویله دکلدر ، صحابه‌دن صوکره اولان اجماع بلا سبق خلاف ایسه مشهور کبیدر ، منکری تضلیل اولنور ! استقرار خلافدن صوکره اولان اجماعك منکری تضلیل اولنماز ، ظنی مفید اولور ، احاد ایله منقول کبی اولور .

ربا الفضلده صحابه‌نك اجماعی یوقدر . اکر صحابه‌نك اجماعی واقع اولسیدی ، صحابی اولمیان مجتهدینك اتباعی واجب اولور ایدی . حالبوکه یوقاریده اسملری کچن اعیان مکه‌دن ، مجتهدین تابعیندن بر جماعت ربا الفضلی تجویز ایتمشلردر . بو خلاف بر مدت دوام ایتدکدن صوکره اجماع واقع اولمشدر .

فقهاء مکه‌نك ربا الفضلی تجویز ایتمه‌سی اوزاعی زمانه قدر دوام ایتمش اوله‌جق که کندوسندن شو قول منقولدر : اهل مکه‌نك قولندن متعه وصرف ، اهل مدینه‌نك قولندن سماع واتیان محاش ، اهل شامك قولندن حرب وطاعت ، اهل کوفه‌نك قولندن نبیذ ترك اولونملیدر .

اوزاعی اقوال مذکوره‌یی زلل علمادن عد ایدر کورینیور . بالاخره اجماع واقع اولمش ایسه بو اجماع بلا سبق خلاف اولمدیغندن ظنی مفید اولور . منکری اکفارده ، تضلیلده اولونماز .

احادیث شریفه‌یه کلنجه اشیاء سته حدیثنك مداری اختلاف الفاظ ایله برابر حضرت عمر ، ابو سعید ، عباده ، معاویه رضی الله عنهمدر . بطریق الاحاد ثابت اولمشدر .

حدیث اسامه ایله اشیاء سته حدیثی آره‌سنی جمع ایچون هر نه دنیر ایسه دینسون ینه شك مندفع اولماز .

ادلهٔ شرعیه‌نك هپسی قطعیمیدر ؟ ظنی اولانلری یوقمیدر ؟ بر حدیث شریف مجتهد طرفندن مأخوذ اوله بیلیر . کتاب وسنت ، کتاب وسنت اولمق حیثیتله هر وقت مأخوذدر ، اصلا مردود دکلدر . انجق اعذار ثلثه‌دن ناشی مجتهد کتاب وسنتی اخذ ایتمز :

١ — مجتهد جناب احکم الحاکمینك حکم شرعیی بیان ایچون انزال ایتدیکی آیت کریمه ایله ویا رسول رب العالمینك حکم شرعیی بیان ایتدیکی حدیث شریف ایله بویله بر مسئله‌یی قصد واراده بیوردقلرینه اعتقاد ایتمز .

٢ — مجتهد رسول ذیشان صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرندن بویله بر حدیث شریفك صادر اولدیغنه اعتقاد ایتمز .

٣ — مجتهد بویله بر حکمك منسوخ اولدیغنه اعتقاد ایدر .

بو اعذار ثلثه شرعاً مقبولدر .

مجتهددن آیات کریمه ویا احادیث شریفه‌یه مخالف بر قول صادر اولور ایسه او مجتهدك آیات کریمه ویا احادیث شریفه ایله عمل ایتمه‌مسنده هر حالده بر حجتی ، بر عذری واردر . چونکه مدارك علم غایت واسعدر . ائمه‌نك جمیع مقاصدینه کسب اطلاع ممکن دکلدر . مجتهد بعضاً حجتنی اظهار ایدر ، بعضاً حجتنی اظهار ایتمز . حجتی اظهار ایتدیکی صورتده بو حجت بعضاً بزه بالغ اولور ، بعضاً بزه بالغ اولماز . بزه بالغ اولان حجتك موضع احتجاجنی بعضاً بیلیرز ، بعضاً بیلمیز .

آرتق دلیلنه واقف اوله‌مدیغمزدن طولایی قبول عامه‌یه مظهر اولان مجتهدی تضلیل ویا تضیق اصلا جائز دکلدر .

ارتق اعیان مکه‌نك ، مجتهدین مکه‌نك ، فقهاء دیندن بر جماعتك خیرامت وناصر سنت ، ناطق بالکتاب ، وارث انبیا اولان ائمهٔ هدادن بر فرقه‌نك تجویز ایتدیکی ربا الفضلك حرمتنه نص قطعی دیه بیلیرز ؟ ربا الفضلك وسیلةً حرام قیلندیغنه ، سد ذرایع ایچون محرم اولدیغنه شبهه وارمی ؟ نته‌کیم ربا الفضل حدیثلرینك برنده « انی اخاف علیکم الرماء ای الرباء — رواه مالك والطحاوی » بیورلمشدر .

فتح البیانده مصرح اولدیغنه کوره بلا شك وبالاجماع حرام اولان ربا ربا الجاهلیه‌درکه ربا النسیئه‌در . اعلام الموقعین ده مصرح اولدیغنه کوره امام احمد بن حنبل شك اولونمیان ربا ربا النسیئه‌در دیور .

ابن کثیرك تحقیقنه کوره اعظم تابعیندن سعید بن المسیب حضرت عمردن شو سوزی نقل ایدیور : الك صوکره نازل اولان آیت کریمه آیت ربادر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری ربایی بزه تفسیر ایتمه‌دن اول ارتحال دار نعیم بیورمشلردر . ارتق ربایی ده ، ریبه‌یی (شبهه‌یی) ده ترك ایدك .

ایشته ربا الفضلك حرمتی حقنده بالاخره واقع اولان اجماع . احادیث شریفه ظنی مفید اولدیغندن و بر مدت اهل مکه ربا الفضلی تجویز ایتدکلرندن

ربا الفضلك حرمتنه قطعی دیمدم. یوخسه زعمکز کبی دکلدر. اصول فقه ، خلاف کتابلرینی مطالعه ایتمکزی توصیه ایدرم.

مابعدی وار (١)

ازمیرلی

اسماعیل حقی

انتقاد

ذات حضرت محمد

جلال نوری بکه ارجنجی خطابم

بك افندی ،

« حریت فکریه » مجموعه‌سنك ایکنجی نسخه‌سنده‌کی « معارضلره جوابم » مقاله‌کزی بواقشام اوقودم . فقط بوخطابمده‌ده ینه « اجتهاد » ده‌کی او معلوم مقاله‌کزه آزجق رجعت ایدیورم . او مقاله‌یه‌که سز ، بو جوابکزده اونك اساسلی تفرعاتنه دائر سرد ایتدیکم اعتراضلره قارشیلقلی بر جواب ویرمدیکز ؛ وینه او مقاله‌کزه عائد ایکنجی خطابمدن بحث ایتمدیکز. یالکز وجدانکزك یوکسه‌کلکندن وشتمیات دیدیککز شیلرك اوکا وارەمیه‌جکندن ، خلاصه دینکزدن ، ایمانکزدن سوز کتیردیکز. عمومی ومبهم بر طرزده مدافعهٔ نفسی کافی کوردیکز . امین اولیکز بك افندی ، سزه قارشی یازدیغم اوایلك خطابك اثنای تحریرنده بویوك آجیلر حس ایده‌رك دلخون ساعتلر کچیردم . سبی سزی بویله بر موضوعده مخاطب اتخاذ ایتدیکمك بنجه هیچ آرزو اولونمایه‌جق ، هیچ موافق کورولمیه‌جك بر تصادف بدبخت اولدیغی ایدی . چونکه اوآنده بر مسلمان قارده‌شدن اساس دین مبحثنده اوزاقلاشیوردم . بو حال البته الیم واضطراب آوردر . فقط نه‌یاپه‌یم‌که بن رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وسلمی « فداك ابی‌وامی » دیه سه‌ور وتقدیس ایده‌رم. اونك نزدجلیلینده بوتون وارلغم نابود وکافهٔ معنویاتم یکوجوددر .

نبی ذیشانك ذکا ودهاسی اکر اکا بر قومه بر تأثیر انقیاد اجرا ایتدیرسه‌ایدی بوحال قرق یاشندن اول کورولوردی ، مشارالیه حضرتلرینك اك مدهش قوتی طرف آلهیدن اولا خصال Caractère حالنده تجلی ایتدیرلمشدی .

« ساموئل سمیس » دیه‌مشمی‌که دنیاده خصالدن باشقه هیچ بر شیئه مالك اولمایانلر واردر ، بونکله برابر اونلر برحکمدار تاجدار قدر احراز موقع ایده‌رلر .

فقط حق جلیل نبویده بوکافی اولمادیغی کبی دهاده بادئ تفرد اولامیوردی. حضرت نبی ذیشانی مبادیده وهرشیده موفق ایده‌ن قوت وعظمت ، آنجق خالق عظیم‌الشانه عائد وراجع اولان کتاب‌الله ایدی. قرآن نازل اولماسه ، قرآن الله کلامی دکل ایدیسه حضرت محمدده مسلمانلرك پیغمبری اولامازدی . اساسك هپ قرآن مجید اولمسنه‌نظراً جناب رسول اکرمی دائما وهرشیده کلام‌الله‌ه اضافةً مطالعه ایده‌جکز. بلاغت قرآنیه‌نك امداده یتیشدیکنی سویلیه‌جکز ، حضرت محمدی قرآنك بویوتدیکنی اعتراف ایلیه‌جکز، بوراده نبی ذیشان حضرتلرینك دینك مستقلاً دهاسی فاعل ومؤثر وناظم ومؤسسی اولمادیغنه دقت ایده‌جکز . بویله اولمازسه قرآن ، کلام الله اولمقدن چیقاراق اورته‌دن قالقار . اووقت نه نبوت قالیر ، نه‌دین ...

**

« اجتهاد » ده‌کی مقاله‌کز ایکی‌یه آیریلیوردی : بری مشاهیر غربك حق پیغمبریده‌کی مطالعات وتنقیداتی ، دیکری سزك مدافعاتکز . برنجی قسمه ، اینجه مقدارده‌کی متفکرین جدیده‌نك مبلی زیاده‌در . اومشاهیر غرب ، بونلرك نظرنده بر « اوتوریته » درلر . خصوصاً کیمی طبیب ، کیمی علم الروحه آشنا ، کیمی حکیم شهرتشعاردر . کوزل یازلمش بیانات فنیه‌لری ذهن بولاندیرر ، حس قاماشدیرر . حال بوکه مدافعاتکز اونلره نسبتله پارلاق تعبیرلره کومولمش اقوال مجردهٔ حسیه‌در . « ادعامه کوره ... » ، « البته ... » دیه دلائل عقلیه ونقلیه‌دن برئ سوزلردر . معتقداتی بر از ضعیف اولان هر فکر شباب سزککینی براقیر ، (لومبروزو) ویا « ره‌نان » ك مطالعه‌سنی آلیر کیده‌ر . ایشته بویله مهلك وخطرناك نقطه‌لرده سزك غریب بر بنلککز ونفسکزه بر اعتماد طفلانه‌کز وار . اووقت بویولده اورته‌یه چیقماکزدن مضرتی بوقسه منفعتمی حاصل اولاجق ، هیچ دوشونمیور ، دوشونه‌میورسکز . نبی ذیشانك عصبی‌المزاج اولدقلرینی ، قادینلره انهماکلرینك سببی بو اولدوغنی سویلرکن مشارالیه حضرتلرینك کنجلکلرنده ، قبل‌الزواج نه‌تورلو حرکت بویوردقلری سؤالنی کندی کندینه ایراد ایله عصمت نبویه حقنده نه کبی فکرلر بسلیه‌جکلرینی تأمل ایده‌میورسکز . حال بوکه شرائط نبوتدن بری « عصمت » در .

بعض ارباب حکمت واخلاق ، افکارك اضداد ایله تربیه‌سی علیهنده‌درلر. مثلا بر کنجه اخلاق درسی ویررکن بشریتك میل ایتدیکی قبایحك ولودم صورتیله اولسون ذکر وتوصیفی ، حسیاتنده بر ایز براقه‌جغی وسامعی مراقه دوشوره‌جکی جهتله مضر کوررلر . مثلا : انسان کنج قیزلرله بولونمق واکانمکدن خوشلانیر ، بوواقعا بر حال فطری ایسه‌ده صوکی فنادر ، بوندن چوق صاقینمالیدر ، دیه‌بی غیر موافق عد ایده‌رلر. ایشته بوده اویله‌در . خصوصاً سزك مدافعاتکزله هیچ ایشه کلمز .

نبوت چوق بویوکدر . دهانك اون ، یوز قات فوقنده‌در . حضرت محمدالامینك قبل‌النبوه سوزلری ضبط ایدلمه‌دی . برحکمت بالغهٔ اخلاقیه اولارق کیمسه‌نك محفوظی اولمادی . رسالتپناه ذیتنك تأثیر بلاغت وعظمت وعلویتلری نبوتله برابر ظاهر اولدی . قبل‌الاسلام قوملرنده شعر وبلاغته اولان فرط انهماك هیچ برقوم دیکرده کورولمه‌مشدر . « معلقات » عادتا نظیری ایشیدیلمه‌مش سوزلر ایدی .

بر شاعرك ظهوریله قوجه بر قبیله دوکونلر یاپار ، تفاخرینی

---

(١) ردیه‌نك جوابی ختام بولدقدن صوکره معلم عطا افندینك اسئلهٔ متباقیه‌سنه

دیکرلرینه بر چوق مراسله اولاشدیرردی ؛ مفاخراتك حدوغایتی یوقدی . ایشته بونلر هپ قرآن کریمك فصاحت وبلاغتی حضورنده شاشیره قالدیلر ، سقوط ایتدیلر ، چونکه قرآن نه مسجعه ، نه موزون وقافیه دار شعره ، بکزه میوردی . اودرجه بلیغ ، واسلوبی اوقدر یوکسه‌ك ایدی‌که او آنه‌قدر هیچ بر شاعر ویاخطیبك سوزلرنده بوکا یقین برشی ایشیدیلمه‌مش ایدی . ایشته قرآنك بوحالی اونلری جذب وجاب ایتدی . اونی عاشقانه بر مجلوبیتله قرائت وتدقیقه باشلادیلر .

بناءً علیه فرنکلرك‌دها نظریاتی ـ ولوسزك‌دیدیککز کبی تام وامراضدن بریٔ اولسون ـ بوراده قطعیاً وارد اولاماز . بو باشقه برعالم ، بشقه برجهاندر . بوراده مسلمان ذوقی ، مسلمان ایمانی حکمراندر ...

*
* *

کاه‌لم « حریت فکریه » مجموعه‌سنك ایلك نسخه‌سنده‌کی «خاتم الانبیاء» مقاله‌کزه :

بوراده مدهش وسربازانه مقایسات باطله‌یه کیریشمکدن کندیکزی ینه آلامیورسکز . حضرت نبی ذیشانی قرآن کریمدن آییرارق تدقیق ایتمك نه‌قدر باطل ایسه اونی چیرکین هیکللر شکننده بوطلری اولان برمذهبك موجدی (ناکیامونی بودا) ایله مقایسه‌یه قالقیشمقده اوندن دها زیاده غیرمعقول وپك بیوك برکناهدر . بویله برکیدیش بو عصرلرك متنور برمسلمانه یاقیشماز . فخرکائنات علیه‌الصلاة افندمز ، برمجوسی ، بربت پرست ایله مقایسه ایدیله‌مز . (بودا) بت پرست اولمایوبده ادیان قدیمهٔ مفسوخه‌دن برینك قرآن کریمده اسمی مذکور اولمیان انبیاسندن بری اولسه ایدی بوقیاس ینه‌خاطره کلمزدی . بویله شیلرده اساس قیاس دائما وحدانیت وبرکتاب منزلدر .

(مارتن‌لوتر) آنجق پاپاسلرك جنتی‌مال بدرکبی صاتمالرندن دلکیراولارق سودیکی دینك معنویتنی قورتارمق ایسته‌ین ، واقتداری آنجق اورایه‌قدر کیده‌ن برغیور ایدی . تثلیثه وبناءً علیه اساسه ایلیشه‌میه‌رك اونی اول امرده کوزه پك چارپان غرابت ظاهریه‌دن قورتاردی . رسملری ، صاچلری ، پاپالری رد ایتدی ، فقط ینه خرستیانلغك ایچنده بوزولدی قالدی .

(پاولوس) مجذوبیتنی صاقلایامیارق صیراسنه کوره معناسز سوزلر سویله‌مکده قصور ایتمه‌دی . قوشدی ، حایقیردی ، کسیلدی ، اعزه صیراسنه کچدی .

بن بونلره دائر بو سوزلری یازار کن جناب خاتم الانبیادن خدا بیلیر اوطانیورم .

دین اسلامی کندی جهان اعلاسنده کوروب کوسترمك ، حضرت فخرالرسلی اولدوغی کبی کوره‌رك مکارم نبوت ومعالیٔ رسالتی کندی عالمنده تعظیم ایله امت ناجیه‌سنه آکلاتمق یولی وارکن قیاسلره احتیاج نه‌دندر بیلمم .

نبوت ، کندی بویوکلکیله بر غیر متناهیت عرض ایدر . اونك دیکریله اولچولمکه احتیاجی یوقدر . کندی کندینه تدقیق ایدلملیدر . سز غالبا (ایپولیت‌ته‌ن) ك مطالعه‌سندن قورقدیکز :

« مادام که انسانلر نه دینی انکار ، نه‌ده فلسفه‌یی ترك ایتمك ایسته‌میور ، ومادام که بو ایکی رهبرك هربرینه عینی درجه‌ده بر محبتله باغلانیور ، دین کهنه مدعیاتندن واز کچسه ، فلسفه‌ده بی پروا منکرلکنی براقسه وهرایکیسیده متحد ومحبوب بر طرزده برلشه‌لر ؛ هر ایکی نظریه‌لرده بربرینه یاقلاشه‌رق وهربری انسانك بر الدن طوتاراق اونی ایکی‌خیرلی دعاء کبی حقیقت موعوده‌یه دوغری سوق ایتسه‌لر نه اولور . . . »

دیدیکنه بوسبتون حق ویردیکز . فقط بزده دین اسلام ایله برابر فلسفهٔ اسلامیه‌ده واردر . علوم وفنون ایله اسلامیت ایسه بری برك یوزی ، دیکری آلتی قدر همأهنکدرلر . یالکز اسلامیتك باطنی صوك درجه‌ده زنکین و معنویاتی پك ده‌رین اولدوغی ایچون کافهٔ مسائلی فنون مادیه‌یه تطبیق ایله حله قالقیشمق دوغرو ده‌کلدر . بو موفقیت اغلب احتمال بر قاچ عصر صوکرا حصول پذیر اوله جقدر .

دینك مادی ، معنوی ، عقلی ، حسی ، تشریعی ، اخلاقی ، تاریخی ، حکمی ، خلاصه کافهٔ اقسامنی آیری آیری دوشونه‌رك اونلرك هیئت مجموعه‌سنده الوهیت ونبوتی کورمه‌لیدر . بونقطه‌ده غرب فلسفهٔ متأخرینندن اکثریتله آیری اولاجغمز ایچون دین اسلامی‌ده اونلرك اصولیله مطالعه وبالخاصه حضرت نبی ذیشانی بعض مجددلرله مقایسه باطلدر . بزم دینمزده اصلا اسکیلك یوقدر . خرافاتی بر کناره آییردیغکز کبی اصیل ونجیب وکندینه تماماً صاحب اولدیغی قدر باشقه‌لرینه بکزه‌مز ، زنکین ومدنیت پرور بردین بولورسکز . بوراده آرتق کونشدن ، آتشدن ، روزکاردن طوپلانمش بربت پرستلك ایچنده فقیر ، کیرلی ، مدنیته پك کوج آلیشیر اولان دیلنجی پاپاسلریله باقیلان بر هندلی مذهبی قطعیاً آیاقده دوراماز . بویله شیلری سزه بویوك کوستره‌ن غالبا یوزلرجه ، میلیون سالکینك قورقونجی کمیتیدر ... بونلر طبق قبل الاسلام حجازده‌کی مشرکینی آندیرر . اوحالده فخرالمرسلین افندمزی ابولهب ایله ـ حاشا ـ ناصل مقایسه ایده‌رسکز ؟ بو حاللر بنی داغدار ایدیور .

خلاصه ، شاه ایله کدا مقایسه ایدیلیر ، فقط خاتم الانبیا ایله (بودا) بربریله قیاس ایدیله‌مز . زیرا بونده دین مبین اسلامك باطنه تجاوز واردر . بوندن سزی وجدانکزله منع ایده‌رم . منصفانه دوشونکز ، حق ویررسکز .

*
* *

بیلمم افاده ایده‌بیلیورمی‌یم ؟ ذات نبی ذیشاندن بحث ایتمك ایچون شرائط لازمه‌یی حائز اولمالکز ، یعنی یالکز حقوقی ، سیاسی ، بر محرر اولمق ده‌کل ، دیناً بر معنویت عالمانه اظهار واثبات ایتمه‌کز ضروری ایدی . دینمزده عامه‌نك سلامت افکاری ایچون بویله بر قید هویته لزوم مخصوص واردر . از جمله بزده علماً جاهل اولمقدن زیاده عرفاناً وذوقاً غافل بولنمق دها فنا وظاهر پرستلکله محدودیته دال برنقیصه‌در . او حالده بر « عالم ذوقی » بر « عارف بالله » اولمق بویله بحثلرده شرط اعظمدر . بنده‌کزه : سن اویله‌میسك ؟ دیرسه‌کز هیچ بر وقت نه‌وت دیه‌مم ، فقط نبوتی فرنکجه مطالعه ایتمم . اوکامسئله‌ٔ ریاضیه‌در دیمم .. سز ، غالبا « دین » دینجه بو کلمه‌نك مدلولی نه وارسه هپسنی بر

مقاله و بر قیاسه صیغدیریورسکز. بنده‌کزده او وقت شبهه‌یه دوشه‌رك: دین اسلامی عجبا دین موسی وعیسانك حضرت محمد افندمز جانبندن تعدیل اولنه‌رق چیقارلمش بر دین جدید کبی‌می تصور ایدیورلر، یاخود ایدیورسکز؟ دیورم. صوکرا بو سوءظنی خاطرمدن همان طرد ایده‌رك: بلکه ایکی دینك اعتقاد و احکام جهتلرینی مقایسه ایتمك وصوکرا منکرلره قارشی دین اسلامك وحدانیت مستقلهٔ غیر متأثره‌سنی اثبات ایلك ایسترکن ناصلسه خطایه دوشوله‌رك بو عقود واحکام یرینه ذاتلرك مقایسه‌سنه صاپلمش و بونده‌ده جناب فخرالمرسلین ایله عیسی علیه‌السلام کبی ایکی نبی عالیشانك ذاتیت خصوصیه‌لری آراسنه (بودا)لر، (پاولوس)لر وخرستیانلغك بر فرع متممی‌نه منسوب بولنان (لوتەر)لرده قارشدیرلمق کبی بر مسئلهٔ ریاضیه‌نك بیله قبول ایده‌میه‌جکی حال قبول اولنمشدر دیه‌کدن کندیمی آلامیورم.

جناب حق قرآن کریمنده حضرت پیغمبره واقعا « بن‌ده سزك کبی بشرم » دیدیرتمشدر، فقط بونك سببی جهلانك نبی‌جلیل مشارالیهدن فوق‌البشر بعض چوچوقجه مطالبات فوق‌العاده‌ده بولنملری؛ نبوت معجزات‌ایله تأیید ایدر صانمه‌لری، چارشی‌یه پازاره کیتمك کبی بعض افعال ضروریه‌یی انبیا یاپمازمش کبی بر فکر خامه ذاهب اوللری، حافظك:

فقر ظاهر مبین که حافظرا
سینه کنجینهٔ محبت اوست

حقیقت عاشقانه‌سنی وجدانلرنده حس ایتمه‌ملرندن منبعثدر.

•

⁂

انبیای عظامك حسب‌الرساله حائز بولنملری مقتضی صفات اصلیه که: عصمت، امانت، صدق، فطانت، وتبلیغ‌در؛ بو کلمه‌لره أیجه دقت اولونورسه فکرلرده قطعی بر نتیجهٔ منطقیه تعین ایده‌بیلیر. چونکه بو اوصاف، انسانلر ایچون کالنه مالکیت الك کوج اولان مزایای فوق‌العاده‌درلر. ایشته نبوت بوراده بویودکجه بویور. او وقت سزك « صدانویس » تعبیر غلیظکزك، یازلدیغی یردن ابدیاً سیلنمه‌سنه احتیاج مس ایدیور.

اوصاف نبوت سزك ظن ایتدیککز کبی اولسه ایدی بویش صنعتدن بعضلری حذف اولنه‌رق مثلا فطانت یرینه معلومات مکتسبه، وتبلیغ یرینه جربزه ویا خطابت دیمك دها موافق دوشه‌جکدی. بوکا برده دهاء فلسفی علاوه ایدیله‌جکدی. حال بوکه جناب واجب‌الوجود علم کل ازلی‌سنی کندینه خاص بر صنعت الوهیت اولارق کوستریبور، ونبی محترمنی مزایای جبلیهٔ اخلاقیه ایله، قرآنی تودیع ایده‌رك کوندریور.

فطانت: ادراك جبلی، جودت استعداد. نه بویوك معنا! عصمت: ناموس وحیا، وعفت واستقلالك انظار وافعال، وحسیات واقوالده حدالغایه‌سی.

بویوکلکی کوریورمیسکز؟

« صدق » عدل‌واعتدالك وصیراسنه کوره ینه او حد ومعنا داخلنده شدت وشهامتك مدلولیدر،

شیمدی کلیکز نبوتی سزك اینجه وچوق معلوماتلی دماغکزله (قفا دیه‌یورم) تدقیق ایده‌رك برمسئلهٔ ریاضیه کبی حله اوغراشالم. ومعجزه ایله کرامته هپ یکی یکی تعریفلر بولالم. شوراسنی هیچ اونوتمایکزکه جناب سیدالانامك اثبات نبوتلری اظهارمعجزهٔ ذاتیه اوزرینه‌مؤسس دکلدر. اساس نبوت معجزه‌یه باغلانمامشدر. معجزهٔ محمدیه اساساً معجزهٔ الٰهیه‌در که اوده ذات نبی ذیشانه تودیع بویورولمش اولان قرآن مجیددر. اونده نه‌وارسه بز اونك مؤمن ومصدقی‌یز. انسانیت اوزرینه مبنی قلوب آدمیانی توحید ایدن قرآن کریمدن بویوك معجزه اولاماز.

حضرت علینك سفره باشنده اوزاق یرلردن کله‌رك شرف اسلام‌ایله مشرف اولمش برقاچ غریب‌الدیار ایله یمك یدیکی اثناده کیم بیلیر نره‌دن کاوب مشارالیه حضرتلرینه دین جدید اسلامك خوارقندن نه کبی برشی کوستره‌جکنی سؤال ایدن بربادیه‌نورده جامعهٔ اسلامیه‌یی تفهیماً سفره‌ده اوطورانلری کوستردیکنی روایت ایده‌رلر.

سز قرآنك بوتأثیر وعظمتنی مقالهٔ اخیرهٔ جوابیه‌کزده مقر بولوندیغکز حالده‌دیکر طرفدن نبوتی برشکل‌ریاضی‌یه معجزاتی، تعریفات جدیده‌یه افراغ وادخال‌ایچون نه‌دن بیرتینیورسکز؟ بونلری‌أیی بیلوب أیی اکلاتسه‌کزآ.

سز ینه او « حریت‌فکریه » مجموعه‌سنك برنجی نسخه‌سنده حضرت پیغمبر ایچون « اویله عاقلانه تطبیق اولونمش برمؤسسهٔ معظمه وجوده کتیردی‌که ... » دیرکن « قرآن‌کریم » ی اولدوغی یردن آلیورسکز. ینه او مقاله کزده: « ... سیرنویسلریمزه تأسف ایده‌رم، پیغمبر بوکون بیله جهانك مهم‌بر قسمنه حاکم بردین، قرآن کبی بردستور متین براقمش (!) ایکن بونلرك خارجنده خوارق آرامق جداً بوصله‌یی شاشیرمقدر. » دیورسکز. بنده‌کز او سیرنویسلری مدافعه ایتمه‌دم وایتمم، فقط سزده اونلردن دها زیاده شاشیرمش دکلیسکز؟.. قرآن کبی بر دستور متین براقمش نه دیمك؟ قرآن کیمك، واونی براقق نه معنایه؟. کتیرمش دیسه‌کز یاکلشمی اولور؟ اولکه پارچه‌ده‌کی (بر مؤسسهٔ معظمه وجوده کتیردی) تعبیرینی نه ایسه کچه‌لم، فقط نبی‌ذیشانك براقدیغی تعبیریله وصف ایتدیککز دین ایچون قرآن‌مجیدده « اللهك عندنده‌کی دین، دین اسلامدر » معناسنه بر آیت کریمه وار.

صوکرا، حضرت‌پیغمبر قرآن‌کبی بردستور متین براقدی‌افاده‌سیله حضرت نبی ذیشانی قرآن کریمك مؤلف ومرتبی‌می طانیورسکز؟ اکر اویله‌در دیرسه‌کز صوکرا سز نه اولورسکز جلال بك؟...

ایشته بن هپ بو اطرادسزلقلرك داغنق حکملرندن صیقیلیورم. الله واونك کلامی او قدر بویوکدرکه حضرت نبی ذیشانك بویوکلکی او کلام‌اللهی تبلیغ وتلقین ایتمك، واونك اوامر واحکامنی بوتون‌قلب ووجدانیله حفظواجراده هرتورلو فوق‌العاده‌لکی کوستروب‌اوغراشمق، اونی اداره ایتمك، کلام‌الله ایله تلطیفات الٰهیه‌یه مظهر اولمق، جناب جبریلدن نطق الٰهی‌یی اخذ ایتمك کبی هیچ کیمسه‌نك ایریشه‌میه‌جکی

بر مرتبهٔ اقصای فردینه چیقارلمق ، صوكرا قرآن كریمك كافهٔ حقایق ومكارم ، ودقایق ومحارمنه واقف بر ذوق لاهوتی حكمتله پرورشیاب معالی اولمندهدر . یعنی سوزك قیصهسی : اللهك لساندن قوللرینه ترجمان اولمق وبو مأموریتی ایفاده بویوك بر نور وجدان ایله اللهك براندیغی انسانلرك هپسنك سید وامیری درجهسنه وارمقدر . ایشته سز بوراسنی بر تورلو تصویر ایدهمیورسكز . اوقدركه ، افاده لریكزده ادب كلامه رعایتده قصور ایدییورسكز.

اولجهده دیدیكم كبی نبی ذیشان افندمزك قوم وقبیلهسی ، واونلرك قبل الاسلام اولان حال وافكار ، عنعنه وحسیاتی ، عادات واطواری ، نسبه ، یاشه ، شهامت وبلاغته اولان اعتنالری معلومكز اولمق لازم كلیر . هله او برطاقم اسباب وروابط مخیلهٔ تفاخر وتكاثرك آرالرنده كسدیكی ایشلرده سزجه معلومدر . تعندلری ، تفاخرلری ، شرابلری ، قانایچمهلری ، عشقلری ، كبی نخوت ربكدیكره قارشی عزم وحدتلری ، حس انتقام وعداوتلری مشهوردر . بو آدملر صنملرینی تعزیز ایله عالمه میدان اوقویوب دوروركن نبی ذیشان افندمز اگر كلام اللهك سحر بلاغتیله اوزرلرنده تام بر تأثیر اجرا ایتمهسه ایدی ، یعنی ، سوزك آچیقجهسی اوجاهللر حقك كلامنی فم نبوتدن ایشیتمهسه ایدیلر عجبا قاچ كشی ایمان ایدهردی ؟

ینه سویلیورم : بو كلام ، بو وظیفهٔ اخذ وتبلیغ اوقدر بویوك ، اوقدر شرفلی ، اوقدر مهم ، اودرجه علوی بر ایش وبر مأموریتكه اوكا تعیین بیوریلان ذات كریمك ، كلمش وكلهجك انسانلرك اك نجیب وعالی واك بلند ومحترمی اولماماسی ممكن دكل ...

سز بونی ذهن وقلبكزده بویله تقرر ایتدیرهمدیككزدن برسطرده جناب خاتم الانبیایی بویولته‌یم دیركن دیكرنده (باولوس) و (بیسمارق)ی قاریشدیریورسكز . سیرجیلر خطا ایده بیلیرلر ، وفی الحقیقه اونلرك بر برچوق سوزلری ایجه تدقیق وتأمل ایله نظر اعتباره آلینهلیدر ؛ فقط سزككیلرده آكلایشمهكوره پك شبهه‌لی وتهلكه‌لی فكرلر اخطار ایدییور . یاكاش دوشونیور ویاكاش یازیورسكز .

بو حال ، (معارضلره جواب) كزده پك بارز صورتده منظور اولیور . تعبیركز وجهله اولا او «موعظه» كزك برینده دیورسكزكه :

« مسئلهٔ نبوته كلنجه : اسكیسی كبی قالین برقفا ، آز وكهنه معلومات ایله نبوته اعتقاد بوعصرده قابل اولاماز . فنونك ، تاریخك ، روحیاتك مظهر اولدیغی ترقیات ایله بوكون نبوتی عادتا ریاضی برشكلده تعریف وتفسیر ممكندر . معجزه نك ، كرامتك ، الی آخره ، هپ یكی تعریفاتی واردر . بز بو طرز نوین سیر ، فقه ، عقائد یازمقله شان اسلامیته خدمت ایدیورز فكرندهیز . شوراسنیده ادعا ایدییورزكه تفسیركده یكیلشدیرلمسی شرطدر . »

معارضلریكزه برطاش اولان بو سوزلر نه بی قرار فكرلرك محصولیدر . فقط نجه قالین قفا تعبیری قدر بی معنا برسوز اولاماز . آز وكهنه معلومات ایله نبوته اعتقادیده آكلامام . بو سوزلردن دولایی سزی بوتون متفكر مسلمانلر عفو ایتسهلر بیله الله عظیم الشان عفو ایلهمز .

معلومكزكه ادیانك هپسنده خواص وعوام واردر . بزده مؤمن ومسلم تعبیرلری موجوددر . هر دینك اكثریتی حسب الجهل مقلددرلر . مسلمانلرده بویلهدر ، یعنی دینك كنهنه وغوامضنه تحصیل وتربیه ومحیط ومعیشت كبی تأثیرات ایله مطلع اولامامشلردر . بونلر كیكی صاف وساده براعتقاد ایله نهایت بولور . دیكر برقسمیده باباسی ویا ابوینی مسلمان اولدیغی ایچون اویله دوغارق احمد ، محمد ، حسن ، حسین تسمیه اولنمشلردر . بودرجانه دقت ایدرسه‌كز خواص قسمنی آیری بولورسكز . شمدی اوقسم اقل ومهمه ، قالین قفا ، آز وكهنه معلومات تعبیریله تجاوزیكز البته بر حدناشناسلقدر .

نبوت ، اوسزك آكلایهمدیغكز نبوت معظمه ، بوكون استناد كاهكز اولان عصر كلهسنك دكل ، معناسنك حاكمیدر . روحیات ، نبوتی بزم آكلادیغمز كبی آكلار ؛ او روحیات كه اساس معنویات وبطون اسلام وایماندر .

نبوتی ریاضی برشكلده تعریف وتفسیر سزاء قفا ، چیركین قورونتیكزدر . حسیات ، قلب ، وجدان ، معنویات ، ذوق روح حسابه ، هندسه‌یه ، صیغماز ، بونك عكسنی فرنك افكار ومطالعاتنه مراجعت ایتمكسزین اثبات ایدیكز .

. . .

تورکجه مكمل بر تفسیر یوق . معترفم ، فقط بونكله مسئلهٔ نبوت بیننده نه كبی بر مناسبت وار ، باری ایضاح بویورسه‌كز ! بونی «حدیث» ایچونده تكرار ایده‌بیلیرمشسكز .

« حدیث » ی أبی وآكلایارق اوقورسه‌كز ، تفسیری عربجه بیلرك مطالعه ایدهرسه‌كز بوفكرلردن واز كچرسكز . مع هذا هر ایكیسیده تورکجه‌ده غایت مفصل و مكمل بر طرزده تدوین ایدلمیدر . فقط بو بحثده بونلرك ذكری اساسه تعلق ایتمز . مقاله كزك بورادن اوتهسی كله سوریسیدر . حتی بر آرالق خطبه‌لرمز ، وعظلرمزده موضوع بحثدر . تیمناً باشلادیغكز « امر تجدد » ایسه صرف بر بناك وغریب بر توجه شخصیدر . هله مغالطه‌لر اولور شی دكلدر . «هیچ حضرت پیغمبرك دهاسی اولورمی ایمش » اسنادیكزه قارشی تعبیر بولمق وبونی توصیف ایتمك محالدر . ینه تكرار ایده‌رم « نبوت » ك نه دیمك اولدیغنی بیلسه ایدیكز بو سطری قابل دكل ، یازمازدیكز . هله وهله « مؤاخذلریمز بیاسونلر كه مقصدمز اسلامیتی هدم دكل احیادر » سوزی قدر « مه‌غالومانی » یی افشا ایدر بر ... نه دیه‌یم ... بر افادهٔ نابجا ... (ان الله مع الصابرین)... تصور ایده‌مم . بودین مبینك هدم ویا احیاسی سزك الیكزده ایسه وای اونك وبزم حالمزه . . . .

مقاله‌نك (صحیفه ٣) « فكریمزی ایضاح ایده‌لم : » پارچه‌سی غریب بر تضاد الیم ایله دلخوندر . «اساسات جلیلهٔ محمدیه‌یه رجوع مجبوریتی واردر » دیركن اونك ناصل وزه‌دن اولاجغنی بیله‌مه‌مك فلاكتی ینه موجوددر .

بونلردن صوكرا معارضلره خطابكز كلیور . بونده هیچ برشخصی دعوا كزاولمادیغی مذكوردر . ذاتاً سزكله كیمك شخصی دعواسی واركه

سزك اونكله اولسون؟ بنده‌كز كندی حسابمه ـ سزجه ولو هیچ اهمیتی اولماسین ـ سزه یقین وقته قدر اك حرمتكار بر وضعیت حسیه‌ده بولونیوردم .

فقط كوریورم‌كه « معارضاره جواب » كزك بریرنده : « حاشا كندمی اولوالعزم مجددلرله قیاس ایتمیورم » دیركن دیكر طرفده « تیمناً باشلادیغمز امر تجدد ... » اعترافیله یالكز اولوالعزم اولمادیغكزی قید ایدیور ، تواضع بویوریورسكز . دیمك هرحالده برمجددلك وار . دهاسی : اسكی طرزده مدافعی اولدوغمز اسلامیتی ، اوق ایله ، قالقان ایله، منجنیق ایله صیانت ایتدیكمز شریعت احمدیه‌یی سزماوزره، مانلیهر، قروپ ودرونوطایله مدافعه ایدیورمشسكز. سلاحلر بیننده بودرجه‌ده فرق وارسه یورغونلغكزه شاشاروبویله سوزلرك عوام فریبانه‌مقصدلرله دیزلمش بك بیاغی تعبیرلر اولدوغنی سویله‌مه‌دن كچه‌مم . دیمك‌كه نبوتك دهایه تقدمی اسكی ، نبینك یالكز داهی اولمسی یكیدر .

برده « حریت فكریه‌نك » ایلك نسخه‌سنده فاضل محترم محمود اسعد افندی حضرتلرینه خطاباً یازدیغكز « خاتم الانبیا » مقاله‌سنك مقدمه‌سنده‌كی حشوه نه بویوررسكز ؟!

اساطیره عائد اوقسم حقنده‌تحف برفكره‌ذاهب اولدم. میتولوژینك پك آز واقفینی اولان مملكتمزده اذهان قارئین اوزرینه برتأثیر اجرا ایتمك ، دەرین كوزوكمك ایچون قبول ایدلمش دیدم . فاضل مشارالیه حضرتلرینه خطابكز ایچونده :

« جلال نوری بك كندینی مسائل دینیه‌ده بوصورتله تزكیه‌ده‌اول داورانه‌رق افكار عامه‌یی اقناع واوكا بویوك وصاغلام كوزوكمكده بویله براستنادگاه آرایور ... » دیمكدن كندیمی آلامادم . بنده‌كزه بوندن اوتوز اوچ سنه اول (علی حال) اوقوته‌رق (آمنت بالله)دیدیرتن استاد معالی‌نك ومشارالیهك علم وكمالی، سزك «حضرت پیغمبره پیسخولوغ دیدم ، داهی دیدم، ینه مقبوله كچمه‌دم» فریادیكزه جواب ویرمزصانیرم. چونكه سزك بوچیغیركزدن حقیقةً قورقولور . یارین اوبركون قرآن كریمده ال آنارق جنت وجهنمی اولچمكه، ملائكه‌یی یكی‌طرزده‌تعریفه، شراب كوثرك اوصافی كیمیا ایله تعیینه قالقیشمیه‌جغكزی كیم تأمین ایده بیلیر ؟ ! .

چونكه‌بردفعه مجددلك‌وادیسنه ـ ولواولوالعزم اولماسین ـ كیرلدكدن صوكرا بومحتلرك‌بربرینی تعقیب ایتمه‌سی‌برجریان‌طبیعی قبیلندن‌اولاجقدر! نه ایسه سزی دها چوق اوزمه‌یه‌یم ،

فقط بوكون یكانه مسند سلامتمز اولان دین مسئله‌سنده سزك فكر ووجدانمه اویمایان یكیلككزی كورمكدن صوك درجه‌ده متأثراولدم. دینك مدافعی اولمق ایچون ایسه بوكون اجتهاده واساس احكامی تغییره لزوم یوقدركه نقطهٔ نظرم یاكاش اولسه‌ده تقدیریكزه كسب لیاقت ایتسین . فقط سز بیلمه‌یه‌رك ، تام دوشونمیه‌رك دینه عائد بو مبحثده چوق كشیلری رنجیده ایتدیكز . اونلر ولو قالین قفالی ، آز وكهنه معلوماتلی اولسه‌لر بیله اونلرله قدر عقولنجه تكلم ایده‌جكسكز .

اسلامیتك اسكی طرزده مدافعلری، اونی یالكزعبادت بدنیه‌یه، حدثدن نجاستدن‌طهارته حصرایده‌ن‌بوش‌قفالردر. بن‌اونلردن‌اولمادیغم‌واولامیه‌جغم ایچون بوسوزی سزه رد ، ومقاله كزك باشنده‌كی بولغار طورقوم مقدمه‌سیله برابر محل عائدینه اعاده ایده‌رم . « جبلتمزه داخل اولان استبداد فكری » نك اك بارز شكللری ، بوتون درجات وصفحاتیله سزك ادعالریكزده كورولوركن بونی مقابله‌یوكلتمك ایچون قدرت‌قلمیه كافی‌دكل‌در، اعتقادنده‌یم . افكارعمومیه‌دن بوصورتله‌استمداده‌لزوم‌یوق . صلاح حاله ، تیقظه و انتباهه ودعوت ایتدكلریكز سزه اك خیرخواه نصایحی ایفا ایتمش اولمق ایچون خاتم الانبیا علیه‌الصلاة بحثنده بغایت موازنه‌لی، معتدل، ادیب ، منطقی، وجدانی ، روحانی ، كامل، واقف، برطرز قدیم ونوینده ، یعنی‌براوصافك اسكیسی یكیسی اولمایوب آنجق اونی علم وعرفان كله‌لرینك هرایكیسنك ویره‌جكی حس ایله دویارق او صورتله یازمكزی رجا ، وبعض نقاط اساسیه‌ده اعتقادیكزی فوق‌الحد كوزه‌تمه‌كزی نیازایتمكی اونوتمام . بونلری سزه یازانك هیچ‌برغرضی یوقدركه سزك اونك كوچولدیكی حقنده‌كی ظنكزدن متأثر اولسون . فقط جلال بك یازیلركزده ، حق نبی ذیشانده‌كی بیاناتكزده ـ ینه او نبی مقدس ومباركك خاطر همایونی ایچون ـ پك چوق دقت ایدیكز .

علی سعاد

تربیه وتعلیم

درس وكالت جلیله‌سنك مهم برتشبثی :

مدرسة المتخصصین

درس وكالتنجه اصلاح مدارسه اساس اولمق اوزره مدرسة المتخصصین نامیله بردارالعلوم كشاد اولونه‌جغنی مع‌الممنونیه استخبار ایتدك . درس وكالتی طرفندن‌تنظیم ومقام‌معلای مشیخت پناهی‌یه‌تقدیم اولونان اسباب موجبه‌لایحه‌سیله نظام نامه‌دن برنجیسنی بونسخه‌مزده درج‌ایدییورز. نظام‌نامه‌یی كثرت مندرجات حسبیله كله‌جك نسخه‌یه تأخیر ایتدك .

اخیراً اجرا ایتدیكمز تحقیقات موثوقه‌یه نظراً نظام نامه مقام مشیخت علیاجه قبول بیورولەرق اوقاف نظارتنه حواله ایدلمش ، اورادنده مقام صدارته ـ شورای دولته تقدیم اولونمشدر . بونك بو سنه‌دن اعتباراً تطبیقی مقرر اولمغله بو كونلرده پروغرامك تنظیم وكتابلرك انتخابی وخصوصات ابتدائیهٔ سائره‌سی ایچون مملكتك ارباب فضل وكمالدن مركب برانجمنك تشكلی دردستدر . جناب حق موفق‌بالخیر بیورسون .

مقام معلای مفتی الانامی‌یه

«محاط علم عالی‌ٔ فتوا پناهیلریدركه عصرلردنبری اعاظم امته مخرج اولان مدارس اسلامیه‌مز یاواش یاواش اسكی احتشام ومكنتنی غائب ایدرك عصراً بعد عصر انحطاطه یوز طوتمشدر . مدرسه‌لرده موجود اولان شو انحطاط وانقراضك باشلیجه اسبابی : مدارس مذكوره‌نك هر عصرك احتیاجاتنه كوره تعدیل و اصلاحی اهمال ایدیلەرك بوصورتله ازمانك اختلافیله احكامك‌ده تبدل ایده‌جكی حكمت شرعیه‌سی عالمه

تلقين ايدن علماى دينك هر نصلسه مدارس اسلاميه حقنده بوحكمتدن تغافل ايتلرى مدارسدەكى امر تحصيلك تجدد وترقيسنه بر مانع عظيم تشكيل ايتديكى كبى عصرحضرت انى التحده اتخاذاولنان تشكيلات واصول تدريسه بيله رعايت اولونەمامقله برابر ينه او عصر فيض حصرده لزوم واهميتى بالتقدير تحصيل و تدريسى قبول اولنان فنون وكتب مفيده اخراج اولنەرق يرينه هيچ ده فائده بخش اولمايان و صرف عبارە تصرفاتندن بشقه بر شيئه يارامايان شروح و حواشى قبول ايديلوب تعصبات بارده سائقەسيله جبر ورياضيات و امثالى فنون مفيدەنك مدارسدن قپو طيشارى ايدلمسى كبى سقيم مسلكلرك تعقيبى يوزندن بو كونكى حال طبيعتيله ميدان آلمشدر .

ايشته مدارسك بو كونكى حالنى نظر دقت وعبرته الان و بحق تلاشەدوشەن متفكرين، اصلاح مدارسك لزومندن بحثله اوزون اوزون مقالەلر ، لايحەلر پروغراملر ترتيب ايدرك بو مقصد اصلاحك ساحه آراى حصول اولمسنى تأمل و تمنى ايتمكدەدرلر. بوامر مهم بر وقتدنبرى مجلس داعيانەمزجەده نظر دقته النەرق خيلى زمان مداوله افكار ايدلمش و اولجه بو مقصدله درسخانەلر كشاد ومدارسه فنون جديده ادخال ايله براساس تجدد وتعالى كوسترلمش ايسەده بوكون بودخى كافى كوروليەرك آتى ايچون دها واسع و دها اساسلى تشبثات و تشكيلاته لزوم كورلمشدر . بناءً عليه بوبابده تطبيقى مشكل پروژەلر احضاريله تضييع اوقات ايتمك و نتيجەده ينه فوائد مطلوبەيى تأمين ايتمەمكدن ايسه ممكن التطبيق بر اصول وتشكيلاتك احضارينه كافى و كافل بولنمق وبلا افاتهٔ وقت تطبيقاتنه مباشرت اولونمق اوزره اصلاح مدارس حقنده مواد مخصوصەيى حاوى بر لايحه ترتيبيله نظركاه فتوا پناهيلرينه عرض وتقديمنه مجاسرت اولندى.

طلبەنك بردرس وياقندن حقيله استفادەلرينى تأمين ايچون هرشيدن اول اوقوتەجنى علم وفنده يدطولى صاحبى، مقتدر، متخصص مدرس ومعلملرك وجودينه احتياج طبيعى اولمغله آتياً مطلوب اولان انتظام وتكملى استحصال و استكمال مقصديله ايشه يوقاريدن باشلامق وبناءً عليه تابدايت تدريسدن اجازته قدر برچوق علوم وفنونك هپسنده متخصص اولمسى قابل اولمايان برمدرس ايله تعليمدن قورتارارق يالكز اختصاصى اولديغى علم وفنى تدريس ايتديرمك اساسنه خادم اولمق اوزره مدت تحصيليەسى درت سنەدن عبارت وبش شعبەدن مركب ولدى الايجاب قابل تزييد اولمق اوزره «مدرسة المتخصصين» نامى آلتنده برمؤسسهٔ علم وعرفان كشاد ايديلەرك اشبو دارالعلمه كرك استانبول وكرك طشره مدارس موجودەسنده تحصيل ايله اجازت آلان ورؤس امتحانته حاضرلانان طلبهٔ علومدن بالامتحان ابراز اهليت ايدنلردن بهرشعبەيه اونر افنديدن من حيث المجموع اللى افندى آلنمق صورتيله دارالعلمك موجودى درت سنەده ايكى يوزه بالغ وبو وجهله مقدار كافى متخصص ذوات يتشمك ممكن و بورادن آدم يتشدكجه مدارسك او صورتله تصنيفى مفيد ومثمر اولور .

مذكور شعبه شو صورتله تقسيم و تصنيف ايدلمك موافق كورلير:

١ — صرف ونحو، ٢ — منطق ومعانى، ٣ — فقه واصول فقه، ٤ — كلام وحكمت، ٥ — تفسير وحديث شعبەلرى .

هر شعبەده اوشعبەنك عربى درسلرى وپروغرامده كوستريلەجك جزئيات و فنون جديده كوستريلەرك بر شعبەدن مأذون اولوب بالامتحان مدرسلك عنواننى احراز ايدن بر افندى يالكز نشئت ايتديكى شعبەده كسب اختصاص ايتديكى درسلرى وفنون جديدەدن بر درجەيه قدر متخصص اولديغى فنى تدريس ايله مكلف اولەجق وبالنتيجه بر شعبەدن نشئت ايدنلر ديكر شعبەده اوقونان درسلرى تدريس ايدەميەجكدر . اساساً مدرسة المتخصصينه آلنەجق اولان افنديلر مدارس حاضرەده تحصيل كورمش، اكمال نسخ ايله اجازت آلمش، دخول امتحاننده ابراز اهليت ايتمش مترقى كيمسەلر اولديغى جهتله بونلر درت سنه ظرفنده كورەجكى درسلردن حقيله تكمل وتأمين اختصاص ايتلرى ايچون الك اساسلى كتب معتبره انتخاب اولونەجنى وبوصورتله مقصد عالى جداً نافع بر صورتله تجلى ايدەجكدر .

مدرسة المتخصصين طلبەسى هر سنه ترفيع صنف امتحانه تابع اولديغى كبى صوك سنه امتحاننى اكمال وهردرسلرك مدرسلرى طرفندن اجازتنامەلرينى آلدقدن وبرده عمومى شهادتنامەيى حائز اولدقدنصكره رؤس امتحانه كيرمك حقنه مالك اولەجقلر وامتحانده موفق اولنلرى متخصص بولندقلرى درسلره مدرس تعيين ايديلەجكلردر .

مدرسة المتخصصيندن مدرسلر يتيشنجەيەقدر درت سنه رؤس امتحانى اجرا اولنميوب بو درت سنه ايچنده جوامع شريفه ايچون ايجاب ايدن صرف ونحو مدرسلرى اجازت ويرمش درسعاملردن تدارك اولنەرق بوصورتله هرسنه لزومى درجەده مجيز مدرسلردن درس وكالتنجه تعيين اولونەجق ذوات طرفندن اوقوتديريلەجقدر .

مدرسة المتخصصينده اساس درسلر ايچون اليوم استانبولده موجود اولان بشيوزدن فضله مدرسين مياننده مقتدر طانينمش ذوات انتخاب اولونەجقدر .

اليوم استانبولده موجود مدرسين افنديلرك حقوق مكتسبه وقانونيه لرينه بروجهله خلل كتيريلەمك اساسى محافظه اولونمغله برابر مدرسة المتخصصينده تدريس ايله مشغول بولنان مدرسلرك ترفيعى ديكرلرينه مرجح طوتولەجقدر .

مدرسة المتخصصيندن شهادتنامه اخذينه موفق اولان افنديلر ايچون استانبول مدرسلكى، الاى مفتيلكى، طشره مدرسلكى مخرج اولەجق وبونلردن طالب وارايكن باشقەسى هيچ بروجهله تعيين اولونميەجقدر . انجق بر جهت ايچون بو مدرسه مأذونلرندن متعدد طالب وار ايسه بينلرنده مسابقه امتحانى اجرا اولونەجقدر .

فتواخانهٔ عاليه يه آلنەجق ذوات منحصراً مدرسة المتخصصينك فقه واصول فقه شعبەسى مأذونلرى مياننده اولەجق . مقام عالى مشيختجه طشره يه مفتى تعيين واعزامى لازم كلديكى حقنده ينه بو مأذونلر مياننده انتخاب اولونەجقدر. كرسى شيخلكى مدرسة الواعظين مأذونلرينه منحصردر.

هرهانكى مدرسه طلبەسندن اولورسه اولسون بالامتحان مدرسة .

المتخصصینه قید وقبول اولنان طلبه (مدرسة المتخصصین) ه تخصیص اولنان مدرسه‌ده اقامت وبیتوتت ایده‌جك وکندیلرینه شهری یوز اللی غروش معاش ویریله‌جك ویاخود یمك والبسه‌لری حکومتجه تدارك اولونه‌رق مصارف ضروریه ایچون هر برینه شهری بر مجیدیه اعطا اولونه‌جقدر .

هفته‌ده التی کون ایام تحصیلیه‌دن عداوله‌نه‌رق منحصراً اوچ کونی اساس درسلره، ایکی کونی فنون جدیده‌یه برکونی‌ده لغت ، اشتقاق ، ادبیات عربیه‌دن نهج البلاغه، دیوان ابن فارض، اصول حدیث، عروض، وضع، اداب ومناظره کبی جزئیاته تخصیص اولونه‌جقدر .

هرشعبه طلبه‌سی اساس درسلرینی آیری آیری متخصص مدرسندن اوقویه‌جق، یالکز فنون جدیده وجزئیات درسلرنده بر درسخانه‌ده مجتمعاً بولونه جقدر. اشبو اساس دائره‌سنده مدرسة المتخصصین: علما وفضلا یتشدیردکجه مدرسه‌لرمز دخی بو وجهله صرف ونحو ، منطق ومعانی ، فقه واصول افقه، کلام وحکمت، تفسیر وحدیث صنفلرینه تقسیم ایدیله‌جك وهر صنف طلبه‌سی مدرسة المتخصیصندن یتشمش ذواتك کرسیٔ تدریسنده اکتساب فیض وعرفان ایله‌یه‌جکدر.

مدارسك حال حاضره‌کی وضعیتی اشبو ترتیب وتقسیم درجاته مساعد بولونمدیغی جهتله لازم واحتیاجه کافی اوله‌جق مدارس فاتح ، سلیمانیه ، بایزید ، سلطان سلیم ، سلطان احمد وامثالی مواضعده برلشدیریله‌جك والیوم استانبولده محلات آره‌سنده ولزومسز محللرده بولنان مدارسك عقاره تحویلی ممکن اولنلرینك تحویلنه، ممکن اولمیانلرکده فروختیله نقده تبدیلنه اوقاف نظارتی ماذون اوله‌جقدر وبونلره بدل مدارسی توحید ایچون مبانیٔ لازمه انشا اولنه‌جقدر. طشره مدارسی حقنده دخی بروجه مشروح اساسانه کوره حرکت اولنه‌جقدر. خلاصه معروضات مبسوطه دائره‌سنده برمدرسهٔ اسلامیه تأسیس وطرز اداره وپروغرامی واوقونه‌جق کتابلری بر هیئت عالیهٔ علمیه طرفندن بر تعلیمات ایله تعیین ومدرسهٔ مذکوره کذلك مقتدر وفعال مدیر ومعاون ومدرسلرك دوش فضیلت وغیرتلرینه تودیع بیورلدیغی صورتده بوکون صاچیله‌جق اولان بو علم وفضیلت تخملرینك درت سنه صوکرا اثمار حیات بخشاسی عرض وجود ایده‌جك ومدرسه‌لرکده بو درجات خمس اوزرینه تصنیفیله طلبهٔ علوم بر حیات فیضا فیض ایچنده بولونه‌رق شاهد زیبای ترقی وتعالی تجلیساز عون افتخار اوله‌جقدر .

اساساً معلومات لازمه‌یی استحصال وبردرجه‌یه قدر استکمال ایدن مجاز افندیلری آغوش فیوضاتنه آله‌جق اولان بودرسخانهٔ فضیلت ده اوافندیلر، داخل اولدقلری شعبه‌ده یاباнجی اولمدقلری وبلکه‌ده بردرجه‌یه قدر ماهر وواقف بولندقلری برفنی تمام درت سنه الك کزیده مدرسلردن الك منتخب وجامعه‌لی کتابلردن اوقویه‌جغی وهرصورتله متخصص اوله‌جغی جهتله بویله متخصص ذواتك یتشدیره‌جکی طلبه‌نك‌ده احتیاجات عصره کوره حقایق دینیه واسلامیه‌یه کسب وقوف ایده‌جکی وعنایت حق ایله آز زمان ظرفنده بونلرك عددلری آرته‌رق مدرسلکله، مفتیلکله وصور سائره ایله ممالك محروسهٔ اسلامیه‌نك هر طرفنه یاییله‌رق اورالرده‌کی نشر علوم وافکاره خدمت صورتیله اساساً مهد علم وفضل اولان ممالکتمز علم وکمال نقطهٔ معتنا بهاسندن شوکت سابقه‌سنی اعاده وحتی اونی‌ده کچه‌رك یشلك آور ممالك وبلاد اوله‌جقدر . »

اسلام عسکرینه

اسلام تاریخندن بعضیه بحثلر

مسلمان عسکرینه تدریس ایدیلك اوزره بعض آثارك تألیفی ایچون حربیه نظارتی طرفندن ارباب قلمك مسابقه‌یه دعوت اولوندیغی، بکنیلن آثارك مؤلفلرینه‌ده مکافات اعطاسی مقرر بولوندیغی کچن کونکی غزته‌لر یازیبوردی . شو دعوته اجابتك اردویه وبالنتیجه دین ایله ملت ومملکته پك بیوك برخدمت اولاجغنی آکلادیغم جهتله بنده تاریخی بعض شیلر یازمق فکرنده بولوندم . فقط عجز مسلمم ، ارباب قلمله مسابقه‌یه کیریشمك جرأتندن بنی منع ایتدیکی کبی اردو افرادینك اوقوماسی ایچین یازیلاجق کتابلردن منفعت مادیه بکلمکده حسابمه آلویرمه‌دی . بناءً علیه صرف حسبی ولوجه الله بر خدمت اولمق اوزره شو سطرلری قارالامه‌یه باشلادم .

ممکن مرتبه آچیق واجی بر عسکر طرفندن آکلاشیلاجق درجه‌ده ساده اوللرینه چالیشدیغم ناچیز یازیلرم ، اثنای حضرده بر قوغوش داخلنده وهنکام سفرده برچادر آلتنده اوقونورده صاف یوره‌کلی مسلمان عسکرلرندن برقاچنه - ولوکه پك جزئی اولسون - فائده‌سی دوقونورسه عبد عاجز ایچین الك بیوك مکافات یرینه کچر ، بلکه‌ده ذخر آخرتم وسبب مغفرتم اولور .

وما ذالك علی الله بعزیز .

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم .

یا ایها الذین آمنوا اذا لقیتم فئة فاثبتوا واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون.

عسکر !

آبدستلی اولدیغك حالده قبله‌یه دونه‌رك اوقودیغك وثوابنی اولملریکك روحنه کوندردیکك (قرآن کریم) یوقمی ؟ ایشته اونك برپارچه‌سی اولان شو آیت کریمه‌یی ده اوقو، هم ده ازبرله. آلوب معناسنی اوکره‌نه‌رك هر وقت اوقو .

اوقو ودوشون که مسلمانلقده عسکرلکك ناصیل اولدیغنی ومحاربه اثناسنده بر عسکرك نه یاپماسی لازم کلدیکنی آکلایاسك .

باق . او آیتله جناب حق ، نه امر ایدیور :

« ای مسلمانلر ! بر دشمن قالاباللغینه راست کلدیککز زمان ثبات ایدیکز ، یعنی اوندن قاچمایه قالقیشمایکز و جناب حقی چوق چوق خاطرلایکز که فلاح بولاسکز ، یعنی دشمنه غلبه چالاسکز »

دقت ایتدکمی همشهری !

شو امره کوره دنیاده نه قدر مسلمان ، یعنی عسکر ، باشی بوزوق قاچ میلیون اهل ایمان وارسه ایجابنده هپسنك‌ده دشمنه قارشی طورماسی

لازم . فقط بوقدر خلقك هپ بردن محاربه‌یه کیتمه‌سنه وجماسنك دشمنله دوکوشمه‌سنه لزوم اولمادیغندن هر وقت ایچلرندن (عسکر) نامیله بر قسم ؛ هم کندینك ، هم سائر مسلمانلرك دینی ، یوردینی ، عرضنی ، ناموسنی قورومایه مأمور ایدیلمش . بویله اولنجه بوکون یوقاریکی امر ، ابتدا عسکر صنفنه ، اوندن صوکرا سائر مسلمانلره عائددر .

مادام که سن‌ده عسکرلك مسلکنده بولونویورسك . او شانلی اوجاغك اکمکنی ییور ، البسه‌سنی کییورسك . دینداشلرینك دینه سوز سویله‌ته‌مه‌یی، یوردلرینی یابانجی آیاقلره چیکنه‌ته‌مه‌یی، عرضلرینه ، ناموسلرینه تعرض ایتدیرمه‌مه‌یی بوینوکه آلمش دیمکسك. بونك ایچون تفنککی اوموزیکه آصمش ، سونکوکی، یاخود قیلجکی بلکه طاقمشسك. بیلمش اول‌که :

بر دشمنه راست کلدکمی ؟ بندن قوتلی ، یاخود بزدن قالاباق ! دییه موقعکی براقوب صاووشامایاجقسك .

قورشونك بیتنجه‌یه قدر، سونکوك قیریلوب ، قیلجك اکریلنجه‌یه قدر اونکله دوکوشه‌جکسك . صاواشیرکن‌ده اللهی خاطرکدن چیقار . مایاجقسك. سنی اوکا غالب که‌تیرمه‌سنی اولو تا کریکدن دیله‌یه‌جکسك . ایشته او وقت حق تعالی حضرتلری‌ده سکا فلاح ویره‌جك ، یعنی سنی قارشیکده‌کینه غالب که‌تیره‌جك . سن ، دشمنی یاقاجق ، دینکی ، یوردیکی قورتاراجق و (غازی) عنواننی قازانه‌جقسك ، نه‌موطلوسکا ! بیلیورمیسك که آخرتده پیغمبرلکدن صوکرا شهیدلکدن یوجه بر بر رتبه یوق .

او بر دنیاده پیغمبرلردن صوکرا کلمه‌سنی ایسته‌مزمیسك ! او بویوك شرف ، شو بر قاچ ییللق عمره دکمزمی ؟

سن ؛ دین یولنده ، وطن اوغورنده شهیددوشه جك اولورسه‌ك یریکه سلاح آرقداشلرکدن بری کچه‌جك . اوده سنك کبی ، دشمن قارشیسنده ثبات ایتمك دوشونجه‌سنده بولندیغندن دونمیه‌جك، قاچمیاجق، صاووشمایه‌جق، شاید اوده شهید اولورسه برباشقه دینداشك کله‌جك، مطلقا دشمنی تپه‌لیوب دینی ، مملکتی قورتاراجق ، سنك‌ده انتقامکی آله‌جق .

چونکه : دشمندن یوزچویرمیوب قارشی‌طورانلرك فلاح بوله‌جغنی الله سویلیور، پیغمبری‌ده خبرویریور . بیلیرز ، اینانیرز که : نه‌الله یالان سویلر ، نه‌ده پیغمبری یاکلش آکلاتیر .

ذاتاً بونی (تاریخ) ده بیلدیریور .

سن ؛ اوکدن ؛ کویکدن چیقوب بولندیغك قشلایه کلنجه‌یه‌قدر برچوق مسلمان مملکتلرندن کچدك ، برچوق‌دین‌قارداشلریکی کوردوك. دها کچمه‌دیکك مسلمان یوردلری ، دها کورمدیکك مسلمان قارداشلرك ، وار .

بومملکتلر ناصیل آلنمش ؛ بومسلمانلر نه‌صورتله چوغالمش،فرقه واریبورمیسك ؟ هپ ثبات سایه‌سنده ، هپ دشمنه قارشی طورمق نتیجه‌سنده ، بونی (تاریخ‌ده) بیلدیریور ، دیدم . تاریخ نه‌در ، بیلیورمیسك ؟ قیصه‌جه‌سی(ماصال کتابی) دیمکدر. لکن ایچنده‌اویله ماصاللر واردرکه نینه‌کك سکا سویلدیکی کبی اصلی ، فصلی اولمیان شیلری دکل ؛ اولمش وقعه‌لری ، کلمش کچمش آدملری آکلاتیر . یعنی (صحیحی) ماصاللری ، طوغرو حکایه‌لری یازار .

ایشته بن‌ده سکا اوتاریخدن برچوق‌حکایه‌لرسویله‌یه‌جکم‌که دیکله‌دکچه شومسلمانلغك هپ ثبات سایه‌سنده ایلرله‌دیکی ، شومسلمان مملکتلرینك ینه‌ثبات سایه‌سنده الده ایدلدیکنی اوکره‌نه‌جکسك .

فقط بشین شونی سویله‌یم‌که (قصه‌دن‌حصه) سوزینی اونوتما وایشیده‌جکك حکایه‌لری ماصال‌کبی دیکله‌یوبده کندیکی آووتما . مقصد نه‌اولدیغنی دوشون واوقصه‌لردن آکلادیغك قدر حصه آل .

بیلیرسك‌یا ! ماصال سویله‌ینلر (بروارمش ، بریوقمش) دییه باشلارلر . بوباشلاما ، یابانه آتیله‌جق برصاچما دکل ، دوشونوله‌جك ، معناسی آکلاشیله‌جق برسوزدر .

أوت بزم‌ده برزمانلر ، برچوق شیلرمز واردی . دنیانك همان درتده بری بزمدی ، مسلمانلرکدی . یازیق‌که او ، وارلقلر ؛ بوکون یوقلق حالنه کیردی ، یعنی‌وارمش ، یوقمش اولدی . بونی آکلاوایچین ایچین آغلاده حالکجه‌چالیش ، چابالا که‌بوکونکی‌یوقلقلر ، ینه‌وارلقلره تبدل ایتسین .

کله‌لم حکایه‌مزه :

مسلمانلق ، یعنی بزم اولو دینمز ؛ عربستانده ، حجازده ، مکه‌ده ، کعبه‌نك بولندیغی مملکتده ظهور ایتدی . زیرا پیغمبریمز حضرت محمدالمصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز ، اوراده طوغمش ، اوراده بویومش ، قرق یاشنده ایکن اوراده پیغمبر اولمشدی .

بوندن ١٣٤٥ سنه اول بتون عربستان خلقی کبی مکه اهالیسی‌ده اللهك برلکنی اونوتمشلردی . الرله طاشدن ، آغاجدن یاپدقلری بر طاقم بچیمسز پوتلره طاپارلر وبونلری حاشا اللهك اورتاغی صانیرلردی .

کیمه وناصل عبادت ایدیلمك لازم کلدیکنی بیلمزلردی . ناصیل ونه صورتله یاشاناجغندن‌ده خبرلری یوقدی . هم اوقدر یوقدی‌که : بویوك ومقدس طانیدقلری کعبهٔ شریفه‌یی چیرچیپلاق طواف ایدرك حرمتسزلکده بولونورلردی . بویورلرسه بسله‌یه‌مه‌یز ، یاخود دشمن کلیرسه اسیر اولورلر ! دییه أوز قیز چوجوقلرینی دیری دیری‌طوپراغه کومرلردی . خلاصه : کندیلرنده نه الله قورقوسی واردی ، نه‌ده انسانلق دویغوسی موجوددی .

بونلر ، بویله اولدیغی کبی قومشولری بولونان ونسبةً داها کورکوزلو اوللری لازم کلن ایکی ملت واردی‌که بری یاقدیغی آتشه طاپینان ایرانلیلر ، اوبری‌ده (حضرت عیسی ، اللهدر) (یوق الله دکل ، اللهك اوغلیدر) دییه بربرلریله غوغا ایدن روملر ایدی . هرایکیسی‌ده اخلاقسزلقده وعدالتسزلکده عربلری پك زیاده ایله‌ری کچمشدی .

ایشته بویله بر زمانده رسول‌الله افندیمز ، خالقه اللهك برلکنی بیلدیرمك وانسانلره انسانجه یاشامایی اوکرەتمك ایچین پیغمبر اولدی . ابتدا کندی همشیرەلری اولان مکەلیلری (لااله الا الله) ، یعنی « اللهدن باشقه الله یوقدر) دیمەیه دعوت ایتدی .

٣٦٠ دانه پوته طاپان مکەلیلره ، اللهك برلکنه ایناناق کوچ کلدی . انسانلغه دائر کوسته‌ریلن یوللری‌ده عقللری آلمادی .

پیغمبر دیکله‌مەدیلر . دیکله‌مەمکله برابر مناسبتسزلکده‌ده قالقیشدیلر. دیللریله ، اللریله تجاوزده بولوندیلر . اوزه‌رینه اشکنبه ، یمکنه‌سو پرونتو آتدیلر . کندینی طاشه طوتوب مبارك آیاقلرینی قاناتدیلر .

رسول‌الله حضرتلری‌ایسه یالکز باشنه بونلره قارشی ثبات‌ایدییوردی. اللهك امرینی یرینه کتیرمکدن کری طورمیوردی . بو ثبات سایه‌سنده مکەلیلردن بر آزی مسلمان اولدی ، بونلرده تورلو تورلو حقارته اوغرادیلر . لکن صبر ایتدیلر ، ثبات کوستردیلر ، دینلرندن دونمەدیلر.

اون اوچ سنه قدر بو حالده کچدی . نهایت مدینه‌لیلردن یتمش ، سکسان کیشی ایمانه کلدی . دعوتلری اوزرینه حضرت پیغمبرده کیزلیجه مکەدن قالقوب مدینه‌یه کیتدی .

مکه مسلمانلری‌ده آلدقلری اذن موجبنجه پیغمبردن اول اورایه کیتمشلر ومدینه مسلمانلرندن پك زیاده یاردیم واکرام کورمشلردی.

مکەده مسلمان اولوب‌ده مدینه‌یه کیدنلره (مهاجرین) مهاجرینه یاردم ایدنلره (انصار) وجمله‌سنه بردن (اصحاب رسول‌الله) دەنیلیر. الله‌جمله‌سندن راضی اولسون که اونلرك ثباتی وچالیشماسی ایله مسلمانلق هرطرفه‌یاییلدی وبوکون‌اهل‌ایمانك‌صاییسی‌همان‌همان ٤٠٠ میلیونی‌بولدی .

*

* *

رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندیمز ، مکەده بولوندیغی صیراده ، کندیسنه تابع اولان مسلمانلر ، مشرکلرك ، یعنی پوتلره طاپانلرك پك زیاده تجاوزینه اوغرادقلری جهتله :

— یارسول‌الله ! بزه اذن ویر . شو دین دشمنلریله چارپیشالم . یا اونلره غلبه چالالم ، یاخود دین یولنده شهید اولالم . دیرلردی . پیغمبر افندیمز ایسه داها محاربه‌یه اذن اولمادیغنی بیلدیردی . چونکه : مکەده‌کی مسلمانلر پك آزلقدی ، هنوز دشمنلرله اوغراشاجق درجه‌ده دکلدی . فقط مدینه‌یه کلدکاری کبی ایش دەکشدی . اوراده‌مسلمانلر زیاده‌لشدی ومسلمانلق اولدقجه قوت بولدی.

بونك‌اوزرینه مشرکارله محاربه‌ایدیلمه‌سی ایچین الله طرفندن‌پیغمبره امر کلدی . اوده کندی قوماندان اولارق ، یاخود مسلمانلردن‌برینی قوماندان تعیین ایده‌رك محاربه‌لره باشلادی .

رسول‌الله حضرتلرینك ایلك حربه چیقیشی ، مدینه‌یه کلیشنك ایکنجی سنه‌سنده وصفر آیی ایچریسنده ایدی . قوماندامی آلتنده‌کی قوت‌ده آلتمش سواریدن عبارت بولونیوردی .

بوکونکی تشکیلاته کوره بر بولوك موجوددن داها آز اولان‌بو قوت نەیاپدی بیلیورمیسك ؟

حرب ایتمك دکل ، یالکز بر کورونمکله (بنی‌ضمره) اسمنده بر عرب قبیله‌سنی مصالحه یاپمایه مجبور ایتدی . حالبوکه ، او قبیله خلقی ، اوزرینه کلن قوتدن یکرمی ، اوتوز قات فضله ایدی . لکن کندیلرنده او آلتمش سوارینك دوشونجه‌سی یوقدی . زیرا او سواریلر ، قاچمایی دکل ، دشمنه قارشی طورمایی ، دین یولنده شهید اولمایی ذهنلرینه قویمشلردی . عجبا بویله برعسکره کیم مغلوب اولمازدی؟ نیته‌کیم (بنی‌ضمره) قبیله‌سی مغلوب اوله‌جغنی آکلادی‌ده چارچابوق مصالحه یاپالم تکلیفنده بولوندی .

طاهر المولوی

مابعدی وار

مکاتیب

هندستانده مخابر مخصوصمزدن :

شرق قریب غزته‌سی

انکلتره حکومتی ، دها طوغریسی بالقان قومیته‌سی طرفندن هفته‌لق نشر اولنمقده اولان (شرق قریب) غزته‌سی دائما دولت وملت عثمانیه‌نك اك فنا وضعیف طرفلرینی هند مسلمانلرینه کوسترمك وممالك عثمانیه‌ده آثار اختلال وعصیانك تمامی برصورتده موجود اولدیغنی کندی مخبرلرینك اویدورمه ، یالان مکتوبلریله بیلدیره‌رك مسلمانلری نا امید ایتمك وآنلره عثمانلیلر حقنده بدبینانه فکرلر القا ایتمك ایچون بالالتزام نشر ایدلمکده‌در .

مذکور غزته‌یه معاونت نقدیه نامنه هند حکومتی طرفندن کلیتلو بر مبلغ ویرلمکده‌در . مذکور غزته‌دن بیکلرجه نسخه آبونه اولان هند حکومتی ، بو جریده‌یی هریرده پولیس مدیرلری واسطه‌سیله رسماً نفوذلی مسلمانلره توزیع ایلدکلرینی کندی کوزمله هندستانده کوردم . بو آجیقدن آجیغه اختیار ایدیلن عداوتدن نه انکلتره ، نه‌ده شرق قریب غزته‌سی بر شی قزانمیه‌جقلردر ! آنلر هر نه یازسه‌لر هند مسلمانلرینه بزم حقمزده فنا برفکر القا ایده‌میه‌جکلردر ! چونکه هند مسلمانلری شرق قریب غزته‌سنی بر دشمن غزته‌سی واسلام عدوی طانیدقلرینی بکا برچوق دفعه سویله‌دکدن صوکره « بووره‌قپاره‌یی حکومت بزه بادهوا کوندردیکی حالده ، بز بر کره آچوبده یوزینه باقمایز . چونکه نه کبی سفسطه‌لرله طولو اولدیغنی اماما بیلیرز . » سوزلرینی‌ده علاوه ایلدیلر .

بونلره قارشو برچاره : بز دخی لوندره‌ده بر انکلیزجه غزته - هیچ اولمزسه اسبوعی اولسون - اشرینه چالیشملی‌یزکه ، بو سوء تفهملر یرینه کندی طوغری سیاست‌وحوادثمزی مسلمانلره‌وحتی انکلیزلره آکلاته‌بیله‌لم . بو اوغورده نه‌قدر مصرف اختیار ایدلسه یری واردر . اولا انکلیز افکار عمومیه‌سنی قازانمق وآنلری تنویر ایتمك ، ثانیاً مسلمانلره دولت وملتمز حقنده نافع فکر وخبرلر ویره‌بیلمکله سیاستمزی تحکیمه موفق اولورز .

لوندره‌ده تحصیل ایله اشتغال ایدن هندلی ، عرب ، تورك ، ایرانلی برچوق طلبهٔ علوم واردرکه ، بویله بر ایش ایچون جان آتارلر . هله مقاله مقابلنده آز چوق پاره کندیلرینه ویرلدکدن صوکره بو ایشی لایقیله چویرمك قابلدر .

بر اردو غزته‌سنك لزومی : استانبولده‌ده اسبوعی اوله‌رق بر اردو غزته‌سی تأسیس ایدلسه بونکده هرحالده فوائد ومحسناتی شبهه‌سزدر . بو وسائل صحیحه ایله هند مسلمانلرینی سوء ظن وذهابه دوشمکدن وقایه ایتمك‌قولایدر .

*

* *

هند مسلمانلری بزدن نه بکله‌یورلر ؟

بزم آوروپالیلره ، خرستیانلره زیاده اعتماد ایتمکلکمزی بورا‌ده‌کی دین

قارده‌شلريمز طلب ايديور . كرك طرابلس غرب وكرك بالقان محاربه‌سی اثناسنده‌كی فلاكت ومصائبمزك جمله‌سنی بوكا حمل ايديورلر . بو سوزلری همان هر آغزدن ايشتديكم ايچون عثمانلی افكار عموميه‌سنه بيلديرمكی وظيفه بيليورم :

برنجيسی . — غيرمسلملردن عسكر آلامق وآنلردن اولكيسی كبی بدل عسكری آلق ، عكسی تقديرده ، قبول اولنمديغی حالده غير مسلم عسكرلری ميدان حربه كوندرمامك ، محاربه‌يه اشتراك ايتديرمامكه چاليشمق . (ولن ترضی عنك اليهود ولا النصاری الخ) آيت كريمه‌سنی دليل اوله‌رق كوستريورلر .

ايكنجيسی . — باديه و صحرا نشين اولان عربلری عسكرلك اصولنه آليشديروب ، آنلری دشمنه قارشو سوق ايده‌بيلمك ايچون كنديلرينه ايجاب حالده مشق وتعليمی اوكرتدكدن صوكره جمله‌سنی سلاحلانديرمق . شيخلرينه بر رتبهٔ عسكريه وآنك معاشنی تخصيص ايتمك .

اوچنجيسی . — عثمانلی تابعيتنی حائز اولان عناصر مسلمه‌يی بعض مفسد وغرضكارلر كنديلری منافع شخصيه‌لری ايچون آره صيره افساداتيله تحريك وتشويق ايتدكلری حالده حكومت طرفندن بو كبی عناصر نزدينه دعاة كوندروب ، راه صوابه جلب ايتمك ايچون تشبثات مقتضيه‌يه توسل اولنمديغنه هند مسلمانلری اظهار حيرت ايديورلر .

دردنجيسی . — ممالك عثمانيه‌ده صرف صنايعی ، منسوجات ومعمولات داخليه‌نك تقدير وتزييدينه دائر افراد ملتی تشويق ايده‌جك وسائلك حكومت طرفندن اتخاذيله آز مدت ظرفنده ژاپونيا كبی ملت عثمانيه‌يی عسكرلكله تجارت نقطه‌سندن اوج اعلايه چيقارمق . بو صورتله اجنبی تجارتی كوندن كونه آزاله‌جق وطولاييسيله امتيازات اجنبيه‌نك طبيعتيله حكمی زائل اوله‌جقدر .

بشنجيسی . — ژاپونياده‌كی ترقياتی كورمك وژاپونلردن بر چوق عملی وتجربه‌لی شيلر اوكرنمك ايچون ژاپونيايه بر قاچ آدم وطلبه كوندرمك .

آلتنجيسی . — هندستان ايله مهما امكن ـ آز اولسه بيله ـ بر رابطهٔ تجاريه قائم ايتمك وبونی تدريجی صورتده ايلری كوتوروب بويوتمك .

يدنجيسی : — سرمايه‌سی عثمانليلردن — بالخاصه مسلمانلردن — مركب اولمق اوزره برقاچ بانقه وشركتلر احداث ايتمك وبوصورتله مسلمانلری همكار وتجارته آليشديرمق ، همده ممالك عثمانيه‌ده‌كی غير مسلم محتكر ومتغلبه‌لردن مسلمانلری قورتارمق .

سكزنجيسی : — ممالك عثمانيه‌ده ياپيلن اشيا وامتعه‌يی — نفيس اولمسه ، قبا اولسه بيله — اجنبی متاعلرينه ترجيحاً اهاليه استعمالنی ملی بر صورتده توصيه ايتمك . وبويله‌جه عثمانلی پاره‌سنی اوروپايه وخرستيانلرك جيبنه صوقامق ايچون وسائل جديده‌يه توسل ايلمك .

طقوزنجيسی : — آثار عتيقه تحريسی امتيازينی اوروپاليلره ويرمامك ايچون مهما امكن شديد قانونلر وضع واحداث ايتمك .

اونجيسی : — اوروپاده وسائر ايجاب ايدن نقاط مهمه‌ده عثمانلی منافعنی كوزه‌توب ، آكا كوره نشريات ويرمك ايچون كوزلر تعيين ايتمك . استانبولده وممالك عثمانيه‌نك اك مهم ولايتلرنده اجنبيلرله ، آنلرك تابعيتنده بولنان مسلمانلری كيروب چيقدقلرنده تحت ترصده آلديرمق .

اون برنجيسی : — هندستانك بر چوق مهم شهرلرنده يكی قونسولاتولر احداث ايلمك .

اون ايكنجيسی : — ممالك اسلاميه‌دن استانبوله كلن طلبهٔ علومی عثمانلی مكتبلرينه قيد وقبول ايتمك .

اون اوچنجيسی : — حجازه حج ايچون كيده مسلمانلردن بردينی ويركو آلمق وبوپاره ايله دونانما احضار ايتمك .

اون دردنجيسی : — دولتك مهم وسر ايشلرينی غير مسلم مأمورلره توديع ايتمامك .

اون بشنجيسی : — مسلمانلری علناً مسكرات وفواحش استعمالندن هرنه وسيله ايله اولورسه منع ايتمك وآنلری دينه اتباع ايتمكه مجبور قيلمق . مثلا بو كبی حاللری مشهود اولانلرك حق انتخابدن وياخود اوكبی مهم حقوق اسلاميه‌دن اسقاطی صورتيله كنديلرينی دائره‌دينه ارجاعه چاليشمق .

اون آلتنجيسی : — بالذات خلافتپناهی وياخود ولیعهد سلطنت حضرتلرينك بردفعه اولسون ممالك سائرهٔ اسلاميه‌يی زيارت وسياحت بويورملری لزومی .

اون يدنجيسی : — مكاتب عاليه‌ده دار الفنونده‌كی افنديلره السنهٔ اسلاميه‌يی تحصيله بردرجه‌يه قدر اجبار و تشويق ايتمك ، حتی اردو لسانی كنديلرينه بر مدت ايچون اجباری اوله‌رق تدريس ايتمك .

اون سكزنجيسی : — حجازه وعتباته كيدن حجاج وزوار اسلاميه‌يی من كل الوجوه تطييب ايدوب ، كنديلرينه هردرلو تسهيلات ارائه ايتمك وحكومت محليه‌يی آنلره منتظم وقوتلی كوستره بيلمك اسبابنك استكمالنه همت ايتمك .

اون طقوزنجيسی : — هندستانه ، جاوايه ، برمايه ، سائر بلاد اسلاميه‌يه هرنه وسيله ايله اولورسه اولسون بر عثمانلی حرب واپورينی كوندروب ، موجوديت بحريهٔ عثمانيه‌يی مسلمانلره كوسترمك .

يكرمنجيسی : — ميسيونرلرك ياپدقلری كبی ، عثمانليلرده دين مبين اسلاميتی نشر واشاعه ايچون بر ميسيونر جمعيتی تأسيسنه تشبث ايتمك ومذكور جمعيته باب مشيختله اوقاف نظارتی وحكومت طرفندن كليتلو صورتده مظاهرت معنويه ومعاونت ماديه ابراز ايلمك .

بوكا بكزر برچوق مواد دها واردركه ، اك مهملرينی ذكر ايتدم .

بكا قاليرسه ، هند مسلمانلرينك بومطالبلرينك جمله‌سی دكلسه ، همان قسم اعظمی طوغريدر . واكر عالم اسلاميتك كوكلنی ياپوب آنلری كندی طرفزه جلب ايتمك ايسترسه‌ك هرحالده بونصائح خيرخواهانه‌لرينی قبول ايتمليز . برده كنديمزی آنلره مسلمان اوغلی مسلمان اولديغمزی كوسترمكه دقت ايتمليز . عكس تقديرده توجهلرينی غائب ايده‌جكز .

بهوپال: س . م . توفيق

بيروت مكتوبلری :

٣

مولد نبوی احتفال معظمی ، طياره‌جيلرمزك استقبال محتشمی

بر وقتمزه ، صوك كونلرده ايكی بويوك حركت مليه‌يه تجلی‌كاه اولدی : مولد نبوی احتفال معظمی ، مركز خلافتدن سلام كتيرن قهرمان طياره‌جيلرمزك استقبال محتشمی .

مولد پيغمبری احتفالنی ترتيب ايدن « مولد النبی الانور » جمعيتك غزته‌لرده انتشار ايدن بياننامه‌سنی ترجمه ايده‌جكمی كچن مكتوبمده يازمشدم :

احوال امم واطوار اقوام ايله تاريخ شرايع واديانه مطلع اولانلر آره‌سنده متفق عليه‌دركه سيد ولد عدنان ومفخر بنی يعرب وقحطان ، داها طوغروسی سيد ناشرين شرايع واديان حضرتلرينك تولد بويوردوغی عصرده عرب امتی ؛ متفرق ومتشتت ايدی . آره‌لرنده هيچ بر رابطه يوقدی ، عصبيات وقوميات نامنه

بربرلریله دیدیشوب طوریبورلردی . ایشته اوصیراده جناب مصطفی عصبیات وجنسیاتی محو ایدن دینی نشر ایتدی وبونلرك یرینه (جنسیت اسلامیه وعصبیت دینیه) یی اقامه ایلیه‌رك بوسایه‌ده شرقدن غربه، شمالدن جنوبه طوغرو کرهٔ ارضك ثلثنی استیلا ایدن بر مسلمانلق رابطهٔ قویه‌سی میدانه کلدی . ایشته بومقدس رابطه ؛ دیکر قوتلرك سکز عصرده یاپابیلدکاری فتوحاتی ، سکسان سنه ایچنده باشه چیقاردی وعربی، تورکی، ایرانلی‌یی، حبشی، کردی، دیلمی‌یی، هندلی‌یی، چینلی‌یی، جاوانلی‌یی، چرکسی، آرناوودی . . . حاصلی (مسلم) اطلاق ایدیلن بوتون اقوامی اطرافنه طوپلادی .

دنیانك هرطرفنه یاییلان امت اسلامیه، اون اوچ عصردنبری وارلغنی آنجق رابطهٔ دینیه سایه‌سنده محافظه ایده‌بیلدی، خصائص وممیزات حیاتیه‌سنی آنجق اوصورتله قوروییلدی ، بوندن صوکرا توالی ایده‌جك عصرلرده‌ده موجودیتنه کوز دیکن، پارچه پارچه ایتدکدن صوکرا دیکر ملتلره مزج ایتمك ایسته‌ین وبوصورتله مسلمانلق قوتنی اورته‌دن یوق ایتمه‌یی قوران اقوام ونم آره‌سنده حق حیاتی ، خواص ومزیات ملیه‌سنی ینه آنجق او سایه‌ده وقایه ایده‌بیله‌جکدر . بوکونك مسلمانلری [وبالخصوص عربلر] آنجق باشلرنده اك قوی‌بو عرب یعنی صلی الله علیه وسلم افندمز بولونان ایلك مسلمانلرك واسطهٔ انتباه وتعالیسی اولان «رابطهٔ دینیه» قوتی سایه‌سنده کندیلرینی طوپلایابیله‌جکلردر .

بو رابطه‌نك اك بویوك علامتلرندن بریده دنیانك هرطرفنده بولونان بوتون مسلمانلرك بومبجل رابطهٔ دینیه‌نك مؤسسی اولان سیدالانام (صلی الله علیه وسلم) ك یوم ولادتی احتفالاتی، تکریم وتعزیزلر ایله استقبال ایله‌لریدر .

ایشته بورابطهٔ قویه‌یی، بالخصوص غرب ملتلریله غریب محاربه‌لر ایتدیکمز بوصناده، سزه خاطرلاتمق ایچون جمعیتمز ؛ مولد نبوی شریف بایرامی کونی هردرلو تکریمات وتعزیزاتی اجرا ایتمه‌کزی ؛ دکانلریکزی ، مغازه‌لریکزی قاپاماکزی، صدقه‌لری، خیرلی ایشلری چوغالتماکزی، افندمز، کوز بیکمز محمد رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلمه بول، بول صلات وسلام کتیرمه‌کزی توصیه ایلر.»

بوبیاننامه‌یی قلب کوزیله اوقویانلر ؛ رابطهٔ دینیه‌یی مسلمانلرك بوکونلرده دها عاجل، دها ضروری براحتیاج حالنده ادراك ایتمه باشلادقلرینی حس ایدرلر .

فی‌الواقع آرتیق ، ایمانلری بر ، الله‌لری بر ، پیغمبرلری بر اولان موحدینك بوکون دردلری‌ده بر اولدوغنی تقدیر ایدرك باش باشه‌ویره جکلری زمان چوقدن کلمش ، حتی کچمك اوزره بولونمشدر ! حمدلر شکرلر ایدهلم که مسلمانلق عالمنده برقیملدانمه، برکرنمه باشلامشدر .

بیروتده پیغمبرمزك طوغدوغی‌کون بك علوی براحتفال ایله تجلیل اولوندی . یوقاریده اسمنی ذکر ایتدیکم جمعیت محترمه طرفندن ترتیب اولنان پروغرام ؛ مکتب حقوقك مراسم صالوننده کمال موفقیت ، کمال عزوشرفله تطبیق اولوندی . غروبی ساعت دردتدن آلتی‌یه‌قدردوام ایدن بورسم بهینده والی بك‌افندی ، ارکان حکومت ، بلده‌نك بوتون مسلمان اعیان واشرافی ؛ بیکلرجه ذوات حاضر بولنیوردی . مکتب حقوق بناسی ، مجتمعینی استیعاب ایدهمیور ، طولوب طاشیوردی . احتفال مقدسه تلاوت قرآن ایله باشلاندی . متعاقباً متعدد قصیده‌لر، نطقلر اوقوندی ودولت علیه‌مزك تأبیدینی متمنی بردعایی‌متعاقب موکب زیارات ترتیب اولندی . نطقلر ، قصیده‌لر آره‌سنده مختلف مکتبلرك موسیقه‌لری ترنم ایدیلیوردی . طلبهٔ عثمانیه مدیری بشیر افندی القصارك « رابطهٔ دینیه » حقنده یاریم ساعت قدر نطق منصلی ؛ بك بلیغ؛ بك شایان عبرت ودقت ایدی .

بوعید قدسی ایله شادان اولان بیروت مسلمانلری ؛ متعاقباً مسلمانلغك فوز ونجاحنی کوکلردن تبلیغ ایدن بربشیرسماوی‌یی استقبال ایله‌ده امیدلندیلر ، متسلی اولدیلر . بیروت مسلمانلرینك باغری یانیقدر . برایکی آی اول فرانسز طیاری کلدیکی زمان هپمزك باشی آشاغی آلینمشدی ؛ بردرلو سمایه طوغری باقه‌میوردق . عثمانلیلغی یرده آرایان کوزلر ، کوکده بواق ایته‌یوردی .

نهایت مرکز خلافتك عقل عملی اصحابی ؛ بیروتك سمای ضجرتنه برکوثر سماوی صوندیلر . اوکونی ، فتحی‌بکك بیروته ، خیربیروتیلیلرك سینه‌سنه ــ چونکه بیروت مسلمانلری ، فتحی‌یی وآرقداشنی طیاره‌دن اللری اوزرنده، باشلری اوزرنده چیناردیلر ــ قوندوغی کونی کورمه‌لیدیکز ! اونبش ، یکرمی بیك موحد ؛ رأس بیروتده سوکیلی هلالی دراغوش ایدرك مرکز خلافتدن یوکسه‌لن سلام اخوتی استقباله شتاب ایتمشلردی .

سوکیلی طیاره‌مز کمال موفقیتله یره قوتار قونماز بیکلرجه خلق محترم طیارك اطرافی صاردیلر. هرکس فتحی وصادق بکلر ایله مصافحه‌یی اونلرك بشوش ومتواضع سیمالرینی کورمه‌یی شرف بیلیوردی . نهایت دوبله‌دیکم کبی محترم طیارلر ایادی احترام اوزرنده والی بکك چادیرینه کتیرلدیلر . خلق ، جوشاجوش ایدی . هرکس بربرینی تسعید ایدییور ، الحمدلله بویله برکون کوردك دییوردی .

طیارهمزك بوراده کوردیکی هیجان حرمت وشکرانی ؛ بیروت مطبوعاتی تثبیت ایتدی . تفرعات وتفصیلاتی اوکرنمك ایچون اونلری اوقومق لازمدر . مع مافیه بیروت معارف عثمانیه‌سنك کوستردیکی اثر جمیل قدر شناسی‌یی ، علم وحمیته ، حیات وطنه اك زیاده علاقه‌دار بر عضوی بولوندیغنی اثبات ایتمك ایچون ترتیب ایتدیکی احتفال صاف وصمیمی‌یی موضوع بحث ایتمه‌دن کچه‌میه‌جکم : مکتب حقوق تدریساتی عربجه اجرا ایدلمك اوزره کشاد اولنان یکی سلطانی و دارالمعلمین بالاشتراك والی وقوماندان بك افندیلرایله ، سوکیلی طیاره جیلرمز وبیروت معارف اسلامیه‌سی ارکانندن مرکب برهیئته برچای ضیافتی ترتیب ایتدیلر . بومناسبتله هرمکتبدن ایکی شاکرد عربجه وترکجه نطقلر ایله قهرمانلری، هلال عثمانی‌یی سلاملادیلر. سوریه‌شبانی نامنه غایت حرارتلی برخطبه ایراد ایدن عثمانلی کنجی ؛ بوتون قلبلرده هیجان امید وسلامت اویاندیردی . نهایت قوماندان بك‌افندی ، تام برعسکر طورولسان مردانه‌سیله کنجلکه آچیق ومتین توصیه‌لرده بولندیلر :

« کنجلر ، هرشیدن اول نفسلرینه حاکم اولمالیدرلر . هرشیء اثبات ایدییورکه بوخاصه سایه‌سنده المزدن کله‌ین‌شیء بولنمیه‌جقدر . پیغمبردن طوتوکزده برچوق اعاظم علمایه‌قدر بویوك آدملر یتشدیرن بوملت نیچون بوکون محروم قابلیت اولسون. نفسکزه غلبه‌ایدیکز، وظیفه‌کزی طانییکز ، باقیکز نه‌چابوق ایلرله‌مه‌باشلارز » دیورلردی .

بزده وطنك مربیء عرفان وفضیلتی اولان قهرمان عسکرلرمزك

مهم برسیمای ادراك وحمیتی بولنان محترم قوماندانك اصیل فكرلریله سوزمی بتیرمك ایسترم .

حارث ابن همام

سبيل الرشاد

شوبك سهویلی مكتوبی نه تجلی در كه ، سرور ایله حزنك اجتماع اضداده زمین امكان بولمغه چالیشدیغی بر آنده اوقودق . بیروتك او شوكتلی احتفال دینی وملیسی اوكنده روحمز دیزچوكمش، نقطه‌صولغون برسیمای حزن ایچنده دوكولن كوزیاشلریله عرض تقدیسات ایدیوردی. نه‌وت ، چونكه برقاچ دقیقه اول قلبمزه سقوط ایدن آنی بر صاعقهٔ فلاكتله روحمزك صیزلادیغنی آجی آجی حس ایدییوردق : لواءالحمد اسلامك سماوی بر برج طائری اولان طیاره‌مزك خردسوز برجلوهٔ تقدیر ایله سقوط ایده‌رك یوزباشی فتحی وملازم صادق بك قارده‌شلریمزك شهادتلری خبر هائلی قارشیسنده مبهوت بولنیوردق .

آرتق بومقدس مكتوبی نصل ماتم انكیز ، كربه‌بار برحالت روحیه ایچنده اوقودیغمز تصور بویورلسون . زواللی حارثمز ! اومعصوم، اونزیه قلب ایچین تألملرك بایانمی وار ؟

فقط بوبایانسزلق هیچ بروقت كرداب یأس ایله تماس ایده‌من . نه‌وت بوفاجع برقضای تقدیر اولمقله برابر ینه اسلامیتك فعال روحنه برضربهٔ كسل اولاماز . طیاره‌مز ، زمینه دكل ، قلب اسلامه سقوط ایتدی . اردوی اسلامك یدی عبرتنه یووارلاندی . وظیفه اوغرینه ترك جانك نه قدر معظم ، نه قدر علوی ، نه قدر لاهوتی بر غایه اولدیغنی لسان حال ایله سویلدی . وظیفه اوغرینه دشمن قارشیسنده برقورشون ایله یره سریلمكله سمادن سقوط بیننده هیچ بر فرق اولمدیغنی كرچكدن قهرمانانه آكلاتدی. اردونك، شوكتلی خلیفهٔ اسلام اردوسنك بواوفاق حادثه‌دن ذره قدر ضعفه دوشمسی تصور بیله اولونه‌مز. او ، آسمان شهادتده حائز قصب السبق اولان فتحی وصادق نامل‌رینی روحنده صاقلار ، محترم نامل‌ری - یكی طیاره‌لرله - سمالرده كزدیریر ؛ مبارك روحلرینی جستجویه چالیشیر. بز اسلام اردوسندن پك یقین براستقبالده حدودلریمزك سماوی سورلغنی یاپاجق طیاره فرقه‌لری بكله‌رز، وانشاءالله بونعمت ترقی وتعالی‌یی پك یقین برآینده كورمكله قریرالعین اوله‌جغمزده مطمئنز .

« وجودك كیم خمیر مایه‌سی خاك وطندر ، »
« نه غم راه وطنده چاك اولورسه جور محنتدن ! »

فیلیپین مكتوبلری :

امریقالیلرك دعوتی اوزرینه فیلیپین آطه‌لرنده‌كی مسلمانلره مسلمانلقلرینی تعلیم ایتمك اوزره مقام جلیل مشیخته انتخاب بویورولوب اعزام اولونان كنج ومنور علمای محترمه‌دن محمد وجیه افندی حضرتلری طرفندن كوندریلن مكتوبلردر :

١

یولده : بومبایدن

كچن جمعه كونی بومبایه واصل اولدم . « جمعه مسجد » جامع شریفنده تلاوت خطبه قابل اولامدی . چونكه « ذكریا مسجد » جامع شریف امامی دیكر امام افندی‌یه غلبه ایدوب بنده‌كزی ذكریا مسجدینه كوتوردی . خطبه‌یی اوراده اوقودم. موضوع خطبه اخوت اسلامیه‌دن ووظائف مسلمیندن عبارت ایدی . بعدالصلات أهالیدن كوردیكم آثار حرمت بنی آغلاتدی . ذات اشرف حضرت خلافتپناهی‌یه ایتدیكم دعایه جماعتی آغلایاراق آمین خوان اولیورلردی .

ایرتسی كونی شمندوفر ایله آلتی ساعت مسافه‌ده كائن « سورت » شهرینه . اورادن « راندر ، بریاد » قصبه‌لرینه كیتدم . بورالرده كرك مساجدده ، كرك اسلام قلوبلرنده موعظه‌لر ایراد ایتدم . موعظه‌لرمده اسباب خلقتدن ، سعادت وشقاوت ازلیه ، بعثت كائناتدن ، اسلامیتك ایكی ركن عظیمی علم وفضیلت اولدیغندن ، أهل اسلامك دنیانك نره‌سنده اولورسه اولسون یكدیكره قارشی ایفاسیله مكلف اولدقلری وظائفدن، اسلامیته هرناصلسه كیرن بعض خرافات اسرائیلیه‌دن بحث ایتدم.

بعض یرده عربی ، بعض یرده فارسی عباره ایله دیلم دوندیكی قادار افادهٔ مرام ایدییوردم . آنجاق « راند » قصبه‌سنك انجمن اسلام نام قلوبنده ویردیكم موعظه فرانسز لسانیله ایدی . فرانسزجه‌یه وقوفی اولان برذات اردوجه‌یه نقل وترجمه ایدییوردی . هر یرده مسلمانلر عاجزه كل دمتلری ، كردانلقلری تقدیم ایتدیلر . حضاره شكرلر ، شربتلر توزیعی صورتیله اكرامده بولوندیلر. بونلری خبر آلان بومبای شهبندری خلیل بك افندی بالطبع خارجیه نظارتنه یازمشدر . دون كیجه بومبایه عودت ایتدم . خلیل خالد بكله كوروشدم . دها زیاده وقت كچیرمیه‌رك همان قالكوته‌یه عزیمتم تقرر ایتدی. ان شاءالله بو آقشام دلهی، بهوپال، آغرا طریقیله قالكوته‌یه كیده‌جكم. ١١ محرم ٣٣٢

محمد وجیه

ایكنجی مكتوب

علیكر مدرسهٔ اسلامیه‌سی :

دهلی اطبای اسلامیه‌سی مشاهیرندن دوقتور مختار احمد انصاری - كه وقتیله هند هلال احمر هیئتیله درسعادته كلمشیدی - برادر محترمی حكیم محمد احسن صاحبی عاجزلرینه ترفیق ایده‌رك علیكرده بولنان مدرسهٔ اسلامیه‌نك زیارتنه كوندردی . (علیكر) قصبه‌سی دهلیدن سریع شمندوفر ایله ایكی بچق ساعت مسافه‌ده كائندر .

بو قصبه‌ده‌كی مدرسهٔ اسلامیه ، جامع ، درسخانه ، اقامتكاه طلبه ومعلمین كبی اقسامی داخل اولدیغی حالده بش ، آلتی میل محیطنده بر دائره ایچنده‌در . مسجدینه یالكز ١٢٥ بیك روپیه - بر روپیه سكز غروشدر - جامع شریفی جبهه‌سنه منقوش سورهٔ والفجرك یالكز نقشنه آلتی یوز بیك روپیه صرف اولنمش . مدرسهٔ مذكوره ابتدائی ، رشدی وعالی قسملرینی حاوی اولمق اوزره باشلوجه اون معظم بنادن مركبدر . بو بنالردن قسم عالی درسخانه‌لریله بعض طلبه حجره‌لرینی محتوی‌در . اوچیوز قدم طولنده وهمان او قدر قدم عرضنده‌در .

ارتفاعی‌ده ٦ — ٧ متره‌دن اکسیك‌دکلدر. طلبه‌نك مقداری «١٣٠٠» در. بونلرك «١١٠٠!» نفری شهرلی‌درکه (٢٤) روبیه اجرت اعطا ایدیورلر، ایکیوز قدری‌ده مجاناً قبول ایدلمشدر. مدرسه‌لری لیلیدر. تعطیل زمانلری بازار کوننك تمامی ایله جمعه کوننك یالکز صلات وقتی‌در. بازار تعطیلانك سببی فنون عصریه معلملریله مدیر عمومینك انکلیز اولملریدر. مدرسه‌نك مدیر ثانیسی ومعاونی، کاتب ووکیل اموری، التی‌قدر معلمی‌ده مسلماندر.

بو مدرسه‌ده علوم دینیه، فنون جدیده اوقوتمقده‌در. جالب دقت اوله‌رق ادبیات عربیه‌یی برالمان یهودی اوقوتمقده‌در. بو ذاتك اهالیٔ اسلامیه‌یه محبتی هرکسك تحت اعتراف وتصدیقنده‌در. عربجه‌یی پك فصیح سویلر. برده مدرسه‌نك مسافرین اسلامیه‌یی قبوله مخصوص بر بیوك صالون، درت یتاق اوطاسی، ایکی کوچوك صالون ولوازم سائره‌یی حاوی مسافر خانه‌سی واردر.

ایشته عاجزلری رفیقمله بورایه مسافر اولمشیدق. وصولمك ایرتسی کونی بعدالظهر ساعت اوچده مدرسه مدیر ثانیسی دوقتور ضیاءالدین صاحبك دعوتی اوزرینه بالجمله معلمین اسلامیه وطلبه‌نك حضوریله قونفرانس صالوننه کیردك. طلبه‌یه ظهور اسلامیت، علم وفضیلت، ارکان اسلام، منافع مادیه ومعنویه‌سی، اسلاملرك سبب ضعفیت وانحطاطی، وظائف مسلمین حقنده برموعظه ایراد ایتدم. موعظه‌یی علمادن سلیمان اشرف افندی اردوجه‌یه نقل وترجمه ایتدی. ابتدا وانتهاده، موعظه‌نك حین ایرادنده برقسمی عربجه بیان طلبه طرفندن متعدد دفعه‌لر وقوعبولان آلقیشلر صالونده حکمفرما اولان صمت وسکوتی اخلال ایدیوردی. المان یهودی معلم دخی حاضر ایدی. قونفرانسك تمامندن صکره بالخاصه المی صیقوب بیان تشکر ایتدی. بونلری مکتبك غزته‌سی تفصیلاً یازه‌جق در، برنسخه‌سنی اله ایدرسه‌م کوندریرم.

علیکر، ١٧ محرم ٣٣٢ — محمد وجیه

محمد عاکف بك

باش محررمز محمد عاکف بك افندی حضرتلری مصر ومدینهٔ منوره‌دن صحت وسلامتله عودت بویوردیلر. انشاءالله کله‌جك هفته‌دن اعتباراً «فاتح کرسیسندن» امت اسلامیه‌یه خطابه‌لرینه دوام بویوره‌جقلردر.

عموم آبونه‌لرمزك انظار دقتنه

عون حقله سبیل‌الرشادك اون برنجی جلدی‌ده ختام بولدی. انشاءالله کله‌جك نسخه‌دن اعتباراً اون ایکنجی جلده باشلایه‌جغز. بو جلد نهایتنده آبونه مدتلری ختام بولان قارئین کرامزك آبونه‌لری قطع اولنمایوب برآی‌دها ارسالاتده دوام ایدیله‌جکدر؛ بو مدت ظرفنده یا یکی آبونه بدلنك کوندرلمسی، یاخود بعدما دوام ایدیلمیه‌جکسه لطفاً بر قارت ایله بیلدیریلمسی بالخاصه رجا اولنور.

آبونه بدلاتنك تسویه‌سی خصوصنده بعض قارئلرمزك کوستردکاری تراخی واهمال، جریده‌نك امر اداره‌سنی خیلی تصعیب ایدیور. رساله‌مزك منتظماً دوام انتشار وترقیسنی آرزو ایدن محترم قارئلرمز ان شاءالله بعدما بزی دوچار مشکلات ایتمز، وقت وزمانیله آبونه بدللرینی ارسال بویوررولر.

٣٢٩ و ٢٨ سنه‌لرندن بورجلری تراکم ایدوبده خصوصی مکتوبله مقدار دینلری بیلدیریلدیکی وتسویه‌سنه همت بویورلمسی رجا اولندیغی حالده هنوز تأدیه ایتمه‌ین قارئلرمزده، بو نسخه‌دن صوکرا مع التأسف ارسالاتده بولونه‌میه‌جغمزدن طولایی بزی معذور کوررولر، امیدنده‌یز. بز قارئین کرامزه دیکر غزته اداره‌لرینك اصلا کوسترمدیکی تسهیلات واعتمادی ابراز ایتمش اولدیغمزدن بر مدت رساله‌مزه دوام بویوران بومسلمان قارداشلرمزکده نه‌وقت اولسه بورجلرینی کوندرمك لطفنده بولونه‌جقلرینه اعتماد تاممز واردر.

اون برنجی جلدك فهرستی

ا

	صحیفه				
اجتماعی دوشونجه‌لر	٨٣٤	ازمیری مولانا محمد بن ولی بن رسول	٣٢٨	اعداد قوت	١٢٥
اجتهاد	٣٧٢	اسارت حقنده اسلامك نقطهٔ نظری	٢٧٠،٢٧١	اعداد قوتده تقصیر	٣٧٣
اجتهادده‌کی هذیانلر	٣٢٩	استانبولده کوردکلرمدن	٦٢	افغانستان امیری وعثمانلیلر، افغانستانده ترقیات	٢٦٨
اجمال سیاسی	١٣،٢١،٦٢،٧٦،٩٣،١١٠،١٢٥، ١٤٣،١٧٣،١٨٣،٢٠٥،٢٢٢	استانبولك حقیق علماسیله دارالفنون الٓهیات شعبه‌سی ومدرسة الواعظینك کنج وفداکار طلبه‌لرینه	٣٣٤	افغانستانده قوانین ونظامات جدیده	٢٥٦
اختیار، نظام	١٩٦	استانبول معاهده نامه‌سی	١١١	آلداتیورز وآلداتیورز	١٨٢
اخوت اسلامیه (١٣٠٠) سنه اول تأسس ایتمش فطری بر رابطه‌در	٣٨٧	اسرای عثمانیه‌نك طوزله‌ده باغارلردن چکدیکی ظلملر	١٢٩	العرب والعربیه بهما صلاح الامة الاسلامیه	١٥٩
ادرنه‌نك استردادی، حبشستان مسلمانلرنده سرور وشادمانی	٦١	اسلام بوتون معناسنجه دین اخلاق وفضیلتدر	٢٧١	آلمان قادینلری	١٨٢
ادرنه‌نك یکیدن فتحی وهندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك سوینجلری	٧	اسلامده قاچ ملیت وار	٢٦١	امرا وعلمانك شریعته مخالف حرکتلری	٣٧٤
ادرنه مکتوبلری	١١،٢٨	اسلامك حیات سابقنی اعاده	٣٦٣	امر بالمعروف نهی عن المنکرك ترکی	٢٧٠
اراده صفت جلیله‌سی	١٩٥	اسلامك قارا کونلری	١٦٠	«ان الله لیؤید هذا الدین...» حدیث شریف	٣٣٧
آراقو تخانه‌سی	٣٣٢	اسلامك مجد سابقی ایله ذات حاله‌سی بیننده‌کی تضاد الیم	٣٧٢	انجیل وصلیب	١٦٦،٢٩٦
ارناودلقده اهل صلیب مظالمی	١٦٨	اسلام وفلاکتلری	٢٥٢	انحطاطك علت واحدهٔ کلیه‌سی: شرعه مخالفت	٣٧٣
		اسلامیتده دین ایله علم توأمدر	٣٧١	اوامر ونواهیٔ شرعیه	٣٧٥
		اسلامیتك اساسلری، ماضیسی وحالی	٣٦٩	اوروج مسئله‌سی حقنده احکام فقهیه	١١٥
		اسماعیلیه یوره جماعت اسلامیه‌سی	٥٨	اوروپا مکتوبلری	٢٣
		اسماعیلیه خوجه عنصر اسلامیسی	٥٩	اوروپایه عائد سوزلردن	٢١٥،٢٣١،٢٦٦
		اسلام عسکرینه		اهل معاملات بیننده خیانتك امانت مقامنه قائم اولمسی وعهده وفا ایدیلمه‌مسی	٣٧٣
				اهل صلیب مظالمی	٥٦،٦٩،٣٣

ایدیخق (ادیخك) ناحیه‌سی ٣٣٢
ایران قدیمده دین ٩٨،١٨،٢
ایراوادی نهری ٣٣٢
این نحن ؟ اسلام غریب فی بلاده ٢٢٣

ب

صحیفه

باشقیرد مسلمانلری ٢٣٨
باكوده اسلام تجارتی ٢٠٢
باندرمه (صنایع وتجارت) ١٤١
باندیرمه‌ده مسلمانلرله خرستیانلر ٧٥
برما ایالتی ٢٧٩
برما ایالتی (سیاسیات واجتماعیات، خلیفه ممثلنك
استقبال مراسمی) ٣١٦
برما احوال تاریخیه وجغرافیاسی ٣٤٩
برمالیلرك عادات واخلاق ٣٦٧
برما ایالتی تقسیمات ملكیه‌سی ٣٨٣
برما ایالتی (مشهور شهرلری ، آب وهواسی،
حیواناتی ، نباتات، میاه معدنیه، عناصری) ٤٠٦
بركی ١٢٤
بركی مدرسه‌لری ٢٢٠
بریتانیا اطه‌لرنده نور اسلامیت لمعان ایدیور ٣٨٧
بریتانیا اطه‌لرنده اسلامیتك انتشاری ٢٨٧
بریتانیا اطه‌لرنده اسلامیت: نیچون مسلمان اولدم ٤٠٣
بزده اخلاق وتربیه ٢٠٤
بعث بعدالموت ٦٤
بلغار بویوندوروغی ٦٩
بودا بتخانه‌لری ٣٣١
بودا ، زردشت وسائره‌یه پیغمبرلك اسنادی
مسئله‌سی ٣٥٧
بومبای‌ده عناصر اسلامیه ٥٧
بوملت ایلیككه باره ویرمز ١٨٣
بیروت مكتوبلری (ایلك كوروش) ٢٨٠
پاغوا مملكتی ٣٣١
پان یمك عادت سیئه‌سی (هندستانده) ١٠٨
پوماقلرك تبدیل مذهبنه دائر اعتراف مظالم ٢٢١
پوماقلر مسئله‌سی ٢٥٦
پوماق دینداشلرمز حقنده اهل صلیب محاربانی
دوام ایدیور ٣٣٩

ت

تاریخ استقبال ـ جلال نوری بك (انتقاد) ٣٥٨
تایمس غزته‌سنك هند مسلمانلرینه برنصیحتی ١٩١
تبجیل رسول ٦٩
تستر نسوان مسئله‌سی حقنده صوك سوز ٢٩٠
تستر مسئله‌سی ٢٤١
تستر مسئله‌سی حقنده مهم برمكتوب ٢٧٧
تعدد زوجات حقنده استفسار ١٥٠
تعدد زوجات حقنده اسلامك نقطهٔ نظری ٣٧٢
تعددزوجات ٢٢٦،٢٤٣،٢٥٨،٣٠٩،٣٧٩،٣٩٢
تعلم علم‌ده‌می حرام ١٧٧
تعلم علم‌ده‌می حرام مقاله‌سنه جواب ٣٩٥
توركستان مسلمانلری (عادات قبیحه) ٢٤٨
توكیوده بین‌الملل والادیان براجتماع ١٥٥

ج

جامعة الكبری ٢٧١
جاوا مسلمانلری ٣٣٠
جمعه نمازلرنده منبرده‌تراك‌بتر و نامی‌یاد ایدیله‌جك ١٦٨
جمعیت خیریهٔ اسلامیه ١٨٩
جناب حقك براكنه برهان ١١٨
جواب‌الجواب ٢٢٨
جهاد اكبر : كنج مسلمانلق ٢٠٥
جهادواعلای كلة‌الله حقنده‌كی اوامر ونصوصك هیچ
برینه نسخ طاری اولمش دكلدر ٣٧٥
جنكیز وتیمورلنكك اسلامی تخریباتی ٤١٠
جهانه عبرت اولدق ٢٥٣

چ

چینده اسلامیت ٣٤٧،٤٠٠،٣٦٥
چین مسلمانلرینك قیام وحركتلری ٣٥٢

ح

حاجی مراد ١١٢
حاجی ذهنی افندی مرحوم ٢٤٦
حاجی ذهنی افندی حقنده ٢٦٥
حجاج كرام ٢٣٦
حفظ حیات ، حب وطن امری اوامر الهیه‌نك
اك مهملرندندر ٣٨٢
حقوق نسا بحثنده دین اسلام ایله همعیار اوله‌جق
هیچ بر مؤسسهٔ دینیه ومدنیه ظهور ایتمه‌مشدر ٣٧١
حكومت معظمهٔ خلافت اردوسی ٣١٧
حمیت دینیه ، غیرت اسلامیه ١٥٨
حیات الهیه‌نك حیات ممكنانه مباینتی ١٦٣
حیات صفت جلیله‌سی ١٤٨
حیات حضرت محمد «صلعم» مؤلفی لطف‌الله احمدك
ماهیتی ٢٩٣
حیات حضرت محمد «صلعم» اثری حقنده تنقیدات ١٦٥
٢٩٥ ،٢٦٣ ،١٩٧ ،١٨٣

خ

خدام كعبه جمعیتی ١٢٢
خسته (شعر) ٨٥
خضر مسئله‌سی ٣٧٦

د

دین واردو ٣١٨
دائرهٔ اسلام داخلنده تجددات ٣٧٦
دارالفنون اسلامی ٢٤٧
دارالفنونك اوتوزنجی سنهٔ دوریه مراسمی ٢١٩
درس وكالت علیه‌سنه آچیق عریضه ٧١
دلی اورمان مظالمی ٨٨
دول معظمه نوطه‌سی وباب عالینك جوابی ٣٨٨
دونانما اعانه‌سی حقنده ٦٠
دین اسلام ادیان سماویه‌نك صوكنجیسی وجمله‌سنك
اتم واكملی‌در ٣٦٩
دین اسلام حكومت روحانیه وجسمانیه‌نك آیری آیری
تشكلنه جواز ویرمز ٢٧٠
دین اسلام عقل ایله دائما باریشیق كیدر ٣٦٩
دین اسلامك ظهوری انقلابات مدنیه واجتماعیه‌نك
اك عظیمی‌در ٢٧١
دین اسلام ناسخ شرایع سالفه اولوب حكمی
الی ماشاءالله پایدار اوله‌جق دین كامل‌ودین
فطرتدر ٣٦٩
دین اسلام هردرلو امتیازات دنیویه‌یی ،
بین‌الافراد حقوقجه تفاضلی ساحه‌سندن ابدیا
طرد ایتمش اخوت ومساوات دینی‌در ٢٧٠
دینك ساخته مدافعلری ٢٨٤
دینك شكل اصلیسنه ارجاعی لزومی ٢٧٣

ذ

ذات حضرت محمد مقاله‌سنه متعلق جلال نوری
بكه ٤١٤،٣٤٢،٣٦٢

ر

رابطهٔ دینیه ٤٢٤
رباالفضل ورباالنسیئه ٤١١،٢٣١
رنغون ٣٣١ ٢٦٨
رنغون (كوللری ، جوامع، مكاتب اسلامیه،
اسلام چارشولری ، رنغون حیاتی ، چینلیلرك
قبرستانی) ٢٩٩
روح انسان (فلسفی، علمی بربحث) ٦٦،٨٢،١٦٢
روحیونك مادیونه جوابلری ١٦٢

س

سلطان عثمان ٢٩٩
سلمی (شعر) ٢١
سیفی بابا (شعر) ٢١٠
سیلان آطه‌سی (تقسیماتی ، عنصر ودیانت
نقطه‌سندن آطه‌نك نفوسی، اراضئ مزروعه،
اخراجات، مواقعك ارتفاعلری، نهرلر، طاغلر،
كوللر) ١٧٠
سیلان آطه‌سی (احوال جغرافیا وتاریخیه‌سی) ١٨٦
سیلان آطه‌سی (تشكیلات ارضیه ، نهرلر ،
شوسه یوللری ، اراضئ مزروعه ، اورمانلر،
زه اولوجی) ٢٠٤
سیلان آطه‌سی (ادیان ، اخلاق ، دره‌بكلك،
صنایع، دبورتصی، مسلمانلرك صورت تفریقی،
طرز حكومت ، عثمانلیلر لهنده مهم احتفالر) ٢٥٠
سیلاندن برمایه ٢٦٧

ش

شمالی مسلمانلق عالمی ٣١٢
« شوای داغون » بتخانه‌سی ٢٧٩
شهبال مجموعه‌سی ٢٣٧
شیخ یعقوب عفوی ١٧٤

ص

صاحب عفت برخانمك مكتوبی ٢٧٨
صاریق مسئله‌سی ٢٠١
صحائف تنقید: محمد عاكف ٢١،٨٥،١٠٠،١٣٢،
١٥٠، ٢١٠، ٢٤٤
صفات ثبوتیه‌نك تقسیمی ١٤٧
صوك ضربه قارشیسنده ملیت قاوغالری ٢٠٩
ضابطان بوندن صوكرا عشرت ایده‌میه‌جك ٢١٨

ط

طاهرالمولوی بك افندی‌یه ٢١٥
طرابلسده بویوك جهاد حاضرلقلری ٣٦٨
طرابلسده مجاهدین اسلامیه‌نك موفقیاتی ١٢٨،٣١٩
طلبهٔ علوم ارقداشلرم ، مكتبندار تیق بتر! ٢٣
طنین رفیقمزدن برسؤال ٣٠٢

ع

عالم اسلامك اسباب انقراضی وچارهٔ صلاحی ٣٢١
عالم اسلامی تهدید ایدن موضلردن : قار ٢٣٦
عایشه مقبوله خانمك مكتوبی ٣٠٨
عبیدالله افغانی‌یی مدافعی م . ج افندی‌یه ٣٠٦
عثمانلی خاطرلرینه ٣٤٧
عثمانلی ـ یونان معاهدهٔ صلحیه‌سی ١٩٢،٢٠٨
عجبا بونلرینلر بزده واری ؟ (اقتصادیات) ٣٩٦
عرب مسلمانلرینی انتباهه دعوت ٢٨٤
عصبیت قومیه دعوالری اطرافنده ٣٠٠
عقائد اسلامیه ١٤٧،١٦٣،١٧٨،١٩٥
علمای كرام وطلبهٔ علوم آچیق مكتوب ٨٩،٢١١
علم صفت جلیله‌سی ١٧٨
علناً نقض صیام ایدنلر حقنده علمانك روس
حكومتنه مراجعتی ٢٦٨

غ

غایهٔ ملی ، وحدت ملیه ٢٣٨
غربی ادرنه‌نك اعلان استقلال بیاننامه‌سی ١٥
غیر مسلملرك اخلاقیله تخلق ایچون معناسز تقلید ٣٧٤

ف

فائض : شریعت اسلام نظرنده موقعی ٣٢٥
فائض مقاله‌سنه اعتراض ٣٩٤
فاتح كرسیسنده (شعر) ١،١٧،٤٩،٦٥،٨١،٩٧
١١٣،١٢٩،١٩٣،٢٦٥
فاطمه زهرا خانم افندینك مكتوبی ٣٤٥
فاعتبروا یا اولی الالباب ٦،١٠٥
فدا كارلرك داتینی ١٢
ف . لطفیه خانم افندینك مكتوبی ٢٩٢
فیل نصل آولانیر ، فیلاره كوردیرلن ایشلر ،
فیلك ذكا ودرایتی ٢٠٤

ق

قادینلره حریت مطلقه ویرمك ایسته‌ینلر الندن وای او
بیچاره‌لرك باشنه ١٠٣،١١٤،١٣٠
قادینلرمزی قوللرمزه طاققله ترقی ایده‌میز ٢٧٩
قاسمیه جامعنده (٧٠٠) كیلولق چاك ١٦٨
قانون طبیعت تبدیل اولنه‌ماز ٢٩٠
قبل البعثه تعذیب مسئله‌سی
قدرت صفت جلیله‌سی ١٩٦
قرانتینه یالكز حاجیلرمی ١٩٩
قره‌سی سنجاغی مجلس عمومیسنك انعقاد ومقرراتی ١٠١
قندی (سیلان اطه‌سنده) [نفوس ، هوتللری ، مؤسسات علمیه
وصناعیه‌سی ، تجخانه‌سی ، مستولیلری ، عناصر وطوائف ،
كوبلیلر عنصری ، عاداتی ، بوذاراهبلری ، سینهالیلر ،
قامیلر ، مالایالیلر ، قرمدالیلر ، عادات] ٢٣٥
قولومبو . [لیمان وطائفه‌لر ، تحریات ، شهبندرك
التفاتی ، اطه‌نك اداره‌سی ، وسائط نقلیه ، مسكوكات
نقلیه تعرفه‌لری ، پوسته وتلغراف ، اوزان] ١٥٥
قولومبو شهری [قلانیه تجخانه‌سی ، اسكی قلعه‌لر ،
هوتللر ، پوسته خانه ، بانقنوطلر ، ترامواییلر] ١٧٠
قار ٢٣٦
قوم جدیدجی عبیدالله افغانی ایله سبیل الرشاد اداره
خانه‌سنده بر محاوره ٢٥٧
قومیت تفرقه‌سی ٢٠٥
قومیت وجنسیتی دین اسلام نفی ایتمشدر ٣٧٠

ك

كانپور جامعی وكانپور اختلالی ١٢٢،١٢٣
كراچیده‌كی جامع و انكلیزلر ٧٣
كرماستی قضاسی [محصولات ، معادن ، جامعلر ، مدرسه‌لر] ٩
كنج هندستان ٤٠٢
كفار اردولرینه قارشی آفریقاده‌كی اسلام قارداشلرمزك
مجاهداتی ٣٠٣
كوستنجه قونغره‌سی ومقرراتی ٢٤٩
كویلونك حیات اجتماعیه و اقتصادیه‌سی ١٧١
كییه‌فده حیات اسلامیه ٢٥٥

ل

« لتتبعن سنن ... » حدیث شریف شرحی ٣٥٤

م

محمد امین اسكداری ٢٦٥
مخدرات اسلامیه ١١٢
مدراس شهرینه مواصلت ٧٤
مدراس شهری [مبانی وهوتللری ، لیمانی ، فناری ،
راكد حوضلر ، مقدس نهر ، پارك ، مقدس تپه ،
تاریخی بنالر ، موزه خانه ، كلیسالر ، مكاتب
اعدادیه وعالیه ، چارشو وتجارتخانه‌لر ، صنایع
حبسخانه‌لر ، جوامع شریفه ، تجخانه‌لر] ٩٠ـ٩٣
مدارس خصوصیه محتاجز ١٠٤
مدراس شهری [آرابه‌لر ، مبانی امیریه ، پت
پرستلر ، مطبوعات ، فخری شهبندرمز] ١٠٧
مدراس ـ تونی كورین [استاسیونلرده انتظام] ١٥٤
مدراسده شنلكلر ٢٦٨
مدراس [رصدخانه ، بالقخانه ، تجارت] ٣٦٩
مدرسة المشایخ طولاییسیله بر خاطره ٣٩٨
مدرسة المتخصصین ٤١٨
مدرسة الواعظین ١٩٤
مدرسه ، مكتب برلشملی ٣٩٩
مدنی اجتهادجیلرك ماهیتلری ٣٥٠
مدنیت اسلامیه تاریخنك خطالری ١٥٨
مدنیت اسلامیه‌نك تأسیسنده بوتون اقوام اسلامیه‌نك
حصهٔ اشتراكاری ظاهردر ٣٧١
مستوریت مسئله‌سی حقنده احكام فقهیه ١١٦
مسقط سلطانلغی ١٥٢
مسلمان ارناوودلره خرستیان حكمدار اولماز ٢٨٥
مسلمان قادینی حر ومسعوددر ٣٤٥
مسلمانلر ایچون مشترك بر وظیفه ٣١٨
مسلمانلرك احوال حاضره‌سی ٣٧٢
مسلمانلرك اوغرادقلری فلاكتلر كندی نفسلرندندر ٣٣٨
مسلمانلر نه‌وقت اویانه‌جق ١٤
مسلمانلر مسكنتده ، ارمنیلر فعالیتده ٣٣٣
مسلمانلرده برملیت وار ٢٩٧،٢٤٠،٣٤٢
مسلمان مملكتلرنده میسیونرلر اردولری : خرستیانلر
عالم اسلامك روحنده استیلا ایدیور ٢٦٩
مشایخ شاذلیه‌نك خدماتی ٢٥٣
معراج نبوینك اصلی ٦٤
مفكورهٔ وطن ، اردوده ایمان ٢١٤
مكالمات وتمرینات عربیه درسی ٥
مكتبلرده تربیهٔ دینیه محو اولدی ٢٨٣
مكتبلرمز دینسز ، وطنسز كیمسه‌لر یتشدیره‌جكه
ملتك جاهل قالمسی دها خیرلیدر ٣٠٢
معاهدهٔ صلحیه متنی (عثمانلی بلغار) ٢٨،٩٥،١٢٧
ملیحه نكار خانم افندینك مكتوبی ٢٩١
منش محمد حسن مقبه‌حضرتلری ٢٦
موارد اجماعك كافه‌سنی بیلمك شرطمیدر ٢٦١
مهدی مسئله‌سی ٣٨٩
میسیونرلرك شرقده فعالیتی ، علمای اسلامیه‌نك
همتسزلكی ١٧٠
میسیونرلرله المنار صاحبنك محاكه‌سی ٢٨٧
میخانه (شعر) ١٣٢
میمونلر ٥٧

ن

ناموس خلافتی مدافعه ایچون اردونك حاضرلامی ٣١٧
نصرانیت پروپاغاندجیلری وازهر ٢٢٧
نظر شریعتده هركس مساویدر ٣٧٠
نه‌دوغمه‌ز كونش ای عاجزلرك قدرتلی خلاق ٢١٢
نصیرلر ٣٣٥
نیچون مسلمان اولدم ٢٥٤

و

« واعتصموا بحبل الله ... » ترجمه وتفسیری ٣٥٣،٤٠٩
وجدان اسلام ٣٦١
وحدانیت واقسامی ١١٧
وذكر فان الذكری تنفع المؤمنین ٢٠٠
وطنداشلق (!) ١٢٨
ولی عهد سلطنت وخلافت اسلامی یقمایه اوغرا .
شانلری تحسین ایتمز ٦٤
وهن قلب ٢٧٣
وماعلینا الا البلاغ ٥٦

ه

هلال ـ قارتال ١٢١
هكبه‌لی آطه سبیل الرشاد مكتب ابتدائیسی پروغرامی
٥٠،١١٩،٢٧٠
هندستان تهلكه‌سی ٣١
هندستانده انتباه ملی ٢٢٩
هندستان انتباهنك انكلیز محافلنده‌كی تأثیراتی ٣١٧
هندستانده حیات اسلامیه ٢٥
هندستانده حكومت علیهداولری ، هندلیلرك مطالبی ٣٤٩
هندستانده خزینه اسهامی ٧٤
هندستانده طرز تلبس ١٠٨
هندستان لیدرلری وانكلیزلر ٧٣
هندستان یاغمور وسیللری ٧٣
هندستان عكلری ، هندستانده یایان كزمك
وتراموایه بنمك عیبدر ١٢٢
هند جزائر شرقیه‌سی مسلمانلری ٢٨٢
هند دمیر یوللری ٧٢
هند مسلمانلرنده‌كی انتباهك تأثیراتی ٢٥٣
هند مسلمانلری جمعیتك قونفره‌سنده مهم نطقلر ٣٠٤
هند مسلمانلرینك مهم براجتماعی ومقرراتی ٢٧٢

ی

یكرمنجی عصرك قاتلی ناصیه‌سی ١٥٧
یونان دریتناوط آلیورمش ١٤٥

« توسیع طباعت » مطبعه‌سنده باصیلمشدر | ع . اشرف ادیب

سبیل الرشادك ۲۸۲ نجی نسخه‌سنك علاوه‌سی

فهرست

عجائب قرآنیه

اثر

برکت زاده اسماعیل حقی
باش مدعی عمومی

مرکز توزیعی
باب عالی جاده‌سنده سبیل الرشاد کتبخانه‌سی

هدیه‌سی: اجزاسی اون بش، طشره ایچون اون سکز بچق غروش؛
اعلا مجلدی یکرمی، طشره ایچون یکرمی دزت غروشدر.

صحیفه

١٣٥ مؤلفك عكاده ایكن یسوعیوندن بریله مصاحبه‌سی
١٤١ ان الله یأمركم ان تؤدوا الامانات الی اهلها ـ الخ ، آیتنك تفسیری
١٤٧ عمر بن عبدالعزیز حضرتلریله حجاجك زمانلرنده خطهٔ عراقك معموریت وثروتجه حصوله كلن فرق وتبدل
١٤٩ حضرت عمرك قاضی شریحه شهری یوز اقچه معاش ویردیكی وحضرت علی زمان خلافتنده قاضیٔ مشارالیهك معاشنی بشیوز اقچه‌یه ابلاغ ایلدیكی
١٥٠ قاضی شریحك یتمش بش سنه كوفه‌ده قاضیلك ایتدیكی
١٥٣ یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منكم ـ الخ ، آیتنك تفسیری
١٥٤ ولاة اموره اطاعت واخلاصك شدت لزومنه وانجق بونك شروط وقیودی بولندیغنه دائر احادیث شریفه واقوال اكابر
١٥٨ ابو جعفر المنصور حقنده بر حكایه
١٦٤ بر ملتك اصل باعث ادباری كندیدر
١٧٠ امام المسلمین حضرتلرینك قریشی اولمسی شرط دكلدر
١٧٣ ما یرید الله لیجعل علیكم من حرج ـ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
١٧٤ طهارت ونظافته ودیشلرك تمیز طوتلسنه دین اسلامده نه قدر نه قدر تأكیدات وترغیبات بولندیغنه وهفته‌ده بركره

صحیفه

٣٦٥ ذات رسالتمآب افندمزك زنجی بر كوله‌یه التفات ونوازش وحرمتی
٣٦٩ وفی الارض آیات للموقنین ـ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
٣٧٠ هرهانكی شی بر نظر پاك ایله تماشا ایدیلورسه انده بتمز توكنمز برمایهٔ حكمت انكشاف ایدر
٣٧٧ كل من علیها فان ـ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
٣٧٩ قاضی بیضاوی مرحومك عارفانه برسوزی
٣٨٢ كرك اعراض وكرك اجسام هر آن فنا بولور ، مشهود اولان بقالری تجدد امثال ایله‌در
٣٨٣ بو مقامده مولانا جلال الدین رومی حضرتلرینك كوكللری غشی ایدن الحان حقائق اداسی
٣٩٣ اعلموا انما الحیوة الدنیا ـ الخ ، آیتنك تفسیری
٣٩٥ حیات دنیا مذموم دكلدر ؛ مذموم اولان شی ، فضائل اخلاقیه‌یی ترك ایدرك حظوظ نفسانیه‌یه اسیر اولمقدر
٣٩٧ قدره اعتقاد سعی وجهد واكتسابه مانع دكلدر
٣٩٩ یونان قدمای حكماسندن «سولون» ایله لیدیه حكمداری «قره‌زوس» اره‌سنده جریان ایتمش محاوره‌یه دائر بر حكایهٔ تاریخیه
٤٠٥ هو الذی جعل لكم الارض ذلولاً ـ الخ ، آیتنك تفسیری

صحیفه

٩٩ انتباه
١٠٠ اخوت واتحاده دائر الحان مثنویه
١٠٥ ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ـــ الخ ، آیتنك تفسیری
١٠٧ امر بالمعروف ونهی عن المنکر وجیبه‌سی جلائل اموردن اولوب بونك قیود وشروطی بولندیغی
١١١ فبما رحمة من الله لنت لهم ـــ الخ ، آیتنك تفسیری
١١٢ توکل نه دیمك اولدیغنی اکلامه‌دن بعضیلرینك بدخواهاندین طرفندن وقوع بولان اعتراضاته کور کورینه پیرو اولدقلری
١١٥ حضرت عمر رضی الله عنهك متوکل نه دیمك اولدیغنه دائر بر سوزی
١١٦ امام غزالی‌نك توکل حقنده مطالعهٔ عمیقه‌سی
١١٩ حق الله ایله حق عمومی مراد اولدیغی
١٢٣ ان فی خلق السموات والارض ـــ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
١٢٦ حضرت عائشه رضی الله عنهادن برروایت
١٢٨ فیض قرآن بوخصوصده‌ده قلوب امته عمیق وعالی معنالر الهام ایتمشدر
١٣٣ وان من اهل الکتاب ـ الخ ، آیتنك تفسیری

صحیفه

٢٣٩ روما دولتنك اوائلی ایله اواخرنده‌كی احوالی، ایكی جناح سطوتی شرق وغرب عالم اوزرینه كرمش اولان اوحكومت كبرانك سقوطی اسبابندن بری‌ده روما قادینلرینك تسفل اخلاقیسی اولدیغی
٢٤٠ بعض فسده‌نك رابطهٔ قویهٔ دینیه‌یی دینسزلك ایله فك ایدرك هیئت كبرای امتی طاغتمغه چالشملری
٢٤٥ ان الله یأمر بالعدل والاحسان ـ الخ، آیتنك تفسیری
٢٤٦ عدل واحسان
٢٤٧ بو آیت كریمه جامع المعانی بر دستور اعظم اولدیغی
٢٤٨ كسب وتجارته دائر [فصول البدایع] دن بر نقل
٢٥٠ « اختلاف امتی رحمة واسعة » خبر مشهورینك معناسنه دائر بعض اكابر امتك قولی
٢٥٦ دمشق الشامده‌كی اوقافك كثرتنه دائر ابن بطوطه‌نك رحله‌سندن بر نقل
٢٥٨ ذیل
٢٦١ وقضی ربك ـــ الخ، نظم جلیلنك تفسیری
٢٦٢ پدر ومادره اوف.. دیمه‌نك تحریم ایدلمسی ضرب وشتمك وامثالی كیفیاتك ده حرمتنی دلالةً افاده ایدر
٢٦٣ ابوینه قارشو اولادك وظیفه‌سی

صحیفه

٤٠٦ سیر وسفرك مادی ومعنوی محاسن وفوائدی
٤٠٩ سیر وسفره ترغیبی متضمن آیات جلیله
٤١١ وقتیله اعاظم اسلامك سیر وسیاحت ایدرك نطاق تجارتی توسیع وادارهٔ منزله، تدبیر مدنه، جغرافیایه، احوال ارضه، هیئته، مناقب طبیعته، صنایع شتایه دائر امته اثرلر هدیه ایلدكلری
٤١٤ ابن السبیله مواساتك بر طاعتدن وخیر انفاق جمله‌سندن اولدیغنی متضمن آیات فرقانیه
٤١٧ واذا الموؤدة سئلت ـ الخ، نظم شریفنك تفسیری
٤١٧ دیری دیری طوپراغه كومولن قیزچوجغنه [موؤده] دینور.
٤١٨ حضرت عمر رضی الله عنهك قبل الاسلام دلسوز بر سرگذشتی
٤٢٣ ویل للمطففین ـ الخ، نظم شریفنك تفسیری
٤٢٥ ملوك امویه‌دن عبدالملك بن مروانه بر اعرابی‌نك سوزی
٤٢٧ اخیلر طریقتی
٤٣٧ تبلیغ اول
٤٣٨ تبلیغ ثانی

صحیفه

[عانه] یی تراش ایتمك وبدنی اغتسال ایله تنظیف ایتمك مستحب اولدیغنه دائر تفصیلات
١٧٦ علیه الصلاة افندمزك بوله‌جیقدقلری زمان: آینه، سرمدان، طراق ، مسواك ، مقراض کبی ادواتی برمحفظه‌یه قویوب نزد سعادتلرنده بولندیردیغی
١٨٢ یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیك من ربك ـ الخ ، آیتنك تفسیری
١٨٣ بعض عوام ناسك حریته بر معنای سقیم ویردکلری
١٨٧ یا ایها الذین آمنوا انما الخمر والمیسر ـ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
١٨٩ خمر حقنده درت آیت نازل اولدیغی
١٩٢ ایکی فتوی صورتی
١٩٣ محرمات ایله تداوی‌یه دائر فرع مهم
١٩٦ خمر وقمارك تحریمی وجوه ایله تأکیدبیورلدیغی وبونلرك ایقاع ایلدیکی شرور ومفاسد
١٩٩ یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کل مسجد — الخ ، نظم شریفنك تفسیری
٢٠١ اسراف وبخلك هرایکیسی مذموم اولدیغی
٢٠٣ برمحاوره

صحیفه

٢٦٥ پدرندن شکایت ایدن برآدمه صاحب رسالت افندمزك اخطاری
٢٦٧ اولادك ده پدر اوزرنده حقوقی اولوب بوده حسن تسمیه ایله حسن تربیه اولدیغی
٢٦٩ ویسئلونك عن الروح ـ ، آیتنك تفسیری
٢٧٠ حقیقت انسان شو کورونن جسد و هیکل اولمدیغی
٢٧٧ قل لوکان البحر مداداً ـ الخ ، نظم شریفنك تفسیری
٢٨١ اولم یر الذین کفروا ان السموات والارض کانتا رتقاً ـ الخ، آیتنك تفسیری
٢٨٢ صوده احیاء اوّل واحیاء مستمر اولمق اوزره ایکی نوع احیا بولندیغی
٢٨٤ صوده‌کی خواص ومنافعه ودوردائمنده‌کی حکمته دائر الحان مثنویه
٢٩٧ ولقد کتبنا فی الزبور ـ الخ ، آیتنك تفسیری
٢٩٨ پادشاهان آل عثمان حضراتنك الی آخر الدوران بقای ملك وسلطنتلری حقنده اخبار وآثار
٢٩٩ شوکت اسلامیه‌نك قیامته قدر بقاسنی متضمن آیات واحادیث
٣٠٠ آل عثمانك اصلنه وظهورینه دائر براستطراد

صحيفه

٢٠٣ ملوك عجمدن برينك رسالتمآب افندمزك خدمتنه طبيب اعزامى

٢٠٤ شيخ الرئيس على ابن سينانك منظوم وصايای طبيه‌سى

٢٠٧ امام اعظم حضرتلرينك بژمرده قيافت بر آدمه نصيحتى

٢٠٨ جناب حقك تحريم ايتديكى شيلر مزيت انسانيه‌يه، عقل وعرفانه ياقيشميان شيلر ايدوكى

٢١١ واعدّوا لهم ما استطعتم من قوة ـ الخ، نظم شريفنك تفسيرى

٢١٢ دائما حربه حاضر و آماده بولنمق لازم اولوب بونكله دشمنك تجاوزى منع اولنه‌رق صلح ومسالمتك بقاسنه خدمت ايدلمش اوله‌جغى

٢١٥ حرب وجهاددن طولايى دين اسلام عليهنه اولان اعتراضات صنيعه‌دن عبارت اولديغى

٢٢٢ محاربه‌يه دائر ملاحظه

٢٢٧ فاستقم كما امرت ـ الخ، نظم شريفنك تفسيرى

٢٢٩ « شيبتنى هود » حديث شريفى

٢٣٠ خليفهٔ عباسى موفق بالله ايله مشاهير فقهادن ابو بكر الزهرى‌يه دائر حكايه‌لر

٢٣٣ جناب حقك يوشع بن نونه وحيى

٢٣٧ ان الله لا يغير ما بقوم ـ الخ، نظم جليلنك تفسيرى

عجائب قرآنيه‌نك فهرستى

صحيفه

٣ ديباجه

٥ آداب وقواعد اسلاميه‌نك بر چوق صفحاتى ارائه اولنديغى

٧ يا ايها الناس اعبدوا ربكم ـ الخ، آيتنك تفسيرى .

١١ الذى جعل لكم الارض فراشاً ـ الخ، آيتنك تفسيرى .

١٢ ارضك كرّيت شكلنى متضمن محققين علمانك اقوالى

١٩ هو الذى خلق لكم ما فى الارض جميعاً ـ الخ، آيتنك تفسيرى

٢٦ اهل اسلامك ايام اخيره‌ده علم ومعرفتجه بتون امتلردن كيرى قالديغى

٢٨ اهل اباحه‌نك استدلال فاسدلرى

٣١ واذ قال ربك للملئكة ـ الخ، آيتنك تفسيرى

٣٥ ان فى خلق السموات والارض ـ الخ، آيتنك تفسيرى

٣٦ هر شى نظر اهل عرفانده وجود بارى‌يه نشانه‌در .

٤٣ ليس البرّ ان تولوّا وجوهكم قبل المشرق والمغرب ـ الخ، آيتنك تفسيرى

٤٥ بو آيت كريمه‌نك تصريحاً وتلويحاً بتون كمالات بشريه‌يى جامع اولديغى

٤٩ ولكم فى القصاص حيوة ـ الخ، آيتنك تفسيرى

صحيفه

٥١ قتل محرّمك اقسامنه دائر فرع
٥٦ تعزير وسياست
٥٨ امام على رضى الله عنهك مظنون عليهمى استنطاق ايلديكنه دائر نقل
٦٢ ولايات حبسخانه‌لرى حقنده تفتيش قوميسيوننك مضبطه‌سى صورتى
٦٥ ولا تأكلوا اموالكم بينكم بالباطل ـــ الخ ، آيتنك تفسيرى
٦٦ صاحب رسالت افندمزك حضور نبويلرنده مرافعه‌سى بولنان بر مدعى عليه وعلى رواية طرفينه نصح وپندى
٦٧ قاضى شريحك حقسزلغندن شبهه‌لنديكى محكوم لهه خطابى
٦٩ ياايها الذين آمنوا اذا تداينتم ـــ الخ ، آيتنك تفسيرى
٨١ وان كنتم على سفر ـــ الخ ، آيتنك تفسيرى
٨٢ آيت كريمه‌ده ايكى نوع رخصت وار
٨٦ حدودده ستر شهادت اداء شهادتدن افضلدر .
٨٧ آيت مداينه اوزرينه تفريع اولنه‌رق عالم اسلامده فى يومنا هذا مقاولات محررلكى دينيلن پك مهم بر وظيفه‌نك احداث اولنديغى
٩٧ واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا ـــ الخ ، آيتنك تفسيرى

صحيفه

٣٠٧ ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طين ـ الخ ، نظم جليلنك تفسيرى
٣٠٩ انسانده رونما اولان صنع ربانى
٣١٩ وانكحوا الايامى منكم ـ الخ ، آيتنك تفسيرى
٣٢٠ ازدواجك حكمت تشريعى وازدواج حقنده وارد اولان احاديث شريفه
٣٢٣ تزوجك منبع فيض وبركت وعظيم بر نعمت وسعادت اولديغى
٣٢٤ فقر وفاقه ايله امراض ورذائلك اركنلرده نسبت قبول ايتمز درجه زياده اولديغى
٣٢٥ نزد الهيده مباحلرك اك مبغوضى طلاق اولديغى وحكمت مشروعيتى
٣٢٧ لقد كان لسبأ فى مسكنهم آية ـ الخ ، نظم شريفنك تفسيرى
٣٢٧ بر مملكتك عمران وزينتى وطرق ومعابرنده امن وآسايشك تقررى ويوللرك تسويه‌سيله ليل و نهار سرعت وانتظام اوزره سير وسفرك سهل و آسان اولمسى خداوند جهان آفرينك بو عالمده او مملكت اهاليسى حقنده نشانهٔ التفات و عنايتى اولديغى
٣٣٣ سيل العرم
٣٣٤ يمن رعنا ومستثنا برجسيم اقليم اولوب قديمدنبرى [مسعود ومبارك] دينه توصيف لنه كا.

صحیفه

٣٣٧ اشجار وازهارك شفا و خاصه‌لری واورمانلرك نامتناهی فوائدی

٣٤١ ان اصحاب الجنة الیوم فی شغل فاکهون ـ الخ ، نظم جلیلنك تفسیری

٣٤٢ اهل جنت مستغرق حظ وصفا ایکن اوزرلرنده برشعشعهٔ نور پیدا اولمسیله بهشتك جمله نعم و مطایبنی فراموش ایده‌جكلری

٣٤٥ یا ایها الذین آمنوا ان جاءکم فاسق بنبأ ـ الخ ، آیتنك تفسیری

٣٤٥ اهل ایمانك دائما انتباه اوزره بولنملری لازمدر

٣٥١ یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا کثیراً من الظن ـ الخ ، آیتنك تفسیری

٣٥٣ معایب مسلمینی تجسس ایدنی جناب حق رذیل ورسوای ایدر

٣٥٥ حضرت عمرك کیجه قول کزر ایکن تصادف ایلدیکی بر حاله قارشو معامله‌سی

٣٥٦ غیبت نه‌قدر شنیع ایسه انی استماع ایتمك ده او نسبتده شنیعدر.

٣٥٧ آیت کریمه‌نك سبب نزولی

٣٦١ یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی ـ الخ ، آیتنك تفسیری

٣٦٢ بنی آدم بر کوهردن آفریده اولمغله فطرتجه ارهلرنده تساوی بولندیغی ویکدیکره فضل ورجحانلری آنجق صلاح وتقوی ایله اولدیغی